

225

5179

57
—
2

sermo
apud
unum
propter

in similitudine
erant. Unde
in es filia mea

Joseph Numer.

fr. Joseph Numer.

in
sup
in

NATALIS CO- MITIS MYTHOLO- GIÆ, SIVE EXPLICA-

TIONIS FABVLARVM,

Libri decem :

*In quibus omnia propè Naturalis & Moralis Philosophiæ dog-
mata contenta fuisse demonstratur.*

Nuper ab ipso autore recogniti & locupletati.

EIVSDEM LIBRI IIII. DE VENATIONE.

Cum Indice triplici, rerum memorabilium, urbium & loco-
rum à variis heroïbus denominatorum, ac planta-
rum & animalium singulis Diis
dicatorum.

*Opus cuiusvis facultatis studiosis perutile ac propè necessarium.
Accessit G. Linocerij Musarum Mythologia, & Anonymi
Observationum in totam de Diis Gentium
narrationem, Libellus.*

LVGDVNI,
SVMP TIBVS PETRI LANDRI.

M. DCII.

Jr. Manuel de Paredes.

ILLVSTRISSIMO
ATQVE REVEREN-
DISSIMO DOMINO

Io. Baptistæ Campeggio Ma-
ioricensi Episcopo
S. P.

DICAVERAM libros hos Mytho-
logicos Serenissimo Gallorum Regi Ca-
rolo Nono fel. mem. tanquam munus
nō planè regia celsitudine indignum,
ut in quibus omnia sapientia præce-
pta contineantur tam ad mores, quàm
ad naturam huiusce vniuersi spectantia. Sed bellici
tumultus de religione in vniuersa propè Gallia insur-
gentes ita illum Regem vexarunt dum imprimeren-
tur, ut ad quiduis potius, quàm ad literarum cogni-
tionem oculos detorquerè liceret. Inde effectum est, ut
neque tunc missi sint ad Regem, ut importunè inter ar-
ma ubique obstrepentia: neque postea, ut res iam in-
ueterata, & in manibus omnium diu versata. At nunc
mortuo illo Rege cum multis rebus aucti locupletati-
que denuo prodeant in lucem, vel ut antiquorum in-
stitutum seruem, qui sua opera viris illustrioribus sua
tempestatis, præstantioribûsque gloria, virtute, aucto-
ritate consecrarunt, vel ut per hanc opportunitatem in
gratiam amplitudinis tue admitterer, volui tibi opte
Joan. Baptista Campeggi hanc Mythologiam renoca-
tam à frustra instituta dicatione regia consecrari:

Neque existimo sanè meum consiliū cuiquam non
maximopere probatū iri, quoniam non est obscurum
te regio animo, regiāque magnificentiā inter mortales
plurimum præstare, & non mediocriter præterea oble
dari sapientiæ studiis. Quid enim te illustrius dici
aut commemorari potest, qui pro te fers regiam quan
dam admirabilem magnificentiā ac bonitatem in
omnibus dictis factisque tuis? Non dico hoc temere.
Scio in his duobus omnem laudem humanæ vitæ con
tineri. Scio me hæc non supra animi tui bonitatem ef
ferre. Nam utriusque virtutis singulare argumentum
dedisti, cum maximos proveniūs episcopatus Maio
ricæ repulisti ob corporis tui imbecillitatem, quia sic
& quod sit verè episcopi munus ostendisti, & te Dei
cultum proprijs tuis commodis anteferre: cum alio
quin non minor sit aliquando in contemnendis, quàm
in consequendis magistratibus dignitas. Reliquum est
ut pro singulari bonitate, amplitudinēque animi
tui, meum hoc observantiæ in te meæ pignus benewolo
animo complectare. Venetijs Calend.

Septembris, Anno

1600.

Ampl. tuæ deditiss.

Natalis Comes.

CATALOGVS

NOMINVM VARIO-

RVM SCRIPTORVM, ET

*operum, quorum sententia vel ver-
ba in his libris Mytholo-
gicis citantur.*

A

Acesander.
Acesilaus.
Acesodorus.
Acheus in Æthone Satyrico.
Acusilaus.
Adæus Mitylenæus de statua
riis.
Æschylus in Prometheo.
Eumenidibus,
Persis,
Bacchi nutricibus,
Sacerdotibus.
Aetius.
Agamestor.
Agatharchides Cnidius in re-
bus Europicis,
in rebus Asiaticis.
Agathias.
Agathocles de arte ferraria.
Agrætas in rebus Scythicis,
Libycis.
Albertus Magnus.
Alcæus epigrammatogra-
phus.
Alcimus in rebus Siculis.
Alcetas de depositis in Del-
phis.
Alcman melicus.

Alexander Myndius de iu-
mentis.
Alexis epigrammatographus.
Alpheus Mitylenæus de lau-
de Deli.
Anaxagoras Clazomenius.
Anaxandrides Rhodius.
Anaximander.
Anaximenes.
Andrætas Tenedius in nau-
igatione Propontidis.
Andro Teius in nauigatione,
epitomis affinitatum.
Androcion de sacrificiis.
Anticlides in rebus Deliacis,
in rebus.
Antigonus.
Antigonus Carystius in di-
ctionibus,
in historicis cōmentariis.
Antimachus Argiæus in Ar-
gonauticis,
in Centauromachis.
Antimenides in historiis.
Antipater Sidonius.
Antipater epigrammatogra-
phus.
Antipater Stoicus.
Anytes.

SCRIPTORVM

Apollinis oracula.
 Apollodorus Atheniensis in
 bibliotheca.
 Apollodorus Cyrenaicus de
 Diis.
 Apollodorus Cyzicenus.
 Apollodorus Gelous in Phi-
 ladelphis.
 Apollonides epigrammato-
 graphus.
 Apollonius Attalicus in com-
 positione.
 Apollonius Pergæus de co-
 nis.
 Apollonius Rhodius in Ar-
 gonauticis,
 in edificatione Alexandriæ.
 Apollonius Smyrnæus.
 Arabius epigrammatum
 poëta.
 Aratus in Phænomenis,
 de signis aquarum & ven-
 torum.
 Arati enarrator.
 Archelaus de fluminibus.
 Archemachus Euboicus.
 Archias epigrammatum
 poëta.
 Archæus de archeanotide, de
 bello Erythræo.
 Archippus de piscibus.
 Aretades Cnidius in rebus
 Macedonicis.
 Aristippus in reb² Arcadicis.
 Aristochius.
 Aristocles de choris.
 Aristocritus.
 Aristodemus Abderites de
 statuariis.
 Aristophanes in auibus,

Equitibus,
 Nebulis,
 Pace,
 Pluto,
 Ranis,
 Vespis.
 Aristophanis enarrator.
 Aristophon Pythagorista.
 Aristoteles de cælo,
 Generatione,
 Meteorologicis,
 Motu animalium,
 Mundo,
 Historiis animalium.
 Aristoxenus de tibicinibus,
 de foraminibus tibiæ,
 de rebus gestis Alexandri.
 Arrianus in rebus gestis Ale-
 xandri.
 Arrianus de rebus Bithynicis
 Artemidorus Ephesus.
 Artemidorus de somniis.
 Asclepiades Myrleanus.
 Asius.
 Athenæus.
 Athenodorus Byzantius.

B

Bacchylides.
 Bito de musicis instru-
 mentis.
 Boerhus de musica.

C

Cæsar Germanicus.
 Calaber.
 Callias ad Agathoclem.
 Callimachus in hymnis, de
 conditis insulis & habita-
 tis vrbibus, & illarum no-
 minibus,
 in Hecale.

Calli-

CATALOGVS.

Callisthenes in nauigatione.
 Callistratus de Heraclea.
 Callixenus Rhodius de Alexandro.
 Carcinus tragicus poëta.
 Carystius historicus.
 Catullus in argonauticis.
 Cecrops.
 Chærecrates.
 Chæremo.
 Chæris.
 Chares Mitylenæus.
 Charicles in cathena.
 Charon Lampfacenus.
 Chœrilus.
 Cicero de natura Deorum,
 Finibus,
 Legibus,
 Vniuersitate,
 Quæst. Acad.
 Disput. Tusc.
 pro domo sua,
 Pub. Sextio,
 Roscio Amer.
 Lege Manilia,
 in Verrem,
 Arateis carm.
 Claudianus de rapta Proserpina.
 Clearchus Solensis de terrore,
 torpedine pisce,
 amatoriis,
 in libris vitarum.
 Cleon in Argonauticis.
 Conon in Heraclea.
 Corinnus Delius.
 Cornelius Agrippa.
 Cornelius Gallus.
 Cornelius Tacitus.

Crates.
 Cratinus in Chirone.
 Crato.
 Crobylus,
 Ctesias in Perseide.

D

Dailochus de euerfione
 Cyzici.
 Daimachus Alexandrinus de
 reditibus.
 Damageres.
 Demarchus de cert. Dionysiacis.
 Demaratus de certam. Dionysiacis,
 de mutatis nominibus.
 Demetrius Byzantius in poematis.
 Demetrius Chlous.
 Demetrius Scepsius.
 Democritus.
 Demosthenes in Aristogit,
 contra Timocratem,
 in Midiam,
 ad epistolam Philippi.
 Nearam,
 Diagoras.
 Dicæarchus in rebus Aegyptiis.
 dictys Cretensis de bello
 Troiano.
 didymus,
 dio in tertia compositione.
 diocles in lethiferis pharmacis,
 in fabulosis.
 diodorus poëta.
 diodorus historicus.
 diogenes Laertius.

- Diognetus in rebus Smyr-
 naïs.
 Dionysioeles.
 Dionysiodorus.
 Dionysius Chalcidicus de e-
 dificatione.
 Dionysius de situ orbis.
 Dionysius Halicarnassensis.
 Dionysius Milesius in Argo
 nauticis.
 Dionysius Mitylenæus de
 Circulis.
 Dionysius Thrax in diæresi-
 bus.
 Diophanes historicus Ponti-
 cus.
 Dioscorides
 Dioscorides Sicyonius.
 Dioxippus Corinthius in re-
 bus patriis.
 Diphilus.
 Diphilus Siphnius.
 Direchidas in rebus Mega-
 rensis.
 Dorion de piscibus.
 Dorotheus Sidonius.
 Dorotheus in metamorpho-
 si.
 Duris Samius de Agathocle
 de rebus Libycis,
 de rebus Macedonicis.
- E
- E**chemenes in rebus Cre-
 tensibus.
 Empedocles.
 Ephorus de ponderibus.
 Epicharmus in Hebes nu-
 priis, in Busiide,
 Epicurus.
 Epicas.
- Epigenes in Heroïna.
 Epimenides Cretensis.
 Epimenides poeta.
 Epiphanius in Ancorato.
 Eratosthenes in architecto-
 nico.
 Euanthes in fabulosis.
 Eubulus in Chryssa,
 in Campylione.
 Euclides in opticis.
 Eudoxus Cnidius de ambitu
 terræ.
 Euenor de fluminibus.
 Eumelus Corinthius poeta
 historicus.
 Eumelus Tegeates.
 Eumolpus de sacrificiis.
 Eumolpus Thrax in histo-
 riis.
 Euphorion.
 Euphranor de tibicinibus.
 Euphronius historicus.
 Eupolis.
 Euripides in Alcesteide,
 Andromache,
 Bacchis,
 Cyclope,
 Electra,
 Hecuba,
 Helena,
 Heraclidis,
 Hercule infano,
 Hippolyto Coronifero,
 Ione,
 Iphigenia in Aulide,
 Medea,
 Menalippe,
 Oreste,
 Phæthonte,
 Phœnissis,

CATALOGVS.

Rheso,
Supplicibus,
Troadibus.
Euseb. in prepar. Euangelica,
de falsa religione,
temporibus,
theologia Phœnicum.
Euthydemus Athen. de falsa-
mentis.

G

Gabrias in Iambis fabu-
losis.
Galenus in suatoria.
Georgius Gemistus in rebus
Græcorum.

H

Hecataeus Milesius in
Phoroneo,
in Genealogiis,
Hyperboreis.

Hegemon in Georgicis.
Hegesagoras in rebus Mega-
rensis.

Hegesander.

Hellanicus de ædificatione
Chij.

Hellanicus Lesbicus in rebus
Ætolicis,
in Cranaicis.
in Thessalicis.

Heliædorus Larissæus de opti-
cis.

Heraclides Ponticus in ama-
toriiis.

Heraclitus Sicyonius de lapi-
dibus.

Hermesianax elegiographus

Hermippus de magnificētia
templorū & sacris regum

donariis.

Hermocreon epigramatum
poëta.

Hermodorus Platonius de
disciplinis.

Hermogenes de Phrygia.

Herodianus in vniuersa hi-
storia.

Herodotus de Perseo & An-
dromeda,

de vinculis Promethei,

de bello Teleboico,

in Argonauticis.

Herodotus in Calliope,

Clio,

Erato,

Euterpe,

Melpomene,

Polymnia,

Terpsichore,

Vrania.

Herophilus.

Hesagoras in rebus gestis
Megarensium.

Hesiodus in Theogonia,

Operibus & diebus,

Scuto,

Sacro sermone,

Clarior mulieribus,

Ceycis nuptiis.

Hippias de statuariis.

Hippocrates.

Homerus in Iliade,

Hymnis,

Odyssæa.

Horatius in libro Carminū,

Epodon,

Secularibus,

Sermonibus,

SCRIPTORVM

Poetica.

Hyginus de stellarũ fabulis.

I

Iamblichus.

Ibycus.

Idmon.

Ioannes Diaconus.

Ioannes Antiocheus.

Ion.

Iophon Gnosius in oraculo-
rum explicationibus.

Ifacius.

Iocrates.

Ister de Coronis.

Istrus de rebus Atticis.

Iulianus Ægyptius.

Iulius Pollux.

Iuuenalis.

L

Lactantius.

Lafus Hermioneus.

Leo Byzãtius de fluminibus.

Leonidas epigrammatogra-
phus.

Lefches in parua Iliade.

Libanius.

Lucianus de Amoribus,

Astrologia,

Apoll. & Vulc.

Charonte,

Concilio Deorum,

Cygro,

Dea Syria,

Dialogis Deorum,

Dialogis mortuorum,

Dipsadibus,

Falso vate,

Ganymede,

Gymnasijs,

Hæresibus,

Historia vera,

Iunone & Ioue,

Ioue in tragœd. inducto,

Iride & Neptuno,

Luctu,

Marinorum deorum dial.

Meretricio,

Nauigio,

Necyomantia,

Nygrino,

Panc & Mercurio,

Panopè & Galatea,

Philopseude,

Prometheo,

Sacrificiis,

Saltatione,

Saturnalibus,

Timone,

Venere & Luna,

Zephyri & Noti dial.

Lucianus epigrammatũ poeta.

Lucretius.

Lycophron.

Lyfimachides.

Lyfimachus Alexandrinus in
rebus Thebanis.

M

Manilius in Astron.

Marullus.

Melantes de sacrificiis,
de mysteriis.

Melanthus de imaginibus
Deorum.

Meleager.

Menander in Tibicina.

Menander de mysteriis.

Menecrates.

Menodotus Samius de rebus

egre-

CATALOGVS.

egregiis Sami.
 Mercurius Trismegistus.
 Metrodorus de cōsuetudine.
 Mimnermus in Pumilione.
 Mnaseas de Asia.
 Mnesagoras.
 Mnesimachus Phaselites.
 Mæro.
 Musæus de Isthmiis,
 Titanographia.
 Myro Prieneus in Messenia-
 cis.
 Myrtilus in rebus Lesbicis.

N

Natalis Comes in Vena-
 tionibus,
 epistolis,
 aucupiis.
 Naucrates Erythræus.
 Nicander Ætolus in Alexi-
 pharmacis.
 Nicander Colophonius in
 Alexipharmacis,
 in Theriacis,
 in rebus Ætolicis,
 in libro Europæ,
 linguarum,
 mutatorum,
 Georgicis.
 Nicandri enarrator.
 Nicanor Samius de flumini-
 bus.
 Nicephorus.
 Nicetas Syracusius.
 Nicocrates Cyprius in rebus
 patriis.
 Nicostratus.
 Nilus.
 Numenius de piscationibus.

Nymphis in Heraclea.
 Nymphodorus Syracusius in
 historiis,
 Asiatica nauigatione,
 Erinnybus.

O

Olympionicus in libro
 de plantis.
 Onasus in reb. Amazonicis.
 Oppianus in Venatoriis.
 Oracula.
 Orosius.
 Orpheus in Argonauticis,
 in hymnis,
 Minore cratere,
 Sacro sermone,
 Lapillis.
 Ouidius de arte amandi,
 Fastis,
 Remedio amoris,
 Medicamine faciei,
 De Tristibus,
 De Ponto,
 In epistola Acontij,
 Ariadna,
 Cydippes,
 Deianira,
 Didûs,
 Helena,
 Hypsipyles,
 Ibide,
 Leandri,
 Liuiæ,
 OEnones,
 Paridis,
 Phædra,
 Phyllidis,
 Sapphûs,
 Metamorphosi.

SCRIPTORVM

P

PAlladas epigrammatorum graphus.

Panyasis.

Paulus Silentarius epigrammatum poeta.

Pausanias in Atticis rebus,

Achaicis,

Arcadicis,

Bæoticis,

Corinthiacis,

Eliacis posterioribus,

Eliacis prioribus,

Laonicis,

Phocicis,

Messeniacis.

Perimander de sacrificiorum ritibus.

Phæstus in reb. Macedonicis.

Phanodemus in reb. Atticis.

Phanodius.

Pherecrates de sacrificiis, metalla fodientibus.

Pherecydes in Iunonis nuptiis.

Philippus Byzæcius epigrammatum poeta.

Philochorus de sacrificiis.

Philostephanus in rebus Cypræis,

in rebus Italicis.

Philemon.

Phocylides.

Phylarchus historicus.

Phœnix Colophonius.

Pisander Camirensis.

Pindarus in Olympicis,

Pythicis.

Pindari enarrator.

Plato in Apologia,

Axioco,

Conuiuio,

Cratylo,

Critia,

Eutyp hron,

Gorgia,

Legibus,

Memnone,

Phædone,

Phædro,

Republ.

Timæo.

Plato Comicus in Decipiēte.

Plautus in Amphitryone,

Aulularia.

Plinius.

Plotinus.

Plutarchus in Alexandro.

Arato,

Aristide,

Bruto,

Catone Vtic.

Cleomene,

Lucullo,

Nicia,

Numa,

Paulo Æmilio,

Pelopida,

Pyrrho,

Sertorio,

Solone,

Themistocle,

Theseo,

De fluminibus,

Audiendis poetis,

Problematis symposiacis,

De musica,

Amore parētum in filios,

Sera

Sera Dei vindicta,
De superstitione,
Problematis,
Fortuna Romanorum,
Ignis an aqua vtilior,
Industria animalium.
Polemo ad Adæum & Anti-
gonum,
Eratosthenem,
Timæum.
Pollux.
Polybius.
Polycrates Samius.
Polyzelus Rhodius.
Polycharmus in rebus Ly-
ciis.
Polydus dithyrambicus.
Pompeius.
Pomponius Mela.
Porphyrius de sacrificiis.
Posidippus epigramatogra-
phus.
Posidonius de Diis & Heroi-
bus.
Posis in Amazonide.
Psellus de dæmonibus.
Proclus in Hesiodum.
Promachidas Heracleota.
Propertius.
Ptolemæus in Almagesto.
Ptolemæus epigrammato-
graphus.
Pytheas de ambitu terræ.
Pythagoras Samius.
Pythænetus in rebus AEgi-
netarum.

Q

QVintus Smyrnæus.

R

Rhianus in Heraclea.
Rufus Avienus.

S

Sabinus.
Sappho.
Scymnus Delius.
Seleucus in miscellaneis.
Semus Delius in rebus De-
liacis.
Seneca in Agamemnone.
Sesosthenes in rebus Iberi-
cis.
Sibylla.
Silenus Chius in fabulosis
historiis.
Simonides Amorgius.
Simonides poëta.
Simonides Ceus in genealo-
giis.
Socrates in commentariis ad
Idotheum.
Sophocles in Aiace.
Antigone,
Captiuus,
Electra,
OEdipode Coloneo,
OEdipode tyranno,
Rizotomis,
Trachiniis.
Sophoclis enarrator.
Sofibius tragicus.
Sofiphanes in Meleagro.
Softratus in introductione
fabulosæ historiæ,
de animalibus.
Staphylus de Thessalia.
Stafius in rebus Cypriis.

Stesichorus.
Stesichorus Himeræus.
Stesimbrotus.
Strabo.
Suidas in rebus Thessalicis.

T

TArthæus.
Thales Milesius.
Theætetus.
Theagenes de Diis.
Thelytus Methymnæus in
Bacchicis carminibus.
Theocritus in Adonia cele-
brantibus,
Amaryllide,
Bubulcis,
Cerealia celebrantibus
Cyclope,
Dioseuris,
Encomio Ptolemæi,
Epitaphio Adonis,
Epitaphio Bionis,
Europa,
Hercule paruo,
Hercule leonicida,
Hyla,
Pastoribus,
Pharmaceutria,
Syracusis,
Thelysiis,
Thalysia celebrantibus,
Thyrside,
Viatoribus.

Theocriti enarrator.
Theodorus de bello Gigan-
tæo.

Theodorus Cyrenensis in Me-
tamorph.

Theognis.

Theolytus in Horis.
Theopompus in Calleschro;
in rebus Græcis,
in Philippicis,
in Epopæis.

Theophrastus in historiis
plantarum,
causis plantarum,
de igne,
de lapillis,
de iis quæ in sicco de-
gunt,
de signis ventorum & se-
renitatis.

Theophanes.

Theseus in rebus Corin-
thiis.

Thraſybulus in historiis.

Thucydes.

Tibullus.

Timachidas de coronis.

Timagetus de portubus.

Timæus Siculus in rebus Si-
culis,
in historiis.
in rebus Deliacis,
in rebus Italicis.

Timarchides.

Timocles.

Timocreon Rhodius in sco-
liis.

Timonax in rebus Scythi-
cis,
in rebus Italicis.

V

Valerius Flaccus in Ar-
gonauticis.

Virgi.

CATALOGVS.

Virgilius in Æncide,
in Georgicis,
in Bucolicis.

Vitellio in Opticis.

Xenagoras de insulis.
Xenophon in conuiuio.

Z

X

X Anthus in rebus Æto-
lis.

Z Enodotus Cyrenæus.
Zenodorus Ephesius in
compendiis.
in Linguis.
Zezes.

NATALIS CO- MITIS MYTHO- LOGIÆ,

LIBER PRIMVS.

Quod sit totius operis argumentum. CAP. I.

V M tantam esse perspicio co-
gnitionis antiquarum fabula-
rum vtilitatem Illustriss. atque
optime Ioan. Baptista Cam-
peggi, quas poetæ veteresque
sapientes suis scriptis inserue-
runt; quantam nullo orationis
genere complecti possem; ad-
mirabile quiddā profectō mi-
hi videri solet, cur nullus ex

antiquis scriptoribus ad hanc vsque diem vniuersam insi-
gnium fabularum explicationem suscepit. Atque id eō
magis, quod vniuersa philosophiæ præcepta sub his ipsis
fabulis, antiquitus continebantur: quippe cum nō ita mul-
tis annis ante Aristotelis, & Platonis, & cæterorum philo-
sophorum tempora, omnia philosophiæ dogmata non a-
perte, sed obscure sub quibusdam integumentis traderen-
tur. Græci enim cum occultam philosophandi rationē ab
Ægyptiis in patriam adduxissent, ne res admirabiles in
vulgus ederentur, quod illis malè perceptis ab religione &
ab omni probitate plerumque id facile desciscat: & ipsi
per fabulas philosophari clam cœperunt. Deinde cum se-
quentibus temporibus res fuisset denudata, omnisque recta

philosophandi ratio ex his in lucemeducta, pauci fabulas, antiquum philosophiæ domicilium, ut ita dicam, respexerunt: easque modò vanam theologiã stultorum hominũ, modò aniles nugas, futiliaque mendaciũ poetarũ figmenta fuisse crediderunt. Præclare idcirco sacri integerrimique veræ theologiæ scriptores & orthodoxi patres abusus pluribus verbis insectantur eorũ, qui sequentibus tẽporibus per variã superstitionem diuinos cultus, diuinõsq; honores in res naturales figmenta que antiquorũ a vero, sempiterno, perfectissimo viuentẽ Deo transtulerunt. Hæc vna res fuit, ut ego quidem sentio, ignoratio fabularũ artificij scilicet, cur nemo postea fabulas has explicandas suscepit: aut si quis nonnullas explicauerit, eam tantũ declarationẽ attigerit, quæ pertinebat ad exteriorem corticẽ fabularum, hoc est ad simplicem & omnibus obuiã explicationem. Qui verò altissima & occultissima fabularũ secreta denudauerit, qui philosophiæ dogmata ex obscuris fabularũ tenebris in lucem eduxerit, aut ad vires actionesque naturæ patefaciendas pertinentia, aut ad mores informandos, vitamque rectẽ instituendam, aut ad vires motusque astrorum intelligendos, adhuc repertus est nemo, ut mihi quidem videtur, tolerabilis. Hoc autem eò magis est mirabile, quòd neque poetarũ, neque philosophorum, neque vllorum scriptorum sententias sine hac diligenti fabularum inuestigatione percipere rectẽ possumus, cùm illius cognitionis præsertim vtilitas ad omnes non mediocriter pertineat. Quæ cùm ita sint, ego dabo operam pro vitibus quantum mihi à diuina bonitate concedetur, ut illa quæ ab antiquis scriptoribus in hanc cognitionẽ prætermilla fuerunt, aut certẽ ad nos non peruenierunt, conspicua sint scripta nostra legẽtibus quod scriptoris genus plurimum & vtilitatis & voluptatis allaturũ certò scio. Quis est enim per Deos immortales adeò disciplinarũ contẽptor, qui ea sapientiæ præcepta scire non magno opere cupiat, quæ ne exirent in vulgus, fuerunt sub variis figmentis ab antiquis sapientibus occultata? veruntamẽ ne quis illud à nobis expectet, quod scribentibus iniucundũ, legentibusque foret inutile; nullas hominũ in arbores mutatorũ, aut in corpora vel sensu vel ratione carẽtia, afferemus interpretationes: nisi quæ vtiliter afferri poterunt; nullamque habebimus fabularum illarum rationem, quæ insulse fuerunt

runt à nonnullis excogitatae. Neque portenta rursus, aut prodigiosa monstra adducere conabimur ad ingeniosum naturæ opificium: cum eas tantum fabulas simus explanaturi, quæ homines ad rerum cœlestium cognitionem erigunt, quæ instituunt ad probitatem; quæ deterrent ab illegitimis voluptatibus: quæ patefaciunt arcana naturæ; quæ vel ad scientiis denique rerum necessariarum humanæ vitæ, vel quæ ad integritatem perducant, & quæ plurimum faciunt ad optimos quosque scriptores rectè intelligendos.

De fabularum utilitate. CAP. II.

TANTA est sanè utilitas quam ex fabularum cognitione percipimus, quanta nullis verbis explicari posset: quod tamen nemini ferè est perspicuum, nisi si quis præclaro ingenio sit ab ipsa natura præditus, multaque antiquorum scripta diligentius considerarit. nos igitur, sicuti solèt medici, qui è venenatis etià vel herbis vel animalibus vtilia pharmaca colligunt, & quod optimum sit secernunt è singulis, atque vel perniciosa temperamentorum beneficio sanitati perquam accommodata reddunt, ita facere debemus. Nam altiora fabularum sensa rectè perscrutantes, quid vtile humanæ vitæ sub illis contineretur debemus inuestigare: è quo plurimum reportabimus utilitatis; illis interim neglectis, quæ nihil nobis conferre videbuntur. Quod autem plurimum commodorum ex hac cognitione consequemur, vel illud maximum est argumentum, quod diuinus etiam Plato primam puerorum eruditionem ab honestis fabulis incipere iussit in libro secundo Reip. cum ita inquit; *Ἐὖ δ' ὁ ἰχθυήσας, πείσοιτο τὰς θεοὺς τε καὶ μητέρας λέγειν τοῖς παῖσι, καὶ πλάττειν τὰς ψυχὰς αὐτῶν τοῖς μύθοις πολὺ μᾶλλον ἢ τὰ σόφιστα τοῖς λόγοις*: *Selectas autem fabulas matres ac nutrices pueris narrare hortabimur, animosque illorum fabulis diligentius quam corpora ipsa manibus informare.* Nam profectò quis nesciat, omnia propè Deorum gentium mysteria fuisse ab antiquis sub fabulis occultata? Cum enim turbæ sœminarum & improbitas, & temperantia esset in animis inferenda, qui neque Dei naturam intelligerent, neque integritatem rapinæ ac libidini sine aliquo Deorum metu anteponerent, non solum fabulosæ de Dijs narrationes à sapientibus fuerunt

dem sic existimo, quasi suauissimum humanæ vitæ condimentum existere fabularum inuentionem, ac earum ærumnarum quas in vita patimur non mediocriter solatium: quas etiam idcirco à sapientibus fuisse excogitatas censeo. Hinc enim cum singulari oblectatione ea percipimus vitæ rectè degendæ præcepta, quibus sine suauitate fabularum terga continuo verteremus. Hanc tantam è fabulis utilitatem capere minimè possunt ij, qui altiora fabularum sensa non inspexerint quique primi corticis (vt ita dicam) mirabilitate irretiti nihil diuinius sub illo inesse crediderunt. Hi etenim tanquam parui pueri per brumam apud ignem sessitantes, auiles nugas fabellæque è poetis inhibunt, cū interim de viliore sanctorumq; sententiâ minimè sint polliciti.

De fabularum varietate. CAP. III.

SVNT autè plura fabularum genera, quæ nunc à locis in quibus inuentæ fuerunt, nunc ab inuentoribus, nunc ab argumentorum natura, nomen obtinuerunt. A loco quidè Cypriæ, Ciliciæ, Sybaritiæ. Cū multi fuerint earum inuentores, obtinuit consuetudo vt omnes Æsopiciæ dicerentur, cæteris inuentoribus silentio prætermisiss, quia in confingendis fabulis Æsopus omnium aliorum fuit artifex ingeniosissimus, illæ quæ Sybaritiæ dicebantur, agebant de brutis: quæ Æsopiciæ, de hominibus. Politicæ dictæ sunt, quibus vsi sunt sapientes ad demulcendos animos potentiorum, atque ad deducendam multitudinem ad humaniorem vitæ rationem. Aliæ rursus morales, aliæ rationales sunt vocatæ, aliæ ex his ambabus formis commistæ. inter politicas fabulas argumenta comædiarum & tragicædiarum sunt connumeranda, quia etsi ab agresti vita homines per hæc non euocantur, traducuntur tamen ab illegitimis voluptatibus & ab omni intemperantia ad vitæ moderationem. Sed horum argumentorum varia sunt nomina, quia aliæ togatæ, à togis histriorum dicuntur; aliæ palliatæ, à palliis Græcorum; aliæ tabernariæ, pro vestibulis & conditione introductarum personarum; aliæ planipedicæ, quòd neq; soccis, neque coturnis, vt in cæteris, horum argumentorum, histriones vterentur; aliæ Attellanæ à loco vbi fuerunt inuentæ, cū tamen simplex sit tragicædiarum nomē. Aristoteles in Rhetoricis Libycas fabulas ab Æsopiciis distinxit, quia Libycæ de hominibus, Æsopicæ de brutis agerentur.

autem idcirco factum est, quia cum Æsopiciis aliorum cōplures fuerunt commistæ. Fabularum nomine tam apologi, quæ figmenta sunt Æsopica, quàm fabulæ, quæ sunt poetarum argumenta, continentur, ut formæ sub suis generibus. Illæ, quas explicaturi sumus, fabulæ, ac figmenta antiquorum sapientium, in nullum horum generum simpliciter incidunt, sed virtute cum omnibus his ferè commistæ sunt, atque ex omnibus generibus aliquo pacto constant. Quippe cū vel generationem rerum naturalium contineat, vel agant de natura Deorū immortalium, vel de vi planetarum, vel de vita hominum rectè instituenda, quarum singularum natura paulo post à nobis explicabitur.

De apologorum, fabularum ænorumq; differentia. C A P I I I.

SED antè quàm poetarum fabularum, & earum quas explanare instituiamus explicationem aggrediamur, operæ precium me facturum esse censeo, si demonstrauero quæ sit inter hæc ipsa genera differentia. E fabulis igitur aliæ sunt, quæ logi siue apologi dicuntur à Græcis, aliæ vocantur *μῦθοι*, siue fabulæ simpliciter. Apologi vel de brutis fiunt solis, vel cum his homines colloquentes faciunt, apologorūque illud est munus ut pro exemplis sint in concionibus, sicuti testatur Aristoteles in Rhetoricis. fabulæ illæ quæ *μῦθοι* dicuntur, cū argumenta tragædiarum & comædiarū cōplectantur, & omnē vim deniq; poetæos quæ sit per imitationē, communi nomine poeticas etiam, quas tractaturi sumus, continent fictiones. Atque sicuti apologi vel agendarum rerum vel omittendarum sunt in concionibus exempla, ita fabulæ in scenis agitantur ad mores hominū vel corrigendos vel informandos: quod etiam testatur musicæ formæ singulis generibus poematū attributæ, ut comico generi Lydia, tragico Dorica, satyræ Satyrica. His præterea generibus propriæ fuerunt saltationes, sicuti testatur Plutarchus in libello de Musica. Censuerunt. n. ex maioribus nonnulli nihil omnino rectè fieri posse, quod musicæ rationi non conueniret, nihilq; tantopere in moribus posse hominū informandis, quàm numerorū concinnitatē & vocū ac fidum harmoniā, ad quarū modulationē omnes & animi & corporis motiones cōponerentur. Sed quoniam summatim de generibus poematū mentionem fecimus,

mus, non erit fortasse iniucundū, si quæ de his in mentē veniunt, paucis explicauero: vel quia cū his permixta sunt fabule, de quibus tractabimus: vel certè quia nō longè ab his dissident. Omnium igitur poematum fons est id quod poema cōmuni nomine appellatur ob suā præstantiā: hoc. n. generibus reliquis impertit argumenta. Hæc inter se differunt tēpore vt ait Aristoteles in poëtica, quod poëta dictus ob præstantiā longi tēporis res gestas cōplectitur. cū reliquā poemata intra vnum diē suū negotiū absoluant, vnamq; tantū contineant actionē. In hoc rursus hi poëtæ omnes cōueniunt, quòd omnibus idē est scopus, & ad vnū finē omnes animū intendunt, vt homines meliores efficiant. Idcirco Homerus, vt prudentē atq; omnibus virtutibus cumulātū Vlysem effingeret, illi Phæacum delicias & blanditias Circes iniungit, & Cyclopū pericula proponit, & monstrorum marinorū terrores, à quibus eius focij perdantur, cū tamen ipsum admirabili quadā prudentia ac diuino consilio hæc omnia superantē faciat. Idē rursus Agamemnonem multis facit difficultatibus circumuentū, fortissimorū Heroum cōtentiones excitat, exercitū ira Apollinis propē labefactatū introducit, Troianis aliquando diuinā vim adesse, ac Deos illis præbere admirabilē strenuitatē, cōmemorat, quòd ex his omnibus incredibilem fuisse Agamemnonis fortitudinem & constantiā declarat: quippe qui vel tot propositis difficultatibus, tamen Priamū debellarit. fuit. n. gloriosum pro tuenda æquitate, & pro violato iure hospitij, non pro recuperanda meretricula forti animo pericula subire, cū in arduis difficillimisq; rebus gloria collocata sit, nihilque egregiū ignauis & desidiolis hominibus sit expositū. Accedit propius tragœdia, quā prior intuenit Glauco ad poema ob maiestatem personarū, quòd in ea nihil nō regiū aut heroicū sit: quare nullū habent prologū tragœdiæ sicuti comœdiæ: cuius inuētor fuit Salsario: quippe cū res priuatas nemo nisi edoctus scire, publicas calamitates vel si velit, nemo ignorare possit. Quis. n. Regnorū ruinas, fragorēmq; euersarum ciuitatum, ex quibus oriuntur tragœdiæ, non audiuit: aut quis incensarum vrbiū & oppidorum caliginem è longinqua regione non prospexit. Differunt igitur ab excellenti poëta hæc duo poemata tempore, ac inter se personarum dignitate. Atq; de his poemata-

tum argumentis satis. Differt ænus ab apologis, quia nuda fit in illis brutorum sententia, nisi admonitum, quod ὀνιμύδιον vocant, addideris. in eo vñ cum sententia admista est admonitio, vt ait in his Aristophanis interpres: ἄνους δὲ μύδιον διακρίνει, τὸ τῶν ἀνῶν μὴ πῶς πᾶσι δὲ, ἀλλὰ πῶς αὐδ' ἐκ πεποιθέντων· καὶ μὴ πῶς ἐκ παλαιῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπαινεῖν ἔχον τινὰ· βέλτε· γὰρ ὀνιμύδιον ἀπαινεῖν καὶ διδασκᾶν. Differt ænus ab apologo scilicet, quia fit ænus virorum causa, at non habetur ad pueros. neque delectationis tantum fit causa, sed habet præterea admonitionem. nam conatur clam docere & adhortari. Neque apologus igitur simplex, neq; fabule ille, quæ sunt poematum argumenta dicitur hæc: sed quod ex his vtrifq; quodammodo compositum fuerit, cum admonitione intra se inclusa. atq; hæc sufficiant de apologorum, ænorum, fabularumq; differentia.

De partibus fabularum. CAP. V.

FABULARUM partes, earum scilicet quæ apologi dicuntur, præcipuè duæ sunt; rei explicatio, & id cuius causa: siquidem ani & poematū argumenta eam vim habent, vt insitas partes has intra se contineant. quas nemo propè est, qui suoptè ingenio non possit elicere. At quoniam apologi simplices sunt plerumque, omnesque fabulæ probitatis & prudentiæ causa fiunt, necesse fuit singulis suos fines addidisse. Vbi igitur priorem orationis partem ad informandos mores accommodamus, præcedit ὀνιμύδιον appellatum, quasi præcedens fabulæ admonitus. vbi extremam partem ad mores regendos deduxeris, fiet ὀνιμύδιον, sequens scilicet admonitus fabulæ. Quæ fabulæ alteram harum partium nō habuerint, sed intra se inclusam collocandæ sunt in priore classe. Quæ fabulæ sunt Deorum genealogicè simpliciter, ille quoniā his maximè vsi sunt poetis suis poematis exornādis, poetice vocatur, quæ vel ad generationem elementorū attinent, vel ad res arcanas naturæ, vel ad motus & vim planetarum; omnes siquidem hæc haud simplicem habent narrationem. Cū fabulas has ad verā interpretationem deducimus, esset interpretationi propriū nomen tribuendum, sed adhuc sine illo persistit, nisi appellemus allegoriam. Sunt autem hæc solæ propè fabulæ, quæ iucunda, quæ magnifica, quæ admirabilia fecerunt antiquorum poemata, eaque locupletarunt. nam si fabulæ hæc de scri-

de scriptis poetarum eximerentur, nihil propè esset in iis admirabile, aut iucundum.

De fabularum scriptoribus. CAP. VI.

APOLOGORVM & fabularum poetarum antiqui fuerunt scriptores complures: qui tamen ad etatē nostram peruenerint, non adeò multi. Fuit Ælopus Samius ingeniosissimus confingendorū apologorum artifex, à quo omnes postea apologi dicti sunt Ælopici. Hesiodus præterea fabulosos Deorum ortus carminibus cecinit. Memorie prodidit Eusebius Porphyrium etiam libros composuisse, in quibus fabulosas Deorum genealogias ad naturę rationem & opificium perducere conatus est. Zeno, Cleanthes, Chrysippus ut ait Cicero in libris de Natura Deorum, fabularum antiquarum expositiones in suis voluminibus complexi fuerant, quę tamen ad nos non peruenerunt. Istud ipsum fecit Orpheus, Musęus, Mercurius, Linus, antiquissimi poetę, & Phurnurus, & Palephatus Stoicus, Dorotheus, Euanthes, & Ponticus Heraclides, Silenus Chius, & Anticlides, & Euarres, & alij complures mythologi, quorum commentarij vnā cum scriptorum nominibus penè intercederunt, e quibus Ouidius sua in varias formas mutatorum corporum deprompsit argumenta. Nam in quib s voluminibus tot exstabant fragmenta, quantam aliarum fabularum fuisse mirabilitatem credibile est: ac tot de fabularum scriptoribus.

De Diis variarum gentium. CAP. VII.

ENIMVERO, quoniam vniuersa antiquorum religio & theologia sub fabulis occultabatur, pluręque sunt in illis ad generationes & res gestas creditorum Deorum spectantia, necessariò dicendū videtur quā varię fuerint diuersarum nationum de Diis ipsis sententię, anteq̃ ā ipsas fabulas explanandas aggrediar: quę res quantum afferet utilitatis & cōmodi ad lūceptū laborē, omnibus postea fiet manifestū, ut censeo. Atque in primis ita facienda est Deorū diuisio. Ex antiquis Diis alij cœlestes, alij terrestres, alij aquatici sunt crediti: & aquaticorum aliis maris, aliis fluiuiorum, aliis fontium cura fuit commissa. E terrestribus rursus alij montani, alij sylvarum & pastorum præsides, alij agricolarū fuerunt, atq; hi in planis locis habitare plerunq;

putabantur. Cœlestiū alij summæ rerum humanarū præerant, alij cōsultores, alij præfuerunt tempestatibus & certis cœli regionibus: alij loca tantū inferna habitare, & sceleratorū præesse suppliciis putabātur: neque vlli præter hos, Dij posse esse crediti sunt. Nā tametsi omnes nationes Deos esse crediderunt, nullæque fuerunt tū feræ gentes, (vt insulsiſſimorū hominū, qui se sapientes dicere ausi sunt, opiniones taceā) quæ hunc mundū aut fortuito genitū esse existimarint, aut sine aliqua incredibili prouidentia gubernari; cum sit è tā variis reb. tā cōcinno ordine coagmētatus: tamē paucae fuerunt, quæ Deos introducere ausæ sint, nisi ab aliis acceptos. Cū enim suos Magos haberēt Persæ, Prophetas Ægyptij, Chaldæos Assyrij, aliōsq; sacerdotes aliis nominibus vocatos aliæ nationes, omnium propè religionū origo ab Ægyptiis in Graciā, & in Persas priū, deinde ad alias nationes manasse credita est. Quāuis omnes isti vno ordine fallūtur, quod ante Ægyptios, primi omnium mortaliū Hebræi non solū religionē, sed etiam verū Dei cultum acceperunt; & nō humanis cōsiliis, sed diuinis præceptis ad verā religionē fuerunt instituti. Græcia postea sequētibz tēporibus cū bellicæ laudis gloria florere inciperet, paulatim & sacrorū ritus immutauit, & tantū Deorū numerū auxit, quamuis disciplinarū cognitionē acquireret, vt magnā Deorū coloniā ad cæteras ciuitates postea trāsmiserit. In hoc vnū tamē omnium propè populorū ac gentiū sententiæ primū conuenerāt, vt diuina illa quæ vidētur, superna corpora, Solē, Lunā, reliquaque astra cū perpetuo motu agitari cōspicerent, ab ea celeritate & Deos appellauerint, & esse crediderint; vt Plato testatur in Cratylo. Neque vlla ferè gens inuenta est; quæ aliud esse Deos, quā ipsa cœlestia corpora primū crediderit. Hāc opinionem secutus videtur Homerus, cū Solem omnia audire, omniāque videre inquit, quod est, vt ait Plato libro secundo de legibus, solus Dei munus. ita verò se habet Homeri carmen;

ἡλίου δ' ὅς τε πάντα ἑσπέρῃσι καὶ πάντα ἐπαυούσι.

Sol qui cuncta audis, quique omnia conspicis vnus.

Huius opinionis antores fuerunt Ægyptij, à quibus & templorū extruendorum rationē, & imaginum, & rituum sacrorū, Græci in patriam reportarunt, sicuti testatur Herodotus in Euterpe his verbis, δὲ νόμιμα θεῶν ἐπαυμάς ἐλαρον

πρὸς τοὺς Αἰγυπτίους νομίστην, Ἐνδύας ὧδε σφίαν ἀναλαβὴν ἑαμέν
 εἶναι ἀγάλματα καὶ τοὺς θεοὺς ὁπνέουσιν σφίας πρὸς τοὺς καὶ ζῶα ἐν αἰ-
 τοῖς ἐγγράφει. Duodecim Deorum nomina primos Aegyptios ex-
 istimasse, atque Græcos ab illis cepisse, eisque primos aras, & ima-
 gines, & templa Diis sibi erexisse. Neque horum tamen solam
 rationē extruendorū in Græciā Aegyptij transmiserunt, sed
 etiā ipsa nonnullorū Deorū nomina, ut idem scriptor tes-
 tatur in eodem libro: *γεδοὺ δὲ καὶ πάντα τὰ ὀνόματα τῶν θεῶν ἐξ*
Αἰγυπτίου ἐλήλυθε ἐς τὴν Ἑλλάδα: omnia fere Deorum nomina ex
AEgypto in Græciam immigrarunt. ac deinde: ὅτι γὰρ δὴ μὴ
Προφθότος, καὶ Διόσκουρον (αἷ καὶ πρὸς τὸν μὴ τὰτα εἰρηται) καὶ Ἡφαι, καὶ
Γαίης, καὶ Θέμις, καὶ Χαρίτων καὶ Νηρηίδων καὶ τῶν ἀλλων θεῶν Αἰγυπτίους
αἰεὶ κατὰ τὰ ἐν ἡμῶν ἐστὶ ἐν τῇ πόλει. Nisi profecto Nepium, & Dio-
scurorum (sicut antea dictum a me fuit) & Ianonis, & Vestæ, &
Themidis, & Charitū, & Nereidū, & aliorū Deorum nomina
semper sunt in Aegyptiorū regione. Neque solos hos Deos co-
luit Aegyptia simplicitas, sed monstra quædam, & anima-
lia partim hominibus infensa, partim vtilia, ut canes, bo-
ves, anguillas, ut ait Herodotus in eodem libro: νομίζουσι δὲ
καὶ τῶν ἰχθύων τὸν καλὸν ὕψιν λατρεύοντες. ἔστι ἐν αὐτῇ τῇ ἐγγύτῳ, καὶ τῶν
ὀρνίθων τοὺς καλὰ ὀρνέας. ἔστι δὲ καὶ αἰῶνες ἔρως ἔρως, τὴν εἰρητα εἰρητα.
Existimamus e piscibus squammosum sacrum esse, & anguilla,
& ex avibus vulpserem. est item alia avis sacra, cui nomen est
phœnix. cū paulatim ab ipsa religione ad superstitionem
lapsi essent, (est enim arctiori religioni superstitio, ut par-
simonia avaritiæ, vitium propinquum. Nam, ut ait Di-
uus Paulus ad Rom. 17. rationi conveniens sit obse-
quium vestrum) iure Rhodius Anaxandrides comi-
cus poeta, his carminibus ita Aegyptiorum deridet insa-
niam.

καὶ αὖ διωάμην συμμάχῃν ὑμῶν ἐγώ.
 εἴδ' οἱ τρεῖς γὰρ ἑμονόες εἴδ' οἱ νόμοι
 ἡμῶν, ἀπ' ἀλλήλων δὲ διχουσι πολλοί.
 εἰμὶ προσκυκνέας, ἐγὼ δὲ θύω τοῖς θεοῖς.
 τῶν ἐγγύτων μέγιστον ἔγωγε δαίμονα,
 ἡμῖν δὲ τῶν ἐφ' ἂν μέγιστον ὄψα πολλοί.
 καὶ ἰατρὴς ὕψιν, ἐγὼ δὲ γ' ἡδόμεν
 μέγιστον τοῖς τοῖς κύνεσσιν, τὸ πτωδ' ἐγώ
 τοῦδ' ὄν κατὰ δόξαν ἡνὶα αὖ λάβοι.

*Haud esse vobiscum queo commilito,
 Concordibus nec moribus, nec legibus.*

Per maxima intervalla differentibus.

Bonem colis, Deis ego pacto bonem.

Tu maximum angustiam Deum putas, ego

Obsoniorum credidi suavisimum.

Carnes suillas tunc caues, at gaudeo

His maxime. canem colis quem verbero,

Edentem ubi deprehendo forte obsonium.

Neque tamen his brutis Diis contenti fuerunt Aegyptij, sed multa herbarum genera in Deorum numerum retulerunt, sicuti testatur Iuuenalis, ubi Aegyptiam simplicitatem carpit hoc pacto.

quis nescit qualia demens

Aegyptus portenta colat? Crocodilon adorat. & alibi

Potrum & caepe nefas violare, ac frangere morsu,

O sanctas gentes, quibus haec nascuntur in hortis

Numina.

Atqui non haec ab Aegyptiis monstra tam absurda acceperunt Graeci in numerum Deorum, sed alia his non multo fortasse meliora. Qui Dij fuerint in Graciam primum translati, declaravit Homerus in lib. 3. Iliadis, ita inquires:

*Ζεὺς πάτερ, Ἰδμεν μάλιστα πόδες μέγιστε,
αἰλίδες θ' ὅς πᾶντ' ἐροῦσιν καὶ πᾶντ' ὑπακούουσιν
καὶ ποταμοὶ καὶ γαῖα καὶ οἱ ὑπὲρ ποδῶν κείμενται
αἰὲρ ἑσπέρῃσι τίμωσάν τε.*

Iupiter ex Ida clarissime, maxime, & una

Sol qui cuncta audis, qui que omnia conspicias vnus:

Fluminæque, & tellus, & sub tellure vivorum

Crimina qui castigatis.

Atque infinita est prope illorum Deorum multitudo, quos Graecia postea ceremoniis, altaribus, ac templis magnificentissimis auxit. Persae hos prope Deos existimarunt, quos antiqui Graeci, qui non nati essent e mortalibus hominibus, ut asserit Herodotus in Clio his verbis, οἱ δὲ ῥωμαῖοι, διὰ τὸ εἶναι τὰ ὑψηλότερα ὅσιν ἔσαν ἀναβήμεντες θυσίας ἐποίησαν, τὸν κελὸν πάντα τοῖς θεοῖς εἶναι ἀνακαίνετες. θύουσιν δὲ ἡλίου, καὶ σελήνης, καὶ γῆς, καὶ ποταμῶν, καὶ ὕδατος, καὶ αἰθέρος. τοῦτοισι ὑπὸ θεῶν μόνον θύουσιν ἀρχαῖον. His vero sanctum est ut in altissimos montium vertices ascendentes Ioui sacrificent, Iouem universum caeli ambitum appellantes, Sacrificant & Soli, & Lunae, & Telluri, & igni, & aquae & ventis: his enim solis ut sacrificent, antiqua obtrinit consuetudo. Hi cum priscam tantum Theologiam retinerent,

NOBIS

nouos Græcorum Deos irridentes, vbi Xerxes in Græciam
 cum exercitu traiecisset, omnia Deorum Græciæ templa
 Magis autoribus inflammarunt, quòd nullum in locum di-
 cerent Deorum numen esse includendum, quibus cuncta
 debent esse libera & patentia, vt testatur Cicero in libro se-
 cundo de legibus. Nam deridere consueuerunt Persæ eos
 qui res huiusmodi facerent, vt ait Herodotus in Clio in
 his verbis: Πέρσαι δὲ ὁδοῖα νόμοισι τοῦ τοιοῦτο χρησιμῶς ἀγὰρ μακά-
 ρη, καὶ νόμοι, καὶ θεομακί, ὡς ἐν νόμῳ ποιεῖσθαι ἰσχυροῦται, ἀλλὰ καὶ τοῖς πο-
 τῶσι μάστιγι ἐμπέγουσι. Persæ, vt ego cognoui, his legibus vtuntur,
 imagines quidem, & templa, & aras non erigunt, pro suis institu-
 tis, sed & illos qui hæc faciunt, accusant insanire. Atque Ro-
 mani nullam Deorum effigiem per multos annos habue-
 runt: quia docuit Numa Deum esse mentem puram, mini-
 mè genitam, aut visui subiectam mortalium, quæque ali-
 qua humana industria exprimi posset. cùm inquit etiam
 Demosthenes contra Aristogitonem pectus mortaliū esse
 templum Deo gratum, & optimum, & augustissimum,
 iustitia, verecundia, & obseruantia legum communitum.
 Hæc ratio non esset magnopere fortasse improbanda, si
 vel omnes essent sapientes, vel si sapientum etiam mens
 semper opportunis temporibus ad res diuinas esset cōuersa,
 neque humanis cognitionibus ab instituto cultu distrahe-
 retur. Sed cum res aliter se habeat, & templa, quò ad diui-
 num cultum conuenirent, & imagines Dei & sanctorum
 hominum, tanquam monumenta amicorum Dei, fuerunt
 instituendæ. Nam si statuæ clarorum virorum, & eorum
 qui pro patria fortiter occubissent, iure apud Romanos &
 cæteras nationes tanquam præclara virtutis exempla eri-
 gebantur, quibus incitarentur posteri ad virtutem; quo
 pacto virorum bonorum, & amicorum Dei, & qui pro ve-
 ritate, Christianaque rep. fortiter occubuerunt, tanquam
 præclara monumenta virtutis, & fidei, & constantiæ, qui-
 búsque deprecatoribus apud Deum vteremur, non erunt
 iure optimo vbique imagines erigendæ? Est enim omnium
 templorum augustissimum pectus mortaliū, fide, pietate,
 innocentia, sanctitate, mansuetudine, pro pulcherriimis au-
 læis institutum & communitum. Atque ne ita Deorum re-
 ligio paulatim deficeret, quæ anima est ciuitatum, & om-
 nis humanæ vitæ stabilimentum, & templa, & imagines,

& dies solennes, & sacrorumumritus, & publicæ ceremoniæ fuerunt in ciuitatibus prudenter institutæ. Scytharum Deos Herodotus in Melpomene ita recensuit, *Θεοὶ δὲ μάλιστα τοῖσι δι' ἡνέσκονται, Ἰσίδω, ὡς μέγιστα, ὅτι δὲ Δία τε, καὶ Ἡλίου, νομίζοντες, πλεὺς ἧλυ' αὐτὸς Διὶς ἔθνη γενέσθαι, μετα δὲ τοῖσι, Ἀπόλλωνα τε, καὶ Ἐρανοῦ Ἀφροδίτην, καὶ Ἡστίαν, καὶ Ἀΐα, ταῖσι τοῖς ὡς πάντες οἱ Σκύθαι νομίζουσιν.* Deos autem solos hos placant, *Ἦ ἔστιν* quidem præcipue, postea Iouem ac Tellurem, Tellurem Iouis uxorem existimantes: post hos, Apollinem, celestem Venerem, & Herculem ac Martem. Hos enim omnes Scythiæ Deos putarunt. Ac in eodem libr. scribit deinde Libyæ populos Soli ac Lunæ sacra facere, neque ullos præterea Deos putare. At Iudæi, vt memoriæ prodidit Cornelius Tacitus lib. vigesimoprimo solā mentem antiquitus, vñumque numen intellexere, profanòsque esse putarunt eos qui Deorum imagines mortalibus materiis in species hominum effingerent: summum illud, & æternum, neque mutabile, neque interiturum. Igitur nulla simulachra vrbibus suis nedum templis fuerunt, at Strabo libro decimoseptimo Geographiæ varios fuisse diuersarū nationum Deos ita tradidit, vt singulæ propè ciuitates suos proprios Deos haberent. Nam cū tria ex terrestribus animalibus vniuersa Ægyptus coleret, bouem, canem, selem; ex avibus accipitrem, ibim; ex aquaticis squāmosum, oxyrinchum; tum Saitæ, vt inquit, & Thebani ouem colebant præcipue; Latum piscem Nili, Latopolitani, lupum Lycopolitani; Cynocephalum Hermopolitani; cetum Babylonij qui colebant iuxta Memphim; aquilam Thebanis; leonem Leontopolitani; capram & hircum Mendisij; iurem & araneū Athribitæ. Longum esset omnium nationum ac populorum opiniones, vel potius deliraciones de Diis recensere, qui cū religionis originē ab Ægyptiis acceperint, vel antiquā non retinentes Theologiā deriserunt magistros postea, vel ipsi in peiores superstitiones inciderunt. Hanc igitur Deorum notionem cū homines primū habuissent, perspicereñtque quod mundus providentia gubernaretur, neque tamē cuius intelligere possent; quippe cū sidera in humanis rebus agere permulta intelligerent, neque tamen omnia pro illorum arbitrio gubernari, rē diutius inuestigātes & cognitionis desperatione capti, paulatim à religione in superstitiones delapsi sunt: atq;

alij alios Deos introduxere. Est enim ab ipsa natura comparatū, ut cū nimio Deorum metu homines opprimuntur, ad humilia & sordida quæque declinent, nihilque posse cōmitti tam paruum putant, quod Dij maxima cū iracundia ac supplicio non vlciscātur. Hæc res fecit ut iidem Græci, qui Aegyptiorum, aliarūque nationū acceptas ab iis superstitiones deriserant, in multo maiores errores sint postea collapsi. Nā & adulteros & latrones, & ebriosos, ac facinorosos homines, qui multo erant brutis impuriore, pro Diis coluerunt. quare cū de Diis loquerentur, adulteria, fuita, patricidia, prædia, crudelitatemque illis iniūxerunt, quæ propria sunt latronū & sceleratorū hominū facinora, ut res Diis talibus convenientes. Athenienses tamen cū sapientiores essent, ac horum Deorū turpitudinē intelligerent, neque vllum nisi sempiternū & optimum esse posse Deum putarent, quia esse omnino cognoscerent, qui esset, ignorarent, aut etiā fateri ob cæterorū Græcorū metum non auderent, ignoto Deo aram erexerunt. Hanc tantam Deorum multitudinē tot fabularū inuolucris postea implicarunt, cū liceret omnibus quidquid de Diis collibuisse cōfingere, ut quamuis multi postea conati sint, nemo tamen hætenus expedire illos Deos ex his inuolucris potuerit, sed adhuc cōplures impliciti permanēt, & in perpetuū fortasse nonnulli māsuri sunt. Qui enim omnia quæ de Diis ab antiquis dicta fuerunt, ad optimū finē se deductum putarit, idem speret se omnia nauigia quæ vbique nauigant, sine vlla iactura in portum posse perducere. Non enim semper cū ratione insanierunt antiqui sapientes vocati, aut poetæ in his cōfingēdis. Perdurauit huiusmodi de multitudine Deorū opinio vsque ad Platonis tempora, qui prisca Græcorum theologiam quodāmodo immutauit, cū vnū esse Deum crederet, & eū vniuersum assidue gubernare, quæ modò mundi animam, modò mundum ipsum appellauit; modò vim illā quæ esset in omnibus naturalibus corporibus diffusa ac permista, quam antea ad Monadem deduxerat Pythagoras. Atque horū vterq; rectè, si diutius in eadem sententia permansissent. nā cæterorum qui se appellabāt sapientes, nugas lubens prætereo. Romani postea Græcia subacta quasi captiuā Græcorum religionē in patriā transtulerunt, cū & antea Græcorū sacrorum ritus

permultos haberet, & si quid ad absolutam superstitionem deficeret, illud totum ex Hetruria sapius acciuerint: donec omnium superstitionum euerfor Christus, non modò tantam Deorum impurorum multitudinem profligauit, sed etiam veram, sanctam, & omnibus saluberrimam religionem introduxit: quæ nulla ynquam vel leuitate gentium, vel impuritate ac scelere populorum, vel sacerdotum auaritia, vel hæreticorum calumniis, labefactabitur. Vbique enim veritatem emergere necesse est. Atque tot breuiter dicta sint, de diuisione Deorum variarum gentium.

Quòd vnus necessariò sit Deus. CAP. VIII.

ET si res est, quæ ad veram theologiam potius quàm ad fabularum explicationem pertineat, num vnus, an plures esse possint Dij, inquirere: tamen quia non prorsus abhorret à theologia fabularum expositio, videtur conuenire huic loco vt breuiter declarentur ea quæ de vno Deo ab antiquis sapientibus probabiliter dicta fuerunt. Neque ynquam Platonis illam sententiam probandam esse magnopere censui, qui nefas esse dicebat, vbi huiusce vniuersitatis parentem inueneris in vulgus proferre. quasi verò alia sit omnibus vtilior aut magis necessaria cognitio, quam omnium bonorum autorem Deum cognoscere, aut rem non cognitam conueniat venerari. Nisi fortasse ita inquirat, nulla oportere vulgus teneri Dei religione ac reuerentia, & nescio quid colere & beneuolentia prosequi, quando amare Deum maximè omnium opus est. Multæ sunt igitur rationes, quæ vnum esse, ac non plures Deos ostendunt. nam si plures sint Dij, hunc ipsum Deorum numerum ob singulorum imbecillitatem esse necesse est. Si si sint imbecilli, quo pacto sunt Dij appellandi? sicut enim eo pacto supplices potentiori, & aliquando deficient, quorum vtrunque cùm miserum sit, Dei naturæ qui conuenire poterit? videmus siquidem in omnibus animantibus eam esse naturæ prouidentiam, vt, quanto quæque sunt debiliora, citiusque moriuntur, tanto plura ex his producantur, fecundioraque sint. Quòd si tantus erat Deorum numerus, quantum habuerunt antiqui, atque inter hos mares & fœmine, breui futurum erat vt tot Diis deficeret magistratus & imperia, & nisi otiosi ac desidēs viuere mallēt, cerdones & agricolas,
& fabros

& fabros Deos haberemus, neque terra hominibus habitanda nostris temporibus iam esset relicta. Sed quoniam repugnat Deos esse & plures esse, & esse mares ac fœminas, terra tota hominibus relinquitur. Præterea si plures sint Dij, necesse est eos esse vel pari vel impari potentia, vt Xenophanes ait Colophonius. Si sint quidam impares, quo pacto debiliores sint Dij, ipsi viderint. Sin omnes pares existant, nolensq; alius volentem impediatur, res iam neque fieri, neq; non fieri poterit, quod non potest sine risu intelligi. Multa igitur odia & pugnae assidue inter hos Deos intercedent, quoniam sempiternæ intercedent causæ, quæ nunquam cessabunt: neque enim par parem vnquam nisi fortuna profligabit. Alterum igitur horum necesse est, vel fortunam Dijs etiam dominari, vel perpetuas esse inter Deos discordias & contentiones: quorum neutrum Deo conuenire vilo pacto potest. Est igitur Deus vnus, sempiternus, potentissimus, optimus, felicissimus, quorum nihil potest esse cum animi perturbatione. Non sunt igitur antiquorum Dij, cum plures sint, cum cœlum contentionibus sit plenum, multo sint mortalibus miseres, cum eos & dormire dixerint poëtae, & potationibus atque conuiujs indulgere, & Veneris stimulis mirifice exagitari. Quis.n. nesciat somnũ & epulas esse ob corporis debilitatem, cum ille ad labores corpus reficiat, hæ ad naturæ vim conseruandam requirantur? Inde effectum est vt Alexander Macedo se Deum esse adulatoribus prædicantibus responderit, se longè diuersa à diuina natura experiri cum & somnum & Veneris titillationes sentiat. Quod si horum Deorum natura deficiente nutrimento deficeret, & ad libidinem illi incitarentur, qui possunt non esse mortales, aut qui potest eorum genus nisi reparetur, non deficere? Non sunt igitur Dij illi antiquorum, sed fabulæ illæ partim naturæ res occultas habent, partim mores informant, partim sunt inania vulgi figmenta, vt dicebamus.

Quo pacto Dii antiquorum fuerint sempiterni. CAP. IX.

ATQUE vt pateat vera esse illa quæ dicta sunt hactenus de Deorum antiquorum mortalitate, quid de Ioue ipso principe omnium Deorum scriptum fuerit à poëtis, consideremus, quem modò patrem, modò Regem

omnium Deorum vocarunt, sicuti Homerus in primo Odyssæ,

ἦν δὲ πάντων θεῶν πατήρ, αὐτὸς ὅς τις θεῶν τε.

Hos ita compellat hominum pater, atque Deorum, modo sempiternum, ut Virgilius lib. 1. *Æneid.* in his significat,

ὃ qui res hominūque Deūmque

Aeternis regis imperiis, & fulmine terras.

Se Orpheus in hymnis,

Ζεὺς πάντων Ζεὺς ἀείδιτε.

Jupiter à venerande, Jupiter sempiternæ.

quem eundem facit rerum omnium autorem, ut ex his patet,

ὃς πάντα δὲ θεῶν καὶ ἀνθρώπων ἀνὰ πᾶσι πέλει.

Τὰς δὲ θεῶν πατὴρ, ὅς τις ὅς τις ὅς τις.

ὃς πάντων, ὃς πάντων ὅς τις ὅς τις ὅς τις.

Jupiter alme tuo sunt omnia munere nata:

Diva parens Tellus, præcelsa vertice montes,

Et maria, & quicquid cælum complectitur altum.

Hunc tamen sempiternum Iouem, & rerum omnium autorem, Virgilius in Dictæo monte Cretæ nutritum exstimaui, quem etiam ab apibus educatum fuisse scribit lib.

4. *Georgicorum*, ut patet in his carminibus,

Nunc age, naturas apibus quas Jupiter ipse

Addidit, expediam: pro qua mercede canoros

Curetum sonitus, crepitantiaque æra secute,

Dictæo cæli Regem parere sub antro.

Sed illud magis mirum fortasse videbitur, quod neque tamen certum est ubi educatus fuerit hic præclarus & illustris antiquorum Deorum pater. Messenij enim apud se natum & educatum fuisse Iouem contendebant, cuius ostendebant apud se incunabula, & à Neda Ithomæque nutricibus, & à Curetibus servatum fuisse affirmabant, ut ait Pausanias in rebus Messeniæ. Hanc ipsam de Iouis ortu contentionem ita attigit Callimachus in hymnis,

Ζεὺς, ὃς ὡς ἱερὸν ἐν Νέδῳ παρ' Ἰθώμῃ,

Ζεὺς, ὃς δὲ ἐν Ἀργεὶ παρ' ἐγὼ πᾶσι λέγομαι.

Jupiter Idæi autem se in montibus, ortum,

Jupiter Arcadici: viri sunt falsa locuti?

Quod si nutricum varietatem perspicimus, si modò vera est sententia Aetij medici clarissimi, quod ingenium & mores nutricum in lacte referuntur, nonne fera potius Jupiter quam

quàm homo videbitur, qui tot brutorum lac suxerit? qui truculentissimas feras habuerit nutrices? qui ab apibus, à capris, ab vrsis fuerit educatus? atque quòd capre lac hauserit, ita Ovidius in quinto fastorum libro ait;

*Olenæ surget sidus pluviale capellæ,
Quæ fuit in cunis officiosa Iouis.*

Hanc Iouis capram idcirco nominavit Aratus in Phænomenis, ut est in eo carmine;

Ἄλκυον ἢ μὴν ἄστὴρ Διὸς καλέουσ' ὑποφῆται.

Oleniam, capramque Iouis dixerunt poetæ.

Atque de vrsis, cuius lac Iupiter suxerit, ita meminit idem Aratus in his:

Ἀρκτοὶ δ' αὖτε βορρῶσι, τὸ δὴ καλέονται ἀμφοτέρω.

Αἱ δὴ τοὶ καφαλαὶ μὲν ἐπ' ἰξυῖας αἰνέχουσιν

ἀνδράων ἀεὶ κατωμαθῶν φορέοντα;

ἐμπέταν εἰς αἰμοῖς τε τραχυρῶν. εἰ ἔτε δὴ,

Κρίτῳ δὲν μέγα δὲ Διὸς μεγάλη ἐόπητι

ἄρῳ ἐστάνῃ βησιν, ὃ μὴ τότε κουρίζοντα

Διὶ ἐν δαίδῃ εἰς ἔρεος ἔχοντα Ἰδαίου

αὐτῷ ἐγκέτε δέντρον, καὶ ἔτρεπον εἰς οὐρανὸν,

Δικταῖοι Κρήτες ἔτε Κρήνῃ ἐφύσαντο.

Vrsæ vertuntur, quas dicunt nomine Plastrum.

Alternè quarum semper caput illa tangit.

Inque humeros versæ, his pronis illæ usque feruntur.

E Creta, si vera ferunt, conscendere cælum

Consilio meruere Iouis, quia cùm puer esset

Dicto in odorifero vicino collibus Idæ

Deposuerunt Iovem, quem nutrire per annum.

Fallere Saturnum Curetes cùm potuere.

Hunc ipsum Iovem, quem Hesiodus in Theogonia hominum patrem atque Deorum appellavit, mortuum ac sepultum fuisse apud Cretenses sermo vulgatus fuit; quamvis eam famam conatur frustra Callimachus refellere, ut patet in his carminibus;

καὶ γὰρ τὰ φωνὰ ἄνδρα σείω

Κρήτες ἐπικταίναντο, σὺ δ' ἔδωκας ἐνὶ γῇ ἀεὶ.

suum Rex magne sepulchrum

Cretes struxerunt: es semper, vivis & usque.

Quòd si fatorum necessitati subiiciebatur, uti testatur Æchylus in Prometheus ita inquit;

πο. Μῆτεραι τέμαρροι, μνήμονες τ' Ἐβανύες;

χο. τοῦτων ἀπ' ὃ Ζεὺς ἔσται ἀδυνάστεος.

Prom. *Parce triformes, & memores Erinyes.*

Chor. *His ergo cunctis Iupiter impotentior.*

quo pacto Deus, & pater, & Rex hominum ac Deorum dici poterat? Sed non hominum sermones tantum, at Deorum etiam ipsorum sententias de Ioue consideremus. hunc vel à Mercurio ipse finxit Plautus in proœmio Amphitryonis mortalem appellari his verbis:

Mirari non est æquum sibi si præmet:

Atque ego quoque & qui Iouis sum filius,

Contagione mee matris metuo malum.

Etenim ille quovis huc iussu venio

Iupiter, non minus quam nostrum quivis formidat malum,

Humana matre natus, humano patre.

Quare si ipse natus est, ut ceteri homines, & mortuus, & à mortalibus originem duxit, quo pacto sempiternus esse potuit? si quidem omnia quæ nascuntur, aliquando interire necesse est. At quo pacto Iupiter dictus est sempiternus? quia, uti diceretur, cum de illo tractabimus, cum gloriæ cupidus maximè fuerit templaque sibi extrui ubique studuerit, fecit vulgaris opinio illorum qui magistratus & imperia admirantur, ut summus Deus putaretur. quare postea nunc vim factorum, nunc providentiam Dei, nunc Deum ipsum, quam mundi animam appellarunt nonnulli, nunc æthera, Iouem nuncuparunt: quæ cum sempiterna sint, Iouem etiam putarunt sempiternum sic, ubi pro vi diuina per aquas diffusa, Neptunus intelligitur, dicitur sempiternus, pro Vulcano ignis, pro Venere naturalis procreandi libido, pro Cerere, terræ feracitas. Nam si hoc pacto Dij antiquorum accipiantur, erunt sempiterni ex illorum sententia, qui mundum, eiusque elementa sempiterna putarunt. sin eorum genealogiam inuestigemus, omnes fuerunt mortales, & ab hominibus procreati, ut patebit postea. Atqui absurdum fuit hominum nominibus res sempiternas appellare, diuinæque providentiæ splendorem sub his humanis velare integumentis, quippe cum minimè conueniat res admirabiles horum profanorum nominum colluione inquinare. At quia viderent sapientes animos multitudinis apertis rationibus ad eruditionem non posse adduci, horum figmentorum suauitate illos ad se allexerunt, quæ sola causa fuit, cur tot postea fabulæ sint inuentæ.

De sacrisi-

De sacrificiis superiorum Deorum. CAP. X.

VT autem pateat elementorum, rerumque naturalium virtutes, & vires dæmonum eorum qui in iis inhabitarent, qui Dij à multitudine imperitorum fuerunt existimati, his hominibus vocatas fuisse à sapientibus; non erit absurdum si genera sacrificiorum Diis singulis attributorum breuiter explicauero, quippe cum multa sacrorum genera fuerint ab antiquis pro singulorum Deorum natura instituta, & victimæ variæ, & varia sumentorum ratio, & non idem habitus sacrificantium. Neque enim omnibus molæ offerebantur, neque omnibus accendebantur lumina, neque sacra fiebant semper super sublimibus aris, neque semper per diem. Diverſa denique pro singularum nationum more, pro varietate temporum, pro creditorum Deorum natura, sacrificia ubique offerebantur; quod alia cœlestibus, alia terrestribus, alia aquaticis, alia Diis inferis conueniebant, quorum alia priuatim, alia fiebant publicè. Primum igitur omnium scire conuenit nō solum in animalibus, aut in plantis, ad vires, bonitatemque singulorum plurimum conferre ciborum vim, aerisque temperiem, sed etiam in illis dæmonibus, quibus plenum esse hoc vniuersum, quod intuemur, tradiderūt sapientes. Qui enim in obscuris cauernis habitāt, multū sunt magis & immites & feri, & crassiore quadā materia, quippe quæ propius ad corpus accedat, sicuti testatur Psellus in iis libris quos scripsit de Dæmonibus, quā illi sint dæmones, qui regionē ignis vel aeris incolūt; quod accidit ob habitationis naturā ac vim syderum. Quid. n. mirum est astra in his plurimū posse cum & metallis, & durissimis lapidibus, & plantis dominari putentur? Aut quis nesciat alia metalla Soli, alia Lunæ, alia Veneri, alia Mercurio, alia alijs astris, propter quasdā proprietates ac similitudines, quod aliis etiam contingit corporibus, esse attributas? omnē igitur vim sacrorum, omnemque Deorum ritè expiandorum rationē in cognoscenda dæmonum natura consistere arbitrabantur. Quare cum cœlestia corpora ignea esse crederent, quæ opinio non solum fuit Anaxagoræ & Empedoclis, sed multorum etiam aliorum philosophorum, in horū sacrificiis & lumina, & figuras, & multa ad visum spectantia addiderunt, quorum aræ sublimes struebantur, super quibus accende-

bantur lumina, & victima caesa imponebantur. Cum igitur sacra fiebant superis, ac Ioui præcipue, aræ in sublimibus locis extruebantur, ut inquit Melanthes in libro de sacrificiis hoc pacto; πάντες δὲ θεοὶ καὶ Διὶς ὅπως ἀνομύζονται, ἐπεὶ ἔδος ἐστὶ τοῖς παλάμοις, ὅψιν δὲ ὄντι τῶν θεῶν, ἐν ὅψιν δυοῖας ποιεῖται. Omnis autem mons Iouis mons appellatur, quoniam mos fuit antiquorum, ut altissimo Deo existenti in loco sublimi sacrificarent. Sic etiam è Iouis ipsius oraculo sacra fiunt in montibus apud Apollonium in lib. 2. Argonaut.

ἢ βοῦμον πολὺν μέγαν Διὶς ἱμαίοντο,
εἰσὲν τ' οὐ ἐπ' ἔχοντο ἄριστον ἄσπερ κελύνη
Στεγέον, αὐτὰς τὴν Κεκύλον Διὶ τοῖο δὲ ἔκοντο.

Ingentem Iouis humensis tunc extruit aram,

Et sacra imponit in montibus: hic quoque sacra

Sirius accepit, sic Iupiter ipse volebat.

& ut est apud Herodotum in Clio, quem locum citavi, cum de Diis variarum gentium loquerer. Quin etiam & Apollini aram in littore erexerunt Argonautæ, atque cum mons ibi nullus esset, sublimem illam fecerunt, ut in his ait idem poeta.

τὰ δὲ πέλοισι οἷα παρῆσται,
βοῦμον ἀναστήσαντες ἐπὶ πύκτιον.

Iussaque soluentes in primo ereximus aram

Littore sublimem.

Huius rei vel illud argumento est, quod etiam apud Latinos altare, quasi alta area, vocatum fuit. Erat præterea illa templorum erigendorum consuetudo ut non modo sublimia & ampla extruerentur, sed etiam quæ orientem solem statim exciperent, ut ait Plutarchus in numa Pompilio, neque vlla re impedirentur, sed forent undique libera, & minime occupata, ut testatur Promachidas Heracleota, atque Dionysius Thrax his verbis in lib. 3. διὰ ἑσέων, οἱ γὰρ ναοὶ τῶν παλαιῶν καὶ τὸν ἥλιον ὑποκύναντα οὐδὲν ἴσχυον εἰσάγειν, καὶ πρὸς αὐτοὺς ἐμπιπλῶσαι τῶν θυγῶν ἀναπλάττων, ὅπου καὶ τὰ ἑσπέρην. Antiquorum enim templa exorientem solem statim excipere solebant, & statim orto lumine fenestris ac foribus patefactis repleri, ubi sacrificia fiebant. Neque illud sanè prætermittendum duxerim, quod voluerunt antiqui genera etiam ædificiorum, Deorum illorum naturæ, quibus dicabantur, plurimum convenire. Nam Ioui, Marti, Herculi non nisi Doricum; Baccho, Apollini, Dianæ, Ionicum; Corinthiacum virgini Veste convenire præcipue creditum est: quam-

ἡ νικιστὴν βαμνοῖσι καὶ οὐ στεφάνοις πυρρίστανται.

Impero Erechthidis vobis Pandionis urbem

Qui colitis, patrio & facitis solennia ritu,

Et memores Bacchi situs, luteque per urbem

Primitias Bromio cuncti statuant, & eodem

Soluatis grates passim fumantibus aris

Tempora sacris redimiri ritu coronis.

Quod etiam significauit idē Demosthenes in oratione contra Neeram seruari in aliorum Deorum sacrificiis in his; ἀγνόςω, ἡ εἰμὶ καὶ ἀγνοῶ καὶ ἀγνοῶ δὲ τὸ ἴδιον ἀγνοῶ τὸ ἴδιον καὶ καὶ ἀγνοῶ δὲ τὸ ἴδιον, καὶ ἀγνοῶ δὲ τὸ ἴδιον. sum enim pudica, & pura & casta ab aliis puritati aduersantibus, & a viri congressu. Et quoniam alie arbores Diis alijs fuerunt consecratae, idcirco Dijs varijs sacrificaturi sacerdotes varijs coronis ornabantur: vt pote in Dionysiacis myrto, vt ait Timachidas in libro de Coronis. & Aristophanes in Ranis in his attigit:

πολύκερρον ὑπὸ πινέσων

αἰεὶ καὶ τὸ βρύοντα

στέφανον μύρτων.

Fructiferam quidem quatiens

Circa caput tuum virentem

Coronam myrtorum.

At in Cerealijs quercu coronabantur, ad perpetuam accepti ab illa Dea beneficij memoriam: vt significauit in his Virg. in primo lib. Georgicorum,

neque ante

Falcem maturis quisquam supponat aristis,

Quam Cere re torta redimitus tempora quercu

Det motus incompósitos, & carmina dicat.

(Æn.

In sacris ærculis populo coronabatur, vt testatur idē lib. 8.

Populeis adsunt euincti tempora ramis.

In sacrificijs Apollinis lauro coronabantur, vt ait Apollon. lib. 2. Argon.

ἔλκεται δὲ ἐπὶ τῶν ἱερῶν καὶ τῶν ἱερῶν καὶ τῶν ἱερῶν

Et laudque sunt viridi redimiri tempora lauro.

Scriptum reliquit Andreatas Tenedius in nauigatione Propontidis antiquos triplici ordine coronandi vsos fuisse in sacris: quem locum etiā declarauit enarrator Apollonij, cū alij capiti superius corona imponerent, alij ad tempora vsq; deprimere, alij ad collum vsq; detraherent. verum non solum coronabantur sacerdotes in sacris, aut sacrificantes,

cantes, sed etiam vasa quibus utebantur, & victimæ quæ fuerant immolandæ, quibus coronæ circa collum apponebantur, earumque cornua inaurabantur, ac vittis coloribus Diis quibusque gratis innectebantur, ut illud est Ouid. lib. 7. Metamorph.

feriuntque secures

Colla torosa bouum vinctorum cornua vittis.

Quod autem vasa etiam coronarentur, ita testatus est Virg. lib. 3. Aeneid.

Tum pater Anchises magnum cratera corona

Induit, implentque mero, diuósque vocauit.

Neque verò victimæ quauis eligebantur in sacrificia, sed quæ præstantiores essent, multo antè reseruabantur: quare cum è grege deligerentur, egregiæ victimæ dictæ sunt, at cum eximerentur ex armentis, quibus notæ intulerentur sacræ, eximiæ. Nam trifariam armenta diuidebant antiqui, cum aliam partem destinarent sceturæ, aliam laboribus, aliam reseruarent ad altaria, ut innuit Virg. li. 3. Georg.

Continuòque notas, & nomina gentis inuunt:

Et quos aut pecori malint summittere haben'to.

Aut aris seruare sacra, aut scindere terram.

Erant autem singulari diligentia delectæ victimæ quæ Deorum sacrificiis dicabantur, non solum ob eximiâ pulchritudinem, sed etiam ob puritatem coloris cum diuersi omnino reicerentur, neque liceret mutilam, aut aliqua corporis parte carentem victimam ad aram adducere. atque hanc diligentiam ita breuiter attigit Lucianus in dialogo de sacrificiis: *ὅτι ἐκείνην σφαιρικοῦτον, ὡς ἔστιν, καὶ ποτὶ τὴν ἀρετὴν ἰσχυράντες ἐκτρέφουσιν, ἵνα μὴ ᾖ ἀκαθάρτου καὶ ἀκαταρτου* enimvero sacrificantes victimam coronant, multoque prius studio perquirunt num perfecta sit, nequid inuile ingulens, atque ad aram deducant. Deinde velles sacerdotum puras, neque vlla macula inquinatas conuenire putarunt, quod ita innuit Virg. lib. 12.

puræque in veste sacerdos

Setigera factum suis, intonsamque bidentem

Attulit, admonitque pecus flagrantibus aris.

Nam neque laboribus assuetas victimas, neque illas ex quibus aliqua utilitas capta fuisset, Diis conuenire arbitrabantur. Deinde aliis Diis aliis coloris vestes magis erāt

Et Homerus lib. 2 Iliad.

ἔπει δ' αἰττοῖται Διὶ λείβετο ἄδοττα σῖνον
 ἄρ' ἔμειν' ἄλ' τι δέη καλὰ νύκτι Κρονίων
 ἠμῶντι κ' ἄντ' αὖ πάλαι γένοντο πύλαδες.

Non decet illois manibus libare superna
 Vina Ioui, pudor hoc prohibet fecisses errore

Turpatum me & cæde virum Diis fundere vota.

Existimabant enim antiqui eadem esse animi quam etiam corporis purgationem ; ut cùm quis in flumine manus aut corpus abluisset post eadem, ille purus statim efficere-
 tur : quare ita scribit Anticlidides libro 74. redditum ;
 ἔδοξ' ἄρ' οὐδ' αὖ τοῖς περὶ ἁγῶν, ὅσοι καὶ νῦν ἀναζέουσι, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀλλ' ὁ ἁγῶν.
 ἢ καὶ, ἀλλὰ καὶ ὁ παλαιὸς ἔπος οὖν, ὅδ' αὖτε ἀνέκατο τὰς ἡμέρας δαμνῶντες ἐκ τῶν
 μῦθων ἁπλοῦς ἔσθ' ἄρα. Erat enim mos antiquorum, qui nunc etiam
 servatur, ut qui eadem hominum, vel aliorum animalium commi-
 sissent, perenni aqua manus abluerent, ad commissi piaculi lustra-
 tionem. quare iussit Hesiodus nulli Deorum sacra fieri o-
 portere antequam manus lotæ fuerint manè, cùm ita scri-
 bat in operibus :

μὴ δέποι' ἔξ' ἡνέκε Διὶ λείβετο ἄδοττα σῖνον
 ἔπειτ' αἰττοῖται μὴ δ' ἀνέκα ἀδραστόισι.

Nunquam vina Ioui superis ve valentia libes,

Ante manus flum quam pura laveris vnda.

Nam cùm purus sit Deus, & ab omni prorsus sorde im-
 munis, non convenire crediderunt illi ministro qui ad e-
 ius altare accederet, manus, aut aliquam corporis par-
 tem habere inquinatam aut impuram. Quare si quis
 neglecta purgatione ad sacrificia accessisset, illius pre-
 ces Deos neque audire neque respicere arbitrabantur. Er-
 rat præterea non parva diligentia in eligendis lignis, quæ
 convenirent singulis sacrorum generibus : quoniam
 non ex quibuscumque lignis ignis accendebatur, sed ex lignis
 in legibus sacrificiorum nominatis. Sic in sacris Bacchi
 antiquitas nulla ligna, nisi oporobasilidis, aut phibalea-
 ficus, aut viticis cum foliis vitium vrebantur, ut ait He-
 gemon lib. 2. Georgicorum. in sacris Veneris myrtus v-
 rebatur. at apud Sicyonios ignis non fiebat nisi eliginis
 iuniperi, quibus folia addebantur pæderotis, ut ait Paul.
 in Corinthiacis. In Iouis sacris ilicis ligna, in Mar-
 tis fraxinorum, in sacris Herculis albæ populi, cetri,
 aut aſcali, aut corni, ut scriptum est ab Ephoro lib. 2.

de Ponderibus Asiae, & ab Epigene in Heroïna. Sunt autem huic rei argumento illa quae scripta sunt à Timæo Siculo in libro secundo historiarum in hunc modum: *μετὰ τὴν Τροίαν ἀλώσιν πολλοὶ τῶν Λοκρῶν πᾶσι τοῖς ἑσπέραις ναυαγισσάντων ἀνθρώπων οἱ δὲ λοιποὶ σὺν Αἴαντι μάλιστα εἰς Λοκρίδα διασώζονται. εὐρυπύλῳ δὲ καὶ λαμῶν τῶν χώρων αὐτῶν μετὰ τὸ πρῶτον ἔτος ἐχόντων, δια τῶν υἱῶν ἀδελφῶν Αἴαντος τῶν Κασσάνδρᾳ ἐχόντων ὁ θεὸς δὲν εἰς αὐτὴν γλῶττιαν τῶν Ἀδελφῶν τῶν ἐν Ἰλίου ἰθα σκαδῶν, πεμποντας δύο παρθένους ὅτι καὶ ἦτο καὶ ἀχρῖος. καὶ μετὰ ταῦτα ἔδος ὑπὸ τοῖς Τροσὶ πεμπομένης παρῶσαν τοῖσι καταστῆν καὶ αἰσχεῖν, καὶ τοῖς ἀνδράσι καὶ ἀγένοις τῶν εὐχων κατενέσθῃ ἐπιποιῶν μέχρι τῆς Φωνικῆς πολέμου. τότε γὰρ ἐπαύσατο ταῦτα καὶ τὸ δούσας, μέλλον δὲ ἀσπείρας. Post captam Troiam multi ex Locris naufragium iuxta Cereas passi perierunt: reliqui verò cum Aiaçe per summas difficultates in Locridem tandem evaserunt. At verò anno deinde tertio cum fames & pestilentia eorum reginem invasisset, quia neglecta religione Ajax cum Cassandra rem illegitime habuisset, responsum est redditum ab oraculo oportere per mille annos placare Palladem Troianam duas virgines è suis quotannis sortitos Troiam mittentes. Mansit postmodo illa consuetudo Troiani ut missus virgines obuij caperent ac iugularent, quae postea sterilibus & agrestibus lignis comburerent, qui ritus ad belli Phoenicis usque tempora perduravit. Tunc enim immunitatem eius sacrificij, vel potius eius impietatis Locrenses obtinuerunt. Est autem illud argumento, quòd summam diligentiam adhiberent antiqui in eligendis lignis ad sacrificia, quòd cum ædiciis, auguribus, fecialibus, interpretibus, lignatores etiam vocati praeerant sacrificiis, quibus id tantum curae erat, ut legitima ligna pararentur, & concinnè igni imponerentur. nam nisi omnia servarentur legitima in sacrificiis, publicae inde calamitates oriebantur: cuius rei vel illud est argumento, quòd si quis in Iouis Iycæi templum, aut etiam in aream, inivimè peractis prius lustrationibus legitimis, ingressus fuisset, intra annum omnino mori necesse erat. ut scripsit Hegesander lib. 17. & Paus. in Arcadicis. iccirco scriptum est à Paus. in prioribus Eliacis, in Iovis Olympij fano, ubi magistratus nigro ariete faciebant, neque vlla portio victimae dabatur vati, sed collum tantum lignatori more maiorum, mandatum fuisse negotium lignatori ut ad sacrorum usum ligna certo precio daret vel publicè civitatibus, vel priuatim cuilibet, quae non erant ex alia arbore, quam ex alba populo: qui honor habitus est arbo-*

arbori, quod eam Hercules è Thesprotide primus in Græciam portauit, quam ad fluuium Acherontem Thesprotidis reperit, cuius etiam lignis victimarum femora cremauit. Dicebantur esse in Lydiis Persicis cognomento vocatis vrbes duæ, Hypapæ & Hierocæsarea, in quibus vtrisque templum erat amplissimum cum cellis & aris, super quibus erat ciuis longè diuerso colore à cinere cōmuni. Huc ingressus sacerdos lingua Græcis ignota aris ligna imponebat, caput tiara velabat, implorabat Dei ignoti cognomen; cū recitasset carmen ex libro lingua planè ignota Græcis ac perorasset, sponte sua è lignis, nullo igne admotō, purissima flamma omnibus procul absistentibus emicabat, vt ait Theagenes in lib. de Diis, & Paus. in prioribus Eliacis. Tanta diligentia & in purgationibus, & in omni sacrificiorum ratione vti oportebat. Summæ præterea obseruantia & reuerentia Deorum templa fuerunt apud maiores. nam si quis supplex ad aras Deorum cōfugisset, eum inde diuellere per religionē nō licebat, vt scribitur à Paus. in Achaicis. quare cū Atheniensium magistratus in eos frēuissent, qui cum Cydone in arcem Mineruæ confugerant, & ipsi, & omnes eorum posteri violatę religionis Mineruæ pœnas dederunt. Sic Lacedæmonij cū violassent eos qui supplices in templum Neptuni confugerant, tam ingentibus tamque crebris terrę motibus Sparta concussa est, vt nulla propè domus expers tantę ruinę fuerit. atque longum esset calamitates eorum memorare qui propter neglectam vel falsam antiquorum religionem in summū capitis discrimen inciderunt. Erant præterea nonnullis in ciuitatibus quædam familie, quæ solę nonnullorum Deorum sacris initiarentur, sicut Herculi Pinarij, vt est apud Virgil. lib. 8. At Cereris sacris apud Athenienses soli initiabantur Eumolpidæ, quia primus Eumolpus illa sacra celebrari, vt testatur Acesodorus his verbis: *καταρχήσαι δὲ τῶν Ἐλευσίνων ἱερῶν, ἀρχὴν μὲν τοῖς αὐτοῦ τέκνονας, ἔπειτα Θωμάς τοῖς μετ' Εὐμόλπου ἀδελφοῖς, καὶ οὕτως ἐκείνους, ἐκ τῶν κατ' Ἐπειχθίους πόλεμον τοῖς δὲ κατὰ τὸν Εὐμόλπου εἰρῆν τῶν μύσων τῶν αὐτοῦ τελευτήσαντων καὶ ἐκαστὸν τῶν Ἐλευσίνων, ἀνέστησαν Κέρον. Habitasse in Eleusine prius indigenas narrant, at deinde Thracas, qui cum Eumolpo suppetias tulerunt per bellum quod fuit cum Erechtheo. at alij inquirunt, Eumolpum inuenisse sacrificia quæ sunt anninersaria in Eleusine.*

Cereri & Proserpine. Androtio verò lib. 2. de sacrificiis non cum Eumolpum inquit illa sacrificia inuenisse, sed alium Eumolpum, qui fuit quintus à primo, qui pugnavit adversus Erechtheum, sic enim inquit; Εὐμόλπου γὰρ ἡρώδης κί-
 πορα, τὸ δὲ Εὐμόλπου, τὸ δὲ Ἀντίφειμον, τὸ δὲ Μυσαίων τὸν πομπῆν, τὸ δὲ
 Εὐμόλπου τὸν ἡγεῖται ἱεράτα τὸν μόνον, καὶ ἱερόφαιτος γέγονετα.
 Nam Eumolpum fuisse præconem, ex quo nascitur Eumolpus, ex
 hoc Antiphemus, ex hoc Musæus poeta, ex hoc Eumolpus, qui
 ritum sacrorum demonstravit, atque functus fuit sacerdotio. Erat
 illa præterea consuetudo ut victimæ inauratis cornibus ad
 aras candidæ addicerentur, ut testatur Valerius Flaccus in
 primo Argonauticorum:

Dabit auratis & cornibus igni

Colla pater, niueique grex, es, altaria cingent.

Neque parua adhibebatur præterea diligentia in obseruan-
 dis victimis, ubi ad aras adductæ fuissent, an libenter astar-
 rent: nam si reluctarentur, remouebantur ab aris, quia Diis
 minimè grata esse putabantur, quare ita scripsit Virg. lib.
 2. Georg.

Et ductus cornu stabit sacer hircus ad aram.

Experiebantur præterea voluntatem victimarum per mol-
 larum insperiones, cum illis & cultri & victimarum ter-
 gora conspergerentur, & cultrum obliquum à fronte ad
 caudam ante immolationem deducere solebant, quod in-
 nuit Virg. lib. 12.

Dant fruges manibus salsa, & tempora ferro

Summa notant pecudum.

Enimvero tantum erat in obseruandis victimis studium, ut
 non sufficere videretur si quietæ ad aram astitissent, nisi et-
 iam annuerent sacrificiis, ut ait Mytti. lib. 2. rerum Lesbi-
 carum his verbis: οὐ γὰρ οὐδὲν ἱερὸν τὸ ὕδαρ εἰσάγουσιν ἐμὲ λείπει τὸ
 οὐτὶ τὸ ἱερὸν αἶμα δῶκεν τῆς τελευτῆς. Nam sanè sacerdotes aquam
 infundere in aurem victimæ consueverunt, ut illa annuat illis
 sacrificiis. Erant aquæ præterea propriæ singulis sacrificiis
 magis aptæ creditæ, nam in sacris & in nuptiis Athenis
 nulla aqua, nisi Callirhoes fontis uti mos fuit. In Delo a-
 qua templi nulla alia in re, nisi in sacris uti solebant. ac ne-
 que fluminum quidem cæterorum omnium aquæ omni-
 bus sacrificiis aptæ putabantur: siquidem Ioui Olympio a-
 quâ Alpei grata fuit, ut in Arcadicis rebus testatur Pausa-
 nias.

nias. At Amphiarai fontis vocati, qui erat in Oropiorum agro Amphiarai & Apollinis tēplo proximus aquā neque ad lustrandum, neque ad lauandas manus vti fas esse censebant, tanta erat antiquorum in rebus sacris ritē peragendis industria ac diligentia. Obseruabatur præterea ex institutis sacrificiorum vt ternarius numerus in sacris vsurparetur: nam, vt scripsit Porphyrius in libr. de sacrificiis, mos fuit antiquorum, vt cum florib. herbas & ramos arborū & animalia dæmonib. prius offerrent, cū essent altissimo Deo immolaturi: quod quidē ter faciebāt, vt illi dæmones ipsi summo Deo vota ac preces hominum sacrificantium asportarent, quos Dei supremi nuntios esse arbitrabantur. His enim & gratias agebant pro impetratis a Deo beneficiis, & salubria precabantur, & hos venerabantur vt summi & excelsi illius Dei ministros. His ita obseruatis tum sacerdotes preces incipiebant, ac paucis præmissis vinum inter cornua victimarum effundebant, vt innuit Ouid. lib. 7. Metam.

Admoti quoties templis tum vota sacerdos

Concipit, & fundit purum inter cornua vinum.

Atque Virg. non solum sacerdotes, sed illos etiam quorum ergo sacra fiebant, vinum inter cornua fundere solitos ait lib. 4. Æneid.

Ipsa tenens dextra pateram pulcherrima Dido,

Candentis vaceæ media inter cornua fudit.

Deinde paucis interiectis precibus farina hordei cum sale permixto primum in tergus victimæ spargebatur, quæ ista de causa tenui aqua, tāquam leui imbri, fuerat à ministro perfusa, atque illæ molæ dicebantur: quas Græci ἀρογίας vocarunt, cū sit ἄρον hordeum, χείρ fundo. Vbi igitur ita conspersæ victimæ aliquandiu steterissent, dum preces à sacerdotibus, sacrarūque præfectis agerentur, cultri ad eas iugulandas aut secures parabantur, & hydria aqua plena ad lauandas manus ministrorum. Deinde post nonnullas preces aliam molarum partem cum villis è fronte victimæ euulsis in ignem super aram tunc accensum coniciebant, quæ prima libamina vocabantur. hoc ita significauit Hom. lib. 3. Odyss.

*χρὴν δὲ ἀρογίας τε καὶ χεῖρο, πολλὰ δὲ Ἄλυν
εὐχὴν ἀπαρχήν τε καὶ πρῶτα ἐν πυρὶ βάλλων.*

Fudit aquas, fuditque molas, ac multa precatus
Pallada, dat flamma euulsos de vertice villos.
atque postea idem poeta libro etiam 5.

ἀντ' ὅγ' ἀπαυχέμενος καὶ ἀλὴν τρεῖς καὶ πύξι βάλαν
ἀργυρόνους οὐς καὶ ἐπὶ χεῖ τοῦ πατρὸς Οὐλοῖτο.

Verum hic sacra ferens dat flammæ foriè suillos
E capite euulsos villos, Diuósque precatur.
Sic Virg. lib. 6. Æneidos;

Et summas carpent media inter cornua setas,
Ignibus imponit sacris libamina prima.

Erat illa præterea consuetudo, ut illi quorum causa fiebant
sacrificia, altera manu cum precibus, dextra scilicet, aram
tenerent: quem ritum ita attingit Virg. lib. 4. Æneid.

Talibus orantem dictis, aramque tenentem.

Nec longo sane intervallo peractis quibusdam precatio-
nibus victimas securi percutebant, ut patet ex lib. 3. Odyss.
vbi hæc sunt carminas;

πλεῖστον δὲ Νεοπτόλεμος θεοσυμῆδης
ὕμῳ ἔχων ἐν χεὶρὶ παρὰ στήθεσσι τοῦ βουὸς ὀμφάκων.

Sumpta Neoptulemo est audaci deinde securis,

Ille bouem cæsarum erat quo proximus aræ.

Atque si sacra fiebant superis, nulla ratio sanguinis habebatur.
Eni muero hunc fuisse ritum sacrorum apud Romanos
etiam, eaque in sacris seruari quæ diximus, ita summam
cōplexus fuit Dionys. Halicarnass. lib. 7. rerū antiquarum:
καὶ τὴν ἐκείνης δὲ τῆς πομπῆς ἐβασύτοισιν ἐδίδου οἱ ὑπάτοι. καὶ ἡδὲ ἱερῶν
οὐς ὄσων καὶ ἡδὲ θυμολῶν, τρεῖς καὶ αὐτὸς καὶ τὰ παρ' ἡμῶν χερσὶν αὐτοῦ τὴ
καρπύῃ, καὶ τὰ ἱερὰ καὶ ἀγρία πρὸς ἀγνίστους ὕδατι καὶ ἀμυγδαλῶν καὶ
πυρὶ ὑπὸ ῥαβδῶν αὐτοῦ τῆς κεφαλῆς. ἐπειτα κατεσκαύοντο, διὲν τότε
τοῖς ὑπαγεῖταις αὐτὰ ἐκείλῳ, καὶ δὲ οἱ ἐκείνους ἐπὶ τῷ θυμῷ, σκυ-
τὰς τοῖς ὑπαγεῖταις ἐπέγοντο. οἱ δὲ πλεονεχέστεροι τὰς σφραγίδας
καὶ μετὰ πυρὶ διέγοντο καὶ μελίσσαντες. ἀπαρχὰς ἐκείνων ἐξ ἐ-
κείνων σπλάγχνης καὶ πάντες ἀλλήλους καὶ ἀλλήλους ἀναδύσαντες ἕως
ἀποσπείροντο τοῖς δούκων ἐπὶ ἡγίων. οἱ δὲ ὅτι τὴν βωμὸν ἐπὶ πέντες, ὑ-
φαιστον, καὶ ἀποσπείροντο ὅσον κατὰ ἡδὲ ἀγνίστων. Vbi transacta
fuisset pompa, consules statim boues immolabant, ex sacerdoti-
bus aut ministris cui cumque munus illud conuenire putaretur, e-
rat idem qui est apud nos ritus. Nam manus ipsi lauantes, purā-
que aqua victimas lustrantes, ac Cereris fructibus illarum capita
spargentes, postea precati, iubent ministris illas mactare. Ex iis
vero alij stantis adhuc victimæ tempora scytale percutebant, alij
sub illam cadentem sigilla supposuerunt, ac postea corio nudantes,
membra-

membratimque dissecantes è singulis intestinis primitias capiebant, caterorumque membrorum: illas igitur farina hordei conspergente^s in canistris ad sacrificantes afferebant. Illi super altare imponentes ignem accendebant, vinumque libantes in eas victimarum primitias effundebant. Hæc summatim à Dionysio. Adhibebantur & alia lumina in sacrificiis Deorum cœlestium præter ignē vrendis sacrificiis necessarium: per quæ significabant vim clarissimam Deorum patere in rebus omnibus; atque per ipsa lumina puritatem etiam ipsorum Deorum demonstrabant, ad quorum sacrificia non liceret, nisi puros accedere. Vbi igitur purgatæ & molis conspersæ, & dissectæ fuissent victimæ: antequam illarum membra incensis altaribus imponerentur, thus in flammis iniiciebatur, & in illud vinum è pateris in flammis in Deorum honorem, quod ita innuit Ouid. lib. 13. Metam.

Thure dato flammis, vinoque in thura profuso,

Casarumque boum fibris de more crematis.

Postquam hæc egissent, elegissentque partes victimæ, quas Diis offerrent, reliquas in conuiuia quæ per omnes solennitates in honorem Deorum fiebant, reseruabant. at illæ partes quæ electæ forent sacrificiis, ut ignem facilius admitterent, molis conspergebantur, sicut patet ex lib. 8. Apollon.

Ἀρχαῖος δ' ἐτίθει κατὰ πλατὺ αὐχένα κόψας
χαλκῷ πέλκει κεκτερεῖ δέκαροι τίνοντας.
ἔρπει δ' ἀμφοτέρωσι πτερύγεσσιν κρεάσιν.
ὅθι δ' ἐπερὶ σφαζάν τε δούε, δειρόν τε βεβίας,
κόπτον διαβδύντε, καὶ ἔρξαι μὴ ἐτάρμοντο.
καὶ δ' ἄμυδις πάρε πάντα καλύψαντες πύχε θυμῷ,
καθὼν ὅτι χέχρισιν ὃ δ' ἀπὸ τοῦ χεῖ λειβας
Αἰσυνίδης.

Tum bonis alterius percussit colla securi

Ævea sibi Ancaus, fortes nervosque cecidit.

Prolapsus ceciditque ingens in cornua humi bos.

Hos socy iugulare citi, his & tergora costis

Diripere: & coxas, & cadere singula membra:

Hæc adipe & tegere, & sacris imponere flammis

Æfomides, atque inde molas conspergere salsas.

Cum ignis postea exarsisset ut etiam magis extolleretur, supra hæc vinum effundebant, sicut ait Hom. I. Iliad.

καὶ δ' ὅτι γάρ γε ἐχέον, ὅτι δ' ἀδύνατα εἶναι
λεῖβε.

V'sit ligna super seniorum munere Bacchi

Libavit, fuditque merum.

In sacrificiis illorum Deorum qui aerij putabantur, præter ignem cantilenas etiam addiderunt, cum illos harmonia delectari arbitrantur, atque Dei huiusmodi credebantur omnes illi dæmones qui à terra & ab aqua omnem regionem usque ad locum stellarum supremum gubernarent. Nam ad triginta millia dæmonum esse scribit Hesiodus, qui Iouis sunt ministri, & observent quæ fiant à singulis hominibus: ita nihil quod Deo cognitum non sit, esse existimant. Sic enim inquit:

*αἰὲς ὅ μιν ἐστὶν ἐπὶ χθονὶ ποικιλοτείῃ
ἀδύνατοι Ζεὺς οὐρανὸς Ὀμήρῳ αἰθεράων.*

*οἱ γὰρ φυλάσσουσιν τε δίκας καὶ χάτλια ἔργα,
ὡς ἐκ κοίτης, πάντῃ κοιῶντες ἐσθλῶν.*

Millia triginta terras habitantia Divum

Sunt Iouis hi observant hominum mortalia facta.

Observant pariter peragrantes fasque nefasque,

Aeris induti velamine.

At Iamblichus & Trismegistus, & Psellus, & reliquorum sapientum complures non solum triginta millia dæmonum esse censuerunt: sed uniuersum aëra & cœlos plenos esse dæmonibus crediderunt, qui latè per aëra vagarentur, & ad nidores sacrificiorum accederent. His igitur dæmonibus aëreis cum sacra fierent, præter lumina, & nidores cælarum victimarum, cantus etiam, & odores multos, & thus adhibebant, ut testatur id Virg. lib. 3. Æneid.

Iunoni Argivæ iussos adolemus honores.

sic lib. 5. *Farre pio, & plena supplex veneratur acerra.*

Idcirco Medea utpote venefica, sacrorum rituum peritissima, cum ventis sacrificaret apud Apollonium Rhodium lib. 4. maximè odorifera ac suavia offert sacrificia, ut est in his:

τῶν αἰθέρας αἰθρῶν δολιχόεσσι φάρμακ' ἵπασιν

αἰθέρι καὶ ποσσὶν, τὰ γὰρ καὶ ἀπὸ θεῶν ἵοντα

αἴθριον ἡλεθεῖται κατ' ὅποιον ἡ γὰρ αἴθερ.

Tantum effusa leues mulcentia pharmaca ventos,

Ætheræque inspersit, procul illa e montibus altis

Deduxere feram sylvestrem, quo illa cupiuit.

& Hom. lib. 1. Iliadis pro depellenda pestilentia nidores victimarum Apollini etiam obrulit in his:

ἀγλαὸν πῶς ἀντὶ τῆς κατὰ τὴν αἴθρην τελεῖται

βέλτεται αἶψά σου, ἤμιν δὲ καὶ τὸν ἀμύμονα.

Si vult caprarum, si vult nidoribus ille

Obuius agnorum fieri, ac depellere pestem.

Et quoniam cantus, & harmonia, musicorumque instrumentorum soni non sine quadam voluptate aëra permovent: illa de causa cantu etiam delectari illi daemones crediti sunt. quare ut ait ibid. Hom.

οἱ δὲ παιονμέμεροι μοῦσῃ θεῶν ἱλάσκοντο
 καὶ δὲ αἰέδοντες παίονα κοῦρεσι ἀρχαίων,
 μάλποντες ἑκάργον, ὃ δὲ φρένα τέρεσι δακνῶν.

Phæbeas iras placabant carmine Gray

Per lucas totas pulchrum peana canentes,

Cantantes Phæbum: huic mulcebant gaudia pectus.

Sic in sacris matris Deūm, ut nonnullorum Deorum, addebantur etiam musica instrumenta. quare inquit Ouid. in lib. primo de Ponto;

Ante Deūm matrem cornu tибicen adunco

Cum canit, exigue quis stipis æra neget?

Istud autem efficere putabantur, ut tibiis vterentur in sacris, quo animi præsentium, hominum diuerterentur à priuatis cogitationibus ad Deorum immortalium reuerentiam, quia nescio quid diuinum imprimit in animis nostris vis musica. Ioui, cum mens illa suprema diuina credebatur, non adhibebantur nisi lumina in sacrificiis; at cum Iupiter pars esset summa aëris, tunc adhibebantur musica instrumenta, ut cæterorum Deorum sacris nonnullorum, quippe cum simulatis sacrificiis etiam paruus per illorum strepitum paternæ crudelitati dicatur fuisse surreptus. In antiquis huius sacrificiis strophe & antistrophe moduli canebantur ad imitationem motuum stellarum, ut ait Aristoxenus in libro primo de foraminibus tibiarum, & Bito in libro quem scripsit ad Attalum de musicis instrumentis. Nam modò huc, modò illuc inter illa sacra saltantes voluebantur: atque per strophæ motum primum huius vniuersi, per antistrophæ, proprias singulorum planetarum motiones, significabant. Erant autem cantilenæ in sacris nihil aliud quam commemorationes eorum beneficiorum, quæ Dij ipsi in homines benignè conrulerant, cum virium ipsorum Deorum, & clementiæ & liberalitatis amplificatio, & cum precibus ut benigni ac faciles precantibus acca-

derent, vt ait Philochorus in libr. de sacrificijs, vt significant hymni Orphei, & iubet omnis ratio conscribendorum hymnorum; quale est id Apol. lib. 2.

ἀμφὶ δὲ δαμοφύλους ἄρῳν ἄρῳν ἔστησαντο,
καλὸν ἱπταμένον ἱπταμένοα φοῖβον
μέλ' ὅντες σὺν δὲ σὸν εἰς παῖς Οἰάγρειο,
Βισυῖν, ἐβρύχῃ γὰρ ἀγένης ἦρχεν ἀειδὴς,
ὡς ποτὲ περσῆν ἔσπευε δὲ Παρνακείῳ
δελφωῖν τοῖσι πελάγειον ἐξανάξει
καὶ ὅς ἐστιν ἔπ' ὑμνοῖς ἐπὶ πλοῦσμοισι γῆνδρος. Ἰνδύς.

Incensa statnere choro altaria circum.

Cuncti ibi Iopeaona Phæbum

Cantantes; vnâque O Eagri filius Orphetus

Biflonia sumpta cithara canere incipit altè,

Horrendum vt fixu serpentem ruit sagittis

Ad iuga Parnassi saxosi paruulus infans

Phæbus adhuc nudusque, et gaudens crinibus atreïs.

Sis placidus, facilisque veni.

Sic apud Virgilium Euandrus accedenti Æneæ commemo-
rat post conuiuium, quæ causa ipsum compulerit ad illa sa-
crificia instauranda: quippe cùm non solum inter sacrificia,
sed etiam in conuiuiis, & in omnibus solennitatibus anti-
quorum essent sermones de rebus ab illis Dijs gestis. Lau-
des autem Deorum & hymni, dum vrentur victimarum
partes aræ impositæ, circa ipsam aram canebantur; at cùm
vstæ fuissent illæ, & quæ reseruata erant in conuiuiû coctæ,
his vescabantur. Deinde post conuiuium antequam disce-
derent, gratias Diis agentes, quod eos in conuiuium acce-
pissent, vltimam sacrificiorum partem linguas victimarum
in sacros ignes coniecebant, & vini parum super illas, vt re-
statur Apollon. lib. 1.

τέως δ' ἦν τε γλώσσῃσι χέοντες
ἑσπερίῃσι.

Interea accensis fundunt libamina linguis.

Sic etiam Homertus li. 3. Iliad. γλώσσῃσι δ' ἐν πυρὶ βάραν: iniiciunt
igni linguas. Istud autem fiebat vbique in honorem Mercu-
rij, cui linguæ erant consecratae, atque post exustas linguas
gratias Diis agentes vnusquisque læti ex illis sacrificijs do-
mum discedebant. at nunc de sacrificijs marinorum di-
camus.

De sa-

De sacrificiis marinorum Deorum. CAP. II.

AT verò quoniam daemones illi qui mari praeerant, pro natura loci crassiores esse putabantur; idcirco in eorum sacris crassiora quaedam corpora quam essent vel nidores vel cantus offerebantur, quæ ad gustum pertinerent, corpusque haberent magis solidum. Nam cum vinum in sacrificiis Deorum superiorum offerretur, & delectæ partes victimarum; tamen ex illis in ignem coniectis & concrematis nihil aliud ad eos Deos nisi nidor & vstigatorum animalium fumus perueniebat, vel odor thuris. At in sacrificiis marinorum Deorum res longè aliter se habere credita est. nam cum taurus Neptuno mactabatur, tunc sanguis colligebatur in crateres, atque non percutiebantur securi victimæ, sed cultris iugulabantur. Erant autem nigrae illæ victimæ, quæ vel Diis inferis, vel tempestatibus, vel Diis marinis offerebantur, ut patet ex lib. 3. Odyss. cum semper in littore maris sacra fierent marinis:

τοὶ δὲ θεοὶ διὴ θάλασσης ἱερὰ πέζον,
ταύροις παμμήλας Εὐβοίῃσι κωκυχαίτη.

Ad maris undis omni faciebant litora sacrum,

Ne peranti tauro Neptuno qui regit undas.

atque cum turbato Neptuno taurus immolaretur, tunc ubi esset placidus, mactabatur agnus, & aper aliquando: quæ etiam animalia cum maris naturam variis temporibus indicarent, omnia simul aliquando cædebantur in Nept. sacrificijs, ut indicat Hom. lib. 2. Odyssæ;

πέζας ἱερὰ κατὰ Ποσειδώνι αἶαντι
ἀρνέον, ταύρου τε, σὺν ἄνδρ' ὀπιβύτοισι πέζον.

Legitime regi Neptuno sacra peregit,

Agnos, tauro apròque fues qui suavit inire.

Iugularum deinde victimarum in sacris marinorum sanguis collectus in mare è patera fundebatur cum precibus, quod genus rituum à sacrificantibus in littore servabatur. Sin autem in navi initiarentur, victimas non in pateram, sed in mare cum precibus iugulabant, ut ait Apollonius lib. 4. in his:

ἢ ἔτι μὲν δὲ δὴ θωλήσιν ἐς ὕδατα λαμποτομήσας
ἦν κατὰ πρὸς ἡμῶν.

Ille preces fundens iugulavit in equoris undam,

Mox de puppe iacit.

Cum iugulassent igitur ac disseuissent victimas, prius extra

cum precibus, deinde vinum in aquam deiiciebant, vt ait Virgilius lib. 5. his carminibus;

Ipsæ caput tonsæ foliis ornatus olivæ,

Stans procul in protra pateram tenet: extæque salfos

Porricit in fluctus, ac vina liquentia fundit.

& Valerius Flaccus lib. 2. Argonauticorum qui ita scribit;

Tum pelago vina inuergens dux talibus infit.

Neque verò conuenire horum Deorum naturæ videtur illud quod scribitur ab Ouid. libr. 11. Metamor. qui thuris etiam odorem Diis marinis tribuit, cum aeris tantum numinibus, vt diximus, at non etiam aquaticis, id genus sacrificij ad altiora tendentis conueniat: sic enim inquit;

Isque Deos pelagi vino super æquora fuso,

Et pecoris fibris, & fumo thuris adorat.

Apud Virgil. præterea libr. 4. Georg. in sacrificijs Oceani, quæ sunt à Nymphis, vinum in flammæ, at non in mare funditur; quod non fiebat contra ius sacrorum, cum illæ essent sub aquis, quamuis mathematicus & philosophus acutissimus Hector Aufonius de antiquorum sapientum sententia ad chemicam artem hanc rem pertinere arbitratur. neque etiam ob eam causam parum conuenit is ritus Oceano, quia per Oceanum modò patrem omnium, modò humorem diuinitus in omnia naturalia corpora, omnemque materiam diffusum, antiqui significarunt. sic autem ait Virgil.

Oceano libemus, ait. simul ipsa precatur

Oceaniemque patrem rerum, Nymphasque sorores,

Centum quæ sylvas, centum quæ flumina seruant.

Ter liquido ardentem perfudit neclare Vestiam:

Ter flamma ad summum cæli subiecta reluxit.

Vtebantur autem ternario numero in sacrificijs, quoniam illè numerus perfectus est, non solum ob dimensiones corporum vt ait Arist. in primo cæli, sed etiam quia Deus est omnium quæ videntur, & quæ videri non possunt, moderator: non aliter atque paris & imparis vim habet trias, cum omnes sint numeri pares aut impares: atque sicut deus est principium omnium quæ aguntur, ita primus ternarius numerus omnium reliquorum per se ipsum auctus triangulum constituit parium laterum, quæ prima est earum figurarum quæ pluribus constant lateribus. Atqui quòd eo numero

in sa-

in sacris vterentur, ita testatur Valer. lib. primo Argon.

Ipse ter equoreo libans carchesia patre.

Nam non quouis impare gaudere dictus est deus à Virgilio, sed eo qui primus est numerorum imparium, & initium corporum soli eorum constantium è pluribus arcis. In sacrificiis etiam fluviorum & patriorum Deorum ac heroum, si qui per flumen navigarent (nam mos fuit antiquis, ut Diis eorum locorum ad quæ nuper accedebant, sacrificarent antequam de naui exirent, ut ij benigni ac fausti exciperent accedentes) idem ritus seruabatur, cum vina in fluuios effunderentur cum precibus, ut ait Apollon. in lib. 2.

αὐτὸς δὲ Διὶ σπίνδης χυστὰ ποταμόνδε κούρην
οἶνα ἀμειψάσθω μάλιστα, ἵνα καὶ κοῖβας
χαρὶ τ' ἐννέταις τε θεοῖς, ψυχῆς τε κομμάτων
ἡρώων γυναικῶν δὲ ἀπὸ μύνας ἐν δ' ἑσθλοῖς
ἐὺ δέξινται.

Ipse merum è cyatho libamen fudit. & auro,

Aesonides liquidum in fluuium: sic inde precatur

Tellurem, indigeretque Deus, animasque si pulcorum

Heroum, placidi ut veniant, facilesque profectus.

Nymphæ item cum aquarum Deæ esse putarentur, crassiora quædam & ipsæ sacrificia requirebant: quibus mel & lac offerebatur, & mulsum. ac nunc de sacris inferorum.

De sacrificiis inferorum. CAP. XII.

SACRIFICIA illa quæ Diis inferis fiebant, non solo tempore, sed etiam colore victimarum & ritu plurimum differebant: nam, ut diximus, hæc sacrificia non nisi per noctem fieri consueverunt, ut ait Virg. lib. 6.

Tum Regi Stygio nocturnas in hostias aras.

quod autem nigrae victimæ Diis inferis immolarentur, testatur ita idem poëta;

huc casta Sibylla

Nigræ in pecudum multo te sanguine ducet.

ut autem victimæ quæ superis mactabantur, cum ingularentur, cogebantur ingulum superius vertere: ita quæ mactabantur inferis, caput ad terram depressum tenebant: ut ait Cleon in primo Argonauticorum: & Myrtilus in secundorum Lesbicarum his verbis: εἰσάγουσι οἱ ἱερεῖς τὰ ἔντομα τοῖς κατωθεοῖς ἀναγίζουσαν ἐν τῇ γῇ καταβύμπαντες τὰς κεφαλὰς ὑπο τὸ δάκτυλόν τοῖς ὑποχθονίοις· τοῖς δὲ θεοῖς ἀνω ἀνατρέφουσιν ἡδὲ ἱερτεῖον τῇ τεργήλῳ.

καὶ ἐν τοῖς. Consueuerunt sacerdotes victimis quæ mactantur inferis, humi capita incidere: sic enim subterraneis sacrificant. At cælestibus immolantes colla sua sum conuertentes iugulant: in horum igitur Deorum sacrificiis victimæ in effollas foueas iugulabantur, ut est in lib. 3. Apollon.

*ἄν' ἔτι δ' ἀπ' ἑρῆς πύλῃς ἐν βοῶν ὀπὺς
ῥίνας ὀφθαλμοῖς, ὅτ' ἂν ἀπὸ τοῦ τοῦτο ἔρπον.*

Inde in planitie foveam defodit in vlnam,

Atque agni iugulum ferro cultrōque cecidit.

Sic etiam Ouid. lib. 7. Metamorph.

Aut procul egesta scrobibus tellure duabus

Sacra facit, cultrōsque in guttura velleris atri

Coniicit, & patulas perfudit sanguine fossas.

Cum iugulassent in foueam, vinum deinde cum precibus in sanguinem effundebant: quare ita inquit idem:

Tum super inuergens liquidi carchesia Bacchi,

Alteraque inuergens tepidi carchesia lactis,

Verba simul fundit.

Lucianus tamen in Necyomantia videtur existimasse sanguine tantum conspergi foueas, at non eo totum infundi. Colligebatur aliquando sanguis etiam victimarum iugulatarum in his sacrificiis, non autem in foueas effluebat, ut est apud Virg. lib. 6.

Supponant atq; cultros, tepidūque cruorem

Suscipiunt pateris: ipse atri velleris agnam

Aeneas matri Eumenidum, magnæque sorori

Ense ferit, sterilēque tibi Proserpina vaccam.

Cum verò sacra fierent Plutoni inferorum Regi, isque mens diuina putaretur quæ in vniuersam terræ molem esset diffusa, omniāque gubernando penetraret, sicut Oceanus per mare penetrare creditus est: eius sacra non prorsus abhorrebant à superiorum sacrificiis: quare addebatur ignis huius sacris, & illi delectæ cæsarum victimarum partes imponebantur comburendæ, ut patet ex eodem:

Tum Regi Stygio nocturnas inchoat aras:

Et solida imponit taurorum viscera flammis,

Pingue superque oleum fundens fumantibus exis.

Nam oleum pro vino sacrificiis Plutonis adhibebatur. omnino verò Diis illis qui erant benefici, & albæ victimæ, & placidæ mactabantur: at maleficis, ne nocerent, & nigra & fetor-

ferociore putabantur convenire : ea tamen lege servata ut maribus mares , at foeminis foeminae victimae caederentur. vinum praeterea omnium prope Deorum sacris erat accommodatum, at non in sacris Cereris; nam in eius sacrificia vinum inferri non oportebat , ut testatur Plautus in Aulularia;

Cererin' mi Strobile hi sunt sacuri nuptias?

Qui? quia temeti nihil allatum intelligo.

Verum qui ritus sacrorum singulis generibus dæmonum conveniant, & quæ victimæ singulis fuerint dicatæ, atque omnia propè quæ servabantur in his sacris, non solum in legibus sacrificiorum fuerunt diligenter perscripta, sed etiam ex oraculi mandato ad vnguem servare cogebantur antiqui, quorum omnium leges ita traduntur ab Apolline,

Ἐργάζου φίλε τιμῆς θεῶσδ' ὅταν εἰς περίθρον ἐλθῶν,
μὴ δ' ὀπλήθεις ἥδ' ἡμετέραν θυσιὰς ἐναρίζων,
πῇ ᾤῃ ὀπλῆθονίης, καὶ δ' ἡγεμόνιος ποτὶ δ' ἄφθνης
αὐτοῖσιν βασιλεύσῃ, καὶ ἡγερεὺς ὑγροπύργου,
καὶ θελασπίου, καὶ ὑποχθονίοισιν ἀποτασθῇ.
πάντα γὰρ ἐν δέχαται εὐσέως μετρώμεθα ἥδ' ὅδε.
Ζῶων δ' ὡς θέμις ὅτι τελοῦμεθα καὶ ἀπαρμόνιος
ἀείσω, δέλοισι δ' ὅτι χαροφάσεται χερσὶ μὲν ἐμοῖο.
θεῖς ᾤῃ ὀπλῆθονίης, θεῖς δ' ἡγεμόνιος θεοῖσιν.
φαιδρα ᾤῃ ἡγεμόνιος, χθονίης δ' ἐναλίγκια χερσὶ.
ἥδ' ὑποχθονίων δ' ἡγερεὺς ποτὶ θυσιὰς ἐναρίζων.
ὑπερέλιον καὶ τὰ δαίματα, καὶ εἰς βόθρον αἶμα ἱάλλε.
χεῖρ μέλει Νύμφησι Διωνυσίοισι τε δῶρεα.
εὐστοι δ' ἄμρι γὰρ ποταμῶν ἀνέστασι,
τοῖς δ' ὅτι φόνος καλίστα πάντη περ ἐπληθύνεται.
εἰ περὶ βῆμα δέμας, θυσιὰς Ζῶων ποταμῶν,
καὶ μέλει εὐρήσας διὰ δ' ἀλόντων ἴνδον,
ἀπ' αὐτοῖς τε λιβαίνουσιν, καὶ ἀπ' αὐτοῖς ὀπλῆθονίης.
ἴτε δ' ὀπλῆθονίης ἴνδον γλαυκῶν ἀλὰ χεῖρας
καὶ κεφαλῆς θυσιὰς τε, καὶ εἰς βαθὺ κόμα θελασπίου
Ζῶων ἴνδον ποταμῶν, τελοῦμεθα τὸ δ' ἐπὶ πάντα
ἐπὶ πλατύνῃ περὶ θρόνον ἔργα ἡγεμόνιος.
ἀπ' αὐτοῖς δ' ἴππεται καὶ ἀπ' αὐτοῖς ὀπλῆθονίης
ἀπ' αὐτοῖς ἐπὶ λαμπρῇ καὶ ἀπ' αὐτοῖς ἀμρὶ θυσιᾶς
ἀπ' αὐτοῖς τὰ δ' ἴππεται θεοῖς ἐν δαίτη ποταμῶν.
ἀπ' αὐτοῖς ἡγεμόνιος θυσιᾶς, τὰ δ' ἴππεται ποταμῶν,
ἀπ' αὐτοῖς λαοῖσιν ἐπὶ ἀλόντων ἀπ' αὐτοῖς
ἡγερεὺς ποταμῶν ὀπλῆθονίης, ὀπλῆθονίης ποταμῶν.

Hæc age qui nutu Dinorum ingressus amice es

Huius iter vñe, macianda est hostia cunctis

*Multa Deis, seu qui terras seu qui mare vastum,
 Aera seu qui habitant, latum seu qui aethera, seu qui
 Alta tenent cœli, seu qui infima regna barathri.
 Quæ quibus observanda modis sint singula dicam:
 Tu memori percepta animo mea dicta teneto.
 Terna quidem diuis cœlestibus hostia, & ipsa
 Candida macianda est, terna & terrestribus, atque
 Atræ eadem gaudent porro, & capiuntur apertis
 Cœlestes aris, spueas cum numina contra
 Exposcant atro imbutas inferna cruore.
 Nec placeat, nisi quæ terræ mandetur humata
 Hostia, mel verò Nymphæ, atque liquentia vina
 Offerri letantur, at ignem accendier aris,
 Quæ circumvolitant terram sibi numina querunt,
 Imponique arum corpus, tum thura simulque
 Inucier falsas fruges, & dulcia liba.
 Hæc facito, verum quibus est data cura profundi,
 His ipso semper fer sacra in litore, totum
 Porricæque in fluctus animal, cœlestibus autem
 Extremas reddes partes, atque igne cremabis.*

Fuit autem illa causa cur Diis inferis sacrificaretur, quod il-
 li putabantur esse omnium malorum autores, ut significauit
 Sophocles in Electra ita scribens:

*κακὸς ὁλοιο μὲν ὁ δ' ἐμὲν ποτὶ
 ἄλλ' οὐκ ἀπαλλὰξεται οἱ κακὸς θεοί.*

Perdare pessime, è malis presentibus

Nunquam Dei te liberent opto inferi.

His sacra fieri solebant ab iis qui ab aliquo morbo conua-
 luisse, tanquam pepercissent, quod genus καὶ θυσιασμός, quasi
 lustratio nominabatur. Sola fuerunt Eumenidum sacrificia,
 quæ illum præcipuum ritum habuerunt, ut à tacitis sacerdo-
 tibus agerentur, qui Hesychidæ dicti fuerunt, ante quæ sa-
 crificia Heroi Hesycho aries immolabatur: ut testatur Po-
 lemo in iis quæ scripsit ad Eratosthenem, his verbis: τὸ δὲ
 ἄλλ' γένος εὐπαισέδων. ἔμετρε τῆς θυσίας ταύτης, ἀλλὰ μόνον οἱ νοῦχι-
 δαι. ὁ δὲ γένος ἐστὶ τῶν τὰς σερμὰς θεῶν, καὶ τὴν ἡγεμονίαν ἔχει καὶ προσ-
 δίδεται πρὸς τῆς θυσίας καὶ τὸν ἥσυχον ἱερὸν. τοῦτον ἄρα καλουῦντες
 δια γένος εὐπαισέδων, ἔστι τὸ ἱερὸν ἐστὶ τῶν τοῦ Κουδωνίου, ἐκτὸς ἄλλ' ἐν τῇ πυλῶν.
 At nobilioribus ad hæc sacrificia accedere nefas est: sed solis He-
 sychidis, quod genus est deabus severis gratum, principatūque
 obtingit

Hos verò capillos qui caderentur, mos fuit tanquam inferias mortuis consecrare, & cum lacrymis in tumultum extremum donum conicere, vt patet ex Iphigenia in Tauris apud Eurip.

τύμβον τε χόσπον καὶ πένθος μνημεῖά μοι.
καὶ δάκρυ αἰθέρον, καὶ κόμας δάτω τάβω.

Tumulumq; congeie, & monumenta imposito:

Comas sepulchro det soror cum lacrymis.

Nam mos fuit antiquorum vt per triduum mortuos antelugerent, quàm iusta perfoluerent, sicuti testatur Apollonius libro 2. Arg. in his:

ἀμφὶ δὲ κηδεῖν νέκυσσιν ὤφρων ἀγαλόντες.
ἥματα δὲ πέντα πάντα γυναικί τε καὶ νύκτι
τέρρηνον μετὰ λασί. σιωπῆς τε γὰρ δὲ καὶ
αὐτῶν ὁμοῦ βασιλῆς Διὶ πατρί δ' ἀσπῆτα μῦθα.
ἢ τίς τις εἰς χερσὶν οἷον πέφνηται λαμμοτόμοισιν.
καὶ δὴ τοὶ κέρυται τῶν ἀνέρες ἐν χόσπῳ καί τε
τύμβῳ, σῆμα δ' ἐπεσὶ καὶ ὁφρονέσθην ἰδέσθαι.

At circumsteterant curantes funera tristes.

Affiduos luxere dies tres: lumine quarto

Magnificè exequias struxerunt, tota parentat

Vrbs cum rege Lyco, iugulant in funera multas

Lanigeras pecudes, desunctis munera sueta.

Illā dies tumultum erexit regionibus illis,

Quem feri poterunt etiam monstrare nepotes.

Vbi præstantiores viri essent mortui & opulentiores, illis pyra struebatur insignis; & si essent in bello mortui, captiui pro victimis cum illis vrebantur, vt innuit Virg. lib. 11.

Vinxerat & post terga manus, quos mitteret umbris

Inferias, caeso sparsuros sanguine flammās.

Veruntamen non solum captiui, sed etiam res cariores in pyram vnā mittebantur, vel animalia, quibus maximè delectantur viui, vt testatur Hom. lib. 23. Iliad.

ἐνεία τοι γὰρ ἀέκπῃ τετραπλήσις κούρῃ ἵππῳ.

καὶ μὲν πρὶν ἐνὶ βάλαντι πυρὶ δύο δειροτομήσεις.

δωδεκά δὲ Τροίῳν μεμαδύμων υἱᾶς ἐσθλῆν

καὶ δύο δούκων.

Namque nouem assueti mense huic catuli ante fuere.

Atque pyræ geminos iugulatos tradidit horum:

Magnanimum Troium bis senaque pignora ferro

Occidit.

Sic Virg. lib. 10.

Quatuor hic iuvenes, totidem quos educat Vfers,

Videntes rapit inferias, quos immolet umbris:

Captiūque regi perfundat sanguine flammās.

Vbi has inferias obtulisset, cadauer ad pyram afferebatur, quo pyrae imposito ignis à propinquiore subiiciebatur, in quam pyram vltima dona omnes amici congerebant vel ad odorem, vel ad gustum pertinentia, vel vt pyra facilius concremaretur, deinde cineres, & quod reliquum erat ossium colligebatur, vinōque rigabatur, vt cū suauī odore extingueretur, & in vasa modò aurea, modò argentea, modò creta includebatur, vt ait Virg. lib. 6.

& subiectam more parentum

Auersi tenere facem: congesta cremantur

Thurea dona: dapēs fuso crateris olivo.

Postquam collapsi cineres, & flamma quieuit,

Reliquias vino, & bibulam lauere funillam:

Ossaque lecta cado texit Chorineus aheno.

At vbi anniuersariae fierent exequiae, nihilominus munera super aras extructas deponēbantur, vt est in libro quinto apud eundem:

Nec non & socij, quæ cuique est copia, læti

Dona ferunt onerantque aras, mactantque iuuenços.

Erat tamen consuetudo vt sterilis vacca animabus mortuorum plerumque mactaretur, vt ait Homerus lib. 11. Iliad.

πολλὰ δὲ γυνή μιν νεκρῶν αἰδύμην κέρων,

ἔλθον εἰς Ἴθaccην, στήθεσσι βοῶν ἵπας ἀρίστῃ,

ῥέζον ἐν μεγάροισι, πύρρῳ τ' ἐμπλοσσοῦσσι ἑοδῶν.

Defunctorum animas supplex sum multa precatus:

Inq; Ithaca sterilem vaccam mactare domi sum

Pollicitus, multisque pyram contexere donis.

Cū colligerentur ossa & cineres mortuorum pyra exusta, non facile intelligere possum cur potius cadaueris, quàm lignorum essent illi cineres, qui colligebantur, si corpus super pyra impositum cremaretur. quare facile venio in eam opinionem vt credam aliquas fuisse lapideas arcas, in quibus inclusa cadauera vterentur: cū præsertim inquit Theophrastus in lib. de Igne, omnia quæ intra lapidem circularem includerentur, in cinerem conuerti cadauera, cum vltā alioquin defrant reliquias: & πάλιν δὲ πὶ τὸ μὲν ἐν πυρὶ καί τε καὶ νεκρῶν νεκρὸν γίνεται λείψανον, ὃ δὲ κύβητος λείψος ἐξ ἑ τοῖς σπέρματι ποιεῖται, καὶ ἔτι τοῦ αλλοθι τοιοῦτος, ἀφανίζει πάντα, & ἐν αὐτῇ τέρεσθαι ποιεῖ.

ac rursus cur cadauer quod combustum sit in igne, reliquias deserit: at lapsis circulariter, & quo struem faciunt, & ubi alibi talis existerit, omnia consumit, & intra se inclusa vertit omnia in cinerem? Sin domi mortui essent qui vrebantur, neque ulli essent captivi qui iugularentur in pyram, res quæ cariiores extitissent viuis vnâ comburebantur: quare Virg. Didonem facit inter cætera *Aneæ* res relictas secum in pyram deferentem. Sin exequiæ fierent pro iis qui mortui fuissent absentes, erigebantur illis tumuli pro aris, atque his vinum & sanguinem victimarum ad radices tumuli offerebant, & aliquando lac cum sanguine, vt ait Lucianus in *Necyomantia* & in *Charonte*, animasque vocabant ad bibendum sanguinem, vt innot. Virg. lib. 3. *Æneid.*

Ante urbem in luco falsi Simoentis ad undam

Libabat cineri Andromache: manesque vocabat

Hæc eorum ad tumulum.

Ornabantur autem aræ siue tumuli, quæ pro absentibus defunctis, erigebantur, cupresso, quæ arbor funebris putabatur, & vitis nigris aut cæruleis: mulieres quæ adesse his exequiis non solebant, nisi solutis capillis: cuiusmodi exequiæ illæ sunt apud Virg. lib. 3. *Æneid.*

Ergo inflauramus Polydoro funus, & ingens

Aggeritur tumulo tellus, flant Manibus aræ

Cæruleis mæstæ vitis, aræque cupresso,

Et circum lliades cinem de more solutæ.

Inferimus tepido spumantia cymbia lacte,

Sanguinis & sacri pateras: animasque sepulchro

Condimus, & magna supremam voce ciemus.

Hæc fieri consueverunt pro absentibus, quæ omnia facile possunt è poetarum scriptis à quouis cognosci. Erat etiam consuetudo vt fores illarum domorum in quib. aliquis mortuus esset, cyparisso ornarentur, ne quis nescius ingrediens pollueretur: quæ arbor iudicata fuit funebris, quia semel cæsa non amplius repullulet. At cineres eorum qui vlti fuissent domi, sepehebantur, vt testatur Sophocles in *Ædipode tyranno*. Cum verò anniuersariæ fierent exequiæ, nigra oues mactabantur, & sanguis earum in crateres collectus cum precibus in effossas foueas effundebatur: animæque vocabantur ad bibendum, vt significauit Euripides in *Hecuba*:

δέξαι χάς μου τὰς δὲ κακότητοισι
 νηγεὶν ἀγῶνις ἐλθὲ δὲ ὡς πῆς μάλα
 κέρως ἀκραιφνὲς αἷμα, ὅ σσι δώρου μεδαι.

*Has mortuorum inferias meas cape
 Mulcimen, adsis ut bibas hunc sanguinem
 Castæ puellæ, quem tibi donavimus.*

Sic Hom. etiam lib. 3. Odyss.

αὐτὰρ ἐγὼν αὐτῷ ὕβρον ἐμπεδοῖν ὅρ' ὅππῃ μῆτιρ
 ἤλυθε, κῆ, πῖεν αἷμα κλαυμένης.

*Ast ibi ego mansi, genitrix donec mea venit,
 Sanguinem & illa bibit atrum.*

Neque verò sanguinem solum, sed vinum etiam in terram
 effundebant, ut est Iliad. lib. 23.

οἶνον ἀφυσσάμενος χαμᾶδι χάς, ἔειπε δὲ γῆρας,
 φυχῇ κελαιόκων Πατρόκληος δαίλοιο.

*Ad terram fudit vinum, terramque rigavit,
 Patroclique animam suprema voce vocavit.*

His etiam fuit mos lac addere, ut superius patuit in exequiis Polydori. Quibus flores etiam addidit Virg. lib. 5. in his :

*Ille è concilio multis cum millibus ibat
 Ad tumulum, magna medius stipante caterua.
 Hic duo rursè mero libans carchesia Baccho
 Fundit humi, duo lacte novo, duo sanguine sacro:
 Purpureòsque iacia flores, ac talia fatur:
 Salve sancte parens, iterum salвете recepti
 Ne quidquam cineres animæq; umbræq; receptæ.*

Mulsum præterea, & aqua, & molæ supra vinum & sanguinem in foueam iaciebantur, ut in his ait Hom. libro 11. Odyss.

ἐν δ' ἱερῆα ὕδρ' Περιμήδης Εὐρύλοχος τε
 ἐχεν, ἐξ ὧ δ' αὖρ ὄξυ ἐφυσσάμενος πῶδ' ἀμφοδ
 βεβηκὼν ἐρυζα, ὅσσον τε πυγυστὴν εἶδρε κῆ, εἶδε.
 ἀμφοδ αὐτὰρ δὲ χάς χάς ὕδρ' πᾶσι νηυσὶσι.
 πρῶτα μελιχρῆτα, μετεπειτα δὲ ἡδὲ οἶνον,
 πῇ πρῶτον αὖθ' ὕδαρ, ὅππῃ δ' ἀλφειτὰ λυγρὰ πάλαιον.

Sacra simul ducunt Perimedes Eurylochusque.

Ast ipse eripui vagina protinus ensē :

Effodi foueam, quæ descendeat in vlnam,

Inferias in quam cunctis effudimus vmbres :

Ac primum mulsum, plena hinc carchesia Bacchi,

Eursus aquam, minea texti quæ deinde farina.

Omnino verò & res alia complures in foueam iaciebantur; & quod putabatur superuisse mortuis, siue quæ res è fouea non euaniissent, post absolutas exequiarum ceremonias non longo temporis intervallo vrebantur: vt significauit Lucianus ita in Charonte; καὶ ἐξέγον τινὰ ἐρύχοντες καθεύοντες παρὰ τὰ πολυτελέειαντα, εἰς τὰ ἐρύματα οἶνον καὶ μελιχρότον, ὡς γυνὴ εἰσέσται, ἐγχεσθαι. Atque foueam quandam excavantes magnificas istas cenas vrunt, & in foueas vinum & mulsū, vt mihi quidem videntur, infundunt. Vbi animas aduocarent supra congestum tumulum ascendebant, atque inde ter animas altissima voce vocabant ipsorum mortuorum, vt ait Euripides in Oreste:

μελίκραιτον ὄρε, γαλακτος οἶνον πόντον ἄχλυν,

καὶ σῆμα δὲ τὸ ἀμειβνόμενον λέγον τὰ τὰ.

Mulsūque sparge, lactis atque asperginem,

Tumuloque summo flans loquere talia.

Quòd si vocatæ animæ ad has exequias non accederent, inter mortuos illi non numerabantur. quare ita scripsit Virg. lib. I. Æneid.

Spemque metumque inter dubij seu viuere credant,

Sine extrema pati nec iam exaudire vocatos.

Ac de mortuorum exequiis satis, nunc de lustrationibus dicamus.

De lustrationibus. CAP. XIII.

ET quoniam omnis antiquorum theologia ad homines ad probitatem & ad metum Deorum deducendos spectabat; idcirco minime grata Diis immortalibus illa sacrificia fore tradiderunt, quæ ab impuris hominibus offerebantur: sed leges ritè faciendorum sacrorum omnem prius iniquitatem, omnemque crudelitatem deponere iubeant, cum illi qui aliquo flagitio polluti ad aras accessissent, nullo pacto à Diis audiri, sed magis etiam illorum iram in se concitare, crederentur. Ea de causa non solum homines, sed animalia etiam, & loca, & vasa prius purgabantur, quam ad aram admitterentur. fiebant autem lustrationes siue expiationes, non simplici modo: nam antequam ad sacrificia veniretur, lauabantur victimæ, ne vllam prorsus sordem haberent, atque loca vel animalia vel vasa à sacrificaturis sulphuris odore leuiter perfundebantur; sicut testatur illud Iuuenalis:

cupere

cuperent lustrari si qua darentur

Sulphura cum tædis.

Sic etiam apud Homerum in lib. 16. Iliad. poculum expiatur atque purgatur prius sulphure, quo vsuri sunt in sacrificiis, deinde aqua perennis fluij lauitur, vt patet in his:

τὸ δ' αὖ τὸν ἐκ χυλοῦ λαβὼν ἐκείνῃσι θεῖον
 ποτόν· ἐπὶ ταῖς δ' ἐνὶ ὕδατος καλῆσι ποῦσι.
 νίψατο δ' αὐτὸς χεῖρας, ἀρύσαστο δ' ἀπόπτα ὄφρον.

Deprompsit theca: purgavit sulphure primum,

Pōst lauit puris lymphæ labentibus undis,

Inde manus lauit, tunc hausit munera Bacchi.

Enimvero fuerunt etiam propria Diis quibusdam vasa, sicuti videtur innuisse Hom. lib. 6. Iliad. ad vsum cætorum Deorum reservata, cum ita inquit de Achille:

ἐνθάδ' ἢ οἱ δέπται· ἔσσις τε τυγχεύων, ἔδ' ἐπεὶ ἄλλων
 ἄρ' αἰὲρ ἔσθ' ὅσῃ πίνεσκεν· ἀπ' αὐτῆς δ' ἐπτα εἶνον,
 ὅτε τίς ποτ' ἐδ' ἔσσις θεῶν, ὅτε μὴ δ' αὖ πᾶσι.

Poculum erat promptum, vnde ardentia vina bibebat

Ex aliis nemo mortalibus, atque Deorum

Nulli libabat, nisi ad aram fore Tonantis.

Addebantur à Romanis capræ etiam, & crines, & mænides pisciculi, vt ait Plut. in Numa. accedebant oua etiam his lustrationibus quibus vnâ cum sulphure vrebantur, vt est apud Ouid lib. 2. de arte.

Et veniat quæ lustrat anus lectumque locumque

Praferat & tremula sulphur & oua manu.

Nam cum aliquis sui purgandi causa sacrificia instituisset propter commissum scelus, vel cædem, tunc porcellus parvus maclabatur à sacerdotibus, cuiusq; manus sanguine illius porcelli luebantur, quo sanguine animarum quoq; maculae putabantur purgari: cuius consuetudinis ita mentionem fecit Apollonius Rhod. lib. 4.

ποτόν· ὡς αἰετὸς ἐπὶ τοῖς λυγέροις ἦγε φόνιστος,
 τετραπόδι καὶ δὲ ποδὶ σὺνδ' ἴκος, ὃς ἐν μαλ' αἰ
 πλημυρὸν λοχίης ἐκινδύος, ἀμύσσει χεῖρας
 πύργον ὅππῃ μύρουσα δέσσει.

Adduxit diuæ, senæque piaculæ mortis

Porcellum tenerum tum matris ab ubere raptum,

Cuius abundabant etiam tunc ubera lacte.

Huius dissecuit collum, atro sanguine lauit

Inde manus.

In his lustrationibus parui porcelli vrebantur, quos nominarunt *καδαρτα*. Postea verò quàm loca sulphuris accensi fumo lustrauissent, mos erat saltem in aquam conicere, & ramo vel lauri vel oliuæ vel alterius arboris, quæ esset illi Deo cui sacra fiebant, consecrata in illam aquam demerso locum leuiter irrogare, quod fiebat iure lustrationum, vt significauit Theocr. in paruo Hercules

*καδαρτὰ δὲ πνεύματα δῖος Ἡρακλῆς
ἐσπέρων ἐπὶ τοῖς ἀλυσσιν ὑμῶν, ὡς ἔστιν ὁ νόμος
διδάσκων ἀπαρῆκεν ἐξ ἐμῶν ἀδελφεῖς ὕδαρ.*

*Incenso purganda domus est sulphure primum
Puro: tum sal (lex velut est) mittatur in undam,
Atque coronatum decet hac perfundere ramo.*

Neq; vlla satis legitima putabatur fuisse lustratio, nisi quæ fieret ab iis qui ad orientem solem fuissent conuersi; veluti scriptum reliquit his verbis Cratinus in Chirone;

*ἀγὰ δὲ ὡς ἐπὶ τῷ ὡρῶντι ἀπὸ τῶν ἱερῶν,
καὶ λαμβάνει ἅπασιν ὅσον ὑμῶν ἄλλων,
ἔστι τὸ τοιοῦτον ἐν τῷ κατὰ τὸν νόμον.*

*Age verò ad auroram primum omnium consiste,
Et cape manibus tunc magnum;
Funde hac, aquam è crateribus funde.*

Spargebantur autem ter illi qui lustrationis aqua irrorabantur, vt ait Virg. lib. 6.

*Idem ter socios pura circumtulit unda
Spargens rore leui, & ramo felicitis oliuæ.*

Cùm fierent etiam lustrationes arborum, ter hostiæ circa fruges agebantur, vt ait idem in primo Georg.

Tæque nouas circum felix eat hostia fruges.

Si quis igitur, vbi aliquis fuisset mortuus, vel in locum impurum ingressus esset, ille hac aqua ita perfundebatur: quare cùm Iuno descendisset ad inferos, ad superos reditura ita lustratur ab Iride, vt est lib. 4. Metam.

*Leta redis Iuno: quam cælum intrare parantem
Roratis lustrauit aquis Thaumantias Iris.*

Verum tamen non sine quibusdam precibus hac aqua spargebantur, vt est apud Ouid. lib. 5.

*Spargis & ipse suas lauro rorante capillos
Incipit & solita fundere voce preces.*

Es in septimo Metamorph.

*Ter se conuertit, ter sumptis flumine crinem
Irrorauit aquis: ternis & hiatibus ora
Soluat.*

Ante omnia porro lustrationum genera manus lauare ad aras accessuris hominibus erat necessarium: cum aras ipsorum Deorum precantes essent de mori apprehensuri: neque liceret illotis manibus, aut aliqua sorde pollutis ad aras accedere: quare inquit Hector lib. 6. Iliad. apud Hom.

ἄρα σὶ δὲ ἀνία τοῖσι δαὶ κελβεῖν ἀφ' οὗτα οἶνον
ἀζομεν· ὅδ' ἔτι βῆ καλὰ νεφεῖ Κρονίων
ἀμυγνὴ καὶ λυδρὰ πεπταλα γυφθὼν δ' ἀπὸ δαδῆ.

Non decet illotis manibus libare superno

Vina Ioui, pudor hoc prohibes fecisse: crinore

Turpatum me & cæde virum Dūs fundere vota.

Nam non modò ad aras accedere pollutis non licebat, sed neque Deos quidem precari, qui omnem iracundiam siue indignationem in impurè precantes conuertebant, quippe cum Timarchidas in libro de coronis Asterium inquit fulmine fuisse percussum, quia manibus impuris aram Iouis attigisset, ut patet etiam ex his carminibus:

ἡρώων ἀνὴρ τοῖσιν ῥέζων Διὸς ἡΐατο βραμὸς
τὸν ἐκεί μιν πυρρὸν τιτάρ κατ' ἐφ' ἑξὶ καυνοῦ.
ἔδοχα γὰρ καὶ δαργὴν καὶ δμῶν δαΐα σέβας δῶ.

Illotis manibus libans Iouis attigit aram,

Quo pater hunc ussit flagrantis fulminis igne.

Egrege purum fas est contingere sacra.

Erat illa præterea lustrationum differentia, ut qui superis sacrificaturi essent: tori lauarentur, si fiori posset; sin autem, saltem manus. at litaturi inferis, tenui aqua tantum irrorabantur: ut patuit ex superioribus. Polluebantur etiam qui insepultum cadauer in itinere conspexissent, nisi tenuem puluerem saltem iniiecissent, ut est apud Soph. in Œdip. Tyranno. polluebatur etiam ager vel classis, quæ inhumatum cadauer haberet, ut illud est Virg. lib. 6.

Præterea iacet exanimum tibi corpus amici:

(Heu nescis) totamque incestat funere classem.

Quod nisi sepeliretur, publicæ alicuius calamitatis causa putabatur, nisi tamen impij, & Deorum inimici planè haberentur illi qui mortui essent; tunc enim publicatum calamitatum autores erant iis regionibus, in quibus essent

sepulchri: nisi id oraculi iussu factum fuisset: sicuti de *Oedipo* de scriptum reliquit *Lysimachus Alexandrinus* libro 13. rerum Thebanarum hoc pacto: *Οἰδίπου δὲ παλαιοτάτωντος, καὶ ἡδ' ὦσαν ἐν Οἰβάης δώματι αὐτὸν διαποιεῖσαν, ἐκάλουν αἱ Οἰβάηαι, διὰ τὰς ἐπερχομένης συμφορὰς, αὐτὸν ὄντες ἀσέβεις. οἱ δ' ἐκρίσαντες αὐτὸν εἰς πῖνα τῆς Βοιωτίας καὶ ἑσθλὸν Κεῖν, ἔδωκαν αὐτὸν. γυναικίαν δ' εἰς τοῖς ἐν τῇ γαίᾳ κατακίοντι ἀνυχεύειν τινὶν, ἐνδύντες ὅπλων ἤ) πλὴν Οἰδίου τοῦ πλὴν ἐκάλουν αὐτὸν φίλοις ἀμπεῖν αὐτὸν ἐν τῇ γαίᾳ. οἱ δ' ἐδοξέμενοι τοῖς συμβαίνουσιν, ἀέλοντες ἐκίμισαν εἰς Ἑτῶν. βαλόντες δ' ἐλὰς ἐπὶ τὸν τοῦ ποταμοῦ, κατακίοντες ἐπὶ ἐρεῶ ἀμπεῖν, ἀγνοοῦντες τὸν τόπον, καταφανοῖς δ' ἐλθόντες, πέμψαντες οἱ τῇ Ἑτῶν κατὰ τοῦ ποταμοῦ, τὸν Θεὸν ἐπὶ τῶν πῖνων. οἱ δ' Θεὸς εἶπε, μὴ κτεῖν τὸν ἐν τῇ τῆς Θεοῦ. διὸ καὶ αὐτὸν τὴν δαπνῶν. Cum mortuus esset *Oedipus*, eumque amici illius *Thebis* sepelire pararent, *Thebani* ob praeiteritas calamitates, quia is esset impius, id facere vetuerunt. tunc illi in locum quendam *Boeotiae* *Ceum* nomine asportantes illum sepelierunt. cum verò quaedam calamitates regionem inuasissent, loci eius incolae rati sunt causam illarum esse, quòd ibi sepultus esset *Oedipus*; quare iusserunt eius amicos ipsum efferre de regione. Illi ob illa qua contigerant ambigui quid sibi agendum sit, eum capientes in *Eteonum* detulerunt: qui cum vellent eum clam sepelire, per noctem in loco sacro *Cerei* humarunt, qui locus esset ignorantes. verum cum res cognita fuisset, incolae *Eteoni* miserunt ad oraculum qui percunctarentur, quid esset agendum: quibus responsum fuit supplicem *Dea* non esse remouendum, quare ibi demum sepultus est. at nunc de propriis ritibus qui apud nonnullas nationes quorundam Deorum fuerunt, dicamus.*

De propriis ritibus quorundam Deorum apud varios homines.

CAP. XV.

FVERUNT praeterea varij sacrificiorum ritus apud nonnullas nationes, ubi sacra quorundam Deorum solennia celebrarentur, quae nullis cæteris Diis ex aliqua parte prorsus viderentur communia. quod quidem factitatum est partim stultorum hominum inscitia, & ignarorum quantum ratio & religio requirat, partim insidiis eorum sacerdotum, qui conabantur per varietatem ceremoniarum rem in precio retinere, cum res ridiculae potius iure videri possent, quae fierent, rectè intuentibus, quàm ullam sanctitatem continere. Partim etiam fiebat hoc daemonum malignorum fraude, cum esset adhuc potestas tenebrarum, qui per has ambages homines in seruitio retinere, & perpetuo falsae religionis

ligionis idololatriæque vinculo astringere nitebantur, neque ullam liberè respirandi animis illis superstitionibus oppressis concedebant facultatem, ut possent tantum fallaciarum secum parumper considerare, & aliquando cognoscere quàm absurdam, quàm vanam, quàm ridiculam, quàm omni scelerum genere contaminatam religionem complecterentur, atque ut faciliùs cognoscere possimus quam multiplex, quàmque diligens esset illorum Deorum cultus, præter illas obseruationes Deorum, temporum, victimarum, lustrationum, templorum, rituum, ac cæterorum quæ superius fuerunt à nobis commemorata: illud etiam poterit rem demonstrare, quòd in illis sacrificiis anniuersariis, quæ Patrenses patrio ritu Dianæ Laphyræ cognomento instituerunt, mos fuit ut sexdecim cubitorum longitudinis ligna viridia in orbem circa aram illius Deæ digererentur, atque intra hæc ipsa aridissima & aræ propinqua. Tum cœno locum in mortem septi vndique obstruere consueuerunt, quibus peractis pompam cū magnificentissimo apparatu Deæ transmittabant. Per eam pompam virgo nubilis, quæ foret omnium pulcherrima & sapientissima iudicata, sacerdotio in his sacris perfungebatur, quæ sequebatur pompam postrema omnium, bigis inuecta ceruis pro equis curram trahentibus. deinde die postero eius diei quo pompa ad templū transmissa fuisset, cum magno finitimorum omnium tū priuatorum tum etiam publico studio sacra ritè celebrabantur, atque intra illud aræ septum multa viuientia animalia conicere pro victimis mos fuit: apros scilicet & hinnulos ceruorum, caprearum, luporum, & vrsorum, & aliquando feras iam prægrandes, tum multiplicia auium adularum genera quibusdam plumis detractis. His addebantur semina omnium propè fructiferarum arborum, quibus intra septum iniectis ignibus immixtis aridiora ligna accendebantur. quòd si qua immixtarum ferarum forte aufugisset ex illo septo, astantes studiosè cursabant ad eam capiendam, atque recte præs feras intra ardens septum iniciiebant, uti testatus est Porphyrius in lib. de sacrificiis, & Pausanias in rebus Achaicis. Neque verò in illis sacrificiis arcanis quæ in honorem Heræ Deæ vocatæ celebrabantur apud Arcades, quam Neptuni filiam fuisse nonnulli crediderunt, mos fuit victimas iugulare, sicut in aliorū Deorum sacris vsus obtinuit:

sed cū victimę cōplures & peropimę illi Deę mactarētur, pro suis cuiusq; copiis artum victimarū, quem quisque primum apprehendisset casu & fortuito, præcidere iure illorū sacrorum iuebatur: quę solum artum Deę sacrificiis offerre primū mos fuit, atq; illo vsto pro primitiis, tum ad offerendas victimas accedebatur. In sacrificiis Isis cognōmento Tithoreę apud Phocenses, quę fiebant anniuersaria, mos fuit vt horis pomeridianis homines opulenciores boues aut ceruos immolarent: qui verò magis tenui essent fortuna, offerrent anseres, aut aues meleagrides, aut alias huiusmodi tenues victimas, cū caprę & sues tāquam impura animalia ad illa sacrificia omnino non admitterentur. Iuebantur autē legibus sacrorum rituū, & institutis illius Deę victimas illas quas offerrent, in pyrā quę fuerat extructa intra quendā adytum, demittere lincis aut byssinis vinculis ligatas, quę quidē omnia efficiebantur cum pōpa & musicis instrumentis strepentibus, vti traditum est in historiis ab Antimenide. Atqui Cereris sacrorū ritus is fuit apud Phigalenses, vt nullę victimę caderentur, sed fructus consitarū arborum & fauos, & succidam lanā ad aram porricerent, quę ad quandā speluncā extruebatur, quibus oleū postea superinfusum accendebatur, quę sacra fieri quotannis cū publicē tum priuatim consueuerunt, vt scriptum est à Pausania in rebus Arcadicis. Huic eidē Deę Chthoniæ cognōmento sue indigenę apud Argiuos, quanta adhiberetur diligentia in iis sacrificiis quę statis diebus per estatē agebātur, patet vel ex eo ritu, quod non modò cū pōpa sacrificuli qui annuis fungerentur magistratibus, agmē ducebant, quos viri ac fœminę sequebātur, & pueri, omnes albis vestibus induti, coronas capitib; multis hyacinthis intextas habentes, sed & in extrema deinde agminis parte boues sequebātur eximie præduris vinculis distentę ac reluctantes, quę ad tēplum attrahebantur. eò cū venissent, vnā ipsarum boū immissis retinaculis intro agere mos fuit, atq; foribus adstātes vbi intromissam viderēt, postes obicere consueuerunt. Erant in eo tēplo aniculi quatuor cū falcibus relictę, quibus curę erat bouē intromissam interficere, atq; vnā illarū, vbi casus tulisset, collum hostię præcidere iuebatur. Tū reclusis foribus alterā eodem ritu mactandā immittebant, atq; singulatim quotquot offerebantur boues ab illis aniculis mactabantur. At ridiculus erat

erat planè mos ille qui seruabatur in Iouis cognomèto Pol-
liei sacrificiis, de quo scriptū fuit à Nicocrate Cyprio in re-
bus patriis & à Paulania in Atticis rebus. Nam fuit consuetu-
do in illis sacrificiis vt hordeū cum tritico permistū arā im-
poneretur eius Iouis, neque vlli sinerentur ibi esse custodes:
atq; cūm bos ad parata sacrificia ad aram accederet, easque
fruges super ara attingeret, vnus è sacerdotibus arceptā secu-
rim in bouē iaculabatur, ac statim fugiebat. Illi qui astiterāt,
quasi nō viderint percussorē, securim in iudiciū vocabāt tā-
quā autorē ac reā eius cædis, quæ condēnabatur vt infringe-
retur, victimā verò, quia non posse viuere arbitrarentur, Ioui
Polico, decernebāt immolari omnibus suffragiis, & cōmu-
ni consensu. Atqui si velim quā varios ritus sacrificiorū an-
tiqua insania in variis locis ac variis temporibus introduxit
cōmemorare, longū esset & laboriosū opus nimirū, & quod
magnum volumen posset explere: quare hoc argumēto scribē-
di relicto de hymnis antiquorū summatim verba faciamus.

De hymnis antiquorum. CAP. XVI.

NO N erit inutile fortasse neq; insuaue auditu, si summa-
tim explicemus quibus precessionum generibus in sa-
cris vterentur antiqui, quippe quòd illud non mediocriter fi-
ciat ad cognoscendam illorum vel hominum simplicitatē,
vel illorum Deorum naturam qui ab iis colebantur, fuit igitur
illa hymnorum forma, vt Deorum laudes, & res præcla-
rè ab illis gestas prius inter sacrificia decantarent, & quibus
beneficiis Dijs ipsi affecissent mortales, qua benignitate ciui-
tates complexi ac tutati fuissent, qua clementia in supplices
homines esse consueuerint, atque institutum componendū
hymnorum facile ille hymnus nobis demonstrare po-
terit, qui scribitur à Callimacho in laudem Apollinis, qui
prius ita decantat eius Dei facultates:

[illegible]

Arte magis varius nullus, quam clarus Apollo.

Sunt illi artifices cantus cura, ille sagittas,

Ille arcus curat, pariterque oracula, vates

Suffragia, ex illo didicerunt funera primum

*Differre, & gelidae vitare pericula mortis,
Phæbum pastoremque vocabimus.*

Tum paulo pōst.

οἷός τε δ' ἐσπέρηται πόλιος διὰ μὲν ῥήσαστο
αἰδοῦναι τοὺς τοῖβας γὰρ αἰεὶ πολλοὶ σὺν φίλῳ εἶ
καὶ ζῶντες αὐτὸς δὲ δαμνῆται τοῖβας ὑφαίνει.
τετραγώνια τὰ πρὸς τὰ δαμνῆται τοῖβας ἐπὶ τῇ
κεφαλῇ ἐν Ὁρυγίᾳ.

Urbes meæ: Phæbo didicere magistro

Mortales, structas urbes nam Phæbus amavit.

Fundamenta prior Phæbus subtexit urbis

Quadrimus par, Ortygia quæ mænia cernas.

Deinde commemorat idem poeta quemadmodum Pytho-
nem perniciosum serpentem, multisque mortalibus exi-
tium afferentem, multis sagittis confecerit, qui agrum &
pecudes & omnia propinqua populabatur, ut est in eodem
hymno in his;

Πυθὸς τοὶ κατένυπιν πυλῶν τετο δαμόνιος ὄφις,
αἶνος ὄφιν, τὸν ὡς σὺ κατένυπας, ἄλλαν ἐπ' ἄλλῃ
βαλὼν ἰακὼν ὕψιν ἐπιπύπτει δὲ λαός.

E Pythone tibi confestim bellua dira

Occurrit serpens, geminatis saepe sagittis

Hanc occidisti, clamor sublatus ad auras.

Nam Orpheus cum servavit ordinem in suis hymnis ut
prius virtutes & potentiam Deorum, pro quibus beneficia
in homines conferre possint, commemoret per vim adiun-
ctorum nominum, deinde precatur ut fausti felicesque ad-
sint, quod facili vel ex illo perbreui hymno in Latonam
colligere possumus, qui ita scribitur:

Ἀντιό κυνὸς πεπλῆ, θεὰ διδυματόνα, σερμνί,
ποιαντὶς μετὰ θυμῷ, πολλὰν ἰσὶν, ἑσπερίᾳ.
ὄψενον Ζηνὸς τοῖβας ὄφιν λαχέσας,
γῆρας ὡς τοῖβας τῇ, ἄρσενος ἰσχυροῦ
τὸν ὡς Ὁρυγίᾳ τὸν δὲ κατένυπεν ἐν Ἀλλῷ.
καλὴ θεὰ δὲ ποταμῷ, ἰακὼν τὸν ὄφιν
βαλὼν ἐπὶ πάντων τελευτῶν, τέλος ἰδὼν εἰργασά.

Diva gemellorum mater Latona, granisque,

Cyanæi inculta, & amabilis, edita Cæo.

E Ioue felices quoniam per pressu dolores,

Edius ut Phæbus tibi, bellatrix quæ Diana est,

Edita in Ortygia hæc, in Delo est ortus Apollo.

Andio regina Dea, atque accede benigna,

Conce-

Concedens latum finem, ad conuiuia leta.

Fuit enim mos omnibus peractis sacrificiis parari conuiuia in honorem illorum Deorum quibus illa sacrificia fuissent instituta. Illud autem fiebat illo præcipuè die quotannis, quo eos liberatos fuisse contigit ab aliqua calamitate qui illa sacrificia instituissent, vt testantur Virg. carmina in li. 8.

*Rex Euandrus ait: Non hæc solennia nobis,
Has ex more dapes, hanc tanti numinis aram
Vana superstitio, veterumve ignara Deorum
Imposuit, sacus hospes Troiane periclis*

Seruati facimus, meritisque nouamus honores.

atque idem poeta paulò post sacerdotes introducit ad aram, Herculis laudes & res gestas canentes, in classes iuuenum ac seniorum diuisos, eumque denique post laudes aduocantes vt lætus faustusque accedat, cum ita inquit :

*Tum Salij ad cantus, incensa altaria circum,
Populeis adsunt euincli tempora ramis.*

Hic iuuenum chorus, ille senum; qui carmine laudes

Herculeas & facta ferunt: Vt prima noueræ

Monstra manu, geminosque premens eliserit angues :

Vt bello egregias idem disiecerit vrbes,

Troiamque & Echallamque: ut duros mille labores

Rege sub Eurystheo fatis Iunonis inique

Pertulerit. Tu nubigenas inuicte bimembres

Hyleumque Pholiumque manu tu Cressia mactas

Prodigia, & vastum Nemeæ sub rupe leonem.

Te Stygi tremuere lacus; te ianitor Orco

Ossa super recubans antro semisa cruento.

Non te ulla facies, non terruit ipse Typhæus

Ardius, arma tenens: non te rationis egentem

Lernæus turba caputum circumstitit anguis.

Salus vera Iouis proles, decus, addite Diuis;

Et nos, & tua dexter adi pede sacra secundo.

At enim cum illos Deos aduocarent, aues Diis illis consecratas cantu Deorum aduentum significare dicebant, vt fecit Callimachus in hymno in Apollinem, vbi cygnos canentes facit Dei aduentum, aut mare, aut æthera tranquillum, atque omnia tristitia in iucundissima conuertri ob Deorum præsentiam introducit nam neque Thetis Achillem aduentante Deo luget, nec Niobe filiorum multitudinē at contra

infœcunda animalia sunt prægnantia & fœcunda, & prægnantia gemellos pariunt, & omnia crudelia ob præsentiam Dei feritatem deponunt: quare hymnicam naturam ac suauitatem imitatus Lucretius per Veneris aduentum terram flores effundere facit, & mare ait fieri tranquillum, & omnes ventos mitigari, & omnia mirificè latari, ut est in his:

*Te Dea, te sunt venti, te nubila cæli:
Aduentuque tuo suaves tibi Dædala tellus
Submittit flores, tibi ridens æquora Ponti,
Pacatumq; nitet diffusa lumine cælum.*

Atque vniuersa hymnorum natura ex his constabat (ut rem paucis absoluiam) ut ita aduentum Deorum per hæc laticia ubique præ se ferentibus præpararent, eorumque laudes & res gestas ad aras canerent, & beneficia quæ in homines contulissent, commemorarent: deinde precarentur ut faciles, benigni, felicesque accederent ad illa sacrificia quæ sibi fierent. atque tot breuiter de hymnis dicta sint: nunc verba faciamus de victimis.

De victimis.

CAP. XVII.

ERAT præterea non parua diligentia in eligendis victimis in singulorum Deorum sacrificia: cum aliæ Deis bonis ut prodesse, aliæ malis ne obessent, caderentur. Nam malis nigra, bonis albæ conueniebant: sterilibus steriles, fertilibus prægnantes; maribus mares, fœminis fœminæ. ut Telluri prægnans iuuenca mactabatur, Proserpinæ sterilis, Cereri non mare sue, sed fœmina res sacra fiebat; at Baccho non capra, sed hyrcus mactabatur. Præterea victimæ ob aliquam similitudinem aliquando mactabantur, ut equus Soli ob celeritatem, ut est apud Ouid. lib. 1. Faustorum;

*Placat equo Perses radiis Hyperiona cinctum,
Ne detur celeri victima tarda Deo.*

Cereri verò primitias frugum offerri mos fuit, sicuti testatur Philippus in his carminibus;

*Ἄστυν τι τοι χοῦρον ἰμπεριήανος, ἃ σὺ λήπτῃ
Διὶ, Σαοικλῆος Διὸν ἀνέστηντος.*

*Alma Ceres paruo, ut potuit, de rure maniplos
Hos tibi Sosislees dedicat agricola.*

In eiusdem Deæ sacrificiis præterea aliquando porca offerebatur

rebat ac cædebat, quòd esset id animal inuentis ipsius
Deæ infestum, vt ait idem Ouid.

*Prima Ceres auidæ ganisa est sanguine porce,
Vltimus meritis a cæde nocentis opes.*

Sic Bacchus, quia caper infestum sit animal suis inuentis, e-
ius cæde letari creditus est, vt ait Virg. li. 2. Georg.

*Non aliam ob culpam Baccho caper omnibus aris
Ceditur.*

At verò Marti furibundo taurus ferox animal immolari so-
litus est, & Apollini, cùm ob nimium calorem excitaret pe-
stem, & frementi Neptuno, & implacabili Plutoni. quare ita
inquit Virg. lib. 6.

*Sic fatus, meritis aris maculauit honores,
Taurum Neptuno, taurum tibi p. l. cher Apollo:
Tum Regi Stygio nocturnas inchoat aras,
Et solida imponit taurorum viscera flammis.*

Ioui verò nefas erat taurum immolari rerum omnium mo-
deratori, siue furibundum aliud animal: quia rerum omniũ
gubernatorem minimè omnium furibundum, aut ferum
esse conuenit, sed omnem suam præstantiam in consilio &
humanitate & prudentia collocatam esse putare. Est enim
Imperatorum humanitas & liberalitas munus, & in rebus
administrandis prudentia: quorum si quid defecerit, quo
pacto vel maiorum nobilitas, vel opes amplissimæ, vel alia
omnia quæ sunt extra animum possint aliquem à vulgo se-
cernere, non video: nisi dicamus syluestres arbores, quæ plu-
rimum finium circa se habuerint, esse cæteris nobiliores,
non quæ melioris succi fructus & mollioris produxerint.
Putabatur igitur piaculum committi si quis taurum Ioui
mactasset. mactabatur tamen hos arator aliquando vt Do-
donæo, vt patet ex oratione Demosthenis in Midiam. Ho-
merus in Iliade lib. 7. suem cicurem immolari facit Ioui &
Soli, quod animal sanè non immitte est, neque ferum. sic
autem inquit:

ἡρώων ἐτοροζοῦτο τοὺς θεοὺς διὰ τὴν ἀνία τοῦ.

Mactandumque suem Solique Iouique superno Præparet.

Sic & Theocrit. in paruo Herc.

Ἰλίου δ' ἐπὶ πύλαις καὶ δούροισιν ἀφ' ἑνὸς γέγον.

Atque marem mactare Ioui decet e grege porcum.

Lucianus in dialogo Ganymedis ait anicem Ioui etiam im-

molari solitum. Hom. alibi Soli, & Telluri, & Iouis agnos obtulit in sacrificiis, cum ita inquit :

*ὄρνις δ' ἀπὸ στεγνῶν ἄδων, ἵπλιν δὲ μέγα πον
γῆ π' ἔκ' ἡλίου Διὸς ἠμῆς οὐρανὸν ἄδων.*

Ferte agnum niueam, & nigram portabitis agnam

Telluri, Solique: Ioui portabimus ipsi.

Mactabantur tamen aliquando Libero patri cum Apolline, & Cereri, & Iunoni iuuenæ iniuges, ut est apud Virgil. lib. 4. *Æneidos.*

mactant lætas de more bidentes

Legiferæ Cereri Phæboque patrique Lyæo,

Iunoni ante omnes, cui vincla iugalia curæ.

Illud non est visum silentio prætermittendum, quod in rebus firmis ac stabilibus futuris crescentes victimas adhibebant, at in parum firmis senescentes, quare ait Virg. lib. 12.

Setigeræ fœtum suis, in conspectu bidentem

Attulit.

Dianæ cerua immolari solebat, ut ait Ouid. lib. 1. *Fastorum;*

Quæ semel est triplici pro virgine cæsa Dianæ,

Nunc quoque pro nulla virgine cerua cadit.

Fauno capra cædebatur, ut idem ait lib. 2.

Capripedi Fauno cæsa de more capellæ.

quamvis aliquando res sacra illi fiebat agna vel hædo, ut ait Horatius lib. 1. *carminum:*

Nunc & in umbrosis Fauno decet immolare lucis,

Seu poscat agnam siue malis hædum.

Termino Deo apud Romanos frugibus in ignem iactis, & fauis, & vino, & agno litabatur, ut ait Ouid. in 2. lib. *Fast.*

Inde ubi ter fruges medios immisit in ignes,

Porrigit incisos filia parua fauos,

Vina tenent alij, libantur singula flammis,

Spectant, & linguis candida turba fauent.

Spargitur & cæso communis Terminus agno.

Nymphis verò lac & mullum conueniebant, variæque sacrificiorum genera Diis variis offerebantur, ut suo loco pertractabitur cum de singulis agemus. atque sacrificia vel ab iis fiebant qui ab aliquo morbo conualuissent, vel ob commissum piaculum, quæ victimæ animales vocabantur. Aliæ mactabantur consultandi gratia, quæ vocabantur Consultatoriae. in his cæsis hepatis & fibratum situs ab aruspicihus diligenter

diligenter obseruabatur, ex quibus Deorum voluntatē prædicebant; nam pluribus de causis antiqui Diis sacrificarūt: nunc, vbi gratias agerent: nunc, vbi aliquid peterent: nunc vbi iratos placarent: nunc autem honoris gratia tantū, vbi illos colerent. Fuerunt autem multi diuinandi modi; aut ab aspectu auium, vnde erant auspicia; aut à cibo, vnde solistimum ac tripudium; à garritu auguria, à cantu oscinæ, à volatu præteſea vel dextero vel sinistro, ab afflatu diuino vaticinia, à fulgurum obseruatione, astrorumque peritia, vt ait Virg. lib. 3. *Æneid.*

*Troiuſgena interpres diuinā, qui numina Phæbi,
Qui tripodas, Clary lauros, qui sidera sentis;
Et volucrum linguas, & præpetis omina penna;*

Sic Ouid. primo *Tristium*:

*Hoc mihi non ouium fibræ, tonitruſſue ſiniſtri,
Linguarū ſeruata, pennæve dixit auis.*

Diuinabant præterea inſpicientes ignem, vel aquam, vel terram, & viſis oſtentis, aut prodigiis, portentis, monſtris, ſomniis, aliſque huiusmodi ſignis: diuinabāt etiam vates, qualiſ fuit Amphiaraus, vnde Iophon Gnoſtus oracula vatū multa carminibus complexus eſt. Qui conſulendi cauſſa ad templum accedebant, omnes prius luſtrabantur, deinde arietes immolabant, quorum ſubſtratis pellibus dormiētes nocturna viſa expectabant, de quib. fit mentio à Pauſ. in Atticis rebus, & à Virg. lib. 7.

*Hinc Itala gentes omniſque OEnotria tellus
In dubiis reſponſa petunt. huc dona ſacerdos
Contulit, & caſarum ouium ſub nocte ſilentis
Pellibus incubuit ſtratis ſomnōſque petiuit.
Multa modis ſimulacra videt volitantia miris;
Et varias audit voces, ſruiſſorūque Deorum
Colloquio.*

Hæc vbi contigiffent, opus eſſe deos placare per ſacrificia crediderunt, aut eorum voluntatem inquirere. Ac de ſacrificiorum ritibus & obseruationibus & victimis ſatis nunc reliqua proſequamur.

Quod quales Dij, talia fuerunt poſtea vota & præces.

CAP. XVIII.

Poterat hæc tam varia, tamque diligēs ſacrificiorum ratio quæ ſuperiūs ex oraculi reſponſis variis temporibus

editis tradita est, homines fortasse compellere ad credendum aliquid sub ille diuinitatis in ipsis Diis, si vnà cum puritate hostiarum quæ mactabantur, animi potius, quàm corporis fordes expurgandas esse sacrificantium idem iussisset, atque pro munditie corporis, animi integritas & fides, & temperantia requisita fuisset. Nam qui tam diligenter tradidisset qui ritus essent seruandi in sacrificiis singulorum Deorum, & quæ victimæ immolanda: quo pacto potuit sine obliuionis aut auaritiæ nota illud prætermittere quod erat magis Dei proprium, homines admonere scilicet, quòd Deus ferè solum animum spectat sacrificantium, cum reliqua terrestria munera parui faciat, nisi fortè parasiti & helluonis demonis non sit frequentibus hostiarum, rerumque super altaribus vitarum nidoribus perfrui, nulla habita ratione num illæ victimæ ab impuris latronibus, vel à viris bonis sint oblatae. Quòd si magis acceptæ Deo sunt virorum bonorum preces, vt sunt re ipsa iucundioraque munera ab amicis manibus accipiuntur, illud in his prætermisum fuit, quod erat magis necessarium, vitæ integritatem scilicet & æquitatem & temperantiam optimas esse, & Deo acceptissimas victimas: quibus si quis gratius vllum sacrificium arbitratur, vel profanus est & impius, vel prorsus ignorat Dei bonitatem. Nam si muneribus potius, quàm sanctitate & integritate vitæ Deus delectaretur, amicissimum Deum haberent opulenti; at pauperes & Deo & hominibus essent inuisi. sed quoniam nullum mendacium potest esse diuturnum, neque diutius capi pro veritate, cum homines impuri fabularum figmentis postea induti pro Diis culti sint, necesse fuit diuinitus mandata esse obliuioni illa quæ erant fundamentum non veræ aut probandæ religionis, vt illa veræ postea locum cederet. Atque cum minimus error in principio, fiat maximus in fine, inde effectum est vt impurorum Deorum aris & sacrificiis impuriore sacerdotes præficerentur, qui artificiosè homines deciperent, nullumque fallaciarum genus prætermitterent vt superstitione oppressos in officio retinerent. Fuit enim legibus antiquorum sacrorum nõ leue supplicium illis propositum, vt ait Dionysius Thrax in secundo libro Dialecticon, qui vel alios Deos introduceret, vel eos nõ colerent: quare quos in sua religione impura retinere nõ poterat fallacis, cum altaria & templa tanquã lucri tabernæ ubiq; ex-

trueren-

truerentur, eos vel Deorum metu, vel legibus latis à sacerdotibus, vel metu concitati vulgi deterrebant. nulla igitur improbitas, nullum flagitiorum genus, nulla crudelitas ab aris & à templis horum Deorum, ut sequebatur ex his principiis, abesse consuevit: cum in animalia omnium scelerum expertia saeuirent, & eorum sanguine crudelissime perfunderentur; & praeclare actum fuisset, nisi illa feritas in homines etiam prorupisset. Pauca horum ex infinitis propè, ut res apertior fiat, explicemus, quae pertinent ad horum Deorum crudelitatem cognoscendam. Scriptum reliquit Dionys. Halicar. libr. 1. magnam pestem aliquando ortam fuisse in Pelasgorum regione, atque omnia propè animalia Deorum ita intercidisse, & foeminas vel mulos infantes peperisse, vel abortum fecisse. Istud verò contigisse, quoniam orta sterilitate agrorum, ab ea ut liberarentur, vouerant quae optima nascerentur, ea se Diis consecratos: mox facti voti compotes non reddiderunt quod promiserant, cum multo preciosiora cæteris retinuissent. Deinde sciscitantibus quo pacto liberari possent hac tanta calamitate, respondit oraculum; ἐπὶ τυχόντες ἀν' ἐθέλοντο, καὶ ἀπέδωσαν ἃ εὐχάρτο, ἀλλὰ θεοσχεῖλαι οὐκ ἐπὶ πλείοντι ἀξία, εἰ γὰρ Πελασγοὶ, ἀφορέας αὐτοῖς χυροῦν: ἐν τῇ γὰρ πάντων χειμῶτων, εὐχάρτο τῷ Διὶ καὶ τῷ Ἀπόλλωνι καὶ τοῖς Καθεσέεσσι κατὰ δῖον δέχαται, ὅτ' ἀποσχετῆμεν αὐτῶν. Quod ea consecuti quae poposcerant, non dedissent omnia quae promiserant sed preciosiora retinuissent. Pelasgi enim orta in sua regione sterilitate, vouerant se Ioui & Apollini & Cabiris decumas omnium eorum quae nascerentur sacrificaturos, quod etiam testatur Eusebius lib. 4. Euangel. praepr. Mox hominum decumas iussit ab ipso oraculo petitas ita testatur Dionys. εἰσὶν ἡμεῖς δὲ πνοὴ γινώμεν, τὸν Θεὸν ἐπερωτᾷς εἰ αὐτὸς φίλον αἰδεσθῆναι δεχάταις δόματα, πῶς οὖν τὸ δευτέρῳ θεοσχεῖται; καὶ ὁ Θεὸς ἀνέειπεν αὐτοῖς ποιεῖν. Sententiam ferente quodam Deum esse interrogandum an sibi gratum esset hominum decumas persolui, rursus sciscitatum mittunt; quibus respondit oraculum ita esse faciendum. Atqui omnium Deorum qui celebres fuerunt, antiquissimo propè Saturno, mos fuit hominem immolare, ut testatur idē Dionys. λέγουσι δὲ καὶ τὰς θυσίας ὅππῃ τὴν τοῦ Κρόνου τοῖς παλαιαῖς αἰσθήσεσσι κατὰ τοῦτον τὸν καὶ τὴν ἀνέμω, καὶ αὖτε κατὰ τοὺς ἐν τῷ χρόνῳ γινόμεναι, καὶ ἐν αἰσθήσεσσι τοῖς ὅτ' ἐστὶν ἐκ τῶν αἰσθήσεων. Fama est antiquos Saturno, veluti Carthagine, antequam urbs cerneretur, & ut fit apud Celtas hoc etiam tempore, & in aliis nonnullis locis

apud Hesperias nationes, sacra facere solitos, in quibus homines
 cederentur. nam ut ait Plut. in libello de superstitione, Car-
 thagineses sponte liberos huic Deo mactabant: qui verò
 liberos non haberent, à patribus emebant immolandos. a-
 stabant parentes, qui si lacrymauissent, aut ingemuissent, sine
 honore vitam in posterum debebant, ac nihilominus ma-
 ctabantur filij. atque ante statuam Saturni omnia tibiis &
 tympanis personabant, ne puerorum dum mactarentur ex-
 audiri posset eiulatus & luctus. Hanc postea sacrificiorum
 immanitatem Hercules cum in Italiam accessisset aram Sa-
 turno erecturus, in mansuetiorem ritum commutauit, ius-
 sitque pro veris hominibus apud Italos hominum simula-
 cra in Tyberim deiici, ut ait Ouid. in 2. Fastorum. Siue ne
 prorsus tollere religionem videretur, siue quòd mitiorem
 Deum se habiturum putaret, si rem mitigasset, ac non peni-
 tus sustulisset. Patuit igitur Ioui, Apollini, Saturno homines
 fuisse aliquando pro victimis immolatos, quod etiam fiebat
 in honorem Iunonis Carthagine. Dianæ verò, quæ naviga-
 tionem Græcorum ad Troiam impediabat, eòque Aulide
 retinebat, quid exposcebatur? an non necesse fuit Agame-
 mnoni ante quàm à littore solueret, Iphigeniam illi macta-
 re? aut nonne iussi sunt id ex oraculo facere? rem autem ita
 breuiter attigit Virgil. lib. 2. *Æneid.*

*Suspensi Eurypylum scitatum oracula Phœbi
 Mittimus, isque adytis hæc tristia dicta reportat:
 Sanguine placastis ventos, & virgine caesa,
 Cum primùm Iliacas Danaï venistis ad oras.*

& Luc. lib. 1. merito inquit

*Religio peperit scelerosa atque impia facta:
 Aulide quo pacto Truiæ virginis aram
 Iphianassæo turparent sanguine fixæ.*

Euripides enim luculentissimam tragædiam composuit, de
 ipsa Iphigenia in Aulide, in qua omnē hanc sacrificij crude-
 litatem declarat. Neque tamen prætermittenda duxerim
 hoc in loco, quæ de Iphigenia fabulantur, ad excusandam il-
 lorum Deorum crudelitatem ac feritatem. Scripsit Phano-
 demus historicus Iphigeniæ misericordia commotam Dia-
 nam illam in ursam vertisse: at verò Nicander in iuuenecam,
 alij in ceruam, alij in anum edentulam. quare cum minimè
 cognita fuisset, in Scythiam profugit ad Dianæ templum,
 ibique

ibique in omnes Græcos hostilem animū exerceans, illos eidem supplicij generi addixit, cui ipsa antè quàm fugeretur, addicta fuerat. Hesiodus verò in eo libro quem scripsit de claris mulieribus, Iphigeniā neque cæsam fuisse, neque in belluam muratam tradidit, sed à Diana Hecaten factam fuisse. in Sardo præterea insula, quæ non procul distat ab Herculis columnis, senes qui ad septuagesimū ætatis annum accessissent, à suis filiis ridentibus in Saturni honore lignis cedi solebant, deinde è præcipiti loco deliciebantur: unde ductum est proverbiū risus Sardonicus, sicuti scripsit Timæus historicus in rebus Deliacis. Neque tamen solis Diis, sed hominibus etiam, & manibus mortuorum homines cedebantur. Memoriz proditū est in Taurica regione præterea, cui Thoas iis temporibus imperabat, eam fuisse sacrorum legem, ut quicumque eò delati maris tempestate fuissent, vel quicumque denique aduenissent, ij mactarentur pro victimis Dianæ Tauricæ: quod licet ex Iphigenia in Tauris Euripidis cognoscere: qui etiam impuram esse illam religionem inquit his versibus:

τὴν τῆς θεῶν δὲ μέγιστον σφίσι ματα.

ἢ πρὸ τῶν ὧν ἡγίης ἀνταρδία,

ἢ τοῦ λουέας, ἢ νεκρῶν θύγῃ χερσίν.

Εὐκλὼν ἀντίρρην μυστράγῃ ὡς ἡ γῆ ἔσθρον.

αὐτὴ δὲ θυτὰς ἡδὲ τῶν βροτῶν τόνος.

Dea probandam non puto sententiam:

Qua si quis impetierit quem, vel thorum

Concussit machus, vel attingat manus

Cadaver, arceat à suis altaribus.

At ipsa cæso gaudet in sacris viro.

Scriptum tamen reliquit Herodotus in Melpomene non Dianæ sed Iphigeniæ Agamemnonis filiæ naufragos in Tauris qui eò appulissent, aut quicumque è Græcis capti fuissent, immolari solitos. Immolabantur Marti præterea homines apud Scythas, ut idem testatur hoc ritu: ὅσους ἀντὶν πολέμων ζυγῶσιν, ὁπὸ τῶν ἐκείνῳ ἀνδρῶν ἀνδρῶν ἕνα θύειν πρὸς ποταμὸν αὐτῶν ἐπὶ τῇ ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ, ἀπὸ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ οἰεῖν ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τοὺς ἀνδράποδες ἐς, ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ. Quoscuque ex hostibus viuos ceperint, singulos è centū hominibus deligunt, quos non eodē modo quo pecudes mactant, sed longè diuerso. ubi enim vinum in capita effuderint, homines in quoddam vas ingulunt sanguinem eorum colligentes, nam cū Martem præ-

cipua religione colerent, id in Martis honorem faciebant. An verò humanior fuisse existimāndus est Neptunus? is enim Idomeneo in patriam è bello Troiano redeūti eam immisit tempestatem, vt coactus sit promittere se Neptuno sacrificaturum quod primū ex animalibus sibi exeunti è naui obuium fuisset: mox cū filius primus occurrisset, eum sacrificare necesse fuit. Lunæ quoque in Albania, quæ regio non procul distat à mari Caspio, homo immolari solebat, cum maxime omnium Deorum Luna ibi coleretur: nam multi è seruis numine afflari ibi diuinabāt, quorum qui plurimum numine correptus esset, solus per syluam errans sacra cathena cōprehensus à sacerdotibus vinciebatur, sumptuosēq; & opiparē per annum nutriebatur, deinde cum aliis hostiis ad Deæ sacrificia mactandus dacebatur, vt ait Strabo li. ii. Neq; Lacedæmonij quidē, qui vitæ seueritate ac prudētia cæteros homines antecellere studebant hanc superstitionem effugere potuerunt. nā, vt scribit Paus. in Laconicis, Orthiæ siue Lygodesmæ Deæ nuncupatæ, quæ esse Dianæ statua putabatur è Tauris ed ab Oreste & Iphigenia deportata, homines sorte destinatos immolabant, quem postea ritum Lycurgus ad puberes trāstulit. atque iidem Pherecydem sapientem mactarunt, & pellem ob quoddam oraculi responsū asseruarūt regibus, vt ait Plut. in Pelopida. cū a cædibus res incœpta esset, quam commiserunt Astrabacus & Alopecus Irbi filij, vbi reperto Deæ simulacro mente capti sunt, atque inter sacra ipsius Deæ responsum mox est ab oraculo illam aram humano sanguine aspergi oportere. atque cū prius mactandi sorte ducerentur, deuētum est tātum ad plagas, vt ita sanguine nihil ominis imbueretur, præerat sacris sacerdos fœmina, quæ tamdiu partiam & leuem Deæ statuam sustentabat, dum pueri caderentur: at verò si illi quibus datum erat negotium cædendi misericordia ducti ob formā aut claritatē epheborum parcius aut lenius hoc facerent, ita fieri graue signum dicebatur, vt sacerdos illud non posset sustinere, vt ait Silenus Chius in fabulosis historiis. Huic eidem Deæ cognomento Triclarix virgo & puer mactabantur apud Achæos, vt est in Achæicis Paus. Quid opus est Leucadū ritum commemorare? illi enim quotannis auerendæ Deorum & Apollinis præcipue iræ impu-

imputum aliquem hominem deligebāt, quem mactare cōsueverunt: sed postea mutatus fuit ritus, cū ē specula de iectum multis pennis & auibus alligatis seruandum curarent, ita tamen vt extra patriam postea incolumis deportaretur, vt ait Str. libro 10. nam Semnonum, Druidarum, Lycæarūque & Pergæarum victimarum cōsuetudinem silentio prateribo, & aliarum nationum, qui homines Diis immolare solebant. Hoc vnum dicam, cum tanta Deorum crudelitate, tamque impia religione, nullam omnino probitatem esse potuisse. quid. n. feritatis ac sceleris ab horum deorum impurissimis aris abfuisse putandum est? neque verò in singulos homines tantum aliquando saueverunt, sed in vniuersos exercitus. nam cū Brennus Gallorum Imperator insignem cladem accepisset à Græcis, cum quibus acie dimicauerat, mox per noctem Panos furore cum reliquis exercitus agitatus est, atque Gallicæ acies inter se ita dimicauerunt, vt penitus fuerint deletæ. Cū igitur homicidiorum omnisque crudelitatis autores Deos haberent antiqui, non est mirum, si pro cædibus & adulteriis, & rebus huiusmodi impuris vota concipiebant. Nā cū crudeles essent illi Dij, tum auaritia maximo vitiorū omnium precipuè laborabant: quare faciliè muneribus ad omnem improbitatē, omniāq; peccata hominibus dimittenda adduci posse censebantur. Idcirco præclare dictum est ab Euripide in Medea:

πίθειν δίδωε καὶ θεὸς λόγος.

Fama est Deos parere donis cælitēs.

& id ab Ouid. lib. 2. de arte:

Munera (crede mihi) placant hominēsque Deosque

Placatur donis Iupiter ipse datis.

Sed quid opus est pluribus? Iupiter ipse cū esset urbem Troianam Græcis diripiendam concessurus, non crudelitatem quidem, aut insolentiam victorum, neque Troianorum vel iustitiam, vel probitatem tanti facit, quanti sacrificiorum iacturam, quæ sæpius à Priamo & à reliquis Troianis capiebat. cū ita inquit in primo Iliad.

αἱ γὰρ ἔσσι' ἡλίω τε καὶ ἑρῶϊ ἀσφέντι
 παστάσσι πόλιν ἐπιχθονίων ἀνδρῶπων,
 τίω μοι αὐτὴ κῆρ τιέσκετο Ἴλιος ἱρή,
 καὶ Πριάμης, καὶ λαὸς εὐμολίῳ φριάμετο.
 * γὰρ μοι τοῦ βασιλῆος ἰδὼν το δαυτὸς τίονος.

αἵ οἱ τὴν γῆν, αἵ οἱ τὴν θάλασσαν, αἵ οἱ τὸν οὐρανὸν ἔχουσιν.

Quae sunt sub caelo, & splendentis lumine solis

Oppida culta viris mortalibus, omnibus una

Troia fuit dilecta magis mihi, gratior una,

Et Priamus, Primamque domus, regnumque nec ara

Nidore aut libia caruit, quae munera Divum.

Quis enim fieri potest, ut iustus & bonus sit is Deus, qui bonam, piam aliquam civitatem esse fateatur, & tamen illam euertendam concedat nulla satis honesta sui consilij reddita ratione? Sic etiam Neptunus Æneam ab Achille liberaturus nullam protulit Æneae probitatem, sed verēbatur ne muneribus & sacrificiis in posterum careret, ut est in lib. 7. Iliad.

δῶκεν Θέων διδωσι, τοῖς ἑξὺν ἑρμῶν ἔχοντι.

gratissima semper

Dona Deis offert, qui caeli regna frequentant.

Non est igitur mirum si sapius est ad parricidia accersitus Iupiter, cum ita esset avaros, ut pro acceptis muneribus ad omnia scelera cōiueret. quare iure propē optimo Diis omnibus crudelior appellatur à Philætio in lib. 9. Odyss.

Ζεῦ πάτερ, οὗ τις σέο Θεῶν ὁλοτέρως ἄλλος.

ὃν ἑλπίσας ἄνδρες.

Iupiter haud quisquam Divum mortalibus est te

Scenior, atque ferus magis: haud misere re vororum.

Iure igitur Pallas eum & insanum & malum vocat in lib. 9. Iliadis in his:

ἀλλὰ πᾶν ὅς μιν φρεσὶ μένεται ἐκ ἀγαθῶν,

σχετλὸς, αἶν ἀλυστὸς ἑμῶν ὑπέρων ἀπεργεῖν.

Sed pater ipse meus, resanamente malaque est,

Infelix, atque iniustus, mea numina vertens.

Atque Achilles lib. ultimo Iliad. omnium malorum omniumque calamitatum autorem Iouem esse demonstravit his versibus:

ὃ γὰρ τις ἀφ' ἧς πίλεται κρυερόιο νόστο.

ὡς γὰρ ἐπιχλάσαντο Θεοὶ δ' ἄλλοισι βροτοῖσι.

Ζεῦν ἀχνυμένον, αὐτοὶ δ' ἄτ' ἀλὴ δέες εἰσι.

δοῦναι γὰρ τε πῖστοι καταικνίσαντες ἐν Διὶς ὅδε

δύστρον εἶα δίδωσι κακῶν ἔττερος δὲ ἰάων.

ὃ ὑπὸ καμμένης δάκν Ζεὺς περικλινέσθω,

ἀλλοτε ἰὸν τε κακῶν ὅτε κέρεται, ἀλλοτε δ' ἰούλῃ.

Nil profunt lacrymae, nec tristia pellere possunt:

Fata Dei statuere viris mortalibus ista,

Vt vivant tristes, ipsi mala nulla verentes.

Dolia bina iacent Iouis in penetralibus altis

Muneribus repleta, bona hic sunt, idque malorum

Plenum est. Ista viris miscens dat Iupiter ipse,

Nunc mala multa haurit, nunc & bona plurima cepit.

Non solum in his malorum autorem Iouem putauit Homerus, sed etiam inconsideratum & temerarium, qui non consilio & ratione, sed vt fors obtulerit, bona cuique dispenset. sic igitur Euripides etiam in Hecuba illum malorum autorem facit;

Id' ἄλυσεν με Ζεὺς, τρέφει δ' ὕπνος ὄρεσσι

κακῶν καὶ ἀλλὰ μείζον' ἢ τάλαν' ἐγώ.

Nec Iupiter me perdidit, seruaui vt

Peiora multo cernerem infelix ego.

Sed Venus non solum Iouem, verum Deos omnes inclementes vocat apud Virg. lib. 2. *Æneid.* quia Troiam propter inuidiam & ob accepta à Græcis munera euertetint: sic enim inquit;

Non tibi Tyndaridis facies inuisa Lacæne,

Culpatūsve Paris, verum inclementia Diuum

Has euerit opes, sternitque à culmine Troiam:

Idem Iupiter Iunonis illecebris ductus auctor fuit violandi fœderis quod percussū fuerat inter Græcos & Troianos, vt est in lib. 4. *Iliad.* cū Palladem iusserit in aciem Troianorū descendere, eosque impellere ad fœdus violandū.

ὣς ἔφατ' ἰδ' ἀπὸ δῖος πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε,

αὐτὴν Ἀθηναίην ἔπειτα πτόοντα ποσειδάνα.

Αἰὶα μὲν' ἐς στρατὸν ἐλθε μετὰ Τρώας καὶ Ἀχαιοῖς

πτοίεσσιν ὃ' ὤκειν Τρώας ὑπερβύδαντας Ἀχαιοῖς

ἀρχαῖσι ποίετ' ἐστὶν ὑπερβύδαντας ἀλλήλοισιν αἰ.

Annuat his diētis hominum pater, atque Deorum,

Palladaque accersens ad sese hæc inde profatur:

Protinus in Troiam & Græcorum castra recede.

Experire volo Troiani, primi vult Achiuos

Marte petant, primi percussā quo fœdera rumpant.

Atque cū leuissimi hominis & impuri sit dicere mēdaciū, neque hoc quidem vitio caruit Iupiter, qui ita fuit mendax ab Hyrtacide vocatus, vt est in lib. 1. *Iliad.*

Ζεὺ πάτερ, ἢ ῥᾶν καὶ σὺ παρὰ Λυδῶν ἐπέτυχες

παῖζον μὲν αἰ;

Iupiter an mendax pater ex; nec iam vlla loquenti

Danda fides?

Cum fuisset Apollo etiam autor crudelitatis creditus;
sepius fuit ad cedes invocatus, mortalesq; ad cedes facien-
das sepius adiuvit, ut testantur illa carmina Virg. lib. 6.

Phæbe graues Troiæ semper miserate labores,

Dardana qui Paridis direxisti tela manusque

Corpus in Æacide.

& lib. 9.

Dextra mihi Datus, & telum quod misile libro,

Nunc adsint.

& Hom. lib. 2. Iliadis.

ὦν δ' αὖτ' ἐμαρτύρησεν Ἀθήνη,

ὅς σε τε μὲν ἄσπετος ἔλεν, καὶ ἐς ὀρμὴν ἐγχεῖς ἰλθεῖν.

Rursus amica mihi concedito Pallas.

Cedere dàque virum, ac forti concurrere telo.

Enimvero multò sunt etiam crudeliores Polynicis preces
apud Euripidem in Phœnissis, cum ita inquit:

ὦ πότνι Ἥρα, σὺ γὰρ εἶμι, ἐπεὶ γὰρ μοις

ἔλυσ' Ἀδράστον παῖδά, καὶ γὰρ καὶ χόρην,

ὅς μοι κτενεῖν ἂν δέλεον, αὐτὴν δ' ἐμὴν

καθαμμεύωσιν δέξιναι νικησέσθην,

Iuno verenda, sum iuuus; nam nuptiis

Iunxi ego Adrastis filiam, terram incolo,

Concede fratrem occidere, & victoria

Dextram cruentam ferre fratris sanguine.

Et quod peius est, non deterretur vel cognita turpitudine
petitionis ab illis tam impuris precibus, cum inquit:

αἰχμὴν αἰ τὸ σέφαλλον, ὁ μὲν γὰρ κτενεῖν.

Occidere affinem peto, hæc turpissima est

Corona.

Aduocabantur ad furta etiam Diī antiquorum, qui latro-
nibus & insidiatoribus fauere putabātur, cum esset pleni-
omnis impuritatis, quare ita scripsit Horati⁹ in epistolis:

Lane pater clarè cum dixit Apollo,

Labra mouet metuens audiri pulchra Lauerna,

Da mihi fallere, da iustum, sanctumq; videri,

Noctem peccatis, & fraudibus obice noctem.

Multi denique ad cedes, ad flagitia complura, ad latroci-
nia, ad adulteria ab his Diis se adiuvati crediderūt, & non
dubitarunt ut adiuarētur peccati: quippe cum intellige-
rent vel innocentissimos homines per hos Deos grauissima
supplicia

supplicia subiisse, cum vel vnus Hippolytus in mentem veniret. Enimvero, quia nihil diuturnum est quod ad extremam improbitatem venerit: multo fuit tolerabili or, quàm hos pro Diis colere, illa Cyclopi sententia, quæ homines ad voluptates, vitæque suauitates percipiendas hortatur: quæ vniuersam illam regionem euertit. ita enim inquit apud Euripidem in Cyclope:

ἢ γὰρ αἰδῶμαι καὶ δέλη, καὶ μὴ δέλη,
πικρὸν σὰ ποῖον τί μ' αἰμαίνει βότα,
ἀέθρ' ἔστιν ὅσω πολλὰ ἐμαί, θεοὶ δ' ἐσθ',
ὡς τῇ μεγέτη γαστρὶ τίθη δ' αἰμόναν,
ὡς τοῦ πέτρ' ἡ γὰρ φαρμάκ' οὐδ' ἔστιν,
Ζεὺς οὐτοὶ αἰδεσθῆναι τῶν σέβας,
λοπεῖν δ' ἐμὴν δὲν αὐτὸν.

*Neceſſe terræ ſit volenti, ſiue non,
Herbas creare, pinguis vti ſit grex meus,
Nulli Deorum, ſed mihi quem nutrio,
Et huic Deorum maximo ventri: vti
Vt ſolus eſt hic Iupiter prudentibus,
Bibendi, edendi, vti lex diebus ſingulis,
Viuendi & vſq; ſuauiter.*

Hoc autem conſilium eſt non hominis, ſed filij Neptuni, & Iouis ipſius nepotis, cui vanum fuiſſe illum Deorum cultum facile credi poteſt. at contra fieri non poteſt, vt ille ſuauiter viuat, nullaque triſtitia afficiatur qui totus feratur ad voluptates, nulla habita ratione innocentia, cum illa ſola omnem vitæ ſuauitatem largiri poſſit. Sed quid opus pluribus? tanta fuit horum Deorum crudelitas, vt læſionem, quam Aten vocarunt, Iouis ipſius filiam eſſe tradiderit Homerus lib. 7. Iliad. quamuis Dei ſola proprium ſit beneficentia:

ἀπὸς ἑα δὲς θυγάτηρ Ἀτὴν, ἣ πάντας δ' αὖ τῶν.

Ate priſca proles, quæ læſerit omnes

Mortales.

Patet ex iis quæ haſtenus dicta ſunt, vt arbitror, quod talia fuerunt hominum vota, qualia Deoram ſacrificia, & quales Dij ipſi credebantur, à quib. viuendi rationem acceperant, & quòd omnibus vitiis credebantur Dij illi fuiſſe contaminati, & quòd nulla vel religio vel ciuitas, quæ ad ſummum malitiæ peruenerit, diuturna eſſe poteſt. nunc conſideremus quales Dij inter ſe fuerunt.

Quales Dij inter se fuerunt. CAP. XIX.

NEQVE mirum est sane, Deos tam saevos erga homines extitisse, atque omnia discordiæ, crudelitatis, & perfidiæ semina in homines à Diis ipsis manasse, cum tâta fuerit iam inde ab initio inter hos Deos contentio, quantâ neque cœlum, neq; terra capere potuit. Quod si scelera tum est illum armis persequi, à quo aliquod magnû beneficium acceperis, profecto sceleratissimus fuit Saturnus, qui illum insecutus est, à quo huius lucis usuram acceperat. Verûm non solum insecutus est, sed etiam capriuo virilia membra amputavit, vt testatur Ouid. in Ibiu.

Saturnus vt illas

Subsecuit partes, vnde creatus erat.

Hoc paternum exemplum cum sibi ante oculos ad imitandum Iupiter proposuisset, Saturnum patrem & ipse cum armis insecutus est, & in Italiâ confugere compulsi: a quo, cum apud Ianum regem in Italia latuisset, quædam pars Italiæ Latium fuit appellatum, vt est apud Virg. lib. 8.

Primus ab ætherio venit Saturnus Olympo,

Arma Ionis fugiens, & regnis exul adeptis.

Is genus indocile ac dispersum montibus altis

Composuit, legesq; dedit; Latiumq; vocari

Maluit, his quoniam latuisset tutus in oris.

Iam verò quanta fuit Saturni feritas, qui suos filios vorabat; an potest is esse tolerabilis in alios, qui tam fuit ferus in suos filios? an potest aurea ætas, hoc est iustitiæ, humanitatis, pudicitiae, æquitatis plena administratio sub hoc rege fuisse, qui tam impius in parentes & in filios suos extitisset? sed neq; Iupiter quidem omnes cõtentiones patre de regno deiecto sustulit: neque regnum quietum possidere potuit, cum Gigantes, quasi paternæ iniuriæ ultores, in illum conspirarint, eumque penè de regno deiecerint. Enimvero cum hæc quoq; certamina absoluisset, victoriamq; fuisset consecutus, non tamen regnum quietum possedit, sed omnes propè Dij in illum aliquando insurrexerunt, atque ab affinibus penè fuit in vincula coniectus, vt est apud Hom. lib. 1. Iliad.

ὅτ' ἐρηθὰ καὶ αἰετοὶ Κρονίωνι

οἱ καὶ ἐν ἀδελφότητι δεικνύουσιν ἀμύμῃ,

ὅτι ποτὲ μὴ θυγῶσσι δούλοισι ἤδελοι ἄλλοι,

Ἡ' μὲν,

ἢ πῦρ, ἢ Πόσειδον, ἢ παῖδα Ἀΐδου.

Dixeris ut superos inter depellere pestem

Tepotuisse Ioui Saturni sanguine creto:

Callicolae volvere Iouem ut vincire tonantem

Neptunus, Iunoque, & Pallas.

Præclarum sanè regnū, ac verè dignum, ut eius rex beatus appelletur, in quo neque coniux, neque soror, neque filia, nec frater fuit amicus. Neque tamen inter se solum inimicitias hi Dij exercuerunt perpetuas, verum etiam tantum autoritatis ac virium hominibus alijs in alium tradiderunt, ut sæpius ab hominibus fuerint vulnerati: sicut Iuno ab Hercule sagitta, ut ait Hom. lib. 4. Iliad.

τῇ δ' ἦν ὁ τέ μιν κερταγεῖ παῖς Ἀμφιτρύωνος

δὲ τίττον κατὰ μῦθον ὡς ἔπειτα γλῶσσει

Perfessa est Iuno cum filius Amphitryonis

Percussit dextram mammam, petiitque sagitta.

Vulneratus fuit etiam Pluto ab eodem, ut est in his:

τῇ δ' αἰδώς ἐν πῶσι πελιδνός αἰὲν ὦσεν,

ὃς τέ μιν ὠδὸς αἰὲρ ὡς αἰετὶς αἰχμήσει

ἐν πύλαις ἐν νεκρῶσι βαλὼν ἰδυόσων ἔδωκεν.

Passus & est Pluto horrendus, cum dira sagitta

Intulit huic vulnus nati Iouis huius, & ille

Inter defunctos duos tulit inde dolores.

Quinetiam Mars ipse belligerantium Deus mortaliū arma effugere non potuit, ut est apud eundem Hom. in his:

τῇ γὰρ μιν εὖτα τοχέων, δῖα δὲ καὶ καλὴν ἔδωκεν

ἐν δὲ δόρυ σπιδέν αὐτῆς, ὃ δ' ἐβόρε γόλῳσι θεῶς

Huic pulchramque cutem lacerat, ferroque cecidit,

Extrahit hinc hastam, Mars alta voca boant.

Idem postea ab Oro & Ephialte fuit in vincula coniectus, fuit Venus etiā vulnerata à Diomede: atque longum esset sanè commemorare quot incommoda Dij passi fuerint ab hominibus, facile igitur adducor, ut durissima illorum hominum ingenia fuisse credam, quibus erat religionis & Deorum merus in animis imprimendus, cum virorum bonorum exemplis, & sapientū oratione eo adduci non possent, sed essent vel sceleratorum, quos ipsi admirabantur, autoritate, vel implicitis fabularum figmentis ad Deorum cultum adducendi. nam hæc omnia tradita sunt ab antiquis nulla alia de causa, nisi ut homines ad probitatem instituerent, & res naturæ aperirent obscuras, ut suis locis explicabimus.

NATALIS CO- MITIS MYTHO- LOGIÆ,

LIBER SECVNDVS.

De uno rerum omnium principio & autore Deo.

EXPLICATA sunt à nobis superius non-
nulla quæ ad antiquorum Deorum natu-
ram cognoscendam pertinebant: & qua-
les illi erga homines, & quales inter se
fuerint patefecimus, & quod nullus deni-
que fuit illorum sempiternus, nisi cum eo-
rum nominibus pro rerû naturalium formis antiquis sa-
pientes vterentur. Nunc autem consequens est vt demon-
stremus vnum fuisse rerum omnium principium, vnû-
que autorem, per quem omnia procreata fuerint, & in lu-
cem edita, cum nullus ex iis Deus fuerit, vt dictum est,
neque plures Dij simul esse possint. Sed hoc quoad fieri
poterit, quàm breuissimè explicemus, quoniam hæc vna
disputatio vel magnum volumen posset implere, si quæ-
cunque necessaria sunt, inuestigemus. Nam cum rerum
multarum sub eadem forma positarum numerus imbecil-
litatem arguat singularum, quia procreatione filiorum
indigeant, & morti sint obnoxie, frustra in tanta Deorû
multitudine colenda laborabimus, quia & illi nos aliquâ
do deficient, & semper noua vota Diis iunioribus erunt
concipienda. At quid aliud sexus significat quàm inte-
ritum? quod enim oritur, & intereat aliquando necesse
est: quia omnia quæ oriuntur, constant ex quibusdam
principiis, in quæ denique soluuntur. Si omnes Dij sint ma-
res, aut foeminae, & ad procreandû apti, nihilque produ-
cât, multo magis sequetur absurdum: frustra enim potest
is quæ

is qui nunquam vim suam exercet. quare ubi sit sexus, ibi procreare necesse sit, atque ibidem Dei natura sempiterna esse non potest. Erit igitur necessario vnus Deus, qui neque genitus erit, neque generabit ex se alium cuius substantia ab ipso diffideat. Nam veri piique theologi Deum generare Filium tradunt, sed eiusdem substantiæ: & idem immortalis existens, cum ex nullis principiis constet, nullum sortitus est temporis principium. Rursus cum sit principij expers, potentia existet infinita, quoniam finitorum corporum, rerumque omnium finitarum finita est pro corporis ratione potentia & virtus: quare omnipotens fuit merito ab antiquis appellatus. & cum nullus ante Deum visus sit, cum primus is extiterit, dictus est Protogonus siue primogenitus ac *πρωτος*, ut est apud Orpheum in Hymnis. erit is igitur rerum omnium quæ sunt autor necessario existimandus. Enimvero cum magna fuerit inter sapientes de naturalium corporum materia disceptatio, quod alij vnum, alij plura rerum naturalium principia generationi subiiceret, nemo tamen adeo fuit inops consilij, qui plures Deos opifices introduxerit. Nam & Thales Milesius vnus est septem sapientibus, aquam rerum omnium principium ratus, mentem inquit cuncta ex illa formasse, & Anaxagoras Clazomenius cum similibus inter se particulis corpora naturalia consistere credidisset, inutilem earum præsentiam est arbitratus, nisi opifex ad eas inter se componendas accessisset, quem diuinam mentem appellauit, cuius hoc celeberrimum carmen circumsertur:

νους ἐστὶ διακοσμοῦν τε πάντων ἄριστος.

Mens autor vna est omnium quæ cernimus.

Pythagoras Samius principia rerum omnium numeros ratus, cum monadem ac binarium introduceret, materiam scilicet & opificem, Deum in medium protulit, quem per monadem significauit. Empedocles Agrigentinus post elementa quatuor, quæ tanquam generationis materiam introduxit, quod videret ea esse per se segnia & inutilia, amicitiam opificem & conciliatricem, dissidium corruptionis causam putauit. Socrates & Plato post materiam & ideam, quæ ut formæ exemplar intelligitur, Deum addiderunt generationis autorem. Zeno Citieus cum formam nusquam sine materia posse consistere crederet, solam materiam & Deum cuncta efficere dixit, quod ex iis forma oriretur cum ad opus

accederent. Anaximander qui infinitum, Anaximenes qui aerem, Heraclitus qui ignem, Epicurus qui corpora solida, non creata, sempiterna, mēte percepta, quas atomos vocat, Aristoteles qui materiam & formā principia putarunt esse omnium, cum nihil de opifice dixerint, aut simulantes de Deo quidpiam dixerunt, nullumq; crediderunt esse, aut eum res humanas non curare putarunt. Qui enim potest quod nusquam est existenti accedere sponte sua, & à nemine accersitum? aut id quod neque rationem in se habet, neque cognitionis initium, quomodo potest rem tā præclaram ad se accersire, & ut ad se veniat impetrare? An fieri potest vilo tempore poculum vel si sit argentum, nisi artifex ad poculi formā illud perducatur: nunquā profectò forma sua sponte accedet ad argentum, neque argentum illam nō audientem omnino vilo tempore aduocabit: quæ res ut in iis quæ sūt artis, ita in nature actionibus continet: nihil enim fieri potest, quod non fiat diuina providētia. Quare mihi valde ridiculi vidētur illi qui omnia fortunæ attribuunt, mundūque ipsū ex minimis corporibus assidue celeriterq; fortuito & temerario motu agitat, multis in vnum conglomeratis coagmentatum fuisse censuerūt; qualis Epicuri & Democriti fuit opinio. Nā, tametsi de Deo nescio quid balbutiebāt, tamen in idē propē cum Diagora Milesio & Theodoro Cyrenensi, Eumeroque Tegeate reciderunt. Patet igitur neque sine opifice Deo quidquā fieri posse, nec Deos esse plures, sed vnum & eundem sempiternum, & cuius infinita sit potentia, & eum esse rerum omnium autorem, qui neque mas est, neque fœmina. ac num Iupiter is sit ab antiquis appellatus, an alius fuerit Iupiter, nunc perquiramus.

De Ioue. C A P. I.

A Ge verò, Iupiter is, quem patrem hominum, ac Deorum regem appellarunt antiqui, quid diuinitatis habuerit, aut quam originem nunc inuestigamus. Sed quoniam non vnus, ac plures Ioues fuerunt, idcirco varia loca in quibus natus sit, varæque educationes, & varæ res gestæ Iouis à variis scriptoribus referūtur. Nā Iupiter, qui Saturni filius fuit, ad quæ omnia propē aliorū facinorā referuntur,

feruntur, modò in Creta, modò Thebis, modò in Arcadia, modò apud Messenios natus esse dicitur, cum nullo pacto fieri possit ut hæc inter se tam diuersa consentiant. Nam tametsi multas educationes propter varios rerum euentus vni facile quis accommodauerit, tamen ut idem multis in locis natus sit, fieri omnino nõ potest. Quòd autem multæ ac variæ fuerint nationes, quæ apud se natum Iouem gloriarentur, testatur Pausanias in Messeniis, ubi longum & difficile fore inquit populos enumerare, qui Iouem apud se natum & educatum affirmarunt. Verum cum Ioues plures extiterint, tum omnes Reges Ioues appellabantur antiquitus, ut ait Isacius his verbis, *Δίος οἱ παλαιοὶ πάντες ἔχοντων τοὺς βασιλῆας*, Ioues Reges omnes vocarunt antiqui. & Zetes in varia historia; *τοὺς βασιλῆας δ' ἀνίκα δὲ Δίος ἔχοντων πάντες*: Reges autem olim Ioues vocarunt omnes. Ea causa factum illud est, quòd Iupiter is qui primus ita fuit nominatus, præclara in mortales beneficia, & in Athenienses præcipuè, contulit. Nam rudes adhuc populos legibus à se constitutis parere persuasit: certa matrimonia instituit; ferino more viuentes ad cultum Deorum erexit; omnia diuina prouidentia gubernari demonstrauit, arasque & sacerdotes, & ceremonias illis instituit; qui cum Arcas esset, & obscuro loco natus, pro animi virtutibus ignobilitatè corporis occultantes homines beneficiis affecti Ætheris illū & Diei filium esse tradiderūt, quod ego nihil aliud significare voluisse crediderim, quàm veritatis & sapientiæ. Ut igitur Cæsares omnes Romanorum Imperatores ad primi Cæsaris auspiciū vocati fuerunt, ita Ioues Reges omnes ad Iouis Arcadis auspiciū dicti sūt ab antiquis. Cum verò omnia postea & Arcadis & cæterorū eius nominis facinora vni Saturni filio Ioui tertio attributa sint à poetis, reliquis omissis, qui ortus & educatio ipsius extiterit, perquiramus. Scriptum reliquit Pausanias in Messeniis, fontē fuisse in Ithomes iugo, cui nomē Clepsydra, in quo ab Ithome & Neda nymphis nutricib⁹ Iupiter, à Curetibus ob merū Saturno surreptus, lotus fuerit: atque cum Iouis incunabula Messenij sibi vendicet, ut à furto Curetū fonti nomē datū, & à nutricib⁹ *ῥυμπίο* & *μότι* asserūt, sacraque solēnia Ithomata in honorē ipsius Iouis apud se ostēdere ad rē confirmandā solebāt. Cum hæc

scripſiſſet in rebus Meſſeniorum Pauſanias mox in Arca-
dicis apud ſuos fontes fluuium illum inquit qui cortinam
præterlabitur, Luſium appellari, quòd in eo Iupiter recens
natus locus fuiſſe credatur. Hæc loco non parum inter ſe
diſtabant, cùm Meſſene ciuitas eſſet nobilis Peloponneſi,
non parum diſtans ab Arcadia, quæ à dextra Patras urbem
reſpiciebat & ipſam non ignobilem, à fronte ſinum Nau-
pactium; at Arcadia propè eſſet in altera parte inſulæ mari
ſinitima. Mox idem Pauſanias in Bœotia, Saturno creptum
Iouem in Bœotia ſcribit, & ſupra Chæronæ mœnia præ-
ruptam eſſe montis crepidinem, qui mons vocatus eſt Pe-
trarchus, ubi pro Ioue oblatum eſſe ſaxum Saturno à Rhea
memorant; qui locus etiam non parum diſtat ab Arcadia,
& à Meſſene non etiam parum. Neque credibile eſt nu-
per nati Iouis ſanguinem, & reliqua immunda excremen-
ta quibus naſcentes infantes operiuntur, in tam longin-
quis fontibus lota fuiſſe: qui ſi his non erat vt cæteri cùm
naſcuntur, inquinatus, quid opus erat omnino vel in Lu-
ſio flumine lauari? Sunt qui Thebis Bœotia natum eſſe
Iouem autumant, quod in his ſenſit Lycophron, apud
quem Caſſandra loquitur de Hecatore, illa ſignificans
quæ erant illi euentura: vt eſt in his:

οὐδ' ὅττι φίλοι με πλείων ἐξ ἑμῆς φρονέ-
ουσι θεοί, μάλα δ' ἔργον ἔρμαι, καὶ πάτερ ἀνδρῶν,
ὡς εἰς κινὸν κρηπίδα ποινίζεις οἶκον
ταύρων, ἀνὰ πύλινον Ὀφίωνος θρόνον,
πλείους ἀπαισχύνεις θυμῶν δ' ἀνδρῶν.
ἀλλ' αἰετοῦ σὺ ποσὶς ῥυθλίας πλάγῃ.
*Frater mihi deleſte mente plurimum,
Tutela ſola qui domus & patriæ es,
Cruore taurino inquinabis crepidam,
Regis Ophionis ſedium cùm plurimas
Maſtabis hoſtias, is inde dux erit
Petas vt eius ipſe patrium ſolum.*

Fama eſt enim quòd cùm fames & annonæ penuria cœli
vitio Græciam occuparet, reſponſum datum fuit ceſſatu-
ram eam calamitatem, ſi Hecatoris oſſa in Ophyrno loco
Troia iacentia in eam Græcam ciuitatem comportaren-
tur, quæ Iouis eſſet patria, & ad Troiam non militaſſet. Hæc
urbem perquirentes ſolas Thebas Bœotia immunes
fuiſſe

fuisse ab ea militia inuenerunt. Atque id patrium solum Iouis dictum est, quod is ibi natus esse à nonnullis credatur, ut testatur illud epigramma, quod adulans Thebanis dicit ibi esse bentorum insulas, quamuis Thebæ non fuerint omnino insula:

αἰδ' εἰς μεγάρον ἦσαν, τὸ πρὶν τὸν ἄρσεν
Ζῆνα θεῶν βασιλῆα Πῖν τέκε τῷδ' ἐν χῶρῃ.

Insula ibi fortunata sunt, regem ubi Dædalion

Alma Iouem peperit Rhea, qui nunc fulmina torquet.

Alij in Creta Iouem natum & educatum fuisse dixerunt, ut testatur Lucianus in sacrificiis, hoc pacto; οἱ δ' αὖ Κρήτες, εἰ γινώσκαι παρ' αὐτοῖς, εἴτε ταφῆναι μόνον τὸν Δία λέγουν, ἀλλὰ καὶ τὰ φρον αὐτοῦ δεικνύουσι: Rursus autem Cretenses non solum natum esse apud se Iouem memorant, & sepultum, verum etiam sepulchrum illius ostendunt. Illud etiam confirmauit Virg. lib. 4. Georgicorum, ut patet ex eo carmine;

Dictæo cæli regem pauere sub antro.

Est enim Dictæ mons Cretæ, ut ait Ptolemæus. Aiunt in Creta Ioui dato nutriendo cecidisse vmbilicum apud fluium Tritonem, cui locus consecratus dictus est Omphalus, & propinqua planities Omphalion, cum Græci omphalon vmbilicū appellent. Hunc in antro Dictæi montis habitasse testatur Apollonius Rhodius ita li. 1. Argonaut.

ὅρα Ζεὺς ἐπ' ἡρώεσσι, ἐπ' ἑρεσὶ νῆπτα εἰδώς.

Διταρῶν τρώσκον ὑπὸ σπείρεσσι.

Donec erat paruus, donec puerilla sensit

Iupiter, incoluit Dictæi montis in antro.

Eundem Idæum appellauit Callimachus in hymno iuxta Iouem, quod in Ida sit natus & educatus:

Ζεὺς σὲ μὲν Ἰδαιέσθην ἐν ἑρεσὶ φασὶ γινώσκειν,

Ζεὺς σὲ δ' ἔν' Ἀργαδίῃ.

Iupiter Idæis aiunt se in montibus ortum

Iupiter Arcadicis.

Est. n. Ida mōs Cretæ, ut ait Dionys. in libello de situ orbis:

Κρήτη πηλείατα Διὸς μεγάλῳ τειρήν,

πολλὰ τε λιπαρὴ τε καὶ ὑψηλὸς ἦν ὑπὸ Ἰδῇ.

Ἰδὴ καὶ κοινόμοισιν ὑπὸ δρυσὶ πηλείατα.

Creta Iouis magni nutritrix veneranda, feraxque

Et frugum & pecoris, memorosa huic imminet Ida,

Ida frequens piceis & quercubus optima mater.

Sic Virgilius lib. 3. Æneidos;

Creta Iouis magni medio iacet insula ponto,

Mons Idaeus ubi, & gentis cunabula nostra.

Qui igitur Cretensem Iovem crediderunt, ab eo monte Idaeum appellarunt, ut illud;

Idaeumque Iovem, Phrygiamque ex ordine matrem.

At qui in Arcadia Olympiū, quia Lyceus dictus est Olympus, ut ait Pausanias in Arcadicis, cuius vertex Sacrum iugum vocatum est, quod ibi Iovem vulgo credunt fuisse educatum. Cum tantam igitur de Iouis patria contentionem videret Callimachus, ita cecinit in Hymnis:

πῶς καὶ τίς Διὸς αἰὼν ἀέσσομαι, καὶ Λυκαίων;

ἔνθεν γὰρ ἀπὸ τοῦ ὄρους, ὅθεν ἦεν ἀναστὰς.

Disleumne Iovem cantabimus, anne Lyceum?

Sum dubius: genus est quando certamine plenum.

Hunc igitur, quem hominum patrem & Deorum vocarunt, cum recens natus esset, quia oraculum cepisset Saturnus, fore ut e regno a filio pelleretur, vel quod ita conuenisset cum Titanibus, ut filios omnes e se natos occideret, statim conatus est inhumaniter de medio tollere: sed eum Rheæ, quam etiā Opim dixerunt, ut memoriæ prodiderunt quidam, primum ipsa per aliquot dies clam educauit, sed eum diu se illum occultare non posse arbitraretur, Coribantibus, qui vocati sunt Curetes, & Dactyli Idæi, clam in Cretam transmittendū concessit: qui simulacris sacrificiis inter cymbalorum tympanorumq; strepitū infantis vagitum occultarunt. Opis verò, quia Saturnus filios omnes de medio tollere conaretur, pro Ione dicitur saxum fasciis inuolutum illi obrulisse: quod ille continuo deglutiuit, ut scripsit in Arcadicis Pausanias. Illud autem contigit paulo supra Chæronæ mœnia, ut idē ait in Bæoticis. Atqui cum tantopere de Iouis patria dissentiat inter se antiqui scriptores, non minor est nutritiū numerus & controuersia quam de locis in quibus sit educatus. Nā alij ab apibus educatū putarunt, ut ait Virg. lib. 4. Georg.

Nunc agē, naturas apibus quas Iupiter ipse

Addiit, expediam: pro qua mercede canoros

Curetum sonitus, crepitantiæque ara secutæ

Disleo cæli Regem pauere sub antro.

Fama est ad eius beneficii memoriam quod Iupiter apum colorem mutauit in aureum, cum prius essent ferrugineo.

gineo. Aratus in Phænomenis Iouem à capra nutritum fuisse assertit in his:

ἀγέϊν, τίς μὲν τε λόγος Διὶ μάλ' ἐν ὄρεσσιν,

Sacra Ioui capra est, quod præbuit vbera paruo.

Quod affirmavit etiam Lucianus in sacrificiis. Illa cum apud Olenum Boeotiae civitatem, ubi post Ægarum eversio- nem conditum fuit Ægium, nutrita fuisset, Olenia dicta fuit, ut ait idem Aratus in eo carmine:

Ὀλυνίαν δὲ μὲν ἄρα Διὸς καλέουσ' ὑποθήκῃ.

Oleniam Iouis alttricem dixere capellam.

Quam rem ita expressit Ovid. in secundo Fastorum;

Olenia surget sidus pluviale Capellæ,

Quæ fuit in cunis officiosa Iouis.

Superius etiam de Neda & Ithome nutricibus Iouis mentionem fecimus, quas commemoravit Pausanias in Messe- niacis. Apollonius Rhodius de Adrastea Iouis nutrice me- minit lib. 3. Argon.

καὶ νῦν τοι ὁπότευμμι Διὸς πατρὸς ἑνὸς ἄδρυμα,

κεῖνο τί οἱ πολὺς εἶλη ἔπος Ἀδρήστει

αἴψα ἐν Ἰδαίῳ ἐπὶ νύκτι κούρῳ.

Per pulchrum tibi ludicrum istud munero, nutrix

Adrastea Ioui paruo quod præbuit antè,

Ideo latuit cum parvulus conditus antro.

Habuit enim præter supradictas Adrasteam & Idam nutri- ces Melissei filias ac sorores Curetum, à quibus sit educatus: cum Lactantius in libro de falsa religione ab Amalthea & Melissa filiabus Melissei Cretenſium Regis caprino lacte & melle nutritum scribat. Apollodorus Atheniensis gramma- ticus libro primo Bybliotheçæ ab Adrastea & ita nutritum quidem scribit, sed lacte Amaltheæ. Cicero in secundo de Divinatione scriptum reliquit, castissimè quodam in loco cultum fuisse Iouem, qui unà cum Iunone in gremio Fortu- næ sedens mammam apprehenderet. at Pausanias in Arca- dicis nymphas quasdam nutrices Iouis nominare solitos Arcades inquit; Thisoam, Nedam, Hagnòs; quarum prima in Parrhasiorum finibus nomen dedit vrbì, secunda flumini, tertia fonti in Lycæo monte Arcadiæ, quæ mirum etiam donum à Ioue consecuta dicitur. Nam cum solum labora- ret siccitate, re diuina ritè peracta, mactatúsque hostiis Ly- cæi Iouis sacerdos cum preceatione ad aquam conuersus

ramum è quercu in summam aquam deiciebat, inde halitus ex fonte nebulae similis tollebat, atque obducto caelo conuocatis nubibus Arcadum fines vberimis & optatis imbribus perfundebantur. Has in vrsas mutatas fuisse scribitur in commentariis in Apollonium Rhodium sed qua de causa, non inueniuntur enim scribitur ibi ταύτην οὐ τῇ χερσὶν ἔλαυνεν ἀλλ' ἔπειτα κρυπτον ὄρεσιν ἀπὸ τοῦ ὄρους ἐπὶ τὴν θάλασσαν ἐκείνην παρὰ τὰς Σφαγὰς τῆς αἰῆς ἐκείνης διατεταγμέναις εἰς ἀρκτοὺς μετατρέψαντα. Huic igitur Cherroneso mons adiacet qui proprio nomine Vrsus appellatur, quoniam Iouis nutrices aiunt ibi degentes in vrsas fuisse mutatas. Non defuerunt qui à columbis & aquila illum educatum fuisse arbitrati sint, vti testatur Maro in his:

Ζεὺς δ' ἂν ἐν Κρήτῃ τρέφετο μέγας, ἐδ' ἄγοις ἰν
 κείνῃσι μάστιγι, οὐ δ' αἰετοῖσι μέλας,
 τὸν ὡς ἄρα τρέφεσσι κατὰ ζαῖαν ἴσον αἶψα.
 Ἀμβροσίῳ φέρεσσι δ' αὖτ' ἀνακτοῖσι βόων.
 Νέκταρ δ' ἐν πέτρῃσι μέγας αἶστος ἀν' ἀφύσσων
 γαμφαλῇ φέρεσσι πατρὶ Διὶ μπιόοντι.
 τὸν καὶ νικητοῖσι πατὴρ καὶ Κρήνῃσι βύρροπα Ζεὺς
 ἀδύνατον ποιεῖσι καὶ βροτῶν ἐργατέασιν.
 αἶε δ' αὖτις ἴδμεσσι πελειάσιν ὠπασσιν πμῆς,
 καὶ δὴ τοὶ ἴδμεσσι καὶ χεῖματος ἀγχαλὶ εἰσιν.

Jupiter in Creta nutritur, cumque Deorum

Nouerat haud ullus: crescent cum corpore membra.

Hunc in spelunca sacra pauere columbae,

Fluctibus oceani ambrosiamque tulere volantes.

Ast Aquila huic nectar de petra dulce quod hausit

Mox rostro sublime volans asferre solebas.

Hanc patri altitonans mox regno victor adempto

Esse immortalem voluit, æloque locauit.

Nec nullo timidus decorauit honore columbas

Agrestes, gens hæc hyemis fit nuntia & æstus.

Sunt autem illæ quæ Linus vocabantur, agrestes scilicet columbae, à quibus Iupiter fuit educatus, atque ad tanti beneficii memoriam fuit aquila inter sydera collocata: vtebatur Iupiter cum paruus esset eorundem Curetum tutela & familiaritate, quorum studio fuerat à Saturni voracitate protectus, vt testatur Apollonius lib. 2.

Ζεὺς ἐν Κρήτῃσι μάστιγι τρέφετο.

Inter Cretas Cretæo Iupiter antro

Ideos etiam cum nutriebatur.

& Lucret. lib. secundo.

Dictos refertunt Curetas, qui Iouis illum

Vagitum in Creta quondam oculisasse feruntur.

Cum pueri circum puerum pernice chorea

Armati in numerum starent pernice chorea

Armati in numerum pulsarent artibus æra.

Atque ut summam rem colligamus, incertum adhuc est, & omni contentione plenum, ubi natus sit Iupiter, aut ubi, & à quibus educatus: neque quispiam eorum qui Deorum ortus & naturas inuestigarunt, quidpiam certi de loco aut educatione tradidit. Hic cum primum natus fuit, ab Opimatre, ut dictum est, Curetibus alendus in Cretam transmittitur: ut Eusebio placuit in Temporibus, etiam Creti, qui tunc imperabat in Creta, commendatur, & in Gnoso regia ciuitate educatur. Alij in Creta natum esse volunt, at non alibi natum eò transmissum; alij in Arcadia natum & educatum putarunt: alij Messenæ, alij alibi, quorum omnium longum esset opiniones recensere. Mox aiunt, cum occultandi vagitus gratia cymbala & tympana & alia tinnientia instrumenta pulsarentur, apes, ad tinnitum aduolasse, & illum educasse: alij dicunt à nymphis alendum fuisse datum, alij capræ, alij vrsarum vbera suxisse. atque tot de Iouis incunabulis memorantur. Atqui Cicero libro tertio de Natura Deorum principio tres inquit fuisse Ioues, ab iis numeratos qui Theologi nominabantur, quorum primus & secundus in Arcadia nati sunt: primus patre Æthere, secundus Cælo. At tertius Cretensis Saturnum patrem habuit. Mox cum ex primo Proserpinam & Liberum natos asseruisset, paulo post Dioscuros primos ex antiquissimo Ioue Athenarum Rege & ex Proserpina natos scribit: quare adductus sum ut alium fuisse Iouem etiam præter hos crediderim. Neque mirari conuenit si tam varij ortus & educationes fuerunt de tertio Ioue traditæ, cum caterorum omnium & ortus, & educationes, & res gestæ postea fuerint ad eundem à variis scriptoribus poetisque præcipue delatæ, ut diximus. Sic nos, quæ caterorum communia sunt poetarum secuti opinionēs, huic vni concedentes, ea quo pacto instituimus persequemur, Iam verò cum adoleuisset Iupiter, & capra

mortua esset, eius pellem ad perpetuam memoriam ad suū scutum accommodavit, & ob acceptum lactis beneficium inter astra Capræ signum retulit; scutumque Ægis a Græcis scriptoribus vocata est, cum αἴς capram significet, de quo meminit Virg. lib. 8.

Arcades ipsum

Credunt se vidisse Iovem, cum saepe nigrantem

Ægida concuteret dextra, nimbosque cieret.

Atque Iupiter ipse dictus est Ægiochus, habens ægida scilicet, ut ait Homerus in lib. Iliad. 6.

κλέδι μὲν αἰγιόχοιο Διὸς τέκος Ἀργυροῦν.

Audi me Iovis Ægiochi Tritonia nata.

Hic Iupiter duos habuit fratres, præter sorores, Neptunum & Plutonem, qui & ipsi per dolum fuerunt Saturni crudelitati subtracti. Fama est enim quod cum Titan maior natu Saturni frater cuperet imperare, Vesta & Opi & Cerere precantibus cessit fratri de Regno: cum quo ita pactus est, ne vllum ex maribus filiis educaret, si quem habiturus esset, sed omnes necaret, ne Regem procrearet sibi successorem, ut saltem post ipsum ad se regnum perveniret. Saturnus igitur ea causa quicunque ex se nascerentur, vorabat, ut significavit Lycophron in his;

ἄνω μερὶ δ' αἶσασσαν ἐμβαλῶσα τάρταρον,

ὠδίνας ἐξέλυσε λαθροφάας γόνις,

τὰς παρθενότοις ἐκφυγόνσ' ὁμαιώεντι

δοίνας ἀσπίτιν ἐδ' ὅππανιν βορᾶ.

Νηδὺν δὲ τὸν αὐτὸ ποινὴν ἐκλάψας πύδον,

ἐν γυμναίοις σπαργάνους εἰκημύρον,

Τύμβος γὰρ κινταυροὺς ὁμώρεον σποράς.

Regina prima pulsa ad ima tartari est,

Mox ipsa partus à dolore solvitur

Clam, quod videre coniugis convivia

Nefanda nolle, involutum fasciis

Saxum ille deglutivit; haud sit pinguior,

Crudis sepulchrum quod sit ipse filius.

Quod autem id fieret per iuramentum, patet ex illis Sibyllinis versibus, in quibus declaratur Titanes parturienti Rheæ semper assistere solitos: quod iuramentum datum fuit Saturno ante quam susceperet imperium:

ὅρκους δ' αὖτε Κρόνον μάλιστα Τιτάν ἐπέθηκε,

μὴ δ' ὅτι φ' ἀρσενικήν παίδων γένος, ὡς βασιλίδον

ἀντὶς;

αὐτὸς, ὅταν ᾤκοι τε Κεῖνον καὶ μετὰ πένοντα.
 ἐν πόντῳ καὶ δὲ Πῖν τῆσιν, ὅσα τῶν δ' ἐργάσιν τε
 Τηέων, καὶ τῶν δ' ἰσχυρῶν ἀπὸ πᾶντα.

*Conceptis verbis Titan iurare coegit
 Saturnum, de se natum ne nutriat ullum;
 Quò possint regnare senis post fata nepotes.
 Cum paritura foret Rheia, tum Titania pubes
 Assedit marium laerans crudeliter aris.*

Mox cùm sensisset Titan clàm Saturni filios contra iusiurandum, legésque capti imperij, educari, ipse vnà cum Titanibus filij ira exarsit, atque Saturnum & Opim comprehensos in vincula & in custodias coniiciunt. Hæc vbi per nuncios accepisset Iupiter, collecta magna militum Cretensium, externorumque ibi exulantium manu, ad liberandos parentes è vinculis quàm citissimè traiecit, Titanibusque primo impetu debellatis patrem in regnum restituit, vt ait Lactantius in libro de falsa religione. Sed huic antequam in bellum exiret sacrificanti in Naxo augurium future victoriæ aquila dedit: quare illam sibi sacram auem in posterum esse voluit, & in reliquis expeditionibus aquilæ effigiem pro signis militaribus habuit. Hic idem Iupiter cùm ad Cercopas, genus hominum fallax ac planè dolosum, aduentasset in insulam inarimen, siue ad Arimios populos, illos ad stipendia inuitauit, cùm patrem è regno esset eiecturus. illi acceptis stipendiis Iouem subsannabant, cùm pluribus fraudibus in omnes vterentur: Iupiter periuriis indignatus hos in sinias conuertit, insulasque Pitheculas appellauit, vt ait Callimachus in insulis. Verùm post eam victoriam cùm Saturnus responsi oraculi meminisset, vt sibi à filio caueret; futurum enim vt ab eo è regno pelleretur, Ioui insidias parare clàm coepit: quibus patefactis per vnum è familiaribus, rursus Iupiter expeditionem suscepit, collectaque priorum militum manu patrem de regno deiecit, laneoque vinculo ligauit, & in tartarum deiecit, vt ait Agathonymus in Perside, cùm regnandi cupiditate iam arderet, & superiores res feliciter gestæ ad id faciendum faciliè inuitarent. Nulla sunt enim vel naturæ vel amicitiae vel beneficentiæ satis firma vincula, vbi maiestatis & imperandi furiosum desiderium inuaserit: illa omnia siquidem facillimè conculcantur & prosternuntur.

Cùm patrem igitur captiuum fecisset Iupiter primum, dicitur virilia membra illi falce eadem amputasse, qua ille Cœlo patri amputauerat, quæ postea iacta fuit in insulam Phœciam non procul à Corcyra: quod etiam significauit Lycophron in Cassandra in his:

*Ἰνὸν δὲ ἐς Κέρκυραν πορεύσεται
Ἀπὸ λυμνῶν.*

Saturno ut inde venerit in insulam

Drepanum inuisam.

Nam Corcyram insulam, vbi Saturnum secuit Iupiter, ab eo tempore nominarunt Drepanum, vt ait Iliacius. Ex eius virilibus membris amputatis, & in mare deiectis, & è spuma maris, dicitur nata esse Venus, quæ in concha marina in Cyprum nauigauit. Fabulati sunt antiqui post fugatum per arma Iouis è regno Saturnum, Apollinem victoriam Iouis carminibus ad citharam cecinisse purpurea toga decorum & coronatum lauro, mirificæque Deos omnes qui accubuerant in conuiuio, delectauisse; vnde sumpserunt originem epinicia: quod innuit in secundo libro elegiarum Tibullus in his;

Sed nitidus, pulchërque veni, nunc indue vestem

Purpuream, longas nunc bene nocte comas;

Qualem te memorant Saturno rege fugato

Victoris laudes tunc cecinisse Iouis.

Saturno igitur paulo post è vinculis fugiente, & ad Ianum Latij Regem in Italiam profecto, Iupiter ipse regnum occupauit: quod ita innuit Virg. lib. 8.

Primus ab ætherio venit Saturnus Olympo,

Arma Iouis fugiens, & regnis exul adeptis.

Ferunt Iouem Vestè proposuisse, per quam adeptus erat imperiam, vt quod mallet eligere: at hanc prius virginitatem poposcisse, deinde primitias omnium quæ Diis offerrentur ab hominibus. Enimuero placidissima omnia, & ab omni insidiarum genere libera sub Saturni administratione, atque adeo ætas aurea fuisse dicitur, cùm Ioue regnum obtinente omnes difficultates humanum genus inuasissent: nam

Ante Iouem nulli subigebant arma coloni.

Nec signare quidem, aut partiri limite campum,

Fas erat: in medio quarebant, ipsæque tellus

Omnia liberis nullo poscente ferebat.

*Ille malum virus serpentibus addidit atris,
Prædæque lupos iussit, pontumque moveri.*

Quod equidem nihil aliud significare crediderim, nisi latronibus & sceleratis hominibus concessam fuisse licentiâ multa iniqua faciendi, quibus sociis & adiutoribus in occupando regno paterno usus fuerat; cum bellorum licentia multos huiusmodi homines alere consueverit, sicut pax legibus omnes obediētes facit. Quid enim aliud est aurea ætas, quàm communis omnium libertas in ciuitate bene legibus instituta; cum Feræ cum domesticis animalibus, cum canibus lepores scilicet, agni cum lupis, & cætera huiusmodi impune versantur? nam pacis tempore viri boni inter sicarios & impuros latrones legum patrocinio sunt tuti, nisi iudices ipsi propter auaritiā fiant latrones, aut propter desidiā viros bonos vexari æquo animo patiantur. id significare voluisse antiquos testatur Tibul. lib. x.

Nunc Ioue sub domino cades & vulnera semper:

Nunc mare, nunc lethi mille repente viæ.

Neque tamen Iupiter, qui regno per vim potitus fuerat, infidiatoribus caruit: exemplum enim dederat posteris quo pacto regna per vim sint occupanda. Ægeon igitur Iouis exemplo inuitatus vnâ cum cæteris Gigantibus illum à Regno depellere conatus est: cui centum manus erant, capita quinquaginta, & magnitudine corporis reliquos omnes mortales antecellebat, ignemque ex ore eructabat, ut testatur Virg. lib. x.

Ægeon qualis, centum cui brachia dicunt,

Centenasque manus, quinquaginta oribus ignem,

Pectorebusque arsisse: Iouis cum fulmina contra

Tot paribus streperet clypeis, tot stringeret enses.

Quem ideo sub Ætnæ montē fuisse à Ioue fulmine detrusum fabulantur, qui quoties latus moueret, Ætna flammâs ingentes eructaret, ut ait Callimachus in lauacri Delis

ὅς δ' ὅππῃ ἀνθρώπων ὅπως ποτὶ τοὺς αὐτοὺς

σπινθῆρας ἤλκετο, καὶ τὰς ἀπὸ τοῦ αἵματος γῆρας

εἰς τὴν ἑλκίδα ἐπὶ τοὺς αὐτοὺς κινεῖτο,

δερμαίνουσα καὶ ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ὅς ἑστιονεν ποτὶ τὸν

ἄρκα δ' ὅπου.

Monte sub Ætnæo veluti cūm conditus olim

Perpetuis flammis vasto vult vertere fessum

*Ipse Gigas Briareus latus, interiora mouentur,
Fornacesque fremunt Vulcani, is forcipe massam
Fecit, opusque simul.*

Quamuis omnes hi venti sunt, & ventorum natura fabulose ita explicata, vt suo loco dicetur: paucis tamen antè diebus idem Briareus Ioui aduersus Palladem, & Iunonem, & Neptunum, & reliquos Deos, qui in Iouis Tyrannidem coniurarant, fuerat auxilio, vt testatur Homer. in 1. lib. Iliad.

*ἔσπετε μιν ζυμῶσθαι ὀλύμπου ἡδὲ λον αἰῶνα,
Ἥρῃ τ' ἠδὲ Ποσειδάωνι, καὶ Πάλλας Ἀθήνη.
αἰεὶ αὖ τόν γ' ἐλδοῦσαι θεὰ Ἰωάνησσαν διαμύρ,
ἐν ἡκατὶ χερσὶν ἡλεῖσθαι εἰς μακρὸν ὀλύμπον,
ὣν Βριάρεον κελίῳσι θεοί.*

*Cum vincere Dei reliqui voluere tonantem,
Et Iuno & Pallas Neptunusque, inde tu ad illum
In cælum Briareum, superi sic nomine dicunt,
Centimanum arcessens soluisti fortia membra.*

Hunc ideo vnà cum Gyge & Cotto Iouis custodes ac satellites Hesiodus nominauit in Theogonia in his:

*ὅνδε Γύγης Κόττος τε, καὶ ὁ Βριάρεως μεγαθύμος
ἱερεῖσιν, φύλακας περὶ Διὸς ἀνθρώποιο.*

*Hic Cotusque Gygesque colunt, simul & Briareus:
Custodes Iouis æterni, quæ pectora fida.*

Hic igitur Iupiter subactis nationibus Orientis, pluribusque viribus se semper adiungentibus, vt mos est in prosperis successibus, Reges nonnullos regionum instituit: quare dictum est in Hymnis Homericis:

*ἐκ γάρ τοι Μουσίων καὶ ἐκ κούβης Ἀπόλλωνος
αἰδώς αἰεὶ δὲ ἔασιν ὅππῃ χερσὶ καὶ κινεῖσθαι
ὅκ σὲ Διὸς βασιλῆες.*

*Cantorum Musis, & Phæbo munera cura,
Qui tractant plectro citharas aut pollice chordas:
Ab Ioue sunt Reges.*

Mox ad cæteras nationes cum maxima accessione viriū penetrans vniversum prope terrarū orbem perdomuit & subiugauit. Tū Regibus illis qui ab ipso fuerunt instituti, & parendi sibi, & subditis nationibus imperandi leges tradidit, nam dictus est Iupiter primus Cretensis equitatis leges & iniurias ostendisse, qui eos reuocauit à violentia, persuasitque vt iudicio & subselliis, nulloque animorum motu exagitationis iudiciis, res committerent diiudicandas, deinde prædones, cū

peragray

peragravit orbem terræ, puniuit, equitatem & iustitiam v-
bique introducens. inde dictus est Gigantes interemisse,
quorum dux erat Typhon, qui aduersus Deos vel iustitiam
insurgerent in Pallene Macedonia & in Phlegræis campis
Italia, qui deinde dicti sunt Cumæi. idem ad iustitiam viris
bonis honores & magistratus & præmia & præfecturas
tribuit: quare vt principi sempiterno imperio digno diui-
nos honores illi tribuerunt cæteros principes ad imitatio-
nem inuitantes. quare scitè scriptum est ab Homero in
Iliad.

ἐν παλάμῃσι φέρουσιν δικαστοὺς οἵ τε θεμιστας
ᾠοῖσι Διὸς εὐρύταται.

In manibus gestant dicentes iura Pelasgi

Qui leges hausere Iouis.

Nam cùm Saturni tempore ante Iouem homines carnibus
humanis vescerentur, Iupiter vetuit ne quis eo cibo vtere-
tur, & ab humanis carnibus ad glandes cōuertit; quæ arbor,
vt ab eo primùm monstrata, consecrata illi creditur. Post or-
bem subiugatum cùm duo fratres illi ab insidiis patris su-
peressent, quos ita recensuit Homerus lib. 15. Iliad.

ἦγεῖς γὰρ τ' ἐν Κεφνὶ εὐδὸν ἀδελφοί, οἳ τέλα Πέον'
Ζεὺς, ἃ γὰρ Πείτατος δ' Ἰδῆς ἐνέροισιν ἀνέσταν.

Tres Rheæ Saturno fratres nos edidit: vnus

Iupiter, alter ego, & defunctis qui imperat umbris.

Inter hos vniuersus terrarum orbis ductis sortibus commu-
ni consensu, cùm communibus etiam armis subiugassent,
diuisus fuit: atque mare Neptuno, inferorum imperium Plu-
toni, cœlum Ioui obtigisse dicitur, vt est apud Homerum in
his carminibus:

περὶ δὲ δὴ πάντα διδάσκει, ἔλκετος δ' ἑμμορὶ πᾶσι,

ἥτοι ἐγὼν ἔλαχον πολὺν ἀλλὰ ναυέωρ ἀφεί.

παλαῖων δ' Ἰδῆς δ' ἔλαχον ἕλκον κερσέντα.

Ζεὺς δ' ἔλαχ' ἑρῶν ἐρῶν ἐρῶν, ἐν ἀστέρι καὶ νεφέλῃσι.

Omnia sunt partes in tres diuisa, & honorem

Quisque suum cepit. miles parent æquoris vnda:

At tristis Pluto defunctis imperat umbris:

Mox æther, cœlumque Ioui conceditur altum.

Atque cùm istud factum fuerit in Cria, vt quidam tradido-
runt, locus vocatus est Claros ὁπὸ τῷ καλλιερῶδαι, à sortiēdo
scilicet. Hæc fabulosè de Ioue dicta sunt primū à poetis, qui
vt potentiorū gratiam aucuparentur, nihil sibi non mentiti

licere arbitrati sunt. Non est illud credendum, quòd cœlum, ac mare, & inferorum locos ita diuiserint, sed magis rationi conuenit id quod scribitur à Lactantio in libro de falsa religione his verbis; Ergo illud verum est, quòd orbem terrarum ita partiti sunt, ut orientis regio Ioui cederet, Plutoni pars occidentis obtingeret, at Neptuno maritima omnia cum insulis obuenerunt. Sic cum orientis regio, unde lux mortalibus exoritur, superior sit, occidentis inferior; dicitur inferorum imperium habuisse Pluto, at cœli Iupiter: qui cum ambitiosus esset supra modum, gloriâque & existimationem plurimam sibi apud homines comparare veller, effecit ut magna cum reuerentia coleretur, quare illi Pudorem affessorum addidit Sophocles in OEdipode in Colono;

Δὴν ἐστὶν ὅς ἐστι Ζεὺς οὐρανὸς ἰσχυρόν

Αἰδώς ἐστιν ἑρπύς ποταμός.

In omnibus rebus Ioui sed assidet

Pudor, thronosque seruat.

Et quoniam nulla esse potest vera in malos homines reuerentia, ac vix simulata quidem, in eadem tragedia Æquitatem quoque illi assidere facit idem poeta:

ἐὼς ἐστὶν ἡ παρ' ἀφ' αὐτοῦ

Δίκην οὐκ ἐστὶν ἔλπίς.

Vtusta si Ioui assidet modò Æquitas.

Fama est quòd Metim Oceani filiam vxorem duxit Iupiter, ut scriptum reliquit Atheniensis Apollodorus libr. I. Bybliothecæ. Illa, ut aiunt, pharvacum postea bibendum Saturno præbuit, quo ille prius lapidē, deinde voratos filios euomit: quod tamen factum fuit antequam filio Saturnus insidias pararet, aut de regno pelleretur, quibus auxiliaribus postea usus est aduersus Saturnum & Titanes. Mox cum decimo eius belli anno Tellus victoriam Ioui vaticinata esset, si in tartarum deiectos sibi socios assumeret, is Campe custode cæsa illos à vinculis liberavit, atque ita iis adiuantibus victoria dicitur fuisse potitus. Neque minus ridiculum, ac monstro simile est illud, quod dicitur, quòd Iupiter Metim vxorem, quam primam duxit, ut ait Hesiodus;

Ζεὺς δὲ θεῶν πρώτην ἀνέτελλεν ἀνδρῶν θεοῖο Μήτιν.

Vxorem primam Metim sibi Iupiter addit;

Gravidam factam deglutiuit, ut scripsit Ioannes Diaconus his verbis; ὁ ἴκκων τὰν τὴν ποταμίδην, κατὰ τὴν αὐτὴν, ἵνα μὴ ἀλ-

αὐτὸς τις τῶν θεῶν ἀπολαμβάνει παρ' αὐτῆς ἀναθήκε καὶ ἀτάσθαλος : quam
 cum ex auidam fecisset, deglutiuit, ne quis alius Deorum nascere-
 tur ex ea impudens ac fatuus. Ex eo cibo mox ipse Iupiter pro
 vxore grauidus factus Palladem armatam à capite peperit.
 quod quidem monstrum tantopere contra naturæ consue-
 tudinem fictum, nescio quo pacto primum à quis animis
 perferri potuit, neque fuerit cum maximo omnium risu ex-
 plosum; quippe cum mendacia & res supra credulitatem fi-
 ctæ soleant etiam veris & probabilibus plerumque fidem
 detrudere. Postea Themim duxit, ut quidam tradiderunt, ac
 tertiam, quam cepit in regione Gnōsia apud fluvium The-
 renum. Vxorem postea duxit Iunonē, quam semper tenuit,
 neque ut primam deglutiuit. Huius filia dicitur fuisse Pre-
 ces, sicut ait Orpheus in Argonaut.

ὃ καὶ ἀπὸ τοῦ
 ἱεροῦ Ζηνὸς καὶ Σεβ. Αἰγυῖ.
 non sine honore

Conuenit esse Preces Iouis alto è semine natas.

Hoc autem fictum est, quia Reges & potentiores homines
 magna semper rogantium aliquid frequentia circumstitt.
 Enim vero ita ab ipsa natura cōparatum est ut animus ho-
 minum, sicuti sunt res omnes humanae, nunquam in eodem
 statu cōsistere possit: qui nisi honorificis studiis teneatur, ad
 omnia vitiorum genera maximè sit propensus, quod etiam
 præstantioribus maximè conuenire necesse est. Nam sicuti
 fertilissimus optimarum frugum ager, si cultura hominum
 & semina utilia desint, eximiam spinarum, & vrticarum, &
 inutilium herbarum copiā alit; neque nihil omnino potest
 producere: sic animum nostrum, ubi cessauit honesta virtu-
 tum exercitatio, tanto maiora vitia & scelera aggrediuntur,
 quanto maioribus virtutibus antea poterat exornari. Iupiter
 igitur qui terrarum orbe per imperatorias virtutes potitus
 fuerat, post insignes populorum victorias totus in libidines
 & in conuiuia vertitur: neque vlla fuit formosa mulier, quā
 quidem viderit, à qua abstinuerit, ut testatur Apollonius
 Rhodius lib. 4. Argonaut.

ἔβλεπεν ὅα ἔτλην ἐν γυνὶ Διὸς ἱεροῦ τοῦ
 ἀβέσβατου, καὶ γὰρ αὐτὸς τὰς ἐκ τῆς ἑρμῆς μέμνηται,
 αἷ σπέρμα ἀθανάτου καὶ θνητῶν ἰσχυρῶν.

Aspernata Iouis quod lectum sis cupientia.

*Semper enim cura est illi sibi iungere Divas,
Famineſque cupit complexus, munera amoris.*

Neque sorori suæ sanè pepercit, cuius concubitum cum palam petere non auderet, se in cuculum vertit, (natura enim videbatur illum ab eo illegitimo desiderio detertere) & in Corinthiorum agrum ad collem qui ea de causa Coccyr vocatus fuit, adu lauit. Nam illius nutu, ut fertur, maxima cœli tempeſtas exorta est, quare Iuno in collem Thronacē tunc dictum conſcendit: tum cuculus ille tremens super genibus eius confidit, cuius illa miſerta, ob frigoris enim iniuriam tremere exiſtimabat, sub veſtibus textit: qui poſtea Iupiter factus illam vitiauit, ut aiunt nonnulli, alij dicunt non prius sororem compreſſiſſe, quàm promiſerit matri ſe uxorem illam ducturum. quod & poſtea fecit, ut teſtatur Pauſanias in Corinthiacis. At verò quàm glorioſa ſint illa trophæa, quæ ipſe ambitioſè commemoravit apud Homerum, lib. ̄. Iliadis, videamus. Neque omnia tamen Græca carmina hic ſcribenda putaui, cum omnibus ſint in promptu, ſed ſententiam Latinis carminibus expreſſi. ſic enim illa incipiunt:

Τῷ δ' ἄνδρ' ἡμῖν ὤλεος μεγίστην παρὰ Διὸς ἔπειτα Ζεὺς.

Ἐπὶ μὲν οὖν ὅτ' αἱ ὕστερον ὀμνυμένηαι.

Iupiter alitoties, ſic eſt huius inde locutus:

Huc iterum veſiſſe licet Iuno. Ipſe at amore

Zungamur, Dea nulla unquam vel ſæmina moviſi

Corda mihi tantum, quantum nunc vris amore:

Non cum Pirithoum peperit Ixionis uxor,

Non Danaæ, peperit quæ mox mihi Perſea clarum,

Non Europa, tulit præſtantem quæ Rhadamanthum,

Et Minoa: nec aut Semele, aut Alcmena, ferocem

Altera cum genuit Alciden, altera Bacchum:

Nec me ſtans Ceres, nec me Latona, nec ipſa

Moviſti tantum, quantum nunc vris amore.

Hic idem Deus cum Ledam Tyndari regis filiam vitian conaretur, dicitur in cygnum eſſe converſus, atque cum aquilam ſe inſequi feciſſet, dicitur præ timore deterritus, ut ſimulabat, confugiſſe ad Ledam, ut illius miſeræ ope protegeretur, atque ita illam decepiſſe. ex quo concubitu Leda duo ova peperit, quippe quæ cum aue concubuiſſet: è quorū latero gemini pulli nati ſunt Pollux & Helena, ex altero gemini

mini item Castor & Clytemnestra : ad cuius præclaræ rei memoriam dicitur cygnus inter astra esse collocatus, qui iuxta Cephei dextram manum conuoluitur, vt ait Aratus Solensis in Phænomenis ;

ἄτοι γὰρ καὶ Ζεὺς ἀστὲρ ἔστι καὶ αἴελες ἔστι.

Cum Ioue formosa et cum caelo voluitur ales.

Et paulo post; Αὐτὰρ ὅγ' εὐδιδέοντι ποτὶ δὲ ὄρνιθι τοιῶδες.

ἔσσοις εἰς ἐτέραν φέρουσι καὶ δέξιναι καὶ εἰς Κεφῆος.

Hæc ales volucris similis tranquilla volanti

Dextra petit Cephei.

Quod etiam planius explicauit Euripides in Helena his carminibus:

ὅστι δὲ δὴ

λόγος περὶ Ζεὺς μητὴρ ἵππων ἔστι καὶ ἐμὴν

Ἀνδρῶν καὶ κύνων μορφώματα ὄρνιθος λαβὼν.

ὅς δὲ λήν ἐν γυνὴν ἔχει παρὰ τῆς ἀνδρῶν

Διὶ γὰρ σέθεν, εἰ σέθεν ἔστις λόγος. fama est enim,

Quod Iupiter volauit ad matrem meam

Leda, coloris alius forma oblitus.

Fugæque, ficta quod volucris nuntia

Iouis sit insecta, mox compressit hanc.

Sed quid opus pluribus? Lucianus iure optimo sanè in dialoگو de Mercurio & Sole Iouem exagitat vt adulteriorum autorem, cum ante illum Saturni tempore magna esset temperantiæ & pudicitiae dignitas & existimatio, vt significauit Iuuenalis in Satyra sexta ita scribens :

Credo pudicitiam Saturno rege moratam

In terris, visamque diu, cum frigida paruas

Præberet spelunca domos, ignemque larumque.

Nam cum diuitiis & omnium commodorum facultate desidia, & remissio animi, & libido nasci consuevit. quare scitè dictum est ab eo Oratore; πολλὸς γὰρ κακίας μάχων καλοῦ καὶ ἀγαθῆς ἀντιπρὸς ὅστις diuitia scilicet improbitatis potius quàm probitatis sunt ministra. idcirco elegans illud in Iouem dictum fuit eius poetæ, qui ita nonnulla Iouis adulteria connumerat;

Ζεὺς κύνες, ταύροι, σάτυρες, χυτὲς, δὲ ἔσσοι

Ἀἰθῆς, Εὐρώπης, Ἀντιόπης, Δανάης.

Fit taurus, cygnus, Satyrusque, aurumq; ob amorem

Europæ, Leda, Antiopæ, Danaes.

Suscepit filios Iupiter ex Europa, à qua dicta est pars tertia

mundi, Minoem ac Rhadamánthum, Arcadem è Callisto, Pelasgum è Niobe, Sarpedonem & Argum ex Laodamia, Herculem ex Alemena vxore Amphitryonis, Taygetum è Taygete, à quo mons dictus fuit, & Saonem à quo Saona, quamuis eū Mercurio quidam tribuunt, Amphionē & Zetum ex Antiope, Castorem & Helenam & Pollucem & Clytemnestram è Leda, Perseum è Danae, Deucalionem ex Iodama, Britomartem è Carme Eubuli filia, Megarum ex vna Sithinidum nympharum, Æthlium patrem Endymionis è Protogeni; & Epaphus eius filius fuit ex Ioue, Memphis Ægyptiæ conditor, qui coniugem habuit Libyam, à qua regio Africa dicta est. Æginā quoque in insulam desertam è regione agri Epidaurij portauit Asopi filiam, quæ insula cū prius OEnope vocaretur, postea dicta est Ægina & habitata, vt ait Callimachus de conditis insulis. Et Arcefilaus & Carbius è Torrebia, & Colaxes ex Ora, & Cyrrus è Cyrrino, de cuius nomine dicta est insula, cū antea Therapne diceretur, & Dardanus ex Electra, qui profugus à patria in locis Helleſponto proximis Dardanum urbē condidit, vniuersamque regionem Dardaniā appellauit, vt ait Archelaus in libro 12. de fluminib. & Palici fratres è Thalia, quæ cū se grauidam è Ioue cognouisset, verita Iunonis indignationem optauit sub terram occultari. at partus tempore terra reclusa cū Thalia tamdiu latuisset, duo pueri non procul à Catanis eruperunt, ex quo locus factus est summæ venerationis apud incolas, vt scripsit Heraclitus Sicyonius in secundo de lapidibus. & Hiarbas è Garamantide, & Phyleus & Pilumnus, qui primus vsum pinsendi frumenti adinuenit, & Preces, & Titias, & Proserpina, & alij complures Iouis filij nati esse dicuntur ex variis adulteriis, quos omnes numerare longum sanè esset opus. Quam enim in formam nō mutatus fuit Iupiter, vt optatis a moribus potiretur? aut quis formosioris mulieris maritus domo securus discedere poterat? quā multas dolo vitiauit? quā multas stuprauit? quā multas extra patriam asportauit? quid? num fuit is innumerebilibus propè sceminarum complexibus contentus? nonne Ganymedem pulcherrimum suæ ætatis adolescentem in deliciis habuisse creditus est? tot impuris sceleribus Iouis vita dicebatur fuisse contaminata, quem tamen Deum appellare plerosque non puduit, at hic tamen & optimus & maximus,

ximus, ut ait Cicero in secundo de natura Deorum, & in oratione pro Domo sua, dictus fuit: quo nihil minus meruit. Tanta igitur fuit ambitione, quanta nemo per omnes aetates inuentus est, aut inuenietur; quare alij ipsius iussu, alij ut eius gratiam aucuparentur, templa & altaria Ioui instituerunt, & sacerdotes, & proprios ceremoniarum ritus. Neque id mirabile debet videri, cum multis etiam Romanis Imperatoribus per tot simulatarum religionum annos ara erecta fuerint post mortem, & sacerdotes instituti, & publicae ceremoniae, & per illorum nomen iurare, & multa alia ad diuinitatem spectantia. Huius ambitionis praclarum habeo testimonium Attae eadem, qui cum Phrygius pastor esset, & inter pascendum matris Deorum laudes cantaret, & ab illa mirifice amaretur idcirco diceretur, id Iupiter agere ferens palam quidem occidere ob matris reuerentiam deuotitate, ac aprum per dolum illi dictus est in fabulis immisisse, à quo Attes fuit dilaniatus, ut ait Nicandri interpres, quod est in Alexipharmacis;

Ἰὼν τε Πείνη

Δοξέως θανάτου τε, καὶ ἐργασίῳ Ἀττεῶν

hic Rheae ubi sunt

Lobrinæ thalamique, Attæq; ergastula prisca.

Quamquam Hermesianax elegorami scriptor Atten Calat Phrygis filium ad suscipiendam sobolem inutilem factum ab ipsa Dea scripsit; qui cum adoleuisset, magnae matris ceremonias in Lydia monstrauit. quare tanto in honore fuisse apud Deam dicitur, ut, Iupiter illud grauiter ferens immanem aprum in segetes Lydorum immiserit, à quo & alij Lydorum complures, & ipse Attes fuerit interemptus. fama est praeterea Atten in arborem pinum ab ipsa Dea conuersum fuisse, quare pinus matri Deum fuit consecrata: quam Deam terram quidam putarunt, quamobrem vestem ex herbis & ramulculis arborum texuerunt, clauemque tribuerunt, quia clausa sit per hyemem, ac verno tempore aperiat, & idcirco illi porca praegnante sacrificabatur ut animali fecundo. At verò quid? nonne maximum ambitionis indicium est, quod scribitur à Lactantio in lib. de falsa religione? quod in Olympo monte plerumque versabatur omnesque propositis praemiis, qui nouum aliquod inuentum humano generi utile excogitassent, inuitabat, ut ad se primum deferrent;

cuius ipse inuentor postea creditus est, & idcirco huic, & multis præterea rerum vtilium inuentoribus, diuini honores sunt habiti. Quod verò in Olympi monte præcipuè habitaret, scripsit ira Pindarus in Olympicis :

ἀλλ' ὃ Κρόνι παῖ P'ίας,
ἔδος ἐνὶ Ὀλύμπῳ νέμων.

Sed o Saturni fili & Rheæ,

Solui colens Olympi.

Hic quot annos imperauerit, nemo prorsus coniectura assequi potest: quoniam non mortuum esse contendunt antiqui, at quod ad grandiore ætatem peruenerit, & ad canitiem, facile ex eo coniecere licet, quod scriptum est à Luciano in sacrificiis, quia cum multorum Deorum formam describat, solum Iouem id præcipuum habere dicit, quod sit barbatus. in cœcilio præterea Deorum cornua etiam illi iunxit arietis. colebatur Ammonius Iupiter in Lybia, quem diuinatorem appellabant sub arietis forma, ut in his declarauit Phæstus ille qui res Macedonicas conscripsit :

Ζεὺς Διόνης Ἀμμόν καὶ κτηφόρε κέκλυθε μέντι.

Iupiter hac Ammon audi cornute Libumque

Vates.

Hunc mortuum tamen & sepultum fuisse in Creta constat eiusdem Luciani testimonio, qui ita scribit: οἱ Κρήτες ἔφησαντες παρ' αὐτοῖς, ὅτι τὰ πλεῖστα μὲν τὸν Δία λέγουσιν, ἀλλὰ καὶ τὰς ἀπὸ δεινότητος. Cretenses non solum natum apud se, & sepultum Iouem testantur, sed etiam sepulchrum eius ostendunt. Scriptum reliquit in suo Ancorato Epiphanius suis quoque temporibus in Iasio monte Cretæ sepulchrum Iouis monstrari solitum; quod etiam affirmat Callimachus in hymnis ;

Κρήτες δὲι φησέμεν, καὶ τὰς ἀπὸ δεινότητος.

Κρήτες ἐτεκνήσαντο σὺ δ' ἔδωκας, ἔσσι γὰρ υἱεῖ.

Cretes mendaces semper rex alme sepulchrum

Erevera tuum; tu viuis semper, & usque es.

Post Iouis huius obitum tanta fuit eius nominis apud omnes nationes celebritas & reuerentia, ut nemo postea vocatus sit Iupiter; vel si qui vocati fuerunt, eius rerum gestarum memoria obruti, obscuri, minimèque illustres fuerint. Illud non parum miratus sum, quo pacto ex oculis hominum Iouem euauisse dicant nonnulli, qui illum in humanis fuisse affirmant, & postea sempiternum in cœlo regnantem collocarunt, cum neque mortuum fuisse inquam, neque viuū

in cœlo

in cœlum aliquo vehiculo asportatum; cùm nihil prorsus diuinum in illo extiterit, vt patuit è multis eius sceleribus hæcenus à nobis demonstratis. Cœpit igitur non multo post audire mortalium vota, & ad multorum sacrificiorum conuiuia fuit inuitatus, vt fumantium patinarum nidoribus exaturaretur. quid igitur? inter infinitum votorum numerum si cui fortuna aspirasset, vt voti fieret compos, is à Ioue se id consecutum ratus continuò aras & templa erigebat, & ab eo euentu, vel à loco in quo id euenisset, cognomen Ioui iniungebat. Is colebatur apud Eleos Muscarius, quia Hercule mactante & porriciente, magna quæ aderat muscarum copia Iouis opera trans Alpheum auolauerit, vt asserit Pausanias in prioribus Eliacis. Sic cùm diuturna siccitate aliquando laboraret Græcia vniuersa, missi sunt in Delphos qui ab oraculo causam & remediū calamitatis sciscitarentur: quibus responsum fuit Iouem placari ab vniuersa Græcia oportere, atque vti deprecatore Æaco. Ille Panellenio Ioui (sic enim appellauit) sacris ritè peractis, ac nuncupatis votis Græciæ vberriam imbrium copiam impetrasse dicitur, vt ait idem in Corinthiacis. Sed quis est adeò fatuus, qui nesciat post diurnam siccitatem mitti solitos esse imbres; aut contra? quid opus fuit Iouem illum minimè audientem iis precibus fatigare? si quoties vana & irrita fuerunt Iouē precantium vota templa aræque erectæ fuissent, nescio an satis ampla area fuisset vniuersus terrarum orbis tot Iouis adibus vbique erigendis. Neq; decet sanè diuinam bonitatem pro facilitate impetratorum votorum metiri: quia omnibus vnus est pater Deus, omnibus pro sua bonitate prouidet, neq; his magis propensus est, illis furdior. Illud verò magis rationi conuenit, si quid petentes impetrare à Deo non possumus, id futurum contra salutem nostram existimare, vel contra honestatem, vel contra diuinam bonitatem expectum esse, cùm nemini Deus perniciofa libenter impartiat. Multa sunt inde cognomina Ioui indita vel ab euentu, vt dicebam, vel à locis, vel à personis quibus felix aspirarat, vt Abretanus, Agonius, Agoræus, Alexiterius, Ambulius, Anchermius, Anxurus, Apesantius, Aratrius, Atabyrius, Ceneus, Camiræus, Carius, Catabates, Catharsius, Chaonius, Chthonius, Citharonius, Corniger, Cosmeta, Cragus, Ctesius, Cynethus, Dator, Dodonæus, Drymnus, Dulius, Elaratus,

Eleæus, Eleutherius, Ephestius, Epicarpus, Epidotes, Erechtheus, Fulminator, Geneteus, Genethlius, Gnidius, Gyrapsius, Hecalaëus, Heretrius vel socialis, Hammonius, Hercæus, Heliopolites, Hospitalis, Homoloius, Horcius, Hymetrius, Hypsilus, Hypatus, Ieeus, Labradeus, Laceta, Laphystius, Larissæus, Lycæus, Lycoreus, Mæragetes, Melissæus, Milesius, Milichius, Molossus, Morius, Munychius, Nemeæus, Olympius, Omarius, Ologus, Parthenius, Papæus, Paractius, Pharius, Pifæus, Phratius, Promantheus, Synopyra, Stratius, Tarantaus, Tropæus, Trophonius, Xenius, & apud Latinos Latialis, Feretrius, Elicius, Viminus, Vltor, Stator, & multa alia præterea sunt cognomina, quæ possent numerari, si quis hunc laborem perferre voluerit. Hæc ea sunt propè omnia quæ de Ioue fabulati sunt antiqui, quæq; fuerunt ab illis pro variis rerum successibus excogitata. At Ægyptij, alterum fratrem Atlantis Saturnum aiunt Rheam sororem duxisse, de qua suscepit Iouem Olympium vocatum, ac fuisse alium Iouem gloria rerum gestarum multo inferiorem, qui regnavit in Creta, qui decem filios Curetas vocatos habuit, atque insulam Ideam vocavit ab uxore Ideæ, ubi fuit sepultus. Cretenses tamen longè diversa à cæteris scriptoribus tradiderunt, qui Saturnum Siciliæ ac Libyæ & Italiæ imperasse inquirunt, & ad occasum omnino firmasse suum regnum, cum arces & munitiones haberet tanquam custodes ipsorum locorum. Iouem igitur mansuetudine & clementia insignem aiunt quidam imperium à patre sponte concedente accepisse; alij ab inuito extorsisse per odium patris à populis electum. at Saturno cum Titanibus bellum aduersus illum gerente victoria dicitur fuisse penes Iouem, qui per illam rerum omnium potitus est. vniuersum igitur terrarum orbem peragatus est de mortalibus optimè merens, qui cum virtute & viribus præstaret, facile vniuersi orbis imperium subiugauit. atque cum de malis supplicia sumeret, omnesq; homines ad bene viuendum per vim legum conuertisset, Deus ab omnibus fuit appellatus & vniuersi orbis dominus. Alij tamē Iouem Olympium dictum fuisse tradiderunt, quod ab Olympo magistro sit eruditus: nam Dionysum aiunt post deuictos Titanas ac Saturnum & Rheam, cum ex his natus esset Iupiter, eum, cum Dionysus in Ægyptum militaret, regem regionis instituisse.

Sed

Sed cum esset valde iuuenis*, illius magistrum ac tutorem instituit Olympum, virum & rerum astronomicarum peritum, & prudentia clarum, à quo Iupiter fuit eruditus, & Olympius appellatus. sic autem scriptum est ab iis qui res Aegyptias conscripserunt. Ceterum nunc reliquum est, ut quid per haec senserint ij qui fabularum fragmenta ad naturae opificium accommodarunt, & qui Iouem sempiternum esse dixerunt, inquiramus.

¶ Iupiter Aetheris ac Diei filius creditus est primum, quia cum is humanioris politiorisque vitae cultum reperisset, ut diximus, omniaque demonstrasset diuina prouidentia gubernari, creditus est primus ex ignorantiae tenebris emeruisse, splendorque attulisse rebus humanis. Nam ex aduerso qui vitae humanae vim omnem ex aeterni Dei administratione & voluntate pendere ignorauerit, quo pacto non Notus & Inscitus filius dici potest? Qui secundus item hoc ipso nomine vocatus fuit, pro diuinitate praestantiaque ingenij dictus est Coeli filius. quoniam & ipse plurimum genus humanum iuuerit, multis rebus utilibus adiuuentis, unde etiam Ioui nomen apud Latinos postea fuit inditum, quamuis à vita potius Graeci nominarunt. Tertius Saturni filius, qui Saturnus cum tempus esse putaretur, ut suo loco dicemus, quo pacto è tempore natus sit Iupiter, si sit Deus, omnino explicari non potest. Si pro elemento Iupiter nominetur, nihil fortasse sequetur absurdi pro illorum sententia qui vniuersitatem hanc rerum aliquando à Deo fabrefactam fuisse asserunt. Nam Iouem alij ex poetis esse arbitrati sunt aëra, ut illud est Horatii in primo Odarum,

Iacet sub Ioue frigidus.

Et alibi; *Quod latus mundi nebulae, malusque Iupiter urget.*

Sic etiam Theocritus aegloga quarta:

ὦ Ζεὺς ἀμύμονε πόρτι λαιεῖ ἀδρυεὶς, ἀδρυεὶς δὲ ὕει.

Iupiter & quandoque pluit, quandoque serenus.

Euripides non pro aëre solum, sed pro quadam aëris concitati motione Iouem intellexit in Cyclope:

ὦ δὲ οἷός ἐστι Ζεὺς ἔς' ἐμὸν κρείσσων θεός.

ὦ μοι μέλει πολυπτόν, αἷς δὲ ὦ μοι μέλει,

ἀποισσὼν ὅταν ἀπὸ δυνὶ μύβῃται κρητὴρ,

ἐν τῇ δὲ πέτρᾳ στεγνὴ ἔχω σπυλαμένατα.

Ignoro cur sit Iupiter maior Deus.

Non est mihi cur: quod haud curae mihi est,

*Audito quando fundit imbres desuper,
In hac petra condensa sunt mi umbracula.*

Et Aratus in astronomicis:

*τὸτε δὴ κρύος ἐκ Διὸς ὄρεται
καὶ τὰ μετακείμενα καὶ κῶτερον.*

Tormenti nautæ petrus tunc ab Ioue frigus.

Atque Stoicorum eadem fuit sententia, quod hic aër per omnia penetraret, & idcirco dictus sit Iupiter in omnia esse diffusus. Alij aëra non Iouem ipsum, at Iouis oculum crediderunt, ut fuit illud Hesiodi cum de aëre loqueretur: *πάντα ἰδὼν Διὸς ὀφθαλμός*: cuncta videns oculus Iouis. Alij Iunonem, potius aëra esse crediderunt, sororem Iouis, cum Iupiter ab iis ignis regio esse crederetur, quam eius uxorem putarunt, quia calefactus aër ab ignea vi Iouis, sole adiuvante multa ex his oriuntur: quam sententiam expressit Homerus in lib. 8. Iliad. hoc pacto:

*ἢ ῥὰ, τί, ἀγκῶς ἐμαρπτε Κρόνος πάρος καὶ ὠφέλιον.
τοῖσι δὲ ὑπὸ χθονὶ δῖα φέειν νεοκλέα πολὺν.*

*Sic ait: uxoremque suam complectitur ortus
Saturno, tellus his herbas fundit ubique.*

Nam quo pacto herbe & animalium genera procreari possent, nisi per calorem, qui est architectus in omnibus naturæ negotiis: Neque alio tempore terra vestitur herbis, nisi cum calefcit, quippe cum frigus inutile sit uniuerfis naturæ operibus. idcirco Hippasus & Heraclitus ignem rerum omnium autorem existimarunt: quare scitè in hanc opinionem dictum est in hymnis Orphicis:

*ὦ βασιλεὺς διὰ σὺν καρδίῃ ἐοικὼν τὰ δὲ πέλα,
γὰρ δὲ μῶτις, ἐρεῶν δ' ὑψηλὰς ὄχθους,
καὶ πόντος, καὶ πάντα ὅπως ἔργατος ἐντός ἐταίρε.*

O rex per te creuerunt hæc omnia solum:

Dina parens tellus, montanæque flumina fontes,

Æquoræque, & quicquid complectitur altus Olympus.

Nec defuerunt qui æthera Iouem esse crediderint, quem patrem appellauit Lucretius libr. 1. ac terram matrem, quod ex his omnia oriantur, ut dictum est:

Postremo percunt imbres, ubi eos pater æther

In gremium matris terræ præcipitavit.

At Virgilius non solum patrem, sed etiam omnipotentem vocauit æthera: quo nomine nullum neque elementum, neque

que Deum, neque mundi patrem, præter vnum Iouem vocarunt antiqui: sic enim scribit lib. 2. Georg.

Tum pater omnipotens sæcundis imbris æther

Coniungis in gremium lætæ descendis, & omnes

Magnus alit magno commissus corpore sæcus.

Atqui Cicero lib. 2. de Natura Deorum scriptum reliquit ex Euripidis sententia Æthera summum Deum esse appellandum, ut ex his patet:

Vides sublime fufum, immoderatum æthera,

Qui tenero terram circumuectus amplectitur:

Hunc summum habeto Diuum, hunc perhibeto æthera.

Quid est autem aliud æther, quam vniuersa regio illa, quam Anaxagoras igneam esse credidit, & quia semper arderet, ita nominatam? alij perbenignum Iouis planetam ac stellam esse putarunt; quem idcirco crediderunt esse Deum, quia sidera pro Diis colebantur antiquitus. Deorum verò maximum ob naturæ benignitatem, quippe cum nihil magis quam bonitas & munificentiæ diuinæ naturæ conueniat, cuiusmodi esse putatur Iouis stella. Id autem experientur ij qui sub dominante Ioue nati sunt. Hunc omnia videre, omniæque audire crediderunt antiqui, ut testatur Sophocles in Antigone ita scribens:

ὅς γ' ὁ Ζεὺς ὁ πάντων ἰσχυρὸς αἰὲρ.

Ego quidem, tu Iupiter qui conspicis

Cuncta, hoc scias.

Et Apollonius libr. secundo Argonaut.

Ζεὺς αὖτις τὰ ἔργα ὀπίσθενται, ἃ δὲ μὴ ἀδραγὰ

ἰδόντες ἱμερόεν, οἷτο θεὸς ἐς, ὃ δ' ἔδιδυγον.

Nemo latere Iouem potuit, nam conspicit vnus

Omnia, siue bonus fueris, siue impius idem.

Orpheus in hymnis videtur Iouem eundem putasse & solem, quod rectè carmen id intuentibus patet;

Ζεὺς πάντες, ὃς φησὶ πύραυλ' αἰὶ χρόνον ἑλάνων.

Iupiter impellens ignitum protinus orbem,

Atque currentem.

Sic diuinus Plato de Ioue scripsit in Phædro; ὃς αὖ δὴ μέγας ἦν μὲν ἐν ἑαυτῷ Ζεὺς ἑλάνων ἐπὶ τῶν ἄστρον, πρῶτος ποδ' ἔταξ' διακομῆναι πάντα καὶ ὀπίσθεντα, τὰ δ' ἔπειτα στεπὰ θεῶν καὶ δαιμόνων, καὶ δὴ δὲ καὶ μέν κακομνηστὴν, αἰεὶ δ' ἐν ἑαυτῷ οἶκε μὲν. Magnus sane dux in cælo Iupiter volucrum impellens currum, primus incedit omnia

Coordinans atque curans, hunc sequitur Deorum ac Daemonum

exercitus in duodecim partes distributus: ac Vesta sola in atrio Deorum permanet. Quis enim magnus est ille Dux Iupiter, nisi quem solem appellamus: is siquidem velocissimum currum impellit, & dum conuoluitur, sequitur illum stellarum exercitus, quæ Dij credebantur, in duodecim partes signiferi circuli distributarum. Vesta autem, siue terræ moles, in atrio harum stellarum, & in medio mundi immota consistit. Quare, ut ex his patet, Plato nihil aliud Iouem, quam solem esse credidit. cui sententiæ assentitur & carmen eius poeta præclarum, quod ita inquit:

εἷς Ζεὺς, εἷς Ἄϊδης, εἷς Ἡΐας, εἷς Διόνυσος.

Iupiter est idem, Pluto, Sol, & Dionysius.

Qui Iouem æthera, aut aliquid prædictorum esse crediderunt, illum Pareis inferiorem putarunt, at Hesiodus in Operibus & Diebus cum de tranquillitate maris loqueretur, Iouem fatum esse arbitratus in hæc verba prorupit:

οὐ μὲν δὴ μετέφρον γὰρ Ποσειδάων ἐκαστήτων,
ἢ Ζεὺς ἀθανάτων βασιλεὺς ἐδέλυσεν ὠκεῶν.

Mergere ne cupiat promptus Neptunus in undas,

Rex superum magnus vel perdere Iupiter optet.

Nam quidam ipsum esse Iouem existimarunt, ἢ αἰέμων ἐκαστήτων ἀνατολῶν εἰς ἡμῶν, fatum scilicet ventis & elementis imperans. at omnium fatum esse sensit Homerus in libr. 1. Odyss.

ἔν τ' ἀνδρὶ
ἄνθρωποι, ἀλλὰ πρὸς Ζεὺς ἄνθρωποι, ὅς τε δίδωσιν
αἰὶν ἐξ ὅσων ἀλφειῶσιν, ὅπως ἐδέλυσεν ἐλάτω.

Non tibi cantores caussæ, sed Iupiter ipse,

Qui miseris quæcunque viris vult, munera donat.

Ea de causa efficitur ut Euripides in Supplicibus vanam esse sapientiam mortalium existimarit, cum omnia humana facto & inuitabili quadam necessitate traherentur, quam vim Iouem in his appellauit:

ὦ Ζεῦ, τί δῆτα τοῦ παλαιόθεν βροτῶν
φρονεῖν λήγουσι, σὸν γὰρ ἐκρυπτομένοισι,
δέστωρ τε τοιαῦτ' αἰὶν σὺ τυγχάνεις δέλων.

O Iupiter quid est misellos vi viros

Dicant sapientes? est necesse quod tibi

Libet facere. pendemus è nuto tuo.

ὅς τις ποτ' εἰ σὺ δυσότατος εἰδέναι

Ζεῦ, εἴτ' ἀνάγκη φύσται, εἴτ' οὐκ ἐστὶν

& in Troadibus:

O Iupiter

O Iupiter mortalibus non cognite

Quis sis, virumne mentis, an necessitas

Natura.

Merito igitur fingit Homerus lib. 1. Iliad. Martem agrè ferentem Palladis vim, eamque perniciosam appellantem, non solum quia leges improbis & furiosis tanquam frænū equis molestæ sint, sed etiam quia fati virtutem sapientia aliquando impediatur. Idcirco sapientissimus poeta Iouem introducit non reprehendentem quidem Palladem, quia Venerem ac Martem filios vulnerauerit, sed Martem, quia nimis sit insanus; quoniam sapientia resistit libidini & furori, & influxu ac vi aeris & stellarum facultate concitatis motibus, atque si quid malorum euenit, illud ex imprudentia totum sit eorum qui planetarum ductu abiecta trahuntur ratione, ut patet ex his;

τὸν δ' ἄρ' ἑσπέρῳ ἐξ ἰδὼν προσέειπεν Πάρις ἡγεμὼν Ζυγῶ
μὴ τί μοι ἀλλοτρεῖσαι δὴ παρὰ ἑυφροσύνης.
ἐχθρὸς δὲ μοι ἔσσι θεῶν ἐὶ δ' αὖτις ἔχουσιν.
αἷμα γὰρ τοῖς ἔργῳ τέ φημι πόλεμόν τε μάχην τε.
μυητοῖς τοῖς ἑσπέρῳ δὲ τὸν ἀνδρῶν ἐν ὀπίσκειον
ἦ ὅγε, τί μιν ἔγωγε σπουδὴν δὲ μνηστῆρας.
τῷ σ' οἷον νεῖκος τὰ δὲ πόλεον ἐνεσθῆναι.

Affatur toruē aspiciens sed Iupiter illum:

Ne iactes tua dicta mihi, quæ plena querelis:

Tu magis inuisus superis caelestibus eris.

Sunt pugnae, rixæque tibi, sunt praelia grata.

Indomita est materna tibi vis haud toleranda

Iunonis, verbis ipse hanc & numine placo.

Consiliis eius credo quoque te ista subire.

Fuerunt alij qui Iouem opinarentur esse cælum: ut sensit Cicero in secundo de Natura Deorum ex opinione antiquorum, qui dicebant Ioue tonante aut fulgente, id est cælo; quem etiam omnipotentem Olympum vocarunt, ut Virg. lib. 10.

Panditur interea domus omnipotentis Olympi.

Alij mundi animam Iouem esse crediderunt, quæ per omnia humana corpora esset diffusa, ut ait Aratus in principio Astronomicorum;

Ἐκ Διὸς ἀρχαί μιν δαίμων ἡ δὲ ποτ' ἀνδρῶν ἰαχὴ
ἀφ' ἑνὸς μυστῶν δὲ Διὸς πᾶσι τῇ δ' ἄνθρωποι,
πᾶσαι δ' αὖθ' ἑσθλῶν ἀρχαί μιν δὲ δαίμονες αἶσα,
καὶ λευκαὶ πάντῃ δὲ Διὸς κληρήματα πάντες.

*Ab Ioue principium: mortales tempore nullo
Prætereamus eum. loca sunt hoc plena viarum,
Sunt fora plena, simul sunt plenæ marmoris vndæ,
Et portus: sit ubique Iouis nam copia cuique.*

Atque Orpheus in quodam hymno idem significauit, qui vniuersitatem hanc rerum à Ioue & produci & gubernari inquit, vt ex his carminibus quæ sunt ex illius hymno translata in Latinam linguam apparet:

*Iupiter omnipotens est primus & ultimus idem.
Iupiter est caput, & medium: Iouis omnia munus,
Iupiter est fundamen humi, ac stellantis Olympi.
Iupiter & mas est, & nescia femina mortis,
Spiritus è cunctis, validi vis Iupiter ignis.*

Quid enim esse potest idem mas ac femina immortalis, nisi mundi anima, quæ habeat in se hæc omnia producendi facultatem: nam Deus omnino sexum non habet, vt diximus, cum sexu omni sit magis perfectus. Neq; spiritus quispiam ex his Deus est, neque vis ignis, sed omnibus his superior & omnibus imperans. Scriptum reliquit Pausanias in Arcadicis Cecropem illum qui regnavit Athenis, qui & ipse Iupiter fuit appellatus, primum omnium mortalium Deum Iouem cognomine Supremum vocasse, nihilque vita prædictum illi immolandum duxisse, sed liba tantum patria, cum omnem crudelitatem à suis altaribus repellere diuinam naturam arbitraretur; cui nihil magis conuenit, quam clementia & beneficentia. Idcirco Deum siue Iouem datorem omnium bonorum, hoc est *δοτὴρ ἐὼν* vocarunt antiqui, & patrem omnium, quia viros bonos multis beneficiis prosequeretur, at temerarios & scelestos per calamitates & bonorum iacturam ad meliorem vitæ rationem aliquando reuocaret. Quod nisi fiat, quo pacto verum esse poterit id quod scriptum est apud Sophoclem in Trachiniis?

Ὁ θεὸς ἀνδρῶν τῶν Ζεὺς πατὴρ ἐὼν ὁ πάντων.

Cælestis omnium parens est Iupiter.

Quidam tamen censuerunt omnes hæc virtutes planetam Iouis illis largiri, quorum in ortu dominetur, quarum virtutum autorem fuisse Iouem recensuimus. Quem tamen non hominum solum, sed etiam Deorum patrem appellauit Hesiodus in Theogonia; quia cum omnium rerum humanarum administrationem exerceat, vt à munificentia,
pater

pater, ita à sapientia in regenda vniuersitate rerum, vocatus est Rex, vt hæc carmina indicant Theognidis;

ἔδ' ἐ γὰρ ἔς θνυτοῖσι καὶ ἀθανάτοισιν ἀνδράσιν
Ζεὺς Κεχρίδης, θνυτοῖς πᾶσιν ἀνδρῶν διδάστωρ.

*Omnibus haud placuit Saturni Iupiter ille,
Imperio superos qui regit atque homines.*

Hæc igitur summi Dei bonitas vbi in regendis superioribus consideratur, Iupiter Olympius dicitur; vbi agit in elementa, varia nomina sortita est apud antiquos; vbi in subterraneas vires, Iupiter Infernus aut Stygius dicitur, de quo meminit Virgil. lib. 4.

Sacra Ioni Stygio quæ ritè incepta parant.

Et Homerus libro primo Iliadis.

Ζεὺς τε καὶ χθονὸς καὶ ἐμπύρην Περσεφόνη.

Iupiter infernus, simul & Proserpina diua.

Hanc triplicem Iouis potestatem, quod in cælo scilicet, in mari, & in terris dominaretur, significarunt antiqui cum terræ oculum Ioui in fronte addidissent, cuiusmodi fuisse signum illud ligneum dicitur, ad quod capta Troia fama est Priamum confugisse, vt testatur Agatharchides in Asiaticis, & Pausaniās in Corinthiacis.

¶ Age verò nunc quid sub harum fabularum figmento occultauerint antiqui, inuestigemus, rē, vt par est, ab initio repetentes. Omnes antiqui sapientes in duas classes fuerunt distributi; atque horum alteri hunc mundum sempiternum esse existimabant, alteri aliquando habuisse principium: atque hinc præstantissima erant clarissimorum hominum ingenia, hinc diuini homines, & diuinitus edocti. Apud eos igitur qui mundi originem de medio tollunt, nullum habet locum huiusce fabulæ explicatio. Apud aliā classem, altissimam habebit significationem de rerum vniuersarum origine. Saturnus enim, qui Iouis fuit pater, è Cælo natus est, qui Saturnus genitales partes patri abscidit. Est siquidem Saturnus tempus, vt suo loco dicetur, quod non, nisi ex cæli creatione & ortu, natum est, vt ait Platonis Timæus: quippe cum ante cælū nullum esset tempus. Hunc aiunt partes genitales patri Cælo abscidisse, quoniā vnum est tempus, neque alium Saturno similem generare potuit, cum vnus sit, at non plures mundi. Neque aliud est quod Titā ita cum Saturno conuenerit, vt Saturnus filios omnes necaret; nisi id quod sensit

Empedocles Agrigentinus amicitia & diffidium esse potē-
tissima duo rerū naturalium principia. Neq; ulli dubium est,
quin subito atque cœlū fuit ab opifice Deo creatum, & ab a-
liis corporibus inferioribus seiunctū, ut putarunt sapientes,
statim nata sit lis & amicitia, quæ intra illā in formē mate-
riā delitescere credebantur. Mox ab eodem Deo procedente
iam tēpore, quod nullum antē fuerat, creata sunt elementa:
quod illi significarunt, qui Iouem siue æthera, vniuersam
scilicet illā regionē, quam igneam putauit Anaxagoras, ex
Tempore & Opi siue terrā natam esse, & Iunonem aera, &
Neptunum ac Glacē aquæ elementum, & Plutonem siue
Ceretem terrestres Deos, vim terræ crediderunt. Nam hos
à Saturno procreatos fuisse, quid aliud est, quàm primū cœ-
lum à Deo fuisse factum, mox natū ex illo tēpus, è quo nata
sunt Deo summo è nihilo faciente elementa: quæ cū Sa-
turnus deglutinoisset, deinde coactus est rursus euomere: per
quod significatur mutua secundū partes elementorū gene-
ratio & corruptio. Lapis ab eodē qui primus editus est per
vomitum, significat compositorum corporum itē genera-
tionem & interitum, quæ digerere nō potuit Saturnus, cū
elementa sint sempiterna, neque vllō tempore aut vlla vi la-
befactari possunt, nisi cū opifici Deo euertere aliquando
placuerit. Iupiter idcirco non voratus est à Saturno, quia nul-
lam vim sentit temporis, nullamque iniuriam ætherea pla-
ga lucida, & ab omni corruptione immunis. Dicitur datus
fuisse Veste educandus, quoniā cū animalia & plantæ ex
terra procreentur, tum crebrior elementorum mutatio fit
circa terram, circa quam existunt vapores, à quibus putauit
Thales quòd ætherea regio aleretur. Illa autem regio cū
ob celeritatē motus harmoniā efficere putaretur à Pythagō-
ricis, dictus est Iupiter inter cymbalorum tympanorumque
strepitū fuisse seruatus. Hunc ab apibus nutritum fuisse me-
morant, quia sine sexu maris & fœminæ se inuicem gignūt
elementa, quibus (vti dicebā) alitur regio ætherea: & à nym-
phis eadem de causa. Aiunt nonnulli à capra fuisse educatū,
quia semper sublimia petat id animal: quam rem tamen ad
inferiorem humiliorēque explicationem nonnulli tradu-
cunt: Aiunt enim Iouem à Melissā & Amalthea Regis Melif-
æi filiabus caprino lacte fuisse educatum: atque cū Melis-
sa dicta sit apīs apud Græcos, locum esse datum fabulæ,
quod

quod apes ad Iouē infantem aduolauerint, eūque nutriu-
erint, & quod capræ lac suxerit. Qui contrā mundum non
Dei summi & altissimi prouidentia gubernari, sed fortuna,
& ab atomis fortuito in vnum confluentibus procreatum
censuerunt; Illi Iouem ætheream regionem scilicet, & v-
niuersum denique orbem à fortuna nutritum putarunt, cu-
iusmodi fuit Epicuri & nonnullorum opinio: illi siquidem

Sunt, qui in fortunæ iam casibus omnia ponunt,

Et nullo credunt mundum rectore moueri.

Cuius impuri hominis opinio tam est nefaria, vt omnia hu-
mana diuinæque iura subuertat ac funditus destruat; quo
nihil minus est non modò philosophicum, sed vel huma-
num. Memoriae proditum est præterea Iouem Saturnum de
regno depulisse, & in vincula coniecisse, quia Saturnus extra
naturam agit regionis prædictæ; cuius vim ætherea regio
obtundit. Huic partes genitales abscidit Iupiter, quia nullo
tempore alius mundus generabitur, cum hic constet ex vni-
uersa materia. Atqui illud repugnare videtur, quod scri-
ptum est à nobis superius, quod sub Saturno sanctissima le-
gum maiestas viguerit, & vis æquitatis: & quod ipse vel
naturæ ipsius vincula quib. homines inter se coniungun-
tur, tam nefariè violauerit, cum filios suos necaret. At il-
lud scire conuenit, homines tunc simplices, non ad Saturni
exemplum viuere solitos, qui verè & filios regno priuauit,
& fratrem Titanum, sed ad legum ab illo institutarum ra-
tionem. Semper enim fuit is regnantium furor, vt cum vel
filius, vel frater, vel coniunctus in aliquam suspicionem in-
ciderit, corruant è vestigio omnia naturæ vincula, neque
quidquā magis periculolum est aut minùs constans, quàm
regnantium amicitia. Huc accedebat quod homines in im-
perio constituti seuerissimè cæterorum illa vitia præcipuè
puniunt quibus ipsi sunt obnoxij, neque comites scelerum
habere faciliè patiuntur. tunc igitur ob acerbitem pœna-
rum homines simplices, vtpote recentiores, & natura per-
humani, faciliè à vitiis refrænabantur: quo accidit vt omnia
pacatissima, omnia tuta, omnia suauia essent mortalibus:
quod viuendi genus aurea ætas, & incredibilibus ferarum ini-
micissimarum concordia dicta est. Inde vulgatum fuit flu-
mina lactis & nectaris plena defluxisse, damas impune cum
canibus luisse, feras crudelissimas cum domesticis

animalibus stabulata fuisse: quod nihil aliud sanè significauit, quàm viros bonos legū patrocínio fuisse tutos à sicariis crudelissimis. Nam cùm cœpissent homines sub Ioue pristinam simplicitatem deponere, & impunitas propter adiutores Iouis dum patrem de Regno depelleret, data fuisset sceleribus; omnis pristina liberè viuendi licentia soluta est, via patefacta ad prædas impuris latronibus, ostia patuerunt adulteris, licentia data est sicariis: neque homines iā Regis instituta: sed vitæ lasciuia ac temeritatem imitati sunt. Nam cùm Iupiter patrem de Regno deiiciens prope parricidium commisisset, paternamque crudelitatem omnino superasset; quibus verbis eos coercere potuit, quos cum priuatis armis scelerum suorum socios habuisset? aut quibus verbis illos poterat ad æquitatem reuocare, quorum animos ad omnes iniurias incitasset? Inde sumpta est fabula à poetis, quòd Ioue imperante omnis antiquorum pigritia expulsa est, & in omnes volucres, & feras, & pisces ab hominibus scuitū. Et hæc fuerunt tantopere, tam mirificis laudibus tanta cum admiratione à poetis decantanda? Quòd ab humanarū carniū esu homines absterruerit, id propè vnum præclarū est inter omnia quæ de Ioue commemorantur facinora: qui cùm ad esum glandiū illos conuertisset, meruit iure optimo, vt sibi glandifera quercus consecrarentur: atque in Dodone monte, qui frequentissimis quercubus vestiebatur, in Chaonia Molossorum regione nobile fuit Chaonij siue Dodonæi patris oraculum, quod vel ex malorū dæmonū illusione vel sacerdotum fraudibus à petentibus sortes consulebatur, vbi columbæ duæ dicebantur dare responsa. Hæc ea sunt quæ ad naturalium rerum principia virisq̃ue pertinebant, inter illa quæ de Ioue ab antiquis scriptorib. memoriæ prodita sūt: quæ ab historia originē sumentia, ad philosophicā rationē mox retorquentur. Nā si quis ea quæ dicta sunt de Ioue, rectè perpendat, vniuersa prope naturalis philosophiæ principia sub his occultari comperiet. ¶ Nunc quæ spectent ad humanæ vitæ institutionē, perquiramus. Fingebatur in Greca eius imago sine auribus, quia regibus non cōueniat quatuor aures Lacedæmones iniungerēt, & aquilā attribuerint antiqui Ioui propter perspicacitatem: quibus sensibus nunc plerique tamen principes non ad rectā administrationem, sed

nem, sed ad avaritiā & cumulandas opes, extorquendāsq; à subditis, acerrimè vtuntur; quibus & aquila ob rapacitatē meritò tributa est, & perspicacitas ob exploratores, ingeniososque consultores imponendorū tributorum. Quòd Iupiter, cū natus esset, fuerit Saturni voracitati & crudelitati surreptus; quid aliud significat, quàm diuinis nullum locum esse tutū, ac neque inter suos quidē natura coniunctissimos? quippe cū opulentiā vndique sit insidiis circumuenta, neque ullū videre licet breuissimo tempore diuitem factū, qui sit idem vir bonus. *Ægæona* igitur aduersus Iouem etiam excitauit poeta, vt ab externis & à coniunctis circumueniri demonstrarent Reges, vbi spes imperandi oblata fuerit. Nulla est enim vel fides, vel Deorū immortalium religio, vbi maximarū diuitiarū splendor enituerit, vel vbi fuerint vires eximiae, quibus rebus qui maximè excellunt, vel Deos ipsos solent parui facere. Huic sinxerunt antiqui assidere Pudorem & Æquitatē, cū sapientē principē formarent, quia maxima erga sapientē virum est omnium reuerentia: quæ aduersus tyrannos nulla esse potest, cū illis assideat Iniuria & Timor. Id ita esse confirmatur vel ex eo, quòd Iupiter *Mên* siue consilium duxit vxorem, quæ prudentia est rebus domesticis conseruandis necessaria, quæ grauida est quoniam è consilio res faciendæ nasci debent. hanc vxorē Iupiter deglutiuit, cuius caput grauidū factum est, quia vis ratiocinandi sedem præcipuam habet in capite ex ea ratiocinatione nascitur *Pallas* armata, quo tēpore pluit auro in *Rhodi*orū insula; per quæ significauit imbibendū esse consilium bonorum & perpendendū, vt inde nascatur sapientia quā sequitur felicitas, & defensio tutissima rerum singularū, & tranquillitas, quā sapientia tuetur in rebus humanis, cū sapientem nemo fallere, aut imparatum vnquā inuenire possit. Quòd Iupiter cū rex esset Deorū ac hominum, ad Danaen *Acri*sioneam aurū descenderit, & postea in tot alias formas brutorū ob amores mulierum fuerit mutatus; quid aliud significat, quàm avaritiæ & largitionibus omnia patere, nihilque tutum esse quod ab insignibus diuitibus oppugnetur? Deinde necesse est, vt is qui ad alienas vxores illegitimè accedit, cū vel humanā vim, vel Dei vindictam, vel infamiā timeat, varios effectus induat belluarum: nā modò timidus sit, modò furibundus; vnde illa de Ioue adultero sapiens sunt:

excogitata. Nemo enim potest retinere regiam dignitatem & illegitima eodem tempore perpetrare: quare scitè dictum est id ab illo poeta;

Non bene conveniunt, nec in una sede morantur,

Maiestas & Amor.

Quo pacto aquila ad Iovem Ganymedè attulerit, non conveniunt inter se scriptores. nā cū fabulati sint poetæ, quòd illa quæ prima sacrata est Ioui ob auspiciū, aduolans rapuerit: inquit ex historiographis alij cohortè fuisse quæ aquila in igne haberet, alij maluerunt fuisse nauigium quod aquilā in prora haberet pictam, quod raptum Ganymedem ad Iovem detulerit: quæ res (vt aiunt) locum dedit fabulæ apud antiquos scriptores. nulla est enim fabula quæ ab historia initium non sumpserit. Manifestum esse sanè arbitror ex iis quæ hætenus dicta fuerant, quòd Iupiter homo mortalis existeret, at quòd inter Deos relatus sit, dictum fuit: cui tamen nullum certum officium, quemadmodum Diis cæteris, concessum est, sed modò huc, modò illuc peruagatur, multo magis miser, quàm Dæmones illi Empedoclei, qui nullibi possunt consistere.

Impellit æther namque eos in pontum atrum,

Pontus sub hinc in continentemque proicit.

Tellus eos rursus agit solem in rapidum.

Hic ætheris dehinc implicat vertigini.

Nam modò in cælo est, modò in æthere, modò est aer, modò fatum, modò sub aquis, modò sub terra, modò in imbrè, modò in varia animalia se mutat; qua conditione quid dici aut excogitari potest miserius? Sed Iovem tam multiplicè ac per omnia vagantè relinquamus, & ad Saturnum orationem nostram conuertamus.

De Saturno. C A P. II.

SATURNI qui parentes fuerint, nō ita facile est, quemadmodū fuit Iouis, inuenire: quoniam plurimum antiqui scriptores inter se dissentiunt. Nos tamen maiorem scriptorum partē, communiorēque sententiam in huius parentibus diiudicandis sequemur. Plato Saturnum Oceani & Tethyos fuisse filium scripsit in Timæo his verbis: *ἡ γὰρ τε καὶ ὁ Ὠκεανὸς καὶ ἡ Τηθύς ἐξ ἀνδροῦ ἐκ τούτων δὲ ὁ Κρόνος τε, καὶ Κεῖρος, καὶ Πόρξ, καὶ Ὀυδὴ μετὰ τούτων. ἐκ δὲ Κρόνου καὶ Πόρας, Ζεὺς, Ἡφαιστος, καὶ Πλούτων.*

πάντες τούτοις ἰσοῦσι πάντας ἀδελφοὺς ἡνωμένους αὐτοῖς. quæ verba ita sunt à Cicerone in libro de Vniuersitate Latine dicta; Sic igitur ut ab his est traditum, horum Deorum ortus habeatur atque dicatur, ut Oceanum Salaciâque Cæli sui, Terræq; conceptu generatos editosque memoremus: ex his Phœcyn, Saturnum, & Opimideinceps Ionem, atque Iunonem, reliquos, quos fratres inter se, agnatosque usurpare atque appellare videmus & eorum (ut vocatur veteri verbo) prosapiam. Non defuerunt tamen qui Dolūcum etiam inter Saturni filios connumerarint. At Hesiodus in ortu Deorum, cū Cæli vxorem Terram fuisse cecinisset his carminibus:

Θαῖν ἄντος ἀδδίων ἀρεσόν κλειστόν αὐτόν

ἔξ ἀφ' οὗ, καὶ γὰρ καὶ εἰ, πρὸς οὐλὸς ἔπαυεν:

Divinumque genus celeb' abant hæ carmine Divinū

In primis, quos Terra tulit, Cæliūque supernum:

mox paulo inferiūs inter eorum filios Saturnum etiā commemoravit, ut patet ex his;

τοῖς δὲ μετ' οὗτο πάρος ἦεντο Κρόνος ἀγκυλομήτης.

Eantus est iunior post hos Saturnus & ipse.

Et Orpheus hymno quodam in Saturnum composito ita inquit:

Γαῖος τε βλάστη καὶ ἡ δ' αἰετοδ' ἀστερόεντος.

Progenies Terra pariter Cælique nitentis.

Patet ex his modò Cæli, modò Oceani fuisse filium Saturnum, & modò Terræ, modò Tethyos siue Salaciæ, ne plures commemoret: quæ res tam diuersæ ut vno tēpore veræ sint, effici non potest. Cūm adoleuisset Saturnus, audiuisseque ex matre quodd Cælus Cyclopas in tartarum vinctos deiecisset, id agrè ferens, matre inflammante aduersus patrē Titanas præcipuè, & falcem Saturno suggerente, insidias Cælo tetendit, ut ait Apollodorus lib primo, atque fratres è tartaro eduxit, quibus etiā sociis usus est in regno paterno occupando, quod accidit anno trigésimo secundo illius regni, ut ait Eusebius in Theologia Phœnicum. Illi igitur cōprehensio genitales partes Saturnus amputavit, atque à fratribus faciliè impetratum est ut expulso patri in regnum succederet. Quanquam non Cælum, sed Saturnum primū omnium mortalium regnasse indicat illud carmen Sibyllæ Erythrææ, quod ita se habet:

αἰετοπτερος ἐξ οὗ ἀνέστη ὄνυχ' ὀνύχων Κρόνος αὐτὸς ἑών.

*Primus mortales inter Saturnus at olim
Regnauit.*

Hic fratres habuit, præter Cyclopas, etiã Centimanos, Oceanum, Cœum, Criũ, Hyperionem, Iapetum, Titanum: Sorores Rheam, Tethym, Theinim, Phœben, Mnemosynen, Thia Dionem, vt ait idem Apollodorus; quibus tamen nonnulli Cicerẽ addiderunt. Ex his Titanus & Iapetus dicuntur aliquando cõmuni consilio cum Saturno regnasse, quod patet ex his versibus.

ἢ βασιλίδος Κρόνος, ἢ Τίταν, ἡ ἀπὸ τῶς
γαίης τέκνα φέρεισσι, & ἑταροὶ ἐξ ἀρχαίων.

Regnauit Titan, Saturnusque, Iapetusque:

Optima quæ Cæli dixere & pignora Terræ.

Deinde cùm regnum vnum tres reges perferre non posse videretur, à matre Vesta, sororibusque Ope ac Cerere precantibus impetratũ est, vt solus Saturnus imperaret; ea tamẽ conditione; ne Saturnus mares filios educaret, si qui nascerentur, satisque haberet quod ipse regnaret: vt ad quos iure hæreditario post ipsum, regnũ spectabat, perueniret. Tum Saturnus Opim sororẽ in matrimoniũ duxit, cùmque audisset futurũ esse vt à filio è regno pelleretur, omnes mares necare statuit: quod grauitè ferens Opis siue Rheæ in Cretam fugit, ibique Iouẽ peperit, vt dictum est. Alii dicunt propterea quod iurasset Titanibus, se nullos mares educaturũ, at non ex responso Saturnum filios necare solitũ, tanta fuit & patris crudelitas in nepotes, & patris feritas in filios ob furiosam regnandi cupiditatẽ. Nullum fuit scelus, nullũ latrocinium, nullum parricidiũ, à quo isti qui Dii habiti sũt, abhorruerint, modò aliquam præ se tulerit commoditatem. alij neque à Titanibus laniari solitos Saturni filios arbitrati sunt, neque à Saturno cæcos, sed voratos ab ipso complures, vt significauit Hesiodus in Deorum ortu, vbi loquitur de Saturno in his;

Πεύθετο γὰρ γαίης τε καὶ ἑταροῦ ἀστέρωντος,
ἐν γένει δὲ πέπρωτο ἐφ' ὧν παῖδά δαμνύσας,
καὶ κρατερὸν παρ' εὐνῆτι, Διὸς μεγάλης διαβλάσας.
τὴν ἔχε καὶ ἀλαστονομίῃ ἔχεν, ἀλλὰ δουλοῦν
παῖδας τοῖς κατέμνε, Πέλλῃ δ' ἔχε πένθος ἀλᾶσεν.

*Audit ex terræ dicto Cælique nitenti,
Se fore vincendum à nato sic fata reuolui.
Quare obseruabat natos non segnitèr, omnes.*

Atque

Atque vorabat eos genitos: Rhea at ipsa dolebat.

Atque Lucretius eadem de causa creptum Iouem inquit, ut patet in his;

Ne Saturnus eum malis mandaret adeptus,

Aeternumque daret muni sub pectore vulnus.

Vbi sensissent Titanes Saturni filios contra leges pactionesque superius factas clam educari, Saturnum ac Rheam comprehendunt, & in vincula coniciunt, muroque & custodiis circumdant. Id cum per exploratores cognouisset Iupiter, collecta magna militum Cretensium manu (ut diximus, cum de Ioue loqueremur) arma mouit aduersus Titanas, illique in fugam versis & profligatis liberatos parentes in regnum restituit: quod ita declarauit Erythræa Sibylla:

ἦνέκε δ' ἵκνουσαν πῖνέες παῖδας ἐβόλας
λαθροῖς, οὐκ ἔσπευε Κρόνος τε Πῆντε σπῶδ' ὄντος·
καὶ ῥ' εἴχ' ἐν δαμοῖσι Κρόνον τε Πῆλιν τε σπῶδ' ὄνον.
ποῦθεν δ' ὄν γάρ η, ἐν Λασημῇ ἐφ' ὁλόαται.
καὶ τότε δὴ μιν ἀκούσαν ἦσι κρατερῶσι Κρόνον τε,
καὶ οἱ ἐπὶ μέγα πόλεμον μέγαν ἦδ' ἐκδομένον.

Ast ubi Saturni Titan de semine natos

Deque Rhea sensit; trahit hos in vincula utrosque:

Condens sub terra vinculisque coercuit illos.

Hoc ubi senserunt Saturni pignora fortis,

Protinus exarsit triste & lacrymabile bellum.

Saturnus in regnum per Iouem restitutus ut audiuit se pulsum iri de illo a filio, insidias Ioui parare cepit: quod sentiens Iupiter (ut dictum est) illum in Tartarum deiecit consilio Promethei usus, ut ait Æschylus in Tragedia Promethei his carminibus;

ἐμῶς δ' ἐβόλῃς τάρταρε μαλαρβάνης
κλυδομένων καλύπτει τὸν Ἰταλαίχου Κρόνον
αὐτοῖσι συμμάχοισι.

Me consulente Tartarum nunc incolis

Saturnus, una cum suis sodalibus,

Auxiliisque.

Deinde Saturnus è carcere elapsus classe in Italiam ad Ianum qui tunc ibi regnabat vectus, comiter ab illo hospitio excipitur, quem & viuendi rationem docuit, & cultum agrorum, ut aiunt. Huic Ianus pro accepta disciplina illa fertur dimidium sui regni remunerasse, & in pecuniis uae ex illius ingenio primum sunt impressæ, nauim fuisse ex altera

parte impressam, ex altera bifrontem effigiem, quia regnum scilicet communi consilio Iani & Saturni gubernaretur: quam rem expressit Ovidius lib. 1. Fastorum:

Hac ego Saturnum meminisse tellure receptum,

Cœlitibus regnum nam Ioue pulsus erat.

Inde diu genti mansit Saturnia nomen,

Dicta fuit Latium terra latente Deo.

At bona posteritas puppim signavit in ære,

Hospitis aduentum testificata Dei.

Fertur igitur Saturnus primus per id tempus in Italia plantationes & insitiones & educationes omnino arborum, & omnium fructu ferarum rerum culturam docuisse: quare tanquam humanioris vitæ repertor cum coniuge Rhea pro Deo est habitus. Ab eo igitur edoctos fuisse Italos ita cecinit Virg. lib. octauo:

Primus ab æthereo venit Saturnus Olympo,

Arma Iouis fugiens, & regnis exul ademptis.

Is genus indocile ac dispersum montibus altis

Composuit, legesque dedit. Latiumque vocari

Maluit, his quoniam latuisset tatus in oris.

Nam, ut ait Trismegistus, tres omnino sapientes viri floruerunt, Trismegisti tempore, Cœlus; Saturnus, Mercurius: quare etiam Charondas earum legum quas dederat Carthaginiensibus, autorem Saturnum commemorabat, ut ait Marcellus Ficinus. Huiusce prudentiæ ac sapientiæ, cuius consultor & autor fuit Saturnus apud Ianum Regem, tanta fuit apud gentes Italas admiratio, tantæque omnium pax, & tranquillitas rerum propter æquitatem, ut aurea ætas sub illo fuisse dicatur a poetis: ac neque tum sollicitatum fuisse mare, nec ullam fuisse militiam, sed omnia propter vberissimam terræ feracitatem omnibus fuisse communia, quod ita decantauit Tibullus:

Quàm bene Saturno vinebant rege prius, quàm

Tellus in longas est patefacta vias.

Nondum cæruleas pinus contempserat undas,

Effusum ventis præbueratque sinum.

Nec vagus ignotis repetens compendia terris

Presserat externa nauita merce ratem.

Illo non validus subijt iuga tempore taurus,

Non domito franos ore momordit equus.

Non domus vlla fores habuit, non fixus in agris

Qui reget certis finibus arua lapis.

Ipsæ mella dabant quercus, vtrôque ferebant

Omnia securis vbera lactis oues.

Non acies, non ira fuit, non bella; nec enses

Immiti seuus presserat arte faber.

Verùm hanc sanctissimarum legum, iustitiæque reuerentiâ non in libris notatam, aut incisam in ære, sed in animis hominum impressam, & consuetudine ciuitatum inueteratam esse oportere credidit, vt testatur Virg. qui ita scripsit lib. 7.

neve ignoret Latinos

Saturni gentem haud vincolo, nec legibus æquam,

Sponse sua, veterisque Dei se more tenentem.

Nam is certè quidem qui ob metum pœnarum solum aut adscriptarum legum integritatem vitam suam accommodare cogitur, at non sponte facit quæ recta sunt, vir bonus esse nullo pacto potest: quoniam qui vllum flagitium propter metum pœnæ committit, non is quidem vir bonus est, sed tantum non malus. Ille solus vir bonus iure habetur, qui naturæ ductu ad ea quæ gloriosa, quæ honorifica, quæ honesta, quæ decora sunt, contendit, at non metu pœnarum: ille integer, ille æquus, ille probus. Inde contigit vt scripserint poëtæ Iustitiam è terris aufugisse, & in cœlum conuolasse: quæ naturæ fuit equitas in animis hominum insita, quæ paulatim crescentibus scriptis legibus ob hominum malitiam ex animis mortalium deleta est: non illa è terris euolauit, quæ scripta est in tot tantisque iurisperitorum codicibus. Nam quanto simplices erant homines, tanto iustiores erant natura: vbi legum volumina in ciuitatibus, quæ si Astræe testamenta composita sunt, illa simplicitas paulatim ad rusticos homines extra ciuitatem recessit, & ad horum testamentorum ignaros. quare inquit poëta, quod

extrema per illos

Iustitia excedens terræ vestigia fecit.

Quidam tamen fabulati sunt leges non esse Astræe testamentum, sed hominum placita vel aduersus æquitatem per potentiam subditis imposita, & quædam propria ciuitatum instituta ad propriam, ciuitatum & ferentium ea utilitatem excogitata, quæ in varias etiam sententias possent distorqueri quib. inspectis non ausa sit Astræa testamentum con-

dere, cum nullum propè inexpugnabile videretur sibi facere
posse tum ob multitudinem inter se pignantium legum :
tum etiam ne per lites euerteret carissimorum facultates
quos erat hæredes factura. Hanc hominum simplicitatem &
innocentiam immensi bonorum cumuli sequebantur. nam
tanta erat quies, tanta felicitas, tanta bonorum omnium co-
pia, ut merito ista suauissima carmina de illa ætate scripse-
rit Pherecrates in actu metalla fodientibus inscripto.

πλάτω δ' ἔατο πάντα συμπεφυμένα,
ἐν πᾶσιν ἀγῶνις πάντα τέρπον εἰρησιόφρα.
ποταμοὶ γὰρ ἀθάνατοι καὶ μέγαντος ζωοῦσιν ὁλοῦ
διὰ τῆς γενεῶν τὸν πολυγυμνῶντες ἔρπον
αὐτοῖσι μυστήλασι, καὶ νασίων ῥύφῃ.
ἔστι δὲ καὶ ἡμεῖς αὐτὸματ' ἐς τὴν ἄνδρῶν
ζωὴν λιπαρὰ καὶ τῷ καρπῷ τοῖς νεκροῖς.
φύσκει δ' ἐκ ζώντες ἀνὰ τῶν τέμνῃ
πρὸς τοῖς ποταμοῖς σιζόντες ἐκείνων ἀντ' ὅς ἐσθλόν.
καὶ μὴ παρὶν τέμνῃ γὰρ ἔσθλ' ἀπὸ τῆς
καταχρηστικότητος πάντοθεν ποίῃσι διβρῆν.

Pluto simul permista erant ibi omnia,
Bonisque prorsus plena cunctis, nam caua
Plena & farina, & iuris atri flumina
Fluxere per loca ætæa murmurantia
Ob perleues panes calentes, qui cibis
Facillimè vel sponte sanè curreret
In ora mortui viri coactus hand,
Lucanice & tuceta bullientia
Loco ostrearum sparsa erant per flumina.
Piscisque conditi natabant undique
Suavi parati iure simplici hand modo.

tum paulo pòst.

ὅσῃ καὶ καλὰ γὰρ αὐτὰ βροτ' ἡρτυύφα
πρὸς τὸ σὺν ἑπείοντ' αὐτὰ βοδύσσι καὶ ταμῆν
ὅσῃ μῦρῳ καὶ καὶ νωπῶν καὶ χυμῶν.
τὰ δ' ἐμὴ ἐκρέμαντο τὰ καλὰ καὶ καλῶν ἰδὲ τῇ
ὅσῃ καὶ αὐτῶν ἰδὲ ἰδὲ τῶν πεφυκῶν.

Turdi volabant ora circum, qui bene
Conditi erant, coeli que mirè, supplices
Edi vorabant pulchra per papavera
Myrtisque fusi mala pendeabant super
Caput a cora maxime, nec arbore
Profecta, nullo vel retenta germine.

Nam

Nam sine vlla sollicitudine curaque vivebant, sine laboribus, sine calamitatibus: neque corporis vigor vlla senectute minuebatur. Vbi mortis tempus aduentasset, sine aliqua difficultate, tanquam in suauissimum somnum descedentes naturæ necessitati concedebant, quæ omnia Saturno regnante contingere solita dicuntur. vt testatur Hesiodus in operibus & diebus:

οἱ δὲ δὴν Κρόνῳ ἦσαν ὅτ' ἔθνην ἐμὲν ἀνθρώπων
 ὡς τε θεοὶ δ' ἰζῶον ἀκνέειν θυμὸν ἔχοντες,
 νόστον ἀτερτε πόνων κ' ὕψος, ἃ δ' ἐπὶ δειλὸν
 γῆρας ἐπλήσσει δ' ὀδύς κ' χεῖρας ὁμοῖα
 τίς ποτ' ἐν θαλάσῃ καμὸν ἐκποδὶν ἀπάντων
 δῖος Κρονὸς δ' ὡς ὕπνῳ δ' ἰδμεν ἄλλοι.

Nam cum Saturnus cælo regnabat habentes

Vivebant homines nullas in pectore curas,

Vt Dæi felices. Nec vires curua senectus

Inflexit: similésque pedes similésque fuere

Usque manus illis, ibant conuiuia læta.

Vt somno domiti satis cessere benignis.

Et profectò nulla maior est in senectute aut in morte consolatio sapienti viro, nihil quod leuiorem mortē efficiat, quàm rectè antea vitæ recordatio, & per vniuersum vitæ cursum seruata integritatis memoria. Non enim illa est vera consolatio, quæ videtur insulsis nostræ tempestatis senibus, qui se æquo animo posse mori gloriantur, quia nullum voluptatum genus nescierint, vel quia multas viderint regiones, vel quia omnibus honoribus in patria sua perfucti sint: quoniam nihil horum vel virum bonum efficit, vel animū sapientiolem ac beatiorem, aut ad omnia difficilia constantem. Qui cæteris rebus nihil ad probitatē pertinentibus potius sunt, nullisque voluptatibus pepercerunt, aut functi sunt honoribus, illi in difficillimam omnium mortem & curarū plenissimam incidunt: quo tempore ob metum illarum poenarum quæ viris nefariis post mortē proponuntur apud inferos, mirum in modum discruciantur, cogunturque vniuersæ antea vitæ rationem percurrere. Hi si nihil laudabili & inueniant, non in somnum quidem suauissimum, sed in maximas incidunt molestias & difficillimas animi sollicitudines; & quasi tunc discruciani incipientes decedunt. Iure igitur Orpheus Eunomiam, quasi bonam legē vt nomen significat, siue iustitiam, tāquam omnis felicitatis

autore apud thronum Iouis collocauit, testatur Demosthe-
 nes orator his verbis in oratione in Aristlogitone: πάντα τὰ
 ποιῶντα ἐν πρεσβύταις, τῶν μὲν ὁδοῶς δὲ δικάσαι, τῶν δὲ ἄλλων ἀγα-
 πόων ἀνομίαν καὶ πλεῖστον ποιοῦντοί τε, ὃ πάσαις καὶ πόλεσι καὶ χώραις
 σώζει· καὶ τῶν ἀσέβητων καὶ ἀσεβῶν δίκαιον, ὃ τὰς ἀνομίαν καὶ πλε-
 ρὺς καὶ δίκας ὁρρεῖ· καὶ τὸν τῷ Διὶ δέοντος καὶ ἀνομιῶν πάντα τὰ
 ἡδὲ ἀσέβητων ἐρεῖν. Omnes huiusmodi mores ubi cognoueritis, hodie
 no die vobis recte iudicare conuenit, plurimi facientibus Eunomia,
 æquitatis amicam, que omnes vrbes & regiones tuetur: & inexora-
 bilem ac venerandam Iustitiam, quam Orpheus, qui nobis sanctissi-
 mas ceremonias ostendit, Iouis solio asidentem inquit omnia mor-
 talium facta obseruare. Fuerunt alij qui bifrontis Iani pecuniā
 impressam idcirco fuisse significarunt, quia Ianus post acce-
 ptum hospitio Saturnum mitiore viuendi ratione inuenta,
 hominibusque ē feris mansuetioribus factis, duplicis vitæ
 Deus & autor habitus est, cūm vtraque sub illo fuisset, vt te-
 statur Plutarchus in Vita Numæ hoc pacto: ὁ γὰρ ἱεὺς ἐν τοῖς πα-
 τέρων πατρὶ ἐστὶ δαίμων, εἴτε βασιλεὺς ἡρώδης πολιτικὸς καὶ κοινω-
 νικὸς, εἴτε τοῦ θεοῦ δόξας καὶ ἀρετὰς λέγειται μεταβαλεῖν τῶν διαγμάτων, καὶ διὰ τοῦτο
 πλεῖστον αὐτὸν ἀμφοτέρωθεν, ὡς ἑτέρον τὸ βίον περποισάντα· τῶν
 μυστικῶν καὶ διαδόντων. Ianus apud antiquos siue dæmon, siue rex urba-
 nus fuit & perbenignus, à ferina & agresti vita dicitur homines
 ad aliam meliorem reuocasse. quare eum bifrontem effingunt, tan-
 quam qui alteram ex altera viuendi rationem instituerit. Fuerunt
 tamen qui putarint Saturnum fuisse à Ioue comprehensum
 & in vincula traditum, non autem fugisse: quorum senten-
 tiam secutus est Plato in Eutiphronē: αὐτοὶ γὰρ οἱ αὐθιγοὶ τῶν
 χρόνων νομίζοντες τὸν Δία ἡδὲ θεῶν ἀρετῶν καὶ δικαιοτάτων· καὶ τοῦτον ὁμολο-
 γοῦσι τὸν αὐτὸν πατέρα εἶναι, ὅτι τῶν ὑμῶν κατέπνον ἐκ ἐξ ἑκῆς καὶ ἑκείνων γὰρ
 αὐτὸν αὐτὸν πατέρα ἐκτεμεν δι' ἑτέρας τοιαῦτα. Ipsi enim homines arbi-
 trantur Iouem Deorum optimum ac iustissimum esse: & tamen hunc
 patrem suum in vincula iecisse inquirunt, quod filios iniquè vora-
 ret: illūque rursus patrem incidisse ob alia his similia. At Hom.
 in lib. 9. Iliadis non solum Saturnum vinctum fuisse à Ioue
 memorat, sed etiam eius fratrem Iapetum, ambōsque fuisse
 coniectos in tartarum, vt in his patet;

σέθεν δ' ἰγὰρ ἐκ ἀλεξιέ-
 χου ὡς, καὶ εἴνε τὰ νεῖα τὰ πείρεθ' ἰκνέ-
 ραις καὶ πέντοισιν Ἰαπετὸς τε Κεῖνος
 ὕμφοι, ὅτ' αὐτὸς ἐσπίονος ἡγήσιο
 τέροντ', ὅτ' αἰέμοιοι βαδὶς δὲ τε τέτρατος ἀμύς.
 Ipse tuam haud tanti facio quam concipis iram.

*Nec si extrema petas terra, pelagique, ubi sentit
Lumina nec solis, nec ventos Iapetusque,
Saturnusque senex, quos tartara dira coercent.*

Memoriae tamen prodidit Lucianus in Saturnalibus Saturnum neque fuisse à Ioue victum, neque regno privatum, sed libenter ac sponte regnum illi concessisse, ut dictum est, rerumque omnium, utpote ob ætatem impotentem, filio tradidisse administrationem: quippe cum & alij fuerint complures reges qui istud ipsum fecerint. Neque tamen primus omnium mortalium Saturnus regnavit, ut voluit Sibylle carmen superius: cum ante Saturnum & Rheam, Ophionem & Eurynomen Oceani filiam imperasse constet, quos & ipsos Titanas vocarunt: quo tempore Saturnus post captum Ophionem & Eurynomen à Rheam in tartarum deiectos, Deorum imperio potitus fuisse dicitur, donec eam ipsam passus est & ipse à Ioue, ut ait Ilacius. Huic falceis inuentionem tribuerunt antiquorum nonnulli, quoniam (ut diximus) vitæ humanioris author fuit Italiam incolentibus, quos plantandi ac falce metendi rationem docuit. Alij dixerunt eam falcein sibi à matre fuisse datam. cum aduersus patrem, & ad liberandos à vinculis fratres armatus fuit, quæ etiam genitalia Cælo abscidit, quæ postea decidit in Siciliam, ut ait Apollonius libro quarto Argonauticorum:

*ἀμφὶ λαὸν ἡ μέγα κερκὴν εἰς ἀλὶ νῆος
ἢ ὑπο δὴ κείδεται δρεπάνον πατρὸς ἰδαι μῦσας
ἐκ ἐθέλων ἐν ποταμῷ ἔργον ἔπος) ἢ ἀπὸ πατρὸς
μὴδ' ἐκ νηκείας ἔταμα Κρόνος.*

*Insula cæruleo nemorosa Cæcunia ponto
Cingitur, hæc celat falcem (mihi parcite Muses:
Inuitus nam prisca cano hæc) ut fama parentis
Saturnus qua olim genitalia membra cecidit.*

Hæc insula ab ea falce postea Drepanum fuit dicta, cum Græci δρεπάνον falcem nominent. Quamvis alij maluerunt dictam fuisse ab illa falce, quam Ceres à Vulcano captam donauit Titanibus, cum eos metere docuit. Timæus verò antiquissimus scriptor existimauit dictam fuisse Drepanum ab illa falce, qua Iupiter Saturnum incidit, quæ ibi occultata fuisse dicitur, cum antea illa insula Macris à nutrice Bacchi diceretur, & postea Coryca ab Asopi filia, ut testatur Pausanias in Achaicis, & Lycophronis Apolloniisque

enarratores. Alij crediderunt falcem illam non à matre datam fuisse Saturno, sed Telechinem è Creta Rhodum venisse per Cyprum, indeque ferrum & æs laborasse, falcemque illam fabricasse Saturno, vt memoriæ prodidit Strabo libro decimoquarto Geographiæ. Ego verò magis illorum sententiæ accedo, qui neque hac, neque illa de causa Drepanū vocari putarunt, sed quia crebræ maris vnde eò cum impetu irruentes ita terram corrollerint, vt insulam in formam falcis excavarint. Fuit Saturnus ad res Venereas maximè propensus, quare illa fabula de illo circumfertur, quòd cum Philyram Oceani filiam amaret, Opi superueniente in equum se conuertit, vt sub ea forma amores suos occultaret: quod innuit Virgilius libro tertio Georgicorum his carminibus:

Talis & ipse inham cervice effudit equina

Coniugis aduentu pernix Saturnus, & altum

Pelion hinnitu fugiens impleuit acuto.

Huius sacra fiebant humanis hostiis, vt proditum est memoriæ à Platone in Minoc: *ἡ τὰς ἀνθρώπων θυσιῶν τῶν Κεχρῶν (ὡς λέγουσιν οἱ ἱερεῖς) θύσιον.* Atque nonnulli ipsorum vel filios immolant Saturno, (vt fortasse audiisti.) Hic ritus sacrorum per multos annos & vsque ad Herculis tempora perdurauit in Italia, quod fiebat ad Saturni imitationem, ne solus is crudelissimus fuisse Deus videretur, qui suos filios omnes interimere conatus sit.

Saturni ara cereis accensis excolebatur, cereique mittebantur ditioribus: quia Saturnus quasi lumen fuit humanæ vitæ, quam è tenebris ad bonarum artium cognitionem excitauit. In huius Dei honorem, cum celebrarentur Saturnalia apud Romanos, domini seruebant seruis ad memoriam pristinæ libertatis omnium quæ fuit sub illo rege, cum nemo alteri seruiret. Qui voluerunt Saturnum esse dictum, quòd annis saturetur, quàm ridiculi fuerunt Dij boni: Nam qui ab annis dictus est, & à sarietate apud Latinos, eritne idem Κεχρῶς apud Græcos, an alius? aut malè ficta est & ridicula hæc etymologia, aut præclari isti nominum interpretes mihi dicant velim, cum Κεχρῶς ὄντι τὸ κρεῖν. hoc est à saturando, dicatur, illud ὄνος quod asinum significat, num ipsi addendum putent in compositione, quòd nisi addatur, videbitur nomen datum Saturno antè apud Latinos quàm apud Græcos; quod falsum est, si addatur, significabit Satur-

num

num a finis saturari. qua etymologia quid magis ridiculum est? Sed post res à Saturno gestas ita summam explicatas, quam sententiam occultauerint antiqui sub his narrationibus inuestigemus.

Quidam antiqui scriptores voluerunt Saturnum regnasse in Ægypto, ac Rheam sororem duxisse in matrimonium, è quibus nati sint Iupiter & Iuno, qui ob virtutem, præstantissimâque animi ornamenta, vniuerso terrarum orbi imperarint, ex his natos esse quinque filios omnino memorant, Osirum, Isim, Typhonem, Apollinem, Venerem; atque Osirim esse Dionysium tantopere à Græcis celebratum, Isim autem Cererem. Saturnum è Cælo & Rhea, quæ terra est, natum esse, nihil aliud significat, quàm illud idem quod diximus superius; tempus scilicet cùm cæli astrorumque agitatione & motu cœpisse, vt crediderunt illi qui Deum fuisse architectatum hunc mundum putarunt. Quidam cùm Ianum solem ac Saturnum tempus esse crederent, eosq; communi consilio imperantes, clauem & virgam tribuerunt, vt qui rebus præesset. nam putabant clauem habere, quia per diem illa mundum aperiret, & mox vesperi clauderet. Alij clauem tribuerunt, quòd belli pacisque esset arbiter, quæ certè omnia pro prudentia sunt intelligenda. Hunc idcirco senem & falcatum, & detecto capite, & laceris vestibus, & porrigentem serpentem finxerunt, quem circumstabant duo pueri & duæ puellæ, pro quatuor elementis. in eius sinistra manu serpens erat, qui sibi caudam morsu apprehenderat, quòd omnia tempus & vicissitudines rerum hæc significarent, at cur patri genitalia membra abscidit? explicauit id Cicero in secundo de natura Deorum: nam cùm æther Saturnus esse ab antiquorum nonnullis crederetur, vt videtur putasse Orpheus in Argonaut. cùm inquit,

ὃς Κρόνον, ὃς ἑλὶ χροὺσεν ἀπειροστοτον ὑπ' ὀλοῖς ἀϊθέρα:

AETHERA Saturnum qui latè amplectitur æther:

hunc existimarunt patrem abscidisse, quoniam vnus est æther à Deo siue Cælo procreatus ex vniuersa ætheris materia, neq; alius æther procreari potest, qui si pro tempore capiatur, idem nihilominus continget. Conuenit ita cum Titano fratre vt filios omnes occideret; quod quid aliud est, nisi solem cum tempore coniurasse, vt omnia quæ nascentur properarent ad interitum? quippe cùm autor sit

generationis & corruptionis rerum naturalium sol, quorum nihil fit sine tempore. cum igitur rerum sit omnium vicissitudo, omniaque quæ quidem nata sunt, interire aliquando necesse sit, quia quæ composita sunt, denique in sua principia solvuntur, quorum omnium mutationis architectus est tempus, dictus est Saturnus filios vorasse. quod factum vomuerit Saturnus, & reliqua omnia quæ comederat, quid aliud est, quàm alia res in demortuorum locum suffici ab ipsa natura & reparari? Sic enim ait Sophocles in Aiace;

ἀπανθ' ὁ μακρὸς κἀναεὶ θάμνος χεῖρος
φύειτ' ἀθάνατ'· πάντ' ἐνταυρὺν τέτυται.

Tantum valet tempus, vetustas vim hanc habet;

Ignota profert, celat inde cognita.

Quod autem Saturnus sit tempus, ac nihil aliud, quod omnia destruit, & omnia producit, indicat carmen illud Orphei in hymno Saturni;

ὃς δα πάντα κἀ ἀπαντα, καὶ αἰεὶς ἐμπαλιν αὐτός.

Omnia quis profert, consumis & omnia rursus.

Et Æschylus in Eumenidibus;

χεῖρος καὶ θάμν' ἐπὶ πάντα γηρόσκειν ὁμοῖον.

Simul senescens cuncta tempus destruit.

Neque mirum est, cum tempus esse Saturnum dicamus, illum fuisse Deum existimatum, quando Sophocles in Electra tempus palam Deum appellauit;

χεῖρος γὰρ εὐμαχέος θεός.

Deus profecto tempus est facillimus.

Cum enim sol nunc ad septentrionem, nunc ad meridiem declinet, quare nunc hyemes nunc æstates faciat, atque pro mutationibus temporum omnia quæ terra marive nascuntur, initia causasque accipiant sui ortus, meritò dictus est Saturnus ab Orpheo pater & hominum & Deorum, ut est in hoc versu;

Αἰδοῦνός με μαιέγον τέθειν πάτερ, ἦ δὲ καὶ αἰδ' ἔστιν.

Flammiger o Saturne hominum pater atque Deorum.

Qui falcem quoque illi attribuerunt, nihil aliud putasse videntur Saturnum nisi tempus ipsum, à quo omnia inciduntur, prosternuntur & labefactantur, quippe cum temporis etiam falcem antiqui tribuerint, ut patet ex his libri tertij Epigrammatum:

ἡ δὲ καὶ πάτερ ὁ πολὺς χεῖρος, εἰδὲ σπείρου

ορείσται, ἀλλὰ μὴ πάντα ἐλέγας σπαράν.

Marmora discindit vis temporis, ac neque ferro

Parci: inhumana cunctaque falce secat.

Falcem Saturni vel Iouis vel Cereris occultatam fuisse in Sicilia fabulati sunt, propter insulae frumenti, rerumque victui necessariorum fertilitatem: nam insularum omnium propè ferulissima est Sicilia, ut scripsit Polybius lib. 1. historiarum. Est enim Sicilia omnium propè insularum optima & amplissima dignitate ac frequentia hominum, & in primis ab antiquis & recentibus scriptoribus celebrata. eius ambitus est stadiorum quatuor millium trecentorum & sexaginta, cum à Peloro Siciliae promontorio ad Lilybaeum mille & quingenti stadij intercedant: inde ad Pachynum, Syracusanamque regionem mille & quingenti. reliquum latus (est enim triquetra insula) continet stadios mille & quingentos & sexaginta, de cuius insulae feracitate ita scribit poetarum celeberrimus:

ἀλλὰ τὰ γ' ἀσπαρτα καὶ αἰθέρα πάντα φύονται,
πυρρί καὶ κελδάρι, καὶ ἀμπέλοι, ὅτε φέρονται
ὄνον ἐρεσάφυλον, καὶ ὅσῃν Διὸς ἑμβόας δέχεται.

Omnia sponte sua haec sine aratro aut semine surgunt:

Hordea, frumentum, vites quæ mollia vina

Producunt, augētque Iovis gratissimus imber.

Nam putatur à plerisque frumentum in Sicilia prius inuentum fuisse, cui rei argumento fuit, quod in planitie Leontia Siciliae frumentum sylvestre sponte nasceretur. dicta est apud Ennam ab his rapta fuisse Proserpina in quibusdam pratis, ubi violæ & alii multiplices flores odoriferi sponte nascebantur, qui semper ita vigeant ut odorem canum venantium naturalem impedirent. Est illud pratium planum in medio, at circum cliui molles attolluntur ita ut umbilicus insulae iure dicatur. habet circum nemora & fontes & viridaria, & apud ipsa paludem, & propinquam speluncam satis amplam, quæ habet hiatum subterraneum, quæ curru Plutonis cum rapta Dea descendisse ferunt. Sed cur fuit Saturnus à Ioue de Regno depulsus? cur ligatus? cur in tartarum deiectus? quia sublimiora corpora, quæ sunt supra elementa & corpora simplicia, omnem vim temporis ad inferiora, quæ patiuntur mutationem, relegarunt: cum ipsa sint ab omni vel senectute vel labore vel mutatione

immunia, ut senserunt Peripatetici. Vocarunt igitur tartarum locum hunc inferiorem corruptioni & perturbationi scilicet obnoxium. Sic igitur & se, & fratres suos Iupiter ab immanitate Saturni liberauit: cuius fratres sunt elementa, quorum etsi partes singulae corrumpuntur, vniuersa certe interire non possunt. Lucianus tamen in dialogo de Astrologia idcirco datum esse fabulae locum inquit, quod, Saturnus fuerit ligatus, quia tardus tegnisque sit planetae illius motus: cum tamen ligatus nunquam fuerit Saturnus, neque in tartarum deiectus, qui locum dedit fabulae propter multas tergiversationes & varietates, quae contingunt illius motui. Idem cum non facilis sit visui mortalium, dictus fuit aliquando in tartarum sub terram deiectus, quam tarditatem ac varietatem motus mirifica sane elegantia orationis expressit Virgilius in primo Georgicorum eo versus

Frigida Saturni sese quod Stella recepit.

Italia Saturnia de nomine Saturni fuit appellata, illique sacra credita, quod multorum bonorum autor Saturnus Italici hominibus fuerit, ut inquit Halicarnasseus Dionysius in lib. primo; ἡ δὲν οὐδὲν δαίμονα τοῖς παλαιῶν ἱερῶν ὑπολαβὼν τῷ Κρόνῳ τὴν χώραν ταύτην. τὸν γὰρ δαίμονα τὸν οἰκιστὴν εἶναι πάσις ἐν δαίμονας δὲ τῶν καὶ πολλοῦ αἰθέρος, εἴτε Κρόνον αὐτὸν δὲ καλεῖν, ὡς Ἑλλῆνες ἀξιοῦσιν, εἴτε Κρόνον, ὡς Ρωμαῖοι. πάντων δὲ ἀρετῶν πατρὶς τῆς πόλεως εἶναι, ὅπως ἐν αὐτῇ οἰομένη. Neque mirum est sanè si antiqui sacratam Saturno regionem hanc existimarunt: quippe cum omnium bonorum, omnisque feracitatis autorem & largitorem hunc demonem crediderint: siue tempus ipsum nominari conuenit, ut arbitrantur Graeci: siue Saturnum, ut Romani. hic, utroque nomine quis vocauerit, vniuersam mundi naturam complexus est. Platoniorum praeterea classis, cum Coelum illum, cuius Saturnus fuit filius, Deum esse putarent; at non sublime illud corpus, quod omnia continet, mentemque illam diuinam, quae ceteras complectitur: hanc mentem modò Iouem, modò Venerem, modò Saturnum vocarunt. & quoniam locus illi in caelo praecipue assignatur ab omnibus, cuius nutu cuncta gubernantur, idcirco Coeli filium Saturnum, siue mentis virtutem ex caelo prouenientem, & in omnia corpora diffusam dixerunt. Cum diuina illa mens aetheream regionem gubernans intelligitur, tunc vocatur Iupiter: alibi ubi in inferiora corpora

corpora descendit ad ea ad generationem concitanda, tunc appellatur Venus. hinc accidit ut is Saturnus mens super-
na aliquando intelligatur, in qua sit lex vniuersa rerum om-
nium atque prouidentia, quæ ad ordinem & vitam & mu-
tationes omnium fortunarum pertineat. Alij tamen eius
sphaeræ cœlum, quæ aplanes nuncupatur, animam: at in-
ferioris, Saturnum dixerunt, qui ordo postea seruator in cæ-
teris. Atque hæc ea sunt quæ fabulosè de Saturno dicta ad
physicas rationes detorquentur, quorum fundamentum res
à Saturno gestas fuisse ego crediderim: quæ tum volupta-
tis, tum etiam religionis causa fuerunt ab antiquis ita for-
mata. Nunc quid Astronomicè ista significant, explican-
dum est.

Scriptum est à genethliacis Saturni sidus frigidum esse
ac siccum, quare bilis atræ ferax est, hominèsq; facit in
quibus præualuerit in ortu, inuidos, malignos, superbos, a-
uarios & ad iram tardos, sed in ea diutius insistentes, atque
iidem tamen plurimum pollent consilio & ingenio, auda-
ces facit in periculis, senilique sapientia. Hanc tamen pla-
netæ malignitatem aiunt placari aut certe leniri Iouis con-
iunctione vel receptione, vel oppositione, vel trino, vel sex-
tili aspectu. Sicut enim Mars cum in angulis cœli, vel in se-
cunda (ut aiunt) domo, vel in octaua fuerit, multa nascenti-
bus portendit: cuius tamen malignitatem minuit Venus vel
opposita, vel coniuncta, vel recepta, vel per sextâ circuli par-
tem distans ab eo, vel per tertiam, omnemque feritatem &
rabiam propè compescit; sic accidit Saturno ob Iouis ad-
uentum. quare dictus est à poetis Saturnus à Ioue filio esse
vinctus, qui sub ipso Saturni circulo est: & in tartarum deie-
ctus, quoniam eius vires infringit & obscuras facit. Quod si
vera sit illorum sententia, qui dicunt sidera significare tantū
hominibus superarum mentium voluntatē, tanquam aues
augurium, nullamque vim in nos habere ad commouendū,
cur Venus dicta est à sapientibus Martis malitiam infringere,
aut Saturni Iupiter retardare? Dictus est rursus in e-
quum conuersus Saturnus animal in Venerem propensum
ac penè furiosum, quia libidini dediros vis planetæ clām fa-
cit, ac furorem Venerum penè concitat in iis corporibus,
quibus plurimum dominatur. Eum multorum commo-
dorum inuentorem fuisse asserunt, quia melancholici, &

quibus in ortu dominatur Saturnus, plurimum valent ingenio & prudentia.

Præterea cum singulis planetis ob similitudinem quædam metalla singula sint attributa, metallorum tortores siue chemistæ artifices, hanc totam ferè fabulam ad suam artem retorserunt: cum se Gebrum, Hermetem, & Raymundum Platonicos, imitari velle profiteantur. Dicunt enim fictum fuisse ab antiquis quod Iupiter Saturno genitales partes absciderit acuta falce, easque in mare deiecerit, ex quibus & è spuma nata sit Venus, quia Saturnus sal sit quidam, pater Iouis, præparati salis scilicet, qui sit ex eo præparato. Sed quoniam cum Iupiter in vase vitreo existit, in peracutam tenuemque aquam soluitur propter vim ignis, quæ sumitur etiam ab ipso Ioue, cum viriles partes secum afferat, incidens ac separans sulphur intimum ac in sale latens, quæ recidunt in vas quod accipiendis apponitur, idcirco & Saturno amputatas viriles partes dicunt: & cum sal in aquam tanquam in mare decidat, ex illo sale ac sulphure gignitur Venus. Conantur enim metallorum tortores & has, & alias his similes artes excogitare, quibus possint metalla in alias formas transferre teterrima paupertatis forma perterriti, ac semper illam lepidissimi poetæ Timoclis sententiam in animo habentes qui ita inquit;

*Ποῦνι Σετροῖαν εὐδαίμων βῆναι ἀνθρώπων.
τοῦτον δὲ ποῦνι μὴ ἀθροῖζαν ἀθροῖον,
πρὸς δὲ δαίμονας αἰδῆσαι ἐν ζωῆς οὐδᾶ.
Est sanguis atque spiritus pecunia
Mortalibus: quæ nulla cui sit copia,
Vinos pererrat inter umbra mortui.*

Pingebatur autem ab antiquis Saturnus senex pallidus, curvus, altera manu falcem gestans, & draconem caudam sibi mordentem: altera filium paruum ori apponebat, ac vorabat: caput galea tegebatur, & super illa erat amictus. Habebat iuxta se quatuor filios, è quibus Iupiter virilia amputabat, ac in mare proiciebat, è quibus Venus oriebatur. Senex is nimirum ob motus tarditatem ita fingebatur, & ob caloris inopiam, falcem habebat, quia retrogradus planeta, quod per serpentem etiam significabant, vorabat filios, quia pauci viuunt qui nascentes habent Saturnum in horoscopo dominantem. Iupiter virilia amputat, quia coniunctus

temperat

temperat malitiam, & de imperio deiecit, quia se exaltat in Saturni circulo, hanc enim & picturam & interpretationem Saturni tradiderunt antiqui nonnulli. Atque hæc physicè & astronomicè summam dicta sint, nunc quo pacto possint eadem ad humanæ vitæ institutionem accommodari, vestigandum videtur. Saturnum deiecit patrem suum & regno propter iniurias fractum, quid aliud significat, quàm iniuriarum denique vindicem esse Deum? cum nemo malus diu felix esse possit. At fuit idem Saturnus postea idem passus, quia nulla iniquitas iniquitatis est remedium: idcirco qui iniurias vleiscuntur, illud prius videre debent quatenus viro bono procedendum sit: atque eadem iniuriæ quas in parentes contulerimas, sunt nobis à filiis postea expectandæ; cum omnes domesticis exemplis maximè incitentur. Si quis rursus post datas pœnas suorum peccatorum sapiens extiterit, illud experitur denique apud omnes bene institutas & politicas nationes, apertum esse externæ virtuti locum, ac ubique viris bonis esse patriam, & ubique mortalium sapienti viro humanam felicitatem quantulacunque est, patere. Ac de Saturno satis, nunc de Cælo dicamus.

De cælo. CAP. III.

CŒLVS, quem alij Cœlium, alij Vranum Græco nomine appellant, Ætheris & Diei filius fuisse dicitur, ut testatur Cicero lib. 3. de natura Deorum his verbis: Quod si ita est, Cœli quoque parentes Dij sunt habendi Æther & Dies, eorūque fratres & sorores. Huius vxor Vesta fuisse dicitur, quā nihil aliud esse quàm terram, suo loco dicitur. Scriptum reliquit tamen Hesiodus Cœlum & terram natum fuisse, ut patet ex his carminibus;

Τῆ γὰρ δὲ τοι αἰθέρος τοῦ ἡμέρι ἐγένετο ἴσον αἰῶντι
 ἔχοντι ἀστερόνδ', ἵνα μὴ ἀβέη πάντα χεῖλ' ὕπο τοι.

Terra sibi par stellatum Cœlum alma creauit,

Quod complectatur lato velamine totam.

Quæ mox cum Cœlo nupsisset, cōiunctaque fuisset, insignē filiorum multitudinē illi procreauit, Cœum scilicet, Crium, Hyperionem, Iapetum, Thian, Rheam, Themim, Mnemosynem, Phœben, Tethyn, Saturnum, Brontem, Steropen, Atgen, Cottum, Briareum, Gygan, quos omnes commemorat.

uit Hesiodus, in Theogonia, & Apollodorus Atheniensis in lib. 1. Bybliothecæ, ut dictum est superius, atque eadem terra postea è Tartari congressu Typhoeum genuit, ut ait idē Hesiodus. In hunc excitatus Saturnus natu minor ex omnibus Cœli filiis, accepta adamantina harpe à matre ob fratres victos patrem cepit, ac illi genitalia mēbra præcidit, è quorum sanguine Alecto, Tisiphone & Megæra nata fuisse dicuntur. Scriptum reliquit Lactantius in libro de falsa religione, Cœlum præstitisse potentia ceteris mortalibus, atque cum reges antiquitus pro Diis colerentur, inde accidit ut Cœlus pro æthere cultus sit, & Saturnus ad extollendā generis claritatem, quod gloriæ splendorisque generis desiderium omnibus mortalibus in altissimo fortunæ gradu constitutis, maximè est innatum, se è cœlo Deorū omnium sede & è terra natum esse gloriabatur. Attamen, si quis rectè consideret, idem nobilitatis genus & ranis, & muscis & ceteris animalibus compluribus natura abundè largita est, quod ex æthere siue calore siderum, & ex terra per imbres multa huiusmodi semina concipiuntur & produciuntur, ut est in iis carminibus:

Tum pater omnipotens fecundis imbris æther

Coniugis in gremium lætæ descendit: & omnes

Magnus alit magno commixtus corpore fetus.

Neque plura his fabulati sunt antiqui de Cœlo. ¶ Quod Ætheris ac Diei filius fuerit, videtur nihil aliud significare nisi naturæ ordinem in cœlestibus corporibus collocandis: quæ puriora sunt enim, ceteris superiora sunt & in sublimiore loco: quare in coordinandis iis corporibus cum à ceteris secessisset, dictus est natus ex Æthere & Die ob inferiorum siderum lumen. Alij è terra natum dicunt, qui mundum ab opifice Deo fabrefactum putarunt ex informi materia. Verumtamen idem cœlum pars est ætheris, atque cœlum æther fuit appellatus, ut testatur carmen illud Pacuuij apud Ciceronem in secundo libro de naturâ Deorum:

Hoc quod memoro, nostri cœlum, Græci perhibent æthera.

Sic Orpheus in hymnis nihil aliud esse cœlum existimat, nisi hunc æthera qui constat ex altissimis illis ignibus, ut patet ex hoc:

ὅθεν παρρησίῳ, κόσμος μέγας ἔσται ἀείρεται.

Omni-

*Omniparens cælum, pars & sanctissima mundi
Perpetua.*

Vocatum est cælum, quia concavum sit, quod καὶ οὐρανὸς significat apud Græcos. Quod autem exsectus fuerit à Saturno filio, in neminem adhuc incidi, qui satis probabilem causam attulerit. nam ridicula est illa, quam affert Cicero in secundo de Natura Deorum hoc pacto: Nam vetus hæc opinio Græciam opplevit, Cælum exsectum à Saturno filio, vinctum autem Saturnum ipsum à filio Ioue. Physica ratio nō inelegans inclusa est in impias fabulas: Cœlestem enim, altissimam, æthereamque naturam, id est igneam, quæ per se omnia gigneret, vacare voluerunt ea parte corporis, quæ coniunctione alterius egeret ad procreandum. Hoc si ita sit, cur aliquo tempore eas partes habuerit æther, declarandū fuit: aut si Saturnus pro tempore intelligatur, quod saturetur annis, cum dicantur omnia è tempore nasci, & rursus ab eodem labefactari; cur idē fuit exsectus à Ioue filio? nūquid nihil aliud ab eunuchō tempore nasceretur? Aut nulla igitur vera est, & quæ servari possit harum rerū interpretatio: aut hæc ad mūdi procreatio nem (vri dicebā) respicit; quæ partim ab historiis, partim ab impostorum nominū natura sumpsit originem. Exsectus fuit igitur Cœlus, vt ego quidē sentio, quia vnus sit æther, vnūque cælum, neque yllum tempus patietur posse alium æthera aut aliud cælum procreari, cum ex vniuersa constet materia. Nam cum vnus sit mundus, at nō plures, cum neque esse possint, meritō dicunt Cælum exsectum à filio, quia sibi simile quidpiam tempus non finet procreari. Vnum est igitur cælum, & vnum tempus, quod nascitur ex illius motu, ambo exsecti, quia non plures esse possint: vnde hausta fuit Peripateticorum disciplina. Cœli res gestæ nullæ ad nostræ ætatis memoriam perueniunt: quare facili adducor, vt putem ob prudentiam probitatēque hominis principatū ad ipsum fuisse delatū. vnum de illo apud varios scriptores inuenio multorum testimonio comprobatum, quod mortuus est in Oceania (nā Creta, vt opinor, ita vocabatur) in oppidōque Aularia fuit sepultus, vt ait Lactantius. Nec me præterit nōnullos fuisse, qui Cælum intellexerint animam esse supremi & felici cœli, quam modō Deum, modō Dei ipsius fœcun-

ditatem putarunt. Atque cum Iouem beneficam voluntatem Dei omnibus providentem existimarent, aiebant eum exsecuisse Saturnum, hoc est ad Dei mentem peruenire: mox Saturnus exsecat Cœlum, quia mens ipsa plurima extorquet à Dei optimi fecunditate, à quo ea quæ proueniunt, non integra & perfecta sunt, ut in Deo: sed à Ioue ligata & angustioribus naturæ limitibus accipientis vitio coarctata. Quæ ad mores attinent, similia propè sunt atque in Saturno. nunc de Iunone dicatur.

De Iunone.

C A P. IIII.

CUM de Saturno verba faceremus superius, inter cæteros Saturni filios Iunonē etiā commemorauimus: nam duas tantum fœminas è Saturno natas fuisse accepimus, Glaucam scilicet & Iunonem. Erat id fœdus Saturno cum Titanis (ut dictum est) ut mares omnes, si qui nascerentur è Saturno, interficeret; at filias, ut imperio minime aptum genus, pro arbitrio ac voto educare licebat. Cum eodem partu Iupiter & Iuno nati fuissent, Iupiter (ut diximus) clam per Corybantes in Cretam deportatur; at Iuno, ut quæ sola eodem partu nata sit, Saturno oblata, quod facile creditum fuit. Atenim de loco ubi nata fuit Iuno ambitu, quod ab alijs scriptoribus in alio loco nata esse dicatur. Strabo libro nono scriptum reliquit Iunonem Argis natam esse, quod videtur significasse Homerus lib. 4. Iliadis hoc versu.

Ἥγηρ' Ἀργείῃ, ἧς Ἀλκίονος ἑστίν.

Iunoque Argiua, atque Alalcomenia Minerva.

Quam tamen Samiam Iunonem esse scribit Pausanias in Achaïcis, cum Samij Iunonem apud se natam esse dixerint apud Imbrasum fluium sub quadam vitice. At qui ut eadem in utroque loco nata sit, fieri non potest: communior tamen sententia est quod in Samo sit edita, cui sententiæ & Apollonius accedit, ut scripsit in primo Argonauticorum his verbis:

ὅ δ' Ἰμβρασίης ἑστὶν Ἥγηρ.

Ἥγηρ' ἑστὶν Ἰμβρασίης ἑστὶν Ἥγηρ.

Ast hic Imbrasia Iunonis sede relicta,

Parthenie præstans Ancus.

Nam cum Samus Melantheus & Anthemusa antea vocaretur, dicta fuit postea Parthenia, quia Iuno virgo in

illa

illa sit educata; ut scripsit Callimachus in libro *περὶ κτίσεων τῶν καὶ πόλεων καὶ κατονομασιῶν*, hoc est, de conditis & habitatis insulis, & ciuitatibus, & de illarum nominibus. quam rem explicauit etiam Apollonij Rhodij enarrator. Huius nutrices dicuntur fuisse Eubœa, & Porsymna, & Acræa Asterionis fluuij filia, ut memoriae prodidit Pausanias in Corinthiacis. Atque Olen poetam perantiquum carmina quædam in honorem Iunonis composuisse accepimus, in quibus scriptum erat, Iunonem ab Horis fuisse educatā. Idem Pausanias in Arcadicis Iunonem a Temeno educatam scribit, cuius etiam nutrices fuisse Oceanitides inquit Ouid. lib. 2. Metamorph.

At vos si læsæ tangit contemptus alumne,

Gurgite caruleo septem prohibete triones.

Nec defuerunt qui ab Oceano & a Tethye nutritam fuisse dixerint, quorum sententiam secutus est Homerus lib. 3. Iliadis, ubi inquit:

ἔμυ γὰρ Ὀκεῖν πολυφύβου παῖδά γαῖας,

Ὀκεῖον τε δῖαν γένεσιν, καὶ μετέγα Τηθύω.

οἱ μὲν ἐν σπέρσι δόμοισιν ἐν τῷ ἴδ' ἀνταίρου.

Oceanum visura peto namque vltima terra,

Vnde genus superis, vnà Tethymque parentem,

Qui me aluere suis domibus feliciter olim.

Habituauit igitur Iuno in Samo insula donec virgo fuit, cuiusce rei argumentum fuisse inquiunt; quod anniuersaria sacrificia ibi fieri solebant in nubentis Deæ morem, ut scripsit Lactantius. Quo autem pacto Iouis fratris facta sit coniux cum ad nubilem ætatem adolensset, ita fabulosè narratū est à nonnullis. Dicūt Iouē potiūdæ sororis desiderio arsisse, quam cum à ceteris Deabus seiunctam vidisset, cuperetq; ex eius conspectu euanescere & occultari, sese mutauit in cuculū, & in montē, qui Thronax antea, postea Cocyx ab ipso cuculo dictus fuit, euolauit. Iupiter igitur eo ipso die magnā tēpestatē excitauit, ad quē mōtē, Iuno cum sola esset, accessit, ibique consedit: ubi Iunonis adulter postea sacellū erectū fuit. Cum remens igitur ac frigēs cuculus ad Iunonis gēua aduolasset, ea illius miserrima uicula vēstē continuò circumiecit. At Iupiter resumpta prima figura rem habere com illa tentauit, quæ matrem verita, ubi se vxorem ducturum Iupiter promississet & iu-

raſſet, aſſenſi. quare apud Argiuos, qui maximo eam ha-
 bent in honore, in Iunonis templo, eius ſtatua ſedens in
 throno cū ſceptro, & cuculo ſuper ſceptro, erecta fuit, vt
 ait Dorotheus in libro ſecundo Metamorphoſeum. Lu-
 cianus autem in mortuorum dialogis ſcriptum reliquit
 ex inſtituto Perſarum & Aſſyriorum id feciſſe Iouē, qui-
 bus mos fuit vel ſanguine coniunctas vxores ducere. Poſt
 ea Iuno nuptiis preſecta fuit, atque cum Iunoni ante nu-
 ptias ſacrificaretur, ſel viſtimarū poſt altare abiicebatur.
 Hæc filios Martem, Argen, Ilithyam, & Heben dicitur ha-
 buiſſe, vt teſtatur Pauſanias in Corinthiacis. Atque Lucia-
 nus in iſdem dialogis Iunonē ſcribit citra vllū congreſ-
 ſum maris ē ſubuentaneo cōceptu grauidā, Vulcanū pepe-
 riſſe. Fabulati ſunt præterea fontem fuiſſe apud Argiuos,
 cui Canatho nomen fuit, in quo prodirum eſt Iunonem,
 vbi quotannis ſe lauarit denuo virginem fieri: qui ſermo
 manauit ab arcanis initiorū & myſteriorū, quæ ſolēni ritu
 apud illos fiebāt, vt ait Lyſimachus Alexandrinus libr. 13. re-
 rū Thebanarū, & Pauſ. in Corinthiacis. Fabulatur Iunonē
 aliquādo iratam Ioui in Euboeā receſſiſſe, quā cū Iupi-
 ter placare nullo pacto poruiſſet, ad Cithæronē adiit Pla-
 tæenſum regem, callidiſſimum tūc omniū mortaliū. eius
 monitu Iupiter ſimulacrum ē ligno fabricauit, quod veſti-
 mentis egregiē indurum plauſtro impoſuit, famāmq. edi-
 dit ſe Platæam Aſopī filiam eſſe ducturum, id intelligens
 Iuno zelotypia capta ad plauſtrum irruit, veſtes diſcidit,
 fraudem cognouit: quare ridens facilē cum Ioue in gratiā
 rediit, vt ſcripſit Dorotheus in lib. 2. narrationum fabulo-
 ſarum. Hæc eadem matrimoniorum præſes ab antiquis di-
 cebatur, vt ſenſit Vir. lib. 4. Æneid.

Iunoni ante omnes, cui vincla iugalia curæ.

Quæ idcirco quod præſet matrimonius, pronuba fuit ap-
 pellata, vt ait idem poëta;

Dant ſignum prima & Tellus, & pronuba Iuno.

& Ouid. in Phillidis epiſt.

Iunonemq. thoris quæ præſidet alma maritis.

Ferunt Iunonem lac Herculi infanti prebuiſſe quo im-
 mortalitatem aſſequeretur, cū illum idcirco Pallas ad
 illam aſuliſſet: quod innuit Lycophron in eo verſu;

μῦθον τῆς παλίας μῦθον δ' ἄλλων θεῶν.

Gratūmque cultori Tropicæ vber Deæ.

Nam fabulantur Iouem aliquando dormientis Iunonis vberibus Herculem infantem adinuisse, quo ab excusata reiecto, pars lactis quæ in cælum cecidit, viam inde vocatam lacteā fecit: at quod cecidit in terrā, fecit cæcida lilia, cū prius esset crocea. Hæc Dea tria loca præcipue dicitur habuisse, in quibus colebatur summa religione, quæ ipsa sibi gratissima esse memorat apud Homerum lib. 4. Iliad.

ἡ δ' ἡμέτερος ἔπειτα βῶντι πόρτιν ἦεν

ἢ τοι ἢ μοι πρὶς μὲν πόρτιν, ἢ τὰ τὰι ἐπὶ πόρτιν.

Ἀργὸς τε, Σπάρτην τε, καὶ Μυκῆναι.

At Iuno contra sic est exorsa vicissim:

Sunt mihi tres urbes dilectæ, Sparta, Mycenæ,

Atque Argos, quæ sacra ferunt mihi tempore in omni.

Enimvero cū multis aliis in locis magna religione Iuno colebatur, tū apud Eleos, vt ait Pausanias in Eliacis, quinto quoque anno matronæ sexdecim ludos instituebant, qui Iunonia vocabantur, atque virginibus pro ætate in classes diuisis certamen cursus proponebatur. Curebant primæ impuberes puellæ, mox grandiores natu; postremæ, natu maximæ, quæ ad Olympica certamina etiā accedebant, sed iis minora stadia proponebantur. Hypercheriæ Iunonis præterea delubrum extructum fuit apud Lacedæmonios, quo tempore Eurotas agrum Laconicum late diluit, ex oraculi responso. Hæc Iunonem Venerem etiā nominabant, cui vota facere matronæ pro filiarum nuptiis, vt pote pronubæ Deæ, consueverunt. Colebatur etiā Lacinia Iuno cognomento in agro Crotoniense, sicuti testatur Dionysius in libello de situ orbis in his carminibus:

ἡμετέρον πρὸ τῆς πόλεως ἰσθμίου Κρότωνος,

Ναὺ μὲν ἡ γὰρ ἐστὶν ἐν Ἀϊόλῳ ποταμῷ,

Ἐνθα καὶ κατὰ τὸν ἰσθμὸν ἡμετέρος ἡ πόλις.

Exigua vber colitur valde iucunda Crotonis;

Æseri vbi ad primas herbosi fluminis undas,

Alta Lacinia dis Iunonis templum videtur.

Hæc Deā cū calicolarum reginā putaret, cū scepro & diademate fingere mos fuit antiquorū. Fama est Iunonē infensā maximē omniū mortaliū Herculi fuisse, quod e pellice Alcmena natus fuisset, propter quam & vniuertū Thebanorum genus odio habebat; quare fuit etiā ab ipso Hercule vulnerata, vt testatur Homer. in lib. 5. Iliad.

ἐκείνην

τῆ δ' Ἡ' μὴ, ὅτε μὴ κερταγεῖται Α' μὴτε ὄντος
 δεξιτερὸν κατὰ μέσον εἶναι τῆς γλῶσσης βέλῃκα.

Passa Iuno, cum filius Amphitryonis

Dextrum ubi ferro percussit fortè trifurco.

Veruntamē cum infinitas propè difficultates, multaque pericula illi proposuisset, effecit ut immortalis eius gloria apud homines vigeret, neque ullus propè fuit, quin per Iunonis odium gloriosus inter mortales euaserit, & illustris, quando gloria omnis & rerum gerendarum præstantia non nisi in arduo & difficili loco sit constituta. Neque vlla fuit omnium Dearum quæ magis pellicum multitudine infestata fuerit, idcirco Numa apud Romanos lege sancivit nequa pellex Iunonis templum ingrederetur, his verbis: Pellex ædem Iunonis ne tangito: si tangat, Iunoni agnum fœminam crinibus dimissis cædito. Hæc, cum Dij cæteri territi ob metum Gigantum in Ægyptum aufugerent, ac alij aliam formam sumpsissent, in vaccam se convertit, ut est apud Ouid. lib. 5. mutationum;

Huc quoque terrigenam venisse Typhoea narrat,

Et se mentitis superos celasse figuris.

Duxque gregis dixit sit Iupiter, unde recurvis

Nunc quoque formatur Libycæ cum cornibus Hammon,

Delius in cornu est, proles Semeleia capro,

Felle savor Phæbi, ninea Saturnia vacca.

Pisce Venus latuit, Cyllenius Ibis ales.

Credita fuit esse diuitiarum Dea ab antiquis, quod etiam sensit Ovidius, ut est in Epistola Paridis:

Tantaque vincendi cura est, ingentibus ardent,

Iudicium donis sollicitare meum.

Regna Iouis coniux, virtutem filia iactat.

Ipse potens dubito, fortis an esse velim.

Huic Deæ candida vacca litari mos fuit, ut testatur Virg. lib. 4. Æneid.

Ipsa teneus dextra pateram pulcherrima Dido

Candentis vacca modica inter cornua fundit.

Fuit anser anis consecrata Iunoni & Inacho flumini exstimata, quia illud animal facillimè sentiat omnem vel minimū aeris morū. Fama est, quod Iupiter hanc Deam aliquando alrè suspenderit, pedibusque illius duas incudes appenderit, atque aureum vinculum iniecerit manibus

manibus. Tum verò cum Iuno penderet in æthere, Dii cæteri grauitè ferebant, neque soluere tamen potuerunt, vt testatur Homerus in lib. 6. Iliadis, his carminibus;

ὃ οὐ μέμνη ὅτε τ' ἐκὼς μοι ὑψόθεν ἔκ' ἀποδύνη
ἀκμονας ἤκαθ' ὄνα, καὶ χερσὶ δ' ἐδεσμέν' ἦλλα
χρυσέον ἀρρήκτον. σὺ δ' ἐν αἰθέρι κ' ἐπελυσσῇ
ἐκρέμω πλάσσει δὲ θεοὶ κατὰ καρδὸν ὀλύμπου,
λῶσαι δ' ἐκ ἐδύνατο πῶδας δὸν ἐν δὲ λαβόμεναι,
αἰσπασσέν τε τειγῶν δότ' ἐν ἡλῆ.

*An subit ut te suspendi, pedibusque ligatis
Incudes binas, manibusque ut vincula ieci
Aurea firma? leui sublimis ab æthere at ipsa
Pendebas, grauitè superi doluere, sed nullus
Soluere non poterat, capì quæcūque propinquum
De cælo ieci.*

Istud ipsū significauit aurea Homeri cathena, è qua pēdebant Dii omnes Iouem de cælo detrahè conantes; quorū tamen conatus fuit irritus, vt ait Homer. in lib. Iliad. 6.

στειλὴν χρυσέην ἔξ ὑρανὸν κρεμάσαντες,
πάντες δ' ἐξ ἀσπίδος θεοὶ, πᾶσαι τε διαίαι.
αἰὶν ἐκ ἀντροσσιγῇ ἔξ ὑρανὸν πεδύονδε
Ζηνὶ ὑπὸ τὸν μῆστρον, εἰ δ' εἰ μέλα ποτὶ ἀκέρμοισιν.

*Aurea sit vobis superi suspensa cathena
De cælo, hanc trahite, ò Diui, cælisque Deorum.
Sed non detrahè è cælo, neque vincere summum
Vlla Iouem poterit vis: labor omnis inanis.*

Per huiusmodi fìctas ambages rerum naturalium seriè declararunt poetæ. nunc scientiam & præcepta, nūc naturalium vires & principia, nunc vitæ humanæ rectè instituendæ rationem sub his fabularum arcanis integumentis occultarunt, quæ non poterant nisi à sapientibus, aut quibus sapiètes explicassèt, intelligi. Quid autè Iuno suspensa ita significet, & cur Iouem de Cælo Dii omnes detrahè nō possent, declarabitur paulo inferiùs. Attribuerūt antiqui nymphas quatuordecim Iunoni, quæ illius seruitio semper assisterent, vt ait Virgilius libro primo:

Sunt mihi his septem præstanti corpore nymphae.

Quarum omnium maximè Iridis seruitio utebatur. Huic Dææ sacer erat pæuo, quia propter illam cæsus fuit Argus à Mercurio, & in illam auem mutatus, vt ait Theodorus in libro Metamorphoseon, vbi Io custodirè mandato Iunonis. Illius currum idcirco sinxerunt antiqui à

pauonibus trahi, vt indicauit Ouid. lib. 2. Metationum

Habili Saturnia curra

Ingreditur liquidum pauonibus æthera pictis.

Idcirco Adrianus Romanorū Imperator in eo Iunonis templo, quod fuit in planiore Eubææ parte situm, inter cætera memoratu digna, quæ vifebantur, pauonem ex auro & lucidis pretioſiſſimiſque lapillis dicauit cum aurea corona & purpurea palla, vbi erāt cælate Herculis & Hebes nuptiæ argenteæ, vt ait Alcetas in lib. 2. deſpoſitorū in Delphis, & Pausanias in Corinthiacis. Multa & huic Deę tributa fuerūt cognomina, vel à locis in quib⁹ colebatur, vel à illis qui templa dicauerant, vel ab euentu rerum, vel à cæteris rebus huiusmodi; & ab officio Lucina, & Bellona: & à loco Argina, & Samia. Sic quia Hercules illi capram maſtaſſet, vocata eſt Ægophaga, cui apud Lacedæmonios hoc nomine mos fuit captā immolare. Sic Populonea, Lacinia, Hopliſmia, Bungea, Acrea, Hypercheria, Vnxia, Moneta, Calédaris, Februa, Fluonia, Domiduca, Cynthia, Interduca, Socigena, & alia complura his ſimilia.

Hæc illa ſunt quæ de Iunone fabuloſe ab antiquis ſūt tradita. Nunc quid ſub his fabulis contineretur, explicemus. Cur Iuno Saturni fuerit filia, dictū fuit cū de generatione elementorum ſuperius de Ioue verba facientes loqueremur. Hæc elementum aeris eſſe putabatur, vt in hymno in Iunonē patefecit Orpheus his carminibus

κρητὸς πόλις ἰσὶν ἐν γαίῃ ἀερόμορφο

ἢ ἐκ παλαιόθεν Διὸς θυγατὴρ μάχη,

ψυχρῆς αὔρας θυγατὶς παρέχουσα θεσπινεῖς.

Aerem oſtendens faciem Iuno alma, ſinu quæ

Cyaneo reſides, præbens mortalibus auras

Magna Iouis coniux faciles, ventōſq; ſalubres.

Quæ apud Virgilium etiā libro quarto ſe facultatē habere concitandorū imbrum & grandinū inquit hoc pacto;

His ego nigrantem commiſta grandine nimbū.

De ſuper infundam, & tonitru cælum omne ciebo.

Vbi enim Iupiter Iunonis amore incaluit, eamque complectitur, omnium pullulant herbarum fructuumque genera: aer enim niſi ſuperiorum corporum calore commoueatur, generare omnino non poteſt, quod ſignificauit Homerus in libro ξ. Iliad.

ἢ παρὰ τὴν ἀγρὸν ἑκαταμένης Κρόνου πατρὸς ἡν ὁ Ζεὺς ἐκείνην
 τοῖσι δ' ὅτι οὐκ ἔστιν ἡμεῖς ποιεῖν νομοῦντα ποιεῖν.

Sic ait: uxorem amplexus Saturnius hinc est,

Sub quibus alma parit tellus cum gramine flores.

Et quoniam aer nunc solum est per quem spiramus, per quem vivimus, per quem videmus, sed etiam qui nobis occultam vim naturalem in sanguinem præbeat, ut vel formidemus pericula, vel ea fortiter subeamus; idcirco Iunonem Timoris & Audentiæ potestatem habere crediderunt antiqui, ut Orpheus testatur in Argonauticis.

Δέμω δ' ἐνὶ πρὸς Ζῆνα θεῶν ἀνομήτορος ἦ' ἔν.

Terrorem his menti iniecit Saturnia Iuno.

Pertur in Samo insula nata & educata fuisse, quoniam saluberrimus ibi est aer. Hæc habuisse Horas nutrices dicitur, quia ita sibi vicissim succedunt elementa, ut assidue & singulis horis corrumpantur secundum partes, ac gignantur: quod nisi contingeret, periret omnino aeris elementum, cum tam facilis sit aer ad omnes mutationes. Educata fuit Iuno etiam ab Oceano & Tethye, vel à filiabus fluuij Asterionis, vel à nymphis Oceaninis, quoniam aer ex aquis præcipue rarioribus factis gignitur, quemadmodum è densioribus, terra. Hæc ideo ex Ioue peperit Vulcanum, quia ignem calefactus aer procreat, ut frigidior & densior, aquam: quod ita expressit Lucretius in lib. I.

Et primum faciunt ignem se vertere in auras

Ætheris, hinc imbrem gigni, terramque creari

Ex imbri, rursusque à terra cuncta reuerſi

Humorem primum, mox aera, deinde calorem.

Hæc eadem filios habuit Heben & Martem, tum quia temperies aeris causa est abundantiae & ubertatis rerum omnium; tum etiam quia affectus quodammodo aer diuinitus bellorum & discordiæ semina imprimat in animis mortalium: eandemque lætitiæ & pubertatis Deam putarunt, quod ea omnia bene affectus aer agat, inde dicitur:

Adſi Lætitia Bacchus dator, & bona Iuno.

Nequet placet Zeszeteria, qui Martem & Heben è Iunone natos putauit, quia frequentia bella propter salubria loca oriantur inter homines. Hinc Pronuba, hinc coniugij præfecta putabatur, quod aeris benignitas omnia in lucem euect: quare etiã iure credita est diuitiarum Dea. Hæc Iouis coniux, quia in ipsum aera calor æthereus agit, & quia

summa pars aeris propius accedit ad ætheream puritatē, ut ait Cic. in secundo de natura Deorū. Aer autem, ut Stoi-
ci disputāt, interiectus inter mare & coelū Iunoni nomini
consecratur, quæ est soror & cōiux Iouis, quod & similitu-
do est ætheris, & cū ea summa coniunctio. Effeminarunt
autē eum, Iunonique attribuerunt, quod nihil est eo mol-
lius. Ob eam mollitiē cū Dij in Ægyptum propter Gi-
gantum metum fugientes varias formas sumpserint, in
vaccam mutata dicitur, & à cuculo molli auricula dece-
pta. Hæc ligata fuisse à Ioue dicitur, quia aer sit inferior vi
naturali cum superiore corpore coniunctus, ut ait Plato
in Timæo. Incudes sunt aqua & terra, quæ videntur ex
ipso aere pendere, cū aer super his omnibus supernaret:
neque Dij omnes possent ipsam Iunonem ab his vinculis
liberare, quia tanta est Dei potentia, tantūque artificiū
in his mundanis corporibus cōiungendis, ut nulla vis vel
humana vel, diuina quidquam horum dissoluere possit,
nisi idem artifex qui ea fabrefecit. Idem significauit per
aurēam catenam: quæ est vis æthereorum & superiorum
corporum inter se diuinitus connexorum. Dicitur fuisse
ab Hercule vulnerata, quoniā grauissima semper ferē est
fortuna virtuti aduersaria, cū raro vtrunque sidera in a-
licuius ortu coniungere consueuerint. Nymphæ complu-
res Iunonis seruitio assilētes quid aliud significāt, quā
varios in acre mutationum euentus? Sacer est illi pavo,
quod superbum, quod ambitiosum, quod alta petens, vi-
pote aëreo temperamento animal, quod var iis coloribus
ornatum, quod multos habet oculos: quia superbi sunt,
ambitiosi, rerum arduarum appetentes, qui diuitiarum
Deam habent tutelatem, quos multos homines observa-
re necesse est ad rerum suarum custodiam. neque tamen
totum est corpus coloribus distinctum, sed quædam pars
deformis, cū nihil omnino felix possit cōtingere. varie-
tates autem colorum quid aliud significant, quā facul-
tatum iacturas, fortunæque multiplices vicissitudines, &
insidias ab externis, & amicorum carissimorumque mor-
tem & calamitates, quæ omnia intimam animi partē eo-
rū qui careris felices videntur, infestant. Huic Deæ tem-
plum in ea via quæ ducebat ē Phalero Athenas, sine fori-
bus aut tecto fuisse exstructū scripsit Pausanias in Atticis:
quod

quod quidem nihil aliud significat nisi Deam hanc nullū in locum esse includendam, cum Dea sit per quam spiramus ac viuimus. Hæc illa sunt quidem, quæ physicè de Iunone ficta fuerunt ab antiquis. Nunc quid horum possit ad mores retorqueri, vestigandum est.

¶ Quod attinet ad auream catenā, quod omnes Dij Iouem de cælo detrahere non possent, ego modò auaritiā, modò ambitionem esse auream catenam crediderim, quæ etsi potentissima est, multosque à vera Dei religione ad falsa dogmata retraxit, multasque sectas fœdum religionū à Christo solo veridico, Dei summi, sapitiæque summæ filio desciscientes, instituit; tamen viri bonum suo loco dimouere nō poterit, neque veritatē vltēpore labefactare, quæ aduersus omnes iniurias incōcussa persistit. Quī enim vir bonus verē existit, ille neque auitia, neque ambitione vlla loco dimouetur, quare vnusque sui potest experimentum habere, an vir bonus non nari possit, cum hæc sint tanquam indices lapides. Sic igitur neque Iupiter cum in rebus ciuilibus pro lege capitur, neque lex Christi, quæ est anima ciuitatū bene institutarum, neque iudices, vel præfecti vrbium, vel Imperatores si viri boni sint, dimoueri possunt de recta sententia largitionibus, cum possit ipsa lex, aut iudices, corruptores sceleratos homines labefactare. Non potest igitur Iunper suas opes, neque per eloquentiam Mercurius, neque blanditiis Venus, nec minis Mars Iouem de cælo deicere, neque quantuscumque fuerit reliquorum Deorum cœtus.

Chemici artifices præterea conati sunt nonnullas fabularum Iunonis partes ad suos ignes & ad sua vascula retrahere. Dicitur Iuno (inquit) Saturni & Opis filia Iouisque soror & coniux, & ante Iouem nata eodem partu, Reginaque esse Deorum & diuitiarum Dea, partibus & matrimoniis præfecta, quæ nihil est aliud quam aqua Mercurij, quæ Iuno nominatur. Saturni ea de causa est filia, quod ab eo & eius terra distillat ac manat. Hæc terra dat opes, siue aurum chemicum, quod vnā distillet Iuno & Iupiter, siue aqua Mercurij, & sal in ima parte vasculi vitrei ac in fecē relictus. Cum verò prius effluat aqua Mercurij è vasculo, nascitur Iuno ante Iouem. Præest

eadem partibus, quod, cum manat, Phœbum chemicum educit in lucem, unde Lucina etiam vocata est. Præfecta connubiis putatur eadem, quoniam media est coniungendis sulphureis humoribus Venere ac Marte scilicet: quæ, quod antequam manet, cum Ioue coniungatur, & ambo gignant solem chemicum, Iouis vxor vocata fuit. Regina deorum dicta est, quoniam illa regit, soluit, coniungit, separat ac reprimat metalla, quæ variis Deorum nominibus appellatur. Ac de Iunone satis, nunc de Hebe dicamus.

De Hebe. CAP. V.

CUM de Iunone loqueremur superius, dictum fuit Heben, quam Latini Iuuentatem vocant, Iunonis fuisse filiam. Huius patrem fuisse Iouem alij crediderunt, inter quos fuit Homerus, qui ita scripsit lib. 2. Odys.

τῷ δὲ μῆτρ' ἐστὶν Ὀνότης φίλῳ Ἡρακλῆϊ
ἑδωκέν' αὐτὸς δὲ μῆτρ' ἀδελφὰ τοιοῦτο θεῶσι
τέρπειτ' αἰ δαίμων, ὃς ἔχει καὶ ἰσορρογὴν Ἡβῆν,
πῶς δ' οὐ Διὸς μετὰ Διὸς ὃς Ἡβῆς χεῖρ' ὄντο δίδου.

Post hunc Alcida mihi nota accessit imago,

Is superos inter conuiuia læta frequentat.

Nata Iouis magni Iunonisque additur illi

Nunc Hebe coniux.

Alij, magis fabulosum Hebes ortum memorant: dicunt enim Iunonem aliquando ab Apolline in domum Iouis ad conuiuium fuisse conuocatam, atque inter alias epulas lactucas agrestes appositas fuisse, quas ubi comedisset, cum antea esset sterilis, repente sit gruida, atque Heben filiam postea peperit, ea cum pulcherrima esset, ac Ioui placuisset, iuuentuti præficitur ab ipso Ioue, & id præterea illi munus datum est, ut Ioui pocula ministraret, cui variis floribus compositum ferrum capiti impostum fuit. Verum tamen cum lapsa aliquando inter ministrandum fuisset, partesque pudendas omnibus presentibus ostendisset, ab illo officio remouetur, & Ganymedes Laomedontis Troiæ regis ab aquila in cælum Iouis iussu porratus, sufficitur. Quod Hebe pocula Ioui porrigere antea consueuerit, testatur Homerus, ita lib. 4. Iliadis.

μῆτρ' δὲ σφιν πότνη Ἡβῆ
Νέκταρ ἰών' ἔπειτ' ἐπὶ δὲ χεῖρ' αὖθις δίδου
ἑδίδου γὰρ ὁ Νέκταρ.

Hos Hebe venerabilis inter

Fundebas nectar pateris, hi protinus aurum

Excipere è manibus, seque inuitare vicissim.

Cum Ganymedes igitur ad id munus fuisset assumptus, tum Iuno grauitè tulit.

Et genus inuisum, & rapti Ganymedis honores.

Quod testatur etiam Cicero in libr. i. de Natura Deorum, ita inquires. At poëta quidem nectar, ambrosiam, epulas comparant, & aut Iuuentatem, aut Ganymedem pocula ministrant. Hæc fuisse aliquando Ganymedem vocatā ab antiquis testatur in Corinthiacis Pausanias nam antiqui Heben oblectationem seu voluptatē quæ percipitur in cōuiujs, vocarunt: quare Homerus in cōuiujs ministeriū illi attribuit. Apud Sicyonios & in Phliūtē Dia nominabatur, quibus in locis fuit eximiū illius fanū, & illa eximiē colebatur, vt ait Strabo lib. octauo. Memoriam prodiderūt antiqui, Herculi post absoluta certamina, cum in cælum ascendisset, Heben datam fuisse à Ioue in matrimonium: quare in ea regiuncula, quæ Horti dicebatur apud Athenienses, aræ in communi templo Herculi & Hebe consecratæ fuerunt, vt ait in Atticis Pausanias: quæ, vt ait Apollodorus lib. 2. illi Alexiaren filiam & Anicetum peperit.

¶ Hæc breuiter de Hebe, nunc sententiam ex his eliciamus. Ego Ciceronis opinioni sanè facilè accedo; qui ita scribit in libro primo Tusculanarū disputationum; Non enim ambrosia Deos, aut nectare, aut Iuuentate pocula ministrante letari arbitror: nec Homerum audio, qui Ganymedem à Diis raptum ait propter formam, vt Ioui pocula ministraret. Non iusta causa, cur Laomedonti tanta fieret iniuria. Fingebat hæc Homerus, & humana ad Deos transferebat. Quo pacto Hebe Iunonis filia dicitur? quoniam è felicissima æris temperie omnia herbarum, arborumque genera pullulant, & pubescunt. Nam quomodo sine parente Ioue vel nasci, vel Iunonis filia esse poterit? nulla est æris temperies, quam non efficiat ætheris calor ex motu, cuius omnis inferiorū corporū actio ex agitatione superiorū proveniat. Quis enim potest ær aliquid ad ortū euocare, nisi solis æther gq; regionis calore cōcitus istud ipsū efficiat? Quippe cum litigū & amicitia nō solū principia sint ortus & interitus rerū, vt sapiēs credidit, ve-

rùm etiā omnia nata conseruent, quibus suas vites æquē impertiuerint. *Marris* soror *Hebe* esse dicitur, quoniā vbertas rerum omnium, & fertilitas agrorum ex eiusdē aeris temperamento oriatur, ex quo etiam bella & illorum omnium deuastationes. *Mars* præterea bonitate regionū alitur, cum nemo prope de sterili & inope regione contrédat. Quod autem esis lactucis agrestibus *Iuno* facta est grauidā, quid aliud significat, quā ex ipsa aeris temperie natam fuisse *Heben*? *Iuno* ubi est conuiuium accepta ab *Apol*line in domū *Iouis*, nimio calore solis exarsit ac ætheris: quare agrestes lactucas, quæ frigidæ sunt, comedit, ac fit pregnās. Quis non videat per hæc aeris temperiem significari? qui ubi plus æquo incaluerit, frigus experit & symmetriam ad res generandas. Inde nascitur *Hebe*, quæ iuuenturi tam plantarum quā animalium præest. Hæc ubi lapsa fuisset dum ministraret, pudendāsque partes superis ostendisset, priuata est à *Ioue* eo munere quod propter pulchritudinem obtinuerat: hoc quid est aliud, nisi cum folia deciderunt arboribus, iuuentutē & honorem plantis delatū? quæ si cum priore conditione comparentur, turpes sūt, & parum decoræ. Eo tempore *Ganymedes* in eius locum subrogatur, qui nihil aliud quā hyemem significat, quæ dicta est etiam à pluuiis: quare & in *Aquarium* signū denique *Ganymedes* conuersus est. Hæc ea sunt, quæ mihi spectare videbantur ad naturales rationes.

¶ Quod attinet ad mores, ita intelligendum censeo, gratiā atque fauorem Principum rem esse inconstantissimā, quippe quibus aliud pulchrius alio tempore appareat: neq; vlla res est illis tantopere iucunda, cuius non breui tempore nascatur satietas. Hæc leuitas in illis est præcipuè principibus, qui fortunæ ornamentis cæteris præstāt hominibus, at prudētia animi illorum volgo adæquatur: nam facultatū copia multos facit insipientes: Apud sapientes verò principes omnis turpitudine vel exterorum vel familiarium potest animū vel benevolentissimum alienare, quia pulchritudo omnis ad integritatem morum & æquitatem & innocentiam transferenda est, sine quibus virtutibus omnino est ex oculis viri boni remouenda. Ac de *Hebe* satis. nunc de *Vulcano* dicamus.

De Vulcano. CAP. VI

VULCANVS, sicuti dictum fuit, Iunonis fuit filius, vt testatur Hesiod in Theogonia;

Ἡ ἢ δ' Ἡ φαιστον κλυτὸν ἐν φιλότῳι μῆρσιν

Γένετο.

Vulcanum peperit Iuno coniuncta in amore *Prestantem,*

Hunc, vt dictum est, quidam voluerunt subuentino conceptu fuisse genitum sine patre, quem tamen Homerus ē patre Ioue Iunonēque matre natum esse putauit. Neque enim fieri potest vt natus sit sine maris desiderio, vt ostendetur, neq; fieri potest rursus vt frustra Iuno marem tāto perē cupierit. Sed audiamus quemadmodum incredibili propē furore & desiderio maris concitentur fœminæ, quę subuenticos concipiunt:

Continuoque audis ubi subdita flamma medullis,

Vere magis (quia verē calor redit ossibus) illæ

Ore omnes versæ in Zephyrum stant rupibus altis,

Exceptantque leues auras: & sæpe sine ullis

Coniugiis vento grauide.

Num tantum maris desiderium frustra Iunonem inuasit? ō infelicissimam Iunonem, si neminem neque Deorum, neque hominem inuenire potuit, cū adeo stimulis libidinis agitaretur, qui suo desiderio satis faceret. Fuerunt qui dixerint Vulcanum Iouis fuisse filium, qui cū deformis natus esset, fertur à Ioue in insulam maris Ægæi Lemnum præcipitatus, vt ipse de se ipso testatur apud Homerum in primo libro Iliadis:

ἦ δὲ γὰρ με καὶ ἄλλοι' ἀλεξέμεναι μεμνηότες,

πῶς ποδὸς τεταγῶν δὸς βουλῇ θεοπροπίο.

πάν δ' ἡμᾶς προσέειπεν, ἄμει δ' ἡελίῳ κατὰ δ' ἡμέτερον

κλειώπιδον ἐν Λημνῷ, ὅστις δ' ἐπὶ θυμῷ ἐκείνῳ.

Me quoque de cælo pede iecit Iupiter olim,

Contra illum auxilium misero ut mihi ferre pararem,

At ego cum cælo, Phæbōque cadente ferebar:

In Lemnum ut cecidi vix est vis ulla relicta.

Quod autē diu fuerit in Lemno Vulcanus Iunonis Iouisque filius, ita scripsit Cicero lib. 3. de natura Deorum: Vulcani item complures, primus Cælo natus, ex quo Minerva Apollinē eum cuius in tutela Athenas antiqui historici esse voluerūt: secūsus Nilo natus, Opas, vt Ægyptij appellant, quem custodem esse Ægypti volunt: tertius ex tercio Ioue & Iunone, qui Lemni fabricę traditur præfuisse:

quartus Mænalius natus, qui tenuit insulas propter Siciliam, quæ Vulcaniæ nominabantur. Verùm Lucianus in dialogo de Sacrificiis fabulâ hanc non sine risu recitat, quod Vulcanus ita fuerit e cælo præcipitatus; *καὶ ἐκείναι γὰρ ὡς τὸν Διὸς τὸν ἑσπερίου αὐτὸν ἐκείναι, ἐξ οὐρα καὶ ἐπὶ τῇ αἰσχροῦ, καὶ ὡς ποιεῖτε, ἐπὶ ἐσπερίου αὐτὸν ἐκείναι, ἐπὶ τῇ αἰσχροῦ, ἐπὶ τῇ αἰσχροῦ, ἐπὶ τῇ αἰσχροῦ.* Claudium factum esse inquit ab eo casti, cum de cælo fuit à Ioue præcipitatus; ac nisi Lemnii, rectè facientes, cum ferreitur adhuc, illam excepissent, mortuus esset, omnino nobis Vulcanus, tanquam Affryanax cum cecidisset e iuni. Myrtilus libro primo rerum Lesbicarum memoriæ prodidit Lemnum idcirco fuisse consecratam Vulcano existimatam, quia calida sit quædam vis terræ eius insulæ, quam etiam sigillatam vulgo medici appellant, cuius usus vermes necat, si fiat ex ea lutum cum vino albo; atque non parum prodest illis etiam qui venenum hauserunt, multasque alias facultates prætereâ obtinuit. nam non solum res philosophicæ, sed etiam medicæ aliquando per fabulas ab antiquis explicabantur. At Homerus in hymno quem scripsit in Apollinem, non à Ioue sed à Iunone Vulcanum præcipitatum fuisse de cælo memorat, ac in mare decidisse, fuisseque non à Lemniis, sed à Thetide educatum, qui Iunonem ita narrantem factum introducit in his;

*παῖς ἐμὸς ἦεν οὗτος ἰβνὸς πόδας, ὅς τινος αὐτῇ.
 ἦν ἡ δὲ γέννησις ἐκείνη, ἡμεῖς αὖτε πόντος.
 ἀλλὰ δὲ Νηπῖος δοξαίης ὅστις ἀργεῖον ἔλα
 δέξατο, καὶ μετὰ δότι καὶ τὴν γέννησιν καὶ τὴν.*

*Ipse meus natus claudus Vulcanus, ego ipsa.
 Hunc peperit, manibus capiens & in aquora iecit.
 Filia mox capit Nerei Thetis alma marini,*

Germanæque adiit, quibus hunc portauit alendum.

Alij dixerunt fuisse à limiis educatum. Neq; mirari convenit, si cum de Ioue superius loqueremur, paucos filios illi tribuimus, cum præter supra dictos Mercurius quidam, & Venus, & alij nonnulli eius filij extiterint: quoniam ita obscuri fuerunt, ut eorum nomina penè deleta & extincta sint eodē quo vita die. Memoriæ prodidit in Atticis Pausanias, Vulcanū iniuriæ acceptæ à matre minimè oblitum auream sellam cum occultis quibusdam vinculis dono matri misisse quæ, Deam, cum affludisset, statim implicauerunt:

terunt: quod etiam Plato innuit in secundo de rep. *ἢ τὸ ποιη-
ταὶ εἶναι τοῦτον ἀναγκαστὴν λογοποιεῖν*. H' *οὐκ ἔστι δ' ἰσομοῖς ἑαυτοῦ ψῆς, ἢ
ῥαυτοῦ ῥιψῆν ἑαυτοῦ πατρὸς*. Atque poeta cognoscendi sunt ut modera-
ta utantur oratione, ut Iunonis vincula à filio, & à patre *Vulca-
num deiectum*. Habuit vxorem Vulcanus Aglaiam vnam è
Gratiis, ut ait Ilacius. Communior tamen est hominum sen-
tentia, quòd Venerem è Lemno duxerit: quare Virgilius
eam vxorem Vulcani nominavit hoc pacto in octauo *Æ-
neidos*:

*At Venus haud animo nequiquam exterrita mater
Laurentiumque minis, & duro mole tumultu,
Vulcanum alloquitur, thalambque hæc coniugis aureo
Incipit, & dictis diuinum infpirat amorem.*

Hūc Deū facē ferre in nuptiis inquit Euripides in Troadib.
cūm faces accensę ad nuptias afferri solerent, vt patet ex his:
H' οὐστ' δ' αὖθις ἔτι καὶ γαμοὶ βεβήκοι.

In nuptias mortalium Vulcanus fers Faces.

Certamina curren-
tium præterea cum accensis facibus
in honorem Vulcani celebrabantur,
quæ dicebantur Lampadophoria,
de quibus ita mentionem fecit Herodotus
in Vria; καὶ οἱ τῷ Ἑλλήσιν ἐκ Λαμπαδοφορίαν, πλὴν τοῦ Ἡρώδου
pud Græcos Lampadophoria, quæ in honorem Vulcani peragunt.
Erat horum certaminum consuetudo ut
currentes summo studio conarentur
accensas faces ad metam vsque deferre:
at cui fax esset extincta, ille cum infamia cessabat à cursu.
Si quis cum accensa face fuisset à se-
quente superatus currendo, lege cer-
taminum cogebatur sequenti accen-
sam lampadem tradere: quam rem
indicauit Lucretius in libro secundo
ita scribens:

Et quasi cursores vitae lampada tradunt.

Nam si quis rectè consideret, huic certamini similima vni-
uersa vita mortalium videbitur. Fuit autem ea de causa cer-
tamen Vulcano cum igne institutum, quòd is ignem inue-
nisse à nonnullis creditur, vt testatur Zezes in historia 335
decimæ chiliadis. his versibus:

Ἡ φωνὴ τῆς Αἰγύπτου ἐν χερσὶ τοῦ τῆ Νῶε,
ὃς Νῶε καὶ Διόνυσος καὶ Ὁσίου καλεῖται,
ἐρεῖρε πῦρ καὶ τῆρας δὲ τοῦ ἐν πυρὶ ὀπῶσαι.

Vulcanus quidam Aegyptius temporibus Noe,
Qui Noe & Dionysius & Osiris vocatur,
Tulit ignem, & artes ex igne quas sunt.

Veruntamen in Prometheis quoque & Panathenæis sacrificiis lampades pari ratione ferebantur. Et quamvis multi fuerint Vulcani, nos, sicuti de Ioue loquentes fecimus, omnes vni res gestas reliquorum tribuentes, communem scriptorū opinionem sequemur; qui solum ferè Iunonis & Iouis filiū nominare solent. Neque. n. multum differre putamus, ad suscepti laboris utilitatem, hic ne an ille huius nominis hoc vel illud fecerit, modò factum fuisse dicatur à Vulcano. Non. n. historicas narrationes, aut res gestas nunc scribimus: sed antiquorum fabulosa figmenta explicare contendimus. Veruntamen neque illud est sine controuersia, quòd Vulcanus ignem primus inuenerit. cū illius inuentionem nonnulli Prometheo ascribant. ac Lucretius multò his probabiliorē inuenti ignis rationem attulit in lib. 5.

Illud in his rebus tacitus ne forte requiras,

Fulmen detulit in terras mortalibus ignem

Primitus, inde omnis flammarum diditur ardor.

Illud fortasse contigit, quòd igne ita inuento primus Vulcanus eas artes quæ fiunt per ignem, inuenerit: qui cū per ignem durissima metalla in varias formas diduceret; creditus est igni imperasse, & fuisse ignis Deus, quem tamen succedentibus temporibus ignem etiam esse putarunt, ut sensit Orpheus in eo hymnos;

Ἡ' ὅαυς' ἰβερμίδου με, μεταδυνὸς ἀκράματος ποδῶ,

λαμπρύων φλογὸς αὐρῶς φαείσι μερῶτε δαίμων.

Vulcanus & prestans, & fortis, flamma perennis,

Flammatis auris splendens peramabile numen.

Verūm quid opus pluribus? ut antiquorum consuetudinem intelligamus, & quòd ij varijs nominibus Deorum rem eandem nominarunt, huc ascribenda existimavi carmina quædam ex minore Cratere Orphei ad hanc rem valde spectantia: in quibus quid sint Dij non nulli exprimitur;

Ἑρμῆς δ' ἰρμύων ἥδ' ἅπαντων ἀγγέλων ὄντι

Νύμφαι ὑδῶρ, ποδῶ Ἡ' ὅαυτος, σὶ τοις Διμήτωρ.

πὶ δὲ θάλασσαν Πισχιδάων μέγας, ἡ δ' Ἐνοσίχθων.

καὶ πόλεμος καὶ Ἀρεὴ, εἰδὼν δ' ἔς' Ἀρεοδίτην.

οἶνος, τὸν φιλέεισι θεοὶ θνητοὶ αὖ ἀθανάτοισιν.

καὶ τε βροτοῖς ὄντι λυγρὸν κακὸν ὅσον πάσιν,

παντοχρῆς Διόνυσος ἑὸν ἔργον ὡς πάσιν

ἡδύς τε, πάσιν ἐπ' εἰλαπίνῃσι πάρεστι.

καὶ Θέμις, ἥ ποτ' ἀπασὶ θεμίσσει τὰ δίκαια.

ἥλιος ὃν ἡγελέουσιν Ἀπόλλωνα κλυτότοξον,
Φαίβον ἐκὼς ἐλαττω, μάλιστα πάντων ἐκέρχον·
ἐν τῷ ἑαυτοῦ νόσῳ Ἀσκληπιόν· ἐν ταῖς δὲ πάντα.

*Nunius interpres Cyllenius omnibus ipse est:
Nymphæ aqua sunt, frumenta Ceres, Vulcanus at ignis.
Est mare Neptunus canentia litora pulsans,
Mars bellum, pax alma Venus, mortalibus ipse
Taurigena, & superis animi, curæque leuamen,
Corniger est Bacchus, conuiuia læta frequentans:
Aurea iusticiamque Themis, rectumque tuetur.
Sol est mox idem contorquens spicula Apollo,
Eminus & peragens, & Diminator, & Augur;
Morborum expulso Deus est Epidaurius, Ista
Omnia sunt unum, sunt plurima nomina quauis.*

Sic etiam suauissimus poëta Mænaner stellas & elementa
ex Epicharmi sententia Deum fuisse creditum inquit his
carminibus:

Ἐπιχαρμος ὕδωρ, ἄστρα, γῆ, πῦρ, ἥλιον,
αἰέμοις, σελήνῃ, ἢ θεὸν ποτ' ἱμῶσιν.
*Aquam, Deum, terramque, Solem, sidera,
Ventisque, Lunam, ignemque Epicharmus asserit.*

Atque Orpheus in hymnis Vulcanum, Solem, & Lunam, &
astra, & lumen purissimum atque æthera ipsum nominauit,
ut est in his:

Αἰθήρ, ἥλιος, ἄστρα, σελήνη, καὶ ἀμύμονος.
Æther, Sol, lumen purum, idem sidera, Luna.

Neque minus luculenter sanè hoc explicauit præclarus ille
& suauis poeta Hermesianax, ubi ita cecinit:

Πλάτων, Πρότερόν, Δημήτηρ, Κύπρις, Ἐρμῆς,
Τριτωνες, Νηρεὺς, Τιθίς, καὶ Κυανοχαιτης.
Ἑρμῆς δ' Ἡ' φαιδός τε κλυτός, Παν, Ζεὺς, τε καὶ Ἡ' ρη,
Ἀρτεμις, ἡ δὲ ἐκέρχος Ἀπόλλων, εἰς θεός ἐστι.
*Pluto, Persephone, Ceres, & Venus alma, & Amores,
Tritones, Nereus, Tethys, Neptunus, & ipse
Mercurius, Iuno, Vulcanus, Iupiter, & Pan,
Diana, & Phæbus iaculator, sunt Deus unus.*

Cum igitur Vulcanus artes illas excogitasset quæ per ignem
exercentur, ac Deus ignis fuisset creditus, Ætnæ montis ca-
uernas, in quibus magna vis ignis subterranei exæstuat,
Vulcani officinam esse crediderunt antiqui, ubi Ioni fulmi-
na fabricaret. idcirco Agathocles in iis commentariis

quos de arte Ferraria Vulcani scripserat, duas fuisse insulas narrat apud Siciliam, quarum altera Hiera, altera Strongyla vocabatur, in quibus per diem ac noctem ignis assidue emittebatur: cum tamen in septimo Hittoriarum alteram fuisse Aeoli, alteram Vulcani dixerit. idcirco Apollonius etiam Rhodius in lib. 4. Argonaut. ubi de Lipara & Strongyla loquitur, ibi fuisse Vulcani incudes scribit his carminibus;

*ἄλλ' αὖτ' ἐπειτα
ἐλθεῖν εἰς ἀκτὲς, ὅθι τ' ἀκάντες Ἡφαίστιο
χαλκίους ἐμβαλόντι ἀεζώνοντα τυμὸν ἑαίν.*

tum rursus adire

*Littora, ubi resonant percussa pondere vasto
Vulcani incudes sumique exaestuat unda.*

Hanc eandem rem expressit Iuuenalis breviter suauissimis his carminibus in Satyra tertia post decimam;

*Et primatus adhuc Ideis Iupiter antris:
Nulla super nubes conuiuia cœlicolarum,
Nec puer Iliacus, formosa nec Herculis uxor
Ad cyathos, & iam siccato nectare te gens
Brachia Vulcanus Liparæa nigra taberna.*

Fuit autem Lipara præpotens, imperiûmque latè habuit, cum coloniam Cnidiorum accepisset, quæ vocabatur prius Meligunis, & opima spolia multa deposuit in Delphis. Habebat autem terram feracem alumniois, & multas aquas calidas, tanquam Sicilia & ignes erumpentes. Inter hanc & Siciliam fuit insula, quam Vulcano consecratam dixerunt, tota saxosa & deserta & ignifera. habuit tres voragines tanquam tres hiatus ignis, quorum è maximo flammæ ignitas massas euomebant, sed postea sunt obstructi, ex illorum obseruatione cognitum est, quod flammæ à ventis excitabantur, quæ & ibi erant & in Aetna. Neque hoc est absurdum credendum, quando venti gignuntur ac nutriuntur initium sumentes è marinis vaporibus tanquam à proxima materia & actu. Dictus est maior hiatus habere ambitum quinque stadiorum. quod si Notus esset afflaturus, caligo turbida circa insulam dispergebatur tanta ut Sicilia prospici non posset: sin Boreas flamma in altum efferebatur ab ipso hiatu, fiebantque maiores fremitus: sin zephyrus, media quædam ratio seruabatur. Reliqui hiatus erant consimiles, at vi vaporum longè erant inferiores, atque è differentia fremituum

& è loco vnde incipiunt flatus & flammæ & nebulae, significabatur mutatio ventorum flaturorum vel tertio ante die. cum autem non esset è Lipara soluendum, prædicebatur, futurus ventus à Vulcano vt quidam voluerunt, vt alij ab Æolo, neq; cognoscebatur aliter euenire, inde proditum est memorie à fabulosa antiquitate Vulcanum fuisse ignis Deum, atq; Æolum quæstorem regemq; ventorum: quod sub ænigmate proferebatur, vt scriptum reliquit Diocles in rebus fabulosis scripsit etiam Posidonius circa solstitium æstiuum inter Hieram & Euonymam per auroram mare aliquando visum esse in sublime elatum, atque sic aliquandiu constitisse assidue tumefactum, ac postea resedisse. Qui ausi sunt adnauigare, & calore & fœtore repullos ab vnda reiectosq; refugisse, vidisseq; pisces mortuos, multos post dies mare cœnosum apparuisse, exhalauisseq; flammæ & fumos & caliginem, atq; postmodo coaluisse, fuisseque compactum simile lapidibus molaribus. Nonnulli voluerunt Vulcanum peritissimum fuisse illius diuinationis quæ fit per ignem, quæ pyromantia à Græcis nominatur, sicuti Nereus habitus est inuentor hydromantiæ, diuinationis per aquam scilicet. Hic Vulcanus creditus fuit in ea insula Lipara & diis multis arma fabricasse, & Ioui fulmina facere, vti dicebam: cuius famuli erant Brontes, Steropes ac Pyracmon Cyclopes, vt scripsit Virgilius lib. 8.

*Insula Sicantium iuxta latus, Æoliaeque
Erigitur Liparen, fumantibus ardua saxis:
Quam subter specus, & Cyclopum exesa caminis
Antra Ætnæa sonant: validique incendibus iæsus
Audiri referunt gemitus striduntque cauernis
Stricluræ chalybum, & fornacibus ignis anhelat:
Vulcani domus, & Vulcania nomine tellus.
Huc tunc ignipotens cælo descendit ab alto,
Ferrum exercebant vasto Cyclopes in antro,
Brontesque, Steropesque, & nudus membra Pyracmon.
His in formatum manibus iam parte polita
Fulmen erat: toto genitor quæ plurimum cælo
Deiçit in terras.*

Ex quibus patet vbi haberet officinam Vulcanus, & qui essent eius ministri, & quod esset eorum officium. scriptum reliquit Iulius Pollux lib. 5. canem ænclæ eximie pulchritud-

dinis à Vulcano fuisse fabricatum, quem cum viuum fecisset postea, Ioui largitus est: Iupiter illum dono dedit Europa, illa Procridi, quæ Cephalo: atque is canis postea fuit à Io uel in lapidem conuersus. Huic leones consecratos fuisse quidam tradiderunt propter vim ignis. Fabulantur præterea de Vulcano, quod ubi arma Ioui aduersus Gigantes fabricasset, pro suæ diligentia laborisq; mercede Mineruæ nuptias expetiuit. illi cum Iupiter perpetuam incorruptamq; virginitatem iuratus concessisset, neq; tamen huic abnuere posset, quia per Stygiam paludem iurasset, se quidquid peteret esse daturum; Mineruam clam monuit ut suam virginitatē defenderet, atq; huic quod peteret, se concedere dixit. Deinde cum Minerua Iouis monitu Vulcani desiderio ac libidini reluctaretur, Vulcani semen dicitur in terram cecidisse, unde natus est Erichthonius, quod nomen & contentionis & terræ nomen intra se continet. Habuit communem aram cum Prometheo Vulcanus, quia crediderunt nonnulli ignē à Prometheo, at artes per ignem à Vulcano fuisse repertas. Huic insulam Lemnum tribuerunt, quod in ea insula primum & ignis & armorum faciendorum ars fuerit inuenta, sicuti scriptum fuit ab Hellanico in commentariis de ædificatione Chij. Nam cum multo antiquior Vulcano fuisset Prometheus, is iccirco ignifer Titan à Sophocle dicitur in *Ædipode* in Colono;

ὅν δ' ὁ πυρφόρος θεὸς

Intus ignifer Deus

τὴν Πρωμηθεύ.

Titan Prometheus.

Memoria prodidit Sophoclis enarrator de *Lyfimachide* sententia multo antiquiorem fuisse Vulcano Prometheus, atque illius statuam cum scepro effingi solitam, aramq; communem fuisse utrique in base. Homerus præterea in hymno quem scripsit in Vulcanum, illum fabricandi inuentorem vana cum Pallade autoremque putauit, ut patet in his;

Ἡ φάσιν κλυτὰ τεύχεα κ' αἰεὶ θεὸς μέσση λίγχα,
ὃς μετ' Ἀθηνᾶς γλαυκῶπιδος ἀγλαὰ ἔργα
[αἰθεράτοις ἐδίδαξεν ὅππ' ἕδοντο, οἱ τε πάρος ποτ'
αἰεὶς νῆα τὰ λαοκρονεῖν ἐπείνουν ἡνὶ Διὶ.

Arte mihi clarum Vulcanum dicite Muse.

Plurima mortales docuit cum Pallade ut olim

In terris, homines speluncas more fecarum

Incoluere prius vitantes frigora cæli.

Deinde cum Iupiter pro igne à Prometheo rapto magnas
calami-

calamitates hominibus machinaretur, hic Pandoram Iouis iussu, formauit, vt ait Hesiodus in operibus & diebus, cum aqua rigasset, vt est in his,

ἡ δ' αἴψαν δὲ κέλευσε περικλυτὸν ὦντι τέλει
 γάμον ὄφει φορέειν.

*Egregium iussit Vulcanum spargere lymphæ
 Continuò terram.*

Fabulantur Venerem huius vxorem fuisse; quæ cum maritum ob deformitatem corporis & claudum non magnopere amaret, dum is esset fabrilibus operibus intentus, clam cum Marte bellorum Deo congredebatur, adulteriumque committebat: Gallumque iuuenem sibi dilectum adolescentulum secum Mars adducebat custodem, quem relinquebat ad ostium, vt aduentantes nuntiaret, obseruaretque Solem precipuè, quem maximè omnium Deorum Mars metuebat ne rem Vuleano indicaret propter singularem inter illos amicitiam. at Gallus fertur in somnum versus fuisse: quare nemine præsciente Sol rem conspexit superueniens, Vulcanoque indicauit. Illud demum supplicij à Marte Gallo illatum est, vt in animal sui nominis verteretur, quare nunc etiam solis exortum insigni vociferatione indicat, quasi Marti significaturus vt solem caueat. Vbi sol igitur rem persensisset, Vulcanoque indicasset, is tenuissimum rete ferreum confecit, & circa thorum ita tetendit, vt conspici non posset. Mox utrosque nudos in illo rete implicatos omnibus Diis ridendos exposuit. quam rem explicauit Ouid. in libr. 2. de arte amandi;

Fabula narratur toto notissima cælo,

Mulciberis capiti Marsque Venusque dolis.

Quam rem etiam Hom. multis carminibus complexus fuit in lib. 3. Odysseæ. Ex hoc adulterio nata est Hermione tutelare numen, vt ait Plut. in Pelopida. Habuit Vulcanus filios Ardalum, qui cellam fecit Musarum apud Trœzenios, & à quo tibiam inuentam ferunt: Brotheum, qui irrisus ab omnibus propter deformitatem oris in ignem se coniecit, vel morte infamiam deuitorum: Corynetam Æthiopem, qui nomen dedit Æthiopiis, cum ante illum Ætherij dicerentur, vt Arist. lib. 4. de fluminibus: Olenum, à quo vrbs vocata est Bœotix: Albionem, Morgionem, Ægyptum à quo dicta est Ægyptus: Periphemum, Erichthonium,

Acúmque, & alios complures ex variis scēminarum Dearúmque congressibus.

¶ Atque hæc ea sunt ferè quæ de Vulcano fabulati sunt antiqui, nunc quid sub his ambagibus verborum occultaue rint antiqui perquiramus. Atque illud primum, quòd è sola Iunone subuentaneo conceptu natus sit Vulcanus, vt ait Plato in Cratylo, qui *παρὰ τῆς Ἰούνης* siue luminis præses, fieri omnino non potest, nam præter id quod inauditus est in scēminis huiusmodi conceptus, quæ cū Veneris titillationibus infestantur, facillè medicinam suo dolori inuenire solent: tū si sit ignis Vulcanus, qui ex aere procreatur, vt esse omnium elementorum naturam accepimus à sapientibus, quæ ex sese vicissim oriuntur; certè nulla fieri potest ignis ex aere generatio nisi per calorem, ac superiorum corporum morum. Neque Iuno si consistere possit, & à nullo vi externa calefiat, vllum Vulcanum vel Martem vel Heben è se gignet: quia calor artifex est, marisque locum obtinet in rerum naturalium generatione. quare cū pro igne illo purissimo ac sublimi corpore, quod purissimum est elementorum omnium, capitur; Vulcanus ex Iunone & Ioue, siue ex aere superiorum corporū motu calefacto, nasci dicitur. Idem è cœlo deiectus à patre dicitur, vel (vt alij maluerunt) à Iunone propter deformitatem, quia ignis ille qui in nubibus cogitur, cū è crassiore materia constet, si conferatur cum eo qui sublimis est, & in purissima supremæque regione constitutus, crassus est & deformis, & vix dignus vt ignis nominetur; & illa de causa ad impuriorum corporum locum, tanquam ex illegitima possessione depellitur, & vi superiorum corporum, & ab ipsa superioris aeris natura. Alij maluerunt Lemnum illi fuisse dicatam, & illum collem, in quem præcipitatus fuit, propter calorem ac sterilitatem loci, qui cū sit exusto similis, nullam omnino plantam producit, nam nimius calor loci cōburit, at non procreat. Hic educatur à Thetide & à marinis nymphis, exceptus, quoniam ex humore & cum illo vniuersa ignis materia colligitur. Enimvero cū terra omnium sit diuinarū mater, aurea sella fingitur, cui Iuno sit Vulcani artificio alligata: hoc quid significat, nisi partem illam aeris, quæ propinquior est terræ, & impurior, superiorum corporum motu non agitari, quippe quòd intra montium vertices includatur, sed propè firmam esse & alligatam

terræ?

terra? non enim facile vi superiorum corporum extenuatur, sed tanquam aquarum stagnum consistit. Vxorem Aglaïam & Venerem habuisse dicitur, quia è calore & humore vniuersa rerum humanarum generatio fit, quorum omnium semper intelligenda est symmetria. Nihil est enim aliud Aglaïa, quàm splendor & vbertas rerum quæ calorem ipsum consequitur, quod etiam nomen ipsum significat. Et quoniam nulla esse potest in rebus humanis naturalis procreatio sine calore, ea causa fuit cur faces in nuptiis accenderentur, quibus præesse putabatur Vulcanus. Effectus est præterea ut qui currerent in Lampadophoriis, extinctis facibus cessarent à cursu, quia cum cessauerit calor, rerum omnium vita extinguatur, & cessat. At quod si posterior priorem cursu superasset, ille prioris accensam lampada caperet, id ad successionem rerum omnium, vicissitudinesque ostendendas fictum fuit. Neque mirum est si, cum elementa & sidera pro Diis sint culta, hic quoque tanquam Deus cultus fuit, quippe cum idem esse Sol, Luna, æther, astra, ignisque putaretur, ut diximus. Hunc finxerunt diis ceteris arma fabricare, quia calor sit artifex omnium operum naturæ, quippe cum nulla alia res sit, quæ vel animantia aptius per excessum impellat ad interitum, vel per mediocritatem conseruet, vel ægrotantia sanitati restituat, quàm vis moderati caloris. nam & hæc concoquere, & innatum eorum calorem excitare ubi naturalis calor non petuerit, iam de eius animantis salute spes omnis abiecta est. Iure igitur arma seu vires Diis omnibus, ubi oporteret, dictus est Vulcanus ad singulorum conseruationem ac sui tutelam fabricare ac tribuere solitus. Fulmina dicuntur à Vulcano Ioui fieri solita, qui ignis est in sublime elatus, qui ubi à circumstante frigore comprimitur, vi erumpit, cuius famuli sunt *ἑρυνή, ἀστέρης, πύρρον*, Brontes, Steropes, Pyracmon nam *ἑρυνή* tonitrum significat, *ἀστέρης* fulgur, *πύρρον* ignem multum. sic enim nomina ipsa rem per se significant. nam nisi multa sit ac densa vis ignis, fit fulgur tantum & tonitrus, at non etiam fulmen. Hic igitur ignis cum sit impurus, utpote qui adhuc in materia, deorsum à Ioue depellitur cum incredibili impetu, quæ est fulminum natura. Nam neque lapis, neque ferrum, neque solidum aliquod corpus, meo quidem iudicio, putandum est fulmen, cuius tot tergiversationes,

tantamque vim, & tam mirabilem videmus: sed vis crassioris ignis frigore & antiperistasi magno cum impetu disrupta, qui deorsum impellatur. Eum Vulcanum Minerva, quæ purissima est pars ætheris, è qua nulla nascuntur animalia, cum perpetuam obtinuerit virginitatem, amore sui captum repellit, qui semen in terram effundit, ac inde monstrum nascitur. quid hoc est portenti Dii boni? quod monstrum ita horrendum? Natura illa ætheris superioris ad inferiora usque corpora ita pura non descendit; sed calor ille qui generationem adiuuat impurus est, & in materia crassa commistus. quare semen Vulcani in terram decidens multiplicia gignit animalia, quæ res per variam Erichthonij formam indicatur. turbulentus enim ignis & in materia commistus ubique Vulcanus est intelligendus; qui aptus est rerum generationi. Hic formavit Pandoram, omnium Deorum donum, ut nomen ipsum significat, quoniam hic calor & Cereris, & Bacchi, & Palladis, & aliorum creditorum Deorum inventiones adiuuat. Hanc omnes artes edocuit, quoniam in quibus vis est ignea, quorumque sanguis subtilior est, & rarius corpus, illi plurimum valent ingenio & prudentia. Hic idem obscuris omnino rebus, & quæ videri non possent, Martem bellorum Deum cum Venere implicavit, & nudos omnibus Diis ridendos exposuit: quod quidem si ad rationes astronomicas transferatur, nihil aliud significat quam Martis & Veneris planetarum congressu adulterorum fieri ortus; sed si sol propius accesserit, minime latebunt adulteria. Quamobrem dictus est Sol Veneris adulterium patefecisse, ut ait Plutarchus in libello de audiendis poetis. At Lucianus in astrol. quosdam filios Deorum ait dictos quod sidera habuerint in ortu bona. Homerus per hanc fabulam videtur homines ad æquitatem adhortari, & ad integritatem vitæ, & ad innocentiam, cum facile Dii viam inueniant qua in sceleratos quamvis fortissimos & potentissimos homines, animaduertant. ita enim scribit;

ἐν ἀρετῇ καὶ ἀρετῇ μηχανεῖ τοὶ θεοὶ ὡς αὐτοὶ.
 ὡς καὶ νῦν Ἡρακλῆς ἐὼν θεοῦ εἶπεν Ἀρετῇ
 αὐτῷ τὸν ἀπὸ ἰόντα θεῶν, οἱ ὀλυμπον ἔχουσι,
 χαλκὸς ἐστὶν, τέχνησι. τὸ καὶ μοιχαλὶ ἐφείνδ.

Si quid turpe facis, lento pede magna Deorum

Ira capit celerem. Sic nunc Vulcanus iniquum

Retibus implicuit Martem, & ardisissimus alter

Sit quamvis, superiorum at velocissimus alter.

Quis enim vir malus, & iniqua faciēs, diu felix esse poterit? non amplitudo diuitiarum, non amicorum stipantium frequentia, non nobilitas generis, non virum & imperij magnitudo, non armatorum numerus, possunt virum nefariū meritis supplicij & vindictæ Dei demum surripere. est enim verum quòd

αὐθρότοις ὡς ἴσως λήσῃ ἀτοπὸν τι ποτίσας,

ἐλλήσῃ δὲ θεοὺς καὶ δὲ λογιζόμενος.

Si quid turpe facis, mortales fortè latebis.

Nemo Deum latuit turpia mente putans.

Nam sola est innocentia, vitæque integritas, quæ nullā vel à Diis vel ab hominibus vindictam expectat, quæque ubique tuta & tranquilla est. Finxerunt hunc Deum vxorium, qui relictis Iouis & Martis ministerijs ad optata Veneris se conuerterit. per quod innuūt, libidinosos esse honores, facultatum, virtutumque contemptores, quòdque omnes Deos relinquant pro arbitrio Veneris, vt finxit Virg. lib. 8. qui facit Vulcanum pro precibus Veneris omnia incœpta reliquisse. Nec me præterit illorum qui torquendis metallis per ignē student, esse opiniones nonnullas, quas suis vasculis accommodare conantur. Neque enim credibile est metallorum formas posse per artem inter se conuerti, non solum quia ars naturæ est imitatrix & adiutrix ac ministra, quæ cū formas non confundat, neque ars apparet illud posse efficere, sed etiam quia natura ad singula puriora perficienda in singulis formis, puriore indiget materia, purioribusque quibusdam principiis, vt ait Theophrastus in libro de lapillis, quæ certè ipsa sibi pro arbitrio effingere semper non potest. nam non solum propriis principiis indigent singulæ formæ ad suam generationem, quæ in plurimum diuersa non possunt referri, sed etiam iis ipsis purioribus opus est ad singula perfectiora peragenda. inde fit vt alia sint adamantis, alia smaragdi, alia sardonij principia, alia marmoris, atque item alia ferri inter metalla, alia aris, alia auri, alia argenti, neque eadē horum omniū putanda sunt. quòd si contingeret omnia in omnibus esse generationis principia, non minùs saxa aut ligna, quàm metalla, in aurum possent

per artem conuerti. Neque omnia esse in omnibus denique concludendum est, & certa esse rerum singularum principia, & ea non posse per artem inter se confundi, deinde in alterius naturam conuerti. Dicunt enim Vulcanum ob deformitatem deiectum de cœlo fuisse, nihil aliud esse, quàm aut sulphur, aut argentum cursitans: quod nihil, nisi suæ naturæ, in se recipit, sed ab omnibus separatur. Modò Mineram dicunt amari à Vulcano, quia existimant sulphur id & ferrum amare aquam Mercurialem: quam nominant Mineruam: qui cùm simul sint, in putrefactione separantur, cùm diuersas naturas sint sortiti, quare dicta fuit Minerva fugere Vulcanum. Et ne persequar huiusmodi ineptias, quas tormenta & calamitates multorum loculorum fuisse certò scio, multorumque etiam in posterum futuras, multi ad has suas inuentiones antiquorū fabulas detorquere conati sunt. quod autem vanam esse artem chemicam putemus, & quid de arte illa sentiamus; ita in epistola quadam aliquando expressimus, quam aduersus fuliginosas chemicorum fallacias scripsimus, è qua nulla hinc ascribenda putauimus.

*Ars fallax, inuisa bonis, dulcedine captos
Iocunde ut perimis! dementibus improba fren.
Naturam superare putas te posse per ignem?
Stulta quid insani? te longis passibus illa
Deserit, ac tandem nil perficis. illa colorum
Te fallit, verum te ludit mille figuris.
Sic fertur Protheus se in multas veriere formas,
Cum fieret serpens dirus, cūque vnda, vel ignis.
Vris opes properans quas fumus portat in auras.
Inde ardens miseris torquet precordia virus,
Exitialis amorque auri, seuque dolores.
Quos semel insanæ fallaciæ cepit artis.
Occupat hæc nulli misero resania mentem,
Nisi pro peccatis hominum sator, atque Deorum
Supplicia, ingentesque paret mox sumere penas.
Mendici fiunt: semper caligine barba
Squallet, & immodico turpantur pallia fumo.
Et noua quærentes semper mendaciâ iactant.
Defecisse sibi vires. ubi noua reperta est
Mercurium ratio qua possint sistere in aurum,
Et nos homines inde hæc contagia serpunt.*

Siquen

*Si quenuquam arripiant, qui Fulcas præbeat aures,
Non prius effugiet, quam sit perpeffus eandem
Fortunam, scopulòque ratem confregerit vno.*

Neque satis validam rationem illà vnquam fore putavi, quia nonnulli artifices suam artem confirmare conantur, quòd scribitur à Suida in hanc sententiam, artem illam aliquando apud Ægyptios floruisse: Chemia argenti aurique præparatio est; cuius libros aliquando conquirens Diocletianus concremanit propter illa quæ aduersus ipsum Ægyptij innouarunt. Hos enim crudeliter trucidauit, ac libros de Chemia auri & argenti ab antiquis conscriptos inquirens igni absumpsit: ne Ægyptij ex arte illa diuitias compararent, atque opum abundantia fieri arma mouere Romanis auderent in posterum. Neque enim lex est diuina quidquid à Suida dicitur, & multa fabulosa de sapientia Ægyptiorum circumferuntur. Neque illud sanè prætermittendum videtur, quòd quidam primum Vulcanum regnasse in Ægypto, illumque fuisse primum inuentorè ignis tradiderunt: quia cum fulmen ignem detulisset in arborem, dicitur Vulcanus hyberno tempore propius ad ignem accessisse, ac sensisse caloris beneficium, celeritque igni materiam iniecisse, atque sic naturam ignis cognouisse, & conuocatis alijs hominibus vtilitatem naturamque ignis ostendisse. At nunc de Marte.

De Marte. CAP. VII.

DICTVM est à nobis superius, quòd Mars Iunonis fuit filius: at quòd nonnulli arbitrati sunt, hunc etiam sine patre fuisse natum, id omnino absurdum est, & portento simile. Neque enim omnium partium fabularum legitima expositio semper inueniri potest; quoniam aliæ additæ sunt ad fabulas ornandas, aliæ ad probabilitatem, aliæ continent veram rerum gestarum explicationem. Iupiter igitur cum primam vxorem Metim, deinde Themim, tertiam Iunonē duxisset, ex ea suscepit Martem & Heben, vt in his testatur Hesiodus in Theogonia:

*λοισδοτάτω δ' Ἡ' ῥ' ἔσω θαλασπὸν ποτίσσει' ἄκοιτον.
ὁ δ' Ἡ' ῥ' ἔσω, καὶ Ἀφροδίτη, Εἰλεῖθ' ἔτι καὶ ἔτι καὶ,
μυχθεῖσ' ἐν φιλότῳ θεῶν βασιλῆϊ καὶ αἰδ' ὄντι.
Addita mox vxor post has est vltima Iuno,*

Lucinam, Martemque parit, quibus est prior Hebe :

Iuno hominum Regi, Regi coniuncta Deorum.

Habuit Mars nutricem Thero, ut ait Pausanias in Laconicis. Hic cum Halirrhodium Neptuni filium interemisset Alcip-
pæ filiae suæ vim inferre conantem, causam capitis dixit au-
dientibus duodecim Diis, de qua eadē meminit Pausanias
in Atticis, atque omnibus suffragiis fuit ab ea accusatione
absolutus. Locus verò in quo dicta est causa, vocatus est ab
illo Areopagus, atque inde causæ capitales ab Areopagitis
iudicibus duodecim auditæ. Hic nullam certam ac legiti-
mam uxorem habuisse dicitur, quod ego quidem memine-
rim, cum quidam Nerienen siue Nerien putarint: cum mul-
tos filios è diuersis suscepit, cum quibus congressus est.
Nam & Ænomaus, & Ascalaphus, & Biston eius filij dicun-
tur, & Thespius, Ialmenus, Pylus, Parrhasius, Thereus, Mo-
lus, Parthaon, Thesius, Euannes, Zesius, Cupido, Hyperius,
Chalybs qui populis nomen dedit; Otrera, Bithys è Seta, à
quo Bithynia: Tlepoletus ex Astyochia & Thrace, à quo
Thracia dicta est: Parthenopæus è Menalippe: Phlegyas Pæ-
gæus è Criobule: & Strymon illi natus est ex Helice: &
Tmolus è Theogone, à quo mons dictus est, & Theogones
alter: Oxylus, Etholus, Sithon, Eucelus, Sinope, Calydon, Her-
miona, & alij nonnulli è furtiuis congressibus. fabulantur
hunc in curru vehi solitum, cuius auriga erat Bellona. sic e-
nim ait Virgilius:

Quam cum sanguineo sequitur Bellona flagello.

Nam Terror & Pauor equi vocati currum ipsum Martis trā-
hebant. Hic cum feroci & acri esset ingenio nullam certam
habuit sedem, sed tanquā furiosus huc illuc pererrās, omnia
luctu & calamitatibus replebat. Veruntamen neque ipse
mortalium omnium iram deuitauit, cum fuerit aliquando à
Diomede vulneratus, ut scripsit Homer. lib. 5. Iliad. Huic
Deo lupus ob rapacitatem ac feritatem consecratus fuit, ut
ait Virg. lib. 9.

Quæsitum aut matri multis balatibus agnum

Martius à stabulis rapuit lupus.

Inter aues picus cōsecrat⁹ fuit Marti, qui etiā inde cognomē
obtinueit ut Martius diceretur, atque gramē inter plātas, quia
putetur plurimus nasci ex hominū sāguine, & apud Thraces
eximiē colebatur Mars, ut in hoc carmine ait Lycophron:

ὁρῶμασθῆσαι τὴν τε Κρησῶνι θεόν.

Sancte Deum iurare Crestones item.

Est enim Crestone Thraciæ ciuitas, ac Deus Thracū Mars, vt ait Lycophronis enarrator. Id ea de causa dictum fuit ab Homero in lib. 9. Odyssæ, quod vbi solutus fuit à Vulcano cum Venere implicitus, hic in Thraciam, illa in Cyprum se contulit:

τὼ δ' ἐπὶ δὴ θεομῶτο λύδην κρατερὸν ἄρ' εἶντες,

αὐτὰρ αἰαίεσσαν, ἣν Ὀρίωνος ἐβόηκε.

ἢ δ' ἄρα Κύπρον ἱκανὴ φιλομειδῆς Ἀφροδίτη.

Hicque, vbi sunt illis durissima vincla soluta,

Discedunt subito. Thracas mox ille petiuit:

Ipsa Venus Cyprum petit alma nata Dione.

Habuit hic Deus multa cognomina à locis in quibus tēpla erecta fuerunt, vel ab euentis, vel ab iis qui dicarunt tēpla. Sic Candæus, & Mamertus, & Rhacius, & Equestris dicitur: quem tamen nihil esse aliud quàm bellum putauit Heraclides Ponticus, vt patet ex his eius verbis: ὁ Ἄρης ἄλλῃν ὄντι ἄλλο πάλω ὁ πόλεμος, ἄλλῃ τὴν ἀπὸ ἀνομασιῶν, ἡ δὲ δὲ βλάστη. Nihil aliud Mars est quàm bellum, ita ab imprecationibus nominatum, sine à detrimentō. & Orphens in hymno in Martem, furorem belli ac rabiem in animis hominum Martem esse putauit, vt patet in his:

Ἄρης αἰεὶ δολέδουσι φόνους πεπταγμένους αἰεὶ,

ἀμυσσι ἀδ' ὀρεφῶν χεῖρεσσι, πολέμοι κλονε, θρεκτῇ,

ὅς ποδῆς ξίφειν τε κ' εἴ χειρὶ δόρυ αἰμύσσον.

Mars Rex perpetua sanèque & cæde cruenta,

Horrende, humano gaudens & sanguine numen,

Qui gladiisve hastisve cupis contendere semper.

Hic Deus in Lemnō colebatur, cui fiebant sacra humanis hostiis: sed cū res crudelis videretur, mox ritus mutatus est, & modò sus castratus, modò verres illi mactabatur, quāuis propria fuit victima equus ob similem illi ferocitatē: lupus ob perspicacitatē; canis ob vigilantia, & gallus, & picus, ac vultur. Neque illud prætermittendum sanè hoc loco duxerim, quòd poetæ bellorum Deum Martem existimantes illi Timorem & Iram & Clamorem comites addiderunt, qui Deum ipsum assidue consequerentur: licuit enim omnibus poetis quidquid collibuisse pro suo ingenio de Diis cōfingere. Hunc Deum qui nullā propriam haberet arborē, gramine coronabant, quam herbam, abductis per bellum agricolis, fouere videbatur, cūm pateretur illam latè serpere.

At nunc quæramus quid memoria dignum sub his figmentis occultaretur.

¶ Cor natus esse dicitur è Iunone? an quod Iuno sit diuitiarum Dea, ex quibus inuidia & contentio exoritur, ut dictum est superius, & quod nemo est opulentus cui non assidue ab inuidia & maleuolentia bellum indicatur? Quis enim aduersus inopem bellum gerit? omnes qui exercitum cogunt, alias quidē bellorum causas multas proferunt cur arma susceperint, ac veram fateri palā pudet, ut per has causas tanquam leues, exterarum gentium occupent ciuitates. Nam si pro æquitate tantū pugnaretur, supplicium sumeretur tantum de conscēleratis, at res relinquerentur. Nutritus fuit apud barbaras nationes Mars sub septentrionis plaga, quæ gentes cum minimè digestū habeant sanguinem calore solis, plurimū vi corporis & proceritate valent. at minimū consilio & prudentia. Hunc educavit Thero nutrix, quæ feritas est. Deinde cū tyrannus sit Mars, ut dicere solebat Timotheus iuxta Plutarchum, merito murorum percussor & euerfor dictus fuit: cū lex contra ciuitatum omnium regina sit, ut ait Pindarus. Atque Homer. Iouē omnium regem & patrem non bellica tormenta, neque rostratas naues, sed leges & æquitatem regibus dedisse scribit ad regna conferuanda, quæ his omnibus sunt potentiores. Istud ipsum fecit, ut nullum certum Mars haberet domicilium aut sedem, cū Iupiter in cælo omnibus & Diis & hominibus imperaret. Demosthenes idcirco in oratione contra Aristogitonē primas leges inquit tanquam optimū quiddā ac inuentum deorum esse vniuersæ vitæ mortalium ac ciuitatū moderatrices, quarum beneficio siquid deprauatū sit in rerum natura corrigitur apud viros bonos sponte: at malos cogunt vel inuitos ea quæ iniqua sunt euitare. sic enim inquit:

αἱ περὶ ὁ γὰρ αἰσθητὸν βίος, αὐτὸς ἄνθρωπος, καὶ μέγιστον πόλιν ἀνθρώπων καὶ ἡμεῖς, φύσις καὶ νόμος διοικεῖται. τοῦτον δὲ ἡ φύσις ἐστὶν ἀτακτεῖν καὶ ἀνὰ μὲν καὶ κατὰ αὐτὴν ἑαυτὴν ἰδίαν τε εἶχετο, οἱ δὲ νόμοι, κοινὴν καὶ τεταγμένην τὴν πᾶσιν. ἡ φύσις οὖν φύσις, αὐτὴ ποιεῖ, πολλὰ καὶ φαῖλα βεβλήσκει. διότι τοῖς τοῖς τοῖς ἐξ αἰσθητῶν εὐρήσεται, οἱ δὲ νόμοι τὴν δικαιοσύνην καὶ τὸ καλὸν καὶ τὸ συμφέρον ἐλέγχουσι, καὶ τὸ ζῆλον καὶ ἐπιθυμίαν εὐρεῖν καὶ κοινὴν τὴν πόλιν ἀγαθὰ ἀπεδείχθαι πᾶσιν ἰσὺν καὶ ὅμοιον. καὶ τὸν δὲ νόμον, αὐτὸν πάντα ποιεῖ καὶ πείθει διὰ πολλὰ καὶ μέγιστα ὅτι πᾶς ὁ νόμος, εὐρημα καὶ δόγμα ἐστὶν, δόγμα δὲ αἰσθητὸν φρονήμων, ἐπανόρθωμα δὲ γὰρ ἐκουσίαν καὶ ἀκούσιν ἀμαρτημάτων, πόλεως δὲ συμπίκνυνται.

καὶ δὲ

ἡ δὲ τῶν ἀνθρώπων φύσις τοῖς ἐν πόλεσιν. *universa mortalium vita & viri Athenienses, siue magnam siue parvam quis habitet civitatem, natura & legibus gubernatur: horum alterum, natura nimirum inordinata est & inaequalis, atque pro ingenio cuiusque privatorum, leges autem commune & institutum idem omnibus. natura igitur si mala sit, iniqua saepius suggerit consilia, quare tales homines facile peccantes inuenietis, at leges & iustum & bonum & vite procurant atque hoc inuestigant: quod ubi repertum sit, illud mandatum omnibus proponitur equum & sibi constans: atque id lex est, cui convenit omnibus parere cum multis aliis de causis, tum praesertim quod omnis lex inventum est & munus Deorum, atque institutum sapientum hominum, & correctio vel consilio vel inconsilio peccantium, communisque institutio civitatis, secundum quam convenit omnibus civibus vitam ducere. Sed quoniam pro variis euentis variae fabulas interpretati sunt antiqui, ita ut aliae res naturae, aliae ad astronomiam, aliae ad mores spectarent, aliae ad haec simul omnia; quid Martis cum Venere adulterium significet, explorandum est. Quid est tam contrarium quam occidere & procreare, expolire & deuastare, erigere & prosternere? At Mars tamen qui haec omnia facit, ut ait Homerus;*

ἀπὸς ἑστὸς βροτολόγῃ, καὶ πόλιν τε καὶ ἀσπίδα.

Mars hominum occisor, qui agros popularis & urbes.

Cum Venere, quae omnia animalia plantasque in lucem producit, congregitur. Quid ex hac tam discordi coniunctione oritur: nihil omnino superveniente Vulcano praetipue. Nam litigium & amicitia sunt Mars & Venus intelligendi, quorum utrumque opprimit Vulcanus, siue calor immodicus, principiaque vincit, neque ita illa suis funguntur viribus. Ad exprimendum igitur quod symmetria necessaria est rebus naturalibus, ista fabulose confinxerunt. Hunc eundem Deum & solem esse aliquando putatum superius expressimus, & apud Aquitanos Hispaniae populos Martis simulachrum radiis ornatum eximia religione cultum fuisse memoriae proditur. & ratio ipsa, natura que videtur expetere ut corpora illa superna, quae calorem rebus inferioribus inferunt, nominibus potius, quam re ipsa sint diversa. Et Homerus, lib. 6. Iliad. Marrem vim igneam videtur putasse cum inquit;

Μάρτη δ' ὅς ἐστιν ἄρ' ἀπὸς ἑχέσπαλος, ἢ ὀλοὺν ἑσπέρ.

Insurgit veluti Mars strenuus, igneus vel vis.

ἀνθρώπων

Bellonam aurigam Martis populatoris finxerunt, quia aut pestifer est mortis auriga, & artifex. Quidam memorie prodiderunt Martem bellorum Deum fuisse creditam, quod is prior armare inuenerit, & in aciem instruere, & omnes bellicos usus, cum impios delere niteretur. Quod Mars omnium Deorum fortissimus & velocissimus arte Vulcani fuerit retribus implicitus, & debilis & claudicantis & tardi Dei, quid aliud significat, quam secleratos homines nullis viribus, nulla pedum celeritate fretos posse Dei vindicis omnium flagitiorum iram deuitare? quod etiam innuit Theognis his versibus:

ὃς βροτὶς δὲ βυβλος εἶλεν παρὰ αὐτὸν ἐκ δῖακων,
Κύρνε, οὐδ' ὁδὲρ δῖα δὴν ἔδιδναί των.

Vel celerem tardius comprehendit Cyrene secutus.

Inuisum cursu, huic numina cuncta fauent.

Et illa carmina:

ἐκ ἀντὶ τῆς κακῆς ἔργα κηάνει τοὶ βροτὶς ἀνὴρ
αἷς κ' νύκτι τῆς αἵματος τῶν βροτὶς εἶλεν Ἀρηνα,
ἀνὴρ τὸν ποτὶ εἶναι δῖον εἰ δὴ μὲν ἔχουσι,
χολὸς ἰὼν, τῆς χησὶ τὸ κ' μοιχαλὲρ εἰ ὀφίλει.

Si quod agis virtute caret, celerem capiet te

Vel tardus, tardo Mars est comprehensus ut ipse

Vulcano, superum cum velocissimus esset:

Ars etenim prodest cunctis animalibus ipsa.

Atque tot de Marte dicta sint, nunc dicendum de Neptuno.

De Neptuno. CAP. VIII.

NEPTUNVS Saturni & Opis filius, ut dictum fuit, eandem sortem, patrisque crudelitatem expertus prope est, quam etiam Iupiter. Nam cum Rhea Neptunum peperisset, puerum in ouili absconditum opilionibus educandum inter agnos tradidit, atque pullum equinum, quem se simulabat peperisse, Saturno ut fabulantur, vorandum tradidit. Ifacius Neptunum educatum fuisse scribit ab Arno nutrice, quam ira appellatam fuisse dicunt, quia quærenti Saturno Neptunum se non habere responderit, ac negauerit: ex quo etiam ciuitas Bœotiae ira vocata fuit, quæ antea Sinousa dicebatur, ut scripsit Theseus libr. 3. rerum Corinthiacarum, cum alij ab agnorum multitudine maluerint dictam fuisse inter quos fuit Crato. Alij contra putarunt Neptunum à

Iunone

Iunone educatum fuisse. Hic cum Iouis socius & adiutor fuisset in bellis post Saturnū à regno depulsū, iactis fortibus de totius mūdi imperio, mare & omnes insulas, quæ in mari existunt, tenere cum imperio sortitus est Neptunus; cum cœlum Ioui, infernus locus, ut diximus, Plutoni obtigisset. uxorem habuit Amphitriten, quam cum deperiret, neque in amore sui vlllo pacto posset allicere, Delphinum misit, qui eam sibi conciliaret, persuaderetque ut maritum Neptunū æquo animo ferret: Id cum Delphinus impetrasset, ad perpetuum tanti beneficii memoriam dicitur Delphini signum inter sidera relatum, ut ait Hyginus in fabulis stellarum: iſq; Delphinus est non longè à Capricorno collocatus, ut scripsit Aratus in Astronomicis:

Δελφίς δ' ἔ' μέλα πολλὸς ὀπίσ' ἐξ ἀγοκερῆ
μενέειν θέλει· τὰ δ' αὖ οἱ ἀεὶ προσέειπεν
γλήϊα παρβολὰ δ' αὖ δύο πεπταῖα.

Quæ carmina ita sunt alicubi elegantissimè expressa:

*Tum magni currens Capricorni corpora propter
Delphinus iacet haud nimio lustratu nitore:
Præter quadruplices stellas in fronte locatas.
Quas intervallum, binas determinat unum.*

Alij Veniliam fuisse Neptuni uxorem crediderunt. Scripsum reliquit Lucianus in Sacrificiis Neptunum nigros habuisse capillos, & oculos cæruleos, ut ait in primo Cicero de natura Deorum, quem nudū cum tridente & concha aliquando introducere poëtæ: aut qui indutum putarunt, vestem habere cyaneam dixerunt, ut ait Phurnutus. Memoriae prodidit Paulanias in Arcadicis Neptunum primum equitandi artem inuenisse, quod etiam Pamphi antiquissimi hymnographi testimonio comprobatur, qui Neptunum equorum, rostratarumque & tutitarum navium Largitorem vocavit. Ac Sophocles videtur apud Athenienses, ubi erecta postea fuit Academia, Neptunum primum iunxisse equos putasse, ut patet in his ex Œdipode in Colono:

Ὅθεν τῷ μεγάλῳ θεῷ μόνος εἰσέν
αἰχμητὰ μέγιστον,
ὅτι πᾶν ὀπίπλον, ὁ δὲ λαόν.
εἰ καὶ Κρόνος αὐτὰρ νῦν εἰς
τὸ δ' εἶσται αἰχμητὰ πρὸς Περσέαν
ἐπείσσει τὸν ἀναστρεφέντα γαλήνῃ

Ἐξέταστοι τῆς δὲ ἰκταὺς ἀγῶνι.

Munus magni demonis dicere,

Gloriam maximam,

Equis, pullis, mari bene imperitantem.

O fili Saturni, tu enim ipsum in

Hanc ducis gloriam, Rex Neptune

Equis moderans freno.

Apollonij verò enarrator Sesonchosem Ægypti Regem qui post Orum Isis ac Osiridis filium regnavit, quem nonnulli Sefosrim vocarunt, primum inuenisse equum ascendere scribit, quod affirmavit & Dicæarchus in libro secundo rerum Ægyptiacarum: quod tamen quidam Oro acceptum ferunt. Neptunum idcirco finxerunt poetæ in curru vehi super æquore, ut sensit Apollonius in lib. 4.

ὅτι αἱ δὲ τοῦ Ἀμφιτρίτης

ἄρμα Ποσειδάωνος ἐστὶν ἀπὸ πύλων.

quam mobilis Amphitrite

Neptuni celerem currum apto tempore soluet.

Orpheus in hymnis currum hunc à quatuor equis trahi solitum scribit, ut est in eo versu:

ἀμφοτέρω, χαλκῶπι, τὸ ἐξ ἄρμα διόκει.

Quadrinugum impellens currum, summo æquore labens.

Alij maluerunt eius currum trahi à vitulis marinis & cete quàm ab equis: quippe cùm eo tempore equum inuenisse dicatur, cùm in Areopagum cum Minerua in contentionem descendit de nomine Athenis imponendo, cùm ipse equum hominibus, Minerua oliuam munus attulit, ut scripsit Plutarchus in Themistocle. fabulantur Theseum Phædra vxoris precibus commotum à Neptuno patre impetrauisse ut Hippolytum filium necaret. quem Phædra falsò accusauit tentatæ pudicitia, quia nouerat libidini noluisset assentiri. Neptunus phocas Hippolyto iuxta litus maris vecto in curru immisit, quibus tanta trepidatio equis iniecta est ut in fugam versi illum è curru delapsum discerperint. quare Phædra postmodo pœnitentia ducta, ut plerique senserunt, laqueo vitam finiuit. Ædificauit mœnia Troiana Neptunus, qui hac de causâ Laomedonti Troianorum Regi seruuisse dicitur: cùm Iouem ligare Dij voluerunt, id Iupiter cognouit è Thetide, ac in cæteros quidem Deos animaduertitis & Neptuno atque Apollini iussit ut Laomedonti seruirent, dum

dum Troiam ædificaret. Laomedon diuinis honoribus profecutus est Apollinem, at Neptunus ubi diu seruiisset, nullamque accepisset mercedem, indignatus horrendum ac infestissimum cete immisit, quod mare euomens vniuersam regionem inundauit. illa de causa & filiam Hesionem quam vnicè amabat, ac multo magis quàm vel Aethasam vel Astyochem vel Medicaften, quas ceteras filias habebat, ceto exponere iussus est ab oraculo Laomedon, & multa alia incommoda inde sunt consecuta. At Herodotus non verum esse inquit quod Laomedoti Neptunus & Apollo seruiuerint, sed datum esse locum fabulæ, quia pecuniam Neptuni & Apollinis sacrificiis dicatam Laomedon ad extruenda mœnia ciuitatis conuerterit. atqui Virgilius Neptunum scribit suis manibus Troiam ædificasse, ut est in libro nono;

an non viderunt mœnia quondam

Vulcani fabricata manu considerare in ignes?

Quamuis Ouidius in epistola Paridis mœnia Troiana Apolline lyram pulsante ædificata fuisse inquit his carminibus;

Ilium aspicias, firmatæque turribus altis

Mœnia Phœbeæ structa canore lyrae.

Cum Amphitriten uxorem, ut diximus, haberet, infinitus, propè filiorum est numerus, quos ex variis nymphis & pellicibus suscepit. Phœnicem habuit enim è Libya & Belum & Agenorem; è Calæno vna Danaïdum Calænum: Nauplium ex Amymone; è Pitane à qua vrbs Laconum dicta fuit, Euadnen, & Aonem, à quo vocata est Aonia regio, & herum Phæacem, à quo Phæacia dicebatur, quæ nunc Corcyra vocatur, Phœnicem à quo Phœnicia, & Athon, à quo mons. nam plerique vrbibus nomina imposuerunt eius filij, & Dorum, à quo Dorij, & ex Oti filia Laide Althepum; Ancæum ex Astypalæa & Periclimenum & Erginum: ex Alecyone Atlantis Anthamum: & Anthan & Hypereren, à quibus oppida condita nominatæque sunt apud Trœzenios, Bæotum ex Arne, Hippothoum ex Alope Certionis: Asopum è Ceclusa: Orionem è Brylle: Tritones alterum cum Euripilo è Celæno, alterum ex Amphitrite: Palamonem & Neleum è Tyrrho: Creatum & Eurytum è Molione: Minyam è Chrysogone Almi filia: Delphum è Melanthe: Minyum è Callirhoe: Erycem è Venere: Ogygum ex Alifra: Taphium ex Hippothoe: Cygnum alterum è Cayce, alterum è Scaman-

diodice : Minyas è Tritogenia filia Æolice Midea nymphea
 A'pledonem : Parnasum è Cleodora : Eurypylum & Euphe-
 mum è Mecionica ; cui munus dedit vt super vndis tanquã
 super terra proficisceretur, vt ait Asclepiades. Neque verò hi
 solum filij eius commemorantur, sed Euphemus præterea,
 qui proreta fuit in Argo navi: Amycis, Albion, Aello, An-
 thæus, Amphimachus, Aethusa, Aon, Alebius, Dercylus, Ne-
 leus & Pelias, & Astræus qui per inscitiam congressus cum
 Alcippa sorore sequenti die cognita affinitate ex anulo mœ-
 rore captus se in fluuium præcipitavit, qui prius dictus est
 Astræus ab ipso, mox Caicus à Caico Mercurij Ocyrhoesq;
 filio, vt scripsit Leo Byzantius in lib. 3. de fluminibus, & Me-
 lane à qua Melas prius Nilus dictus est: Actorion, Borgion,
 Brontes, Busiris, Certion, Crocon, Cromus, Chrysaor, Cen-
 chreus, Chrysogenæa, Chius, Dorus, Euphemus, Irceus, Le-
 lex, Lamia vates & Sibylla, Halirrhottius, Læstrigone, Mega-
 reus, Mesapus, Ephialtes, Nyctæus, Melion, Naustichus, O-
 thus, Occipite, Polyphemus, Pyracmon, Phorcus, Pelægus,
 Onchestus, Phæax, Pegafus, Phocus, Peratus, Siculus, Sica-
 nus, Steropes, Tarus, Theseus, Tarantus, Hyretus: vt alios in-
 finitos propè prætermittam. nam plures quàm octoginta
 me legisse memini: quos tamen omnes non putavi hic esse
 numerandos, quod si verum est id quod scribitur à Zeze in
 historia si. Chil. 2. multo etiam plures fuerunt Neptuni filij.
 inquit enim:

*Ἐὶ δὲ θυμικῇ γὰρ συμπαύταις καὶ πέντες τῶν ἀνδρείων
 υἱοῖς καὶ γέλοις, καὶ ἐρεταῖς φασὶ τὸν Ποσειδῶνα.*

Elatos animo enim omnes, & omnes strenuos,

Filios & amicos dicunt, & amatos à Neptuno.

Hunc aliquando venisse in contentionem de artificio cum
 Minerua & Vulcano scripsit Lucianus in Hermotimo: quo
 tempore Minerua domum excogitavit, hominem fecit Vul-
 canus, Neptunus taurum, atque ea de causa crediderunt po-
 steri Neptunum primum equos domuisse. Quod illi in or-
 bis diuisione maris imperium contigit, iam dictum fuit su-
 perius. Scriptum reliquit Herodotus in Polymnia Thessa-
 los dicere solitos Neptunum lacunam fecisse per quam fluat
 Peneus; idque iure putari censuit ab iis qui Neptunum ter-
 ram concutere existimant: nam loca distantia interiecto ma-
 ris spatio sunt opus huius Dei terræmotus, quod etiam

Neptu-

Neptunus fecisse dicitur. Hæc est Herodoti sententia, qui iuxta opinionem antiquorum vim aquarum causam esse terræmotuum credidit, at non ventos sub terra inclusos, qui erumpere conentur, ut scripsit Aristoteles libro tertio meteororum, & Lucretius lib. 6. in his:

Quod nisi prorumpit, tamen impetus ire animai,

Et fera vis ventis per crebra foramina terre

Differtitur, ut horror, & incutit inde tremorem.

Huius Dei duplex erat munus, & nauigantiū curam habere scilicet, & equorū: ut in hymnis Homerus scriptum reliquit:

Διχθαί τοι ἐννοσίγαιος θεοῖ πηλὸν ἔδρασαντο,

ἵππων τε δ' ἑμιτέρ' ἰδμεν, παντὶν τε νηῶν.

Bina tibi superi Neptuno munera donant,

Flectere equos, regere & naues, quæ marmora fulcant.

Quæ eadem scripta sunt & in hymno Orphei. idcirco Hippij siue Equestris Neptuni ædes fuit in Arcadia apud fluvium Milaontem, ut ait Pausanias in Arcadicis, & Prosclystij siue inundantis: qui est ita appellatus, quia quo tēpore Inachus, & qui cum eo erant in consilio, terram Argiuorum Iunonis esse debere nuntiarunt, maxima pars agri fuerit inundata atq; summersa. Deinde Iunone Neptunū precante ut mare deduceret, per quem locum refluxit, in eo Argiui Prosclystij Neptunū delubrum erexerunt, ut est apud Paus. in Corinthiacis. Ad huius rei memoriam fortasse factus fuit & dicatus Neptunus apud Athenienses vndam proferens, ut est in Atticis. Multa sunt denique cognomina, quæ propter varios euentus huic Deo attributa, ut Tēnarius, Phitalmius, Heliconius, Temenius, Onchestus, Speculator, Natalitius, Hippocurius, Crenesius, Gēonchus, Damatitēs, pater, Rex, Ægæus, Taraxippus. Plutarchus commemoravit in vita Pompeij tria tēpla fuisse Neptunū opulentissima, ubi loca Deorum à piratis spoliata recenset: quorum vnū in Isthmo aliud in Tēnaro, aliud fuit in Calabria. erat enim Calabria Neptuno consecrata, ut scriptū fuit à Philostephano in rebus Italicis, atq; loca nōnulla recenset Apol. lib. 3. quibus præflet Neptunus:

οἷος δ' ἰ' Ἰσθμῷ ἵσσι Προσδελών ἐς ἀλάντα

ἀμυσσιν ἐμβέλειαις, ἢ Τήναρον, ἢ ὄγ' Ἀέρινος

ὑδάτος, ἢ κατ' ἄλσος Τ' ἀνὰ τὴν Ὀχρεαίαν,

καὶ τὴν Καλαύρειαν μὲν, δὴ δ' ἄμα νεύουσιν ἵπποις,

πηγῶν δ' Αἰμονίῳ, ἢ δ' ἐνδρῶν ἐξ Ἑραϊσίων.

Ad ludos properat qualis Neptunus in Isthmum,

*Quadrigenis inuictus adit cum flumina Lerna,
Teneriū nre solūm, vel Hyantia rura, Gerestum
Syluosum, A Emoniamve petram, fumantia colla
Cū premis alipedum, Calabra idem vt rura reuifit.*

Huic Deo taurum immolare consueuerunt, vt ait Homerus
in libro quinto Odyssæ:

ταύρου τιμὴν ἔχοντα, ἔρωτ' ἔδωκεν ἡμεροχάρτη.

Cyaneos crines taurus mactetur habenti.

Sic Virgilius libro quinto:

Taurum Neptuno, taurum tibi pulcher Apollo.

Quod genus victimæ illi mactari iussit oraculum: ferunt enim aliquando euenisse Corcyra, vt multis bobus per bellū Persarum relictis taurus è pastu rediens sapius in pelagus mugitus ediderit, ibique per totum diem constiterit: deinde cū ad mare bubulcus descendisset, magnum atque infinitum propè thunnorum numerum conspexit, quod significauit Corcyraeis. Illi tum capere thunnos conati operam luserunt: quare sciscitantibus oraculum postea responsum est, Neptuno taurum mactari oportere: qua re peracta incredibilem piscium numerum cepere, vt ait Pausan. in Phocicis. quamuis thunnus aliquando mactari Neptuno consueuit, vt scriptum est ab Antigono Carystio in lib. de Dictione. Atq; Neptuno pisces illi cœlestes consecrati esse putabantur, vt scriptum est à Marco Manilio in libro secundo rerum astro-nomicarum, vbi signa cœlestia, quæ sint diis quibusque tributa, commemorat;

Lanigerum Pallas, Taurum Cytheræa tuetur.

Formosos Phœbus geminos, Cyllenie caucrum.

Iupiter & cum matre Deūm regit ipse leonem.

Spicifera est virgo Cereris, fabricatæque libra

Vulcano pugnax, Manarti scorpius hæret.

Venantem Diana virum sub partis equinae,

Atque angusta fouet Capricorni sidera Vesta.

Et Iouis aduersum Lunonis Aquarius astrum est.

Agnosciūque suos Neptunus in aquore pisces.

Neptunum magna Deorum marinorum ac nympharū manus comitabatur, quorum nonnullos ita numerauit Virg.

Tum varia comitum facies immania cete,

Et senior Glauci chorus, Inoīsq; Palamon,

Tritonēsq; citi, Phorcique exercitus omnis;

Leua tenet Thetis, & Melite, Pânopaëque virgo

Nesee, Spioque, Thaliaque, Cymodocëque.

Hunc in varias formas ob amores fuisse mutatū scripsit Ouidius libro sexto maioris sui operis, atq; hæc ea sunt, aut certe nō multo plura his, quæ de Neptuno fabulosè dicta sūt ab antiquis scriptoribus: nunc quid ea significant perquiramus.

¶ Iam primum omnium quid sit Neptunus ita explicat Cicero in primo libro de natura Deorum, de Chrysippi sententia: quique aër per maria manaret, eum esse Neptunum. Veruntamen non aër simpliciter per maria manans, sed ipsum aquæ elementum Neptunus plerumque nominabatur: aut aliquando spiritus ille ac mens diuina, quæ per maria esset diffusa, totamq; aquæ naturam ac molem à corruptione præseruaret: quod quidem nihil aliud est, quàm anima per elementa diffusa, sicut in animalibus est, & in plantis. Vbi enim illa recesserit, siue harmonia sit & quædam symmetria, siue numerus seipsum mouens, siue diuina quædam & immortalis *anima*, corpus ad corruptionem statim properare necesse est. Quare etsi elementa nobis non viuere apparent, tamen diuina quædam virtute & potentia seruante ab interitu, ita sunt commista, itaque fermentata, vt ab ea seruentur à corruptione. Hanc vim diuinam in æthere Iouem, in aëre Iunonem, in aqua Neptunum, & in singulis horum partibus variis Deorum nominibus appellarunt antiqui. Quod Saturno ereptus clām fuit Neptunus, & quid Saturnus sit, & quo pacto crudelitati Saturni erepta sint elementa, dictum est satis vt arbitror, cū de Ioue & Saturno loqueremur. At cur ab Arno fuit educatus? quia nullam fidem præstandam esse pelago experiuntur nauigantes. Nam quo tempore recens fuit Arnus nutricis Neptuni memoria apud antiquos, non fuit tanta nauigiorum multitudo mare sollicitantium & propè infestantium: nec, vt ait Lucretius libr. 5.

turbida ponti

Æquora lædebant naues ad saxa, virósque

Nec temere incursu fluctus mare sæpe coortum

Sauibat, leuiterque minas ponebat inanes.

Nec poterat quenquam placidi pellacia ponti

Subdola pellicere in fraudem ridentibus undis.

Quid enim verius de mari dici potest, quàm nullam illi esse

constantiam? nam cum leuissimus ventorum flatus aliquādo exiiterit, tanta oritur tempestas, ut iratae undae in caelum minaces insurgere appareant, atque incredibilis earum fremitus vel è longinquis montibus exaudiatur. Huic Deo taurus niger merito immolabatur, quod tauri & furorē & mugitum imitaretur Neptunus. Huius vxor dicebatur esse Amphitrite, quae nihil aliud est, quàm ipsa aqua, ut in Cyclope ait Euripides.

*αἶψα δ' ἐπὶ ὄρντον εἴμι, καὶ ἄθροον τινυλὸς,
διὰ μαστιγῆς τῆς ἱερῆς ἑσπέρων ποδῶν.*

Ego vadum pertransseo cæcis licet,

Per Amphitriten hanc meo incedens pede.

Quam Amphitriten glaucam & piscosam nominauit Orpheus in Argonauticis, cum illa sint maris, at non alicuius Deae propriè adiuncta;

Γλαυκὴ δ' ἰχθυόεισάα ἀπείροισι ἀμφίτριτι.

Glaucam, piscosam, immensam simul Amphitriten.

Hæc cum aqua sit, dicitur vxor Neptuni, cum is sit spiritus, uti dicebam, per vniuersam aquæ molem diffusus, & tanquam anima ipsius aquæ elementi: est enim Amphitrite corpus & materia humoris omnis, qui vel circa terram est, vel intra terram ipsam includitur. Neque aliud significare voluerunt illi, qui delphinum Neptuno amatam Amphitriten conciliasse fabulantur, quàm omnium marinorum piscium maximè ingenio & cognitione, corporisque celeritate Delphinum præstare; cum reliqua marina animalia amentia atque propè stupida sint, quæ profundius habitant in mari propter indigesti à sole humoris copiam; ita ut de nonnullis merito dubitent an sint animalia dicenda. Fieri tamen potuit, ut homines hi fuerint ita vocati, ad quorum gratiam ista fuerint ficta, ita ut possint etiam ad rerum naturalium morumve rationē accommodari. Neptuni forma, quæ fingitur à poetis, quid aliud est quàm maris vel natura vel color? quis enim dubitat cyaneū colorem esse aquæ maris? Rursus nudus Neptunus nihil aliud est, nisi dulcium aquarum natura. Illæ enim aquæ sunt saluberrimæ, quæ nullū habeant colorem, aut qualitatem apparentem. Tridens verò quem habet Neptunus pro sceptro, triplicem illius ostendit potestatem, quod habet facultatē scilicet tollendi æquoris & placandi & seruandi. quod alij si;

alij fictum esse maluerunt, quia dulcibus, falsis, mediocribus aquis, quales sunt lacustres, imperet. Dictus est equum prior inuenisse, & equitandi peritiam, quoniam quidam vocatus Neptunus vir Thessalus prior omnibus equitandi artem excogitauit: quamuis non desunt qui ad nauigationem id referant, quoniam videntur nauigia super maris dorso quasi equitare. Dictus est Neptunus vehi curru super æquore comitantibus Tritonibus, ac marinis monstris: quia cum multo vndarum strepitu vndis quasi rotis carinae subiectis naues videntur deferri per tempestates. Hoc ita esse probatur Plutarchi testimonio, qui scripsit in vita Themistoclis ea de causa locum datum esse fabulae de contentione Palladis ac Neptuni de nomine Athenis imponendo, quod Neptunus equum, Pallas oliuam attulisset, & pro munerum praestantia iudicati sunt, quia ἐκεῖνοι ἐπὶ (ὡς λέγεται) ποταμῶν κατεβύβοντο τοὶ πολῖταις δόξασαί τινος θεοῦ, ἢ συμθεῖσθαι ζῶν μὴ πλεόντας ἀλλὰ τῶν χρώσων φυτεύοντας, τὸν αὖτε τῆς Ἀθηνᾶς διέδοσαν λόγον, αἱ ἐξέσαντο αὖτε τῆς χρώσας τῇ Ποσειδῶνος, διέλαστο τῶν μωρίων τοῖς ἀνθρώποις, ἐνίκωντο. Illi sane (ut ferunt) cum studerent ciues à mari retrahere, ut assuescerent vivere vel non nauigantes, sed regionem arboribus ornantes, sermonem illum vulgarunt, quod Neptuno de regione contendente, Pallas oliuam iudicibus obtulerit, ac vicerit. Qua in contentione si Neptunus equum obtulisset, ac nisi pro nauigio intelligeretur equus, quo pacto viderentur ciues à nauigatione reuocari? Dictus est Neptunus & Apollo Laomedonti Troianorum Regi seruuisse, quoniam is pecuniam horum Deorum sacrificiis dicatam in suam vtilitatem & ad extruenda moenia ciuitatis conuertit, quam tamen sacerdotibus non restituit, ut promiserat. At calamitates, quas pro neglecto Neptuno passus est, quid aliud significant quam Dei cultum sine calamitate non negligi? Ingens filiorum Neptuni numerus praeterea quid nisi maris fertilitas est? Nam nisi tantam filiorum copiam squammosis illis marinis gentibus natura dedisset, facile futurum erat ut mare piscibus orbatum haberemus; quippe cum vix tanta sit feracitas aquarum, quanta est voracitas piscium. Haec ipsa causa fuit cur crudeles Neptuni filij dicerentur omnes.

¶ Nunc quid sub his lateat ad humanae vitae institutionem spectans, explicemus. Ac primum cum virtutum omnium

princeps & Regina sit, vt ita dicam, liberalitas & munificen-
tia, quæ non nisi ad Deum vel ad Reges pertinet omnium
victorum grauissimū meritō iudicabitur acceptorum obli-
uio, quæ non nisi in sordidos animos cadere potest. Ea de
caussa finxerunt antiqui quod Neptunus gratias retulit Del-
phino pro accepto beneficio: atque vt æterna huius facino-
ris memoria, & ad beneficentiā adhortatio ad posteros ma-
naret, numerus & ordo quidam stellarum Delphini nomine
in eius honorem fuit appellatus. Quod autem ob neglectos
Deos Laomedon pœnas persoluerit, multasque calamitates
subierit, id etiam ad religionē Deorum immortalium ho-
mines impellit: quoniam qui piē sanctēque per probitatē &
integritatem vitæ Deum coluerit, quisque illa quæ instituta
sunt à sapientibus, Deo persoluerit, ille solus Deum placatū
in omne tempus habebit, multa incōmoda deuītabit, & se in
omni molestia rectorum consiliorū conscientia consolabi-
tur. Qui verō beneficiorum omniū autorem, omniūque
patrem Deum neglexerit, quo pacto vir iustus, & bonus &
temperans esse poterit? aut si nihil horum poterit, quo pacto
non in multas calamitates illabetur? Nos igitur ad religio-
nem, & ad memoriā acceptorum beneficiorum sempiternā
per hanc Laomedontis fabulam sapientis antiqui adhorta-
bantur: fortunæque inconstantiā ante oculos proponebant,
cū vel Dij inhumaniter agentes aduersus Iouem de cœ-
lo expulsi coacti sint homini seruire. Imprudens est omni-
no Theseus, qui filio Hippolyto mortem à Neptuno preca-
tus fuit, quem falsò nouerca Phædra apud Theseum accu-
sauerat, quod eam de stupro interpellasset, at id tamen The-
seo concessit Neptunus. Quid hoc est nequitia Dij boni
carissimis illa concedere, quæ in omne tēpus pernicioſa fu-
tura sunt? nam phœcas Neptunus in equos Hippolyti iuxta
mare equitantis immisit, quibus in fugam versis ille discer-
ptus fuit. Cui tamen Hippolyto Diomedes eximia pulchri-
tudine postea dicauit cum delubro, & antiqui operis simu-
lacro, ac rem diuinā primus omnium fecit, vt ait Pausanias
in Corinthiacis: & apud Trœzenios virgines sibi succisum
capillum ante nuptias in eiusdem templo consecrabant. vo-
luerunt igitur antiqui per has ambages verborum nos ad-
hortari vt æquo animo essemus si quando ad nostra vota
Dij surdi viderentur, quoniam pernicioſa sæpius expetun-
tur ab

tur ab ignavis hominibus, & quæ maximo detrimento impetrantibus in posterum sint futura. Sapienter ideo dictum est ab illo poeta:

Nil ergo optabunt homines si consilium vis,

Permites ipsis expendere numinibus quid

Conueniat nobis, rebusque sit utile nostris.

Quod autem hæc huius rei causa tantum ficta sint, vel ex eo patet, quod omnium mortalium imprudentissimum & crudelissimum fixerunt Neptunum. Quis enim vir bonus esse poterit, qui causam ignotam iudicarit? aut qui pro vel carissimorum precibus viros bonos & iustos & temperantes trucidarit, vel condemnarit, quo pacto non sceleratus & nefarius esse poterit? Non fuit igitur Deus sapiens Neptunus, sed neque bonus quidem, aut iustus, si tam iniqua filio Theseo concessit: quæ de Deo dicenda omnino non sunt; cum hæc solum institutionis ergo sint inuenta. Non defuerunt qui putarint imperium maris idcirco attributum fuisse Neptuno, quia prior ille classem instruxerit, cui Saturnus commisit rerum maritimarum imperium, vnde datus est locus fabulæ. At de Neptuno satis, nunc dicamus de Plutone.

De Plutone.

C A P. IX.

PLUTO quem inferorum Deum putarunt antiqui, natus est ex Opi & Saturno, ut dictum est, isque una cum Ioue militauit, & post varias victorias, rerumque gestarum felices successus cum Ioue & Neptuno iactis sortibus terrarum mundi que totius (ut aiunt) imperium diuisit: cui Hispaniarum, & locorum omnium ad occidentem solem obtigit imperium. Scriptum reliquit Pausanias in Atticis Plutonis & Amphiarai statuas quodam in loco fuisse apud Athenienses, ubi Pluto puer à Pace nutrice portabatur. Fama est hunc clauas habuisse pro insigni, sicuti sceptrum Ioui, & Neptuno tri-dens tribuebatur, ut idem Pausanias ait in prioribus Eliacis. Et Orpheus in hymno in Plutonem idem affirmauit his verbis;

Πλούτωνος καὶ ἑστῆτος γαίης καὶ Ἰδης ἀπὸ Πάριος,

Pluto qui terræ clauas & regna gubernas.

Plutonem præterea fuisse opulentia Deum, & in Iberia apud Pyrenæos montes habitasse memoria prodidit Strabo

lib.3. Geographiæ. Hunc defunctorum Deum esse crediderunt, quem appellarunt Iouem, siue Deum terrestrem, cui sacra faciebant pro defunctorum manibus, vt testatur Euripides in Phœnissis;

τοῖς γὰρ θεοῖσιν καὶ τὸν ἀπὸ θνήσκοντα

ἡμεῖς δίδωμεν καὶ τῶντων εὐδοκίαν θεῶν.

Cum iusta soluit mortuus uiuus, decet

Deum simul terrestrem honore prosequi.

Quo verò tempore illi sacra hæc fierent, Februus vocabatur, Plutonium finxerunt antiqui in curru vehi atrorum equorum, vt testatur Ouidius libro Metamorph. quinto;

Hanc metuens cladem tenebrosa sede tyrannus

Exierat: curruque atrorum innectus equorum

Ambibat Siculae cautus fundamina terra.

Attribuerunt clauēs Plutoni, quia non datur reditus eius regiā ingressis, cui Deo narcissus & adianthū & cyparissus in coronas erāt dicata, sicuti narcissus Parcis. Aiunt hunc Deū aliquando grauit̃er tulisse, quòd solus omnium Deorū cœlibē & filiis carentem vitam traduceret, cūm tanti imperij Deus esse, neque vllam inueniret quæ sibi nuptui daretur: quippe cūm & Iouis esset frater, & Deorū omniū opulentissimus. Nulla enim Dea illum ob deformitatem & obscuritatem regni maritum esse suum pati poterat. Ille igitur hac opinione, vel (vt verius dicā) hoc animi furore agitatus atrorū equorū currum conscendit, & in Siciliā peruenit. Ibi forzè Proserpinam Cereris filiam inter ceteras virgines flores colligentē visam adamauit; quippe cūm omnes illas & forma & corporis elegantia antecelleret. Hanc igitur rapuit, & in curru ad fluuiū Chemarū deportauit; vnde ad sua regna, quæ sub terris esse putantur, deportauit, vt testatur Paulanius in Corinthiacis, & Claudianus rem totā carmine elegantissimo cōplexus est. Magno in honore fuit in Pylo Pluto, templūque eius ibidem magnificentissimū, vt ait Strabo libro octauo. Neque procul distat à Pylo mons qui vocatus fuit Menthes, à Menthe Plutonis pellice, quam dolo circumuētam Proserpina in herbam hortensem sui nominis mutauit. Testatur idem Strabo libro nono ad ripas Coraliū fluuij, vbi sacra fiebant Pambœotia, constructam fuisse ob mysticam quandam causam Plutonis ac Palladis arā cōmūnem.

Immo-

Immolabantur tauri Plutoni, vt testatur Horatius libro secundo carminum:

Non si tricenis, quotquot eunt dies,

Amice places illacrymabilem

Plutona tauris.

Scriptum reliquit Strabo lib. tertiodecimo Plutonium os in Cybirensium regione apud Hicrapolim in paruo quodā montis cliuo fuisse, in quod homo excipi poterat, idque fuisse miræ profunditatis, & admirabilis multo magis potentiae. Nam huic oppositū fuit vallum quadratum, ambitu dimidij ferè iugeri, quod nebulosa crassaque caligine tegebatur: at propinquus aer erat innoxius. Quod si aliquod animal ingrederetur, continuò moriebatur, taurique eò adducti statim concidebant. fuit Pluto à Latinis Orcus appellatus, vt scripsit Cicer. in actione sexta in Caium Verrem: Hic dolor erat tantus, vt Verres alter Orcus venisse Ennā, & non Proserpinam asportasse, sed ipsam abripuisse Cererē videretur. dictus est autē Pluto, quia diuitias largiatur, vt ait Lucianus in Timone, & Plato in Cratylo his verbis: τὸ δὲ Πλάτωνος, τὸ τοῦ ἑστῆτος πλούτου δόξαν, ὅτι ἐν τῇ γῆς καὶ ἐν τοῖς αἰσθητοῖς πλοῦτος, ἰσχυρομένῳ. Plutonis verò nomen ob diuitiarum largitionem, quia diuitiae è terra in lucem emittantur, dictum fuit. quauis Lucianus in dialogo postea de luctu, Plutonem dictum putat, διὰ τὸ καλεῖσθαι τοῖς νεκροῖς, quia abundet mortuis scilicet. Dicebantur ad hunc omnes animæ mortuorum descendere, quas vbi ille acceperat, ineuitabilibus vinculis coercerat, iudicibusque tradebat iudicandas, atque omnibus pro meritis vel poenas, vel præmia dispensabat. Neque vlli concessum est præterquam admodum paucis ad superam regionem reuerti, & id maximis de causis, vt fama est. Illius Dei regio turbidissimis & amplissimis fluuiis vel ipsis nominibus horrendis interluitur. Desluit cum magno strepitu Cocytus, cum rapidissimis flammarum vndis Phlegethon deuoluitur; ibidem cornu plena est profundissimo & graueolenti Acherusia palus. Quid de squallore cymbæ, portitorisque animarum, deque tremenda illius voce conitruui non dissimili dicam? Terreret altissimis & stridulis latratibus vel longinquos nauigantes Cerberus triceps: horrent viperinis capillis furiae, formidabilis est iudicū iustissimorum seueritas, ita vt nemo sit tam sanctus aut integræ vitæ, qui ad id iudicium accessurus

non aliquantulum expauescat. Verum de his in sequenti libro pertractabimus.

¶ Nunc huius fabulae explicationem aggrediamur. Pluto siue elementum sit terrae, siue diuitiarum Deus, utroque nomine filius est Saturni: nam primum omnium architectatus est caelum Deus, ex quo natum tempus, in quo reliquum quod erat aedificij expletum est. Si diuitiarum Deus rursus sit. Plutonem, nemini obscurum esse arbitror, ciuitates & regiones per diuturnam pacem opibus & hominum frequentia repleti; quare Pax illius merito dicitur fuisse nutrix. Rursus quod fuerit Saturni filius, & Iouis Iunonisque frater; quid aliud hoc est quam genus omne diuitiarum e tempore nasci, & caeli aerisque bonitate ac temperie procreari & adiuuari? Dicitur idcirco illi imperium inferorum obtigisse, quoniam apud occidentis nationes & in Hispania (ut diximus) regnauit, quae fertilissima est prope omnium prouinciarum, & omnis generis frugum plenissima, praeter loca illa, in quibus effodiebantur metalla, ut testatur Strabo libro tertio. Qui vero Plutonem elementum terrae esse putarunt, non solum diuitiarum Regem, quae omne e terra oriuntur, esse crediderunt; sed etiam mortuorum omnium, quia omnia quae nata sunt, in ea tandem principia soluuntur, e quibus sunt orta: quod etiam expressit Cicero libro secundo de Natura Deorum his verbis: *Tertena autem vis omnis atque natura Diti patri dedicata est: qui Dis, ut apud Graecos Πλούτωνος dicitur, quia & recidunt omnia in terras, & oriuntur e terris.* Et quoniam quod semel mortuum est, nunquam idem reuiuiscit, inde dictum est ab antiquis quod Pluto habet clauem, a quo ita si des inferorum clausae sunt, ut exitus nemini pateat, sicuti testatur Pausanias in Eliacis. Hic idem Proserpinam Cereris filiam rapuit quia (ut ait Cicero in secundo de Natura Deorum) ea est quae Περσεφόνη Graece nominatur, & quam frugum semen esse uolunt, absconditamque a matre queri fingunt, ut ait Eusebius libro secundo Euangelicae praeparationis. Plutonem esse uirtutem terrae, & aliquando terram ipsam, ita scripsit Orpheus in hymno in Plutonium;

πλάττει γὰρ ἄνθρωπον
 καὶ ζῷον
 καὶ φυτὸν
 καὶ πάντα τὰ κτίσματα
 τῆς γῆς.

Nam facis ipse homines opulentos fructibus anni.

Attrahit igitur vis terrae ad se radices frugum inferius, quare dictus est Pluto sub terram rapuisse Proserpinam, quadrigis inuectam,

inuestam, cum per tot mensium tempus ad inferiora cre-
scant frugum radices. sic autem quadrigarum nomina ex-
pressit Claudianus in 1. lib. de raptu Proserpinæ;

Orpheus crudele micans, Aethónque sagitta

Ocyor, & Scryg crudelis gloria Nyctus

Armenti, Ditisque nota signatus Alastor.

Quæ cum finguntur, & alienubi fieri necesse sit; scripsit Or-
pheus in Attico solo non procul ab Eleusi id contigisse, vt
Pluto sub terram sit ingressus, sicuti patet ex his versibus:

*ἀγνοῦντες διμήτερος ἔς ποτε τοῦδε
νυμφόσας καὶ μύθους ἀποστολεῖν διὰ πόντου*

*πτερόφους ἰσχυροὺς ἰσὺς Ἀντίδους ἡγῆας αἰθέρι,
δήμου Ἐλδοσῆος, τόδε τῶν πύλαις εἰς Ἀΐδαο.*

Pluto tibi castæ Cereris nam filia quondam

Cum legeret flores in prato, raptâ quadrigis

Imposita est, & Cecropium portata sub antrum.

Huc ubi Eleusis adest, ubi nigri ianua Diis.

Enimvero non solum de rebus gestis quæ Diis inferis tri-
buuntur, hæc intelligenda sunt, sed multo magis ad mores
hominum, vitæque institutionem pertinent. Nam quibus
curis torquentur, quantisque molestiarum fluctibus agitan-
tur diuitum animi; cæcitas enim mentis prius occupet mor-
taliū animos necesse est, quàm opes acquirantur: pro qui-
bus diu laborandum est, cum breuissima futura sit, aut e-
tiam nulla aliquando partarum rerum fruitio. Quas tamen
si quis breui comparare studeat, ad omnem probitatem &
innocentiam conniveat oportet, omnemque impuritatem
induat & crudelitatem, cum primum ingentium opum de-
siderio capitur. illud autem significatur per illorum equo-
rum nomina, quibus vehēbatur Pluto, cum sine sceleribus
nemo prorsus breui ditescere possit. quidam putarunt Plu-
tonem esse dictum regem mortuorum, quia primus ille in-
uenerit sepulturas & exequias, cum prius cadauera sine ullo
cultu passim vt contingebat sepelirentur, aut etiam inhuma-
ta feris relinquerentur. atque de Plutone satis, nunc de Pluto
pertractemus.

De Pluto. CAP. X.

PLUTONEM sapientes antiqui vim ac naturam esse
terræ crediderunt, quamuis illi diuitiarum etiam non-
m

nulli tribuerint imperium. At Pluto nemo est quin omnibus suffragiis distribuendarum diuitiarum munus concessum esse sciat: quem Cerere & Iasionem natum commemorauit Hesiodus in Theogonia:

Διμήτηρ ἔδωκε Πλούτων ἐγγεῖνατο δὲ Ἀδάων

Πάσις ἔργον ἡγεῖσθ' ἐρετὴν φιλότιμον.

Alma Ceres Plutū peperit coniuncta in amore

Iasio Heron Cretes in diuite regno.

Theocritus in tertia Ægloga significasse videtur dormientem Iasionem fuisse à Cerere adamatum, cum illum inter eos commemorauerit, qui dormientes à Deabus adamati fuerunt, vt est in his:

Ζαλωτὲς ἦ ἱμὲν ὁ τῷ ἄθρονον ὕπνον ἱάσων

Ἐνδυμῖον Ζαλῶ δ' ἐρίλα γυναικ' ἱάσιννα.

Endymiona velim sopitum posse profundo

Somno imitari, sum simul amulus Iasioni.

Hunc Deum cæcum esse tradiderunt, & cuiusmodi ab Aristophane in comœdia introducitur; quod passus est à Ioue propter inuidiam: cum antea, dum acutissime videret, ad viros bonos tantum accederet, multique flagitiosi homines rerum necessariarum inopia perirent, vt ex his carminibus indicatur:

ὁ Ζεὺς μὰ τῷτ' ἐδ' ἔρασαν αἰδ' ἐσπῶσις φθοιῶν.

ἐγὼ γὰρ ἂν μακρόκιον ἡπείλυσ' ὅτι

ὡς ἐστὶ δυνάμεις κ' σφοδρὲς κ' κοσμίους

μένους βαδισίμην' ὁ δ' ἐμ' ἐποίησε τυφλόν,

ἵνα μὴ διαγρηναίσομαι τοῦτων μανθ' ἔνα'

ὅπως ἐκείνους τοῖσι χρηστοῖσι φθονεῖ.

His Iupiter me affecit inuidens viris.

Puer minatus ipse quod sum, me fore

Solis bonis, solis viris prudentibus

Domesticum: tunc ille me cæcum facit,

Ne quem bonum, ne quem malum dignoscerem.

Sic is bonis, sic inuidet prudentibus.

Hunc eundem Deorum omnium timidissimum sinxerunt antiqui, sicuti testatus est Euripides in Phœnissis:

δειλὸν δὲ ὁ Πλούτων κ' φιλόφρων κακόν.

Plutus timidus, vite suæque amans malum.

Quare ad hoc festiuè alludit is poeta qui inquit:

Νοθεῖ ἵτερ ἰνγρησὺς γλῆδιν ἀντὶ μὲν timebis,

Ἄς μοι τῇ ἀδ' ἡσυχίᾳ τρέψῃς ἀρούρης ὑμῖν.

Cantabis

Cantabit vacuus coram latrone viator,

Quidam omnium Deorum maximè perniciosum esse crediderunt, in què etiam Timocreon Rhodius epicus poeta scoliū siue conuiuiale carmen conscripsit, cuius est initium:

ὦ φίλος ὦ τυφλὸς Πλούτε μὴτ' ἐν γῇ, μὴτ' ἐν θαλάττῃ,
μὴτ' ἐν ὑπέρῳ φανίσθαι ποτε,
ἀλλὰ πᾶρταρον τε γαίῃν κ' ἀχέροντα.
διὰ σὲ γὰρ πάντ' ἐν αἰδέροισι κέχθεται.

Debebas cæce Pluteusque in terra, neque in mari,

Neque in continente apparuisse vngquam,

Sed tartarum habitare, atque Acheronta.

Per te enim omnia inter homines mala.

Hunc Deum esse minimè cæcum existimauit Theocritus cūm dicat: τυφλὸς δ' ἐκ αἰῶνός ἐστι Πλούτος: cæcus non ipse Plutus. Sic etiam Plato primo de Legibus scribit Plutum non solum non esse cæcū, sed etiā acutissimè cernere; τέταρτον δ' ἐστὶ Πλούτος, ὁ τυφλός, ἀλλ' ὅξυ βλέπων ἀπὸ τοῦ ἰσχυροῦ φρονήσεως. Quantum autem Plutus, non cæcus, sed acutè videns quæ prudentie sunt adiuncta. Hic Plutus Deus esse creditus est à nonnullis, maioriq; honore cultus, quàm Dij cæteri: vt scripsit Theognis;

ἔσσι καὶ πᾶσι ὦ Πλούτε βροτοὶ πημῶσι μέλισσι.

ἢ γὰρ ῥηϊδίως πᾶσι κακότητι φέρεις.

Num meritò coluere viri te maximè Plute?

Nequitie facile est pondera ferre tibi. Et alibi,

Πλούτε θεῶν κράνεις, ἢ ἱμερόεσσι πάντων,

Συῶ σοι ἢ κακὸς ὢν γίγνομαι ἐσθλὸς αἰὶρ.

Optime cunclarum Plute & dulcissime rerum,

Vel prauus, tecum vir bonus esse ferar.

Non tamen multo mitius est monstrum Paupertas, nisi voluntaria sit, quæ ad infimum vergat, in quam nos his Græcis carminibus aliquando lusimus;

Ἢ Πενία σῖναι μᾶλλον δαιμόνας κείρας

Ἀθανάτων πάντων ἀλγινότατα θεά.

Ὡς κεῖς αἰεὶ δαίμων, πεινῶν δ' ἀνέστι γρηθῶς.

Ῥσωνα δ' ἢ πᾶμπαν, σ' ἢ δὲ γυνώμεκα λέγεις.

Οὐδὲ γὰρ ἐστὶ βροτῶν δ' ἐστὶ δολύχων θῆν' ἐσθλὸς

πῶς το πέρεις, πᾶσαν ἢ κακότητι φέρεις.

Τὰς τέρας ἐν φιλότῃσι μνηίστα μελάμπερος ἢ Νυξ

Ἢ ν τέρα δαιμόσι πῆμα κακοῦ βροτοῖς.

Ἐστὶ πῶς δὲ δὴ δ' ἀκλείαν πολλὴν ἀρεθμῶν

Μαύσεν περὶ πῶς ἐκκαὶ δὴν ἀφροσύνην.

Ἀργὶ εἰς ἔχεται τὸ βέρεος, ὃ τρέφειν ἢ δ' ἀπὸ πάλιν.

Ἐλκεῖται Τρυφὴ μάζον τοῖο πόρε.
 Συναρτάνισι δὲ Ρ' αἰσυμία ὡς εἰκὸς ἀπύχνας
 Χιμῶν ἐκνεύει γὰρ ἐχρητο τυττε.
 Ἐνδύει τε Φόβον τε φίλας καὶ Οὐλῶν ἐπ' ἄρῃς
 Ἀτρυφίῃσι ἔχεν αἶν' ἀτεμβοῦφους.
 Ἀσος Ἐρμῆ ἐπείτ' αὐτῇ συμπαῖσσι κήτιω.
 Ἀπορία τε κακὴ, Κ' φίλῃα τε κόρη.
 Οὐ ποτε γῆυτο τέρας θνητοῖς φοβερότερον ἄλλο,
 Οὐδ' ἔχθρῳ μάλλον τοῖς μεκάρεσσιν θεοῖς.
 Τότο γὰρ καλῶν καὶ τὸν μακαρίτην πόντον
 Ἐμπορρεῖ, ἔξομαι εἴνδεα, κ' οἱ αἰέμοιοι.
 Οὔτε θεῶν μελῶν τόσον, οἷς καὶ πολλ' ὄπποκεῖ,
 Οὔτε πόνον καὶ γῆν, ἔντεά τ' ἄλλα δαπνῶν.
 Ὅσσον τῆς Πενίας δύνασθαι βλεπόμεν, ἀδρῶα καὶ γὰρ
 Περσὺν τ' ἔρπει ἐκφύσσειν ἔθνεα θεῶν κακῶν.
 Δῖλον καὶ δύσποτον, αἰχμηδὴ πᾶσι γέλοισιν,
 Νωθεῖν, ἀπῆστον ἔπει πικρῆται Πενία.
 Ἀφρῶα, δύσλυνον καὶ ἀλήτην, πτωχὸν, αἰπνον,
 Ἀθλιον, ἀγροῖον παρ' ἡνιὸν ὥστε τύχης.
 Πᾶσις ἀτυχίας βάθρον τὰ πλεῖστα ταράττει
 Ἡ Πενί' ἀδρῶα δακρυβέντα βίον.
 Εἴαρος ἀγροῖος ὅσ' αἰδέα γίνεται ἄφρ,
 Ἡ δ' ὅσους καρποὺς ἡ καλ' ὀπίρρα φέρει,
 τίσιν πάρεσι κακῇ Πενίᾳ κακῶς, τίσιν βέβηλα,
 τίσιν ἀλίτῃ, αὐτῇ γὰρ τίς κεν ἀρεθμός ἐστι;
 Ῥ' ἂν ἀρεθμῆσθαι νορετο ἰσθός, καὶ γὰρ ἀλῆς,
 Δένδρε' ὅποθ' ἰσθύνει ῥιζόθεν ἔκκ' ἀνιμῶς.
 Οὐ τίς σῶς εἰς διδοῖ πενιχρὸν χάρι, ἔστις ἀπαινα.
 Οὔτε πῆψις ζῶων ἐν λόγῳ, ὅτε θεῶν.
 Οὐ ποτε τίς Πενίας σκυπελὸν κακὸν ἥσεται ἀπῆμων.
 Οὐ μὰ τὸν πλεῖστον τὸν χαλεπὸν τὸν θεόν.
 Τῶν ἐκείτων νῆων φορέει τίνα μὲν τε δαίμασσι,
 Μῆτε Ποσειδάων ποικίλεις ἐχθροῖσιν.
 Τῶν γὰρ ἡλίου γέλοι κακοδαίμονές εἰσι πένιτες,
 Ἐχθιστον Πενία γίνεται πᾶσι βροτοῖς.
 Ἐπὶ τέλος Πενίας ὀλοώτερον ἔδην ἰδέσθαι,
 Πλῶν τῆς Ἀθηνίας, ἢ μάλιστα δὴ κακίων.

*Improba Pauperies nocuit mortalibus una,
 Plus superis cunctis, sana grauisque Dea.
 Vestibus & gaudet laceris, & pallida semper
 Ora fame est: nec mas, femina & illa nec est:
 Non est illa homini similis, non illa animanti.
 Hoc monstrum secum tristia cuncta tulit.
 Tartarus hanc genuit Nocti conitumelios, at illa
 Pæna viris facta est, exitiūque graue.
 Sordida nutricum fuit illi copia multa:*

Nam fuit obstetrix improba Stultitia.
 Segnities cepit, quam nūq̃ inde, puellam:
 Discinctūque dedit vbera Delicium.
 Vilibus arte carens inuoluit Inertia pannis
 Frigora per brumæ: hoc tempore nata fuit.
 Se comitem querulam mox illi iunxit Egestas,
 Cui Pavor & luctus charus amicus erat.
 Hinc Solitudo atque Pudor colludere sueti:
 Et mala Formido, nulla & Amicitia.
 Nec magis horrendum monst̃rum mortalibus ortum est,
 Immisum superis cœlicolis ve magis.
 Hoc fugiens per monst̃riferum mare nauita ventos
 Mercator spernit, nec maris alta timer:
 Nec tanti superum facit, hos cū peieret, iram,
 Non quæ fert tellus, quæque pericla mare,
 Quanti Pauperie aspectum torum, inde malorum
 Ausugere, hortatur plurima turba procul.
 Iure quidem: infelix, seruus, ridendus, inersque
 Fit pauper; pudor huic excidit atque fides.
 Insonnis, demens, querulus, mendicus, & erro est,
 Implacidus, ludus stantis in orbe Deæ.
 Pauperies est vna mali certissima sedes,
 Vita superposita est qua lacrymosa virum,
 Quot flores verno nascuntur tempore vel quot
 Vtilis autumnus dulcia poma tulit;
 Tot mala Pauperiem, tot ponē impura sequuntur,
 Tot delira, quis hæc dinumerare queat?
 Sed ciuīs quando conuellunt robora venti,
 Percipias numerum grandinis atque niuis.
 Præmia seruato donat pro paupere nemo.
 Vinat, vel pereat, nulla inopis ratio est.
 Pauperie illæsus scopulum nemo attigit unquam:
 Testis, or Pluui numina magna Dei.
 Nauibus ē centum haud sorbet Neptunus & unda
 Sæpe decem, relique marmora tota secant:
 Sint imopes si mille, videbis mille misellos,
 Pauperies cunctis denique dira lues.
 Quæ pestis non vlla viris nocet acrius vrgens.
 Est peior multo sed tamen improbitas.
 Hunc Deum, quem alij potentissimum putarunt, quida n

crediderunt imbecillum ac debilem esse, quia sine virtute non posset homines ad honores extollere, aut elatos retinere. quare scitè dictum est;

*ὅτι ἀπὸ τοῦ ἀντὶ ὅσους ὀνίσταται ἀνδρας αἰετῶν,
ὅτι ἀπὸ τοῦ ἀνίστατο.*

Tollere mortales nequeunt virtute carentes.

Dimitte, aut inopem virtus.

Nam utræque conspirent necesse est ad mortalium felicitatem. Filiam habuit Euribeam, de qua meminit Apollodorus lib. I. Bybliothecæ. Sed infusus est omnino qui Plutum aut fuisse Deum, aut fuisse aliquid omnino putarit: quoniam antiqui singulis animorum motibus proprios Deos præfecerunt, ne quid diuina providentia non gubernari crederetur.

Nunc quid hæc significant, perquiramus. Plutus è Cere & Iasone natus esse dicitur, quoniam opes è prædiorum prouentu, & ex agricolarum diligentia nascuntur. Est autem dictus Iasion ὁνὸς τοῦ ἰασσῶν siue à medendo, quia Ceres medetur inopiæ mortalium. Quòd Plutus factus est cæcus à Ioue, quoniam viris bonis Iupiter inuideret: quid hoc tam scelestum & impium facinus significat: an potest bonitas diuina impuris fanere, ac bonos persequi? Cùm Iupiter sit fatum, & vis illa mentis diuinæ quæ res humanas gubernat, cùm modò huc, modò illuc facultates pro arcano & inexplicabili Dei iudicio transferat, arbitrati sunt nonnulli illud temere fieri, quare cæcum diuitiarum Deum esse dixerunt. Hoc autem ita accidit, quia diuitiarum possessio illis non solum concedebatur, qui vel ingenio, vel robore, vel aliquo virtutis genere præstarent cæteris, ac seruatum fuit apud antiquos, sicuti testatur Lucretius libro sexto;

Et pecudes, & agros diuisere, atque dedere

Pro facie cuiusque, & viribus ingenioque.

Neque tamen præmium virtutibus oportuit proponi diuitias, cùm virtus per se expetenda sit à viris bonis. Nam qui propter præmium virtutis virtutem amplectitur, aut vitia relinquit propter metum poenarum; is non est planè vir bonus: iure igitur Plutus factus est cæcus à Ioue. Hunc potentissimum existimarunt ac nobilem, quia & virtuti diuitiæ vulgo adæqueantur, cùm tamen vera nobilitas sola sit viri.

fit virtus: at vulgus quod caret virtute, pro ea introduxit opes. Deinde cum multitudo hominum creuisset, auctaque fuisset singulorum audacia & inertia, leges latae sunt, praedia singulis assignata, & certi agrorum termini statuti. Inde rapinae, latrocinia, rerum alienarum direptiones inceptae. Cum igitur alij pro comparandis opibus nulli labori parcerent, nullumque periculum deuiterent, quibus tamen repugnante fortuna nihil commodi accidebat, aliis contra omnia succederent feliciter, nunc caecam fortunam, nunc caecum diuitiarum Deum appellarunt. Atque ita ficta est fabula, quod cum Plutus antea fuisset perspicax, Iupiter viris bonis, ad quos prius solos accedebat, inuidit; & idcirco illum caecum fecit, qui nullo postea delectu ad quosuis accedere coactus est. Vulgus enim mortalium ea quae sunt, quorum certam causam non videant, non quidem diuina prouidentia gubernari, sed fortuito accidere arbitrantur. Tantus honor postea diuitiis accessit, vel quod illae non sine prudentia & industria parari coeperint, vel quod multa commoda humanae vitae praebere, ut Plutus nullo Deorum fuerit habitus inferior. Nunc vero virtus omnis, & scientia, & probitas sanctissimae diuitiarum Maieitati cedere cogitur: maioremque honorem obtinet is, qui largiri potest cum libeat, quamuis sit amens, & sicarius, & latro; quam prudentissimus quisque, & integerrimus, & qui multa beneficia in omnes ciues suos contulerit.

NATALIS CO- MITIS MYTHO- LOGIÆ,

LIBER TERTIVS.

*Quàm præclare dicta de inferis excogitata sint
ab antiquis.*

APIENTISSIMI & optimi sanè illi homines fuerunt, illustriss. Campegi, qui primi inter mortales hæc opinionem introduxerunt, quòd anima nostra immortalis existens, postquam fuerit ex his corporum vinculis soluta, ad severissimos iudices accedat, ibique pro meritis vel ingentia præmia vel grauissima supplicia sortiatur. Nam si nulla esset veræ religionis, si nulla Christianæ veritatis cognitio, poterat tamè vel ratio ista ita homines ad probitatem informare, vt se potiùs præmiis dignos præberent, quàm vt vitare supplicia conarentur: quam ipsam veritatè Iesus Christus postea clariùs intelligere volentibus omnibus nationibus explicauit. Quid enim tam potest ab omnibus sceleribus animos hominum retrahere, quàm si sibi persuaferint omnibus tum reddendam esse antea factæ vitæ rationem, cum neque mentiri neque tergiversari licebit, sed omnia quæ fuerint nefariè in vita commissæ, vniuersis gentibus conspicua, tanquam maculæ, aut putrescentes pustulæ in corpore apparebunt? Quæ leges ciuiles, quæ consuetudo ciuitatum, quæ severitas iudiciorum tantum potest in animis hominum? His enim neglectis multa flagitia clam committi possunt, & nonnulli tormenta parui faciunt, & mortem, si res ita poscat, æquissimo animo perferunt. At vbi neq; tunc tamen finem laborum & calamitatum sibi adesse sentiunt,

mirum

mirum est quantopere ab ipsa conscientia, & ab aeternorum suppliciorum metu retardantur. hoc ita esse facile fuit viris bonis & temperantibus persuadere: at multitudini, quæ non nisi crassiore quodam modo allicitur aut impellitur, non faciebant hæ rationes satis ad persuadendum, sed multa apud inferos terribilia, & vel dictu horrenda ficta sunt, multa ad voluptatem excogitata, quibus rudiores homines ad probitatem adducerentur. Quis enim non commoveretur magnopere, cum sciret post mortem sibi adeundam esse paludem Acherontis, quæ prima excipiebat obuias animas? cum terribilis animarum portitor Charon squalidus, barbæque promissa, ac rutilantibus oculis nigram nauiculam gubernaret, & nigro malo annexa caliginosa antenna velificaret? cum Phlegethonem animo complecteretur frementibus flammarum undis conuolutum? cum Cocytus subiret grauissimus & tristissimus amnis, cuius fremitus querularum animarum voces imitabatur? cum Cerberus triceps, cum feruissimum indices, cum Furie venirent in mentem, quæ singulos cogerent per varia tormenta commissa scelera fateri, quis intrepido animo aliquod flagitium aggrediretur? Accedebat ad terrorem terribilis inferorum tyranni vultus, stridularumque catenarum strepitus à vinculis animabus tractarum. sonabant plagarum verbera, quæ fontibus infligebantur. undique exaudiebantur cruciatarum animarum lamentationes. Hæc tametsi à nonnullis parui fierent ac deriderentur; tamen nemo erat, qui extremum vitæ presentis diem sibi adesse sentiret, quin magnopere formidaret, atque vniuersæ vitæ suæ rationem ad hæc non timenda, si fieri posset, quam paratissimam esse non cuperet. Vnum est enim morituris bonum viaticum innocentie, recteque præteritæ vitæ recordatio, quæ sola nos intrepidus ad omnium iudicium præsentiam, & ad omnia pericula perducit. Ex altera parte nos hortabantur sapientes ad probitatem ingentibus & iucundissimis voluptatibus propositis in campis Elysiis. Nam quicumque virorum bonorum instituta seruasset, sancteque vixisset, hic in beatorum cœtum deducebatur, ubi omnis generis ferax erat tellus fructuum; aquæque de fontibus lymphidissimis fluebant, ac prata variis floribus ver perpetuum agentia vestiebantur. ibi concilia erant philosophantium, ibi theatra poetarum, ibi cyclici chori, ibi musica oblectamenta, ibi concinna & elegantia conuiuia,

voluptasque nulli molestiae coniuncta. Neque enim calor immodicus, nec frigus sentiebatur, sed aer semper erat salubris & temperatus, neque vehementioribus solis radiis inflammabatur. Quod est enim suauissimarum auicularum genus, quod ibi non mirificos concentus exerceret? aut quae arbores sunt odoriferae, quae non semper amoenissimis floribus vestirentur? hinc lites, hinc inimicitiae, hinc odia, hinc laetitia, hinc dolus, hinc periuria, hinc inuidia exulabat. Hic felicissima vita, & ab omni molestia tranquilla sine mortis aut aegritudinis metu traducebatur, ut dicebant. Quod felicitatis genus illis solis expositum erat, qui sancte pieque vixerant, aut qui peccata quidem nonnulla, sed medicabilia & leuia commiserant, quae quodam in loco non longe ab hoc expurgabantur. His rationibus ad corporis voluptates pertinentibus (alias enim voluptates vulgus non percipiebat) aliisque similibus conati sunt antiqui multitudinis animos partim spe voluptatum, partim metu suppliciorum ad iustitiam, vitaeque integritatem reuocare. Sed quoniam primus omnium mortalium Pluto istas rationes excogitauit, ut sensit Hecataeus, hunc esse locorum illorum Regem crediderunt: sicuti ventorum Aëolum, quia mutationes ventorum prior obseruasset: Lunaeque amicum Endymionem, quia lunae cursum prior & mutationes percepisset. Et quoniam de Plutone verba fecimus, nunc quae formidabilia fuisse crederentur in eius regno, inuestigemus, ac primum de Acheronte loquamur.

De Acheronte.

CAP. I.

SCRIPTUM reliquit diuinus Plato in Axiocho, si modo legitimus est eius scriptoris dialogus, Opim & Apollinem tabulas quasdam aeneas in Delum ex Hyperboreis detulisse, in quibus scriptum erat, animam, postquam fuerit à corpore exoluta, in ignotum quendam subterraneum recessum peruenire, ubi Regia sit Plutonis, nihilo minor quam Iouis sit aula. Nam cum medium globosi orbis terra obtineat, superius hemisphaerium Iupiter & eius filij gubernant, cum inferiori Pluto Iouis frater & nepotes dominantur. Sed antequam ad Plutonis regiae vestibulum peruentum sit, ubi porta ferrea firmissimis pessulis claustrisque obfirmata excipit adeuntes, primus est Acheron fluuius, post quem Cocytus, ac alij deinceps,

ceps, vt explicabitur. Hunc fluvium igitur Acherontem, qui primus accedentes ad inferos mortuorum animas excipit, ac traiciendus est, nonnulli Cereris, alij Tertiæ filium esse fabulantur, quem alij alia de causa missum fuisse ad inferos dixerunt. Acherontem fluvium esse, qui in Acherusia paludem illabatur, ita scripsit Plato in Phædone. τοῦτον δὲ ποταμὸν καὶ ἐκ τῆς βίης Ἀχέρον, ὅς ἐστι ἐπὶ μὲν τέρας βίη ἀλλὰ καὶ ἐπὶ γῆν βίην, εἰς τὴν ἡμῶν ἀφικνεῖται τὴν Ἀχέρουσαν δὲ, ὅς ἐστι τέρας τοῦ ποταμοῦ καὶ τῶν ποταμῶν ἀφικνοῦνται καὶ πῖνας νεκρῶν χροῖος μετὰ τῶν καὶ ἐπὶ μὲν γῆς, καὶ δὲ ἐπὶ τῆς γῆς, πᾶσι δὲ ἐπὶ τῆς γῆς. At contra, è regione huius fluit Acheron, qui per alia loca deserta labitur, atque sub terram occultatus in Acherusia paludem ingreditur: quo multe mortuorum animæ perveniunt. Ibi tempora quadam divinitus statuta alia longiora, alia breviora expectantes rursus in animalium ortus relabuntur. Alij contra non ingredi, sed egredi ex Acherusia palude Acherontē fluvium putarunt, vt sensit Strabo libro octavo, qui Acherontē scribit in portum Chimerium dulcem multis acceptis fluminib. intrare, atque eum sinum dulcē efficere, qui non procul distat ab Ephyra Thesprotorum ciuitate, quem etiā Acherontem & Daulium inquit in Alpheum irrumpere. Huic fluuiio datum esse nonnulli inquiunt id nomen, quoniā Cereris, Proserpinæque, ac Plutonis templa, quæ magno in honore apud Triphylicam Hypaniam fuerunt, alluebat. Enimvero scire conuenit duo fuisse flumina variis in locis eodem nomine appellata, fuit Acheron fluuius in agro Brutio iuxta Pandosiam, vbi Moloissorum Rex Alexander ab oraculo Dodonæo deceptus, trucidatus fuit, vt ait Strabo libro sexto: cū iuberetur Acherontem atque Pandosiam deuotare: isque arbitratus esset ea esse loca in agro Thesprotio, quæ erant eo nomine per id tempus celeberrima. Alius item fuit Acheron Epiri fluuius ex Acherusia palude defluens iuxta Pandosiam ciuitatem, qui multis fluminib. auctus, vt dictum est, in sinum Ambracium illabebatur. Erat autem Acherusia palus per quam sub terra dictus est Acheron in Mariandynorum regione defluere, vt ait Apollonius libro 2.

καὶ δὲν δὲ ἡ καὶ ποταμὸς δὲ ἐξ αὐτῆς ἀντιπρόσθετος
 γῆν Μακεδονίαν ἐπικέσσετο νοστήσαντες.
 εἰδὲ μὲν αὐτὸς κατὰ βίην ἐπὶ τὴν δόξαν.

ἀπὸ τῆς ποταμῆς Ἀχέρουσας ὅθεν αἱ τέλει
 ὀμίεισσι· Ἀχέρουσιον δὲν δὴν τοῖσι τέμνων
 αἰὲς ἐν μεγάλῃσι ποταμοῖσι ἵσσι θάλασσαν.

Inde iter exiguum redeuntes per mare, terram

Ibitis ad Mariandynam ἐ regione locatam.

Est ibi Tartari descendens ianua Disi :

Atque aliè tellus Acherusia prominet, inde

Hanc Acheron scindens sub terra vortice multo

Volutur, atque specus de magno effunditur vnda.

Hæc palus Acherusia non multum à Cichyro oppido distabat, ut ait Paus. in Atticis. & Strabo libro quinto proximâ fuisse scribit Miseno promontorio, quæ deinde reducta profundû litus in sinu Baiano aperiebat, aquasque præbebat sanandis morbis accommodatas. Cum essent igitur duæ Acherusiæ, altera in agro Brutio, altera iuxta Pandosiam in agro Thesprotio, siue in Epiro apud urbem Heracleam, non procul à Sinope: iuxta hanc Epiri Acherusiam Acherontē fluvium inferorum fluere scripserunt antiqui, quem sub terram immergi, & inferos usque peruenire, paludēque ibi altissimā efficere crediderunt. Iuxta hanc Acherusiam fuit descensus ad inferos, ut scripsit his verbis Arctades Cnidius in libro secundo rerum Macedonicarum, & repetiuit perdoctus Apollonij enarrator: ἡ περὶ Ἡράκλειον Ἀχέρουσις καὶ αὐτὴν πενταχέδον ἐν θαλάσῃσιν ὅθεν ὁ Πηλὸς τε καὶ Διόκριμνος, καὶ Ἀπηνίνδων εἰς δυσμετὰ εἰς τὸ ποταμὸν Βιδυμίας πέλαγος· καὶ ποσοπὶπεν αὐτὴν τὸ κλίμα σφοδρῶς ἀποτελεῖ ὄρησι, καὶ περὶ αὐτὴν αἰὲς αὐτὴν πεφυκυῖαν ποταμῶν, καὶ τὴν αὐτὴν περὶ εἰς καὶ δοκεῖ αὐτόθι κατελθεῖν εἰς ὅδον ὡς ἀρχὴν. Acherusia vocata, quæ est iuxta Heracleam, ubique alta est & præceps supra mare, atque in occidentem respicit in mare Bithyniæ: cui vnda incidens ingentes sonos efficit. Huius in summa parte natæ sunt platani, & in eius planitie: ibique videtur esse ad inferos descensus. quod scripsit etiam Nymphis Samius in primo Heracleæ. Nā apud eum fluvium speluncam fuisse, quæ duceret ad inferos creditum est, uti scripsit de prædictorum scriptorum sententia Apollonius in secundo Argonauticorum :

ἐν δὲ αὐτῇ εἰσι κατελκύνται ὑπερβύδῃ
 καὶ ἅλῃ ὑπερβύδῃ, ἵνα τε σπῆς ἔς· αἰδῶ
 δὲ καὶ πέτρῃσιν ἐπηρεός· ἐν δὲ αὐτῇ
 πηγὴς, ἐκρυβέντος αἰαντῆρος, μυχῷ
 συνεχές, ἀγνώστου ἀεὶ πᾶσι τέεσσι πύχλυον.

Nec procul, interius prospectat terra propinqua,

Ad medium conversa dicem, spelunca remittit

Frighi

Frigida, ubi exhalat graueolentes usque vapores:

Semper & hæc aluit se circum cana pruina.

Ex hac palude Acheron fluuius in mare fluit, quod est orientem versus, de quo nunc loquimur: qui cum sub terrâ occultetur, mox per quandâ speluncam vallémque emergit, tanquam ab inferis, ad quos per multum spatium accedere creditur, ut est apud eundem poetam;

ἴδου δὲ καὶ ποταμὸς Ἀχέροντος ἔσθλιν.

ὅς τε δὲ ἐξ ἀντροῦ ἀνέβηται εἰς ἀλὰ βόταν

κόλιν καὶ δὲ φέρεται καὶ τὰς μὴ ἀνὰ δέν.

Hic Acherontis variis sunt ostia fluctus:

Qui summa de parte fluens prorumpit in equor

Eoum: remocat valles in luminis auras.

Fama est hinc & per hanc speluncam Herculem Cerberum in lucem eduxisse, ut in his scripsit enarrator Nicandri: Ἀχέρον δὲ ποταμὸς ἐν Ἡρακλείᾳ τῇ Πικτυίᾳ, ἔνθα τὸν τῷ ἀδελφῷ Ἡρακλῆϊ ἐξήγαγε, καὶ ὁλόφος Ἀκόνιτος λέγεται. Acheron fluuius est Heracleæ Ponticæ, quæ Hercules Plutonis canem eduxit, atque collis Aconitus dicitur. Huius fluminis aquam insauissimam fuisse, sicuti etiam Cocyti, scripsit Pausanias in Atticis, cuius alumna est alba populus, ut oleaster Alpei, populus nigra Eridani: quare cum ad Cerberum Hercules per eam portam accessisset, dicitur fuisse alba populo coronatus, cum ob caliginem tamen inferorum facta sit postea nigra illa corona, de qua apud Padum defossa nata est nigra populus, ut fabulantur. Hic Acheron dicitur è Gorgyra filium Ascalaphum habuisse, quem tamen quidam ex Orphne nymphea Aueri suscepisse maluerunt, qui Proserpinam accusauit, quia ieiunium apud inferos soluisset: de quo ita scripsit Apollodorus Grammaticus libro primo: κατὰ μαρτυρίαντος δὲ αὐτοῦ Ἀσκαλάφου τῷ Ἀχέροντι καὶ Γοργύρας: cum testimonium aduersus ipsam dixisset Ascalaphus Acherontis & Gorgyra filius. Quare Ascalaphus vel iustus accusator ob accusationis inuidiam fuit in bufonem mutatus. Dictus fuit Acheron καὶ τὸ πῆμα ἄλγος, quia fluant vndæ molestiarum scilicet, nam, ut ait Ilacius, πῆμα ἄλγος καὶ λύπη καὶ πένθος καὶ θανάτου συνθήματα: quia dolores scilicet & mœrores coniunctorum mortuis magnis vndis deuoluantur. Ego tamen illorum sententiæ potius accesserim, qui Acherontem dictum putarunt, ab Acheronte illo qui in iis locis regnauit, ut scripsit AndroTeius in sua navigatione. Atque ex his patuit primum Acherontē

descendentes ad inferos animas excipere solitum, & Cere-
ris, vel (vt aliis magis placuit) Terræ fuisse filium. Hunc
quia potum præbuerit Titanibus aduersus Iouem pugnan-
tibus, ad inferos detrusum credi lerunt, qui ex Acheru-
sia deflueret per loca subterranea, atque per vallem profun-
dam rursus ederetur in lucem, aquamque haberet insuauis-
simam.

¶ Hæc illa sunt quæ de Acheronte fabulosè scripta inue-
niuntur, quæ cur ficta sint, nunc perquiramus. Cur Acheron
primus excipit mortuorū animas? quia cūm moritur sunt
homines, torpor quidam mentem animūque ita labefa-
ctat, vt propinqua mors esse facile sentiat. tunc enim con-
scientia, rerūque gestarum memoria animum perturbat;
quæ palus est omnibus primū trahenda, vt fabulosè
singitur à poetis: neque enim in hac præterita vitæ inuesti-
gatione potest animus non magnopere commoueri. Cere-
ris autem siue Terræ filius hic fluuius dicitur, quoniam vni-
uersa animi molestia & perturbatio aut ex acquirendarum
aut seruandarum diuitiarum studio nascitur. Hic fluuius
potum Titanibus aduersus Iouem pugnantibus præbuit,
quoniam multæ iniquæ cogitationes aduersus sacra Dei
mandata insurgunt, quas si animus diutius aluerit, à vera
Dei lege desciscit, & in brutorum naturam delabitur. Vbi
verò quis vir bonus vel etiam malus omnem spem in Dei
clementia & benignitate collocauerit post hanc præterita
vitæ ratiocinationem, tum mœror ille, qui Acheron dice-
batur, per vallem profundam pectoris scilicet in lucem ex-
tollitur, atque lubens ad optimi iudicis Dei præsentiam
contendit. Hic fluuius insuauissimæ aquæ esse dicitur, quo-
niam vitæ nostræ ratio si diligenter perpendatur, multas
habet insuauitates. Atque (vt rem paucis explicem) ni-
hil aliud per hæc quæ sunt apud inferos ficta, significa-
re voluerunt antiqui, quàm ita vitam nostram oportere
comparare, vt recordatio præteriti temporis quam maxi-
mè animos nostros ob innocentiam & integritatem con-
foletur in morte, & intrepidus ad omnem iudicum seue-
ritatem nos perducatur. sub his enim fabulis omnes mori-
turi hominis cogitationes exprimuntur. At nunc dicamus
de Styge.

De Styge.

De Styge. CAP. I I.

STYX item inferorum fluvius post Acherontem ad inferos accessurus se offert; quam alij ex aliis parentibus ortā crediderunt. Nam Hesiodus in Theogonia ex Oceano natam esse Stygem tradidit in his;

Ἰὼν Στυγὸς θυγάτηρ Ἀχαιῶν Ὀκεανὸς
 ὅπως ἔκλυται νόστον δὲ δαῖτα καὶ δόματα παῖδ'
 μακρὸν πένθος κατὰ πρῶτον ἀμφὶ δὲ πᾶντι
 ἄλσιν ἀγυρῶσιν ὅσος ἔσται σθένος αἰῶνα.

*Styx grauis, Oceani r. flui de semine nata:
 Quæ procul a superis colit alta palatia, longis
 Marmoribus suffulta: tenent virinque columnæ
 Argento è puro, & cælum firmantur ad ipsum.*

Atque Pausanias in Arcadicis hanc ipsam fuisse etiam Lini poetæ opinionem scribit. Alij Acherontis, alij Terræ fuisse filiam crediderunt. Apollodorus Grammaticus è petra quadam apud inferos Stygem effluere inquit libro primo; τὸ δὲ τῆς Στυγὸς ὕδατος ἐκ πέτρας ἐκ τοῦ αἰῶνος. Stygis enim aqua è petra apud inferos fluit. Hanc Pallanti quidam nupisse arbitrat sunt, quidam Piranti, ut ait Pausanias, cui peperit Hydram. habuit filiam Victoriam ex Acheronte patre, ut tradiderunt nonnulli. cum huius filia, Victoria, Vis, Robur, Zelusque Ioui aduersus Titanas opem tulissent, illi nobilitatem hanc & dignitatem Iupiter concessit, ut sanctissimum iusiurandum per Stygem Dij haberent: quod testatur Hom. lib. 5. Odyss.

ἴστω νῦν τόδ' ἔστι καὶ ἡ σπάρτος εὐπρεπὲς ὕψοςθεν,
 καὶ τὸ κατὰ βόσιν Στυγὸς ὕδατος, ὅς τε μαγιστὸς
 ἔπος δεικνύσας τε πᾶσι μακροχρόνιος θείων,

*Hoc sciat & tellus, & vasti sidera mundi,
 Quæq; Stygis de fonte fluit venerabilis vnda,
 Quæ iuramentum est superis, numénque beatis.*

Sic etiam Apollonius in lib. 2. Item per Stygiam aquam iurantem introducit.

*Sic ait & Stygiam irauit protinus vndam,
 Quæ superis veneranda Deis, quam fallere terror.*

Fingebant antiqui Victoriā huius filiam quidem fœminam esse super globo altero pede stātem, sed non alatam, tanquā lubricam; cui primus alas addidisse dictus est pater Bupalus & Athenidis, cum alij dicant Aglaophontem pictorem istud

primum fecisse, alij Pergamentum Carystium. Erat iis illa
pœna proposita, qui per aquam Stygiam peierassent, vt per
quoddam temporis spatium ab epulis Deorum abstinerent,
& ab omni Deorum consuetudine, vt testatur Hesiodus in
Theog.

ἡ δὲ μὲν ἐν πάτρῃ παρορᾷ, μέγα πῆμα βεβύπῃ.
 ὧς γὰρ τὴν ὀπίρκεν ὀπταίῃ φασ ἐπομοσθῇ
 ἀθανάτων, αἱ ἔχουσι κέρη νιόεντος ὀλύμπου,
 καί ται νῆπτος μορ τεταλσμένον εἰς ἐνιαυτὸν.
 καὶ δὲ ποτ' ἀμβροσίης κ' νεκταρὸς ἔρχεται. ἄσπερον
 βροτοῖς, ἀλλὰ τε καί ται ἀναπνέουσι κ' ἀπαιθεῖς
 αἰσχροῖς ἐν λαχέσσι, χερσὶν δ' ὀπ' αἰώας χαλύπτει.
 ἀνὰ πῶ ἐπὶ νύσσον τελέστη μάαν εἰς ἐνιαυτὸν,
 ἄλλος δ' ἐξ ἄλλῃ ἔρχεται χαλκίπνοτατος ἄλλος.
 ἐνδαιεῖς δὲ θῖαν δότ' αἰετὶ μάαν ὄνεντων,
 καὶ δὲ ποτ' ἐς βυθλίω ὀπμίσσεται, καὶ δ' ὀπ' αἰετῶς
 ἐνέει πάντ' ἔπειτα, δεικνύς δ' ὀπμίσσεται αὐτῷ
 εἰρέας ἀθανάτων, οἳ ὀλύμπῳ δώματ' ἔχουσι.
 τοῖσιν ἀφ' ὅρκων ἔθεντο θεοὶ Στυγρῆς ἀφθιπὸν ὕδαρ.

Supplicium superis de petra profluit unda,
Quam si quis Divum superorum peieret, horum
Quis domus incolitur præcelsa nivalis Olympi,
His senos iacet infelix ex ordine menses :
Nectare & Ambrosia simul abstinet inque grabato
Decumbit mutus, oppressus membra veterno.
At ubi per longum morbum toleraveris annum,
Tum graviora manent miserum certamina semper.
Ille novem procul à Divis depellitur annos :
Concilio totidem Divorumque abstinet idem
Cum superis pariter convivia nulla frequentat.
Pristina conditio decimo cui redditur anno.
Tantus honor Stygiis iuratis additur undis.

Tum idem poeta declarauit qui ritus in Deorum iuramentis
seruaretur, dicique Irim poculum aqua Stygia plenū men-
tientibus Diis afferre solitam, cū Iupiter ita iuberet, vt est
in his carminibus :

καί ῥ' ὅστες ψεύδονται οὐλύμπια δώματ' ἔχονταν,
Ζεὺς δέ σ' ἰθὺν ἔπειθε θεῶν μίαν ὅρκον αἰεῖναι,
πλοῦθ' ἐν χερσὶ θεοῦ καὶ πολυάμυνον ὕδωρ
ψυχρὸν, ὅτ' ἐκ πέτρης καταλείβεται ἰλιβάτω
εὐφελὲς, πολλὰν δὲ τὰ χθονὶς εὐρυδίας
ἀεὶ ἱερὰ ποταμῶν ῥέει διὰ νύκτα μέλαινα.
ὁ κλυοίτο κέρας, δακτύλῳ δ' ὅτ' ἔμμελ' ἀνέσται.

Cũng

*Cum quis de superis mendacia dixerit, Irim
Iupiter asserre hinc iuramentum sibi mandat
Aurato in cyatho lympham, celeberrima sensim
Que fluit è petra, & paulatim labitur alia.
Sub terris fluit, & tenebras per noctis opacæ
Flumine de sacro: cornu maris Atlantæ.*

Nam decima Oceani pars est Styx ipsa profundæ.

Alij honorem illum datum fuisse Stygi dixerunt, quia con-
iurantium Deorum aduersus Iouem, cum illum vincere vo-
luerunt, insidias patefecerit, ut sensit Isacius. vbi fuerit Styx
verè, multa est controuersia apud scriptores: nam alij non
procul à Lucrino portu, Auernòque lacu in sinu Baiano exi-
stimarunt: quod fiebat fraude sacerdotum, qui ut fructibus
amcenissimi loci potirentur, & multis fructiferis arboribus
confiti, illum consecratum inferis esse dicebant, nullique, ni-
si placatis per solennia sacrificia manibus, locus putabatur
adeundus. Ibidem cum fons esset scatens aquis fluuiialibus,
& in mare defluens, omnes ab eius aqua abstinebant, quod
aquam Stygiam è sermone sacerdotum esse opinarentur. At
Herodotus, vbi de Nonacri ciuitate loquitur in Erato, ita de
aqua Stygia scripsit: *ἐν δὲ ταύτῃ τῇ πόλει ἀέριται τῇ γὰρ Ἀργεῖον τὸ
ἐν τῷδε ὄρειον, δὴ καὶ ἐστὶ τοιοῦτόν τι ὄρειον ὁρίζοντα πρὸς τὰς
εἰς ἄγρον τὸ δὲ ἄγρον ἀναστῆς πρὸς τὰς κοίτας. ἢ δὲ Νονακίαν, ὅτι ἡ
μὲν αὖτις τὴν γὰρ ἐστὶ πόλιν, καὶ ἐστὶ τῆς Ἀργεῖας ποταμὸς Πηνειὸς.* In hac au-
tem ciuitate dicitur aqua esse Stygia ab Arcadibus. Est autem ha-
iusmodi: apparet aqua exigua in vas quoddam defluens, quod sapia
cuiusdam circulus ambit, atque Nonacris, vbi fons ille existit, qui-
tas est Arcadia parum distans à Pheneo flumine. Hanc aquam
memoria prodidit Pausanias, in Arcadicis è prærupta rupe
ad Nonacrim in præcellsum saxum guttatim cadere, ac inde
fluuium Crathim delabi, cuius potus perniciosus est omni-
bus animalibus. Sed neque illis solum perniciosa est aqua,
verum etiam omnia metallorum genera ab ea solui dicebā-
tur, neq; vllum erat vas quod aquæ vim sustinere posset. De-
clarauit Plato in Phædone non solum quo pacto deflueret
Styx apud inferos, sed etiam qui illi color adesset: *ἡ τιμωρὶς
ἐστὶν αὖτις ἐν τῷδε ὄρειον, δὴ καὶ ἐστὶ τοιοῦτόν τι ὄρειον ὁρίζοντα πρὸς τὰς
εἰς ἄγρον τὸ δὲ ἄγρον ἀναστῆς πρὸς τὰς κοίτας. ἢ δὲ Νονακίαν, ὅτι ἡ
μὲν αὖτις τὴν γὰρ ἐστὶ πόλιν, καὶ ἐστὶ τῆς Ἀργεῖας ποταμὸς Πηνειὸς.* Quare
incidit prius in locum grauem ac ferum, vbi
ajunt: color emque habet cyaneum prope: quem sinuum Stygiū no-

minant: & paludem, quam hic fluvius ingressus facit Stygiam. Hic fluvius, quoniam fuit sub terra, aquamque habet insuavis-
simam, creditus est ad inferos usque descendere, & esse
fluvius inferorum, qui ob insuauitatem suam dictus est Styx,
quasi *στυγέος*, quod odiosum significat apud Græcos. Hoc in
flumine cum alia complura monstrosa esse dicerentur, tum
piscēs ita graciles, ut magis piscium umbris similes, quam
piscibus viderentur, ut ait Pausanias in Phocicis. Hic erant
omnia animalia nigra, & ranæ nigrae, ut ait is poeta:

Esse aliquos manes, & subterranea regna,

Et contum, & Stygio ranas in gurgite nigras,

Atque una transire vadum tot millia cymba.

Nam cum loquerentur poeta de rebus fabulosis, illis omnia
iniunxerunt, quæ res veras consequi solent, quo prebabilio-
res viderentur. hæc ea sunt, quæ memoriæ prodita fuerunt
de Styge. Nunc ex his veram sententiam eliciamus.

¶ Vbi de Acheronte loqueremur superius, diximus Ache-
rontem esse incrorem illum ac tristitiam quæ nasceretur
in mente hominis morituri à consideratione rerum præte-
ritarum; at Styx odium est illud erga transacta facinora, quod
pœnitentiam consequitur. cum enim peccata præterita o-
dio habere incepimus, tunc dicuntur animæ Stygiam palu-
dem traicere quæ ex Acheronte exoritur. At qui ad flumi-
nis ipsius ortum suam orationem conuerterunt, illi omne
vim aquarum Oceano concedentes eò flumina omnia con-
fluere, & ex illo fontium imbriumque materiam manare
crediderunt. Rursus qui ex aëre in locis cauis sub terra con-
creto & in aquam versò dulcium aquarum vim oriri puta-
runt, illi Terræ filiam Stygem, ut cætera flumina, arbitrati
sunt: quare non est absurdum si res eadem aliis de causis
varios ortus apud fabularum inventores sortita sit. Quod
autem honorem illum consecuta sit Styx, quia Ioni aduer-
sus Titanas fuerit auxilio, vel quia Ioui insidias indicasset,
nihil aliud significare voluerunt antiqui, nisi principes suos
à singulis narrationibus esse pro viribus in imperio retinen-
dos, si viri boni sint præcipue: atque principes ipsos munifi-
cos esse oportere erga illos, qui sceleratorum proditones &
insidias patefaciunt: quare nihil esse potest neque sanctius,
neque ad seruandas ciuitates accommodatius. ac de Styge
satis, nunc de Coccyto dicamus.

De Coccyto. CAP. III.

COCCYTVM quoque defunctorum animarum multitudi-
 dini transeundum esse fabulati sunt antiqui, priusquam
 ad inferos deueniretur. hic fluvius & quò illabatur. & unde
 oritur, ita patefecit Plato in Phædone: *ἡ δὲ ἑμπροσθεν ἐστὶν ὁδὸς,
 καὶ δένει δινάμεις καὶ βάραι ἐν τῷ ὕδατι. διὲν ἡ ψυχὴ πρὸς τὴν πύλιν
 εἰς αἰτίαν τῷ Πυριφλεγέθοντι καὶ ἀπαντᾷ ἐν τῇ Ἀχέρουσι ἀδὴ λίαν ἐξ ἐν-
 αρίας, καὶ δὲ τὸ τοῦτου ὕδατος δένει μὲν ὡς περὶ, ἀλλὰ καὶ ὁ σὺν κινεῖται
 ὁδὸν, ἐμβαίνει εἰς τὴν Τάρταρον, ἐκείνην τῷ Πυριφλεγέθοντι. Οὐνοὶ δὲ
 πάντες δένει (ὡς οἱ ποταμοὶ ἐκείνου) κακὸν τὸς.* Hic vero huc delatus, ma-
 gnasque vires ab aqua assumens, terramque ingressus ac circummo-
 latus contrarius fluit Pyriphlegethonti, illique fit obuius in stagno
 Acherusæ: neque huius aqua cum alia commiscetur, sed in gyrum
 circumvolutus in tartarum irrumpit Pyriphlegethonti adversus. i-
 psius autem nomen est (ut ait poeta) Cocytus. Fabulati sunt an-
 tiqui Minthem nympham non indecoram fuisse Coccyi fi-
 liâ, quam ubi Proserpina cū Plutone deprehendisset, tandiu
 indignationem dissimulavit donec Pluto recederet. Deinde
 post gravem reprehensionem in mentham herbam con-
 vertit, & de prisco nomine appellavit. Istud cū in monte
 Pylo propinquo accidisset, mons etiam nomen inde acce-
 pit ut ait Sostriatus in secundo introductionis fabulosæ histo-
 riæ. Fratrem etiam spurium, qui furto conscius accessisset vel
 propter metum, vel propter reverentiam Plutonis, in sylve-
 stem herbam propè similem odore & aspectu convertit.
 Scripsit Homerus in lib. x. Odyss. Cocytum & Pyriphle-
 gethontem in Acherontem perfluere, cū sit Cocytus tan-
 quam riuus Stygis, ut patet ex his:

*ἴδμεν καὶ εἰς Ἀχέροντα Πυριφλεγέθον τὴν ῥέαν,
 κακὸν τὸς δ' ὅς ἐστιν Στυγὸς ὕδατος ὅστις ἐμπρόσθε.*

*Atque Pyriphlegethon, Cocytisque è Styge labens
 Immensas Acherontis aquas mox flustibus augent.*

Neque plura ferè de Coccyto memoriæ prodita sunt ab an-
 tiquis, nunc veritatem ex his eliciamus.

¶ Dictus est autem Cocytus à querelis & lamentationi-
 bus, ut nomen ipsum significat, & veluti testatur Plato in ter-
 tio libro de rep. quia morituri plerique post cōmissorum pec-
 nitentiam lamentantur, quia illa contra Dei optimi omnium
 parentis leges commiserint. Alij maluerunt dictum esse,

quia queruntur & grauitur ferunt, quia res charissimas sine relictis: alij ob lamentationes coniunctorum dictum putant hunc fluuium, qui moriturus est transcendendus. Neque potest quisquam ad inferos accedere, nisi per hæc flumina, vel (vt verius dicam) per turbulentissimas has animi cogitationes, quas antiqui per suas fabulas significarunt. Qui quidem ita viuendum esse per hæc figmenta ostendebant, vt intrepidi essemus ad omnem post mortem fortunam. Nunc dicatur de Charonte.

De Charonte. CAP. I III.

CHARON verò, cuius nomen lætitiā significat, qui fuit Erebi & Noctis filius, vt scit Hesiodus, qui in Theogonia omnia prope inferorum mōstra ex iis nata esse affirmavit, portitor animarum & trium horum fluuiorum naua dicebatur. Erat quidem præter hos Phlegethon siue Pyriphlegethon, de quo cū fabula in idem recidat cum Coccyto, plura dicenda non putauī. Hic Charon dictus est ab antiquis grandæuus, & à Polygnoto pictore senex pingebatur: qui Miniadem pœsim fortasse secutus fuit, in qua erat de Charonte huiusmodi sententia:

*Atque hic exangues longæuus portitor umbras
Puppe vehit patula.*

Sic etiam Virgilius lib. sexto Charontem senem esse demonstrauit, vbi illius formam describit:

*Portitor has horrendus aquas & flumina seruas
Terribili squalore, Charon, cui plurima mento
Canities inculca tacet, stans lœmina flamma:
Sordidus ex humeris nodo dependet amictus.*

Hic erga omnes implacitus esse dicebatur, quos traiecitbat, neque Reges ac principes ciuitatum à reliqua multitudine putabat differre, cū omnes vno ordine nudos, & omnibus bonis spoliatos cerneret, vt testantur ea carmina:

*καὶ τὸν ὅμως ὁ τ' ἀτυμβος αἰὲρ, ὅς τ' ἐλάτρε τύμβῳ,
ἐν δ' ἴῃ πῦρ ἔχει, καὶ τ' ἄγχι μύτων.
Θοῖον δ' ἴσος θένει δὲ πρὸς νόκῳ μέτο.
πένετος αἰὼν ἰπῶος νεώων αἰδολὴν ἀκρίων,
ζυμνοῖν ἐπείγει, καὶ τ' ἀσπιδέλων λευκῶν.*

*Mortuus est æquæ tumuli, qui hand cepit honorem;
Quique fuit nactus prægrandis pondera saxi.
Non Iro magis est Agamemnon clari: & ipsi*

Thersites

Thersita similis Thetidis pulcherrima proles.

Hi pariter nudi atque inopes her regna vagantur.

Umbrarum, apta suis referentes pramia sacris.

Testatur Lucianus in dialogo de luctu moris id fuisse apud antiquos, ut obolum numisma perexiguum in os singulis mortuis includerent, quod nautum esse Charontis arbitrabantur, cum ita scribat: *ὡς τε ἐπειδὴν τις ἀποθνήσκει, ἥδ' οὐκ ἐπὶ πρὶν οἰόντες ἔβαλον, ἐς τὸ σῶμα κατέθηκεν αὐτοῦ, μισθὸν τῷ πορθηταί τῆς ψυχῆς ὑποτάσσον. Quare cum quis ē domesticis obierit, primum quidem obolum illi in os depositum nautum portitoris fore arbitrantur. is autem nummus Danace à Græcis dicebatur, sicuti testatur Callimachus his carminibus in Hecate:*

*τοῦτοί γε καὶ νῆες πορθητῶν ἢ πρὶν τε
μουνοῖς ἐπαυλίων, ὅτι μὴ θυμιασίου αὐτοῖς*

αἰὶνὰ κινεῖς σωματὶ νῆος ἀχρευσίας ἴσται

βὰς δ' ἐγὼ καὶ δανὰς ἐπιδύσσω ἢ τις ἀπὸν,

Idcirco nulli nautum portare feruntur

Urbe ex hac vita functi: nisi sacra feramus

Nos, & sufficiens, advenit Acherusia templa

Ore illi vacuo: danace non indiget ullus.

Aristophanes autem in Ranis duos obolos postea nautum eiusdem fuisse scripsit in his versibus:

ἐν ποταμῷ ὅπου περὶ σ' αἶψα γέγον

ναῦτης διδῶν δὲ ὀβολὸν μισθὸν λαβόν.

Mercede capta nauta te senex vehes:

Binis obolis in naue parue protinus.

Neque tamen ea parua mercede semper contentus fuit, sed aliquando ab Atheniensium Imperatoribus, ne illi æquari multitudini cogerentur, auctum est Charonti stipendium, & usque ad triobolam peruentum est. Tanta fuit antiquorum nonnullorum dementia, ut inferos etiam avaritia & nummorum desiderio vexari arbitrati sint: dicitur nonnullos Charon viuos ad inferos traiecisse: nam Hercules, Vlysses, Orpheus, Æneas, Thescusque eò descendisse memorantur, quæ omnia ficta sunt, ut singula suis locis explicabuntur. Soli ex omnibus hominibus Hermionenses nullum nautum mortuis in os includebant, quod sibi brevissimum esse ad inferos descensum dicerent: quamvis ille poeta vadique tantundem itineris esse ad inferos inquirat:

εἰς αἰὼν ἰδεῖν κατέλυσαι, εἴ τ' αἶψ' Ἀχέρου

πύλῃς, εἴτε νῆας τεύσῃς ἐν Μεγάλῃ.

μη σέ γ' αἰδέσθαι πάσης ἀπο πύλας θανάτου.
πρὶν τοῦτον εἰς ὃ φέρον εἰς αἰδῶν ἀνέμους.

Vndique recta ibis fera tartara, siue ab Athenis.

Mortuus accedas, seu magis è Meroe.

Nec doleas procul à patria quòd fortè peribis,

Vndique nanque idem ad tartara ventus aget.

Nunc quid hæc fabulosa significant explicemus. Charon Erebi & Noctis filius dicitur, qui animas trans Acherontem, & Stygem, & Cocytum ac Phlegethontem traiecit, quoniam ex illa hominum mente, quæ prius erat confusa, peccatorumque tenebris inuoluta, ac minimè examinata conscientia, prius illi motus qui superius nominati sunt, per illa flumina exoriuntur: deinde ubi innocentiae opinio, aut innocentiae proxima deliberatio in posterum integritatis seruandae, surrexit, quæ per præteritorum scelerum poenitentiam comparatur, cum piget summi Dei voluntatem, per avaritiam, crudelitatem, impietatemve offendisse; tum spes de bonitate Dei exurgit, atque inde lætitia, quæ nos trans ea turbulenta flumina traiecit, & Charon appellatur. Hæc ad seueros iudices intrepidus nos deducit, hæc in grauissimis periculis nos consolatur & adiuvat, hæc pro viatico est quocunque accedamus. Quare si quis rectè consideret, inueniet antiquos omnes animarum motus illos qui sub mortis tempus in homine nascerentur, sub his fluuiorum sigmentis fuisse complexos. Nam cum senex sit Charon, quid aliud significat, quàm rectum consilium, & quæ ex illo concepto prouenit, lætitia: aut quæ alia lætitia in morituro homine excitabitur, quàm illa quæ nascitur ex opinione innocentiae, aut è spe veniæ? Illa verò quæ ad obolos naulumque portitoris attinent, ego ridicula esse censeo, & pro simplicium muliercularum opinionibus inuenta, & tanquam ad inuentæ fabulæ probabilitatem admissa à sapientibus, si modò hæc ab illis manarunt, nunc de Cerbero dicamus.

De Cerbero. CAP. V.

VBI superiora illa flumina mortuorum animæ traieciunt, tum Cerberus atrocissimus canis inferorum custos in spelunca quadam ante fores Plutonis recumbebat; qui omnibus ingressuris humanissimè blandiebatur; at neminem patiebatur exire, sed omnes egressuros altissimis & maximè horridis latratibus deterrebat. Hic Cerberus

conetur, illam repente corripit, ac vorat. Sic etiam Horatius illum centum capita habere scribit in 2. Carminum;

Demittit atras bellua centiceps

Aures.

De illius forma ita meminit Apollodorus libro secundo; Δω' ἔχεται ἄδλον ἑπταέτην Κέρβερον ἐξ ἡδου καμίζειν, εἴχε δὲ τὸς τρεῖς κεφαλὰς, τὴν δὲ ἑσάν δ' ἑσάκοντος, καὶ δὲ τῷ νοῦτου, παντοίων εἶχεν ὀφρεων κεφαλὰς. Duodecimum certamen impositum Herculi, Cerberum ab inferis educere. Habebat hic pro communi sententia tria capita, caudam draconis, at in tergoze variorum serpentum capita. Quem Hesiodus in Theogonia & blandiri a deuntibus (vt diximus) & vorare egredientes animas ita inquit;

Σεινός δ' ἐκὼν ποσειδέειδε φυλάξας

*νικητής τε γὰρ δὲ καὶ οὐδ' ἔχ' ἰσ' ἰόντας
σάψει ὡς κρήνη τε καὶ ὕδριν ἀμφοτέρωσιν.
ἐξ ἧς δ' αὖτ' ἴσ' ἰσ' αὐτὸς ἰσ' πάλιν ἀλλὰ δ' αὐτὸν
ἰσ' αὐτὸς, ὅν κα' λαβὼσι πυλῶν ἐκτοδὸν ἰόντα.*

Hic canis horrendus nigranti a limina servat,

Præditus arte mala, cauda blanditur & aure

Utraque, accedat si quis, si enadere contra

Conetur quisquam, hunc avidam mox condit in aluum.

Atqui cum nullos esse inferos putarent antiquorum nonnulli, scriptum reliquit Pausanias in Laconicis non solum nulla esse Deorum regna subterranea, quò animæ deuenirent, ubi è vita excefferint, sed Cerberum etiam tetrum ac immanem serpentem fuisse, qui lustrum haberet in spelunca quadam apud Tænarum: qui quemcunque momordisset, continuò vis veneni interimebat, vt sensit etiam Hecataeus Milesius, quare dictus est canis inferorum. Hunc serpentem primus omnium Homerus, vt ait Pausanias, canem appellavit, qui nihil tamò de illius forma fabulatus est, cum posterì & Cerberum nominarint, & tot illi belluæ capita iniunxerint. Alij fabulati sunt illum ab inferiseductum fuisse ab Hercule, per eam speluncam, quæ non procul distat à Tænaro, qui cum primò lucem sensisset, vomuit, ex quo vomitu, spumâque oris natum est aconitum, vt asserit Strabo libro octavo. Lucretius Epicureus philosophus, quoniam hæc reuocare à voluptatibus videbantur, non solum Cerberum de medio ex Epicureorum sententia sustulit, sed omnia profus illa quæ supplicium aliquod nefariis hominibus

apud

apud inferos post mortem minitarentur: cum ita scribat in lib. 3. sui poematis:

*Cerberus, & Furia iam verò, & lucis egenus
Tartarus horriferos eructans faucibus æstus,
Hæc neque sunt usquam, nec possunt esse profecto.*

Fuerunt qui fabulas has conati sint ad historias verasque narrationes traducere. Dicunt enim quod cum Theseus & Pirithous Helenam raptissent, quæ obuenit Theseo, coactus est Theseus iurare se opem laturum Pirithoo, dum is quoque aliquam eximiam mulierem sibi raperet. Tunc in Epiro Aidonei Molossorum Regis eximia forma filiam esse audientes, eò contenderunt, ut illam raperent. Est autem idem Aidoneus, & Aides, & Orcus, & Pluto vocatus. huius filia nomen fuit Proserpinæ: matri, Cereri: canemque habuit accerrimum, qui Cerberus dicebatur. Iubebantur cum Cerbero prius pugnare, qui Proserpinæ nuptias peterent: qui victi laniabantur. hanc Theseus cum Pirithoo per insidias rapere conati sunt, quos cum non ut procos, sed ut raptores accessisse intellexit Aidoneus, in vincula coniecit, ac Pirithoum cani statim vorandum exposuit. Theseo, cum sponte sua non accessisse cognouisset, pepercit, at in custodias tradidit, ut scripsit Zetes, & Plutarchus in vita Thesei. Fabulari sunt postea poëtæ Theseum & Pirithoum ad inferos descendisse, Plutonisque uxorem Proserpinam rapere voluisse: quod ita attingit Virgilius libro sexto:

*Nec verò Alcidem me sum letatus euntem
Accepisse lacu, nec Thesea Pirithoumque:
Diis quanquam geniti, atq; inuicti viribus essent.
Tartareum ille manu custodem in vincla petiit
Ipsius à solio regis, traxitq; tremantem:
Hi dominam Disiis thalamo deducere adorti.*

¶ Atq; hæc ea sunt quæ de Cerbero fabulati sunt poëtæ: nunc illorum sententia est exprimenda. Cur Cerberus Echidnae & Typhonis filius dictus est? Nam si rem hanc ad naturæ vires conferamus, nihil aliud erit Cerberus, quam rerum naturalium generatio: cum enim Typho ardens sit, frigidissimumque animal Echidna, quæ viperam significat, ex harum qualitatum commistione fit ortus rerum naturalium: hinc efficitur ut animalibus e cælo ad inferos descendentibus,

hoc est nascentibus Cerberus blandiatur: at contra nitentes, morituras scilicet animas deterreat, quia natura reclamatur: nec a quo animo interitum ferre potest. Qui terram Cerberum esse putarunt, has easdem vires illi dare nihilominus coguntur. Hunc in spelunca obscura habitare dixerunt, ob ignorantiam sui, & ob sordidas res, ex quibus singula oriuntur: alij propter sepulchrorum tenebras putarunt, cui viperas tribuerunt pro villis, quoniam id animal in sepulchris frequenter versetur. At pro vi occulta tetra, quae sepulta cadauera absumit, & pro ratione temporum, quae plurimum conferunt ad celeritatem aut tarditatem corruptionis, illi tot capitum numerum addiderunt. Ipsum siquidem nomen significat sepulchrum esse Cerberum, quia *κέραι* caro est, *βροτός* autem voro. Atque haec ad vim naturae. Hunc extraxit Hercules, quia virtus nominis sui perpetuitate & sepulcri & mortis vires infregit, & ab omni temporum iniuria se vindicauit. ¶ Qui ad mores, vitaeque humanae institutionem haec transtulere, Cerberum auaritiam esse, diuitiarumque cupiditatem arbitrantur, quae non nisi e malis cogitationibus oritur: cum nemo vir bonus diues breui euadat. est enim auaritia proprium aduenientibus opibus blandiri, at ubi vel in res necessarias faciendus est sumptus, grauius ferre, discrucari, & propè praeter mœrore insanire. quod si vlla necessitas opes ipsas in lucem extraxerit, tum reclamatur auarus, & nulla cum dignitate vel iudicio ipsas profundit: quare visa luce Cerberus vomuisse dicitur. habet multorum capitum numerum, vel quia multorum scelerum & flagitiorum principium & fons est auaritia, vel quia mortales in multas miseras inducit, cum alij ferro, alij veneno, alij aliis insidiarum generibus propter diuitias opprimantur. quippe cum nullus sit auarus, quem & filij, & vxor, & coniuncti omnes non quam citissime decedere cupiant. Dictus est Cerberus in obscura spelunca habitare, quoniam omnium propè vitiorum sit auaritia: cum neque sibi proffit, nec reliquis, nec sibi vel posteris gloriam comparare studeat, sed semper inter sordidos & obscuros homines versetur. At Hercules, quae virtus est animi magnitudo, Cerberum in lucem extraxit, sibi que perpetuam gloriam comparauit. Quis enim sine opibus facilem esse sibi viam ad perpetuitatem nominis affirmauerit? Illae sanè nihil aliud putandae sunt à viris pruden-

prudenter, quàm commodiores rationes rerum præclare gerendarum. nunc de Parcis dicendum.

De Parcis. CAP. VI.

ET quoniam nihil horum sine Parcarum imperio & voluntate fieri poterat, ut creditum est ab antiquis, tempus iam postulat ut de illis loquamur. Fuerunt autem Parce sorores tres, ita concordēs, ut nulla unquam illarum dissensio, sicuti cæterorum Deorum, audita fuerit. Has Iouis & Themidis fuisse filias scriptum reliquit Hesiodus in Theogonia hoc pacto,

Αὐτῆσιν ἡγάγετο Λιπαρὸν Θέων, ἣ τέκεν Νέεες,

Εὐνομίω τε, Δικίω τε, καὶ Εἰρηλίω τε, τελευτήσαν

αἶψ' ἐργ' ὀρεσίσσι καὶ πεδυντοῖσι θεσπισταί.

Μοῖρ᾽ εἰς δ' ἔκ πλείω περὶ πόρε μάλιστα Ζεὺς,

Κλωθὸν τε, Λάχαιον τε, καὶ Ἀτρώπον, αἵ τε δίδουσι

θνήσκουσιν αἰθ' ἐγγυτοῖσιν ἔργα ἀγαθὰ τε καὶ κακὰ τε.

Inde Themis duxit Saturnus: hæc parit horas,

Eunomiāque, Dicēque, Irenen deinde viventem:

Omnia maturant miseriis mortalibus istæ:

Parcas, quæis multum mox Iupiter addit honoris,

Clothōque, & Lachesium simul Atropon. Hæc bona cum cunctis,

Hæc mala dant, nutūque suo res quæq; geruntur.

Idem tamen poeta in eodē libello Noctis filias & Parcas & Mortes, siue fata malueris nominare, fuisse scribit, cū illas inter Noctis filias connumeravit, ut patet ex eo versu:

καὶ Μοῖρ᾽ εἰς καὶ Κίχες ἐγένετο νηλεσποίνες:

Et Parcas parit & Mortes mala multa ferentes.

Cui sententiæ accessit etiam Orpheus, qui ita scripsit in hymno in Parcas,

Μοῖραι, ἀπειρέσιαι, Νυκτὶς εἰς αὖ τέκνα μελαίνε.

Immensæ Parcae, nigrantis pignora Noctis.

Alij Necessitatis, siue (ut aiunt Græci) ἀνάγκης filias esse Parcas crediderunt. Has in spelunca quadam sublimi habitasse scripsit Orpheus, atque inde ad humana opera, ubi libuerit, euolare solitas,

καὶ τὸ μου εὐχόμενα πολυόντων, αἵ τ' ὅτι λίμνη

ἐρατὴς, ἐν ᾗ καὶ ὅσοι νόστιμοι καὶ ξένοι

ἐμνήσθηται, ἐν σκλαρῇ λιπαρῇ μενῇ, εὐκλίδω αἵ τ' ὅτι

νεμεσσαι, περὶ τῆς θεῆς, ἥ δ' ἐπ' ἀπειρέσιαν γαίαν.

Audite orantem, celebres audite sorores,

*Quæ excelsum colitis flagnum, quæ murmurat unda
De Nychia tepida, umbroso quæ habitatus in anro
Marinoreo, celeres hominibusque per arua volatis.*

Alij putarunt has ex illa confusa & informi materia cū Pa-
ne pastorum Deo natas fuisse, quæ Chaos ab antiquis fuit
appellata: sc̄que in illam speluncam recepisse, unde quocun-
que liberet facillè conuolarent. creditæ sunt ipsæ Parcæ esse
Deorum scribæ, atque quidquid eventurum esset nascenti-
bus iam tum hominibus impartiri, vt testatur Homerus in
lib. 1. Odyssæ:

ἔπειτα δ' ἔπειτα
πρίστωι ὄσσε' οἱ Ἀῖον κατακλῶντες τε Λυπεῖαν
Ἰουλιῶν νόστοντο λίγῃ, τὲ μιν τέκε μήτηρ.

ille deinde

Cum hæc feret, quæ Fata dabunt, Parcæque seueræ

Nascenti neuere, patens quando edidit psum.

Nos defuerunt qui & id munus habere Parcas crediderint,
& è nulla necessitate natas, sed maris esse filias, sicut innuit
Lycophron in his versibus:

γὰρ καὶ τὸ ὠνάσσειν ὁ μιν αἶμα προσηῖ
μῶν κατεκλώσαντο θυγατρὶ ἀλός.

Parce senis maris seueræ filia,

Filiis tribus iam destinant adulteros.

Has Parcas triformes nominauit Æschylus in Prometheo: quæ pro Diis summa religione colebantur apud Si-
cyonios, & eodem propè ritu, quo vocatæ Eumenides, vt
testatur Pausanias in Corinthiacis. Harum Parcarum no-
mina varia fuerunt; nam vt scribit in Atticis Pausanias, Ve-
nus cœlestis vna fuit earum quæ Parcæ appellabantur, natu
maxima. Idem scribit in Eliacis feminam quandam apud
Eleos sculptam fuisse dentibus & vnguibus aduncis quauis
fera immaniore, quam inscriptio vnā fuisse è Parcis si-
gnificabat Mortem nomine. Idem rursus in Achaicis For-
tunam omnibus sororibus Parcis potestate præcellere. de-
inde in Arcadicis, Lucinam Ἑλάνον, quasi Lanificam dixerim,
vnā esse putauit è Parcis, quæ dicta est Pepromene; quæ
Saturno multo fuit antiquior: quod etiam sensit Lycius
Delius antiquissimus poeta, qui hymnos cū in alios
Deos, tum in Lucinam composuit. Patet ex his, è quibus
genitæ sint Parcæ, & quot, & quod earum esset officium, &
quæ il-

quæ illarum essent nomina; nunc quid occultatum sit sub his, inquiramus.

Existimant antiqui, quibus Christianæ sapientiæ semina nondum innotuerant, omnia quæ nascerentur siue animalia, siue essent plantæ, siue ædificia ac ciuitates, nō solum proprium habere Genium à quo perpetuò gubernarentur: sed etiam sub Parcarum atque fati potestate esse sita, ita ut quoties nasceretur aliquid, illi post certum dierum numerū ex ordine factorum vel ferro, vel igne, vel ægritudine, vel si-deratione, vel alio mortis genere esset pereundum: quā necessitatem nulla ratione, nullaque hominis prudentia deu-vari posse putarunt: atque eandem vim in omnia sese exten-dere. Hanc vim Latini scriptores Fatū vel Parcā, at Greci *Μοῖρα* vel *Ἄρτα* dixerunt: de cuius fati necessitate ita scripsit Æschylus in Prometheus:

τὴν μοῖραν οὐδὲν δύναται

ἄρτα δ' αἰσῶν σίπειν.

Statutum verò

Opus est fatum perferre.

Id ipsum fatum inenitabile esse dixit ita Euripides in Ione:

αὐοικτίον τόδ' ὅτι, καὶ τοῖς μάλιστα.

τὰ γὰρ μοῖρα, καὶ τὰ θεῶν, καὶ τὰ πάσης πότ' ἀν.

Hæc sunt ferenda, conuenit confidere.

Decreta fato præteri e quæ quæ?

Sed hoc etiam apertiùs enucleauit Homerus in libr. ̃. Iliadis, qui non solum multum tribuit fati, sed etiam propriam esse Parcā singulorum credidit, quæ quid euenturum esset singulis cum nascerentur, statueret:

Μοῖραν δ' ἔτι τὰ πᾶσι περὶ γένεσιν ἔμελλεν αἰετὸν

ἔχεον, καὶ δὲ καὶ ἰδὲ δὲ, ὅτε τὰ μοῖρα γένεσιν.

Non potuit Parcā quisquam vitare vitorum,

Fortis, vel timidus: cum uisit luminum auras.

Et Apollo in i. Arg.

Μοῖραν ἀνθρώπων, τὴν γὰρ θεὸς ἔποι' ἀλόχῃ

ἔμελλεν, πᾶσι γὰρ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν πάρος.

Impleuit Parcā: mortalis vincere nullus

Quam potuit: circumuolat septa omnia præpes.

Arbitratus est Herodorus fatum non hominibus solum, sed etiam Diis ipsis dominari; qui ita scripsit in Clio: *τὴν μοῖραν αὐτῶν ἀνθρώπων καὶ θεῶν ὁμοῦ καὶ θεῶν*: ipsum autem fatum deuicare nec Deus quidem ullo pacto potest. Quid aliud tres Parcæ,

Parcæ, quàm tria tempora, instans, elapsum, & venturum scilicet, existimatae sunt? nam ut est in libr. de Mundo, siue Aristotelis sit, siue alius cuiuspiam; τρεῖς ἢ Μοῖραι κατὰ τοὺς χρόνους μεμερισμένα, νῦν αὖτε δαίνων τὸ ὑπὸ ἐξερπασμένων, τὸ δὲ μέλλον, τὸ δὲ σκεπτομένον. τέταρτος δὲ κατὰ τὸ ὑπὸ τῶν γυνόντων μὴ τῶν Μοιρῶν Ἀγροποι, ὅτι τὰ παρελθόντα πάντα ἀπέρχεται. κατὰ δὲ τὸ μέλλον Ἀχαιοί, εἰς πάντα γὰρ ἢ κατὰ φύσιν ὑφεί κήρις. καὶ δὲ τὸ ἐν τῷ Κλαύδιῳ, συμπερινοῦσι τε καὶ κλάδουσι τὰ πάντα. Tres sunt Parcæ iuxta tria tempora diuise, quarum alia res transactas, alia venturas, alia praesentes significat. Nam una Parcarum Atropos nomine res praeteritas spectat, quia quae praeterierunt, nulla ratione possunt conuertere aut remocari. Alia quae futuri curam sortita est, Lachesis dicitur, quoniam qui rerum naturalium est euentus, stabilis est. At Clotho praesentia perficit, illaque absoluit, quae sui sunt muneris. Dictae sunt Parcæ itamina de colo nascentibus detrahere, quibus vniuersa vitae fortuna contineretur: quia pro primo aeris temperamento, quem nascentes infantes imbiberunt, crediti sunt à philosophis & mores, & fortunam, & actiones, & vim etiam vitalem habere & haurire: quarum omnium rerum euentum ac finem Fatum siue Parcæ appellarunt: illud ita esse testatus est Iuuenalis Satyra septima in his:

distat, enim quæ

Sidera te excipiant modo primos incipientem

Edere vagitus, & adhuc à matre rubentem.

Illud fanè non negauerim plurimum posse in nobis aeris vim, quo nascentes primum imbuiamur, tum ad vires corporis, ad temperamentum & ad fortunæ benignitatem, quam imprimi in nobis occulta vis siderum, tum etiam ad morum bonitatem, & animi magnitudinem: quod etiam expressimus ita in nostro libello de Venationibus:

Scilicet & multum refert ad corpora vires,

Et mores genitale solum quæ sidera spectent.

Nullam tamen vim astrorum esse putamus tantam, quæ vim inferre vel nolentibus nobis possit, vel rationis consiliisque potentiam opprimere: siquidem corpus animi habet, at non contrà, corporis animus parer & obtemperat. Neque me tamen praeterit, quidquid ex antea actis rebus acciderat, illud fatum à vulgo sapientum vocari solitum, quod alij Fortunam vocarunt, cum minimè viderent omnia diui-

no quo-

no quodam ordine gubernari, ac nihil frustra accidere, neque è nullis antecedentibus principiis.

¶ At nunc, quid ad morum probitatem sub his occultari fenserint antiqui, ex his discutiamus. Cùm Parcas Iouis & Themidis, quæ iustitia est, filias esse dicerent: illud significare voluerunt, quidquid unicuique eueniret, illud & iure, & pro meritis, rerumque gestarum dignitate contingere, & altissimi Dei consilio. Qui verò minus erant perspicaces, & in his magis cæcutiebant, illi non pro meritis singulorum, sed ex inordinato fortunæ cursu mala & bona hominibus euenire putarunt: quare ex illa prima confusa materia Parcas euocatas dixerunt. Qui ex inscitia hominum mala contingere putarunt, ij Noctis filias Parcas appellarunt. Illi verò etiam qui obtusior adhuc fuerunt ingenio, neque diuina prouidentia res humanas gubernari, neque quidquam diuino consilio regi putarunt, sed solam suppliciorum acerbiter considerantes, minimè perpendentes scelerum grauitatem, quia omnes maris filij crudeles & inordinati fuerunt, Parcas maris esse filias sunt arbitrati. Diuinus præterea Plato Parcas Necessitatis filias nominauit in duodecimo dialogo de Rep. quoniam supplicia, quæ pro rebus gestis hominibus debentur, necessario subeunda sunt, neque quispiam vir malus Dei vindictam iustam denique effugere potest. Hæ dictæ sunt in spelunca quadam obscura habitare solitæ, quoniam occulta sunt Dei iudicia, neque statim ad sceleratos homines conuolant supplicia; verum ubi opportunum tempus vindictæ Dei accesserit, nulla neque arx munitissima, neque legio peditum, aut cataphractorum equitum præsidia possunt ab homine nefario Dei vindictam depellere vel retardare. Atque hæc dicta sint de Parcis, pro quarum arbitrio animæ ad inferos accedere putabantur: nunc de iudicibus inferorum dicamus.

De Minæ.

CAP. VII.

SED quoniam vulgus imperitorum non facile intelligebat, omnes animi nostri recessus, omnesque cogitationes Deo esse conspicuas, quare vel præmia vel supplicia singulis pro meritis tribuerentur: idcirco necesse fuit crassa quadam & populari ratione hominibus id fieri aliquo pacto persuadere: quare iudices & tortores animarum

post mortem apud inferos constituti sunt, qui singulos confiteri sua scelera cogèrent, ut singulis deinde vel præmia vel supplicia pro seuerorum iudicum sententia darentur. Inter hos iudices præcipuum locum obtinuit Minos Rex Cretæ Iouis filius; de quo ita scripsit Homerus in lib. A. Odysf.

Ἰδὲ ἦτοι Μίνοα Ἰδὼν Διὸς ἀγλαὸν υἱὸν
 χροστεῖν σκήπτρῳ ἔχοντα, θειαστέοντα τοκοδότην
 πύθον' οἱ δ' ἔμιν ἀμὰ σίνης ἐργον αἰάκτα
 ἡδύοι ἐταῖρος τε καὶ εὐρυπύλλης Ἀΐδος δῶ.

Hic vidit Minoa Iouis de semine natum.

Iura sedens umbris dabat hic, sceptrumque tenebat.

Quem Regem stantes, quem Regem iura sedentes,

Poscebant, aulam Ditis qua turba frequentat.

Natus est autem Minos ex Europæ, quem alij Phœnicis, alij Agenoris filiam crediderunt, & ex Iouis concubitu, quæ Sarpedonem etiam & Rhadamanthum peperit, ut ait Ifacius. Hic cum furtiuo partu natus esse crederetur, post Iouis Asterij obitum impediabatur à Cretensibus quominus in paternum imperium succederet. Quare cum persuadere Cretensibus niteretur se diuinitus regnum esse suscepturum, Neptuno se taurum immolaturum vouit, si sibi faustum signum ostenderet. Cum taurus insignis repente e mari apparuisset, regnum illi à Cretensibus delatum est, ut scripsit Zezes in historia 19. primæ chiliadis. Reliqua quæ ad labyrinthum, Dædalumque pertinent, in Dædalo explicabimus. Fuerunt qui dixerint Minoem fuisse insulæ hospitem Cretæ, alij putarunt fuisse indigenam, at non Iouis filium. Verum difficile huiusce rei veritatem inuenire existimo, tum ob varias scriptorum sententias, tum etiam ob temporum intervallum. Ephorus autem Minoem Rhadamanthys cuiuspiam antiquissimi, & propter iustitiam ac æquitatem celeberrimi viri imitorem fuisse scribit, qui postea propter iustitiæ Iouis filius fuit existimatus. Homerus in Odysf. non Iouis filium postea, sed ἀσκληπιὸν tantum discipulum scilicet Minoem nuncupavit, quem per annos nouem scribit regnasse in Cretæ, ut patet in his:

Κρίτη τις γὰρ δὲ μύθεον ἐν οἴνοισι πότνα,
 καλλὴ καὶ πείθεα, πεισέμεντος ἐν δ' αἰθέροισι
 πολλοὶ ἀπ' ἡρώων, ἀνέκοντα πόλιν.
 ἀλλὰ δ' ἀλλὰ γλῆσσαι μαμυγέη· ἐν γὰρ Ἀχαιοῖς.

ὡς δὲ Ἐπίκρητες μαχαλίταρες, ἐν δὲ Κούδωνες,
 Διεραιεῖς τε περὶ χεῖρας, δῖοι τε Πάλαστροι.
 τοῖσι δ' ὡς Κνωσὶς μεγάλη πόλις, ἐν δὲ τῇ Μίνως
 ἐπιώρως βασιλεύσας Διὸς μεγάλη ἐαλειψίς.

*Creta mari medio iacet insula: fertilis illa est,
 Et multis habitata viris. hanc undique fluctus
 Pulsant. sunt urbes hic nonaginta: nec unus
 Est sermo, è cunctis sed mistus. sunt ibi Achiui,
 Magnanimi & veri Cretes, pariterque Cydones.
 Martigenæ Doræ, gens & diuina Pelasgi.
 Has inter Gnosus præclara urbs, ipsæque Minos
 Discipulus Iouis hic nonum regnavit in annu.*

Quamvis Eusebius & alij scriptores, non parum inter se de numero annorum, quos Minos in Creta regnavit, dissentiunt. Vetus est (ut aiunt) Minos Rhadamanthi opera, viri quidem boni, sed qui tamen regias artes non prorsus fuerat edoctus, quem Minos in urbe habuit legum custodem, cum extra urbem Talais opera vteretur, qui vocatus fuit Æreus, quia tabulas areas per vicos circumferret. Fama est longè latèq; Minoem mari imperasse, atque propter Androgei mortem bello Atheniensibus illato illos tributarios fecisse, ut in Theseo scriptum est à Plutarcho, & nos suo loco declarabimus. Habuit Minos Androgeum, Glaucum, Deucalionemque filios, & Phædræ & Ariadnam. memoriæ prodidit Zezes 19. primæ chiliadis Minoem à filiabus Cocali per dolum fuisse ita necatum: cum fugientem Dædalum insequens venisset in Siciliam, à Cocalo perbenignè hospitio accipitur, tunc ab eius filiabus, bulliente aqua arte Dædali è laqueari summoque fastigio domus repente demissa, in balneum perfusus enecatur. fuit eius filius etiam ex Acacallide Oaxus, qui nomen dedit urbi Cretensi. Verum siue Iouis & Europæ fuit filius, siue ob suas virtutes Iouis filius dici meruit, iudex apud inferos fuit creditus, ut scripsit Plato his in Gorgias. Ἐγὼ γὰρ οὐκ ἴσθαι ἐν γυναικὶ θεοτέρως ἢ ἡμῶς, ἐπονομαζέμεν δικαστὰς γὰρ ἑαυτῶν, δύο γὰρ ἐκ τῆς Ἀσίας, Μίνω τε καὶ Πάριον, οὗον ἔα ἐκ τῆς Εὐρώπης, Αἰακόν. Ego sanè vel vobis prior cum hac ipsa cognoverim, filios meos iudices institui, duos quidem ex Asia, Minoem ac Rhadamanthum, unum ex Europa, Æacum. Atque ne omnia hic ascribam, eorum quæ sequuntur hæc est sententia: Hi ergo postquam mortui homines eò accesserint, iudica-

bunt in prato, & in trivio, ex quo gemine procedant viæ, altera ad Tartarū, altera ad insulas beatorum. Asiaticos Rhadamanthus; eos verò qui ex Europa accedent, Æacus iudicabit. Minoi illi erit muneris, ut si quid fuerit ambiguum diiudicet, ut quàm iustissimum fiat iudicium, ac legitime in posterum animæ demittantur. Hæc sunt illa quæ traduntur de Minoe inferorum iudice ab antiquis, quæ spectant ad id, de quo agitur, negotium. Nunc de reliquis iudicibus tranligamus.

De Rhadamantho. CAP. VIII.

RHADAMANTHVM etiam Iouis Astenij & Europæ filium ob singularem prudentiam & æquitatem animarum fuisse iudicem antiqui scriptores tradiderunt. Hunc aiunt omnium hominum suæ ætatis fuisse temperatissimū, cuius temperantiā admiratus Theognis, hæc de illo cecinit:

*ἔσ' εἰς σφραγισμένον περὶ ἔργου Ρ' αὐτομάνθου ἀνὴρ,
πλεῖστα δ' εἰς εἰς Αἰολίδου Σίσυφου.*

Quorum carminum sententia hæc est:

*Non tibi si ipseus temperantia sit Rhadamanthi,
Pluraque cognosceas Æolide Sisypho.*

Fuerunt enim, ut constat, legum latores Cretensium antiquissimi, viri optimi ac iustissimi: inter quos hi dicuntur excelluisse. Erat Rhadamanthus præfectus inquirendis criminibus præcipue quæ quis in vita commisisset, ut testatur Virgilius libro sexto:

Gnosius hæc Rhadamanthus habet durissima regna:

Castigatque, auditque dolos, subigitque fateri

Quæ quis apud superos furto latatus inani,

Disiulit in seram commissa pericula mortem.

Hic & Æacus virgam tenere solebant cum iudicarent, ut scripsit Plato in Gorgia: Memoria prodidit Cicero lib. primo Tusculanarum Disputationum, quod dixit & Plato in Socratis Apologia, nō hos solos fuisse iudices apud inferos, sed etiam Triptolemum iis fuisse additum. Sic enim scribit Cicero: Id multo iam beatius est, te, cum ab iis qui se iudicū numero haberi volunt, euaseris, ad eos venire, qui verè iudices appellantur, Minoem, Rhadamanthum, Æacum, Triptolemum; conuenireq; eos qui iustè & cum fide vixerint.

Rha-

Rhadamanthum tamen exulem à patria profugisse scribit Isacius, quia fratrem suum interfecisset: ita enim inquit: *μὲν γὰρ δόξαντος Ἀμφιτρύωνος Πάδαυονδης αἰσίων ἰδὼν ἀδελφεόν, φονεῖν ἐν Κρήτῃ, καὶ ἐν ἑκκατῇ τῆς Βοιωτίας ἐκδῶν, γαμέει τῷ Ἀμφιπόλῳ.* Post Amphitryonis mortem profugit Rhadamanthus, quia fratrem occidisset, è Creta: atque in Ocaleam Bœotiae civitatem profectus, Almenam duxit uxorem. Illud est proprium virtutis, ut viri boni patriam ubique inveniunt: neque ullus est locus honorificus, quin pateat virtuti: quare qui se in aliquem locum, ut propriam patriam includendum putat, aut qui, nisi ubi natus est, se vivere non posse arbitratur, is omnino vel animi vel consilij est inops: cum solis plantis natura propriam patriam tradiderit, ubi illas affixit. Nunc de Æaco dicamus.

De Æaco, CAP. IX.

ÆACVS & ipse mortuorum iudex ex Ægina Asopi filia & Ioue natus esse dicitur, quam in ignem conuersus compressit, ut innuit Ovidius in lib. sexto maioris sui operis, in his:

Aureus ut Danaen, Asopida luserit ignis.

Cōpressit enim illam in insula Ægina, quæ ita ab ipsa vocata est. Fama est Æginæ colonos aliquando vniuersos morbo fuisse absumptos, ita ut solus Æacus fuerit superstes: qui cum (ut aiunt) grauitè ferret insulæ solitudinem, Iouem precatus est, utpote Iouis filius, ut aliquo pacto homines repareret, cum ita inquit apud Ouid. lib. 7.

Iupiter o, dixi, si de non falsu loquuntur

Æginæ amplexus quondam sub Asopidos isse;

Nec te magne pater nostri pudet esse parentem:

Aut mihi redde meos, aut me quoque conde sepulchro.

Iupiter illius precibus commotus formicas, quæ in annosa quercu & vacua vagabantur, in homines mutauit, ut testatur idem poeta, & Hesiod. in Theogonia, qui inquit:

μόσχος εἶναι ἡγάγηε πατὴρ αἰδῶν τε δαίμων.

ὁσσοὶ ἔσαν μύρμικας ἀνθρώπων ἐνδεδι νήσου,

εἶδ' αἰδῶναι ποῖναι βαδίζόντων τε γυναικῶν.

οἱ δ' ἦναι ὡς ποταζέσθην νῆας ἀμυθίας.

Solus tristis erat hominum sator atque Deorum;

Insulas quas habuit formicæ, protinus omnes

Hæc homines facit, ut mas est, aut fœmina in illis.

Hi falsas primum sulcarunt puppibus undas.

Hi vocati fuerunt Myrmidones, quia Græci myrmicæ,

formicas vocent. Cæterum tanta fuit autoritatis & existimationis Æacus, ut cum diuturna siccitate vniuersa Græcia laboraret, responsum sit à Pythia iis qui Delphos ea de causa legati accesserant, placandum esse Ionem: quod facile impetrari posset, si deprecatore Æaco vterentur: qua re impetrata Ioui Panellenio templum fuit erectum, ut diximus. Huic tres filij fuisse dicuntur è duabus mulieribus; Phocus è filia Nerei Psammathe, Telamon & Peleus ex Endaide filia Chironis, quam uxorem duxit ut testatur Isacius.

¶ Nunc quid significant hi iudices perquiramus. Vbi Paræ alicuius flamina expleuerint, ac mortis instat dies, tunc animus morituri hominis, ut dicebam, id futurum præsagens, vniuersam vitæ suæ rationem examinat: atque ad præsentiam & iudicium conscientiæ, ut ita dixerim, omnia antiqua peccata reuocat. Nam cum animæ nostræ partim rationem dominari dicant sapientes, partim rationi illam minimè obtemperare, rursus expers rationis pars in iracundiam propensa est, pars alia appetentia ducitur. Hi iudices igitur primi, si quid per iracundiam, aut per huiusmodi animi affectus perpetrarum sit, aut si per appetentiam illegitimè, diiudicant. His accedit ratio ipsa pro Minoe, quæ rursus si quid à prioribus iudicibus non sit discussum, aut si quid sit ambiguum, examinat. Quare si quis se grauissima scelera aduersus sanctam Dei religionem, vel aduersus patriæ incolumitatem, vel aduersus eos quibus plurimum pro acceptis beneficiis debebat, commisisse inuenerit per iram, aut per auaritiam, aut alicuius libidinis explendæ causa, aut propter ambitionem, ille grauissimis animi cogitationibus ante extremum vitæ diem necessariò discrucietur, suoque vel ipsius iudicio iam grauissimis suppliciis putatur dignus. Sin contrà leuissima sint peccata quæ commiserit, tristatur quidem animus, quia Dei voluntatem offenderit, ac cum diuina clementia venit in mentem, statim illi spes veniæ suboritur. Qui verò pie sancteq; se vixisse inuenerit per vniuersū vitæ suæ cursum, maior hunc læticia capit, quam vllō orationis genere explicari possit. Quid enim tam iucundum, quid tam optabile, aut tam gloriosū cuiquam esse potest, quod tam præclarum viaticū ante summi Dei tribunal, quam conscientia ab omnibus sceleribus libera? aut quæ diuitie, quæ nobilitas, qui honores, cum animi nullius turpitudinis sibi cōsej felicitate,

citate, vel etiam præclarorum facinorum memoris, comparari potest illi merores qui è conscientia multorum scelerum exurgunt, illi inquam sunt tartara, illi Phlegethontes, illi Styges, illi Acherontes. At lætitia quæ ex integritatis & innocentiae memoria oritur, illi sunt campi Elysi, illæ beatorum insulæ, illa summa felicitas animarum, quam viris bonis antiqui sapientes proponebant. Hæc enim omnia futuram Dei vel vindictam, vel remunerationem præfagiunt: hæc illa sunt omnia quæ sapientes antiqui de inferis ad coercendam ab omni turpitudine multitudinem excogitarunt. Illa grauitas suppliciorum in sacris libris, quæ sceleratis proponuntur, aut præmiorum magnitudo, quæ viris bonis iam non amplius fabulosè, sed verè à summi Dei filio Christo est proposita, atque eadem nulla vi humana est explicabilis. Dicuntur ab antiquis iæferorum iudices fuisse Iouis filij, quod anima nostra, in qua sunt illæ prædictæ iudicandi facultates, diuina est, & ab anima mundi (vt voluerunt antiqui) tanquã aliqua eius portio, in hæc corpora profecta. At enim quid est hæc anima mundi, nisi Deus omnipotens, qui omnia curat, omnia gubernat, omnia quæ veniunt in generationem dispergit ac distribuit? Quod fabulati sunt Æaci precibus formicas in homines fuisse conuersas, quid per hæc fabulam significarent antiqui, explicauit Theagenes in rebus quas scripsit Ægiætarum, lib. 3. quod Æginetæ perrati erant aliquando in insula, quia frequentibus pira tarũ, aliarumq; nationum incursionibus infestarentur: qui cum minime scirent resistere, in speluncis tanquam formicæ delitescabant. Æacus autem naues ædificare illos docuit, populosque ad rei militaris exercitationem euocauit: quare timore deiecto, externisq; viribus paulatim resistere docti, è speluncis in apertum prodierunt: inde è formicis in homines dicuntur fuisse conuersi, vt scripsit Zezes historia 13. septimæ Chiliadis. At Strabo lib. 8. fabulæ loci datum fuisse inquit, quia formicarum more terram fodientes vt agriculturæ locum haberent, ad petras transferrent: fossasq; incolere nt, ne in ædificia sumptus facerent: alij dicunt eos prius formicarum more exillis fructibus qui sponte nascerentur, in speluncas congestis victitasse, ignaros prorsus agriculturæ aut nauigationis & omnis politionis victus, quæ omnia per Æacum edocti dicuntur è formicis in homines fuisse cõuersi.

Hoc ipso vsi sunt Græci deprecatores: quia virorum bonorū & iustorum & temperantium preces possunt vel vniuersis ciuitatibus à Deo veniam & calamitatum finem impetrare. Atque de iudicibus inferorum satis dictum est; nunc de Eumenidibus dicatur.

De Eumenidibus. CAP. X.

A Tenim quia poterat nōnullos ea fallere opinio, quod possent descendētes ad inferos sua crimina occultare; eūm & pauci homines multis peccatis testes adhibeātur, & si qui fuerint testes, illos non eodem tempore esse perituros, eūm prius mortui iudicentur, quā testes accesserint: necesse fuit persuadere multitudini imperitorum, quibus impressi iam erant in animo hī indices, & tortores esse, & suppliciorū ministros his iudicibus assistere, qui minificis modis variisq; suppliciis reos confiteri quid turpe in vita egissent, cogerent. Additæ sunt igitur illæ quas varijs de causis modò Furias modò Erinnyas, modò Eumenides nominarunt: quæ Iouis cœlestis & inferni mandata afficiendis meritis calamitatibus hominibus exequeremur, & quæ ministræ essent prædictorum iudicium in excutiendis cuiusque sceleribus. Dictæ sunt autem Furæ à furore, quo fontes homines ob conscientiam scelerum exagitantur: Erinnyes ab ἐρινύω, quod indignari ac magnopere cōmoueri significat: Seuerè à quibusdam ob accerbitatem, Eumenides dictæ sunt ab Ορεστε, quia Palladis consilio illas Argos profectus placasset, à beneuolentia & mansuetudine, eūm prius ab indignatione Erinnyes dicerentur: vt scripsit Sophocles in OEdipode in Colono:

ὧς σπας καλοῖσιν Διὸς ἱδρυς ἐξ ἑμῶν
 σέριον δὲ χέει τὸν κείτῳ ποταμόν.

*Ipsas vocamus Eumenidas pectore
 Quod supplicem seruauerint amabili.*

Eumenidas fuisse Noctis filias testatur Lycophron in Cassandra his versibus:

ἑμὸς ἑμῶν μοις μετὰ δὲ αἱ Νυκτὸς κόραι
 μετὰ αὐτοφόντων σπλῶν ἀπὸ λίσσας μέγαν.

*Frates ubi patris puellæ filie
 Noctis, parauerunt graves in multas
 Ceder.*

Et Æf.

Et Æschylus in Eumenid.

οὐκ οὐδ' ἔσθ' Ὀκτιὸς ἀμάρτυρας:

Nos filiae Noctis sumus gravissimæ.

Alij noctis & Acherontis filias fuisse Eumenides crediderūt.

At Orpheus in hymno quem scripsit in Eumenides, illas Plutonis, siue Iouis terrestris & Proserpinæ filias dixit in his:

Κλῆτ' ἰμοῦ Εὐμειδῆς μεγαλήτοιο Ὀφρονι Βαλῆ,

ἀγλαὴ θυγατὴρ μεγαλήτοιο Διὸς χθονίοιο

Προσεφόνος τ' ἑσπέρης κοίτης καλλιπλοκάμιο.

Audite Eumenides me orantem mente benigna,

Terrestreis Iouis, & castæ, & dignissimæ proles

Inferne Iunonis.

Hesiodus in eo libro quem scripsit de Origine Deorum, & terra & Saturni sanguine natas esse Erinnyes putavit, cum Iupiter patri pudenda abscedit, ac guttæ sanguinis in terram cecidissent, ut est in his:

ὄσας γὰρ ῥαδιέμεγας ἀπείσυνεν ἀμάρτυρας,

πίσας δ' ἔξατο γαῖα περὶ πλοκάμῳ δ' ἐνταῦψ

γένηται Ἐρινύς τε καὶ τρεῖς, μεγάλας τε θῆανται.

Tum quæ fluxerunt atro de sanguine guttæ,

Terra bibit cunctas: mox & labentibus annis

Edis Erinnyas hæc tristes, magnæque Gigantes.

Epimenides poeta Cretensis scriptum reliquit illas Euonymes & Saturni filias fuisse, ut patet ex his versibus:

γόνυ αὖτο δ' Εὐνύμιον δακρυόεν Κρόνος ἀγκυλομήτης

ἐν τῇ καλλιπλοκάμῳ χύσας χρυσὴν Ἄρεσιν,

Μοῖρᾱς τ' ἀθανάτοισιν Ἐρινύας ἠκολώσσει.

Euonymen teneram Saturnus duxit, & illi

Nascitur alma Venus primum, Parca inde decoræ,

A Eternæque simul nascuntur Erinnyes atrae.

At Sophocles in Œdipode in Colono Terræ & tenebrarum filias illas esse scribit in his:

αἱ γὰρ ἄμβροτες

δαίμονες ἔχουσιν γῆς τε καὶ σκότους κόρας.

nam terribiles

Terra & tenebrarum tenent natæ Deæ.

Has ait Hesiodus in libello de Diebus esse Rixæ filias, vindictæque peierantium, in quos iussu Platonis animadvertunt, & die quinto Lunæ natas esse:

ἐν πέμπτῃ γὰρ φασιν Ἐρινύας ἀμφοτέρωθεν,

ἔρκεν πυνυμένης, τὸν ἔχει τέκε πῆμ' ὀδύροισι.

Inde die quinto Eumenides versantur, & errant
 Ultrices, quas Rixa parit pœnam periurii.
 Et Virgilius in primo Georg.

quintam fuge pallidus Orcus,

Eumenidesque sate.

Atque id quidem ex Pythagoricorum sententia, qui numerum illum in diebus lunaribus iustitiæ & æquitatis diem esse tradiderunt. Nam & exuperans adimit, & quod deficit, restituit æquitas, quorum utrinque est iudicis munus. Istud ipsum efficit dies quinta, quæ prima addit deficienti, cum altera quinta labentis & occidentis mensis adimat, quod est exuperans. Dicebantur Eumenides pro capillis angues contortos habere in morem cincinnati, ut innuit Horatius in secundo Carminum:

& intorti capillis

Eumenidum recreantur angues.

Sic & Catullus in Argonaut.

Quare facta virum mulcantes vindice pœna

Eumenides, quibus anguineo redimita capilla

Frons expirantis præportat pectoris iras.

Et in primò Elegiarum Tibull.

Tisiphonæque impexa feros pro crimibus angues

Senuit: & huc illuc impia turba fugit.

Fabulati sunt antiqui neque has quidem seuerissimas Deas Cupidinis vim potuisse devitare, quando scriptum reliquit Mænander in rebus fabulosis Tisiphonem in amorem cuiusdam pueri formosi Cytheronis nomine incidisse, cuius desiderium cum ferre non posset, verba de congressu ad illum perferenda curavit, at is formidandum aspectum veritus, neque responso quidem dignam fecit, quo illa unum è suis draconibus è capillis conuulsum in eum coniecit, quem serpens intra nodos constringens interemit, ubi Deorum misericordiâ mons ab illo dictus fuit, qui prius Asterius dicebatur. Sophocles præterea in Electra sic Erinnyem æripedem nominavit:

ἡ δ' εἰνοῖς

ἀρπυγῖα λόχῳ χαλκίῳ ἐστίν.

In granibus

Insidijs Erinny's æripes latens.

Licet autem ex libro 7. Iliadis cognoscere has Furias tanquam

tanquam aues aëriuas à poetis fuisse vocatas, quia volantes ad iussa sceleratorum supplicia conuolarent :

ἄνα Ζεὺς, καὶ Μοῖρα, καὶ ἰεγεῖντις Ἑρινίαι.

Iupiter, & Parca, quæque aëra transit Erinny.

Has in vestibulo inferorum habitare dixerunt poetæ, de quibus Virgilius cecinit libro sexto ;

Vestibulum ante ipsum, primisque in faucibus Orci,

Luctus, & ultrices posuere cubilia curæ ;

Pallentesque habitant morbi, tristisque senectus.

Et metus, & malè suada fames, & turpis egestas ;

Terribiles visu formæ, lethūmque, laborque.

Tum consanguineus lethi sopor, & mala mentis

Gaudia, mortiferūque aduerso in limine bellum,

Ferreique Eumenidum thalami.

Qui idem tamen postea in duodecimo illas & ad solium Iouis assistere scribit, & eius nutū obseruare si quando mortalibus calamitates velit immittere.

Dicuntur gemine pestes cognomine Diræ,

Quas & Tartaream Nox intempesta Megaram

Vno eodemque tulit partu, paribusque reuinxit

Serpentum spiris, ventosisque addidit alas.

Hæ Iouis ad solium, sæuique in limine Regiæ

Apparent, acuiuntque metum mortalibus agris.

Harum nomina, & locum ubi habitabant apud inferos, atque adeo officium declarauit Orpheus in hymno quæ scripta sunt in Eumenides :

καὶ οἱ θεαὶ πάντες, καὶ θεοὶ, ἀνδρες τε καὶ

τίσι φόνι τε καὶ Ἀδμαντῶν, διὰ Μέγαρα,

νυκτερίαι, Μύλαι, καὶ καύδοντι εἰμὶ ἔχουσαι

αἰτέρα ἐν νιχέοντι, καὶ Ἰτρυὸς ἰεγὲν ὄδῳ

ἐχέουσαι βελάντῃ βροτῶν πρὸς ποταμῶν αἰεὶ.

Horrifone hæc audite Deæ, veneranda propage,

Tisiphone, & simul Allecto, & diuina Megara:

Nocturnæ, arcane, umbroso quæ habitatis in antro

Sacratas fluuij Stygij nigrantis ad vndas:

Consilia at non recta virūque volatis acerba.

Ac deinde:

αἰεὶ αἰὲν ὅντις πάντων ἐν ἀμείβεσσι γόλα

εἰμὲν δίκας ἐφορῶντι, δίκας πόλοι πάντες ὄδοι.

Iustitiæ quæ oculos gentes torquetis ad omnes,

Iustitiæ afflicta semper, rectique ministra.

Cum grauissimæ scelerum vltices haberentur Eumenides, magna fuit earum reuerentia apud omnes gentes: atque ita vt illarum nomina nemo propè auderet proferre. quare hæc inquit Electra apud Euripidem in Oreste:

Εὐμένιδες, εἴ τινος ἔξαμύνεται φόβος
nominare haud audeo

Eumenides, que islum pauore territant.

Orestes idcirco cum suas calamitates quas passus fuerat ob matris cædem, Iphigeniæ in Tauris enarraret, vbi in mentionem Eumenidum incidisset, illas αἰονόμοις θεάς appel-
 lauit, hoc est Deas, quas nominare non liceret: quia propter seueritatem nemo illas nominare auderet. ita enim scribit Euripides in illa tragædia:

εἰς τοὺς Ἀἰωνοῦ θεῶν ἑταίρῃς Λοξίας
διὸς ἔστι γὰρ τοῖς αἰονόμοις θεῶν.
hinc me pedem

Apollo ferre iussit Atticum in solum,
Anonymæ iussu & Deabus soluere.

Tantus verò fuit earum timor, vt cum cæcus OEdipus in Atticam ductus fuisset, Dearumque Erinnyū nemus intrasset, nescius cui Deorum dicatum esset, aut quæ foret eius loci religio, magnus Atticorum colonorum concursus fuerit ad ipsum OEdipum, qui mirabantur illum eò ausum esse ingredi, cum ipsi neque aspicere quidem lucum prætereuntes auderent, vt est in OEdipode Colono apud Sophoclem:

*σπλαγχνός τις ὁ φόβος, εἰ
 δ' ἐν χοίρειοις πορρεύει γὰρ ὁ
 καὶ ποτ' ἀσπίς αἰσος ἐς
 τῶν δ' ἀμειψάται κοῦρῶν,
 ἀς τὸ μούρι λείπῃ,
 καὶ ἀμειβομένη ἀδύρῳ.*

Erro nam quispiam senex, at non
Indigena: non adiissetis vnquam
Lucum glabrum Erinnyum grauium,
Quas tremimus vel dicere;
Nec intuentes transimus.

Neque id sanè iniuria. cū tā opere essent graues ac implacida, vt si quis spectandi causa vel cæde vel aliquo incæsti aut impietatis genere pollutus in Eumenidum tēplum illud intrasset, quod illis Orestes in Cerynea Achaiæ oppido dica-
 rat, con-

rat, continuò fieret mente captus, dirisque terroribus exagitaretur, ut ait Pausanias in Achaicis. Illos arbitrati sunt antiqui vestibus atris fuisse indutas, ut ait Isacius, ac nigras vestes Erinnyum vestes appellarunt, quas *ἐρινύων ἐσθῆτας* vocauit Lycophron. Colebantur eximia religione Erinnyes in Telphusia ciuitate Arcadiae, ut ait Isacius, quibus omnis nigra pragnans inactabatur, totaque comburebatur in Carimia Peloponnesi, ut ait Sophoclis enarrator: fiebant verò illa sacra tacite, & quietis tempore, neque quisquam è nobilibus his sacrificiis interesse iure religionis poterat, ut scriptum reliquit Polemo. Tum illi sacerdotes qui hæc sacrificia faciebant, Hefychidæ nominabantur. Hinc & aries sacer Hero taciturno ante solennia immolabatur, quem boni ominis gratia appellabant, cuius sacellum fuit apud Cydonios extra nouem portas. Quòd verò in illis sacrificiis mulso pro libamentis meliceris etiam vterentur, testatur Callimachus in his carminibus:

μηδ' ἄλγεα τῆσσι δέει μάλιν σίας ἦταις

λάτρεαι καίειν ἑλάρχον Ἡσυχίδαίς.

Mellitor succos semper ieiuna sacerdos

Vtere perpetuis afolet Hefychidis.

Vtebantur floribus præterea Sicyonij pro corollis, quo ritu etiam Parcis sacrificare solenne fuit, ut ait Menander in secundo libro mysteriorum, & Pausanias in rebus Corinthiacis. Magnus erat omnino labor has innocare, magnaque opus erat veneficis mulieribus sacrificiorum multitudine, quæ illas ad se allicerent (nam & he plurimum conferre ad veneficam facultatem putabatur) quod patet ex his carminibus Orphei in Argonauticis, vbi Medea sacrificat pro Iasonis incolumitate, veneficiisque conatur draconem sopire. Non enim illa sacrificia quauis ligna admittebāt, ex quibus ignis fieret, sed cedrum tantum, & alnum, & iuniperum, & rhamnum: è quibus pyra fiebat ante foueam quam tam triplici ordine excauatam, tum victimarum illis sacrificiis conuenientium sanguis in foueam effundebatur: at corporum membra super pyra vtebantur, cum quibus multæ res, multaque herbarum genera miscebantur cum precibus, quorum magna pars continetur in his versibus:

σώμνοις παμμέλανας σκυδάων τεσσοῖε ἱερὺς αἶμα,

αἶματι δὲ αὐτὸ χέλειενδον ἐδὲ σπύδιον ἱμέρα,

πικρὸν τε γὰρ αὖτις ἐπὶ τὴν ψυχὴν ἀειδὲς,
 ἀρχουσὶν τ' ἐρυθρῶν, ἰδὲ χαλκίμοι, αὐτὰρ ἄπειτα
 ἰνδύας ἐμὰ πλοῦτος στυλῶσιν φίλοισιν ἔθηκε
 ὕψατι, ἔξ δ' αὖτις χαλκίδας χαλκίμῳ πρὶ ἐξέγγυ.
 ὀφρὶν δ' ἰσάδηνος ὄφρην, ἢ ἀτεχὰ χαλκὸν
 κερύων, ἐνδισσεύων, ἢ δ' ὅτ' ὀφρῶν ἀπακούσων,
 ῥήξασιν, κενεῶνας ἀμείδῃ τοιο βερέθρου,
 Τιστρίων τε καὶ Ἀδνητῶν, δῖα Μιγάρα,
 ἀχαιῶν περὶ γὰρ φόνον σέλας δισσυσσιν.
 Μᾶττανι catulos tres toto corpore nigro.

Purpura tum mista & lanaria sanguini eorum,
 Scissilis & enecus, pulicaria trifida, & vnā
 Additur his anchusa rubens, & chalcimus: inde
 Oppletos ventres catulorum in vasa repono.
 Funditur ad foveas lymphæ, atque omenta, cauatas.
 Induor & nigras vestes, odiosæque pulsans
 Aera vocans oro, quæ me audire repenti.
 Rumpentes tetrici feralia monstra bayatri
 Accensisque tulere faces, crudelèque lumen,
 Tisiphone, & simul Allecto, & diua Megera.

Existimabatur vinum illis omnino non placere in sacrificiis, quare Oedipus (vt diximus) cū in illarum lucum accessisset, iubetur ab accolis eius loci aquam ē perenni fonte afferre, deinde pocula quædam in hunc vsum parata coronare, & labra & ansas laha iuuenis agnæ, vt scribit Theocritus in Pharmaceutria. Deinde cū steterit ad orientem solem inferias effundere mulsum, neque vinum vllō pacto afferre: sed post effusas inferias iubetur nouem ramos oleæ ambabus manibus ter ad terram cum precibus deflectere & deiicere. His Deabus creditis mos fuit Sicyonis hominibus prægnantes oues mactare, ac mulso vti pro libamentis, floribulque loco coronarum, vt traditum est à Manandro in secundo Mysteriorum. Fiebant coronæ ē narcisso, quibus coronabantur his Deabus sacrificantes, quæ planta illis erat dicata: siue quia apud sepulchra plerumque nasceretur, siue quia illæ torporis ac timoris essent Deæ, quod conuenit cum Narcissi nomine. Hanc fuisse plantam vnā cum croco coronis Eumenidum dicatam, testatur Sophocles ita in Oedipode Colono:

ὄρεσσι βουρὶς κατ' ἥμαρ δὲ
 κάμνος, μαζῶν δὲ
 ἀρχὸν πρῶτον, ἔτι

Ἰσχυρὸς ἄλκας.

O pulchre racemus in dies semper

Narcisse, magnarum Dearum

Antiqua corona, simul &

Aureus crocus.

Scriptum reliquit Pausanias in Arcadicis Cererem aliquando fuisse nominatam Erinnyem, quia Neptunus, cum illius filiam quærentis amore captus esset, illam conatus est vitare, sed cum in equam se Ceres vertisset, & ad Oncium inter armenta pasceret, à Neptuno cognita nihilominus compressa est, cum is equi formam cepisset. Id cum illa gravissimè tulisset, quia furere Arcades ~~Ἰσχυρὸς~~ dicunt, dicta fuit eo nomine. Apud eosdē erecta fuit Erinnyis statua, quæ manu sinistra cistam, dextera faciem præferebat. Plutarchus in libello quem scripsit de sera numinis vindicta, unā tantum Erinnyem esse putavit, quæ Adrastia Iouis ac Necessitatis esset filia, vindex & scelerum ministra, & quæ omnes animas huc illuc cursitantes & tergiuersantes comprehenderet, ad supplicium raperet, & in æternas, inauditas, profundissimæque tenebras demergeret.

¶ Nunc quid hæc significant perquiramus. Nullus stimulus vel acrior vel vehementior conscientia homines ad cōfitendum impellere potest, quæ vel sine testibus se prodit: quare illa est diligentissima iudicium inferorum ministra. Hi timores, qui traditi sunt in fabulis, flagitiosis hominibus assidue ante oculos obuersantur. Nam (vt ait Cicero in oratione pro Roscio Amerino) Nolite putare, quæadmodum in fabulis sæpenumero videtis, eos qui aliquid impiè sceleratèque commiserint, agitari & perterrerī Furiarum tædis ardentibus: sua quemque fraus, & suus terror maximè vexat: suum quæque scelus agitat, amentiaque afficit: suæ malæ cogitationes, conscientiaque animi terrent. Hæ sunt impiis assidue, domesticæque Furia, quæ noctesque diesque pœnas præteritorum peccatorum à consccleratissimis hominibus repetunt. Atque Orestes nihil aliud esse, quàm cōscientiam, commemoravit apud Euripidem in sua tragœdia, quæ ipsum pro Furiis assidue torqueret & exagitaret, vt patet ex his:

τί γὰρ οὐκ ἐμὴν καὶ τῆς οὐρανίας θεᾶς
ἡ συνείδησις, ὅτι στυγερὰ δὲ καὶ ἐργαστὸν.

Menel. *Quis conficit mortui? quid est tibi mali?*

Orest. *Quòd multa feci turpia, hinc conscientia.*

Quid enim aliud sunt istæ Furæ, quàm affectuum vindices, vel potius affectus commissorum scelerum causa? omnia enim flagitia quorum nobis sumus conscij, vel per invidiam, vel per odium, vel propter spem alicuius commodi committuntur. Idcirco *ἥτοι ὅστις ὅσους* cædes est, quòd scelus per iram aut odium nascitur, quòd vleiscitur Tisiphone. *μεγαλειῶν* verò invidere significat, quæ Megæra per invidiam commissa peccata punit. At *ἀλκυστος* nunquam cessantem significat, quæ titillatio est voluptatum: per quas in peccantes Allecto animaduertit. Hæ dicuntur Noctis filia, propter inficiam mortalium, & ignorationem rerum futurarum. Quis est enim omnium mortalium, qui non turpe putet, si rem diligentius perpenderit, se illa propter breuissimas voluptates committere, quæ mox æterna supplicia consequetur? aut quis non intelligat indecorum esse homini tanquam belluam huc illuc his impuris voluptatibus agitari? ex ignoratione sui igitur nascuntur hi affectus, qui ubi in aliqua scelera homines impulerint, diseruciatur animus, quorum recordatio fit quasi crudelissimi & infestissimi in animo tortores. Alij Iouis terrestris & Proserpinæ filias illas esse tradiderunt, & id quidem iure optimo: nam cùm Pluto præsit diuitiis, Proserpinæque sit vis frugum, ut patebit: quibus è Diis aptius oriuntur furæ, quàm è diuitiis, aut vnde apertius originem capient? quippe cùm omnia scelera, omnesque voluptates è diuitiarum copia, tanquam ex vberissimo fonte manent. Quæ tamen si ad bonum & temperantem virum affluerint, illum minimè à suo instituto possunt deturbare: quare videtur mihi Deus sapientissimus facultates tanquam viaticum ad probitatem optimis earum moderatoribus, aut tanquam duces ad æterna supplicia impuris latronibus concessisse. Necessè est igitur aut eximie bonum & Dei amicum esse virum opulentum, aut egregie sceleratum, & Diis hominibusque inuisum illum, qui multa possideat: quoniam nulla diuitiarum præstantia vel bonitatis vel malitiæ patitur mediocritatem. Idem sensisse mihi videntur, qui è turpibus partibus Saturni & ex terra natas esse Erionyes putarunt. Quid enim Saturnus est, nisi tempus? aut quid pudendæ partes, nisi turpitudines quæ
in ipso

in ipso tempore committuntur? terra omnium diuitiarum parens est, ex quibus nascuntur. Sunt igitur illae animi sollicitudines, quae ob diuitiarum facultatem exturgunt per temporis opportunitatem. Qui Saturni & Euonymes filias putarunt, nil diuersum ab his sentiebant. Haec, & quae dictae sunt superius rationes, in idem recidunt: nam qui Saturni, qui Noctis, qui Terrae, qui Tenebrarum filias esse Erinnyes arbitrati sunt, solo inter se nomine differebant, re ipsa idem putarunt. Quidam Erinnyas dictas crediderunt, quia imprecationes exaudirent: nam ~~apud~~ imprecationes significare inquit, ~~alibi~~ verò perficere & exaudire. Alij quia in terra habitent, cum ~~ego~~ sit terra, ~~vas~~ habitare est. Dicuntur natæ Erinnyes die quinto Lunæ, ea ratione quae dicta est superius. Aripedes dictae sunt, quia cum Dei sint ministrae, scelerumque vltrices, tardè ad impiorum supplicia mitterentur. non enim Deus repenti in sceleratos animaduertit, sed pro tarditate temporis grauitatem poenarum plerumque compensat. Aeriuaegæ dictae sunt, quia citissime ad impurorum poenas conuolarent, vbi Deus aliquos vel publicè vel priuatim punire statuisset. Ego tamen aeriuaegas ea de causa fingi crediderim, quia vbi vel pestis, vel fames homines inuadit, vel bellorum motus excitantur in animis mortalium, id ex aere quodammodo affecto ita Deo iubente proueniat. Nam haec tria morborum genera ita sunt inter se connexa, vt ex hisdem parentibus & eodem partu nata sint, quod ita expressit Virgilius libro duodeccimo.

Haec Iouis ad solium, seuique in limine Regis

Apparent, acutuntque metum mortalibus aegris,

Si quando lethum horrificum, morbusve Deum Rex

Molitur, meritas aut bello territat urbes.

Dicebantur habitare in vestibulo inferorum, quia solliciti sunt praecipue animi morientium, grauiusque torquentur recordatione praeteritorum scelerum: quod etiam senserunt ij, qui dixerunt illas ad vnam Stygis in antro quodam habitare. Hoc antrum quid est aliud, nisi obscurissimus cordis & conscientiae recessus, in quo latent hae cogitationes, & animorum sollicitudines? Quod per haec significare voluerunt antiqui soli viro bono omnia esse tuta, solamque integritatem & innocentiam homines intrepidos &

tranquillos ad omnem fortunæ commutationem perdacere, iam explicauimus superius: ac de furiis satis, nunc dicendum est de carcere impiorum.

De Tartaro.

C A P. XI.

VBi sceleratorum animæ multis grauissimisque vitiis cōtaminata: per tormenta fuerint cognita à iudicibus: quòd inter voluptates per caterorum hominum iniurias vixerint, quòd patriam prodiderint, quòd multos ob diuitias fefellerint, quòd propter auaritiā vel amicos, vel viros bonos, vel parentes, vel benemeritos deseruerint, quòd Deorum immortalium religionem ob pecuniā cultūve neglexerint, illæ Furiis prædictis traduntur in Tartarum deducendæ: qui locus est poenarum, luce omnino carens, neque inde exire in perpetuum licitum est. Hic Tartarus quòd antiquissimus sit locus, omnes affirmant: & Aristophanes comicus illum coætaneum cum Nocte, & confusa mūdi materia existimauit, vt est in *Auibus*:

Χάος ἡν' ἔστι Νύξ, Ἐρεβός τε μέλαι' αἰθέριον, καὶ πύρραρος ἥρις,
Γῆ δ' ἔστι' Ἄηρ, ἔστι' Οὐρανός ῥ' ἑν' ἀπείροσι κάκοις.

Chaos erat & Nox, Erebusque niger primum, & Tartarus amplius.

Terra nec aer, nec cælum erat: Erebusque immensis sinibus.

Hesiodus in *Theogonia* videtur Tartarum ex illa confusa mole, quæ Chaos vocabatur, genitum esse credidisse; vt ex his licet cognoscere:

ἦ τοι αὖθις αἰθέριος Χάος χυόν', αὐτὰρ ἔπειτα
Γῆν εὐρύστον, πάντων ἔδος ἀσφαλὲς αἰεὶ
αἰδανήτων, οἳ ἔχουσιν καὶ νύκτιν Ὀλύμπου
τάρταρον, τ' ἠέροντα μυχῷ χθονὸς εὐρυδείης.

Autē Chaos natum: post Tellus ampla, Deorum

Firma domus semper; colitur quæis culmen Olympi:

Tartarūque obscura; hæc terra conduntur in ima

Maximum sanè spatium fuit à Tartaro ad terram, & quanto tellus distat ab ipso cælo, tanto à terra tartarus distare putarunt, vt expressit idem poeta in his carminibus:

τίσσης ἔσθ' ἑνὲ γῆς, ὅσον ἑρμῆς ἐς' ὀπὸ γῆρας.
ἴσσι γάρ τ' ὀπὸ γῆς ἐς Τάρταρον ἠέροντα.
ἐντὶ γὰρ νύκτας τε καὶ ἡμέρας χεῖμας ἀκμῶν
ἐκὸν δὲν κρατῶν, δεκάτῃ ἐς γῆρας ἴναστο.
ἐντὶ δ' αὖ νύκτας τε καὶ ἡμέρας χεῖμας ἀκμῶν
ἐν γῆρας κρατῶν, δεκάτῃ ἐς Τάρταρον ἴκατο.

τὸν ποταμὸν χέλκων ἕρκος ἀλλήλαται· ἀμφὶ δ' ἐμὲ νύξ
ῥισοῖσ' αἰχμηταί.

tum Tartarus ipse

Nam patet in præceps tantum, cenditque sub auras,

Quantus ad æthereum cæli suspectus Olympus.

Ferrea nam cælo si incus mittatur ab alto,

Vix poterit decima terram contingere luce,

Ferrea mox si incus terra mittatur ab alta,

Tartara vix poterit decima contingere luce.

Æreæ septa tenent isthæc: nox atra tenebris

Ordine mox cingit triplici.

Qui Tartarus quod obscurissimus sit indicavit in his versibus Homerus in libro Iliadis 3.

ἢ μιν ἐλὼν εἴ-τω ἐς Τάρταρον νεχέμεντα,
πῶλε μέλ', ἢ γε βαλὼν ὑπὲρ χθονὸς ὅτι βίη δ' ἐγώ
ἔνθα σιδήρεϊ τε πύλῃ, καὶ χαλκῷς ἔσθ'·
πῶσιν ἐνερδ' αἰδ' ἔω, ὅσων ἔρεος ἐς δ' ὀδὸ γαίης.

Aut ipsum capiens obscura in Tarsara mittam,

Sunt ubi sub terris vastissima regna barathri.

Æreæ sunt ibi septa, solùmque ex ære sub ima

Tantum tellure, hæc quantum quoque distat Olympo.

Hunc autem & Erebum & Chaos esse locum, in quo scelerati homines excruciantur, ita declaravit auctor Axiochis ὅστις δὲ τὸ ζῆλον διὰ κακουργημάτων ἡλᾶσθαι, ἄγονται πρὸς Ἐγέρταν ἐπ' Ἐμβόρῃ καὶ Χάος διὰ Τάρταρον, ἐνθα χέουσι ἀσπείων, καὶ δαναϊδῶν υδρείων ἀπὸ τοῦ καὶ Τάρταρος δὲ λέγεται. At illi quibus per scelera vita fuerit transfacta, per Tartarum à Furiis ad Erebum Chaosque trahuntur, ubi impiorum locus est, & Danaidum hydiæ nunquam saturæ, & sitis Tantalî. Atqui Plato cum in Phædone Tartarum locum esse intellexerit id quod ab Homero barathrum nominatum fuit superius, quem locum esse putavit sub terra prope centrum, è quo, & in quod omnes aquæ laberentur; sub finera demum dialogi de Rethorica scelestorum carcerem appellavit his verbis; τὸν δ' ἐὰν δίκας καὶ ἀδίκους, εἰς τὸ τῆς πίστεως καὶ δίκης διασπασθῶν, ὃ δὲ Τάρταρον καλεῖσθαι, λέγει. Qui verò iniuste ac impiè vixisse comperientur, in punitionis, iustiq; supplicij carcerem, quem tartarum appellant, accedere. Ibi etiam animæ victæ tenebantur, ut his declaravit Æschylus in Prometheus:

εἰ γὰρ μ' ὑπὸ ζῶν ἤρδεν π' αἰδῶν τῷ νεκρῷ δὲ γυμνός.

εἰς ἀπύχοντον Τάρταρον ἦκα

δίκῃσις ἀλύτοις ἀγχιέως πιδάσσει.

Nam si me sub terram sub inferos mortuos capientes

*In immensum Tartarum detrusisset,
Vinculis firmissimis asperèque alligasset.*

¶ Atque hæc ea sunt quæ de Tartaro ab antiquis scripta inuenimus, nunc quid sub his lateat, perquiramus. Nonnulli antiquorum Tartarum locum esse crediderunt sub utroque cardine, ut aiebat Crates, tum ob frigoris accerbitatem tum etiam ob diuturnitatem tenebrarum. Verùm illi meo iudicio falluntur: quia multo maiores sunt tenebræ nocturnæ sub æquante circulo habitantibus, quàm prope cardines. Nam tametsi continui sunt sex menses vna nox sub Arctico cardine, dum sol à principio Libræ vsque in finem Piscium signa meridiei percurrerit, tamen non est adeò obscura nox ut literæ legi non possint, quare non videtur is locus obscuritatis causa posse Tartarus appellari. Ego sanè potius accesserim Zezæ opinioni, qui Tartarum subterraneum incendium esse credidit, quia vapores ibi gignantur, quare & clamores & strepitus inceiti, & tremores apparent, unde Tartarus appellatus est à Græcis, quia multæ ibi *μαχα*, siue perturbationes existant. Neque id nomen sortitus est is locus, quòd ibi præcipuè, ac nullibi præterea fiant res huiusmodi. Sed variæ in loca variis nominibus dicuntur: cùm in sublimi sit ether: cùm sub terra, Tartarus vocatur. At nos quid dicemus esse Tartarum in quem deducantur mortui, unde nõ amplius datur reditus? terram ipsam nimirum, sub qua occultantur cadauera, quæ ubi semel deciderint in perpetuum carcerem, nunquam omnino resurgere possunt: ibi æstuant igne plurimo lacus esse dicuntur, & alij rursus congelati, in quos vicissim animæ sceleratorum à demone merguntur, ut ait Plutarchus in libello de sera numinis vindicta. His fidem fecerunt loci ignibus subterraneis fremètes & æstuant propter varios vapores qui sub terra concipiuntur. Fuerunt igitur ista de inferis excogitata ad deterrendos homines à flagitiis: quæ si ita credita essent, pauci omnino scelerati homines, pauci sicarii, pauci latrones in omnibus ætatibus fuisset. Atque utinam iam non fabulis, non vanis inuentionibus, nõ figmentis poetarum amplius, sed soli veridico, soli sapienti, soli bonorum omnium auctori Christo crederetur, vel saltem ab iis qui se Christi imitatores esse profitentur. Huic æterna supplicia consceleratis hominibus minitanti si crederetur, quis peieraret? quis prædaretur? quis vel fra-

trem, vel virum bonum pulsaret, aut falleret? quis homo ineptissimus, & omni plebecula rudior ac impurior intrepido animo alterius controuersias iudicaret, si crederet suorum iudiciorum rationem aliquando sibi esse reddendam? cum nulla fides vel antiquorum dictis, vel Christo denique summi Dei filio habeatur: inde accidit ut omnia fraudibus, omnia insidiis, omnia controuersis plena sint, omnia periuriis. atque plus potest in iudiciis opulenti hominis, quam legum humanarum vel diuinarum autoritas. sed malos denique malè perdet. Hactenus de Tartaro satis dictum est, nunc de reliquis inferorū ministris dicamus, ac primum de Nocte.

De Nocte. CAP. XII.

NEQVE Nox quidem paruo in honore fuit apud antiquos, quam Deorum omnium antiquissimam crediderūt, cum omnes locos ante Deorum ortus occupasset, & informem materiam, quæ Chaos dicta est. Hanc tamen nonnulli ex ipsa informi materia natam esse putarunt, sicuti testatur Hesiodus in Theogonia:

ἐκ Χάος δ' Ἐρεβός τε μέλαινα τε Νύξ ἐγένετο.

Inde Chao est Erebus: Nox ex tenebrosa creati.

Hanc antiquissimam vocarunt illi poetae qui ex Chao natam esse crediderunt, cum neque illam quidem ante mundum in ordinem digestum vsquam fuisse intelligant. Sic igitur illam antiquam appellauit Aratus in Astronomicis:

αἰὲρ ἄρα καὶ περὶ κείνο θυπτόμεν ἀρχαίη Νύξ

αἰδ' ἔσθ' ὅτων κλάσσει πόνον χειμῶνος ἔσσην

ἐνέλιον μέγα σῆμα.

Nox antiqua suo curru conuoluitur aram

Hanc circum, quæ signa dedit certissima nautis

Commiserata virum metuendos undique casus.

Non iniuria igitur Orpheus in hymnis hanc Deorum ac hominum matrem appellauit, quod omnia ex illa nata esse credantur, ut in his legitur:

Νύκτα θεῶν χρούτεραν δέισσας, ἢ δ' αἰὲρ ἔσθ'.

Νύξ ὅποις πάντων, ὡς καὶ Κύπρις καλεῖσσι ὤμῳ.

Te canimus Nox alma parens hominumque,

Cunctorum alma parens, quam Cyprida dicimus esse.

Hæc vehebatur in curru, ut fictum est à poetis; cuius ante rotas astra nitescere dicebantur, ac præuia esse, sicut in his scripsit Theocritus:

χαίρετε δ' ἄλλοι
ἀστέρες οὐκώλοιο κατ' ἀνύχα Νυκτὸς ὀπαδοί.

Salutēque Noctis

Sydera, quæ canthi tacitè præcurritis alta.

Finxerunt hanc Deam antiqui nigris vestibus indutam, nigroq; capitis velamine, quam etiam sequerentur astra, ac nō solum præcederent, sicut testatur Euripides in Ioue in his:

μετὰ μιν πάλος δὲ Νύξ ἀστειγότων ζυγῶν
ἔχουσα ἵππους ἀστέρα δ' αὐμάρται δέα.

Induta nigris vestibus currum insilit

Nox: astra sunt Deam secuta protinus.

Vehebatur autem à bigis, ut ait Virgilius libro quinto:

Et nox atra polum bigis subuecta tenebat.

Quamobrem Apollonius libro tertio Noctem venientem describens, illam dixit iugum equis imponere:

Νύξ δ' ἵπποισιν ἐπαλιν ὀπί ζυγῶ.

Nox iniecit equis iuga.

Quod genus incedendi in Nocte recentius est Homeri temporibus: nam ad Homeri usq; tempora nemo prorsus poeta- rum vectam fuisse in curru noctem scriptū reliquit. Alij al- tam illam fuisse, sicut Cupidinem & victoriam, tradiderūt: quam opinionem secutus Virgilius ita scripsit libro octauo:

Nox ruit, & fuscis tellurem amplectitur alis.

Alii præterea voluerunt hanc ex Oceano confurgere de- cendente die, sicut idem poeta libro secundo Æneidos:

Vertitur interea cælum, & ruit Oceano Nox,

Inuoluens umbra magna terramque polumque.

Quam tamen non ut ex Oceano, sed ut ex Erebo venientem ita Euripides inuocauit:

πάντα πάντα Νύξ,
ἔσθ' ἵδμεν πολυπόνων βροτῶν,
ἐπιβάδον ἰδὲ μόλε μόλε κατὰ πτερὰ.

Verenda verenda Nox,

Que das somnia miseris mortalibus

Ex Erebo veni, cede cede volucris.

Et Orpheus ad inferos lucem mittere, ac rursus ipsam ad il- los accedere scribit in eo carmine:

ἢ φάος ἐκπύρωεις ὑπὸ νύκτεσσι, καὶ πάλει πόλιν
εἰς αἰδῶν.

Que lucem pellis sub terras, rursus & ipsa

Tartara nigra petis.

Huic ubi sacrificaretur, mos fuit ut gallus immolaretur, tanquam animal silentio auctarium, ut ait in lib. secundo de Diis Theagenes. Multi Noctis filij fuisse commemorantur. nam & Rabiem eius filiam fuisse scripsit Euripides in Hercule infano:

Ἐπερείη Νυκτὸς τὴν δ' ἰεστὴν ἄρσεν
 λούσαν γιγνέσσαν.

*Rabiem senes hanc Nocte natam fidine
 Cuneli videntes.*

Sicetiam Rixam siue Contentionem atque inuidiam eius filias vocavit Hesiodus in Operibus & Diebus inquiens:

τὴν δ' ἐρίην ἀετρίην πρὶν ἔχειν αὐτὴν Νύξ ἰεστὴν,

Namque illam primam pariens Nox edidit atra.

& quæ in hanc sententiam sequuntur. Deinde idem poeta in Theogonia multos scripsit fuisse Noctis filios quasi sub-
 uentaneos, ut est in his versibus:

Νύξ δ' ἔτεκε θυγατέρας τέ Μόρον, καὶ Κῆρα μέλαιναν,
 καὶ Οὐιστόν, τέκε δ' Ὑπνον, ἔτι τε Σὺν ὄλῳ Ὀυείγον,
 ἔτι καὶ Κοῖμην δέσποιναν τε καὶ Νύξ ἰεστὴν.

Nox peperit Fatumque malum, Parcæque nigram,

Et mortem, & Somnum, diuersæque Somnia: natos

Hos peperit nulli Dea nos coniuncta marito.

Cicero autem in tertio libro de natura Deorum cum omnes Noctis filios connumeravit, tum illos patre Erebo genitos fuisse tradidit, ut patet in his: Quod si ita est, Celi quoque parentes Dij habendi sunt, Æther, & Dies, eorumque fratres & sorores: qui à Genealogis antiquis sic nominantur, Amor, Dolus, Merus, Labor, Inuidia, Fatum, Senectus, Mors, Tenebræ, Miseria, Querela, Graia, Fraus, Pertinacia, Parca, Hesperides, Somnia: quos omnes Erebo & Nocte natos ferunt.

¶ Verum de iis quæ fabulosè de Nocte dici solent, satis. Ex illa nuper commemoratæ pestis natæ esse dicuntur, quoniam insecitia & malitia mortalium, quæ Nox est mentis, omnium prope calamitatem quæ humanum genus innadunt, parens est & alitrix, cum æquitas, tanquam Aquilo leuissimas nubes, has ex hominū cōspectu possit propellere. Hæc enim omnia insecitiam consequuntur, cum ea quoque quæ sunt nature, possint nonnihil retardari sapientia, aut certe leuiora effici, ut senectus, amor, fatum, mors, & alia huiusmodi. Noctem antiquissimam appellarunt, quia ante-

quam sol & cœlum fieret, nulla erat lux; quam ex Erebo & ab inferis venire sinxerunt, cùm terram semper circumeat: nam sole inferiore cœli parte sub terra occultato, apud nos umbram esse terræ necesse est, cùm nihil aliud sit Nox, quàm umbra terræ. Hanc ipsam Noctem tamen nonnulli Cupidinis filiam fuisse dixerunt, vt testatur Orpheus in Argonauticis in his carminibus:

ὡς δὲ οὐκ περιπατῶν καὶ ἐν Ἑσπέρῃ,
 Νυκτὸς αἶψα, γήϊος πατρὸς ἐκ κλυτὸν ὄν ῥα Φαίδῳτα
 ὁπλοτέρῃ καλέησι βροτοῖσι πατρὸς γὰρ ἰφαιδίῃ.

geminum præstantem dicite Amorem

Obscuræ noctis patrem; dixere Phænetem

Illum mortales, quod primum apparuit ille.

Quod certè nulla alia de causa fictum est, nisi quòd amoris ratio plerunque reddi non possit, aut quòd eius causam cōueniat plerunque nocte & silentio occultari. Hanc in curru vehi sinxerunt antiqui, quia nihil cum labore sit dūturnum, & ad narrationis voluptatem. Dicta est eadem mater omnium, quia rerum omnium partum antecesserit. & à nocendo Nox dicitur, vt quidam voluerunt, quia noctis humor infestus sit hominibus, quod vel in laborantibus scabie, vel febre, vel aliis morbis, patet: qui quidem grauiores fiunt, magisque infestant per noctem. nunc de Morte dicamus.

De Morte. CAP. XIII.

MOR s cùm esset sola propè & potentissima omnium inferorum satelles, omnēq; mortales ad Acherontem fluium traiciendos deduceret, nihil propè de se fabulosum audiuit: nisi quòd soror esset Somni, vt scriptum reliquit Homerus in lib. ̃ Iliadis:

ἔνθ' ἴπῳ ἑυμύχῳ καὶ σὺν γήϊω Σύνδτονι.

Tum Mortis fratrem Somnum conuenerat ipsa:

quòdque à Nocte matre sua fuisset educata. Quare memoria prodidit Pausanias in Eliacis, apud Elees in tēplo quodam fœminam expressam fuisse, quæ pueros sopitos sustineret, manu quidē dextra, album, at sinistra alterum nigrum, & hunc dormienti similem; ambos distortis pedibus: quorum inscriptiones indicabant, alterum esse Somnum, alterum, Mortem: at fœmina quæ illos alebat, Nox erat. Mos erat Morti gallum gallinaceum, sicuti Marti & Æsculapio

ali.

aliquando immolare, quod ea victima Nox laceraretur ut silentium suum infestante, ac saepius perturbante. Hanc finxerunt antiqui alas habere nigras, ut ait Horatius in secundo libro sermonum in his:

Sen mors atris cum volat alis.

& illud:

Et mors atra caput fuscis circumvolat alis.

Hæc ipsa Mors omnium malorum, hæc omnium humanarum calamitatum, hæc omnium dolorum remedium optimum data est hominibus Dei sapientissimi beneficio, quod in illo epigrammate suauiter expressit Agathias:

τίς θάνατον τί ποσέσθαι, τίς νόστον
τίς παύοντα νόστον, ἢ πάλιν ἐδιδάξει
μολὸν ἀπὸ τῆς θανάτου ἀφ' ἧς γέννηται, καὶ ποτ' αὖτις
εἰς τὴν τῆς θανάτου δ' ἑστῆτος ἐπ' αὐτῶν.
αἱ δ' ἐν νόστον ποτ' αὖτις, ποτ' αὖτις ἀπὸ τῆς ἐν ἄλλοις
ἐπ' αὐτῶν θανάτου, ἢ παρὰ τὸν νόστον.

Cui timor est vobis genitrix Mors alma quietis

Quæ morbos placat, pauperemque leuat?

Illa semel tantum mortales visere fuenit,

Nec quisquam vidit mox rediisse virum.

Sæpe recurrentes cum vexent corpora morbi

Mutati, huc illuc & sine lege fluant.

Hæc vita durissima omnium Deorum, maximèq; implacabilis habebatur: quæ cum nullius precibus flecteretur, nulla etiam sacrificia, nec templa, nec sacerdotes, nec ritus sacrorum obtinuit. Huius duritiem & implacabilem voluntatem ita significauit Orpheus in hymnis:

ὅτι γὰρ ἐλπίς οὐκ εἶναι τοῖς θεοῖς, οὐκ ἀνθρώποις.

Nec prece muneribus nec tu placabilis ulli.

Induta erat veste stellata, quæ erat atrii coloris. Hanc miris laudibus antiqui sapientes extulerunt, ut solam portum sedemq; tutissimam quietis. Hæc multis corporis morbis nos liberat, hæc tyrannorum crudelitati subtrahit, hæc principibus adequat, hæc omnibus viris bonis iucundissima accidit, nisi quantum natura leges repugnant: neque quisquæ est, quin eam latissimo animo excipiat præter sceleratos, qui graviora se passuros esse post mortem iam nunc viuentes augurantur & quasi præsentunt. Huius laudandæ amplissimum & vberimum argumentum habuit Alcidas, qui orationem composuit de laudibus Mortis, hanc

multis rationibus æquo animo ferendam esse demonstra-
uit Plut. in cōsolatoria. Et profecto nihil aliud est vita, quàm
vsura lucis à Deo nobis mutuo concessa; quæ si repetatur, nō
egritus ferendum est, quàm si in domum amici profecti vesp-
peri domum nostram redire; aut instrumentum mutuo ac-
ceptum, reddere domino iubeamur. quare nulla certè nobis
fieret iniuria, si à Deo quod suum est repetatur. de qua quo-
niam nihil mysticè dictum ab antiquis video, reliqua quæ
de illa dicuntur fabulosè prætermittere decreui, & de Som-
no pertractare.

De Somno. CAP. XIII.

QUOD Somnus ex Erebo Noctēque natus sit dictum
est iam superius: cui præter supra dictas Mortem soro-
rem etiam addidit Orpheus. Huic ἐλπίδα; siue Spes sorores
quidam ex antiquis iunxerunt. Hunc tamen non ab inferis,
sed è cœlo missum fuisse ad Palinurum scripsit Virgilius
libr. 5.

*Cum leuis æthereis delapsus Somnus ab astris
Æra dimouit tenebrosam, & dispulit umbras
Te Palinure petens.*

Hunc alatum esse tradiderunt poëtæ, quia celeritè vniuer-
sum terrarum orbem peragret, & leuissimus ac tacitus in-
opinantium oculos aggrediatur, vt ait Tibullus in secundo
Elegiarum:

*Pòstque venit tacitus fuluis circumdatus alis
Somnus, & incerto Somnia nigra pede.*

Illud verò quod scribitur ab Homero in principio secundi
libri Iliadis, non facilè intelligo, cur Somnus scilicet à Ioue
mittatur ad excitandum Agamemnonem, quo armari iube-
ret multitudinem; cum sit Somni munus vel magis etiam
opprimere somno grauatos, quàm excitare: nisi tamen pro
Somno Somnia ibi intelligantur. Hic Somnus facit vt vul-
nera, vt vincula, vt seruitutem, vt carceres, vt omnia incom-
moda, mortales, dum adest, æquo animo ferant, vt omnium
malorum obliuiscantur, vt omnes animi curæ sollicitudi-
nēsque recedant, vt ait Euripides in Oreste:

*ὃ δὲ γεννῶντος δὲ λήθεται. δὲ δὲ κούρου νόσου,
ὡς ἂν μοι παρὰ στήθεσσι δὲ λήθεται. δὲ λήθεται.
ὡς πόντιος λήθεται ὡς ἂν κούρου, ὡς ἂν στήθεσσι.*

α) τοῖς δύστυχοῖς ἀκατάστατοι!

Somme ô leuamen dulce, & egritudinis.

Medela dulcis, ut venis mī op̄abilis.

Oblivio malorum, ut apto tempore

Nobis misellis aduenis iucundaque.

Hic somnus tanquam atrocissimus publicanus, ut dicere solebat Aristo, dimidium ætatis nostræ ad se rapit: quare & Lethes frater iure dictus est ab Orpheo, & rerum omnium quies, ut est in hymno in Somnum:

ἡ γὰρ αἰὶς μεμαχόμενον πάντων, διηκτικὸν τ' ἀντιρροπῶν.

λυσιμέριμνε, κόπων ἡδ' εἶαν ἔχων ἀν' ἀπαισιν,

καὶ πάσης λύπης ἐχρὸν ἀντιμύησιον ἐρδῶν·

2) θανάτου μηδέ πῶς ἐπαχθῆς, ψυχῆς διασώζων.

ἀποκασιγήντες γὰρ ἔριε Λήθης Ἐλπίου το.

Somme beatorum Rex, & Rex Somme virorum,

Quem fugiunt curæ, sequitur quem blanda quies: Et

Solus habet gravium solamina certa malorum,

Qui mortis formam inducens animalia servas.

Nam germana tibi cum *Lethe pallida Mors* est.

Sic Ovidius etiam in lib. 11. mutationum illum inter Deos ob beneficentiam collocavit, cum tot beneficia in mortales conferat, ut patet ex his:

Somme quies rerum, placidissime Somme Deor m.

Pax animi, quem cura fugit, qui corpora duris

Fessa ministerii's mulces, reparásque labori.

Cuius mira elegantia poeticaque suauitate domum de-
finit idem poeta, cui mille filios, vel potius infinitam filiorum
multitudinem tribuit, sed tres præcipuè nominauit, Mor-
phea, Icelum, & Phantasum. Est enim Somnus omnium pro-
pè rerum naturalium dulcissimus, optimus, ac vtilissimus, si
moderatus existat, cui omnia animalia subiiciuntur: quare
iure ab Orpheo Rex hominum & Deorum dictus est. Quam
miseria sit eorum qui cæteris felicissimi videntur conditio,
qui summæ rerum sunt præfecti demonstrauit Homerus
in lib. 2. Iliad. cum omnes Deos & homines dormientes in-
duxerit vno excepto Ioue. Idem poeta lib. 5. ingentibus do-
nis à Iunone sollicitatum Somnum facit, vt Iouem conspici-
ret, qui se id facere aliàs aggressum memorat, sed ea causa
iratum Iouem ipsum in mare deiecisse: quem nisi Nox ho-
minum ac Deorum domitrix seruasset, ad quam cõfugit, peri-
isset omnino: quare se id nulla ratione ausurum contendit.

tanta est regum summorumque Imperatorum felicitas: qui, cum ut Dij coli videantur, omnium etiam mortalium sunt miserrimi. Fabulosam Somni ciuitatem, in qua Somnia habitare dicebantur non ineleganter descripsit in libro secundo verarum historiarum Lucianus: qui in amplissima planitie illam sitam esse inquit, circa quam sylua est frequentissimis procerisque arboribus, quæ papauera sunt, altissimæque mandragoræ, atque herbæ ibidem complures, quarum succi inducant soporem, quæ florent ubique in illa planitie. Magna vespertilionum copia est huc illuc ad illas arbores volitantium, & noctuarum, & bubonum, & nocturnarum auium: neque vllæ præterea aues ibi esse consueuerunt. Fluvius hanc urbem alluit placidissimus Lethe nominæ, quem alij Nyctiporum appellant, cuius cursus tacitus est, & oleo persimilis. Nascitur is è duobus fontibus in obscuro & nullo cognito loco scatentibus: quorum alter Pannychius, alter Negretus appellatur. Habet hæc ciuitas duas portas, alteram corneam miro quodam artificio constructam, in qua omnia prope expressa sunt, tanquæ in pictura, quæ dormientibus vera insomnia occurrunt: alteram ex ebore candidissimo; in qua & ipsa sunt Somnia, sed non expressa, at adumbrata tantum. In hac ciuitate templum est Noctis augustissimum omnium, quod eximia religione colitur. Tum aliud est Apates Deæ, & aliud Alethiæ delubrum, in quibus utrisque & adytum esse inquirunt & oracula. At Somniorum à quibus frequentissimis ciuitas habitatur, nulli eadem est forma; siquidem alia sunt gracilia & parua, & contortis erubus & gibbosa, & monstris similia, alia procera suauisque facie & rubicunda, & aurea, ut ita dicam; alia sunt terribili aspectu, & alata, & videntur assidue aliquam calamitatem minitari; alia sunt regali pompa luxuque induta. Quam ciuitatem si quis mortalium ingrediatur, cõtinuò illi sunt obuia domestica Somnia, quæ blandè venientes excipiunt, atque aliqua semper prædictarum formarum se illis offerunt, modò aliquid lætum, modò triste nuntiantes, quæ modò fidem seruant, quod quidem perrarò accidit, (mendax est enim magna ex parte illius ciuitatis multitudo & subdola) modò contraria etiam loquuntur, atque siin animo excogitauerint.

¶ Hactenus de Somno, nunc quæ conficta sint de illo, explicet.

plicemus. Somnum non ausum esse Iouem sopire idcirco fingitur, quoniam illi cui commissa est rerum omnium cura & administratio, dormire non conuenit, neque diuina natura Somno indiget, ut per illum vires recuperet, aut incrementum capiat cum nullum vel laborem vel incommodum patiatur. Lethenque Somni sororem illa de causa faciunt, quia per Somnum omnium arumnarum & malorum obliuiscimur. Qui cum ad multa animalia eodem tempore veniat, & citissimus & alatus fingitur, & Noctis filius. Cum enim noctis humor stomachi vapores ad supremas partes corporis ascendentes augeat, qui postea facti frigore cerebri frigidiores descendunt inferius, atque ita gignant somnum, iure optimo Somnus dictus est Noctis filius. Ab illo maxime plantarum & animalium omnium fit incrementum, quibus per aetatem id licet, quod accidit nocturni humoris beneficio: cum vis diurni caloris interim tanquam occulta vis fermenti in corporibus lateat, dum nox superueniat. Ex iis igitur vaporibus nascuntur plures somniorum formae pro ciborum, regionum, temporum, impressorum in mente negotiorum, ac pro temperamentorum cuiusque varietate: quae omnia consideranda sunt in explicandis somniis. Nam somnia sunt tanquam duces aut exploratores aliquando medicis ad dignoscendos morbos, cum fiant pro vaporibus diuersa, quamuis somnia aliquando formae sint rerum optatarum, quae subministrantur ab ipsa phantasia: ut enim ait Artemidorus in lib. 1. de somniis, *ὄνειρος ἐστὶν αἰσθησις ἢ πλάσις ψυχῆς πολλοῦ χρόνου, σημεῖον τιτὸν τῶν ἐσομένων ἀγαθῶν ἢ κακῶν*: somnium est motus vel figmentum animae multiplex, significans vel bona vel mala futura. Consimili ratione spes addiderunt sorores, quia saepius in rebus dubiis, vanisque habentibus exitus collocantur, quare euanescent tanquam somnia. Alij tamen humana, alij diuina esse somnia contenderunt. Ciuitas autem illa somniorum quae descripta est superius, propter humorum abundantiam, ex quibus somnia oriuntur, apud Oceanum fuisse fingitur, ut patet ex his carminibus:

*παρ' ἧ' Ἰωὴν Ὀκεανὸς τε ποταμὸς, Λευκάδα πέτραν,
ἡ δὲ παρ' ἡλίου πόλις, ὅθι μὲν ὄνειρος.*

Oceani fluctus petiere, & Leucada petram,

Et Solis portae, quae gens insomnia fertur.

Dicuntur esse duae Somniorum portae, ut diximus: atque per

corneam vera somnia exire: quod ita fictum est, quia sicut ignis in laterna inclusus, si cornea sit, & subtilis materia, facile lumen transmittit, atque aliquo pacto videtur: ita si corpus hominum fuerit per temperantiam ab omni sordidorum humorum collusione expurgatum, facile anima per id veritatem, & spectra sibi diuinitus oblata recipit, quæ somnia *ἐκ δυνάεω*. At si crassa fuerint corpora, & multorum ciborum, vel sordidorum humorum ē diuturna crapula oppleta, tunc ea corpora animam tanquam in laterna cui eburnea sint latera & crassioris materiæ, inclusam veritatem somniorum intueri non patiuntur: quod per somni portus Homerus explicauit & Virgilius. Didymus tamen pelliculam primam oculorum corneam habere formam sensit, atque visa significare: ebur dentes sunt, quia falsa insomniæ edunt. nam veriora certioraque sunt visa, quàm audita, & ab aliis relata. ac de Somno hætenus, nunc dicamus de Hecate.

De Hecate. CAP. XV.

AT Hecate quibus ē parentibus orta sit, non facile affirmauerim: siquidem alij ex aliis natam esse tradiderūt. Bacchylides Noctis filiam esse dixit, cum inquit:

Ἐκείνη δ' αὖδ' ὀφείγου Νυκτὸς μαζαλονόητος Ὀβήτερ,

Hecate faciferæ Noctis amplæ filia.

Musæus Iouis & Asteriæ, Pherecydes Aristæi Pæonis filij, Orpheus in Argonauticis Tartari filiam putauit, quam ita cum Eumenidibus ad sacrificia accedere scripsit:

*οὐδ' ἂν ἀποδέμαρτος ἔρχετο
ἡρακλειδάδης ἰδὲν, ὅλον τ' ἔρχετο, ὅτι δαυτὴν,
ταρταρόπαις ἔρχετο.*

Cumque illis Hecate properans, horrenda cucurrit,

Cui trinitum caput est, genuit quam Tartarus olim.

Atque idem Orpheus hanc ipsam Hecaten alibi Cereris filiam & Iouis fuisse scripsit, ut est in his;

*ἣ τέτις δὲ Ἐχέτω Διὸς τέλει ἐπιταρταρ
ἐκ Διὸς ἐγγύχοιο.*

De Cerere est Hecate sata nobilis atque tonante

De Ioue.

Hesiodus antiquissimi eius Persæ, qui fuit & Coi filius, & Asteriæ filiam Hecaten scripsit:

ἦν δ' αὖτ' Ἀστὴρ ἡν ὠκύμορον, ὡς ποτὶ Πέρσῃς

ἦ δ' ἔστ' ἐς μέγα δῶμα φίλων καὶ πατρὶος ἀνέστη.
 ἦ δ' ἔστ' ἰσχυροσώφρι Εὐκλείης τέκος.

*Edidit Asteriam pulchram, quam Persea dicunt
 Vxorem duxisse domum: quæ mox parvi illi
 Natam Hecaten.*

Quod etiã testatur Ovid. in lib. 7. maioris sui operis in his:
Ibat ad antiquas Hecates Perseidos aras.

Quas nemus umbrosus, secretæque sylva tegerat.

Et Apollodorus libr. 1. hanc eandem esse Proserpinã, & Hecaten, & Lunam credidit; quare Lucifera dicta est ab Euripide in Helena:

ὦ φασγὼν Ἐκέρη, πύμα φάσματ' ὠκύφρ.

Lucifera Hecate benigna da phasmata.

Hanc terribilem aspectu, proceritateque corporis vel ad mensuram dimidij stadij accedere dixerunt: pedesque habuisse ad serpentis formam, cum vultus & aspectus figura proximè ad Georgonum naturam accederet. Pro coma diffusissimi dracones & viperæ, aliæ in cincinnorum morè contortæ, atque sibilantes viscebantur; aliæ collum ipsam amplexabantur, aliæ spargebantur in humeros demissæ, uti testatur Lucianus in Philopseud. Dicta est etiam Brimo à fremitu, quoniam in Apollinem inter venandum, cum illam vitare conaretur, infremuisset: vel aduersus Mercurium potius, ut sensit Ifacius. vocatam autem fuisse Brimo ita testatur Apollonius in libro tertio Argonauticorum:

δαίς δ' ἐφ' ἑσθ'.

πρὸς ὑπὸντρον δὲν ἰεὺς. ὅτι δὲ μυῖαδες ἥε νοῖσθαι,
 Βεῖμα κελύσαν Εὐκλείης περὶ φρον ἀδελφόν.

tum vasa crumant

Ignibus impositis mistim libamina fundens.

Auxilio Brimòque vocans Hecaten sibi diuam.

Credebatur esse inferorum Regina, ut idem poeta testatur in eodem libro:

ἰπτάει δὲ Βεῖμα κουστέρων ἐγχαλίσματα

Βεῖμα νύκτι πόλεον, χθονίαν, ἐν ἑσθ' ἄνυσαν.

Protinus hæc Brimo stans terque quaterque vocauit,

Brimo nocturnam, Reginam quæ imperat umbris.

Hanc canes complures sequebantur, ut apparet in his:

ἀμφὶ δὲ τῶν

ὄρεϊν ὑλαὴν χθονίαν κυνέας ἐφ' ἑσθ' ἔγυντο.

Hanc circum latrare canes latratibus altis.

At alij memoriae prodiderunt illam querneo ramo coronatam apparere, quam etiam serpentes ingentes habere circa caput in his significauit Sophocles in radices earum dentibus, siue Rizonomis tragœdia inscripta :

ἡλκὶς δ' ἀποτα, καὶ πύξι
 ἰσχυρὸν τῆς αἰνόςδεας Ἐκείνης,
 ἐγγύς τὸ δὲ ἐλάνπτου
 καλὸν φέρεται, καὶ γὰρ νόμος ἰσχυρὸς τοῦδου
 στρατηγὸν δρῶσι καὶ ἀλλείστοις
 ὁμῶς σπῆρμασι δ' ἀκρόντων.

O Sol, o rex, & tuus
 Sacra in via habitantis Hecates,
 Hasta, quam per caelum
 Recte fert, ac terrae habitat sacra triuia,
 Coronata quercubus plurimis
 Super humeris spinis draconum.

Idcirco cum de venefica quadam muliere loqueretur Tibullus in primo Elegiarum, canes Hecates domuisse pro scientia veneficiorum & artis magicæ dixit, quia rabidi canes illam semper sequerentur:

Sola tenere malus Medæ dicitur artes,
 Sola feros Hecates per domuisse canes.

Dicta est etiam canicida Dea, & caniuora, quoniam illi canes immolarentur, ut scripsit in Mimis Sophron, & Lycophron:

Ζήσων ἀνδρῶν καὶ κυνῶν φαρὰς θεᾶς.

Zerinthon antrum mox caniuora stat Deæ.

Quidam putarunt canes illi immolari, quia inuisum sit id animal, cuius latratu phantasmata quæ ab Hecate mittuntur, dissoluantur: nam cum aer vel æris tinnitu, vel alicuius rei strepitu concutitur, illa offenduntur grauissimè: quare non possunt diutius consistere. Huic Deæ sacrificabatur in triuiis, unde etiam Triuia dicta est: quod ideo accidit, quia eadem Luna & Diana & Hecate sit, de qua sic Virgilius:

Tergeminamque Hecaten, tria virginis ora Diane.

Alij dictam fuisse Triuiam arbitrati sunt, quia eadē sit Iuno, Diana, Proserpina. Alij triformem illam putarunt, quia nunc in cornua, & propè vacua surgit: nunc diuidua est, nunc orbe pleno. Alij quia dextrum caput equinum habeat, sinistrum caninum, mediū hominis, vel, ut alij maluerunt, suis agrestis. Non defuerunt, qui Triuiam vocatā Hecaten putarunt, inquit

quia in triuiis sit exposita, & à pastoribus inuenta ac educata. Alij, quia in cœlo, in terra, & apud inferos polleat: alij, quia centum in grana pro singulis tritici ferat: alij, quia centum hostiis placetur, Hecaten nominarunt: alij, quia centum annos insepultos errare faciat. Huic Deæ sacrificabatur in triuiis apud Athenienses singulis mensibus in nouilunio, quo tempore illi qui erant opulenti, cœnam in triuiis exponēbant, ac pauperes eò per noctem conuenientes vorabant, Hecatenque edisse dicebant: quam consuetudinem ita significauit Aristophanes in Pluto:

ἄλλοι τ' Ἐκείτης ἐξίστην τὸ το πυνδύσαι,
εἶτε τὸ πλατεῖ, εἶτε τὸ πένυλ' ἑλπίτ'· οἱ γὰρ αὖτις,
τοῖς ἰσοῦ ἔχοντας καὶ πικρῶντας δῖπνον καὶ μέλαινα προσέματα,
τοῖς δὲ πένυτας ἥδ' ἀνδρόπυον ἀπ' αἵζης φορὶν καταβείναι.

Ex Hecata licet id cognoscere:

An ditescere quàm famescere melius iubet enim ipsa
Habentes & diuites cœnam singulis mensibus exponere,

At pauperes homines rapere vel antequam exponatur.

Vocabatur autem sordida propter id cœnæ genus & parca, quia vmbra porro, malua, manidibus, & triglis vesci creditæ sunt: atque in triuiis præcipuè colebatur, quòd ibi (vt diximus) exposita fuit, vt quidam putarunt, ab Æolo & Pheræa parentibus, à bubulcis Pheretis fuerit educata. Hanc vestibula domorum tueri arbitrabantur, quare ante fores aras erigebant, vt in his testatur Æschylus:

δῖπνον Ἐκείτῃ ἥδ' ἑσπλείων προσέσθμος
μυλ' ἄδ' εἶπον.

Regalium arriorum præmia Hecate.

Huius vires & officia ita cômemorauit Hesiodus in Theogonia:

τῶν δὲ πάντων

Ζεὺς Κρονίδης τιμᾷσιν, πόρην δὲ οἱ ἀγλαὰ δῶκε,
μοῖραν ἔχον γαῖης τε καὶ ἀπυρρῆτοιο θαλάσσης.
ἡ δὲ καὶ ἀστερόεντος ἑσπέρος ἑμμερε τιμᾷς.
ρεῖα μάλ' ὧ προσέσθον γὰρ θεὰ ὑποδέχεται εὐχάς,
καὶ οἱ ὕλην ὁπάλοι, ἐπεὶ δυνάμεις γὰρ πάρεσιν.
οἷοι γὰρ γαῖης τε καὶ ἑσπερος ἐξέρχοντο,
καὶ πρὶν ἑλκεν, τοῦτον ἔχον αἶσαν ἀπάντων.

nam super omnes

Jupiter ingentes illi largitur honores,

Munerâque, imperium terræque marisque profundi,

*Cunctiorumque simul quæ cælum amplectitur altum.
Admittitque preces facilis Dea, prompta, benigna,
Diuitias præbet, quod ei concessa potestas;
Imperat hæc cunctis, qui sunt è semine nati
Et terræ & cæli, cunctorum fata gubernat.*

Præerat & beneficiis, quam magicas artes exercentes in-
uocare consueverunt cum Luna, vt Theocritus scripsit in
Pharmac.

τῆ γ' ὅρα, δ' Ἐχέτα, τὰν κ' ῥυλάκας ἑομόντι,
ἐργουμένην νύκτιν αἰετ' ἡρία κ' μέλας ἄμφω.
χοῖρ' Ἐχέτα δαταπλόη, κ' ἐς τέλος ἄμυν' ὀπίσθι.

*Terrestrique Hecate, catulis quæ terror & horror,
Dum per defunctos ruit, & vim sanguinis atri.*

Salue Hecate graui, & nobis hæc perfice Diua.

Hac de causa maximè omnium Deorum illam se colere
inquit Medea venefica in his apud Euripid.

ὃ γὰρ μὲν τίμω δέσποναί μιν ἐγὼ σέβω
μέγιστα πάντων, κ' σμικρὸν εἰδόμεναι,
Ἐχέταν.

Non per Hecaten, ego colo quam maximè

Vnam omnium, quam ferre opem legi mihi.

Vocabatur autem septies, mox illi sacrificia fiebant, certis ac
propriis ritibus, qui omnes propè sunt ab Apollonio expressi
ita in lib. 3. Argonaut.

δὴ τότε μέστω νύκτι διαμμοιρηδὰ φυλάξας,
ἀγκυράταις ῥοῦσι λοισσάμηνος ποταμεῖο,
εἰς αἰὲς τ' ἀνδρῶν ἐν φάρσι κλυαίεσσι
βούρῃσι ἱρύξασθαι πᾶσι γὰρ τῶδ' ἐνὶ θῆλυ
ἀνθρώπων σφάζειν, κ' ἀδελφῶν ὠμωβήσασθαι,
αὐτὰ πυρκαϊῶν εὐνήσας ὅτι ἑθέρω
μακρογυρῇ δ' Ἐχέτην Περσίδα μελίσσοισι,
λείβων ἐν δέσποσσι συμβλήσας ἔργα μελίσσων.
ἔνθα δ' ἐπειτα θεὰ μνηστῆρος Ἰάσσην
ἄψ' ὅτ' πυρκαϊῆς ἀναχάξω, μὲν δ' ἐστὶ δούπος
εἰς πόδων ἔρονσι μετασπρεθίστων ὀπίσθι,
τὰ κλυῶν ὑλάει, μὴ πως τὰ ἔργα καλῶσται.

Obserua: medium vt vox fecerit humida cursum,

Fluminis ipse petas undas: ibi lotus & vnus,

Cyanea veste indutus, fodere ipse memento

Mox foueam. Ingulata tibi sit protinus agna

Famina: & inde super fouea pyra structa cremetur.

Atque voces Hecaten Perseida, mellâque libans

Dulcia mmera apum places hanc, hisque peractis

Rursus abire pyra moneo, conuertere nullus

Te retro sirepitisve pedum fremitusve caninus

Cogatur nam sacri fiet labor irritus omnis.

His ita peractis sacrificiis quædam phasmata continuo apparebant quæ solebant vocare Hecateæ, eaque in varias formas se conuertebant. Dicuntur moly, quam rutam agrestem esse nonnulli arbitrantur, & laurus, & pulicaria, & rhamnus, & salix, & stella marina, & iaspis magicis artibus resistere, & alia complura plantarum, animalium & lapillorum genera: quæ nunc omnia non opus est recensere, de quibus scripsit & Albertus Magnus, & Orpheus in libro de Lapillis. Præcipuo in honore fuit Hecate apud Æginetas & Bœotos, vti memoriæ prodidit Pausanias in Corinthiacis. Cur inferorum Dea credita sit Hecate, Sophron fabulam huiusmodi recitauit, ut ait Theocriti enarrator: Cum Iupiter Iunonem aliquando compressisset, nata est puella Angelus nomine, quæ nymphis educanda data fuit. illa cum adoleuisset, vnguentum quo Iuno perungebatur, cum fieri vellet splendida, occultauit: quod cum pyxide Europæ Phœnicis filia tradidit. Illud facinus cum sensisset Iuno, vellētq; in illā animaduertere, primum Angelus in domum mulieris, quæ nuper pepererat, confugit, atque inde ad efferentes mortuum, unde abstulit Iuno, Iupiter Cabarnos illam expiare iussit, qui in Acherusiam portantes expiati sunt; deinde mortuorum & terrestres Dea credita est: quæ ob prædictas causas postea vocata fuit Hecate. Non defuerunt tamen qui illam natam è Ioue & Cerere crediderunt, quæ cum robore corporis & magnitudine excelleret, ad quærendam Proserpinam missa est, & postea regnis subterraneis præfecta, quæ dicta fuit Hecate ab illo tempore, ut quidam putarunt, quia procul absit à nobis: alij, quia ab illa recedendum sit: alij, quia centum obeat munia in negotiis naturæ. Ac de fabulosis hæcenus.

Quidam ex antiquis scriptoribus Hecaten fuisse Persæ filiam venatricem egregiam memoriæ prodiderunt, sed tamen immanem, quæ si feras non posset assequi, sagittas in homines coniceret. Hæc pharmaca lethifera inuenit quomodo componerentur, & in primis reperit aconitum, quare formidabilis Dea inferorū credita est. Experiebatur singularum herbarū vires in cibis, quos hospitibus exhibebat. Pharmaco patrem prius è medio sustulit, accepit imperium,

postea Dianæ erexit sacellum, vbi ad nauigantes Deæ ma-
 ctabat, deinde Ætæ nupta Circe & Medeam filias peperit,
 ac filiū Ægialeum. Circe ad pharmaca instructa inuenit &
 ipsa varias vires herbarum, patrēq; venenis necato imperiū
 suscepit sed ob crudelitatem ex illo excidisse dicitur, fu-
 gisseq; ad Oceanū in insulam desertam, vel (vt alij malue-
 runt) in Italiam ad promontorium ab illa vocatum Circeū.
 Medeæ diuersum fuisse consilium inquit: quippe quæ
 mirificè salutis omnium peregrinorum esset studiosa, cum
 à sorore & à matre multa medicamina didicisset. sapius e-
 tiam fuit à patre reprehensa quòd per nimiam facilitatem
 regnum patrum esset in magnum periculum coniectura,
 cum patri moriendum esset pro oraculi responso, cum vir
 externus aureum vellus cepisset. Eius preces cum nihil pro-
 fecissent, aiunt Ætæ veritum insidias, illam in custodias
 tradidisse, quæ cum fugisset, in sacrum lucum solis ad ma-
 re, mox accedentibus Argonautis omnia proposita pericula,
 & paternam crudelitatem narrauit, & vt per insidias omnes
 hospites mactare solebat. Deinde ab Argonautis exorata
 tulit opem Iasoni ad superanda pericula, quia Iason iurauit
 se illam virginem in stabile matrimonium ducturum. Nā
 & ingentia formidabiliq; pericula exteris proponebantur
 antequàm vellus aureum caperetur, & curabat Ætæ per fa-
 mæ crudelitatis omnes externos & aduenas homines ab illis
 litoribus abstertere. ¶ Quid igitur per has fabulas significa-
 re voluerunt antiqui? Aut cur noctis filia dicta est Hecate?
 quoniā fatorū cuiusq; ordo ac vis est Hecate vt patet è supe-
 riorib; carminib; Hesiodi, quæ diuinitus in mortalia corpora
 infunditur, illa Iouis est filia vel Persæ: at quia nulli morta-
 lium ordo ille est cōspicius aut manifestus, ea causa Noctis
 filia dicitur. Illi qui Iouem rerum omnium moderatorem
 existimarunt, cum omnia ab illo proficisci intelligerent,
 vim illā quæ occultè per astra ad inferiora corpora agēs de-
 scenderet, Hecaten Iouis & Asteriæ filiā nuncuparunt. At qui
 solem omnia prospicere, omniq; audire tradiderūt, & om-
 nibus moderari, illi Persæ filiam Hecaten, vim illam scilicet
 prædictā putarunt. Eam Luciferam dictā fuisse constat,
 quia per sempiternos illos astrorum ignes descenderet. Ea-
 dem rursus inferorum Regina credita fuit, quia homines
 omnes fatorum necessitati, hoc est Dei voluntati, parent.

Quid

Quodd aliud canes sunt rabidi illam comitantes quàm calamitates & molestiæ quæ homines è fato assidue infestant: eius itè forma tam formidabilis varietatè arumnarum præ se fert. Potest eadem rursus veneficiorum præfecta fluuiorum cursus conuertere, segetes aliò transferre, montes in profundum deiicere, astra deducere, de coelo, quod veneficæ facere dicebantur, quia factorum necessitati ac voluntati diuinæ nihil est quod non pareat. Cum vellent igitur significare antiqui omnibus esse moriendum, neque quenquam posse Deorum voluntatem effugere, aut ab illis statutum diem præterire, omniæque & commoda & incommoda proficisci ex arbitrio voluntatèque Deorum, hæc & ad ortum & ad formam Hecates spectantia excogitarunt. At nunc de Proserpina verba faciemus.

De Proserpina. CAP. XVI.

PROSERPINAM alij eandem esse voluerunt Hecaten, quam Dæram etiam vocarunt, vti scripsit Demosthenes: alij cum Hecaten è superioribus parentibus natam esse affirmant, Cererem matrem Proserpinæ fuisse contendunt, quæ si è diuersis parentibus nata sunt, eadem certè esse non possunt. Hanc Cereris fuisse filiam declarauit Hesiodus in Theogonia.

αὐτὰρ ὁ Διὶ μῆτορ πολυφύρην τε λέγ' ὅς τ' ἦλθεν,

ἢ τέκε Περσεφόνει καὶ Κάλαντι, καὶ Ἀιδωνείῃ

ἤ Πάριτι τε καὶ Ἄστει μιν τεγὲς, ἔδ' ἀνὰ δὲ μετ' ἑτα Ζεὺς.

Diuiis hic Cereris lectum conscendit, ab illo

Nascitur amplexu Proserpina: quam rapit inde

Pluto, restituit matri sed Iupiter almus.

Apollodorus Atheniensis in primo libr. Iouis & Stygis filiã esse Proserpinam tradidit. Scriptum reliquit Strabo lib. 7. Valentiam, quæ Hipponium olim dicebatur, ciuitatem esse Siciliæ in loco amœnissimo, vbi florentissima prata esse consueuerunt, quo in loco cum flores legeret Proserpina, à Plutone fuit rapta. Verum quoniam rem totam luculentissimè expressit Cicero, & loci amœnitatem mirificè oratione pinxit, non grauabor ea ascribere, quæ sũt in actione sex-ta in Verrem ad hunc locum pertinentia; Vetus est hæc opinio, Iudices, quæ consta ex antiquissimis Græcorum literis atq; monumentis: insulam Siciliam totam esse Cereri &

Liberæ consecratam, hoc cùm cætera gentes sic arbitratur, tum ipsis Siculis tam persuasum est, ut animis eorum insitum, atque innatum esse videatur. nam & natas esse has in his locis Deas, & fruges in ea terra repertas arbitrantur, & raptam esse Liberam, quam eandem Proserpinam vocât, ex Ennensium nemore: qui locus, quòd in media est insula situs, vmbilicus Sicilia nominatur. Quam cùm inuestigare, & conquirere Ceres veller, dicitur inflammasse tædas iis ignibus qui ex Ætnæ vertice erumpunt: quas sibi cùm ipsa præferret, orbem omnium peragrasse terrarum. Enna autè, vbi ea, quæ dico, gesta esse memorantur, est loco præcelso atque edito, quo in summo est æquata agri planicies, & aque perennes: tota verò omni aditu circumcisa atque dirempta est. Quam circa lacus, luciq; sunt plurimi, & lectissimi flores omni tempore anni: locus ut ipse raptum illum virginis, quæ iam à pueris accepimus, declarare videatur. Etenim prope est spelunca quædam conuersa ad Aquilonem, infinita altitudine, qua Ditem patrem ferunt repentè cum curru extitisse, abreptamque ex eo loco virginem secum asportasse: ac subito non longè à Syracusis penetrasse sub terras, lacumq; repentè in eo loco extitisse, vbi vsque ad hoc tempus Syracusani festos dies anniuersarios agunt, celeberrimo virorum mulierumque conuentu. Pausanias tamen in Atticis ait locum fuisse apud Cephisum amnem, cui nomen fuit Caprifico, vnde fama est cum rapta Proserpina Orcum ad inferos descendisse. Idem in Corinthiacis inquit apud Chematum fluuium septum fuisse è lapidibus vnde cum rapta Proserpina Pluto ad subterranea deuenerit. Inde verò effectum est, ut cùm omnes è Sicilia raptam Proserpinā putent, per Proserpinam Siculi, tanquam per familiare numen iurare consueuerint, ut est illud Aristophanis in Vespis: ναὶ τὴν κόραν: Σανὲν per Proserpinam. Orpheus tamen in Argonauticis videtur significasse Proserpinam non in specu à Plutone, sed super mare latam fuisse, cùm ita scribat:

ὡς ποτὶ Φερσέην τε καὶ αἰθέρα χερσὶ δρέπουσιν
 ἐξ ὀπάων συνύβισαι μαι δὲν δρυτέ κ' ἔμγα ἄλσος.
 αὐτὰρ ἔπειθ' ὡς μιν Πλοῖτος κοινύσει χεῖρας ἵππος
 ῥοδῆαῖος κέρων ἱππεύσας δαίμονος αἶψα,
 σπάρτας δ' ἔσπερον διὰ κύματος ἀπρυγέτοιο.

Vt teneros olim carpens Proserpina flores

Sit pa-

*Sit patrum decepta dolo, & portata frequenter
Per sylvas, ut iunxit equos sua sub iuga Pluto
Terrificos, celeres, rapta ut Proserpina vasti est
Per dorsum portata maris, perque equoris undas.*

Scriptum reliquit Sophoclis enarrator Proserpinam raptā fuisse à Plutone, cum narcissum colligeret, his verbis: *ὅτι περὶ τὸν Πλούτωνα αὐτὴν ἀπαγάγει, τοῦτον ἐτίμητο. συνδύουσαν οὖν εἶπεν αὐτὴν τὸν νάρκισσον ἀπαγαλῶναι.* Nam vel antequam raperetur à Plutone, eo delectabatur. Aiunt igitur ipsam cum narcissum colligeret, raptam fuisse. Obtinuit deinde Proserpina propter multas matris lacrymas & lamentationes, ut ciulatus, & capillorum lacerationes, & plagæ, quæ in funere familiarium & carissimorum fierent, in eius honorem ederentur, tanquam quædam sacrificia: quod ita expressit Euripides in Oreste:

*κτύπον τε καὶ τὸν ἐν ἑλᾷ, ἃ κατὰ χερσὶς
ῥήτρων Πρῶτασσα καλλιπὰς θεᾷ.*

*Capitisque plagæ, pulchra, subterranea,
Sortita quas olim Dea est Proserpina.*

Quæ cum mortuorum esset Regina, dicti sunt omnes ab Horatio in primo Carminum à Proserpina excipi in his:

*Mista senum ac iuuenum densantur funera: nullum
Sena caput Proserpina fugit.*

Cum rapta fuisset igitur Proserpina, ac Ceres eius mater ieiuna illam quæreret, ab Hippothoonte Neptuni & Alopes Cercyonis filio, & à Meganira eius vxore, quam alij Celei vxorem fuisse tradiderunt, in hospitium fuit accepta. Tunc Meganira illi & mensam parauit & vinum miscuit: at Dea mœrens recusauit, cum diceret sibi non fas esse bibere vinum in filiae calamitate: at cinnum è farina sibi parari iussit, quem bibit. Erat Iambe muliercula quædam Meganiræ ancilla, ut tradidit Philochorus, Panos & Echis filia, quæ cum Deam mœstam videret, ridiculas narratiunculas, & sales Iambico metro, ad commouendam Deam ad risum, & ad sedandum dolorem interponebat: quare genus id carminis non antè obseruatum, Iambicum ab illa dictum fuit, ut testatur Nicander in Alexipharmacis:

*ἱμνοῖσι δὲ καὶ κιννοῖσι πόρρις ἐν κύμβησι τολίβας,
νῆστρευσεν Διὸς μορῶν ποτὶν ὅποτε Διὸς
λοδοκεῖν ἱβρεῖν αὖτ' ἀσπερὶν ἡ ποδῶν ποτ'
Θρηῖον ἀδύροισιν ἡμῶν ῥήτρων ἰδμεν.*

Ipse mihi vople spumantia cymbia cinno.

*Ieiunæ Cerevis potu multa arte parato;
Quo Ceres os olim penes Hipposhoonta rigavit,
Ludicris salibus cum letaretur Iambes.*

Atque cum nusquam Proserpina inueniretur à Cerere, dicta est demum ab Arethusa Nympha à Plutone rapta fuisse, & ad inferos deportata. Tum verò Iupiter roganti Cereri pro filia, & temeritatem fratris accusanti, promisit se facturum ut filia sibi restitueretur, si ea conditione ad eam capiendam accederet, ut nihil eorum gustasset, quæ forent apud inferos. Verum cum illa tria grana mali punici, vel novem, ut alij maluerunt, edisset, indice Ascalapho, filiam liberam educere omnino non potuit. Veruntamen ad mitigandum Cereris dolorem statuit Iupiter ut alternè sex menses apud maritum, totidemque cum matre degeret Proserpina: sic enim ab omnibus qui de Deorum antiquorum natura scripsere, memoriæ proditum est. Scriptum reliquit Theagenes & Apollodorus Cyrenaicus in libr. i. de Diis, Iouem ad placandam Proserpinam, ipsi Siciliam donasse.

Idcirco fama est didita de Syracusis metropoli eius insule, quòd futura esset vrbs opulenta. cum enim Archias & Myscellus oraculum sciscitarentur de condendis vrbibus, responsum retulerunt:

*χολος κ' πόλιος οἰκίτορα λαὸν ἔχοντες
πλάττει' ἐπιστάτωρι Φοῖβον τίνα γαίην ἐκείδῃ.
αἰὲν ἄγε δὴ φρεσὶ εὐδ' ἀγαθῶν πότερόν κεν ἔλοιδ'ε
πλοῦτον ἔχῃν κτεαίσαν ἢ περ πονέειν ὕψισταν.*

*Ductores populi culturi mœnia & agros,
Queritis è Phæbo quas terras præstet adire,
Voluentes animis legite vtrum gratius horum,
Ditiâsne magis vultis, terrasne salubres?*

Atque cum Myscellus salubritatem, Archias diuitias potius elegisset, hic Syracusas regiam ciuitatem Siciliae, ille Crotonem multorum athletarum patriam condidit. Fama est Pirithoum ac Theseum audita Proserpinæ pulchritudine, illam rapturos ad inferos descendisse: quippe cum ita coniurassent, ut alter alteri in acquirenda muliere opem ferret, ac iactis sortibus vtri prima obueneret, Theseo rapta Helena contigit. Cum verò Pirithous in Proserpinæ desiderium incidisset, iureiurando astrictum habuit adiutorem Theseum, qui ambo per Tænarum ad inferos descenderunt. Illi cum
super

super petra quadam confedissent, inde consurgere non potuerunt, donec Hercules ad rapiendum Cerberum profectus, Theseum, ut qui coactus eo accesserat, liberavit: ac Pirithoum ibi reliquit, quoniam consulto se in ea pericula coniecerat. quam rem ita scripsit Apollonius in primo Argonauticorum.

*Οὐκ ἔτι δὲ μετὰ πάντας Ἐρεχθίδας ἐνέμενον
Ταράγιλυσσ' ἰδὼν ὅτε κατὰ γόνα δέσμιος ἔπυε*

Περὶ δὲ τ' ὀπίσσω νέεσθαι ἔδον.

Thesea, Erechthidas inter clarissimus omnes

Qui fuit, & celebratissima vincla tenebant

Tenaria sub humo; quoniam comitatus euntem

Illuc Pirithoum fuerat.

Et Virgilius lib. 6. ita de his querentem Charontem inducit:

Nec verò Alciden me sum lætatus euntem

Accepisse lacu, nec Thesea, Pirithoumque;

Diis quamquam geniti, atque inuicli viribus essent.

Tartareum ille manu custodem in vincla petiit

Ipsius à solio regis, traxitque trementem:

Hi dominam Duis thalamo deducere adorti.

Proserpinæ mos erat modò canes, modò nigras & steriles victimas immolari, quare ita scripsit Virgilius:

-ipsi atri velleris agnam

Aeneas matri Eumenidum magnaue sorori.

Ense ferit, sterilemque tibi Proserpina vaccam.

Hoc in loco non solum varios ritus sacrorum, sed etiam aliam esse Hecaten, aliam Proserpinam observare convenit: quoniam & Hecaten sororem Eumenidum, & Proserpinam poeta nominavit, cum huic agnam, illi vaccam sterilem immolari dixit. Scripsit Pausanias in Bæoticis Proserpinam adhuc paruulam ad capiendum anserem, quem inuita de manu dimiserat, in cavernosum antrum ingressam, quo anser à lapide sub quo se occultauerat retracto, statim fluuius ex eo loco emersit, qui fuit nominatus Hercynna. Fuit in agro Phœnensi Proserpinæ Venatricis templum, & Sororeꝝ siue Seruantis siue Sospite apud Arcades; apud Phliæses Primogeniæ. Nam & huius Deæ pro rerum euentis antiqui multa cognomina excogitarunt: atque cum fabulas huiusmodi ex historiis rerum verarum finxerint poeta, tum multa ad ornatum, & ad probabilitatem adiunxerunt.

Scriptum reliquit Zezes historia 41. Chiliad. 2. Theseum in Molossorū regionē vnā cū Pirithoo venisse, cuius regionis Rex dicebatur Aidoneus, vxor Ceres filia Proserpina (nā mos fuit Molossorū omnes formosas mulieres Proserpinas appellare) canēmq; habebat Aidoneus eximiae magnitudinis, qui Cerberus vocabatur. Hi cū per insidias filiam Regis rapere conarentur, re patefacta in vincula coniecti sunt; atque quoniam Pirithous autor illarum insidiarum fuerat, Tricer cerbero proiectus ab eo laniatur & voratur: Theseus, quia non sponte, sed coactus & alieno ductu accesserat, in vinculis fuit retentus, donec Hercules eō ab Euristheo missus ad abducendum Tricerberum, illum ē vinculis liberauit.

¶ At nunc cur fabulas has finxerit, explicemus. Cicero in libro secūdo de Natura Deorum vim omnem terrenā scribit esse Plutonis patri dedicatam: qui & Pluto & Dis ideo vocatus fuit, quōd omnia & recidunt in terras, & oriantur ē terris. Is igitur rapuit Proserpinā, quam frugū semen esse volūt, absconditāmq; quēri à matre fingūt. Illa Cereris filia nominatur, quia semina quae iaciūtur, ē prae teritis frugib. sunt exempta. At cur cū flores colligeret, fuit à Plutone rapta? aut cur narcissum praecipuē colligēs? quia per flores Siciliae fertilitatem & aëris temperiem demonstrarunt scriptores, quippe cū in Scilia per omnes propē menses anni flores esse consueuerint: sicut de Lusitania scripsit Athenaeus libro octauo, quōd ibi rosae ac violae per maius spatium trium mensium deesse non consueuerunt. Praeterea cū sub terra occultatur semen, tanquam spongia ad se nutrimentum attrahit, & impletur per hyemem, quōd in radices trahitur: quippe cū à superiore frigore semen depressum excresecat in caput, radicesque in loco tepidiore dilatat. Illud semen cū impleatur nutrimento, in futuram aëstatem semen colligit, quare colligens flores Proserpina sub terra detinetur à Plutone. At quos flores? Narcissum praecipuē, quod nomen torporem & segnitiam significat. Non enim statim erumpit semen vbi nutrimentum collegit, ac florum materiam, sed in se continet: donec anni tepore illud paulatim euocatur & in thyrsos diffunditur. Rapta esse dicitur in Sicilia, quōd ea insula ceterarum omnium tritici feracissima sit, quae etiam horreum fuisse dicitur Romanorum. Haec ab Arethusa, quae virtus est seminis, vt nomen ipsum significat,

significat, Cereri indicatur, quia apto tempore ab ipsa infra virtute expellitur. Hæc latet sex menses apud maritū, dum sol in signis Australibus à semente fuerit, donec ad maturitatem fruges perducens, ad Borealia paulatim redierit: tunc enim non ampliùs semen est sub terra per sex menses, sed in horreis agricolarum, & apud superos in locis editioribus. Dicta est, ut quidam putarunt, à Latinis, à serpendo, quia semen per terram serpat, quam alij ita dictam existimarunt, quia Luna sit, & modò ad dexteram, modò ad sinistram declinet. Hæc filia est Iouis & Cereris, caloris scilicet ac terræ, quam tamen Lunam esse sensit Orpheus in hymnis, ut in his apparet:

εὐφρογῆς, κερειότα, μὲν ἐν τοῖσι ποσσὶν ἄ,
εἰαρεν, λειμωνιάσιν χερσὶν ὀφείον,
ἱερὸν ἐκράνυσσε δῆμις βλαστὶς χερσὶν ἄρποι.

Splendida, sola viris optabilis, vnaque vernam

Ostentans faciem, cornutæque frugibus almis,

Quæ sacrum corpus monstras videntibus agris.

Qui igitur Lunam & Hecaten, & Proserpinam esse putarūt vnam, illā sex menses apud inferos esse alternè dixerūt, quia tantundem sub terra, quantum supra terram Luna in toto anno commoretur. Physici præterea ac Mythologi antiqui superius hemisphærium, quod nos incolimus, Veneris appellatione coluerunt, inferius Proserpinam nominarunt: quæ ratione Proserpinam à Plutone sub terram deportatam in fabulis tradiderunt. atque de Proserpina satis, nunc de Luna dicamus.

De Luna

CAP. XVII.

AT verò Lunam diuersam esse ab Hecate existimant, diuersorum parentum ratio patefacit: cum Lunam alij Hyperionis filiam esse crediderint, alij Pallantis cuiusdam, inter quos fuit Homerus, qui ita scripsit in hymno in Mercurium:

τῆχα δ' ἵπ' ὅσῃς ἐξέρπει δαμνέεργα.
ἢ δ' ἐνὶ σκότιν ὀρεσέβησται δῖα Σελήνη,
Πάντα τοι δοῦναι παρὰ μηδίσσῳ αἰάντι.

Hinc Aurora tulit mortalibus orta labores,

Diuina ad speculum venit præsentia Luna,

Quæ Megamedeo fuerat Pallante creata.

At Hesiodus in Theogonia Lunam filiam fuisse Hyperionis & Thia putauit, cum ita scribat:

Θεία δ' Ἡελίου τε μέγαι, λαμπαρὰ τε Σελήνη,
 Ἡὲ δ' ἢ παῖτασιν ὄππ' ὀνομάσθαι φαιή
 ἀθανάτοισ τε θεοῖς τοῖ ἑρῶν ἐνὶ οὐρανῷ ἔχουσ,
 γείναθ' ὑπὸ μνηστῆρ' Ἵπείονος ἐν φιλοτῆτι.

*Thia parit Solem magnum, Lunamque nitentem,
 Quæ superis exorta, viris quæ lumina pandit:
 Auroram, rebus reddit quæ exorta colores.*

Has parit amplexu coniuncta Hyperionis almi.

Alij Solis filiam, at non sororem, fuisse crediderunt, ut testatur in his Euripides in Phœnissis:

ὦ λαμπροζώνε θυγάτηρ
 Ἀέλιου Σελήνη, χρυσοῦ κυκλον
 φέρουσα, οἷς ἀπὸ γαῖας κινεῖται
 καὶ σπέρματα πάλαι μετὰ φέρον, ἰδού!

O clarissimi filia

Solis Luna aurei circuli

Lumen: quàm certos stimulos

Et proinde pulu addens regit!

Cum verò Luna lucem à sole accipiat, eam & Phœben nominarunt, ut Solem Phœbum, & in curru vbi finxerunt; ut scripsit Virgilius libro decimo:

Lamque dies cælo concesserat, almaq; curru

Noctiuago Phæbe medium pulsabat Olympum.

Quæ cum in Delo insula nata fuisset, Delia vocata fuit. atque ut Sol quadrigis, ita Luna bigis vehi solita fuit, sicuti testatur in libro quinto rerum astronomicarum Marcus Manilius in his:

Quadriugis & Phæbus equis, & Delia bigis.

Quem currum tamen alij à multo trahi finxerunt, alij ab equis discoloribus, albo & nigro, alij à inuencis: at Ovidius fuisse albos Lunæ equos inquit in lib. i. de Remedio amoris in his:

Ut solet, in nitteis Luna vehetur equis,

At hymnographus Homerus ille, qui hymnum in Lunam scripsit, non solum in curru vehi solitam Lunam scribit: sed etiam poetica quadam suauitate vestes splendidas induere, & exuere solitam inquit, cum vellet: quippe cum nunc lucida, nunc obscura sit pro vestium splendore. quam etiam
 in Occa-

in Oceano lauari inquit priusquam vestes sumeret, vt est in his:

ἔντ' αὖ δ' ἂν Ὀκεανοῖο λοισσαμένη χεῖρα καλῇ,
 εἴματα ἑσταμένη τηλαυγέα δ' ἄσπελ' ὤμῳ,
 ζῶδ' αὖθ' ἰππῶν ἐριαιχνας ἀγλῆντας.

*Rursus Atlanteus in lymphis membra lauata,
 Vestibus induta & nitidis, Dea luna micantes
 Cinctu innoxius equos celeres, quibus ardua colla.*

Quidam tradiderūt Lunam fuisse vxorem Aeris, è quo Ro-
 rem filium conceperit ac genuerit, vt ait Alcman Melicus
 in eo carmine:

Ἀ' γέγον' ὁ δ' ἔσσι' αὖτε ἰσθ' Μῶνις τε καὶ Ἀ' ἔργ' ὕψι.
Aeris & Lunæ soboles Ros gramina nutrit.

Fuerunt qui crediderint quoddam fuisse tempus, quo non-
 dum nata esset Luna, quæ iunior esse sole credebatur, cum
 vel Arcades ante illam nati fuisse putati sint illi, qui nō pro-
 cul ab Apidano incoluerunt, vt testatur Apollonius libro
 quarto Argonauticorum:

ἂν δ' εἰ τί τις Δαναῶν ἰσθ' ἦν ἦρος ἦεν ἀκρόσσει
 πενδοῦρας· ἔστι δ' ἔσαν Ἀ' ἠγέδες Ἀ' πρὸ ἀνῆς,
 Ἀ' ἠγέδες οἳ καὶ παρ' ὅθι Σελήνης ὕδονται
 ζῶν' ὅθ' ἔδοντες ἐν ὕπνῳ.

*Nulli erat auditum Danaum genus. Apidanenses
 Arcades at soli fuerant olim. Arcades illi,
 Qui Lunam superare ferunt se tempore & annis,
 Cum glandes ederent dispersi in montibus altis.*

Nam Theodorus paulo ante bellum quod ab Hercule ad-
 uersus Gigantes gestum est, Lunam apparuisse scribit libro
 vigesimo nono. Aristo Chius & Dionysius Chalcidensis in
 primo suæ ædificationis idem confirmarunt. At Mnaseas
 ait Profelenum Orchomeni filium Arcadibus imperasse:
 quod etiam affirmavit Duris Samius in libro quintodeci-
 mo rerum Macedonicarum; qui inquit Arcadium ab se-
 se, ac fluuium Orchomenum à patre nominauisse, vnde &
 Mnaseas Arcades ante Lunam genitos fuisse dixit, vt scripsit
 Apollonij enarrator, qui etiam Arcades ipsos vocatos fuisse
 profelenos (quasi antelunares dixerim) ab Aristotele scripsit.
 Aiunt præterea Lunam ipsam esse cornutam, qualis Bacchus
 ab antiquis fingebatur, vt est in hymno Orphei:

καὶ δὲ θεὰ βασιλεῖα, φαισφόρε, δ' ἄσπελ' ὤμῳ,
 ταυροειγος Μῶνις, νῦν τὸ ἔργον ἡγεροῖσι.

Audi Luna Dea, & clarissima luminis autor,

Cornuta, & noctu incedens, quæ curris & alitè.

Quam eandem marem esse & fœminam putavit idem, vt est in eodem hymno:

αὐτοῦδ' ἢ, καὶ λειποῦδ' ἢ, ὅπλις τε καὶ ἄσπευ.

Aucta, & deficiens: eadem quoque fœmina māsque.

Huic sagittas tribuerunt poetæ, quam Cynthia à monte Deli celeberrimo & altissimo appellarunt, quo in loco Diana & Apollo nati creduntur. atque Diana eadem est Luna, vt suo loco explicabitur. Sic igitur sagittas illi tribuit Horatius in tertio Carminum :

Tu curua recines lyra :

Latonam & ceteris spicula Cynthia

Summo carmine.

Credita est Luna præesse veneficiis, quare inuocatur apud Theocritum in Pharmaceutria cum Hecate, quas diuersas fuisse existimatas constat, cum vtraque inuocetur. Hanc crediderunt antiqui è cœlo magicis artibus deduci. Quippe cum antiquæ veneficæ mulieres putarentur solem lunamque abolere, & ad Democratis vsque tempora vulgò Solis Lunæque defectus abolitiones appellauerint: quod facile colligi potest ex his carminibus Sosisphanis, quæ sunt in Meleagro :

*μή τις ἐπαυγὴ πᾶσι Θεσσαλῆς κόρη
(πάντες λήθουσιν ὅς) καὶ ἀρετὴ καὶ ὁ δὲ αὖ
ἔστις Σελῶν ἀδελφὴ καὶ τῆς βασιλίσσης.*

*Quævis puella Thessalorum carmine, vt
Ferunt, abolet. Sed illa vana fama, quod
Labatur alto Luna puro ex ethere.*

Et velut illud carmen octauæ Eglogæ Virg. declarat:

Carmina vel cœlo possunt deducere Lunam.

Atque Thessalæ mulieres præcipuè illam artem callere, & in ea excellere putabantur, vt innuit Aristophanes in Nebulis his versibus :

*γυνὴ καὶ φαρμακὶς ἐπιμαχὴς Θεσσαλῶν,
καὶ τέλομαι νύκτωρ τῶν Σελῶν.*

*Veneficam si fœminam ipse Thessalam
Coemero, captabo Lunam noctibus.*

Inde verò natam fuisse hanc opinionem scripserunt antiqui, quod specula quædam rotunda ita parabantur, vt in his Luna omnino appareret è cœlo deducta. Atque Pythagoræ Iudicium fuit quoddam, Luna plena existente, vt quis in speculo

speculo quodam sanguine, quæcunque collibuisse, scriberet: atque alteri prædicens à tergo illi assisteret, ea quæ scripsisset Lunæ ostentans: atque ille deinde intenta acie oculorum in Lunam, vniuersa quæ forent in speculo scripta perlegeret, tanquam in Luna scripta fuissent. Inde existimo artificium Cornelij Agrippæ originem cœpisse, qui in occulta philosophia videtur rationem quandam attingere, ut qui maximè à nobis distant, possint quæ volumus in Luna descripta perlegere.

Id eo tēpore contigisse, mihi narratum est, quo Franciscus præstantissimus Callorum Rex bellum gerebat pro Mediolanensi principatu aduersus Carolum V. Romanorum Imperatorem, ubi rediit Mediolanum. nam Roma in Insubiā, inde Venetias paruulus accessi cum patre, quo accidit ut plerique me Venetum esse crediderint. Nam non semel quæ per diem agerentur Mediolani, per noctem significata fuisse dicuntur Parisiis. Existimabantur igitur veneficiorum scientia præstare Thessalæ mulieres, quod essent rerum Astronomicarum peritæ: atque inter cæteras Aglaonice Thessalorū Regis filia hac scientia præstitisse dicitur, quæ quoties immineret Lunæ defectus, se velle Lunam è cælo detrahare profitebatur. At enim quia multitudinem imperitorum deciperet, cum Deus nullam fraudem impunè committi denique patiatur, in grauissimas calamitates incidit: quare id postea usurpatum fuit apud posteros, ut, cum quis ageret infelicer, Lunam detrahare diceretur. Primus omnium mortaliū ausus est Anaxagoras Lunæ defectum hominibus patefacere, ut scripsit Laertius Diogenes in eius vita: primusque illius vitam aperuit, cum antea Solis quidem defectum nemo admiraretur, cum scirent omnes id interposito Lunæ corpore ita contingere: at Lunæ defectum aliquam grauissimam calamitatem minari arbitrarentur. Nam cuius causa esset ignota, id diuinitus fieri semper putatum fuit ab antiquis: & de his rebus non tutum fuit Philosophis verba facere: cum potius ad contemnendas vanas religiones, quàm ad illustrandam veritatem dicere crederentur, ut ait Plutarchus in Nicia. Anaxagoras verò spretis falsarum religionū minis primus declarauit, quod terra inter duos præstantiores planetas interposita, vmbra tanquam pyramidem facit, cuius basis sit in planitie, dorsūque ipsius terræ, conus verò

vel ita extendatur vt Lunæ regionem pertranseat. Non defuerunt tamen qui à Typhonē, qui ab Endymione, & qui ab Atlante Lunæ circuitum & mutationes prius obseruatas fuisse putarint, inter quos fuit Anaxagoras. Vbi fuerint oppositi illi planetæ, ita, vt alterius centrum, centro alterius ac centro terræ per rectam lineam opponatur, tunc Luna incidens in vmbra[m] tota occultatur, ac deficit repentē illius lumen, cū[m] nequeat tanquam speculum lumen ab eo accipere. At cū[m] centra vtriusque planetæ non opponuntur, tãto minùs obscuratur, quanto magis centrum eius à lineâ rectâ distiterit alterius. Quantus esset antiquorum timor, quãtãque trepidatio cū[m] Luna deficeret, declarauit Plutarchus ita in Paulo Æmilio: ἀφαιδὺν ἡ σελήνη πλήρης ὕστα καὶ μετέωρος ἐμελάνετο, καὶ οἱ πῶτες ὀπολιπόντες αὐτῇ χροῖας ἀμείψασα παντοδαπαῖς ἀφαιδὺν ἤδη δὲ Ρωμαίων (αἱ τῶ δὲ νενομισμένην) χαλκοῦ τε πατάγος αἰακαλλυμένων τὸ φῶς αὐτῆς, πύραυρα πολλὰ θαλάσσης καὶ ἐπὶ τὴν αἰχμήν τινι παρὰ τὸν ὕδατιν, ἡ δὲ ἐν ἡμῶν ἐπὶ τῶν οἱ Μακεδόνες, ἀλλὰ φοβῶν καὶ δαίμονες τὸ σελήνην κατεπύρεν. Repentē verò Luna cū[m] plena esset & sublimis, facta est obscura: luminēque deficiente multiplicibus mutatis coloribus euantuit. Romanis (sicut est apud eos consuetudo) æris tinnitu lumen reuocantibus, ignēque multos, & faces, & redas in cælum protendentibus nihil simile fecerunt Macedones: sed timor & trepidatio multa vniuersum habuit exercitum. Atque Nicias dux Atheniensium ab hostibus circumuentus tanta trepidatione repletus est Luna deficiente, vt iussis suis à prælio abstinere cum quadraginta millibus hominum fuerit trucidatus, vt ait Plutarchus in libello de superstitione. Existimabant enim antiqui æris tinnitu & luminibus alē sublati Lunæ lumen in defectibus adiuuari: quare & Ouidius in libro 4. mutationum æra Lunæ auxiliaria dixit, quæ pulfarentur:

Cū[m] frustra resonant æra auxiliaria Lune.

Alij tubarum strepitu, musicorūque instrumentorum Lunæ lumen reuocare conabantur, quod ita scribit Cornelius Tacitus in libro primo: Igitur æris sono, tubarūque & cornuum concentu strepere: prout splendidior obscuriorve, lætari ac mœrere: & postquam ortæ nubes offecēre visui, creditūque conditam tenebris, vt sunt mobiles ad superstitionem percussa semel mentes, sibi æternum laborem portendi, sua facinora auersari Deos lamentabantur. Arbi-

traban

trabantur enim antiqui non solum in defectu Lunæ, sed etiā in morte pereuntium vtilem esse æris tinnitum, quoniā purus esset, & cui nullum piaculum posset accedere; quæ de causa in omnibus lustrationibus & expiationibus illo utebantur, quod scriptum fuit ab Apollodoro Cyrenaico in libro de Diis. Eximias esse vires Lunæ supra omnes planetas, ferè vno Sole excepto, facile sentimus, quamvis magnitudine corporis sit illis inferior: Luna enim, ut ostendunt Mathematici, vix maior est dimidia parte terræ: cum alia sidera conspicua maiora vniuersa terra esse dicantur. Neque solum illius forma mutatur tum crescendo, tum ad initia recurrendo: sed etiam regio, cum modò ad Aquilonem, modò ad Austrum declinet à circulo animalium: atque in illa modò est quædam brumæ, modo solstitij similitudo. Multa denique ab illa manant & fluunt quibus animantes alantur, & augeant, pubescant, & maturitatem assequantur, quæ oriuntur è terra. Idcirco Chaldæi dicere solebant Lunam ortus nascentium moderari, cum sidera notent & animaduertant ea quæ Lunæ fuerint adiuncta. Sed carmina quædam huc ascribenda putavi: quibus vniuersa propè Lunæ natura in omnibus mutationibus explicatur:

ἐμὴ τοὺς λαοὺς χερσὶν ἡμῶν διδασκᾶν
 ἄκουε λεπτοῦς τῶν τελειωμάτων σου,
 φύσας ἀπάντων τῶν ἡμῶν κληρονομίᾳ.
 ὕψος ὡς οὐρανὸς διζα τὸ πρῶτον μέχρις
 τῶν νεφελῶν ἀύξησιν ἐκαιμακύνῃ.
 Στεμνὴ δὲ παντὸς τῆς αἰῶνος ἐξ ἡμῶν,
 ἐκμακρύνῃ καὶ σφραγίσθῃ διὰ τοῦτο.
 ἔπειτα λαοὺς εἰς διζα δὲ δευτέραν
 ἔλθοι ταπεινὴ πρὸς ὀρθοκλίω γὰρ τρέχῃ
 ἔπειτα γῆρας, δώσει τὸ θάνατον,
 ψυχὰς διδοῦσας, συγκαθεύουσα τῷ γένει,
 καὶ ἐς ἀόλιαν πάλιν ἔρχεται νέα,
 ποσειδῶνται καλλινοῦσα καὶ πληροθυῖον.
 ταῦτα ἡμῶν ἔτις· εἰ δὲ τις πλεονεχέσθῃ
 κόμπος ἀφελός, καὶ κατὰ συνουλίαν.

In posterum me rſus inagiſtro diſcito
Natura Lunæ quæ ſit aptè: hæc omnium
Vim continet ſuccorum, & hæc potentiam.
Eſt vda primùm, donec illa creuerit,
Infantibus proſuſque ſit ſimillima.
Tebens at inde plena curſum perficit,

*Vigere tum videtur, esse & florida,
 Decrescere vt cœpit deinde, mox die
 Vigesima remissus acta sit vigor,
 Arctique sensim longa nec sit hinc mora,
 Senescit illa, mox videtur emmi
 Deformis, algens, atque operta nubibus.
 Rursusque fit noua hæc prius quæ nulla erat,
 Vultu decoro prodit, & repletur hinc.
 Hæc sic habent. Si plura quis dicat tibi,
 Nugas loquaces credito, atque fabulas.*

Has autem mutationes sortita est Luna pro situ quem tenet Solem respiciens: nam cùm semper Lunæ dimidium illustratur, accidit in coniunctionibus eam Lunæ partem illustrari, quæ superior est, nec nobis conspicua: quæ semper propè cum Sole supra terram confurgit. Illud autem longè aliter se habet in plenilunio, cùm sola pars nobis conspicua illustretur, Solique opponatur, quippe cùm media sit nox vbi ad cœli medium peruenerit. Hæc autem tanto magis vel minùs contingunt, quanto magis Luna vel minùs recesserit à Sole. Cùm verò corpus Lunæ non sit ex aliqua materia densa, vt terra est, aut ex ea composita, mirum videtur cur Xenophanes adductus sit, vt in Luna habitari dixerit, eamque locum esse multarum vrbiũ. Ego sanè illam causam fuisse censeo, cur is eam sententiam introduxerit: quia sicut in frequentissimis ciuitatibus multi sunt rerum nouarum cupidi, ita in philosophia contingit: nonnulli enim ne nihil scisse videantur, aliqua noua monstra in philosophiam introducunt, vt alicuius rei inuentores fuisse appareant. Sic etiam Nicetas Syracusius cœlum, solem, lunam, stellas, supra denique omnia stare dixit, neque quicquam præter terram in mundo moueri: qua circa axem suum versa omnia illa contingere dicebat, quæ si cœlum stante terra moueretur, contingerent, vt testatur etiam Cicero in secundo quæstionum Academicarum, & Ptolemæus in primo Almagesti. Multæ fuerunt fabulæ de Luna fictæ, quòd dormientē Endymionem in Latmo Cariæ monte adamarit, & cum eo concubuerit, vt in his significauit Catullus:

P't Triniam furtim sub Latmia saxa relegans,

Dulcis amor gyro deuocet aërio.

Sic Ouidius in ea epistola quam scribit ad Heronē Leāder:

Luna

Luna mihi lumen tremulum praebebat eunti,

Ut comes in nostras officiosa vias.

Hanc ego suspiciens, Faueas ô candida, dixi,

Et subeant animo Latmia saxa tuo.

Non finit Endymion te pectoris esse fœneri.

Et quod Panos amore in arietem versi capta fuit, ut significavit Virgilius lib. 3. Georgicorum:

Munere sic niteo lanæ (si credere dignum est)

Pan Deus Arcadiæ captam te Luna fefellit,

In nemora alta vocans: nec tu aspernata vocantem.

Memoriæ prodidit Rhianus Cretensis in lib. 13. Heracleæ Lunam cum Endymione dormivisse in montibus apud Trachinem. Atque Nicander in rebus Ætolis montes illos vocatos fuisse Aselenos ait, quia Lunæ lumine per id tempus carere cōsueverint, quo Luna dormiret cum Endymione. Scriptum reliquit Pausanias in Eliacis Endymionem filias quinquaginta ex ipsa Luna suscepisse. Ac præter cæteros mares Ætolum, qui cæso per imprudentiā Charone Cleodori filio in Hyantim profugit, quæ postea ab ipso vocata fuit Ætolia, ut testatur Antigonus Carystius in Dictionibus. Lunæ & Dionysio mos erat sues immolari apud Ægyptios, ut ait Herodotus in Euterpe: *τοῖσι γὰρ νῦν ἄλλοισι θεοῖσι θύειν ἔστι & διακοῖσι Αἰγύπτῳ· Ἑλλάνη δ' ἐν τῷ Διονύσῳ μένουσι, τῷ αὐτῷ χρόνῳ, ὅτι αὐτὰ παντοκράτωρ τοῦ ἐξ εὐστατίης πεπρωμένη, ἥδη κρείων.* Cæteris quidem Dijs sues immolare nefas esse putant Ægyptij: ac Soli, Lunæ & Dionysio eodem tempore, in ipso plenilunio scilicet sues mactantes, carnes conculeant pedibus. quo in loco ritus multiplex sacrorum, in quibus sues immolabantur apud Ægyptios, ostendit Herodotus. Erat tamen consuetudo apud alias nationes ut nulli Deorum, nisi Cereri, sues immolaretur: cum Lunæ, cum haberet cornua, taurus mactaretur, ut ait Lactantius in libro de Falsa religione.

¶ Ac de his quæ fabulosè de Luna dicta fuerunt, satis dictū est: nunc ex illis sententiam sapientū explanemus. Hæc filia fuisse Hyperionis, quoniā super nos assiduo & celerissimo motu cōvoluātur superna corpora, dicta fuit. Alij nō ab etymologia nominis, sed ab Hyperione viro rem deductā arbitrati sunt, quia primus Hyperion astrorum motus observaverit: qui etiam pater astrorum vocatus fuit, & Lunæ Solisq; prætipuè, quod ita Homerus videretur significasse in 1. Odys.

αὐτὸς δὲ σφαιρῶσιν ἀτασθαλίᾳσιν ἔλοντο
 νῆπι, εἰ καὶ βοῖς ἑταίριος Ἡλίου ἦεν.

Sulitia periere sua, quod cadere adorti,

Quod Solis mactare bones Hyperionis ausi.

Cum lumen à Sole accipiat, Solis filia dicta est. At eadem soror, quod ex Hyperione cum Sole nata creditur, vel quod eodem tempore nata sit, & ab eodē parente creatore rerum omnium Deo, vel quod illi Sol tanquam sorori lumen impertiat, vel quod fraternè tempora inter se diuiserint, cum Luna nocti, Sol diei moderetur. nam tūm Sol per se sit lucidus, Luna nullum habet proprium lumen, sed tanquam speculum corpus diaphanes existens receptum à sole lumen ad terram transmittit. Dicta est in curru vehi, propter celeritatem, quam sine vehiculo vulgus intelligere non poterat, quod etiam attinet non mediocriter ad orationem poeticè exornandam. Quod vestes indueret variorum colorum, id excogitatum fuit ad explicandas multiplices mutationes: quoddq; in Oceano lanaretur, dictum est ad opinionem vulgi, cum tantundem vndique distet à terra & ab aquis. Illud sanè ridiculum est fuisse aliquod tēpus, cum Luna non esset, nequitamē vllum vel architectū, vel ferramēta proferri, vnde Luna fabricari coeperit. Ad exprimendam Lunę naturam, siue ingenium multorum mortalium, qui mutantur in horas, fabulati sunt antiqui lunam orauisse matrem ut sibi aptā tunicam contexeret, quæ respondit nulla ratione istud fieri posse, cum nunc plena sit, nunc in cornua curuata, nunc vtrinque, gibba: quare modò crescētī tunica disrumperetur, modò decideret ē gracili corpore. Fuit eandem Lucina dicta, quia Luna per incrementum humorum semiplena faciliorem reddit. nixum, atque partum euocat in lucem. quamobrem sc̄tē ait Timotheus:

διὰ καὶ νῦν πόνον ἀστρον

διὰ τ' ἀκατόκοις στελέας.

Per & cæruleum polum astrorum,

Per & ciipare Luna.

Huic filiā natā esse memorāt antiqui Erlā nomine, quam ē Ioue conceperit. sic enim ros dicitur à Græcis qui pro Lunæ potentia variatur. vnde non insuauiter scripsit Alcman:

εἰς Ἀιδὸς θυγάτηρ Ἐρῶτα πέρι νῆτε Σελήνας.

Ros Iouis & Lunæ ut soboles gratissima nutrit.

Hæc eadem mas & fœmina putata est, quia humorem & nutrit.

nutrimentum præbeat animantibus, & quia maris vice nocturnum præbeat calorem, quo plurima ad putredinem & ad generationem adiuuantur, ut ait Prolemæus in magna compositione. quare illi sacrificabatur à maribus veste muliebri: à mulieribus virili indutis, ut scripsit Philochorus. Deinde sagittas Lunæ tribuerunt antiqui vel propter radios, quos ad corruptionem demittit, vel propter dolores parientium: cum illi non valde sint dissimiles doloribus vulnerum, acerbiter eorum exprimentes. Hanc ideo parturientes ad leuandos dolores invocabant, ut infantes facilius in lucem ederentur, Lucinam nominantes: atque cum una esset, varia nomina pro variis facultatibus sortiebatur. Credita est plurimum conferre veneficiis, quoniam multæ sunt admirabiles planetarum vires certo quodam ordine collocatorum. Nam alia vis est oppositorum, alia coniunctorum, alia in regionibus aliis existentium planetarum, cum per tertiam vel quartam vel sextam partem circuli distiterint. Neque hoc mirum videbitur si quis cognouerit Mercurium Trisnegistum in statuas certo ordine collocatas certis magnitudinum rationibus seruatis demones solitum accire, ita ut illæ mox loquerentur. At quoniam eadem est etiam Diana vocata; nunc de Diana verba faciamus.

De Diana. CAP. VIII.

CVM eadem Luna sit, & Hecate, & Diana, tamen non omnes hæ vires, quæ per has intelliguntur, vno nomine dicuntur, etsi ab vno fonte manant. Cum enim Hecate nunc Iouis, nunc Aristæi, nunc Tartari, nunc Persæ filia dicatur: Luna modò Hyperionis, modò Pallantis: quod illa sit factorum vis à Deo proficiscens, ut diximus: hæc velocissimus sit planeta, cuius multiplex est potentia in rebus inferioribus, quæ quoniam maximè remouetur à vi primi motus, maximè sua naturatur. Hanc eandem esse Hecatē patefecit Callimachus in hymno in Dianam, qui illam Pheræam nominauit, cuiatem fuisse Hecaten constat, ut est in his:

πόρτα μινυρχήν, λιμνοπέτρε, χελρα δ' ἑρφα.

Salus Minychia, & portus tutela, Pheræa.

Hanc filiam fuisse Latonæ Cætiq; Titani constat, quam

Nicander in Theriacis ita Titanidem nominavit:

τὸν δὲ χαλαζήντα κέρν Τίτανις ἀνίκη
 σκοπίον ἐν κύνεσσιν ἐκείνῳ δόον, ἦμος ἰνέχου,
 Βοιωτῶν τεύχεσσιν ἔκεν μόρον Ὀρίωνι.

*Grandine signatum Titania at inde puella
 Scorpion immisit, cui cuspide surgat acuta,
 Baxoto meditata necem ut fuit Orioni.*

Alij ex Ioue & Latona natam esse dixerunt, de qua ita scripsit Cicero in tertio de natura Deorum: Dianæ item plures: Prima Iouis & Proserpinæ, quæ pennatum Cupidinem genuisse dicitur: Secunda notior, quam Ioue tertio & Latona natam accepimus: Tertiæ pater Vpis traditur, Glaucæ mater eam Græci sæpe Vpim paterno nomine apellant. Inter has omnes Iouis filia celeberrima fuit, quare omnia cæterarum illi vni tribuuntur à poetis. Hanc Deliam nominarunt, quia nata sit in Delo. sic enim vocavit Ouid. in Phædræ epist. ad Hippolytum:

*Iam mihi prima Dea est, arcu præsignis adunco
 Delia iudicium subsequar ipsa tuum.*

Hanc non solum Iouis filiam, sed etiam ἡδονίαν vocavit Orpheus in hymnis, siue terrestrem, ut dictum est de Hecate. Hanc eandem Lunā esse demonstravit in his Virg. lib. nono:

Sufficiens altam Lunam sic voce precatur:

Tu Dea, tu præsens nostro succurre labori

Astrorum decus, & nemorum Latonia custos.

Sic Ouid. lib. 15. Metamorph.

Nec par, aut eadem nocturnæ forma Diane

Esse potest vnquam semperque hodierna sequente,

Si crescit, minor est maior, si contrahit orbem.

Sic Cicero in secundo de natura Deorum: Dianam autem & Lunam eandem esse putant. Hæc cum nata esset ante Apollinem, at eodem tamen partu: obstetricis munere postea apud matrem est functa nascente Apolline. Quod autem illa quæ Iouis & Latonæ filia fuit, fuerit celeberrima, patet vel ex eo hymno Homeri, qui ita se habet in Apollinem:

χαίρε μείνεις ὦ Διτι, ἐπεὶ τέκος ἀγλαὰ τέκος,
 Ἀπόλλωνά τ' ἀνὰ κτήρ' Ἄρτεμιν ἰοχέουσαν
 κλυτὴν ἐν Ὀρεγγίῃ: τὸν δὲ νεοτὰν ἐνὶ Διλλῷ.

Salve Latona: ut peperisti pignora clara.

Venatrix Diana tua est, & clarus Apollo.

Edita in Orreigia hæc, in Delo est ortus Apollo.

Et Cor:

Et Cornelius Tacitus in libro tertio; Primi omnium Ephesij adiere, memorantes non vt vulgus credere, Dianam atq; Apollinem in Delo genitos esse; apud se Cenchrium amnē, lacum Ortygiam, vbi Latonam partu grauidam, & oleæ quæ tum etiam maneat adnixam, edidisse ea numina: Deorumq; monitu sacratum nemus, atq; ipsum illic Apollinem post interfectos Cyclopas Iouis iram vitauisse. Hanc Cere-
 ris & Dionysi & ipsam & Apollinē fuisse filios scribit Herodotus ex Ægyptiorum sententia, at Latona fertur illorū fuisse nutrix, vt patet in his; *Ἀπόλλωνα δὲ καὶ Ἀρτέμιδα Διούσῃ καὶ Ἰσίδι ἐκτρέφουσιν ἢ περὶ Δελοῦ, Ἀντιό δὲ ἑστέον αὐτοῖσι καὶ σφύραισιν Ἰσίδας.*
Apollinem verò & Dianam Dionysi & Isidis filios esse inquit: at Latonam eorum nutricem & seruatricem fuisse asserunt. quam opinionem secutum postea Æschylum inquit Herodotus Dianam Cereris filiam appellasse, cū Ceres dicta sit Isis ab Ægyptiis, vt testatur Pausanias in Arcadicis. Alij Cœi Titanis & Phœbes filiam putarunt. Cū mares omnes Diana auerfaretur, quia viderat quæ passa erat mater, cū obstetricata est, impetrauit à patre Ioue vt perpetuam virginitatem seruare posset, vt apparet ex his Callimachj carminibus:

Δὲς μοι παρδωίλω αἰώνιον ἄσπετα οὐτ' ἄσπετον.

Damihī perpetuū vt sim virgo, da pater alme.

Arcus præterea & sagittas, & puellas socias sexaginta Oceaninas, & alias viginti, quæ illi arcus cothurnosque & canes curarent, Iupiter postulanti tribuit; deditq; venationibus præesse, & viis, & portubus; quod patet ex his apud Callimachū:

*καὶ τὰ ἀγυαῖς
 ἐσθ' καὶ λιυφίεσθιν ὀπίσσω ποσ.*

Nam præfecta viis & portubus ipsa fereris.

Quæ quoniam venationibus delectaretur, Dictynna vocata fuit à retibus: nam *δίκτυον* rete est apud Græcos. Sic enim illam nominari inquit à nymphis Callimachus in lauacrum Dianæ, & Ouidius lib. 2. mutationum.

Eccē suo comitata choro Dictynna per altum

Manalon ingrediens, & cæde superba ferarum, Afficit hanc.
 Cuius etiam cognomen fuit *ἰοχάρης* apud Græcos, quia sagittis delectaretur, quibus insectaretur feras, vt eam nominauit Hesiodus in Theog.

*Ἀντιό δ' Ἀπόλλωνα καὶ Ἀρτέμιδα ἰοχάρην,
 ἰμαρβάντα γόνον περὶ πάντων ἕσπετιόν.*

γεννῆσθαι ἀπὸ τοῦ Διὸς φιλοῦσι μυθεῖσθαι.

Nasitur hinc Phæbus, gaudensque Diana sagittis,

Pignora Latona, peperit clarissima Divum

Hæc Latona Ioui magno coniuncta in amore.

Fabulantur hanc per imprudentiam venando, Cenchriam Pirenes nymphæ filium interemisse; quare cùm Pirene eum lugeret, tantam vim lacrymarum profudisse, ut in fontem sui nominis sit conuersa. Cur venationibus præfecta credita sit Diana, caussa huiusmodi ab antiquis memoratur: Nympha quædam Britomartis, vel (ut alij maluerunt) Britimartys, cū venaretur, in quædam retia cecidit: vnde cū se explicare non posset, fera superueniente præcipuè, Dianæ sacellum vouit si incolumis euaderet, quod postea erexit, & Dianæ Distinnæ ab iis retibus nominauit. vnde dicta est postea venantibus præfecta Dea, ut scripsit Dicæarchus, & Aristophanis enarrator. Alij tamen maluerunt Dianam ipsam venationibus præfectam fuisse; quod venationibus mirum in modum delectaretur, quare eius imagini semper arcus adhiberi solitus fuit, ut scripsit Melanthus in libro de imaginibus Deorum. alij dicunt Britomartem Iouis & Charites filiam carissimam fuisse Dianæ ob venandi studium, quæ cū Minocem insequentem fugeret, præ amore se in mare deiecit in retia, quæ ad capiendos pisces erant in mare demissa, & à Diana in Deorum numerum delatam. Dietynnè & Alpheie nomine culta est ab Æginetis & à Cretensibus, ut ait Apollodorus Cyrenaicus in libro de Diis. Hæc eadem Dea choris, & musicis instrumentis delectari solita creditur, ut ait Hom. in hymno in Venerem:

ὅσσ' ποτ' Ἀρτέμιδι χρυσήλατον καλὰ δένειον

δαίμονα πῦρ φιλότῃ φιλομμείδῃς Ἀφροδίτη.

καὶ γὰρ τῇ ἄδῃ τόξα, καὶ ὅρασι θῆρας εὐαφρεῖν,

ἐοικυῖα γὰρ τε χροσὶ τε, διαπρυστοὶ τ' ἐλάλῃ,

ἄλσος τε σκιδόεντα, δρυῖν τε πτόλις υἷδ' ἔσθιν.

Dianæ haud potuit mentem pervincere amore

Alma Venus, quam circumstant risusque iocique.

Huic arcus placuere, feras & cadere syluis;

Huic ciuicæ atque chori, clamor concinnus; & urbes

Iustorum huic hominum, umbroso super omnia syluæ.

Cū virginitatem perpetuam seruare, viis ac portubus præesse, atque nymphis sociis obseruari impetrasset à Ioue, in syluis perpetuò fere degebat, ut marium consuetudinem deuiaret: quare & venatrix dicta est, & nemorum atque mon-

tum custos existimata; ut ait Horat. lib. 3. Carminum:

Montium custos nemorumque virgo,

Quæ laborantes utero puellas

Ter vocata audis, admissæque letho

Diva triformis.

Et Virgilius libro vndecimo:

Alma tibi hanc nemorum cultrix Latonia virgo.

Præfecta fuit præterea parturientibus, ut intelligeret quantum malorum cumulum deuitasset, cum virginitatem expetiuit: ut licet ex his Callimæchi versibus intelligere, ubi se nunquam in urbem adituram dicit, nisi cum à parturientibus vocabitur:

πόλιν δ' ὀπιμύρομαι αἰδ' ἔν
μουῶν, ὅτ' ὀζυκυσιν ἐπ' ἀνέσσει γυναικῆς
τιγυῶν καὶ καλῶσι βοῶσιν.

Urbes accedam solùm, ac sub tecta virorum,

Pressa dolore graui nisi cum me semina partus

Auxilio accerses.

Multiplex deniq; officium fuit Dianæ, quippe cum virgines perræfæ iam virginitatis, ut eius Deæ, cuius hætenus in tutela fuissent, iram deuitarent, consueverint in canistris sacrificia ad Deæ templum deportare, eius numinis veniam postulantes, quod à Græcis καὶ νοστήν dicebatur. neque eos canistros, nisi illæ ferebant, quæ ad nubilem ætatem peruenissent, de qua consuetudine meminit Theocritus in Pharmaceutria. Deinde cum ita uterus excreuisset gravidis puellis, ut sueta zona uti amplius non possent, eam zonam mos fuit in templo Dianæ λυσιζώνη cognomento zonam soluentis scilicet, quod fuit apud Athenienses, deponere. quare postea dictum est zonam soluere, pro eo quod est gravidam fieri, quod patet ex his carminibus Apollonij lib. 1.

μήτεω περὶ τὸν ἄλυστα καὶ δευτὸν ἔξω γὰρ μοι
Εἰλεθ' ἄρα θεὰ πολὺς ἐμὴν τὸν κοῖτον.

Prima soluta mihi est postremaque zona, quod ipsa

Inuidit multos natos Lucina misella.

Eam verò dicandæ zone consuetudinem, ut Veneri coronas ob nuptias, ita significauit Agathias in his carminibus:

τῇ Παφίᾳ στεφάνῳ, τῇ Παλλ. δὲ τῷ πολυμήδεα,

Ἀρτέμιδι ζώνῳ αἰδοῖτο Καλλιγόν.

ἄφροτο γὰρ γυνή τις, τὸν ἄλυστα, καὶ λαχὼν ἥβῳ

σφύροντα, καὶ πάλιν ἀφροτὶ τινι γυν.

*Minervæ crines posuit, Venerique corollas,
Dianæ zonam candida Callirhoe.*

*Nacta procum fuit hæc, quem tota mente petebat,
Atque maris mater facta fuit generis.*

Cum igitur obstetricis munereungeretur, dicta est à Græcis Εἰλειθυῆα, à Latinis Lucina, quia nascentia omnia in lucem evocaret. Cum verò venatum exiret, quo cultu corporis vteretur, expressum est in illo Epigrammate:

Ἀρτεμι, ποῦ σοι τόξα, καὶ θυρεὸν ἔχεις;
ποῦ δ' ἐλκεστέων ἐνδ' ὀφθαλμοῖς ἀβυλίδων;
ποῦ τῇ τε χροσσοῖο τετυγμένη, καὶ ἐπεὶ δὲ ἀνέλκω
ἰγνύνειν φοινῆς πέπλος ἐλισσάμενος;
καὶ γὰρ ἤτις εἰς ἀγρῶν ὅππῃ ἴθουσαι, εἰς δ' ἐδουλαῖς
ἐπὶ αὐτῶν, ἵεσθαι αὐτοῦ μὲν δοῦναι.

Arcus ubi Diana iacet, vel plena pharetra

Aut ubi Cretensis endromi abyliidis?

Fibulæque ex auro, fucatæque murice vestis,

Qua solita est summi poplitis ora tegi?

Arma ea sunt prædæ: sed cum mihi sacra parantur,

Ut cornis, lata ad pocula inermis eo.

Huic Deæ currum aureum à ceruabus candidis tractum tribuerunt antiqui, ut ait in his Callimachus:

Ἀρτεμι παρθενὴν πτυοκτόνα, χρύσεια μὲν τοῖ
ἐντα καὶ ζώνη, χρύσειον δ' ἐξέλεο δίεσθαι
ἐν δ' ἐβαλὼν χρύσεια δὲ καὶ καμάτεας χαλκῶν.

Aurea nam demirix Tityi sunt arma Diana

Cuncta tibi, & zona, & iuga quæ cervicibus aurea

Cervarum imponis currum cüm ducis ad aureum.

Credita est Diana fuisse piscatoribus etiam præfecta, sicut testatur in his Apollonidas:

πείγλει ἀπ' αὐθραιῆς, καὶ ουκίδα σοὶ ληδῶντι

Ἀρτεμι διωρεῖσαι Θήρας ὁ δικτυβέλος.

καὶ ζῶον κρεῖσσαι ἰσογλία, καὶ ῥύπον αἵτου

αὐτὸν ὅππῃ θραύσαι, τῷ περγλεῖ δουρίῳ.

αἰδ' ἵς μοι πληρῶντα δίδου σπέρμασιν εἰν

δίκτυα, σοὶ δ' ἰδοταί πάντα μέλαρ καὶ λῖνα.

Præ dono triglânque apuânque Diana

Piscator Theris hanc tibi littoream.

Pocula plena nero spumantia, siccæque frustra

Vrsi: lata cape è paupere sacra manu.

Pro quibus alma mihi da prædæ plena videre

Retia: sunt etenim retia sacra tibi,

Memoriae prodidit Pausanias alatum fuisse Dianae effigiem apud Eleos, quae dextra pardum, sinistra leonem porrigeret. Ignifera praeterea siue Lucifera Dea vocatur ab Euripide in Iphigenia in Tauris : qui eandem putauit esse & Lunam, ut diximus. Illam facultatem idcirco Dianae tribuit Callimachus, ut grauissimis afficiat calamitatibus quos libuerit, ut est in his:

ῥέτλοι οἷς τῶν χαλεπῶν ἐμμελῶν ἐργῶν
κτείνῃσιν αἰὲν ἰομεδὲς κατὰ βόσκουται, ὅρα δ' ἐπὶ πόλιν.
κτείνουσι δ' ἐπὶ γέγοντες ἐπὶ ἡδονῇ δ' ἐπὶ γυναικὶ
ἢ βλάπτει θνητοὺς καὶ λαοὺς δ' ἴσιν.

O miseri, quibus ipsa grauem tu concipis iram.

Nam morbus depasit oues, segetemque pruinā.

Orbanturque senes natis, & feminae abortum

Mox pariunt.

Nam horum omnium facultas est Lunae concessa. Scriptum reliquit Plutarchus in vita Arati, Dianae imaginem admirabilem quandam fuisse aquae Pellenenenses : quae ceteris quidem temporibus neglecta iacebat, at ubi à sacerdote efferreretur, neminem quidem respiciebat, sed omnium refugiebat intuitum in faciem. Illius enim aspectus non hominibus solum, quos dementes faciebat, erat formidabilis ac grauis : sed etiam arbores vel faciebat infœcundas, vel fructus deiiciebat, quacunque lata fuisset. Et Strabo libro duodecimo Castabalim fanum fuisse Dianae Persicæ scribit, ubi sacrae mulieres illæsis pedibus super prunas ambulant. Legem fuisse in Tauris scribit Herodotus in Melpomene, ut omnes Græci, qui naufragi eò appulissent virgini Dianæ immolarentur, vel (ut alij maluerunt) præcipites è quodā sublimi loco deiicerentur. Alij id moris fuisse inquit, ut caput eorū percuteretur, qui cū essent mortui, eorū capita in crucē tollebantur, quæ alij tamen humari putarunt. Fuerunt qui putarint Tauricā illam Dianā Iphigeniam fuisse Agamemnonis filiam, de qua Diana talis refertur fabula à Pausania in posterioribus Eliacis. Fama est quod Alpheus amore Dianæ captus, ubi neque gratia, neque precibus se quidquam ad nuptias proficere intelligeret, sit ad vim conuersus : at illa fugiendo insequentem Alpheum usque ad Letrinos ad nocturnos choros protraxit, ubi interesse Nympharum lusuibus consueuerat. Ibi Dea sibi suisque sociis os cœno oblepuit, quam cū dignoscere non posset Alpheus elusus abiit:

tum Letrini Dianæ Alpheiæ templum dicarunt. Huic Deæ mos erat boues immolare; quare apud Persas Persicæ Dianæ in traiciendo Euphrate scribit Plutarchus in Lucullo obuias fuisse boues, quæ incustoditæ per regionem vagabâtur, lampadem Deæ notam habentes impressam. Quamuis Horat. verrem illi mactari dicit in his :

*Imminens villæ tua pinus esto:
Quam per exactos ego lætus annos,
Veris obliquum meditantis ietum
Sanguine donem.*

Alij dicunt omnium quæ nascerentur è terra primitias huic Deæ offerri solitas, vt apparet ex his versibus Euripidis:

*ὅ, τι γὰρ ἐν αὐτῇ τῆκει
ἔξωδισεν εὖ γε παρ' ὀφθαλμοῖς τοῦ ἀνθρώπου.
Ego quod annus optimum produxerit,
Voui immolare Lucifera certè Deæ.*

Sic cùm ab OEno neglecta fuisset, qui primitias Diis cæteri agrestibus obtulerat, illa aprum Calydonium eximie magnitudinis excitauit ob indignationem, qui vniuersum agrum OEni infestaret, quod expressit Ouidius, in libro octauo mutationum :

*Huius opem Calydon, quamuis Melagrôn haberet,
Sollicita supplex petit prece, caussa petendi
Sua erat infestæ famulus, vindexque Dianæ.
O Enea namque ferunt plenæ successibus anni
Primitias frugum Cereri, sua vina Lyæo,
Palladios flauæ latice libasse Minervæ.
Cæptus ab agricolis superos peruenit ad omnes
Ambitiosus honor: solas sine thure relictas
Præteritas cessasse ferunt Latoidos aras.*

Fuit consuetudo vt candida cerua Dianæ mactaretur, quæ sibi grata victima credita est, quod eam pro Iphigenia substituerit. quare inquit Ouidius :

*Candida quæ semel est pro virgine cæsa Dianæ,
Nunc quoque pro nulla virgine cædit.*

Mos fuit apud Plateenses antequam nuptias celebrarent Dianam cognomēto Encliam placare sacrificiis, quod cùm esset virgo, putaretur habere odio matrimonia, de qua consuetudinē meminit Plutarchus in Aristide. Habuit celeberrimum omnium templorum & augustissimum Ephesium, quod

quod totius Asiae studio ducentis & viginti annis architecto Chersiphrone fuerat ædificatum, cuius erat longitudo pedum quadringentorum & quinque ac viginti, latitudo ducentorum & viginti, in quo fuerant centum & viginti septem columnæ à totidem Regibus erectæ admirabilis longitudinis ac pulchritudinis: nam ad sexaginia pedum mensuram accedebant, quarum triginta sex fuerunt incredibili artificio & magnificè cælatae, cum aptis tanto artificio columnarum epistyllis. Aderant & picturæ mirificæ, & pulcherrimæ statuae magnificentiae eius templi conuenientes, quæ omnia ab Herostrato viro Ephesio incensa fuerunt, ut hac ratione, cum ingenij præstantia non posset, sibi perpetuitatem nominis compararet. Illud autem incendium accidit circiter Idus Sextilis, quo die natus est Alexander Macedo cognomento Magnus, ut ait Plutarchus in eius vita. Ne potiretur autem Herostratus re per tantum scelus optata, sanxerunt Ephesij propositis grauissimis suppliciis ne quis in posterum Herostratum nominaret. Atque huius magnificentissimi templi sublimitatem & mirabilitatem præclare expressit poeta in illo epigrammate, quod etiam ipsum templum Partheneonem vocauit, siue virginum thalamum:

τίς ποτ' ἀπὸ δ' ἑλύμποιο ματῆζα παρθεναῖνα,

τὸν πάρος ἑραλίοις ἐμπεδωτὰ δώμοις;

ἐς πόλιν Ἀνδρόκλειο δοῶν βασιλῆα Γάτων.

τὴν δορὶ καὶ μούσῃσι ἄπυ τῆτασ' Ἐφεσον;

ἢ βασιλεὺς αἰαυτὴν πτυκτάνε μᾶζον ἐλύμποιο

παρθεναῖον, ἐνταυτοῖ τὸν τὸν ἑὸν δάκαμον;

Quis tulit ex cælo sublimen Partheneonem,

Qui fuerat superis cognitus ante Deu?

Mænia ubi Androcli, Imperiūque existit Ionum,

In claram Musis militiæque Ephesum?

An quia grata magis cælo tibi terra sit alitrix,

Diana hic thalamum percipis esse tuum?

Scriptum reliquit Strabo in libro decimoquarto quod cum illud templū, quod affabrè & multo artificio a Chersiphrone extructum fuerat, conflagrasset, aliud Ephesij non minis magnificum construxerunt resectis prioribus columnis, detractis mulieribus aureis ornamentis, multisque opibus & publice & priuatim vndique in vnum collatis. Hanc

inuocare consueuerunt cùm fierent sacrificia veneficæ, vt est in libro Epodon apud Horatium, in his:

O rebus meis

Non infideles arbitra

Nox, & Diana, quæ silentium regis

Arcana cùm fiunt sacra.

Multa cognomina sortita est Diana, à locis in quibus culta est, ab iis qui templa dicarunt, ab euentu rerum, sicut de Diis cæteris dictum est. Vt Tauropola siue Taurica, Persica, Minthia, Pergæa, Ephefia, Epione, Forensis, Orthosia, Ithria, Hegemache, Ilora, Limnæa, Lycea, Lucifera, Patroa, Thærea, Prophylæa, Leucophryne, Orthia, Suadela, Sospita, Saronis, Salaminia, Hegemona, Hemeretia, Callista, Cnacalyfia, Agrotera, Elaphia, Condyleatis, Alpheia, Hymnia, Agrestis, Pytonia, Laphria, Euclea, Stymphalia, Triclaria, Sciaditis, Philomirax, Chryselacate, Sacrificula, Cordace, Lycoatis, Lymnea, Iaculatrix, Venatrix. Rursus illius varia vsurparunt nomina variæ nationes: nam Cretenses Dictynnæa, Thraces Vpim, Arcades Orthosiam, parturientes Lucinam tantum vocarunt.

Atque tot de Diana dicta sufficiant, nunc sensa horum explicemus. Latona: & Iouis filia putatur Diana, ac Phœbi soror. Quid ita? quia Latona, quam Plato in Cratylo à mansuetudine nominatam dicit, potest etiam à *λατάνω*, quod latere significat, deduci, quia è tenebris Apollo & Diana nati sunt, è confusa scilicet rerum natura. Horum pater fuit Iupiter qui ex illa materia euocauit: Deus scilicet omniū parens & moderator, vt diximus. Alij ad mores hoc referentes, Latonam iniuriarum obliuionem putarunt, vt sensit idē Plato. Alij, quoniam illi, quibus est Lunæ temperamentum, sunt obliuiosi, quibus humidum est cerebrum scilicet magnopere. Hanc virginem dixerunt, quod Veneris vsus plurimum obsit huiusmodi hominibus, cùm illorum natura venationibus, aliisque exercitationibus naturalem calorem adiunantibus maximè conseruetur ac vigeat. Alij Dionysi & Cereris filiam putarunt, alij Cœi & Phœbes: cùm tamen omnes ad Lunę naturam respicerent, scirentque, Dionysum ac Cœum Titanem Solem esse: Cererem nunc terram vocari, nunc crassiora corpora, cuiusmodi Lunæ corpus apparet. Atque cùm Luna lumine luceat alieno, inre Solis & crassioris materiæ filia esse

filia esse dicitur. Dicta est viarum & montium esse custos, quoniam viatoribus & venantibus lumen præbeat per noctem, quare etiam Lucifera vocata est. Hæc eadem confert parturientibus, quia ob humoris copiam facilius partus oriuntur, & cum maximè viget, in plenilunio scilicet, facilius. Inde sagittas etiam illi tribuerunt antiqui ob dolorum gravitatem. Et quoniam humectandis rebus accommodata est eius natura, neque vlla pestilentia sine humoris copia exoriri potest, hanc iure pestilentiaæ autorem dixit esse Callimachus: cui pinus meritò dicatur, quia Lunæ temperamētum illa aubos obtineat. Illius velocitatem admirati antiqui alatum esse finxerunt, & in curru à ceruabus candidis velocissimis trahi, quia color albus Lunæ præcipuè tribuitur: qua de causa argentum inter metalla est illi consecratum. At dicatur iam de campis Elysiis.

De campis Elysiis. CAP. XIX.

ATQUE quoniam superius locuti sumus de omnibus monstris quibus impiorum animæ torquendæ traderentur: nunc reliquum est, ut quæ præmia illis qui sanctè pietæque vixissent, proponerentur, breuiter explicemus. Ita enim homines ad probitatem denique adduci poterant, si & in puniendis peccatis non negligens Deus fuisse monstraretur: & in eos qui præstantes viri fuissent, atque optimè de patria, vel de viris bonis, vel de vniuerso hominum genere meriti essent, non illiberalis: cum minimè æquam rationem ignaui & scelerati, atque viri boni post mortem sortirentur. Pro scelorum igitur gravitate ubi tamdiu pœnas dedissent animæ, ut essent ab omni humana colluviæ & contagione corporis expurgatæ, tunc in Elysiis campos transmittebantur, si modò illa fuissent peccata, quæ aliqua ratione possent expurgari. idcirco Virgil. de antiquorum sententia ita scripsit libro sexto:

Ergo exercentur pœnis, veterumque malorum

Supplicia expendunt: alia panduntur inanes

Suspensæ ad ventos: alia sub gurgite vasto

Infectum eluitur scelus, aut exuritur igni.

Quisque suos patimur manes. exinde per amplum

Mittimur Elysiū, & pauci læta arua tenemus.

Sed antequam ad cætera pergamus, videbimur operæ præ-

tium facturi si perquiramus vbi fuisse dicantur campi Ely-
sij, quoniam apud inferos non esse videbantur, cum purgate
animæ eò transmitterentur. Alij igitur campos Elysius esse
circa aplanes sphaeram tradiderunt, vnde animæ ab anti-
quissimis per tria elementa descendere putabantur. Alij
circa lunarem globum, vbi purior est aer, alij in medio in-
ferorum, alij in Hispaniis, & in insulis fortunatis. Isacius non
procul à columnis Herculis, vbi Gades est insula, quæ prius
Cotinusa dicebatur, fluuiusque Bætis campos Elysius esse
sensit: vbi dies non paulatim, sed repente tanquam fulgur
decidit, quod sit in extrema parte & in margine Europæ. ibi
enim fuerunt insulæ beatorum, & in illis regionibus, quæ
mari Libyco dominantur. Fuerunt sanè Herculis columnæ,
quarum altera Alybe, altera Abena dicta est, in occidente ab
ipso Hercule ex ære extructæ: in quibus scriptum fuerat nō
esse vterius progrediendum: quoniam nullum litus post
illas columnas inuenire liceret, vti ipse credidit, quia amplis-
simum & infinitum propè spatium Oceani nauigandum
relinqueretur. At Caroli Quinti eius nominis Romanorum
Imperatoris iussu, vel alterius nauigatum est, multaque fer-
tilissima loca, eaque tota Europa non minoris ambitus in-
uenta, in quibus more ferarum adhuc, sicut ante Orphei tē-
pora, homines viuebant. Non desuerunt tamen, qui non co-
lumnas, sed montes fuisse arbitrati sint columnas Herculis;
quorum alter in extrema Europæ à sinistra, alter in extre-
ma Africæ parte à dextera ex Oceano redeuntib. sese offere-
bant; qui cum essent altissimi, illis qui mare mediterraneum
ingrederentur, columnis persimiles è longinquo appare-
bant. Scriptum reliquit Clearchus Solensis has beatorum
insulas fuisse iuxta Herculis Briarei columnas, ad quas in
Gades & Tyrius & Græcus postea Hercules accessit. Plutar-
chus Sertorium inquit in extremā Iberiæ oram haud mul-
tum super Bætæ fluuij ostia ad Gades transiectum, vbi Bæ-
tes in mare Atlanticum ingreditur, profectum esse: quo in
loco obuios habuit quosdam ex insulis beatorum redeūtes.
Hi duas esse paruas insulas referebant mari inter se diuisas,
atque ventos ibi plurimum suaves & odoriferos leniter spi-
rare, tanquam per incredibilem florum varietatem & amœ-
nitatem transeuntes. Nam qualis odor est multis rosis, violis,
hyacinthis, liliis, narcissis, myrtetis, lauris, cyparissis, talis
aspiran-

aspirantium ventorum est suauitas. Hic in syluis motorum sensim foliorum iucundissimi sunt susurri. Solum verò ita est pingue, vt non solum facile arari & plantari possit, sed etiam plurima sponte producat sua sine humana diligentia, ibique multam & sine molestia hominum copiam alere potest: nam ter quotannis fructum producit. Hic semper est ver, neque vllus ventus præter Zephyrum aspirare solet, locûsque ipse omnibus florum generibus & mansuetis plantis vestitur. At vineæ fructum ferunt singulis mensibus. Aer sincerus & temperatus, qui nullam propè patitur mutatione temporum: nam Aquilo, & alij acerrimi venti prius per inania spatia defatigantur, quâ eò ad eas insulas peruenire possint, ac deficiunt. Qui verò perueniunt Zephyri & Argestæ placidissimos imbres aliquândo excitant: nam locus imbris, plerumque non indiget, cum ipso aeris humore ac bonitate omnia & animalia & plantas ferè sustentare possit. Esse dicuntur ibidem mirifici variarum auicularum cantus: huc illic ad ramos domesticarum arborum volitantium: ibi cantilenæ suauissimæ exaudiuntur, chorosque ducunt virgines cum pueris, quibus peritissimi cantores cum musicis instrumentis accinunt: quales fuisse dicuntur Arion Methymneus, Eunomus Locrus, Stesichorus Himeræus, & Teius Anacreon. Epulæ, quæ ibi nascuntur, saluberrimæ sunt, nullisque noxiis succis refertæ, neque ibi senectus, neque ægritudo, neque vlla sentitur mentis perturbatio. Non auri, non diuitiarum cupiditas, non magistratuum ambitio mentes hominum infestat: omnes priuatam vitam rebus necessariis contentam publicæ seruituti anteponunt: nam multis velle imperare, multis seruire ibi existimatur. Nam cum sic prædictum pulcherrimum, circa illud nemus est omni arborum fructiferarum genere constitum: ibi sunt conuiuia, ac nemus umbram facit discumbentibus in campo Elysio, quibus flores plurimi subternuntur. ministrant viris puellæ formosissimæ, atque illis rursus pulcherrimi adolescentes, mutuis se poculis inuitantes. Tanta denique loci eius tranquillitas & aeris temperies in insulis fortunatis esse credita est, vt nullus neque aptior locus, neque accommodatior videretur, in quo virorum bonorum animæ post mortem habitarent, aut vbi campi Elysi collocarentur: quare ibi alium mundum esse dixerunt, alium solem, non hunc aliquando molestum,

alium æthera, alia sidera, ut scripsit Plato in Gorgia, & Virg. in lib. 6.

*Deueniēre locos lætos, & amēna vireta
Fortunatorum nemorum, sedēſque beatas.
Largior hic campos æther & lumine veſtit
Purpureo, ſolēmq; ſuum ſua ſidera norunt.*

Fuerunt nonnulli qui Thebanorum agrum tantum habere ſclicitatis crediderint, quantum de campis Elyſiis antiqui diuulgarunt, illo epigrammate decepti, in quo hi ſunt verſus:

*αἵ σ' εἰσὶ μακρότερον νῆστοι, πένθ' ἀπὸ τὸν ἀέρον
Ζῆνα δ' ἴων βασιλῆα Π' ἐν τῇα τῆδ' ἐν γῆρα.
Inſula ibi fortunata ſunt, Regemq; vbi Diuīam
Alma Iouem peperit Rhea.*

Non enim inſula fuit, ut diximus, ager Thebanus, quem & id epigramma, & Lycophron poſtea ita beatorum inſulas nominauit, vbi loquitur de Saturno:

*τύχης γὰρ γῆς κέντερος ὠμότερον σποράς.
νῆστοι δὲ μακρότερον ἐγκατοικησὶς μάγας.
Seuum ſepulchrum filiorum qui fuit,
Magnus beatorumque habebis inſulas.*

Atqui cum Thebanus ager neque inſula quidem fuerit omnino, quo pacto beatorum inſula eſſe potuit? aptius igitur credetur Homero, qui ſcripſit in libro quarto Odyſſeæ iuxta Britanniam non procul ab Herculis columnis, & in Gaditana regione beatorum eſſe inſulas, & campos Elyſios:

*ἀλλὰ τ' ἐς ἡλύσιον πεδίον κ' ἡπείρου γῆρας
ἀδναται πέμψουσιν, ἐνταυθός Π' ἀδ' αἰμώδης,
τῇ αὖθις ἐνὶ γῆτι πέλει αἰθροπόσιον
ἐν ἵπποισι, ὡς ἀπ' ἡμῶν πολὺ, & τὴ ποτ' ἄμβροτος.
ἀλλ' αἰεὶ ζῆφύροιο ληυπνεῖν νῆος ἀνταρ
Ὀκεανὸς ἀνιόντι αἶα γ' ἔν' αἰθέρι ποτ'.*

*Te verò Elyſium ad campum, vel ad vltima terræ
Cæleſtes mittent, ſlauens vbi nunc Rhadamanthus,
Viciuſ vbi facilis, non nix, non frigora, & imbres,
Stridula ſed ſemper Zephyrorum ſibilat aura,
Quam placidam Oceanus mittit per amēna vireta.*

Tibullus propterea poetica quadam ſuauiſſime vniuerſas camporum Elyſiorum voluptates paucis carminibus ſummatim complexus eſt ita in primo libro:

Sed me, quod facilis tenero ſum ſemper amor,

*Ipſa Venus campos ducet in Elyſios.
 Hic choreæ, cantuſque vigent: paſſimque vagantes
 Dulce ſonant tenui gutture carmen aues.
 Fert caſiam non culta ſeges, totéſque per agros
 Floret odoratis terra benigna roſis.*

*Ac iuuenum ſeries teneris immiſta puellis
 Ludit: & aſidue prælia miſcet Amor.*

Atque cùm fortunatæ inſulæ, campique Elyſij in ea parte Britannia de communi omnium propè præſtantiorum ſcriptorum ſententia, quæ eſt inter occidentem Britannia & Thulen ad ortum Solis, dicerentur: piſcatores quidam fuiſſe in littore maris Oceani narrantur iuxta hanc Britanniam inſulam: qui ab aliis rebus omnibus & tributis eſſent immunes, quia defunctorum animas ad ſe euntes eò traicerent, vt aiunt. Hi homines per noctem domi ſuæ dormientes voces audiebant, quibus vocarentur, & ſtrepitum ſentiebant circa fores: ſurgentes autem lembos quosdam non ſuos viatoribus plenos inueniebant, quos ingreſſi citiſſimè in Britanniam remigantes perueniebant, quò vix per totam noctem aptiſſimis vſi ventris in ſuis nauiculis nauigantes poſſent peruenire. Eò igitur adeuntes educebant, quos ferrent viatores neſcientes, neminèque videntes, voces illos excipientium audiebant, qui ſingulos nomine & tributum & ex affinitate artèque appellabant, illòſque pariter reſpondentes exaudiebant. Deinde ex eo loco citiſſimè domum redeuntes lembos leuioreſ factos ſentiebāt, quàm cùm illos ferebant. Huic rei addiderunt ſcriptores C. Iulium Cæſarem, cui multa feliciffimè ſucceſſerunt, in has inſulas cum triremi, in qua centum erant milites, apuliſſe: atque loci amœnitate captum habitare decreuiſſe: ſed intutum ab iis qui erant in inſula fuiſſe depulſum. Scriptum reliquit in ſecundo libro verarum hiftoriarum Lucianus, homines qui ibi ſunt, neque carnem, neque oſſa, neque quidquam quòd tangenti reſiſtat, habere: ſed ſolam eſſe corporis formam, & animas quaſdam corpori ſimillimo velamine coopertas, quæ moueantur, intelligant, vocè emittant, ac cætera omnia faciant quæ viuientes ſolent, cùm nulla tamen temporis diuturnitate ſeneſcant, ſed ſemper eandem ætatem, eundemque vigorem retineant; atque quales ſunt ipſi homines, talia ſunt omnium

fructuum genera, quibus vesci dicuntur. Neque id admirabile videbitur illis, quibus fide digna videbuntur ea quę scripta sunt ab Arriano in Libyca navigatione Hannonis Imperatoris Carthaginensium, qui nauigauit ultra columnas Herculis, quam etiam navigationem diligentissime descriptam in templo Saturni depositam fuisse cōstat. Scriptum autem fuit ibi Hannonem in magnum signum, quī Cornu Vesperis dicebatur, vt intellexit ex interpretibus, peruenisse: in quo sinu insula erat permagna, in qua stagnum mari simile. Erat in eo insula, in quam exeuntes per diem quidem nihil, nisi syluam densam, videbant: at per noctem multi ignes accensi erant, & tiliarum soni exaudiebantur, cymbalorumque & tympanorum strepitus erat permultus. Sic autem scribit Arrianus: *ἐν δὲ ταύτῃ νῆος ἐτάξατο, εἰς ἣν δοκοῦντες ἡμεῖς εἶναι οὐδὲν ἀπορροῦν ἐπὶ μὴ ὅλιγον ποταμὸν τε ποταμὸν καὶ ὕδατος, συνελθὼν αὐτὸν ἀκούοντες κυμβάλων τε καὶ τυμπάνων πᾶσι τὸν καὶ κραυγὴν μυσταφύεσθαι ἐν ἑλκεῖν ἡμας.* In hac autem alia erat insula, in quam exeuntes die quidem, nisi syluam, nihil videbamus: at per noctem multi erant ignes accensi, sonumque tiliarum audiebamus, & cymbalorum tympanorumque strepitum, clamorēque immensum. tunc autem timor nos inuasit. Territus igitur Hanno, & qui cum ipso erāt, locum fugientes reliquerunt: Neque audiendi sunt illi qui nullos esse inferos tradiderūt, quam opinionem secutus est Pausanias in Laconicis, Cic. pro Cluentio, & Iuuenalis, qui de illorum sententia ita scripsit:

*Esse aliquos manes, & subterranea regna,
Et contum, & Strygio ranas in gurgite nigras,
Atque una transire vadum tot millia cymba,
Nec pueri credunt, nisi qui nondum cre lauantur.*

Et Lucretius libro quarto:

*Cerberus, & Furie iam verò, & lucis egenus
Tartarus horribicos eructans faucibus æstus,
Hæc neque sunt vsquam, nec possunt esse profecto.
Sed metus in vita panarum pro malefactis
Est insignibus insignis, scelerisque lueta
Carcer, & horribilis de saxo iactus eorum,
Verbera, carafices, robur, pax, lamina, tædæ.*

Nam tametsi non illa sunt ad vuguem quæ de iis traduntur,

sunt, tamen aliqua ratione puniri scelera impiorum necesse est: quia nisi improbis supplicia, & viris bonis premia propofita fint, qui locus erit iustitiæ? aut quid reliquum erit in vita mortalium, quod nos ad probitatem adhortetur? aut quæ premia magis sunt alliciendæ ad honestatē multitudini accommodata, quàm illa quæ per sensus capiuntur? aut enim Dei optimi iustitiam nullam esse necesse est, quod vel dictu nefarium est: aut cū solus is id facere possit, in omnes sceleratos, animaduertat oportet, & viris bonis pro rebus præclarè gestis præmia impartiat. Nullus autem facilius modus est, neque verior quàm vt à malignis dæmonibus tanquam crudelissimis tortoribus improbi torqueantur. Cū enim vera non esse dicatur ea quæ pertinent ad supplicia apud inferos: neque illa vera sunt, quæ spectant ad suauitatem ciborum & reliquarum voluptatum, vt in his scripsit Theognis:

ἂν εἰς ἀνθρώπων, ὅν ἐπέ ποτε γαῖα κελεύει,
 ἐς τ' ἐρεβος κατέβη, δώμα τε Περσεφόνης,
 τέρπειται ἄτε λυγρὸς ἔτ' αἰλητῆρος ἀκνέων,
 ἔτε Διωνύσου δῶρ' ἐσταφύλῃος.

*Non vllus, quem terra tegat post funera, quisque
 Iuerit ad Ditis Persephonésque domum,
 Mox cithara, sonitūque tubæ latatur: Et illum
 Non mulcent Bacchi dulcia dona Dei.*

Sed quoniam mors est certus terminus creditus vitæ cuiusque staturus pro viribus temperamenti, non solum illa est caussa vt viri boni commoda multa post vitam sortiantur, sed etiam mala multa deperiretur præsentis vitæ, vt nos lusimus his Græcis carminibus:

Τίσι δὲ δῶρον δώρουσιν οἱ χαλπαίνοντες αἰδρεῖται
 τὸ θανάτου δρεπάνω πάντα τὰν μοχλῶν.
 ἔστιν ἄρ' οὐ βερεῖται θεοῦ καὶ σκληρὰ τυράννων
 δεσμοὶ καὶ πάντων ῥεῖα θεὸς ἐκλήφρων.
 καὶ γλαμπυροῖσιν ὑποσπῶ δένει δυνάσται αἰνέται
 ἔστι ζωὴ σὺν καὶ κλέεσσι βοῶν.
 ἔστι καὶ δειροῖς θυμὸς κήτεσσιν ὑφαιεῖται.
 ἔστι ἐλπίς θεῶν καὶ πλεονέκτη γῆρας.
 ἔστι καὶ δὲ σοφοῖς ποιητὰς γ' ὕψιστον ἥμῃ
 διλαίνεαι, καὶ χθονὶ σῶματ' ἔχουσι μόνα.
 σῶματ' ἄρ' ὅτι πῶσι, ψυχὰν δ' ἐργάζετα θεῶν,
 αἷς ζωὴ δόξατος, καὶ μόρσι δὲ βίος.
 ἂν δ' ἄνθρωπον τε πῶσι, καὶ ποσειδῶν ἀνακτοῖς

τοῖς ἀνέμοις δάνατος, καὶ ἔδην ἔνεστι βαρὺ.
 ἔπος ἐνέσχευεν ἐν ἡρώδι Ηρακλῆα.
 ἔπος λαμψύνην καὶ ἡγά τεύχεα Διός.
 ἔδωκε δὲ καὶ ποτ' ἐς αἰῶνα κινδύνους τῶ
 πέμπτε φίλας τύχας, ἐς κακὰ τῆς νεύων.
 εἰς πότον, εἰς τε νόστον, καὶ εἰς ἄλγος, ἡδ' ὀδυρμα.
 πάντοδ' αὖτ' ἔπειτα πάλαι, ἀδελφὸν ἀδελφὸν ὄλω.
 ἔπειτα δ' ἦν' αὖθις ἐπὶ πάλιν αὖθις καὶ ἄλγος,
 τίποτε βροτῶν βίος καλὸν ὀδυρμα τύχης.
 καὶ μετ' ἔπειτα μετὰ τὴν γῆρας τε νόστον τε μακρὰν,
 καὶ δὲ χεῖρον ποτ' ἐν γ' ἐμπέδον ἐς ἄφρονος.
 καὶ δὲ πάλιν ἀνὸν γῆρας καὶ ἄλγος, καὶ εἰς
 ὅσον δάνατον γ' ἔλθειν ὁλοῖς ὅτι τέλος.

Quæ carmina ita sunt à Laurentio Gortio in Latinam linguam conuersa, quem præcipuum inter amicos propter singularem morum bonitatē, modestiam, studium literarum, iudicium, & habeo & vnicè amo.

Cur grauitèr ferimus superiorum munere mortem
 Concessam? falce hæc cum èla odiosa secat.
 Vna tyrannorum firmissima vincula fregit,
 Omnia cognouit vincere ritè Dea.
 Vnguibus hæc seruat duris substrata leonum
 Corpora, & à seuis cornibus vna homin.
 Hæc madidas gentes ceto subtraxit, auesque
 Liberat è caueis, carceribusque feras.
 Sed neq; diuinis nocuit suprema poetis
 Lux, quorum tellus corpora sola tegit.
 Corpora sunt animis ergastula, vasq; diuinis:
 Vita quibus mors est, mors quoque vita quibus.
 Mors statio, quam nec venti, nec nubila cæli
 Concitant, tuta est: nil graue habere solet.
 Hæc duce Alcides clara inter sidera fulget,
 Hæc illustrauit pignora bina Iouis.
 Defunctas animas vel amatas Selis in auras
 In mala non patitur rursus adire Deus,
 In morbos, curasque graues, certamina prorsus
 Tristia, in ærumnas, est ubi ubique dolor.
 Dicite mortales, nisi vanum fortis habendum
 Ludicrum vita est nostra, quid esse feram?
 Abstulit aut morbus formam, aut morosa senectus
 Ipsarum hæc usus sit diuturnus opum:

Gloria fit senior, virisque, ac nemo beatus

Supremum rectè dicitur ante diem.

Accedebat ad cæteras voluptates, quas viris bonis tribuebant antiqui in campis Elysiis, quod vel mortui delectabantur iisdem studiis & exercebantur, quæ magis viuentibus placuissent. Ita vulgus suauissimorum conuiuiorum spe post mortem, multa scelera deuotabat. Sic Homerus in lib. ʒ. Odysseæ idolum Achillis inquit minitabundum sagittas feris intentare. Atque Virgilius rem totam pluribus verbis expressit, & quemadmodum eadem in campis Elysiis exercebantur, quibus delectabantur viuentes singuli, in his :

Pars in gramineis exercent membra palaestris:

Contendant ludo, & fulua luctantur arena:

Pars pedibus plaudunt choreas, & carmina dicunt,

Necnon Threicius longa cum veste sacerdos

Oloquitur numeris septem discrimina vocum,

Tamque eadem digitis, iam pestiline pulsat eburno.

Ac deinde paucis interpositis:

Arma procul, currisque virum miratur inanes,

Stant terra defixæ hæstæ: passimq; soluti

Percampos pascuntur equi, quæ gratia curram,

Armorumque fuit viuis, quæ cura nitentes

Pascere equos: eadem sequitur tellure repositos.

Propterea cum philosophis optimis hominibus summam felicitatem excogitare niteretur antiqui: nullam maiorem illis oblectationem inuenerunt, quam veritatis inuestigationem, & quam illud quod scriptum reliquit Cicero in libro 5. de Finibus, his verbis: Ac veteres quidem philosophi in beatorum insulis fingunt, qualis natura sit vita sapientum, quos cura omni liberatos, nullum necessarium vitæ cultum, aut paratum requirentes, nihil aliud esse acturos putarunt, nisi vt omne tempus in quærendo ac discendo, in naturæ inuestigatione consumant.

¶ Atque de campis Elysiis tot à nobis dicta sint. Quid significare voluerint antiqui per hos campos Elysiis manifestum esse arbitror. Nam vbi vitæ nostræ ratio diligenter examinata fuerit, si sanctè pièque vixerimus, incredibilis læticia sub extremum vitæ diem mentes nostras capit, sicuti in cerore afficimur ob multorum scelerum recordatio-

nem, & ad eos inferorum fluuios traicimur intrepidi, omniâque monstra horrêda & terribilia præterimus, quæ quidem lætitia quâtum valere debet ad homines ad probitatem adhortandos, nulla orationis copia explicari potest. Hæc ea sunt quæ apud inferos vel bona, vel mala ab antiquis proponebantur, cum simplex & magis vera ratio à summæ veritatis autore Christo proposita sit, ignis sempiternus improbis scilicet, at viris bonis inexplicabilis bonorum cumulus. At nunc de Lethe fluuiio dicamus.

De Lethe fluuiio. CAP. XX.

POST huiusmodi vitæ examinatæ diligenter considerationem exoritur paulatim omnium rerum obliuio, sensusque amittuntur, neque vlla est amplius rerum præteritarum recordatio: quare effectum est ut antiqui scriptores multa de Lethe fluuiio commenti sint. Verum nos pauca prius ad hanc rem pertinentia inuestigemus, deinde quid de Lethe senserint antiqui, explicemus. Fuerunt quatuor fluuij Lethæi tantum, qui ad Magnesiâ non procul à Mæandro, qui ad Cortinen urbem Cretæ, qui ad Tricam urbem Thessaliæ, ubi natus est Æsculapius, & qui in Lybia Hesperia. Illa fuit Pythagoræ, & nonnullorum philosophorum opinio, non solum quod animæ immortales existant, verum etiam sempiternæ fuerint antequam in animalium corpora peruenirent: Huiusce sententiæ his similes rationes afferebant: nam si immortalis existet anima, & ex aliquo nascatur, vel ex immortali, vel è mortali necessario nascetur. E mortali non orietur, quia sic omnia fieri possent immortalia: neque sempiternum quidquam in natura mortali rei commissum est suo apte ingenio, nisi à Deo misceatur aliquando secernendum. Neque rursus ex immortali, quod illud quod tale est, nihil è se gignit. Atqui cum immortales animæ existant, multaque tamen nascentur animalia, illud contingere parabant, quia circuitum animæ intra duodecim annorum millia peragant, per omnesque sphaeras & choras dæmonum ac Deorum discurrant, quod Plato in Phædone, Gorgia, Phædro, & aliis in locis variis modis scripsit. Est autem per duodenarium numerum intelligendus numerus mundanarum sphaerarum apud antiquos, qui supra quatuor elementorum globos octo

oſto cœlos eſſe putarunt, per quos animæ à corporibus ſolutæ, ſatîſque purgatæ permeare, & circumuolui putabantur, donec ſuos circulos perfectè abſoluerent. tunc autem Deo ita iubente putabantur in corpora præ prioris vitæ rebus geſtis demitti. Nonnulli tamen crediderunt annū magnum, quo ſpatio anima hominis ſuum circuitum exploreret, & in idem reuenteretur, duodecim horum annorū millibus comprehendî: cū annus mundi magnus tribus annis huiusmodi abſoluatur: nā & ipſa mundi anima per motum firmamenti eò ſpatio ſuum circuitum abſoluit, quod efficitur intra triginta & ſex millia noſtrorum annorum. ſiquis enim firmamentum aut aplanes quæ vocatur ſphæram, proprio motu contra motum diurnum cœli ceteriſimo quoq; anno per gradum vnum ferè ſecundum ſucceſſionem ſignorum procedere intellexerit, numerūque annorum collegerit, iſ facile magnum annum mundi ex ambitu ipſius firmamenti intelligit. Hæc res quoniam ab imperitorum multitudine intelligi non poterat, excogitarunt per multa poetæ ad vtiliter adducendam multitudinem, quibus illam in hac ſententia confirmaret, quod immortalis anima exiſtat, vt ſpe aliquando melioris vitæ, & præſentes calamitates æquo animo fortique perferret, & ne nimium rebus proſperis tolleretur, cū ſciret omnibus reddendam eſſe antea citæ vitæ ratione: & quàm maximè ſe ad integritatem innocentiamque compararet, cū iucundiſſima præmia harum virtutum poſt mortem à Deo eſſet relatura. Finxerunt igitur poſt diuturnas voluptates Lethen eſſe fluvium apud inferos, qui obliuionē ſignificet, cuius aquam ſiquis bibiſſet, illi continuò rerum omnium præteritarum obliuio exoriebatur. Nam nulla ratio facilius eam dubitationem diluere poterat, cur quæ per tot annorum millia tam admirabilia animæ vidiffent, nullo pacto proſus recordarentur. Hic igitur fluvius Deus ſuauiſſimus & Somno ſimiliſſimus ab Euripide putatur: quando Oreſtes, cū ab infania aliquantulum conqueuiſſet, vtriſq; gratias egit Somno & Lethæ, ſive Oblivioni, hoc pacto:

ὦ φίλον Πάριον ἑλπίδων, ὅππῃ ἐσθ' νόστος,
ὡς ἴδ' ἐμὰ παρ' οὐλὰς εὐχέωντι γὰρ!
ἀπὸ τῆς Αἰθέρης ἤδη γὰρ ἔρχομαι, ὡς εἶσθ' ἔτι.

ἢ τοῖσι δυστυχέσιν ὀλεσθῆναι θεός !
Gratum leuamen Somnule ægritudinis
Quam suavis aduenisti, & oportunus huc !
Et tu malorum Oblivio quam dulcis es,
Optabilis viris misellis & Dea !

Solus ex omnibus hominibus dictus est Æthalides rerum præteritarum memoriam non prorsus deposuisse, vt scriptum reliquit Apollonius in primo Argonauticorum :

ὅστις ἐν νυκτὶ Διὶ Κρονίωνος Ἀχέροντος
 διπλὰς ἀποφράτους ψυχῇν ὀπίσθερον Ἀΐδην.
nondum istum ex Acheronte profectum

Vorticibus rapidis Lethe persuderat unda.

Hunc enim munus illud à patre Mercurio obtinuisse inquit, vt aliquādo esset apud superos, aliquando apud inferos. Hunc aiunt Pythagorici, cum anima sit immortalis, primum Troianis temporibus reuixisse, atque fuisse Euphorbum Troianum Panthi filium, deinde Pyrrhum Cretensem, postea quendam Eleum, mox Pythagoram : quam rem plane expressit Ouidius in decimoquinto libro Mutationum;

O genus attonitum gelidæ formidine mortis,
Quid Stryga, quid tenebras, & nomina vana timetis
Materiem vatum, vastique pericula mundi?
Corpora siue rogi, flamma, seu tæbe vetustas
Abstulerit; mala posse pati non vlla pueris.
Morte carent animæ; semperque priore relicta
Sede, nouis domibus viuuntque, habitantque receptæ,
Ipse ego (nam memini) Troiani tempore belli
Panthiades Euphorbus eram.

Plato præterea in Menone non solum animas esse immortales commemorat, sed postquam certum temporis spatium, & quædam munia absoluerint, à Proserpina in hominum corpora remitti, sic enim scribit : θαπὶ γὰρ τῷ ψυχῇ τε αὐτῶν
 ἢ ἀθανάτων, ἢ τοῦ πάλαι τελευτῶν, ὃ δὴ δοκεῖν ἡμεῖς κελεύει, τότε δὲ πάλιν
 γυνοῖται, ἀπὸν ὡς αὐτῶν δὲ ἐν δὲ δια ταῦτα, αἷς ἐστιάται διαβίωνται
 τὴν βίαν, αἷος γὰρ αὐτῶν Περσεφόνα ποινὰ παλαιῶν πένθεος δέξεται, εἰς τὴν ὕψος
 θέν ἄλιν κείνην ἐνάτω ἔτι ἀδιδόει ψυχῶν πάλιν ἐν τῶν βαλῆς ἀγαθοί,
 καὶ αὐτῶν ἀγαπῶν, σοφία τε μέγιστοι ἀνδρες αὐξάνται ἐς δὲ τὴν λοιπὴν γένον
 ἔμμε ἀγνοί ποιεῖ αὐτῶν πῶν κελεύει. Aiunt enim homini animam
 immortalam esse, ac tunc quidem decedere, cum mori appellatur : atque iterum redire, interire verò & exstingui nunquam. quare vita
 est quam

est quàm sanctissimè transigenda. Qui enim Proserpina pœnas antiquæ miseriæ iam dederint, eorum animas illa rursus ad supernum solem transmittit nono anno, atque reges fiunt gloria, potentia, sapientiæque præstantissimi, atque isti in numerum Deorum aut Heroum capiuntur. Physici duos tropicos signiferum circulum secantes portas duas esse putarunt, per quas animæ e cœlo in terras ferantur, & ascendant. Cancer hominum porta putatur: Capricornus Deorum, quia per illum ad immortalitatem ascendant. hinc Pythagoras à lacteo circulo Ditis imperium incipere credidit, quod animæ inde lapsæ à superis recesserint, inde in corpora lapsuræ. Hæ quândiu in Cancro sunt, nondum à superis recessisse creduntur, at ad Leonem profectæ vitæ exordium auspicari, cum in corpora defluant. Plato in Phædone noua ebrietate trepidantem animam in corpus fluere ait, atque potum materiæ circumfusæ alluuiionem intelligit: nam sicut obliuio comes est ebrietatis, ita huiusce alluuiionis materiæ. Dicitur igitur Lethe obliuio, quoniam animæ in corpora lapsuræ originis diuinæ, fontisque, ac dignitatis suæ singulæ obliuiscantur. Cum ad inferos igitur animæ descenderint, diuque fuerint in cæpis Elysiis, vt ad communioem opinionem reuertamus, antequam ad supernum solem transmittantur, dicuntur aquam fluminis Lethes bibere, vt omnium præteritorum obliuiscantur, vt ait Virgilius in sexto:

Animæ, quibus altera fato

Corpora debentur, Lethæi ad fluminis undam

Securos latices, & longa obliuia potant.

Bibebatur autem duplici de causâ aqua Lethæi fluminis, tum vt obliuiscerentur animæ illarum deliciarum quibus fruebantur in campis Elysiis, tum etiam vt fierent immemores earum molestiarum, quas antea in vita pertulissent: quarum rerum si perdurasset memoria, nemo reperiretur qui vellet reuiuiscere, aut qui cum primum posset, non vel sibi ipse manus inferret. Sed alterû Deos iubere dicebant, alterum quominus fiat repugnat natura. Quis enim e eorû qui mortui sunt, vellet, si possit, in hac vitâ molestiarû plenâ redire, in tot animi perturbatiões, corporisq; incômoda, nisi grauissimis suppliciis apud inferos vrgeatur: nã quanto diuturnior est hominû vitâ, tanto fit maior

incommodorum cumulus: sunt filiorum vel amicorum vel propinquorum mortes, facultatum iactura, honorum repulsæ, infamia, morbi, vulnera, discordiæ, lites, quæ tanto plura videre necesse est, quanto diutius vixerimus. Duo igitur erant necessaria, alterum ut purgarentur animæ antequam in Elysios campos pervenirent, alterum ut post longissimum temporis spatium epota aqua Lethæa omnium præteritorum obliuiscerentur. quare dictum est:

exinde per amplum

Mittimur Elysium, & pauci Leta arua tenemus:

Donec longa dies perfectæ temporis orbe

Concretam exenniæ labem purumque reliquit

AETHERIUM sensum, atque auræ simplicis ignem.

Has omnes, ubi mille rotas volvere per annos,

Lethæum ad fluvium Deus evocat agmine magno.

Scilicet immemores supera ut convexa reuisant,

Rursus & incipiant in corpora velle reverti.

Quis enim, uti dicebam, in hanc plenam miseriarum vitam, nisi & antiquarum miseriarum prius fiat immemor, & voluntati Deorum ac necessitati parere cogatur? nulla est adeo felix hominum conditio, quam non multo plura incommoda infestent, quam bona consolentur, quamvis parum firmis & sub frigidis rationibus contra hanc sententiam scripsit Euripides in Supplicibus:

ἄλλες γὰρ τις ὡς τὰ χεῖρονα

πλείω βροτοῖσιν δὲ τῷ ἀμείνων.

ἔγω δὲ τοῖσι καὶ τὰ καὶ γνώμων ἔχω,

πλείω τὰ χεῖρονα τῷ καὶ καὶ τῷ βροτοῖσι.

εἰ μὴ γὰρ οὐ τίς ἂν αἰεὶ καὶ ἡδὺν οὐ φάσκει.

Quidam vir olim protulit mortalibus

Mala esse plura, quam bona adsint, atq; ego

Diversa longè sentio: viris bona

Puto esse multa plura, quam sint iis mala.

Quod ni sit, haud solem liceret cernere.

Hæc enim ratio mihi valde videtur absurda, quia non est tanquā frigoris & caloris, quorum symmetria omnino necessaria est viventibus corporibus, calamitatum & molestiarum, & incommodorum, natura: nam tametsi iactura filiorum, aut carissimorum, aut facultatum, aut dignitatis, rerumq; huiusmodi euentus animum perturbat, tamen non necessario interimunt: nisi forte hæc non esse mala, aut ra-
rò con-

ro contingere, inquit Euripides. Plura enim horum contingunt nonnullis quàm bona in vniuersa vita, atque iterum subeunda nullæ animæ omnino adduci possent, nisi fluminis Lethæi plenæ, ac propè ebriæ. Fuerunt igitur hæc partim ad persuadendum multitudini animas pro meritis in corpora denuo redire conficta: partim etiam declarant morituri iam hominis conditionem, vt illi sanctius uiuant: cum sensus animique vigor paulatim post vitæ præteritæ considerationem deficit, omnesque cessant corporis actiones, atque illud demum extinguitur.

NATALIS CO- MITIS MYTHO- LOGIÆ,

LIBER QVARTVS.

Cum Lucinam parturientibus præfectam antiqui putarint.

HISTIMO me in superioribus libris ostendisse partim animorum affectus & cogitationes, quæ in morituroz animis nascerentur, partim vires elementoz, coelestiumque corporum, quæ transfunderentur in hæc inferiora corpora, diuinis nominibus fuisse ab antiquis appellatas, & diuinis etiam honoribus cultas. Sed quoniam eò scribendo perducti sumus, vt res interire, & iterum post quoddam annorum spatium reuiuiscere, & animas easdem in alia corpora transmitti diceremus, quæ res sub Lucinæ tutelam primum concidebant, videntur rationes illæ inuestigandæ, quibus adducti sunt sapientes vt sibi persuaderet Lucinam præesse parturientibus. Hac in re illud horum omnium debet esse fundamentum, quod superius dictum fuit, quod Greci, id quod ceperunt ab Ægyptiis, Solem, Lunam, cæteraque sidera, quorum vires ac moderationes temporum apud nos essent conspicuæ, Deos putarunt: quos suffimentis, & cantilenis, & cæsarum victimarum nidoribus placarunt, cum res postularet. Cum Lunam igitur plurimum conferre parturientibus arbitrarentur, illam alij à luce, alij à circumuoluendo nuncuparunt. Aliæ similiter rationes sunt à rerum naturalium peritis tradite, aliæ ab astronomis. Atqui Luna à rerum naturalium peritis partibus præesse credita est, quia illius ope propter vim propriam humoris foetus adiuuetur, cum illius beneficio is in vtero intumescat, ad quam rem & Solis & Lunæ ratio præcipue conferre putatur. Nam manifestum esse arbitror omnibus vel medio-

mediocriter eruditis, quod Lunæ beneficio augentur humores, cuius vis in multis est conspicua, sed in conchyliorum genere præcipuè, quæ cum Lunæ lumine angentur & decreſcunt. Huc accedit quod parturiendi tempore plurimus humor serò perſimilis in membranis cum foetu continetur in vtero, quare & vterus insurgit ad expellendum cum foetu humorem: cui rei cum moderator humorum sit Lunæ planeta, plurimum conferre putatur, & idcirco Luna parturientibus præſſe credita est. Qui verò ex astrorum potentia omnia humana pendere cenſuerunt, has omnes cauſas ad astronomicas rationes retulerunt: nam ſenſerunt homines rerum cœlestium periti, quod ſeptimo menſe foetus perſiciatur & abſoluatur, quæ menſis dicatus est Lunæ: quare iure optimo Luna præſt parturientibus. Atque huiusce rei talis eſt ratio & ordo. Primus menſis eſt Saturni, qui ſuo frigore ac ſiccitate facit vt ſemen, quod fluebat aquæ ſimile, denſetur & conſiſtat. Deinde ſequenti menſe Iupiter ſuo calore & humore nutrit, quibus indiget viribus vt augeatur & dilatetur; quippe cum ſuperioris planetæ natura formationem lineamentorum impediret ſi perduraret diutius. Tertiò deinde menſe Marti cura iſta committitur, qui per naturalem ſuum calorem humores ſuperuacaneos exſiccatur, fortūmque calefacit, & motum in illo procreat. eſt enim calida vis & ſicca maxime ad motum propenſa. Hunc eundem ſœrum excipit mox Sol aſtrorum omnium & mundi princeps ac moderator, qui & vigorem plurimum adhibet, & nō mediocriter confert ad vitam. Huic ſuccedit Venus Martis Solisque calorem & ſiccitatem ſuis his aduerſariis viribus temperans, multòque magis augeſcit foetus, & illius membra ad figurā homini conuenientem perducit. Negotium ipſum mox in manus tradere Mercurio, putatur, qui ſuperuacaneum, quodq; exſiccādo temperiem & ipſe inducit, vniuerſasque corporis partes etiam magis diſtinguit, & clariorem formam exprimit. At ſeptimus menſis Lunæ tribuitur, quæ ita foetum ſuo humore nutrit, vt perfectus completuſque ſit: poſſitque vel ſi tunc ex vtero exeat, viuere. Quod ſi humoris copia adhuc ſuppetat, & reſpiratio nondum ſit præualida, quā per vmbilicū capit inſās, ita vt oris reſpiratione non magnopere indigeat, natura optima horum ali-

mentorū cellaria & moderatrix in nonum mensem partum prorogat: at si inops sit humorum, & non ampliùs satis magna aeris copia per vmbilicum trahatur ac si vterus tractabilis mollisque sit, qualis esse solet ferè puerperarum, tunc septimo mense partus in lucem prodit & vivit. Quamobrem siue ad planetatum vires, siue ad physicas rationes quis respexerit, omnino Lunę humor plurimum ad emittendos fœtus adiuuabit. Sed quoniam explicauimus quibus causis commori antiqui Lucinæ tantum tribuerunt, nunc reliquum est, vt quæ de Lucina ab iis dicta fuerint, percurramus.

De Lucina. CAP. I.

LUCINAM filiam fuisse Iouis & Latonæ, sororēque Phœbi, iam dictum est superiùs, cum de Diana loqueremur. Atqui cum re ipsa vna eadēque sit Diana, Lucina, Hecate, Luna, quamuis varia sunt nomina, & res variæ, in quibus illæ suas vires exercent, tamen varij parentes earum, siue Dearum, siue facultatum, siue eorum nominum fuisse traduntur. Cū enim Luna filia esse Thie, & Hyperionis, Diana Iouis & Latonæ, Hecate vel Iouis vel Aristæi, & Noctis vel Asteriæ: ita Lucina Iouis filia fuisse dicitur, vt apparet in hymno Callimachi in Dianam, Iunonēq; habuit matrem, vt memoriæ prodidit Pausanias in Atticis qui illam in Gnosio agro apud Amnisum fluium ex opinione Cretensium natam esse scribit. Qui Latonæ filiam esse dixerunt, hanc in Ortigia natam esse inquirunt, atque statim natā obstetricis munere functam esse apud matrem, cum mox Apollinem esse paritura, vt dictum est superiùs, Pausanias tamen in Atticis Lucinam ait in Delum ex Hyperboreis aduentasse, vt parturienti Latonæ adesset obstetrix. Hæc varia habuit nomina: nam Ilithyia in encomio Ptolemæi vocata est à Theocrito, quam Lyfizonā appellat siue soluentem zonam. Solebant enim antiqui, sed Græci in primis vsurpare zonam soluere, pro eo quod est rem cum viro habere, quia prægnantes mulieres priorem zonam gestare non ampliùs possent, quàm soluere cogebantur, cum ob ventris amplitudinem, tum ob molestiam, quam affert grauidis zona ad respirandum: quare cum venirent sub tutelam Lucinæ, zonam soluebant. Sic autem et sunt Theocriti:

ἄνδρα γὰρ Εἰλείθυαν ἐκείνητο λυσίγυνον
 Αντιγόνης θυγάτηρ βασιλευσσία ἰδὲ γενεῖται.

Hic Lysigonam Lucinam nata vocavit

Antigones, tristi partus oppressa dolore.

Nam & Horatius in secularibus carminibus multis nominibus vocatam fuisse innuit in his:

Ritè maturos aperire partus

Lenis Ilithyia tuere matres:

Sine tu Lucina probas vocari,

Sen Genitalis.

Tanta fuit Lucinae reverentia apud antiquos, ut non solum praesse parturientibus credita sit, cum inuocaretur, illisque opem ferre: verum etiam tanquam custodis, cui ortus & vita salutisque humanae initia deberentur, illius imago ante fores domorum ponebatur. quare ita hymnum scripsit Orpheus in eius laudem, quam Prothyraeam nominavit:

καὶ οὕτω μοι, ὦ πολύστερνε θεᾷ, πολυώνυμε θεῶν,

ὡς ἴσμεν ἐπαγογὲ, λεχῶν ἡδ' εἰς πρῶτον τι.

Ἐπλεῖσθαι σῶτερ' ἑσθ' ἡμῶν φιλόπαις ἀγαθήσων,

αἰκυλὸν δ' ἀπαρῶσα κίαις θυγῶν, Περὶ θυγῶν.

Audi me veneranda Dea, cui nomina multa

Pregnantium adiutrix, parientium dulce lenamen.

Sola puellarum servatrix, solaque prudens,

Auxilium velox teneris Prothyraea puellis.

Atque paulo post eandem esse & Dianā, Ilithyiam & Prothyraeam aperte demonstrat in his:

καὶ νῦν γὰρ σε καλέει Λεχὲ, Φωγὲς ἀδ' ἀπαιμα.

εἰ γὰρ τοὶ πελάτων λυσίπαιμονες εἰσιν αἰῶν.

Ἀρτεμις, Εἰλείθυα, καὶ ἡ στυγὴ Περὶ θυγῶν.

Solam animi requiem te clamant parturientes.

Sola potes diros partus placare dolores.

Diana, Ilithyia gravis, simul & Prothyraea.

Credita est autem fuisse à Parcis parturientibus praefecta, quoniam neq; cum illam mater gestaret in utero, neq; cum pareretur, vltos dolores sensit, ut in his ait Callimachus:

ἴσμε μοῖραι

γ' ἰσθῆναι τὸ πρῶτον ἐπεκλήροσαι ἀρήγῃ.

Ἔπ' ἡμερὴ τίκτουσα καὶ ἡ ἡλγος φέρουσα

μαῖτηρ, ἀλλ' ἀμνηστὴ φιλῶν ἀπεδύνατο κέλεπον.

hiscē lenare

*Vix bene me natam Parca statueret dolores,
Quod me cum pareret, vel cum gestaret in alio
Mater non unquam doluit, sine leta dolore
Deposuit quod ventris onus.*

Mos fuit apud antiquos ut Lucinam ipsam dictam coronarent, quoniam id plurimum conferre videretur ad facilitatem pariendi: quam consuetudinem possumus vel ex hoc carmine Euphorionis colligere, ubi loquitur de Lucina:

σεβασμένην δαίμονισσιν οὐρανὸν δὴ τὰ μύσσησι.

Obuia, dictamnis teneris redimita, sit illa.

Neque hominibus solum præesse parturientibus hæc Dea putabatur, sed etiam brutis, & plantis: quoniam his omnibus lunæ humor vel nascentibus vel parientibus confert, quare ita Virg. inquit de bobus:

Ætas Lucinam, iustosque pati Hymenæos,

Desinit ante decem, post quatuor incipit annos.

Effingebatur imago Lucinæ, cuiusmodi fuit illa apud Ægienses, quæ alteram manum vacuam porrigebat, altera gerebat faciem: ita enim & infantem susceptura videbatur, in lucemque educitura; & dolores, quos inflammatio totius corporis consequitur, significare. At mihi magis huic loco convenire illud Theophrasti videtur, quod scriptum est in secundo de causis plantarum, exuri maximè vires naturæ fecunditate foetuum tum in animalibus, tum etiam in plantis, quare fax Lucinæ meritò assignabatur: nam quæ minùs fecunda sunt in singulis generibus, illa magis sunt diuturna. Scripsit in hanc hymnum quemdam Lycius Delius, ut diximus, cum loqueremur de Parcibus: qui illam Eulinum, quasi lanificam appellavit: quam fati sororem esse credidit, ut est apud Pausaniā in Arcadicis. Maxima religio ne apud Eleos præcipuè colebatur Lucina, cuius ope victoriā Elei ex Arcadibus reportarūt. Nā cum Arcades Eleorū agrum hostiliter inuasissent, omniāq; incursionibus popularentur, in aciem aduersus illos prodierunt Elei. Tum fama est mulierem, quæ pueri mammā præberet, ad Eleorū duces accessisse, quæ se puerum illum peperisse diceret, hortatāque est, ut eum eius belli socium sibi asciscerent, quod ipsa ita fuisset per somnū admonita. Tum qui summæ rei præerant inter Eleos fidem mulieri præstantes, puerum

puerum nudum ante signa locandum curant: deinde cum facerent impressionem in hostes, puer is in serpētem vertitur in conspectu omnium. Eo prodigio territi Arcades in fugā vertuntur, atque Elei quo in loco sub terram ingressus est serpens, vbique victoriam sunt adepti, templum illi puero crexerunt, quem Sosipolim, siue, vrbis seruatorem, appellarūt: ibidēmq; sunt Lucianę solēnes honores decreti, quod illam puerū illū peperisse Elei & attulisse interpretati sunt. Annua sacerdos ibi eligi solita fuit, quę Lucianę sacrificaret, ad quā omnibus erat aditus. Ad Sosipolim verō nemini accedere licebat, nisi vetulę sacerdoti, quam etiam certo ritu ornatam esse oportebat: nam & capite & facie velata candido textili ad illius simulachrum accedebat. In templo Lucinę tum virgines, tum etiam nuptę remanentes hymnum in Sosipolim decantabant, atque quoduis odorum genus adolebant, cum vinum ex illis sacrificiis omnino exularet. Culta est apud Hermioneenses etiam præcipuo quodam honore Lucina, quam summa religione & hostiis, & odoribus, & donis quāmplurimis decorabant: neq; illius signum cuiquam, nisi illis mulierculis quę rem sacram facerent, conspiciere fas erat, vt ait Pausanias in Corinthiacis.

¶ Hęc illa sunt ferē omnia quę de Lucina dicta sunt ab antiquis, quę ex iis quę dicta sunt superiūs, manifesta esse censeo: nisi illud fortasse non pateat cur Iunonis aut Iouis filia esse dicatur. Explicatum fuit superiūs Lucinam esse lunam, humorēsq; ab ipsa Luna aliquando augeri, quod cum fiat per aera, quem modō Iunonem, modō Iouem appellari ostendimus; iure Lucina, siue vis illa, quę agit per aera in inferiora corpora, Iunonis filia dicta est, vocata fuit Luna Lucina, quia luceat per noctem, vel quia lucem præbeat foetibus, qui nati ante septimum lunę mensem hac solis luce perfrui minimē possunt, vel quia maturos foetus in lucem ex vtero euocet. Dicitur eadem à Græcis Ilithia, quia presto sit parturientibus. reliqua nomina, quę illi tribuuntur, sunt à contingentibus rebus à poetis ficta, & illi tributa. Nunc de Penatibus dicendum est.

De Penatibus. CAP. II.

IA M verō statim natos infantes, vbi Lucina suum munus expleuisset, Penates Dij suscipiebant, vt fuit opinio

Ænea fuerunt delati: quam rem expressit Virgilius lib. 2. vbi Hector Æneæ Penates Deos ita commendat:

Sacra subſque tibi commendat Troia Penates,

Hos capeſatorum comites, his mania quere:

Magna pererrato ſtatues quæ denique ponto.

Sic ait: & manibus vittas, Veſtæque potentem,

Æterniſmque effert adytis penetralibus ignem.

Hæc ſi quis rectè conſideret, nihil aliud eſſe Penates Deos exiſtimabit, quàm elementa ipla, penes quæ nati ſumus. Qui enim Apollinem & Neptunum Penates putarunt, nonne duo generationis principia Deorum nomine appellarunt, cum ex humore tanquam materia & calore tanquam artifice ad formam euocante omnia naſcantur? humor enim femina, calor maris vice fungitur in rebus naturæ. His moriò Veſtam comitem addiderunt, tanquam condenſandi corporis, quod gignitur, fundamentum. Quod idem ſenſiſſe videntur illi qui corporis generationem elementis concedunt, & animi vim de cælo deducunt, vt illi ſuperiores, quæ Ionem, Iunonem, Mineruam, ac Veſtam cenſuerunt. Finxerunt nonnulli adoleſcentes duos eſſe Penates, qui ſedentes pilam vtrinque tenerent: qui quidem nihil aliud eſſe putabant, quàm propriam ſingulorum fortunam atque euentus, cum penes nos naſcerentur. Hos Penates vocarunt & magnos Deos, & bonos, & potentes, quod penes illos vniuerſam humanæ vitæ moderationem ſingulorumque eſſe arbitrantur. Horum Deorum imagines quæ forent apud ciuitatum principes aut apud Reges, rerum vniuerſarum ciuitatum tutelam credebantur habere: at quæ forent apud priuatos, priuatarum domorum: quippe cum omnia ſerie quadam factorum gubernari & ſeruari crederentur: quam etiam Genium nominarunt: quare nunc dicamus de Genio,

De Genio. CAP. III.

ENIMVERO Genius Iouis & Terræ filius fuiſſe dicitur, vt aſſerit Pauſanias in Achaicis. Hic ſine femine congressu è ſemine Iouis in terram per ſomnum profulo natus eſſe dicitur, figura quidem humana, ſed ambiguo ſexu, quem poſtea Agdiſten appellarunt. Huic cum ſacra fierent ab antiquis flores complures humi ſpargebantur, vinumque

illi in pateris offerebatur, ut inquit Horatius in secundo Epistolarum:

Tellurem porco, Sylvanum lacte piabunt,

Floribus & vino Genium memorem brevis aui.

Inter arbores fuit platanus dicata Genio: atque crediderunt singulos homines, statim atque nati fuissent, dæmones duos habere, alterum malum, alterum bonum, quorum nos sub tutela essemus, quos ambos Genios vocarunt, & putarunt nobiscum esse natos. Eius formam descripsit Pausanias in prioribus Eliacis, atque ait quo tempore vnus ex Vlyssis sociis à Temessensibus captus fuit, illos iussos fuisse per assiduas patriæ calamitates vnā ē virginibus, quæ esset formosissima, vouere quotannis manibus eius socij Vlyssis. cū verò Euthymus ille, qui septuagesimam quintam olympiadem pugillatu vicerat, eò accessisset, ac postulans in templum fuisset admissus, puellæ misericordia ductus, & eius amore præterea inflammatus, quæ sese illi nuptiū concessum iri promiserat, si eius virtute liberata fuisset ac euasisset periculum: fertur sumptis armis cum Genio eius socij Vlyssis cēsi, qui tunc illi apparuit, dimicasse. at Genius denique victus non solum extra mœnia Temessensium, sed etiam extra Temessensium agrum profugisse dicitur, tandēque se in mare demersisse. dicitur is fuisse colore vehementer atro, reliqua forma magnopere formidabili, ac pelle lupina, ut aiunt, apparebat amictus.

¶ Dictus est autem Genius, ut placuit Latinis, à gignēdo, vel quia nobiscum gignatur, vel quia illi procreandorum cura diuinitus commissa putaretur. Hic creditur nobis clām nunc suadens, nunc dissuadens, vniuersam vitam nostram gubernare, esseque mentis & voluntatis nostræ propè moderator. Nam existimantur Genij dæmones rerum, quas voluerint nobis persuadere, spectra & imagines sibi tanquam in speculo imprimere, quod illis facillimum sit. In quæ spectra cū anima nostra clām respexerit, illa sibi veniunt in mentem, quæ si ratione perpendantur, tum recta sit animi deliberatio. At si quis posthabita ratione malorum spectrorum & visorum ductu feratur, ille in multos errores incurrat necesse est, si spectra fuerint præcipuè à malignis dæmonibus oblata. Ita multi fiunt supra modum libidinosi, aut crudelēs, aut auari, quæ omnia ad Genium referuntur.

Inde

Inde factum est ut ita Socraticus crediderit Euclides, & Plato de Socratis dæmone consultore mentionem fecerit sapius. Quod verò Genius dæmon fuerit, testatur Plutarchus, qui illum Bruto per noctem apparuisse scribit ita in eius vita: *ὁ δὲ συλλογίζεσθαι τι καὶ σκοπεῖν πορὲς τῶν τῶν, ἔδοξεν ἀφ' ἑαυτοῦ πινος εἰπόν-
τος. ἰδοὺ βλάψας δὲ πορὲς τῶν εἰσοδῶν, ἔφη δεινὸν καὶ ἀλλόκοτον ὄψιν ἐκ φύλας
σώματος καὶ φρενός, σιωπῇ παρεστῶτος αὐτοῦ. τοῖς μὲν δὲ ἐρίδων, τίς πο-
τ' αἰετὶν) ἀνδρῶν ἢ θεῶν, ἢ τι βελτίονος ἢ κακῆς ὡς ἡμεῖς. ἔποδον γὰρ αὐτοῦ
ἐν αὐτῷ τὸ φέσμα. Οὗτος ὁ Βρυῶν δὲ αὐτῶν κακῶς ὄψιν δὲ μετὰ φιλο-
στοῖς. καὶ ὁ Βρυῶν δὲ διαταραχθεὶς, Ὁ φόμα, εἶπεν, ἀφαιδύτω δὲ αὐτῷ, ὅς
παύσας ἔσται μὴ ἀκούσας πᾶν φωνῶν, μὴτ' ἰδὼν ὄψιν φασγόντων.*
Is igitur, cum quiddam secum ratiocinaretur, visus est sibi in-
gredientem quandam ad se perspexisse: quare oculis ad ingressam
conuersis monstruosam quandam & horrendam formam aspexit, quæ
silentio sibi postea astitit. Hanc interrogare ausus est Brutus, &
quis, inquit, hominum es, aut Deorum? aut quid tibi visetur ad nos
venisti: ad quæ submurmurans illa forma, Tuus sum, inquit, ὁ Bru-
te, malus Genius, me videbis postea in Philippis. Tum Brutus mi-
nime exterritus, videbo, respondit. Cum verò is dæmon euauisset,
pueros ad se intrò vocauit Brutus, qui nullam neque vocem se audi-
uisse, neque quidquam vidisse responderunt. Alij igitur credide-
runt elementorum symmetriam, quæ corpora humana ac
viuentia omnia conseruaret, Genij nomine fuisse vocatam.
Alij occultam vim planetarum, qua ad singulas res geren-
das impellimur. Nam dæmones illi primùm Geruli, deinde
Genij vocati sunt. Neque verò homines solùm Genios ha-
bere credebantur, sed etiam plantæ, & ædificia, & loca, ut in
his ait Virgilius libro septimo:

*Sic deinde effatus, frondenti tempora ramo
Implicat: & Geniumque loci, primâ, neque Deorum
Tellurem, Nymphâsque, & adhuc ignota precatur
Flumina.*

Sed quoniam symmetria elementorum mores pro sua bo-
nitate in nobis imprimit, quod etiam putatur vis siderum
efficere, illud inuito Genio facimus, quod ab alia externa
necessitate, & non sponte facimus. Defraudamûsque Geniû,
vel illi indulgemus, cum iucunda voluntati nostræ subtra-
himus, vel concedimus. Dixerunt Genio frontem præcipuè
esse dicatam, quoniam illa pars plerunque indicio est an in-
uiti, vel sponte quid faciamus: & an læti simus, vel tristes. Ac
de Genio satis, nunc dicamus de Laribus.

De Laribus. CAP. IIII.

AT Laribus diuersa à Penatibus & à Geniis origo fuisse traditur: nam fama est è furtiuo Mercurij Laræque Almonis filia concubitu Lares geminos fuisse genitos. quia eum Lara Iouis adulteria Iunoni indicasset, Iupiter iratus illi linguam præcidit, & ad infernam paludem relegauit; quã eum Iouis mandato eò deduceret Mercurius, in itinere compressit, ex qua nati creduntur ij dæmones, qui Lares sunt vocati. Id significauit Ouid. lib. 2. Fastorum in his:

Iupiter intumuit: quæque est non vsa modeste,

Eripit huic linguam, Mercuriumque vocat.

Duc hanc ad manes, (locus ille silentibus aptus)

Nympha, sed inferna Nympha paludis, erit.

Iussa Iouis sunt, accepit lucus euntes.

Dicitur illa duci tum placuisse Deo.

Vim parat hic, vultu pro verbis illa precatur,

Et frustra muto nititur ore loqui.

Fisque grauis, geminisque pavit, qui compita seruant,

Et vigilanti nostra semper in æde Lares.

Hanc Larã, siue vt alij dixerunt, Larundã, nonnulli Maniam etiam appellarunt: cui vna cum Laribus compitalia ex oraculi responso sacra fiebant: atque pueri apud Romanos pro familiarum salute immolabantur. Nam credita est Mania, siqua pericula familiis imminerent, ea depellere oúm fuisset expiata. sequentibus postea temporibus apud eosdem Romanos alliorum papauerúmque capitibus pro pueris immutato ritu sacrificatum fuit. Credebantur ab antiquis hi dæmones curam habere compitorum & ciuitatum, vt patuit è superioribus carminibus Ouid. Erant his dæmonibus canes præterea, veluti etiam Dianæ, dicati, quia communes familiarum custodes putabantur: quibus etiam focus erat consecratus, existimabanturque tanquam penates domorũ curam habere, quos etiam esse penates quidam crediderunt. quare effectum vt Laris nomine focum & vniuersam domum vocauerint. Alij agrorum custodes esse Lares censuerunt, vt ait Tibullus in 1. lib. Elegiarum:

Vos quoque felicia quondam, nunc pauperis agri

Custodes, fertis munera vestra Lares.

Et quoniam penates esse Lares putabantur, quæcunque de Penatibus dicta sunt, Laribus etiam conuenire sunt putanda.

Erar.

Erat præterea consuetudo, ut Laribus vinum & thuris odor offerretur, exornarenturque variis florum coronis: quibus Diis etiam aliquando offerebantur soluti flores & primum frugum. Nunc autem de Pallade verba faciamus.

De Pallade. CAP. V.

EXISTIMO sanè nos rem minimè absurdam esse facturos, si post eorum Deorum explicationem, qui natos infantes excipere putabantur, Deos illos exposuerimus, qui pueros erudiendos iis artibus excipiebant, ad quas Genus ipsæ credebatur impellere: illis interim fabulosis ac ridiculis Diis Deabusque prætermisiss, qui variis temporibus à vanis superstitionibus fuerunt introducti, ut Edulia, Potica, Cuba siue Cunina, & reliquis Diis huiusmodi auctoritatis. Et quoniam Pallas sapientiæ præfecta putabatur, quæ rebus omnibus magis humanæ vitæ est necessaria, eaque non inutilis Dea formandis credita est adolescentum ingeniis, de hac primum verba faciamus. Scriptum reliquit Pausanias in Atticis Mineruam Neptuni & Tritonidis Africæ paludis filiam fuisse, quæ Gygis temporibus floruit, de qua sic Herodotus in Melpomene: *ἡ δὲ Ἀθηνῶν πατὴρ Ποσειδῶνος ἐστὶν Τριτωνίς, ἣν Τριτωνίδος λέγουσι.* Mineruam inquit Neptuni fuisse filiam & Tritonidis paludis. cui fabulæ faciunt fidem quòd per eius natalem diem virgines certare inter se ludicris solabantur apud eam paludem natalem Mineruæ celebrantes. est enim eadem & Pallas. Fuerunt tamen qui è Iouis cerebro armatam Mineruam natam fuisse memoriæ prodiderint, ut scripsit Apollonius libro 4. Argonaut. in his:

ἠρδ' αὖτε Λιβύης παρθένου, ἀπὸ τοῦ Ἀθηνῶν.

ἦμος δ' ἐν πατρὶς κρηλὶς διπρὶ παρθένου,

αἰετοῦσιν Τριτωνὸς ἐπ' ὕδασι χυτλοῦσάντο.

Egregia Libyæ Heroine, Pallada quondam,

Cum patris è capite exiit clarissima, parvam

Lauerunt Tritonis aqua, sordēsque puellæ.

Atqui primus omnium Stesichorus Mineruam è Iouis capite natam fuisse dixit: quem secutus est Apollonius: & acerrimus derisor humanæ dementiæ Lucianus in dialogis Deorum Ionem parturientem introducit, & Vulcanum cum acutissima & præualida securi, ut sibi caput diuidat, quod erat sibi pro castris: nam ex illo in duas partes diuiso arma-

tam virginem erupisse inquit: neque Ioni, ut cæteris partu-
 rientibus, Lucina, aut obstetricum muliercularum turba a-
 stabat, cum nata sit Minerva sine matre: qua de causa illi
 fuit septenarius numerus consecratus à Pythagoricis. Illud
 autem idcirco contigisse memorat, quia Iupiter, cum Inno-
 nem sterilem esse videret, graviterque ferret orbitatem, ce-
 rebrum sibi percussit, ut aliquem filium procrearet unde na-
 ta est Pallas. At Homerus libro 4. Iliadis, non à Tritonide pa-
 lude, sed ab oppido Bœotiarum Alalcomenio Alalcomeniam
 nominavit, quod apud se natam fuisse Minervam dicerent
 Alalcomenij, ut ait Strabo libro nono, qui postea libro de-
 cimoquarto scriptum reliquit in insula Rhodiorum aurum
 pluisse cum Minerva ex capite Iouis nata est. Apollodorus in-
 quit libro primo Bibliothecæ Persen, & Astræum, & Palla-
 dem fuisse Crij & Eurybiæ filios. Qui tamen videtur lib. 3.
 diuersas Minervam & Palladem credidisse, cum ita scribat:
*ἡ δὲ Πηνελόπεια τῆς Ἀλκυονίδος Τηλέμαχος, ὃς θυγάτηρ τοῦ
 Πάριος ἀμφοτέρωθεν δὲ δούσας τὰς πόλιν, εἰς φιλονικίαν ποτὲ πρὸς ἑ-
 αὐτὴν. Φama est natam Minervam apud Tritonem educatam fuisse,
 cui filia erat Pallas: atque ambas cum res bellicas exercerent, in
 contentionem venisse. Verum cum Pallas Minervam esset vul-
 neratura, Iovem veritum illi agidem obieciisse. Tum territa
 Pallas respexit ad agidem, quo tempore à Minerva vulne-
 rata obiit: quod agide ferens Minerva eius effigiem effinxit,
 thoracique ac pectori suo egidem, quam timuerat, iniunxit:
 quod Palladium postea sequentibus temporibus fuit ad
 Troianos delatum. Nam, ut ait Apollodorus, Pallas Trito-
 nis filia fuit, at Minerva alumna. Alij dicunt, inter quos A-
 thenodorus fuit Byzantius, Thetidem in varias formas ver-
 sam, denique compressam à Ioue fuisse: quæ cum esset gra-
 uida, audiens Iupiter fore ut ex ea nasceretur, qui cœli im-
 perio potiretur, illam absorbat: quare ipse gravidus factus
 apud amnem Tritonem peperit. At verò ridiculum videtur,
 quod modò è Ioue, modò è Tritonide palude, modò è Cra-
 nao, ut sensit Zezes, nata sit. Verum illud accidit, quia plu-
 res fuerunt Minervæ, de quibus ita Cicero in tertio de Na-
 tura Deorum: Minerva prima, quam Apollinis matrem su-
 præ diximus: Secunda orta Nilo, quam Ægyptij Saisæ co-
 lunt: Tertia illa, quam Ioue generatam supra diximus: Quar-
 ta, Ioue nata & Coryphe Oceani filia, quam Arcades Coriā
 nomi-*

nominant, & quadrigarum inuentricem ferunt: Quinta Palantis, quæ patrem dicitur interemisse, virginitatem suam violare conantem, cui pennarum talaria affingunt. Atqui harum Mineruarum omnium facinora ad vnam Iouis filiam tertiam referuntur, sicuti de Ioue & reliquis Diis dictum fuit. Ferunt natam Mineruam à Dædale nutrice educatam fuisse, muliere sanè ingeniosa, & ad omnia præclara opera prompta, quæ illam in teneris annis omnibus ingenuis erudit, ut scriptum reliquit Posidonius in libro de Diis & Heroibus. Callimachus in hymno in lauacra Palladis, non solum eandem Palladem & Mineruam esse cõsuevit, verum etiam ostendit quidquid Mineruæ collibuerit, idem Iouis nutu comprobari, in his:

οὐκ εὐχόμενα κατένευσεν. τὸ δ' ἔπειτα δὴ καὶ Ὀπινεύσῃ
Πάλλας, ὅττι μὲν Ζεὺς τὸ γὰρ θυγατέριον
δῶκεν Ἀθηνᾶς, περὶ γὰρ πάντα φέρεται.

Annuat his dictis Pallas, quodque annuit illa

Perficitur. Natæ Iupiter hoc tribuit

Ipse Mineruæ uni, quæ sunt patris omnia ferre.

Sic etiam Herodotus in Melpomene cum Mineruam Neptuni & Tritonidis paludis filiam nominasset, eandem Iouis filiam ascitiuā rursus vocauit, ut est in his: καὶ μὲν μετὰ τὸν πτόλιν, ὁδὸν αὐτῶν τοῦ Διὸς τὸν δὲ Δία εἰ αὐτῶν μὲν πατρὸς αὐτῆς θυγατέρος. Atque illam quadam de causa successisse patri, seque ipsam Ioui tradidisse, Iouemque suam ipsius ascuisse filiam. quare ita inquit Homerus:

Διὸς θυγατέρα καλεῖται Τριτωνίδα.

Iouis filia gloriosa Tritonia.

Neque Homerus, aut reliqui poætæ illam Tritoniā appellarunt, quia sit è palude genita; quod quidem foret ridiculū: sed quia vel à Tritone educata sit, vel quia apud amnem eius nominis sit nata, cum ibi primum apparuerit, ubi circa Tritonidis oram gentes Machlyes & Aules habitasse dicebantur: quorum virgines in turmas diuisæ, se inuicem per Mineruæ solennia fustibus & lapidibus cædebant. Harum siqua acceptis vulneribus obisset, illam dicebant non fuisse virginem: quæ verò constantissima omnium fuisset, pluræque ac maiora vulnera pertulisset, illa cum Græco armorum apparatu, cistæque Corinthia in curru circa paludem cum magno suarum virginum applausu & lætitia circumferebatur, domumque quàm lætissima deducebatur, ut scripsit

Herodotus in Melpomene. Alij Itonij potius filiam fuisse crediderunt, & in Deorum numerum relatum, quia bellicosissima extiterit, ut in his ait Ifacius: ὅθεν αὐτῷ ἰδεοποίησαν Ἑλ-
 λωτις, καὶ ἀπὸ τοῦ πολέμου κατέπλω Ἀθηνᾶν, ἵππων δὲ ὑπαρχούσαν
 θυγατέρα. Unde ipsam in Deorum numerum Græci retulerunt, tan-
 quam bellicosissimam Minervam, quæ fuit Itonij filia. Fuerunt
 qui Pallantis filiam fuisse dixerint, ut dictum fuit, atque Min-
 ervam primum fuisse vocatam; deinde Palladem, quia Pal-
 lantem patrem suum alatum sibi vim inferre, ac virginita-
 tem rapere conantem obtruncavit: cuius pellem in ægidem
 composuerit, alasque sibi talaribus adiunxerit, ut ait in his
 idem Ifacius: ἢ Πάλλαντα τὸν ἰδὼν πατέρα πτερόν τι ἀρχόντα, καὶ
 βιάζοντα ταύτην, ὡς θέλοντα συγχύσειν, ἢ τὴν παρδενίῳ τιμῶσα, τὸν
 ἀδελφόν, καὶ τὴν δέριμα αὐτοῦ ὡς ἀγίδα περιεβάλειν, καὶ τὰ πτερά τοῦ τοῦ τοῖς
 ποσὶ ταύτης περισημῶσεν. Vel Pallantem patrem suum alatum, i-
 psamque violentam ut volentem cum illa concumbere, quæ virgini-
 tatem plurimi faciens ipsum cecidit, eiusque pellem ut ægidem ge-
 stabat, atque alas suis pedibus accommodavit, quare illam Græci
 in Deorum numerum retulerunt, cum tam præclarum suæ
 constantiæ ac temperantiæ argumentum edidisset, & Ioda-
 mam præterea ipsam impedire conatam interemisset. qua-
 re de illa ita scriptum fuit à Simonide Ceo in secundo Ge-
 nealogiarum:

ὕψιλον ὄρεον

Πηλιάδες κορυφαῖον ἑδάμβον εἰσέρχασαι
 ἔργον Ἀθηνᾶς Ἰωνίδος, ἥ δὲ καὶ αὐτοῖς
 ἔργας χεῖρας ὀτρύνειν αὐτὰς ἐπεμύσ.

Peliades timuere videntes montibus alsis

Palladis Itonidos factum, vel protinus ipsos

Spumosa heroes ferientes æquora remis.

Alij Palladem nominatam fuisse maluerunt, quia cum ad-
 versus Gigantes pro Ioue pugnasset, ut ait Callim. in lauacra
 Palladis,

ἐδὲ ἔκαθ' ἡλύθρου πτερεῶν ἀγυῖα πάντα φέροντα
 πύργῳ, τῷ δὲ δίκον λυθρὸν ἀπὸ Γηρυείων:

Non armis quando permulta cade cruentis

Venit ab iniustis horrida terrigenis:

Pallantem Gigantem iaculo interfecerit, ut ait idem Ifacius.
 Alij vocatam fuisse Palladem putarunt, à iaculis mittendis,
 cum bellicosa sit Dea: alij, quia cor palpitans Dionysi ad Io-
 vem detulerit. Nam Dionysius Iouis, & Proserpinæ filius
 frustra

frustatim à Titanibus fuit discerptus, cuius cor attulit ad Iouem Minerva, vt traditum est in fabulis. Huic Deæ cùm armata dicatur è capite Iouis exiliisse, mox arma & currum tribuerunt, vt testatur Horatius in primo carminum:

Iam galeam Pallas & egida,

Currisque & rabiem parat.

Et in his carminibus Stesichorus:

Παλλάδα πρὸς πολὺν κλέω πολυμάδῃον, ἀγνὰ,

πᾶσι διὸς μεγάλης δῆμονοπλον.

Pallada bellorum studiis cantamus amicam,

E Ioue progenitam magno, quæ destruit urbes.

Callimachus iam tum illi currum fuisse cùm pugnavit aduersus Gigantes, ait, & equos multo sanguine, multaque cede conspersos: quia pugnabant antiqui è falcatis curribus. Hi igitur equi fuerunt à Pallade è bello redeunte in vndis Oceani loti, vt est in his:

*ἀλλὰ πολὺ πρὸς ἄντρον ὕδ' ἄρματός αἰχέτας ἱππων
λυοσούζα παρὰς ἑλκυστὸν ὀκέαια.*

Sed prius illa ingis fumantia soluit equorum

Colla, lauans alii fluctibus Oceani.

Mirificum fuisse huiusce Deæ clypeum, miroque artificio exstructum inquit, cuius formam ita describit Virgilius libro octauo:

Ægidæque horrificam, turbatæ Palladis arma,

Certatim squamis serpentum: aurorque polibant.

Connexosque angues, ipsamque in pectore Diuæ

Gorgona defecio vertentem lumina collo.

Nam vbi illud scutum concuteret, mirificum terrorem illis incutiebat, aut contra quos in bellum prodibat. Dictus est is clypeus ideo Ægis, quod ita vocaretur antè scutum Iouis, quia è pelle capræ factum fuerat: nam postea obtinuit consuetudo vt omnium Deorum scuta ægides vocarentur, quippe cùm Herculis scutum ægidem etiam vocauerit Hesiodus in descriptione ipsius scuti. Fuerunt qui dixerint Palladem fuisse belli inuentricem, quod testatur Cicero in tertio de natura Deorum hoc pacto: Liberum alterum patre Cælo, qui genuisse Mineruam dicitur, quam principem & inuentricem belli ferunt, quam etiam Virgilius lib. ii. præfidentem belli nominauit:

Armipotens, belli præses Tritonia virgo:

Nā & Arion Methymnæus omnibus mortalibus prior Or-
thria carmina in Palladem composuit & cantauit, quorum
is erat rhythmus, ut eo animi hominum mirum in modum
ad bellum inflammarentur, quibus postea modulis vsi sunt
in castris Methymnæi. Hæc Dea semper virgo fuisse credi-
tur, ut Diana, & Vesta, quas omnes Homerus in hymno in
Venerem commemorauit. Ac ita de Mineruæ officio, virgi-
nitate & inuentis:

περιστὰς δ' ἔδωκεναι πεπρωτὴν φρένας, ὅτ' ἀπατήσαι,
καὶ ῥ' αὖτ' ἀγχιόχοιο Διὶς γλαυκῶπις. Ἀΐτω.
ἔ γάρ οἱ εὐχόμεν' ἔργα πολυχρύσου Ἀφροδίτης,
ἀλλ' ἄρα οἱ πόλεμοί τε ἄδεν, καὶ ἔργον Ἀρεῆος,
ὕμνησ' τε, μάχης τε, καὶ ἐγλαὰ ἔργ' ἀλεγεινέων.
ῥ' ὅτ' ἰπποκλῆος ἀνδρῶς ὅππ' ἰδοῖσις ἐδίδαξας
πομπῇ σάπναι καὶ ἄρματα ποικίλα χαλκῷ.
ἦ δὲ τε παρθενικῆς ἀπαλόχρεας ἐν μαγείῃσιν
ἐγλαὰ ἔργ' ἐδίδαξεν, ὅτ' ἰδοῖσις ἐκαστῇ.

Sed tribus haud potuit suadere, aut fallere mentes,

E Ioue prognata, cui lumina glauca, Minerva.

Aurea non illi Veneris sunt munera cordi:

Prelia sed placuere, feri sed munera Martis,

Sed caedes, sed bella, sed & certamina, pugna.

Prima viros docuit currus, orbésque rotarum

Supposuisse, ligant quas partes robora ferri.

Virginibusque eadem monstrauit prima domi quæ

Munera conueniant, animisq; impressa notauit.

Hæc prima ædificandi viam inuenisse dicitur, ut testatur
Lucianus in Hermotimo: φασὶ γὰρ ὁ μῦθος εἶσθαι Ἀΐτω καὶ Πο-
σειδῶνα καὶ Ἡφαιστον εὐτεχνίας πέρι καὶ τὸν υἱὸν Ποσειδῶτος εἶναι ἀνα-
πλάσσειν, πῶς Ἀΐτω καὶ δὲ οἷον ἐπ' ἡμεῖς. Inquit enim fabula Palla-
dem Neptunum ac Vulcanum de artificio contendisse: atque Ne-
ptunum taurum fabricasse, Palladem excogitasse domum. Eiusdē
inuentum est colus, ut ait Theocritus Ægloga trigesima-
quarta, & Virgilius libro septimo:

Non illa colo, calathisve Minervæ

Femineas assueta manus.

Hæc eadem tibiærum vsu & musicam excogitauit: hæc
acu pingere, telam texere, omne lanificium, leges, clas-
sicæque adinuenit. quorum inuentorum mentionem fe-
cit Ouidius libro sexto Mutationum, & ita libro tertio Fa-
storum:

Pallæ

*Pallade placata lanam mollire puellæ
 Discant, & plenas exonerare colos.
 Illa etiam flantes radio percussere telas
 Erudit, & rarum pectine densat opus.
 Hanc cole qui maculas læsis de vestibus aufert.
 Hanc cole velleribus quisquis ahena paras.
 Nec quisquam iniuria faciet bene vincula plantæ
 Pallade: sic Tychio doctior ille licet.*

Cultum præterea & plantationem oleæ inuenit, & fructus expressionem, cum plâta quidem antè nasceretur, sed ignota inter cæteras arbores. nam vt testatur Herodorus in Terpsichore, quibusdam temporibus apud neminem, nisi apud Athenienses, oliua inueniebatur. Atque cum Epidaurij ex oraculo Apollinis Delphici statuas erigere Damiæ & Auxisiæ iuberentur, percunctati sunt æreas ne an lapideas erigerent. Cum respondisset Pythia ex oliua domestica, ad Athenienses confugerunt. ἰστέον ἐν οἱ Ἐπίδωρον Ἀθηνῶν ἐν αὐτῷ τοῖς ποσὶ τοῦ τμήματος, ἰστέον τὰς διὰ χεῖρας τοῦ αἰῶνος ἐξ. ἀρχαῖς δὲ αἱ ἱστορίαι ἀπὸ τοῦ γένους ἰστέον τὸν χρόνον. Ἀθηνῶν. Rogarunt igitur Athenienses Epidaurij, vt sibi oliuam cadere permetterēt, cum maximè sacras illas arbitrarentur. Ferunt enim quòd per id tempus nullibi, nisi apud Athenienses, erant oliuæ. quare etiam annua sacrificia mittere Athenas pro cæsis oliuis Epidaurij pepigerunt. Cum verò oliuæ fructus ad omnes artes sit accommodatus, oleum scilicet, omnes denique artes Minerva inuenisse creditur. Nam profectò nulla est ferè ars, quæ non olei beneficio vtatur, aut aliqua ex parte adiuvetur; sicuti etiam ignis munere. quare non iniuria sensit Æschylus, vt antiquorum scriptorum plerique, Prometheus omnes artes excogitasse, quòd ignem de cælo ad mortales detulit, vt suo loco apertius à nobis & opportuniùs explicabitur, cum pertractabimus illa quæ fabulosè dicta sunt à maioribus de ipso Prometheus. Fama est adeò virginitatis fuisse studiosam Minervam, vt cum fortè se lauans in fonte Heliconidis Hippocrenes conspecta fuisset à Tiresia, illum cæcum fecerit, quoniam periniquum sibi videbatur, quòd mortalis aliquis gloria posset se nudam lauantiq; Minervam vidisse. veruntamen Chariclo Tiresiæ mater ab eadem postea impetravit, vt pro lumine corporis, mentis splendorem & artem diuinandi ab ipsa Minerva Tiresias obtineret, vt patet ex

hymno Callimachi in lauacra Palladis. Quare illud non satis consideratè dictum est à poetis, quòd Paris nudam Palladem cum reliquis deabus iudicari. Nec defuerunt qui illam propè violatam fuisse inquam à Vulcano, cùm ad illum accessit petens, vt sibi arma fabricaret, vt scribit Apollodorus libro tertio. Nam Vulcanum absente Venere constuprandæ Mineruæ cupido incescit: quæ cùm reluètaretur, neque virũ villo modo pati vellet, fertur Vulcanus se men in eius femur denique effudisse, quod ab ea lana detersum & in terram deiectum fuit, è quo natus est Erichthonius, qui & contentionis & terræ nomen continet, qui Pandras Cæcropis filius in cista seruandus traditus fuit: quæ postea in furem acta, quia contra Deæ mandarum cistam aperuissent, se ex arce summa præcipitarunt: vel, vt aliis magis placuit, à serpente in cista cum Erichthonio latente fuerunt interemptæ. Neque prætermittenda esse illa sanè hoc loco censuerim, quæ mirifica de vi Palladij ab antiquis scriptoribus memorie prodita fuerunt: appellata sunt Palladia, vt dicere solebat Pherecydes, omnes imagines, quæ manibus non essent factæ, & omnes quæ forent è cælo in terram deiectæ, cuiusmodi fuisse dicitur illud Mineruæ celeberrimum Palladiũ. Id enim fuisse trium cubitorum fertur, & è cælo in Pessinũtem Phrygiæ ciuitatem, quæ ab eo casu nomen obtinuit, vt Dio putauit & Diodorus, delapsum. Quanquam non defuerunt historici qui ab alio casu circa Ganymedem raptum, eum multi ibi in bello cecidissent, quo tempore Ilus frater Ganymedis aduersus Tantalum, quem rapuisse Ganymedem putabat, dimicaret, ita vocatum fuisse crediderint. Ioannes Antiocheus Palladium illud non quidem de cælo cecidisse scribit, sed ab Asio quodam philosopho, ad cuius gratiam vocata sit Asia mundi pars, ac mathematico per optimum horoscopus fabrefactum: ita vt illa ciuitas esset inexpugnabilis, in qua illud Palladium inuiolatum seruaretur: quod etiam largitus est Troianis. At Apollodorus scriptum reliquit libro tertio, quòd vbi Ilus Ilium condidit discolorum bouem secutus, Deos precatus est, vt aliquod sibi signum appareret, atque tunc decidit Palladium trium cubitorum, quod sponte ambulare videbatur, dextra hastam tenens, ac sinistra manu colum & fufum. Huic Illo postea responsum fuit ab oraculo tamdiu ciuitatem Troiæ incolumen futurã, quamdiu

quamdiu inuiolatum illud Palladium in vrbe seruetur.
 Quidam addiderunt difficultatibus capiendæ Troiæ sagittas
 Herculis, quæ dono datæ fuerant Philoctetæ, cui moriens
 Hercules in OËta monte inter Thessaliam & Macedoniam
 mandauit ne cui corporis sui reliquias indicaret, atque illud
 factum iuramento affirmari voluit, cum donauit illi sagittas.
 Sed cum postmodò Delphicum oraculum Græcos monuisset
 Troiam sine sagittis Herculis capi non posse, aut sine
 reliquiis corporis, inuentus est Philoctetes, & de Hercule inter-
 rogatus negauit se quidquam scire. Sed cum maximè
 cogeretur, ne iusiurandum violaret, tacuit quidem, sed pede
 locum ostendit. Fuerunt tamen nonnulli, qui non semper
 virginem fuisse Mineruam crediderint, quippe cum Paulanias
 in Atticis Hygiam Mineruæ & Æsculapij filiam fuisse scribat.
 Atque Minerva ipsa Hygia siue salubris cognomen-
 to fuit appellata. Sic & Laphria & Mamerfa apud Athenien-
 ses, vt meminit Lycophron in his :

οὐδὲ Λαφρία
 οἷος Μαρίας ἰδὲ Λαφρία
 atque Laphria

Domus Mamerfa exusta flammis horridis.

Vocata est fortasse Laphria, quoniam spolia quæ de capti-
 uis hostibus reportantur, Laphyra dicuntur. & rursus Pyletis,
 quoniam pingebatur ab antiquis in portis ciuitatum, quam
 etiam in priuatarum domorum foribus collocabant, tan-
 quam Martem in suburbanis. Hanc nominauit Budiam &
 Æthyiam Lycophron, quia arantes & nauigantes protegere
 & seruare putabatur. Dicta est & Iconia à ciuitate Bero-
 tiæ, vt ait Apollonij enarrator. Fuit eadem Isinenia & Ae-
 cæa apud Thebanos, vel vt putarunt alij Alalcomenia, &
 Cadmea culta est, & Tritonia, & Telchinia, & Polias, & Ma-
 chinatrix, Pronœa, Zosteria, Panadæis, Halæa, Ergana, Cy-
 donia, Coria, Hippoletis, Pania, Tithrone, Sospita, Ergate,
 Ophthalmis, Alea, Axiopœna, Narcæa, Cissæa, Promachor-
 ma, Saitis, Poliuchos, Chalciceos, Equestris, Apaturia, Cy-
 parissia, Frænatrix, Ambulia, Hospitalis, Perspicax, Pæonia,
 Scirias, Sunias, atque multa denique fuerunt illi variis de
 causis iniuncta cognomina. Celebrabantur Lampadopho-
 ria in huius honorem Deæ, vt alibi dicemus, cui taurus can-
 didus aliquando, aut indomita iuuentia immolari consue-

uir ab antiquis, vt testatur Ouidius libro quarto *Metamorphoseon*:

*Diis tribus ille focus totidem de cespite ponit,
 Laeuum Mercurio, dextrum tibi bellica virgo,
 Ara Iouis media est: mactatur vacca Minervae,
 Alipedi vitulus, taurus tibi summe Deorum.*

Atque tot de iis quæ fabulosè dicta fuerunt de Minerva, dicta sufficiant.

¶ Nunc reliquum est, vt quid per hæc fabulosa significare voluerint antiqui, perquiramus. Quid aliud significat Palladem fuisse Neptuni & Tritonidis paludis filiam, quàm sapientiam ex illis perturbationibus nasci, quas homines in vita & in mari præcipuè experiuntur? aut quis nesciat vitam nostram multis calamitatibus assiduè, quasi Neptuni tempestatibus exagitari? nam qui maris est ignarus, vt ego quidem censeo, malorum est ignarus. Ex importunis igitur vitæ perturbationibus, & è cœno tenebrarum mentis & incertiæ nascitur sapientia: quæ quoniam res est diuina & Dei munus, dicitur à nonnullis meritò Minerva è Iouis capite fuisse nata, quando memoriæ & sapientiæ fedes est caput, in quo diuinum est & incredibile Dei & naturæ opificiū. Dicta est rursus Iouis filia, quia sapientia & peritia nascitur re-gibus ex assidua exercitatione ac varietate negotiorum. Nata est armata, quòd nunquam inermis est animus sapientis ad euentus fortunæ, vel consilio, vel patientia superandos. Hanc Deam populatricem ciuitatum appellarunt, quia plurimum possit sapientia & consilium in rebus bellicis ad euertendam confcleratorum improbitatem, cum graue sit sapientem hominem hostem habere. nam & Homerus non Aiace[m] aut Achillem populosos vrbiū appellauit ob ferocitatem, sed Vlysem ob sapientiam. Hæc nata esse dicitur sine matre, quia perrara est in fœminis sapientia. Nec me latet sanè illam dictam fuisse ab Ægyptiis sibi perpetuam virginitatem indixisse, quia præstiterit temperantiam, quæ cū esset ingeniosa, multas artes inuenit, & in primis studiosa fuit rei bellicæ, cum robore & fortitudine præstaret. confecit & alias res memorabiles, & Ægida feram vocatā monstrum propè inexpugnabile obtruncavit. illud cū è terra genitum esset, immensam flammam ex ore proflabat, primumque apparuit in Phrygia, quam combussit, vnde Phrygia diu-

gia diutissimè vocata fuit vsta. Inde accessit ad loca monti Tauro proxima, omnesque sylvas ad Indiam vsque in cineres conuertit: atque cum ad mare descendisset apud Phoenicas, concremauit sylvas ad montem Libanum, per Ægyptumque in Libyam penetravit, ac demum in nemora Ceraunia: qua regione concremata, hominibusque vel extinctis vel fugatis è patria ob merum, Palladem inquit prudentia & robore præstantem monstrum interemisse, cuiusque pellem suo pectori gestamen adaptasse, partim ad propulsanda pericula, partim etiam vt gloriosum monumentum rerum gestarum. At terra mater monstri dicitur irata peperisse Gigantes Diis aduersarios, quos Iupiter adiuantibus Pallade & Dionysò vnà cum Diis aliis debellauit. Vocata fuit Tritonia, vt sensit Callisthenes, quia tertio die Lunæ nata fuerit, cuiusce rei facit argumentum, quia apud Athenienses is dies cōsecratus est Palladi. Ab hoc magnopere dissentiunt qui Triton caput dici apud gentes Ponticas existimarunt, cum craniū in tres partes findatur. alij Lunam ita dici crediderunt, quia tertio die à coniunctione apparere solet: quamuis eodem die aliquando nonnullis causis cumulatis & ventus & noua prodeat. Nec defuerunt qui animam esse arbitrarentur, quæ sic vocetur, cuius tres sunt vires, ratiocinandi, cupiendique, & quæ ira concitetur. Alij æra esse maluerunt, qui tribus temporibus maximè immutatur & generatur, verè, æstate, hyeme: cum annus fuerit in hæc tria tempora diuisus. Hanc matrem & fœminam esse inquit Orpheus in hymnis. *Ἄρτεως ὡς, καὶ Στρυγὶς, fœmina masque eadem es.* quoniam sapientis est & cedere tempori, & vti opportunitatibus. Præclare sanè fictum est ab antiquis Iouem suas vires vni Minervæ impertinisse, quia Deo maximè amat sapientē virū, neque vlla esse potest sapiētia quæ à Deo dissideat. quæ eadē causa est, cur fuerit à Ioue pro filia ascita. Ægyptij hæc Iouis fuisse filiā & semper virginē tradiderūt, cū aer sit natura incorruptibilis, supremūq; locum habeat, vnde è capite Iouis nata dicitur: at Tritonidem, quia ter mutat naturam, quotannis, æstate, vere, hyeme. Demonstrauit hæc præterea in bello Giganteo omnem vim humanam quæ aduersus Deum insurgeret, omnem temeritatem, omnemque arrogantiam esse vanam, cum nonnullos ex iis

nullo propè negorio trucidari. Sed quoniam in bellis gerendis præcipue necessaria est sapientia, hæc bellis præfecta est, cui scutum perlucidum, & multis anguibus circumtectum tribuitur. Atenim quæ natura est anguium? ut acutissime cernant, unde etiam nomen à Græcis obtinuerunt. Nam nisi vigilantia & prudentia rebus vel lōge prospiciendis Imperatorem castrorum decorauerit, quis non videat sapius hostium insidias aut impetus repentinos à castris arceri non posse? quibus omnibus periculis castrorum & ciuitarum prospicit rerum omnium moderatrix & Deo amica sapientia. Eius scutū quod præ se ferret, clarissimum & crystallinum effingitur: quoniam sapientis veritatem & omnem vitæ rationem omnibus conspicuā esse, est maximum aduersus fortunę iniurias propugnaculum, & in aduersis rebus consolatio. Huic Deæ nocturnā sacram aem esse voluerunt, quia ubique videat sapientia, & illa etiam diiudicat, quæ ceteris obscura videatur: cui gratus est draco eadem de causā, at cornicem ob garrulitatē, auersatur. Datur illi crista & galea: quia nō solis virib. vti conueniat, sed etiam vrbānitate & imōderatione quādā in rebus omnibus cum ornamento. Cuspis verō tribuitur propter necessarium acūmē ingenij: nā qui crasso ingenio est ab ipsa natura præditus, neque munus Dei clarissimum acceperit iudiciū, hunc vel decē Mineræ expoliare nunquā poterunt. Infidebat cassidi huiusce Deę gallus gallinæceus, ut ait Pausanias in prioribus Eliacis, quia pugnax sit id animal, vel potius, ut ego arbitror, quia præscia sit futurorum temporū illa avis & vigilantissima. Hæc amica Musarū & semper virgo exultimata est, quoniam volutates omnes grauissimæ sunt sapientię aduersarię, ac Venus præcipue, quæ memoriā bonitatemque ingenij maxime debilitat. Neque aduersus hanc insurgere quisquam audet, cum faciem horrendam Gorgonis gestaret in pectore, quæ viperas habebat pro capillis, quoniam maxime formidabilis est sceleratis hominibus vir sapiens, & vigilas, & moderatus, & in rebus agēdis prouidus. Hæc vnā ex omnibus Diis proximum Ioui locum tenere putarunt poetę: quare ita scribit Horatius:

Proximos illi tamē occupauit

Pallas honores.

Est enim

Est enim vir sapiens Deo similis tum ob rerum humanarum contemptum, quas longo interuallo sub se relinquit, tum etiam ob potentiam, & in negotiis transigendis felicitatem. Tanta est enim ipsius sapientiæ præstantius & splendor, ut Pallas artes prope vniuersas excogitasse dicatur. Hæc oleam inuenisse etiam dicitur, quoniam, disciplinæ & præstantes omnes artifices oleo & lucubrationibus egeant. Tiresiam idcirco cæcū fecisse dicitur, quod ipsam nudam vidisset, quia qui dulcissimum sapientiæ fructum gustauerit, aut lumen eius perceperit, ad res cæteras cæcus lubens efficitur: vel, ut alij maluerunt, quia cum diuinā sapientiam inspicimus, nos cæcos esse, & nihil scire omnino cognoscimus. At si postea diuina ope adiuuante res inspiciamus, tunc quod demptum fuerat corpori, mentis, oculorum & animi incredibile acumen recuperamus, resque futuras sapienter prædicimus. Neque videntur rem alius considerasse, qui paridem nudas inquirunt has Deas iudicasse. Venerem, lunonem, palladē; quia si diuinæ sapientiæ suauitatem semel percepisset, eamque paulò diligentius fuisset intutus, omnes voluptates corporis, nedum immundæ libidinis, omnemque humanam potentiam pedibus conculcasset. Nam illas indutas iudicauit, cum non bene cognouisset, & donis potius, quam conscientia commotus. Credita est portis ciuitatum, priuararumque domorum præfecta, ut ait Æschylus in Eumenidibus:

ἡ ἀλφειὰ οἶδα διαμύχτων μόνῃ θεῶν.

Clauis domorum sola Diis ex omnibus

Noni.

Quia sapientia omnibus & ciuitatibus, & priuaris domibus moderatur: cum illa sola ciuitas vel domus diu incolomis esse possit, quæ Mineruæ legibus obtemperarit, modestiæ scilicet, & parcimoniæ, & temperantiæ: cum Martis opus sit pernoctare extra ciuitatem vrbesque ab hostibus defendere. Nam domi leges, & consilium in rebus deliberandis, foris industria & robore opus est, non segniter iis quæ deliberata sunt & citò peragendis. Erit igitur tamdiu ciuitas incolumis & inexpugnabilis ab hostibus quamdiu inuiolatum in ea palladium seruabitur. Quid hoc significabat Dij boni? an adeo stupidi sūt homines, ut nesciat neque lapideam, neque ligneam, neque æream statuam per hæc rectè significari: an credendum est statuarios esse in cælo,

è quorum officinis, vt primùm absolutæ sunt statutz, ad nos aufugiant? quid hoc est monstri Dij boni? Quis non intelligit mirificam quandam sapientiam sub hac fabula occultari? Nam ciuitas illa, in qua religio, ac Deorum metus parui fiat, in qua sapiëntia desit in rebus publicis administrandis, in qua iustitia nulla sit, in qua non viri boni, sed opulenti & gratiosi summæ rerum præficiantur, diutius consistere non potest. At vbi sapienter omnia gubernantur, neque vlli impunè fit iniuria, tunc inuiolatum persistit Palladium, neque vlla vis est humana, quæ ciuitatem illā vel possit vel cupiat euertere. Illud videtur significasse Æschylus in Persis in eo carmine:

Θεοί πόλιν σὺν ἑσσι Πάδ' αὖ δὲ Δία.

Vrbem Dei Deæ tuentur Palladis.

Quòd si Paris vel res alienas per iniuriam non attigisset, vel si Priamus male ablatas reddidisset, & eandē rationem secuti fuissent posterī, nunc etiam staret amplissimum Trojanorum Imperium. Dicitur Palladium è cœlo delapsum, quia res diuina sit sapientia, cuius initium est timor Dei; atque omnis humana sapientia originem habet à Deo: quare Palladium de cœlo cecidit. Hæc necessaria est terram colentibus, hæc nauigantibus, hæc artes exercentibus, cùm omnia sapientiæ pareant: quod ea Mineruæ cognomina significarunt. Non defuerunt tamen qui Mineruam esse crediderunt vim solis, quæ mentibus humanis sapientiam infundat, cui multos angues tribuerunt ob flexum solis cursum in signifero circulo. Splendorem clypei clarissimam solis naturam putarunt. Gorgonis caput in pectore gestabat, quia nemo contra solis claritatem aut contra sapientiam aciem oculorum intendere impunè potest. Hæc nata est è Iouis capite, è summa scilicet ætheris parte, quæ purissima est, parēsque sibi vires Iupiter impertiuit, quoniam post Deum ipsum omnium agentium in res humanas vis solis potentissima est, quæ facit vt aliæ res intercant, aliæ oriantur, semperque mouetur præsentium rerum vicissitudo. Atque de Pallade satis, nunc de Prometheo dicamus.

De Prometheo. CAP. VI.

AT Q V I Prometheus multarum artium inuentorem omnes consentiunt Iapeti fuisse filium, sed de matre ma-

tre magna est controuersia. siquidem, vt aliis placuit, Asiae Nymphæ filius fuit: alij ex Asope, alij ex Themide natum esse putarunt, Hesiodus in Theogonia Clymenes & Iapeti filium fuisse scribit in his:

κλυμένης δ' Ἰαπέτου καλλιπάρου Νηληϊῆος
 ἡγάγαςτο Κλυμένην, ὅμῳ λόγῳ εἰσενέβανεν.
 ἡ δ' οἱ Ἰκλαττα κατεγέσθονα γυναικὶ παῖτα
 τίκτη δ' ὡς περὶ δαντα Μενόπειν, ἡ δ' Ἐπεμνίδεα
 ποσειδῶν αἰολομήνῃ, ἀμαρτίνῳ τ' Ἐπεμνίδεα.
Iapetus Clymen duxit dehinc Oceaninen
Perpulchram, simul hique thorum pressere iugalem.
Mox Atlanta parit prudentem, deinde Meneti,
Te genuit, pariterque Prometheu callida cui mens.
Hinc Epimetheus exoritur, quem fallere promptum est.

Fuit autem Iapetus vnus è Titanibus qui aduersus Iouem arma sumplerunt, qui ante bellum Giganteum filiam habuit Anchialen, à qua nominata est vrbs Ciliciæ: de quo ita Virg. in primo Georg.

tum partu terra nefando

Cæuūque, Iapetūque creat, seuimque Typhoea.

Quare cū herbas quas colligebat Medea, recenseret Apollonius, & inter illas quandam, cuius vires prior obseruaret Prometheus, vel (vt alij maluerunt) rem fabulosè explicantes, ex ipso Prometheo natam nominaret, illam Titanidem vocauit ita in libro tertio:

μυκηθμῶν ὡς ἔνερθεν ἑρμῆν σέβεται γαῖα,
 ῥίζης τεμνυμένης Τερτινίδος. ἔσενε δ' αὐτῷ
 Ἰαπέτου τοῦ πατρὸς ὁ δυνάμει δυνάμει δυνάμει.
Terribili tremuit mugitu terra sub ipsa
Radice incisa Titanide: at ipse dolore
Filius Iapeti genuit, tenuisque querelas.

Hic habuit vxorem Asiam, vt inquit Herod. in Melpomene, & præterea Hesionem, & Axiotheam, vt Isacius meminit. Habuit sororem Ephyram, fratrem Epimetheum, Buphagum, Menæetium, Atlantem, & alios complures: nam ad triginta fratres fuisse dicuntur. filium habuit Deucalionem, de quo ita Apollon. lib. 3.

ἔσενε Περμνίδος
 Ἰαπετινίδος ἀγαθὸν τέκος ἀδελφεύαντα,
 ὅς ἐσθλὸς ποίησε πόλιν, ἡ δ' ἐμῶν τοῦ υἱοῦ
 ἀδυνάτωις.

Hic ipse Prometheus

Filius Iapeti genuit mox Deucalionem.

Primus templa Deis, primus qui condidit vrbes.

Habuit filium præterea & Lycū & Chimareum è Ceano, Hellenem è Pyrrha, à quo dicti sunt Græci. Suscepit ex alia nympha etiam Theben, quæ nomen dedit Thebanæ vrbi, sicut eius soror Ægina Æginæ. Hic fertur homines primum è luto finxisse, & vniuersi generis hominum fuisse parens, vel potius artifex, quod ita testatur Ouid. in lib. 1. maioris operis:

Sine recens tellus, seductaque nuper ab alto

Æthere cognati retinebat semina cæli:

Quam satus Iapeto mistam fluuiatibus undis

Finxit in effigiem moderantum cuncta Deorum.

Et Anripater in hisce carminibus:

ἀδελφεός (δὲνέω) Πρωτοτύπος ἡ δὲ Πρωτογένεια

οὗτος μόνος ἀλάττειται ἀπὸ τοῦ ὕδατος, ὁ δὲ Μυρρινός.

Mugiet ipsa (puto) bos olim, haud ergo Prometheus

Effudit solus vina, sed inde Myro.

Nam fama est Prometheum cum hominem fingeret portiones captas è singulis elementis suo operi admicuisse: atque pro ipsorum elementorum temperamenti non solum vires singulis corporibus addidisse, sed etiam motus animorum & mores. Qui vetò etiam magis fabulosè rem aggressi sunt explicare, dixerunt timorem leporis, astutiam vulpis, pauonis ambitionem, tigridum feritatem, leonum iracundiam & magnitudinem animi fuisse hominibus ab ipso Prometheo iniunctas: quod ita significauit Horat. in primo Carminum:

Fertur Prometheus addere principi

Limo coactus particulam undique

Desectam, & insani leonis

Vim stomacho apposuisse nostro.

Nam memoriæ prodidit in Phocæicis Pausanias non procul à Panopensibus apud torrentem quendam sexa fuisse ingentia, reliquias creditas eius luti, è quo Prometheus vniuersum genus hominum finxit. Hunc poetica quadam cum suauitate reprehendit Propertius in lib. 3. quia cum plurimum operæ in corpore hominum rectè formando cōsumpisset, mentē neglexerit, in qua scitè & optimè formanda totum studium erat adhibendum: sic enim inquit:

O prima infelix fingenti terra Prometheo

Ille parum cauti pectoris egit opus.

Corpora disponens, mentem non vidit in arte:

Recta animi primum debuit esse via.

Dicitur Prometheus aliquando duos tauros Ioui immolasse, atque eorum carnes ab ossibus diuifisse: tum in alteram pellium carnes, in alteram ossa inclusisse, deinde Ioui dedisse optionem vtrum mallet taurum eligendi. Iupiter capta optione cum doloseius viri grauitur ferret, vt iustam opportunitatem vltionis nactus videretur, ossa elegit, atque illa fraude iratus ignem mortalibus eripuit, vt testatur his verbis Hesiodus in Theogonia:

τῷ μὲν γὰρ σάρκας τε καὶ ὀστέα πρὸς ἀμφοτέρω κατέθηκε καὶ ὕψας ἡσέρι βουεῖν.

τῷ δ' αὖτ' ἔστει λευκὰ βουὴ δακρυόεντι τέλει.

ὁ δὲ πρὸς κατέθηκε καὶ ὕψας ἀέρι διέμει.

ὃν τότε μὲν προσέειπε πατὴρ αἰδρωτὶ θεῶν τε.

Ἰαπετιοῖδιν πάντα δαδ' εἶναι αἰδέσθων.

ὃ πέπον, ὡς τε βέλτερος διδάσας μοῖδας.

Pelle sub hac bubula carnes, & pinguis cuncta

Viscera composuit, recteque ligauit in onam.

Alterā repleta est, quæ condidit arte dolosa,

Ossibus usque adipis tectis candore superne.

Talia deinde refert hominum pater, atque Deorum

Iapetoniade cunclorum maxime Regum,

Stulte, quid has partes componis ita arte dolosa?

Cum verò iratus Iupiter illa de caussa ignem hominibus

rapuisset, fertur Prometheus Mineræ auxilio ascendisse in

cœlū, ibiq; ferula ad currū solis admotā ignē rursus in terras detulisse, quod inquit Horatius in primo carminum:

Andax Iapeti genus

Ignem fraude mala gentibus intulit.

Post ignem aethera domo

Subductum, &c.

Id cum rescuisset Iupiter, Vulcano imperauit vt fœminā

ē luto cōponeret, quæ cum astutissima esset & omnibus ar-

tibus à Diis donata, vocata fuit Pandora. Neque ante illam

extitisse fœmineū sexum crediderūt, vt testatur Pausanias

in Atticis. Hanc fabulatur missam fuisse à Ioue ad Prometheū cum omnibus malis in vasculo inclusis: quod munus

cum spreuisset Prometheus, illa ad Epimetheū contendit,

qui dempto vasculi operculo omnia mala euolare sensisset, vix vltimam & in imo residentem spem occlusit, cum quæ vas illud seruauit. Cum verò Promethe⁹ Iouis munus reiecisset, quòd infidias formidaret, dicitur à Mercurio Iouis iussu ad Caucasum montem adductus, & in spelunca, quæ erat apud Paropamisadas, vinctus, vt testatur Strabo libro decimo quinto, ne tantum furtum videretur impune cõtra Iouis voluntatem commississe. dicunt præterea huic additam fuisse aquilam, Typhonis filiam, vt ait libro secundo historiarum Pherecydes, & Echidnæ Phorbantis, quæ iecur illius assidue renascens laniaret ac deglutiret, vt ait Apollonius libro secundo.

ἃ δὲ Κανχασίαν ὄρεον αἰετὸν ἐπέπνυ
κλίεσσι, τόδ' ἔστι γὰρ ἀπὸς πελοῦσι παρ' ὅισιν
ἐλκεῖσθαι καὶ κέναν ἀλκυονίδ' ἔστι Περμηνίδ' αἰετὸν
αἰετὸν ἥπαρ ἐπέπνυ παρ' ὅισιν αἰετὸν.

Exoriebantur rupes, & grandia montis

Culmina Caucasij, vinclis ubi membra Prometheus

Præduris, ferroque miser iacet ipse ligatus,

Sæpius atque aquilam redeuntem pectore pascit.

Erat enim columnæ alligatus, neque vllò pacto se mouere poterat: cui quârum iocinoris per diem ab aquila consumebatur, tantundē per noctem excrefcebat ne vnquam doloris materia deficeret, vt ait Hesiodus in Theogoniâ

δῖος δ' ἀλκυονίδ' ἔστι Περμηνίδ' αἰετὸν ἐπέπνυ
κλίεσσι ἀπὸς πελοῦσι, μέσθ' ἔστι δ' ἔστι ἐλάσας.
καὶ οἱ ἐπ' αἰετὸν ὄρεον τὰν ὑπὸ πτερῶν αἰετὸν ὄρεον
ἥπαρ ἀπὸς πελοῦσι, τόδ' ἔστι γὰρ ἀπὸς πελοῦσι
κλίεσσι, ὅσων πελοῦσι ἡμῶν ὄρεον τὰν ὑπὸ πτερῶν ὄρεον.

Implicat indomitus, neclitque Promethea vinclis

Asstrictumque columna tenet medium, fera semper.

Pascitur immortale iecur Iouis alessat illud

Deficit haud vnquam: nam quantum luce volucris

Carpserit, huic misero tantum nox vda reponit.

Duris autē Samius scriptum reliquit non ob ignē raptū, sed quia Palladem amauerit, prometheum coniectum fuisse in vincula, & ita excruciatum: cuiusce rei facit argumentum, quia ad montem Caucasum habitâres populi soli Ioui & Minervæ nõ sacrificabant, vt illius supplicij autoribus, cum eximiē colerent Herculē, qui promethei ē vinclis liberasset. Fabulam quandam attigit Nicæder in The
riacis,

Arſque reperiſori grandia damna ferunt.

Ingratum genus eſt hominum ſi pana Prometheus

Tanta reperiſori, pro meritisque dolor.

Nam ſi qui beneficium acceperant non tales fuiſſent, quales diximus, quo pacto ingrati poſſent appellari? Scripſit tamē Pausanias in rebus Corinthiorum, non Prometheus, ſed Phoronei cuiuſdam arte ignē fuiſſe inuentum: quare apud Corinthios templum fuit Apollonis Licij, in quo ſtatua erat Phoronei ignem accēdentis. Torquebatur Prometheus ab aquila illa in Scythiā ſupra Caucaſū montem deportatus, vt ait Lucianus in Prometheus & in dialogo de Sacrificiis. At Menāder ſuauiſſim⁹ poeta merito torqueri Prometheus inquit, non quia ignem, ſed quia multo grauius malum, quia ſceminā ſcilicet omnium humanarum calamitatum autorem & ſceleſtum omnino animalis genus, inuenerit, vt eſt in his:

εἰς οὐδ' ἄλγεες πορροπατοὶ πελευκίῳ
 χέροντι τὸν Περσυνδία κορετῆς πύραυλός
 ἐξ ἵππ' αὐτῶ λαμπρῆς, ἄλλο δ' οὐδ' ἐν
 ἀγᾶδιν, ὅ μιν ἐν οἷμ' ἀπᾶντας τοῖς θεοῖς
 γυναικας ἐπ' ἄσ' αὖ πολὺν ἰμνῶντας
 ῥῶς μιᾶς.

Ergo immerentem dilitant Prometheus

Pendere fixum Caucaſi de rupibus?

Reperitus ignis huic, aliud nihil boni?

Sed, quod Deos odiſſe cunctos credidi,

Inuenit idem ſceminas, o Dy boni,

Genus nefandum.

Huic ipſi Prometheus ara fuit in Academia cum Vulcano & Pallade communis, vt ait Sophoclis enarrator: fuitque, vt ſcripſit Lyſimachides, Vulcano multo antiquior Prometheus, cuius ſtatua cum ſceptro in dextrā manu erigebatur. Scriptum eſt à Pausania in Atticis non ſolum arā illi fuiſſe erectam in Academia, ſed etiam Lampadiferorum curſus certamen inde incepſiſſe, qui in urbem accenſas faces deferentes decurrebant, in quo certamine ſtudebant vt accēſe faces ſeruarentur. Nam cuius fax extincta fuiſſet, is victoriam ſuccedenti concedebat, atque hic eodem modo ſequenti ſi ſua extingueretur, & reliqui eodem ordine. Quod ſi nemo accenſam faciem tuſiſſet, palma in medio relinquebatur. Atque hæc fiebant in honorem

Prom-

Promethei, quodd is omnium artium fontem & autorem ignem putabatur inuenisse, vt ait AEschylus in eius nominis Tragedia :

καρπικὸν κτλήσοτον δὲ θεῶν μιν πυρρὸν
πυρρὸν κλοπαίαν, ἢ δὲ δὲ σκαλὸς τέχνης
πάσης βροτοῖς πέφυκε, μέγας πόρος·
Artis magistrum ignem (fuit namque is viris
Magnum inuamen pluribus perutile)

Inueni.

Sed non solam inuentionem ignis Prometheo tribuit, verum etiam medicinæ, pharmacorumque mistiones, & leges diuinationum, & somniorum interpretationes : primusque Prometheus inuenisse auguria, quamuis alij ea quæ sunt auium à Cara rege Caria primùm inuenta fuisse putarunt, & obseruasse auium volatus, eorumque qualitates, & quarum essent auium, & quid significarent. Inuenit idem extorum obseruationes, & colores, & situs, & quibus victimis, & quo ritu mactatis Dij singuli latarentur : idemque fulgura, & signa de cælo notauit, inuenitque metallorum vsum, & omnium denique artium est inuentor, vt ipse de se ipso apud AEschylum testatur : cuius carmina, etsi plura sunt, tamen ob mirificam argumeti suauitatem huc ascribenda putauit :

ταλόντα μιν κλύουσι θεοὺς ὅσον πλῆθον,
οἷας τέχνας τε καὶ δόλους ἐμποιεῖν.
τοῦ μὲν μέγιστον, εἰς τις εἰς νόσον πέποι.
δοῖν ἢν ἀνέστην, ἔδεν, ἔδεν βροτῶν,
ἐχέουσι, ἐδὲ πῖστον, ἀλλὰ θαυμάσιον
ζῆτον κατεσκεύοντο πρὶν ἐγὼ φέρειν.
ἐδὲ εἰς καὶ κούρεται ἡπίων ἀνθρώπων,
ὡς τὰς ἀπάστας ἐξαμείβοντα νόστοι.
τόσοις δὲ πολλοῖς κατὰ κῆρας ἐστὶ νόστοι.
κακὰ καὶ κακοῖς ἐδὲ δὴν ἐστὶν αἰὶν.
ὑπάρχειν ὅσον, κληδόνας τε δυσχερότητας
ἐγνώσει· αὐτοῖς ἐπὶ νόστοις τε συμβόλους.
καρπύων τε πῖστον οἰωνῶν σκεδερῶν
διαδραῖ, διπλῆς τε διχῶν φύση.
ἐλάνυμαι τε καὶ διαταῖς ἡπίων
ἐχέουσι ἐπὶ νόστοις, καὶ ἀνθρώπων πῖνος
ἐχέουσι τε καὶ ἐγὼ φέρειν, καὶ σκεδερῶν.
ἐπὶ νόστοις τε καὶ ἐπὶ νόστοις καὶ ἐπὶ νόστοις
ἐχέουσι αἰὶν ἐπὶ νόστοις καὶ ἐπὶ νόστοις
ἐχέουσι αἰὶν ἐπὶ νόστοις καὶ ἐπὶ νόστοις.

πύσσει τε καὶ αἷμα συγκαλυπτά· καὶ μακρὸν
 ἐσθλὸν πνεύματι, δὲ τιμωρὸν εἰς τέχνην
 οὐδὲν θνητῶν, καὶ φλογεῖται σήματα
 ἑξομμενίσσας περὶ δὲν ὄντ' ἐπ' αἰγυμῶ.
 τοιαῦτα μὲν δὴ ταῦτ'· ἐνερθε δὲ χροῦς
 κακρὺ μῶρ' αἰδομένη ποισιν ἱερὴ ἄμματα,
 χαλκῶν, σίδερον, ἀργυρῶν, χρυσοῦν τε τις
 φησὶν αὖ περὶ δὲν ἐξέρπειν ἑμοῦ.
 εἰς εἰς, σάφ' οἶδα; μὴ μὲν φλύσσει, δέλατ.
 βροχεῖ δὲ μῦθον· πῶντα συλλήβδην μὲν
 πᾶσι τέχνην βροτοῖσιν ἐν Περμυθίῳ.

Miraberis magè audiens at cetera,

Artes reperta quæ mihi sunt, aut doli.

Illudque primum, si quis ægritudinem

Sensisses, nullum non eras remedium,

Nulla vñctio, nullum fuit potabile

Hic pharmacum, arebant prius quàm ipsi ego

Commistiones pharmacorum proruli,

Omnes quibus leuantur ægritudines.

Modosque multos vaticinandi repperi:

Quæ sint putanda vera dixi somnia,

Quæ sint viarum signa, quæ sint omina.

Tum diligenter qui volatus dextero

Sint, quæ sinistra nominentur alites:

Quis singulorum victus, & benignitas

Inter se, odiūve, primus ipse comperi:

Tum qualia exta sunt, colores qui Deis

Grati magis videntur immortalibus

Bili decora forma, quæ fibris ve sit.

Ostendi ego quo sacra ritu convenit

Imponere aris, vrere atque victimas:

Artēque feci ex his ego mortalibus.

Hæc nora feci, quæ fuere incognita.

Hæc sic habent, quid proferam quod commodæ

Educta per me sunt humi latentia?

Ferrum, vel argentum, vel aurum, vel quis æ,

Ni mentiatur, repperit? quis me prior?

Nemo profecto, ni velit mentiri.

Vt cuncta dicam, pluribus ne te mover,

Artes reperta quæque sunt Promethei.

Memoriæ prodidit Pausanias in prioribus Eliacis inter ce-
 tera Herculis facinora illud quoque censeri, quod aquilâ
 sagit-

lagitta transfixerit, Prometheumque è vinculis exemerit, quod testatus est Pherecydes in libro decimo de nuptiis Iunonis, qui à sole Herculem poculum accepisse scribit, ac in eo nauigasse per Oceanum: qui est extra terras, cum ad aurea mala Hesperidum contenderet: à quo etiam Prometheo, postquam fuit è vinculis liberatus, viam didicit eò tendentem. Lucianus verò in Dialogis Deorum Prometheum à Ioue solutum fuisse scribit, quoniam illi vaticinatus esset, quòd si rē cum Nerine nymp̄ha haberet, futurum erat vt filius nasceretur, à quo eadem Iupiter pateretur, quā ab ipso passus fuerat Saturnus. Fuerūt Lycus & Chimæus Promethei filij, quos ille è Cæleno Atlantis filia suscepit, quibus alij Horæum & Alcimenen adiunxerunt.

¶ At quæ hæcenus fabulosa dicta sint de Prometheo: nunc quid illa significant, explicemus. Est autem Prometheus, vt sensit Zezes, mens, quæ res futuras multo antè præuidet: sicut Epimetheus cognitio quam acquirimus post rerum euentus, cuius filia est Pœnitētia. Orpheus tamen in hymno in Saturnum Prometheum tempus esse, siue Saturnum putauit, cum ita inquit:

Πῶς πῶς, οὐκ ἔτι Περμίδει.

Rhea coniux, alma Prometheus.

Est enim tempus rerum omnium & artium magister & inuentor, vt dictum est de Prometheo. Dicitur fuisse filius Iapeti, qui nihil aliud est, vt sensit Proclus, nisi celerrimus motus cœli, & huius vniuersi: qui vocatus est Iapetus apud Græcos *Ἰάπετος* & *Ἰάπετος*, à motu scilicet & volatu. cum Prometheus igitur ex Iapeto matre Themide oriatur, erit optimus affectus in animis nostris, qui ex impressione cœlorum nobis nascitur: mater iustitia atque æquitas, è quibus bona consilia & prudentia tum in rebus priuatis, tum etiam in publicis administrandis, & rerum humanæ vitæ necessariarum inuentiones exurgūt. Nam nihil sit ratio in nobis Prometheus diuinitus immissa & ex æquitate iustitiæque exorta, ac quasi rerum futurarum præcognitio, quo pacto erit Prometheus, aut quo eorum parentum filius? Alij Clymenē matrem Promethei putarūt, quoniam æquitas omnes ad se aduocet, vel quia ab omnibus audiatur, qua etiam de causa Clymenus dictus est.

Pluto. Qui aliarum filium putarunt, in eandem sententiam sensim delabuntur. Quod Prometheus hominem finxerit, cui singulorum animalium particulas adiunxerit, quid aliud significat, quam prudentiam multas mutationes animis nostris imprimere? alij rem hanc ad historiam magis transtulerunt: dicuntque illos à Græcis sapientibus, qui mundum aliquando cœpisse putarunt, humanæ vitæ initia per hanc fabulam explicasse. Nam cum primum aer & aqua & ignis secesserunt inuicem, terræque limosa ac tenera adhuc illis omnibus substitit, membranas quasdam ex ipsa terra natas autumant, ex quibus per diem à sole calefactis, Lunæque humoribus nutritis, varia animalium genera pullularunt. Ex his igitur post incrementum disruptis putantur homines exiisse. Verum terra postea calore solispaulatim exsiccata, cessauit & ipsa è terra generatio, & animalia ex mutuo congressu conjunctioneque sunt orta. Tunc verò homines simplices neque arandiviam, neque artem ullam sciebant: neque morbos esse, aut mortem opinabantur, sed in terram collapsi ignari quid sibi accidisset, expirabant: vivebantque ferarum more agrestium arborum fructibus aut oleribus vespentes, nudique aduersus feras nudis manibus pugnabant. Hi cum nullam omnino futuri temporis haberent rationem, nullis fructibus in hyemem reservatis inedia per hyemem multi eorum absumebantur. At experientia paulatim necessitatèq; magistra & euatas arbores ingressi sunt, & speluncarum beneficio ab aeris iniuria protegabantur: quod genus vitæ degebant omnium fraudum & ignis expers: neque quid essent leges, quid Reges, quid furta, quid cædes, quid militia cognorant. Verum cum diuturna incommoda illos prudentiores fecissent (nihil enim facit magis ingeniosos, quàm pericula & difficultates) dictus est Prometheus siue prudentia ignem inuenisse, & per illum postea omnes artes, quibus humana vita excolitur. Nulla enim prope est ars, quæ igne non egeat. Quod verò Prometheus homines ad urbaniores vitam è sylvis euocauerit, illsq; domos extruxerit, quod illorum linguam formauerit, quod illos rationes syderum docuerit, quod literarum compositionem inuenierit, ipse testatur ita apud Æschylum:

οὐ φροῦτα ὑβὸ βλάπτειτες ἐβλεπον μέτω,
 πλουτὸντες ἢ πικρὸν αἶμα σπέρσαν
 αἰδύλῃσι μορφοῦσιν, τὴν κακὴν χεῖρα
 ἔρυσαν εἰκὴ πάντα κατὰ πλάτῃσιν
 δέμας περσέμεν ἰπποῦ, καὶ ζυλάρῃσι
 κατὰ δουρὲς δ' ἔταρον ὡς αἰετοῖς
 αἰρῃσιν αἰτῶν ἐν μαρμαίρεσσι.
 ἦν δ' ἰδὼν αὐτοῖς ὡς χεῖμας τοῦ ποταμοῦ,
 ὅτ' αἰδεμῶδες ἦρος, ἔτα χερσίν
 ἦρος βέβαιον αἶμα, ὅτ' ἄτερ γυναικὸς πᾶσι
 παρ᾽ αὐτοῖς, ἔς τε δὴ σφιν ἀπολαστέον
 ἀστὴν δ' ἔβλα, τὰς τε δυσκρατοῖς δούρας.
 καὶ μὲν ἀρβύλον ἔβλεπον σφισσι μετὰ τῶν
 ἔβλεπον αὐτοῖς, γαστρίσιν τε στυγερῇ
 μνήμῃ δ' ἀπ᾽ αὐτῶν μουσῶν, ἡρώων
 καὶ δούρα φροῦτος ἐν ζυγίοισι κινδύναλον,
 ὅτ' ἔβλεπον δουλεύοντα σώμασιν δ' ὅπως
 σφισσι μετὰ τῶν διαδοχῇ μετὰ τῶν
 γυναικῶν. ὡς ἄριστον ἡρώων φιλάντων
 ἡρώων, ἀγαθὰ τῶν ἐσθλῶν χλιδῶν.
 δαλασσὶν μετὰ δ' ὅπως αἶμα δὴν ἔβλεπον
 ἀνδρῶν, εὖτε τοῦ ποταμοῦ ὅπως αἶμα
 τοῦ ποταμοῦ μετὰ τῶν ἐβλεπον τὰς.
 V idere frustra qui videbant antea,
 Nec audiebant audientes, somnia
 Simillimi turpare cuncta nouerant
 Stulte, indecorè nec domos effingere,
 Dolare ligna nec sciebant arborum.
 Formica ut antra nam colebant concutis,
 Vmbrosa luce solis & carentia.
 Non ulla cogitatio nec frigeris,
 Nec floridi veris fuit, nec vtilis
 Aestatis illis, aet̃ agebant omnia
 Ut fors ferebat: donec ipse repperi
 Signorum obitus ortusque qui mortalibus
 Sint utiles: & multitudinem artium
 His repperi, componere inde literas.
 Martemque Musarum auxi ego Memoriam.
 Perutilem cunctis ego iunxi prior
 Iugo feroces belluas quæ pro viris
 Ferrent labores: additi sunt curribus
 Equi trahentes, quos habene floctereant.
 Auiuola inde nauis vehicula

Inueni ego prior freto currentia.

Inuenta sunt mihi misello hæc omnia.

Fabulati inde sunt antiqui, quod Iupiter ob ignis inuentionem iratus Prometheo omnia malorum genera demisit hominibus: quia nullum est malum quod non ex voluptuaria vita, quæ multas artes habet ministras, proueniat. Nam una cum artibus ipsis & Reges exorti sunt, & latrocinia, & bella, & solitudines animorum eruperunt, & omnia illa denique, quibus humana vita undique vexatur. Dicunt præterea Ioui Prometheum carnes in alteram pellem inclusas, in alteram ossa obtulisse: quia cum voluptatibus & deliciis non solum legum & æquitatis ob spem commodorum, sed etiam Deorum immortalium contemptus in genus humanum irrupit. Quis enim verè gloriari potest, aut certe quam pauci sunt qui magis sint sollicitudine vero & legitimo Dei cultu, quam de bonitate prædiorum, aut numero pecuniarum. Hæc una contentio multas fecit hereses: atque si auaritia & spes diuitiarum priuatorumque commodorum de medio tollatur, collabentur omnes hæreses facillime, eritque omnibus gentibus vnus Deus, vna religio, vnus ritus, vnus pastor, vnum ouile. Verum ob has fallacias sub forma religionis latentes, & bella intestina, & cædes, & calamitates de cælo, & perpetuæ animorum curæ oriuntur, & orientur in posterum, donec hæ auaritiæ radices in animis hominum insidebunt. Nam certè quidem omnes qui dissident à Christi legibus, & à sanctis Orthodoxæ Ecclesiæ dogmatibus, præter illud quod viri boni esse non possunt: tunc id faciantur, necesse est, (si modo verum fateri velint) se vel auaritia, vel ambitione, vel odio quodam proprio, vel inscitia veritatis ductos, ab Orthodoxa Ecclesiâ; hoc est à Spiritu sancto, & ab omnium bonorum cœtu descivisse, non quod ita sentiant. Horum temeritatem & detractionem aliquando quidam his carminibus reprehendit:

*Immanis Turcæ soboles, quæ dogmata Christi,
Iuræque naturæ pariter contemnis, & æquum,
Quæ tua ferro putas cælestia numina mente
Delicta, erroresque modo nos turpia quæque
Ac cogente Deo facere inquis: eundem*

Et modo

Et modo segnitie capium facis, ac nihil illum
 Humanum curare putas, delira vagaris
 Huc illuc, certaque nihil ratione, modo ve
 Conaris: de Dys plena inter pocula quaris,
 Fortunaque regi credis moderamine cuncta.
 Sic etenim sentis, sic & fateare necesse est.
 Esse Deo si forte putas mortalia cura,
 Respicere & res humanas: hac accipe paucis.

Vna fides, una est pietas, est una colendi
 Rite Deum ratio; dementia cetera cuncta.
 Quod si nostra vides summi clementia patris
 Pectora, si exauditque preces diuina potestas:
 Quo magis illa mouet mortalia tempore corda
 Aptè, quam populus cum sacris rite peractis
 Inspirare Deum delectis patribus orat
 Quas statuunt leges Christi cultoribus, & quo
 Laetetur ritu magis. Hæc sententia cunctis
 Quæ placuit, latam diuino numine remur.

Adde quod eterni patris sine labe, carensque
 Sordibus humanis, natus de virginis aluo,
 Filius has leges primus tulit, utque colendus
 Sit pater omnipotens docuit, quia legibus orbem
 Viuendi rectè instituit, scelerumque profundas
 Radices tetigit, subiit sub Rege nefundo
 Diræ supplicium mortis, prior edidit aras
 Esse nefas posthac taurorum sanguine tingi,
 Atque alios ritus idem mox protulit illis
 Nunc colimus sanctum numen, namque edidit esse
 Cuncta Deo cura mortalia, nullus auarus,
 Nullus crudelis potuit quem fallere, nullus
 Impius: huic notæ fraudes sub vulpe latentes.

Nunc quoque Pontifices oderunt impia sandior
 Secula quod leges curent seruariet illas:
 Nec mirum, semper probitas inuisa figuris
 Mille fuit scelerum, circumstant plurima namque,
 Est una, & similis semper sibi viuida virtus.

Quos iuuat ebrietas & crapula, sobrius illis
 Displicet: insaniūque vocant, siliua vitæ
 Qui non gustarit. Quos vexat diræ libido,
 Quos Veneris stimulus, quos immoderatus habend?

Urget amor, stupidum dicunt, qui temperet istis.
 Sobrius at contra tutus, cum seua podagra,
 Articulos tumidos fecit, capitisque dolores
 Infestant, tanquam nautas è litore ridet,
 Qui se consultò turbanibus aquora ventis
 Crediderint, quorum prædixit sibilus auras.

An quia diuitijs & nobilitate parentum
 Te Latro præstare putas, populisque Latinis,
 Idcirco Christi leges audire recusas
 Ut magis obscuræ venientes gentis ab ore?
 Fabula nobilitas maiorum & nomina picta.
 Denique nobilitas sola est, atque vnica virtus.
 Quid cum diuitijs & nobilitate parentum
 Legibus est sanctis, & vere religioni?
 Scilicet auratis donantur lancibus ara
 Munera grata, magis superis, iucundaque, quam si
 Fictilibus puris veniant de paupere tecto.

O vanas hominum mentes, o pectora muleo
 Plena mero, quando cælestia numina auara
 Creditis, & pro opibus voces audire precantium!
 Omnibus est idem Deus, est pater omnibus idem.
 Sine decem vertas saxose iugera terra,
 Seu iuga mille bouum tibi sudent pondere aratri,
 Tantundem referes, nec gurges cuncta vorabis.

Munera grata Deo credas, quæ pectore casto,
 Quæ manibus sint lata piis, tolle ambitionem,
 Tolle & auaritiâ, quæ Dux inuisa beatis.
 Cuncta regi dices diuino numine rectè.

Quod si persistes in eadem mentis iniquæ
 Stultitia, ut rectè viuendi spernere leges,
 Libertas sit visa tibi, nec iura, nec æquum
 Esse putes, nisi quod libeat, si denique Christi
 Dogmata Pontificis, si spernas iussa, piûmque
 Consilium: quanto spargetur sanguine campus
 Teutonicus? video splendentes ære catervas,
 Armorumque grauem sonitum, radiosque tremisco.
 Ista mouente Deo loquimur, iam dira bipennis
 Credite adest sterilis radicibus addita planta.

Dum licet, & venia locus est, temeraria vite
 Crimina corrigite, & vestras conuersite mentes

*In melius, precibusque piis orate tonantem
Vt cladem vertat mox religionis in hostes,
Et donet vobis longam per secula pacem.*

Dicta est Iouis aquila iecur Promethei assidue lacerare: quia prudentioribus hominibus mens semper ad varias cogitationes distrahitur. Et quoniam nullus dolus, nullumque latrocinium diuturnam sociam habere tranquillitatem consuevit, inde traditum est in fabulis, quod igne inuento Iupiter omnem prioris vitae tranquillitatem mortalibus eripuit. Crescere per noctem tantum iocinoris solitum Prometheo dicitur, quantum aquila per diem deglutierit, quoniam natura alterna tempora quieti & animi curis cogitationibusque determinavit. Alligatus columnæ dicitur, quoniam corpori alligata est anima prudentiæ sedes & domicilium, quod ipsum per se est tanquam saxum, cum nullam habeat cognitionem. At hepar est rationis motus, quia nonnulli sapientes id cogitationibus mentis sedem esse crediderunt. Dicitur formasse Pandoram Vulcanus, quia calor & temperies apta cœli donet fertilitatem, quæ, ut ait Theophrastus in causis plantarum, magis quam ullus labor mortalium operatur. Sic illi omnes Diis sua munera concesserunt, & Horæ ac Dei siue elementa dederunt ventos, pluvias, calorem quibus semina aluntur. Quid verò significant Lampadophoria quæ in honorem Minervæ, Vulcanique & Promethei celebrabantur, in quibus cursores accensis facibus currebant? nihil aliud sanè, quam uniuersum præsentis vitæ cursum esse nobis molestiarum atque curarum plenum, quæ ubi cessauerint, à cursu ipsius vitæ cessandum est, & succedentibus lampades, lites, morbi, calamitates, animorumque sollicitudines in manus tradendæ. Atque ut summatim colligam, significare voluerunt per hæc sapientes maximam esse vitæ præsentis perturbationem, auaritiâ cuncta recta subuertere: viris bonis esse semper aduersus difficultates pugnandum, omnem mortalium vitam esse curarum plenam, neque ulli sperandam esse quietem dum viuimus. Hæc sub Promethei fabula, & alia his similia continebantur. Nonnulli tamen ad historiam hæc detorquenda putarunt: quippe cum Cicero etiam libro quinto Tusculanarum Disputationum, Prome-

theum, Atlantem, Cepheum scribat aliósque nonnullos, ob rei astronomicae petitiâ locum fabulae dedisse. Sic enim inquit: Nec verò Atlas sustinere cœlum, nec Prometheus affixus Caucaſo, nec ſtellatus Cepheus cum vxore, genero, filia traderetur, niſi diuina cognitio nomen eorum ad errorem fabulae traduxiſſet. At alij ad aliam hiftoriam trãſtulerunt. Nam Herodorus memoriæ prodidit in eo libro, quem compoſuit de Vinculis Promethei, Scytharum fuiſſe Regem Prometheum; qui, cùm ſubditis populis res victui neceſſarias ſuppeditare non poſſet, quòd Aquila fluuius ita vocatus illius regionem inûndaret, in vincula coniectus à Scythiſ fuit. At Hercules cùm eo diuertiiſſet, fluuiûmque detorſiſſet in mare, ita vt non ampliùs inûndaret regionem, dictus eſt interemiſſe aquilam, & ipſum Prometheus è vinculis liberaſſe. Scriptum eſt ab iis qui res Ægyptiacas memoriâ prodiderunt, & à Polycharmo in rebus Lyciis atque à Diodoro Siculo Nilum Ægypti fluuium aliquando ſub exortum canis Sirij, quo tempore per Eteſias maximè ſolet intumeſcere, aggeres diſrupiſſe, atque Ægyptum inûndaſſe, & illam partem præcipuè cui imperabat Prometheus. Tanta verò facta eſſe dicitur inûndatio vt omnes ferè homines perierint, quare propius periculo fuit ne per deſperationem Prometheus ſponte vitam cum morte commutaret. Is autem fluuius ob celeritatem & vim curſus Aquila fuit vocatus, qui intima Ægypti deuastaſſet. Fama eſt Herculem gnauum continuò obturaſſe eruptionem, fluuiûmque in ſuum alueum concluſiſſe, quare Græci poſtea fabulati ſunt quòd Hercules Aquilam occiderit iecur Promethei affiduè rediuuium vorantem. Agraetas autem libro decimotertio rerum Scythicarum, quia Aquila fluuius optimam atque intimam partem Scythiæ, cui imperabat Prometheus, laniaret, locum eſſe datum fabulae ſcripſit, quòd Aquila hepate Promethei veſceretur: idque Iouis iuſſu, quoniam imbres frequentes eius impetum & amplitudinem augerent. At Theophraſtus in quibuſdam commentariis ſcriptum reliquit Prometheus dictum fuiſſe ignem ad homines è cœlo detuliſſe, quia rerum diuinarum & philoſophiæ cognitionem primus omnium mortalium hominibus oſtenderit, primuſque oculos illorum ad illa cœleſtia & ſempiterna corpora ſpeculanda erexerit: cui ſententiæ
aſti-

astipulantur ea quæ scripta sunt ab Æschilo: atque scripsit Duris Samius, quod ita Prometheus torqueatur, quia Palladem amauerit. At nunc de Atlante dicamus.

De Atlante. CAP. VII.

DE Atlante verò quod frater fuit Promethei, ac filius Iapeti & Clymenes, vel Asia, vel Asopes, vel Libyes, dictum fuit superius. Verum ex hac matrum varietate facile conicere possumus diuersos fuisse Atlantes ac Prometheos, cum tamen cæterorum res gestæ omnes ad eius nominis celebriorem deferantur. Habuit Atlas uxorem Pleionem Oceani filiam & Tethyos, vt patet in libro quinto Fastorum apud Ouidium:

Duxerat Oceanus quondam Titanida Thetyn,

Qui terram liquidis, qua patet, amicit aquis.

Hinc fata Pleione cum stellifero Atlante

Iungitur, cui fama est, Pleiadèsque parit.

Suscepit è Pleione septem filias, quas vnà cum matre cum Orion per quinquennium insecutus esset: vt cum iis congrederetur, illæ Deos tandem precatæ sunt, ne vim Orionis paterentur. Iupiter igitur earum precibus commotus illas inter sidera, vt fama est, collocauit, quarum nomina ita recensuit Aratus in Astronomicis:

ἑπτὰ δὲ ἐνεννὰ στίχων δὴ καλέονται,

ἃ ὁ ἀπὸ τοῦ ὄρους ἐπὶ τοῦ ὕψους ὀνομάσθη,

Ἀλκυόνη, Μερόπη τε, Κλεόφρα, Ἡλεκτρά τε,

καὶ Στερόπη, καὶ Ταυγέτη, καὶ ποτὶν Μαΐα,

septem illæ esse feruntur,

Quamuis sint oculis hominum sex obuia signa:

Alcyone, Meropéque, Electraque, diua Celeno,

Taygete: Sterope, præclara lumine Maia.

Sic & ex illis carminibus patet has fuisse filias Atlantis:

Ταυγέτη τ' ἑλεόρα, καὶ Ἡλεκτρά κορυφαία,

Ἀλκυόνη τε καὶ Ἀστερόπη, δὴ τε Κλεόφρα,

Μαΐα τε καὶ Μερόπη, τὰς γυναικας τοῦ ὕψους Ἀτλάντος.

Taygete suavis, nigris Electraque ocellis,

Alcyone, Asterope, pariter diuina Celeno,

Et Maia, et Merope: genuit quas splendidus Atlas.

Quas etiam, cum in capite sint tauri, ita vt duæ cornus, duæ nates, duæ oculos designent, alia in medio frontis, vbi pili

vertuntur, collocatæ sint, Atlantidas appellavit Virgil. in primo Georgicorum, & sole cum scorpione exoriente, in vndas cum oppositæ sint demergi, inquit in his:

Ante tibi Eoa Atlantides abscondantur.

Fuerunt tamen nonnulli, qui duodecim fuisse Atlantis filias dixerint, & Hyantem fuisse illarum fratrem: qui cum à serpente ictus obiisset, quinque illarum ita eius mortem defluxerunt, ut præ dolore denique mortuæ sint. At Iupiter illarum misertus, dicitur in Hyadas eas mutasse, quarum nomina hæc sunt apud Hesiodum:

Φαίλη ἡ δὲ Κορωνίς, ἑὸς τ' αὖτε τε Κλεῖα,

Φαῖν' ὅ' ἱμερότα καὶ Εὐδαίρη πάντεσσιν,

νύμφαι, αἳ Τάδ' αὖτε καλεῖσιν οὐδ' αἰδέσθων.

Phaola, siue Coronis, & hinc formosa Cleia,

Phaëque Endorēque implexis crinibus auro;

Quas Nymphas Hyadas mortales nomine dicunt.

Alij Ambrosiam siue Coronidem nominarunt, & Eudoram, & Dionen, & Æsilam, & Polyxo: alij Phileto, Thye-
nen, & Proydilen his addiderunt, quas etiam Bacchi fuisse nutrices crediderunt, & Dodoninas à Dodono Europæ filio nuncuparunt: qui etiam non ex his, sed alijs parentibus natas arbitrantur, cum alij Erechthei, alij Cadmi filias fuisse putent. Quidam Calypso etiam filiam fuisse putarunt Atlantis. Ac neque numerus quidem Hyadum caret controuersia; quoniam Thales Milesius duas tantum esse putauit, quarum altera Borealis, altera Australis nominaretur: Euripides in Tragœdia quam de Phaethonte scripserat, tres: Achæus autem quatuor, at Pherecydes, sex. Quidam Hyadas putarunt nominatas, quia Dionysum educauerint, qui Hyes dictus est, ut testatur illud Eurphorionis,

Τὴν παντοῦ ἔρχεται Διονύσου κατέσπευε,

Hye cornuto Dionysso irata.

Alij à pluvia dictas putarunt, quod illarum ortus imbrem vernis diebus excitet. Nam certissima sunt illa signa quæ ex ortu Hyadum colliguntur à nauigantibus, uti demonstrauit Euripides in Ione, cum ita scribat:

Πλειάς μὲν γὰρ μεσσηνίῳ δὲ αἱ ἄλλαι,

ὅτι ξιφίης Ὠρίων, ὑπὲρ δὲ

Ἄρκτου ἑστὶ καὶ ἄρα χρυσήν πτόλιν,

κύκλος δὲ πωσαφλίως ἀκέντιζ' αἶψα

μεινός δ' ἔχοντες, τ' ἄδεις τε νυκτὶ λυγρῇ
 σαρπίσσειτον σαρμείον, ἢ τε φασγέες
 ἔως δ' ὠκυνοῦ ἀΐεγ.

*Pleias medium vadit secans per aethera,
 Ensifer atque Orion. at desuper
 Postrema cum polo aureo vrsa voluitur.
 Ac luna plena mensis mediꝝ circulum
 Opplevit. Hyades navitis clarissimum
 Signum dedere, & proferens lucem simul
 Aurora stellas assequens.*

Mentionem fecit Pausanias in Arcadicis de Mara Atlantis filia, quæ nupsit Tegeatæ Lycaonis filio. Et Hom. de Calypso in 1. Odyss. in his:

Ἦν δ' ὅτ' ἐν δ' ὠκυνοῦ νῆσσι
 Ἀτλαντὶς θυγάτηρ ἰσχυρὸς ἄνθρωπος, ὅστις θαλάσσης
 πόσις καὶ ἄνδρα οἶδεν.

*colit atria Diva
 Filia prudentis Atlantis, qui alta profundū
 Omnia cognovit pelagi.*

Fama est Atlantem nationibus Hesperii imperasse, habuisseque responsum à Themide Parnasia futurum esse, ut à quodam Iouis filio regno priuaretur, quod testatur Ouid. libro quarto Metamorph.

*memor ille vetuste
 Sortis erat: Themis hanc dederat Parnasia sortem:
 Tempus Atla veniet, tua quo spoliabitur auro
 Arbor, & hunc prædæ titulum Ione natus habebit.*

Deinde cum Perseus abscissum caput Medusæ reportaret, petiissetque ab eo ut in hospitium caperetur, reiectus fuit & vi depulsus ab Atlante; quia semper recens in memoria illud oraculi responsum haberet. Huic igitur Medusæ caput Perseus ostendit ita inquires:

*at quoniam parvi tibi gratia nostra est.
 Accipe munus, ait: lænæque à parte Medusæ.
 Ipse retrouersus squalentia protulit ora.
 Quantus erat mons factus Atlas.*

Alij dixerunt, quod Atlas homo fuit Libycus, qui, ut facilius astrorum cursus specularetur, in montem illum solebat ascendere: qui postmodo ab ipso Atlante in propinquum mare per errorem delapso ac mortuo Atlas fuit appellatus.

Polyidus tamen dithyrambicus poeta pastorem fuisse ait Atlantem, qui fuerit in montem sui nominis à Perseo conuersus. Mentionem fecit de hoc monte Strabo libro 17. quem esse scribit in Libya extra columnas Herculis procedenti ad sinistram, qui fuit etiam Diris à nonnullis nominatus. Eius loci incolæ Atlantes communi nomine dicti sunt, neque vllum proprium nomen habuerunt. Esse verò Atlantem montem altissimum ita testatur Herodotus in Melpomene: *ἔχεται δὲ τῷ ἄλλοις τούτου, ἔχει τὰ ὄνομα Ἀτλας. ἔστι δὲ στείον ἢ κυκλωτέρως πάντη. ὁ γὰρ δὲ ἔστω δὴ πῖ λίγεται, ὡς τὰς κορυφὰς ἀνὰ ἑα οἰά τε ἔστω* id est *ἔστω. ἔδὲ κατε γὰρ αὐτὰς ἀπολείπει νεφέα, ἔτε ἥριος, ἔτε χειμῶνος. τὸ τοῦ ὀνόματος ἔχοντος ἡ γροῦσι οἱ ὀπηρεῖται ἔστω. ὅππῃ τούτου τῷ ἔρεος οἱ αὐτοὶ ἔρπονται ἔστωι ἐπὶ τῷ ὀνόματι ἔχοντο.* Extat in hoc mari mons, cui nomen Atlas: est autem ubique perangustus & teres, ita verò sublimis esse dicitur, ut ad illius verticem oculi mortalium peruenire non possint. Neque ibi unquā vel per æstatē, vel per hyemem nubes deesse consueverunt. Hunc incolæ cæli columnam esse dicunt, in quo monte habitantes homines eodem nomine quo mons vocantur. Hi populi sunt in extrema parte Libyæ ac Mauritanix, qui exorientem solem conuictis insectabantur, quòd ipsos, ipsorumque regionem radiis exuteret. Sic etiam Pausanias in rebus Atticorum famam esse inquit, quòd mons Atlas vertice cælum attingat, tanta est eius altitudo: qui ob frequentiam proceritatemque arborum, & ob aquarum defluentium copiam interclusus, nemini accessibilis dicebatur. Huius montis situm ac sublimitatem ita attingit Virg. lib. 4. Æneidos:

Oceani finem iuxta, solēque cadentem,

Vltimus Æthiopum locus est, vbi maximus Atlas

Axem humero torquet stellis ardentibus aptum.

Qui poeta in eo monte describendo omnia hæc & historice & fabulosè, tanquam in descriptione alicuius hominis expressit:

Itaque volans apicem & latera ardua cernit

Atlantis duri, cælum qui vertice fulcit:

Atlantis, cinctum assidue cui nubibus atris

Piniferum caput, & vento pulsatur & imbri.

Nix humeros infusa tegit: tum flumina mento

Præcipitant senis, & glacie riget horrida barba.

Ab hoc monte vniuersus Oceanus qui vel extra vel intra columnas Herculis est in extrema parte Mauritanix, Atlanticum

icum mare appellatur, quod idem & rubrum dicitur, ut Herodotus testatur in Clione: *ἢ ἔξω τῆς αἰῶνς θάλασσαν ἢ Ἀτλαντὶς καλεῖσθαι, καὶ ἢ ἐν ὁρίσιν αὐτῆς γένεσθαι ἑόδοι.* Atque mare illud, quod extra columnas Herculis est, Atlanticum vocatum idem est quod & rubrum, quamvis scriptum reliquit Plato in Critia mare Atlanticum ab Atlante Neptuni filio fuisse vocatum. Huius finxerunt esse Oceanum socerum, at alij fratrem, quoniam mare illud Atlanticum & Oceanus multis nominibus pro differentiis locorum nominatur. Nam ut in Hesperiiis regionibus Atlanticum, ita apud Septentrionem Boreæ expositum, glaciale dicitur; alij mortuum vocarunt, quoniam sol & tardos & imbecillos radios supra hoc mare transmittit, ubi verò prius apparet exorians, Eum vocatur aut Indicum. Quod ad Austrum est, Æthiopicum & rubrum nominatur. Cùm verò altissimus sit Atlas mons ille Mauritanæ, ita ut vertex cerni non possit, ac cælum attingere summo vertice appareat, locus datus est fabulæ, quod Atlas is qui regnavit in Mauritania, cælum sustineret, ut ait Æschylus in Prometheus, quem Oceani ita fratrem nominavit:

*Ἀτλαντὶς. ἢ δὴν, ἢ παῖς μακρὰ καὶ κροτὴν τοῦτον τὴν γὰρ
τῆς γῆς Ἀτλαντὸς, ὃς ποτὶς ἐσπερίοις τόποις
ἔστηκε κίων ἕρπονδ' τε καὶ χροῶν
ἔμμεν ἀρείδων, ἃ χροὸς ἐκ δ' ἀρχαίων.*

*Ocean. Non sic prorsus, torquet infortunium
Atlantis inde fratris, ille pondera
Solem ad cadentem sustinet prægrandia,
Cæli columnam, totius terræque onus.*

Hunc montem etiam Homerus columnam nominavit in primo Odyssee, & γὰρ cum illo alium montem, qui non procul distat à columnis Herculis, ut est in his:

*ἔχει δὲ τὸ κίωνος αὐτοῦ
μακροῦς, δὲ γὰρ τὸ τε καὶ ἀγνὸν ἀμολὲς ἔχουσιν.*
habet ille columnas

Prælongas, cælum ac terram fulcire valentes.

Huic Hesperum quoque fratrem nonnulli addiderunt, à quo dicta sit Hesperia, qui cùm monte avfraternum ascendisset ad sidera speculanda, neque amplius apparuisset, creditus est in stellam lucidissimam mutatus de suo nomine vocatam. Alij dixerunt Hesperum fuisse filium Atlantis religionis, iustitia, humanitate præstantem, qui à ventis repente

raptus è supremis partibus montis, nullibique inuentus, fabulæ locum dedit, quòd in stellam sui nominis sit conuersus. Atque hæc ea sunt quæ de Atlante memoriæ produntur ab antiquis scriptoribus. Nunc quid hæc significant, explicemus.

¶ Atque illud primum nullo pacto fieri potest, vt Atlas cælum sustineat, sicuti demonstrauit Arist. in 2. li. cœli, quia si cælum vt sustineatur indigeat, erit graue. At non est tale, vt multis rationibus ibi ostenditur. Ipse præterea Atlas præ labore aliquando deficiet, quoniã nihil cum labore est sempiternum. Scriptum reliquit Zezes histor. 1. quintę Chil. Atlantem Ægyptium, qui multis annis Libyco Atlante fuit antiquior, dictum fuisse cælum humeris sustinere, quia rerum cœlestium & astronomicarum primus inuentor fuit apud Ægyptios. Atque illa quæ de Hercule Ægyptio Atlantēque dicta sunt ab Ægyptiis, Græci ad posteriorem & Atlantem & Herculem Alcmenæ filium transferentes fabulis accommodarunt. Dicunt enim cælum sustentandum Herculi ab Atlante parum per datum fuisse, quia res astronomicas & stellarum motus Hercules ab Atlante didicerit. Idcirco etiã Pleiades & Hyades filiæ Atlantis dicuntur, quòd ille prior & ipsas stellas, & quas vires exerceant, in rebus humanis obseruari. Refert Pausanias in Bœoticis Polosum vicum fuisse non procul à Tanagris, in quo Atlas consedissee, & ea quæ sunt sub terra, resque cœlestes accurata diligentia inuestigasse dicitur. Sunt qui dicant Atlantem primum fuisse qui lunæ cursum obseruauerit: quod alij tamen tribuunt Arcadi Orchomeni filio, vnde dicta est Arcadia; quare Arcades ante lunam, vel potiùs ante lunæ obseruationem (vt ego quidem iudico) gloriantur se natos esse. Alij obseruationem lunæ Endymioni tribuunt, alij Typhoni, inter quos fuit Xenagoras Philosophus, Isacius Libycum Atlantem primum fuisse scribit, qui astrorum motus, lunæque mutationes obseruauerit, quem postea secutus est Thales. Alij dictum esse in fabulis existimant, quòd Atlas pedes in terra habuerit, humeros ad ortum & occasum, caput ad meridiem: quod ait Arist. in libro de causis motuum animalium: quia indicabant mundum firma sede indigere, circa quam volueretur: nam per eam sedem transire intelligitur diameter, quæ ea quæ supra nos sunt, ab inferioribus determinat. Atlantē
igitur

igitur & cœlestium & subterraneorum rerum habere cognitionem putarunt hi, qui axem mundi ita appellarunt, quod & nomen ipsum significat: dicitur. *ν.* Ἀτλας à particula incrementum aliquando significante & τάλω *perfero* & *sustineo*, quia indefessus sit axis in mundi machina sustinenda. Columnas, esse Atlantis Borealem & meridianum polum quidam censuerunt, quod ab his cardinib. mundus sustineri videatur. Atlantis filiae Hyades & Pleiades fuerunt, quia post cœli siue axis ortum & stellæ ipsæ natæ sunt. Has ita nominatas quidam putarunt à filiabus Atlantis Libyci peritissimi astronomi, qui ad perpetuam sui memoriam nomina suorum filiorum astris indidit, quod & alij plerique fecerunt, & Conon Ptolemæi tempore Comam vocavit Berenices. Proclus in commentariis quos in Opera & Dies Hesiodi scripsit, omnium sphaerarum animas, virêsq. diuinas, illas esse scripsit, quæ Pleiades vocantur: vt Celano Saturni sit anima, Sterope sphaera Iouis, Merope Martis, Electra Solis, Alcyone Veneris, Maia Mercurii, Taygete Lune: quarum aliae cum suis planetis, aliae cum aliis Diis rem habuisse dicuntur, quod Ouid. indicauit lib. 4. Fastorum;

Pleiades incipient humeros releuare paternos,

Quæ septem dici, sex tamen esse solent:

Sens quod in amplexus sex hinc venêre Deorum.

Nam Steropen Marti coconbuisse ferunt,

Neptuno Alcyonem, & te formosa Celano;

Maiam, atque Electram, Taygetenque Ioui.

Septima mortali Merope tibi Sisyphæ nupsit.

Pœnitet, & facti sola pudore latec.

Cætera multa quæ de his fabulantur antiqui, prætermittenda censui in præsentî, quia ad hanc partem suscepti negotij nō attinent. Nunc de Endymione dicamus.

De Endymione.

CAP. VIII.

ENDYMION autem fuit Æthlij filius & Calices. Hic, vt scribit Pausanias in Prioribus Eliacis, à Luna fuit amatus, ex qua filias quinquaginta suscepisse fabulantur, cum tamen alij tres tantum filios inquam, Pæonem, Epeum, ac Ætolum, filiam Eurydicen ex Asterodia, vel Chromia, vel Hyperippe illum suscepisse. Habuit filiam præterea Pisam, quæ Pisa Olympicæ nomen dedit. Habuit Endymion fi-

liam etiam Ætolum, à quo Ætolia dicta est, cum antea Hyanthis diceretur, ut ait Demaratus in primo libro de mutatis nominibus provinciarum & locorum, quamvis alij Mortis, alij Martis eum fuisse filium crediderunt. Huic alium filium addidit Isacius cum ita scribat: † †

Alij dicunt quod Phichir fuit Endymionis filius, quidam addiderunt illi filium Eleum, quem ex Eurycyda suscepit, qui imperavit Epeis, à quo postea vocati sunt Elei. Hunc aiunt Iouis fuisse nepotem, quippe cum Æthlius Iouis & Protogeniæ fuisset filius: qui munus id à Ioue obtinuit, ut vitæ mortisque sibi esset arbiter, ut traditum est ab Hesiodo, Accesilao, Pisandro, Pherecyde, & Nicandro in secundo rerum Ætolicarum, & ut scripsit Theopompus in Epopæis. Fertur præterea Iupiter illum in cælum accepisse: quem cum Iunonem vitare conatus esset, deceptum ab idolo oblato ad inferos detruxit. Fuerunt qui dicant Endymionem fuisse Eolidis Regem atque ob iustitiam in Deorum numerum relatum, mox impetrasse à Ioue ut perpetuò dormiret; quem alij Spartanum, alij Eleum esse crediderunt. Fama est hunc in Latmo Cariæ monte in antro quodam versari solitum, ubi ciuitas erat Heraclea, ut scripsit Nicander in secundo Europe. Dicunt Lunam in illud antrum venire solitam, & cum Endymione congregi, quod ita attigit Ouidius in Epistola Leandri:

Non finit Endymion te pectoris esse seueri.

Fac subeant animo Latmia saxa tuo.

Cicero tamen libro primo Tusculanarum disputationum perpetuò dormientem Endymionē in Latmo Cariæ monte à Luna adamatum dicit sola oscula Lunæ accepisse, neque unquam experrectum fuisse, cum ita scribat: Endymion verò, si fabulas audire volumus, nescio quando in Latmo obdormiuit, qui mons est Cariæ, nondum opinor experrectus. Num igitur eum curare censet, cum Luna laboraret, à qua consopitus putatur, ut eum dormientem oscularetur? quod ipsum scripsit etiam Lucianus in dialogo Veneris & Lunæ. Theocritus felicem putauit Endymionē, quia semper dormiret, neque ullas sentiret molestias, cum ita scribat in tertia Æglog.

*Ζαλοῦτε ἄνθρωπον τὸν ἀΐδον ὕπνον ἐνταῦθα
Ἐνδυμίων.*

Inuideo

Inuideo dulci somno, semperque granato

Endymoni.

Atque tot ferè sunt de Endymione fabulosè ab antiquis tradita.

Nunc quæ causa horum fingendorum fuerit, inuestigamus. Atque primùm scire convenit multa antiquos ad illustrium virorum perpetuam memoriã confluxisse, quæ postea fabulosis ornamentis vestita ad humanæ vitæ vtilitatem & eruditionem fuerunt informata. Sic illa quæ dicta sunt de Endymione, ad perpetuam eius viui memoriã ab antiquis poetis fuerunt ficta. Qui verò magis historicè rem explicant, dicunt Endymionem dictum fuisse in eo monte perpetuò dormire, & à Luna amari, quia cùm dormiret per diem, per noctem, quo tempore feræ exire solent de suis latebris, ad Lunæ lumen venaretur: neque vnquam per diem videbatur. Alij dicunt primùm Endymionem rerum sublimiuna speculationem inuenisse, cui rei fabulæ locum dedit Luna ob tam varias luminis formas & mutationes, cùm de illa præcipuè cognoscenda esset sollicitus: qui cùm noctu his considerationibus esset intentus, somno non fruebatur, at dormiebat per diem. Hic prior, vt testatur Lucianus in Astrologia, Lunæ rationem mortalibus ostendit, sicuti Phaethon deprehendit solis cursum: quæ causa extitit cur Luna illum amasse dicta sit, vt testatur Plinius in libro secundo. Non defuerunt tamen qui Endymionem hominem segnè, ac somno desidiæque deditum fuisse putarint, vnde in illos qui sunt huiusmodi convenit id dictum, Somnus Endymionis: in illos enim convenit, qui negligenter adeò aliquid faciunt, vt dormire videantur. Neque mirum videri debet Endymionem virum Astronomiæ peritum, & in considerandis stellarum cursibus diligentissimum, ab illis segnem & voluptarium fuisse creditum: cùm etiam Aeneas, quem nonnulli tantopere extollunt laudibus, vt bibax & gloriosus & iactabundus ab Apolline carpatur apud Homerum in libro vigesimo Iliadis:

Αἰνείας, Τεγέων βασιλῆος, ποδὶ τοῦ ἀμύδα,
ταῖς Τεγέων βασιλῆος ἀφ' ἧς οἱ ἐντοναί, λαν;

Aeneas, Troium ductor, quò grandia facta,

Que Reges inter, repletaque pocula lætus

Pollicitus fueras?

Quæ res fortè causa fuit cur AEneas Veneris & Anchisæ filius creditus sit. Me tamen non præterit alios fuisse, qui pastorem fuisse Endymionem putarint, qui nocturnis pascuis delectaretur, cum alij pastores clausos greges in stabulis haberent: atque cum huius greges magnopere pinguescerent, fabulæ datus est locus quod Luna eius amore capta illud Endymionis gregibus donaret. Hunc mortuum esse & sepultum apud se testati sunt Elei, qui insigne sepulchrum illi erexerunt. Nihil aliud autem per hæc significatur, quàm diligentiam omnibus in rebus esse vtilem, cum maximè Dei auxilium iis præcipuè præsto esse soleat, qui & ipsi non sint desides, & illud suppli citer implorauerint. Nam certè quidem Deus non fauet desidiæ. At Endymione relicto de Fortuna dicamus.

De Fortuna.

CAP. IX.

DE Fortuna, quæ maximè omnium Deorum in quotidianis sermonibus nominatur, & penes quam omnes humanæ vitæ mutationes, omnèque facultatum, & honorum, & amicitiarum, & commodorum arbitrium esse creditur, nihil neque certum, neque vna multorum scriptorum voce confirmatum habemus, nisi quod rerum omnium sit inconstantissima, neque vllò in loco diutius potest consistere. Homerus in hymno quodam in Cererem illam fuisse Oceani filiam innuit, & testatur Pausanias in Messeniæ, quippe cum illam etiam cum reliquis filiabus Oceani cum Proserpina colludentibus connumeravit, quàm Tychè Græci appellant, quorum carminum hæc est sententia:

*Vna omnes vario per prata comantia flore,
Candida Leucippe, Phænoque, Electraque, lanthe,
Melobosisq; Tyche, Ocythoe præsignis ocellis.*

Orpheus in hymno quem scripsit in Fortunam, illam natam fuisse è sanguine ait in his:

ἔκ τινος αἵματος ὄντα, δὲ μελομαχοῦ τῦχες ἰχθυόσαν.

Sanguine progeneratam, & in expugnabile numen.

Quamvis scripsit quidam quod ante Homeri tēpora nemo de Tyche mentionē fecit antiquior poeta; neque Hesiodus quidē, qui Deorū omniū ortus conscripsit, de Fortuna meminuit omnino. Est enim recens, vt ita dixerim, & Homeri inuentū, Fortuna, quā permulti scriptores post Homeri tēpora

pora nobilitarūt. Nam siue ante ea tempora nominata fuit, nullum nomen obtinuit : siue ab Homero primo, certē post eius tempora, vires assumpsit. Hanc ferunt res humanas fursū ac deorsū, subuertere pro suo arbitrio, hanc in singulos homines ius habere, hanc ciuitates, hanc regna, hanc amicitias euertere cūm libuerit, hanc omnia illa euerſa & iacentia erigere, opulentia, hominūque frequentia reple-
re, & florentissima efficere. Quare si quid prosperum, si quid ex voto, si quid felix ex obscuris causis eueniat; aut contra, si quid turbulentum, moleſtum, calamitosum con-
tingat id totum Fortunæ tribuitur, velut ex his carminibus intueri licet, quæ sunt in Agamemnone actū apud Senecam Tragicum :

*O regnorum magni fallax
Fortuna bonis, in præcipiti
Dubiōque nimis excelsa locas.
Nunquam placidam sceptrā quietem,
Certūmve suū tenuēre diem.
Alia ex alia cura fatigat,
Vexatque animos noua tempeſtas.
Non sic Libycis Syrtibus æquor
Furit alternos voluere fluctus,
Non Euxini turgēt ab imis
Commota vadis vnda, niuali
Vicina, ubi caruleis
Immunis aquis lucida versat
Plaustra Bootes.*

*Vt præcipites Regum casus
Fortuna rotat ! metui cupiunt,
Metuique timent, non nox illis
Alma recessus præbet tutos.
Non curarum somnus domitor
Pectora soluit.*

Atque ut vno verbo dicam, hæc vna rerum omnium domi-
na fuit existimata, ut ait Euripides in Hecuba :

*ὦ Ζεὺς, τί λίσσῃ πότμος ὁ ἀνθρώποις ἐγγὺς,
ἢ δόξαν ἀνθρώπων κλυδὸν κερταῖον ἰσχυρῶς
φύδῃ, δοκονῶντας δαμνῶντας ἱππῶς,
Τόχῳ δὲ πᾶντα τοῖς θεοῖς ἐμνημονῆν
Dicam viros se Iupiternæ cernere ?*

An frustra eos inuasit illa opinio.

Quid respiciam sit forte demonum genus,

Fortuna cuncta cum regat mortalia?

Alij tantam vim facultatēque fortunæ tribuerunt, ut vitæ omnium mortalium fortunæ ludum esse crediderint, sicuti scriptum reliquit Palladas in his carminibus:

πῆλιν ἐστὶ Τύχης μερόπων εἶος, αἰετὸς ἀνθρώπων,

πᾶσι τοῖς καὶ πᾶσι μερόσιν παρασκευός.

καὶ τοῖς ἐπὶ καὶ τὰς τοῖς πάλιν σεμνὸν δὲ δέσφει.

τοῖς δ' ὅτ' ἔστιν ἡμετέραν εἰς αἰδῶν κατὰ γὰρ.

Vita hominum ludus Fortunæ est, & miser error,

Inter pauperiem nauigat, inter opes.

Atque pile in morem nunc hos ad sidera tollis

Elatos, & nunc tartara ad ima iacis.

Quamuis idem postea Euripides factus sanioris mentis, vel minus insanam personam introducens in Electra, Fortunæ autores & moderatores Deos introduxit, illamque Deorum ministram:

θεοὶς ὑπὸ ἡγοῖ παροῦτον Ἡλέκτρα Τύχης

ἀρχαίγαιος τῆς δ', εἴτα καὶ ἐπαίνεσιν

τὸν ἑστὶ θεῶν τε, ἢ Τύχης δ' ὑπομένει.

Deos putato Electra fortunæ prius

Istius autores fuisse, postea

Laudato Fortune ministrum me, & Deam.

Scriptum reliquit Pausanias in Achaicis Fortunam vnā esse è Parcis quæ potentia cæteras sorores antecelleret. quare & Orpheus illi vniuersæ vitæ humanæ potestatem & administrationem ita tribuit:

εἴ σοι γὰρ βίος ἐστὶν ἀνθρώπων παμπόικλος ὅστις.

Ipsa regis variam mortalem numine vitam:

Hanc potentissimam & rerum omnium moderatricem significauit Demosthenes in his, in oratione ad epistolam Philippi: *μεγάλῃ γὰρ ῥοπῇ, μέλιν δὲ τὸ εἶναι, ἢ Τύχῃ ὅτι πᾶσι ἀπαντὰ τὰ ἑστὶ ἀνθρώπων παροῦντα.* Magnum enim quid est momentum rerum, vel potius totum est Fortuna ad omnia hominum negotia. Cum de illa mentionem fecisset Homerus, non tamen tantum autoritatis potentiaque tribuit, quantum posterorum plerique, quippe cum Diis cæteris propria officia concessisset. Sequentibus postea temporibus quidquid fieret, cuius causa esset occulta, illud Fortunæ imputari coepit: quare Plutarchus, in libello de fortuna Romanorum multa cognomina

mina ab euentu illi indita fuisse memorat. Illud autem idcirco contigit, quia multa sunt fortuna sapientiae per similia, ut est apud Athenæum in carminibus Iouis, quorum hæc est sententia:

Longissimè à sapientia Fors dissi deti:

Sed multa perficit tamen simillima.

Theognis omnium bonorum & malorum, diuitiarumque & paupertatis autorem Iouem esse credidit, quamuis illa tam præclara Fortunæ Orpheus tribuerit: quare videtur Theognis nullam esse Fortunam in his existimasse:

Ζεύς γάρ τοι τὸ πάλαιον ὀφείπεις ἀνδρῶν ἄλλω.

ἄλλω δὲ πάλαιον, ἀνδρῶν δ' ἕστιν ἕτερον.

Iupiter huc illuc interdum pondera flectit,

Nunc dat diuitias, nunc das habere nihil.

Quare præclare scriptum est à Iuvenale stultè inter Deos collocatam fuisse Fortunam. Nam si prudètia potius, quam temeritate quadam & cæcitate mentis res humanæ gubernarentur, oblitesceret penitus è mentibus hominum Fortunæ nomen: fieretque sibi quisque illa Fortuna, quam sibi parasset, neque magnopere vel de occulta potentia fiderum, vel de Dei clementia ac prouidentia, vel de occultis naturæ causis queremur, cum quis agit inconsideratè: multaque propter suam patitur inscientiam, ut nos aliquando lusimus in quadam epistola his versibus, ad clarissimum virum Petrum Saturnum missa:

Auc tam occulta via est prudentiæ, & alta futuri

Vt solis sit nota Deis series: ratione

Et trahitur certa venturi temporis ordo.

Auc si non flectit mentes vis ætheris alti, &

Ingenium sit cuique suum Fortuna: miselli

Erramus cæci terra caligine mersi.

Nec quicquam reclusum certa ratione modòque

Conamur, velut in tenebris erramus, & ipsa

Inscitia à nobis fatorum creditur ordo.

Deteriora capi contingit, at optima sordent,

Candida nigrescunt, nigrantiæque alba videntur.

Sed quòd inscitia mentibus hominum insidet, sepius illi admonendi sunt, quod

Nullum numen abest, si sit prudentia: sed te

Nos facimus Fortuna Deam, calòque locamus.

Sapientissimè igitur Bupalus opinionem hominum secutus, ut est in Messeniæ Pausania, ædificandis templis fingendisque simulacris ingeniosus ac solers, Fortunæ signum apud Smyrnæos omnium antiquorum primus effinxit: cuius capiti polum imposuit, cum altera manu vocatæ Amaltheæ cornu teneret. Neque aliud Archilochus significare voluit, qui anum dextrâ flammæ, at sinistra manu aquam gestantem effinxit, nisi fortunam eandem bonorum & malorum cellariam: quæque donet felicitatem, eandem & calamitates asferre. Nam cum perditis & omni flagitiorum genere contaminatis hominibus facultates plerumque obueniant, multique viri boni sint inopes, Fortuna cæca, & inconsiderata, & inconstans, & ebria ac titubans dicta est, ut patet ex his apud Ovidium in lib. 2. de Ponto:

Passibus ambigua Fortuna volubilis errat,

Et manet in nullo firma tenaxque loco.

Nam malus est dæmon planè credita Fortuna, cui omnia hominum stultorum deliria ab antiquis attributa sunt, quæ ad naturam ingeniumque brutorum propius accederent. Sic etiam Palladas inquit in his carminibus:

ἡλόρον, ἡ νόμον οἶδε Τύχη, μέγιστον δὲ τῶν ἐννέων
τοῖς ἰσχυροῖς ἀλόγως ἰσχυροῖς συνεργεῖν.
μῦθον οὐ τοῖς ἀδικοῖσι πέπει, μὲν εἰ δὲ δικαίοις,
ὡς ὅτι δὲ εὐνοῦνται τῷ ἀλόρον δούλῳ.

Improba non novit leges Fortuna, modumve,

Sed semper, quò fert impetus, illa ruit.

Illa odit plerumque bonos, blanditur iniquis,

Et monstrat quæ sint robora stultitiæ.

Qua de causa fuit existimata à poetis super rota quadã perpetuò circumvolui, ita ut nunquam in eodem loco diutius persisteret, ut in eo versu significavit Tibullus in 1. Elegiarũ:

Versatur celeri Fors levis orbe rotæ.

Et Ovidius secundo de Ponto:

Scilicet indignum inuentum rarissime ducis

Te fieri comitem stantis in orbe Deæ.

Quod ideo fictum est, quoniam non solum ea quæ bona hominum sunt, assidue subvertuntur: verum etiam quia consiliorum incerta est ratio, cum multa sint quæ nullo pacto prævidere possimus, ut nos in quadam epistola lusimus his versibus: quam ad clarissimum & integerrimum causi-

causidicum, singularisque eruditionis & integritatis virum
Philippum Tertium cognomine aliquando misimus:

Nondum onerata ratis cum flaret vineta sereno

Æthere, & insani tacite pellacia ponti

Alliceret puppes, quoties retinacula nautas

Inuitos tenuere, suis ubi compedis arcta

Demeret Hippotades rapidis iam vincula ventis?

At contra: quoties qui vincula frementibus undis

Soluerunt, vastum nimbis tollentibus equor,

Mitia pacatis sulcarunt alta procellis?

Hanc Deam cum cæcam finxissent antiqui, in curru velis
solitam dixerunt, qui ab equis cæcis trahebatur, ut ait Ovi-
dius in epistola ad Liuiam:

Fortuna arbitriis tempus dispensat ubique,

Ille rapit iuuenes, corripit illa senes.

Quique ruit, furibunda ruit: totumque per orbem

Fulminat, & cæcis cæca triumphat equis.

Nullus est omnium Deorum, qui tot conuitia, tot lamenta-
tiones, tot querelas mortalium in se audiat: quàm ab homi-
nibus tanquam scopum contumeliarum, ne de diuina admi-
nistratione tam nefariè pro stultitia nostra quereremur, in-
troducãt fuisse iudico. Hanc cæcam, hanc stultam, hanc
temerariam, hanc leuissimam, hanc amentium parentem,
hanc bonorum nouercam appellarunt. Huic pro bene acce-
ptis perratæ sunt gratiarum actiones, at frequentissimæ pro
calamitatibus contumeliæ & obiurgationes. Hæc eadem
tantum existimationis, tantumque imperium ab Homeri
temporibus accepit, ut Iupiter de cælo ab ea propè fuerit
detrusus, omnemque rerum administrationem & sceptrum
ipsum è manibus illa Ioui propè extorsit, sicut credide-
runt insulsi homines.

¶ Atque ut summatim dicam, nulla alia de causa extogi-
ratum fuisse Fortunæ nomen ab antiquis crediderim, nisi ut
hominum lamentationes à summi Dei cogitatione ad ina-
ne nomen, & ad numen quod nusquam existeret, diuerter-
rent. Nam cum quid aduersum accidit, illud diuino consilio
euenire constat, cum omnia à Deo proueniant. Quod si ho-
mines omnes sapientes essent, facilè cum eo viro optimo di-
cerent: Si bona de manu Domini accepimus, quare non &
mala sustineamus: at quoniam pauci sunt sapientes, cum pro

acceptis malis doleamus, nōne præstat de vano nominē Fortunæ, quā de diuina prouidentia queri? inde fit vt quibus res ē sententia succedunt, fortunati dicantur, cuiusmodi dicebatur Timotheus ille Atheniensis, quem dormientem fingeant pictores, ac Fortunam illi vrbes, tanquam pisces in retia impellentem. at de Fortuna satis, nunc de Apolline dicamus.

De Apolline. CAP. X.

FVI T Apollo, vt diximus, Latonæ Iouisque filius, siquidem Latona à Ioue compressa vno parvulo Apollinem & Dianam peperit, vt ait Hesiodus in Theog.

Ἀντὶ δὲ Ἀπόλλωνα καὶ Ἀρτέμιδι ἰσχάσθαι,
ἐμμερότα γένοντο παρὰ πάντων ἑσπερίων,
γενεῇ δὲ ἀφ' ἡμέτερο Διὸς φίλῳ τι μὲν εἶσσι.

*At Phœbum peperit, peperit Latona Dianam,
Pignora cunælorum quæ sunt clarissima diuinum,
Cælicolum regi magno coniuncta tonanti.*

Quare Apollo ita gloriatur apud Ouidium, se ē Ioue natum esse:

mibi Delphica tellus,

Et Claros, & Tenedos, Panopæaque regia seruit;

Iupiter est genitor.

Herodotus autem in Euterpe nō Iouis, at Dionysi filios fuisse Apollinem & Dianam scribit in his: Ἀπόλλωνα δὲ καὶ Ἀρτέμιδα, Διονύσου καὶ Ἰσίδος λόγον οὖσι τῇ παλαιᾷ. Ἀντὶ δὲ ἑσθλὸν αὐτοῖσι καὶ σῴσιον ἔσθλ' αὖτις. Apollinem ac Dianam Dionysi & Isis filios esse aiunt. Latonamque illorum fuisse nutricem, cum illos seruauerit. Nam Latona cum esset vna ex octo Diis Ægyptiorum, à Cerere depositum apud se Apollinem seruauit, cum in insula Plote siue natante ab impetu Typhonis Osiridis filios quærentis protexisset. Hos filios qui Latonæ attribuunt, in Delo peperisse dicunt, vt testatur Cicero in actione 3. in Verrem. Postri die cum spoliatiū sanum viderent ij, qui Delum incolebant, grauiter ferebant: est. n. tanta apud eos eius fani religio, vt in eo loco ipsum Apollinē natū esse arbitrentur. Atq; Homerus hymnographus in Delo palmæ arborē fuisse inquit, quæ cōstēdebatur, cui innixa Latona Apollinē peperit, vt est in his:

καλλιῶνι πρὸς μακρὸν ὄρεσσι καὶ Κύνθῳ ἔχοντι,
ἀρχοτάτω ποταμῷ, καὶ Ἰωνοποιοῖσι δ' ὄρεσσι.

In monte excelsa deflexa, in vertice Cynthi,

Ithaca

Inopa ad primas ripas, palmæque propinqua.

Et Ovidius in Epistola Cydippes:

Mirror & innumeris structam de cornibus arano,

Et de qua pariens arbore nixa Dea est.

Nam Herodotus in Euterpe multas arbores palmarum in insula Plote vocata fuisse scribit, & templum Apollinis magnificentissimum, & aras tergeminas, & arbores tum fructiferas, tum etiam steriles per multas. Plutarchus in vita Pelopidae in ciuitate Tegyra natum fuisse Apollinem scribit, ibique esse duos fontes, quorum alter Palma, alter Oliua dicitur: montemque Delum nomine, atque illa quæ de Tityo ac Pythone dicitur, possunt omnia ad hunc ortum perducere. Sed ut res magis perspicua sit, verba Plutarchi ascribenda duxi: *μικρὸν δὲ τὸ πρὸ τῆς ἑλλάδος ὄντιν Ἀπόλλωνος Τεγυραία, καὶ μεντεῖον ἐκκλησίμακρον ἐστὶν πάλιν πολλὸν χρόνον, ἀλλὰ ἔχει τῆς Μινδικῆς ἡμέρας, πάλιν παρὰ τὴν Εὐχρηστοῦς ἔχοντος. Ἐνταῦθα μυστολογοῦσι τὸν θεὸν γινώσκειν καὶ τὴν ἀσπασίαν ἔχειν, ἄλλος καλεῖται, καὶ παρὰ αὐτὸ κατελήγουσιν ἐπὶ τῷ Μελανὸς καταστροφῇ. ὁπίσω δὲ τῷ ναυῷ, δύο ῥήγνυται πηγῶν, γλυκύτητι καὶ ἀλγίδει καὶ ψυχρότητι θαυμαστὰν ἰσχύος ὡς τὸ πρὸς ποταμῶν. καὶ δὲ ἑλάναν ἔχει ναυὸν νομιστάδων, καὶ φυτὸν μεταξὺ δυνῆν, ἀλλὰ περὶ ἔσπον, τὰς δὲ τοῦ νοῦν δεισις. Nec longè hinc sanè distat Apollinis Tegyrai templum & oraculum non multo iam tempore euersum, quod usque ad Medorum bellum cum præsideret summæ rerum Echecrates, vaticinijs ac responsis floruit. Hic fabulantur Deum natum esse, cui loco finitimus est mons Delus nominatus, ad cuius montis radices vnde Melanis fluuij cessant. Post ipsum templum gemini fontes scatent, sicutate aquarum, & copias, & frigore mirabiles: quorum alterum Palmam, alterum Oliuam nominant his etiam temporibus. Neque verum quidem est quòd inter duas arbores, sed inter duos fluentia vteri potius Dea deposuerit. Multos fuisse Apollines scribit Cic. lib. 3. de natura Deorum, his verbis: Apollinum antiquissimus is, quem paulo antè ex Vulcano natum esse dixi, custodem Athenarum. Alter Corybantis filius, natus in Creta: cuius de illa insula cum Ioue ipso certamen fuisse traditur. Tertius Ioue natus & Latona: quem ex Hyperboreis Delphos ferunt aduenisse. Quartus in Arcadia, quem Arcades Nomionem appellant, quòd ab eo se leges ferunt accepisse: Atque cum tot Apollines fuerint, reliqui omnes silentur, omnesque res aliorum gestæ ad vnum Apollinem Latonæ & Iouis filium referuntur. Hic multos filios habuisse dicitur è varijs mulieribus: ex Ethusa Neptuni filia Eleutherum suscepit, è*

Corycia nympha Lycorum, è Thyia, vel, vt aliis magis placet, è Melæne filia Cephissi Delphum, ex Acachallide Phylacidem, & Philandrum & Naxum, è Cyrene nympha Aristæum: ex Euadne Iamum vatem, à quo Iamidæ apud Pisam vaticinabantur in Olympicis pelles victimarum, in ignem iacentes, quod alij maluerunt fieri è sectione, si recta fieret: Charonem è Thero Phylantis filia, è Chrysote Coronum, Eutnocum è Cyrene, ex Atria Cleochi filia siue Ægea Miletum, à quo dicta est vrbs, & Oaxum, à quo Oaxia, & Arabum, à quo Arabia: ex Babylonia & Garamantem, Ismenium, & Acrephum à quo Acrephia vrbs Bœotix; futurus erat pater etiam è Castalia, nisi in fontem euauisset: è Syllide nympha, Xeuxippum: ex Asterie, Idmonem, è Sinope, Syrum: è Dia Lycaonis, Dryopem: è Manto, Mopsum: è Melia Oceani, Tænarum vatem ac diuinatorem & Ismenium: è Calliope, Orpheum & Hymenæum & Ialenum, vt ait Asclepiades in sexto Tragicorum: ex Acachallide Delphum, qui nomen dedit Delphis vmbilico totius orbis terræ. nā fabulati sunt antiqui Iouem cū vellet medium atque vmbilicum terræ inuenire, alteram aquilam ab oriente, alteram ab occasu pari velocitate emisisse, iussisseque illas recta & è regione conuolare, quæ cum in Delphos denique conuenissent, ibi ad sempiternā facti memoriam aurea aquila dicata est: è Chione, Philammonem. amauit etiam Rhodiam virginem, quæ nomen dedit insulæ. suscepit Megareum, à quo Megara. & ne singulis matribus ab ipso Apolline factis numerādis diutius immorer, Linus, Philisthenes, Iamus, Lapius, Anius, Argeus, Ilaira, Psyche, Philemō, Pythacus, Garamætes, Aëtous, Branchus, Nominus, Eurynome, Dorus, Laodocus, Polypetes, aliique complures dicuntur fuisse Apollinis filij, & Chius ex Anathippe, à quo insula vocata fuit, amauit & Bolinā nympham, quæ fugiens eius impetum se in mare proximū abiecit, atque Apollinis miseratione immortalis est facta non procul à Drepano promōtorio. è Penco Oceani & Tethyos, à quo si. dictus est Thessalia, & Creusa natus est Hipseus & Stilbe, de qua Apollo filios Lapithem & Centaurum procreauit. Lapithes ducta Orsinome Phorbantem & Periphanem suscepit, qui cū in regnum successissent, omnes suos populos à patre nominarunt Lapithas. Fuit autem Æsculapius omnium filiorum Apollinis celeberrimus, quem Iupit-

ter fulmine confecisse dicitur, quia mortuos per medendi peritiam in vitam reuocaret. Id grauius ferens Apollo cum vlcisci non posset Iouis in se iniurias, omnem irae impetum conuertit in Cyclopes, quos, quia fulmina Ioui fecissent, sagittis confecit. Ea re indignatus Iupiter Apollinem à caelo relegauit. Quod ita scripsit in Argonauticis Orpheus:

Ἀδ' ἄνθρωπος δὲ δόειρεν Ὀφειδὲν, ὃς ποτὲ Πάϊον
 Σηπιδῶν ὑπὸ νύκτι διός δ' ἡλδοῖτο μάλιστα.
 ἀνέχετο τοὶ Κυκλωπες ἀρσενικὰ τέτυκτον αἰετὸς
 ἐν φερίῳ ἵππῳ, Ἀσκληπιοδὲς ἐπὶ γὰρ λάβει.

Inde Pheris Admetus adest: seruiuit Apollo

Huic olim, cuperet vitare is cum Iouis iram.

Cyclopes quoniam confecerat ille sagittis,

Atque neci dederat Asclepi pignoris ergo.

Inde demissus ac exul errabundus mortalium calamitatibus factus est obnoxius, vt testatur Lucianus in dialogis mortuorum. Hic idem Deus propter inopiam rerum omnium victui necessariorum mortalis omnium miserimus factus operam suam Admeto Thessaliae Regi pascendis armentis concessit. Vel, vt alij maluerunt, datus est in seruitutem Admeto, qui, quoniam omnes paut, vocatus fuit Nomius & Agreus, de quo ita Pindarus in Pythicis:

ἢ ἀνὴρ Ἀπόλλων
 αἰδ' ἐστὶ χάρις αἰετοῖς,
 ἀρχεὺς ὅπανα μύλων.

Et clarum Apollinem

Viris latinam amicis,

Propinquum custodem ouium.

à quo magnopere dicitur fuisse amatus contracta postmodò non vulgari amicitia propter bonitatem ingenij & industriam ipsius Apollinis. Huic eodē die natus Mercurius vesperi boues surripuit, vt est in hymno Homeri in Mercurium:

ἥδ' οὐ γὰρ νύκτι μέγα θυμὸν ἐγχεῖσθαι
 ἱστῆεντος βουὴν κλέψαντων βόων Ἀπόλλωνος.

Editus is mane est, citharamque psaut eadem

Luce, boues Phœbo celauit vespere raptos.

Deinde cum quereretur Apollo, Mercuriumque minis tertere conaretur, vt boues per furtum raptas sibi restitueret, idem Mercurius pharetram etiam surripuit: qua re cognita coactus est ridere Apollo, vt ait Horat. in 1. Carminū:

*Te boues olim nisi reddidisses
Per dolum amotas, puerum minaci
Voce dum terres, viduus pharetra
Risit Apollo.*

Cum Pindarus oues, alij boues paviſſe Apollinem inquam,
Callimachus tamen in hymno in lauacrum Apollinis equas
illum paviſſe aſſerit in his,

*Φαίβων κ' Νόμιον κ' αὐτὸν ἵππους ἐξ ἑπὶ κείνῳ
ἐξ ἑπ' ἑπ' Ἀμφρυσι ζῶντι δαΐδας ἐπ' ἑπὶ ἵπποις.*

Dixerunt Nomium Phætum, ex quo tempore ad vndas

Amphrysi Deus egit equas pastum ille iugales.

Qua de causa habitus est Deus postea pastorum vnà cum
Pale, vt ait Virgilius in Ægloga quinta:

Ipsa Pales agros, atque ipse reliquit Apollo.

Et in tertio Georgicorum:

Te quoque magna Pales, et te memorande canemus

Pastor ab Amphryso.

Huic lupus sacer existimatur, quia cum infestum sit animal
gregibus & armentis, Apollinis tamen armento pepercerit.
Alti ego crediderim, vt inimicum animal mactari solitum
armetorum Deo, eadem causa qua sus Cereri & caper Baccho
immolantur. Alij crediderunt ob rapacitatem sacratum fuisse,
quia caloris rapacitas per illum significatur, sicut coruus
eidem erat sacratus ob diuinationem pluuiarum & serenita-
tis, cum nunc clara, nunc rauca voce vteretur pro mutatio-
nibus temporum. Arati tamen enarrator ob præstantissimum
oculorum acumen sacrum Apollini perspicaci existimari
censet. Sic enim inquit: *ὅτι ἐκεῖνος μακρόθεν τὸν ὄψιν διωκτὴς, ὅτι
καὶ ὁ λύκος ὄψι δεικνύει· καὶ διὰ τὸ ὄψι δεικνύει αὐτὸν, προσήρμοσαν αὐτὸν τῇ
Ἀπόλλωνι.* Vt enim ille cum procul extiterit, tamen potest perspicere,
sic lupo magnum est aciei acumen: qui etiam quoniam est perspicax,
Apollini sacer putatur. Hic idem Deus mox cum ad Eurotæ
ripas in Sparta Hyacinthi pueri amore captus disco certaret,
Hyacinthum imprudens occidit, vt ait Ouidius libro muta-
tionum 15. atque ita Nicander in Theriacis:

*Νίκα θεὸν, περὶ τὸν τε αἰὲς θύειν Τάανδρον,
ὃν Φαίβος θύειν σπονδ' ἀνακόστος ἔκτα,
πᾶσι βαλὼν προσπίπτειν Ἀμυκλαῖς ποταμῷ
προσπίπτειν Τάανδρον, ἐπεὶ τόλος ἔμπετος κόρη.
πῶς δὲ ἀφ' αὐτῆς, νύκτον εἰς ἡμέραν ἔλυσμα.*

Psilophrum, fructum miserabilis atque Hyacinthi.

*Quem Phœbus luxit, quod nolens fortè cecidis
Inuadens puerum prima lanugine malas.
Florentem gelidas Amyclai ad fluminis undas.
Hic etenim saliens percussit tempora discus,
Temporis & fregit puero ferus ossa tenelli.*

Hac de causa profugus è Sparta ad Laomedontem dicitur Troiam confugisse, qui tum fortè mœnia ciuitatis extruenda curabat: ibi Apollo vnà cum Neptuno, cum ambo rerum necessariorum inopia laborarent, suam operam pro promissa mercede Laomedonti locarunt lateres componentes. Nō tamen tantam mercedem ceperunt, quanta sibi promissa fuerat ab illo Phryge. At Ouidius non manibus Apollinis extructa fuisse mœnia Troiana scribit in epistola Paridis, sed per sonum lyrae: quam dum tractaret, saxa se sua sponte ait concionē accommodasse. Ita enim inquit:

Ilion aspicias, firmatæque turribus alius

Mœnia Apollineæ structa canore lyrae.

Neque solū extruendis muris Troianis cæmentum & lateres Apollo contrectauit, sed etiam opem tulit Alcathoo in extruendis muris labyrinthi, vt testatur Pausanias in Atticis ex omnium Megarensium opinione. Vbi etiam saxum ostēdebatur, super quod citharam deposuit Phœbus, cum esset opus aggressurus: quod saxum si lapide percuteretur, cithara sonum emittere per aliquod tempus consueuisse dictum est. Non defuerunt sanè qui dixerint Apollinem fuisse Arcadam Regem: qui cum seueriùs imperaret, pulsus fuit à suis ciuibus, & ex altissima imperij dignitate ad priuatam vitā, tanquam è cœlo in terram deiectus, ad Admetum Thessaliæ Regem confugerit: qui illi concessit, vt iis populis, qui circa Amphrysū fluuium habitabant, imperaret. Inde pastor apud eum amantē Admeti fuisse dicitur, cum Reges antiquitus & gubernatores ciuitatum *πολιτας* siue pastores dicerentur, ad custodum pecudum similitudinem: quia non minus utilitatē suorum Reges antiqui procurabant, atq; vel pastores pecudum, vel patres filiorum. Inde Homerus etiam ex antiqua illa consuetudine Reges ac principes populorū, *πολιτας λαόν* vocat. Hæc igitur nominis consuetudo cum ab eis qui curant armenta translata sit, postea locum dedit fabulae Herodotus in Euterpe, omnes illos qui ab Ægyptiis Diu habiti sunt, regnasse apud Ægyptios ostendit, atque inquit:

eorum omnium postremū Orum Osiridis, quem Apollinē Græci vocarunt, imperasse, ut est in his: τὸ δὲ πρῶτον ἦν αἰ-
 δῶν τούτων, θεοὶ ἐν τοῖς ἐν Αἰγύπτῳ ἀρχόντες, καὶ ὄντας αὖτε τοῖσι αἰ-
 θεοῖσι. καὶ τούτων αἶν ἕνα τὸ κατῴοντα ἐν ὕδατιν δὲ αὐτῶν βασιλευ-
 σαι. ὡς γὰρ τὸν Ὀσίριον πάντα, τὸν Ἀπόλλωνα ἑλλήνων ἐνομέζουσι. τοῦτο
 καταπαύσαντα Τυφῶνα, βασιλεύσαι ὕδατιν Αἰγύπτου. Atque prius
 harum hominum Deos fuisse illos, qui regnauerant in Aegypto,
 qui non amplius inter mortales degerent: inter quos unus fuit sem-
 per, qui reliquos auctoritate anteiret. Postremus autem omnium re-
 gnauit Orus Osiris filius, quem Græci vocarunt Apollinem. Est
 enim Osiris Bacchus, ut dictum est. Dictus est Apollo, cum
 boues Admeti custodiret, otij pertæsus citharam inuenisse,
 ut ait Pausanias in prioribus Eliacis, cum lyram Mercurius
 inuenerit, ut dicetur. Fertur idem fuisse musicæ & vaticini-
 orum inuentor, ut est in primo Metamorphoseon Ouidii:

Iupiter est genitor: per me quod eritque fuitque,

Estque patet: per me concordant carmina neruis.

Perutile sanè & præclarum inuentum fuit Apollinis musica,
 quæ tanquam solatium quoddam, & ad obliuionem huma-
 num calamitatum remediū, quibus vita hominū undique
 septa est, fuit inuenta. verū illā nunc magis effœminarunt
 quàm conueniebat, ut chromati cū melos adhibuerunt ad
 demulcendos animos: nunc magis virilem fecerunt: nunc ex
 his ambobus modulis fecerunt permistam: sicuti requirebat
 rerum præsentium ratio. Neque rudis omnino aut inurbanus
 habitus est, qui musicæ non fuisset ignarus. Alius fuit
 musicæ modus, cū per numeros animi in bellum essent
 incitandi, alius modulus fuit in conuiuio, alius inter Deorū
 sacrificia. Qui enim modulos rectè cognouerit, & quibus ex
 numeris componantur singuli, ille faciliè ad omnia tempora
 musicam rationem accommodabit. Fuerunt hac ipsa de causa
 Musæ in eius tutela creditæ, quarum & dux & pater Apollo
 fuit existimatus. Fabulantur Linum Amphimaro Neptuni
 filio & Vrania genitum fuisse: qui cū omnes mortales glo-
 ria musicæ antecelleret, ab Apolline, cui se cantu confere-
 bat, fuit extremo supplicio affectus, cui etiam parentant an-
 te: sacra Musarum. Fuit etiam Linus Apollinis & Terpsichor-
 es filius: vel, ut alij maluerunt, Vranix & Mercurij, qui fuit
 ab Hercule cithara occisus, cuius discipuli fuisse memoran-
 tur Thamyras, Orpheus, Hercules. Hic natus est Thebis, ut
 in pri-

in primo libro disciplinarum scripsit Hermodotus Platonius, qui cum fuisset poeta præstantissimus, scripserat de mundi generatione, cuius in initio dicit omnia simul esse genita: atque idem scripsit de lunæ & solis cursu, deq; generatione animalium scriptum reliquit. Dio in tertia compositione, Linum alium natum esse ex Apolline & Psammate nymp̃ha, quam alij neptem, alij filiam fuisse Crotopi asserēbant: quæ cum ex occulto concubitu apud Nemeum fluvium peperisset infantem, illum Linum appellavit, quod antiqua Argiuorum lingua spurium significat. Hunc Linum tamen alij ob timorem patris canibus expositum ac laniatum fuisse memorant, alij ob negligentiam pastoris aiunt id accidisse, cui datus fuerat educandus: Fuit & alius Linus, qui lamentationes ac fletus carmine prior edidit elegiaco, de quo mentionem fecit Phylarchus historicus. Huic Deo sacer creditus fuit oleaster, quia iuxta oleam & palmam natus sit, ut quidam putarunt. ego verò crediderim, quod illa planta solem maximè amet, cum in locis frigidis non nascatur, Quod illi sacer sit, ita Theocritus ait in Hercule. Leonicida:

ἀρχαῖοι τοὶ Ἰὼν Ἀθηνῶν τὴν πηγὴν χρυσοῦς ἐν τοῖς Ἰὼν περὶ πλέγματος
 εἶχον, διότι οἱ τέτταρες μουσικοὶ ἄνθρωποι, ἀδελφεοὶ τοῦ Ἀπόλλωνος, ὃς ὡς
 πατρὸς τῆ πόλεως. Antiquissimi Atheniensium aureas cicadas capil-
 lis implicatas gestabant, quoniam cum musica sint cicadae; sacratae
 sunt Apollini: qui patris est Deus illius civitatis. Hic Deus et-
 iam celeberrimus fuit ob diuinandi artem & vaticinia, eo-
 que maximè omnium Deorum ab omnibus ferè gentibus
 in honore habebatur: cuius taberna quædam & officina
 responsum diutissimè patuit in Delphis præter cætera lo-
 ca. Scriptum reliquit Lucianus in dialogo de Astrologia,
 virginem quandā apud Delphos prædicendi munere fun-
 ctam fuisse: cum tamen draco esset sub tripode, qui vocem
 mitteret. Fabulantur tamen nonnulli Apollinem vatici-
 nandi artem à Pane didicisse, ut ait Apollodorus libro pri-
 mo in his: Ἀπόλλων δὲ τὴν μαντικὴν μαθὼν παρὰ τῷ Πανὶ τῷ Διὸς καὶ
 Θύμβρῳ, ἦεν εἰς Δελφὸς χρῆσθαι δοῦντος τότε Θέμιδος. ὡς δὲ ὁ περὶ
 τοῦ μαντείου Πυθῶν ὅπως ἐπαύουν αὐτὸν παραδόντες εἰς τὸ χάσμα, πύθον
 αἰετὸν, τὸ μαντεῖον ἀδελφάμβαιεν. Apollo autem vaticinandi arte ex
 Pane Ioui & Thymbris Nymphæ filio percepta Delphos se con-
 tulit, quo tempore Themis dabat responsa. At ubi illum Pytho
 serpens impediret quo minùs penetraret ad hiatum, eo caso Apollo
 loco oraculi ipse potius esset. Erat enim, ut quidam antiquo-
 rum tradiderunt, tripas aureus: sub quo serpens in adyto
 templi Apollinis Delphici, è quo loco responsa dabantur:
 atque hic tripas hac de causa illi dicatus fuit. Fama est,
 ut testatur Plutarchus in Solone, Milesios hospites nonnul-
 los à Cois piscatoribus aliquando emisse retium iactum, &
 certa mercede conuenerunt Coi ut quidquid eo iactu cepis-
 sent, id esset hospitium Milesiorum. Aureum itaque tripe-
 dem reti annexum traxerunt: quem ferunt Helenam, cum
 Troiam navigaret, iussu oraculi in eo loco deposuisse. De-
 inde cum nata esset controuersia de illo tripode inter pisca-
 tores & Milesios, ciuitates ambæ causam illam publicè sus-
 ceperunt, donec ad arma ventum est. Deinde cum vtrique
 Pythiam consulissent, responsum tulerunt sapientissimo
 omnium tripodem illum mitti oportere: tam omnibus as-
 sentientibus Cois, qui pro illo antea decertauerant, tripas ad
 Thaletem Milesium defertur, ut ait Laertius in eius vita:
 quem tamen Thales ad Biantem, ut se sapientio remi-
 tteret: & ab eo rursus ad alios eodem pacto transmissus, demum
 ad Tha-

ad Thaletem denuò remittitur:quem ille tandem Ismenio Apollini dicari oportere inquit. Theophrasti tamen opinio fuit, quòd Bianti primùm fuerit delatus, deinde Thaleti, & ad alios deinde, mox ad Biantem denuò remissus Apollini Delphico consecratus fuerit. Fuit autem tripos; ut est in libr. 4. Iliad. vas vel æneum, vel aureum, quod tribus pedibus fulciebatur, ansæque siue aures haberet, quibus capiebatur, quorum vasorum usus erat in sacrificiis. Horum alij seruabatur ab igne intacti, atque *τρίποδες ἀειδηματοὶ* dicebantur, oblati siue depositi tripodes scilicet: quorum formæ ita fecit mentionem Homerus:

τῷ τρίποδι δ' αὐτίκ' ἄρ' ἐπεσθ'.

Et tripod a auribus ferre.

Illi tripodes, qui imponebantur igni, & quibus utebantur in sacris, dicebantur *ἱμνυεσθῆναι*, hoc est igni impositi, de quibus ita meminit idem poeta:

τοὶ δὲ νικητοὶ μέγαν τρίποδ' ἱμνυεσθῆναι

τίς δὲ δυνάμεισθεσσι τοῖς σπῖταις τῶν Ἀχαιῶν.

Impositumque igni victori dat tripodem, quem

Bis senos superare bones rebantur Achivi.

Sunt qui dicant tripodes mēsas fuisse in Apollinis Delphici templo, super quibus recumbentes Phœbades responsa redderent, quas etiā mensas cortinas vocarunt, à eorio Pythonis ita dictas, cū eo tripos Delphicus tegetetur. Alij tamen cortinam vas esse crediderunt tribus effultum pedibus, in quod mergebatur Phœbas vaticinatura. Alij sellam, quæ tribus pedibus fulciretur, tripodem esse senserunt, super qua sedens oracula daret: quod videtur testari Callimachus in luacrum Dianæ:

ἔτι μοι Πυθίῳ μέγας τριποδὶς ἔσθ'.

Nondum cura mihi sedes tripodis fuit antè.

Alij vas pulveribus plenum, ut sensit Hellanicus. Strabo diuinum domicilium, speluncam scilicet profundam. Memoriae proditū est à Musæo libr. 3. Iuniperum spinosam arborē consecratam fuisse, cui laurus præterea dicata putabatur, quòd nympham Daphnen ab Apolline amatam in hanc ferunt mutatam, cū fugeret Apollinem: quia magis Leucippo iuuenē imberbi ac præualido delectaretur. ferunt Leucippum fuisse inuitatum cum cætero cœtu virginum ut se lauaret in fluuio Ladone, cū esset indutus veste mulie-

brī, idque impulsu Apollinis inuidentis eius felicitati, quod cum recusasset Leucippus, fuit denique prottractus, ac deprehensus virginem ementitus à sociis Daphnes iaculis & pugnionibus confossus interiit. Atqui laurus Apollini sacra putabatur, non solum quia Ladonis filiam ab Apolline amatā in illam arborem conuersam esse fabulantur, vt testatur Ouidius libro primo Metamorph. sed etiam quia naturæ ipsius Apollinis conuenit, cum arbor sit natura calida, cuius folia & fructus siccant & calefaciunt vehementer, vt ait Actius in libro primo, atque magis etiam ipse fructus. Hæc eadem causa fuit cur Lunæ simulacrum laureum ramū teneret, per quem calorem vnā cum lumine illam à Sole accipere significabant, vt sensit Ptolemæus in Almagesto. hæc vna est arbor, quæ fulmine minimè tangitur. quare fuit *ἀλκυονας* dicta, siue arcens ac repellens mala. neque timet anni iniuriam, sed semper frondet, neque vnquam senex apparet. eius odor ad vitandā pestilentiam commodus est, vt ait Herodianus: atque non mediocriter confert diuinationibus, siquidem eius folia sub puluinari dormientum posita vera somnia gignere putantur. Huius arboris coronæ Apollinis templis appendebantur, & vates coronabantur, dicebanturque lauri foliis vesci, quod vtilia vaticinia capientibus significantes munera & sumptus in victum reportabant, resque omnes humanæ vitæ necessarias, vt testatur Isacius. Nicander *Ætulus*, is qui *Alexipharmaca* scripsit, quique Apollinis Clarij fuit sacerdos, scriptum reliquit in *Æmonia* primum apud Tempe laurum fuisse inuentam, quod innuit in his:

*πολλὸς δὲ ἢ κύων λαυρὸν πότν, ἢ δὲ δόρυ
Τερπιδος, ἢ δαύκοιο ἐλέγισεν καυκία κόλας.*

Vel purum vitis potum fer, vel dato lauri

Æmonia pastinacæque, aut caulia cædens.

Apollinis Ismenij diuinationo non fiebat per responsa, sed per illa animalia quæ comburebantur, sacerdotes futura vaticinabantur, vt ait enarrator Sophoclis. Magi præterea & Scythæ per lignum myricæ vaticinabantur, & per alias multas aliorum arbustorum virgas, quod genus vaticinij à Medis etiam seruari solitum scriptum fuit à Dione libro primo tertie compositionis: sicuti Iamidæ per pelles cæsarum victimarum ignibus impostarum, si rectè inciderentur: cum aliàs

aliâs astragalis super mensis impositis Deorum vaticinari mos fuisset. In Lesbo præterea fieri solita per virgæ myricæ vaticinia testatur vel cognomen ipsius Apollinis, qui inde Myricæus vocatus fuit à Lesbiiis. Scriptum reliquit præterea Archæus in iis quæ memoriæ prodidit de Archeanati-
de ac de bello Erythræo, Apollinein apparuisse in somnis Archagætæ summo eius expeditionis imperatori, qui ramū gestaret myricæ: quare illam plantam illi Deo gratā putarunt. Metrodorus præterea in quodam libello quem scripserat de consuetudine, antiquissimam plantam esse myricæ putasse videtur, qua etiam Ægyptij per pompam Iouis coronarentur. Verum hanc sententiam ita attingit paucis idem Nicander in Theriacis:

ἡ μυρικήν ἡδὲ καὶ νέον παρακερπύα δειμανὸν
μεινὴν ἐνὶ ζώοισι γαστέριμον, ἢ δὲ Ἀπόλλων
μειντοῦσάς κορυπέας ἐδίδουτο, καὶ δειμὴν αὖδ' ἔγον.

*Inde nouum fruticem sterilis in sume myricæ,
Quæ vates veneranda viros est inter. Apollo*

Iura virum huic tribuit, venturæque dicere clarus.

Fama est Democritū non solum solita auguria intellexisse, sed etiam certo nomine aues quasdam nominare solitum, è quarum sanguine cōmixto anguis nasceretur, ex quo si quis edisset, auium omnium intelligeret idioma. atque Melampo memorant angues quosdam aures habentes visos, quare ille postea sermones auium dicitur intellexisse. fama est Apollonium Thyaneum auium omnium voces intelligere solitum, quem aiunt aliquando passerēs latantes intuitū dixisse præsentibus non paucis, illos significasse cæteris asinum collapsum, miliū quod portabat, disrupto sacco, effudisse, quare esse vnde vberissime pascerentur. Illud cū visum esset miraculum audientibus, aiunt nonnullos studiosè spectatum accurrisse an vera essent, quæ nunciarentur, atque inuenisse sicuti ab Apollonio dictum fuerat. Hanc diuinationē Romani cū ad libros Sibyllinos & exta Tyrrenorū & auguria & signa de cælo retulissent, cæteras omnes diuinationes aboleuerunt. Erant autem multi modi diuinationum apud antiquos, siquidem vel volatus auium, vel obseruationes tripudiorum, vel auguria, quorum fuit Caras inuentor, vel intuitus auium, vel exta victimarum, vel signa de cælo, vel prodigia, vel portenta, vel responsa Deorum, vel somnia,

vel astra, vel aqua, vel ignis, vel mortui futura prædicebant,
ac præmonstrabant, vel alij modi, quos omnes recensere fo-
ret superuacaneum. Nam multa horum fuerunt ab Orpheo
descripta in Argon, ut patet ex his:

ἀμφὶ δὲ μαντιῖν ἐλάττω πολὺ πείσων ἔρμει
διέσποντο οἰωνῶν τε καὶ ἡ σπλάγχων θύοις ὄσαν
ἢ δὲ ὅσα θεσπέζων οὐρανόπολιν ἑταρποῖς
ψυχῇ ἐφημερίων, ὕπνῳ ἐξέολκιδόμην ἦτορ.
σημαίων τεράτων τε λύσεις, ἄσπερον τε πορείας.

Perdidici leges multas, ac munia vatium,
Quæ volucresque ferisque docent, quo convenit extra
Esse modo: quæ diuinent insomnia mentes
Mortales ut habet sopor, & leuis irrigat arcus:
Prodigiis quæ conveniat, monstrisque medela,
Portentisque Deum, quid nobis sidera monstrent.

Nam & Virg. quosdam numeravit in 3. Æneid. hoc pacto:

Troïgena interpres Diuim, qui numina Phæbi,
Qui tripodas, Clarj lauros, qui sidera sentis,
Et volucrum linguas, & præpetis omina penne.

Non iniuria idcirco vates, rerumque futurarum coniectores
Apollinis filios antiqui esse existimarunt: quippe cum The-
stor, qui fuit pater Calchantis, Apollinis & Aglaïæ filius sit
creditus: & Mopsus eiusdem Dei, & Mantus, à quo etiā Mo-
pso victus Calchas diuinandi peritia præ incertore diē suum
obiit. Dicunt enim oraculi responsum datū fuisse Calchan-
ti tunc esse sibi pereundum, cum in vate n peritiorē incidis-
set, qui in Colophonem cum Amphilocho, vel ut alij volue-
runt cum Antilocho, Perolypæte, Leonteo, aliisque quibus-
dā ducibus profectus post euersum Iliū incidit in Mopsum.
Hi cum ambo in contentionem venissent de ficu agresti
quot nam ficus haberet, respondit Mopsus decem milia,
medimnam vnam, & ficum præterea, quam rem attigit He-
fiodus his carminibus:

Δαδύα μ' ἔχει κατὰ θυμὸν, ἐρετιός ὅσος ὑλιδόει
ἔτος ἔχει, μικρός ποτ' εἰν εἶπος δ' αἰ ἀρεθύνει.
Quot grossos hæc ficus habet miror, licet illa
Parua sit: an numerum posses mihi dicere eorum?

Respondit autem illo tacente:

μύροι εἰσιν ἀρεθμὸν ἀπὸς μίτρον ἡ μέθιμος
εἰς δὲ πλεονεύει, τὸν ἐπελθόντα καὶ δύναιο
ὡς αὐτό, καὶ σφιν ἀρεθμὸς ἐνέτωμας αἰθετο μέτρον.

ἢ τότε δὴ Κάλχας δ' ἕως θανάτου κέλευεν.

At ille quidem decies numero: mensura medimni est.

At superest vnus, quod non percurrere posses.

Sic ait, est numerus verè hinc compertus eorum.

Calchanti eterno clausit mors lumina somno.

Illis verò collectis ita re ipsa numerus, vti dictum fuerat, inuentus est. At cōtrā interrogatus Calchas de sue pręgnante prętereunte quot gestaret in vtero, & quando esset paritura, & quibus signis, obmuri: dicente Mopso decem, & inter hos vnum tantum marem gestare in vtero, & esse cras parituram initio horę octauę, & marem totum nigrum, ac tres fœminas transuersę albam lineam supra humeros habituras, & reliquis duas rostrum album ad oculos vsque, reliquas posteriora crura sinistra ab ungula ad genu vsque. Calchas, vbi res postridie eius diei ita esse fuisset cōperta, moeroris impatiens vitā finiuit, quamuis hæc diuinationes, vt ait Apollonius Atalicus in libro secundo compositionis, tanquam infidæ ac plerumq; vanę relinquendæ sunt, & in primis quæ fiunt per physionomiam, astragalos, circulos, terram, cribrum, formam, ignē, peluim, aquam, manū, caesum, ac mortuos euocatos. Sed aliquando tamen oracula veritatem expresserunt quæ non semper fallere mortales potuerunt, vt etiam veridicæ fuerunt Sibyllæ: sic enim Apollo Christi mortem expressit, & Sibylla eiusdē miracula, quæ ante mortem erat factururus. atq; Apollo quidem sic:

Θνητὸς εἶμι καὶ ἐπὶ σάρκι, σὸς δ' ἐπετάδιστον ἔργον·

αἷν' ὑπὸ χάλδαιον κερταῖον ὅπλοισι σιμυλάθεις

γέμοις, καὶ σκολοπέαι περὶ αὐτὴν τελευτῶ.

Namque caro mortalis erat, diuinæque facta,

Chaldeis sed indicibus per tela retentus

In ligno, clausisq; tulis post funus acerbum.

Sic autem Sibylla inquit:

νικῆν δὲ ἀλίστατος ἔσται,

καὶ χολῶν ὄρμος ἐς αἰὼς, καὶ κωρὸς ἀκίει,

καὶ τυφλοὶ βλέψουσιν, λαλοῦσιν, καὶ λαλοῦντες.

Consurgent extinctorum mox corpora, claudis

Cursus erit velox, surdisq; exaudiet, atque

Prospicient longè cæci, mutiq; loquentur.

Fuerunt autem duo Dei tantum, quorum celebrarentur responsa, Iupiter & Apollo, quorum ita fecit mentionem Æschylus in Eumenidibus:

καὶ τὸ τοῦ ἀνθρώπου, τοῖς ἐμὸς τε καὶ Διὸς,
ταρπείην κελύβει.

*Oracula ipse cum Iouis, tum dein mea,
Confidere impero.*

Veruntamen idem Æschylus testatur in Sacerdotibus Apollinem à Ioue prius accipere responsa solitum, deinde eadem dare petentibus, ut est in his carminibus:

σέθεν ὄντας τὰ γὰρ ταῦτα πότμος
Ζεὺς ἐπαίδει Δελφία.

*Citissime huc venire: namque talia
Apollini pater loquenti suggerit.*

Quamvis Diodorus Siculus à matre vaticinium, & medendi artem filium edoctum fuisse inquit: nam idem est Orus Ægyptiis, qui Græcis Apollo: cum Isis siue Ceres, ut quidam putarunt, multa pharmaca ad sanitatem inuenerit, & magnam partem medicinæ empiricæ. Vocatus fuit autem Apollo à μῦσιν à Delphicis, quia cum prius Neptunus Delphis coleretur, at Apollo in Calabria, loca mutarunt inuicem: sic enim illum vocavit Lycophron:

τὸ τοῦ ποταμοῦ γὰρ ποδὶν ἀμύσιν.

Locum Dei mutantis atque mœnia

Condentis.

Huic Deo cygnus etiam dicatus est, quia diuinet ac vaticinetur quando moriturus sit, & quasi præ lætitia canter, cum prospiciat quantus bonorū cumulus sit in morte, vel certè quantam molestiarum, quæ sunt in hac miserrima vita, frequentiam sit relicturus: quam causam & cantus, & cur dicati sint Apollini cygni, ita scripsit Cicero in primo Tusculanarum disputatione. Itaque commemorant, ut cygni, qui non sine causa Apollini dicati sunt: sed quod ab eo diuinationem habere videantur, quia prævidentes quid in morte boni sit, cum cantu & voluptate moriantur. Fuit autem templorum omnium opulentissimum Delphici Apollinis, quippe cum vel mille aureos lateres Cælus ille ob insignes diuitias celeberrimus aliquando dono miserit, ut testatur Zexes hist. 1. ut aurea nota ara Apollini ex iis strueretur. Fuit & alius infinitus prope Regum & Imperatorum munerum numerus augustissimorum, ut videtur innuere Ouid. in Epist. Cydippe:

Et modo porticibus spatior, modo munera Regum

Mixtor, & in cunctis stantia signa locis.

Tribuebatur Apollini ars medendi, & sagittarum scitè
emitten-

emittendarum peritia, quod his verbis significauit Ouid
libro primo Metamorph.

*Inuentum medicina meum est, opifexq; per orbem
Dicor, & herbarum subiecta potentia nobis.*

Et Callimach. hymno in Apollinem,

τίχην δ' ἀμφιλαφὴς ὕπερ πόσον ὄσον Ἀπόλλων.
καίνος διστευτὶς ἔλαχ' αὐτὸν, καίνος ἀδίδον.
Φοῖβον γὰρ καὶ πόσον ὅστις ἐπείγεται καὶ αἰσδῆ.
καίνος δὲ θρασύ, καὶ μέντις· ἐκ δὲ νῦν Φοῖβος
ἱπτοῖσι δέδωκεν ἀνδράσιν θανάτοιο.

Arte magis varius nullus, quàm clarus Apollo.

Sunt illi artifices cantus curae, ille sagittas,

Ille arcus curat, pariterque oracula, vates.

Suffragia, ex illo didicerunt funera primum

Differre, & gelide vitare pericula mortis.

Hunc Deum & aureos calceos gestare, & omnia propè au-
rea habere finxit Callimachus ex antiquorum opinione: &
semper esse iuuenem, neque vnquàm pubescere, aut lanu-
gine prima barbæ vestiri, vt est in his versibus:

χρύσεια τῶ πόλλωνι, τὸν ἐδούτον, ἢ τ' ὀμπροπρὶς,
ἢ τε λυγρὸν τ' ἀέμμεν τὸ λυκπεν, ἢ τε φασίτην.
χρύσεια καὶ τὰ πένδια· πολὺ χρῶσι γὰρ Ἀπόλλων.
καὶ τε πολυκτέμενος Πυθῶνι καὶ τεκμήριο.
καὶ κεν αἰὲ καλός, καὶ αἰὲ νέος ἅποτε Φοῖβος
Ἰνδρείας ἐδ' ὄσον ὅτι χρὸς ἦλθε παρειαῖς.

Aurea sunt Phæbo hæc: vestisque, & fibula in illa

Tum lyra, tum chordæ, ex humero pendensque phæretæ:

Calcei & ex auro utriusque, auri dines Apollo est,

Possidet is multa: quod Pytho ostendit, & idem

Formosus, semper, semper iuuenisque: nec illi

Fæmineæ quantum nigrent lanugine malæ.

Scriptit Homerus in hymno in Apollinem, Apollinem ip-
sum vocatum fuisse Pythium, quia Typhonē sagittis in-
teremerit: qui solis calore postea corruptus Apollini Py-
thio nomen dedit. Nam πύθωμι putrescere significat, vt est
in his carminibus.

ὃ δ' ἐπὶ μῦθ' αὖτο φοῖβος Ἀπόλλων,
ἐν τῷ αὐτοῦ νῦν πύθωμι ὅτι γόνοι φασπαίρειν.

sic inde precatus Apollo est:

Putrescas tellure iacens, campoque feræ i.

Tum idem paulò post:

οὐ δὲ ἀνὰ κτλ

Πυθιον ηγελευσιν επινοημεν' ενιχα κειδε
 αμνι πυσε πηλαρ ρυος οξας ηαλιου
 inde vocarunt

Pythion hunc regem cognomine, putruit illic
 Quod monstrum radiis, & claro lumine solis.

Fabulati sunt antiqui hunc è terra à Iunone pugno percussa natum esse, quem serpentem fuisse crediderunt, at nō Typhonem, ut scripsit de illo Nicander Colophonius in his:

αἷς ἀεὶ φανίσσας ἱμῶσι χθονὰ καὶ παχύν
 κτηνὴν δ' ἀεὶ γαῖαν περισβύς.

Sic effata granis percussit robore dextra

Tellurem: motumque solum est tum fertilis agri.

Cæsus fuit hic Python serpens non procul à Cephiso flumine, quit fuit ad radices montis Parnasi, ut ait Dionysus in libello de situ orbis. Scriptum reliquit Ouid. in 1. lib. Metamorph. Pythia postea in honorem Apollinis fuisse instituta, quæ non à Typhone putrefacto, sed à serpente fuerunt instituta, ut in his scribitur,

Instituit sacros celebri certamine ludos,

Pythia perdomitæ serpentis nomine dictos.

Celebrabantur autem hi ludi vere ineunte ab omnibus Cycladum incolis, sicuti tradidit Dionysus in lib. de situ orbis in his carminibus:

ῥύστα δ' Ἀπόλωνι χερσὶ καὶ ἀργύρῳ ἄπασιν
 ἀρχαῖος γυμνασιὸν κτατορ, οὗτ' ἐν ἄριστον
 αἰὲρ ἔργον ὑπὸ πύλοισι νῆα καὶ ὄψανος ἀνδρῶν.

Instituete choros omnes, victoria quando

Grata fuit, cum incundum ver incipit, & cum

Arboribus dulces nidos subtexit aedon.

Omnes enim insulæ etiam, quæ fuerunt circa Delum ludos pro illa victoria instituerunt. Scripsit tamen Pausanias in Corinthiacis Diomedem à Troia redeuntē cum effugisset tempestatē, quæ Græcis ab Illo redeuntibus immissa est apud Træzenios templum Apollonis Incensoris dicauisse, & Pythicos ludos in eius honorem instituisse. Erat antiquissimus mos ut pulchrior ex omnibus hymnis qui offerretur, in honore Apollinis caneretur: postea verò cāt⁹ ad citharā fuit institutus, & aulædorū atq; tibicinū certamina: & præmia ab Amphictyonibus de medio sublata, & coronarium duntaxat fuit propositum: & quadrigis exceptis, omnia, quæ in Olympicis aderant athletarum studia,

studia, in hæc recepta certamina. Deinde paulò post repudiata fuit ars aulædorum, & ex his ludis exclusa, quia incundum quiddam & triste præ se ferrent, cum elegi, funebreque lamentationes his tibiis convenirent. Mox additus est equorum cursus, & armatorum deinde, mox bigæ introductæ: atque variis temporibus & pullorum binorum iniugum cursus, & singulorum instituti, quorum nonnullorum mentionem fecit Ovid. lib. I. Metamorph.

*Hic iuvenum quicumque manu pedibisque rotare
Vicerat, æsculeæ capiebat frondis honorem.*

Nondum laurus erat.

Erat enim antiqua cōsuetudo iam tum à Thesei temporibus è Creta reddicis incepta, ubi ludos Deli instituit, ut victores palma coronarentur. Mox coronis mutatis mansit tamen cōsuetudo, ut omnes victores ubicunq; essent, palmā manibus gestarēt, ut ait Paus. in Arcadicis. At corona laurea propria fuit Delphicorū præmiorū, idq; cū ob perpetuum vigorem, tū quia arbor ipsa Apollini sit dicata. Verum de his ludis alio loco plurib. fortasse pertractabimus. Fuerunt qui dixerint hos ludos non ob serpentem ab Apolline cælum institutos fuisse, sed ob incolam quendam Python (sic enim nominabant Delphos antiqui) ab Apolline confixum sagittis, qui ibi extabuit. Atq; per id temporis ita nominabatur ea quæ corrūperetur, ut in Phocicis inquit Pausanias. Scriptū reliquit Ephorus, quo quidē tēpore Apollo in terras devenit, homines sylvestribus fructibus viuentes ac ferarū more, māfuefecisse: atq; id cōrigisse in Delphis primū, mox ad Panopæā urbē profectū crudelissimū & violentū tyrannum Tityum interemisisse, audisq; e Parnasis hominibus alium esse tyrannū non minū hominibus infestum Pythonem nomine atq; cognomine draconem, quem & ipsum sagittis Apollo confecit. Atque inter pugnandum cū Io Pæan clamitatum esset, quod Mice Apollo significat, mansit postea consuetudo ut in Pæanibus & in epiniciis, & in omni læticia alicuius victoriæ, Io Pæan conclamaretur, ut est illud Ovid. in secūdo de Arte:

Dicite Io Pæan, & Io his dicite Pæan.

Decidit in casses præda petita meos.

Inde Pæanes dicti sunt hymni, qui in laudem Apollinis compositi canebantur: erat autem rhythmus eorum, ille

plerumque qui à Sophocle seruat in hoc carminem in *Ædipode Tyranno*:

ἦν δ' ἄλλ' ἔπειτα.

Leite Delie Pean.

Quamuis duo fuerunt *Pænum* genera, quorum usus erat etiam in bellis: nam horum alterum genus Marti ante bellum erat dicatum: alterum Apollini post victoriam. Cum cœpissent igitur *Pænes* in Apollinem cantari, cœpit & Apollo vocari *Iei*°, vñ *Eueius Bacchus*. Alij igitur *ἡ δὲ τοῦ ἰατρῆς*, hoc est à medendo, alij *ἡ δὲ τοῦ ἰσχυρῆς*, à mittendo scilicet dixerunt: quippe cum radij solis cum moderato calore demissi vitam mortalium conferuent, ac contrà letiferi sunt iidem radij si immoderatus calor extiterit. Alij utrunque coniuxerunt, dixeruntque *ἰεὺς*, *Iei*us deinde dictus fuit. Quòd autem *Pænes* vocarentur cantilenæ in Apollinem compositæ, declarauit id *Homer* in 1. *Iliadis*:

*οἱ δὲ πεινημένοι μολπῇ θεῶν ἰλασμένοι,
καλὸν αἰεὶ δόντες παρθένα κοῦροι Ἀχαιῶν,
μὲλ' ὅποιος ἐκέρχοντο ὃ δὲ φρένα τέτρετο ἄνδρ'.*

Phæbeas iras placabant carmine Achii

Per totas lucas pulchrum Peana canentes,

Cantantes Phœbum; huic mulcebant pectora cantus.

Fuerunt tamen, qui putarint *Pænas* dictos fuisse non quidem *δὲ τοῦ παύειν*, vel à feriēdo: sed potius *δὲ τοῦ παύειν*, quod placare significat: quoniam caneantur istæ cantilenæ, ubi vel famem, vel pestem cessare precabatur, vel aliquod imminens malum diuertere diuino implorato auxilio. Inde *Æsculapius Pæon* dictus fuit ab *Aristoph.* in *Pluto*, quia morbos mitiget ac cessare faciat:

Ἀσκληπιὸς Παῖωνος δοῦλος τοῦ ζῆν.

Æsculapium naclus benignum quòd fuit

Pæonem.

Eius Dei laudes & res gestæ caneantur ideirco ad illū placandū, quòd iis delectari putaretur, cum primus is, vt fama est, Iouis victoris laudes Saturno de regno depulso cecinisset carminibus, cithara sumpta magnificisq; vestibus indutus, & coma mirificè ornata, vt ait in 2. *Eleg.* *Tibullus*.

Sed nixidus, pulchërque veni; nunc indue vestem

Purpuream, longas nunc bene neſte comas:

Qualem te memorant Saturno rege fugato

Victoris laudes tunc cecinisse Iouis.

Hic Deus eximie colebatur in *Sora*ctē phaliscorū monte, cuius

cuius sacerdotes nudis pedibus ad simulandam sanctitatem prunas accensas calcabant illæsi: sed illud fiebat quibusdam additis medicamentis & antidotis, quæ res multitudinem hominum in summam admirationem & superstitionem adducebat. Id ita fuisse testatur Virg. lib. II. in his:

Summe Deum, & sancti custos Soracis Apollo,

Quem primi colimus, cui pineus ardor æverno

Pascitur, & medium freti pietate per ignem

Cultores multa premimus vestigia pruna.

Habuit Apollo multos locos in quibus colebatur: nam Homerus in primo Iliad. Chrysen, Tenedum, Cyllamque ciuitates connumerauit, in quibus præcipuè Apollo colebatur. nam ut de Ioue dictum est, & de Diis reliquis, vel à ciuitatibus, in quibus sunt culti, vel ab euentu rerum, vel à conditoribus templorum cognomina obtinuerunt. ut Delphinus dictus est Apollo, quia Delphino similis in mari aliquando Gnoſis nautis apparuerit, sibi que aram erigi in litore iusserit, ut est in hymno Hom. in Apoll.

ὅς ὡς ἐγὼ τὸ πρῶτον ἐν ἡγεστάῳ πόντῳ

εἰς οὗτος δελφίνῳ δοῖς ὅτι νῦν ὀνομά.

Sic mihi Delphino simili super æquoris undas

Ceruleas primum in nauim fuit impetus olim.

At Heliodorus Delphinium vocatum fuisse scripsit, quia in Pythone Delphinum draconem Latonæ vim inferentem sagittis confecerit: cuius hæc sunt carmina:

ὅς ποτε περσέειν ἔπεδ' ἐπέγον Πυθιδότῃ

δελφίνῳ τὸ πρῶτον περσέειν ἐξείλετο.

Vel cum saxosis Parnasi in collibus arcu

Serpentem horrendum confecit is, atque sagittis.

Fuerunt qui dixerint ita dictum fuisse, quia Castaliū Cretensem in coloniā Apollo deduxerit, à Dephino uectus: alij quia Delphino similis navis fuerit dux usque ad sinum Crisæum, & in Phocidem; alij quia sub forma delphini nauim cōscenderit, & usque ad eum locū per mare deuenit, mox exiit illuc, ubi Delphi postea sunt vocati. Verum nos has fabulosas, variāsque opiniones, & fabulosa cognomina prætermittētes, illa tantum summarim percurramus, quæ cognitu necessaria sunt nostro huic suscepto negotio. Colebatur hic Deus & in Mileto & apud Mæonios, ab iis causis, quas superius recensuimus, dictus Abæus ab urbe

Lyciæ, Acrita, Actius, Accesius, Agræus, Alexicacus, Argēnetes, Agyræus, Ægyptius, Boidromius, Cerdous, Curator, Carneus, Carinus, Carnias, Carmeus, Clarus, Delius, Didymæus, Diradiotes, Epicurius, Grynæus, Hylatus, Horius, Ismenius, Latous, Læmius, Loxias, Libystinus, Lycius, Maleates, Nomius, Napæus, Orchieus, Pastor, Pythius, Prouis, Phænæus, Pataræus, Patrous, Platanistius, Parnopius, Philesius, Prælagus, præstes, Phyllæus, Sithalcus, Smyntheus, Spodius, Sciaftes, Theoxenios, Thyraeus, Tymbræus, Thelpusius, Lilius, Zosterius, aliæque complura fuerunt cognomina, quæ omnia numerare longum esset. Fertur hic Deus in varias formas ob amores fuisse mutatus in leonem, in ceruum, in accipitrem. Mos fuit illi agnos immolari, ut testatur Homerus libro quarto Iliadis:

εὐχόμενος δὲ Ἀπόλλωνι λυκὸν ἔχειν ἀνὴρ τοῖσι θεοῖς,
 ἄρνων ποδοτομήων ἔξεν κλεινὸν ἀκρομήλιον.

Ipse roga Lycium Phæbum, qui est clarus ob arcum,

Et voue agnorum tenerorum sacra referre.

At Virg. in lib. 3. Æneidos taurum illi immolare solitum scribit his versibus,

Sic fatus, meritos aris mactauit honores,

Taurum Neptuno, taurum tibi pulcher Apollo.

Testatur Pausanias etiam in Boeoticis Thebanos taurum Apollini immolare solitos, at postea immutatum fuisse more ut bos domitus mactaretur: quod ij qui missi fuerunt ali quando ad capiendum taurum, cum nimis tardi fuisset, & cædendæ victimæ tempus instaret, bos à transeunte plaustro solutus fuerit, & pro tauro mactatus, quæ postea mactatæ cōsuetudo. Memoriae prodidit Euarthes in Fabulosis, accipitrem fuisse sacratum Apollini, unde illud est Homeri:

ἄρπυιαι ἑπιδάδουσιν τὰς αἰετὰς ἑλκεσιν.

Nam celer accipiter fit Phæbi nuntius ales.

Atque hæc ea sunt ferè quæ de Apolline fabulosè tradita sunt ab antiquis.

¶ Nunc quid per hæc senserint, vestigemus. Appellarunt antiqui, ut sapius dictum fuit, varias vel naturæ vires, vel siderum, vel summi Dei in res humanas actiones variis Deorum nominibus. Quid enim per Apollinem intelligebant, de quo tam multa tradita sunt in fabulis? Declarauit id Cic.

id Cic. lib. 3. de Natura Deorum: Illa autem, Balbe, quæ tu à cælo, astrisque ducebas, quàm longè serpan, non vides: Solem Deum esse, Lunamque; quorum Apollinem Græci, alteram Dianam nuncupant. Et Plato in Cratylō, ubi nominis rationem perquirat, quæ ad quatuor facultates illius extenditur, ad musicam, diuinationem, medicinā, peritiāq; mittendarum sagittarum, Apollinem, nunc quia non plures sint, nunc à soluendo, nunc à mittendo, nunc rerum simplicitate dictum contendit, quæ Soli conveniunt omnia, ac nulli præterea. Quid enim veritatē magis aperit quàm Sol, & omnem tenebrarum caliginem ex humanis rebus dispescit? aut quid magis confert medicorum pharmacis? siquidem herbarum quæ in apricis locis nascuntur, multo magis rei medicæ cōferunt, quàm in umbra aut in humidioribus locis nutritæ. Hic est generationis rerum & corruptionis vnicus autor, vt in h. de iis sensit iure Arist. Hic longissimè è cælo in terras radios suos minimè debilitatos iaculatur: vnde dictus est à poetis *ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ*, à longinquo operans scilicet; & Loxias, quia obliquū habeat incessum sub Ecliptica; & Phœbus à splendore luminis; & Delius, quia oecumeta manifestet: & ab huiusmodi causis multa nomina obtinuit, quæ nulli certè, nisi Soli, convenire possunt. Hic pellis & salutis solus est opifex, quoniam in symmetria caloris vniuersa animantium vita, salusque continetur. Hic medius inter cæteros planetas tanquam dominus cæterorum collocatur: quorum motus incredibilem efficere harmoniæ suauitatē crediderunt Pythagorici, quare musicæ autor putatus est. Huic citharæ inuentionem tribuerunt, quæ septē chordis prius muniebatur, vt ait Virgilius libro sexto:

Nec non Treicus longa cum veste sacerdos

Obloquitur numeris septem discrimina vocum.

Qui chordarū numerus planetarū numero conueniebat: cum plurium chordarū instrumēta musica recentiora sint vel Pythagoræ temporibus vel Orphei. Hic Iouis & Latonæ filius fuisse creditur & in Delo natus, quia post illā cōfusam mundi, vt vocant, materiā, ex qua vniuersa quæ sunt creata creduntur, quæ *Ἀντὴ* quasi *Ἀνδρά*, vt ait Plato, à latēdo & ab inscitia fuit vocata, ab omnium rerum opifice Deo lux prima omnium prodierit. Nam primum solem & lunam duo lumina maiora in principio creauit Deus omni-

potens. Nati dicuntur Apollo & Diana in Delo, quia continuò exorta luce res cognosci & videri posse cœperint, cum prius inconfusa & informi materia omnia delitescerent. Qui Dionysi filios putarunt esse, vim & actiones solis Apollinem esse crediderunt, ac Dionysum esse solē ipsum, cuius filia sit luna, cum à sole patre lumen, vimque suam vniuersam accipiat. Eadem ratione qua calor mediocris cōfert omnibus animantibus, putatur Æsculapius, qui medendi artem callet, Apollinis esse filius. Huic Apollini ut mitior esset, pestemq; leuaret, ut à nonnullis traditum est, ludi Apollinares fuerūt instituti. cuius cum duæ sint potestates nimio calore & intemperie aeris perdendi, ad eam vim placandam, Paean in hymnis cantabatur. In imprecationibus contra leiū vocabant ab imminutendis sagittis, at non à medendo, ut quidam putarunt. Huius filius Æsculapius à Ioue irato fulmine percussus interiit: quia cum benignitas Solis & temperies animantibus sit salubris, aliquando ab inflammato aere pestis oritur, & in morborum grauitatem tota illa Solis clemētia vertitur: quare grauior sit pestilentia mediis temporibus, quàm per summos calores, aut per eximia frigora. Neque illud mirum, quando vel in malè affectis corporibus idem contingit: nam quæ firmis conferunt, eadem ægrotantibus plerumque solent obesse, vel propter imbecillitatem concoquentis in stomacho caloris, vel quia magni refert quò naturalis potentia humorūque cursus diuertatur. Fit enim, tanquam in humanis corporibus, ita in hac rerum vniuersitate aliquando astrorum quorundam concursus: vnde concitetur aeris intemperies, ex qua nascitur pestilentia, quæ modo fit ex abundantia, modò ex inopia nimia humoris: quam necessario sequitur annonæ penuria, cum omnia inferiora gubernetur à superioribus, & illa omnia non nisi Dei supremi & altissimi nutu quidquam agant. Apollo dicitur mortem filij grauius ferens Cyclopes Iouis ministros, fulminūq; artifices interemisse, quod nihil aliud significat, nisi Solis beneficio rabiem illam vaporum qui pestem excitauerant, fuisse extinctos. Nam ex ipsis vaporibus quodammodo affectis morbos procreari constat, & salubritatem euerit: & è vaporibus fulmina Ioui cōfici, cum illi sint fulminū artifices. Cū enim Æsculapius sit Apollinis filius medicus peritissi-

tissimus, isque sit aeris optimè affecti temperies, hanc temperiem eximius calor destruit, per quem vapores absumentur, neque usquam possunt consistere. Cum aliquid simile fortasse superioribus temporibus contigisset, ut fabulati sunt de Phaeronte, ita ob hanc rem datus est locus fabulae, quia ob fulmine occisum filium Apollo Cyclopas, quod fulmina faciebant, occiderit. E caelo igitur descendisse per id tempus putatur, quia benignior & quasi humanior quam antea Solis natura sentiebatur. Id cum ita contigisset, cognouerunt mortales solem esse omnium rerum moderatorem: quare cum tepor illius conferat animantibus, pavisse armenta Admeti putatur, & inter Deos agrestes non ultimum locum sortitus est.

Fuerunt nonnulli qui Phorbantem, Hyacinthum, Admetum ab Apolline amatos fuisse fabulati sint, ut ait Plutarchus in Numa, quod Deus amicus sapiētes, sicuti memorie prodicū est Pindarum, Archilochum, Hesiodum Diis fuisse gratos. Laurus illi tum ob innatum calorem consecrata est, cuius ex attritu lignorum facile ignis eliditur, tum etiam ob diuinationē: quia eius folia sub puluinari dormientis posita creduntur vera somnia gignere. Præterea illi quibus natura Solis plurimum dominatur, (nam alij aliorum planetarum naturæ magis clām adhæremus) multa facilius præsentiant, quare diuinationem & vaticinandi peritiam Apollini tribuerunt. Huic Deo gryphes & corui ob similem vim præsentienti dicari sunt. Huius imago ab antiquis fingebatur, quæ dextra manu Gratias gestaret, at sinistra sagittas & arcum, quia multo plura sunt eius in humanum genus beneficia, quam incommoda quæ inferiuntur. Hunc Deum semper iuuenem finxerūt, quia sempiterna illa sublimia corpora nullam sentiunt senectutem, & quia semper eadem vis est Solis, quamuis minime appareat nonnullis ob signiferi circuli obliquitatem. Capillos illi tribuerunt prælongos, ad explicandam vim radiorum, quem etiam inconfusum vocavit Horatius in his carminibus:

Dianam tenere dicite virgines,

Intonsum pueri dicite Cynthium.

Sic is poeta in his versibus:

Ἰννεχὸ Παρθία, μέγαν δὲον Ἀπόλλωνα

ἀβέβρον, δ' ὕλας ἰστέρον, ἀντορονέμεν, δ' ἄβροχ' ἔτιον.

*Cantamus pæana Deum, qui est magnus Apollo,
Perpetuum, pulchrum, intonsum, semperque comantem.*

Erat illi sacer etiam accipiter propter rapacitatē & hyacinthus flos, qui dicitur fuisse puer Amyclæus ab Apollino & Zephyro vno tempore amatus: at enim cum propensior in amorem Apollonis appareret, Zephyri odium & indignationem in se concitavit. quare cum Apollo disci iactu se exerceret, Zephyrus discum ab Apolline missum in pueri caput conuertit, quē cæsum Apollo in florem sui nominis commutavit, & ex cruore colorem indidit. Huic Deo antiquissimis temporibus sacram comam ephēbi nutrire solebant, quā eo tempore decisam Apollini dicabant & deponebant, cum similes esse Apollini cessarent: hoc est cum labra vel maxilla prima lanugine vestiebantur. Ea fuisse consuetudinem testatur Plutarchus ita in Thesæo: *ἐδὴ δὲ ὅτε ἔτι τότε, τὰς μεταβαίνοντες ἐν πύδῳ, ἐλθόντες εἰς Δελφὸς ἀνὰ χεῖρας τῷ θεῷ τὴν κόμην.* Cum mos esset etiam tuus, ut qui ex ephēbis excesserant, Delphos venirent, atque cornæ primitias Deo offerrent: sicuti zonam Dianæ consecrabant mulieres, cum virginitalis periculum esset. Lucianus tamē in Dea Syria morem fuisse apud Syrios scribit ut barbatum Apollinem fingerent: cum reliqui homines eum iuvenem & imberbē formarent. Istud autem ea de causā efficiebatur, quia imperfectam existimabant illam ætatem Assyrii, cum neque ad naturæ summum accessisset, neque ob rerum præcitarum experientiam prudentia muniretur. At verò qui dicunt, quod Pythonem serpentem sagittis confecerit, cum parvus adhuc esset, quid aliud significat, quàm Solis naturam, & mundi nuper nascentis? cum enim sol nuper natus esset, & post illū omnia sidera, cœpit sol vapores è terra, qui plurimi fuisse dicuntur, sursum suo calore attrahere: quo tempore pro natura infantium plena humoribus terra multisque nebulis ex illis procreatis recta, cum recēs à cæteris elementis fuisset diuisa, omnia putredine plena erāt, quæ ex humoris abundantia, aut certè sine humore, non contingit. Tum verò sol suis radiis novam terram assidue illustrando, quasi sagittis quibusdam ipsam putredinē feriens, paulatim exsiccauit, salubremque animalibus sedem fecit. Neque aliam rationem aut causam fingendum harum fabularū putaerim, nisi quod modo vires elemen-

elementorum, modò sidera pro Diis colētes, suorum Deorum vires celebrare per has fabulas voluerunt. Nam fabulæ quæ de Diis finguntur, ad rerum naturalium aut astronomicarum considerationem spectant: quæ de hominibus, ad vitam mortalium informandam & in melius vertendam. Sed de Apolline satis, nunc de Æsculapio dicatur.

De Æsculapio CAP. XI.

ÆSCULAPIUM quidam Apollinis & nymphæ Coronidis filium fuisse arbitrantur, sicuti testatur Homerus hymnographus in his:

*ἰατρεὺς ὅσων Ἀ' + χητὶδὲν ἄρ' οὐκ ἀείδ' ἐν,
ὡς Ἀ' πόλλ' ὄνος, τὸν ἐγείρατο δία Κορωνίς,
Διοτὴν ἐν πύλαις, καὶ οὐκ Ὀλύμπου βασιλῆος.*

Morborum medicum canto, quem diua Coronis

E Phæbo peperit Phlegye olim filia Regis,

Dotius est ubi letus agerque, Amyniquæ fluenta.

Pausanias verò in Corinthiacis memoriæ prodidit Phlegyam Coronidis patrem Peloponesum ingressum filiā prægnantem ex Apolline, quod tamen ille non senserat, secū adduxisse. Illa puerum in finibus Epidauriorum enixa, illū in monte exposuit, qui ab eo eventu Titthias postea fuit vocatus, quamvis alij hoc in agro Thelpusio accidisse memorāt. Ibi capra dicitur lac infanti præbuisse, quam canis, à grege quem custodiebat, discedens, observabat. Hos cum deesse gregi pastor cognovisset, vniuersum pascuum peragrans, puerum tādē & capram & canem inuenit: verum tamen cum ignis è capite infantis emicuisset, diuinum quiddam ratus eius reifamam per vniuersam regionem diuulgauit. Fama est hunc qui Æsculapium suscepit, filium fuisse nothum Arcadis, Autolaum nomine, in agro Thelpusio expositum, vt ait in libro de Diis & Heroibus Cyrenæicus Apollodorus. Deinde fama dissipata est, quòd quouis morbo laborantes homines ab illo Deo genito possent sanari. Fuerunt qui dixerint Coronidem prægnantem cum Ischyæ Elati filio concubuisse, quod grauius ferens Diana illam interemit, quia fratris contumeliam perferre nō posset. Illa postea cum rogo imposita fuisset, Mercurius è ventre mortuæ Æsculapium extraxit, vel Phæbus

ipse, vt testatur Ouidius libro secundo Metamorph. in his
*Non tulit in cineres labi sua Phæbus eosdem
 Semina: sed nauium flammis, vteroque parentis
 Eripuit, geminique tulit Chironis in antrum.*

Alij dicunt non e nymphæ Coronide natam, sed ex ouo corniculæ: quia Coronis vtramque significat, & nymphā ita vocatam, & corniculam, vt asserit Lucianus in dialogo de falso Vate a quo res ita commemoratur. Fertur quidam ex antiquis sacerdotibus serpentem perexiguū in ouum vacuum corniculæ inclusisse, cerāque studiosè oblitum in luto in loco quodam occultasse: mox ara extructa populū in concionem ad eum locum aduocasse, cum nuntiaret omnibus palam se Deum esse ostensurum. Post concionem incognitis quibusdam vocibus vsus, Apollinem & Æsculapium inuocauit, vt dexter ac felix illi ciuitati accederet. Deinde phiala aquam hauriens in profundum demersa ouum illud vnā cepit, quod præsentibus multis fregit, pululūque recētem serpentis inueniens cunctos homines admirationem rei induxit. Postea verò serpentem insignis magnitudinis paucis diebus elapsis in loco subobscurō ostendens artificiosè se mouentem, illum ita creuisse aiebat, ac Deum esse Æsculapium Apollinis filium. Inde verò serpentes in eius tutela, sicuti Trophonio & Hercynæ dicabantur, crediti sunt, & eius gestamen putatus fuit baculus serpente inuolutus, vt scripsit Dercylus: Atque Ouidius libro decimoquinto Metamorph. Æsculapiū inquit aliquando fuisse in serpentem mutatum. Pausanias autem in Messeniæ natum fuisse Æsculapium ex Artifino Leucippi filia, at non e Coronide, memorat de nonnullorum sententia: cum tamen in Corinthiæ contendat illum Epidauri natum, & omnem eius Dei cultum ex Epidaurō acceptum. Hunc natū esse apud Lacereā ad ripas Amyni fluminis testatur Apollonius libro quarto hoc pacto:

*Ζωολογος ἀπὸ τοῦ πύθι, πύθωνος ἀπὸ τοῦ Πύθωνος
 ὁ δὲ Κόρονης ἀπὸ τοῦ Κόρονης ἀπὸ τοῦ Κόρονης.*

Ob nauium iutus prope pinguem quem Laceream

Ad ripas Amyni peperit diuina Coronis.

Huius nutricem fuisse Trigonem scripserunt nonnulli, sicuti testatur Pausanias in Arcadicis. quem apud Chironē Centaurum educatum fuisse constat, & ab eodem erudi-

cum

tum cum adoleuisset, sicuti dictum est ab Ouidio in his:

Geminique tulit Chironis in antrum.

Lactantius in libr. de Falsa Religione Æsculapium lacte canino nutritum, & Chironi traditum artem medendi ab ipso Chirone doctum fuisse scribit. Fuit Æsculapius prius Apius vocatus, quare cum Lycophron de illo mentionem faceret, ita inquit:

ἀσκληπιὸν αὐτὸν ὀνόμαζεν Ἡΐτις γέννησεν
ἀσκληπὶ καὶ πατρὶ μάλιστα ὀφειλόμενον.

Opem ferentem concinent satum Apio

Gregibus venire, cinibusque commodum.

Scriptit Zezes chil. 10. non solum à Centauro Chirone Æsculapium fuisse edoctum, sed cum Apius primum diceretur ob facilitatem & mansuetudinem, vel quia dolores ægrotantium medicamentis deliniret (ἄσμος enim blandum significat) mox quia Asclen quendam Epidauri tyrannum sanauerit, dictum fuisse Æsculapium vtroque nomine cōiuncto: nam Ἀσκληπιός ex Ascle & Apio componitur: ac paucis mutatis ita à Latinis fuit appellatus. Alij non Asclen, sed Aunem tyrannum Dauniæ, qui ex oculis laborabat, ab illo sanatum fuisse malunt, qui eum nominatum fuisse cōtendūt ab artis præstātia, quia homines mori non pateretur: nam ἀσκληπιάζω ori significat, at α privatio nem adiungit. Dictus est igitur eo nomine, quod homines non sineret morbo aut dolore absumi: quamvis inuentionem medicinæ alij aliis inuentoribus tribuerunt. Ouid. ut diximus, Apollini illam tribuit; Pindarus in tertia Ode rynthiorum & Nemeorum Chironem Æsculapij magistrum inuentorem medicinæ putauit; Æschylus illam omnium primum prometheum ait inuenisse. Homerus in libro quarto Odyssei videtur inuentionem medicinæ πρῶτον tribuisse, ut est in his:

ἰατρεὺς δὲ τὸ ἐκείνους ὄντας αἰδοῖτο καὶ πατρὸς
αἰδοῦσθαι ἢ γὰρ Παιωνίος εἶσι γένεσθαι.

Est medicus prudens cunctis præstantior vnus.

Ille viris, cui Pæonia sit gentis origo.

Hunc sororem habuisse Briopé scriptum reliquit Myrleanus Asclepiades. Cicero multos fuisse Æsculapios inquit in tertio de Natura Deorū, his verbis: Æsculapiorū primus Apollinis, quem Arcades colunt: qui specillum inuenisse,

primusque vulnus obligauisse dicitur. Secundus secundi Mercurij frater: is fulmine percussus dicitur humatus esse Cynosurus: Terti^{us} Arhippi filius & Arfinoæ, qui primus alui purgationem demisq; euulsionē, vt ferunt, inuenit: cuius in Arcadia non longē à Lufio flumine sepulchrum & lucus ostenditur. Hunc lucum scribit Pausanias in Corinthiacis fuisse montibus vndiq; præinctum, in quo ambitu quenquam vel mori vel nasci religio fuit, sicuti in Delo insula. Enimvero pauca prorsus morborū remedia protulit in medium vel Aesculapius, vel eius filij: vel quia moderatior diæta non asseribat tantam morborum varietatē, vel quia res medica nondum satis validū ceperat incrementū. Nam ad Troiana vsque tempora perexigua fuit medicorū peritia: quando vel Aesculapij filij: Eutypilo vulnerato farinam & eritum caseum mulierē commiscētē, potumque præbentem cum vino Pramnio, non reprehendunt, vt ait Plato in tertio de rep. Dialogo cum illa omnia maximē inflāmare vulnus, at non sedare dolores vllō pacto possēt. Fertur fuisse primus Herodicus palæstræ magister, vt scripsit Panyalis; qui cum esset valetudinarius, se ipsū ad certam viuendi rationem accommodauit, adhibitisque medicamentis medicæ artis dogmata, inuenit, quibus & se & alios postea diutius sustētauit. Obtinuit tamē postea cōsuetudo propter aliquā, vt arbitror, quæ feliciter illi obuenerūt, vt peritissimi medici, qualis fuit Hippocrates, Aesculapij dicti sint: vt testatur Zetzes decimæ Chiliadis hist. 349. Fabulantur præterea Hippolytū ab equis laniatū Aesculapij arte reuixisse, quare fertur Iupiter iratus ob inuentā artem quā homines in vitā reuocari possent, reparatorē artis fulmine confecisse, vt ait Virgilius libro septimo in his:

*Namque ferunt fama Hippolytum, postquam arte non erca
Occiderit, patriasque explevit sanguine penas,
Turbatis distractus equis: ad sidera rursus
Ætheria, & superas calis venisse sub auras,
Pæonijs reuocatum herbis, & amore Dianæ.
Tum pater omnipotens aliquem indignatus ab umbris,
Mortalem inferis ad lumina surgere vix,
Ipse reparator medicina talis & artis
Fulmine Phæbigenam Stygias detrusit ad undas.*

Fertur Apollo grauitur culisse mortem filij, ac magnopere
luxisse:

luxisse: cuius lacrymæ in electrum dicuntur fuisse conuersæ,
vt testatus est Apollonius libro quarto Argonautic. his car-
minibus.

Κητοὶ δ' ὅτι βάλαν' ἔδεντο
ὡς αὖ Ἀπόλλωνος πιδε δαίμνα Ἀντιόχο
ἐμπεριταὶ δὶ τὰς, αὖτε μύρια χεῖρε πύργοισιν.

Celte famam fecere, quod illie

Latoide Phæbi lacrymæ voluuntur in imo

Flumine, quas multas in nati funere sudis.

Epione dicitur Æsculapij fuisse vxor, cuius filius fuit Ma-
chaon vir, vt ferebant ea tempora, artis medicæ peritissi-
mus, qui vnâ cum cæteris Græcis militauit ad Troiam, de
quo ita memiait Homerus libro quarto Iliadis:

Ταλθύβη, ἔτι τε χεῖρα Μαχάωνα δ' ἰδὲς κείνοισιν
ῥοῖ, Ἀσκληπιοῦ γυναικόμενος ἰνὸς ἔργου.

Talthybiades, celeremque Machaona ducito nobis

Præstantis medici natum, huic Æsclepius olim

Nam pater ipse fuit.

Fuit etiam Podalirius Æsculapij & Epiones filius, fraterque
Machaonis, vt ait Pausanias in Messeniæ. atque in Eliacis
prioribus multas illi filias tribuit, inter quas Iaso & Hygiæ
fuisse memorantur, vt ait Aratus, præterea Orpheus in hy-
mno quodam in Æsculapium, non filiam, sed vxorem fuisse
Æsculapij censuit Hygiæ, cum ita scribat:

οὐδὲ Ἀπόλλωνος κρατερὴν θεῶν, αὖ καὶ ἡρώων,
ἐχθρὸν ὅσων Ἰγίαν ἔχον σὺν κέντρων ἀμαρτῶν.

Stirps Phæbi præclara, thori cui splendida consors

Est Hygiea, grauis morborum pulsor & hostis.

Celebrabantur ludi quinquennales in prædicto loco Æscu-
lapij, die nono post Isthmios, ante Megarenenses tamen, inci-
piente vere, sique apud Epidaurios, penes quos natus fuisse
dicebatur, in Æsculapij honorem. Hunc Deum alij imber-
bem, alij barbaturum putarunt. Lucianus in Ioue tragædo præ-
grandem barbam fuisse Æsculapio tradidit his verbis:
ὡς μὲν μετὰ τὴν πορὴν ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ τὰς παλαιὰς ἡδὲ τὰς νεώτερας, μὴ καὶ ἑ-
δὴς ἐξ ἄλλου ὅτι ἐν ὁμηροῦ βόσει, καὶ τὰς τὰς παλαιὰς ἡμῶν καὶ ἐν ἑσπερίῳ ὅτι
ἐν ὁμηροῦ τὸν Ἀσκληπιόν. Quare ne te adolescentulum erga nos geras,
sed que tibi videntur, ea loquere animo intrepido: nec vereare quod
imberbis concionem habeas, cum habens filium tam ingentis ac
promisse barba Æsculapium. Pausanias tamen in Corinthia-
cis imberbis Æsculapij statuam erectam apud Phliasios

fuisse inquit. Scripsit Lucianus in Icaromenippo celeberrimum templum Æsculapij fuisse Pergami, sicut Apollinis in Delphis. Ac Strabo lib. 8. fanum fuisse Æsculapij insigne scribit Tetrapoli, quæ ciuitas ab Ionibus & Caribus habitabatur. Erat id templum multitudine ægrotantium & variis morbis laborantium plenum, & parietes pictis tabellis vbique tecti, in quibus scripti erant morbi & nomina eorum qui se ab illo Deo sanatos fuisse credebant, sicut in Co insula, & in Trica. Somniauerat enim insulsa antiquorum multitudo, quod si quis ex aliquo morbo conualuisset, cui contigisset Æsculapium inuocare, illud Æsculapij opera factum fuisset, pro qua re & tabellas appendebant parietibus templorum, & alia nuncupata vota persoluebant, tanquam præmia illorum beneficiorum quæ diuinitus acceperant. Huic Deo capram immolare in sacrificiis mos fuit à Cyrenaicis, ut ait Pausanias, & Didymus scripsit libro tertio, vel quia à capra nutritus fuisset, vel quia sanitati aduersarium animal capra videatur, cum laboret perpetua febre. Socrates tamen in Phædone Platonis se gallum debere Æsculapio medico inquit, cum gallus illi mactari consueuerit. Nam gallus gallinaceus etiam isti ob vigilantiam fuit sacratus. Habuit & hic Deus multa cognomina à locis, in quib. illi templa fuerunt dicata, vel ab aliis causis: ut Aulonium, Medicus, Onocrata, Leuætricus, Cortynius, Corylaeus, Agnitas, Booneta. Nam, ut ait Cicero libro secundo de Legibus, Æsculapius, veluti Dij ceteri, propter beneficia quæ in genus humanum contulisse dicitur, fuit in Deorum numerum relatus: sic enim inquit, Diuos, & ollos qui cœlestes semper habiti, colunto: & ollos quos in cœlum merita vocauerint, Herculem, Liberum, Æsculapium, Castorem, Pollucem, Quirinum.

¶ Atque hæcenus ea explicata sunt, quæ de Æsculapio Apollinis filio fabulati sunt antiqui: nunc eorum sententiam ex his eliciamus. Dicitur fuisse Apollinis & Coronidis filius. Quid ita? aut quæ fuit Coronis Phlegyæ filia? Est enim Phlegyas calor solis, ut nomen ipsum videtur significare: *φλέγω*. n. comburere est. Hæus filia fuit Coronis, aeris temperamentum scilicet, & vis illa aeris modicè humectata, quæ solis accipit salubrem impressionem. Nisi enim solis calor aera purget acratorem faciat, & nisi vis quædam humoris

moris in ipso aëre relinquatur à colore, nulla esse potest salubritas. Cum igitur è calore & humore temperato illa nascatur, iure dicta est Coronis quasi *ἀστέρας ἀγλαΐου*. Æsculapiū inquit Pausanias in Achaicis nihil esse aliud quàm aera. Cuius fuit filia Hygiea: quæ nihil est aliud quàm bona valetudo. Est siquidem aëris temperies non homini solùm, sed cunctis animalibus, atque etiam plantis salubris. Iure optimo igitur antiqui Apollinem Æsculapij patrem finxerunt, atque ipsum Æsculapium salubrem vim de sole animis corporibusque mortalium subuenientem, hoc est sanitatis artificem, quia Solis calor vniuersis elementis dominatur. Ex ipsa igitur vi Solis aër assidue mouetur & generatur, quare Æsculapius Apollinis filius: quod quoniam fieri non potest nisi per quandam missionem ipsius aëris, idcirco mater eius sit Coronis. Ex hoc aere ita affecto nascitur salubritas, quare illa dicta est Æsculapij foille filia, & is sanitatis artifex, medicis æque inuentor. Dicuntur fuisse multæ filiæ Æsculapio præter prædictam, inter quas fuit etiam Iaso, quia multa comoda proueniunt mortalibus ex aëris temperamento inter quæ facilitas est conualescendi & medendi, nam Iaso *ἀστέρας ἰατρίας*, à medendo scilicet dicta est. Hæc autem omnia Sol per anniuersarias sui cursus conuersiones, vicissitudinesque frigoris & caloris, hæc ipsam inquam & salubritatem, & hæc comoda hominibus in perit: quare Titane quod oppidum fuit Sicyoniorum, signum Æsculapij Apollinis filij salubritatis signum fuit vocatum. Fuit Æsculapio dicatus draco, cuius baculum duo amplexabantur, quia Sole, quo ipse nascitur, quasi senectutem deponēs, incipit à principio arietis vires resumere, donec ad Cancrum perueniat, atque cum illo multa & herbarum, & animalium genera vires resumunt. Huc accedit vis oculorum quæ maximè Soli conuenit, quoniam *ὄψις* ab aspiciendo dicitur à Græcis, quem modò draconem, modò serpentem vocamus. Sol enim cui ille dicatus est, omnia videre existimatus fuit, quæ non sola ratio fecit vt coruus illi sacer putetur, sed etiam illa, quòd hæc avis sit auspiciis accomodata. nam non solùm artis medendi peritus fuit Æsculapius, sed etiam diuinandi: quæ ad medendi artem tamen pertinent, quoniam non solùm præsentia, sed præterita etiam quæ acciderunt ægrotantibus, & quæ mox euentura sunt, debet

laborantibus medicus prædicere, quæ res non mediocriter fidem medico comparat, & plurimum postea conferet vniuerso negotio, vt ait Hippocrates. Hinc effectum est vt illi etiam gallum attribuerint ob vigilantiam, vel potius ob diligentiam erga aliquo morbo laborantes: baculus erat eius gestamen cum serpente inuoluto, quia medicina sit quasi fulcimentum humanæ vitæ sensim labantis; atque anguis multis remedijs sit accommodatus. Hæc ea sunt quæ de Æsculapio memoriæ prodita sunt ab antiquis, quæ partim physicè, partim historicè sunt intelligenda. Quidquid enim de Diis sinxerunt antiqui, id habuit historiam tanquam suarum narrationum fundamentum.

Non defuerunt qui locum datum fuisse fabulæ de Æsculapio tradiderint, quòd mortuos ab inferis reuocaret, quia nonnullos quorum conclamata esset spes vitæ, sanitati restituerit per vim medicamentorum: vnde fabulati sunt antiqui Plutonem apud Iouem conquestum fuisse, quòd suum imperium Æsculapius exinaniret. Idcirco fulmine percussus fuisse à Ioue inquit, quod accidit paulò ante Troiana tempora. Verùm de Æsculapio satis, nunc de Chirone eius magistro dicamus.

De Chirone. CAP. XII.

CHIRONEM Æsculapij magistrum alij ex alijs parentibus natum esse tradiderunt. Ouid. lib. 6. Metamorphoseon Saturni filium putauit, vt est in hoc versu:

Vt Saturnus equo geminum Chirona creauit.

Hunc Apollonius libro primo Argonauticôn, Philyræ filium fuisse dixit in his:

αὐτὰρ ὅγ' ἐξ ἑκάτου ἑταίριον ἄρ' ἔδωκεν

Χείρην Φιλυρίδης.

Ad mare descendit montis de parte suprema

Chiron Philyrides.

Nam fama est Saturnum Philyram Oceani filiam in insula Philyreide compressisse, qui veritus ne à Rhea superueniente in adulterio deprehenderetur, sese in equum mutauit, & quo concubitu natus est Chiron ab umbilico superiores partes corporis habens hominis, inferiores equi, vt testatur Apollonius lib. 2. his carminibus:

νικτὶ δ' ὀπισθοκλῖντι κυρτὴν ἔχοντα ἄμβροτον

ἔδωκε Οὐρανίδης Φιλυρὴν Χείρην, ὡς ἐν Ὀλύμπῳ

Τηλέμαχῳ

Ταπεινὸν λυγρότερον, ὃ δὲ Κενταύῳ ἴσος ἄνθρωπος
 Ζεὺς ἐστὶ Κηρύττωσι μετὰ βίῃ· ἵδμεν ἵσμεν.
 Πέλλω ἱερατὴς ὡς παρθέλου τοῦ δὲ ἐνὶ λαῷ ἔστι
 Τέτταρτα δὲ ἡλικία, ὃ δὲ ἱεὺς ἀνθρώπου
 ἔσονται χαρτῆντι φύλῃ ἐσθλὴν κίον ἵππων.
 ἢ δὲ ἀπὸ τοῦ χρόνου τὰ καὶ ἡδὲ καὶ κίον ἀποδοτε
 Ὁ κίονος Φιδίον, εἰς ἔργα μετὰ Πηλεῶν
 ἡδὲ, ἵνα δὲ Χείρωνα παλαιόν, ἀλλὰ καὶ ἵππων,
 ἀλλὰ δὲ ἀπὸ τῆς αἰτίας, ἀμολέειν τὸν ἐνὶ λαῷ.

A Equora fuleantes aduenit Philyreida tandem:

Huc, ubi caelestis Saturnus, cum puer esset

Iupiter, Idaeis Er nutritur in antris

Curetes inter, regebat Titanas at ipse,

Congressus Philyrae est formosae. Sed Rheas nullo est

Capta dolo: in lecto hos ambos inuenit, ut ille

Diffusus cervice iubis hinniuit equinis.

Ipsa pudore locum, montes, collesque reliquit

Oceani Philyra, ac montes petit inde Pelasgos.

Hic Chirona parit, cuius pars altera Divus

Per similes, sit equus rursus pars altera turpis.

Suidas tamen Chironem vnà cum reliquis Centauris Ixionis filium fuisse censuit. Hic uxorem habuisse Chariclo memoratur Apollinis filiam, vel Oceani, vel Persæ, sicut alij maluerunt, quæ accedentibus ad litus Argonautis, in quo habitabat Chiron, vnà cum Chirone Achillem, quem educandum & erudiendum acceperat, ut ait Pausanias in Laconicis, secum attulit, ut scribit Apollonius in primo Argonauticorum:

οὐκ ἔστι οἱ ἄλλοις ἡλικίᾳ ἴσος ἄνθρωπος

Πηλεΐδῃ Ἀχιλλῷ, οἷον δὲ δίδωκετο πατρὶ.

Peliden vxor paruum portabat in ulnis

Dulce omnis, id charo properans ostendere patri.

Memoriæ prodidit Staphylus in lib. de Thessalia, quod Chiron astrologiæ peritissimus, ac vir sapientissimus fuit, qui cum velleret Peleum esse virum celeberrimum, Aetoris Myrmidonis filiam ad se aduocauit, famamque dissipandam dixit, quod Peleus Æaci & nymphæ Daidis filius, ac Telamonis & Phoci frater, Thetidem Ioue ita concedente uxorem esset ducturus, ad quas nuptias Dij cum ingentibus imbribus & tempestate accedent. Ea cum dixisset, tempus obseruauit, in quo multæ fierent pluuiæ ac venti de cælo: quo etiam

tempore Peleo Philomelam dedit, atque inde fama incre-
bruit, quod Peleus Thetidem duxerit. Quamvis scribit Dai-
lochos ac Pherecydes, quod Peleus posteaquam purgatus
fuit à fratris Phoci corde, quem disce percussit cum exerce-
retur, ab Euryto Actoris filio, eius filiam Antigonen, at non
Thetidem uxorem duxit. Alij dicant Antigonen prius nu-
psisse Peleo, dein te illa mortua ductam fuisse Thetidem.
Deinde cum adoleuisset Chiron, in sylvas abiisse dicitur, vi-
resque herbarum primus observasse: qui etiam ob peritiā
postea chirurgiæ, & ob leuitatem manuum in tractandis
vulneribus Chiron fuit nominatus. Est enim maximum pe-
ritiæ ferè argumentum in dignoscendis chirurgis, si manus
habeant leuissimas in vulneribus tractandis. Habuit Chiron
à Chariclo nymp̃ha Ocythoen filiam, quæ ita fuit appella-
ta, quia ad ripas fluminis celerissimi nata sit, vt testatur Ovi-
dius libro secundo Metamorphoseon:

Ecce venit rutilis humero prosecta capillis

Filia Centauri: quam quondam nymp̃ha Chariclo

Fluminis in rapidi ripis enixa vocauit

Ocythoen.

Habuit & Endeidem è Philyra uxore, suscepit præterea Ca-
ryclū è Pisidice nymp̃ha. Fertur idem Chiron cū primū se
in sylvas contulisset, fuisse à Diana venandi rationem edo-
ctus, vt nos in lib. 4. Venationum nostrarum scripsimus:

Quis primus tulit ista viris? hominēne Deūma

Ingenys inuenta? dedit quis comoda tanta?

Delia Philyriden primum Chirona fugaces

In sparsos per rura greges, syluæque vagantes

Armauit, fecitque vias in comoda tanta.

Salus magne parens, venandi magne repertor,

Herbarum citharæque potens, cælique perite.

Nam præter cognitionem herbarum, rerumque cœlestium,
fertur Chiron mirificè fuisse citharæ pullandæ peritus. qua
etiam ratione nonnullos morbos sedauit, vt ait Staphylus li-
bro 3. rerum Thessalicarum, & Boëtius in Musica. Ab hoc
Hercule: astrologiā percepisse dicitur, vt suo loco dicemus.
Cum postea Herculis sagittas veneno Lerneæ hydræ perli-
tas Chiron sequentibus temporibus tractasset, in alterum
pedem eius vnā illarum cecidisse affirmant: qui dolore
vulneris diu dis cruciatus, cum natus esset ex immortali pa-
tre, mori non poterat: quare Deos precatus est, vt sibi mor-
tali

tali esse liceret, ut testatus est Acusilaus, & Cratinus, qui huius argumenti actum composuit. Id verò cum Iouis misericordia obtinuisset, inter sidera relatus fuit, ut testatur Hyginus in libr. de Stellis. Illud autem ita futurum esse vaticinata patri suo fuerat Ocyrhoe, ut est in his apud Ovid. quamuis eum mortuum fuisse dicat:

*Tu quoque chare pater nunc immortalis, & aenis
Omnibus ut maneas nascendi lege creatus,
Posse mori cupies tum, cum cruciabere dira
Sanguine serpentis per saucia membra recepto.
Teque ex aeterno patientem numina Mortis
Efficient, triplicesque Dea tua fila resolvent.*

Conuersus est igitur Chiron in signum illud caeleste, quod nunc etiam à sagitta illa nomen retinet, atque ita formatur ut videatur sagittam è vulnere extractam ostentare. Cum verò eximiè fuisset pius & Deorum immortalium cultor, fertur illi ara ante oculos collocata inter sidera, qua eius religio & pietas in perpetuum demonstretur. At Mnesagoras non vulneratum fuisse, sed longioris vitae pertæsum censuit mortem à Diis immortalibus precatum fuisse: quare etiam Theocritus in Thalyfia illum senem ac longæuum nominat in his:

*ἀέθ' ἢ πατοῖνδ' ὀλέω κατὰ χείρας αἰετός
κρητὴρ Ἡρόκλῆι γέγον' ἐπείσσοτο Κελεῖν
Talia nonne Pholus saxo rupis in antro
Alcida statuit longæuus pocula Chiron?*

Atque hæc ea sunt quæ de Chirone ab antiquis scriptoribus tradita sunt: nunc unde deducta fuerint, perquiramus. Dicitur Chiron Saturni & Philyræ filius, quia cū artis medendi & chirurgiæ peritiā inuenisse putetur, illa cognitio è tempore & experientia nata fuerit. Est enim *φίλος* amica, *αἰεός* verò experientia: quare inuentionis chirurgiæ mater *φίλος*, quasi *αἰετός* dicta est. Nam si à *αἰετός* dictione prima litera abiciatur, id nomen existeret. Nam prior fuit empirica quàm theoria medicina. Eius filia fuit Ocyrhoe, quoniam hæc ars necessariò viam aperit corruptis humoribus: qui quo citius & commodius defluerint, eo citius vulnus sanari potest. Atque ut summam dicam, vniuersum ferè chirurgiæ negotium in scitè eliciendis malis humoribus consistit: qua in re primum est, ut per dietam & viuendi

moderationem quam maximè vacuum his humoribus corpus habeamus, quod quanto magis expurgatum fuerit, quasi faciliorem vitæ nostræ decursum transibimus: proximum verò ut malè affecto corpori facilis exitus malis humoribus pateat. Fuit Chiron altera parte homo, altera equus: quia idem chirurgiæ beneficium non ad homines solum, sed etiā ad alia animalia, & ad vsum iumentorum extenderat. Hunc ex immortalibus parentibus natum esse dixerunt, quia infinita propè videatur illa cognitio, quæ nunquam satis percepta aut absoluta ab humanis ingenijs fuerit. Fabulati sunt post longum annorum numerum à Ioue hunc impetrasse ut aliquando mori posset, quia sapius rerum omnium scientiæ & cognitiones sint per temporum vicissitudines immutæ, quæ cum ad summum excreuerunt, mox, ut res cæteræ humanæ, decrescunt & relabuntur. Dicitur inter sidera Chiron fuisse relatus, non solum quia hominibus de reliquis beneficiis aræ erigerentur ab antiquis, quos inter Deos, aut inter sidera collocabant: sed etiam quia per hæc hominum religionem & pietatem à Deo non negligi volebant ostendere, ut cæteros homines ad probitatem hortarentur, cum viri boni & integri calamitates tandem Deus leuet, & pro iis magnam ac perpetuam & felicitatem & gloriam denique largiatur. Non defuerunt tamen qui Æsculapium paternis inuentis chirurgiam addidisse putarint, & radicum quarundam herbarum cognitionem, & mistiones pharmacorum, qui eò rem medicam deduxit, ut princeps & inuentor & Deus medicinæ creditus sit. At de Chirone satis: nunc de Venere rerum omnium parente dicatur.

De Venere. CAP. XIII.

VENEREM illam, quam vulgus mortalium, deliciarum, voluptatumque omnium, & blanditiarum, & elegantie Deam esse putavit, natam esse fabulantur è Cœli genitalibus partibus à Saturno cæsis, & in mare proiectis, sine matre, ex illa spuma scilicet, quæ ex illarum iactu in summa aquæ parte exorta est. Hanc, ne furere turpiter, & iumentorum in morem libidine agitari viderentur homines, vnâ cum filio Cupidine introduxerunt, & pro Diis coluerunt: quorum in potestate esse dixerunt omnia cōmoda ad libidinem spectantia largiri. Nam si de medio Veneris & Cupidinis

dinis nomina tollantur: aut, si non Dei, sed desideria & impetus naturæ, illi esse credantur, ut re ipsa sunt, quid reliquum erit nisi fecidissimum & turpissimum libidinis, effrenata quæ lasciuia nomen fecit igitur apud imperitos homines horum nominum creditorum Deorum inuentio, ut minus turpe facinus coitus, & animalium coniunctio putaretur. Hæc res sanè ut necessaria propè est animalibus, ita frequens & immoderatus eius usus in multa adducit illegitima, corpusque & animum labefactat. quare ut honestior culpa libidinosorum videatur, & currus triumphantium, & caltra, & insignia Veneri & Cupidini tribuerunt. Verùm quod turpe est, cum nullo nomine fieri honestum possit, nos libidinum furorem impuris hominibus, & immundis suis ac equis relinquentes, quæ de Venere fabulosa dicta sunt ab antiquis, inuestigemus. Tibull. libr. i. Elegiarum hanc è spuma maris & sanguine Cœli, ut dictum est, natam arbitratur in his:

Nam fuerit quicumque loquax, is sanguine natam,

Is Venerem è rapido sentiet esse mara.

Sic etiam Musæus in Leandro:

ἀγγέλεις ὅτι Κύπρις ἀπὸ ποταμοῦ ἐστὶ θεῶν ἄνασσα:

καὶ ἀπὸ γένει ποταμοῦ καὶ ἀπὸ τῆς γῆς ὁ δὲ θεὸς αὐτῆς.

An nescis Venus orta maris de semine quod sit?

Imperat hac undis nostrisque doloribus vna.

Cum nuper nata fuisset Venus, hanc ex undis maris egredientem ambabus manibus è capillis & è facie aquam marinam expressisse inquit: quare omnium pictorum facile princeps Apelles Cœus celeberrimam illam Venerem emergentem, quæ diuinum propè opus creditum fuit, pinxit: cuius mirabilitatem & præstantiam ita expressit Sîdonius Anapater:

ταὺν αἰδομένην, αὖ δὲ ποταμὸν ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἄνασσα

Κύπριν Ἀπίλλειος ὑποδείκνυσι γὰρ ἐκείνης

αἷς καὶ σπύμῳ φασὶ διακρίσσειν ὑδατὶ καί τινι,

ἐν δὲ λήθει νύ τε γὰρ ἀπὸ ποταμοῦ καὶ ἀπὸ γῆς αὐτῆς.

αὐτῇ γὰρ ἰσχυρῶς Ἀπὸλλων καὶ Ἡφαιστος

καὶ ἐπὶ τοῖς ποταμοῖς καὶ ἐπὶ τῇ γῇ ἐκείνην ἔχουσα.

Egressam nuper Venerem de marmoris undis

Aplice præclari nobile Apellis opus.

Exprimit equoream manibus de crinibus undam,

E longis spumas exprimit illa comis.

Hæc visa Pallas sic cum Iunone locuta est:

De forma Veneri cedere iure decet.

Fertur in concha margaritarū feraci fuisse concepta, in qua etiam nauigauit in Cyprum. quare cū de formosa muliere loqueretur Venns apud Papinium, illam dignam esse inquit quæ sua esset soror, & in eadem concha nauigaret, vt patet ex his carminibus:

Hæc & caruleus mecum consurgere digna

Fluctibus, & nostra potuit considerare concha.

Hanc verò fuisse ab Horis educandam susceptam, postquā in Cyprum super vndis à Zephyro fuit delata, testatur Homerus in hymno quodam in Venerem his carminibus:

Ἐξ οὐλοῦ γενεσσιγενὴν καὶ λυγρὰ Ἀφροδίτην

ἄσπετον ἢ πένος Κύπρου κρήδεμνα λείδω, χαν

ἑταίρην ἔστι μιν Ζεφύρου ἰσχυρὸς ὕψιν αἰνός

ἰωμένην ἔξ κούρας πολυφλοίσβοιο θεῶν ἄσπετος.

ἄσπετος ἐνι μαλακῇ, τῇ δὲ γενεσσιγενὴς Ἄφρο

δίτῃ ἀπασιγῇ, καὶ δὲ ἀμύεστα ἐμμετα ἱσάται.

Formosam canto Venerem, cui tempora fertis

Aureis cinguntur, cui Cypri terra marinæ

Florida paret, eam Zephyrus quo dulcis & aura

In molli spuma pepulit super æquoris vnda.

Molliter hanc Hora ceperunt, vestibus illam

Diurnis texere: quibus nodantur in aurum

Crines, reticulūque legit capitis decus ingens.

Hic enim poeta non in concha, sed vnā cum spuma delatam fuisse in Cyprum sensit. Dicta fuit postea ab ipsa Cyprus, & Venus Cypria, vel quia in vtero ferre præbeat, quod dicunt Græci κύβητι πόρε; quippe cū Cyprus, antequam Venus eò appulisset, diceretur Sphecia ab habitantibus ibi populis Sphecibus vocatis, vt scripsit Philostephanus in rebus Cypriis. Deinde dicta Ceresitia, vt inquit Xenagoras in libro secundo de insulis, quòd illam homines habitarent, qui multos tumores, tanquam cornua quædam in capitibus habere viderentur, cū cornua κέρατα dicta sint à Græcis, & κέρατα cornuti. alij voluerunt illam insulam vocatā fuisse Macariam quasi beatam ob fertilitatem. at postquam Venus illuc appulit, vocata fuit Cyprus. Huic ipsi Deæ fuit concha quæ vocabatur lingua consecrata, & conchæ Cytheriacæ: quia illa Venerem excitet, hæ quia pertineant ad mundum muliebrem. Scriptum reliquit Cicero libro 3. de Naturā Deorum

Sic Virgilius illam Iouis filiam dixit:

*Olli subridens hominum sator, atque Deorum,
Vultu quo cælum tempestatesque serenat,
Oscula libavit natæ: dehinc talia fatur:
Parce metu Cytherea.*

At Epimenides Cretensis Saturni & Euonymes filiâ fuisse Venerem ita inquit:

*ἦν γὰρ το δ' Εὐώνυμος Δεδαίγει Κεῖνος ἀγχινομήτης
ἐν τῷ καλλιδικῶος ἦν το Χρυσῇ Ἀφροδίτῃ.*

Euonymen teneram Saturnus duxit, ab illa

Nascitur alma Venus sparsis per colla capillis.

Communior tamen sententia fuit, quod è mari & è spuma nata fuerit, quodque ad Cytherum montem primum appu-
lerit, atque inde in Cyprum, sub cuius pedibus flores orie-
bantur, vnde dicta fuit Cytherea, vt testatur Hesiodus plu-
ribus verbis in Theogonia. Verùm de prima Venere Cœli
ac Dicæ filia nulla est propè mentio apud antiquos scripto-
res: at de posteriore nulla habita generis differentia permul-
ta scripserunt poetæ. Enimvero cùm è mari nata putaretur,
inter sidera vel Deos nautis salubres ita numeratur ab
Horatio:

*Sic te dina potens Cypri,
Sic fratris Helenæ lucida sidera,
Ventorumque regat pater.*

Huius Dææ armiger Bacchus fuisse dicitur. Hanc primam
artem meretriciam exercuisse & inuenisse inquit, quare
amantium Dea credita est. Numeratur hæc eadem inter
Deos nuptiis præfectos, vt ait Pausanias in Messeniæcis,
& Plutarchus in problematibus, qui præfectos esset nuptiis
Iouem adultum inquit, Iunonem adultam, Venerem, &
Suadelam, & Dianam. hæc eadem quia ridens, vt ait He-
siodus, nata est, lætitiæ omnis & risus amica, quibus amor
conciliatur & delectatur, credita fuit, vt innuit in his Ho-
ratijs:

*Sive tu maioris Erycina ridens,
Quam locus circumuolat, & Cupido.*

Quare effectum est, vt *ἡρομένης* fuerit à poetis sæpius no-
minata. Atque cùm certa munia sint Diis singulis, certaque
officia concessa, meritò à Ioue reprehenditur cùm vulnera-
ta fuisset in Martis officium irumpere ausa, hortaturque
illam

illam Iupiter matrimonia curare, ut est apud Hom. in libro
4. Iliad.

καὶ γὰρ καλὸς αἰὶρος ποσειδῶν χειρὶν Ἀΐεσδίνῳ

ἔστι τίνον ἑμὸν δέδοται περὶ μῖα ἔργα

ἀλλὰ σὺ γ' ἰμερῶντα μετέχῃς ἔργα χαμναῖα

ταῦτα δ' Ἀρμὶ δὴ καὶ Ἀΐεσδίνῳ πάντα μελίσσῃ.

Tum Venerem alloquitur, tum soluit talibus ora :

Filia, non ars est tibi bellica tradita, sed tu

Virgineas rixas, sed tu connubia cura.

Hæc Mars, hæc teneat communia munera Pallas.

Cum his præflet muneribus Venus, illi meritis harkheum
iniunxerunt, siue cestum disclorem, in quo suauitas, &
dulcia colloquia, & beneuolentia, & blanditiæ, suasiones,
fraudes, veneficiaque includebantur de quo ita scripsit Ho-
merus Iliad. 5.

ἥ γ' ὑπὸ στήθεσιν ἐλίσσεται κεδνὸν ἰμερῶντα,

πομπήν γ' ἔδωκε δ' αἱ δ' ἐλκτικὴν πάντα τέτυκτο

ἔνδ' εἴς τιν' ἀφ' ἐφελόμην, καὶ δ' ἰμερῶντα δ' ἐπαρῶντα,

παρὰ στήθεσιν ἐκλεφετοὺς πυκνὰ τῷ στήθεσιν ὄντων.

Sic ait, & lorum cesti de pectore soluit;

In quo blanditiæ plures mortalia corda

Mulcentes inervant, sermo incundus, amores,

Gratia, quæ mentem falsam dulcedine fucant.

Scriptum est ab Herodoto in Melpomene Enarjes & Andro-
gynos populos dicere solitos se per virgas salignas vaticin-
nandi artem à Venere accepisse, ut est in his: καὶ ἔρδεκεν καὶ αἱ
Ἀρὸς ἔρδεκεν, τῷ Ἀΐεσδίνῳ σφί λ' ἔρδεκεν μαντινῶν δόδοι. *Fatentur*
Enarjes & Androgyni Venerem sibi artem vaticinandi tradidisse.
Hæc Dea cum amores blanditiæque curaret, ita blanda
fuisse dicitur, ut vel iuramenta eorum qui per ipsam peie-
rassent, riderent ut asserit Tibullus in primo Elegiarum hoc
pacto :

Nec iurare time: Veneris periuria venti

Iruta per terras & freta longæ ferunt.

Hanc Deam finxerunt antiqui in curru vehi, quem à cygnis
trahi autumarunt, ut ait Ouid. lib. 10. Metamorph. his verbis:

Vesta leui curru medias Cytherea per auras

Cypron olorinis nondum peruenerat alis.

Idem postea poeta lib. 15. eiusdem operis illum à columbis
trahi inquit in his:

Pérque leues auras innētis innēta columbis

Lilius adit Laurens.

Sappho tamen eius curtum à passeribus salacissimis aubus trahi finxit. alij putarunt passeres esse Veneri consecratos, quia *σποδοὶ* vocantur, quo nomine aliquando membrū virile vocatum fuit, vt testatus est Pherecydes. Hanc Deā finxerunt rosea corona insigniri, quā de suo sanguine colorem accepisse fabulati sunt. Tribuerunt illi sagittas præterea, vt significavit Euripides in Medea his carminibus:

*μη τοὺς ὀφειστοὺς ἐν ἱμοῖς
χρυσῶν τεύχεσσι λολῆς,
ἀλλὰ τοὺς ἰσχυροὺς ἀφουκοὺς δισόν.*

Nunquam Regina mihi

Ab aureo arcu dimittas

Dulcedine rogens certam sagittam.

Et Iulianus Ægyptius in his:

*αἰεὶ ὅς κεν Κούρηα εἴποις δαδῶνα παρ' ἱεροῦ
τόξα τε, καὶ δολιχὰς ἐρπονέων ἅλκας.*

Vsq̃ue Venus plenam didicit portare pharetram,

Atque arcus, longè spicula quæ feriunt.

Atqui cum variæ essent Veneres, varij fuerunt illarū cultus, & ritus sacrorum: nam Veneri illi quæ cœlestis dicta est, vinum offerre in sacrificiis minimè licuit, vt testatur Polemo in illo libro quem scripsit ad Timæum his verbis: *Ἀδωαῖα τε γὰρ ἐν τοῖς τοῖς τοῖς ἐπιμαλῆσι ὄντες, καὶ τὰ ποτὶς τοῖς θεοῖς ἐπὶ τοῖς ἀδωαῖς, καὶ ἰσοῦ δύνανται, Μυσοσύναι, Μύσσαι, Ἡοῖ, Ἡρῖαι, Σελήνη Νύμφαι, Ἀφροδίτη Βεργία.* Athenienses harum rerum obseruandarum fl. dios, & in sacrificiis Deorum faciendis diligentes ac py, *Nephalia* sacra faciunt *Mnemofyne*, *Musi*, *Aurora*, *Soli*, *Luna*, *Nymphis*, *Veneri cœlesti*. quamuis Pythium oraculum postea iussit mel atque liquentia vina, vt dictum est, *Nymphis* offerre, vocata sunt *Nephalia* illa sacra à sobrietate, quoniam vinum omnis propè intemperantiæ fundamentum in illis nesciretur, tū ligua quoque illa *Nephalia* dicta sunt, vt sensi Philochorus, quæ neque è genere ficuū, neque vitium essent, neque mori, quæ in sacrificiis Deorum vrerentur. Lucianus in Dialogis meretriciis videtur aliam Cœlestem putasse Venerem, aliam Popularem, quam publicam vocauit, aliam Hortensem: atque Publicæ capram candidam mactari significat, Hortensi & Cœlesti iuuentam. Alij tamen putarunt iuuentā Mineruæ mactari oportere, quod illi esset sacra, vt fuit agnus Iunoni, Isidi anser, Veneri colūba, vt ait in libro de Diis Apollodoros.

Iodorus. Sed Strabo libro nono sues etiam admissos aliquādo fuisse ad Veneris sacrificia scribit, quod eius victimae morte lataretur ob eandem Adonis, quamvis aliquando lacte, melle, ac vino tantum litabatur. Quod aliis esset ritus popularis Veneris, alius ecclesiasticus, testatus est Pausanias in Atticis, qui etiam primum Theseum popularis Veneris & Sualae cultum apud Athenienses induxisse refert. Dicta est Venus à Latinis quod ad omnia veniat, ut ait Cic. in secundo de Natura Deorum: Quae autem Dea ad res omnes veniret, Venerem nostri nominarunt. Maximam eius potestatem fuisse significauit Sophocles ita in Trachiniis, cum semper victoriam reportet:

μέγα π' εἶναι δὲ

Κυπρίαι, ἐν ᾧ πέταυ' ἴκκας αἰεῖ.

Magnum quoddam robur

Venus refert victorias semper.

Idcirco praeclare Leonidas inquit in armatam Venerē frustra illam armari in homines, cum vel Martem ipsum bellorum Deum nuda vicerit, hoc pacto:

Ἀρεὸς ἐνταῦθα πάντες πρὸς χεῖρας αἰ Κυθήρεια

ἐρδιδύσασθαι, καὶ νῦν τὸ πρῶτον αἰετὸς

αἰ τὸν Ἀρηγεμνὴν γὰρ ἀφωπλισμέναι, εἰ δὲ λείπειται

ἢ θεὸς, αἰδεσσομένους, ὅπλῃ μὲν ἴσμεν ἱππάρχει.

Hec Martis sunt arma, Venus cur cingeris istis?

Cur Cytherea geris tam graue pondus inertis

Mars est à nuda victus, cum cesserit ipse

Vel Deus, haec frustra num geris arma viris?

Tantae verò eius vires dicuntur esse, ut nullus propè sit Deorum, qui Veneris imperio non cesserit: quae cælo, & terris, & omnibus elementis credita est dominari. quare omnia ab illa produci scripsit Euripid. in Coronifero Hippolyto, omniâque illius imperio parere, ut est in his carminibus:

Κύπρις γὰρ εἰς φορτὸς, καὶ πολλὰ ῥυῖα,

ἢ τὸν μὲν εὐκοῦν' ἡσυχίᾳ ματέρ' ἔχεται:

ὅν δ' αἰ ἀπεχσάνη ἢ προνοῦν' εὐρὺ μέγα,

ἥτον λαβούσα, πῶς δόκῃς καὶ θυβρεὶς!

φαίνεται δ' αἰ ἀπὸ τοῦ ἑστ' δ' ἐν θαλάσσιᾳ

κλύδωνι Κύπρις, πάντα δ' ἐν ταύτης ὄρν.

οἷδ' ὅθιν' ἢ σπρίσσει καὶ διδίδω' ἔστιν.

ἔ πάντες ἰσχυροὶ οἱ καὶ χθον' ἀγροὶ.

Non est Venus ferenda, si multa affluas.

Cedentibus quæ sis benigna, quæ leuis.

*At si superbum reperit quem, quo putas
 Tractavit illum more, quare iniuria?
 Percurrit aethera illa, rursus in maris
 Undis pererrat: inde nata cuncta sunt.
 Haec una Amorem seminauit, haec dedit,
 E cuius ortu semine omnes adsumus.*

Idcirco Homerus in hymno in Venerem omnes feras, & volucres, & animalia, & omnes denique Deos illius ductu gubernari & frænari inquit in his carminibus:

*μὲν σά μοι ἔννεπε θεῖα πολυχέλων Ἀφροδίτης
 Κυπεριδομένη δειλὴν ὅτι γλυκύν ἱμερὲν ὄσσε,
 καὶ τ' ἰδέμεσθα το σόλα κατὰ θυρῶν ἀφ' ἡμέμων,
 οἰωνοὶ τε δὴ πετέεσσι διπλά ποῖντα,
 ἢ ἰδοῖσ' ἵππεσσι ποδὰ τεύχεσσι δ' ὅσα ποῖντα.
 Musa refer Veneris formose munia, Divis
 Quae superis olim teneros immisit amores,
 Quae genus humanum domuit, pictasque volucres,
 Atque feras omnes, quae pascunt equora ponii,
 Quaeque errant campis, quae latis fluctibus errant.*

Hanc vel Ioue ipso potentiorum esse scribit Theocritus in Europa his verbis:

*θυμὸν αἰετίζουσιν ὡπὸ μινδὲς βαλόντι
 Κυπεριδος, ἢ μοῦν δυνάται καὶ Ζεὺς δυνάταί.
 Perdomitus Veneris iaculis, leuib' res sagittis,
 Quae domuisse Iovem valet una, Deosque supernos.*

Hanc unam denique mundum procreasse, & procreatum nutrire & conferuare crediderunt: quem nullo pacto sine Veneris opera existimarunt coagmentari potuisse, ut ait Orpheus:

*πάντα γὰρ ἐκ σέθεν ὄντι, καὶ ζυζυγὸς δὲ κόσμος,
 καὶ κορτεῖς περὶ σῶν Μοῖραν, χυτὰς δὲ τὰ πάντα,
 ἔσθ' αὖτ' ἐν ἔσχατ' ὄντι καὶ ἐν γαῖᾳ πολυκόρπῳ,
 ἐν ποῖντα τε βυβῶν τε.
 Omnia iunxisti, per te stant pondera mundi,
 Imperitiasque tribus Parcis, atque omnia gignit,
 Quae mare, quae calum latè terramque pereunt.*

Fabulantur poetae Venerē Adonidis desiderio captā fuisse, qui natus fuerat Rege Cinyra & Myrrha eius filia, qui pastor fuit, ut testatur Virgilius in Gallo. Enimvero postea Martis invidia ab apro immisso cæsus est, ut ait Ovidius lib. 10. Metamorph. cum iuuenis esset & præualidus, plurimum

Venus

Venus delectabatur, quare eius mortem grauissimè tulit, ut ait Theocritus in Epitaphio Adonidis, neque vllam tamen de illo stirpem suscepit, cum Anchise congressa Æneam peperit, quem alij dicunt libertatem à Grætis post captam Troiam obtinuisse, & facultatem quidquid veller efferendi, qui patrem, vxorem, filium, Deos penates capiens Atho montem conscendit, ibique urbem condidit, quam de suo nomine Æneadem appellauit. Alij dicunt Æneam captiuum vnâ cum Andromache datum fuisse Neoptolemo Achillis filio, & in patriam Achillis Thesaliâ deportatum, ut scriptum fuit his carminibus ab illo Lesche qui paruam Iliadem composuit.

αὐτὸν Ἀρχιεὺς μαζὰ τοῦ μου φαίδιμος τίς
 ἔκτοσθεν ἀλοχὸν κέταξεν κοίτης ὅτι ἦν αἶς·
 παῖδα δ' ἔλειν ἐκ κόλπου δὲ πλεγμαίου τιθῆναι,
 εἰς τὴν ποδὸς τιταρὰν δὲ πύργῳ τὸν δὲ πρὸς ἄντα
 ἔλλαβε πυρρὺρος δακρυόεις, Μείλας κραταίῃ·
 ἐκ δ' ἔλειτ' Ἀνδρομάχῃ καὶ ἄνδρα καὶ ἄνδρα
 ἔκτορος, ὡς τε οἱ αὐτῷ ἀεὶ τίς Παναχόαν
 ἔδρακε τῇ δὲ πρὸς ἀμειλίχῃ γῆρας ἀνδρῶν
 αὐτὸν τ' Ἀγχιόμοιο καὶ τὸν γένει ἐπὶ ποδὶ μοιο
 Αἰνείας οἱ κινυτοῖς ἔβριστο πόντοιο πορείῃ
 ἐκ πάντων δακρυῶν ἀγέλη γῆρας ἔσχεον ἄλλων.

Vxorem Hecloream naves deduxit in atras.

Magnanimo ac forti quondam generatus Achille.

Atque è complexu raptum nutritici, ab alta

Turpe iacit natum mox Hectoris hincque cadentem

Purpureum cepit letum, nigraque tenebra.

Mox capit Andromachen, fuerat namq; Hectoris uxor.

Quam sibi donarunt virtutis premia Achivi.

Anchise clarum natum domitoris equorum

Protinus in naues duxit, quæ marmora sulcant,

A Eneam fuit egregium quod munus Achivum.

Ex illo celebri Martis adulterio suscepit Harmoniam, ut
testatur Hesiodus in Theogonia, quam tamen alij Iouis &
Electræ filiam fuisse putarunt, è Mercurio suscepit Herma-
phroditum, ut nomen ipsum significat: quod ita ait Ouid.
lib. 4. Metamorph.

Mercurio puerum & diua Cythereide natum

Naiades Idaeis emirruere sub antris

Cuius erat species, in qua materque paterque

Cognoscei possent: nomen quoque traxit ab illis.

Concepit Erycem è Bute: vel vt alij maluerunt è Neptuno: quem Hercules palæstra suffocauit, vt ait Isacius. Fertur etiā Meligunis fuisse Veneris filia. Fama est præterea quòd Venus Dionysum amauit, quoad Indicam expeditionem militante, Venus adonidis consuetudine fruebatur; mox coronata redeunti Dionysò occurrens & ipsum coronauit, & rogauit, vt se sequeretur, quia iam nupfisset. mox in Lampfacum profecta est, quia ibi vellet parere, quod gestabat in utero. At Iuno zelotypia capta illius uterū per dolum cōrectauit, fecitq; vt deformem puerū pareret, qui ingētia maximē haberet pudenda quem postea Priapum nominauit, vt ait Posidonius in libro de Heroibus & Dæmonibus. Non defuerunt qui Suadelam quoq; Veneri filiam fuisse dixerint, quæ sententia etiam fuit Sapphus. at Hesiodus in Theogonia è congressu Martis & Veneris Timorem & Pallorem natos esse scribit in his;

αἰδέεσθαι
 ἢ τοῦτο καὶ Κούρην Φόβον καὶ Δέμον ἔπαιεν.

Marii clypeos atque arma secanti

Alma Venus peperit Pallorem, vnâque Timorem.

Suscepit Rhodum fidia præterea è Neptuno, vt sensit Herophilus: quam tamen Epimenides Oceani fuisse scripsit. Dicitur & Electryonē & alios quinque filios è Sole peperisse. At cum Vulcanum maritū haberet, nullus ex illo filius commemoratur, cum multos è variis congressibus, diuersisque adulteriis à scriptoribus natos fuisse Veneris acceperimus. Sortita est autē Venus multa cognomina vel à locis, vel conditorib. vel euentis rerū. nam dicta est Salaminia, Acidalia, Paphia, Idalia, Cytherea, Erycina, Gnydia, Cyllenia, Melanis, Mignonitis, Ascrea, Colias, epistrophæa, euploea ambologera, Olympia, Speculatrix, Pontica, & multa alia præterea quæ numerare mihi videtur superuacaneū. Multa fuerunt loca, in quibus eximie Venus coleretur, quorū quædam ita recensuit Ouidius libro decimo Metamorph.

Capti viri forma non iam Cythereia curat

Litora non alto repetit Paphon æquore cinclam,

Piscosâque Cnidon, gravidâque Amathunta metallis.

Et Virgilius libro decimo:

Est Amathus, est celsa mihi Paphos, atque Cythera,

Idaliæque domus.

Et quoniam Venerem rerum omnium genitricem esse

diximus superius; non est mirum si ad exprimendam eius potentiam Canachus Sicyonius illam ex ebore. & auro ita fecit, ut capite polum gestaret, atque altera manu papaver, altera malum punicum, ut scripsit Eratosthenes libro tertio. In huius Deæ sacrificiis id moris fuit ut femora victimarum omnium, præterquam suum, consecrarent, cum alias partes Sicyonij iuniperi lignis adolerent, verum cum torrerentur femora, cum illis folia herbæ pæderotis incubebantur, ut ait Pausanias in Corinthiacis. Hæc Dea, veluti etiam ceteri, sua sacrificia prætermitti non æquo animo ferebat: quare cum Lemniæ mulieres Veneris sacrificia spreuissent, Deæ maximè iram in se cõcitasse creditæ sũt, quod etiam non impunè putantur fecisse. Nam tantum fœtorem illis excitasse fœminis Dea perhibetur, ut à suis maritis cõtemneretur. Earum mariti cum bellum aduersus Thraces per id tẽpus suscepissent, sæpiusq; captiuas inde abducerent, ac proprias vxores aspernarentur, decreuerunt mulieres homines omnes per noctem iugulare: atque non id solum fecerunt, sed etiam captiuas vna cum illis trucidarunt, deinde veritẽ ne cum filij adoleuissent patrũ iniurias vlciscerentur, illos etiam ad vnum obruncarunt, atque vniuersum genus de medio sustulerunt: illud autem effectũ est ob Veneris indignationem, quæ leuiter ferre non solet, nec neglectum sacrificiorum honorẽ obliuisci, si ab aliquo paruiliat, ut ait Euripides in Hippolyto Coronifero in his:

πολλὰ γὰρ ἐν βροτοῖσι, καὶ ἐν ἀνδρῶσι
 δεῖ καὶ κλημενὶ Κόπρεϊ, ἕρπετι τ' ἔσσι,
 ἔσσι τε πάντι, τερμύων τ' Ἀτλαντικῶν
 γαῖαν εἰσο, φῶς ἔσθ' ἔστις ἡλίου
 τοῖς ὕβ' σέθεντας ταῖς ἀπροσβύῃς καὶ τι
 σφάλλω δ' ἔσσι φροῦσι εἰς ἡμᾶς μέγα,
 ἔστι γὰρ δὴ καὶ δῖον ἔχει τὸ δὲ
 τιμωμένοι χεῖρεσιν αὐτὸ ἐγὼ πᾶσι ἴπο.

Inter viros permulta, non ingloria
 Venus vocata sum: poli intra circulum,
 Pontumve quisquis incolit, vel terminos
 Atlanticos, spectatq; Solis lumina,
 Si me colis, vires, decusq; praebeo.
 Superbientes rursus in me deprimo.
 Hoc est Deis commune, quod mortalium
 Honoribus letantur, & coli à viris.

Dicitur hæc Dea vnâ cum Iunone & Pallade de formæ præstantia contententes ad Paridis iudicium venisse, quæ cum iudici Helenæ adulterium ad illum corrupendum promississet, victoriam ex illo iudicio reportauit. Veruntamen dolosum illud iudicium vniuerso Troianorû imperio postea fuit calamitosum, quoniam stulta sunt omnia iniqua, sed omnium maxime Veneris opera quæ fiunt, vt ait Euripides in Troadibus: quippe cum non solum à spuma, sed etiam ab infania Veneris nomen deduci possit, vt est in his carminibus:

*τὰ μωρὰ γὰρ πάντα ὄντι Ἀφροδίτῃ βροτῶν
καὶ τὰν αἰὲς ἐρωτὸς ἀπορροαῖν ἀπὸ τοῦ σώματος.*

Mortalibus nam stulta cuncta sunt Venus:

Recteque cepit nomen hoc infaniæ.

Nam cum animorû motus qui nos ad aliquam deformitatem morum, vitæque turpitudinem inducunt, maxime vitandi sunt, tum Veneris titillationes præcipue, omnemque lasciuiam conuenit aspernari: quibus nihil neque turpius, neque minus honestum, neque magis calamitosum cuiquam contingere potest. Nam quis se hominem esse vere audeat dicere, qui se effrenata illa belluarum libidine in Venerem rapi patiatur: omnium sanè voluptatum quibus homines vexantur, maxima & deterrima est libido rei venereæ, quæ opes dilapidat, obest memoriæ, vim oculorum labefactat, stomachum frigidiorum & imbecilliorum efficit, cum vim illam semen genitale secum auferat, qua ci bus in stomacho concoquitur: ex quo plurima rerum redundantium copia fit, malorumque humorum abundantia in stomacho procreatur. Præclarum est igitur illud medicorum præceptum, semperque ad seruandam sanitatem in ore habendum: *VESCI* citra satietatem, *IMPIGRVM* esse ad laborem, *VITALE* semen conseruare, res esse saluberrimas. Quare scite dictum est ab eo poeta:

*οἶνος, καὶ τὰ λουτρά, καὶ ἡ σὰρξ Κύπριος ἐργῶν,
ὄξυ τέρψιν πίνυται, τὴν δ' ὄδον εἰς αἰδῶν.*

Wine, lauacra, Venus, mortalia corpora frangunt,

Et citius Ditis tartara adire iubent.

Quod si vehemens sit Veneris pruritus & titillatio, facilia sunt & omnib. eiusce rei remedia, victus moderatio in primis: vnde præclare illud defluxit: Sine Cerere & Baccho friget

friget Venus: Neque id parum confert mandarum medicorum secundum, quod etiam ita recitauit Ouidius in lib. de remedio Amoris:

Otia si tollas, periere Cupidinis arcus.

Memoriae prodidit Plutarchus in Sympotiacis problematis rutam quoque, quam *μυζαρον* & *μυζαριν* vocarunt, a cogendo, non mediocriter conferre ob insitam illi à natura liccitatem, quam habet propter vim caloris. Nam genitale semen cogit & coagulat. quare etiam de illa ita scripsit Ouid. de remedio:

Vtilius sumes acuentes lumina rutas.

Procell lactucarum etiam vsus ad sedandam Venerem ob naturae frigus. Id autem significare voluerunt antiqui poete, qui mortuum Adonim inter lactucas à Venere depositum fuisse inquirunt. Scripsit praeterea Nicandri enarrator cunilae usum, cum illa frigida sit, Venerem sedare quare in Thesmophoriis, in quibus sacrificiis castos esse sacerdotes & aduentem populum oportebat, vt scripsit Hegefander, herba illa substernebatur. Fuerunt etiam loca huic rei accommodata, sicut Silemnus fluuius non procul à Patavis, vt refert Pausanias in Achaicis, in quo viri vel foeminae lotae priscorum amorum obliuiscabantur. & Sappho apud Ouid. sublimen esse locum apud Nicopolim in Leucadia inquit, è quo se in mare praecipitantes, amoris obliuiscabantur: sic enim inquit:

Constitit, & dixit, quid nunc non ignibus aequis

Vreris? Ambraciae est terra petenda tibi.

Phaebus ab excelso quantum patet aspicit aequor.

Acleum populi, Leucadiumque vocant.

Hinc se Deucalion Pyrrha succensus amore

Misit, & illaeso corpore pressit aquas.

Nec mora, iussus amor fugit laetissima mersi

Pectora: Deucalion igne lenatus erat.

Hanc legem locus ille tenet: pete protinus altam

Leucada, nec saxo desiluisse time.

Primus omnium Phocus ex ea petra sese praecipitauit, vt ait Plut. in claris mulieribus. Hoc omnium remediorum ultimum, & non nisi furiosis hominibus adhibendum censuerim, vt è praecipiti loco in mare non sine maximo periculo desiliant. Quamuis Cicero etiam libro quarto Disputa-

tionum Tusculanarum meminit de hoc loco, utpote e quo multi se præcipitarint: qui modum igitur vitio quærit, similiter facit ut si posse putet eum, qui se e Leucade præcipitauerit, sustinere se cum velit. Huic Deæ rosa & myrtus arbor consecrata fuit, quoniam utraque planta eximiam præ se fert pulchritudinem: rosa inter flores scilicet, myrtus inter labores, ut ait Pausanias in posterioribus Eliacis, & Virg. Ægloga septima:

Populus Alcida gratissima, vitis Iaccho,

Formosæ Veneri myrtus, sua laurea Phæbo.

Non defuerunt tamen qui myrtum sacratam esse Veneri putarint, quod illa ornata Venus sit ad iudicium de forma cum Deabus profecta, atq; victoriam reportarit: quod inquit Nicand. in Alexipharmacis in his:

*ἡρως δὲ π σοι διντυονα θεας ἐχθροῦτο κλῶνας,
Ἡρως τ' Ἰμβροτοῖς μένιν σέρος ἐχθρὸν ἔειπε.
καλλίως ἐναιεὶ Κόσπιν ὅτ' εἰς ἔην ἡρώδισσαν
ἀδελφάτης, καὶ σπινον ἐν Ἰδαιῶσι γένεσσι.*

Præterea Dictynna tua est ex arbore ramos

Aspernata, tuam nec cepit Iuno coronam,

Quod Venus Idæis est illa in montibus olim

Compta comas, ubi de forma contentio nata est.

Alij sacratam crediderunt, quia nascatur in litore maris, unde nata est Venus: alij, quia multis morbis mulierum conveniat, non tamen soli Veneri sacra purabatur, sed etiam Dionysio, ut Aristophanes testatur in Ran

Ἰαχὴ ὦ Ἰαχὴ.

ἐλθε τινὰς ἀπὸ λαοῦ καὶ χοροῦ σπιν

ὅστις ἐστὶν ἀπὸ τῶν θεῶν.

πολλὰ καὶ πονὺν ὑπὸ τινὰς σπιν

ἀμφὶ καὶ τὸν σπιν ὑπὸ τινὰς

σπινον μύρτιον.

Iacche ô Iacche,

Veni per hoc pratum tripadians.

Sacros ad inities:

Fructiferam concutiens

Circa caput tuum virentem

Coronam myrtorum.

Huic Deæ Gratiæ dicuntur esse dicatæ, quod nihil iis ignaris faciat: nam cum pomum a paride esset captura, Hymenæum, & Cupidinem, & Amores, & Gratiæ iussit aduocari,

cari, ut ait Pausanias. Quas etiam Veneris & Liberi patris filias quidam dixerunt.

¶ Atque hæc ea ferè sunt quæ de Venere ab antiquis scriptoribus tradita sunt: nunc quid ea significant perquiramus. Nihil est autem aliud Venus, quam occultum coitus desiderium à natura insitum ad procreandum, quod nos non ineptè (ut arbitror) alicubi ita expressimus illam Amorem appellantes:

Nil amor est aliud Veneris quàm parua voluptas

Quæ simul expleta est, inscit ora rubor.

Et Lucretius libro quarto:

Sic igitur Veneris qui telis accipit ictum,

Sive puer membris muliebribus hunc iaculatür,

Seu mulier tota iactans è corpore amorem:

Vnde feritur, è tendit, gestique coire,

Et iacere humorem in corpus de corpore ductum.

Namque voluptatem præstat multa cupido.

Hæc Venus est nobis: hinc ductum nomen Amoris.

Est autem permagnum huiusce rei argumentum, quod omnia verno aëris tepore ad procreationem excitantur, quippe cum idem poeta Zephyri auram suavissimam Veneris nuntium appellarit, ut in his ait idem poeta:

Is ver, & Venus, & Veneris prænuntius ante

Pennatus graditur Zephyrus vestigia propter.

Nata esse dicitur è spuma maris, quoniam semen genitale animalium nihil est aliud, quam spuma sanguinis, & supernatans, ut est in secundo de Generatione animalium apud Arist. quare locus datus est fabulæ, quod a spuma genita sit: Nata esse dicitur ex ipso mari propter salsedinem, quæ non parum confert ad fertilitatem, cuiusce rei argumentum est copia marii, quæ nascitur in nauigijs sale onustis ac illud sæpe vectantib. Venerem amorum Deâ credidit Latantius putatam, quia lena fuerit, quæ prima meretriciam artè instituerit. Ducuntur verò similia similiu desiderio, ut canes canum, equi equarum, leonum leones, quoniam dissimilium formatu prorsus nulla est inter se coniunctio. Efficitur istud ipsum naturæ ductu, quæ spectra quedam à valde diuersis abhorrètia indidit singulis animalibus, ut irritum & inutile coniunctionis laborem devent. Ut enim è magnopere differentibus arboribus furculos arbores non

recipiunt, ita neq; marium fœminę plurimum differentiũ congressu delectantur. Nam tamenli viperę anguillarum attritu demulcentur, canes luporum coniunctionem non omnino respuunt, cùm ē similibus propè corporibus simile senten profundatur, quod plurimum confert ad procreatio- nem, tamen ex anguillis & auibus, aut dissimilib. plurimũ animalib. nihil nasceretur, si coniungantur: quare ē confi- milib. omnino aut parum differentib. fieri debet & solet ge- neratio: sunt igitur in singulis animalib. spiritus quidam ad conciliandos amores prepotētes, quibus tēperies aeris pro lena est, atq; eorundem spirituum alij ad id munus tar- diores sunt, alij promptiores & magis ingeniosi: quare ac- cidit aliquando vt mas fœminam vel nō visam amauerit, aut marem fœmina. Alij naturam sapientissimam rerum harum parentem similitum & animorum & temperamen- torum conciliatricem crediderunt, quę radios quosdam occultos ē toto corpore mitteret: quos tamen alij ex oculis manare maluerunt, atque alterius animum percutere, at- que illum, qui sit ictus, conversum eò vnde percussus fuit quandam voluptatem diuinantem, & quasi præsentiēte, similisque coniunctionem appetentem, in eius desiderium delabi, quod desiderium amor, & proprio nomine Cupi- do appellatur. Cùm tamen eueniat aliquando vt ex alte- ro tantũ illi radij manent, cùm ad scopum ob dissimili- tudinem hi peruenire non possint, nullam se facere im- pressionem sentiunt, quare neque ita intenduntur, neque sunt diuturni, & à suscepto negotio facilē recedunt. Nihil enim natura frustra fieri diutius patitur. Est igitur Venus voluptas illa quam animus ē similitum coniunctione futu- ram præsenti, quare Dea credita est conciliandorum ani- morũ. Alij motum illum animorum, qui fit ab ipsa natura per aeris temperiem, Venerē vocarũt. Quòd nata sit ē spu- ma, vt diximus, illud fit, quia ex puriore sanguinis parte ge- nitale semē fecernitur: cuius rei indicium est, quòd nō mi- nus stomacho, & memorię & aciei oculorũ obest vsus Ve- neris, quàm venarum incisio. Alij natā ē Ioue & Dione cre- diderunt, quoniam cupiditas procreandi ē calore concipi- tur, & ex illa materia, quę est inferior: nam Dione corru- ptibilis vniuersa materia nominari potest elementorum. Qui Cœli & Diei filiam tradiderunt, ij cum Theologis

Christia-

Christianis consenserunt, quoniam cum Deus omnipotens
 cœlum & lucem & sidera creasset, mox rebus omnibus
 imprimendi amoris ad procreandum vinum addidit: quare
 creatis animalibus & herbis, statim inquit, Crescite & mul-
 tiplicamini. Hæc eadem causa fuit cur fuerit præfecta nup-
 tiis. Hæc risus amica dicta est, vel quia per lætitiâ amor
 conciliatur, vel quia tum maximè vigent animalia, cum ap-
 ta sunt generationi, quod efficit apra elementorum sym-
 metria: qua etiam ratione dicta est vxor Vulcani. Hanc in
 adulterio cum Marte deprehensam nudam ac retibus im-
 plicitam Vulcanus ridendam exposuit, neque, vt inter ho-
 mines lex Iulia de adulteriis permittit, interfecit, vel quia
 fieri non poterat, vt Dij occiderentur, vel quia tam cru-
 dele facinus committere turpe iudicauit, parùmque viro
 bono, nedum Deo conueniens: cum vanam & temerariam
 illam esse hominum opinionem conaretur demonstrare,
 quæ apud vulgus increbruit, quòd libidinosa vxoris lasci-
 uia viri boni existimatio & integritas possit contamina-
 ri, nisi tamen vir ad vxoris turpitudines libens volensque
 conuiueat. Nemo enim alienorum peccatorum pœnas da-
 re merito debet. Præclare igitur statutum fuit apud Lace-
 dæmonios, vt adulterorum, siqui deprehensi fuissent, pu-
 dendæ partes publicè in foro per tortorem vellicarentur,
 deinde ad quoddam tempus ex agro Lacedæmoniorum
 exularent. quod fiebat sine maritorum ignominia, vti scri-
 psit Sossiphanes. Quare non insulsè vir sapientissimus Stil-
 po, cum illi à Metrocle Cynico obiiceretur vt opprobrii,
 quòd sua filia esset impudica, ita Metroclem arguit, percu-
 ctatus, Nū peccatum meum est, an filie? filie, is inquit, pec-
 catum, at tuum infortunium. quid fieri potest? ait Stylpo. an
 peccata sunt lapsus? sanè. an non lapsus eorum qui lapsi sūt,
 fuerūt et aberramēta? & hoc inquit, nōne aberramēta eo-
 rū qui aberrarūt infortunia? his verbis vir sapiens demon-
 strauit nemini esse crimini alterius peccata oportere. Dici-
 tur vulnerata fuisse à Diomede, vt est apud Homerum: quo-
 niam illi quorum in ortu Venus dominatur, facie sunt de-
 cora, animo elato, voluptatib. deditur corpora debilia &
 rei bellicæ minimè accommodata. quare cum illa in ortu
 Paradis dominata fuisset, ita inquit Ouid. in epist. Helenæ:

Aptamais Veneri, quam sunt sua corpora Marti

Bella gerant fortes: tu Pari semper ama.

Hec tiora quem laudas pro te pugnare iubeto.

Huic Deæ non convenire aliorum Deorum officia dixit Iupiter, cum singuli Dij singulis officiis sint præfæcti, quia nulla est tanta potentia, quæ per se satis valida sit, nulliusque alterius indigeat auxilio. Hoc enim maxime faciebat ad depressendam mortalium arrogantiam & temeritatem, cum vel Dij ipsi non omnia posse, sed mutuis auxiliis indigere, dicerentur. Qui omnia animalia ab ea domari inquit, & Iovem amoris parere, ac Venerem mundum procreasse & conservare, atque omnia ex illius nutu pèdere, visi sunt per hoc divinam bonitatem, & incredibilem Dei in humanum genus amorem diuinitus somniasse. Fabulari præterea sunt antiqui Venerem amantium periuria ridere, quia illi qui aliquo insigni animorum motu ad has res cōcitantur, non sunt sui cōpotes, sed eo affectu quò fert impetus rapiuntur. Nihil. n. differret his rebus deditum iurare, ac si quis insanus se cum ratione in posterum velle insanire iuraverit: quippe cum uterque horum quò fert impetus, at non quò ratio, trahatur. Dixerunt præterea Veneris currum ab oloribus trahi, quia mundities & corporis ornatus mirifice confert ad amorem conciliandum: est enim omnium ferè aurum candidissima & maxime munda olor. Alij tamen ob salacitatem columbas ac passeret illius currum trahere sinxerunt. Atque cum tres esse Veneres dicantur, diversi erunt & amores siue Cupidines illarum filij. Illa quæ Cœlestis est Venus appellata siue Vrania purum significat, & sine corporis cupiditate, amorem, qualis est erga Deum & patriam & viros bonos ob aliquam virtutem, aut erga bene meritos. qui amor cœlestis, & purus, & divinus, cum humana labe careat, potest appellari. Popularis Venus naturæ cōiunctiones animalium querit. At Venus cognomèto Apostrophia, dicta fuit ab Harmonia, cui etiam erexit templum; quia, cum multatùr piter per nefarios congressus fieri apud barbaros animaduertisset, leges ad coercendas cupiditates parum honestas tulerit, & de stupris incestis homines auerterit, ut nomè ipsum significat. Atque cum cœlestis illa Venus, non nisi ab animo temperantissimo procedere possit, merito in eius sacrificiis observatum fuit ab antiquis ne vinum omnium deliramentorum, omnisque intemperantiæ causa offerre-

offerretur. Illa venus quæ popularis est, neque vinum, neque temulentiam reiecit, cum vulgi & turbulentorum motuum multitudinis Dea sit. Hanc Venerem, cum ex aëris temperie gignatur, omniaque animalia ad procreandum impellat, rerum omnium procreatricem dixerunt antiqui, cum illa sit præcipue verni temporis benignitas: quam ita expressit Virgil. in 2. Georg. libro.

*Vt adeo frondi nemorum, ver vile sylvis;
Vere tument terra, & genitalia semina poscunt:
Tum pater omnipotens fecundis imbribus Aether
Conjugis in gremium letæ descendit, & omnes
Magnus alit magno commistus corpore sæus,
Auiatque resonant ambus virgulta canoris.
Et Venerem certis repetunt armenta diebus,
Parturit almus ager, Zephyrique tepentibus auis
Laxant arua sinus, superat tener omnibus humor.*

Nam physicas rationes in his complexus est Virg. quibus efficitur ut eo tempore præcipue animalia in Venerem concitetur. quam rem ita mira quadam poetica suauitate etiam Lucretius, cum de Venere loquitur, complexus est:

*Aeneadam genitrix; hominum Diuinque volaptas
Alma Venus, cæli subterlabentia signa,
Quæ mare nauigerum, quæ terras frugiferentes
Concelebras: per te quoniam genus omne animantium
Exoritur, visitque exortum lumina solis.
Te Dea, te fugiunt venti, te nubila cæli,
Aduentumque tuo suaves tibi Dadala tellus
Submittit flores, tibi rident æquora Ponti,
Pacatumque nitet diffuso lumine cælum.
Nam simul ac species pate facta est verna diei,
Et reserata viget genitabilis aura Fauoni,
Aeris primùm volucres te Diua, tuumque
Significant initium perculse corda tua vi.*

At grauiissimus & suauissimus scriptor Euripides multo etiam clariùs demonstrauit rerum omnium procreationem ex elementorum esse symmetria: atque vim illam siue diuinam quæ nascitur è motu cælestium corporum, siue naturalem vocemus, quæ fecit ut in hanc commistionem elementa ipsa deducantur, vel potius deducit, Venerem appellauit; quam ita de se dicentem is introducit, quemadmodum patet ex his:

esse & ridetes: quia nulla spe motos oportet dici liberales, cum mercatores sint potius qui ob aliquam spem benefaciunt. atque quæ in aliquem extat beneficentia, tum demum grata est, quæ ex hilari animo, minimèque invito aut renitenti procedit. traditum est in fabulis Venerem indicatam à Paride fuisse pulchriorem Iunone ac Pallade, quia multo sunt plures qui corporis voluptates, quam qui animi; qui vitia, quam qui virtutem; qui turpitudinem, quam qui gloriam sectantur. nam multi fuerunt qui dignitatem, qui gloriam, qui præclaras gerendarum rerum opportunitates pro impuris voluptatibus reliquerunt, & amplissimas opes in eas profuderunt, qui tandem facti omnium hominum infelicissimi propter libidinem in maximas misérias sunt delapsi. At verò quid sit Venus, & quas vires illi antiqui præbuerint, & quæ de illa fabulosè dicebantur, iam ferè explicauimus, quo in negotio si quid reliquum est, id in Cupidine eius filio pertractabitur.

De Cupidine. CAP. XIII.

DE Cupidine verò, quibus ortus sit par ètibus, non parua dubitatio est apud scriptores: quoniam alij vnum esse Cupidinem, alij plures senserunt. Plato in Symposio Phædrum inducit ita de Cupidinis origine dicentem: ἐπὶ μέγας θεὸς ἐστὶ ὁ ἔρως, καὶ θαυμάσιος ἐν αἰθεράσι τε καὶ θεοῖς, πολλὰ καὶ ἄλλα ἐκινεῖται διὰ κατὰ τὴν φύσιν. τὸ γὰρ ἐν τοῖς ἀποφευκτέοις ἐστὶ καὶ θεῶν, τίμιον δὲ ἐστὶ τεκμήριον διὰ τοῦ γυνεὺς γὰρ ἑαυτοῦ καὶ εἶναι, ὅτε λέγονται ὅτι ἑσθὺς, ὅτε ἰδιότης, ὅτε ποικίλεια. Quod magnus Deus sit, & hominibus Deisque admirabilis Cupido, id iam compertum est sepius cum in aliis, tum in iis quæ ad eius originem spectant præcipuè. Neque enim me præterit esse quidpiam præclarum inter antiquissimos Deos recenseri. Cupidinis autem parentes neque sunt, neque ab ullo vel priuatorum, vel poetarum fuisse dicuntur. Hesiodus in sua Theogonia videtur Amorem siue Cupidinem ante omnia ex illa informi materia, quæ Chaos dicta est, in lucem eduxisse, cum ita scribat:

ἦτοι εὖν ὡς ὅτε γενεῇ Χάος ἦν, αὐτὰρ ἔπειτα
Γαῖα δ' ὕψιστος πάντων ἑὸς ἀσφαλὲς αἰεὶ
ἀθανάτων, οἱ ἔχουσιν καὶ ἐν νύκτιντος Ὀλύμπου,
ταῖσιν παρὶ τ' ἡγεῖντα μυχῷ γόνος ἄρουρ δ' εἶναι
ἦ δ' ἔρως, ὃς καλλίστος ἐν ἀθανάτοισι θεοῖσι
λυσιμαχίης, πάντων τε θεῶν, πάντων τ' ἀνθρώπων
δεῖμα τῶν ἐν γῆ θεῶν γούνη, καὶ ὅτι φρονεῖ βαλὺν.

*Ante Chaos natum: superum firmissima sedes.
Inde solum terra latet: tum tartara nigra
Intra adytum terre, & feralia claustra barathri:
Inde ortus superos inter pulcherrimus omnes,
Dulce Deum pariterque virum gratumque Cupido
Solamen, qui corda domat, mentesque feroces.*

Nam statim post terram natum esse Cupidinē inquit, eūque eductum ex illa informi materia. At Aristophanes in *Auib*us Noctem Zephyrium ouum peperisse scribit, e quo natus sit Cupido, qui cum Chao mixtus omne Deorum genus ex illo excitauerit: ita verò se habent carmina Aristophanis:

χάος ἦν, καὶ νύξ ἑρεβός τε μέλαινα ὥσπερ τοῦτο, καὶ τὰ παρὰ τοῦτο
γῆ δ' ἔσθ' αἰὲρ δ' ἔσθ' ἑρᾶν δ' ἑρεβόν δ' ἐπ' ἀπείροισι καὶ ἀπείροις
πίντεϊ ὥσπερ ἔσθ' ὡς πνεῦμα νύξ ἢ μέλαινα ὥσπερ ὥσπερ
ἔσθ' ἢ ἀπείροισι καὶ ἀπείροις ὥσπερ ἑρᾶν ἢ ἑρεβόν ὥσπερ
γῆν δ' αἰὲρ δ' ἑρᾶν δ' ἑρεβόν δ' ἐπ' ἀπείροισι καὶ ἀπείροις.

*Chaos erat, & Nox, Erebusque niger primus, tum tartarus altus:
Terra nec aer, nec ælum erat, erique in sinibus amplis
Paris prius Zephyrium nox alis nigrescentibus ouum.
Ex hoc laboribus horis pullulauit deinde Cupido,
Splendens tergum aureis aliis.*

Quare & Orpheus his similia de illius natiuitate tradidit, quæ ut est in his carminibus, ante omnia natum putauit:

ὥσπερ τοῦτο γένος ἔστιν ἀπὸ τοῦ μέλανος, αἰὲρ δ' ὡς πλάκτον,
ἀπὸ γῆς ὥσπερ τοῦτο ἀπὸ τοῦ αἰὲρος ὥσπερ τοῦ αἰὲρος,
τὰ παρὰ τοῦτο, καὶ τὰ παρὰ τοῦτο, καὶ τὰ παρὰ τοῦτο.
*Æthere labentem, geminum, magnūmque vocamus,
Qui prior est natus, qui ex ouo, qui nitet aureis
Alis tetatus, per quem superūmque viūlmque
Est genus exortum tenues in luminis alas.*

At idem Plato qui nullos parentes Cupidinis superius esse dixit, mox fabulam quandam huiusmodi in *Symposio* de Cupidinis ortu memorauit: fama est Deos aliquando natalitia Veneris celebrantes in cælo mensis accubuisse: tum porus consilij & abundantia Deus fertur nestare paulo copiosius hausto ebrius fuisse, ac Peniam Deam paupertatis in horto Iouis inuenisse, quā etiā cōpressit: ex eo igitur congressu, Penia Cupidinem postea peperit, quem Veneri famulum tradiderunt, cuius nutum mandataque obseruaret; quare postea creditus est Veneris filius. Theocritus in Hy-

in Hyla è Diis quidem parentibus illum natum esse arbitratur, at è quibus non affirmat, propter variam ac difficillimam cognitu eius originem, vt ex his patet:

ὃς ἀπὸ τῶν Ἑσπερίων μόνος ἔτιχ' ὡς ἰδομένης

Nukia, ὅπως τὸ τοῦ Διὸς πῶς τέκνον ἔχουσιν.

Non solis natus nobis est ipse Cupido

Vt patet: è superis quicumque fuere parentes.

Non de fuerunt qui Cupidinem Saturni filium fuisse dixerint, vt sensit Orpheus, quod ex illo carmine significatur:

αὐτὰρ Ἑσπερία Κέβητος ἢ Περσεύου πάντ' ἔτεκεν.

Sunt amor & venit Saturni è semine nati.

At Sappho poetria Cupidinem cœli ac terræ filium existimauit, Simonides Martis & Veneris, Acusilaus Noctis & Ætheris, Alcæus Contentionis & Zephyri. idem Orpheus tamen omnes amores, quos plures esse sensit, è Venere ortos scribit in alio hymno hoc pacto:

ὅμοιοι δὲ σφὲρ πολυπόνοισιν Ἀφροδίτῃ

ἢ Πηνελόπιδος βασιλῆος, ὅς δὲ πάντες

ἄδνατοι πῶς ἔχοντες ἀνέβλεψαν Ἑσπετος.

Cantamus Venerisque genus, fontemque perennem,

De quo mortales nati dicuntur Amores.

Pausanias in prioribus Eliacis Venerem dicit emergentē à Cupidine fuisse exceptam, & à Suada coronatam. qui idem postea in Bœoticis Cupidinem omnium Deorum natu minimum vulgo creditum dixit, & Veneris filium. Cicerō libro tertio de Natura Deorum plures Cupidines è diuersis parentibus facit, vt in his scribit: Cupido primus Mercurio & Diana prima natus dicitur: Secundus Mercurio & Venere: Tertius quidem est Anteros, Marte & Venere tertia. Hi etsi plures extiterunt, diuersisq; parētibus giniti, tamen ad vnum Veneris filium omnia propē quæ de Amore dicta sunt, transferuntur. Preclarè igitur Arcesilaus statuarius leenam è marmore fecisse dicitur, circa quam ludentes fecit Cupidines, quam alij è cornu bibere cogebant, alij soccos illi inducebant, alij saxo alligatam fune tenebant, cum multos fuisse Cupidines velle significare. Horum quæ vires sint, aut quæ facultates, & qui habitus illi tribuerentur, ita perfecit Orpheus in hymnis:

καλλίστη μέγαν ἀγνὴν, ἰερότατον, αἰδὼν Ἑσπετα,

τοῦ ἀλλοτρίου ἰερότατον, πύρεδρον, αἰδόμενον ἑμῶν,

συμπύκνωτα δὲ τῶν αἰδῶν αἰδῶν αἰδῶν.

Ἰπτάλαμον, δὲ φῶν, πάντων κλέϊδ' ἀφ' ἑνὸς,
αἰθέρος ἑρπῆς, πάντα, ζῆνος, ἡδ' ὅσα δῖοις
πνέμεται παντοῦ, καὶ δα δαίβιονες χλοῦκαρποι:
ἡ δ' ὅσα τάρταρος εὐρεῖ ἔχθ', πάντες δ' ἀλίδουπος.
μῦθος γὰρ τῶν πάντων οἶα καὶ κεχτυμένε.

*Incundum, magnum, gratum cantamus Amorem,
Arciferum, alatum, celerem, flammisque potentem,
Ludentem pariter cum dissque virisque gemellum,
Tu maris & terra claves, tuque etheris alti
Sceptra tenes: tu quos ventos Dea parturit alma
Frugifera, aut pontus tumulus, vel tartarus ipse,
Et regis, & cuncta flectis moderamine solus.*

Pingebatur ab antiquis alatus Cupido, cuiusmodi illum Zeuxis pinxit Athenis pulcherrimum, rosis coronatum: nā & Cupido & Victoria alati fingebantur, quā primum omnium Thasium Aglaophontem alatam fecisse ferunt: de quibus, ut alatis, ita meminit Aristophanes in Avibus:

αὐτὴν καὶ νῦν τέταται περὶ ζῶν, χρυσῆν δ' ἔχει ἔγχε γὰρ.

Statim victoria volat alis aureis, & per Iovem Cupido simul.

Idcirco cum victoria simulachrum de cœlo tactum fuisset, quod erectum fuerat apud Romanos in Capitolio, eiusque solæ alæ decidissent, illud prodigium faustum esse interpretatus est Pompeius, quod inde avolare victoria amplius non posset. quare Pompeius ipse duo hæc carmina in eum eventum conscripsit:

Ρῶμῃ παμμάχησ' αἰετὸν κλέϊδ' ἀπὸ τ' ἐλάνται,
Νῦν γὰρ σε θυγείν ἀπ' αἵματος ἔδωκαται.

Roma potens alis cui stat Victoria lapsis:

Urbem ne valeat deseruisse tuam.

Deinde addita sunt non solum nomina, sed insignia Cupidini, illius Dei potentiam, & animorum motus significantia, qualia Palladas descripsit in his carminibus:

Ζημὸς ἔγχε δὲ τὸν πῶλ' αὖ καὶ μετὰ γὰρ ὄσιν.

ἡ γὰρ ἔχθ' τῶν αὖ πυρρὸντα φίλν.

ἡ δὲ μάτην παλάμῃ κατ' ἔχθ' ἀνείχεα καὶ αἶδον.

τῇ αὖ γὰρ αἶαν, τῇ δὲ δαδὰντα ἔχθ'.

Nudus Amor ridet, letatur & ille: nec arcum,

Nec flammata gerit spicula, vel pharetram.

Iure quidem recto florem, delphinique gestat:

Continet hac terras, hac maris alta manu.

In huius Dei facultate sicut fuisse fabulati sunt ut ea quæ turpia essent ac deformia, faceret videri honesta & decora:

& illos beatos arbitrarentur amantes, qui amata re potirentur, & omnes sensus denique obstupescere faceret: cuiusmodi sunt ea quæ scripsit Sappho in hisce carminibus:

θαῖνται μοι κείνος ἴσος θεοῖσιν
 ἔμω' ἢ μὲν, ὅς τις ἐναντίος τοι
 ἔξαιε, καὶ πλησὺν ἀδύφρονι

σὺ δ' ἴσως κινεῖ,

καὶ γὰρ ὅσας ἱμερῶν τὸ μοι τῶν
 καρδίας ἐν στήθεσιν ἐπιτάσσει.

ὡς ἰδὼν σ', ὡς βρογχῶν, ἐμοὶ γὰρ αὐδᾶς
 ἔδεν ἔσθ' ἥκει

ἀλλὰ καμάρω γλῶσ' ἔαγ', αὐδὲ λεπτὴν
 αὐτίκα χερσὶ σφύρασι δ' ὀφθαλμοῖσιν,
 ὁμμάττας δ' ἐλθὼν ἄνω, βρομῶντος
 ἐνδὲ δόσας μοι

καὶ δ' ἰδ' ὅς τις ψυχρὸς ἔσται, τρέμεις δὲ
 πᾶσαν ἀρετὴν χλαροῦ τῆρι δ' ἐπὶ πύλας
 ὁμῶς πέντατοι δ' ἑλίκων δ' ἐοῖσα,
 φαίνομαι ἄπνευ.

Ille par Diis superis videtur

Esse, qui contra sedet intuens te.

Haurit Hybleo magis & liquore

Dulcia verba.

Dulce rissisti, mihi quod misellæ

Corda transfixit graviter videnti.

Spiritus pressus fuit, & mihi vox

Fancibus hæsit.

Facta tum lingua est tacita, & repente

Patius in membris calor est relictus,

Lumina hand cernunt, resonat susurrus

Multus in aure.

Labitur sudor gelidus, tremorque

Occupat totam: viridis magis sum

Gramine: extinctæ simili retentus

Spiritus est vix.

Tantam illi potestatem antiqui poëtae, tantumque audaciæ Cupidini tribuerunt, ut omnes Diij antiqui ab Amoribus spoliati fuerint suis insignibus: ut Philippus quidam poëta in his luculentissimis carminibus expressit:

συλήσω τε ἑλμυπον ἴδ' ὡς ἱπποῖσιν ἔσσετε
 κοσμοῦν' ἀθανάτων σκῆλα φρυγαστοῦχοι.

Φοῖβον τὸν αἰθέρος, Διὸς δ' ἐκκραυγὴν, Ἀΐον

ἵππον καὶ κινέην, Ἡρακλῆος ῥόπαλον,

Εἰναλὶς τε δὲ θεῶν περὶ βῆλ' ἄδρυ, θύρα τε Βάκχου.

πῶς πῶς ἔρως, ἀμύδα δὲ Ἀρτίμυδος.
 καὶ ἄλλοις ἑρμῶς ἐπὶ τῷ ἑρμῶς ἔρως,
 δαίμονες οἱς ἑρμῶς ἑρμῶς ἔρως.

*Eximus superum lati decorantur Amores,
 Alta quibus cæli est iam spoliata domus.*

Extorsere Ioni fulmen, Phæboque sagittas,

Alcidæ clauam, Mærsque caret galea,

Mercurio defunt talaria, faxque Diana,

Sic Baccho thyrsus, sic pelagôque tridens.

*Nec mirum est iaculis homines quoque cedere Amorum,
 Quis sua vel superi sceptrâ dedere Dei.*

Cum tanta fuerit igitur potentia Cupidinis, iure optimo illum Deorum omnium felicissimum, & cui Dij omnes subii cerentur appellauit ita Plato in Symposio: οὐκ οὐκ ἔγωγε, πάντων θεῶν ὁ δαίμων ἐστίν ὁ ἑρμῶς ἔρως. ἔγωγε (ὁ θεῶν ἑρμῶς ἔρως) ἀντιπῶν τοῖς ἐπὶ τῷ δαίμονι ἐστίν ὁ δαίμων ἑρμῶς ἔρως. ἔγωγε (ὁ θεῶν ἑρμῶς ἔρως) ἀντιπῶν τοῖς ἐπὶ τῷ δαίμονι ἐστίν ὁ δαίμων ἑρμῶς ἔρως. Ego sanè ita sentio, omnibus Djs felicibus existentibus, Cupidinem (si fas est, ac sine reprehensione liceat dicere) omnibus illis esse feliciterem, cum & pulcherrimus sit & optimus. Atque in his cum duos esse Cupidines dixisset, alterum Cœlestem, alterum Vulgarem appellat: αἰαζέμεν δὲ δὴ καὶ ἔγωγε τὸν ἑρμῶς ἔρως. αἰαζέμεν δὲ δὴ καὶ ἔγωγε τὸν ἑρμῶς ἔρως. αἰαζέμεν δὲ δὴ καὶ ἔγωγε τὸν ἑρμῶς ἔρως. Necesse est igitur & Cupidinem hunc quidem alteram sequentem & adiutorem, vulgarem rectè vocari, hunc verò cœlestem. Addita fuerunt & alia insignia præter superiora, siquidem hunc puerum finxerunt, & cæcum, & illi comites adiunxerunt, Ebrietatem, Dolores, Inimicitias, Contentiones, & multas huiusmodi pestes, quas omnes recensere molestum est, nedum experiri: quæ cum breuissimè, tum elegantissimè in eo Maruli Epigrammate sunt expressa:

Quis puer hic? Veneris, plenæ quæ caussa pharetræ?

Non bene prouisus certa quod arma moues.

Cur sine veste Deus? simplex puer odit opertum.

Vnde puer? pueros quod facit ille senes.

Quis pennas humeris dedit? inconstantia, quare

Nulla Deo frons est? signa inimica facit.

Quæ fors eripuit lucem? immoderata libido.

Cur macies? vigiles cura dolorque facit.

Quis cæcum præit? Ebrietas, Sopor, Otia, Luxus.

Qui comites? Rixa, Bella, Odium, Opprobrium.

Qui cælo dignati? homines, quæ caussa coegit?

Misior autore est credita culpa Deo.

Hunc

Hunc è crapula deliciarumque copia nasci denique tradiderunt antiqui, cum nihil sit, quod magis morum probitatem, vitamque humanam, quam deliciarum, labefacteret. Sic enim de Amoribus inquit Phocylides:

ἢ ἀφ' αὐτῶν πλεονάζον ἔφω θνητοῖσιν ἔνταρ
ἢ πῶς ἢ δὲ πρὸς αὐτῶν ἀμείβεσθαι ἔσθαι.

Vtiliter nulli nimia est data copia victus,

Hoc stimulo in turpes homines pelluntur amores.

Atque præclare idcirco scriptum fuit à Pallada, quod nihil magis repugnat diuinæ naturæ quam immodica victus copia, quæ facillimè ad omnes turpitudines impellit, quippe cum humanitas, & iustitia, & temperantia, & omnes virtutes sint frugalitatis, at non crapulæ asseclæ, uti optimè per hæc carmina docemur:

ῥατὶς μισήσῃ θεοῖς, βροτῶντα ῥατὶς
ἐνίκη γὰρ τοῦτων σφραγισμένη λυσταί.

Iure iniusa Deis hæc ventris vasta vorago est.

Temperat à nullis turpibus illa sibi.

Atque ut summam dicam, tot insignia, tot vires, tot spolia, tam sæui comites, tam deformis oculorum cæcitas, & ætas minimè apta prudentiæ, data sunt Cupidini ab antiquis poetis, ad exprimendam libidinis hominum insaniam, ut nihil tantopere abhorrere videatur ab ingenuo & bene instituto homines, quæ tamen omnia ita conuersa sunt ad hominum voluptates, ut etiam cum quadam animi suauitate recenseantur à nonnullis. Hoc mihi persimile sanè graui aliquo morbo laboranti contigisse videtur, cui propter stomachum pessimè affectum, vel in deterribiles humores pharmaca ipsa vertuntur. Hunc igitur ad deterrendos homines à turpitudine introductum, pro Deo coluit vulgus mortalium: cum non intelligat Deum beneficentiæ, liberalitatis, temperantiæ, & omnis probitatis atque humanitatis esse autorem: at Cupidinem hunc vulgarem Deum bella, rixas, contentiones, dolos, iniurias, honoris facultatumque iacturam habere perpetuos comites. Quare præclare scripsit poeta ille in his versibus:

τίς θεὸν εἶπεν ἔργου τοῦ θεοῦ κακὸν ἢ δ' ἐν ὀφθαλμοῖς
ἔργον ὃ δὲ αὐτῷ θεῷ ἀντιμαρτυρεῖται
ὃ θεὸν ἐν παλαιοῖς κατέχευε ξιφασίῃ δὲ ἀντιμαρτυρεῖται
τοῦ θεοῦ διὰ τοῦ σκελὸς μαρτυρεῖται.

Quis prior esse Deum mortalis dixit Amorem?

Sanguine letatur, sunt bona grata Deo.

*Nonne enses manibus præcutum sustinet? ecce
Cædibus è multis quot tulit exuias.*

Idcirco Apollonius Rhodius omnium malorum fontem & originè Cupidinem putauit, quia propter lasciuia iustitia contemnatur, omnesq; exoriantur iniuriæ, ut est in his lib. 4.

χέλι' ἔργε μέγα πῆμα, μέγα σῆμα αἰὲρ ἐποίησιν.
ἐν σιδήνι λούρου τ' ἔειδ' ἐς, στυγερὰ τε γόοι τε,
ἀλγὰ τ'.

*Supplicium crudele viris, ac pœna Cupido,
E te sunt rixæ, certamina, bella, querele,
Et dolor.*

Quid est enim nostris temporibus, quod non per scorta, & lenones, & meritorios pueros obtineatur? multæ sunt ciuitates, multa regna, multæ prouinciæ per hunc insanorum & furiosorum Deum deuastatæ. Nam quot ciuitates arma ceperunt ob raptas mulieres? quot fœminæ patriam & parentes hostibus prodiderunt propter hunc furorem? quot mariti vxoribus, aut contrà illæ maritis ob hunc ipsum præclarum Deum insidias tetenderunt? quot filij à matribus fuerunt trucidati? atque ut vno verbo dicam, nihil est propè nefariū, impium, temerarium, cuius Cupido non sit autor. Quare nemo sapiens haberi iure potest, qui Cupidinem laudibus extollat: nemo non infelix, qui eius cupiditatibus obsequatur. Quippe cùm talia consilia plerumque suggerat stultis hominibus qualia Medæ aliquando aduersus parentes & patriam & seipsam in mentem intrusit, cum illa ita secum diceret conquerens de futuris Iasoni periculis:

τότε δ' αἰ κακὸν ἄμμα πέλοιτο
κείνος ὅτε ζωῆς ἀπταμείρεται· ἔρρετω αἰσδῶς,
ἔρρετω ἀγλαίῃ.

Quid mihi tunc animi cùm vita excesserit ille?

Cede decus, discede pudor, procul omnis honestas.

Nam Cupido re ipsa multorum malorum discordiarumq; occasio sit imprudentibus exterarum & domesticarum, ut ostendit Sophocles in Antigone in his:

Ἔργε αἰνῶτε μέλαινα,
Ἔργε, ὅς ἐν κτήμασι πῆπτῃς,
ὅς ἐν μαλακαῖσι παρειδῇς
παισίδος ἐννυχέεις,
φοιτᾷς δ' ὑπὸ πόντος ἔνθ'·
τ' ἀγερῆμαίς αὐλάς.

καὶ σ' ἔτ' ἀδατάτων
 εὐχόμενος εἰς εἶς,
 εἴθ' ἀμείνων ἐπὶ ἀν-
 δροπῶν ὅς τ' ἐγὼ κ' αἰμῶν.
 σὺ κ' δικαίαν αἰσικαίᾳ
 φρένας ὠδοντοῦσ' ὅππ' ἀέβη.
 σὺ κ' τὸς νεῖκος αἰδ' ὅσων
 ζῶντων ἐχθρὸς παρὰ τὰς.
 γυναικ' ἐπαρξῆς ἑλεσθ' ὅσων
 ἀμύχαν' ἀνέκτεται.
 Νύμφας, εἴδ' μαζάλων
 παρὰ σοὶ ἐν ἀρχαῖς
 Διὸς, αὐσγῆς γὰρ ἐμ-
 παύσει Διὸς ἀνέσσειτα.

Amor insuperabilis pugna,

Amor, qui opibus incidis,

Qui in mollibus genis

Puellæ pernoctas,

Incedisque super mare, &

Per pastorales aulas:

Te neque immortaliū fugerit quisquam,

Neque mortales inter

Viros: habens verò insanit.

Tu & iustorum iniustas

Mentes facis per detrimentum.

Tu & hanc contentionem virorum

Consanguineam continēs perturbans.

Vincit palam ciliorum

Desiderium pulchræ

Nymphæ magnarum assessor in imperiis

Legum, inuictus enim illudat Deus Venus.

Quamvis illud magis verum est, quod non malus est Cupido, sed occasio potius facinorosis & perditis hominibus male agendi, qui suo pte ingenio mali sunt, ut scripsit Archias in his carminibus:

ἔχ' ὁ ἔργος αἰδ' αἰσικαίᾳ μὲν πῶν γένος, ἀλλ' ἀκόλαστον

ψυχῆς αὐτ' ἀνδρῶν ὅς τ' ἐγὼ κ' ἀνέκτεται.

Nullum Amor offendit, prauis occasio sed fit

Mentibus ille hominum, quos mala multa iuuant.

Neque enim vllus est animi affectus à Deo optimo inutiliter concessus hominibus, sed vel ad exercendas virtutes, vel ad res naturæ necessarias: quare ut præclare ille inquit poeta,

cùm quis modum exceſſerit in animi moribus, illiſque nimis obſequitur, ipſe ſibi fit hic Deus, cùm voluntas cuiuſque inordinata, & inconfiderata cupiditas, fiat Cupido, ut eſt in libro nono:

Dij ne hunc ardorem mentibus addunt

Euryale? an ſua cuique Deus fit dira cupido?

Amoris ſedes oculus creditus eſt præcipuè, quòd per eum tanquam per fenestram animus ſpectra & imagines concipiat, & interius admittat, quibus percuſſus incidit in rei ſpectatæ deſiderium. Quod ita Muſæus clariſſimè expreſſit:

*κάλος γὰρ πρῶτον αἰωυμένοι γυναικός,
ἐξύτρεθ' μαρτύροισι πέλει πτερύγιντος ὕψους.
ἰφθαλμὸς δ' ὁδὸς ὅσιν. ἀπ' ἰφθαλμοῖο βολαίων
ἄλλος ὀλισθαίνει, καὶ ὅτι φρένας αἰδ' εἰς ἰδ' ὀλεῖ.*

Si mulier fueris pulcherrima, forma ſagittis

Corda virum figit velocius: eſt via ocellus.

Ex oculi iactu paulatim labitur vltus

In mentes, illaſque domat, ſeque imprimat alie.

¶ Atque de fabuloſis ad Cupidinem ſpectantibus ſatis, nunc quid ſub his lateat ſerij, veſtigemus. Quod omnium Deorum antiquiſſimum Cupidinem crediderunt, id ſignificare viſi ſunt, quod ſenſit Empedocles, quòd res priùs inter ſe confuſas amicitia & odium inuicem diſcreuerint, cùm illæ per ſe ſine his nihil gignere poſſint. Nam tamenſi Thales aquam rerum omnium principium poſuit, aptiſſimam ſanè gignendis rebus & accommodatam materiam, tamen nihil ex illa ſimpliciter gignitur ſine hoc artiſtice, ſive amicitiam, ſive marem, ſive maris vice fungentem, ſive calorem quis appellauerit, vim diuinam ſcilicet res ad ortum euocantem, neque illud ſanè verum eſt, quod dicitur ab eo poëta:

ἀλλ' ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδαρ καὶ γαῖαν χθονὶ δοῦτε.

Vos aqua, vos tellus fiat ſiatis protinus omnes.

Fieri enim non poteſt ut hæc ſola ſint elementa, in quæ compoſita diſſoluantur: vel ex his ſolis compoſita ſint omnino inuilibus, ſed diuiniore principio careant. Quid ergo? nihil aliud, ut dicebam, eſſe cupidinem antiqui ſenſerunt, niſi illud quod Empedocles, vim ſimilium diuinam coire & coaleſcere cupientium: vel ut melius dicam mentem diuinam, quæ has ipſas motiones ipſi naturæ inducat. Idcirco alij multos

multos parentes tribuerunt Cupidini : alij cūm primum illum apparuisse in mundo architectando putarint, ex illa informi materia natum dixerunt. Alij Veneris filium crediderunt, cūm Venus sit desiderium, (vt diximus) procreandi in rebus naturalibus, quod nascitur ē symmetria corporum, & ex aëris temperie. Nam quod de Poro & Penia fabulosē dicitur, quōd ē tam diuersis parentibus natus sit Cupido, etsi potest ad has ipsas res accommodari, tamen ad mores magis videtur spectare; siquidem auaritia non magis ex insignibus opibus fit, cūm a viro parum prudenti & propē ebrio possidentur, quam ex inopia, & rerum omnium penuria. Hic deinde ab vniuersa rerum natura ob effrenatam singulorum appetentiam quasi personatus inductus est. Hunc alatum sinxerunt ob inconstantiam mortalium in rebus eligendis ad meliūs alatus dicitur, quia diuina bonitas velocissima conuolet ad res naturales gubernandas. Vel si ad animorum affectus libidinisque desideria transferatur, huic Deo neque vllam leuitatem, neque vllas alas antiqui iure tradiderunt, quippe cūm suauissimus poeta Eubulus illi mirificam quandam constantiam tribuat in Campylione ita scribens:

τίς τῶν ἰσχυρῶν παλαιῶν αἰδ' ἐρώτων ἀεὶ
ἢ κρυπτασίνας ἔργῳ; ὡς τρεῖς;
αἰεὶ δ' ἴν' ἴδ' ἢ πάλιν χαλιδύας γένοιεν.
ἀλλ' ὡς ἀπ' ἑορῆς τῶν ἐρώτων ἦν τὸ θεῶν.
ἐστὶν γὰρ καὶ κοῖτος, καὶ παῖδες
ἀπὸ λαλῶν τῶν τρέφοντι πλὴν νόον.
βαρὺ δ' ἐκ κοῦδος αἰὶνός, αἰὶνὸς ἔχει τρεῖς;
τοιοῦτο μέγ' ἔμελλ' ἔμελλ' ὡς ἔμελλ' ἔμελλ'.

Quis omnium prior virorum pinxit, aut
Alatum Amorem sinxit in cera prior?
Hirundines solūm siebat pingere,
Non ille mores norat, aut mentem Dei;
Nec est enim leuis, nec est is, qui celer
Morbum ferentis euolet prae cordis.

Illi nec alae sunt, sed haec nuga leues.

Huic sagittas tribuerunt, ob supplicia quae infani patiuntur, cūm potius ob mirificam diuinæ mentis celeritatem quae per omnia transfunditur, & acutissime penetrat, magis illae conueniant. Tunc cæcum Cupidinem dixerunt ob turpitudines, quae ab hominibus dignitatis suae oblitis cōmit-

tuntur: cū illud potius ad diuinorū consiliorum mirabilitatem spectet, ad quæ cognoscenda cæcum est & infans prorsus humanum genus, cū nulla vis humani ingenij possit rationem diuinæ administrationis percipere. Si cæcitas illa ad libidines hominum transferatur, quo pacto non rectissime excogitata est? aut quo pacto non paruus infans is est existimandus, qui neglecto consilio rationeque & gloriæ splendore, omnium iniquitatum & turpitudinum autorem sectetur? aut qui omissis rebus diuinis, & legibus nature posthabitis, ad impuras voluptates stultè feratur, quæ visum debilitant, nonne & stultus & cæcus & infans est existimandus? Idem Deus nudus fingebatur, ad explicandam turpitudinē libidinosorum: quod tamen ad res diuiniore translatum immensam summi Dei liberalitatem & munificentiam significat, quia sine fūco & fallaciis mens diuina prouidet rebus humanis, cū nihil omnino inde expectet se commodi relaturam. Cū igitur Cupidinem diuinitus in res humanas transfundi putarunt, merito optimum & pulcherrimū Deum esse dixerunt & antiquissimum, cū Dei benignitas sempiterna sit, at tunc primum nobis cognita est, cū mūdum creauit, quare cum chao mistus fuisse dicitur: hanc ab hominum cupiditatibus secernentes, cœlestem Cupidinem appellarūt. At qui in parte animi nostri rationis experte sit, cur non erit potius furor & insania quàm Deus vocandus? nam Phocylides etiam illum Deum esse negauit, affectūque humanum existerē asseruit, cū ita inquit:

ὃς γὰρ ἔργος θεός ἐστι, πῶτος δ' αἰδῶλον ἀνδρῶν.

Non Deus est Amor, ac cunctorum noxia cura.

At nunc de Gratiis dicamus.

De Gratiis.

CAP. XV.

GRATIAE, quæ vocatæ sunt à Latinis, à Græcis *Χαριτες*, aliorum parentum filia ab aliis scriptoribus creditæ sunt. Hesiodus in Theogonia illas ex Eurynome Oceani filia, & è Ioue natas esse tradidit in his versibus:

τρεῖς δ' εἰσι Εὐρυνομῆς Χαριτες, τῆς καὶ Ἰουπῆς,
δὴ καὶ ποδ' ἄνδρῶν πρῶτον ἰδὼς ἔχουσα.

Ἐλπίς, καὶ Εὐφροσύνη, καὶ Ἀγάπη τ' ἰερώταται.

Tres sibi & Eurynome Charitas parit, edita magno
Oceano forma præstanti & corpore Nympha,
Euphrosynen, atque Aglaïam, Thaliāque decoram.

Orpheus

Orpheus verò in hymno quodam in laudem Charitū composito, non Eurynomes, sed Eunomia & Iouis filias esse ait in his:

Διὸ τί μοι ἄ Χάριτες μεγαλόνομοι, ἀγλαῖαι μοι,
 θυγατέρες Ζηνὸς τε καὶ Εὐνομίης βασιλοῦ ποιοῦ,
 Ἀγλαίη τε Θάληα καὶ Εὐφροσύνη πολυόλεα,
 χαρμοσύνης ἔσθ' ἐτίθεαι.

*Huc agite o Charites celebres, veneranda propago,
 De Ioue prognatae, Eunomiaque parentibus olim:
 Aglaia, Euphrosynēque, Thaliāque splendidae clarae
 Laetitia matres.*

Alij Iouis & Autonoes illas filias esse tradiderunt, nominaruntque Pasitheim, Euphrosynen, & Aegialen. Antimachus antiquissimus poeta illas Aegles & Solis filias esse censuit. Haec alij duas tantum putarunt, Clitan & Phaenam: Alij Auxò & Hegemonen, ut ait Pausanias in Bœoticis. Fuit Suadela etiam à nonnullis inter Gratias numerata. At communior tamen fuit sententia quòd tres fuerint, ut in eo versu testatur Meleager:

τρεῖς αἱ ὑπὸ Χάριτες, αἵ τ' εἰς δὲ γλυκὺν πᾶρδινσι ὦν' ἐσσι.

Sunt triplices Charites, tres Horae: castae & utraque.

Iunguntur vnà ferè semper à poetis, ut iunxit Horatius in quarto carminum:

*Gratia cum Nymphis, geminisque sororibus audet
 Ducere nuda choros.*

Harum vnā cæteris sororibus iuniorem Aglaia Vulcani aiunt fuisse uxorem, ut eo versu indicatur:

Ἀγλαίη δὲ ὁ Ἡφαιστος πόλιντος ἀδελφὴν.

Aglaiam facit uxorem Vulcanus at ipsam.

Omnes tamen scriptores Veneris assecclas putarunt Gratias, quarum de habitu non parua fuit disputatio, siquidem alij nudas, alij indutas fuisse voluerunt. Paus. in Bœoticis Gratias antiquitus tam à sculptoribus, quàm à pictoribus, & à poetis cum vestibus introductas fuisse testatur: quarum artifices Pythagoras Parius, & Bupalus, & Apelles extitere: & Socrates Sophronisci F. illas indutas in vestibulo arcis Atheniensium collocavit. His comas pulchras tribuerunt antiqui, ut in hoc carmine testatur Homerus in hymno in Apollinem:

αὐτὰρ εὐπλόκαμοι Χάριτες, καὶ εὐφρογυῖες Νέμεν.

Pulchricome Charites, & laetae protinus Horae.

Horatius præterea in libro primo carminum illas soluisse

zonas inquit, cum frustra zona sine vestimentis portari soleat, quæ cingulum est vestium, cum inquit:

Fervidus tecum puer et solutus

Gratia zonis, properentque Nymphae.

Illæ igitur cum vestibus operirentur antiquitus, vel quia turpe esset aspectu nudas mulieres sine vestibus conspici, vel quia brumæ frigora formidarent, inciderunt in recentiores tanquam in latrones, à quibus spoliatae sint: & aufugere denique ex orbe terrarum sunt coactæ, ut præclare inquit ille poeta:

*ῥήτο ὡς Πίστες μέγαν θεόν, ῥήτο δ' ἄλ' ἐγὼ
Σωφροσύνη Χάρις τ' ὠφίη γυναικῶν.*

Ipsa fides perit magnus Deus, ipsa virorum

Et probitas: terram diffugiunt Charites.

Primus omnium mortalium Gratiis templum erexit Eteocles quidam Rex Orchomeniorum: nam sæpius ad Orchomenios has lotum ire solitas ad fontem Acidalium dixerunt antiqui, ut testis est Strabo libro nono. atque de Gratiis hæctenus fabulosè.

¶ Dicuntur Gratiæ filia esse Iovis & Eurynomes, quod nihil aliud significat, quàm fertilitatem agrorum, frugumque abundantiam: nam εὐρύς dicitur latè significat, at νόμος legem. hæc nimirum agrorum vbertas non nisi pacis beneficio provenit, quod ipsum significat etiam Eunomia. ubi enim leges & æquitas dominantur, cessatque vis, & latrocinia, & direptiones alienarum rerum: tunc agri ridet, domus lætantur, templa Deorum immortalium iucunda sunt, omnibusque rebus ornamentum accedit. hoc tamen munus non est solius Eurynomes, aut Eunomiæ, aut Autonoes, quod nomen prudentiam significat: sed etiam Iovis. nam humanæ facultates nullæ sufficiunt ad Gratiarum procreationem, cum diuina clementia opus sit, & aeris temperie optimè affecti. Id enim senserunt illi qui Solis & Ægles Gratiæ filias putarunt, cum nihil sine diuina bonitate, Solisque calore nasci posse crediderint. Est enim profectò Sol omnium elementorum gubernator, è cuius vi radiorum vbertas agrorum & omnium rerum nitor exoritur. Sunt illæ res coniunctæ sorores creditæ, quia triplex est utilitas agriculture, è cultu agrorum scilicet, arborum, & animalium: quare illa nomina meritò data sunt Gratiis. Est enim εὐχρηστος amœna arborum pullulatio, quippe cum

cūm ὁ ἀλλαν pullulare significet, vnde Thalia ducta est. Aglaia splendor est, & Euphrosyne latitia, quæ ex agrorum cultu & vbertate dominum afficit. Hanc Aglaiam Vulcani uxorem dixerunt, quia splendor etiam sit è singulis artibus proueniens. alij Pasitheam vnam Gratiarum pro Aglaia esse dixerunt, quod ad gregis aut iumentorum huc illuc cursitatum latitiam spectat: nam δῖον currere significat, πάντη quouis. Istæ dictæ sunt beneficiorum Deæ, quoniam sine fertilitate agrorū nemo diues, nemo munificus esse potest. Duæ illarum nos respiciunt, cūm vna auertatur, quia multiplex est messis & terræ liberalitas, quæ tantum frugum acertuum pro exiguo seminum cumulo reddiderit, si cœli clementia ita patiatur. Neque placet illorum sententia, qui dicunt pro acceptis beneficiis duplicem gratiam referri conuenire: quoniam viri boni multiplicem referunt: at mali nō modò nullam, sed iniurias plerunque pro acceptis beneficiis facessunt. quidam enim cūm gratias referre nolunt, tum deum se liberos fore arbitrantur, si aliquam iræ simulationē inueniant. atque is non vir bonus planè est, sed gratiarum venditor & mercator, qui facit beneficium vt duplex referat. Has virgines putarunt, quia honestissimum est lucrum è rebus prædictis, neque tamen nudas omnino illas esse concesserim, quia nemo nisi insanus, aut Deus optimus, & omnium pater, nulla spe oblata est munificus. nam quæ in Deo laudabilis est munificentia & liberalitas, illa stultitia est in homine, nisi cum prudentia fuerit coniuncta. Vocatæ postea sunt Charites non solū illæ superiores; sed omnia quæ iucunda viderentur, gratias continere, quasi latitiam, dicta sunt: vt in his inquit Musæus:

πολλὴ δ' ἐν μαλ' ὡν Χάριτες ὄν' οἱ δὲ παλαιὸν
 ἦν τρεῖς Χάριτες· λεύσσει το ποικίλιν' αἶς δὲ πρὸς Ἡγεῖν
 ὁ δὲ παλαιὸς γὰρ ὡν, ἡγετὼν Χαρῖτες τρεῖς ἦν.

Tres Charites prisce falsò dixere, fluebant

Nam Charites plures è membris: unus ocellus

Ridens florebat centum, vel pluribus, Herus.

Quid igitur sibi per Gratiarum inuentionem voluerūt antiqui? homines ad pacem & ad probitatem hortabantur, quoniam ex his per diuinam bonitatem, quæ semper viris bonis est propensa, omnia commoda, omnes diuitiæ, omnis tranquillitas in humanum genus manaret, atque ita homi-

nes ad studium honestissimum agriculturæ hortabatur. Verum cum iniuriæ & avaritia omnia recta consilia subuerxissent, omnemque vitæ tranquillitatem, & agriculturæ studium profanassent, has terrâ reliquisse inquit poetæ: quas cum ad priuata negotia quidam detorsissent, spoliarunt, nudas ostenderunt, multisque iniuriis affecerunt, & ridicula quædam de illis confinxerunt, quæ illis explananda relinquitur. Nunc verò dicamus de Horis.

De Horis. CAP. XVI.

DE Horarum parentibus & nominibus nulla est dubitatio, aut certè perexigua: cum omnes propè scriptores consentiant illas è Ioue & Themide natas esse, inter quos fuit Hesiodus qui in Theogonia ita scribit:

*Διὸς ἔσθ' ἡγάτο Λιπαρῶν Θέμις, ἡ τέκνη Ὀρέας,
Εὐνομίην τε, Δίκην τε, καὶ Εἰρήνην τεσσαρὲς
ἔσθ' ἔργ' ἡγεῖσσι κατὰ θυμὸν τοῖσι θεοῖσι.*

*Inde Themim rursus ducit, sibi quæ parit Horas,
Eunomiâque, Dicenque, Irenen deinde vigentem,
Maturare quibus curæ est mortalia facta.*

Orpheus non solum ex iisdem parentibus, sed etiam verno tempore natas esse dixit in his carminibus:

*Ὀρμὴ θυγατὲρς Οὐρανὸς καὶ Ζηνὸς αἰάκτος,
Εὐνομίην τε, Δίκην τε, καὶ Εἰρήνην πολυόλβην,
εἰαμένην, λεῖμωνιάδης, πολυαἰδέμιοι.*

*Et Iouis & Themidis Horæ de semine natæ,
Eunomia, atque Dice, atque Irene diues, & omnes
Florentes, vernæ, prati velamine lætæ.*

Pausanias in Bæoticis non hæc, sed alia Horarum nomina attulit longè diuersa: vocauitque aliam Carpo, aliâ Thalloten, alterius nomen non dixit: nam καρπὸς fructum significat, θάλλειν pullulare: quas idcirco θεοκαρπῖοις siue fructíferas vocauit Aratus in his carminibus:

*ἐν τοῖς ἡέλιος φέρεται δυοκαίδεκα πᾶσι
πάντ' ἐπαιωνίων ἔργων καὶ οἱ σφὲρ τῶν ἰσθμῶν
κόκλον, αἰέθονται πᾶσι θεοκαρπῖοι δῖραι.*

*Per duodena redit mundi sol aureus astra,
Deducens annum, dum circulo labitur illo,
Fructifera semper crescunt, augentur & Horæ.*

Has portas cœli feruare dixit Ouidius in primo Fastorum:
Præsideo foribus cœli cum minibus Horis.

Has &

Hæ & molles habere pedes, & omnium Deorum tardissimas, & noui semper aliquid afferre ita dixit Theocritus in Syracusis:

μῶν δὲ δὴ καὶ μαλακὰ πόδες ἄχαρον ὦραι.
βαρύνει μακρόθεν ὦραι φίλα, ἀλλὰ ποθέειν αἴ
ἔρχονται πάντες ἑσπέρῳ δέ τι φέρεται.

Mollibus hinc Horæ pedibus venere secundò

Post decimum mensem, ut grata tardissima, at illæ

Sunt superum, ac noua ferre solent mortalibus usque.

Homerus libro quinto Iliadis non solum portas cœli seruare, sed etiam nubes inducere, & serenum facere cum libuerit, inquit: quippe cum apertum serenum cœlum nominant poetæ, at clausum tectum nubibus. sic enim inquit:

αὐτὸμαται δὲ πύλαι μέγον ἑρηνὸς, αἳ ἔχον ὦραι,
τῆς ὅππότε τέρεται μέγας ἑρηνὸς οὐρανὸς τε,
ἢ ὅρ' ἀπακλινῶν πυλινὸν ἴφος, ἢ δ' ὅππότε νύξ.

Sponte fores cœli patuerunt, numine seruatis

Quas Horæ: quæis cura polus, regiôque superna est.

Nubila quæ pellunt, quæ inducunt nubila cœlo.

Nam Horæ dictæ sunt ὥρæ τῆς φύσεως, quod custodire significat: illæ enim & cœlum, & humanam diligentiam seruare dicuntur, & fauere diligentioribus ac studiosis.

¶ Dicuntur Iouis & Themidis filiæ, quoniam cum hilaritas & lætitia ex agrorum fertilitate sint Gratiæ, Horæ fructus ipsi sunt, quas semper ferè poetæ vnâ cum Venere, at cum Gratiis semper eertè coniunxerunt. Hæ igitur iisdem artibus quibus & Gratiæ nascuntur, cum Themis sit æquitas, ut νόμος, lex. Nam & Leges, & Iustitiæ, & Pax, quæ nomina sunt Horarum, si Latine proferantur, cultum agris inducunt: cum bella, iniuriæ, contentiones omnia populentur. Hæ igitur nascuntur ex obseruatione rerum diuinarum ac legum ciuiliū, quoniam cum Themis sit æquitas, in animis hominum ab ipsa natura insita, diuinum est principium, unde leges originem ceperunt. tum Iupiter acri temperiem impertit, diuina clementia viris bonis scilicet. nam rerum omnium abundantia comes est probitatis, ut annonæ penuria scelerum & impietatis est assecla: neque vllum ferè est speculum illustrius malitiæ vel bonitatis hominum, aut diuinæ in nos iræ, quàm temporum vicissitudines. Id significare voluerunt antiqui, cum Horas cœli portis præesse dixerunt, quæ pro arbitrio & nubes inducerent, & cœlum se-

renum facerent, & omnibus temporibus moderarentur, atque ut summam dicam, nihil aliud per hæc significabant antiqui, nisi quia propter peccata veniunt aduersa. Verum quid essent Horæ, & quod semper cum Gratiis coniunctæ sint, & cur Venerem sequerentur, ex his manifestum esse arbitror, & quod per has proposita rerum omnium copia, quam à diis immortalibus consequemur, ad probitatem nos hortabantur, & ad Deorum cultum: de quibus hæc dicta sufficiant.

NATALIS COMITII MYTHOLOGIAE,

LIBER QVINTVS.

Cur Olympica, aliæque certaminum genera fuerint instituta.

PRAECLARE sanè antiqui fecisse mihi videntur, qui cum humanam vitam viderent multis calamitatibus miserisque circumuentam, multisque incommodis assidue vexatam, permulta ad excitandos animos iacentes propè ac defessos ad hilaritatem excogitarunt, ut à quotidianis curis aliquantulum relaxarentur, quibus tamen & cum voluptate mores informarentur, & exercerentur vires corporis, & ad religionis cultum vnà excitarentur. Nam & comædiæ, & tragædiæ, & multa ludorum genera inuenta sunt, quibus non solum ad corrigendos animi mores instituerentur, sed etiam allicerentur homines ad corporis vires exercendas cum quadam voluptate. Ita enim fiebat ut populus qui spectatum conuenerat, eruditus cum voluptate discederet, cum vitæ moderationem non sine delectatione.

lectatione imbibisset. Atque cum illa fierent animi relaxandi causa, tum in honorē Deorum immortalium multa certamina fuerunt instituta, quibus & ad cultum rerum diuinarum, & ad exercendas vires corporis homines excitarentur. Conueniebat igitur ex vniuersa Græcia ingens ad certamina partim spe victoriæ, partim spectandi desiderio, multitudo: vbi post petacta certamina de rebus ciuitatibus vtilibus, & ad salutem vel gloriam totius Græciæ spectantibus, consultabatur. Et quoniam illa certamina ad religionē aut quorum Deorum pertinebant, me operæ precium facturum existimo, si quibus de causis, & vbi, & quando illa instituta fuerint, & quo pacto agerentur, explicauero. Fuerunt igitur quatuor certaminum genera, Olympia, Pythia, Nemea, Isthmia, quæ celeberrima fuerunt, de quibus singulatim dicemus, ac primū de Olympicis.

De certaminibus Olympicis. C A P. I.

FERVNT Olympia certamina, quibus cum voluptate ad immortalium Deorum cultum, & ad exercendas corporis vires homines excitabantur, à Dactylis Idæis vocatis primū instituta, vt fama est. Nam ferunt illos fuisse quinque, qui ab Ida Cretæ monte in Elidem venerunt, vbi vnus eorum natu maximus Hercules nomine, certamen cursus per ludum fratribus proposuit: quorum nomina fuerunt ista, Pæonæus, Ida, Iasius, Epimedes: atque victorem oleastro coronauit: quæ arbor ab ipso Hercule primū fuit eò ex Hyperboreis deportata. Hercules igitur Idæus primus auctor fuit certaminum Olympicorum, & cum quinque fratres fuissent, placuit quinto quoque anno, & quinque certaminum genera diuersis modis celebrari. Quæ quòd quinto quoque anno in plenilunio fierent, ita testatus est Aristophanes in Pluto:

ὦ Ζεὺς δὴ πε πένεταί, καὶ τὴν ἡδὴ πανεργὸς σε διδάξω.

είχαρ ἐπλάττει, πῶς ποίῳ αὐτὸς τὸν Ὀλυμπιακὸν ἀγῶνα,

ἵνα τοῖς Ἑλλήσις ἀπανταὶ ἀεὶ δι' αἰτοῖς πέμψῃ τοῦ ξυμμετρεῖ,

ἀνικηρυττεν ἥδ' ἀθλητῆς τοῖς νικῶντας, στεφανώσας,

κοτίνε στεφανῶ, καὶ τοὶ χερσὶ μάκρον ἐχέω, εἰσὶν ἐπλάττει.

Iupiter sanè pauper est: quod te palam profectò docebo.

Nam si diues sit, quo pacto faciens is certamina Olympi

Illic, quò Græcos omnes quinto quoque anno coegit,

*Per præconem pronuntiaret athletas victores, ubi coronasset
Oleastrî corona? nam magis auro decuit, si dives is esset.*

Fuerunt qui victis Titanibus I uem ipsum hæc certamina instituisse putarint, in quibus Apollo Mercurium cursu superauerit, cum Mars vicisset pugilatu: cuius rei indicium faciunt Pythicos tibiarum modos, qui salientibus quinquertionibus accinebantur, quod carmen consecratum fuit Apollini, vt memoriae prodidit Pausanias in prioribus Eliacis. Fuerunt variis temporibus varij modi in certaminibus Olympicis seruati: nam præter homines pueri etiam, & pulli equorum, & fœminæ, & varia vehiculorum genera in hos ludos admissa fuerunt: & iudices in singula certaminum genera electi, pro quorum arbitrio præmia darentur victoribus. Postea verò institutum fuit vt grauioris armaturæ cursus peditem admitteretur, quod eum ad rem bellicam non inutilem fore existimabant, in quo certamine primus victor declaratus est Demaratus Heræensis. Quod enim armati current, facile licet ex epiniciis cognoscere. Alij ex Idæis Dactylis singulos ludos instituisse putarunt, qui quod quinque essent, à digitorum numero sunt vocati. Erant autem ista quinque ludorum genera: cursus, palaestra, discus, saltus, ars pugilum. de quibus ita meminit in eo epigrammate Simonides:

*Ἰσθμία καὶ Πυθιοὶ Διοφὼν ὁ Φίλωνος ἐν ἡμέρᾳ,
ἀλμυρὰ ποδωκίλιον, δίσκον, ἀκοντα, πύλλιν.
Isthmia deuicte Diophon & Pythia, disco,
Et saltu, & pugnis, & leuitate pedum,
Atque palaestra.*

In his præmia victoribus coronæ proponebantur, atque ingens honor illis habitus est, vt testatur Xenophanes Colophonius in his carminibus:

*ἀλλ' εἰ ὡς τὰ γόττι τι ποδῶν νίκην τις ἀργεῖο,
ἢ πενταθλεύων ἐνθά Διὸς τέλειος
παρ Πίσταο ῥοῆς ἐν Ὀλυμπίᾳ, εἴτε παλῶν,
ἢ καὶ πυκτασιώλῳ ἀγνόςαντα ἔχων,
εἴ τί τι δεινὸν ἀθλον, ἢ παγκράτιον κελεύσῃ,
ἀρετὴν κ' εἴη καὶ ῥεττερος ὡς ῥε ἀρετῆ,
καί κ' ἐν ἀρετῇ καὶ ἀνδρείᾳ ἐν ἀγῶσι ἀργεῖο,
καί κ' ἐν στήνι δημοσίων κτεάνων
ἐν πόλει καὶ δῶρον ὃ εἰ κεῖν' ἔλθῃ εἴναι,
εἴτε καὶ ἐπιποσὶν ταῦτά γ' ἀπ' αὐτοῦ λάχῃ.*

Quod si quis leuitate pedum certamina tentet,

*Pentathlum si quis, est ubi sylua Ionis,
 Hic prope Piseas undas ubi surgit Olympus,
 Seu gravis ars pugilum, sine palæstra inuat,
 Seu grane bellum quod dicunt pancration illi;
 Cuius ad summum mox venerandus eris.
 Huic dabitur sedes inter certamina prima.
 Impensa hinc illi publica victus eris.
 Ex urbe accipiet mox munera plurima, opesque:
 Atque hæc vel celeri consequeretur equo.*

Scriptum reliquit Ifacius Herculem Alcmenæ filium, at non Idæum Daëtylum, Olympia instituisse in honorem Iouis, ut videretur in his attestari Pindarus in Olympicis in epinicio Theronis Agrigentini:

*ἢ τοι Πίστα ὑπὲρ Διός·
 Ὀλυμπιάδα δ' ἔσται
 σὺν Ἑκαλίῳ
 ἀγῶνα πολέμου.*

*Nam Pisa sanè Ionis:
 Olympiadem statu-
 it Hercules
 Prælia belli.*

Ferunt enim Herculem post debellatum Augiam Elidis Regem, qui Solis & Iphiboæ filius dicebatur, quoniam sibi promissam mercedem ob fimi bouum purgationem non accepisset, ex Elidis populationibus & præda certamen Ioui instituisse Olympio, atque illud Olympicum nominasse. Agebatur illud certamen quinto quoque anno, ut dictum est, vel ut melius dicam, quinquagesimo quoque mense, & eo mense, qui Parthenius fuit vocatus, aut Ἀ' πολάνιος, ut ait Pindari enarrator. Id ubi Hercules instituisset dicitur omnes volentes ad palæstram prouocasse; quo nemo cum prodire auderet, fama est Iouem in palæstritam cōuersum cum Hercule fuisse colluctatum. cum verò pugna diu anceps fuisset, Iupiter, qui esset, se ostendit, atque ira id certamen Ioui gratum fuisse creditum est. Incipiebāt Olympia die Lunæ decimoquinto transacto peractis antè solennibus, ut mos erat, sacrificiis, atque per dies quinque agebantur; cum ante id tempus per dies triginta exercerentur Athletæ. Scribit Strabo libro octauo Olympia certamina post Troiana tempora incepisse, cuius rei illud facit argu-

mentum, quod nullam de Olympicis mentionem fecit Homerus, cum meminerit tantum de nonnullis certaminibus funebribus. Agebantur igitur hi ludi in regione Eliensium non procul à Pisa ciuitate, & Alphæo flumine, ut testatur Virgil. in tertio libro Georgicorum in his :

Sin armenta magis studium, vitulosque tueri

Aut Alphæa vocis prælabi flumina Pise.

Erat proposita victoribus corona ex oleastro (nam multa coronarum genera fuerunt in diuersis temporibus & locis: neq; omnes ex eadem arbore coronabantur: cum alii gramineis, alij salignis, alij oleaginis, alij laureis vel myrteis, vel quernis coronis, vel apio, vel palma coronarentur) ut patuit è superioribus carminibus Aristophanis, & Plutarchus in Catone Uticensi meminit. Nam Faonius factus ædilis, ut is ait, spectaculum in theatro edidit, ac certantibus non ex auro coronas proposuit, sed quemadmodum in Olympicis fieri solet, ex oleastro, Herodotus in Vrania Xerxem Persarum Regem Græciam inuasisse scripsit, quo tempore agebatur Olympia, qui cum Arcadas nonnullos percunctatus esset, quæ præmia proposita essent victoribus, illique coronam ex oleastro respondissent, miratus est magnopere. Ita se habent Herodoti verba: *εἰς δὲ τις αὐτὸ πάντων ἔπειθ' αὐτὸς ταῦτα· εἰ δὲ σπεύσαντες ὡς Ολύμπια διαγίγνεν, καὶ θεοποιῶν ἀγῶνα γυμνικὸν, καὶ ἵππικόν, ὃ δὲ ἐπείπετο ὅτι τὸ ἀίδιον εἰν σπεύσαντες αὐτοὶ, καὶ τὰ ἀγῶνιστοῦται, εἰ δὲ ἔσται, τὰς ἀγῶνας τὸν διδύκον σέσωκον.* Nus præ cæteris illos interrogauit de his: qui responderunt, quod agerent & spectarent gymnica & equestria certamina. Tum rursus quæsiuit is, quod premium illis esset propositum, de quo contenderent: qui responderunt coronam oleaginam, quæ dabatur. Tum dicunt Tigranem Artabani filium silentium continere non potuisse, quin tanquam timidus, ac parum strenuus miles diceret, papæ Mardonii in quorum hominum regionem nos adduxisti, qui non pro diuitiis, sed pro gloria decertant! Nam præter superiora ludorum genera mox additi sunt equites armati, qui cursu certarent, ut ait Pindarus in Psalme Camerinæo, & multa alia à primis differentia. pro temporibus enim & negotiorum contingentium opportunitatibus ludicra sunt immutata, cum semper vsus fuerit optimus rerum gerendarum magister. Enimvero non è quouis oleastro tamen coronæ victoribus;

fibus dabantur antiquitus, sed è vocata Callistephano; ut his verbis testatur enarrator Aristophanis de Aristotelis sententia: ἐν τῷ Παρισίῳ δὲν ἑλαιά, καλεῖται δὲ καλλιστέφανος. ταύτης δὲ ἑμπόδιον τὰ φύλλα τῆς λοιπῆς ἑλαιᾶς περικύβιν, ἀφ' ἧς τὴν τῆς ἀντίφθορος ὡς τὸ ἡ μύρτος, εἰς τὰς στεφάνους συμμείττες. Διὸ ταύτης λαβὼν Ἡρακλῆς ἐφύτευσεν Ὀλυμπίᾳ, ἀφ' ἧς οἱ στεφανοὶ τοῖς ἀθληταῖς δίδονται. ἐστὶ δὲ αὐτῇ πρὸς τὸν Ἰλισὸν ποταμὸν, σταδίς δὲ τὴν ποταμὸν ἀπὸ χέουσι. ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ δὲ καὶ Ζεφύρος μεγάλην τὴν Ἰστρίαν αὐτῆς ὄρεν. διὸ ταύτης ἐπεὶ λαβόντες Ἡλείοι τῆς ἀθλητῆς ἐν Ὀλυμπίᾳ τοὺς στεφάνους. *Oliua quaedam est in Pæstethio, quæ vocatur Callistephanus, cuius folia è cœtrario se habet ipsa natura, atque folia cæterarum oliuarum. Demittit ramos tanquam myrtus conficiendis coronis accommodatos. Ex hac cepit Hercules, atque in Olympicis plantauit, è qua dantur corona Athletis. Est verò ipsa circa Hilissam fluvium sexaginta stadiis distans ab ipso flumine, atque circumsepta est. Proposita est magna pœna si quis illam attigerit; è qua capientes Elei Athletis coronas in Olympicis proponebant. Hanc & ab Hercule fuisse ita portatam, & ea coronari in Olympicis Athletas consuevisse, ita significauit Pindarus in epinicio Theronis Agrigentini:*

Αἱ παλὲς αἰὲρ ὕψιθεν
ἀμφὶ κόμηνσι βάλλει γλαυ-
κός, ὅσα κόμην ἐλαιᾶς, τὴν ποτὶ
Ἰστρου διπλὸν σκιεῶν παρὰν εὐεκεν
ἀμφιτετυμνιδέας,
μνῆμα τῆς Ὀλύμπιας καλλίστης ἀέθλης.

A Etolus vir altè

Circa comas ponat vi-

rens ornamentum oliuæ, quam olim

Isiri ab umbrofis fontibus tulit

Amphitryoniades,

Monimentum in Olympicis pulcherrimum certaminum.

Non erit fortasse iniucundum, si summarim & breuiter quantum natura rei patietur, complexi fuerimus varia certaminum genera, quæ diuersis temporibus in numerum celebritatèmq; olympicam fuerunt admissa, quantum tamen aciem oculorum nostrorum intendere potuimus.

Prima igitur olympiade Mars pugilum victor renunciatus est, & Apollo de cursu victoriam reportauit, pro illorum sententia, qui hæc ipsa certamina à Diis primum fuisse instituta tradiderunt: in quibus Dij prius se exercuerint, atque in ipsis quinque ludorum generibus. Alij tamen

maluerunt vnicum prius fuisse de stadio certamen apud Eleos, ut ait Pausanias in rebus Messenijs. Primus fuit omnium mortalium Coroebus Eleus, qui victor de cursu renuntiatus est in Olympicis certaminibus, quæ cursus consuetudo dicitur aliquandiu perdurasse: quippe cum olympiade quarta Polycrates Messenius vir cæteroquin minime obscurus olympica palma non parum fuerit nobilitatus, atque eadem ratione sexta olympiade palma de stadio data est OEboræ Dymæo. deinde cum Pisæi Eleos vehementer irritassent, quia cupidius contenderent cõdendi olympicos ludos auctoritatem sibi vendicare, atq; exitiũ illis struxissent, Elei accitis auxilijs Phidonis Argiui Tyranni cūctæ Græciæ inuidiosi, ac eius præsidijs subnixi ludos octaua olympiade cõmiserunt, qua victor de stadio declaratus est Agamedes Tanagreus. at sequenti olympiade renuntiatus est victor de stadio Xenophon Messenius. Perduravit sicut instituta fuerat olympicorũ ludorum consuetudo ad decimam & quartã vsq; olympiadem: nam decimaquarta additus est duplicari spatij cursus, qua olympiade renuntiatus est victor primus Hypenus Pisæus, ac sequenti Acæthus Lacon. decima octaua deinde olympiade cū quinquersionũ ars paulatim abolita esset, & luctæ cæteraq; ludicratũ denuò fuerunt instaurata; quo anno præmium reportauit de quinquertio Læpidius, & de lucta Eurybatus Lacedæmonij, & de stadio Demaratus Heræensis. Tertia post vicesimã olympiade, qua palmã tulit de stadio Icarus Hyperesienfis, institutũ fuit cæstum ludicrũ, cuius victor declaratus est Onomastus Smyrneus: victoriã tulit de stadio proxima olympiade Damo Corinthius. At vigesima quinta currule certamen etiã institutum fuit, & integræ ætatis equarũ cursus, è quo certamine curru victoriã reportauit Pagondas Thebanus, quo etiã tẽpore fœminæ ad equestrẽ victoriã aspirare ausæ fuerunt. Nã cum equestrẽ victoriã prima omnium mulierũ Cynisca Archidami regis filia cõsecuta fuisset, de quadrigis vndeicesima olympiade, qua iterum vicit de stadio Chionis Lacõ, qui vigesima septima quoq; vicerat, & de pugilatu Xenophõ Corinthius, deinde reliquæ Macedonũ mulieres equos alere in certamina cœperunt: ad quod ludicrũ & currus institutus fuerat decima sexta. Postmodo cū equi desultorij fuissent prætermissi, qui

nona

nona olympiade fuerant instituti, eadem olympiade in certamina olympica redierunt, qua palmam de pancratio adeptus est Lygdamis Syracusanus, at equorum desultorium victor declaratus est equa Cranonia Creusidas: sunt autem equi desultorij, quibus cum ephippiis exercebatur antiqui celeriter insilire ad usum bellorum. Quarta & tricesima deinde olympiade, quarta nimirum ab ea qua tertia palmam tulit Chionis Lacon. Pisæi comparatis vndiq; finitimum auxiliis regē suum Pantaleontem secuti submotis Eleis ipsi ludis olympicis præfuerunt, cum etiam de eare non levis ambitio & controuersia inter nonnullos Græcos fuisset exorta: quod accidit anno quinto, postquā curulem victoriam reportauit de quadrigis Myrō Sicyoniorum tyrannus. tricesima septima olympiade Elei pro sua sententia; nullo veteris memoriæ exemplo puerorum certamina cursus & luctæ instituerunt, & præmia proposuerunt, qua olympiade palmam cursus accepit Eleus Polynices, at luctæ Hippothenes Lacedæmonius. atque horum quinquertium postea receptum fuit olympiade tricesima octaua, qua palmam tulit de puerili palæstra & de quinquertio Eutelidas Lacedæmonius. Nam tunc luctatorum prius deinde quinquertionum ludicrum committebatur. at illud postea ita reiectum est, vt postero dein tempore nulli pueri quinquertiones sint admissi. Prima post quadagesimam olympiade, qua fuit renunciatus victor Philetas Sybaritanus, admissi fuerunt pueri etiam in ludum cæstū, cum cæstus nominaretur claua, quæ plumbeas quasdam pilas loribus bubulis prælongis haberet appensas, quibus decertabatur omni industria, robore, arte, constantia. de sequenti quinquertio palmam olympicam reportauit Gorgus Eleus, cum tertiā ante istud obtinuisset. cum tibicines & citharædi & aulædi recepti fuissent quadagesima octaua olympiade, qua declaratus est victor de pancratio Glaucias Crotoniates, reportauit palmam de tibicinib⁹ Sacadas Argiuis, de citharædis Cephalo Lāpi filius, de aulædis Echembrotus Arcas. quinquagesima postea olympiade, qua palmā tulit de stadio Epitelidas Lacon, iudices de cōmuni nonnullarū Græcarū ciuitatū cōsensu delecti res olympicas iudicare iussi sunt, idq; muneris duob⁹ iudicibus Eleis sorte ductis ex ipsa Eleorū ciuitate mandatū est, vt illis

cura esset quò res iustè aptèque succederet, darenturque præmia quibus legitimè & pro meritis conuenirent, qui iudices Hellanodicæ dicti sunt, quod idem est ac si dicas iudices Græcorum, cùm antea soli Lacones, aut soli Athenienses iudicaret, atque ille quidem binorum designatorum numerus ad multos annos perdurauit. Hi statuerunt primùm vt cursores pueri ante solis ortum suos ludos inciperent, quia opus esset illos ante meridiem omnino esse absolutos. Nā cùm esset iam meridies, mos fuit vti quinquertiones exercerentur, & illa certamina, quæ dicebantur grauiora. Arrhachion quarta post hanc olympiade, qui duas alias de superioribus pancratiastis reportauerat, victoriam est adeptus magna virtute: quippè cùm victis aliis aduersariis vnus relictus sit, cū quo de oleastro certaret, ille eodē impetu pedibus Arrhachionem cinxit, & collū obstrinxit manibus. sed cùm Arrhachion digitum pedis illi infregisset, iam propè strangulatus animamque efflans, corruit aduersarius præ dolore digiti. Elei cadaueri tamen Arrhachionis palmā per præconē detulerunt. Octaua supra quinquagesimam olympiade palmam tulit Diogenes Crotoniates, cùm sequenti cœperint primi athletarum omnium statuas suas dicare Diis, Praxidamas Ægineta, qui cæstibus vicit olympiade vna de sexagesima, & Opuntius Rhexibius, qui pancratiastas superauit olympiade sexagesima prima. at quarta post hanc grauis armaturæ cursus, de quo palmā tulit Demaratus Heræensis, acceptus est in stadium cum magno applausu, quia cursus ille videretur esse rebus bellicis peraccommodatus, cùm mos esset vt cum scutis etiam decurreretur: vicit idem Demaratus sequenti etiam olympiade, qua Elei & Græci sustulerunt cursorum ocreas & scutum, atque vicit de cursu equorum Cleosthenes Epidamnus, qui non solum suum, sed etiam equorū nomen statue adscripsit, cùm primus de victoribusequorum statuam sibi erigi curarit. tulit palmam cursus postmodo Theopompus Demarati filius, & huius postea filius eodem nomine de quinquertio, ac de cursu puerili Lycinus Heræensis, Epicradiusque Mantinensis de pugilatu, sequenti olympiade Theagenes Thasius de pãcratio palmā tulit, cùm antea Dromeus Mantinensis primus fuerit, qui sine puluere palmā sit adeptus. consecutus est idē Theagenes tres Pythicas coronas

coronas de pugilatu, nouemque Nemiacas, & de mistis pugilatus & pancratij cerraminibus decem in Isthmo. Renuntiabantur autem victores iudicum decreto per praconem in celeberrimo totius Graeciae conuentu cum magno suorum & eluium & amicorum omnium applausu, atque septuagesima olympiade rheda etiam & carpentum fuit introductum ad caetera ludicra. Sequenti postea Cleomedi Astypalaeesi erepra fuit palma ab Aedilibus, quod ille in pugilatu mentis impotens fuisset Iccum Epidaurium interemisset, inde Cleomedes Astypalaeam reuersus pueros ad sexaginta in ludo literario oppressit, conuulsa columna robore brachiorum aedificium fulciente: mox insequentibus cum lapidibus Astypalæensibus in Mineruae sacellum confugit, in arcamque se inclusit, qua vi reclusa nemo fuit inuentus, ut memoriae proditum est à Plutarcho, & Dioxippo Corinthio in rebus patriis. Nam parum decorum videbatur iudicibus aduersarium iam victum & prostratum ac supplicem occidere, quod iam plurimum fallaciarum & crudelitaris in hos ludos introduci coeperat. introductum fuit deinde lata lege ut athletae omnes, eorumque parentes, fratres, gymnasij magistri, conceptis verbis super execti suis testibus iurarent se nihil fraudis esse commissuros, quominus olympici ludi recte legitimèque procederent: qui etiam iurabant se decem menses in ludicris perdiscendis antè consumpsisse. Secunda post septuagesimam coronatus est de stadio Tisicrates Crotoniata, post quem palmam tulit Gelon Gelous, post quem Caxini fluij filius creditus Euthymus ut ait Silenus Chius in fabulosis historiis. idem Euthymus cestibus sequenti olympiade victus fuit à Theagene Thasio, qui tamen oleaginam non accepit, quia iudicatus sit aduersarium fraude circumuenisse, cum pugilatus & pancratij palmam appeteret: quinetiam unum talentum Ioui sacra mulctam Aediliū sententia, alterum Euthymo ad luendam contumeliae noxam iussus est pendere: quæ olympias insignis esse potuit clade illa memorabili, qua euerse sunt res Persarum duce Mardonio. Sed quoniam qui virtute non poterat, virtutis insignia aliquando & victoriam ipsam corruptis iudicibus largitione reportabat, statutum fuit hac ipsa septuagesima quinta olympiade de communi omnium Graecorum sententia, ut nouem iudices Hellanodicae res olympicas

diligenter curarent. Illa, quæ secuta est, olympiade Theagenes Ioui quod erat imperatum talentum dissoluit, ac cum aduersario enumerare recusauisset, in pugilatum non descendit, quare & hac & altera Euthymo pugilatus corona est decreta. Septuagesima septima olympiade instituta sunt facta ut mactatis Deo victimis quinquentionum primum & cursus certamina, deinde equorum committerentur, cum antea & homines & equi eadem die inducerentur; qua olympiade declaratus est victor de pancratio Callias Atheniensis. Pancratiasque sub noctem prodibant, cum non possent ante accersiri, quia dies equiriis & quinquertio absumebatur. enimvero non solum curabant horum certaminum præfecti iudices ut omnia ratione & sine fraude procederent, sed etiam ne cui vel ab aduersariis vel à iudicibus fieret iniuria; idcirco solenne fuit iudicibus pronuntiaturis sententiæ de certatoribus iurare se nullam capturos esse pecuniam ob rem iudicandam, sed tamen quibus rebus adducti probarent aut improbarint non esse in vulgus prolaturus. ex iis autem qui fraudem commississent collecta mulctatitia pecunia in usus templorum vertebatur. Idcirco octaua supra septuagesimam olympiade Pherias Ægineta de medio retedere iussus est, quod esset adhuc adolescentulus, neque ullo pacto par aduersario in certamine luctandi videretur, qui tamen sequenti admissus omnes pueros lucta vicit. qua olympiade decimus iudex additus est, cum tres de cursu, totidem de quinquertio, reliqui de cæteris ludicris prius iudicarent. Quinta post hanc carpentum & rheda in omne tempus posterum fuit exclusum, cum utrunque vehiculum fuisset in curriculum septuagesima olympiade receptum. Sexta & octogesima palmam tulit de stadio Ebotas Cyreneus, ac Philes Eleus de lucta puerorum. Nona supra octogesimam olympiade obtigit palma de puerili pugilatu Hellanico filio, de virili vero patri eius Alcæneto Lepreata, cum Theatus etiam filius olympiade sequenti victor de pugilatu sit renuntiatus, qua Taurosthenes Ægineta à Chæmone quidem in lucta fuit prostratus, sed sequenti omnes deiecit, cui in certamen luctæ descenderunt. Olympiade deinde nonagesima tertia biugorum equorum integræ ætatis cursus denuo receptus fuit in curriculum, qua vicit Euagoras Eleus. Tertia deinde victor de stadio cæpit Eupolemus Eleus. Ac nonagesima

ſima octaua cū Eupolus Theſſalus vnus ex iis qui ad pugilum certamen conuenerant, corrupiſſet pecunia Phormionem Halicarnaffenſem, Prytanim Cyzicenum, & Argetorem Arcadem, qui ſuperiore olympiade de pugilatu victoriam fuerat adeptus, & ipſe & qui pecuniam ceperant condemnatus eſt, quòd primi illa corruptela ludorum religionem polluiſſent. Eorum itaque multam exegerunt acriter Elei. Vnadecēſima olympiade iunctis ad currum pullis decertatum eſt, de quo coronam tulit Sybardiades Laedemonius. longioris curriculi victor euaiſt Sotades Cretenſis, ſic enim fuit publicè renuntiatus, idcirco illa, quæ conſecuta eſt, cū accepta publicè ab Ephēſiis pecunia victor ſe Ephēſium prodi maluſſet, perpetui exiliij condēnatus eſt à Cretenſibus. fuit enim eximia fortitudinis ac roboris Sotades, vt ait Echēmines in rebus Cretenſibus, non minùs quàm Leontifeus aut Soſtratus pancratiſtæ, qui dicti ſunt acrocheriſtæ, quòd ſummas manus aduerſariorum tam fortiter apprehendebant, vt non priùs dimitterent, quàm eliſis digitis conſectos & victos dolore intelli gerent. omnium tamen athletarum maximè admirabile fuit robur Milonis Crotoniatæ, qui ſex palmas olympicas de luſta fuit adeptus, ac totidem pythicas. aiunt Milonem malum punicum ita manu compreſſa tenuiſſe, vt neque qui conaretur poſſet extorquere, neque id tamen elideret. ita peruncto ſuper diſco inſiſtebat, vt omnes, qui impetu facto detrudere ipſum conarentur, haberet ludibrio. caput neruo tanquam redimiculo incingebat, deinde intercluſo ſpiritu compreſſis labiis quanta vi maximè poſſet, cū venę capitis plurimo intumuiſſent ſanguine, neruum diſ rumpebat. vbi cubitum lateri admouiſſet porrecta dextera ac ſublato pollice, reliquos digitos ſi iunctum intendiſſet, nemo erat tam fortis, vt vllò conatu minimum poſſet à ceteris ſeiungere. Eodem tempore in tribus duodecim Elei deſcripti ſunt, atque tribus ſingulæ ſuum dedere ludorum cognitorem. olympiade ſequenti renuntiatus eſt victor de pancratio primùm Damon Thurius, ac poſtea Pyrrhus ludis præfectus præmia tulit de equiriis. Troilus bigis equorum integræ ætatis, vicitque pollorum curru. lege poſtea ab Eleis cautum eſt poſt Pyrrhi victoriam, ne quis è præfectis ludorum equos in certamen mitteret

in posterum. de stadio iterum renunciatus est victor idem Damon Thurius. fuerunt tamen nonnulli qui octauam, tricesimam, & centesimam quartam olympiadas vacuas memorent, vocentque anolympiadas, quod propter dissensiones Eleorum & Pisæorum ludicra fuerint intermissa. at quinta post centesimam olympiade palmam de stadio meruit Prorus Cyrenæus. at enim cum afflictæ fuissent res Eleorum postmodo Arcadū bello, & ij parte agri multati amissis omnib. curiis quæ in hostium potestatem venerāt, quarta & centesima olympiade in octo tribus redacti sunt Elei, decretumque ut totidem Hellanodica eligerentur: sed octaua supra centesimam, qua de stadio Polycles Cyrenæus victor est renunciatus pristinus numerus Ædiliū decem scilicet usurpatus fuit. Quarta ab hac iam agebatur olympias, cum Callippus Atheniensis quinquertij coronā precio ab aduersariis auertit. petita est multa tū a Callippo, tum etiam ab iis qui cū Callippo cōsensissent, quā Elei per Hyperidem Athenas missum postularunt: quod nisi fieret, vetabatur lege sacra omnes Athenienses olympica ludicra accedere. at Athenienses exoratum miserunt Eleos, quod cum impetrari non potuisset, non prius decreuerunt dissoluere, quam responsum sit ab oraculo Delphico non responsurum esse antequam Eleis satis fuisset ab iis factum. vigesima tertia post centum victoriā de stadio accepit Idæus Cyrenæus, cum sequenti Ladas Ægiensis patria palmam tulerit de stadio, qua delere sunt Græcorum acies ac penitus profligate, ita ut nec vnus quidem saluus domū redierit. nam Brennus sollicitatis animis Gallorum ad expeditionem contra Græcos suscipiendam ad centum & quinquaginta millia peditum, equitum sexaginta millia & amplius amisit. Dux certè ipse copiarum vitro hausto mero post accepta vulnera dicitur mortē oppetiisse. Cum receptæ deinde bigæ pullarū & desultorius pullus fuissent, bigarum palmā tulit vicesima octaua Belistiche fœmina ex ora maritima Macedoniæ, & tricesima prima post centesimam desultorij pulli Tlepolemus Lycius. quadragesima post centesimam olympiade palmam adeptus est de pancratio & pugilatu Clitomachus patria Thebanus, qui de palæstra & pugilatu ad Isthmum anrea rulerat, & tres palmas de pācratio Pythico. quarta ab hac olympiade puerile

puerile institutum est pancratium, in quo vicit Phædimus Æolensis ex vrbe Troade: sed illud mox fuit ab Eleis repudiatum. sexagesima post centesimam victor de stadio Diodorus Sicyonius est declaratus decimaquarta post quā Eleus, & post hunc Aristomenes Rhodius, & post hunc Protophanes Magnesium palmam tulerunt, atque post hūc octaua supra centesimam & septuagesimam vicit coronatusque est de lucta & pancratio eodem die Strato Alexandrinus. secunda & nonagesima supra centesimam Polyctor Damonici Elei, & Sosander Sosandri Smyrnæi filij descenderunt in lucta certamen: sed cūm Damonicus impensius optaret filio suo victoriam obtingere, dictus est Sosandrum data pecunia impulsisse, vt se facile vinci pateretur. sed vtrūque parentibus multa indicta est & exacta, cūm ab illis noxa fuisset commissa. irrogata fuit multa Sarapioni etiā pancratiastæ prima post ducentesimam olympiade, qui condemnatus fuit timiditatis pridie quām pancratiū committeretur, quia metu aduersariorū solum verterit, quod vni ex omnibus vndeuis athletis per omnem hominum memoriam accidisse memorant. Vndecima post ducentesimam oleastrum tulit Xenodamus pancratiasta Anticyrensis, cūm sequenti coronatus sit Artemidorus Tral-
lianus. Condemnatus est olympiade decima octaua post ducentesimam Apollonius pugil Alexandrinus, quia ad statutum diem non adiit: neque illi profuit quod vento ad Cycladas se detentum causatus esset, cūm ad statum diem conuenire oporteret, quorū nomina athletarum legitime data fuissent. Heraclidi igitur coronam intacto Elei ac sine puluere partam decreuerunt. cūm id grauiter ferret Apollonius, in Heraclidem coronam iam capientē impetū fecit, & ad ludorū præsides vsque persecutus est, quæ infamia illi magni stetit. octaua post hanc condemnati sunt pugiles deprehēsi de eadē palma inter se pacta pecunia societate coisse, quare illis multa est imposita: i fuerunt Didas & Garapammō qui pecuniā dedit, ambo ex Arsinoite tribu Ægypti. olympiade verò quinta ac tricesima post ducentesimā, qua Mnesibulus de cursu victor palmā tulit, duplicati sūt cū clypeo curriculi, cūm & alias Mnesibulus Eleata cursor ceteros cursores olympicos superasset. Atque res olympica ita miram varietatem diuersis temporibus sortita

est, & quemadmodum res humanæ omnes fortiuntur, quæ nunquam in eodem statu diutius possunt consistere, Verum tamen ex iis perspicuum esse posse censeo, quæ genera ludicrorum, & quibus temporibus singula fuerint instituta vel instaurata, & quid iudices spectare oporteret, & quæ præmia proponerentur victoribus. Atque de Olympicis certaminibus hæc breuiter dicta sint, nunc de Pythiis dicatur.

De Pythiis.

CAP. II.

FVERUNT & Pythia multis annis ante Isthmia instituta post Olympia tamen, & ea in honorem Apollinis agebantur, cœptæque sunt eo tempore, quo Apollo latronem in Delphis segittis confixit, qui postea insepultus ibi contabuit, quem tamen draconem quidam esse crediderunt, ut dictum est. Alij instituta dixerunt, quia cum artem vaticinandi sit à Pane doctus, qui scitè Arcadibus leges dedit, mox ad vaticinium venit, ubi Nox, deinde Themis responsa dabat, Pythone præside tunc tripodis prophetici cæso ipse vaticiniorum locum occupauerit. Cum cœpti essent igitur celebrari ludi Pythici, antiquissimum omnium fuit certamen, ut hymni in Apollinem cum tibiis ad citharâ canerentur, & ab ipsis aulædis, atque variis temporibus & hæc ipsa certamina multâ varietatem sortita sunt: quia prius fuit institutum pancratium, siue quinquertium, quoniam fama est prima pythiade, in qua certarunt Dei, vicisse Castorem ita dio, Pollucem pugilatu, cursu Calaim, armatum Zerem, dico Peleum, lucta Telamonem, Hercule pæcratio, qui ramo lauri coronati sunt ubi primum Pythia sunt ab Apolline instituta, ut quidam putarunt. alij tamen vocata fuisse Pythia crediderunt à loco Pytho nominato; alij ab interrogatione, cum *πυθία* sit percunctari: in qua vicit Pythiade Achmeas Paraporamius ceteros omnes pueros pugillatu, ea fuit prima in qua homines decertarunt, ut ait Pausanias. Altera deinde Pythiade Amphictyones, qui fuerunt his ludis præfecti ab Amphictyone Deucalionis filio nominati: vel (ut alij maluerunt) ab Amphictyone Heleni filio, qui hunc conuentum instituit, quod accidit quadragesima octaua olympiade, omnem artem aulædorum repudiarunt, quia nescio quid triste & insuauis auditu, minimèque iucundi ominis canerent. nam elegi & funebres modi magis

hiscæ

hisce tibiis conueniebant, quàm vllum lætitiæ genus, vel ludorum festiuitas qui celebrabantur. institutum fuit coronarium dumtaxat certamen vt submotis præmiis relinqueretur, cum primum pecunia esset præmium victorū. Additus est etiam equorum cursus, qua Pythiade renūtiatus est victor Clisthenes Sicyoniorū tyrannus, eadēque certamina indicta sunt Athletis, quæ & in Olympia erant, lata lege vt soli pueri tum longiore tum etiam repetito cursu manē certarēt. nam sicuti dictum fuit, curru etiam in olympicis decertabatur. Octaua Pythiade lege ludorum comprehensi qui assis fidibus canerent, qua coronatus fuit Agelaus Tegeates. Quadragesima Pythiade octaua cœptum est certari bigis, è quo certamine victor euasit Phocensis Execestiades. Quinta postmodò ab illa Pythiade pullis ad currum adiunctis decertari cœptum est, in quo certamine ceteros omnes quadrigis superauit Orphōdas Thebanus. Postea verò sexagesima Pythiade admissam est inter pueros pæcratium, & biuges atque iniuges pulli, seriùs quàm ab Eleis, quo tempore victor declaratus est Laidas Thebanus: cum pulli postea etiam singuli fuissent admissi. septima post hanc Pythiade bigæ receptæ sunt, & pulli singuli ad currum, qua singulari pullo Lycormas Larissæus, at bigis Ptolemæus Macedo victor fuit declaratus. In omnibus his certaminibus laurea corona donabatur, sicuti patet è Pindari epiniciis, quæ corona propria fuit illorum ludorū existimata. nam credebatur esse grata Apollini, quia fabulari sunt amata fuisse ab Apolline Ladonis filiam in illam arborem conuersam: sed tamen fuerunt nonnulli qui existimauerint quòd multo antè quam Apollo Daphnen amaret, instituta sunt Pythia: & antequam laurea reperiretur, vel ex palma, vel ex esculo coronæ dabatur victoribus, vt ait Ouid. lib. i. Metamorph. in his:

Instituit sacros celebri certamine ludos,

Pythia perdomit, & serpentis nomine dictos.

Hic inuenit quicumque manu, pedibusve, rotæve

Vicerat: esculeæ capiebat frondis honorem,

Nondum laurus erat.

Nam primis Pythiorum temporibus non erat adhuc inuenta laurus, qua postea inuenta & locus datus est fabule, & coronæ victoribus Pythiorum ex illa cōsecræ. apparet autē

ex Ouidij carminibus non Amphictyones, neque filium Deucalionis, sed Apollinem ipsum præ lætitia victoriæ eius certaminis, in quo Pythonem ceciderat. Pythicos ludos instituisse, atque eadē propè ludicra fuisse in Pythicis, quæ erant etiam in Olympicis. alij dixerunt neque palmam, neque æsculum, neque laurum præmium fuisse Pythiorum, sed poma quædam Deo consecrata victoribus donati solita ut scripsit in libro de coronis Ister. Verum istud accidit, quia & ludicra, & præmia victorum, & tempora, quibus agebantur Pythia, sæpius immutata sunt: nā cum nono quoque anno primum agerentur Pythia, perducta sunt postea ad quinquennium, quia tot Nymphæ dictæ sunt Parnasides dona Apollini, cum feram trucidasset, obtulisse. at de Pythiis satis, nunc de Nemeis dicamus.

De Nemeis. CAP. III.

CELEBRABANTUR Nemea in sylua quadā ira vocata, quæ fuit inter Phliuntem & Cleonās Achaïæ ciuitates, in Archemori Lycurgi filii honorem, quoniā in illa sylua dicitur à serpente morsus interiisse. Alij dicunt quod septem duces Argiui opem ferentes Polynici militantes ad Thebas in Lemnum Thraciæ profecti sibi correpti in Hypsipylem Lemniam inciderunt, quæ Lycurgi sacerdotis Iouis & Eurydices filium Opheltam ferebat. Hæc rogata tanquam perita eius regionis ut aquam ostēderet, dux fuit illis ducibus ad fontem, relicto puero in quodam prato, quæ serpens repertū & spiris circa collum conuolutus necauit. Duces eò profecti re visa serpentem interemerunt. atque in triennium quodque certamen fenebre instituerunt. certabant in illis milites aut militum filij tantum prius, quāuis vulgus postmodo fuit admissum. Dicitur a Theagene in rebus Æginetis illa de causa e Lemno in Nemeam confugisse, quod statutū fuerat apud Lemniades ut omne genus marium de medio tolleretur, atque cum mares omnes fuissent trucidati, sola Hypsipyle Thoantem patrem in arca seruauit. Illud cum patuisset Lemnis, ubi argonautæ essent abnauigaturi, ipsum demerserunt in arca inclusum, at Hypsipylem propter pietatem erga parentem capitis condemnarunt. illa his auditis fugit, atque capta a piratis in itinere Lycurgo diuendita fuit. Eurydice igitur Lycurgi

VXORE

vxore volente Hypsipylem interimere ob mortem filij, at-
 que Hypsipyle latente in quodam loco occulto hac ipsa de
 causa, Amphiaras vaticinatus est eamque indicauit Tho-
 anti ac Euneo quaerentibus filiis, quorum opera & ducum
 Argiuorum beneficio fuit seruata. Fuerunt verò eadem lu-
 dicta in his, quæ etiã in superioribus instituta, at victores
 apio coronabantur, quæ funebris erat planta: idque ad per-
 petuam Archemori memoriam. Alij Nemea instituta fuisse
 maluerunt ab Hercule, quia Nemeæum leonem ibi oc-
 ciderit, alij ob Opheltam (vt diximus) qui per propriam
 mortem in Thebas militantibus Lacedæmonijs vaticina-
 tus fuit: erat enim certamen epitaphium siue funebre, in
 quo milites aut militum filij solum primum certabant, quã
 uis & populus in id postea fuit admissus. alij non ob illum
 prædictum Opheltam, sed ob Opheltam Creusæ & Euphe-
 tæ filium instituta fuisse Nemea crediderunt, qui ictus fuit
 à dracone, absente Hypsipyle nutrice, cùm illa aquatum
 iuisset, quod ab illa aquam Argiui periuerauerant. Instituta ve-
 rò sunt illi Nemea ad Hypsipyle consolationem, quæ etiã
 à nigris vestibus & lugubribus indutis iudicibus iudica-
 bantur. Dictus postea fuit hic Opheltas Archemorus, quia
 illi mortem Amphiaratus vaticinatus esset à principio vi-
 tæ. nam *ἀρχή* principium, *μῆρις* mortem significat. Corona-
 bantur (vt fama est) antiquitus oliua victores Nemeorum,
 sed post cladem à Medis captam in honorem casorum
 apio funebri planta coronari cœptum est. Dicta fuerunt
 Nemea à bobus, quæ Argiæ Iunoni erant consecrata,
 quæ in ea sylua pascabantur. Alii maluerunt Nemeam vo-
 catam fuisse quandam regionem argiuorum à bobus Io-
 uis & Lunæ ibi pascuntibus. Alij à Danaï filiabus, quo-
 niam regio fuisset illis in capita distributa. His ludis enim
 Argiui & Corinthij & Cleonæi homines præerant. Lucianus
 in dialogo de Gymnasijs ita mentionem fecit de sin-
 gulorum horum certaminum præmijs; *Ὀλυμπιάδων μὲν στεφανὸς*
ἐκ κιστῆος, Ἰσθμίων δὲ ἐκ πίττου, καὶ Νεμεῶν δὲ στεφάνων περικλυτῶν, Πυθίων δὲ
μῦλα ἴσθμίων αὖ δὲ ἐκ. in Olympijs quidem ex oleastro, in Isthmijs è
 pinu, in Nemeis ex apio corona connexa, at in Pythijs mala Deo
 consecrata victoribus erant proposita. Atque huic certami-
 numi generi apium iure conuenire censebatur, quoniam
 ex occisi à serpente pueri sanguine apium herba nata

esse credatur. Non defuerunt qui in honorem Archemori
 primum instituta fuisse dixerint Nemea, at ab Hercule
 fuisse in melius correctâ, cum leonem Nemeæum occidisset: qui illa postea Ioui consecravit; & post triennium tempus peragendis statuit diem duodecimum eius mensis, qui
 παρμενος à Corinthiis, ab Atheniensibus autem βονδ esμαρ dicebatur, quia eo mense Theseus Amazonas debellauit, atque Cretenses demum iudices sunt electi. at nunc de Isthmiis dicamus.

De Isthmiis.

CAP. IIII.

SCRIPTVM reliquit Plutarchus in vita Thesei, Theseum ipsum Isthmia in honorem Neptuni, ad imitationem Herculis, qui Olympia Ioui consecrauit, instituisse: quippe cum illa quæ in honorem Melicertæ fierent, noctu agerentur, & magis iniciandi, quàm spectaculi causa constituta viderentur: quæ instituta fuerât à Sisylpho Æoli filio, ubi Melicertæ sui propinqui cadauer agnouisset, Athamârisq; filium honore illo persecutus est. Non defuerunt tamen qui in Scironis honore Isthmia celebrari crediderint, & ea putarint à Theseo inuenta ad mortem ipsius Scironis expiandâ. Alij ob Sinnin Procustē Neptuni filium à Theseo cæsum, alij aliis de causis instituta fuisse Isthmia, omnes tamen à Theseo cōsensere. Quæ dicta sunt Isthmia ab Isthmo Peloponnesi, cuius in faucibus ad Neptuni templum ibi celeberrimum quinto quoque anno celebrabantur. Archias autem poeta non in Neptuni, sed in Palæmonis honorem Isthmia fieri solita scribit, in illo epigrammate:

τέσσαρες εἰσιν ἀγῶνες ἐν Ἑλλάδι, τέσσαρες ἱερεῖς
 οἱ δὲ δύο θύουσιν, οἱ δὲ δύο δὴ ἀδελφὰ τῶν
 Ζηνός, Ἀντιόχοιο, Παλαίμονος, Ἀρχεμόροιο,
 ἀδελφὰ δὲ τοῦ Κρόνου, μῆλα, σέλινα, πῖπτος.

Quatuor in Græcis certamina, quatuor illa

Sacra: duo superis, sunt duo sacra viris.

Sunt Iouis hæc, Phæbiq; Palæmonis, Archemoriq;ue.

Premia sunt oleæ, pinæ, mala, apium.

Nam tamen in omnibus his certaminibus coronabantur victores coronis superius cōmemoratis, tamen mos omnibus fuit ut ubiq; locorum palmam altera manu gestarent redeuntes, ut ait Pausanias in Arcadicis, ac tantus honor victo-

victoribus habebatur, tantaque erat victricium ciuitatum
 letitia, vt multa millia passuum victores ita manibus suorum
 ciuium portarentur, ne omnino terram contingerent: neque
 ingrederentur per portas ciuitatum, vt reliqui homines, sed
 pontes illis tumultuarij fierent supra mœnia ciuitatum: co-
 rumque nomina in foro publico sumptu columnis inci-
 derentur. Primus autem fuisse dicitur Theseus, qui cum ve-
 nisset in Delum palmam victoribus proposuerit, vt ait Plu-
 tarchus. Alij non illis de causis instituta fuisse illa certamina
 memorant, sed ob insepultum Melicertam eum in Isthmum
 appulisset, atque ita rem sese habuisse memoriae prodiderunt.
 Fuerunt Inus & Athamantis filij Learchus & Melicerta, A-
 thamas furore percitus Learchum cecidit, quem mater in le-
 betem bullientis aque iecit, atque ipsa quoque mente capta
 verita iram Athamantis per Geraniam montem Megaren-
 sium fugiens è petra Moluride vocata denique cū Melicer-
 ta in mare desiliuit. Facta est Ino vna è Nereidibus, quæ Lei-
 cothea vocata est, at Melicerta Deus Palæmon. Nereides
 tripudiantes visæ sunt Corinthi Regi Sisypho, qui Melicertæ
 corpus à delphino delatum vidit, atque hæc iusserunt Isthmia
 celebrari in honore Melicertæ. Alij dixerunt cadauer Meli-
 certæ in Isthmū delatum tumulo & exequiis caruisse, quare
 exorta pestilentia in Isthmo respondit Deus nullū esse mali
 remediū, nisi si exequiæ ac funebre certamen institueretur in
 Melicertæ honore. illud cum per aliquod tēpus fecissent Co-
 rinthij, rursus morbus inuasit, atque respondit Deus oportere
 honorem eius herois perpetuū instituere, atque illi apium
 plantam funebrem ac subterraneam proponere. Statutū est
 postmodo vt pinu coronarentur ob affinitatem plantæ cum
 mari. captum est itaque & sepulturæ datum Melicertæ cor-
 pus apud Schoenountiam ab Amphimacho & Donacino vi-
 ris Corinthiis, vt proditum est memoriæ à Theseo in rebus
 Corinthiis. alij dixerunt in honorem Neptuni hæc ipsa certa-
 mina consueuisse celebrari. at Musæus in eo libro quem scri-
 psit de Isthmiis, duo certaminum genera in Isthmo celebra-
 ri solita scribit, alterum in Neptuni, alterum in Melicertæ
 honorem. Fuerunt & alia ludorum genera apud Græcos, vt
 apud Athenienses Hydrophoria, Delphinium Pythea. fue-
 runt & alia alibi præmia victoribus vt phialæ argenteæ
 in Sicione in Pythiis. in Pellene vrbē Achaicæ præmium erat

veltis Theoxeniis, vel, ut alij maluerunt, vocatis Mercurialibus. in Ægina Æacia bos præmium fuit dithyramborum poetis, qui præclarius in Dionysum cecinissent: quod certamen dictum fuit Amphorites, quæ, quoniam non erant valde illustria, raròque de his mentio fit à scriptoribus superioribus abundè ut arbitror explicatis, in præsentì omitemus, nunc reliqua ad institutum opus pertinentia persequamur.

De Mercurio. CAP. V.

MERCVRIVM omnium Deorum antiquorum vigilantissimum, ac maximè negotiis implicatum, quippe quem neque per noctem quidem dormire negotiorum multitudo pateretur, Iouis & Maiæ Atlantis filium fuisse scribit ita Hesiodus in Theogonia:

*Ζῆος δὲ καὶ Ἀτλαντὶς Μαίης τέκος ἐγένετο Ἐρμῆς,
κρηστὴν ἀθανάτων, ἱεστὴν λέγεις εἰσὶν ἀβύσσῳ.*

E Ioue Mercurius, Nymphæque Atlantide cretus,

Est præco superum: compressit Iupiter illam.

Sic & Orpheus & Homerus in hymnis tradiderunt, à quibus præclare Virgilius, ea capiens quæ ad genus Mercurij attinent, illum in Cyllene Arcadiæ monte natum esse inquit in his:

Vobis Mercurius pater est, quem candida Maia

Cyllenes gelido conceptum culmine fudit.

At Pausanias in Bœoticis non procul è Tanagris in monte vocato Corycio Mercurium natum esse scribit, quem postea in Arcadicis scripsit lotum fuisse in Tricrena, ubi tres erant fontes in agro Pheneatico, à nymphis accolis eius montis: quare fontes illi summa religione colebantur, utpote fontes Mercurio sacratì. Hunc educatum fuisse in Cyllene monte præterea testatus est Didymus his verbis: *Ἐρμῆς δὲ ἐν Κυλληνίῳ ὄρει Ἀρκადίας ἀνατρεφόμενος: Mercurius in Cyllenio Arcadiæ monte educatus.* Hunc educatum fuisse inquit sub arbore portulaca, quæ andrachne dicta est à Græcis, quare illi fuit consecrata. Scripsit Pausanias in Arcadicis ex antiquo Arcadum sermone Mercurium educatum fuisse non procul ab Alphæo fluuio in ciuitate quæ Acacesium vocabatur ab Acaco Lyaonis filio. Alij Iunonem lac præbuisse Mercurio putarunt, & per quoddam tempus apud illam nutritum fuisse per inscitiam, atq; cùm lac Iunonis ex eius ore excidisset, dicitur esse facta via lactea, quæ inde galaxia dicitur à Græcis, cùm

gala

gala lac sit. Alij tamen maluerunt illud accidisse cū Hercules lac sugeret: alij quia tantum hausisset, quantum non potuisset retinere. Alij maluerunt Opim iussam lac infanti præbere, illud in saxum expressisse quod Saturno obtulerat, ut significauit M. Manilius in his versibus, quo in cælum delapso lactea via facta sit:

Nec mihi celanda est fama vulgata vetustas,

Mollior è niueo lactis fluxisse liquorem

Pectore regina Diuūm, cælūmq; liquore

Infecisse suo: quapropter lacteus orbiis

Dicitur & nomen causa descendit ab ipsa.

At enim plures fuerunt Mercurij, ut ait Cicero in libro tertio de Natura Deorum in his: Mercurius vnus Cælo patre, Diæ matre natus: cuius obscænius excitata natura traditur, quod aspectu proserpinæ commotus sit. Alter Valentis & Phoronidis filius, is qui sub terris habetur, idem Trophonius. Tertius Ioue tertio natus, & Maia ex quo & Penelopa Pana natam ferunt. Quartus Nilo patre, quem Ægyptij nefas habent nominare. Quintus, quem colunt Pheneata, qui Argum dicitur interemisse, ob eamq; causam Ægypto præfuisse, atque Ægyptiis leges & literas tradidisse. Hi etsi plures Mercurij extiterunt, tamen ad vnum Iouis & Maiæ filium omnes cæterorum res gestæ referuntur: de quo etiam mentionem ita fecit Ouidius in Paride, cū illum fingeret alatum:

Constitit ante oculos altus velocibus alis

Atlantis magni, Pleionēque nepos.

Quare & nos quæ propriæ sint singulorum minimè solliciti, aut quæ inuenta, vel quæ educationes, quia negotiū ob antiquitatē esset omnium difficillimū, ut in cæteris fecimus, ita in hoc institutū nostrū persequemur, scriptū reliquit Lucianus in dialogo Apollinis & Vulcani, hunc insignē fuisse futū. nā cū paruulus esset infās à Vulcano susceptus, instrumēta fabrilia illi surripuit ex officina. Cupidinē eodē die natus palestra superauit. Veneri, quē ipsū ob victoriā cōplexa fuerat, cingulū furatus est. Ioui sceptrū sustulit, fulmē quoq; surrepturus nisi vim timuisset flāmarum. Hūc Mercuriū alatū fixerunt, cui gallus assidebat, quē in sua sororia Galenus antiquos inquit pictores & plastas iuuenē formosum sine fuco, ac sine aliquo cōptu, vultu hilari, atq; acribus oculis formasse. Hunc fixerūt antiqui aurea cathena auribus hominū annexa, mortales

quocunque collibuisse trahere solitum, sicuti de Hercule dicitur. Qui quoniam præfesset gregibus in via, qua Lechaam accedebatur apud Corinthios, æreus sedens expressus est cū astante ariete. Multa porro officia Mercurio fuerunt iniuncta, ut testatur Lucianus in dialogo Maiæ & Mercurij: siquidem Deorum cœnaculum verrere solitus dicitur, & sternere curiam Deorum, & Iouis mādāta per diem circumferebat, & huc illuc cursitabat, & ante raptum Ganymedem victum Ioui subministrabat, & per noctem mortuorum animas ad inferos deducebat, & modò palaëstris, modò concionibus illū adesse oportebat, ita ut nullo tēpore posset quiescere: quidam iniunxerunt illi etiam bellicas caduceatorum legationes, cū fœderum & induciarum illum inuentotem fuisse inquam, & ponderum ac mensurarum, rerum venalium, & omnium vsuum mercaturæ ad lucrum, cū res alienas etiam vsurparit. horum negotiorum quandam partem ita attigit Virgilius in quarto Æneidos:

*Dixerat ille patris magni parere parabat
Imperio, & primum pedibus talaria necesse
Aurea: quæ sublimem aliis, siue equora supra,
Seu terram, rapido pariter cum flamine portant.
Tum virgam capitis: hac animas ille euocat Orco
Pallentes, alia sub tristia Tartara mittit:
Dat somnos, adimitque, & lumina morte resignat.*

Huius simulacrum Ægyptij partim atra facie, partim aurea & clara confinxere, quia modò ad superos, modò ad inferos adiret. caduceus illi dabatur cum anguibus geminis mare ac fœmina scilicet mutuo connexu circunvolutis & concordibus, quorum caudæ demittebantur ad capulum caducei, qui concordie securitatem significabant. Aiunt præterea hunc eodem die natum boues Admeti Regis pascenti Apollini furripuisse, & irato eidem ob furtum, sagittasque in eum iaculari paranti pharetram euacuasse, ut ait Homerus in his:

*ἵππας γὰρ πρῶτος μέντοι νύκτι ἐγχεδίζειν,
ἐσθλὸς ἦν καὶ ἀνὰ φερίων βίβας Ἀπόλλωνος.*

Ediit hic manē, hinc citharam pulsauit: & idem

Surripuit Phæbo vacca: mox sole cadente.

Istud autē ita fictum fuit, quia Mercurij planeta, quibus dominatur in horoscopo, homines facit ingenio quidem prōptos & eloquentes, at callidos tamen & astutos & ad furta

propensos. Fabulantur Batto pastori cuidam Mercuriū vacuum largitum esse, ut taceret, qui solus furtū illud cognoverat. Deinde cū hominis fidem vellet experiri mutatis vestibus, duplici præmio pro indicando furto proposito instantiā ac perfidiā Batti cognovit, eūq; in saxum indicem conuertit, ut ait Ouid. lib. 2. Metamorph. in his carminibus:

*At senior, postquam est merces geminata, sub illis
Montibus, inquit, erant: & erant sub montibus illis.*

Risit Atlantiades, & me mihi perfide prodis?

Me mihi prodis? ait: periuræque pectora verit

In durum silicem, qui nunc quoque dicitur inde x.

Alij dixerunt vocem tantū ademptam fuisse Batto, atq; illum ad oraculum Delphicum accessisse an liberari posset sciscitaturum, & ubi habitaret, cui respondit oraculum:

Βάττε ποσὸν ἀγαθὸν, τὸ δὲ δούτερον ἰσθλὸν ἐρεμῖα.

ἄρχο, λείψ' ἀλίας χάριν ἡπειρος ἀμείνων.

ἦδος ποσὸν ἐργὸν δόλον ἐκβαλε πείθει μέστων

στέρων γὰρ ὅστις, λυμυρεῖ πολλὰ ἀδελμῖος,

οἷα τ' αἰὲρ ἔρχει, τοῖον τέλες αὐτὸν ἔργει.

Batte malum prius, inde bonum à me Batte require.

Linqe mari vicina, pete & longinqua locorum.

Manè dolum linquens primum mea numina serua

Præduram terram sanctè, multam odit iniquè.

Qualia quisque facit, sinem nanciscitur idem.

Hunc Deum postea, quia surripuisset armentum, tanquam pastorum Deum coluerunt antiqui, ut asserit Pausanias in Corinthiacis, quem & greges seruare, & augere posse putabant. Quia verò alia permulta furatus esset, habitus est Deus latronum, ut ait Homerus in hymnis:

ἦτο γὰρ οὐδ' ἔπειτα μὲν ἀθανάτοισι γέρας ἔχει.

ἀρχὸς πολλῶν κικλήσκουσι ἡμῶν πάντα.

Hunc superos inter post hæc retinebis honorem.

Latronum princeps dicereis tempus in omne.

Memoriæ prodidit Zezes histor. 102. chil. 8. Autolyceum Laertæ patrem, qui fuit avus Vlyssis, omnium propè mortaliū pauperimum artem furandi à Mercurio didicisse, quare divissimus postea euasit. aiunt hunc tam peritū fuisse latronem, ut cū optimū equum furatus esset, asinum scabie corrosū pro illo restituerit, effecitque ut eum recipientes minimè id sentirent. atque cū alteri pulcherrimam sponfam rapuisset, anum edentulam, mucosam,

& laruam propè restituerit. atque in commutandis mercibus eandem seruabat rationem: nam fuerunt qui præstigatorum artem a Mercurio excogitatam dixerint. Hunc primum fuisse inquit, qui lyram inuenerit, vt ait Paus. in Elyacis prioribus, quam etiam Apollini, cum pax inter illos post furtum orta esset, largitus est. vnde lyra quasi lytra dicta fuit, præmium. s. pro redimendis. Erat autem testudo, quæ χελύς à Græcis vocatur, in hunc modum formata, vt ait Lucianus in dialogo Apoll. & Vul. cum testudinem mortuam ad ripas Nili inuenisset, brachia adaptauit, ac iugum induxit, calamósque postea agglutinans, & fundo subiecto quodam, ac nouem deinde chordas super calamis, tanquam anfulis intendens, iucundum quid modulatus est. Alij dicunt tetra-chordum prius inuenisse, ac linum pro chordis tetendisse, quia chordæ nondum essent inuentæ, quam dedit Apollini pro furto, à quo accepit caduceum. hanc septem chordarum fecit Apollo accommodans ad Panos fistulam Iouis & Thymbri filij, nam hic lino soluto & adempto chordas intendit, vnde dictus est linum inuenisse.

Id verò cum in monte Cyllene proximo fecisset, mons Chelydorta vocatus fuit, vt ait Pausanias in Arcadicis. Atq; de hac re ita breuiter meminit Nicæder in Alexipharmacis:

αἰθρῆσ' ὅταν ἔδωκεν ἀνὰ δ' ὀπὸν ἄρ' εὐόσσαν

Ἑρμῆς· σαρκὸς γὰρ δόπου μὲς φέρεται χέλειον

αἰόλον, ἀγνώσας δ' εὖ δὴ παρὰ τέλει το πύρας.

Muta prius fuerat, vocalem reddidit illam

Mercurius: dempta carne è testudine, fundo

Brachia bina locat, super his chordasque tetendit.

Quod etiam affirmat Homerus in hymno in Mercurium eo carmine:

Ἑρμῆς σοι περὶ τίσσε' χέλιον τεκταίνατ' αἰοῖδ' ὄν.

Mercurius prior ipse chelyn facit arte canoram.

Cum lyram accepisset Apollo, postea virgam illam Mercurio donauit, vt diximus, illam vim habentem, vt faciliè pax inter quosuis ea virga interposita conciliaretur. eius cum vellet facere experimentum Mercurius, inter duos angues acerrimè inter se dimicantes coniecit, qui repente facti sunt amici, vnde virga Mercurij fuit postea geminis anguibus circumuolutis insignita. Primus enim Mercurius tres fidiū tonos, acutum, grauem, medium reperisse dicitur. Primus

astro;

astrorum ac siderum cursus obseruasse, diésque & annum ad certum ordinem redegisse: cùm astronomiæ & philosophiæ autor & religionis Thebanis sacerdotibus extiterit, qui maximè has disciplinas exercuerunt, vt testatur Strabo libro decimoseptimo Geographiæ, & Marcus Mamilius in primo libro rerum astronomicarum in hisce carminibus:

Tu princeps, autórque sacri Cyllenie tanti.

Per te iam calum interius, iam sidera nota,

Sublimes aperire vias, vniúmque sub orbem

Et per inane suis parentia finibus astra.

Atque ne plura hic ascribam, multa sunt carmina quibus ille poeta conatur ostendere vniuersum fundamentum religionis apud Ægyptios à Mercurio priùs fuisse inuentum vnà cum ritibus sacrorum, rerúmque naturalium causis. Idcirco fortasse dies lunæ quartus Mercurio fuit consecratus, sicut primus & septimus Apollini, octauus Theleo. Eadem de causa inter arcaneos illos Samothracum Deos Mercuriũ à Mnasea connumeratum censuerim, quòd astrorum cognitio necessaria sit nauigantibus. Scripsit Apollonij enarrator solennia quædam apud Samothraces celebrari solita, quibus si quis fuisset initiatus, inter turbulentissimas tempestates seruabatur omnino. Atque Vlysses initiatum in Samothracia ferunt, sed vitæ alba pro tæniis vsum fuisse: quippe cùm initiantes tæniis purpureas circa ventrem inuexerint. Erat autem mos initiandi in Cabiris: atque Deorum nomina, quos nominare nefas erat, ista fuerunt: Axioerus, Axiocersa, Axiocersus. Erat autem Axioerus Ceres, Axiocersa Proserpina, Axiocersus Pluto, quibus quartus accedebat Calmilus, qui erat Mercurius, vt scripsit Dionysiodorus. Hic idem Mercurius Deorum immortalium cultus & sacra prior instituit, hominésque ad humaniorem vitam reuocauit, quare ita cecinit Horatius libro 1. Carminum:

Mercuri facunde nepos Atlantis,

Qui feros cultus hominum recentum

Voce formasti catus, & decore

More palastræ.

Hunc vnà cum Hercule palastritis præfectum esse crediderunt: quia cùm prudentissimus existeret, non mediocriter cõferre ad palastram putabatur, quoniam cum viribus vbi-que coniuncta esse debet prudentia. quæ quoniam multa in

explicatione insomniorum requiritur, somnia Mercurio consecrata creduntur, ut in his carminibus videtur testari Apollonius lib. 4. Argonauticorum:

ἀλλ' ἔπε δὴ κακείδεν ἐπὶ δὴα πείσματ' ἔλυσαν.

μνήσται' ἔστι' Εὐσημεος ὀνείρατος ἐννεχίοιο;

ἀΐεσθαι Μάρης ὅα κλυτὸν εἶσατο γὰρ οἱ

δοιμοῖν βαλὰ δ' ὀπμῆστος ἅ ἐν ἀνθρώπῳ

ἔστι δαυ λυκίσαν ἐπὶ λιβὰς ἐστὶ γάλακτος.

Ast ubi soluerunt illo de litore funem,

Nocturna in mentem veniunt insomnia, clarum

Ille colit Maia genitum, namque ubera visus

Est sibi mulgere, & glebam stillantibus albis

E mamma guttis miscere, & lacte rigare.

Quod etiam inquit Homerus in hymno in ipsum Mercurium composito:

λυσίπρῳ, ἐλατρεα βοῶν, ἡγὸν τὸν ὀνείρατον,

νυκτὸς ἐποπτιῶνα, πολυδάκνον.

Predonem, furēque hominum, cui somnia certa

Lege patent, servasque fores, noctemque gubernas.

Æschylus in Persis ipsum inter terrestres Deos numeravit, quem aduocat cum inferorum Rege, & mortuorum in his:

ἀλλὰ χθόνιοι δαίμονες ἀγνοί,

Ἰν τε, καὶ Ἑρμῆ, βασιλεὺς τ' ὀνείρατον,

πέμφατ' ὀρθεὺς ψυχὰς ἐς φάος.

Terrestres casti demones,

Tollas, Mercuri, & inferum

Rex, in lucem animam remittite.

Hunc ipsum Deum tricipitem vocarunt, ob triplicem potestatem quam habere creditus est, nam marinus & terrestris & cœlestis vocatus fuit, quod illi accidit vel propter triplices vires, quas obtinebat, naturalem scilicet, moralem & rationi obtemperantem facultatem: vel quia cum Hecate congressus tres ex illa filias suscepisset.

Neque credebatur quis posse mori, nisi Mercurius animam hanc diuinitus corpori alligatam, à mortali vinculo soluisset: quare ita scripsit Sophocles in Œdipode in Colono:

τῇ δὲ γὰρ μὲν ἄλ

Ἑρμῆς ὁ πομπὸς, ἡ τε ἱστία τοῦ θεοῦ.

Hac enim Mercurius

Dux est mihi, sic inferum ducit Dea.

Quamobrem & Hom. lib. 9. Odys. non potuisse prius procos in:

cos interire inquit, quàm Mercurius animas ex illorum corporibus euocasset, ut patet ex his:

Εἰρηὴς δὲ ψυχῆς καὶ σωτῆρος ἐξέκαλειτο
αἱ δ' εὖν' ἔμυσεν· ἔπειτα δ' ἐβόησεν· ἡ' ἁρσὴν
καλῶν χρυσέων, πᾶσι τ' αἱ δ' εὖν' ὀμματα θέλει
ἀν' ἐπ' ἔλκε, τῶν δ' αὖτε καὶ ὑποκόνας ἐγείρει.

Evocat huc animas Atlantides ipse procorum

Mercurius, manibusque tenet virgam: evocat orco

Hac animas, alias sub tristia tartara mittit,

Dat somnos, adimittique, & lumina morie resignat.

At Ovidius Fastorum lib. 5. hunc pacis & belli arbitrum &
autorem nuncupavit in his:

Pacis & armorum superis, imisque Deorum

Arbiter, alato qui pede carpis iter.

Scriptis Philochorus diem festum agi solitum apud Athenienses die decimotertio lunæ Nouēbris, quo tēpore Choes vocata solennia celebrabantur terrestri Mercurio consecrata: atque morem fuisse, vt ex omnibus generibus semina, vt nomen significat, in olla miscerentur, atque coquerentur ab iis qui per diluuium fuissent seruati, qui Hydrophoria etiam aliās agebant. At nemini tamen ex ea olla gustare licitū erat. Credebatur hic idem Deus animas quæ suū tempus in Elysij campis expleuissent, Lethēque bibissent, in noua corpora inducere, vt diximus. Huic Deo sacra faciebant quicunque periculo capitis fuissent liberati, vt ait Pausanias in Atticis. Hic Iouis mandato Argum occidit, qui Iō in vaccam versā seruabat. Huic statuae pro foribus domorū ab antiquis erigebantur, quia sic credebatur cæteros fures arcere, vt ait Aristophanes. Huius filium Pana fuisse scripsit Anytes in his:

Εἰρημίας γὰρ πάντα τέλει νοσηγέται Ζηός·
αὐτοῖς ὅγ' Εἰρημίας Πᾶσι τὸν ἀγγελάτων.

Mercurium peperit supremum Iupiter, ipse

Pastorem peperit Panáque Mercurius.

Suscepit Erycem ex Aglauro Cecropis filia, ex Daira Oceani Eleusinem, Bunū ex Alcidamea, ē Philodamea Danaī filia Pharim, Caicum ex Ocythoe, qui se in fluvium Zaurū deiecit, & dedit nomen Caico Myfiæ flumini, vt scripsit Chryfermus Corinthius in Peloponneſiacis. Polybū ē Rhionophyla, Myrtilum ē Cleobula filia Æoli, ē Nympha Ladonīs filia Euandū, ex Erythea Geryonis Noracem, Cydonē ex Acacallide, ex Iſſa Nympha Prylim, Lyeaonē, Cupidi-

nem, Eudorum, Dolopem, Lares, Auctolium, Erythū, Echionem, Ætalidem. Suscepit ex Hieria Gigantem præterea, cuius filia Angelia etiam mentionem fecit Pindarus in Alcimedonte. Multos præterea ex variis mulieribus habuit filios, ne singulos recenseam. Huic Deo vitulus mactabatur, ut ait in 4. Metamorph.

*Diis tribus ille facos totidem de cespite ponit,
Lænum Mercurio, dextrum tibi bellica virgo,
Ara Iouis media est. Mactatur vacca Minervæ,
Alipedi vitulus, taurus tibi summe Deorum.*

Erat illi lac & mel præterea offerri solitum, ut in his carminibus scripsit Antigonus:

*εὐκαλὸς Ἑρμῆας ὁ ποιμήν· ἐκ δὲ γάλακτι
χέρον, καὶ σπυγὴν τοῦν θύορος μέλιτι.
Mercurius facili pastores munere lactis
Letatur, mox et dulcia mella capit.*

Scripsit Callistratus linguas victimarum solitas fuisse Mercurio in sacris offerri, ut testatur etiam Homerus in his: *γλώσσας δ' αὖ ποτὶ Κάδμω, linguas in ignes iecerunt.* Erat autem ultima pars sacrificiorum & finis cum linguas in ignem iacerent, quam consuetudinem primi Megareses inceperunt. Nam scriptum reliquit Direchidas in rebus gestis Megarensium Alcathoum Pelopis filium ob Chrysipi eadem exule Megaris in aliam civitatem habitaturum profugisse: qui cum in leonem Megarensium agrum vastantem incidisset, ad quem cadendum & alij à Megarensium Rege missi fuerant, & illum ipse cecidit, & linguam eius casam in peram coniecit, ac rursus cum ea Megaram se contulit. Deinde cum dicerent qui missi fuerant, se leonem occidisse, peram afferens eos arguit mendacij: quare cum Rex præ lætitia Diis sacrificaret, linguam postremam aræ imposuit, atque ita manavit ad posterum consuetudo. Quidam tamen senserunt linguam Mercurio dicatam, atque consecrari debere, quia illam conveniat subditam & obtemperantem esse rationi ac prudentiæ. Multa cognomina sortitus est Mercurius, ut Dij cæteri: nam Caduceator, Deorum nuncius, Enagonius, Dux, Propylæus, Forensis, Polygius, Promachus, Epimelius, Chriophorus, Acacesius, Cyllenius, Ctarus, & quia præesset mercaturæ, quia vendendi & emendi rationem prior ostendit

scendisset, cum multa dolose vendantur, hunc Deum Dolum dixerunt.

¶ Atque hæc de Mercurio fabulosè dicta sunt, nunc veritatem inuestigemus. Fuit Mercurius homo singulari ingenio & sapientia, ut commemorauit Lactantius in libro de falsa Religione: nam tres tantum numeratos fuisse à Mercurio Trismegisto scribit, in quibus esset summa sapientia, Vranum siue Cælum, Saturnum, Mercurium. Hic enim literas inuenit, ut ait Zeses histor. 26. Chil. 2. multaque vitæ mortalium commoda excogitauit: quare Iouis & Maiæ, cœlestis benignitatis scilicet filius creditus est. Nam quemadmodum humanæ est naturæ semper re aliqua indigere, ita diuinæ multis bonis abundare: humanum est semper incommodis vexari, diuinum vexatis succurrere: humanum semper à Diis aliquid petere, diuinum largiri: humanum accipere, diuinum conferre beneficia. Hæc res fecit ut multi mortalium Iouis filij & diuini homines sint crediti, & in Deorum immortalium numerum relati, quibus templa, altaria, ceremonias, proprios sacerdotes antiqui instituerunt. Ego sanè ita censeo: antiquos, cum nos ad studium sapientiæ adhortarentur, ista de Mercurio confinxisse. nam cum eloquentiæ & orationis quanta vis esset vellent ostendere, dixerunt Mercurium esse nuntium Deorum & hominum, per orationem nimirum Deorum voluntas, & sententia diuinarum legum, & recta animorum nostrorum consilia, quæ non nisi autore Deo proueniunt, explicantur. Inde creditus est etiam catenæ illi aureæ annexos homines auribus quocumque libuisset attrahere. Hunc latronum & impostorum & fraudum Deum putarunt, non solum quia si eloquentia cum malo & flagitioso sit ingenio, plurimum obest cæteris hominibus, verum etiam quia illorum quibus planeta Mercurij natura in ortu dominatur, ingenia sunt ad furta, & ad omne astutiæ genus accommodata. Nam cum siccus & calidus sit planeta, versutos & eloquentes facit homines, & ad omnem calliditatem celerrimos: quippe cum planeta ipse Mercurij tot habeat motuum varietates & tergiversationes, quot vix omnes simul reliqui planetæ. Nam modò procedit, modò retrocedit; modò sublimis est, modò depressus; modò celerrimus est, modò stare videtur: ad quam varietatem motuum explicandam non amplius ut cæteris circularem motum tan-

tum tradiderunt: verum ad oui formam, ut seruarietur, que
 apparerent, illi tribuere coacti sunt. Ad huius vel stellæ igitur
 velocitatem vel ingeniorum quibus dominatur celerita-
 tem explicandam, illi talaria velocia & alata tribuerunt an-
 tiqui, quæ illum ferrent una cum ventis: quæ omnia non mi-
 nus oratori & sapienti, quam planetæ ipsi conueniunt. nam
 acutissimum & oratione & ingenio ad res celerrimè inue-
 niendas & explicandas oratorem esse conuenit. Hic planeta
 reliquorum naturæ quibus adhæret se accommodat: quia
 prudentia in omni fortunæ vicissitudine, & in omni amici-
 tia idem facit. Hunc præfecerunt eadem causa palæstræ, ut
 diximus. Dicitur Argum interemisse, qui contra Iouis vo-
 luntatem Io custodiebat, quia vis illa cœlestis & ratio, quæ
 est in nobis, quam Mercurium putarunt, omnes motus fur-
 gentes ex illa animæ nostræ parte, quæ propensior est ad i-
 ram, placat & componit, omnemque minus ordinatam a-
 nimi cogitationem mitigat. hæc pars ubi quiescit, Argos
 potest appellari, cum *αργος* tardus sit ac deses: at eadem ubi
 excitatur, centum habet oculos: quia si furorem & impetum
 iræ sequamur, illiusque cupiditati obtemperemus, multa
 committentur aduersus humanas leges & diuinas. hanc igitur
 partem trucidat Mercurius, siue ratio animæ nostræ.
 Et quoniam ex ingenio versuto, tanquam ex vberissimo fonte,
 manat omnis vbertas & copia dicendi: eloquentiæ Deum
 ipsum Mercurium crediderunt. Tribuerunt illi potestatem
 tempestatum, quia sicuti Dij marini crediti sunt maris tem-
 pestates placare, ita turbulētissimarum ciuitatum discordias
 & contentiones vis orationis mitigare consuevit: quæ res
 fecit ut linguæ Mercurio, tanquam illi Deo, qui orationis
 ornamenta & artificium dicendi primus inuenisset, conse-
 crarentur. Nam hunc & literas, & astrorum cursus primum
 homines docuisse dictum est, & leges dedisse quibus homi-
 nes ad humanitatem informarentur, & nomina rebus im-
 posuit, & instrumenta musica excogitauit, & omnia quæ ad
 doctrinam eruditionemque spectant, inuenit. quod ita signi-
 ficauit Orpheus in libro de Lapillis, qui cum homines ad
 studia adhortaretur, ad speluncam Mercurij hortatus est om-
 nium bonorum & commodorum plenam:

ἐν δὲ κεν αὐθρόπῳ πινυμένων ἡτορ' αἰῶν
 εἰς πολυεργῶν ἀνδρῶν ἐπὶ δούλῳ Εὐμείῳ,

ἔνδ' ὅτε πάντων ἀγαστῶν κατέσχευεν ὄμιλον.
 ἄψ' αὖ καὶ ἀμειψέμεναι ἐνείατα πόδα καμίζων
 οἶκεδ' ἰδομένης ποσειδῶνος πολυδάκρυον ὄψιν.

*At quemcumque virum ducit prudentia cordis
 Mercurij ingredier speluncam, plurima ubi ille
 Deposuit bona, Etat quorum prae grandis aceruus;
 Ambabus valet hic manibus sibi sumere, Et illa
 Ferre domum; valet hic vitare incommoda cuncta.*

Sola enim sapientia rebus omnibus dominatur, quæ nequæ
 vllas cœli mutationes, neque fortunæ minas pertimuit.
 Hunc, quoniam Deorum nuntium putarunt, non solum pro
 orationis vbertate, aut pro sapientia, quæ voluntatem Deo-
 rum indicaret, acceperunt; sed pro illa diuina vi, quæ diuini-
 tus in mentes hominum infunditur, quæque res humanas
 omnes mirificè in suo ordine componit, & conseruat. Hæc,
 ubi somnia in mentes hominum infundere opinabantur,
 Mercurium somniis præesse dixerunt: ubi rerum nascentiũ
 ac morientium vicissitudines intuebantur, idque non sine
 Deorum voluntate fieri putarent, voluntatem illam ac vim
 diuinam, quæ ad ortum res perduceret, aut humandas, siue
 ad inferos deduceret, vocarunt Mercurium. ita vt modò sit
 ratio animæ nostræ, modò ratio & sapientia diuinæ volun-
 tatis, vnde anima nostra defluxit, Mercurius appellatus. Hæc
 autem illi fuerunt tributa, quòd primus mundum à Deo
 creatum, & non sine diuina prouidentia gubernari hanc tã-
 tam diuersarum rerum mirabilitatem posse conspexisset: o-
 mniumque Deorum cultum inter mortales instituisse, vi-
 dissèetque sine Deorum nutu nullum fieri posse ortum aut
 interitum. His igitur de causis, quia rerum diuinarum co-
 gnitionem ad nos detulisset, Deorum nuntius creditus est.
 Quòd rationem ortus & interitus diuinitus fieri docuisset,
 dicitur cum Plutone & cum Ioue collocutus fuisse, earum-
 que legum arcana hominibus explicasse: quare animabus
 mortuorum illum ducem arbitrati sunt, cùm alias ad infe-
 ros, alios in corpora reduceret. ac de Mercurio satis, nunc de
 Pane dicamus.

De Pane. CAP. VI.

PA N verò, quem pastorum, venatorumque Deum, & vni-
 uersæ vitæ rusticæ præsidem crediderunt antiqui, cu-
 ius filius fuerit, non satis constat: quippe cùm varius eius or-

tus à diuersis scriptoribus tradatur. scriptum reliquit Ho-
merus in hymnis Pana fuisse Mercurij filium, & bicornem,
& capripedem in his :

ἄμφω μοι Ἑρμῆας φίλον, γόνον ἔννεπε μοῦσας,
αἰχρὸν δ' ἄν' ἀνέροισιν, φιλὸν ἄροισι

Dicite Mercurij mihi prolem, dicite Musæ,

Capripedem, cantus & amicum, deinde bicornem.

Duris autem Samius in eo libro quē scripsit de Agathocle,
Penelopen cum omnibus procis rem habuisse scripsit, è quo
rum congressu Pana inquit natum fuisse. Epimenides verò
poeta Pana & Arcadem geminos è congressu Iouis & Cal-
listus natos fuisse sensit: cum tamen Aristippus Pana è Ioue
& Nympha Cœneide procreatum fuisse maluerit. Alij Pene-
lopes & Vlyssis filium putarunt, alij ex Æthere siue Nercide
natum inquiunt. Achæus poeta è Cælo & terra. Nec defue-
runt qui Iouis & Hybreos siue Iniuriæ, vt testatur Isacius.
Pronapis poeta in suo protocofmo natum fuisse Pana cum
tribus sororibus Parcis è Dæmogorgone scribit. Herodotus
in Euterpe Penelopes & Mercurij filium fuisse scripsit, vt est
in his : Πάνι δὲ τῷ ἐν Πηλεΐτις. ἐκ ταύτης γὰρ καὶ Ἑρμῆος λέγεται
γενέσθαι τὸν Ἑλλάνων ὁ Πάν. Pani verò Penelopes. Ex hac enim &
Mercurio Pan natus esse dicitur à Græcis. Qui Penelopes &
Mercurij filium tradiderunt, illi Penelopen in Taygeto mō-
te armenta patris Icarij custodientem à Mercurio conspe-
ctam & amatam fuisse inquiunt, qua cūm alio modo se non
potiri posse speraret, in hircum pulcherrimū vertitur, cuius
illa capta vel amore vel fallaciis, vt diuersi senserunt, cum
illo congressa Pana peperit, capite cornuto, barbâque ac pe-
dibus hircinis, vt ait Homerus in hymnis. Hunc memoriæ
prodidit Pausanias in Arcadicis à Nymphis susceptum &
educatum, & à Sinoe nympa præcipue, quippe cūm vel
adultus cum illis assidue versari fingatur, vt est in hymno
Homeri :

ὅς τ' αἰὲν πῶς

δινδρῆντ' ἄμφω ποταῖς χοροῖσιν ὕμνους.

Cum placidis Nymphis syluis versatur in altis.

Atque in his Platonis carminibus dicuntur Nymphae fistula
Panos delectatæ circa illum tripudiare, Hydriades scilicet
siue aquaticæ, & Hamadryades :

στῆναι τὸ καὶ στον Ἀρυσδαίνε παρ' οἷτ' ὀπὸ πύργῳ

χορυμνῶν, καὶ βέλτε καὶ πυνλυμνῶν τὰ καὶ δῶν

αὐτὸς ἐπὶ σὺν ἄρῃ μαλὶς δέπας εὐκλειδὸς Παι,
 ὕψην ἰεὺς ζοῦκατο χεῖλος ἑσπερίων
 αἳ δὲ πῆλξ δαλυσσὶ χεῖρ' ἔστιν ἐπὶ ποσσὶν ἐπὶ ποσσὶν
 Τ' δ' αὖθις τὸ μῦθος, νύμφα Αἰμὸν ἔρως.

Conticeant Dryadum colles, fontèsque perennes,

Ipsaque conticeant pignora parva gregum :

Fistula dulce canit quia Panos, labra canoris

Humida ut illius addita sunt calamis.

Hunc circa statuere chorum molli pede Nymphæ

Hydriades, pariter Nymphæ & Hamadryades.

Hunc igitur Nympharum ducem vocarunt antiqui, ut apparet ex his carminibus Anytæ :

κρημνοβάταρ, δὲ κρημνοῦ, νύμφων ἡγήτορα Πανᾶ.

ἀλζομὲν, ὅς τις πᾶσιν τὸν δὲ κρημνοῦ νόον.

Montis agum colimus cornutum Pana, ducemque

Nympharum, cuius saxea structa domus.

Hunc Deum pingebant & sculpebant facie caprina, hirci-
 cruribus, quamvis illum non esse huiusmodi censerēt, ut ait
 Herod. in Euterpe : γράφουσιν δὲ διὰ τὴν γλῶσσαν οἱ ζωγράφοι καὶ οἱ
 ἀγαλματοποιοὶ τὸ Πανὸς κεφάλαιον ἑκλίνον τῷ γαλῶν, αἳ γὰρ πορρωτόν πορρὸν
 τὸ κεφάλαιον, ὅτι τοιοῦτον νομίζοντες εἶναι μὴ, ἀλλ' ὅμοιον τοῖς ἀλλοῖσι θη-
 ρίοις. pingunt verò & sculpunt pictores ac statuarii, sicuti etiā Gre-
 ci, Panos imaginem, caprina facie a hirci cruribus : non quia illum
 huiusmodi esse arbitrentur, sed similem Diis ceteris. Lucianus in
 dialogo Pan. & Merc. illi etiam hirci caudam super natibus
 iniunxit præter hirci. nasum & barbam, fama est hunc etiā
 fuisse Deorum nuntium, tanquam patrem & greges pauif-
 se, cum amore Dryopis incaluisse, ut est apud Homerum
 in eo hymno :

εἰ δὲ β' Ἐρμῆλιν ἐρμωῶν ἔχον ἄλλον

ἐννεπὸν, ὡς ὅγ' ἀπασι θεοῖς δοὺς ἀγγελὸς ὄντι.

καὶ ὅγ' ἱεὺς Ἀργεΐδῳ πολυμήδεα μνῆσθ' ἀμείβεται.

ἔχοντι. ἴδωκε δὲ οἱ τέτθρος Κυλλωνίων ὄντι,

εἰδὲ ὅγ' αἱ θεοὶ ἀνταφάσσεσθαι μὴ, ἐπὶ μὲν

αἰσθῆναι ὅγ' ἔστιν ὅτι, ὅ γ' ὅπως ὕψην ἐπὶ ποσσὶν

νύμφα δὲ πλοῦτος ἀφ' ὅπου φιλότητι μελῶσιν.

Mercurius veluti superiorum nuntius ante

Esse ferebatur, sic nuntius iste Deorum est.

Arcadiamque omnium petiit terram iste feracem,

Est sibi sacratum nemus, & Cyllenius hic mons

Hic Deus existens omnium fit pastor, & idem

Mortali seruit Dryopis calefactus amore.

Hunc altera manu fistulam, altera baculū incuruum gesta-
re solitum dixit Lucianus in Baccho. cui pinus inter arbores
fuit consecrata. At Theocritus non vnum, sed plures Panes
videtur putasse, cum scribat in Amaryllide;

τό ται γῆρος ἡ Σατυριοκοίῃ
ἐν γυῖν, ἡ Παισὶν κεκενῆται μοισιν ἐρίσδεῖ.

Es simili genere ortus

Vel Satyris, vel cura retortis Panibus ipse.

Existimarunt antiqui Pana montium esse præsidem, omnia-
que armenta & greges, qui in montibus vagarentur, in hu-
ius esse tutela: quippe cum is ab Arcadibus fuisset in Mæna-
lo monte educatus. quod verò montibus præisset, ita testa-
tur Homerus in hymno:

ὅς πάντα λόφον νερόν τε λείλογχε,
καὶ κορυφαί ὄρεων, καὶ πετρεῖν τε κάλυμα.

Ille niuosa iuga est sortitus, summæque montis

Culmina: saxosos colles custodit & idem.

Ea de causâ Virgilius in primo Georg. Pana custodem o-
uium, & pastorum præsidem appellauit in his:

Ipse nemus linquens patrium, salisusque Lycæi

Pan ouium custos, tua si tibi Mænala cure. & inde

Fortunatus & ille Deos qui nouit agrestes,

Panæque, Sylvanumque senem, Nymphasque sorores.

Quem posse gregis vbera implere existimarunt, dum fistu-
lam inflaret, ut scripsit Ibius in his:

ὦ Παι φρεσὶν ἔχων παῖν ἅπαντα ποίμνους

κρυπτοὺς ἑσθλὰ καὶ σέων χεῖρας ἰεῖς δονακῶν

ἄρ' αἰ μὲν λολυκαίῃ βιβριότῃ δῶκεν γὰρ αὐτὸς

ἄδασιν ἐς Κλυμῆνι πικρὰ φέρονται δόμον

σοὶ δὲ κελύκος βρωμοῖσι παρὲς τεύχεος πόσις ἀγῶν

φοῖνον ἐν λαοῖσι σὺ θεὸς αἴμ' ἐρύγῃ.

O Pan pascendis gregibus custodia fida,

Vt labra auratis addita sunt calamis:

Fistula dulce sonet, nunci quò munere lactis

Ad Clymeni portent vbera plena casat.

Vir tibi caprarum structam mox stabit ad aram,

Villosoque cruor defluet è iugulo.

Fuit etiam venatorum Deus, quem maximè Arcades co-
luerunt: qui si fauisse putaretur venatoribus, ab illis cole-
batur à venatione reuerfis: at si frustra laborassent, scil-
las in illum coniciebant, ut testatur in his Theocritus in
Thalyfia:

ἄλλω δὲ τὰς δ' ἑρδίας ὧ Παῖν εἶλε, μὴ τὸ τι παῖς
 Ἀργαδικαὶ σάλλαρον ὑπὸ πλοῦτος τε καὶ ὤμοις
 παῖνα μυστρίσδον, ὅτε κρέα τὸ τῶ παρὲν,
 Illud si facies, scyllarum verberare crebro

Mox latus & humeros non percutiere reuersis
 Arcadicis, cum parua caro est venantibus illis.

Atque Ouid. in epist. Phædræ vnâ cum Diana panes & Saty-
 ros venantium ita præfides facit:

Sic tibi secretis agilis Dea saltibus adsit,
 Syluæque perdendas præbeat alta feras.

Sic faueant Satyri, montanæque numina Panes,
 Et cadat aduersa cuspide fossus aper.

Fabulantur Dionysum Iouis filium natum ex Arge nymphæ
 ex Lycto vrbe Cretæ rapta & in Argillum montem depor-
 tata Pana cum Satyris sibi delegisse in militiam, atque cum
 subiecisset Indiam Pan, & mox Iberiam prius vocatam à flu-
 mine, de suo nomine regionem appellauisse Hispaniam. Sed
 quid venatorum Deum fuisse dicimus: ipsemet Pan fuit ve-
 nator, vt ait Theocritus in Thyrside:

τὴν Παῖνα δ' ἐδίδραμεν. ἢ γὰρ αἶψ' ἀγέρε
 παῖνα κικρυῖαις ἀμπαύνται ἐν τῇ γε πινυῖ.
 nam Pana timeamus.

Venatu vt redijt defessus sit grauis ille.

Memoriæ prodidit Isacius Pana Deū Echo adamasse, quare
 eum mariū Echus appellauit Theætetus in his carminibus:

ὕλοβόται, φιλέδ' ἐνδ' ἐρε, ὁρῶντα πῶς ἦ χαῖ.
 πάντοπος, ἀκροῦ μολοφλάξ ἀγέλας.

Montuagus, custos ouium, cornutus, & Echus
 Coniux, cuncta videns letus & arboribus.

Quam amicam nominauit Archias in his carminibus:

Ἡ χαῖ περὶ πρῶτα ὅρα φίλε, Πανὶς ἐπέφην,
 αἰπίτονος φθόγγῳ ἄμπαλιν ἀσοῦδ' ἔλιν.

Echo sacrosam cernis, quæ Panos amica est;

Ingeminat captos protinus illa sonos.

Ex illa filiam Iryngem suscepisse dicitur, quæ Medæ dedit
 medicamina ad capiendum Iasonem. Hic idem amauit po-
 stea Syringa Nympham, quæ in palustres calamos fuit con-
 uersa, vt ait Ouid. in 1. Metamorph.

Panæque, cum prensam sibi iam Syringa putaret,

Corpore pro Nymphæ calamos tenuisse palustres.

Mox calamis à vento agitatis, sonumque facientibus Syringis

fistulam ex iis fecit, ut ait Ouid. Memorant hunc ad montes vocatos Nomios, qui non procul absunt à Lycosura vrbe, fistulae modos inuenisse, ubi Molpea fuit vicus, & templum Panos Nomij. Fuit etiam à Luna amatus, cum in niueū arietem pulcherrimum se conuertisset, quod testatur Virgilius in 3. Georg.

Munere sic niueo lactis (si credere dignum est)

Pan Deus Arcadiae captam se Luna fefellit.

Fama est huic cum Cupidine aliquando fuisse colloctatum, & victum, quare sit coactus Syringam nympham amare. Dicunt præterea Cererem iratam Neptuno, de quo, ut quidam voluerunt, equum, ut verò alij, Heram peperit ab Arcadibus vocatam, indicatam Ioui à Pane fuisse. Nam cum Ceres ea quæ de raptu Proserpinæ contigerunt, audiuisset, aiunt ipsam Cererem se in specum abdidisse ibi in Arcadia sumptis vestibibus lugubribus, ac lucem vitasse: quare accidebat ut omnes terræ fructus interirent, ac pestis homines passim conficeret, cum Dij omnes ad Cererem quærendam missi fuissent. Pana inter venandum ferunt ad Elaium Cererem vidisse ac Ioui indicasse, quam per Parcas Iupiter placauit, ut testatur Pausanias in Arcadicis. multæ res gestæ Panos commemorantur; nam timorem Gallis Græcorum hostibus per noctem immisisse dicitur, cum Græciam Brenno duce inuaserunt, quo illi in fugam sunt versi: & Atheniensibus in bello nauali opem tulit, & Medos profligauit, ut testatur Simonides in his carminibus:

*τὴν τετραπόδιον ἱμέ Παῖα, τὴν Ἀργεῖα, τὴν καὶ Μήδων,
τὴν μετ' Ἀλκίωνα, γήστοιο Μιδιάδης.*

Arcada, capripedemque in Medos Pana locauit

Me pro Cecropiis gloria Miliadis.

Hic etiam Tiphonem dicitur retibus implicuisse. Coluerūt Pana piscatores etiam cum in locis mari propinquis plerumque versaretur, quem etiam ἀλίεργον siue per mare vāgαν Sophocles in Aiace appellauit. Colebatur in promontoriis præcipuè, quæ mari alluebantur. Offerebatur huic Deo lac & mel in pastorum poculis, quod significauit Theocritus ita in Viatoribus:

*εἰσὸν γ' οὐκ τὸ ἄλλως τῷ Πανὶ γάλακτος,
οὐκ τὸ δὲ σφαρίδας μέλιτος πλέα κηεῖ ἰχθύων.*

Pani oſto ſtatnam ſpumanſis pocula lactis,

Tòtque

Tòque scyphos, cum melle fauos cerámque tenentes.
Quare non rite sacrificabant, qui tauros illi immolabant, aut qui in aureis poculis lac aut vinum offerebant, cum vasa ex eo metallo superis ac cœlestibus Deis, non autem terrestribus, vel pastorum curam habentibus conuenirent, quod significauit Apollonius Smyrnæus his versibus:

ἀγροτέρων δὲός εἰμι, τί μοι χρυσέας δ' ἀπείρας
σπένδῃς τε, ποδ' δ' ἴ' ἰταλὸς χεῖτε μέθυ βρομίας
καὶ γροθὶς πᾶσιν πρὶν πορσοῖς εἶπε τέκνιστάς,
φείσασθ', ἔ τούτοις θυμῶσι τερπόμεσθαι.

*Πᾶς ὁ παροφείτης, αὐτοῦλος, ἀνέσσοις
εἰμὶ, καὶ ἐγχοῖς γλοκοπότης κήλικος.*

*Sum Deus agrestis, cur his sunt aurea sacra
Pocula? quo vinum funditis italicum?*

*Ad petram cur stat taurus ceruiceligatus?
Parcite: non hæc est victima grata mihi.*

*Pan montanus ego sum, ligneus, ipsaque vestis
Pellicea est: mustum è fœtilibusque bibo.*

¶ Atque de Pane Deo quæ fabulosè dicta sunt ab antiquis, explicauimus: nunc quid Pana esse putauerint, perquiramus. Lucianus in concilio Deorum Bacchum semihominem mitra ornatum ac ebruium semper ferè, effeminatum, mollem, propè infantem, vinum à matutino tempore ad siderum usque ortum redolentem, hunc deformium Deorum agrestium chorum introduxisse scribit: Pana, Silenum, Satyros, qui agrestes fuerunt homines, & caprarum custodes, salutationibus dediti, quorum corporum formæ ob deformitatem fuerunt insignes. Dictus fuit Pan, ut alij voluerunt, quia ex omnibus procis natus sit. at Homerus in hymnis, quia Deorum omnium mentes delectauerit cum citharam nuper natus scitè pulsaret, ut est in his:

Πᾶς δ' ἐμὴ καλέσκειν, ὅτι πάντα πᾶσιν ἔτερε.

Panæque dixerunt, quia cunctos iuuerit idem.

At Orpheus Pana vniuersam naturam esse intellexit, quippe cuius elementa & cœlū sunt mēbra, ut patet ex his versibus:

Πᾶς καλῶ κατεργὴν γὰρ θεὸν κόσμου τοῦ οὐρανοῦ,
ἔργον ἡδὲ δαίμονα, ἰδὲ γὰρ πάντα περὶ ἀσπίδα,
καὶ πῦρ ἀθάνατον. ταῖς δὲ γὰρ μέλη βῆται πάντες.

Pana voco magnum, qui totum continet orbem,

Qui mare, qui cœlum, qui terras frugiferentes,

Æternamque ignem: hæc Panos sunt omnia membra.

Pingebatur Pan cornibus ad cœlum vsq; protensis, ignea facie, barba promissa, qua pectus tegebatur: altera manu virgani, altera septem calamorum fistulam gestabat. erat indutus pelle varijs maculis distincta, cuius membra inferiora erant hispida & horrida atque hirsuta. hinc effectum est vt alij naturam, alij Pana solem esse putarint, tanquam gubernatorem & moderatorem rerum omnium, quem idcirco Pana vocarunt. Pana rursus dixerunt esse Mercurij filium, quia cùm Mercurius sit vis diuina ac voluntas, vt diximus, quæ res ad ortum perducit, ac Pan naturalia simplicia corpora, vniuersa illa à diuina voluntate gubernantur: quam eandem vim cùm aliquando Iouem dicerent, Mercurium Iouis filium finxerunt. Nihil verò est aliud Pan quam natura ipsa à diuina prouidentia, menteq; proficiens ac procreata. Plato tamen in Cratylo videtur Pana orationem putasse, quæ à Mercurio, siue ab animi cogitationibus ratiocinationeq; proficeretur: atq; cū superior pars esset Panos pulchra, & homini persimilis, inferior deformis, & persimilis brutis: putauit diuinum ac verum in Dijs esse, falsum in multis hominū. Quod verò ex omnium procorum congressu cū Penelope natus sit, id prorsus abhorret ab ipsa natura, quippe cū vasculū scēminæ, quæ semen genitale excipit, statim claudatur, ita vt neq; accipiendo neq; emittendo omnino pateat, cū ex vno viro acceperit, donec scērū auxerit & absoluerit. Neq; potest vllū animal è diuersis matribus procreari. At quoniam Pan vniuersa corpora naturæ continet, vt nomen significat, dicitur ex vniuersis quæ existunt esse genitus, siue ex omnibus consistere. Qui Mercurij filium esse tradiderunt, Pana nuper natum in pelle leporis aiunt à Mercurio fuisse inuolutum, & in cœlum portatum, vt testatur Hom. in hymnis:

ῥίμφο δ' ἰς ἀδανάτων ἔδρας κίε, πῦρ δ' αὖ κελύφας
 δ' εὐμοῖς ἐν πυκνότητι ἐρεσπώτο λαζώνδ.

Montani leporis vestitum pelle Deorum

Mercurium, superum in sedes pater attulit ipsum.

Illud sanè significat nihil aliud quàm rerum naturam statim natam celerrimo motu agitari cœptam. Nam quis nesciat omnia quæ sunt velocissimo cœlorum motu circumdari. Aiunt præterea hunc à Nymphis educatum fuisse Thalesis Milesij opinionem secuti, quia non solum humor rerum omnium autor creditus est, vt ait poeta qui Oceanū rerum omnium

omnium patrem, matrem Tethyn appellauit, sed etiam putatus est omnia conseruare & nutrire: qui idem Pan cum omnia postea complexus sit, dux & princeps Nympharum dictus fuit. At nunc formam corporis, & cur talem illum finxerint, inquiramus. Pani cornua ad Solis imitationem tradiderunt, cum eundem Solem esse crederent. Alij pardalis pelle, at non leporis indutum fuisse maluerunt, quam formam alij ad stellarum similitudinem datam putarunt: alij ad terræ formam, quæ multiplicia animalium, & plantarum genera procreat, fluuiorumque & montium varietatem ministrat, mariaque complura, cum alibi & sterilis & arida sit, quibus rebus tanquam maculis multiplicibus distinguitur. Neque aliad sanè partes inferiores Panos hirsuta significat, quam sylvarum & arborum frequentiam. Caprini pedes repentinos subterraneos motus, vel, vt alij maluerunt, terræ stabilitatem, atque mutationes nubium, quæ sunt in ære, significant. Quamuis alij Solis naturam per Pana significari crediderunt: quippe cum putarent pedes esse caprinos, quia Solis virtus in terra habet pedes, siue fundamentum, cum in cælo sit caput. Hunc generationis & corruptionis autorem ita significare videtur Orpheus in eo carmine quod scripsit inter cæteras laudes Panos Dei:

ἀνδρὸς δὲ πῶς τιν' αἰνέωνται τῶν πάντων ἀνθρώπων.

Nam tua naturam rerum prudentia nuntiat.

Facies rubra ætheris naturam, fistula septem calamorum modò ventorum varietatem, modò harmoniam septem tonorum cœlestium significat. Huic alij falcem, alij virgam tribuerunt: qui falcem, nihil aliud esse putarunt, quam industriam naturæ in amputandis superuacaneis, quod & ad generandum & ad conseruandum singula necessarium est: qui virgam, potestatem naturæ in rebus omnibus indicarunt, cum illi quasi sceptrum tribuerint. alij cornua Pani tanquàm Soli tribuentes barbam eius promissam Solis ipsius lumen esse dixerunt: qui idcirco habebat fistulam, quia per calorem Solis omnes ventorum flatus oriuntur. Caprinos idcirco habebat pedes, vt dictum est, quod ea vis quæ in omnia corpora per Solem porrigitur, diuinis corporibus adiuuantibus in terræ elementum peruenit ac desinit. Neque illum alium quam solem putarunt ij, qui montium præsidem Pæda, & pastorum & venatorum Deum dixerunt: sol siquidem

animalibus omnibus plurimum confert, per quem & pabulum ubertas fit, & penuria: quare illum in prato amoenissimo inter suauissimos flores fistula canentem inducit Hom. in his carminibus:

αἰχμηστὴν ἀγὰρ βέλους φρένα πολλὰ πᾶσι
ἐν μαλακῷ λειμῶνι, τῷ δὲ κρόκεος ἡδὲ ὑάκινθος
διδάσκει Σπείρειν κρατερὰ μὲν γὰρ τῶν ἀνέσται πόλιν.

Cantibus est tota letatus mente sonoris

In molli prato: crocus illic atque hyacinthus

Spirat odoratas inter quàm plurimus herbas.

Dicunt illum fuisse cum Cupidine colluctatum, & ab eo victum, quia, ut diximus, amor & litigium principium fuisse rerum naturalium putata sunt. Amor enim procreandi materiam excitat, & in omnes formas ad generationem effingit, quæ ita dicitur ab opifice superata dum cum illo colluctatur. Fama est præterea Echo fuisse à Pane amatam, quippe cum cælorum harmoniam Echo esse putarent, quæ redundaret è ratione motuum. Atque ad septem planetarum imitationem septem chordarum instrumenta musica prius fuerunt inuenta, quamuis Seuerinus Boethus in libro de Musica refellere conatur Pythagoricorum opinionem, qui cælos harmoniam efficere censuerunt, cum nulla fiat sine aere. Pan igitur omnium mortalium primus, vel Deorum potius creditur septem calamorum concinnè inter se connexorum fistulam excogitasse, quare ita ait Virg. Ægl. l. 2.

Pan primus calamos cera coniungere plures

Instituit.

Hæc eadem causa fuit cur Syringa Nympham à Pane amatam fuisse finxerint antiqui, quæ cum vim effugere non posset, in calamum fuit conuersa. Nam cum ad ripas Ladonis fluminis Pan aliquantulum constitisset, ventusque calamos leuiter agitasset, quidam perforati harmoniam emittere, ac suauem sonum deprehensi sunt. hos carpens Pan fistulam, cum illos inflasset, paulatim inuenit: qui calami cum nati essent in Ladone flumine. & Syrinx siue fistula, quæ sonum emittebat, vocata fuit Ladonis filia scilicet, quæ nihil aliud erat, quàm calamus. Nam syrinx vel Fistulam vel cantum fistulæ apud Græcos significat. Testatur Lucretius lib. 5. calamos à vento agitados sibilum prius emisisse, ac postea in locis paludosis id à pastoribus obseruatum dedisse facultatem inuentioni, ut patet ex his:

Et

Et Zephyri caua per calamorum sibila primum

Agrestes docuere canas inflare cicutas.

Inde minutatim dulces didicisse querelas,

Tibia quas fundit digitis pulsata canentum,

Auia per nemora, ac sylvas, saltuque reperta

Per loca pastorum deserta, atque otia dia.

Illud cum Pan pastor primus reperisset, creditus est Deus ut reliqui rerum multarum inuentores. Amavit etiam Lunam quia materia rerum omnium naturalium astrorum beneficio & Lunę præcipuè informatur, & ad procreationem prosperat. Ea materia cum Pan vocetur, maręque ipsum etiam intra se contineat, iure Pan piscatorum etiam fuit Deus, quę omnia breuiter complexus est Orph. in hymnis hoc pacto:

*ἁρμονίας κόσμου κλέων φλοπῶν μιν μολεῶν
φαντασιῶν ἐπαγοῶν, φίλων ἑσπέρων βροτείων
ἐχθρόν μοις χέρον ἀνὰ πύλας, ἡδὲ τε βότῃς
δοκῶν, θύρῳ τῇ, ἢ χροῖ φίλῃ, σὺν χερσὶν ὑμῶν,
ποντοῦν, χυμένῳ πάντων, πολυαυτὸς δαίμων.*

Harmoniam mundi faciens dulcedine cantus;

Terrorumque autor mortalibus, & moderator;

Caprarum gaudens pastoribus atque bubulcis;

Musarum dux, & venator, amator & Echus,

Cunctorumque parens idem celeberrime demon.

Atque totus ferè hymnus consumitur in commemorandis iis potestatibus & viribus, quę tribuuntur elementis: quippe cum illud fuerit antiquorum institutum ut sub fabularum figmentis vniuersa naturę consilia & seriem occultarent, vñ cum vitę rectè instituendę præceptis: cum tamen Deorum fabulę magis ad res naturę: hominum, ad mores magis pertinerent, ac de Pane satis, nunc dicatur de Satyris.]

De Satyris. CAP. VII.

SATYRORVM origo quę fuerit, aut è quibus parentibus sint geniti, vel vbi, vel quando esse cęperint, vel qua de causā fuerint Dij habiti ab antiquis, neque in quemquam antiquorum scriptorū fide dignum incidi, qui explicauerit, neque ipse excogitare potui. At quę de his mihi cognita sunt, putavi esse breuiter explicanda. Horum sententiā prætermittendam duxi, qui Fauni vel Saturni filios fuisse Satyros crediderunt, cum nullis certis rationibus nitantur.

Plin. lib. 7. nat. hist. animalia Satyros esse scribit velocissima, quæ quatuor pedes haberent, in subsolanis Indorum montibus, humana effigie, ac rectè currentia. Hi manibus esse dicebantur aduncis, cornua habere in fronte, cum pars extrema similis esset caprarum. Scriptum reliquit Pausan. in Atticis Euphemum ex Caria in extremas Oceani partes delatum multas desertas insulas inuenisse, in vnam quarum Satyridam vocatam cum tempestate coactus egressus esset, incolas rufos, & caudas habere intra clunes hand multo minores equinis, reperit. Illi ubi primum adesse hospites senserunt, currerunt ad naues, nullaq; emissâ voce in mulieres, quæ erant in nauibus, impetu facto manus iniecerunt. At nauatrepidi barbarem mulierem, quam secum vehabant, exposuerunt, in quam illi petulantissimè irruentes vndique appetiuerunt. Dicebantur esse Satyri Bacchi socij, vt Sileni, sicuti testatur Plato in illo Epigram. in Satyrum:

εἰμι δ' ὁμαρτέο φίλος θεοῦ πινυ δαίμονος
 λείβω δ' ἄγχι πρὶν ὕδατα Ναιάδων.

Nam sum ego cornuti gratus seruus Dionysi.

Libo pulchrarum flumina Naiadum.

Hos etiam conuitorum amicos appellauit Nilus in eo carmine:

πάντες γὰρ Σάτυροι φιλοῦσι τομῆς.

Omnis amat Satyrus conuicta.

Dicti sunt autem Satyri à salacitate, vt ait Theocrit. enarrator: cum σατὴν tentigo sit & titillatio ad Venerem. Hi cum essent seniores, dicebantur Sileni, vt ait Pausan. in Att. At Nicandri enarrator non antiquiores fuisse Satyros vocatos scribit, sed ab antiquis Silenos dictos fuisse Satyros hoc pacto: ἔστι δὲ οἱ ἀμύθη Σάτυροι λέγυντο, οἱ ἀμύθη Σιληνοὶ ἰσχυροὶ, ὅτ' οὐ σπλάγχνον, ὃ δὲ λειδορεῖν. at verò quos Satyros nos appellamus, antiqui nominarunt Silenos, ab eo quod est σπλάγχνον, quod conuictari significat. Hos tamen nonnulli arbitrabantur esse dæmonas, ac pro Diis coluerunt. Fuit autem consuetudo, vt illis primitias pomorum & vinarum offerrent, vt testatur Leonidas:

γλυκοτόμος Σάτυρος, καὶ ἀμπελοφύτορ Βάκχος.

Hæc οὐκ ἐστὶν ὁμοῦς δ' ἐσθλὰ καὶ φυτὰ καὶ οἶνος.

πρὸς αὐτὸν οἶνον πρὸς αὐτὸν οἶνον πρὸς αὐτὸν οἶνον.

ἔμπληστος οἶνος πρὸς αὐτὸν οἶνον καὶ οἶνον.

Heronæ Satyris, vites Bacchòque tuenti,

Arboribus prima hæc munera rapta dedit.

Vinea cum triplex produxerit, ecce sacramentum

De primo musto tres simul ille cados.

De primo insulas tres junctas esse videtur.
Scripsit Pomponius Mela insulas quasdam ultra Atlantem
Mauritaniae montem fuisse, in quibus per noctem lumina
viderentur, cymbalorumque ac tympanorum, & fistularum
& tibiaram strepitus audiretur, cum tamen nemo per diem
cerneretur: quas insulas Satyri habitare crediti sunt. Sic scri-
ptum fuisse inuenimus in ea navigatione Annonis ducis Car-
thaginensium, quam fecit ultra columnas Herculis in Libye
partibus, quam reuersus Carthaginem in templo Saturni
deposuit, ut scripsit Arrianus: nam praeter cetera auditu ad-
mirabilia haec etiam in illa scribebantur: Ἀλλ' οὐδὲν εἰς μέ-
γαν κόλπον, ἵσταται οἱ ἰσχυρίως καλεῖσθαι ἐπὶ τοῖς κίεσι, ἐν δὲ τοῖς τῆς
σοῦς ὡς ἐπὶ τοῖς ὡς ἀποβύσσει, καὶ οὐκ ἔστιν ἵσταται οὐδὲν, ὅτι μὴ ὕλη.
νυκτὸς δὲ τοῦ αὐτοῦ τε πυλῶ καὶ οὐδὲν καὶ οὐδὲν αὐτῶν ἵσταται. καὶ οὐδὲν τε
καὶ τομπαίων πύλας καὶ καὶ οὐδὲν ὡς οὐδὲν. οὐδὲν οὐδὲν ἵσταται οὐδὲν.
Donec ad magnum quendam sinum peruimus, quem interpretes
Vesperii cornu vocari dixerunt: in quo alia erat insula, in quam e-
gressi, nihil per diem, nisi syluam uidebamus. at per noctem ignes
per multos accensos, & vocem fistularum audiebamus, cymbalo-
rumque ac tympanorum incredibilem strepitum. quare nos timor
inuasis, in his enim locis magna Satyrorum multitudo habi-
tare credebatur. Huiusmodi monstra cum aliquando mor-
talibus apparuissent, homines rudes & ad timorem propen-
si, minimè considerantes naturam eandem malignam & di-
uinam esse non posse, quicquid formidabile vel admirabile
apparuisset, pro Deo habuerunt atque cum Satyr per syluas
crederentur vagari, quibus armēta vel greges fierent obuij,
ne his nocerent, inter Deos pastorum illos retulerunt. at nunc
de Silenis dicamus.

De Silenis. CAP. VIII.

AT QUI multi fuerunt etiam Sileni, quando Pausanias in rebus Atticis. natu maximos Satyrorū Silenos nuncupatos fuisse memorat. sed vnus præcipuè inter illos cæteris antiquior memoratur, qui cuius filius fuerit, non cõstat: nisi quod in ciuitate Malea Laconum natus est, vt ait Pausanias & Pindarus. at Catullus in Nyfa Indiæ ciuitate natum esse Silenum memorat ita in Argonauticis:

At parte ex alia florens volitabat Iacchus

Cum thyrso Satyrorum, & Nysigenis Silenis.

Ferunt præterea Silenium Bacchum educasse, vt testatur Orpheus in hymno in Silenum hoc pacto:

κλῆθ' ἐμὸν ἂν πολυστράων ἔσθ' Ἐβρυχίο παῖδι,

Σιλωῖν ἔγ' ἄρχει τοῦ πατρὸς θεοῖσι,

ἃ ἔντοισι ἔσθ' οἷον ὅτι τελεμεῖται Ὀψας.

Hec audi Silene pater, Dionysi & alumne,

Optime Silene, & cunctis gratissime diuis,

Grate viris pariter cunctis prædulcis & Horis.

Hunc scribit Lucianus in concilio Deorum senem fuisse, & caluum, & simum, & asino plerunque vtentem, brevis statuae, corpore obeso ac ventricoso, auribus magnis & arrectis, tremulum, baculo innitentem. at plures fuisse Silenos, & Dionysum ab iis educatum, scripsit Nicander in Alexipharmacis:

ὥς δ' ὅπουτ' ἀγχιέσται ἐποδίσταται ὀπώπλῳ

Σιλωῖ καὶ γένοιτο διανύστιο παῖδι.

Sic ubi syluestres vnas pressere, Lyæi

Sileni comites cornuti, & patris alumni.

Hunc semper ferè ebriū fuisse inquit Virg. ita Æglog. sexta:

Chromis & Mnasyllus in antro

Silenum pueri somno videre iacentem,

Inflatum hefferno venas, vt semper, Iaccho.

Hunc Satyri semper comitabantur, vt innuit in his Ouid. in 2. de arte amandi:

Ebrius ecce senex pando delapsus asello,

Clamarunt Satyri surge age, surge pater.

Hic vnà cum ipsis Satyris semper ferè Bacchum sequebatur, vt est in lib. 4. Metamorph.

Baccha, Satyrique sequuntur,

Quique senex ferula titubantes ebrius artus

Sustinet, & pando non fortiter hæret asello.

Fama est hunc Silenum à Mida vino in fontem quendam infuso captum fuisse, quòd vino maximè delectaretur, vt ait Pausanias in Atticis, atque id ita scripsit Ovidius libro vndecimo Metamorph.

Hunc assuetæ cohors Satyri, Bacchaque frequentant:

At Silenus abest, titubantem annisque meròque

Ruricolæ cepere Phryges, vinclsumque coronis

Ad Regem duxere Midam.

Crediti sunt fuisse mortales Sileni, quippe quorum sepulchra apud Hebræos & Pergamenos ostenderentur, vt ait in
poste-

posterioribus Eliacis Pausanias. at Strabo libro 10. Satyros, Silenos, Bacchos, Tityros, dæmonas fuisse scribit: qui, ut crediderunt antiqui, cæterorum Deorum essent ministri. alij memoria prodiderunt, quod Bacchus ætate confectos Silenos in Italia reliquit, cum ad bellum aduersus Tarshenses exiturus esset, quibus mandauit ut vites curarent, quo vini ferax efficeretur Italia. quare posterius statuas deinde Silenorum vinum in viribus ferentes, ad perpetuam Silenorum memoria crexerunt, ut testatus est Androtion in libro de Sacrificiis secundo, & Dionysioscles. Cum Ioui aduersus Gigantes pugnantem tulisset Silenus, dicitur eius asinus, quo in eo bello usus fuerat, inter sidera Iouis beneficio locatus, & ex altera parte præsepe consistere, cuius mentionem fecit Aratus in his in lib. de signis aquarum & ventorum:

σκέπτο κ' ὁ πάντων ἡ ὤρ' ἢ ὀλίγη εἰκάστα
 ἀχλὺς, βορραῖα ὑπο καρμένον ἡγυλ' ἄζει.
 ἀμφὶ δ' ἐμὴν δίο λειπτα φαεινὸν οὐρανόν τε,
 ἀστὲρες, ἐπὶ τι ποικίλον ἀπύρρον, ἐπὶ μάλ' ἐγγύς,
 ἀλλ' ὅσον τι μέλιτι πυγούσιον οἰκιστάδων.
 εἰς ὤρ' βορραῖα, ἴστω δ' ὅπως ἔρχεται ἄλλος.
 καὶ τοὶ ὤρ' καλέονται ὄνοι, μέσση δ' ἐπὶ φάσμα,
 ἥτε κ' ἐξ ἀπίνης πάσῃ διδὸς εὐδιδάκτουτος
 γινώσκ' ἀφ' αὐτοῦ δὲ τοὶ δ' ἀμφοτέρωθεν ἴοντες
 εἰς ἑσέρας, ἀλλήλων αὐτοχέδον ἐνδεύοντες,
 ἐκ ὀλίγου χ' ἑμῶν τότε κλύζονται ἀφ' ὧν.

Quæ carmina ita sunt à Rufo Auieno Latinè versa :

Conuenit hic etiam paruum Præsepe notare ;
 Id nubi nomen, quæ Cancro obuoluitur alto,
 Græcia docta dedit, quapropter denique Afellos
 Suspice, quorum unus septem vicina Trioni
 Astra adoleat, tepidum procul aliter spectat in Austrum.
 In medio quod nube quasi concreuit adacta,
 Id Præsepe vocant. Porro hoc præsepe repente
 Si sese ex oculis procul auferat, ardeat autem
 Congruus aeris late rubor ignis afellis:
 Nequaquam tenues agitant stagna procellæ.

Alter enim eorum Afellorum est asinus Sileni. at quoniã Auieni carmina parum Arati sententiam, vel certè summa cū difficultate explicare mihi videntur, parumque cum Græca elegantia conuenire, ego an illa Latina facere & clarius exprimere possim experiar. Est autem Arati sententia, quod nubecula quædam in Cancro ostraco inter scapulas existens,

habet vtrinque stellas, quæ Afelli vocantur, quare illa inter
dicitur Præsepe. vbi igitur illa nubes pura & aperta videtur,
futurum cælum serenum significat. quod etiam inquit ita
Theophrastus in libr. de Signis futuræ serenitatis: *ἡ δὲ τῆς οὐ
ρανῆς, ὅτε αὖ καὶ ἀπὸ τοῦ ἡλίου καὶ ἀπὸ τοῦ σελήνης, εὐδαιμόνιος ἔσται.* Afini Præse-
pe cum purum splendidumque apparuerit, signum est futuræ sereni-
tatis. at, versus Arati, quos Latinos facio, ita se habent:

Hinc Præsepe nota: nubes id parua videtur

In Boream surgens, vbi fulgent sidera Cancrī.

Hoc propter geminæ voluuntur lumine stellæ

Peritenui, nec longinque nimis: haud tamen illæ

Coniunctæ, spatioque vlnæ distare videntur.

Alteræ sit Boreæ propior, deurgū in Austrum

Alteræ: & hæ dicuntur Afelli, separat illas

In medio Præsepe, polo idque repente sereno

Ex oculis hominum vanescit, at hæ cocuntes

Fiunt vicinæ stellæ, & simul esse videntur,

Imbribus immodicis ut Iupiter arua rigabit.

Vbi igitur illa nubecula euauerit, quam Afini Præsepe vo-
cavit Theophrastus, quod quidem accidit ob condensatum
humorem, cum illa sit tenuis, ac debilis, illæ duæ stellæ vi-
dentur fieri propinquæ, atque id futuram tempestatem si-
gnificat. Illud autem fit, ut videantur congedi, quia cor-
pus diaphanes vaporum in aquam propè versorum radios
oculorum infringit, neque patitur frequentes ad rem con-
spectam peruenire, quare non potest deprehendi vera di-
stantia, atque hæc fabulosè de Sileno, deque eius asino di-
cta sint.

¶ Hunc Bacchi comitem, senem, ventricosum, tituban-
tēque dixerunt, quia vinum & ebrietas cum obesos faciat
& ventricosos, tum caput plerumque grauat, & titubantes
facit, & ad senectutem citius perducit: hæc enim omnia in-
commoda, & corporis turpitudines idcirco Bacchi comites
finxerunt. quidam putarunt Silenum senem fuisse Bacchi a-
lumnum, quia vinorū vetustas, omnes etiam prædictas tur-
pitudines augeat. Idcirco dicebatur ab asino vehi solitus,
quia tardi sunt plerūque & inutiles negotiis, qui plus po-
tare solent, quàm conueniat: nam voluptates omnes parum
conferunt humanæ vitæ: quippe cum non animum solum,
sed corpus etiam rebus omnibus inuile reddant, si plus ope-
ræ illis

re illis detur, quàm natura ipsa postulauerit. ad huius rei sempiternam memoriam & cohortationem antiqui eius asinum inter sidera collocatum fuisse tradiderunt. ac de Silenis satis, nunc de Faunis dicamus.

De Faunis.

CAP. IX.

FAVNI etiam agricolarum Dei ab antiquis crediti fuerunt, qui, vel qui essent, vel quam haberent formam, nihil est omnino quod ex antiquis scriptoribus percipere possimus: nisi quod Faunus quidem fuit Pici Latinorum Regis filius, qui regnavit in Italia, quo tempore Orpheus Liberi patris illa sacrificia instituit, in quibus postea fuit dilaniatus. Faunum fuisse Pici filium ita testatur Virgilius libro septimo:

Fauno Picius pater, isque parentem

Te Saturne refert, tu sanguinis ultimus autor.

Floruit autem Faunus Latinorum Rex, quo tempore Pandion regnavit Athenis. Hic religionem, & Deorum immortalium metum Italis gentibus introduxit, ut ait Lactantius in libro de falsa religione, cum ante illum parva omnino, aut nulla esset religionis in Italia cognitio. fama est hunc Faunum Satyrorum ac Faunorum patrem, sororem habuisse Faunam, vel (ut alij maluerunt) Fatuam. Habuit filium Sterculium: qui primus agrorum stercorationem inuenit, & idcirco inter Deos fuit relatus. videntur mihi poete, quamuis nihil certum affirmare possum, Faunos animalia putasse, cum tamquam equos cornipedes illos Ovidius appellauerit ita in secundo Fastorum:

Cornipedi Fauno casa de more capella

Venit ad exiguas turba vocata dapes.

Tribuerunt illis cornua praeterea, ut testatur idem in eodem libro:

Tertia post idus nudos aurora Lupercos

Aspicit, & Fauni sacra bicornis erunt.

Coronabantur pineis rameis, quod illa arbor grata sibi esse putaretur, ut testatur Ovid. in Oenone:

Cornigerumque caput pinis praecinctus acuta

Faunus in immensis, qua tumet Ida iugis.

Existimabantur à nonnullis esse daemones, qui attonitos redderent omnes obuios, ut est apud eundem in Phædra:

Nunc furor, ut Bacchi furis Eleædes aële,

*Quæque sub Ideo tympana colle movent,
Aut quas semideæ Dyades, Faunique bicornes
Numine contactas attonuere suo.*

Hi igitur Fauni siue fuerunt animalia, siue dæmones crediti, omnino pro Diis ab agrestibus hominibus colebantur, sicuti testatur Virg. in 1. Georg. hoc pacto:

Et vos agrestum præsentia numina Fauni.

His capra mactabatur, ut patuit è superioribus carminibus Ouidij, neque ab antiquis scriptoribus Græcis Fauni celebrati sunt, quia Faunus, ut diximus, in Italia regnavit, & solis propè Italis fuit cognitus. Hic quoniam multa ad Deorum religionem instituit, multaque ad agriculturam excogitavit, inter Deos relatus fuit agrestium. At quoniam non nisi per nouas & admirabiles, aut etiam formidandas figuras Deorum metu multitudo imperitorum teneri poterat, idcirco & cornua, & cornei pedes, & terror ille Panos non dissimilis, Faunis additus est: quippe cum multa fuerint ad terrorem excogitata ab antiquis, ut qui ad cultum Deorum rationibus adduci non possent, rerum terribilium mirabilitate demum ad metum cultumque eorum impellerentur. At cum non plura his de Faunis habeamus, nunc de Syluano est dicendum.

De Syluano. CAP. X.

OB SERVVM sanè & ipsius Syluani genus, utpote agrestis Dei, existit: quippe cum neque qui fuerunt eius parentes, neque è quibus, aut quo in loco natus sit, constet. Fuerunt tamen qui Fauni filium putarint, cum alij Saturni maluerint, quo tempore in Italia latuit. vnum satis constat Syluanum fuisse sylvarum Deum pastorumque, & finium agrorum, ut ait Horatius in libro Epodon in his:

Qua muneretur te Priape, & te pater

Syluane tutor finium.

Huic Deo sacra fiebant antiquitus apud Latinos, ut pastorum præfidi, cuius nulla est mentio apud Græcos, nisi apud Pelasgos, qui in Italiam antiquitus migrarunt, ut testatur Virgilius libro octauo:

Syluano fama est veteres sacrasse Pelasgos

Arvorum, pecorisque Deo, lucumque, diemque:

Qui primi fines aliquanda habuere Latinos.

Offere-

Offerrebat illi etiam lac, ut testatur Horatius in libro secundo Epistolarum, in hoc versu:

Tellurem porco, Sylvanum lacte piabunt.

Fama est Cyparissum puerum fuisse à Sylvano amatū, quare ubi in arborem sui nominis mutatus fuisset, cupressum manibus semper gestasse Sylvanus dictus fuit, ut testatur Virgilius libro primo Georg.

Et teneram ab radice ferens Sylvane cupressum.

Neque plura his in mentem veniunt, quæ de Sylvano fuerint ab antiquis tradita. Hic quidem Deus, ut superiores, excogitatus fuit, ut existimarent homines nullum locum esse, qui carere Deo posset, nihilque agi aut in agris, aut in sylvis posse, quod à Deo aliquo non videretur: ac neque armenta, neque arbores, neque agrorum sœtus sine diuina bonitate posse augeri aut seruari. Quamvis non defuerint, qui Sylvanum crassiorem materiam elementorum concretorū putauerint, eūque & agrorum, & sylvarum, & pastorum Deū crediderint: quippe eū inde vniuersa animalium plantarūque salus pendeat. Neque nomen ipsum ab hac interpretatione valde dissentit. Alij crediderunt Sylvanum fuisse vitam mortaliū, quæ multis calamitatibus & erroribus materiam præberet. quamobrem sapienter ad hoc alludens Palladas crapulæ & desidiæ deditos, Sylvani filiabus scilicet, nihil boni in vita curare inquit in his:

*Συλῶνις, δύο παῖδες ἔχον Οἶνον τε καὶ Τῆνον,
ὡς ἐπὶ τὰς Μούσας, αἱ δὲ φίλους φίλοι.*

Vt Vinum ac Somnum Sylvanus pignora cepit,

Iam parui Musas, parui hominesque fuit.

At nunc de Oreadibus dicatur.

De Oreadibus.

CAP. XI.

OREADES Nymphæ, quæ ita vocabantur, quia natæ essent in montibus, vel quia in montibus assidue versarentur, natas fuisse à filia Phoronei & Hecateo testatur Strabo lib. 10. Hom. verò in lib. 7. Iliad. illas non Hecatei, sed Iouis filias, & Orestiadæ easdem appellauit, ut patet ex his:

*ὡς δ' ὅττι οἱ ἔχον πατρὶ δὲ πελῆας ἐφύτευον
Νύμφας Οἰρετιάδης κοῦρας Διὸς ἀγχιόχου.*

Plantarunt vlnos, ubi fusa est terra sepulchro,

Circa id, Orestia des Nymphæ Iouis inclita proles.

Has quinque fuisse inquit Strabo lib. 10. quas tamen fuisse multas, & Dianæ venatricis comites ait Virg. in 1. Æneid.

Qualis in Eurotæ ripis, aut per iuga Cynthi

Exercet Diana choros: quam mille secutæ

Hinc atque hinc glomerantur Oreades.

Memoriæ proditum fuit à Mnasea Patarenfi, quòd hæ primæ mortales à mutuo carniū esu diuerterunt, cū in montibus versantes castaneis & glandibus vescerentur. reuocauit in primis vna earum Melissa nomine, quæ fauos melis plenos reperiens in Peloponneso cæteras nymphas ad degustandum adhortata est. is cibus cū suauissimū fuisset visus, tãto gaudio perfusæ sunt omnes, vt apes ipsas de Nymphæ nomine melissas Græci appellauerint, inde effectū est vt & sacris Cereris, & nuptiis interessent antiquitus sacerdotes Nympharum nomine, quòd illæ ad humaniorem victū ab humanis carnibus edendis auertissent. Hæ Nymphæ putabantur esse Deæ montium præsidēs, & arborum curam habere, & aliquando ferarum, quas cum Diana insectabantur: nullæque illis domesticorum animalium vel pastorum cura fuit. Ita verò antiqui religione tenebantur, vt nullum neque publicum, neque priuatum locum aliquo numine carere arbitrantur: quippe cū elementa singula, & herbas, & radices, & arbores, & arborum aut terræ fructus suos Deos habere crediderint. Hinc Deas quæ montibus vniuersis præessent, Oreades siue Orestia des nominarunt: quæ nemoribus & syluis, Dryadas: quæ singulis arboribus, Hamadryadas. Creditæ verò sunt Dryades fuisse Nymphæ, quæ cum arboribus & nascerentur & interirent, vt testatur Callimachus in hymno in Delum:

ἰμερὶ θεαὶ εἴπατε μοῦσαι

εἴ πο' ἐτεὸν ἐξέλοντο τότε δρυὸς λυγρὰ Νύμφαι

Νύμφαι ὑπὸ γαμβροῖσι, ὅτε δρυὰς ὑμῶν ἀΐξει.

Νύμφαι δ' αὖ κλαῖουσιν, ὅτε δρυὸν ἴκ' ἐν πυλῶν.

meæ mihi dicite musæ,

Num verè genitæ Nymphæ tum sunt, vbi quercus

Latantur Nymphæ, cū quercus irrigat imber:

Tristantur Nymphæ, ilicibus cecidere vbi frondes.

Quæ fuerint harum nomina, non constat: nisi quòd vnam Tichoream nominauit Pausanias in Phocicis, qui etiam in Arcadi-

Arcadicis aliam vocauit Erato, & aliam Phigaliam. Has tamen fuisse septem, quas etiā nominauit, tradidit Claudius in laudibus Sciliconis. Scriptum reliquit Charon Lamplacenus Rhœcum quendam genere Gnidium in Nino regione Assyriorum pulchram quādam quercum iam propè lapsuram aliquando uidisse, quam cum aggeribus firmasset, fecit ut diutius posset viuere. Huic Nympha, quæ cum planta erat peritura, cum gratias egisset, ac referre vellet, dixit, ut quidquid vellet à se peteret, quoniam fuerat eandem ætatem cum illa planta victura: hic illi respondit se eius congressum petere quod illa annuit, atque se apem temporis nuntiam missuram inquit. Scriptum reliquit etiam Apollonius lib. 2. Argonaut. Paræbij patrem, cum insignem quercū esset excisurus, Nympham uidisse, quæ ipsum supplex rogauit, ut sibi parceret, cū vitæ suæ tempus in arboris ætate contineretur: cui cum ille non paruisset, dicitur iratum numē in illum & in eius filios læuisse, ut patet in his:

ἀλλ' ὅγε πατὴρ τοιοῦτον ἔργον ἔπεισεν ἀμείλιχον
ἀμπελοῦντος ὃ γὰρ οἶος ἐν ἔρσει δένδρεα τέμνων,
δὴ τίδ' Ἀμαδρυάδες νύμφης ἀδελφεὶ λαιπῶν,
ἢ μὴ ἐδυσχερῶσιν ἀδινῶν μενίσσασθαι ὡδῶν,
μὴ ταῖσιν ἀπείμνον δρυὸς ἡλικος, ἢ ἐπὶ παλαιῶν
αἰῶνα τεύεσθαι διωκτικῆς. αὐτὰρ ὁ πάλιν,
ἀφραδίας ἔτι μεζεν ἀγῶνος ἐν νύμφῃ τῆς.
τῆ δ' ἄρα νικαδὴ Νύμφη πύρην οἴκτου ὀπίσσω
ὡνῶν ἔτι τεύεσθαι.

Stultitiæque sui pœnas dedit ille parentis.
Cederet ut solus quercus in montibus olim,
Fertur Hamadryadis Nymphas spreuisse querelas.
Sæpius illa quidem supplex hunc voce rogauit,
Ne truncum quercus concideret, ipsa coeua
Quòd foret, amborumque viveret in arbore vita.
Viribus hic fretus, fretus iuuenilibus annis
Prostermit quercum: funestam quam sibi Nympha,
Pignoriбусque suis fecit.

Dictæ sunt autem Dryades, quòd in quercubus illarum sit vita, ut sensit Mnesimachus: at Hamadryades quòd vnà cū illis sint genitæ, vel (ut voluit Apollinis enarrator & Isacius) quia cum ipsis quercubus perirent. Memoriæ prodidit Charon Lamplacenus Arcadē Iouis filium & Callistus, vel (ut aliis magis placuit) Apollinis, obuiam habuisse in syluis,

cum venaretur, vnam ex Hamadryadibus Nymphis, quæ cum propius esset periculo ne quercus à flumine conuelleretur, cum qua nata fuerat, ac periret, rogauit ipsum Arcadem vt quercum seruaret; quare ille fluuium aliò diuertit, & quercum terra cõmuniuit. At nymp̃ha, cui nomen erat Prospeleæ, cum illo congressa ob acceptum beneficium, dicitur Elatum & Aphidantem peperisse. Hæc vera ne an falsa fuerint, quis pro certo affirmare possit? nam si vana & mendacia extiterunt, vt ego fuisse arbitror, nulla alia de causa ficta sunt, nisi propter antiquorum superstitionem, qui nihil ad homines excitandos ad metum Deorum non excogitarunt, cum singulis rebus Deos adesse demonstrarent. Sin credita fuerunt vt vera ab iis qui illa in medium attulerunt, esset sanè pluribus verbis de illorum sententia disputandum, an quibus essent dæmones, vel potius plantarum illarum Genij, qui mortalibus apparuerint. Verum hæc in præsentī prætermittamus, vt altioris vestigationis indigentia. Nunc dicamus de Nymphis.

De Nymphis. CAP. XII.

NYMPHAS Oceani filias & Tethyos esse dixerunt antiqui, vt testatur Orpheus in hymno in Nymphas:

Νύμφαι θνητῆς μαχαλιτοῦς Ἰκταρίο,
ὅς ἐσπέρει γαίης καὶ κούδων οἰνὶ ἔχουσι.

Nymphæ magnanimæ Oceani certissima proles,
Sub tellure domos colitis quæ humentibus antris.

Virgilius Nymphas fluiuiorum matres putauit, cum ita scribat in libro octauo:

Nymphæ Laurentes, Nymphæ genus annibus vnde est.

Has non solum communi nomine appellauit Nymphas Orpheus in illo hymno, sed etiam Hamadryadas, cum inquit:

κούραι Ἰαμαδρυάδες, ἐκποτίζουσαι.

Nymphæ & Hamadryades fesiinæ.

Id sanè idcirco effectum est, quia Nympharum aliæ sunt creditæ cœlestes, aliæ terrestres, aliæ fluuiales, aliæ marinæ, aliæ stagnorum præfides, quam diuisionem fecit Mnesimachus Phaselites. & Homerus de quadam vaticinate harum ita meminit in hymno in Venerem;

ἥ τις Νυμφῶν, αἵ τ' ἄλσεν καλὰ νέμονται
ἢ Νυμφῶν, αἵ καλὸν ἔρος τὸ δὲ ναιετάουσι.

ἢ πηγὰς ποταμῶν, ἢ βῆνες ποταμῶν.

Si qua es Nympharum sylvarum tella colantum,

Si qua es Nympharum quæ montem hunc numine servant,

Aut fontes mollive indutas gramine valles.

Terrestres Nymphæ putatæ sunt, à nonnullis Cererem & Bacchum educasse. Illæ Nymphæ quæ cœlestes putabantur, credebantur esse animæ sphaerarum, quas etiam Musas vocarunt, ac vires quæ inde ad nos manarent. Terrestrum alia sylvis præerant, ut Dryades; aliæ montibus, ut Oreades aut Orestides; alia singulis arboribus, ut Hamadryades; alia pascuis & floribus, ut Napeæ, nam *ναπός* saltus ac pascua significat. Fluviorum præsides Naiades dicebantur, quia fluvii perpetuò fluere, *ναίειν* enim fluere significat. Stagnorum rursus Deas Limniades nominarunt, cum *λίμνη* sit stagnum. Quas verò fontibus præesse putarunt, in aquis latere crediderunt, vocarunt Ephydriades, de quibus ita scripsit Hermocreon:

Νύμφαι Εφιδριάδες, ταῖς Ερμούλειον τόδ' ἐστι δῶκεν

εἶσατο, καὶ λυγρὸν πίδακος ἀνέδασε,

χαίρει, ἢ σείσιντ' ἑκατοῖς ποσσὶν ὑδατοέντα

τὸν δὲ δόμον, καὶ δαπὼν πικρὰ δάφνη πόματόν.

Munera Ephydriades vobis tulit Hermocreon, quod

Est fontem nactus fortè perennis aquæ.

Salvete, atque domum placidè hanc accedite agnosam:

Hic puros latice inuenietis enim.

nam profectò crediderunt antiqui si quem fontem, vel utilem aquam excavautes reperissent: illud esse nympharum munus pro qua aqua sacrificia offerre consueverunt. Aliæ marinæ putabantur, vocabanturque Nereides, Quod verò loca nonnulla forent Diis variis consecrata, & qua de causa id fieret, testatus est Dion. Halicarn. libro 1. hoc pacto: *ὅτι καὶ τὴν νῆα Πανί, λεγούσας δὲ καὶ τοὺς ἵστα χροῖα Νύμφαι, ἀπὸς δὲ καὶ νηοῖς πελαγείοις δαίμονι. τῶ δὲ ἄλλων, ὡς ἔκαστον τὸ θεῶν καὶ δαίμονι οἰκείον.* Montes quidem & saltus Pani, prata & loca virentia Nymphis, & insulas marinis numinibus: ex ceteris locis unicuique Deo, sicut illius naturæ convenit. Pausanias in Phocensib. quādam ex nymphis Lilæam nominat Cephisi filiam, atque alibi de Nomiā mentionem fecit indigena Arcadum Nympha; atque Nymphas inquit non esse quidem omnino sempiternas aut mortis ex pites, sed innumerabilem penè

annorum numerum vivere, & id de antiquorum poetarū sententia. Afflabantur vates non minùs Nympharum, quā catētorū Deorū numine: quare scripsit Pausanias idē in Messeniācis, nōnullos Nympharū numine afflatos civitatū ruinas prēdixisse: quippe cum illē diuinationū etiā putarētur auctores. Lac & oleum illis offerebatur, cum sacra fierent, vt scripsit Theocritus in Viatoribus in his:

ἄριστον δὲ κεντύει μῆζας λευκοῖο γάλακτος

Ταῖς Νύμφαις σπασὶν δὲ καὶ ἄλλοις ἀπὸν ἐλάει.

At statuat lūlis magnam cratera decoris

Nymphis: mox alius pinguis ponatur oliui.

Consueuerunt capras etiā illis immolare, vt testatur idē poeta in eadem Æglōga:

τὸ Κεκύρεος μὲν ἴδιον ἐν ποταμῷ, αἰνέει δὲ τοῦ

Ταῖς Νύμφαις τὰν ἀγῶ.

Hanc mihi dat Cerytus, cum Nymphis fortē capellam

Mactaret.

His mel offerri solitum quidam putarunt, quia floribus delectarentur, & quibus mel conficitur: ē quorum opinione Virg. illas flores colligentes ait in his:

tibi lilia plenis

Ecce ferunt Nymphæ calathis, tibi candida Nais

Pallentes violas, & summa papauera carpens.

Alij contigisse maluerunt, quod illæ Aristæom, quem putantur educasse, mellis & olei conficiendi viam docuerint. Offerebatur & vinum, vt Apollinis responsū declarauit apud Eusebium. atq; hæc de Nymphis fabulose dicta sint.

¶ Has Oceani filias, & flouiorum matres esse crediderunt; quia vires humoris esse putarunt terræ & stirpibus insitas, & aquę naturam quæ conferre ad animalium, plantarum, & fructuum procreationem, per quas omnia in lucem prodirent, vt sensit Orpheus in eo hymno:

νεφέλαι, Βάκχος, Ήρως, πόρνη θεῶν

καὶ ποταμοί, καὶ μαντῆς δῆς, νόμος, πολὺν δόσιν

οὐκ Βάκχος ἀνοίει τὰς οὐκ ἐν τοῖς οὐρανοῖς οὐρανούς.

Nutrices Bacchi, quibus est occulta domus: quæ

Fructifera, & lacte pratorum floribus estis:

Pascitis & pécudes, & opem mortalibus ipse

Cum Cerere & Baccho vitam portatis alumna.

Sunt autem idcirco vires humoris putandæ, quia nō tota
mate-

materia aquarum vel generationi, vel nutrimento est accommodata, sed quædam eius pars in illud quod nascitur, absumitur; quædā permista est ad eius nutrimentum quod procreatur, ut in ouis cōspicitur; alia pars exit in excrementum ex ipso naturæ opificio. Illas igitur vires, ex quibus vniuersa generatio consistit, intra aquarum naturam Nymphas antiqui appellarunt, quæ cum essent adhuc in vniuersa aquarum natura, Oceani filias esse dixerunt, quia inde primum nascerentur. Cum ex his viribus omnia orientur, quæ primum videbantur se in flumina diffundere, flumiorum matres dictæ sunt, & per hos deniq; vniuersæ generationis parentes sunt vocatæ, hinc fructiferæ merito, hinc florum feraces, hinc homines & animalia omnia nutrire, hinc Bacchi alumnae dictæ fuerunt, & pastorum Deg, & pratorum, & omnium animalium præsides. Harū Nympharum eam esse vim humoris, indicio est vel herbæ illius natura quæ Nymphaea vocatur à Dioscoride quasi aquatica, quia plurimū gaudeat humore. Dictæ sunt habitare sub terra, quia dulciū aquarum origo putetur sub terra in locis cavernosis fieri ex aere in aquam verso, sicut augentur vaporibus mari conuersis in pluias. Et quoniam in mari, fluuiis, stagnis, fontibus, riuisq; & in montibus diffusæ essent humoris vires aptæ ad generationem, idcirco omnibus his locis Nymphas præfecerunt; & cum sidera quoque humoribus pasci nonnulli arbitrarētur, in sphaeris quoque Nymphae ab illis sunt collocatæ: quas paucis exceptis propriis nominibus carere passi sunt. Quæ fuerit harum Nympharum natura facile declarat sacrificiorum genus quæ illis offerebantur: nam sicuti Diis cœlestibus ignem in sacris, & figura, & lumina, & multa ad visum spectantia adhibuerūt, sicut aereis numinibus musicos concentus, & odores, qui suauiter aera inficerent; sic in terrestrium & marinorum sacris siue præfectorum Deorū aquis, illa addita sunt, quæ ad gustum pertinerent, & quæ essent solida: quippe cum illa crassiorem naturam significarent, ut dictum est. Omnium verò Deorum, ut summatim dicam, qualis erat natura, tales & loci, & sacrificia, & ceremoniæ dicabantur, ex quibus facile posset cognosci. at de Nymphis satis, nunc de Baccho dicamus.

De Baccho. CAP. XIII.

BACCIVS, quem Dionysum etiam vocarunt, è quib. parentibus ortus sit, diversæ fuerunt antiquorum poetarum opiniones. Nam Orpheus in hymno in Dionysum, Semeles illum filium dixit, & apud mare natum, hoc pacto:

*ἔμει δὲ Διόνυσον Σημέλης ἐμυδάς ἦν
μυσομήτης ἱερὰν ἔχων Σὺν ἄλλοις ἀνθρώποις.*

Te Dionyse pater canimus Semeleia proles,

Quem videre maris ventosi ad litora primam.

Idem postea poeta in alio hymno Iouis & eiusdem Semeles filium inquit:

*κατοκρίμην Διόνυσον ἐξέβρεμον ἄρ' ἐμὲ δίδειν,
Ζηνὸς ἢ Σημέλης ἐμυδάς ἀγλαὸν υἱόν.*

Comptum hedera canimus Dionysum multa frementem,

Et Iouis & Semeles claram de sanguine prolem.

Fuit autem mortalis Semele, & Cadmi filia, ut ait Euripides in Bacchis:

*ἦμα δὲ πᾶς τῶν δὲ Θηβαίων γέννα
Διόνυσος, ὃν τίμη' ποτ' ἢ Κάδμου κόρη
Σημέλη λοχουδέσ' ἀσπασιόρεσσι πύξι.*

Accedo Thebas Bacchus è Saturnio

Natus Ioue & Semele puella filia

Cadmi edidit me olim ferenti fulmina.

Fabulantur poetæ Iouem Semeles præstantissima forma captum, illam aliquando compressisse: quod cum graviter ferret Iuno, pellicumque numerus in dies cresceret, dicitur è cælo descendisse, seque in anum mutasse, ac persuasisse Semelem ut Iouem per Stygiam paludem iurare compelleret, quod is esset sibi munus, quod vellet, concessurus: fore enim pulcherrimum spectaculum, si Iupiter cum maiestate ad eam accessisset, dicebat: eamque tum demum se a Ioue compressam fuisse posse gloriari. cum igitur iurasset Iupiter se concessurum sine nomine quidquid peteret, illa petiuit ut talis ad se adiret, qualis ad Iunonem accedere solebat. Verum cum ipsa esset mortalis, vim fulminis sustinere non potuit, quare continuo, ut dicitur in cinerem est conuersa. cum octauum iam mensem fœtus expleuisset. Id explicauit ita Ovid. in lib. 3. Metamorph.

rogat illa Iouem sine nomine munus.

Cui Deus, elige, ait: nullam patiēte repulsam:

Quoque magis credas, Stygi quoque conscia sunt o

Numina

Numina torrentis: timor, & Deus ille Deorum est.
 Leta malo, nimiumque potens, perituraeque amantis
 Obsequio Semele, Qualem Saturnia, dixit,
 Te solet amplecti. Veneris cum sedus initus;
 Da mihi te talem, corpus mortale tumultus
 Non tulit aërios, donisq; iugalibus arsit.

Non defuerunt tamē qui insulsam causam attulerint, cur
 Semele igne coelesti conflagrarit: quia Iupiter scilicet ira-
 tus fuerit, quod iurare per Stygiam paludem rogareretur, ac
 in illam fulmen contorserit. Alij flagrasse Semelem igne
 coelesti inquit, quia cum diceretur cum Ioue congressa,
 illa negaverit, quod indignè tulit Iupiter, & in eam ful-
 men iaculatus est, ut ait Euripides in Bacchis in his:

ὁ κείνος εἰναι φησι Διόνυσον θεόν
 ὁ κείνος ἐν μηρὶ ποτ' ἐρράσθη διός
 ὅς ἐκ πυρρῶν λαμπρῶν καυχήσας
 σὺν μητρὶ, δίκας ὅτι γὰρ μοι ἐφύστατο.

Ille & refert adesse Dionysum Deum:

Assutus ille olim femori ut Iouis fuit:

Flammis ut idem fulminis flammatus est.

Cum matre, quae Iouis negavit nuptias.

Alij dixerunt Semelen Ioui quidem Liberum patrem pe-
 perisse, sed à Cadmo deprehensam cum puero recens na-
 to coniectam in arcam fuisse ligneam, quae fuerit aestu ma-
 ris ad fines Oreatas (illud fuit oppidum Laconum) dela-
 ta: sed ab indigenis aperta arca inuentam fuisse Semelen
 mortuam, sepultamque fuisse magnificè, at puerum edu-
 catum, unde Oreatæ postea Brasiae dicti sunt, sumpto no-
 mine ab arca, cum βράσαι sint aestus & agitationes maris,
 ut ait Nicander in primo linguarum. pingebatur Semele
 ab antiquis longioribus crinibus & supra longitudinem
 omnium cæterarum Dearum, Orpheus tamen in hymno
 quodam in Dionysum, Iouis & Proserpinæ filium putavit,
 ut est in eo versu:

εὐβελ', ἀπολύβυλε, διὸς καὶ Περσεφονέης.

Persephones prudens Iouis & de semine nate.

Idem in alio hymno quem scripsit in nomen Μίσσης, Iſidis
 Ægyptiæ filium Dionysum appellat:

Ζεὺς σὴ μητρὶ θεῶν μεταφύσσει γὰρ σὺν ἡμῖν,
 Αἰγύπτου ὡδὲ χεῖμα, σὺν ἀμειπόλοις πηλώει.

Iside prudenti cum diua matre, fluenta ad

Aegypti, Nymphisque suis nutricibus una.
Hunc Deum bimater vocarunt, non quia duas habuerit
matres, sed quod cum Semele mater arsisset, ex igne surre-
ptus Iouis femori assutus fuerit, qui matris munere fun-
ctus fuit, ut ait Ouid. in lib. 3. Metamorph.

*Imperfectus adhuc infans genitricis ab aluo
Eripitur, patrioque tener, (si credere dignum est)
Insuitur femori, maternaque tempora complet.*

Et Marcus Manilius lib. 2. rerum astronomicarum.

Atque iterum patri nascentem corpore Bacchum.

Orpheus in hymno in Sabazium Dionysum inquit à Sa-
bazio Iouis femori assutum fuisse: cum tamen alij Sabaziū
fuisse filium Bacchi inquant, alij Bacchum ipsum, alij a-
lium dæmonem: de quo ita scribit Orpheus;

*κλύθι πάτερ, Κρόνη υἱὸ Σαβάζιε, κλύθιμα δαίμον.
ὃς Βαχχὸν δαμόσπον ἐξέβρεμον ἐξ ἐχρίστῳ
μυρῷ ἐργαστέον φας, ὅπως τετελεσμένους ἔλθῃ
Τρωάδον ἐς ἡμέτερον.*

*Audi magne pater Saturno nate Sabazi,
Qui Bacchum horrifonum Dionysum, ut adultus adiret
Frondosum Tmolum, femori mira arte suisti.*

Vocatus fuit autem Dionysus, quia pupugerit Iouis fe-
mur cum natus esset cornutus, ut asserit Stesimbrotus,
quamvis Aristodemus dictum maluerit, quia Iupiter plu-
viam demiserit, cunnatus fuit. At Nonnus in Dionysiacis
illum vocat Dionysum quia Iupiter claudus esset cum il-
lum assutum femori gestaret, ut patet in his, & ab ipso Io-
ue gestum fuisse, & femori assutum:

*ἀλλ' ὅν Μαντιῶς Ἐρμῆος
πατρὸς ἐπέδηκ' ἐπινομήναι τοιαυτοῖς,
κικλήσκων Διόνυσον, εἰπεὶ ποδὶ φέρτον δέεργον
ἦν χολαῖνον Κρονίδης βεβρυχθῆναι μὲν
νῦν ὅς ἐπ' ἡλώσῃ Συρακοσίδι χολὴς ἀκαύει.
καὶ θεὸν ἀπ' ἀλόχουτον ἐφύλασσαν Εἰσχυρίστῳ,
ὅτι μὲν δαδὶ πατρὶ ἰστέον φαστο μὲν.*

capient Atlantide cretus

*Hinc Bacchum, patris illum de nomine dixit
Mox Dionysum, quod gestans hinc pondera tanta
Poplite claudus ut Saturnius ipso gravato.
Nanque Syracusij soliti sunt dicere Nysum,
Claudum. Hic assutus, nuper natusque vocatus
Tum fuit ipse parens femori namque assuit illum.*

At ve-

At verò Melcager non assutum fuisse femori Iouis arbitra-
tus est, sed ab ipsis Nymphis è cineribus maternis statim
ereptum & educatum, cum ita scribat:

αἱ Νύμφαι τὸν Βάκχον, ὅτ' ἐκ πυρὸς ἦλθε, ἔκρεον,
τίθει, καθ' ἑκάστην ἀπὸ κυλινδρῶν.
τοῦτο καὶ σὺ Νύμφαι Βάχμος φίλος, ὡς δὲ νῦν εἶργης
μίσγεται, δέξιν πῦρ ἐπὶ κυλινδρῶν.

*E cinere ut Bacchum Nymphæ cepere sorores,
Membræque lauerunt fonte perennis aquæ,
Iunctus amicitia est Nymphis. Si fortè repellas,
Natum de flammis experire Deum.*

A qua sententia videntur non magnopere dissentire & car-
mina illa, quæ sunt in lib. 9. Dionysiacorum apud Demar-
chum, qui scribit Dionysum ab Horis fuisse educatum, & t
est in his:

τὸν μὲν ἱερὸν φάρτα θεογενέος τοκετοῦ
ἐμμάτη κισσῶντι λεχνοῖδε ἐστὸν ὄντα.

*Exerere illum divino semine natum
Horæ, mox hedere crines cingere corona.*

At suauissimus Euripides in Bacchis Iouem sibi femori as-
fuisse inquit his verbis:

ὅτε μινὸς πυρὸς ἐξ ἀθανάτου Ζηὸς
ὁ τεκὼν ἤρπασέ νιν,
τὰ δ' ἀδαβήσας,
ἐν ᾧ Διὸς ἐχέμεν, ἵμῶν
ἀρῶνα ταῖς δὲ βλάδι νῦν ὡς.

*Cum femori igni ex immortalis Iupiter
Pariens arripuit eum,
Ista ita locutus est:
Veni ὦ Dithyrambe, meum
Masculum hunc in uterum veni.*

Fuisse verò Semelen apud Acheloum fluvium percussam
fulmine, & à Dirce Acheloi filia susceptum Dionysum, an-
tequam Iouis femori assueretur, ita idem significavit:

Ἀχελώου θυγάτηρ
ποτνὶ, θυγάτηρ Δίρῃ.
σὺ γὰρ ἐκ αὐτῆς ποτὶ πατρί
τὸ Διὸς βότρεος ἔλαβες.

*Acheloi filia
Verenda, pura virgo Dirce.
Tu enim tuis fontibus
Iouis cepisti infantulum.*

Memoriæ prodidit Lucianus in Dialogis Deorum Diony-
sum statim natum fuisse deportatum à Mercurio in Ny-
sam Arabiæ urbem Ægypto finitimam ad Nymphas edu-
candum. At Orpheus in hymnis illum educatum in Æ-

gypto significauit in his:

Αἰγυπτιοῦ ποταμὸς χάρμα, οὗ καὶ ἀμφοτέρωσι πλεῖστας.

Flumen ad Aegypti unā cum nutricibus ipsis.

Alij Hyadas fuisse Bacchi nutrices putarunt, vt ait in lib. 2. de Diis Apollodorus Cyrenaicus, & Fast. lib. 5. Ouid. in his:

Ora micant Tauri septem radiantia flammis,

Nauita quas Hyadas Graius ab imbre vocat.

Pars Bacchum nutrisse putat, pars credidit esse

Tethys has neptes, Oceanique senis.

Paus. scribit in Achaicis, fuisse sermonem rartensium quod Bacchus fuerit apud se educatus intra Mesatim oppidum, quodque Panūm insidijs propē fuerit circumuentus: Alij in Naxo nutritum fuisse inquirunt. Naxum enim Thraces per ducentos & amplius annos habitarunt. post exorta Iue Cares ē Lamia illuc migrarunt, quorum dux Naxius Polemonis filius insulam de suo nomine nūcupauit: hic & post ipsum filius Leucippus, & post hunc Smardius nepos Naxijs imperauit. Smardio regnante adhuc Theseus Ariadnam ē Creta adduxit, quam iussus est in somnis relinquere Dionysō, cūm fabulenter Dionysum apud se nutritum Naxij. quam insulam etiam Dionysiadem quidam nuncuparunt. nam cūm Iupiter infantem femori assuisset, tempusque partui maturum aduētasset, illum dicitur exemisē in Naxo, dedisēque Philia & Coronidi & Clydā nymphis educandum. At Sidonius antipater hunc, sicut Herculem, Thebanum fuisse memorat in his carminibus:

ἀμφοτέρωσι Θέβαντες, καὶ ἀμφοτέρωσι πολεμισαί.

καὶ Ζηνὸς: Ζήροιο δ' ἄντος, καὶ δὲ βοτάνῃ.

Ambo Thebani, metuentique hostibus ambo,

Et Iouis: hic Thyrsō, hic terribilis ropalo est.

Cui sententiæ assensit Cissusa fons ab indigenis vocatus, in quo nutrices dicuntur infantem in lucen editum abluif se, vt ait Plut. in Lysandro. Lucianus in cōcilio Deorum & Bacchum fuisse Thebanum inquit, & matrem eius Syrophœnicem. Verū hæc locorum nutricūque differentia inde exorta est, quod varij fuerunt Bacchi: de quibus ita scripsit Cicero in tertio libro de Natura Deorum, Dionysos multos habemus: primum ē Ioue & Proserpina natum, Secundum Nilo, qui Nyfam dicitur interemisē: Tertium

Caprio

Caprio patre, eumque regem Abazæ præfuisse dicunt; cuius Abazea sunt instituta. Quartum Ioue & Luna, cui sacra Orphica putatur confici: Quintum Niso natum & Thione, à quo Trieterides constitutæ putantur. At de nullo horum propè sit mētio à poetis, nisi de Iouis & Semeles filio. Fuerunt qui dixerint statim natum Dionysum fuisse à Mercurio Iouis mandato in Eubœam ad Macrim Aristæi filiam portatum, quæ labra melle illi primum perunxit, eumque educandum cepit. quare nos ab Aristæo in Eubœa educatū fuisse scripsimus ita in 4. lib. nostrarū Venationū:

*Puppis ad Euboicas currens allabitur oras:
Fertur Aristæus antrum hîc coluisse, virorum
Qui genus indocile, & viuendum more ferarum
Glandibus, & baccis, pomis sylvestribus, & quæ
Sylua tulit cultu nullius iussa coloni;
Edocuit primus teneras armenta per herbas
Pascere & è quercu fumis pellentibus actas
Claudere apes vacuo sub cortice, primus olium
Exprimere ex oleæ fructu, lac cogior idem.
Nutrit hic Bacchum miro deuinctus amore,
Euboicas inter Nymphas, Dryadasque puellas,
Aoniāsque natus multos feliciter annos.*

Id verò cum sensisset Iuno, quod Macris natum è pellice educaret, Macrim ea vniuersa Eubœa relegauit, ne pellicis filius etiam in insula sibi sacra educaretur: quæ in Phracum regionem profugit, atque in antro duas portas habente illum educauit, vt ait Apollon. in 4. Argon.

*αὐτόνυχ' κέρη θαλασμήϊον ἐνταῦθα δολιχῶ
αἶτ' ἔω ἐν ἡμαθίᾳ. τὸ δὲ δὴ ποτὲ Μαυριεῖ ἦν αἶν,
κέρη δ' αἰετῶν μελίφρονος, ὅς τ' αἰ μελίφρονος
ἔργα, πολυκμήτοισ' ἑ' ἀνέθετο πῖπ' ἐλαίης.
κείνῳ δὲ πᾶμμεροτα Διὸς Νυστήν ἦν
Εὐβοίης ἐν τοσούτῳ ἔβαν τίς οὐ, ὅς τ' αἰ κολίπῳ
δέξ' αὐτοῦ, ἢ μέλειτι ξηρὸν πῖπ' χεῖλος ἐθεύσεν,
δι' τὴν μιν Ἑρμείης φέρον ἐν πυρρῇ, ἐδράκ' δ' Ἡρῆ
καὶ ἐχλωσάμην πάσης ἐξήλασεν νύκτα.
ἢ δ' ἄρα θανάκων ἱερῶν ἐν τηλὶ δ' ἐν αἶτ' ἔω
νέος αὐτοῦ, ἢ πότ' ἐν ἔλθ' ὄν ἀδέρφατον ἐν αἶτ' ἔω.*

*Atque thorus sponse in sacro conternitur antro,
Macrus Aristæi coluit quod filia: olium
Qui reperit, qui mella fanis liquentia presit.
Illa sinu primum Nyscia pignora cepit*

*Euboeicos intra fenes, mellisque liquore
 Persudit pueri primum sitientia labra,
 Hunc ubi Mercurius de flammis susculit, ecce
 Persensit Iuno, ac Eubœa absistere iussit.
 At hæc Phœacum procul hinc habitavit in antro,
 Divitiâsque dedit grandes cultoribus agri.*

Orpheus in hymno in Hippam, illam fuisse Bacchi nutri-
 cem significavit his verbis:

Ἰωνίῳ νηπιῶντι Βάκχῳ ἑσθλὴν δόξαν ἔχουσαν.

*Hippam cantamus forma præstante puellam,
 Nutricem Bacchi.*

Qui idem tamen in hymno in Nymphas, illas Bacchi nu-
 trices nominat, ut sensit etiam Homerus in hymno in
 Dionys.

*ὡς ἴσθ' ὅτι νηπιῶντι Νύμφαι, καὶ τὰς πατρὸς αἰαχέας
 δὲ γάλακτι καὶ ποτὶ καὶ ἐσθλὴν δόξαν ἔχουσιν.*

*Pulchricome Nymphae quem regem à patre receptum
 Nutrivere suis capientes ritè sub antris.*

Quid. li. 3. Metamorph. primum à matertera Ino educatum
 scribit. deinde Nymphis datum fuisse in his:

*Furtim illum primis Ino matertera cunis
 Educat, inde datum Nymphae Nyseides antris
 Occulvere suis, lactisque alimenta dedere.*

Oppianus in Cynegeticis Ino, Autonoe, Agave, scribit
 fuisse Dionysi nutrices, cuius sententiam nos in libris no-
 stratum Venationum ita expressimus:

huic præbuit Ino

*Ubera formidans magnam Iouis altitonantis
 Exorem, pariterque timens hæc Penthea Regem,
 Penthea Echionium, qui patris sacra profanus
 Orgia sircuit, & hinc soluit pro crimine panas.
 Hunc hederae texit ramus, hunc texit Agave,
 Autonoeque soror.*

Fabulati sunt præterea Nymphas illas, ad quas educandum
 Dionysum Mercurius in civitatem Nysam detulit, fuisse
 à Libero patre ob acceptum lactis & educationis benefi-
 cium in stellas mutatas, & vocatas Hyadas, ut ait Apollo-
 dorus lib. 3. Atque Arati enarrator ait vocatas fuisse Hy-
 das non à pluviâ, ut crediderunt alij, sed à Baccho, qui vo-
 catus est Hyes. Memorix prodidit præterea Orpheus in
 hymno

hymno in Misen Bacchum eundem marem ac foeminam
fuisse creditum:

ἄφροντα καὶ ὄνυχον, σίφον.

Famina masque simul, gemina huic natura.

Sed Ouid. 4. Metamorph. lib. hunc semper iuuenem esse
contendit, cum ita scribat:

tibi enim inconsumpta iuuenta est:

Tu puer aeternus, tu formosissimus alto

Conspiceris caelo.

Quidam quod barbam antiquitus nutrent, barbatum
putarunt, cum ab aliis imberbis fingeretur, alij duplicem
naturam eius significarunt, siue potius ingenia duplicia
bibentium, cum alios vinum faciat hilares, alios penè fu-
riosos. Testatur Isacius Dionysum eundem iuuenem & se-
nem fuisse ab antiquis existimatum, quem tamen, quod ef-
set imberbis, Euripides in Bacchis nominavit *ὄνυχον*, si-
ue vultu muliebri, ac forma foeminea, & lasciuum, & inqui-
natorem thori, ut est in his carminibus:

*τὸν ὄνυχον γένον, ὃς εἰς πόρον νόστον
καὶ ἡλιὸν γυναικὶ, καὶ λέγει λυμάνεσται.*

Cui forma foemine hospitem, agritudinem

Qui seminis nonam tulit, inquinans thoros.

Hic Deus cum fuisset in coelum aliquando à Ioue porta-
tus, & antequàm Iouis femori afflueretur, illum de caelo Iuno
deicere voluit, ut testatus est in his Euripides in Bacchis:

*ἔπειτα γὰρ νόστον ἐν πυρὶ καὶ καύσας
Ζεὺς, εἰς ὃν ὑμῶν περὶ ποταμὸν ἀνέστην.*

Hæc ut videtur, ἐν βαλὲν ἀπ' οὐρανό.

Eximit illum ex igne postquam fulminis,

Cæloque porcum Iupiter infantem tulit:

Cælo volebat Iuno etiam depellere.

Cum verò aliquantulū Bacchus apud Nymphas adoleuif-
set, apud quas educatus fuerat, multas res admirabiles fe-
cisse dicitur per Bacchas, ut est in his Euripidis carminibus:

ἔσται δὲ λυγρὸν πῶματος πότος, περὶ λυγρῶν.

ἄρρηστοι δακτύλοισι διαμύσσει γόνα,

καὶ λυγρὸς ἔσται ἐξ ἑνὸς καὶ ἑκαστοῦ.

ἄρρηστον γὰρ καὶ ἐμὰτος ἔσται ἐξ ἑνὸς καὶ ἑκαστοῦ.

Albique potus ut cupido ceperat,

Terram secantes ungibus summis statim

Rinos habuere lacris; atque rursus his

Fluxere mellis dulcis altè riuuli è *Thyrsis.*

Admirabiles omnino erant res gestæ ipsam Baccharum,
quippe cùm illæ vel terram virga percutientes dictæ sunt
vini riuos è terra excitasse, & mel, & lac, & suauis liquores
huiusmodi, vt est in his versibus:

*Θύρσῳ δὲ τις λαβὼν ἔπεισεν εἰς πέτραν
ἔδεν σπριγνὺς ὕδατος οὐκ ἔτι ἔστιν.
ἀλλὰ δὲ νῆσθ' αἰετὶ πτόδον καὶ δῖνα γὰρ
ἢ τῷδε κρῖν' αἰετὶν οἶνε δῖος.*

Thyrsoque capio percutit quædam petram,

Hinc lymphide vnda protinus fons exilit.

Dicerberauit vt solum virga altera,

Fontem meri profudit inde mox *Deus.*

His per similia sunt illa miracula quæ puer fecisse dicitur
Dionysus, quæ nos ita in libro Venationum quarto expres-
simus:

Has inter ferulam ludendo fortè cecidit,

Et ferro lapides ictu percussit eodè m:

Exiuit dulcis vini de vulnere riuus.

Hinc lacerauit quis frustatim viscera tabo

Insiciente solum, canis albentia feris

Membræque iecit humi, rursus mirabile dictu,

Diuisæ pecudis coierunt membra repente,

Et virides herbas deserpsit pabula nota.

Iam vaga per visus penetrarat plurima terras

Fama Dei, qui multa viris monstrabat, & vrbes

Errando virtute sua complenerat omnes.

Fabulantur præterea Bacchum, vbi illum Iuno persequere
tur labore fessum in inanis se quieti sub arborem quandam
dedit, atque Amphibænam (id enim viperæ vtrinq; ca-
put habenti nomen est, vt ait Nicander in Theriacis) e-
ius tibiam momordisse: tum excitatum Dionysum illam
palmitè vitis, qui fortè propinquus adiacebat, occidisse.
Nam, vt sensit Demetrius Chlorus, id animal, neque ligno,
neque vlla re alia, nisi ligno vitis, facile potest interfici. I-
stud illi contigisse aiunt, post vitem inueniam, cùm furore
à Iunone iniecto percitus orbem terrarum peragraret. cùm
igitur in Ægyptum & in Syriam peruagaretur, illum pri-
mus omnium Proteus Rex Ægyptiorum fertur hospicio
accepisse, mox ad Cybellam Phrygiæ urbem profectus &

à Rhea

à Rhea expiatus stola ab ea sumpta ceremonias Cybeles edoctus per Thraciam ad Indos contendit. Tum Lycurgus Rex Edonorum qui iuxta fluvium Strymonem habitabant, illum contumeliis affecit, cui Dionysus, cum euasisset, furorem iniecit. Nam cum pampinos vitiumque germen se cadere putaret, Dryantis filij crura obtruncavit, atque cum extremas quoque sui corporis partes abscidisset, respuit denique: atque ex oraculi responso ab Edonis obsterilitatem agrorum in vincula coniectus, ab equis denique pro Dionysij voluntate lauiatus fuit, ut scripsit Apollod. libr. 3. Fama est Alcithoen quoque Thebanam mulierem ægre ferentem diuinos honores Baccho tribui, cum magna sit plerunque inter cives eiusdem ciuitatis inuidia & contemptus, cœpisse illas deridere, quæ istud facerent. quare iratus Bacchus eam in vespertilionem mutauit, ac telas sociarum simulque ridentium in hederam & vires. Dicebantur Cobali dæmones immites & inhumani quidam, & Satyri, & Bacchæ, & Sileni ipsam comitaricum cymbalis & strepitu quocunque incederet, qui in curru à lyncibus tracto vehebatur, ut ait Ouid. lib. 4. Metamorph.

tu biugum pictis insignia frenis
Colla premis lyncum: Bacchæ, Satyrique sequuntur,
Quique senex ferula titubantes ebruius artus
Sustinet.

Circa hunc lynces, & tigres, & pãtheræ esse consueuerunt, ut ait idem poeta in libro tertio:

Ipse racemis feris frontem circumdatus vitis
Pampineis agitat velatam frondibus hastam:
Quem circa tigres, simulacraque inania lyncum,
Pictarumque iacent fera corpora pantherarum.

Fuit socius Bacchi Lusus, a quo vocata est Lusitania. aiunt Bacchum truculenter feras circa se semper habere solitum, cum pellem etiam pardali semper gestaret, unde dicebatur Bryseus; cuius inter comites fuit Acratus genius. atque cum Panas & Satyros comites Indicæ expeditionis habuisset, subacta India atque deuicta Iberia, ut ait Sefosthenes in rebus Ibericis, Pana locis præfecit, qui regionem de se Paniam vocauit, ac mox iuniores Hispaniam dixerunt. Nã & Virg. lib. 6. huc inquit in curru à tigribus tracto vehi solitum, & pro habentis, lorisque teneris pampinis uti, ut patet ex his:

Nec qui pampineis victor iuga flectit habentis

Liber, agens celso Nyse de vertice tigris.

Et Ovidius libro primo de Arte:

Iam Deus in curru, quem summum texerat vultus,

Tigribus adiunctis aurea loræ dabat.

Consuevit & pro sceptro thyrsus gestare, quæ hasta erat
frondibus vitium aut hederæ aliquando suauiter ornata;
& cerui pellem, quam nebrida vocabant, vt scripsit Euri-
pides in Bacchis:

αἰσθῆτας δὲ οὐβας τῆς δὲ γῆς Ἐκλυίδος

αἰωλολυζα, νεβρίδ' ἔξασας χεῖρας,

ἵππων τε δὲς εἰς χεῖρας κισίνων βέλους.

Thebæque primas urbem adiui Græciæ,

Ibi fremuique pelle sumpta nebrida,

Hederaque thyrsus tradidi illo tempore.

Atque sacrificantes ramos abiegnos gestabāt, cū illi abies
in coronas esset sacra, vt Xenophanes ait in Salibus:

εἰς στεφάνους

ἵστασι δὲ ἑλάντοι πυκνὸν περὶ δένδρ.

in coronas

Consistunt abietes pulchram circa domum.

Nam hederæ, & smilax, & abies, & quercus erant arbores
Baccho sacre, quib. Thyades utebatur in sacris, vt est in his:

ὅτι δ' ἔθεντο κισίνους

στεφάνους δένδρ τε, μίλανδ' ἢ αἰδορόφους.

Hedera dederunt hæc coronas crinibus,

Quercusque smilacisque onusta floribus.

& illud:

ὦ Σεμέλης ἑσπεῖ οὐβῶν,

ὦ Semeles altrices Theba,

στεφανέδε κισῶν.

coronemini hedera,

ἐρύστε ἐρύστε χλοηρά,

cingite cingite virenti

σμίλαν καὶ κισσάφην.

smilaci fructifera,

ἢ κατεβακχέδε δένδρ

atque bacchemini quercus,

ἢ ἑλάντας κλάδισι,

sive abietis amictu ramis.

Fuit illi sacra pica ob garrulitatē ebriosorum, & ficus folia
propter memoriam Sycae in illam arborem versæ, & vitis
ob Staphylæ casum, quæ ambæ in arbores sui nominis mu-
ratæ sunt ab illo Deo, cūm συκὴ ficum, ac σταφυλὴ vitem signi-
ficet. Fuit illi etiam narcissi corona non ingrata ob tardita-
tem ingenij ebriosorū, & draco inter reptilia fuit sacer Li-
bero patri, vt ait Plutarchus in probl. Symposiacis. Huius

Dei

Dei sacerdotes foeminae plerumque fuerunt, quae nunc ab infania Maenades: nunc ab impetu & furore Thyades, vel à Thya quae prima sacra Bacchi instituit; nunc ab intemperantia, morumque prauitate, Bacchae vocabantur. Dictae sunt & Mimallones, quia Dionysium imitarentur: nam in montibus plerumque versantes leones manibus secum adducebant, aliasque feras: deinde iis crudis vesciebantur, terramque ferulis percutientes, aut saxa, cum sitirent, vinum, vel lac, vel mel scatere faciebant, anguesque habebant pro zonis comis implicitos. Huius Dei Satyros, & Silenos, & Lenas & Nymphas, & Naiades, & Tityros sacerdotes fuisse inquit Strabo libro decimo. Dionysij res gestas conscripsit Diodorus libro quinto historiarum, & Orosius primo: cum Pegasus Eleuteriensis primus Liberi patris religionem Atheniensibus tradiderit, ut Perimander ait in libro secundo de sacrificiorum ritibus apud varias gentes. Fama est hunc in Nyssa Arabiae felicitis ciuitate imperasse, multaue humano generi utilia inuenisse. nam praeter vinum & mellis conficiendi rationem, sacrificiorum ritus quoque inuenisse dicitur, ut scripsit Ouid. in 3. Faistorum.

Ante tuos ortus ara sine honore fuerunt,

Liber, & in gelidis herba reperta focis.

Cum hic de omnibus nationibus bene mereri studeret, orbemque terrarum illa, quae sciebat, docendo peragraret, Mercurium Trismegistum uxori consultorem, ac Herculem Aegypti praesidem reliquisse dicitur, Prometheoque primum ab Hercule locum dedit. mox Busrinde Phoeniciae, Antaeo Libyae praefectis, ipse coacto ex agricolis mulieribusque exercitu ad Indos, & intima Asiae loca penetrauit. Deinde Indis, qui illum aspernabantur, & vniuersi orientis regionibus subiugatis, ad primum Oceani litus in montibus Indiae non procul à Gange fluuio columnas duas erexit, tanquam ad ultimas hominibus peruias oras ex parte Orientis penetrasset: de quibus columnis ita scripsit Dionysius in situ orbis:

ἐν δὲ τὴν καὶ ἐπὶ τῇ ἐκείνῃ τοῦ Διονύσου
ἐστὶν ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τοῦ ὀνόματι Νάϊσος.
Ἐν δὲ τῇ ἐκείνῃ τῇ ἐκείνῃ τῇ ἐκείνῃ τῇ ἐκείνῃ
τοῦ ποταμοῦ τοῦ ὀνόματι Νάϊσος.

Hæc & Thebani Dionysi terra columnas

Monstrat ad Oceanum, atque extremi littora Ponti,

Montibus Indorum, qua rasso gurgise Ganges

In mare se voluit, Nyssæam impellit & undam.
 Tellatur & Sidonius. Antipater in eo carmine columnas à
 Baccho in Oriente, vt in Occidente ab Hercule fuisse posi-
 tas, cum inquit:

ἀμφὶν δὲ γῆλαι πωτέρμοτες, εἴηλα δὲ ὅσα.

Arma eadem ambobus, sunt termini ut ique columnæ.

Quòd autem eò arma intulerit Dionysus, vniuersamq; In-
 diam debellauerit, & vrbes orientis subegerit, ita innuit i-
 dem Dionysius:

αὐτὸς δ' ὑπὸ τῇ φάλα κελαιῶν ἄλυσεν Ἴνδῶν,

Ἡ μὲν δ' ὧν ἑρῶν ἐπαχέησεν το.

Vt genus Indorum nigrorum Marte feroci

Perdomuit, montes Emodos scandit.

Fabulati sunt antiqui Sollacem Armeniæ fluium in Araxē
 stagnum influentem dictum fuisse Tigrim ab ea tigre, quam
 conscendens Dionysus Iunonis consilio furiosus traiecit, cū
 maria ac terras circumiens remedium affectus quæreret. nā
 cum Iupiter exoratus tigrim pro lintre misisset traiecturo,
 mox ad euentus memoriam fluium ita vocauit: quod ta-
 men alij à Medio eius filio & Alphefibææ factum fuisse ma-
 luerunt. Ac neque per Indiam solū, è qua post triennium
 rediit, sed mox per Libyam & Hispanias peruagatus est, mu-
 lieresque choreis & saltationibus indulgentes multas in ca-
 stris habuit, ob quas non minùs quàm ob armorum rei que
 militaris scientiam fuit celebrer. Hic vbi Nysam florentissi-
 mam ciuitatem in India condidisset apud Indū in fluium,
 ac postea in Diam insulam rebus Indicis compositis traie-
 cisset, Ariadnam duxit. Hic Deus cū aliquando in Naxum
 nauigare iuberet nautas, atque hi in alios locos illum aspor-
 tarent, repentē hederē per remos serpebant, ac nauis nulla vi
 remorum loco dimoueri poterat. At Hom. in hymno quo-
 dam in Bacchum à piratis Tyrrhenis illum captū fuisse scri-
 bit, cū in litore maris peruagaretur. Illi hunc filium regis
 alicuius rati eum ligare voluerunt, sed cū à gubernatore
 reprehenderentur, illum minimē audientes & obiurgantes,
 non modò ligauerunt, sed vt magno precio redimeret in
 suam patriam ipsorum captiuum asportare conati sunt, atq;
 statim vela intumescencia ventis tetenderunt, tum verò

εἶνος δ' ἐπεσπικται τοῦτο, αἰὲν ἦν αὖ μέλαινα

ἡδύποτος κελάρηθ' ἀνιδνός, ἀνετο δ' ὅδ' μὴ

ἀμβροστὴ ταύτας δ' ἐπεσπικται ἅβει πάντας ἰδόντας.

αὐτῶν

αὐτὴν δὲ ἀκρότατον αἶθρα ἴστων ἐξέπενυδν
 αἰσπελος ἐνδρα μὲν εἶδεν καὶ τακρεμνῶν το δὲ ποτὶ οὐ
 βότρεας ἀμφοῖς ἴστων δὲ μύλας εἰσέσσετο κισσὺς
 αἰθετοί τηλεθραυὸν χαρίεις δὲ ὕλην καρπὸς ὀφείρει
 πέντες δὲ σκελμοὶ σφαταῖς ἔχον.

*Dulcia per nauium scatuerunt vīna repente,
 Mirus odor quorum surgebat: pallida membra,
 Concusit nautis timor, & reuerentia Diūm.
 Hinc illinc velo in summo concernitur altē
 Vineæ, quæ multos fudit frondosa racemos
 Pendentes: hedera malum texere corymbis,*

Frondibus & nigris: scalmique habuere coronas.

Fuerunt qui dixerint malum & remos, & antennam in ser-
 pentes fuisse versos, vt scripsit Demaratus in certaminibus
 Dionysiacis. Ipse verò Dionysus leo factus ita omnes nautas,
 præter ipsum gubernatorem, in fugam vertit, vt in delphi-
 nos versi, in mare statim desiliuerint. At non semel tantum
 hoc accidisse dicitur, vt cum nauigaret, vites & hederae in
 nauibus repente sint exortæ, multaque alia plantarum sibi
 consecratarum genera: quippe cum nata sint etiam tum,
 cum puer à Nymphis in Eubeam traiceretur, vt nos lusa-
 mus in libr. 4. Venationum his versibus:

*Cum mediū nauis sulcaret tergora ponti,
 Atque ab utroque pari distarent litore tractu,
 Serpere caperunt hedera tabulata virentes,
 Et smilæx, apilamque comis frondescere adultis.*

Fabulati sunt præterea Bacchum trienniū apud Proserpi-
 nam dormiuisse, deinde excitatum choreis indulgisse cum
 Nymphis, vt ait Orpheus in hoc hymno:

ἀμρὶς τῇ κελεύει Βυλῶν, χθόνιον Διόνυσον,
 ἐγγυῶν κούρας ἀνα Νύμφας ἀπὸ καλέμοισιν
 ὅς αἶθε Προσεφώνεῖς ἱερῶσι δόμοισιν ἰαλίαν,
 κοιμίζει περὶ τῆρε χερσὶν, βακχίον ἀγρόν.
 αὐτὸς δὲ λυγρὰ τὸν περὶ τῇ παλὶ κῶμον ἐγείρει,
 εἰς ὕμνον τρέπτει σὺν ἐνδόνιοι τιθώμεν.

*Terrestrem canimus Dionysum, & numina Bacchi,
 Cum nymphis experrectum, quibus est coma pulchra:
 Qui prope Persephonen sacris penetralibus olim
 Dormiuit Bacchi tempus tres segniter annos.*

Et tribus exactis conuiuia lata non antur,

Ille suis repetit mox cum nutritibus hymnum.

Hunc eundem Deum διαμορῶν, siue legislatorem, idē poëta

appellauit, quia cum ab Indica expeditione in patriam post triennium reuertisset, domesticorum, & eorum quibus regnum commiserat, perfidiam expertus, elatos iam sceleratorum animos insolentia legum infregit, hostesque profligauit, & res imperij in meliorem statum, quam antea fuerant, perduxit. Fuit Dionysus etiam Osiris vocatus ab Aegyptiis, vt testatur Herodotus in Euterpe: θεός γὰρ διὸν ὃν αὐτὸν ἀπαντες ἰμοῖσις Αἰγύπτῳ σέβονται, πάλω ἰσὶός τε καὶ Ὁσίριος, τὸν διὸν ὄντα εἰς λέγουσι. Deos autem ipsos non aequè omnes colunt Aegyptij, praeter Isidem & Osirim, quem Dionysum esse inquirunt. Fama est Bacchum in eo bello quod aduersus Iouem Titanes gesserunt, fuisse ab illis discerptum, cuius cor palpitans ad Iouem Pallas detulit, vt ait Ifacius his verbis: διόνυσον γὰρ, τὴν καὶ Ζαγρίαν καλεῖσθαι, ὃν διὸς καὶ Περσεφόνης ἀπὸ ἀρχόντα, μέγαν δὲ οἱ Τῆταις ἐπαγγέλαντο καὶ πάλω καρδίαν ἐπὶ παλλομένην αἰχμῇ γενέαν. Dionysum enim illum, qui & Zagreus fuit vocatus, Iouis & Proserpina filium, Titanes membra eum discepserunt, cuius cor adhuc palpitans attulit. Hic cum sepultus fuisset, reuixisse fertur integer. Hic Dionysus, qui & Osiris vocatus fuit, multa humano generi vilia excogitauit, vt dictum est: primus enim colendorum agrorum rationem Aegyptios docuit, vt testatur Dionysius in libro de Situ orbis in his:

τὸν ἀρχαῖον τὰς οὐκ ἀειμαρτύνοντος ἡλίου ἀπὸ ἐγὼν,
οἱ πρῶτοι βίβοντο διεγίσταντο κελεύθου,
πρῶτοι δὲ ἱμαρμέντος ἐπειρήσαντο ἀεθέου,
καὶ σπόγγον ἰδυτάτης ὑπὸ αὐλάκος ἀπλυσάντο
πρῶτοι δὲ γογγυμένην πόλιν διαμετρήσαντο,
διμῶς περικαυδῶν λεζὼν δεξιῶν ἡγῆσαν.

*Ad Nili ripas habitat clarissima gens, qui
Humane vite statuerunt iura priores:
Qui primi segnem sulcarunt vomere terram:
Qui primo rectis sparserunt semina sulcis:
Qui primi caelum sunt certo limite mensi,
Obliquisque animo Solis cinxere meatus.*

Atque Tibullus in libro Elegiarum primo ita eius inuenta percurrit:

*Primus aratra manu solerti fecit Osiris,
Et teneram ferro sollicitauit humum.
Primus in expertae commisit semina terrae,
Pomaque non notis legit ab arboribus.
Hic docuit teneram palis adiungere vitem:*

Hic vi-

Hic vididem dura cadere falce comam.

Illi incundos primum matura sapores

Expressa incultis una dedit pedibus.

Nam & Euripides in Bacchis omnium prope eorumque humano generi inuenta fuerunt, vtilissimum vinum putauit, cum obliuionem omnium malorum, & somni autorem, & tristitia solatium Bacchum inuenisse dicat, vt ex his patet:

Σεμέλης γόνος

βότρυας ὑγρὸν ποτὶ δόρυ κείστωι γὰρ το
δυνάτοισ' ἔπειτα δὲ ταλαπτοέεσι βροτῶν
λύτης ὅταν πληθύνῃ ἀμάρτυρα γῆς,
ὑπὸν τε, λήθην ἤβη καὶ ἡμέραν κακῶν
δίδωσιν ἐστ' εἰς ἄλλο φάρμακον πόνων.

Semele satus

Potum racemi repperit mortalibus

Ac protulit: mororis ille nubila

Fugat repletis vineæ liquoribus,

Somnūque fit mali diebus singulis

Obliuio: nec pharmacum malo aptius.

Cum vinum igitur inuentum mortalibus Dionysus exco-
gitasset, mos fuit apud antiquos vt Bacchi datoris lætitiæ,
quem Bonum dæmonem appellabant, poculum extremum
post cœnam remotis mensis circumferretur: quod boni dæ-
monis dicebant, quia bonus Deus Dionysus illud inuenisset,
vel quia cum moderatione sumptus vtilis sit & bonus po-
tus, de quo ita meminit Aristophanes in Equitibus:

Μὰ Δὲ δὴν ἀπορτὸν εἶναι ἀγαθὸς δαίμωνος.

Non per Iouem potum boni sed dæmonis.

Draco fuit huic Deo propter perspicacitatem inter reptilia
dicatus, vt ait Plut. in problematis Sympotiacis. Memoria
prodidit Lucianus in dialogo Iunonis & Iouis Icarium ca-
sum fuisse apud Indos, quia cum palmitem & vini faciendi
rationem à Baccho didicisset, creditus est primum ab Indis
venenum in conuiuio exhibuisse: nam Indi vino primum
gustato in insaniam sunt conuersi, vt ait idem in Nig. ino.
Atque Plutarchus etiā in eo dialogo, in quo disquiritur ignis
ne an aqua sit vtilior, vitem ex India in Græciam primum
portatam fuisse testatur, cum tamen apud Thebanos primum
vitis nata esse dicatur, vt asserit Pausanias in Bæronicis, &
inde ad Indos deportata. Neque mirum est sanè casum
fuisse Icarium propter vinum, cum immoderatus illius vicius

non parum oblit mortalibus, secretaque animi aperiat, & in
insaniam propè impellat, ut ait Homerus libro 8. *Odysseæ* in
his versibus:

ဝိပဿနာ သံသရာ

ἡλεις, ὅς τ' ἐφένκε πολύροισι· ἄφ' ἡλ' αἰῶσι
καί τ' ἀπαλὸν γαλάσσιν, καί τ' ὀρχήσιν αἰῶσι,
καί τι ἔπος πεφύκεν, ὃ παρ' τ' ἄλλοιτον ἀμείνων.

Pocula prudentes etiam fecunda choreis

Indulgere iubent, cantareque voce sonora

Pocula, quæ utiliter tacerentur, multa profavi.

Nam ubi vires corporis, mentemque vini imperium subege-
rit, multa effutire coguntur homines, ut scripsit in his etiam
Theognis:

ἀφ' ὧν ἀνὰ τὸν ὁμοῦν καὶ σὺν ὧν ὁμοῦν ὁμοῦν, ἔτι καὶ διὰ
πάντες τὸν ὁμοῦν καὶ σὺν ὧν ὁμοῦν ὁμοῦν.

Prudentis stultique viri immoderatius hausta

Vina leuem mentem reddere sæpe solent.

Sed neque hæc sola incommoda vini vsus immodicus affert, verum etiam corpus mirificè labefactat, vt nos scripsimus in nostro libro Aucupij, quem Græcis versibus imparibus inceptum, vbi absolutus fuerit, mittere decreuimus ad doctissimum & sapientissimum RENA LDVM Ferrariũ Præsidentem Comitiorum Parisiensium: quem Senatorem Regium non solum propter insignem auctoritatem diligo mirificè & obseruo, sed multo magis ob singularem eius humanitatem & sapientiam. Nam cum Orator proximis annis fuisset in sacra Tridentina synodo, & nuper apud illustrissimum Senatum Venetum, omnes in his locis eius eruditionem ac sapienter dicta tanquam oraculi Delphici sunt admirati. Ita verò se habent carmina quædam:

οἶνος πινούμενος πολὺν ὄρεγν' ἐκπύρει, ἀμείβετο
 θεῶτατον ἄλ' ἐννεπὶ δόξῃ καὶ δακρυοπνοίαν.

Importuna trahunt in tristia iactura Ditis

Recta mortales ira, merúmque, Venus.

Scriptum reliquit Pausanias in Laconicis in monte supra Mi-
gonium, quem locum vocabant Larysium, vnam maturam
prius inuentam fuisse: quo in monte incunte vere dies fe-
stos agitabant in honorem Bacchi. Non minor tamen gra-
tia illi asino habenda est, quem Naupliæ incolæ lapideum
erexerunt, quia putationem vitii adinuenit, quàm Baccho,
qui vites tantum ostendit mortalibus: nam nisi vitis cul-

*11521

tura & putatio inuēta fuisset, breui totum id munus erat interiturum, aut inutile futurum. Cum igitur asinus vitis pampinos Naupliae abrosisset, samentorum putationem utilem esse vitibus ostendit: quippe cum illa sit arbor omnium ceterarum humidissima, pluraque gignat ligna superuacanea, tanquam excrementa. Docuit Bacchus etiam mortales mercaturam & nauigationem, ut testari videtur Dionysius in situ orbis, qui ē Phœnicia, & ē regione mari rubro propinqua, & nauigationem & astrorum cognitionem profluxisse ait, cum Phœnicia imperaret Bacchus, ut est in his:

ἦν δ' αὖτ' ἐπὶ Φοινίᾳ οἱ Ἐρυθραῖοι γὰρ αὖτις
 εἰ ποσὶ τοῖς νῆεσσιν ἐπειρεῖσιντο θαλάσσης,
 ποσὶ δ' ἐκ ποταμῶν ἀλδινέας ἐκνήσαντο,
 καὶ βαδύνοντες ἀπ' ἐπὶ πόντον ἐπ' ἑσπέραντο.

Qui rubrum coluere fretum genus inde virorum,

Qui primi spreuere maris ventosque minasque.

Primi sunt ausi merces committere ponto,

Et cæli cumsus seruare, & sidera mundi.

Fertur hic Deus primus omnium mortalium depressos ad sordida queque hominum animos ad Deorum cultum erexisse, ut testatur in his Ouid. lib. 3. Fastorum:

Ante tuos ortus ara sine honore fuerunt

Liber, & in gelidis herba reperta focis.

Te memorant Gange, totoque Oriente subactō,

Primitias magno seposuisse Ioui.

Cinnama tu primus, captiuæque thura dedisti.

Deque triumphato viscera tosta boue.

Hunc Deum, quem superius semper iuuenem ē sententia nonnullorum scriptorum diximus, Elienses barbatulum esse crediderunt, ut ait Pausanias in prioribus Eliacis: qui cum cornutus etiam fingeretur, ad huius imitationem Mimallones cornua suis capitibus alligare consueuerunt, ut ait Isacius. ac neque solum cornutus, sed etia taurino capite ab antiquis fingebatur, ut idem testatur. Fuit & diuinationū Deus creditus Dionysus, ut in his testatur Euripides in Bacchis:

μάντις δ' ὁ δαίμων ὅς ἐστι γὰρ βακχεῖον μόνον,
 καὶ τὸ μαντῶδες, μαντικὸν ποτὶς ἔστι.

Deusque vates est: fuvor nam Bacchicus

Vim vaticinandi ritu plurimam tenet.

Coronabantur hedera quicunque Libero patri erant initia:

turi, vt significauit Euripides in Bacchis, vt alij crediderunt quia paruus Dionysus in illa arbore fuit occultatus; vt verò alij, quia racemos vuarum imitatur, vel quia semper sit viridis & iuuenis, qualis Deus ipse fingeatur, vel quia cum frigida sit arbor naturâ, ob insitum frigus adiumento sit aduersus ebrietatem. Alij sacram Baccho putarunt, quia Cissus Bacchi comes inter saltandum incommodius cum Satyris periit, ac Bacchi iussu fuit in arborem mutatus, quam Greci cissum, Latini hederam vocarunt. Alij ad imitationem Bacchi id factum crediderunt; quòd ille, cum esset puer, hederâ & lauro coronatus incederet, vt ait Homerus in hymnis:

δι' ὅτε φοιτῆσθε καὶ δ' ὑλίσσας ἐναίλοισι
κισσῶν καὶ δάφνης πεπνυγισσάμενος.

Tum quoque paruus erat, syluisque errabat in altis

Ornatus lauro atque hederâ.

Atque non solū iniutantes, sed etiam coronę sacrificantium, quibus caput vinciebantur, ad illius Dei imitationē bacchi dictę sunt, vt testatur Nicander in libro linguarum, in his:

βάκχισσι κεφαλὰς ἀφαιεῖσθαι δέσφαιτο.

Tempora cinguntur bacchis florentibus illis.

Erat enim legibus sacrificiorum sancitum, vt coronarentur hederâ quicunque Baccho iniutarentur, vt ait Dionysius in Cosmographia:

ὀρνύμεναι τελέσθαι καὶ νόμον ἰσοῦ βάκχου,
ἐκφύλασσαι κισσῶν μαλακὰ καὶ κισσῶν
ἐνύχαι· πεταγῆς δὲ λιγύθροισι ἔρπυσσιν ἡνέ.

Concite agunt, vt lex, Baccho sacra tempora ramis

Denigrae nigris hederâ, ac pallente corymbo

Nocturna: clamorque ingens confurgit ad auras.

Consueuerunt Camaritæ, quæ natio est Indiæ finitima, cum Bacchum ab Indica expeditione redeuntem humaniter acceperunt, illum egregiè colere, cingulaque & hinnulorum pelles circa pectus habere, vt idem in his ait:

καὶ Καμαρειτῶν φίλον μέγα, τοῖς ποτὶ Βάκχον
Γιόδων ἐκ πολέμοιο δ' ἐδ' ὀνύχοι ἐξέκλισαν,
καὶ καὶ Ἀλυσίων ἰσοὺν χρόνῳ ἐπέσταντο,
ζώματα καὶ νεβρίδας ὅππῃ ἐπιδεῖν βαλόντες,
δοῖ Βάκχῳ λέγοντες.

Et Camaritarum genus ingens, Bacchus ab Indis

Hospitio rediens quibus est acceptus, vt illi

Lenarum statuere chorum, quæ cingula, & vnâ

Pamarum pelles posuerunt pectora circum,

Eux Bacche frementes.

Nam Lenæ vocatæ sunt Nymphæ quæ torcularibus præerant, vt fontibus Naiades. Celebrabantur autem Bacchi sacrificia cum tripudiis, quare Dionysus vocatus est *ἰνὸρχος* & *δαίμων*, siue tripudij Deus, vt ait Lycophron:

δαίμων ἰνὸρχος, Φιγαλεὺς, Φανστερίος.

Deus tripudij, Phigaleus, Phaufterius.

Nam *ὀρχεῖσθαι* tripudiare significat: qui idem dictus est Phigaleus, quod in Arcadia coleretur: & Phaufterius, quia lampades & lumina adhiberentur in huius sacrificiis. Fuit hic Deus in numerum Deorum reliquorum relatus ob ea quæ in genus humanum contulit beneficia, ob res præclare gestas, ob discordias & contentiones à se compositas, ob ciuitates extructas, ob leges, quas dedit ciuitatibus, vt testatur Horatius libro secundo Epistolarum:

Romulus, & Liber pater, & cum Castore Pollux,

Post ingentia facta, Deorum in templa recepti,

Dum terras hominumque colunt genus, æstera bella

Componunt, agros assignant, oppida condunt.

Agebantur huius Dei sacra à mulieribus, vt diximus, quod illas habuisset socias in Indica expeditione: quæ dictæ sunt Bacchæ ab insanis clamoribus: currebant enim cum tædis & funalibus accensis per noctem, quibus utebantur in illis sacrificiis, atque crinibus passis ita clamabant currentes: eu hoc, quæ voces sunt bene ac feliciter precantium. His postea vocibus in vnum compositis Euhæus Bacchus vocari cœpit: deinde Euhyus siue bonus filius, quia cùm Gigantes bellum Ioui intulissent, in leonem versus vnum eorum prior laniauere ac discerpserit. Ea re præclare gesta Iupiter laetatus dicitur Dionysum Bonum filium vocasse. Lucianus in Dea Syria Osirim, siue Dionysum apud Byblos Ægypti populos mortuum & humatum fuisse scribit, & anniuersarios luctus, ritusque sacrorum in eius honorem institutos. Atqui quod & ipse & Hercules eandem patriam haberent diximus, & iisdem propè armis uterentur, & quod pariter combusti sunt: quod etiam declarauit ipse Sidonius Antipater in suis carminibus:

ἀμφὶν δὲ στήλαι στυπέρμοντι, εὐήλκω δὲ ὄπλῃ

νέεσσι, λείοντι καὶ μύβαλῃ δὲ πλατείῃ.

Ἢ γὰρ δὲ ἀμφοτέρωσι χαλεπὴ θεός, οἱ δὲ δὴ τὸ τῆς

ἡ δὲ θεὸς ἀδυνάτοις ἐν πυγῇ ἀμφοτέρω.

Amborumque columnæ; atque arma simillima utrique

Cymbala clamoris; pellem & uterque tulus;

Et grauis ambobus Iuno Dea, adiuit uterque

E terra ad superos, igne cremante, Deos.

Multa huius Dei sacrificia multis in locis celebrabatur, quæ & nominibus & ritibus & temporibus differebant: atque primi mortalium Phœnices Bacchi sacra instituerunt, quæ postea Orpheus in Græciam ad Thebanos detulit, in quibus Ianuatus fuit. Agebatur dies festus apud Athenienses, quo die Liberi patris cultum à Pegaso Eleutheriensi ex oraculo Delphico acceperunt, quæ dicebantur Olschophoria, ut ait Pausanias in Atticis. Erat autem consuetudo, ut ait enarrator Nicandri, ut pueri pampinos manibus gestantes tributum è sacro Dionysi templo in sacellum Palladis cognomento Scirrhædis cum precibus decurrerent. Celebrabantur & Trieterica in eius honorem, quia tertio anno ab Indica navigatione reuertisset, quæ agebantur per brumam, ut ait Ovidius in primo Fastorum:

Sacra corymbiferi celebrabat Græcia Bacchi,

Tertia quæ solito tempore bruma refert.

Horum sacrificiorum & tempus, & instrumenta, & habitum Baccharum demonstrauit idem poeta libro sexto Metamorph.

Tempus erat, quo sacra solent Trieterica Bacchi

Sithoniæ celebrare nuntius, nox conscia sacri:

Noctæ sona Rhodope tinnitibus æris acutis;

Noctæ sua est egressa domo Regina, Deique

Ritibus instruitur, furialiæque accipit arma.

Vise caput tegitur, lateri ceruina sinistro

Pellera dependit; humero lentis incubat hasta.

Nam his armis instructæ cum vociferatione discurrentes crinibus passis diuinare, ac res futuras prædicere credebantur. Epilenæa sacrificia, & certamen, & cantilenæ vocabantur, quæ fiebant vindemix tempore cum torcular exprimendis uis esset ingentum apud Acharnanes, ut ait enarrator Aristophanis. Nam certabant inter calcandas uuas, quis citius plus musti exprimeret, & Bacchi laudes canebant inter calcandas, rogabantque ut quam suauissima musta defluerent. cum agerentur hæc in agris, Dionysia ibi simplici nomine diceban-

dicebantur. Celebrabantur Lenæa præterea in ciuitate Athenarum incunante vere, quo tempore vina de face eximebantur, tributaque ferebantur ab externis: quod certamen erat bibentium plerumque, Bacchumque latitiæ autorem canentium, cuiusmodi carmina sunt illa Euripidis in Bacchis:

τιῷ πανσληπτον ἀμπελον δάδωκε Γεγυῖς.

οἷνός δὲ μελλὰν ἐντοσε, καὶ ἔστιν κούρε,

ὃδ' αἶμα περιπνέει σὺν ἀθροείοις ἐν.

Oblivionem palmitem mali dedit.

Si vina tollas, & Venus statim perit,

Nec dulce quidquam refiat hinc mortalibus.

Fuerunt & Phallica in Dionysi honorem instituta, quæ apud Athenienses agebantur, apud quos primus Pegasus ille Eleutherienfis Bacchi cultum instituit: in quibus cantabant quemadmodum Deus hic morbo Athenienses liberauit, & quemadmodum multorum bonorum author mortalibus exitit. Fama est enim quod Pegaso imagines Dionysi ex Eleutheris ciuitate Bœotia in Atticam regionem portante Athenienses Deum neglexerunt, neque, ut mos erat, cum pompa acceperunt: quare Deus indignatus pudenda hominum morbo infestavit, qui erat illis grauissimus: tunc eis ab oraculo, quo pacto liberari possent petentibus, responsum datum est solum esse remedium malorum omnium, si cum honore & pompa Deum recepissent: quod factum fuit. Ex ea re tum priuatim, tum publicè lignea virilia thyrsis alligantes per eam solennitatem gestabant: fuit enim Phallus vocatum membrum virile Alij Phallum ideo consecratum Dionyso putarunt, quia sit autor creditus generationis. Agebant Athenienses præterea Canephoria in honorem Dionysi, quod genus erat consuetudinis quale scribitur his verbis a Demarato in certaminibus Dionysiasticis: καὶ τῷ ἡδὲ Διονυσίῳ ἐστὶν τῷ αὐτῷ τοῖς παλαιῇς Ἀθηναῖσι, αἱ εὐδαιμονοῦσαι, τότε αὐτῶν ἡδαιμονοῦσαι, καὶ ἀντιπρὸς. καὶ δὲ ἐν χρυσῷ καὶ ἀργυρῷ πεποιημένα τὰ χρυσῆ, ἐν αὐτῇ ἀπαρχῇ ἀπάντων ἡδὲ χρυσῶν ἐτίθειτο per festum Dionysiæ diem, qui apud antiquos Athenienses agebatur, virgines agiles, quæ ad pubertatem accederent, tum primum canistros ferebant: qui canistri erant ex puro auro, in quibus erant fructuum omnium primitiæ impositæ. Quanquam non defuerunt qui non in honorem Dionysi, sed Dianæ, Canephoria instituta crediderint, eum dicerent virgines nobiles per ea sacra canistros earum rerum quas pulchriores acu laborassent, plenos Dianæ consecrare

solitas, atque ita significasse se prioris vitæ virginitatisque pertasas, cupere exautorari, ut asseruit Dorotheus Sydonius. quæ sacra celebrabantur, ut quidam voluerunt, sub finem mensis Aprilis. Fuerunt & Apaturia Dionysio consecrata, quorū initium & causa huiusmodi fuisse perhibetur à Charicle in Catena. cū bellum exortum esset inter Athenienses & Bœotos, Xanthius Bœotus Thimætem Atheniensem Imperatorem ad singulare certamen prouocauit, quo de bellato Melantho: Messenius postea illi in id imperiū successit, qui peregrinus fuit, & à Periclymene Nelei erat oriū-
 dus. His igitur singulari certamide dimicantibus quidam à tergo Xanthij nigra pelle capræ indutus apparuit: tunc ille iniuriam sibi fieri inquit, cū ad singulare certamen cum socio accederet: ac dum respiciens conuertitur, ab aduersario dolo cæditur. cū verò Dionysus creditus sit, quæ pelle capræ indutum apparuisse autuant, dies festi fuerunt in eius honorem ab Atheniensibus mense Octobri instituti. Celebrabantur per hos dies Apaturia sic dicta à decipiendo: quorum dierum primus Dorpia dicebatur, quia vespertino tempore conuenirent in vnum locum, qui essent eiūsdē tribus, & vnā conuiuium pararent. Secundum dixerunt Anarrhysm, quod eo die victimæ immolarentur: nam & Ioui tribuli, & Palladi sacrificabant. & ἀναρρῶσα sursum traho significat, & sacrifico, quia immolantes victimarum iugulandarū colla sursum conuerterent. Tertius dies dictus fuit Cureotis, quo die iuuenes mares ac puellæ nomina dare consueuerūt, ut in tribus ascriberentur. Alij quartum diem addiderunt, quem vocarunt Epibdam, ut scriptum reliquit Panyasis. Celebrabantur & Ambrosia vocata, qui dies erat mense Ianuario Dionysio sacer, quem etiam mensē Lenæonem vocarunt, quia per id tempus vina in ciuitatem importari essent solita: ac mensē nominarunt à Dionysio, quod is præesset torcularibus: vnde Lenæus etiam dictus est. Pithœgia verò cū dolia relinirentur, fiebant, atque tunc omnibus præsentibus Dionysi munus in honorē Dionysi impartiebant, quod commune erat amicorum symposium, ut scripsit Philochorus. Hæc eadem cū à Romanis celebrabantur, dicta sunt Brumalia, cū Brumus dictus sit Bacchus. Fuerunt & Ascolia dicta apud Athenienses, quæ ita fiebant, ut ait Zezes in commentariis in Hesiodum: ὁ γὰρ ἐπεὶ δὲ τὰ ἀσκάλια οὖτος. ἀ-
 σκάλις

σχοις περισπύροις καὶ πνεύματος περισπύροις πιδόντες καὶ γῆς, ἐν ποσσὶ
ἐφ' ἁλλήλους, αἰεδὲν τούτῳ ἐφείρητο. καὶ πολλὰ καὶ πολλὰ ἀνέστης εἰς γῆν
ἐπ' ἅπαντα τοῦ θεοῦ ποιῶν πρὸς τὸν Διόνυσον. ὁ γὰρ ἄσκαρ ἔρμα ὅτι τρέφει
τοῦ. ὁ δὲ τρέφει τοὺς θεοὺς τῆς ἀμπελὸς τρέφει, λυγροῖται ταῦτα.
*Flebant autem hoc pacto Asolia: utres inflatos veniōque plenos
humī deponentes altero pede insiliebant, atque super iis ferebantur:*
tum sapiūs labentes in terram decidebant. faciebant autem
id in honorem Dionysi, quoniam uter pellis est hirci, qui pampinos
vitiū comedens illis obest plurimum. quem tamen utrem quidam
vino repleri solitum fuisse crediderunt, ut traditum est
à Menandro in libro de mysteriis, atque peritior vinum habebat
præmium. Est enim hircus animal maximè vitibus
infectum, ut testantur illa carmina Eueni poetæ.

κλέμ με φάγης ὅτι πίζας, ὅπως δ' ἐπ' ἡερπορορίων
ἔσται ὅτι ποίσει σοὶ τρέφει δουλεύει

Rodas me licet ad flirpem, de palmitē fundam

Dulcia mactando vīna sed hircē tibi.

Agebantur hæc ipsa sacrificia apud Latinos etiam, quæ Asolia vocabantur, plurimūque conferre credebantur ad vinearum fertilitatem; quorum ritum ita præclare expressit Virgilius libro secundo Georgicorum:

*Frigora nec tantum cana concreta pruina,
Aut grauis incumbens scopulis arenibus æstus;
Quantum illi nocuere greges, durique venenum
Dentis, & admorso signata in flirpe cicatrix.
Non aliam ob culpam Baccho caper omnibus aris
Cæditur, & veteres ineunt proscenia ludi:
Præmiāque ingentes pagos & compita circum
Theſeide posuere, atque inter pocula læti
Mollibus in pratis vineos saliere per utres.
Nec non Ausonij Troia gens missa coloni
Versibus incompitis ludunt, risūque soluto,
Orāque corticibus sumunt horrenda cauatis;
Et te Bacche vocant per carmina læta, tibiq;
Oscilla ex alta suspendunt mollia pinu.
Hinc omnis largo pubescit vinea fetus,
Complentur vallisque caue, saltusque profundi,
Et quocunque Deus circum caput egit honestum.
Ergo ritē suū Baccho dicemus honorem
Carminibus patriis, lanceſque & liba feremus.*

Proponebantur autem præmia illis qui sapiētius super utres

rescū nihil repentinum æquo animo natura patiatur, paulatimque delenda sint, quæ minimè conueniunt; proditum est in fabulis Bacchas in Pardales fuisse à Baccho mutatas, & Pêtheum in taurum, qui fuit ab illis vnguibus discerptus, vt lusimus in nostro libro 4. Venationum:

Denique Thebarum populos peruenit, & omnes
Occurrunt matres Cadmeides impius vnus
Inuentus Pentheus: captus formidine patris
Imperat hic sociis hunc arctis neccere vinclis.
Inuasere Deum muli, multiq̃ue sequentes
Percutiunt saxis matres, rapiuntque coronas
Compositas hederae ramis, & cuncta profanant.
Tum pater immanem te fecit Penthea taurum:
Pardalis in speciem matres mutauit, & illas
Vnguibus horrendis, & dentibus armat acutis.
Discerpsere fera taurum, regemque profanum,
Esse Dei quoniam sic illis visa voluntas.

Alij dixerunt illum vexasse contumeliis Liberum patrem & alia fecisse insolenter, atque vt forminarum occulta sacra iatueretur, arborem, qua erant transitura, ascendisse: quod cum illæ cognouissent, eum discerpserunt. deinde ex oraculo arbori inuentæ diuini honores habiti sunt, & duo signa Liberi patris suspensa: vnum Lysium, alterum Baccheū vocarunt. mox ibi templum fuit cum iis signis extructum. At verò Euripides in Bacchis non in pardales mutatas Bacchas facit, sed Cadmi filias, sororèsq̃ue Semeles, quæ Dionysum educauerant, Pentheum discerpsisse scribit, qui etiam commemorat quas corporis partes singulæ abstulerint. Alij dixerunt cæsum fuisse à matre & à sororibus, quia aper illis visus sit cum sacra sperneret. Fuerunt qui dixerint Lycurgum præterea cum sacra Liberi patris spreuisset, cæcum factum fuisse à Ioue, at non à Dionyso: quippe cum non minus Iupiter, quàm quouis Deorum, ad quem illa sacrificia pertinerent, esset vindex vel contemptæ vel etiam neglectæ religionis. atque de Lycurgi supplicio ita scripsit Homerus libro 2. Iliadis:

ἡ δὲ γὰρ εἰδὲ δρῦντος υἱὸς κρατερὸς Λυκούργου
δὴν δὴ, ὅς ῥα θεῶν ἐπουρανίων ἐρεχθεῖ
ὅς ποτε κατὰ μέγιστον Διὶ νόστον Τιβρώας
αὐτὴ κατ' ἠγάθειον Νουσίην, αἱ δ' ἅμα πάντων
δούδ' αὖ γαυροὶ κατέχοντο κατὰ θεῶν Λυκούργου.

Διὸς υἱὸς ἔσθ' ἢ δ' αὖτις Διόνυσος δὲ ποσειδῶν
 δούσ' αὖτις ἔσθ' ἢ δ' αὖτις Διόνυσος δὲ ποσειδῶν
 δούσ' αὖτις ἔσθ' ἢ δ' αὖτις Διόνυσος δὲ ποσειδῶν
 δούσ' αὖτις ἔσθ' ἢ δ' αὖτις Διόνυσος δὲ ποσειδῶν
 δούσ' αὖτις ἔσθ' ἢ δ' αὖτις Διόνυσος δὲ ποσειδῶν

Nec diuturnus & ipse Dryantis semine natus

Inde Lycurgus erat, superos ut temnere cœpit:

Qui quondam, ut Bacchi, altrice furor egit, inique

Collibus exagitat Nyssæis uniusque, at illæ

Fuderunt omnes fugientes sacra, Lycurgus

Ue voluit: Bacchus petiit mare, tum Theis ipsum

Accipit in gremium crepidantem, & multa timentem.

Illum odere Dei felicia tempora vite

Degentes: cœcum fecit quem Iupiter ipse.

Fuit autem Thraciæ Rex Lycurgus, ut ait Hor. in 2. libro Carminum:

Fas & beata coniugis additum

Stellis honorem, rectæque Penthei

Disiecta non lenti ruina,

Thraciæ & exitium Lycurgi.

Nam fertur Bacchus, ut hic attigit Horatius, coronam quam sua vxor gestabat Ariadna, post Ariadnæ mortem ad sempiternam eius memoriam inter stellas collocasse, quare ita scripsit Aratus in astronomicis:

οὐρανὸν ἡγεῖται στέφανος, τὸν ἀθανάτων ἔδνηκεν

οἷμα' εὐφραδὶ Διόνυσος δόρυ γούνης Ἀ' ἐξείδ' υἱός.

Atque corona niser, claram inter sidera signum,

Defunctæ quam Bacchus ibi dedit esse Ariadnæ.

Alij dicunt Lycurgum sibi crura amputasse, quia vites cæderet in contemptum Bacchi. Diagōdas Thebanus demum in nullas neque domesticas calamitates, neque publicas incurrit, qui ut testatur Cicero in secundo de Legibus, omnia nocturna sacrificia, propter eorum turpitudines perpetua lege sustulit. Fuerunt autem res & miracula quæ contingebant in sacrificiis illorum Deorum, quæ homines ad illorū cultum religionemque impellebant. Nam scriptum reliquit Pausanias in Achaicis Liberi patris simulacrum, quod in diuisione prædæ Troianæ Eurypylo obtigit, quod in arca quadam includebatur, subito visum mentis inopes facere solitū omnes qui illud vidissent. Neque illud sanè parvæ fuit admirationis quod accidebat in Elide, ut ait Pausanias in posteriori-

sterioribus Eliacis: quod tres lagenas vacuas per diem eius festum tres sacerdotes deponebant in templo praesentibus ciuibus & peregrinis, si qui adesse cuperent: mox foribus clausis & vel à sacerdotibus, vel ab aliis volentibus obsignatis suo cuiusque annulo, postero die cognitis signis ac reclusis foribus lagenas plenas vino suauissimo inueniebant. Dicitur Staphylus Bacchi fuisse filius, cuius proneptibus admiranda munera largitus fuit: nam cum Staphyli filiam Rhio compressisset Apollo, illudque Staphylus sensisset quod esset grauida, illam in arcam inclusit, & in mare deiecit. atca in Euboeam postmodo delata in spelunca quadam Anium peperit, quem ita è mœrore nominauit. Hæc Apollo derulit in Delum, vt scripsit Semus Delius in rebus Deliacis. Hic Anius postea è Dorippe nympha Spermo, Ceno, & Elaidem suscepit, quibus Apollo concessit, vt quoties optarent vel vinum vel semina vel oleum caperent, pro suorum nominum significatione; quippe quod hæc ipsa nomina hoc significarent. Fuerunt præterea eiusdem Bacchi filij & Hymenæus, & Thyoneus: atque Bacchus ex Ariadna Ceranaum, Tauropolim, Euanthē, Latramym, Thoan-tem, Cnopionem suscepit: Carmonem ex Alexiræa, qui venans ab apro fuit interfectus: è Chthonophyle Phliantem, qui fuit cum reliquis Argonautis: Narcæum è Phylcoa, qui primus honores Bacchi apud Eliæses instituit. Herodotus in Euterpe Apollinem & Dianam ex Iside & Osiri, quem Liberum patrem esse diximus, natos esse scribit. Atque multa fuerunt Bacchi cognomina, vt Deorum cæterorum, quibus de causis dictum est. Nam Hedereus Bacchus dictus est Acharnis, quia ibi primùm hedera fuit inuenta: & Cætor, quia cum Musis versaretur: & Seruator, Melanegis, Lysius, Philaneus, Leucanius, Lâptera. Dictus est Dionysus à Dia insula vna è Cycladibus, quæ & Naxos vocabatur, quæ illi post ductam Ariadnam consecrata fuit, & à Nysa ciuitate, in qua regnauit. Alij maluerunt dictū fuisse Dionysum, quia mentem exciter: nam *Δία* mentem appellant, *νύσσειν* autem pungo significat, vt ait Ioannes Diaconus. Bacchus à furore dictus est; Bromius, à strepitu & clamore ebriosorum; Liber pater aut Lyæus, quod idē est, quia vinum liberius haustum à curis liberet, ac lætos faciat; Lenæus, à torcularibus; Nysæus, quia stimulus sit ad furorem;

Dichyrambus, quia è duobus portis exierit, vel (vt alij) sentiunt) quia in antro duas portas habente fuerit educatus; Bimater, quòd eum Semele mater in vtero, Iupiter illigatum femori vsque ad iustum pariendi tempus gestauerit. Fabulari sunt antiqui Bacchum fuisse Iouis femori asutū, quia educatus sit in specu Neri montis, qui est apud Nyssam clarissimam olim Indiæ ciuitatem, qui mons Neros Ioui erat consecratus. Ignigena, quia natus sit è matris incendio, Balsareus, ab oppido Lydiae Balsara, vbi præcipua religione colebatur, vel à Balsaride veste talari, qua in eius sacrificiis Balsarides Bacchè vtebatur; Brisæus à Brisa Lesbi promontorio, in quo colebatur, vel à Brisa pressorum vinearum massa, vel à *βρυση*, quod fremere ac vociferari significat; Iacchus, ab *ιαχέω* clamor; Eleleus, quia furoris & bellorum sit autor plerunque: nam utebantur hac voce *ελελε* in hymnis & pœanibus, quibus homines incitabant ad bellum. Thyoneus à matre Semele, quæ dicta fuit etiam *Θυώνη*, quam gravidā furētem introduxit Æschylus; Euan, quòd ea voce vterentur diuinitus afflatis; Nyctelius, quia per noctem vociferationis esset autor; Euchius, quia large fundat, vel in cyathos in cōuiuiis, vel è torcularibus per viandemiam. Atque hæc ea sunt fere, quæ de Baccho ab antiquis scriptoribus sunt tradita.

¶ Cū Thebanus fuerit Bacchus, & Penthei, Actæonis, Learchique infelicissimorum hominum affinis, vt ait Lucianus in Concilio Deorum, patet illum hominem mortalem & mortalium calamitatibus obnoxium fuisse. Quamuis Plutarchus in Pelopida & illum & Herculem ob virtutum præstantiam patiendi facultatem deposuisse scribit: *οὐκ ἔστιν οὐδὲν τὸ ποῖον τῆς ἡρώους τῆς θεῆς περικειμένης, τὰ γὰρ πλεῖστα ἀνθρώποις ἐστὶν ἀνήμερον, καὶ ὅσα ἐν τοῖς ἐκ μεταβολῆς ἀδρανέουσιν ἡρώεσσιν ἡρώεσσιν ἐπὶ τοῖς λόγοις τῶν θεῶν τοῦτον ἀπολέπει δαίμονι, ὡς τὸν Ἡρακλῆα καὶ Διονυσόν, ἐκ μεταβολῆς ἀπὸ τῆς θνητῆς καὶ παθητῆς ἀποβλεπόντας, ἀλλὰ ὅσα αἰδίων καὶ ἀχρονίων ἐστὶν ὄντων, ἐπὶ τοῖς λόγοις ὅσοις προμνηστέων καὶ παλαιότερων λεγόμενοι περικειμέναι θεῶν καὶ ἀνθρώπων. Eodem pacto & ortus rationem his conuenire inquit: nam coniecturas plurimas relinquendas celsi. Nō enim is qui nati sunt immortalibus factis ex aīa mutatione; lex aut mos patris Dei hunc coniungere patitur, sicuti Herculem & Dionysum, qui ob virtutū suarū præstantiā patiendi facultatē ac mortalitatē abiicerunt. Sed vnus est Apollo, quantū coniectura assequi possumus ex ijs, qui & sepiterni & nunquā geniti ab antiquissimis*

quissimis & sapientissimis hominib. crediti sunt. Bacchus filius Semeles fuisse fingitur, quia vinum filius est vitis: nam Semele nūcupata est *ἡ τῶν θεῶν τὰ μέλη*, à concutiendis membris scilicet, vel quòd arbor ipsa maximè cæterarū arborum membra, ramos scilicet, mollia & ventis facile agitanda præbeat: vel quòd vitis per vinum membra hominum inflectat: ac regat. Iouis item filius dicebatur, quia innatus est vino calor quidā, & ab ipsa natura insitus: neque potest nisi in locis calidis, aut in moderato calore saltē, vitis nasci. Fingitur ideo Semeles combustæ natus ē cineribus, quia cineris natura cū inclusum calorē intra se, ac nescio quid pingue habeat, quod plurimum profit vitibus. Alij Iouis & Proserpine filium Bacchum esse dixerunt, quòd vitis, sicuti reliquorum omnium fere, maximè principia terram, tanquam materiam, calorem, tanquam artificem, esse arbitretur. Iouis femori assurus fuisse dicitur, quia caloris maximè cupida sit vitis: neque sine illo vivere potest, aut esse fructifera: quare per acriores hyemes vites complures moriuntur. Illum educasse Nymphæ dicuntur ē matris cineribus excipientes, quoniam omnium arborū vitis est humidissima, cuius fructus si aquam modicè sorbatur, multo fit salubrior & crescit eodem tēpore. Dicitur delatus in Ægyptum ob loci calorem, terræq; feracitatem, cuius loci similitudinem vitis requirit. Idem Deus pro bibentium ingenio alios facit audaciores, alios loquaces ac timidos tanquam fœminas: quare & mas & fœmina creditus est. Hunc Musarum comitem cēsuerunt, quia vini calor excitet ingenium. nam & disertos & audaces & fortes faciunt meracioris pocula, vt nos lusimus in nostris Venationibus, vbi scribitur:

Bacche ferox hominum domitor, domitorque ferarum,

Nec solum Tanaim, gentemque binominis Istri,

Bistoniosque sinus, ætæ & litora terra, & quæ sequuntur.

Idem & nudus & semper iuuenis habitus fuit, quia patefaciat secreta. Comitabantur hunc Deum Cobali malefici & dolosi demones, inter quos Acratus principē locum obtinebat: quoniam multa sunt, quæ ebrietas ac immoderatū bibēdi vsum cōsequuntur: loquacitas scilicet, & temeritas, rerū domesticarū profusio, impudētia, inimicitia, multaq; huiusmodi iecommoda cū clamore & strepitu, quæ malos

dæmones, & Cobalos, & dolosos antiqui vocitarunt. Nam pleriq; mortales sua vitia Diis ipsis attribuerunt, velut ebrius Æschylus ebriū Bacchū introduxit in scenā, vt scripsit Chameleon, quod tamen quidā tribuerūt Epicharmo. sic amore capti adulteriū Veneri attribuerunt atq; addixerunt, milites crudelitatem bellorum Marti, reges raptum regni vel paterni Ioui. Enimvero ex ipsa ebriosorum natura lynces, & rigres, & pardi, & pātheræ sectari, & eius currum trahere dicebātur: nam harum ferarū ingenium & immanitatem vinum immodicē bibentibus imprimit, furiososq; efficit. Fingebatur hic Deus hinnulorum & caprarum pelibus indutus, quorum animalium alterum effœminatam ebriosorum naturam significat, alterum insensum est vitibus. Idcirco etiam à mulieribus sacerdotibus plerunq; colebatur, quod ebriosorum natura magnis foeminis, quā viris est similis. Illæ rhyssis & coronis ex hedera in sacrificiis utebantur & similacis, & abietis, & quercus, quia illæ arbores vites imitentur, ac non infestæ naturā sint vitibus. Quod columnas suæ militiæ terminos in Oriente Bacchus posuerit, id verò videtur ad historiam pertinere. Sed tamen & ad viris peregrinationem spectat, quæ prius in Ægypto nata sit, & postea in Orientis regiones delata. Cur versus sit aliquando in leonem, manifestum esse iudico. Cur laniatus fuit à Titanibus; ac sepultus deinde integer reuixit? hoc, nihil aliud quā plantationem significat: nam è singulis propaginibus cæsis, vel ramis vitium sub terra semisepultis integræ vites fertiles oriūtur. Dormiuit triennium apud Proserpinam Bacchus, quoniam ante id tempus cū vires non sint feraces, dicuntur dormire apud Proserpinam, cū maximè in radices crescant. Capite fingebatur taurino & cornutus, quia obest immoderate bibentibus. vel dicitur cornutus, quia prior boues iunxit, vel quia sit vis solis penetrans. Hunc cum tripudiis colere soliti sunt antiqui ad titubantium & ebriosorum imitationem. Alij Dionysum Solem arbitrati sunt vt Cererem Lunam, sicuti testatur Virg. lib. i. Georgicorum in his:

vos o clarissima mundi

Lumina, labentem celo quæ ducitis annum,

Liber & alma Ceres.

Et Orpheus in hymnis:

θεοῦτος δ' ἐς φάος ἦλθε, Διόνυσος δ' ἰπεκλήθη.

ἔπειτα διήντη κατ' ἀπείρονα μέτρον ὀλύμπου.

Primus it in lucem, ac Dionysus dicitur idem,

Immensum circa calum quod voluitur altè.

Verùm id apertius carmè eiusdem poetæ significauit, eundem esse scilicet Solem & Dionysum:

ἡλιος ἐν Διόνυσον ὀμήκεσσι καλέεσσι.

Sol clarius, Dionysum quem cognomine dicunt.

Et Eumolpus in Bacchicis carminibus:

ἄστροφαὶ Διόνυσον ἐν ἀκτίνεσσιν πυροποιοῦ.

Flammiferos inter radios Dionysus Olympi.

Cui etiam nebridis pellè gestamen tribuerunt ob varietatem stellarum. Ad Solis igitur motus imitationē illum per tripudia coluerunt, significātes assidue vapores è terra extrahi, sursumque attolli, ex quibus deorsum postea per imbres delatos omnia genera plantarum & animalium aluntur. Hæc eadem causa fuit cur Phallus in sacrificiis Dionysi, tanquam patris generationis, cum pompa, portaretur. Hunc è Ioue & Semele combusta natum arbitrati sunt, quia astra ignea esse putarunt, & ex ignis natura à Deo fabricata. Alij Proserpinam matrem tribuerunt, quod sub terra latere putetur, vt ex ea videatur oriri. Huic cætera, quæ Baccho tributa fuisse diximus, iniunxerunt, propter vim modò caloris nimij, modò frigoris, modò ob temperiem, cum per illum cuncta gignantur. Hunc sepultum integrum reuiscere fabulantur ob anniuersarias caloris vicissitudines: quippe cum debilissimus aliquando existens paulatim vires resumat, dum integer & validus fiat. Ægyptij tamē scriptores longè diuersa pleraque à Græcis literarū monumentis tradiderunt; nam Bacchum, quem Osirim vocarunt, nutritum fuisse inquit in Nysa vrbe felicitis Arabiæ, qui cum esset Iouis filius, & à patre & à loco nomen sortitus est postmodo apud Græcos. atque Nysa est vrbs, de qua ita meninit poeta:

ἔστι δὲ τι Νύξ αἶβατον ὄρος, αἰδέον ὄλη,

ταλὴ Φοινίκης, θεοδὴ ἀνέκτοιο πόλει.

Altus, inaccessus Nysæ est mons floridus ille

Haud procul Oceano, Phœnicum terra remota est.

Dicitur vitem inuenisse apud Nysam, & excogitauisse cultum eius fructus, deinde cæteros homines docuit vino uti. His addiderūt quod Osiris qui regnavit post Vulcanum ia

Ægypto, decreuit rebus Ægyptiis constitutis orbem terrarum peragraré, ac de hominibus omnibus non modò præsentibus, sed etiam posteris benemereri, doceréque sationem frumenti & hordei & cultum vitium, cum sic fore arbitraretur, ut cessarent à feritate, diuinósque honores ipse mereretur ab illis qui ad mitiorem dietam fuissent reuocati. illo consilio dicitur res Ægyptias instituisse, ac summam rerum tradidisse vxori, cui consultorem reliquit Mercurium: summum imperatorem regionis vniuersè reliquit Herculem celebrem ob vires corporis, & affinitate cõiungum: Busrim Phœniciæ, Antæum Æthiopie ac Libye præfecit. Secù adduxit multas copias, & fratrem qui vocatus est Apollo à Græcis, inuentorem lauri plantæ, cum Osiris hederam etiam inuenisset, quæ illi sacra credita est, ut etiam Dionysò apud Græcos. Secuti sunt Osirim duo filij, Anubis & Macedo, qui ad ostentandam fortitudinè insignia in armis vsurpabát nò ineptorù animalium ad audaciam. Nam Macedo in armorum insignibus gestabat priorè partem lupi: ac Anubis pileum ad eandem formã. Secutus est & Pan, cuius magna erat apud Ægyptios existimatio, & Triptolemus & Maro, qui culturam agrorù & plantæ vitis ostentarent. Sic Osiris iter aggressus decreuit crines non condere antequam in patriam rediisset, ex quo mansit postea consuetudo ut peregrinantes capillos nutrent donec domum redissent. His addunt se Satyros adiunxisse, cum venisset in Arabiam, & choros musicorum: inter quos nouem virgines fuerunt canendi peritæ, quæ Musæ à Græcis sunt vocatæ. Cæterum Osiris primùm per Æthiopiam iter fecit, deinde per Arabiam apud mare Erythræum ad Indos vsque & extremos fines continentis, vbi multas vrbes cõdidit, & Nysã in primis, vbi hederam plãtauit, quod esset indicium eius peregrinationis, columnasq; erexit vbiq; ad profectionis terminorù memoriã. Mox peruenit in Hellespontù & in Europam ac Thraciam, & Lycurgum repugnantem ijs quæ faceret, interemit; vbi etiã reliquit senescentem Maronem, qui Maroneam ciuitatem condidit, ac de suo nomine appellauit. Alterum filium Macedonem reliquit regem illius regionis, quæ ab illo Macedonia post modo fuit appellata. Triptolemum reliquit in Attico solo, qui omnes cultum agrorum ac vinearum doceret. denique

ob beneficia diuini honores illi sunt habiti, atq; is in Deorum numerum est relatus. Aegyptijs visi sunt nugari illi Graeci qui natum esse Bacchum Thebis dixerunt e Semele & Ioue, quod accidisse inquit, quia Orpheus in Aegyptum profectus cum mytheria perdidicisset quod esset amicus Cadmeis, à quibus honoratus fuerat, gratificans Thebanis ea dicitur de Dionysio confixisse. vulgus autem partim ob inscitiam, partim etiam quia veller Deum suum ciuem putari, quae spectant ad eius ortum facile complexum est, & ad alias nationes transmisit. Huic rei dicitur dedisse occasionem infans, qui natus est e filia Cadmi Semele ex occulto coitu, quae dixerunt e Ioue fuisse conceptum: qui cum forma & ingenio praestitisse postea visus esset, Orpheus peritus rerum omnium Osiridis, ritus & mores sacrorum apud Graecos instituit, à quo & mythologi seu fabularum scriptores & poetae postmodo argumenta sumpserunt, immutabilemque opinionem ad posteros de illo constituerunt: aiunt non vinum solum à Dionysio inuentum fuisse, sed etiam porum ex hordeo Zythum vocatum, qui parum differt odore à vino, quem docuit eas nationes, quarum regio non est vitum patiens. Primus omnium duxit triumphum; qui etiam cum mitra circa caput usus fuisset, mansit postea consuetudo regibus, ut ad eius imitationem diademate vterentur. Cum vero per triennium peregrinatus esset, ad eius temporis memoriam Boeoti & Thraces & reliqui Graeci Trieterica sacra instituerunt. Quidam tam ex Aegyptijs longe diuersa ab his quae hactenus dicta sunt, de ortu Dionysi tradiderunt: aiunt enim Ammonem regem partis Libyae, qui Coeli filiam ac Saturni sororem duxerat, cum visceret regionem ad montes Ceraunos reperisse virginem forma egregia Amaltheam nomine cum qua congressus filium genuit, qui cum postea forma & robore esset insignis, Dionysus fuit vocatus. Amaltheam constituit reginam propinqui loci, cuius loci figura cum esset cornu bouis similis, dictum est cornu Hesperidum. ob fertilitatem vero regionis, quae multiplices domesticorum fructuum arbores produceret, regio vocata est cornu Amaltheae. Ceterum Ammonem veritus Rheae zelotypiam puerum in Nisam quandam urbem deferri curauit longe ab ijs locis distantem, quae erat in quadam insula à Tritone fluuio comprehensa, ad praeci-

pitum locum ubi fuerunt angustiae quaedam, quas portas Nysæas vocarunt. Erat ibi regio peramœna, mollibus prætis distincta, locûsque irriguis multis aquis lymphidis scatētibz abundabat, omni fructiferarum arborum genere confitus, cum multæ etiam optimæ vitēs sponte nascerentur. afflabatur locus multis amœnissimis ac saluberrimis vêtis quare incolę longissima ætate fruebantur, cum regionis ingressus multis condēsis altisq; arboribus sepiretur, & vallibus satis profundis, ita ut sol non facilē posset penetrare, ac vix lumen ipsius solis, ad omnes accessus fontes fuerūt dulciū aquarum, cum semper virentes & odoriferæ arbores multæ essent, & suaves flores, & variarū aurum cātus. atque ut vno verbo concludam, nihil prorsus ad absolutā voluptatē habitantium ibi desiderari poterat. Illuc ubi Ammon accessisset, filium alendum dicitur dedisse Nysæ uni filiarū Aristę, cuius tutorem instituit ipsum Aristęm virum prudentia, omniq; genere disciplinarum præstantem, at Palladem præfecit deuitandis insidijs nouerçæ, quæ paulo antè ad fluium Tritonem è terra edita visa Tritonia fuit appellata. Enimvero cum Rheæ postea virtutem & gloriam Dionysi priuigni ubique celebrari audiuisset, irata est Ammoni, Dionysumque omni arte procurauit capere; quod cum facere nequiuisset, reliquit Ammonem, & ad fratres Titanes confugit, apud Saturnumque fratrem habitare decreuit. Persuasit etiam Saturno ut cum cæteris bellum aduersus Ammonem susceperet, quod factitatum est. Ammonem inquit annonæ penuria laborantem in Cretam necessariò confugisse, duxissēque filiam vnus Curetum tunc imperantium Cretam nomine, atque insulam prius Ideam nominatam ab vxore Cretam vocasse. Saturnus occupatis à se locis Ammonis, cum nimis acerbè imperare visus esset, magnum odium subditorum in se concitauit, nec ita multo post cum magnis copijs cōparatis aduersus Nysam & Dionysum militauit. Dionysus audita fuga paterna & Titanum in se expeditione multos milites è Nysa collegit, & inter hos ducentos pedites robore, beneuolentia erga ipsum, & officiis præstantes. his accesserunt collectitiæ copię è Lybia, & magna manus Amazonum, quæ etiam eò libentiùs aduentarunt, quòd intelligebant se Palladem rerum militarium studiosam sociam belli esse habituras.

bituras. Sic mariū summus imperator Dionysus, ſœminatum Pallas dūctabat exercitum. Inito, prælio multis vtrinque cadentibus, Saturnus vulneratus eſt, ac victoria fuit penes Dionysum, cuius præclara virtus illo die præcipuè enituit. Titanes fuga ſe ſeruarunt in loca Ammonis, quos per deditiōem poſtea captos lebertati reſtituit, optionemque dedit an ſecum vellent militare vel abire, qui omnes ſecum militarunt, ac Dionysum tanquam Deum ſalubrem coluerunt. Aiunt expeditionem aduerſus Saturnum fuiſſe ſuſceptam militantribus vna nobiliſſimis Nyſeis qui Sileni ſunt vocati, cum primus qui regnavit Nyſe, Silenus nominaretur. In itinere multa monſtra domuit, deſertasque regiones colonis repleuit. Saturnus Dionyſi copijs auditis urbem ſuccedit, abductaque ſecum Rhea & quibuſdam amicis per obſcuritatē noctis ex urbe diffugit. Sed cum in cuſtodias ubique diſtributas incidiſſent, veniſſentque in poteſtatē Dionyſi, non modò nihil inhumanum paſſi ſunt, ſed etiam ultro inuitati ut pro paterna charitate in poſterum cum ipſo vna venirent, omnem debitā reuerentiam ob cōiunctionē ſanguinis conſecuturi. Sed cum denuo Titanes clam arma paraſſent, ab eodem victi pugna ad vnum ſunt trucidati. Hæc ab Ægyptiis & alia pleraque memoria prodita ſunt de Dionyſo. Quidam etiam dixerunt illum è Ioue ac Cerere natum eſſe, & diſcerptum à terrigenis & coctum, ſed à Cerere compactis membris rursus iuvenē reuixiſſe, quæ certè omnia ſpectant ad culturā vitis & vini expreſſionem. dicūt enim illud ſignificare è terra & imbre capere incrementum, vinūque ex expreſſo racemo producere. à Terrigenis iuuenem conuelli, eſt nimirum ab agricolis tranſplantari, cum terra ſit Ceres, quæ ramis denuo dat vitā, coctionem addiderunt, quia plurimi vinū coquūt, quo pacto magis ſeruatur, ut inquit Diodor⁹ Siculus in hitoriis libro 3. Alij duplicem eius ortum tradiderunt, quia vel ante diluuium hæc planta floruerit, & cum per diluuium Deucalionis appareret extincta, mox repullularit, alij tres fuiſſe Dionyſos aiunt variis temporibus, quibus ſingulis proprias reſgeſtas tribuerunt, alij vnum, qui omnia fecerit prædicta, & vinum & ficus inuenerit, quem barbarum eſſe dixerunt: atque illi primum fuiſſe Indum vitis & ficus autorem, ſecundum Iouis & Proſerpinæ vel Cereris, qui prior boues

aratro subiecerit, cum prius manibus homines terrā cole-
rent: quare etiam cornua tribuerunt eius statuis. Sic autem
de eius ortu breuiter Homerus ait hymnicus:

οἱ γὰρ γὰρ Δρακόνες σ' οἱ δ' Ἰκάρου παῖδες ἦσαν
φασί, καὶ δ' ἐν Νάξῳ δῖον ἦλθες εἰρασιώτα·
οἱ δ' σ' ἐπ' Ἀλφειῷ ποταμῷ βαδύδμηντι·
ἄλλοι δ' ἐν Θήβαισι ἀπ' ὅς σε λέγουσι γυνάδου·
ψευδομένοι σὲ δ' ἔπικτε πατὴρ ἀνδρῶν τε θιῶν τε,
ποικίλ' ἀπ' αἰθέρος πῶν χρίπτων λευκάλευον Ἡρώεσσι
ἔσι δ' ἐπὶ Νύσῃσι ἀβύσσον ἔρος, αἰθέρον ὕλην,
πῆλ' Ὀνίχῃσι, χερσὶν Αἰγυπτοῖσι ποσσίν.

Hi Naxum, hi Dracaniemque ferunt, illi Icaron esse

Ventisam patriam tibi magno vitifatori:

Ille te natum esse Alphei ad fluminis undam,

At aly Thebis falso dixere, sed ipse

Protulit in lucem te hominum sator atque Deorum,

Iunonemque latens, mortalesque oeculuit te.

Altus, inaccessus Nysæ mons est, ibi sylva

Non procul Ægypto est, procul à Phœnicibus agris.

At de Dionysō tor dicta sint, nunc de Cerere dicamus.

De Cerere.

C A P. XIII.

CEREREM Saturni & Opis filiam, sororemque Pluto-
nis, & Iouis & Iunonis fuisse memoriæ prodidit ita
Hesiodus in Theogonia.

Πεῖν δ' αὖ δ' ἰμνέουσιν Κρόνῳ τίλῃσι παῖδες τέτταρες·

Ἐστὼν Διὶ μιν ἔργον, καὶ Ἡλῶν χροσπιδόλον,

Ἰφιδιὸν τ' Ἰδὼν, ὅς ἐστιν ἄνθρωπος δόμου καὶ γαίης.

Hinc Rhea progeniit Saturno pignora clara,

Iunonem, & Vestam, Cererem, quique imperat umbris

Plutonem fortem, sub terris cui domus alta est.

Hæc Dea cum pulcherrima esset, Iupiter, qui nullam stu-
prum, nullamque turpitudinem vel domesticam deuota-
uit, captus fuit sororis desiderio, eamque compressit, ex
quo nata est Proserpina, ut testatur in his idem:

αὐτὰρ ὁ Διὶ μιν ἐκ πολυφρόνης ἐς κέρας ἦλθεν,

ἢ τέλει Περσεφόνῃ λευκάλευον, ἣν Ἰδὼν ἔειπε·

ἥρπασεν ἡς ἄνδρος μακρῆς.

Diuitis ille thorum Cereris conscendit, & inde

Edita formosa est Proserpina: quam sibi Pluto

Surripuit de matre.

Cum Neptunus etiam alter è fratribus eandem Cererem
com-

compressisset, filiam suscepit, quam nefas erat apud Græcos nominare: quam tamen & ipsam & Cererem Heras nominantes quidam appellarunt, ut scriptum reliquit Pausanias in Arcadicis. Fuerunt tamen, qui non Heram, sed equum e Cerere natum esse ex eo partu dixerint: quare fabulati sunt, quod Ceres ob equum à se genitum, partim ob iram in Neptunum, partim ob pudorem nigras vestes sumpsit eo tempore, atque lucem Deorumque conspectum fugiens se in specum obscurissimum abdidit. Deinde cum omnes terræ fructus corrumpere, pestisque passim homines & animalia omnia conficeret, Diis omnibus Cereis latebras ignorantibus, Pan, cum per Arcadiam venando vagaretur, illam vidit, ac Ioui indicauit, quo à Parcis missis, iram deponere precantibus, placata est. Fuerunt tamen, qui non hac de causa id contigisse inquam, sed cum ea percepisset, quæ de raptu Proserpinæ contigerunt. Hæc tamē non contenta fuit à duobus fratribus pollutam fuisse suam pudicitiam, sed semper, ut pleræque mulieres, noua & maiora appetens, Iasionem Iouis & Electræ filium adamauit, ut testatur Homerus libro quinto *Odyssææ*:

οἷς δ' ἔπειτα Ἰάσιονι διπλόκαμος Δημήτηρ
 ὦ θυμὸν εἰζῶσα μὲν φιλέει καὶ θυῖν,
 νεῖδ' ἐν πεπλότῃ καὶ δ' ἰὼν ἄντρος
 Ζηνός, ὅς μιν κατέπεφνε Καλὸν ἀργυρὶ καραυνῷ.

Sic olim dilexit ubi Ceres Iasionem,

Ipsa sequens animum in lecto est coniuncta, noualis

In terra, ter passa fuit quæ vulnus atri.

Non tamen ille Iouem latuit: sed fulminis igne

Flagrans cecidit cinerem conuersus in atrum.

Cum enim Iupiter filium haberet riualem, illum ferre non potuit. Ex Iasione igitur & Cerere natus est Plutus, ut ait enarrator Theocriti, quem cæcum immerito finxerunt antiqui, cum paupertati magis illud conueniret: quoniam vel sapientissimi homines sint inopes, apparent omnibus prope insulsi, sine consilio, sine iudicio, sine prudentia, sine mentis acumine: cum horum omnium opinionem diuitiæ secum afferant. Nihil enim non sapientissimum iudicatur, & aureum, quod proficiscatur ab opulento ore. Ipsam tamen Iasionem nonnulli non Iouis & Electræ filium fuisse senserunt, ut putauit Isacius, sed Minois & Phroniæ; cum

quo in prato dormiente congressa sit Ceres, ac Plutum genuerit. Habitauit Ceres Corcyre aliquando, quæ ita vocata fuit à Corcyra filia Asopi ibi sepulta, vt scripsit Apollonides in Europæ navigatione, cum illam insulam Drepanum antea nominarent, vt scripsit Apollonius libro quarto Argonauticorum:

ἀμφιλαφὺς πείρεα κερωνῶν ἐν ἀλὶ νῆσος·
 ἢ καὶ δὴ κείδεται δρέπανον φάπτε (ἴλατε μοῦσται,
 ὅτι ἐδελὼν ἐνέπλω ποσειδέεσσι ἐπὶ τοῖς) ὃ δὸ τοῦ πατρὸς
 μῆδεα νηλεὺς ἔταρμα Κρόνος· οἱ δὲ ἐ Διὸς
 κλείεσσι χθονὶν κελαιμυτῶμον ἐμυθμυ ἀρσῶλω.
 Διὸς γὰρ αἰνῆν ἐνὶ δῆπυτε νεόσσας το γαῖαν.

*Insula præpinguis, statio gratissima nautis,
 Fluctibus alluitur, sub qua (mibi parcite Musæ
 Non dico hæc arcana lubens) salu conditur illa
 Qua secuit patrem Saturnus, sunt quoque falcem
 Qui dicant Cereris, qua senuit cadere messes.
 Namque Ceres quondam terris habitauit in illis.*

Fuerunt enim qui non à Saturni falce, sed ab illa quam Ceres à Vulcano expetiuit, vt Titanes metere doceret, vocatum Drepanum putarint: vel qua ipsa meteret, vt ait Isacius. Fuit autem Siciliæ ciuitas Drepanum non procul ab Etyce monte: etque tota Sicilia fuit Cereri consecrata, sicuti scripsit actione sexta in C. Verrem Cicero in his: Vetus est hæc opinio, Iudices, quæ constat ex antiquissimis Græcorum literis, atque monumentis, insulam Siciliam totam esse Cereri & Liberæ consecratam. Huius filia idcirco in Sicilia rapta fuit à Plutone, & ad inferos delata, vt dixim⁹, quæ proflus recuperari non potuit, quoniam apud inferos mali Punici grana gustasset. Celebrabantur Thesmophoria in honorem Cereris, quæ à Triptolemo primum pro accepto serendi munere ac frugibus in Eleuthio oppido fuerunt instituta. Nam fama est Cererem cum per orbem terrarum filiam querens vagaretur peruenisse ad oppidum, & ad oppidi eiusdem principem nomine Eleusium, cuius vxor Hyona, vt ait Lactantius, Triptoleum pepererat: cui nutricem quærenti Ceres ultro se obtulit, puerumque diuino lacte nutritum noctu clam sub igne occultabat. Is cum egregie nutriretur per noctem, pater obseruans quo pacto id fieret, re visa exclamauit: quare irata Ceres Eleusium exanimauit, ac Triptolemo currum à draconibus tractum

tractum dedit, ut vniuersos mortales sationem frugum doceret: sicuti testatur Callimachus in hymno in Cererem. Alij fabulantur Celeum à Cerere per quoddam tempus educatum fuisse tanquam filium: quem cum Dea vellet facere immortalem, assidue sub igne tegere solebat. verum cum id diutius fecisset, à quodam conspecta id facere desistit: neque immortalem reddere curauit, sed illum frumenti sationem docuit, ut ait Nicandri enarrator. Alij Triptolemi patrem Celeum fuisse memorarunt, dixeruntque & patrem & filium sationem edoctos à Cerere fuisse. Alij Triptolemum Oceani & Terræ aiunt fuisse filium, ut testatus est Musæus, quem tamen Orpheus cum Eubuleo fratre Dylaulis filium fuisse credidit. Alij Cercyonem & Triptolemum fratres fuisse memoriæ prodiderunt. Alij dicunt Eumelum accepisse frugum sationem a Triptolemo ac Patras detulisse vna cum ratione condendarum urbium, qui primum Arēā ab ipsa aratione Patras urbem nuncupauit. His addiderunt quidam Antheam Eumeli filium ausum fuisse dracones curru Triptolemi volucres adiungere, qui ab iis excusus diem suum obiit, ut ait Pausanias & Euanthes in historiis fabulosis. Fuit autem mos Thesmophoriis ne vinum adhiberetur, matronæque initiarentur apud Athenienses, quæ perpetuam & incorruptam pudicitiam seruare decreuissent, quæ coronis viticis ornabantur, atque horum sacrorum ritum & consuetudinem Thesmophoriorum ita descripsit enarrator Theocriti de sententia Thelyti Methymne ex Bacchicis carminibus: νόμος γάρ ῥ' ἔστι θεσμοφωρίων, καὶ τὸν εἶον σφύραι, καὶ τὴν ἡμέραν τῆς τελευτῆς, τὰς ἐργασίας βίβλας καὶ ἱερὰς ἐσθῆτας κομίζον ἀνθρώποις ἡ πόλις, καὶ ὅσων ἐκ καταπόσεως, ἐπιτρέχει τοῖς Ἐλευσίοις. Lex enim fuit Atheniensibus ut hæc Thesmophoria quotannis celebrarent virgines mulieres, & vitæ honestæ: quæ per solennitatis diem legitimos sacrosque libros super vertice gestantes, tanquam supplicantes Eleusinem contenderent. Hæc sacrificia cum prius Eleusini celebrarent, prius Eumolpus Dei opes & Triptolemi filius ad Athenienses detulit: vel ut alij sunt arbitrati, inter quos Accesodorus, quinquies ab illo Eumolpus, ut patet ex his Accesodori verbis: κατοικήσας δὲ τῷ Ἐλευσίῳ ἱεροῦ, θεῶν τε αὐτοῦ θύοντας, εἴτα ὅραγε τις μετ' Εὐμόλπου θεῶν χρηστέος ὥς βοήθειαι, εἰς τὸν κατ' Ἐργασίας πόλεμον. πῶς δὲ εἴποι καὶ τὸν Εὐμόλπον εὐρεῖν τῷ μάλιστα τῷ σωτῆρι καὶ ῥ' ἐν αὐτῇ ἐν Ἐλευσίῳ. Δῆμιος καὶ Κόρη.

Condidisse Eleusinem ciuitatē memorant primum quidem indigenas, postea Thraces eos qui cum Eumolpo suppesias ferentes accesserunt ad id bellū, quod aduersus Erechtheum exarsit. Alij verò dicūt Eumolpum ritum illum sacrificiorum inuenisse, quæ quotannis apud Eleusinos agebantur in honorem Cereris & Proserpinæ. Quod verò illa fuerit consuetudo vt idcirco Eumolpidæ sacris initiarentur, essentque eorum sacrificiorum sacerdotes, ita testatur Sophocles in Oedipode in Colono:

ἀνὴρ χρυσία
καλὴς ὅτι γλῶσσα βέλαν
μεγιστὸν Εὐμολπίδων.

quorum & aurea
clauis in lingua constitit
sacerdotum Eumolpidarum.

Herodorus tamen in Euterpe non à Triptolemo, aut ab aliquo Græcorum initium habuisse scribit Thesmophoria, sed ex Ægypto ad Pelasgas mulieres primum à Danaï filiabus fuisse delata: καὶ τῆς ἀμνηστὸς τελευτῆς πέρας, τὴν οἱ Ἕλληνας διασημώσαν καλεῖσθαι καὶ τῶντος μοι περιέχουσα κείδω, πλείον ὅσον αὐτῆς ὅτιν δὲ λέγειν. αἱ Danaὶ αὐτὰ τέρως ἦσαν αἱ τῶν τελευτῶν παύτην ἐξ Αἰγύπτου ἐξαναγούσιν, καὶ διδάσασιν τὰς Πελασγίους αἱ γυναικάς. Atque de Cereris solemnitate, quam Græci Thesmophoria nominant mihi, fassum felixque sit omen, vt quantum fas est per religionem proferam. Fuerunt autem Danaï filię, quæ hanc solennitatem ex Ægypto transfulerunt, mulierēsque Pelasgas docuerunt. Vtebantur in Sicilia in sacrificiis Cereris non floreis quidem coronis, neque in aliis eius sacrificiis, quia ob memoriam raptæ filię colligentis flores, illi fuerunt vetiti, at myrtheis coronis, & è similace, vel narcisso, vel croco utebantur, vt ait e-narrator Sophoclis. Cum igitur Ceres Proserpinam quærens vniversum terrarum orbem perlustrasset, facibus ex Ætna Siciliæ monte accensis, ad illius imitationem Siculæ mulieres vel viri per noctem cum accensis facibus vociferantes, Proserpinamque vocantes discurrebant, quare Tædiferos antistites appellauit Strabo lib. 10. Cum igitur fuisset a Metanira & Hippothoote Neptuni & Alopis filio in hospitium perbenigne accepta, Triptolemū sationē dicitur docuisse, quem alij Eleusij, alij Celei, alij Oceani, alij Dysaulis filium fuisse tradiderunt, vt testatur Pausanias in Atticis. Crediderūt nōnulli Triptolemū & Eubuleum fratres sationem à Cerere didicisse, quia illi primum filię raptū matri indicassent. Fabulatur præterea quod cū hospitio accepta

accepta fuisset à Metanira Ceres, illique Metanira sacra faceret, eius filius Abas inuidit illius Deæ sacrificiis, grauitérque tulit quòd mater sua illam accepisset, & sacra deridens nescio quid parum decorum in ipsam Deam susurravit. tunc verò Dea irata missionem quandam, quam habebat in cratere, in illum infundens in Stellionem dicitur Abantē conuertisse: quod ita testatur Nicāder in Theriacis:

ἴδρα κ' ὑπὸ ἀνέμοιο ἀντιθέα ἐρύματ' ἔασιν
 ἀσκαλάβητ' ὅν μιν τ' ἔρπει φάτις ἐνέει' Ἀχαιοῖ
 ἀμύμητ' ἐλάφην, ὃ δ' ἀνέκα σπυγρο πεισίδος
 κρητὶς ἔσθ' ὅτε ἐρπύλλ' ἐπ' ἐκ Κελαιῶν θεράπειται
 ἀφ' ὅσῃ Μετάνειρα δέλω δ' εἰδμένο ἀνέειπεν.

Inusi hic adsunt stridores, stellio vilis

Quos edit, fertur talem sumpsisse figuram

A Cerere irata deriso numine Diue

Infelix puer ad puteum, Metanira labore

Hospitio ut fissam cepit, dum pignora quarit.

Omnino verò boues iungere, & arare Ceres docuit mortales, vt testatur Orpheus in hymno in Cererem Eleus:

ὡς ἐπὶ Ζευῆατος βοῶν δατομένη τέχνητα,
 κ' βίην ἡμετέραν ἑσποῖς πολεμῶν ἀνέσται.

Colla bouum quæ prima graui subiecit aratro,

Felicemque dedit victum mortalibus agris.

Fama est præterea quòd cùm fuisset apud Phytalum aliquando in hospitio, illi gratiam referens ficum plantam largita est, vt ait Pausanias in Atticis, & vt testantur illa carmina quæ Phytali sepulchro inscripta fuerant, quorum est sententia:

Hic Cererem Phytalus teclis exceperat heros,

Cui primum sacri largita est semina pomi,

Quam ficum mortale genus vocat.

Neque verò ficū solum aut frugū sationē Cereri tribunt, sed inuentionem omnium leguminum, præterquam fabæ: quippe cùm de omnibus, à quibus comiter & liberaliter accepta fuit, dum Proserpinam quæreret, benemereri studeret, vt scripsit Pausanias in Arcadicis, neq; solum serēdi rationē mortalib. tradidit Ceres, cū inutilis fore videretur illa sciētia, nisi quo pacto frumentū caderetur, & excureretur, & è paleis secerneretur, & frangeretur, didicissent ad panē conficiendum, quod illa igitur cedere & triturare docuerit, ita testatur Callimachus in hymno in Cererem:

καλὸν αἰ γελᾶμεν τὰ καὶ ἰσχυρὰ γένηται
 ἀσφαλὲς ἀπὸ τοῦ ἐν βόας καὶ πατῆσι,
 αἰὶνὰ πρὸς τοῦτος ἀγαθὸν ἐδιδόσματο τίχεται.

*Pulchrius ut calamos primum sacrosque maniplos
 Stravit aristarum, calcare bouesque coegit;*

Tunc, ubi Triptolemus per pulchras combibit artes.

Quamvis non procul a monte Taygeto Laconum in vicō
 quodam Aleſia vocato molam primum inuentam fuiſſe, &
 Myletum Lelegis filium molere fruges docuiſſe nonnulli
 tradiderunt. ſaræ fuerunt & creuerunt primæ fruges apud
 Cephifum amnem, qui per agrum Eleuſinum multo con-
 citatiere curſu, quàm in aliis locis deferebatur, in campis,
 quos Rarios vocarunt, vt teſtatur Pauſanias in Atticis. at-
 que ibidem locus offendeſatur, vbi Pluto Proſerpinam ra-
 puit, & vbi Eleuſiniorum ſceminæ primum chorum in ho-
 norem Cereris inſtituerunt non procul ab Agelaſto petrā
 vocata, ſuper qua ſedit Ceres audito caſu Proſerpinæ, cui
 petræ propinquus fuit locus vocatus Callichorus. Atqui
 raptum & labores Cereris ita paucis complexus eſt Car-
 cinus poeta tragicus, quos pettulit quærenda filia:

λέγουσι δὲ μῆτρ' ὅς ποτ' ἄρ' ἔκγονον κόρην
 Πλάτωνά κρυφίῃς ἀρπάζει βυλόμενοι,
 δυνάει τε γὰρ εἰς μαλαγανέας μυχούς·
 πόθεν δὲ μῆτερ' ἤρασι νόμος κέρως
 μετ' ἡμῶν ἐπὶ πᾶσιν ἐν κύκλῳ γέννηται
 καὶ πῶς ὡς Αἰτναίῃσι Σικελίας πέτρῳ
 πυρρὴ γέμουσαν πέμψαι δύστην ὁδὸν
 πᾶσιν γενέσθαι πέδισι δὲ παρ' ἔνθα
 σίτων ἀμείβειν δι' ἡμέρας φθίνειν γένος.
 ὅθεν δὴς ἠμῶν ἐς τὰ νῦν ἔστι.

Fama eſt Cereris quondam puellam, quam nefas

Eſt nominare, Ditis eſt ſententia

Raptam fuiſſe, nigra terraꝛue atria

Intraſſe: regiam obſtram caligine.

Mater puellæ ac acta deſiderio

Errauit omnes quaritans terræ locos:

Scatentis ignis Aetnæ & inde rupibus

Matris fuiſſe cognitoꝛ pro virgine

Luctuſ: ciborum hæc abſtinentis fuit diu.

Quare Deas gentes colunt hæc nunc quoque.

Fuerunt tamē qui non ſolam Cererem autorē fuiſſe dixe-
 rint & inuentricem ſationis, ſed Oſirim & Iſidem etiam
 eius

eius uxorem, Bacchum scilicet inuentionis socium addiderunt. nam hi cum magno exercitu & cum magno tiliarum fistularumque concentu orbem peragrasse, & agriculturam mortales docuisse, memorantur. Alij frumentum sua sponte natum fuisse in Sicilia dicunt, quod cum à nemine colligeretur, in terram rursus recidebat: quod cum Cecrops Athenarum Rex è quodam percepisset, misit qui colligerent, & ad se asportarent. id cum Triptolemus prior cepisset, terramque arasset, & id leuisset, ut quidam putarunt, ibi, ubi nouæ fuerunt Patræ, ut arbitrati sunt alij in agro Eleusino, messimque succidisset, commentarios postea de cultu agrorum scripsit, qui ad omnes mortales peruagati sunt: è qua re fabula fuit conficta, quod Triptolemus orbem terrarum agrorum cultum omnibus mortalibus ostendens peragravit. Gnosij autem, qui populi fuerunt Cretæ, ut ait Polyistor, contendebant cum Atticis hominibus frugum inuentionem primam apud se fuisse, at non in agro Atheniensis: quippe cum multa alia Cretenses priores inuenerint. nam & acies instruere, & nauibus longis uti, & sagittis eminus pugnare primi inuenerunt Cretes, & muscos modulos ab Idæis Dactylis primi obseruarunt è strepitu ac tinnitu æris, & literas à se inuentas in Latium intulerunt: quod tamen non est sine multorum contentione creditum, cum multi plerumque rei eiusdem dicantur fuisse inuētores. sicut de igne superius dicebamus: cuius inuentionem alij Baccho, alij Prometheo, alij Vulcano, alij fulmini, alij Pyradæ Cilicis filio tribuerunt, quem aiunt primum è Silice ignem excudisse. Quod autē Bacchus, vnā cum Cerere orbē eadem de causā perlustrauerit, videtur ille esse argumento quod communia sacrificia apud Eleusinos Baccho & Cereri agebantur, ut testatur Sophoclis enarrator. Fuerunt Cereri non solum delubra, sed nemora etiam consecrata: quare fabulari sunt antiqui, quod cum eius nemus Erisichthon quidam Theſſalus abscidisset, illi Ceres perpetuam famem immisit, fecitque ne vnquam posset cibo saturari: quippe cum vel per diem assidue præsentibus cibis vesceretur, vel etiam per noctē in somniis sibi videretur præsentibus suauissimis vesci. Hic filiam habebat Mestram nomine veneficiorum peritissimam, quam in varias animalium rerumque cæterarum formas mutatā frequenter vendebat, quæ paulò post aufugiens rursus ad patrem priore forma recepta

redibat; ita pro suis viribus paternæ fami opem ferebat. Fiebant etiam priuata huic Deæ sacrificia, cui post messem primitias frugum pro frumenti prouentu offerebant, & conuiuia celebrabantur inter coniunctos, vt testatur Theocritus his carminibus in Cerealibus:

ἀνὴρες δὲ πέντε δαμῶν τε καὶ δῶτα τελευτῶν
ὄλεσε ἀπαρχαῖσιν, μέλα γὰρ σπῖσι πῖνον μέδω.
ἃ δῶμων οὐκ ἔχον ἀνέπληροσεν ἀλωῶν.

*Namque viri Cereræ celebrant conuiuia lata,
Primitiisque ferunt, quoniam plena area frugum
Frugiferae messes siccauit munere Diuæ.*

Agebantur & Ambarualia à singulis agricolis, quæ lustrationes, purgationesque aruorum esse putabantur, & plurimum ad fertilitatem conferre. per ea vnusquisque paterfamilias hostiam deligebat in Cereris sacrificia, quam querna corona circa collum posita ornabat, eamque ter circa fata ducebat, quæ vniuersa familia quernis ramis coronati, Cererisq; laudes canentes cum tripudiis comitabantur: idque fiebat ineunte vere. Deinde post has lustrationes mulsum & lac offerebatur, cum alioquin vinum solum interesse Cereris sacrificiis iure sacrificiorum minimè posset. Hunc sacrificiorum ritum vniuersum propè monitruuit Virg. lib. I. Georgicorum in his:

*Cuncta tibi Cererem pubes agrestis adores:
Cui tu lacte fauos, & mihi dilue Baccho,
Terge nonas circum felix eat hostia fruges,
Omnis quam chorus, & socij comitentur ouantes,
Et Cererem clamore vocent in tecta: neque ante
Falcem maturis quisquam supponat aristis,
Quam Cereri torta redimitus tempora quercu
Det motus incompressos, & carmina dicat.*

Colebatur Ceres apud Arcades Heræ nomine, cui sacra fiebant eo ritu, vt non, sicuti in cæteris, victimæ iugularentur, sed quod membrum quisque prius apprehēderat, id præcidebat, ac Deæ offerebat, vt ait Pausanias. Hanc eandem Deam legum inuentricem fuisse scripsit Cicero actione septima in C. Verrē his verbis: A quibus initia vitæ atque victus, legum, morum, mansuetudinis, humanitatis exempla hominibus & ciuitatibus data ac dispersita esse dicuntur. loquitur enim de Cerere & Proserpina. Sic & Lucretius in lib. 6. ab Atheniensibus initia frugum & legum in vniuersos homines manasse scribit:

Primæ

*Prima frugiferos satus mortalibus agris
Dididerunt quondam præclaro nomine Athenæ,
Et recreauerunt vitam, legesque rogant.*

Significat & ipsum Thesmophorium nomen præterea legum autorem Cererem extitisse, cum dicitur lex sit, quæ ferre significet: quasi enim legifera sacra dicantur. Nam cum frumenti semina inuenta fuissent, homines, qui prius nullis legibus parebant, glandibusque communi cibo vescabantur, atque omnia habebant communia; leges rogarunt, quibus sua pars terræ cuique fuit assignata: deinde leges latæ sunt de regundis finibus, de testamentis, & de emptionibus, quæ primùm latæ sunt à Cerere, quia illa fuit legum ferendarum causa. Sic autem de illa scripsit Ouid. lib. 5. Metamorph.

*Prima Ceres unco glebam dimouit aratro;
Prima dedit fruges, alimentaque mitia terris;
Prima dedit leges. Cereris sunt omnia munus.*

Hanc Deam in curru vehi solitam ab anguibus tracto dixerunt poetæ, ut ait Orpheus in eo carmine:

ἀγρὰ δ' ἐκνοστήσων ἱεροζόλῳα χαλκῶϊς.

Deum Dea frenatos adiunxit curribus angues.

Quem Triptolemo dicitur dedisse, ut frumenti semen in varias regiones asportaret, ut ait Ouid. lib. quinto:

geminos Dea fertilis angues

Curribus admouit, frenisque coercuit iras.

Huic Deæ sus, quia excauatis scrobibus fruges conuulsisse & meritas luit pœnas. nam Triptolemus eo cognito facinore gratam rem se facturum Cereri putauit, si animal eius inuentis insensum immolaret: quare suam ipsam ad aram Cereris extraxit, frugesque in caput consperxit, ut appareret quæ de causa, & mox illam Cereri mactauit, ut ait Ouidius lib. secundo Fastorum:

*Prima Ceres auida gausa est sanguine porcæ,
Vltæ suas meritis cede nocentis ope.*

Mactabatur & aries Cereri Virenti cognomine in templo non procul ab arce Atheniensium, sicuti testatur Eupolis in his:

*ἀνδ' ὁδὸν πόλεως εἴμι. θύσαι γὰρ μὲν αἱ
κεῖν' ἔχον Διίμυτοι.*

Sed rectè ad urbem eo, mihi quod est opus

Mactate arietem illic virenti Cereti,

Sacrificabant Cereri olitores præcipuè hoc nomine die sexto mensis Aprilis, quia per illa sacra feracitatem hortorum impetrare se putabant. Huic Deæ coronas spiceas offerebant, quæ pro foribus templorum appendebantur, ut ait Tibullus in his:

Flava Ceres tibi sit nostro de rure corona

Spicea, quæ templi pendeat ante fores.

Erant etiam papauera Cereri sacra, ut quidam crediderunt, ob feracitatem seminum; ut malunt alij, quia inter sata plerunque nascerentur, & eundem cultum ament: alij, inter quos fuit Dercylus, quia somnū non posset percipere ob filia molestiam; in quem fuit papauerū beneficio adiuta. quam plantam Lucina etiam quidam attribuerunt. Multa fuerunt huius Deæ cognomina ob rerum variarum euentus, vel ob loca, in quibus colebatur. Fuit Euchloa bene virens; Erinnyis, quia preces exaudiat, vel quia habitet in terris; Ercynna, Panachæa, Mycalesina, Lepreata, Acesidora, Legifera, Quifera, Pelasgis, Prosymna, Thermesia, Præses, Terrestris, Sacrosancta. atque hæc ea sunt quæ de Cerere frugū autore Dea memoriæ prodita sunt ab antiquis. Hanc vocarunt Græci *Δηώ*, quia in omnes homines fuerit distributa, cum nihil aliud sit Ceres, quam frumentum, ut est in eo carmine:

Νύμφη Ἰδαίῳ, πρὸς Ἡΐφαιστον, ὅτιος ἀνέστη.

Nymphæ aqua sunt frumenta Ceres, Vulcanus at ignis.

Cicero tamen in primo de natura Deorum Cererem terram esse scribit hoc pacto: idemque disputat, æthera esse eum quem homines Iouem appellarent: quique aer per maria manaret, eum esse Neptunum: terram, eam quæ Ceres diceretur. Atque in secundum, etymologiam Platonis transtulit à Cratylo, qui *Δημήτηρ* quasi *γῆς μήτηρ* vocatam fuisse tradit, terram matrem scilicet.

¶ At quæ nunc sub his occultata fuerint denudemus. Ægyptij scriptores memoriæ prodiderunt, Isidem siue Cererem homines reuocasse à mutuo esu carniū inuento tritico & hordeo, quæ nascebantur inter alias herbas in Ægypto. Cōplexi itaque inuentionem ob suauitatē à mutuis esibus abstinuerunt, quare in sacra Isidis pompa vasa quædam ferebantur frumento & hordeo plena. Leges etiam tulit Isis, quibus ab illegitimis cædibus deterrebantur, vnde dicta est legifera, quod prima leges inuenerit. Osiris ac Isis dicuntur præmia

præmia & honores illis proposuisse: qui aliquid vtile humanæ vitæ excogitassent: sic inuentam esse artem aris & auri fundendi in Thebaide & faciendorum armorum autumant, quibus feras obtruncarent, terramque colentes profeinderent. Ceres Saturni & Opis filia fuisse credebatur, cum Saturnus sit tempus, ac Opis terra: quippe quod crederetur ab his esse Ceres virtus factorum omnium, quam idcirco eorum parentum filiam sinxerunt. nam vis illa, & vigor, qui est in rebus naturalibus, loco & tempore indiget. Alij qui Cererem fruges esse putarunt, ex Opi & Saturno natam arbitrati sunt, quia aliarum herbarum semina non ita indigent, vt diutius per totam hyemem ignaua commorentur, cum possint, vel si per hyemem minimè fuerint lata, satis vberes fructus producere. Cum verò Proserpina filia sit Cereris, radix herbarum scilicet, quam Latini ita dixerunt, quia serpat clam per humum, illa meritò ex Ioue siue ex ætherea benignitate & è femine fingitur fuisse nata: quorum alterutro deficientem frustra prouentus frugum expectatur. Qui sinxerunt Cererem equum è Neptuno peperisse, aut Heram, quā nominare nefas erat, illi tantam esse fertilitatem aquarum, & ex illa quæ sit illarum cum terra cōmissione, crediderunt, vt vel monstra oriantur ob superuacaneam materiæ copiam, vel nominare singula propriis nominibus, omnium difficillimū, propter nascentium varietatem. Fama est illam aliquando in speculatu fuisse cum rapta fuisset ad inferos Proserpina, fuisseque à Pana Ioui indicata, quia iactum semen per aliquot dies occultatur, antequam radices agat: mox Pan natura ipsa scilicet, quæ insita est in seminibus, indicat Ioui, quia necessitate naturæ & ob insitum calorem herba in lucem erumpit, & emittuntur radices. Siue igitur terram Cererem esse putemus, cuius filia sit Proserpina vel seges: siue semen sit Ceres, cuius filia sit radix, omnino nata est Ioue patre, atque res vtroque modo potest intelligi: quippe cum hæc omnia in idē recidere videantur. Non defuerunt tamen qui incredibilem annonæ penuriam fuisse significari crediderint per eam fabulā, quod Pluto Proserpinam rapuit sub terras, quia ita corruptæ sint sementes cœli vitio & inclementia, vt penè extincta sint frumenti semina in Sicilia per id tempus. Dicta est Ceres in curru à draconibus tracto vehi, propter obliquitatē signiferi circuli: nam dum sol sub eo percurrit, non solū ex-

citat semina è terra, sed etiam ad maturitatem perducit. Fa-
ma est Iasonem Iouis & Electræ filium fuisse amatum à
Cerere, cū quo in nouali congressa sit dormiente. Quid hoc
significat? Nam cū Iupiter sit calor ætheris aut æther, Ele-
ctræ diligentia, (etenim Sol quoque *ἡ ἑστία* vocatur, quia ad
opera homines excitet è lecto) patet Iasium horum ambo-
rum filium nihil esse aliud quàm æstatis calorem; quem Ceres
amauit, & in nouali præcipue, quia plurimum confert ad a-
grorum fertilitatem vt arua quiescant aliquando, cū terra
per quietem postea validior, si aptam agricolæ diligentiam
consecuta sit, efficiatur. Alij filium Minois iustissimi viri, &
Phroniæ prudentiæ scilicet, à Cerere amatum fuisse puta-
runt, quod hæ res otium gratissimum parant agricolis: cū
splendor ex iustitia, pacēque ciuitatum plurimum rebus vni-
uersis accedat. Ex his igitur nascitur Plutus Diuitiarū Deus,
quoniam terræ feracitas è cœli benignitate, & ex hominum
diligentia plurima fiat: quamuis tamen nonnulli, quia pri-
mus Plutus diuitias cumulauerit, illum diuitiarum Deum
putarunt; cū ante illum nemo vllam diuitiarum curam ha-
beret, nemōque diuitias cumularet. Dicta est Sicilia fuisse
Cereri consecrata, quoniam frumenti feracissima sit illa in-
sula. Dicitur Ceres orbem terrarum peragrassè, quoniam
propter signiferi obliquitatem variis temporibus in variis
locis sit æstas: neque Ceres nisi per æstatem ad maturitatem
potest peruenire. Hęc Triptoleum, cui semina frugum de-
dit, sub igne per noctem fuit occultare solita, quare is mirifi-
cè nutriebatur: hoc quidem nihil aliud est quàm seminis ra-
tio. Nam cū noctes longiores æquo sentiuntur post æqui-
noctium, sub initium frigoris & hyemis scilicet, calor sub
terram paulatim includitur à circumstante frigore, quo fit
vt radices frugum mirificè augeantur, plurimōque implean-
tur nutrimento, quo terra ob autumnī pluias referta est. Id-
circo cū non valde lenia sunt frigora per hyemem, cū
radices sub terra eximie crescant & impleantur nutrimen-
to, in futuram æstatem fertilissimas messes parant, nisi quid
diuinitus impediērit ad reprimendam hominum improbo-
rum superbiam & petulantiam, quæ plurima cum vbertate
annonæ crescit. Inde scitè fictum est ab antiquis quòd fi-
liam quærens facies ex Ætna accenderit, quia semper cū
infra est calor, inferiores partes frugum aluntur, cū verò
super-

superius est idem calor, superiores crescunt. Multa sacrificia fuerunt Cereri instituta ab antiquis, vel mulieri ita vocatae inuentrici frugum verè, vel terrae ipsi: quando non solum sidera, sed etiam elementa ipsa, aut elementorum partes variis Deorum nominibus appellantes, tanquam Deos coluerunt, illisque templa, aras, sacerdotes, certas victimas, certum ceremoniarum ritum, instituerunt. Id verò quod de filia Erisichthonis dictum est, ita quidam interpretantur, ut Erisichthon vir imprudens, rerumque suarum profusor fuerit: quippe cum omnia sua dilapidauerit ac ingurgitauerit: mox ob extremam rerum omnium inopiam filiam prostituerit, quae modò boue, modò ouem, pecunias in concubitus mercedem accipiens, modò res alias ab amantibus extorquens, ita paternae inopiae subueniebat. Atqui nullam ego satis idoneam horum fingendorum causam in hac explicatione inesse video, atque aliud quidpià illustrius sub his latere iudico: cum praesertim illud Deae ira propter contemptam eius religionem & cultum passus sit. Significare voluerunt sane antiqui per hanc fabulam neminem qui religionem Deorum immortalium contempserit, domesticas calamitates deuitare posse: quippe cum omnis improbitatis miseriae sint comites. Deinde patet ex hac fabula imprudentem hominem necesse esse in multa scelera & incommoda incurrere: quippe cum Erisichthon etiam, ubi sua per luxuriam & crapulam profudisset, postea victum per sordes domesticas, & per turpitudinem sibi malis artibus comparare cogeretur. Quare, ut summatim dicam, & pietas in Deos immortales, & in rebus agendis prudentia, & in praesentibus bonis conseruandis parsimonia maxime viro bono est necessaria, quod per Erisichthonis fabulam indicabatur. At Cereris fabula, & vniuersa quae de illa conficta sunt, nihil aliud continent, nisi satiationis rationem, & quo pacto frumenta crescerent, & qua diligentia in illis colligendis uti conueniret. At de Cere re satis, nunc de Priapo dicamus.

De Priapo. CAP. XV.

PR I A P V S, quem hortorum Deum esse antiqui crediderant, è quibus parentibus ortus fuerit, non conuenit inter scriptores: siquidem alij Naiadis Nymphae ac Dionysii filium fuisse tradiderunt, ut ait Strabo libr. 13. alij no-

Naiadis, sed Chiones fuisse dicunt. Hunc natum fuisse in Lampfaci, ibique ciuitatem sui nominis condidisse memorant. Apollonius Venerem cum Baccho congressam fuisse scribit: deinde cum is ad Indicam expeditionem exiisset, cum Adonide saepius congressa Priapum concepit. Cum vero Dionysus reuerteretur, illi obuiam cum corona processit, illumque coronans sequi quidem noluit, quia puderet, quod nupsisset: at in Lampfacum recedens ibi parere decreuit. Tum Iuno capta zelotypia, simulans se opem ferre, manu venefica utrumque attigit, fecitque ut puerum deformem, & praeter ceteris incredibilem membri pudendi magnitudinem habentem pareret, quem Priapum nominauit. id cum vidisset Venus, noluit illum capere ob membri magnitudinem, sed in Lampfaci vrbe maris Hellesponti reliquit. Huius deformitatem ita complexus est Archias in his carminibus:

*Βασις ἰδ' εἶν' ὁ Πρίηπος, ἐπ' ἀρχαλίνδῃ νύμφῃ
 χαλκῷ, ἀφ' οὗ καὶ ὄππότε ἀντιβῆναι
 φοβέσθαι, ἀποικίῃσι δὲ καὶ ἐρημέσι πᾶσι ἐπ' ἀντιβῆναι
 ἔλασσαν μαγεσσὶν ὕμῃσι χυθυβόλων.*

*Litora paruis ego hic habito saxosa Priapus,
 Nullaque cum mergis bella ruenta gero:
 Distortus vultus, pes nullus: falce dolando
 Piscator talem finxerit, aut melius.*

Deinde cum adoleuisset, pergratusque foret Lampfacenis mulieribus, Lampfacenorum decreto ex agro Lampfaceno exulauit. Fabulati sunt antiqui Lotidem nympham Priapi libidinem fugientem in Loton fuisse mutatam. Memoriae prodidit Eusebius in libro de Falsa Religione. Priapum aliquando cum vno ex illis asellis, qui Bacchum in Indicam expeditionem proficiscentem trans quendam fluium transuexere, de membri magnitudine decertasse, (fuit autem tanti id asellorum beneficium creditum, ut illi sint idcirco inter sidera relati, & alteri eorum concessum est ut loqui possent) qui cum victus fuisset, victorem ob inuidiam occidit. Mansit deinde ea consuetudo in sacris, ut asinus Priapo tanquam inuisum & inuidiosum animal immolaretur. Scripsit Ouidius libro primo Fastorum per solennitatem matris Deorum, ad quam omnes Dij conuenerant, post epulas lautissimas Priapum fuisse pudicitiae Vestae insidiatum. Nam cum Dij ceteri lufibus indulgeret, Vestaeque in molli herba somnum caperet, ab asino Sileni

excitata fuit, ne vim Priapi pateretur: tū verò deterritus fuit ab inceptis Priapus, omnesque cōciderunt insidiae, & asinus ex eo tempore Priapo mactatus fuit in sacrificiis. Memoriae proditum est ab antiquis rerum Aegyptiarum scriptoribus, quòd Titanes insidiati Osiridi illam trucidarunt, atque partem suam quisque clam è domo abstulerunt: sola autem pudenda in fluvium proiecerunt, cum nemo vellet illa auferre. Ism resumpsisse membra de captis Titanibus memorat, hominemque formasse, ac dedisse sacerdotibus sepeliendū. solum virile membrum non potuisse inueniri, quod imperatum est tanquam Deum coli, quod non modò diuinos honores ita fuit consecutum, sed etiam custodem hortorū ac vinearum & omnium fructiferarum arborum putarunt, vltorēque ac vindicem fascinantium. Fuit portus Priapi nomine prope Dardaniam, & vrbs ad mare sita, quibus in locis eximie Priapus colebatur. Fuerunt qui memorat prodiderint Priapum fuisse virum Lampfacenum, qui cū haberet ingens instrumentum, & facile paratum plantandis ciuibus, gratissimus fuerit mulieribus Lampfacenis. ea causa postmodo fuisse dicitur, vt Lampfacenorum omnium ceterorum inuidiam in se conuerterit, ac demum eiectus fuerit ex ipsa insula. At illud facinus ægerrimè ferentibus mulieribus, & pro se Deos precantibus, post cū nonnullis interiectis temporibus Lampfacenos grauissimus pudendorū membrorum morbus inuasisset, Dodonæum oraculum adeuntes percunctati sunt, an vllum esset eius morbi remediū. His responsum est morbum non prius cessaturum, quā Priapum in patriam reuocassent: quod cū fecissent, templa & sacrificia illi statuerunt, Priapūque hortorum Deum esse decreuerunt.

¶ Atque tot sunt de Priapo ab antiquis memoriae prodita, Priapus Naiadis & Dionysii filius dicitur, quia pro semine rerum naturalium capitur. Dionysus enim Sol est, aut calor, at Nais humor, vt dictum est, è quibus semina concipiuntur rerum naturalium. Quidam Chiones filium putarunt, quia album sit, & lacti vel niui simile rerum prope omnium semen: nam Græci chiona niuem vocarunt. Qui Veneris & Adonidis filium esse crediderunt, in idem denique relabuntur, solisque differunt nominibus. Alij Priapum Bacchi ac Veneris filium fuisse crediderunt, quia vinum propter calorem

excitet libidinem, ac Deum putarunt Lampfaci ob fertilitatem & bonitatem vinorum, quæ ibi nascerentur. Illius imago sinistra manu mentulam, dextra falcem tenebat, quod omnium nascentium temporis certi & cuique concessi certa sit meta, qua vitam abscindi necesse est. Fuerunt tamen non nulli, qui Priapum nullum esse aliū quā Pana putauerint. Verūm vel nominis ipsius etymologia indicat Priapum esse semen. Quod Venus ipsum ob deformitatem in Lampfaco reliquit, nihil aliud significat, nisi res multas naturæ esse necessarias, quas tamen ob turpitudinem natura occultauit: sic pudenda hominum villis occultantur, & sunt in parte corporis occultiore: sic anum modò intra nates occultuit, modò sub candarum integumento locauit, modò ita fecit occultum, vt in nonnullis eum dignoscere haud facile sit, vt in piscibus, modò non apparet omnino, vt in genere conchyliorum, & testa intestorum. Nam cū deformia sint, & ab ipsa natura consultò abscondita illa membra, tum turpia sunt illorum officia, quamuis necessaria. idcirco & nos aliquando rei Veneræ obscœnitatem ita breuiter expressimus:

Nil amor est aliud, Veneris quā parua voluptas,

Quæ simul expleta est, inficit ora rubor.

Deformis igitur & obscœnus Priapus iure optimo fingitur, quia turpis est illa naturæ actio: & quam nemo prorsus appeteret, nisi illam cæca suauitate natura resperisset. At nunc de Adoni dicamus.

De Adoni. CAP. XVI.

ADONIS Priapi pater Myrrhæ filius fuit & Thiantis, quæ cū in furiosum patris amorem incidisset, clam cum eo congressa hunc concepit. ac patre id postea sentiente Deos precata est, vt in aliam formam, quæ neque inter mortuos esset, neque inter viuos, mutaretur: quare in arbore sui nominis fuit conuersa, vt testatur Lycophron in his:

*Ὅστιες δὲ πλῆμενος
Μύρρας τρυμνὸν ἄστυ, τ' μοῖρος τόκοις
ἐὼς τινὰς ἐξέλυσεν δένδ' ἐσθλὸς καὶ ἄδρος.*

Myrrha cernit in

*Tutam misellæ ciuitatem: nam dolor
Vt fama ramo est huic opertus arboris,*

Ouidius

Ouidius libr. 10. Metamorph. non ex Thiante, sed ex Cinyra patre, qui Rex fuit Cypriorum, Myrrham Adonim concepiſſe ſcribit, quod multis verſibus complexus fuit. huic Naiades nutriuērunt ſuſceptum, vt eſt in his:

Reddit onus, vagisque puer: quem mollibus herbis

Naiades impoſitum lacrymis vnixere parentis.

Fuerunt autem duo Adones alter in Byblo ciuitate natus, alter in Cyprio, vt ait Iſacius, cū tamen res arborum geſtæ ad vnum Cyprium referantur. cū igitur Myrrha in arborem mutaretur, filiūque eximia pulchritudinis peperiſſet, iam tum eius amore capta eſt Venus; qui cū adoleuiſſet monitus eſt à Venere vt ſeras immitiores caueret, cūque venando ſequeretur, & precabatur Venus, vt ab armatis ſectis abſtineret, vt in his ait Ouidius libro decimo:

Per iuga, per ſyluas, dumoſiſque ſaxa vagatur,

Nuda genu, veſtem ritu ſuccincta Diane,

Hortaturque canes: tutæque animalia prædæ,

Aut pronos lepores, aut celſum in cornu taurum,

Aut agit damas: à fortibus abſtinet apris,

Raptoreſque lupos, armatoſque vnguibus uſor

Vitat, & armenti ſaturatos eadē leones.

Te quoque vt hos timeas ſi quid prodeſſe motendo

Poſſet, Adoni monet: fortiſque fugacibus eſto,

Inquit: in audaces non eſt audacia iuta.

Veruntamen cū ille immemor mandatorum Veneris in aprum violentum poſtea irruiſſet, ab illo in femore percuſſus interiit, vt teſtatur Theocritus in Epitaphio Adonis:

καὶ τῶν καλῶν Ἀδωνὶς ἐπ' ἀριπύμην ἐδόντι

ἀδυνάδ' ἀδυνάην ἐδόντι τυπείε.

Dente femur niueo niueus iacet iclus Adonis

Montibus in ſummis.

Scriptum reliquit Sappho Adonim mortuum fuiſſe à Venere inter lactucas depoſitum. Fama eſt præterea Venerē patetam eſſe cum Proſerpina vt ſex menſes mortuus Adonis eſſet apud Proſerpinam, ſed ea lege ne illum Proſerpina in thorum, aut in amplexum acciperet: alios ſex menſes eſſet apud Venerem. Fuerunt tamen qui dixerint non ipſum quidē Adonim in aprum irruiſſe, ſed ab apro impetum factū fuiſſe in Adonim, & id Martis conſilio contigiſſe. Nam cū Mars Venerem, Venus Adonim amaret & ſequeretur, ratus

est Mars omnes Veneris amores posse in se conuerti, si Adonim de medio sustulisset: atque illi apro immisso cum Venus opem ferre properaret, pede à spina rosæ vulnerato purpureum colorem rosæ, cum prius esset candida, datum fuisse fabulantur. Fuerunt Adonidi sacra instituta, quæ Adonia dicta sunt, quæ Athenis celebrabantur, de quibus meminit Aristophanes in Pace. In his sacrificiis autumnii fructus cuiusvis generis adhibebantur, quæ ἀκρόρρυα dicuntur à Græcis, confluxerunt præterea & hordeum & triticum serere in locis suburbanis, atque ea loca in quibus hæc fata fuissent, mulæque essent fructiferae arbores, hortos Adonios appellare: quia locis huiusmodi Adonis delectaretur, atque de iis fructibus, qui offerebantur Adonidi, ita meminit Theocritus in Adonia celebrantibus:

παρ ὧν οἱ ἀγρία καίεται, ὅτε σπυρίς ἄνθος φέρον.

Nec sibi desit, ait, quod rami tempore mittunt

Autumni.

Agebatur Alexandria præsertim Adonidis celebritas, cuius imago cum magna pompa ferebatur: qui colebatur etiā in illa vrbe Macedonia, quam Diū vocabant, quod cum Hercules venisset, multosque vidisset exeuntes è sacello, interrogavit quendam de præsentibus, eò & ipse ingressurus, cuius esset Deorum illud fanum. Cum is Adonidis dixisset, nihil est, inquit religiosum. Quid ageretur apud Assyrios in Adoniis, declarauit Lucianus ita in Dea Syria: λέγουσι γὰρ οἱ ἐν τῷ ἔργῳ τε ἐς Ἀδωνίαν ὑπὸ τῷ οὐκ ἐν τῇ χώρῃ τῇ σφετέρῃ χυνομένη. καὶ μνήμην τῆς πάθος, τὸ πικρὸν τε ἐκείνης ἔτιος, καὶ θρήνησιν, καὶ τὰ ἔργα ὅπως τελέουσιν. καὶ σφισι μὲν ὅλα πένθη αἰεὶ τῷ χρόνῳ ἵσταται. ἑπεὶ δὲ δοκτεῖσθαι τε, καὶ δοκτεῖν πένθει, πένθος αὐτὸ καὶ καταγίγνεται τῷ Ἀδωνίδι, ὅπως ὁ ὄντι νέκυι: μὲν δὲ τῇ ἐτέρῃ ἡμίση ζῶειν τε μὴ μυθολογεῖσθαι, καὶ ἐς τὸν ἄρα πόντον. Dicunt enim in sua regione contigisse, ut Adonis ab apro iectus fuerit: atque ad eius rei memoriam singuli quotannis se plethunt, & lamentantur, & diem celebrant, & magnus luctus in illa regione per id tempus exoritur. ubi verò se percusserint, & luxerint, primum Adonidi inferias persoluunt, tanquam vita defuncto: deinde altero die ipsum viuere inquit, & in cælum mittunt. Fuit celeberrimum omnium fanum illud Adonidis in Cypro, in quo præclarum & multi nominis Harmoniæ monile fuit, quod tamen Eriphyles vocatum est, quia illo accepto hæc virum suum per prodicionem perdiderit, ut ait Pausanias in Boeoticis. Est Adonis præterea nomen fluuij, qui per Libanum

num defertur, dicebaturque cruentus fluere quo tempore Adonia agebantur. Atque tot de Adonide memoriae prodita sunt ab antiquis. Fabulati sunt matrem Adonidis in arborem ob pudorem conuerti optasse, quia quod concubuisset cum patre, hominum conspectum deuitare cuperet, quod ad muliebrem cupiditatem pertinet. nam hominum fabulas magis ad mores, Deorum ad physicas rationes spectare diximus. hoc autem quæ sit flagitiorum & libidinum conscientia declarat, quantoperèque vel metu vel pudore anrectorum scelerum scelerati, conscientiaque exagitantur: & qualia sint mortalium vota, cum quid parum honestum à Diis impetrare contendimus. nam qui votorum compotes facti fuerunt aliquando, tum demum intelligunt quàm absurda, vel turpia, vel damnoſa, vel iniqua & impia cupierint: quæ antequam consequerentur se infelices & miseros exclamabant. Fuerunt qui hactenus dicta de matre Adonis ad historiam flectant, & ad matrem cuiusdam Adonidis, cum tamen Adonim tritici semen esse sentiant, ut testatur Theocriti enarrator, λέγουσι δὲ καὶ τὴν Ἀδωνίδος ὅτι καὶ ἀπαθανανῆς ἐξ μῆνας ἐποίησεν ἐν ταῖς ἀρχαῖς καὶ Ἀφροδίτης ἀσφῶ καὶ ἐν ταῖς ἀρχαῖς καὶ Περσεφόνης. τὴν τὸ καρύδιον τοιοῦτόν ἐστιν ἀκινδύνον ὅτι ὁ Ἀδωνίς, ὅταν οὗ ὅπως ἐπιγεωύηται, ἐξ μῆνας ἐν τῇ γῇ ποιεῖ κατὰ τὸ ἔργον καὶ ἐξ μῆνας ἐξ αὐτῆς ὁ Ἀφροδίτη, ποτὶς ἢ ἡ ἰσχυροῦς τῆς ἀέρος, καὶ ἐν τῇ καρυδίᾳ αὐτὸν εἰ ἀφῆσται. Aiumt enim de Adonide quòd mortuus sex menses moratus est in complexu Veneris, quot etiam apud Proserpinam. Hoc verſa ita se habet: quòd Adonis frumentum est satum, quòd sex menses degit sub terra: sex menses illum habet Venus, æternæ temperies, scilicet, ex quo illum messoris colligunt. Sensit tamen Orpheus in hymno in Adonim, illum esse solem, cum illum rebus omnibus præbere nutrimentū, & esse germinandi autorem dixerit in his:

εὐβουλε, πολὺ μέρρι, ἔσθ' ὅτι πάντων ἀρίστη
καὶ μὲν καὶ κόρε, σὺ πάντ' ὁρέως ἀνὰ Ἀδωνί
σβεννύεις, λάμπων τε καὶ αἰὲς ἐν κινδύνῳ ὄρας.

Qui cunctis alimenta refers, prudentia cuius
Plurima, qui vario letaris nomine Adoni:

Germinum & idem autor, pariter puer atque puella:

Extincte, atque iterum splendens labentibus horis.

Finxerunt antiqui, qui Adonim solem esse putarunt, illum ab apro hirsuta & aspera fera ictum, quia aspera sit & hirsuta hycms, per quam solis vires paulatim deficiunt. ea res est

omnino Veneri inimica, quoniā per aeris temperiem viget Venus, cū frigus, vt inimicum, naturæ opus non ingreditur. Cū sol igitur in signis sex Australibus extiterit per signiferum incedens, breuiorēque sunt dies ac longiores noctes, tum dicitur Adonis apud inferos morari: cū verò signa Borealia longiores dies fecerint, tunc est apud Venerē, per quam omnis venustas omnisque nitor aruis restituitur, ea de causa illum ait Orpheus modò esse apud superos, modò apud inferos :

ὅς ποτ' ἐν γαίῃσι καὶ τάρταρον ἱερόντα,
ἢ δὲ πάλιν αἰθέρι· ἑλυμπόν ἀγλὴ δ' ἐμὴς ὀρεῖόλαρον.

*Qui modò sub terris habitas, & tartara nigra,
Frugiferūque refers in cælum corpus & idem.*

Ita enim sub his fabularum figmentis vniuersas propè res naturæ antiqui declararunt, non minùs sapienter quàm Platonici aut Peripatetici : nam si contentiones ex Aristotelis libris eximantur, perbreues erunt sententiæ, quæ nunc magnis voluminibus continentur. at nunc de Sole dicamus.

De Sole. CAP. XVII.

SOLEM, quem generationis, & omnium propè bonorum autorem Deo ita iubente habemus, nonnulli ita fabulis implicarunt, vt vix tandem se quasi è nebula explicare aliquando possit. Hunc genitum esse plerique crediderunt: neque tamen è quibus parentibus inter se consentiunt. at enim de vna re eodem modo vna est necessario oratio, neque contrariæ de eadem re simul veræ esse vnquam possunt. nemo sanè nasci potest è pluribus parentibus, vt neque ex eodem diuersis temporibus. Hesiodus igitur in Theogonia Thiam Solis, & Lunæ & Auroræ matrem, patrem Hyperionē fuisse in his scribit :

Θεία δ' Ἡελίον τε μέγαν, λαμπερόν τε Σελήνην,
Ἡὺδ', ἢ πάντας ἐν ὄνυχ' ὀνομάσθαι φασί,
ἀθανάτους τε θεοὺς, τοὶ κ' ἐπεὶ εὐρύωι ἔχουσιν,
γένεσθ' ὑποδ' μωβέει· Ἵπ' αἰέτονος ἐν φιλότητι.

*Thia parit Solem magnum, lunāque nitentem,
Auroram, quæ fert lucem mortalibus almam
Cælicolisq; Deis cunctis. Hyperionis almi
Semine concepit namque illos Thia decora.*

At Homerus in hymno, quē scripsit in Solem Euryphaessam matrem

matrem fuisse Solis scribit, patrem verò Terræ ac Cœli filium Hyperionem, vt patet ex his:

Ἡλίον ὕμνειν αὐτὲ Διὸς τέκος ἀρχοῦ μοῦσα
καλλιόπῃ φαιδόντα, τὴν Εὐρυφάεσσαν βῶπις
γένετο Γαίης παῖδι, καὶ Οὐρανὸν ἀστερόεντος.
ἦμα δὲ Εὐρυφάεσσαν ἀγακλειτὴν ὕπνῳ
αὐτοῖσσι νύκτιν, ἥ τ' ἐκείνη ἐγέννηκε τίνα,
Ἡὸν τε ποσειδάωνα, δὲ Κρόνον τε Σελήνην,
Ἡλίον τ' ἀκράμεντα.

*Calliope Solem Iouis alto è semine nata
Nunc rursus Phaethonta refer: quem diua creauit
Euryphaessa sato Terra Cœloque micanti.
Frater erat, coniux Hyperion Euryphaessæ
Mox fuit: hæc illi peperit dein pignora clara,
Autotam roseam, & præstanti lumine Lunam,
Perpetuòque orbem lustrantem lumine Solem.*

Fuit enim Hyperion Terræ, & (vt alij putarunt) Cœli, vt alij Titanis filius: alius fuit Agamemnonis, de quo meminit Pausanias in Atticis, qui postremus regnavit Megaris. Hic cum cæteris Titanibus aduersus Iouis imperium minimè consensit, sed potius Iouis partes secutus post victoriam currum, & coronam, & multa alia honoris insignia, & Iouis erga se beneuolentiæ obtinuit. Hic cum Titanis fuisset nepos, Titan & ipse sæpiùs vocatus est à poetis, vt testatur Virg. lib. 4.

vbi primos crastinus ortus

Extulerit Titan, radiisque retexerit orbem.

Fuerūt Soles plures vocati, vt ait Cicero lib. 3. de natura Deorum, quare non mirum est si aliqua sit de Solis parentibus controuersia: nam de vno omnia propè dicuntur, quæ gesta sunt à cæteris. Sic autem inquit Cicero: Vnus igitur eorum qui Soles dicti sunt, è Ioue natus, nepos Ætheris fuisse dicitur: Alter, Hyperione. Tertius, Vulcano Nili filio, cuius urbem Ægyptij volunt esse eam, quæ Heliopolis appellatur. Quartus is quem heroicis temporibus Achanto Rhodi peperisse dicitur, auum Ialysi, Camiri, & Lindi: Quintus, qui Colchis fertur Æetam & Circen procreauisse. Cum verò Sol Deus esse crederetur, omniâque suo lumine illustrare, ac videre, Dei lampas dictus est ab Euripide ita in Medea:

ἡρωὶνίπῳ δ' ἐστὶ,
ὃς ο' ἢ ποσειδάωνος ἔστιν υἱὸς θεῶν.

nuntio tibi,

Si te Dei lampas videbit crastina.

Atque ut summam dicam, post ipsum Deum rerum omnium autorem ac moderatorem, Solem patrem & autorem generationis crediderunt esse antiqui: quippe quod ille omnium creditorum Deorum vires unus reipsa contineret, cum varia nomina ipsis viribus fuissent indita, ut patet ex his carminibus Sapphicis à nobis olim in Latinam linguam translatis:

Phœbe stellarum moderator almæ,

Qui diem curru nitido reducis

Plaga ab Eoa, pelagique Iberi

Condís in undas:

Magne Musarum pater atque ductor,

Diligens summi patris ô minister,

Grande cœlorum decus, alma præbens

Lumina mundo:

Te ferunt clarum leuibus sagittis:

Te ferunt artis cithara peritum:

Quæque mox cœli meditentur astra

Dicere doctum.

Grande sylvarum decus, ipse pingis

Floribus terram, volucresque vident

Per te, ubi vernæ placidis tepeſcunt

Flatibus auræ.

Te sine eneruis Venus, atque Amori

Decidunt alæ: veterum Deorum

Vim tenes unus, variisq; in uno

Nomine claudis.

Nam profectò tanta fuit simplicitas antiquorum, tantæque dementia, ut diuinos honores rebus humanis, & simulacris elementorum, aut elementorum viribus tribuerint, qui soli vero, sancto, immaculato Deo debebantur, quod certe patere existimo nostros hos mythologicos libros diligentius intuenti, fabularumque ipsarum inuentionem, quarum declaratio apertior & vberior quod in nostra tempora mihi fuerit reſeruata, est cur Deo omnipotenti redemptori nostro gratias immortales agam, cuius beneficio mihi concessum est has priscorum infusas ambages, nihilque verè religiosum continentes aperire, sed tantum figmenta esse demonſtrare

strare ad res philosophicas explicandas. Nam Solem ipsum cuncta videre, cuncta audire, cuncta cognoscere mortalia arbitrati sunt antiqui, ut ait Æschylus in Prometheus:

ὅς τὸν παντὸς ἴδεν κύκλον Ἡλίου καλῶς.

Voco videntem cuncta Solis circulum.

Quem tamen quidam Dei simulacrum in mundo esse censuerunt, tum quia cunctis sideribus sit fons luminis, & beneficentiæ in omnes res naturales autor, tum etiam quia pro suo cursu ceteris omnis iustitiæ & administrationis sit moderator, ut ait Plutarchus in libello de doctrina principum. Hunc in curru vehi solitum putarunt antiqui, ut ait Horatius in carmine Seculari:

Alme Sol curru nitido diem qui

Promis & celas.

Huius verò currus magnificentiam & mirabilitatem descripsit Ovidius libro secundo Metamorph. trahebatur verò ab equis quatuor, ut ait Euripides in Phœnissis:

εἰ τὰ τέτταρά γ' ἐς ἄρματα λεύσσουσιν

Ἡελίς

Si vel quadrigas Solis & currum intuent.

Fuerunt eorum nomina ita equorum dicta ab Ouid. libro 2. Metamorph.

Interea volucres Pyrois, Eous, & Æthon,

Solis equi, quartisque Phlegon hinnitibus auras

Flammiferis implent.

His quadrigis aureas habenas habentibus moderari putabatur, & lucis vitæque Quæstor vocatus est à Proculo Lycio, clauisumque rerum humanarum gubernator, ut patet ex his carminibus:

κλύει πρὸς νεφεῶν βασιλὲς χροσίνης Τίταν·

κλύει πάρος ταῦτα, Ζεαυτός ὡς αἶα πηγή,

αὐτὸς ἔχων κλῆιδος ἢ ὑλαίου ἐνὶ κόσμῳ.

Audi flammarum Titan rex, qui aurea equorum

Lora tenes, lucis quæstor, vitæque orientum

Claves fontis habes, dominaris & omnibus vnus.

Hunc crediderunt antiqui currum mergere in Oceano, ut ait Virgilius in tertio Georgicorum:

Tum sol pallentes haud vnquam discutit umbras,

Nec cùm vectus equis altum petit aethera, nec cùm

Præcipitem Oceani rubro lauit æquore currum.

Quidam putarunt equos Solis lumen efflare solitos è na-

ribus, quam opinionem secutus Virgilius, ita scripsit libro duodecimo *Æneidos*:

Postera vix summos spargebat lumine montes

Orta dies, cum primum alto se gurgite tollunt

Solis equi, lucemque elatis navibus efflant.

Alij non mergi quidem Solem in Oceanum crediderunt, sed in poculo nauigare, quod & Stesichorus, & Antimachus, & antiquorum plures crediderunt. Verum dixerunt nonnulli Vulcanum thorum fabricasse Soli ita profundum ex auro, ut in eo per noctem, cum ad Oceanum defessus diurno labore itineris peruenisset, vel dormiens nauigare posset ad orientem. Ibi currus illi expectato astabat, quem ascendens cœlum conscenderet, quod faciebat quotidie. Quæ opinio apparet fuisse etiam Mimnermi, ut patet ex his carminibus Pumilionis:

Ἡ ἥλιος μὲν γὰρ τ' ἐν ἄρχῃ πόντον ἡ μετα πάντα

ἔειπ' ὅτ' ἀμπυλιστὶ γένεται ἰδμεῖα,

ἵππυσιν τε καὶ αὐτῷ, ἵπτεῖ ῥοδὸδίαυτος Ἡ' ὥς

Ἰκλαὸν παρολισσοῦσ' Οὐρανὸν ἵσαναβῆ.

τὴν μὲν γὰρ διὰ κύμα φέρεי πολυήρατος ὀνη

κείλη, Ἡ φαίσου χερσὶν ἐλκν. αὐτῶν

ἔνυσσ' πρηνέας ὑπὸ πτερῶν, αἶνον ἐφ' ὕδαρ

εὐδὸν δ' ἀρπαλέως χοῖρε ἀφ' Ἑσπερίδων

ζάαντες Αἰθίοπων, ἵνα οἱ δοῖν ἄρμα καὶ ἵπποι

ἔσσις, ἵππ' Ἡ' ὥς ἡγεῖσθαι μάλα

ἐνδ' ἐπιθέσσι τέσσεσιν ἵκων Τ' περὶ ὄνος ὕδρ.

Longa laborantem Solem lux prospicit illi

Noscitur & lucis tempore nulla quies:

Nec cessatur equis postquam Pallantias orta

In mare purpureis astra fugavit equis.

Fluctibus at lectus fert hunc Vulcanius illum

Vulcanus manibus fecerat ipse suis,

Ex auro, celerem, pelagi per summa volantem.

Sopitusque locus fertur ab Hesperidum,

Donec ad Aethiopas veniat: firmatur equorum

Curvus, dum redeat Memnonis alma parens.

Tunc alios scandit currus Hyperione natus.

Puerunt etiam qui putarint ubi ad orientem Sol peruenisset, currum illi ab Horis paratum, at non sua sponte assistere, cum illæ sub iugum equos Solis veniente Aurora adducerent. *Homerus lib. 4. Odyf.* duos tantum Solis equos numeravit,

merauit, Lampum scilicet, & Phaethontem, qui diem & Auroram portarent hoc pacto :

Ἡ δὲ δὴ αὐτὴ
 εὐστατ' ἐπ' Ἰκαριὸν περὶ δὲ γένον, οὐδ' ἴα ἴππων
 ζῶντων· αὐτὸς δ' αὖτε αἰδ' ἑσπείων δέροντας,
 Δάμπον καὶ Φαέδονδ', οἳ τ' Ἡὸν πῶλ' αἰγυῖαν.

Auroram fluctibus inde

Rursus ab Oceani traxit, nec passa iugules

Iungere equos celeres, portantes lumina rebus.

Cervice Auroram Lampum & Phaethonta trahentes.

Alij tamen his Erythræum & Acteonem addiderunt. Alij parua lumina in oriente quotidie correputabant, quæ ad noctem usque perdurarent, & circumlata paulatim vespere extinguerentur, easque flammæ Solem orientem esse crediderunt, ut scripsit Epicureus philosophus poeta lib. 2.

Aut quia conueniunt ignes, & semina multa

Confluere ardoris consuevit tempore certo:

Quæ faciunt Solis noua semper lumina gigni.

Quod genus Idæis fama est in montibus altis

Dispersos ignes orienti lumine cerni.

Cum verò Sol Lunæ cæterisque sideribus lumen impartiat, meritò siderum dominus & moderator fuit appellatus. quem etiam quòd autor sit generationis, dum per obliquum circulum percurrit, Deum putarunt antiqui, ut ait Euripides in Oreste:

καὶ πῶς σιωπῶν· πάλιν εἰσέρπει θεῶν
 τόδ' οὐκ εἶδ' ἤμιν τοῖς τεύχεσσι μέγα.

Et qui tacebo? lumen haud nobis Deus

Licet misellis amplius quòd cernere.

Idcirco Libyæ populi, quòd manifesta Solis & Lunæ beneficia in humanum genus intuerentur, de Dijs reliquis minimè erant solliciti, cum Soli & Lunæ sacrificarent, ut ait Herodotus in Melpomene. δοῦσι δὲ Ἡὸν καὶ Σελήνην μολύβοισι· τοῖσι δὲ πῦρ πᾶσι Δίβωσι δοῦσι. Sacrificant Soli & Lunæ solis, quibus omnes Libyæ populi solent immolare. Fabulari sunt Solem habuisse propria bouum armenta & ouium greges, quos Horæ & Nymphæ illæ custodiebant, quas recensuit ita Homerus pascere in Thrinacia libro 6. Odyssææ:

Θεοκλήω δ' ἐς νῆσον ἀφίκεται, ἔνθα δὲ πολλὰ
 βόσωντ' Ἡὸν βοῦς, καὶ ἰεὶα κῆρυγ'.

+ πᾶσι βόων ἀφίκεται, ὅτε δ' οὐκ ἔστι πῶλ' αἰγυῖαν.

πεντήκοντα δ' ἕκαστα γόνος δ' οὐ γίνεσθαι αὐτῶν,
 & δὲ ποτὶ φθινύδουσιν. διαὶ δ' ἐπὶ ποιμήναι εἰσὶν,
 Νύμφαι δὲ τλόχαμοι Φαίδουσα τε Λαμπετιή τε,
 αἱ τῶν Ἡελίου ἐσπέρων δια Νέαρα.

*Insula Thrinacia est, quo pervenies: ubi Solis
 Permultæ pascuntur oves armenta bouumque:
 Balantumque greges sunt septem, armenta bouum tot.
 Quinquaginta tenent nam singula, nascitur ex his
 Nil, nec obit, pascuntque Deæ præpinguibus herbis,
 Formosæ Nymphæ, Phaethusæque, Lampetieque;
 Quas Hyperionidæ peperit diuina Neara.*

Hæc armenta non procul à Tanaro fuisse scribit Homerus in hymno in Apollinem. Memorizæ prodidit Herodotus in Calliope in Apollonia, quæ regio est in sinu maris Ionij, oves fuisse sacras Solis, quæ per diem secundum cum fluvium pascerentur, qui è Lacmone Apolloniæ monte apud Oricum portum olim vocatum in mare defluebat: has per noctem qui divitiis & nobilitate inter illos præstant, singuli per anni spatium servare domi soliti fuerunt. Pascebantur boues etiam Deorum communes in Pieriis montibus, de quibus ita scripsit Homerus in hymno in Mercurium:

αὐτὰρ ὁ Ἑρμῆς

Πιερίης δὲ Πιερίης δὲ τῶν ὄρεα σιέοντα,
 ἐνθα δὲ τῶν μακίστην βόας ἀμύροισι ἀδλιν ἵχθησιν
 φαεινὸν δὲ λειμῶνας ἀνέροισι ἐσπέρων.

Nympha sed Atlantide natus

Pieria montes adijt, lucosque virentes:

Huc ubi habere bonæ solitæ stabula alta Deorum

Æternæ, assuetæque iugis, prætisque decoris.

Multi fuisse Solis filij commemorantur, quos è diuersis mulieribus & nymphis suscepit. Nam è Clymene genuit Phaethontem: è Neära Lamperien & Phaethusam & Pasiphaen: Augiam è Calypso: è Perseide Circen, Aloem, & Æetam, & Themis siue Ichneam. At Eumelus Corinthius historicus poeta Aloem & Æetam Solis & Antiopes filios putavit, cum ita scripserit:

ἀνδ' ὅτε δ' Αἰήτης καὶ Κλυμένη ἐβρῆσαντο
 Παιδὲς τε καὶ Ἀντιόπης, τότε δ' αὖ δι' αὐτῶν
 δόξατο παῖσιν εἶναι ὅτι Περσέως ἀπὸ γαστρὸς
 ἦσαν ἑταῖροι Αἰσώπης, τῶν πόρε Νηῆα Κλυμένη.
 καὶ δ' Ἐκάστην ἱπτάτοιο, Αἰήτη δ' αὖτις ἀπαῖσαν.
 Αἰήτης δ' ἀπὸ ἱκανῶν Βενέτιδων ἐφύλασσε τὴν,

ἐλάνει δὲ αὐτὸς αὐτὸν ἐκ ὄψεος αὐτοῦ θνήσκει.

Natus ubi Aëta est, simul & præclarus Aloeus,

Solis & Antiopes nati; hic Hyperionis alio

Sanguine progenitus pueris sua regna duobus

Cessit. Asopus & hoc diuino cessit Aloei

Quod tulit: hoc Ephyræque Aëta præbuit omne.

Hoc Buno seruare lubens Aëta reliquit,

Donec vir factus post tempora certa rediret.

Dicitur & Anaxibiam nympham fuisse infecutus vim il-
laturus, quæ ubi in sacellum Rectæ Dianæ confugisset in
monte Vertice nomine situm, mox euauit: at Sol inde or-
tus esse postea dicitur, quare mons fuit Oriens vocatus, vt
scripsit Cænaro in rebus Indicis. aiunt etiam Phasim fuisse
Solis & Ocyrhoes filium, illum qui in adulterio depre-
hensam matrem occidit, atque ab Erinybus exagitatus se
in Arcturum fluuium Colchorum coniecit, qui Phasis ab
ipso fuit appellatus, vt ait Heraclitus Sicyonius in tertio de
Lapillis. Fuit Solis filius etiam Mausolus, à quo vocabatur
prius fluuius Ichthyophagorū, qui postmodo vocatus fuit
Indus. Fabulati sunt nonnulli Venerem à Sole fuisse com-
pressam in Rhodo insula, Rhodumq; peperisse, quo tempo-
re aurum pluit, atque inde datum fuisse nomen insulæ. Hæc
insulam prius habitauerunt Telchines, qui (vt fabulati sunt
antiqui) filij fuerunt Thalassæ, qui dicti sunt cum Caphira
Oceani filia Neptunum educasse, cum Rheia illi transmissis-
set infantem. Hi cum multa vitæ hominum vtília inuenis-
sent, tum Deorum imagines primi excogitarunt, cum et-
iam quædam antiqua Telchinia vocarentur. Dicti sunt
præterea Telchines fuisse præstigiatores, qui nub̃ & plu-
uias & grandinem & nivem inducerent cum vellent, & tā-
quam de Magis memoriæ proditū est, qui etiā proprias for-
mas mutabant. De illa ita meminit Pindarus in Olympis:

τὰν πορταῖν

αἰκουεῖαν

ὁμῶς παῖσι Ῥέος ἑστῶς

Hymno laudans filiam Veneris

Ῥέος τε νύμφας Ῥόδου:

Solisque nympham Rhodum.

Alij Solis & Amphitrites putarunt filiam, vt ait Asclepia-
des: alij Amphitrites & Neptuni; Herophilus Neptuni ac
Veneris, Epimenides Oceani ac Veneris. at enim cum Sol
cum Venere congressus est, pluit auro, & rosæ multæ flo-
ruerunt, vt est in his:

Κούρῃδός Ἡελίου τε Πέδος: ὅνῃ δὲ ποταμὸς ὕδατος.

ἡ εἰς τῶν παῖδες πόλεις περὶ ἵν' ἔκ' αὐτῶν
 εἰσὶν αἱ τρεῖς διὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ θεοῦ ὕπατο γένος
 πλεῖστα πόλιν ὡς ἔστιν ἐν ἰνῶν, καὶ ἑτέρα λαυγῶν.

Insula dicta Rhodos de Sole & Cypride nata est.

De tribus & natis hominum tres sunt simul urbes.

Cumque Deam Deus accessit, guttis pluit auri:

Purpureaque rosæ fudere ac lilia flores.

nam ῥόδον rosam significat apud Græcos, eaque insula dicta est postea Tripolis, quia tres Rhodi & Solis filij, Lindus videlicet, Camirus, Ialysus nomina urbibus à se conditis singulatim dederunt. Fuit Solis filius Epaphus etiam, qui Memphim condidit. Filius fuit eius & Macareus, Tenagus, Triopes, Ochimus, Phaethon iunior, Actis, Cercaphus. alius Phaethō ē Prote filia Nelei illi natus est, Ægle, Hemichea, Dioxippe, Dirce: Miletus, à quo urbs Ionie dicta est, ex Deione. Horæ, Angeronia, Sterope, Egialus, & alij complures. Atque de maribus nonnullorum dissentient scriptores, sed hoc nihil attinet ad rem propositā diiudicare. Mos fuit ut Soli equus immolaretur, ut ait Ovid. in Fastis, ubi etiam solem Hyperionem nominat:

Placet equo Perses radijs Hyperiona cinctum,

Ne detur celeri victima tarda Deo.

At Homerus in lib. 1. Iliadis, Ioui & Soli aprum immolari inquit in his carminibus:

Τὰ λυθῖβιός δ' ἔμοι γὰρ καὶ τὸν ὄρω ἀρχαῶν
 καὶ τοῖον ἐτοίμοισιν ἀπρίον διὰ τὴν ἑλίου τε.

At mihi T althybius in castris prepararet aprum,

Quem mactare Ioui par est, Solique superno.

Huic etiam sacratus putabatur gallus gallinaceus, ut ait Paus. in prioribus Eliacis, quia Solis reditū cantu nuntiat.

¶ At nunc fabulosa summatim explicemus. Solem Thie filium illa de causa putarunt, quod omnia bona à diuina natura procedunt: nam Thia diuinam significat. huic patrem addiderunt Hyperionem, quia per omnia corpora superiora diuina providentia transmittitur. Cum igitur ὕπεριον supereuntem significet, sitque nomen Solis adiunctum, ut ait Homerus lib. 2. Odyss.

οἱ καὶ τοῖς ὑπερίονος ἑλίου

ἡδύν,

Qui bone s Hyperionis Solis ederunt:

merito Sol illius filius existimabatur; siue sit diuina providentia, siue superna illa cœlestia corpora, quæ perpetuis motibus

motibus agitantur, per Hyperionem intelligamus. Alij Solis ipsius naturam respicientes matrem Euryphaëssam illi tribuerunt: quippe cum *εὐρύς* latus, & *αἶος* splendor sit ac lumen, isque omnium astrorum clarissime & latissime luceat. Dictus est Sol aduersus Titanas Iouis partibus fauisse, quare coronam, & currum, & alia honoris insignia esse confectus: quia viri boni, quibus est diuinitas ingenij, magis fauēt veritati & iustitiæ, quàm diuitijs per scelera, vel dolos, vel crudelitatem comparandis. Est enim sapientiæ & æquitatis autor in ortu mortalium dominans Solis planeta: qui etiam non mediocres opes & honores mortalib. largitur. Nā idcirco vt argentum Lunæ, Marti ferrū, Saturno plumbum, Ioui electrum, Mercurio stānum, Veneri es, sic aurū Soli tribuitur. vt igitur nemo impune denique aduersus æquitatē insurgit, sic nullus vir bonus infelix diu esse potest. Hūc in curru vehi solitū sinxerūt antiqui, quoniam nō facile percipiebant illa quæ essent a sēsis remota, nisi per ea quæ cadebant sub sensum. Idcirco multæ de cœlorū motibus apud antiquos natæ sunt cōtrouersiæ, cū alij singulis globis cœlestibus proprias animas tribuerent, quæ illos circumuoluerent, alij vnā esse satis omnibus globis putarent, alij singulis sideribus suas addiderint: atq; alij rursus assidue cœlum circa terram conuolui sentirent, alij cœlum consistere ac terram in circulum circumferri. Atqui nomina ipsorum equorum Solis quid aliud significāt, nisi vel ignem vel lucem? Pyrois enim flammatus, Æthon ardens, Lampus splendens, Phlegon vrens, quæ ficta sunt ex illorū sententia, qui stellas igneas esse voluerunt: Eous autem matutinus est, quia omnes facultates Soli attribuunt. Atq; cū Sol occidens in vndas illabi, exoriens ex vndis emergere videretur, neq; facile vulgus intelligeret, Solem ubiq; tantūdem abesse à medio, illū sinxerunt in lecto à Vulcano facto natari: qui cū experfectus ad litus oriētis applicuisset, currum illi esse paratum ab Horis dixerunt, quæ temporum omnium ministræ sunt & cellariæ. Cū verò lux Aurora sit ante Solis ortum, ijdem Solis equi dicuntur portare Auroram, Sol siderum dominus, & lucis, vitæque mortalium quæstor habitus est, quoniam autor est luminis cæteris stellis, & pro illius cursu cuncta vigent animantia. Hic idē morborum, & salutis omnium, & frugū, & re-

rum copiam est autor, & temporum moderator, & Deus habitus, ob infinita propè in omnes beneficia. Hic igitur cum solus tantæ sit autoritatis inter omnia quæ videntur, perpetuòque motu agitur, Deus ab antiquis primus fuit creditus. Huius filij nihil aliud sunt, quàm radiorum in corpora naturalia agentium vires, ut patet ex ipsorum nominum interpretatione: nam & Pasiphae omnibus lucens, & Phaethusa ardens, & Lamperie splendens, & Augeas splendidus est & Hemitheia semidea & propè diuina, & Helia-des Solis vires, & reliqua nomina sunt his similia. at de Sole satis, nunc dicendum est de Pale.

De Pale. CAP. XVIII.

PALES pastorum Dea credita, ita vocata est à nonnullis, cum tamè aliàs magna Mater, aut Vesta vocaretur. In huius honorem palilia celebrabantur, quæ solemnitas erat pastorum: nam palearum accensi acerui certo ordine in loco plano collocabantur, quos transiliebant pastores saltando, ut ait Ouid. lib. 4. Pastorum:

*Moxque per ardentes stipulae crepitantis acervos
Traicias celeri strenua membra pede.*

De Aristæo. CAP. XIX.

ARISTAEVS Apollinis & Cyrenes filius fuisse dicitur, ut testatur Virg. lib. 4. Georg. in his:

*Mater Cyrene, mater, quæ gurgitis huius
Ima tenes, quid me præclara stirpe Deorum
(Si modò, quem memoras, pater est Thymbraeus Apollo)
Imisum fatis genuisti?*

Apollonius autem libro secundo Argonauticorum commemorat etiam quo pacto Phœbus in amorem Cyrenes inciderit, cum illa pecudes ad ripas Penei fluminis custodiret in his:

*Κυρήνη πέραται τις ἔλος ὠχρὰ Πλευρώϊο
μῦλλα νέμειν προτέρῃσι παρ' ἀνδράσιν, εὐαδὲ γὰρ αἱ
παρθέναι, καὶ ἐστὶν ἀκέραιαι, αὐτὰρ Ἀπόλλων
τίμω γ' αἰρεῖται, αὐτὰρ ποταμὸς ἐπὶ ποιμαίνουσαν
τρεφόντι Αἰμονίῳ, θένοντι δὲ θεῷ ἀγέειν δέ τοι Νύμφαις,
αἱ Λιβύῃν ἐρέμωτον ὠχρὰ Μυρτιάστον ἄπας.
ἐνδὲ δ' Ἀρετὰν ὅν τέλα Φαίβρ' ὄν καλέουσιν
Ἀγρία καὶ Νόμιον,*

Fantia est Cyrenen Penei ad fluminis undam

Egisse

*Egisse pastum pecudes: æterna placabat
 Virginitas, castusque thorax cui fertur Apollo
 Hanc rapuisse graui percussus vulnere amoris,
 Quam procul Hemonis portauit finibus inter
 Indigenas Libya, Myrtosia iuxta
 Hanc iuga deposuit, quæ mox semine Phæbi
 Mater Aristæi facta est, qui dicitur Agreus,
 Et Nomius.*

At Cicero actione sexta in C. Verrem, Aristæum Liberi patris filium fuisse scribit his verbis: Aristæus, qui, ut Græci ferunt, Liberi filius, inuentor olei esse dicitur, vñ cum Libero patre, apud illos eodem erat in templo consecratus. Aristæum scripsit in libro de Diis Theagenes fuisse Cyni Regis filium & Theramenes Nymphæ, quæ nomen dedit vni ex insulis maris Ægæi, atque prius Battus vocatus fuit propter linguæ impedimentum. Scriptum reliquit Theocriti enarrator Aristæum à Nymphis fuisse educatum, quæ & olei & mellis conficiendi rationem illæ docuerunt, quare horum vtriusque inuentor habitus est Aristæus, ut testatur Iustinus libro historiarum decimotertio. inuenit Aristæus oleum & mel in Ceo primum. Scriptum reliquit Pindarus in Pythicis Cyrenen cum Apolline venari solitana ac diutius virginitatem seruasse; quæ ubi cum leone fuisset aliquando colluctata, Apollo in eius amorem incidit, illamque in Libyam deportatam compressit, ex quo natus est Aristæus Pherecydes, data illi optione ut quod vellent ferretur, in Libyam portatam fuisse dicit, in eâ ciuitatem quæ Cyrene ab ipsa postea nominata fuit: cum tamen Agretas illam in Cretam primum fuisse portatam scriptum reliquerit libro primo rerum Libycarum. fuitque Larissa Cyrenes soror, à qua vrbs nominata fuit in Thessalia. Alij tradiderunt regnū virtutis præmium fuisse propositum ab Eurypylo, illi quia leonem populantem regionem occidisset, atque Cyrenen illo tempore regnū obtinuisse. Huius filius fuit Autuchus ex Apolline præter Aristæum: quibus alij Eutocum, & Nomium, & Argeum addiderunt. Neque verò vnus tantū fuit Aristæus, sed plures: vnus Carysti filius, alius Cheronis, alius Cæli & Terræ, hic Apollinis: qui cum Etesias aliquando vocasset in Ceo (nam plures ob calorem Solis & canis æstus moriebantur) atque illi statim flare cœpissent,

Iupiter Aristæus vocari cœpit, & Apollo Agreus & Nominus pastorum & agrestium Deus. quæ tamē cognomina sunt etiam eius patris Apollinis. Hunc eundem omnis humanitatis autorem prodiderunt antiqui, quorum sententiam nos secuti ita in nostris Venationib. lib. 4. scripsimus:

*Puppis ad Euboicas currens allabitur oras,
Fertur Aristæus antrum hic coluisse, virorum
Qui genus indocile, & viuendum more ferarum,
Glandibus & baccis, pomis sylvestribus, & quæ
Sylua tulit cultu nullius iussa coloni,
Edocuit primus teneras armenta per herbas
Pascere: & è quercu fumis pellemibus actas
Claudere apes vacuos sub cortice: primus olium
Exprimere ex oleæ fructu, lac cogier idem.*

Quem tamen non Bacchi quidem filium, sed alumnū quidam fuisse censuerunt, ad quorum sententiā allusimus ita in nostris Venationibus:

*Nutrit hic Bæchum miro deuinctus amore
Euboicas inter nymphas, Dryadasque puellas.*

Huius vxor fuit Autonoe, quæ fuit etiam Cadmī, è qua Aristæonem filium suscepit. Aiunt Aristæum non illum quidē Proconnesium: at ipsum Apollinis filium in taberna fullo-naria interiisse, atque à quodam qui Crotonem contendere, in itinere visum fuisse fabulantur. Fertur in Deorum numerum relatus fuisse Aristæus ob rerū humano generi vtilium inuentionem, sicuti testatur Pausanias in Arcadicis. fuit enim id antiquorum institutum, vt diximus, vt viros bonos & sapientes diuinis honoribus ornarent, de quibus, vt de Diis, fabulosæ narrationes fingeantur. Hunc eundem Aristæum filium Apollinis Cyrenæque Nymphæ filix Hypseï, quam tamen Peneï filiam quidam fuisse maluerunt, laseris vsus inuentorem fuisse memorant, vt patet ex his: *Ἀριστέος δὲ ὁ Ἀπόλλωνος καὶ Κυρήνης τῆς Τ'ΐδος, τοῦτο τὸν ἐργασίαν τῆς σαλπικὸς εἰσέφευ, ὡς περὶ καὶ τῆς μέλιτος.* Aristæus Apollinis & Cyrenæ Hypseï filius primū laseris vsus excogitauit, sicut etiam mellis. atque vim & bonitatem ipsius laseris ita descripsit Diphynus: *σαλπικὸς ὅτι πικρὰ καὶ δύσωσμος ἐν Λιβύῃ γινώσκῃ, ὥς δυνάμει ἀντιπικρὴ καὶ ἀποπεπικρὴ. καλλίστη δὲ ἢ Κυρηναικὴ· ἢ καὶ τῶν ὀπλῶν καὶ τῶν καυτῶν καὶ τῶν πικρῶν καὶ ἄνθρακ. Ἐστὶν αὐτὴν laser rariū odore suauī, quæ nascitur in Lybia, cuius illa vis est vt præparet ac purget optima verò est Cyrenai-*

renaica, cuius utuntur succo & thyrsos & radice. Præterea alij dicunt fuisse Prometheum, alij Aristæum, qui primus omnium taurum Diis immolauerit, cum antea herbæ tantum ac flores Diis offerrentur, suffimenta que fierent è preciosis odoribus, ut scripsit Androtion in sacrificiis.

¶ At nunc cur ista fabulosè finxerint inquiramus. Hunc alij Phœbi, alij Dionysii, ac Cyrenes Nymphæ filium putarunt, quia Aristæus consilium est & prudentia mortalium creditus, quæ optima pars est in nobis, ut nomen significat. Sol verò cum omnes humores in humanis corporib. extenuet, his tanquam aliqua nebula rarioribus factis præpolleret in nobis vis animæ ratione prædita, quare Sol pater est Aristæi. Hinc ad vndam Penei fluminis, vel potius Penei filiam Cyrenen Phœbus amavit & compressit, quia rarior facta vis illa Aristæum peperit: qui mox olei usum diligentiam scilicet & vigilantiam in rebus mortalibus inuenit, & mellis rationem, suauioris scilicet & humanioris vitæ, monstrauit hominibus cum illos dispersos & ferarum more peruagantes in vnum locum deduxerit, & pascere armata custodireque docuerit, cum nullâ utilitatē homines prius ex armentis perciperent. Nec me tamen præterit fuisse nonnullos qui ad historiam rē deduxerint, cum dicāt Aristæum genitū fuisse ab Apolline, qui Cyrenen eximie pulchritudinis virginem raptam in Libyam portatā compressit: idque factum fuisse propter Thesalorum migrationem, qui loci eius amœnitate capti, ubi Cyrene vrbs postea condita fuit, ibi habitare decreuerunt. at nihil in hac historia est mirabilitatis, nihil cur res perpetua memoria digna appareat. Enimuero per Aristæi fabulam nos antiqui ad prudentiam hortabantur, ut breuibus rem complectar, cum illa sola & rebus nostris assidue sit adiumento ut melius se habeant, & vitam faciat faciliorem suauioreque mortalibus quippe cum imprudentiæ multa damna, multæque insuauitates & molestiæ sint sociæ. at nunc de Tellure dicamus.

De Tellure. CAP. XX.

TELLVS quibus parentibus orta sit non facile est consequi cōiectura: quam alij è Litigio, alij è Dæmogorgone, nullis tamen antiquorum testimoniis freti, quod ego videam, dixerunt. Hesiodus in Theogonia hanc statim

post Chaos natam fuisse scribit, neque tamen certos parentes illi tribuit ita inquit:

ταῦτά μοι ἔειπε Μῆσαι ἰλυμπα δάματ' ἔχουσαι
 ἢ ἀφ' ἧς, ἢ εἴπαδ' ὅπ' αἰσῶτον γήστ' αὐτῶν.
 ἅτοι μὲν αἰσῶνται Χάος γήστ', αὐτὰρ ἔπειτα
 τὰ δ' ὀρέσμενος πάντων ἔδος ἀνθρώποις αἰεὶ
 ἀδύνατων.

Dicite cælestes primum hoc ab origine Musæ,

Dicite quid prius illorum se erexit in ortum.

Ante Chaos genitum: pōst lato pectore Tellus

Nata, Deum superum ac cæli firmissima sedes.

Hanc alij Titanis, alij cæli vxorem esse putauerunt, vt sensit Homerus in hymno in Tellurem, quam etiam omnium matrem appellauit in eo carmine:

ῥῆπε θεῶν μήτηρ, ἄλοχ', Οὐρανὸν ἀστερόεντος.

Salue magna parens diuum, ac stellantis Olympi

Coniux.

Herodotus tamen in Melpomene, Tellurem, quæ eximie colebatur apud Scythas, Iouis vxorem existimaram inquit in his: θεὸς δὲ μέγας τέλει ἰλασκομαι. Ἐστὶν μὲν μέγιστα, ὅπ' ἔστι, Διὸς τε, καὶ ἑλίου, νομίζοντες πᾶσι τῶν τοῦ Διὸς ἔτι γυναικῶν. Deos solos hos placent; Vestam quidem præcipue, postea verò Iouem ac Tellurem, Iouis vxorem existimantes. quamuis Hesiodus non vxorem, sed matrem cæli illam vocauit in his:

Γαῖα δὲ τοῖς αἰσῶτον μὲν ἔχεται ἴσον ἑαυτῇ

Οὐρανὸν ἀστερόενθ' ἵνα μιν σφὲρ πάντα καλύπτει,

Alma sibi peperit Tellus æquale supernè

Cælum, quod stellis fulgens circumtegit illam.

Cum verò omnia corpora naturalia, omniâque elementa ex se inuicem gignantur, quibus omnibus propè sedes est Tellus, eam meritò Deorum ac hominum matrem vocarunt, vt testatur in his Orpheus:

Γαῖα θεὰ μήτηρ μεγίστην, διπλοῦν τ' αἰθερόπαιον.

Alma Deum mater Tellus, materque vitorum.

Sic etiam Apollonius libro tertio Argonauticorum:

Γαῖα θεῶν μήτηρ, ὅσων δῖος ὅσων ἐμεῖο.

Alma parens superum Tellus, mea robora quanta.

Fuit autem Tellus inter Deos terrestres & inferos existimata, vt scriptum reliquit Æschylus in Persis:

ἀλλὰ γρόνοι δαίμονες αἰετοί,

τὰ τὰ, καὶ Ἑρμῆ, βασιλεὺς τ' ἐνέρον.

Sed o terrestres demones pui,

Tellus,

Tellus, Mercurique, Rex & inferum.

Hæc Regina etiam vocata fuit, vt scripsit Euripides in Electra:

ὅν τ' ὠκέτω γῆς ἀνθρώπων οἰκῶν πάτερ,
καὶ γῆτ' ἀλάστον, χεῖρας δὲ δίδωμι ἐμαί.

Et tu pater locos prophanos incolens

Telluris, ac regina Tellus cui manus Trado.

Fuit præterea multis nominibus appellata, vt ait Æschylus in Prometheus, quam etiam fatidicam dixit in his:

καὶ γαῖα πολλῶν ὀνομάτων μορφῇ μίαν,
τὸ μέγιστον ἢ κρανέουσιν ὀφείτ' ἵδμεναι.

Et Tellus, multorum nominum facies una,

Futurum qua fieret vaticinata est.

Memoriæ prodidit Pausanias in Phocicis Tellurem primum Delphis responsa dedisse, atque Daphnen delegisse sibi sacerdotem: deinde cecidisse illam sedem, atque oraculorum locum dono dedisse Themidi, quæ postea illum Apollini reliquit. hæc causa fuit etiam cur magna Dea vocaretur, vt idem ait in Atticis. Fabulantur huius fuisse filium Diorphum, qui, vt ait Solstratus in introductione hystoriæ fabulosæ, filium Mithræ optauit, genus foemineum auersatus. atque petram quandam calefaciens ex ea grauida facta post terminatum tempus iuuenem suscepit Diorphum nomine. ille vir factus Martem in certamen de virtute prouocauit, atque interfectus in montem sui nominis consilio Deorum est conuersus. Hanc etiam Cererem vocari præterea scripsit ita Euripides in Bacchis:

Διμήτηρ θεὰ

ἣν δὲ ὄσι, ὄνομα δὲ ὁπάτερον βέλει, καλεῖ.

Ceres Dea est

Tellus, vtram magis libet voces licet.

Huic Deæ mos fuit apud antiquos agnam nigram immolari, vt testatur Homerus libro tertio Iliadis:

εἴσεται δὲ ἄρ' ἔτερον λευκόν, ἔτερον δὲ μέλαιναν,

ἣν τε καὶ Ἥλια.

Ferie agnum nigrum, atque agnam portabitis atram,

Telluri ac Soli.

Horatius porco etiam rem sacram fieri solitam Telluri inquit in eo carmine:

Tellurem porco, Sylvanum lacte piabant.

Cum tamen scribat Æschylus in Persis inferias Telluri rap

quam inferis offerri solitas. Quid sit Tellus omnibus paret: at cur sinxerint antiqui illam Tiranis aut Coeli fuisse uxorem, illis patebit, qui in illam Solem assidue agere considerarint, illamque tanquam foeminam Solis ipsius calore ad generationem excitari, & tanquam semina ex omnibus elementis vim condensatam in se recipere. ac de Tellure tot breuiter dicta sint.

De Feronia. CAP. XXI.

FERONIA Dea habita neque quibus parentibus orta sit, neque ubi, aut à quibus educata, cognoscere omnino potui: quam tamen Deam nemoribus præfectam fuisse constat, ut testatur Virgilius libro septimo:

Et viridi gaudens Feronia luo.

Celeberrimum fuit huiusce Dææ sanum in vrbe Soracte, ut ait Strabo libro quinto, ubi eximia religione colebatur. Ibidem rem miram cōtingere solitam narrant, ut qui eius Dææ numine afflarentur, nudis pedibus super prunas & profundum cinerem fauillis permixtis ambularent illæque ad quod spectaculum magna multitudo quotannis adueniebat. Verùm nihil aliud Feroniam, quam diuinam vim arboribus diuinitus insitam, quæ illas & seruaret, & pullulare faceret, ego esse crediderim, qua & vigent, & florent, & fructus ad maturitatem perducunt. Nam cum viderent antiqui nihil sine diuinæ prouidentia posse consistere, neque tamen diuinæ mentis cognitionem haberent, vires inde profectas in naturalibus corporibus insitas pro Diis coluerunt. Horum simplicitatem & inscientiam fallere omnium sanè fuit facillimū: quare maiorum dæmonū multæ ortæ sunt fallaciæ, quæ illos implicarunt: quippe cum inscitæ & imprudentiæ semper calamitates & errores sint comites.

NATALIS CO- MITIS MYTHO- LOGIÆ,

LIBER SEXTVS.

Quod æquo animo ferendū est si quid à Deo impetrare nō possimus.

VM multis difficultatibus vita mortaliū vndique sit circumuēta, nullāq; ex parte miseris carere soleat, Cāpeggi ornatissimē, opimum factu duxerunt antiqui, vt cum suauitate orationis, rerūq; propositarum mirabilitate ad prudētiam, & ad tranquillitatem animorum homines allicerentur. Nam quibus rationibus aliquis sibi vnquam per suaserit inutile esse, vel etiam perniciosum, quod à Diis im mortalibus per vota cum summa animi contentione sapius expetiuerit, nisi prius constiterit alios etiam homines res sibi suisue carissimis calamitosas aliquando à Diis ipsis vix tandem impetrasse? Quo enim animo fuisse Theus putandus est, cum cognouisset filij crudelissimē laniati innocentiam? aut quæ Deorum ira tantum obesse Semelæ potuisset, quantum Iouis facilitas, cum ad illam rogatus, quo habitu ad immortalem Iunonem solebat, cum fulmine accessisset? Quæ rursus maleuolentissimorum vis hominum, vel quæ improborum inuidia tam crudeliter Phaethontem oppressisset, quàm paterna indulgentia, & nimis facilē ab ipso patre exaudita filij preces? Quod si Dij non tam faciles aliquando hominibus precantibus fuissent, multæ calamitates, multa pericula, multæ cedes fuissent à virorum bonorum capitibus depulsæ. Vt igitur æquo animo feremus si quid à Diis impetrare nō possimus, multa excogitata, & vt suauiter à vulgo imbibere rentur, fabulis inuoluta fuerunt. Neque enim cum quid frustra precamur, continuo in desperationem est cadenda.

dum, quod infulsi plerique homines fecerunt, qui cum vororum furorum non fuissent facti compotes, vel Deos nullos esse dixerunt, vel res humanas non curare, vel omnia inexplicabili & certa fatorum serie trahi: resque diuinas suar inscitiae, non ingenij sui imbecillitate, diuinæ naturæ subiecerunt. Ut igitur æquo animo nostras preces irritas fuisse aliquando perferamus, Deorumque immortalium consilium in bonam partem acciperemus, & ea quæ dicta sunt de Phaethonte, & alia complura his similia, sinxerunt antiqui, quæ imperitorum multitudini aniles nugæ & res ridiculæ videntur: at si quis rectè consideret vniuersam fabularum naturam, illas ad humanam vitam in melius vertendam excogitatas fuisse sentiet. At nunc de Phaethone quæ memoriæ prodita sunt ab antiquis, perquiramus.

De Phaethonte. CAP. I.

PHAETHON Clymenes Nymphæ & Solis filius fuisse dicitur: qui cum Epapho Iouis filio non crederet, seque Solis filium esse gloriaretur, hunc falso gloriari inquit Epaphus, ut ait Ouidius libro primo Metamorph.

*Nunc Epaphus magni genitus de semine tandem
Creditur esse Iouis, perque vrbes iuncta parenti
Templa tenet, fuit huic animis equalis & annis
Sole satus Phaethon: quem quondam magna loquentem,
Nec sibi cedentem, Phæbique parente superbum
Non tulit Inachides: matrique ait, omnia demens
Credis, & res tumidus genitorum imagine falsi.
Erubuit Phaethon, iramque pudore repressit,
Et tulit ad Clymenen Epaphi conuitia matrem.*

Quæ scripta sunt etiam a Zeze Chil. 4. historia 137. At Pausanias in Attriciis Cephalo satum natum esse ex Aurora Phaethontem scribit; quod etiam testatur Hesiodus ita in Theogonia:

*ἠδ' ὅταν δ' ἢ Ἡὸς τέκε Μίμωνα χαλκονορυστῶν
Αἰθιόπων βασιλῆα, ἢ Ἐμᾶθωνα αἰῶατα.
αὐτὰρ τοὶ Κροῖστος φησὶ τὸ τοῦ πατρὸς ὄνομα
ἰσθρῖον Φαέθοντα, θεὸς δ' ὀφειλέτω αἰδέσθαι.*

*Aemmona Tithono peperitque Aurora nigrantum
Æthiopum Regem, Tithono hæc Emathionem.
Edidit hæc rursus Cephalo coniuncta deorum,
Et sortem Phaethonta, patrem Dyis matre supernis.*

Fabulati

Fabulati sunt igitur Phaethontem Epaphi contumeliis inflammatum ut nobilitatem sui generis vniuersis hominibus patefaceret, ad Solem patrem suum contendisse, & precibus tandem impetrasse, ut is polliceretur iurando, quidquid Phaethon poposcisset, se concessurum. Tum vero Phaethon rogauit ut currum lucisque administrationem sibi per vnum diem concederet: id cum grauitur ferret Sol, neque tamen negare posset quod iurando affirmauerat, multis rationibus conatur filio persuadere ne rem tam arduam, tamque difficilem aggrediretur, quae multo maiorem peritiam & animi constantiam requireret. Verum cum nihil neque monendo, neque deterrendo, neque rogando, ut ab re tanta abstineret, proficeret, inuitus illi currum habenasque equorum tradidisse dicitur: ut luculentissime scripsit Ouid. 2. Metamorph. & Lucianus in dialogis Deorum. Cum igitur acceptum currum ob metum Scorpionis retinere intra certam viam Phaethon ignorasset, effecit ut modò terrarum orbis acerbitate caloris propinquioris conflagraret, regionesque vel ad cardines mundi insuetum aestum sentirent, modoque tellus Aethiopum grauissimis & insuetis frigoribus premeretur. Id cum sensisset Iupiter, veritus ne genus animantium penitus periret, fulmine caelesti Phaethontem de curru deiecit: qui ad ripas Eridani fluminis cecidit, ut ait Apollon. libr. 4. Argonauticorum:

ἔκ δ' ἰβανόρ μὲν κατὰ πόντον ἦεν Ἰφιδανόρ
 ἔνθα ποτ' ἀδελφεὶν τι τοῖς ποσσὶ σέγα καὶ χαλκῷ
 ἡμιδαῖος Φαίθων, πρὶν αἵματος ἡΐλοιο
 λήμναις ποσσὶ καὶ πολλὰς δῖος ἦδ' ἰππῶν περ
 ἡρώεσσας ἀνδρῶν βαρὺν αἰκνέειεν ἀνέμῳ.

Ultima ad Eridani Minya venere fluenta,
 Pectus quo ardenti percussus fulminis igne
 Semiustus cecidit Phaethon, currumque paternum
 Liquit in aereis campis, ibi nunc quoque fluctus
 Vulnus olent rsum grauitur, fumosque vaporant.

Et Lucretius lib. 5. inquit Solem post mortem filij collegisse equos, atque suetum cursum peregissee:

At pater omnipotens ita tum percitus acri,
 Magnanimum Phaethonta repenti fulminis ictu
 Deturbauit equis in terram: Solque cadenti
 Oblatus aeternam suscepit lampada mundi,

Disiectosque redogit equos, iunctisque tremantes.

Inde suum per iter recreauit cuncta gubernans.

Est autem in regione Celtarum locus ille, in quem cecidisse Phaethon dicitur: ubi scatent fontes Eridani ad Pyrenæos mōtes, sicuti testatur Dionysius in descriptione orbis, in his:

τοῖς δ' ὅτι Πυρραῖον ἔσονται διόματα Κρητῶν,
ἀγχι δὲ πηγάς ἔσονται ἱππῶν Ἡ' ἐν ἀρούρῃ
ἡ ποτ' ὅτι ποταμοὶ σὺν ἐπὶ μύθῳ αἰὶν ὑπὸ
Ἡλιάδ' ἐς κάκιστον οὐδ' ἐγὼ φημι φασέοντα.

*Hic Pyrenæos montes, Celtasque videbis,
Non procul Eridani distantes fontibus: illic
Tempore nocturno deserta ad flumina fratrem
Heliades luxere suum Phaethonta cadentem.*

Nam fama est eius sorores, quæ cōmemoratae sunt, cū de Sole ageremus, adeo grauius mortem Phaethontis tulisse, ut assidue lugentes Deorum misericordia in populos nigras fuerint conuersæ: ut innuit Ouidius lib. i. de Ponto:

*Vos quoque felices, quarum clamantia fratrem
Cortice volauit populus ora nouo.*

Harum lachrymæ in electrum fuerunt conuersæ, ut ait idem poeta in lib. 2. Metamorph.

*Inde fluunt lacrymæ: stillatæque Sole rigescunt
De ramis electra nouis, quæ lucidus amnis
Excipit, & nuriibus mittit gestanda Latinis.*

Quamuis Artemidorus Ephesius famam fuisse scripsit apud Celtas electrum non quidem Heliadum, sed Apollinis fuisse lacrymas, ubi propter Æsculapij mortem mœstus ad Hyperboreos contendit ob indignationem aduersus patrem. Non defuerunt rursus qui dixerint istud ipsum contigisse illo tempore, quo iussus fuit seruire propter mortem Cyclopi. Quidam crediderunt dictum fuisse ab illo incendio Phaethontem cognomine, cū prius Eridanus diceretur, à quo etiam fluius nomen obtinuit.

¶ Hæc illa sunt quæ de Phaethonte ab antiquis fabulosè dicta fuerunt. Phaethon Solis & Clymenes filius dicebatur, quia est ardor aut inflammatio, quæ è Sole proficiscitur: nā φαῖδω ardeo significat. Huic Clymenem dixerunt esse matrem, quæ aqua est, & ὑπὸ τῷ κλύειν, quod inundare significat, fuit vocata. Sensit enim Anaxagoras & Heraclitus stellas esse igneas, iisque vaporibus ali, qui per vim Solis è terra extrahuntur:

hantur: nam cum vapores illi inflammati fuerint, tum vehementens est calor, quod etiam patet per æstiuos dies. cum enim fiunt crassiores terræ vapores, iique calefiunt à Sole, quod etiam magis accedit imminentibus imbribus, tum magnus & intolerabilis propè fit æstus. quare Phaethon Solis & Clymenes est filius, eorum vaporum scilicet ardor, qui à Sole excitantur. Alij Cephalus & Aurora filium esse Phaethontem putarunt, quia Cephalus & ipse Solastrosum omnium princeps esse creditur: nascitur enim ardor è Solis viribus per cursum. Fabulantur hunc cursum à Sole patre impetrasse, quia latè vagatus sit ardor ille, multasque insuetas grauioribus caloribus prouincias depopulatus sit. Ego enim sanè per hanc fabulam eximiam aliquam siccitatem, aut eximium & inauditum calorem contigisse aliquando crediderim ob certum planetarum congressum Sole in extrema parte Libræ sub finem Septembris existente, quare finxerunt antiqui Phaethontem, antequam ad Scorpionem accederet, eius metu decidisse. Finxerunt eum in ea parte præcipuè signiferi delirasse, quæ est vltima Libræ in Scorpionem, vbi via dicitur vsta: quæ gradus decem vtrinque continet. Cum enim Solis currus eò peruenisset, neque tamen per breuitatem dierum æstus cessaret, creditus est Solis currus viam suetam reliquisse, atque inde locus datus est fabulæ. Nihil fuit igitur aliud Phaethontis fabula, nisi ob nonnullarum errantium stellarum congressum siccitas eximia: qui dicitur ad ripas fluminis Eridani decidisse, quia inundationes hanc siccitatem plerunque consequi solent, vel pestilentia, vel terræ motus, vel annonæ penuria. Nam cum mirus calor solis terræque siccitas Galliam, & Græciam, & Italiam anno salutis nostræ 1242. inuasisse dicatur, tanta vis pestilentia anno sequenti coorta est, vt vix vnus è decem millibus hominū superfuerit: Istud ipsum aliquando cōtiguit in Ægypto, & in Asia, post eximiam siccitatē, & post eximias inundationes: nam duodecim vires vna nocte Tiberio Cæsare imperante terræ motu deuastata sunt. Atque Anaximander ex obseruatione siderum non solum tēpestates, sed etiam subterraneos ventos Lacedæmoniis futuros prædixit. Hunc fuisse deiectum fulmine à Ioue apud Eridanū fluuium fabulantur, quia vt Orionis, sic Eridani exortu magna vis imbrium sæpius cōcitatur, quare in Arateis versibus

illum magnas habere vires inquit Cicero, cum ita verteret:

Hac etiam Eridanum cernes in parte locatum,

Cæli funestum magnis cum viribus anhem.

Id autem ita fictum est, quod fulmine fuerit deiectus; quia vapores per calorem elati in sublimi aeris parte in angustū à circumstanti frigore compulsi (est enim illa pars aeris, ubi cessant radij Solis à terra remissi, frigidior) tonitrua, & fulgura, & fulmina emisérunt ac detrulérunt, donec calor ille denique dissiparetur. Ea de causa & Iupiter illum de curru deiecisse dicitur, & si quam rerum mortalium labantem videret, refecisse. nam Iupiter modò est calor, qui est vita omnium viventium, modò ignis elementum ut comburens hic Vulcanus, modò aer, modò mens diuina: à quo aere frigidior denique facto recreata sunt aliquando penè exusta & extincta ob æstum animantia.

Alij fabulam inde excogitatam fuisse dixerunt, quia primus Solis cursum obseruarit, qui cum mortuus esset, antequam artem perfectam cognouisset, dictus est fulmine fuisse deiectus, ut ait Lucianus in Astrologia. Alij maluerunt per hanc fabulam demonstrauisse antiquos rerum maximarum administrationem, ac summa imperia rerum publicarum iuuenibus aut adolescentibus aut imperitis non esse concedenda: cum in cæteros imperium solis prudentioribus conueniat. nam qui iuuenes rebus publicis, imperitisve præficiunt, ij cum maximo suo & præfectorum & subditorum periculo sæpe se errauisse intelligunt. Fama est eius sorores adeò miserabiliter mortem Phaethontis luxisse, ut Deorum misericordia fuerint in populos commutata. Hoc nihil aliud significat, nisi ex humore & calore Solis illo eximio multa postea arborum plantarumque genera nasci solere. veruntamen ubi calor materiæ facultatem superarit, non amplius est generationis, sed corruptionis autor. Succus autem qui vel è corporibus animalium, vel ex arboribus extremus effluit, propter vim intimam expellentem crassior est, quare electri ex illis arboribus tum primùm lacrymantibus effluxisse dicunt. Fuerunt qui hæc ad historiā potiùs detorqueant: nam omnes fabulæ habent aliquam historie partem tanquā fundamentum. Scribit Zeses histor. 127. Phaethontem filiū fuisse cuiusdam Regis, qui cum currum agitaret ad ripas Padis Cætarum fluij in flumē delapsus interierit, quem tanto

cum

cum animi mœrore luxerunt sorores, vt stupida factæ sint, quare dictæ sunt in arbores commutatæ. Nam Plutarchus in Pyrrho post diluuium primum Thesprotorum & Molossorum Regem Phaethontem fuisse scribit, quem Lucianus in dialogo de Astrologia Solis idcirco filium, curtumque accepisse credidit, quia Solis cursum primus deprehenderit. Fuerunt qui Phaethontis fabulam inde detortam esse dicant, quod vastus cometa solaris natura in nonnullis locis tandem dissolutus intolerabiles æstus effecerit. Est enim ea cometarum natura, siue sit vapor circa sidera collectus, siue per se prælongus existat, qui paulatim exaritur, siue alia quavis de causa oriatur, vt siccitas, & æstus, & aquarum penuria consequatur, quia propensiores sunt ad inflammationes aeris vapores, quam ad pluuiam. Quod attinet ad mores, deprimere nonnullorum arrogantiam per hæc voluerunt, qui nihil sibi non tribuunt, nihilque se nescire propter nobilitatem arbitrantur: quæ arrogantia homines plerumque trahit in magnas calamitates. At nunc de Aurora dicamus.

De Aurora. CAP. II.

AVRORAM filiam fuisse Hyperionis ac Thia, Solisque & Lunæ sororem, declarauit Hesiodus in Theogonia his carminibus:

Θεία δ' Ἡὴλιν τε μέγαν ἀμπερὶν τε Σελήνην,
Πᾶσι δ' ἡ πᾶσι καὶ ἐν ὅππῃ δουλοισι φερίηται,
ἀδελφὰ τοῖς τε θεοῖς, τοὶ ἀθανάτοισι δὲ πρῶτον ἔχουσιν,
Ζεὺς δ' ἔσπεδον μὲν εἶς ὁ Τῆτιος ἐν φιλότητι.
Thia parit Solem magnum, Lunamque nitentem,
Auroram; quæ fert lucem mortalibus alma,
Cælicolisque Deis cunctis; Hyperionis almi
Semine concepit namque illos Thia decora.

Alij Titanis & Terræ filiam esse Auroram crediderunt. Hanc Solis præniam, sicut Auroræ prænium luciferum, dixerunt antiqui: quippe cum Solem citò oriturum nuntiet mortalibus, vt ait Orpheus in hymno in Auroram:

ἀγγαλίστα δὸς πάντος ἀγρόδ' ἐγγύθεν.
Nuntia Titanis celeris, lateque nitentis.

Huic digitos roseos tribuit Homerus propter colorem rubicundum, aut subrubentem, quam in aurea sede vehi dixit hymno in Venerem:

αἶς δ' αὖ Τίτωνόν χρυσέῃς ἑσπῆς ἡρώεσσι Ἡὸς

ὕμνῳ τῆς ῥῆσις ἐντίκελεν ἄδαν αὐτοῖσι.

Vt vestra de gente parem Diis, aurea sedes

Quam vehit, arripuit Tithonum Aurora maritum.

Fabulati sunt enim poeta: Auroram in curru à quadrigis nubentibus vehi solitam, vt testatur Virg. lib. 6.

Hac vice sermonum roseis Aurora quadrigis

Iam medium æthereo curru traiecerat axem.

Cui tamen bigas attribuit alibi, vt est in his:

Aurora in roseis fulgebat lutea bigis.

Theocritus autem non roseos, sed albos equos Auroræ appellauit in Hyla hoc pacto:

ἔσ' ἔκχ' ἀλβὺν ποτ' αἰνέειν ἱς Διὸς Ἀ'ός.

Nec pullis Aurora domum Iouis vt petit albis.

Scriptum tamen reliquit Lycophron in: Alexādra Auroram à Pegaso equo vehi solitam, vt est in his:

Ὡς δ' αἰωνίῳ ἄρ' ἔνθ' ἔσθ' ἰσχυρὸν

καμπύλοισ' ἵππ' ποτ' αἰνέειν Πηγάσου πτεροῖς,

Τιδωνὸν ἐν κοίτῃσι τῆς Κέρως πέλας.

Aurora montem Phagium aduolauerat,

Velocis altum nuper alis Pegasi,

Cernam prope Tithonum in thoro reliquerat.

Hanc ex Oceano, tanquam Solem & reliqua astra, surgere scripsit Homerus in hymno in Mercurium hoc pacto:

Ὡς δ' ἡγεμένης φάος ἐντοῖσι φέρουσα

ἄρ' ἔσθ' ἰσχυρὸν καὶ ποτ' αἰνέειν Πηγάσου πτεροῖς.

Hinc Aurora tulit lucem mortalibus almam

Fluclibus Oceani surgens sata manè profundis.

Memoriæ prodidit Pausan. in Laconicis Auroram forma Cephalī captam pulcherrimi iuuenis illum ad se rapuisse.

Rapuit Orionem præterea, vt scripsit Hom. lib. 5. Odyss.

Ὡς δ' ἔσθ' ἰσχυρὸν καὶ ποτ' αἰνέειν Πηγάσου πτεροῖς.

Sic ubi ab Aurora rosca est correptus Orion.

Quæ Tithonum etiam maritum sibi rapuit, quem in Delum asportauit, eūmq; dormientem in thoro confurgens relinquebat cum Memnone filio, vt innuit Vigilii libro quarto Æneid.

Et iam prima nouo spargebat lumine terras

Tithoni croceum linquens Aurora cubile.

Hæc ex Astræo præterea scripsit ita Apollodorus libro primo Biblioth. vêtos & astra peperisse: Ὡς δ' ἡγεμένης φάος ἐντοῖσι φέρουσα

Ex Aurora & Astræo venti & astræ. Nam cum Astræo congregata, fratre Thia & Hyperionis filio, Argestem, Zephyrum, Boreamque peperit & Notum, ut in Theogonia ait Hesiod.

*Ἐσπεῖο δ' Ἡὸς ἀνέμοις τέκε καὶ τεσσάρων,
Ἀργέστην, Ζήφυρον, Βορέην τ' ἀπ' ἡγεμίνης,
καὶ Νότον, ἐν φιλότῃσι θεῶν δυνάμεισσι.*

*Astræo peperit ventos Aurora rapaces,
Argestem, Zephyrum, & Boream glacialibus alis,
Atque Notum, coniuncta Deo Dea candida lecto.*

Hanc iucundissimam & suavissimam non hominibus solum, sed omnibus animalibus, & hominibus & plantis contingere, scripsit Orph. in hymno in Auroram his verbis:

*Ἰ. χαίρει θνητὸν μέγιστον γένος, ὃ δὲ τίς ἔστιν
ὅς σέβει, τίς σέβει σέβει καὶ δυνάστεσσιν ἔσται,
λύτρεα τὸν γλυκύν ὕπνον δότο βλεφάρων δότο δέους
πῶς δὲ βροτὲς γήθει παῖ ἱρετόν, ἀλλὰ τὲ φάλα
πυρεπόδων, πηλῶν τε, καὶ ἐνθάδων πολυεθνῶν.*

*Qua gaudet mortale genus, vitare nec ullus
Conspectum vult diæ tuum, cum fluctibus exis.*

*Excitis & somnum ciliis: letantur ubique
Serpentumque hominumque genus, volucresque feræque,
Quæque colunt altæ spumosi marmoris undæ.*

Hæc illa sunt quæ de Aurora fabulosè prodita sunt ab antiquis. Hanc Thia & Hyperionis filiam arbitrati sunt illa de causa, quia diuina bonitate ita statuente lux è Sole ad mortales manet. quid enim cōmodi habemus, quod hominibus à Deo non sit? Hanc alij Terra filiam & Titanis, alij nuntiam Titanis vocarunt, & ex Oceano emergere crediderunt: quia nauigantibus ex unda, aut in planitie existentibus è terra exire appareat, & è luce Solis, quæ antecedit. Nam oculorum acies ad certum intervallum pro facultate naturali locorum distantiam metiri potest, at hallucinatur præterea ob imbecillitatem & ob molem aeris inter aciem & distantia corpora interiecti, quæ spectantur. quare si quid longinquum metiri velimus, adhibenda sunt optica instrumenta, aut aliqua oculorum aciem adiuvantia & coarctantia. Efficit igitur turbidi aeris natura, & surgentiū assidue vaporū, ut candida lux Solis his interiectis, cum tenuis illa adhuc sit, rubicunda & rosea Aurora videatur: quare roseum colorem, & roseos digitos, & auream sedem, & rubentes equos illi attribuerunt, qui iidem sunt & Solis. Propter celeritatem motus illi eurrus concessus est. Hanc niueos equos habere alij dixerunt,

non ad surgentes vapores, sed ad ipsius lucis naturam in-
lucentes. ac nunc dicatur de Memnone.

De Memnone. CAP. III.

MEMNON fuit Auroræ Tithonique filius, qui habuit
fratrem ex iisdem parentibus Emathionem, ut inquit
Apollodorus libro tertio, & Hesiodus in Theogonia:

Τιθωνὸς δ' Ἡὸς τέκος Μήμνονα χαλκοκορυστῆν

Αἰθιοπῶν βασιλῆα, καὶ Ἑμαθίωνά τε.

Ast Aurora parit Tithono Memnona fortem,

Æthiopum Regem, Regem simul Emathionem.

Hūc natū esse Thebis testatur Dionysius in situ orbis in his:

ἢ τί σοι Θέβην ἐρῶν Νέα γὰρ τά ἐστι,

Θέβην Ὀρφέην ἐκατόμυλον, εὐδαίμωνος

Μήμνων ἀντίβουτον ἰλὺ ἀσπίδα τε καὶ ἦν.

Nam quicumque colunt Thebas & mœnia clara,

Thebas Ogygias hecatompylas: hic vbi Memnon

Surgentem capit Auroram complexibus arētis.

Strabo lib. 15. Cissiam matrem Memnonis vocatam fuisse
scribit. Hunc Æthiopū fuisse Regem, & ex Æthiopia ad bel-
lum Troianū, vel potius è Susis Persarum ciuitate venisse, ait
Paus. in Phocensū rebus. nam omnes illas nationes Mēnon
ante bellum Troianum debellauerat, quæ mediæ fuerunt vs-
que ad fluuium Choasperm. Memoriæ prodidit Strabo libr.
16. non procul à Ptolemaica ciuitate Ægypti in vrbe Abydō
fuisse regiam Memnonis mirificè è lapide totam extructam
& labyrinthum præterea eiusdem operis, quem Memnoniū
vocarunt. Hunc ad bellū Troianum Priamo opem ferentem
accessisse constat, qui fortiter singulari certamine cum A-
chille commisso occubuit. Hic vbi fuit percussus, fons sca-
tuit, de quo aquam sanguineam fluere dicebant quotannis,
quo die ille fuit cæsus, ut ea carmina testantur Calabri:

ἔτε καὶ αἰὲς τὸν ποταμὸν δάκρυα τε καὶ αἷμα,

ὅσοι ποτὶ Μήμνονος ἦμας ἐπ' αὐτῶν, ὅς ἐστι κείνος

ἤνθα γὰρ.

Sanguine qui tinctus siccantes alluit agros,

Memnonis ut lux est tristis, qua concidit ille.

Ferunt illum post eedem apud Paltum Syriæ iuxta Badam
fluuium fuisse sepultam, ut scripsit Simonides poeta. Atque
supra Ælapi ostia humatum fuisse testatur Strabo libro 13.
quare vicus qui proximus fuit, Memnonius vicus dictus est.

Scri-

Scriptum reliquit Pausanias in Laconicis Memnonis ensem totum ex aere fuisse Nicomediae cum hasta, quae imas tantum partes & cuspidem aereas haberet, in templo Aesculapii depositum. Fuerunt qui dixerint Auroram impetrasse à Ioue, ut cum Memnon rogo imponeretur, verteretur in auem, quod etiam contigisse dicitur, v ait Ovidius libr. 13. Metamorph.

*Memnonis orba mei venio, qui fortia frustra
Pro patruo tulit arma suo, primisque sub annis
Occidit à forti (sic Dy voluisti) Achille.
Da precor huic aliquem solatia mortis honorem,
Summe Deum rector, maternaque vulnera leni.
Iupiter annuerat, cum Memnonis arduus alto
Corruis igne rogos: nigrisque volumina summi
Infecere diem: veluti cum flumina natas
Exhalant nebulas, nec Sol admittitur infra.
Atra fauilla volat, glomeratæque corpus in unum
Densatur, faciemque capitis, fumique colorem
Atque animum ex igni, lenitas sua praeiuit alas.*

Dictæ sunt & aliae complures aues Memnoniae vocatæ ex eodem rogo exiliisse, quæ inter se pugnantes in rogam relapsæ pro inferiis se Memnoni cōsecrarunt. Theocritus ipsum etiam Memnonem in auem mutatum circa rogam volasse, rogamque lustrasse commemorat in epitaphio Bionis, cum de cæde quereretur, ut est in his carminibus:

*ὣς τὸν ἡέκτορ ἐν ἀγλαῖς περθε τὸν Ἄϊον
ἰὼ τάλως ἀπὲρ στήθεα κινυμένο Μέμνωνος ἄνευ.
Non sic aurora natum in conuallibus imis*

Memnonis est tumulum lustrans conquesta volucris.

Scriptum reliquit Lucianus in Philopseudo miraculum illud statuae Memnonis fuisse celerrimum, quippe cum statua illius quæ fuit in templo Serapidis in Aegyptiis Thebis erecta, sponte sua, cum radiis Solis tangretur, suauem sonum emitteret, atque nescio quid lacrymabile sub Solis occasum, cum matris aduentu lætari, tristari discessu putaretur, ut testatus est etiam Cor. Tacit. Et Suidas in his: τὸ δὲ ἀγαλμα τέτραθεν ποτὶς ἀπὸ τοῦ ἡλίου σκοτεινὸν λίθον δὲ τῆς μέλανος ἐμβεβηκέναι δὲ τὸ πρὸς αὐτὸν καὶ τὸ ἀγαλμα τοποθεῖν τὸ ὅτι δαδάλει, καὶ τὰς χεῖρας ἀπορῖς εἰν ὁδὸς ὅτι τὸν δακρυ. καὶ ὅταν γὰρ ἐκ ἱερῆς τῆς ἰωνικῆς δαίτῃ τὸ ὄψατα τὸ το. καὶ τὸ ὄψατα μὲν ἐν τῇ ἐπὶ τῇ γαστρί, ὡς ὅταν ἐκ τῆς ἀδούσι καὶ τὸν δὲ ὄψατα χεῖρον ἵπτοι δαυμάτου.

ἡ πύξ γὰρ σφραγίσθαι οὐκ ἔστιν· πρὸς βαλόντες δὲ τὸ ἄγαλμα τὸ ἀκτύπος, (τὸ το δὲ γέννηται ἀπὸ πλῆθους ὀπτιτολῶν) μὴ καταρξεν τὴ θαύμα. φθίγγει αὐτὸς μὴ γὰρ πρὸς ἄγαλμα τὸ ἀκτύπος ἐλθούσης αὐτῇ ὅτι γόμα φασκίνοι δὲ ἰστέται τις ὥσθαι μοι δίδει πρὸς τὸ φῶς, οἷα ἦν αὐτὸ εἶπον οἱ ἐνὶ λαῷ τότε ζωεῖται λέγουσιν. Ἐπὶ τῷ ἡλίῳ δοκίμῳ σφραγίσθαι, κατὰ τὸ οἱ το κρεῖττον ἔρδου διεσπῶντες. Hæc autem statua ad radios solis conuersa est, im-
pubis adhuc, è nigro lapide. atque pedes ambo facti sunt ad Dædali
artis imitationem, cum manus super sede rectæ firmentur. ita vero
constituta est, ut velle cōsurgere appareat, atque oculi & quæ sunt
voci omnia instrumenta, videntur velle loqui. cæteris quidem tem-
poribus minus mirabile illud videri dicunt: at radio statuum atin-
gente (quod sit oriente Sole) non potest non videri mirabile, cum ra-
dio in os incidente statua loquatur. oculi hilares apparent ad lumen
tanquam hominis, qui tunc latentur Sole. nam Soli videtur assur-
gere tanquam serui bene morati domino accedenti. Hanc statu-
am etiam reddere responsa consueuisse antiqui dixerūt. Fa-
ma est statuam ipsam nigri lapidis fuisse, quæ sonum illum
emitteret. Scribit Strabo libro decimo septimo: se Thebas in
Ægyptum aliquando contendisse, vbi duo altissimi erāt co-
lossi ex integris lapidibus inter se propinqui, quorū alterius
superiores partes iam corruerāt ob terræ motum: huius pars
illa quæ reliqua erat super base, circiter horam primam, vt
inquit, sonum emisit haudquaquam magnum ingenti præ-
sente multitudine. Sic enim erat artificiosè in ipsa base inci-
sa. Neque hoc erit sanè incredibile, si quis quanta vis sit sci-
tiæ cognouerit, aut si Thebanorum sacerdotum præstatiā in
in astronomicis philosophicisque rebus intellexerit. Non e-
nim illi inter scotta immundissima, neque inter lurcones vi-
no graues maiorem ætatis partem debebant: sed quod reli-
quum erat temporis ab administratione sacrificiorum, id to-
tum in honestissimis rerum vel naturalium vel diuinorum
studiis contemplationibusque transigebant. Atqui Zezes
Chil. 6. histor. 64. Cippum ait vocatum fuisse Memnonem ab
Ægyptiis, & columnam rubri varij lapidis fuisse, quæ sonū
illum emitteret: lætum quidem per diem, quia lætaretur
matris præsentia, at lugubrem per noctem, quia doleret il-
lius discessu. Alij sanè scriptores à Zeze dissentiunt, quia
Memnonem in Ilio fuisse sepultum: at non in patriam re-
latum crediderunt. Atque tot sunt dicta fabulosè de Me-
mnone.

quoniam is in orientis regionibus imperauit, quando & orientem Auroræ nomine vocarunt aliquando Latini, ut est id Virgil. in libro octauo:

Hinc ope barbarica, variisque Antonius armis

Victor ab Auroræ populis.

Quod dictum fuit, quia sub ortum Solis, & auroræ ipsius tempore lenis aura plerumque oriatur, nam parua aura aurora dici videtur. Quod ad Troiam militauerit, quod cæsus fuerit ab Achille, quod honorificè sepultus fuerit, id totum non abhorret ab historia. Quod verò aues ex illius rogo euolauerint illique immortalitatem Aurora impetrauerit à Ioue, quid aliud est, quàm antiquorum poetarum adulatio: nam illi ut propinquorum Regum gratiam aucuparentur, æternam & immortalem gloriam futuram ipsorum Regum dicebant. & quæ in omnes nationes perueniret, multaque fabulosis ornamentis, suauitatēque orationis, tanquā horrenda pharmaca suauioribus rebus conducerent, ne simplex adlatio nauseam auditoribus moueret. Quæ ad eius statua mirabilitatem spectant, antiquorum artificum præstantiam patefaciunt, qui & colossos incredibilis magnitudinis ac artificij, & columnas admirabilis tum ponderis, tum etiam incisarum figurarū artificij, non solum erexerunt, sed etiam in longinquas regiones exportarunt. Tanta verò fuit in coniungendis lapidibus scientia, ut vel diligentissimè rimantibus nulla appareret coniunctio. quare præclarè dictū est in eam pyramidem, quæ fuit ex Ægypto Romam composita:

Sic lapis est vnus, dic qua fuit arte leuatus?

Si duo, vel plures, dic ubi congeries?

Quod ad mores vitæque institutionem attineat, nihil in Memnone esse conspicio, quare tota ferè est historica explicatio. At nunc de Tithono dicamus.

De Tithono.

CAP. IIII.

TITHONVS, quem ob corporis elegantiam amatum fuisse ab Aurora inquit, Laomedontis fuit filius, fraterque Priami, ut fama est: cum tamen diuersæ matres horū fuisse memorentur. Aiunt enim matrem Priami fuisse Leucippen, at Tithoni alij Strymo, alij Rhæo Scamandri filiā. Inquit Tithonum in cælum fuisse portatum cum ab Au-

rora amaretur, illique à Parcis immortalitatem fuisse impetratam: sed cum oblita fuisset Aurora petere etiam ne senesceret, Tithonus in tantam venisse senectutem dicitur, ut infantulorum more in cunis agitatus quiesceret. Verum denique in cicadam dicitur fuisse conuersus, quæ mutatis prioribus exuviis vel senio confectæ non occidunt, sed iuuenescunt. Hanc fabulam ita attigit Horatius libro secundo Carminum:

Longa Tithonum minuit senectus.

Illud autem passus fuisse creditur propter dolorem, quem audita Memnonis filij morte percepit: nam tanquam euolaturus ad videndum filium brachia concussit, quare alæ tunc primum illi natæ fuisse dicuntur. Id asserit idem poeta in libro primo, cum dicat illum qui immortalitatem assecutus fuisse videbatur, cuique alæ exortæ sunt, tandem occidisse: *Tithonusque venotus in auras*. Alij tamen dicunt illum Auroram precatum fuisse ut posset immortalitatem deponere, cum propter senectutem humanis voluptatibus frui non amplius posset: quod cum illa concedere non valeret, in cicadam illum vertit. Dicitur Tithonus Susa condidisse ciuitatem, non procul ab amne Choaspe Persiæ, nobilissimam, ac sedem olim imperij Persarum. Cum verò in cunis (ut diximus) plerumque iaceret Tithonus ob senectutem, in lecto tamen illum ab Aurora relinqui solitum scribit Virgilius in hoc carmine:

Tithoni croceum linquens Aurora cubile.

Habuit ex Aurora Tithonus Memnonem & Emathionem filios, ut dictum est, à quo dicta est Emathia: quamuis alij dixerunt Auroram ex Astræo Titane ventos etiam peperisse: filiam verò Iodamam. Hæc ferè sunt, quæ de Tithono dicuntur.

Hanc rem qui ad historiam traducere conantur, dicunt Tithonum ex Oriente uxorem duxisse, e qua cum prædictos suscepisset filios, in tantam peruenit senectutem, ut in cunis agitaretur domi infantum more. Hinc fabulæ datus est locus, quòd Aurora illum amauerit ob temperiem orientaliū locorum, qui illum & maritum, & immortalem propè fecerunt. Quòd in cicadam fuerit conuersus, quid aliud est, quàm senilis garrulitas & loquacitas? cum enim morosi sint senes, tum gloriosi & temporis præteriti semper laudatores, contem-

contemptoresque praesentis, & cuiusmodi Nestorem finxit Homerus. Fuerunt qui ridiculam allegoriam addiderint, & quam referre propè sine risu non possum. Dicunt enim Tithonum esse vim diurnam, at Auroram matutinam vendendis mercibus vel agendis rebus accommodatam, unde vir Aurorae Tithonus putabatur. Quoniam verò multa virilia opera aguntur per diem, muliebria per noctem, ut dixerunt, ea de causa illa conficta creduntur à nonnullis: & quoniam venalia per diem exponuntur, dixerunt Priamum esse Tithoni fratrem: nam *πρίανος* eino significat. At ego crediderim hanc fabulam ideo fuisse fictam, quòd per illam nos sapientes ad aequo animo ferendas naturae vices solarentur: cùm mors omnium calamitatum finis sit Deorum beneficio hominibus concessa. Nam cùm immortalitatē à Diis Tithono Aurora impetrasset, ille tamen supplex à Diis ipsis contēdit, ut liceret sibi mori, quia satius esse putaret semel interire, quam assiduè molestiis, totque naturae difficultatibus infestari. At nunc de Pasiphae dicamus.

De Pasiphae.

CAP. V.

PASIPHAE Solis & Perseidis filia fuisse dicitur, ut ait Cic. li. 3. de natura Deorum, in his: Circe autē & Pasiphae ē Perseide Oceani filia nata, patre Sole, in Deorum numero non habebuntur? Hanc Minois uxorem fuisse constat: ē quo Ariadnam, quam à Theseo abductam & in Naxo relictam à Libero patre uxorem ductam inquit, filiam peperit, ut ait Apollon. lib. 3.

*παρδενικὴ Μινωὶς ἑσπερίοις Ἀΐαδην,
λυσὶ δὲ Παισφίαν νοῦν τέλει ἤειπεν.*

Huius amore fuit Minoia capta Ariadna:

Pasiphae hanc peperit Solis de semine nata.

Fabulati sunt Venerem, post indicatum suum à Sole adulterium cum Marte, in vniuersam Solis stirpem saevisse: quare & Ariadna à Sole oriunda ingratum & durissimū Theseum experta est: & Pasiphae huius mater ingenti tauri amore capta fuit, ita ut Dedali opera se illi subiecerit: de qua natus est Minotaurus, cuius altera pars homo erat, taurus altera, ut est in Ariadna apud Quidium:

Nec tua mactasset nodoso stipite Theseu,

Dextera parte virum, dextera parte bouem.

Cum natum fuisset id monstrum, labyrinthus extruitur cum inexplicabilibus viarum ambagibus & fallaciis, ita ut cum quis viam egredientem, & ad exitum perducentem se reperisse putaret, tum novum ingressum, & prioribus multo difficiliorem experiretur. atque id in illum inclusum fuit. Has tamen fallacias idem Dædalus, qui excogitauerat, ut Ariadnæ amoris satisfaceret, aperuit: cum eo, qui Athenis nono quoque anno ob mortem Androgei mittebantur vorandi à Minotauro, vel inter labyrinthi fallacias, ut alij putarunt, morituri, includerentur. Hanc rem satis aperte, ut arbitror, explicauit in his carminibus Virgilius libro sexto :

*Hic crudelis amor tauri, suppositaque furto
Pasiphae, mistumque genus, prolisque biformis
Minotaurus inest, Veneris monumenta nefanda.
Hic labor ille domus, & inexplicabilis error.
Magnum Regina sed enim miseratus amorem
Dædalus, ipse dolos tecti, ambagisque resolvit,
Cæca regens filo vestigia.*

Habuit filium Androgeum & Ariadnam, ut ait Isaciuss; quibus alij Phædræm addiderunt. Fuerunt, qui dicant illam quo tempore Minos aduersus Athenienses militabat, rem cum Tauro militum duce clàm habuisse, atque ex eo suscepisse filium, quem de patris nomine Taurum appellarunt, noménque Minois etiam addiderunt, quod Minois videretur, cum esset Tauri. Alij dixerunt Taurum fuisse Minois ducem, qui crudelissimus erat in omnes Athenienses, qui eò tributi nomine mittebantur : ut testatur Plutarchus in Theseo. Alij maluerunt ex huius ducis concubitu & ex Minoc eodè partu natos esse geminos filios: Androgeum è Minoc, Taurum autem ex Tauro: quod tamen cum non pateret, palàm vtriusque parentis nomen obtinuit alter illorum. Hoc non solum fabulosum est, sed prorsus abhorret à veritate, quoniam seminis recepti vas in muliere vbi semen auidè se mel imbiberit, atque hauerit, constringitur: neque amplius aperitur, antequam fœtum perduxerit ad maturitatem. Fuerunt qui fabulosam causam reddiderint, cur Minos adulteram uxorem senserit, cum illa vel bouem sustinuerit. Nam cum Minos ad bellum exiturus Iouem patrem rogasset ut digna tanto sacrificio aliqua se victima offerret, taurum proximæ pulchritudinis oblatum armentis ducem præfecit, ac
alium

aliū pro illo immolauit: quare sensit postea Minos ex ira Iouis ob eam fraudem amorem tauri suę vxori fuisse immis-
sum. Alij maluerunt Minoem à Cretenſibus impeditum
quò minùs in regnum paternum ſuccederet, reſponſiſſe à
Diis immortalibus ſibi dari regnũ; quod niſi credant, Deos
augurio id eſſe confirmaturos. Mox Neptuno clam vo-
uit ſe quod primum apparuiſſet immolaturum. Cũ verò
eximie pulchritudinis taurus apparuiſſet, illum dedit paſto-
ribus ad armenta deducendum, atque aliū pro illo ma-
ctauit. quare iratus Neptunus nefarium illius tauri deſide-
rium vxori Minois immiſit. Scriptum reliquit Plutarchus
in Cleomene, in Thalamis Meſſeniorum olim ciuitate ex-
imium fuiſſe Paſiphaes templum & oraculum: atque Pa-
ſiphaen quidem vnā eſſe nympharum Atlantidum arbi-
trati ſunt, eamque non Solis, ſed Iouis fuiſſe filiam: quæ ita
vocata ſit, quod omnibus ibi pateret oraculum, quaſi
ὅσα τὸ πᾶσι φαίεν τὰ μαντεῖα. Atque haecenus de fabuloſis ad
Paſiphaen ſpectantibus dictum ſit.

¶ Hanc fabulam ad hiftoriam deduxit Zezrs. hift. 19. 1.
chil. qui ſcribit augurium à Neptuno immiſſum Taurum
fuiſſe ducem, qui cum ingenti claſſe ſuppetias Minoi fere-
bat, quem cũ vidiffent Cretenſes priuſquam dimicaretur,
Regem Minoem ſalutarunt. Eius Tauri viſi ſanè elegantis &
ſtrenui ducis amore capta eſt Paſiphae Minois vxor, Dæda-
lòque conſcio & adiutore in priuata domo lignea cum illo
dicitur concubiſſe, ex quo natus eſt puer, qui & adulteri &
legitimi mariti Paſiphaes nomen reportauit. Ego verò al-
tiorē quandam, & vtiliorem ſententiam ſub his latere cre-
diderim, quoniam non hiftoricæ ſolũ narrationis cauſa
fabulæ inſtituebantur, ſed vel rerum naturalium, vel morũ
informãdorum, vt diximus. Paſiphae Solis & Perſeidis filia,
quid aliud eſt quàm anima mortalium, quæ tũ plurimum
ratione & conſilio pollet, cũ corpus Solis virtute materiæ
corporis optimè digerente ſit purius? aut quid aliud eſt Per-
ſeis, quàm ipſa materia humida, è qua corpus gignitur? Hæc
ipſa anima cũ Minois iuſtiſſimi atque optimi viri ſit v-
xor, ſi ad illegitimas voluptates declinauerit, deſciſcere à le-
gitimo marito dicitur, & in adulteri ferociſſimi tauri cõple-
xum refugere. Vbi enim à ratione animus deſciuerit, vel ad
iram, vel ad cupiditates ſe referens, tunc omnibus turpis ap-

paret, & tauri formam recipit. Quare si quis fabulæ turpitudinem summâ inesse arbitratur, nefariâque mulierem existimat Pasiphaen, quæ tam turpes ac tam illegitimas voluptates expetiuerit, quo pacto non turpissimû putauerit, se ipsum vel libidine, vel ira, vel aliis turpissimis animorû motibus cedere? cõcedendæ sunt quidẽ corpori voluptates, quas natura necessariò expetit, quippe cùm neque ira, neque voluptas inutiliter à Deo data sit, sed illæ tantum concedendæ, quas Iupiter aut Neptunus concesserit: quod per eum taurû significatur, ad corporis vires reficiendas scilicet & ad propagandam sobolem. Cuius rei vel maximû id est argumentum, quod vel ira ad res agendas, vel libido ad procreandû, vel reliqui animorû motus conferunt semper ferè cum moderatione & corpori, & negotiis: cùm plurimum obesse soleant, nisi moderatio adhibeatur. Ex illegitimo verò voluptatum, harûque motionum vsu multa monstra nascantur necesse est, ac non solû Minotaurus: quæ ita homines implicant, vt qui semel ab æquitate declinauerit, legesque contempserit, difficillimè postea à sceleribus coerceatur: cùm mos, diuturnaque consuetudo natura postea fiat assuetis hominibus. Neque aliud sanè labyrinthi viarum inexplicabilis circuitio significare voluit, nisi illum qui semel illegitimis se deditisset, sine summa difficultate se explicare postea non posse antè extremum vitæ diem, aut sine summo Dædali ingeniosi admonitoris artificio. ac de Pasiphae ita breuiter: nunc de Circe dicamus.

De Circe.

CAP. VI.

CIRCE, vt scripsit Hesiodus in Theogonia, Solis & Perseidis Oceani dicitur fuisse filia in his carminibus:

Ἡ ἑλίου δ' ἄνδρα γέννη τέκε κλυτὴν Ὀκεανῆν

Περσὸς Κίρκην τε, ἣν Αἰήτωρ ἐκάλει.

Soli indefesso peperit Perseis at olim

Aetam regem & Crcen, clarissima, natos.

Homerus tamen in lib. x. Odysseæ illû Solis & Perseis filiam, at non Perseidis inquit in his carminibus:

Αἰήτωρ δ' ἔς τινος ἀρκάμεθ' ἄνδρα δ' ἔνθα

Κίρκην ὀπλήξαμεν, δένει θεῖς αὐδ' ἰέσσεα,

αὐτοκροτήντην ὀλοφρονος Αἰήταο.

ἀμφὶ δ' ἐκχατέλω παρσμερῶντο Ἡέλιος

Μητιέρος ὅν Περσὸς, τὴν Ὀκεανὸς τέκε παῖδά.

Veniunt

Venimus *Ætæa* posthæc ad litorea terræ:
 Hanc *Circe* coluisse gravis *Dea* dicitur, illa
 Prudentis soror *Ætææ* fuit: ortus uterque
 Semine de *Solis* nitidi narratur, & illis
 Oceano *Perse* mater fuit edita magno.

Alij crediderunt *Hecates*, alij *Ætææ* fuisse filiam, at non so-
 rorem. Alij contra *Asteropes* & *Hyperionis* filiam tradide-
 runt, sicuti testatur *Orpheus* in *Argonauticis*: cuius miram
 fuisse pulchritudinem inquit, cum splendoris radij ex illius
 capite emicarent, ut patet ex his:

κοῦον ἰμαγνῆτι μαζαλόφρονος Αἰήτας,
 Ἡΐξιν θυγάτηρ· Κίρκην δὲ ἐκκλήσκεισι
 μήτηρ Ἀστέρωπι καὶ ὑπεριονίης Τ' αἰεΐων.
 ἢ ῥα τοῦς ὅτι γὰρ κατέλυθεν· καὶ δ' ἄρα πάντες,
 δεξιμβίων εἰσερχόμενοι, δότ' κρατος γὰρ ἔειπεν
 πρὸς τῆς ἀκτίνος· οἱ ἀλλήλοισι φάμετο.
 εἰλβει δὲ καλὰ παρόντων φλογός.

Ætææ affinis, coniunctaque sanguine, *Solis*
 Filia, quam proprio dixerunt nomine *Circen*:
*Asteropé*que parens, *Hyperion*que est avus, illa
 Velox occurrit navi, cunctis aspicientes
 Pertinuere viri: flammæque simillimus ardor
 Crinibus auratis illi affuit, igne decora
 Splendebat facies, superisq; simillima *Diuis*.

At *Dionysius Milesius* libro primo *Argonauticorum* scri-
 ptum reliquit hanc *Hecates* *Persei* & *Ætææ* filiam fuisse: nā
Persea & *Ætæam* filios *Solis* fuisse inquit, quorū *Ætæa* *Col-*
chis & *Mæoticis*, at *Perseus* *Tauricæ* regioni imperavit, du-
 xitque uxorem quandam ex indigenis, quæ *Hecate* diceba-
 tur. Fuerunt qui dixerint *Perseum* è nymp̄ha quadam indige-
 na *Hecaten* viraginem suscepisse venationibus magnopere
 deditam, quæ prima omnium letiferas radices intuenit, peri-
 tissimâque fuit conficiendorum venenorum, ac medicamen-
 torum, quæ in hospitibus experiebatur: quippe cum patrem
 etiam suum venenis sustulerit. Hanc primam vim aconiti
 observasse tradunt, & verbenas etiam inter veneficas herbas
 reperisse. Hanc ablegatam in *Colchorum* regionem *Ætææ*
 patruo nupsisse inquirunt, è quo nata est *Circe* & *Medea*.
 Verum cum *Circe* facta esset senior, vel matrem ipsam, ve-
 neficiorum peritia superavit: quippe quæ multa ab ipsa ma-
 tre didicisset, plurâque ipsa experiens quotidie excogitasset;

Dionysiodorus illam ætate iam matura Sarmatarum regi nupsit: inquit, quo paulo post venenis extincto ipsa regno sola potita adeò crudeliter subiectos populos tractasse dicitur, vt regno pulsa cum parua mulierum manu in Italiam fugere compulsa sit, & in promontorio, quod ab ipsa postea Circaum dictum fuit, confederit. Scriptum reliquit Herodianus libr. 5. vniuersæ historiæ Circen à patre Sole fuisse in Hesperiam in curtu deportatam, atque in insula iuxta Tyrheniam in mari Siculo posita confedisse, quæ ab illa postea Cireca dicta fuit: quam sententiam secutus Apollonius Rhodius ita scripsit in lib. 3. Argonaut.

ἦδ' εἰργάζοτο τε πατὴρ ἐν ἀμύμονι Ἡΐοιο
 δ' ἠδ' ὅσους, ὅτ' ἰμέθο' ἡστυγνήτιω ἐκόμεζεν
 Κίρκῳ ἑσπερίης εἰσω ἡδ' ὄντος ἐκ δ' ἰκόμεσθε
 ἀντὶν ἡπείγου Τυρρηνίδας, ἔνδ' ἔτι γαῖα περ
 τοῖσι τέλει μέγα πύλον ἀνέσχετο Κολχίδος ἄρης.

*Esse puto notum curru quod Solis in alto
 Est ablata soror patris, quo tempore Circe
 Hesperiae accessit longæ confinia terræ,*

Inque solum Tyrrenorum concessimus, atque

Nunc quoque longè habitat patrijs à Colchidis aruis.

Alij duas fuisse Circes memorant, atque ambarum res gestas ad vnam detulerunt. Vocata fuit Ἄερα Circe ab Ἄερα insula Phasidi fluuio propinqua in Cholchica regione: quam tamen insulam nonnulli esse in freto Siculo crediderunt. Apollonius Rhodius libr. 4. Argonauticorum, Ἄεραν insulam in Italia apud Tyrrenorum agrum esse scribit in his:

καρπαλίμως δ' ἐπ' ἔνδ' ἐκ δ' ἄλλος οἷδ' μα νέοντο
 Αὐσονίης ἀκτὴς Τυρρηνίδας εἰσπράγντες
 ἔξεν δ' Αἰώνος λιμὸς αὐτόν ἐκ δ' ἄρα νηὶς
 πείσματα' ἔσ' ἡϊόν' ἔχ' ὅθεν βάλον ἐνθάδε Κίρκῳ
 ὅθ' ἐν ἄλσι νοτίδεσσι κέρη' ὅππ' ἀφ' ἑρῶσαν.

Inde cito fluctus perlabitur vincta carina.

Ausonia apparent Tyrrenæ litora terræ.

Ææque petunt portus: de puppe rudentes

In litus iaciunt, hic Circen afficiunt, quæ

Arte comas madidas ornabat ab æquore aprica.

Hæc ancillas quatuor dicitur habuisse, quarum opera in conficiendis veneficijs, & legendis herbis, herbarumque floribus utebatur, vt scripsit Pausanias in prioribus Eliacis. at Ouidius libr. 14. Metamorph. Nereidas & nymphas eo fungi

fungi officio scripsit his carminibus:

*Nereides, Nymphaeque simul, quæ velleramotis
Nulla trahunt digitis, nec fila sequentia ducunt,
Gramina disponunt: sparsosque sine ordine flores
Secernunt calathis, variisque coloribus herbas.
Ipsa quod hæ faciunt opus exigit, ipsa quis usus,
Quoque sit in folio, quæ sit concordia mistis
Novit, & advertens pensas examinat herbas.*

Utebatur & moracillæ carne in veneficiis, sed in amatoriiis præcipuè, quam fabulantur fuisse Suadelæ filiam: quæ cùm Iouem pharmacis in sui desiderium attrahere conaretur, à Iunone in auem sui nominis mutata est: nam iynx vocata est à Græcis. Hæc homines in varia brutorum genera vertere solita dicitur per vires collectarum herbarum: de qua ita scripsit Virgilius libro septimo:

*Hinc exaudiri gemitus, traque leonum
Vincla recusantum, ac sera sub nocte rudentum;
Setigerique sues, atque in præsepibus vrsi
Saurire, ac formæ magnorum vlulare luporum,
Quos hominum ex facie Dea seuæ potentibus herbis
Induerat Circe in vultus ac terga ferarum.*

Quos cibos iis daret Circe, quos in eas formas vertere cupiebat, significauit Lycophron his carminibus:

*ποιαν δὲ διέβηλας ἰν' ἐπὶ φεγγῇ
δρεῖσθαι ἰχθυόσας ἀλφειῶ, θέρια,
καὶ ἀνὰ κναιπύμορφον οἱ δὲ δίσμορφοι
εἶνόντες ἅπας ἐν σφοδρῶσι ποσσὶάδες,
γίγαστα χελὼν μεμεγνυμένα πυγῶς,
καὶ σέφυλα βροχέων ἀνὰ τὴν βλάβης
Μῶλυ σπῆσθ' ῥιζὰ καὶ κτέρος οὐκέτι
Νῶτα γὰρ τῆς περικέφαλος παῖδ' ἔστι θεός.*

*Quam non ferarum figulam intuebitur
Dracæna subiget, ut farinis hordea,
Fatûmque vertet in feras; miselli at hi
Querentur infortunium faelli sues,
Edentque acinos vultu hanc inclusi. Sed hunc
Radix ab ipso subtrahet periculo
Vocata moly: liberabit hunc triceps
Nonacrites visus, & Ctarus Deus.*

Hæc ita scripsit Ovidius in lib. 14.

Nec mora: misceri tosti iubet hordea grani,

Mellæque vîmque meri, cum lacte coagula passo:
 Quæque sub hac lateant furtim dulcedine succos
 Adyt. accipimus sacra data pocula dextra.

Nam cum cibos hos illis porrexisset, poculo hausto ac virga quadam tacti cum quibusdam magicis vrbis subito in feras vertebantur. ita Vlyssis socios versos esse scripsit Homerus in libro x. Odysseæ, cum tamen Vlysem vertere nequiverit, qui antidotum radicem moly aduersus veneficia à Mercurio acceperat. Sunt enim veneficiorum remedia credita, moly, stella marinus piscis, lapillus Iaspis, thamnus, salix, pulicaria, aliæque multa plantarum, lapillorum, animaliumque genera. Hæc cum Vlyssæ versata Agrium ac Latinum peperisse ex eo dicitur, ut in his ait Hesiodus in Theogonia:

Κίρην δ' Ἡΰλην θυγάτηρ Τιταίωνισσας
 ἄντην Ὀδυσσεὺς τὰ λαοίφρονες ἐν φιλότῳ
 Ἀγρίον, ἢ δὲ Λατίνον ἀμύμονα τὴν κερταρὴν τε.

Filia solis at hinc Hyperionis edit Vlyssi
 Iuncta thoro Circe duo pignora: dicitur alter
 Agrius, ast alium prisca dixere Latinum.

Habuit Telegonum etiam filium Circe ex eodem Vlyssæ, & Ausonem à quo Ausonia dicta est, & Caliphonem. veruntamen si ridiculum est, ut ait Zezes hist. 16. chil. 5. quod cum Vlyssæ vnum annum versata tres filios pepererit, quanto magis abhorret à veritate ut quinque genuerit dicitur præterea Marsus, à quo Marsi populi vocati sunt, & Romanus, filij fuisse eiusdem Circes. Memoria prodidit Strabo lib. 9. Circes mortuæ sepulchrum in altera Pharmacusarum insularum, quæ non procul distant à Salamine, erectum fuisse. Atque de Circe summatim hæc dicta sunt: nunc quid per hanc senserint antiqui, perquiramus.

¶ Circe solis & Perseidis filia Oceani fuit filia, vel Hyperionis & Asteropes, ut aliis magis placuit, quia ex humore & calore Solis omnia nascuntur. Dicitur enim Circe à miscendo, quia in generatione necesse est ut hæc, quæ vocantur elementa, misceantur, quod non nisi per motum Solis fieri potest. Est enim Perseis vel Perse Oceani humor, qui vel materię vel scæminæ vicem obtinet: Sol artifex aut mas, qui auctor est formæ in generatione rerum naturalium: quare generatio & commistio illa quæ fit in generatione naturalium corporum, merito Circe, & Solis ac filia Oceani filia dicta fuit.

fuit. Habuit quatuor ancillas, quæ flores & herbas ad veneficia colligebant, quæ quidem sunt quatuor elementa, omnium motuum naturam nobis pro suis viribus ministrantia. Credita est hæc Circe esse immortalis quia perpetua sit elementorum inter se generatio & corruptio. Hanc crediderunt antiqui homines in diuersa animalium genera commutare, quoniam ex vnius corruptione nunquam eiusdem formæ aliud nascitur, sed longè ab eo diuersum: putaruntque illam Æeæam insulam habitasse, ob morbos & querelas animalium, quæ paulatim deficiente vi compositorum diuersis molestiis afficiuntur. nam, æ, æ, heu, heu, significat. Hæc cum omnes reliquos homines in beluas commutarit, Vlyssæ tamen mutare non potuit, quia Deorum immortalium munere, quod minus id pateretur, erat communitus. Quo. n. pacto diuina & immortalis existens anima Dei optimi beneficio vel Solis, vel vlla vi nature poterit corrumpi? aut quo pacto diuina ratione communita poterit in beluam commutari? possunt id quidem pati animæ comites, elementa scilicet, quæ sunt in corpore immortalis animæ annexa & coniuncta, at anima ipsa nullo pacto potest, cum diuinæ naturæ sit à Deo procreata. Per hæc igitur immortalem esse animam, vt ego quidē sentio, significarunt: quamuis corpus & multis morbis & corruptioni deniq; sit subiectū. Cum verò Circe mistio sit, vt dictū est, in rebus naturalibus propter motū Solis, iure tot res per veneficia dicitur fecisse, Lunam de cælo deduxisse, stris- se flumina, arbores ac segetes aliò trāstulisse, quæ passim scribuntur à poetis. nam cum vapores plurimi exurgunt, quis non videt Lunā aliquando vel ad mediū mensem occultari, aliquando propter penuriā imbrium vel fontes ipsos are- scere, neq; ex iis flumina defluere? atque accidit propter humoris penuriā aliquando, vt ibi segetes nullæ sint, vbi fertilissimæ esse consueuerunt: ibique sint vberiores, vbi nullæ fuerunt antea, aut contrā istud cecidit propter humoris copiā: neq; hoc sanè vlla alia fit ratione, nisi vicissitudine naturæ, quæ nascitur è cōmitione elementorū, sicut illud magis aut minus fit. Atque hæc quidem sunt quæ sub hac Circes fabula ad physicam rationem spectantia continebantur, vt ego quidem sentio, quæ tamen omnia ad Chemicam scientiam nonnulli deducere conantur, cum eius rei gratia, at non vel physicæ vel morum institutionis hæc ficta ab antiquis

contendant. Sed ut hos prætermittam, tam ingeniosi fuerunt
 fabularum artifices antiqui, quæ à poetis celebratæ sunt, ut
 non res physicas tantum sub earum nonnullis complexi fue-
 rint, sed etiam in vniuersam humanam vitam vtilissima præ-
 cepta tradiderint. Atqui multiplices fuerunt causæ, quibus
 cõpulsæ sint antiqui ad fabulas confingendas: primum quod
 multa paucis verbis complectebantur: deinde quod viles
 essent & accommodatæ memoriæ ob artificiosam seriem
 historiæ, tum quod essent suauis ob delectationem propter
 mirabilitatem rerum excogitarum, quibus accedebat quod
 odiosum videbatur humanæ, aut etiam magis si quid inesset
 diuinæ naturæ, sua arcana cuius patefacere, quæ sub fabula-
 rum tentoriis figmentisque delitescerent. Nam ut vinum in
 malè affectis vasis corrumpitur, neque pristinam transmittit
 ad bibentes suauitatem, ita res diuinæ aut philosophicæ cū
 vulgo communicatæ corrumpuntur, cū per tempora ad
 magis rudes profectæ in manus tradantur. Huc accedit quod
 cognitio rerum maximarum cum maximo artificio sub fa-
 bulosis corticibus occultata ita magis integra conseruatur,
 & ad posteros transmittitur. nam cū methodus ita diligen-
 tius seruetur, neque posset sine multa difficultate variari,
 sic facilius percipiebantur ea quæ de philosophia essent tra-
 dita: quare etiam efficiebatur ut varia ingenia, quasi opiparo
 variorum ferculorum apparatus, illa varietate rerum teneren-
 tur. Age verò paucis ea quæ sub hac fabula continentur ad
 mores informandos spectantia percurramus. Circe Solis &
 Perseidis filiæ Oceani filia fuisse dicitur, quia libido ex hu-
 more & calore fit in animalibus. Hæc cū naturalis sit titil-
 latio ad voluprates excitans, si nobis dominetur, beluarum
 vitia in animis nostris imprimit, facitque cum siderum aspe-
 ctu, & cum illis conspirat, quorum alia ad Venerem & ad co-
 messiones, alia ad iram, crudelitatem, improbitatemque o-
 mnem nos alliciunt: idcirco si his cupiditatibus aliquis pa-
 ruert, cum fabulantur in aliquam formam beluæ à Circe fuis-
 se conuersum per veneficia, cū illa vel astra de cælo dedu-
 cere possit: quoniam non sine aliqua siderum vi naturalis est
 in nobis, vel ad hanc, vel ad illam turpitudinem propensio,
 ad quæ facile delabimur, nisi nobis diuina clementia opem
 pulerit, neque labi patiat, quod per munus Vlyssi à Mercu-
 rio datum intelligitur, atque in his innuit Virg. lib. 7.

*Quæ ne monstra p̄ paterentur talia Troes
Delati in portus, neu litora dira subirent,
Neptunus ventis implevit vela secundis,
Atque fugam dedit, & præter rada seruida venit.*

Pro flagitiorum igitur natura, ad quæ quisque erat propensus, in varias animalium brutorum formas vertebatur. nam libidinosi, sues: iracundi, leones aut vrsi fiebant: & reliqui eodem pacto. Quod verò harum rerum causa fabulæ fingerentur, patefaciunt illa quæ scripta sunt ab Homero de Ulyssæ. nam cur cum inter Phæacum delicias inferuit: cur in Loto-phagorum regione multos socios illius gustato fructu suavisissimarum arborum reditus & patriæ oblitus fecit? quia multi ubi deliciarum voluptatumq; facultas conceditur, illam apud Euripidem Cyclopi ita clamantis sententiam semper habent in animo, si proferre pudeat:

*ὁ δὲ γὰρ ἔπειθ' ὅσα πάλιν ἐμοὶ θεοὶσι δῖ'
καὶ τῇ μεγίστῃ θεῇ περὶ δαίμονων.
ὅς τ' ἐπεὶ γὰρ καὶ παρ' ἐν τοῦτο' ἠμάρταν,
Ζεὺς ἦτος αὐτ' ἐγώ ποισι τοῖσι σὺν ἔσθῃ
λυπεῖν δὲ μὴ δύναιτόν. οἱ δ' ἐπὶ νόμοις
ἔθεντο, ποιεῖν οὐκ αὐτ' ἐγώ ποισιν,
κλαῖειν ἀντὶ τῶν ἐμῶν φονέων ὅσων
ἔπαυστοισι θεῶν δῖ'.*

*Non ulli oves mactō, nisi mihi, haud Deis:
Et dæmoni huic ventri Deorum maximo.
Hic Iupiter, lex hic diebus singulis
Bibendi, edendique est: unis prudentibus,
Mæroris & pellendi: at illi, qui viris
Leges dedere, luzeant diu licet.
Cessabo nunquam ego mihi concedere
Inunda, lera, dulcia.*

Alij sunt ad voluptates quidem difficiles, neque illis supra modū delectantur, qui tamen siquid aduersi contigerit, continuo infringuntur, animoque ita sunt demisso, ut neque inter viuos quidem se interesse sentiant. Idcirco siqui locij Ulyssis erepti sunt voluptatibus, illi inter grauissima pericula perierunt, cū alij à Cyclope vorati sint, alij à Lastrigonibus, alij à Scylla voracissimo monstro absorpti. Alij cū neq; vi deliciarum, neque periculorum magnitudine victi fuissent, ob auariciam in multas difficultates se intruserunt: cū vitem ventorum plenum ab Æolo inclusorum clam dor-

mente Vlyſſe ſoluiſſent alij potiùs ambitione, quam vel auaritia, vel omnibus prædictis difficultatibus erant conſternandi, niſi Vlyſſis prudentia fuiſſent aures omnibus obturatae aduerſus Sirenũ cantus. Verũ ad hæc omnia periculorum vel voluptatum genera inuictus perſiſtit Vlyſſes, eximiaeque conſtantiae fortitudinis ſuae dedit experimentum. Nihil autem horum ſuperavit ſine diuino conſilio, quia in vtraque fortuna opus eſt auxilio Deorum immortalium, cũ nulla humana ſapientia ſatis ſit ad eam rectè ferendam. Cũ nullo alio dicta eſt rem habuiſſe Circe, quia attonitorum & dementium nullus eſt uſus, cũ Vlyſſes contrà mente prædictus ac prudens cum illa aſſiduè verſaretur. Atque vt ſumma tim dicam, per hanc fabulam ſignificare voluerunt antiqui ſapientem virum in vtraque fortuna oportere ſe moderatè gubernare, & ad omnes difficultates inuictum conſiſtere, cũ reliqua multitudo tanquam leuiſſima nauis huc illuc fluctibus deferatur, & quocumque ventorum inconſtantia impulerit: quare mutati fuerunt in beluas Vlyſſis ſocij, cũ ipſe inuictus ob ſapientiam, quæ verè eſt Dei munus, perſiſterit. Ego Vlyſſem rationis participem animæ noſtrę partem eſſe crediderim: Circe enim eſſe naturam: Vlyſſis ſocios animi facultates conſpirantes cum affectibus corporis, ac rationi non obtemperantes. natura igitur eſt appetentia rerum illegitimarum. nam recta lex retinaculum: & frenum eſt deprauati ingenij, cũ deceat exiſtimare beluas, illas facultates, at ratio quæ nos facit vna Deo ſimiles, inuicta aduerſus eas illecebras appetentiæ perſiſtit. At nunc dicatur de Medea.

De Medea. CAP. VII.

MEDEA verò filia fuit Ætæ Colchorum Regis & Idyæ, ſicut teſtatur Heſiodus in Theogonia in hiſ:

Αἰνῆτι δ' ἦ γὰρ παῖσσι μὲν τοῦ Ἡέκτορος
καὶ Ἰδίας θυγατρὸς τλήνεντος πατρὸς
Ζῆυς, θεῶν βασιλῆος, ἰδὲ γὰρ καλλιπάρημον.
ἠδ' αὖτε οἱ Μῆδ' εἰς ἵπποισιν ἐκ φίλοισιν
γενναῖ' ἑσθλὰ μὲν εἶσιν διὰ χερσὶν Ἀργείοισιν.

Ætæ uxorem duxit de ſemine clari
Progenitus Solis, natam de ſemine magni
Oceanī Idyiam pulchram: ſic fata inebant.
Iuncta in amore parit Medeam deinde puellam
Preſtantem forma: iunxit Venus alma maritum.

Fuerunt

Fuerūt enim Aloeus & Æeta Solis filij & Antiopes, è quibus cū Æeta imperio paterno minime contentus in Colchos profectus esset, Corinthi regno paterno Buno Mercurij filio interim permissō, Idyiam Oceani filiam in Cytæa Colchorum ciuitate duxit, è qua Medeam & Absyrtum suscepit. Alij tamen putarunt Absyrtum maiorem natu fuisse Medea, quem ex Caucasia Asterodia Oceani & Tethyos filia Æeta suscepit, inter quos fuit Epimenides, quē Absyrtum propter formæ præstantiam Colchi Phaethontem cognomine appellarunt, vt scripsit Sossibius & Timonax in rebus Scythicis. nam Sol pater Aloeo regionem in Arcadia, at Æetæ filiis Corinthum habitandam distribuit. Æeta dedit Buno regionem & urbem seruandā minoribus, si qui postmodo ex se nascerētur: sin autem, Buno ipse regionē haberet: atque ipse Æeta secessit in Colchidē, vbi regnauit, vt ait Eumelus poeta historicus, vt patuit superius è versibus ipsius Eumeli. Æeta sorores Pasiphaen & Ciceen habuit, & vt putarunt alij, Calypso, vt diximus. huius genus ita Cicero attigit li. 3. de natura Deorum: Quid Medæ respondebis? quæ duobus auis Sole & Oceano, Æeta, patre, matre Idyia procreata est. Quid huius Absyrto fratri, qui est apud Pacuuiū Egialeus? quare & Eurip. in Medea Solem patris Medæ patrem inquit hoc pacto:

ὄμυ πῖδ' ὅς μ' αὖτε πατήρ & ἡ λυγρὴ γῆ
 πύμωδ.

*Iura per terram solēque qui patri pater
 Mei fuit.*

Euphoriō & Andron Teius in nauigatione Hecates filiam fuisse Medeam arbitrati sunt. at Heraclides Ponticus Nereæ vnus Nereidū filiam fuisse scripsit. Alij Eurylyten matrem Medæ dixerunt fuisse, inter quos fuit Dionysius Milesius. quidam Angitiam sororem Medæ addiderunt, quæ Marfos docuit remedia contra venena. Quid tamen in Epistola Helenæ Ipsææ filiam illam scribit, sororemque habuisse Chalcioopen, vt est in his:

Non erat Aetes, ad quem despecta veniret,

Non Ipsæa parens, Chalciopeque soror.

Apoll. libro 3. Argonaut. Medea vocauit ipsam etiam Ætā, vel quia Circes artibus vteretur, vel quia perniciofa existeret cōpluribus. Fama est enim illā Iasonis amore captā, patrem

& patriam & regnum prodidisse. Nam cū Iason cum lectissima Theſſalorum manu Pelia iuſſu in Colchos nauigaſſet ad aureum vellus capiendum, periculorū magnitudinem verita Medea, ne iis Iason obrueretur, fecit data ſibi fide quōd eam vxorem duceret, vt per magicas artes vim periculorum Iason nullo negotio ſuperauerit, & aureum vellus tutō auferendum acceperit. Fuerunt qui dixerint Æetam Medea patrem grauiffimē tuliffe Iasonis victoriam, quare conuocato concilio per noctem conſilium de vrenda Argo nauī propoſuiſſe. Illud cū cognouiſſet Medea, dicitur per obſcuram noctem confugiſſe ad Argonautas, conſiliūque paternum de comburenda nauī, & de trucidandis omnibus Argonautis patefeciffe: quare ſtatim illi arrepta ſecū Medea inſidiarum indice auſugerunt. Alij dixerunt Æetam poſt ſuperata aurei velleris pericula Argonautas omnes ad lautiffimum conuiuiū inuitaſſe, illo tamen conſilio vt omnes menſa affidentes clām & per dolum trucidaret. Tunc verō Medeam partim atrocitate facti cōmotā, partim amore ac deſiderio ipſius Iasonis captam, paternum conſilium Iasoni aperuiſſe vbi confugiſſet ad naues. Alij ad promittendū aureū vellus illuc contendiffe illam maluerunt. Dionyſius Mileſius ſcripſit illam aureum vellus ad nauem attuliſſe, atque vnā cum Argonautis vltionem patris deuitantem auſugiſſe. Antimachus libro tertio Argonauticorum Iasonē cum Medea in nemus Martis conſecratū clām contendiffe inquit ad aureum vellus capiendum. Mox cū frater Abſyrtus illam inſequeretur, fertur illum cōprehenſum iuxta Abſyrtides inſulas necaſſe, vt ait Strabo libro ſeptimo. Alij tamen dicunt, inter quos fuit Acufilaus, Medea fratrem ſecū abduxiſſe, & cū inſtaret pater perſequens eum diſcerpiſſe ibi, vbi vrbs poſtea condita Tomos ab ipſa ſeſione vocata eſt: atque in eminenti ſcopulo manus & caput in Ponto expoſuiſſe, reliqua membra in regione illa ſparſiſſe, vt patris curſum retardaret. quam ſententiam ita ſecutus eſt Ouidius in lib. 3. Triftium.

Atque ita diuellit, diuulſaque membra per agros

Diſſipat in multis inuenienda locis.

Ne pater ignoret, ſcopulo proponit in alto

Pallentesque manus, ſanguineūque caput.

Vt genitor luctūque nouo tardetur, & artus

Dum

Dum legit extinctos, triffe retardet iter.

Et Cicero breuiter attigit pro lege Man. Memoriae prodidit Dionysius Milefius, quod ipse Ætæ Argonautas infecutus fuit atque heroes in ripam fluminis exeuntes iaculis decertarunt. Ætæ comites ubi pugnarent ex equis, Iphis Stheneli filius, fraterque Eurysthei præter alios in eo certamine cecidit, at Colchis in fugam versus Absyrtus captus deductus est in nauim, ut ait Pherecydes libr. septimo: quem postea membratim diuisum deiecerunt. Hunc tamen intra domū Ætæ iugulatum fuisse quidam memorant Medæ consilio, ne illa postea persequeretur, cum patrem seniore vtpote iam senē non ita formidaret. atqui maximā vim extitisse Medæ memorant: quippe cum magicæ artis esset peritissima, ut ab Hecate edocta, ut asseruit Apollon. lib. 3. omniāque pharmacorū genera cognouerit, quæcunque ex terra oriuntur. Ideirco dicta fuit fluuios in suos fontes retorxisse, sidera deduxisse de cælo, & alia complura mirabilia fecisse, quæ ita recensuit Apollonius:

κοῦρη περ μετὰ γῆσιν ἐν τῇ ἰσθμῷ Αἰνείας,
 πλὴν Ἐχέων ἀνελάνθη δὲ δὲ τὰ τεχνιστά, δὲ
 φάρμακα ἵσ' ἠπείρες τὰ οὐρα καὶ τὸν ὕδαρ.
 τοῖσι καὶ ἀγκυρῶσι πύργῳ μάλιστα αὐτῶν,
 καὶ ποταμοῖσι ἰσθμῶν ἀπὸ καὶ ἀδρια ῥέοντες,
 ἀσπερ τὴν καὶ μὲν ἰσθμῶν ἐν δὲ τῇ καὶ ἰσθμῶν.

Fertur in Ætæa penetralibus esse puella:

Hanc Hecate docuit super omnes pharmaca, quotquot

Vel pontus, vel terra tulit: mollescere flammæ,

Indomitōsque ignes docuit: fluuiōsque rapaces

Firmauit, quamuis properanti flumine currant:

Sideraque, & Lunæ cursusque viasque ligauit.

Nam tantam vim fuisse magicæ artis tradiderunt antiqui, ut syluæ transferrentur, & legeres, & mortui reuiuiscerent, & mugirent lapides, ut scripsit Ouid. lib. 14. Metam. de Circe, in his:

Exiluere loco (dictū mirabile) syluæ,

Ingemuitque olim, vicinæque palluis arbor,

Sparsæque sanguineis rubuerunt pabula guttis,

Et lapides visi mugitus edere raticos,

Et latrare canes, & humi serpentibus atris

Squallere, & tenues animæ volitare videntur.

Et eadem recensuit de ipsa Medea in epistola Hypsipyles:

Illa reluctanter cursu deducere Lunam

Nititur, & tenebris abdere Solis equos.

Illa refranat aquas, obliquaque flumina sistit:

Illa loco sylvas, viuaque saxa mouet.

Hæc eadem ubi superatis ab Iasone periculis patrem & patriam reliquisset, & Iasonem secuta in Lemnū applicuisset, Lemniadum mulierum zelotypia capta pharmacum quoddam in Lemnum iecisse dicitur, quod grauem odorē sceminis eius loci impressit, atque mansit postea illa consuetudo diutius, ut & filiis & maritis statō quodam anni die Lemniades graueolentes viderentur, ut in primo libro rerū Lesbicarum scripsit Myrtilus: cū alij tamen Veneris facinus illud fuisse maluerint, ut sensit Himereus Stesichorus. Quia illæ parum visæ fuissent Venerem curare, aut diuinos honores Deæ tribuere; illa fecit uti viris ob grauitatem odoris essent inuisæ, quos etiam per insidias trucidarunt, deinde appellentibus ad insulam Argonautis cum his congressæ sunt. qui nati sunt ex ipsis, in Lacedæmona mox ad parentes penetrarunt, ibique admissi insidias Lacedæmonum libertati struxerunt, atque capti & in custodias traditi, deinde matrū aduentu muliebribus vestibus induti ē custodiis & ex imminente periculo euaserunt. Primum autem fuit Medæ crudelitatis indicium, quod fratrē (ut diximus) discerpserit: cuius mēbra alij humi sparsa, alij in mari dissipata dixerunt, ut tardior patris cursus ipsam insequentis efficeretur iis colligendis. ossibus igitur Absyrti collectis Æeta Colchos misit, qui insequerentur: at illi Eridanum, & Syrtides insulas, & Sirenas prætergressi in Phæaciā denique ad Alcinoū Regem deuenere, cuius vxor Arete Medeam Iasoni coniunxit, ac duodecim seruas illi tradidit, cū sequentes interea cessassent, quorum alij iuxta Ceraunia, alij in sinu Illyrico, alij Absyrtides habitaturi consedisent. Timonax libro primo rerum Sicularum scriptum reliquit Iasonem in Colchorum regione rem habuisse cum Medea, quam ab Æeta patre in matrimonium acceperat: quare & intra Pontum in ea regione hortj quidam ostendebantur, qui vocati sunt hortj Iasonij, in quem locum ē naui primū egressus est, ubi etiam disci & gymnasia, & Medæ thalamus, in quo nuptui data est. At verō scriptum fuit à Timæo in secundo rerum Italicarum Medeam Corcyra nupsisse Iasoni, quare ad suam us-

que a-

que ætatem morem illū perdurasse, vt in Apollinis sacello, quod erat ibi extructū, sacrificaretur quorannis, in quo primum Medea sacrificauit post nuptias, cū sacellum & aras ibi duas extruxisset, quæ forent illarum nuptiarū monumētum vel apud posteros. fuit autem illud non procul à mari, ac proximū ciuitati, quarum ararum altera nympharū, altera Nereidum vocata fuit. Deinde Argonautæ Syrtēs & Sirenes, citharam pulsante Orpheo, & Scyllā & Charybdim & Cyaneas & errantes petras præteruecti in Thrinaciā denique perueniunt, vbi Solis boues pascebantur. mox Cretā præter nauigantes, & Aeginam, & Locridem, in Iolcum denique veniunt. Quidam addiderunt Peliam didito ruīnē quod omnes Argonautæ periissent, captata opportunitate omnes qui poterant aspirare ad regnum obtruncasse: patrē Iasonis Æsonem coegisse bibere taurinum sanguinē, quod factum est inter sacrificia, fratremque Promachum puerum tenerū iugulasse. aiunt Amphinomen matrē confugisse in domum regis, quem vbi ob perfidiam obiurgasset, dixissetque futurū vt Deo acerbissimas pœnas daret, gladio sibi pectus fortiter transfixit, & periit. Iason vbi noctu in sinum Thessaliæ nauigasset non procul ab Iolco, vbi tamen ex vrbe conspici non posset, his rebus omnibus per exploratores cognitis auxilium optimatum Argonautarūque in vltionem tantæ improbitatis clam expetiuit. Vbi consuleretur, variæque propositæ essent sententiæ, quod aliis vrbs repentē inuadenda esse videbatur, alij censebant auxilia viritum domo esse accersenda, bellūque non per insidias, sed per apertam virtutem esse suscipiendum, quod non apparebat vrbs à quinquaginta & tribus heroibus tantū populosa & ampla præsertim posse capi: Medea vltionem tutiorem sibi per insidias ac per occulta pharimaca depoposcit. conficit itaque idolum Dianæ concauum, in quo omnis generis pharimaca occultauit, atque suos capillos ter inunctos canos fecit: faciē quoque & corpus rugarum plenum formauit, vt anus omnibus propē edentula videretur. Deinde capiens Deam paratam mirū in modū ad vulgi superstitionem, irruit manē in ciuitatem tanquā numine afflata, populūque cohortata est vndique ad nouum spectaculum concurrentem vt Deam reuerenter exciperent, quæ propitia vbi ac regi ex Hyperboreis aduenisset. Vrbe vniuersa ad cultum & sacrificia

conuerſa, in regiam Dea acceſſit : atque cùm Pelias & eius filia credidiſſent felicitatem à Dea ſibi datum iri, ipſamque Deam aduentatſe, quoniam viſa eſt Diana à draconibus veſta in acre ſuperuolaſſe multas orbis partes, vt accidit prodigia, omnes reuerenter eam complexi ſunt. Deinde verò Medea ſibi iniunctum à Dea eſſe dixit, vt regem ſenectute ſpoliaret, ac iuuenem faceret : & multa alia munera, quæ ad felicitatem & pietatem patris ſpectarent, largiretur. cùm inuſtatus ſermo Medæ & admirabilis Pelia viſus eſſet, fidem adhibuit, ſtatuitque vt efficeretur quidquid ea diceret, ac virgo res ad exitum perducere volens, cùm iuſſa eſſet vna ex filiabus Pelia aquam puram afferre, continuò ait. Illa in thalamum ſe recipiens tanquam totum corpus lauatura omnes vires pharmacorum accommodauit in aptum ordinem, quare admirantibus præſentibus omnia quæ ab ea dicebantur credita fuerunt, nam ita ſinxit quædam idola, vt appareret Diana per aera volans à draconibus veſta ex Hyperboreis in hoſpitiū excipi à Pelia. Illud inuentum cùm ſupra humanū ingenium appareret, credidit omnino Pelias, imperauitque filiabus vti quæcunque illa mandauiſſet, ſolæ exequerentur, cùm non conueniret donum Deorū per manus ſeruiles regi accipere. Nocte igitur Pelia dormiente, inquit Medea opus eſſe corpus Pelia in lebeſe coquere. quæ verba cùm virgines agrè admitterent, additum eſt experimentum ad dictorum credulitatem arietis in agnum eadē arte cōuerſi, qui mēbratim ceſus fuit & coctus cum quibuſdam herbis. nam & reuixit & balare ac ſaltare præ lætitia viſus eſt. Res ita credita eſt, & ſenex à filiabus, ob credulitatē factis ſurdis ad miſericordiam precēſque paternas, in fruſtra diſſectus. ſola Alceſtis fuit ab illo ſcelere tam ſædo incontaminata. Cùm ſenex ita trucidatus iaceret, inquit Medea nō priuſ eſſe coquendum quàm ſacra quædam Lunæ fierent, iuſſitque vt filia cum accenſis lampadibus ſupra tectum aſcenderent, quòd ipſa Colchica lingua preces quaſdam ad Lunam eſſet factura. nam illud lampadum ſignum accenſarum ſupra regiam erat datum indicium, vt conuenerant Argonautæ, quòd res eſſet iam perpetrata. Heroes rati id quod erat, caſum eſſe regem, magna celeritate ad urbem procurrunt, ſtriſtisque gladiis urbem ingreſſi reſiſtentes cuſtodias regias obtruſcant. Filia Pelia cùm neque vlcisſi cognitara

cognitam fraudem possent, ad quem coquendum iā descenderant, neque regiam tueri, quæ armatis iam esset plena, captae sunt humaniter ab Iasone, qui dixit se scire illas immunes esse à parricidio, quia spe felicitatis ac deceptæ Patrem trucidauissent. Acasto Peliae filio regnum paternum concessit, filiasque primariis proceribus in matrimonium dedit. Nam Amphinomen Andramon duxit, Alcestem Admetus Thessalus, Euadnen rex Cariae Phocensium. His rebus ita transactis Iason in Isthmum profectus peractis sollemnibus Argo consecrauit Neptuno, atque in gratiam Creontis Corinthiorum regis admissus tantū autoritatis est consecutus, ut vnā remp. gubernarit quoad vixit. His addiderunt quidā conuocatos esse ab Hercule Argonautas, ut fœderationem inirent inter se, si quis prælium aduersus aliquē illorum susciperet: qui vbi coniurassent de fœdere, statuerunt in omnē euentum hunc locum ad colligendas copias esse accommodatum, qui erat Eleorum ad fluuium Alphæum, quem etiā Ioui Olympio consecrarunt, vbi prius equestre & gymnasticū certamen fuit institutum, ad cuius celebritatē infinita propè multitudo nobilium confluit. Non defuerunt tamen qui dixerunt Medeam simulato odio Iasonis, quod ab eo sperneretur, ad filias Peliae confugisse, inter quos fuit Polycrates Samius, idque factum eo consilio, partim ut eadem propinquorum Iasonis per illas insidias vindicaret, partim etiā ut viam Iasoni ad regnum aperiret. aiunt non patrem quidem fallaciis Medæ assensisse, sed à filiabus persuasum esse, quas Asteropeam & Autonoei nominant præter Alcestim. Alij dicunt proprio desiderio esse impulsas, ut parentem senem ac debilem paterentur medicamentis iuuentuti restitui, qui posset postea & regnum diu retinere, & omnes iniurias propulsare. id ut crederetur, aries iugulatus dedit experimentū. filiae Peliae his fraudibus Medæ mirificè credentes Peliam in frustra dissectum in feruentis aquæ lebetem Medæ immittendum concedunt, atque post multam ebullitionem ita solutum corpus recipere, nihil ut reliquum fuerit quod posset sepulturae mādari. quam rem ita breuiter attingit Ouidius in Medea his carminibus:

Quid referam Pelia natas pietate nocentes,

Cæsæque virginea membra paterna manu?

Eodem tempore Iason Corinthi commoratus Glaucæ Cre-

ontis Regis Corinthi filiam vxorem duxit, omniū benefici-
ciorum, quæ à Medea acceperat, oblitus. Id grauitè ferens
Medea Glaucam postea & Creontem cōbussit, ac proprios
filios Mormorū & Phēretem, quos ex Iasone suscepit, fer-
ro absumpsit, vel vt alij maluerunt Merimnum, non Mor-
myrum, vt alij, Mermymum. Quamuis non defuerunt qui
Medum etiā & Eriopen filiam & Polyxenum à Iasone sus-
ceptos fuisse de Medea narrent. Est enim omnium morbo-
rū, omniūque ægritudinū grauissima zelotypia, omniūque
furore potentior, de qua ita scripsit Archias:

ὁ πόθος ἐστὶν Ἀδελφὸς ἐν πολὺν το πῦρσι Λατὶχθῶ,
ἵαται δὲ Μυδῆινε θυμὸς ἐκτενορῶν.

Ζῆλος ἐπὶ μάχῃσι μάλιστα κερδὲν, εἰ δὲ φονεύει
μὴ τιμῶν, τὴν τιμὴν πῖστιν ἔσθ' ὅστι τέκνον.

Non furor in miserum egit sic Athamanta Learchum;

Medeam in natos seuit vt egit amor.

Stultitia grauius fit amor, malum & acius, at si

Nulla fides matri est, pignora quis foueat?

Alij dixerunt peplum fuisse venenis infectū à Medea ad no-
uam nuptam missum, quo statim induta valido igne corre-
pta conflagrarit, vt ait Apollod. lib. i. Bibliotheca. alio autem
igne correpta Glauce se postea in fontem quendam ad ar-
dorem extinguendum coniecit, qui fons ab illa deinde vo-
catus est Glauce. Alij dixerunt scrinium perexiguum cum i-
gne inextincto incluso missum fuisse ad filias Creontis per
parulos Medea filios; quod cum illæ aperuissent, tanta e-
uolauit vis ignis, vt totum palatium conflagrarit, vt testatur
Dialochus in Cyzici euerfione. Alij putarunt id nō scrinium
fuisse, sed vestē & coronā auream naphtha perunctas, quib.
ab igne visis ob ignē attractum vniuersa regio conflagrarit.
Nam quæ naphtha vincta fuerint, si vel ab igne vel sole vi-
deantur, continuū igne concepto omnia sine remedio vllō
comburunt, quæ vicina fuerint. Huius pharmaci cū autor
fuisset & inuentrix Medea, iure ignis Medea pharmacum
illud dicitur, quod ardorem per membra epotum diffundit,
ita vt nulla arte possit leniri: de quo ita meminit Nicander
in Alexipharmacis:

ὡς δὲ τὸ Μυδῆινε Κολχίδος ἰχθυῖον ἀπὸ
κείνο ποτὶν στένται ἐφ' ἡμεῶν, δ' ἄρ' αὖ χεῖλη
δυσωλὴ δ' δυσάλυκτος ἰάπτεται ἐνδοτὶ κρημνῆς.

Quod si Medea sumantur Colchidis ignis

Pocula ephemeria, è labris pruritus in ossa

Cum sudore fluit, nulla medicabilis arte.

Nam non solum in vngendis rebus, sed in potu etiam occultam vim ignis includere, Medea fuit artificium. Pharmacum hoc alij ephemerium vocarunt, inter quos fuit Demetrius Scepsius, quia manè iuxta Tanaim fluvium tantum apparuerint herbae illae, quae illi componendo sunt necessariae, per medium diem sint auctae vespere arescant, alij vocarunt Irim illam herbam, & pharmacum, alij Pharicum, alij naphtham. Nec defuerunt qui ephemerium vocatum putet, quia vnum diem praeterire non possint qui pharmacum illud potauerint. Atqui ut scit Diphilus Siphnius, folia quercus auxilium inuentum postea fuit aduersus id pharmacum, & non leve remedium, si lac bubulum biberetur, in quo illa maderint, vel rami sanguinariæ, vel radix cæsa in lacte elixata, vel maceratorum malorum aut cydoniorum liquor, vel myrtorum stypticarum, vel capreolorum vitiū, vel ramorum rubi, vel folia serpylli cocta in liquore intestinorum ferulae, vel sardianarum nucum, vel medulla ferulae, vel laue organum. Hec enim hausta compertum fuit non mediocre esse medicamentum aduersus id pharmacum, ut ait Nicandri enarrator, qui Diphili sententiam expressit. Scriptum reliquit Plutarchus in Alexandro fieri pharmacum id quo pallium coronamque Medea perunxit, è bitumine praecipue, cuius magna copia apud Babylonios nascitur in Ecbatani: cuius illa est natura ut ignem longinquum attrahat, mediumque aera inflamet. fama est apud nonnullos Mormorum ac Pheretæ Medae filios, quod illa munera attulisset, fuisse à Corinthiis lapidibus obrutos, quorum sepulchrum apud Odeum vocatum ostendebatur, ut ait Pausanias in rebus Corinthiorum. Fuerunt tamen qui illos incolumes ad matrem reuertisse memorēt, sed Iasonis odio, qui Glaucam duxisset, fuisse discerptos. Non defuerunt qui ab his longè diuersa senserint, quorum sententia fuit, quod Iason è Medea Thesalum & Alcimenes suscepit Corinthi, & multo post Tisandrum, dicunt eum deinde captum amore Glaucæ filiae Creontis, ut Medae formam euanescente, conatum esse persuadere Medae ut equo animo ferret si illam virginem esset ducturus, quia affinitatem regiam sic filijs compararet. nolens insula est abscedere Medea, quæ diem vnum ad parandam fugam, col-

ligendâque impedimenta poposcit, ac per noctem mutata forma regiam ingressa flammis omnia absumpsit. alij dixerunt filios Medæ dona tulisse, quibus (vt diximus) conflagrauit, quoniam Iasonem vlcisci nullo pacto posset, filios communes iugulauit, vt eo saltem dolore illum affligeret, quibus actis per noctem effugit Corintho Thebas ad Herculem sponsores seruandorum promissorum Iasonis. Thessalus qui cruētas manus maternas è cede fratrum effugerat, educatus est Corinthi, atque in Iolcum patriam Iasonis mox recessit, populōsque Thessalos de se, cum uictus esset imperium, nuncupauit. Quidam dicunt Medeam Thebis Athenas profectam Ægeo peperisse filium Medū nomine, à quo Media fuit vocata, cum illi regioni imperaret. Alij dicunt non ex Ægeo, sed ex alio quodam rege Medum genuisse, qui cum sapienter imperaret, meruit vt Media de suo nomine ad sempiternam memoriam diceretur. Alij dixerunt Buno defuncto Corinthum Marathonis filium in regnum successisse, quo etiam mortuo Corinthios Medeam ex Ioleo in regnum vocasse. Hæc cum regnum Iasoni concessisset, filios ex eo peperit, quos in Iunonis fano occultabat, quia speraret illos se immortales facturam: quod cum rescuisset Iason, ea relicta Iolcum reuertit. deinde & ipsa permissa Corinthi imperio Sisypho, dicitur peregrinasse profecta. Memoria prodidit Apollodorus libro primo, Medeam post crematam Cræontis regiam currum à draconibus tractum à Sole accepisse, & contendisse Athenas, ibique nupsisse Ægeo, quæ cum insidias machinaretur Theseo, Athenis aufugere coacta est. Quidam addiderunt filium fuisse natum etiam illi ex Ægeo, qui Medus diceretur, à quo vocata est Media, cui regnum Athenarum vt perueniret curabat, cum Theseo insidias tetendisset: quibus patefactis coacta est cum filio in Ariam Asiæ partem tunc vocatam profugere. Quidam malunt Polyxenum fuisse filium Medæ & Iasonis. Alij inquirunt Mermærum fuisse à leæna laniatum venando. Alij dicunt Medum & Eriopen tantum ex Iasone Medæâ concepisse. Deinde illam inquirunt in patriam reuersam, paternum imperium, quod is per fraudem propinquorum amiserat, casu patrio Persæ patri restituisse: atq; hoc non sine Iasonis auxilio fecisse, cui fuerat reconciliata. Vbi mor-
tua sit,

tua sit, aut quo pacto, minimè constat. sed Ibyci tamen & Simonidæ fuit sententia, quòd cùm mortua in campos Elysijs venisset, Herculi nupserit.

¶ Nunc quid hæc significant, perquiramus. Medea Æetæ Solis & Idyæ Oceani filia dicitur, quia Medea consilium sit, vt nomē ipsum significat. cùm enim Sol æstatem & hyemem deducat, ea quæ vel ad victum, vel ad corporis tutelam spectant, prudenter procuranda sunt: hæc consideratio siue prudēcia cùm ad singulos pertineat, effecit vt Idyia mater sit Medæ: nam Idyia quasi *εἰδυία* dicitur, cognoscens scilicet, quia cognitio mater sit consilij. Iason cùm medicū siue medicinam significare possit, *ἰατρίαν* à *ἰατέω* à *medēdo* dictus, secum Medeam abduxit. quid hoc significat? quòd qui medicinam animo suo sit adhibiturus, quæ prudentia est, vt vir bonus, & sanæ mētis, & prudens efficiatur, omnia reliqua parui faciet vel carissima. Qui enim voluptatū desiderium, e quo natus est, non neglexerit, qui parum honestam & effrenatam appetentiam non discerpserit, ille nihil admirabile, nihilq; gloriosum potest committere: quare dicta est Medea filios & fratrem discerpisse, & patriam reliquisse, vt Iasonem sequeretur. Is igitur qui verè fuerit sapiens, facilè sideribus ad libidines inuitantibus dominatur & trahentibus ad turpitudinem cupiditatibus moderatur: quare Medea, siue consilium, dicta est Lunam & stellas de cœlo deducere solita, & cupiditatum fluuios sistere, & plura, quæ multitudini videbantur admirabilia, facere; quæ certe reapse nullo tempore contigerunt, vt testatur Ouidius in medicamine faciei:

Nec vos graminibus, nec misto credite succos

Nec tentate nocens virtus amantis equæ.

Nec Medice Maris finduntur cantibus angues;

Nec redit in fontes vnda supina suos.

Et quamuis aliquis Temesæa remouerit æra,

Nunquam Luna suis excutitur equis.

Nec de fuerunt etiam qui Medeam artem esse dixerūt, Circes siue naturæ sororem: quoniam ars pro viribus imitatur naturam, tanto magis laudabilis, quanto magis ad similitudinē accedit. harum veriusque Sol est pater, quoniam nihil sine diuina ope rectè fieri potest, quæ est animæ vis in nobis diuinitus impressa. nullum enim bonū est aut in rebus

his, aut in nobis, quod Dei liberalitati ac magnificentiæ non debeat. Hæc eadem ignem, & incredibiles invidiæ ardores in animis maleuolorum excitauit, fecitque ut non paruo dolore torquerentur. Neque vlla est sane prudenti viro vel sanctior, vel tutior, vel honorificentior vindicta inimicorum, quam si quis iustum prudentemque se ad omnia negotia præstiterit, rectæque animi moderatione in omnibus usus fuerit. Quod si quis vel illegitimarum voluptatum, vel avaritiæ, vel crudelitatis laqueis se implicari patiatur, quo pacto ab eo consilium capto curru & alatis draconibus non quam citissimè auolauerit? nam cum Medea sit Solis neptis, significat prudentiā in nobis pro aeris tēperie, & pro viridiorum illius genitam: siquidem plurimū confert ad prudentiam temperamentum corporis, quod modò ex aeris impressione, modò ex educatione, modò ex cibis, modò ex regionis quam habitamus natura incrementū capit. Hæc excogitarunt antiqui cū hac mirabilitate rerū gestarum, finxeruntque illa quæ dicta sunt de Medea, ad animi moderationem, & ad rectā institutionem vitæ nos adhortantes. Alij sceleratam, & libidinosam foeminā esse crediderunt Medeam, quippe quæ ob furiosum Iasonis desiderium, immoderatamque libidinem parentes, & regnum, & patriam prodiderit, & ignotum, & fallacem, & impostorem, & acceptorum immemorem hominem sequeretur. Hanc Medeam vocatam fuisse memorant, quia omnibus artibus conata sit Iasonis amorem in se vertere. sic enim scriptum est apud Diphilum:

ἡ γὰρ εὐρυκαίος ἔστι

Μέδεια καλεῖται, ὅτι κατεπαύσατο τὴν γαῖαν.

Medea vocata est

Ille, venescit quod fraudes repperit omnes.

Hæc dicta est senes nonnullos iuventuti restituisse per herbas & ignem, quia in sui desiderium vel senes attraxerit artificiosè, feceritque ut tanquā iuvenes imprudentes & impudentes essent. Hanc in omnia crudelitatis lasciuiaque facinora delapsam faciunt; & idcirco paulo post in omnes difficultates & miseras, & in omnium odiū incurrisse, quia nemo impurus diu felix esse possit, cum solius virtutis opus sit felicitas illa quæ in rebus humanis reperiri possit. cum scelerum omnium denique finis & opus sit pœnitentia & calamita-

calamitates & miseriæ. omnes enim improbi, infelices, ea de causa Medea denique in desperationem adducta, ita secum præteritorum scelerum magnitudinem, & futura ex illis pericula ratiocinatur, ut est apud Senecam Tragicum:

*At quo remittas? Phasim & Colchos petam,
Patriamque regnum, quæquo fraternus cruor
Persudit arua, quas peti terras iubes?
Quæ maria monstras? Pontici fauces freti,
Per quas renexi nobiles Regum manus,
Adulterum secuta per Symplegades.
Parnam ne Iolcon, Thessala an Tempe petam?
Quasunque aperui tibi vias, clausi mihi.*

Est enim (ut diximus) omnium difficillimum sceleratum hominem esse diu felicem. Sed siue consilium prudentiæque Medea sit, siue malefica mulier, per eius fabulam nos antiqui ad probitatem & ad integritatem instituere conabantur. cum verò in patriam reuersa fuisset, patrique regnum recuperasset, ibi honores diuinos illi instituerunt indigens, quibus interesse hominibus iure sacrificiorum non licebat. ut scripsit Staphylus, ob eas iniurias quas à Iasone acceperat, ac neq; templum vilo tempore ingredi. at nunc de Iasone dicamus.

De Iasone. CAP. VIII.

PER NECESSARIUM mihi videtur, antequam Iasonis res gestas commemorem, exordium eius stirpis altius repetere, ac recensere quib. causis commotus cum lectissimis Græciæ heroibus ad externos homines & longinquas nationes nauigavit, eosque labores pertulerit, qui vel auditu sunt non mediocriter formidabiles. Nam vix ullus præter Herculem monstrorum omnium acerrimum domitorem; & Theseum, qui ad eiusdem Herculis imitationem multos latrones atque maleficos homines de medio sustulit, & eadem genera suppliciorum, quibus hospites torquebant, coegit subire; & Vlysem, qui per infinita atque intolerabilia pericula & ipse penetrauit, & multos eius socios in illis amisit: vix ullus alius inuenietur, qui tantam virtutem in rebus arduis præ se tulerit. Ita verò se res habet, sicuti Pherecydes sensit: Tyrrho filia fuit Salmonei & Alcides à Cretheo educata fratre Salmonei. Hæc ubi Neptunus

compressisset geminos peperit filios Peliam & Neleum, quos nouerca postea matris in armentorum stabulo exposuit, illi cum adoleuissent, matrem cognouerunt, matrisque nouercam in Iunonis sanum fugientem trucidarunt. Tum Neleus exorta dissensione cum Pelia Messenē contendit, ibique Pylum condidit. Nam tres fuerunt Pyli, in Peloponneso, ad Alpheum fluum in Elide, & Triphylica, ubi fluius Amathois, & Messenæ ad Coryphasium. at Pelias in Thessalia Acastum, & Pelopiam, & Hippothoen, & Pisdicen, & Alcestem ex Anaxibia Bianus filia, siue (ut alij maluerunt) ex Philomache Amphionis, suscepit. Cretheus Æoli filius ubi Iolcum condidisset, Æsonem, Amythaonē, ac Pheretem ē Tyrrho procreauit: post quem Cretheum Pelias Iolci imperauit, cui responsum fuerat ab oraculo quod manu cuiusdam ab Æolo oriundi erat interimendus. Erat autem vnus ex ijs Iason Æsonis filius, & Polymedæ filia Autolycei. Erechtheus siquidem & Athamas & Salmo neus filij fuerunt Æoli, qui Æolus creditus fuit Iouis filius. Ut igitur omnes Æolidas Pelias de medio tolleret, voluit Iasonem etiam vnum ex genere Æolidatum occidere, cum esset adhuc infans. Id sentientes Iasonis propinqui, non etiam obscurissimam obseruantes, opertum, & in arca clausum tanquam mortuum efferunt, & in antrum Chironis deportarunt, dederuntq; illi educandum & erudiendū. Verum cum adoleuisset Iason, à Chironēq; medendi artē didicisset, Iason vocatus fuit, cum prius Dolomedes nominaretur. Exiit igitur cum adoleuisset ex illo antro, & terram arauit apud Anaurū flumiū, ut ait Apollonius in Argonautic. Rursus aliud responsum renouatum est Pelia, ut sibi caueret ab illo, quem altero pede nudo conspexisset. deinde sacra Neptuno instituens Pelias vniuersos suos ad sacrificia conuocauit: quo etiam Iason cum veniret, in transiēdo Anauro fluuiō alterum calceum in limo amisit: qui ita visus à Pelia interrogatur: Quid faceres si tibi responsum esset te à quopiā interfectū iri? cui respondit Iason de Iunonis consilio, illum inquit ad aureū vellus recuperandū mitterem. erat autem vellus aureum pellis arietis aurea qui Phrixum in Colchidem portauerat, quem ille (ut fama est) Ioui fugæ fauenti Phyxio cognomine immolauit, & pellē arbori cuidā in luco Martis apud Colchos suspendit.

Alij

Alij putarunt illam fuisse candidam; alij purpuream, ut sen-
 sit Simonides. At Dionysius Mytilenæus hominem fuisse,
 Phrixique pedagogum censuit Arietem nomine, qui ca-
 ptus à Colchis esset, & in custodia asservaretur, atq; aureus
 dicebatur propter doctrinæ præstantiam, & propter inte-
 gritatem consiliorum. Servabat hanc pellem draco ma-
 gnitudo navis, quæ à quinquaginta remis agitatur, qui
 nūquam somno capiebatur. Pelias igitur iuxta Iasonis res-
 pontum Iasonem ipsum vellus aureum iubet ad se asserre.
 Tum Iason navim diuino Palladis consilio fabricatā, ma-
 lūmque loquacē habentē ē Dodonæa quercu, conscendit,
 & cum quadraginta & novē lectionissimis viris in Colchidē
 nauigavit. Scriptū reliquit Damagerus, quod Pelias tenui-
 bus clavis configi navim iusserit, quod tamen Argus navis
 artifex minime fecit, ut ea citius periret: quæ ab artifice
 etiam nominata fuit. Hanc primam longam navem fuisse
 memorant, cum tamen alij primam longam navem factā à
 Dauno fuisse dicant, cum illum Ægyptus insequeretur,
 quæ Danais quoq; vocata fuit. at verò illorum qui Iasonē
 in Colchidem secuti sunt, ista sunt nomina: Acastus, Adme-
 tus, Æthalides, Amphidamas, Amphion, Ancæus Neptu-
 ni, Argus, Argeus, Asterius, Asterion, Augias Solis filius,
 Biantus, Butes, Calais Boreæ, Calaus, Canthus, Castor, Ce-
 pheus, Clitius, Coronus, Echion, Erginus, Eribores, Eury-
 damas, Eurytus, Eurytion, Hercules, Hylas, Iason, Idas, Id-
 mon, Iphiclus Æsonis, Iphiclus Thetiades, Iphitus Eury-
 ti, Iphitus Phocensis, Laocoon, Leodocus, Lynceus, Melea-
 ger, Mopsus, Nauplias, Odeus, Oenides, Oileus, Orpheus,
 Palæmonius, Peleus, Phaletus, Pollux, Polyphemus, Tæ-
 reus, Talaus, Telamon, Tiphys, Zetes Boreæ. horū nomina
 diligēter recēsit Sophocles in actu Lemniadib⁹ inscripto,
 & Æschyl⁹ in Ciberis, cum tamē quidā his addiderint hos
 etiā loco nonnullorū: Actoridē, Actorionem, Aglaum, Am-
 phistecum, Autolycum, Buphagum, Ceneum, Deileonem,
 Deucalionem, Euphemum, Iphim, Iphidamantem, Mæne-
 tium, Nestorem, Philocterem, Phliantem, Phlogium, Ty-
 deum. Habuerunt omnino tres vates secū Argonautæ, Mo-
 psus Ampycis filium, Idmonem Abantis, Amphiarasē O-
 lei. Famā est Iasonem in Lemnum primum applicuisse,
 mox ad Cyzicum Dolionum regē in Mariā & Ciuium ad-

iuiffe, deinde in Iberiam, hinc Bebryciam, atq; cum ad Syrtim Libyę applicuiffet, templum ibi cōdidiffe, quod Herculi poſtea fuit conſecratum, cum ibi certamina quędam celebraſſent Argonautę, in quibus victor Hercules fuit declaratus. Deinde cum nauigare ob Syrtium naturā nō poſſent, dicuntur Argonautę nauim Argo ſupra humeros per ſpatium duodecim dierum per Libyę deſerta comportaſſe, donec die duodecimo ruſus mare inueniētes illam deiecerunt. Incidentes itaque in Eurypylum Neptuni filium acceperunt pro xenio quodcunque ſeſe obrulit. nam glebam ē terra accipiens dedit, quam Euphemus & ipſe Neptuni ac Meciones filius accepit. tū nauigio ad Therā fluētante, ē gleba diſſoluta Medea multa vaticinata eſt. nōn defuerunt qui poſt deiectam nauim certamen & templum inſtitutum dicāt, vt ſenſit Iſacius. Deinde ad Phineum vatem peruenerunt, qui erat cæcus, qui tamen calamitatum finem fato ſibi portendi ſciebat, cum Boreę filij ad ipſum acceſſiſſent: nam mirificē ab Harpyis infeſtabatur. Illis denique liberatus explicat Argonautis rationem, curſum, & difficultates nauigationis: Quod primū petra Cyaneę eſſent adēundę, quas Symplegades ſive concurrentia ſaxa quidam vocarunt, vnde ignis plurimus ſcatebat, quarum periculum emiſſa columba erat explorādum. Hinc abeundum eſſe procul ā Bithynia monet, quę non multum diſtat ā Boſporo, quoniam Thraces illi, qui Salmydeſum incolēbant in omnes præternauigātes eſſent atroces & crudeles. Tum ad Thyniadem inſulam eos venire oportere docet. hinc eſſe ad Mariandynos accedendum, & ad Acheruſiam, montēſque Paphlagonum. Præternauigandam urbem eſſe monet Eneorum, & Carambum, & Halym, & Irim, Themiscyrum, agrum Drantem, Cappadociam, Chalybes, Tibarenos, Moſtynes, Aleriaden, Scymphalidum inſulam, Macrones, Philyres, Bechiros, Saphires Byzeres, ac Phasim fluuium, qui per terram Circęam vocatam deſlueret. Inde prætereundam eſſe demonſtrat urbem Cytaidem antequam ad aureum vellus accederetur: quę loca omnia ex Iſolco in Colchidem nauigantibus neceſſariō erant prætereunda. Verū cum in Myſiam primū Argonautę veniſſent, Herculesq; ſuum remum infregiſſet, exiit vt alium ē proximis ſyluis decideret, vbi relictus eſt ab Argonautis, vt

tis, ut quidam voluerunt ob Hylæ casum: ut verò alij propter imperitiam remigandi, ne omnes remos frangeret. Alij putarunt istud accidisse ob voracitatē Herculis, quia vererentur Argonautæ ne vniuersam annonam breui absumeret. Alij propter pōdus, quia navis propè demergeretur vbi ille in alterutra parte navis constitisset, atque infleretur. Alij propter inuidiam, ne per eius præstantiam virtutis omnis cæterorum virtus fieret obscura, atque obrueretur. Vbi demum superatis omnibus difficultatibus Iason in Scythiam Ægyptiorum coloniam ad Æetam Colchorum regem peruenisset, perbenignè à Phrixi filiis fuit acceptus, atque cum illis ad Æetam contendit. Alij dicunt primùm benignè & comiter acceptum fuisse Iasonem ab Æetæ; alij nō satis læto vultu, deinde cū Iason aureum vellus nomine Pelix, cuius id antea fuisse dicebat, & per dolum surreptum, repeteret, visus est Æetæ equo animo petitionem tulisse, ut quidam dixerunt: alij dicunt iratum Æetam respondisse Iasoni se quod peteret, tū demū concessurū, cū tauros ignem è naribus efflantes & æripedes domuisset, draconis custodis eius velleris dentes adamantino aratro vsus feminasset, nascentēsque homines atimatos ex illis dentibus cecidisset. Alij dixerunt ipsum Æetam illos dentes habuisse à Palladē sibi dono datos, cū alios in agro Thebano Cadmus olim seuisset. At Medea Æetæ filia Iasonis desiderio capta illi vnguentum dedit, quo incolumis ab igne taurorum seruaretur, iussitque seruare ne aduerso vento araret, ne vis flammæ in ipsum ferretur: neque inciperet sulcum de more arantium ab eodem fine, sed tolleret aratrum. Quidam enim dicunt primū Æetam boues igniuomos iunxisse & arauisse, ac post disiectos imperasse Iasoni iungere & arare. Alij, quod Medea noctu dracone per quadam pharmaca sopito aureum vellus ad Iasonem detulit, vnāque fratre Absyrto arrepto è Colchis cum Argonautis nauigauit. Quidam dicunt Iasonem Medæ consilio & opera omnia illa pericula superasse, at non accepisse vellus aureum à Medea. Fugit autem noctu (vtri dictum est) cū Argo navi Iason è regione Colchorum, illud consilium suggerente Venere, veluti testatur Idmon in his:

Ἰάσωνος Ἀργεῖον
 οὐδὲ γὰρ μέγα εἰς δολὴν διὰ τύχης μέλαται.

mentem Venus excitat illi

Aufugere e domibus senelras per noctis opacæ.

Alij dicūt immisſum fuiſſe Ætæ deſiderium à Venere; vt cum Eurylyte vxore congredederetur, quo tempore de comburenda Argo naui conſultabat, quo illi tuto poſſent auſugere, vt ſcripſit in hiſce Dionyſius in Argonautis:

ὅτι τὸτ' ἂν Αἰνὴν πόδων ἐμβαλε δὴν Ἀφροδίτην
Εὐρυλύτης ἐκείνην μετὰ βασιλῆος ἀλόχευον
ἄνδρες δὲ φρεσὶν ἵπτι ὅπως μὲν' ἀδελφὸν ἴδωσι
νῆσιν οἰκόνδε σὺν ἀγχιμάχοις ἰδέσθην.

Excitat Ætæ Venus hic in pectore flammæ

Contingem in Eurylyten, vt opus peragatur amoris.

Nam curabat vti poſſi d' ira pericula Iason

Cum ſociis repetat patriam, dulcēſque penates.

At verò de reditu Argonautarum permagna eſt inter ſcriptores controuerſia, ſi quidem Herodotus in Argonauticis per idem mare illos reduiſſe ſcribit, per quod profeſti ſunt in Colchos. Hecateus autem Mileſius voluit è Phaside ingreſſos eſſe in Oceanum, inde in Nilum, inde in mare Tyrrenum, per quod delati ſunt in patriam. Arthemidorus Ephēſius hos mendaciū dicere inquit, quoniam Phasidis Oceanum minimè ingreditur, atqui ſcriptum fuit in primo libro de portibus à Timageto, vt accepimus, Iſtrum è moribus Celticis ſiue Hyperboreis vocatis, ſiue Riphæis deſuere, qui in mare Celticum ingreditur, eius fluminis aqua biſariâ diſtribuitur, cuius altera pars in mare Euxinū, altera in mare Celticum intrat, per cuius oſtium in Thyreniam Argonautæ contententes nauigarunt. Scymnus autem Delius illos per Tanaim nauigaſſe inquit in mare æmulum, atque inde mare Tyrrhenum fuiſſe ingreſſos. Sed hiſ controuerſiis de reditu Argonautarum relictis, quæ videntur nonnihil deliræ, parūque peritæ nauigationū, nos cōmuniorem ſententiam, probabilioremque ſecuti, ita de illorum reditu breuiter dicendum cenſemus. Quòd peractis omnibus, ſuperatiſque periculis in Colchorū regione, prius in Iſtrum, deinde per illū in Adriam nauigarunt, & cō præſertim vbi Saturnium vocabant antiqui, vbi laceratus fuit Abſyrtus. illud tamen nefarium facinus cū tuliffet Iupiter, dicitur difficiles ventos Argonautis immiſſiſſe, quo deſmergerentur. at Iuno proſperos & ſecundos clam emiſit,

qui

qui illos in mare Sardoum vocatum detulerunt. Sirenibus deinde transmissis ad Drepanū incolumes euaserunt, quæ postea Corcyra vocata fuit. eò cum applicuissent, insequentes Colchi illos ferè comprehenderunt, quare ad Alcinoū confugere compelluntur. Colchis Medeam ab Alcinoō re petentibus responsum est, quòd eo pacto essent recepturi, si Medea esset virgo, sic enim futurum vt patri remitteretur. at si esset iam vxor Iasonis, iure posse vxorem virum se qui, factè dicuntur esse nuptiæ illa ipsa nocte. quamobrem Colchi cum re infecta ad Æetam redire vererentur, decreuerunt habitare in sinu Illyrico. At Argonautæ inde ab nauigantes Mopso Canthoq; defunctis ambigui de nauigatione ac salute docti fuerunt a Tritone quo pacto seruari possent, atque nauim instagnum Tritonidem ferentes postea in Cretam nauigarunt, quo in loco cum illi iter à Talo intercluderetur per Medæ veneficia illo de medio sublato peruenerunt in Æginam, ac inde in Thesaliā. atq; ita dicuntur in patriam rediisse. Alij dicunt Iasonem Medæ consilio & ope illa omnia pericula superasse, mox in patriam reuertisse, quam nauigationem duobus mensibus absoluisset ferunt. Erant autem Colchi Lazi etiam vocati, vt ait Isaacius, ex Ægyptiorum colonia, qui non procul ab Abasgis siue Massagetis vocatis habitabant, dicebanturq; nunc Colchi nunc Scythæ, nunc Asiani, nunc Leucosyri, atque iuxta Phasim fluium in Asiæ parte incoluerunt. Est autem & alia Scythia Europæ, quæ Meotidi & Tanai finitima est interque Scythiæ populos nonnulli Alanos etiam numerarunt, vbi ingressus est in Hyrcaniam & in Caspiorum regionē. Alij longè diuersam causam cur Iason ad aureum vellus missus sit, retulerunt, inter quos fuit Hecataeus. Dicunt enim quòd cum Iason ex antro Chironis exiisset, & a patre, coniunctisq; affinitate cognitus fuisset, in conuiuium solenne fuit acceptus. Deinde cum magno tumultu ad Peliam regnum suorum maiorum repetens contendit: Pelias se redditurum pollicetur, si prius in Colchidem abeat, Phrixique animam ter, vt legitimum erat, aduocet: se enim nocturnis terreri visionibus inquiens ob Phrixum. Nam si eò accesseris, inquit, & istud feceris, ac vellus aureum attuleris, ego iam senior tibi iuueni regni onus concedam. quare Iaso his legib; acceptis eò cōtendit, vt diximus. Hæc illa

sunt, ut summam dicam, quæ de Iasone memoriæ prodigiosa sunt ab antiquis. Pherecydes Alcimedem Phylaci filiam Iasonis matrem fuisse scripsit. Herodotus ait Iasonem fuisse filium Polyphemæ Autolyçi filię. At Andronis fuit sententia, quod Theognete Laodici filia mater fuerit ipsius Iasonis. Stesichorus Eteoclymenes, Demetrius Scepsius Rhœus, alij Polymodæ filium putarunt. omnes tamen Æsonem patrem illi tribuerunt. Navigationis difficultates, & res ab Argonautis in itinere gestas complexus est Apollonius in Argonaut. & pericula & labores, qui capturo velius aureum proponebantur, ita recensuit breuiter Medea apud Euripidem:

ἔστω σὶ σ' ὅς ἴσταιν Ἑλλήνων ὄνα
 τῶν τῶν πωλοῦσθαι Ἀργολὸν σκάφος,
 περὶ δὲ ταύρον πυρρὸν ὄντα πῦρ
 ἔδωκεν ἡ σπέρματα δὲ δάσπερ γῆν.
 ἔστω δ' ὅς πᾶσι γένον ἀμείνων δέσποτα
 σπέρματις ἔστω δὲ πολυπαλῶς αὐτὸς ἄν,
 ἔλεος, ἀέρον σοὶ πάρος στήθεσιν.

Servatus es per me, velut sciant ratem
 Quicumque conscendere tecum Argoanti ubi
 Tauris iubebaris iugum spirantibus
 Ignem imposuisse: seminare & horridi
 Dentas draconis, vellus illud aureum
 Servantis, in somnisque; qui circumdat id
 Spiritus: ego occidi, tibi lucem dedi
 Illam salubrem.

Quam rem tamen brevius etiam ita complexus est Virgilius libro secundo Georg.

Hac loca non tauri spirantes navibus ignem
 Invertere satis immanis dentibus hydri:

Nec gal. is, densisque virum seges horruit hastis.

Vbi hæc omnia superasset Iason Medæ consilio, domū cū vellere aureo reuertitur, ac Medeam secū abducit, quæ post eedem parentū Iasonis, omnes suas fraudes ad ulciscendos illos Iasonis monitu convertit, suavitque filiabus Pelia, ut diximus, ut patrem frustra querentē iugularent, cū te illū iuvenem facturū, sicut agnum fecerat, promississet. Fuerunt qui dixerint Iasonem quoque senescentem ab ipsa Medea coctū iuventuti fuisse restitutum, ut scripsit Pherecydes. & Simonides poeta, & Lycophron. Quod Æson præterea Iasonis

sonis pater fuit à Medea coctus, & iuuentuti restitutus, ita scripsit is poeta qui Reditus composuit :

αὐτὴν γὰρ Ἀΐονα θῆκε φίλον κόρον ἠβείοντα,
 γῆρας ἀποχύσας· εἰδ' ὅστις παρὰ πύλαισι,
 φάρμακα πῶν· ἔψυε· ὅττι χυτεῖσσι λίβυσι.

Tum quoque pubescens iuuenis fit protinus Æson.

Ipsa senectutem studia detergere nouit,

Pharmaca ubi coxit permulta lebetibus aureis.

Æschylus in Bacchi nutricibus, nutrices ipsas Bacchi vnâ cum viris illis coctas fuisse inquit, & ita ab eadem iuuentuti restitutas. Habuit Iason filiam Atalantam quæ Milaniæ nupsit: & Apin, & Eunœum: ex Hypsipyle Thoantis Philomelum, ac Thoantem. Aiunt Argonautas visa aue apud Colchos, quæ Græcis esset insueta, illam in Græciam portasse, atque à fluuio Colchidis phasianum appellasse. Scriptum fuit à Staphylo Iasonem Medæ consilio denique occidisse: hæc enim illi nescio quo pacto persuasit, ut sub puppe nauis Argus dormiret, quam illa sciebat breui solutum iri, qua denique supra Iasonē delapsa ille occisus est. Fuerunt multis in locis templa Iasoni ob strenuitatem erecta, sed apud Abderam præcipuè eximia religione colebatur, cui templum à Parmenione fuit magnifico opere & excisis lapidibus extructum.

¶ Hæc illa sunt quæ præclare & gloriose ab Iasone gesta dicuntur, quæ omnium propè poetarū præconiis fuerunt celebrata, cum tamen illa nauigatio breuissima fuerit, neque cum nauigationibus nostræ tempestatis comparanda, neque cum illis præcipuè quæ fiunt ab Hispanis, in eâ longinquam partem terræ nuper repertæ. Dicitur Hercules enim ad illam expeditionem non peruenisse, quia aquatum missum Hylā requireret, neque potuisset cum cæteris heroibus nauigare. Coacti sunt igitur sicuti reliqui, qui viros bonos faciunt aliquando parui, robore ac virtute destituti supplices fieri mulierculæ, donec vellus aureum cepissent, ut ait Plutarchus in Politicis. vocati sunt Minyæ Argonautæ à Minya Martis filio, ut voluit Dionysius Thrax. alij, inter quos fuit Aristodemus, Minyâ Alei filiū fuisse crediderunt, à quo nominati fuerint. Fuerunt et qui res in Iasonis nauigatione gestas corporū chemicorū mutationes, &

aureum vellus denique post tot labores captum, lapidem vocatum philosophorum esse arbitrentur, qui sit denique post tot eorum corporum mutationes. Alij Iasonē vectum per mare Ponticum cum Argonautis ad aureum vellus in Colchicam regionem, Medeamque Ætē filiam asportasse, non poetice dictum existimarunt: sed librum aureum vellus fuisse dicunt, contextum ex arietum pellibus, in quo scriptum erat quo pacto per chemiam posset aurum fieri, inter quos fuit Suidas. Atque vellus aureum pellem arietis, in qua contineretur auri faciendi ratio, iure vocatam fuisse putarūt. Atqui re ipsa ridiculum est tauros inuentos vnquam fuisse, qui flāmas ē naribus expirarent, aut ē dentibus seminatis non solum homines, sed etiam arma illis conuenientia aliquando fuisse nata: aut arietem vsquam fuisse natum, cuius aurum pro pilis ronderetur. Quis hæc vnquam visa fuisse homo sanæ mentis crediderit: verum cum sapientes antiqui philosophiam magnifacerent, partim ne in vulgus rude manaret, partim vt sapientiæ præcepta cum suauitate & rerū admirabilium admiratione imbererentur, naturæ aut disciplinæ secreta sub variis fabularum figmentis occultarunt, non minus quam Ægyptij sub hieroglyphis scientiam, rerūq; sacrarum disciplinam tradiderunt. Est enim omnibus prope insitum vel res præstantissimas, quarum facilis facultas concedatur, paruifacere: at quæ non nisi difficulter & cum magnis laborib. acquiri possunt, miris laudibus extollere, & vt clarissimas admirari. in hoc vitium, qui non labatur cum vulgo, non potest esse vir mediocris iudicij. Dicitur igitur fuisse Iason filius Alcimedes & Æsonis, vel (vt alij putarunt) Poly mede, vel Rhius, & à centaurorum iustissimo Chirone educatus, artēq; medēdi ab illo edoctus, cuius vel matrū omnium nomina consiliū significant. Æson ē stirpe Neptuni editus quid aliud est, nisi prudentia ē variis negotiis ac difficultatibus, quæ tanquam materia prudentiæ subiciuntur: nam ex illis, & ex consilio, exoritur ac fit prudentia. Didicit medendi artē à Chirone, vnde nomen obtinuit: nā *χαιρ* ars est medendi. Quis tamen remedium aliquando morbi datum fuisse ab Iasone vlli laboranti accepit? non enim chirurgus fuit Iason: neq; vir sapientissimus & iustissimus Chirō putandus est potius corporis, quā animi curam, quē viro bono conue-

conueniat, Iasonem docuisse. Quod si animi curam illum docuit, quid est per Deos immortales quod magis viro bono conueniat, quam prudentia? Ego sanè ita censeo, Iasonem in vtraque fortuna qua animi moderatione vti cōueniat à Chirone didicisse, quod antidotū sit aduersus voluptates impuras, qua animi tēperaneia ita placanda sit, quā arte superanda auaritia, prosterneunda libido, ambitio ex animo eiicienda, cū illa sit omnium monstrorū torpissimas, viciorūque maxima. His praeceptis instruct⁹ Iason dictus est periculosa & formidabilia monstra prudenter Diis adiuantibus, aut certè Deorum ministris consulentibus, incolumis praeeruisse, & in Colchidē profectus tauros igniuomos ac æripedes domuisse, quæ nihil aliud quam animi pertinacia & ira putanda sunt. Qui enim non ratione, animiq; constantia ducitur, is aut leuis est ingenij, aut pro constantia pertinaciam sequitur, & inanem arrogantiam. Hoc animorum affectus, rationi, medicinæque animi subiicere quid aliud est, quā tauros illos igniuomos vincere, & hominū cū armis è draconis dēribus natorū furorem à se depellere? aut quid aliud est spatiosum draconem Medeæ auxilio consopire, quā inuidiam sapienter consilio mentis frænare? Est enim ipsa Medea *μῆδος* cōsiliū. Hic eius ope aureum vellus in patriam reportauit, Deisq; dicauit, vel (vt aliis placuit) Pelix obtulit; cū maximè fugienda sit auaritia, & iustitia cōplectenda. Maximè verò omnium colenda est Deorū immortalium religio, quod principium est virtutum & omnis felicitatis: postea colendi sunt Reges ac nationum principes, quibus non sine Dei voluntate concessa est in homines potestas, si modò sint viri boni & iusti. Atque, vt summatim dicam, nauigationem Iasonis, quam quidam ad historiam, quidam ad chemicam artem detorquent, nulla alia de causā celebrarunt antiqui, nisi quia significare voluerunt humanam vitam multis vndique difficultatibus vexari, necesseque esse viro bono medicinam consilij animo adhibere, vt intrepidus ad omnes motus, & ad omnes fortunæ vicissitudines persistat. Neque tamen me illud præterit alios fuisse, inter quos Dercylus, qui Argonautas ad vellus aureum, siue ad Scytharū opulentiā diripiendam nauigasse putarint: (semper enim opes tanquā vmbra sequitur inuidia, omniāque bella prope prædæ

gratia reipsa, verbo iniuriæ vlciscendæ suscipiuntur.) quippe cum non procul à Canasfo monte torrentes quidam aurū deferre diceretur, quod tabulis perforatis ac lanosis pel libus Scythiis excipere mos fuit, ut ait Strabo lib. 2. Ad hæc loca navigantibus è Thessalia multi scopuli, multæque difficultates, ac propè insuperabiles, utpote imperitis adhuc nauigandi hominibus, proponebantur: quare illa tam multa formidanda finxerunt. Sed de Iasone satis, nunc de Phrixo dicamus.

De Phrixo. CAP. IX.

PHRIXVS, qui aureum vellus in Colchos dicitur transiisse, Athamantis & Nepheles fuit filius. Cum enim Athamas Thebis imperaret, Nephelem vxorem duxit, è qua Phrixum & Hellen suscepit. Deinde, nescio qua de causa, Nephele dimissa, Ino secundam vxorem cepit, de qua Clearchum, siue (ut alij maluerunt) Learchum, & Palæmonem suscepit: quem etiam Melicertam postea vocarunt. Verum Ino ingenti priuigni amore capta, nõ assentiente Phrixo, omnem amorem in acerrimum odium conuertit, quod magnum solet esse plerunque nouercarum. hanc Pindarus in hymnis Demoticâ nuncupauit, pherecydes Themisto, Sophocles Nephelen in actu Athamante, Hippias Gorgopiram nominauit. Huiusmodi insidias Phrixo & Hellæ machinatur. Torruit omnia frumenti, cæterorumque leguminum semina ne nascerentur, deinde persuadet vatibus per largitionem, ut nuntiarent Athamanti fruges illa de causa non nasci, quia opus foret vnum de filiis Nepheles Diis immolari. Eo responso accepto, ingenti necessitate (ut putabat) compulsus Athamas Phrixum dicitur ad aram mactaturus statuisse, ut ait Apollodorus Grammaticus libro primo. At Nephele Phrixum & Hellen rapuit, aureamque ouem à Mercurio captam illis dedit: qua per æra vecti fuerunt, cum verò ad id freti peruenissent, quod est inter Sigæum & Chersonesum, contigit ut Helle in proximum mare deciderit, quod ab ea dictum fuit postea Hellepontus, vel Athamantidis, ut ait Æschylus in Persis, & Ouid. in Epist. Leandri:

Fluctibus immodicis Athamantidos æquora carent.

Vixque manet portu tuta carina suo.

Hoc mare, cum primum de virgine nomine mersas;

Quæ

Quæ tenet, est nactum, tale fuisse puto.

Est satis amissa locus hic infamis ab Helle:

Vtque mihi parcat, nomine crimen habet.

Inuideo Phrixo, quem per freta tristia tutum

Aurea lanigero vellere vexit ovis.

Phrixus Helle sorore amissa ob diuturnum iter ac laborem in promontorio Bixaba conquevit, ac barbari illo viso armati adueniunt. aries inclinatus vsus humana voce illū excitauit, quare aufugiens in Colchos portauit arietem. Helle postea à piscatoribus capta in litore sepulta fuit, vt scripsit Herodotus in Polymnia. Phrixus incolumis in Colchidem peruenit, ibique Ioui Phyxio cognomine, siue fugæ fauenti, immolauit, pellēmque ilici in lucō Martis, in eius honorem affixit: quam postea à dracone seruari solitam fabulati sunt. Alij dicunt Dipfacum Phyllidis fluuij & nymphæ cuiusdā indigenæ filium Phrixum in hospitium accessisse, atque Phrixum ibi arietem Ioui cognomento Laphystio immolasse. vnde mansit postea diu illa consuetudo vt vnus ex oriundis ab ipso Phrixo quotānis prædicto Ioui sacrificaret, vt scriptū est à Suida libro secundo rerū Thesalicarum. deinde Phrixus ducta Chalciope Ætæ filia, quam Eueniam vocatam ait Pherecydes libro sexto proprio nomine, fuisseque cognomina Chalciopen & Ophiusam, suscepisse ex illa quatuor filios dicitur. At Acusilaus Argum, Phrontim, Melanem, Cytilonū nominauit Phrixi filios, quibus quintum Pelsonē addidit Epimenides. Alij addiderunt Cytorum à quo mons dictus est. alij Telamonē & Augiā addiderunt. Argum, Meliā, Catim, Sorum, Phrontim, ac Hellen ex ea suscepit filios: quā tamen quidam non Chalciopen, sed Iophossen nominatam fuisse contendunt. Athamas postea Iunonis voluntate in furorem versus, quoniam Dionysium à Mercurio captum tanquā puellam per quoddā tempus educasset, Learchum filiū, quem susceperat ex Ino, trucidauit: quare territa Ino cū Melicerta in mare defiliit. Ob illas cædes Athamas decidens ex imperio & è Bœotia profugus oraculum consuluit, ac responsum cepit, vt ibi habitaret, vbi à syluestribus animalibus in conuiuium acciperetur. Paulo post in Athamania vocatæ lupi illum intuentes aufugerunt, semesasque carnes ouium, quas comedebant, reliquerunt. Ibi cū habitare iuxta oraculi responsum Athamas decreuisset, Themisto Hypsæi filiam

tertiā vxorem duxit, è qua Leuconem, Erythram, Schæonem, ac Tithonum, vel (vt alij malunt) Pæum genuit. quos tamen in Argonautis Schæneum, Erythium, Leuconē, Tithoreum vocauit Dionysius. Alij tamen dixerunt non quidem ad aram, vt mactaretur, adductum fuisse Phrixum; sed illi ad eligendam in sacrificia pulcherrimam victimam misso arietem Iouis consilio locutum fuisse, atque patefecisse omnes noueræ insidias, inter quos fuit Didymus. quare ille cum sorore è patria terra, tergori arietis insideantes, vt aries illis significauerat, aufugit: ac Diis postea apud fluuium Phasim illum arietem, vt mater sibi significarat, immolauit. Alij dicunt tunc locutum fuisse arietem cum Helle delapsa est: atque hortatam esse Phrixum vt forti & intrepido esset animo, quòd illum esset in terram Colchicam asportaturus. Alij dixerunt Nephelen Deam fuisse, quæ ab Athamante neglecta ob mulierem in cælum euolauerit, at cum Ioue conquesta squalorem agro Athamantis immiserit, ob quem illa, quæ dicta sunt de noueræ insidiis contigerunt. Cum in Colchorū regionem iter conficerent Phrixus & Helle, non per aera veti, vt quidam putarunt, sed terrestri itinere in traiciendo mari Abydo propinquo delapsa est Helle, at Phrixus in Colchidem profectus arietem, vt alij volunt, Marti; vt alij, Mercurio immolauit: ibique cum habitasset, regioni nomen dedit, quæ à Phrixo Phrygia dicta est. Alij fabulati sunt arietis pellem fuisse ramis quercus appensam in luco Ioui consecrata, quam postmodo Mercurius auream fecit. nam & Apollonius lib. 2. Argon. illam Ioui Phryxio, id est fugæ fauenti, dicatam fuisse testatur:

ἀτρεκέως δὲ κῆρ που ἀκούετε καὶ παῖδες αὐτοῖ
 Φρίξον, ὅς τις πολλὸς θρόνῳ αἰήλουθεν Αἰήτας,
 κροτὸν ἐπιμυθεύσας, τὸν ῥα χρυσοῦν ἔθηκεν
 Ἑρμείας· καὶ δὲ καὶ εἰσὶ πινυῖ καὶ ἰδοῖδα
 πᾶσι ταύθων λαοῖσιν ὅτι θύοις ἀκρεμόνεσσιν.
 τὸν δὲ πῦρ ἔρρεεν ἐκ τοῦδε μυσσάσης
 πυρὸς ἐκ πάντων Κεγρίδῃ Διὶ.

*Ue puto, iam pridem vestras peruenit ad aures,
 Phrixus ut Aëtae regisūque & mania adiuit.
 Hunc aries vexit, quem mox Cyllenius aureum
 Fecit. nunc etiam suspensa est aurea quercu
 Pellicula, interdum crepitat quæ leniter auris.
 Iupiter ipse fugæ fauit, quo Phryxius illum*

Ματθαῖο.

Maclatum cepit struclis fumantibus aris.

Quamuis eam pellem iam tunc auream fuisse cum mare traicerent, ut in Colchidem aufugerent, his carminibus significauit Marcus Manilius lib. 4. Astronomicorum.

testis tibi laniger ipse,

Cum vitreum findens aurato vellere Pontum,

Orbatumque sua Phrixum per fata sorore

Phasidos ad ripas, & Colchida regna reuexit.

Deinde verò Nephelæ pœnas daturus Athamas ob filios, ad Iouis arā iugulandus adducitur, at ab Hercule seruatus fuit: quæ res argumentum fuit postea Sophocli tragediæ Athamantis. Fabulati sunt postea ad perpetuam huiusce rei memoriam impetratum à Ioue fuisse precante Nephelæ, ut Arietis signum inter sidera collocaretur, quod etiam effectū est. Alij arbitrati sunt nauem fuisse, quæ pictum arietem in prora haberet, quæ Phrixum & Hellen trans mare vexerit: verum cum Helle in mare è prora despiceret, in mare decidisse, ac periisse, ut scripsit Hellanicus. Alij censuerunt, inter quos fuit Pherecrates, Arietem fuisse Phrixi alumnum, qui cum Inus insidias persensisset, hortatus est Phrixum ut se fuga seruaret. qui cum fugisset in Colchidem, locus datus est fabulæ, quod per arietem seruatus fuit in Colchidem, ut scripsit Dionysius in Argonauticis: quem etiam memorauit vnâ cum Phrixo in Colchidem nauigasse. Alij locum datum esse fabulæ putarunt, quia Helle cum morbo in itinere periisset, in mare fuerit deiecta, ut mos est nauigantium: cum Phrixus incolumis in Colchidem sit delatus. Atque tot de Phrixo scripta apud antiquos inueniuntur.

Hæc omnia sanè veram continent historiam, præter modum fugæ, nullo enim modo fieri potest ut aries aureū velus haberet, aut per aera volaret, atque ita in Colchidem terram peruenerit. Sed cum esset antiquorum consuetudo ut animalia domestica non solum pecuniis imprimerent, sed in omnibus propè rebus alijs pingerent, aut illorum nominibus pro pictis imaginibus appellarent, Phrixum & Hellen in nauigio, quod pictum aureum arietem in puppi haberet, vêtos crediderim. Quidam dixerunt Phrixum & Hellen in naui quæ pictum arietem in prora haberet, nauigasse, atque Hellen ægrè ferentem nauigationem, incumbentem lateri in mare cecidisse.

Alij dicunt Scytharum regem Trygonem generum Æetæ fuisse apud Colchos, quo tempore Phrixus cum pædagogo captus est. puerum dono captum fuisse ab Æeta, & tanquam filium educatum, cui regnum reliquit, at pædagogum Criū (quod Græcè arietem significat) nomine Diis mactasse, cuius pellem decorticati clavis in templo affixit Deæ, ut erat apud illos legitimum. Dictus est aureus aries; quia consilia sapientū putanda sunt aurea. Alij dixerunt illam pellem fuisse ab Æeta inauratam, & custodiis septam, cum accepisset ex oraculo sibi tunc esse pereundum, cum advena illam abstulisset: quod certe significabat ubi defuisset prudentia & consiliū. Idcirco ob diligentiam & ferocitatem inhumanitēmq; custodiarum dictus est draco in somnis, & boues ignem ex ore spirantes, & terrigenæ homines vellus aureum custodire. Non enim leuiter recedendum est à sapienter decretis. Illæ custodiæ cum accitæ essent à Taurica regione, aiunt Medeam noctu ad portam clausam profectam Taurico idiomate usam esse, quare milites promptè illam aperuerunt tanquam regis filia. Argonautæ strictis gladiis ingressi multos barbaros trucidarunt, reliquos à loco fugarunt, pellē ceperunt. His additū est Æetam collecta magna suorum manu cum Argonautis adhuc in littore morantibus confixisse, multos fuisse vulneratos hinc, & Iphitum fuisse cæsum, inde regem ipsum. Verū cum Argonautæ tantam ar matorum irruentium multitudinē sustinere non possent, dicunt à litore soluisse. Non defuerunt qui dixerint Colchos in fugam fuisse versos virtute Argonautarum, ac multos illorum fuisse trucidatos. Atq; fortunæ vicissitudines per hanc fabulā quo pacto ferri conueniat, antiquos demonstrare voluisse censuerim: cū mollis & muliebris sit animi, fortunę mutationes nō sapienter ferre, aut nimīū in arduis tristari, aut in felicibus rerū successibus nimīū extolli, nam in omnia vel pericula vel felicitatē prudentia debet esse pro clypeo, cū incauti pleriq; magnitudine repentinę alicuius mutationis continuò obruantur. Lucianus tamen in Dialogo de Astrologia, Phrixum rerū astronomicarum scientia delectatū scribit, dictū fuisse à fabularum artificibus in cælū ab ariete sublatum. Ego verò hoc nihil aliud significare crediderim, quàm illū qui rebus præsentibus optimè ac sapienter uti nouerit, proximè ad Deorū immortalīū naturam accedere: at si imprudenter parum-

tūmq; honestè, & superbè abutatur, facile esse ex altissimo dignitatis gradu delabi. quod etiam Hellen passam fuisse fabulantur. Nulla est. n. tam firma, neq; tam constans hominū conditio, quin ob suam temeritatē & imprudentiā, si ita Deo placuerit, citissimè possit delabi, atqui quòd ita sit, patet vel ex ipsis nominibus. Athamas enim, non admirandum esse significat, cū sit *ἄμυλτος* mirari, actionēque illam *αἰδματ*: Nephele verò nebula, ex quibus nascitur profectò rerum humanarum contemptio. nam, vt inquit is poeta,

Nil admirari, propè res est vna Numici,

Solāque quæ possit facere, & seruire beatum.

Quis locus sanè meritò concedi potest admirationi, cū tota hominum vita huc illuc fluctuet, & quocunque ventorum impetus appulerit, eò facilè corruat? nam omnes opes, & amicitiae, & imperia tandiu stabilia sunt, quandiu secunda fortunæ aura aspirauerit. Sive igitur illa etiam sit rerum cuiusque ad felicitatem præsentē propensio, siue Dei consilium ob incertitiam mortalium ita vocata, siue aliud quidpiā, omnino illa opus est viro prudenti. Hac aura aspirante, seruari animi moderatione in felici successu, Phrixus deuitatis novercæ insidiis in Colchorum regionem peruenit, vbi non sine auxilio Deorum firmitus imperiū & tranquilliora omnia adinuenit. ac de Phrixeo satis, nunc de Argo naui dicamus.

De Argo naui. C A P. X.

NAVIS illa, quæ fuit postea inter sidera collocata, in qua nauigarunt Argonautæ, ab Argo, qui fuit architectus, extracta est. dicunt ei à Pelia imperatum vt clauos per tenues affigeret, cū tamen ille validissimis compegerit, quare postea consilio Palladis facta fuisse dicta est. Aedificata fuit hæc naus in quodam loco qui ab Iolco distabat viginti stadiis, quem idcirco quòd naus ibi fuisset compacta, *ἡμὶν μινυμένη*, a compingendo scilicet, Pagasas vocarunt, vt testatur Strabo libr. 9. & Ouidius in epistola Paridis Iasonem Pagasæum vocat, quia in ea nauigarit;

Phasida puppe noua vexit Pagasæus Iason,

Læsa nec est Colcha Thessala terra manu.

Huius naus malus è quercu Dodonæa fatidica arbore cesus fuisse dicitur, quam arborem Pallas indicauit, quamobrem malum ipsum garrulam picam in his appellauit Lycophiō:

εις τὴν ἀλυσθῆσαν κίον ἡμετέραν.

In garrula transuēcta pica est, vt ferunt.

Et Valerius Flaccus fatidicam ratem appellauit libr. x. Argo-
nauticorum. Hanc nauem triginta remigum sedes habuisse
vtrinque constat, quam Theocritus in Hyla vocauit τετρακον-
τάζυγον, nam ζυγόν transtrum significat & sedem nauticam, lu-
per qua sedent remiges, ita inquires:

οὐδ' αὖτεν ἡρώσι τετρακοντάζυγον Ἀργώ.

Quòd, iung a cui fuerant triginta, reliquerat Argo.

Diodorus Siculus libro quarto historiarum, non missum
quidem fuisse Iasonem ad illa pericula tradidit, sed ipsum
gloriæ desiderio ad imitationem Heroum superiorum peti-
uisse sponte à Pelia vt sibi concederet in Colchos expeditio-
nem, quam libenter concessit, cum timeret prolem fratris
nullos ipse habens filios. Nauis dicitur fuisse fabricata ad Pe-
lium à quibusdam plurimum magnitudine ac reliquo appa-
ratu præstans, cum in lincubus antea homines nauigarent,
paruisque acatiis. Fama didita inusitata nauigij magnitudi-
nis multi primates propinquarum regionum cupierunt esse
participes eius expeditionis. Iason elegit præstantiores, ita vt
omnes essent quinquaginta & quatuor. Hanc Argo nauim
alii ab architecto, alij à celeritate, cum ἄργος velox antiqui-
tus diceretur, appellarunt. In itinere ceto trucidato Hesiōnē
liberarunt, quæ accepta optione manendi cum parentibus,
cum seruatore abire maluit, ne secundum periculum aduen-
tante ceto in patria experiretur. Inuadente tempestate Or-
pheus pro omnium salute Dijs Samothracibus initiatus est.
Neque illud prætermittendū duxi, quòd remittente vento,
duobusq; astris apparentibus super capitibus Dioscurorū, o-
mnes sunt admirati, ac putarunt ipsorū Deorū consilio om-
nes liberari. ex illo mansit consuetudo vt omnes per hyemē
periclitantes vota facerent Diis Samothracibus. His addunt
Phineum occisum & filios liberatos, cum Phineus ob Ideæ
nouercæ malignas accusationes filios oculis priuasset. Dixe-
runt etiā nonnulli quòd Argo nauis tracta fuit ad fontes Ta-
pαις & ad locū quendam, cum per alium fluuium in Ocea-
nū nauigare opus foret, quòd Ætæa os Ponti nauibus occu-
passet: qui sic terram ad sinistram habentes ab Vrsis ad occa-
sum non procul à Gadiris in mare mediterraneū peruene-
runt: nam multiplicis eius nauis itineris argumenta sunt in-
sulæ.

fulæ & portus, ut Argon & Telamonium. Soluerunt autem à litore primum Argonautæ vere præcipiti, quo tempore Pleiades manè oriuntur, ut patet ex his versibus eiusdem:

ἄμα δ' αὖτις οὐρανὸν Πλειάδες, ἰσχυραὶ δὲ
ἀνὰ νῆον βόσκοντι, τέτραυρ' ἔχουσιν
τῶμος ναυπλίας μιν ἀσκήτο δέος αὐτοῦ
ἱερωῶν.

Pleiades ut surgunt, agni pascuntur ad oras

Agrorum nuper, iam verso tempore veris:

Tum manus Heroum funes à litore soluit.

Hanc nauem primam fuisse ferunt, quæ ausa sit ventorum minas contemnere, & ad longinquas regiones transfretare, ut sensit Ouid. lib. 3. de Tristibus:

Nam rate, quæ cura pugnacis facta Minervæ

Per non tentatas prima cucurrit aquas.

Non defuerunt tamen qui addiderint Glaucum marinum Deum per biduum comitatum esse nauim, qui Herculi labores & immortalitatem vaticinatus est, & diuinos honores Dioscuris. Hortatus est cum primum terram attigissent ut sacra Diis persoluerent, quorum nutu bis essent seruati, quibus dictis Glaucus se demersit. Argonautæ ubi ad terram applicuerunt, cui imperabat Byzantus, à quo urbs dicta est Byzantiū, structa ara diis sacrificarunt. deinde transmissa Propōtide & Helleponto ad Troadem peruenerunt; ubi missos repetitum Hesionem & promissos equos Iphiclum & Telamonem legatos fama est Laomedontem in carcerem coniecisse, Argonautisq; tetendisse insidias, cuius consilij habuit socios & administratos omnes filios præter Priamum, qui contendebat iustitiam nullis vel exteris esse denegandam. qui cum non audiretur, duos enses clam attulit ad captiuos, iniquiens, his clauibus carcerem esse aperiendum. illis custodias obtruncarunt & ad socios peruenerunt. re patefacta, cognitaque iniquitate regis, itum est ad pugnam. commisso prælio Hercules Laomedontem trucidauit, urbem cepit, consilij tam iniqui autores castigauit, Priamo ob iustitiam regnum concessit. Enimuero post Colchicam navigationem cum Argos incolumes delectos heroas in patriam reuexisset, fertur fuisse Palladi ab Iasone consecrata: quæ deinde, quia tot Deos seruasset, fuit inter sidera verso ordine collocata, ita ut prior puppis quam proa oriatur, ut in his inquit Aratus:

ἢ δὲ κυνὸς μεγάλου κατ' ἄρην ἔλκεται Ἀργεὶ
 προμνηθὲν ἔγωγε καὶ χρεὸς εἶσι λίαν ὄντοι·
 ἀλλ' ὑπὸ δαίμονι τέτραμμένη, οἷά κ' αὐτῇ
 ἦεν, τὸν δὲ ναῦται ὄππῃ ἐλπίσι κοροῖσιν
 ὄρμεν ἰσχυροῖσι, τίω δ' αὐτίκα πῶς ἀνακόπτει
 νῆα· παλινροῖται δ' ἡ κατόπ' ἑταίῃ ἡπίροιο.
 ὥς ἡ γὰρ προμνηθὲν ἱστονὶς ἔλκεται Ἀργεὶ.
 καὶ τὰ μὲν ἡρώων καὶ ἀνδρῶν οἷα παρ' αὐτὸν
 ἔσθ' ὁπποτέρῃς φέρεται, τὰ δ' ἑκάστα φασιν.

quæ ita vertit Cicero:

*At canis ad caudam serpens prælabitur Argo,
 Conuersam præ se portans cum lumine puppim:
 Non alie naues vt in alto pandere proras
 Ante solent, rostro Neptunia prata secantes;
 Sed conuersa retro cæli semper loca portat.
 Sicut cùm cæptant tutos constringere portus,
 Obuertunt nauem magno cum pondere nauæ,
 Aduersimque trahunt optata ad litora puppim:
 Sic conuersa vetus super æthera vertitur Argo,
 Atque vsque à prora ad cælum sine lumine malum,
 A malo ad puppim cum lumine clara videtur.*

¶ Hanc nauim fuisse inter sidera collocatam fabulati sunt, cùm fuisset Palladis consilio fabricata, quia cùm nullam beneficentiam sine remuneratione Deus esse patiatur: tum illa præcipuè grata est Deo, quæ à sapientia & consilio proficitur. quæ sine Palladis consilio est beneficentia, & quasi quodam naturæ ductu, vel quæ fortuito contingit, non est quidē reprehendenda: at multo magis illud & Deo gratum est, & magis laudabile, quod cum ratione suscipitur. Cùm vellent igitur homines antiqui ad beneficentiam adhortari; rem diuinam, & quæ proximè ad Deorum immortalium naturam accedat, liberalitatem & munificentiam esse dixerunt, quippe cùm ad exemplum liberalitatis & animalia complura, & res sensu carentes, quia de Diis putarentur fuisse benemerita, inter siderum numerum fuerint relata, & proximè ad Deos ascita. Hæc igitur causa fuit cur Argos dicta sit diuinis honores consecuta. nunc de Capra cœlesti dicamus.

De Capra cœlesti. CAP. XI.

PRÆCLARVM est eius quod dicebam argumentū, quia capram etiam, quod de Ioue benemerita sit, eū illi hæc præbuerit, non solum inter sidera collocarunt; sed etiam

eius

eius pellem ad sempiternam eius rei memoriam Iupiter gestare solebat, unde Ægiocetus fuit appellatus. Quod autem illam Iupiter ob acceptum beneficium inter sidera retulerit, testatur Aratus in iis carminibus, quæ ita sunt translata à Germanico Cæsare:

illa putatur

Nutrix esse Iouis, si verè Iupiter infans

Vbera Creteæ multis fidissima capræ,

Sidere quæ claro gratum testatur alumnus.

In his Betuleij viri alioquin doctissimi, non placet emendatio. Hanc Iouis nutricem alij Nympham Amaltheam nomine dixerunt. Alij mulierem putarunt fuisse Arcadiam, quæ Capra cognomine vocaretur, quæ cum gemellos peperisset, illos alendos aliis mulieribus dedit, ut nutriret Iouem: quare eius filij utpote capræ vocati sunt Hædi. Hi cum lac maternum Ioui concessissent, & ipsi inter sidera collocati in dextra Aurigæ tenentur quos Aurigæ sidera vocauit Aratus, quorum exortu grauissimæ plerumque fiunt tempestates, ut patet ex his carminibus:

εἰ δ' ἴ τοι λίσσῃ τε καὶ ἀστεὲς λυγρὰ

σύν τε δαΐδ' ἀνέσσει, καὶ τοὶ γένε' ἡλύδων ἀγροῖς

αὐτὸς ἦσ' ἐξέων, οὐτ' ἐγὰρ ἀνὴρ πορρυσσέων

πῶς ἀνὴρ ἰσχυρὸς καὶ δαγυλλοῖς ἀνδραγαθὸς.

Si placet Aurigam, atque Aurigæ sidera ex ortus

Obseruare tibi: fama est quòd Capra, quòd Hædi

Illius immergunt sulcantes cœcula Ponti.

Non ulli tutum est Hædis surgentibus equor.

Mos erat Phliasii, ut eximie Capræ cœleste sidus colerēt, cuius etiā signū erectū in foro magna parte auratū collocarūt, ut testatur Pausanias in Corinthiacis: quod idcirco fiebat, quia plurimū Capræ ortus obesse vitibus putaretur. ut autē illam placarent, diuinos honores illi instituerunt. nā exoriente Capra vel siderationē patiūtur aliquæ vites, vel profus arescūt. Istud verò fit Sole in Leonis signo existente: tunc. n. maxime infestantur vites ob humoris inopiā, quod etiā magis fit pro natura locorū. Cur inter sidera Capræ signū relatū fuerit, iā explicauimus superius, quòd Iupiter neq; ingratus, neq; acceptorū immemor vel aduersus Capram quidē videri voluerit. Dicta fuit hæc capra Olenia, quoniā in vlnas Aurigæ vel Oleni filiæ excepta fuerit. Consimili ratione fuit Delphinus inter sidera collocatus, quia persuaserit Amphitritæ ut nu-

beret Neptūno: vel vt alij maluerunt, quia Arion Methymnæus ab illo fuerit seruatus. Enimuero quòd hæc nō capra, sed mulier fuit, vel ex eo patet, quòd Amalthæa Nyctei regis vxor fuerit, è quo Nyctimēnen peperit, vt testatus est Apollodorus Cyzicenus. at de Capra satis, hunc de Dodonæa sylua dicendum.

De Dodone. CAP. XII.

FVIT celeberrimum omnium oraculorum Dodonæum, tum ob celebritatē & conuenientis eò multitudinis frequentiam, tum etiam ob glandium copiam, quæ in illa sylua nascebatur. nam vt testatur Virgilius libro primo Georg. primus fuit victus mortalium, vt patet in his:

cū iam glandes atque arbuta sacre

Deficerent syluæ, & victum Dodona negaret.

Et nos in nostris Venationibus ita lusimus:

Cū foret herba thorus primis mortalibus, antra

Frigida & arboribus intexta, palatia; potum

Prosulientis aquæ riuus præluceus unda

Præberet; victumque Ioui sacra Molosso

Quercus sanguineoque rubentes cortice bacce.

Strabo libro septimo Geograph. Dodonæum oraculum à Pelasgis constructum fuisse scribit: quare & Homerus libro π. Iliadis Iouem Dodonæum Pelasgicum appellauit. Scriptum reliquit Plutarchus in Pyrrho Deucalionē ac Pyrrham post diluuium venisse in Epirum ad oraculum Dodonæum, quod fuit in Thesprotorum Molossorumque regione. Erat ibi sylua maxima, & densissimis quercubus atque fagis refertissima, vbi eximia glandium copia nascebatur: quare poete Dodonam pro glandium copia vsurparunt. Dicta fuit Dodone, à Nympha Oceanitide, vel (vt maluit Hecataeus) à Dodone Iouis & Europæ filia. Fama est hoc in loco Pelasgum primum omnium mortalium homines docuisse glandibus vesci: atque inter has illas esse vtiliores, quæ de sola fago legerentur, cū antea radicibus atque herbis inutilibus, vel etiā lethiferis aliquando vescerentur. Hic tuguria ad arcendas pluias, & propulsandas tēporum mutationū iniurias excogitauit, & tunicas è suillis coriis contexere docuit: cuiusmodi per quoddā tempus in Eubœa & in Phocide homines vsi sunt obscuriores, vt scripsit Andron Teius sua in naui-

nauigatione. Inde verò accidit, cum quercus & fagi multæ essent in sylua Dodoneæ, vt Lucianus in amoribus è fago red di oraculum ita dixerit : *αὐτὴ τὰ χεῖρ' ἔσπερ' ἢ ἐν Δωδώνῃ φησὶ εἶναι τὴν ἐγγεγραμμένην ἐν τοῖς ὀρεσὶ φωνήν.* Ipsa sanè, sicut fagus illa quæ in Dodone, ex ramis sacram emittens vocem. Erant autem ambigua admodum antiquorum oracula, quippe quæ non nisi transactis negotiis plerumque intelligi possent. quamuis Iophon Gnosius vir acri promptoque ingenio intelligendis oraculorum responsis plurima illorum oraculorum heroi- cis carminibus mandauit, & conatus sit docere homines quo pacto illa commodè interpretari possent. Cùm tamen Homerus in lib. ̄. Odysseæ id oraculū è quercu ita inquirat:

*τίς δ' ἐς Δωδώνην γὰρ τοῖς κούρῃσι φησὶ θεοῖς
ἐν δρυὶς ὑψιπέτρῃσι διδὼς ἑλλένων παροῦσιν.*

Dodonamque ferunt illum mox esse profectum,

Consilio Iouis è quercu captaret ut alta.

Memoria prodidit Pausanias in Achaicis, apud Acarnanes, & Ætolos, & Epirotas, & earum regionum finitimos populos valde inclyta fama fuisse oraculum, quod è quercu columbæ reddebant responsa. Nam cùm duæ essent columbæ, diuersorum populorum legationes vel aliquo morbo, vel sterilitate agorum, vel aliqua publica calamitate laborantium ad capienda responsa, quæ remedia forent earum calamitatum, eò confluabant, atque audiebant illarum columbarum vocem. Atqui variis temporibus variis modis responsa dabantur: nam primū loquebantur ipsæ quercus, deinde duæ mulieres sacerdotes responsa dare cœperunt, quarum vna Peristera, altera Triron vocabatur: atque cùm Peristera columbam significet apud Græcos, hinc locus datus est fabulæ, quia duæ columbæ responsa redderent. Alij duas columbas re ipsa locutas fuisse arbitrantur, quod etiam fortasse accidit, cùm potestas esset tenebrarum; ac mali dæmones & hæc, & his multo magis admirabilia agerent: vt depressa tenerent populorū ingenia, ne ad diuiniora tolleretur. Nam nemo ferè est eorum qui viuunt, quin harū rerum miraculis, cùm loquerentur statuæ & volucres, & auguria ventura prædicerent, & animalia multa significarent, in eam religionem antiquorum fuisset irretitus. Quare hoc etiam est cur magis gratias Domino Deo nostro habeamus, quod per vnicum eius filium Christum vniuersa fallacium oraculorum multitudo profligata est, omnesque mali dæ-

mones cum suis templis ita sunt euerſi, vt nulla illorum iamdiu appareant veſtigia. conculcata ſunt altaria, exciſi luci, combuſti libri quibus ſacrorum ritus continebantur, obliuioni datus eſt victimarum delectus, exploſi ſacerdotes & lenones earum fallaciarum. Neque vllus propè eſt, quin verum, ſanctum, ac ſyncerum Dei cultum poſſit cognoscere, niſi ſi quis pro religione ſimulata ſagitiorum licentiam ſibi dari cupiat. Nam ſi de vero ac legitimo Dei cultu ſolùm ſit inter homines controuerſia, ac non potiùs de propriis ſingulorum commodis, vel intra triduum res iudicari poſſet, fieretque ſtatim vnus paſtor, & vnum ouile: neque quod ridiculum eſt, & miſericordia planè dignum, tot bella pro religionibus orirentur. Eſt enim verus Dei cultus in ratione, & pietate, & integritate; non in armatis, aut in equorum cataphraſtorum peſtoribus, aut in bellicis tormentis collocandus: neque qui plus poteſt in bello, is magis eſt religioſus, aut magis vir bonus, ſed qui probabiliorem ſui conſilii rationem afferre poterit. Quis enim animo per enſes aut nitentes galeas perſuaſerit, qui, cùm diuinus ſit, nullam vim omnino patitur? Nullum eſt tormentum bellicum neque fortius neque maioris impetus ad animum impellendũ, quàm ſit ratio: qua ſola victus animus vel victricem ſequitur rationem, vel ita pudore deterrètur, vt oculos attollere aduerſus victricem ſine pudore minimè poſſit. Verùm hæc alterius ſunt negotij, nos iam ad inſtitutum opus redeamus. Ac de Niobe dicatur.

De Niobe. CAP. XIII.

NIobe, quam Tantalus & Euryanæſæ, alij Pelopis, (vel vt alij putarunt) Taygetes vnus ex Pleiadibus filiam fuiſſe narrant, multorũ filiorum fuit mater: quæ cùm gloriaretur ſupra modum tum ob illorum multitudinem, tum etiam ob formæ præſtantiam, auſa eſt ſe Diis immortalibus comparare, vel etiam antepondere. Sic enim gloriatur apud Ouid. libro ſexto Metamorph.

Quis furor audito, inquit, præponere viſis

Cæleſtes? aut cur colitur Latona per aras?

Numen adhuc ſine thure meum eſt? mihi Tantalus autor,

Cui licuit ſoli ſuperorum attingere menſas.

Pleiadum ſoror eſt genitrix mea: maximus Aſlas

Eſt anus, ætherium qui fert ceruicibus axem:

Iupiter

*Iupiter alter auus; socero quoque gloriior illo.
 Me gentes metuunt Phrygiæ; me regia Cadmi
 Sub domina est; fidibusque mei commissa marii
 Mœnia cum populis à meque viroque reguntur.
 In quancunque domus aduertit lumina partem,
 Immenso spectantur opes, accedit eodem
 Digna Dea facies, huc natas adice septem,
 Et totidem iuvenes, & mox generosque nurusque.
 Querite nunc habeat quam nostra superbia causam.
 Quoque modo audetis genitam Titanida Cæo
 Latonam præferre mihi.*

Atheniensis tamen Apollodorus Nioben scribit libro primo Bibliothecæ fuisse Phoronei regis Peloponnesi & Laodices filiam, cum Tantalum alij dicerent fuisse eius patrem. Nonnulli hanc Zetho, alij Alalcomeneo, alij nupsisse Amphioni Thebano dicunt, ut est in libro tertio Bibliothecæ. Verum cum duæ fuerint Niobæ, ut arbitror, de Tantali filia solum sermo est. De numero filiorum, quos illa Amphioni peperit, non conueniunt inter se scriptores. Herodotus duos tantum mares, ac tres fœminas Niobes fuisse scripsit, ut testatur idem Apollodorus. Homerus libro ultimo Iliad. sex mares, & totidem fœminas illam habuisse ita inquit:

*τῇ πο δώδεκα παῖδες ἐν μεγάροισιν ἔλυντο
 ἕξ ἄρ' ἀνδράτερες, ἕξ δ' ἡμέτε ἡρώωντες.*

Namque domi periere illi bis pignora sena:

Sex nata, totidemque mares, pulcherrima pubes.

At Hesiodus decem mares ac totidem fœminas peperisse Nioben credidit, ut scripsit idem Apollodorus. Alij septem mares, & totidem fœminas fuisse maluerunt, quæ communior est sententia. Verum illa ob filiorum præstantiam non solum ausa est (ut dicebatur) Latonam in contentionem felicitatis prouocare, sed etiam contumeliis & impudicis verbis ita lacefliuit & irritauit, ut Diana sex filias, at Phœbus totidem filios puberes sagittis confecerit, ut ait Plutarchus in libro de superstitione. Occisæ sunt domi filiæ, at in Cithærone venantes mares ab ipso Phœbo. aiunt Ismenum vnum è filiis Niobes ab Apolline ictum impatientia doloris se in fluuium Cadmi pedem vocatum coniecisse, qui post ab ipso fuit dictus Ismenus in Bœotia non procul à Thebis.

Ovidius tamen inquit quatuordecim fuisse cæfos, cui scitæ
tentia assentitur etiam Antipater in his carminibus:

Τανταλὸς ἄδ' ἐπὶ ποτ' ἄδ' οἷς ἐπὶ τὰ τέκνα τεκοῖσα
 γαστρὶ μὲν Φοῖβου θυμὸς καὶ Ἀρτέμιδι.
 κοῦρα γὰρ ἀφ' ἧς καὶ κόρυς φωνῇ, ἀφ' ἧς δ' ἀφ' ὧν.
 διότι γὰρ διότι ἐκτανεῖ ἐδιδυμάδας.
 ἃ δὲ πῶς ἀγλαὰ μῆτερ πάρος, ἃ πάρος εὐπύς,
 καὶ δ' ἐφ' ἐπὶ τὰ μὲν λείπειται γαστρὸς καὶ
 μῆτερ δ' ἐχ' ἐπὶ πύσιν ἐπὶ θυμῷ, ἀλλ' ἐπὶ μῆτερ
 πύσιν ἐκ ἀγλαῖς πάντες ἀγοντο τέκνοις.
 τὰνταλὸς καὶ δὲ σε γλώσσα διώλεσε, καὶ σὺ κοῦρα
 καὶ ἄμφω ἐπὶ τῇ σὺν σὺν ἐπὶ θυμῷ λίδος.
*Tantalus hæc ipsa, hæc bis septem pignora eodem
 Ventre tulit; maculat Phœbus, & alena soror:
 Mas maribus cædem tulit, atque puella puellis,
 Prostrauere duas sic duo & in hebdomadas.
 Quæque parens fuerat quondam diuisissima natis,
 Illa senectuti est orba relicta parens.
 Nec, veluti mos est, matrem comitata sepulchro
 Pignora sunt; natos sed comitata parens.
 Tantalæ, τεque tuoque necauit sanguine natam
 Lingua, tibi lugens saxeæ forma timor.*

Fuerunt autem nomina filiorum Niobes, ut ait Zezes histo-
 141. quintæ Chiliad. Sipylus, Agenor, Phædimus, Ismenus,
 Eupnytus, Tantalus, Damafichthon; filia Neæra, Cleodoxe,
 Astiocha, Phaetra, Pelopia, Euzygæ, Chloris. At Apollodorus
 Minytum pro Eupnyto dixit, & filias ita nominat: Ethosæā
 seu Thetam, Cleodoxam, Astyoehen, Phthiam, Pelopiam,
 Astycratheam, Ogygiam. Ovidius tamen Alphenorem vel
 Ilioneum filiis Niobes adiecit. Pausanias Argum Niobes
 filium memorat in rebus Corinthiacis, alij Amyclam quā-
 dam nominarunt, alij Genuam, quamuis plerique credide-
 rint Genuam fuisse Axiothææ uxoris Promethei filiam, quæ
 Genuæ vibis fundamenta iecerit in litore maris Ligustici,
 alij instaurasse propè euersam maluerunt. Isacius Homoloi-
 dem & Pelagum filios fuisse Niobes inquit, & Pelago quidē
 patrem Iouem tribuit: cū primam omnium mulierum
 inquit Apollodorus cum Ioue congressam fuisse, ac pepe-
 risse ex illo Argum. Chloris præterea fuit aliquando Meli-
 bœa vocata, quam vnā cum Amycla è fœminis superfuisse
 memorant, è maribus vero Amphionem, quia ille Latonam
 suppli-

supplices vt sibi parceret precatę sunt, vt ait Pausanias in At-
ticis. Cũ tantam filiorum copiam vno die Niobe amissi-
set, quę est rerum humanarum inconstantia, non magis
prudens fuit in ferendis aduersitatibus, quàm fuerat in feli-
citate, & rerum omnium copia. Dicitur igitur Deorum mi-
seratione, cũ tantam doloris magnitudinem perferre non
posset, in saxum fuisse conuersa, vt significauit Ouid. libro i.
de Ponto:

Felicem Nioben quamvis tot funera vidit,

Quæ posuit sensum saxeæ facta malis.

Et Callimachus in hymno in Apollinem:

καὶ ὡς ἡ δακρυύεισ ἀναβάλλεται ἄλγεα πέτραι.

οὕτως ἐν τῇ Φρυγίᾳ διέμεντος λίθος ἐστὶν ὁμοιωμένος.

μείψαντες αὐτὴν γυναικὸς ὀφειλόντι χάριστος.

Differt petra suis pariter lachrymosa dolores

Humida, quæ quondam Phrygiis induxerit oris.

Nunc quoque marmor hiat triste & lacrymabile quiddam.

Fama est Nioben visa filiorum morte ē Thebis in Sipylum cōtendisse. quare scripsit Pausanias in Atticis, huius imaginē filicem ac præruptam crepidinem in Sipylo fuisse, quæ quasi ad opticam rationem excisa, prope existenti neque lugētis, neque mulieris quidem formam præ se ferret: at procul existentibus & mulier, & mœsta & lugens videretur. De illa imagine, quod esset in Sipylo Mygdoniæ monte, ita meminit Quidius in Epist. Acontij:

Quæq; superba parens saxo per corpus oborto

Nunc quoque Mygdonia flebilis astat humo.

Facta fuit autem lapidea non repente, cum id à Diis popof-
ciffet, fed paulatim, vt videtur Sophocles in Antigone his
verfibus fignificaffe:

ἤκουσα δὴ λυγροτάτων ὀλίγων

τὴν Φρυγίαν ξέναις

ταὺν τάλαν, Σιπύλειον πρὸς ἄκρην·

Τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ ἀείνῃς,

πνιγὰ βλάττει δάμνασεν.

Audisi mæstissimam periisse

Phrygians hospitum

Tantali, Sipylo in summo:

Quam hederæ in morem perniciosæ

Saxosum germen dormit.

Quam idē poeta in saxo sepulchro lachrymari inquit in E.

lectra, cum sepulchrum sit eius corpus lapideum factū. Atque hæc de Niobe Tātali filia omnia propè dicta sunt. Niobe fuit Phoronei Peloponnesiaci principis, & Nymphæ Telodices, vel Laodices filia, de qua dictum est superius, atque eadem fuit soror Apidis: qui cum asperius in Peloponneso imperaret, à Telxione de medio fuit sublatus: cum tamen alij non sororem, sed matrem Apidis Argiuorum & Sicyoniorum regis illam fuisse dicant; qui regno postea Argiuorum Aegialeo fratri permissio in Aegyptum profectus, Isidem uxorem duxit, ibique regnavit. Multis deinde beneficiis in homines Aegyptios collatis, multis rebus utilibus humanæ vitæ inuentis, Serapidis nomine eximie cultus fuit post mortem ab Aegyptiis, & sub forma bouis viui eius numen honoratum: quoniam id animal humano generi omnium cæterorum ferè sit utilissimum. Scriptum reliquit Pausanias in Arcadicis non quouis anni tempore, sed æstate tantum Niobes statuam lachrymari solitam. Similem mutationem passa fuisse dicitur anus quædam ob iram Veneris: nam in saxum & ipsa fuit cœnversa. Fabulantur enim, quòd cum Venus Diis esset irata, quia passi fuissent ipsam cum Marte à Vulcano in rete ligari, & idcirco in sylvas Caucasias se abdidisset ob pudorem, eam Dij omnes frustra diu quæsierunt. at anus locum indicavit ubi latebat Venus, cum à Deo quodam fuisset interrogata, quare illam ita mutauit: de qua ita meminit Lycophron in hoc carmine:

ἢ πύματον γένει μαρμαρῶν σέμας.

Animumque factam marmor ipsam frigidum.

Fama est præterea quòd cum Apollo & Diana superioris Niobes filios interemissent, Iupiter omnes homines in lapides per nouem dies convertit, ac decimo die priori formæ restituens permisit ut illi sepelirentur.

Hæc fabulosa sunt quæ de Niobe passim circūferuntur. Nunc antiquorum sententiam ex his exprimamus. Quemadmodum per superiora exēpla nos antiqui sapientes ad beneficentiam atque ad liberalitatem adhortabantur, cum & nauem, & capram cœlestem, & multa animalia vel in cœlū inter astra retulerint, vel diuinis honoribus prosecuti sint: ita per hoc exemplum ab arrogantia temeritatēque retrahētes, ad prosperas fortunæ vicissitudines æquo animo ferēdas

nos al-

nos alliciebant. Fuit Niobe Tantali & Euryanassæ filia: aq̃
Tantalus auaritia, Euryanassa opulencia est. ex his nascitur
mortalium superbia, cuius & Deorum despicientia, & ami-
corum contemptus, & beneficiorum vel à Diis vel ab homi-
nibus acceptorum obliuio, asseclæ esse consueverunt. Hæc i-
gitur Niobe siue superbia, siue temeritas putanda sit, tantam
filiorum multitudinem circa se circumspicit, vt mirificè ani-
mus extollatur. nam ex altera parte diuitias, honores propè
diuinos, qui diuitiis habentur, ac nobilitatem maiorum: ex
altera amicos complures & affines, & clientelas frequentes,
& effusam vndique salutantiū multitudinem hæc intuetur:
quare se inuidiā & omnes humanas facultates longo inter-
uallo superasse putat, ac neque Deū quidem ipsum vel se vel
ciorem, vel potentiorē esse arbitratur. Vbi aliqua domus, nē
ciuitas in tantū superbix creuerit, vindictā Dei & euertam v-
proximā esse scito, vt per hanc fabulā admonemur. Affines,
bi quis ita fuerit elatus animo tunc eū neq; filij, neq; uia nul-
neq; nobilitas, à diuina vindicta protegere possunt: potentia
læ tā immensæ sunt facultates, quas vno die diuina ga vertūt
euertere non possit. Vbi fortunæ concussæ sūt a tē clientela, so
affines, priores amici diffugiunt. nulla reliq̃ emine salutatur,
lus incedit, quem antea multi stipabant, à neglecta. Ad depri-
sordet nobilitas siue diuitiis ab omnibus neq; introduxerunt
mendā igitur temeritatē mortalium Nioben tanta felici-
antiqui multis præclaris rebus gloriantem, quæ tamen tamen
tate elata fuerat, vt vel Deos ipsos paruifaceret, quæ calamiti-
repentē ex omni felicitate deiectā dixerunt. Ad has & neque
tates ita Niobe obstupuisse dicitur, vt neq; lacrymas, neq; cri-
vocem, neque lamentationem vllam emiseric: de quā ita scri-
psit Cicero libro tertio Tusc. disput. & Niobe fingitur lap-
dea, propter æternum credo in luctu silentium. Quod si ani-
mo non ita fuisset temerario, neque tantopere felicitate ela-
ta, in eas calamitates non incidisset: aut si contigisset illi resi-
pere post acceptam cladem, seq; non perpetuo virentia ger-
mina, vt ita dicam, peperisse cognouisset, sed quæ, vbi colli-
buisset Deo, arescere possent; & diuinæ voluntati satisfacis-
set, & non fuisset in lapidem cōuersa. Est enim sapienti sem-
per illud sapiens dictum in ore habendum, quod ita dicitur:

Quod si in corde id est in ore dicitur.

Est nemo felix, hoc nisi præstet Deus.

Fuerunt qui rem ad historiam referre conati sint, dixerintque acerbissimam pestilentiam aliquando fuisse in Phrygia, atque eodem die Niobes filios omnes interiisse, cum multos haberet. Atque cum pestilentiae autor sit Sol & Luna, quia ex calore vaporumque copia illa nascatur, proditum est in fabulis Apollinem & Dianam illos sagittis confodisse. ad tantos dolores cum obstupuisset, & propè sine sensu Niobe mater eorum videretur, dixerunt fabularum artifices illam fuisse in lapidem conuersam. Dicti sunt homines eo tempore in saxa à Ioue mutati, quia crudeles sunt homines & inhumani ob metum in his oportunitatibus, neque ullus est vel affinitatis, vel amicitiae firmus nodus. Verum cum decimo die cessasset pestilentia, tunc sepulturam dicuntur obtinuisse. atque de Thamyri dicamus.

De Thamyri. CAP. XIII.

THAMYRIS Philammonis & Arsiæ filius, vel po-
Threicius Agriopæ nymphæ ut quidam maluerunt, genere
fuit: quæ cum ille creditur, cum Agriopa fuerit incola Parnasi.
Philammon eius ito gestaret, fertur Odrysas migrasse, cum
Thamyrim credi nuptias recusaret, unde Thracem postea
per id tempus faderunt. fuerunt enim Odrysa: vrbs Thraciæ
adoleuisset, fore enim nobilis & opulenta. Thamyris igitur ubi
omni laudis gloria corporis præstantissimus ob animi dotes
res illa etiam genere floruit, atque inter cæteras eius virtu-
tisque præstantia commemoratur, quod eius carmen ita sonorum
tur. Sæpe concinnum fuit ut ab ipsis Musis compositum videre
lun scriptum reliquit Plutarchus in lib. de Musica hunc bel-
lioni à Titanibus aduersus Deos gestum tanta concinnitate
orationis, tantæque modulationis suauitate composuisse, ut
nullum poema videri posset præstantius. Sed quoniã cum præ-
stantia ingeniorum semper ferè coniuncta est superbia, arrogan-
tia, & penè temeritas, & cæterorum in eo genere præstantium
contemptus, ausus est Thamyris vel Musas ipsas, per quas ipse
cæteros antecelluit, continere, conuiciis afficere, & in certamen
cantus prouocare, cum gratias potius illis pro acceptorum
magnitudine agere conueniret. Hic Thamyris cum esset
in Messenia, atque ex Æthalia ciuitate Dorium versus (illud
fuit vrbs nomen) proficisceretur, Musasque in certamen
cantus prouocasset, dicitur illas obuias habuisse: cum quibus
pactus

factus est, si vicisset, se velle cum omnibus congregi; sin victus fuisset, illarum arbitrato se poenas subiturum, ut scripsit Myrleanus Asclepiades, qui à Musis victus statim oculis captus fuit, & canendi scientia priuatus, ut testatur Homerus in secundo Iliadis his carminibus:

ἢ δ' ὄρωρον ἰνδύει Μοῦσαι
αὐτῶνδρα, Θάμυρον τὸν Θρήνη παῦσαν ἀείδης.
Οἱ χαλῆαδεν ἰόντα περ' Εὐρύτου Οἰχαλῆος
ἐπὶ τοῦ δ' ὄλ' ἄνθρωπος νικησάμεν, ὥστερ' αὖ αὐτῶν
Μοῦσαι ἀείδουσιν κοῦραν Διὸς ἀργύρεο.
αἱ δ' ἰχθυόσασσά μιν πρὸν ἴσαν αὐτὰρ ἀείδ' ἰὼ
δυσπτοῖσιν ἀφίλοντο, καὶ ἐκλέλαδεν κιδναριστῶ.

Et Dorion, hęc ubi Musę

O Echalia Thamarim redeuntem carmine Thracem
Prinavunt, fuit ausus enim se vincere Musas
Cantando saculare, modo ne pręlia vident,
Occurrantque sibi Musę Iouis inclęta pręles.
Irate Musę cęcum fecere sed illum,
Et cantum, citharęque viro rapuere superbo.

Cum verò lyram in fluviū proximum abieciisset, effecit ut is fluviū à iacienda lyra diceretur postea Balyra. Pausanias tamen in Messeniācis in morbo Thamyri accidisse scribit, cū & Homero, & aliis nonnullis persimile Thamyri ob nullum Deorū contemptum, sed ob aliquam naturalem imbecillitatem contigerit. Prodicus verò Phocaensis, qui carmina in Minyadem composuit, apud inferos supplicium pati Thamyrim scripsit, ob suam in Deos temeritatem & arrogantiam: quod quidem rationi magis convenit, cum tantę arrogantię poenę luendę breuissimum sit tempus humanę vitę cursus. Ob eam calamitatem oculorū ferunt cessasse Thamyrim à componendis carminibus, quare dictę sunt illi Musę cantum & citharę peritiam ademisse. At quā ridicula est Dij boni alienarum ineptiarum derisoris Zezis explicatio, quam prodidit Chiliad. 7. hist. 108. inquit enim Thamyrim nobilem fuisse poetam, qui mundi creationem quinque millibus versuum cōplexus sit, sed cū esset superbus & arrogans, eiūsque scripta periissent, fabulati sunt antiqui, illum cum Musis certasse, & factum cęcum, ac divinam cantilenā illi fuisse ademptā. Hęc explicatio fabulę quātopere frigeat, quis non sentit? non enim propter has ambages, & nugas

aniles, fabulæ fuerunt excogitatæ ab antiquis: sed (vt dicebā) quò nos Deorum metu & reuerentia ab inani arrogantia absterrentur eorum exemplis, qui cum atrogantes fuissent, peccatas ingentes suæ temeritatis dederunt: vt essemus acceptorū à Deo beneficiorum memores, vt neque nimis aduersis deprimeremur, neque felicibus rebus nimis extolleremur: quorum vitiorum vtrunque & Deo minimè placet: & homine sapiente est omnino indignum. Hæ causæ fuerunt, vt mihi quidem videntur, multo honestiores & probabiliores cur fabulæ huiusmodi fingerentur, quamuis alicuius historiæ fundamento fulciuntur. Atqui neque Zezis quidem ridiculas interdum explicationes ipse deriderem, cum humanum esse sciam errare aliquando & labi ac falli, nisi & ille fuisset vel ipso Thamysi arrogantior atque importunior, & ne multa dicam, nisi ille vel leuissimos cæterorum scriptorum errores grauissimè insectaretur. nemo enim vir bonus atque prudens debet aliorum de dignitate quidquam detrahere scribendo, sed omnia sua scripta conferre & aduertere ad præsentium posterorūque omnium vtilitatem & institutionem. qui vero maledicta, nugæ, res turpes literis committunt, tales haberi iure debent, qualia sunt eorum scripta; quæ certè parum reperiuntur plerunque à moribus animique con silio discrepare. at nunc de Marsya dicatur.

De Marsya. C A P. XV.

MA R S Y A S quoque Phrygius tibicen ob simile huic temeritatem & perulantiam non leue supplicium subiit. Hic Hyagnidis fuit filius, eius qui primus omnium mortalium leges musicas ad laudes Deorum, quibus in solennitatibus Græci vsi sunt, accommodauit, qui Marsyas ausus est cum Apolline de tibi arum peritia contendere. Fabulati sunt hunc magna consuetudine cum Cybele fuisse coniunctum, sed diu postea peruagatum in Nysam ciuitatem ad Dionysum, qui ibi regnabat eo tempore, peruenisse: vbi cum Apolline illic inuento, qui cum ob alia multa præclara, tum ob inuentam citharam, & artem pulsandæ citharæ magno in honore habebatur, ausus est contendere; cum ipse tibia à Minerva eiectas suscepisset vt aiunt, isque inflandis factus iam peritior sibi videretur. Apollinem igitur in certamen musices prouocauit ea conditione, vt victor victo quodcunque

que libuisset, imperaret, ut testatur Pausanias in Phociacis. Idcirco mansit ea consuetudo postea in magnæ Matris sacrificiis, ut adessent illis etiam tibiæ, ut ait Myrleanus Asclepiades. in eo certamine igitur cum Apollo citharam pulsasset, mox ore cantabat: at Marfyas tibiis inflandis tantum erat peritus, quare etiam victus pœnas dedit suæ temeritatis. Qui rem etiam planius explicare voluerunt addiderunt his, quod Nysæi iudices sunt electi quo tempore Marfyas contendit cum Apolline. nam primum tibiis ita est usus Marfyas ut auditus stupore repleretur, apparet etque ob suauitatem longè præstare aduersario. cum iudicibus ostentare simul artem decreuissent, adiunt Apollinem rursus ad citharam cæcum accommodasse, quare vicit tibiis repetitas. at ille nitebatur docere iudices quod præter omnem æquitatem vinceretur: quod artis, at non vocis, comparationem fieri oporteret, ad quam cithara & tibiæ sunt referendæ, non autem res duas cum vna conferri oportere. Apollo respondit quod nihil plus æquo obtineret, quia Marfyas quod sibi conueniret, fecisset, cum tibiis inflasset: oportere hanc legem igitur utrisque imponi, ut vel ambo, vel nemo ore vteretur, sed solis digitis proprium usum ostenderet. Istud certamen commissum fuisse non procul à Celænis, siue (ut nunc vocatur) non procul ab Apamea ciuitate iuxta lacum, in quo ad usum tibiatarum optimi calami gignuntur, scriptum reliquit Strabo lib. 12. ex eo lacu dicuntur manare fontes Marfyæ fluminis, cum Ouid. lib. 6. Metam. Marfyam scribat fuisse ab Apolline in fluium mutatam. Nam fama est apud eundem lacum tibiæ à Minerva fuisse inuentas, quas cum illa inflaret, seque in lacu conspexisset, orisq; turpitudinem vidisset, & tumorem, illas abiectit. Secedite à me, inquit, malæ corporis deprauationes, ut ait Athenæus lib. 14. Has cum reperisset Marfyas, qui multo ante bella Troiana floruit, non solum inflauit, cæterosque illarum peritia antecelluit, sed etiam Doricæ musicæ postea, geminarumque tibiatarum fuit inuentor, sicut Amphion Lydiæ, ut testatur Plutar. in lib. de Musica. atque apud Dorion oppidum Peloponnesi hic idem ausus fuerat Musas ad certamen cantus prouocare. Fama est igitur Marfyam, ubi cum Apolline decertans victus fuisset, de pinu arbore propinqua fuisse suspensum, & excoriatum, ut testatur Nicæder in his carminibus:

πομπὰν κ' ἡ τῆς γῆς δότ' ἀνθρώποις ἀνέστη

Μαρσύα ἔχ' τε Φοῖβος δότ' ἔλατ' ἀνέπατο γυῖον.

Sapius & lacrymas de pinu iuistis ademisti

Marsya, ubi Phœbus nudauit cortice membra.

Illud cū apud fluuium Midam prius vocatum contigisset, effecit vt fluuius postea Marsya diceretur, è cuius sanguine nati sunt Satyri, vt scripsit Agatharchides in rebus Phrygiis. Pœnituit tamen celeriter Apollinem tantæ acerbitatis, quare chordas citharæ infregit, quas cū Musæ inuenissent, mensen addiderunt, Linus lichanon, Orpheus hypaten, Thamyris parhypaten. postmodo cithara & tibiis in antro Dionysi depositis cū Cybelen amaret, cum hac ad Hyperboreos usque peregrinatur. E pelle Marsyæ vtrius factus fuit, quem in Celenarum ciuitate fuisse scribit Herodot. in Polymnia hoc pacto: οἱ δὲ, ἰσάει τε διαβάντες τὸν ἄλιον ποταμὸν, ἀμύκησαν τῇ Φρυγίᾳ, δὲ αὐτῆς προδούροι, σαρκεζήοντο ἐς Κηανὰ, ἵνα πιζῇ ἀναδιδύσσι Μαρκί-δ' ἐν ποταμῷ, καὶ ἐτίθῃ ἐν ἐλάσσονος ἡ Μαυρὸν ἐν, τῷ ἐν μὲν τυχάνει ἐν Καταρρήκῃ, ἐς δὲ αὐτῆς τῆς ἀγορῆς τῆς Κηανέων αἰατέλλαν, ἐς τὸν Μαυρὸν ἐν ἐνδιδύσσι τῇ καὶ ὅτι Σιλίων Μαρσύαν ἀσκήσεν ἐν τῇ πόλει αἰατούμα-ται τὸν ἑαυτοῦ Φρυγῶν λόγος ἔχει ἑαυτοῦ Ἀπόλλωνος ἐκτελέντα ἀνακρεμαδύμεν. Isti postea quā Halym traiecerunt fluuium Phrygiæ, per ipsam profecti, Celenas adierunt: ubi scatent fontes Mæandri fluij, & aliterius nō minoris Mæandro, cui nomen est Catarrhactes. hic oritur è foro Celenarum, & in Mæandrum influit: vbi est etiam Sileni Marsyæ vtrius in ciuitate suspensus: est enim sermo Phrygum quod is de Marsya ab Apolline excoxiato fuit suspensus. Fabulati sunt autem illum Marsyæ casum apud fluuium Mæandrum contigisse, veluti attestari videntur illa catmina Philippi:

ἴμαρ ἐν αὐλήσαντι πολυτρήτων διὰ λατρεῖ,

εἶπε λυγροτόγγα Φοῖβος ὅτι Γλαφύρα.

Μαρσύα, ἐν δούτω τὸν δρεμεν. ἔν γ' ἄδωκε

αὐλὴ ἐν Φρυγίᾳ ἄτος ἐλπίστατο.

εἰ δ' ἐσὺ τοῖς τοῖς τὸν ἐνέπνυες, ἵκε δ' ἴ' α' γ' ἡ

πλὴν ὅτι Μαιάνδρ' οὐ κλαύσει δούσαντων ἐρεν.

Fabula de lotis resonabat dulce foratis,

Aulæ hoc Phœbus, talia dicta dedit,

Marsya, non hac inuentum sibi Palladi at ista

De Phrygiæ est olim fistula raptæ Deæ:

Talia si inflasset, non fleuisset tua fata

Mæandri ad gelidas tristis Hyagnis aquas.

Nam certè quidem illud verissimum est, quod olim prolaturum fuit ab oraculo, quod

εἰ δ' ἄνθρωπος ἔρξει, τοῖον τέλος αὐτὸν ἔχεται,

Qualia quisque facit, talis finis manet ipsum.

Dicitur ea de causa vniuersis tibicinibus deinde iratus fuisse Phœbus, quem Sacadæ opera placatum postea fuisse memorant, cum is primus Delphis Pythium cantum cecinisset.

¶ Quid per hanc fabulam significare voluerint antiqui, manifestum omnibus esse arbitror, quoniam dictum fuit ad superbiorum & nimis elatorum animorum deprimendam te meritatem multas fabulas fuisse inuentas, quibus etiam consolandis illis, qui molestiarum & calamitatum cumulis obbruuntur, vti licet. nam vt Deus in temerarios animaduertit, ita viros bonos aliqua calamitate oppressos adiuuat, quod & ipsum per fabulas antiqui nobis tradiderunt. Cretheis enim Hippolyti filia Acasti vxor cum capta fuisset Pelei desiderio, neq; tamen Peleo vt secum congregeretur persuadere posset, illum apud Acastum, quia suam pudicitiam tentasset, accusauit. Hunc Acastus secum habens ad verticem Pelei montis adduxit, atque vinctum feris laniandum reliquit, vt scripsit Diognetus in rebus Smyrnæis. Verum eius innocentie misertus Iupiter ensem illi per Vulcanum misit, quo se à feris tueretur. deinde cum in urbem venisset paucis comitantibus, Acastum debellauit, & imperio ipse potitus est. Vt igitur non est viri sapientis aduersus diuinam Dei voluntatem ob præsentem felicitatem & opulentiam insurgere, sic in rebus aduersis non est cedendum viribus tempestatis, sed in vtrisque certa animi moderatione vti conuenit. nunc de Ixione dicamus.

De Ixione. CAP. XVI.

ENIMVERO multo his sceleratior fuit Ixion Phlegyæ filius, vt sensit Euripides, vt Æschylus, Antionis, vt Pherecydes, Pisiones & Æthonis, vt verò alij, Martis & Pisidices. Hic. n. Diam filiam Einei, vel (vt alij maluerunt) Deionci, vxorem duxit: cum pollicitus esset se multa munera socero mox esse daturum. nam mos erat antiquorum patribus spoliis munera offerre: quod in his significauit Homerus,

ἔπειθ' ἰστανὸν Πείρ δῶκεν, πέντα δὲ γαλαῖας ἔπειθ' ἰπποῖς.

Dat centum prius ille boues, mille inde capellas

Et pecudes promisit.

Deioneus igitur cum munera ob acceptam vxorē ab Ixione

flagitaret, acriusque instaret, coactus Ixion inuitauit socerum
tanquam ad conuiuium, & ad illa accipienda, quod se aequi-
tate mitigatum simularet. hunc Ixion in foueam carbona-
riam, quam tenuissimis tabulatis superius, igne interius oc-
cultato, instrauerat, detrosit. Cum illum ob eam eadem fu-
ror inuasisset, neque vllum vel Deorum vel hominum repe-
raret, à quo expiaretur, quia primus is ausus esset in affinitate
coniunctum manus inferre, Iupiter non solum eius misericordia
captus illum expiasse dicitur, quod eum magnopere poenituis-
set, sed etiam in coelum acceptum liberaliter tractasse, & à se-
eris constituisse. Hic igitur pro tanta Iouis in se liberalita-
te ac munificentia Iunoni stuprum ferre conatus est. quod
cum illa Ioui significasset, non facile credidit Iupiter, quippe
cui Bellerophontis & Hippolyti casus essent cogniti; sed re-
palam oculis intueri voluit, dicitur igitur nubem in Iunonis
formam coegisse, quam Ixioni obiecit, cum qua congressus Cen-
tauros suscepit. ob id facinus cum gloriaretur Ixion, passim
que eblateraret, ac eam, quam aduersus Iouem commiserat,
turpitudinem tacere non posset, fuit e coelo ad inferos ob
suam loquacitatem deiectus. hic rotæ ferreae fuit alligatus,
circa quam angues complures conuoluebantur, perpetuoq;
rotæ circumuolutæ motu agitabatur, vt nunquam posset
quiescere: quod significauit Virg. lib. 3. Georg. in his:

Inuidia infelix furias, animumque fœnerum

Cocyti metuet, tortosque Ixionis angues,

Immanemque rotam.

Et Tib. lib. 1.

Illic Iunonem tentare Ixionis ausi

Persantur celeri noxia membra rota.

Memoriae prodidit Strabo libro 9. Phlegyam non patrem,
sed fratrem fuisse Ixionis, cuius filius fuit Pirithous, & Chi-
ron & alij.

¶ Hæc summarim ea sunt quæ de Ixione scripta apud
antiquos inueniuntur: nunc quæ explicatio his attribua-
tur, vestigemus. Zetzes grauissimè Pindarum ac Palapha-
rum philosophum exagitat, tanquam vel sibi domesti-
cam supellestem furati sint, vel Deorum immortalium
templa spoliarint. Pindarum quidem, quia dixerit, quod v-
bi Ixion cum nube ab Ioue summissa concubisset, filium
progeniuit sine Gratiis Hyperphialum, qui rem habuit cum
equabus Magnesiis in Pelio monte, ex quibus natum est genus
partim

partim matribus, partim patri simile. At Palæphatum, quoniam Centauros dixit appellatos filios Ixionis, quia cum tauri agrestes in Thessaliam venientes fruges deuastarent: tum iuuenes fortes equos ascendentes in tauros impetum fecerunt, ac stimulis pupugerunt: cum verò eos agrestes procul fuissent conspicati, existimarunt superna parte homines, inferiore equos esse, quia nemo equum ante id tempus conscenderat, & quia tauros illos pungentes vidissent, Centauros appellasse: quæ quo pacto tantum abhorreant ab antiqua simplicitate, & credulitate hominum, non video. At quàm absurdam ipse postea attulit expositionem Dij boni! Dicit enim Nubem seruam fuisse vocatam apud Pharaonem, quā Ixion pupugerit, & ex ea natum sit Centaurorum genus, qui à pungenda Aura seu Nube ita sint dicti. Quis vnquam per Deos immortales pungere in rebus Veneris vsurpauit? neque illud sanè satisfacit, quod nititur in Græcorum fabulis modò A Egyptiorum, modò Chaldaeorum exemplis illas comprobare: cum multo magis etiam moribus & sacrorum ritibus hæc loca distarent inter se, & consuetudine orationis, quàm vel vestium forma, vel regionum interuallo. Quòd si Aura apud Pharaonem serua vocabatur, aut oportebat in ea regione fabulam hanc fuisse inuentam, aut ostendere illam in Thessaliam venisse, aut de his melius fuisset tacere, quam dicere illa quæ nesciuntur. Natus est Pirithous è Dia & Ixione, qui propter familiaritatem Centauros conuocauit ad nuptias. at cum sacrificasset Diis cæteris, oblitus Martis, Deum illum habuit iratum & infensum: inde effectum est vt Dei ira & vino impulsæ sint, vt manus lasciue in mulieres Lapitharum iniicerent, vnde celeberrima illa pugna & clades exorta est. Quòd Ixion insidias socero struxerit, id historicè dictum est; & pœnitentia deinde captus dicitur furore mentis fuisse correptus. Id homicidium cum primùm commissum fuisset inter coniunctos, nemo eius consuetudinem aut amicitiam expetebat: quare de patria profugere coactus est: & à rege quodam (nam Ioues Reges omnes ob recentem Iouis memoriam dicebantur) perbenignè acceptus expiatus fuit, & à secretis creatus: quare hæc narrata sunt, vt de Ioue. Hactenus mihi conuenit cum Zeze; quia hæc ad historicam narrationem spectare censeo. Huius regis vxores pudiciam elàm tentasse dicitur Ixion, quod illa grauitèr ferens rem

Interim dissimulans aperit marito. Is non facillè credent vxori, rem oculis tenere voluit: tum mulierculam quæ Nephelē vocabatur instruxit pro vxore, ac vxori mandauit, vt iuberet eum in certum locum statuta hora noctis conuenire, quòd eum præstolaretur. Is igitur, vt statutum fuerat, veniēs pro vxore regis cum serua rem habuit, ex qua natus est Imbrus is qui primus Centaurus fuit vocatus. Dicuntur nati fuisse præterea ex ipso Ixione & nube Odites, & Orneus & Phlegreus & Pholus & Riphæus, à quo dicti sint montes. Postea verò dicti sunt Centauri non solùm illi qui ab Ixione originem duxerunt, sed plerique in Thessalia ad Peliū montem habitantes, quòd in taurorum morem in hostes impetū facerent, essentque propè in re militari furibundi. Hi primi equos celeres atque desultorios, vt aiunt, conscendere, & pugnare ex equo inuenerunt, cùm fræna etiā ab ipsis Lapithis, & ephippia, & omnis equestris supellex fuisset inuenta. Inde fabulosè dictum est Ixionem à Ioue expiatum in cœlū fuisse acceptum, & Iunonis tentasse pudicitiam, & ob eam causam ad inferos detrusum. Nam ob cognitam temeritatem fuit Ixion à secretis remotus, ex aulica familia deiectus, & miserrimus omnium factus, cùm perpetua tamen ambitione gloriæque vexaretur. Cùm verò ex illa nascatur inuidia necessariò, ideo dictus fuit ad inferos detrusus, rotæque perpetuo motu circumuolutæ inter serpentes alligatus, quæ narratio non parum in inuidos & ambitiosos homines cõuenit, vt ait grauiissimus autor Plutarchus in Agide & Cleomene hoc pacto : *ὅτι δὲ πῶς τις καὶ δὲ θαλάσσης συγκυῖται πρὸς τοὺς φιλοδοξίαις ὑπονοῶσι τὸν ὅτι τῷ Ἰξίονι μύθον, οἷς δὲ λαβόντι πῶς νεφέλῃ καὶ τῇ Ἡῒραι, καὶ ᾧ Κενταύρου καὶ τὸς χηρυδῶν. καὶ γὰρ τῶι τῷ ἀρετῇ ὅτι οὐκ εἰδὼτα πνιτῇ τῇ δόξῃ σπένοντες, καὶ δὲν εἰληκονὲς καὶ ὁ μολογνύοντες, ἀλλὰ νόστοι καὶ μικτὰ πολλὰ πρὸς τὴν σφῆν, ἄλλοτε ἄλλας φοβὰς περιέμφοι, ζήλοισι καὶ παῖσι τὸν ἐπικολυδοῦντες.* Non absurdè sanè, neque imperitè in ambitiosos Ixionis fabulam conuenite nonnulli arbitrati sunt : quòd is Nubem pro Iunone compresserit, atque ita natum esse Centaurorū genus. Nam qui gloria tanquam imagine quadam virtutis allucuntur, illi nihil sincerum, nihilque laudabile, sed multa illegitima & absurda agant necesse est, multisque agitationibus ferantur, cupiditatibus, & omnibus animorum affectibus obsequentes. Illi enim qui pro virtute gloriam ex quibuscumque rebus consecretantur, aut qui pro vera sapientia falsam amplectuntur, multa in-

ea indecora faciant oportet: quare monstro similes Centauri ex nube nascuntur. Et quoniam nullus eorum status est diuturnus, qui per illegitimas artes ad honoris apicem gloriaeque contenderint, idcirco remotus à secretis, & ad inferos detrusus fuit Ixion, ubi perpetua poena, praeteritorum recordatione scilicet, discruciat. Ego sanè non parum praclare hoc etiam fictum à poetis fuisse neque inutiliter ad institutionem vitae censuerim, quòd tanto grauius scilicet iure optimo supplicium esset Ixionis, quàm ceterorum omnium qui apud inferos torquentur; quanto maiora hic beneficia à Deo acceperat: quoniam id praclare scriptum est, quòd cui plus remittitur, is plus debet. Hoc est, fabulam hanc ideo fuisse fictam, ut per hanc significarent antiqui maximè omnium vitiorum inuisam esse Diis immortalibus acceptorum beneficiorum obliuionem: atque id etiam multo magis, cum quis non modò obliuiscitur, sed etiam iniurias infert pro beneficiis: quod scelus vindicem esse Deū denique experitur. Hoc tamen vitium ceterorum omnium ferè maximè patet, quod non semel experti sunt principes plerique, qui sibi ab illis parari insidias senserunt, quos ante omnes charos habebant, & ad maximas opes, supremosque honores prouexerant: sed & nuper prope singulare ætatis nostræ ornamentum ac omnium bonorum perfugium Franciscus Medices, serenissimus Magnus Dux Hetruriae secundus: quem & ipsum, & Carolum serenissimum Archiducem Austriae ex omnibus principibus nostræ tempestatis solos, meo quidem iudicio, ob humanitatem, prudentiam, moderationem animi magnificentiam, gloriam in omni genere virtutis, verè regios & imperare dignos ausim dicere. Ac de Ixione satis, nunc de Sisypho dicatur.

De Sisypho. CAP. XVII.

SISYPHVS cuius filius fuerit, non patet; quem tamen nonnulli Æoli fuisse arbitrati sunt, cum illum Ouidius, & Horatius, & Homerus libro 2. Iliadis ita Æolidem appellauerit.

Σίσυφος Αἰολίδης: ὃ δ' ἀπὸ Γλαύκωνος τῆς αὐτῆς γένεσθαι.

Sisyphus Aeolides, cuius de semine Glaucus

Editur.

Nam Apollonij enarrator in deo Aἰῶν, ὃς δὲ ὁ Αἰῶν, ὃς δὲ Αἰῶν.

non ab AEolo scilicet, sed ab iis qui genus ducunt ab AEolo, Sisyphum AEolidem vocatum fuisse existimauit. Fuerunt qui putarint Meropem vnā ex Pleiadibus illi nupsisse, de qua ita inquit Ouidius in 1. Fastor.

Septima mortali Merope tibi Sisyphæ nupsit.

Ex qua Glaucum, qui etiam Taraxippus vocatur, qui fuit in Istmo in hyppodromo ab equis discerptus, & Creontē suscepit. Habuit ex aliis etiam fœminis alios filios. Therсандrum, Ornytionem, Alnum, Metabum, Hosinum, Porphyrionem aliōsque complures: atque Ephyrā ciuitatem Peloponnesi habitauit, vt testatur Homerus Iliad. 5.

ἔστι πόλις Ἐφύρη μυχῷ Ἀργαῶν ἰσποδῶνιο·

ἔνθα δὲ Σίσυφος ἔσκεν, ὃ κάρητος ὕβρις αὐδ' ἔστιν.

Est Ephyræ vrbs Argi vicina feracis equorum,

Sisyphus hic habitat, cuius prudentia mira est.

Hunc astutissimum omnium mortalium fuisse memorant: quippe cū Autolyçi sua tempestate insignis & nobilis Iatronis, qui non solū iureiurando, sed etiam prœstigiis ita homines decipiebat, vt alias res pro aliis caperent, fallacias repulerit. Cū enim greges Sisyphi, qui tunc imperabat Corinthi, Autolycus aliquando occultasset, illōsque mutatos reddere conaretur, frustra id egit: quoniam his gregibus Sisyphus suum nomen sub vngulis vna litera contentum inuulerat. Id vbi vidisset Autolycus, amicitiam contraxit cum Sisypho, atque illi Anticleam filiam in matrimonium dedit: ex quibus nata est filia eiusdem nominis, quam Laertes pater Vlyssis postea vxorem duxit: de qua ita Homerus meminit lib. 1. Odyss.

ἄλθι δ' ὅτι ψυχὴ μετ' ἔτος κατὰ τεθνηκόης,

Αὐτολύκου θυγάτηρ μεγάλυτος Ἀντίκλαια,

ὅττω ζωὴν κατέλειπον ἰὼν εἰς Ἰλῖον ἱπλῶ.

Atque anima accessit defunctæ deinde parentis

Anticleæ alto Autolyçi de semine natæ:

Quam viuam liqui, cū sacræ mœnia Troiæ

Accessi.

Fama est quōd Iupiter AEginam Asopi filiam in locum vocatum Phliuntē portauit, vt illam comprimeret: quam cū Asopus quæreret, non solū Sisyphus indicauit, sed etiam compressam à Ioue fuisse dixit. At Asopus vt cognosceret an vera essent quæ dicerentur, ad illam properauit: quam rem cū

cum cognouisset Iupiter, hanc in insulam sui nominis vertit, & id supplicium Sisypho imposuit, ut saxum quoddam prae grande assidue supra montē apud inferos portaret, quod ubi ad montis verticem accessisset, sua sponte reuoluebatur ad radices montis, neque vlla vi retineri poterat: ut ait Pausan. in Corinthiacis, & Hom. luculentissimè expressit lib. λ. Odyss.

ἢ μὴ Σίσυφον εἰσῆδον κρατέρ' ἀλγ' ἔχοντα,
 λῆαν βαρύνοντα πλεονέκην ἀμφοτέρωθεν.
 αἱ τοὶ ὁ ὑβρὸς σκληροτάτους χερσὶν τε ποσὶν τε
 λαῶν αὐτὸς ὄδυσσεν ποτὶ λήγον. ἀλλ' ὅτε μέλλοι
 ἀπὸν ὑπὲρ βαλεῖν, τὸν δ' ὀπισθεῖα σκε κρατῶν ἔς
 αὐτὸς ἔπειτα πέδονδε κυλινδρετο λῆαν αἰγιόχοιο.
 αὐτὰρ ὅγ' ἄλ' ὥστασεν Πηνελόπεια κτ' ἰδ' ὅστις
 ἔρρεν ἐν μαλ' ἄν, κόνιν δ' ἐν κρατὸς ἔρρεται.

Sisyphon hic vidi duros perferre labores,

Ambabus manibus portantem pondera saxi.

Hic etenim manibus nixus, pedibusque rotabat

Ingens ad collem saxum: vis magna deorsum

Sed voluebat idem, ut collem superare parabat.

Rursus & id campum deuoluebatur in imum.

Tum miser hic rursus repetebat pondera, sudor

Membra lauabat ei, labor est renouatus & idem.

Sisyphum mortuum esse in Isthmo & sepultum constat, ut est in Corinth. apud Pausan. Non defuerunt tamen qui Sisyphum aliis de causis, & multo probabilioribus ad inferos deiectum id pati supplicium arbitrati sint: nam quidam dixerunt, quia, cum esset Deorum à secretis, arcanas res Deorum diuulgasset, illud supplicium Deorum ipsorum iudicio apud inferos meruisse. alij inquam illum variis tormentorum generibus hospites qui ad illum accessissent, excruciare solitū, quamobrem illi pœnæ meritò apud inferos illum fuisse addictum. Alij putarunt addictum fuisse illi supplicio propter perfidiam, quòd dæmonas fefelleret, qui dicunt eum mortuum descendisse ad inferos & Plutonem decepisse. nā moriturus iussit uxorem insepultum cadauer eiicere, quod cum illa fecisset, petiit à Plutone ut ad uxorem castigandam liceret accedere, à qua tantopere fuisset neglectus, quòd citò rediret. vbi Pluto illud concessisset, ad superos reuersus noluit ampliùs redire ad inferos; sed à Mercurio vi detractus illi supplicio addictus fuisse dicitur.

¶ Atque hæc omnia ferè illa sunt quæ de Sisypho ab antiquis memoratæ sunt prodita. Nunc quid hæc significent, inquiramus. ac primum omnium explicatum fuit superius nihil magis diuinæ naturæ convenire quàm beneficentiam, & liberalitatem, & benignitatem: nihilque tam repugnare quàm crudelitatem & avaritiam, quippe cum crudelibus & avaris amicus Deus esse non possit; qui per beneficentiam viris bonis sit amicus. Cum enim Deus amet beneficos, quantopere odio habere putandus est illos, qui etiam bene de se meritos iniuriis afficiunt? Etenim cum à secretis Deorum factus fuisset Sisyphus, pro accepto tanto beneficio cum etiam fidem violaret, meritò gravissima patitur supplicia. Sin in hospites etiam crudelis extitit, meritò expetitur quæ sint crudelitatis præmia: quia omne improbitatis genus vindicem denique habet Deum. Si quidquam rursus in Deorum contumeliam locutus fuit, ac Deorum arcana vulgavit quominus Dii ab hominibus colerentur, nihil creditus est pati præter improbitatis ac sceleris gravitatem. Ut igitur detererent homines ab avaritia & à crudelitate, eosque ad liberalitatem, & humanitatem, & acceptorum recordationem adhortarentur, & ad Deorum cultum, ad servandam fidem magistratibus, & regibus, qui nobis honorem detulerunt, hæc ficta sunt ab antiquis. Lucretius tamen libro tertio in eos hanc fabulam convenire scribit, qui magistratus & honores à populo expetunt cum summa animi contentione: neque unquam obtinere possunt, vel quòd indigni habeantur, vel quòd in hoc etiam maxima vis sit fortunæ. Sic enim ait Epicureus poeta:

*Sisyphus in vita quoque nobis ante oculos est,
Qui petere à populo fasces seuasque secures
Imbibit, & semper victus, tristisque recedit.
Nam petere imperium, quod inane est, nec datur unquam.
Atque in eo semper durum sufferre laborem,
Hoc est aduerso nixantem trudere monte
Saxum, quod tamen à summo iam vertice rursum
Voluitur, & plani raptum petit aquora campi.*

Tanta verò præstantia fuit antiquorum artificum in fabulis confingendis, ut non unam rem tantum sub his contineri voluerint, sed illas in diuersas sententias posse distrahi, ut multiplex utilitas ex his caperetur. Per hanc ipsam fabulam
igitur

igitur homines ab ambitione reuocabant, qua nihil propè est humano generi perniciosius: neque enim debet statim confugere ad laqueum, qui repulsam passus est, vel si præstantior cæteris existat: sed arbitrari multa stultè fieri ab imprudente multitudine, aut ab inconsideratis iudicibus, cum maxima sit vbique insipientium copia. Sin alicuius sceleris sibi conscius extiterit, qui passus est repulsam, tum debet vniuersæ vitæ suæ rationem examinare, & quod in se parum rectum cognouerit, corrigere, se ad probitatem quam maximè accommodare, seque dignum præbere, qui cæteris hominibus imperet: quippe cum nullum imperium sit vel felix vel diuturnum, ubi impuri, viris bonis; stulti, sapientibus; imperiti, perissimis in rebus administrandis dominantur. Alij crediderunt Sisyphi saxum studium esse mortalium, atque collem illum siue montem esse vniuersum huiusce vitæ cursum: verticem ad quem Sisyphus nitebatur saxum aduoluere, esse tranquillitatem & animi quietem: inferos esse homines, Sisyphum animam. nam cum anima iuxta sententiā Pythagoricorum è cælo diuinitus in hæc corpora missa fuerit, quæ omnium diuinorum arcanorum fuit conscia nitiatur omnibus viribus ad felicitatem, vitæque tranquillitatem peruenire, quam alij in eumulandis opibus, alij in honoribus & magistratibus, alij in gloria & celebritate rerum gestarum esse arbitrantur, alij in scientiarum cognitione, alij in eximia corporis forma, aut sanitate, aut nobilitate, aut in rebus huiusmodi: qui cum re optata potiri sunt, rursus in imū relabuntur, & qui antè in diuitiis comparandis erat anxius, nunc est in acquirendis honoribus, nunc in recuperanda valetudine sollicitus, atque ita semper in aliquam relabitur perturbationem, neque ad summam tranquillitatem potest vnquam peruenire. Sisyphus igitur à Ioue ad inferos detrusus non insulsè dictus fuit saxum frustra ad montis verticem aduoluere, cum quod ad summum peruenisse videbatur, tum rursus deuolebatur in planitiem. Alij rem ad historiam traducunt, dicentes Sisyphum fuisse Teucris scribā, qui ante Homerum Troiana bella scripserit, à quo ceperit Homerus Iliada, qui cum arcana patefecisset quædam Troianis, graue supplicium subiuit.

TANTALVS etiam, quem apud inferos torqueri mō-
dō timore impendentis saxi, modō rerum victui ne-
cessariarum penuria dixerunt, impurus, & acceptorum be-
neficiorum immemor fuit. Hunc Eusebius Iouis & nym-
phæ Plotæ filium narravit in secundo Euangelicæ præpa-
rationis, cū tamen Ioannes Diaconus & Didymus Io-
uis & Plutus Nymphæ filium fuisse arbitrentur: quem
Zezes hist. ro. chil. 5. Pluto quidem matre genitum, at pa-
tre Imolo Lydiæ rege scribit. Lucianus in dialogo de Di-
psadibus, A Ethonis filium illum fuisse censuit, vt testantur
hæc carmina:

τῷα πάντων οἶμα κ' Τάνταλον Αἰθονος υἱόν
μυδάμ' ἀποιμῖσται δ' Ἀλέλω ἰδούλω.

*Talia ferro puto quoque Tantalō Aethone natum,
Qui nullo potuit fonte leuare sitim.*

Fuerunt qui dixerint Deos aliquando in hospitium ab hoc fu-
isse acceptos, qui cū lautum conuiuium illis parasset, Pe-
lopem filium cæsum inter cæteras epulas apposuit; vt alij ar-
bitrantur, quod illum immolarat ad epularum magnificen-
tiam, cū omnium rerum vel clarissimū filium illis obtu-
lisset. id cū Dij cæteri cognouissent, ab iis epulis abstinue-
runt, præter vnā Cererē, quæ ob raptæ filiae dolorem pe-
nè desipiens inconsulto humerum edit. tum dij reliqui eius
filij miserti, eum rursus iecerunt in lebetem, ac recoctū vitæ
restituerunt, vt scripsit Pindarus in Olympicis in Hierone
Syracusio his verbis:

ἐπὶ νιν καὶ δαργὴ λείβητος ἐξείλε
Κλωθὸ ἐλέφαντι παύδιμον
ῶμον καὶ καθ' ὅσον.

*Cū ipsum è puro lebeate exemit
Clotho elephantino splendidum
Humero decoratum.*

Nam & Lycophron bis pubescentem appellauit Pelopem,
quia iunior restitutus à diis fuit, quàm erat prius, vt pater
ex his:

ὃν δὴ δὴ κῆρύσαντες κ' Ἐρμὴ πόδον
φύρτεται Ναιμιάδοντος ἀρπακτέριον.

*Accessit huic pubes decora bis, græuem
Cupidinem vitauit is Neptuniatam.*

Cū

Cum verò illi deesset humerus, quē comederat Ceres, Deī eburneum fecisse dicuntur: qui humerus omnium postea Pelopidarum signum fuit, vt Sparti pilum, sicut testatur Ifacius. verū quia Deorum epulas per humanam cædem Tantalus contaminasset, violassetque ius hospitij, cum experiendorum Deorum causa filium mactasset, vt alij maluerunt perpetuo epularum desiderio ad inferos detrusus addictus est, qui tamen præsentes lautissimo regiōque apparatu semper habet epulas, neque vllō pacto illas potest attingere, quamuis insatiabili fame excrucietur. Huic impedimento quidam putarunt esse Furias, quominus illas attingeret, vult Virg. lib. 6.

lucent genialibus altis

Aurea fulcra thoris, epulaeque ante ora paratae

Regifico luxu: Furiarum maxima iuxta

Accubat, et manibus prohibet contingere mensas;

Exurgitque facem attollens, atque intonat ore.

At Homerus lib. 2. Odyss. nō à Furijs terreri ait Tantalum apud inferos, sed perpetua siti vexari, & in aqua esse perpetuū, quā vsque ad mentum assurgit: sed quoties labris attingere conatur, illa statim refugit: quod ipsum faciunt varia fructuū genera, quorum desiderio semper discrucietur, vt est in his:

ὅ, μάλ' Τάνταλον εἰσεῖδον γαλήν' ἀλγ' ἔχοντα,

ἔσαντ' ἐν λίανι, ἢ δὲ παροτρύνει γένειο.

εἴ ποτ' δὲ δι' ἄλαν, τίειν δ' ἐν εἰχρῇ ἐλθέσθαι,

ὡς αἶμα γὰρ καὶ φέοι γέρον τίειν χυταίναν.

τοσάχ' ὕδωρ δ' ἀπὸ λείονος ἀναβροῦθ' ἐν ἀμυγδύλῃ ποσσὶ

γαῖα μέλαινα φαίνεται, κατὰ χεῖρα σὺ δὲ δαίμων.

δένδρεα δ' ὕψιστά τε καὶ κατακρηδὸν χεῖρας ποσσὶν,

ὄχρα, καὶ φοῖβα, καὶ μύκηται, ἀγλαόχεροι.

συναῖτε γλυκίσται, καὶ ἑλάναι τινεσὶ παλαιαί.

πῶς ὑπὸ τ' ἰδύσθαι ὁ γέρον ἐπὶ χερσὶ μέσσησθαι.

ταῖς δ' ἀνέμοις ἰκνέσθαι ποτὶ νίφεα σκίοντα.

Tantalon hīc vidi duras perferre labores.

Namque erat in stagno mentum tangente, sitisque

Assiduē urgebat: potandi ac nulla facultas.

Nam quoties in aquam deflectit labra, refugit

Unda levis toties absorpta, ac terra videtur

Sub pedibus: rursusque leuem Deus evocat vñ tam.

Hī sunt arborei fatus: praestantia mala

*Punica, sunt olea, sunt ficus, pomæque forma
Insignis: senis alleclant quæ cuncta palatum.
Sed quoties manibus, tentat decerpere fructus,
Protinus hoc ventus celeres in nubila portas.*

Alij putarunt lapidem illius capiti imminere, qui quoties bibere conaretur, toties illius caput percuteret: atque saxum Tantali supplicium ita esse scripsit Cicero lib. 4. Tusc. disput. cui miseræ, ægritudini scilicet, proximus est is, qui appropinquas aliquod malum metuit, exanimatusque pender animi: quam vim significantes mali poetæ impendere apud inferos saxum Tantalo faciunt ob scelera, animique impotentiam, & superbiloquentiam. Euripides in Oreste nullo in loco ob timorem posse Tantalum consistere scribit, cum saxum illi perpetuo immincat. quam poenam illum pati inquit ob immoderatam linguæ petulantiam & dicacitatem, ut est in his:

ἄν' ἐστὶν ἡ δὲν δεινὸν (ἦ δὲ) εἴτε εἰνέπος)
ἢ δὲ πάρος, ὅδ' ἐξυμφορεῖ δειλάτος,
ἢς ἐκ αἰ' ἀραὶ, ἀρ' ὅς αὖτε ῥέπου οὐσία.
ὁ γὰρ μακρότερος (ὡς καὶ ἀνείδιζον τύχαι)
Διὸς παρ' ἡμῶν (ὡς λέγει) Τάνταλος,
κερυφῆς ἐσθ' ὑπερβόλοντα δειμνίαν πέτραν,
αἰεὶ ποταμῶν, ἢ τινεὶ ταυτίῳ διδύμῳ.
ὡς καὶ λέγει, ὅτι τῶνδε τοῖς αὖθ' ἑσπρος ὢν,
καὶ τῆς περὶ τῆς ἀξίωσιν ἐχέον ἴσιν,
ἀπόλαστον ἔχει γλῶσσαν, αἰχρὶς λυγρόν.
Nil tam graue est, laboriosum tam nihil,
Ærumna nulla, vel Dei ira incommodum,
Quod non virium natura mox suscepit.
Olim beatus ille (nec fortunam ei
Obijcio) natus (ut ferunt) Ione Tantalus,
Saxum timens sibi imminet quod vertici,
Pœnam hanc luit, quod peruolat per aera.
Causa est, uti ferunt, quod is vir cùm foret,
Mensæ Deorumque assideret, improba
Lingua fuit usus: quod viro turpissimum est.

Tibullus autem in lib. 1. videtur id tantum datum fuisse Tantalo supplicium existimasse, quod esset in aqua, perpetuæque siti cruciaretur, ut patet in his:

*Tantalus est illic, & circum stagna, sed ærem
Iam iam poturo deserit unda sitim.*

Atque

Atque Ovidius illud supplicium Tantalum irrogatum inquit ob loquacitatem, quia secreta Deorum mortalibus diuulgauerit ut patet in his:

*Querit aquas in aquis, & poma fugacia capsat
Tantalus hoc illi garrula lingua dedit.*

Alij ob raptam ab Ioue Aeginam Asopo patri indicatam eam poenam subuisse Tantalum fabulantur, quod alij Sisypho tribuerunt. Verum Corn. Gallus poeta praestantissimus luculentis carminibus rem totam complexus fuit, quod ob immoderatam linguæ licentiam scilicet Tantalus ad inferos fuit detrusus, quod ibi perpetua fame ac siti premebatur, quod lingua est intra certos clathros viro prudēti coerenda; quæ si tacenda patefecerit, perpetuas calamitates loquacibus parit in posterum. sic enim inquit:

οὗτος ὁ πῶρ' ἐν μεταίρεσσι σιωπῆτος, οὗτος ὁ νηδὺν
πολλὰ φησι νενταρεῖ παλινδρόχους πόματος,
νῦν λιβάνους θύει τῆς ἱμερέτης ἢ φθονερῆς δὲ
κράσος, αἰεὶ χεῖλος αἰεὶ τοι περγοτέρη.

Πῶν λέγει τὸ τέρευμα, καὶ ἔργα μέγα θανε στήν,
οἱ γὰρ ὅσῃ περ πετρεῖς ταῦτα κολαζέμεθα.

Qui satur ante fuit felix conuiuia Deorum

Nectare, quæ superis pocula nota Deis:

Nunc cupit humanas epulas: sed semper ab ore

Vnda fugit, medijs stat sitibundus aquis,

Vnda, bibe, affatur, ac discito iura silenti,

Conuenit ista pari lingua proterua quibus.

Alij, inter quos fuit Zezes, Didymusque putarunt hanc poenam irrogatam Tantalum, quia nectar & ambrosiam suis æqualibus impertiuert; ut ait Pindarus in his carminibus:

μετὰ τριῶν τέκτρον
πίνω, ἀθανάτων ὅτι κλέψας
ἀλλήλοισι συμπύτους
πᾶτα, ἀμβροσίαν τε δῶκεν.

Post tres quartum

Laborem, immortalium quid furatus

Coetaneis conuiuis

Nectar ambrosiamque dedit.

Hic filium habuit Broream, Pelopen, atque Nioben. Bascylum, * quod vxorē habuit Anchemoisiam Lyci filiam, & de fabulosis quidem hactenus.

¶ Tantalum Iouis & Plutus filium quidam dixerūt, alij

Plorę nymphę, alij Æthonis, non ea quidem de causa, sicuti putarunt quidam, quia plures fuerint Tantalı: sed quia alia ratione fabulam eandem interpretantur, cum omnes tamen ad vnum atque eundem finem tendant. nam cur Iouis est filius? quia Tantalus vir rerum diuinarum atque naturalium peritissimus fuisse creditus est, quę cognitio non contingit cuius, vt senserunt Pythagorici, sed illis tantum, quorum animę e Iouis sphaera, præcipue in hæc corpora euocatę fuissent, aut qui Iouem haberent in suo horoscopo dominantem, cuius vis vt opulentiam, ita sapientiam subministrat in natiuitatibus. Verum cum illa æthereæ superna regio ignea credita sit ab Anaxagora & Empedocle, non fuit absurdum Tantalum Æthonis filium existimari, ardentis scilicet & igniti ætheris. Hic accepisse Deos in conuiuı dicitur, atque Pelopem illis epulandum appo fuisse, cuius Ceres humerum comedit: quod quid aliud significat, quam perpetuas calamitates quę ferendę sunt hominibus bonis atque sapientibus, dum rebus diuinis sunt intenti; nam vel filij vel carissima sunt relinquenda, vt diuina sectemur. Est enim rerum humanarum felicitas ad sceleratos multo magis, quam ad viros bonos propensa: nā cui multa occurrāt difficilia, ille vel Dei est existimandus amicus si æquo animo ferat, vel certē breui futurus est, qui per hæc incōmoda virorū bonorum constantiā & animi magnitudinē exercet. Hic cumditissimus esset, adeo rerum diuinarū cognitioni fuit intēsus, vt diuitijs posthabitis omnes voluptates corporis contempserit: quate dictus fuit a nonnullis in maxima omnium voluptatum copia ab imminente saxo deterritus, quò minus illis perfrueretur. Hic nectar & ambrosiam hominibus impertiuıt, quia fuit rerum cœlestium suauissimę atque subtilissimę cognitionis inuētor: nam nullū nectar iucundius est quā Dei cognitio. Quod erat igitur saxum illius ceruici assiduē imminens? assiduus labor & studium quod rebus cognoscendis tribuitur, quę animi cura cum nos reuocet a voluptatibus corporis, dicta est a stultis vna Furiarum, eaque maxima ab epulis præsentibus deterrere: abundabat enim voluptatum copia ob diuitias, at non fruebatur ob animi sollicitudinem.

Alij tamen ad auaros ad liberalitatē reuocādos hęc fabula detorquent, qui dicūt opulētos Iouis filios dici propter diuitias:

diuitias: eosdémq; condemnatos perpetuæ sitis, quia nullo sit vel in maxima copia diuitiarum satietas: quippe cum illarum desiderium cum copia crescat. quare ita inquit Horatius de quodam avaro in primo Sermone:

Tantalus à labris sitiens fugientia capiat

Flumina: quid rides? mutato nomine de te

Fabula narratur.

At Cicerō, ut patuit ex superius recitatis, curas & timores inanes videtur putasse ē mentibus hominum per hanc fabulam expellendos, quod etiā sensit Luctetius in his carminibus:

Nec miser impendens magnum timet aere saxum

Tantalus (ut perhibent) cassa formidine torpens:

Sed magis in vita Diuinū metus urget inanis

Mortales casumque timent, quem cuique ferat fors.

Et profectō nullus timor viro sapienti conuenit, nisi offendendæ diuinæ bonitatis, cum potius per reuerentiam, ac beneuolentiam Deus ut patet & bonorum omnium auctor sit colendus, quàm timendus ut horribilis & ferox. Alij putarunt linguæ procacitatem nos admoneri per hanc fabulam esse cohibendā, alij ad reuocandos ab omni improbitate & crudelitate homines. cum scelerum omnium grauissimus denique vindex sit Deus. Alij crediderunt significari per hanc fabulam profanis & impuris hominibus religionis arcana non esse deregenda: quoniā apud profanum vulgus eadem est harum rerum, quæ etiam ciborum ratio: qui alios pro valetudine, ac viribus stomachi nutriūt, alios interimunt, aut impellunt in grauiorem morbum. Nā ut quisque est vir bonus, ita in bonam partem rerum sacrarum cognitionem accipit. nunc de Tityo dicatur.

De Tityo.

C A P. XIX.

TITYVS quoque propter improbitatem, temerariāque libidinem, non leue supplicium apud inferos pati dictus est. Hic fuit Iouis & Elaræ Orchomeni filius, ut scripsit Apol. lib. i. & Apollod. lib. i. Bibliothecæ. Fabulantur Latonam ab hoc de stupro interpellatam fuisse, quare sagittis dicitur ab Apolline fuisse cæsus. ut in his testatur Apollonius Rhodius:

ἐν δὲ Ἀπόλλωνος οἴκῳ οἷς ἔδαν ἐστρωτο
βύπτης, ἔπειτα ποδὶς, αἰὲν ἐπὶ τῇ καλῇ ἀνδρὶ καὶ

μῆτερ' αὖτε τοῦ Φαέβου Τίτυον μέγαν ἄν' ὃν ἔτεκ' ἦν
 δὲ Ἐλάρην, ὅτ' ἦν δὲ καὶ αὐτὴ ἐλοχέυσσε το Γαῖαν.

Hic inerat Phæbus puer, ac petit ille sagittis

Iugentem Tityum matri vim ferre parantem.

Hic Phæbi securus eam iam ceperat, illum

Dina Elare peperit, Tellus nutritiit alumnium.

At Euphorionis fuit opinio, quod Tityus non Latonæ, sed Dianæ vim inferre conatus fuit. Scripsit præterea Pherecydes, quod Iupiter Elaram Orchomeni filiâ cōpressit, qui cum Iunonis zelotypiam formidaret, illam prægnantē intra terram occultaui, vnde natus est Tityus, cuius matre mortua terra illū nutritiit, quare dictus fuit terræ alumnus. Callimachus in lauacrum Dianæ non ab Apolline, sed à Diana confossum Tityum fuisse ostendit, cum inquit:

Ἀπὸ τοῦ πατρὸς ἐν τῷ κοίτῃ.

O virgo Tityi domitrix Diana.

At Paus. in Laconicis scriptum reliquit in quodam templo positas fuisse Apollinis & Dianæ imagines, quib. vtrisque Tityus sagittis conficeretur. Hæc autem ad Panopeum Lebadia locum omnia contigisse dicuntur, vt ait Strabo lib. 9. Pausan. in Phocensibus sepultum in agro Panopenfi fuisse Tityum scribit iuxta quendā torrentem, cuius sepulchrum ad trientem vnius stadij accedebat. Hunc post eam cladem ab Apolline & Diana acceptam deiectum fuisse ad inferos memorant, atq; ita ibi prostratum & ligatum fuisse, vt se mouere nullo pacto posset, fuisseq; magnitudinis admirabilis, quippe cum iugera nouem terræ eius corpus vultum cooperiret, vt testatur Tibullus in his;

Porrectusque nouem Tityus per iugera terræ

Affiduas atro viscere pascit aues.

Hunc à duobus vulturibus assidue laniari, eiusq; iecur commedi sūxerunt: quod vbi semel fuerit absumptum, tum de novo reuiuiscit, ne immortalis pœnæ argumentum ac fundamentum deficiat, vt ait Homerus libro 4. Odysseæ:

καὶ Τίτυον εἶδον Γαῖης ἐγκυκλίος ἥδ' ἐν
 κελύφῳ ἐν δαμνιδ' ὅδ' ἐπ' ἐννέα καὶ τὸ πέντε θόρον
 γυῖα δὲ μὴν ἐκαστὸν περικυκλῶν ἦτορ ἐκείρον,
 ἄρ' ἔστιν ὅτ' οὐ δύναντες ὅδ' ἐν ἀπαμύνοιο χερσὶ.

Hic Tityum vidi terræ omniparentis alumnium

Prostratum: tenet ille nouem nam iugera terræ,

Hinc atque hinc vultus iecur immortale vorabat

Omen-

Omentum ingressus: manibus non ille repellit.
 Virgilius tamen libro sexto vnum tantum vulturem Tityo attribuit. at non ut Homerus alterum utrinque qui iecur illius rostro laceraret, cum ita rem totam luculenta oratione exprimat:

*Necnon & Tityum terræ omniparentis alumnum
 Cernere erat, per tota novem cui ingera corpus
 Porrigitur, rostroque immanis vultur adunco
 Immortale iecur tendens, fecundaque panis
 Viscera, rimaturque epulis habitatque sub alco
 Pectore: nec fibris requies datur ullarenatis.*

Hæc ea sunt quæ de Tityo ab antiquis scriptoribus memorie prodita sunt: ex his veritas nunc est exprimenda.

¶ Strabo libro 9. fabulam hanc ad historiam transtulit, dicitque quo tempore Apollo dictus est è cælo in terras aduentasse, ac homines mansuefecisse, qui prius arborum sylvestrium fructibus tantum vescerantur, Tityum tyrannum Panopæ crudelissimum, hominem fuisse violentum atque prorsus flagitiosum, quem Apollo sagittis confecit: ut interemit postea Pythonem. Deinde ut eius exemplo cæteri scelerati ab omni turpitudine & crudelitate deterreretur, dictus fuit Tityus ea poena apud inferos crudelissimè torqueri. Lucretius lib. tertio ad rei Venereæ cupiditatem, animique sollicitudines hanc fabulam retorsit, cum dicat fieri non posse omnino multa, quæ traduntur de inferis, neque Tityum, si par iecur vniuerso terrarum orbi habuisset, perpetuum dolorem ita pati potuisse, sed per hæc animi curas antiquos significare voluisse, ut ab ijs retrahamur. ita enim inquit:

*Sed Tityus nobis hic est in amore idcentes
 Quem volucres lacerant, atque exest anxius angor:
 Aut alia quantis scindunt torpedine curæ.*

Alia crediderant tantum fuisse creditum Tityum, quia significare voluerunt antiqui nullas vires esse tantas, quantas vis iustitiæ castigare aut opprimere non possit, cum quid vel à potentissimis & fortissimis hominibus iniquum committitur. Neque enim ullus est tantus armatorum numerus, nullæ tam vigiles custodiæ, nulla tam firma præsidia, nulla cõiuratio, si æquitate careat, quàm Deus vel per imbecillos homines deprimere & profigare nõ facillè possit. Alij tamè vul

tures illos Tityi præteritorum scelerum recordationes esse censuerunt, quæ animum assidue vellicant peccantium, eumque torquent, quippe cum vindictam Dei & animadversionem omnis improbitas quasi præfagiat, quæ paulatim scelera per vestigia consequitur. Ut igitur ad æquitatem mortales adhortaretur, eosque deterrent ab omni impietate & crudelitate, ne aduersus Deum vel homines quispiam improbus esse impune auderet, hæc ab antiquis memorie sunt prodita. Illæ omnium fabularum præstantissimæ sanæ sunt iudicandæ, quæ in plures corrigendorum morum vias diduci possunt, neque simplicem habent explicationem. atqui non solum morum rationem corrigendorum sub his ego latere censeo, sed etiam rerum naturalium quandam explicationem. Est igitur Tityus calamus fegetum intelligendus, quippe quem *τίρυγες* vocant: verum cum litera detracta sit, visum est hominis nomen, cum quid significaret, nesciretur. Hic Tityus Elaræ Orchomeni, & Iouis fuit filius. Quid ita? quoniam scum Orchomenus fluuius sit Thes-saliæ, cuius filia est Elara Nympha, lacteus humor in seminibus scilicet: quoniam sine fluuialibus Nymphis calamus fegetum non posset nasci, cum sit humor generationis in rebus omnibus principium. Quid Iupiter sit, iam sæpius dictum est. Hanc Nympham Iupiter compressit, quoniam certis temporibus genitalem temperiem atque humorem semina ex aere concipiunt, quæ ad ortum excitantur, quod manifestum est in quibusdam seminibus, quæ non, nisi ad certum tempus, virginitatem seruare possunt: quo spatio transacto vel nascantur necesse est, vel humor ille genitilis, qui semina conseruat, excitatus paulatim exhalat, donec ex anima illa semina relicta penitus putrescant. cum eo tempore pregnans sit semen, ex Iouéque concipiat, sub terram demittitur, ne Iuno asperius ipsum læuiat: nam vetus frumentum ob aeris iniurias non ita commodum est sementibus. Erumpit postea ex ipsa terra non semen quidem quod iam putrefactum est, cum intra terram moriatur: sed calamus, qui Tityus est. hic ab ipsa terra educatur, quare vocatus est terræ alumnus. Hic insurgit in cælum, & tanquam in Latonam imperum facturis sagittis Apollinis & Dianæ conficitur ac prostermitur. Nihil hoc aliud significat quam calamum, ubi ad iustam longitudinem excreuerit, mox

mox Solis & Lunæ opera ad maturitatem perducī, ita ut denique à messoribus prosternatur. Nam neque Luna sola ad maturitatem perduceret, quia opus est calore, neque id solus Sol efficeret, quia solus calor exiccaret, nisi humoris temperamentum adiuuaret. Inde fertur Tityi ita cæsi iecur à vulturibus comedi, quoniam inutilia sint pani conficiendo exteriores frumenti cortices, idque quod est interius totum ad usum panis conferat. Distenditur autem non in novem, sed in multa terræ iugera, quæ omnia frugibus operiuntur. Hæc igitur fabula totam ferendi, metendique tritici, & panis conficiendi rationem continet, quippe cum ita semper Tityi iecur renascatur, & immortale sit: quod significat annuam agricolarum diligentiam. At nunc de Titanibus dicamus.

De Titanibus. C A P. XX.

TITANES, qui bellum aduersus Iouem receperunt, crebrisque fulminibus detrusi sunt ad inferos, Terræ & Cæli filij fuisse dicuntur, ut scriptum est ab Æschylo in Prometheo his carminibus:

ἐνταῦθα δ' ἐγὼ τὰ λῆσται βυλδύων, πιδεῖν
Τιτᾶνας, Οὐρανὸν τε καὶ Χθονὸς τέκνα,
ὡς ἡ δυνάβην.

*Titanibus nam consulebam ego optime,
Parere, Cæli terræ & almae filijs.*

Quod scripsit etiam Orpheus in hymnis:

Τιτᾶνας Γαίης τε καὶ Οὐρανὸς ἀγλαὰ τέκνα.

Titanos Cæli ac Terræ clarissima proles.

Hi Titanes bellum aduersus Iouem ea de causa susceperunt, quia (ut dictum est in Ioue) ante Saturnum Ophio & Eurynome filia Oceani, qui Titanes vocati fuerunt, Diis imperabant. At Saturnus Ophione postea debellato, cum Rhea palæstra Erynomen vicisset, illis imperium extorsit. Alij tamen Titanum Saturni fratrem dixerunt, ad quem, cum maior esset natu Saturno, iure hereditario imperium pertinebat: sed tamē matre ac sororibus precantibus impletrahit à fratre Saturnus ut ipse imperaret, qui etiam imperavit Titanibus, ut ait Apollonius lib. 2. Argonaut.

ἐνθα καὶ Οὐρανίδης Φαίδρος Κρόνος, ὅς τ' ἐν Ὀλύμπῳ
Τιτάνων ἡγεσται.

imperio reget Titanas ut olim

Hic etiam Philyre in magno Saturnus Olympo.

Ea tamen lege ut filias, si qui mares de se nascerentur,

occideret: ne ad illos post Saturnum imperium deferretur, sed rediret ad Titanum. Cum Iupiter clam contra fœdus educatus fuisset, regnūque paternum occupasset, Titanus ac illius filij arma sumpserunt, bellūque Ioui tanquam illegitimè, & contra patrium iusiurandum imperandi, bellum intulerunt. Verū cum Iupiter fuisset à Themide monitus, ut pelle Amaltheæ capræ pro integumento vteretur, quod illa futura esset iis formidabilis, Titanas bello vicit. quare cum pro euentu bellorum iustæ causæ putentur pugnandi, omnibus gloriosa Iouis victoria credita est. Sed antequam Iupiter bellum aduersus Titanes adoriretur, omnes Deos iurare super ara coegit, quod sibi fidem in ferendo auxilio seruarent: quare Ara illa postea fuit inter sidera collocata, ut ait in his Arati interpretres de sententia Eratosthenis: *Ἐρετοδῶνις δὲ φησι, αὐτὸ τὸ θυμῖον εἶναι ἐν ᾧ τὸ πρῶτον οἱ θεοὶ συνωμοσίαν ἐποιήσαντο, ὅτε ἐν τῇς ἡρώεας ἐστράτευον ὁ Ζεὺς, Κρονίου καὶ Τιταίων ἀντιπάλων:* inquit autem Eratosthenes hanc Arā illā esse, super qua primum Dei iurarunt, cum Iupiter bellum aduersus Titanas suscepit, à Cyclopibus extructa. Dicuntur fuisse inter cæteros Titanes Prometheus, Crius, Pallas, Anytus, & Centimanus Ægeon, qui Briareus etiā vocabatur, & Gyges, qui fuit Ponti ac Terræ filius creditus, quem tamen non aduersus Iouem bellum suscepisse scripsit Ion in Dithyrambis, sed ad custodiam Iouis fuisse è mari à Thetide euocatum. Alij Gigantem fuisse, at non Titanem putarunt, qui belli aduersus Iouem particeps fuerit sed postea per id bellū ex Eubœa in Phrygiam fugerit, vbi demum interiit, ut scripsit Tarchæus. Bellum id à Titanibus aduersus Deos gestum scriptum fuerat ab Eumelo antiquo poeta heroicis elegantissimis carminibus. Fama est Titanas omnium mortalium primos metendi artē à Cerere fuisse doctos, sicuti scripsit lib. 4. Apollon. in his:

*Ἀνὴρ γὰρ νέμει ἐνὶ δῇ ποτὶ νεοσσοτὸ γῆν·
Τιτῶνας δ' ἰδὲν σάχων ἑμπίον ἀμύσσοι δει.*

Namque Ceres quondam terris habitauit in illis:

Titanas docuit pingues succidere aristas.

Cum hi aduersus Iouem pugnantes vulnerati fuissent, dicuntur ex illorum sanguine, qui in terram defluxit, varia viperarum genera, lætiferorumque serpentum esse exorta, ut testatur Nicander in Theriacis hoc pacto:

ἀλλ' ἦτοι κακοεργὰ καλὰ δ' ἔργα σὺν καὶ αἰήτης
 ἐσπηςαίς, ἔχας τε καὶ ἀχθὰ μὲν γαίης,
 Τητώων εἰς τὴν αἶθ' αἰρέατος.

*Serpentes, pariterque phalangia noxia, & atrum
 Vipereum genus, & quæ terra plurima monstra
 Producent, sunt Titanum de sanguine nata.*

Postea verò quàm Titanes victi fuerunt, ludì Olympici dicti sunt in honorem Iouis ad perpetuam eius victoriæ memoriam instituti ab Hercule Idæo: in quibus præter cæteros Apollo Mercurium cursu superavit, ac Mars vicit pugilatu: atque inde servatum fuit ut tibiarum moduli salientibus quinquentionibus acq̃uererentur, quod genus id carminis sacratum esset Apollini, qui primus Olympicas palmas tulisset. Hæc pauca occurrebant, quæ de Titanibus in præfenti commemorarē. At nunc veritatem ex his eliciamus. Ægyptij memoriæ prodiderunt Titanas Cœli filios fuisse quadraginta & quinque, quos ille ē variis mulieribus suscepit; atque decem & septem ex his ē Titæa, qui cū singuli proprium nomen haberent, omnes tamen dicti sunt à matre Titanes. mater cū prudēs & benefica fuisset, diuini nos honores est sortita, & post mortem terra vocata; quæ cū filias multas habuisset, maiorem natu Rheam & reginam vocarunt. Hæc fratres educavit, & cum regni successorēs optarentur, data est in matrimonium vni ex fratribus Hyperioni, de quo duo filij sunt suscepti mas & fœmina scilicet, atque hunc ob pulchritudinem Solem, illam Lunam appellarunt. Alij fratres veriti regnum non amplius ad se esse peruenturum, facinus sceleris plenum excogitant Hyperionem iugulare, Solémque parvulum adhuc in Erydano fluviio suffocare: quod consilium ubi ē sententia contigisset, Luna præ mœrore se de tecto præcipitavit. Mater cum illam crudelitatem ægerrimè ferret, dicitur monita fuisse per somnum à filio non esse lugendum, quia Titanes aptam Deorum castigationem assequerentur opportunè, atque se & sororem in immortalia corpora per diuinam clementiam fuisse conuersos, cū ipse Sol sacer ignis vocandus sit Sol in cœlo, at soror Luna: quod etiā paulo post accidit, ut ait Diodorus Siculus in termino historiarū. Pausanias in Corinthiacis Titanem astronomicæ peritum fuisse scribit, quare frater Solis dictus fuit.

quod in obseruandis anni temporibus, negotiorumque omnium opportunitatibus fuit diligentissimus. Primus enim ex annuo solis cursu cognouit quibus temporibus quæ stirpes, aut quæ semina terræ sint committenda : quos fructus Sol facile auget ac cōcoqueret. Hanc rerum & astro nomicarum & agendorum negotiorum rationem atque cognitionem cū mortalibus perhumaniter impartiuisset, dictus est & ipse, & eius filij cœlum affectasse, Iouēque de regno deicere voluisse, idque sibi & suis filiis subtrahere. tum Iupiter fulmen accepisse dictus est, & in illos conrorsisse. Quid aliud verò sunt fulmina, quàm immixtus à diuina bonitate ardentissimus ignis, siue scientiæ rerum cœlestium desiderium, cū cœlestia scire cupientes diuina bonitas ad se rapiat? neque enim sine ope diuina, vel sine viderum, ad cœlestium cognitionem accendimur aut peruenimus. Est siquidem vis ignea sanguinis iis qui ad harū rerum cognitionem se erigūt: quippe cū Musas animas spherarum cœlestium arbitrentur, vt significauit Virgilius libro secundo Georgicorum :

*Me verò primum dulces ante omnia Musæ,
Quarum sacra fero ingenti percussus amore,
Accipiant, cælitque vias & sidera monstrent.*

At quibus frigidioris sanguinis natura extiterit, illi ad voluptates potius incitati sunt & propensi, quàm ad vllas disciplinas; quod paulo post innuit idem poeta in his:

*Sin, has ne possim naturæ accedere partes,
Frigidus obstiterit circum præcordia sanguis;
Rura mihi & rigui placeant in vallibus amnes.*

Hunc sanguinis calorem, totiusq; corporis temperamentū tanquam stimulum habemus ad res singulas, contra quem siquid conamur, vel frustra, vel non sine summa difficultate nitimur. Alij Saturnum esse Titanem crediderunt siue tempus, vt scripsit Orpheus in hymno in Sar.

ποικιλόβηλ', ἀμάρτε, μεγαδόνες, ἄλλ' ἔμμε Τίταν.

Consilio pollens, pure, ac fortissime Titan.

Nam cū omnia ex tempore nasci videantur, tanquam mortalem facultatem superatura, tum hæc cœli calore paulatim victa intercidunt, ceduntque diuinis illis sempiternis corporibus, quibus velle repugnare, seque equare videbantur. Decidunt igitur res humanæ istæ fulmine, quia vt genera-

generationis ita corruptionis artifex est calor. Quare per hanc fabulam significarunt antiqui res humanas, quæ temporibus quibusque nascerentur, ac tempus ipsum, quasi illarum fratrem diuinis corporibus cedere: quorum caloris vicissitudine omnia ad interitum & ad ortum properaret, quippe quæ ubi ob imbecillitatem tandem ignem exhalarent, in cætera elementa, ex quibus composita fuerant, soluantur. Has igitur res humanas quidam Titanes, diuinas verò virtutes, Iouem, & Herculem, & variis Deorum nominibus appellarunt, cum verò tempus è cælo natum sit, & ex annuo solis cursu, resque in eo agantur & per id nascantur, quæ generationi sunt subiectæ, idcirco Titanas esse apud inferos, & eosdem patres hominum, ac Deorum dixerunt, ut restatur Homerus in hymno in Apollinem:

κίχλυτε γὰρ μοι Τῆται, καὶ Οὐρανὸς οὐρανὸς ὑπερδόν,

τιτλῶδες τε θεοὶ ὑπερχθονὶ γαῖα τέοντες,

τάρταρον ἄμροι μάχαι, τῶν ἱεὶ ἀϊθέρις τε θεοὶ τε.

Audi nunc Tellus, & quod tegis omnia cælum,

Titanesque Dei colitis tellure sub alta

Tartara qui tenebrosa: viri sunt unde, Dei que.

Atque Orpheus in hymno in Titanes illos omnium animalium fontem appellat, quæ ubique habitant, ut est in his

Τιτλῶδες Τῆταις τε καὶ Οὐρανὸς ἀγλαὰ τέκνα

ἢ μετέσθον ὑπερδόναι πατέρων, γαῖης ὑπερδόν

οἰκῆς τάρταρόισι μυχῷ χθονὸς ἐνταλόντες·

ἀρχαὶ καὶ πηγᾶς πάντων θνητῶν πολυμήχαναι,

ἐγκαλιῶν, σπηλιῶν τε, καὶ οἱ χθονὶ γαῖα τέοντες.

ἱεὶ ὑμῶν γὰρ πᾶσα πέλει χθὺς καὶ κατὰ κόσμον.

Titanes cæli ac terre clauissima proles,

Nostrorum proani patrum, tellure sub alta

Tartara qui colitis nigrantis; fons & origo

Cunctorum, pariter mortalibus optima rebus,

Quæ mare, quæ terras habitant, quæque ætheris oras.

Namque riget per vos aptè natura animantum.

Alij Titanem solem esse crediderunt, cuius vxor esset terra: quoniam ex his omnia euidentius nascantur. Quidam elementorum mutationes per hanc fabulam explicasse antiquos crediderunt, ac Titanes vocarunt illa elementa, quæ terreste quiddam & crassum intra se continerent, quæ vi corporum superiorum inferius assidue detrudantur. Nam vapores semper sursum vi solis attrahuntur, qui ubi

ad superiora pervenerint, virtutē diuinorum corporū vel solvuntur in purissima elementa, vel repelluntur inferius, quæ dimicatio est sempiterna. hanc verò per fabulam Titanum antiqui sapientes illa ipsa significabant, atque hæc ad physicam rationem. Quòd verò nemo impune aduersus Deorum religionem sit temerarius, iam sæpius explicatum est: quare ethicam explicationem in hac fabula non inuestigabo, at nunc dicatur de Gigantibus.

De Gigantibus. CAP. XXI.

DICUNTUR Gigantes è Terra, Cœlique sanguine nati fuisse, quo tempore Saturnus pudenda patris abscidit, vt ait Hesiodus in Theogonia his versibus:

*ὅσῳ γὰρ πατέρα μὲν ἔσπευσεν αἰματῖνος αἶμα
πατρὸς δὲ καὶ τοῖα δ' ἄρα κτελέσσειεν ὅλ' ἐνταυτῶν,
γίγαντες ἔρηνους τε καὶ τεύχεα, μέγας τε γίγαντας.*

Sanguinea quotquot guttæ cecidere, recipit

Terra omnes: eadem rursus voluentibus annis

Horrendas peperit Furias, magnosque Gigantes.

Et Orpheus libro octauo sacri sermonis:

*ὅς καλέουσι γίγαντας ἱππὸν μου ἐν μακρόπρον,
ἐνέκα τῶς ἐξέσποντο καὶ αἰματος Οὐρανίου.*

Hos ideo superi cuncti dixere Gigantes,

E Terra quod sunt nati, & de sanguine Cœli.

Hanc eandem opinionem habuit etiam Acusilaus, vt testatur Apollonij enarrator. nam paulò superius ostendit Hesiodus Saturnum in insidiis collocatum cum falceper noctem pudenda patri abscidisse. Alij non Saturni opera natos, sed solius Terræ filios Gigantes esse tradiderunt, vt sensit Apollodorus lib. primo, quos ab irata Opi siue terra editos fuisse dixerunt, quia occisi Tiranes, eosque in Deorum vltionem genitos, vt in his significauit Apollonius:

*ἀλλ' ὁ ὡς ἢ ὁλοοῖτο τυφώεις, πρὶ καὶ αὐτῆς
ταῖς ἐνθαυτῶντο πέρας τέκος, οἷα παρὰ γένει
ζωοῦσιν Διὶ τέκον.*

At hic horribiliue Typhoeo, pignori bñsue

Terræ persimilis, quæ Tellus edidit olim

Almo irata Ioui.

Homerus libro 1. Odyss. Neptuni & Iphimedeæ filios Gigantes existimauit, qui Oßam, & Olympum montes impone-

imponere Pelio conati sunt, ut in cœlum ad expugnandum Iouem conscenderet. sic enim inquit:

τῶν δὲ μετ' Ἰφιδάμεος Ἀλκίνοος παρὰ νοστήν
εἰσόδον, ἢ δὴ φάσκε Ποσειδάωνι μεγίστῳ
καὶ ῥ' ἔπειν δύο παῖδες (μνηυδοῖσιν δὲ γυνάδῳ)
ὧ' τοῖ τ' ἀντίδρον, τὰ λείπειν τ' Ἐφιάλτῳ.
ὥς δὴ μελέσας θρήψε Ζεῦδ' ὅρσας ἄρσενα,
καὶ πολὺ κακίστους μετὰ γὰρ κλυτὴν εἰρήνην.
ἐνέωρε γὰρ τίτῃ, καὶ ἐνναπύχας ἦσαν
δ' ὅρσας, αἰτὰρ μήκερ γὰρ γυνάδῳ ἐνεύργετο.
αἰετὰ καὶ ἄδανα τοῖσιν ἀπειλήτῳ ἐν οὐλύμπῳ
φολόπιδας εἶσεν πολυαῖκας πολέμοιο.
Ὅσταν ἐπ' οὐλύμπῳ μέμυσαν Διὶ δ' αὐτὰρ ἰώ' Ὅσση
Πήλειον εἰσοσφύλλον, ἐν ὥρεσιν ἀμειβόμενοι.

Vxor Aloei post hanc est Iphimedeæ

Visa mihi: quæ Neptuno duo pignora magno

Edidit, hi parui sunt primo tempore nati;

Otus diuinus, valde inclutus inde Ephialtes.

Nutrit hos paruos tellus: pulcherrimus horum

Natus uterque fuit, post eximium Oriona.

Atque nouem cubitos ambo creuere nouemes

In latum; longumque nouem corpus fuit vlnas.

Hi superis pugnamque grauem, bellumque minati,

Prægrandes montes, ut cælum posset adiri,

Inuoluere, Ossam frondosum, mox & Olympum

Cum syluis, stabulisque super te Pelion altum.

Isti dicuntur non solum corporis magnitudine præcelluisse, viribusque inuictis fuisse, sed etiam terribili planè aspectu, capillis è capite promissis, barba prolixa, pedibusque anguineis, ut ait Ouid. lib. 5. Fast.

Terra feros partus immania monstra Gigantes

Edidit, ausuros in Iouis ire domum.

Mille manus illis dedit, & pro cruribus angues:

Atque ait, in magnos arma mouete Deos.

Extruere hi montes ad sidera summa parabant.

Et magnum bello sollicitare Iouem:

Fulmina de cali iaculatus Iupiter arce

Vertit in auctores pondera vasta suos.

Hi in Phlegræis campis, vel (ut alij maluerunt) ad Pallene habitauerunt, qui cum esset admirabili corporis proceritate, & saxa & ignitas arbores in cœlū iaculabatur, ut testatur his verbis Isaci²: καὶ τὰ τῶν πέντε ἀγαντῶστα ἐν Φλέγρας τῆς

admiratum magna voce rudere cœpisse: quam obrem Gigantes aliquod insigne ac formidabile monstrum aduersus ferati ad illud bellum aduentasse, continuo in fugam vertuntur. ad eius rei perpetuam memoriā dicitur asinus fuisse inter sidera collocatus: Alij dixerunt in Sicilia fulmine ictum fuisse Typhonē, vt testatur Hesiod. vbi hæc carmina scribitur

εὐλὸς δ' ἐκ χειρὸς αἰνῶτος ἀπείσυντο τοῖο Διὸς ἄνακτος
ἔριος ἐν βροτοῖσι αἰὶν ἦν παρπαλέων.

*Flammæque manant de cæso fulmine roge,
Saxosa ad montis radices vallibus imis.*

Quidam Pitheculas vocatas insulas Gigantum fuisse putarunt, atque in Phlegræis agris id commissum fuisse præliū, qui locus est pagus in Thracia. Alij eos natos fuisse ea conditione tradiderunt, vt quandiu essent in eo agro, in quo nati erant, tandiu essent immortales; quare Palladis consilio ex eo agro extractos periisse. Alij fabulati sunt Gigantes è Phlegra Campaniæ vicina pulsos ab Hercule terram subiisse, atque ex illorum cruore fontem Leucæ foetidum odorem habuisse, Phlegramque Campaniæ oram fuisse vocatam, quod igni, calidarūque aquarum fluxu abundaret, totūque Bæiarum & Cumarum tractus sulphuris & ignis naturam referentes aquas emitteret. Nā calidas ideo esse inquirunt, quòd vulnèrum flammæ abluerint, cū ex ipsius fulminis natura sulphur oleant. Arbitrati sunt nonnulli tantum metum superis iniecissee Gigantum temeritatem & audaciam primo aspectu, vt cū primū Typhoeus apparuerit, omnes aufugerint in Ægyptum: vbi longo itinere defessi, ac spe fugæ destituti, se sub variis formis occultauerint, vt ait Ouidius libr. 5. *Metamorph.*

Bella canit superum, falsoque in honore Gigantes

Ponit, & extenuat magnorum facta Deorum:

Emissūque ima de sede Typhoea terra

Cælitibus fecisse metum, cunctōsque dedisse

Terga fugæ: donec fessos Ægyptia tellus

Ceperit, & septem discretus in ostia Nilus.

Cū verò in varia animalia ibi mutati Dij fuisse dicantur illa fuit causa cur animalia multiplicia postea coluerint Ægyptij. Memorantur verò inter prædictos Gigantes Cæus & Iapetus à Virgilio. Mimantem & Rhæcum nominauit Horatius. Deinde fuerunt cum his Asus, Cinnus, Belbicus,

Almops, Echion, Pelorus, Athos, Celado, Damafor, Pallenus, & alij complures. Aiunt Palladis consilium præcipue, ac vim Herculis valuisse plurimum in profligandis Gigantibus; & Panos, qui concham marinam pulsando in eo certamine terrorem hostibus eximium iniecit; deinde Bacchi, qui plurimum viribus valuit. Illi igitur horum Deorum opera victi ad inferos detrusi sunt: atque Enceladus sub Ætna monte substratus flammis assiduus torquetur. Typhoeus tantæ magnitudinis corporis fuisse dicitur, ut cum tota Sicilia tribus promontoriis claudatur, tota supra eius corpus posita sit, cuius supra dextram est situs Pelorus Italiam prospectans, supra læuam Pachynus, supra crura Lilybæus, caputque Ætna grauatur, ut ait Ouid. in his:

*Vasta Giganteis ingesta est insula membris
Trinacris; & magnis subieclum molibus vrget,
Ætherias ausum sperare Typhoea sedes.
Exitur ille quidem, pugnâque resurgere sæpe:
Dextra sed Ausonio manus est subiecla Peloro;
Læua Pachyne tibi, Lilybæo crura premuntur,
Pregrauat Ætna caput.*

Atque cum omnis iniustitiæ, omnisque iniquitatis & sceleris pœna comes esse consueuerit, omnino contra Gigantum omniumque improborum temeritatem & auaritiam illa carmina sunt Euripidis in Helena, quæ ab omnibus debent non modò lingua proferri, sed in mente diligenter ponderari, quæ ita se habent:

*μισεῖ γὰρ ὁ θεὸς τὴν βίαν τὰ κτητὰ δὲ
κταόμεναι κελθεῖ πᾶντας, ὡς ἐς ἀπαρχάς.
ἰατρός ὁ πλοῦτος, ἀδικὸς τις αἶν.
κοινὸς γὰρ ἔστιν ἄεθρος πᾶσι βροτοῖς,
καὶ γὰρ ἐν τῇ χρῇ δώματ' αἰατὰ πλεονεχέουσιν,
τὰ λυσιτελεῖα μὴ ἔχειν, μὴ δ' ἀφαιρεῖσθαι βίαν.*

Odit Deus vim: possidendaque imperas

Tenere iure quenque, non inferre vim.

Opes inique deferenda: nam viris,

Commune cælum est omnibus: tellusque: ubi

Adultis bonis replere possis atrium;

Sed sit procul rapina, visque hac auferens.

Hæc ea sunt quæ de Gigantibus ab antiquis memoriæ prodita sunt, quæ quid occultum contineant, inquiramus.

¶ Dicti

¶ Dicti sunt Gigantes Terræ & Cœli filij ex patricidio propè nati, & ex crudelitate Saturni in patrē, quia nihil propè boni ex adulterio & illegitimo congressu nasci cōsuevit: atq; illi qui sunt crassioris materiæ, temperati, & equitatis amici, ferè esse non solent: quare crassiora corpora prona sunt ad voluptates, iramque diutius seruant, rationi non facilè cedunt, minùs sunt ad capiendas disciplinas accommodata, & pro libidine, animorùmq; impetu plerumque feruntur. Alij tamen Neptuni & Iphimedæ filios putarunt, quoniam omnes crudeles & inhumani ac feri Neptuni dicuntur filij: quippe quorum corpora ob humorum copiam à sole minime digestorum bonitatem morum nesciant; cuius radij non solum educandis corporibus, sed etiam moderandis animis mortalium plurimum conferunt. Quid verò est aliud Iphimedeæ, quàm pertinax & infixæ in animo cupiditas, neque consilio neque rationi cedens: nam in quibus corporibus eximia vires extiterint, minimū est plerumque consilij & prudentiæ. Hi igitur, vt imprudentes, & crudeles, & temerarij, qui nihil honestū esse putarent, nisi quod placuisset, vel Iouē ipsum velle de cœlo depellere ausi sunt. Id ego nihil aliud esse crediderim, nisi imprudentes homines, quibus libido & impetus animi dominatur, Deos omnes contemnere, ac pro suis viribus religionē euertere: cū religio sit omni temeritati & improbitati aduersaria. Nam sine religione ac Deorū metu, nihil neq; iustū, neq; pium, neq; sanctum fieri potest. Verū quia scelerum omnium comes est supplicium, & poenæ, & miseræ, quia Deus est grauissimus flagitiorū vindex, illi non iniuria ab Hercule, & Pallade, & Diis cæteris profligati & acerbissimis suppliciis addicti sunt apud inferos, cum nemini esse scelerato impune deniq; liceat. Alij dixerunt cōmissum fuisse illud prælium in Thessalia propter ferocitatem populorum, & propter Deorum contemptum. Dicuntur ibi sepulti fuisse Gigantes ob sulphureas cavernas ignem exhalantes, vbi inuentum est os humani cruris tantæ magnitudinis, vt triginta paria bouum validorum vix possent plaustris impositū illud dimouere. At nunc de Typhone dicatur.

De Typhone. CAP. XXI.

SED quoniam dictum est de Gigantibus, nonnullaque stantū de Typhone attigimus, cū plura de illo, quàm de quouis cæterorum, dicta inueniantur, neque eadem

caussa sit cur nasceretur, visum est mihi seorsum esse de Typhone, quid ab antiquis dicatur, explicandum. Scriptum reliquit igitur Homerus in hymno in Apollinem, Iunonem ægri ferentem quod Iupiter sine se ex capite Minervam peperisset, cælum ac terram precatam fuisse omnesque Deos superos & inferos, ut posset & ipsa sine maris congressu parere: quæ cum manu humum percussisset, sequenti postea tempore natus est ex ea terra Typhon, qui draconæ educandus traditus est, ut patet ex his versibus:

αἰγροὶ δ' ἐκ κλύης καλλιπάρους, ἐν δὲ δ' ἔρκαμαν
κτείναν ἀναξ Διὸς υἱὸς ἀπὸ κρατερῆς βίβης,
ζαΐδρια μέγ' αἰών, τρεῖς ἀγρονί, καὶ πολλὰ
ἀνδρῶν ποιεῖσθαι σκάν' ὅππ' ἔχοντι· πολλὰ μὲν αὖτ' αὖτ'
πολλὰ δ' ἐμὲ παύσασθαι· ἐπεὶ πέλε πῆμα δαφνέον.
καὶ ποτὶ δὲ καὶ φρουροῦσθαι ἔβριον Ἡῖος
δ' εἰσὶν ἀργαλέον τε τυράννα πῆμα βροτοῖσιν.
ὅν ποτ' ἀπ' Ἡῖον ἔπαιτε χλωστὴν Διὶ πατρὶ,
δύτ' ἀπ' αὖτ' ὅν Κρονίδης ἐκκυδία γείνατ' Ἀΐδωλον
ἐν κορυφῇ.

Illimis propè fons, illic maculosa dracæna
Interijt iaculo regis magno è Ione nati,
Pestis & atra lues mortalibus illa virorum,
Illa fuit pecudum exitium, gravis illa ruina.
Illa alui captum pulchra à Iunone Typhona
Difficilèmq; gravèmq; luem mortalibus ægris.
Hunc irata Ioni patri Iuno edidit, olim
Quod fuit illius de vertice nata Minerva.

Hesiodus autem in Theogonia Terræ ac Tartari siue Erebi filium fuisse Typhona credidit siue Typhocum, ut patet in his:

αὐτὸρ ἐπεὶ πύλωας ἀπ' ἔρεβος ἐξέλασσε Ζεὺς,
ἐπ' ὅτε τὸν τέκα παῖδα τυφονία Γῆα πελώρη,
Ταρταρόν τε φιλότιον διὰ χρυσῷ Ἀργεῖόν τι.

Et ne omnia hic ascribam Hesiodi carmina, quæ omnibus sunt in promptu, Latine sententiam Hesiodi ita ex tempore explicabo:

Verùm ubi Titanas cælo turbasset ab alto
Iupiter, hinc genuit mox alma Typhoea Tellus
Postremum ex Erebo Veneris dulcedine capta.
Huic palma ad quævis miranda negotia duro
Robore erant, promptique pedes: centum capita alijs

Ex hy-

Ex humeris. sæui surgebant torua draconis
 Ora sub hinc linguis lambentia ceca visulcis.
 Igne coruscabant ciliis sub lumina tetrīs.
 Denique quodque caput flammam spirabat, & ignem
 Omnibus his inerant voces, variūque sonabant,
 Horrendūque dabant gemitum: sæpe ore tonabant,
 Numinibus magnis ut sint concurrere visa:
 Interdum ingenti tauri mugire boatu,
 Interdum gemitum sæui dare visa leonis,
 Interdumque canum latrantem emittere voces.
 Rursus & horrendum sonitum ab radicibus imis
 Mittebant montes umbrosi. luce sed illa
 Denique visa potens nimium foret ista propago,
 Atque viros, superosque Deos vicisset; ab alto
 Nī pater omnipotens hominum sator atque Deorum,
 Aethere det tonitrus & fulmina crebra repente.

Seditiosa est & (ut traditum est à Theodoro in bello Gi-
 ganteo) contentione plena eius educatio, cum alij in Ly-
 dia, inter quos fuit Artemon historicus, alij in Phrygia e-
 ducatum fuisse contenderint, alij in Cilicia in spelunca
 Typhonis nominata celeberrima, cum inquit etiam
 Homerus:

εἰς Ἀ' εἴπον, ὅτι παρὶ τοῦτον ἐ' πρὸς τὴν ὁδὸν.

Hic ubi sunt Arimi, incunabula dicta Typhonis.

Erat autem Typhoeus admirabili corporis magnitudine,
 quippe qui omnium montium altior esset vertice vel cru-
 rum tenuis: caput astra tangebatur; altera manus ad orientem,
 altera ad occidentem tendebatur. Ex humeris centum capi-
 ta draconum eminebant, in cruribus maximas habebat vi-
 perarum spiras. Corpus erat totum pennis obtectum, crines
 impexi, barba prolixa, oculi ignei, ignis ex ore multus ferue-
 bat. Hunc fugientibus Diis Iupiter insecutus ad Caucasum
 montem Syriæ fulmine sauciavit. At ille Iouem deinde ca-
 ptum detinuit, cui harpe illa, quam illi ademittit, manuum pe-
 dūque nervos secuit, & in Ciliciam impositum humeris
 transportavit. At Mercurius Iouem furatus restituit in pri-
 stinam formam. Tum Iupiter iterum illum insecutus ful-
 mine vulneravit apud Hæmum montem, qui ita dictus fuit
 à copia sanguinis qui ibi de vulnere defluxit: mox in Sici-
 liam illi fugienti Ætnam superiniecit, ut testatur Euphorion.

& Pindarus in Olympicis Typhonem centum capitum sub Ætna occultari inquit in his:

ἀνὰ Κεῖναι πῦρ, ὅς Αἰτναν ἔχεις

ἵππῳ αἰημοσῶσι ἐκατό-

κιστάσιν τυφῶντος ὀμβρεῖ μιν.

Sed Saturni fili, qui Ætnam habes

Caminum ventosum habentis centum

Capita Typhonis fortis.

Alij non à Ioue, sed ab Apolline confossum fuisse sagittis testantur. Scriptum reliquit Strabo lib. 16. Typhonem serpentem, vt quidam putarunt, sed non hominem fuisse: qui fulminibus ictus dum latebras quæreret ad fugam, terram secuit longis tractibus non procul ab Oronte fluuio in agro Apamiensi in Antiochia, iuxta Seleuciam. Pindarus tamen & Homerus arbitrati sunt Typhonē in Cilicia sepultum fuisse, vt testatur Isacius in commentariis in Lycophronem. Alij dixerunt Typhonem à Ioue fulmine percussum in Syriam, & in agrum Pelusium, qui est Ægypti, profugisse, seque in lacum Serbonidem occultasse, qui ē Syria Pelusium vsque protenditur: cuius sententiæ fuit Herodotus. Nam & Apollonius lib. 2. Argon locum fuisse scribit ad montis Caucaſi radices, qui Typhaonia vocaretur, vbi ictum fuisse à Ioue Typhonem memorant in Nyſa insula ad Serbonidem lacum prædictum, vt est in his:

τοῖος μιν ὅστις πῦρ τ' ἀμφὶ τ' ἔρυται,

ἀδανάτορ, καὶ ἀνῆνος, ὃν αὐτὴ γαῖα αἰέευσσε

Καυκάσου ἐν ἀνῆμοισι, τυφῶντι ὅτι πέτρῃ·

ἔνθα τυφῶντος ὀμβρῶσι Κεῖνιδας κερμαίνῃς

βλήνδρον, ὅτ' ὅτε οἱ εἰς ἀρχαῖς ἐπορίζετο χεῖρας,

ἔρπει δ' αὖτ' ἔπειτα καὶ τὸς γαῖαν αἰέευσσε, καὶ αὖτ' ὅτε

ἔρπει καὶ περὶ Νυμφίαν, ὅθ' ἐπὶ Νύσῳ πῦρ

κεῖται, ὅσῳ βρύχας ἔρπειν ὁδοῦ ὕδασι λίμνη.

Talis eum supra & circum conuoluitur anguis,

Est infomnis ibi serpens quem terra creauit

Ad iuga Caucasias, atque Typhonia est vbi petra:

Fulmine ibi casum memorant, atque igne Typhoeum

Exarsisse Iouis, dextram inde tetendis inermem

Ille Ioui supplex, sed frustra. Iupiter ignes

In caput huic torsit: montes, Nyſamque petiuit

Ille fugā, quocumque metusque pedesque tulere.

Nunc etiam ille latet clām sub Serbonidis unda.

Et nos

Et nos non iniucundis quibusdam (vt arbitror) carminibus
lusimus in quadam epistola, quam ad clarissimum & gra-
uissimum senatorem Venetum Michaellem Sorianum E-
quitem misimus, præclarum sanè patriæ suæ & omnium
bonorum non mediocriter ornamentum: ita verò se habent ea
carmina:

*Fons erat illimis, vitrea pellucidus unda,
Quem non turbant volucres, non vlla ferarum
Vngula, non vllæ delapsæ ex arbore frondes;
Nec pastor pecudes sitientes egerat illuc:
Sed circum densi frutices, & marginis herba
Mollis erat, sylvis & cingebatur opacis.*

*Hic cecidit iaculis Phœbi maculosa draconæ,
Pestis & atra lues mortalibus. Illa Typhonis
Quippe alitrix fuerat: Iuno hunc portarat alendum,
Aduersusque Iovem genuit fraudare iugales
Ille thoros quoniam passus, Venerisque maritam
Priusauit socia dulcedine, ubi ipse Minervam,
Concepit solus. Timuit nam pallida Iuno
Ne noua gignendis ratio foret ista reperta
Pignoribus, nullisque foret mox coniugis usus.*

*Terribilis postquam Iunonis creuit alumnus
Angustis pedibus, sublimi vertice cælum
Tangebatur: corpus plumæque anguesque tegebant
Innumeri: plagas orientis dextera solis
Cum staret, plagas tangebatur Iena cadentis.
Huic centum capita expirantia naribus ignem
Ausu Iouem contra cælumque insurgere contra.
Sed pater omnipotens tonitrus & fulmina dextra
Deiicit in terras: tremuerunt murmure montes
Insolito, mundumque rati compage soluta
Sunt ruere. At latuit tandem Serbonidæ unda
Ipse Typhon ietus flagrantis fulminis igne.
Ætneæ tulit oppressus mox pondera montis.
Vis humana Dei sic spernit robur, & iram.*

Fama est. n. iuxta Typhoniam è sanie percussæ Typhonis na-
tum fuisse illum draconem, qui vellus aureum seruabat in
Colchis. Quamuis Acusilaus crediderit omnes serpentes è
Typhonis sanguine pullulasse. At Apollonius Rhodius in eo
libro quem scripsit de ædificatione Alexandriæ, è sanguine

Medusæ, ut opportuniùs dicetur. Zenodotus fabulam longè ab his diuersam tradidit de ortu serpentum : inquit enim fuisse hominem in Attica regione nomine Phalangem, qui sororem habuit nuncupatam Arachnen. ceterùm Phalanx ubi adoleuisset, artem militarem à Pallade doctus fuisse dicitur : cùm Arachne soror omnia illa diligenter didicisset, quæ spectant ad telæ conficiendæ, & ad suendi artificium. at enim cùm Phalanx cum sorore rem habuisset, fama est ita facti turpitudine commotam esse Deam, tamque graui-ter facinus tulisse, ut ambos in serpentes verterit. Arachne cùm esset grauida ex fratre, iussa est à Pallade non sine maxi- mo vitæ discrimine parere, quare à filiis corrosa fuit quod etiam cæteris eiusdem generis dicitur postmodo accidisse. atque hæc serpentum origo à nonnullis tradita est. Verùm cùm Caucasus mons arderet, is in Italiam ad Pitheculas in- sulas confugit, ut ait Pherecydes. est autem Nyssa, cuius in la- cu primùm occultatus fuit Typhoeus, non longè ab Ægy-pto ut patet ex his carminibus Herodoti:

ἔστι δὲ τις Νύσση ὑπὲρ τὸν κέρας, ἀνδρῶν ὅλην,
πολλὰ δὲ Φοινίκης χερσὶν Αἰγύπτῳ τοῖς βοάων.

Insula Nyssa frequens syluis, atque vltima tellus,

Distans Phœnice, Ægypti est vicina fluentis.

Typhonem alij in Phrygia, alij in Bœotia, alij in Pitheculis humatum fuisse tradiderunt: atque nos aliquando his Græ- cis carminibus vniuersam vim iniustitiæ aut iniuriarum at- tigemus ludentes:

Ἀδμία τί χρεὶν ὀλοάται τὸν ἀνδρῶν ὅλιν,
ἢ ὅπως ἐξάλει ποιεῖται βεβήτων.
τίω δ' ἄνθρωπος ὀφθαλμοῖν Εὐρινύσι δῖα θεῶν
καλλιπρόθετος Νύξ δ' ἦτορ Ἀχέρηνι τέλει.
εἴτα κεκαί Πλάτων κύριον Νέξαιτο Νύχθητι,
ὁ Φθόνος ἢ τλήμων. Εὐπορία τε κέρων.
Ὅρῃ ἐπειτα λάβεν βέρορ, ὃ τέθεν, ἢ δ' ἀπὶ τὰλ' ἐν
ἢ δ' Ἰσθμίου μάζον ἐν πόρῳ οἶ.
Σπαρτανίστην δὲ κέρων σενῶς Πλεονέξ' ἀνάσσει.
αὐτὸς μὲν δὲ φίλῳ τίω Θεοσύνητα λάβει,
Μόρῃ. Αὐτὸς δ' εἰαὶ τε μεγαλῶς, πύργῳ τοῦτων
ἢ καὶ ἔννομα τῆς Κύπριδος ἔργα θεῶν,
ἢ Φόνος ἀμύπητος, πολὺ ἢ, ἢ ἡδὲ Ἀρταγιάων,
ἐξὸν δὲ τ' αὐτὰς ἢ Περγαπεία θεῶν.
ἢ ὅν' ἢ δὴ σύμπαντες κέρων πολλοὶ δὲ ἀλαζών
Ἀδμία πορτερὸν ἢ ποτερεὸν αὖ ἐφ' ἑ.

δοῦναι δὲ οἱ αὐτοὶ αὖτις πύρι λαμπυροῦντι ἐκίττω.
 ἡ δὲ φόνος ἀνέφρον' ἀπείσους ἐνὶ βλεφάρῃσι.
 αἰὲν τὴν περὶ τῶν ὄψεων μὲν ἰώδεις ἀφ' ὅρων ἦν τῶν
 καὶ τὴν δ' ἐκκεντεῖα τῶν πόδε, γναμπτὸς ὄνυξ.
 ἔτελλεν ἄρ' ἐνὶ σὺν πτῶναι, πάντας τ' ἀποβέβηκεν
 ἀθανάτοισι, λαμπρὰς εἶτα τυρηνίδι ἔχεν.
 ἀλλὰ κεραινομένης ἐῖσα βέλη πυρρῇτι χαμῶζεν
 ἐκπτεσθ' αὐτῆμαρ, καὶ πτερὰ κτύσσει φλογί.
 εἰ μὴ δὴ τα πεπντα εἴλη θεὸν εἴλετο κούρη
 Ἡ δονή, Ἀδίκας ἔτε τὸ μνημ' ἀρ' εἴλω.
 πάντα φλέγει, καὶ πάντα πᾶνδρ, καὶ πάντα πλεσσει
 αἰθ' ὅρων, ὅτε δὴ παρῆναι ἔπ' εἰσέπτεσιν.
 ἔτε πῶν μανίασιν ἐμνήσθ' ὁυρὸς ἀλκῆς
 ἐ δὲ πῶν ἡ δὲ πῶν, καὶ κλέος, ἔτε βροτοῖς.
 αἰὲν τὴν νόμοις πολλοῖς φέρειν ἀδρός τῆς δε κατ' αὐτῆς.
 ὁυρὸς καὶ τε βαρὺς ἐνδον, ὅπλα λάβον.
 τῆς κατ' αὐδ' ἐρριπον πολέμοιοιον ἔργον Ἀρης,
 καὶ τῆς εἰσέπτεσιν, δακρυόεντα πόνον.
 ἀλλ' ἐμνήσθ' ὁυρὸς φόνον, πολέμοις τε καὶ πῶν τε,
 καὶ καπνίζουσαν τέρων ἰδούσα δόμων,
 τέρων καὶ δὲ ἡ δὲ λύσσει τ' ἔχ' ὅρων τε συνάμεινον,
 Ἀδίκ' αἰθ' ὅρων πᾶν τ' ὅπ' ὅρων μόνῃ.
 αἰὲν τὴν βρασιλῆας ὁυρὸς πᾶν τ' ἀφ' ὅρων
 χρυσόδετων τούτοις δὲ εἴλετο χρυσόμοσσην.
 εἰ μὴ δὲ Ἀδίκας μανίαν δυσφύμ' ἐρριπει,
 πόρῃσι πᾶν τῶν ἔσσει ἡ δὲ πῶν βροτοῖς.
 ἐς κόρυμβας καὶ ὅλα δὲ πῶν βρασιλῆας κούρη.
 Ἀδίκας καὶ, ἡ δὲ πῶν καὶ ὅλα πῶν.
 ἔτε μαν' Ἀδίκας φιλῶν ἐμνήσθ' ὅρων, ἔτε τῆς ὅλων
 ἡ δὲ πῶν φιλῶν, μῆτε σέβασμα ὅλων
 ἀλλὰ πόνον ἐμνήσθ' τ' αἰθ' ὅρων, τέρων τε βρασιλῆας τε,
 ἡ δὲ πῶν, πόλεμον, καὶ κλονέοντα τῶν.
 καὶ τῶν πῶν, ἐνοχας, καὶ ἀνάγκας τοῖς πῶν πῶν,
 πᾶσιν ἀρδῶν καὶ πῶν τῶν τῶν διακρίδ' αὐτῶν,
 ἐς' ἀποδὲν μανίας ὅσον αἰσ' Ἀδίκας.
 ἔτε μανίας δὲ οἰκεῖ τὸ πῶν ἀποδὲν,
 μανίας καὶ μᾶλλον δὲ ὅλων ὅρων φόνος.

Quæ carmina ita sunt à Laurentio Gottio meo amico Latinè prolata, quem ob singularem bonitatem morumque elegantiam vnicè diligo. Sed cùm ratio carminis non tam commodè iniustitiam patiatur, pro illa vitur improbitate.

Improbite magis non est mortalibus vlla
 Res gravis: humanum destruit illa genus.

Hanc Acheronte satam peperit Nox lurida partu
 Quo Furias, atra qui fuit amnis aqua.
 Vesanae Pluti natae cepere puellam,
 Inuidia infelix, Copia & inde soror.
 Vbera porrexit succanda Superbia, & Ira
 Ipsa suo hanc aluit Diua verenda sinu.
 Strinxit Avaritia angustæ regina puellam
 Fascia, & huic iuncta est Temeritas socia,
 Atque pudore carens Audacia, cum Scelere: horum
 Ludicra erant Paphia facta nefanda Deæ,
 Crudeles cades, & vis permulta Rapina,
 His Petulantia mox additur ipsa comes.
 Improbitas his est colludere sueta puellæ
 Fallax, alata quæ prius orta fuit.
 Ipsa simillima erant ardenti lumina flammæ.
 Ludebat cades plurima & in ciliis.
 Tempora lambebant densi pro crinibus angues,
 Atque ungues curui, pēsque draconis erat.
 Affectare ausa est cælestia regna tonantis,
 Tentavitque volans deicere inde Deos.
 Sed percussa graui flagrantis fulminis igne
 Labitur in terras, ala perusta cadit:
 Ac nisi delapsam cepisset amica Voluptas,
 Nec nomen, nec vis improbitatis erat.
 Plurima vexavit, vastavit, multa cecidit
 Illa virum, ut primum decidit in patriam.
 Ac neque vitandam superiorum credidit iram,
 Terruit hand Pudor, est victa nec illa metu.
 Contra hanc mortales statuerunt iura, grauique
 Thorace induti tela cruenta ferunt.
 Inuentus contra hanc belli lacrymabilis ordo, &
 Prælia pugnacis sanguinolenta Dei.
 Sed letata fuit certamina, prælia, turbas,
 Intuita, in cineres & recidisse domos:
 Atque propinquorum est odiis gaudia, feroci
 Et rabie, Improbitas vexat iniqua viros.
 Vna suis reges deiecit sedibus, una
 Præcipites illos Fortis ad ima dedit.
 Ac nisi franasset Insania visa parumper,
 Tum sua improbitas omnia destrueret.

*Mittitur improbitas ad cornus dira, trucemque
 Illam multiplicis vas patet esse mali.
 Nulla quies, nullus pudor, aut opulentia, nulla
 Vincula amicitiae cum Improbitate manent.
 Sunt illi cordi lites, & iurgia, rixae,
 Clamores, strepitus, bella, odium, opprobrium;
 Furta, paor, tremor, atque incendia, noxa, tumultus,
 Et dolor infelix, cumque rapina fuga.
 Denique ab ærumna tantum quis distat, ab ipso
 Infelix quantum disflit Improbitas.
 Et quoniam Deus vnus abest quàm maximè, apertè
 Felicem solum dixeris esse Deum.*

¶ Quidam putarunt Typhonem regē fuisse Ægypti hominem inhumanum ac ferum, ob cuius crudelitatem propè vniuersa Ægyptus fuerit deuastata & euerfa: qui ita fuit vocatus è draconis crudelissimi natura, vel quia more draconis Ægyptum popularetur, quem, vt ait Herodotus in Euterpe, Osiris de medio sustulit. Alij Typhonem insignem fuisse draconem arbitrantur, quia id animal cum dicatur à Græcis *ἀμφίβιος*, quod in aquis & in terra æquè viuat, fingitur modò sub aquas, modò sub terram occultatus. is draco ita dictus fuit, quoniam ob singularem vim veneni omnia cōbureret, faceretque vt contacta arescerent. cum igitur vis aeris illum vndique expelleret, neque satis aptam sibi temperiem inuenire posset, dictus est Iouis metu in Ægyptum profugisse, vbi cum æstum ferre non posset, in lacum merfus interiit. Hic dicitur à Iunone procreatus terra percussa, quia tanta vis est aeris temperamenti aliquando, vt & magnitudine & forma admirabiles plantæ & animalia inaudita oriantur. Alij hanc fabulam ad res naturæ totam retorserunt: quippe cum scribat Strabo libro quinto, vniuersum tractum à Cumis in Siciliam vsque, & Ætnam, & Liparenses insulas, & Puteolanum, Neapolitanum, Baianumque agrum Pitheculasque insulas, quasdam profundas & in vnum coeuntes sub se solitas habere cauernas, quæ in Græciam quoque porrigerentur, in quibus multa vis inesset sulphurea. Ideirco quibusdam temporibus cum ventis spirantibus subterraneis terræ motus fierent frequentes in iis locis, & flammarum, feruentiumque aquarum profluvia, ignisque exhalationes, & cineres cum fluuillis longius emitte-

rentur, fabulati sunt antiqui serpentem illum siue *Aegypti* tyrannum perpetuo supplicio damnatum sub iis locis iacere, qui quoties moueretur, ignem ac cineres eructaret, terrasque concuteret. Aiunt præterea situm quendam in insula Sicilia per terræ motus ac incendia elatum Epomeum in medio ferè insulae vocatum fuisse, qui natus sit cum Typhocus humerum moueret. Alij vim ventorum non subterraneorū quidem, sed è sublimi loco spirantium esse Typhonem crediderunt, qui & orientem & occidentem plagam manibus pertingeret, & cuius capita altissimè vsque ad sidera peruenirent. nam venti latissimè vagantur. plura capita illi concesserunt, ob varias diuersorum vires: corpus erat pennis tectum ob celeritatem: circa erura frequentes viperarum spiræ, propter noxiam vim aliquando ventorum: oculi ignei, flammæque ex ore spirabat, propter materiam ventorū, quæ sit è siccis calidisque vaporibus. Fingitur ad montem Caucasum confugisse, quia in montibus venti plerumque dominantur. Alij ad primam mundi originem hoc deduxerunt, cum dicant tantam vim ventorum & inflammationē natā ex Erebo siue ex Chao, mox à Ioue depressam, cum Iupiter *Ægeia* sit siue commoda temperies: quam vim cæli ac mundi temperies depressit. cum verò ob cauernosa loca ventī & ignes sint subterranei, postea fabulati sunt hunc in Sicilia à Ioue fuisse fulmine deiectum. Alij Typhonem pestiferam aeris malè affecti naturam ob nimium calorem putarūt: quippe cum vis nimia æstatis plurimum obsit humanis corporibus, eaque imbecilliora faciat ad reliquas temporum mutationes perferendas. Mox cum recedente sole per signiferum circulum aliquando cessauisset æstus, facta est magna imbrium ac tonitruum copia, cum per calorem imbres coire non possent. tum fulmina frequentia ceciderunt, quare Iupiter fulminibus Typhonem primum in Aegyptum fugauit, & in loca calidiora ad meridiem: deinde sub Aetnā detruxit. Quidam Typhonem hominem fuisse ferocē & strenuum arbitrati sunt, qui Iouem de regno collecta magna exulū & inuidorum manu conatus sit deiicere, quare ob potentiam illi tantum corpus tribuunt, quod inflāmauit nonnullos aduersus Iouem persuadendo, dictus fuit ignē ex ore spirare solitus, & nervos Ioui concidisse. Hos illi furatus est Mercurius, ac Ioui reddidit, quoniam Iouis oratione postea

reconciliati sunt animi illorum, qui à Ioue descenderant. Alij rursus ad reuocandos animos ab ambitione fabulâ hanc retorserunt, qui cùm significare velint illam pessimam omnium propè vitiorum esse; & filiam Erebi, & ignem ex ore efflare dixerunt: Hæc aduersus Iouem insurgit, quoniam nulla est religionis, nulla humanitatis, nulla iustitiæ cura, vbi pullularit ambitionis furor. Quæ cùm multa habeat capita, multos modos, multas sollicitudines, multas molestias eius significarunt. Hunc Typhonem, siue hanc ambitionem, huc illuc fugientem Iupiter tandem opprimit ac labefactat, quia etsi cupiditas aliquandiu rationi sapientiæque resistit, tamen ab illa denique vincitur. neque quispiam est sapiens, quin rationi demum obtemperet, etsi cupiditate aliquantulum exagitetur. at nunc de Paride dicamus.

De Paride. CAP. XXIII.

NON imperisè sanè, neque inutiliter, sed ad demonstrandam humanæ vitæ leuitatem, illa quæ de Paride Priami & Hecubæ filio tradita sunt, quòd Palladem, & Venerem, & Iunonem de forma contententes iudicauit, memoriæ prodita sunt ab antiquis. Atque vt rem altius repetam, dicunt prægnantem Hecubam somniasse se facem ardentis ignis, quæ vniuersam Asiam inflammaret, peperisse: cui ariolos percunctanti responsum fuit, futurum vt infans, quem in utero gestabat, esset causa excidij suæ patriæ. quam rem ita attigit Ouidius in epistola Paridis ad Helenam:

*Illam sibi ingentem visa est sub imagine somni
Flammiferam pleno reddere ventre facem.*

*Territa consurgit, metuendæque noctis opaca
Visa seni Priamo, vatibus ille, refert.*

Arsurum Paridis vates canit Ilion igni.

Idcirco cùm natus fuisset infans, illum Priamus Archelao exponendum feris dedit, quem etiam expositum per dies quinque vrsæ lac suxisse memorant. at curauit, vt alij traderent, Hecuba vt à pastorib. in Ida monte nutrire: nec defuerunt qui dixerunt ab eodem Archelao illum vt filium fuisse educatum. Sed enim quis ea quæ certo Dei instituto decreta stabilitaque sunt euitauerit? nam & Thyestes è filia

Pelopeia filium Ægisthum feris exponi iusserat, quod cum oraculum multorum malorum autorem fore monuisset, sed tamen à pastore inuentus in syluis, & à capris nutritus, vnde nomen accepit, Atreum & Agamemnonem trucidauit. neque seruauit Troiam quod eiectus fuerit Paris, neque Saturnus Iouem deuitare potuit, quauis ante fuerint ab oraculis moniti, si ita diuinitus erat statutum. Hic cum adoleuisset, magnam sibi iustitiæ & æquitatis gloriam comparauit: atque cum regia armenta latrones ac piratæ aliquando furati fuissent, eaque abigerent, illos armis insecutus vnà cum cæteris regis pastoribus armenta recuperauit cæsis piratis, vnde Alexander dictus fuit, vt ipse de seipso testatur in epistola apud Ouidium:

Penè puer cæsis abducta armenta recepi

Hofstibus, & causam nominis inde tuli.

Deinde cum in Agonalibus ludis fortissimus apparuisset, quæ per id temporis apud Romam locum agebantur, à Priamo denique cognitus fuit, & in regiam receptus. Accidisse verò fabulantur iis temporibus, quibus adhuc puer Paris erat inter pastores, vt Dij omnes conuocati ad nuptias Thetidis & Pelei accesserint, præter Discordiam, quam nemo inuitarat. Id illa grauer ferens, pomum elegantissimum & pulcherrimum aureum cum inscriptione per ostium immisit, PVLCHRIOR ACCIPIAT. id suscepit Mercurius ac legit, vt testatur Lucianus in dialogo Panopes & Galat. Tum multis Deabus id petentibus magna discordia & contentio orta est inter tres Deas cæteris his cedentibus. ac Iupiter iussit ad æquissimum, vt tum habebatur, Paridem iudicium id deferri. Scripsit Strabo lib. 13. in Antandro, qui mons vocatus Alexandriæ imminet, Deas illas à Paride fuisse iudicatas; cum in Ida monte id accidisse scribat Ouidius etiam in his:

Cum Venus, & Iuno, Pallásque in montibus Idæ,

Corpora iudicio supposuere meo.

Aiunt hunc ingentibus donis fuisse à Deabus omnibus sollicitatum: quippe cum Iuno Asiæ Europæque imperium illi promitteret, Pallas se omnibus Græcis sapientiorē facturam polliceretur, at Venus mulierum omnium pulcherrimam se illi concessuram diceret, si sibi victoriam de forma adiudicasset. quam rem ita attigit Ouid. in epist. Paridis:

Tantâque

*Tantâque vincendi cura estingentibus ardent
Iudicium donis sollicitare meum.*

Regna Iouis coniux, virtutem filia iactat.

Atque cætera, quæ in eadem epist. scribuntur in eâ senten-
tiam, multa sunt: quæ planius etiam Euripides declarauit i-
ta in Troadibus :

ὅς Πηνελόπειά μιν ἄνδρ' Ἀλεξάνδρῳ δόσας,
Φρυγῇ σφ' ἐπ' ἡρώδῃ Εὐδάδῃ ἐξαίρετον.
Ἦν δ' ὁ ἰσχυρὸς Ἀστιάδῃ Εὐροπῆς δ' ὄρεας
τοῦραν δ' ἐξέπλεε σφ' ἐκείνῃ Πάρις.
Κύπρις δὲ τοῦτον εἶδος ἐκπαλαιόφην,
δύσθ' ἰσχυρὸν, εἰ διας ἰσχυρὸν ἐξέμει
καί ποτε.

Paridique Pallas munus id promiserat,

Quod dux Phrygum mox Græciam subegerit.

Montes at Europæ, Asia & pyramidem

Iuno spondit, si sibi faueret is.

Mirata formam sed Venus meam dare

Promisit illi, si Deas deuincere

Sit iudicata forma.

Accidit ferè eodẽ tempore vt celeberrima esset Helenæ for-
ma in vniuersa Græcia, quæ & opibus & nobilitate generis
cæteras omnes mulieres antecellere putabatur. Erat enim
Tyndari OEbalix regis & Ledæ filia, vt putarunt nonnulli:
cũ alij dixerint Iouem in cygnum conuersum Ledam com-
pressisse, quæ alterũ ouum ex illo concepit, ex quo nati sunt
postea Pollux & Helena : ex altero ouo concepto Tynda-
ro nata est Clytæmnestra & Castor. Alij non è Leda, sed è
Nemefi natam Helenam putarunt, cuius dicunt Ledā fuisse
nutricem, ac Iouem patrem, vt ait Pausanias in Atticis. Qui
natam ex Ioue putarunt in cygnum verso, ad sempiternam
eius rei memoriam cygnum inter sidera collocatam dixe-
runt. Cũ tantopere igitur forma præstaret, omnes Græca-
rum ciuitatum principes eò ad illam in matrimonium ex-
petendam conuenerunt: quæ quòd fuerat antè à Theseo ra-
pta, è quo etiam enixa Argis dicitur templũ Lucinæ exexisse,
& mox repetentibus fratribus restituta, & quòd magna in-
uidia videbatur in eũ redundare qui illam esset habiturus,
vnusquisque eam sibi contingere sperantes in legem à Tyn-
daro latam iurarunt se pro viribus defensores, si quis illam
violare, aut legitimo marito rapere conaretur, vt testantur

Pausanias in Laconicis. Nam non longè à Plataeeto, vocato, & à Mineruæ Pareæ delubro Tyndarus dicitur procos Helenæ conuocasse, qui super equi execti testibus iurantur se Helenam defensuros, atque custodituros esse ab iniuria, si ab aliquo nuptiæ illæ violarentur. post illud iuramentum Tyndarus equū in eo loco infodit, sicuti scripsit Pausanias in Laconicis. Fuit enim antiquorū consuetudo vt super testibus victimarū plerunque iuraretur, cū fœdera inter aliquos percuterentur. Idcirco vbi Hercules fœdus iniit cum liberis Nelci fide vltro citroque data, sue mactato super eius testibus & ipse & illi iurarunt, atque confirmarunt iuramentum insuper factū, vt scripsit in Phoroneo Hecataeus. Neque hoc fiebat quouis tempore, vt ait Demosthenes in oratione contra Aristocratem, cū esset magnum iusiurandum, & non quibusuis temporibus sed statis diebus: vt patet ex his: εἴτ' ἐδὲ τὸν τεχνήτιν ὅρκον τῶντων ποιήσῃ, ἀλλ' ἐν ἑδέεσσι θύουσιν ὑδρὶ ἑδρὸς ἄλλης. εἰς ὅτ' ἡδ' τομίαν κἀπέρου, καὶ κερσὸς, καὶ παύρου, καὶ τούτων ἰσφαγυῖαν ὑπ' ἀνδρῶν, καὶ ἐν αἷσι ἡμέρας παροσῆκον. Postea neque vt contingit iuramentum hoc faciet, sed quod nemo iurat super alia re: stans super exectis carnibus apri, vel arietis, vel tauri, vel horum iugulatorum, &c. in quibus conuenit diebus. Quin etiam solenne fuit Olympicis athletis conceptis verbis super execti suis testibus antequam ludos inirent, iurare se nihil fraudis aut insidiarum commissuros; qui quidem sues transacto iuramento nulli erant vsui. erat enim vetitum religione ne victimæ, super quibus iuratum fuisset, ab hominibus ederentur. nam & Homerus testatur exectum illum suem, super quo Agamemnon iurauit se non attigisse Briseidam in mare à Talthybio fuisse deiectum ex antiquorum sacrorum ritu, vt patet ex his, lib. 7. Iliad.

εἰ δέ τι ἦν δὴ ὀπίσσω, ἐμοὶ θεοὶ ἀλγέα δοῖεν
πολλὰ μάλ', ὅσα δίδδουσιν ὅτις σφ' ἀλήτηται ὀμώσας.
ἦ, καὶ δὴ σόμαχον κέρους τέ με νηλεὶ χαίρει.
τὸν ὡς πελδύχιος πολὺς ἀλγὸς ἐς μέγα καίτμεν
ῥίψ' ὀπίσθινος, ἔσσην ἐχθρὸν.

Si quid perituro, cœlestia numina tradant

Quot mala sœuerunt perituris tradere prauis.

Sic ait, &c. Stomachum porci ferro inde cecidit,

Quem mox Talthybius iussus porricere in undam

Est maris incani, pergratam piscibus escam.

Plutarchus in Cicerone & Publicola longè diuersam rationem con-

nem coniuratos seruasse inquit apud Romanos, quippe hominem trucidasse, omnésque coniuratos magno & horrendo iuramento adactos sanguinem libasse, & exta gustauisse. Æschylus in actu Septem ad Thebas inscripto, demonstrat illam fuisse consuetudinem propriam coniurationum, vt omnes coniurati sanguinem victimæ illa de causa cæsa attingerent, vt est in his:

ἄνδρες γὰρ ἐπεὶ τὰ δοῦλοι λοχαγεῖται,
ταυροσφαγῶντες ἐς ὕδαν δέ τον σάκος,
καὶ θυγῶντες χρυσὴν ταυρὸς φόνον,
Ἄβλυ Εὐναί, καὶ φιλαμῆστον φόβον
ὠρκαμύνουσιν ἢ πόλει κατασκαρὰς
δύντες λαπαρεῖν ἄστρ. Καὶ μέγαν βίαν,
ἢ γλῶθ' ἀνέντες τίωδ' ἐφύεσσιν εὖτα.

Centuriones strenui septem viri
Taurum immolarunt, inque scutum sanguinem
Tauri legentes attingere dexteris,
Mortemque iurauere, Bellonam, & simul
Garaem Pauorem, vel cruore mox suo
Terram rigare, funditus vel sternere
Urbem ac populiari visatis ex Agenore.

Apud antiquos fuit etiam in more positum, vt iurantes massam ferri ignitam manibus sustinerent, rogaréntque Deos ac precarentur vt illud iuramentum stabile firmumque esset, donec illa in aquis supernataret, quam mox in profundum deiiciebant, vt in his testatur Callimachus:

Φωκείων μὲν χεῖρες καὶ μὲν μέγας ἐν ἄλῃ μὸς εἰς.
Phocensis donec perstabit in æquore massa.

Et Sophocles in Antigone:

ἦδ' εἰ ἐτοιμοὶ καὶ μὸς εἰς ἀρεῖν χεῖρας,
καὶ πόρ' ἀνέστη, καὶ θεοὺς ὀρκωμοτεῖν.
Prempii manu tenere massam ferream

Evamius incensam, per ignem incedere, ac iurare.

Nā censabant eos qui optimè & innocenter iurarent, illa flos & igniti ferre massas sustinere, & supra ignē impune incedere, atq; alius in fœderationibus, alius in cōiurationibus, alius in iuramētis omnino ritus seruabatur. Deinde accidit vt Paris cū viginti triremibus legatus, missusq; ad repetendā Hesionem, quam Telamon occiso patre eius Lacedæmone rapuerat, nauigaret: qui à Menelao in hospitium perbenignè acceptus est, cui Helene nuptiæ contigerant. Verùm cū te

infecta redire oporteret, ille, neglecto iure hospitij & Menelai amicitia dicitur illā meretriculam Helenā cum magnanimum morum, regiarque supellectilis copia abstulisse, ut scripsit autor Cypriorum carminum, & Herodotus in Euterpe. Idem tamen in Clio non ad repetendam Hesionem Alexandrum nauigasse inquit, sed exemplis superiorum temporum inuitatum, quod Io Græcis Ægyptij, Græcis Ægyptiis Europam, & Medeam Colchis impune rapuissent, quas repetentibus non reddiderunt, eò consulto ad rapiendam Helenam nauigasse; quod innuit Ouidius in his carminibus:

Nomine ceperunt Aquilonis Erechthida Thraces;

Tuta tamen bella Bistonis ora fuit.

Phasida puppa noua vexit Pagasæus Iason;

Læsa nec est Colcha Thessala terra manu.

Te quoque qui rapuit, rapuit Minoida Theseus;

Nulla tamen Minos Cretas ad arma vocat.

& paulo antè,

Nec venio Graias veluti speculator ad vrbes;

Oppida sunt regni diuinitiora mei.

Te peto, quam pepigit lecto Venus aurea nostro.

Te prius optavi, quàm mihi nota fores.

Sic enim fit plerumque ut impunitas peccatorum sit pro exemplo & incitamento ad cætera flagitia suscipienda. At Diongetius in rebus Smyrnæis non legatum iuisse Alexandrum inquit, neque commotum fuisse superiorum exemplis, sed Veneris monitu, cuius etiam consilio Harmonidas, vel (ut placuit Andrææ) Phereclus nauem illi fabricauit, illuc concessisse scribit: quam ubi primùm Alexander vidisset, in eius desiderium incidisse memorat. Alij dixerunt raptam fuisse Helenā à Paride, cum inter Bacchas in litore maris Ino sacrificaret, quam deportauit in Ægyptum, atque ibi primùm cū illa congressus sit. Fama est igitur Paridem cū hac in Ægyptum nauigasse, quia timebat ne se Menelaus cum Lacedæmoniorum classe insequeretur: atque cū eò appulisset, ad Canopicum Nili ostium templum Herculis in litore inuenit, in quod si quis seruus cum quibusdam ceremoniis confugisset, à nemine violari fas erat. eo in loco Alexandri facinus seruis ad sacerdotes deferentibus grauer tulerunt primū iniquitatem iniuriæ, qua Menelaum affecerat: deinde legatione Memphim ad Proteū de illa re missa, iussi sunt serui

Alc-

Alexandrum vt iniqua conatū comprehendere, & ad Proteū adducere. Hunc conuitiis infectatus Proteus incolumē quidem dimisit cum sociis, at vxorem Menelai, & diuitias apud se retinuit vsque ad Menelai aduentum, iussitque intra tri-
dum Alexandrum abesse ex vniuerso Ægyptiorum agro. Sunt qui dicant hinc Alexandrum nulla re sibi ablata Troiā confugisse, inter quos fuit Duris Samius: alij cum idolo Helenæ in patriam reuertisse aiūt, vt sensit Euripides. Neq; defuerunt sanē qui Alexandrum statim in patriam rectā rediisse memorent, legationesq; Græcorū ad res repetendas missas neq; auditas quidem fuisse à Troianis. Fama est semel tantum in agro Atheniensium Alexandrū cum Helena cōgressum fuisse, cum tamen Bunichus, & Corythus, & Aganus, & Ideus nati fuisse dicantur ex Helena & Paride. Alij dicunt in Cranæ, quæ vna est Sporadum, Paridem congressum fuisse, quæ insula postmodo Helene ab illa vocata fuit. atque cum Paris ab inuita, & propè per vim extorsisset, quā iam pœnituerat maritum reliquisse, dicitur ex eius lacrymis nata esse herba Heleniū vocata; quæ si in vino bibatur à mulieribus, creditur Venerem excitare, & inducere hilaritatem, vt scripsit Alexander Cornelius in rebus Phrygiis. Et quamuis virgo à Theseo restituta dicatur Helena suis fratribus, non defuerunt qui Hermionem eius & Thesei filiam putarint, & vt credidit Duris, Iphigeniam. Huic præterea Nicostratum nonnulli, & Ephiolam, & Menelaum filios tribuerunt.

Sed quoniam scelerata vitæ finis rarò felix esse consuevit, fama est Helenam denique mortuo Menelao à Nicostrato & Megapenthe filiis è domo ob superiorem vitæ turpitudinem eiectam sese Rhodum ad cognatam suam Polyxo vxorē Tlepolemi contulisse, quæ per id tempus illi insulæ imperabat. verum quia Tlepolemus adulterij Helenæ causa in bello Troiano occisus fuisset, eam eadem mariti sui vlciscicupiens in Helenam se lauante ancillas cum furiarum ornatu immisit, quæ illam comprehensam, & arbori infelici suspensam laqueo demum necarunt, vt scriptum fuit à Pausania in rebus Laconicis. Sic & ipse Alexander postea imbellis & perniciosus patriæ suæ ciuis extitit, vt demonstrauit Hom. lib. 3. Iliad. Hic, vt prædictum fuerat à coniectoris, vniuersæ Græciæ arma in se suosque ciues concitauit, hic patriā suam, regnūque potentissimum & antiquissimum

Asia, propter libidinem funditus euertit, hic denique è Lemno insula accitus trucidatur: quæ omnia calamitatum genera sibi prædicta fuisse à Nereo testatur Horat. libr. I. Carminum. Hæc partim historicè, partim fabulosè narrantur, quæ de Paride memoriæ sunt prodita.

¶ Hanc fabulam confictam fuisse de generatione rerum naturalium antiqui nonnulli sunt commenti: nam Pelei & Thetidis nuptiæ quid aliud significare possunt, quàm ex aqua terræque mistione adiuvante calore omnia naturalia corpora procreari? Est. *n. πλοῖ*: cœnum, ac limus; Thetis verò aqua, ut dicetur postea. Ad horum duorum mistionem, tanquam ad nuptias, omnes Dij conuenerunt; quoniam nihil è sola materia sine artifice confici potest. Siue. *n.* mortales brutorum, siue immortales hominum animæ sint corporibus inferendæ, cum imperent omnino etiam in brutis quodammodo corporibus, ex nobiliore quodam loco quàm sint ipsa elementa ipsas ducere par est, siue enim ex aere, siue ex igne, siue è cœlestibus corporibus anima mortalium deducatur, siue ex his omnibus; siue sit harmonia quædam ex æquabilitate temperamentorum, siue his omnibus nobilius quiddam, ad ignotum: omnino illam à Diis omnibus concedi corporibus dixerunt, & è singulis cœlestibus virtutibus proprias quasdam vires assumere. Inde dicti sunt omnes Dij ad nuptias Pelei & Thetidis conuenisse. Hinc absuit discordia sola ex omnibus Diis, quia nisi per amicitiam res conseruari non possunt, quæ etiam quanto magis inter se conueniunt temperamenta, tanto magis vigent ac florent. Cùm vero Discordia, viriûmque naturalium inæqualitas accesserit, tunc non solum temperamentum perit, sed etiam tota compositio labefactatur: ut enim amicitia generationis, ita discordia & litigium principium corruptionis est. Quid aliud ad naturam pertinens in his contineatur, non video, quare ad mores reliqua pars spectat huiusce fabulæ. Hanc eandem fortunam ciuitates, & imperia, & nationes experiuntur, quam etiã singula naturalia corpora, quæ per discordiam funditus euertuntur. Est autem inter has tres Deas semper ferè discordia & contentio, Palladem, Iunonem, Venerem: quippe cùm molestum appareat ciuitatibus id quod plerunque accidit; ut imperiis & stulti & peritis & sapientibus dominantur; ut inopes opulentis, inter quos naturalis est propè discordia; ut libidi-

nosi

nos & impuri viris bonis & temperantibus imperent. nam, ut res omnes hæc vni adsint, ut idem sapiens sit scilicet, & temperans, & opulentus, est vna rerum omnium quam difficillima. quod si contigerit, nemo illius imperium feret inuitus. Quod autem non vera, sed ficta sint quæ de iudicio Paridis tradita sunt, vel muliercula illa non credit apud Ovidium, quæ ita inquit:

Credere vix equidem cœlestia numina possum

Arbitrio formam supposuisse meo.

Ut igitur ad imperatorias virtutes homines regnarios inflā marent antiqui, hanc fabulam confinxerunt: per quam temperantem esse & sapientem & fortunatum illum oportere dixerunt, qui sit cæteris hominibus dominaturus: quippe cum Paris spreta sapientia ac opibus per lasciviam imperium perdiderit, quod sine illatum Dearum ope conservari minimè poterat. Nam cum alij alio studio magis oblectentur, illa animi appetentia Paris à quibusdam dicta est. Huic Deæ illæ datæ sunt iudicandæ, atque omnes dignæ, quæ vincerent, videbantur, quamvis Iuno regnum, sapientiam Pallas, pulcherrimam mulierem Venus adpromitteret, ut victoriam ex eo certamine reportaret. Verum quis sanæ mentis pro potentia, magistratibus, honoribus scortum foedissimum elegerit? aut quis pro sapientia diuinissimo Deorum munere libidinem, nisi impurus, complectatur? aut qui id fecerit, quo pacto non & sceleratus & perniciosus patriæ suæ civis alitur? quod hospitium non hic violare poterit? at cui non datum est hoc iudicium? nemo nostrum est per Deos immortales qui Paridem suo iudicio non damnet: nemo propè rursus est, qui tam turpe Paridis iudicium, non imitetur. Hac proposita Paridis turpitudine fecerunt antiqui, ut nos ipsos dementiæ condemnaremus: est enim Venus, quam tanti fecit Paris, nihil aliud, quam demencia, ut nomen ipsum significat, sicut testatur Euripides in Troadibus his versibus:

τὰ μὲν γὰρ πᾶσι θεῶν ἀρετὴν βροτοῖς.

ἢ τοῦτο μὲν ὁρῶν ἀρετῶν ἀρχὴν ἔχει.

Vbiq̃ stulta sunt Venus mortalibus,

Reclēque nomen cepit à demencia.

Præclare sanè factum est ab ipsa natura, ut breve tempus libidini iniunxerit: nam si amplius spatium sit voluptatibus iniunctum, crudelissimos, & maximè omnium beluarum furiosos homines experiremur. Ac de Paride satis, nunc de Actæone dicamus.

De Acteone. CAP. XXIII.

NEQUE leue sanè supplicium Actæonem subiisse memorant, quòd nudā Dianam intueri ausus sit: tantum honorem Diis immortalibus deberi significabant. Fuit hic, ut scripsit Zezes hist. 6l. chil. 6. Autonoes Cadmi, & Aristæi filius: qui cùm mirum in modum venatione delectaretur, utpote à Chirone educatus, ut ait Apollodorus libro secundo, fertur super saxo quodam defessus dormire solitus, quod fuit non procul à Megaris Plataeam contendentibus, quod etiā Actæonis saxū vocatum fuit. Scripsit Pausanias in Bœoticis Actæonē in fonte illi saxo proximo se lauante Dianam vidisse, quod illa molestè ferens, rabiem canibus Actæonis immisit, ut illum laniarent. Eam fabulā multis verbis cōplexus est Ouid. lib. 3. Metamorph. qui non super saxo illum dormire solitum scribit, sed in spelunca quadam fonti illi propinqua. Illa de causa dictus est fuisse in ceruum conuersus, & à suis canibus in Cithærone laniatus, quos multos assidue in feras nutrebat, ut significauit Eurip. in Bacchis hoc pacto:

ὅρας τὸν Ἀκταῖον νῦν ἄλκων μέγαν,
ἐν αἰμόστρον σκυλῶνας, αἳ ἐδρεψάτο,
διεσπείσαντο κρείσσον ἐν κυνηγίῃς.

Num cernis Actæonis improbam necem?

Canes voraces, ille quas nutruerat,

Nam dilaniauerunt optimum venatibus.

Nomina verò canū, à quibus Actæon fuit laniatus, nihil aliud quàm vel colores corporū, vel sagacitatē significant, quæ cōuenit canibus. hæc autē sunt: Melampus, nigros habens pedes; Ichnobates, per vestigia sequens; Pamphagus, omnia comedens; Dorceus, perspicax; Oribasus, montiuagus; Nebrophonos hinnulos occidens; Lælaps, procella; Theton, ferus; Pterelas, alatus; Agre, inquirens; Hylæus, syluestris; Nape, saltus pererrans; Poemenis, pastorum canis; Harpyia, rapax; Ladon, hinnulo similis; Dromas, cursor; Canache, fremens; Sticte, picta; Trigis, fera; Alce, robusta; Leucon, albus; Asbolus, fuliginosus; Lacon, reboans; Aello, procellosus; Thous, celer; Cypris, libidinosus; Lycisca, lupina; Harpalos, rapax; Melaneus, niger; Lachne, hirsuta; Labros, rapidus; Agriodos, agrestibus viis aptus; Hylactor, latrator. Nam omnino canes quinquaginta Actæonis à nonnullis commemorantur. Alij dixerunt Actæonem cerui pelle à Diana tectum laniatum fuisse à canibus.

nibus ad eum lacerandum incitatis, ne Semelen uxorem duceret, cuius sententiae fuit Stesichorus Himeræus; vel (ut voluit Acusilaus) quia illam compressit. Alij Actæonem non verum in ceruum, neque cervi pelle tectum fuisse arbitrantur, sed opinionem canibus immixtam, ut feram putarent, quod attigit Ovid. his carminibus:

Testis & Actæon, quondam fera creditus illis,

Ipse dedit letho cum quibus ante feras.

Neque verò vnus tantum fuit Actæon, ut ego quidem censeo, sed alter à canibus laniatus: alter à Bacchis discriptus: de quo ita sententia extat enarratoris Apollonij. Melissus, quia Corinthios à Phidone Argiuorum Rege, à quo euertendi erant, liberauit, & protexit, ob singulare beneficium insignes honores consecutus fuit. Accidit aliquando ut Bacchiades domum huius inuadentes filium Actæonem distraxerint vel repugnantibus parentibus. Cum verò celebranda essent Isthmia, Melissus ad aram accedens multa imprecatus est Corinthiis, nisi filij sui eadem vlciscerentur: cum illa dixisset, se de propinquo præcipiti loco deiecit. At Corinthij cum timerent magnopere si inultam eadem illam reliquissent Actæonis, tum etiam multo magis ita iubente oraculo, Bacchiades è sua regione eiecerunt. Eodem tempore vnus Bacchiadum Cherlocrates Corcyram extruxisse fertur expulsis Colehis, qui ibi habitabant, quo se omnes Bacchiades receperunt. Ferunt Aristæum superioris Actæonis patrem tam grauius tulisse mortem filij, ut Bæotiae atque vniuersae Graeciae indignatus continuò è Graecia in Sardiniam migrauerit. Verum cur hæc ut admirabilia, & sempiterna memoria digna transmissa sunt ad posteros? Ego sanè ex historia ad mortis informationem itum esse arbitror. quid enim prohibet, cum Sol Leonem signum ingressus fuerit, Luna vi aucta in eodè signo, rabiem canibus natam esse per dies Caniculæ præsertim; aut canibus rabie exagitatis quæ vis, quæ ratio, quæ cognitio potest resistere, quo minus vel in dominum sequiant? Fuerunt qui putarint Actæonis facultates per canum rabiem, aut per iratam venationum deam insulse dissipatas significari: quia canes non Actæonem, sed eius opes laniauere: quod quidem perdidiculus mihi videtur. non enim ad venationem hortari posteros, vel retrahere consilium fuit antiquis, sed minus rectos mores emendare. Per hanc igitur

fabulam nos ad beneficia in viros bonos conferenda adhortabantur, ac retrahebant à benemerendo de ingratis & immemoribus acceptorum hominibus: quod etiam videtur significasse Theocritus in eo versu:

Ποσειδώνιος ὡς τὸ πάλαιον:

nutri canes ut te edant.

Omniū sanè beneficiorum optimum est illud, quod apud virum bonum & memorem & gratum collocatur: quod verò in maleficum & ingratum collatum est, omnino malè collatum fuit: quippe cū improbi homines, ne parem gratiam referre cogantur, sapientis pro acceptis beneficiis simularis causas aucupentur, seque vel quavis leuissima de causa iratos fingant, ut sic deletum appareat quidquid in eos collatum sit. Ut prudentiores igitur essemus in conferendis beneficiis, ne honori, facultatibus, vitæque nostræ insidiatores nostris sumptibus aleremus, rationem conferendorum beneficiorum nos antiqui docuerunt: quippe cū beneficium viro bono facere, sit propè accipere, atque hæc nonnulla pars est iustitiæ, ut traditum est in officiis. Admonemur præterea per hanc fabulam, ne simus nimis curiosi in rebus nihil ad nos pertinentibus, quoniam multis perniciosum fuit res arcanas aliorum cognouisse, aut principum ciuitatum, summorumque virorum, aut Deorum præcipuè, quorum vel aliqua minima suspicio arcanorum consciūm faciliè potest opprimere. atque ut summatim dicam, eas fabulas, quas insulsi & imperiti plerique aniles nugas tantū esse crediderunt, ad posteros tradiderunt antiqui, ut per illas nos à temeritate, crudelitate, arrogantia, libidine, illegitimisque facinoribus retraherent, & ad humanitatem, prudentiam, beneficentiam, integritatem, temperantiâque adhortarentur, & ut humanam vitam denique omnem in melius in-

formarent,

NATA-

NATALIS CO- MITIS MYTHO- LOGIÆ,

LIBER SEPTIMVS.

*Quàm infle & utiliter viri illustres gloriam
sint consecuti.*

VLLA neque sanctior lex, neque præclarius institutum esse potest, illustrissime Campeggi, quàm illud quod digna virtutibus præmia, & flagitiis singulis supplicia proponit: siquidem æquum est, non solum vt à flagitiis retrahantur, verum etiam ad virtutem & ad præclara facinora incitentur animi mortalium, ne desides ac segnes vitâ hanc obscure transigant. Hæc vna res Herculem, ceterosque Heroes illustres ita ad labores, omniaque pericula fortiter subeunda impulit, vt nihil neque tam horrendum, neque tam arduum fuerit, quod labore & patientia non fuerit superatum. Nam & latrones de medio sublatis, & inferi aditi, & monstra horribilia perdomita, & crudelitas tyrannorum repressa atque extincta propter præmia virtutis dicuntur. est autem præclarum virtutis præmium gloria: quæ animos mortaliû ad insignia quæque facinora mirificè stimulis impellit; facitque vt difficilia & periculosa & ardua omnia, leuia & plana & facillima videantur. Neque vlla ciuitas, nullum imperium, nulla natio denique potens ac diuturna esse posset, quæ cum certa supplicia flagitiosis statuerit, mox nullam habeat virorum bonorum rationem: quippe cum illa sola felix futura sit, quæ ad bonos, honores & magistratus detulerit: id quæ fecerit, tanto erit ceteris ciuitatibus præstantior ac felicior, quanto magis in hoc agendo fuerit studiosa. Satis

eius quod dico, præclarum erit argumentum Romanorum imperium ad viros bonos vel externos sæpe delatum, atque Athenienses etiã multos viros bonos externos sapius summa reip. præfecerunt. At contrà ciuitas illa, quæ non nisi suis patet ciuibus, quæ fores in perpetuum occlusit exteriorũ virtuti & fortitudini, quæ nulla etiã habita ratione probitatis inter suos ciues, ad quosuis vel improbos magistratus detulerit: quæ sceleribus pœnas, at nulla præmia virtuti, vel etiã paruas pœnas interdũ improbitati, proponit: quo pacto non & segnis & libidini dedita esse potest? quo pacto non stultorum ac scelestorum hominum fiet iniquissima tyrannis? quo pacto non immemor acceptorum beneficiorum, aut etiã ingrata? quo pacto non inter scorta confectus, & marcescat in otio? fieri enim non potest vt animus hominum nihil agat, qui nisi honestis exercitationibus teneatur, ad turpia quæque & impura studia deferatur necesse est: nam vbi fores occlusæ sunt virtutibus, illæ necessariò patent vitiis & sceleribus; cùm aliquid omnino sit agendum.

De Hercule. CAP. I.

NE QVÆ aliud sanè quidquam Herculè omnium mōstrorum, latronum, maleficorũque hominum dominorem & euerforem præter gloriam virtutis illustravit: qui tantum nominis & gloriæ apud omnes homines consecutus est, quantum nulla ætas vnquam delere possit: cuius in honorem templa, altaria, ceremoniæ, sacerdotes fuerunt instituti: quod illi neque nobilitas generis, neque sola vis corporis, neque amplissimum imperium, sine sapientia, animique magnitudine concedere poterat. Fuit Hercules Iouis & Alcmenæ filius, vt testatur Orpheus in Argonaut. his carminibus:

ἦεν οὐδὲ τίς αἶσα βίβω Ἡρακλῆος Διότο,
ὃν τέκεν Ἀλκμήνῃ Ζεὺς Κορινθίων μεγίστη,
ἦμος ὅτε τεταρτὴν ὑφ' ἑλίου πτό στίγας ἔχων
ἄλλος δολοχὴ δ' ἐπύχετο πάντοθεν ὄφον.

*Hic prius Herculeum robur mihi cernitur: olim
Hunc Alcmena Ioui peperit coniuncta superno,
Cum latuit Phæbus longas tres ordine noctes
Continuas, carniſque die sol, lumine Soles.*

Aiunt

Aiunt enim Alcmenam Thebani Amphitryonis fuisse vxor² rem, qui cum aduersus Teleboas Ætolia² populos militaret & exercitum duceret: quia ita nubenti Alcmenæ promiserat, quod fratris eius eadem vlcisceretur, huius captus amore Iupiter sumpta Amphitryonis forma, vt ait Plautus in Amphitryone, domum ante diem ingressus, illa per fraudē, ne vim inferret, potitus est. Nam Teleboæ Taphum insulam vnam Echinadum incoluerunt, qui prius habitabant Acarnaniam. hi cum essent rapacissimi, omnibusque infesti, Argos profecti Electryonis patris Alcmenæ boues abegerunt: qua ex re orto prælio & ipse Electryo & eius filij in ea pugna ceciderunt. etenim vt scriptum fuit ab Herodoto, qui bellum illud descripsit, quatuor filij ex Andromeda Perseō que nati sunt, Sthenelus, Mestor, Alcaus, Electryo, qui communi imperio post Persei mortem regnarunt. E Mestore nata est Hippothoe, de qua & Neptuno Pterelas, de quo Teleboas & Taphus. Quidam ferunt bellum exortum inter hos fuisse, quia Teleboæ vi sortem auitam ab Electryonidis repeterent, cum illam iure assequi non possent. atque cum ex Amphitryone prægnans esset Alcmena; tamen, vt ex se etiam conciperet, dicitur Iupiter tres noctes in vnum coniūxisse, quod spatium totum in exprimendo Hercule absumpsit: non enim sat erat spatij nox vna tantæ plantandæ arbori. Deinde cum negligentius exceptus fuisset reuersus Amphitryo, causam percunctatus est ab Alcmena, audiuit priore nocte sui similem domum adiuisse: tum intellexit à Tirisia Iouem cum Alcmena concubuisse, vt testatur Atheniensis Apollod. libro 2. Natus est igitur Thebis Hercules Ioue patre, matre Alcmena, vt testatur Hom. in hymno in Herc. hoc pacto:

Ἡ ἑκαλέα Διὸς ὅν αἰέσω κε, ἐν μὲν ἄριστον
γυναιὶ ὀπιχθονίαν Θήβας ἐνὶ κελυγχοῖσιν
Ἀλκμήην, μεχθέστα καλαμενέϊ Κρονίωνι.

Alciden canimus natum Iouis: edidit illum
Præstantem virtute viris mortalibus, arctē

Magna Alcmena Ioui coniuncta in amore superbo.

Dixerunt tamen poetæ Herculem filium etiam Amphitryonis, vt ait Euripid. in Hercule insano:

τίς τῶν Διὸς σύνκεκτον καὶ εἶδ' ἔβραχ' ἔδ'
Ἀργείων Ἀμφιτρυόν' ἐν Ἀλκμείῃσι ποτὶ
ἐπιτὴν ὁ Περσέως, πατέρ' ἐκ τόνδ' Ἡρακλῆος.

Cui non Iouis rivalis est mortalium.

Auditus Amphitryo, sacus de Persei

Alces & almi, qui fueris pater Herculis?

Habuit Hercules fratrem natum eodem partu Iphiclū vna nocte iuniorem, sororem verò Laonomen, quam Polyphemus nupfisse memoriæ proditum fuit. Iphicli mirificā celebritatem pedum descripsit Orpheus in sacro sermone, & incredibilem leuitatem in his carminibus:

ὃ δὲ αὖθις δὲ σταδὲ φεύγοις ἐκ ἄννομου πέζων,

ὃ δὲ λυτὸν ἰφικλοῖο ποταμοῦ ἀνδράζεο,

ὅτε καὶ αἱ θεοὶ κλισίῃσιν ἀνέστησαν, ὃ δὲ πῦρ χαρπὸν

σινετ' ἀνιστρεφά γυνὰ φέρον ὅππῃ λήϊον αὖθις.

Non poterit fugisse Deos qui turpia patras,

Sit licet Iphiclo multo velocior ipso;

Qui super extremis segetum currebat aristis,

Nec siccos fructus ladebat pondere planta.

Scriptum reliquit Paus. in Bœoticis Iunonem odio pellicis Alcmenæ commotam, cum sciret instare tempus propè pariendi, mulieres veneficas immisisse, quæ partum impedirent. Fertur eo tempore Historis Tiresiæ filia veneficas illas astutia elusisse: nam è loco quodam, unde illæ facillè audire possent exclamauit, Alcmenam peperisse: ea voce illæ deterritæ ac deceptæ statim abierunt, quare Alcmena illico enixa est. Alij diuersam ab hac rationem tradiderunt, quippe qui non impeditam fuisse dicant à Iunone Alcmenam quò minus pareret; sed cum nonum mensem ageret Hercules in utero matris, & septimum Eurystheus Stheneli filius, fama est iurasse Iouem alterum horum alteri imperaturum, atque ad illum pertinere imperium, qui prior natus eodem die fuisset. Id cum sensisset Iuno, septimestrem Eurystheum ex utero matris exire fecit. at Herculis ortum in primum diem mensis decimi vsque prorogauit, ut ait Theoc. in paruo Hercule;

Ἡ ἑκαλέα δὲ χάμῳ ἐντα ποτ' ἀμειβᾶνε

Ἀλκιδέα, καὶ κατὰ πῶτ' ἐγγὺν Ἴφικλῆα.

Alciden decimo progenerum mense decora

Alcmena, atque vna iuniorem nocte Iphiclum.

Eumolpus autem ille qui librum de mysteriis composuit, scripsit Herculem primū quidem fuisse inuisum Iunoni propter matrem pellicem, at placatam fuisse à Pallade, cuius etiā hortatu Iuno Herculi lac præbuerat paruulo, cum-

que

que fecerat immortalem. Huic eadem nocte, quæ secuta est primum natiuitatis diem. Iuno sub mediam noctem duos ferocissimos angues immisit, à quibus ictus nemine præscio interiret, sed Hercules dicitur ambabus manibus illos apprehensos ita constrinxisse, vt illæsus statim hos compresserit, vt ait Ouidius in Deianira:

Tene ferunt geminas pressisse tenaciter angues,

Cum tener in cunis iam Ioue dignus eras?

Quod etiam Theoc. planius expressit in paruo Hercule hoc pacto:

*ἄμφορ δὲ σφέτεται μεσσηνύκτιον ἐς δύναν ἄκτος
Πέλωτα κρετ' αὐτὸν, ὃ δ' ἀμφοτέρω μέγαν ἄμφορ
τῆμος ἀρ' ἀπὸ Πέλωτος δύο πολυμήχανος ἦεν
κυνάρης φέροντας ἰσὺ σπέρματος δ' ἐγένοντο ἄφρον.*

Sub mediam noctem quando Vrsa illabitur undis

Oriona prope, isque humerum cum protulit altum;

Ingeniosa duos immisit Iuno chelydros

Tergoribus nigris, spirisque ingentibus atros.

Deinde exequitur quo pacto Hercules sine lacrymis & intrepidus ambos illos compresserit. Apollodorus tamen libro 2. iam octo menses natum Herculem inusitata magnitudinis angues à Iunone immisos compressisse memorat. Alij verò, inter quos fuit Pherecydes, hos angues non à Iunone sed ab Amphitryone immisos tradiderunt, vt experiretur vter esset Iouis filius, atque Iphiclem territum cum eiulatu aufugisse, Herculem illos comprehensos suffocasse. Ceterum vbi Pallas ad Iunonem accedens persuasisset vti mammā præberet infanti, cum puer supra ætatem violentius sugeret, aiunt Iunonem indoluisse, ac puerum proiecis. Alij dicunt quòd cum Hercules lac retinere non posset, illud in cælum deciderit, ac fecerit viam lacteam inde vocatam. Alij tamen dicunt istud accidisse quo tempore lac in saxum expressit vt iussa fuerat, quod obtulit Saturno: quod alij de Mercurio dixerunt, quam opinionum de via lactea varietatem ita mirificè attigit Marcus Manilius in his:

Nec mihi celanda est formæ vulgata vetustas

Mollior, è nino lactis fluxisse liquorem

Pactore reginæ Durum, cælumque liquore

Infecisse suo: quapropter lacteus orbis

Ipse, quod nomen causa descendit ab ipsa.

Deinde cum Hercules adoleuisset, iaculandi artem fuit à Teutaro Scythia pastore, ut ait Isacius, edoctus. Alij à Rhadamantho hanc artem illum didicisse malunt, alij ab Amphitryonis pastoribus, alij à Chirone & Thestiade: cum tamen Theocritus ab Euryto, quodam edoctum iaculandi artem scribat, ut sensit etiam Apollodorus. A Lino Apollinis filio literas didicit ut fama est: musicam ab Eumolpo: ludicra & artes ceteras ludicras ab Harpalyco Mercurij & Phanopes filio, velut sensit Apollodorus: ab Autolyco currus agitare, & equitandi peritiam ab ipso Amphitryone percepit. Qui fuerint magistri in singulis facultatibus, testatur Theocritus in his:

χερματα υἱὸν τὸν παῖδα λίνος ἐξεδίδασκεν,
 υἱὸς Ἀπόλλωνος μελιδωνίης ἀργυρίου Ἡῶρας·
 τὸν δ' ἐκτενύσαι, καὶ ὑπὸ σκοπον ἴδ' εἰσὼν
 Εὐρυτος ἐκ πατέρος μεγάλας ἀνεῖρος ἀφάραις.
 αὐτὰρ αἰεὶ δὴν ἔδρακε, καὶ ἄμφοι χεῖρας ἐπλάττει
 πυξίδα ἐν φόρῳ γη Φιλαμμόνιδος Εὐμόλπου.
 ἔσσα δ' ὅπο σκελῆαι ἐδ' ὅσ' ἔρροι Ἀργύρεν ἄνδρες
 ἀνδράσι σφάλλειν π' παλαισμάσιν, ὅσα τε πύκται
 δεινὸι ἐν ἱμάγεσσιν, αἳ' ἐς γαῖαν ὀφισπύοντες
 πυγμαῖοι ἐξυῖοντο παλαισμάτα σύμφορα τέχνη,
 πάντ' ἐμαθ' Ἑρμῆος διδασκάλου καὶ ὅσ' αὖτε
 Ἀρπαλίου Φανοπῆι.

Hunc Linus edocuit sapientum scripta priorum

Peruigil, & claro Phæbi de semine natus.

Flectere at arte arcus, emittere & arte sagittas

Edocuit diues patrius hunc Eurytus agris.

Eumolpus vocem formauit, finxit & idem

Ad citharam digitosque rudes, dextramque tremendam,

At quæcunque fuit membrorum ars apta palestra,

Qua strauere viros, & decipere vicissim;

Quæ foret ars pugilum, & granibus decernere loris,

Quæque graues pugiles reperere ex arte dolose,

Hæc à Mercurij doctus de sanguine creto.

Harpalyco, Phanopisque.

Fertur Linum cithara percussum interemisse, quia ab illo vapulasset, cuius etiam cordis causam dixit adhuc puer. In Astronomicis autem rebus magistrum habuit virum sapientissimum ac optimum Chironem, Alij dicunt à Castore armatum pugnare didicisse. Quare omnibus ingenuis artibus à singulis in quauis facultate præstantibus hominibus fuit insti-

institutus. Hercules insigni corporis magnitudine ac proceritate fuisse dicitur : quippe quem scripserit Heraclides Ponticus quatuor cubitorum & vnus pedis longitudinis fuisse. Ion præterea Chius & Herodotus in Oedipode Herculem tres dentium ordines habuisse memorat, igneumque splendorem ex oculis effudisse, vt ait Zexes hist. 105. Chil. 3. Hercules, cum natus esset ea lege, vt Eurystheus Stheneli & Archippes filius fraude Iunonis prior natus illi imperaret, iussus est omnia quæ vbique pericula horrenda viderentur subire, vniuersumque terrarum orbem monstris horrificis expurgare. Primum igitur omnium laborum Herculi fuisse memorant leonem Cithæroneum: nam cum puer adhuc esset Hercules, ætatisque suæ annum decimum sextum, vel, vt alij maluerunt decimum octauum ageret, essetque missus ab Amphitryone ad armentorum custodiā, ne bis in magistrum peccaret, leonem interfecit, inuulnerabilem, qui (vt ferunt) de Lunæ circulo descenderat, atque qui in sylua Nemea vagabatur, quæ fuit inter Phliuntem & Cleonas, cum armenta sua lanaret. Memoria prodidit Chrysermus libro secundo rerum Peloponnesiacarum, Iunonem supplicium de Hercule sumere volentem Lunam in auxilium acciuisse carminibus magicis usam, quæ cistam spuma impleuit, è qua natus est hic leo. hunc Iris in gremio stringens in montem Opheltam deportauit, à quo eodē die Apasamptus pastor fuit dilaniatus, vt ait Demodocus in rebus Heracleæ. Erat omnino leonis illius pellis nullo ferro penetrabilis, sicut Iuno instituerat, quæ implacabili odio Herculem insequabatur. In hunc Hercules multas sagittas frustra coniecit, neque læsit omnino: mox cum ad clauam ventum esset, quæ multo ferro erat grauis, vt Socrates scripsit ad Idotheum: vt verò sensit Pilander, tota erat ferrea: & illa crebris verberibus comminuitur. Deinde leonem nudis manibus apprehensum vnguibus dissecuit, atque ita occisi vnguibus pellem detractam inuulnerabilem pro scuto in posterum gestauit, vt testatur Euripd. in Hercule insano:

σολὼν τε θηρὸς ἀμφὶ βαλλὼν τὸ καὶ
λέοντος, ὅτε αὐτὸς ἐξωπλίστο.

Ferisque pelle tu leonis induis

Caput, fuit gestamen illud Herculi.

Quod factum est in monte exiguo Boeotiae Teumessio nomine. Mansit postea illa consuetudo, ut multi heroes pellibus pro scutis uterentur: nam & Theseus, & Ancaeus, qui fuit cum Argonautis, & Argus, & alij complures pellibus pro scutis usi sunt, ut est apud Apollonium multis in locis, quod fiebat ad Herculis imitationem. Fuerunt autem tres leones ab Hercule superati, Heliconius, Lesbius, Nemeus. Cum Thespis Rex Boeotiae famam rerum ab Hercule, iam gestarum percepisset, putauit suis rebus optimè fore consultum, si cum quinquaginta filias haberet, totidem prestantes robore corporis, & animi sapientia filios ex illo susciperet. quare Herculem ad conuiuium inuitauit, & per benignè, magnificèque exceptum ita demum ebrium fecit, ut omnes quinquaginta filias eadem nocte vitari, præter vnam; quæ ut testatur Paus. in Boeoticis, perpetuum sibi sacerdotium potius indicit. Ferunt singulas earum mares filios peperisse, præter maioris & minoris ætatis duas, quæ geminos pepererunt. Fuerunt qui dixerint singulas singulis noctibus cum Hercule concubuisse, quod sanè neque admirabile esset, neque profus incredibile, non tamen Hercule dignum: cum quidam adeò fuerint in Venerem propensi, ut vel septuagies rem absoluerint, ut ait Theophrastus in historiis plantarum. Cum celebritas nominis, & virtutis Herculeæ gloria in dies cresceret, quia Hercules armis à Minerva captis Creonti Thebanorum principi opem tulerat, casisque Minyis & Ergino Thebanam urbem obsidente liberauerat agrum Thebanum ab imposito per iniuriam tributo, ut scribitur; eius virtutem admiratus Creon Megaram filiam in matrimonium illi concessit. Istud fecit cum esset ephebus, nam missas ad exigendum tributum legationes mutilatas è regione eiecit. Petente Ergino autorem iniuriarum admiratus est audaciam Creon, nam erat ad deditionem propensus: at Hercules cohortatus coartatos ad liberandam patriam, è sacris templis armaturam euulsit, quam antiqui appenderant in honorem Deorum, cum omnia arma priuata Minyæ ex urbe sustulissent, ne Thebani bellum renouarent. cum Erginus cum copiis aduentaret ad urbem, illi occurrens ad quasdam angustias viarum, fecit inutilem esse multitudinem copiarum hostilium, & Erginum trucidauit, & omnes propè ejus copias profligauit. deinde repète victoria usus potius est urbe Orchomeniorum, & re-

& regiam Minyarum succendit, urbemque funditus evertit. Quare Eurystheus suspectam habens eius virtutem, illum ad se accersuit, & certamina imperavit. Cum Hercules nollet parere, Iupiter significatum mittit ne mandata detrectaret, atque ex oraculo quoque Delphico intellexit esse voluntatem Deorum ut certamina absolueret duodecim imperante Eurystheo, cum insignis moeror illum cepisset, Iuno insaniam quoque immisit: quare filios e Megara susceptos tanquam hostes iugulavit: post cum rescivisset, a congressu hominum diu abstinuit. Fama est igitur Herculem ante furorem siue insaniam filios Therimachum, Lamium, Creontiadem, & Deicoontem suscepisse e Megara. ut ait Apollodorus libro 2. alij voluerunt filios fuisse Herculis Onitem, Democoontem, Temphrantem. Deinde Argos profectus est ad absoluenda mandata Eurysthei. Famam autem fuisse inquit, quo tempore Hercules ad inferos descendit, illum fuisse mortuum: quare cum redisset, Lycum Thebarum Regem Megaram uxorem suam ducere conantem interemit. Ea de causa ob Iunonis invidiam ira percitus in omnes filios suos quos e Megara susceperat, scivit. Dixerunt quidam octo fuisse Herculis & Megaræ filios, in quos ille scivit, alij quatuor Hercules, at duos Iphicli, cum illi iuniorem filiam Creon coniuxisset. Ex insaniens Hercules furore composita est tragedia ab Euripide. Cum suos igitur, Iphiclique filios trucidasset, vel (ut alij malunt) ignem coniecisset, exilio solum vertit; deinde a Thestio expiatus Delphos se contulit, ac Deum percunctatus ubinam esset habitaturus, Pythia Tirynthem respondit oportere illum proficisci, Eurystheoque duodecim annos servire, totidemque labores persolvere, atque ijs peractis deum inter Deos immortales receptum iri. Vocatus fuit vero Hercules tum primum a Pythia, cum antea Alcides diceretur. Tirynthem igitur migravit, atque primum omnium quidam illi imperatum dicunt ab Eurystheo ut Nemeum leonem invulnerabilem occideret. (Nam superiorem Cithæroncum idem fuisse, at non Nemeum putarunt, cum e Cithærone monte primum irruisset in armenta.) Fabulatus est Anaxagoras in Luna fuisse latam quandam regionem, e qua hic leo Nemeus deciderit, cum Sol etiam non minus stulte massam ferri igniti appellaret. est enim non

ignobilis gradus stultitiæ vel si nescias quid dicas, eam
 velle de rebus propositis hanc vel illam partem stabilire.
 Ille igitur frustra exhausta pharetra com claua feram infe-
 cutus est, quæ cum in speluncam aufugisset biforem, alterū
 ostium occlusit, deinde brachiis circa collum coniectis, eo
 usque astrictam tenuit, donec suffocauit, & supra humeros
 sumptam Mycenæ asportauit. Cæterum cum in Lerna Argi-
 ui Mycenæiq; agri hydra insignis esse diceretur & magno-
 pere formidabilis, quæ in palude lacui proximaverfabatur,
 quæ plura capita haberet, vt scripsit Camirensis Pisander,
 iubetur Hercules ab Eurystheo illam interficere. Verfabatur
 plerumque & educata fuerat sub platano quadam ibi
 amplissima ad fontem Amymones, apud quem fuit etiam
 cæsa. Dicunt hanc hydræ multa habuisse capita, siqui-
 dem Naucrætes Erythræus septem, at Zenodorus Ephesus
 nouem, Heraclides Ponticus quinquaginta illa fuisse tradi-
 dit; quæ quoties vnum eorum cadebatur, priorum nume-
 rus duplicabatur continuo, nisi quis concisum reliquum
 colli thyrsū igni statim combussisset. Id cum cognouis-
 set Hercules, nulli diligentæ aut labori perpercit in illa
 opprimenda. Afferunt eius hydræ venenum fuisse acutissi-
 mum, quippe cum sagitta illo veneno tincta Chironem
 prope subito intereuerit, vel Polenorem Centaurum, vt
 quidam maluerunt. Hunc aiunt vi doloris impulsū ad
 fluuium e Lapitho monte Arcadiæ defluentem accurrisse,
 vt ibi vulnus lauaret: vnde postea teter odor dicitur flu-
 mini ex loto vulnere diu permanisse. Fuit enim hydra illa
 maleficum omnino & pestiferū hominibus animal: quippe
 quæ cæpestria omnia impetu facto deuastaret, & in pecora
 agrosque vicinos crudelissime sæuaret. Fabulantur Iolai
 opera aurigæ vsum fuisse Herculem, nam in curru eò acces-
 serat, cum ingens cancer hydræ opem tulisset, quem Hercu-
 les conculcauit: nam ex accensa sylua propinqua accensos
 torres Iolaus ad Herculem attulit. Verū crediderunt
 hunc laborem, quia adiutus fuisset Hercules ab Iolao, non
 fuisse inter duodecim ab Eurystheo receptum. Deinde
 cum cerua quadam pedes æreos haberet, atq; cornua au-
 rea, apud OEnonen Dianæ sacra, neque quispiam morta-
 lium posset illam cursu comprehendere, habitaretque in
 Mênalo monte, iubetur Hercules illam Mycenæ adducere.

Sed

Sed cum neque occidere illam Hercules ut Dianæ sacram, neque vulnerare vellet, annum totum currendo est insecutus: sed illa denique fessa in montem Artemisium confugit, & ad Ladonem amnem iam iam tranatura capta est, & Mycenas super humero deportata. Enimvero dicunt Eurystheum adeo fuisse virtute Herculis perculsum, ut dolium æneum sibi ad latibulum comparauerit, neque in urbem Herculem admitteret, atque omnia monstra ante portam ciuitatis exponi statuit, atque per Copreum præconem omnia illa formidabilia imperauerit. Sunt etiam qui dicant Dianæ Taygetæ illam ceruam fuisse postea ab Hercule consecratam. Præterea cum ad cecidendum aprum Erymantheum iussus proficisceretur, à Pholo hospitio perbenigne accipitur: qui vas etiam optimi vini in honorem hospitis aperuit, ut à Dionysio imperatum fuerat, tunc Centauri mirabili odore vini concitati, ad Pholum accurrentes, in Pholum impetum faciunt vinum rapturi. Centaurorum alij piceas cum radicibus euulsas pro armis habebant, alij saxa ingentia, alij lampades accensas, alij magnas secures. commissum est prelium, opem tulit Pholo Nubes mater multum imbrem ostendens, ac viam lubricam fecit. Hercules opem ferens multos trucidauit, alios in fugam vertit. Qui ceciderunt in acie Centauri insigniores fuerunt, Dupō, Thereus, Hippotio, Melæchætes, Orius, Isoples, Daphnis, Amphion, Argius, Phrixus. Pholus tamen casus ob affinitatem sepeliuit, atque sagittæ è vulnere cuiusdam ereptæ fortè cuspide ictus, cum sanari posset, interijt: quem Hercules magnifice sepeliuit in monte pholoe ab illo vocato. Eo autem tempore Phocidis ager vniuersus ob iram Dianæ, quia Oeneus illam meritis victimarum honoribus priuarat, ab apro insignis magnitudinis vastabatur, qui in Erymantho monte Arcadiæ natus fuerat, quem Hercules à Centaurorum cæde profectus, victum ad Eurystheum deduxit cum illum è quodam fruticeto propter altam niuem defessum extraxisset. postmodo cum Augias Rex Elidis ingens stabulum trium millium bouum, quod erat summo refertissimum, haberet, iubet Eurystheus Herculem hoc vno die purgare. Cum Hercules eo accessisset, pactus fuit Augias se decimam partem omnium animalium esse daturum, si eodè die stabulum illud purgasset: quod id fieri non posse vilo pacto videbatur.

Deinde cum Augias pro purgato stabulo se mercedem daturum negasset promississe, ab eodem Hercule sagittis conficitur; filiusque Phyleus, qui Dolichium profugerat, quoniam iniquum esse facinus patris dixerat, in regnum patri adiuuante Hercule successit. Fuit autem Augias Solis filius, ut dicebatur, ut alij putarunt Neptuni, ut alij Phorbantis & Himnines, ut alij Nyctei, alij Epochi, e cuius oculis radij solaribus similes effluere dicebantur. quamuis quidam putarunt post absoluta certamina duodecim Hercule bellum Augiam intulisse, at non post factum continuo ob denegatam retentamque mercedem. Augia vero caeso Hercules e spoliis Elidis certamina Ioui Olympico instituit, quæ Olympicæ appellauit; quæ quinto quoque anno agebatur, ipsæque prior volentes omnes ad certamen prouocauit. Verum neque hunc laborē Eurystheus inter duodecim recepit; quia spe mercedis illum absoluisset. Deinde cum Hercules audisset iuxta Strymphalum Arcadiæ lacum, apud quem Iuno educata fuit, eratque celebre Dianæ templum, aues esse quæ humanis carnibus vescerentur, ad has cedendas iussus accessit. Fecerunt qui dixerint Strymphalides vocatas aues non à Strymphalo lacu, vel fluuio, vel palude Arcadiæ Strymphali, sed heroe quodam Strymphalo, cuius & ipsius vxoris Aues vocatæ filia fuerunt, ut sensit Mnaseas. Has occidit Hercules, quod ipsum hospitio non accepissent, acceptis tamen Molionibus. Alij & aues has fuisse memorant, & non sagittis cælas, sed cum iuberetur tantum abigere, crepitaculorum æneorum a Pallade acceptorum tinnitu ab Hercule exterritas in Aretiam insulam ex Arcadia conuolasse, ut sensit Pisander Camirensis, & Seleucus in miscellaneis, & Charon Euphracenus. Has etiam Ploidas vocarunt, ut ait Apollonius lib. 2. Argonaut.

ἔδ' ἔχ' Ἡρακλῆος, ὅπου ἤλυθεν Κροταλλὸς δὲ,
Πλοῖδας ἐρύσσει Στρυμφαλίδας ἔδονε λιμνῇ
ἄσπετον τόπον, τὸ ὤρε' ἔχ' αὐτῆς ὀπὸς αἶαν.
αἰὲ' ὅς τ' ἑλκεῖται παταγῶν ἐν χερσὶ πνιδόων
ὅδοις ἐν σκοπῶν περικύβητος· αἰ δ' ἐξέρευτο
τῆς ἀνὸς ἡδὲ τοῦ δῖου γενεῆς κακὸν ἔσται.

Sed neque ut Arcadiam petyt vis Herculis, arcu
Ploidas inde lacu volucres Strymphalidas vlla
Pellere vi potuit: namque hoc ego lumine vidi.
Ast idem ut manibus crotalum pulsauit in alta

Existens

Existens, specula prospectans, proinus ille

Cum clamore procul liquentes litus ierunt.

Nam fertur crotalum illud, quo Stympthalides volucres exterruit, a Vulcano fuisse factum, quod Pallas eo adeunti Herculi concessit. Fuerunt sane aues, quæ Stympthalides vocarentur, in locis Arab & desertis nihil magis quam leones aut pardi mites hominibus, si quidem vel ferro vel ere testa corpora rostris percutientes integumenta effrangebant facillime: quare postea inuentus fuit cortex, quo homines tecti si percuterentur rostris illæ defixo rostro in illo libro, tanquam visco, aut aliqua tenacissima materia caperentur, ut ait Pausanias in Arcadiis. Fuerunt autem ibibus Ægyptiis persimiles, sed rostro rectiore ac validiore, corpore multo maiore. Hæ vocatæ sunt in Arabia etiâ Stympthalides, ad earum formam fortasse, quæ aliquando in Arcadiam conuolarunt, & ab Hercule fuerunt repulsæ. Memorîe prodidit Timagetæ Stympthalides illas, quæ repulsæ fuerunt ab Hercule alas & rostra & ungues habuisse ferreas, quas modò *σίδνευ πτερος* ferreis alis scilicet, modò *σίδνευ ροστρου*, hoc est ungibus ferreis, modò *σίδνευ ροστρου*, rostris ferreis nominauit. Post fugam Stympthalidum tauri illius domandi, & adducendi labor successit, qui fuerat Neptuni ira in Cretenses immissus, totamque Cretensium regionem populabundas vagabatur. Nam multa animalia varijs temporibus ob iram Deorum Græciam inuaserunt magnitudinis & ferocitatis admiranda: sicut leo Parnassius & Nemeæus, aper Calydonius & Erymanthius & Crommyonius. Fabulantur quod cum Minos toti mari, quod Græciam alluit, imperaret, nihilo maiorem honorem Neptuno, quam Dijs cæteris impartiuit: quamobrem iratus Neptunus taurum hunc ignem efflantem naribus in eius regionem immisit. Fuerunt qui dixerint, Minos vouisse quod primum sibi se obtulisset, ut diximus in Minos, atque hunc taurum in sua armenta seruasse. quare Neptunus illi, furorem immisit, ut omnia degastaret. Alij dixerunt hunc taurum per fraudem Minos in Atticam solū fuisse deportatum, qui multos Athenienses conculcarit, ut quemq; obuiū casus tulit, atque inter æteros Androgeum Minos filium: quæ cum ille per insidias obruncatum putasset, comparata classe bellum Atheniensibus intulit. Hic idem taurus ut ductus fuit ad Eurystheum.

ut qui esset facer, ab Hercule dimissus Marathonium agri
 rursus vexavit, quem dicunt nonnulli Dianæ Marathoniæ
 fuisse postea à Theseo mactatum, Apollodorus putavit fuisse
 se taurum qui trans mare portavit Europam. Deinde Diome-
 medes Thraciæ Rex Cyrenes Marisque filius equos fero-
 cissimos & crudelissimos, ignemque spirantes in Tyrida op-
 pido humanis carnibus aleret, quibus captos hospites lani-
 dos exponēbat, ab Eurystheo iubetur illos adducere, tum
 verò Hercules ad Diomedem profectus, ipsum primum
 captum suis equis lacerandum crudeliter exposuit, equos-
 que ipsos post esum Diomedē alij ab Hercule trucidatos,
 alij ad Eurystheum ductos arbitrantur: quos ille cum ad
 Olympum montem in pascua misisset, feruntur fuisse à fe-
 ris laniati. Neque illud celsuerim prætermittendum, quod
 cum in agrum Epidauriorum venisset ad collem quendam
 iuxta viam oleam manu capiens circumduxit, quæ illam
 figuram accepit ut Verilis vocaretur, essetque omnibus ex-
 teris admirationi, non procul à templo nominatæ Cory-
 phææ Dianæ. Imperavit illi postea Eurystheus, ut Hippoly-
 tæ Amazonum reginæ baltheum, quem pulcherrimum esse
 audierat, ad se afferret, quem Admetæ filiæ largiretur, quæ
 tamen nonnulli non Hippolytæ, sed Dilytæ esse malue-
 runt: at Ibycus filia Briarei. Tum Hercules cum vna navi
 ad Amazonas traiecisset, Mygdonem & Amycum fratres
 iter impedire conantes in Bebrycia obruncavit, ac univer-
 sam Bebryciam depopulatus Lyco Deiphili filio, quem se-
 cum adduxerat, largitus est: qui Bebryciam postea Hera-
 cleam in honorem Herculis nominavit. Cum Themiscy-
 ram Hercules applicuisset, Amazones comparatis copijs
 ad defensionem se accinxerunt, commisso prælio illi prima
 ex insignibus occurrit Procella, sic a velocitate dicta, secun-
 da Phillippis, tum Prothoe, post Eribæa, deinde Celeno &
 Eurybita & Phœbo Dianæ comites, quibus omnibus cæsis
 Deianiram & Asteriam & Murpen & Tecmessam & Alcip-
 pen cepit. Melanippe fortissima prius credita. Imperium a-
 misit. Hic Hercules cæsis insignioribus Amazonibus, reli-
 quisque in fugam versis eam nationem penitus deleuit.
 deinde Hercules Hippolytam Theseo eius expeditionis
 socio concessit. Idem cum reverteretur ad Eurystheum, re-
 perit Heclorem Laomedontis filiam, quam ob iram Nep-
 tuni

tuni Laomedon Deorum responsis illi ceto quem Neptunus immiserat, exponere iubebatur, quam Hercules a ceto liberavit. Verum cum præstantissimos equos ob id beneficiû Laomedon Herculi promississet, neque tamen dedisset, indignatus Hercules ob hominis fallacias Troiâ aggreßus regem obruncauit: Hesionenque Telamoni, qui prior murum conscenderat, largitur: concessitque Hesionæ ut quem velleret captiuus emeret, atque illa fratrem Podarcim emit, qui postea Priamus illa de causa vocatus est. Nâ fertur non solum Troiam nauigasse, sed etiam subiugasse Amazonas, & occidisse Alcynem Telamone socio, cuius amicitiam ita attigit Theocritus:

*αἰνῆς δ' Ἡρόωνος, ἀστυγέϊ Τει ἀπὸντι,
 τοῖ μιν ἀπὸ τοῦ σῆγος τοῦ Πάριον ἔδωκεν.
 Alcidi magno, atque intrepido Telamoni,
 Qui mensam socij conuiuabantur ad vnam.*

Deinde Tmolus & Telegonus Protes filios, qui hospites lucta superatos necabant, ipse lucta suffocauit. Idem Serpionem Neptuni filiû cõtumeliosum, ferumque plane virû interfecit sagittis, postquam victoriam baltheum Eurytheo asportauit. Postea verò iussit Eurytheus, ut puniceos Geryonis Hispaniæ regis boues, qui hospites vorarēt, ad se adduceret: quare ad illos opprimendos contendit. Dicitur Geryon Chrysaoris & Callirhoes filius triplex corpus habuisse, canemque duorum capuum in Erythea, ac septem capitum draconem ex Typhone & Echidna genitum, qui boues ipsos custodiret. Habuit verò suæ crudelitatis ministrû impigrum atque diligẽtem Eurytionẽ. Huc profectus Hercules, Geryone, canemque Orthro, dracone & pastore Eurytionẽ interẽptis, boues ex Oceani insula Gadira ad Tartessum per id temporis celeberrimam Iberiæ ciuitatẽ abigebat. Atq; ubi Libys Alebionis frater, à quo Ligures postmodò vocari fuerũt, omnisq; Liguria nomẽ obtinuit, eius iter impedire conaretur, ab Hercule occisus fuit. at Aleoneus Gigas tũ Hercule ad Isthmũ Corinthi, egressus, dũ is boues abigeret, saxũ maximũ iecit e mari rubro sumptũ, quo viginti & quatuor homines occidit: nam cum tantum poderis ut duodecim plaustra perferre possent, id Hercules claua facillẽ repulit, & illũ occidit. Saxũ verò iacuit in Isthmo ubi agebatur certamina. His igitur in locis duas

luminas Hercules erexit tanquam suorum laborum terminos: quarum alteram Calpen, alteram Abylen vocavit, posuitque eas in finibus Libyæ & Europæ. Neque tamen ubi hæ columnæ fuerint erectæ satis convenit inter scriptores, quoniam Dicaarchus, Eratosthenes, Polybius, & Græcorum scriptorum complures ad Euripi angustias illas erectas dixerunt: Hispani verò & Africæ gentes apud Gades esse putarunt; quod sensit etiam Dionysius in libello de situ orbis in his:

ὁμοῖς δ' αὖ Μῦσαι σκοπῆας ἐπέτατ' ἡδ' ἄλκιους,
 ἀνέκλιναι στήθεσιν δὲ ἑσπέρῃ Ὠκεανῷ.
 ἴδοι τε καὶ στήλας ὅβρι τέρεσιον Ἡερκλῆος
 ἐστῶν (μῆλα δ' αὖτις) παρ' ἐνὰ πύλιναν Γαδύρεα.
*Obliquas narrate vias, mihi dicite Muse
 Oceani Hesperis à gentibus incipientes:
 Ad fines ubi sunt erectæ sortè columnæ
 Herculeos (mirum) iuxta juprema Gadira.*

Fuit enim antiqua imperatorum consuetudo, ad quæ loca extrema cum exercitu vel classe penetrassent, ibi aliquando suæ expeditionis relinquere monumentum: sicut Bacchus columnas duas magnas erexit in oriẽte, Alexander Indicæ militiæ terminos aras apud extremos Indos instituit, atque ordinavit, super quibus vota Diis immortalibus petebat, ut testatur Strabo libro tertio. Verum cum boues Geryonis in Libyam per Iberiam Hercules abigeret, dicuntur Dercylus & Alebion Neptuni filium pulchritudine allecti, illos surripuisse, & egisse in Hetruriam: à quibus cum taurus aufugisset, & transisset in Siciliam, Italiam postea nominarunt. Tyrrhenorum enim lingua taurus Italus dicebatur. Cum Hercules venisset in Siciliam, iter fecit à Peloria de ad Erycem, cui apud mare nymphæ balnea pararunt: cum Eryx Siciliæ Rex taurum illum cepisset, neque repenti Herculi reddere veller, ad certamen ventum est. atque Eryx castu percussus diem suum obiit. dicunt tamen quidam non castu, sed palæstra interemptum fuisse Erycem Veneris & Butæ filium, cum alter boues, alter regnū victori præmium proposuisset. Hercules victor regionem concessit fruendam incolis, donec aliquis affinis eam repeteret; atque Dorieus Lacedæmonius post multis gratibus illuc veniens, atque ibi Heracleam condidit, quam Carthagenenses spectant,

spectam, ut nimis potentem deleuerunt. In Siculos etiam qui collectis multis copiis obuiam processerant, ac boues rapere conabantur, impetum faciens illos profligauit, ac multos occidit, inter quos fuerunt insigniores Leucaspis, Pediacrates, Buphonas, Gaugatas, Cygeus, Gryidas. Deinde boues, obtruncatis latronibus cum mare Ionium traiecisset, ad Eurysthenem Mycenae deduxit, quos omnes ille Iunoni immolauit. Dicitur Geryon Hispaniae tunc imperans tres habuisse filios potentia & peritia rerum bellicarum insignes, qui singulari consilio & concordia in protegendo regno paterno utebantur. Hercules aduersus hos militaturus copias collegit in Creta, qui populi erant bellicosi, quippe qui primi omnium mortalium militaria stipendia inueuerint: quam etiam insulam ad gratiam Cretensium insignibus honoribus affectus omnibus prope feris expurgauit, quare neque serpentum, neque luporum, aut ulcorum semina ibi sunt relicta, aut ceterarum consimilium ferarum. Fabulantur Herculem post ductos ad Tartessum boues poculum suum Soli reddidisse, nam dicitur Hercules cum ad boues contenderet, Solis radiis nimium calefactus arcum vel in ipsum solem intendisse; quare sol eius vires, & animi magnitudinem admiratus, aureum poculum illi donauit, in quo Oceanum ad boues capiendos traiecit, ut ait Pherocydes in 3. libr. historiarum. atque ubi per Oceanum nauigaret in eo poculo, Oceanus cum vellet facere periculum constantiae & fortitudinis Herculeae, illi insignem tempestatem immisit, qua poculum magnopere fluctuabat. Tunc iratus Hercules vel contra Oceanum arcum intendit, quod Oceanus veritus eius iram placare studuit. quamuis Theophrastus in secundo libro Horarum illum in lebere nauigasse scribit. Fama est praeterea Iunonem, cum nupsisset multas pomos, quae aurea mala producerent, Ioui in dotem dedisse, quae apud Hesperidas nymphas à dracone petuigili custodiebantur. Fuerunt Hesperides Hesperii fratris Atlantis filiae, Aegle, Arethusa, Hesperusa; vel (ut aliis magis placuit) Aegle, Erethusa, Vesta, Erychia. Draco, qui mala aurea custodiebat, natus ex Typhone & Echidna esse dicebatur: qui centum capita habebat, variisque utebatur vocibus, iubeatur postea Hercules ab Eurystheo aurea illa poma asferre, quae ubi essent nesciens Hercules ad Nymphas iuxta Eridanum

num in quadam spelunca habitantes contendit. Illæ docent Nercum hac de re esse consulendum, qui post interrogatus ab Hercule docet adeundum esse Prometheum, à quo quid esset agendum edoctus est dracone ipso interempto. Ego igitur interempto Hercules aurea mala decerpfit, & ad Eurystheum detulit. Alij maluerunt illum admonitum à Prometheo fuisse ut Atlatem ad ea pro se mitteret, ac ipse tam diu cœlum, dū rediret Atlas, sustineret. Multa sunt certamina quæ in hoc etiã itinere commisit, à Cycno ad fluuium Echedorum ad singulare certamē prouocatur, qui fulmine cœlesti fuerunt dirempti. A Nerco deinde doctus fuit comprehenso, & in multas formas mutato, ubi essent mala & Hesperides. Cum è Pyrenæis montibus per Illyricam regionem iter faceret, & in Libyam peruenisset, Antæum Terræ filium obuium habuit, hominem admirandæ proceritatis, quippe qui ad sexaginta & quatuor cubitorum longitudinem accederet, in omnes peregrinos inhumanum: quos secum luctari cogebat, & suffocabat. Hic cum herculem ad luctam prouocasset, ab eo penè extinctus ter prosternitur, at erat ea virtute ut quoties Terram matrem attingeret, toties fortior resurgeret, quod sentiens Hercules hunc comprehensum sublimem à terra tam diu sustinuit, quam diu spiraret, donec vi herculeæ brachiique denique stritus, expirauerit. Quam rem ego sanè nihil aliud significare crediderim, quàm medicorum quoddam dogma, contraria scilicet contrariis esse curanda, ut nomen Antæi videtur significare. quod tamen potest ad multas politicas transferri actiones & iudicia, & ad utilitatem vniuersæ humanæ vitæ. cum enim Hercules sol extitit, terra frigida contacta recreat, quæ nimio calore fuerint exusta, quam obrem reuocat in vitam ipsum Antæum. sic namq; docemur calidis ægri tudinibus refrigerantia medicamenta esse adhibenda, at non violenta tamen, ne propter antiperistasin fiat apostema. Neq; in rebus civilibus eadē ratione extrema esse posse vtilia demonstratur. Illud autem significatur, quia ille attingens tantum terram ardore solis propè extinctus reuiuisceret: nam contrariis adiutanda est, & excitanda vis naturæ, at non contrariorū mole obruenda. E Libyā verò in Ægyptum profectus Busirim Neptuni Lysianastæq; vel Libyes filium inuenit, qui ea crudelitate in cœ-

te in externos utebatur, ut aduenas quotquot comprehenderet, Neptuno patri, vel (ut alij malunt) Ioui immolaret. Neque enim illud crudelitatis genus impune exerceri virtus Herculeæ passa est: nam cum easdem insidias, quas cæteris hospitibus, Herculi parasset, & Busiris Nepruni, & eius filius Amphidamas, & Chalbes præco, aræ illius impuræ ministri, apud quam mactare hospites cõsueverant, apud eandem Iouis aræ, manu Herculeâ occubuerunt. Cum vero Thebas ac per montes exteriores Libyæ proficisceretur, multas feras in locis desertis sagittis occidit. Postea idem Hercules per Arabiâ iter faciens, Emathionem Tichoni filium violentum plane hominem & in omnes peregrinos immâ suerum, obuium habuit, qui trucidare & spoliare omnes aduenas consueverat, quem etiam obruncavit. Mox ad Caucasæos montes & Hyperboreos profectus, aquilam & ipsam Typhonis & Echidnæ filiam, quæ iecur Promethei vorabat, sagittis trãfixit, & Prometheus solutis vineulis oleastri liberauit. Cum Acheloo, qui tauri formam sumpserat, in Calydone collectatus, cornu eius fregit: pro quo redimēdo Achelous Amalthææ Harmodij filiæ cornu Herculi largitur, quod ille omnibus fructibus refertâ Ioui consecrauit. Fuerat enim illi Deianira desponsata, quo tempore degebat in Calydone. Ad conuiuium conuocatus Eneipincernam Archigelis filium pugno occidit, quia aquas, quibus pedes lauerant, per inscitiam in manus fudisset, cui memorie proditum est ab Archiloocho, ob illud facinus cum Deianira e regione OEneï exulauit. Idem Semnonidis filios Passalom & Achemonem homines inhumanos & feros comprehendit, qui eades, & furta, & rapinas præmia fortitudinis vocabant. Hos cum mater reprehenderet, ac diceret, nondum in virum qui nigras habet nates, incidistis, ridebant. hi igitur dormienti Herculi sacculum furti pere conantes ab Hercule capiuntur, quos ligatis simul amborum pedibus humero suspēdit: atque alter in prioribus, alter in posterioribus partibus gestabatur. Cum sine subligaculo esset Hercules, illique esset inter se cõuersi, eius pudenda & nates & villos nigros videntes, matris recordati in maximum risum sunt conuersi, quod cum didicisset Hercules, eos liberos dimisit. Idem Saurum trans fluvium Erymanthum vocatum postea, Sauri iugum viatoribus

infestum interemit. Idem Cacus Vulcani filium tricipitē latronem in Auētino monte oppressit: idem Lacinum extremam oram Italiae latrocinis infestantem trucidauit: idem Coon insulam diripuit, regemque Eurypylū cum vniuersa familia obruncauit, quia exercerent caedes & latrocinia aduersus omnes: filiaq; Chalciopen cepit, e qua suscepit Thessalum filium, qui nomen dedit Thessalię: quamuis alij inquam non ob latrocinia Eurypyli patris, sed ob desiderium Chalciopes Herculem Coon insulam fuisse populatum. Idem Pyrechmum regem Eubęe profligauit, quia per iniuriam Bęeorum regionem bello infestaret. Idem Albionem & Borgionem iter suum impediētes cum ad Atlanticos montes properaret, de medio sustulit, in quo certamine deficientibus telis cum in discrimen vitę venisset, Iouem precatus est Patrem vt sibi tela suggereret: atq; statim frequentissimus imber lapideus cecidit, quo gigantes illi oppressi sunt, vnde locus dictus est campus lapideus in Gallia Narbonensi. Idem Cycnum singulari certamine apud Peneum amnem extinxit, quia is multos propositis singularis certaminis premiis extinxerat. Idem Gigantes, quos Iuno aduersus ipsum educauerat, vel (vt voluit Timarchides) qui nati fuerant e sanguine Nemeę leonis interemisse: quos latrones fuisse in rebus Cyzicis scripsit Polygnotus. Dicitur & cum Alcioneo congressus illum in Isthmo intermisisse, quod tamen non prius fecit, quam illi Alcyoneus duodecim plaustra impedimentorum per summam contumeliam infregisset, vnōque iactu saxi viginti & quatuor homines & nonnullos boves oppressisset, quod saxum postmodo fuit claua ab Hercule repulsum cum in ipsum coniceretur, & Alcyoneus claua interēptus, illud saxum iacuit in Isthmo insignis magnitudinis, quod quinquaginta paria boum dimouere non possent, vt scriptum fuit a Thesēo in rebus Corinthiacis, & a Theodoro in bello Giganteo. Ceterum compositis rebus Ibericis, bobusque Geryonis abductis, fama est Herculem Celtarum regionem peragrasse multos maleficos & impuros latrones obruncantem, qui per monstra & seras varias significabantur, multis quotidie milibus in castra venientibus: atque urbem Alesiam condidit populosam & amplam, quam liberam fecit ac metropolin regionis. Deinde in
Italiam

Italiam accedens Alpes fecit peruias obruncatis principibus latronum, qui viatores trucidabant ac diripiebant. Iter habuit per oram Ligusticam & per Tyrreniam ad portum Herculis tum prius vocatū, peruenitque ad Tiberim, ubi postea condita fuit Roma. hinc in Palatium paruiam urbem ita vocatam profectus a Potitio & Pinario priuarii ciuibus in hospitium est exceptus, quibus vaticinatus est fore ut ea urbs plurimum felicitate & opulentia praeferret. Cum ad Cumeam planitiem postmodo venisset, Phlegraem vocatam ob scatenrem ignem antiquitus, praedictos Gigantes inuenit, qui audito eius aduentu in una castra conuenerant, praelioque ingenti commisso Diis adiuvantibus victoria fuit penes Herculem, qui multos ex hostibus trucidauit. Aiuunt ipsam Herculem ad fines Rhegiæ Locridis peruenisse, qui cum labore itineris defessus velleret quiescere, a cicadis fuit infestatus: idcirco precatus est Iouem ut infestantes cicadae vanescerent, inde nullae in posterum etiam visae sunt cicadae in illa regione. Idem occidit Eurytum & Ctearum Neptuni & Moliones filios: deinde duodecim Diis aras erexit, Ioui, Neptuno, Iunoni, Palladi, Mercurio, Apollini, Gratiis, Baccho, Dianae, Alpheo, Saturno, Rheae. Alij tamen senserunt tunc caesos tantum fuisse ab Hercule Gigantes, cum bellum aduersus Iouem suscepissent, ut ait Horatius in libro secundo Carminum:

domitōsque Herculeas manus

Telluris inuenes, vnde periculum

Fulgens contremuit domus

Saturni veteris.

Fama est postea Gigantibus victoriam Herculem suam clauam Mercurio cognomento Polygio consecrasset, quam dicunt fuisse ex oleastro, & repullulasse, actisque radicibus insignem arborem factam fuisse: quod forte posset non mirabile videri, quippe cum dicat Virgilius oleas vel ficas pullulare, in secundo Georgic.

Quin & caudicibus sectis (mirabile dictu)

Truditur è siccoradix oleagina ligno.

Ferunt illum antequam ad inferos descenderet ad Oëtam accessisse, atque ex fonte bibisse, qui inde labebatur; ob cuius vim cum omnium praeteritorum malorum esset oblitus, fontem illum Lethum nominauit, ut ait in rebus Aetolis

Demophatus. hæc omnia sunt ab Hercule gesta antequam ad inferos descenderet. Enimuero non satis terra ad exanclandam virtutem herculeam videbatur, quare iussit illū Eurystheus ad inferos adire, & maximè horrendum inferorum canem Cerberum ad se adducere. hunc fabulati sunt quinquaginta habuisse capita, tria canina, reliqua & caudam draconis. hercules igitur sacrificiis Diis ritè peractis in Tenaro promontorio antrum subiit, traiectoq̃ue Acheronte, & reliquis inferorum fluminibus, Theseum super saxo sedentem & Pirithoum inuenit: sed quia sponte & consulto Pirithous eò accesserat illum, ibidem reliquit; Theseum, quia necesse sitate coactus fuerat liberauit. Tū Menœtiū Ceuthonymi filium, inferorū bubulcū, quia capturo herculi Cerberum repugnaret, interemit: nam vbi colluctari cum illo incepisset, ita Menœtiū hercules obstrinxit, vt omnia eius ossa confregerit. Inuenit autem Cerberum in limine inferorum, qui viso hercule statim ad solū regis inferorum confugit: quem pelle leonis & thorace tantū munitus hercules cepit, quamuis nullū esset eius morsus remedium, cum subita vis veneni vel in ossa continuo penetraret. Fabulantur herculem cum ad inferos descenderet, in ripa fluminis Acherontis albam populum inuenisse, atque ex ea coronam sibi fecisse, vt testatur Olympionicus in libro de plantis, cuius pars foliorum exterior ob inferiorum locorum caliginem facta est nigra. mansit postea inde consuetudo vt sacra arbor illa herculi putaretur & in sacrificiis herculis coronarentur sacrificantes ramis populæis, & (vt scripsit enarrator Theocriti) præmia etiam victoribus certaminum in coronas parabantur rami populæi, quia multa certamina hercules absolvisset. Cerberum igitur per Træzenē ad Eurystheum deduxit: quem scripserunt Euphorion & herodotus per heracleam, quam Acherusiam vocant incolæ, adductum, atque cum primum lucem sensisset, vomuisse, ex quo vomitu natum fuit aconitū. est autem aconitum herbæ radix parua, similis gramine, cuius potus est amarus, atq; totū os stypticū facit, cor mordet, spiritum incidit ob frigefactum pulmonem, ventrem implet flatibus, crebrāque percussione excitat circa rempora, hominēsq; facit amentes & stupidos, vt scripsit Cyrenaicus Apollodorus. quod aconitū ita vocatum fuit, vt ait Theoph.

Theoph. in 2. plant. quoddam in aconis siue coribus fuit inuentum, quas cotes alij in Heraclea, alij in Tanagra, alij in Hermione nasci dixerunt. dictum est aconitum pardalianches praeterea & myoctonum, quia pardales & mures enecet. Fuerunt qui dixerint Cerberum ad Eurystheum ductum statim iussu fuisse ad inferos rursus deduci. Herculis nonnullos labores ita breuiter conscripsit Quintus Smyrnaeus:

πρῶτον ἰδὼν ἐν Νημῇ βελιστὸν κατέπνευε λέοντα.
 διυπερβῶν Ἀίγῃ πολυαύχανον ὄλεσεν ὄφρην.
 τὸ τρίτον αὐτ' ἐπὶ Ἐρυμάνθῳ ἔκτανε κατ' ἔργον.
 χρυσάκιστον δ' ἔσχατον μετὰ ταῦτ' ἠγρόσσι τέταρτον.
 πέμπτον δ' ὕρνιδας Στυμφηλίδας ἐξέδιόξεν.
 ἕκτον, Ἀμαζόνιδος κόμισσε Ζωσπὸς φαιγόν.
 ἑβδόμον. Αὐγείῃ πολλὰ κλέεον ἐξήκαδ' ἔργον.
 ὀγδόον ἐν Κρήτῃσι δὲ περὶ πτόον ἦλассι Τάϊρον.
 ἑνῆατον ἐν Θρήκῃσι Διομίδης ἦσαν ἵππους.
 ἑκατὸν δέκατον βόας ἦσαν ἐξ Ἐρυδίας.
 κίρβειρον ἐν δέκατον κύν' αἰήσαν ἐξ Αἰδαο.
 δωδέκατον δ' ἐκὼμισσεν Ἐνδράδ' ἀνέστη μύλη.
 τὸ τεσσαρδέκατον, τοῖον λυγρὸν ἔχεν ἀνδρῶν,
 μανονυχὲ πεπνυμένον ταῖσι κλέεον ἑκατοκέραια.

Quae carmina ita fuerunt Latinè à quodam pronuntiata:

Prima Cleonaei tolerata erumnae leonis.

Proxima Lerneam ferro & face contudit hydram.

Mox Erymanthemum vis tertia perculit aprum.

Aripedis quarto fuit aurea cornua cerni.

Stymphalidas pepulit volucres discrimine quinto.

Threiciam sexto spoliavit Amazona baltheo.

Septima in Augiae stabulis impensa laboris.

Octava expulsa numeratur adorea tauro.

In Diomedei victoria nona quadrigis.

Geryone extincto decimam dat Iberia palmam,

Undecimum mala Hesperidum distracta triumphum.

Cerberus extremi suprema est meta laboris.

At Quintus Smyrnaeus tertium decimum addidit laborem, hoc pacto:

Tertius hinc decimus labor est durissimus; una

Quinquaginta simul stuprauit nocte puellas.

Cum dicant quidam tot fuisse Herculis labores, infinito s prope fuisse alij crediderunt, ut testatur Euripid. his carminibus, in Hercule insano:

ὅτ' ἀλλὰ καὶ τὸ ὄντι γυργασὲς ἔφει

ἔπειτα φησὶ παρὰ γένους τοῖς ἑμῖς
 ἢ τῷ Διὶ συνδίκτες, ὡς ἐλάμειν.
 ἔπει δὲ στερῶς ἀπὲρ βόλῃ ἐκ τῶν σελήνῃ
 ἠβῶντα, μὲν θύει, ὡς ὅτλην, πὶ δὲ λῆγει.
 τοῖς ποτὶ ἡ λέντας, ἢ πείσιν μέγας
 τυφῶν, ἢ γίγνεται, ἢ τέτρα σκελεῖς,
 καὶ ταυρωπῶν ἢ πόλεμον ἰσὶ ἐξήνυσαι
 τὴν τ' ἀμείραν, ἢ καλλιμέλας, ἢ κνώα
 ὕδατος φονεύσαι, μὲν ἢ π. ὅτλην πύκτω
 διλλῶν ἀγέλας, κείνους ἀφικόμενος,
 ἄδ' ἢ πυλωρὸν κνώα τέκερον εἰς φάος
 ὅπως πορεύσαι, μὲν ἐντολῆς Εὐρυπύκτου.

*Anyves feroles fuscys paruo mihi
 Circumvoluto immisit, ubi lac fugerem,
 Coniux Iouis, perirem ut h. rum morsibus
 Adultus risui, mihi quid est opus
 Multos labores, quos tuli, profarier?
 Aut quos leones vicerim, tricolor porcos
 Typhonas, aut gigantes, aut quæts quatuor
 Sunt crura Centaurum genus inam bicipitem
 Repullulantem hydram, canemque perculi.
 Multis peractis hinc ego laboribus
 Ad inferos mi obbitos caligine,
 Canemque traxi ianitorem tartari
 In lucem, uti iussit senex Eurystheus.*

Atque non solum homines malefici & latrones, aut fera crudelissima, horrendaque monstra vim Herculeam senserunt sibi esse formidabilem, verum etiam fama est quod cum is ad mortuam Alcestem venisset, Morte deterrita, illam marito vivam restituit, ut scripsit Eurip. in Alcest. tragœdia. Fuerunt qui putarint Herculem, non ut mitteret Atlantem ad aurea mala capiendâ cœlum sustinuisse, sed laboris hominis misertum, dum ille aliquantulum recrearetur. Ceterum aiunt Herculem clavam, quam ex oleastro ad Saronidem paludē exciderat, absolutis laboribus Mercurio cognomento Polygio apud Trœzenios dicasse, ut scripsit Pausanias in rebus Corinthiacis. Habuit Hercules multorum laborum socium Telamonem & Iolaum, qui etiam dicitur fuisse auriga, ut ait Paus. Herculis vxores multæ memorantur: siquidem Meliten Ægai fluvij filiam duxit, ex qua Hylum suscepit. Ob Iolem sibi promissam, ut ait Menecrates, universam Oechaliam Euryto in Eubœam fugiente debellavit.

debellauit, quia illi filiam Iolen denegasset. Habuit octo filios etiam è Megara filia Creontis, qui iussu Eurysthei dicuntur fuisse interfecti, nam in porta Electra vocata Thebana habitauit Amphitryo Thebis, & post Amphitryonē Hercules, vbi Thebani parentare conlueuerant, vt ait Chrysippus in rebus Thebanis, & certamina funebria celebrare, quæ per totam noctem fiebant, nec prius cessabant, quàm sol illuxisset. Alij dicunt illos fuisse ab Hercule trucidatos, cum tamen Lyfimachus inquit cecos fuisse dolo quorundam hospitem. Alij asserunt Lycum regem illos interemisse. Socrates censuit Augei dolo de medio fuisse sublatos. Neque tamen minor est controuersia de numero aut de nominibus inter antiquos scriptores. Nā Dionysius in primo libro de circulis ait Deicoontem & Therimachum tantum fuisse: Batus in libro secundo historiarum Articarum Polydorum, Patrocleum, Mecistophonum, Acinetum, Toxoclytum, Menebrontem, & Chersibium nominauit: Euripides Aristodemum, Therimachum, Deicoontem: Pherecydes libro secundo Antimachum, Clymenū, Glanum, Therimachum, Creontiadem appellat, quos in ignem ait ab infano Hercule coniectos fuisse: Æneas Argiuus Therimachum, Creontiadem, Deicoontem, & Deionem vocat. Herodotus bis infanuisse Herculem inquit, ac primum eos interemisse, quo tempore non Heraclidæ, sed Alcaidæ dicebantur. nam Hercules nondum ita vocabatur, sed illud nomen obtinuit post superata non pauca certamina Iunonis impulsu. Fama est Herculi nupisse etiam Augem, quam Aleus pater cum filio Telepho in vrna quadam positam in mare demersit, quæ postea Palladis providentia seruata cum vrna ad ostia Caici euasit, & à Teuthrante fuit excepta. Sed hanc deinde Hyllo filio Hercules concessit. Memoriae proditum est Herculem Alcidemontis herois Arcadis filiam ad Ostracinum montem vitiasse Philonen nomine, quæ statim à puerperio vnâ cum puero, quem ex Hercule conceperat, feris in proximo monte vincta fuit exposita. his addiderunt vagientem infantem picæ vocem imitatum esse, ad quam cum Hercules, qui fortè illac iter faciebat, deflexisset viam, puerum esse ratus, puellam & puerum liberauit è vinculis, ac puerum Æchmagoram nominauit, at proximum fontem ad incolumitatis seruatiq; pueri & matris memoriâ Cissam.

appellauit, cum cissam Græci picam appellarent. Hic idem Tirynthi mœnia extruxit. Hic idem fossam per medios campos Pheneatici agri duxit ad quinquaginta stadia, per quam Olbius fluuius, quem Arcadum nonnulli Aroanium nominabant, delaberetur innoxius. erant autem ripæ aliæ ad triginta pedes. Fuit deinde Hercules Omphales Lydorum Regis filia amore captus, quare multa viro forti indecora facere coactus est: nam qui Busiridem in Ægypto, qui Antæum fortissimum athletam in Mauritania, in Hispania Geryonē, in Thracia Diomedem superauerat; qui leones vicerat; qui serpentes vel infans suffocauerat; qui latrones, qui homicidas, qui maleficos omnes ubique singulari fortitudine sustulerat; quem neque tenebræ inferorum, neque multiplicia hydræ capita, neque celerimum ac lethiferum Cerberi venenum deterruerat, neque vlla vis periculorum vel tantillum commouerat: idem inermi Omphalæ leonis pelle concessa inter pedisequas Omphales foemineo habitu indutus sedentariam artem exercuit, vt testatur Ouid. in Deianira,

Non pudet Alcide victtricem mille laborum,

Rasilibus calathis imposuisse manum?

Crasâque robusto deductis pollice fila:

Æquâque formosæ pensa rependis heræ.

Diceris infelix scuticæ tremefactus habenis

Ante pedes dominæ pertinuisset minas.

Dum seruiret igitur Omphalæ, Cercopas Ephesi populos bello profligauit, qui aduenientes hospites suas vineas tanquam seruos fodere cogebant. Alij causam huiusmodi reddunt, cur Hercules Omphalæ seruiuerit. Dicunt ab Hercule Eurytum ad accipiendam Alcestim, quam Hercules vitæ restituerat, profectum, non fuisse acceptum hospitio, at extra Tirynthi muros fuisse proiectum; cum Hercules furore esset captus: quare vix demum Hercules à Deiphobo lustratus in grauem morbum incidit. Cum ab eo liberari cuperet Hercules, adiit oraculum, quod sibi responsum dedit, tunc liberatū iri, si venditus per triennium seruiret, ac mercedem seruitutis præberet Euryto: quare Omphalæ Lydiæ reginæ Tmoli vxori emptus seruiuisse dicitur. Fuerūt qui dixerint eū prius seruiuisse, deinde absoluto seruitutis tempore ad Troiam militasse. habuit etiam Deianiram, quam cum Acheloo coluctatus accepit, Cenei Ætolia Regis filiam, quæ fuerat Acheloo

Acheloo desponsata. Cùm verò Ætoliz fluium esset Hercules cum Deianira transiturus, qui tum fortè ob assiduos imbres maximè excreuerat: Nessus Centaurus vltro operam suam obtulit traiciendæ Deianiræ, quam cùm Nesso credidisset, ipse Hercules fluium primus intrepidè traiecit. Sed cùm adhuc in prima ripa Nessus Deianiram vitare conaretur, ab Hercule sagittis hydræ veneno infectis transigitur: qui vt vel mortuus hostem vlcisceretur, suam vestem sanguine ac veneno illo perfusam, sanguinèque in vasculum collectum ex vulnere Deianiræ tradidit; cùm diceret illis vim inesse amatoriã, quia illa veste si indutus maritus fuisset, optimum foret remedium aduersus amores pellicum. Is fluius cùm priùs Euenus diceretur, mox appellatus est Cætaurus post eadem Nessi, vt ait Euenor in libro de fluminibus. Eam vestem ita acceptam in opportuna tempora Deianira reseruauit. Deinde cùm Hercules O Echalia subacta, præque Iole ad Cenæum Eubææ promontorium appulisset, aram Ioui immolaturus erexit ob partam victoriam: misitque Licham seruum qui Herculem vicisse, & iam appropinquare nuntiaret Deianiræ. Cùm verò Deianira suspectos amores Ioles haberet, vestem à Nesso captam, tanquam antidotum aduersus Ioles pellicis amores ad Herculem misit. Deinde cùm pruritus immensus, & ardor, & pustulæ per totum corpus exorirentur, Licham in fluium Thermopylis propinquum è petra præcipitauit: ipse tanquam igne sacro & furore denique correptus, cùm tantos cruciatus perferre non posset, se in pyram in monte O Eta coniecit. Aiunt Herculem conantem vestem discissam auellere, frustra carnis simul auulsiisse. Id cùm cognouisset Deianira, sua ipsius manu suspendio vitam finiuit. Apollodorus à Præante succensam fuisse scribit pyram, quam Hercules moriturus conscēderat, quare sagittas dono acceperit. Communior est tamen opinio quòd Philoctetes earum fuerit hæres, quia Herculem apud Dyræ fluium sepeliuerit. Alij dicunt Deianiram non suspendio, sed herculis claua se interfecisse, relicta filia Marcia, quã ex ipso Hercule susceperat. Scriptum reliquit Lucianus in hermostimo vltum fuisse quidquid mortale fuit Herculi, & humanam labem, vt ita dicam, in ea pyra concrematam; quod erat diuinum, in cælum ascendisse: vt præclare testatur Byzantius Philippus his carminibus:

ἄλιστα τὴν Νεμέαντι δῖρ' ἀπλοτὸν ἔλασσε δὲ ὑδρῶν,
 καὶ ταῦτ' ἐν κατὰρσι δὲ ἀμφοτέρωθεν ἔλασσε.
 Ζεὺς δ' ἰλυσσας πόλιν ἀπὸ μῆδος ἔλασσε
 χρυσὰ μῆλα κλέσας, Ἰφιδίην δ' ἔλασσε
 Αὐγίας ἐδάμωκε μὲν ἔφ' ὅλῳ ἔπτατον ὄρεϊ·
 Κέρβερον ἠγαγὼν μὲν αὐτὸς ἐλαμπὸν ἔχων·

*Dextra feram Nemeæ petijt mea: perdidit hydram,
 Et taurum: malas inde cecidit aprvi.*

Balthus est captus, sunt aurea mala relata:

Geryonisque boues, & Diomedis equi.

Augias me non fugit, non cerna, volucres:

Cerberus educit: nunc sed Olympus habet.

Relicti sunt autem multi ab Hercule filij. Siquidem & Afer ille, à quo Africa vocata est, genitus fuit ab Hercule: & Accelus, à quo vrbs Lyciæ Acela fuit dicta, filius fuit Herculis & Malidis seruæ Omphales: & Bentus, qui Bentesio postea Brudusio nomen dedit, vt scripsit Diocles in mutatis nominibus vrbiū: & Lamius & Camirus ex Iole suscepti, & Lydus, à quo Maonia Lydia dicta est, vt à Camiro Camirus prius vrbs Rhodos: (vt quidam voluerunt) Lamus ex Omphale: & Hyllus è Melita Ægæi filia fluminis, quæ insulæ & oppido in insula nomen dedit: & Scythes, qui nomen dedit Scythiæ, quem suscepit è muliere Semiuipera: & Hylus è Deianira: & Sardus, à quo Ichnusa Sardinia postmodo vocata est: & Olynthus, qui nomen dedit vrbi à se extractæ: & Macaria, à qua Cyprus vocata est: & Hippoloche ac Bdella, vt alios multos silentio prætermittam; quippe cum multas rapuerit, ad libidinem. nam Aftydamiam occiso patre Ormeno rapuit, è qua nouem filios suscepit: & Aftyochiam, de qua suscepit, Tlepoletum: & Pyrenen in Pyrenæo monte ab ipsa vocato compressit, filiam Bebrycis, quæ fuit postmodo ibi sepulta Herculem vnum ex duodecim Diis Græciæ fuisse testatur Herodotus in Euterpe: Ἡ ἑκατόν δὲ πέντε τὸν λόγον ἔκρουσε, ὡς εἶναι τὸν δὲ δώδεκα θεῶν: de Hercule audiui quod vnus esset è duodecim Dijs. Qui etiam Dionysum & Pana & Herculem omnium Deorum maximè recentes à Græcis fuisse existimatos scribit. Alij hunc vnum ex Idæis Dactylis fuisse censerunt, alij primi Iouis, alij tertij filium. quod ideo accidit, quia plures Hercules fuerunt, vt testatur Cicero libro tertio de natura Deorum hoc pacto: Quanquam, quem potissimū Hercule colamus, scire sanè velim: plures. n. tradunt nobis ij qui

qui interiores scrutantur, & reconditas literas: antiquissimum, Ioue natum, sed antiquissimo item Ioue. nam Ioues quoque plures in priscis Græcorum literis inuenimus. Ex eo igitur & Lisyto est is Hercules, quem concertauisse cum Apolline de tripode accepimus. Alter traditur Nilo natus, Ægyptius; quem aiunt Phrygias literas conscripsisse. Tertius est ex Idæis indigenis, cui inferias offerunt. Quartus Iouis est & Asteriæ Latonæ sororis, quem Tyrij maximè colunt, cuius Carthaginem filiam ferunt. Quintus in India, qui Belus dicitur. Sextus hic ex Alcmena, quem Iupiter genuit, sed tertius Iupiter. Cum tot fuerint Hercules, omnium reliquorum res gestæ uni Alcmeneæ filio tribuuntur. Hunc eundem inquit de tripode cum Apolline decertasse, cui cum Delphos venisset, ut ob mortem Iphiti expiaretur, Xenoclea Dei interpretes responsum dare noluit, quod esset cæde pollutus. Tunc igitur Hercules sublatum è templo tripodem asportauit, quem cum repeteret Apollo, grauis pugna fuisset commissæ, nisi Latona & Diana Apollinem, Minerva Herculis iram placasset, ut ait Paus. in Phocicis. Fuerunt qui dicant Hercules ad triginta fuisse. Dicuntur complures fuisse filij, quos ex variis mulieribus Hercules suscepit: quos omnes hic recensere foret superuacaneum, cum multos connumerarit Apollodorus Atheniensis lib. 2. Bibliothecæ. Postea verò quam inter Deos fuit receptus, illi conciliata est Iuno, atque Heben filiam in matrimonium dedit, quorum nuptias Plato præstantissimus poeta comicus commemorauit. Memoriam proditum est ab Ibyco calida lauacra inuentum fuisse Herculis, quibus ille diuturno labore defessus plurimum vteretur, quæ sibi à Vulcano fuerint indicata. At alij, inter quos Pisander, ea Mineræ munus Herculi data dixerunt. Primus omnium mortalium ciuitates dicitur Hercules facere inuenisse & inuentas additis populis adauxit, certaminaque instituit, cum cæteros mortales vi corporis antecelleret. ut ait Strabo libr. 8. Hunc aiunt præterea voracissimum fuisse, quippe cum per Dryopas iter faciens, quo tempore pincerna pugno occiso necesse fuit cum Deianira è regione Cneï exulare, ut diximus, filium fame infestante ac Licha pædagogo illum requirente in Thiodamantem inciderit, tauum Thiodamantis arantis à iugo solutum iugularit, & totum eodem die deglutiuerit apud Dryopas: cum id etiam

Prius fecisset apud Litidum urbem. Quamuis aiunt nonnulli
parum cibi Herculem à Thiodamante petiuisse, quod cum
ille negasset, ut sunt multa ingenia rusticorum, Hercules ira-
tus alterum è bobus à iugo soluens Diis maectavit atque con-
uinium fecit. eius iniuriam & ingluuiem & voracitatem ita
expressit Callimachus in hymno in Dianam:

ἢ γὰρ ὅτε Φρυγίᾳ περ ἱερὸν δρυὶ γυῖα θεῶδε
παύσαι ἀδυνατήσῃ ἐπὶ οἱ πάρα νύδ' ἐκείνῃ,
ἢ ποτ' ἀσπεράδωντι σκυλῶ τε το θεοδαίμοντι.
Non hic in Phrygia sub quercu membra leuatus,
Atque Deus factus, sit edax nimis: alius at illi
Est eadem, taurum quæ quondam Thiodamantis
Edit, plantitiem cum lani scinderet agri.

Quæ sanè non minor fuit, quàm illa Daphthidis, quæ est a-
pud Sosibium in his:

ἔρε δ' ἐκείνα παῖς ποδὶ τλαστός νόθος,
μητρὸς δ' ὅποιας ἢ τυκοδὸν ὀπίστανται.
ἔδει γὰρ ἀπὸ τοῦ θεοῦ ὅλοις κενθελίαις.
τῆς δ' ἐβραχέας ἡμέρας, πίνει δ' ἄμα
καλὴν μερῆτιν τὸν θεοδαίμοντι πίδον.
Hic filius qui natus eius est nothus,
Cuius parentis, illa scit quæ hunc edidit:
Cistas vorat tres ille totas panium
Paruo die: mox ebibit magna merum
Simul metretæ, seu magis decamphori.

Nam mirificam fuisse Herculis voracitatem vel illa nobis
possunt esse argumento, quæ scripta sunt à suauissimo poeta
Epicharmo in Busrice his carminibus:

μεῖον γὰρ ἢ ἀπὸ ἑδονῶν ἰδὲ νῦν ἀποδύναται.
βρίμει γὰρ ὁ φάρυγξ ἐνδεδ', ἀραβεί δ' αἰ γνάθος,
φοβεὶ δ' ὁ γόμφιος, τέρεγγ' ὁ κυνέδων,
σίζει δ' αὖ τὰς πίνασι, μινεὶ δ' ἕατα,
ἢ τὰς ἐκ ποδῶν γὰρ ἐδ' ἐν ἡττον.

Illum si edentem videris, strepunt genæ.
Intus sonat guttur, sonat maxilla, dens
Stridet caminus, sibilant naues, mouet

Aures solent armenta sicut, haud minus.

Fama est Herculem in Triphyliam regionem Eleorū profe-
ctum habuisse controuersiam de voracitate cum Lepreo Pyr-
gei filio, ut inquit Hesiod. in Cereis nuptiis: atque, cum v-
terque bouem in epulas occidisset, Lepreus nihilo fuit tar-
dior aut imparatior edendo inuentus; sed cum post epulas

ventum esset ad pugnam ob indignationem æmulæ virtutis, Lepreus cecidit ob vim Herculeam. Cùm verò mœtus Thiodamas amisso tauro recessisset, multaque fuisset Herculi ob illam iniuriam imprecatus, mansit postea ritus apud Lyndios ut bos arator cum multis dirarum imprecationibus Herculi cognomine Bathœnæ mactaretur. Postea verò fertur Thiodamas in urbem Dryopum profectus Dryopas ipsos armatos in Herculem eduxisse, in eamque necessitatem compulisse Herculem, ut vel Deianiram armare necesse fuerit, quæ etiam dicitur in mamilla fuisse læsa. atque cùm hos demum superasset cæso Thiodamante, rapuit eius filium Hylam in servitutē ut scripsit Pherecydes lib. 3. Pōst verò propter latrocinia vniuersam illam nationem ad Trachinem Thessalicam urbem duxit ad habitandum, & ad montem OEtam, qui montibus Phocidis est vicinus. habuit ipsum Hylam inde in deliciis, ita ut nemo propè fuerit mortalium ab eo tempore, cui nomen Hylæ fuerit ignotum. nam cùm vnà cum Argonautis in Colchidem nauigaret, Hylamque aquatum misisset, fertur in Cium vsque excurrissē ad Hylā requirendum, quoniam ille post certum probabile temporis spatium non amplius redire visus est. scriptum tamen fuit ab Ephoro in libr. 5. quod Hercules sponte mansit in Lydorū regione Omphales causa. Dionysius Mitylenæus neque illū in Colchidem suscepisse quidem nauigationem inquit, nedum non opem tulisse Iasoni in iis quæ transiit cum Medea. Herodorus & Herculem & alios nonnullos heroes eximit ex illorum numero, qui fuerunt participes illius Colchicæ expeditionis. Hesiodus in Ceycis nuptiis Herculem ipsum exiisse aquatum in Magnesiā scripsit iuxta vocatas Aphetas, quæ ita dictæ sunt, quod ibi relictus fuerit. Anticlidēs libr. 2. rerum Deliacarum Hylam Herculis filium amissum fuisse scripsit, cùm iussit aquatum, neque amplius reuertisse. nam profecto neq; mirum est Herculem id in Thiodamantem commisisse, cùm in multos fuerit iniurius, & ob negatam sibi Iolen devastarit OEchaliā, Hylamque catamitum tam celebrem habuerit, ut nemini Hylæ nomen sit ignotum: cùmque ebrius fieri nonnunquam consueuerit, ut testatur Damages his carminibus:

Ἦτος ὁ πρῶτος μὲν τῶν, ὁ παρ' αὐτῶν ἐστὶν διδύμος δ' ἄλλος

μὴ πούδῃς, καὶ κριτῆς εἴπῃς ἑὸν ἄνδρα,
οἶνο, βάρῃς ἢ δαΐτα, μέθυ, φάλαις ἔχνος ἐλίσσει,
νικηταῖς ἀπαλὰ λυσισυγῆι βεβρῖα.

Omnia qui domuit, qui his certamina sena

Vicit, qui ob vires clarus in orbe sonat:

Ebrius en titubans dubius vestigia ponit:

Perfusus dulci est ille caput Bromio.

Habuit Hercules multa cognomina, sicut Dij ceteri. nā cū magna culicum copia esset apud Teucros, iique pro voto cessassent, quod creditū fuit Herculis beneficio accidisse, Conopius Hercules dictus est, ut ait Strabo libr. 13. conopem enim culicem vocarunt. Alexicacus, quia mala depellat: Ceramynes, quia Parcas insectatus sit: & Callinicus præterea, Buraicus, Rhinocolustes, Hippodotus, & aliis his similibus nominibus vocatus fuit. Fama est quod Herculi antiquitus non tanquam Deo sacra fiebant, sed tanquam Heroi parentabant: quod cū Phæstius in Sicyoniam profectus animaduertisset, grauitérque ferret pro eximiis eius virtutibus diuinis honores illi non censerī, instituit ut agni iugulati pernas ad aram vrent, & partem vnā carniū, sicuti victimarū cæterarum solebant, ederent; alteram Herculi tanquam Heroi parentando offerrent. omnino verò agnus utilis erat victima Herculis sacrificiis, cū lupos is à stabulis depellere putaretur, ut testatur Antipater his carminibus:

ὄκυλος Ἑρμείας ὁ ποιμένας ἐν δὲ γάλακτι

χαίρον, καὶ δρυῖν σπενδιδμος μέλιτι.

ἀλλ' ἔχ' Ἑρμῆας ἕνα δὲ κτήλον ἢ παῖδά ἀγνῶ

αἰτῇ, καὶ πάντως ἐν θύοις ἐκλέγονται.

ἀλλὰ λύκοις ἐφ' ἑ. τί δὲ τὸ πλεον, εἰ τὸ θυλαχθῆν

ὀλυνται, εἴτε λύκοις, εἴδ' ὑπὸ τῷ θυλακοῖ;

Mercurius facilis pastores: munere laetis

Laetatur, mox & dulcia mella capit.

Sed non Alcides: aries vel poscitur agnus.

Omnino pinguis victima grata Deo est.

Iure: lupos arcet. Sed quid magis utile si grex

Custodis cecidit cade, vel ungue lupi?

Erat autem veritum foeminis iure sacrificiorum, ne vel per Herculem iurarent, vel templum ingrederentur, vel sacrificiis interessent: quia sitienti Herculi cū boues Geryonis per Italiam duceret, respondit mulier se aquam dare non posse, quia foeminarum celebraretur dies, neque ex eo ap-
parati

paratu fas esse viris gustare: qui sacrorum ritus seruabatur in Italia. erat autem illa sacrorum consuetudo, vt inter sacrificandum Deorum laudes, & res ab iis Diis humano generi vtiliter inuentæ, vel præclare gestæ cantarentur: cuiusmodi est id apud Virg. libro 8. *Æneid.* quod recitatum est à nobis libro primo, cum hymnorum antiquorum vsum explicauimus. Mirabile est autem illud, quod scribitur à Corn. Tacito hoc pacto libro 12. interea Gortazes apud montem, cui nomen Sambulos, vota Diis loci suscipiebat, præcipua religione Herculis, qui tempore statuto per quietem monet sacerdotes vt iuxta templum equos venatui paratos sistant. Equi vbi pharetras sagittis plenas accepere, per saltus vagi nocte demum vacuis pharetris multo cum anhelitu redeunt. rursus Deus quas sylvas pererrauerint nocturno visu demonstrat, reperiuntque fusæ passim feræ. *Ægyptiacarum* rerum scriptores affirmant *Ægyptij* Herculis magistrum fuisse Linum, eum qui prior rhythmos & melos inuenit maximèque in poetica facultate excelluit. eius tres discipuli celebres præter cæteros fuerunt, Orpheus, Thamyris, & Hercules. Aiunt Herculem ingenio paulo tardiores cum per plagas ad disciplinam impelleretur, cithara intermisisse magistrum. Deinde grandiores factum cum excelleret insigni fortitudine, diu peragrasse, columnamque in Libya itauisse: quem dicunt etiam bellum aduersus Gigantes cum Diis gessisse. is videtur cum *Ægyptio* minimè conuenire. Nam Gigantes nati sunt ante Troiana tempora, vel potius, vt aiunt Græci, cum prima generatione hominum, quod tempus continet quædam millia annorum, claua enim & pellis leonina conuenit antiquissimo Herculi, quod illis temporibus arma nondum essent inuenta atque pugnaretur lignis & corpora protegerentur pellibus ferarum. Dictus est (vt aiunt) non quod per Iunonem gloriam nactus sit, vt scripsit Matris, sed quod alter alterius iunior res gestas imitaretur, cui rei argumento est quod terram multis feris expurgarit, cum vel ante Troiana tempora maxima pars terræ esset facta habitabilis ob cultum & frequentes ciuitates. hæc ferè sunt, aut non multo plura his quæ ab antiquis scriptoribus de Hercule commemorantur: quæ quoniam sunt in ore omnium, breuiter recensere volui, ne-

que in rem in mentibus omnium confirmatâ, superuacanea adducere testimonia. Caterùm Eurystheus post mortem Herculis ob metum cōiurationis, ac memor illatarum iniuriarum, omnes Heraclidas insecutus est, quos, cùm Athenas confugissent, mox ab Atheniensibus per legationes expetiuit, bellum etiam minatus nisi suis legationib. dederentur. Iolaus, qui iam mortuus fuerat, audita apud inferos tã fœda Eurysthei petitione, dicitur veniam & facultatem reuiuiscendi in vltionem Heraclidarum à Plutone impetrasse : quare reuiuiscens trucidauit Eurystheum, ac statim postea remortuus est.

¶ Nunc quid per hæc significetur, breuiter inquiramus. Hercules, quem gloriosum ob Iunonis odium possumus interpretari, Iouis & Alcmenæ dicitur fuisse filius : qui sanè nihil aliud est, quàm probitas, & fortitudo, & virium præstantia tum animi tum etiam corporis, quæ vniuersa vitia ex animo depellit & profligat. Patet hoc autem ex ipsorum nominum interpretatione. dictus fuit primum Alcides, quia ἀλκὴ vim significat idemque filius Alcmenæ, quippe cùm μένος etiam strenuitatem significet. Hercules igitur siue animi fortitudo, strenuitatis & Iouis diuinæ scilicet bonitatis filius, sibi gloriam immortalem apud vniuersos homines cōparauit; quòd cùm fecisset Iunonis stimulo, meritò & à Iunone & à gloria nomen obtinuit. Est enim Ἡρὰ Iuno, ac κλέος gloria. Alij nullam Iunonis mentionem fecerunt in hoc nomine explicando, cùm gloriam fuisse vniuersis mortalibus Herculem dixerint, sicut illud oraculi responsum significauit:

ἢ ῥα γὰρ αἰὲθ' ἐσθλοῖσι τιέσθω κλέος ἀφθιτὸν ἔξεις ὧν Ἑράκλεις.

Gloria semper eris mortales inter bonosque Alcide tibi.

Et illud;

Ἡ ἐκ κλέου δὲ σε Φοῖβος ἐπώνυμον ἐξονομάζει.

ἢ ῥα γὰρ αἰὲθ' ἐσθλοῖσι τιέσθω κλέος ἀφθιτὸν ἔξεις.

Te vocat Heraclem clarus cognomine Phœbus

Quòd tua perpetuum mox gloria viuet in æuum.

Alij ἀπὸ τῆς ἀρετῆς à virtute scilicet hoc nomen deductū crediderunt, cùm Hercules fortitudo sit, & prudentia, & ratio quæ est nobis, & constantia: quæ quoniam sine diuina bonitate, optimòque animi affectu nemini contingunt, idcirco Iouis filius Hercules dictus est, & Alcmenæ siue constantiæ.

omnis

omnis enim probitas & patientia indiget in rebus aduersis, aut in voluptatibus superandis & diuina bonitate tanquam duce, qua gubernetur, cum nulla vis humana satis sit per se potens. Illa verò quæ de ortu Herculis & Eurysthei traduntur, ad vim astrorum spectare ego crediderim: quod esset felicissimorum planetarum in loco fortunato coniunctio, quæ imperium portenderet, cum nasceretur Eurystheus: at cum Hercules gloriosa quidem, sed interueniente alio planeta, laborum & periculorum plena. cum verò vis illa siderum clam agat in nobis, nosque imbuat pro vi & natura primi aeris, quem nascentes haurimus, datus est locus fabulæ, quod Iupiter iurauit, ut qui primus nasceretur alteri imperaret, & quod Iuno cum retardasset Herculem, eiusque ortum in decimum mensem prorogasset, facit ut hic parere cogere, semperque aduersariam Iunonem habuerit. Nam si quis natus fuerit sub felici siderum horoscopo, ita affecti aeris primum vim hauriens, ad ea propensus est ad quæ vis illa siderum impellit: quod si maligna vis illa sit & stellarum coniunctio, moderatione consiliorum in melius verti potest. Fuit à Chirone femiuir & semibelua eruditus, quia principem oporteat & legum & armorum vim ac tempora cognoscere. Alij sic interpretantur, quod Iupiter sumpta Amphitryonis forma Herculem generauit, quoniam homo sit tanquam instrumentum, ac vis diuina ac siderum tanquam opifices ad procreationem clarorum virorum. nam neque Hercules, neque quispiam illustis esse potest sine Ioue, quoniam omnis potestas, omnisque præstantia sola sit à Deo. Parentum autem beneficium quia minimum est si cum beneficiis diuinæ bonitatis conferatur, ideo dictum fuit, quod Hercules est Iouis potius, quam Amphitryonis filius. Primum igitur omnium periculorum fuit Herculi propositum geminorum anguium, cum adhuc esset paruus. quid per hos angues intelligamus? emulationem virtutis alienæ, quoniam subfrigida propè omnis est virtus, quæ ad alicuius imitationem non contendat. Omnium laborum igitur meritò fuit initium Herculi ab anguibz, quoniam cum puer adhuc esset, gloria & rebus gestis præteritorum Heroum ad illos virtute sua vel imitandos vel etiam superandos inflammabatur: quippe cum omnis virtutis, omnisque nobilitatis initium sit in teneris animis apparens emulationis ad virtutem

vestigium. vbi quis igitur ita fuerit ad virtutem incitatus, primum omnium monstrorum superbia & ira & arrogantia & furor animi placandus est, qui leo est Nemeæus, & in sylua inscitæ nostri animi pascitur, omnesque virtutes populatur. Neque tamen post placatos hos animorum motus, tranquillitatem per vniuersam vitam consequimur, cum multæ voluptatum insidiæ aduersus nos insurgant: idcirco post placatum leonem, Thespîj filiæ oblata sunt Herculi, quas vna nocte omnes constupraret. Quid Minyas, aut Lycum, aut Centauros, aut apros domitos, aut equos Diomedis in hospites satuietes esse credamus, nisi crudelitatem & omnes illegitimos animorum motus repressos? Quid Theseus est, aut Prometheus, aut alij complures à præsentibus malis liberati, nisi viri boni liberalitatem & beneficentiâ in omnes iniquè oppressos conuenire? nam duæ sunt iustitiæ partes vna ne nos iniuriam inferamus, altera ne inferri ab aliis patiamur, si possumus, & iniquè oppressos subleuemus. Sed quoniam omnib. in negotiis pernecessaria est temperantia, quia ex vno quouis scelere multa turpia oriri solent, dictus est Hercules hydræ capita omnia vno tempore extinxisse. Idem suæ peregrinationis terminos colūnas in Iberia in extremis Gadium oris statuit, quia nullus locus virtuti sit inuius, cum virtutis gloria vel ad extremos homines habitata terræ perueniat. Hic idem post tot superata pericula, post tot latrones de medio sublato, post purgatum horrendis monstris orbem terrarum Omphalæ amore captus multa turpia, & primis rebus gestis indigna commisit. cur hæc literarum monumentis tradita sunt? aut cur ad posteros transmissa? vt nos commonefacerent antiqui sapientes viro bono semper esse vigilandum, quia si parumper oculos à virtute deflexerit atque conniueat, ab appetentia tanquam à rapidissimo fluuio, ad libidinem, & ad illegitimas voluptates defertur, suapteque natura prolabitur. Hic propter muliebres amores postea in crudelissimum mortis genus incidit, quoniam voluptatum finis est omnium dolor & miseria. Ob præclaras virtutes primū vt Heros, deinde vt Deus post mortem ab hominibus cultus fuit: quod omnis virtus inuidiam in se concitat: qui enim virtutem superare aliorū se non posse sperant, tum demum se felices arbitrantur, si illam aliquantulum saltem dicendo obscurarint, at vbi cessat eius

eius autor virtutis, tunc etiam inuidia cessat inter mortales, maiorque gloria virorum bonorum post mortem emittescit, cum igitur vel appetentia rerum suauium & illegitimarum, vel inuidia mortalium res gestas cuiusque opprimere & obsecrare possit, merito dictum est id ab Euripide in Andromache:

οὐδὲ δὴ ὅπου εἰδέν' ὀλέοντες
 ὅριον δὲ δαίνυντο πῶς τελευτῶμεν ἰδόντες.
 ὅπως περὶ σῶντις ἡμέρας ἵκετ' ἡγήτω.

*Nullum beatum dixeris mortalium,
 Supremus antequam dies illuxerit,
 Et noueris quo pacto adiuit inferos.*

Fuerunt tamen nonnulli qui res ab Hercule gestas ad historiam retorserint: sicut illud est de Augia. Dicunt Augias Solis fuisse filius, tantumque habuisse armentum, & tot greges, ut maxima pars agri fimo obducta otiosa & inculta iaceret: nam quidam tradiderunt ibi stabulari consueuisse tria millia bouum, quod stabulum nunquam fuerat purgatum. Hercules igitur vel aliqua parte agri, vel alia quauis mercede sibi promissa Alpheum fluuium in ea loca diuertit, omnemque fimi copiam deleuit. Deinde cum regio ad fertilitatem rediisset, stabula Augiae purgasse dictus est. Augias mercedem illi negauit, quia videretur nullum propè laborem sustinuisse iis stabulis purgandis: nam insulsi plerique non animi, sed corporis viribus, & laboribus præmia proponunt. Eodem pacto Geryonem tricorporem dixerunt, quia tres essent fratres vnanimes & consentientes in omnibus, vel (ut putarunt alij) quia tribus insulis Hispaniae adiacentibus imperaret, Ebusæ scilicet, & minori, maiorique Balearicæ. Hic cum naualibus, terrestribusque copiis plurimum posset, dicitur habuisse canem bicipitem. Antæum Libycum ob peritiam loci vincere in regione non potuit, at extra patriam facile superauit. Fuerunt item qui hydræ multorum capitum fratres multos concordēs crediderint, quorum vno extincto multi videbantur insurgere propter apparatus bellicos semper recentes & validiores. Quod attinet ad mala Hesperidum, & ad Atlantis laborem, dicunt Atlantem magistratum gentem in quandam rerum maximarum aliquando incidisse difficultatem, qui cum Herculis sapientissimi hominis consilio rem præclare transegisset, tres oues Herculi largitus

est: quod munus, ut ferebant ea tempora, non parum erat honorificum. cum verò munda & oves sint, & mala fructus apud Græcos, locus datus est fabulæ, atque ad harum fabularum cognitionem non parum pertinere illam epistolam putauimus, quam superioribus diebus ad virum clarissimum Senatorem Venetum Matthæum Bombum misimus. ita verò se habet:

Quod redis ad Musas a tanto pondere rerum
 Quantum res patria imposuit tibi publica lætor:
 Nam labor assiduus fertur domitare leones.
 Hinc iubet alternè luci succedere noctes
 Natura alma parens seruandis prouida rebus.
 Hinc & Atlanteos humeros recreasse labantes
 Dicitur Alcides, tenuit cum pondera mundi.
 Fabula sustinuit quod Atlas flammantis aethæ
 Astra: magistratus, & publica pondera gessit.
 Crede mihi multo est cunctis felicior vnus
 Qui faciles sine liti dies, sine murmure vulgi
 Præterit, haud iussus varias audire querelas.
 Si quis in humanis rebus felicius optat,
 Rusticus exspectet dum totus defluat annis.
 Vel nihil est homini felix, vel sola quies est:
 Quæ nulli sincera tamen conceditur: ac te
 Vel tua sollicitant, vel amici incommoda semper:
 Vt si alibi excretæ vellantur vomere syluæ,
 Consurgunt alibi. Sunt quos non vlla fatigat
 Ambitio, sed vexat amor furiosus habendi,
 Nec quidquam se oculis auro incundius offert:
 In quo congesto mox credunt esse quietem.
 Falluntur miseri: mens est quæ sola quietos,
 Spla facit claros, argenti splendor & auri,
 Prædia, nobilitas, animo depellere curas
 Non possunt, populi aut fasces, aut purpura Regum.
 Nec tamen vna potest animum fecisse serenum
 Contemptrix auri mens, ambitione remota.
 Hæc ubi vitæ, discrimina plurima vitæ
 Occurrent, animumque trahent huc semper, & illuc.
 Sic quem fugit amor nummi, si fugit honorum,
 Blanditur somnus, vinum, Venerisque cupido:
 Aut vitam infestat furor implacabilis iræ.
 Turpe quidem vinci his animorum motibus, iræ

Principis obsta: subeat te cedere nolle
 Fluctibus irarum: facilis medicina reperta est.
 Sin quacunquerapit gravis impetus, hac patiari
 Deiecta ratione trahi, velut orba magistro
 AEquora percurvis pelagi spumantia a puppis,
 Quocunque arbitrium ventorum detulit: atque
 Multa facis, quae pacatum fortasse pigebit.
 Nil aliud Scyllam est rabidis vitare per undas
 Succinctam canibus, nil & vitare Charybdim.
 Hic animi furor est Cyclops, qui mentis in antro.
 Delitet, hunc tu vince dolis, hunc stupite adure,
 Hunc ratione doma, sic victus denique discet
 Quae iura hospitij: quam sit crudelibus almus
 Iupiter hospitibus vindex, nam sicca tyrannos
 Paucos fata iubent Ditis succedere telis.
 Herculeus labor, & nodoso robore claua,
 Nil finit horrificum: vel qui Minoia Creta
 Monstra domat, fertur de Diis & natus uterque.
 Si domites iram, vinclisque & carcere franes,
 Inde voluptatum illecebrae, blandique susurri
 Circumstant: simul ista tibi vitare necesse est.
 Ne te Sirenum cantus, neu pocula Circes,
 Inuerti faciant variarum in monstra ferarum.
 Vita hominum infelix, quod circumsepta tenetur
 Hostibus innumeris: occumbere turpiter aut est
 Cuique opus, aut magnam referet victoria laudem.
 Barbaricis quid enim denictis proderit armis
 Qua sol consurgit, vel Iberis conditur undis,
 Imperio regere: aeternum si pectore bellum
 Victorem infestet? captiuum blanda voluptas
 Si trahat hunc, nullam mernit victoria laudem.
 Otia solus aget, tranquillaque tempora vita,
 Vincere qui novit surgentia pectore monstra,
 Ex animo curas & propulsarit inanes.
 Fortè magistratus transacto tempore ducis
 Otia priuatus: priuatum munera possunt
 Pieridum mulcere, domestica fortè requiris
 Res domini curam: curam concede parumper.
 Denique si cessat cui rerum publica cura,
 Ille magistratus in sese exerceat, & qua

*Tempore præterito transegit, ponderet, acta
Omnia si rectè, nunciam Diis immolet agnam.
Hic valet intrepidus cælum, sedesque Deorum
Suspiceret, implacidis hic se committere ventis.
Fortunæ furias, & inenitabile fulmen
Alma Iouis temnit virtus sibi conscia recti.*

Verùm, vt ad mala Hesperidum redeamus, quidam dixerunt à nymphis Herculi fuisse donata; cùm draconem custodem cecidisset, quia Draco pastor fuerit violentus planè homo, & immitis aduersus omnes. Huius oues mala dicta sunt aurea, cùm essent oues aurei coloris. Cur post omnes victorias, post tot terræ, marisque labores, post superatos tot latrones, tot maleficos, tot violentos hospites, ipse Lydorum reginæ tam turpiter seruisse dicitur? quia magis periculosum est ne voluptatibus, quàm difficultatibus, plerunque vincamur: magisque gloriosum est seipsum vincere, & animi impetus refrenare, quàm vniuersum terrarum orbem sibi subicere. Neque quisquam vir bonus planè dici potest, nisi qui per summam innocentiam, vitæque integritatem suos dies usque ad extremum transegerit. Alij nihil aliud esse Hercule, quàm solem crediderunt, qui propter imagines Zodiaci, duodecim labores absoluisse dicitur: cuiusce rei illud argumentum faciunt, quia Geryon filius Callirhœes & Chrysaoris, siue Pegasi filius, ipsa est hyems. huius boues Sol ab Oceani extremis partibus in habitatas terras adigit, quia tonitrua & fulgura & fulmina ex humoris exhalatione nascuntur, & ex Oceano præsertim. Dictus est enim Geryon *ἄρσις γαρύειν*, quod fremere significat, quod proprium est hyemis. Cùm verò sol omnia accedens per signiferum ad ortum excitet, ac pubescere faciat, idcirco Heben illi uxorem à Iunone ab aeris temperamento scilicet datam fuisse dicunt. Alij crediderunt per Geryonis fabulam, qui multa crura & plerasque manus ac oculos haberet, quæ vnico consilio gubernarentur, concordiam ciuium significari, quæ inexpugnabilis propè efficitur vbi omnes iustis animis in vnum conspirarint, velut ait Plutarchus in Politicis. Atque vt summam colligam, illa quæ tradita sunt de Hercule, non solum ad Solis naturam, sed etiam ad humanæ vitæ institutionem, tradita sunt: quippe cùm frustra alioquin laudes Herculis commemorarentur, cùm illa monstra, quæ dicuntur ab illo fuisse

fuisse domita, neque ita esse potuerint; neque si fuissent, nobis obessent, ut ait Lucrētius lib. 5. in his:

*Quid Nemeas enim nobis nunc magnus hiatus
Ille leonis obesset, & horrens Arcadicus sus?
Denique quid Cretæ taurus, Lernaëque pestis,
Hydra venenatis posset vellata colubris?
Quidve tripeçtoræ tergemini vis Geryonæ?
Quid Diomedes equi spirantes naribus ignem,
Thracem, Bistoniasque plagas, atque Ismara propter,
Tantopere efficerent nobis vncisque timenda
Vnguibus Arcadiæ volucres Symphala colentes?
Auræque Hesperidum seruans fulgentia malis
Asper, acerba tuens immani corpore serpens,
Arboris amplexus stupem? quid denique obesset,
Oceani propter litus, pelagique sonora,
Quo neque noster adis quisquam, nec barbarus aude?*

Quod si quis ea quæ dicta sunt à nobis hætenus, diligentius considerauit, patebit profectò tum ad mores & ad vitam hominum rectè instituendam: tum etiam ad Solem, illa quæ narrantur de hercule, spectare. Ac de hercule satis, nunc de Acheloo dicamus.

De Acheloo. CAP. II.

ACHELOVS Ætolia Rex fuisse dicitur, qui in Thoate fluuio vocato, ut ait Strabo lib. 10. è Pindo monte orto, Ætoliàmque ab Acarnania determinante, & in sinum defluente, Maliacum, merfus, fluuio nomen dedit: qui fluuius ab ipso rege postea fuit Achelous nuncupatus. Plutarchus in libello de fluminibus Thestium à Thestio Martis & Pisidices filio vocatum fuisse fluuium scribit: qui Achelous postmodum ab Acheloo filio Oceani & Nymphæ Naidis ibi merfo fuit vocatus. hic fluuius in mare Echinadum insularum influit, ut testatur herodotus in Euterpe: quarum dimidium propè continentem fecit. Alcaeus Oceani & Terræ filium esse sensit, ac hecatæus Solis & Terræ. Nymphis in primo heracleæ, Theridis & Terræ. Fabulantur hunc fluuium Deianiram Oenei Ætolorum regis filiam in matrimonium poposcisse, quæ etiam sibi fuerat promissa: verùm cum hercules in agrum Calydonium profectus esset; ipse quoque in matrimonium poposcit Deianiram,

quæ sibi quoque promissa est. Oportuit igitur certamine definiri vtri horum Deianira cederet. Quare Achelous sumpta tauri forma in Herculem impetum fecit: Hercules huic cornu manibus apprehensum defregit, qui cū præ dolore cessisset Herculi, suum cornu dextrum ab eo repetiuit, pro quo Amaltheæ Harmonij filia, vti scripsit Alcimus in rebus Siculis, cornu largitus est, quod ita attigit Ouid. in Deianira:

*Cornua flens legit rapidis Achelous in undis,
Truncatque limosa tempora mersit aqua.*

Fuit Amalthea capra quæ Iouem lacte nutriuit postquam illum Rhea clam Adrastæ & Isdæ, vti scripsit Hermogenes in libro de Phrygia, nutriendum dedit. Huius capræ alterum cornu Iupiter adultus officij præmium nutricibus dedit, vbi capram inter sidera collocasset: cui illam adiecit facultatem, vti ait Xanthus in rebus Ætolis, vti quidquid ab eo opraretur, qui illud haberet, siue potus, siue cibis, cōtinuò nasceretur. Alij non capræ, sed Hemonij Ætolorū Regis filiam Amaltheam, quæ cornu, non capræ, sed tauri habuerit, fuisse senserunt, quod vim illam habuerit, vti scripsit Pherecydes. Neque mirum est taurum Acheloum factum fuisse, vbi pugnaturus esset cum Hercule, quando Deianiram petens vel multas formas sumpsisse dicitur, vti restatur Sophocles in Trachiniis:

*μνηστὴρ γὰρ ἦν μοι ποταμός, ὃν χελῶν λέγῃ
ὅς μ' ἐπεισὶ μαζαίνει ἑκάτῃ, πατρὸς
φροτῶν ἐναγῆς τάλας, ἀλλ' οὐτ' αἰὼλος
δράκων ἑλκτός, ἀλλ' οὐτ' αἰσθεῖν τύπε
βένεοντος· οὐδὲ δασύς χυσιάδος
κρυτοὶ διεσπείνοντο κενναὶ ποταῖ.*

Flumen fuit prociis mihi, Acheloum fero.

Formis tribus qui me petiuit à patre:

Taurus, deinde de pluribus venirem notis

Pictus draco, vir inde, cui caput bonis,

Mento fluebant, riuuli portabilis

Vnde nitenti, fontibus similimi.

Fuit enim poetarum consuetudo, vt fluuios tauris similes effingerent, quoniam cum impetu irrupentes tauris similem edant mugitum: vel vt Hellanicus sentit, quia terram soleare tanquam boues apparent, vel, vt aliis placuit, quia circa ripas fluminum tauri mugire ob vberiora pascua audian-

audiantur. Memoriae prodidit Sappho primum Acheloum vini mistionem praeterea inuenisse : quare ita ait Virg. lib. I. Georg.

Poculaque inuentis Acheloi miscuit viuis.

Atque antiquorum fuit idcirco consuetudo, ut aquas omnes quae vini mistionibus essent aptae, Acheloi nomine vocarentur: quare Achæus Satyros introducit ægrè ferentes potum aquosum in Æthone Satyrico, atque ita aquas Acheloum nominantes:

μῶν Ἀχελῷος ἢ κικραυῖος πόλιν·

αὐτὸν δὲ ληξάμεν τὸν ἥϊον θῆμιν.

κελῶς ὑπὸ οὐκ ἄγειν Σκυθῶν πένιν.

An mistus Achelous fuit non plurimus?

Cessare stirpi cuius haud quaquam licet.

Certè bibisse more præstaret Scythæ.

¶ Ac de Acheloo ista fabulosa memoriæ sūt tradita. Achelous Oceani vel Theridis filius, vel Solis fuit & Terræ, quia omnes fluuij ex Oceano nascuntur, & ex fontibus, locisque sub terrâ cauernosis. Quas vxores Achelous habuerit, non constat: cum tamen Callirhoen & Castaliam filias habuerit, ut testatus est Panyasis, ac Sirenas, quæ Iunonis suasu Musas in certamen cantus prouocarunt: quibus victis Musæ pinnas ex alis conuulserunt, sibi quæ coronas fecerunt, ut ait Pausanias in Bæoticis. Habuit filiam etiam Dircen, quæ in fontem conuersa fuit, in quo Bacchus recens natus lotus fuit, ut ait Euripides in Bacchis:

Ἀχελῷος θυγάτηρ

πότιν, θυγάτηρ Δίρχης·

σὺ γὰρ ἐν σάγῃ ποτὶ παλαιῇ

τὸ Διὸς βρέφος ἔλαβες.

O Acheloi filia

Verenda virgo Dirce:

Olim tuæ nam fontibus

Iouis cepisti filium.

¶ Cum igitur mutua sit elementorum inter se vicissitudo mutationis, Solisque radij ex Oceano & terræ suprema parte vapores excitent, inde niues, & grandines, & imbres gignuntur, ut ait Aristot. Meteorologicis, ex quibus fit incrementum fluminibus: quare filius Oceani dictus est. Terra eius mater dicta est, vel quod ea in aquâ, ut in propinquum elementum solvatur, vel quia ex incluso aere in ipsa terra nascantur fluuij, cum in aquâ mutatur. Ahj crediderunt vim esse optimarum aquarum Achelou, sicuti testatur in ponderibus Asiæ Ephorus: ἢ τοὺς ἐκ Λαδώνος χειμῶνους. οὗτοι γὰρ ἐπ' ἀπαντὶ αὐτοῖς ποταμοῖς ἰσχυροὶ ὡς εἰσὶν Ἀχελῶν θυγατὶς

τε πολλοὺς νεμίζοντας οὐ τὸν ποταμὸν τὸν διὰ τῆς Ἀκαρνανίας ρέοντα, ἀλλὰ
 τὸ συμβολὸν ὁδῶν Ἀχελῶος ὑπὸ τοῖς γῆσμοις κεκλιμένον. *vel oracula Dodo-
 nea. nam in omnibus ferè responsis inbere solitus est Deus sacrifica-
 ri Acheloo: quare permulsi in eam opinionem inciderunt, ut non flu-
 vium per Acarnaniam defluentem, sed universam vim aquarum
 Acheloi nominis ab oraculo vocari crediderint. erat enim illa sa-
 crificantium consuetudo, ut in omnibus sacrificiis aquam
 illam, quæ sacris adhiberetur, nominarent Acheloum,*
 οὗ δὲ testatur paulò post idem Ephorus: μέγιστα γάρ τὸ ὄνομα
 Ἀχελῶος προσεγγυρόμενον ἐν τοῖς ἱεροῖς, καὶ ἐν ταῖς δεικτικαῖς καὶ ταῖς θυσιαῖς.
*maxime verò inter iurandum, & in precationibus & in sacrifi-
 ciis aquam Acheloum nominare consuevimus. est enim sua-
 uissima & saluberrima Acheloi aqua credita, qui fluuius
 est Acarnaniæ, & in mare apud insulas Echinades vocatas
 ingreditur, ut ait in his Herodotus in Euterpe: καὶ ἐκ ἡμεῶν
 Ἀχελῶος ὅς ἐστιν δι' Ἀκαρνανίας, καὶ ἐξ ἑνὸς ἐς τὸν θάλασσαν, τὴν Ἐχινάδων
 νῆσον τὰς ἡμέτερας ἡδὴ ἡμετέραν πεποιμένας. atque Acheloi præferim, qui
 fluuius per Acarnaniam delabens in mare insularum Echina-
 dum intrat, earumque dimidium iam continentem fecit. Atque
 in hanc sententiam de Acheloo scripsit Strabo libro 10.
 Geographiæ, quòd latus australe Acarnanicū & Ætolicum
 ipso mari perfunditur, quod sinum efficit Corinthiacum,
 in quem Achelous influit, qui superioribus temporibus
 Thoas appellabatur, at postea dictus est Achelous, ut scri-
 psit Plutarchus in libro de fluminibus ac montibus. Cur
 tauri formam sumpserit, diximus. Factus est Draco idem,
 quia sinuoso cursu deferuntur flumina. cùm idem assiduus
 aliquando imbris non augeatur ac placidus sit, humana
 forma fingitur: at ob sonitum, taurino capite. Hercules, ut
 ait Strabo libro 10. O Eneo affinitate coniunctus, & in om-
 nes mortales beneficus fluuium temere & cum impetu re-
 gionem infestantem aggeribus & aquæ ductibus coercuit
 & extenuauit: eamque aquam in multos riuulos didu-
 ctam, quæ prius regionem laniabat, vtilissimam reddidit.
 Inde dictus est illi fluuiio taurinum cornu defregisse, &
 pro illo cornu abundantia rerum omnium accepisse.
 Fluius igitur paulatim exiccatus eo pacto fabulæ lo-
 cum dedit, quæ in honorem Herculis ficta est. Quid al-
 iud sub hac fabula contineatur, præter historiam, non re-
 perio, nisi quòd per prudentiam omnia vel maxime noxia
 efficiuntur*

efficiuntur vtilia: cum præsertim istud Herculeæ prudentiæ quoddam fuit e muneribus, cuius iam sententia fuit explicata. at nunc de apro Calydonio.

De apro Calydonio. CAP. III.

Sed quoniam nemo propè est antiquorum poetarum, quin aprum Calydonium celebrauerit, nos etiam breuiter quæ de illo memoriæ prodita sunt, percurramus. Fabulantur itaque Oëneum Ætolorum regem, Calydoniæque imperantem, primitias tum frugum, tum etiam domesticorum animalium Dianæ offerre solitum: qui cum sumtui parcere decreuisset, Dianam solitis primitiis defraudauit. at Sosiphanes in Meleagro memoriæ prodidit Oëneum Diis omnibus solitum primitias ferre ob eximiam suæ regionis fertilitatem, verum aliquando Dianæ honores præteruisse. Illa igitur ob neglectum honorem indignata, aprum insignis magnitudinis ac feritatis, qui in Oëta monte versabatur, in Calydonium aprum inmisit, qui vniuersam regionem deuastaret; quod ita breuiter complexus est Ouidius lib. 8. Metamorphi.

Sus erat infestæ famulus, vindexque Dianæ.

Oënea nanque ferunt plenis successibus anni

Primitias frugum Cereris sua vina Lyæo,

Palladios flauæ laticis libasse Minervæ.

Cæptus ab agricolæ superos peruenit ad omnes

Ambitiosus honor, solus sine thure relictas

Præteritas cessasse ferunt Latoidos aras.

Tangit & ira Deos.

Atque inter cætera damna quæ illi regioni inferebat, cultissimam Oënei vineam, quam Ancæus Neptuni & Asty-palææ nymphæ filius multa diligentia plantauerat, populabatur: in qua educanda & ipse Oëneus non mediocriter insudauerat, ut ait Homerus Iliad. primo:

*Κὶ γὰρ τοῖσι κακὸν χρυσόθρονος Ἀρτέμις ὄρεσιν
χρυσταυλῶν, οἳ ἐπὶ θαλύσσια γυνὴ ἀλάησιν
οἶνους πέζας, ἅλλοι δὲ ποτὶ δαγνῶν δ' ἐκαστόμβας,
οἷν δ' ἐπὶ ἔρρετο Διὸς κούρη μεγάλην,
ἢ λάδον ἢ οἶνον εὐχόμενοι, ἀσπαστοὶ δὲ μέγα θυμῶ.
ἢ δὲ χρυσταυλῶν δένδρεον ἅλως ἡ χερσὶν
ἄρσεν ἐπὶ χερσὶν σὺν ἀγρίῳ ἀγχιόδοντα,
ὅς κενεὶ πολλὸν ἔρδεσκεν ἔδραν οἶνους ἀλάλῳ.*

πολλὰ δ' ὅτε παρ' ἑλνυμνὸν χερσὶ βάλε δένδρεα μακρὰ
αὐτῶσι βίβωσι, καὶ αὐτοῖς αἰθετοῖ μύλων.

*Suscitat hīs irata malum Diana, quod illi
Cum superos olim ad conuiuia leta vocassent,
O Eneus hanc vnam merito priuauit honore:
Sine oblitus enim, seu nesciit, haud tulit aqua
Mente, Iouis fore præteritam de semine natam.
Tunc irata Iouis proles Diana ferocem
In vites immisit aprum, qui plurima fecit
Tristia, qui plantas radicibus eruit imis,
Æquanitque solo pomos cum floribus ipsis.*

Memoriæ proditum est Ancæum fuisse seruis asperum & imitem, dum eam vineam plantaret; quare vnus ex iis dominum eius vineæ non gustaturum esse fructum inquit: at Ancæus, vbi fructus ad maturitatem peruenit, seruū deſidebat, iussitque sibi vinum miscere: qui vbi poculum eſſet ori admoturus, illi fallum fuisse eius sermonem obiecit. cui seruus respondit;

πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος καὶ πέλειος ἀγροῦ.

Multa cadunt inter calicem, supremæque labra.

Cum hæc ita dicerentur, Ancæo plenum poculum tenenti accurrit quidam nuncians ab ingenti apro vineam totā deuastari. tunc Ancæus deposito poculo, atreptæque securi in illum aprum irruit, à quo vulneratus crus, vt sensit Pherecydes, interiit. Pausanias tamen in Arcadicis non solum Ancæum in aprum irruisse, sed cum opem fetret Meleagro Oenei filio, ab illa belua cæsum fuisse memoriæ prodidit: quem in ventre vulneratum ait Ouidius. Postea robustissimi venatores ex vniuersa Ætolia ad hunc aprum cædendum cōuenerunt. nam ad Meleagrum venit Iason, Theseus & Pirithous, Lynceus, Idas, Cæneus, Leucippus, Acastus, Ampycides Oelides, Telamon, Phyleus, Eurytion, Lelex, Echion, Hylæus, Hippalus, Nestor, Panopeus, Pollux, Iolaus, Atalāta, Peleus, Protho⁹, Cometes. At enim multi mortales in ea pugna ceciderūt dentib. eius apri crudeliter laniati. Scripsit Ouidius libro octauo hūc fuisse à Meleagro in armo cæsum venabulo, cum tamen Ifacius ab eodem Meleagro defixum in fronte fuisse venabulum dicat, prioremq; omnibus Atalantam Iasonis, at non Schœnei filiā sagitta aprū percussisse dicat, vt est in hist. 102. chil. 7. apud Zezem.

Zezem. Quāte fuerit magnitudinis hic aper vel ex eo patet, quod vnus eius dens in hortis Cæsaris fuisse dicitur in templo Liberi patris, haud minor vnus pedis & quadrantis mensura. Ferunt enim multas immanes beluas in hominum improborum perniciem variis temporibus fuisse à Diis excitatas, vt Erymanthrum etiam & Ciommyonium apros, & taurum in Cretenſes, quia cū Minos latē marito tam Græciam alluenti imperaret, nihilo maiorem Neptuno quā Diis cæteris honorem tribuisset.

Hæc idcirco celebrata sunt à poetis, vt nullum Deorum cultum impune negligi à mortalibus sciretur: sed omnia quæcunque grauiā contingunt, siue sterilitas sit agrorum, siue animalium pestilentia, siue immanitas monstrorum, vel propter neglectam regionem, vel propter hominum improbitatem consilio & prouidentia Dei contingere: quamuis ita occultæ aliquando sunt causæ vt videantur naturæ ductu potius, aut congressu astrorum, aut vario Solis motu, quā Dei voluntate & consilio contingere. nihil sit enim horum sine diuina voluntate. inde sit aliquando, vt quæ minentur sidera, ob Dei bonitatem euāescant, at quæ non fuerant ante visa & præcognita, nos repente inuadāt: cū omnia & iuste, & consulto, & certo Dei iudicio fiant. Atque vt summarim dicam, nihil aliud per hæc significare voluerunt, nisi quod propter peccata veniunt aduersa: colendam scilicet Deorum immortalium esse regionem, quam nemo sine calamitatibus & impune neglexerit. at nunc de Centauris dicamus.

De Centauris. CAP. IIII.

ILLA quæ de Ixione superius explicata fuerunt, nos breuiores facient in Centaurorum explicatione. Dicuntur Centauri Nubis & Ixionis fuisse filij: qui nati sunt ex illa nube, quam Ixion pro Iunone compressit. Hi dicti sunt in Pelio monte à nymphis educati fuisse, qui adulti cum equibus coniuncti genuerunt Hippocentavros. Dicti sunt autē Centauri, quasi Centuri, cū *κενταύρο* pingo significet: quoniam primi hi omnium mortalium pugnare ex equis inuenerūt: apud quos Pelethronius frenū & calcaria reperit, qui bus tardiores aut celeriores equi frenarētur aut impellerētur. Hi Thessalię populi fuerūt Pelij montis accolæ, agrestes

planè & implacidi & contumeliosi in omnes viri. Grauis pugna inter hos & Lapithas, qui dicti sunt ita ab Apollinis & Stilbes Nymphæ filio Lapitha, vt ait Posidonius, aliquādo exorta est: nam cū Pirithous Deidamiam, vel (vt alij maluerunt) Hippodamiam Bythi filiam ducens nūptias celebraret, quod affines essent Centauri Deidamiæ, illos etiam ad conuiuium conuocauit. Isti igitur simul ac vino incaluerunt, & ipsam sponsam, & reliquas Lapitharum uxores petulantius attrectare, & violare denique conati sunt. Id Lapithis non ferenti grauis pugna in ipsa regia committitur, multique ex Centauris in ea ceciderunt, Theſeo præsertim adiuuante Pirithoum, vt patet in Scuto Hesiōdi his carminibus:

ἐν δ' ἂν ὡς ῥομῶν Λαπιθίων αἰχμητῶν
Καὶνία τ' ἀμφὶ ἀνὰ κτε, Δρύαντά τε, Περσίδου τε
Ὁπλῆα τ' Ἐξείδου τε, Φάληγον τε, Πείλοχόν τε,
Μοῖον τ' Ἀπυκίδ' ὡς περὶ πύλιν, ὅσον Ἀρης,
Θυσίαν τ' Αἰγείδ' ὡς ἐπὶ μέγαλον ἀδελφὸν ἴσμεν
ἀργυροί, χρυσεὶα ἀφ' ἑοῖ τοῦτο ἔχοντες.
Κένταυροι δ' ἐπ' ἔσθ' ἐν κρατερῇσι κτερεῖοντο.

Hic inerant Lapithæ, pugnaæ genus, incluta pubes,
Ceneæ, Pirithoumque, Dryantæque & Hoplea circum
Pugnantes: circa Prolochum, Exadium, atque Phalerum,
Mopsūmque Ampyciden Titaresion. hic quoque Theseus
Ægides aderat similis Diis ille supernis.

Aurea tela viris aderant argentea membra.

Parte alia stabant Centauri deinde frequentes.

Fuit autem poculis primum, & mensis, & sacris vasis pugna commissa, vt ait Valerius Flaccus in primo Argonaut.

Parte alia Pholoe, multoque infans Iaccho

Rhæcus, & Athracia subitæ de virgine pugnæ:

Crateres, mensæque volant, aræque Deorum.

Ad extremum verò victoria penes Lapithas fuit, ac Centauri in fugam versi de suis finibus pelluntur, qui fuga se seruauerunt in Pholoem Arcadię, vt videtur testari Orpheus in Argonauticis:

ὅς δ' ἂν ἀδελφὸς μάλιστα Κένταυρον ὀβριμώδη μιν,
καὶ Λαπιθαῖ κατεπεσόν ἀταρταλὸς ἐνέεισ' ὄρν.
Centavros cecinit gens vt que asperissima bello;
Stilixia pallas Lapithis tamen inde dedere.

Viti igitur a Lapithis Centauri nouas sedes sibi quærere coacti

coacti, sunt, & in regionē Perrhæborū profecti, pulsus prioribus illius loci colonis ibi habitant, ut ait Strabo lib. 9. Fuerunt hæc insigniorum Centaurorū nomina, qui in ea pugna fuisse dicuntur: Abas, Arius, Aphidas, Astylus, Amycus, Antimachus, Apheus, Amydas, Asbolus, Abrysus, Arctus, Bromus, Bianor, Bretus, Brauenor, Cæneus, Chiron, Cyllarus, Cronius, Criton, Craneus, Dictys, Danis, Dyneus, Dryalus, Dorpus, Dorylus, Demoleon, Elops, Erigippus, Eurytus, Eurynomus, Emmachius, Enopio, Grynæus, Gripheus, Heriinus, Hippasus, Hylas, Helinus, Harpagus, Harmandio, Imbreus, Iphinous, Latreus, Lycetus, Lycus, Lycidas, Lycorchio, Monychus, Mimas, Mermerus, Medon, Menelaus, Nefsus, Medon, Nycton, Odites, Ocelus, Orneus, Pholus, Perimedes, Pisenor, Picagmus, Phlegreus, Petraeus, Pyretus, Praxion, Pæantor, Rhæcus, Ripherus, Rhipheus, Thaumastus, Thereus, Thonius, Teleboas, Stipalus, Theroctonus, Silanthus. Theramon, Thurius. è Lapithis verò nonnullos recensuit Hesiodus in Clypeo. His addiderunt quidam Baion, at non illum tamen qui urbi nomen dedit Mercurij, vel (ut alij maluerunt) Nepruni filium. quamvis Centaurorum nonnulli, quia durum esset & agreste genus erga omnes externos, vim Herculis senserunt, ut dictum fuit: siquidem his sagittis veneno hydræ infectis vulnerati se lavantes, Anigeri fluminis aquam infecisse dicuntur; ita ut vnda illa terribilissimum odorem diu seruauerit, & pisces qui in eo flumine nascerentur esui essent inutiles. At Antimachus in Centauromachia illos ab Hercule pulsos è Thessalia in insulas Sirenum confugisse scripsit, ubi cantibus illarum delectati omnes in apertam perniciem fuerunt attracti. deinde ubi Nefsus, & alij Centauri sepulti fuissent, ex iis vulneribus non procul à Calydone, in colle, qui Taphossus fuit nuncupatus grauissimus odor ad montis radicem suffundebatur, ac tabo simile quiddam manabat, ut ait Strabo lib. 9. Quæ de Centaurorū forma dicuntur, illa fabulosa sunt omnino, ut quæ de illorum ortu. alij igitur Ixionis filium Chironem fuisse tradiderunt, à quo originem duxerint Centauri. alij Saturnum cum Philyra Oceani filia congressum inquit cum imperaret Titanibus; mox cum ipsos Rheia deprehendisset, Saturnus ob pudorem se in equum vertit, vnde Chiron natus dicitur hippocentaurus, omniumque Centau-

forum iustissimus, & sapientissimus: qui fuit Iasonis & Achillis pædagogus. illa igitur causa fuisse dicitur, cur Cætauri geminam formam sortiti fuerint, equinam scilicet à patre, humanam à matre. Quidam igitur putarunt inferiorem partem ad collum usque formam fuisse equinam, & ab equino ventre pro collo ventrem & formam hominis consurgere, totamque conspici superiorem partem, ita ut equitantis hominis forma in faciem intuentibus videretur. Quidam putarunt posteriores tantum pedes fuisse equinos, at priores humanos, ut ait Pausanias in Eliacis prioribus. At Lucretius lib. 5. neque hac, neque illa forma esse potuisse Centauros omnino contendit, non solum quod duæ formæ tam diversæ simul esse non possint, cum altera vigere incipiat, cum altera senescit ac sit inualida, verum etiam quod omnia è certis seminibus oriri necesse sit, atque in omnibus unam naturam excellere: cum duæ formæ diversæ paræque viribus simul esse non possint. quare ita inquit:

Sed neque Centauri fuerant, nec tempore in ullo

Esse queunt duplici natura, & corpore bino:

Ex alienigenis membris compacta potestas.

Hinc illinc par vis, ut non par esse potis sit.

Cum Hercules benigne à Chirone aliquando fuisset hospitio acceptus, Chiron brevitatem sagittarum Herculis admiratus eas contrectavit, quarum una dicitur in pedem Chironis decidisse; quare ille dictus est ex eo vulnere fuisse mortuus, & ob eximiam iustitiam, Deorumque cultum inter sidera relatus. Achæus verò & Erasistratus non interiisse Chironem ex illo vulnere inquiunt, sed centaurea herba, quam centaureum etiam vocant, vulneri adhibita sanatum fuisse: quæ ab ipso postea, ut inuentore usus eius herbae, fuit appellata, de qua ita meminit Virg. lib. 4. Georg. quam centaureum vocavit:

Cecropiumque thymum, & graveolentia centaurea.

& Lucretius libro secundo:

At contra tetra absynthi natura, ferique

Centauro fædo peritorquent ora sapore.

Est enim & amara, & graviter olens illa herba. Nam prima & simplicior antiquorum medicina fuerunt radices herbarum, ut in his significavit Homer. quibus plerique morbi curabantur:

ἐν δὲ πύλῳ βάλε μύκλῳ,

ἄπο δὲ τοῦ ἰσίου.

radicem iniecit acerbam

Contundens manibus.

Quod si Centaurorum forma omnino in rebus humanis esse non potest, quæ causa antiquos compulit ad hæc ita fabulosè conficienda?

¶ Patuit (ut arbitror) ex rebus Centaurorum gestis quid per hæc significare voluerunt. Nam in tam prodigiosa corporis forma, quæ humanitas, quæ iustitia, quæ temperantia, quæ pietas esse potuit? aut qui dimidium sui belua terribilissima extiterit, quo pacto non in maximas difficultates ob sua flagitia illabatur, patriamque & facultates per summam turpitudinem relinquere cogatur? Verùm quoniam suus est virtuti vniuscuiusque locus, potestque vel in turpi forma aliquando inesse virtus, idcirco ob æquitatem eximia Chiron fuit inter sidera receptus. Per hæc igitur quæ dicta sunt de Centauris, significare voluerunt antiqui, vino non esse immoderatè indulgendum, neque cedendum cupiditatibus, neque manus in res alienas per vim iniiciendas, sed temperantia & iustitia in omnib. uti convenire: cavendosque esse illos qui turpissimo sūt corpore, quoniam mores plerumque corpori sunt similes. At contra illum esse finem omnium improborum, ut patriam, facultates, penates, liberos, uxores relinquere cogantur, & extorres aliam patriam sibi per inopiam quærant. Nec me præterit quosdam fuisse, qui primos Centauros equitare inquam inuenisse. At nunc de Cygno dicamus.

De Cygno. CAP. V.

AT verò de Cygno diuersæ fuerunt antiquorum scriptorum sententiæ, quod eum alij aliorum parentum filium, & alia de causa in avem sui nominis mutatum fuisse, tradiderunt. Nam Cygnus ille qui fuerit ab Hercule occisus, & in avē sui nominis dicitur postea mutatus, fertur fuisse Martis & Cleobulæ filius, ut traditum est à Porphirio in libro de Diis & heroibus. Fama est hūc Cygnum Martis filium idcirco fuisse ab Hercule trucidatum, quoniam ille in Thesaliā accedens aduenas interimeret, cum esset templū patri erecturus è capitibus cæsorū à se hominū. Fuit & Cygnus Apollinis filius ab Achille occisus cum militaret ad

Troiam, de quo ita scripsit Ifacius: *Ἀχιλλεύς δὲ ἰμπερατοῦσε τὴν Τροίαν, ἀπέχετο τὸν Κύκνον, καὶ τὴν τὴν λόγῳ ἔχον Κύκνον, ἔργῳ δὲ Ἀπόλλωνος.*
Achilles cum ad Troiam militaret, Cygnum ac Tenem interemit, verbo quidem Cygni filium, at re ipsa filium Apollinis. Fertur trucidatus fuisse ab Achille ad Troiam, & ab aliis creditus Cygni filius, cum esset Apollinis, ut paruit, quoniam opem ferens Troianis cum lōgis navibus angustias maris Troiani occlusisset, impediretq; Græcos, neque illos descendere pateretur, quem tamen pleriq; fuisse Neptuni filium existimarunt. Silenus autem in fabulosis historiis Diomedis socios in illas aves, tanquam sorores Meleagri in meleagrides, mutatos fuisse scripsit: quæ res ita habuit. Cum Diomedes Tydei ac Deiphyles filius in patriam post bellum Troianum redisset, fertur in ultionem eius vulneris quod Marti & Veneri Diis inculerat, eius vxor Ægialia exagitata fuisse incredibili desiderio, atque furioso propè quodam amore Comatæ filij Stheneli, vel (ut aliis magis placuit) Cyllabari. Idcirco cum domum redisset ita illo detentam vxorem reperit, ut parum abfuerit, quin ab ipsa Ægialia fuerit trucidatus, cum vix se seruasset ad arā Iunonis Argiug. Post modo de statu rerum præsentium decidens, ac desperatione captum, ad populos vocatos Daunios in Italiam commigrauit, quibus per illud tēpus Daunus rex imperabat. Cum forte tunc accidisset, ut Daunus ab hostibus obsideretur, audita Diomedis virtute ac fortitudine, eiusq; in Italiam aduētu, misit rogatum ipsum Diomedem ut sibi opem ferret in ea rerum difficultate, promisit etiā se partem suę regionis ad habitandum esse daturum ad remunerationem tanti beneficij. Ille ubi auxiliatū Daunius iuisset, victoriāq; illis peperisset, urbem postea vocatam Argyrippam condidit, quam sibi esse regiam statuit. Nam cum Daunus velleret videri tanti accepti beneficij minime oblitus, proposuit Diomedi, concessitque optionem, utrum mallet eligēdi, vel totam prædam, vel totam regionem hostis, quam cepisset. cum neutrum horū voluisset eligere Diomedes, cuperetq; Daunus aliquo condigno munere satis Diomedis in se beneficentię facere, Althænum Diomedis fratrem nothum iudicem statuit, at enim Althænus cum fuisset captus amore Eurippæ filię Dauni, vellētq; Dauno gratificari, Regionem Dauno adiudicauit, iussitq; prædam dari Diomedi.
fertur

ferrux illo iudicio indignatus Diomedes Deos rogasse, ut neq; semina vtiliter terræ concrederentur, neq; illa fructū ferret, nisi aliquis e suis cognatis aut ciuibus ibi seminasset. postea verò cū istud ipsum contigisset, neq; terra vtilis fructus ferret, & si qui nascerentur, per malignitatem aeris vel deciderent e plantis, vel ad maturitatem non pervenirent; animalia passim perirent, ac si qua ferrent in vtero, facerēt arborum: dicitur Daunus misisse sciscitatum oraculum, quānam esset tantæ Deorum indignationis causa, aut quid in Deos esset commissum, ex quo tot incōmoda, totq; calamitates Dauni regionem invasisent. cū respondisset oraculum, istud partim ex imprecatione Diomedis contigisse, partim etiam ex ira Deorum, & præsertim Veneris, quæ vel ipsum fratrem in Diomedem per amorē Euippæ incitasset, Daunus in præsentem rem dissimulat, atq; cōsiliū prorogat in opportunū tempus. Nec ita multis sanè diebus interiectis Daunus Diomedem insidias parat, & tanquam Diis inuisum atque inimicū repente trucidat. Græci Diomedis socij qui fuerant illū in Italiam secuti, visa sui ducis morte tam fœda, tamque miserabilē, illum magnopere lugere cœperunt, atque stridulē conquerentes dicuntur omnes Deorum misericordia in cygnos aues canoras fuisse conuersi. quod accidit in insula Diomedea vocata è regione Gargani. Alij dicunt non in cygnos quidem fuisse mutatos, sed in aues cygnis simillimas, quæ dictæ sunt post modo insulam vocatam Diomedeam habitasse de nomine ipsius Diomedis. Est autem illa insula iuxta sinum Ionium Adriaticūq; posita, ut scripsit Agatharchides in rebus Europicis, & Callimachus in libro de cōditis insulis, & habitatis vrbibus, & de illarum nominibus. Nam Iapyges & Apuli cū populi essent iuxta sinum Ionium, alij horū dicti sunt Peceutij, alij Diculi, qui postea Daunij & Tarentini vocati fuerunt. Fuit enim regio Dauniorum in Apulia, quæ postea tota Iapygia ab Iapyge Dædali filio, hinc Salattia, hinc Calabria vocata fuit. atque Apuli dicta est ab vrbe Diomedis Argyrippa quæ sequentibus temporibus Apulis nominata fuit. His addidit præterea Timæus Siculus in rebus patriis, & Alcimus, omnes Diomedis statuas, quas in illa regione ex iis saxis passim sibi crexerat, quæ secum è Troianis ruinis in naui aduexerat, fuisse in mare contume-

liosè deiectas. nam memorię proditum fuit ab illis Siculis scriptorib. Diomedem cum aureum scutum Glauci haberet, Colchicum draconem interemisse, qui Phæaciam regionem deuastauerat, vbi primum in Italiam aduentaret. ea re insignem honorem adeptus Diomedes per multas statuas ad perpetuam præclari facinoris memoriam erigendas curauit, quę ex faxis Troianis (vt diximus) excisę fuerunt, quę statuę vnā cum ipso Diomede cæso in mare à Dauno fuerunt deiectę. Scriptum reliquit Pausanias in Atticis rebus Cygnum fuisse regem illorum Ligurum, qui habitauerunt in Gallia transpadana, laude musicę artis & cognitionis clarū: qui vbi mortuus esset, dicitur ab Apolline in aue sui nominis mutatus. Alij dixerunt ducē Ligurū Cygnum nomine miro amore Phaethontem persecutum fuisse, qui post eius casum tam assiduē flebat atque eiulabat, vt Deorum misericordia in auem sui nominis sit mutatus, atque cum esset musicę artis peritus, creditur post mortem Apollini musicorum Deo esse consecratus. Lucianus in dialogo qui Cygnus inscribitur, assessores fuisse Apollinis cygnos commemorat, & amicos homines musicę peritos, qui cum morerentur essent, fuerunt in aues sui nominis mutati ab eodem.

¶ Hęc ea sunt quę de Cygnis fabulosè memorię prodita sunt ab antiquis scriptoribus: quę si diligentius considerentur, partim nos admonent nullam esse turpitudinem, nullamque arrogantiam, quę Deum non habeat vindicem & ultorem; partim etiam ad insigniorum hominum laudem fuerunt excogitata. nam cum Diomedes vel Deos ipsos vulnerasset, iustam Deorum vindictam omnino auferre non potuit, quia tam felici rerum successu elatus fuerat, vt neq; Diis quidem pepercerit in ipsa rerum felicitate; quos magis vt autores omnis humanę felicitatis impensiusq; venerari atque obseruare decebat. Eius socij dicuntur in aues fuisse mutati, quod omnis infelicitas & miseria alas iniungit prioribus amicis ad fugam. Facti sunt cygnis si miles, vt alij voluerunt, aut ipsi cygni, dum lugubres ac miserabiles voces emitterent, quoniā neque tutum est, neque sapiēs, neq; valde pium illorum sceleratorū calamitates lugere, qui diuino consilio, diuināq; providentia propter illas vel in ipsos Deos iniurias illas calamitates patiantur, cum

cū illud scire possimus. Fiunt enim brutis similes ij quā neq; moribus animorum moderari aliqua saltem ex parte possunt, neq; æquo animo ferre nitantur illud, quod diuinitus statutum nulla ratione mutari possit. Hæc res iure optimo fecit, vt socij Diomedis in aues Diomedæas vocatas dicatur fuisse cōuersi. Alij dixerūt Cygnū illum ab Achille cēsum cū ad Troiam militaret, in auem sui nominis fuisse cōuersum, non quidem re ipsa (nullum enim fuit tempus quo homines in plantas, aues, pisces, aut saxa mutarentur) sed ad consolationem suorum illud fuisse a poetis confictum. nam fuit vna multarum fabularum excogitatarū ratio aliquando, assentatio poetarum nimirum, qui nihil sibi non licere arbitrati sunt, modò principum suæ ætatis gratiam per sua figmenta auēparentur. Sic homines sapius in Deorum numerum post mortem sunt intrusi, quibus tēpla, altaria, sacerdotes, ceremoniæ, ac proprij ritus sacrorum fuerunt instituti, multiq; in varia corpora animalium per suauitatem orationis cum mirifica legentium voluptate perueniunt. Habet enim illud suauitatis poeticæ, vt illa quæ in soluta liberæque oratione ridicula viderentur & vana & mendacia, ipsa non solum probabilia & similia veris efficiat, sed etiam cum incredibili autorum voluptate & admiratione ita imprimat in animis, vt non facile deleantur. Istud fit propter metri naturam ac varietatem rerum, quas licet poetis in sua scripta asciscere, cū reliqua scriptorum genera ad finem suscepti negotij properare soleant, potius quā aliquid exterum admisceatur. nam cū liceat poeticæ aliquando vel ad minima quæque describenda peruenire, illud certē non permissū est facile cæteris scriptoribus, nisi maxima de causa, & cum res ipsa necessario postulare appareat. Quod verò Cygnum Ligurum regem eorū qui habitauerunt in Gallia transpadana, in illam auem mutatum fuisse ab Apolline memorarunt, id certē significare voluerūt poeticæ optimarum artium expertes esse principes homines non oportere, vel esse prorsus ignaros, quæ liberales vocantur, cū & animum ad regias virtutes & ad optimam rerum præsentium administrationem & ad futurorum prudentiam mirabiliter effingant, & ad rerum vel secundarum vel aduersarum euentum æquo animo perferendum. Istud à musicæ scientia primum inchoan-

dum esse censuerim, sed non ab illa rabularum & combonum garrulitate aut vociferatione: quoniam ea vis est illius, ut animum, moresque parum aptos prius componat, deinde præparet compositum ad omnes rectas disciplinas facile imbibendas. Alij dixerunt poetas ad viuentium coniunctorum Cygni ipsius regis gratiam illum immortalibus laudibus extulisse ob peritiam musicæ facultatis, quæ & gratum Diis hominem fuisse dixerunt, & post mortem etiam vixisse, atque in avem pulcherrimam, Apollinique dicatam mutatum, quæ vel mortem ipsam cum cantu exciperet, quia se Deo amicam esse sentiat, & ad meliorem vitam sit transitura. Nam cum mors communis sit omnibus animantibus, neque vlla sit differentia sanguinis facultatû, honorû, nisi quis vi laudis ac virtutis, cõmunem omnibus vitæ metam perpetuitate nominis superauerit, vel nihil est magnopere expectandum in rebus humanis, vel sola gloria, quæ per bonitatem morum, sanctitatem, fidem, pietatem, integritatem, innocentiam ac beneficentiam late extenditur, sit etiam hoc ipsû per disciplinarum liberaliûmq; artium præstantiam cognitionis, qui honor in animis posterorum diutissime conseruatur. nam cum fieri omnino non possit ut nihil agamus, quid aptius præclaris ingeniis relictum est in quo se exerceant, cum quid datur oculi, quàm in cognoscendis rebus gestis præteritorum temporum, & deliris quibus se suosq; perdiderunt summis rebus præfecti, aut quibus virtutibus hæc omnia ab iisdem sapienter sunt conseruata est illud præterea studium honestissimû omnium ac vtilissimû, & cæteris omnibus occupationibus præferendum, quo aliquis seipsum ad vitam quàm honestissime cum virtute transigendam informet. Atq; de Cygno satis, nunc dicatur de Harpyis.

De Harpyis. CAP. VI.

HARPYIAE, quæ Stympthalides anes etiam vocatæ fuerunt filia fuisse dicuntur Thaumantis & Electræ Oceani filia, ac sorores Iridis, ut scripsit Hesiod. in Theogonia in his versibus:

Θαύμαντος δ' Ἄντροιο βαδύπτερος δ' Ἰρὴς
Ἥρατος Ἥλεκτρον δ' Ἰνὸς τέκος ἔσται,
Ἥρην τε δ' Ἀργεῖαν Ἀνδροῦ δ' Ἀντιόχην τε.

Oceano.

Oceano natam, Thaumias, qui litora pulsat,

Vxorem Electram duxit: mox edidit Irim

Illa viro; Harpyias, Aelloque, Ocypetenque.

Acusilaus Neptuni ac Terræ filias fuisse credidit; Sosibius Erastiam & Harpyiam memoriæ prodidit fuisse Phinei filias: quæ, ut patet ex superioribus Hesiodi carminibus, tres fuerunt, Iris, Aello, Ocypete. Quidam Celæno pro Irīde subrogarunt. A sius, Alopen, Acheloen, & Ocypeten nominavit, ut etiam Hyginus. Stesichorus Thyellam addidit: Aselepiades Ocythoen, Achaus Ocypoden. Has proditum est memoriæ ab Ifacio in Thracia habitare solitas, aurēque visorum, corpora vulturum, faciem virginum habuisse, fuisseque alas, & humanis brachiis ac pedibus, sed vnguibus monstrosis: quæ omnia propè ita descripsit Virg. lib. 3. *Æneidos*:

Tristius hand illis monstrum, nec senior ulla

Pestis, & ira Deū Stygijs sese exculit indis.

Virginei volucrum vultus: scēdissima ventris

Proluuiis: unæque manus, & pallida semper

Ora fame.

Has ad epulas aduolantes facit, & volucres idem poeta nominavit. Has igitur Iouis canes fuisse memorant poetæ, ac rapaces dæmones: quæ ad dirum Phinei supplicium fuerint immissæ. Nam scripserunt antiqui Phineum in Bithynia iuxta flauium Salmidessum Thraciæ habitare solitum, Agenoris & Cassiopeæ filium, vel (ut quibusdam magis placuit) Agenoris & Phœnicis; ut Apollodoro, Neptuni: quæ tamen in Paphlagonia regnasse omnes narrant. Hunc aiunt nonnulli cum optio sibi data esset, ut vel cæcus diutissimè viueret, vel post certum tempus moreretur: cæcū consultò à Sole factū fuisse, & ab Agenoris temporibus usque ad Argonautarū navigationem vixisse. Alij, quorum sententiæ accedit Sophocles, Cleopatram vxorem fuisse narrat Boreæ & Orithyie filiam, è qua Phineus duos filios Crambim ac Orythum suscepit vel (ut alij maluerunt) Parthenium & Crambim. Postea repudiata Cleopatra Idæam Dardani Scytharum Regis duxit: cum adolescentes illi accusati sunt, quòd stuprum noueræ obtulissent, & à patre comprehensi ob id facinus capitis damnati. tandem ab Argonautis cognita illorum innocentia, & quæ inter ipsos intercedebat, affinitate, multis barbarorum cæsis, & ipso etiam Rege obtruncato in eo certamine, liberan-

tur. Non defuerunt qui ob eam accusationem oculis captos fuisse adolescentes inquam: quare indignatus Neptunus ob eam crudelitatem illum etiam cæcum fecit, & Harpyias immisit. Alij, inter quos Philochorus hos Thynum & Marian-dynum vocarunt. Alij hos non è Cleopatra, neque ex Idæa Dardani filia, sed è quadam pellice Scythica natos fuisse autumatunt. Id cum fecisset Phineus, dicitur eo supplicio à Io-ne affectus ut oculis careret, & perpetua fame discrucia-retur: cui tamen cum paratæ forent epulæ, neque illas comede-re tunc quidem licebat, quoniã Iupiter suos canes Harpyias scilicet ad eum miserat, quæ vel ex ore comedentis cibum eriperent. Acusilaus Argiuvus, quia, cum vates esset, Iouis ac Deorum arcana mortalibus patefecisset, his suppliciis addi-ctum scripsit, ad quem profecti Argonautæ perbenignè ac-cepti, pro præmio monstrati itineris in Colchidem, & pro li-beralitate hospitali alatos Boreæ filios cum sagittis miserunt, qui Harpyias à mensa Phinei depellerent: quas è regione fu-gientes, cum ad Plotas usque vocatas insulas quas alij Echi-nadas vocarunt, insecuti fuissent: atque inde ad Argonautas iterum reuertissent, quod illæ iurassent se non ampliùs Phi-neum infestaturas, illæ insulæ dictæ sunt Strophades: quæ om-nia explicata sunt ab Apollon. libr. 2. Argon. cum hæc in-quit:

ἐνθα δ' ἐπαίπτιον ὄκειν Ἀγνορίδης ἔχε Φινεύς.
 ὅς κ' αἶψα δὴ πάντων ἰλοώτατα πῆμα τ' αἰετλὴν
 εἶνεκεν μαντοσύνης, πῶ οἱ πάρος ἐγχευόμην
 Λατοίδης ἄδ' ὅσ' ἐπὶ ζῆτο καὶ Διὸς ἀπὸ,
 χρεῖαν ἀβύλωτος ἱερὸν νόον ἀνδρῶποισι
 πῶ καὶ οἱ γῆρας μὲν ὅπ' ὀλωλὸν ἰαίεν,
 ἔκ δ' ἔλετ' ὀφθαλμοῖσι γλυκερὸν φαῖος, ἃ δὲ γὰρ ἔδωκεν
 εἰα ἀπειροσίοισιν ἐνείασι, ἔτ' αἰ αἶψα
 δέσφαται πόδας ὁμοῖοι κατανέμειται οἴκαδ' ἄλλων.

Hæc & Agenorides habitabat litora Phineus,

AÆrummas passus mortales est super omnes,

Quod divinaret: namque artem præbuit illi

Latoides, quare ille Iouis vel numina summi

Spernebat: mentemque Deum mortalibus idem

Vaticinans nudavit, cum gravis inde senectus

Inuasit: primum est oculorum lumine captus.

Inde frui dapibus vetitum est: quas plurima semper

Turba colonorum illius portabat in ædes.

Dein-

Deinde carmina quæ sequuntur, omnia propè illa narrant quæ diximus de Phineo. Reuerſi ſunt autem Boreadæ, & ab inſequendis Harpyis deſtiterunt iride illos reuocante; vel, vt aliis placuit, Iouis mandato. Cæterùm illā fuiſſe conditionē Boreadum memorant, vt niſi Harpyias conſequerentur, ſibi eſſet pereundum, atque hi cæſas Harpyias à Boreadibus narrant: quarum altera in Peloponneſum volauit, & in Tigrem ſtadium decidit, qui ab ea dictus eſt Harpys, vt ait Apollod. lib. 1. Panyas tamen non ſtriſtis gladiis à Boreadibus depulſas, ſed ſagittis cæſas eſſe arbitratus eſt, priuſquam Boreadæ reuocarentur. Quod autem canes Iouis vocatæ ſint, patet ex his carminibus Apollonij lib. 2.

Ἄρπυιαι, ὧς ἔτε Boreas, ἔρποντιν ἐλδοται
 Ἀρπυίας μαχόμενος Διὸς κύνες,
 Non eſt fas, Borea nati depellere ferro
 Inde canes Iouis Harpyias magni.

Has ipſas Harpyias quidam putarunt fuiſſe ab Hercule poſtea pullas ex Arcadia, cum Stympthalū oppidum iuxta Eraſinū ſtadium popularentur, ærei crepitaculi tinnitu, vt dictū fuit. Has ſcripſit Chæremon ſub quodā ſpecu in Creta tandē ſe abdiſſe, vnde nunquam poſtea euolauerint. Atque hæc ea ſunt quæ de Harpyis memoriæ prodita ſunt ab antiquis.

¶ Dictæ ſunt Harpyiæ ab ἀρπύζω, quòd omnia ſecum raperent, quanquā quæ relinquebant, ita tetra & fœtido excremento inquinabant, vt fœtor omnino perferri nō poſſet. Atq; cū fluuiorum, fontium, imbriumq; natura per Naiades, & reliquas Nymphas ſignificabatur, aer ſuperior & vis ignea per Iouē, aqua per Neptunū, inferior aer per Iunonē, per Veſtam terra: ſic per Harpyias vis & natura ventorū ſignificata eſt ab antiquis: qui (vt dictū eſt ſæpius) ſub his fabularū figmentis vniuerſa naturalis philoſophiæ, & morū præcepta tradiderunt, vtilitatē cū ſuauitate cōmiſcentes. Atq; vel ipſarū Harpyiarū ortus demōſtrat vires eſſe ventorū. qui. n. putarunt filias fuiſſe Thaumantis & Electræ, quid aliud has eſſe ſenſerunt, quàm admirabilē ventorū naturā, qui è ſupernatante & puriore Oceani aqua per Solis radios extolluntur? Huic rei vel illud eſt argumento, quòd Iridē ventorū ſororē putarūt, quæ in imbris, & nubibus certo ordine collocatis apparet; neque ſine imbris fieri poteſt: quo tempore etiam venti vel dominantur, vel iam antecellerunt. Nomina præterea

singularum Harpyiarum ventorum impetum vel celeritatem, vel aspectum significant: nam Ocypete celeriter est volans, Aello procella, Celæno obscuritas nubium, quæ ventis impelluntur. illud etiam indicabat forma Harpyiarum, quæ fingebantur alatæ & fæminæ ob leuitatem duplicem ac celeritatem, cum neque Boreadæ quidem illas comprehendere potuerint, vt iure de illis dici queat:

Quid lenius fismo? flamen, quid flamine? ventus.

Quid vento? mulier, quid muliere? nihil.

Qui Iridem vocarunt tertiam Harpyiam, in idē reciderunt: nihil est enim horum à vi ventorum semotum. Quid ergo? significare voluerunt per hæc ventos ē superna vi aquarum, ē puriore parte scilicet gigni: aut ex ea aqua quæ est cum terra commista superius, quæ in vapores extenuata in sublime tollitur: qui vapores postea modò in pluuias condensantur, modò in ventos extenuantur. Neque abhorret præterea à ciuili institutione hæc fabula, quippe cum declararet rapacitatē & auaritiam hominum tanquam grauissimum supplicium Deorum consilio mortalibus immisam fuisse. Nam eur oculis captus est Phineus? quia non videbat humanam conditionem vitæ intra angustissimos terminos includi, paucisq; esse contentam, atque ob eam rem perpetua fame discruciabatur: neque poterat præsentibus epulis vesci, cum non pate retur illud habendi desiderium, vt præsentibus bonis perfrueretur, sed vt fieret tantum locupletior. Id vulturum corpus, id vnæ manus, id ora semper fame pallentia significabant, id reliqua corporis forma, quæ ex animo auari hominis ad vnguem expressa est. Quidam per Harpyias furtorum naturam significare voluerunt, quæ virgines ideo putatæ sunt, quia sterilia sunt Diis ita volentibus, & breui dilabuntur bona per rapinam furtumque parta: quare & famelicæ, & alatæ, & immundæ dictæ sunt. At nunc de Hesperidibus.

De Hesperidibus. CAP. VII.

HESPERIDES autem Hesperii Atlantis fratris filiæ fuerunt, quas tamen Eubulus Atlantis, non Hesperii fuisse credidit: Chærecrates Phorci & Cerus. Nomina fuerunt illarum Egle, Arethusa, Hesperthusa, vt diximus in Hercule. Hæ hortos habuerunt non procul à Lixō oppido Mauritanix, extrema parte Æthiopiæ, ad occidentem, vbi
loca

loca fuerunt à Sole exulta, arenisque obducta, & ob serpentum frequentiam infesta; neque multum à Meroe, & à mari rubro distantia. ibi anguis esse dicebatur, qui aurea mala custodiret ne ab ullo caperentur: quem serpentem curabat Hesperidum sacerdos, ut apparet ex his carminibus Virg. lib. 4.

*Oceani sinem iuxta, solemque cadentem,
Ultimus Aethiopum locus est: ubi maximus Atlas
Axem humero torquet stellis ardentibus aptum.
Hinc mihi Massyle genis monstrata sacerdos
Hesperidum templi custos, epulasque draconi
Quae dabat, & sacros servabat in arbore fructus.*

Nam ubi Atlas cœlum sustinere dicebatur, ibi in extrema ora terræ habitabant Hesperides, ut significavit Dionysius in libro de situ orbis in his:

*Ἀτλας δ' ὅσῳ τὸν οὐρανὸν ἔχει κραττοῦν τῶν ἀνάρχων,
σεύρασιν ἐν γαίῃ, πρὸς παρ' Ἑσπερίδων λιγυράτων
ἑσπας, κεφαλῇ τε καὶ ἀκροῖς τοῖσι χερσίν.
Sustinet hic Atlas cœlum, sic fata iubebant:*

*Ultimus Hesperidum locus est in margine terræ,
Hic capite & manibus fert vasti pondera mundi.*

Hunc hortum fama est Atlantem montibus undique cinxisse, quia Themis illi responderat futurum esse ut filius Iovis eò aliquando accederet, & aurea mala caperet. Hæc mala Agretas in rebus Libycis oves fuisse sensit, quæ aureæ nominarentur, quæ cùm inhumanum & agrestem pastorem haberent, dictæ sunt à dracone custodiri. at Pherecydes lib. 10. ubi nuptias Iunonis commemoravit, terram Oceano proximam in occidente aurei coloris poma tulisse inquit, pomosque aurei coloris fructus ferentes. quam sententiam ita secutus est Lucanus:

*Abstulit arboribus precium, nemorisque laborem
Alcides: passusque inopes sine pondere ramos,
Rettulit Argolico fulgentia poma tyranno.*

Draco, qui poma ipsa servabat, Typhonis & Echidnæ filius, Ladon vocabatur, ut testatur Apollonius lib. 4.

*Ἴδον δ' ἱερόν πεδον, ὃν ἔτι Λαίδων
εἰσέπινου χερσίν παγχρύστα μύετο μύλα,
χάρων ἐν Ἀτλαίῳ, χερσίνος ὄρεσ' ἀπὸ δὲ νύμφῃ
Ἑσπερίδ' ἐς ποίπτον ἐφίμαρτον αἰείδουσιν.
δὴ τότε καὶ ἦδον κέρας ὕψ' Ἡεραιλῇ δαχτυλίδι
μῆλειον βέβλητο ποτὶ σῦπος.*

*Errantēque locum sacrum venerē, ubi Ladon
Aurea seruabat flauentia mala decora,
Anguis terrigena, hic ubi cælo attollitur Atlas.
Illum curabant nymphae prædulce canentes
Hesperides truncum amplexus sed ab Hercule casus
Is fuit.*

Cùm esset etiā Ladon fluuius Arcadiæ, cuius filia fuit Metope vxor Asopi Thebani fluminis, è qua Thebe nymp̃ha ubi nomen dedit. Hunc serpentem è terra natū fuisse testatur Pausi, at non è Typhone & Echidna, vt ait Apol. enarrator. quem capita centum habere putarunt. Fama est Herculem cū ad hæc aurea mala mitteretur ab Eurystheo, diu ambiguum constitisse, quia ubi essent, nesciret: atque ad nymphas Iouis & Themidis in spelunca apud Eridanum fluuiū habitantes contendisse, vt ab iis sciscitaretur ubi posset mala aurea Hesperidum reperire: quæ ad Nereum illum miserūt, vt dictum fuit superius. Fabulantur etiam Atalantam Schœnei filiam tribus malis Hesperidum captam fuisse, quæ Venus dederat Hippomeni: cū nuptiæ eius victori, at mors vitis proponeretur: quare non solū Hercules malis Hesperidum potitus fuit. nam quòd Atalanta pomis capta fuerit, ita Theocritus ait in Amaryllide:

*Ἰσπομένης ἐκεῖ δὴ τὰς περὶ δένον ἠΐδα γάμους,
μὴδ' ἐν χερσὶν ἱλῶν, δ' ἐρόμον ἀνεννέει. Ἄ' Ἀτλάντιδας
οἷς ἰδὲν, οἷς ἡμαῖν, οἷς ἐς βαδυνὴ ἀλλοτ' ἔργον.
Virginis Hippomenes thalamos ubi forte petiuit,
Mala tenens manibus currebat: vt hæc Atalanta
Vidit, vi perijt, magna correpta vt amore est.*

¶ Hæc ea sunt quæ de Hesperidibus fabulosè memorata sunt ab antiquis: nunc quid significant, perquiramus. Verūm res vt ad historiam referatur ita se breuiter habuisse dicitur: Fuerunt duo fratres gloria celebres Hesperus & Atlas, qui habebant oues pulchritudine egregias & flauas & colore aureo. Hesperus cū filiam suscepisset Hesperidam nomine, illam fratri in matrimonium coniunxit, à qua regio vocata est Hesperitis. ex hac Atlas suscepit sex filias, quæ vocatæ sunt Atlantides, & à matre Hesperides. Harum formæ desiderio ob celebritatem captus Busiris latrones & piratas misit qui eas raperent, & ad se asportarent, quo tempore Hercules aduersus Antæum pugnauit. Prædones in quodam horto

horto ludentes puellas rapuerunt, nauique impositas auexerunt. Hercules ubi fortè præderent prædones in litore, percepit re de virginibus, latrones ad unū interemit, ac filias patri reddidit; pro quo beneficio & oues pulcherrimas dono accepit & alia multa ab Atlante, & astronomiæ cognitionem: quam ubi ad Græcos transtulisset; sphaeræ cognitionem nimirum, dictus est cælum pro Atlante humero sustinuisse. Hesperides igitur (vt alij volunt) Hesperii filiae fuerunt; vt alij, Atlantidis: quæ sidera sunt earum pater cælum, aut vespertinum tempus fuit, quod quasi frater est cæli. Dictæ sunt habere hortos in occidente, in quibus essent mala aurea, quoniam stellarum natura est vt tanquam aurum splendeant, & rotunda appareant: atque ea non nisi in occidente nasci solita sunt, quia Sole occidente stellæ apparent, cum lumine Solis per diem occultentur. At quis est draco qui hæc mala seruabat, atque hortum ambibat? signiferum circulum nonnulli sunt arbitrat. Fuerunt tamen qui mala Hesperidum oues esse in occidente dixerint, in insula, quæ perpetuo flumine circundabatur in serpentis modum sinuoso & reflexo.

Alij cum mala Hesperidum putarint fuisse stellas, serpentem illum esse crediderunt lineam obliquam, quæ nos & astra ipsa intra se continet, quæque horizon siue determinans linea appellatur. ea cum obliqua sit omnibus hominibus, præterquam habitantibus sub ea linea, in qua dies noctibus pares efficiuntur, merito serpens ac draco ab artificibus fabularum atque historiarum fuit appellata. Qui fluium insulam ambientem anguem esse dixerunt, ij Herculem inquit ad insulam obseruatis opportunitatibus traiecit ac remeasse, cum fluius is factus fuisset peruius ob siccitatem, atque inde captas oues in Græciam duxisse. qui verò stellas fuisse mala illa dixerunt, rerū astronomicarum peritiam ab Hercule in Græciam latam putarunt. Atque vt summatim colligā sententiam huiusce figmenti, tanquam serpentes illi seruant aurea poma, qui ob auaritiam neque dormire quidem tutò possunt. quare præclare dictum est à sapientibus, diuitias tanquam lapidem indicem animi cuiusquam esse datas hominibus, quæ viris bonis & prudentibus facultates essent, & quasi opportunitates ad res præclare gerendas, ad patriæ, ad sui ipsorum, ad amicorum, ad bonorum cōmoda concessæ: at imprudentibus & malis quasi supplicium, cum augeat desiderium ipsum.

etiam accumulandi; quare vel ex ipsarum diuitiarum usu quantopere quisque sit vir bonus & Dei amicus, posset dignoscere, at nunc de Atalanta dicamus.

De Atalanta. CAP. VIII.

DE Atalanta Schœnei filia, quæ corporis viribus, & celeritate pedum non solum fœminas, sed etiam homines anteibat, hæc pauca habemus memoria digna, quod venationibus mirificè delectabatur, quæ etiam inter venandū cum apud Stethæum Æsculapij sanum siti laboraret, dicitur saxum cuspide percussisse, atque frigidissimæ aquæ è saxo prorumpentem fontem elicuisse; quodque illa prior sagitta aprū Calydoniū percussit, ut ait Ilacius. Huic cum pellis apri pro insigni victoriæ data fuisset à Meleagro, mox ab ægrè ferentibus viris gloriam victoriæ à fœmina sibi fuisse præceptā, pellis exorta fuit per auūculos Meleagri, quibus ab ipso Meleagro cæsis propter illatam iniuriam, vniuersa vis ultionis conuersa est demum in Meleagrum. nam cum esset cum titione quodam reseruato à matre, & extincto victurus, cum quo exstis mori opus esset, mox illo in ignem coniecto per maternam indignationem periit Meleager. Memoratur item quod victa fuerit ab Hippomene cursu, dum malis tribus Hesperidum colligendis retardata fuisset. Quam rem testatur sic Arabius:

ἴδ' οὐ γὰρ μὲν ἴππῳ τῆς ἀμβολίου τοῦ γυναικός,

τὸ γὰρ οὐκ οὐκ χεῖρον ἴππῳ ὄντι;

ἀλλ' οὐ γὰρ μὲν αὖτις ἐπὶ τῇ περὶ δέον ἀμύβῃ

εἰργασθῆναι, ὅτι τῆς ἀμβολίου τοῦ γυναικός.

Nam dotem, magis an tardandi præmia cursus,

Aurea ab Hippomene mala puella capit?

Malum utrumque facit, tardauit namque puellam

A cursu, & nodos nexuit in Veneris.

Nam fuit multorum antiquorum mos, uti nuptias virtute comparandas præstantium mulierum proponerent. Sic Antæus rex Libyæ filiam Alceim, vel (ut alij maluerunt) Barcen victori cursus proposuit. Sic Danaus filias, sic Pisander Camirensis sorores, ut ait Pherecydes; sic Hippodamiā propositā ferunt. At quod in templo magnæ Matris moræ impariens nulla habita Deæ reuerentia cum Hippomene victore concubuit, Hippomenes in leonem, ipsa in leonem conuersa est.

¶ At cur hæc celebrata & memoriæ prodita sunt? quia significare

gnificare voluerunt nihil aliud esse Atalantam, quàm voluptatem: atque illum insanire, qui per summum capitis discrimen ac periculum illam expetat: quippe cùm morbi, & pudor, & facultatum iactura, & vitæ non pauca pericula, voluptatum sint comites: ad quas sine his peruenire nunquam conceditur. Qui igitur per summa pericula voluptatem expetierit nulla habita vel Deorum immortalium, vel sanctissimarum legum reuerentia, quo pacto poterit humanam animi formam retinere, ac non in teterrimam beluam conuertere? ut igitur voluptates periculorum plenas deuitaremus, ut Deorum immortalium religionem coleremus; ut eorum loca sacra ne contemneremus, hæc ipsa literarum monumentis sunt tradita ab antiquis: qui nihil non vtile, plurimumque ad humanæ vitæ informationem pertinens ad nos transmisserunt, si quis rectè considerauerit. cùm omnia contrà huius ætatis scripta ab imperitis plerisque in lucem tradita, plena sint lasciuia, auaritia, adulationis: nihilque minus curent, quàm ut viros bonos ac temperantes legentes efficiant. Fuit alia Atalanta Iasonis filia, quam vxorem duxit Milanio, at ista de filia Schœnci memoriæ produntur, quæ fuit admodum libidini, & omni lasciuia dedita, atque in Mænalo monte Arcadiæ versabatur. ac de Atalanta satis, nunc dicamus de Theseo.

De Theseo. C A P. IX.

THESEVS Neptuni & Æthræ filius fuisse dicitur, ut traditum est in fabulis: quem tamē Plutarchus in eius vita non Neptuni, sed Ægei fuisse scripsit, cui sententiæ assensit Ouidius etiam in his:

Nec pater est Ægeus, nec tu Pittheidos Æthræ

Filius: autores saxa fretumque tui.

Fama est hūc aliquando cùm puer esset adhuc, quo tempore Hercules Trœzenem ad Pittheum venit, leonis pellem quā gestabat Hercules vidisse, atque securim e manu serui cuiusdam extorsisse illam beluam cæsurus, quia leonem esse putasset, cùm reliqui Trœzeniorum pueri visa illa pelle aufugissent. Hic postea cùm adoleuisset, Herculis virtutem ac fortitudinem imitatus, multos latrones & maleficos homines vbique sustulit, orbem terrarum peruagatus, & Scironē, qui in monte non procul ab Athenis intra Megara & Isth-

num, multos mortales è præcipiti loco deiecit, idque mortis genus experiri coegit, quo viatores ipse interimiebat. Alij tamen dixerunt, inter quos fuit Socrates, quod aduenis pedes lauandos protendebat, ac lauantes ex altissimo loco in mare deturbabat. Idem Theseus Cercyonem in Eleusine palæstra suffocauit, sicut is solebat peregrinos: idem apud Cephisum amnem latronem Polypemonè cognomine Sinin, ac Procrusten habitantem in loco vocato Corydallos Atticæ, pinus ad terram vi deflectentem, & alligatos illis hospites arboribus in suum locum cæsis retinaculis reuertentibus crudelissimè laniantem ac discerpentem, interemit: idem Peripheren Epidauri Vulcano natum, ænea claua in pugna videntem, trucidauit; aliosque latrones varia crudelitatis genera in hospites exercentes obtruncavit, vt testatur Plutarchus & Strabo libro nono. Hic tantæ virtutis fuisse dicitur, vt multis viris fortibus fuerit auxilio in præclaris facinoribus obeundis. Et ad opprimendum aprum Calydoniū conuenit, & Adrastus opem tulit in recuperandis cæsorū ad Thebas cadaueribus, atque cum Pirithoo Centauros debellauit, & ad inferos postea descendit, vnde fuit (vt diximus) ab Hercule liberatus. Fama est quòd cum gloria Theseus, nominisque virtutum suarum celebritate fidem propè omnem superaret, antequam Pirithoum sibi conciliaret; Pirithous volens eius virtutem experiri, boues illius è Marathonè abegit: tum iniuria hostis motus Theseus illum è vestigio persecutus est. Pirithous nihil territus eius aduentu, illi insequenti etiam intrepidus sit obuius. Theseus eius magnitudinem animi, atque corporis præstantiam admiratus, in colloquium venit: quare coorta est inter illos amicitia. Iniuit autem Theseus societatem cum Pirithoo in loco quodam Atticæ non procul à Serapidis templo, vt ait in Atticis Pausanias. Hic ante Pirithoi societatem cum esset adhuc adolescens, in Cretam cum iis nauigare voluit, & vnus esse ex illis, qui quotannis pro morte Androgei ad Minoem Cretæ regem tributum nomine mittebantur; quos dicebant in labyrinthum inclusos à Minotauro vocari. Fabulantur Asterium siue Minotaurum corpus totum habuisse hominis, at caput bouis: hic erat in labyrintho loco amplissimo & inextricabili viarum multarū ambage, qui factus fuerat ad Ægyptij illius labyriathi formam, qui fuit apud vocatam ciuitatem

Croco;

Crocodilorum : cuius operis magnificentiam ita descripsit Herod. in Euterpe: *εἰ γὰρ τις τὰ ἐξ Ἑλληνῶν τεύχεα πῆ καὶ ἔργων δοτὸς δέξιν συναρξίσσῃτο, ἰδιόστροφος πόνος τε αὐτῇ καὶ διαπάνης θαλερὴν εἶντα τῷ λαβούρηντου τούτου· καὶ τοὶ ἀξιόλογοι γὰρ καὶ ὅτεν Εἰρήσων δέτι νῆος, καὶ ὅτεν Σάμω. ἡ-σταν ὑπὸ οὐλῇ καὶ αἱ πυραμίδες λόγου μέζοντες, καὶ πολλῶν ἐκείνην αὐτέων Ἑλλη-νικῶν ἔργων καὶ μαρίστων ἀνταξίαν. ὁ δὲ διὰ λαβούρενδος καὶ τοῖς πυραμίδας ὑπερβάλλει. τὴν γὰρ δουδερεα ὑπὲρ εἰσι αὐλαὶ καὶ τάς τε γὰρ, ἀπὸ πύλων ἀνάλυσται. αἱ καὶ πρὸς ἑρρίλῃ, αἱ δὲ πρὸς νότον τετραμυδραὶ σμυρναίαι. τοῖς γὰρ δὲ ἔξω-θεν ὁ αὐτὸς σφείας περὶ ἐργῶν οὐκ αὖτε δ' ἐνέστι διπλᾶ, τὰ ὑπὸ ὑπόσταμα, τὰ δὲ μετὰ πρὸς ὑπὲρ ἐκείνησι περὶ ἑλίας, ἀρεθμὸν πεντακοσίων καὶ χιλίων ἐκείνησιν.*

Quare si quis amplissimos muros, & ædificia Græcorum consideret, multo inferiora & opera, & sumptus magnificentia hoc labyrintho apparebunt. Est sanè percelebre & magnificum templum illud Ephesium & Samium. atque Pyramides fidem propè superant, quarum unaquæque cum multis Græcorum ædificiis posset comparari. At labyrinthus ipsas etiam Pyramides operum mirabilitate superat, longoque intervallo relinquit. Huius siquidem duodecim sunt aulæ tecto coopertæ, portas habentes inuicem oppositas, quarum sex in Boream spectant ordine conuersæ, sex Notum respiciunt. unus est murus exterior, qui illas intra se continet. Domicilia sunt intevius duplicia: alia quidem subterranea, alia sublimia & sub illis numero ad tria millia: atque utraque ad numerum mille & quingentorum accedebant. Ad huius imitationem labyrinthum excogitavit Dædalus in Creta, in quem includebantur iuvenes tributî nomine ad Minoem missi, qui à Minotauro vorari putabantur. Verum cùm Theseus eò nauigasset, ab Ariadna Minois filia Dædali inuentione edoctus fuit, quo pacto cæso Minotauro ab inextricabili viarum errore se expediret, & ad ingressum reuenteretur, ubi filium annexerat. Hic igitur capta secum Ariadna salutis suæ artifice in Naxos insulam defertur, ubi à Baccho admonitus fuit, ut Ariadnam relinqueret: qui timore diuino perculsus, dum illam profundissimo somno immerfam vidisset, vela in ventos explicauit, & ex insula profugit: quam postea duxit Bacchus, & ex ea Thoantem, Cnopionem, Staphylum, Euanthē, Latramym, Tauropolim suscepit. Memoriae prodidit Theopompus, Minoem, cùm Theseum reliquâque iuuenum Atheniensium manum accepisset, Peribœæ amore captum fuisse: cuius libidini cùm Theseus aduersaretur, ira commotus Minos & alias multas contumelias dixit in Theseum, & illū Neptuni negauit esse filium. His addidit præterea quòd non posset

eam gemmam quam gestabat, si in mare abiecisset, sibi restituere. Deinde cum ea dixisset, gemmam in profundissimū gurgitem maris abiecit. Quo tempore memorat Theseum cum illa gemma, & corona quadam ab Amphitrite dono accepta emeruisse: quam coronam ad perpetuam eius facinoris memoriam inter sidera relata à Neptuno fuisse inquirunt. Plutarchus tamen in Thesei vita illum filium Ægei fuisse scripsit, eius qui mari Ægæo nomen dedit: quamvis Nicocrates Cyprius ab insula Caprarum vocata: Conon vero eius dicitur *Περκαρίας*, à capra Percania scilicet nominatum putauit: Nicostratus à Carystia, quæ fuit etiam Ægæa nominata. Atque cum prius in pagos dispersi essent homines Athenienses, ipse Theseus dictus est illos in vna mœnia inclusisse, legesque dedisse, & popularem administrationem ibi instituisse, quæ usque ad ea tempora perdurauit, quibus Pisistratus oppressa republica tyrannidem inuasit. Fama est Amazonas bellicosas fœminas in Græciam aliquando cum armis hostiliter irrupisse: atque in agrum Atheniensem præcipuè impressionem fecisse; quibus addiderunt Antiopen ipsarum Amazonum reginam, vel, ut alij maluerunt, Hippolyten, fuisse à Theseo superatam, cum illi Scythæ opem tulissent. Nam illæ collectis multis viribus per Thraciam ad Cimmerium Bosporum penetrarunt, multamque Europæ partem peruagatæ castra posuerunt denique in loco Amazonio ab illis vocato, qui fuit agri Atheniensis. Theseus collectis satis validis viribus urbanis secum habens uxorem suam Antiopen, de qua suscepit Hippolytum filium: commisit prælium collatis signis, atque cum victoria penes ipsum post diurnam pugnam fuisset, alias ex Amazonibus obruncavit, alias coegit ex agro Atheniensi fuga excedere. Fama est Theseum fuisse inuentorem palæstræ, ut ait Pausanias in Atticis, artemque palæstritarum perfecisse: cum antea corporis magnitudine tantum ac robore luctarentur, arte prorsus ignorata. Theseus multas mulieres rapuisse dicitur: nam Antiopen rapuit, & Phædræ abducturus, veritus ne qui filij nascerentur ex ea, aut Hippolyto, illis Hippolytus dominaretur, Hippolytum, ad Pitheum dicitur amandasse. Illud autem fecit, tum ut apud illum educaretur, tum etiam ut in eius regnum Hippolytus succederet. Mox Pallante atque eius filiis cæsis, quia res nouas molirentur, Trœzenen proficiscitur, ut se de

se de cæde purgaret: quo tempore primum vbi Hippolytus Phædræ visus fuisset, ac in eius desiderium illa incidisset, hæc postea contigerunt, quæ memoriæ prodita sunt de Hippolyto. Postmodum Aphidnæ Helenam raptam ferunt, quæ ciuitas postea à Castore & Polluce Theseum insequentibus euerfa est, & Helena recepta, vt ait Strabo libro nono, quo tempore Theseus ætatis suæ annum quinquagesimum agebat, Cùm verò Helena in Lacedæmonem à Thesprotis, quo cū Theseo & Pirithoo iuerat, se recepisset, è Theseo grauida Argis enixa est, vbi templum magnificum Lucinæ erexit, vt ait Erasistratus, & Paulanias in Corinthiacis: quamuis Ouidius in epistola Helenæ dicat illi virginitatem à Theseo minime ereptam in his carminibus:

*An quia vim nobis Neptunius attulit heros,
Rapta semel, videor his quoque posse rapi?
Crimen erat nostrum, si delimita fuisset:
Cùm sim rapta meum nil nisi nolle fuit.
Non tamen ex factō fructum tulit ille petiitum;
Excepto redij passa timore nihil.
Oscula luctanti tantummodo pauca proteruis
Abstulit: ulterius nil habet ille mei.*

Habuit filios Demophontem & Acamantem, de quibus ita meminit Euripides in Heraclidis:

*ἰσθλος πατήρ παῖς Δημοφῶν ὁ Θησέως,
Ἀκάμας τ' ἀδελφεός, ἦ δ' ἐπὶ κούρῳ λέγων.
Est Demophon bono patre natus Theseo,
Acamasque frater verba qui nostra audiunt.*

Narrant Theseo iactis sortibus Helenam contigisse, ea tamē conditione vt prius iurarent, vt, vtri illa eueniret, is operam suam concederet alteri dum mulierem sibi raperet. Fabulatur igitur hos audita eximia forma Proserpinæ ad inferos descendisse, atque diuturno labore itineris fessos super saxo quodam consedisse apud inferos, vnde postea surgere non potuerunt, donec ab Hercule ad Cerberum educendum eò profecto liberatus fuit Theseus. Alij dicunt Theseum cum Pirithoo venisse in Thesprotidem, qui nimia vxoris cupiditate arma sumpserat, atque commissō prelio cum Thesporum rege magna parte exercitus amissa, coniectum fuisse in vincula ad Cichyrum. ille postea Lycomedis iussu à Seyriis perbenignè exceptus in Seyro insula per insidias dicitur

fuisse obtruncatus. ad cuius mortis ultionē Cimon Seyron urbem deleuit, & ossa Thesei Athenas reportauit. Hæc pauca de Theseo, quæ apud omnes poetas decantantur, quæque fabulosis narrationibus magis, quàm veris historiis sunt similia, ex illis multis quæ de illo traduntur, colligere volui. Dictus est Theseus Neptuni fuisse filius, quia viros fortes, qui humanarū virium facultatem superare viderentur, aut quibus res maritimæ feliciter successissent, Neptuni filios antiqui vocarent, cū nullū Deum vel promptiorem vel ferociorem Neptuno haberent, in quem referrent. Huius celebritas nominis apud multos scriptores claruit, quoniam ad Herculis imitationem per multa suæ virtutis exempla ubique maleficis delendis hominibus dedit, crudelissimisque tyrannis & latronibus trucidandis. Fieri enim non potest, ut quæ præclare cum virtute gesta sunt, meritis laudibus, & honorificis scriptorum præconiis careant: quæ plurimū conferunt & impellunt ad clarorum virorū imitationem. Nam si taceantur insignium virorum res gestæ, ibi pro virtute desidiā & ignauiā dominari necesse est. Cur labyrinthi forma, & inexplicabiles viarum ambages, aut cur tot de Minotauro verba audiuntur? num posteris etiam labyrinthi terrorem in animis imprimere voluerunt antiqui, qui nihil nisi ad vtilitatem mortalium, & ad humanæ vitæ institutionem scripserunt?

¶ Nihil aliud significare voluerunt per illum labyrinthum, nisi perplexam esse, multisque difficultatibus implicatam vitam hominum, cū ex aliis aliæ semper grauiores oriantur: è quibus nemo se, nisi per singularem prudentiā & fortitudinem, explicare potest. Verū neque illud solū in priuatam vitam cadit, sed multo magis in magistratus, & in auariciā, & in ambitionem hominum, quæ omnia mirificis difficultatibus sunt implicata. Nam si viri boni & prudentes potius quàm ambiciosi summæ rerum præessent, omnes difficultates propè, quibus humana vita vexatur, deleerentur: quoniam nihil est adeò formidabile, aut arduum, aut laboriosum, quod virtute non superetur. Hæc vna causa fuit cur tot de Theseo apud omnes scriptores audiantur: neque enim potuit sine Dædali arte se Theseus explicare, siue sine diuinitate quadam & præstantia ingenij. Verū quia difficilius est voluptatum quàm difficultatum certamen;

men; atque multi superatis omnibus horrificis monstris, & grauissimis periculis, postea voluptatibus ita fuerunt irretiti, vt in summum capitis discrimen peruenerint: idcirco multas mulieres à Theseo raptas, & eum in grauissimas ærumnas propter mulieres denique incidisse, fabulantur: cum vix fratrum Helenæ impetum euasisset, & à Centauris propè fuerit oppressus, & ad inferos descendens inde redire, nisi adiutore Hercule, non potuerit. Nam cum firmitate neruorum corporisque fortitudine eximia aliquando & effrænata libido, esse consuevit, quæ tēperantia & quadam animi moderatione indiget. Hanc tamen fabulam ad historiā nonnulli perducere conantur, vt testatur Zezes hist. 51. chil. 2. & Plutarch. in Thesei vita: qui Proserpinam illam filiam Molosso- rum regis Plutonis fuisse inquit, vxorem Cererem, Cerberū ~~accusum~~ canem, cuius regis filiam rapere Theseus ac Pirithous parantes deprehensi sunt. Tum Pirithous ab eo cane laniatus interiit, Theseus in vincula coniectus sequentibus tēporibus ab Hercule eò accedente liberatur. Pausanias in Atticis non per dolum inquit ad Plutonium Tesproterū regem hos venisse, ac filiam rapere voluisse, sed Pirithoum nimia vxoris cupiditate impulsū arma cepisse, tum exercitus magna parte amissa cecidisse in pugna Pirithoum, ac Theseum captum in vincula ad Cithyrum coniectum: quē finem omnes propè illegitimæ libidines sortiuntur. At nūc dicatur de Tereo.

De Tereo. CAP. X.

TEREVS, Martis & Nymphæ Bistonidis filius, grauissimum & ipse supplicium subiuit ob immoderatā libidinem: quippe cum non à patria solū profugere coactus sit, sed etiam humanam figuram in formam avis commutauerit. Hic Pandionis Athenarum regis & Zeuxippes filius Prognem vxorem duxit cum ipse Thraciæ & Phocidi imperaret. Nam vbi Athenæ conditæ fuerunt, primus omnium regnauit Actæus, huic successit Cecrops, qui filiam Actæi habuit in matrimonio, atque ex illa Hersen, Pandrosū, & Aglaurum, filium verò marem Erisichthonem suscepit: deinde Erisichthone mortuo ante patrem regnum deuolutum est ad Cecropem, hinc ad Cranaum, post hunc ad Erisichthonium, à quo ad Pandionem regnum peruenit.

Fama igitur diu inualuit apud Phocenses, vt in eorum rebus scripsit Paul. Philomelam in auem sui nominis apud ipsos ob Therei timorem fuisse mutatam. Res autem ita se habuit, vt testatus est Ouid. lib. 6. Metamorph. Fertur Tereus assiduus propè precibus Progne impulsus ad socerū Pandionem aliquando contendisse, illūque rogasse vt secum Philomelā ad visendam sororem mitteret: quod cū facile à Pandione impetrasset, vtpote qui virum bonum & temperantē generum suum arbitraretur; tum ferunt in itinere Tereum cū ad Parnasi urbem Dauli dem aduenisset, in amorē Philomelæ incidisse, quam per vim demū vitiauit, cū illa libidini Terei diutius reluctaretur. Enimvero ne illa postea tam turpe facinus, & impurū sorori, vel alteri cuiquam indicaret, illi linguam præcidit, ac mortuam esse in itinere sorori Progne nunciauit. Deinde Philomela rē clam per nūcios suo sanguine scriptā ad sororē misit, vel potiùs, vt sensit Nicocrates, ac pictam ad illam clam deferendā curauit. Id agrè ferens Progne, facinūsque tā atrox non impune commissum esse oportere rata, filium Itym, quē vnicum habebat Tereus, coctum epulandum patri apposuit. Deinde cum Tereus, Itym aduocaret, extremas corporis partes Progne Tereo ostendit, cūque à patre esum fuisse demonstrauit. Iis conspectis Tereus ad stringendum ensē accurrit, vt eodem filij vlceretur: quare Deorum consilio Progne in lusciniā conuersa est, vt celerior ad fugam efficeretur: hanc sequens Tereus fit vpupa, quam, cū esset tardior, assequi nō potuit. Philomela versa est in hirundinē, & Itys in phasianum, quæ omnia in Thracia iuxta Daulim oppidum contigerunt, vt ait Strabo libro nono. Hanc fabulam breuiter explicauit Virgil. ita in Sileno:

*Aut vt mutatos Terei narrauerit artus,
Quas illi philomela dapes, quæ dona parauit.
Quo cursu deserta petiuerit, & quibus ante
Infelix sua tecta superuolitauerit alis.*

Quamuis poetico more Philomelam hic dixit, pro Progne. Inde dicta est Aedon, siue Philomela, siue Luscinia, eadem Progne, Itym assiduus lamentationibus aduocare, & querulas cantilenas in syluis effundere, vt ait Hom. libro 7. Odyss. in his:

ὅς σ' ὅτε Πανδρέϊς κούρη Χλωρὴν Ἄνδρ'.

καλὸν αἰδοῖσθαι ἄρρε γένος ἱσταμένοιο,
 δειδῶν ἐν πετάλοισι κατεζωμένη πυκνοῖσιν
 ἥτε θαμνὸς τεροπῶσα χεῖ πολὺν καὶ φανῶ,
 παῖ δ' ἑλοφυρεῖται ἱτυλὸς φίλον.

*Sic canit, ut vernis arrident floribus arua,
 Et primi surgunt Zephyri, Pandiæ nata:
 Considens ramis florentibus arboris altæ,
 Mille modis varians vocem, cum sylva querelis
 Personat, & flet Itym dilectum.*

Inde verò effectum est, ut querulam auem Iovis nuntiam vocaverit eam Sophocles in *Electra*, cum veris nuntia sit, & calor moderati aduenientis: sic enim inquit:

νῆπιος, ὅστις ἦδ' οἶκτος ἔσθαι
 εἰς ζωὴν γένειον ὀπλὰ δέταται.
 αἰὲν αἰὲν γ' ἀσπένδρος ἄσπερος φρένας,
 ἀ' ἱτῶν ἥδ' ἱτῶν γ' ἑλοφυρεται,
 ἔρπιδ' ἀπυζοῦσθαι Διὸς ἀγγελλος.

*Demens, qui miserabiliter
 Parentum extinctorum obliuiscitur.
 Sed mihi flebilis concussit mentem,
 Quæ Itym semper Itym queritur.*

Avis querula, Iovis nuntia.

Quæ ea sunt quæ de Tereo, eiusque vxore ac filio fabulose tradita sunt ab antiquis: quæ nulla ex parte omnino vera esse possunt, sed ut pleraque fieri consuerunt ad hominum utilitatem conficta. Neque enim naturæ lex patitur, neque dicentibus animus hominis assentitur, quod homo aliquis repente in tam diuersam à se formam commutetur. Quod Tereus Thraciæ & illis locis, qui fuerunt à Daulide supra Chæroneam, imperarit, quod Progen Pandionis & Zeuxippes filiam vxorem duxerit, quod ex illa Itym susceperit, quod vim etiam Philomelæ intulerit, id non dissentit adhuc à veritate: & quod in eius iniuriæ scelerisque ultionem Progne filium ceciderit, ac patri epulandum dederit. Quid est enim horum quod fieri non potuerit: at quod omnes hi in aues versi euolauerint, illud prorsus fabulosum est: quippe cum Terei sepulchrum non procul à scopulo, qui Mergi fuit vocatus, siue Æthiæ Mineræ, erectum fuerit in agro Atheniensi, ut ait Pausanias in Atticis. Enimuero, quia illæ mulieres post eam cedem Athenas ad patrem celerrimè confugerint, idcirco finxerunt poetæ illas ob merorem & luctum eorum

quæ gesserant ac passæ fuerant, in aues fuisse mutatas. Deinde cum vrpupa per id tempus primum Daulide visa fuerit, fabulati sunt Tercum in eam auem fuisse conuersum: cum mulierum altera hirundo, altera lusciniæ facta dicatur, quia vtræque auis edat cantus ac voces miserabiles & lugubres. Est. n. ea vis sonorum, ut qui etiam nullam vocem referant, tamen nunc ad hilaritatem, nunc ad tristitiam animi nos impellant: quoniam anima hominum ex numeris composita, ut senserunt Pythagorici, facillime sonum harmoniæ persentit, & vocibus ac sonis etiam nihil significantibus, sed ad quandam rationem numerorum spectantibus, quasi titillatione quadam celerrime ad vtrumque motum irritatur. Hæc ipsa ratio numerorum plurimum confert etiam in oratoria facultate, quoniam non solum sententia, sed etiam sono vocis tardiores animi impelluntur, aut concitati plus æquo refrænantur. Sic etiam poetæ per carminum harmoniam animos militum inflammasse in bellum antiquitus dicuntur, & multa instrumenta musica inuenta sunt in castra, quorum strepitu milites ad pugnam incitarentur. Verum quod attinet ad mores, per hanc fabulam significare voluerunt antiqui id quod paulo antè dicebam: magis formidandas esse viro bono ac prudenti voluptatum titillationes, quàm hostium minas. Quippe cum nulla sit ciuitas tam felix, nullum tam potens regnum, nulla tanta tamque arcta vel naturæ, vel amicitiae coniunctio, nulla tam firma præsidia, quæ libido & intemperantia non possit infringere: omnium siquidem libidinum, omnisque lascitiæ credes, ærumnæ, exilia, egestas, præsentiumque bonorum iacturæ sunt comites. At nunc de Medusa dicamus.

De Medusa. CAP. XI.

MEDUSA etiam ob libidinem & Veneris immoderatum desiderium acerbissimam Deorum iram in se conuertit: cum vel in templo Mineræ Neptunum passæ sit. Fuerunt complures hoc nomine vocatæ mulieres: nam & vna ex filiabus Priami, & vna ex Stheneli ac Nicippes Medusa vocata est, at ea quæ celebratur à poetis, ut ait Pausanias Corinthiacis, filia Phorbi fuisse dicitur: cuius quæ fuerit mater, non constat; cum quidam marini cuiusdam monstri filiam fuisse inquirant. Propter violatum igitur templum, cum piaculum ibi commissum fuisset, irata Dea, ne tantum scelus inul-

multum esset, comam primùm, propter cuius pulchritudinem Neptuno placuerat, in serpentes conuertit: deinde dedit illi hanc vim, vt quicumque illam aspicerent, fierent lapides: quod innuit Ouid. lib. I. de Ponto:

Ipsa Medusa oculis veniat licet obuia nostris;

Amittet vires protinus ipsa suas.

Deinde cum multos homines in lapides vertetet, & ingenti clade populos iuxta Tritonidem paludem habitantes afficeret, Deorum misericordia Perseus Iouis Danaësq; filius ad eam obtruncandam mittitur: vel potius, vt quidam maluerunt, à Polydeste Seriphorum rege missus eo ad obtruncandum Medusæ caput contendit. Ille acceptis à Mercurio talaribus & falcato ense, à Pallade scuto, vnico ictu caput eius amputauit, quod postea gestauit Pallas suo scuto affixum, Dionysiocles Andromedam ceto expositam a Perseo liberatam fuisse scribit, cum is ostenso capite Medusæ cetum in lapidem vertisset. at Isacius non eam fuisse causam Medusæ calamitatis commemorat, sed Medusam inquit fuisse Pifidæ omnium mulierum suæ ætatis pulcherrimam, quæ cū magnopere capillorum pulchritudine præsertim gloriaretur, sese vel Pallade pulchriorem affirmabat, & aula est de forma vel cum Dea contendere. Eam atrogantiam & impudentiam Dea grauius ferens, prius crines quibus maxime gloriabatur, in turpissimos maximeq; formidabiles angues conuertit, deinde ita ab eius formæ intuitu omnes mortales auertit, vt qui spectare illam in posterum ausus esset, fieret saxeus. cum verò multi illam calamitatem subirent, Pallas mortalium calamitatum miserta, Perseum ad illam misit, Gorgonemque monstrauit in pictura Sami, vbi ciuitas fuit ex illa re Dictærium vocata. Verùm vt ad Perseum redeam, qui superius missus fuerat Deorum misericordia ad illam obtruncandam, quia multos homines in saxa conuerteret, Perseus primum ad Pepleredo & Enyo Phorcidas vocatas accessit, quæ vetulæ erant à natiuitate, & Gorgonum sorores. Ab illis igitur vnicum oculum, quo illæ vicissim utebantur, & vnicum dentem mutuo accepit: neque prius illis reddidit, quàm Nymphas ipsum deduxissent. tum acceptis calceis volucris Nympharum, & pera siue sacculo, galeæque Plutonis, & adamantina falce Mercurij, & speculo Palladis, volans ad Taxessum ciuitatem Iberiæ ad ipsas

Gorgones peruenit: quæ capita habebant serpentibus implicita squamosis, dentes quanti sunt magnorum aprorum, manus ferreas, & alas, quibus volabant. Sic igitur ad has volauit Perseus, quas dormientes inuenit: atque Medusæ caput in speculo auersus intuens Pallade manum dirigente amputauit. Ex capite Medusæ defecto Pegasus alatus equus repente profiliit: tum grauitè ferentes reliquæ sorores Stheno & Euryale ac lugentes sibilum è multitudine anguium ingentem emittebant, vnde Pallas legem tibiæ multorum capitum vocatam antiquitus excogitauit. at Perseus caput amputatum in peram coniectum super humero à tergo ferens gestauit ad Palladem. sic autem illius formam descripsit Hesiodus in Scuto:

ὅς δ' ἰὼν Νηκεῖον Δαναῖος τέκος ἐπὶ πύλαι Πύρροις,
 ἔτ' ἀπ' ὀπίφυλον σάκος ποσσὶν, ὃ δ' ἱκὰς αὐτῆς
 θάμνη μέγα φερόμεν' ἐπ' εἰς δαμνὴ ἐσθρεκτο.
 τὴς γάρ μιν παλάμῃς τεύχεα κλυτὸς Ἀμφιγυνεὺς
 χρύσειον ἀμφὶ δὲ ποσσὶν ἔχ' ἑπτεσθεντὰ πέδιλα.
 αἰμαῖσιν δ' ἐμὴν ἀμφὶ μέγα δέτον ἄορ ἐκείτο
 χαλκίον ἐκ τελαμώνος, ὃ δ' ὥς τε νήμα ποτὶ το-
 πῶν δ' ἐμετέρετον εἶχε χάρι' δέ τοι οἱ π' ἤϊον.
 Γοργόνες ἀμφὶ δ' ἐμὴν κίβυστι θίτε, θάμνη δ' ἐξέταρ,
 ἀγχιρὴν δύστωσι δ' ἐκαστῶν αὐτῶν φαεινοί,
 χρύσειοι, δ' εἰνὶ δ' ἐπὶ κεράτοισιν ἀνακτὸς
 κείτ' Ἀΐδης κωμῶν, νυκτὸς ἔσθον ἀπὸν ἔχουσα.
 αὐτὸς δ' ἐσπελιδόνη κ' ἐρρίοντι τοικῶς
 Πύρροις Δαναῖδος ἐπείγειτο. ταῖς δ' ἐμὰ αὐτῶν
 Γοργόνες ἀπλητοὶ τε κ' ἐφατὼν ἱρρίοντο.

Hic aderat Danaes proles clarissima Perseus:

Nec tangebat enim scutum pede, nec procul idem

Distabat: nusquam stibat, mirabile dictu.

Sic Deus ignipotens ex auro fecerat illum.

Huic alata pedes imos talaria neclunt.

Ferreus ast humeris loco suspenditur altis

Eufus: et ille animo velocior aera transit.

Gorgonis horribilis monstri cui terga grauanantur

Pondere: circum ex argento, mirabile visu,

Sacculus hoc habuit, claudēbat fimbria vestem

Aurea: Pityon's galea caput ipse tegebat

Obscura, steterat nox illam plurima circum,

Filius at Danaes Perseus mira arte timenti

Factus erat similis, properantique horrida monstra

Gorgones à tergo, similesque sequentibus illum.

E sanguine igitur Medusæ de collo defluente natus est vocatus Chrysaor, & Pegasus, & è guttis destillantibus ex ipso capite, varia serpentum genera, ut scripsit Apollonius Rhodius in ædificatione Alexandriæ. at Zenodotus Theophilus in li. 2. historiarum duos fratres fuisse in Attica scripsit, Phalangem marem & Arachnem feminam. cæterum Phalanx rem bellicam à Pallade didicit, Arachne telam texere. hi cum rem habuissent inuicem, tantæ turpitudinis odio commota Dea hos dicitur in serpentes conuertisse, cum tamen Acusilaus è Typhonis sanguine illos natos fuisse tradiderit. Id caput suo clypeo Pallas affixit, & gestare consuevit, ut testatur Euripides in Rheso hoc pacto:

Γοργὼ δὲ, ὥς ἐτ' ἀγέδωκε θεῶν,
χαλκῇ μετόποις ἰππικαῖσι δεσφύστος,
ποινάσσι σὺν κλώσει ἐκτύπει πέπον.

*Gorgo Deæ est ab ægide,
Ex ære equinis est ligata frontibus:
Multis imrem personat timilibus.*

Hæc ea sunt quæ de Medusæ memorantur fabulosè, quæ cum sola mortalis esset è Gorgonibus, occisa est: nunc cur hæc sint ficta, inquiramus. Paul. in Corinthiacis cædem Medusæ ad historiam traduxit, ubi inquit eam fuisse filiã Phorbi, quæ mortuo patre regnum ab illo acceperit eorum populorum qui ad Tritonidem paludem accolunt, solitaneque in venationes & pugnas cum iis populis quibus imperabat, exire. Verum cum lectissimis Persei copiis, quas ille ductabat ex Peloponneso, obuia fuisset, in acie poctu per insidias in castris trucidata est, cuius vel mortuæ pulchritudinem admiratus Perseus, ut omnibus esset spectaculo, præcisum caput in Græciam portauit, quo viso homines admirati dicti sunt in lapides conuerti. Non defuerunt tamen qui in Africæ bestias esse admirabilis & inusitæ formæ inquam, & inter illas feroces homines: atque Medusam vnã ex illis fuisse, quæ procul à suis gregibus aberrans ad paludem Tritonidẽ perueniret, quæ illius accolas graui clade affecerit, donec à Perseo adiuuante Minerua, quæ homines eius loci sacri Minervæ putabantur, occisa fuit. At enim nihil horum quæ hæcenus dicta sunt, dignum esse videbatur, quod transmiceretur ad posteros, nisi quæpiã præclarior & utilior subesset sententia.

¶ Quid ergo est: cum pulcherrima esse diceretur omnium mulierum Medusa, quid prohibet illam voluptatem aut libidinem censeret: est enim vis illa voluptatum, ut & Deorum cultus & omnis humanitatis, & officij, omnisque utilitatis nos obliuisci cogat, si illarum arbitrio nos dedamus: quare cum homines inutiles rebus ceteris efficiantur, præclare dicti sunt in lapides soliti conuerti. Alij superbix & arrogantix & temeritati vim Medusæ attribuerunt: quare duplex est de illa sententia, quod ob libidinem Deæ templum profanauit scilicet, & quod de pulchritudine capillorum aula sit cum Dea contendere. nam qui superbia & petulantia nimis efferruntur, illi nullam neque hominum, neque Deorum habent rationem: illi cum ceteris omnibus, tum sibi maxime fiunt inutiles & in lapides conuertuntur: quare & superbix & libidini illa vis tribuitur. admonemur igitur per hanc fabulam ut libidinem fugiamus, cum illa sit & Diis inuisa, & nobis iniucunda denique: ut superbia ne nimis efferramur, quoniam omnis temeritatis vindex est Deus: ut quæcunque bona habemus, a Deo esse putemus, qui omnium bonorum solus est autor & largitor. quare si quis ob illa quæ a Deo acceperit, vel nimis gloriatur, vel etiam Deum contemnat, id totum quod a Deo habuit, auferetur ab eo, & tantum malorum cumulum, quantus erat pristinorum bonorum, accipiet. Sic enim cum prius omnium oculos Medusa in se conuerteret ob insignem corporis & capillorum pulchritudinem, siue (ut verius dicam) ob pristinam felicitatem, postquam coma in angues conuersa est, omnes ab illa oculos auertebant. nam cum fortune vis & aura benigna aspirauerit, magna circumstat undique amicorum, & coniunctorum copia: at si Deus fortune cursum auerterit, omnes & amici & coniuncti celeriter auolant, multique qui intimi antea fuerant, cum nobis occurrunt, oculos auertunt. Ad hæc igitur vitia reprimenda confictam fuisse ab antiquis Medusæ fabulam ego crediderim, at non ob eam causam, quæ superius dicta est. Quod autem dixerunt Deam ab eius intuitu homines diuertisse, id certe ad voluptatem spectat, cum nihil nos possit æquè ab illa detertere, quam supplicia & dolores quæ ab illa proueniunt. sed tamen tam propensi sunt homines suo pte ingenio vel ad propositas calamitates, modò cum aliqua voluptate commisceantur, ut arceri omnino non possint, idcirco necessarii fuit

fuit sapientis Palladis Deæ auxilium, quæ Perseum Iouis filium ad illam obtruncandam miserit. nam nisi diuinitus preceptis instruiamur, nobisque Deus auxilio sit, vix vlla ratione à voluptatum illecebris temperare possumus. Dicta est Pallas illud caput suo pectori affixisse, quod factum est ut ostenderetur quanto terrori esse hostibus sapientia iure debeat, & ut demonstrarent tantam vim esse sapientiæ ut homines perfundat tanta animi suauitate, ut vel ad hæc fortunæ ludicra, quæ nos bona vocare consueuimus, prorsus obstupescere faciat: cum saxa sint & ligna ad aurum, si cum sapientiæ diuinitate mirabilitatèq; conferantur. nam illud præcipuum est sapientiæ munus, quod nobis ostendit stultum esse aliquid firmitatis in rebus fluxis & lenibus putare inesse. at nunc de Gorgonibus dicatur.

De Gorgonibus. CAP. XII.

GORGONVM verò duplex est ordo, cum omnes sint natae ex iisdem parentibus, quibus etiam Medusa, & Phorbo scilicet & Ceto. Aliæ verò earum cum canæ natæ fuerint, Græcè vocatæ fuerunt: de quibus ita scripsit Hesiodus in Theogonia:

Φόρβῳ δ' αὖ Κητώ Γοαίᾳ τέκε καλλιπαρχοίς,
ἐκ γυναικὸς πολλῆς, τὰς δὲ Γοργὰς καλεῖσθαι
ἀθάνατοί τε θεοί, χαυνοὶ ἰργόμοροι π' αὖθ' ἔσονται.
Περφρὸς π' εὐπαιπλήν. Ἐννὴ τε κρηκόπιπλήν.
*Tum Phorco Cetoque sata sunt nomine Græcæ,
Canitiæque comas nascentibus occupat illis:
Quare sic homines illas, superique vocarunt:
Pephredo bene picta genas, bene compta & Enyo.*

Hæ igitur habitarunt in Scythia, vnumque oculum & vnum dentem communem habuerunt, quo vterentur, ubi domo exirent: quem domi in vasculo quodam reponebant: quod videtur significasse ita Æschylus in Prometheus:

πόντου περὶ πύλας, ρηϊσθόν, ἵστ' αἰ εἴλην
πρὸς Γοργόνας τε καὶ Κητώνε, καὶ
αἱ Φορκίδες καὶ αἱ εὐπαιπὲς καὶ
τρεῖς κρηκόμο, καὶ κοινὸν ὄμμα· ἐκτελέσκει
μετόδοντες, αἱ δ' ἄνθρωπος πρὸς ἑκάστην
ἐκπύουσι, ὅθ' ἢ νόκτερος μὲν ποτὲ.

Pontum sonorum transiens ut Veneris

Ad Gorgoneos terminos Scytharum, ubi

*Sunt Phorcides græves puella tres: quibus
Cygni color, solisque oculus max sufficit:
Communis idem est omnibus dens: omnibus
Satque is. nec unquam has intuetur lumine
Phæbus diurno, Luna nunquam respicit.*

Quamvis Lamias has Latini appellarunt: scripsit tamen Duris libro secundo rerum Libycarum Lamiam vnam tantum fuisse, quæ mulier fuerit forma præstantissima, quam cum Iupiter compressisset, fecit Iuno ut interirent quæ ex ea nascerentur. illam igitur ferunt ob dolorem non solum deformem fuisse factam, sed etiam ob suorum filiorum desiderium, aliorumque invidiam in cunis infantes vorare solitâ: quæ dicta est Lamia à gutturis amplitudine. Pausanias tamē in Phocicis Lamiam scribit Neptuni filiam, & primam omnium mulierem fuisse vaticinatam, quæ Sibylla dicta est ab Aphris. Has tamen Atheniensis Apollodorus libro secundo non iisdem nominibus appellavit, sed Pemphrado, Erito, Dinō. Melanthes in libro de mysteriis læno addidit iis quæ numerantur ab Æschylo & Hesiodo. His oculum & dentem communem rapuit Perseus cum ad cædendam Medusam proficisceretur, ut ait Simonides in Perseo, quos tam diu retinuit, quam diu illæ Nymphas, quæ alatos calceos haberent, indicassent. Harum Græcarum Gorgones tres sorores dictæ fuerant, quæ, ut ait Apollodorus libro 2. squamosarum anguium spiris obsita capita haberent, dentes tantos, quanti sunt ingentium aprorum, manus areas, alâsque aureas. Hæ in extremis Iberiæ partibus ad occidentem ab Hesperidibus haud procul distantes habitare dictæ sunt, ut in his versibus testatur Hesiodus:

*Γοργόνες δ' αἱ νύκτας πρόσθεν καὶ τὴν αἰετῶν
ἐστὶν πρὸς νύκτας, ἣν Ἑσπερίδες ἀγχοῦσι
Σθενόων· Εὐρυάλην τε Μεδούαν τε καὶ Ἐχιδνάδα, τὴν καὶ παρὰ δόσαν,
ἣ δὲ ἔστιν ὄντην, αἱ δὲ ἀδολύτοι καὶ ἀγχοῦσι
εἰς δόσαν δὲ μὴ τὰς ἡμέρας Κρανίαις.*

*Gorgonas Oceani parit hinc extrema colentes,
Sunt ubi & Hesperides habitantes noctis ad horas,
Euryale, Sthenoque, Medusæque tristia passa.
Hæc mortalis erat: nec mors nec cana senectus
Illas infestare valet. compressa Medusa est
A patre qui magno regit æquora lata tridente.*

Zez. hist. 22. Chil. 5. Gorgonibus oculum Græarum falsò attribuit: fieri enim non potest vt Perseus oculum ceperit à Gorgonibus, illumque tamdiu retinuerit, quamdiu Gorgones sibi indicarentur. Menander in libro de Mysteriis Scyllam etiam memorat inter Gorgones à nonnullis numeratà fuisse. Hæ in Doracibus insulis in mari Æthiopico habitant. quas insulas nonnulli Gorgadas vocarunt, vnde dictæ sunt Gorgones. Memoria prodidit Nymphodorus libro tertio historiarum, & Theopompus libr. 17. Gorgones dictas fuisse à nonnullis non squamosarum anguium spiris capita habuisse implicita, sed ipsa capita fuisse draconum squamosorum, dentesque in morem aprorum habuisse, ac oculum singulas, manus ferreas, alasque quibus volarent. His erant pro zonis geminae vipere inter se connexe, vt testatus est Polemo in libro ad Adæum & Antigonum. Consueuerunt præterea omnes illos in lapides conuerrere, à quibus aspicerentur, vt in his significauit Æschylus:

πέλας δ' ἄδ' ἦραϊ ἥδ' εἰ περὶ κατὰ πτόγι

δρακοντομαχοῖς Γοργόνες βροτοσυγχεῖς,

αἳ θνητοῖς ὁδὲ εἰσιδὼν ἔχει πνοαί.

Sunt tres sorores his volucres non procul,

Serpentibus dirisque comptæ Gorgones,

Quas intuens nemo diu spiraueris.

Nam cum Perseus Medusam obtruncasset, tanquam illum deglutire cuperent, conuolarunt: sed cum cerni Perseus ob galeam Plutonis minimè posset, illæ ab instituto itinere recesserunt. Neque plura his sanè de Gorgonibus me legisse memini. Scriptum reliquit Alexander Myndius in eo libro quem scripsit de iumentis, Nomades animal quoddam in Libya Gorgonem solitos appellare, agrestibus ouibus persimile. quod tamen nonnulli vitulo marino potius esse simile putarunt. eius animalis eam vim dictus est habere spiritus, vt omnia animalia quæ sibi obuia fierent, interimeret, commamq; haberet illud animal è fronte ad oculos demissam, quam vbi concutiens & caput, vix tandem ob granitatè aspersisset, eos perimebat qui visi fuissent: cum alij inquam non è spiritu, sed aspectu, oculorumque radiis id accidere. Testatur libro quinto Athenæus multos Marij milites, cum aduersus Iugurtham militarent, hoc animal syluestrem ouem esse putantes insecutos fuisse, ac statim concidisse mortuos, quoniam

insequentium strepitum id animal timens, comam, quæ oculos tegit, concussisset. Has Gorgones siue femine fuerint, siue monstra horrenda, poetæ ad inferos ad vlciscendos sceleratos postea detruferunt: sicuti & alia animalia, quæ crudelissima vbique reperta sunt, vt indicant ea Virg.

*Centauri in foribus stabulant, Scyllæque bifformes,
Et centumgeminus Briareus, ac belua Lernæ
Horrendum stridens, flammisque armata Chimæra,
Gorgones, Harpyiæque, et forma tricornis umbra.*

¶ Fuerunt qui Græas Phorci & marini monstri filias nihil aliud esse arbitrantur, quàm cognitionem & prudentiam illam quæ per experientiam acquiritur. Has vnicum oculum habere dixerunt, quo utebantur cum exirent domo, quia non tantum intra domesticos parietes defidentibus, quantum in publicum prodeuntibus, & ubi sunt difficultates, necessaria est prudentia. Alij curiosorum ingenia per hæc inquirunt reprehendi, qui ad res suas domesticas excutunt, cum in alienas acutissime cernant. Hæ igitur Grææ iure optimo & seniores natæ, & ex marinis monstris dictæ sunt, & in locis, qui neque Solis, neque Lunæ lumine illustrarentur, habitare: quoniam in rebus clavis & apertis nulla necessaria est exquisita prudentia. Huius prudentiæ siue Græarum, sorores sunt Gorgones, quas alij voluptates, alij pericula humanæ vitæ esse putarunt, à quib. vtrisque sine Græarum consilio nemo se rectè expedierit. Nam vt ratio, ita cupiditas ex eodè fonte atque ex ipso animo nascuntur. Dictus est idcirco etiâ Perseus non sine Palladis auxilio ac oculo Græarum, Plutonisque galea, & ense Mercurij illas superasse, & incolumis euasisse, quoniâ in omnibus rebus arduis ac difficilibus opus est sapientia primùm, & animi perspicientia, & subtilitate. atque adedò acumine ingenij, sine quib. nihil gloriosum transigi potest: atque his diuitiæ etiam non nihil afferunt commodi. Quid igitur per hæc significabant antiqui? vt res summam colligam, idem erat ac si diceret: quod vita humana multis voluptatibus circumuenta est, quæ nos in perniciem & perpetuas ærumnas trahent: cum sit animaduertendum ne nos tanquam stupidos ab his adduci patiamur. Et quoniam ex altera parte multa nos circumstant pericula, cavendum ne cedamus, sed forti animo illa superanda: in quibus vtrisque vti conuenit prudentia nostra, & diuinum implorare

rare auxilium, quod nemini sincero animo petenti deesse consuevit. Hoc si fecerimus, incolumes ex omnibus vel gravissimis periculis euaemus, neque à perniciosis voluptatibus capiemur. Id qui fecerit, erit Perseus Iouis filius, Deo gratus scilicet & amicus. Quidam senserunt multas bellicolas fœminas fuisse in finibus Libyæ occasum versus, sed in primis Gorgonum genus, in quas Perseus militauit, quæ virginitatem seruantes miræ strenuitatis per quoddam tempus militare tenebantur. peractis militiæ annis ad sæctum verti poterant, quibus viri parebant ac domos seruabant, & res domesticas. hæ habitarunt ad Tritonidem stagnum ad occasum apud Oceanum in Æthiopia, quæ debellatæ fuisse à Perseo Iouis filio dicuntur quo tempore Medusa illis imperabat, penitusque deletæ sunt ab Hercule quo tempore posuit columnam in Libya. Tritonis autem stagnum dicitur terræ motibus & Oceani irruptionibus euasisse. Itacius tamen fabulam hanc ad res naturæ deducere conatur, dicitque Gorgones esse maris filias, quoniam dictæ sunt à fremitu maris, aquas scilicet. Ad has Perseus, siue Sol, Iouis filius, nempe mentis diuinæ minister, Mineruæ consilio accedit: cùm omnes naturæ actiones fiant pro diuina sapientia neque frustra, neque inutiliter. ob motus celeritatem hic habuisse dicitur Nympharum volucres calceos: cùm in omnia vis eius penetret, falcem cepit à Mercurio: at cùm ita humores quos attrahit extenuet vt à nemine videri possint, galeam habuisse dicitur Plutonis. Occidit igitur Medusam, quæ erat mortalis, quoniam solam aquam maris subtiliorem ac supernatantem extenuat, cùm reliquæ aquæ subsideant. Dicti sunt in lapides cōueriti qui Medusam vidissent, quoniam admirabilis est sapientia Deorum: atque attonitus prope ob admirationem consisteret, si quis intueri rectè posset solis vim & actionem, ac virtutes naturæ. Atque hæc ipsa fabula ad vitæ humanæ institutionem, vt dictum est, vniuersa transferri potest. At verò nunc de Sirenibus est dicendum.

De Sirenibus. CAP. XIII.

SIRENES & ipsæ periculosa hominibus monstra propter cantus suauitatem, dictæ sunt ita cantilenis nauigantes homines demulcere, vt in profundissimum somnum iu-

ducerent: quos postea ita sopitos in mare deliciebant ac necabant: excogitabant enim ex omnibus cantilenis, quas pro cuiusque ingenio iucundiores fore putabant. Has igitur finxerunt antiqui Acheloi fluminis, qui Ætoliā ab Acarnania determinat, Nicopolimque ciuitatem, quam Cæsar post victum Antonium ad victoriæ eius memoriam sempiternam erexit, alluit, & Terpsichores fuisse filias. Nicander libro tertio Mutatorum Melpomenen Sirenium matrem fuisse scribit, alij Steropen, alij Calliopen. Has tres fuisse memòrant, quæ Musas aliquando in certamen cantus prouocare Iunonis suāsu ausæ sunt: quare cū prius essent alatæ Sirenes, Musæ alas victis euulserunt, coronasque ex illis factas suis capitibus imposuerunt: quod factum est in Creta iuxta ciuitatem illa de causa vocatam Apteram, vt ait Crobylus libro primo. Illa de causa vt dictū est, postea alatis capitibus Musæ fuisse putabantur, præter vnā, quæ erat illarum mater. Hæ igitur iuxta Pelorum Siciliæ promontorium prius, vel (vt alijs magis placuit) in insulis Sirenis habitauerunt: quæ sunt in extrema parte Italiæ, vt sensit Strabo libro primo: qui Sirenufas insulas etiam fuisse inquit lib. 5. saxosas ac desertas, nō procul à Capreis. Hæ dictæ sunt inferiorem corporis partem habuisse volucrum auium, at superiorem ad humanam formam effictam, vt sensit Theopompus in Callæschro, & Isacius. Idcirco monstra illas vocauit Ouidius libro tertio artis amandi:

Monstra maris Sirenes erant, quæ voce canora

Quas libet admissas detinere rates.

Nomina verò illarum fuerunt ista, Aglaope, Pisinoe, Thelxiopia: vt voluit Cherilus Thelxiopæ, Mólpe, Aglaóphonos. Clearchus verò Solensis, in Amatoriis, lib. 3. vnā illarum Leucosiam nominat, aliam Ligeam, tertiam Parthenopen: quare ait Strabo etiam libro primo Geogr. nobilissimā Italiæ ciuitatem Neapolim dictam fuisse Parthenopen de nomine vnus Sirenium quæ in iis locis mortua est. Eam verò ciuitatem Phalaris Siciliæ tyrannus instaurasse fertur per bella propè euersam, ac nouā ciuitatem nominasse, siue Neapolim; cū tamen Diodorus Siculus & Oppianus illā ab Hercule conditam fuisse, & ita appellatam arbitrati sint. idem Strabo lib. 6. memoriæ prodidit Leucosiam insulam nomen item obtinuisse ab altera Sirene, quæ ibi se in profundum

fundum abiecerit, ac interierit. Fabulantur vnam harū voce, alteram tibiis, tertiam cum cithara vel lyra canere solitam, vt variæ illecebræ pro singulorum ingenio adessent, vt patet ex his carminibus:

Quod tuba, quod litui, quod cornua rauca queruntur,

Quodque foraminibus tibia mille sonat:

Quodque leues calami, quod suavis cantat Aedon,

Quod lyra, quod cithara, quod moribundus olor.

Mirabilis profectò esse dicebatur harum Sirenum suauitas cantus, quando vel in apertam perniciem homines trahebant, efficiebantque vt sui ipsorum obliti in manifestam cædem se trahi paterentur. Idcirco cùm Minyæ per ea loca nauigarent Ancaëo nauem gubernante, se citharam sumpsisse scribit Orpheus in Argonauticis, suòque cantu Sirenum cantum retudisse: qui cum Deorum certamina caneret, minime audita fuerunt cantilenæ Sirenum, vt est in his:

ἐνθάδ' ἐδιδάσκοντο λιγυρίῳ ὅττι γυνήες
κούρῃσι, αἰετῇ τοῖς δὲ βροτῶν δέλχουσι ἀκοναί.
ὃὶ τότε δὴ Μινυῶν ἐβλήδων πύρις αἰεὶ δὲ
Σειρῶν' αἰετῇ σφί' ὄφρα πλάσσειεν ἑμῶν
φθογῶν ἐλοεῖσιν, χεῖρ' αἰετῇ δὲ οἱ ἦσαν ἐρετμοί.

Hic cantus dulci modulantur voce puellæ,

Atque viros mulcent, ratibus qui marmora sulcant.

Cæperat hic cantus Minyas mulcere, nec ullus

Præteriturus erat Sirenum tristia fata.

Iam manibus remi exciderant: stetit vnctæ carina,

Illæ postea desperatione captæ, mutæque factæ in mare musica instrumenta abiecerunt, vt testatur idem poeta in his:

ὃὶ τότε φοβούμενος δὲ σκεπτεῖα νηέεντος
Σειρῶν ἐβλήθησαν, ἐλὼ δ' ἀμπανσαι αἰετῶν.
καὶ ῥ' ἢ ἰδὴ λωτοί, ἢ δ' αὖ χέλιω ἐβλάττε χεῖρ' αἰετῇ.

Dum citharam pulsat scopulo sublimis ab alto,

Sirenes trepidæ cantum tenuere sonorum:

Altera deinde chelym è manibus iacit, altera lotos.

Quæ omnia Apollon. ita declarauit libro 4. Argon. vbi inquit Orpheum cantare aggressum, omnem Sirenum vocem superasse:

ἄλλα δὲ νῆσον
κέλιω αἰετῶν ἐπὶ σκῆπον, ὅρτα λίγαι
Σειρῶν σίνοντ' Ἀχελαιῶν, ἢ δὲ ἴσσι
δέλχουσι μολπῶν ὅτι σφί' αἰετῶν βάλουσι.
ταῖς μὲν ἄρ' εὖναι δὲ Ἀχελαιῶν εὐνῶντιον.

γαίᾳ τε Τερψιχόρῃ Μουσέων μιᾷ καὶ ποτὶ Διούῃ
 Δουρατέρᾳ ἱερῶν αἰδμήτᾳ ἐπὶ Πόσειδονος
 ἄμμιγα μελπομένη. τὸ δ᾽ εἰς ἄλλο κῶσιον οἰοῦσιν,
 ἄλλο δὲ Περδανίης ἐκαλίζουσι σκάνῃ Ἰδύμῃ.
 αἰεὶ δ᾽ εὐόρου δόδοκιν ὤβρις ἐν Πάριον Πηλῷ,
 ἥ δ᾽ αὖτ᾽ ἐν Πόλει μελπομένη νόστον ἔχοντο
 τῆκε δὲν φθινύουσιν, ἀπληγῆς δ᾽ ἄρα καὶ τοῖς
 ἔσοις ἐν σωματίων ἔπα λείποντο δ᾽ ἄπο νηος
 ἠδὲ πείσμετ᾽ ἱμελὸν ἐπὶ ἠϊόνεσσι βαλόμεναι,
 εἰ μὴ τὸ Οἰάγεσσι παῖς Ὀρφέως Ὀρεσῆς
 Βιστονίῳ ἐν χερσὶν αἰεὶ φόρμιγγα ταυνοσάει,
 κεκτινὲν ὄψεσθαι μέλῃς κενάχουσιν δόιδυς,
 ἔφ᾽ ἄμμις κλονέοντος ὀπθερμείωνται ἀκούει
 κρημνὸν Περδανίῳ δ᾽ ἐτοπλὸν εἰσάστατο φόρμιγγι.
 est insula protinus illis

Fertilis aspecta, & florens: coluere canore
 Sirenes illam proles Acheloia, quarum
 Dira lues cantus mortalibus extitit illis,
 Qui mare sulcantes iecere ad litora funes.
 Olim Terpsichore has Acheloo in luminis auras
 Edidit, illa una est Musarum, tum quoque natam
 Cantabant Cereris formosam, tum quoque earum
 Altera pars virgo fuit, altera rursus & ales.
 E specula semper spectabant aduenientes,
 In patriam reditu multi caruere per illas.
 Fundere & his dulcem vocem capere rudentes
 E puppi fuerant iacturi ad litora clarus
 Filius OEagri nisi mox & Thracius Orpheus
 Bistoniam manibus citharam sumpsisset, & aures
 Sublimi cantu, cantu reuocasset ab illos
 Virgineamque chelys vocem superasset acuta.

Erat illa Sirenum astutia, ut quibus rebus maximè quisque
 audiendis delectaretur, eas præcipuè canerent: utpote ad cap-
 tandos ambitiosos & gloriæ cupidos, res eorum gestas, ad
 demulcendos libidinosos, res amatorias canebant: erantque
 mirificè omnium præteritorum negotiorum memores, quare
 ita inquirunt apud Hom. lib. 4. Odyss.

δὲ δ᾽ αὖτ᾽ ἰὼν πολὺν Ὀδυσσεὺς μέγα κῆδος Ἀχαιοῖν
 νῆα κατέστησεν, ἵνα νῆα τέλειον ὦπ᾽ ἀκούσῃ.
 καὶ γὰρ πρὸ τοῦ αἰὲς Περδανίης ἐν Πάριον Πηλῷ,
 ἠδὲ νῆων μελίζουσι δόδο σωματίων ὅσ᾽ ἀκούσται.
 ἀλλ᾽ ὅτ᾽ ἐν Τερψιχόρῃ νῆα καὶ πλείονα εἰδώς.
 ὅτ᾽ αὖτ᾽ ἐν Περδανίῳ ἐπὶ ἐν Τερψιχόρῃ

Ἀργεῖοι Τρώες τε θεῶν ἰότητι μάρτυροι.

Ἰδὲ δ' ὁσαυδόντες ὅτι χροὶ πολυβοτάνῃ.

Huc age flecteratem Graiorum gloria Vlysses:

Flecteratem celerem, nostras & percipe voces.

Nullus enim nigram transegit manita puppim.

Quin nostras voces audierit: inde recessit

Doctior, & cantu mox delectatus eodem.

Scimus enim Graui fuerint quæ pergama circum

Consilio superiam, & quæ Troes funera passi.

Denique cuncta patent nobis mortalia facta.

Atque quoniam multi, cū eò applicuissent, suauitate cātus irretiti recedere non poterant, sed moriebantur inhumati in desertis insulis, quæ mortuorum ossibus latè albebant, opus erat multa & prudentia & animi contentione ad illa pericula deuicanda. Idcirco docetur Vlysses à Circe Solis filia quo pacto hæc transeunda sint; atque Vlysses aures cera nautis obturauit, vbi eò accedendum erat, seque arctissimis vinculis malo alligari iussit, neque si rogasset quidem, voluit solui, cū minimè audientes etiam rogaret. sic igitur monet illum Circe:

Σειρῶας ἐὼς σπέρτον ἀφίξειαι ἀπ' ἃς τε πάντας
αἰθερόποις ἄλγρουσι, ὅπως σφίας εἰσάξεινται.

ὥστε αἰδρήν πελάσσει, πότῃ γὰρ ἀκούσθ'

Σειρῶων, τοῖς δ' ἐπὶ γυνὴν, ἡμῖα τέκνα

αἰχμαδὲ νοσήσαντι παρίσταται, ὃ δὲ γάμῳ ται.

ἀλλ' ἃ τε Σειρῶες λιγυρῇ ἄλγρουσι ἀνδρῶν,

πύρρα εἰ λειμῶνι πυλὶς δ' ἀμφοτέρωθεν ἴσας

αὐτὸς ὅτι πυθούρων, πύρρα δὲ ὅτι μινύδουσι.

ἀλλ' ἃ παρὶς ἑλάν, ὅτι δ' ἑλάν ἀλγῶν ἐταίρων,

κερὸν δὲ φῶτος μελινδία μή τις ἀκούσθ'

ὅτι ἀλλαν δὲ τὰ αὐτὸς ἀκούσθ' ἀπ' ἑλάνδρα,

θυσάντων δ' ἐν νηὶ τοῦ χείρεος τε πόδας τε

ὁρῶν ἐν ἰσοπέδῳ ἑλάν δ' αὐτὸς πύρρα αἰσφῶ.

Sirenas primum aduenies, quæ carmine cunctos

Mortales mulcent, si quisquam acceperit illuc.

Sirenium terris quicumque improvidus hæsit,

Non illi pendent dulces circum oscula nati,

Non uxor reduci, conuiuia nulla parantur:

Sirenium cantus delectant, florido at ille

In prato residens, quod multorum ossibus albet

Extinctorum hominum, postquam peruenieris illuc,

Tum moneo nanem cunctis impellere remis,

*Obtura ceris sociorum mollibus aures,
Ne quis Sirenium voces exaudiat, ipse
Si cupis audire has, vincire manusque pedesque
Præcipio; ad malum & firmissima vinctula neclant.*

Erat enim tota ferè illa ora alba propter insepultorum ossa,
quod etiam ait Virgil. lib. 5.

Tamque adèò scopulos Sirenium aduècta subibat.

Difficiles quondam, multorumque ossibus albos.

Et Lesches in parua Iliade;

Σειρῶν μετέπει' ἑσπερίῃαι ἀλκυονίδες,

Σειρῶν γλαυκῶσιν αὐδαῖς διηκάρτο

τῶν πλείους ναύτας, ὃν πύδαται ὅσα λείκας.

Sirenium post aduenies ad salsa profunda,

Sirenium, dulcis cantus quarum exitit illis

Dura lues nautis, quorum terra ossibus albet.

At enim cùm Vlysses illarum fallacias obturatis auribus sociorum, ipseque malo alligatus refellisset, fama est ipsas Sirenes se in mare præcipitalle, neque ampliùs postea auditas, vt illa carmina significant:

Sanguine Sisyphio generatus magnus Vlysses

Hac tutos sola præstitit arte suos.

Illeuit cera sociorum callidus aures,

Atque suas vinclis præbuit ipse manus.

Transiit scopulos, & inhospita litora classis:

Ille præcipites desilnere freto.

Cùm verò se in mare præcipitassent, siue illud Orphei, siue Vlyssis arte factum est, dicuntur in laxa fuisse conuersæ; sicuti testatur Orpheus in Argon.

Δινὰ δὲ αἰετοειδέστας, ἐπὶ πτόμος ἦν ἐλγερὸς

μοιχεῖδι θανάτοιο σφίγας δ' ὀπὸ πωγίδος ἀκρὸς.

ὃς βυδὲν δισκίδσαν ἀλεῖν βίον θαλάσσης.

πτόγας δ' ἠνάχατο δέους, μορφή δ' ἑσπερίων.

Sunt grauitèr questæ, vt senserunt fata Deorum

Aduentasse sibi: summæque crepidine saxi

Præcipites saliere maris spumantis in undas.

Protinus in duras vertuntur corpora cantes.

Atque cùm illud accidisset vt victæ sint non procul à litore Cretæ, vrbs è regione vocata fuit Aptera, quòd alæ ibi deiectæ sint. Atque tot de Sirenibus fabulosè dicta sunt ab antiquis.

¶ Nunc quid per has significarint, inquiramus. Atque illud

illud primum ridiculum videtur, fuisse vnquam aliqua animalia, quæ fuerint è duabus tam diuersis formis composita, vt altera pars eilet piscis, altera hominis, cum neutrum horum animalium in aquis & in siccò viuat. nec me latet quòd quidam crediderunt in generatione mundi, cum diuisa fuerint à summo opifice inter se elementa, omnia animalia primum sponte nata esse, atque ea quæ plurimum haberent caloris, ad superiora lata factas esse volucres: quæ multum haberent terrestrem missionem, in numero reptilium atque terrestrium animalium constituisse, terramque inhabitasse: at quæ aquosæ naturæ accederent, mare & aquas inhabitasse, vocatæque esse nautantia. Sed enim cum terra postmodo calore Solis siccata condensataque fuisset, cessauisse hanc generationem, & ex mutuo congressu animalia fuisse orta, vt sensit Anaxagoras physicus, cuius auditor Euripides ita scripsit in Melanippe:

οἷς ὁ θεὸς τὴ γαῖαν ὅτ' ὡς μὲν ἑμία.
 ἐπεὶ δ' ἐξ ὁρίων σὺν ἀλλήλων ἐλάα,
 εἰκονοῖσιν πάντα, καὶ δίδωκεν εἰς φάος
 δ' ἐνδον, πτερεῖα, θυρεοί, οἷ δ' ἄλ' μὴ βίβει,
 γλῶσς τε θνητῶν καὶ θεῶν, οἷ τ' ὁ θεὸς
 δυνάμεις ἡλδοῖν, ποικίλ' καὶ ἀχρηστὰ.

Vt vna forma terræ, cæloque affuit.

Seiuncta cum fuere primum at inuicem;

Solis tulere cuncta clara in lumina,

Feras, volucres, arbores, prolem maris,

Viros, Deosque quævis calum fuit,

Quòd protulere multa, pulchra, commodâ.

Scribit Archippus in lib. 5. de Piscibus, loca quædam marina in angustias quasdam præruptorum montium contracta fuisse, in quas illi fluctus sonum cum suauitate & harmonia emittentes nauigantes allicerent ad visendum; quò cum appulissent vndarum impetu delati, absorbebantur: vnde locus datus est fabulæ. At Dorion in libro de Piscibus formosas quasdam meretriculas fuisse Sirenas scribit in litore habitantes, quæ suauitate harmoniæ ad se nauigantes alliceret, & allectos tandiu retinerent, quandiu ad summam inopiã neglecta rerum utilium cura redigerentur: quare dicti sunt omnes naufragiū pati, qui ad Sirenes accessissent. dictæ sunt. n. Sirenes, quasi catenæ, quia allectos vincirent in amore. Non defuerunt qui Sirenes aues fuisse Indicas putarint, quæ allectos nauigantes ad litora citius suauitate sopitos postea lan-

rent, ac deglutirent. Horatius lib. 2. Sermonum, non saxa, neque meretrices, neque aues Indiæ, sed desidiâ, & turpissimam propè omnium ignauiam Sirenes esset scribit, quæ omnes ad se alliciant, & in perniciem denique adducant, cum inquit:

Contemnere miser: vitanda est improba Siren

Desidia.

Ego sanè Sirenum cantus ac Sirenes ipsas, nihil aliud esse crediderim, quàm voluptates, & earum titillationes: quæ dicuntur vnius Musarum & Acheloi filiæ, cum taurino patre, & ad voluptates propenso natæ sint; Musæque sit suauitas illa, quæ nos ad eas allicit. Hæ nos in perniciem denique inducunt, quia ex ea parte animæ oriuntur, quæ caret ratione, & *λογος* vocatur. hæ ad exprimendam mortalium naturam partim beluæ, partim virgines videbantur: quia monstro propè similis est is qui non rationi & consilio, sed cupiditati pareat: cum altera pars illius homo sit, altera belua. cum enim vis animæ nostræ alia sit compos rationis, alia ratione careat, quo pacto non habet quisque intra se inclusas & latentes Sirenes? aut qui nihil habeat, nisi formam corporis, cum homine commune; nullæque ratione utatur, sed huc illuc feratur pro animi impetu, quocunque libido & appetentia & cupiditas tulerit: quo pacto is non habet intra se Sirenem, vel ipse potiùs monstrum terribilissimum efficitur? cum verò alijs rebus alijs faciliùs capiantur, neque omnes aut libidinis stimulis agitentur, aut ambitione, aut avaritia: illæ rerum omnium cognitionem se tenere gloriabantur, singulòsque gratis cantilenis demulcebant. Testantur vel illarum nomina nihil aliud fuisse Sirenes quàm motus animi. quid enim est Pisinoc? an non vis menti faciliè suadens? *πίσιν* enim suadere, *πίσις* mens est. at verò Aglaope suavis est aspectu; Thelxiope vel solo aspectu delectat, cum *θέλξις* delectare significet: & Thelxinoe mentem demulcet, & iucunda vox est Aglaophoni, & sonora Ligeæ, & candida est Leucosia, & virginis faciè habet Parthenope: quæ omnia nomina faciliè vel ad impetus animi, vel ad libidinosa scorta possunt accommodari. Si quis igitur calamitates complures, & ærumnas multas deuitare voluerit, is ad voluptates illegitimas, & ad turpia humanæ vitæ lenocinia ad Vlyssis exemplum aures obturet opus est, aut Orpheï, reliquorūque sapientū virorū monitis pareat, eosque

eosque solos audiat. quod si quis ad ipsarum Sirenium cantū tamen apertas aures habuerit, suopteque ingenio vitam suā gubernarit, is se rationi alliger oportet, ut malo navis se alligavit Vlysses; cum incredibili ac pene diuina prudentia opus sit, cum quis fuerit semel à Sirenibus delectatus, ut possit inde incolumis recedere. Conuenit igitur ut Orpheus, aut vir aliquis sapiens & amicus, Sirenium voces sapientissimis & fidelissimis consiliis vincat, nisi perniciosarum voluptatum illecebris in miseras trahi malimus. Alij verò Sirenes esse adulatorum voces crediderunt, qua peste nulla neque suauior neque sceleratior principes aut ambitiosos homines inuadit. Illæ in profundissimum somnum principes inducunt, quia tanquam dormientes, eorum plerique quid differat amicus ab adulatore non vident, & quoniam suauior est auribus adulatoris quam amici oratio, quæ iucundiora sunt libentius admittunt, at contra adultores cognito ingenio principis, illi qui iucundiores futuri sint sermones excogitant, & num rerum gestarum gloria, vel congerendis opibus, vel scortis vel aliis huiusmodi rebus delectetur, eiusque studium mirificis laudibus extollunt. Quæ oratio cum grata sit audienti, Sirenes vnus Musarum filiarum dictæ sunt, at illæ denique in perniciem trahebant auditores: quoniam ubi adulationi locus est, nullus amicitiae, nullus synceritati, nullus iustitiæ patet: quippe cum is qui magis aliis quam sibi ipsi de se credat, ad suauitatem loquentibus, ad omnem vel suam vel suorum salutem & felicitatem conuiuat, minimèque diligens in rebus agendis efficiatur, opus est. Hæc vna causa est cur tam frequenter mutati sint principes regionum in Italia, neque idem regulus fuerit diutius eiusdem regionis: cum nihil neque firmitus sit, neque stabilius eo regno, quod à sapiente principe gubernetur. Qui enim neque Deum neque homines per iniuriam offenderit, quo pacto calamitates patietur, cum vix illi principes eueri possint, qui sunt facinorosi? aut quo pacto princeps qui à se adultores reiiciat, vir non bonus, & prudens, & sapiens esse poterit? at de Sirenibus satis, nunc de Orpheo dicamus.

De Orpheo. CAP. XIII.

FVIT Orpheus, ut sensit Myrleanus Asclepiades, Apollinis & Calliopes vnus Musarum filius: nam quamuis diuersæ fuerunt variorum scriptorum de illius parentibus

sententiæ, tamen Myrleani sententiam secutus Virgilius ita scripsit in Pollione:

*Non me carminibus vincet nec Thracius Orpheus,
Nec Linus: huic mater quamvis, atque huic pater adsit,
Orpheæ Calliope, Lino formosus Apollo.*

Atque Menæchmus illum Apollinis filium fuisse tradidit, cum nullam fecerit de matre mentionem, ut est in his carminibus:

Πῆρες αἰνοπαθεῖς συζυγῶν ἀποτίετε λάβω,

Ὀρφεῖ δ' ἀποκτείναντες Ἀπόλλωνος φίλον υἱόν.

Pieres immites pœnas certe inde luetis,

Quod casus vobis est natus Apollinis Orpheus.

Apollonius verò lib. I. Argonaut. Œagri & Calliopes filium tradidit fuisse his versibus:

μετὰ τὰ νῦν Ὀρφεὺς μνησώμεθα, τὸν γὰρ πόλ' αὐτῇ

Καλλιόπῃ Ὀρφεὺν πατρίστειν δυνάμεισιν

Οἱ ἄλλοι σὺν ἡμῖν Πιμπελίδος ἄγχι τεκνέσται.

Atque alios inter primum cantabimus Orpheæ.

Calliope Œagro peperit Pimpleidos illum

Non longinqua iugis, lecto coniuncta iugali.

Alij Œagri & Polyminiæ, alij Menippes, alij Thamyridis filium fuisse voluerunt, atque Lalemum & Hymenæum huius fratres fuisse constat. Hunc tanta canendi peritis excelluisse inquit, ut fluuij ad eius cantum firmarentur, aues aduolarent, feræ properarent, sylvæ, & saxa, & venti, & omnium vel sensu carentium genera accurrerent, ut ait Horatius libro primo Carminum:

Aut in umbrosis Heliconis oris,

Aut super Pindo, gelidove in Hemo

Vnde vocalem temere insecutæ

Orpheæ sylvæ:

Arte materna rapidos morantem

Fluminum cursus celaresque ventos

Blandam ex auribus fidibus canoris

Ducere sylvas.

De quo ita scripsit etiam Apollonius lib. I. Argonaut.

αὐτὰρ τὸν γ' εἰσποῦσιν ἀντιπείας ῥοαὶ πέρους

ἔλθ' αἰεδαίων ἀνοπῇ ποταμῶν τε μέδεα.

φθοῖ δ' ἄγχι μέδ' ἐκείνης ἐπὶ σήματα μολπῆς

αἰκτῆς Ὀρφεῖν Ζώνης ὀπιτηλιδόσσει

ἢ ξείν' ἐρχέσθιν ἐπὶ τέ μοι, ἃς ἔγ' ὀπιπρωρ

ῥητοῦρας φέρω γγί κατὰ γαίᾳ Περσὶν δειν.

*Hunc referunt daros lapides & flumina cantu
Detinuisse sua captos dulcedine vocis.
Sylvestres fagos intra confinia terræ
Threiciæ, quæ nunc frondent, vestigia cantas
Illius esse ferunt: quas secum adduxerat Orpheus
Vertice Pieris citharæ dulcedine & arvis.*

Et quamvis multi fuerunt Orpheï, vt testatur Suidas, omnia tamen cæterorum facinora ad vetustissimum Thracem Œagri filium referuntur, qui, vt ait Zezes hist. 399. chil. 12. fuit Herculis coætaneus, ac floruit annis centum ante bellū Troianum. Hic primus omnium apud Græcos de astrologia scripsit, quod ita ait Lucianus in Dialogo de Astrol. *Ἐκ μὲν δὲ, ὡς τὴν παρ' Αἰθιοπῶν, ὥς τὴν παρ' Αἰγυπτίων ἀστρολογίαν καὶ ὁδὸν ἵκανον, ἀλλὰ οὐκ Ὀρφεὺς ὁ Οἰάγεσσι καὶ Καλλιπῆσι μετέδοτο, τὰς ἀπὸ τῆς τοῦ Αἰθιοπίας de astrologia audierunt, sed illis Orpheus Calliopes & Œagri filius hæc prior explicauit.* Hic idem prior omnibus Bacchi sacra in Græciam introduxit, primūque in monte Bæoticiæ Thebis, vbi, Liber pater natus est, sacra illa quæ Orphica vocata fuerunt, in quibus ipse postea fuit laceratus, instituit: vt ait Lactantius de falsa religione. Hic multa humanæ politicæque vitæ vtilia inuenit, vt ait Paus. in Bæoticis: nam & Deorum initia, & vniuersam theologiam primus aperuit, & nefariorum facinorum expiationes excogitauit, & quibus ritibus iratorum Deorum mentes placarentur tradidit, & multa morborum remedia adinuenit, vt ipse de se ipso testatur in Argonaut.

*Συμὸς ὑποβύει λέγει τέτιος ὑποτι μερόθεν
ἔρρεσ', ὅταν Βάκχῳ καὶ πόλλωνος ἀναιτός
κέντησεν αὐτοῦ δότος μερῶς ἐκ καὶ ὀπίσσωθεν,
ὅντις ἀνδ' ἐροῖσιν ἀκν, μὲν δὲ ἔρρεα μύσους.*

Dicere fert animus quæ nunquam tempore lapsō

Dixi: cūm Bacchi, cūm regis Apollinis ætus

Sum stimulo, horrenda vt narrarem spicula: & idem

Fœdera cūm superis mortalibus, atque medelas.

Hic idem scripsit de elementorum inter se generatione mutua, de vi amoris in rebus naturalibus, de Gigantibus cū Ioue pugnantis, de raptu & luctu Proserpinæ, de Cereris erroribus, de laboribus Herculis, de Idæorum, & Corybantū sacrorum ritibus, de lapillis, de occultis oraculorum responsis, de Veneris & Mineræ sacrificiis, de luctu Ægyptiorum

Osiridis causa, & de illorum lustrationibus, de vaticiniis, de observationibus auspiciorum, de situ librarum, de somniorum interpretatione, de signis ac prodigiis, deque illorum expiationibus, de expiatione inferorum, de ratione & motu astrorum, quo pacto Dij irati placari possint, de quibus omnibus se scripsisse testatur in initio suorum Argonauticorum. Fuit vir planè sapientissimus Lini auditor, & ut illa ætas ferebat, diuinarum rerum peritissimus. Qui quantæ sapientiæ fuerit, facile ex his carminibus, quæ scripsit in libro de lapillis, cognoscere licet:

ὅν δ' ἔκιν' αἰὲρ ἔρπον' ἀπινυμένον ἦτορ αἰόλῳ
 ἐς πολὺν ἔατον αἰὲρ ἐπὶ ἑβύδαϊ Εὐμεῖαν.

& paulo post,

ἰδὺμαι αἶψα θέλεισι, δαίμοντες δ' οὐδ' ἐπὶ φάτις
 κούρ' αἰδία σφετέρῃσιν αἰὲρ φρεσὶ μυχθαίνοντα,
 ἵος δ' ἐπὶ κελύφασιν μετὰ σάισιν ἑσθρῶϊται,
 αἰὲρ ποτὶς ἀφρῶσιν ἰαχίζοντες αἰὲρ δ' αὖ
 εἰσάνοι μετὰ λείῳ Διὶ κούρην ἐπὶ φρεσὶ
 πόλιν τε φρεσὶ χαλκῷ ἐργαζέσθαι δ' ἐόκοντες,
 εἰσάνοι, ἢ δ' ἔφωκ' ἰὼν σφέσσι ἑρπυσίεσσιν.

At quemcumque virum ducit prudentia cordis,

(Cætera ut omittam, quæ plurima, maxima dicam)

Scire cupit si fortè, sciet quæcumque volutant

Pectoribus tacitis mortales, quæque volucres

Inter se stridunt cæli per summa volantes,

Infandum ut crocitant cantum mortalibus ullis,

Significantque Iovis mentem, gens nuntia fati.

Is serpentis humi noscet firmare draconis

Sibila, serpentumque sciet superare venena.

Non defuerunt qui Orpheum & Amphionem magos Ægyptios fuisse arbitrati sint, ut ait Pausanias in post. Eliacis. Fama est hunc uxorem habuisse Eurydicen, cuius amore cum flagraret Aristæus, eamque insequeretur, ut captæ vim inferret, illa per loca devia fugiens à serpente in herba latente icta interiit. Tum fama est Orpheum sumpta cithara ad inferos descendisse, atque cum mirificam quandam lamentationem cecinisset, lacrymas inferis excitasse, ut ait M. Manilius in quinto rerum astronomicarum:

Hæc surgente lyra testudinis enatat undis,

Forma per heredem tantum prolata tonantis,

Qua quondam sonitumque ferens O Egeius Orpheus

Et sen-

*Et sensum scopulis, & sylvis addidit aures,
Et Diti lacrymas, & morti denique finem.*

Plutone deinde placato ac Proserpina seu erissimis mortuorum regibus cantus suauitate non solum obtinuisse, ut ipse post visam Eurydicen in lucem rediret, sed etiam ut ipsam Eurydicem secum abduceret: ea tamen conditione ne prius respiceret, quam ad superos peruenisset, ut ait Ouid. lib. 10. & Virg. lib. 4. Georg. Veruntamen cum amoris impatiens illam contra leges inferorum respexisset, antequam exisset in lucem, illam amisit. Deinde, qui per Tænaram ad inferos descendisset, & de descensu ad inferos, & de iis quæ vidisset apud inferos scripsit, ut ipse testatur in his in Argonauticis:

*ἀλλὰ δὲ σὺν ἡγετῶν ἐξ ἄλφειο εἰσόδῳ δὲ ἐνὶ ὄρεσσιν,
Ταῖνα γὰρ λυγρὰ ἔχουσιν σκατῆλιν ὅδῳ ἀΐδου εἶπον,
ἡμετέρῃ καὶ σωρὸς κινδύνῳ, δὲ ἔργῳ ἀλόχῳ.*

*Cætera narraui quæ vidi, ut Tænara adiui,
Umbrosas Ditiſque domos & tristia regnas;
Confusus cithara, vxorisque coactus amore.*

Hunc inquit cum ad inferos descendisset, ibi Deorum omnium laudes cecinisse, præterquam Liberi patris, quem per oblivionem prætermisit: quare iratus Dionysus furorem suis Bacchis immisit, à quibus apud Hebrum fluvium fuit discerptus, membræque eius per agros sparsa, ut à canibus vorarentur: sed tamen à Musis dicuntur fuisse collecta, & in Dio Macedonia loco sepulta, quia supra cæteros Apollinem laudibus mirificis exornasset. Alij dixerunt à Ioue fuisse percussum fulmine in Thracia, sicuti testatur Leonidas in his versibus:

*Ὀρφεὺς χρυσὸν ὕψην τῇ δὲ Ὀρφέα Μοῦσαι ἔδειξαν,
ὅν κτείνεν ὁ ψιμῶν Ζεὺς φονεὺν βίβλει.*

Conditus à Musis tumulo hoc est Thracius Orpheus.

Fulmine flagranti Iupiter vñit eum.

Fertur eius caput in Hebrum deiectum cum lyra vi fluminis in Lesbum delatum fuisse, atque ibi sepultum: lyram autem inter sidera relata, & à singulis Musis, quarum laudes eximie cecinerat, novem insignibus stellis insignitam. Alij memorant illum post mortem Eurydices cæterarum mulierum coniugium spreuisse, multisque persuasisse hominibus malum ingens esse sceminam, siue mala sit, siue bona: quare cum multi abstinerent à nuptiis sceminarum, ab illis per simulata Liberi patris sacrificia fuit discerptus, ut sensit

Apollodorus Cyrenaeus in libro de Diis. Alij turpissimam
causam tradiderunt, quam ita attingit Ovidius:

Ille etiam Thra um populis fuit autor amores

In teneros vertisse mares.

Pausan. in Bœoticis indignatas ait Thracum feminas, quod
 ob cantus suauitatem multos viros secum abduceret: quæ
 cum liberius merum haussissent, illum discerpere. At Ge-
 lous Apollodorus in Philadelphis iudicem Calliopen ele-
 ctâ fuisse inquit à Ioue, contendētibz Venere & Proserpina
 de Adonide: quæ cum Adonidem communem adiudica-
 set, Venus indignata mulieres in Orpheum Calliopes filium
 concitauit. Alij dicunt ita Venere vertisse amorem omniū
 mulierum in Orpheum, vt ab illis raptim captus, dum in-
 ter se contenderent de Orpheo, fuerit laniatus. Agatharchi-
 des Cnidius libro 22. rerum Asiaticarum Orpheum scripsit
 mortua Eurydice ad Aorrum venisse in Thesprotidem, v-
 bi peruetus erat oraculum euocandarum animarum: ibi cū
 Eurydicen sibi adesse putasset, seque deceptum comperisset,
 sibi mortem consciuisse. Inde scripsit Pausanias, Iulcinias
 quæ forent circa sepulchrum Orpei in Thracia, cantum e-
 mittere cæteris omnibus suauiore. Alij putarunt Orpheū
 fulmine ictum concidisse, quod arcana initiorum profanis
 & rudibus diuulgasset. Aiunt Methonem huius fuisse filium,
 qui habitauit in Thracia, & urbem ibi conditam de suo no-
 mine appellauit, vt ait Plutarchus in problematis. Alij vita
 pertæsum post mortem Eurydice sibi manus intulisse in-
 quunt præ mœrore. Qui laniatum à mulieribus fuisse tradi-
 derunt, addunt amnem Heliconem, qui Baphyra apud Dia-
 tas vocatus fuit, ex eo tempore se sub terras occultasse, quo
 mulieres Orpheum occiderunt, ne illius sanguine pollutis
 feminis aquas ad expiationes suppeditaret: quem sepultum
 ad Pieriam scribit Apollodorus libro primo. Dicuntur Mu-
 sæ grauitè tulisse eius mortem, sed in primis Mnemosyne
 & Calliope, vt ait Antipater in his carminibus:

ἐκ ἐπὶ θύγας ὁ ῥοιὸν δύναι, ἐκ ἐπὶ πύγας
ἀγῶνι, ἐκ ἐπὶ πύγας ἀντονόμοις ἀγῶνι.

ἀφ' ὧν, ὅς τις ἐπιθεῖται αὐτόν, ἐμὸς ἐχθρός ἐστιν.

ἵνα ἔπαι καὶ αὐτοῖς ἀγαθὰ ποιῶσι.

ἐν φετῇ σου μοῖ, ἐκ παλαιούτων ἄλλα.

ὡς οὐκ ἔστιν ὁμοίωσις, οὐκ ἔστιν ἀλλοίωσις ἀλλὰ
ὡς οὐκ ἔστιν ὁμοίωσις, οὐκ ἔστιν ἀλλοίωσις ἀλλὰ

Μναμοποιός, μάτηρ δ' ἔχοντα Κελλίοντι

Μναμοσιως, ματηρ δι' ἑξοχα Καλλιόπῃ.
 πρὸς τοῖς σὺν αὐτῇ ἐὶς ὑμῶν, ἀνὴρ ἀλλὰ καὶ

ἡ δὲ παῖδων ἀνδρῶν ἐδ' ἐστὶν ἡ δόξα.

Non quercus, non saxa trahes dulcedine cantus

Orphen, non poteris detinuisse feras.

Non ventosque niuesque domabis, grandinis aut vim,

Non mare ut insani litora pulsat aquis.

Mortuus es, natæ lacrymis luxere profusus

At nemosynes, luxit Calliopæque parens.

Sed cur lugemus natos? nam Ditis auxi

In natos superum ferrea iura manent.

Hæc ea sunt quæ de Orpheo memoriæ sunt prodita ab antiquis: nunc cur ficta sint, explicemus. Orpheus Apollinis & Calliopes filius fuisse dicitur vel Polymniæ, quoniã vir fuit artis dicendi & metro præcipuè præstantissimus; atque omnes viri boni Deorum filij dicti fuerunt, quod animæ insignium virorum ex aliqua sphaerarum & è Sole præcipuè in hæc corpora descendisse putarentur. Hic idem cum in rudibus adhuc mortales incidisset, qui sine ullo morum delectu, & sine legibus viverent, ferarumque ritu per agros nullis conditis lectis vagarentur, tantum dicendo, & orationis suauitate valuit, ut ad mansuetius vitæ genus homines traderet, illos in vnum locum conuocarit, ciuitates condere docuerit, legibusque ciuitatum obtemperare, matrimoniorum fœdera seruare; quod fuit antiquorum poetarum munus creditum, & est re ipsa, sicut ait Horat. in arte poet.

Syluestres homines sacer interpretisque Deorum

Cædibus & victus fædo deterruit Orphen,

Dictus ob hoc lenire tigres, rapidosque leones.

Dictus & Amphion Thebæ conditor urbis

Saxa mouere sono testudinis, & prece blanda

Ducere quod vellet. fuit hæc sapientia quondam,

Publica priuatis secernere, sacra profanis,

Concubitu prohibere vago, dare iura maritis,

Oppida moliri, leges incidere legno.

Hic vsus est septem chordarum prior instrumento musico, ad septem planetarum imitationem ac rationem, vel longitudinis, vel intensiõis, vel magnitudinis, ut dictum fuit. Sapiens omnino erat antiquorum illud poetarum genus; non autem, ut ferunt nostra tempora, in sola verborum mensura & metro putabatur vniuersum poeticae facultatis artificium consistere. neque adulantes principibus hominibus ut aliquod munusculum aucuparentur, quidquid in mentem veriebat,

effatuebant, sed ea erant carmina poetarum, vt pro sanctissimis legibus haberentur: sapiusque ciuitates de re aliqua cōtendentes tanquam grauissimi iudicis sententia alicuius poetæ carmine vsæ fuerunt. Hic tanta vi dicendi fuisse dicitur, vt consternatos animos mortalium, & ob aliquam præsentem calamitatem in desperationem lapsos, erexerit, & in priorem statum reduxerit, atque ad tranquillitatem reuocaret. Hoc qui facere possit, cæteris hominibus præstantior est iudicandus: non qui sibi soli viuat, & vt congestis opibus solus, ita sapiendiæ bonis perfruatur, cæteris hominibus prorsus inutilis, tanquam nusquam esset natus. Hic igitur placatis inferis, animi perturbationibus scilicet, Eurydicem in lucem adducere conatus est, quæ, vt nomen ipsum significat, nihil aliud est quàm iustitia & æquitas. Fuit rursus ad inferos illa retracta ob nimium Orphei amorem, quia neque iustitiæ quidē opus est nimis esse cupidum, cum perturbationes animi placētur ratione: atque si quis paulo fuerit in hære negligentior aut magis cupidus, tanquam ab aliqua vi externa repellitur, & eodem relabitur. Semper igitur viro bono vigilare conuenit, neque nimis cedere vel honestis cupiditatibus, quæ in grauissimas animi perturbationes inducūt. Quod si quis tamen cupiditatibus cesserit, ille postea vel in maximas calamitates illabetur, vel in miserrimum mortis genus incidet. Vt igitur moderationē animi affectibus adhibeamus, neque quidquam nimis ex animo optare vtile esse intelligamus, hæc ab antiquis de Orpheo memoriæ prodita fuerunt. Alij tamen fabulam hæc Eurydices ita explicarunt, vt illam animam esse dicant, quæ Orpheo siue corpori nupsit. atque eius amore capitur Aristæus, quod est verè bonum intelligendum. Ista per herbas ac flores ab eo fugit, & à serpente latente inter hos flores necatur, descenditque ad inferos, vnde reuocatur per sonum lyre, ea nimirum conditione, atque hisce monitionibus vt facilè possit à corpore perdi, nisi rationi, legique pareat. Ac de Orpheo satis, nunc de Musis dicamus.

De Musis.

CAP. XV.

MVSÆ, quæ poetarum præsidēs, omniumque cantilenarum autores fuisse putabantur, vnà cum Saturno natæ è Cœlo fuisse creditæ sunt, sicuti sensit Musæus, & complu-

complures antiquorum; at à recentioribus Iouis & Mnemosynæ filiae dictae sunt, ut testatur Orpheus in hymno in Musas hoc pacto.

Μνημοσύνης κ' ἑλπίς ἐκ γένεσσι Διὸς ἄρ' ἔστι
Μοῦσαι Πιερίδ' ἐκ μεγάθυμοι, ἀγλαόφρονες.

Mnemosynéque Iouisque satas de semine canto

Pieridas Musas, præclara numina famæ.

Et Hesiodus in Theogonia:

Μνημοσύνης δ' ἐξ ἑλπίς ἐγένοντο καὶ ἀνδρομόμοιο

ἔξ ἧς αἱ Μοῦσαι χρυσάμπυνες ἐξέρχοντο,

ἐν Πείῳ, τῇσιν ἄδον Πιερίῃ, κ' ἑρπύς ἀοιδῆς.

Mnemosynen pulchram dilexit Iupiter: ex qua

Inde nouem Musæ claræ nascuntur; & illis

Sunt semper cantus cordi, & conuiuia læta.

Cicero lib. 3. de natura Deor. ex altero Ioue natas esse quatuor Musas scribit, Thelxiopen, Mnemen, Aæden, Meleten: è tertio Ioue nouem & ex Mnemosyne: è tertio item Ioue Pierias & ex Antiopa, prioribus pares numero, qui ordines etsi tres fuerunt, tamen Iouis & Mnemosynæ omnes filiae dicuntur: atque natae sunt in Pierio monte, ut ait Zet. hist. 90. chil. 6. Scribit Pausanias in Bæoticis primos omnium Aloëi filios tres Musas sanxisse coli religione oportere, Meleten, Mnemen, Aæden: mox Pierum Macedonem cum Thespias venisset, instituisse ut nouem Musæ his ipsis nominibus, quibus in hanc usque diem vocatae sunt, colerentur. At Aristocles in libro de Choris tertio filias nouem Piero fuisse scribit, quas ille de nominibus Musarum appellauerit, ex quibus nati sunt illi qui Musarum filij dicti sunt à Græcis. Mimnermus verò Cœli filias fuisse Musas credidit, Iouéque fuisse antiquiores: cum aliae etiam minores natu è Ioue fuerint. Scriptum reliquit Euphranor in libro de Tibicinibus Euphemen nutricem fuisse Musarum. Alij Memnonis & Thespiæ filias putarunt. Fuerunt apud Thespienses Musarum ludi, qui Musæa dicti sunt: in quibus proponebantur cantilenarum & harmoniæ præmia victoribus. Has Deas fuisse sacrorum conuiuiorum, quæ fiunt per lustrationes, & solennitatum, & omnis lætitiæ præfides, significauit Orpheus in hymnis:

αἱ τελεταὶς θνητοῖς ἀνδρῶν μυσσπολεύουσιν.

Rite viris quæ ostendisti conuiuia sacra.

Et alibi scriptum est:

ἔδ' ἐπὶ λήγοντι μούσων χοροῖσι γὰρ ἔασι
 ποίηται, αἵσι μίμναι χοροὶ, δαίμονες δ' ἐργαται,
 οἳ τε γὰ μοι, καὶ τ' ὄρχησθε, καὶ Κύπελλος ἔργα.

Non linguant stultas mortales tempora vite

Quæ moderantur: eis chorus, & convivia lata

Sunt curæ gratæque virum sunt nuptiæ, amores.

Eadem & carminum & musicæ inuentrices fuerunt, & totius sapientiæ moderatrices, sicuti testatur idem Orpheus:

καὶ τὸ θεῖον σοφίᾳ ἱερῆς οἰκίας ἔχοντες.

Temonem sacra Sophiæ hanc audite tenentes.

Plutarchus tamen in libello de Musica ex Heraclidæ sententia non Musis, sed variis hominib. carminum inuentionem concessit: qui primam citharæ inuentionem Amphioni Iouis & Antiopes filio, cuiusque poësin tribuit, utpote qui à patre doctus fuerit: Linumque ait Eubœensem primū lamentatione: & fletus carmine edidisse, sicut hymnos Anthedonium Anthen, Philammonemque Delphicum canticos de ortu Apollinis, & Dianæ, & Latonæ: Demetrius Byzantius libro tertio poematis non Musis, aut Musarum filiis, sed ipsi Apollini harum rerum inuentionem tribuit: quippe quem dicat & tibiā, & citharam, & fidium cantus inuenisse, cuius rei adducit argumentum, quod inter Apollinis sacrificia hymni canebantur cum tibiis: cuius etiam signum in Delo fuit antiquitus illo habitu ut dextra arcum, sinistra Gratiās teneret: tum Gratiarum alia tibiās, alia lyram, alia fistulam ori Apollinis admovebat, ut ait Pausanias. Callimachus tamen in quodam epigrammate, non solum Musas poeticam facultatem, sed omnia scriptorum disciplinarum que genera inuenisse scribit. sed quid vnaquæque inuenerit, ita patefecit:

Καλλιόπη σοφίᾳ ἡγεσίδης εὖρεν αἰοίδης.

Κλειὸ καλλιχόρου κισσίου: μέλη δ' ἔα μοι παλιν.

Εὐτέρπη τεχνικῶν χοροῖσι πολυχρᾶ φωνίῳ.

Μελπομένη θυητοῖσι μαλίσσοντα βαρβύτον ἦρε.

Τερψιχόρη χάριτος ἔργον τεχνήμενας αὐλοῦ.

Ὕμνοις Ἀθανάτων ἑκάτῳ πολυτεπέας εὖρεν.

Ἀρμένιλλυ πᾶσι Πελύμνιᾳ δῶκεν αἰοίδης.

Οὐρανὸν πῶλον εὖρε καὶ ἑρμῶν χορὸν ἄστρον.

Πολυκλὴν εὖρε Θάληα βίον τε καὶ ἦδ' ἄνακτα.

Calliope reperit sapientes prouida canius

Heroum: Clio citharam clarissima: vocem

Mimorum Euterpe tragicis letata querelis.

Melpo-

*Melpomene dulcem mortalibus attulit ipsa
Barbiton. at suavis tibi tradita tibia fertur
Terpsichore. Diuumque Erato mox protulit hymnos.
Harmoniam cunctisque Polymnia cantibus addit.
Vranie cæli motus atque astra notant.*

Comica vita tibi est, morēsque Thalia reperti.

Hæ Dææ magnum sunt in aduersitatibus solatium, & non
leues illecebræ ad res honorificas: cum ab illegitimis volu-
ptatibus & ab omni libidine nos reuocent, vt ait Theocritus
in Cyclope:

*ἡ δὲ πόρτῳ ἔργῳ τε ποικίλ' ὀφθαλμοῖς ἄνθρωποι,
Νῆκυά, ἔτ' ἑγχεύον, ἑμὲ δ' ὀνομαῖ, ἔτ' ὀνόμαζον,
ἡ δὲ Πιερίδης κοῦφον δὲ πνεῦμα, ἀδὲ
γόνυ τε αἰὲς ἔσθ' ἔστιν.*

Nulla magis flammæ medicina repellit amoris,

Non quæ potatur, qua vnguntur vulnera, quam vis

Pieridum, leuis hæc & dulcis quippe medela

Munere concessa est superiis mortalibus ægris.

Harum munus fuit militum animos per carmina inflāma-
re in bellum, harum viros bonos in calamitatibus cōsolari,
harum præclara facinora & res gestas decantare, vt eorum
imitatione cæteri mortales ad virtutē incitarentur, quippe
cū illæ cantilenæ essent in antiquorum conuiuiis, vt patet
in libello de Musica apud Plutarchum. Nam Homerus etiā
conuenire existimauit, vt heroū animi seueris & decoris cā-
tibus acuerentur, vt sæpius reuocatis in memoriā præclaris
viroꝝ illustrium rebus gestis mox instructi & accensi cū
hostibus dimicarent. fuit enim cantorum & poetarum anti-
quorum institutum, vt se nō solum moderatores animorū,
sed etiam morum magistros cum suauitate profiterentur.
nam Græcæ ciuitates liberis ab initio prima adolescentiæ
rudimenta poeticæ tradiderunt, nō illi quidē nudæ, nec spo-
liatæ omnino voluptate, sed castæ tamen, & moderatæ. Ex
illa igitur musici cantus & lyræ & tibiarum modos docen-
tes se & ipsorum morum magistros atque emendatores pro-
fitebantur, quæ à Pythagora, & à posteris deinde Pythagori-
cis audiebantur. Homerus propterea cantores morum cor-
rectores appellauit, cū scripserit lib. 3. Odyss. cantorē custo-
dem & monitorem Clytæmnestræ relictum fuisse ab Aga-
memnone: qui mulierum laudes percurrrens earū quæ ma-

ritis absentibus temperanter & castè vixerunt, desiderium quoddam honoris, & gloriæ, & probitatis in eius animo im-pressit. postea dulcem faciens consuetudinem à malis cogitationibus abhorrentem illius animum confirmavit, neque prius illa potius est Ægisthus, quàm cantorem obtruncavit. cantabantur autem ab antiquis vel philosophicæ vel astronomicæ cantilenæ in conuiuiis, cuiusmodi est apud Virgiliū cantus Iopæ in conuiuiio Didonis: vel illustrium virorum præclara facinora ibidem cantabantur, quibus posteri ad illorum imitationem, ad virtutem inflammarentur: vt est illud Homeri in lib. 9. Odyss.

αὐτὰρ ἐπεὶ πόσις καὶ ἐδούρεε ἐξ ἑστῆντο,

Μόδοι δ' αἰεὶ δὲν αἰὲν αἰεὶ δὲν αἰεὶ δὲν αἰεὶ δὲν.

Vt dapibus depulsa fames, vinoque refecti,

Musa iubet canere hinc illustria facta virorum.

Sic etiam, vt est libro nono Iliad. cum præcones Agamemnonis ad tentorium Achillis aduentassent, illum cum cithara canentem illustrium virorum facinora inuenerunt, vt est in his:

πολλὰ δὲ μέγα, εὐχόμενοι Γαμήχεον ἐνοστήσαντα,

ῥηιδίως πεπιδν μεγάλας φρένας Αἰακίδαο.

Μυρμιδόνων δ' ὅτι τε κλισίας καὶ νῆας ἐνὸς οἴκου.

τὸν δ' εὐχόμενοι τροποῖσιν ὁρμηγελητέον.

καὶ δὲ δευδαίον ὅτι δ' ἀργύρεος ζυγὸς περ.

τίλιν ἀπὸ τῆς ἐξ ἐστῆν τοῖσι Ἡέτιανος ἐλέσας.

τὴν δ' αὖτε θυμὸν ἐτέρπειν, αἰεὶ δὲ δ' ἀπὸ κλέα ἀδῆσεν.

Numina suppliciter Neptuni hi sancta precantur,

Mentibus Æacidae magni suadere loquendo.

Myrmidonumque adeunt iuxta tentoria naves:

Mulcentem cithara hunc mentem inuenere sonora,

Pulchra, ex argento, cui clara manubria: & illam

Ceperat ἐσπλίσις vrbs diruta vt Eetionis.

Hæc animum mulcens cantabat facta virorum.

Hæc erant illa ad virtutem & ad æmulationem incitantia, quæ in conuiuiis, in publicis conuentibus, & vel inter pocula ab antiquis cantoribus canebantur: res gloriose gestæ scilicet illustrium virorum, qui vel feliciter cum hostibus dimicassent, vel fortiter in bello pro patria cecidissent. Canebantur aliquando cantilenæ ad mundi mirabilitatē pertinentes, & ad infinitam diuinæ mentis, summique opificis sapientiam, aut ad astrorum cognitionem: cuiusmodi sunt

sunt illa quæ canuntur apud Apollonium libro primo Ar-
gonaut.

ἦϊδεν δ' ὡς γὰρ κ' ἔθραν' ἠδὲ θάλασσα
τὸ ποῖν ἐπ' ἀλλήλοισι μὴ συναρρήτα μερῶν
ναῖκας ἐξ ἰλοῖο δὴκ' ἔδην ἀμφὶς ἔκαστα.
ἦ δ' ὡς ἔμπεδον ἦν ἐν αἰθέρι τέκμαρ' ἔχουσαν
ἄσπερ, σπλῦσθαι τε, κ' ἠέλιος κέλευσται.
ἔρ' αὖ θ' ὡς αἰέτεια, κ' ὡς ποταμοὶ καλὰ δόντες
αὐτῶν Νυμφῶν κ' ἔρπονται πάντα ἔχθοντο.

ἦϊδεν δ' ὡς ποσσὶν Ὀφίων Εὐρυνομίη τε
Περσέας νεβέντος, ἔχον καὶ τὸς Οὐλύμποιο.
ὥστε λίαν ἡρώτη, ὃ ὡς Κροτὸν εἰσάγει πύλιν,
ἦ δ' ἔρ' ἔπεσον δ' ἐνὶ κυμασὶν ὠκεανῶος.

Namque canebar vii primum cælum, mare, terra.

Vna fuit facies, commistâque forma vicissim:

Singulâque ut fuerant mox tristilite dirempta.

Vt stellis cælum sedes firmis Luna, Lunæ

Quæ ambages, solisque viæ, flexusque recurui.

Vi sunt cum Nymphis montes & flumina nata,

Serpentiâque genus varium, & genus acre ferarum.

Vt prius Eurynomêque & Ophion semine nata

Oceani imperium tenuere nivalis Olympi.

Utque hic vi imperij Saturno cessit honorem,

Ille Rheæ, hinc latuere mari sub fluctibus altis.

Tanta denique fuit antiquorum cantorum modestia & tem-
perantia, ut neque inter procos quidem Penelopes turpia aut
lasciuia canerentur: quamvis essent iuvenes ad omnem libi-
dinem, omnemque intemperantiam maximè propensi: sed
canebatur apud hos reditus Græcorum in patriam laborio-
sus sanè ac perdifficilis: sicut patet ex his:

τοῖσι δ' αἰεὶ δὲ αἰεὶ δὲ δέκλυτος, οἱ δὲ σιωπῇ
εἶαν' ἀκούοντες ὃ δ' Ἀχαιῶν νόστον αἰεὶ δὲ
λυγρὸν, ἐν δὲ Τροίᾳ ἐπετίλειτο παιδάς Ἀχιλῆος.

Egregius cantor cantabat ibi, hi quæ silentes

Audibant: reditum cantor cantabat Achivum

Difficilem è Troia, quem Pallas præbuit illis.

Hartum igitur cantilenarum, & cantorum, & poetarum præ-
sides Musæ putabâtur, quarum dux creditus est Apollo. Has
tanta suauitate dixerunt esse sapientes, ut optimum creditæ
sint remedium aduersus omnes voluptatum illecebras, sicut
ait Theocritus in Pastoribus:

ἔτ' ἴαρ ἐξ ἀπίας γλυκερότερον, ἔτ' ἐκ μέλιτος

ἀνδρα, ὅσον ἐμὴ Μῶσσι φίλας, οὐδ' ἐρῶσαι
 γαθεύουσιν, πῶς δ' ἐπ' ποτὶ δαλίστατο Κίρκῃ.

*Non ita ver gratum est apibus, non lumina florum,
 Vt mihi sunt Musæ, quos lætæ respiciunt hæ,
 Ledere non possunt mox diræ pocula Circes.*

Est autem Mularum vis propè admirabilis credita: quippe cum ob suauitatem orationis, rerumque & figmentorum mirabilem varietatem, multa pro veris falsa persuadeant: neque quidquam sit tam tenue & imbecillum quod poetarum peritorum artificium non mirificè extollat; cum præsertim ipsæ de seipsis dicant in Theogonia:

ἰδὼν τεύδεα πολλὰ λῆγειν ἐτύμειον ὁμοῖα.
 ἰδὼν δ' ἑὸν ἐδέλωκα, ἀλλ' ἔτι μὴ δῆσται.

Mentiri scimus permulta simillima veris:

Si libeat rursus, scimus quoque vera profari.

Fabulati sunt antiqui Musas grauer ferentes, quòd Venus amoris stimulos sibi iniunxisset, Adonim necasse eius amicum, cum aliæ aliorum mortalium desiderio captæ fuerūt: ut Calliope Oeagri, è quo peperit Orpheum & Cymothonem: Terpsichore è Stymone Rhesum suscepit, Clio Linum è Magnete, atque aliæ ex aliis. Nam de laudibus venationis cantum pericundum canentes illum hiantem & imbibentem cantum detinuerunt, donec Mars Adonidis rivalis in aprum verteretur, ipsumque Adonim percuteret: vel (ut aliis magis placuit) in Adonim aprum excitaret, à quo fuit ictus. rum ex Adonidis sanguine nata est anemona rubra, cū prius esset alba. cum Venus passis capillis ac nudis pedib. eò accurreret, rosā rubuit ob Veneris sanguinem, quia spina eius pedem grauer pupugisset. Fuerunt tamen nonnulli, qui Musas semper castas fuisse dixerint, ut testatur Plato in eo epigrammate, quod est apud Diog. Laert.

ὦ Κύπρις Μῦσαισι, Κορῶσι τὴν Ἀφροδίταν

τιμᾶτ', ἢ τὸν Ἑρῶν ἡμῖν ἐροφίσουσαι.

χ' αὖ Μοῦσαι ποτὶ Κύπριν, Ἀρεὶ τὰ σομύλα ταῦτα.

ἡμῖν δ' ἐπείταται τὸ τοῦ παιδείων.

Ad Musas Venus hæc: Dabo Amori tela puellæ

In vos, vel Venerem præcipio colue.

Ad Venerem Musæ: Marti licet ista mineris.

Ad nos non didicit iste volare puer.

Fuerunt loca multa Musis consecrata, à quibus cognomina sortitæ sunt, ut Heliconiades ab Helicone monte, quæ Otus & Ephial-

& Ephialtes illis consecrarunt, & à Pieria & Pimpla & Libethra, Pierides, Pimplides, Libethrides, & Parnasides, & Pegasides; quæ loca illis consecrata fuerunt à Thracibus Bœotizæ accolis, ut ait Strab. lib. 10. quia Thrices priscae musicæ operam dederunt, poeticamque harmoniam inuenerunt, quales fuerunt Ephorus, Orpheus, Thamyris, Musæus, & Eumolpus, qui quod scire caneret, nomen obtinuit. Fama est Acheloi filias cum Musis de cantu ausas fuisse aliquando contendere, quare prædictum supplicium passæ sunt. Fuerunt etiam cygni Musarum aues nominati ob cantum, ut testatur Callimachus in hymno in Delum hoc pacto:

ἢ πῃ ἰσὺν κυνὸς δ' ἐθεὶς μέλποντες ἀοιδῶν
Μουσῶν Πάριον ἔκκαλον ὄσαντο λεπόντες
ἐξ ἑδμύχης ἄβει Δῆλον, ἐπ' ἡέισται δ' ἐκοχέον
Μουσῶν ἑρπιδες ἀοιδῶν πετιφάν.

*Hec dixit: cygnique Dei prædulce canentes
Mœonium linguunt Pæclolum, terque quaterque
Mox circa Delum volitant, circæque puellam,
Musarum volucres, aubus inæ turba canora.*

Fuerunt his coronæ etiam sacratæ à variis floribus ac frondibus, & à palmis præsertim, quibus coronabatur ac plumis.

Nec plura his ferè de Musis tradita sunt ab antiquis, quæ nunc breuiter explicemus. Musas alij Mnemosynes & Iouis, alij Antiopæ & Iouis, alij Memnonis & Thespiæ filias fuisse putarunt: quoniâ Musæ scientia, & optimus affectus animi ad illam imbibendâ creditus est, qui nō nisi diuinitus in nos influit, cum omne bonū datum sit de cœlo descendens à patre luminū: conseruatur tamen & augetur memoriæ bonitate & exercitatione: quare & Iouis & Memoriæ filias Musas dixerunt. Quid enim est aliud Mnemosyne, quàm memoria? Antiopæ tursus exercitatio est vel potius æmulatio, cum quis pro viribus contendit ne ab alio superetur canendi peritia. Neque aliud est sanè Memnon quàm memoria, aut Thespia quàm diuinarior, & diuina cognitio. id aperius etiâ declarant nomina illarum Musarum, quæ fuerunt ab Aloei filiabus cultæ: Melete scilicet exercitatio, Mneme memoria, Aæde cantus. Qui Musas Cœli filias dixerunt, & Ioue antiquiores, in idem propè recidunt, nisi quod hi Iouem non mythicè sed historicè intelligunt. Harum Musarum nutricem fuisse Euphemē dixerunt, quoniâ bonū nomen & gloria, &

laus atque honor artes ac disciplinas alunt: neque ullus stimulus est hominibus acutior ac potentior quam gloria, ad impellendum ad res honorificas. Qui Musas tres tantum esse arbitrati sunt, crediderunt illas esse artes, per quas perueniretur ad sapientiæ cognitionem. Communior tamen fuit opinio quod Musæ essent sphaerarum animæ: Vrsoria scilicet stelliferi cæli, & eius sphaeræ, quæ vocatur aplanæ: Polymnia Saturni, Terpsichore Iouis, Clio Martis, Melpomene Solis, Erato Veneris, Euterpe Mercurij, Thalia Lunæ: quæ sicuti magis recedunt à medio mundi, ita diuersos sonos efficerent. Nam cum aliæ sphaeræ tardiores sint, aliæ velociores, aliæ medium inter hos motus sortiantur, eadem credita fuit sonorum esse differentia; ita ut ex velocissimo & ordinato cælorum motu, contactuque potentissimo & varia & inges efficeretur melodia, ut arbitrati sunt Pythagorici. Sunt igitur octo Musæ commemoratæ; totidem sphaerarum toni, ex quibus redundat illa quæ nona addita est, Calliope: quasi bonum concentum dixerim. Hæ cum sint propinquæ primo corpori quod mouetur, cui sedes Dei proxima creditur; dictæ sunt circa aram Iouis tripudiare, ut ait Hesiod. in his:

καὶ τὸ πρῶτον ἡχοῦντος ἰοῦδος ἐκ πῶρος ἀντιόισιν

ὁρῶντες, καὶ περὶ τὴν ἐκδομένην Κερίανος.

Hæ teneris pedibus vitrei nam fontis ad oras

Usque choros ducunt Iouis omnipotentis ad aram.

Cum verò varia sint harum Musarum studia, variis quoque delectationibus capiuntur animæ mortalium, quæ ex illis sphaeris, ut senserunt Pythagorici, descenderunt. Nam qui è Luna, cum magis Thaliæ naturæ sint obnoxij, comica lasciuia & petulantia delectantur. Qui descenderunt è sphaera Saturni, vel è Polymnia, cum siccis sint ac frigido temperamento, multa pollent rerum præteritarum memoria: nam ingenia & corporum natura planetarum plerumque consentiunt, & idcirco alij aliis studiis delectantur. Pro planetarum aspectibus exempli gratia, si Mercurius sit forti bonoque aspectu eloquentiam & elegantiam præbet, & suauitatem orationis, & scientiam atque ingenium præsertim in rebus mathematicis. Idem cum Ioue, theologos & philosophos genere putatur. Idem si coniunctus sit cum felici Martis aspectu medicos facit peritos & fortunatos: at cum malo aspectu

vel

vel imperitos vel infelices vel etiam fures vt creditur, quod præcipue contingit vbi combustus dicitur à Sole. Cum Venere poetas gignit & musicos. Cum Luna mercatores, cautos & diligentes negotiatores. Cum Saturno tribuit scientiam ac peritiam vaticiniorum, estque non solum mutabilis cum natura illorum planetarum quibuscum commiscetur, sed etiam adauget eorum vires. nam quanto potentiore aspectu illos respexerit, tanto felicior est illorum virtutibus augendis: quippe cum crescant minuanturque vires cæterorum planetarum huius malignitate vel beneficentia. Sed horum planetarum vires, ac varietatem studiorum ita exprefserunt illa carmina:

*Clio gesta canens transactis tempora reddit.
Melpomene tragico proclamat mæsta boatu.
Comica lasciuo gaudet sermone Thalia.
Dulciloquis eulamos Euterpe statibus urget.
Terpsichore affectus citharis mouet, imperat, augeat.
Plectra gerens Erato saltat pede, carmine, vultu.
Carmina Calliope libris heroica mandat:
Præcipue cæli motus scrutatur & astra.
Signat cuncta manu, loquitur Polymnia gestu.
Mentis Apollineæ vis hæc mouet undique Musas:
In medio residens complectitur omnia Phæbus.*

Nam scriptum reliquit etiam Zetz. hist. 90. chil. 6 nihil aliud esse Musas quàm cognitionem & animi vim illam quæ intelligit: cum Helicon Musarum locus à vertendis foliis sic nominatus. Has igitur non harmoniæ solum musicæ vim habere arbitrati sunt antiqui, sed etiam componendorum motum, temperandorumque animorum ab immoderatis perturbationibus. Nam qui Musicæ & poeticæ facultatis studiosus sit, is ferè libidinofus & inhumanus esse non solet: cum omnia vitia otium & inscientiam, at non disciplinarum studia, comitentur. Inde accidit vt musicam diuinam scientiam crediderit Pythagoras, vt ait Strabo lib. 10. Geogr. Cum crederent igitur antiqui omnes res humanas à mente diuina, & à corporibus cælestibus aliquo pacto gubernari, omnem cuiusque peritiæ præstantiam deorsum mitti tradiderunt à Sole, & à cæteris planetis: cum re ipsa sine ope diuina vis humana debilis & imbecilla sit ad omne opus perficiendum:

quare Musæ sæpius ad ferendum opem vocantur à poetis. Illi qui Musarum filij dicti sunt, ea fuerunt ingeniorum scientiæque præstantia, ut diuinitus è cælo demissi inter homines viderentur, cum nullum Veneris desiderium aliquin cadere possit in corpora cælestia. At nunc de Dædalo dicamus.

De Dædalo. CAP. XVI.

DÆDALVS, quem ingeniosum & præstantem virum fuisse vel nomen ipsum significat, nulla alia de causa fuit tot fabularum figmentis implicatus, ut vix tandem ex illis euolare potuerit, nisi ut præclara exempla rectè sapienter que viuendi hominibus relinqueret. Hunc Eupalami siue Euphemi filium fuisse & Alcippæ testatur Zetz. histor. 19. primæ chil. At Pherecydes Dædalum Erechthei viri Atheniensis, & Iphinoes filium fuisse scripsit, à quo etiam tribus Dædalidæ Athenis fuerunt vocatæ. nam Dædalus fuit è stirpe regia illorum qui dicti sunt Metionidæ. At Pausillum fuisse Palæmaonis filium scripsit in Bæoticis. Hic non magis ob artis præstantiam, quàm ob errores & casuum varietatē celebritate nominis apud omnes gentes claruit. Dicitur solū vertisse, quia sororis suæ Perdices filiū Attalum, vel Acalum, ut alij malunt, vel Telen discipulum, at non (ut quidā putarunt) filium Perdices, de tecto per inuidiam deiecerit: id enim cum commisisset, sciebat quibus legibus erat obnoxius. quare metu pœnarū ad Minoem Cretæ Regē confugit, quē Endæus eius discipulus, patria Atheniensis, securus est. ait tamē Paus. in Atticis Calū nominatum fuisse illū, ob cuius eadē Dædalus è patria profugerit. Est. n. illud innatum præstantioribus ingeniis ut superiores, aut etiam pares, æquò animo perferre non possint, cum omnes maximè nitantur excellere. Hūc fabulantur è Minerua architecturam & vniuersam artem ædificandi, lignaque formandi edoctum fuisse, quia cum in Cretam penetrasset & ipsi Regi, & filiabus Regis, ob insignia opera quæ fecit, mirificè gratus fuit. Hic labyrinthum ad formam illius Ægyptij labyrinthi extruxit, cum eius rationem tantū audiuisset. Deinde Pasiphæ factus etiam familiaris, cum illa ingenti tauri desiderio teneretur, illūdq; Dædalo aperuisset, (nam Venus ob Solis odium, qui suū adulterium patefecit, in omnem Solis prolem saeuebat) Dædalus

dalus dicitur. miro artificio ligneam vaccam excogitasse, in quam inclusa Pasiphae cum tauro rem habuit. At enim re postea comperta capitalis fraudis damnatus cum filio è via culis elapsus, Inycum, quæ vrbs erat Siciliae, ad Regem Cocalum amisso filio in itinere euasit. at cum cum Minos insequeretur naui, ad eam Siciliae partem applicuit primum, ubi Minoam urbem postea vocatam condidit, de qua ita meminit Gregorius Gemistus in primo libro rerû Græcarum: *κατὰ λυσιν δὲ τῆς Σικελίας ἐς Μινώαν πόλιν, ὡς ἐκπας δὲ Μινὸς ἐκείνους ὁ Κρητὶς βασιλεὺς, ὅτε ἐς Σικελίαν δὲ Δαίδαλον ζήτησιν ἀφίστηναι, Κωνσταντῆς Σικελίων βασιλεὺς ἐπιζενώσθαι. Navigauit ad eam primum Siciliae partem, ubi condita est Minoa, quam Minos edificauit ille Rex Cretensium, quando Dædalum quærens in Siciliam appulit, & usus est perbenigno Regis Cocali hospitio. Hic cum à Minoe repeteretur, neque cum Cocalus dedisset, bellum inter Minos & Siculos exarsit, ut ait Pauf. in Achaicis. Cum in Siciliam venisset, tanto fuit in honore apud omnes Siculos, ut nullius nomen omnino per id tempus neque in Sicilia, neque in Italia magis esset celebre. Cum verò fugeret è Creta, fabulari sunt antiqui Dædalum sibi & Icaro filio alas è cera excogitasse, ut iis ex imperio Minois, qui latè terra marique imperabat, eo tempore euolarent. Sed cum Dædalus & Icaro & sibi alas humeris aptaret, multis verbis filium monuit ne vel sublimiora loca, vel mari nimis propinqua expeteret, sed mediâ quandam regionis viam seruaret, seque volantem sequeretur. verùm Icarus, quæ sunt adolescentum ingenia, parum ea referte ratus, neglectisque vtilibus, paternis ac salubribus, admonitionibus, captus suauitate volandi altiora loca expetuit, quare alis nimio Solis calore liquefactis, in mare præceps decidit, quod ab eo fuit Icarium nominatum, ut ait Ouid. lib. 2. de arte:*

Icare clamabas, pennas aspexit in undis;

Ossa tegit tellus, æquora nomen habent.

Andrætas tamen Tenedius in nauigatione Propontidis, Icarium mare non ab Icaro Dædali filio, sed ab vna Cycladum, quæ Macris & Icarus dicebatur, nominatum fuisse scripsit. Habuit Dædalus vxorem Gortynidis filiam, è qua suscepit liberos Scyllidem, & Dipœnum, ut ait Pauf. in Corinthiacis: è quadâ Cretensi muliere præterea Iapygem, & Naucrate serua Icarum. Atque à Iapyge filio Dædali Iapygia

dicta fuit vt ait Strab. lib. 6. Cū ante Dædali tempora sine manibus, vel pedibus, vel oculis statuæ effingerentur ab antiquis, primus omnium immortalium Dædalus deficientes partes suffecit: quare dictus est fecisse simulacra, quæ mouerentur, quod non etiam pedibus carerent, vt indicat Eurip. in Hecuba:

εἴ μοι ῥέβετε φθόγγος ἐκ βραχίονος,
 ἢ χερσὶ καὶ ποδῶν ἐλάσῃ,
 ἢ δαιδαλεῖς τέχνησιν, ἢ θεῶν τινας.
 Si sit mihi vox, brachys si robora,
 Si vel manibus, comifre, si in gressu pedum,
 Vel Dædali arte, vel Deūm cuiuspiam.

Sic Plato Comicus in Decipiente:

τὰ δαιδαλεῖα πάντα κινεῖσθαι δοκεῖ,
 βλέπει τ' ἀγάλματα.
 Dicis moueri cuncta sanè Dædala, &
 Videre simulacra.

Primus enim oculos formauit, & crura ac manus fecit, cū antiquiores oculos clausos, demissasque manus, ac lateribus annexas confingerent. Alij dicunt primos Rhodios statuas fecisse quæ (vt ait Aristarchus) vagarentur, atque quod prius essent rudes, Dionysum apud Chios ligatum fuisse inquit Polemo. Non tamen ad perfectam & absolutam artem sculpendarum statuarum ventum erat adhuc Dædali tempore, quippe cū scribat Paus. in Corinthiacis Dædali opera rudia fuisse neque aspectu decora, sed quæ tamen diuinitatem quandam præ se ferrent. Inter præclara Dædali opera fella compactilis numerata est, quæ in delubro Minervæ Poliadis apud Athenienses dicata: omnēsque lignæ statuæ, Dædala dicebantur antiquitus. Erat & solennitas quædam, quæ Dædalea vocabatur, quam hac de causa institutam fuisse fabulantur: Iuno aliquando Ioui irata dicitur in Eubœā peruenisse, quā cū placare Iupiter conaretur, ad Cithæronē, quī Platonibus imperabat, virū consilio & calliditate sanè præstantissimū peruenit. Tū Iupiter eius monitu lignēū simulachrū fabricauit, quod vestibus indutū super plaustro collocauit, famamq; in omnes dedit, quod esset Plataᾶ Asopi filiā ducturus. Id vbi sensisset Iuno, statim accurrit, manusque imagini iiecit, tū lacerata veste sensit se iucundè fuisse deceptā: quare facillè cum Ioue in gratiam rediit. Ad huius rei memoriam

nam lignea imago, quæ Dædala vocabatur, septimo quoque anno plastro imponebatur, & cū pompa ad delubrum Iunonis vehabatur, ut scripsit Phylarchus lib. 19. historiarum. Neque tamen ex quibuscumque lignis illa imago efficiebatur, sed hoc ritu eligebatur ad illa lignum. Lucus fuit quidam in Bœotia non procul ab Alalcomenis omnium maximus, & peruentus ibi quercus ibant in eum lucum Plataenses, & elixant carniū frustra exponebant, quibus præter cæteras aues maxime negotium fuit cum coruis, quos omni conatu arcere, & à carnibus expellere nitebantur. Ex aliis verò volucribus obseruabant, quæ carnem arripuerit, super qua arbore confederit: neque licet ex alia materia Dædala cadere, nisi ex illa arbore quæ prima ita fuerit indicata. Fertur Dædalus apud Selinuntios speluncam quandam tam miro artificio excogitasse, unde vapor quidam subtilis, tantaque amenitatis exhalaret, ut ex humanis corporibus sudorem cum quadam suavitate euocaret, unde corpora ægrotantia facile sanitati restituebantur, atque præ elari postea artifices statuarum ex Attica Dædali officina, ac nobiles manarunt complures, inter quos non ultimum locum obtinuit Onatas Ægineta Miconis filius, ut ait Pausanias rebus Eliacis, & Ageladas Argiuius. Damophon Sicyonius, Arcefilaus Chius, Leocharis Sidonius, Alcámenes Cyprius, ut alios prætermittam. Nam quanta insignium opificum multitudo iisdem ferè temporibus floruerit, & quæ singulorum opera memorabilia existerint, visum est non fore superuacaneum atque iniucundum, si quanta fieri poterit breuitate recenseamus: siquidem una est ars pictura, quæ non valde dissentit à liberalibus vocatis disciplinis. Quis.n. audeat ipsam picturam omnium bonarum artium alumnam, & finiam (ut ita dixerim) naturæ, ab illis disciplinis seiuungere: cum una hæc sit ars, quæ quasi tacita historia res gestas, & formas corporis, & colores multo diligentius imitetur, quàm oratione exprimi possit, & ad posteros in manus tradat. Hæc ars omnium optimarum artium altrici Græciæ familiaris ita plenas & animalia imitans superioribus temporibus naturam attingit, ubi consecuta fuit potentiorum studia, ut vel cum ipsa natura contendere aësa sit, cum omnem naturam mirabilitate in omnibus naturæ operibus mirifice exprimeret. illud cum Græciæ esset cognitum, merito fuit in consuetudine positum ut prima adolescentium nobilium rudimenta essent lineamenta corporum effin-

gere, quæ cognitio autore ac suafore Pamphilo vnà cum liberalibus artibus a teneris imbibebatur, seruis prorsus incognita & interdicta. Nam profectò tam fuit mirabilis in quibusdam picturæ præstantia, vt non modò lineamenta corporis & figuras & colores exprimeret, verumetiam quantum quisq; vixisset aut victurus esset appareret physionomis, quod assecutus est in primis Apelles. & quod magis mirum videbatur, cognoscebantur in pictura omnes animorum motus expressi ab eodem artifice, cùm populum Atheniensem fecisset ea forma vt hæc in illo omnia cognoscerentur. Enimvero nisi cum Physionomia consentiat pictura vel sculptura, non est magnopere utilis existimanda. quare totū fere artificium in capite præcipuè fingendo consumitur, atq; quod reliquū est magna ex parte in extremis mēbris. Tunc. n. perfecta est cognitio figurarum, si appareat in eis physionomia cū rebus gestis consentire. sin autem, sue sunt imagines ipsis artificibus ad custodiam officinarum relinquendæ. Sunt autem ista & insigniorū quorundā pictorū nomina, & præstantiora illorū opera, quæ memorabilia visa sunt antiquis scriptorib.

Androbij nobilissimi pictoris opus fuit præter cætera nobile existimatum Danae portata à ventis per mare, quam pirata tanquam stupidi apparebant admirati. Deinde mirus Hercules in Cæta monte super pyra impositus, qui cū reliquisset quidquid haberet humanum, cum magna lætitia, vt apparebat, à Diis in cælum excipiebatur. & Scyllis anchoras Persicæ classis præcidens, & Stratonice & Deianira.

Agacritus discipulus Phidia Mineruam fecit Itoniam, & Iouem non longè à Coronea ex ære.

Ageladas Argiuus Iouem fecit Imperatorem apud Messenios, cuius etiam opus fuit Hercules impuber apud Acheos, & Iupiter puerili facie ex ære. deinde quatuor equi ænei, qui in Delphos ab Argiuis pro concepto voto missi fuerunt, & totidem Tarentinorum.

Alcámenes sculptor fuit insignis, qui Veneris simulacrum fecit & Innonis in via Phaleri, quæ deducebant Athenas, & Martis armati signum, & aliud mirabile Veneris in vrbis regione Noctis vocata: Bacchi item simulacrum in templo ex ebore & auro, quod fuit iuxta theatrum: & Hecates signum Athenis è tribus corporibus simul iunctis, Epipyrgidiam vocatum: Æsculapij signum Mantinæ: apud Bæotos labo-

labores Herculis ad formas colossorum è lapide Pentelico.

Alcistère quoque scemina pinxit saltatorem egregium estimatum, quando non mares solum, sed etiam scemina in arte pingendi claruerunt. nam & Aristarète Nearchi filie ac discipulae perpulcher memoratur fuisse Æsculapius, & Lala Cyzicena perpetua virgo ingeniosa fuit exprimendis penicillo mulieribus, cum multas pinxerit, ac seipsam quoque egregie è speculo effinxerit.

Alcmenis opus Thebanis est Hercules & Minerva è lapide Pentelico specie colossi.

Amphion Gnosius Acestoris filius fecit Cyrensis Battum in curru sedentem cum matre Cyrene auriga, ac Libye nymphe, quæ Batto coronam imponat.

Anaxagoras item Ægineta signum Iouis fecit in Olympia, & Herculem ex arc cum leone Nemeo colluctantem, cumque suffocantem artissimo complexu.

Antermus, Miciades, Malas communi opera aliam Dianam fecerunt lapideam Lasis, atque aliam Chiis, quæ pro optica ratione intuitus seuera ac propè irata apparet templum ingredientibus, at exeuntibus iam placata, & benigna, quorum & alia opera fuerunt è Pario lapide.

Antiphanes Argivus Castores fecit in Delphis, cuius etiam opus fuit equus æreus, & Lucina parturienti assistens.

Antiphilus autem pictor fuit non ignobilis, qui multa egregia opera fecit, sed omnium principatum tenuit puer in ignem curvatus inflans, quo igne paululum flatu excitato tota domus videbatur aliquantulum lumen accipere per noctem. pinxit & Satyrum cum pelle panthere.

Apelles quoque patria Cocus petita & gloria artis pingendi nemine inferior, pinxit celeberrimam Venerem emergentem, cuius vultum tantum ac pectus expressit è Phrynes formosissima amicæ aspectu, quod ea talis videretur Neptuniorum Cerealiiorumque tempore in omnium Græcorum conspectu ad mare vestibus & comis solutis. fecit & eximiam Dianam. & in Epheso Alexandrum pinxit cum Iouis fulmine, & eundem triumphantem, & Bellum cum illo manibus reuinctis à tergo: & Castorem, Pollucem, Victoriā. Pinxit & Clyrum super equo properantem ad bellum, cui galeam puer porrigebat: & heroem nudum mini artificij ob expressas corporis partes, & equum in certamine, & Arche-

laum cum vxore & filia. Sed omnium eius operum præstantissimus creditus fuit Antigonus thoracatus super equo incedens. pinxit & Dianam ad Homeri carmina, & mensam celebrem miro artificio excogitauit. atque cum Antigonus esset altero lumine orbatus, prior excogitauit rationem occultandi vitij, vt quod deesset corpori, picturæ deesse videretur: nam solam partem integram ostendit, aliam in vmbra conuersam occultauit. pinxit & quæ penicillo exprimi ferè non possunt, fulgura & tonitrua; & Venerem Choïs inchoauit tantum, sed opus mors illis inuidit edidit volumina doctrinam picturæ continentia, qui cognitus fuit Protogeni vel è tenuitate lineæ in tabula. tantæ verò præstantiæ creditus est, vt soli liceret Alexandrum pingere, cum aliis esset vetitum.

Apollodorus patria Atheniensis, qui floruit tertia post nonagesimam Olympiade, pictor fuit clarissimus, cuius miri artificij creditus est Ajax Iouis fulmine percussus, ac tantæ pulchritudinis, vt nihil tale ars pingendi habuerit præstantius ante illa tempora, cuius etiam pulcherrimus fuit sacerdos adorans.

Arcefilaus pinxit Leosthenem in Piræeo apud Athenienses, opus eximium creditum, & eius filios præter cætera, qui Leosthenes Macedonas duobus præliis vicit in Bæotia & Thermopylis.

Ardices patria Corinthius illud laudis iure sibi vendicat in arte pingendi, quod primus fuit cum Telephane Sicyonio, qui hanc artem exercuerit, qui lineis tantum figuras adumbrabant, nulloque utebantur colore, sed pro coloribus lineas interius spargebant. inde effectum est vt alij Corinthiū, alij Sicyonium inuentum esse censuerint pingere aut lineamenta inducere. Verum cum hi artifices parum naturam imitarentur vt adhuc rudes pingendo, necesse fuit nomina illorum picturis adscribi, quos exprimere pingendo fuissent conati. Quis enim nesciat nihil æquè naturam imitari, quam colores si fuerint cum aptis convenientibusque lineamentis coniuncti? necesse est enim vt vtrique ad exprimendam effigiem conspirent, sin autem alterum horum defecerit, inanis prope est omnis labor artificū. quare plurimum sibi deesse statuarij fateantur oportet, qui sola delineamenta per marmora vel metalla possunt imitari. plurimum igitur se debere fateantur

teantur oportet pictores Periphanto Corinthio, qui primus omnium colorem excogitavit, qui testa trita colorare coepit. alij tamen Philocli Aegyptio, alij Cleanti Corinthio inventionem lineamentorum attribuerunt.

Ardalus egregia opera fecit duos Vulcanos, alterum in Delphis, alterum in templo Minervae Poliadis ex aere: quo tempore una cum pictoribus insignis statuariae, & metalla in figuras hominum aut beluarum fundentium multitudo claruit. nam quavis diuturniores sunt figurae quae funduntur aut exciduntur, quam quae pinguntur, neque tam facile patiuntur temporum iniurias, eandemque rationem membrorum siue analogiam obtinere possunt, quam & pictura, tamen minus habent colores, quod maximum est naturae ornamentum & indicium ad mores & ingenium cuiusque dignoscendum. fuerunt tamen quidam artifices qui pingendo, fundendo, & excidendo suum ingenium expresserint.

Argaeus enim qui Iouem effinxerat ex aere, idem insignem Apollinem fecit ligneum, sicuti Attalus Atheniensis Herculem fecerat lapideum in Naxo, mox excidit Apollinem Lycium ex ligno.

Aristides autem Thebanus tantae praestantiae fuit pictor, ut per colores non solum figuras exprimeret, sed etiam primus animorum motus imitatus sit, qui pinxit pugnam Alexandri Macedonis cum Persis, opus sane celebre, & mirae pulchritudinis. Pinxit & Liberum patrem cum Ariadna, quae tabula vendita est sex millibus sestertiorum. mirifice apparuit animi perturbatio feminae in ea tabula, in qua capto quodam oppido puer exprimebatur se volutans ac repens ad mammas matris ex vulnere morientis, quae videbatur sollicita de puero. pinxit & currentes quadrigas & venatores cum praeda; & senem cum lyra, qui apparebat puerum docere, atque agere ferre tarditatem ingenij, & agrum magnopere laudatum.

Aristocles Cydoniates discipulus & filius Cleocete pulcherrimum Ganymedem fecit ex aere apud Eleos, qui ab aquila ad Iouem portaretur; & Herculem pugnantem pro baltheo.

Aristolaus Pausiae filius memorabiles pinxit Periclem, Epaminondam, Medeam, Virtutem, populum Atheniensem, Thescum.

Aristomedon statuas fecit æreas complures in Delphis, & Latonam præcipuè præclaram gestantem paruulum Phœbum, & quæ ducebat manu Dianam paruam.

Aristonimus Ægineta Iouē fecit apud Eleos altera manu auem, altera fulmen gestantem æreum cum corona capiti imposta è variis floribus.

Ascarus Ageladæ Sicyonij discipulus Iouem item fecit coronatum floribus apud Eleos ex ære, fulmēque dextra tenentem tanquam eiacularum. Fecit etiam Pana cum Cupidine colluctantem.

Asclepiodori vnum tantum opus memoria dignum fuisse percepimus, tabulam nimirum duodecim Deorum.

Athenio Maronites egregius pictor Glauconis Corinthij discipulus pinxit Atheniensibus mulieres sacra canephoria celebrantes, hoc est canistros variorum florum plenos super capitibus ad templum Cereris gestantes. fecit item Achille sub habitu muliebri occultatum, & ab Vlyssē deprehensum. fecit & mirificam tabulam Agasōnis cum equo.

Athenodorus Lacedæmonius Apollinem & Iouem fecit è marmore in Delphis.

Bathycles Magnesium statuarius sellam fecit apud Spartanos Amyclei, & Minotaurum æreum, qui viuens trahi vincit à Theseo videretur. Sustinebant illam sellam à fronte duæ Gratia, & à tergo duæ Hora, cuius in laua parte Typhon & hydra inerant, in dextra Tritones. Iupiter Taygetē, Neptunus Alcyonen portabant. inerat & Herculis pugna cū Cygno, & Centaurorum apud Pholum, & Persei facinus in Medusam, & Herculis cum Thurio Gigante certamen, ac Tyndari cum Euryto. Leucyppi filiarum raptus. Mercurius Liberum patrem nuper natum in cœlum portabat. Peleus Achillem Chironi alendum erudiendumque tradebat. Cephalus ob formam rapiebatur ab Aurora. Achilles pugnat cum Memnone. Hercules Diomedem obtruncabat, & Hydram, & canem Plutonis rapiebat, Geryonis boues abigebat, Actoris filios in superiore margine trucidabat, leonē strangulabat, & mox pugnat Oreo Centauro, & cum Acheloo luctabatur, Nessum ad Euenum amnē interficiebat. Harmonia celebrabantur nuptiæ Deorum donis. Mercurius tres Deas deducebat ad iudicium. Iuno Io in vaccam versam intuebatur, Mineruæque Vulcanum fugiebat. Bellerophontes

phontes Lyciæ monstrum conficiebat. Calais & Zetes harpyias à Phineo arcebant. Theseus & Pirithous Helenam rapiabant. Apollo & Diana sagittis Tityum conficiebant. Admetus aprum & leonem ad currum iungebat: cum multa inessent præterea. cui operi Gratiae & Diana Leucophrynes signum est additum.

Boethus Carthaginensis eximium Pulsionem fecit nudum inauratum apud Eleos, qui erat ad pedes Veneris è marmore, cum Venus esset opus Cleonis Sicyonij. Nam per multi fuerunt artifices, qui ob vnum tantum opus egregium fuerunt celebrati: ut Timotheus cum Æsculapij signum fecisset apud Trœzenios: Theopompus Ægineta, qui taurum fecit ex ære in Delphis: Theocles Lacedæmonius, qui quinque Hesperidas apud Eleos excidit: Polycles, qui fecit æreum Hermaphroditum: Nicodamus Mænalius, qui apud Eleos fudit Mineruam ægide & galea munitam: Mendæus Præonius, qui Victoriæ fecit æream apud Eleos super pilâ: Hermion Trœzenius, qui excidit Apollinem Pythium apud Samios: Hypatodorus, qui Mineruam in urbe Aliphera: Iphicles, qui leonem ex ære elinguem ob Aristogitonem: Leocharis ob Iouem Polieum æreum in arce Athenis: Callo Ægineta ob puerum Mamertinum æreum apud Eleos pulcherrimum, & Mineruam ligneam in arce Trœzeniorum: Calyphon Samius ob æream Discordiam in templo Dianæ Ephesiæ: Eleutherius ob Bacchum è Pario lapide apud Athenienses in templo Liberi patris iuxta theatrum: Euchir Atheniensis ob Mercurium marmoreum apud Pheneatas: Endæus Dædali discipulus ob Mineruam marmoream sedentem in arce Athenarum: Doryclides Lacedæmonius Dipœni discipulus ob Themidem marmoream apud Eleos: Epeus ob Venerem ligneam in æde Apollinis Lycij: Endius ob Mineruam Aleam, quam fecit ex ebore.

Bryaxis celebratus fuit ob Apollinem æreum & Innonem apud Pheneatas, qui fecit Æsculapij quoque & Hygiæ signa apud Athenienses, in Iouis Palueri cognomento delubro, quod fuit sine tecto.

Bularchus is qui floruit Olympiade decima sexta, pinxit magno artificio Magnetum prælium, quæ tabula tanti prælij habita est, ut pari pondere auri sit repensâ.

Buthicus Myronis discipulus puerum in ignem instan-

tem fudit, & Argonautas, & aquilam gestantem Ganymedem, quem Iouis iussu rapuerat. erat ita concinnè facta ut eum vnguibus non læderet. deinde Apollinem cum diademate.

Calamidis Agrigentini insignia opera fuerunt apud Eleos pueri ærei dexteras tendentes, & signum Victoriæ iauolucra ac sine alis Athenis: Æsculapius imberbis apud Corinthios ex auro & ebore, qui dextera fructum pineum tenebat, ac læua sceptrum. fecit Athenis & æream leonam propter Pistrati casum, & Thebis signum Ammonis: apud Tanagros Mercurium æream arietem humero gestantem, & Apollinem Alexiacum Atheniensibus, & Veneris signum æneum.

Callimachus cacizotechnus æream quandam lucernam fecit, quæ per annum arderet, neque tamen in ea oleum consumebatur, quam deposuit Athenis in arce Mineruæ: ac primus lapides terebrauit. fecit & Iunonem desponsatam apud Platæenses.

Calyphon Samius in templo Dianæ Ephesiæ pugnam pinxit Troianorum ad Græcorum naues: & in primis Discordiam vultu horrendo.

Canachus Sicyonius Apollinem fecit Philesum, & ceruicem mirabili artificio. Apollinem item Didymæum Milesiis, & Ilmenium Thebanis, & Venerem ex auro atque ebore Corinthiis. cuius tamen opera fuerunt rigidiora, quam ut vera imitarentur.

Cephalodorus ille qui floruit nonagesima Olympiade Pacem fecit æream Atheniensibus, quæ Plutem in sinu gestaret, & aram Iouis, & Mineruam in portu Athenarum.

Cephalodorus & Xenophon fecerunt Arcadibus Dianæ Solpitæ simulacrum ex lapide Pentelico.

Chalcosthenes Atheniensis mirabilis & ipse opifex fuit existimatus, quamuis fictilia tantum effingeret, hoc est imagines & statuas ex creta, cuius etiam causa ob multam huiusmodi fictilium statuarum copiam locus Ceramicus nominatus fuit Athenis.

Chares Lyndius colossus fecit Solis apud Rhodios septuaginta vlnarum miræ pulchritudinis.

Chionis opus fuit eximium in Delphis Minerua & Diana marmoreæ.

Chiri-

Chirisophus Cretensis fecit è marmore Pario apud Tegeatas simulacrum Apollinis auratum.

Chrysiippus Solensis præterea & Zeno Mnasei filius, dicuntur fuisse omnium pictorum suæ ætatis pingendis animalibus præstantissimi, quorum alter Herculein fecit leonem Nemeæum suffocantem, alter expressit aprium Calydonium minifcè penicillo, & Hesionen ceto expolitam mœstam, & aues Stymphalidas.

Cimon Cleoneus, qui in corticibus pingere consuevit, prior optimè membra distinxit, venasque in corporibus expressit, & sinus in vestibus ac rugas retulit. inuenit & catagrapha vocata despicientes, suspicientes, scilicet, ac respicientes penicillo exprimere.

Cleon Sicyonius statuam fecit æream Dinolochi pueri, qui pueros omnes vicerat in Olympicis certaminibus, quod opus fuit pulcherrimum iudicatum.

Critias Epicharmum aheneum fecit opus insigne, se in cursu armatorum exercentem.

Cresicles quoque statuarius tantæ pulchritudinis, tantique artificij muliebrem statuam è Pario lapide fecit in Samo, ut eius amore incredibili captus sit Clisophus Selymbrianus, cum qua ubi propter frigus ac duritiem congregi non posset, eo usque cupiditatis accessit, ut carunculam quandam prætenderit, atque omnino concubuerit, ut ait Adarus Mytilæus in libro de statuariis.

Cyclopes etiam non ignobiles statuarii fuerunt, quippe quorum opus fuit leones marmorei Mycenarum portæ insidentem, & marmoreum caput Medusæ iuxta Cephisum amnem.

Dædali item multa opera fuerunt nobilia, inter quæ sella lecticaria compactilis in arce Athenarum, & Hercules Thebis apud Bæotos: apud Lebadenses Trophonius & in Creta: lignea Minerva apud Gnosios: Olunte Britomartis: Venus lignea apud Delios: apud Corinthios signum ligneum Herculis nudi: rude illud quidem, sed tamen, ut aiunt, quod diuinum quiddam præ se ferret. apud Samios finxit ligneam Iunonem, erant autem hæc ligna, è quibus solis ferè simulacra conficiebantur antiquitus, cedrus, lotus, quercus, cyparissus, hederæ, cilicia, ebenus.

Dædalus Sicyonius cui⁹ fuit filius, & discipulus Patrocles,

trophæum Eleis in Alce erectum laborauit, quod partū fuit deuictis prælio Laconibus, qui etiam signa Pancratiastarum fecit, ut plerique artifices, quæ à nobis silentio inuoluuntur, cum res non sint vilæ valde memoria dignæ.

Dameas Træzenius Dianam, Neprunum, ac Lylandrum fecit in Delphis.

Damophon Messenius insignia opera fecit è marmore Pentelico, Lucinam faciem præ se ferentem, & signū Hygiæ & Æsculapij apud Achæos : apud Arcades Mercurium & Venerem ligneam, sed Veneris vni pedes, & os, & manus fuerunt è lapide : & Cererem dextra gerentem faciem, quæ sinistra cistam admoueret Heræ : Hera cistam & sceptrum genibus sustinebat, quæ omnia facta fuerant ex vno lapide apud Acacesios. Fecit idem matrem Deorum è lapide Pario, & Iouem Olympium ex ebore, & apud Messenios Dianam Laphriam, & eandem Luciferam, ac Fortunam marmoream.

Demetrius statuarius Mineruam vocatam Musicam fecit ex ære, cuius in scuto dracones ita erant formati, ut ubi percuterentur, sonum citharæ persimilem emitterent.

Dinomenis opus fuit Io, & Callisto ænea in arce Athenarum, & Callisto Lycaonis filia.

Dionysius Argiuus egregius statuarius apud Eleos Orpheum fecit, & Liberum patrem, & multos ex Herculis laboribus, & equum eximium cum auriga assistente.

Dipœnus & Scillis Cretenses Dædali discipuli fecerunt marmoreum Mineræ signum eximium in urbe Cleone, & Castorem ac Pollucem apud Argiuos ex ebore cum equis, & Anaxim, Mnasium, Ilairam, Phœben. hi primi fuerunt, qui apud Sicyonios exciderunt è marmore, qui cum marmora quædam in Deos decidere cœpissent, ac postea inceptum opus deseruissent, fames & annonæ penuria Sicyoniorum regionem inuasit, tum reuocati ex oraculi responso finiuerunt Apollinem, Dianam, Herculem, Mineruam, Iannum. atque hi primi mortalium in cædendo marmore clauerunt.

Dyllus & Amycleus item communia opera fecerunt ex ære Iouis & Æginæ simulacra egregia apud Delphos.

Echion quoque ille egregius pictor, qui floruit Olympia de septima post centesimam, miro artificio pinxit Liberum patrem,

patrem, & tragicædiâ atque comædiâ, & anum quæ Semiramî ex ancilla factæ reginæ lampadem præferret. nouæ nuptæ notabilis adesse verecundia apparebat.

Eleuthereus Bacchi signû fecit Athenis ex ebore & auro.

Emilus Ægineta Horas incidit apud Eleos sedentes in foliis, ad quarum pedes erant canistri variis floribus ac fructibus referti.

Endæus Dædali discipulus sedentem fecit Mineruam è marmore Pario.

Endius Minervam fecit Arcadibus ex ebore Aleam vocatam opus nobile.

Eubulides fecit Apollinē in Ceramico apud Athenienses.

Eumanus patria Atheniensis prior omnium eorum qui fuerunt ante suâ ætatem, conatus est figuras coloribus exprime, cum floruerit ante Cimonis Cleonei tempora. Sed ut suat omnia primum nascentia rudia & planè impolita, facile fuit illis qui secuti sunt, cum superare. hic Dianam pinxit nuper natam matri obstetricem, & eandem cum Apolline in vltionem matris Pythonem sagittis occidentem.

Euclides statuarius eiusdem patriæ, Cererem & Venerem fecit, & Liberum patrem, & Lucinam è lapide Pentelico apud Achæos, & Iouem sedentem apud Æginetas.

Euphranor autē Isthmius pictor fuit illis temporibus, quibus pictura iam plurimū ornamentorū acceperat, atq; ad summū peruenerat, cuius opera fuerunt duodecim Dij, & Theſeus, qui apparebat æquabilē administrationē ciuitatis præsentibus Atheniēſibus cōcessisse. Præ se ferebat eadē pictura, quæ erat in porticu, nauatā operā Lacedæmoniis ab Atheniēſibus ad Mantineā, quod erat equestre præliū, in quo Crylli Atheniensis virtus enituit, & in Bæotio equitatu Thebanus Epaminondas præstabat. nā equites equitibus, & equi equis imminere apparebant. fuit eiussdē Euphranoris, & tabula Ephesi, in qua Ulyſſes boue & equo iūctis seminare sal videbatur. fecit & Paridē, qui in eodē opere cognoscebatur iudex Dearū, & Helenę amator, & qui Achillē occidisset. fecit & bonā Fortunā altera manu poculū, altera papauera & aristas gestantē: & Latonā nuper genitā, & alterā, quæ Apollinē ac Dianā sedentes super brachio gestaret. fecit & Virtutē & formā colossi, mulierēnq; quandam ministrantem sacrificio.

Eurhycrates Lysippi filius Herculem fecit in Delphis &c.

Alexandrum Macedonem venatorem ex ære.

Gitiades Lacon tripodes quosdam fecit Dianę, & æneam Mineruam apud Lacedæmonios, & multos Herculis labores, & Castores, & Vulcanum matrem è vinculis eximentem, & Amphitriten, ac Neptunum cæteris suis operibus forma præstantes.

Hermion excidit è ligno apud Trœzenios Castorum simulacra multa elegantia membrorum.

Hermogenes Cytherius fecit Apollinem Clarium æreum, & Venerem apud Corinthios. fecit & Neptunum æreum cum delphino sub pedibus aquam profundentem, vt ait Alcius in libro de statuariis.

Hygion Atheniensis, vel, vt ait Adæus in libro de statuariis, Crotoniates, primus omnium mortalium marem à fœmina pingendo distinxit, cum ante illum figurę ita pingerentur imperfectę, vt neque à maribus fœminę dignoscerentur, neque vllam haberent aut oris aut membrorum elegantiam.

Hypatodorus Mineruam fecit apud Arcades è marmore cum ob magnitudinem, tum ob opificium spectatu dignā.

Irene fœmina Cratini pictoris filia egregiam pinxit in Eleusine vrbe puellam, & Calypso iam vetulam, & Theodorum eximium præstigiatores sue ætatis.

Lapharis patria Philasius fecit Herculem apud Sicyonios, Apollinem apud Achæos, Herculem item apud Corinthios ligneum in eade ipsius Herculis.

Learchus Rheginus Dipœni & Scillidis discipulus, vel (vt alij maluerunt) Dædali, fecit signum Iouis Chalcidæci ligneum eximium apud Lacedæmonios.

Leochares fecit Eurydicen & Olympiadem ex auro & ebore, & Apollinem cognomento Patroum.

Leocharis autem pictor fuit non ignobilis, qui opus fecit eximium Iouem in Piræo in vltima porticu.

Locrus Parius Mineruam finxit mirę pulchritudinis apud Athenienses, & Demosthenem exilio Calauream secundo eiectum morientem hausto veneno, & Pindarum, quia Athenienses carmine laudauisset.

Lycius Myronis filius pinxit in Alce apud Eleos cum Grecis barbaros in certamen congressuros, Agamemnonem cum Paride, Æneam cum Diomede, Deiphobum cum Aiace Telamonio.

Lyfo:

Lysonis opus fuit apud eundem populo: propè diuinum creditum.

Lyfippus Eleus Cupidinem fecit æneum Thespianfibus, & Pyrrhi simulachrum.

Lyfippus Sicyonius permulta præclara opera fecit, sed inter hæc Musas apud Athenienses, & Iouem æneum in æde Venetis, & Herculem apud Corinthios, ac Iouem apud Argiuos multa laude digna, & Socratis æream statuam Athenis, quæ publico decreto erecta fuit in celeberrimo vrbis loco, ubi Athenienses pœnitentia facti accusatores ipsos Socratis mactauissent, vt ait Diog. Laertius in eius vi. a.

Lyfistratus & ipse Sicyonius huiusce Lyfippi frater non est silentio prætermittendus, quoniam primus omnium mortaliū fuit, qui hominum figuris è gypso effinxerit, quod inuentum maximè fuit accommodatū ad vniuersum fundendi artificium, cū inde ars fusoria plurimū facilitatis acceperit.

Medon Lacedæmonius Mineruam fecit armatam scuto, & hasta, & casside marmoream.

Menochares Pausiæ discipulus pinxit Æsculapium, & eius filiam Hygiam, & Æglen, & Pana, & Ocnus funem tinentem, quam asinus vorabat.

Menodorus statuarius Cupidinem fecit eximium Thespis, & Callisto Athenis in arce.

Miconis Atheniensis pictoris opus fuit eximium Lapitharum & Centaurorum pugna apud Athenienses in templo Thesei, atque illos qui in Colchidem nauigarunt. in templo Castoris & in porticu Pœcile vocata, acies Atheniensium nimiam Theseo Duce cum Amazonibus congressuræ illius fuit opus, & Græci excidentibus Ilium, & reges ob nefarium Aiæcis cum Cassandra facinus cōgregati, & captiuarum mulierum agmen, & Cassandra, & qui aduersus Persas in Marathone pugnarunt. spectabatur par in vtraque acie pugnante alacritas, ac barbari fugientes apparebant temerè se in paludem trudentes ob metum. erant & Phœniæ naues & barbarorum facta cædes à Græcis, & Theseus à litore soluens, & Minerva ac Hercules.

Myronis Atheniensis fuit puer æreus in arce, & facinus Persei in Medusam, & spectatissimum opus in Helicone Liber pater erecto statu, præter Erechtheum, qui fuit Athenis. fecit hic idem ligneum Orpheū apud Æginetas, & mar-

moreum Cupidinem, qui ex altera parte videbatur Hercules ex ære egregiè fabrefactus: & æreum discobolum. Neque debet hoc mirum videri quòd idem artifex in varia materia suum ingenium exercuerit, quoniam multi fuerunt ex antiquis, qui non minùs pingendo, quàm fundendo & incidendo excelluerunt: cum præsertim harum artium omnium vna sit origo, vna ratio, vnus finis. fecit æream vaccam apud Æginetas, quæ præcipuam laudem artificij meruit, & Arcefilai atque Lichæ statuas: & Aristæum Liberi patris filium, & Iouem imperatorem spectatissimum, & Apollinem eximie pulchritudinis ex ære.

Musus Iouem æneum fecit apud Eleos in templo Iouis popularis, seu Lacetæ, quod fuit Corinthiorum donarium.

Mys non solum in argento cælando, sed etiam in cædendis ligneis imaginibus peritissimus, cum summa omnium spectantium laude pugnam in arce sculpsit in clypeo Mineruæ Centaurosum & Lapitharum, quam Minervam Phidias fecerat ex ære.

Naucydis Argiui opus fuit Hebes simulacrum in æde lunonis in agro Mycenæo, & apud Argiuos Hecate ex ære.

Nicagora Sicyonia sculptrix Herculem fecit apud Corinthios in draconem versum, qui ex Epidauro delatus fuit Corinthum multis bigis ob eximium pondus.

Niceratus effinxit Æsculapiū & eius filiū Hygiā ex ære.

Nicearchus non ignobilis pictor multa præclara fecit, inter quæ principatum obtinuit Pan cum Cupidine colluctans, qui pares propè apparebant: & Cupido item ac Venus inter Grætiæ. erat & Hercules ita mœstus, vt videretur pertæsus infamiae.

Nicias Atheniensis Nicomedis filius, qui floruit Olympiade duodecima post centesimam, ita inuenit coloribus clarum & obscurum ac lucidum referre, vt eius picturæ non pictæ, sed consistere per se apparerēt: tanta fuit in iis exprimendis præstantia artificij. Narratur eius Bacchus mirabili fuisse artificio factus. & Io, & Andromeda, & Calypso eius fuerunt spectatu digna. pinxit inferos Athenis ex Homeri carminibus, quod opus mirum creditum Necyam vocarunt. expressit postmodo penicillo Hyacinthi pulchritudinem, & tauri Marathonij ferocitatem in porticu Stoa vocata. omnium verò pictorum maximè mirabilis fuit exprimendis animalibus, sed canibus in primis.

Nico-

Nicodemus apud Eleos fecit Herculem puerili ætate, opus mirabile creditum.

Nicomachus Aristodemi filius multa & ipse fecit præclara, inter quæ ut eximia commemorantur, mater Deorum in throno sedens multa cum maiestate, circa quam florum fructuumque mirabilitas quædam pullulabat. Dij in eadem pictura astabant plerique eius voluntati obtemperaturi, ut videbantur. Proserpina item rapta à Plutone, quæ apparebat sub terram ingredi: Scylla marinum monstrum: Apollo & Diana, ac Rhea super dorso leonis sedens.

Olympiothenes tres Musas incidit in Helicone, sicut Cephalodotus.

Omphalion pictor, Nicia Nicodemis filij discipulus, Æsculapium fecit mirabilem apud Messenios, & Tritonem super delphini dorso per mare equitantem, & Podalirium & Machaonem, & Hygiam Æsculapij filiam virginem formosam, incredibilis artificij creditam, quæ quandam præ se ferret in vulu læticiam.

Onatas Ægineta Miconis filius signum Iouis incidit apud Eleos, & Herculem, quem dicarunt Thasij, ex Attica Delali officina inter nobiles artifices nulli secūsus. eiusdem opus fuit Mercurius arietem sub alis portans, galeatus, chlamydeque indutus. hic ubi Cererem fecisset Phigalensibus, quantum præmij poposcit, tantum reportauit, hoc est decem magna talenta, ut ait Aristodemus Abderites in libro secundo de statuariis. Floruit eadem ætate, qua Hegias & Angelades clarissimi statuorum artifices.

Pamphilus Macedo Apellis & Melanthij magister, arithmeticus & geometra non ignobilis, qui negabat artem pingendi aut sculpendi aut cæteras huiusmodi sine mathematicis posse scitè tractari: fecit Victoriam Phliunte Atheniensium, Vlyssēque penicillo eximie expressit.

Panæus Phidia frater miro artificio pinxit pugnam Marathoniam aduersus Persas Athenis in porticu Pæcile vocata, quo vno opere nobilitatus fuisset, vel si nihil aliud fecisset. tanta erat eius pictarum formarum venustas, ut non pictæ figure, sed viui homines pugnare viderentur, cum quisque posset pugnantes dignoscere. Idem Delphis templum nobilissimum Apollinis pinxit sine præmio, quare ab Amphictyonibus fuit multis honoribus insignitus, & senatusc.

factum ut publicos sumptus fieret in eius victum ubicunq; moraretur in agro suo. hic primus fuit qui os aperire & dentes ostendere picturas coegit, vultumque figuratum à prisca ruditate ad iucundiores aspectum perduxit.

Parrhasius Euenoris filius, patria Ephesus, prior fuisse dicitur qui proportionem innoverit in figuris, addiditque capillis venustatem, & faciei non prius visam elegantiam. est. n. omnium maxime necessarium, ut rationes in universa pictura, sculptura, aliarumque consimilium artium facultate serventur, neque solum propter venustatem, quæ visui iucundas figuras facit, sed etiam quia sic ad vnguem pro viribus naturam imitari convenit, quæ semper in optimè constitutis animalibus certam rationem membrorum servare consuevit. Præclare igitur dicere solebat Pamphilus, geometriæ & arithmeticæ disciplinas esse picturæ pernecessarias, quoniam omnis proportio diligentior in numeris, deinde in aliis magnitudinibus consideratur. eius rei præclarum est indicium, quod si quis caput à capillis ad mentum, vel digitum, vel manum, vel pedem corporis permensus fuerit, poterit magnitudinem totius corporis, & singulorum membrorum reperire. Huius Parrhasij eximia opera fuerunt Meleager Rhodiis, & Hercules ac Perseus cum Plutonis galea & talaribus Mercurij volans: duæ præterea figuræ loricis armorum, quarum altera currens in bello sudare, altera iam defessa positis armis anhelare videbatur. Fuerunt eiusdem duæ tabulæ eximiæ, in quarum altera Achilles erat pictus & Agamemnon & Vlysses; in altera Castor & Pollux & Æneas, pinxit hic in arce Athenarum in templo Minervæ pugnam Centaurorum eximiæ, & post hanc celebres illas vuas, quibus decipiebantur volucres, quamvis velamenti artificii victoriam concessit, pinxit & nutricem Cressam cum infante in manibus: & Liberum patrem astante Virtute: & sacerdotem cum puero habente acerram & coronam.

Pasiteles autem plastæ cum in pictura, sculptura, & cælatu excellerit, plasticen tamen omnium harum matrem appellavit.

Pausias egregius pictor, patria Sicyonius, inter cætera eximia Cupidinem fecit, qui abiecto arcu & sagittis lyram tenebat apud Argivos: & Glyceram coronas è floribus facientem, bibentemque è phiala vitrea Ebrietatem.

Phidias

Phidias nobilis statuarius non minùs fundendo, quàm etià sculpendo valuit, quamuis fuit priùs pictor, floruitq; Olympiade nonagesima: huius opera multa fuisse mirabilia traduntur, atq; inter cætera mater Deorù apud Athenienses, & Venus è Pario lapide. fuit Apollo eius opus æreus in arce nominatus Parnopius, & Minerva ibidẽ ex ære, cuius in clypeo formã sibi similit̃ insculpsit, cùm inscribere non esset licitum. fecit aliam Minervã vocatam Lemniam præstantissimã adiutore Colote, & Nemelin cum corona in ceruos incisa, & Victoriæ signum, quæ læva fraxinum, dextra phialã gestabat, cui operi suum nomen inscripsit, quæ fuit in arce Athenarù, vt ait Hippias in lib. 2. de statuariis. eius fuit & athenæa Leda, & alia lignea Minerva Area cognomento, cuius manus summæ è Pæteliço lapide, & pedes erant apud Plataenses. fecit & Iouẽ Eleis ex ebore, & Venerẽ ex auro & ebore, quæ altero pede testudinẽ premebat: in arce Elidis Minervã item ex auro & ebore, cuius cassidi gallus insidebat, & aliam rursus Pellenensibus. fecit in templo Olympico Iouem insignẽ ex ebore, & Amazonẽ quandã Ephesis æream in tẽplo Dianæ, & duas Minervas: & Venerem è Pario lapide Athenis, & Mercurium Pronaum apud Plataenses è marmore.

Philesius Eretriensis fecit apud Eleos binas boues æreas eximij operis.

Philoxenus Eretricus prælium Alexandri cum Dario pinxit, & lasciuiam, in qua tres Sileni comessabantur.

Pisias fecit Apollinem Athenis & Iouem consiliarium è marmore in curia quingentorum.

Polycletus Argiuus statuarius suũ ingenium & ipse in diuersa materia exercuit. eius opera memoratu digna fuerunt iuuenis strenuus apparens hastã tenere, qui fuit inde Doryphorus nominatus: & pueri taxillis ludentes; & Venus eximia apud Spartanos: & Iuno ex auro & ebore sedens in solio cum corona capiti imposita in agro Mycenæo in templo ipsius Iunonis, cui assisteabant Gratia & Hora, atque altera manu malum Punicum, altera sceptrum tenebat, cui culeus insidebat: & Iupiter apud Argiuos è candido marmore: & ærea statua fratris sui, atque ærea Hecate. Illud tamen non est silentio prætermittendum, quòd non sculpebantur ex auro vel argento vel ebore nisi magni Dij: cùm plebeij è qualis materia fierent antiquitus. Erant Dij magni magna-

rum gentium crediti his Iupiter, Neptunus, Mars, Mercurius, Vulcanus, Apollo, Iuno, Vesta, Ceres, Venus, Diana, Minerva. nam aliis fiebant è ligno simulacra, vel fictilia. Fecit Apollinem hic & Dianam & Latonam in vertice Orthiae montis è candido marmore, cuius opus fuit Liberi patris signum apud Megalopolitanos cothurnati, quod læua thyrsum, dextera poculum tenebat, insidebātq; aquila super thyrso. omnium verò suorum operum laudatissimus fuit regulus artis vocatus, qui erat quasi lex illarum proportionum, quæ sint seruandæ ceteris artificibus in omni ratione figurarum. fecit & duo signa arca non maxima, sed eximie tamen venustatis ac virginali habitu & vestitu, quæ sacra quædam de more virginum Atheniensium capitibus imposita sustinerent, vocabanturque Canephoræ.

Polygnotus Thasius, Miconis filius, pinxit in Delphis Nestorem pileo tectum & hastam tenentem: atque penicillo mirifice expressit bellum Troianum, & Charontem grandem natu, & vectos in cymba parum clara specie: & Epeum muros Troiæ solo æquantem: & Neoptolemum cædentem Troianos. fecit Cerberum opus sanè horrendum, & Ocnus cum asello vorante funem. fuit Ocnus vir ignauus, cuius vxor absuñebat quidquid ille acquirebat. apud Athenienses in Dioscurorum templo Castoris & Pollucis res gestas: Diomedem sagittas portantem Philoctetæ. Vlysses furripiens Palladium eius opus fuit, & Orestes obtruncans auxiliares Ægisthi apud arcem Atheniensium: & Alcibiades cum monumentis equestribus victoriæ ad Nemeam: & Vlysses apud Plataenses patrata iam procorum cæde. ferunt quidam hunc fuisse primum, at non Panænum, qui os aperire & dentes ostendere figuras docuerit, vultusque mutationes variaverit; quo inuento plurimum accessit ornamenti vniuersæ arti pingendi. fuerunt tamen qui dixerint ad ætatem vsque Polygnoti & Zeuxis & Timantis non fuisse inuentos colores plures quatuor.

Praxias Atheniensis Calamidis Agrigenti discipulus elaborauit Dianæ, Latonæ, Apollinis, Musarum, Liberi patris, Thyadum, Solis occidentis ora in Delphis: quo mortuo reliqua Androsthenes & ipse Atheniensis absoluit discipulus Eupami. Nā Phryne, cuius insigni amore captus erat Praxiteles, facta sibi optione virum mallet eligendi huiusce vel statuæ
vel

vel Satyri in tripodibus, hanc elegit, & in Thespiis deposuit: atque cum multi artifices in omnibus se exercuerint pingendis aut fundendis aut excidendis, tamen non omnes in omnibus excelluerunt, sed in quibusdam præcipuè. fuit enim Phidias exprimendis Diis, quàm hominibus magis accommodatus: Nicias canibus, Praxiteles equis excelluit.

Praxiteles nulli propè omnium artificum qui sua tempestate floruerunt, vel etiam posteris ignotus, raptum Proserpinæ & Ebrietatem fecit aream, & Cererem ac Proserpinam in primo urbis ingressu è Phalero apud Athenienses, & Satyrum præterea, quo maximè gloriabatur, in via quæ vocabatur Tripodes, in templo Liberi patris è lapide Pario, & Cupidinem ibidem non minoris admirationis. Harmodium præterea & Aristogitonem tyrannum occidentes, & duodecim Deos: Suadelam Latonamque cum filiis ad Portam Nymphadas appellatam, & Dianam & Apollinem & Neptunum: aliam Latonam Argivis: adolescentem laceratam arcu percussurum apud Athenienses: Cererem & filiam & Iacchum facem præferentem. apud Thespienses in Gnido Venerem è Pario lapide subridentem risu simulato, ut ait Lucianus in Amoribus: cum qua rem habuit Macereus Perinthius, quod in Samo aiunt contigisse, ubi ea scripta sunt etiam de Clisopho Selymbriano ab Adæo Myrtenæo in libro de statuariis. apud Anticyrenses Dianam fecit dextera facem gestantem cum pharëtra pendente ex humero, cui canis à læva & ipse æreus astat. fecit & Phrynes statuam ex auro super columna lapidis Pentelici, ut ait Alcetas in secundo libro depositorum in Delphis, apud Eleos Mercurius eius opus fuit Bacchum infantem gestans, apud quos fecit etiam communi opera cum Cleone Sicyonio Venerem ex ære mirabili artificio. fuit Cleon discipulus eius Antiphonis qui didicerat à Pericleto discipulo Polycleti Argivi. fecit Athenis signum Dianæ Brauroniæ, & consultricis Deæ simulacrum, & Thyadas & Caryatidas: & Mantineam Iunonem sedentem in solio, cui Hebe & Minerva assistebant: apud Plateenses Iunonem adultam, & Rheam saxum fasciis involutum pro puero ad Saturnum deferentem: apud Plateenses Iunonem è Pentelico lapide, ubi Callimachus aliam fecit: apud Thespienses Venerem pulcherrimam de Phryne inauratam: aliam Phrynen è marmore, apud Athe-

nientes Bellonam fecit, Triptoleum, & bonam Fortunā, & Cupidinem marmoreum depromptum è Glycerio, quæ formosissima fuit amica, non minùs quā Phryne, aut Thais, aut Leontium, aut Hippe, aut quæuis nobilis antiquarum amicarum.

Protogenes patria Caunius nobilissimus fuit pictor, qui cum multa eximia opera fecisset, principatum tamen Ialysō illi celebri tribuere solitus est, in quo nondū perfectō septem annos Rhodi pingendo absumpsit & cani illi pulcherrimo anhelanti, cuius in exprimenda spuma ex ore manante diutius laborauit. expressit penicillo Marſyam victum & exanimum propè propter mœrorem: & Nioben spectantem filiorum cædem, quam ex ipso vultu licebat cognoscere propè stupidam factam. tantæ fuit existimationis, vt cum Demetrius urbem Rhodon capere posset ex ea parte qua erat Ialysus ignis opera, maluerit vrbi parere, quàm Ialysum igni deuastare. pinxit Sætyrum eximium incumbentem columnæ cum coturnice columnæ insidente viuz prorsus simili: & Paralum, Hemionida, Cydippem, Tlepoletum, Antigonū, matrem Aristotelis. fecit etiam signa ex ære. pinxit & latiores legum Atheniensibus.

Pythagoras Parus Gratiarum venustissimis faciebus pinxit apud Pergamenos, opus insigne.

Pythagoras Rheginus primus omnium ære expressit venas, neruos, capillos, & alia complura, idque multo artificiosius totum fecit inuentum, quàm fuerat ante suam ætatem: qui fecit etiam præter cætera multa pancratiastarū simulacra, qui artem didicit à Clearcho Rhegino, qui ab Eucherio Corinthio: qui à Syadra & Charta Spartanis.

Pythodorus Thebanus Iunonem fecit ex ære Coronæ Sirenas manu præferentem.

Rhœcus ac Theodorus Samij primi fuerunt, qui plastices artis artificij in Samo inuenerunt. fecit & alia signa in Dænæ Ephesiæ templo, & scæminam quam Ephesij Noctē appellabant perobscuram.

Scopas Parus Venerem popularem ex ære fecit in Elide capro insidentem, & multa alia signa in variis locis, sed præsertim in Ionia & Caria. fecit apud Athenienses Amore, Cupidinem, Appetentiam: apud Corinthios Herculem & Hecaten signa marmorea. fecit Venerē è marmore, quæ notu

ætu ri-

Atu ridere videretur ob voluptates venereas, ac furta nocturna, & Phaethontem, & Vestam sedentem cum duabus ministris, & Thetidem cum Achille ac Nymphis quæ insiderent delphinis, Tritonibus, & Phorco. fecit Cnidiis Bacchum & Mineruam: Arcadibus Æsculapium impuberem, & Hygieam è Pentelico marmore: & Plataensibus marmoream Mineruam Pronaum.

Simonis pictoris Æginetæ opus fuit apud Eleos equus & assistens auriga, & labores Herculis.

Socrates Sophronisci filius incidit apud Athenienses è marmore in vestibulo arcis Gratas & Mercurium. pinxit etiam Hygiam filiam Æsculapij, & Æglen. Panacea quoque & Iaso & piger spartum torquens, quod asinus rodebat, erant eius picturæ.

Strongylio parum erat aptus exprimendis in marmore humanis corporibus, cum boves & equos optime exprimeret. solam Dianam sospitam fecit Athenis tolerabilem.

Tauriscus non ignobilis pictor præter alia egregia pinxit discobulū, in quo & muscoli in dorso & vis brachij, & omnis habitus corporis totis viribus in altum iacere conantis mirifice apparebat: & Paniscum, & Clytemnestrā, & Polynicen repetentem regnum, & Capaneum.

Tectæus & Angelio magistri Callonis, ac Scillidis & Diopœni discipuli, simulacrum fecerunt marmoreum eximium in Delo Apollinis Delij.

Teletas & Ariston communi opera fecerunt apud Eleos æreum Iouis colossus duodeuiginti pedum, opus eximium creditum.

Theocosmus ciuis Atheniensis Iouem fecit adiutore Phidias è marmore, cuius capiti Horæ & Parcæ insidebant, cuius os ex auro & ebore constabat, reliqua è gypso & fictili materia.

Theodorus Samius mirabilis fuit in arte sua, siquidē ferrū fundere ac signa facere ex eo primus inuenit, non tamen multos æmulos habuit propter difficultatem metalli, quod non potuit sequentibus temporibus in statuas commodè fundi, quare necesse fuit ab illo fuisse aliquo ignoto medicamento purificatum.

Theopropus Æginetæ Taurum ex ære in signum fecit Corcyraeis.

Thrasymedes Parius Arignoti filius Æsculapium insignē fecit ex auro & ebore sedentem tenentēque scipionē, qui altera manu caput premeret draconis, cane ad pedes decumbente.

Thimenetus Musæum pinxit penicillo in arce Athenarū, qui Boreę dono volare apparebat: & palæstritem, & puerum hydrias portantem.

Thylatus & Orethus & eorum filij apud Eleos signū illud Iouis fecerunt, quod fuit postea in Olympiam deportatum.

Thymilus Amorem fecit Libero patri assistentem apud Athenienses è marmore candido in via Tripodibus, & Satyrum puerum poculum porrigentem.

Timanthes Iphigeniam altari astantem pinxit, multosque mœstos circa illam, sed omnes reliquos mœrore superare Menelaus patruus videbatur. cū verò patris dolorem se non posse penicillo exprimere arbitraretur eximius artifex, quod iam quidquid posset in patruo expressisset, velamento vestis paternum os occultauit. pinxit idem Polyphemum cum Satyris in parua tabula, & iudicium armorum in Aiace, qua tabula iudicatus est superasse Parrhasium Sami. fecit Cyclopem dormientem, & ad ostentandam magnitudinem Satyros qui thyrsos eius pollicē metirentur.

Timocles & Timarchidas Athenienses fecerunt Æsculapium marmoreum imberbem Elateæ.

Timomachus Byzantius eximius pictor præter Arionem à delphinis vectum citharam pulsanter, fecit Aiace & Medeam & Orestem & Iphigeniam in Tauris, quæ vultu mœsto ac pudibundo astans aræ vestes componeret vt caderet decorē, fecit & Gorgonem, in qua ars præcipuè enituit. fecit & Athenienses sedentes, & alios concionantes. & præstantissimum opus fuit Gorgon.

Tisagoras conscius artificij Theodori Samij, vt apparuit, fecit apud Delphos è ferro Herculem pugnantē cum hydra, & alia signa ferrea multa laudabilia, quamuis ars esset difficillima. fecit Pergami alterum caput ferreum leonis, alterum apri.

Xenocriti & Eubij Thebanorū opus fuit Hercules Promachus è candido lapide apud Bœotos.

Xenoc

Xenophilus Æsculapium fecit apud Argiuos è candido lapide, cui Strato adiunxit bonam valetudinem : & Neptunum apud Anticyrenses , ea forma vt manu femori admodum altero pede supra Delphinum ascenderet; altera gestaret tridentem.

Xenophon Atheniensis Fortunæ signum fecit ferentis Plutum , quod opus cum imperfectum relinquens decessisset, Callisthonicus Thebanus ciuis os & manus & quædam alia suffecit.

Zeuxis Heracleota pictor clarissimus tā amplas diuitias per suam artē sibi comparauit, vt ausus sit vestem aureis litteris nomen suum continentem gestare ad ludos Olympicos. huiusce mirum opus fuit Penelopes pictura , quam ita pinxit, vt præter eximiam pulchritudinem, studium etiam continentiae & pudicitiae, atque omnes mores qui in honestissima matrona esse solent, referretur in ea pictura, & quasi elucerent. pinxit Marfyam ligatum, & vuas, ad quas aues aduolabant cum puero illas gestante. fecit Agrigentinis Herculem utraque manu angues suffocantem præsentibus Amphitryone & Alcmena, in qua pictura metus quidam exprimebatur parentum. Pinxit Iouem in throno cum eximia quadam maiestate Diis cæteris assistentibus: & opus Helenam vocatum, quod è quinque præstantissimis virginibus delectis Crotoniatarum confecit, obseruatis partibus, quæ visæ sunt præstantiores in singulis. Pinxit Atalantam & Panam pastorum Deum, quem largitus est postmodum Archelao. nam post partas insignes opes, quia censeret sua opera condigno precio emi non posse, cœpit ea elargiri. pinxit Athenis in templo Veneris pulcherrimum Cupidinem rosis coronatum, & egregium Centaurum. Et ne memorandis artificibus aut illorum operibus tempus absuam, quæ possent magnum volumen implere, multi alij pictores & statuarij fuerunt præter prædictos, inter quos celebres erant:

Alypus Corcyreus, Andreas Argiuus, Andreas Tenedius, Antiphilus Naxius, Antiphilus Corinthius, Asterion Atheniensis: Callicles Megarensis, Calythus Crotoniata, Cantharus Sicyonius, Chœrilus Olynthius, Chrysothemis Cyprius, Cleœta Smyrnaeus, Cleon Arcadius: Dædalus Corinthius, Datondas Cephalenius, Daippus Megarensis, Dondas Lacedæmonius, Dionysiocles Milesius: Eutelidas

Argiurus, Eutychus Chius: Glaucias Ægineta, Gratianus Spartanus: Hermocrates Samius, Hippias Eleus: Lyfippus Chius, Lyfus Macedo: Megacles Messenius, Micon Syracusanus: Naucydes Sinyrnæus, Nicodemus Ægineta, Nicodemus Zacynthius: Olympus Cous: Pantias Chius, Patrocles Crotoniata, Patrocles Sicyonius, Philotymus Ægineta, Polyechus Ægineta, Polycles Atheniensis, Polydamas Scotuffensis, Prothaus Arcas, Prolichus Ægineta, Prolichus Corcyraeus, Pyrilampes Messenius, Pyrilampes Sicyonius: Silanion Atheniensis, Soidas Naupactius, Somis Abderita, Stadiæus Atheniensis, Sthenis Olynthius, Stomius Megarensis: Theocles Crotoniata, Theocosinus Liparensis, Theomnestus Sardinianus, Tisander Macedo. Habuit filium Dædalus Iapygem, à quo dicta est Iapygia: & vrbs Lyciæ vocata est Dædala, & Dædalo ibi postea sepulto. primus fuit Dædalus qui asciam, perpendiculum, & glutinum, lithocollam, ac terebram inuenit. atque cum Calus eius discipulus rotæ figlinam prior excogitasset & ferram ad asperitatem malæ serpentinæ, quæ paruum lapidem corrodisset & ferrum, inuidens Dædalus, ne gloriam magistri suffocaret, eum per dolum interemit. Sed satis de his artificibus, nunc ad ea quæ fabulosè de Dædalo dicta sunt accedamus, illa perquirentes.

¶ Hæc ferè illa sunt omnia, quæ de Dædalo celebrata sūt, quorum sententiam nunc perquiramus. Quod artifex ingeniosus fuerit Dædalus, sororisque filium Artalum, vel Telen, vel Calum, qui figuli rotam & ferram ad imitationem dentium serpentis, quæ paruulam tabellam coroderat, inuenit, interemerit, eaque de causa solum verterit, & in Cretam profugerit, vbi familiaris Minois & Pasiphaes factus sit, historicè quidem, at non fabulosè narratum est. Quod etiam Pasiphae cum Tauro congressa sit, illud historicè dictum est, vt explicauimus. atque cum adulterij non solum conscius, sed etiam adiutor Dædalus fuisset, quod fuit à Minoe in vincula coniectus vnà cum filio Icaro. Hi carceribus reclusis paruas nauiculas nacti, cum nonnullis, qui odio habebant nimis seueram Minois administrationem, velis in ventos explicatis, remorūque vtrique validè impellentium beneficio, fugam arripuerunt; Dædalusque in Siciliam peruenit, at Icarus ob imperitiam naucleri in scopulum

lum impegit, & naufragium fecit, ac periit. Dictus est autem Dædalus alas excogitasse, qui cum illum classis Minois insequeretur, ipse primus velificationem inuenit, ac ventum secundum in puppim nactus Minois classem anteuertit, quæ remis tantum utebatur, ut ait Pausanias in Bœoticis. Arbitrati sunt nonnulli præterea dictam fuisse Pasiphaen in amorem tauri incidisse, quia cum ex Dædalo de tauro inter astra collocato, deque vniuersa re astronomica audiisset, in astronomiæ amorem incidere, ut ait Lucianus in dialogo de Astrologia. Cur verò Minos postea illum insecutus sit, aliam afferunt rationem. Atque hæc quidem historicè à diuersis scriptoribus de Dædalo memorantur. Nunc quod ad mores pertinet, consideremus. Omnium malorum, omniumque calamitatum sanè fundamentum est iniustitia. nam quia Calum Dædalus è turri per inuidiam præcipitauit, in multos labores & ipse incidit, qui neque regiam quidem amicitiam firmam esse aut turam sceleratis hominibus expertus est. Quæ potest enim esse ingenij præstantia, quæ non miserrima sit, cum fuerit cum improbitate & turpitudine coniuncta: cum igitur ad summa contenderet Dædalus, summorumque hominum amicitias expeteret, illud ipse expertus est, quod filio persuadere conabatur, mediocritatem tutius exoptari: cum summæ cuiusque fortunæ vel summa scelera, vel summæ calamitates soleant esse coniunctæ. Hæc ipsa ratio effecit cum in Siciliam volaturus alas Icaro accommodaret, ut illum admonuerit media semper esse experenda: quare inter volandum etiam neque nimis solem esse accedendum ob ingentem calorem, neque nimis ad mare; ne fierent alæ, quàm oporteret, ob aquam grauiore, aut ob frigus duriores. Sic igitur eum monet apud Ouidium libro secundo de arte:

Me pennis sectare datis: ego præuius ibo.

Sit tibi cura sequi, me duce tutus eris.

Nam siue ætherias vicino sole per auras

Ibimus, impatiens cera caloris erit:

Sine humiles propiore frato iactabimus alas,

Mobilis æquoreis penna madescet aquis.

Inter utrumque vola, ventos quoque nate cauetor:

Quæque vocant auras, vela secunda dato.

Quæ præcepta si quis diligentius consideret, sanè parum

pertinent ad navigationem, at plurimum ad institutionem humanæ vitæ, siquidē multo grauior est fortunatorum casus, quàm eorum qui diu infelicitè egerunt, omnisque felicitatis molesta est iactura illis quibus aduersa fortuna spirare cœperit. Neque alia de causa hæc celebrata sunt à poetis, nisi vt demonstrarent diuitiarum & rerum omniū excellentiam nemini esse tutā: optimāque esse mediocritatē, quæ neque inuidiam secum trahat plurimorum, neque tamen contemnatur: quod patitur infima hominum conditio. Atque Lucianus in astrologia iuuentutis calorem & inscitiam per hæc demonstrari asserit, cum non illa disquirantur ab illa ætate, quæ conueniant, sed vel ad cœlum animo tollatur ab arte aberrans, & à iudicio recto præceps in mare decedit. At nunc de Pelope dicatur.

De Pelope. CAP. XVII.

PELOPS ille, cuius humerum Ceres comedit, Taygetes & Tantali filius fuisse dicitur, vt testatur Euripides in Oreste vbi loquitur de Tantalò.

Ἦτος οὐτιδὲι Πέλοπα, τὴ δὲ Ἀτρεΐδου.

Ab hoc Pelops est editus Atrei pater.

Pelopem alij patria fuisse Lydum, alij Paphlagonium memorant. verum quæcunque patria illi fuit, huiusmodi de illo res narrantur. OEnomaus Rex Elidis ac Pisæ, cum percipisset ex oraculo futurum esse, vt à genero interficeretur, filiāque haberet eximia pulchritudinis ex Eurythoe Hippodamiam, omnibus artibus conatus est homines ab eius coniugio detertere. Atque currule certamen proposuit Hippodamiæ petentibus procis, ea lege, vt qui victus fuisset, trucidaretur: qui verò victor extitisset, Hippodamiæ matrimonium obtineret. Marmacem primum procorum per capitis periculum venisse ad petendam Hippodamiā memorant, ad cuius tumulum mactatæ sunt Parthenia & Eripha vocatæ eque, & humatæ, OEnomai iussu. ac post illum hos ordine fuisse ab OEnomao caesos procos: Alcahoum, Euryalum, Eurymachum, Crotalum, Acriam, Porthaonem, Capetum, Lycurgum, Chalcodontem, Lasium, Tricolonū, Aristomachum, Priantem, Cronum, Æolium, & postremum Erythrum; quibus omnibus victor Pelops quotannis postea, quan-

quādtu regnavit, parentare consuevit. Alij tamen illud factum fuisse à patre maluerunt, quia filiam amaret, quā nemini volebat cōcedere, quare illa de oraculo dicitur finxisse. Fama est OEnomaū quoties currule certamē procis filię proponeret, Areo Ioui rem diuinā facere consuevisse. Amabatur eadem à Myrtilo Mercurij & Cleobules filio: vel vt alij voluerūt, Phaeruse; vt alij, Mantus: qui auriga erat patris ipsius Hippodamię. Inter ceteros igitur procos & Myrtilus erat post cædes tredecim aliorū; quorum hæc nomina scripta sunt ab Epimenide: Mermnus, Hippostratus, Æolopeus, Piras, Acarnan, Hippomedon, Alcathous, Chalcon, Laſius, Scopelus, Lycurgus, Acrocomus, Crocalus, Eurymachus, Euryalus: cum à cæteris quibusdam ex his subtractis Æolus & Tricoronus fuerint subrogati, neq; simplex sit de his opinio, quod alij Aristomachum, & Hippothoū, Eurylochum, Automedōtem, Pelaguntem, Cyrianontē, Pelopē, Opuntium nominarūt. erat autem ex illorū crancis Marti templum extructurus. Cecidit in illis certaminibus etiam Cranon, in cuius honorem Thessali urbem Ephyram prius nominatam mox Cranonem appellarunt, vt ait Nicephorus. Cū forma præstantem Pelopem Hippodamia vidisset, in eius amorem incidit, atq; clam egit cum Myrtilo vt victoriam aduersus patrem Pelopi concederet. Tum Myrtilus clauos modiolis rotarum non immisit, quare fecit vt OEnomaus a pelope vinceretur, ac caderetur labentib. rotis. Alij dicunt OEnomaum superatum fuisse à pelope, quia Myrtilus cerceos clauos modiolis infixit. Concedebat enim OEnomaus procis vt Hippodamiam in suis curribus haberent, atq; cursus inirium à fluuio Clade, finē Isthmū Corinthiacum esse voluit: ipseq; cum hasta à tergo currens in curru sequebatur, qui ab equis velocissimis Phila & Harpinna trahebatur, sic igitur cōprehēsos procos ipse OEnomaus hasta à tergo transfigebat. Tunc itaq; dolis Myrtili victus a pelope OEnomaus, cū moreretur, imprecatus est Myrtilo vt a pelope occideretur, quod etiam postea contigit. Nam cū pelops asportaret Hippodamiā, eiq; sitim pateretur in itinere, secessit parumper de via pelops ad aquam hauriendam: hanc primam satis aptam occasionem ratus Myrtilus, absente pelope Hippodamiam vitare conatus est. Tunc Hippodamia reuerso pelopi

Myrtilum accusavit, quem Pelops apud Gerastum promontorium in mare detrusit, quod mare ab eo postea Myrtorum dictum fuit, ut significavit Euripides in Oreste. at Ictus libro duodecimo rerum Atticarum virum bellicosum fuisse Myrtilum scripsit, qui ob promissam sibi, & postea non concessam Hippodamiam, cum Pelope certaverit, a quo tamen victus fuerit. post Myrtili cadem a Vulcano expiatum fuisse memorant ipsum Pelopem, qui cum ad mare accessisset, risamque OEnomai regiam & Apiam Pelasgiam dictam accepisset, Peloponnesum, hoc est Pelopis insulam nominavit, quamvis sit peninsula. Fabulantur præterea Pelopem, ut coctus fuit, a Neptuno fuisse amatum, ut in his significavit Pindarus:

τὴν ἡρώδεα τὸν ἐπὶ τῷ Περσέει,

ἐπεὶ τὴν ἡρώδεα τὸν ἐπὶ τῷ Περσέει

ἐπὶ τῷ Περσέει τὸν ἐπὶ τῷ Περσέει

Quam terram amplexus amavit Neptunus,

Et ipsam è puro lacte exavit Clotho,

Æthere clarum huiusmodi condecoratum.

Scripsit Pausanias in prioribus Eliacis, non duos tantum, sed quatuor fuisse equos OEnomai. Memoriae prodidit Xanthus in rebus Lydiæ, & Herodotus in ijs quæ scripsit de Perseo & Andromeda, quatuor illos OEnomai equos Philam, Harpinnam, Ocyon, Aoratum fuisse nominatos; ac promissum fuisse Myrtilo doli præmium iurciurando a Pelope, ut prima nocte Myrtilus esset cum Hippodamia; quod postea cum ille reposceret, fertur è navi in mare a Pelope deiectus, veluti testatur etiam Pausanias in Arcadicis. Cum eius corpus æstu maris eiectum ad Phœacidas applicuisset, sepultum fuit honorifice, & annua sacrificia illi instituta; quamvis Myrto mari non à Myrtilo, sed à Myrrone puella ibi submersa nomen inditum fuisse testatur Duris Samius. Memoriae proditum est à Theseo in rebus Corinthiacis & à Pausan. in iisdem, curtum Pelopis depositum fuisse apud Corinthios in templo Anactorum, qui penderet de tholo, cum Pelops tam cultus sit præcipuo honore præ cæteris heroibus apud Eleos, quam Iupiter præ diis cæteris. Dicitur Pelops filios habuisse Cleonem, à qua vrbs dicta est Letreum, Alcathoum, Lyfidicen, Plysthenem ac Thyestem. Alij dixerunt Pittheum & Chrysippum & Diantem & Hippalcum

paleum fuisse filios. Sed è quib. mulieribus, non cõstat: & Argæum quendam, ac non eum quidem, qui ab Hercule pri-
mus combustus, dedit in manus consuetudinem ad poste-
ros comburendorum cadauerum: & Corinthum, à quo
vrbs Ephyræ instaurata sit, quauis alij Ioui, alij Orestî, alij
alijs Corinthiis id attribuunt. Quod verò Neptunus pelopem
amauerit vbi exemptus fuisset e lebere, nonnulli referunt ad
historiã dicuntq; illud dictũ idcirco fuisse, quia pelops ante
quam ad incrementũ naturalis caloris peruenisset, naturã-
que superuacuos humores cõcoqueret, fuisset valetudina-
rius. ac cũ venisset ad pubertatẽ, dictus est amatus fuisse à
Neptuno, cuius filij & amici viri bellicosi ac strenui homi-
nes fuerunt. Neque hoc dissetit sanè à physica ratione, quan-
do scriptũ est ab Aristotele in historijs animalium, multos
ad pubertatẽ vsq; fuisse valetudinarios, qui emissio semine
sani facti sunt, aut contrã pelopem sepultum fuisse Letri-
næ, quæ ciuitas fuit Elidis vti scripsit Isacius: atque Troia
omnino capi nõ poterat, vt prædixit oraculum, antequam
Neoptolemus Achillis filius, & os pelopis & arcus Hercu-
lis quem habebat philoctetes, huc portarentur. Illud os vbi
in Græciam post captum Ilium reportaretur ad Eubœam
naufragio factò periit, quod multos post annos captũ fuit
à quodam piscatore, qui admiratus magnitudinem, con-
sultuit oraculum cuius esset. cognitum os pelopis in litore
humauit, atque post iussis Eleis ad sedandam pestilentiam
illud requirere, cùm attulissent multa munera, publicè il-
lud acceperunt. Neque plura ferè his de pelope memoriæ
prodita sunt.

¶ Sed cur hæc de pelope & Hippodamia, quæ non dis-
sentiant ab historica narratione, recepta sunt à poetis, &
celebrata? Quia nihil aliud est humana vita nisi simili huic
certamini contentio: quippe cùm pericula, calamitatẽsq;
sint subeundæ, & fortiter cum voluptatibus pugnandum, a
quibus si vincamur in perniciem prorsus ducimur: at si vi-
ctores ipsi extiterimus, viri fortes & cõstãtes habebimur,
fortitudinẽq; tanquã Hippodamiã semper cõubernalem
habebimus per vniuersam vitam: cùm in naturam propè
vertatur consuetudo. quòd autem pronum sit ac velox
ingenium siue natura mortalium ad voluptates, restan-
tur ipsa equorum nomina: cùm Harpinna rapacem

significet, Ocys & Phylla veloces sint, Aoratus autem videri non possit. cum igitur vellent ostendere plenam contentio-
nis, plenam miseriarum, plenam periculorum vitam esse
mortalium, semper voluptatibus iniunxerunt pericula,
cum omnes denique calamitosæ existant. Atque ut nos ab
illis retraherent, & ut viri boni efficeremur pro viribus, de-
monstrarunt quæ supplicia proponantur iis qui victi fuerint
à voluptatibus. Hæc una causa exitit, cur hæc memorie
prodita sint, & a poetis celebrata. at nunc de Perseo dicamus.

De Perseo. CAP. XVIIII.

PER SIMILIS OEnomai fuit causa, quæ Acrisium Danaes
patrem & avum Persei compulit, ut nemini filiam in
matrimonium concederet: quippe is responsum acceperat
futuram esse ut à nepote, qui nasceretur è filia Danae, oc-
cideretur. fuit enim Danae Persei mater Acrisij Argiuorum
regis & Eurydices Eurorei, vel, ut alijs magis placuit, Læ-
dæmonis filia: quæ cum nata esset, Acrisius adiuit oraculum,
ut an mare aliquem filium postea habiturus esset, sciscitare-
tur. Tum respondit oraculum, nullum quidem marem habi-
turum, sed fore ut nasceretur nepos è filia, à quo ipse occi-
datur, ut scripsit Pherecydes in lib. I. & duodecimo historia-
rum. tum iste domum reuersus athenium thalamum in aula
domestica subterraneum extruxit, ut ait Soph. in Antigo-
ne, in quem Danaen cum nutrice inclusit, custodiasque ad-
hibuit, ne filius ullus ex ea nasceretur, ut scripsit Pausanias
in Corinthiacis, & Horatius libro tertio Carminum.

*Inclusam Danae turris æneæ,
Robustæque fores, & vigilum canum.*

Tristes excubie munierant satis

Nocturnis ab adulteris:

Si non Acrisium virginis abditæ

Custodem pauidum Iupiter, & Venus

Risissent: fore enim tutum iter & patens

Conuerso in precium Deo.

Aurum per medios ire satellites,

Et perumpere amat saxa, potentius

Letu fulmineo.

Huius igitur in amorē cū Iupiter incidisset, auro similis di-
citur è tholo defluxisse; quod cū illa in sinū cepisset, Iupiter
quis

quis esset se patefecit, ac illam compressit, ex quo natus est Perseus. Fuerunt qui dixerint Danaen prægnantem a patre fuisse cognitam sed expectatam ut pareret: alij clam peperisse maluerunt, & puerum triennium absoluisse, prius quàm Acrisius id persentiret: tum ad aram Hercei Iouis Danaen a patre fuisse adductam, & interrogatam ex quo peperisset: cumq; illa e Ioue diceret, minimè creditam cæsa prius nutrice in arcam ligneam inclusam fuisse, & in mare deiecta, ut testatur Apoll. lib. 4. Argon.

Ἡ δὲ δὲ Δανάη τὸν Περσέα ἐν τριπύλῳ ἀπέθου.

matrem a triplex porta.

Qualia vel Danaen patris dementia ponto

Ferre coegit.

Deinde cū ad insulam Seriphū arca applicuisset, quæ una est Cycladib. vbi Polydectes Androthoes & Peristhenes eius qui fuit Damastoris, qui Nauplij, qui Neptuni, filius imperabat: vel, ut alij maluerunt, Neptuni filius & Cerebiz, vel amæmones, a Dictye fratre Regis, qui ibi fortè piscabatur, hæc arca rete extrahitur, quem Danae rogauit ut arcam aperiret: quam cū ille reclusisset, didicissetq; quinā essent, domum deduxit, & ut affinitate coniunctos, apud se perhumāniter habuit, ut ait Strabo lib. 10. Sequētibus post ea temporibus Polydectes vim Danae inferre conatus est, quod cū ob Perseū non posset, fluxit se velle dotē in nuptias Hippodamiæ Oenomai filie parare, munusq; perseo imposuit, ut ad se Medusæ caput, quod Hippodamiæ largiretur, afferret. Ille igitur acceptis iis, de quibus dictum est in Medusa, cō contendit. Fama est Stheno & Euryalen Medusæ sorores homicidam insectantes ad Argū peruenisse collem ita dictum ab occultato argo, quæ vbi sperarent se illum esse comprehensuras, ob ingentem lætitiā insignem mugitum ediderūt, vnde locus & vibs vocata est Mycera. Fama est Acrisium deinde, ut ait idem pherecydes, nulla diligentia sati necessitatem, & oraculi responsum, deuitare potuisse: quippe cū relato in Seriphum capite Medusæ, polydectes, omnesq; eius in saxa fuerint conuersi, ac perseus relicto Dictye, qui in Seripho imperaret, cū magna Cyclopum manu & Danae, & Andromeda ad Argiuorū ciuitatē contendit. Nam fama est Andromedam filiam fuisse Cephei & Cassiopes: quæ à Nereidib. scopulo fuit alligata,

vt à ceto voraretur, quia Cassiope illarum iram in se cōci-
 tauerat, cum filiam vel Nereidas forma antecellere gloria-
 reretur. Hęc igitur ostenso capite Medusæ ac virtute Persei
 iter illuc facientis liberata fuit, quem etiam postea secuta
 est, vt ait Cresias in Perseide. cum Perseus igitur Argos ve-
 nisset, non inuenit Acrisium quoniam ob timorem Laris-
 sam, quæ Pelasgorum fuit ciuitas, confugerat. Relicta igi-
 tur ibi Danae apud matrem Eurydicen, cū Cyclopibus, &
 Andromeda, ipse Larissam contendit, vbi recognouit Acri-
 sium, illiq; persuasit vt Argos secum rediret. Verum an-
 tequam Larissa discederent, certamen celebrari contigit
 in illa ciuitate, ad quod certamen & ipse perseus descen-
 dit, atque discum capiens illum emittere incepit. nondum
 enim inuentum fuerat pentathlum, sed singula certamina
 seorsum absoluebant. Discus igitur in pedem Acrisij reuo-
 lutus illū vulnerasse dicitur, ex quo vulnere interijt, cuius
 sepulcrum ante portas ciuitatis perseus & Larissæ magni-
 ficè extruxerunt. pausanias tamen in Corinthiacis non à
 disco conuoluto, sed impetu illius iacti ad amnem Peneum
 percussū fuisse Acrisium scribit, cum perseus inuenti à se
 disci gloria elatus artem in conuentu hominum ostende-
 ret. Theseus in rebus Corinthiacis memoriæ prodidit per-
 seum Argos reuersum cū patricidium magnæ sibi infam-
 iæ duceret esse, petiisse à proeto vt regnum commutaret,
 quare impetrata urbem condidit, quam Mycenæ nomina-
 uit ab inuento capulo ensis in excavandis fundamentis, cum
 Mycerem capulum inquilini vocarent. quod tamen à fun-
 go ibi repente nato accidisse quidam maluerūt, alij ab Iua-
 chi filia Mycene. Duxit Andromedam ex India, vt ait He-
 rod. in Polymnia, e qua cepit filium perteum, quem apud
 auum reliquit, quia nullū is marē filium habebat. fuit eius
 filia Erythra etiam, à qua mare Erythraum vocatū est, quā
 habuit antequam Tarsum Ciliciæ urbem conderet, quam
 tamen quidam à Sardanapalo fuisse extractā maluerunt.
 Suscepit etiam Gorgophonē filiā, vt ait in Corinth. pauli
 quæ prima fuit omnium mulierum, quæ ad secundas nu-
 ptiās transferit, cum mortuo Periere Æoli filio. O Ebalō nu-
 pserit, cum esset prius mos foeminarum mortuo primo vi-
 ro vt à secundis nuptiis abstinere. Alcæus præterea
 & Electryon & Athenelus fuisse filij persei memorantur
 ex An-

ex Andromeda, vii scripsit Herodorus in historiis, quibus
Mestorem etiam addidit. alij præterea his filium tribue-
runt illum Erythrum, qui imperavit mari Erythreo, & in
illis regionibus sepultus nomen dedit mari, vt testatus est
Arrianus libr. 8. rerum gestarum ab Alexandro. Hæc sunt
quæ memoriæ prodita fuerunt de Perseo, præter illa quæ
dicta fuerunt superius. Sepultus fuit Perseus in via, qua My-
cenis Argis iter fuit ad læuum, cui honores diuini vt He-
roi sunt habiti. ¶ Nunc quid ista significant, perquiramus.
Quod Danae inclusa ita fuerit, & Iupiter in aurum versus
illam vitiarit, nihil aliud significat, quàm largitionibus
cuncta patere & ab auaritia nihil esse tutum. Quod his ca-
minibus significauit Paulus Silentarius:

χρυσός δ' αὖτις ποσειδῶν δῖος ἔμπεδον ἄρμα ποσειδῶν
Λαῖον, δαῖμον Δαναῶν, χαλκὸν αὖ τοὺς θεοὺς ἀμύνει.
οἷον δ' ἔχον τὸν μύθον ἐχὼ τὰ δὲ χαλκῆα τῆς
δαίμονος ἢ θεοῦ μὲν χρυσὸς ὁ πάνδαυράτωρ.
χρυσὸς ὅλως εὐτὴν ἄλλως κλῖν' αὖ ἐλὼν χαλκῶν
χρυσὸς ἐμπεδόντα τὰς σὺν ἀρμάσιν ἐστὶν.
ὡς Δαναῶν ἐλὼν ὅς ἐστιν αὖ μὴ τις ἐστὶν
κίοντα Πάριον ἀνέχον περὶ χεῖρας.

Aureus in cæcas penetrauit denique rimas,

Et Danaes duos Iupiter in thalamos.

Fabula sic inquit me iudice: ferrea claustra

Aurum perumpit, duræque vincula domat.

Aurum omnes vestes infregit, & arguit artem

Clauis, & inflexit torua supercilia.

Sic Danae deuicta fuit, non ullus amator

Aurum cui fuerit supplicet hinc Veneri.

Nulla fuit enim ætas, vbi diuitiæ in cognitionem hominū
irreperunt, in qua non maxima auri maiestas fuerit, cui
& honestatis leges omnes, & omnia humanitatis iura, &
Dei religio sæpius seruire coacta est: cum infinitus sit nume-
rus eorum qui magis aurum, quàm verum Deū colant, cu-
rent, ament, venerentur re ipsa, quamuis verbo secus profi-
teantur, & in amplissimis ciuitatibus præsertim, vbi magis
regnat auaritia, ambitio, & omnis immoderata licentia.
quod exposita fuerit in arca, ad historiā spectat. quod Per-
seus illa egerit, quæ de ipso superius dicta sūt, id totū fabu-
losum: est enim Perseus ratio animæ nostræ & prudentia.
Atqui Medusa cum esset vel meretrix, vel naturalis libido

& voluptas, quæ homines in saxa conuerteret: hæc cæditur à Perseo, & caput eius Palladi datur, quod affigitur clypeo. nihil hoc aliud significat, quam vim eandem esse sapientiæ & libidinis, neque minus esse voluptatis in rebus præclaris, quam in libidine: sed ad hanc cognitionem tanquàm lena utimur ratione, quare Perseus ablatum Medusæ caput illud Palladi asportauit, at de Medusa diligentius alibi explicatum est. Ille impedimento fuit Polydectæ, quoniam ratio non solum aduersus voluptates insurgit, sed etiã aliis pro viribus opitulatur. Neq; enim vir bonus est solum planè, aut iustus, qui nihil ipse iniquum faciat, sed etiã qui pro viribus aliis est impedimèto, ne quid faciât iniquum. Hic fingitur Deorum ope Gorgonum impetui euasisse, Medusamque obruncasse, quam neque intueri quidem ulli licebat: quia omnis humana prudentia perse debilis est sine Dei auxilio, sine quo voluptatum illecebras effugere non satis possumus: est enim & hoc ipsum, esse virum bonum. Dei munus. Alij dixerunt Perseum Iouis filium Gorgonem interemisisse, quare ad cælum sublimis postea euoluèrit, historicè esse intelligendum, cum is tyrannum Cretæ, vel (vr alij maluerunt) Arcadiæ, vt verò alij, Athenarum patriæ suæ interfecerit, ex quo facinore fuit laudibus, vt aiunt, ad cælum elatus: vel quod magis rationi conuenit, legitima rerum è sententia gestarum. Alij animæ immortalitatem per hæc significari intelligunt, cum illa faciat generationem & corruptionem per motum assiduum, at ipsa victrix tamen rerum inferiorum terrestri hoc pondere soluta in cælum deniq; euolet. Neque licet tutò cuipiam voluptates intueri, quoniã si quis illegitimis voluptatibus cõsiderandis diutius immoretur, haud difficile est illum in metrum ab iis captiuum trahi. Chares tamen Mitylenæus libro secundo historiarum Danaen scripsit non à Ioue, sed à Proeto patruo fuisse compressam, quo natus est Perseus: postea Pilumno Apulorum Regi nupsisse, cui Danaum peperit. Verum quia nihil hæc pertinent ad vitæ institutionem, in præfenti prætermittantur.

NATALIS CO- MITIS MYTHO- LOGIÆ,

LIBER OCTAVVS.

*Quam sapienter Deorum multitudo antiquorum
ad unum Deum referatur.*

 DMIRABILIS profectò fuit ac propè
diuina maiorum nobiliorum sapientià,
ornatissime Campeggi, qui primi religio-
nem & Deorum immortalium metum
inter homines introduxerunt, non so-
lùm quia nulla ciuitas, nullus hominum
cœtus, nulla domus sine religione diutius potest consistere:
sed etiam quia per hanc multiplicem fabularum varia-
tem nullam mundi partem, nullumque locum esse demon-
strarunt, qui diuina Deorum presentia vacare possit. Nam
quanquam Christiane varietatis participes esse non potue-
runt, quia nondum summum veritatis lumen Christus ve-
ræ religionis præcepta tradiderat, tamen pro suis viribus,
& quantum acie humani ingenij prospicere potuerunt, de-
monstrare conabatur neminem clam vllum facinus vel tur-
pe vel honorificum suscipere posse, quod non continuo à
Diis observaretur. Atque hos res humanas curare demon-
strabant, cum ritus sacrorum, & ceremonias, & preces, &
proprium singulorum cultum, vel ad pacandos, vel ad ali-
quid petendum instituisent. Illud enim fuit eorū qui fa-
bulas excogitarunt, consilium, vt Deum cuncta videre, cun-
ctaque audire ostenderent: quos ego vel pythagora, vel So-
crate, vel omnibus illis, qui postea vocati sunt philosophi,
multò sapientiores fuisse iudico. Nam etsi non erat perfe-
cta illa religio antiquorum, neque prorsus ad probitatem
instructa, tamen id vitio dare non conuenit, quoniam
nihil perfectum & planè absolutum nasci solet. Illi igit-

tur, vt nullam mundi partem, nullumque locum vel priuatum vel publicum Deo vacuum esse monstrarent, ne quis sceleratus arbitraretur se Deos latere posse, & nauigantiū, & agricolarum, & militantium, & pastorum, & venatorum, & quiduis aliud facientium Deos proprios esse dicerent: quia vulgus & imperita multitudo percipere non poterat, quo pacto fieri posset cum vnus sit Deus, vt is omnia videret eodem tempore, quæ fiunt vbique & dicuntur in infinito propè hominum numero. Vulgus enim pro suo ingenio plerumque diuinam naturam metitur, & quæ nimis admirabilia sibi videntur, quàmuis à diuina natura non abhorreant, repellit ac pro falsis habet: quia tanquam malè affectus stomachus validiora admittere non potest. Hæc ipsa causa fecit, vt arbitror, vt tantam Deorum multitudinem introduxerint antiqui, cum Deū vbique esse, omniaque illius nutu gubernari demonstrare conarentur, cui pro negotiorum varietate diuersa nomina tribuerunt. Nam vim diuinam cælum, & vniuersas mundi partes superiores gubernantem, Iouem Deorum patrem appellarunt: cuius vim eā, quæ sub terris esset, vocarunt Plutonē, atque illum Iouis fratrem nominarunt. Cum verò in aquis eadē vis considerabatur, quas diuina prouidentia omnino cedere non putabant, Neptunum dixerunt, atque hunc ipsum etiam crediderunt Iouis esse fratrem: cum per æra penetraret, rursus vim ipsam diuinam nuncuparunt Innōnem, eamque censuerunt esse sororem Iouis. Atque omnes vires denique per ipsa elementa diffusas à superioribus & originē, docere & pendere arbitrati sunt, quas omnes quasi ab vno fonte in multos riuulos & naturam earum explicantes diduxerunt. Atque vt summatim dicam, si rem diligentius inuestigemus, omnes prope antiquorum Deos vel Iouis fratres, vel filios, vel nepotes, vel aliqua affinitate coniunctos, inueniemus. Ex quo patet nihil aliud significare voluisse antiquos, quam vnum esse Deum, vnum rerum omnium gubernatorem, cuius vis esset in omnes res diffusa, qui vnus cuncta videret, & audiret, & regeret. Verum ad institutum opus iam accedamus; & de Oceano primò transigamus.

OCEANVS, qui fluviorum, & animantium omnium, & Deorum pater vocatus est ab antiquis, Cœli & Veltæ, quam terram nonnulli vocarunt, filius fuisse dicitur: ut testatur Hesiodus in Theogonia, ubi Terræ filios ita commemorat:

Γαῖα δὲ τοι σπέντον ὕψι ἐγείνατο ἴσων ἐμὴν
 Οὐρανὸν ἀστερόεντα, ἵνα μιν σφραγίσῃ πάντα κελεύεσσι,
 ὅφρ' εἴη μακρότατος θεοῖς ἔδος ἀσφαλὲς αἰῶς.
 γέννατο δ' ἑρμῆς μακρὰ θεῶν χαλκόντας ἐναυλῶς
 Νυμφέων, ἣ γένοντο αἶ' ἑρμῆς κρυπόμενοι.

ἢ δὲ καὶ ἀπὸ γένοντο πέλαος τελευτῶν ἰδὲ μὲν θῶρον,
 πόντον, ἄγρ' οὐρανόν τε, οἰμῶν γού, αὐτὰρ ἐπεὶ ταῦτα
 Οὐρανὸν Ὀμβρίοντα τὴν Ὀκεανὸν βαθυδίνην.

Terra sibi par stellatum cælum alma creauit,

Quod complectatur lato velamine totam:

Et foret hinc superis sedes summissima Diuis.

Inde sati montes, flatio gratissima Nymphis,

Quæ sylvas habitare solent in montibus ipsis.

Hæc eadem peperit ventosi marmora Ponti,

Nobis ulli coniuncta mari sed & inde creauit

Oceanum Cælo coniuncta in amore profundum.

Apud hos educatâ fuisse Iunonē testatur Hom. lib. 2. Iliad.

ἔμιν γὰρ ὁ Φοῖβος πολυφίρβη πέριγετα γαῖα,

Ὀκεανὸν τε θεῶν γένεσιν, καὶ μητέρε' Ἰνδῶν

εἰ μὲν ἐσσοῖσι δέμοισιν ἐν τέρπει, καὶ ἀπὸ τῶνδε.

Oceanum risura peto namque vltima terre,

Vnde genus superis, adeo Tethymque parentem:

Qui me aluere suis domibus feliciter olim.

Ab hoc ipso Oceano videtur putasse Orpheus & antiquorum Deos, & res omnes initium sumpsisse: quippe cum omnia priusquam oriantur, aut intercendant, indigeant humore: sine quo nihil neque corrumpi potest, neque gigni, ut sentit Thales. Sic autem scribit Orpheus in hymnis:

Ὀκεανὸν κελεύω πατέρ' ἀρσενίον αἰὲν εἶναι.

ἀστέρα τῶν τε θεῶν γένεσιν, θιντῶν τ' αἰθερόπτον.

ὅς σφ' αὐτομάτως γαῖας σφραγίσματα κίχλον

ἔξ' ὁμοῦ πάντες ποταμούς, καὶ πάντα θάλασσα.

Oceanumque voco patrem, Tethymque parentem,

Vnde ortus superis, vnde & mortalibus ortus:

Qui latè terram spumosis fluctibus ambit:

E quo sunt maris, & fluviorum semina primùm.

Huic tauri caput esse censuerunt antiqui, quare illum ita

Tollens *Ἰφιδάμαν* appellauit Euripides in Oreste:

Ὀκεανὸς ὄν
ταυροκέρατος ὄν γ' ἀλάς
ἰθυσίων, καλεῖ θύγα.

Oceanus quem
Tauriceps vlnis
Se flectens ambit terram.

Scriptum reliquit Æschylus Oceanum amicissimum fuisse Prometheo in his;

ἄ γάρ ποτε φῆς ὡς Ὀκεανὸς φίλος
ἔστι βέλτερόν γ' ἐστὶ σοί.

Non recte amicum firmiorem dixeris
Oceano tibi.

Memoriæ prodidit Itacius præter Tethym duas fuisse vxores Oceano, Parthenopem & Pampholygem; atque Asiam & Libyam suscepit filias e Pampholyge, ex Parthenopē Europam & Thracen, vnde nomina regionibus postea fuerunt data. Dicuntur fuisse ab Oceano genitæ præterea Philyra, Callirhoe, Perseis, Xanthe, Daira, Ephyte, Leucippe, Melobosis, Ianche, Electra, Phæno, Tyche, Ocyrhoe, Eurynomie, Æthra, Pleione, Clymene, Doris, Triton. Et ne singulis commemorandis sim longior, tria millia filiorum fuisse Oceano dicuntur, vt in his Hesiodus in Theogonia:

αὐτῶν δ' Ὀκεανὸς καὶ Τηθύς ἔτεκον το
κῆρας βύταναι κοῦραι ποταῖαι γὰρ ἕλκ' εἰσι καὶ ἄλαι.
τῆς γὰρ χελύβης εἰσι τανύσφυροι Ὀκεανίδας
ἀλφα πολὺς περὶς γῆρας καὶ εἰνδρα δίμυχοι
πάντα κμοὶ ἐγὼ ποιοῖ δεινὴ ἀγλαὰ τέχνη.

Hæ sunt Oceani & de semine Tethyos ortæ,
Prisca quidem soboles; magna est & cætera turba.
Sunt et centum ter mille puellæ Oceanidæ,
Quæ terras habitant stagnorumque alta profunda,
In ravis disseisa loci gens, pignora Diuum.

Cum verò in perpetuo cursu & Oceanus & fluuij ex eo nati existant, *ἑὸν γένος*, quasi non diuinū, sed decurrens genus, dicti sunt eisdem sanè ratione, qua Sol & Luna & aëtra assidue currentia Dij fuerunt nominata. Sic autem inquit Theocritus in Bubulcis:

ἀγλαὰ καὶ ποταμοὶ ἑὸν γένος, καὶ τὴ Μεναλῶγε
τῇ τοῦχ' ὁ σὺν ἔτα τεσσάρη; ἄσπετος μέλος.

Decurrens genus ὁ fluuij, vallesque, Menalæas
Si quando vobis dulce melos cecinit.

Dicti enim sunt fluuij *ἑὸν γένος*, non quia peculiarem in se habeant diuinitatem magis, quam reliquæ mundi partes, quia omnium propè naturalium corporum maximè aqua-

aquarum, & inter has fluuiorum motus sit conspicuus. Nā cum venerit in dubium nonnullis cœlorum motus, qui nō cœlos, sed terram moueri arbitrabantur, vt asserit Ptolemæus & Aristoteles libro 3. cœli, neminem an fluuij etiam moneantur, & vniuersa aquarum moles, apparet recte dubitare potuisse. Est enim non minus Oceani, quàm fluuiorum perpetuus motus, cum modo affluat, modo refluat, quod fieri ad Lunæ cursum nonnulli arbitrātur, ita vt cum Luna ascendit ab Oceano donec ad medium cœli veniat, affluant aquæ, refluantque cū descendit. Atq; hic motus nō semper sibi est similis. magis enim refluit in pleniluniis, cum in nouilunio vix sentiatur, & cum cœlum serenum fuerit, motus etiam augetur, ita vt humiliores aquæ relinquuntur. Ad hanc rem nōnihil conferunt etiam cōiunctiones & oppositiones reliquorum planetarum, & quibusdam anni temporibus id etiam magis fit, maiorque varietas in his motib. existit, quippe cum circa tropicum æstiuum augeatur accessus & recessus, minorque fiat ad tempus vsque æquinoctij, ac rursus crescat ad hybernū tropicum, & ab eo ad vernū æquinoctium minuat. Augetur istud etiam vī eorum signorum, in quibus Luna fuerit in suis mutationibus. nam in placidiorib. equaliores sunt motus, in vehementioribus magis inæquales, quod etiam vis imbrium auget, ac impetus ventorum. Hæc tanta causarum varietas fecit, vt nulla certa ratio horum motuum aquarū afferri vel a peritissimis nauigantibus possit. Est autem Oceanus vniuersa illa aquarum moles, quæ terram vndique circumdat: nam quocunque ad extremas terræ oras quis accesserit, mare illi latissimum occurrit, quod ab Oriente quidem eoum aut Indicum appellatur, ab occidente Atlanticum, vbi Hispaniam Mauritaniāque determinat. Ad Septentrionem, & ad oppositam huic regionem mare Ponticum & glaciale nuncupatur, & rubrum aut Æthiopicum. Multi sanè nauigijs ad extremam oram Oceani penetrare conati sunt, multorumque dierum iter fecerunt, sed illis prius annona & res victui necessariæ defecerunt, quàm aquarum spatium, & nauigabilis planities, vt testatur Strabo, & Rhizus in nauigatione Hannonis Carthaginensis.

¶ At nunc queramus, cur hæc de Oceano ficta sint, Oceanum Cœli & Terræ filium crediderunt, quoniam

ex informi materia cum prius natus fuisset amor, isque vniuersam molem miscuisset, natum est Cælum, & Mare, & Terra, & omne Deorum genus pullulauit, vt ait Aristoph.

in Anibus:

*ἄστρα γὰρ δ' αἰὲν ἦν, καὶ ἀδρανέων, ὅπιν' ἔργον συνέμεινεν ἀπαιρμα.
 ἔμμιθ' ὅπου μιν δ' ἴστε γὰρ ἴτε ἐργα, γίγνεται. Οὐρανός, Ἄλυστος τε,
 καὶ ἡ γῆ, πᾶντα τὰ θεῶν ὑπερτάτων γένος ἀδίδον.*

Ante non erat genus immortalium, ante quàm Amor commiscuisset omnia,

*Commixtis verò aliis aliis, natum est Cælum, Oceanisque,
 Et terra, omniumque Deorum beatorum genus æternum.*

Pater igitur ex his Oceanum post Cælum natum fuisse. Nā cum summus opifex Deus in hoc mundo architectando dixisset, Fiat lux, continuo lucis instrumenta, cœli scilicet, planetarumque corpora nata sunt: quare prius natum est cælum, deinde Deus secreuit vniuersam aquarum naturam ab aquis quę super cœlo sunt, & in vnum locum à terra iussit secedere. Hac igitur ratione, amor, quę diuina est bonitas, cuncta commiscuit, & ad generationem excitauit. vnde Oceanus natus est e Cœlo & Terra. Apud Occipum dicitur fuisse luno educata, quòd aqua in aera proximum, cum rarior sit, soluitur, atque aer densior factus ad albuminum Oceanum descendit in aquam versus, vt est elementorum inter se generatio. Hunc eundem Oceanum tradidit Orpheus, & omnes antiquorum theologi principiu ortus Diis & rebus extitisse, quia, vt sensit Thales, nihil sine humectatiope nascitur aut putrescit, atque omnes elementorū qualitates, quas Deorum nominibus appellasūt, ex humore nascuntur. Taurinum autem caput Oceano tribuerunt antiqui propter vim ventorum, à quibus excitatur & impellitur, vel quia tauris similem fremitū emittat, vel quia tanquam tauris furibundus in litora feratur, cuiusmodi finguntur esse etiam fluij. Fabulati sunt propterea Oceanum fuisse amicissimum Prometheo, quoniam nauigantibus per Oceanum maxima prudentia & peritia opus sit, non solum vt siderum ductu, quòd cupiunt perueniant, sed etiam peritia opus est in obseruandis & deuitandis scopulis in multo ante cognoscendis tempestatibus ac ventorum signis, & in omnibus denique vitandis, quę possunt nauigantes in summum discrimen inducere: quę eadem

eadem etsi vtilia sunt in mari mediterraneo, non tamen tantopere videntur necessaria. Huius vxorē fuisse Tethyn dixerunt, de qua paulo post dicitur. Oceani filij tam multi & filia fuisse dicuntur, quia ex vaporibus, qui calore Solis sublimes tolluntur, gignuntur fluuiorum aqua & fontes, vt putarunt antiquorum nonnulli. nam etsi voluit Arist. fontes ex acre in locis cauernosis in aquam verso procreari, tamen si diutius siccitas cœli extiterit, neque hanc imbres vel penitus arescere flumina & fôtes, vel ad tenuissimum cursum deduci videmus: quare etsi non tota, maior tamen pars fluuiorum & fontium ita procreatur, vt apparet. Inter filios Oceani Tyche cõnumeratur, quæ fortunæ est, quia fortunatos esse oportet nauigantes, & omnes illos qui se ventorum fidei committunt. atque vt summam dicam, per Oceanum fabulosum rerum naturalium generationem, & necessariam esse nauigantibus prudẽtiam significarunt. at nunc de Tethye dicamus.

De Tethye & Thetide.

CAP. II.

TETHYS, quæ vxor fuit Oceani, Terræ & Cœli filia & ipsa fuit, vt ait Hesiodus in Theog.

Ὀυρανὸς ἄνθησεν τέκ' αὖ καὶ Ὠκεανὸς βαθυδίνην,

Κοῖον τε, Πείραν τε, Θέτιν τε. Μνημοσύνην τε,

Θείαν τε, Κρείονδ', Ἴφιδέονδ' ἑ, Τάρτην τε.

Ποσειδῶν τε γένος ἑταίρον, Τινδυρὸν τ' ἰεγεύην.

Oceanum Cælo peperit, cui vasta profunda,

Et simul Iapetum, Cœlique, Rheæque Themisque,

Mnemosynem, Thiam, Crimque, Hyperiona, Tethyn

Formosam, Phæbénque coma est cui cincta corona.

Hanc dearum matrem appellarunt, cum pater illarū esset

Oceanus. Theris verò, quæ priore aspirata & breui legitur,

Chironis filia fuit, vt ait Epicharmus in Hebes nuptiis:

μή τις καὶ Χείρωνος ἄνδρα δάτο

Θέτις δέ τι μυστά.

Puella vix Chironis horum fugerat

Currens Thetis.

At Homerus tamen in hymno in Apollinem Nerei filiam fuisse significauit in his;

ἀλλὰ ἡ Νηρηΐς θυγάτηρ Θέτις ἀργυροπύχη

δίδαστο.

Candida sed cepit mox illum filia Nerei.

Quod etiam testatur est Anaxandrides Rhodius, vbi The-

tim de se ipsa loquentem introducit in his carminibus:

ἐν τῇσι μὲν ἀλόνων ἐν ἀδόνων μου

Θέτιν διζόρεα Νηΐδας ἡγάσσι με.

Deas marinas inter haud ingloriam

Thetim vocarunt Nerei me filiam.

Et Euripides in Iphig. in Aulide:

μὰ τὸν δὲ ὑγῶν κυμάτων τεθρυμμένον

Νηΐδα οὐταρπὺν Θινδοῦς, ἢ μὲν ἐγὼ γὰρ.

At non per undas educatum Nereum

Thetidis patrem; cuiusque ego sum filius.

Hæc fuit vxor Pelei, atque dicta est omnium mulierum fuisse forma præstantissima, de cuius nuptiis Thetidis ita scribit Apollodorus: Δία ἢ Ποσειδῶνα μόνος παρ' ἅν' ἐρίσται ἀρεὶ γάμος τῆς Θέτιδος. Θέτιν δὲ αἷς παραῖσται ἐφ' ἧρας, μὴ δέλεον τῷ Διὶ συνελθεῖν. ὁ δὲν ἐργάζεσθαι τὸν Δία, θύνητο συζυγίαν αὐτῷ. Inquiunt enim Iouem & Neptunum solos de nuptijs contendisse. At Thetim noluisse congruere cum Ioue, quia fuisset à Iunone educata. quam obrem iratus Iupiter, illam mortali dedit in matrimonium: ut est libro 11. Metam. apud Ouid. Alij dixerunt Apollinem vnâ cum Ioue & Neptuno de illius nuptiis contendisse, sed omnes fuisse à Prometheo, vel (ut aliis magis placuit) à Themide deterritos, quod ex illa filius præstantior esset oriturus. Alij dixerunt Thetidem ægrè tulisse quod vna ex Deabus marinis esset futura hominis vxor, quare eius nuptias deuitans in varias formas mutabatur, de qua ita scripsit Homerus:

ἐν μὲν μὲν ἀνδράων ἀλγίστων ἀνδρὶ δαίμασιν

Enam me equoreis & nymphis nubere cunctis

Mortali voluit.

Nam quamvis in ignem & in leonem tanquam Proteus verteretur, nulla neque vi flammarum tamen, neque vnguium aut dentium feritate potuit à nuptiis illum detertere. Scriptum reliquit Isacius Peleum Chironis consilio Thetim compressisse cum in varias formas mutaretur, atque in sepiam denique fuisset conuersa. id cum in loco Thessaliæ Magnesiæ accidisset, locus ipse Sepias dictus fuit, ut ait Zeh. hist. 46. chil. 2. Alij tamen dicunt Thetidem vxorem. Pelei fuisse non coactam, neque sub variis formis deludentem compressam, sed sponte se in eius matrimonium concessisse, ut scripsit Pythenetus in primo rerum Æginetarum. Celebratae sunt autem Pelei & Thetidis nuptiae in Pelio monte, ad

te, ad quas omnes Dij præter Discordiam conuenerunt, quæ pomum aureum in locum nuptiarum iniecit, ἡ κεραυνὸς. Contulerunt huic omnes Dei munera: Pluto smaragdū insignem, Neptunus equos Xanthum & Balliam, Vulcanus cultrum, & Dij cæteri alia. Nam ita mos fuit antiquorum, ut cum donis ad nuptias conuenirent. Sequentibus postea temporibus & alios filios & Achillem Thetis Peleo genuit; quos cum sub igne per noctem occultaret, ut quod mortale esset absumeretur, mortui sunt. Achilles vero ambrosia per diem inunctus: & sub igne per noctem occultatus dicitur aliquantulum perdurasse, donec re à Peleo deprehensa Thetis irata se in numerum Nereidum receperit. Atque eo tempore Achilles vocatus fuit Pyrisous, tanquam ab igne seruatus, & Chironi educandus datus fuit, & postea Achilles ob eam causam, quod exusto labro careret ductus, ut ait in his Agamestor in Thetidis epithalamio:

πυρὸν γὰρ δ' ἔνομιε, θῆκε πυρρῶτον ἀπὸ Ἀχίλλεα.

Πηλεὺς κίχλειον, χελῶς εἶνεκεν, μὴ
κρίμανεν εἶναι κόνην σποδία ἐπὶ πῦρ ἀπείμωρε,
χελῶς ἀδομένη ἀπὸ γράττος ἐτέγου.

Additur huic nomen Pyrisous: ipse at Achillem

De labri Peleus nomine dixit eum;

Sub cinere exussit puero quia pruna iacenti

Vnum de labris, hinc quoque nomen habet.

Fuerunt quī dixerint Thetidem non sub flamma solitam esse occultare filios à Peleo susceptos, sed in leberem aquę bullientis iacere, ut experiretur an mortales geniti essent. atque hæc de Thetide filia Nerei. Tethys Oceani vxor, sororque Titiani Ephyren peperit, quæ nupsit postea Epimetheo, & Pleionem Atlantis vxorem, de qua sic ait Ouid. lib. 5. Fast.

Duxerat Oceanus quondam Titanida Tethyn,

Qui terram liquida, qua patet, ambit aquas.

Hinc sata Pleione cum cælisfero Atlante

Iungitur, ut fama est, Pleiadæque parit.

Memorantur præterea multæ Oceani & Tethyos filię, Acaste, Admete, Asia, quæ Asiæ nomen dedit, Clymene, Idyia, Ephyre, Eudora, Eurynome, Ianira, Lyriope, Melobosis, Metis, Plexame, Prymno, Rhodia, Thea, Thoë, Tyche, Xanthe, Zeuxo, Clytie, quæ ab Apolline amabatur. Ea cum

fortum Apollinis Leucothoes patri Orchamo indicasset ob zelotypiam, relicta ab Apolline, amoris impatiens cibo potuque abstinens, quia spectaret quacunque incederet Apollo, Deorum misericordia in Heliotropium herbam demum conuersa est.

¶ Verum siue Thetide nominemus, siue Thetim, utraq; Dea fuit marina, & Tethys putanda est ipsa aquae moles, quae ad generationem coaluerit: Thetis verò aquae elementum, ut patet ex Pollione Virgilij;

Pauca tamen suberunt priscæ restigia fraudis,

Quæ tentare Thetim ratio, quæ cingere muris

Oppida.

Nam nisi sit Oceanus vniuersa aqua, ac materia Tethys ad generationem concreta, ridiculum sane erit mare etiam vxorem habere. cum igitur ea materia, ex qua cuncta gignuntur, coaluerit, illa Deorum & animalium omnium mater dicta est. Quod attinet ad nuptias Pelei, scriptum reliquit Statyphylus in libro de Thessalia Chironem rerum astronomicarum peritissimum voluisse Peleum illustrare, quare tempus obseruauit, quo futuri essent magni imbres, atq; famam in homines dissipauit, quod Ioue concedente Peleus Thetim esset vxorem ducturus, ad quas nuptias Dij cum pluuia & magna hyeme forent venturi. cum tempus igitur huiusmodi aduentasset, Peleus duxit Philomelam Actoris Myrmidonis filiam, sed tamen de Thetide inualuit. Alij per hæc libidinosorum furorem notarunt, qui omnes vias inquirunt quib. mulieres alliciant, neq; timeant muliebres fallacias, cum neglecta honoris, facultatum, salutis cura, illud solum spectent, ut libidinem expleant. sed cum inter mortalem & immortalem suapte natura paruum sit commercium, non sunt diuturnæ nuptiæ, neque illorum salus, qui voluptatem tanquam bonum simpliciter affectant. Nam profectò decet virum sapientem tanquam peritum nauclerum, non tantum uti præsentī vento, aut præsentī fortuna, sed etiam futura longè prospicere. Verum de his alibi copiosius dictum sit. hæc de Thetide sufficiant: at nunc de Tritone dicamus.

De Tritone. CAP. III.

TRITON Deus marinus, quorum filius fuerit, non conuenit inter scriptores. Hesiodus Neptuni & Amphitri-

phitrites illum filium fuisse dicir in Theogonia in his:

ἐν δ' Ἀμφιτρύτης καὶ Ἐλευτῆτος Ἐννοσχαῖς
Τεῖτον Εὐρυπύλου γένετο μέγας ὅτε θαλάσσης
πυθμὴν ἔχων, ὅς μιν ἔπειθε φίλῃ καὶ πατρὶ αἰακῇ
νύμει χύσσει δὲ, δεινὸς θεός.

Inde Amphitrite Neptunóque editus ipse

Est Triton Deus insignis, qui vasta profunda

Cum patre & cum matre colit, quiq; aurea tecta

Incolit eximius Deus.

Acesander verò Eurypylum & Tritonem filios fuisse Neptuni & Celæus scriptum reliquit, ac Steropē solis filiam nupsisse Eurypylo, cui genuit Leuconem & Leucippum. At Numenius in libro de Piscationibus Oceani & Tethyos filium Tritonem fuisse inquit. Lycophron Nerei filium putavit, ut patet in iis carminibus, in quibus inquit poculum donatum fuisse Tritoni à Medea, quoniam is Argonautas rexit, cum in Syrtis incidissent;

καὶ δὲ πατρὸς ἐν νεπτέρον καί μιν ἔπειθε
Αὐτογυδα, Κινύρεος δὲ τέττον ῥόος
ναομοῖς λισπείναι, πῶ δὲ Νηρείας γόνος
Τεττονὶ Κολχῆς ὀπίσσει δεινὸς γαῖης,
χρύσεό πλάττει νεπτέρον κακρομήδον.

Fracum lacunar inferorum magnæ opes,

Ausinda Cinnypheus hanc fluctus rigans

Fœcundat arua, Nerei proli hic dedit

Tritoni Colchis poculum olim fœmina

Dono, quod auro erat probè multo illitum.

Fuit autem Triton Oceani ac Neptuni buccinator & rubicen, ut testatur Ouid. lib. i. Metam. in his; ubi etiam formam ipsius buccinæ describit:

- Caruleum Tritona vocat, conchæque sonanti
Inspirare iubet, fluctusque, & flumina signo
Iam reuocare dato, caua buccina sumitur illi,
Tortilis in latum quæ turbine crescit ab imo:
Buccina, quæ medio concepit ubi æra ponto,
Litora voce replet sub vitroque iacentia Phæbo.

Huius suprema pars corporis usque ad umbilicum fuit hominis, ac inferior usque ad caudam delphini, duos pedes priores equinos habuisse dicitur, caudamque duplicem in Lunæ formam ut significauit Apollonius lib. 4. Argonauti corum in his:

ἀρχαῖος ἀμφὶ τὰ γόνα καὶ ἰχθυόεντες ἐπὶ τοῖς ὤμοις.
 αἱ πτερὰ μακρὰσι φουλὰ ἱκταλὶν ἔκαστο.
 αὐτὰρ ὕπαι λαγόνων διακρίσσει ἔνθα καὶ ἔνθα
 καὶ τὸς ὀφθαλμοὺς μακρὸν ἔκαστος ἀνδρῶν
 ἀπὸ τοῦ ὄφθαλμοῦ καὶ τοῦ σκολίου ἐπὶ τοῖς πόσιν
 μέλους ὡς κερταῖον ἐκιδύμενον διέκριντο.

Par fuerat forma superis humerósque, caputque,
 Et latera, & partes supremas corporis omnes.
 Inferius sed enim cauda hinc pendeat & illius
 Immanis ceti, tum spinis verberat alti
 Terga fleti, hæc lunæ similes curantur in orbem.
 Hanc eandem formam Titonis ita expressit Virg. lib. 10.
 Hunc vehit immanis Triton, & carula conchas
 Exterrens freta, cæni laterum tenuis hispida nantis
 Frons hominem præfert, in præstium desinit alius.
 Spumea semifero sub pectore murmurat unda.
 Fabulati sunt hunc in curru ab equis cæruleis tracto vehi
 solitum, ut ait Ouid. in epist. Didus;
 Iam venti ponent, strataque equaliter unda,
 Cæruleis Triton per mare curret equis.
 Inquiunt huic humeros fuisse colore purpureo, & quali
 colore mortuæ triglæ perfunditur; de quo ita ait Ouid. lib. 1.
 suprâque profundum
 Extantem, atque humeros nativo murice tectum
 Cæruleum Tritona vocat.

Tritonem humanam vocem habuisse dicunt, ut testatur
 Paus. in Arcad. Fabulantur hunc inuentam à se concham
 ad id bellum attulisse, quod susceptum est aduersus Gigantes,
 quam cum inflasset, & inauditum sonum edidisset, illi im-
 manem aliquam beluam ac formidabilem rati se in fugam
 verterunt, quare victoriam facilem Dijs concesserunt. De
 Tritia Tritonis filia meminit Pausan. in Achaicis, quæ
 cum esset virgo, fuit sacerdos Mineræ, sed postea à Marte
 compressa Melanippum peperit. Idem testatur in Bæoticis
 Tritonem solitum fuisse quæcunque pecora ad mare age-
 rentur apud Tanagras adoriri, qui etiam leuiora nauigia
 inuadebat. Ad hunc placandum cum Tanagrei vni crate-
 rem exposuissent, ille odore allectus vinum hausit; mox de
 tumultu liquoris in somnum versus præceps decidit, cui
 Tanagraus quidam humo securi caput amputauit: quem
 cæmen

tamen à Baccho cæsum nonnulli crediderunt. Qui diligen-
tius Tritonum figuram exprimere conati sunt, illi Tritonū
capillos apio palustri similes esse dixerunt, cum reliquum
corpus exiguis squamis integeretur, duritiæ limæ perfi-
mili. Branchias habuit paulo inferiores aurib. narēsque; ho-
minis, cum rictus tamen oris esset paulo latior: dentēsque; pā-
therarum dentibus per similes, oculi subglaucci, manus &
vngues & digiti similes erant testæ conchyliorum; tum
pinnae sub ventre & sub pectore, sicut visuntur in delphi-
nis, ut scriptum est à Sottrato lib. tertio animalium. Dictus
est Triton etiam Neptunus, siue mare, ut ait Lycophron,
qui etiam cetum, in cuius ventre Hercules triduum fuit,
Tritonis canem in his appellat, & leonem Herculem;

τρίτωνος ἡμεῖς καὶ λέωνος καὶ κυνός.

Τρίτωνος ἡμεῖς καὶ λέωνος καὶ κυνός.

Triumque nocturnum leonem, quem canis

Tritonis olim deglutiuit improbus.

Nam cum Hercules Laomedontis largitionibus impulsus
Hesionem regiē ornatam cetōque expositam Laomedon-
tis ipsius filiam veller ab illo periculo liberare, fertur agge-
rem, vel ut alij malūt murum repentinū excitasse, atque ad
angustias eius aggeris armatus constitisse. Vbi verò cetus
accessisset hians in eius os Hercules irruit, ubi cum per tri-
duum fuisset, ceto disrupto exiit omnibus amissis capillis
capitis, ut scriptum reliquit Andrætas Tenedius in nauiga-
tione Propontidis. Quam quidem fabulam nihil aliud si-
gnificasse puto, nisi futurum, ut traditum est à sapientibus,
Christianam viuendi rationem omnem pristinam mali-
tiam disrupturam; cum multa tradita sint de Hercule,
quæ ad prædicendam Christi fortissimam & omnibus salu-
berrimam vitam spectare appareant. Vocatus fuit Triton
Nilus Ægyptius fluuius, quod in eo Triton mortuus appa-
ruit, ut quidam putarunt, qui cum Deus esse putaretur ab
antiquis, tamen vim mortis effugere non potuit, sicuti filij
reliquorum creditorum Deorum, ut nos lusimus his Græcis
carminibus :

οὐδὲν, οὐδὲν, πῶς φεύγει μαρτύρων γένος ἀόριστον ἔδεν.

πάντα δαμάσθω πᾶσι δὲ καὶ δάνατος.

ὅς ποτε τὰς τῶν ἑνέων ἔδεν ἀφροσύνην.

ὅς ποτε τὰς τῶν ἑνέων ἔδεν ἀφροσύνην.

ὅς ποτε τὰς τῶν ἑνέων ἔδεν ἀφροσύνην.

εἰς τέκνοντι μάρτυρ, κ' ἔκαστα βόει.
 πῶς ληπιδώτῃ γῆνι κρύπτουσιν αὖ ἀλμυρὰ πόντι
 βένδαι, πῶς θύοι τὰ πτερόεντα θύοι
 ἔδ' οὐτοῖς δ' ὠνάται γῆ μήτηρ σῆφιν ἀλάλκειν,
 ἔλονται μάρτυρ, πολλὰ χαρίζουθ' ἑ.
 ἄλλ' ἔτ' Ἀριστοτέλης φύσιν πολὺ φέρτατος ἀδρῶν,
 ὥλετο, τῆς σφίσις ἐκέτ' ὄνησις ἐπεί.
 καὶ θάλασσαν δ' ἡγήτωρ ποιητῶν θεῖος Ὀμηρερ.
 καὶ εἰδὲν σώζειν Ὀρέα Καλλιόπῃ.
 ἔδ' αὖθις βασίλειος ἐνέερσεν, καὶ Περσέδ' ἔβη,
 ὡς ἔλαβον ψυχὰς, πέμπει εἰς ἡέλιον.
 ἄμαρτος οἷς θάνατος κατὰ μερῖα φύλα καμὸν τῶν
 ἀνὰ γῆν, πέλαται σιμῶδρος αἰθίαι.
 εἰς ἄρα φύλα χαμαὶ χέτη βορέα περὶ νῆος,
 ἔθνεα τ' ὀρνέων χέμας ἀχαιαί.
 ἀφρίβεις τ' αἶμος ποτὶ κύματα θίνα κυλινδεῖ,
 πτάται βάλ' Ἰνχα, πρὸς γὰρ κατὰ χθονίαι.
 καὶ εὐχὰς θνητῶν, μακάρεσσιν αἰτῶματ' ἀκεί.
 ἔθνεα γὰρ φιλέει μήποτε διεσθόκος.
 καὶ θάνατον Ἡρακλῆς μιν αὖθις ἀλκιμος εἶρε.
 ἔδ' ὠνάται λυεῖν Ἀφροδίτη φίλον.
 Ἀρτεμις ἱερόλυτον λείπει πολὺν ἄνθρωπον
 ὡχρὸν ὑπὸ χθονίᾳ διακρύβασα διί.
 ἀπὸ πρὸς νόμος ἐστὶ θεῶν. θανάτω γὰρ ἔδ' εἰς
 ἐκρυψεν ἑσπεῖ μόνος τῆς γὰρ θεῶν κρατεῖ.

Quæ carmina non insuauiter vertit Laurentius Gottius in
 Latinam linguam, iuuenis, multis egregiis artibus orna-
 tus, ut dictum est:

Quò fugias mortale genus? nil denique tutum est.

Crudelis nam mors omnia falce secat.

Nil durum, nil non Mortis penetrabile telis.

Omnia vi domuit Mors violenta Dea.

Cornelius haud potuit natis depellere pestem

Bos, non horrendo feruidus ungue leo.

Squammigeras pelagi gentes quæ salsa profunda

Celarini? volucres quæ leuis aura ferat?

Non posuit plantis terra aut animalibus alma

Prodesse auxilijs. omnia victa cadunt.

Mortuus est, illum nihil & sapientia iuuat,

Naturæ cecidit gratus Aristoteles.

Occidit & vatum auctor diuinus Homerus.

Nec clarum seruat Orpheus Calliope.

Quas animas cepit Proserpina, rursus ad auris

Non patitur superas Solis adire Deus.

Undique

Vndique mors animas horrenda in tartara cogit

Tranantes illuc quæ sine lege ruunt.

Quot volucres primo tristantur frigore læsæ,

Quot frondes gelido flante Aquilone cadunt,

Aut undas ventis spumosa ad littora volitant,

Tot defunctæ animæ tartara ad ima fluunt.

Non audit mors vota virum vel iussa Deorum.

Non amat hæc quæquam munera nulla capit.

Arte Venus nulla charum renouavit Adonem.

Et Iouis Alcidem lurida regna tenent.

Inferno regi Hippolytum Diana relinquit,

Pallentem moriens & lacrimosa Ioni.

Inconclusa Deæ stat lex, quam memo reflexit:

Hanc vnus potuit nam superasse Deus.

Vocatus fuit etiam Triton Nilus Ægyptius fluuius, quia ter nomen mutauerit: nam prius Oceanus, deinde Ægyptus, tum denique Nilus vocatus est, vt ait idem Lycoph.

Αἰὲρτιον Τεῖταρος ἑλκοντες πότον.

Ægyptium Tritonis vt potum trahit.

Vocatæ sunt Tritones & vrbes nonnullæ Boeotiæ, Thessaliæ, Libyæ. Atque Tritones denique crediti sunt Dei, qui præsto essent nauigantibus, ne quis locus, aut ne quod hominum facinus diuina numinis præsentia carere videretur. Quod Triton Neptuni fuerit & Amphitrites, vel Neptuni & Celæus, vel Oceani & Terhyos, vel Nerei f. nihil aliud significare sanè ego crediderim, quàm monstrum marinum fuisse, cum aqua omnium elementorum maxime sit ad varia monstrorū genera procreāda fertilis. Et quoniam facile cadit in rerum ignotarum admirationem imperita multitudo, idcirco quod raro apparet vel diuinum quidpiā esse arbitratur, vel certè sine aliqua diuina & maxima causā nō cōtingere. Id cum ita sit, nō fuit difficile persuadere mortalibus diuinū quidpiā esse Tritones, & Deos esse quorum in potestate essent nauigantes, ad quod credendum aliquando periculorum magnitudo impellebat (sunt enim timentium animi & in periculis existentium ad superstitionem perfaciles.) Et cum inter multos precantes alicui voti compos fieri contigisset, illius præconio postea Tritonum vt Deorum nomen fuit celebratum. Nequo illud prætermiserim, quod apud Romanos super tēplo Sa-

turni Tritō quidam eximiæ magnitudinis fuit collocatus, qui buccinam inflabat quoties oriebatur vêtus, caudamq; intra terram occultabat. Per illum significare tradiderunt, nonnulli res gestas ante Saturnum silentio fuisse inuolutas: at post imperium Saturni clarissima historiographorum voce fuisse celebratas: quamuis ego occultatam verâ religionem ante Christum per hæc significatum crediderim; at post Christi aduentum clarissimo sanctorum apostolorum præconio omnibus gentibus veram, sanctam & saluberrimam legē omnibus Christo altissimo Dei filio credentibus celebratum iri. Nam alioquin insulsum esse videbatur, vt sapientes antiqui caudatos etiam Deos habuerint. At nunc de Palæmone dicamus.

De Ino, & Palæmone. CAP. IIIII.

INo quoque cum Palæmone filio nauigantibus præfuisse existimata ab antiquis, & inter Deorum marinorum numerum relata. Hæc Cadmi & Harmoniæ illius, cuius carmen nuptiale Musæ cecinerunt, filia fuit, vt ait Hesiodus:

*Καδμῶ δ' Ἄρμονιν θυγατέρα χερσὶν Ἀργεστήν
 Ἰνὸς δ' ἑσθλὴν, καὶ Ἀσπίδω καλλιπάρῳ,
 Ἀσπίδω δ' αὖ γὰρ Ἀργεστής παρθενίῃ.
 Harmonia hinc Veneris formosæ filia Cadmo
 Inoque, Semelēnque, & Agauē edidit, atque
 Autonoe, quæ nupsit Aristæo inde comato.*

Fuit, Ino postea Athamantis Thebanorum regis vxor, quæ, vt dictum fuit, singulari odio Nepheles filios, vt pote nouerca, prosequēbatur, totisq; seminibus vnum de filiis Nepheles Diis immolari oportere per aruspices significauit. Postea ob Iunonis odiū in omnes Thebanos, quia Bacchus ibi natus esset, Athamas in furorem vertitur, Learchumque filium, quem ex Ino inter ceteros susceperat, obtruncavit. Tum Ino arrepto Melicerta ob Athamantis timorem in proximum mare insiliit. Fuerunt qui dicāt furore immisū fuisse Ino, quod illius filia peperissent & educassēt Dionysum. At Nymphodorus Syracusius in libro Asiaticæ nauigationis nō ab Athamante, sed a furiosa Ino sequitū esse scripsit in filios, quæ & Learchum & Melicertam trucidauit, ac postea desperatione capta in mare insilierit ob im-

ob impatientiam doloris, ut ibi suffocaretur. At Dorion in libro de piscibus Learchum sagitta fuisse ab Athamante transfixum scribit, Melicertamque ab Ino ingulatum, postquam rem se Ino in mare præcipitavit. Fuit autem alius Melicerta cognomento ob suauitatem carminum, cum prius Simonides vocaretur, qui & artem memoriæ primus inuenit, & longa dupliciæque elementa, tertiumque sonum lyre addidit, quem alij scripserunt 56. alij 62. Olympiade floruisse. Alij dixerunt Ino fugisse Athamantis impetum cum Melicerta filio, quia Learchum, quem Athamas interemerat, in cacabum bullientis aquæ coniecisset. At Polyzelus in rebus Rhodiis Athamantem impetum fecisse in filios Inus scripsit, quia per fraudes illius, cum fruges torruisset agricola, mortem innocentibus Nephelas filiis paratam fuisse intellexisset, rescuissetque immissa esse famem per fraudem Orchomeniis. Aufugit igitur per Geraniam Megarensis agri montem, seque de saxo Moluride dicto, ut ait Pausanias in Atticis, cum filio Melicerta, ut communior est sententia, in mare præcipitavit: ut patet ex his lib. 4. Metamorph. apud Ouid.

Imminet æquoribus scopulus: pars ima cauatur

Fluctibus, & telas defendit ab imbribus undas:

Summa rigent, frontemque in apertum porrigit æquor.

Occupat hunc (vires insana fecerat) Ino

Sæque super pontum multo tardata timore

Mittit, omnisque suum percussa recanduit unda.

Alij fabulantur accidisse eo tempore ut Nereides chorum ducerent in eo loco, quare dixerunt se in honorem Melicertæ, ut Sisypho gratificarentur, tripudiare. Non desuerunt tamen qui putarint eius corpus ad Sisyphum delatum ex Exhænuntia, quò fuerat portatum ab undis, & Isthmicos ludos tunc illi institutos. At Megarenses Inus cadauer in maritimam oram agri sui à mari eiectionem fuisse inquit, & à Clefo Tauropolique Clefoni filibus susceptum sepulture mandatum fuisse. Hæc Ino vocata fuit postea Leucothea, & Dea maris existimata, ut ait Homerus libro quarto Odysseæ.

τὴν δὲ ἰδὼν Κἀδ' μὲν θυγάτηρ χαλκίσευσε ἱὴν

Λευκοθέην, ἣ ποῖν μὲν ἔλιν βροτῶν ἀνδρείστα,

οὐδ' αὖτ' ἄλλος ἐν πελάγεσσι θεῶν ἔξ' ἡμῶν προῖ.

Prospicit hunc Ino formosi filia Cadmi

Leucothea, ante fuit mortalis femina: sed nunc

Illam diuino nautæ dignantur honore.

Hæc Matuta deinde vocata fuit à Latinis, quia manè oriretur, ut ait Cic. in lib. Tuscul. disputationū in his: Ino Cadmi filia nonne Leucothea nominata à Græcis, Matuta habetur à nostris? quæ quòd aurora sit, ita patet ex Lucret. lib. 5.

Tempore item certo roseam Matuta per oras

Ætheris auroram defert, & lumina pandit.

Cæpta fuit dici Leucothea in quodam vico non procul ab vrbe Corone, & tunc in Deorum numerum relata, ut ait Paus. in Messeniæcis. Fuit magna vis eius existimata in seruandis nauigantibus, & in mari placando, ut ait Orpheus in hymnis:

Ἀδελφεὸν καλεῖσθαι Καὶ μὴ δαίμονα στυγνὸν,
διδωῖατον, θρήνησαν εὐσεβεῖς ἀνύστου.
κλυθεὶ θεᾷ πόντου βαδυστέρει μεδύσσει,
κύματα τέρπεισθαι, θνητῶν σπένειν μαρίν.
ἐν οἷ τὰρ νηὸν πελαγὸς ὁρμος ἀστατος ὀρεῖ.

Aduco Leucotheam, Dea quæ venerabilis atque

Multa potens; Bacchum puerum quæ nutrit olim.

Aud; diua maris, quæ nautas, quæ regis undas,

Fluctibus & gaudes seruatrix alma virorum:

Vt tibi collibuit, sulcant tutæ alta carine.

Impetratum est autem Veneris precibus à Neptuno ut Dea maris fieret Ino, sicuti scriptum reliquit Ouidius libro quarto Metamorph.

At Venus immeritæ neptis miserata labores,

Sic patruo blandita suo est: O numen aquarum,

Proxima cui cælo cessit Neptune potestas.

Magna quidem posco; sed tu miserere meorum

Tæstari quos cernis in Ionio immenso,

Et Diis adde tuis, aliqua mihi gratia Ponto est.

Annuit oranti Neptunus, & abstulit illis

Quod mortale fuit, maiestatemque verendam

Imposuit, noménque simul, faciémque nouauit;

Leucotheæque Deum cum matre Palæmona dixit.

Scripsit in Atticis Paus. Melicertam à Delphine exceptum fuisse cùm cecidisset è saxo Moluride, & in Corinthiorum Isthmum expositum mutato nomine Palæmona fuisse appellatū, atque inter cæteros honores Moluridem petrā illi fuisse consecratam, & Isthmicos ludos illi à Sisypho Æoli

filio fuisse institutos, qui tunc imperabat Corinthiis, cum esset Melicerta fratris filius : atque primum pinu, deinde apio sicco victores ibi coronati sunt. Musaeus in eo libro quem scripsit delsthiis, duo certaminum genera celebrari solita in Isthmo scripsit, alterum in honorem Neptuni, alterum in Melicertae quod etiam in honorem Neptuni Isthmia celebrarentur, videtur attestari in his Apollonius libro tertio:

ὅσος δ' ἰδμεν εἰσι Ποσειδάων ἐς ἀγῶνα
ἀρμυρὴν ἐμβέλειαις.

*Qualis adit ludos Isthmi Neptunus et altum
Conscendit currum.*

Habitus est postea ipse etiam Palæmon Deus marinus, ut ait Orpheus in hymnis:

αὐτῶρε Βάκχε χάρις Διωνύστῃ πολυμήδουσ,
κακλήσκω σὲ Παλαίμον ἐπ' ὀϊστοῖς τελευτῶσιν,
ὅς ναιέεις πόντοιο βυθοῖς βυθυκόμενος ἀγροῖς,
ἐλθεῖν βυβαρόντα νύκτ' ἤδοντα φροσύπῳ,
καὶ σὺ λείνῳς κατὰ τὰ χθονίῃ, καὶ κατὰ πόντον.
πόντος λαοὶ σὺ γὰρ αἰὲν αὖ σὺν χαίμενος ἐναργῆς
φαινώμενος σὺ τῇρ' ἑνὸς θνητοῖς αἰσφαίνῃ
βυβάρης μῆνιν χαλεπὴν κατὰ πόντον οἰδύα.

*Te voco qui fluctibus habitas Pontumque, Palæmon
Cum Baccho nutrites, vem ad tua sacra benignus,*

Et leta facie pelagi de fluctibus altis:

Cultoresque tuas in terris proteges, et vndis.

Pontuagis hyemem ratibus de pellere suesli,

His quibus apparet miseris mortalibus vni

Namque faues, tumidi que refranas equoris iras.

Sic etiam Euripides in Iphigenia in Tauris custodem & servatorem navium Palæmonem vocavit:

ὦ ποντίας καὶ Λευκοθέας, νηῶν φύλαξ,

ὁσποτα Παλαίμον, ἰλεως ἡμῶν γῆρς.

Fili marine Leucothea, custos bone

O navium Palæmon esto mi bonus.

Atque Lucianus Epigrammatum poeta fuisse consuetudinē scribit in hisce carminibus, ut Diis marinis, per quos salutem & incolumitatem navitæ fuissent assecuti ē maris perturbatione, vota soluerent:

Γλαύκῃ, καὶ Νηρῇ, καὶ Ἰγρί, καὶ Μελιάρτῃ,

καὶ Βυβίῃ Κεενίδῃ, καὶ Σαμῶθρῃ θεοῖς,

σὺ δ' εἰς ἐν πλάγῃ Δακτύλιος ὠδὴ κέκρυμαι

ἡ δὲ Νέητις ἐν Νηεπαλίῃ· ἄνθρωπος γὰρ ἔδει ἐξ αὐτῆς.

*Ino*que, *Glauc*oque, & *Nereo*, deim *Melicerte*,

Et Samothracum *Diis*, equoreoque *Ioni*,

Servatus dicat ē pelagi *Lucillus* vndis

Hos crines, aliud namque habet ille nihil.

Hic non vehebatur in curru, sed natanti peritissimus habebatur, ut ait *Ovidius* in epistola *Leandri*:

Et inuenem possim superare Palemona naudo,

Mirāque quem subito reddidit herba Deum.

Vocatus fuit *Palemon* etiam *Portunus*, quem clauem dextra gestantem finxerunt, quoniam portus ab hostibus tueretur. Huic infans mactari consuevit, atque in *Tenedo* præcipue diuinis honoribus colebatur. Sepultus fuit hic nauigantium *Deus* in *Isthmo*, ut ait *Pausanias* in *Atticis*: at *Ino* in ora maritima agri *Megarensium* à *Clefo* & *Tauropoli* *Clefo*nis filiabus & *Lelegis* neptibus, ut dictum fuit. Hæc sunt ea quæ de *Ino* & *Palemone* memoriæ prodita fuerunt ab antiquis, è quibus veritas est exprimenda. Quod *Ino* fuerit *Cadmi* & *Harmonia* filia, & *Athamantis* vxor, non dissentit ab historia; & quod à patre fuerit filius saxo illisus, & quod *Ino* timore vel furore concita in mare se cum filio præcipitauit. Quod verò ipsa & puer *Melicetta* fuerint in *Deos* conuersi, nihil hoc habet cum veritate commune.

¶ At quid per hæc significare voluerunt antiqui? Dictū fuit superius tantam fuisse nonnullorum antiquorum principum ambitionem, ut aras, & sacerdotes, & ceremonias nonnullis suorum maiorum tanquam *Diis* immortalibus instituerint. Sic *Isthmia* *Sisyphus*, quæ prius in honorem *Neptuni* celebrabantur, in honorem sui propinqui conuertit, quare dictus est *Neptunus* his aquarum imperium impertisse, atque inde *Dij* marini crediti sunt. Nam apud Romanos etiam pro Græcorū consuetudine funebres ludi instituti sunt, qui & ipsos suos principes inter *Deos* fuisse relatos demum fabulantur. Nam sicut omnium propè principum nostræ ætatis paucis exceptis animum auaritia, vitiorum omnium sordidissimum, ita ambitio antiquorum mentes occupauerat. *Leucothea*, quæ *Matura* dicta est à Latinis, aurora est: *Palemon* siue *Portunus* vis est tempestatis; nam πάλιν agitare significat, vnde *Palemon*

Palzmon vocatus est. Maturæ filius dictus fuit, quia venti plerumque ab aurora spirare incipiunt: & quia tunc in mare incumbunt, dicuntur se in mare præcipitalle, velut rationi magis convenit, quia certissima est nuntia ventorum ac tempestatum, tanquam futuræ serenitatis, aurora. Hi crediti sunt Dij nauigantium, quia venti nauigantibus verè præfint, qui si benigni aspirarint, felix iter contingit nauibus, & idcirco ait Virgilius lib. 2. Georg.

Vorâque seruati soluent in littore nautæ,

Glauco Panopæ, & Ino Melicertæ.

Quare per hanc fabulam significarunt illos se ventorum leuitati credere, qui per mare nauigarent. quare non est de diuina clementia conquerendum si quid aduersi acciderit, sed de nostra leuitate & imprudentia. qui cum in tuto simus, spõte tamè & consultò in illa procurramus pericula. Ad placandas etiam perturbationes animorum hæc fabula accõmodata est, & adhortandum ad beneficentiã & liberalitatem, quippe cum exagitata à Iunone Ino, quia Liberum patrem liberaliter educasset, in tantum felicitatis postea euaserit. Nam etsi viri boni aliquandiu pro benefactis opprimuntur, & patiuntur domesticas calamitates, tamen nemo vir bonus diu potest esse infelix. nam quæ tanta potest esse calamitas, quod tantum infortunium, quod diuina clementia in maiorem felicitatem non possit conuètere? confidendum igitur esse diuinæ bonitati sic antiqui tradiderunt, cum nemo iustus à Deo contemptus relinquitur, cumque tanta sit diuina clementia, ut spem etiam superet mortalium iis adiuuandis qui iniquè misérias patiuntur. Nunc de Glauco dicamus.

De Glauco. CAP. V.

GLAUCVS, & qui ipse marinus Deus ex homine factus est, non minùs absurdum figmentum, sueque ~~mon-~~struosi causam consecutus fuit. Hunc Anthedonis hominis cuiusdam Bæoti filium fuisse scriptum reliquit Strabo libro nono, cum tamen illum Polybi Mercurij filij & Eubææ filium fuisse scribat Theophrastus lib. 5. eorum quæ in siccodegunt, & Promathidas Heraclæora Phorbi & Panopæ nymphæ filium putauit, ac patria Anthedonium, cum Anthedon eximia ciuitas fuerit Bæotiz. Alij dicunt

fuisse Nopeum Glanci patrem, quem dicentem de seipso
introduxit Thelytus Methymnæus ita in Bacchicis carmi-
nibus:

Ἀνθιδῶν νῦν τις ἴστω ἐπὶ πλευρῇσι θαλάσσης,
αἰπὸν Εὐβοίης, ἔστιν Εὐβοίῳ πόλει
ἴσθην ἰγὼ ὅλος εἰμὶ πρὸς δὲ με γένητο Νάπυς.

Vrbs est Anthauon (purnoso) proxima ponto,

Euboicis obiecta fere Enripique fluentis:

Est genus inde meum, Nopeus pater ipse vocatur.

Hic dicitur Ariadnam ex insula Dia rapuisse, qui postea à
Baccho fuit viteo vinculo ligatus, sed deinde dimissus: Hic
quoniam natator esset peritus, pontius fuit appellatus. Epi-
cus verò Euanthes Nepruni & Nædis filium illum fuisse
scripsit in quodam hymno. Fabulantur hunc Symā Iclems
& Doridis filiam raptam in Asiā deportasse: deinde amas-
se Hydnam Scylli Scionci vrinatoris filiam. Alij dicunt
hunc piscatorem fuisse Anthedonium, vt est apud Ouid.
lib. 10. Metamorph.

Antè tamen mortalis eram, sed scilicet altis

Deditus equoribus, tantum exercebar in illis.

Nam modo ducebam ducentia retia pisces,

Nunc in mole sedens moderabar arundine limum.

Quidam inquit hūc artificem fuisse Argo nautis, eamq;
gubernasse quo tempore Iason pugnavit cum Tyrrhenis,
qui solus euasit non vulneratus, vt scripsit Possis libro ter-
tio Amazonidis. Hunc alij habitasse in Delo scribunt, &
cum Deabus Nereidibus vaticinari solitum, Apollinemq;
artem vaticinandi à Glauco doctum fuisse, vt ait Nicander
libro 1. Georgicorum. Fabulantur hunc aliquando magnā
copiā pisciū cepisse, qui piscatorem fuisse tradiderūt, quos
cū in urbem portaret, onūsque ob nimium pondus fessus in
via deposuisset, quidam ex iis piscibus herba quadam gu-
stata reuixit. eā rem admiratus Glaucus & ipse herbam il-
lam gustauit, quare statim immortalis est factus. at Ovi-
dius lib. 13. dum pisces numeraret in littore mari proximo,
vnde pisces ceperat, illud contigisse scribit, piscēsque ipsos
non gustata, sed tacta solū herba in mare refugisse memo-
rat, his verbis:

ego primus in illo

Cessite confedi dum linea madentia sicco.

Vtique

*Vtque recenserem captivos ordine pisces,
 Insper exposui, quos aut in retia casus,
 Aut sua credulitas in aduncos egerat hamos.
 Res similis fictæ, sed quid mihi fingere prodest?
 Gramine contacto cepit mea præda moveri,
 Et motare latus, terræque ut in æquore niti.
 Dúmque moror, mirorque simul, fugit omnis in undas
 Turba suas, dominumque novum, litusque relinquunt.*

Id cum vidisset Glaucus, etiam ipse illa herba gustata Deus factus in mare insiliit, ut testatur paulo post idem poeta. Alij tamen eo tempore, quo Iason cum Tyrrenis pugnavit, Iovis consilio illum in profundum mare demersum inquit, ac Deum marinum factum soli Iasoni apparuisse. Alij malunt Glaucum in Oria monte altissimo Ætoliae leporem insecutum fuisse, quem captum cum ad fontem detulisset quia propter laborem diurnum defecerat, ille refectus proxima herba quadam gustata convaluit: qua herba gustata ipse etiam Deus marinus factus est. Alij tædio vitæ illum sese in mare præcipitasse inquit. Fabulantur hunc interpretem fuisse Nerei, ut sensit Euripides in Oreste:

*ἐν δὲ κυμασίν
 ἐναυτίλοισι μέγας ἐξήγαγέ μοι
 Νηπίος, ὡς περ ἴππος Γλαυκός, ἀΐδ' ὁ δὲ θεός.
 ἀστὲρ ἐκ fluctibus*

*Vates fretum sulcantibus dixit mihi
 Glaucus, propheta Nerei, verax Deus.*

Sic autem Apollonius libro primo vatem Nerei illum appellavit his carminibus:

*τοῖσιν δὲ Γλαυκός βρυχέης ἄλκις ἐξεραιόθη,
 Νηπίος θεοῖο πολυεργάμων ὑποφήτης.
 οὐδὲ δὲ λαχρύνει τε κερνή, καὶ οὐδὲ ἀείρεται,
 νεοθεν ἐν λαχρόνων σιβαρὶ ἐπορίζατο χεῖρ
 νῆα δολκίσιον, καὶ λαχρὸν ὀσυνάροισι.*

*Vixit adest illis tunc alto ex æquore Glaucus,
 Divini vates Nerei, qui plurima novit.*

Hirsutum caput, et pectus summa extulit undas:

Tum forti dextra ex imo capit ille cayinam

Labentis navis, atque hac properantibus insit.

Strabo verò libro nono non in Deum marinum, sed in balenam conuersum fuisse scribit. Hic etiam cum Ariadna con-

gressus fuisse scribitur à Thelyto Methymnæo in Bacchi-
cis carminibus & cum Europa Mirei, & Hydna Scylli,
cumq; Syma Iosemis, nullus tamē filius ex eo genitus com-
memoratur. at Clearchus Solensis libro septimo Vitarum,
altiam fabulam longē ab his diuersam recensuit, quam etiā
recitauit Ilacrus. inquit enim Glaucum paliphaes filium
fuisse, qui cū murem insequeretur, in dolium mellis ceci-
dit, atque ibi suffocatus est. hunc vbi pater Minos quæreretur,
neque vspiani inueniret, accepit responsū hominē illum si-
gnificaturū, & filium in vitam restitutorū, qui dixisset cui
res similis esset bos tricolor Minois, qui in agro pasceba-
tur. Hunc Polyidus illi fructui similem esse dixit, quē ferret
rabus. Quare Minos illum iussit apprehendi, & sibi filium
indicare. at Polyidus ex arte diuinandi suffocatum esse in-
quit in dolio mellis. cū igitur mortuus inuentus fuisset
Glaucus, Polyidus cum illo in domum quandam includi-
tur, vt illum vitæ restitueret: qui cū serpentē ad cadauer
properatē vidisset, volens illum irritare vt ipse ab eo ne-
ceretur, fortē serpentem interfecit: tum alius draco ad mor-
tuum serpentem accedens herbam quandam attulit, qua
tacta serpens ille reuixit. Hanc ipsam herbam capram Po-
lyidus Glaucō imposuit, & ita in vitam reuocauit. Coegit
postea Minos Polyidum artem quoque vaticinandi Glau-
cum docere, antequam in patriam suam Argos liberum di-
mitteret. Fuit etiā Glaucus alius Sisyphi filius, qui cū
equas haberet quæ carnibus humanis vescerentur, ab eis-
dem ipse in amorem versis, Venerisq; stimulis agitata, dis-
cerptus fuit, vt significauit Virgil. lib. 3. Georg.

Et mentem Venus ipsa dedit, quo tempore Glauci

Potniades malis membra absumpsere quadrigæ.

Id autem contingit non procul a Dirce fonte, potniā que ci-
uitate, vt ait Strabo libro nono. quod inter eos ludos fune-
bres cōtingisse ait Pausanias in prioribus Eliacis, quos in pa-
tris honorem instituerat Acastus. Aiunt autē eo ipso in lo-
co terrorem equis immitti solitum, in quo discerptus fuit
Glaucus ab eius genio, quare Taraxippus cognomēto fuit
dominatus. Quamuis alij istud ipsum Alcathoo Parthao-
nis filio tribuunt, qui fuit vnus ex Hippodamiæ procis ab
OEnomao occisis, quiq; in eo ipso loco humatus suæ iniu-
riæ memor scruiret in omnes per eum locū equitātes. Fuit
& Glau-

& Glaucus quidam Epicydis Spartanus virtutis & ingenij
exultatione clarus. Et Glaucus Chius primus omnium
mortalium ferruminationem excogitauit, artémque ferri
coniungendi, vt scripsit Herodotus in Clio. Fuit Glaucus Ca-
rystius, qui duas coronas victor è Pythiis, octonas è Nemeis
& Isthmiis reportauit, cui pater fuit Demylus à Glauco ma-
rino Deo oriundus, vt ait Pausanias in posterioribus Eliacis.

¶ At nunc ex his veritatem eliciamus. fuit Glaucus vrina-
tor peritissimus, quare aiunt hunc spectantibus Anthedonijs
è portu enataſſe donec ex omnium prospectu sub aqua latēs
in locum longinquum perueniret, vnde à nemine ampliùs
videri posset: ibi aliquot dies commoratus multis spectanti-
bus ad certum diem natans in portum rediuit, cùm diceret
se tandiu sub vndis degisse. Accedebat ad hoc miraculum,
quòd hyeme, cùm nihil caperent piscatores, ad ciues suos
quoscumque illi pisces poposcissent, continuò apportabat,
quos ille multum antè in hunc vsum referuauerat. Deinde
captus à quadam belua marina cùm interiisset, memoriz
proditum est illum gūtata quadam herba Deum marinum
esse factum. Alij dixerunt Glaucum vitæ pertæsum in mare
præcipitasse: alij ob amorem Palæmonis, qui cùm non a
mpliùs visus fuerit, à belua aliqua marina fortasse correptus
creditus est in Deorum marinorum numerum recessisse. Ve-
rùm quid habet admirabile hæc fabula cur à poetis sapie-
ntissimis hominibus celebraretur? aut quid hoc pertinet ad
humana vitæ institutionem: Significare per hæc voluerunt
antiqui nullam adeò depressam & sordidam esse hominum
conditionem, quam non Dei voluntas extollere & illustrare
facillimè possit: cùm nulla sit hominum conditio, quā Deus
respiciat sine probitate, cùm is innocentiam & integritatem
animi tantum, at non aliud quidquam respiciat. Hunc cùm
diuinandi artis peritum finxerint, demonstrabant nauigandi
peritum hominem futuras tempestates multò antè præuide-
re. at nunc de Nereo dicamus.

De Nereo & Nereidibus. CAP. VI.

NEREVS verò fuit Ponti, sive Oceani & Tethyos fr-
lius creditus, vt his ait Hesiodus in Theogonia:

Νηρέα τ' αὖ πόδας ἰσχυροῦς ἀνδρῶν γένετο Πόντος
ἄριστότατος πάντων ἀντρὸς καλίσσι Πέγασσά, *ἄριστος πάντων ἀντρὸς καλίσσι Πέγασσά*

Gg

οὐδὲν ἐν μέρει τὸ καὶ ἄλλοις, ὅς ἐστιν ὁ Νηρέας
 Ἀνδρῶν, ἀλλὰ Νηρέα καὶ Νηρία δὲ λέγεα ὀφείλου.
 Nereæ faudicum, haud fallacem, semine Ponti
 Progenitum natis seniore: dictus & inde est
 Ille Senex, quod veridicus, blandusque, nec æqui
 Oblivus novit semper decernere iusta.

Nam etiam Apollodorus libro primo bibliothecæ hos Pon-
 ti & non Tethyos, sed Terræ filios connumeravit, Phorcum,
 Thaumantem, Nereum, Eurybiam, Ceto. Illum igitur & ve-
 ridicum & vatem esse crediderunt, cum Troianas etiam ca-
 lamitates Paridi nuntiarit, ut ait Horatius libro primo Car-
 minum in his:

Pastor cum traheret per freta navibus
 Idæis Helenam perfidus hospitam,
 Ingrato celeres obruit ocio

Ventos, ut caneret fera
 Nereus fata. Mala ducis ani domum,
 Quam multo repetet Græcia milite,
 Coniurata tuas rumpere nuptias,

Et regnum Priami vetus.

Fertur hic in mari Ægæo præcipuè domum habuisse, ut ait
 Apollonius lib. 4.

ὡς ἱκανῶς αὐτῶν δὲ τοῦ ἀπὸ ἀλυσμῶντος διεγέρσεως
 τῶν καὶ τῶν αὐτῶν καὶ καὶ πρὸς τὸ δὲ αὐτῶν πέντε.
 Αἰγῶν, τὸ δὲ πρὸς τὸ δὲ αὐτῶν Νηρέος ἱκανῶς.

Iris ait: cæloque volans descendit ab alto

Præpetibus pennis passus, ponsumque subivit

Ægeum, domus hic sublimis, & atria Nerei.

Fama est Herculem ad aurea mala Hesperidū ferenda mis-
 sum, ad Nymphas, quæ in antris Eridani habitabant, adiisse,
 ut ex iis audiret ubinam locorum essent illa mala aurea.
 Tum Hercules missus fuit ad Nereum, quem variis formis
 eludere conantem tandiu detinuit, ut in pristinam figuram
 redierit, remque indicarit. Hunc antiquissimum Deum no-
 minavit Orpheus in Argonauticis:

Νηρία καὶ Νηρέα καὶ αὐτῶν πρὸς τὸ δὲ αὐτῶν.

Nereæ cui priscum genus est, huc ante vocamus.

Hunc mari præesse, & in mari habitare solitum, delectari
 choris puellarum, principiumque esse & finem aquarum, &
 omnes illius facultates denique ita complexus est Orpheus
 in hymno quodam:

ἢ κατέγων πόντου ῥίζας καὶ αἰνυμένη ἰδρύω.
 πεντήκοντα κόρασιν ἀγαλλυμένος ἔδμεν,
 χαλκίπλοισι χοροῖς, Νηρεὸν μεγαλύνει δαίμον.
 πυθμῶν ῥ' ἰόντου, γῆς πέρας, ἀπ' αὐτοῖ.
*Fundamenta tenens ponti, cui caerulea sedes,
 Quinquaginta mari in lato letate puellæ,
 Formosisque choris, Nereu, venerabile numen:
 Tu fundamen aquæ, tu terræ finis, & idem
 Principium es cunctis.*

Hunc ab undis educatum & nutritum fuisse significavit Eurip. in Iphig. in Aulide:

μὰ τὸν δὲ ἱερῶν κορυφῶν τε θεομετόν
 Νηρέα, φυτοῦργον θεῶνδε, ἢ μὲ ἐξείνατο.
*At non per undis educatum Nereum
 Thetidis patrem, cuiusque ego sum filius.*

Hunc eundem patrem fuisse Nereidum vocatum ita idem testatur in eadem Tragœdia:

εἴτ' οὐκ εἴω ἀντὶς δαίνας τὸν Διοσκόρεον,
 ἢ Νηρέως ἀγάλμας, ἐς τὸν δ' ἔλθω
 ἵππετε πενήκωντα Νηρηίδων χορόν.
*Nam seu Dioscuri sedent in littore,
 Imago sue Nerei, Nereidum*

Qui quinques decem chorum olim protulit.

Sulcepit filias Nereus ἐ Doride nympha Haliæ, Spio, Pasithean & Ligea. Fuerunt enim quinquaginta Nereides vocatæ Nerei & Doridis filiæ, ut ait Hesiodus his in Theogonia:

Νηρεὸς δ' ἐξέσσυτο μέγιστα τέκνα θεῶν
 πάντες ἐν ἀπυρῆταις, Δορίδος θυκόμοιο,
 κούρης Ὀκεανοῖο τέλειεντος ποταμοῖο.

Nascuntur Nereo nam pignora clara Deorum

Doridis & pulchræ spumosis in maris undis,

Quæ fuit Oceano flumio lato edita quondam.

Fuit autem Doris Nerei soror. Has comas virides habere censuerunt antiqui: quare ita ait Horatius libro tertio Carminum:

Nos cantabimus inuicem

Neptunum, & virides Nereidum comas.

His aues Halcyones gratissimæ fuisse putabantur, ut ait Theocritus in Thaleis:

ἢ ἀλκυόνες σφραγίστην τὰ κόμματα, τῶν τε δαίμονων,

G g ij

πάντε γόνυν, τόντ' ὄνρον, ὅς ἐχατορ σφυγία κινεῖ
 ἀλκυόνες γλαυκαῖς Νηρηῖσι ταῖτα μέγιστα
 ὀρνίθων ἐφίλασεν.

*Halcyones sternunt undas atque equora ponti,
 Atque Eurum, atque Notum, qui extremas suscitât algas:
 Halcyones, Nereidibus gratissima proles
 Canētarum volucrum.*

Scriptum reliquit Orpheus in hymno quodam in Nereides
 illas in undis tripudiare, & bacchari, & tanquam lætissimos
 pisces huc illuc circa currum Tritonis præcipue cursitare,
 inter quæ & illud est carmen:

νεκτάνων ἐπ' ὄρκοισιν ἀγαλόμεναι παρὶ νῶτα,
*A tergo curvus Tritonum cernere posses
 Has gestire simul.*

Harum Nereidum multarum nomina ita recensuit Home-
 rus lib. σ. Iliadis:

κόκκυον τ' ἀρ' ἔπειτα· θαὶ δέ μιν ἀμφαγέροντο
 πᾶσαι, ἵσαι κ' βένδοις ἀλός Νηρηῖδες ἦσαν.
 αἷ δ' ἀρ' ἴω Γλαυκὴ τε, Θάλειά τε, Κυμοδόκη τε,
 Νηυσὴ Σπειώ τε, Οὐν δ', Ἀλὴν τε βοώπι,
 Κυμοδὴν τε, κ' Ληταίην, κ' Λιμνώρεα,
 κ' Μήτιν, κ' Γαργε, κ' Ἀμφιστῆν, κ' Ἀζανῆν,
 Διοτῶν τε, Περωτῶν τε, Φέρουσαν τε, Διωναύην τε,
 Δεξαυφὴν τε, κ' Ἀμφινομίην, κ' Καλλιανίαν,
 Δωρεῖν, κ' Παισίοην, κ' ἀγλαίστην Γαλαττίαν,
 Νημερτίαν τε, κ' Ἀλκυονίδαν, κ' Καλλιανόσσαν,
 ἐνθα δέ μιν Κλυμένη, Γαλαττίαν τε, Γαλαττίαν,
 Μαργε, κ' Ὀρίθυϊαν, εὐπλόκαμος τ' Ἀμάνειαν,
 αἷ αἷ δ' ἀρ' ἴω βένδοις ἀλός Νηρηῖδες ἦσαν.

*Tum fundit lacrymas: hanc circum numina ponti
 Conveniunt, quæ imas habitant Nereides undas.
 Hic aderant Glaucέque, Thaliάque, Cymodocέque,
 Nesea, Spiόque, Thoέque, Haliέque decora,
 Cymothoe, Aetæe, Melite, cum candida Agæe,
 Amphithoέque, & Iera comis in colla refusis,
 Dotόque, Protόque, Pherusaέque, Dynamenέque,
 Doris, & Amphinome, Panopeέque, & Callianira,
 Dexamene, Galatea, Amatheάque, Callianassa,
 Et Clymene, atque Ianira simul, paritérque Ianassa,
 Maraέque, & Orithyia genas fucata colore,
 Quæque imas habitant aliæ Nereides undas.*

Verum multo etiam plures his vocatæ sunt Nereides, quæ
 ad quin-

ad quinquaginta numerantur ab Hesiodo in Theogonia; quæ ita vocantur: Proto, Eucrate, Sao, Amphitrite, Eudore, Thetis, Galene, Glauce, Cymothoe, Spio, Thalia, Melite, Eu-
limene, Agaue, Pasithea, Erato, Eunice, Doto, Pherusa, Dyna-
mene, Nefæe, Actæe, Protomedea, Doris, Panope, Galatea,
Hippothoe, Hipponoe, Cymodoce, Cymatolege, Cymo, E-
ione, Halimeda, Glauconome, Pontoporia, Liagore, Euago-
re, Laomedæa, Polynome, Autonoe, Lyfianassa, Euarne, Pfa-
mathe, Menippe, Neso, Eupompe, Themisto, Pronoe, Ne-
mertes. Apollodorus verò Athen. has etiam præter prædi-
ctas connumeravit libro primo, Glaucothoen, Nausithoen,
Halian, Pionen, Plesuren, Calypso, Cranto, Neomerim,
Deianiram, Polynoen, Melien, Dionen, Isæam, Dero, Eu-
molpen, Ionen, Ceto, Limnoream. Istæ autem omnes pul-
cherrimæ habebantur, quare, ut proditum est in fabulis,
Cassiope Cephei Regis Æthiopum vxor cum omnes suæ æ-
tatis mulieres se forma antecellere gloriaretur, ausa est se
Nereidibus etiam præferre, quamobrem illarum indigna-
tionem in se concitavit. Illæ igitur arrogantia huius scemi-
næ irritatæ, temeritatēque commotæ incredibilis & admi-
randæ magnitudinis cetum in illius regionem immiserunt:
quare postea iussa est ab oraculo Andromedam filiam, quā
unicam habebat, ut à ceto voraretur, saxo alligatam exponere.
Andromeda tamen Persei virtute liberata fuit, & eiusdem
beneficio ad perpetuam vitandæ temeritatis exemplum,
Cassiope inter sidera relata, ut patet ex Aratæo carmine ita
Latinè verso à Cicerone:

Labiitur illa simul gnatam lacrymosa requirens

Cassiopeia, neque ex cælo depulsa decore

Fertur nam verso contingens vertice primum

Terras post humeros eversa sæpe refertur.

Hanc illi tribuunt pœnam Nereides almæ,

Cum quibus, ut perhibent, ausa est contendere forma.

Neq; plura his ferè sunt de Nereo ac Nereidibus memoriæ
tradita. Nunc sententiam antiquorum ex his exprimamus.

¶ Nereus dicitur Oceani fuisse & Tethyos filius, qui sa-
nè nihil est aliud, quàm consilium & peritia in regendis na-
uibus, quippe cum peritia illa ex Oceano & vadis nascatur.
Hic multas parit filias, quæ sunt inuentiones ac consilij
mutationes ad nauigationem pertinentes. hanc peritiam

Antiquissimum Nereum vocarunt, ob vetustatem navigationis. Eundem vatem esse tradiderunt, quia efficit in singulis disciplinis peritia ut multa euentura diuinemus & longè prospiciamus. Neque peritis nauigandi quispiam putandus est, nisi qui multo ante ventorum mutationes, & signa tempestatum, tanquam ex altissima specula provideat. Hunc Deum in varias formas se vertere sinxerunt antiqui, quoniam sapientis est ad multas varietates, rerumque gerendarum opportunitates se accommodare. Ne quis igitur Deorum immortalium clementiam sibi deesse arbitraretur, sed vnumquēq; sua clementia perire, qui se in sauiissimas maris tempestates intromiserit, nulla habita ratione illorum, quæ

Ipse pater statuit, quid menstrua luna moneret,

Quo signo caderent Austris,

hæc dicta sunt. Idem est autem fabulam hanc confinxisse, ut summam dicam, atque si dicerent antiqui: Esto prudens in transigendis negotiis, neque Deum incuses ubi per imprudentiam aut temeritatem tibi pericula ipse confluxeris, cum Deus prudenti cuique ac diligenti viro præsens sit. Alij tamen marinam aquam Nereum vocarunt, ut est apud Ouid. in Deianira.

Respice vindicibus paratum viribus orbem,

Qua latam Nereus cærulæ ambit humum.

Atq; de Nereo satis dictum est, nunc de Phorcynæ dicamus.

De Phorcynæ. CAP. VII.

PHORCYN, quem Latini Phorcum etiam vocarunt, fuit & ipse Ponti siue Maris ac Terræ filius, ut testatur Hes. in Theog.

αἰὲς δ' αὖ Θαύμαντα μέγαν κ' ἀλυσσέει Φόρκυν

Τῆς μετ' αὐτοῦ, κ' Κνέου καὶ ἀδελφῶν,

Εὐρυβίην τ' ἀδελφάν τε, ἐνὶ φρεσὶ θυμὸν ἔχουσιν.

Hinc Thaumanta parit magnum, Phorcynque superbum

Coniunctus Terræ, & præstanti corpore Ceto,

Eurybiamque simul, cui sunt adamantina corda.

Varto tamen Phorcynem Thosæ Nymphæ ac Neptuni filium fuisse scribit, qui filias habuit, præter commemoratas superius ex Ceto, Phorcidas scilicet & Gorgones, Thoosam, quæ cum Neptuno coniuncta Cyclopem peperit Polyphemum, de quo ita scribit Hom. lib. i. Odys.

αἰὲς δ' Ἰδομένην γαίης τε ἀνδρῶν τε

Κύκλωπος κατόλπι, ὃν ἔρδατος ἀλάσεν
αιτίδων Πολύφημον, ὃς κείτος ὄσι μάλιστα
πᾶσι Κυκλώπιδι. Θάωσα δ' ἔμιν τέκε τύμνη,
Φόρκυος θυγάτηρ ἀλδὲ ἀτρυγέτοιο μέδοτος.

Verum Neptunus qui terram verberat undis,

Succenset causa Cyclopi, quod Polyphemum

Lumine priuauit, qui robore praestitit omnes

Inter Cyclopas, peperit quem Nympha Thoosa,

Filia ssumosi, qui temperat aquora, Phorci.

Geniit etiam serpentem, qui mala Hesperidum tuebatur, ve
ait Hesiodus:

Κητώδ' ὀπλότατον Φόρκυ φίλῳ τι μιν εἶσα
γένετο δένειν ἔριν, ἥς ἑρμῆος κλέδων γαίης
περιέσσει ἐν μεγάλῳ περικρύστα μῆλα φυλάσσει.

Postremum Phorco Ceto coniuncta sed edit

Serpentem magnum, qui extremis partibus orbis

Sub tellure latens semper mala aurea seruat.

Habuit etiam Scyllam filiam, vt dicemus postea. Nec plura
ferè de Phorcynæ leguntur apud antiquos. ¶ Fuit Phorcyn
Ponti vel Neptuni ac Terræ filius & maris Deus, quem cir-
culate aquarum motum nonnulli esse crediderunt, qui
principium ab Oceano capit, & ab humore in terra existen-
te. Huius vxor esse Ceto dicitur, exhalatio scilicet quæ calore
& radiis Solis excitatur, qui humor cùm per estatem graui-
orem extenuatus tollitur, fit draco: propè enim tremula fit illa
exhalatio, & obliqua, quæ per calorem Solis attollitur. Alij
rem hanc ad historiam transferre maluerunt, dixeruntquæ
Phorcynem Sardinia atque Corsica insulis imperasse, qui
ab Atlante nauali prælio superatus, in ea pugna submersus
sit, neque vsquam postea inuentus, quare creditus fuit se in
Deorum marinorum numerum recepisse. Cætera ve: ὃ quæ
de illo fabulosè dicuntur, in eius gratiam fuerunt ad proba-
bilitatem priorum ficta. At nunc de Proteo.

De Proteo. CAP. VIII.

PROTEVS & ipse maris Deus fuit, Neptuni & Phœni-
cæ nymphæ filius, vt scriptum reliquit Zez. histor. 44.
Chil. 2. qui in Pharo Alexandria habitauit, Toronénque
ex Ægypto in Phlegram Pallenæ profectus vxorem duxit.
Nati sunt illi filij Torone Tmylus & Telegonus, de quibus

meminit Euripides in Helena. Hi postea peregrinos crudeli
ter interimebant cūm adoleuissent, quorum sauitiam cūm
Proteus aequo animo ferre non posset, impetrasse à patre Ne
ptuno dicitur vt in Ægyptum rursus ferretur, cuius preces
cūm audiuisset Neptunus, è quodam Pallenes hiatu spelun
cam sub mari fecit, in qua illum in Ægyptum vsque siccum
perduxit. Deinde cūm Hercules ob crudelitatem, qua in hos
pites utebantur, Tmylum & Telegonum obtruncasset, co
gnita cæde filiorum neque lacrymas emisit, quia nefarii es
sent homines, neque risit, quod essent filij, vt scripsit Theo
pompus libr. 8. rerum Græcarum. Xantippus verò scripsit in
rebus Lydiæ Proteum Oceani & Theryos à quibusdam cre
ditum fuisse filium. Eurip. præterea Psamathen vxorem il
lum duxisse scribit, de qua Theonoen, & Theolymenum ma
rem suscepit. habuit etiam Caberam, Rhetiam, & Idortheam
filias, quæ Menelaum de reditu in patriam ambigentem, cū
diutius in Ægypto detineretur, docuit vt recentibus pelli
bus phocarum indutus vnà cum sociis tanquam phocis se
inter phocas dormire simularent, quo tempore sub meridiē
Proteus in siccum exiens inter phocas dormire consuevit, at
que illum dormientem comprehendere, tamdiūque retine
re in varias formas se mutantem, quandiu in pristinam for
mam redierit. nam tunc futura demum illis prædicet om
nia. Dicunt enim modò in aquam, modò in ignem, modò in
feras, in arbores, volucres, serpentes se vertere solitum, vt ait
Hom. libr. 4. Odyssæ, vbi explicat consilium Idortheæ, quæ
carmina, cūm multa sint, non ascribam, sed Latine illa bre
uitatis causa pronuntiabo. sic enim Græca incipiunt:

ὅς ἐστ' αὐτὰρ ἐγὼ μὲν ἀμειβόμενος προσέειπον,

αὐτὴ νῦν φησὶ δὲ σὺ λέγων.

Sic autem Latine:

Dixerat: his ego sum contrā sed talibus orsus:

Nunc senis insidias diuini Diua recense,

Ne me præuisum fugiat. nam vincere Diuos

Viribus humanis res est valde ardua. Dixi

Sic ego, sed contrā Dea sic est inde locuta.

Hospes vera tibi dico, verissima nosces,

Cūm medios radijs iam Sol accenderit æstus,

Æquoreus solet ire senex in litora verax.

Hunc Zephyro iactata senem tegit alga marina.

Quem circum phoca in spelunca è fluctibus altis

Egressæ capiunt placidam per membra quietem,
Spirantes salvas, & olentes navibus undas.

Huc ego te ducam cum primum Aurora fugarit
Exorients stellas, socios tres ipse memento

Deligere è cunctis, qui præsent mente, animoque.

Nunc age narrabo tibi fraudes, nunc senis artes.

Primum dinumerat phocas, numerumque recurrit,

Quas omnes ut adesse videt, prosternitur una

Ipse, quorum veluti iustos in montibus olim.

Hunc ubi videritis stratum, somnoque gravatum,

Cura sit hinc arctè duris innectere vinclis,

Et retinere Deum conantem fallere dextras:

Omnia mox fiet, serpens qui pectore terram

Verrit, fiet rursus aqua hic, crepitabit & ignis.

Hunc eundem Deum rerum omnium principium esse, &
Deorum antiquissimum putavit Orpheus, quem & claves
habere maris, & omnibus præesse, tanquam principium uni-
uersæ naturæ dixit, ut patet ex eo hymno:

Πρωτῆα καὶ ἰσχυρὸν πόντον καὶ ἰσχυρὰς ἔχοντα,
ὡς ποταμῶν, πάντες φύσεις ἀρχαὶ ἐκ τῶν αὐτῶν,
ὅλῳ ἀνάσσειν ἱβλὶ ἰδέας πολυμήφοι,
παῖπμος, πολύβελος, ὅστις αὖθις τὰτ' ἰοῦται,
ὅσα δὲ ποταμῶν ἔλῃ, ὅσα δὲ ἰοῦται, ὕστερον αὖτε.

Gestantem claves pelagi te maxime Proteu

Præce voco, à quo natura primordia primum

Edita sunt, formas in multas vertere nesci

Materiam sacram prudens, venerabilis, atque

Cuncta sciens, quæ sint, fuerint, ventura trahantur.

Hunc in curru vehi, qui à phocis traheretur, putarunt anti-
qui, quos equos bipedes vocavit Virg. lib. 4. Georg,

Est in Carpathio Neptuni gurgite rates

Caruleus Proteus, magnum qui piscibus æquor,

Et iuncto bipedum curru metitur equorum.

Nec plura his ferè de Proteo tradita sunt ab antiquis, quorū
sententiam explicemus. Proteum Neptuni siue Oceani fi-
lium sinxerunt, quem putarunt vim esse aeris, qui de Stoico-
rum sententia Iupiter fuit appellatus, ac per omnia pertransi-
ret, & ubique esset, ut patuit superius, cum de Ioue loquere-
mur, nam aer proximè fit ex aqua in illum extenuata. Hunc
naturam esse aeris, per quem temperatum omnia oriuntur,

& unde sit omnibus ortus principium & plantis & animalibus, videtur significasse Hom. lib. 4. Odyss. in his:

αὐτὸν ἄπο τοῦ ὁπποῦ περὶ λίαν γῆρας ἢ ὕψους
αὐτὰρ ἐπεὶ τα δ' ἔρπον, καὶ παρδαλὶς, καὶ μέγας σῖς
γίνετο δ' ὕψος ὕδαρ, καὶ δένδρεον ὕψιστον, καὶ
καὶ πόρ.

Concussit ceruice iubas leo factus, & inde

Fit draco terribilis, modò fies, modò pardalis ingens.

Allicoma aut arbor, nunc frigida defluit vnda,

Nunc ignis crepitat.

Nam ex eadem materia pro aeris calorisve ratione occulta, vel arbores, vel animalia nascuntur, vel materia ipsa conuertitur in elementa, quod antiqui significarunt per tot, tamque multiplices formarum mutationes, cum Proteus quasi τὸ ὁπποῦ τὸν αὐτοῦ, primum existens scilicet sit, materia enim omnis in intellectu forma prior existit, formasque varias semper expetit naturæ impulsu; quamobrem in tot formas verti dictus est Proteus. Nam certè quidem hominem aliquem fuisse, qui se in tot formas verteret putare, fatui omnino est hominis. at Lucianus in dialogo qui nauigium inscribitur, nauigandi peritissimum hominem videtur existimasse, cum ita dicat; θαυμάσιος τὴν τέχνην, ὡς ἔρασκον εἰ ἐμπρόντες, καὶ τὰ θαλάττια σπεῖς ἑσθ' τὸν Πελοπόννησον: admirabili nauigandi peritia, ut dicebant, qui unà nauigauunt, & rerum maritimarum cognitione vel Proteum illum superare videbatur. Diodorus Siculus lib. 2. morè fuisse Regum Ægyptiorum scribit, ut priorem partem vel leonis in capite gestarent, vel draconis, vel arboris, atque in ignis aliquando formam diademata inciderentur, quod gestamen erat principatus insigne. Inde postea fictum fuit, quod Proteus se in varias formas commutaret. Dictus est fuisse phocarum custos & pastor, quia locis maritimis imperauerit; nam Reges & Principes populorum ποιμήνες λαῶν antiqui vocarunt, hoc est populorum pastores. debet enim princeps non minùs salutis, quàm etiam vilitatis suorum populorum esse studiosus, qui enim de tendendo grege tantum & occidendo sollicitus est, non pastor, sed lupo & latro est appellandus. Sunt enim diuitiæ populorum quasi obsides, quæ iacturæ metu ciues in fide retineant, atque ciuium opulentia, opulentia denique est principis, si res ita tulerit. Atque omnis ciuitas in quam opes ad paucos confluxerint, magis exposita est ho-

est hostium viribus, quia praefer inuidiam & intestina odia, plurimum differt pugnare pro alienis, & pro suis facultatibus cum omnes sint propriae utilitatis praecipue acerrimi defensores, segnes aliarum, nemoque patriam suam esse existimet, in qua nihil habeat plus bonorum quam exteri. Dictus est phocaeum pastor, quoniam maritimi & natandi periti essent eius populi. At Lucianus histrionem fuisse Proteum arbitratus est, de quo ita scribit in dialogo de Saltatione: δοκίμῳ γάρ μοι ὁ παλαιὸς μῦθος, καὶ Προφῆτα τὸν Αἰγυπτίον ἐν ἀλλότῳ πᾶσι ἔργοις ἰσχυρὰ γινώσκον λέγειν, μιμητικὸν ἀνδραγαθῶν, καὶ ὡς πᾶσι ταῖς ἀνθρώπων ἐνδεότησι μεταβάλλεσθαι, ὡς καὶ ὁ δαίμων ἐν ἐρώτησι μιμνήσκειται, καὶ πρὸς ἐρώτησιν ἐν τῇ τῆς κινήσεως σφοδρότητι, καὶ λένοντος ἀγροῦτητα, καὶ παρδάλειος θυμὸν, καὶ δένδρεα δένειν, καὶ ὕλας, ὅτι καὶ δειλὸς ἦεν. Videtur mihi sanè antiquus ille fabulosus Proteus saltator quispian aut histrion fuisse egregius, qui scierit se in omnia formare, omniâque imitari, ita ut aquae humorem, & ignis acumen per motionum celeritatem imitaretur, & leonis feritatem, & iram paradalis, & arboris susurrum, & omnino quidquid illi collibisset, referret. Neque tamē soli Proteo hæc facultas fuit in omnia se convertendi, sed etiam Theridi, & Mestrai filiae Erisichthonis Aethonis Thesali, quæ cum pater omnia sua bona ob assiduam famem diuinitus immissam deglutisset, sese tam diu in varias formas vertebat, quam diu à patre venderetur, ut eius fami succurreret, deinde ad patrem statim clam redibat. Sic Pariclymenus Nelei & Polymeles filius, ac frater Nestoris, id munus à Neptuno impetrauit, ut in omnia quæ optaret, conuerti posset. quare musca dicitur ab Hercule Pylum oppugnantem occisus, nam in eam formam versus indicatus fuit à Pallade. quod autem in omnia ita verteretur, sic de illo loquens Euphorion indicauit:

Σὺν τε Περίκλυτον Νηϊήϊον ἔκτανε μύκη,
ὅς τ' ἄ τε πᾶσιν ἔϊκτο, δολάσιος ἦν τε Προφῆτις.

Aique Periclymenum muscam tunc ille cecidit,

Qui, velut æquoreus Proteus, se vertit in omnia.

Quod etiam planius explicauit Hesiodus in his:

Περίκλυτον τ' ἀγέρον
ἔλθον, ὃ πρὶν δῶρα προσδεῖν ἐνοστήσαν
παντοίῃ, ἄλλοτε γὰρ ἐν ἐννέδεσσιν ἐκίσταν
αἰετός, ἄλλοτε δ' αὖτε πελέσκατο (διδύμας ἰδ' ἔδωκε)
μύρμηξ, ἄλλοτε δ' αὖτε μελισσὴν ἀγλαὰ ῥέειν
ἄλλοτε δένειν ὥς καὶ ἀμείλιχος, ἔχει δὲ δῶρα
παντοίῃ, ὡς ὀνομαστὰ, τὰ μὲν καὶ ἐπὶ τῇ δολάσιν

Βουλῇ Ἀΐδωατος.

Periclymeniumque superbum

Felicem, cui dona dedit præstantia quondam

Noptunus, volucres inter fit namque volucris:

Tum fit rursus apis, rursus (mirabile visu)

Formica apparet, rursus fit frigida serpens.

Munera multa habuit, quæ singula dicere non est:

Denique principium cædis, causæque fuerunt,

Pallas uti monuit.

Habuit etiam Empusa hanc ipsam facultatem conuertendi se in quæcunque libuisset, de qua ita scripsit Aristophanes in Ranis :

ἡ μὲν ὁρῶν τὸν Δία θεῶν μέγα.

ποῖόν τι δεινὸν παντοδαπὸν γυνὴ γίγνεται.

τοτὶ ὡς βοῦς, καὶ δὲ ὕαις, τοτὶ δὲ αὐγυῶν

ἄρα τοῦτ' ἐπὶ πρὸς στίβῳ ἔπ' αὐτῷ ἴα.

ἀλλ' ἔτι ἔσ' αὐγυῶν, σὺν ἀλλ' ἥδ' ἡ κύνων.

Ἐμπούσα τοίνυν γ' ἔστι.

Nam maximam profectò cerno beluam.

Qualem? nouam, fit cuncta, cum libet, statim.

Nunc mula, nunc bos, rursus illa scæmina

Formosa, dic, ubi est? eamus recta eò.

Haud scæmina est, sed rursus illa, sed canis,

Empusa certè est illa.

Sic etiam Epicharmus in Hebes nuptiis:

Ἐμπούσα, δὶνὸς ὅσον βοῦς, ἔχουσα γίγνεται.

λέως τε μέγα, καὶ γυνὴ δὲ ὡραία τις,

καὶ παῖδ' ὅποια λῆ, καὶ ὅσα συμφέρει.

Empusa, planta, bos fit, atque vipera,

Lapisque, musca, pulchra & illa scæmina,

Quidquid cupit, vel denique illi conferat.

¶ Alij, inter quos fuit Antigonus Carystius in Diction. Proteum virum sapientissimū fuisse tradiderunt, qui multa de naturali philosophia scripserit, de plantis, de lapidibus, de natura ferarum, de mutatione mutua elementorum, & quo pacto illa principia sint omnium nascentium, quæ ut vires singula sumplerint, ita vel arbores fiunt, vel herbæ, vel animalia: quare dictus fuit Proteus in illa omnia se vertisse. Hunc eundem diuinatorem arbitrabantur, quia multa ex obseruatione syderum, & ex rerum præteritarum memoria prædiceret. Alij crediderunt per magicas artes Proteum in prædi-

prædictas formas se mutasse. Alij dixerunt fuisse virū dicendi peritum, qui facile posset in quosvis animorū motus homines impellere, quare prædictas formas sumere dictus fuit. Ego Proteum virū fuisse prudentē putauerim (si modò quis fuit) & in conciliandis conseruandisque amicitiiis callidissimū, & in temperandis motibus animorū, & in moribus ad omnes euentus rerum cautē formandos, aut certē quales esse viros prudentes oporteat per hæc fragmenta nobis antiquos demonstrasse. Quis enim nesciat nihil magis necessarium esse vel in administratione ciuitatum, vel in quotidiana consuetudine, quā varietatem ingenij, quæ confert plurimum ad omnes opportunitates, ac rerum vicissitudines? oportet igitur virum prudentem, quoniā non omnes iisdem studiis delectantur aut capiuntur, per varias formas se in hominum amicitia ingerere, ac variis vti rationibus in ciuitatum administrationibus, quoniam alij euentus clementiam, alij seueritatem iudicis requirunt. sic enim fieri Proteum modò ignem, modò aquā intelligendum est, & modò fructiferam arborem, modò crudelissimā feram propter præmia iustitiæ ac supplicia. veruntamen non solū ad amicitias, & ad ciuitatum administrationes hæc fabula pertinet, sed multo magis ad vniuersam humanæ vitæ rationē. quippe cū neque semper indulgere genio conueniat, neque semper eadem vitæ seueritas retinenda sit: sed vtriusque rei tempora sunt cognoscenda, quippe cū nihil violentū sit diuturnum. Nihil aliud igitur dixisse mihi videntur per hæc fragmenta, quā illud quod etiam dictū fuit ab oraculo, Ne quid nimis: cū omnis omnium rerum salus & constantia in mediocritate moderationēque sit collocata. Illa verò quæ dicuntur fabulosè de Periclymeno, de immenso quodam avaritiæ gurgite intelligenda sunt. nam tamen immensas opes domesticas avaritia recondiderit, tamen his minimè contenta, vel per omne fraudum insidiarūque genus alienis facultatibus inhiat.

De Castore & Polluce. C A P. IX.

CASTOREM item & Pollucem salutaria numina nauigantibus, si gemini apparerent, omnes crediderunt antiqui, atque etiā omnium nauigantium vnus sermo mutatis tamen nominibus nostra ætate appellauit. Fama fuit Iouē,

vt de horum origine aliquid dicamus, captum desiderio Leda Tyndari Regis in cygnum se conuertisse, atque illam cōpressisse. Nam cygnus factus ita iucundē cecinit, vt illum propter cantus suauitatem Leda adamauerit & contrectauerit. Deinde ab eo cygno compressa ouum peperisse dicitur, è quo Castor & Pollux & Helena nati sunt, vt Ouidius in his innuit in epist. Helenæ :

Dat mihi Leda Iouem cygno decepta parentem,

Quæ falsam gremio credula fouit auem.

Alij tamen deterritum ab aquila cygnum ad Ledam conuolasse inquit, atque cū sub ea forma Ledā decepisset, Iupiter cygni formam in cœlum transtulit, vt ait M. Manilius in primo Astronomicarum:

Proxima fors cygni, quem cœlo Iupiter ipse

Imposuit formæ precium, quæ cepit amantem,

Cum Deus in niuem descendit versus olorem.

Alij tamen crediderunt oua nata fuisse ex illo congressu, quorum ex altero Castor & Pollux, ex altero Helena nata sit & Clytæmnestra. nonnulli Timandram addiderunt sororem. Non defuerunt tamen qui ex vno tantum ouo Pollicem & Helenam natos fuisse crediderint, quod Leda è Ioue conceperit, cū è Tyndaro Castorem & Clytæmnestram natos esse arbitrentur. hi igitur mortales vt ex homine concepti, illi immortales vt ex Deo, crediti fuerunt. Vocati tamen sunt omnes Tyndaridæ, & in Lacedæmone iuxta Taygetum mōtem Laconia nati, vt ait Homerus in hymnis:

Κάστωρ κ' Πολυδεύης Διὸς μοῖστα λήματα

Τυνδαρίδα, οὗ Ζηνὸς ἐλυμπετὴ ἐξ ἄλλοιοτο.

τοῖς ὑπὸ ταύτης τοῦ κερούης τέλει πότνια Λήδη,

καὶ θρηῖ ὑπὸς μηδείστῃ καλαμφεῖ Κροῖωνι.

Castora Pollucemque mihi nunc pand' te Musæ

Tyndaridas, Iouis è cœlestis semine natos.

Taygeti peperit quondam hos sub vertice Leda,

Clam coniuncta Ioui cœlestia regna tenenti.

Theocritus in Dioscuris Castorem & Pollucem Iouis filios, at non Tyndari appellauit:

ὕμνιον ἄνδρες τε κ' ἀγχιόχου Διὸς υἱοί,

Κάστωρ κ' Πολυδεύης Πόλυς ἐπετίθειεν.

Cantamus natam de Leda & de Ioue prolem,

Castora

Castora Pollucemque timendos hostibus acres.

Hi cum nati fuissent Pephni, quæ maritima erat ciuitas in insula eiusdem nominis Lacedæmoniorum ditionis, vt fuit Thalamatarum sermo, & Alcman in quodam cantico scripserat (quamuis magna esset controuersia inter Messeniacos ac Lacedæmones ab vtris Castores essent oriundi, cum illos patrios Deos vtrique sibi vendicarent) à Mercurio Pel-lenem nutriendi statim deportati fuerunt. Deinde cum Iason ad aureum vellus esset nauigaturus, & ad eum confluerent vndique delecti iuuenes: inter cæteros accessit Castor & Pollux, vt ait in libro primo Apollonius:

ἢ μὲν Αἰτωλὶς κρατερὸν Πολυδῆκεα Διὸς ἱ-
 ἑσπερὶτ' ὦκυπόδων ὥρην διδρακνύον ἰσπῶν
 Σπάρτην τοῖς δ' ἢ ἡ δόμοις ἐν Τυωδαιέειο
 πηλυγέτοισι ὠδῖνι μὲν τέλειν.

Impulsi hic fortem Pollucem Ætolica Leda,

Castora ex hinc eadem domitorem rursus equorum

E Sparte, partu quondam quos edidit vno

Tyndari in æde viri.

Hi multa præclara facinora in ea navigatione ediderunt: nam cum ad Bebryciorum, Amycique Neptuni filij litus appulissent, Pollux aduersus Amycum, qui omnes Argonautas pronocauerat, in pugnam prodiiit, eumque interfecit. Amycus enim consueuerat ita omnes peregrinos interimere, cum illos cogeret secum pugnis decertare: atque tunc etiam ad Argo nauem accedens Amycus ita omnes ad pugnam inuitauit:

κέλευθ' ἀλκίπλοχοις τάδε ἰδούμαι ὑμῖν ἔειπεν.
 ἔπειθ' ἴσμεν ὅτιν ἀφορμηθέντα νεώδεσσιν
 αὐδ' ὅτιν ὀδυνέων, ὅσας Βέρβρυξ πελάσσει.
 σπῆν χεῖρας ἑμῆς ἐς αὐτὰ χεῖρας ἀείρω.
 τί κεν μοι τὸν ἀριστὸν δότι κελεύειν ὡς ἐμὲ
 πνυγμάζειν ἥσταιδεν.

Discite pontinagi nauæ, quæ discere oportet:

Nulli, Bebrycios portus qui intraueris, est fas

Soluere, ni expertus sis nostræ robora dextra.

Quare agite o proceres præstantem robore cunctis

Mittite mi pugilem.

Theocritus autè exisse aquatū Pollucem scribit, & apud fō-tem Amycum inuenisse, à quo coactus fuit pugnis decerta-re. Omnes ramen assentiuntur Amycum fuisse cum multis

Bebrycibus à Polluce occisum. Idem post Colchicā expeditionem in patriā reuersi, cum Theseus Helenam rapuisset, in Athenienses ad recuperandā sororem militarunt, tū expugnata Aphidna, captāque vrbe, & Helena recepta, omnibus Atheniensibus pepercerunt, præterquā vni Æthræ matri Thesei, quam captiuam abduxerunt. Inde verò effectum est vt reges & seruatores Dioscuri ob eximiā clementiam ab Atheniensibus sint postea vocati. Post recuperatam sororem in amorē Phœbes & Talayræ, filiarum Leucippi Arsinœsque, sororum inciderunt, quæque ipsi in Theseo improbauerant, in alios ipsi committere non dubitarunt. Zet. verò non Phœben, sed Ilairam vocat alteram Leucippi filiarum hist. 48. chil. 2. quam alij Naciram, alij Elairā vocarunt. quibus nonnulli illud etiam addiderunt è Phœbe ac Polluce natum fuisse postea Mnesibum, quē alij Mnesinonum, alij Asineum vocarunt. è Castore & Ilaira natus est Anogon, atque, vt aliis magis placuit, Anaxis, vt aliis, Aulothus. Fuerant illæ Lynceo & Idæ Apharei filiis desponsatæ, quare earū mariti in raptos Dioscuros ob acceptam iniuriam impetum cum armis facientes grauē pugnam commiserunt ad Taygeti montis radices, ac denique Castor à Lynceo interfectus est, ac Lynceus postea ictus à Polluce columna saxea occubuit, de quo Pollux trophæum erexit. Futurum erat breui vt Pollux etiam acceptis ab Ida vulneribus interficeretur, nisi Iupiter Idam fulmine ob natum percussisset, vt ait in his Theocritus:

ἢ γὰρ ὄρε στήλας Ἀφάρειος ἐξ ἀνέχουται
 τυμβῶν ἀνὰ πρὶν πάλῃ Μισσηνὸς Ἰδαι
 μάλα κατὰ γυνταίο βαλεῖν σφαιτέρῳ φενῶ.
 ἀλλὰ Ζεὺς ἐπάμυνε, χερσὶν δὲ οἱ ἐκβαλε τρυφῶν
 μάρμαρον αὐτὸν δὲ φλογὶ σπυῖ φλεξέε κεραυνῶ.
*Pars erat è tumulo nam Aphareio exerta columna.
 Quam forti dextra fregit Messenius Idas,
 Hunc fratrisque sui fuerat iacturus in hostem.
 Iupiter auxilium tulit, illi marmor ab ipsa
 Decussit dextra, & combustit fulminis igne.*

Alij Pollucem etiam cæsum fuisse dixerunt: atque cum vtorque se intra ventrosam quercum occultasset, à Lynceo mortaliū omniū perspicacissimo fuisse visos, vt patet ex his carminibus eius Stasini qui res Cyprias carmine conscripsit

αἴψα δὲ Λυγκίης

τινὸς τὸν ποσσὶ βαρὺ ποσσὶ παλῶσι πεποιθὸς
 ἀκρότατον δ' αἰάβας, διὰ δὲ κατὰ νῆσον ἀπασάν
 τακταλίδου Πέλοπος τάχα δ' εἰσὶ δὲν Ἰβέρμης ἦτορ
 δαίτης ἐρδαιμῶσιν ἔσω θρῶες ἀμφὶ κοίλῃς,
 χεῖρ' αἰδ' ἐν πόδαμον, καὶ ἀνδροφόνον Πόλυς δὲ Νέα.

quo tempore Lynceus

Taygeti velox ascendit culmina montis,
 Lustravitque oculis quidquid tenet insula magni
 Tantalidae Pelopis: præacuto lumine vidit
 Hos ambos intra ventrosa robora quercus,
 Pollucem fortem, & domitorem Castora equorum.

Neque mirum est tam fortes fuisse Apharei filios, aut tam perspicacem Lynceum, quando ab illo Perseo qui Medusam occidit, per Gorgophonen nympham originem duxerunt, quorum hæc series ortus fuisse narratur. Fuerunt duo fratres Hyacinthus & Cynortes. Cynortæ filius Perieres. ex hoc & Gorgophone Persei filia Leucippus, & Icarus, & Aphareus nati sunt. è Leucippo & Philodice Inachi filia Phœbea & I-laira nascuntur. Ex Icario & Peribœa Naide nascuntur filij quinque mares, & Penelope, quæ postea fuit vxor Vlyssis. ex Aphareo & Arene nymphea Ecali filia, vti scripsit Stesichorus; vel, vt aliis magis placuit, ex Arne filia Æoli, Lynceus & Idas nascuntur, quare ex eodem fonte priore omnes manasse visi sunt. Didymus tamen solum Castorem visum fuisse inquit à Lynceo. at Pindarus in Nemeis propter armenta abacta pugnatum fuisse inquit, at non propter Leucippi filias, habuerunt aurigas Rhecarn & Amphistratum viros fortissimos: quorum alter Phthiotis illis qui Achaïam habitantibus, alter Laconibus, qui Heniochiam vocatam, duces fuerunt, vt ait Strabo lib. II. Dicuntur primi Dioscuri arcus inuenisse, & docuisse canes quod spectat ad venationem, & cæstus certamen, vt nos lib. 2. Venationum scripsimus:

Quid referam Leda pueros? hic repperit arcus,

Et cursu domitare feras inuenit equorum:

Ille canes primus docuit vestigia canis,

Atque feris homines crudo decernere cæstu.

Cum cæsus fuisset igitur Castor à Lynceo, fabulantur immortalem Pollucem à patre Ioue petiisse, vt Castor immortalitate assequeretur; quod cum obtinere non potuisset, im-

petrauit denique vt dimidium suæ posset illi impartire: quare alternis diebus singuli viuere dicuntur, vt est apud Virgilium lib. 6.

Si fratrem Pollux alterna morte redemit,

Itque reditque riam toties.

Hi crediti sunt ab equis albis vehi soliti, quare ita scripsit Pindarus in Pythiis in Hierone:

ἔχον δὲ κῆρυκας ἄλκιους,

Πινδοθεν ἱερνύμενοι

λαοκοτόλων πῦρ δακρυδέν βατῶν δό-

ξοι γείτονες.

Habebant Amyclas diuites

E Pindo conceitati

Candidos equos habentium, Tyndaridarum glorio-
si vicini.

Post eadem autem Castoris Castoreum vocatum tripudiū in honorem Castoris fuit institutum, de quo meminit Pindarus in secunda Ode Pyth. in eo autem armati iuuenes tripudiabant. Quidam tamen dixerunt ab ipsis Dioscuris post victos Gigantes id tripudium fuisse excogitatum, atque Palладem legem Enoplam cecinisse, inter quos fuit Epicharmus, quam legem postea Lacones cum tibiis in acie instructi aduersus hostes vsurparunt: quod tamen nonnulli è Curretibus inuentum fuisse inquirunt. Dixerunt enim Cretenses non solum Castoreum, sed etiam Pyrrhichiū melos excogitasse. quod quidam Pyrrhicho Cretensi tribuunt, inter quos fuit Sosibius. Alij Pyrrho Achillis filio, qui armatus vsus est in victoria contra Eurypylū & Telephū, id attribuunt. Arist. primum Achillem ad pyram Patrocli Pyrrhicho vsū fuisse inquit. Enimvero Castor & Pollux ob res præclare gestas in Deorum numerum, sicuti antiquorum plerique, relati fuerunt: cū mortales essent vt reliqui homines, vt ait Pausanias in Arcadicis. Fama est hos nauigantium Deos, & omnibus nauigantibus salutare tali de causā creditos esse: Cū ingens tempestas Argonautas à Sigæo digressos inuasisset, atq; pro illorum incolumitate vota Orpheus concepisset, geminæ flammæ circa Castoris & Pollucis capita apparuerūt. Secuta est paulo post admirabilis maris tranquillitas, & clementia ventorū: quamobrem credita fuit inesse quædam in his iuuenibus diuinitas, & ignes illi cū postea nauigantibus ap-

bus apparerent, Castoris & Pollucis arbitrio apparere crediti fuerunt. Putabantur iidem seruare nauigantes in extremo vitæ periculo constitutos, vt apparet ex idyllio Theocriti in Dioscuros, vbi signum esse futuræ serenitatis inquit apparet præsepe inter asellos his versibus:

αἰλ' ἔμπης ὑμεῖς τε κ' ἐκ βυθῶν ἔλατε νῆας
αἰνέουσιν ναυταῖσιν οἰκῶσις θαλάσσης.
αἶψα δ' ἄσπληνοντ' ἀνέμοι, λίπ' οὐδ' ἐχέει
αἰμύλαρος, νεφέλαι δ' ἐκ δίδρυμιν ἀλκυόνης ἀλλ' αἶ,
ἐκ δ' ἀρκτοῦ τ' ἐραίνονται, ὕμν' αἰὲ μέσσην ἀμωμήν
φάτν', σφραγίσσεται τὰ πρὸς πλέον ὁδὸν πάντα.
*Vos tamen ex undis naues seruatis, & ipsos
Nautas in summo positos discrimine vitæ.
Continuò venti cessant, fremitusque minacis
Æquoris, aufugiunt nubes, vsque nitefcunt:
Apparet præsepe simul tenue inter asellos,
Significans tranquilla maris mox omnia nautis.*

Hæ flammæ cum geminæ apparent, salutiferæ putantur nauigantibus: at si vna tantum, periculosa est nauigiis, & eò magis si terribilis illa & dira pestis, quam nautæ vocant Helenam, suo aduentu geminas flammās fugauerit. Quamuis Euripides Helenam quoque cum fratribus esse salutarem nauigantibus scribit in Oreste, vt est in his carminibus:

Ἑλένη μὲν, ὡς οὐ διοίστην πρὸ θυμὸς ἄν
ἄμαρτις, ἰσχυρὸν Μενέλαον πορεύσας,
ἦδ' ὅστιν, ὡς ἔρετ' ἐν ἀΐδεος πυργῶν,
σπευσσώμην τε, κ' ἐθανέοντα πρὸς σθέν.
ὅρα νῦν ἐξέσπασα, καὶ πόφρα γὰρ
οὐ σοὶ καλὸν ὄναι κρείσσον ἐκ Διὸς πύργου.
Ζηλὸς γὰρ ἔσται, Ζεὺν νῦν ἀφθιπόν χροῖον
Κάσσει τε Πολυδὸν κείν' ἐν ἀΐδεος πυργῶν
συνδάκας ἔσται ναυτίλοις σωτήριος.
*Helenā quidem, quam tu voluisti perdere
Agens parum iucunda Menelao, hæc ades:
Hæc, quam videtis in loco summo ætheris,
Seruata: nec tua manu illa concidit.
Saris aui ego illam sic volente eius patre
Ioue ensis ἰκτὺν de tui, nam viuere est
Illam necesse semper, vt satam Ioue.
Sic Castori & Polluci in æthere arduo
Salubris assidebis illa nanibus.*

Hos ignes Horatius stellam appellauit lib.1. Carminum.

Dicam & Alciden, puerosque Leda:

Hunc equis, illum superare pugnis

Nobilem, quorum simul alba nautis

Stella refulsit,

Defluit saxis agitatus humor,

Concidunt venti, fugiuntque nubes,

Et minax (quod sic voluere) ponto

Vnda recumbit.

Sacrificabantur his Deis agni candidi, tanquam Diis bonis, & faustis, & felicibus, vt patet ex hymno Homeri vbi potestatem Dioscurorum describit:

ἀμφὶ Διοσκουροὶς ἑλικώπιδες ἑσσωτε μοῦσαι
τῶν Δαρειδῶν, Ἀλκίδης καὶ Πόλυξος ἀγλαὰ τέκνα,
Κάστωρ δ' ἰκπόμενον, καὶ Ἀμώμαντον Πολυδὸς ὄψα
σὺν ὑπὸ ταύρητος κορυφῇ ὄρεος μεγάλου
μυχθεῖσ' ἐν φιλότῃσι κελαινέσσι Κρονίωσι,
σωτήρας τέ τι πῦδας ὀπίχθοντιν ἀνδροπύων
αἰκυπόρην τε νεῶν, ὅτε τε σπέρχωνται αἰθέρα
χάμας καὶ πότνιν ἀμειλιχνοῖσι δ' ὅτι νηῶν
ἀλκίβοιοι καλίσσι Διὸς κούροις μεγάλοις
ἀνίστησι λαοκτοῖν ὅτ' ἀκροπύρα βαίτες
πρύμνας.

Tyndaridas natos magno Ione dicite Muse,

Pignora quæ quondam peperit pulcherrima Leda,

Pollucem fortem, domitorem & Castora equorum.

Taygeti peperit Leda hos sub vertice montis

Aetherio coniuncta Ioni, cui sidera parent:

Hæc peperit miseros seruantia pignora nautas,

Atque rates, diræ quas inuasere procellæ

Hybernæ, vt pelagi fremit implacabilis æstus.

Tunc enim nauta summa de puppe vocantur

Voce Ionis pueros, niueorum & munere placant

Agnorum.

Maximè omnium Deorum culti fuerunt apud Cephalenses Castor & Pollux, magniq; Dij ab illis sunt vocati, per quos, vt alibi mulieres, ita viri apud illos & alias nonnullas nationes iurare consueuerunt, vt testatur in his Theognis:

Κάστωρ καὶ Πολυδὸς καὶ ὁ ἐν Λακεδαιμόνῃσι Διὸς
νεῖτε Εὐεργετὰ καὶ Καστὸς ποταμῶν,
ὅπποτε βυλόμεναι εἴλω κακὸν, αὐτοὶ ἔχομεν
εἰ δὲ τι κείνους ἔμεν, Διὸς τίσσι αὐτοὶ ἔχει.

Pollux

Pollux & Castor qui Eurota ad fluminis undas

Accolitis, fines qui Lacedaemonios,

Ille ego perpetiar, si quero incommoda amico:

Is mihi si querat, bis totidem ipse ferat.

Fama est quod cum ludi Olympici fuissent ab Hercule aliquando instaurati, Pollux castibus victor, cursu & arte pugilum Castor renuntiati fuerunt. nam tametsi vno partu, & ex eodem ouo nati sunt ambo, tamen varia studia utrisque fuerunt, ut ait Horat. lib. 2. Sermonum.

Castor gaudet equis, ouo prognatus eodem,

Pugnis, quot capitum viuunt, totidem studiorum

Millia.

Memoriae proditum est in Laconicis à Pausan. non procul à Sciade Laconum loco, sepulcrum fuisse Castoris, qui vnà cū Polluce infaustè cum filiis Leucippi Sparten inuadentibus commisso praelio cecidit, neque tamen ante quadagesimū annum ab eo bello inter Deos fuerunt relati. Alij non à filiis Leucippi, sed ab aliis casus putarunt. Qui Idam fulmine ictum dixerunt, quia Castorem cecidisset; illi datam fuisse Polluci à Ioue optionem inquiunt, cum illum solari Iupiter cuperet in morte fratris, utrum mallet eligendi, immortalis ne ipse vellet fieri, an potius sex menses cum fratre viuere, & sex alternè mori. tum Pollux cum fratre viuere & mori maluit. Hæc tot fabulosè de his tradita sunt ab antiquis, & quibus veram sententiam exprimamus.

¶ Castor & Pollux & Helena ex vno ouo nati dicuntur Ioue patre, quid hoc monstri est Dij boni? fieri nullo modo sane potuit ut tanta multitudo eodem partu nata sit: quippe cū natura numerum mammarum superari omnino non patiatur: quod si filiorum numerus mammas superauerit, illi postea viuere non possunt. Ridiculum est igitur & ouum natū fuisse è muliere, & tot homines ex ouis, & eodem partu, & omnes vixisse. Fictum fuit igitur, ut quidam voluerunt, Ledam ouum peperisse, quia pragnans ventrem ad oui formam rotundum haberet; vel, ut alij maluerunt, quia in eadem pellicula ouo persimili foetus concreuerint. Hanc cum Ioue in cygnum verso concubuisse inquiunt, cum Ioues reges omnes dicerentur: quam cum Rex quidam non in melibus stratis & regio apparatu cōpressisset, sed apud Eurotā flumiū Lacedaemoniorum, cygnorū more in locis humidis;

locus datus est fabula: quòd Iupiter cygnus factus eam com-
 presserit. Fuerunt filij è Pephno in Pellenen portati educan-
 di, quòd clàm vt ex adulterio nati, educandi in alia loca mis-
 si sint. Quæ de rebus gestis eorum memorantur, ab historia
 nō dissentiunt, nisi quòd fuerit Idas fulmine percussus: quod
 & ipsum tamen historicè dictū esse scripsit Zetzes histor. 48.
 chil. 2. quippe cū Cerauni nomen locum dederit fabulæ,
 cū suppetias tulerit Polluci. nam Græci Ceraunum fulmē
 appellant. Fabulati sunt Lynceum acutissimè videre solitum
 illa etiam quæ essent sub terra: quia metalla prior inuenerit
 auri, & argenti, & ferri: cū enim lucernam sub terra reli-
 quisset, ac metalla efferret, creditus est quæ forent sub terra
 etiā videre. Cū pater igitur mortuos filios sepulturæ man-
 dasset, vt vir astrologiæ peritissimus multitudini persuasit
 imperitorum Castorem & Pollucem fuisse inter sidera rela-
 tos. Istud autē ob facultatē ingenij & humanitatem Pollucis
 alij factum esse existimarunt: nam *Αἰὼνες* multum est & om-
 ne dulce appellatum, & *πολύς* multus; vnde nomen est Pollu-
 cis apud Græcos, ob suauitates ingenij & in omnes clemen-
 tiā, dictum. Cū ignes illi circa capita horum nauigantium
 prius apparuissent, crediti sunt illi ignes ab imperitis à Casto-
 re & Polluce mitti in tempestatibus signa nauigantibus salu-
 taria. apparent autem geminæ flammæ aliquando in castris
 in summa parte pilorum, aut tenteriorum, aut aliquando in
 nauibus circa antemnas, aut in summa parte mali, aut iuxta
 carthesium, quod signum videntes nauigantes in magnam
 spem veniunt salutis & tranquillitatis futuræ. Si vna tantum
 flāma appareat, solum Castorem esse arbitrantur mortalem,
 quare periculum omnibus portendere: si binæ, salutare sunt:
 si tertia accedente flamma Helenæ, illæ profugerint, illæque
 circa malum confederit, certissima mors nauigantibus si-
 gnificatur, aut certissimū naufragium. Has geminas flāmas
 nunc Diuos Nicolaum & Hermum nauigantes appellant:
 quæ quid sint, vel quomodo appareant, magna fuit semper
 inter scriptores contentio. Credidit nauigantium nostri tem-
 poris multitudo, cū Diuos singulatim in auxilium petit,
 eas flāmas esse illos Diuos ad quorum nomina euane-
 rint. Alij, qui rem altius vestigare voluerunt, inter quos fuit
 Xenophanes, crediderunt spectra quædam propter timorem
 mortalium oculis sese offerre, tāquam somnia senum egro-
 tan-

tantum, quæ à phantasia subministrarentur. Quid enim prohibet in magna animorum trepidatione sensus quoque minus perturbari, & prodigiosa quædam monstra apparere? nam turbatorum sensuum comites sunt plerunque horrendæ & admirabiles res visæ. Ego sanè nihil horum esse putauerim, sed vapores quosdam in ignes pertenuēs ex aere concretos qui suapte natura summa petant malorum & antemnarum: quippe cum totidem visi sint aliquando, quot fuerunt nauigia, at non duo tantum. nam si essent spectra solum quæ pro sensuum perturbationibus apparerent, illud necessario sequeretur, ut non solum aliis minores, aliis maiores ignes apparerent; aliis plures, aliis pauciores: sed etiam pro affectis corporibus & dominantibus humoribus, aliis ignes ardentēs, aliis armati homines & dimicantes, aliis beluæ horribiles & admirandis formis viderentur. quoniam ita laborantibus, & malè affectis corporibus hæc videntur in somnis, & aliquando nihilominus vigilantibus. Illi igitur ignes cum gemini apparent, exhaustam prope concretam tempestatum materiam significant: cum vnus fuerit ignis, nondum concretam: cum plures, maximam superesse copiam. Isti ignes; si densissimus aer & vaporibus plenus extiterit, ob frequentiam condensatæ materiæ, fugantur ab Helena, quæ non nisi ex abundantia ingenti consurgit vaporum. Dicti sunt Castor & Pollux in Deos relati ob beneficia quæ in homines contulerunt, cum multos sceleratos homines de medio sustulerint; & in eos populos quos subiugauerant, singulari clementia sint vsi. Quo autem pacto per hæc mores hominum corrigere conati sunt antiqui? beneficentiam, & liberalitatem in omnes, & propinquorum præcipue concordiam Diis gratissimam esse demonstrarunt: quare ad has virtutes per hanc fabulam nos hortabantur. at nunc de Æolo.

De Æolo. CAP. X.

ÆOLVS, ventorum imperator, vel potius (ut quidam putarunt) quæstor, Hippotæ filius fuit, ut innuit Ovidius in epistola Leandri:

Parce precor, facilèmq; moue moderatius auram:

Imperet Hippotades sic tibi triste nihil.

Sic Apollonius libro quarto Argonauticorum:

Hh iij

Αἶσλον Ἰππότεον παῖδα κλυτόν.

Æolium Hippotæ filium clarum.

Matrem Æolo fuisse Meneciam Hylli Lyparenfis filiam me-
motiæ prodidit Euthydemus Athenienfis in libro de Salsa-
mentis: at Eudoxus Cnidius in libro secundo de ambitu ter-
ræ, Ligyam Actoris Carystij filiam matrem Æoli fuisse ma-
luit, quamuis dixerunt nonnulli non vnum tantum Hippo-
tæ filium fuisse Æolum vocatum eo nomine, sed etiam fi-
lium Hellanis cuiusdam Iouis nepotem. omnia tamen quæ
dicuntur de Æolis, ad vnum Hippotæ filium referuntur. Nec
defuerunt, qui Iouis filium putauerint. Habitauit Æolus in
vna ex illis septem insulis, quæ de illius nomine dictæ fue-
runt Æolia, atque illa Strongyle nominabatur, vt ait Strabo
libro sexto. fuerunt omnes illæ insulæ sub imperio Æoli, at-
que Strongyle dicta est à rotunditate, quæ Didyma etiam
dicebatur. dicta est & Lipara pinguis, & ab igne scatente
Thermiffa, & Euonyme sinistra, quia nauigantibus è Lipara
in Siciliam sinistra appareat. & ab arbutis Ericusa & Phœni-
cusa, & Hiera sacra. alij hanc, alij Liparam ob scatentium
flammarum frequentiam Vulcani officinam esse dixerunt.
Memoriæ prodidit Callias in libro decimo eorum quæ scri-
psit ad Agathoclem, ἐν ταύτῃ καὶ ὄρεον ὑψηλόν, ἐφ' ᾧ κεκαίρεται εἰς
δύο ὄρη ὅτι τὴν ἀπείμειδον περὶ τῆς ἑξ ἑκείνου καὶ τῆς χαίματος δια-
πύρρει λίθοι μεγάλοι ἀνέβησαν. γίνονται δὲ καὶ ἐν καρπῶν συμβάσει τῶν
Ἡρώων ἐρηζόμεναι (ὡς λέγουσι) βράχιοι πυκνοὶ, ὥστε ὅτι σταδίῳ καὶ πε-
τακόσιᾳ καὶ πελείᾳ ἀκούεται τὸν ἥχον. οἱ δ' ἐκ τῆ ἐκρούσεως μύδροι ἀ-
ναέρπονται, διὰ τὴν ἐκπύρρσιν, πάντοτε ἰσὺς εἰσι, καὶ διακινουμένης
τῆς ὄρει, καὶ τὴν ἀναμινεσθ' ἥλιον ἔχουσι. καὶ νύκτωρ μὲν πᾶσι τὸ ἀπὸ
τῆς ἐρηξίας τῆς θεοῦ γινώσκουσα, καὶ ὡς ἀπὸ τοῦ μὲν ἡμέραν δὲ ἐκ τῆς κα-
ρυφῆς, ὅθεν ἡ φλόξ αἰνίσθιν, ὁρᾷται ὡς ἀπὸ μέλας νέφος τὸν τόπον ἐκτετακίωσεν.
Fuisse hic (in insula sacra vocata scilicet) summitatem quandam
præcelsam, in qua duo essent foramina ignem exhalantia, alte-
rum quorum haberet ambitum trium stadiorum, è quo multum
luminis efferebatur, ita vt splendor ad multum spatium extende-
retur, atque ex illa voragine lapides igniti insignis magnitudi-
nis emittebantur, tantusque exaudiebatur strepitus, quo tempo-
re Deum operari contingeret (vt aiunt) vt vel ad quingenta & plu-
ra stadia sonitus exaudiretur. at verò lapides igniti, qui ab effla-
tu emittebantur, rubignis colore omnino siue violaceo erant ubi-
que secti propter incendium, quorum ea vis erat vt aspectum

et virtutem incensi haberent ad solem. atque per noctem quidem manifestò apparerent illa, quæ spectabant ad Dei opificium: per diem verò in ea summitate, unde flamma erumpebat, apparebat caligo quedam tanquam nigra nubes, quæ loco illi insideret. Scriptum reliquit Pytheas in ambitu terræ consuevisse antiquos rude & illaboratum ferrum ibi deponere, & mercedem siue ensis, siue securis, siue rei alius, quam vellent, nominantes, deinde illam die crastina accedentes solitos accipere. Alij cum Rhegij Italiae imperasse maluerunt. Hunc Æolum ventorum moderatorem & quæstorem nominauit Homerus lib. x. Odysseæ.

κίενον γὰρ ταμίην αἰέμων πώϊον Κρηίων,
ἢ ὑπὸ πτωϊύμῳ, ἢ δ' ὀρνυῖν ὅν κα' ἔδλυσσι.

Quæstorem statuit ventorum Iupiter illum,
Cum libet ut sedet ventos, & concitet idem.

Atque vniuersam Æoli potestatem descripsit Virgilius libro 1. Æneid. in his:

hic vasto rex Æolus antro

*Luctantes ventos, tempestatesque sonoras
Imperio premit, ac vinculis, & carcere frenas.*

Sic etiam Dionysius de situ orbis:

πῶς δ' αὖ μετ' Αἰόλῳ εἰσὶ πνεῖδες ὅμαι εἰν ἀλὶ νῆστοι,
Αἰόλῳ Ἰσσοποταμίδας, φησὶ οὐκ εἶναι βρασιλῆος,
Αἰόλῳ ὅς ἐστι μετ' αἰσέχων ἐλλατὰ δῶρο,
κεκογνίλῳ αἰέμων κλονέγτων δ' ἰσχυρίων τε.
ἵπτα δὲ οἱ ταῖ γ' ἵσσι, ἐπώνυμοι αὐδ' ἔχουσι Πλωταί.

Post hanc Æolia sunt insula in equore, regis

Æoli Hippotadae, peregrinis regis amici,

Æoli, adest mirum cui diuini munere donum:

Ventorum imperium, seu perslent, siue quiescant,

Sunt illi septem dicta cognomine Plotæ.

Sic enim Apollonius libro quarto:

Αἰόλον, ὅς ἐ' αἰέμοις αἰσέχων ἔσσιν ἀνάσσει.

Æolus, imperitat qui ventis æthere natis.

Nam antè quàm ventis Æolus imperaret, dicta sunt multa accidisse ventorum certamina, quæ vrbes frequentissimas ac regiones deuastarint: qualia fuerunt illa, quæ tantopere mare infestarunt, ut Siciliam ab Italia sciuixerint, & cū prius nullum esset mare mediterraneum, vis tempestatis in Oceano orta per quoddam spatium terram discidit, unde aqua per Calpen ingressa mare quod est intra terram fecit, ob de-

pressam regionem, Africamque ab Europa disternant:
ut in his ait Valerius Flaccus libro primo Argonauticorum:

*Has nimbi, ventique domos, & naufraga servat
Tempestas, hinc in terras, latumque profundum
Est iter, hinc olim soliti miscere polumque
Infelixque fretum, neque enim tunc AEolus illis
Reclor erat, Libya cum rumperet advena Calpen
Oceanus, cum flens Siculos OEnotria fines
Perderet, & mediis intrarent montibus unda.)*

Nam per Oceani tempestates disruptis montibus qui terram includerent ab impetu Oceani in occasum ad columnas Herculis, mare factum fuit, quod terra ibi esset depressa, ac montes facti sunt insulae. quis hoc plane negare auit propter antiquitatem? Dicuntur sex filij ac totidem filiae fuisse AEoli, inter quos Magnes, Ethlius, Iocastus, Canagra, Perieres, Arne, Phera. neque plura nomina filiorum AEoli me legisse memini Hippotadae. at aliorum AEolorum fuerunt, Macareus, Athamas, Sisyphus, Misenus, Iphiclus, Salmoneus, Cephalus, Criteus, Alcione, Canace. Vocati sunt autem venti Thracij, quod e Thracia spirare putarentur: fuit enim Dionysophanis sententia, quod specus esset in Thracia, e quo erumperent venti, unde fabulati sunt postea ventorum in Thracia esse domicilium, unde ait Homerus libro 2 Iliadis:

Βόρεις δὲ Ζέφυρος, καὶ τὸ Ὀπηνθεὶς ἄντρον.

Threiciis Boreas Zephyrusque fremebat aboribus.

Et Horatius libro primo Carminum:

Iam veris comites quæ mare temperant,

Impellunt animæ linthea Thracia.

Quidam tradiderunt AEolias insulas omnes propè esse pares, atque ambitum habere maiorem centum & quinquaginta stadiorum, quæ per tantundem spatium distarent à Sicilia. habere dictæ sunt scaturigines ignium & hiatus subterraneos, qui illuc usque pervenirent, ac desertæ fuerunt per quoddam tempus, donec Liparus Ausonis filius per dissensionem cum fratribus, illuc advenit cum navibus & magna manu militum ex Italia, & Liparam à se dictam habitavit. Huius iam senescentis filiam inquit AEolum Hippotæ filium duxisse Cyanen nomine, & accivisse undique colonos; quare non solum Lipara, sed omnes sunt habitatæ. quibus

quibus addiderunt, Æolum in Deos & hospites benignum, in subditos iustum fuisse, ac rerum bellicarum non ignarum, & omnis humanæ prudentiæ participem: quippe qui etiam vela in usus nauticos excogitarit. Habuit filios Xuthum, Androclum, Pheremonem, Iocastam, Agathyrnum, Aftyochum, ut alij tradiderunt: qui etiam cum prædicere ventos solitus esset è varietate efflatorum ignium, dictus est quæstor ventorum, ut diximus.

¶ Tot sunt ea quæ de Æolo tradita sunt ab antiquis: nunc quæ ratio illos compulerit ad has fabulas fingendas inquiramus. Memoria igitur prodidit Isacius Æolum hominem fuisse astronomiæ peritissimum, & illam scientiam præcipue exercuisse, quæ pertinet ad naturam ventorum, ut prodesset nauigantibus. Prædicebat igitur vel cum Sol tauro propinquaret, exempli gratia, quæ maris futura esset tempestas, aut quæ benignitas cœli, & quo die, quæve diei hora: vel quamdiu perduraret Zephyrus, si talis aut talis spiraret: aut si alius ventus sub exortum canis, aut alterius signi cœlestis exoriretur, aut etiam diebus criticis, quinq; scilicet, septimis, & aliis huiusmodi ab ortu seruatis. Ea de causa effectum est, ut illum ventorum esse regem dicerent, sicut Amalidem, & Protoclem, & Protocreonem dixit Orpheus: hi enim quos vellent ventos, dicebantur in utrem includere, & emittere, quos vellent spirare. Scriptum reliquit Strabo libro primo, Æolum dictum fuisse regem ventorum, quia per fluxum ac refluxum aquarum, cum habitaret in locis asperis & difficillimis, nauigantibus futuræ tempestatis ac surgentium ventorum signa multo antè prædixerit, quæ cum ad prædictum tempus euenirent, credidit vulgus mortaliū ventos esse in Æoli potestate, quos posset, cum liberet, emittere. Videbatur enim admirabile quidpiam ac propè diuinum, posse venturas temporum mutationes multo antè præuideri. Id tamen fieri posse comprobauit Thales Milesius, ubi anni fertilitatem & copiam oliuarum in futurum annum præuidisset, ut ait Diog. Laertius in eius vita. Magna est omnino vis ac propè diuina sapientiæ non solum in prædicendis rebus futuris, sed etiam in faciendis, quæ nullo humano ingenio fieri posse videbantur. Veruntamen cum pauci sint omnino sapientes, multique haberi cupiant, cum sapientes malè imitentur, vel conuitiis etiam insectentur

sapientiores, idcirco effectum est, ut illa falsò dicta putentur ab Empedocle, & non sine risu ab insulsis audiantur, in quibus ille diuinam vim sapientiæ ita explicauit:

πάντες δ' ἀρχέτων ἀνέμων ὕψος, αἶψ' ὅτι γαῖαν
 ἀνέμους ποιεῖσι καταφθινύουσιν ἀρούρας·
 καὶ πάλιν, ὡς ἐδίδωκε παλινπνέοντι πνέοντι ἐπαχέως.
 γήσις δ' ἐξ ὁμῶς ἐστὶ καλαρὸν καίριον αἰχμὸν
 αἰθερώποις, γήσις δὲ καὶ ἐξ αἰχμῶν δρεπεῖν
 πνέοντα διδραβερεῖται τὰ τ' αἰθέραι νάησοντα,
 αἶψις δ' ἐξ αἰθέραι καταφθινύει ὕψος αἰδ' ἑός.

Placabis ventos, qui terras flamine verrunt

Omnia vastantes; rursus, si forte libebit,

Flamina consurgent: pluuie pellentur ab agris,

Cum fuerint nimis; induces & rursus easdem,

Si libeat pronas sifles & fluminis undas,

Tartareis animas idem renocabis ab umbris.

Lucida parebit sophiæ vis ætheris alti.

Verùm hæc narratio ad historiam pertinet. Alij qui rerum naturalium occultas vires perscrutantur, dicunt quòd si quis vtram è pelle delphino detracta fecerit, illamque penes se habeat, poterit per quasdam ceremonias obtinere ut spiraret quicunque ventus ille voluerit, atque solus ille spirabit: vnde illa finxit Homerus de ventis ab Æolo datis Vlyssi. Quod attinet ad mores, Æolus est vir sapiēs, qui iræ moderatur pro opportunitate temporum, & præsentium negotiorum, quādo nunc simulare iram, nunc dissimulare vtilissimum est. id autem putatur ventos refrænare & emittere cùm libuerit. Hæc autem varietas morum Æolo nomen dedit. Sunt omnes sanè affectus vtiliter hominibus ab ipsa natura concessi, quippe cùm ita non mediocriter conferat ad corrigendos mores, si nimium non incaluerit, quæ si nulla esset, omnem iniquitatem æquo animo aliquando ferremus, neque tam studiose damna à nobis propulsaremus. Sed omnium rerum utilis est mediocritas, & omnibus adhibēda moderatio: quæ si nulla extiterit, tunc pessima est ira omnium animi affectuum & in furorem denique conuertitur. Sic autem nos ventorum Æoli iram expressimus, cui nisi in principio quis restiterit, mox tanquam cæcus ad multa parum decora rapitur, ut est in libro quarto Venationum:

non mulcent dulcia verba

Syluestres animos, nullisque admittitur illis

Orator: laxis furiaeque vagantur habenis,
 Ut grauis Aëolio cum ventus proflit antro
 Totus in arua ruens, & sylvas sternit opacas,
 Flaminibus rapidis immensus murmurat aether.
 Tum neque veliuolæ puppes, neque nubila cæli
 Contra stare valent, consoluens omnia secum
 Viribus Hippotadæ nullis frenatur, & illum
 Non tenet imperium Regis, nil auditat vnus
 Est cordi fragor, & strages, & murmur, & ira.

Aëolum igitur Regem, siue rationem, oportet his motibus animorum imperare: siquidem qui iræ non imperauerit, illæ iræ non sine poenitentia postea, seruiat necesse est. Deinde ista ficta fuerunt illa etiam de causa ab antiquis, quia demonstrare volebant nihil sine diuina providentia contingere, cum venti etiam rerum omnium leuissimi & maxime inconstantes suum habeant moderatorem. Alij putarunt per hæc incitatos fuisse nauigantes ad percipiendam naturam ventorum & tempestatum, cum possent omnes multo antè hæc significare & intelligere, quorum signa nonnulla præuia sint tempestatum, qualia sunt ea quæ scripsit Aratus & Theophrastus de signis aquarum & ventorum. At nunc de Borea dicamus.

De Borea.

CAP. XI.

BOREAS autem è quibus parentibus ortus sit, fabularum inuentores non tradiderunt, quod ego legerim, nisi quòd in Thracia habuerit domicilium: Fabulati sunt antiqui Orithyiam Erechthei Athenarum Regis filiam virginem fuisse forma præstantissimam, quam cum Boreas colligentem flores iuxta fontem Cephisum vidisset, eius amore incensus illam rapuit, & in Thraciam deportauit, veluti scriptum fuit à Chæcilo. Alij dixerunt apud Ilissum celeberrimum Atticæ fluuium raptam fuisse ludentem cum cæteris virginibus, vt ait in Atticis Paus. quod etiam testatur Dionysius in situ orbis:

Ἰσίδε γὰρ μὲν τὸ δμοῖον, πρὸς αὐτὰς, Ἀττικὸν ἔδασ
 τὴν δὲ δα, θεοποιεῖς φέρεται, πόδες Ἰλισσοῖο
 ἴσδεν, & Βορέας πρὸς ἀδελφάσιν ἢ πεῖθεται.

Cercopis est tellus supra Isthmum, Solis ad ortum,
 Ilissus per quam diuino flumine fertur,

Vnde tulit Boreas raptum grauis Orithyiam.

Scripsit Ouid. lib. 6. Metamorph. Orithyiam fuisse in regionem Ciconum deportatam, & ibi celebratas nuptias Boreæ, & geminos peperisse filios, ut est in his :

Nec prius aeris cursus suppressit habenas,

Quam Ciconum tenuit populos & mœnia raptor.

Illic & gelidi coniux Aethæa tyranni,

Et genitrix facta est partus enixa gemellos.

Simonides tamen poeta non ab Ilisso, sed à Brilisso raptam fuisse Orithyiam putauit, & ad petram Sarpedoniam Thraciæ deportatam, non procul ab Æmo monte. Memoria prodidit Herodotus in Polymnia, iussos fuisse Athenienses ab oraculo, cum Xerxes ad deuastandam Græciam cum innumerabili propè classe traiceret, generum Boream in auxilium vocare, qui vehemens in classem Persarum irruit, ac multa nauigia submersit, quare debilitatæ fuerunt vires hostium. cum verò in Thraciam Orithyiam abstulisset, ibique habitaret, Thracius Boreas vocatus est ab Eurip. in Cyclope.

ὅταν δὲ Βορέας χεῖνα Ὀρίθυος χεῖρα,

δοξάσῃσι θινεῖν αἶμα πατρὸς βαλὼν ἐμὸν.

Boreas ubi ninesque findit Thracius,

Corpus meum te goferarum pellibus.

Hunc in antro habitare solitum scripsit Callimach. in laurum Delii;

ἡρώες ὑψιπλῆς κορυφῆς ἐπὶ Ὀρήτης Αἰμου,

δοξέειν Ἀπὸς ἐρύλασσε σὺν ἐνταῖσι πατρὶσι καὶ ἱπποῖσι

ἐπὶ ταμνυχὸν Βορέας αἶμα πατρὸς πύλλεζοντο.

Threicy residens sublimi vertice in Æmi,

Mars seruabat equos, atque arma nitentia: equique

Hic stabulabantur Boreæ frigenti ad antrum.

Boreæ filias fuisse scribit Callimachus in eodem hymno Vpim & Loxo, & Hecaergen :

πεσόντι τοι τὰ δ' ἐνέκταν δὸπρὸ ξανθῶν Ἀριμασπῶν

ὧς τε Λοξὸν τε, καὶ ὑψίων Ἑκαέρην.

δοξατέρης Βορέας, καὶ ἀσπενος οἱ τὸν ἀρίστον

κίθεον.

Namque Arimasporum primæ regione tulerunt

Vpisque, Loxoque, Hecaerge annosa rigenti

De Borea natæ: præstans & robore pubes

Inde mares.

Memoriz

Memoriae proditum est à Cleanthe in primo libro de motibus, Boream rapuisse Chlorim quoque Arcturi filiam, atq; illam in collem Niphatem asportasse, qui postea Thorus Boreae vocatus fuit, antequam diceretur Caucasus, de qua filia suscepit Hyracem. Fabulantur Chionem praeterea & Zetem & Calaim natos fuisse ex Orinthyia, qui vnà cum ceteris Argonautis in Colchos nauigarunt, de quibus ita meminit Apollonius libro primo:

Ζήτης δὲ Καλαῖς τε Κορίνθιος ἦες ἴκοντο,
 ἔς ποτ' Ἐρεχθίδος Βορέην τέκεν Ἠ' οἰδίμα
 ἔγαμιν Θοῖης εὐνοχόμενον ἐνδ' ἄρ' αὖ πλώγῃ
 Κορίνθιος Βορέης ἀνέειπ' αὖτο Κερεσπιδέν
 Ἰλίας δ' ἑρετάρειδε γοῶν ἐνὶ δινύσσῳ
 καὶ μὲν ἄζων ἦεν ἄνδρ' ἑκαπιδόμιλῳ ἔειπ' ἄνδρ' αὖ
 κλέϊστον, ποταμοῖο πλωτὴν ἔργονιο,
 λυγροῖς ἐδάμνασσι πῶς νείεσσι κελεύεας.

*Zetes & Calais Boreae de semine nati
 Rursus, Erechthi peperit quos Orithyia
 Veloci Boreae, rapuit quam Cecropi agro
 Ducentem choreas Ilissi ad fluminis undam.
 Hanc Sarpedoniam ad petram tulit inde vocatam,
 Qua fluit Erginus vitrea perlucidus unda.*

Suscepit Boreas praeterea ex Orithyia Cleopatram, quae postea Phineo nupta Cramben & Orythum & Hemum illi peperit, vel, ut alij maluerunt Thyrum & Maryandionum, quam Arpicea, at non Cleopatram vocarunt. Hos scripsit Phaedrus Boreae filios ad Argonautas ex Hyperboreis adiisse, at Herodotus è Daulide. Aiunt praeterea celerimos fuisse omnium Boreadas, facultatemque habuisse volandi, ut testatur Theognis in his:

αἰώτερος δ' εἶναι τε πόδας ταχέων Ἀργυίων,
 ἢ περὶ δὲ Βορέης, ἧς ἄρα εἰσι πόδες.

*Si magis Harpyias sis velox, vincere possis
 Et natos Boreae, haud pes quibus utiliter.*

Cum venissent igitur cum ceteris principibus Colchicae expeditionis ad Phineum, Harpyias à mensa Phinei profugaverunt, à quibus Plotae insulae Strophades vocatae sunt. Hi postea caesi fuerunt ab Hercule in partitione munerum, quae ab Iasone illis heroibus, qui secum nauigarunt, data fuerunt, ut quidam putarunt, inter quos fuit Steimbrotus, alij quia naue in Mysiam redire nollent ab Hercule caesos fuisse maluerunt.

runt. Semus, quia cursu vicissent, per inuidiam ab Hercule cæsos tradidit. Nicander Colophonius, quia Boreas sibi tempestatem in insulam Con immisisset, cum reuerterentur, ab Hercule ob iram trucidatos putauit, at non à generis Leucippi. Neque plura de Borea memorantur ab antiquis. Scripsit Hesagoras in rebus gestis Megarensium Boreā, qui Orithyiam rapuit, non ventum, sed iuuenem fuisse Strymonis filium ita vocatum, qui cum illā in matrimonium à parentibus impetrare non posset, ad rapinam se accinxit, raptamque in Thraciam deportauit. Quamuis alij non à Borea, sed à populis Thraciæ Boreæ nomine raptam fuisse putarunt, ut ait Ouid. in Epist. Paridis:

Nomine ceperunt Aquilonis Erechthida Thraces,

Tuta tamen bello Bistonis ora fuit.

Alij deiectam fuisse Orithyiam è præcipiti loco in Ilissum fluuium existimarunt, quæ cum nullibi post inuenta sit, locū dedit fabulæ, quod eam amatam Boreas in Thraciam asportasset. Quod Harpyias à mensa senis Phinei expulerint, crediderunt nonnulli Harpyiam & Erasiam filias fuisse eius senis, quæ cum parum honestam viuendi rationem complecterentur, paternas facultates immodicè exinanirent, domumque paternam turpiter exhaerirent. Has ambas cum filij Boreæ secum abduxissent, putati sunt Phineum egestate famèque liberasse. Quid contineatur sub hac fabula, præter historiam, non reperio. Atque locum aliquem doctioribus etiam relinquo. At nunc de Scylla dicamus.

De Scylla & Charybdi.

CAP. XII.

SCYLLA & Charybdis, monstra infesta nauigantibus maximè timenda, existimata sunt, quæ scemina quondam dicuntur fuisse. Fuit igitur Scylla Phorcynis & Hecates filia, ut sensit Acusilaus: ut verò Homerus, Cratæis, fuit eius mater; quæ tamen eadem est, ut Apollon. Acusilaum fortasse securus scripsit lib. 4.

*Ἡ δὲ Σκύλλα θυγατὴρ Φορκύωνος καὶ Ἑκάτης,
καὶ τῆς Αὐστρινὸς ἀδοφρογός, ἣν τέκε Φίρκην,
τοῦκ πόλιος δ' Ἐκείνη, τῶν τε κλέισσι Κεράταιν.*

Horrendum aut antrum Scyllæ concedere iuxta,

Ansoniæ Scyllæ Phorci de semine natæ,

Nocturnæque Hecates, qua dicitur una Cratæis.

Chari-

Chariclides verò in Cathena, Phorbantis & Hecates filiam fuisse tradidit, Stesichorus Lamiae. Timæus lib. 21. historiarum non è Phorcynæ, sed è Typhone natam fuisse asserit: alij è fluuio Crati. Fuerunt qui dixerint Scyllam fuisse olim filiam Nisi regis Megarensum, quæ capta amore Minois, patris purpureum capillum, quo incolumi ille mori non poterat, vt respondit oraculū, clam abscidit, patrēmq; ipsum & Nisēam ciuitatē Atheniēsisbus prodidit. nam cū Athenienses Nisi fines hostiliter inuasissent, ceperunt nonnulla oppida subitis incursionibus, ipsūmq; Nisum in urbem Nisēam incluserunt, & obsederunt, vt ait Pausanias in Atticis, & Strabo libro 8. Fama est igitur Minoem illam in profundum maris deturbasse odio prodicionis, quare in monstrum marinum versa sit. Alij dicunt illam desperatione captam cū à Minoe neglecta relinqueretur post prodicionem se in mare præcipitalle & Deorum ira canes additos esse vt illam in monstrum versam assidue lacerarent. Fuerunt tamen qui duas fuisse Scyllas dixerint, alteram Phorci, alteram Nisi filiam: atque hanc postremā post cæsum capillum cū illam pater insequeretur, in cirim fuisse conuersam, patrem in halæetum, aues inter se infensas, vt in lib. 1. Georgicorum ait Virg.

*Apparet liquido sublimis in aere Nisus,
Et pro purpureo pœnas dat Scylla capillo:
Quacunque illa leuem fugiens secat æra pennis,
Ecce inimicus atrox magno stridore per auras
Insequitur Nisus; quā se fera Nisus ad auras,
Illa leuem fugiens raptim secat æthera pennis.*

Paus. in Corinthiacis Scyllam Nisi filiā neq; in auem mutatam scribit, neq; in monstrum marinum, quæ patrem Minoi prodidit, neque à Minoe vxorem ductam, vt sibi promissum fuerat, sed ipsius Minois iussu in mare deiectā, quæ maris vndis agitata sit, donec ad Scyllēū vocatum promontorium sit delata, vbi tamdiu insepultum iacuit cadaver, quamdiu à marinis volucribus voraretur: vnde locus datus fuit fabulæ. quare ita ad illud allusit Ouid.

*Filia purpureum Nisi furata capillum,
Puppe cadens nauis facta refertur auis.*

Zenodorus libro 3. Compēdiorum suspensam fuisse inquit Scyllam de proa nauis, in qua vehabatur Minos, & per

mare tractam, donec ita interierit. Scyllam verò, quæ dicta est Phorci filia, præstantem forma corporis mulierem fuisse memorat, quæ cum Neptuno concubuerit; qua re cognita, pharmacum Amphitrite in fontē, in quo se lavare Scylla consueverat, iniecit, eamque in furorem actam cum se in mare præcipitasset, in monstrū marinum conuertit, ut scripsit Myro Prianeus lib. 5. rerum Messeniacarum. Alij fabulati sunt Scyllam rem habuisse cum Glaucō, quod ægrè ferens Circe, quæ illius amore tenebatur, pharmacis fontem, in quo lauari Scylla consueverat, infecit; quibus illa pube tenus in varias formas mutata sit. Scylla igitur sua deformitate territa, amillæque formæ desperatione capta, se in mare præcipitavit: quare locum dedit fabulæ, ut ait Zenodorus Cyreneus. Scyllæ formam ita describit Isacius, ἐξ ὧν κεφαλῆς ἑχόν, καὶ μὲν τις, καὶ οὐκ ἄλλος, Γοργόνος, φάλαινης, αἰθροπόου, καὶ πόδας. Sex habens capita, cruce, canis, leonis, Gorgonis, balenæ; femina: pedes autem duodecim, qui idem aliorum sententias secutus, diuersam formam illi tribuit. Alij dixerunt oculorum tenus Scyllam pulcherrimam fuisse mulierem, at sex habuisse canum capita, reliquā corporis partem fuisse serpentem. Homerus libro μ. Odyssæ & capita sex, & duodecim pedes illi fuisse scribit, & singula capita habuisse tres ordines dentium, ut est in his:

ἔνθα δ' ἐνὶ Σκύλλῃ γαίῃ δ' ἐνὶν λαλαμῆα
 τῆς ἥτις φωνὴ ὡς ὅτι σκυλακὸς νεογνῆος
 γινέται ὡς τῇ δ' ὡς τῇ πέλαι κακόν, ἐδ' αὖ τις μὴ
 γινέσθην ἰδὼν, καὶ εἰ θεὸς αὖτις ἴδωκεν.
 τῆς ἥ τοι πόδες εἰσὶ δὴ οὗτοι, πάντες αὖτις
 ἐξ δ' ἐπὶ τοῖς δ' ἐπὶ τοῖς περὶ μένους, ἐν δ' ἐπὶ τοῖς
 σκυλακῇ κεφαλῇ ἐν δ' ἐπὶ τοῖς ἰδὼντες,
 πυκνὴ καὶ θαμνῆς, πολλὰ μὲν μέλανος δανείων.

*Hoc habitat grauitèr latrans ac Scylla profundum,
 Cuius vox similis catulus; monstrumque verendum,
 Ipsa grauis pestis, non si Deus obuius illi
 Quis fieret, posset latari, nilque timere.
 Nanque pedes illi bissexeni, collaque longa
 Sunt sex huic, caput horrendum quæ singula monstrans
 Dentibus est ordo triplex, illique frequentes,
 Et semper nigre mortis vestigia seruant.*

At Virgilius libro tertio Æneid. aliter eius formam descripsit in his:

At

*At Scyllam cæcis cohibet spelunca latebris
Ora exertantem, & naues in saxa trahentem.
Prima hominis facies, & pulchro pectore virgo
Pube tenus, postrema inmani corpore pistrix,
Delphinum caudas utero commissa luporum.*

Fabulati sunt præterea hanc oculos igneos habuisse, & adeo longa colla, ut vel longinquas naues ad se posset attrahere; quare ita scripsit Apollon. lib. 4.

*μήπως σπάρδαλέοισιν ἐπιζῆσσι γένυσται
λεπτοῦς ἡγεῖων ἀλόνωνται,*

*Ne fortè horrendis maxillis concita lædas
Delectos heros.*

Fabulantur igitur quòd quicumque appulissent eò, faciebāt naufragium, hominēsque ab ijs canibus qui erant circa pendenda Scyllæ, vorabantur, ut testatur Virgilius in Sileno:

*Quid loquar? aut Scyllam Nisi, aut quam fama secuta est,
Candida succinctam latrantibus inguina monstris,
Dulichias vexasse rates, & gurgite in alto
Athemidos nautas canibus lacerasse marinū?*

Charybdis itē voracissima mulier dicitur fuisse, quæ cum furata esset nonnullas boues Herculi boues Geryonis abigenti, à Ioue fulmine icta fuit, & in illud mōstrum marinū versa. Alij tamen ab hercule cæsam fuisse maluerunt, & à Ioue in monstrum conuersam, at Isacius Mnaseam Patrensem in nauigatione securus furtum hoc Scyllæ tribuit, qui illam ab Hercule cæsam fuisse scribit, patris verò Phorcynis opera postea in lebere subiectis lampadibus coctam reuixisse. Hæc ea sunt ferè omnia quæ de Scylla & Charybdi, periculosis maris Siculi scopulis, ab antiquis memorantur. Describuntur ita illi scopuli ab Homero lib. 4. Odyss.

*οἱ δὲ δύο σκόπελοι, ὃ ὡς ἕρπονι δῖον ἐγγὺς
ἔχεται κορυφῇ νεφέλῃ δὲ μιν ἀμφοτέρωθεν
κυανῇ, τὸ ὡς ποτ' ἔρρει, ἃ δὲ ποτ' αἶθρου
κεῖναι ἐξ κορυφῶν, ἃ τ' ἐν θέρει, ἃ τ' ἐν ὀπώρα
ἔσθ' ἢ καὶ ἀμείλιχ βροτὸς αἶψα κατὰ βάλῃ,
ἃ δ' οἱ χεῖρες γὰρ εἰκασί, καὶ πῶς δὲ ἴεν.*

*Hi duo sunt scopuli, præacuto vertice cælum
Hic adit, assidue tegitur qui nubibus atris.
Nulla serena dies hic est, non tempore messis,
Nec quando apricis liuent in collibus vna.
Nec si viginti manibus, pedibusque vir vllus*

Scandere nitatur, poterit non inde redire.

Alium scopulum paulò inferius idem poeta ita describit;

τὸν δ' ἔτερον σκοπεῖλον χαμῶδες ἐπεὶ ὠκυπέτης
πλησίων ἀνέμων καὶ κεν διείσυσσας.

τῷ δ' ἐν ἐρατειῷ ἐστὶ μέγας θυλάκιος τεθλητός.

τῷ δ' ὑπὸ ἑταίρῳ Χάρυβδις αἰαροῖσδ' ἐμῆλαι ὕδαρ.

τίς μὲρ γάρ τ' αἰετοῖσι τῶν ἡμετέρων, τίς δ' αἰαροῖσδ' εἰ.

ἔτινόν μιν σὺ γὰρ κείδι τύχῃς ὅτε παύσῃσθαι.

Alter erit scopulus expressior optime Pyllyses,

Vicini inter se hi (namque hos superauit arcu,

Si libeat) solisque viret ficulnus ibidem

Maxima, sub qua haurit pelagus diuina Charybdis.

Ter bibit illa die, epotas terque euomit undas.

Obserua, ne sorbenti sis inde propinquus.

At Virgil. luculentissimè rem ita expressit, breuissimè libro

3. Æneid.

Dextrum Scylla latus, laeuum implacata Charybdis

Obsidet, atque imo barathri ter gurgite vasto

Sorbet, in abruptum fluctus rursusque sub auras

Erigit alternos, & sidera verberat unda.

At Scyllam cecis cohibet spelunca latebris,

Ora exertantem, & naues in saxa trahentem.

Strab. lib. 1. vt videtur putasse Homerus, fluxum maris ac refluxum vehementem fieri circa eos scopulos in mari Siculo putauit; quibus in locis cum grauissimus esset strepitus propter saxorum concauitates, fabulati sunt antiqui canes esse circa latera & inferiores partes Scyllæ, qui illam vorarent. hanc rem ita scribit Isacius; ἡ Σκύλλα παρὰ τὸ Πήγιον τῆς Σικελίας ἐστὶν ἀκρωτήριον, ἔχει ἑνὶ στόματι πέντε καὶ δύο μεγάλα, ἑξήκοντα καὶ δύο τοῖς πόσι τοῖς σπῆλαι, ἐν οἷς καταμύουσι θηρία θαλάσσια. τῶν δὲ πλείων ἐν τοῖς πέτραις ἀκοντίζουσιν ἐκ τῆς τῆς Χάρυβδις ὕδατος, καὶ συγκλονοῦσιν, τοὺς αἰέρας ἐάουσιν ἡ Χάρυβδις δὲ καὶ ἡ Σκύλλα πλησύνει σὺν. ἡ μὲρ γὰρ Χάρυβδις παρὰ Μεσσηνίαν ἐστὶν ἡ δὲ Σκύλλα παρὰ τὸ Πήγιον. Scylla promontorium est iuxta Rhegium Siciliae, in mare prominens, sub quo sunt saxa multa & ingētia, quæ locos interius habēt canos, & speluncas, in quibus habitant mōstra marina. ubi nauigia fuerint ysperris ab aqua Charybdis illisa & euersa, tunc homines ab illis feris vorantur, Charybdis autem & Scylla vicinæ inter se sunt: atque Charybdis est iuxta Messanam, Scylla iuxta Rhegium, Diæx sūt idcirco mulieres hę fuisse, quod illa forma fuerit scopulorum, vt procul spectantibus mulierū formā præ se ferrent.

ferrent. nam, vt traditum est in opticiis, pro distantia spectatū, & pro situ rei collocatæ, multa sunt quæ aliâ atque aliâ formâ, vel plantæ, vel animalis, vel regionis præ se ferant. illud autem ita esse declarauit his verbis Apollonij Rhodij enarrator, quod etiâ scriptum fuit ab Agatharchide lib. 7. rerū Europicarū ἀρωπάρχων δὲ ἐστὶν ἡ Σκύλλα, ἔξῃ ἐν τῇ θαλάσσῃ, ἑμίσση καὶ περὶ στήθεσιν ἔχει γυναικίς. καὶ τὴν δὲ τῷ ἀντικειμένῳ εἶσι πτέραι πολλαὶ καὶ μεγάλας, ἔχουσιν καὶ ὅλους τοὺς καὶ σπῆλαια, ἐν οἷς θαλάσσια θηρία μένουσιν. Et ne omnia Græca hîc ascribam, sententiam tantū ita explicabo: Scylla promontorium est in mare prominēs, forma faciēque muliebri. sub ipso promontorio petrę sunt ingentes & complures, quæ locos concauos & speluncas habent interiūs, in quibus habitant feræ marinæ. Quæcunquē igitur nauigia compulsa fuerint ab vndis vel à tempestate in Charybdim, ibidem submersa ab ipso mari absorbentur. at quæ ab vndis Charybdis agitata rursus & cōpulsa in asperas & latentes Scyllæ petras irruerint, quassantur & distrūpuntur: postea feræ illæ monstræque marina multiplica exeuntia, homines è nauibus colligentes edunt. Quidam diligentius rem explicantes maris traiectum septem stadiorum esse inter Italiam Siciliamque tradiderunt, qui πέρθεμος siue frerum fuit appellatus. atque ex tribus Siciliæ promontoriis Lilybæo, Pachyno & Peloro, Pelorus Italiam prospectat, sub quo sita fuisse dicitur Charybdis, ex huius regione Scylla fuit in Italia sub alio promontorio ex illa Italix parte in mare prominente, quod similitudinem ac speciem haberet mulieris. Dicta est Scylla à poetis habere canes. qui è lateribus pectorēque promineant, & interimant nauigantes, quoniam ex inferiore loco, è concauitate saxorum scilicet, in quā latent, exeuntes, seque superius ex eius latere extollentes, exire è pectore feræ illæ videantur. fuit igitur scopulus, & profunditas aquarū, & forma eius scopuli, quæ fabulæ locum dedit. Cū Hercules iuxta hæc loca nauigasset, magnāque partem illarum boum quas secum vehabat, amisisset, dictus est interemisse Charybdim, quæ machinis quibusdam locū illum expurgauit, & in posterū nauigabilē fecit, ita vt neq; Scyllæ neque Charybdis vllum ad posteros vestigium manserit. dicta fuit autem Stylla ὡς τὴν στυλῆν, à spoliando scilicet, vel à στυλλεῖν vexando: quamuis ὡς τὴν πύλιναν, à catulis, quidam putarint. at Charybdis

ἡ δὲ τὴν χάρμην ab hiando, & *πικρὸν* sorbeo, nominata est. ¶ E-
 go sanè virtutū vitiorūque naturam sub hac fabula con-
 tineri crediderim, quia cū inter duo pericula nauiget
 is qui ex altera parte Scyllam, ex altera Charybdim ha-
 beat, solus denique tutus & incolumis euadit, qui neutri
 horum periculorum magis adhæserit: hoc quid aliud si-
 gnificat, quàm quod scribitur ab Aristotele in Ethicis, vir-
 tutem esse medium duorum extremorum, quæ ambo sunt
 vitanda? Vt autem vitia deuicaremus extrema, his partim
 foemineas formas vt inuitantibus ad se, tribuerunt, partim
 figuras immanissimarum ferarum: quippe cū eò acce-
 dentibus calamitates proponerent, & vitæ ac facultatū ia-
 cturam, cū canes, & varia monstra horribilia his adiun-
 xerint, quæ inhærentes vorarent. Nam quid aliud est vita
 mortalium quàm assidua inter varias molestias & illegitimas
 voluptates nauigatio? is autem vnus, qui sanctè pieque vi-
 xerit, & qui vitia vtrobique existētia deuicauerit, incolumis
 in patriam, quod beatarum est animarum post hanc vi-
 tam concilium, cui præest Deus, peruenire poterit. Sed quo
 niam in errores aliquādo collabi omnibus facile est, & ple-
 risq; contingit, si quis illis scopulis appropinquet, conti-
 nuò est inde totis viribus recedendum. nemo est enim ex
 omnibus hominibus, qui non ab ipsa natura ad voluptates
 inciteretur. Idcirco poetarum omnium præstantissimus Ho-
 merus multis amissis inde vix abnauigantem fecit Vlyssē;
 quia pauci sunt viri fortes in periculis; & multo paucio-
 res prudentes, vbi semel voluptatum facti sunt captiui, nec
 ab illis postea explicare se facile possunt. Dicitur Scylla in
 hoc monstrum à Circe conuersa fuisse, cū mulier esset
 pulcherrima, quòd omnes qui declinant à ratione, rectiq;
 viuendi instituto, brutorum animos induant. Quid enim
 Circen esse dicebamus? an non titillationem naturæ ad vo-
 luptates incitantem? cū vellent igitur demonstrare anti-
 qui (vt summatim dicam) plenissimam esse difficultatum
 & periculorum vitam humanam, nauigantique inter duos
 grauissimos scopulos simillimam; quæ si parum sapien-
 ter gubernetur, voluptatibus allekti homines in maximas
 miseras incident; hæc de Scylla & Charybdi excogita-
 runt: quæ iucundissimis narrationibus & fabulosis vestie-
 runt, vt qui parum salutis suæ alioquin essent studiosi,
 saltem

saltem suauitate figmentorum ad audiendam vitam recte instituendam rationem allicerentur. Alij crediderunt hanc fabulam ad moderationem sumptuum spectare, quippe cum incauti in fœnus incidant, tâquam in Scyllœum fretum, unde omnium facultatum vno tempore postea sit iactura: quod videtur innuissè Cicero in orat. pro Pub. Sextio. At nunc de Orione dicamus.

De Orione. CAP. XII.

ORION ille, qui, vt traditum est in fabulis, fuit inter sidera collocatus, Hyrico Neptuni filio & Alcyone natus fuisse dicitur, de quo scriptum est ab Euphorione his verbis: Τερμὸς ὁ Ποσειδῶνος καὶ Αἰκυόνης μίας τῶν Ἀτλαντὸς θυγατέρων, εἶναι υἱὸν ἐν Τανάγρα τῆς Βοιωτίας φιλοξενῶντα τοὺς θεῶν, κατεδέξατο ποτὶ καὶ θεοὺς Ζεὺς καὶ Ποσειδῶν καὶ Ἑρμῆς ἐπιξένοντες αὐτῷ, καὶ τὴν φιλοφροσύνην δοτοῦντες αὐτοῖς παρήγαγον αὐτῶν ὅτι αὐτὸν ἐδέξατο. ὁ δὲ, ἀτεκνὸς ὢν, ἠτήσας τὰ πατρὸς, λαβὼν τις οὖν αἱ θεοὶ τῇ τοῦ ἱεροῦ γυναικὸς αὐτοῖς βοῆς βύρσαι, ἀπεσπέρησαν ἕως αὐτῶν, καὶ ἐκέλευσαν κρυφαί καὶ τὰ γυναικὶ καὶ μετὰ δέκα μῆνας αὐτὴν εἶδαι. ὡς διελεύστων ἐβλήτο ὁ Οὐρίων. οὕτως ἐποντομοδεὶς διὰ τὸ οὐρανὸν ὡσπερ τοὺς θεοὺς ἐπετα κατ' Ἀφροίσιμον, Ὡρίων. Hyrius Neptuni & Alcyones filius, quæ una fuit è filiabus Atlanti, aliquando in Tanagra ciuitate Bœotiae habitauit. cum verò benignus esset aduersus hospites, Dij quoque dicuntur in eius hospitium accessisse. Iupiter autem & Neptunus, & Mercurius ab illo liberaliter tractati, eiusque benignitate delectati proposuerunt, vt quodcumque liberet, peteret. Hic cum adhuc esset sine filiis, filium poposcit. Tum verò Dij pellem mactati bonis sibi capientes in ipsam semen profuderunt, iusseruntque illam sub terram occultare, neque ante decimum mensem aperire: quibus mensibus peractis natus est Vrion, qui ita vocatus est, quod quasi minxissent Dei: at verò propter deuotandam turpitudinem vocis, postea dictus fuit Oriō. Neque enim, vt quidam arbitrati sunt, dicitur ex vrina, sed è spermate natus fuisse. Cum verò è seminetrium Deorum natus dicatur illum Lycophron tripatrem ita vocauit:

σεμνοφρον βοῶν δ' εἰνός ἀτάματος δράκον
βασιλ' οὐρανὸς καὶ γαῖαν Κανδαῖνος.
Bonem coronatum grauis coquus draco
Cædet tripatris ense olim Candaonis.

Fuit enim Candaon primùm apud Bœotos, postea Orion vocatus. Ifacius non Mercurium, sed Apollinem vnà cum duobus Orionis patribus connumerauit. Atque Colonia

fuit vxor Hyriei, cui pellis illa seruanda data fuit. Scriptū reliquit Dorion in libro de piscibus, Orionem fuisse Neptuni & Brylles Minois filia, quæ sententia fuit etiam Hesiodi. Pherecydes Neptuni & Euryales filium inquit, vt ait Apollodorus libro primo Bibliothecæ. At Zezes, qui commentarios in Hesiodum scripsit, Orionem inquit fuisse Hyriei & Brylles filium, quæ Brylle fuit Minois. Quod autem venator fuerit Orion, testantur nomina ipsorum canum, quos ille in venationes alebat. nam nisi venator fuisset, nunquam probabile videretur, nisi fuisset insanus, vt Leucomelænam, Mæram, Dromim, Cissetam, Lampurim, Lycoctonum Proophagum, Arctophonum, aliósque complures canes aleret, qui illius commemorantur. Huic sororem addiderunt Candiopen. Nicandri verò enarrator Oricum, non Hyrieum vocauit Orionis patrem. Fabulatur hunc munus à parte Neptuno impetrasse, vt tam super vndas, quam super terram posset incedere. Alij tamen tantæ fuisse magnitudinis senserunt, vt nulla esset tanta profunditas, e qua non humeri saltem extrarent è mari, quam sententiam secutus Virgilius ita scripsit libro decimo:

quam magnus Orion,

Cum pedes incedit medi per maxima Nerei

Stagna viam scindens, humero supereminet vndas.

Qui cum postea in Chium ad OEnopionem venisset, Acropen illius vxorem vitare conatus est. Id grauitè ferens OEnopion comprehenso Orioni oculos effodit, & mox extra suam regionem eiecit: qui postea in Lemnū profectus à Vulcano perbenignè excipitur. tum Vulcanus eius misertus Cedalionem vnum è famulis Orioni ducem viarum dedit, qui in orientem ad Solem profectus ab eo sanitati restitutus est, ac lumen recuperauit. Deinde contra OEnopionem arma suscepit, quem in eius auditum aduentum ciues sub terra occultarunt. hunc vbi non speraret se amplius posse inuenire Orion, in Cretā cōtendit, vbi venationi operā daret. Enimvero non in Acrope solum vxore OEnopionis, qui fructus esset tentatæ per vim alienarum mulierum pudicitia experiri voluit: quem fabulantur Pleiades Atlantis & Pleiones Oceani filias vnā cum illarum matre persecutum in Bœotia per quinquennium assidue, quibus etiam potitus esset, nisi per Iouis misericordiam à quo precabantur

cabantur auxilium, inter sidera fuissent relatæ. Dianæ quodque, cum vnâ venaretur, aiunt vim inferre voluisse, quare illius iussu occisum fuisse, vt in his testatur Euphorion: συζημιωνῶν δὲ τὸς Ἀρτέμιδι, ἐπιχειροῦσιν αὐτῇ ἐλάσσειν, ὁρμηθεῖσα δὲ ἡ θεὸς, αὐτὴν κτενέει τῆς γῆς σκορπίον, ἐς αὐτὴν πληγὰς καὶ τὸ νᾶσπράχalon, ἀπὸ κτενέων. Cum verò vnâ cum Diana venaretur illi vim inferre conatus est. At Dea irata scorpion è terra excitauit, qui illius talim perueniens interemit. At Horatius libro tertio Carminum illû ab ipsa Diana ob tentatam pudicitiam sagitta cæsum fuisse scribit in his:

Et integra

Tentator Orion Diana

Virginea domitus sagitta.

Alij fabulati sunt, inter quos fuit Diocles in lethiferis pharmacis, Orionem puerum insigni forma fuisse à Diana amatum, quæ etiam illi nubere decreuerat: quippe cum Aurora etiam dicatur illum raptum ob formam in Delum asportasse. Id cum Apollo grauer ferret, frustrâque sororem sæpius reprehendisset, nactus est satis aptam ita opportunitatem Orionis occidendi. Nam cum aduenientis Orionis caput prominens ex vnda longinquum Apollo vidisset, proposito præmio artis contendit cum sorore quod non attingeret illud signum sagittis: at illa ostentandæ artis studio accensa sagittam in fronte Orionis infixit, qua re postea cognita dolore cômota impetrauit à Ioue vt ille inter sidera referretur. Corinnus autè Delius, qui Tanagrum fuisse inquit Orionem, multaq; loca mansuefecisse, & venenatis animalibus expurgasse, hunc idcirco interiisse memorat, quia inter venandum cum Latona & Diana gloriaretur, quod nulum animal ferum ipsum vitare posset: ea re Deæ indignatæ dicuntur scorpion excitasse, à quo occideretur: qui sub saxo quodam latuit, donec eò accederet Orion. Est enim scorpionum consuetudo vt sub saxis lateant, sicut Sophocles ait in captiuis:

ἐν παντὶ γὰρ τὰ σκορπίος ἐσθρύνει λείψαν.

Saxo sub omni delitescit scorpium.

Tum verò cum pedes Orionis fortè saxo appropinquasset, ab eo scorpium ictus interiit, ac demum Dianæ misericordiæ inter sidera & ipse & scorpium relati fuerunt. Quidam maluerunt occisum fuisse à Diana, quia illâ inuicasset vt dis-

co secum luderet. Alij quia vim Opi vni è virginibus, quæ Dianam ex Hyperboreis secutæ fuerant, inferre voluerit, à Diana confixum sagittis existimant, vt ait Apollodorus libro primo. Neque verò ipsius solùm Orionis magna fuit arrogantia, sed etiam Side eius vxor dicitur ausa fuisse cum Iunone de forma contendere, quare ad inferos fuit ab illa deiecta. Scripsit Nicander in Theriacis scorpionum immisum Orioni à Diana, quia peplum Dianæ etiam apprehendere, cum illam violare niteretur, ausus sit impuris manibus, vt patet ex his:

τὸν δὲ χαλαζήεντα κόρη Τιτάνις αἰὶνῶς
σκορπίον ἐν κέντρῳ τοῦ γυναικῶν, ἡμῶς ὑπέχετο
Βοιωτῶ τὸ δόρυ σταλάξεν μῆρσιν Ὀρίαντι,
αἰχμητῶν ὅτε χροσὶ θεῆς ἐδράξατο πέπλων·
αὐτὰρ ὅγ᾽ ἐστραγγίον κατὰ σφυρὸν ἤλασεν ἰχθυεῖς
σκορπίος ἀποσιδὼς ἐλίγῃ ὑπὸ λαΐ λοχίσσας.

Graniline signatum Titanus at inde puellæ

Scorpion immisit, qui cuspide surgat acuta,

Bæoto vt meditata necem fuit Orioni:

Imparis ausus manibus quia prendere peplum

Ille Deæ est, talum percussit scorpions illi,

Sub paruo lapide occultis vestigia propter.

Atque scorpj idcirco forma ad sempiternam memoriam dicitur fuisse inter sidera relata. Orionem non fuisse postea inter sidera relatu, sed fictum id & excogitatum fuisse ad alicuius gratiam, testatur Pausanias in Bæoticis, qui sepulchrum fuisse Orionis apud Tanagrazos memoriæ prodidit. Hæc tot fabulosa de Orione ab antiquis sunt tradita: è quibus sententiam illorum eliciamus.

¶ Orion fuit Neptuni & Iouis & Apollinis filius, ex horum semine nimitum in pellem bouis incluso natus. Quid hoc est monstri Dij boni? an potest vnus esse multorum parentum filius? hæc in elementorum generatione vera esse possunt, cum omnia sint in omnibus. Est enim mare, in quo semen includitur, taurus, tū ob fremitū, cum etiā ob impetum, cum à vēcis incitatur: atque illud manifestius est semen omniū elementorum, cum manifestius aqua ob calorem Solis mutationem patiatur. Excitat igitur vis Apollinis vapores ex aqua, eosque extenuans non sine quodam spiritu innato in aera extollit, atque quoddam Iupiter aer, Neptunus in aqua diffusus sit spiritus, & δυνάμεις ζωόντων, paruit.

Horum

Horum igitur trium Deorum viribus commistis, gignitur ventorum & pluuiarum & tonitruum materia, quæ Orion dicta est. Cum verò subtilior aquæ pars, quæ extenuatur, supernatet, dixerunt Orionem a patre impetrasse, ut super aquas incederet. Vbi materia illa extenuata in aera dilatur & diffunditur, dictus est Orion venisse in Chium, qui locus à fundendo nominatur: nam χ^{ειν} fundere significat. At cum ibi Aeropen violare conetur, extra regionem eicitur priuatus lumine, quia necesse est eos vapores per aera pertransire, & ad summam partem accedere, per quem locum diffusa materia primam vim ignis quodammodo labefactari sentit. Est enim omnium quæ moventur motu non naturali, vis maxima in principio, at in fine minima, cum illa sensim in itinere deficiat. Excipitur Orion benigne à Vulcano, & ad Solem profectus pristinae sanitati restitutus, inde in Chium reuertitur. Hoc sanè nihil aliud est, quàm circularis elementorum, & mutua inter se generatio & corruptio. Fabulantur hunc à Diana sagittis casum, quòd illam attingere ausus sit, quia cum vapores ad supremam partem aeris ascenderint, ita ut Lunā videatur nobis aut Solē attingere, Lunę vis hos cōgregat, & in imbres aut ventos conuertit, & ita suis sagittis cædit ac deorsū mittit, cuius Lunę vis est tāquam fermentū in his rebus faciēdis. Dixerunt postea Orionem occisum fuisse & in cœleste signū conuersū, quoniā sub Orionis exortum frequentes sūt pluuiæ, & venti, & tonitrua. Hoc signum, quia ita formatū est, ut stricto gladio in taurum insurgat, & propinquas Pleiades insequatur, dictus est obuius factus pleiadib. in earū amorem incidisse, ac illas persecutus fuisse: quæ quidem Pleiades dictæ sunt π^{λειάδες}, ab annō scilicet, cum suis ortibus æstatis & hyemis initium significant. Cum verò Orion oppositum habeat scorpionem, videtur semper illum fugere ex eodem hemisphærio, quare de illo fabula conficta est. Atq; tot breuiter ea sunt, quæ pertinent ad physicam rationem. Cum multa passum fuisse propter libidinem dixerint Orionem antiqui, significare voluerunt nihil illegitimum non fore calamitosum. Alii inuisam esse Diis immortalibus & iniucundam omnem arrogantiam per hanc fabulā significari maluerunt, cum soli Deo, si qua in re præstiterimus, honor & gloria pro illa præstātia à nobis

tribuenda sit. Nam ideirco Deorum iussu à scorpione ictus interijt Orion, quòd Diis etiam præsentibus gloriaretur, quòd nulla esset adeò immanis fera, quæ illum posset deuolare. At nunc de Arione dicamus.

De Arione. CAP. XIII.

ARION patria Methymnæus, quibus ortus sit parentibus, non constat, quos ego sanè obscurissimos fuisse crediderim: quippe cùm solus fortunæ euentus, & ars rectè pulsandæ citharæ Arionem ipsum illustrauerint. Nōnulli tamen Neptuni filium ex Onœa nymp̃ha satum arbitrati sunt. Alij ex Autoloe, alij à Terra genitum maluerunt. Floruit autem Arion quo tempore Periander Corinthiis imperauit, vt ait Herodotus in Clio. Scribit hunc Herodotus primum Corinthi apud Periandrum tyrannum diu fuisse, ac postea cupiuisse in Italiam & in Siciliam navigare, vbi cùm ingentem vim pecuniarum meruisset ob artis suæ præstantiam, tum rursus optauit Corinthum redire. Hic cùm esset Tarenti, nullis nautis se suæque committere, quàm Corinthiis maluit: mercatus est igitur atq; conuenit de nauo cum hominibus Corinthiis. quos cùm sibi, infidias fructuere plurimum à terra distantes persēfisset, vt ipso cæso pecunia tuto potirentur, rogauit vt liceret saltem cygnorum more sibi funebre carmē canere, hisque pecuniam profudit, vt ea ratione experiretur, an animos illorum placare posset. Illi igitur his minimè persuasi, iusserunt vt vel se ipsum occideret, quò sepulturam consequeretur, vel in mare quàm citissimè desiliret. At Arion ita spe frustratus, cùm sentiret illos nulla cantus suauitate deliniri, vbi legem Orthiam cecinisset, se cum toto apparatu, quē cantaturus susceperat, in mare de prora deiecit: deinde nauatæ Corinthum adierunt. Dicuntur delphines hunc in Tænarum exposuisse, quos, dum ferretur, suauitate cantus pro mercede demulcebat. Atqui rem totam non minùs luculenter expressit Ouidius libro secundo Fastorum, quàm Plutarchus etiam in conuiuio, vt est in his carminibus:

Quod mare non nouit, quæ nescit Ariona tellus?

Carminē currentes ille tenebat aquas.

Sæpe sequens, agnam lupus est à voce rarentis,

Sæpe audium fugiens restitit agna lupum.

Sæpe

Sæpe canes, leporesque, una iacere sub umbra:

Et stetit in saxo proxima cerua leæ.

Et sine lite loquax cum Palladis alite cornix

Sedit, & accipitri iuncta columba fuit.

Cynthia sæpe tui fertur vocalis Arion,

Tanquam fraternis, obflupuisse modis.

Nomen Arionium Siculas implenerat vrbes,

Captæque erat Lyricis Ausonis ora sonis.

Inde domum repetens, puppim conscendit Arion;

Atque ita quasitas arte ferebas oper.

Forsthan, infelix, ventosque, undasque timabas.

At tibi naue tua tutius aquor erat.

Namque gubernator districto constitit ense,

Ceteræque armata conscia turba manu.

Ille metu pauidus, Mortem non deprecor, inquit:

Sed liceat sumpta pauca referre lyra.

Dant veniam, vidensque moram, capit ille coronari,

Quæ posses crines, Phæbe, decere tuos.

Induerat Tyrio distinctam murice pallam:

Reddidit ista suos pollice chorda sonos.

Flebilibus numeris veluti canentia dura

Traiectus penna tempora cantat olor.

Procinus in medias ornatus desiluit undas.

Spargitur in pulsa cærule puppis aqua,

Inde (sive manu) tergo delphina recuruo

Se, memorant, oneri supposuisse nouo.

Ille sedet, citharamque tenet, præcuiumque vehendi

Cantat, & æquoreas carmine mulcet aquas.

Arion igitur cum eo apparatu Corinthum profectus rem totâ Periandro aperuit, qui cum prius non credidisset, Arionem dedit in custodias, nautasque ad se aduocatos, quid audissent de Arione, percunctatus est. cum illi dicerent eum esse incolumem in Italia, quodque illum Tarenti reliquissent, accersitus est illuc Arion qualis in mare defluerat: tum obmutuerunt nautæ, neque facinus negare quidem ausi sunt; quare ultimo supplicio fuerunt affecti. Fuit eximius omnino citharædus Arion, ac poeta nobilis dithyræbicus, nemini mortalium secundus eo tempore in arte rectè pulsanæ citharæ, ac neque Philoxeno quidem Cytherio, cuius nomen celeberrimum fuit ob hanc ipsam artem,

vlla re inferior, quem cyclicos choros primum omnium inuenisse scripsit Hellanicus in Cranaicis, & Dicæarchus atque Demarchus in libro de Dionysiacis certaminibus, quamuis Antipater & Euphronius in suis commentariis inuentum illud Lago Hermioneo tribuerint. Fabulati sunt præterea antiqui delphinum illum, qui seruauit Arionem, ad perpetuam illius beneficentiæ memoriam inter sidera fuisse relatum, vt ait Ouidius ibidem:

*Dy pia facta vident: astris delphina recepit
Iupiter, & Stellis iussu habere nouem.*

Alij tamen maluerunt delphinum inter sidera fuisse relatum, quia Neptuno conciliarit Amphitriten, at Hermippus quia dux in honorem Apollinis fuerit Cretensibus in Delphos. Lucianus in dialogis marinorum Deorum eam pecuniam Corinthi illum comparasse inquit, cum esset apud Periamdum: atque nauiganti ad Methymnæos in patriam, istud contigisse. Atque tot ab antiquis dicta fuerunt de Arione: quæ quod fabulosa sint, nemini obscurum est. Nam quæ de delphinis dixerunt antiqui, quod homines ab iis seruati fuerint, somniis simillima ego esse censeo, quippe cum sit eadem semper animalium natura, neque tamen quispiam ab illis ad hæc vsque tempora seruatus narretur à delphinis: & tamen infinitus prope est numerus eorum qui in mari perierunt: at cum in mare se præcipitasset, magis probabile est natantem & vestibis sustentatum Arionem à nautis Tænariis fuisse exceptum & in naui cui picti fuissent vtrique in prora delphines in Tænarum fuisse portatum: vt scriptum reliquit Antimenides in primo libro historiarum.

¶ Verum vt sententiam tandem antiquorum ex his exprimamus, significare voluerunt per hanc fabulam, omnium celerum Deos esse ultores: quippe cum animalia quoque scationis expertia & vocis, soleant aliquando Diis ira volentibus esse sceleratorum accusatores, & innocentibus hominibus opem ferre: omnique beneficium Diis gratum contingere, quod in virum bonum conferretur. At de Arione factis, nunc de Amphione dicamus.

De Amphione. C A P. XV.

AMPHIONEM etiam citharædum non solum musicæ artis peritiam, sed etiam fortunæ inconstantia, & calamit-

calamitarum cumulus illustravit. Fabulantur hunc & Zethum eius fratrem fuisse Iouis & Antiopes filios: nam Antiopæ filia Nyctei & Androthoes à Ioue in Saryrum conuerso compressa fuit, atque grauida facta Nyctei patris ministris terribus in Sicyonem ad Epopeum profugit, ubi cum Zethū & Amphionem peperisset, illos dedit in Cithæronem cuidam bubulco alendos. Nycteus grauitè ferens filię fugam, cum hortatus fuisset Lycum fratrē negotiū ne negligeret, moritur, at Lycus cum delecta manu militum repentino aduentu Epopeum trucidauit vrbe potitus, captiuāque reduxit Antiopen, quam Dirce vxori in custodias dedit. nec multo pōst collecta pastorum manu, cum cognouissent ex alumno qui essent, Zethus & Amphion ipsum patruū & Dirce cepērunt & ipso repentino aduentu, Dirceque crudeliter agresti tauro alligatā laniari studentes, laniata moniti sunt a Mercurio vt Lycum imperare permitterēt, vt scriptum fuit à Nicocrate in rebus Cypriis. Sic autem de illa Antiopæ quod odio esset patri, meminit Apollonius libro quarto:

ὅτι αὖτ' Ἀντίπην δάμνατο μάστρο Νυκτεῖς.

Oderat Antiopen sic lapsō tempore Nycteus.

Alij crediderunt Antiopen Amphionis matrem, filiaque fuisse Asopi, vt scripsit Apollonius lib. i.

*ἐν δ' ἔστιν Ἀντίπης Ἀσπιπιδος υἱὸς δάστρον,
Ἀμειβὼν κ' Ἰνδὸς ἀπὲρ γωτὸς δ' ἐπὶ Θήβῃ
κείνῳ πέλαι.*

Zethus & Amphion aderant duo pignora clara

Asopi Antiopes: nondum turrita manebant

Mania Thebarum.

Diophanes lib. i. Ponticarum historiarum, ubi scripsit de Antiopæ matre Ætææ, Amphionē & Zethum nō Iouis, sed Theoboontis filios fuisse inquit, quod etiam testatur Zetz. histor. 13. chil. primæ. Epimenides Corcyæus Amphionem scripsit tractandis lyræ fidibus Mercurio vsum fuisse magistro, atque adeo admirabilem fuisse illius cantum, vt feræ & saxa illum sequerentur, non minùs quàm Orpheum Calliopes filiū, vt ait Pausanias in Bæoticis: nam hanc etiam lyram à Mosis primū accepisse scriptum reliquit Antimenides libro i. historiarum, & Pherecydes libro decimo. At vero Dioscorides Sicyonius ab Apolline lyrā illi darā fuisse

memorat. Hanc autem celebritatem nominis in musicis consecutus est Amphion, quod ob affinitatem cum Tantalos modulos edoctus fuit à Lydis, primusque tres chordas addidit tetrachordo à superioribus musicis inuento, ut ait in libro primo de Musica Aristoteles. nam ferunt hunc neten chordam ante portam postea Thebanam ipsum inuenisse, vnde porta nomen sortita fuit. Dicuntur Zethus & Amphion antequam Thebæ conderentur, exiguum Thespienium pagum Etresim vocatum habitasse, ut testatur Strabo libr. 9. Enimvero cum Amphion & Zethus suspectas haberent vires Phlegyarum hostium per id tempus, ut ait Pherecydes, Thebas muris ac turribus munierunt, ut essent tutiores ab hostium incurfionibus. non enim audebant sine muris ac turribus habitare, ut ait Homerus in Odyssæa libro 8.

πῶς δὲ μετ', Ἀντίοπῳ ἰδὼν Ἀσώπιον διζατρε,
ἢ δὴ καὶ διὰς ὄρετ' ἐν ἀγκύρῃσι καύσας,
καὶ ῥ' ἔχει δύο παῖδες Ἀμφιόν τε Ζῆδον τε.
οὐ γὰρ τοὶ Θύβης ἴδρι ἐκπύον ἐπὶ παύλειο,
πυρρῶσάντ' ἐπεὶ εἰ μὴ ἀπύρρῳτ' ἦ ἰδύμετο
vanuῖς εὐρυγέγυ Θύβην, καὶ τρεῖς ἦ ἰόρτε.

Post hanc Antiope Asopi mihi filia visa est:

In Iouis amplexum qua iactat se isse, gemellos
Et Zethum peperisse simulque Amphiona clarum:
Qui portis septemgeminis, & turribus altis
Cinxerunt Thebas. nec enim sine turribus ausi

Incolere inuictis quamvis hi viribus essent.

Fabulari sunt igitur saxa sua sponte affiliisse, murumque extructum fuisse, dum Amphion lyram suauiter pulsaret, ut ait Horatius in arte poetica:

Dictus & Amphion Thebæ conditor urbis
Saxa mouere sono testudinis, & prece blanda
Ducere quò vellet.

Dicitur hæc ciuitas septē habuisse portas, quæ nominabatur: Electris, Proctis, Neitis, Crenæa, Hypsista, Ogygia, Homolois. vocatæ sunt Thebæ, ut sensit Zezes, à patre conditorum: vel quod magis placet, à Thebe nympa filia Promethei, quæ illis fuit affinitate coniuncta, ut scripsit Pausanias in Bæoticis. inquit Thebæ, post multas infelices dimicationes, quæ illi ciuitati contigerunt, ab Alexandro Macedoniarum rege euersas fuisse, quo tempore Thebani bellum aduersi-

sus ipsum Alexandrū in Persas arma parantem susceperunt. quæ ciuitas quoniam per tantum extructa non poterat nisi per tantum eueri, diruta est Ismenia quodam flebiles numeros cum tibia accinente, vt scriptum fuit à Callisthene. vt runtamen idem Alexander, qui iusserat Thebas solo æquari, ad gratiam cuiusdam athletæ, qui ser victor ab illo coronatus fuerat, instaurauit, quod ita significauerat oraculum:

Εἰρήνη, Ἀλκείδης, καὶ ἱμάντομαχος Πολυδῶκης,
οἱ τρεῖς ἀθλησάμενες ἀνακτοῦ σὶ σὲ Θήβη.

Alcides, Pollux, nymphæque Atlantide cretus,

Mox instaurabunt enerstis mœnia Thebis.

Aiunt primum omnium mortalium Amphionem aram dicasse Mercurio, quod ab eo lyram accepisset. At quoniam felicitatem æquo animo perferre non minus difficile est, quàm aduersos fortunæ euentus, idcirco effectum est, vt nimium gloriaretur Amphion ob artis præstantiam, & in Latonam, eiusque filios contumelias coniecerit: quod Dea nulla re hominibus præstaret, atque eius filij rudes habendi sint & imperiti si secum conferantur, cum ipse multo sit peritior Apolline. Dicunt his contumeliis iratas Deas petilentiam in domum Amphionis excitasse, qua ipse cum tota familia delatus est. Et Zethus, cum mater ipsa genitum ex se filium ob certam noxam peremisset, agritudine animi contabuit. ¶ Dictus est Amphion Iouis & Antiopes filius, quoniam musica exercitatione conficitur plerumque, atque omnes viri præstantes Iouis filij ab antiquis dicti sunt, vt explicauimus superius. Hunc & Orpheum fuisse Ægyptios, & magorum scientia excelluisse ait Pausanias in posterioribus Eliacis. Aiunt hunc musicæ fuisse peritum, & saxa ac feras, quod vellet, ducere solitum: quoniam per orationis suauitatem duos & agrestes homines mansuefecerit, & ad extruendas ciuitates, ciuitatumque legibus obtemperandum delinierit. At idem qui cæteros ad humanitatem, mansuetudinemque reuocauerat, cum ob felices rerum successus nimium factus fuisset insolens, Deosque vel ipsos paruifaceret, ultimo supplicio affectus est, cum nemo impunè Deum aut Dei cultum parui faciat, nedum contemnat. At nunc de Halcyonibus dicatur.

De Halcyonibus. CAP. XVI.

FVI T Halcyon Canobes & Mæoli filia, vel Æoli vt ait Lucianus in Halcyone inscripto dialogo, sicuti testatus

K k

fuit Alexander Myndius, fuitque vxor Ceycis. At Ceyx fuit rex Trachiniorum, qui cum nobilitate, opibus, & forma corporis excelleret, se vel diis immortalibus equare ausus est, & Deorum nominibus appellauit. nam Ceyx seipsum Iouem, Halcyonen appellauit Iunonem. illam arrogantiam Iupiter grauitus ferens, Ceyci Delphos nauiganti adeo sauiam tempestatem immisit, vt Ceyx, & omnes qui cum Ceyce nauigabant, naufragium passi perierint: sicuti testatur Polyzelus in iis quæ scripsit de Rhodo. Fabulantur postea cadauer agitatū ab vndis ad litus, & ad eam speculam appulsum fuisse, ad quā sæpe veniebat Helcyone prospectura an Ceyx accederet: quo viso illa miserabiliter conquesta, dicta est Iouis misericordia in auct sui nominis mutata cum se è specula in mare præcipitasset: tunc etiā Ceyx conuersus est in cerylum: sic enim mares inter illas volucres nominantur, vt ait Carystius Antigonus. Hoc tamen nonnulli dixerunt factum fuisse Luciferi & Theridis misericordia, at non Iouis. Hanc rem ita breuiter complexus est Euripides in Iphigenia in Tauris:

ὄρνις, ἃ πῶς τὰ περὶ νῆας
 πόντου δ' ἐπεδίδες ἀλκυὼν
 ἔλεγον οἷτον αἰεὶς εἶς,
 ἀλκυὼν τὸν ξωιστοῖσι βοῶν,
 ἐπὶ πόντῳ καλὰς εἰς αἰὲς μολὼν,
*Saxosa pontique ad inga
 Aus colis forte Halcyon,
 Lugubrem resonans luctum;
 Notam prudentibus vocem,
 Quod concinis tuis maritum cantibus.*

Hæ aues dicuntur esse magnitudinis passeris, vt ait Plinius, colore cyaneo, collo gracili ac procero: marèsque à fœminis vbi illi consenuerint, gestari super alis. enimvero vbi fuisset Halcyon in auem conuersa, cuiusque oua quæ continuo pepererat in mari voluerentur, quia maxima orta fuisset tempestas, Iupiter misertus dies quatuordecim per mediam hiemem illi concessit, quibus & parere per tranquillitatem maris & excludere posset: quos dies Halcyonios vel Halcyonidas, vt aiunt Græci, vocarunt. de his ita scripsit Theocritus in Cerealia celebrantibus:

ἃ ἀλκυόνες σφραγιστῶν τὰ κύματα, τίς τε θαλάσσης,
 τὴν τε νότον, τὸντ' εὐερον, ὅς ἐστα φαεινὰ κινεῖ
 Ἀλκυόνες, γλαυκῆς Νηρηίδι τῇ τε μεγίστῃ

ἑρμῆος

ὀρνίθων ἐρίλαθεν, ὅσους τι ἔφο' ἐξ αἰῶς ἄργα.

Halcyones sternunt spumantes marmoris undas,

Atque Eurum, atque Norum, qui extremas suscitât algas:

Halcyones, supra volucres Nereides almæ

Quas dilexerunt, quibus est ex æquore præda.

Dictæ fuerunt Halcyones quod in mari pariant, cùm αλ, sit mare ac κύνει parere. Inquiunt Halcyones circa conuersiones Solis hybernas nidulari, nidumq; mirabili structura cōponere ad formam piscatoriæ nassæ: tanta verò duritie, vt neque ferro, neque saxo pertundi possit, quem conficiunt ex acicularum spinis, quas belonas vocant, idq; facere cùm primum grauitatem ventris sibi adesse senserint. vbi absolutus nidus perfectusque fuerit, illum in mare demittunt, vt explorent an fatiscat ex aliqua parte: atque huic os miro artificio ad sui corporis magnitudinem tantum relinquunt, vt scripsit Solēsis Clearchus in eo libro, quem scripsit de Torpedine pisce, & Plutarc. in libello de amore parentum erga filios. Dicuntur inter has aues esse adeò salaces mares, vt senescentes vel in ipso coitu moriantur, vt scripsit idem Clearchus in Terrore, & Isacius in Lycophronem. Neque tamen prætermittendum est illud, quod scriptum est ab Hegesandro de Halcyonibus in suis commentariis, Halcyones fuisse Gigantis Alcyonei filias, quæ post patris mortem se in mare deiecerint, & ab Amphitrite sint in aues sui nominis conuersæ, vt patet in his: Ἀλκυονίδες τῷ γίγαντος Δουατῆρος ἡσάν Φθονία, Ἀνθή, Μεζώνη, Ἀλκίππα, Παλαιν, Δρυμό, Ἀστερία. αὐταὶ μὲν πλὴν τῆς πατρὸς τοῦ Διὸς Καναστρεῖ, ὅθεν ἀεγὼ τῆς Παλαινῆς, ἐπὶ τῇ αὐτῆς εἰς πλὴν Δελφῶν. Ἀμφιτρίτῃ δ' αὐταὶ ὀρνίθες ἐποίησαν, ὅθεν αὐτῆς πατρὸς ἀλκυονίδες ἐκλήθησαν. Alcyoneo gigantis filie fuerunt, Phthonia, Anthē, Mezhone, Alcippa, Palene, Drimo, Asteria. Quæ post patris interitum ē Canastreo, quod est Pallenens promontorium, sese in mare præcipitarunt. Amphitrite verò has in naues vertit, & Alcyones de patris nomine appellauit.

¶ Hæc ea sunt, quæ fabulosè de Halcyonibus memorantur ab antiquis. Quæ dicta sunt de auibus, tanquam de natura auium illarum sunt intelligenda; quia spectant ad illarum consuetudinem: quæ de diebus Halcyoniis, non valde sunt admirabilia; quod per solstitiorum tempus nullæ propè fiant aeris mutationes. Omnia enim cùm ad summum peruenerint, languidiora sunt, atq; aliquantulū cessant: quod patet in sagittis & lapidibus in altū aerā coniectis, cùm inde

alterius motus capiant initium. Ad deprimendam igitur mortalium arrogantiam dictus est Ceyx in eam calamitatē incidisse, cum tantam felicitatem æquo animo ferre nō diu tius posset. Nam sæpius temerarios & potentes homines ob temeritatem Deus de pristina felicitate deiecit, prudentesq; & mansuetos homines supra ceteros omnes extulit. Hanc igitur fabulam effinxerunt antiqui, ne nimis presentibus opibus, aut nobilitate, aut viribus, aut forma corporis gloriari mur, cum omnia nobis data hæc mutuo sint à Deo bonorū omnium autore: atque ut omnes intelligerent, nullam felicitatem esse tantam aut tam firmam, quam Deus, si propter peccata voluerit, non citissimè possit labefactare, & funditus euertere. At nunc de Asopo dicamus.

De Asopo. CAP. XVI.

AT verò Asopus amnis, cuius filiam Æginam Iupiter rapuit, fuit Oceani & Tethyos filius, ut sensit Acusilaus; alij Neptuni & Perus, ut ait Atheniensis Apollodorus lib. 3. Bibliothecæ. At Nicanor Samius in lib. 2. de fluminibus, Iouis & Clymenes filium fuisse dixit. Sestothenes autem lib. 9. rerum Ibericarum Himeri & Cleodices filium fuisse tradidit. Paus. in Corinthiacis Neptuni & Ceglusæ filium fuisse creditum memorat. Phanodemus in rebus Atticis Salaminis & cuiusdam Panopei. Hunc maior scriptorum pars patria fuisse Thebanum, vxorēque duxisse Metopen Ladonis filiam asserunt, de qua Pelaguntem, Ismenūque suscepit, & filias viginti; inter quas fuit Thespia, Peroe, Thebe, quæ ubi nomen dedit, & Cōbe Chalcis cognomento, quæ prior æreā armaturā inuenit in vrbe Eubœæ, quæ ab illa Chalcis vocata est; Salamin, Plataea, Harpinne, Corcyra, Ægina, quæ infulis nomina dederunt, cū altera Scheria, altera Cēnone prius diceretur; Ismene, Antiope, Aeroe, Cleone, Nemea, quam cū Iupiter deperiret, promisit quidquid illa optaret se esse daturum, atque ea dicitur perpetuā virginitatē expetiuisse; Tanagra, Sinope, quæ multis vrbibus vel ipsæ vel filij nomina dederunt. nā de Corcyra non modò vocata est prius Scheria, deportata illuc à Neptuno, sed etiā natus Phœax, à quo Phœacia dicta. de Sinope non parua est controuersia, sed tamen pleriq; affirmant illā raptā fuisse ab Apolline, & in Pontum deportatam, è quo Syrum peperit, qui Syriæ nomē dedit, ut ait Phi-

ait Philostephanus. At Dionysius in situ orbis à Ioue raptam fuisse Sinopen ita scripsit:

ὅς ποτ' ἀλαούβην Κωνίδα δέκτο Σινώπην
καὶ μὴ ἀκηχεύβην σφίτερι παρὲν δόξα το γόον,
Ζηνὸς ἐφημοσύνησιν· ἵ γδ φιλότιμος ἐρετὴς
ἐργαίων, πείσῃς ἀπενίσφισεν ἰαὶ ἐδέχασαν.

*Errantem cepit qui Asopida namque Sinopen,
Quam tristem in regione sua sopiuit, ut illum
Iupiter admonuit correptus amore puellæ.*

Inuitam idcirco ē patrūs hanc ceperat agris.

Alij tamen, inter quos fuit Andro Teius, vnam fuisse ex Amazonibus Sinopen tradiderunt, alij Martis & Parnassar, alij Martis & Æginae filiam. Fuit etiam Ægina, quam Iupiter rapuit, Asopi filia, quam cum studiosè quæreret Asopus, neque vspiam inueniret, à Sisypho pacta mercede ut perennem aquam in Acrocorintho pro indicio obtineret, inuenit. Eius indicij pœnas apud inferos luere Sisyphum nonnulli tradiderunt, atque Asopum ipsum, cum Iouem insequeretur, fulmine percussum fuisse, ut ait Callimachus. Posidippus in libro de Diis & heroibus Thespiam Asopi filiam quoque fuisse scripsit, cui tria munera Apollo concessit, ut ciuitas Boeotiae apud montem Heliconem de eius nomine diceretur, ut virgo inter sidera in cœlo esset, & ut vaticinaretur. Fuit. n. Asopus Thebanorum fluius, qui suos fontes habuit in Arethyræa, Trachiniâque Solum vocatam præterfluebat, qui cum fulmine ictus fuisset, remissus est in sua fluenta, & diu postea carbones deuehere sœuit, ut ait Apoll. lib. 3. Ab hoc flugio regio vniuersa in agro Thebano iuxta Cithæronem montē Asopia vocata fuit, ut est apud Strab. libr. 9. Pausanias scripsit in Corinthiacis Asopum amnem in finibus Phliasiorum suos ortus habuisse, qui per Sicyoniorum agrum lapsus in mare intrat iuxta Corinthum. Atqui cum multi fuerint Asopi, rationi conuenit & varias regiones, & varios ortus illis fuisse assignatos. At finxerunt antiqui Asopum fuisse hominem, cui actiones istas tribuerunt. Alij hominem fuisse vere crediderunt, qui, quoniam terram fortè excauans Asopi fluij fontes reperisset, obtinuit ut fluius de suo nomine diceretur.

¶ Aiunt hunc fuisse Iouis, vel Neptuni, vel Oceani filium, quod ex aere in aqua verso oriantur flumina, ut ait Arist. in Meteor. vel quod mare principium est omnium fluiorum.

Huius filia multæ dicuntur, quæ sunt vel riui, vel aquarum proprietates, quæ multa nomina sortitæ sunt. Fabulantur illum rapta filia fuisse fulmine percussum cum Iouem insequeretur, quia siccitas cœli & calor iam riuos exiccauerunt, & cum ipse fluuius extenuatus in vapores verteret, Iouem insequeretur, & ob calorem propè exiccatus fulmine dicitur percussus. Fuit enim maxima siccitas aliquando in agro Thebano & in Ægina, quare locus datus est fabulæ. At nunc de Deucalione dicamus.

De Deucalione. CAP. XVII.

DEUCALIONIS diluuium, & aquarum copia, quæ fuerit, nemini obscura est; at cur illud diluuium ita factum sit, pauci omnino tradiderunt, sed nos ut in ceteris consueuimus, hoc etiam explicemus. Fuit Deucalion Promethei filius, ut scripsit lib. 3. Apollonius:

ἔνθα Πρωμηθεὺς

Ἰαπετιοῖδης ἀγαθὸν τέκος Δευκαλίωνα.

hic namque Prometheus

Filius Iapeti clarum edit Deucalionem.

At Homer. libro 5. Iliad. Deucalionem Minois filium fuisse inquit in his:

Μίνως δ' ἄν' αὖ τέκος τ' ἀμύμονα Δευκαλίωνα.

Edidit hinc Minos præclarum Deucalionem.

Herodotus verò Promethei & Clymenes filium fuisse scripsit, Hesiod. Promethei & Pandoræ, quod etiam Strabo testatur libro nono. Alij Minois, & Pasiphaes, alij Asterij & Crete. Hi. n. Minois recensentur; Castreus, Deucalion, Glaucus, Androgeus ab Apollodoro; filia Hecale, Xenodice, Ariadna, Phædra. Istud autem accidit, ut varij parentes Deucalionis dicantur fuisse, non solum quod ob antiquitatem rei dissentiunt scriptores, sed etiam quia diuersi fuerunt Deucaliones, cum tamen omnia de Promethei filio dicantur. Hic habitauit in Cydno Locridis, ut ait Strabo lib. 9. ubi planities fuit fertilissima inter Cydnum & Opuntem, ut ait Apollonius lib. 3.

ὅθι τις ἀπενόστοι ἀφείδ' ἑομεν ἤϊστο γαῖα

παμπαν εὐρύνως τε καὶ ὀββοτοί. ἔνθα Πρωμηθεὺς

Ἰαπετιοῖδης ἀγαθὸν τέκος Δευκαλίωνα.

Est tellus quedam circumdata montibus altis,

Irigua atque ferax herbarum. hic namque Prometheus

Filius Iapeti clarum edit Deucalionem.

Lucianus in Dea Syria Deucalionem Scytham fuisse inquit illum sub quo fuit diluvium, his verbis: *οὐ γὰρ ὅν πολλοὶ Δευκαλίων να πὲν Σκυθία τὸ ἱερὸν εἰσπαθεῖ λόγουσι, τῶτον Δευκαλίωνα. ὅτι τὸ τὸ ποταμὸν ὕδωρ ἐξέβητο.* Multi sanè Scytham Deucalionem sacellum hoc crexisse inquirunt, eum inquam Deucalionem cuius tempore multa fuit inundatio. At Pausanias in Atticis Iouis Olympij templum fuisse vetustissimum Athenis scribit à Deucalione extructū, & ipsum Deucalionem habitasse Athenis, cuius etiam sepulchrum fuit Athenis non longè ab illo templo. Hunc imperasse Thessaliae constat, quem etiam Regem ita appellavit Herod. in Clio. *ὅτι γὰρ Δευκαλίονος ἑσπέρην οἶκον τῆς Θεσσαλίας Τεμπὸρ τοῦ τοῦ βασιλέως Πυρραῖος ἐκαλεῖται.* Hic Pyrrham habuit uxorem Pandoræ & Epimethei filiam, ut ait Proclus, de cuius nomine vocata fuit Thessalia primum Pyrrha, ut testatur in his carminibus Cretenfis Rhianus:

*Πύρρα δὲ ποτὲ τῶν παλαιότερον κλέεσεν,
Πύρρε Δευκαλίονος ἀπὸ ἀρχαῖης ἀλόχοιο.
Αἰμῶν δ' ἐξ αὐτῆς δὲ Αἰμῶν, ὃν βα Πηλεὶδὸς
γένετο φέρεται γόν, ὃ δ' αὖ τῆς Θεσσαλονάμην.
τὸ δ' ὅτι Θεσσαλίας καὶ μετεμνήσται.*

Hanc Pyrrham dixere patres de nomine Pyrrhae,

Vxor prisca fuit quæ magni Deucalionis.

Hæmonia est & rursus ab Hæmone dicta Pelasgi,

Quem clarum genuit natum: hic at Thessalonamum,

A quo Thessalici populi sunt inde vocati.

Dictus est Deucalion Hellenem, qui nomen dedit Græciæ, filium habuisse, & Protogeniam è Pyrrha, & Amphictyonē, & Melantho, cuius ex Neptuno filius Delphus Delphis nomen dedit, ut scripsit Euphorion. Atqui multi fuerunt Deucaliones, ut constat ex antiquorum scriptorum testimoniis: unus Promethei & Clymenes, alius Minois & Pasiphaes, ut ait Pherecydes: alius Abantis & Afopix, ut scripsit in primo rerum Arcadicarū Aristippus: alius Haliphronis & Iophossæ nymphæ filius, de quo mentionem fecit Hellanicus: alius Asterij & Cretæ Halymonis filix, quæ Cretæ nomen putatur dedisse, de quo mentionem fecit Apollodorus Cyzicenus: alius rursus Promethei & Pandoræ, de quo dictum fuit, ad quem omnia propè cæterorum facta referuntur. Habuit filiam præterea Protogeniam è Pyrrha, & Hæmonem à quo Hæmonia, & Melanthiam. Memoria prodidit Andro Teius magnam sceleratorum hominum frequentiam fuisse

Deucalionis tempore, cum frequentes omnino essent homines ubique. Est, nulla consuetudo, ut cum difficilius in magna multitudine viuatur, difficultas victus & astutiores, & peiores homines efficiat. Nam fames neque Deorum religionem, neque maiestatem legum neque auctoritatem principum veretur; quare omnia scelerum genera per annonæ difficultatem oriuntur. Hinc nascitur Deorum indignatio, & acerbitas bellorum, qualia fuerunt Iouis consilio & Œdipodis & Priami tempore, cum vniuersus propè terrarum orbis iis bellis exarserit. Inde Iouis eiusdem consilio grauissimæ exortæ sunt pestilentia ad delendas sceleratas nationes, quare Furia solio Iouis assidere dictæ sunt. Est enim eadem ciuitatū, quæ corporum etiam singulorum hominum natura; ut cum multis malis hominibus, tanquam noxiis humoribus, repletæ fuerint, diuina ita statuente prouidentia per aliquas calamitates expurgentur; cum nihil humanum in summo vertice diu consistere possit, & proxima sit semper peccatorum eximia magnitudini diuina ultio. Quod autem maxima esset perditorum hominum multitudo, ita significauit Ouidius libro primo Metamorph.

*Occidit vna domus, sed non domus vna perire
Digna fuit: quæ terra patet, fera regnat Erinys.
In facinus irasse putet.*

At verò Deucalion vir bonus & pius habitus est, qui Deorum etiam immortalium primus templa ædificauit, & ciuitates condidit, ut ait Apollonius lib. 3.

*Γαμπριόνος ἀγαθὸν τέκος Διὸς Κελιάνα
ὅς ποσειδος πόλιν αἶψα καὶ ἑὸν ἔμπετον ἦτορ
ἀθανάτοισι ποσειδος δὲ καὶ ἀνδρῶπων βασιλεύσει.*

*Filius Iapeti clarum edit Deucalionem,
Condidit hic primus vrbes ac templa Deorum:
Mortales inter primus regnauit & idem.*

Cum igitur vitæ integritate, & sanctitate, & erga Deos immortales reuerentia Deucalion & Pyrrha cæteris hominibus præstarent, de quibus ita scripsit Ouidius libro primo:

*Non illo melior quisquam, nec amantior equi
Vir fuit, aut illa reuerentior vlla Deorum.*

In quadam arca, uti monitus fuerat à Prometheo, rebus necessariis eò comportatis seruati fuerunt, quam Lucianus in Timone κιβωτον appellauit, at Andro Teius ἀνδρειακή, vnde Parnaf-

Parnassus mons, quod illuc scapha illa appulerit, Larnassus antea dicebatur; deinde mutata prima litera nominatus est Parnassus. Cum terra multos dies sub aquis latuisset, ut experiretur an aquae decreuissent, & an longè abesset à terra Deucalion, columbam quandam quam secum habebat dicitur emisisse, ut testatur Plutarchus in libello de industria animalium. Id cum sapius fecisset, eaque citissima eò reuolasset, quia non habebat ubi consisteret, intelligebat Deucalion aquas nondum satis decreuisse. verum cum auolasset denique neque amplius rediisset, intellexit siccum iam alicubi esse terrae solum, & id non longè abesse: quare Deucalion eò cum scapha traiecit, quod egressus cum Pyrrha Themidis oraculum, quae tunc responsa dabat, adiuit sciscitaturus quo pacto, si ita Diis placeret, posset humanum genus reparari: quod quidam apud Cephisum amnem accidisse memorie prodiderunt. Id autem responsum tulerunt ut velatis capitibus ossa matris post se iacerent, quibus diu cogitatis parum difficillimum, cum omnia limo obducta essent, partim etiam impium Deo responsum visum est, si etiam mortuorum ossa, quae ubi essent, nescirent, effodere & mouere iuberentur. At venit in mentem denique Deucalioni communem omnium matrem & altricem esse terram, cuius ossa iure saxa dici ob duritiem possent, sic autem rem expressit Ouid. lib. I.

*Atque ita, Si precibus dixerunt, numina iussis
Vincta remollescant, si fleclitur ira Deorum;
Dic Themis, qua generis damnum reparabile nostri
Arte sit, & mersis fer opem missima rebus.
Mota dea est: sortemque dedit: Discedite templo,
Et velate caput, cinctasque resoluite vestes;
Ossa que post tergum magna iactate parentis.
Obstupere diu: rumpitque silentia voce
Pyrrha prior, iussisque Deae parere recusat:
Dexterae sibi veniam pauidorogant ore, paucisque
Ledere iactatis maternas ossibus umbras.*

Nam cum illa audiuiisset Deucalion, statim postea subiunxit:

*Magna parens terra est, lapides in corpore terrae
Ossa reor dici: iacere hos post terga iubemur.*

Verum hanc rem breuissimè complexus est Iuuenalis in prima Satyra his carminibus:

Ex quo Deucalion nimbis tollentibus aquae

*Nauigio montem ascendit, sortēsq̃ue poposeit,
Paulatimque anima calauerunt mollia saxa,
Et maribus nudas ostendit Pyrrha puellas.*

Quod ipsum ita declararunt fabulatores, cū populi lai dicti sint à Græcis, & laus lapis, vt est in his:

ἐκ δὲ λίθων ἐγένοντο ἄνθρωποι, λαὸν δὲ καλεῖσθαι.

E saxis homines nati, laique vocantur.

Arrianus tamen in libro secundo rerum Bithynicarū Deucalionem in arcem, locūque eminentiorem tunc Argi confugisse inquit ex illo diluuiō, quare post illam inundationem Ioui Aphesio liberatori scilicet aram erexisse, qui locus postea Nemea à pabulo pecudum, quæ frequentes ibi pascebantur, fuit nominatus. Nec me præterit in eo Iouis Olympij templo, quod fuit apud Athenienses, fuisse quandam voraginem ad cubiti ferè altitudinem, in quem hiatū aquas defluxisse memorant per Deucalionis eluuiōem, in quem etiam quotannis potentam cum melle & farina triticea porricere consueuerunt. post illam inundationem, vt ait Thraſybulus in historia, sumptis iis qui erant superstites Dodonam habitauit, quam regionem ita vt ab vna Oceanidum appellauit, vt scripsit in suis commentariis etiam Aceſtodoros. Memoria proditum est tamen à Pausania in rebus Atticis Megarum Iouis & vnius Sithnidum nympharum filium in Geraniæ verticem diluuiū effugisse, cū mons nondum illud nomen haberet, nam cū Megarus gruum interuolantium vocem secutus illuc aduentasset, quia grus γὰρ γρος à Græcis diceretur, montem Geraniā nominauit. Hæc illa sunt quæ de Deucalione memorantur ab antiquis: nunc cur ita ficta fuerint, inuestigemus. Deucalion fuit vir bonus & iustus & pius, qui ob æquitatem religionēque suā, non solum Promethei siue prudentiæ filius fuit creditus, sed etiam ab aquarum impetu Deo protecte seruatus, cū nefarii omnes vno tempore periissent. est enim initium sapientiæ timor domini: quare fuit prudentiæ filius Deucalion. cū viros bonos mergi omnino non pariat Deus, quos fluctuare patitur, idcirco in arca seruatus Deucalion & Pyrrha eam tempestate euaserunt. at cū rursus rudes homines, & religionis cultūque Deorum ignari nascerentur, dicti sunt lapides, qui à Deucalione ad potiorem vitā, & à Pyrrha informati fuerūt, in homines cōuersi.

Hæc

Hæc igitur fabula ad probitatem, & ad cultum Deorum homines adhortabatur, quæ excepta est, ut mihi quidem videtur, è sacris literis. At nunc de Ione dicamus.

De Ione siue Ifide.

CAP. XVIII.

FVIT Io, quæ Iunonis zelotypia in candidam vaccam cōuerſa est, ut scriptum fuit à Cecrope, Argi & Ismenes Asopi filia; ut verò ab Aceſodoro, Neptuni & Hallirrhoes, quam tamen Acusilaus Pyrenes filiam putauit, quæ fuerit Iunonis sacerdos, ut scripsit Apollodorus lib. 2. bibliothecæ. communior tamen fuit scriptorum sententia, quòd ea fuerit Inachi fluuij filia, ut scripsit Ouidius libro primo Metamorph.

Inachus vnus abest, imòque reconditus antro

Fletibus auget aquas; natamque miserimus Io

Luget ut amiſſam.

Qui Iunonis sacerdotem fuisse dixerunt Ionem, illà in vaccam à Iunone conuerſam fuisse tradiderunt, vbi illam à Ioue vitiatam comperisset. tum verò iurauit Iupiter se minime cum illa fuisse congressum. Hanc tamen Iuno à Ioue munus poposcit, & Argo Arestoris filio, ut ait Myrleanus Asclepiades, vel Terræ, ut sensit Acusilaus, seruandam tradidit, qui eam in monte Mycenæo ad oliuam quandam alligauit. Scriptum reliquit Andrætas Tenedius in nauigatione Propontidis, Ionem non modò non fuisse perfunctam Iunonis sacerdotio, ut nonnulli putarunt, sed etiam fuisse quoddam scortum, quæ veneficiis Iouem in amorem irretire nitetur, ut est etiam apud enarratorem Theocriti, ad quam rem Iyngis Echus vel potiùs Suadelæ & Panos filix opera vſa fuit. illa re cognita Iynx in auem ſui nominis à Iunone fuit conuerſa, quam etiam auem vtilem eſſe veneficiis arbitrat, quæ quoniam caudam ſemper mouet, dicta eſt à Latinis motacilla. Eſt autem auis exigua, pennasque habet pictas, collum longum pro corporis magnitudine, linguam exertam plerunque, frequentèrque & ipſa conuertitur, & collum conuertit. Hanc capientes veneficæ mulieres cereæ rotæ annexam ſuper carbonibus cum quibuſdam excretionibus torrent & comburunt, at nonnullæ veneficæ non totam, ſed intima tantùm illius ei rotæ alligant, hætenus Andrætas. Fabulantur hanc datam fuiſſe Iſſoni à

Venerè quo tempore nauigauit in Colchos, vt Medeam in amorem sui posset allicere. Ionem igitur Iyngis artificio ad ductus Iupiter in nebula, vt lateret, compressit; quod cùm sensisset Iuno, zelotypia capta eò accessit: at Iupiter id sentiens Ionem in vaccam candidam mutauit, vt omnem suspicionem Iunoni leuaret hac arte. cùm verò Iuno illam vaccā vidisset, donum à Ione postulauit: at veritus Iupiter ne, si illam negauisset, dolus pateret, quauis inuitus, tamen largitus est. cùm verò diu sub Argi custodia, qui centum habebat oculos, asseruata fuisset, Iupiter tandem illius misertus mandauit Mercurio vt raptam Ionem, vel interfecto Argo abduceret: tum Mercurius sumpta pastoris forma conatus est cum fistula per soni suauitatem Argum in somnum inducere, quem etiam virga tactum sopiuit. deinde cùm vaccam rapere vellet, Argus ab Hierace iuvene imprudente fuit excitatus. cùm verò rem regere amplius Mercurius nō posset, Argum saxo occidit: atque Hieracem in auem sui nominis mutauit, quæ à Latinis accipiter dicitur. Illa re valde commota Iuno primùm Argum in pauonem cum totidem oculis in pennis nunc etiam apparentibus, mutauit, deinde cestrū vaccæ immisit, quo illa grauissimè exagitata est, vt testatur Virgilius lib. 3. Georg.

Hoc quendam monstro horribiles exercuit iras

Inachia Iuno pestem meditata iuuenæ.

Hæc igitur furore vexata primùm mare, quod ab ipsa Ionium vocatum est, dicitur transisse; quod Theopompus tamen non ab ea, sed ab Ionio viro Illyrico, dictum putauit, veluti Archidamus ab Ionibus ibi in traiectu maris immer sis. Postea verò montem Hænum per Illyridem profecta transcendit, sinumque Thraciūm traiecit, qui ab ea postea vocatus est Bosporus. nam duo fuerunt Bospori, Cimmerius & Thracius. Hæc loca fuisse ita ab illa nominata significauit Prometheus apud Æschylum, vbi omnia euentura Ioni puellæ vaticinatur, inter quæ hæc etiam sunt:

σάρας ὄνατος Ἰόνιος κληθήσεται,

τ' οἷς πορείας μύθηται τοῖς πάντεσσι τοῖς,

Scias aperte, Ionius vocabitur

Tuæ viæ monumentum is omnibus viris.

& id.

ἔσται δὲ θνατοῖς εἰσαὶ λόγος μέγας

τ' οἷς πορείας, βίον πορεύς τ' ἐπὶ νόμους.

Sempas

*Semper viros inter uigebit de tuo
Cursu loquela, et Bosphorus cognomine.*

In Scythiâ verò profecta multa deinde Europæ & Asiæ maria tranauit, atque in Ægyptum tandem petuenit, vt ait Ouid. lib. I. Metamorph. quare cùm tot labores sibi esse exantlandos Io percepisset antea è Prometheo, in desperationem propè adducta est: quare ita secum inquit:

τί δ' ἄρ' ἐμοὶ ζωὴ κέρδιος; ἀλλ' οἷον ἐν τάχ' ἔρριψ' ἐμαυτὴν τῆς δ' ὅτι σφραγίστηκες, ὅπως πῶς σκεύασα τ' πάντων πόνων ἀπὸ ἀλγῶν. κρείσσον γὰρ εἰς ἀταξὶ θανεῖν, ἢ τὰς ἀπάσας ἡμέρας πᾶσι γυμνάσας,
*Quid vita lucri est? ipsa nec citissime
Hac de petra præcepit iacio me per Deos:
Vt omnibus finem feram laboribus.
Multo magis semel inuaret emori,
Quàm viuere in dies acerbè singulos.*

Cùm igitur venisset in Ægyptum ad Nili ripas, dicitur Io priorem hominis formam recuperasse, vt significauit Moschus his versibus in Europa:

Ἰνεύστο δὲ παντοπόρῳ Ἰωῷ.

ἐν δ' ἡ ζωὴ τῆς ἐπαύρις ἡρώς γὰρ δέειν
πόσιος εἰσαλὶν, τίς ἐπταπόρῳ ὅρῳ Νείλῳ
ἐν βοῦς εὐκέρειο πάλιν μετὰ μέσῃ γυνάμει.
*Fluctuagâmque bouem spectabant in maris undâ.
Iupiter hic aderat, niuæ qui terga iuuenæ
Trahebant dextra: septemflui ad ostia Nili
De boue cornuta facta est mox fœmina pulchra.*

Atqui scripsit Æschylus in Prometheo, quòd Ioue attrectâte tergus huiusce iuuenæ priorem formam Io recuperauit. Scriptum reliquit Apollodorus in libro de Diis, quòd istud ipsum contigit iuxta Iopen ciuitatem, quæ ita vocata fuit ab ipsa Ione, cùm Argum diuina ope superasset: Ἰὸν δὲ πόλις καλεῖται, ὅτι ἐκεῖ ἡ Ἰὸν τὸν Ἀργὸν νικήσασα, γάρον αὐτὸς ποιεῖ vocata fuit Iope ciuitas, quòd ibi post Argum diuina ope superatū, Io facta est homo. Scripsit Apollodorus Ionem pristina forma recuperata ad Nili fluenta Epaphum è Iouis congressu peperisse, quem Iuno Curetibus occultandum tradidit. id cùm rescuiisset Iupiter, fertur Curetes interfecisse. quo tempore Io profecta est in Syriam ad filium inuestigandum, quo inuento in Ægyptum rediit. Strabo tamen lib. 10. antrū quod-

dam in Eubœa fuisse scribit in litore maris Ægæi, quod vocabatur aula bouis, ubi Io dicta est Epaphum peperisse. Post partum igitur Dea facta fuisse dicitur, & ab Ægyptiis Isis nomine culta, & tempestatibus ac nauigantibus præfecta, ut testatur Lucianus in Dialogo Zephyri & Noti. Hæc illa sunt quæ de Ione Inachi filia fabulosè dicta sunt ab antiquis scriptoribus. Memoria prodidit Herodotus in Clio raptâ fuisse Ionem à Phœnicibus, & in Ægyptum deportatam, quod scriptum fuit etiam ab Ephoro, & à Phœnicibus vulgo creditum est. at longè alia fuit Persarum sententia, quippe qui putarint, quòd ubi Io Argis fuit compressa à quodam nauclero nauis Phœniciæ, parentes verita, quia cognouisset se ferre in vtero, cum Phœnicibus lubens in Ægyptum nauigavit. Quòd autem bos facta mare tranauerit, id falsum omnino esse creditur, sed datum fuisse fabulæ locum, quia in naui, quæ priorem partem bouis pictam haberet in prora, nauigavit. cum igitur in illa naui mare illud, quod Asiam ab Europa determinat, cuius in litore extructum est Byzantiû, traiecisset, locus dictus fuit Bosporus, quia bos illac incesse- rit. Alij crediderunt tumultuarias nauculas ab accolis, qui vellent traicere, fuisse factas, quæ quoniam à bobus traherentur, locus fuerit ita appellatus. Alij maluerunt appellatum fuisse Bosporum ab eo tauro, quem Rex Ægyptiorum pro Ione misit ad Inachum. cum verò mortuus fuisset, hunc ostendentes circumtulerunt, quoniam illud animal nō erat antea notum, neque visum in Græcia, ut ait Sosisphanes in Meleagro. cum verò apparuisset longè existentibus supra vndas natans taurus ille, quòd erat super tabulatû, sinus ille ab inces- su bouis, dictus fuit Bosporus. Fingebatur verò Isis statua cornuta quæ ex palmarum foliis habebat calciametra, cū luna sit palmarum fertilitatis causa. Huic foeminae victimæ, vitulae scilicet erant consecratae, sicut scripsit Herodotus in Euterpe: *ταὺς δὲ θηλείας ὅσας ἔχει θυῖν, ἀλλὰ ἰστί ἐστὶ τ' ἱστίος. τὸ γὰρ τ' ἱστίος ὀ-
ζαμία ἐν γυναικίον. συνέθεν ἔστι, κατὰ αὐτὴν ἔθλως τὴν ἰστίον γυναικῶν.*
foeminas illis sacrificare non licet, quæ consecratae sunt Isidi. nam I-
sidis statua cum sit muliebris, habet bouis cornua: cuiusmodi Græci
Ionem fingunt. Inquiunt postea Epaphum Ægypti imperium
adeptum urbem Memphim ædificasse, matrémque post
mortem Isis nomine coli imperasse. atque hæc illa sunt,
quæ attinent ad historicam expositionem. ¶ Quod ad
physi

physicam spectat, Io modò Luna dicta est, modò credita est terra, nam dicitur Io fuisse Argi & Ismenes filia, vel Neptuni, vel Inachi fluij, vel aquæ omnino, quum terræ solum Io crederetur. nam terra procul existentibus videtur paulatim ex undis exoriri. Hanc Iupiter compressit in nebula, cū Iupiter nimirum æthereus calor intelligatur, per quem vapores è terra assidue exurgunt. Fabulantur Ionein in vaccā mutatam fuisse animal fertilitatis terræ studiosum, cuius omnis industria sit in colendis agris, ob vbertatem ipsius terræ. nam cū Iuno accessit, mitior calor scilicet aeris, tum Iupiter illam vaccam concessit, cū neque ob nimium calorem assiduum, vt neque ob frigus terra fiat ferax. Iuno Argo, cui centum erant oculi, illam seruandam concessit, quia cœlum, cui plurimæ sunt stellæ tanquam oculi, assidue terram intuetur, & ob suum cursum tempora assidue varians plurimum adiuuat ad fertilitatem. Harum stellarum siue horum oculorum altera pars dormit, altera vigilat, quia semper dimidium cœli videtur Sole illustrari, cū dimidium stellæ frequentes ostentet: atque stellæ quæ Solis lumine obscurantur, dicuntur dormire. At cur Iupiter Argum occidere Mercurio imperauit? quia ratio plurimum potest in agricultura. Hæc vacca cæso Argo dicitur liberata fuisse totūque ferè terrarum orbem peragrasse, & omnia transisse maria: quia prudentia & industria agricolarum videtur aeris etiam bonitatem aut fortunæ malitiam superare: cū tellus colonorum industria maximè fiat fertilis. Hæc ipsa ratio agriculturæ in omnes terras didita tandem peruenit in Ægyptum, quæ tellus, quoniam ob suam fertilitatem ac bonitatem maximè patefaciat vim naturæ & feracitatem, dicta est vacca primam formam ibi recuperasse. Ad hos cū Isis transfretasset mulier omnino formosissima suæ ætatis, ab Api Ægyptiorum Rege vxor ducta est: quam dicunt nōnulli Mercurium cæso Argo sene prudentissimo Argiuorum rege, vt ipse imperio potiretur, pulsum è Græcia, cū res parum feliciter illi successissent, comitatum fuisse. Ibi cū Isis agriculturam, atque multas res humanæ vitæ perutiles Ægyptiis ostendisset, pro Dea culta est, & diuini honores illi fuerunt instituti. Enimuero ego fabulam hanc vniuersam ad Lunæ cursum potius accommodandam putauerim: quā dixerunt esse Inachi vel Neptuni filiam, cū luna sensum

humeret nocturno lumine, ut ait Ptolemæus in Almagesto. Hanc dixerunt filiam Inachi à Ioue fuisse compressam in nebula, cum Iupiter etiam Sol aliquando sit: etenim in horum planetarum coniunctionibus nubes aut nebulae plerumque gignuntur. Mox ob accedentem Iunonem Io in vaccam mutatur, quia semper ferè die tertio saltem à coniunctione Luna exit cornuta, vaccaeque cornua imitatur. Nam nisi ante diem quartum illa se è nubibus explicauerit, puriorque aeri obtulerit, pluviae assiduae propè in vniuersum mensem significantur. Hanc exeuntem à coniunctione & è nubibus egressam excipit Iuno, & Argo seruandam tradit, quia illa cæteris omnibus stellis est inferior, à quibus despicitur. Occiditur Argus Iouis iussu, & vacca ab Argo liberatur, quia Sole lumen & vires Lunæ impartiente, illa omnium stellarum vires superat, magisque conspicuae sunt Lunæ, quam stellarum omnium aliarum vires & actiones in humanis corporibus: quas exercet Luna ubi aliquantulum excreuerit. Hæc Io dicta est orbem terrarum peragrasse, & modò in Scythiâ, quæ regio est ad septentrionem, modò in Ægyptum peruagata, quia cum Luna velocissima sit, mariaque omnia secum trahat, tum modò ad septentrionem, modò austrum declinat ab ecliptica. Ibi versa est in Deam, quam cornutam fixerunt, cum primam formam recuperasset: quoniam primi omnium mortalium Ægyptij cum oculos in cælum sustulissent, vidissentque cælum, Solem, Lunam, astra perpetuo motu moueri, & plurimum rebus humanis prodesse, à perpetuo cursu Deos vocarunt, atque Solem & Lunam præcipuè diuinis honoribus coluerunt, ut testatur Eusebius lib. 2. præp. euang. & Plat. in Cratylo. Alij fabulam hanc ad humanam vitam, morèsque mortalium exprimendos retorserunt: dixeruntque Iouem esse hominum parum cordatorum animas: quæ primum cum Ione coniunctæ in nebula, & è cælo in hæc corpora tenebrarum plena delapsæ, in beluas verruntur, neque cupiunt aut diuinitatem summi Dei, aut acceptam immortalitatem speculari. Sic verò mutatae donantur Iunoni, quoniam auaritia & omnium libidinum cumulus homines inuadit, quæ multo etiam plures sunt, quam oculi Argi. paulo post cum maturior ætas aduenerit, mittitur à Ioue Mercurius qui Argum occidat, quoniam ratio libidines denique refrænat, estque omnium voluptatum satietas. De-

ras. Deinde cæstrus à Iunone immittitur, qui stimulus est cō-
scientiæ, & rerum præteritarum ætatisque inutiliter transa-
ctæ recordatio. Hæc facit vt intelligamus nos antea toto cœ-
lo, vt aiunt, aberrasse, & vt prudentiores facti pristinam ho-
minum formam resumamus, ac Dij immortales deniq; per
sanctitatem vitæ, & innocentiam, & iustitiam & humanita-
tem in omnes viros bonos efficiamur. Atque de Ione satis,
nunc de Vesta dicamus.

De Vesta. CAP. XIX.

NE QVÆ verò Isis solùm, sed etiam Vesta ab antiquis
terra credita est, quam Saturni & Rheæ filiam esse cre-
diderunt antiqui, vt testatur Diodorus Siculus, & Orpheus
in his:

Εἴη Ὀδυσῆος Κέρε δόξατερ βασιλῆα.

Filia Saturni Vesta ô Regina potentia.

Et libro sexto Fastorum.

Ex Ope Iunonem memorant, Cereremque creatas

Semine Saturni, tertia Vesta fuit.

Quidam, inter quos fuit Posidonius, in libris quibus titulus
erat de Heroibus & dæmonibus, senserunt duas fuisse Ve-
stas, alteram Saturni matrem, quæ vocata fuit etiam Pales, al-
teram filiam, quæ semper virgo fuit credita. Sed quoniam ad
vnum nomen omnia referuntur, nulla habita nominum
differentia, quid de Vesta senserint antiqui, breuiter explica-
bimus. Dixerunt igitur Vestam esse domorum omnium ser-
uatricem, cui rerum omnium primitiæ offerebantur, vt testa-
tur Homerus in hymno:

Εἴη ἡ παῖτων ἐὶ δόμασιν ὑψηλοῖσιν

ἑδονάτων τε θεῶν, χαῖμαί ἐν χροῖσιν ἢ αὐτῶν

ἑδρῶν ἀδίων ἱλαρχε προσβυῖδα πηλῶ,

καλὸν ἔχουσα γέρας ἐν πηλῶ, ὃ δ' αἶψα σοῖ

εἰδαπίναι ἐπιτοῖσιν, ἢ ἡ πόρῳ πρυμνῇ τε

Εἴη ἀρχαῖος σπένδει μελινδῆα σῖνεν.

Vesta Deæque hominumque domos Dea quæ colis altas

Perpetuamque tenes sedem, quæ semper honorem:

Premia cui data sunt ingenia, te sine nulli

Mortales ynquam celebrant conuiuia læti,

Ni veste primum libent prædulcia vna.

Nam cùm Vesta Saturni filia prima domos extruere inue-
nisset, intra domos vbique pingebatur, quò & domos serua-

ret, & custos esset habitantium, vt testatur his Possidonius in Heroibus & Damonibus: ἡ γὰρ Ἑστία Κεῖνη θυγάτηρ τοῦ οὐρανοῦ καὶ πατρὸς θεῶν τῶν οὐρανίων ἐνέεινεν ἐν τοῖς οἴκοις ἑκάστου, ἡ δὲ τοῖς οὐρανίοις ἐστία ἦν ἡ δὲ ἐνοικουμένων. Vesta sanè Saturni filia domum primum inuenit, quam etiam inuentionis causa intra domos pingere consueuerant, ut & has seruariet, & custos esset in illis habitantium. Fuit hac ipsa de causa domusetiam Vesta siue ἑστία vocata, vt ait Euripides in Medea:

ἡ γὰρ ἑστία
 μέλει τε πάντων, καὶ σωτὴρ ἐμὲ μέλει.
 Ἑστία, μυχὸς οἴκου Ἑστίας ἐμῆς.
 hanc ego solo

Prae ceteris Hecaten, mihi, quam ferre opem

Legi: meae Vesta colis namque intima.

Mos autem fuit in omnibus sacrificiis vt primitiae Vestae offerrentur, vt dictum est: cuius consuetudinis causam huiusmodi adduxit Aristocritus libro secundo: ὡς γὰρ καὶ οὐρανὸν τῶν θεῶν πᾶσιν ἀρχῇ, τὴν δὲ δέξασθαι τὴν βασιλείαν, ὅτι δέσποιν Ἑστία λαβεῖν ὁ πρῶτος τῶν θεῶν ἐστὶν ἡ παρθενία αὐτῆς. ὡς δὲ παρθενία, ἀπαρχὴ θυμῶν αὐτῇ γέμεται, καὶ οὕτως ἡ δὲ αὐτῆς θυμῶν καὶ πᾶσι τῶν θεῶν θυμῶν ἐκ τῆς ἑστίας τὰς ἀπαρχὰς ἀπ᾽ αὐτῶν ἡ δὲ θυμῶν καὶ οὕτως Ἑστία. Nam posteaquam deieci sunt Titanes, ac vetiti ne susceperent imperium, Iupiterque illud cepisset, optionem dedit Vestae quod vellet capiendi. Hanc primum virginitatem postulasse inquirunt, & post illam, vt primitiae omnium, quae sacrificarentur, sibi offerrentur ab hominibus. Ita verò postea sancitum est in sacris, vt primum omnium quae sacrificabantur, primitias Vestae offerrent. Istud ipsum innuit etiam Aristoph. in Vespis:

ἀπ' Ἑστίας ἀρχὴς ποτὶ πάντας τῶν θεῶν.

A Vesta incipiens vt contundam quempiam.

Fingebatur Vesta esse mulier, quae sedens coronaretur, circa quam essent multiplicia plantarum blandientiumque animalium genera, vt inquit Hecataeus Milesius in Genealogiis. Enimuero cum duae essent Vestae, per antiquiorem Saturni matrem, terram; at per iunior, ignem purum aetheris significarunt, vt testatur Ouid. lib. 6. Fastorum:

Vesta eadem est, & terra: subest vigil ignis utrique.

Significant sedem terra focusque suam.

Cum igitur aethra sit ignis aethereus, iure optimo Vesta aeterna vocata fuit, vt est apud Horatium lib. 5. Carminum: quia

quàm Homerus etiam domos altas Deorum, & perpetuas sedes habere dixit in hymnis. At Orpheus mediam regionem ignis perpetui in his:

Εἴτα δὲ διωάτοιο Κρόνῳ θῆγαντο βασιλῆα,
ἢ μέσον κῆρον ἔχοντι πύργῳ ἀνδάσιο μαρτυροῦ.

Filia Saturni Vesta ô Regina potentis,

Quæ colis æthereæ medium regionis, & ignis.

Atque cùm ara esset erecta in Prytaneo, in qua perpetuus & inextinctus ignis asseruabatur, aram illam Pollux Vestam appellavit in his: *ἔσθ' ὅν δ' ἐ δύναντο, ἢ πύργῳ ἀνδάσιο, βασιλῆα, θυμὰ τίεον.* *Εἴτα, ἔνι τοῖς δ' ἔτος ἀνόμελῃσιν ἔσω δ' αἰ κελεύεσθαι καλεῖται τῷ ἐν Πρυτανείῳ, ἔσθ' ὅς τ' ἐ πύργῳ ἀνδάσιο ἀνάστανται.* Super quibus sacrificamus aut ignem accendimus, altare, acerra, *Vesta*: nonnulli enim sic appellantur, sic sanè aptissimè illam *que est in Prytaneo*, vocaueris, super qua ignis ille perpetuus ardere solet. At Ovidius lib. 6. Fastorum, flammam ipsam Vestam fuisse appellatam sensit, ut patet in his:

Nec tu aliud Vestam, quàm viam intellige flammam:

Natæque de flamma corpora nulla vides.

Hanc Deam ignem fuisse ut vel ab initio Romæ præcipua religione cultam, argumento sunt illa quæ ad Vestalium perpetuam virginitatem pertinebant: quæ, cùm omnibus notissima sint, minimè nunc explicabo. Cùm altera harum Vestarum Saturni fuisset mater, meritò vocata fuit antiqua & cana, ut est in lib. 9. *Æneid.* apud Virgilium:

Affaracique larem, & cana penetrantia Veste.

¶ Hanc terram omnino fuisse testatur Plutarch. dec. 8. Sympos. probl. quippe cùm inquirat mensas antiquorum fuisse rotundas ad similitudinem terræ: quæ cùm victum nobis tanquam terra præberent vocatæ sunt Vestæ. Sed illud etiam manifestius (ut ego quidem arbitror) declaravit Plato in Timæo, cùm Deos omnes, elementa scilicet, ac vires cælorum commoueri faciat, solamque terram in medio horum immobilem consistere, ut patet ex his: *ἔσθ' ὅς τ' ἐ πύργῳ ἀνδάσιο, βασιλῆα, θυμὰ τίεον.* *Εἴτα, ἔνι τοῖς δ' ἔτος ἀνόμελῃσιν ἔσω δ' αἰ κελεύεσθαι καλεῖται τῷ ἐν Πρυτανείῳ, ἔσθ' ὅς τ' ἐ πύργῳ ἀνδάσιο ἀνάστανται.* Magni sanè dux in cælo Iupiter currum agens volucrem, primus incedit omnia coordinans & curans. Hunc sequitur Deorum dæmonūque exercitus in duodecim partes distributus. at *Vesta sola manet in Deorum domo.* Nam cùm Iupiter supremus sit Deus, Dij dæmonēsque reliqui

planetę sunt, & corpora cęlestia, ac elementa, quę intra duodecim partes signiferi omnia continentur. Cum verò primum mobile corpus omnia reliqua secum trahat, idcirco dicti sunt Dij ac dęmones volucrum currum sequi, quorum est non parvus exercitus. At sola ex iis qui Dij habiti sunt, domum immobilis seruat Vesta, cū illa terra sit, vt Euripides in his significauit:

ἡ Γῆα μῆτερ Ἑστίας δὲ οἱ σποδοὶ
βροτῶν καλοῦσιν, ἠδὲ βλάει ἐν αἴθερι.

Parēnsque terra, quam vocant Vestam viri

Pręstantiores confidentem in æthere.

Nam terra sola ex omnibus naturalibus corporibus immobilis existens, in medio totius orbis sublimis, tanquam in ære, consistit: neque in aliquam mundi partem magis declinat: quare iure inquit Ouid. lib. 6. Fast.

Terra pilę similis nullo fulcimine nixa

Ære subiecto tam graue pendet onus.

Ipsa volubilitas libratum sustinet orbem;

Quęque premat partes, angulus omnis abest.

Cū enim tantundem vndique distet à cęlo, dicta est sedere in æthere, & nulla re suffulta sustineri. Huic tanquam dęmoni summę parti ignis pręfecto in sacrificiis litabatur odoribus. At cū antiquior Vesta terra esse putaretur, flores vtpote illorum feraci matri offerebantur, & far; vt est apud Virg. libro quinto:

Hęc memorans cinerem, & sopitos suscitāt ignes;

Pergamēumque larem, & canę penetralia Vestę

Farre pio, & plena supplex veneratur acerra.

Vestam omnino Plotinus, alii que complures, animam terrę esse voluerunt, quę Ceres etiam aliquando fuit nominata. Alij Vestam esse crediderunt, inter quos fuerunt Platonici, cōsidu separatarum formarum, & rerum diuinarum solidum fundamentum: idcirco in omnium Deorum sacrificiis Vestę primitię offerri ab antiquis solebant. Credita fuit altera Vesta Saturni mater, quia cū nondum existeret tempus, in confusa mundi mole terra latuerit: altera filia, quia post cęlum & tempus elementorum corpora summus opifex architectatus est Deus. Cū terra igitur esset omnium propę corporum naturalium fundamentum, meritō mater Deorū etiam fuit ab antiquis appellata, vt testatur Strabo lib. 10.

Hanc

Hanc conuiuiorum præfectam, & omnium sacrorum primitias capere solitam dixerunt, quia sine terræ muneribus, vel sine calore è cœlo, nulla res nasci potest conuiuibus apta. quæ cum omnia ad sacrificia munera producat, meritò omnium illorum primitias capere credita est. Atque quid Vesta sit, & quodd fuerit ab antiquis culta, cum omnia elementa, elementorumque vires diuinis nominibus ab antiquis nominarentur, qui nihil Deo vacare putarunt, iam satis explicatum fuit. At nunc de Iride dicatur.

De Iride. CAP. XX.

IRIS fuit Thaumantis & Electræ filia, sororque Harpyia rum, veluti testatus est Hesiodus in Theogonia in his:

Θαῦμας δ' Ὀκεανοῖο βαρυφρέτας θυγάτηρ
ἠγάγετ' Ἠλεκτρῶν δ' αὐτίκ' ἔπειτα Ἴριον,
ἠὲ καὶ μετὰ δ' Ἀρπυίας Ἀελλῶν Ὀυπετήν τε.

Oceano natam Thaumatas, qui litora pulsat,

Uxorem Electram duxit, mox edidit Irim

Illa viro, Harpyiasque & Aello Ocyptetenque.

Fuit Iris Iunonis existimata diligentissima ministra, ut ait Callimachus in lauacrum Deli his carminibus;

τῇ ἱκέλη Θαύμαντος ἀπὸ θρόνον ἱζέτο κίον·
κείνη δ' ἐδ' ὅποτε σφετέρης ὀπλήθεται ἑσπας,
καὶ δ' ὅτε οἱ ἀνθρώποι ὅτι πτερόν ὕπνος ἐοικώς.
ἀλλ' αὐτὴ μεγάλην ποτὶ γλαυκὰ θρόνον,
τυττοῖν δορυλίναντα κερίατα, λέχρως ὀδύει·
καὶ δ' ὅποτε ζώνην ἀαλύετα, καὶ τὰ χεῖρας
ἐνδ' ἐγμίδας, μὴ οἱ καὶ ἀφ' ὀπίσθον ἔπος εἴπῃ
θεοπότις.

Súbque throno sedet huic similis Thaumante puella

Edita, quæ sedem nonnunquam deserit illam.

Non ubi lethæas somnus circumiacit alas.

Ast ubi deflebens cernicem flexa parumper

Ulla throni magni fulcris accumbit inherens

Soluitur haud zona huic, volucris nec calcens unquam.

Ne Dea fortè sibi tradat mandata repenti.

Nam profectò Irisungebatur eodem munere apud Iunonem, quo fungi solitus fuit Mercurius apud Iouem, cum huius ministræ esset munus quoscunque veller Iuno arcescere atque aduocare, sicuti demonstraui Apollonius Rhodius libro 4. Argon. cum ita scribat

Ἴρι φίλη, νῦν, εἰ πόλ' ἔμεις ἐπέεος ἀεὶ ἐρετρύεις,
 εἰ δ' ἄγε λαβήρεσσι μετοίχεωμι ποτ' ἐρύχασσι
 δ' ἔδωκε θεὸν μοι κείνη μολεῖν ἀλὸς ἐξανίστασθαι.

Iri veni dilecta mihi: mea iussu per aurās,

Si optatis unquam fauisti sedula nostris,

Ad Thetidem defer, veniat cita de maris undis.

Huic iniunctum est munus etiam, ut lectum Iunonis sterne-
 ret, ut ait Theocritus in Encomio Ptolemæi:

ἐν δ' εἰ λέγεις σθένος ἰκάνει Ζεὺς καὶ Ἡρῆ,
 χεῖρες οὐ βίσιστα μύεσσι ἄν, παρ' ὅνους Ἴρις.

Iunoni atque Ioui lectum substernere virgo.

Unguentis perfusa manus solet Iris odoris.

Maximè denique omnium Dearum seruitio, & in omnibus
 rebus Iridis Iuno utebatur, quippe cùm vel ab inferis reuer-
 sam Iunonem ab Iride lustrari faciat Ovidius libro quarto
 Mutationum in his:

Leta redit Iuno: quam cælum intrare parantem

Roratis lustravit aquis Thaumantias Iris.

Valerius Flaccus tamen Iridem Iouis etiam nuntiam facit
 in his lib. 4. Argonaut. *ille Dearum*

Fletibus, & magno Phæbi commotus honore,

Velocem rosen demittit nubibus Irim.

Et Homerus θ. Iliad.

Ἴρι δ' ὅτ' ὤρεται χεὶρ ὑπὲρ ἄστ' ἀγγέλλουσιν.

Auratis alis est Iris nuntia missa.

Crediderunt præterea antiqui nullam animam muliebrem
 posse ex his humanis corporibus absolui, nisi Iridis benefi-
 cio ex his molestissimis ac blandissimis vinculis Iunonis ius-
 su solueretur, sicuti Mercurius ipse Iouis mandato mares ho-
 mines è corporeis carceribus liberare putabatur. Quare ut
 alia complura scitè ac præclarè Virgil. pro institutis priscae
 theologiæ non introducit Mercurium, sed Iridem in libro
 quarto Æneidos. Didus animam ex ipso corpore euocan-
 tem, neque Iouis iussu, sed Iunonis, cùm ita inquit:

Ergo Iris roseis per cælum roscida pennis

Mille trahit varios aduerso Sole colores,

Denolat, & supra caput astitit: hunc ego Diti

Sacrum iussu fero, teque isto corpore soluo.

Nam Iridem, sicuti Mercurium, alatum finxerunt antiqui
 ad exprimendam eius velocitatem. Fuerunt etiam quidam
 qui illam fabulati sint taurino capite flumina sorbere con-
 suetuisse.

fecuisse. Neque plura his ferè memoriæ prodita esse de Iride ab antiquis recordamur, at nunc quid sub his ambagibus verborum memoria dignum contineretur, inquiramus.

Iridem Thaumantis & Electra filiam fuisse tradiderunt, quia Thaumas sit Ponti filius, Electra verò Cœli siue Solis; nā id nomen serenitatem significat: est enim Ἰρις, Sol, ἄθροος serenus, nascitur igitur Iris ex aqua & serenitate, è refractione radiorum scilicet, ut voluit Aristoteles in meteorologicis. Sapienter sanè dictum est ab antiquis quòd Iris sedeat sub thro no Iunonis, quia gignatur in parte aeris inferiore, hoc est infra nubes, nā illius arcus cœlestis quæ Iris nuncupatur, radius solis cavæ nubi immissus causa est: qui in ipsum Solē acie repulsa refringitur. Sic. n. nubes arcū illum cœlestem efficere putantur, quòd in alia parte sint tumidiores, in alia crassiores ac densiores quàm Solē possint transmittere ac in alia imbecilliores quàm possint excludere. Sic igitur per hanc ipsam inæquabilitatē cum ipsa umbra atque lux commisceatur, ex primitur illa varietas mirabilis, quæ Thaumantis dicitur filia siue admirationis, cum θαυμάζειν sit admirari nam certè quidē omnia intuemur per lineas rectas, vel reflexas, quæ aliquando refringuntur ut aiunt Optici, quæ lineæ tantū corporis expertes intelliguntur sola mente & cogitatione perceptæ. videmus rectā quæ sunt in aere nullo oblato impedimēto, vel post gemmas lucidas, vel corou perspicuum, si subtilissima sit materia: aut cætera huiusmodi. flectuntur remi in aqua ob materiam densiorē: refracta videmus uti specularia. Finxerunt antiqui illam esse Iunonis nuntiam & Harpyiarū siue ventorum sororem, ut diximus, quoniam certissima sint illa signa futurorum ventorum aut imbrum aut serenitatis, quæ Iridem sequi consueverunt: quare Virgilius inter signa pluviarum Iridis quoque signa annumeravit, cum ita scripserit de illa libro primo Georg. *Et bibit ingens Arcus.* & Valerius Flaccus arcum cœlestem serenitatis indicem esse scripsit in libro primo Argonauticorum:

Emicuit reserata dies, cœlūque resolvit

Arcus, & in summos redierunt nubila montes.

Constat enim ex humore & densitate aeris, uti dicebam, in quam Solē incidente gignitur illa varietas colorum, cuius aeris prima pars è regione Solis sita apparet rubicunda cum radius penetretur. at nigrior pars est quoniam obscurior ac

densior aer nō ita potest à sole penetrari, sic viror obscurior
 rubicundo colore gignitur è mistura minoris luminis maio-
 rumque tenebrarum. Dixerunt quidam etiam per noctem
 fieri Iridem in nubibus ob lumen Lunæ, sed hoc rarò potest
 contingere, quia non est diurnum plenilunium, atq; quòd
 lumen ipsius lumine Solis sit multo debilius. At enim de Iri-
 dis causa dissentiunt plurimum inter se sapientes: quoniam
 Arist. totam Iridis observationem ac naturam ad opticam
 rationem perduxit, nihilque esse re ipsa, neque alicubi illos
 colores consistere existimavit: cū tamen Metrodorus de
 Iride differens illam evenire re ipsa voluerit, at non tantū ap-
 parentem esse, vbi nubes densata fuerit aduersus solem. Tūc
 enim cū incidat Sol in nubes fit cyanea, ille credidit, pro-
 pter missionem: at rubicundum illud fit, quod opponatur di-
 rectè ipsi splendori. quod inferius est, album videtur, atque
 hoc Solis lumen esse censuit. At enim plerique antiquorum
 nō modò dissentiūt de Iride, sed & de visu quomodo fiat, &
 de lineis ad visum spectantibus. alij siquidem visum fieri per
 emissas, alij per receptas formas ab oculis tradiderunt: alij
 per vtrumque. Ac rursus alij per receptā, alij per emissam lu-
 cē: inter quos fuit Heliod. Larissæus, qui ita scripsit in opticis:
 ὅτι πρὸς τὴν ἀποβολὰς πῦρ ἀφ' ἡυτοῦ ἐπιβάλλου τοῖς ὀφθαλμοῖς, δυνάμις καὶ τὸ
 τῆς ἐπιβαλλούσης ὀφθαλμοῦ, καὶ κοίλον ἔδ' ἐπὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς πῦρ πομπηδόν, αὐτὸς
 τὸ τῆς ἀλλοῦ ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ, ἀλλὰ σφαιρική ἐς τὸν ὀφθαλμόν. ὅτι δὲ τὸ πῦρ
 βαλλόμενον ἀφ' ἡυτοῦ τοῦ ὀφθαλμοῦ, αἰτ' ἀπολαμβάνουσαι τῆς ἐμμέτρων διανοή-
 ματαιότητος καὶ τὸ πῦρ νύκτωρ ὁρᾷ, ἔδ' ἐν τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ
 ὀφθαλμοῦ ἔδ' ἐπὶ τῇ νύκτι οὐκ ἔστι ζῶντων οὐδ' ἐκείνους ὁ Τιβέριος γέγονεν ὁ Ρω-
 μῶν βασιλεὺς τῆς δὲ νύκτι νύκτων ζῶντων τὰ ὄμματα καὶ ἐκλαμβάνοντα φάνε-
 ρα νύκτωρ δὲ καὶ πύρε. Nam sanè quòd è nobis formas quasdam e-
 mittamus in res visas, declarat vel ipsa forma oculorum, cū non sit
 concava, neque suscepta natura ad aliquid excipiendum facta, sicut est
 aliorum sensuum, sed circularis & rotunda. Quòd autem illud quòd
 emittitur lux est, indicio sunt splendores ex oculis enitentes, & quòd
 quedam noctis cernunt nulla alia externa luce indigentia, sicuti
 neque animalia quæ nocturnum victum quærunt, qualis fuit is
 Romanorum imperator Tiberius. Atqui oculi nocturnorum quo-
 rundam animalium emicant per noctem tanquam ignis. Deinde
 alij visum fieri per pyramidem siue conum inquiunt, cuius
 cuspis sit in oculo, basis in re visā, vt sensit Eucli-
 des in secunda hypothesi rerum Opticarum. est autem
 conus pyramis rotunda, vt ait Apollonius Pergæus in libro
 primo

primo Conorum, & Vitellio lib. 4. Opticorum. Alij istud
 fieri per triangulum, alij per quartam partem circuli arbi-
 trati sunt. ac rursus visum alij facile terminari, si corpus so-
 lidum sese citò opponat, dixerunt, aut si non possit visus ad
 obiectam aliquam rem peruenire, aut si res visa non con-
 sistat, ut accidit in profunditatibus obscurarum altitudinum,
 quarum pars ima videri non possit, vel ut accidit in flumi-
 nibus velocissimis, ubi radij visus citissimè deferuntur, aut
 etiam si quis in orbem citò vel diu rotetur, vertigines inde
 nasci inquit, quod etiam scriptum reliquit Theophrastus
 in lib. *ἡ δὲ ἰδέσθαι*, siue de vertiginibus. nam non modò aer in
 panniculis circa cerebrum patitur agitationem molestam
 per eum morum, sed radij etiam visus maximè exagitantur,
 cum non possint persistere. Visus præterea siue radij ex ocu-
 lis emissi si in corpus transparens, siue quodam tenuis pene-
 trabile vel læue, quodammodo incidat, quod tamen habeat
 aliquam densitatem, cum non possit integer ad extremum
 peruenire, aut prorsus penetrare, refringitur, quia non videat
 oppositam superficiem sine refractione: atque inde efficitur
 ut redundant imagines, sicut fieri apparet in speculis, aut in
 aquis habentibus obiectam superficiem paulo obscuriorem.
 Enimvero tanta vis est rerum visarum aliquando, ut colorè
 infundere videantur & luci & visui, à quibus refringuntur ra-
 dij visus siue reflectuntur. Nā ut ait in Opticis idē Lariſſa us.
*εἰ γὰρ αὐτοὶ οὐκ ἔστιν οὐδὲν, ἀλλὰ πῶς ἐπὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς διακρίνεται τὸν κόκκινον, τὸν
 ἰσθμιν, τὸν λευκόν, καὶ τὸν μαύρον, καὶ τὰ λοιπὰ τῶν χρωμάτων, καὶ οὐκ ἔστιν οὐδὲν
 τούτοις διὰ τὴν διαφάνειαν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀντιθέσιν ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν. ὁποῖον γὰρ
 αἱ τῶν τοῦ τοῦ διαφανοῦς χρομῶν, τοῦ τοῦ λευκοῦ καὶ τοῦ τοῦ μαύρου δὲ
 ἔστιν ἀντιθέσιν.* Si enim Sol consurgens vel decedens per aliquam ru-
 bram nubem enituerit, licet omnia rubra intueri, terram ac mare
 scilicet, atque omnia, ut uno verbo dicam, quæ illustrantur. Hisce
 consimilia & per aspectum solent nostrum evenire: nam qualis co-
 lor rei diaphanis siue transapparentis fuerit, talem rem ipsam per il-
 lam visam contingit videri. Eiusdem enim coloris omnia ap-
 parebunt, cuius coloris fuerit speculum per quod illa vide-
 buntur. Hinc effectum est ut quidam rursus colores inesse
 Iridi, at non per opticam rationem apparere crediderint, aut
 per apparentes colores, qui redundant è lucidi & obscuri
 mixture secundum magis & minus, ut videtur sensisse Ari-
 stot. in libris Meteorologicis. manifestum est autem quod

Vbi duæ, vel plures Irides apparuerint, futurarum pluviarum copiam significant, quare ita de illa scripsit Aratus in signis aquarum & ventorum:

ἂν δὲ δύο ἢ τρεῖς ἰδέῃ παρὰ τὸν ἴον.

Ante gemina cælum cum Zona cinxerit Iris.

Nam vbi paruus fuerit humentis aeris ac vaporum concursus, vna tantum Iris producitur: at vbi multa fuerit & copiosa pluviarum materia condensata, post primam formatam Iridem altera efficitur, quæ circumfistat priorem, cingatque cælum persimili ambitu. Quod autem illud muneris iniunctum Iridi putaretur ut morientes mulieres Iunonis iussu à languoribus liberaret, id nihil aliud meo quidem iudicio significat, quàm illud quod à physicis dictum est, quia tempora pluuiosa & nimis humida maximè obsunt mulieribus, cum sicca supra modum viris obsint, qui ad iustam ætatem peruenerunt. Cum enim in elementorum, qualitatumque siue temperamentorum symmetria vniuersa vita animantium consistat, frigida ac nimis humida tempora obsunt illis, qui vel ad caloris mediocritatem nondum peruenerunt, vel iam vergunt ad eius inopiam, cum superuacaneos humores ob temporis & temperamentis malitiam non possint concoquere. Propter excessum etiam non Iunonis, sed Iouis, hoc est nimij caloris, iussu finxerunt Mercurium animas virorum ad inferos comitati ac deducere. Atqui nec illud quidem prætermittendum in hoc loco duxerim, quod fingebantur animæ mortalium ex hisce corporibus Deorum iussu solui, non autem sponte sua discedere. Hoc enim idcirco dictum fuit, quoniam cum prædicia ac iumeta Dei simus, ut ita dicam, & verè diuina animalia, nata Dei iussu ad cultum religionis, ad perfruendum Dei liberalitate, ad cognoscendam Dei naturam diuinam, ad orbis totius ornamentum, ad bene agendum, ad felicitatem per virtutes post mortem nobis comparandam, non licet immaturè nos ipsos interficere, quod Deo molestissimum est, sed expectare Dei voluntatem. Quis enim æquo animo ferret, si sua prædicia arbores ac segetes, quas produxissent, deuastarent? aut quis non succenseret, si illa irata domino pertesque fertilitatis, nihil producerent, aut seipsa destruerent? quis in ea, si posset, non acerbissimè animaduertetet? Debent igitur animæ mortalium tamdiu detineri in his corporibus, qui-

bus, quibus fuerunt à Deo alligatae, quamdiu illi qui eas vinxit, ita detinere aut coercere placuerit, neque inde nisi iussu ipsius Dei soluenda sunt. ac de Iride satis, nunc dicatur de Alpheo.

De Alpheo. CAP. XXI.

DE Alpheo, quem alij hominem, alij fluvium fuisse crediderunt, cuius fontes essent apud Aseam pagum Arcadiae, nihil propè certi habemus vel quis fuerit, vel quibus parentibus sit natus, nisi quòd eum alij Thermodontis & nymphæ cuiusdam Amymones, alij Partheniæ fuisse filium tradunt. quidam aurigam fuisse Pelopis putarunt, alij cuiusdam ducis insignis, cuius virtus post Leonidam in Thermopylis enituerit, atque hi omnes ferè post mortem in fluvium sui nominis mutatum fuisse memorarunt. Alij præterea fabulantur Alpheum virum fuisse mirificè venationibus deductum, qui aliquando in Arethusæ venantis & ipsius amorem inciderit. illam cum Alpheus in matrimonium postulasset, atque eà constantissimè recusaret eius nuptias, in Ortygiam transmisit non procul à Syracusis, atque ibi in fontem sui nominis conuersa fuisse dicitur, ubi Dianam, cuius erat comes, precata fuisset uti nuptias illas quoquo pacto deuitare posset, ut testatur Ouidius libro quinto suarum Mutationum in his carminibus:

Fessa labore fugæ, Fer opem, deprehendimur, inquam,

Armigeræ Diana tua: cui sæpe dedisti

Ferre tuos arcus, inclusæque tela pharetra.

& paulò post:

In latices mutor, sed enim cognoscit amatas

Amnis aquas, postroque viri quod sumpserat ore,

Vertitur in proprias quo se mihi misceat undas.

Illud cum grauissimè tulisset Alpheus, Arethusam scilicet in fontem sui nominis Deæ misericordia & nutu fuisse conuersam, desiderij amorisque eius impatiens dicitur & ipse Deos precatus fuisse, ut tantam animi molestiam aliqua ratione vitare posset; quare in fluvium sui nominis & ipse fuit conuersus, qui post illam mutationem etiam dictus est vel ipsum fontem amare, quippe cum subter mare, ut aiunt, delapsus vel Syracusas usque decurrat, ubi postmodo emerit gens cum Arethusa fonte commiscetur, ut patet ex his:

Trimacriam supra medio iacet insula ponto,

Ortygiam dicunt, ubi cana fluenta refundit

Alpheus, Sicula hinc Arethuse & iungitur undæ.

Alij dixerunt Alpheum amauisse Dianam, eamque insecutus fuisse ad Ortygiam vsque, ubi cum cessauisset, templum Diane, cognomento Alpheę fuit erectum ad perpetuam deuotionis periculi memoriam. Alij tradiderunt Alpheum vnũ fuisse ex iis qui genus ducerent à Sole, qui cum Cercapho fratre ubi contenderet de virtute, illum interfecit, à pastoribusque exagitatus se in Nyctimum fluuium desperatione captus præcipitauit, qui ab illo postmodo vocatus est Alpheus, cuius rei testis est Agathocles Milesius in secundo de fluminibus, & Agatho Samius. Fuerunt tamen nonnulli, qui semper fluuium, ac non hominem fuisse Alpheum putauerint. atqui Strabo libr. 6. Geographiæ multis verbis contendit aduersũ Timæum philosophum ac Pindarum, fieri non posse vt aqua Alpei fluminis per quosdam hiatus decurrens impermixta cum Arethusa denique commisceatur, quoniam inquit illũ os habere palãm in mare irrumpens, neque esse quidquam aluo vicinum quod illum absorbeat. Id autem fortasse videri posset absurdum, nisi illud & ea ex oraculo Apollinis carmina confirmarent, quod post paulo dicetur, & alij fluuij ingentes istud ipsum facere comperirentur. Nam fama est Nilum paludem quandam ingredi solitum tanquam è continente, terraque elapsum per Æthiopiam inferiorem decurrisse in Ægyptum, atque in mare illud, quod ad Pharum est, erupisse. sic enim memorauit Nicanor Samius in libr. 1. de fluminibus & ij qui supra Syenen profecti sunt ad Meroen. In Hebræorum finibus præterea fluuius ille qui Iordanis appellatus fuit, dictus est in Tyberiadem stagnum ingredi solitus, atque inde emergens subire alterum stagnum, quod mare mortuum nuncupatur, ac rursus emergens per quoddam spatium denique in paludem absorptus omnino euane scit. & Pyramus decurrens per Cataoniam habet fontes in media planitie: est autem fossa satis ampla, per quam aqua defluit limpida delata clàm sub terra per magnum spatium, ac rursus erumpit in apertum, mox per Taurum montem penetrat ac defluit tanta profunditate & angustia, vt canis ibi possit transilire. inde tantum cœni trahit, vt traditum sit hoc ab oraculo:

ἔσται, ἡσυχία δὲ τὴν Πύραμον ἀργεῖσιν
 ἄλωνα ἐργάζων ἱππῶν ἐς Κύπρον ἔμμεται.

*Tempus erit niuens cum labens Pyramus vadis
 Litora producet in Cyprum deinde sacratam.*

Et Orontes defluens è Mesopotamia mox sub terram occultatur, tum rursus erumpit apud Apameneh, atque ita profuit in mare Seleuciæ, vt ait Chrysippus libro 2. rerum Scythicarum. Narrantur in Mycale monte fontes fuisse in Ionia cuiusdam fluminis, quod erat Alphei persimile: nam illud in medium mare præterlapsum rursus erumpere solebat prope portum in Branchidis, cui portui nomen fuit Panormo, vt ait Timagetus in libro secundo de portubus. Melas fluuius item magnus quidem, ac solus è cunctis Græciæ fluminibus à fonte nauigiorum patiens, & tanquam Nilus incrementum per solstitium æstiuum accipiens, non longè excurrens maxima ex parte in occultos lacus extinguitur, & exiguam sui partem cum Cephiso amne commiscet, vt ait Plutarchus in vita Syllæ. Cum tanta varietas cursuum fluuiorum memoretur in variis locis, quid mirū est illud quoque Alpheo flumini contingere potuisse, cum multi scriptores illud etiam affirmarint? atque Alphei fluminis hic fuisse ortus & cursus narratur ab antiquis. dictus est Alpheus fluuius non procul à Phylace Spartæ loco suos habere ortus, vbi caput est eius fluminis, qui locus Symbola fuit appellatus, qui agrum Tegeatarum à finibus Lacedæmonum disteminat. Sunt autem dicta Symbola, quoniam *συμβάλλειν* congregi conferréque significat, quòd in eundem ferè locū fluuius Ladon ex agro Clitoriorum, & Erymanthus è monte Erymantho defluens, & Helisson decurrens per agrum & per urbem Megalopolin, & Brentheates per agrum defluens Megalopolitanorum, & Gortynius Gortynam urbem alluens, & Phagus ex agro Melænensi & Celadon in ipsum Alpheū illaberentur. dictus est nasci è pago Asco, vbi & Eurota. Fuit autem semper credita peculiaris quædam Alphei cursus natura, vt is modò sub terram sese occultaret, modò ex occultis cauernis, vt dicebamus, in lucem erumperet, idque faceret sæpius, donec cum Arethusæ aqua commisceretur, quæ res dedit locum fabulæ, quòd Alpheus vel fluuius factus incredibili Arethusæ desiderio conflagraret. nam, vt fama est, cum primū è Phylace Symbolisque emanauit sese in a-

grum Tegeatarum abscondit, postea in Alæum erumpens cum aqua Eurotæ communi alueo per spatium viginti stadiorum deferebatur. Tum rursus in cuniculum quendam ingressi delabebantur sub terram, donec erumperet Eurotas in agrum Laconicum: at Alpheus in fines Megalopolitanorum, ubi Arcades fontes fuerant appellati. Inde verò Pilaër agrum Olympiæque præterlabens prorumpebat in nauale Eleorum supra Cyllenen, mareque intrabat Adriaticum. Illud autem tantis aquarum viribus agebatur, ut neque Adriaticum quidem posset violentum eius cursum retardare, quò minus pelagus internatans & sua aqua, & proprio nomine seruato ad Ortygiam insulam perueniret, fontique Arethusæ admisceretur, ut scripsit Nicanor in libro tertio de fluminibus. Tradiderunt præterea ipsam Arethusam hunc ipsum habere cursum solitam, ut sub aquis marinis lapsa nullis falsis aquis admisceretur, ad cuius naturam alludens Virg. aig in Gallo:

Sic tibi cum fluctus subter labere Sleanos,

Doris amara suam non intermisceat undam.

Mirificè dicta est esse accommodata aqua Alphei fluminis ad educandos oleastros. neque illud sanè non incredibile est, quoniam varia fuit semper fluuiorū diuersorum natura ad varia herbarum, animalium, arborumque genera producenda & educanda. Enimuero ut piscium varietatem mirabilitatemque auium circa illos versantium prætermittam, Alphei propria planta fuit oleaster, sicuti fluuij Acherontis peculiaris arbor populus alba esse dicebatur, ut Asopos in agro Bœotorum iuncum educabat insignis magnitudinis, ut Maander dictus est felicissimè producere & alere myricas, utque Gallix cisalpinæ Padi alumna dicta est egregiè nigra populus. Credita est aqua fluuij Alphei fuisse sacrificiis accommodatissima, quoniam Alpheus amnis esset gratissimus Ioui. Nam cum die decimonono Februarij cinerem è Prytaneo quotannis aruspices deportarent ad arā Iouis Olympij, illòque cinere aqua Alphei fluminis diluto aram Iouis oblinirent de more, fuit postea sancitum legibus sacrificiorū ne qua aqua præterquam Alphei fluminis ad eum usum introduceretur, ut scripsit Porphyrius in libro 1. de sacrificiis, quare ex eo tantum luto diutius seruatum fuit ut rectorium aræ superinduceretur. Iure optimo deinde introductus fuit

Alpheus

Alpheus in illum factorum usum, quoniam vim quandam præcipuam purgando ille fluuius creditus est habere, unde etiam nomen obtinuit. nam cum eius aquæ irrigatio maculas purget, quas Alphos nominarunt, ut ait Strabo libro octauo, atque vocatus est Alpheus à sanandis impetiginibus, cum prius Ariger vocaretur. Hunc fluuium nonnulli pro Deo coluerunt, cui & statuam & communē aram cum Diana erexerunt, quod etiam Acheloo & Cephiso fluminibus contigit, quibus aræ fuerunt erectæ sicuti memoriæ prodiū est à Pausan. in rebus Atticis. Consecuta fuit etiam ipsa Arethusa postmodum diuinos honores, ut ait Nicanor Samius in libro tertio de fluminibus: siquidem mos fuit Ægiensum, qui populi fuerunt Achaïæ, liba sumpta ex ara Salutis in mare porricere, quæ se mittere Arethusa Syracusas testarentur, ut ait Melanthes in libro de sacrificiis.

¶ Hæc illa sunt ferè omnia quæ de Alpheo fluuiio memoratu digna tradita sunt ab antiquis scriptoribus. atqui sapius explicatum fuit à nobis superius, quod antiqui sub fabulari integumentis naturæ arcana occultarunt, quodque per has ambages verborum naturam & vires elementorum ac rerū omnium explicabant, quæ illis tantum erant manifesta, qui facti essent horum mysteriorum participes. Præterea vt res diuinas se semper habere ante oculos vulgus arbitraretur, montes & flumina & fontes & maria partim magnos Deos esse tradiderunt, partim quandam continere intra se occultā diuinitatem, quæ posset humanorum factorum esse testis. Et quoniam non animi solum, sed etiam corporis mundities Deo gratissima existimanda est, idcirco aquam illam, quæ præcipuam vim haberet purgandi, & sacrificiis esse accommodatam sanxerunt, & fluuium ipsum, qui huiusmodi aquam hominibus in usus illos suppeditaret, existimauerunt esse Ioui amicissimum atque acceptissimum. Alij diuinam vim animorum nostrorum, virtutisque naturam per huiusmodi fabulam explicarunt, quippe quod sicuti materia appetit formam, ut suum proprium bonum, quod ipsa per se inutilis est & ociosa apparet, sic anima nostra virtutem tanquam formam suam expetit. Hæc causa est cur Alpheus fingebatur sequi Arethusam, cum ἀλφειά sit macula, ut dictum est, siue imperfectio, & ἀρετή virtus à Græcis nominetur. ac de Alpheo satis, nunc de Inacho dicamus.

INACHVS autē filius fuisse dicitur Eurydamantis & Dorycles nymphae, cū tamen quidam Iphinoen eius matrē nominatam fuisse maluerint. Alij OEneum patrem Inachi fuisse putarunt, quare fuit OEnides ab Hesiodo in sacro sermone ita appellatus:

Ἰναχος Οἰνείδης Κεγρίδῃ ποτὶ φίλτατον ὕδωρ.

Inachus OEnides cælo gratissimus amnis.

Hic primus omnium mortalium Argiuis imperasse dicitur, vxorēque habuisse Antiopen, vt quidam putarunt; vt verò alij maluerunt, Colaxen; de qua Phoroneum ac Mycalen filiam suscepit, quæ fuit postea vxor Arestoris; vti scriptum est à Pausania in rebus Corinthiacis. Habuit præterea filiam Philodicem, quæ ex Leucippo Phorbam genuit & Ilairam, vt traditum est à Timageto. Celeberrimum est præterea, quòd Io illa quæ prius in vaccam, deinde in deam Isidem conuersa fuit, erat eiusdem Inachi filia. nam fama est quòd Inachus quo tempore Argiuis imperauit, fluium Amphilochem prius vocatum ampliore alueo locupletauit, cū is propter repentinis imbres solito alueo minimè contentus sæpe in planitiem irrumperet, ac aliquando multa Argiuorum ædificia ac segetes secum rapiens deuolueret. cū postmodum fluium alueus caperet, neque damna Argiuis inferret, vocatus est Inachus de nomine benefici principis, quem ille Iunoni consecrauit, vt ait idem Pausanias. Neque enim consentit rationi, quòd Io fluij potiùs quàm hominis fuisset filia, qui sic Inachus vocaretur. Memoria proditum est ab antiquis, quòd Inachus fluius suos ortus ac fontes habuit in monte Artemisio ex fonte Lyrcæo vocato, minimè dubios, cuius dicebatur illa esse natura vt parua vsitata adesset illi aquarum copia, at facillimè per imbres ita ex cresceret, vt bonam partē Argiux regionis inundaret, cū tamen per æstatem esset propè siccus. Istam autem aquarum penuriā Inacho contigisse illa de causa fabulantur, quia Inachus cū Phoroneo, Cephiso, & Asterione iudex Argiuorum de regione inter Neptunū ac Iunonem contendentes delectus, regionē adiudicasset Iunoni. nam cum Iuno agrū Argiuorū ad se pertinere, sibi que iure consecratum censerī debere diceret, Neptunus eū ad se spectare propter aquarum copiam,

copiam, quæ regionem inundabant, eamque faciebant fertilissimam, contendit. At enim cum ab hesitâtibz diu iudicibus sententia postea pro Iunone lata fuisset, agerque Argivus Iunoni adiudicatus, fama est iratum Neptunum omnem aquarum copiam illis fluminibus iudicibus ademisse, quare nisi per æstatem cœlestibus pluviis iuaretur, omnem prorsus aquam unâ cum suis nominibus amisissent. contrâ verò quo tempore ager Argivus Iunoni fuit adiudicatus, dicitur maxima pars agri immixtis aquis à Neptuno fuisse inundata, ut ira sciretur plûsne Iuno an Neptunus regioni posset nocere. Sed tamen postea precante Iunone ut illam aquam ex agro Argivo deduceret, vix illud denique impetratum est, atque Argivi in eo loco ipso, per quæ aqua refluxit, templum magnificum Neptuni cognomento Prosclystij siue inundantis ex voto erexerunt publico sumptu, cum statua Graniani Sicyonij artificis è marmore Pentelico, cum columnis viginti & octo, quarum epistylia erant alternè Dorici & Corinthiaci operis, ut scripsit Hermippus in libro secundo de magnificentia templorû & sacris regum donariis. Hecataeus Inachum fuisse fluviû Amphilochorum scripsit è Lachmo defluentem, è quo erumperet Æas, qui fuit diversus ab Inacho Argolico. Dicitur autem fuit Amphilochoz ab Amphilocho Argivorum rege, quem fama est fluviû austrum versus è Lachmo fluere solitum Argos irrumpentem, cum Æas occasum versus illaberetur in sinum Adriaticum. Neque tamen me præterit fuisse nonnullos qui Argos urbem Amphilochium nominarint, cuiusce rei causa narratur huiusmodi. Post Epigonorum expeditionem aduersus Thebanos Alcmeon fuit in Ætoliam à Diomede accersitus, atque Alcmanis opera & auxiliis Diomedes Ætoliam & Acarnaniam facile subiugavit. postea verò Diomede ab Agamemnone ad bellum Troianum accersito, antequam Argos ciuitas extaret, mansit Alcmeon quidem in Acarnania, atque Argos ibi condidit, quam de sui fratris nomine appellavit Amphilochium, cuius incaput fortè saxum deuolutum illû occidit, dū instaret in altera parte vrbs ædificationi. Sic vrbs Amphilochiû dicta est vbi Amphilochoz ex vulnere decessisset post die quarto. Huic cû Inachus successisset, quia vrbs rectè adhuc multis colonis non esset plena, non satis celebre

nomen obtinuit, quoniam libentius homines in agris vitā degerēt. At Phoroneus ipſius Inachi filius animum adiecit ad urbem locupletandam, ut qui diſperſos in agris Argiuos, ſe oſumque habitantes in vnius ciuitatis ius ac mœnia cōpūlit, & aliud præterea oppidum cōdidit, quod ab ipſo Phoroneum fuit vocatum. Sed enim cum Amphilochiū multitudi-
 ne ciuium breui fuiſſet oppletum, opulentiffimæque & florentiſſimæ urbis ſatis honeſta principia accepiſſet, illi nomen mutauit, & ex Argo nepote nato ē Phoronei filia ciuitatem Argos nominauit. nam cum paulo antè mortuus fuiſſet Inachus, in Inacho fluuiio de ſe nominato ſepul-
 tus fuit, cum ſibi magnificum ſepulcrum ibi ſub aquis extruxiſſet. Neque mirum eſt nomina fluuiorum & curſum ſæpius fuiſſe mutatum, quādo vel ipſa aqua fluminum aliquando penè defecerit, uti reſtatur Lucianus ita in Charo-
 te, *ἡ πόλις, ὡς πρὸς ἀνθρώποις, καὶ τὸ ὄνομα δὲ τὸ πρὸς τοὺς ποταμούς ἐστι. Ἰνέχου γὰρ ἡ πόλις, τὰς πόλεις ἐν Ἀργεὶ ἐπὶ τῇ πελάγει περὶται.* acque vrbes tanquam homines; *καὶ* quod magis eſt admirabile, vel vniuerſi fluuij euaneſcunt. Inachi enim nullum Argis extat monumentum aut veſtigium. tanta viſ eſt temporum. Sed de fabuloſis aut hiftoricis hætenus.
 ¶ Ego ſanè quid aliud per hanc fabulam vellent expri-
 mere antiqui, non reperiō, niſi vellent exprimere phyſicam fluuiorum & aeris naturam: nam quid eſt aliud Iunonem ac Neptunum de regione contendere, niſi tantum eſſe aquarum aeris-
 que beneficium fertilitatem regionis, ut vtrum maius ſit, non facile poſſit diiudicari? Delecti ſunt fluuij iudices quoniam iudicium illud non facile eſt cuiquam, niſi fluminibus, qui ipſi norunt quanta ſit ſuarum aquarū bonitas, hoc eſt rerum phyſicarum peritis ingeniis.
 Sed ut ſunt pleraque res humanæ, quæ bonæ creduntur, hæc eadem res, quæ ſalutem & fertilitatem regionibus afferre conſuevit, ſi citra vel vltra modum ſit, omnem ſalubritatem infeſtat atque euertit. Inde effectum eſſe dicitur ut indignatus Neptunus modò regionem inundarit, modò omnem ferè aquam fluminibus ademērit. Idem eſt enim aquarum vſus regionibus, qui eſt vini hominibus ac reliquarum epularum. nam cum vinum vtile ſit moderatum bibentibus, eius nimia copia incredibile eſt quantum obſit, tanquam intima corporis inundans ac penè ſuffocās, & vim naturalem exurens aut extinguens. quare ut fluuij
 ferunt

ferunt per inundationes herbarum semina, si aqua sit cum terra commista accedente calore, ut sensit Theophrastus in 3. lib. plantarum, sic multa morborum & egritudinum semina nascuntur per nimiam inundationem vini, si calor naturalis non possit copiam concoquere. Sed omnium difficillimum est diiudicare plūsne bonitas aeris, an copia bonarū aquarum conferat regionibus, quare iudices ancipites aliquamdiu fuerunt. Ego tamen censuerim, quoniam usus aeris tā perpetuus est, tam utilis, tam necessarius, ut sine illo vivere neque tantillum possimus, cuius in primis eximia bonitas ac temperies est requirenda, sapientissimē dictum fuisse ab antiquis in regione Argiuorum adiudicanda praeferendam fuisse lunonem, quam aera esse superius à nobis explicatum fuit. Atqui sine fluminibus vel irrigatione agrorum vel solis imbribus coelestibus aut etiam roribus aliquando contenti esse possunt agri ad fertilitatem & ad sanitatē colonorum, at sine aeris bonitate nullum oppidum, nulla ciuitas, nulla regio est habitabilis, aut magnopere à sanæ mentis hominibus expectenda. Eius rei sunt argumentum paludes, aut agri paludibus propinqui, in quibus incolumitas colonorum aut proxime habitantium non solet esse diuturna, vel si optimo illi prius fuerint naturali temperamento, qui illuc accesserint, cum multæ quotidie fiant ac colentium animalium ægritudines. Hæc ipsa causa fuit, ut arbitror, cur Iuno precib⁹ a Neptuno vix impetrarit ut aquas post inundationes ex Argiuorum regione deduceret, nam post illuiones agrorum non facile recuperatur salubritas regionis, & id fit præsertim si multa flumina in eam regionem defluerint, at quoniam homines res diuinas perrarō ritē iudicare possunt, ne semel pœna suæ arrogantiae deteriti sunt ab ipsis Deorum rebus iudicandis, quibus parere tantum conuenit, & obseruare, at non etiam iudicare. inde fabulati sūt antiqui fluminibus iudicibus aquā fuisse à Neptuno adēptam. Sic Paris temerarius iudex patriæ suæ incēdium & minas vniuersæ Asiæ adiudicauit. Sic Midas sibi mutationem aurium tantum, at alij per hanc temeritatem in montes, in flumina, in beluas sunt mutati, quos longum esset referre. Reliqua, quæ sunt ad fabulæ ipsius ornamenta adhibita, non sunt omnia utilia naturalibus ac philosophicis rationibus, quia solent nonnulla ad rerum primariarū

probabilitatem & exornationem confingi. vt enim in fertilissimo agro fieri non potest nulla vt herba nascatur inutilis, sic in optimis pulcherrimisque signentis antiquorum non possunt omnia ad certam mortalium vtilitatem perducī, sed quædam ad voluptatem, quædam ad probabilitatem ficta fuisse sunt existimanda. Quod si quis putet se posse hæc ad meliorem partem perducere, melioresque explicationes inuenire, debet hanc vtilitatem cum posteris communicare: omnes enim ad cæterorum quoque commoda nati sumus, ac iubemur à Deo illud talentum exercere pro viribus, quod nobis à diuina clementia concessum est. At de Inacho satis, nunc dicatur de Europa.

De Europa. CAP. XXIII.

DICITUR Europa fuisse Agenoris Phœnicum regis & Meliæ nymphe filia, quæ Cadmum ac Thasum fratres habuerit. Thasus, deinde nomen dedit illis Thasus, qui Tyrum ad Phœniciam incoluerunt. Sorores Europæ fuerunt Electra & Taygete, & fratres præterea Cilix, à quo Cilicia; & Phœnix, à quo Phœnicia fuit dicta. Alij tamen hos è diuersis matribus natos esse arbitrati sunt, siquidem Cadmum Pherecydes libro 4. historiarum ex Agenore & Argiope Nili fluij filia natum esse tradidit, at e Damno filia Beli Phœnicem & Isæam Ægypti vxorum, qui Ægypto nomē dedit & Meliam vxorem Danai natos esse memorat. Europam tanta corporis præstantia atq; pulchritudine fuisse narrant, vt omnes suæ tempestatis mulieres facili antecelleret. Hanc vbi Iupiter summo opere deperiret, dicitur in cædidum ac pulcherrimum taurum esse conuersus, atque ad litus maris descendisse, quo Europa cum sociis virginibus aliquādo adire consueuerat. Huius tauri miram quandam & inusitatam pulchritudinem Europa admirata dicitur seorsum à sociis ad eum spectandum primum accessisse, deinde etiam liberiis manibus contrectasse, ac denique ipsum taurum tanquam equum ludendo conscendisse, à quo per dolum dicta est fuisse super mare in Cretam vsque deportata, vti scriptum est ab Ouidio in tertio libro mutatorum in his;

Imque Deus posita fallacis imagine tauri

Se confessus erat, Dictaæque rura tenebat.

*Fabulantur Iouem vbi sese quis esset Deus pristina forma
recepta*

recepta confessus fuisset, ad præclari huiusce facinoris memoriam sempiternam inter sidera caelæ imaginem collocasse, ut scriptum fuit ab Hygino in fabulis aëthæ. Aut Agenorem tam grauius casum Europæ tulisse cum illa nullibi inueniretur, quod raptam à piratis esse arbitraretur, ut accitis Cadmo & Thaso filius classem instruxerit, quam bifariam diuisam illis dedit. Iussit Thasum cum altera parte classis omnes regiones Phœnicię finitimas, atque omnes portus diligentissime inuestigare: cum altera parte Cadmum vel ad longinquas maris Syrię terra accurrere, atque fugientes piratas comprehendere, siqui fortè Europam auferrent: neque prius redirent, quam asportarent Europam. Sed enim cum Thasus nullibi illam inueniret celerrima ac diligentissima nauigatione usus, nullumque vestigium omnino eius ablatae repertum fuisset, dictus est in insulam maris Ægæi, quam olim Platen vocarunt, aduentasse Thracię finitimam, oppidumque ibi cōdidisse, quod Thasum de suo nomine appellauit, à quo vniversa postmodo insula vocata fuit Thasus, vbi habitare decreuit cum illis Phœnicibus qui ipsum securi fuerant in naui ad recuperandam sororem. Cadmus item vbi frustra sororis fugam & ipse diligenter terra marique inuestigasset, tandem desperata eius salute vel libertate vel inuentione ad oraculum confugit ut sciscitaretur quo nam pacto illam posset inuenire: aut cōsiliū caperet quid sibi in illa difficultate rerum esset agendum. responsum est à Deo quod ibi habitare oporteret, ut ait Musæus in Titanographia, & Callimachus de habitatis insulis, vbi bos ipsa quieuisset, quam habuisset ducem itineris. Europam autem ipsam non esse humanarum viriū aut humani ingenij inuenire. Mox vbi bos apud Thurium fontem apparuisset, qui locus fuit à boue ita vocatus, cum Phœnices Thur vaccam appellarent, id non procul a Cephiso flumine contigit, vbi bos humi decubens conquiesceret. Cadmus igitur ibi habitare decreuit, urbemque ibi condidit, quam Bœotiam vocauit, ut ait Nicander in libro de Europa, & Callimachus in conditis insulis, & habitatis viribus, & earum nominibus, & Ouid. in 3. mutationum. Cadmus vbi sacrificia de more antiquorū Diis patriis eius loci esset facturus, antequam fundamenta vrbis iaceret, quod ipsos Deos benignos in posterum placatosque habe-

ret, iussit ministros aquam sibi è proximo fonte afferre, quæ fontem Aretiaden nominabant. Verum cum non procul ab eo fonte draco insignis magnitudinis in spelunca quadam lateret, Martis & Veneris filius, vt quidam crediderunt, inter quos fuit Apollodorus Cyrenaicus in libro de Diis, & Lysimachus, qui multa de Europa scripsit in libro quarto rerum Thebanarum, & de Cadmo ad urbem Thebanam profecto, dicuntur missi aquarum ministri fuisse ab illo dracone deuorati. Cum frustra Cadmus diutissime aquatum missos expectasset, atque egerrime ferrer illorum tarditatem, dictus est & ipse illuc ad fontem fuisse profectus, ac inuentum draconem palpitantia adhuc cruenta ministro rum corpora vorantem non procul ab Homoloi de tunc vocato porta Thebana occidisse. Illud cum evenisset eo pacto, Mars, vel, vt aliis magis placuit, Pallas iussit Cadmum seminare alteram partem dentium exemptorum ex ore serpentis: è quibus satis fabulatur natos esse homines permultos, qui sese mutuis vulneribus ingenio atque artificio Cadmi trucidarunt. Pherecydes scriptum reliquit libro quinto historiarum, Martem ac Palladem dimidium illorum dentium eius draconis dedisse Cadmo, cum dimidium reueruatum sit postea Ætæ regi Colchorum. Tunc aiunt Martem imperasse vti Cadmus eos dentes fereret, è quibus armati homines nati sunt pugnaturi cum Cadmo in visione draconis Martis filij ab illo trucidari. Pallas Cadmi misera dicitur illum monuisse vt lapide clam vnum eorum percuteret. Ille qui percussus fuit, cum illam iniuriam non aliunde natam esse arbitraretur, quam ab vno fratrum, vt sunt homines bellicosi ad omnem iniuriam armis vindicandam prompti, obliterata omnis humanitatis & affinitatis memoria, leuissime aduersus illum, quem putauit iniuriu, irruit, illumque trucidauit. mox ceteris illam iniustam eadem vindicantibus, atque aliis contra tanquam illegitimè iniurias passum defendentibus, omnes demum sunt mutuis vulneribus confossi atque ad vnum in illo certamine ceciderunt, præter Vdæum, Pelorem, Chthonium, Echionem, & Hype renorem, qui soli quinque superfuerunt ex illis multis hominibus. Cadmus postmodo his sibi cõciliatis opera illorum usus est in multis rebus, quæ ita breuiter declarauit Apollonius Rhod. lib. 3. Argonauticorum:

πορὰ δὲ σφινδύον
 κρείων Αἰήτης χαλεπὰς εἰς κέδλον ὀδύνας
 Ἀσπίοιο δράκοντος, ἐν ᾧ θυγὴν αἰὲν Οὐβή
 Κασμὸς, ὅτ' Εὐγενίῳ διζυμῶρος εἰσαφίκεται,
 πέτρην, Ἀρπιδὴν κρήνην ἐπιτρύβουσα.
 εἶδα δ' ἐν ἁδῇ, πομπὴν βούς, ἐν οἷ Ἀπόλλων
 ὀπίσσε μὲν τοσούτοις ἀεζυγίτερον ὀδύειο.

vientibus illis

Rex Aeta ferōs dedit in certamina dentes
 Aonij serpentis, cum namque ere cecidit
 Europam quærens Cadmus, cum mœnia Thebas
 Ogygias petiit seruāntem, ubi nascitur unda
 Fontis Aretiadae. ductu bonis ille quieuit
 Hic primum, dedit esse ducem quam clarus Apollo.

Vbi hæc ita contigissent, ac Agenor neque filiam neque filios reduces amplius videre potuisset, credita est Europa in Deorum numerum relata, vt ait Lucianus in Dea Syria: quāobrem ad Agenoris ipsius consolationem, vt fama est, Phœnices illam templis & altaribus & propriis sacerdotib. decorarunt, sacrumque putatum sermonem de illa vulgarunt, quod Iupiter in taurum versus, vt diximus, illā in Crætam abstulerit. Præterea Sidonij numismata cum fœmina tauri dorso infidēte ac mare transfretante cuderūt in eius honorem. Memorizæ proditum fuit etiam Carneū fuisse Iouis & huius Europæ filium, quem ab Apolline & Larona fuisse educatum memorarunt. Hic fratrem Leoty chidem nonnulli adiunxerunt, sororesque Hydarnim, Limeram, & Alageniam, qui omnes postea nomina ciuitatibus dederunt, vt scripsit Eudoxus in ambitu terræ. Atque illa hætenus explicata fuerunt, quæ de Europa & Cadmo fabulosè memoriæ prodita sunt ab antiquis: nunc quid per hæc significare voluerint, perquiramus.

¶ Scriptum reliquit Herodotus in primo libro suarum historiarum, Cræteses homines audita insigni Europæ pulchritudine ad eam rapiendā suo regi contendisse, quorum tamē nomina ignorari inquit, vt est in his: μετὰ δὲ ταῦτα, Ἐλλήνων πινὰς (ὅς ἔχουσιν τὸν ὄνομα ἀπὸ τῆς Πονίης) ἐπὶ τῆς Φονίης, ἐπὶ τῆς ἀφ' ἧς ὀνομαζομένης τῆς βασιλῆος θυγατρὸς Εὐγενίῳ, ἔκτισαν δὲ καὶ τοὶ Κρήτες. Postea verò nonnullos à Græcis (notæ tamen nomina proferre possunt) in Tyrum classè delatōs fuisse memorant, atque Europam regis Phœniciz filiam rapuisse: fuerant autē isti viri Cræteses.

Circumferuntur illa de tauro memoriae prodita fabuloseque confecta, quod in prora eius nauigij, quo vecta est Europa, taurus esset depictus, vti traditum est ab Agatharchide Cnidio in rebus Europicis. nam non solum in numismatis, sed etiam in picturis domesticis & in nauigiis iumentorum imagines antiqui pingere consueuerunt, quare pistricem & centaurum & chimeram naues appellauit Virgil. ab illis formis animalium, quæ in proris erant picta, vult lib. 5. & nomen pecuniæ atque peculij inde apud Latinos manauit. Ego non nihil præterea ad animorum moderationem pertinens sub hoc huiusce fabulæ inuolucro contineri crediderim præter historicam explicationem, quando vel ipsum Deorum regem creditum Iouem propter lasciuia in animal turpe se mutauisse tradiderunt ad posteros. Nam significare volebant nullam esse turpitudinem, in quam libido & effrænata quædam Veneris titillatio non impellat, nisi quis prudentia & ratione moderatione adhibeat. vnde præclare dictum est ab Euripide in Medea, ingens malum mortalibus esse amorem, vt est in hoc versu:

ὦ πόρ, πόρ, θεοῖσι ἔργου ὡς κακὸν μέγας!

Heu, heu, uiris ingens ut est Amor malum!

Sapientissime igitur in Pythagorista scripsit Aristophon amorē de cœlo in terras ad homines multo Diis imprudentiores esse detrusum, quoniam esset ibi autor multorum malorum, & multarum calamitatum fundamentum, cum discordias & inimicitias inter Deos fereret, vt est in his:

ἦν δ' ὁ δίκαιος δ' ἀπὸ ἡμισυβίου
κατὰ τῶν θεῶν δίδωκε' εὐκότως ἔργου
ἢ τὰ πρῶτα κακῆτους γὰρ ἐμβάλλων γένοιτο,
ὅτ' ἴδω μὲν αὐτῶν τοὺς δὲ λίαν ἴδω θεοῖσι
καὶ σοβαροὺς, ὁποκόφαντες αὐτοῖς τὰ πτερά
ἵνα μὴ πέτῃται πρὸς τὸν ἑρμῶν παλιν,
δ' ἔρ' αὐτῶν ἐφυλάτθωσαν ὡς ἡμεῖς κατέτι.
τοὺς δὲ πτέρυγας αὖ εἶχε, πᾶσι θεοῖσι
ἵδουσαν, κλεινὰς σκυλὸν δὲ τῶν πολέμων.

Reiectus est numquid Deorum calculis

E cœtu Amor decem duorumque? omnia

Turbabat ille: bella litēque insulit

Vbi esset vnā, quod foret valde insolens.

Huic arroganti alas ceciderunt Dei.

Volare rursus ne valeret ad polus;

Profu-

Profugum deorsumque expulerunt ad viros.

Alas dederat, quas habebat, posset ut

Eximias referre victor ex hostibus.

Nam duo sunt periculosi maxime scopuli, in quos delirandum est ne humana vita illabatur, ita scilicet, & ingens rei alicuius amor ac desiderium, quando uterque horum affectuum potest quemuis, nisi moderatus existat, in apertissimam perniciem, tanquam in duos marinos scopulos Scyllam & Charybdim, impellere, atque illidere. nam sicut tanta vis est iræ, ut vel in res anima sensuque carentes excitet, & in ferrea artis instrumenta inflammet, si opus artis parum feliciter ob imperipiam succedat, & ad contumelias lapidi vel ferro vel ligno dicendas, nihil iis ipsis rebus homines prudentiores: sic amor facit, cum sit quoddam animi delirium, si immoderatus existat, ut neque nobilitatem maiorum, neque maiestatem imperij tantilli faciant plerique, neque intelligatur his moribus agitato carceris omnibus derisum & contemptum iri. nam sic virtus, & illa animi diuinitas, quæ rerum omnium preciosissima est & Deo gratissima, contaminatur, & conculcatur, captivæque ab amore, quò libuerit, trahitur. Facit enim amor ut turpia, deformia, tristitia, damnosa, lætissima, vtilia, pulchra, honesta atque laudabilia videantur. quare non minus illi qui amat, quam ebrio & insano illud cōuenit, quod est in Oreste Euripidis:

μηδ' ἐν ταλαίπωρ ἀτρέφει οὐκ ἐν δεινότητι

οὐδ' ἐν εἰδῶν δεινὸν δεινὸν οὐδ' ἐν εἰδῶν.

Lace silens tuo miselle in teclulo:

Nihil vides verè, ut videris cernere.

Inde fingitur Iupiter ipse in taurum animal lasciuum ac furibundum esse conuersus, cum vellent antiqui amoris insolentiam & obscœnitatem per hæc patefacere. nam omnia propè bella, deuastationes regnorum, euersiones ciuitatum, incendia prouinciarum descripta à poetis, omniaque hominum deliria, propter lasciuos amores, & immoderatam libidinem euenerunt. Præclare igitur ac sapienter suauissimus poeta Euripides in Hippolyto Coronifero ita scripsit, ubi quor mala in humanam vitam per mulieres irumpant, considerasset:

ὦ Ζεῦ, τί δὴ κλέδηναι ἀδελφῶν καὶ υἱῶν

γυναικῶν εἰς τὸν οἶκον κατὰ κλισίαν.

εἰ γὰρ βούλει ἡδύς σπείραι γένος,
 ἐν τῇ γυναικῶν γῇ ἀφ' ἧς ἔχεται τόδε
 ἀλλ' ἀπὸ πάντας οὐσίαν ἐν ταῖς βούταις
 ἢ χαλεπὴν, ἢ σιδ' ἄρ' ἐν, ἢ χρυσὸν βαρὺ
 πῦρ δ' ἐν πυρὰς αὖτ' ὁπλίσματα τοῦ τιμωμένου,
 τῆς ἀξίας ἔχουσιν ἐν δὲ δόμασιν
 ἔτι ἐν ἐλδοῖς ἐστὶν ἡλκιστὸν ἄτερ.

O Iupiter quid hoc mali mortalibus

Cur protulisti feminas olim viris?

Virile seminare si velles genus,

Non id decebat feminas producere:

Sed in tuis templis viros deponere

Ferrum, vel æs, puri vel auri pondera;

Et filiorum sic referre semina

Pro precio mox singulas in adibus

Mox liberos sic esse procul a feminis:

Et iucundus Menander in Tibicina sue ἀφροδίσιας

ἡ γὰρ μετ', ἐὰν γὰρ ἔχῃς, τὴν κατὰ πῶν τὸν δῖον.

ἡ γὰρ μετ' ἔχῃς γὰρ αὐτὸς διατῆ τοῖς παρὰ τὴν μετ' ἔχῃς.

ἡ γὰρ μετ' ἔχῃς γὰρ αὐτὸς διατῆ τοῖς παρὰ τὴν μετ' ἔχῃς.

ἡ γὰρ μετ' ἔχῃς γὰρ αὐτὸς διατῆ τοῖς παρὰ τὴν μετ' ἔχῃς.

ἡ γὰρ μετ' ἔχῃς γὰρ αὐτὸς διατῆ τοῖς παρὰ τὴν μετ' ἔχῃς.

ἡ γὰρ μετ' ἔχῃς γὰρ αὐτὸς διατῆ τοῖς παρὰ τὴν μετ' ἔχῃς.

ἡ γὰρ μετ' ἔχῃς γὰρ αὐτὸς διατῆ τοῖς παρὰ τὴν μετ' ἔχῃς.

ἡ γὰρ μετ' ἔχῃς γὰρ αὐτὸς διατῆ τοῖς παρὰ τὴν μετ' ἔχῃς.

ἡ γὰρ μετ' ἔχῃς γὰρ αὐτὸς διατῆ τοῖς παρὰ τὴν μετ' ἔχῃς.

ἡ γὰρ μετ' ἔχῃς γὰρ αὐτὸς διατῆ τοῖς παρὰ τὴν μετ' ἔχῃς.

ἡ γὰρ μετ' ἔχῃς γὰρ αὐτὸς διατῆ τοῖς παρὰ τὴν μετ' ἔχῃς.

ἡ γὰρ μετ' ἔχῃς γὰρ αὐτὸς διατῆ τοῖς παρὰ τὴν μετ' ἔχῃς.

ἡ γὰρ μετ' ἔχῃς γὰρ αὐτὸς διατῆ τοῖς παρὰ τὴν μετ' ἔχῃς.

ἡ γὰρ μετ' ἔχῃς γὰρ αὐτὸς διατῆ τοῖς παρὰ τὴν μετ' ἔχῃς.

ἡ γὰρ μετ' ἔχῃς γὰρ αὐτὸς διατῆ τοῖς παρὰ τὴν μετ' ἔχῃς.

Atqui si res altius consideretur, vereor ne omnis illa reprehensio foeminarum in ipsos viros redundet, quia nullum malum committitur a solis foeminis: eum omniū maiorū ac scelerum vel adiutores & socios, vel consultores viros habuerint. nihil effigitur quod sua demencia a viris in mulieres reiciatur. nam foeminae animalia imperfecta vt pleriq; appellāt. nō sunt a perfectis viris ad omnia flagitia adiuvandæ aut etiam impellendæ: sed potius admonendæ, atq; a conceptis in animo erroribus salubri consilio trahendæ.

habent

habent fœminæ verecundiam quandam à natura infusam,
magis quam viri & timorem & imbecillitatem ingenij ac
corporis ad res perficiendas, quibus magis ab omni turpi-
tudine deterrentur. & sanè facilius est mulieres, quam viros
intra honestatis terminos coercere, oportet infeliciū mu-
liercularum misereri, quæ tot incommoda verè patiuntur,
quot memorantur ab omnium propè poetarum suauissi-
mo, ut mihi quidem videtur, Euripide his versib.

παῖντων δ' ὅς ἐς ἀμφυχὰς καὶ γυναικὶν ἔδ.
γυναικί τις ἐστὶν ἀδελφότης οὗτος.

ἀδελφότης γὰρ ὁ δ' εἰς χερμαστῶν ὑπερβολὴν

ποῦτον ὑπάρχει, ἀδελφότης τὴν τοῦ σώματος

λαβὴν καὶ καὶ γὰρ τοῦ δ' εἰς ἀλγὸν καὶ καὶ

καὶ τοῦ δ' αἰσθάνεσθαι καὶ καὶ καὶ λαβὴν

ἢ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ

γυναικὶν ὅς ἐστιν ἀδελφότης ποῦτον.

εἰς καὶ δ' ἔστι καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ

δ' εἰς καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ

ὅς ἐστι καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ

καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ

ποῦτον καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ

ζηλοῦτος αἰσθάνεσθαι καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ

αἰσθάνεσθαι καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ

ἔστι καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ

ἢ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ

ἢ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ

ἢ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ

ἢ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ

ἢ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ

ἢ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ

ἢ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ

ἢ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ

ἢ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ

ἢ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ

ἢ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ

ἢ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ

ἢ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ

ἢ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ

ἢ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ

ἢ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ

ἢ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ

ἢ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ

ἢ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ

ἢ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ

ἢ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ

ἢ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ

ἢ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ

ἢ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ

ἢ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ

ἢ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ

ἢ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ

ἢ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ

ἢ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ καὶ

Nos fœmina miserrimæ plantæ simus

Vimentium, vel mente quæ pollent, prius,

Nobis maritor est opus pecuniæ

Emisse grandi, perpetiquè corporis

Heros, quid infelicius dici queat?

In hoc labor fit plurimus nobis, bonos

Nanciscier, quod à viro discere

Sit turpe, nec spernisse fœminæ licet.

Leges novas petenti, & hinc domum novam

Illi sit esse vacem opus, ni sciuerit

Domi marito convenit quali utier.

Quod si maritus gaudet illis moribus,

Feræque letus id iugum, dulcissimum est

Sin, amor præstaret inde millies.

Ægypti vir ipse, eam tulit domestica,

Sed amor eam cordis exiens domo,

Petens amicum, vel sœdalam quæpiam.

Nobis misellis cern, ve hunc unum est opus.

Aliunt præterea Cadmum vbi Phœnicia in Græciam traieciſſet, primum deruliſſe quarundam literarum cognitionē, cum antea res philoſophicæ per fabuloſas narrationes tantum in manus ad poſteros traderentur. Primus idē hiſtoriam ſoluta oratione ſcribere aggreſſus eſt, quod tamen quidam non Phœnici, ſed Mileſio Cadmo attribuerunt. Præmiſus hic æroſum lapidem Cadmiam vocatum adinuenit, e quo æs coqui ac fieri conſuevit, fecitque æs ipſum purius, cum ante eius tempora per imperitiā artiſicū eſſe multa inutilia cōmiſta ſoleret habere. Europa poſtmodo concecuta eſt à Ioue vt tertia pars orbis de ſuo nomine diceretur, quam ita ſicam eſſe dicunt, vt per fretū columnarū nauigantib. interius in dextra parte ſit Africa ad Nilū vſque fluente: in ſiniſtra Europa ad Tanaim vſq. & Mæotidis incolæ & Boryſthenes, cum vtræque hæ partes Aſia terminentur. eſt quidem Europa tota habitabilis præter exiguam admodum partē Tanaidis & Mæotidi plagæ finitimam, quæ ob ingentē vim frigoris non commode habitari poteſt. Thaſus poſtea Herculem Tyrium eſſe contendens, vbi ad Olympia veniſſet, ciuis ſui ſtatuae æneam decem cubitorum erigendam curauit ſuper baſi ærea, quæ ſtatua læua arcum, dextra clauam tenebat. Arque tot de Europa dicta ſint, nunc de Penelope diſſeramus.

De Penelope. CAP. XXIIII.

PENELOPE fuit Icarij & Peribœæ Naidis filia, quæ prius Arneæ vocabatur, habuitque quinque fratres, vt inquit Silenus Chius in fabuloſis hiſtoriis, Caunum, Phalerum, Nopſopem, Philemonem, Helorum. Fama eſt Icarium quo tempore geſtaret in vtero Peribœæ, iuiſſe ad oraculum propter quædam viſa ſibi in ſomniis, vt ſciſcitaretur quid vxor eſſet paritura, ac reſponſum tuliffē huiusmodi:

Ἄρτος ἰδὲ Περὶβόα, ἄλδος τ' αἰ γαστρὶ γυναικός.

Famineum Peribœa decus, Peribœa pudorem

Fert vtero.

Illud cum audiuiſſet Icarius, neque rectē Dei dictū percepiffet, ratus aliquam inſignem infamiam, in ſuam familiā ex illa quæ naſceretur redundaturam, continuo natam Arneam in quadam pelui expoſitam in mare deiecit, fortunæque

neq; ipsius puellæ totum negotium cōmisit. Hanc puellam Arnæam nominarunt, quod eam nollēt educare, cū *ἀρνί-
δος* refutare & abnuere significet. cæterū peluis vbi diu-
tius miram quādam maris & ventōrum tranquillitatē na-
ta fuisset neq; recessisset ab eo loco, vbi primū deposita fue-
rat, nisi quantum naturalis marinarum aquarū refluxus il-
lam sensim detulisset, dicuntur aues quædam ad eius puelle
vagitum aduolasse, quas Meleagrides vocant, in quas
cōuersas Meleagri sorores post diuturnas lacrymas ob im-
patiētiā doloris fabulat sunt, vbi stipes illi cōgraneus fuis-
set in ignem coniectus. Has aues arculam ad litus appul-
se memōrant, cū parum distaret a litore, ac infantem per
nonnullos dies educauisse. Illud miraculum ab incolis e-
jus loci deprehensum ac Icario narratum ita misericor-
dia puellæ eius animū cōmouit adhortante & impellen-
te præcipue Peribœa, vt ad mare ipse profectus inuētā pel-
uim cum auib. nutricibus domum detulerit. Illæ igitur a-
ues cū penelopes per illud tēpus à Græcis dicerentur, nā
penelope est gallinarum genus, quas nunc Indicas vocant,
mox deposito Arnææ nomine filiam Penelopen vocauit,
vt testatus est Herodotus in iis quæ scripsit de Perseo & An-
dromeda. postmodo cū ad nubilem grātē accessisset, Pene-
lope, tanta corporis pulchritudine, tantāq; morum elegan-
tia fuisse dicitur, vt mirificos amores in animis iuuenū ex-
citaret. multi igitur è principib. Græcarū ciuitatum illā in
matrimoniu petiuerunt. Sed cū oraculi adhuc memor Ica-
rius eam nemini cuperet in matrimonio collocare, nisi præ-
stantissimo viro, qui posset & prudentia & virtute filię suę
desideriis moderari, quæ hætenus omnem honestatem illę
sæm & integerrimam seruasset, proposuit cursus certamen
in via Aphetaide illa de causa vocata apud Lacedæmonios,
non procul à Carnei Apollinis sacello. Nam cū ibi è car-
ceribus proci emissi fuissent, Apheta via vocata fuit, quia
ἀφαιεῖν sit dimittere. In ijs ludis victorem declaratum fuisse
Vlysem memorat Pausan. in rebus Laonicis, quare illi
præmium cursus (vt aiunt) promissum datæ sunt Penelo-
pes nuptiæ: quare Vlysses simulacrum Mineræ dicauit,
quā nominauit Celeutheam. Postea multis precibus ac
pollicitationibus fertur Icarius tenuisse Vlyssis animum,
vt mallet apud se Lacedæmone, quā in Ithaca habitare.

ibiq; habere suetum domicilium. ea spes vbi ipsum Icarium fefellisset, neque posset id Vlyssi vllis rationibus persuadere, sese conuertit ad expugnandum animum filiae, eamque orare coepit ne se in extrema senectute mortua iam Periboea in assiduis lacrymis diuturnoque luctu solum domi desereret; quæ preces patris irritæ fuerunt apud filiam quoque. Aiuunt tamen Vlysem vel senis misericordia commotum, vel importunitate optionem dedisse. Penelopæ vtrum mallet eligendi, vellet ne esse Lacedæmone apud patrem, vel secum in Ithacam illo relicto concedere. at illa dicitur nihil neque patri Icario, neque Vlyssi respondisse, sed in curru velata facie, in quo erat, persistisse. Illud vbi percepisset Icarius, quod maritum sequi mallet quod dicere pueret, permisit vt cum viro abiret in Ithacam. Postea cum Telemachum filiū ex illa suscepisset Vlysses protractus fuit ad bellum Troianum, vt dictum est in Vlysse. Illo autem tempore, quo absuit Vlysses ex Ithaca, dicitur Penelope integerrime seruasse pudicitia per viginti annos, quæ postquam omnes heroes è bello Troiano euerſa & succensa iam Troia domum rediissent, (nam post decennij bellum Troianum, decennium errauit Vlysses) dicitur à multis principibus propin quarum ciuitatum rursus fuisse sollicitata vt ad secundas nuptias transiret, quod iam mortuum esse Vlysem arbitrarentur. Ad eam rem maxime illam impellebat sumptuum domesticorum magnitudo, quod ex ipsius Penelopes prouentibus vivebāt, semperq; illius fiebat minor res domestica. hoc incommodum videbatur vna illa ratione deuaturata, si cupiā illorū nupſisset. At Penelope spe illorū fallebat per dolū, quibus promiserat se statim atque inceptam telam texuisset, non amplius Vlysem expectaturam, sed vnum esse illorum capturam maritum. Istud autem faciebat, quia cognoscebat petulantiam & temeritatem superbiorum iuuenum, qui nisi ita spe delusi fuissent, vel vniuersas Penelopes facultates breui dissipassent, vel in illam violēti irruissent. Sed enim cum tantundem operis per noctem demoliretur, quantum per diem texuisset, ita illorum expectationem in aduentū vsq; Vlyſſis deniq; protraxit, a quo domum reuerso omnes illi proci fuerunt artificiosè trucidati. Inquiunt præterea non procul à Ladē stadio vocato in agro Orchomeniorum Penelo-

Penelopen filiam Vlyssi, ubi reuersus fuit à bello Troiano, peperisse, quem propter operam patris egregiè in illa expeditione nauatam, Proliporthum, hoc est vrbium populatorem, siue euerforem, nominauit. Fuit Mantinenfium sermo præterea, ut ait Pausanias in rebus Arcadicis, Penelopé fuisse ab Vlysse illo crimine damnatam exactamque domo, quod procos ultro allexisset & inuitasset, quæ in Spartam prius se contulit, & nec à patre ut iam mortuo ibi accepta, nec ab affinibus, coacta fuit se inde recipere in Mantineâ, ubi etiam illam decessisse, sepultamq; fuisse inquit non procul à Ladæ stadio, & à templo Dianæ. Hæc illa sunt fere omnia, quæ de Penelope memorantur ab antiquis. Ferunt Icarium puellam idcirco proiecisse, quoniam credidisset oraculum significare aliquam insignem turpitudinem aut dedecus & infamiam mulierum illam futuram, quanuis longè diuersa esset oraculi sententia, quod dicebat illum honestissimum pudorem & verecundiam muliebrem, quæ in honestissimis matronis requiritur, futuram in ea quæ nascerecur, atque gloriam futuram ingentem sexui muliebri. Alij tamen & honestissimam mulierem fuisse Dido contendunt, & infamem Penelopen, quæ cum omnibus procis cœcubuerit, ac Pana genuerit, sed pro studijs in se scriptorū fuisse vel bonas, vel malas creditas, sed tamē de Penelopes bonitate crebrior sententia inualuit, de qua ita scripsit Eubulus in Chryssilla:

ὦ Ζεῦ πολυτίμητ', εἴτ' ἐγὼ ποτὲ κακῶς
 εἴπῃ γυναικας· νῦν δ' ἔσπολίσμην ἀγα-
 παί τῶν ἀρετῶν κτημάτων· εἰς δ' ἐγίνετο
 κακὴ γυνὴ. Μῆδε εἰα, Πηνελόπειά δὲ
 μὴ αὖ ποτὲ γῆ· εἰς γὰρ πρὸς Κλυτῆμνηστ' αἰ κακῆ.
 Ἀλκίνοῦ δὲ τὴν ἀρετὴν γένηται.

O Iupiter prudens, ego dicam malè

De fœminis? sed per Iouem perdar prius.

Est omnium res optima ipsa fœmina.

Medea praua est, Penelopen statim feres.

Bonum quid esse, mox Clytæmnestræ malæ

Repugnat Alcestis:

Neque mirum est statim natam Penelopen in eas calamitates incidisse, quādo nemo propè sapiens aut fortis est idē fortunatus. est enim semper atrocissimum certamen virtutis cum fortuna. vnde etiam Herculem & cæteros insignis

virtutis heroas ac bonos viros antiqui calamitosos fuisse finxerunt. & profecto calamitates sunt donum Dei, maius fortasse omnibus comodis, & clarissima opportunitas ac facultas à Deo oblata ostentandæ exercendæq; fortitudinis. Inde Semiramis omnium mulierû clarissima, quas scimus ingenio & prudentia valuisse, eandem propè fortunam experta est, quam Penelope ab auibus educata. & Danae cum filio in arcam ligneam inclusa atq; in mare deiecta, mox à Deo seruata fuisse dicitur, cû reipsa nemo vir bonus à Deo in rebus arduis deseratur, qui ad ipsum mentē syncerā conuerterit. Fuerunt multi alij, quos longū esset recensere, qui infantes feris proiecti responsa Deorum non fefellerūt, sed contra ab ipsis feris educati, ac nō solū liberati sunt. Dicitur propositæ nuptiæ Penelopes victorib. cursus pro prisca consuetudine formosissimarum mulierum, vel quod ita pro oraculorum responsis procos à nuptiis quarundam mulierum deterrent per pericula victis imminencia, vt Atalanta & Hippodamia; vel quod res egregias censerent non debere nisi virtuti & strenuitati proponi, cū ignauia & socordie & desidia solæ ætumnæ proposita sint: cū verissimum sit illud Hesiodi dictum in operibus & diebus, quod

αἰεὶ δ' ἀμβολιζρὸς αἰὲρ ἀπὸς παλαίης.

A Erumnis tardus semper luctatur inersque.

Enimvero cū Vlysses prudentiam esse constet, iure illi matrimonium dederunt Penelopen, quam pro continentia & pudicitia celebrarunt. Hæc tanta continentia fuisse dicitur, vt, cū Troia multis vndique accitis ex Asia auxiliis obsidionem Græcorum decennium tulerit, Diis quoque ipsis hinc inde rem iuuantibus; & tantundem spatium temporis Vlysses post bellum errarit, neque precibus, neque minis, neque importunitate procorum potuerit expugnari, sed multa arte fefellerit. Est enim difficilius animum virtute & temperantia recte munitum ad aliquam turpitudinē impellere, quàm Troiam expugnare, aut munitissimum oppidum in deditionem compellere, cū nullæ machinæ sint, quæ possint expugnare virtutem. Non enim credibile est virtutem Penolopes decantatam fuisse ab antiquis, nisi præclarum quoddam ad virtutem exemplar vitæ Penelopes institutum fuisset. Illa quæ tradita sunt alibi
de Pene-

de Penelope, quòd cum omnibus procis congressa Pana Deū pepererit, fabulosa sunt, plurimūque à veritate dissidentia, cū neque multos habeant testes, neque rationi conveniat ut ē semine plurimorum mulier possit concipere, quia uter-
 us ubi concepit primū ita clauditur, nihil ut egredi vel ingredi possit. Per illa igitur quæ de continentia Penelopes dicta sunt, ceteras mulieres antiqui hortabantur ad temperantiam, & continentiam, & honestatem, ut illæ sam fidem feruarent maritis quam promississent, ne cederent libidinosorum blanditiis, ne censerent quidquā esse præclarior quàm aduersus illecebras inuictas consistere. Quòd autem texenda tela illam procos delusisse tradiderunt, significabant nihil esse periculosius otiosa vita, cū negotiantes prauæ cogitationes, illecebræque voluptatum non tam faciliè capiant. est enim otium si non parens, at certè alumnus omnis libidinis, omnisque insolentiæ. Atque tot de Penelope, nunc de Andromeda dicamus.

De Andromeda. CAP. XXV.

ANDROMEDAE exemplum demonstrauit, quàm calamitosum sit esse affinem contemnentium Dei obseruantiam, quam celeberrimam fecit vitæ periculum, in quod incidit non sua, sed matris temeritate scēminæ arrogantissimæ, quæ sese vel Deabus ipsis pulchritudine præstare ausa est profiteri. non enim modò periculosum est ac difficultatum plenum esse coniunctos affinitate cum illis qui Dei cultum & iustitiam paruifaciunt, verū etiam calamitosum plerūque Dei contemptoribus esse amicos. Dicitur Andromeda fuisse Cephei Æthiopū regis & Cassiopæ filia, virgo sanè egregia, & omnibus animi atque corporis dotibus ornatissima, ac digna quæ ē melioribus parentibus nata esset. ferūt. n. Cassiopē adeò forma corporis præstitisse, qua ceteras omnes mulieres anteiret, ut ausa sit vel ipsam Iunonē in contentionē & certamen de pulchritudine prouocare. Iuno tantam hu-
 iusce mulieris temeritatē ægrè ferens, cum prius illi patef-
 eisset omnem humanam præstantiam pulchritudinis eximiam esse turpitudinem, si cum rebus diuinis conferatur, dicitur rogasse Neptunum ut eius reginæ temeritatē reprimeret, suamque iniuriam vlcisceretur. at Silenus Chius in fabulis historiis non cū Iunone illā contendisse inquit, sed cum

nymphis Nereidibus. Neptunus igitur illa mulieris arrogan-
tia commotus dictus est in Cephei & Cassiopes regione ce-
te tantę magnitudinis, tamque formidabile monstrum im-
misisse, vt omnes agros deuastaret, & ædificia funditus de-
moliretur, à qua peste neq; ciuitates quidem erant satis mu-
nitę, cū illas etiam vastitate corporis & ingenti mole op-
primeret ac prosterneret. tanta calamitate percussus animo-
que consternatus Cepheus oraculum consuluit, sciscitatū-
que est qua de causa id tantum malorum ac difficultatū eue-
niret, & quo pacto tanto periculo liberari posset. responsum
post facta sacrificia de more consulentium tulit, non prius
cessaturam illam calamitatem, quā Cassiopes arrogantia
excitasset, quā vnica filiam quā habebat, Andromedam, il-
li monstro marino vorandam exposuisset, quod factum est
ad Ioppen. Cepheus illo responso accepto apud urbem Æ-
thiopię Ioppen vocatam filiam Andromedam ferreis vincu-
lis ligatam exposuit. accidit per illud tempus vt Perseus cum
Medusę capite illac iter faceret, qui virginis innocentis mi-
sertus eam soluit, atque in eodem loco vnā cum Androme-
da cete expectauit, vt scripsit Aristides & Libanius, atque ad-
uentantis monstri partem in saxum conuertit ostenso capi-
te Gorgonis, partem ipse ferro obtruncauit. Perseus deinde
sic liberatam Andromedam insigni virtute vxorem cepit,
atque in Seriphum secum asportauit. Fuerunt etiam qui di-
xerint Perseum ex illa filiam Persen nominatam suscepisse,
quam apud anum Cepheum reliquerit. Nam vbi Perseus
sensit sibi insidias parari à Phineo Cephei fratre, qui arbitra-
retur se habiturum vxorem Andromedā si Perseum obtrun-
casset, Perseus fecit vt Phineus etiam viso Medusę capite cō-
tinuū in saxum verteretur: deinde Argos cum Andromeda
& Danae matre profectus ibi ad extremum vsque vitę suę
diem habitauit. Hęc sunt quę de Andromeda memorię pro-
dita sunt ab antiquis, nunc cur ita ficta fuerint perquiramus.

¶ Si quis diligenter perpendat quę scripta sunt à nobis in
hac ipsa narratione de Andromeda, nihil aliud inueniet in
illis contineri, nisi antiquorum adhortationem ad pietatem
& ad animi moderationem amplexandam. Nam cū Dei
præclara munera nesciret a quo animo ferre Cassiope, ausa
est vel cum Deabus bonorum omnium autoribus contende-
re, & sese vel illis propter ea bona anteferre, quę bona per
illorum

illorum liberalitatem & magnificentiam acceperat. Sed tam hominum dementiā vel arrogantiam non impune patitur Deus iustus iudex omnium scelerum, cui sordida sunt omnia mortalia vel clarissima, si careant bonitate & iustitia, audeantq; cū diuinis cōferri. Sic igitur vbi formam corporis Iuno Cassiopeæ eripuisset, immisit etiam illam calamitatem in regionē Ægyptiorum siue Æthiopum. Et quāuis pœna sceleratorum coniunctos aliquando vexet pro flagitiis, tamen non patitur Deus viros bonos perire, quos vexa si finit, cūm semper sit innocentiae in periculis positae defensor. Inde fabulati sunt Andromedam in summo capitis periculo positam propter maternam temeritatem tandem Deorum immortalium beneficio Perseum illuc diuerrentem non solum fuisse liberatam, sed etiam ad maiorem felicitatē prouectam, cūm calamitatem patienter tolerasset, non potuit ager Æthiopum, populique subditi vitare monstri deustationem, quo cæso ad pristinā felicitatem redierunt, quia cūm peccauerint reges aduersus Dei cultū, non modò ipsi, sed etiam populi ac subditæ illis nationes eiusdem impietatis vel assectæ vel fautores vnā cum ipsis regibus diuinitus affligantur: cūm etiam semper Deus iustissimas causas habeat animaduersionis propter infinita propè multorum peccata, nam nullum scelus relinquitur impunitum, quod ab ipso autore per pœnitentiam non punitum fuerit. Nam vel exteræ nationes impulsu Dei in iniustos reges insurgunt, vel populi aduersus iniquos magistratus, vel alius magistratus in alium; cūm Deo commercium sit cum sola iustitia, quæ sola etiam est anima ciuitatum, firmūque vinculum rerum publicarum ac regnorum omnium. Neq; debet quisquā hanc tantam, tam admirabilem fabularum varietatem antiquarū frustra excogitatā fuisse ab antiquis existimare, vel in manus ad posteros transmissam, quoniam quæ insulsè prodeunt, breuissimam vitam sortiuntur: at quæ sapienter prodita sunt, illa non faciliē vi temporis infringuntur aut debilitantur. inde effectum est vt fabulæ quæ ad corrigendos informandōsq; mores hominum sunt confictæ, ad hanc vsque ætatem nostram penetrarint sine controuersia, cūm reliquæ philosophandi rationes propter ciuiles discordias, siue digladiantiū inter se philosophantium contentiones sint explosæ, vel certè frequentes mutationes acceperint.

NATALIS CO- MITIS MYTHO- LOGIÆ,

LIBER NONVS.

*Quam sapienter religionem, & sacerdotum honores, &
inferorum locum introduxerint antiqui.*

SE D antequam ad reliqua procedamus, cum multa ab antiquis ad vitam mortaliū sapienter gubernandam fuerint excogitata, illustrissime Ioannes Baptista Campeggi, me operę precium facturum esse arbitror si demonstraero omnē antiquorum religionē ad metum Deorum in animis hominū imprimendū fuisse inuentā. Nā cum turba foeminarū, imperitorūq; multitudo rationes philosophicas minimē possent imbibere, neq; per eas ad religionē, & fidē, & sanctitatē facild inuitari, Deorū metu & timorē opus fuit, quę certē sine fabularū, rerūq; admirabiliū figmentis in animis hominū imprimi non poterant. Hęc igitur causā fuit cur fulmē Ioui & egidē attribuerint antiqui pro armis, & tridentē Neptuno, & sagittā Cupidini, & faces Eriinybus vlticibus scelerum, & Palladi dracones, & Diis ceteris arma diuersa cōcesserint. Sed quoniā quę excogitata fuerunt, rudia planē primū, & inutilia fortasse ad hoc efficiendū videbātur, neq; obstinatos illos homines esse oportebat, qui primā rudē religionē acciperent, postea recentiorū Deorū multitudo introducta fuit: & cū his recentiores leges, & non idē ritus sacrorū: quippe cū antiquas leges à Diis recentibus cōculcatas fuisse dicat Æschylus in Eumenidibus. Fuerunt autē recentiores Dij crediti Iupiter in primis, qui omnia priscorū Deorū iura & omnes leges antiquauit: tū He reules & Dionysus,

nyfus, & omnis illa infinita propè Deorū turba, qui ab ipso Ioue postea manarūt. Post hos Deos etiā hominibus diuini honores sunt habiti post mortē, atq; illorum nonnullis vrbes etiā dicatæ: sicut in Chersonneso Eleus Protefilao, Lebadia Bœotia Trophonio, tēplum Amphiaraō in Oropia. Atq; vt hominū inuenta sibi grata esse Dij certissimis argumentis illi cōfirmarent, multa miracula è rebus sibi sacris contingere voluerūt, quòd statua Liberi patris visa ab hominibus profanis illos in infantiā verteret, quòd si quis neglecta religione in lucū Eumenidū apud Athenienses ingressus esset, furore agebatur in areā Iouis Lycei impuris ingressis omnino intra annū mori necesse fuit. cui rei & illud accessit miraculum, quòd si vel homines vel beluē illuc intrarent, nullā reddebāt corporis vmbra: quod quauis & diei & anni parte fiebat. His de causis magna accessit autoritas auspiciis, auguriis, vaticiniis, & omnibus diuinationibus, quæ ad religionē spectabāt: quale fuit illud quod fiebat apud Achiuos ante Cereris templū: nam speculū fuit pertenui funiculo suspensum, & ad aquā fontis ibi existentis demissum: in quo egri peractis prius sacrificiis de more eius loci, vel certā suauitatē vel certissimā mortē ex offerentibus sese in speculo imaginibus intuebantur. id verò nō nisi ad cōprobandam illā religionē ab impuris demonibus efficiebatur, atque infinita propè miracula variis in locis contigisse antiquæ & nuper nascentis religionis tēpore memorantur. Ita verò effectū est, vt magna reuerentia & sacrificiis, ac religioni Deorum, & sacerdotibus ipsis accesserit: cū sacerdotes è nobilissimis tantū familiis eligerentur & omnibus publicis consiliis interessent apud Græcos: nam tanquā Diis præsentibus, quibus nihil ignotū existimare debemus, ita præsentibus sacerdotibus, Mantibus scilicet apud Athenienses, at Auguribus regi apud Lacedæmonios assidentibus, omnia publica proponebantur consilia. Neq; ante vel publica vel priuata negotia magni ponderis vlla post consultationē aggrediebantur, quàm oraculū Delphi cū, aut Ammoniū, aut Dodonæū, aut aliquo pacto Deorum ipsorū voluntatē consulissent. Sic sequentibus postea tēporibus fuit in more positū, deinde legibus etiā cōfirmatū, vt senatus legitimè non nisi in tēplis Deorū, aut in locis sacris posset haberi: tanquā omniū quæ agerentur, ac dicerebantur, & conscientię equitatiscq; suæ testes Deos ipsos facerent. Postea

verò sapientissimi legū civilium latores singuli varios Deos suarum legum autores introduxerunt, cū lex omnis levis sit & inanis habita, quæ Deorum immortalium consensum non haberet. Inde cœpit prisca antiquorum theologia studia, mentēsque hominum ad se allicere, quam totam tamen in corporum naturalium consideratione Zeno & Cleanthes & Chrysippus philosophi consistere crediderunt. At non penitus à rebus diuinis, quam certa & legitima via eò non accedebatur, erat remota contemplatio antiquorum, neq; inuētilis planè erat illa inuestigatio. Non enim animorum solum ingeniorūque nostrorum quasi naturale quoddam pabulum inuenimus considerationem Deorum, rerūque diuinarum cognitionem, dum naturam Dei perscrutamur; sed etiam erigimur quodammodo, elatiores fieri nobis videmur, supera & cœlestia cogitantes, humana, vt exigua & minima & futilia, paruifacimus, virique boni efficimur. Nam contemptis rebus humanis, affectibūque animorum & cupiditatibus conculcatis, quid reliquum esse potest in nobis improbitatis? aut quis patet his motibus inter rerum diuinarum inuestigationem locus? Neque verò corpora solum naturalia pro Diis culta fuerunt ab antiquis, vt luna, sol, terra, ignis, aqua, venti, qui omnes pro Diis diuinos honores obtinuerunt, vt & Herodotus in Clio, & Plato in Cratylo testantur, & nos superiūs demonstrauimus: sed etiam vt certa moderatione animorum nostrorum motus temperarentur, nihilque crederetur sine Deo auspice & moderatore fieri, singuli propè animorum motus pro Diis quoque diuinis honoribus culti sunt. nam & ara Misericordiæ fuit apud Athenienses: apud quos illi numini, quia magna momenta in tota hominum vita, casuūque varietate habeat, præcipuus quidā honos habebatur. tum Pudoris, & Famæ, & Alacritatis aræ, & bonæ Valetudinis erectæ sunt: & Somnia, Pertinacia, Cratiæ, Fraus, Miseriæ, Querela, Amor, Dolus, Metus, Labor, Inuidentiæ, Fatum, Senectus, Mors, Tenebræ pro Diis habitæ. Necessitatem præterea magnam Deam vocauit Calimachus in hymnis, & Fortuna rebus omnibus dominari credita, & Spem ac Timorem graues Deos ita vocauit Theognis:

Ἐλπίς κ' ἐκίνδυνος ἐν ἀνδράσιν ὁμοῖαι.
 Ἰστοῖα χαλεποὶ δαίμονες ἀμείβεσθαι.

Spesque

*Spēsque Timorque pares mortales inter, & ydem
Infestant animos, numen utrumque graue.*

Nam cum superiores motus animorum diuos esse significarent, & Mentis, Fidei, Pietatis, Virtutis sana fuerint erecta, non ne hoc palam indicarunt, Deos omnia prospicere, & viros bonos quam maximè ad integritatem ac beneficentiam oportere animos suos accommodare? Atqui cum mundum totum Deum esse dicerent, nihil omnino putabant diuina praesentia Deorum carere posse, cum multitudo rerum omnium quæ agerentur & dicerentur, & cogitarentur, Deos ipsos testes esset habitura: quare nemini scelerato esse impune licuit. Neque ullus fuit ex hac tanta Deorum multitudine, cui immortalium sapientia, probitas, iustitia, integritas, fides, temperantia non esset grata. Quare præclare traditum est à sapientibus duas esse vias animarum à corporibus excedentium. Qui. n. se humanis vitiis contaminassent, sequi totos libidinibus addixissent, quibus caeci se domesticis turpitudinibus ac flagitiis inquinassent, vel qui fraudes inexpiabiles in administrandis rebus patriæ suæ concepissent: iis deuium quoddam iter fuisse seclusum à Deorum concilio tradiderunt, atque hi nunquam ad Deos ipsos postea peruenire poterant. Qui verò multa quidem, at expiabilia peccata commisissent, sordibusque humanæ fecis fuissent inquinati, illis post certum temporis spatium ad Deorum concilium accedere licebat, ubi omnes illas sordes abluisent: cum nihil nisi purum & simplex, ad Deos peruenire posset. Qui verò se integros castosque seruassent per totam vitam, quibusque fuisset quam minima cum corporibus contagio, & qui in his corporibus Deorum vitam fuissent pro viribus imitati, his facilem patere redditum ad Deos, unde discesserant, tradiderunt antiqui. Quare cum sceleribus ingentia supplicia, virtuti magna premia proponerentur, cumque omnium negotiorum cogitationumque suarum Deos testes habere singulos dicerent antiqui, poterant homines vel nolentes ad probitatem impelli pauidi & ob Deorum praesentiam demissi. At nunc de Ulyssæ iam dicamus.

De Ulyssæ. CAP. I.

ULYSSES, de quo tam multa, tamque mirabilia scribuntur à poetis, & ab omnium poetarum principe Homero præcipue, natus est in Bœotia, ut sensit Lycophron; ut

verò alij, in Ithaca, parentibus Laerte & Anticlea, de qua ita meminit Homerus libro 1. Odyss.

ἡ δὲ δὴ ὅππῃ ψυχὴ μνηστῆς κτ' ἐθνήϊσιν,
 Αὐτολὴν θυγατρὸς μεγάλῃ τοῦτος Ἀντίκλῃ εἰσα,
 τῷ Ζεὺς κατέλειπον ἰὼν εἰς Ἴλιον ἱππῶν.

Atque anima accessit defunctæ matris eodem,

Natæ magnanimo Autolyco claræ Anticleæ:

Quam viam liqui, peti cum Pergama sacra.

Silenus autem Chius scriptum reliquit libr. 2. fabulosarum historiarum, Vlysses vocatum fuisse, quoniam natus sit quo tempore Anticlea prægnans iter faceret, ad Neritumque Ithacæ montem contenderet propter difficultatem itineris. nam cum magnus imber decidisset, illa in via lapsa cecidit ac peperit. Alij tamen ab ira populorum aduersus Autolicum nominatum fuisse Vlysses maluerunt. Hic ubi nauigandum esset ad bellum Troianum cum cæteris heroibus, se insanum esse simulauit ob eximium amorem, quo uxorem Penelopem Icarî filiam, ut aiunt, prosequeretur. Iunetis itaque duobus inter se longè diuersis animalibus litus aratro proscindere cœpit, salémque pro seminibus spargere. At Palamedes eius astutia cognita cum aperire & reregere illius consilium niteretur, Telemachum Vlyssis filium infantem, quem vnicum Vlysses habebat, ante aratrum in sulco deposuit. Vlysses facinus conspicatus, ne filiû læderet, aratrum subleuauit, ac retinuit animalia. cognitum fuit eo pacto simulatam fuisse ab Vlyse illam insaniam, at non verè esse mente captum. quare ad bellum Troianum cum cæteris heroibus classe necessariò deuectus egregiam operam Græcis in eo bello nauauit. Primum. n. fuit autor ut Achilles inter filias Lycomedis virginali habitu indutus atque ita latens ad bellum protraheretur. Nam fama est Vlysses cum audiuiisset per exploratorem quendam Asium nomine, Achillem ibi latere, sumpto mercatoris habitu externi multa venalia attulisse ad Lycomedis filias maiori ex parte muliebria instrumenta. inter cæteras merces, quas Vlysses exposuit, erant pugiones & gladij quidam perornati. his allectus Achilles relictis muliebribus instrumentis ad hæc contemplanda & pertractanda se contulit, qua ratione differre à muliebribus ingeniis ac vir esse imberbis inter mulieres cognitus est ab Vlyse, quamuis se fœminâ esse per muliebres ve-

les

stes mentitus esset. deinde sagittas Philoctetæ, quas ille ab Hercule acceperat, & de Pelopis ossibus unum ad Troianū bellum afferri oportere docuit, sine quibus Troia capi minime poterat, monuerat oraculum. Cineres Laomedontis clam ex Scæa porta rapuit. Palladium cæsis arcis custodibus sustulit. Explorator cum Diomede missus Rhæso Thraciæ rege cæso abduxit equos, antequam Xanthi aquam bibissent. Hæc autem omnia nisi fierent, Troia omnino erat inexpugnabilis. Post mortem Achillis de armis eius cum Aiace contendit, atque Ulysses contra fortitudinem Aiæcis multa vi eloquentiæ demonstravit ciuitates sapientia potius hostium, quam vi armorum, & firmitate corporis eueri debellarique posse. quare fixerunt etiam robustissimum Aiacem facile insaniuisse, quia pleraque quamuis robusta corpora tamen non multum valent ingenio, vel potius parum distant ab infania. Ajax igitur huius eloquentia & rerum gloria sapienter gestarum victus circa diluculum seipsum confodit, ut ait is qui res Cyprias conscripsit. atq; cum paruus esset Ulysses, magnus tamen erat Ajax; sed in proceris magnisq; corporibus tenuis est plerumque sapientia, ut quorum virtus latius sit diffusa, in paruis nimia sæpe calliditas: quare mediocritas magis est laudabilis. de his igitur iure potest dici, quod

Maiores in exiguo regnabat corpore virtus.

Non est in tanto corpore mica salis.

Multa sunt deniq; & alia ab eodē Heroe in illo bello, quæ callidè excogitata fuisse commemorantur, quæ nunc omittenda duxi. atq; illa tantum percurram, quæ non ad subiugandam aliquam Asiæ partem, quod quidem non valde gloriosum est cuiquā, præsertim si id fiat per multas plurimorū manus: neq; ad occupandum attinent imperium Troianorum, sed ad seipsum, quod multo præclarior est, vincendum, & ad componendos animi motus, & ad mentem suam rationi, prudentiæque legibus subiiciendam, fuerunt ab antiquis memoriæ prodita. Capta igitur Troia cum in patriam nauigaret Ulysses, ad litus Ciconum, qui fuerunt asperissimi Thraciæ populi, tempestate delatus, ibique Ismarum, quam ciuitatem Maroneam postea vocarunt, populatus, erat inde abnauigaturus, atq; non consulentibus amicis die postera irruentibus Ciconibus cum duodecim nauibus, quas habebat, multis ex suis in prælio aduersus irruentes Ciconas desideratis solvere tandē

ab illo littore coactus est. Atque cum magno negotio postea terram attingisset, ibi biduum commoratur, tertiæque die navigatione prospera vsus patriam ferè attingerat. Sed à Maleo promontorio depulsus decimo die rursus in Aphricam magna tempestate delatus ad Lotophagorum regionem apulit: ibi cùm socij eius lotorum fructus gustassent, patriæ obliti ad naues minimè reuerterunt. Inde verò fertur delatus fuisse in Siciliam, vbi Polyphemi antrum cum duodecim socijs intrauit. quem Polyphemum postea liberioribus poculis inuitatum, cùm in profundum somnum deflexum videret, qui iam sex socios Vlyssis deuorasset, obcæcauit: & vnicum oculum, quem is habebat, accenso titione exussit, tū pellibus ouium indutus cum superstitibus sex socijs ex anatro inter oues mirificè clàm elapsus est. È Sicila deinde ad insulam Æoliam delatus ventos in vtrem inclusos, præter Zephyrum, omnes accepit ab Æolo: nam is Sicilia & ab Æoliis insulis in Ithacam nauigantibus magnopere est utilis. At cùm sociorum auaritia, qui thesaurum in vtrem inclusum credebant, reclusisset vtrem, resstantibus ventis acerbissimè ad Æoliam insulam denuò repellitur. Hic rursus cùm frustra Acoli munus id repeteret, repulsam passus, cum acerbissimis contumeliis tanquã Diis inuisus ex insula sic ab Æolo repellitur:

ἔρρ' ἐκ νήσου θάσσον ἐλὲ γὰρ σε Ζεὺς ἄνθρωπον.

ἔρρ' ἔπειτ' ἀθανάτοισιν ἀπὸ χθονὸς τίς σε ἰσάμεναι.

Ocyus esto procul viuendum pessime: cede,

Cede procul, superis inuisus fluctibus erras.

Tum verò ad Læstrygonas immanissimos Cāpaniæ populos Neptuni filios creditos accedit. Atque cùm Læstrygones humanis carnibus vescerentur, nonnullis è suis amissis, mox ad Æxā insulam cursum tenuit, quo in loco Circe venefica mulier, quæque plurimum magicis artibus posset, Solis filia credita habitabat. Hæc etiã nonnullos è socijs Vlyssis exploratum quinã insulam incolerent missos, in beluas conuertit. At hanc Vlysses intrepidus accessit sumpto pharmaco, quod sibi Mercurius aduersus veneficia dederat: quam stricto gladio socios primæ formæ coegit restituere. cū hac postea annum versatus filium suscepit Telegonum & Ardeam filiam, quæ postea in Italiã delata vrbi Ardeæ nomen dedit, sicuti ex Ausone suscepto è Calypso vocata fuit Ausonia. Mox ad inferos

infernus descendit, ut è vate Tiresia quæ sibi agenda forent
perdisceret: vnde reuersus columnam Plutoni ac Proserpine
consecrauit. mox ad insulam Sirenû delatus aures sociorum
cera illitas obturauit, seque ad malum navis alligari iussit,
ne suauitate cantus victus perimeretur. Deinde Scyllam &
Charybdim pertransiens non sine aliqua sociorum iactura
in Siciliam rursus peruenit, vbi Solis filia paternos greges
custodiebant. Hic monuit socios ne Solis greges laderent,
sed ipso dormiente, fame coacti (iamdiu enim permagnam
annonæ penuriam plurimû passi fuerant nauigantes) plura a-
nimalia è gregibus ceciderunt: quod scelus tantum omnes
naufragium passi morte postea luerunt. At Vlysses expers e-
ius sceleris arrepto malo navis nouem dies in mari fuit ab
vndis & ventis agitatus: ac tandè ad Ogygiam insulâ dela-
tus, & à Calypsone nympha in hospitium acceptus, septè an-
nos cû illa versatus est, atque ex eius congressu filios etiam
suscepit. Inde cû rate denique vectus fuisset ita Diis iubē-
tibus, cû non procul abesset à Phæacia, ratis etiam frangi-
tur, quoniam Neptunus propter casum Polyphemi filij gra-
uissimâ tempestatem illi immisit. Huius miserta Leucothoe
tabulâ subiecit, cui innixus Vlysses in portum Phæacum ad-
natauit, nudûsque inter frondes arborû ibi se occultauit. Cû
verò vestes postmodo à Nausicaa filia Alcinoi accepisset,
Palladis opera ad Areten Alcinoi coniugē perductus est, à
qua nauibus & sociis dono acceptis in Ithacam cû muni-
bus dormiens exponitur. Hic à Pallade excitatus sumpto
mendici habitu, uti Pallas monuerat, ad suos rediit, domû-
que suam lasciuiis ac sceleratis procis expurgauit. Post redi-
tum Vlyssis à Troia longè diuersus fuit sermo mortalium,
siquidè alij Penelopen illi filium peperisse inquirunt, qui deui-
cta Troia Proliporthus fuit appellatus ad memoriâ paternæ
virtutis, cû illud nomen populatorem vrbs significet. Alij
dixerunt ab Vlysse fuisse illo crimine damnatâ, quòd procos
vltro inuitasset, ac domo eiectâ priûs Spartam, deinde Man-
tineam illam adiuisse, vbi vitam concluderet. Hæc autè om-
nia ita sunt à poetis decantata, ut vel solum Homeri poema
nobis possit esse testimonio ita se habere, quæ hæcenus de
Vlysse dicta sunt. Pindarus tamen in Nemeis multo plura
decantata fuisse scribit de Vlysse, quàm reipsa gesta fuerint,
cum poetam beneuolum & amicû sit nactus. At alij aiunt

Vlyſſem fuiſſe à Telemacho occiſum, quē ſuſceperat è Circe, qui etiam veritus à cuſtodiis ad patrem accedere, quosdā è cuſtodibus trucidauit, & mox patre ipſum incognitū lancea tranſfixit, cui alligauerat in ſumma parte os turturis marinæ, cui frequentibus ſomniis & auguriis fuerat prædictum fore vt à filio ſibi caueret, velut ait Dictys Cretenſis in lib. 7. belli Troiani.

¶ At nunc cur hæc ita fuerint ficta, perquiramus. Atque illud eſto primū, quòd ſi quis diligentius conſideret illa quæ memoriæ prodita ſunt de Vlyſſe, is intelliget vniuerſam hominū vitā in his fabulis expreſſam fuiſſe, & præclara ſub his præcepta contineri, quæ ſpectēt plurimū ad animos noſtros in omnes fortunæ euentus ad ſapientiā informandos. Quis eſt enim Vlyſſes? an nō ſapientia, quæ inuieta per omnia pericula intrepidè pertranſit? aut qui ſunt Vlyſſis ſocij? non ne animorū noſtrorum motus? Cur igitur multos è ſuis ſociis in præliis aduerſus Ciconas ad radices Iſmari montis amiſſi? cur multi fuerunt à Læſtrygonibus abſumpti? cur nōnulli à Cyclope vorati? cur alij à Scylla & Charybdi grauiffimis monſtris abſorpti? Quoniam multi vel ira vel doloribus vincuntur, vel rebus aduerſis ita infringuntur, atque conſternantur, animoq̃ue deſciunt, vt ad piorū locum, tanquam in patriam, peruenire non poſſint. Nam cū pars animæ noſtræ altera rationi pareat, altera ad illā ſurda ſit omnino, merito illos ſocios Vlyſſi iniunxerunt. Alij contrā non cedunt quiddē difficultatibus, aduerſus quarum molē inuieti perſiſtunt, ſed inter Phæacū delicias, aut inter fructuum Lotophagorū ſuauiatē, aut per iucundiſſima Circes pocula, aut cantuſſirenum, propriam ſalutē neglexerunt. Quare non pauciores inter delicias aut voluptates, quàm inter grauiffima pericula ſocios Vlyſſes deſiderauit. Quāta ſit autē vis voluptatum, quāmq̃ue pernicioſa mortalibus, declarauit exemplum Polyphemi: quippe cū vel tanta moles Cyclopiſ fuerit per vini ſuauiatē oppreſſa. Cū demonſtrarent ruruſ poëtæ diuinam bonitatem omnibus patere eius auxilium implorantibus, dixerunt illum ventos in vtreſ incluoſos ab Æolo accepiffe, quæ tamen neglecta ſemel, poſtea non foret ita facilis & omnibus obuia, illum ad Æolum reuerſum repulſam paſſum fuiſſe inquiunt. Deinde oſtendunt auaritiā ſociorū Vlyſſis, qui vtreſ recluſerunt, multorum & laborum & calamita-

lamitatum fuisse originem. Ibidem quàm necessaria sit imperatoris vigilantia ostenditur, cum neque tantillum quidē ab administratione rerum ad communē omnium salutem pertinentium recedere liceat. Quamuis plerisque non ad publicam, sed ad propriam vilitatē, res publicas gubernare nunc mos est: qui neglecto humanitatis & æquitatis iure illud tantum quod sibi conferat, legitimū esse arbitrantur. Deinde significatū fuit per hæc viro bono necessariam esse omnino prudentiā, & rerum futurarum quasi divinationem quandam, & præcognitionem, cum sciscitatū de rebus futuris vel inferos adierit. At verò non sufficere vires humanas ad superanda pericula, vel titillationes voluptatum, ad quas obstupefcit humanū ingenium, facile monere potest Mercurij munus, quod datum est Vlyssi aduersa omnia veneficia. Cur inter suauissimos Sirenū cantus vel aures obturari, vel ad malum alligari conuenit? quia aduersus illegitimarū voluptatum illecebras vel surdos esse, vel rationi firmissimē alligatum obtemperare omnino opus est. Cur socij naui igne fulminis cœlestis conflagrante vbi Solis greges mactauissent, eo Deo neglecto in mari perierunt, ac solus Vlysses eua sit? quia nemo impune denique religionem paruifacit, cum innocentes semper Deus protegat & adiuuet. Hic idē modò nudus & ad litus eiectus inter frondes latuit, modò auri & argenti diues multis acceptis sociis & muneribus in patriam dormiens exponitur ob fortunæ vicissitudines, quas virū sapientem æ quo animo perferre opus est. Hic idē sumpto mendici habitū consilio Palladis post omnes procos cæcos tranquillus in patria fuit, quoniā viri boni, & mali eundem habent ortum, & exitum vite: omnes enim mendici & nudi nascuntur ac moriuntur. In illo igitur habitu superatis denique & extinctis libidinis voluptatūque omniū stimulis, qui proci sunt animæ nostræ, in patria, in piorum locis, in Deorum concilio felicissimē viuimus. Quare si quis vel illa monstra, quæ dicitur Vlysses experta, alicubi extitisse credat, vel si extitissent tam dispersa, ad illa omnia Vlyssē fuisse delatum; is nimium rerū antiquarum scriptoribus pro quadam simplicitate credit, & à veritate omnino valde delirat. Sin hæc omnia ad mores, vitāque mortalium rectē instituendam excogitata putet, mecum planē sentit: cum omnia hæc ad omnes fortunæ euentus sapienter ferendos non me-

diocriter pertineant. Dicta est Minerva Vlyssi omnem deformitatem abstulisse, ut ait Plutarchus in Synopsi, quia sapientia omnia corporis vitia deleat. Atque de Vlyste ita breviter, nunc de Oreste dicatur.

De Oreste. CAP. II.

ORESTES autē fuit Clytæmnestræ & eius Agamemnonis filius, qui summus Imperator fuit Græcorum, ubi Græci ad Troiam militarent, quem alij dicunt in convivio cum domum post id bellum rediisset, alij in balneo una cum nonnullis viris illustribus, per insidias Ægisthi fuisse cæsum. Ferunt Orestē parvulum domi cum matre relictum fuisse, quo tempore Agamemnon ad bellum Troianum navigavit, ubi cantorem custodem & admonitorem Clytæmnestræ reliquit. At Ægisthus Clytæmnestræ desiderio captus cantore clam per insidias in insula deserta obruncato, illa denique potitus est. Hic idem Ægisthus Agamemnone patre Orestis cæso filium quoque erat occisurus, nisi is ab Electra sorore admonitus insidias sibi parari ab Ægistho, fuga sibi salutem comparasset. Alij dicunt Arsinoen nutricem cæso patre rapuisse Orestem, eumque servasse cum esset trium annorum, ut inquit Herodotus in Pelopeia. Pherecydes sensit Orestem à Laodamia nutrice subtractum fuisse furori, crudelitæque Ægisthi, sed filium Laodamiæ pro Oreste fuisse ab illo trucidatum. Profugit igitur Orestes ad Strophium principem Phocensium, qui sororem Agamemnonis in matrimonium duxerat, ubi ad duodecim annos commoratus, cum iam ad robustiorem ætatem pervenisset, & paternæ cædis memor, & acceptæ ab Ægistho iniuriæ non oblitus, tanquam nuntius mortis Orestis ad Clytæmnestram matrem admittitur: atque Electra conscia, quæ data fuerat in matrimonium cuidam agricolæ, ne possent qui ex illa nascerentur ad regnum aspirare, matrem & Ægisthum eodem ferro obruncavit in paternæ cædis ultionem. Atque hoc factum fuit in quodā sacello Palladis, quod fuit extra urbem, cum adulteri pro morte Orestis Diis gratias agerēt, ut magno periculo liberati, qua de causa Ioui liberatori sacrificabant. Nam cum sororis marito, eiusque coniunctis armatis templi aditū Orestes occlusit, ipseque ingressus cum paucis sua manu ambos confodit & trucidavit. Id autem factum est ab

Ore-

Oreste non sine oraculi iussu, vt ait Eurip. in Oreste his carminibus :

Φοίβε δ' ἄδ' ἡμῶν ἔσθ' ἢ δὴ κατ' ἰσοπέτῃ;
παῖδά δ' Ὀρέστην μητέρ', ἢ σὸς ἐχθρὰ το,
κτείνῃ. ὥς τ' ἔχ' ἀπέναντος εὐχόμενος φέρον.

Quid est opus narrare Phœbi iniurias?

Matrem hic Orestis suadet illum quæ edidit

Maculare maynam quo refert infamiam.

Fuerunt tamen qui dixerint Orestem non fuisse per id tēpus apud Strophium, sed dum exularet à patria è regno paterno eiectus, Argis primum potitum fuisse, deinde cum magna Arcadum manu Phocensium auxiliis fretum Sparta regnū occupasse, cui Lacedæmonij haudquaquā inuicti paruerunt, qui Tyndari nepotem multo digniorem putarunt, cui parent, quàm Nicostратum aut Megapenthem quos Menelaus è quadam serua susceperat. His addiderunt Hermionē Menelai filiā nupsisse Oresti, de quo natus est filius Sifamēnus, qui patri Oresti in regnum successisset, vt ait Paul. in Corinthiacis. Narrant Oresti post illam eadem diem dictam fuisse apud Arcopagitas, vt sensit Nymphodorus, ab Erinybus vlticibus scelera: vt verò Dionysiocles, à Tyndaro patre Clytæmnestræ : vt verò Amorgius Simonides, ab Erigone Egisthi & Clytæmnestræ filia: in quo iudicio cum par esset vtrinque suffragiorum numerus inuentus, absolutus fuit. Eo iudicio absolutus Orestes Areæ Mineræ aram erexit, quam ita cognomento appellauit, quia ἀπ' ἀδελφῶν sit precari, quod preces eius audierit. Nam eò instantibus Erinybus è patria ad id iudicium compulsus fuerat, quo tempore Demophon Athenis regnabat. cum enim nescio quo animi stimulo ob conscientiam commissi facinoris vexaretur, è patria ad Messeniam primū profugit, qui locus distabat ferè septem stadiis à Megalopoli, ad quam urbem vbi peruenisset, mox Orestia fuit appellata, vti scripsit Acesodorus lib. secundo de urbibus. Alij dicunt Orestem Thraciæ urbem ab ipso Oreste conditā & appellatā fuisse, quæ postea vocata fuit Adrianopolis: atque ibi primū furiis correptus fuit, vt ait in Arcadicis Pausanias. Alij dicunt Orestem sibi manus alterius digitū hinc abrosisse impatientem furoris, vbi nigræ Furæ sibi obuæ primū fuerūt, quæ adeso digito mox sibi albæ visæ sunt, quare ad se ipsum rediit Quidā apud Træac-

nios diu mansisse tabernaculū vocatum Orestis tradiderunt, quod erat insigne ædificiū apud illos, in quo loco cū parua esset cella ante id tempus, illum consistere Træzenij iusserunt antequā materni sanguinis maculas expiationibus elueret: quo etiam in loco dum ritē expiaretur, solebant cum illo epulari, qui præerant illis lustrationibus. Mansit postea consuetudo apud Træzenios ut posteri illorum præfectorū in eodem loco statis diebus cœnarent: eius autem expiationibus & laurum adhibitam fuisse, & alia lustrationum genera, & aquam ex Hippocrene fonte, scripsit Melanthes in libro primo sacrificiorū. Habuerunt enim ipsi quoque Træzenij Hippocrenen fontem, de quo longē alius est sermo, atque de Hippocrene fonte Hæcotorum. Hic in Macedoniam profectus oppidum condidit, quod vocatum fuit Argos Oresticum, & vniuersa regia Orestias, ut testatus est Strabo libro septimo. Narrant Orestem Athenas per id tēpus venisse, quo Lenæa Liberi patris sacrificia celebrabantur, quæ scripsit Apollodorus Anthesteria fuisse antiquitus appellata, quæ si floralia dixerim. Cū igitur inter sacrificia non admitteretur, utpote cæde matris pollutus, dicitur Pandion hoc excogitasse: cū choam vini, (est autem illud mensuræ nomen apud Athenienses) dari singulis conuiuiis iussisset, imperauit singulis ut suum biberent, neque alij de suo cuiquam infunderent, ne ex eodem cratere biberet Orestes, è quo initiati essent, neque ex eorum vino: neque rursus grauer ferret, quod ipse solus seorsum ab aliis biberet. Atque inde Chorum solennitas manasse eo ritu credita est. Neque verò istud ipsum sine oraculi monitu factum fuit, quod scripsit Eurip. in Iphigenia in Tauris:

ἄλλαν ἐδὲ καὶ τὸς θεοὺς ἐνὶ οὐνοῖσιν.
 εἰ δ' ἔγωγ' εἰδὼ, ξένια μὴ νοτῶντα, καὶ μοι
 παρὲς γενναίων, ὅπως αὖτε καὶ ταῦτ' ἔργα.
 οὐ γὰρ δ' ἐπικτήσας δαδὲ δρυγόν μ' ὄντας
 δαυτὸς ἥποιτ' αὖτις πίνουσιν, ἀνὰ δὲ ξυγα.

Primumque nullus hospitium

Me cepit, inuisum velut Deus virum.

Qui me colebant, hi mihi h. spitalia

Pavare soli dona, mensam una in domo.

Silentio præbere cuncta, quo forem

Nec particeps consilij ipse, nec poculi.

Enimue;

Enimuero cū postea oraculū sciscitatus esset Orestes, quo pacto posset ab eo furore liberari, responsum tulit illud fieri non posse, nisi in Tauricam regionem Scytharum profectus Palladis statuam, quam illi eximiē colebant, abstulisset in Græciam, sororēque Iphigeniam recuperaret, & in fluuio ablueretur, qui confunderetur cum septem fluminibus. Ille diu anceps peruenit in fines Rheginorum, atque in inuento ibi flumine sese abluit. Mox in Siciliam Syraculas traiciens fertur cū ē Taurica rediret, templum ibi erexisse, & simulacrum Deæ consecrasse, quam Fascelitim nominarunt, quia illam imaginem intra fascem lignorum occultauerit Orestes, cū esset illam ē Taurica exportaturus: idque priusquā statuam auferret, vbi primū in Tauricam accessit. Eō igitur cū accessisset, in vincula à pastoribus cum Pylade coniectus, (nam Pyladē Strophij Phocensis filium, cum quo fuit à teneris educatus, omnium profectionū, periculorūq; socium fidissimum habuit) ad Thoantē regionis regē deducitur, vt de more eius gentis pro victima illi Deę mactaretur: deinde ad Iphigeniā ad tēplum missi cū statua per noctem conscensa nauicula omnes aufugiunt. Sed antequam inde soluerent, Orestes comā lugubrē in Tauris deposuit, quē ritum postea detulit in Cataoniā, vt scriptū reliquit Phanodemus in lib. 7. rerum Atticarū, & Strabo libr. 12. Alij tamen voluerunt Orestem comā deposuisse antequam ad iudiciū Areopagitariū accessisset. Cū verò rediisset Athenas, Electram sororē Pyladæ in matrimoniū collocauit, ē qua Pylades postea Medontē & Strophium filios suscepit, vt scripsit Hellanicus Lesbios in 1. lib. rerum Æolicarum, & Isacius in Lycophronem. Quidam præter Iphigeniam & Electrā sorores illi addiderunt Chrysothemim, & Laodicen, & Iphianassam. Fuerunt qui non procul à Megalopoli Orestem sanitati restitutum crediderint, in loco quem Acen vocarunt & Tonstrinā, vbi comam totondit. Alij istud ipsum iuxta Gytheum saxum contigisse memorant, quod otiosum vocarunt: super quo vbi sedisset Orestes, fuit ab infania liberatus, vt ait Nymphodorus Syracusius in *αἰνολογία* siue nauigatione, & Pausanias in Laconicis. Alij tradiderunt illud iuxta Amanum montē contigisse, vnde etiam mons ipse nomen acceperit, cū prius Melanthius diceretur, vt ait Plutarchus in libro de fluminibus. Nam vbi profugientes ē Tauris tempestate delati fue-

runt in partem eius regionis, quæ Seleucia dicebatur, & ad Antiochiam, montemque Melanthium, ibi tandem dicitur Orestes fuisse liberatus a furore Erionyum, vti scripsit in suis historiis Trax Eumolpus. Alij Palladis consilio Orestem Argos adiisse, & Erinnyas placasse inquit, quare ibi eius insaniam placatis Eumenidibus desuisse. Cum igitur Athenas rediisset sanitati restitutus, sorore data Pyladæ socio, Neoptolemo Achilles casu, Hermionen uxorem duxit, de qua suscepit Tisamenum: vel, vt scripsit Ilacius, ex Erigone Ægisti filia uxore ducta Penthilum genuit, habitauitque Arcadiæ vrbem Orestiam, vbi à serpente ictus extremum vite sue diem conclusit: cuius sepulchrum fuit apud Thyreates, vt scripsit Pausanias in Arcadicis. Huic tanquam Deo postea solennis ritus apud Troezenios fuit institutus, vt, cum Orestes in cella quadam antequam expiaretur, cōsistere iuberetur, cum quo epulati sunt qui lustrationi illi præfuerunt, ad eius rei sempiternam memoriam, illorum posteri statis diebus in eodem loco cœnitarent. vbi verò defossa fuerunt illa piacula, laurū natam postea fuisse memorant. Sequentibus temporibus cum bellum grauissimum inter Tegeates atque Lacedæmonios exarsisset, multis cladibus affectis Lacedæmoniis responsum est ab oraculo, præsentis calamitates cessaturas si ventos & percutientem ac percussum, hominūque perniciem omnem remouentes, ossa Orestis inuenisset. Lichas igitur Lacedæmonius cum Tegeam peruenisset (erant enim tunc foderis iure omnia pacata in ciuitatibus) atque fabri ararij officinam esset ingressus, ibi inueniri posse ossa Orestis in memoriam venit, quia ventos folles oraculum appellasset, percutientem, malleum; percussum, incudem; hominum perniciem, ferrum, quo in præliis cadendis hominibus vsi fuissent. atque sepulta fuisse postea Orestis ossa memorant iuxta Parcarum fanum in sepulchro Agamemnonis, vbi iussi sunt Tegeatæ ab oraculo illa sepelire, vt ait Pausanias in Laconicis.

Atque hæc illa sunt quæ de Oreste ab antiquis memorantur. Quod hæc ad historicā narrationem referenda sint omnia propè, nemini dubiū esse arbitror. at quod ita fuerit Orestes à furis exagitatus ob patricidium, quod vel iussu oraculi commiserat, illud solum nobis est considerandum. Dicunt huic visas fuisse Furias, quæ ardentes faces assidue illius oculis obii-

lis obiiicerent, à quibus semper terrore horribili afficiebatur, per quas neque diurno neque nocturno tempore quiescere licebat. hanc animi molestiam, atque adeo hunc mentis furorem, conscientiae stimulos fuisse constat, quibus scelerum flagitiorumque sibi conscij homines exagitantur. cum nihil magis animum assidue torqueat, quam praeceptorum flagitiorum memoria, quod ita testatur Cicero in oratione pro Roscio Amerino: Nolite putare, quemadmodum in fabulis saepenumero videtis, eos qui aliquid impiè sceleratèq; commiserint, agitari, & perterrerì Furiarum tædis ardentibus. suam quemque fraus, & suus error maximè vexat: suum quemque scelus agitat amentiaque afficit: suae malae cogitationes, conscientiaeque animi terrent. Haec sunt impiis assidue domesticæque Furiae, quæ noctes dièsque poenas praeceptorum peccatorum à consceleratissimis hominibus repetunt. Nam cum nihil magis quam praeceptorum scelerum recordatio animum infestet, tum nihil magis hominum quieti, & tranquillitati confert, quam integritatis opinio, & nullius fraudis sibi esse conscium: quod per hanc fabulam antiqui significaverunt. At nunc de Chimæra dicamus.

De Chimæra. CAP. IIII.

CHIMÆRA monstrum illud celeberrimum apud antiquos, Echidnae ac Typhonis filia fuisse dicitur, ut scripsit Hesiodus in Deorum ortu, ubi loquitur de Echidna in his:

ἢ δὲ Χίμαιραν ἐκτετὴν πνέουσαν ἀμαυρόχαιτον πύρρον
 δεινὴν τε μαχάλλω τε, ποδῶν δὲ τε κρατερῶν τε.
 τῆς δ' ὡς γένε' κεφαλὴ μία μὲν χαροποῖο λέοντος,
 ἡ δ' ἐχμυῖνης, ἡ δ' ὄφιος κρατερῆς δ' ὀρέοντος.
 ποσὶ δὲ λέων, ὅππῃ δ' αἶε δ' ὀρέων, μέσθῃ δ' ἐχμυῖνα,
 δεινὸν ὅππῃ γένεσθαι πυρρὸς ὥς το μάλιστα.

Tum parit indomitas spirantem ex ore Chimæram
 Flammæ, ingentem, celerem; fortèmq; gravèmq;.

Huic tria erant capita: primum fuit acre leonis,
 Ast aliud capræ, atque aliud caput inde chelydri.

Prima leo, postrema draco, media inde capella,

Quæ graviter patulis spirabat naribus ignem.

Fabulantur hanc Chimæram Amisodari studio fuisse educatam, ut scripsit Apollodorus lib. 2. Bibliothecæ. Hoc mo-

strum trium fuisse diuersarum formarum, & è superioribus patuit, & Homerus ita expressit lib. 3. Iliad.

*ὄρεϊ γὰρ ἔσσι παρὰ Χίμωρος ἀνὰ πύργον ἱστῆσθαι
πρὸς ἑαυτὴν ἄλ' ἀπ' ἑλίου πύργον ἄλ' ἀπ' ἀπὸ πύργου
ὄρεϊ δὲ λίαν ἰσχυρὸν δὲ δ' ἐκείνου, μέγα δὲ Χίμωρος,
δ' αὖτ' ὄρεϊ πύργον πύργου: οὐδὲν ἄλλο.*

Horrendam primum inbet obtruncare Chimæram,

Cui genus haud mortale fuit de stirpe virorum.

Prima leo, postrema draco, media inde capella,

Quæ graui et patulis spirabat naribus ignem.

Cum igitur ex ore & naribus expiraret, fabulati sunt Bellerophontem ad hanc occidendam missum fuisse, qui cõscendens equum Pegasum alarum, natum è Neptuno & Medusa, illum sagittis transfixit, vt scripsit Apollodorus libr. 2. quamuis aliter alij sentiant, vt dicetur postea. Hanc in Lycia habitasse memorant, quo etiam in loco nata est. neq; his plura de Chimæra memoriæ prodita sunt. Nunc veritatem inquiramus. Scriptum fuit ab Antigono Carystio in historicis cõmentariis tres populos à Bellerophonte fuisse victos, quod etiam significatum per triplicem Chimærae formam fuisse ait Zezes hist. 149. chiliad. 7. Alcimus in rebus Siculis, & Syracusis Nymphodorus Chimæram Lyciæ montem esse dixerunt, in quo ignis nasceretur. eius in summa parte leones dicti sunt habitasse, in medio erant vberissima & amœnissima pascua, ad radices serpentes complures. quæ res locum dedit fabulæ, quod Chimæra monstrum esset è tribus tam diuersis animalibus compositum, cuius caput & pectus vertex scilicet esset leonis, ignemque efflaret ex ore: atque ita venter erat capræ, cauda verò draconis. Hunc locum Bellerophontes Glauco filius cum fecisset habitabilem, dictus est monstrum illud sagittis confecisse. Plutarchus in libro de claris mulieribus Chimæram montem quendam fuisse ait sonitus horrendos & incendia emittere solitum, quibus ager finitimus infestatus nec arbores nec fruges produceret. at Bellerophonte iubente rescindi partem, quæ erat planissima, compositum fuisse, consopitumque sonitum, & magnum adhibitum regioni remedium. Scriptum fuit à Theopompo libro se primo rerum Philippicarum, Chimæram non sagittis fuisse transfixam, sed hasta petitam fuisse, quæ plumbum haberet in summa parte collocatum: quam partem hastæ cum Bellerophon

in os

in os Chimææ intrussit, plumbum igne colliquefactum in ventrem Chimææ defluxit, & illi combussit omnia intestina, quare mortua est. Scripsit Agatharchides Gnidius libro tertio rerum Asiaticarum Chimæram mulierem fuisse Amiodari, qui imperauit Lyciæ, quæ duos fratres haberet Leonem & Draconem. hi cum Lyciæ loca incursionibus & insidiis opportuna cum magna manu iuuenum occupassent, adeuntes ea loca obtruncabant. ob concordiam igitur fratrum & sororis corpus vnum tria habere illa capita fabulati sunt. Hos Bellerophontes vi superauit, & in seruitutem redegit: quare dictus est plumbum in os intrussisse: quod etiam testatur Isacius in Lycophronem. Nicander Colophonius fluuiorum naturam ac torrentum præcipue per hæc signa significari voluit: cum dixerit Chimæram tria habuisse capita, & triplicem corporis formam: primum caput fuit leonis, vltimum draconis, at medium capræ, quoniam ex hybernis imbribus, aquarumque abundantia fiunt fluuij quidam, qui dicuntur *χέουροι*, per hyemem fluentes scilicet, qui sunt tanquam leones feroces & indomiti, omniaque obuia secum trahunt. cum igitur omnia rapiant & strepitum edentes quasi rugiant, leonum primam partem habere dicti sunt: cum præcipue terram quasi vnguibus effodiant, qua iter sunt habituri. At pars media capra est dicta, quoniam aqua huiusmodi proxima quæque carpit: vltima pars est serpens, quia obliquus & contortus est omnium fluuiorum, tanquam serpentum & viperarum cursus. Hoc monstrum horrificum Bellerophontes Pegaso inuectus, Solis calor scilicet interemit, quia cum cessat pluuiarum copia per æstatem, tunc exsiccantur torrentes. Nam Bellerophon & Pegasus idem sunt re ipsa, vis Solis scilicet, quæ variis nominibus appellatur: neque quidquam prohibet eundem Solem diuersis nominibus pro variis actionibus appellari. Neque enim fieri potuit naturæ ductu vt tam deforme monstrum alicubi nasceretur, vt ait Lucretius libro quinto:

*Qui fieri potuit triplici cum corpore, vt vna
Prima leo, postrema draco, media ipsa Chimæra,
Ore foras ævum flaret de corpore flammam?*

Ego sanè per hanc fabulam nos ab ira, turpissima omnium monstrorum, reuocari crediderim: cum ira, tanquam leones furibundos faciat, quæ ex ebulliente sanguine circa

cor excitatur, oculósq; rubro colore tanquam flāmis perfundit. Huius media pars est capra, infestum plantis animal, quoniam maximè infesta est facultatibus ira, cū nullam neque utilitatis, neque honoris rationem habeat ira. vt autem significarent antiqui omnium vitiorum maximè molestant esse iram, quæ pro viribus ab omnibus deuitanda est, neque huic mortui obnoxios esse amplectendos, huic monstro partem extremam draconis attribuerunt. Non minùs enim cauendus ac fugiendus est is viro prudenti, qui quo tulerit vis iræ & impetus feratur, quàm draconum & crudelissimarum viperarum consuetudo. Sic enim refranandam esse iram antiqui nobis significarunt, aut futurum esse vt nullam hominum nisi stultissimorum amicitiam comparemus. Alij vim rhetoricæ facultatis sub hac fabula contineri arbitrati sunt, qui procæmiorum naturam acrem esse voluerunt, modicèq; intumescere: medium orationis carpere, & sublimia sectari propter necessaria sapientiæ studia: at extremam partem se tanquam anguem ad medium reflecti summamque repetendum, virúsque habere & acrimoniam, qua exciret animos auditorum in aduersarios. At de Chimæra satis: nunc de Bellerophonte dicatur.

De Bellerophonte. CAP. III.

DICITVR is Bellerophon qui Chimæram interemit, patria fuisse Corinthius, & Glauci eius filius, qui natus fuit è Sisypho, vt testatus est Dioxippus Corinthius libro secundo de rebus patriis, & Pausanias in Corinthiacis, qui Bellerophon Hipponus antea dicebatur. Hic vbi Bellerum Corinthiū, vel, vt maluit Phoenix Colophonius, Deliadem propriū fratrem; vel, vt Philemon putauit, Pirenen; vt verò Dorotheus Sidonius, Alcimenen, interemisset, non solū nomen sed patriam etiam mutauit. Argos igitur profugus adiens à Præto perhumaniter expiatur, & in hospitium capitur. Deinde paucis interiectis diebus Antea, vel, vt alij maluerunt, Sthenobœa Præti vxor incredibili amore Bellerophontis capitur: quæ cū nullis blanditiis posset ad adulteriū allicere, apud Prætū tentatæ pudicitia accusauit. At Prætus hunc ipse quidē iure antiquæ consuetudinis interficere noluit: quoniam fuit antiquorū consuetudo vt neminē occiderent qui cū

edif.

edissent, nisi istud accidisset inconsultò: sed ad Iobatem ge-
nerum suum in Lyciam misit occidendum, literasque dedit
obsignatas, in quibus criminatio continebatur. Subiuit ean-
dem fortunam Hippolytus propter amores nouercae, & Pe-
leus propter Cretheim Hippolyti filiã, qui tamen ambo post
calamitates iniquè acceptas Deorũ misericordia pristinẽ in-
columitati sunt restituti. Hippolytum, notius est quàm indi-
geat explicatione, fuisse in vitam ab inferis reuocatum: sic e-
nim plerique fabulati sunt. Peleus ob amores Cretheis vx-
oris Acasti, quia noluisse illi ad turpitudinem parere, accusa-
tus apud Acastum tentatæ pudicitie in deserta Pelei mon-
tis deductus est, atque arbori nudus alligatus vt à feris sylue-
stribus voraretur. dicunt Deos innocentie miseros Vulcarũ
ad Peleum soluendum misisse, atque ensẽ illi insuper do-
nasse quo feras irruentes posset trucidare. sic igitur solutus i-
uit in Thessaliam, Acastumque ipsum & vniuersam Ioleum
debellauit, vt inquit Hellanicus Lesbios in rebus Thessali-
cis. Cũ verò solennitas quedam per illud tempus in Lycia
celebraretur, fuit ab Iobate per nouem dies admissis in con-
uiuium, ac decimo tandem die Iobates literas à socero aper-
ruit. enimverò cum illam consuetudinem Iobates etiam ser-
uaret, hunc quidem ipse interficere noluit, sed imperauit vt
Chimaram, & Solymos, & Amazonas occideret. quæ om-
nia testatus est his versibus Hom. lib. 2 Iliad.

τῷ δὲ γῆρῳ Περσίου ἐπεμύητο δ' Ἀντίκ
 κρύπτασθαι φιλοτίμῃ μηχανώμεναι, ἀλλὰ τὸ π
 πέειδ' ἀγῶνα φρονέοντα δαίμονα Βαλέρουσαν.
 ἡ δὲ ἑλδοσάμην Περσίου βασιλῆα προσέειπε.
 τεθναίης ὦ Περσίτ', ἡ κέρταται Βαλέρουσαν,
 ὅς μ' ἔδεικεν φιλοτίμῃ μηχανώμεναι καὶ ἔδειξεν
 ὡς οἶστον τὸν δὲ ἀνάκτα γῆρος λάβειν, οἷ' ἀκουσθ
 κτείνῃ μὲν β' ἀλέγειν σφάρασσαν γὰρ πῶτε θυμῷ
 πέμπε δὲ μιν Λυκίῳ δὲ πόρην δ' ἔχε σήματα κυρτά,
 γυρτάς ἐν πίνακι σπικτωῖ θυμοφθορὰ πολλὰ.
 δεῖξαι δ' ἡμῶν ἡ πενιθερά, ὅρ' ἀπὸ τοῦτο.
 αὐτὰρ δ' βῆ Λυκίῳ δὲ Σιών ὅσ' ἀμύμονι πομπῇ.
 ἀλλ' ὅτε δὴ Λυκίῳ ἔειπεν ἄνδρυν τε φέροντα,
 πρὸς θρονέας μιν τῶν αἰῶν Λυκίης δούρειας,
 ἐντομὰρ ἔειπεν, καὶ ἐνεία βοῶν ἱερὸν ἔειπεν
 ἀλλ' ὅτε δὴ δεκάτ' ἐδῶν ῥοδὸν δακτύλος ἦεν,
 καὶ τότε μιν ἐρέειν, καὶ πῶς σῆματ' ἰδέσθαι,
 ὅττι βαὶ οἱ γαμβροὶ ὦντο Περσίου φέροντο.

Occulsoque uxor Præti mox carpitur igni,
 Clam petit amplexum illius: sed pectora casta
 Fleclere non potuit prudentis Bellerophontis.
 Hinc tulit ad Regem mendacia callida Prætum
 Præte precor percas, ni cades Bellerophontem,
 Qui vim ferre mihi, & lectum turpare iugalem
 Tentauit. Regem audite mouere querela,
 Cædem deuorat tamen hanc, mens horret ab illa.
 In Lyciam ad generum mittens sed tristia scripta
 Huic arcana dedit, luit ut pro crimine pœnas,
 Tempore quo Lyciam petyt, sed fortè Deorum
 Festa celebrabant Lycy solennia. Rex hunc
 Ut primum Lyciam petyt, Xanthumque fluentum,
 Excipit hospitio peregrinum risè diebus
 Ille nouem, totidèmq; boues mactauit ad aras:
 Aurora ut decimo conspersit lumine terras,
 Quid peteret rogat hunc, socii tum scripta resignat.

Deinde sequuntur Iobatæ iussa, qui ad prædicta pericula
 Bellerophontem ire imperauit. Erat. n. adeò terribilis Chi-
 mæra, quæ flâmas euomebat, ut proxima quæque combu-
 reret, ac igni deuastaret, & pecora interficeret. At verò Dij
 cognita illius innocentia, eius miserti, Pegasus alatû equû,
 natum è Neptuno & Medusa, vel, ut alij maluerunt, è sangui-
 ne Medusæ, dum eius caput à Perseo caderetur, illi dede-
 runt. quem equû ubi Bargyllus comes vellet capere, calce i-
 ctus interiit, atque Bargyllis Carix oppido nomen impo-
 suit. dicunt Mineruâ, Chalinitiden siue frénatrice cognomen
 to, maximè omnium Deorû opem innocentia Bellerophô-
 tis tulisse, quippe quæ prius domitû & fræno assuetum Pe-
 gasum illi tradiderit. Eo equo vectus Bellerophon primum
 Chimæra occidit, deinde Solymos & Amazonas debellauit.
 Hunc ab illis rebus gestis redeuntem & exultantè multi è
 Lyciis in insidiis collocati repentè adoriuntur, quibus om-
 nibus profligatis cùm Bellerophon incolumis ad Iobatem
 reuertisset, eius virtutè & fortitudinè admiratus Iobates Phi-
 lonoen filiâ in matrimoniû illi dedit, cùmque generû sibi a-
 fciuit, è qua Bellerophon Isandrum, & Laodamiam, & Hip-
 polochû suscepit, quâuis alij è diuersis mulieribus hos susce-
 pros voluerunt. His rebus cognitis cùm innocentia Bello-
 phontis postea omnibus patuisset; illam infamiam non
 ferens

ferens Proeti vxor sumpta cicuta sibi mortem conscivit. At Iobates postea decedens successorem etiam regni Bellerophonem instituit. Sed Bellerophon, quale est ingenium plebisque mortaliū, tanta rerum gestarum felicitate nimium elatus in cœlum quoque ascendere super equo Pegaso voluit; quam arrogantiam Iupiter omnis temeritatis grauissimus vindex deprimendam esse ratus, æstrum illi equo immisit, quare Bellerophon præceps in terram deturbatur. Cum in Aleiam Ciliciæ planitiem is cecidisset, cæcusque factus fuisset, tamdiu errauit per illam planitiem, quamdiu vixit, donec inuidia denique fuit absumptus ac victus penuria, cum nullam neque domum, neque hominem reperisset. at Pegasus nunc sublimis, nunc depressus per aera volans, in cœlum denique rediit in Iouis præsepe, quæ stellæ sunt ita vocatæ. quod cum vidisset Aurora, hunc impetrauit à Ioue, ut ab eo vecta quotidianum cursum conficeret. Sed de fabulosis hætenus.

¶ Hanc fabulam alij ad historiam, alij ad physicam, alij ad ethicam explicationem traduxerunt. Quæ ad historiam spectant, ea per se patent, nisi quod Pegasus naui fuerit ita dicta *ὄρε τοῦ πηγυδαίου*, à compingendo scilicet. Fuerunt qui Bellerophonem nihil aliud esse putauerint, quam humorem motu Solis eleuatum: quoniam aere vi solis agitato pars grauior sublata paulo post rursus deorsum demittitur, atque coigitur, quæ cum feratur deorsum & coaguletur, Pegasus dicta fuit. Cum verò pars subtilior ad regionem ignis feratur, sic illa pars trassior dicta fuit à Ioue deorsum detrusa fuisse: atque cum Pegaso ex aqua ob motum cœli diurnum sublato Aurora oriatur dies dictus est, ut sensui magis patet, at non Bellerophon, à Pegaso equo portari. Alij generationem elementorum, cum alia sursum, alia deorsum ferantur, ut leuia sunt aut graui, per hæc significari maluerunt. Alij vitæ humanæ rationē propè omnem sub hac fabula contineri tradiderunt: nam neque aduersis rebus nimis tristari, neque prosperis & felicibus nimis gloriari aut extolli conuenit, quoniam horū omnium denique moderatorem Deum esse experimur. Is enim pro sua singulari clementia & calamitatibus iniquè circumuentos adiuvat, quod accidit, dum calamitosus esset, Bellerophonti, & nimis elatos animos deprimat, quare præceps idem postea dicitur de cœlo detrusus. A-

lij malunt Chimæram fuisse Lyciorum ducem rei bellicæ peritissimum, sed immani crudelitate, qui cùm piraticam exerceret, vehereturque in naui, cuius prota leonem, puppis draconem haberet, in medio cæpra esset depicta, quæ insecutus Bellerophon cum citissima ac expeditissima naui longa Pegaso vocata interemit: quare datus est locus fabulæ, vt ait Plutar. in claris mulieribus. At Lucianus in astrologia sensit animum Bellerophontis ad sublimium rerum speculatione elatum equum fuisse creditum alatum, atque ita rem fabulis, inuolutam. Alij ad astronomicas rationes hæc ipsa quæ de physicis dicta sunt, transtulerunt, eaque fieri inquit pro viribus astrorum, quas cùm prior Bellerophon deprehendisset, dictus est in cælum ascendisse. Alij dixerunt Bellerophontem à Pegaso alato vectum Chimæram interemisse, quia is celetem prior inuenit & frænum, vt ait Pindari interpres: sicuti bigarum inuentor fuit Castor, quadrigas Erichthonius Atheniensis inuenit. Dictus est is equus alatus, vt voluerunt quidam, nauigium, cùm ille prior omnium inuenerit nauigare classe, atque ordine classis instruendæ, cùm vela & remi alæ sint nauigiorum. Hic igitur nauali prælio Solymis populis bellicosus superatis, quos leonibus similes dixerunt poetæ a mazonibus arma intulit, quas per loca difficilia & montosa peragrans capras vocarunt. Insidias porro quas Iobates è lectissimis iuuenibus illi parauerat redeunti, caudam serpentis vocarunt. At de Bellerophonte satis, nunc de Rhea dicamus.

De Rhea. C A P. V.

RHEAM scripsit Hesiodus in Theogonia Terræ & Cæli fuisse filiam, cùm ita de filiis Terræ loquitur:

Οὐρανὸν τὸνδεῖσσι τέκ' Ὀκεανὸν βαθυδίνην,
Κόιν τε, Κρείον δ' Ἰφιδέον τε, Ἰαπετόν τε,
Θάιν τε, Πείαν τε, Θέμιν τε, Μνημοσύνην τε.
Oceanum peperit Cælo coniuncta profundum,
Cæumque, Creiūque, Hyperionāque, Iapetūque,
Thiāmque, Rheāque, Themimque, Mnemosinēque.

At Orpheus in hymnis Rheam primam omnium à Deo factam fuisse inquit. quem Protogonum appellat cùm ita inquit:

πότνη Ρ'ἔα δὴ γατερ πολυμήρης Πρωτόγονοιο.
O Rhea Protogoni genitoris filia summi.

Quæ

Quæ cùm fuisset postea Saturni vxor credita, ita de illa scripsit idem Orpheus:

πάνημ' ἀγλαΐμορφε, Κρόνος πύλαις τε μέγαιρα.

Saturni felix coniux, cui splendida forma est.

Ex hac idem poeta terram, & mare, & cælum, & ventos genitos fuisse tradidit, quæ Deorum & hominum parens appellata est, vt patet in his carminibus eiusdem Orphet:

μήτηρ γὰρ τε θεῶν, ὅς τε θυγατὶς αἰθέροπλον.

(ὅς σοι γὰρ καὶ γῆμα, καὶ ἔχοντες εὐρεῖς ὑπερθεῖν,

καὶ πόντος, πνικαὶ τε) φίλῳ ἔρμα, ἀερόμορφε.

Mater Diuorum pariter, materque virorum:

Ex te terra parens frugum, cælumque profundum,

Et mare cum ventis: veloci percita cursu.

Hanc ipsam Iouis fuisse matrem testatur Callimachus ita in hymno in Iouem:

ὃν δέ σε Παρθασίη Πείν τέκεν, ὅ γε μέγιστα

ἔσκεν ἔγχε δαίμονισι φερούμεν.

Nam te in Parthasia peperit Rhea, sunt tibi colles

Arboribus tecti frondosis.

Fabulati sunt hanc Deorum matrem à quatuor leonibus in curru vehi solitam, & corona turrata coronari, cuius manibus sceptrum addiderunt, & sacerdotes tympana araque pulsabant, & Corybantes armati circumstabant incedentem, circa quam erant feræ permultæ, quarum mater credita est, vt inquit Lucretius libro tertio:

Quare magna Deum mater, materq; ferarum,

Et nostri genitrix hæc dicta est corporis vna.

Hanc veteres Graium docti cecinere poeta

Sedibus in curru biungos agitare leones.

Hanc Deam primam fuisse crediderunt, quæ vrbes condiderit, & turres ad defensionem excogitarit. quare ita scripsit Virgilius libro decimo:

Alma parens Idea Deum, cui Dindyma cordi,

Turrigenæque vrbes, biungique ad fræna leones.

Tympanum illi præterea tribuerunt, quod pulsabatur in sacris, & à castratis sacerdotibus colebatur cum magno tibiarum cornicinumque strepitu. Illud autem factum fuit ob Atyos memoriâ Phrygijs pueri, qui cùm à Rhea amaretur, neque tamen eius desiderio vellet satisfacere, perpetuâ virginitatem se seruaturum pollicitus est. At cùm eam non seruasset, à Rhea in furorem percitus seipsum euirauit, atque sacer-

dotē illi Deæ, cui fidem violauerat, dicanit. Alij dicūt Atym fuisse eius Deæ sacerdotem ab illa Dea sacrificiis præfectum illa lege vt perpetuam castitatē seruaret: sed postea promissum parum memor Sangaritidem nympham compressit, è qua Lydum, qui Lydiæ nomen dedit, & Tyrrenū, à quo vocata est Tyrrenia, suscepit, vt ait Dorotheus Corinthius in historiis. at Dea irata furorem immisit Atyi, qui sibi testes execut, violentas etiam manus iugulo illaturus, nisi Dea miserta in pinum arborem sibi consecratam conuertisset. Alij tamen ex Hercule & Iole Tyrrenum & Atym prædictum esse natos maluerunt, vt scripsit Sostratus in secundo introductionis historiæ fabulosæ, quare non mirum est si propter antiquitatem suscepti argumenti vel ego quoque ipse à me dissentio, cū variorum scriptorum opiniones in variis locis sim secutus. Inde verò mansit ea consuetudo, vt à Gallis vocatis sacerdotibus muliebri habitu indutis Rhea coleretur, vt testatur Lucianus in Dea Syria. idcirco, quòd vrentur tympanis in eius sacris, ita de illa scripsit Orpheus in hymnis:

τυμπαρόδοντε, πάλαι ερμηνέε, χαλκόνεστε κούρη.

Tympana quam mulcent, tinnitisque ævis acuti.

Sic & Ouidius libro primo de Ponto:

Ante Deum matrem cornu tibicen adunco

Cum canit, exigua quis stipis æra neget?

Huic Deæ pinus arbor sacrata fuit, quòd in eam arbore denique Atym ab illa amatum, mutatum fuisse credunt, vt testatur Ouidius libro decimo Metamorph. in his:

Et succincta comas, hirsutaque vertice pinus,

Grata Deum matri, siquidem Cybeleius Atys

Exiit hac hominem, truncòque induit illo.

At enim pinu postea coronatis sacerdotibus sacrificare mos fuit per aliquod tempus. Alij fabulati sunt Iouem per somnū in terram semen profudisse, ex quo terræ conceptu Genium humana figura, sed ambiguo sexu prodiisse in lucem Agdistem appellatum, cui Dij virilē partem execuerunt, è qua eiecta nata est amygdalus, cuius fructus decerpens Sangatij fluminis filia in sinu abdidit: at illis euanescentib. puella gravida facta mox enixa est puerum, qui cū depositus fuisset in sylua, & à capra educatus, forma creuit multo humana præstantiore, eius amore miro captus est Agdistes cū
adoles-

adoleuisset, qui cum Pefinuntis regis filiam esset ducturus, à superueniente Agdiste tantus furor immissus est, ut non Attes solum, sed etiam socer sibi pudenda præciderint. quare Rhea ob formam illum sibi sacerdotem Gallum asciuit, ut ait Pausanias in rebus Achaicorum. Huiusce Deæ famuli & Curetes & Corybantes vocati sunt: nam cum infaniam, ac beluinam quandam rabiem imitarentur, vocati sunt Corybantes à iaciendis capitibus insanorum more. Hi dicti sunt etiam Galli, à Gallo fluuio Phrygiæ, cuius hausta aqua vertebantur in furorem, atque testa se castrabant. Quamuis alij ita vocatos censuerint, quia dæmones essent, qui furorem immitterent. Fiebant autem huius Deæ sacrificia die nonæ lunæ, ut innuit Nicander in Alexipharm. cum magna vociferatione:

ἢ ἄτε καρποφόρος ζῆλορος ὤμις ἐλα Π' εἰς
εἰνέει· λειοφόρος πρὶν ἐπὶ χεῖμας τοῦσα καλὴν τοῖς,
μακρὴν ἐπεμβόα γλῶσσαν θέρων· οἱ δὲ τρέψουσιν.
Ἰδούης ῥῆγλ' ἐν ἑτ' εἰσπύουσιν ὑλαγμῶν.

*Etque Rhea matris olim diuina sacerdos
Ipsa vis lunæ iam nona luce propinquat,
Clamoremq; altum tollit: per denia cunctis
Diffugiunt, postquam ceperunt auribus ipsos
Ideæ matris horrendos fortè ululatus.*

Quo tempore cum Deæ imagine asino imposita sacerdotes obire vicos mendicantes consueuerunt cum tympano illi Deæ sacratio, quo metu ac reuerentia Deæ quasi præsentis vel à nolentibus extorquerent victui necessaria, cum imaginem scutum famis vocet, ac sitis, ut patet in iambis fabulosis Gabriæ qui ita scripsit per iocum:

Γάλλος ἀγύρτης εἰς τὸ κοινὸν ἐπαρξάμενος
ὅνος τις ἐν εὐμαίῳ, ἀλλὰ δυσδαίμων,
ἔστι φέρν' ἡρωϊστὶ καὶ πανέργιστι
πείνης σάκος· οἴφης τε, καὶ κακῆς τέχνης.
ἔστι δὲ κύκλος πάντων ἐξ ἑδοῖς κόμην
ἀρπίζοντες ἔλεγον, τίς γὰρ ἀγένητος
ἐν οἴδῃ Ἀττίν' ἰδοῦν ὡς ἐπαρξάμενος
τίς ἐν ἀπαρχαῖς ὑποβίων τε καὶ σπύγῃ,
ἀγνὸς φέρν' διδῶσι τυμπανῶν Π' εἰς.
*Communis emptus est asellus à Gallis
Præstigiatoribus miser, parum felix,
Scutum ut ferat famis sui, sive mendicantis*

*Hic, & dolosis, arvis & malæ vasa.
 Villas vagantes quaslibet, velut mos est,
 Dixere: rusticus quis est lateat lasus
 Quem pulcher Attis, atque ut est is excisus?
 Quis tritici, leguminumque non Rheæ
 Det tympano puro primicias præbens?*

Fuit enim antiquorum consuetudo sacerdotum multorum
 ut per vicos vagarentur, ac victum in honorem quorun-
 dam Deorum colligerent à Cleobulo Lindio primum in-
 stituta, cum victus è templo non suppeteret: qualis fuit
 mos etiam Coronistarum vocatorum sacerdotum, de quo
 ita mentionem fecit Phœnix Colophonius poeta Iambicus
 in his:

ἔσθλοι, Κορώνη χεῖρα πορροῖτε κρεσσὼν
 τῇ παυδὶ καὶ Ἀπολλωνε, ἢ λέκασε πυρρῶν.
 ἢ ἀροῖ, ἢ ἡμαῖδον, ἢ ὅτι πορρὸν χεῖρε.
 ἴδ' ἢ ἀγαθοὶ ἥδ' ἢ περ ὁ ἔκαστος ἐν χερσὶν
 ἔχ', Κορώνη, καὶ ἄλλα λήψεται χρόνον.
 φιλεῖ γὰρ αὐτὴ πᾶν γὰρ ταῦτα δαίνυντα.
 ὁ νῦν ἄλλας δοῖ, αὐτὴ κηρίην δώσῃ.
 αὐτὴ Κορώνην κλεινὴ πολλοῖς ἡκούσῃ.
 καὶ τῇ Κορώνῃ παρθεὶς φέρεται σόλη.
 θεοὶ, γῆσιν τε μετὰ πρὸς τὸς ἡκούσῃ,
 καὶ φέρεται αὐτὴ καὶ κώνιας ἐξέρχεται.
 καὶ πᾶν γέροντι πατεὶ καὶ ἑστὶν εἰς χεῖρας,
 καὶ μιντε καὶ ἑστὶν εἰς τὰ γρόνα κατὰ δειν.
 δαλός, τρέφειν γυναικὰ τοῖς κατὰ γυναικὰς.
 ἐγὼ δ' ἔκον πᾶσι φέρουσιν, ὅσθα μοῖς
 ἀμειβόμεθα μεύσασιν πορρὸς δούρεα ἄδων
 καὶ δέινει καὶ μὴ δέινει πλείονα ἥδ' ἔγωγε.

In quibus Iambis patet quod vagantes illi sacerdotes finge-
 bant Deam hisce muneribus vesci, quæ suis sacerdotibus
 offerebantur: cum ipsi præterea pro salute & incolumitate
 illorum precarentur, à quibus munera ipsi Deæ fuissent ob-
 lata atque non solum triticum, vel hordeum, vel cæteras
 huiusmodi fruges colligebant, sed quodcunque illis com-
 odum humanæ vitæ offerebatur. quorum carminum hæc est
 sententia:

*Boni, Coronæ tradite hordei manum,
 Vel tritici, puellæ Apollinis sacri,
 Panem ve, seu merum, quod aut cuius placet.
 Date, ô boni, quod quilibet manu tenet
 Vestrum Coronæ, nam salem & chondrum capit.*

Liben-

*Libenter illa prorsus hisce vescitur.
 Ceram dabit rursus, salem qui nunc dedit.
 Puer Coronam clare Plinius auarit.
 Ficus Coronæ virgo multas attulit.
 Deis sit illa mox petenda ab omnibus,
 Et splendidum inueniat virum atque diuitem.
 Mox filium patri seni det in manus,
 Matris puella ludat inter & gema,
 Simul sororemque educa cum fratribus.
 Ego pedes quo conferunt me & lumina
 Cedo, atque Musis ad fores idem cano
 Non dantibus, vel plura dantibus simul.*

Vocabantur autem Matrageriæ sacerdotes illi, qui in honorem matris Deum consimiliter pecuniam in templis colligebant, vel ad singulas domos accedentes; quod innuit Ouid. in 1. lib. de Ponto:

*Et quis ita est audax, ut limine cogat abire
 Iactantem Pharia tinnula sistra manu?*

Significat vel nomen ipsum, quod in honore matris Deum colligebant, cum pater matrem, & ipse praefigiatorem ac mendicum significet. quare inquit Lucianus in Aesculapio & Hercule: *οὐ δὲ πρὸς τοὺς ἐκ τῆς ἀγορῆς: Τὸν αὐτὸν ἑρμῆα ἐκ τῆς ἀγορῆς ἐκ τῆς ἀγορῆς ἐκ τῆς ἀγορῆς*. fecit mentionem de hoc nomine Arist. etiam in tertio libro Rhetoricorum, qui locus cum ante nostram ætatem legeretur deprauatus, Petri Victorij patricij Florentini ac viri clarissimi ingenio est integritati restitutus, ut mihi, cum essem Florentiæ, multis rationibus probarunt viri quidam eximia integritatis & eruditionis, atque in primis Vincentius Borghinus, vir omnium quos unquam cognoui, multiplici serum cognitione præstantissimus. horum grauius testimonium autoritate commotus non potui non summo opere improbare M. Antonij cuiusdam Maioragij nescio impudentiam ne appellem, an exquisitam ambitionem; qui omni explicatione propè Aristotelicæ artis ipsius Victorij scriptis accepta, ut ex iisdem viris illustribus cognoui, ex hac emendatione elatus, mox alibi in Victorium ipsum non semel insultauit, & per huius loci correctionem viros omnes clarissimos suæ ætatis infectatus est: atque in primis Hermolaum Barbarum virum præstantissimum. Quasi verò maior gloria è maledictis in alios, quam è bonitate, splendorèque ex-

plicationum possit comparari. Habebat Maioragius ante oculos Primi Comitis affinis sui modestiam & integritatem ad imitandam, qui Primus non solum est ob singularem eruditionem non obscurum Mediolani ornamentum, sed etiam ad bonitatē, & animi moderationem. Caterum quod in templis etiam pecunias colligerent in honorem eiusdem matris Deorum, facile patet ex his carminibus Ouidij:

Ante Deam matrem cornu tibiceu adunco

Cum canit, exigua quis stipis ara neget?

Hæc eadem Dea vocata fuit variis nominibus. nã & Proserpina, & Isis, & Cybele, & Idæa, & Berecynthia, & Tellus, & Rhea, & Vesta, & Pandora, & Phrygia, Pylena, & Dindymen, & Pessinuntia à locis aliquando vel à causis vocata est. Fertur Rhea ubi Iouem in utero gestaret, atque Saturni deuiteret prædictam crudelitatem, ad montem Thaumasiū Arcadiæ peruenisse, qui mons fuit ab Hoplodamo, aliisque illius sociis Gigantibus in auxilium accitus, si fortè Saturnus illi vim inferre parauisset. Hic autem mons non procul distabat à Molosso flumine. Fama est Rheam in parte quadā Lycei peperisse, atque in hoc monte deceptum fuisse Saturnum cum lapidem pro filio accepisset, cuius in iugo spelunca fuit quædam, in quam ingredi viris religio prohibebat, cum solis fœminis initiaturis sacris introire fas esset. Testatur Lucianus in Nigrino satis fuisse Phrygiæ tibiæ sonum ad incitandos ad sacrificia Rheæ sacerdotes, cum illo audito statim in furorem verti soliti essent. Neque verò pinus solum sacra fuit Deorum matri, ut diximus, sed etiā quercus, ut testis est Apollodorus lib. 3. de Diis. Et vitis, ut sensit Euphorion, quando quidem eius etiam effigiem è vite facere solebant. Atque Titæ & Cylleno prius Milesij sacrificare consueuerunt, deinde Deorum matri, cuius Deæ ara frondibus quernis ornabatur, ut testatur Apollon. lib. 1. Argon. in his:

ῥομὸν δὲ αὖ ῥεγέδης παρηνίεον' ἀμφὶ δὲ θύκους
σε λαιβοὶ δρυνοὶσι θυητολὶνς ἐμὲν οὐτο,
μητὶρ Διὸς υἱὸν πολυπότνιαν ἱγυαλέοντες,
ἐνναέπν Φρυγίης, Τίτιλιν δ' αὖγε Κυλλινὸν τε
οὐ μόνος πολέων μορμυγέται ἢ δὲ παρὶδ' οἱ
μητὶρ γὰρ Ἰδμῆς κικλῆσται, ὅσους ἰδασί
ἀκέρυλοι Ἰδμῆς Κρηταίαι· οὐδ' ὅτε νύμφη

ἄρ' ἡ μάλα διακρίσσει αἰὲς ὅτιος ἀμφοτέρωτος
 δ' ἐξ αὐτῶν γαίης Οἰακίδος ἐκείνωντος.

Accumulant aræ lapides, quam frondibus ornant
 Quernis, & sacris onerantes lancibus aram,
 Dindymeam matrem placida mox voce vocarunt,
 Incola quæ Phrygiæ est: Cyllenimque, Titiámque,
 Qui soli satis vrbes, qui regna gubernant,
 Matris & Idææ comites dicuntur, & ydem
 Dæthylī Idæi Cretes: quos Nympha creauit
 Anchiale terram stringens O Eaxidis agri
 Ambabus manibus Dictæo proxima colli.

Fuit autem Titias Heros indigena Cretensium, ut sensit Callistratus libro secundo Heracleæ: quem fabulati sunt Iouis fuisse filium, cum tamen Callimachus in Hecale illum maiorem natu Cimmerij Mariandyni filiorum tradiderit. ob huius felicitatem cum gens illa maximè res suas auxisset, illum postea Heroem satis vrbium præfectum existimari lege sanxerunt, ut inquit Theophanes, & Promachidas in iis quæ scripsit de Heraclea. ἀπεδύδην γὰρ ὁ Τίτιος δὲ τὸ Μαριανδυνίων, δι' ἣν μάλιστα τὸ ἔθνος ἐκείνων ὑψώθη, τε ἣν ἀποδύδεται ὡς οὐδὲ δὲ δαμυνίας. inter Deos relatus est Titias à Mariandynis, quoniam per illum gens illa maximè aucta est, & ad felicitatem est perducta. atque de Rhea tot dicta sunt.

Nunc sententiam antiquorum ex his eliciamus. Dictum autem fuit modò phycas rationes naturæ & elementorum, modò vitæ rectè gubernandæ præcepta sub his fabulis fuisse ab antiquis implicata. sic enim ea quæ dicuntur de Rhea, pertinent ad elementorum naturam. Quòd autem Rhea terra sit, vel vis terræ quæ ad generationem rerum pertransit, faciliè patet ex eius parentibus, & ex illis quæ ita scribuntur ab Apollonio lib. i. Argonaut.

ἔνθεν ἐς αἴθρη
 ῥέμβω ἢ τυπωαίῳ ῥέλλω φρύγης ἰλᾶσκονταί.
 ἢ δὲ που διαγέσσειν ὅτι φρένα διέκε δυνάμει
 αἰτῆν δαίμων' τὰ δ' ἐνικότα σήματα ἔχοντο.
 δ' ἐνδρα πτ' καρπὸν χέον ἀσπετον' ἀμολ δὲ πρὸς ἴν
 αὐτομάτην οὐς γὰρ τετρίτης αἰθέρα ποίει.
 δύνει δ' εἰλυοῖς τε καὶ ἐυλόχοις τε λιπόντες,
 εὐρὸν σκάνοντες ἐπὶ ἡλύθον.

Tympana cum rhombis adsunt, placatur ut olim
 A Phrygibus mater Dinum Rhea, cum sibi sacra
 Pramissis fieri haud dubiis vult obvia signis.

*Arboribus fructus nascuntur: lumina florum
Sub pedibus diuæ effundit mox Dædalæ tellus:
Iamque fere in syluis linquentes pignora, caudas
Motantes Diuam mulcent.*

Erat enim rhombus rota quædam parua, quam vertentes manu loris pondera ferri aut aris habentibus diuerberabāt, vt scripsit Bacchylides: quod fieri consueuisse inquit, ne quod verbum aut vox molesta inter illa sacra audiretur. ego autem illud fieri magis crediderim, quia terram ventis & imbris vndique pulsari significarent. enim uero quare terra sit Rhea, & cur in curru vehi fingeretur, & cur turritam gestaret coronam, curve haberet Gallos sacerdotes ita patet fecit Lucretius lib. 2.

*Hanc veteres Graiū docti cecinere poetæ
Sedibus in curru biuugos agitare leones,
Æris in spatio magnam pendere docentes
Tellurem, neque posse in terra sistere terram.
Adiungere feras: quod quamuis effera proles,
Officijs debet moliri victa parentum.
Muralique caput summum cinxere corona,
Eximys munita locis quod sustinet vrbes.
Quo nunc insigni per magnas didita terras
Horrificè fertur diuinæ matris imago.
Hanc variae gentes antiquo more sacrorum
Ideam vocitant matrem, Phrygiæque catervas
Dant comites, quia primum ex illis finibus edunt
Per terrarum orbem fruges carpisse creati.
Gallos attribuant, quia numen qui violatins
Matris, & ingrati genitoribus inuenti sint,
Significare volunt indignos esse putandos
Vinam progeniem quod in oras luminis edant.
Tympana tenta sonant palmis & cymbala circum
Concaua, raucis sonoque imitantur cornua cantu,
Et Phrygio stimulat numero caua tibia mentes,
Telæque præportant violenti signa furoris,
Ingratos animos atque impiis pectora vulgi
Conterre metu quæ possint numine Diuæ.*

Hæc Dea vxor Saturni credita est, quoniam mutationibus elementorū tempus adest necessarium. Inde verò effectū est, vt marinorum omnium, & cœlestium, ac terrestrium Deorum pater

pater Saturnus, ac Rhea mater crediti sint, cum Dij ipsi vires sint elementorum, ut dictum fuit, quæ cum tempore agunt. Nam terram omnium corporum naturalium vinculum & fundamentum antiqui fuisse crediderunt, circa quam frequentiores fierent mutationes ad procreandum, atque hæc non sine tempore patre. Hanc cum basin elementorum & vinculum esse animaduertent, postea accedit Deos ac Deorum vires cognosci, rerumque singularum actiones ab hominibus coli: cum omnia ab vno Deo proficisci minimè adhuc intelligerent. Ex hac enim omnia pullulasse ita inquit lib. i. Apollonius:

ἐκ γὰρ τῆς ἀνδροῦ τε, θαλάσσης τε, νεῖδεϊ τε χθονὶ
πάντα πτωείρεται, γινώσκει δ' ἔδος ἡλύμποι.

Ex hac sunt venti, tellus, atque æquora nata
Ventosa, & vasti flammantia sidera mundi.

At verò multo sapientior Orpheus hanc Protogoni, siue solius Dei summi filiam nominavit, cum omnia elementa, omnisq; mundi machina à Deo rerum omnium opifice perfecta sit. Sed quid opus pluribus? Hanc ipsam Deam terram fuisse aperte declarant illa carmina Demetrii Byzantij, quæ sunt in i. libro suorum poematum hoc pacto:

Ρῆα θεῶν βασίλισσα, καὶ ἀπαύτων γυνήτις,
αἰετοὶ καὶ κερποὶ καὶ ἐρυσσὶ, φιλόκερτε δαίμων,
πηλῶν ἀνδρῶν, ποταμῶν ἔδος ἀσφαλὲς ἀέρι·
ἧλυ ἀέρι γ' ἰσοκύβητος εἰλίσσεται ἑρπενός ὕψι·
παύσσει, παύσσει, παύσσει, πανδύχης, δῖα πῶλιν·
ἧλυ ἀέρι καὶ θῆρες σαρκορροῦσι, ἀγροὶα παῖτα
δυσία παρτρὶ σῶται.

Rhea Deum regina, virum p. radulcis alumna,
Fruclibus & gaudens, strepitum letissime daemon,
Fontibus alma parens, fluijs æternæque sedes,
Quam circum assidue cælum conuoluitur altum;
Omnia fers, mulces producis, & omnia nutris.
Te circum est semper rapidarum turba ferarum,
Blanditurque suæ placide mulcedine caudæ.

Hanc eandem Deam fuisse aliquando Tellurem vocatam, vel illa argumento esse possunt, quæ ipsi Telluri tribuebantur, & instrumenta, & vires quæ omnia Telluri, Vestæ, ad Rheæ conueniebant; quæ possumus facile ex his carminibus Alexidis perdiscere:

ἡμεῖς τῆς ἑμῆς Γαῖης, Φρυγίαν δ' ἐπὶ πτεροῖς λεόντων

ἔδε υἱοὺς υἱάδας ἐκ ἀπάτης τὸν ὄρεσ'
 ποὶ παῖδε θῆλεις Ἀλέξιο εἶπε οἱ τρήματα λυγρῆς
 αἰδέτο, χαλκὸν τὸν παυσίλυτος μανίης.
 κύμβαλά τ' ὀξύβοτον καὶ βαρὺβοτον τ' ἀλαλήτων
 αἰλῶν, οἷς ὕψου λαβὼν ἐκαστὴ κίβητος.
 τύμπανά τ' ὑγρὰ καὶ ἄμυτον φοιτηθέντα
 φάσθ' ἀπαμύξαι δαίτας, τὰς πρὶν ἐσθλὰς κόμης.
 ἔλαος αἰδομένη τὸν ἐν νεότητι μέγιστα,
 χρυσέον πορτερὸν πύδον ἀγροσύνης.

Alma parens Tellus, Phrygiorum & alumna leonum,

Soli cultori ritè adeunda Dea.

Instrumenta sui dicat ista furoris Alexis:

Libera ab horrifono hæc ipsa furore dicat.

Cymbala sunt, raucòque sono mox tibia: frontis

Lunatae vituli cornua flexa vide.

Tympana sunt graviter pulsantia corda: cruenti

Sunt enses: sunt, quas dedicat ille, comæ.

Sat fuit infans iuuenis: miserere senectæ,

O Dea, fac cesset quasumus ipse furor.

Finxerunt hanc in curru vehi, quia suapte natura terra in ære suspensa videtur, cum nulla re fulciatur, neque tamen in aliquam partem magis declinet. Circa hanc ferae sunt, quia omnia animalia ab illa producantur & nutriantur: quæ cum multas ciuitates habeat, meritò corona turrata insignitur. Instrumentorum verò strepitus, vim significat ventorum, qui plurimum faciunt, ut quasi leones sunt ad omnia nature negotia, cum sint frigoris & caloris non leues ministri, & tanquam pluuiarum ac serenitatis vehicula. trahitur à quatuor ferocissimis leonibus eius currus, qui nihil sanè sunt aliud, quam ab Oriente & Septentrione, & his à latere regionibus venti. Hi dicuntur illam vehere, quoniam vis generationis plurimum illis adiuuatur. Cum verò omnia ex illa fluere, & in ortum deduci appareant, iure Rheia ὀνόματι ἢ ῥέειν, siue à fluen do, dicta est. at nunc de Latona dicatur.

De Latona. CAP. VI.

FVI. T. autem Latona Cœci ac Phœbes filia, uti testatur Apollodorus lib. I. & Hesiod. ita in Theogonia:

Φωβὴν δ' αὖ Κόιν πρηνέμετον ἦλθεν ἐκ Διὸς.

κασσιόπῃ δ' ἔπειτα θεὰ θεῶν ἐν φιλότῃ

Λατὼ κενεπέπλοτο ἰχθυόοντο μέλαιναί αἰεῖ.

Inim

*Inde thorum Cœi Phœbe conscendit, & illi
Iuncta in amore Deo, Latonam concipit almam.*

Sic Ovidius etiam libro sexto mutationum:

*Quoque modo audeis genitam Titanida Cœo
Latonam præferre mihi?*

Homerus autem hymnicus in hymno in Apollinem Latonam Saturni filiam fuisse scribit hoc pacto:

Ἀπολλὼ καὶ Σίστιν ὁδοῦ τερ μετὰ Λόλο Κρόνου.

Incluta Latona, ò Saturni filia magni.

Aliunt quidam, inter quos fuit Hecataeus, in locis Celtica terra superioribus insulam esse Oceani non minorem Sicilia, vrlas versus, quæ ab hominibus habitatur Hyperboreis vocatis, quòd longius distet à flatibus Boræ; quæ fertilis est & abundans rerum omnium, mirificamque habet temperiem, bisque fructus ferat quotannis: in qua fabulantur natam esse Latonam. Fabulantur hanc compressam fuisse à Ioue ob eximiam pulchritudinem, quam cum in vtero gestare sensisset Iuno, illam depulit è cœlo, iussitque Pythoni serpenti ut illam insequeretur. Deinde terra vniuersa iurare coacta est, quòd parturienti Latonæ locum non concederet, præter Delum insulam: illa enim cum esset instabilis per illud tempus, sub vndis fortè delitescibat: quæ deinde cum tempus pariendi Latonæ aduentasset, utpote non iurata in Latonam, iussa est à Neptuno consistere, & locum parturienti præbere, ut scripsit Lucianus in dialogo Iridis & Neptuni. Hæc igitur insula in mari Ægæo cum tunc ad recipiendam Latonam emerisset atq; apparuisset ex vndis, Delus vocata fuit, quod nomen manifestum & apparens significat. Præclare igitur se habent illa carmina Alphei Mitylenæi, quæ scripta sunt in laudem Deli, quòd Apollo & Latona post cælum hanc vnam insulam patriam suam ex omnibus terris arbitrati sunt, cum ita inquam:

Ἀπὸς ὠδίνων ἰπὶ ῥεσέ, τὴν ἀσπίδων

Αἰγὰς Κρονίδης ὀρέσσεται ἐν πελάγῃ.

Ἄ νύ σε δειλάω, μὰ Σείρις δέ σπονα βόων

δαίμονας, ἔδῃ λόγῳ ἔφομα Ἀντιπαθεῖν

ἑλκίζω δ' ὅππῃ Φείβην ἐδέξασθαι, μὴ ἄλυμπαν

Ἄρτιμιν ἐν ἄλλῳ ἢ σε, λόγῃ πατεῖδα.

Latone partus nutrix, quam Iupiter olim

In maris Ægei sistere iussit aquis;

Nulli per superos infelix esse fereis:

Non ego te verbis alloquor *Antipatri.*

Te voco felicem quod Phœbum ceperis, & quod

Solam te patriam clara Diana vocat.

Quamquam alij maluerunt Latonam ipsam sub tempus pariendi in coturnicem versam in insulam volauisse, & sub ea forma latuisse Iunonem, ad cuius insulæ, quæ illam acceperit, beneficij memoriam perpetuam, insulam postea Ottygiam nominauit, cum sit, & ^{οττυξ} coturnix apud Græcos. Fabulantur tamen alij Asteriam fuisse Latonæ sororē: quæ, cum Iupiter illam ad congressum insequeretur, fuerit ipsa, at nō Latona in coturnicem conuersa, & in mare conuolarit. dein de memorant ab illa Asteriam in insulam fuisse conuersam vt scripsit Callisthenes in nauigatione. Non igitur mirū est, si, cum Iupiter Latonā compressisset, soror sorori locum ad pariendum concesserit. Memorix proditum est à Pausania in rebus Atticis Latonam antequam pareret, zonā apud Halimulos non procul à mari soluisse, cum proximum iam esset tempus pariendi, qui locus postea Zoster ab illa re fuit appellatus. fuit postea in hac insula vrbs in planitie ædificata, templūmq; nobilissimū Apollinis & Latonæ, cui mons Cynthus erat propinquus, & fluius Iompus nomine non valde magnus, qui per insulam fluebat, vt testatur Strabo libr. 10. Hanc aiunt apud palmam & oliuam, vt dictum fuit, peperisse, vt testatur Euripides in Iphigenia in Tauris hoc pactos.

ποδοῖσ' Ἀρτιμυλοχέας,
ἀπὸ δὲ Κωῖδ' ὄρν' ὄρν' οἰκεί,
φόνικ' & ἀβροχόμας,
δαίφρα τ' ὀδύνα, &
γλαυκῆς δένδρον ἱερὸν ἐλάτης
λαοτὶς ὀδύνα φίλος.

Cupiens, Dianam parientium fautricem,

Quæ iuxta Cynthium tumulum colens,

Palmamque suauiter comatam

Lau. ūnque benè ramosam, &

Glaucæ germen sacrum oliua,

Latonæ doloris amicam.

Sed neque tamen in illa insula clām partum edere potuisset, nisi Iunonem armorum Coretum strepitus obtudisset, cum assiduè sollicita esset, & Latonam insequeretur ne alicubi pareret. Complexa igitur palmam, vt à doloribus solueretur, peperit. cum mos sit parturientium mulierum proxima

qua-

quæque apprehendere, atque ita nixa partus doloribus solvuntur. Enixa est igitur Dianam & Apollinem, ut ait in his Orpheus:

ὄτρυνον Ζῆνός γονίμῳ ἠδὲν ἄλγεός τε,
 γέναι δὲν Φοῖβόν τε, καὶ Ἀρτέμιον ἱέραιαν.
E Ioue quæ quondam es partus sortita dolores,

De qua sunt Phœbus simul & Diana creati.

Quamvis Herodotus in Euterpe Dionysi & Isidis inquit Apollinem & Dianam esse filios, at nutricem fuisse Latonam, ut dictum fuit. Neque illud est silentio prætermittendum, quod Latona, cum propinquaret pariendi tempus, oberraret in litore Atticæ non procul à mari, zonam soluit ob tumorem ventris in loco Zostere ab eo enentu vocato. Sed ut communio rem sententiam sequamur, recens natus Apollo sagittis serpentem illum occidit, qui matrem Latonam ad id usque tempus infecutus fuerat, ut scripsit Pindarus in Pythiis. atque cum multa de Latona dicta sint superius, eadem repetere ducimus superuacaneum; quare tot de illa in præfati dicta sufficiant, si tantum hoc addiderimus, quod Phœbus postmodo in Lyciam, Diana in Cretam ubi adoleuissent, in montem Dictynnum secesserunt, ac Deum matri habitandam reliquerunt. Nunc autem quid Latonam esse voluerint antiqui, perquiramus.

Fuerunt qui Latonam matrem fuisse Apollinis tradiderint, quia suauitas musicæ harmoniæ malorum omnium obliuionem inducat, quæ sunt in hac miserrima & molestiarum plenissima hominum vita. Dicunt Dianam filiam fuisse eiusdem Latonæ, quia musica modò ad lenitatem muliebrem animos mortalium inlectat, modò ad fortitudinem erigat & inflammet, strenuòsque faciat. Nam memoriæ proditum est Timotheum musicum, ubi in conuiuio musica instrumeta apud Macedonem Alexandrum pulsaret, ita eius regis animum inflammasse, ut ad capienda arma è conuiuio exilierit: deinde cum ab illa tam acri chordarum tractatione ad leniorem modum deuenisset, iterum accubuit Macedo; ut scriptum reliquit Aristoxenus in libro de Tibicinib. Alij crediderunt Dianam genitam dici à Latona, quoniã venationis etiam exercitatio plurimum conferat ad deponendas & delendas animi molestias. Hanc inquiunt Phœbes & Cœci filiam fuisse, qui Cœrus è Cœlo natus est, quoniam omnium

bonorum pater ac niens diuina omnibus quę sunt ac vigent suam bonitatem impertit; neque quidquam est boni, quod non à diuina bonitate cœlitus proficiscatur: omnium igitur malorum obliuio filia est superni luminis. Hęc malorum obliuio cū plena sit spe & pulchritudine de cœlo adueniente, ab humanis calamitatibus tanquam à serpēte, terrore afficitur: veruntamen ope diuina ad partum adiuvatur, ac serpentem denique superat. Alij tamen inter quos fuit Lyfimachus Alexandrinus libr. 10. rerum Thebanarum, maluerunt hoc ad mundi procreationem perducī: qui dixerunt sidera & solem vi maxima caloris in superna loca raptum fuisse, vbi primum post chaos rerum informium formę, ac elementa enituerunt, terra molli adhuc existente, & lutosa, & instabili sede nutante, cū calor æthergus paulatim conualuisset, ac semina ignea in eam defluxissent: tunc enim lunam inferiorem locum inter corpora cœlestia occupasse memorant, vt quę crassiore sit natura. Sic igitur physici Latonam terram esse crediderunt, cui Iuno diu obstitit, ne Phœbus ac Diana nascerentur. atqui Iuno aer est, vt ostendimus, qui humidus supra modum grauisq; existens erat impedimento, quò minus duo lumina viderentur ob densitatem, quasi ne nascerentur: sed vis Neptuni deniq; concessit, vt terra, quę prius sub aqua latebat, siccaretur, qua exiccata & apparente ex aquis Latona peperit: nam cessantibus nebulis hæc duo lumina cōtinuò apparuerunt. Quòd verò Apollo serpentem qui matrem insectabatur, sagittis confecerit, ita Stoicus Antipater interpretatus est: terrę humidę & recentis adhuc exhalatio cū esset frequens, volubili impetu sursum ferebatur: at cū non aptè posset ob copiam digeri, rursus ferebatur deorsum omniāque putredine corrumpebantur. At illa putredo, cū fiat omnis putredo per calorem non sine humectatione, omnes terrę fructus insectabat, neque quidquam per illam aeris inclementiam nasci poterat. At enim diuina prouidentia tandem factum est, ita statuente Neptuno, terra paulatim sicciore facta, Solęque vapores iam validiore extenuante, vt pestifera illa exhalatio astrorum virtuti cesserit: quare dictus est Apollo sagittis serpentem siue putredinem suis radiis illam domuisse, ac de Latona satis, nunc de Curetibus aut Corybantibus dicamus.

De Curetibus siue Corybantibus. CAP. VII.

CURTES autē illi qui Iouē cum Rheā Saturni patris crudelitati subtraxerunt, eūmq; in Cretā educandū deportarunt, nū demones fuerint, an homines, dubitari solet: siquidē Hecateus Milesius in iis libris, quos de Phoroneo cōscripsit modō ὀρχιστὰς θεοὺς, saltatores Deos scilicet; modō παρθέμους, lusores siue iocosos, vocauit. at verō Menodorus Samius in iis cōmentariis quos de rebus Sami egregijs conscripsit, Κερετὰς θεοὶ χαλιδότιδες, Curetes ereis scutis armatos Deos, appellauit. Heraclides autē Ponticus in rebus Amatorijs nō Deos, sed Cretenses homines putauit esse, qui primi omnīū mortaliū greca arma in Eubœa induerint, Iouēmq; nutriuērunt, & cū illo postea militauerint, eūmq; in regnū paternū deduxerint. Fama est Curetes & Corybantes ab Idæis Dactylis fuisse genitos, vt memoriē prodidit in rebus Cretensīū Echēmenes, qui viros centum in Creta genitos fuisse memorat, atq; illos Idæos Dactylos fuisse vocatos: à quibus nouem Curetes fuerunt procreati, qui singuli decem viros genuere, quos postea nominarūt Idæos Dactylos, vt ait Strabo lib. 10. Dionysius verō Chalcidicus quindecim illos fuisse scripsit: at Pherecydes quinquaginta & duos, quos etiā ex Apolline & Rhytia nymp̄ha natos fuisse tradidit. alij cōtrā ē Cabera Proetē filia & Apolline. Vocati sunt Idæi ab Ida mōte Creta, vt sensit Hellanicus: vt verō Mnaseas libro primo de Asia, à patre Dactylo & à matre Ida, at Posidippus epigrammatū poetā vocatos fuisse Idæos Dactylos putauit, quia in Ida monte Cretē Rheā obuij digitos eius attigerint cū illam complecterentur. Fuerunt autem prastigiatotes Idæi Dactyli, ferique in varias formas diducendi artifices. aliorūque metallorum inventores, vt patet ex his carminibus eius poetæ qui Phoronidem scripsit:

Ἰδαίη γόντες

Ἰδῆος Φρύγης ἀδελφεὶ δρέσποντι εἰνὶ ἔναιον
Κέλμης, Δαμναμένης τε μέγας, καὶ Λαδόνιος Ἀκμων,

ὄντα δ' αἰμοὶ θεοπόντες ὀρεῖναι Ἀδρυεῖναι.

οὐ θεοὶ τοὶ τίτλημι πολυμήτιος Ἡρακλῆος

ἔργον ἐν ἔρεται νότῃς, ἰδὲ γὰρ πρὸς ἰδῆον,

ὡς πρὸς τὴν Ἰδαίην, ἀπὸ ποταμῶν ἐργὸν ἐκείνων.

Prastigiatotes homines hīc te ceta suarum

Idæi coluere Phryges montana domorum:

Celmis, Damnameneus ingens, prastignis & Acmon,

Egregij famuli Adrasteæ; qui prius artem

Vulcani reperere Dei prudentis in altis

*Montibus, & ferrum varias docuere figuras
Ignibus impositum.*

Eratosthenes in Architectonico, & Scepheus, Curetas & Corybantes eisdem esse tradiderunt, quod etiam sensit Orpheus in his:

Κυρήτες Βορύβαντες, αἰδάντες Ὀδυσσεύσι τε.

Curetes clari Corybantes regia proles.

Alij Rheæ datos à Titanibus ministros fuisse Corybātes armis instructos è Bactriana inquit, alij è Colchis, alij è Phrygia. Fuerunt qui dixerint Telchines nouem fuisse Rhodi comites Rheæ, qui in Cretam accesserint, qui dicti sint Curetes ex quo tēpore Iouem educarunt: at Corybantes Solis & Minervæ filios, fuisse dæmones. Quidam Saturni filios eos esse crediderunt, quidam verò Iouis & Halliopes, cum alij Curetes Hecates ministros arbitrarentur. Curetes siue Corybantes in matris Deorū sacrificiis armati saltabant casti & pueri assumpti. Dicti sunt Curetes ὄρεσιν καρύβαντες, quia caput inter saltandum iactabant, exercebantque enopliā pyrrhicā saltationē, ensibus scuta inter saltandum cum harmonia percutientes. Fuerunt nonnulli, inter quos Callisthenes in primo navigationis, & Euphorion, qui Dactylos, Idæos, Curetas, Corybantes, Caberos, Telchinas eisdem putarint esse, cum alij cognatos quidem esse inter se, sed paulū differre. Narrat Curetas nonnulli Pleuronium agrum habitasse, qui Cureticus postea ab illis nominatus fuit. Archemachus Euboicus hos Chalcidē inquit incoluisse, qui cum de Lilanto campo dimicarent, atque hostes priorem partē cæsariei horum caperent, cum dabatur facultas, illam capillorum partem tonderunt, & inde à tondendo Curetes sunt nominati. Cum postea in Ætoliam migrassent, & Pleuronis loca trans Acheloum occupassent intonsa seruantes capita Acarnanes dicti sunt. Alij, quia longas stolas gestarent tanquam puellæ, ita nominatos contenderunt. Semys libro septimo eorū quæ erant in Delo, Cureras filios fuisse scribit Danaidis Nymphæ Cressæ, & Apollinis, cum essent Corybantes Apollinis & Thaliæ: quare non eosdem fuisse contendit. Apollodorus autem Atheniensis lib. 2. Bibliothecæ memoriæ prodidit hos fuisse à Ioue occisos, quia Epaphum, quem pellex Io pepererat, Iunonis hortatu ceperunt occultandum. Hos Curetas memorant spiritu afflatos Bacchico & valde tumultuosa
armo.

armorum agitatione cum strepitu, fragore, cymbalis, tympanis, tibiis, vociferatione inter sacrificia uti solitos, ut praesentes perterrefacerent, Deaeque reuerentia & metu adimplerent. Atqui hunc sacrorum ritum, quem seruabant Curetes in sacris Deae Rheae, ita breuiter expressit Lucretius libro secundo:

*Hic armata manus (Curetas nomine Graij
Quos memorant Phrygios) inter se forte caterna
Ludunt, in numerumque exultant sanguine latis,
Terrificas capitum quatientes numine cristas.
Dicteos referant Curetas, qui Iouis illum
Vagitus in Creta quondam occultasse feruntur,
Cum pueri circum puerum pernice chorea
Armati in numerum pulsarunt aribus aera.*

¶ Atqui rectissime pro antiquorum theologia musica ratio Deorum sacrificiis addita fuit, non solum quia compositos animos sacrificantium, & ad aras Deorum accedentium esse oportere significabant, cum metro compositae preces domo essent ad altaria afferendae (neque enim animus domesticis negotiis implicatus debet ad Deum colendum proficisci, sed omnia negotia pro viribus e memoria obliteranda sunt cum ad aras accedimus) sed etiam quia, cum Deos corpora caelestia esse arbitrarentur, e numeris & harmonicis proportionibus Deos ipsos constare putarent. Sic igitur per hymnorum, & instrumentorum, & saltationum rhythmum Deorum naturam inuitabantur, & oblectabantur sacrificantes, & dies festos agentes, conuiuio ac genio indulgentes, Deorumque ipsorum felicitatem aliquo pacto imitantes, pro viribus proximè ad Deorum immortalium naturam accedebant. Nam cum praeclarum Dei opus mundum concordanti constare crediderint, omnia musica Diis grata esse merito existimabant. Orpheus verò cum alios marinos, alios terrestres, alios caelestes daemones e Curetibus appelleret, videtur daemones tempestatibus praefectos, vel potius ventos ipsos Curetas existimasse, ut apparet ex his carminibus:

*καὶ κύνες τοι Κυρῆτες, Ἀψία τὴν χεῖρ ἔχοντες,
ἑσάνιοι, χθονιοὶ τε, καὶ ἐπὶ ἀλυσσιν, πολλὰ βόησαι,
ῥωσόνιοι ποταμῶν μου σὺν ὅππῃσι δῖον αἶσαν.*

*Aerea pulsantes Curetes arma, marini,
Coelestes, ac terrestres, Manantia pubes.*

Fruſtiferi venti, qui vaſti mœnia mundi

Servatis.

Nihil ſanè aliud horum ſtrepitus, quàm vim ventorum indicabat, qui etiam miniſtri Rheæ dicebantur, quoniam per ventos, ut dictum fuit, & pluviæ & frigora & omnia denique naturæ opera perficiantur. Nam nullum animal poteſt gigni niſi per ventum ſperma extrudatur, quod ipſum accidit in omnibus plantarum ſeminibus. Quòd autem venti ſint Curetes, & quòd iidem & ſalutis & moleſtiarum in naturæ operibus ſint autores, patet ex his Orphei carminibus, quæ pontum etiam ab illis exagitari ſignificant: cùm nihil aliud quàm venti mare infeſtet magis:

*δαίμονες αἰθαιατοί, τροφίαις καὶ αὐτολετήραις,
λίμναι αὐτὴν αἰνέειν θεὸν ἡλύκωροι αἰδομένοισι
ἐν αἰάταις βίον καὶ κτήματα, ἥ δὲ καὶ αὐτοῖς
παραλαβέτωσαν αἶθρα δὲ μέγας πόντος βαθυδίνης,
δίνωρ δ' ὑψιπέλωρ ἐν οὐρανῷ χθονὰ πίπτει,
ἄχνη δ' ἑρηνία κελαδῆϊ ποταμῷ πολλῶν.*

*Dæmones æterni, ac perdetes facta virorum,
Cùm grauis irarum fluctus vos ſuſcit, æqua
Vaſtantes, frugēsque nouas; tum rursus & æqua
Frugibus implentes: per vos mare murmurat aliè,
Conuulſæque cadunt plantæ ab radicibus imis,
Et latè reſonat cœleſtis ſibilus auræ.*

Nam omnis fertilitatis & ſalutis animalium autores ſunt venti, quare miniſtri terræ meritò ab antiquis ſunt crediti: cùm plus conferat ad omnem fertilitatem fecunditatēque terræ cœleſtis benignitas, ut ait Theophræſtus in cauſis plantarum, quàm vniuerſus labor annuus agricolarum. At de Curetibus & Corybantibus ſatis, nunc de Cyclopibus dicamus.

De Cyclopibus.

CAP. VIII.

FERVNT autem Cyclopes Cœli & Terræ filij, ut ait Heſiodus his carminibus in Theogonia:

*γαῖα το δ' αὖ Κίχλαπας ὑπερβίον ἦτορ ἔχοντες,
Βεργίῳ τε, Σπερβίῳ τε, καὶ Ἀργίῳ ἱερομόδωμον.
εἰ Ζῶνι βεργίῳ τ' ἔδισαν, τοῖς αὖ τε κερκυκίῳ.
οἱ δὲ τοι τὰ μὲν ἄλλα θεοῖς ἐναλίγκιος ἦσαν,
μόνος δ' ὀφθαλμὸς μέσση ἐνέκλειτο μετώπῳ.
Σίχλαπας δ' ὄνομα ἦσαν ἐπόνυμον, αὐτὴν ἄρ' ὀφθαλμῷ
κυκλοτερὲς ὀφθαλμὸς εἰς ἐνέκλειτο μετώπῳ.*

Hiæ

*Hæc eadem peperit Cyclopas deinde superbos,
Argen magnanimum, pariter Brontem, Steropénque:
Qui fulmen, tonitrumque lousi grauiæ arma parabant.
Cætera Diis similes fuerant: sed fronte rotundum
Lumen gestabant mediâ: hinc sunt nomen adepti.*

Euripides tamen Cyclopas marini Dei hoc est Neptuni filios illos nominauit in Cyclopibus, cum inquit:

Ἴν' οἱ μέγαντες Ποντίᾳ παῖδες θεῶν
Κύκλωπες οἰκοῦσ' αὐτῇ ἱερῇ αἰδ' ὀφθαλμοί,
τούτων ἑνὸς λειψόντες ἐπὶ ἑκαδμοῖς
δοδοὶ ἀκλῶσι δ' αὖτε, ἃ λατρεῖν ἔχουσιν.
Πολύφρμον.

*Monoculi ubi Dei marini filij
Cyclopes homicide antra deserta incolunt.
Vnius horum nos sumus serui domi:
Illumque cur seruimus, ipsi nominant
Polyphemum.*

At cum Polyphemus inter hos omnes, qui centum fuisse memorantur, viribus corporis, formæque magnitudine præstaret: non satis constat quibus parentibus ortus fuerit: quippe cum Apollonius libro primo Argonauticorum illum admirabilis magnitudinis Polyphemum Neptuno & Europa Tityi filia natum fuisse inquit in his carminibus:

Τέναρρον αὐτ' ὅππῃ τοῖσι λεπῶν Πολύφρμος ἔγενε
τὸν ῥα Ποσειδάωνι ποσειδείδατον αἰδ' αὖ
Εὐρώπῃ Τίτυοιο μεγαδένεος τέκε κόρη.
καίνος κτήρ κ' πόντου ὅππῃ γλαυκοῖο θέσκεν
οἶδ' ἄλκας, αἰδ' ὅσοις ἑσπέρην πόδας, αὐτ' ὅσον ἀκροῖς
ἔχουσιν τε γόμφους διερὴν πεφόρητο καλεῖσθαι.

*His actis Polyphemus adest mox Ténaro, at alena
Europa hunc Tityi genuit pulcherrima proles
Neptuno celerem supra omnes, viribus acrem.
Per mare caruleum, tumidis cum tollitur undis,
Curreret, & summas vix tingeret aquore plantas.*

Andro verò Teius in affinitatum Epitomis & Posidonius Polyphemum patre Elata, at matre Stilbe nympha natum fuisse memorat. Conon in Heraclea Elasi & Amymones Polyphemum filium fuisse tradidit. Homerus in primo Odysseæ Polyphemum Neptuni & Thoosæ nymphæ filiū scripsit. Cyclopas autem singulos vnum oculum tantum habuisse in media fronte, ita scripsit Apollodorus libro primo:

μὲν τοῖσι δὲ αὐτοῖς τεκνῶν Ἰὼ Κόκλωπας, Ἀρπύιαν, Στερόπην, Βρόντην. αἳ ἑκάστος ἔχεν ἓνα ὀφθαλμὸν ἐπὶ τῷ μετώπῳ. *Post hos Tellus ē Caelo Cyclopes peperit, El arpen, Steropen, Bronten, quorū singuli unum oculum habebant in fronte. Hos in Lipara insula, quæ Meligunis etiam dicta est, habitasse, quæ est vna ex Æoliis, ita scripsit Callimachus in lauacrum Dianæ:*

αὐτὴ δὲ Κόκλωπας μετερίαδς. τοῖς μὲν ἑτάρις
νῆσος ἐπὶ Λιπάροι, (Λιπάροι νέον ἀλλὰ τὸτ' ἴσκειν
οὐδὲρ αἱ Μελίγουνι;) ἐπ' ἀμμοσὶν Ἡφαίστιο
ἑστῶτας καὶ μὴ ἐξ ἰππύγῳ γὰρ μῆλα ἔργον.

Continuò Cyclopes adit: tunc peperit illos

In Lipara, namque hīc habitabant: nomen at illi

Tum Meligunis erat, candentis pondera circum

Hi stabant ferri, Vulcani incudibus amplis

Imposuit: nam urgebat opus prægrande.

Euripides in Cyclopē videtur reliquos Cyclopes Polyphemi filios putasse, cū ita scribat dicentem Polyphemum:

ἴδῃ δὲ πῶδ' αὖς ὄρεσσι μόντας εἰσέειπ
ποίμνας.

Custodientes filios cerno greges.

Hunc in spelunca habitare solitum, & oves in Sicilia custodire, magis notum est, quàm vt indigeat explicatione, cū in eadem tragœdia etiam id scribat Euripides, & Homerus libro primo Odysseæ. Scriptum reliquit Onasus in primo libro rerum Amazonicarum Latonomen Herculis sororem, Amphitryonisque & Alcmenæ filiam, fuisse Polyphemi uxorem. Erat autem victus Polyphemi, aliorūque Cyclopum, fructus, quicunque ē terra nascebantur, nullisque utebantur legib. vāit Hom. in libro nono Odys. quos etiam ἀδμήστους, siue exleges vocat in his carminibus:

Κυκλόπων δ' ἑς γαῖαν ὑπερφιάλων ἀδμήστων
ἐκάμθ', οἳ ῥα θεοῖσι πεποιθότες ἀδαιάτοισιν
ἔπ' οὐτέ τις γὰρ σὺν οὐτὴν, ἔτ' ἀέθωσιν
ἀλλὰ τὰ γ' ἀσπαρτα καὶ ἀνέροτα πάντα εὐόνται.
πυρρὴ καὶ κραδίη καὶ ἀμπελοὶ, αἳ τε φέρονται
οἶνον ἐκαστὴν φυλόν, καὶ σφιν διὸς ὄμβρος ἀόξει.
πῶσιν δ' ἔτ' ἀγροὶ βελήφοροι ἔπ' ἡμῖν
ἀλλ' οἳ γ' ὑψηλὸν ὄρειον νῆστος κέκλιμα
ἐν σπῆσι γλαφυροῖσι. θεμίστυν δὲ ἑκάστος
πᾶσι δὲ δ' ἀλόχων ἔδ' ἀνδράων ἀνέχουσιν.

Veniunt ex legum ad Cyclopum protinus arua,

Qui super tam fressi bonitate, hanc semine iacta

Obner.

Obuertunt terras, manibus nec germina plantant:

Omnia sponte sua nullis nascuntur aratris

Hordea, frumentumve coactum, ac ipsa racemos

Vinea producit, quos auget Iupiter imbre.

Non fora, non causas norunt, non iura senatus:

Apera in excelsis habitantes montibus antra,

Et puer, et magnis de rebus indicat vxor.

Nam primum viuendi genus, quod vrbanitatem quandam videretur continere, primi instituerunt Cyclopes: qui cum filiis & vxoribus de rebus vtilibus consultabant. Fuerunt qui dixerint vtile fuisse ciuitates condere, & cum homines in vnū conuenissent, leges ferre, atque idcirco horum commodū autores mirificis laudibus extollunt. Ego contra, nihil magis perniciosum contigisse humano generi hominū cen-
seo, cum cōmoda illa quæ cum ciuitatibus excogitata sunt, omnium scelerum causæ fuerint. Satis enim erat homini ad feliciter viuendū Dei cognitio, & lex, quæ pulsari quempiā vetasset; cum avaritia, latrocinia, ignauia, ambitio, bella, Deorum contemptus, & omnia scelera denique cum commodis ciuitatum pullulauerint; quæ nisi introducta fuissent omnes plantationibus & agricultura nunc essemus intenti, felicissimique sine principum avaritia viueremus. Fama est Galateam fuisse amatam à Polyphemo, vt ait Theocritus in Cyclope. Istud autem contigit quia Philoxenus Cytherius cum eō adiisset, templūque vidisset Galatæ à Cyclope erectū, causam ignorans, Polyphemum illam amasse credidit, & idcirco templum illud ei crexisse, vt scripsit Alcimus libro tertio rerum Sicularum, & enarrator Theocriti. Ad huius amoris remedium & fistula, & Musarum cantibus vsus est Polyphemus, vt testatur Theocritus. dicitur Polyphemus nō modò amasse Galateam, sed etiam Galatū ex illa suscepisse, vt testatus est Bacchylides. cum quidam Celtum etiam Polyphemi filium fuisse inquierant, à quo dicti sunt Celtæ: & Illyrium, à quo Illyris: & Henetum, vt quidam voluerunt, à quo regio postea Veneria: & Paphlagonem, vt ait Dercyllus in lib. de nominib. vrbiū & locorum. Hylam præterea non ab Hercule, sed à Polyphemo fuisse amatum memorant, vt ait Socrates in commentariis ad Idotheum, & Zenodotus in linguis. Dicitur & Tirynthe vrbs opus fuisse Cyclopiū, cuius muri fuerunt è rudibus lapidibus extructi, eratque illa

eorum magnitudo, ut nec minimus quidem eorum vel iumentorum bigis loco moueri posset, ut scriptum reliquit Paul. in Corinthiacis, quod factum fuit ad Proci gratiam, ut ait Strabo lib. 8. Quidam arbitrati sunt Mycenæ etiam muros validissimos extructos fuisse à Cyclopib. quos Argiui fugatis Mycenæis demoliri non potuerunt. Erat autem Polyphemus Cycloporum princeps, homo non solum agrestis & ferus, sed planè inconsideratus, qui cum pecudibus etiam aliquando loqueretur, ut testatur Cic. lib. 5. Tusc. disputationum. nã is beatum arietem appellat, quod quam veller posset inire, & attingere, cum Cyclops ariete illo nihilo esset prudentior. Quis enim sapiens appellari possit, qui felicitatem humanã in turpissima libidine sitam esse arbitretur? nam qui inter vina, lautioraque pocula, aut inter immodicum commodorum à natura ad conseruanda corpora datorum vsum, se felicem censeat, ebrietatēque omnium propè facinorū turpissima vincatur, nonne inter beluas potius hic, quàm inter homines est connumerandus? Quid enim deformius dici aut commemorari potest, quàm si tantum Polyphemi corpus in spelunca prostratum, & frustra eorum hominum cum vino eructans, multoque vomitu pectus & barbam deturpatam ac foedissime olentem, & ipsum Polyphemum inter eum vomitum iacentem videremus? at quantæ vires quàm paruis poculis infractæ sunt? neque abhorret sanè ab huiusmodi ebrietate & imprudentia, legum, equitatis, & Deorum contemptio, & impietas omnis illa, quam Homerus illi attribuit:

ὅς ἐφ' ἄρ' ἐμῳ, ὅ-τι μὲν αὖτις ἀμείβετο πλεῖν θυμῷ
 νῆπιος εἰς ἃ ζεῖν, ἢ πηλὸν ἐν ἀλυσσῶν,
 ὅς μιν θεοὶς κλέειν ἢ διεδὶ υἱὸν ἢ ἀλκίαν ἔσται.
 & γὰρ Κύκλωπες Διὸς ἐργάων ἀλέγρουσιν,
 ἔδ' ἐπεὶ μὲν μάχ' ἐργον, ἐπειρὶ πολὺ φέρεται, εἰ υἱός.
 ὅδ' αὖτ' ἐγὼ Διὸς ἔχθρος ἀλλ' ἀνδρὸς περὶ θυμῷ
 ἔτε σὺ δ' ἂν ἐτέργων, εἰ μὴ θυμὸς μὲν κλέειν.

Sic ego sic contrà te turbato pectore fatur.

Stultus es, aut huc è longinquis finibus erras,

Qui curare Iouemque mones, superosque vereri.

Nec mos Cycloporum est superos curare, Iouem ve:

Quod superis que Ioui que superno robore præstant.

Nec tibi, vel socijs parcam, magni Iouis iram

Quò vitem, nisi sic animo mihi sederis ipse.

Atque

Atque is qui nullo rationis ductu, nullâque vel hominû vel Deorum reuerentia moueatur, trahaturve ad æquitatem, quo pacto non tanquam belua omnem suam felicitatem in ventris voluptate collocauit? at tanta fuit eius Cyclopis arrogantia, vt nulla habitæ beneficentiæ Dei, & benignitatis cœli ratione, se terram ad fertilitatem cogere arbitraretur, tanquam sola humana diligentia sufficeret agris colendis. sic enim gloriatur apud Euripidem:

ἢ γῆ δ' αὖ ἀρχὴ καὶ θελῶ καὶ μὴ θέλη,
πικρὰ σα ποίνῃ, πῆμα παίνει βοτάν.
ἀ γὰρ ἔστιν ἄνω, πάλιν ἐμὴ, θεοῖσι δ' ἄ-
δ' τῇ μεγίστῃ γαστρὶ τῇ δὲ δ αἰμένων.
ὡς τὲ πῖν γ' ἢ φαγεῖν τὲ φ' ἡμέραν,
Ζεὺς ἔτος ἀνθρώποισι τοῖσι σάφροσι
κυρεῖν δὲ μηδὲν αὐτῶν. οἱ δὲ τες νόμους
ἔδυντο, ποικίλλοντες ἀνθρώπων βίον,
καλεῖν ἄνωγα.

*Necesse terra fit volenti, siue non,
Herbas creare, pinguis ut sit grex meus.
Nulli Deorum, sed mihi quem nutrio,
Et huic Deorum maximo ventri: viris
Vt solus est Iupiter prudentibus.
Bibendi edendi hic lex diebus singulis,
Viuendi & vsque suauiter. qui legibus
Ornare vitam protinus in ortalium
Voluere, ego valere iussi iamdiu.*

Sed tamen tanta hæc arrogantia vltiores Deos aliquando experta est. nam cum in profecti illuc Vlyssis socios Polyphemus sæuissset, ac nonnullos vorasset, illud verum esse, quod ita scribitur à Theognide, expertus est:

ἂν εἰς πῶς ζῆνον Πολυφαῖδ' ἔφατα τίς σαι,
ἂν δ' ἐν ἑλίκῳ θνητῶν, ἀθανάτους ἔλαδ'.

*Hospes decipiens peregrinos, siue rogantum
Suppliciter vocem, nemo Deos latuit.*

Nam profectò ille qui neque Iouem, neque superos vel cæcilli faciebat, qui terræ etiam imperare sibi videbatur, qui nullam curabat cœli clementiam, hic ab homunculo Vlyssæ, vel oculo, quem vnicum habebat, priuatus est: quare nō solum Deorum consilio, sed etiam humanis viribus denique cedat oportet, qui supra humanas facultates temeritate quadā extolluntur. Memorizæ prodidit Apollodorus libro primo Deorum, Cyclopes statim natos in tartarum

deiectos fuisse, deinde Iouis opera ita precante Tellure,
quia victoriam illi aduersus patrem vaticinata esset, e vin-
culis liberatos, & in lucem reductos caesa Campe, quæ illos
custodiebat. Tunc Cyclopes Pluroni galeam donarunt, quā
si quis haberet, à nemine videri poterat: tonitrua, & ful-
gura, & fulmina Ioui, quibus omnes mortales perter-
refaceret: tridentem autem Neptuno quo maria omnia
perdomaret. Idcirco crediti sunt ex illo tempore Cyclopes,
& inter hos maximè Brontes, Steropes, ac Pyracmon fulmi-
na Ioui in Ætna Siciliae monte facere, vt ait Virgilius lib. 8.

*Ferrum exercebant vasso Cyclopes in anero,
Brontesque, Steropesque & nudus membra Pyracmon.
His informatum manibus iam parte polita
Fulmen erat, toto genitor quæ plurima celo
Deiicit in terras: pars imperfecta manebat.
Tres imbris totius radios, tres nubes aquosæ
Addiderant, rutili tres ignis, & alitis Aust
Fulgores nunc terrificos, sonitumque metumque
Miscebant operi, flammisquæ sequacibus iram.*

Cum igitur Æsculapius fulmine cæsus fuisset, Apollo mor-
tem filij grauitè ferens, fulminis ministros & artifices sa-
gittis confecit, vt est apud Euripidem in Alceſtide. atque ita
scripsit Orpheus in Argonaut.

*ἄνελαι τοὶ Κύκλωπας ἀμαρμακάτοισιν εἰς τοὺς
καὶ ἐδιδόισιν ἐπὶ τῷ Ἄσκληπιῳ ἐπὶ τῷ λαῶντι.*

*Cyclopes quoniam transfixerat ille sagittis,
Æsculapi causa miseri, quæ vulnera fletis.*

¶ Atq; hæc illa sunt, quæ de Cyclopibus fabulosè memo-
riæ prodita fuerunt ab antiquis scriptoribus, nunc verita-
tem ex his exprimamus. omnia autem fabularum figmen-
ta, vt diximus superiùs, proprium quoddam habent histo-
riæ fundamentum: vt ea quæ dicta sunt de Æolo, quòd adia-
centibus Liparæ insulis imperauerit. Sic Scylla & Charyb-
dis dictæ sunt non solum illis de causis, quæ commemora-
tæ sunt nauigantes absorbere: sed etiam quia piratæ & la-
trones loca finitima habitarent, qui præternauigantia nau-
igia prædarentur. Læstrygonas autè & Cyclopes Ætnæ &
Leontinis vicinia loca incolentes immanes & efferos quos-
dam homines fuisse memorant, & maleficos, & latrones, &
in omnes peregrinos prorsus inhumanos, quare hæc de
illis tra-

illis tradita sunt. Veruntamen cum nullum scelus mortali-
um Deus inultum esse patiatur, ut diutius poenas daret
pro flagitiis & crudelitate Polyphemus, Deus non immi-
sit consilium Ulyssi, ut illum, cum posset, iugularet (nam id
quidem breue futurum supplicium) sed ut oculo illo am-
plo, quem unicum habebat, priuaret. Dictus est autem Cy-
clops ab oculo circulari. Huic ante illud supplicium exi-
miam crudelitatem, impietatemque inauditam tribuit poe-
ta, quæ facit in amorem propè furiosum, & ebrietate victum,
& in omnes voluptates corporis maxime propensum, atque
omnino imprudentem: cum nemo malus & prudens vno tem-
pore esse, possit. Alij tamen maluerunt fabulam hanc ad
physicas rationes traduci, qui dixerunt Cyclopes esse vapores,
ex quibus fulmina, & fulgura, & tonitrua nascantur. Hi dicuntur
fuisse Cæli & Terræ filij, quoniam vapores ex terra, non
nisi per calorem cælestem extolli, atque extenuari in aera
possunt. Cum verò multi etiam ex aquis extenuatis oriantur,
merito Europæ siue Terræ & Nepruni filius dictus est
Cyclops Polyphemus. Huic matrem Stilben tribuerunt, quod
nomen splendidam significat. alij Thoosam quasi currentem
eius matrem dixerunt, quia frequentes & citi ascendunt vapores,
quo tempore fieri solent fulmina. Dicti sunt habitare
Ætnam montem Siciliæ igne abundantem, quoniam non
nisi per calores fiunt, cum frigore cogantur, & de cælo de-
pellantur. Horum tres præcipuè dicti sunt Ioui fulmina
fabricare, Harpes, Brontes, Steropes, quod Harpes, ad se rapiat
vapores, pro quo alij Pyracmonem substituerunt. Est enim
Polyphemus, ut nomen ipsum significat, multus strepitus,
siue multus sonitus: at Pyracmon, multus ignis. Nam nisi
magna vis ignis, multaque vaporum copia fuerit, fiunt quidem
fulgura & tonitrua, at fulmina certe aliquo horum trium
ministrorum deficiente fieri vel creati non possunt.
at *βροντῶν* tonare significat, unde dictus est Brontes. Steropes
fulgur est, & splendor is qui fulmina antecedit. Cum hæc
in aere contingant circa fulmina, hæc fabula de Cyclo-
pibus cõficta est ad explicandam illam quæ fiunt in sublimi ab
antiquis. est enim idem atque si dixissent: vapores ex aqua &
terra virtute caloris cælestis, Solis scilicet, extenuari subli-
mes extolluntur, qui ubi condensantur eliso calore, fiunt
tonitrua & fulgura & fulmina, quæ deorsum ab aere su-

premo, qui Iupiter appellatus est, pelluntur ac deiiciuntur. Hi dicuntur fuisse aliquando in tartarum à patre detrusi, & in lucem postea à Ioue reuocati, quoniam calor per hyemé vapores inferius attrahit sub terram, cum vis frigoris illos intra terrâ coarceat: at Ioue reuocâte tēperie aeris scilicet è tartaro liberantur, Campe cēsa, siue glacie potius & crusta terræ liquefacta. Fabulantur Polyphemum victum fuisse dolo ab Ulyssē, cum antea esset omnibus formidabilis, quia prudentia mortalium res arcanas naturæ denudauerit, quæ antequam cognoscantur sunt in maxima admiratione ac metu, quales feruntur fuisse eclipses ante Thaletis tempora, qui primus naturam rationemque defectuum Solis & Lunæ patefecit, animosque mortaliū insigni trepidatione liberauit. At Cyclopib. tamen aram pro mortaliū dementia structā fuisse, ad quam res diuina fieret, scripsit Paus. in Corinthiacis, & diuinos honores illi fuisse institutos. Dictus est autem Apollo Cyclopa filij causa occidisse, quoniam vapores per vim Solis & coguntur & soluuntur. sūt enim Cyclopes vapores, è quibus fiunt fulmina, & venti, & imbres, ita dicti quod in circulum assidue ferantur, nam modò ascendunt rarefacti per vim Solis, modò in pluias condensantur, in circulumque vertuntur in elementa, de quibus ita ait Lucr. lib. 3.

Et primum faciunt ignem se vertere in auras

Aeris, hinc umbrem igni, terramque creari.

Ex imbri, rursusque a terra cuncta reuerti:

Flumorem primum, mox aera, deinde calorem.

Ac de Cyclopiis satis, nunc de Lycaone dicamus.

De Lycaone.

C A P. IX.

NEQVĒ verò Lycaon satis commodum pro sua crudelitate vitæ suæ finem consecutus fuit, quem tradiderunt fabulę pro sua feritate ex humana forma in beluam omnium propè ferarum crudelissimam Deorum immortalium ira versum fuisse, Lycaō fuit eius Pelasgi filius, qui natus est è Ioue ac Niobe, & regnavit in Arcadia: qui cum primum regnare cōpisset, rudes adhuc homines tuguria ad arcendas frigoris & æstus & imbrū & ventorū iniurias ædificare docuit: tunicasque facere instituit è coriis suillis. Deinde à frondium & herbarum & radicum vsu, quib. vel incautē

incautè perniciosis aliquando vescébantur pro cibariis, ad salubtiores glandes, & ad eas præcipuè quæ de fagis legerentur, diuertit: quare illud dictum est de Arcadibus ab oraculo:

πολλοὶ ἐν Ἀρκαδίᾳ βαλάντ' ἀνδρες ἔασιν.

Plurimi in Arcadia vescētes glande feroces

Mortales habitant.

Lycæonis mater fuisse dicitur Melibœa Oceani filia, vt putauit Hesiodus, vel, vt aliis magis placuit Cyllene nympa, vt scripsit Apollodorus, libro tertio. Fertur Lycæon eodem tempore imperasse Arcadibus, quo Cecrops Atheniēsis: quem Iupiter in lupum vertisse dicitur, quoniam ad aram Iouis Lycæi infante mactato humanum sanguinem libauerit. Aiunt inter ipsa sacra, antequam ab ara discederetur, illum in lupum fuisse mutatum, sicuti ait in Arcadicis Pausanias. hic in Lycæo monte Lycosuram urbem condidit, & templum in ea, quod Iouis Lycæi appellauit, & ludos in eius honorē instituit, quæ vocata sunt Lupercalia. Neque verò solus Lycæon dictus est in illis sacrificiis in lupum fuisse conuersus, sed etiam alij complures ex omnibus temporibus sequentibus: qui non tamen in omne tempus erant mutati, sed decimo tandem anno, nisi interim humanam carnem gustassent, pristinam formam recuperabant. Neque sanè mirum est hæc memoriæ prodita fuisse ab antiquis, cū prisci illi homines Deorum hospites & coniuæ pro iustitiæ pietatisque meritis effici dicerentur, quare viris bonis & piis certissima præmia, sceleratis & fontibus ingentia supplicia ex ira Deorum proponebantur. Sed antequam in lupum verteretur ex vxore Atlantis filia, & ex aliis nonnullis multos filios suscepit. quorum hæc sunt nomina: Acacus, Acontes, AËgeon, Æmon, Aliphenus Ancyor, Archebates, Bucolion, Canethus, Carteron, Caucon, Cletor, Corethon, Cynethus, Eleatas, Euæmon, Eumetes, Eumon, Genetor, Hæmon, Harpaleus, Harpalycus, Helisson, Helix, Heræus, Horus, Leon, Linus, Lycus, Macareus, Macednas, Macedon, Mænalus, Mantinus, Mecistus. Nyctimus, Opleus, Orchomenus, Pallas, Peucetius, Phafsus, Phineus, Phthinus, Phythius, Physius, Plato, Polichus, Porthæus, Prochous, Socleus, Stymphelus, Tegeus, Thnocus, Titanas, Trapezeus. Nā cū Apollodorus quinquagin-

ta fuisse inquit, ego tamen multo plures fuisse apud varios scriptores inuenio : quippe cum Callisto etiam de qua & Ioue natus est Arcas, quem tamen quidam Apollinis filium fuisse malunt, & Dia, de qua & Apolline natus est Dryops, filia fuisse Lycaonis memorantur. Hecataeus Milesius libro secundo Genealogiarum longè aliam tradidit rationem cur Lycaon & eius filij fuerint in lupos conuersi, quam explicauit postea Ouidius: sic enim inquit: Πελασγὸς ὡς παῖς Διὸς καὶ Νιόβης ἂν παῖς ὡς Λυκάων ἐν Μελιβαίῃς κέρως, εἴπω καὶ Κυλλήνης, ὡς φασιν, ἔτος ἔπειτα βασιλὴς οὗς τ' Ἀργεῶν κατὰ γένος, κατὰ χροσμὸν ἦν ἐν πολλῶν γάμων πολλῆς παῖδας λαβὼν, αὐτὸς ὦν ἀσβεβὴς, ἀσβεβὴς καὶ τοὺς παῖδας πορσελάβειν ὦν Μαιναλός, Οὐρανοῦ τὸς, σὺν Νυκτίμῳ καὶ Καίονι Λύκος, Φθίνης τε, καὶ Τηλεβρίας, Αἰμῶν Μαρτύνης, Στύμφηλος, Κλείτωρ, Ὀρχομένος τε, καὶ ἄλλοι, οἱ πάντες ἀσβεβῆα καὶ κατεργασίᾳ εἰκόων. ὁ δὲ Ζεὺς χερσὶν ἐκείνους πορσελίνετα· αὐτοῖς ἢ αὐτοὶ καλίσταντες ἐπὶ ξένισα, ἵνα τ' ἐργασίῳν παῖδας ἑὸν σφάττουσι· καὶ ταὶ σφαλαγγα συμμίζαντες, παρίδντο τῇ τεραπέει, τοῦτο δὲ Ζεὺς ἐργασίῳν, καὶ μυσταχθεῖς, τὴν ὡς τεραπέει αὐτὸς τρεφὼν ὅθεν ἐκεῖνος ὁ τύπος Τεραπέδου ἐν Ἀργαδία, καὶ Τεραπέδου ἐν πόλιν καλεῖται. τῶν δὲ Λυκάωνος παῖδων, ὡς ἀσβεβῆσται τῶν εἰς ξένον, μετ' αὐτοῦ Λυκάωνος, τοὺς μὲν εἰς λύκος ἐτρέφε, τὸς δὲ κατακύνει. Pelasgus fuit Iouis & Niobes filius, qui filium Lycaonem à Melibæa suscepit, vel, ut alij putarunt à Cyllene. Hic postea cum Arcadiæ imperiū adeptus esset ex quodā oraculi responso, multosq; filios à variis nuptiis suscepisset, cum esset ipse impius, impios quoque filios habuit: inter quos fuit Menæus Thesprotiusq; cum Nyctimo & Caucone, Lycus, Mennus, Macareus, qui Macareas Arcadiæ urbem condidit, Menæus, qui nomē dedit ciuitati Arcadiæ; Melænæus, qui Melenas oppidū cōdidit non procul à Megalopoli, Acontius, qui Acontiū oppidum Arcadiæ de se nominauit; Charisius, qui Charisius; Cynethus, qui Cynethæ nomen dedit; & Psophis, Phthinus, Teleboas, Æmon, Munatinus, Stympheus, Cleto, Orchomenus, & alij. Omnium igitur horum admirabilis erat improbitas, & temeritas: si quidem vel Ioui in pauperem operariam uerso, quem ipsi in hospitium inuitauerant, dicuntur unum ex infantibus indigenis iugulasse, & eius intestina Ioui cum aliis commissa epulanda in mensa apposuisse. Id scelus abominatus Iupiter mensam quidem subuertit, unde locus ille in Arcadia vocatus est Mensarius & Mensaria ciuitas extructa postea: at è Lycaoni filiis unā cum ipso L. caone, quoniam impiè in hospitium egressi, hos quidem fecit lupos, illos percussit fulmine. Sic etiam Callisto Lycaonis filia in uersam conuersa est, quia cū venaretur cum Diana, à Ioue fuit compressa, ne dignosceretur, de qua natus est Arcas. Alij putarunt illum quem

ferebat

ferebat in vtero, Mercurio datum esse seruandum, ac matrē ad sempiternam memoriam in Iunonis contemptum in vrsam maiorem conuersam nitere inter sidera, quam obtinuit tantum Iuno non posse in vndas descendere à Neptuno fratre. Fabulantur etiam Arcadem cum adoleuisset, acceptum frumentum à Triptolemo suis populis tradidisse, panem facere docuisse, & quod ab Adrasta præterea didicerat demonstrasse, vestium texturam nimirum ac totum lanificium, sicut Pelasgus ubi regnare cœpisset, rudes homines docuit tuguria ædificare ad frigus, æstum, imbrēsque arcendos, & facere tunicas è coriis suis illis, & vesci glādis, cum prius quibusuis herbis vel perniciosis incautius vesceretur: atque ab hoc Arcades, ab illo Pelasgi populi sunt vocati. Atque tantæ fuit reuerentiæ apud mortales Arcas, vt cum in Mænalo monte fuisset sepultus, eius ossa iussa sint ex oraculo Delphici Apollinis deportari in Arcadiam, vt ait Pausanias in rebus Arcadum. Id cum scribat Paus. in Arcadicis, miratus sum cur dicat vnicam tantum filiam fuisse Lycaoni inter tot mares, quam etiam inquit ingratiam Iunonis fuisse sagittis transfixam: cum Dia etiam Dryopis mater filia eius fuerit, vt scripsit Hecataeus.

¶ At cur hæc ficta sūt, & memoriæ prodita vt ad posteros peruenirent? quia per illa quæ de hominibus fingebantur, significare nobis volebant, quo pacto vel motus animorum essent refrænandi, vel ad humanitatem, & beneficentiam, & Deorum cultum hortabantur: & omnino per fabulas de hominibus confictas vitam humanam optimis moribus instituere conabantur. Sic igitur per Lycaonis fabulam, cum vel Deos ipsos in hospitium mortalium aliquando accedere sumpta pauperum figura dicerent, humanitate aduersus omnes hospites vti oportere significabant, quod si quis parui Deorum præsentiam facere videretur, neque moueretur eorum reuerentia, quia Deos nemini insensos esse crederet, hunc ingentibus premiis & pollicitationibus ad probitatem adhortabantur, cum multa præmia honorifica data sint à Diis, humanis & benignis hospitibus: quale fuit munus Triptolemi. At contra permulta sunt exempla; quæ à crudelitate & perfidia in hospites deterrebant, quod accidit conuiuium Pelopis, & illis qui grauissimè ob suam crudelitatem ab Hercule & ab aliis Deorum

filiis sunt oppressi. Quis enim cum videat ex altera parte ingentia supplicia fontibus à Diis irrogari, ex altera laudes & gloriam, & honorifica præmia viris bonis esse proposita; supplicia potius elegerit, & se sanè mentis esse fateri audeat? At de Lycaone satis, nunc de Pandione dicamus.

De Pandione. CAP. X.

FVIT Pandion illius Erichthonij, qui pulso Amphictyo de de regno Athenis imperavit, & Pasithea Naidis Nymphæ filius, ut scripsit Apollodorus libro tertio Bibliothecæ. Hic mortuo patre Erichthonio in regnum successit, quo tempore Ceres & liber pater in Atticam venerunt. Fertur vir bonus fuisse Pandion, sed vna in re parum fortunatus, quod filiam progen (nam illam, & Philomelam, & geminos Erichtheum ac Butem, è Zeuxippe matris suæ sorore susceperat, ut ait Apollodorus li. 3.) Tereo Martis & Bistonidis filio, quo socio in bello de finibus aduersus Labdum usus fuerat, strenuo sanè viro, at nefario, & in libidinem prope furioso, in matrimonium cōcesserit. Eius enim libido ipsum denique in eam rerum domesticarum difficultatem induxit, ut ipsi in vupā verti satius fuerit, quàm hominem viuere; cum Progne & Philomela & Irys in aues fuerint conuersæ cum summa eius familiæ ignominia & opprobrio, ut ait Horatius lib. 4. Carminum:

Nidum ponit, itym flebiliter gemens,

Infelix avis, & Cecropiæ domus

Æternum opprobrium.

Fuerunt autem Pandiones complures. Dicunt enim quòd vbi Boreas Zetè & Calaim ex Orythia procreasset, & Cleopatram, illa nupsit Phineo, de qua ille Pleuxippum & Pandionē suscepit, quamuis alij eos vocatos fuisse Terymbam & Aspondum maluerunt. Hi post matris mortē parui adhuc existentes ab Idæa Dardani filia, vel, ut aliis placuit, Idothea nouerca Cadmi sorore lumine capti sūt: de quibus scripsit Apollodorus lib. 3. Fuit alius Cecropis & Metiadus Eupalami filius: sed reliqui omnes obscuri sunt, cum vnus Erichthonij filius, qui patri in regnum successit, ob eā familiæ labem celebratus fuerit a poetis. Hic filios habuit Ægeum, Lycum, Pallantem, Nisum, ut ait Strabo libro nono, qui etiam carmina quædam ad eam rem confirmandam

dam è tympanistis Sophoclis recitavit: in quibus descriptum est, quæ loca singulis filiis pater possidendatribuerit. Quod autem Ægeus Pandionis filius patri in regnum successerit, ita scriptum est à Phanodemo in libro 5. de rebus Atticis: Αἰγέως ὁ Πανδίωνος υἱὸς βασιλεύων Ἀθηνῶν, γαμέει Μήταια θεῶτον τῶν Ὀπλήτων, ὃ δὲ τεκνὺν Χαλκιδίην Πηνελόπεια. Ægeus Pandionis filius cum imperaret Athenis, Metam primum Hopletis filiam uxorem duxit: postea Chalciopen secundo natam è Rhexenore. Sic Zezes hist. 142. chil. 7. illi alios mares fuisse inquit:

τῶ βασιλεῖ τῷ Ἀθηνῶν Πανδίονι τῶν κληῶν
ἄρρενες πᾶσις ἦσαν τῶν θυγατέρας δύο.

Regi Athenarum nomine Pandioni

Mares erant filij, duæque filiae.

Hæc cum ita sint, miratus sum cur scripserit Pausanias in Atticis, Pandionem nullos habuisse filios, qui suas iniurias persequerentur, quas à Rege Thraciæ acceperat: nam si noluisse filios iniurias persequi dixisset, facile illi assentirem. Hæc pauca dicenda duxi de Pandione, cum filiarum fabula superius explicata sit, ut si qua ibi desiderarentur, hinc accipi possent. Atque cur ficta sint hæc, ex illis superioribus arbitror patuisse. At nunc de Erichthonio.

De Erichthonio. CAP. XI.

ENIMVERO dictum est superius, Vulcanum cum arma Iouis, quibus in bello adversus Gigantes usus est, fabricasset, pro laboris diligentiaque mercede obtinuisse, ut Iupiter iuraret per Stygiam paludem quodcunque poposcisset, se illi concessurum. At Vulcanus Mineræ nuprias, cui Iupiter perpetuam virginitatem concesserat, postulavit: id abnuere quidem non potuit, sed clam Mineram monuit ut reluctaretur. Cum igitur Mineram adiisset Vulcanus, dicitur inter luctandum semen profudisse, quod in terram fustum in hominem conuersum est. quare inquit Pausanias in Atticis, huic patrem fuisse neminem mortalium, sed quoniam ex terra & contentione sit genitus Vulcani, ita fuisse nominatum. Hunc terrigenam & inter serpentes educatum fuisse scripsit Euripides in Ione hoc pacto:

παρ' ὅντων νόμον πάρεσσι, τὸ τε γηγένες
Εἰρῆνης, καὶ γὰρ ἡ Διὸς κῆρη

οὐκ ἐστὶν ἄλλος δὲ νόμος φύλακας σώματος
 διαστα δ' αὖτε παρθενοῖς Ἀχιλλεύῳ
 δίδωσι σῶζ' ἐν ᾧθεν Ἐρεχθεὶς ἦς ἐκεῖ
 νόμος τις ἐστίν, ὅφρασι χερσὶν αὐτοῖς
 τρέφειν τέκν'.

*Servans auiorum legem, & è terra sacra
 Erichthonij. Iouis puella namque ei
 Duos dracones corporis mox addidit,
 Custodias, deinde seruandum dedit
 Atheniensibus puellis, mansit hinc
 Mos ille Erechthidis, ut ornent filios
 Serpentibus aureis.*

Alij tamen dictum fuisse volunt non à contentione, quam
 εἰ significat, sed ἀπὸ τοῦ εἰοῦ, à lana scilicet, qua Minerva fe-
 mur sibi absterfit, cum semine Vulcani inquinata fuerat,
 in terram coniecta. Inde postea dicti sunt terrigenæ omnes
 Athenienses. Neque verò Erichthonius solum, sed etiam
 Erechtheus dictus est: sic enim illum nominavit Homerus
 in Catalogo:

οἱ δ' αὖ Ἀθηνᾶς εἶχον εὐκτελὺς πολλὴ δ' ἔργη,
 δῆμον Ἐρεχθῆος μεγαλήτορος, ὃν ποτ' Ἀθηνᾶ
 θρέψε Διὸς θυγάτηρ, τέκε δὲ Ζεὺς Διὸς ἀγυγὰ.
*Urbem præclarā coluerunt isti at Athenas,
 Fortis Erechthei populum, quem nutrit olim
 Nata Iouis Pallas, peperit quem dædala tellus.*

Fabulantur huic cura fuisse anguibus similia, quem recens
 natum à Minerva susceptum in cistā fuisse absconditum
 inquirunt. Hanc Aglauro custodiendam commisit, &
 Hersæ, Pandrosôque sororibus; easque admonuit ne
 curiosius quid intus includeretur inspicerent. Fertur
 Pandrosus quidem paruisse Deæ mandato, at sorores aliæ
 cista resignata Erichthonium inspexerūt; quo viso ita furis
 repente percitæ sunt, ut se de altissimo & prærupto arcis
 loco præcipites miserint, ut ait in Atticis Pausanias. Nec
 defuerunt qui Vulcani & Athenæ Cranai filia Erichtho-
 niū filiū fuisse tradiderint. Scriptū reliquit Apollodorus lib.
 tertio Erichthonium postea fuisse à Minerva in templo e-
 ducatum, qui cum adoleuisset, regnūque Athenarum ac-
 cepisset, Minervæ altricis signum in arce erexit, & Panathe-
 næ solennitatem in honorem Minervæ instituit; cum ta-
 men non desint, qui à Theseo illa instituta maluerint.

Hic

Hic ducta Pasithea, siue, vt aliis magis placet, Phrasithea Nympha filium Pandionem, qui postea in regnum successit, suscepit; & Orythiam, & Procrim filias. Fuit autē Erichthonius quartus, qui regnavit Athenis, cum primus omnium mortalium Cecrops ex Ægypto profectus urbem Athenarum condiderit, eamque de nomine Palladis, quæ Sais apud Ægyptios vocabatur, vt ait Chares Mitylenæus, Athēnas nominauit. Hunc hominem bisformem fuisse fabulati sunt: cum partem corporis inferiorem haberet draconis, superiorem hominis: quod alij ob Ægyptiæ Græcæque linguæ peritiā fictum fuisse arbitrantur: alij, quod & prudentia & robore præstaret: alij, quia leges prior tulerit de matrimoniis apud Athenienses, cum nemo patrem antea, sed matrem tantum cognosceret, quia per illum ambos parentes singuli cognoscerent. Ego sanè longè diuersam ab his omnibus habeo sententiam, quippe quod putem partim draconem, partim hominem fuisse Erichthonium existimatum, quia is vtrumque & seueritatis & clementiæ tempus recte cognouerit. Est enim optimi ac sapientis imperatoris, & humanitatis & asperitatis opportunitatem posse diiudicare: cum alię nationes aliis temporib. magis asperitate & metu, aliæ iucunditate magis commodè regantur. Hic Erichthonius dictus est ad occultandam crurum turpitudinem quadrigas excogitasse: quare ita de illo scripsit Virgilius libro tertio Geor.

Primus Erichthonius currus, & quatuor ausus

Iungere equos.

Post Cecropeum igitur regnavit Athenis Cranaus, cui successit Amphictyon, quē hic de regno deiecit. Fuit alius Erichthonius, de quo meminit Apollodorus libro tertio, qui regnavit Troiæ post illum, qui de Astyoche vxore Simoëtis filia Troem genuit, vt ait Homerus lib. v. Iliad.

¶ Atque tot dicta sint de Erichthonio fabulosè. Illa breuiore nos faciunt in hoc loco, quæ superius explicata sūt, cum de Vulcano loqueremur, vbi patuit cur ē Terra & Vulcano Erichthonius dicatur esse genitus, & quid esset Minerva, quæ perpetuam obtinuisset virginitatem. Hæc igitur purissima pars est ætheris ē capite Iouis nata, ē qua nulla nascuntur animalia: at Vulcan⁹ impurus est, in materia ignis, siue calor potius, qui generationem adiuuat, & in

terrâ decidens multiplicia gignit animalia : quare eius & terræ filius Erichthonius tā diuersę formæ dicitur fuisse. Atqui furorem immissum fuisse sororibus pandrosi dixerunt idcirco, quod non paruerint Deę monitis: quare significabatur contra Deorū mandata nō conferre esse curiosos, cū multis mortalibus id sæpius calamitosum fuerit. nam multi quia consiliorum secretiorum essent conscij vel hominum, nedum Deorum, per insidias clām de medio fuerunt sublati. at de achille nunc pauca dicamus.

De Achille. CAP. XII.

EXPLICATA fuerunt suo loco illa omnia propè quę pertinebāt ad Theridis nuptias: & quod illa à Pelco in matrimoniū ducta præter cæteros filios achillē etiam illi genuit. cū verò per noctem sub igne filios Theris occularet, vt quod mortale illis esset, ita eximeret, filij reliqui omnes mortui sunt; at achilles per diem ambrosia perunctus, & per noctem sub igne occultatus dicitur aliquandiu perdurasse, donec à Peleo deprehensa illa irata se in numerū Nereidum receperit. Hanc rem ita attigit Apollonius libro quarto argonaut.

χρῶσαι μὲν Ἀχιλλῆος ἀγῶνι νηπιάρχοντος.
 ἢ ὡς γὰρ βροτῶν αἰὶ ἀφ' ἑστέρης ἐδ' αἰὲν
 νύκτα διὰ μέσσω εὐχομένη πύρος ἡμᾶτα δ' αὖτε
 ἀμβροσίῳ χρίσει τέρεν δέμας, ὅσα πλοῖστο
 εἰδῶτα περὶ οἱ συνᾶρον χοροῦρας ἀλάλκοι.
 αὐτὰρ ὅγ' ἐξ ὀνύχ' ἀπαπείθευς εἰσπύλον
 παῖδα φίον σπείροντα διὰ φλογός. ἦ καὶ δ' αὖτε
 σμερδαλέω ἐσθδὼν μέγα νήπιος. ἢ δ' αἶσα,
 τὸν ὡς ἀπ' ἀπάρχῃ λυγμάδος βάλε πεκληγῶπα·
 αὐτὴ δὲ προῖα ἰκέλη δέμας, ἥ τ' ὄνειρος,
 βῆ ἢ ἔλκυ ἐκ μεγάροιο ποῦς, καὶ ἐπήλατο πόντεν
 χρῶσαι μὲν.

Irata infantis causa narratur Achillis.

Vere mortales nocturno tempore carnes

Consuerat flammis, ungebat luce diurna

Ambrosia tenerum corpus, quod quidquid adesset

Mortale eximeret, tristem lueretque senectam.

Ast hic è lecto ut surgens cognouit, in igne

Vidit ut infantem trepidantem, protinus inde

Clamorem horrendum tollit; demens. Dea paruum

Ponit humi puerum raptum, atque irata refugit

Par leuibus venis, volucrique simillima somno:

Effugiensque domo in pelagi se condidit undas.

Sic igitur Achilles ab igne seruatus Pyrisous primium vocatus est, atque cum labrum tamen exultum fuisset, quod cum lingeret infans, ambrosia non erat perunctum, dictus est postea Achilles. Alij in lebetem bullientis aque infantes ab ea iaci solitos inquirunt, ut expetiretur an mortales geniti fuissent. Achillis tamen matrem Dorion & Chalcidicus Dionysius non Thetim Nerei, sed Chironi filiam fuisse voluerunt. Daimachus contra Alexandrinus in libro secundo Redituum, Achillem Caloes nymphæ filium fuisse sensit. Scriptum fuit ab Apollodoro lib. 3. Achillem à Peleo susceptum, deportatum fuisse ad Chironem, quem ille amantissimè educavit, atque leonum visceribus illum nutriuit, aprorumque & visorum medullis, lactis prorsus ignarum, ut est in his versibus Euphorionis:

ἴς φθίλῃ χελόῳ κατὰ πύμαπαν ἀπασας

τὴν καὶ Μυρμιδόνες μὴν Ἀχιλῆα φημιζατο.

Nescius omnino lactis Phthiam petiit, illum

Quare Myrmidones dixerunt nomine Achillem.

Quod autem Achilles à iustissimo Centaurorum Chirone educatus sit, ita testatur Euripides Iphigenia in Aulide:

ἴσιν μὲν ἔν' ἴν' ἠδὲ μὴ λῖαν φρονεῖν.

ἴσιν δὲ χάρις χρηστὸν γυναικὶ ἔχον.

ἴσιν δὲ ἔν' αἰδρὸς δυσχερεστάτην πρᾶξις

Κεῖρονος, ἡμᾶδον τοὺς πρόπους ἀπλῶς ἔχον.

Quandoque dulce fit parum dignoscere.

Quandoque confert plurimum dignoscere.

Ego viro à pio educatus sum puer

Chirone, mores simplices tantum imbibit.

Fama est Achillem à Chirone uo eruditum fuisse, à quo præter citharæ pulsandæ artem, & visum herbarum, peritiā venandi & iaculandi & artis medicæ, leges equitatis & prudentiæ edoctus fuit. sicuti traditum est à Staphylo in libro tertio rerum Thesalicarum. Idem cum annum ætatis suæ nonū expleuisset, pronuntiassetq; Calchas vates Troiā sine Achille capi non posse, quia responsum tulisset à matre sibi in eo bello, quod aduersus Troianos gereretur, esse moriendū, puellari habitu indutus in Scyron, quæ vna est à Cycladibus insulis, inter filias Lycomedis se abdidit, ut lateret duces Græcorum, qui ad Troiā erant militaturi.

vna igitur illarum puellarum Deidamia nomine clàm ab illo vitata Pyrrhū filium illi progenuit. Hic tamen inter puellas ab Vlyſſe cognitus, eius expeditionis laborem ac periculum deuitare non potuit. Thetis igitur cognita neceſſitate filij dicitur ad Vulcanum acceſſiſſe, vt arma inſuperabilia, & quæ nulla vi humana poſſet penetrari, Achilli fabricaret, vt traditū eſt à Phylarcho in rebus fabuloſis. illa fecit Vulcanus, ſed non prius ſe daturum inquit, quàm cum illa congreſſus fuerit. dicta eſt Thetis annuiſſe eius deſiderio, ſed non prius illud eſſe faciendum quàm experta eſſet an arma conuenirent Achilli. mox acceptis armis ex composito, iſtque induta dicta eſt auſuſſe, & ita claudū Vulcanum deluſiſſe. at verò cū datū fuiſſet Græcis reſponſum, illum primum omnium Græcorum eſſe moriturum, qui prior ē naui in littus Troianum exiliſſet, prior exiliſt Proteſilaus, quare prior omnium cęſus eſt ab Hectore. Id cū cognouiſſet Achilles, vltimus ē ſua nauis exiliit in littus; quod cū magno impetu feciſſet, terræque pedib. vehemēter percuſſiſſet, aqua ē terra manare incepit, atq; fōs ibi nat⁹ eſt, vt in his ſignificauit Antimachus:

ῥίμφο δ' ἄν' ὑπέρβροιο μελαίνης ὑψόσ' ἀντρείς

Πηλεΐδης, δόρυ γούσεν ἀλαφροῖς ἢ τε νέκρες,

τῷ δ' ἔμπαρθε πρὸ δῶν κελῶν ᾗνεν ἀνείσσει.

Continuò velut accipiter nigrantis Achilles

Deſiit in terræ doſum ſublimis: at illi

Ante pedes fluxit vitrea fons limpidus vnda.

Hic igitur poſt multas res ad Troiam præclare geſtas, quas Homerus recensuit, Polyxenæ Priami filiæ amore captus ſignificauit Priamo per nuntios ſe pro Troia pugnaturū, ſi ſibi puella concederetur. Tum Priamus eam ſe daturum eſſe pollicitus eſt, qui cū illa de cauſa in templum Thymbræi Apollinis conueniſſent, Paris clàm ex inſidiis illum ſagitta tranſfixit, quare vltimū vitæ ſuæ diem ita per dolum concluſit. eius corpus non prius deditum eſt Græcis, quàm recepiſſent illa ipſa munera, quę pro redimendo Hectore data fuerant: hoc eſt, tantum auri pondus, quantum eſſet pondus Hectoris mortui cadaueris. propter huius præclari Herois mortem dictæ ſunt Muſæ & Nymphæ omnes fleuiſſe, quod ita ſignificauit Lycophron in Alexandra:

ὥς τις τῶν αἰὲν τίποθ' ἡγοῖ ἔχρας ἴσσυ

Πακτιά-

Πακτύλιον σταθμαῖσι πηλαιγῇ μῖθρον,
 κρατῆρα βακχοῦ δύστην κελαιτιώδης
 νόμφαισιν, αἱ δὲ λαοτὸν Βηφύρου γαίης,
 Λειβηθρίαν θ' ὑπὲρ Περικλείας σκοπιῶν:
 ὁ νεκροπέρνας ὁ παροδὶμαλίων πότμον,
 καὶ ὅπλων ἀμφὶ σῶμα τλησάτω πεπλον
 δ' αὖθις, παρ' ἰστοῖς κερκίδος φάστας κρότων,
 καὶ λαιδοὺς ἐς γλῶσσοισιν ῥίψας πόδα.

*Redemptus pro altero cadavere
 Par pondus auri splendori Paetoli
 Ferent. Sed in cratera Bacchi mortuus
 Perfusus inibit lacrymis Libethridum
 Pimplæ incolunt quæ verticem: à nymphis simul
 Sororibus, Baphryi aquas amantibus.
 Atque ille cadis præcius fatum timens,
 Feret puellæ vestibus sese indui,
 Textæque telas pectine arguto lenes;
 Saltabit hostium in solum idem ultimus.*

Vocata est insula Borysthenis Achillea, quod Achilles ibi fuerit sepultus, à quo etiam inuentum est myriophyllum, quod Achilleum vocarunt. Nā Ossa Achillis & Antiochi in aureo vase, quod largitus fuit Thetidi Bacchus cūm fugeret impetum Lycurgi, recondita fuisse memorant. Fabulati sunt antiqui præterea Medeam nupsisse Achilli, vbi ille in campos Elysios post mortem descendisset, sicuti memorix prodidit Ibycus. Dictus est Achilles à Chirone semi homine fuisse educatus, quia ratio & vis ad principē equē pertineat. dictus est idem à Musis fuisse deploratus, quia cum musicis instrumentis eius pompa funebris ducta esset, cū verò mare per idem tempus fortē ventis intumuisset, longēq; strepitus vndarū exaudiretur, vt ait Ilacius, datus est locus fabulæ, quòd nymphæ eius cedē grauer conque stæ sunt. Neque enim est sanæ mentis ea propter Achillem cōtigisse credere, cū elementa minime sint de singulorū nostrorum vel morte vel ortu sollicita. Dictus est inter filias Lycomedis muliebri habitu latuisse, quia cum Deidamiam eius regis filiam cepisset in matrimonium, ita nouis nuptiis delectabatur, vt maiorem temporis partē cū spon sa esset intra Lycomedis parietes, & in thalamo lateret. Hic idem Heros cū fortissimus esset omnium Græcorū, non prius vinci potuit vel à fortissimis hostibus, quā

voluptatis desiderio & libidine irretitus, ab imbelli & timidissimo omnium propè Troianorum Paride vulneratus fuit. per hæc igitur significare voluerunt antiqui maximè omnium rerum formidandas esse viris fortibus voluptatū illecebras, quæ grauissimæ sunt omnibus & perniciosæ deniq; aduersariæ. at nunc de Ganymede dicamus.

De Ganymede. CAP. XIII.

GANYMEDES autem qui ab aquila raptus, & in cœlum ad Iouem portatus fuit, vt illi potum pro Hebe Iunonis filia ministraret, dicitur fuisse Trois Troianorum Regis filius. Hic cum esset eximie & propè inauditæ pulchritudinis, ob eam dignus habitus est, non qui ad libidinem, vt crediderunt pleriq; aperetur, sed qui pocula Ioui ministraret, vt scripsit Homerus lib. v. Iliadis:

*Τεσθὺς δ' αὖ Τροίης πῦρδος ἀμύμονος ἐξελγόντο,
Ἰλῆος π' Ἀστειγέως τε, καὶ ἀνδρὸς Γανυμήδους,
ὅς δὴ γέννητος γένητο θνητῶν ἀδελφόντων.
τὸν καὶ ἀμπεύσαντο Τροίη δὴ οἶνοχαυεῖν
καλλίος εἴηκε οἶο, ἢ ἀδανάτοισι μῆτιν.
Hinc Troi nati pueri tres esse feruntur,
Ilus & Assaracus, pulcherrimus & Ganymedes,
Inter mortales cui præstantissima forma:
Quem superi rapuere, Ioui quod pocula magno
Præbeat ob formam, cum Dysce transigat æum.*

Apollonius verò Rhodius libro tertio Argonauticorum, non vt esset Iouis pincerna, sed vt consuetudine Deorum frueretur ob formam raptum fuisse Ganymedem scribere videtur, cum inquit:

*ὅπρ' δὲ τῶν ἀνδρῶν Διὸς δαδερὴν ἐν ἀλυσί,
ἐν αἴθρῃ, μετὰ καὶ Γανυμήδεα, τὸν δ' αὖ ποτε Ζεὺς
εὐφραδὸν ἐγχετῆσας ἐπέγειον ἀδανάτοισι.
Hunc Iouis in molli seiunctum repperit aula,
Non solum, simul & Ganymedem. Iupiter illum
In cœlum rapuit, cum Diis vt transigat æum.*

Fuit autem raptus ex Harpagia, qui locus fuit in agri priapeni & Cyziceni finibus, qui ab ea re nomē obtinuit, vt ait Strabo libr. 13. alij circa Dardanum promontorium illud accidisse inquit, quod Virgilius factum in Ida monte phrygiæ dum venaretur, ita commemorat lib. 3. Æneid.

Intextus.

*In textusque puer frondosa regius Ida,
 Veloces iaculo cervos cursusque fatigat
 Acer, anhelanti similis: quem prepes ab Ida
 Sublimem pedibus rapuit Iovis armiger uncis.*

Fama est autem aquilam, quod faustum augurium Ioui in bello adversus Titanas attulisset, armâq; pugnanti miniftrafset, Iovis autem fuisse existimari: atq; illi datum fuisse imperium in cæteras aves, cum ita scribat Horatius lib. 4. carminum, cum illius præcipue singularem diligentiam in rapiendo Ganymede expertus fuisset:

*Qualem ministrum fulminis alitem,
 Cui rex Deorum regnum in aves vagas
 Permisit, expertus fidem.*

Iupiter in Ganymede flauo.

Alij tradiderunt Iovem in aquilam versum ad ipsum Ganymedem conuolasse, & illum in cælum asportasse, ut patet ex his carminibus:

*ἀπὸ τοῦ Ζεὺς ἰδὲν ἐν' αἰθέριον Γανυμήδεω
 αὐχνοῦ ὅτι ξυρδὺν πῦρ ἐκ τῆς Ἑλένης.*

*Ipse aquila ad pulchrum Ganymedem Iupiter olim,
 Ad matremque Helenæ deinde volans olor.*

Fuerunt qui non à Iove, neque ab aquila, neque à Diis raptum fuisse Ganymedem tradiderunt, sed à Minoe ad concubitum: inter quos fuit Echemenes Cyprius. Hæc illa sunt quæ de Ganymede ab antiquis fabulosè dicta fuerunt: quæ quidem falsa esse omnibus perspicuum est. Alij verò inter quos fuit Xenophon, ut scripsit in Symposio, Ganymedem propter animi pulchritudinem & prudentiâ potius, quam propter formâ corporis, in cælum ascitum esse voluerunt. nam hi dictum fuisse Ganymedem putarunt non à γάνυμι, quod conviari & genio indulgere significat: sed potius ab his dictionib. in vnum compositis ad præstantiam prudentiæ & consilij exprimendam, ἀλφν, & νὸ, & μῶδοι. nam illæ cum intensionem & incrementum significent, extrema est consilium. Enimvero diuinum quidpiam sub hac fabula contineri ita inquit Cicero libro primo Tusculanarum Disputationum: Nec Homerum audio, qui Ganymedem à Diis raptum ait propter formam, ut Ioui pocula ministraret. Non iusta causa, cur Laomedonti tanta fieret iniuria. Fingebar hæc Homerus & humana ad Deos

transferebat. Quidam ad solatium coniunctorum ipsi Ganymedi hanc fabulam fictam esse tradiderunt, cum is clam raptus fuisset inter venandum: atque illis persuasum denique Ganymedem inter sidera relatum esse, & in id signum quod dicitur Aquarius. Ego sane longe aliter sentio, neque puto diuina ad nos deferenda fuisse, sed humana potius utiliter ad Deorum naturam oportere conferri. Nam quid aliud per hanc fabulam demonstrabant sapientes, quam prudentem virum à Deo amari, & illum solum proxime accedere ad diuinam naturam: est enim Ganymedes anima hominum, quam, ut diximus, ob eximiam prudentiam Deus ad se rapit, cum stulti neque sibi, neque cæteris quidem sint utiles. Illa vero anima pulcherrima est, quæ minimum sit humanis sordibus, aut flagitijs corporis contaminata: quam Deus diligens ad se rapit. Nam cum nihil sit inter mortalia, quod propius quam sapientia ad summi Dei naturam accedat, quod per Ganymedem in cælum raptum significabatur antiqui, non possum non summopere improbare quorundam stultitiam, qui obscena quædam, & neque brutis ipsis sine pudore iniungenda, per hanc fabulam intellexerunt: nimirum Ganymedem raptum fuisse ad stuprum, quasi aliquod incitamentum necessarium esset mortalibus ad ram nefandum, tamque impurum vitium. Sed tamen sapientioribus hæc aliter sese habere credita sunt, & ad honestam interpretationem reuocata, atque ad exemplum virtutis ad posteros transmissa. Quid.n. aliud est pocula Ioui ministrare, quam Deum mirifice delectari officiis sapientiæ, quæ ab anima virorum sapientum procedant? Semper bonitas diuina sitit, hoc est mirum in modum cupit nos esse sapientes: quales cum fuerimus, proximè ad eius naturam per charitatem & innocentiam accedemus, suauissima pocula nefaris altissimo Deo ministrabimus, neque quidquam rursus homini iucundius ipsa sapientia potest contingere: quippe quod per illam viuentes propè Dij efficiuntur, atque ex corporum mortalium sordibus ad cælestia extolluntur, quam ob rem præclare se habent illa Prolemæi carmina:

αἶψ' ὅτι θνατὸς ἐγὼ, καὶ ἐφ' ἡμέρῃς ἀλλ' ὅταν ἀστὺν
μαστὺν πυνυρὺς ἀμφιδρόμους ἔλκω.
ὅτι ἔσ' ἐν ψυχῇ ποτὶ γαίης, ἀλλὰ ποτὶ αἰθέρι

Ζῆνι διοτρεφέος πίπτε λαμπρὰ μεγέθνης.

Noni ego mortali quod sum, sed sidera quando

Suspicio, ethereas lustrisque mente domos,

Iam pede non videor mihi terram tangere, magno

Cum Ioue sed vesi nectare & ambrosia.

Huic tantam corporis pulchritudinem tribuerunt, non solum quia vir sapiens caret fordibus animi, verum etiam, quia, ut ait Plato, tanta est pulchritudo sapientiae, ut si oculis cerni posset, mirificos amores sui excitaret in animis hominum. Dicitur ab aquila raptus in coelum fuisse propter perspicacitatem: atque ab ipso Ioue aquila, quod adiutor sit Deus ad sapientiam, sic igitur cum dicerent viros bonos, & prudentes, & integerrimos poetæ diuinam bonitatem ad se rapere, fabulam de Ganymede finxerunt, quare vtilius nos ad diuina transtulerunt sapientes, quam diuina ad nos deduxissent. At de Ganymede satis nunc de Harmonia dicamus.

De Harmonia & Cadmo. CAP. XIII.

HARMONIA verò quibus orta sit, non parua est dubitatio: quidē Diodorus lib. 5. illam Electrae & Iouis filiam fuisse inquit. At Hesiodus in Theogonia illā ex adulterio Martis & Veneris natam fuisse memorat in his:

αὐτὰρ ἔπειτα

ῥινοτόμῳ Κυθήρεα Φόβον ἢ Λαίμον ἐπύκνεν

δ' εἰνός, οἷόν τ' αἰδρῶν πυκινὰς κλονέουσιν φάλαγγας,

ὅς πολεμῶ κρυπεντι, σὺν Ἀρμυτολὶ πόρθεον

Ἀρμονίῳ δ', ὃν Κρόνος καὶ ῥόδονος ἔειπ' ἀκούειν.

Marti clypeos atque arma secanti

Alma Venus peperit Pallorem, unaque Timorem,

Qui dare terga virum armatas iussere phalanges

In bello tristi: quam Cadmus duxit, at inde

Harmoniam peperit Marti Cytharea decoram.

Hæc igitur ubi adoleuisset, Cadmo Thebanorum Regi viro sanè præclaro, & ob multas difficultates, quas superauit, illustri, a Ioue in matrimonium data fuit, de quo hæc pauca, ex iis multis, quæ de illo memorantur, colligere placuit. Autem dona data esse sponsæ à Diis per nuptias, cum Ceres frumenti fructum largita sit, Mercurius lyram, Pallas monile & pepalum & tibias, Electra sacra magnæ Matris & cymbala & tympana, in quibus nuptiis Apollo cū cithara

R r ij

cecinit, Musæ tibias inflarūt, ac Dij reliqui multa dona sua dederunt. Hic, vbi Iupiter Europam suam sororem rapuisset, e qua in Cretam deportata Sarpedonem, & Minoem, & Rhadamanthum suscepit, iussus est ab Agenore patre sororem inuenire, neque prius redire domum, quam illam secum adduceret. Atqui cum multas regiones peragrasset, neque tamen illam inuenisset post mortem Telaphassæ matris Delphos de Europa sciscitaturus oraculum adiuit: cui responsum est, nihil curiosius de Europa esse querendum, sed urbem ibi condere oportere, vbi bos defessa humi procubisset, quam habuisset viæ ducem. Hic igitur per agrum Phocensium iter faciens bonem ex armento pelagontis obuiam habuit, quæ Boeotia peragrata vbi conditæ fuerunt Thebæ humi procubuit. Tum bouem Palladi mactaturus socios aquatum ad Dircen fontem misit: cum vero ibi draco natus è Marte fontem serualet, Seriphum & Daileontem Cadmi amicos interemit: tum ipse Cadmus eò profectus ad fontem draconem trucidauit. Fabulari sunt quidam inter quos fuit Archelans lib. 9. de fluminibus, Cadmum post cæsum draconem inuenisse aquam ob timorem serpentis propè veneno infectam, quare regionem lustrauisse dum fontem quæreret. vbi ad antrum Corcyreum peruenisset, dicitur factum esse Palladis cōsilio vt pedem in limo impresserit, vnde fluuius scaturit, quem post bouem immolatum, Pedem Cadmi nominarunt. At verò coactus est Cadmus eius dentes exertos ferere, quod fecit consilio Mineruæ, e quibus nati sunt armati homines, qui erant cum illo pro patre pugnaturi: sed Cadmus lapidē, quē à Minerva acceperat, inter illos iaciens, omne certamen à se inter illos diuerit, atque omnes mutuis vulneribus natiuorum amorum se vicissim confecerūt. Illa de causa coactus fuit Cadmus mercenarius annum Marti seruire, qui annus eius temporis octo ex his nostris annis constabat. Post id tempus fabulantur Mineruam regiam Cadmi multis ornamentis præclarè comparasse, cui Iupiter etiam Martis filiam & Veneris dedit in matrimonium Harmoniam, ad aquas nuptias Dij omnes relicto cœlo dicuntur aduētasse: quo tēpore fama est inter alia præclara Deorū muñera pepalum & monile admirabilis pulchritudinis, quod fuit Vulcani opus, à Cadmo donatū fuisse sponse. Cadmus
ex illa

ex illa suscepit postea Ino, Semelen, Agauen, Autonoen & Polydorum. Scriptum reliquit Pherecydes præterea Harmoniæ Martisque filias fuisse Amazonas, ut testatur Apollonius etiam libro secundo Argonauticorum:

ὅ γδ Ἀμαζονίδες μὲν ἐπιτήδες, καὶ δὲ θυμῶς
 τίνοισι παῖσιν Δοιαντὸν ἀμφιέμοντο.
 αἰὲν ὕβρις συνέστα, καὶ ἄρεος ἔργα μέμνηται.
 οὐ γδ καὶ θυμῶ ἴσαν Ἄρεος Ἀρμονίης τε
 Νυμφῆς, ἢ τ' ἄρ' ἐφίλοιστο πόλεμόν τε καὶ κόρυς.

Sed neque Amazonides faciles, nec iura colentes,

Hinc tenuere procul Doxantia protinus arma.

His bellum cordi fuit, his & praelia Martis.

Iure quidem: Harmonia quod Nympha & Marte feruntur

Patre satæ: hæc peperit Manoria pignora patri.

Cadmus post multas filiarum nepotumque suorum calamitates subrogato in regnum Pentheo, Agaves & Echionis filio relictis Thebis ad Enchelienfes cum Harmonia coniuge commigrauit. Illi cum ab Illyriis bello infestarentur, responsum tulerunt futuram penes ipsos victoriam, si Cadmum & Harmoniam duces haberent: nam Cadmus & Harmonia apud Drilonis ripas habitabant, qui Illyrios à Liburnis diffinit, ut scripsit in his Metrodorus in commentario de consuetudine: Δελῶν δὲ καὶ Νάργων ποταμοὶ Ἰλλυριῶν καὶ διαχωρίζουσι τοὺς Ἰλλυριοὺς καὶ Λιβυρνοὺς, ἐν ταῦτά γδ ἀκροῦνται ὁ Κάδμος καὶ ἡ Ἀρμονία, οἱ καὶ εἰς ὅρας μεταβλήθησαν. Sunt autem Drilo & Naro Illyriorum flumines, qui Illyrios Liburnosque diffinit. Hoc in loco Cadmus & Harmonia habitauerunt illi qui sunt in angues conuersi. Qui oraculi auctoritatem secuti eos duces illius expeditionis aduersus Illyrios deligunt. Sic igitur Cadmus Illyriorum regno potitus aliquandiu feliciter egit, deinde paulo post in draconem & ipse & vxor mutati apud oppidum Illyrij Enceas nomine, dicuntur à Ioue in campos Elyfios demissi fuisse, de qua mutatione, quod apud Illyrios cōtigit, ita meminit Dionysius in libro de situ Orbis:

ὅτι δὲ ἀπὸ τοῦ ἰλκῶν ἀγροῦται

Ἰλλυριῶν καὶ ἄρ' ἄρ' ἰλκῶν ἐπὶ τῇ ἀρχῇ καλάνης,
 ἔργον τ' ἡλῶνται, τὰ Κελάνια κακῶς περ.
 καὶ οὐ δὲ ἀπὸ καλῶν ἰδοὺς ἐρεῖν ἵνα τύμβον,
 τύμβον, ὅν Ἀρμονίης Κάδμου τε φῶς ἐπίσπει.
 καὶ οὐ γδ εἰς ὅσον σπυλὸν δέμας ἡλλάξαντο,
 ἐπὶ πότ' ἀπ' ἰσχυρῶς λινταρὸν ἢ γῆρας ἴκοντο.

ingentia pondera voluens

*Illyricis terris deuoluitur usque Colonam,
Collésque apricos quos alta Ceraunia dicunt.
His celebrem tumulum terris, antrúmque uidebis,
Antrum, quod Cadmi dixerunt, Harmonieque
Namque híc serpentes atrí facti esse feruntur,
Vt texere caput caní, timpísque senecta.*

Sic Nicander in Theriacis:

*Τειν θ' ἢ ἑρπετὲς Δριλῶν κ' Νάρονος ὄχθῃ,
Σιδωνίς Κἀδμίου θεμελίον Ἀρμονίης τε
ἴνδα θύα δαυτὴν τε νεμὸν σείσσαι σπᾶλλοντε.
Irimque, hanc Drilon aluit, & Naronis unda:
Sidony Cadmi, monumentum hoc, Harmoniaque:
Híc duo terribiles fremuerunt nempe dracones.*

Atq; tot de Cadmo & Harmonia fabulosè dicta fuerunt. Maior harum rerum gestarum pars ad historiã transferenda est: non enim à tauro Europa asportata fuit in Cretam, sed nauigio quodam Cretenses illam rapientes è Phœnicia in patriam deportarunt. Cùm verò illi nauigio esset præfectus Taurus quidam Gnosius, qui illam rapuit è Sarpia Phœnicia: ciuitate, quæ sita fuit inter Sidonem & Tyrum, locus datus est fabulæ, quod rapta fuit, & à Tauro in Cretam deportata, vt scripsit Echemenes in rebus Cretensibus. Quòd missus ad Eutopam quærendam Cadmus draconem ad fontem Dirceen occidisset, illud quidem fabulosum esse dixerunt, sed aiunt latronem ab ipso Cadmo cæsum, qui peregrinis in iis locis insidiaretur, & iã nonnullos è Cadmi sociis ceciderat. Dictus est eius draconis dentes seminasse, cùm assecræ & socij illius latronis duce cæso dissipati sint. Nihil autè horum factum est sine Mineruæ consilio, quia cùm omnibus in rebus, tum in militaribus præcipue necessaria est hominis prudentia, & Dei optimi auxilium. Quòd autem lapidem inter natos homines armatos iecerit, quare inter illos bellum exortum est; futuras contentiones Thebanorum significat, post Thebarum mœnia ædificata: nam eius vrbs imperium magnum bellum inter Thebanos postea excitauit: præter illud quòd leues iniuræ solent aliquando excitare magna bellorum incendia. Harmonia dicta est Veneris & Martis filia, quoniam vis musicæ non solum erigit animos iacentes, & calamitatum miseriarumque humanarum cumulis oppressos suauitatèq;

uitatē; quādam perfundit, sed etiam ad bellum viriles animos inflammāt, cū musica multæ nationes ante bellum vsæ sint, atque nunc etiam nonnullus est vsus musicorum instrumentorum, quibus milites ad prælium incitantur. Hæc causa fuit cur his parentibus Harmonia nata dicatur. Qui Electræ & Iouis filiam crediderunt, Harmoniam esse putarunt eam, quam Pythagorici in moribus sphaerarum, corporūque cœlestium fieri crediderunt. quod autem ad mores pertinet, significabant antiqui, dum sumus in hac miserrima vita omnium laborum ac molestiarum plenissima, fortitudine & prudentia uti oportere, quod omnium humanarum actionum statutus est finis, neque vnquam Deus viris bonis & fortibus solet deesse, cū senem Cadmum & Harmoniam Iupiter post omnes molestias ad Elysios campos demiserit. At nunc de Mida dicamus.

De Mida. CAP. XV.

FVIT autem Midas Phrygiæ Rex Gordiæ filius, qui omnium Regum suæ tempestatis fuit ditissimus. Fabulantur ad hunc aliquando Silenum Bacchi comitem captivum ob ebrietatem, cū iter facere cum Baccho non potuisset, adductum fuisse: quem ille perhumaniter tractavit. Tum Bacchus ad eum requirendum reuersus, cognita Midæ liberalitate & humanitate ab incolis eius regionis, ipse etiam hospes ad Midā proficiscitur, a quo perbenigne acceptus illi proposuit ut quidquid optaret, expeteret, quod esset statim voti compos futurus. At Midas pro dementia, quæ sollicitat animos mortalium, summam felicitatem ratus in multis possidendis, expetiuit ut quidquid contingeret continuò aurum fieret: quam fabulam explicavit Ovidius libro vndecimo Metamorph. cū postea cibaria etiam, quibus vesceretur, contacta repente fierent aurea, poenitentia captus est suæ petitionis: atque nisi Deus fuisset illi benignus ea molestia subleuando, omnino inedia mori necesse fuisset. Orauit igitur eundem Deum cū satis aptas poenas suæ stultitiæ dedisset, ut hoc munus auferret, quem aiunt quidam illa de causa inedia mortuum esse: at alij dicunt, quod Bacchus respondit illud futurum, si se in Pactolo flumine lauisset; quare lotus ibi illa molestia liberatus est, ac fluuius ex illo tempore aureis arenis fluere cœpit: quod ita testatur Ovidius:

*Rex iussæ succedit aquæ, vis aurea tinxit
Flumen, & humano de corpore cecidit in amnem.
Nunc quoque iam veteris percepto semine venæ
Arua rigent auro madidis pallentia glebis.
Ille perosus opes sylvasque & rura colebat,
Panâque montanis habitantem semper in antris.*

Eo igitur morbo liberatus Midas cum serus contulisset, sylvasque semper ferè ab hominum frequentia longinquas incoheret, iudex & ipse & Tmolus mons inter Phœbum & Pana pastorum Deum de arte musica contendentes, delectus est. Eius certaminis Tmolus Phœbum victorem, at Midas Pana suo iudicio pronunciauit. quare indignatus Phœbus aures asini Mide, ut qui de arte musica iudicare non posset, adhibuit, cum rudis homo planè parum iudicio valeret, & tamen iudicare non detrectasset. Id autem ita explicauit Ouidius:

*Pana iubet Tmolus citharæ submittere cannas.
Iudicium, sanctique placet sententia montis
Omnibus: arguitur tamen, atque iniusta vocatur
Vnius sermone Mida. Nec Delius aures
Humanas patitur stolidas retinere figuram:
Sed trahit in spatium, villisque albensibus implet,
Instabilesque illas facit, & dat posse moueri.
Cetera sunt hominis, partem damnatur in vnam,
Induiturque aures tardè gradientis aselli.*

Ita verò scitè illas occultabat Midas, ut nemo præter tonforem rem cognosceret. Sed cum id tonfor tacere non posset, terrâ effodit, ac foueam ingressus pertenui voce ita submurmurauit. Auriculas asini Midas Rex habet. Tum fossa illa rursus terra repleta discessit, ibique cannas deinde natas esse fabulati sunt, quæ ita sibilum edentes murmurabant: Auriculas asini Midas Rex habet.

Atque tot de Mida fabulosè fuerunt ab antiquis memoriæ prodita. Ego sanè crediderim avarissimum & opulèntissimum omnium suæ tempestatis fuisse Midam, qui ut multas pecunias cumularet, etiam parcissimè frueretur, omniâque propè necessaria victui venderet, & in aurum conuerteret. Cum verò aliis in rebus esset planè rudis, neque à beluis eius iudicium differret, fabulati sunt illum aures asini habuisse. Alij contrà quòd acutissimè audiret, istud fictum fuisse

fuisse arbitrantur, quod asinus illum sensum omnium propriè animalium habeat acutissimum. Alij fictum putarunt, quia multos haberet exploratores. Alij dicunt fuisse imprudentissimum & arrogantissimum omnium principum suæ tempestatis, qui cum parum curaret hominum de se maledicta, & cum pessimè audiret à Phrygiis ob malam administrationem, exquisitissimamque avaritiâ, cum pecunia esset apud eum omnium cōtrouersiarum iudex aut libido, dictus est asini aures habere: nam solum aurum sibi præ omnibus proposuerat. Alij dicunt, inter quos fuit Callisthenes in navigatione, & Hecataeus de Hyperboreis, duos colles fuisse in Phrygia, qui aures asini vocarentur, super quibus munitissima oppida condita fuerunt è quibus latrones complures viatores & peregrinos adoriebatur. His locis cum arma Midas intulisset, ac oppidis per vim potius fuisset obruncatis eorum locorum latronibus, dictus est fabulosè aures asini habere. Alij voluerunt illum, quia Liberum patrem sefellisset in asinum fuisse mutatum, sed cum recuperasset pristinam formam, aures tamè non deposuisse. Alij quia Dionysi asinos ac iumenta iniuriis affecerit, ab irato Deo illi asini aures fuisse iniunctas maluerunt. Alij aures asini datas Midæ à Deo fuisse idcirco putarunt, quia omnes arrogantes damnantur ignorantia: qui enim se scire omnia vel quæ nescit, arbitrat, is parum idoneus efficitur ad scientiam. Quod si quis diligenter hæc animaduertat, is profectò intelliget, antiquos per hæc ad humanitatem & liberalitatem homines adhortari solitos, cum Deus sibi gratissimam esse in hospites benignitatem ostenderit. iidem postea nos à petendis rebus certis à Deo deterruerunt, cum plerumque perniciose expetamus: quare quod nobis conferat à Deo poscendum est, illique relinquenda rerum omnium optio. Deinde singulorum vires metiri oportere docuerunt, neque iudicanda sunt illa, quæ non rectè nouimus, cum temeraria iudicia Dei vindictam in se irritent. Nam qui per inscientiam aut fraudem alterius opes aut dignitatem alteri adiudicauerit, ille priori domino, cui rapuit, restituere iure æquitatis debet. Quod verò nullum scelus, nullumque iniquum iudicium diu latere potest, declarauit tonsoris sermo silentio proximus: omnia enim turpia in lucem tempus solet proferre. At nunc de Narcisso dicamus.

De Narcisso. CAP. XVI.

NARCISVS autem, quem fabule in florem sui nominis mutatum fuisse inquiunt, dicitur fuisse amnis Cephisi & Nymphæ Liriope filius, vt patet apud Ouid. libro tertio Metamorph.

*Prima fide, vocisque rata tentamina sumpsit.
Cerulea Liriope: quam quondam flumine curuo
Implicuit, clausæque suis Cephisus in vnda
Vim tulit, enixa est vtero pulcherrima pleno
Infantem Nymphæ iam tum qui posset amari:
Narcissumque vocat, de quo consultus, an esset
Tempora maturæ visurus longa senectæ,
Fatuus vates, si se non nouerit, inquit.*

Echo autem capta eius amore illum diu insecuta est: sed cum amoris impatiens contabuiſſet, in ſolam vocem denique conuertitur. Fabulantur hunc, vbi iam excreuiſſet, corporisq; forma in dies cum tenerioribus annis augeſceret, ad fontem quendam puriſſimum labore venationis & æſtu aliquando fatigatum deueniſſe: qui cum ſe ad fontem bibiturus in genua deſlexiſſet manibus in ora fontis firmatis, nondum labris ad aquam fontis admotis ſuum imaginem in fonte deſpexit: erat enim eius fontis aqua limpiſſiſſima, quæ fundum habebat ſubnigrum. Tum Narciſſus amore ac deſiderio ſuæ imaginis ita captus eſt, vt cum nullam potiundæ talis formæ ſibi ſpem reliquam eſſe intelligeret, ſui ipſius deſiderio tandem paulatim contabuerit, ac Deorum miſericordia deniq; in florem ſui nominis fuerit conuerſus. Dictus fuit autē Narciſſus *ὁ τοῦ νεφέως* à torpendo ſcilicet, quia ob id deſideriū torpuerit. Is flos Eumenidibus fuit poſtea conſecratus, è quo Deabus illis ſacrificantes coronis utebantur, vt ait Iſter, in lib. de Coronis. qui tamen fuit etiam Baccho gratus. Scriptū reliquit Phanodemus lib. 5. rerum Atticarum, coronas è narciſſo conſecratas fuiſſe Proſerpinæ, quoniam florem illum colligeret cum rapta fuit à Plutone. Memoriam prodidit Pauſan. Bœoticis in ſinib. Theſpienſium vicum Danacum fuiſſe, & in eo fontem Narciſſum vocatū, in quo ſe Narciſſus, vt fama eſt, inſpexerit. Scripſit Euanthes in fabuloſis ſororē illi gemellam fuiſſe cum oris forma, tum coma, & veſtitu, & omni corporis parte ſimilem. Hi cum ſimul venarentur, ferunt ſororem

fororem a puero amatam, qua mortua ille desiderij impatientes dicitur ad fontem venire solitus, ut eius imaginem ibi intueretur. Sed cum id solatiū leue videretur, denique magnitudine desiderij deperit, vel, ut aliis magis placuit, se in fontē deiecit ac periit, ad quē ambo solebāt conuenire. At verò hæc falsa esse, & ad Narcissi gratiā ficta testatur pauf. qui multis annis ante Narcissi tempora raptam fuisse Proserpinam Cereris filiam memorauit. ¶ Hæc fabulose dicta sunt de Narcisso. At quid in hac fabula continetur vitæ humanæ vtile, quod potuerit has ambages ad posteros iure transmittere? imprudentē, & libidinolum, ac facinorosum hominem ultionem sequi significabant, veluti vmbra sequitur corpus: nam tamen Deus vindictā aliquandū differt, tamē multo est acrior postea perditis hominibus profligandis. Istud autem tanto fit facilius, quanto maiores facultates aliquis ad res præclare gerendas nactus fuerat. Nā qui nimium forma corporis gloriabatur, & in lasciuia acuebatur, quo pacto per formam non meruit perire? omnis enim rerum humanarum nimius amor perniciosus est imprudentibus. at nunc de Belidibus dicatur.

De Belidibus. CAP. XVII.

NEQVE præmittendæ fuerunt omnino Danaï filia: quæ illi pœnæ apud inferos dicuntur esse addictæ, ut semper aquam ex amplissimo puteo hauriant: neq; tamen vnquam ad oram putei plena cridra possint attrahere. Fuit autem Danaus Beli cognomento pulci filius filius, qui post Apidis mortem Isin uxorem duxit, quo tempore Cecrops Athenis impetauit. Hic ubi pulso Sthenide Argiuorum rege Argos occupasset ex Ægypto profectus, quinque filias e variis mulieribus suscepit, quas ex avi Beli nomine Belidas postea nominarunt. Fama est propter similitudinem quandam, quam cum Ægypto fratre habebat Danaus, in Græciam profugisse: quod rara sit affinitas & coniunctorum beneuolentia inter principes homines, & ad eandem dignitatem aspirantium præsertim. Cum igitur Ægyptus filios quinquaginta haberet, cuperetque fraternam similitudinem aliquando compescere, satis aptam opportunitatem fore eius negotij conficiendi existimauit, si, cum totidē haberet filios, illas in matrimoniū suis filiis poposcis-

fer.eius igitur preces nō aspernatus est Danaus, sed nuptias magnificè parari instituit: veruntamen vel quia non crederet pollicitationibus, vel quia memor adhuc esset acceptę iniurię, vel quia ab vno illorum mortem sibi imminere ab oraculo monitus fuerat, clām singulis dedit pugiones, quibus suos sponfos, vbi dormirent, iugularent. Sortito igitur nuptiæ celebrantur, atque nomina filiorum Ægypti ista fuerūt: Agenor, Ægius, Alcis, Alcmenō, Agaptolemus, Argius, Archelaus, Ægyptus, Arbelus, Bromius, Busiris, Chthoni⁹, Chalcodō, Chærus, Chrysipp⁹, Clitus, Cisseus, Daiphro, Diacorystes, Doriō, Dryas, Enceladus, Euenor, Eurylochus, Eurydamas, Hippodam⁹, Hippocorystes, Hyperbi⁹, Hippolytus, Hippothous, Hermus, Imbrus, Idmon, Idas, Lixus, Lampus, Lynceus, Lycus, Menachus, Megacles, Oeneus, Periphas, Pandion, Polyctor, Proteus, Petisthenes, Phantes, Potamon, Periphanthes, Sthenelus. Filiarū Danai nomina fuerunt: anexibia, anthelea, adiante, actæa, adyte, autonoe, asteria, agæue, automate, amymone, Bryce, Cercestis, Clite, Calix, Cleopatra, Cleodora, Chrysippe, Callidice, Celæno, Dioxippe, Erato, Euippe, Electra, Eurydice, Euhippe, Glaucippe, Gorge, Glaucæ, Gorgophone, Hippodice, Hyperipte, Hippodamia, Hippomedusa, Hypermnestra, Iphimedusa, Mnestra, Nelo, Ocypete, Oeme, Pharte, Pyrene, Podarce, Pylarge, Rhode, Rhodia, Scæa, Sthenele, Stygne, Theano. Omnes igitur patris mandato paruerunt, præter Hypermnestram natu maximam filiam, quæ Lynceo marito pepercit. reliquæ omnes igitur sponforum capita abscissa dicuntur in Lerna infodisse, atque eorum corpora ante urbem humasse, vt scripsit Herodorus in Argonauticis: qui etiā inquit quod postea Danaï filiæ à Mercurio & Pallade Iouis iussu expiatae fuerunt, quæ omnes in Gymnica certamina productæ, vna Hypermnestra excepta, victoribus datæ sunt. Fuerunt tamen qui inquam has nuptias tanto sanguine perfusas, antequam Danaus Argos venisset, contigisse, quo tempore Danaus cum fratre Ægypto de regno contenderet. cū igitur Hypermnestræ beneficio Lynceus vnus esset superstes ē tot fratribus, periculū tantum euadens Lyrceam confugit, quod oppidum fuit illis temporibus non procul ab Argis, vt scripsit in Corinthiacis Pausanias. eo igitur in loco face

co facie sublata Lynceus signum dedit se euasisse omne periculum, quod ita conuenerat cū Hypermnestra, vt deuitatis Danaï insidiis vbi in tutum se recepisset, ita facem sublatam ostentaret. Sic etiam paulo post Hypermnestra vicissim facem ē Larissa sustulit, qua significabat se quoque omne periculum euasisse: quare mansit postea consuetudo vt Argiui ad eius rei memoriam festum diem & solennitatem quotannis celebrarent, quam Facem vocarunt. Scripsit Apollodorus libro secundo Bibliothecæ, Hypermnestram fuisse postea datam vxorem Lynceo. Atqui Herodotus in Euterpe inquit Danaï filias primas Thesmophoria sacrificia mulieres pelagicas docuisse, quod genus sacrificij, cū fuisset occupata peloponnesus a Dorienſibus, prorsus obsoleuit. At enim Danaï filiæ post mortem ob id scelus, quod tam immites aduersus innocentem & affines iuuenes fuissent, illi æterno supplicio fuerunt addictæ apud inferos, vt aquam vase perforato haurire conentur: quibus promissum esse prohibent ab eo labore tum cessandum esse, cū plena cribra ē puteo hauserint. de illa pœna ita meminit Horatius lib. 3. Carminum:

Stetit vna paulum

Sicca, dum grato Danaï puellas

Carminibus.

Sic autem Ouidius lib. 4. Metamorph. ab auo Belidas nominans inquit:

Aſſiduas repetant, quas perdant, Belides vndas.

Atque tot fabulosa de ijs memoriæ prodita sunt: nūc veritatē inquiramus. Has annos esse dixerunt nonnulli, qui assiduis fructibus videntur nos velle locupletare ac saturare, cū tamen tantūdem abſumatur, quantum producit. Sic autem id Lucretius li. 3. explicat:

Deinde animi ingrata naturam pascere semper,

Atque explere bonis rebus satiatēque nunquam.

Quod faciunt nobis annorum tempora, circum

Cum redeunt, satiusque ferunt, variōsque lepores:

Nec tamen explemur vitæ fructibus vnquam.

Hoc, vt opinor, id est, auo florentē puellas

Quod memorant laticem pertusum congerere in vas,

Quod tamen expleri nulla ratione potestur.

Sicigitur temporum & annorum vicissitudines quidam

per hæc significare voluerūt. Nonnulli putarunt omnem mortalium vitam in hac fabula contineri, cum omnia quæ agimus frustra à nobis fiant in terris, cum nulla humani roboris vestigia diutius manere possint, sed omnia rursus confundantur. Alij beneficia, quæ in ingratos homines conferuntur, per hæc vana esse indicabant. Ego cōtrà per hanc fabulam aliquid gloriosius & humano generi vtilius significari crediderim, filios scilicet tamdiu pios & obediētes parentibus esse oportere, quamdiu ab humanitate & Deorū immortalium religione ac reuerentia illorum mādāta non dissentiant. Quod si quid ab iis contra religionem, aut summi Dei voluntatem legēsque præcipiatur, si contra iustitiam, si contra humanitatem, omnino non sunt audiendi: quare si quis iniqua consulenti pareat aut imperanti, quod deuitare potest, Deorum immortalium animaduersionem ac vindictam omnino fugere non poterit. si quis deniq; neglecta Dei reuerentia, & viri boni officiis aliquid impurū atq; crudele commiserit, ille perpetuis suppliciis post hanc vitam apud inferos diseruciabitur, ac de Belidibus quidem factis, nunc de Sphinge dicamus.

De Sphinge. CAP. XVIII.

FVIT autem Sphinx Echidnæ Typhonisque filia, vt scribit Lasus Hermioneus, quam Iuno irata in agrum Thebanum immisit. Hæc muliebri facie ac pectore fuisse proditur, pedes & caudam habuisse leonis, pennas autē volucris. At Clearchus caput & manus puellæ, corpus canis, vocem hominis, caudam draconis, leonis ungues, alas auis, illam habuisse scripsit. Hæc Sphinx singulis hominibus prætereuntibus in Phyceo colle residēs obscura sanē enigmata proponebat, quæ capiebat à Musis: atq; quicumque illa soluere nequiuisset, is vnguibus Sphingis laniabatur. Erat autem fato statutum tunc esse Sphingi moriendum, cum quis propositum ænigma soluisset: atque cum multi ab ea laniarentur pronuntiātū fuit per præconem, quia cupiebant Thebani illa molestia liberari, quod is esset Thebarū regnum capturus, & uxorem Creōtis Æmonis filij habiturus, quæ pulcherrima erat omnium mulierū eius ætatis, qui Sphingis ænigma soluisset. Scripsit verò Myrleanus Asclepiades, quod etiam testatur Isacius, facillimè Sphingem lacere.

rare homines victos consuevisse, quippe quæ priores corporis partes haberet leonis, ac ungues gryphi: neque quisi- quam poterat aufugere, cum alas haberet aquilæ, citissi- meque ad illos conuolaret, quamuis postremas corporis par- tes haberet hominis. multa fuerunt ænigmata, & longè di- versis nationibus proponebat, sed hoc ferè semper propo- nebatur Thebanis enucleandum, ut scripsit idem Ascle- piades:

ἔστι διπῶν ἐν γῆν, καὶ τετραπόδων οὐ μίαν φωνήν
καὶ πεντὰ δινάσσει δὲ βόλῃ μόνον, ὅς ἐστι γῆρας
ἐπὶ τῇ κινήσει, ἀνὰ δὲ δέξιν καὶ πρὸς τὸν
ἀριστερὸν τρεῖς εἰσὶν ἐκείνου ποσὶ βάλναι,
ἐν δὲ ταῖς γούσι ἀναεστὰ τὸν πᾶσι αὐτῷ.

*Est bipes & quadrupes in terris: solaque vox huius:
Atque tripes, mutat vocem solum, omnia campis
Inter quæ serpunt, quæ calo, & fluctibus errant,
Ast ubi contendit pedibus iam pluribus illi
Deficiunt vires, & lentis robora nernis.*

Hoc ænigma cum soluisset OEdipus regnum & Iocastam matrem Æmonis filij Creontisque vxorem duxit. Fuit enim OEdipus patricida, ut prædictum fuerat ab oraculo, nam cum Laius Thebanorum rex oraculum cōsuluis- set, postquam regnū Thebanum illi fuit delatum post mor- tē Zethi & Amphionis, gerēte in utero Iocasta vxore, res- ponsum est ab Apolline Delphico illum à filio interfe- ctum iri, quod etiam accidit postea in via Schiste vocata in Phocide. Laius responso territus recens natum plātis pe- dum transfixis in monte Citherone Platēdis terræ exponi iussit, quem Corinthus & ad Isthmū regio aluit, ac triuissē Phocidis ab ignato filio paterno sanguine pro responso o- raculi fuit pollutum. Significari hominis senescētis natu- rā per hæc pronuntiauit OEdipus, qui cū baculo indiget ut sustineatur, aut cū infas quatuor pedibus incedit, ma- nibusque utitur pro pedibus, tūc maxime est inualidus. Cum hæc Sphinx audiuisset, sese de loco præcipiti ac prærupto de- iecit, atque Thebani omnino periculo fuerunt liberati. Dixi- mus autem superius OEdipodem Laium patrē interemisse, quare Iocastæ nuptiæ & regnum proponebatur ænig- ma soluenti. Laius enim Thebarum rex, ut dictum fuit, du- ctā Iocasta Creontis Deū de prole percunctatus est, respon-

sumque tulit non sibi conferre habere filios, à quibus ipse trucidandus & domus esset euertenda, oblitus oraculi filiū procreauit & mox recordatus responsi infantem exposuit feris, cui pedes ferro transfixit, qui postea à rumore pedum dictus est OEdipus, cum *oides* sit intumescere. Hunc familiares uti iussu fuerant non exposuerunt, ac donarunt uxori polybi, quæ filios habere non potuerat. post cum adoleuisset Laius, consulit Deum de filio exposito. OEdipus cognitis insidiis sibi paratis percunctatus est oraculum de veris parentibus: hi obuij facti cum essent in rhocide, Laius superbe de via excedere imperat, OEdipus iratus, nescius patrem, ipsū in pugna interemit. quod accidit quo tempore Sphinx nuper immissa erat in agrum Thebanum. Hæc de Sphinge fabulose dicta sunt. Quod ad veritatem attinet, fertur Sphinx prædatrix fuisse, quæ iuxta Moaben locum, phycūmq; montem rapinas exercuerit, atq; ex insidiis erumpens ad hominum prætereuntū perniciē conuolauerit. In eo autem monte in insidiis confedit, donec OEdipus superata loci difficultate cum Corinthiorum exercitu illā superauerit, ut scripsit Strabo libro nono, & Phaedemus libro quinto rerum Atticarum. At idem Strabo memoriæ prodidit mare illud prius, quod est apud Anthedonē, piraticis incursionib. Sphingē infestasse, deinde ad eas terrestres insidias & latrocinia se contulisse. Dicta est ænigmata indissolubilia propē viatoribus proponere, quia ob difficultatē locorum nemo illam vincere poterat ante OEdipodis exercitum, qui omnes illas occultas ambages & locorum difficultates superauit. Alij dicunt illam cum latrocinia exerceret, ænigmata captiuis proponere solitā, quæ si quis soluisset, liber cum omnib. suis rebus dimittebatur. Ad huius autem crudelitatem & celeritatem exprimendam, varia diuerforum animalium mēbra attributa sunt, nam crudelitatem & rapinas significabant ungues leonis aut gryphi. Alæ sociorum prædonū erat celeritas. Atq; cum vnum esset corpus, variæ omnino formæ illi tribuebantur commistæ. Philochorus in libro de sacrificiis, Minervæ consilio edoctum OEdipum inquit societate rapinæ simulata se ad Sphingē contulisse: atque, nouis semper sociis OEdipo se addentibus, denique illā cū magna suorum manu oppressisse. Eius Sphingis corpus cum delatū fuisset, The-

set Thebas asino impositum, Œdipus Rex à Thebanis declaratur, utpote vir callidus & prudens ac bellicosus, quiq; posset pro sua prudentia ciuitatem ab hostium iniuriis, si opus esset, defendere. Tum matrem nescius uxorem duxit. Atque tot sunt ea quæ de Sphinge tradita sunt ab antiquis. Ego non solum historicas narrationes sub hac fabula contineri crediderim: nam id quidem ridiculum esset, simplices res gestas ita occultare, ne à quouis perciperentur, semperque aliquo indigerent Œdipode. Sed istud fiebat, ut dictum est sæpius, quia fabulosæ narrationes vel ab iis cum suauitate imbibuntur, qui à nudis præceptis rectè viuendi audiendis abhorrent. Nam perceptis prius fabulis non minore cum voluptate fortasse explicationes admittebantur, quàm perceptæ fuerunt ipsæ fabulæ. Quod si quis meam sententiam requirat, ego censeo nullas fuisse alias vias inuenturi faciliores ad philosophiam instituendæ, quàm ut fabulas diligenter prius perciperent, deinde ut præcepta philosophica sub his occultata, aperirentur. Atque per Sphingis fabulam id significatum fuisse ab antiquis sapientibus crediderim, suam fortunam equo animo cuique esse ferendam: quam tamen vel si quis ægergumè ferat, omnino ferre necesse sit. Nam quid significat ala: an non fortunæ inconstantiam? aut cur ungues in prædam flexæ illi tribuuntur? nonne quod vndecumque libuerit omnia potest auferre? cur humana est facies? quia humanum est subiici calamitatibus & vicissitudinibus fortunæ. Leonina pars forti animo esse ferenda aduersa significat, quæ vel vi omnino sunt ferenda: si quis. n. miseras prudenter sustinere nequiverit, aut nisi se sapièter inter aduersa custodierit, ille ab ipsa Sphinge crudelissimè torquetur, & laniatur. Atque ut summatim dicam, nos monere per hanc fabulam sapientes voluerunt, aut prudentia & Mineruæ consilio fortunæ iniquitatem esse superandam: aut si minùs istud fecerimus, nos ab illa superari oportere. Nam quid agitur in superiore æt'igmate? an non de humana imbecillitate, cum nihil nascatur homine debilius aut calamitosius? atque de Sphinge satis, nunc de Nemese dicamus.

De Nemese. CAP. XIX.

VT autem non solum in aduersis prudentia opus esse, sed etiam in felicibus successibus animi moderatione, demonstrarent antiqui, Nemesein Noctis & Oceani filiam,

vt ait Pausanias in Achaicis, introdixerunt: quamuis alij plures esse Nemesis crediderint, easque coluerint. memoriae prodidit Apollodorus libro tertio Bibliothecae Iouem aliquando Nemesis desiderio exarsisse, quæ, cum eius concubitum vitaret, se in anserem dicitur mutasse: Iupiter verò in cygnum versus sic illam compressit. quæ cum ouum postea peperisset, illud opilioni obuio dedit, vt Leda seruandum deferret. Id cum in arca seruauisset Leda; dicitur Helena ex illo fuisse nata, quam Leda tanquam ex se genitam educavit: quæ cum adoleuisset, omnèsque reliquas mulieres forma corporis & oris elegantia antecelleret, hos procos & petitores habuit, vbi ad nubilem ætatem peruenisset: Antilochum, Agapenorem, Amphilochos duos, alterum Amphiarai, alterum Creati filium, Aiaceum Oilei, Ascalaphum, alterum Aiaceum Telamonis, Diomedem, Eurypylum, Elephenorem, Eumelum, Menelaum, Megetem, Mnestheum, Ialmenum, Leonteum, Machaonem, Polyxenum, Peneleum, Podalirium, Philocterem, Protesilaum, Patroclum, Sthenelū, Vlyssē, Thali-pium, Schedium, Polypætē, Teucrum. Inter quos ne nascere-tur dissensio ob Helenam, si vni horum coniugi addiceretur, omnes iurare iussi sunt se illum defensurum ab iniuriis cæterorum cuiusque illa obuenisset; propter quam etiam raptam exortum est bellum Troianum. Fuit igitur Nemesis Noctis filia Adrastea etiam vocata, sed non ab Adrastea nutrice Iouis dicta, neque ab Adraсто illo profligato qui solus omni exercitu in bello Thebano amisso, euaserit: pro qua victoria Thebani Nemeseos Adrasteæ sacellum erexerunt. Neque ab Adraсто antiquo illo Rege, qui primus eius templum condidit; vt ait Antimachus poeta in his versibus:

ἔστι δ' ἡ τις Νέμεσις μεγάλη θεός, ἣ τὰ δὲ πάντα
καρὲς μακρότερον ἔλαχεν. βωμὸν δ' εἰς οἱ εἴπατο θεῶντος
Ἄδραστον ποταμοῦ παρὰ μὲν Αἰοπίοιο·
ἴδμεν τι πῦρ μεταί τε, καὶ Ἀδρήστεια καλέεταί.

*Est Dea, quam Nemesis dicunt: Dea magna, potensque,
Quæ bona cælestium concessu cuncta Deorum
Possidet, huic primus sacratam condidit aram
Fluminis AEsopi gelidas Adraстus ad undas.
Hic etenim culta est, atque Adrastea vocata.*

Quam etiam opinionem habuit Callisthenes, sed multo melius ὅτι οὐ δ' εἰς τοῦ, siue à fuga dicitur, cum litera priuante & impediēte illam actionem, cum nemo malus vindictam
Dei

Dei possit effugere. Hanc Deam alatam sicuti Victoriam & Cupidinem finxerunt, cuius Phidiaca statua fuit apud Athenienses, ut ait Scepſius Demetrius, cuius in capite erat corona in ceruos incisa, cum victoriæ sigillis, quæ leua fraxinum gestabat, ac dextra phialam cum Æthiopibus cæclatis: ut scripsit etiã Paus. in rebus Atticis. hanc deam non solû in ciuitates vniuersas, sed etiam in singulos viros plurimum habere autoritatis crediderunt antiqui, cum ita scribat Diodorus:

*Ἀδράστειά τε δὴ καὶ Ἰχνηρέη περὶ οὐδ' ἄνθρωπον
παρθένης, ἢ παιδὸς, ἢ δουλοῦ Νέμεσις.
Adraſtea vtiſſimam te seruet, quæque sefellis
Mortales Nemesis sepius ipsa viros.*

¶ Atque tot breuiter dicta sint de Nemese: nunc quid per hæc significant antiqui explicemus. Cùm vellent demonstrare sapientes nihil vel optimo Deo gratius, vel hominum vite moderatione animi in vtraque fortuna esse vtilius, multa vel marina vel terrestria pericula nobis per fabulas proposuerunt, quibus partim deterreremur ab omni turpitudine, partim ad constantiam & patientiam & fortunæ mutationes æquo animo ferendas instrueremur. Cùm verò nonnulli miseras & infortunia quidem æquo animo ferant, at contra felicibus rerum successibus nimis extollantur, Deam hæc finxerunt, cuius vnum id erat munus, ut ad deprimendam nimis elatorum animorum temeritatem Iouis nutu præstaret: & ad omnes eos labefactandos, qui plus æquo felicitate aliqua vel honorum, vel imperij magnitudinis, vel insignium opum, vel rerum huiusmodi, facti essent superbi, conuolaret, ut declarant ea carmina Theæteri:

*Ἰχνηρὴν Ἀδράστειαν ἀριστῶδους Ἀθηνῶν,
δύμην ὑπερφιάλοισι ἀντίπαλον μέγαν.*

*Misit Athenarum clara vrbs olim Adraſteam,
Vindex elatis est nimis illa viris.*

Hæc igitur implacabilis aduersus temerarios homines Dea, credita est vna Barbaros profligasse & afflixisse ira commota, qui Parium marmor in Marathonium agrum iam deponerant, ut ibi trophæum erigerent aduersus Athenienses, cuius opes omnino contemnebant: ex quo lapide Phidias Nemesis incidit, ut ait Paus. in Atticis, & ut patet ex his carminibus:

καί με λίσσον Πέρσαι δ' ἄρ' ἔχον, ἔρρε τρέπων
 σὴ π' ἴται νίκας· εἰμὶ δ' ἐ νύη Νέμεσις.
 ἀμφοτέρωσι δ' ἔσταις κ' Ἐνδύεσσι τρέπων
 νίκας, κ' Πέρσας τε πολέμου Νέμεσις.

Hinc saxum Persæ traxerunt me, inde trophæum

Quò fierem: sed nunc facta fui Nemesis.

Erexit Græcis victoriâ parta trophæum,

In Persas belli facta fui Nemesis.

Hæc sapius arrogantes & superbos duces cum omnibus co-
 piis deleuit, hæc nimis superbas & externorum vires parui fa-
 cientes ciuitates funditus euertit. Quare qui sapienter v-
 tramque fortunam ferre potest, illi nulla sunt negotia cum
 Nemefi: verùm cum pauci sint sapientes, neque videant ho-
 mines nihil non diuinitus fieri, ob inscientiam hominum è
 Nocte & Oceano nata esse fingitur; cum Oceanus pater sit
 rerum omnium, vt diximus. Nam ex inscitia & rerum siue
 opulentia abundantiâ & temeritas & arrogantia & aliorum
 hominum contemptus nasci solet, ex quo postmodo Dei
 vindicta oriatur necesse est, quoniam solum sapientem amat
 Deus. Nam diuinam potestatem ac iustitiam ipsam Dei, que
 condigna sceleratis supplicia præbeat, Nemefim esse sensit
 Arist. in lib. qui de Mundo inscribitur: Νέμεσιν γάρ, ὁποῦ τὴν ἐξέτα-
 σιν ἀνθρώπων· Ἄδ' ἐξέτασιν δ' ἐ, ἀπὸ τοῦ ἐξέσιν ἀνθρώπων καὶ πόσιν. Neme-
 sun quidem appellant, quia singulis distribuat, vt Adrasteam, quòd
 pro vi natura nemo hanc causam aufugere valeat. Huic coronâ
 addiderunt, quòd omnibus præsit. Ceruos habet, quia timi-
 dos reddit quos semel percusserit. Fraxinum tenet, quia bel-
 la ob temeritatem excitet. Habet victoriæ sigilla, quia sem-
 per vincere soleat. Habet phialam cum inclusis Æthiopibus,
 quia neque ad vltimas quidem Æthiopie partes & ad Ocea-
 num profugisse confert, vbi Dei ira commota fuerit, cū Ne-
 mesis in mare etiam & in vltimas orbis partes imperium
 habeat. quod cum ita sit, non possum non magnopere mira-
 ri, cur Pausania diligentissimo rerum antiquarum inuestiga-
 tori non venerit in mentem, Æthiopes ea quam diximus de
 causa in phialam à Nemefi fuisse inclusos. Hanc iustitiæ fi-
 liam nonnulli putarunt, & pennas ob celeritatem addide-
 runt, & rotam & currum, & gubernaculum; quia per cuncta
 elementa labens non homines solùm, sed etiam elementa in
 iustitia coniuncta teneat, ac seruet. Cum verò plures Nemeses
 cole-

colerent Smyrnæi, plures rationes puniendorum impurorum hominum diuinitus mitti significarunt, pro varietate peccatorum & arrogantia cuiusque. Atque de Nemese satis; de Momo iam dicamus.

De Momo. CAP. XX.

MOMVS diligentissimus & perspicacissimus operum omnium contemplator ac reprehensor, & ipse Noctis filius, at Somno patre natus fuisse dicitur, ut tradidit Hesiodus in Theogonia. Fabulati sunt hunc Deum nihil quidem ipsum facere solitum, at ceterorum Deorum & hominum opera reprehendere: quippe cum iudex etiam inter Deos Neptunum, Vulcanum, Mineruamque, de artificio contententes, delectus, omnium opera reprehenderit. Nam cum Neptunus taurum effinxisset, Minerva extruxisset domum, Vulcanus hominem formasset: nihil non reprehensione dignum inuenit. Cum ad arbitrum enim eius certaminis ventum esset, ille iudex singulorum opus diligentissime inspexit; atque ut ait Lucianus in Nigrino: *ἐκείνους ἐμύνηστον τὴν ταύρου τὸν δὲ νεπτύου τοῦ δὲ θεῶν τὸν ἀνθρώπου τὸν δὲ θεοῦ τὸν δὲ θεοῦ τὸν δὲ θεοῦ* Deum scilicet tauri opificem carpebat, quia cornua ante oculos non praeposuisset. Vel naturam ipsam accusabat Momus ille Æsopicus, ut ait Aristoteles lib. 3. de partibus animalium, quia potius capiti quam armis cornua taurorum collocasset: nam si addita fuissent armis, cum totum corpus in vulnera incubuisset, videbantur tauri multo maiori vi percussuri. At in Dialogo de Hæresibus testatur idem Lucianus, hominem Vulcani fuisse reprehensum, quia prætermisum fuisset illud, quod maxime omnium erat necessarium: quod artifex scilicet non præuidisset quot doli clam in clausis pectoribus pullularent. Nam multo laudabilius opus futurum videbatur, si fenestratum pectus fuisset, ut sciri posset quid in animo quisque strueret, & num mentiretur, an verum diceret. Domum Mineruæ reprehendit, ut ait Polycharmus libro secundo rerum Lyciarum, quia non erat facta trusatilis, quæque posset facile circumagi, si fortè malum haberet vicinum. Atque omnis Momi auctoritas denique & licentia fuit in operibus laboribusque alienis reprehendendis. Nam idcirco *σύντος μῆμος*, Strygius Momus scilicet, vocatus est in Epigramate quodam; quia omnibus & Diis & mortalibus esset odio. Hunc Deum Noctis & Somni

filium fuisse tradiderunt, quoniam imprudentis est ac desidis, & eius qui iudicare non possit, quod humanum est peccare aliquando ac labi: cum solus Deus perfectus planè sit, ac illius opera omnibus planè numeris absoluta, cum semper aliquid hominum operibus desit, nam illi certè viri boni existimandi sunt, non qui prorsus integri inueniantur, cum nemo is existat, sed qui propius accesserint ad bonitatem atque integritatem. Per hæc significare voluerunt antiqui, ut fabulosi figmenti sententiã explicem, nihil esse humanum, nullum neque bonum neque malum facinus, quod omnino reprehensione maledicorum & inuidorum carere possit, cum neque Deus quidem, qui ipse est naturæ fundamentum, optimus ac sapientissimus obrectatoribus carere potuerit. Per hæc igitur significabant aut maledicorum & ociosorum nullam omnino viro bono habendam esse rationem, aut nihil gloriosum vel honorificum esse aggrediendum. Nam cum illum miserimum omnium esse iudicem, qui potius ad vulgi & imperitæ multitudinis opinionem, quàm ad veram probitatis & integritatis rationem se accommodare studeat, iamdiu omnem vulgi loquacitatem & imprudentiam contemnendam esse decreui. Semper, n. præclari, & sapientis hominis esse iudicari, stultorum & improbissimorum calumnias magno animo posse parui facere.

NATALIS COMITIS MYTHOLOGIAE,

LIBER DECIMVS.

Quod omnia philosophorum dogmata sub fabulis continebantur.

ANIFESTVM esse ducimus ex iis quæ hæctenus explicata fuerunt, opt ac sapientis Campeggi, omnia priscorum instituta tum ad cognitionem

gnitionem rerum naturalium, tam etiam ad rectorum morum rationē pertinentia: fuisse ab antiquis sub fabulosis integumentis occultata. Veruntamen non inutile fore arbitramur, si paucis complectamur ea quæ latius in superioribus libris fuerunt contenta: quippe cum ita fuerint implicata dogmata sapientum sub fabulis, ut neque à mediocriter quidem eruditis facillè secerni possent. Nam illa, quæ Aristoteles, & ante illum, diuinus Plato, de naturæ opificio tradiderunt, quæque vel Empedocles, vel Parmenides, vel Pythagoras, in medium protulerunt, aliique philosophi, aut quæ de moribus singulorum, illa omnia fuisse patuit antiquarum fabularum arcificum dogmata, è quibus tantum quisque hauserit, quantum sui ingenij ferret facultas. Significabant enim (vix dictum est) mundum à Deo fuisse creatum, cumque consiltere ex vniuersa materia: quare vnum esse mundum, at non plures. Tempus natum esse è cœli motu: Cœlos harmoniam musicam, dum mouentur, pro ratione magnitudinis corporum, efficere: Ætheris sempiternam materiam existere: Elementa esse corruptioni & mutationibus obnoxia secundum partes, cum tamen tota moles ita creata sit à Deo, ut esse possit sempiterna. Hæc omnia anima mundi, siue vis diuina, à corruptione præseruat. Terram esse immobilem, ceteraque omnia perpetuis motibus agitari. Elementorum partes inter sese vicissim per calorem ætheris, ac per frigus contrahi & gigni, omniumque horum frequentiores fieri circa tertiam mutationes per fabulas innuebant. Grandines & imbres & fulmina fieri, ceteraque quæ sunt in sublimi, è vaporibus à sole in sublime elatis. Tum rursus è commixtione elementorum & corruptione diuersa gigni animalia, & plantas: quorum omnium autor est Sol per moderatum calorem. Omnibus animalibus, & è multis principiis compositis, semel esse moriendum, cum omne compositum in sua principia solui denique necesse sit. Deinde ad explicandam naturam plantarum & frugum peruenit. His esse viles dixerunt temporum vicissitudines: cum per has modò vires resumere modò vberes fructus proferre soleant. Deinde animantium omnium generatio vel sit è corruptione, vel coniunctione maris & feminæ. Vtrisque procreandis & educandis confert cœli clementia: nam ex illa temperie nascitur cupiditas procreandi. Deinde de mutationibus

Lunæ ac viribus pertractarunt, cuius humor in plenilunio confert parturientibus, & incremento plantarum, & conseruandis animalibus, quæ nata sunt. Atque eiusdem facultatis autorem & principem Solem esse dixerunt, quem idcirco & medicæ artis peritum, & sanitatis ac pestilentia: moderatorem putarunt. Nam cum mediocritas, temperiesque caloris, & grauitas ac magnitudo per illum fiat, meritò hæc facultas illi tributa est. Postea demonstrarunt omnia diuina prouidentia gubernari, nihilque esse quod sine Dei auxilio diutius possit consistere. Solem esse Dei ministrum, per quæ omnia fiunt & nascuntur: cum is misceat elementa, e quorû commissionibus nascuntur omnia. Animas hominum esse immortales, quæ, postquam fuerint his corporibus exolutæ, pro suis meritis vel præmia, vel supplicia sortiantur. Deum adesse vbiq; hominibus quiduis facientibus. Nemini licere clam esse scelerato. Solam innocentiam intrepidæ animas mortuorum ad feruerrimorum iudicû præsentiam deducere. Atque vt summatim complectar, omnem Dei & naturæ diligentiam, quæ ad elementa, vel ad corpora ex his cõposita, vel ad simplex illud ac diuinû vocatum supernum corpus pertineret, per fabulas explicarunt. Atque eadẽ fabulæ non minùs ad informandos mores conferebant, cum significarent Deorû cultum & religionem à nemine posse impune negligi: omnia diuinæ prouidentia: esse obnoxia, nihilque carere Dei præsentia. Deum fauere humanæ industriæ. Dæmones Dei nuntios nobis semper consulere, atque recta suggerere consilia. Sapientiam rem Deo gratissimam, maximèque à Deo diligi sapientem. Omnium scelerû grauissimam esse auaritiã, quæ omnia & humana & diuina iura cultûmque vel ipsius Dei pessundare consuevit: cum nihil sit tã sanctum, quod non auaritia violare soleat. Neminem esse posse auarum, qui idem sit vir bonus. Omnibus necessariam esse sapientiã, sed principibus hominibus præsertim. Opum eximiam præstantiã neque vlli vtilem esse, neque necessariam: cum breuis sit omnino fruitio illorû, quæ diuturnis laboribus comparaueris. Omnem eximiam opulentiam deuitandam, vt insidiis plenam. Iustissimas esse opes, quæ ex agrorû cultu proueniunt. Naturam paucis esse contentam. Fatuos esse, qui plura quàm opus habeant, per aliorum iniurias & assiduos labores sibi parare contendant. Nullam esse opum,

hono-

honorum, libidinum, rerumque huiusmodi satietatem. Ab omni ambitione abstinendum, cum honores qui vel imperitis, vel immeritis deferuntur, & ipsis & iis qui detulerunt, aliquando fiant calamitosi. Nihil esse à Deo petendum proprium, nisi quod videatur illi nobis conferre. Omnium mortalium statum esse inconstantissimum. Neminem impurum posse Dei ultionem deuitare. Legem esse hominum Reginam. Beluarum esse armis, at hominum ratione disceptare. Nemi nisi scelerato confidere oportere. Principum gratiam nulli impuro esse firmam diutius. Qui semel à recto desceuerit, legesque contemnere didicerit, is postea fit ad omne improbitatis genus propensus. Si quis voluptatum imperium semel a quo animo patiat, illum postea variarum beluarum ac ferarum formam induere. Neminem posse satis sibi à voluptatibus temperare, nisi diuinam opem imploauerit & ab illa adiuuetur: quare temperans putandus est Dei amicus. Opus esse eximia quadam sapientia, ubi quis in aliquam turpem cupiditatem inciderit, ut inde pedem retrahere possit. Animae partes esse duas, hanc rationi parentem, illam minime audientem rationem: oportereque meliorem deteriori imperare. Omnis probitatis esse fundamentum religionem: omnemque beneficentiam esse Deo gratam. Vitam mortaliū esse quam plurimis difficultatibus circumuentam, è quibus nisi Dei ope nemo satis sapienter se expedire poterit. Filiis vel ad probitatem vel improbitatem esse acutissimum calcar domestica maiorum exempla. Ebrietatem corpus & animum inutilem facere rebus omnibus: multaque indecora immoderatum vini usum sequi solere. Iræ vim plurimum obesse rebus omnibus, nisi moderatio illi adhibeatur: superbiamque & pertinaciam & inuidiam debere rationi & recto consilio obtemperare. Omnem arrogantiam & temeritatem diuinæ naturæ maxime esse aduersariam, quæ tandem à Deo deprimitur. Ambitionem maxime animos mortalium infestare. Mortalium superbia & crudelitate Dei iram concitari. Omnibus vitiis annexum esse condignum supplicium, neque ullam esse nobilitatem, aut vires, aut diuitias, aut potentiam, quæ possit dignæ poenæ sceleratum hominem subtrahere: quippe cum vel debilis fortissimum hominem iniquum saepe profligat. Animas esse immortales, quæ diutissime possint poenas dare illorum scelerum, quorum perbre-

uem voluptatem expetiuerint. Omnibus esse moriendum, cum somnus nos mortales esse ob quandam mortis similitudinem moneat. Omnes post mortem esse iudicandos. Innocentiam esse optimum viaticum omnibus animabus mortuorum ad summi Dei præsentiam. Ita viuendum esse ut recordatio vitæ præteritæ possit nos in morte consolari, at non terrores iniicere. Tortores fore qui commissa peccata nos fateri cogant post mortem. Omnia peccata vel esse medicabilia, vel minimè. Singulis animabus pro magnitudine peccatorum magnitudinem suppliciorum esse paratam. Non esse curandum quid de nobis dicant homines, sed quod æquum esse videatur, faciendum: cum nemo prorsus ex omnibus mortalibus omni ex parte irreprehensibilis existit. Ego sanè, cum ista fuerint dogmata sub fabulis antiquorum contenta, illos qui postea philosophi nominati sunt, philosophandi initia ab ipsis fabulis cepisse contenderim: neque aliud fuisse philosophiam, quàm fabularum sensa ab inuolucris exuuiisque fabularum explicata. Nam cum ab Ægyptiis vniuersa propè philosophia in Græciam primùm fuisset deportata, quid prohibet illam per fabulas apud Græcos fuisse per manus traditam? Cum enim inuestigare philosophiam à principio Ægyptij sacerdotes priscis illis temporibus cepissent, rerumque sacrarum cognitionem illi niterentur apud se retinere, ne traderetur in vulgus: dederunt operam ut aliquas notas inuenirent, sub quibus sapientiæ præcepta, & arcana mysteria sacrorum continerentur, quas hieroglyphicas nominarunt. Sunt enim *ἱεὶς* sacra: at *ἱεὶς* sculpo. Illud verò admirabile fuit in Græcorum fabulis, quòd earum nonnullæ historicam & physicam & ethicam narrationem admittunt, cum aliæ naturalem tantum, aliæ moralem solam contineant. Atque nos in nonnullis omnes has explicationes proponemus, in aliis vel moralem tantum, vel naturalem, cum facile esse vnicuique censeamus hæc omnia pro iudicio colligere, atque primùm de Ioue incipiamus.

De Ioue historicè.

Hic Deus habitus fuit, postquam pulso patre de regno ipse imperium suscepit, quia reges antiquitus pro Diis colebantur, quòd inuenta multorum sibi arrogauit, quòd humanioris vitæ autor extitit, quòd omnia diuina prouidentia gu-

via gubernari prior demonstrauit, quòd homines ad cultum Deorum crexit.

At Physicè.

Idem modò aer, modò aether creditus est, modò Sol, modò fatum, modò calum, modò mundi anima: quæ ubi agit in corpora cælestia, Iupiter Olympius dicta est: ubi in vires subterraneas, Iupiter Stygius: ubi in mari, Neptunus. At castratio Saturni vnum tantum esse mundum & vnum tēpus significat neque posse plures procreari. Parētes Iouis Deum denique cuncta genuisse & procreasse significant, cuius affines sunt elementa. Deinde significatur illorum mutua generatio & corruptio secundum partes, cum tota moles sit sempiterna, corporaque cœlestia minimè corrūpantur, frequentiorque fiat circa terram mutatio. Tum è motibus cœlorum confici harmoniam innuebant. Elementa rursus neque mares sunt, neque fœminæ, cum tamen vtrorumque fungantur officio. Omnis autem vis temporis expellitur è regno Iouis, quia post creata à Deo corpora naturalia in elementa sauitum est tantum à Saturno siue tempore, quòd eius vires extra primum cœlestēque corpus reiectæ sint, atque sub fabulosis de Ioue narrationibus ista rerum phyficarum dogmata continentur.

Quæ Ethicè.

In eadem fabula demonstratur omnem diuitiarum amplitudinē, omnēque opulentiam esse inuidiosam & insidiis plenam: cum per fraudes etiam & insidias soleat comparari. omne enim diuitiarū immodicū desiderium æquitatis & religionis cultū, & humanitatis iura facillè prostermit: cū tranquillitas animi, & honor, & multorū reuerentia probitatis sint comites. Deinde demonstratur quòd principis sapientiam & integritatem omnium rerum bonarum vbertas, ac felicitas demum consequitur. Auaritia postea in omnia penetrare dicitur, eaque esse scelerum omnium fundamentum, neque quidquā magis formidandum illa esse viro bono, cum vix ullus locus avaritiæ sit clausus. Post hæc demonstratur quòd is qui deditus fuerit libidini, facillè in omnes brutorū formas mutatur, & ad turpissima quæque prelabitur. Patet igitur quòd neque nimio diuitiarū desiderio teneri conuenit viro bono, & quòd præsentibus vti sapienter oportet, & quòd sapientia felicitatis est fundamentum,

& quòd omnis turpitudine fugienda est viro bono : quæ omnia per Iouis signa significabant.

De Saturno historicè.

Cultus fuit Saturnus vt Deus de multis benemeritus, quòd cùm in Italiam venisset ad Ianum, & illum & populos Italiæ primus politioris vitæ rationem docuerit, & nûmos imprimere inuenerit, & agrorum cultum, & Italos primus plantationes, insitiones, educationes arborum, fructiferarumque plantarum culturam docuerit. Qui cùm esset sapientissimus, ob eius æquitatem & sapientiam dicitur ætas aurea sub illo fuisse, & vberissima terræ feracitas, & summa omnium concordia. Non enim legendis, quæ iuxta essent, exercebantur homines sub eius imperio, sed potius agendis : cùm lex & æquitas foret necessariò in animis omnium impressa. Tunc igitur viri boni sine calamitatibus, sine curis, sine ægritudine propter temperantiâ vivebant, per iucundissimam senectutem, quam maximè omnium infestat præteritorum peccatorum memoria.

At Physicè.

Saturni parentes declarant illum esse tempus, quod natum est ex astrorum cœlique agitatione. Hic partes genitales patri abscidit, quia vnus est æther, vnus mundus, vnum tēpus, quod cursum cœli metiatur. Pactiones cum Titane siue Sole ita factæ sunt, vt quæ tempore nascerentur, postea omnia interirent: sic enim & elementorum, & procreatorum ex illis corporum generatio & corruptio indicatur, cùm nihil nasci possit nisi ex corruptioni obnoxiiis principiis : atque hæc sine tempore confici non possunt. Cùm verò res absumantur per tempus, & rursus aliæ in absumptarum locum sufficiantur, Saturnum filios edisse finxerunt, & rursus vomuisse, qui deiectus de regno idcirco fuit, quòd ætheris natura credita sit immunis ab omni corruptione, cùm non sentiat vim temporis, quod inferius extra suum regnum detrusit. Sic igitur corrumpi, vt dicebam, significabant elementa, vt ex iis composita, quinta vocata *æria* sit suapte natura sempiterna. Locus elementorum vocatus fuit tartarus, quasi *τῶν τῶν ταρχών*, à perturbationibus scilicet, quibus est plenus. Iupiter fratres à paterna voracitate liberauit, quia elementorum materia secundum totum sit sempiterna. Atque hæc dogmata sub hac fabula ad philosophiam spectantia

occul-

occultabantur.

Nunc Ethicè dicamus.

Fuit Saturnus à filio de regno deiectus, quia nullæ sunt opes eximiæ sine maximis periculis & animi perturbationibus: atque omnis iniquitatis denique vindex est Deus. Non offendendos esse parentes postea significabant, cum Iupiter paternam crudelitatem sit imitatus: quia paternæ vel iniquitatis vel probitatis exemplum domestica filij plerumque sequuntur. Sic enim vitandam opum eximiâ præstantiam, ut neque tutam, neque naturæ necessariam, & ab omni iniuria abstinendum, significabant.

Physicè è Cælo.

Cælus terræ filius ob mundi procreationem dictus est, quia natus putetur ex informi materia. Hic exectus fuit à Saturno, per quod demonstrabatur quod unus est æther, neque ullum tempus patietur alterum æthera produci: ac neque alterum tempus è motu cæli gignetur. Mundum igitur unum tantum esse per hæc quæ dicta sunt, significabant non minus quam philosophi demonstrare postea apertioribus rationibus conati sunt.

E Iunone Physicè.

Iuno fuit Saturni filia, quia prius cælum ab opifice Deo factum est: deinde ex eius cursu natum est tempus, ex illo continuo æther, deinde elementa, quorum supremus est præter Iouem, aer, Iuno scilicet omnis humanæ vitæ moderatrix: per quem Imbres & grandines concitantur. Ex aere incalescente nascuntur animalia & plantæ, pro cuius temperie mores plerumque imbibimus. Cum verò ex aqua proximè aer gignatur, nutrita dicitur fuisse ab Oceano & Thetide. Cum in aera vis ætheris ad animalium procreationem agat, vxor est Iouis; cum vertatur in ignem, Vulcanum fertur peperisse. Cum aeris benignitas rebus omnibus nascentibus conferat, coniugiis fuit præfecta. Sic igitur significabant antiqui aeris locum, & vires & actiones, & è quibus nascatur, in quod elementum proximè vertatur, quod in ipsum agat, ipsumque aera plurimum conferre ad mores singulorum, & ad rerum omnium ortum.

De Hebe Physicè.

Hebe igitur meritò nata esse dicitur è Iunone, quia omnia cum aeris temperie pubescunt. Hæc idcò soror est Mar-

tis, quia propter fertilitatem regionum, vbertatēque & opulentiam provinciarum bella plerunque nascuntur: cū nemo propē de loco sterili dimicare soleat. Atque hæc de aeris vi & actione.

At Ethicè.

Fuit illa remora à poculis ministrandis Ioui, quia gratia principū est inconstantissima, omnique vel minima de causa aliquando amittitur, quibus haud idem semper, sed aliud aliis temporibus placet, ac pulchrum apparet. Id enim per Hebes res gestas significare volebant.

De Vulcano Physicè.

Vulcanus verò ex aere natus dicitur, quia extenuatus aer conueritur in ignem, atque sic mutuas elementorum mutationes per huius fabulā significabant. Cū verò ignis esset in materia, deformis esse dicebatur & impurus, quare deiectus est à Iunone, & à Thetide nymphisque marinis exceptus educandus: ex iis enim natura fulminis, & cœlestium ignium, qui fiunt in nubibus, procreatur. Atque dictus est fulmina Ioui fabricasse, quia vapor ille, è quo eliduntur fulmina, per calorem extollitur & gignitur. Sic enim meteorologica per hanc fabulam docebant. Idem cū Minervam cupe-ret, semen in terrā deiecit, quia non purus, at turbulentus in materia calor rerum omnium ortum adiuvat.

At nunc Ethicè.

Vulcanus ligauit Martem ac Venerem in rete, nempe claudus celerem, & inualidus fortissimum bellorum Deum: quia nullę vires iniquum hominem possunt à iusta vindicta Dei protegere. Quare per hæc etiam homines hortabantur ad integritatem & ad innocentiam, & ab omni turpitudine reuocabant.

De Marte Physicè.

Martem nonnulli Solem esse voluerunt, qui cum Venere coniunctus, superueniente Vulcano præcipue, nihil procreat. per hæc & vitam & ortum animalium in qualitatū elementorumque symmetria consistere demonstrarunt: quippe cū per Martem litigium, per Venerem amicitiam significarent, per Vulcanum exuperantem aliquam qualitatem. Nihil enim ex vna tantū qualitate elementorum nascitur, neque ex similibus, sed ex his temperatis & modicè inter se permixtis.

At

At Ethicè.

Mars nascitur à Iunone opulentia Dea, quòd ex opibus omnis est contentio, cùm aliquando causa alia iniuriarum palàm à principibus fingantur. Nutritus fuit apud barbaras nationes à Thereo nutrice, quæ feritas est, quia beluarum magis quàm hominum proprium sit armis dimicare, quæ sibi inuicem ratione persuadere non possunt: cùm lex hominum regina sola esse debeat, quòd honorificentissimum telum sit innocentia & æquitas.

De Neptuno Physicè.

Neptunus Iouis frater elementum aquæ creditus est. At aliquando tamen vis diuina per aquam diffusa, quæ totam molem à corruptione præseruat: quam animam mundi nonnulli vocarunt. Sic enim non modò mutuam elementorum inter se mutationem, & ex his generationem animalium significabant, sed etiam omnia diuina prouidentia gubernari, & Deum ipsum esse rerum omnium semper & ubique artificem. Hæc vis diuina in æthere Iupiter, in aqua Neptunus, in aere Iuno dicitur. Huius Dei educatio facillimum esse ad motus aquarum elementum indicat, ac maris perturbationem, quod etiam testatur id victimarum genus.

At nunc Ethicè.

Enimuerò cùm omnia fiant diuina prouidentia, nos admonuerūt antiqui per preces Thesei, quibus mortem Hippolyti à Neptuno impetrauit, nihil proprium à Diis esse optandum, sed quæ conferant tantum: cùm multi sibi calamitosa sæpius postulauerint. Cùm pulsus sit de cælo, & Laomedoni seruire coactus sit, fortunæ inconstantiam proponebant ante oculos, cùm nullus sit tã sublimis ac felix status viri improbi, qui non possit facile labefactari. Postea multas calamitates Neptunus Laomedonti immisit ob neglectam religionem, quare significatur Dei cultum sine maximis calamitatibus non posse prætermitti. Quis enim omnium bonorum autorem Deum omniumque parentem neglexerit, ac non meritò in omnes calamitates prolaberetur? qui verò probè sanctæque vixerit, & Deum pie coluerit, hic vnus placatum Deum in omne tempus habere poterit. Hæ fuerunt legitimæ harum fabularum sententiæ.

De Plutone.

Pluto patre Saturno, Iouis, Neptunique & Iunonis frater, & ipse natus est, post cælum nimirum ab ipso mundi opifice Deo vnâ cum cæteris elementis creatus. Hic terra esse creditur & omnium diuitiarum Deus, cuius pax alumna, quodd omnium vbertas è terra proueniat, quam pax alit. Hic idcirco mortuorum est Deus, quodd omnia quæ moriuntur in sua principia soluantur, atque in terram manifestius. Sic ostendebantur in ea solui vnumquodque corpus, quibus à natura compositum fuit. Quodd autem Pluto terra sit, declarat Proserpinæ fabula: quam rapuit illa de causâ Pluto sub terram, quia radices primùm plantarum inferius, deinde superius excrescunt: sic modò apud Plutonem, modò apud Iouem est Proserpina.

At Ethicè.

Per hæc ipsa figmenta rursus ad vitæ tranquillitatem nos hortabantur: quodd brevis sit diuitiarum fructio, cum diuturnis laboribus comparentur. Tum demonstrabant illi opus esse nullam turpitudinẽ, nullumque dedecus vereri, qui diues esse cupiat, quodd idem est atque esse sceleratum. Nam qui equi Plutonem vehebant: Alector perniciosus, Orpheus obscurus, Nyctæus nocturnus, Æthon ardens: quodd crudelitas, & omnis aequitatis obliuio, & recti inscitia diuitiarum desiderium consequuntur, à quibus vehitur.

De Pluto.

Cum verò animus hominum neque possit quiescere, neque vtiliter id facere possit: per Pluti inuentionem homines ad agriculturæ studium adhortabantur, cum dicerent Plutū esse Cereris filiū, diuitias terræ scilicet, cum opes iustissimæ è terra nascerentur, cæcus fuisse fingebatur, cum diuitias hominibus nullo delectu impertiret, quia occulta sunt Dei cõsilia, quæ nemo prorsus humano ingenio potest vel debet inuestigare, sed sua fortuna esse contentus. At verò ne quid temere fieri & sine diuina prouidentia putaretur, maluerunt Deum vel cæcum introducere, quàm aliquod facinus Deo omnino teste carere.

De Fluminibus inferorum.

Enimuerò vt pateret, non in vita solū plurimum conferre integritatem & innocentiam ad beatè tranquillèque viuendū, sed etiam morientibus gratissimum esse viaticum

vitæ

vitæ præclarè transactæ recordationem, terrores & pericula mortuis complura esse tradiderunt, & monstra apud inferos parata, quibus mortui pro magnitudine scelerum torquendi traderentur. Deferebat sceleratos Acherontis fluij vnda cū strepitu: quia conscientia, rerūque turpiter aut crudeliter gestarum memoria sub mortem animum magnopere infestat. Sic igitur significare voluerunt ita vitam nostram oportere componere, vt recordatio præteriti temporis quàm maximè in morte animos nostros ob innocentiam & integritatem consoletur, & nos intrepidus ad vel seuerissimorum iudicium præsentiam perducatur. At qui fuerit sceleratus & improbus, ille querulus lamentationibus & curis plenus flumina quæ sunt apud inferos traicit, quæ suis locis fuerūt commemorata. Sunt enim curæ sub mortis tempus animum infestantes sub harum fabularum figmentis expressæ ad deterrendum à flagitiis. At vbi mortui ad illa flumina peruenerint, si qua anima illegitimè descenderit, neque iusta consecuta sit, ibi errare diu permittitur antequam traiciatur: quæcunque verò capta fuerit commissorum peccatorum poenitentia, omnemque spem in clementia Dei collocarit, hæc à Charonte traicitur. Quibus rebus significare voluerunt, nos viros bonos pro viribus esse oportere, cū probitatis comes sit vbique læticia & fidentia: quod vbi vires mortalium attingere non possunt, diuina clementia nihilominus nobis non deerit.

De Cerbero Physicè.

Vbi ad inferos animæ descenderint, excipiuntur ab horrendo Cerbero cum læticia, qui postea volentes exire deterret. hoc nihil aliud quàm natura est rerum, quæ gaudet ortu singulorum, cū grauius ferat interitum. Per hæc immortalitatem animarum antiqui ostendebant: nam animas semper fuisse putarunt Pythagorici, quæ de cælo in hæc corpora, tanquam ad inferos deducerentur: quibus blandiebatur aduentantibus natura, at contra adituras superos reclamationat.

At verò Ethicè.

Cerberus est auaritia & cupiditas diuitiarum, quæ aduenientibus opibus blanditur, sumptibus verò vel necessariis tristatur. Capita complura sunt Cerberi, cū multa scelera ex vno auaritiæ fonte nascentur. neque vllus esse potest auarus vno tempore & vir bonus, cū inter auaritiam &

probitatem magna semper sit contentio.

De Parcis.

At verò Parcas crediderunt antiqui Deas esse potentissimas, quoniam omnia quæ nascerentur, vel fierent, sita essent sub harum potestate: quas Iouis & Themidis filias putarunt, quoniam vel singulis animabus Deus pro prioris vitæ meritis corpora & fortunam traderet, ut sentiebant Pythagorici, vel quia singulis pro dignitate diuina sapientia præmia vel pœnas impartiret: cuiusce diuisionis cum causam præsci ignoscarent, omnia fato vel à Parcis gubernari crediderunt: quare sapientiores omnia diuina prouidentia gubernari per ignotas hominibus causas demonstrantes, eade Parcis tradiderunt.

De Iudicibus inferorum.

Neque verò in hac vita solum, sed etiam post mortem singulos à Deo pro dignitate vel bona vel mala obtinere, atque nihil omnino sine Dei cura perfici, ostendentes iudices apud inferos post mortem statuerunt, qui singulorum peccata diligentissimè iudicarent. neque enim conueniebat ut animæ vel in corpora pro meritis mitterentur, vel post mortem præmia consequerentur, nisi fuissent prius iudicata: quare huic iudicio tres præfecti sunt, qui quoniam omnia scelera vel sanabilia erant, vel insanabilia; sanabiles quidem animas in certum locum, donec maculæ contractæ ex humanis sordibus expurgarentur, deduci iubebant: quæ verò immedicabilia vel cetera ex humanarum rerum contagione contraxissent, illæ in profundissimum tartarum deiiciebantur: at quæ pie sanctèque vixissent per summam innocentiam, quæque ab omni sorde humana procul abesse forent iudicata, illæ in loca tum ob fertilitatem rerum omnium, tum ob temperiem cœli perpetuam suauissima deducebantur. His igitur rebus antiqui nos hortabantur ad probitatem, quoniam si quis dum viuit pœnas suorum scelerum deuiterit, at certe post mortem supplicium deuitare non poterit.

De Eumenidibus.

Verum ne quis sua flagitia se occultaturum esse speraret, ad dices sunt ministri & tortores his iudicibus acres & formidabiles furia, quas nonnulli Erinyas appellant: quas conscientia stimulos esse diximus, cum ex iis parentibus, quibus traditum est, natæ dicantur. Nullus enim grauior est tortor, aut
magis

magis infestus testis, quàm sit sua cuiusq; sententia. Atq; v^t summatim dicam, per hæc significare voluerunt antiqui, soli viro bono omnia esse tuta, solamque integritatem & innocentiam homines intrepidus ad omnes fortunæ mutationes perducere: quippe cùm vel hæc, vel non valde his dissimilia, impuris hominibus sint expectanda.

De Tartaro.

Animæ igitur sceleratorum multis grauissimisque vitiis contaminatæ per hos tortores à iudicibus cognitæ, prædictis furiis in tartarum deducendæ tradebantur: cùm is locus esset pœnarum luce omnino carens, multisque plenus perturbationibus, vnde non dabatur amplius reditus quæ quidem præcepta fabularum, nihil propè dissentiunt à veris Christianæ religionis institutis: nisi quod illi sub fabulosis hæc occultarunt, quæ nos habemus aperta & manifesta.

De Hecate.

Cùm vellent autem demonstrare omnibus necessariò esse moriendum, neque posse quenquam Dei voluntatem effugere, aut ab eo statutum diem præterire, Hecaten Iouis filiam & Asteriæ finxerunt esse: quæ credebatur vis esse per astra descendens & occultè agens diuinitus in corpora hæc inferiora, ab iis qui Iouem omnia regere putarunt, & omnibus moderari, vnde omnia proficiscerentur. quamuis alij fatorum cuiusque esse ordinem ac vim existimarent, quæ diuinitus in corpora mortalia funderetur, quam, cùm nulli esset cognita, Noctis filiam crediderunt.

De Somno.

Enimuero ne obliuisceremur somnũ morti esse simile, atque omnia quæ dormiunt interire etiam aliquando solere, Somnum Deum esse antiqui tradiderunt Mortis fratrem: atq; somnus ille suauissimus dicitur, qui morti sit perquam similis, non enim solũ ad recuperandas vires à Deo hunc datum esse animabus dixerunt sapientes, sed etiam vt admoneremur quotidie quòd mortuorum sumus imagines.

De Proserpina.

Ad explicandum verò seminum plantarũque omnium naturam Proserpinæ sigmenta antiqui introduxerunt: quæ sex menses esset sub terra, & totidem supra terram. Sic enim diffundi virtutem plantarum sex menses in ramos ob

frigus subterraneum significabant, cum ab Hyemis frigore superiore & circumstante virtus earundem plantarum intra terram includatur. nam sic natura suas vires omnibus animalibus, naturalibusque corporibus impertit, ut alternè exerceant; quippe cum dies etiam negotiis agendis, nox quietis causa concessa sit.

De Luna.

Lunæ naturam præterea virēsque explicantes illam filii Hyperionis siue Solis dixerunt, quia cum corpus sit diaphanes, tanquam speculum lumen à sole acceptum rursus in terras ad nos transfundit. atque eadem de causa Solis soror etiam dicta est. Per currum celeritatem motus proprii indicant ad exprimendam naturam, quia semper vel maior vel minor quotidie fieret. variorum colorum vestes illi tribuerunt ad explicandas vires. Hanc eandem marem & scēminam dixerunt, quia, ut scēmina, humorem præbeat vtilem animantium nutrimento, atque eadem calorem vnā sensim infundat, qui plurimum conferat ad incrementum: nam sine hoc ipso calore inutilis eius opera esset omnino putanda. ut autem quantum possit manifestum fiat, argumento sunt ea quæ pertinent ad partus prægnantium animalium, quæ vim Lunæ perspicuè sentiunt: quare Lucina etiam dicta est, quod in lucem animalia educat. Hæc eadem corruptioni etiam plurimum confert, quare maximè in diebus Lunæ criticis periclitantur grauius ægrotantes.

De Diana.

Diana & Phœbus Latonæ ac Iouis filij creduntur, per quæ fabulam significare mundi ortum voluerunt. nam cum informis esset prius in vnā molem confusa mundi materia, quia omnia obscura essent & laterent, tenebræ illæ Latonæ vocatæ sunt. Phœbum & Lunam Iupiter euocauit ex his tenebris spiritus domini scilicet, cum dixisset, Fiat lux: cuius lucis autor est Phœbus & Diana. sic igitur mundi creationem à luce incepisse antiqui significabant. sed de his latius postea suo loco dicemus.

De Campis Elysiis.

Sed quoniam explicata sunt supplicia quæ grauissima & sempiterna conscleratis hominibus ab antiquis post mortem proponebantur, ut deterrerentur ab omnibus sceleribus, & ab omni turpitudine, videtur esse necessarium ut quæ præ-

præmia viris bonis, quibus allicerentur ad probitatem, fuerint ab iisdem propolita, perquiramus. Erant igitur iis insulae duæ concessæ, ad quas lenes & odoriferi venti, tanquam per incredibilem florum copiam pertransissent, suauiter spirabant: solum pingue, quod omnia sine humana diligentia facile produceret: locus multis semper florum fructuumque suauium generibus abundabat, & plantis domesticis ubique vestiebatur. vineæ singulis mensibus fructum ferebant. aer sincerus & temperatus, qui nullam temporum patiebatur mutationem. nam omnes maligni venti vel prorsus hinc exulabant, vel si peruenirent, prius per inania loca defatigabantur, omnemque inclementiam exuebant, quam loca illa attingerent. placidissimi imbres hic à Zephyris vel ab Argeste excitabantur, cum plerumque tamen terra ob suam naturæ bonitatem imbribus non egeret. Ibi erat suauissimarum tantum auicularum genus, quæ dulces concentus musicæ symphonie non dissimiles passim per totum anni tempus exercerent, ibi cantilenæ erant mirificæ suauitatis, chorosque ducebant virgines cum pueris pulcherrimæ, quibus accinebant cum musicis instrumentis peritissimi cantores. Epulæ ibi nascebantur saluberrimæ, nulla sentiebatur ibi senectus, nulla ægrotudo, nulla mentis perturbatio. non auri, non diuitiarum cupiditas, non honorum animos beatarum animarum infestabat: omnes priuatam vitam rebus necessariis contentam vel maximis imperiis anteferendam existimabant. Hic unusquisque iisdem studiis exercebatur, quæ viuenti gratissima extitissent.

De Lethe flumio.

Enimvero quia putabant antiqui philosophi animas hominum esse immortales ac sempiternas, quæ fuit Pythagoræ opinio, & aliorum quorundam, has crediderunt pro singulorum meritis, & pro rebus in priore vita gestis semper in noua corpora denuò transmitti: atque hoc ipsum ad in feros mitti esse putabant, in noua corpora redire. At enim non facile adduci poterant animæ, quæ graues molestias & misérias humanas semel expertæ fuerant, ut rursus in hæc corpora redirent, nisi aliquam rationem excogitassent, qua fierent omnium pristinorum incommodorum immemores: idcirco Lethen fluium ea aqua fluere dixerunt, ut semel epotæ rerum omnium memoriam omnino obliteraret. Sed enim

fluuius ille ubi sit, dubitari posset, quoniam alij apud inferos^s esse dixerunt, cum Pythagoras tamen è cœlo descendere animas existimauerit. ego sanè cenfeo in circulo Lunæ fuisse Lethen collocatam, cum satis aptæ obliuioni vires eius appareant. quippe cum Cancrum cœlestē signum portam putauerit, per quam animæ hominum ascendant, ac descendant, cum per Capricornum istud ipsum à Diis fieri creditum sit.

De Penatibus.

Vt autem manifestum fieret omnibus, nihil esse quod diuina prouidentia non gubernetur, nostræque omnia semper diuino consilio protegi, cum Dei præsentia nullo in loco carere possimus, non solum Lucinam parturientibus mulieribus statim adesse sinxerunt, quæ illas à doloribus solueret, sed statim nati infantes proprios habere dæmonas continuò crediti sunt, quorum auxilio per totam vitam fruerentur. hæc opinio ab illa prisca antiquorum ad nostram vsque ætatem perdurauit: nunc hos nuntios Dei nominant: physici verò Iouem, Iunonem, Minervam, Vestam hos esse dixerunt, vires elementorum scilicet, cum illis nati continuò perfruamur: atque hos Deos æthera medium, æra inum, & terram, & summam ætheris partem, quæ vis est diuinæ intelligentiæ, quam Minervam nominarunt. Hæc enim nomina domorum priuatarum, & singulorum in iis habitantium, & vniuersarum ciuitatum curam habere putabantur. Alij Apollinem ac Neptunum Penates solos putantes in idem reciderunt: calorem, tanquam principium à quo fieret opus naturæ, & humorum ex quo fieret, principia ponentes, atque eadem de Laribus dicta sint.

De Genio.

Creditus autem fuit Genius dæmon, non quidem is, per quem viueremus, aut cuius auxilio ubiq; frueremur, sed is qui nobis semper bona consilia suggereret, & quem habere, mus in tota vita nostra consultorem. Sed cum multa aliaquoque Genium proprium, vt plantæ & animalia, quæ non egent consilio, habere dicantur: videtur probabilior illorum sententia qui occultam vim planetarum, quæ ad omnia hæc pertineret, Genium vocatam fuisse putarunt: quare omnia humana & cœlesti vi occultè gubernari, & nihil diuina virtute vacare, tradiderunt.

De Pallade.

Vt verò demonstrarent antiqui non sola vi cœlesti mortaliū res gubernari, sed etiam prudentiæ hominū aliquid loci relictum esse, cū Deus diligentes & prudentes semper adiūuet, tum sapientiam rem Deo gratissimā esse dixerunt, cū Deus magnopere diligit sapientem. ad hoc autem exprimendum illam Iouis filiam esse dixerunt sine matre, cū solus Deus verè sit sapiens, alij verò similitudine quadam. Vt pateret quanta vis esset sapientiæ, illam armatam natam esse finxerunt, cū sapiens nullas neque fortunæ iniurias, neque humanam iniquitatem magni faciat, sed omnia consilio & patientia superet, omnēque suam spem in Deo collocarit. & quoniam initium sapientiæ est timor domini: hanc dixerunt antiqui profligasse impios gigantes, qui neglecto Deorū immortalium cultu in Iovem insurgere conati sunt. omnis enim sapientia humana, quæ dissideat à diuina voluntate, inanis est & contemnenda, cū solus vir bonus & amicus Dei sit sapiens.

De Prometheus.

Enimuero vt demonstrarent omnem humanam prudentiam quæ à diuina voluntate dissentiret, esse perniciosam mortalibus & insulsam, Prometheus fabulam introduxerunt, quem artes & dolos omnes excogitasse inquirunt, & ideo graui supplicia passum fuisse. Hunc aiunt columnæ alligatum fuisse, multaque grauiā passum tandem reconciliatum fuisse Ioui, quoniam viris bonis plerumque pugnandum est cum infortunatis: atque soli propè mali vel fatui sunt fortunati. At cū brevis vita mortalium existat, qui multas molestias æ quo animo pertulerit, ille Deo tandem sit amicus, quare per sapientiam Ioui tandem reconciliatus fuit.

De Atlante & Endymione.

Neque tamen putanda sunt omnia quæ fabulosè tradita sunt ab antiquis, ad humanæ vitæ institutionem, vel ad vires naturæ exprimendas fuisse conficta: sicuti non necesse est in fertili agro nullam nasci plantam inutilem. Quæ de Atlante igitur & de Endymione prodita sunt memoriæ, illa de viris astronomicæ scientiæ peritis dicta sunt, postea ad illorum gratiam, vt cū suauitate ad posteros transmitterentur, ita fabulosis narrationibus fuerunt implicata.

De Fortuna.

Neque illa quidē quę memorię prodita sunt de Fortuna, non singulari consilio fuerunt excogitata: quę quid sit, satis explicatum fuit in *Physicis* ab *Aristot.* Sed ego, cū in omnia diuina prouidentia gubernari putem, nihil fortunę tribuendum verē sentio: sed nomen ipsum tributum fuisse fortunę putarim, vt à cogitatione diuinę potentię, cū molestiis, vt sibi videntur, præter dignitatē homines infestantur, deducerentur: atque in fictū nomen suas lamentationes & conuicia conicerent, quę leuīs & stulta, & cæca, & iniqua vocaretur; cū causę nescirentur, cur huic res aduersę ferē omnes euenirent, at illi contrā nihil non ex sententia succederet.

De Apolline.

Explicatum fuit in superioribus fabulis de mundi principiis, & mutuis elementorum inter se mutationibus, deque animę immortalitate, quōd illa sempiterna sit in hominibus, quōd vnus sit mundus ex vniuersa inateria, & quę sint corruptionis ac generationis elementorum principia: nunc videtur dicendum de iis quę pertinent ad conseruandas formas singulorum animalium, & compositorum corporum. Est autem omnium horum Sol artifex, quem à splendore Phœbum nominarunt: nam propter obliquum eius cursum sub signifero circulo omnes & plantę & animalia modò eius accessu scetum producunt, modò recessu vires resumunt. Fuit idem medicę artis peritus & salubritatis ac pestilentię artifex creditus, quoniam vis Solis medicinę confert, cū nimius eius calor sit pestifer omnibus animantibus. Est enim omnis animantium salus in symmetria caloris constituta: quare generationis & corruptionis artifex Sol est appellandus, vt senserunt antiqui.

De Æsculapio.

Æsculapium idcirco finxerunt antiqui Phœbi & Coronidis, quam aeris temperamentum esse dicebamus, filium, quia nisi Solis calor aera purget ac rariorem faciat modicę, & nisi humoris vis quædam in ipso aere relinquatur, nulla esse potest salubritas. Fuit igitur Æsculapius aer bene affectus, cuius filia fuit Sanitas aut bona Valetudo. Est enim aeris temperies non homini solū, sed etiam cunctis cæteris animalibus, & plantis salubris. quare iure & Solis filium Æsculapiū, & salubrē vim de Sole animis corporibꝫque subuenientē dixerunt. Sed quia vis Solis assiduē cōmiscet oportet ipsum

ipsum aera, matrem illi Deo missionem tribuerunt. Per hæc igitur non solum autorem generationis & corruptionis Solem significabant antiqui, sed etiam salubritatis: cum mediocritas conferret, at quod nimium est vel minimum intimit: omnis enim vita animantium & sanitas est in mediocritate constituta.

De Chirone.

Atque cum in aeris optimè affecti natura, facultas sit constituta facile conualescendi, accidit aliquando malè affecti corporis malignos humores in aliquam partem ipsius corporis debiliorem confluere: quod enim per totum corpus diffusum fuerat, à vi naturæ in vnum locum expellitur. ideo Chironem peritum chirurgiæ celebrarunt. Sic enim significabant physicas actiones per has fabulas, quæ spectabant ad conseruanda singula composita corpora naturalia.

De Venerè.

Deinde quoniam alia ex animalibus nascuntur è corruptione, alia è coniunctione: quid conferret virisque explicarunt. Atque nascentibus quidè ex corruptione mediocritas caloris, & cœli clementia ad educandū necessaria est. illis rursus animalibus, quæ generant ex coniunctione maris & fœminæ peropportuna est aeris tēperies. Nā cum semen è subtiliore sanguinis parte secernatur, non ita facilè istud fit, nisi sanguis modicè incaluerit, quod fit per ver præcipuè: est enim verna temperies quasi lena ad procreationem vbique. Sic igitur materiam seminis, & aeris clementiā procreandi desiderio necessariam per fabulas antiqui exprimentes, Venerem è genitalibus Cœli partibus & ex mari natā fuisse fabulati sunt. Sunt enim genitales partes Cœli, caloris mediocritas per motum, qui confert animalium generationi.

De Cupidine.

Inde Cupido Veneris filius fuisse dicitur, quoniam ex aere ita affecto corpora & ipsa animalium bene affecta in procreandi cupiditatem sensim illabuntur. Nam tum vigere singula animalia putanda sunt, cum existunt naturæ negotiis habilia; sic igitur antiqui ex optima valetudine & ex aeris temperie nasci animalium fertilitatem tradiderunt per fabulas. At verò quia multa turpia propter libidinem a nonnullis committuntur, ad exprimendam indignitatem eorū qui nimis ad libidinē sunt propensi, Cupidini tantū defor-

mitatis, quantum explicatum fuit, tribuerunt.

De Gratiis.

Sunt autem argumento illis quæ dicta fuerunt superius, Gratiarum vires & nomina, quæ nihil aliud significabant quàm fertilitatem agrorum, frugumque abundantiam, quæ pacis beneficio latè proveniunt. Has hac ipsa de causa Veneris affectas esse dixerunt, & Solis Æglæsque filias, cum nihil sine Solis clementia fecundum fieri possit.

De Horis.

Præterea quia nihil satis commodè videbatur fieri posse solo naturæ ductu, vel si optimam cœli temperiem consequatur, nisi humana adiuvetur industria, introduxerunt Horas antiqui, quæ singulorum diligentiam spectarent, diligentioribusque hominibus fauerent. Nam humanam industriam nunquam deserit diuina clementia. Quare hæc nubes pro arbitrio inducere, & cœlum serenum facere, & temporibus moderari creditæ sunt. Per easdem Horas rursus improbitatis hominum sterilitatem agrorum, & omnes diuinitus immixtas calamitates esse comites innuebant.

De Mercurio.

Atque ut intelligeretur à diuina natura res humanas non esse penitus seiunctas, Mercurium tanquam vinculum quoddam intercedere censuerunt, qui Deorum consilia ad homines, hominum ad Deos ipsos asportaret. Id autè fingebatur ab iis, qui quo pacto res humanæ diuinitus gubernarentur, percipere non poterant. Nā Mercurius vis est illa diuina, quæ in mentes hominum diuinitus infunditur, quæque res humanas mirificè in suo ordine componit & conseruat. Tum rursus, ubi somnia in mentes hominum diuinitus infundi putabantur, aut ubi animæ in corpora nascentium deduci, aut post mortem ad inferos, vis illa diuina Mercurius dicebatur. Illo autem nomine vis diuina vocata fuit, quia primus Mercurius vir sapientissimus mundum à Deo creatum fuisse dixerit & non posse sine diuina providentia gubernari, omnemque Deorum cultum inter mortales instituerit, neque ullum fieri posse crediderit sine Deorum nutu ortum & interitum. Nam cum hæc prior homines docuisset, quasi res consiliaque diuina ad nos detulisset, Deorum nuntius creditus est. Quæ pertinent ad vim orationis exprimendam huic Deo

Deo dicatæ prætermitto, cum natura ipsius planeta, suo loco legenda.

De Pane.

Cum vellent rursus demonstrare antiqui, omnia naturalia corpora diuinæ naturæ subiici, & ab illa pro sua voluntate gubernari, Pana Mercurij filium tradiderunt esse. Est autem Pan hæc vniuersa corporum naturalium moles, velut ipsum nomen significat: in qua diuina humanis cōiunguntur, quod exprimebāt per superiorem formā Panos quæ pulcherrima erat, & Diis simillima: cum inferior magnopere esset deformis ob inferiorum corporum naturalium sordes, quæ sunt tanquā hypostasis naturæ. Reliqua quæ pertinent ad explicandam corporis formam, suo loco legenda relinquimus, vbi latè declarata sunt.

De Silenis.

Enimuero non solū rebus humanis præesse Deos statuerunt fabularum inventores, & sub hisce occultandæ philosophiæ artifices: sed etiam alios ex Diis potentia & autoritate aliis præstare crediderunt, ita vt vnus Iupiter rebus omnibus ac dæmonibus præesset, alij dæmones imperia in certa vel loca vel negotia obtinerent, qui & ipsi alios inferiores dæmones haberent ministros. Sic igitur Sileni Bacchū, vt ministri, sequebantur: qui cum Bacchus esset Sol creditus, Sileni vires solis erant animalibus perutiles.

Ethicè.

Ebrietatis turpitudinem præterea ante oculos proponētes, Silenum vim scilicet vini & ebrii hominis formam, expresserunt. Illum igitur ventricosum, & senem, & vsque titubantem sinxerunt, quod hæc omnia vinum & ebrietas efficiat. Nam qui plus voluptatibus, quàm natura postulet, tribuerit, is & in præsentī & in posterum corpus & animum omnibus rebus vel vtilibus vel honorificis inutilem reddit. Quare propositis his incommodis maiores per hæc signimenta ab immoderato vini vsu, & ab omni è vino nascente turpitudine deterrebant.

De Faunis.

Vt verò retinerentur homines in officio, omnesque forent probitatis & integritatis studiosi, & Faunos, & Syluantum, & Oreades nymphas antiqui sapientes excogitarunt, qui vbiq; pastoribus & agricolis præsto essent, agrestiumque

calamitates aliquantulum subleuarent: nam cùm nihil in agris, vel in syluis, vel in densis montiũ nemoribus non præsente vbique Deo committi liceret; mox additũ fuit illi opinionioni viros bonos laborantes nullo in loco à diuina clementia negligi, sed vbique subleuari: quippe cùm neque arborũ neque pecudum fortus possent sine diuina custodia conseruari aut augeri.

De Nymphis.

Sed quoniam nulla res est, quæ tota sit utilis, cùm neque ciborũ maior pars in vtilitatem corporis conuertatur, neque tota materia aquæ gignendis animalibus sit utilis, cùm alia pars in fortum, alia in eius nutrimentum absumatur, vt patet in ouis præcipuè, vires illas seminis, aut aquæ, ex quibus fit generatio, Nympharum nomine appellarunt. quare dictæ sunt Nymphæ fructiferae, & homines atque animalia omnia nutrire, & pastorum Deæ, præsidēsque pratorum vocatæ sunt. Sic igitur per has materiam propriam singulis rebus naturalibus subiici, significabant.

De Baccho.

Neque ea quidem quæ de Baccho fingebantur ab antiquis, fuerunt à physica consideratione aliena, quando illum à Nymphis nutritum dixerunt. cùm enim Nymphæ materia sint in rebus naturalibus, illæ formam recipiunt ac fouent: est enim Dionysus virtus Solis generationi confers, quæ vicem maris obtinet in operibus naturæ. huic idcirco phallum siue mēbrum virile dicatum fuisse memorat, & genus id sacrificij quod vocabant Canephoria.

Ethicè.

Deinde mores ebriosorum per hunc Deũ exprimentes, ad moderatum vini vsum nos hortabantur, cùm proponerent ante oculos quot turpitudines ex ebrietate nascerentur. nam cur Cobali malefici & perniciosi dæmones Bacchũ comitabantur, inter quos Acratus præcipuum locum obtinebat? quia multa sunt flagitia, quæ ebrietatem ac immoderatum bibendi vsum sequuntur: loquacitas nimirum, & temeritas, & impudentia, & in rebus domesticis negligentia, præsentiumque bonorum profusi sumptus, & inimiciæ, multæque huiusmodi incommoda cum clamore & strepitu. eadem causa fuit cur eius currum diuersæ feræ crudelissimæ sequerentur.

De Cerere.

Mox ad agrorum cultum mortales adhortabantur, cum Cererem terram esse dicerent, ex qua nascuntur diuitiae: cum iustissimum sit habitum fœnus illud, quod è terra capitur. terræ enim feracitas è cœli clementia & diligentia hominum nascitur, quod per Cereris fabulam explicarunt. hæc orbem terrarum peragravit, quoniam ob signiferi circuli obliquitatem, & ob Solis cursum sub eo, variis anni temporibus æstas fit, & segetes ad maturitatem perueniunt.

At Ethicè.

Nemo Deos impune contemnit, cum improbitatis comites sint miseria: necesse est impium hominem & imprudentem in multa turpia incurrere. quare & pietas in Deos, & rebus agendis prudentia, & parsimonia in presentibus bonis conseruandis, necessaria est viro bono.

De Priapo.

Atque quoniam aliquid fieri è nihilo non potest, Priapum semen esse genitale crediderunt: quem Deum idcirco putarunt antiqui, quia diuina potentia plena essent, ut putabant, semina generationis.

De Adoni.

Neque verò simplex erat modus vires Solis ostendendi, sed pro arbitrio artificum fabularum. nam modò capitur pro messe ut Proserpina, quæ per quoddam spatium est apud inferos, modò apud superos, modò pro Sole: qui eadem ratione modò diuturnior est apud inferos, modò apud superos. hunc aiunt ab apro ictum interiisse, propter horridam vim hyemis, per quam deficiunt penè Solis vires, nam dum est in australibus signis, horrida terra fit, & frugibus, ut apparet, inutilis, cum vere omnia reuiuiscant.

De Sole.

Sol quia lucem & vitam denique impertit omnibus animantibus, lucis quæstor & autor habitus est vnus, & morborum & salutis moderator, & frugum & rerum omnium copiam largitor, & Deus denique, cum Dei naturam superiorem his omnibus nondum homines cognoscerent.

De Aristæo.

Aristæi verò fabula Solis filij post hæc introducta fuit, cum nos ad prudentiam antiqui hortarentur, quæ non mediocriter assidue rebus nostris est adiumentum, vitamque facit faci-

liorem, minúsque moleſtam mortalibus: quippe cùm imprudentiæ multæ moleſtiæ & inſuauitates vitæ ſoleant eſſe adiunctæ.

De Phaethonte.

Ad explicanda verò illa quæ ſunt virtute Solis, excogitata fuit fabula Phaethontis: cuius error omnia propè humana exuſſit, quia facta fuit eximia ſiccitas, & æſtus inuſitatus, qui per totam æſtatem ad medium autumnum perdurauit. Poſt illam tam acrem & horridam æſtatem, eximios calores ingentia tonitrua neceſſariò ſunt conſecura, & fulmina complura: quare dictus eſt Phaethon fulmine fuiſſe à Ioue deiectus ad ripas Eridani propter inundationes, quæ tēporum inundationes huiusmodi cum peſtilentia plerunque ſequuntur.

At Ethicè.

Monuerunt ſapientes præterea ſapius honores, qui ab imperitis rerum gerendarum expetuntur, nonnunquam & iſtis calamitoſos fuiſſe qui acceperunt, & iis qui conceſſerunt parum honorificos: nā multis pernicioſa fuit ambitio, & honores ac magiſtratus præter dignitatem conceſſi.

De Aurora.

Enimuero non ſolùm motus Solis & planetarū nonnullorum, per fabulas expreſſerunt antiqui, ſed etiam cùm talia vel talia nobis apparerent ſidera, illorum vires explicarunt. tum apparentē lucem ante ortum Solis, cùm primùm cœlū rubefcit, auroram vocarunt, quia ſub exortum Solis aura lenis plerunque ſpirare conſuevit: quā lucem cùm interiectis ſurgentibus vaporibus intueamur, rubentem videmus vnde roſea vocata fuit. Quæ de Memnone tradita ſunt memoriæ, cùm is orientis regiōnibus imperauerit, omnia ad hiftoriam ſpectant.

De Tithono.

Nulla alia de cauſa fictā fuiſſe Tithoni fabulā crediderim, quòd in cicadam denique fuit mutatus ob longam ſenectutem, niſi vt oſtenderent mortē eſſe omnium calamitatum ac miſeriarum humanarū finem, quæ Deorum immortalium beneficio ſc̄t hominibus conceſſa: quippe cùm Tithonus, cui immortalitas Auroræ precibus impetrata fuerat, ſupplex à Diis petiuerit, vt ſibi liceret mori, cùm ſatius eſſe duceret

duceret semel interire, quàm semper esse miserum, naturæ-
que difficultatibus infestari.

De Pasiphae.

Per Pasiphaes verò fabulam animæ nostræ naturam antiqui ostendebant: est enim anima hominum Minois vxor viri iustissimi, quòd omnia nostra negotia debent esse cū ratione coniuncta, vbi verò illegitimarum rerum appetentia inflammata fuerit, aut cupiditate exarserit alicuius turpitudinis, aut ira incaluerit plus æquo, descueritque aliquo pacto ab ipsa ratione: tum dicitur committere adulterium, & cum tauro congregi, ex quo monstrum parit nam qui semel leges contemnere æquitatemque didicerit, difficillimè postea potest intra iustitiæ clathros coerceri: quare multa postea & perniciosa monstra ex iniqua animi consuetudine nascuntur.

De Circe.

At per Circes fabulam, quæ dicta est à miscendo, significarunt animalium & plantarum generationem, quòd in ea necesse sit humorem à calore misceri: quare mistio hæc Solis & humoris filia fingebatur. miscuntur enim ab ipsa natura inter se elementa cū aliquid procreant. cū verò sempiterna sit hæc generandi ratio, & elementorū natura, Circen immortalē esse dixerunt, & quoniam vnus corruptio, generatio fit alterius, neque vnquam aliud eiusdē formæ ex illa corruptione nasci potest, sed longè diuersum, sinxerunt hæc posse homines in varias animalium formas mutare. Vlysses ab illa non mutatur, cū anima immortalis existens & ab omni corruptione immunis, non habeat principia in quæ dissoluatur, cū diuina quædā facta sit à Deo per se subsistens *idea* siue substantia. per hæc igitur immortalē esse animam significarunt, quamuis corpus multis morbis vexetur, & corruptioni denique sit obnoxium.

Ethicè.

Circe libido est, quæ nascitur ex humore & calore in animalibus. hæc titillatio naturæ si nobis dominetur, beluarum vitia in animis nostris imprimit, & pro cuiusq; ingenio modò in Venerē impellit, modò ad irā perducit, modò crudelitatis & improbitatis omnis vim nobis imprimit: quare dicti sunt comites Vlyssis, animæ motus scilicet, in beluas diuersarum formarū conuersi. Sed quoniā ad hoc nōnihil impel-

lit vis siderum, dicta est sidera etiam de cœlo deducere. at anima quæ prudens & diuina existit, si modò se colligat, nullis horum motuum capitur : neque tamen sine diuina ope hanc tantam voluptatum periculorūque multitudinem potest superare. hæc enim per hanc fabulam antiqui innuebant.

De Medea.

Medeam rursus effinxerunt Solis filiam, quoniā plurimū pollet bene affecti aeris natura, quæ provenit è Solis clementia: mores enim & animi motiones corporis temperamentū plerūque consequuntur. cum igitur Medea sit consiliū Idyæ, siue cognitionis filia, illa cum vi siderum consentit, quæ etiā deducit de cœlo, quia nemo sapiens iure appellari potest: nisi idē viribus planetarū moderetur, sibi que ipsi imperet : opus est autem viro bono & sapienti cupiditatum fluuios refrænare, multaque efficere quæ vulgo videantur admirabilia. at verò qui libidinis, aut voluptatis alicuius causa, solum verterit, patriamque & parentes & coniunctos prodiderit, quæ sunt animæ ratione prædita consilia, quo pacto non in grauissimas misérias & omnium bonorum iacturam. vno tempore illabatur? sic igitur opus esse prudentia demonstrabant antiqui, & omnes sceleratos esse miseros.

De Iasone.

Significabant rursus per Iasonem, quem à iustissimo Centaurorum Chirone educatū memorant, & artem medendi edoctum, animo adhibendā esse medicinam, quæ prudentia est, ut viri boni, & fortes, & prudentes efficiamur. hunc sequitur cōsiliū siue Medea omnibus carissimis relictis, quoniā prudentia singula consilia debet antecedere : domanda est pertinacia, & superbia & inuidia, & ira, qui omnes animorū motus rationi & prudentiæ & medicinæ animorum sunt subiiciendi: quæ nisi subegeris, ipse subigaris necesse est. maxime verò omnium colenda est Deorū immortalium religio, quæ res est omnium virtutū omnisque felicitatis principium. In tot verò labores Iason nauigans incidit, quia prudentia nulla est nisi in difficillimis rebus constituta. qui enim ad multas fortunæ mutationes & vicissitudines intrepidus non existat, hic neque bonus, neque prudens, neque constans iure potest appellari.

De Phri-

De Phrixo.

At qui fortunę vicissitudines ferre æquo animo didicerit, cū omnino cuique ferre necesse sit, ille sapiens cum magna sua vtilitate & non sine aliqua gloria existimari solet. Quam fortunam si quis placidè ferre non potuerit, ille tanquam Helle in mare amplissimum miseriarum delabitur ob mollem & muliebrem animum. Qui verò sapienter rebus præsentibus vti cognouerit, ille proximè ad Deorum im mortalium naturam accedere putandus est. Sin imprudenter & superbè abutatur, is ex altissimo dignitatis & potentię gradu Deorum consilio tandem deicitur, quoniam superbos & crudeles odit Deus.

De Argo, & Capra caelesti.

Tantopere gratam esse Diis omnem mortalium beneficentiam demonstrabant antiqui, vt Iouem vel Capram inter sidera collocasse memorauerint, quod sibi lac præbuerit, & nauim Argon, quia tot heroas incolumes in patriam reuexerit. hanc consilio Palladis factam fuisse inquirunt, vt per hoc significarent omnem beneficentiam, quæ quidem cum ratione suscipitur, gratam esse Diis immortalibus, maximèq; laudabilem: quamuis illa etiam quæ fortuito, aut potius naturæ ductu, quàm iudicio sit, non sit reprehendenda.

De Niobe.

Cū per superiora exempla ad beneficentiam & ad liberalitatem nos antiqui adhortarentur, nonnullas postea fabulas inuenerunt, quibus arrogantia & temeritas, & superbia deprimeretur, quo æquo animo omnes fortunæ vicissitudines perferremus. Nam cū nonnullis ob felicitatem, amicorum contemptus, & acceptorum à Diis obliuio, & Deorum ipsorum despicientia in animo oriatur: tunc proxima est Dei vindicta, quæ omnia vel felicissima vno die potest labefactare. Hanc temeritatem deprimentes antiqui, omnemque humanæ felicitatis inconstantiam ante oculos proponentes, Nioben abundantem rebus omnibus felicissimè eodem die, & iisdem carentem rursus introduxerunt, quoniam vel Deos ipsos irrisisset. Sic Thamyras cū nimis fuisset arrogans ob poeticæ facultatis peritiam, cū Musis certare ausus, satis ingentes suæ temeritatis pœnas dedit. Non enim conuenit rebus aduersis nimis tristari, aut prosperis nimis animo extolli, cū rebus omnibus adhibenda

sit mode ratio, quia nihil boni habemus, nisi à Deo: ille enim deposuit potentes de sede, & excitauit humiles. Sic non leue supplicium passus est Marſya, quia vel cum ipſo Deo, à quo canendi artem acceperat, de cantu contendere ausus fuit. Sic Arachne etiam fertur in beſtiam mutata, quia ausa fuiſſet cum illa Dea, à qua didicerat texendi artificium, de artificio contendere.

De Ixione.

Tum rursus ad animorum noſtrorum tranquillitatē multa fuerunt figmenta ab antiquis ſapientibus prudenter excogitata. Non enim ſolam crudelitatem, & inanem gloriam ob felicitatem præſentem reprehenderunt, hominēſque ad liberalitatem adhortati ſunt, ſed etiam ad expellendam ex animis noſtris ambitionem & inuidiam, qui acutiſſimi ſunt & infeſtiſſimi animorum noſtrorum ſtimuli, & ad reprimendam libidinem, dixerunt Ixionem ob optatum adulterium de cœlo fuiſſe ad inferos deiectum, quod nonnulli ad hiftoriam retorſerunt. At verò quòd fuerit rotæ alligatus, à qua perpetuò circumferretur, illud certè ad hiftoriam referri nō poteſt. Cùm enim ex aulicæ familiæ regis eius cuius vxorem conſuprare tentauit, excidiſſet Ixion: factus eſt omnium hominum miſerrimus, quia perpetua ambitione & inuidia diſcrutiabatur. Nam qui gloria inani tanquam imagine virtutis capiuntur, illi nihil ſyncerum, nihilque laudabile faciunt, ſed multa illegitima & abſurda agant necelle eſt, multisque cupiditatibus, & omnibus animorum affectibus obſequantur. Neque verò ob hos motus animi tantùm hæc tradita ſunt in fabulis, vt ab iis abſtineamus, ſed etiam vt demonſtraretur, quòd nullus ſtatus illorum eſt diuturnus, qui per illegitimas artes ad honorum apicemque gloriæ contenderunt. Nullus enim honor niſi per virtutem teneri poteſt.

De Siſypho.

Deinde ad depri-mendam loquacitatem omnis improbitatis vindicem Deum eſſe dixerunt, qui ſolet in illos etiam animadu-ertere, qui fidem non ſeruant iis magiſtratibus ac regi-bus, à quibus dignitates acceperunt. non enim conue-nit res arcanas principum in vulgus proferre. Neque tamen minùs hoc ad illos pertinet, qui magiſtratus & honores ex-petunt cum ſumma animi contentione, & tamen ſæpius re-puſſam patiuntur: qui per hanc fabulam admonentur, ni-hil eſſe

hil esse humano generi calamitosius ambitione. Poterat tamen ad omnia humanæ vitæ studia istud ipsum transferri, quodd ubi illa quæ prius admirabatur, aliquis consecutus fuerit; tum eius rei pertasus, alterius cupiditate capitur.

De Tantalō.

Retiocantur præterea ab auaritia mortales per fabulam Tantalī, cū opulenti propter diuitias dici filij Iouis confueuerint, at iidem condemnati sunt apud inferos siti perpetua, cū nulla sit vel in maxima diuitiarum copia satietas: quippe cū illarum etiā desiderium vnā cum ipsa copiā excrescat.

De Tityō.

Si quis vel viribus corporis, vel nobilitate generis, vel humanis viribus fretus æquitatem, reliquasque virtutes neglexerit, ille poterit Tityi supplicio ab omni turpitudine detereri, cū neque tantum quidem corpus, tantāque proceritas ipsum Tityum protegere à diuina vindicta potuerit. Fuerunt tamen nonnulli qui Tityi fabulam ad segetum naturam retraxerunt, vt suo loco dictum fuit.

De Titanibus.

Titanum fabula non quidem ad mores componendos, sed ad naturæ negotia explicanda, conficta est: qui dicti sunt aduersus Iouem arma cepisse, & rursus ab eo fuisse in tartarum deiecti, quia naturalia corpora corruptioni obnoxia videntur quidem sempiternis illis cœlestibus corporibus se velle æquiparare, cū tamen ad interitum citò prolabantur, quamuis singulæ formæ animantium sint sempiternæ. Has igitur formas siue Titanes patres hominum ac Deorum, & omnium animantium fontem appellarunt. Quidam Solem Titana putarunt esse, alij crassiora elementa, quæ ob suam materiam inferius detruduntur à vi superna.

De Gigantibus.

Sic etiam Gigantum fabula illorum arrogantiam deprimat, qui consiliū magnitudine suarum virium, vel religionem Deorum, vel Deos ipsos paruifaciunt. Nam certè quidem qui plurimum valent viribus, illi minimum pollent ingenio. Hi igitur cū impudētes, & temerarij, & crudeles, & ad omnia flagitia propensi sint, facillè Dei ultionem in se

conuertunt, cum nullum scelus denique impunè committantur, quare cœlesti fulmine icti sempiternis suppliciis apud inferos, & perpetuis miseriis fuerunt addicti.

De Typhone.

Ad explicandam ventorum quoque naturam, vel incendiolorum subterraneorum, non inelegantem fabulam de Typhone antiqui excogitarunt, qui capite illum cœlum pertingere dixerunt, & altera manu orientem, altera occidentem pertingere. Venti enim à superiore aeris parte è nubibus perflare incipiunt, & vel orientem vel occidentem versus latissimè perflant. Ad celeritatem ventorum exprimendam totum corpus plumis tectum Typhonis esse dixerunt, cui plura erant capita propter vires ventorum multiplices: cum enim aliquando sint noxii, Typhoni viperarum spiras circa crura tribuerunt. Hunc Iupiter compressit, quia cœli & solis temperies his moderatur. Quam tamen fabulam alij ad historiam deduxerunt.

De Paride.

Postea vt non solum à temeritate & arrogantia homines abstinerent, sed ab omni parum honesto animi impetu, qui se dignos putant, vt cæteris dominantur: Paridem finxerunt pro libidine opes ingentes, & sapientiam Dearum neglexisse: atque illud iudicium obstinatè à suis postea defensum vniuersum Asiæ imperium funditus euerxisse. Sic igitur ad imperatorias virtutes homines per hanc fabulam adhortabantur, ad temperantiam scilicet, & sapientiam, & Deorum metum, cum neque nobilitas, neque vires, neque opes dignæ sint imperio, si sapientia, & iis virtutibus, quæ necessariae sunt, cæteris imperaturi careant. Quis enim vel improbo vel stulto iudicio diu latari poterit? aut cui non vel sua scelera tandem molesta sunt? ne igitur temeraria iudicia fierent, & vt quantæ calamitatis autor sit libidinosus & dolosus iudex ciuitatibus admoneremur, hæc ficta sunt ab antiquis.

De Aetæone.

Atque cum ad beneficentiam & liberalitatem & humanitatem nos sapientes per superiores fabulas adhortarentur, omniumque scelerum fundamentum esse obliuionem acceptorum beneficiorum existimarent, significabant per Aetæonis fabulam non in quosuis, sed in viros bonos tantum benefi-

beneficia conferri conuenire: quia quæ ingratissimæ sunt hominibus, non solum amittuntur, sed absumentur vires quæ viris bonis adiuuandis forent opportunæ. Ne igitur honori saculatibus vitæque nostræ insidiatores nostris sumptibus aleremus, & ut prudentiores essemus omnes in conferendis pro viribus nostris beneficiis, hac fabula admonebamur. Significant præterea deuitandam esse omnibus curiositatem, & earum rerum studium, quæ nihil ad nos pertinent, quoniam multis perniciosa fuit arcanorum consiliorum principum cognitio.

De Hercule.

Ut autem demonstrarent sapientiam esse donum Dei, nullamque virtutem esse sine diuina voluntate, Herculem, quæ fortitudo est, & probitas, & animi magnitudo in omnibus vitiis profligandis, voluptatibusque conculcandis, Iouis filium finxerunt. proximè enim ad diuinam naturam vel viuentes accedunt, qui per summam integritatem & beneficentiam in omnes cum summa omnium laude suam ætatem transigunt. Ut autem ad hoc incitemur, non erit inutile alienæ virtutis exemplum, atque in primis superbia, & ira, & arrogantia, & animi furor monstra grauissima placida sunt, omnis crudelitas ex animo tollenda, omnes illegitimi animi motus reprimendi, omnis voluptas harum honesta auertenda: auaritia præterea, rapinæ, latrocinia viro bono fugienda: subleuandi iniquè oppressi: intemperantia omnis & libido extinguenda, ad quam si quis vel paululum conuiueat, ab appetentia tanquam rapidissimo fluuio deferetur ad multa turpia & viro bono planè indecora. Atque cum voluptatum omnium finis sit dolor & miseria, si quis neglecta virtute & animi constantia ad has prolabatur, is sentiet demum quam miserum sit turpibus cupiditatibus inferuire.

De Acheloo.

Neque elementorum solum procreationem inter se mutuum, aut animalium, aut ventorum ex vaporibus, aut fulminum per fabulas significabant antiqui sed etiam fluuiorum ortum, & rerum singularum generationem. Quare Acheloum Oceani filium dixerunt, cum ex Oceano omnis etiam aquæ dulcis natura originem capiat. Quamuis senserunt alij postea ex aere in aquam verso flumina generari.

De apro Calydonio.

At verò non vnum exemplum, sed plura fabularum nos ad Deorum cultum inuitabant, propositis etiam grauissimis suppliciis illis, qui religionem neglexissent. Sic igitur Cyclops, quia Iouem contemneret, ab Vlyse obæcatus fuit & aper Calydonius regionem latè deuastauit Ætolorum, quia Cæneus Dianæ cultum neglexisset. Nam cum nulla calamitas sine Deorum consilio & prouidentia cōtingant, tum nihil certè sit horum, nisi propter hominum improbitatem. Nam propter peccata veniunt aduersa.

De Centauris.

Ad reprimendam autem temeritatem impurorum & sceleratorum hominum, qui libidine & cupiditate ad quævis turpia feruntur, quæ incommoda passi sint Centauri per res eorum gestas explicarunt. Nam qui vino immoderatus usus fuerit, qui impuris cupiditatibus obtemperarit, qui manus in res alienas violenter iniecerit, qui temperantia & æquitate in rebus omnibus vti oportere non cognouerit, hic per summum dedecus patriam, facultates, penates, liberos, uxorem relinquere cogitur, & extorris ac inops inter ignotos denique vitam degit.

De Harpyijs.

Neque per Typhona solum vim ventorum antiqui explicare nitebantur, sed etiam per fabulam Harpyiarum. nam sicuti fluuiorum, fontium, imbriumque natura per Naiades ac Nymphas, per Iouem vis ignea, & pars aeris superior, per Neptunum aqua, per Vestam terra, per Iunonem inferior aeris pars; sic per Harpyias vis & natura ventorum significata est ab antiquis. fuerunt enim filiæ Thaumantis & sorores Iridis, quoniam imbres & nubes & venti ex eadem materia è vaporibus scilicet procreantur.

At Æthicè.

Significabant præterea per hanc fabulam auaritiam & immoderatum opum desiderium tanquam graue supplicium, mortalibus esse immissum Deorum consilio. nam vel sibi ipsi vel cæteris hominibus auarum crudelem esse necesse est, quòd in comparandis opibus auarus permultorum iniurias accumulat, aut sibi detrahit necessaria. cur enim oculis caprus fuit Phineus cui Harpyiæ epulas surripiebant? quia non videbat humanam conditionem vitæ intra angustissimos
termi-

terminos includi, paucisque esse contentam. atque id etiam confirmatur per Harpyiarum formam.

De Hesperidibus.

Hesperidum fabula excogitata fuit ab antiquis ad rerum astronomicarum rationem explicandam, per quam & horizon-
tis obliquitatem significabant, quæ erat omnibus homi-
nibus, præterquam habitantibus sub æquinoctiali, & sidera
Solis lumine per diem occultari: at Herculem tamen perce-
ptam siderum etiam illorum quæ occultabantur, cognitio-
nem in Græciam detulisse. quod quidam ad studium auaro-
rum transferendum censuerunt.

De Atalanta.

Vt verò ante oculos mortalium proponeretur, quantope-
re insaniunt illi, qui voluptatum ductu se trahi patiuntur, A-
talantam per summum capitis discrimen a nonnullis peti-
tam fuisse dixerunt. Est enim voluptas Atalanta, quam non
per pauca vitæ pericula expetimus. Hanc ubi quis consecu-
tus fuerit, nulla habita vel Deorum vel legum reuerentia,
non amplius is humanam formam animi retinebit, sed in
tetrissimam beluam vertetur.

De Theseo.

Altera ex parte difficultates & labores complures huma-
nam vitam circumfiliere, quas res nemo superare poterit ni-
si optimis & firmissimi sapientiæ institutis confirmatus: ad
quod significandum Theseum tradiderunt multos latrones
& crudelissimos tyrannos obruncasse, ac labyrinthi fraudes
aperuisse. erat enim labyrinthus vita hominum multis diffi-
cultatibus implicata, cum semper grauiore alia ex aliis o-
riantur, è quibus nemo nisi per singularem prudentiam &
fortitudinem & constantiam se explicare poterit. has ipsas
difficultates intra se continet ambitio, & auaritia, & libido,
& omnia scelera, in quæ si quis semel ingrediatur, haud faci-
le exitum inueniet. si quis verò singulari prudentia non exi-
stat, is labyrinthum scelerum aut cupiditatum semel ingres-
sus antè ibi emoritur, quàm se expedire possit. quàm tur-
pium enim rerum voluptas si parens, & quàm calamitosa-
rum, argumento fuit Terei libido.

De Medusa.

Vt quantopere opus sit constantia aduersus voluptates
demonstrarent sapientes, Medusam omnium mulierum

pulcherrimam effinxerunt, ob apparentem & ad se allicientem suauitatem: sed omnes ab illa in lapides conuerti dixerunt à quibus visa fuisset, cum vel Mineruæ templum violasset, quia voluptatibus dediti omnem Deorum cultum paruifaciunt, omnisque humanitatis & officij iura conculcare pedibus consueuerunt, omnibusque honorificis rebus fiunt inutiles. Alij superbiam & arrogantiam per hanc fabulam deprimendam putabant, quia cum Dea certasset Medusa de capillorum pulchritudine: qui enim illis vitiis laborant, & homines & Deos paruifaciunt. sic igitur refræandam libidinem, & temeritatem & arrogantiam esse admonebant, quia horum vitiorum Deus est grauissimus ultor. nam non modò capillos Medusa amisit, sed etiam Deorum consilio & opera missus fuit Perseus ad eam occidendam.

De Gorgonibus.

Quoniam verò duæ dicuntur esse facultates animæ nostræ, altera rationis particeps, altera sine ratione: quæ rationis est compos, seniores natæ Grææ dictæ sunt ab antiquis, prudentia scilicet, quæ in rebus difficilissimis præcipuè, & in rebus publicis est necessaria. at sorores harum sunt Gorgones voluptates dictæ, quæ homines implicant ac perimunt, à quibus Perseus sine Græarum auxilio se explicare non potuisset. cum enim ratio & cupiditas ex eodem animo nascentur, cupiditas rationi pareat necesse est. quare dictus est Perseus siue prudentia capto Græarum oculo, consilio & auxilio Palladis illas superasse.

At Physicè.

Dicuntur Gorgones esse aquæ maris filia, à fremitu dictæ. ad has Sol diuinæ mentis minister contendit, idque Mineruæ consilio, quia omnes actiones naturæ fiunt pro diuina sapientia, cum Deus & natura nihil frustra agant. ob motus celeritatem huic Nympharum volucres calceos tribuerunt, quia per omnia penetret. cum extenuet vapores ita ut videri non possint, habere dictus est galeam Plutonis, & enssem Mercurij. Medusam mortalem occidit Perseus, quia subtiliorem tantum aquæ partem attrahit, quæ supernatur, quæque habilis est ad mutationem. cum verò admirabilis sit sapientia Dei, qui vires has Soli attribuit, attonitus propè sit ad reliqua hæc humana negotia, qui cognitione & mète in hæc

hec arcana naturæ opera penetrare valeat. nam reliqua neq; tantilli quidem faciet.

De Sirenibus.

Cùm nobis vitandam esse desidiam per hanc fabulam, omnemque in rebus gerendis negligentiam antiqui significarent, hanc per Sirenium suauitatem cātilenæ omnes ad se allicere demonstrabant, & in summum capitis discrimen denique inducere. Alij voluptates esse intellexerunt, quæ patre taurino Acheloo scilicet natæ sunt. cùm verò partim essent beluæ, partim virgines, duplicem animæ facultatē ostendebant, rationi parentē scilicet, & rursus appetentē. nam qui paret rationi, homo est: qui non paret, belua: neque quidpiam aliud verè hominem facit. vnusquisque nostrum meritò inclusas habet Sirenes, cùm animus diuersis motibus agitetur. si quis igitur illegitimos motus secutus fuerit, hic in extremas misérias denique inducitur: quare aures ad harum cantus sunt obturandæ. quidam adulatōres esse Sirenes putarunt, qua peste nulla est neque humano generi perniciosior, neque suauior.

De Orpheo.

Celebratus fuit Orpheus à poetis non solùm quidem ob poeticæ facultatis præstantiam, sed multo magis ob iustitiā & æquitatem, qua non solùm in ceteros homines, sed in seipsum vsus fuit. nam placatis inferis, animi perturbationibus scilicet, iustitiā siue Eurydicen in lucem extraxit, at si quis fuerit paulo negligentior in seruanda æquitate, rursus eodem relabitur, vnde fuerat profectus. vt igitur moderationem animi motibus adhibeamus, hæc ita conficta fuerant.

De Musis.

Cùm vellent Pythagorici demonstrare, omnia cœlestia corpora musicā harmoniā efficere, & sonos varios pro magnitudine sphaerarum, aut pro celeritate, musarum nomina introduxerunt: atque ad planetarum imitationem musicis instrumentis septem chordas primùm accommodarunt, quibus deinde plures additæ fuerunt. Sic igitur musicam diuinam scientiam Pythagoras significauit, qua possent animi mortaliū ab impuris cupiditatibus refrænari, & mores componi. Quòd diuinorum illorum corporum animæ poeticæ facultati præessent, id planè significabat res huma-

nas à mente diuina cœlestibusque corporibus gubernari: atque omnem in quauis facultate præstantiam ad homines cœlitus demitti.

De Dædalo.

Per Dædali verò fabulam significabant omnes iniquos esse calamitosos, nulli scelerato putandam firmam esse iusti principis amicitiam: mediocritatem tutius expeti, quàm ardua quæque & sublimia, quia summæ præstantiæ coniunctæ sunt ingentes calamitates & pericula. nam mediocritas neque valde inuidiosa est, neque contemnenda.

De Pelope.

Voluptatum naturam periculis & calamitatibus plenam exprimentes antiqui Pelopem cum Hippodamia de nuptiis curruli cursu certantem introducere, ita tamen vt si vinceretur, vltimo afficeretur supplicio. Quod tamen certamen ad vniuersam mortalium vitam, miseriarum, contentionũ, periculorumque plenissimam, potest referri. nam eximia quadam fortitudine & sapientia opus est ad deuittandas tot misérias, quæ vitam mortalium circumfistunt, aut ad tot difficultates fortiter sustinendas; quas nisi vincamus, nos ab illis vinci omnino necesse est.

De Perseo.

Cùm vellent demonstrare antiqui quanta vis esset auaritiæ, nullumque locum esse satis munitum aduersus largitiones, aurum de cœlo in gremium Danaes ad illam contra instituta patris vitiandam sinxerunt. Hæc Perseum postea peperit, qui Medusam obtruncavit, vt diximus, cùm ratio sit, quæ omnes illegitimas voluptates infringit. neque tamẽ illud sine Dei auxilio facit, quia nemo bonus est, nisi Deus illi ad hoc ipsum opem tulerit, cuius semper auxilium est implorandum.

De Oceano.

Vbi superioris partis elementorũ, ac virtutes Solis per fabulas expressissent antiqui, moribusque animam hominum optimis pro viribus informassent, & eorum quæ in aere gi-
gnuntur naturam declarassent, mox ad aquarum naturam explicandam accesserunt: dixeruntque Oceanum vniuersarũ aquarum patrem fuisse ab optimo & sapientissimo opifice Deo creatũ, quem à terra vndique iussit recedere. Sic igitur bonitas diuina cuncta commiscens ad ortũ excitauit,
vt di-

ut dixerunt sapientes. dictus est pater idem rerum, quod imbres & fluij ex Oceano procreantur, atque ex iis omnia plantarum animaliumque genera. Deinde cum reperta sit nauigatio, significarunt in ea opus esse singulari prudentia, quare dixerunt Prometheus amicissimum fuisse Oceani. non enim solum scopuli vitandi sunt, sed tempestates etiam prauidendae.

De Tritone.

Tritones verò nulla alia de causa fuerunt introducti ab antiquis, nisi ut demonstrarent nullum locum Deo vacare, sed ubique & praesto esse aduocantibus, & facile de consceleratis poenas sumere.

De Ino & Palamone.

Neque tempestates quidem sine Deorum consilio contingere nauigantibus existimabant, quando Leucotheam siue Ino, quae aurora est, & Palamonem nauigantium tempestatibus praesse voluerunt. nam cum venti mare inuadant, dicti sunt se in mare praecipitasse.

At Ethicè.

Cum homines adhortarentur ad beneficentiam, Inus exemplum in medium attulerunt, quae etsi grauissima pericula ob liberalitatem, qua vsa est in Bacchum, pertulit, tamen in summam felicitatem denique peruenit. nam pro rebus bene gestis solet Deus calamitates in summam felicitatem conuvertere.

De Nereo.

Vt autem prudentiam omnibus in rebus utile esse ostenderent, & nauigationibus praecipue necessariam ob multa quae nauigantibus eueniunt aduersa, Nereum siue nauigandi peritiam filium Oceani & Terhyos esse dixerunt. qui Nereus, quoniam sapientis est ad multas oportunitates se accommodare, dicitur in varias formas se vertere solitus. Ne quis igitur ob inclementiam Deorum potius, quam ob suam ipsius incitiam, se naufragium pati, aut perire arbitretur, haec de ipso Nereo & Nereidibus confinxerunt. Non enim accusanda est diuina clementia, si quis temeritate imprudentiaque sua fretus se in grauissima pericula intraserit, cum Deus prudentes tantum & diligentes, ubi vires desunt humanae, adiuuare soleat.

De Proteo.

Cum adhortarentur autem ad prudentiam, quæ necessaria est Ciuitatibus, & amicitiiis conseruandis, Proteum non solum virum bonum, sed etiam in omnes formas se vertentem, vt Nereum, introduxerunt. Nam sanè viro prudenti non solum motibus animi moderari ratione & consilio necesse est, sed etiam ad omnes fortunæ euentus, & ad omnes temporum vel personarum opportunitates animum suum accomodare. Id qui facere potest, nostris præcipuè temporibus, plurimum gratia & opibus valet. Sed ego (sic enim meum est ingenium) nunquam prudens in hoc genere existimabor, quia non patitur Genius cuiquam adulari, neque possum cum nebulonibus, quorum magna est & latronum multitudo, conuenire. Non tamen illum vitupero, qui id facere possit, cum præsens opportunitas illa postulauerit: nam cum stultis ridendum est. Hanc ipsam prudentiam necessariam magis ciuitatum præfectis, quam priuatis, iudico: quoniam alteris vt omnium sint exemplar, alteris ad honestatem tantum se accomodare opus est. Sic igitur significatur prudenter cendum esse temporibus, & rebus ac personis pro dignitate tribuendum.

De Castore & Polluce.

Neque verò flamas illas sine Deo apparere crediderunt, quæ nauigantium antennis vel carchediis insiderent per tempestatis tempora: quæ, vt suo loco dictum fuit, modò certam tranquillitatem prædicerent, modò portenderent perniciem nauigantibus.

De Æolo.

Æolus ventorum, tempestatumque Deus creditus est, non solum quia signis obseruatis ventura multo antè prædicebat, sed etiam quod iræ moderaretur, eamque pro opportunitate negotiorum, cum res ira postularet, simulare cognouerit. Nam vel ex hac ipsa morum varietate nomen illud obtinuit. His præterea accedebat, quod nihil omnino carere moderatore poterat: quando vel leuissimi venti suum habebant gubernatorem ac Deum.

De Scylla.

Atque vt paucis complectar, illud tandem demonstrarunt antiqui, quod in Ethicis scribit Aristoteles, virtutem esse mediam inter duo extrema, quorum extremorum vtrumque est vi-

est vitium. Nam cum ex altera parte Scylla, ex altera Charibdis grauissima monstra in Siculo mari nauigantibus sint deuītanda, mediūmque iter inter vtrumque tenendum, is tandem incolumis euadit, qui neutram in partem magis declinauerit. Cum enim vita mortalium sit tanquam longa nauigatio, in qua permultae occurrunt difficultates, multaeque variorū mōstrorum illecebrae, neque difficultatibus, neque illecebris cedendum est, sed omnibus moderatio adhibenda: cum neque assiduam seueritatem, neque assiduam molliem vita hominis possit perferre.

De Orione.

Tum rursus vt explicarent antiqui generationē elementorum, & ventorum, & eorum quae fiunt in sublimibus, Orionem trium patrum filium introduxerunt: est enim Orion ventorum & pluuiarum & fulminum ac tonitruū materia. Nam rerum omnium semina in mari contingentur, quia sunt elementa omnia in omnibus, manifestius autem in mari, quod aqua magis sensu percipiat, cum accipit mutationē. Vis Apollinis vapores ex aqua excitat, cōsque extenuans nō sine quodam spiritu innato, in aera extollit. Iupiter, quod aer sit, patuit. Vt verō supernatantem materiam esse demonstrarent, Orionem impetrasse à patre fabulati sunt, vt super aquas incederet. Hae materia in aera diffunditur: atque cum Orion ibi conetur Aeropen violare, extra regionem eiicitur priuatus lumine. necesse est enim vapores per aera portransire, & ad summā partem accedere, per quem locum diffusa & dilatata materia imbrium & cæterorum ignis primam vim sentit paulatim deficere. Sic igitur ad significandum circularem elementorum motum & generationem, hunc excipi à Vulcano dixerunt, & ad Solē proficisci, mox reuerti in Chium: quia vapores per calorem attracti sursum feruntur; mox ab antiperistasi siue à circūstanti frigore in suprema, ad quam peruenire possunt, aeris regione rursus coacti in pluuias funduntur: quod quoniā fit per vires Lunae, fabulati sunt Orionem ausum fuisse Dianā attingere, & idcirco sagittis ab illa fuisse confossum. Videntur enim nobis vapores Lunam attingere, cuius vis est tanquā fermentum in pluuiis concitandis, & cogendis vaporibus velut reliqui planetae vim eius adiuvant aut impediunt. Quod autē Orion materia credita sit imbrium, vel illud est argumento,

quòd cum in signum cœleste versus dicatur, nunc etiam suo exortu frequentissimas pluuias concitat, & ventos, & tonitrua, & fulmina.

At Ethicè.

Grauiissimas calamitates passus est idcirco Orion, quia ne mini non calamitosa libido, & illegitimarum rerum cupiditas, esse potest. Deinde ad deprimendam omnem mortalem arrogantiam, quia si neminem habes te in aliqua re præstantiorem, ceterosque mortales aliqua re longo intervallo superes, at Deum habes, qui te longo spatio relinquat, omnesque vires humanas antecellat.

De *Arione*.

Enimuero ne quis sua flagitia occultari posse diutius arbitraretur, cum turpe quidpiam patrasset, Arionis fabulam excogitarunt antiqui: ut significarent vel volucres cœli, vel feras sylvestres, vel pisces maris certissimos testes fore aliquando nostrorum scelerum; si homines vel defuerint, vel nos noluerint accusare, & laborantibus viris bonis opem ferre: cum Dij sint scelerum omnium ultores & vindices.

De *Amphione*.

Meritò itaque Amphion ultimo supplicio ab Apolline Latonæ filio affectus fuit, quia nimium ob lyræ pulsandæ peritiā gloriaretur. Nam Latonam Latonæque filios contumeliis affecit, quòd Dea nulla re hominibus præstaret, cum rudes & imperitos haberet filios, si secum conferantur. At Diis, quibus inuisa est omnis mortalium arrogantia, temeritatem Amphionis minimè ferentes, illum grauiissimis domesticis calamitatibus addixerunt. Quare siquid præclarum habemus, per quod excellamus, id totum à diuina bonitate nos habere putandum est.

De *Halcyonibus*.

Sic Ceyx maritus Halcyonis rex Trachiniorum cum forma corporis, opibus, nobilitate ceteros homines antecellere sibi videretur, iam non amplius se parem esse mortalibus arbitratus est: quare se Iouem, uxorem Iunonem appellauit. tantam arrogantiam hominis non ferens Deus sæuam tempestatem nauiganti Ceyci immisit, quæ illum submersit. quare patuit, quæ sublimia sunt, & in altissimo fortune gradu collocata, citissimè posse diuina potentia eueri,
cūm

cùm quis paulo feliciorem fortunam æquo animo ferre nō poterit.

De Deucalione.

At prudentes & innocentes & pios homines & certam moderationem animi in rebus omnibus adhibentes, Deus ab imminetibus periculis subtrahit: quare Deucalionem prudentiæ suæ Promethei filium in arca servatum fuisse in-
quiunt per diluvium.

De Ione.

Ionis contra fabulam præterea introduxerunt, cùm naru-
ram terræ exprimerent; quòd in medio aquarum vndique
consistat, quòd vapores assidue ex illa exurgunt, quòd ferti-
lissima est omnis generis frugum & animalium, & rerū pro-
pè innumerabilium: quòd temperatum calorem illa cupiat,
quòd cælo vndique tegitur. quòd altera pars semper Solis
lumine illustratur, cùm altera vicissim noctem habeat. De-
inde ostendebant terram fieri feracem agricolarum indu-
stria, vbi cæli clementia aliquantulum deficeret. Alij ad
Lunæ congressus cum Sole & ad totam naturam Lunæ fabu-
lam traduxerunt: qui dicunt in planetarum congressibus
nubes aut nebulas gigni, die tertio deinde ferè semper à cō-
iunctione cornutam exire, omnibus aliis stellis esse infe-
riorem. Mox Sole lumen & vires impatiente, illa omnium
stellarum vires exuperat: cuius vires magis conspicuæ sunt
in humanis corporibus quas exercet Luna cùm aliquantu-
lum excreuerit. Cùm verò Luna velocissima sit omnium
planetarum, fingitur orbem terrarum peragrasse, cùm eadē
modò ad meridiem, modò ad septentrionem declinet à si-
gnifeto circulo.

Ethicè.

Io anima dicitur impurorum hominum, quæ è cælo in hoc
corpus tenebrarum & caliginis plenum delapsa est: mox in
beluam vertitur, neque cupit diuinitatem aut immortalita-
tem speculari. Illa donatur Iunoni ita conuersa, tanquam
opum desiderio. Argi verò oculi sunt libidines, asilus con-
scientiæ stimulus, rerūque præteritarum recordatio. hic
facit vt exagitati animi molestiis nos errasse sentiamus, &
pristinam hominū formam resumamus, ac Dij immortales
denique per sanctitatem vitæ & innocentiam, & iusticiam,
& humanitatem in omnes viros bonos efficiamur: si Deus

optimus hunc asilum nobis immittere voluerit: quod ut faciat, assidue rogandus est.

De Vesta.

Cum vellent significare terram esse tanquam mundi stabilimentum ac firmamentum corporum naturalium, unde omnia quae nascerentur initium caperent, Vestam omnium Deorum matrem appellarunt: quamobrem omnium sacrificiorum primitias illi primae obtulerunt. quod autem omnia elementa Deorum nominibus appellarentur, iam explicatum est.

De Iride.

Iridem dixerunt antiqui nasci e filia Oceani & Sole, quia sine pluvia non fit, aut sine Sole intra nubes: quae cum sit nuntia Iunonis & soror Harpyiarum, indicium est mutationum aeris futurarum & ventorum aut serenitatis nuntia. Certissima enim signa Iridem sequuntur. dicitur eadem animas mulierum e corporibus, euocare solita, quia animae mortalium inclusae sunt in his corporibus, quas non licet eicere nisi ad Dei nutum, cum nemo vitae suae iure esse possit arbiter: quod quique sumus diuina Dei vel praedia vel iumenta.

De Alpheo.

Per Alpei fluminis fabulam significarunt antiqui, quod animus noster virtutem suapte natura expetat. quare cum Alpheus fluuius esset purgandis maculis accommodatus, dictus est sequi Aerehusam. nam animae multis virorum voluptatibusque maculis contaminatae non sunt ad virtutem propensae, sed quasi brutorum in hominum corporibus viuunt.

De Inacho.

Sic per Inachi fabulam fluuiorum & aeris naturam explicarunt, cum difficillimum sit iudicium plus ne aeris vis an aquarum conferat regioni: nam ubi alterum horum parum bonum fuerit, locus non est habitabilis. aeris tamen natura videtur magis spectanda, ut cuius usus sit frequentior; quae etiam causa fuit, ut Inachus sit in contentione inferior lumine iudicatus.

De Europa.

Memoriae prodiderunt antiqui Iouem sub tauro forma Europam rapuisse ac vitasse, ut ostenderent quam decora sit modera-

moderatio in omnibus illecebris voluptatum, quippe cum tanta sit vis libidinis, nisi quis sibi à turpibus temperet, ut coegerit vel Iouem ipsum turpissimum fieri animal & prope in Venerem furibundum.

De Penelope.

Penelopes exemplo nimirum cæterarum fœminarum virtutes excitabantur, & continentia, & patientia in rebus difficillimis, & conseruatio rerum domesticarum, & in omnibus denique prudentia: quam idcirco Vlyssis siue rationis uxorem finxerunt. est enim multo difficilius animum bene temperantia & virtute communitum expugnare, siue ad aliquam turpitudinem impellere, quàm sit expugnare Troiam. quare finxerunt ipsam urbem decennium pertulisse obsidionem, & Penelopen neque per viginti quidem annos expugnari potuisse. hanc igitur tanquam singulare exemplar virtutum omnium multis præconiis antiqui celebrarunt ad imitandum: cum multis artibus & vanis pollicitationibus procos fefellerit, quos tamen vi domo eicere nullo pacto poterat, vel si voluisset.

De Andromeda.

Per Andromedam verò adhortabantur posteros antiqui ad pietatem, animique moderationem, cum omnia quæ habemus bona sint à clementia & bonitate Dei immortalis accepta, quæ quidem data sunt ad nostram, cæterorumque hominum commoditatem, at non ad opprimendos imbecilliores. Quod si quis ob aliquam præstantiam nimis elatus fuerit, nimisque arroganter illa utatur, huius vindicem esse eundem Deum mox sentit, cum numen vel illi ipsi arroganti, vel posteris adimat, quod benignè concesserat, atque propter regum vel maiorum grauissima peccata, vel totæ urbes aliquando, vel totæ familiæ funditus euertuntur.

De Vlyssæ.

Vlyssæ autem, tanquam effigiem & picturam in qua cernerentur humanæ vitæ perturbationes, introduxerunt antiqui. nam cum ex altera parte difficultates & labores, ex altera voluptates ac suauitates nos circumstant, sicut dictum est cum de Scylla loqueremur, is demum solus sapiens existimandus est, qui ab utrisque se cum summa laude, omniumque hominum admiratione explicauerit. Per Vlyssis igitur fragmenta, prosperam & aduersam fortunam, & difficultates

& suauitates vitæ sapienter, & cum quadam animi moderatione perfecti oportere significabant.

De Orestæ.

Atque ut omnibus manifestum esset, nihil magis hominum vitam infestare, quàm grauiſſimorum scelerum conscientiam, & suppliciorum expectationem, visas fuisse assidue furias Orestis, quæ armatæ facibus ardentibus illum semper infestarent, memoriæ prodiderunt. Nihil enim magis molestum est, aut ad perturbandum animum concitatus, quàm recordatio præteritorum scelerum: nihilque contrà magis confert ad quietem & animi tranquillitatem, quàm integritatis & innocentiae opinio.

De Chimæra.

Per Chimære autem fabulam naturam fluuiorum & torrentum præcipue significarunt: qui ob imbres hybernos, aquarumque copiam, perpetuo prope violentoque cursu delabuntur, fiuntque tanquam leones indomiti & effraenes; cum verò proxima quæque carpant, similes capris habiti sunt: at cum sinuosis & reflexis sapius alueis ferantur in morem viperarum, dicti sunt extremam partem habere serpentum. Hoc monstrum Bellerophontes Pegaso inuectus interemit, quia calor Solis per æstatem pluuiarum copiam non ita frequenter cogi patitur, quare torrentes exsiccantur.

At Ethicè.

Per hanc eandem fabulam nos antiqui ab ira, omnium monstrorum turpissima, proposita ira turpitudine eius reuocabant. nam furibundos illos facit, qui illo motu animi exagitantur: oculosque rubro colore perfundit, quare flammæ expirare Chimæra dicta est. nullum est vitium magis vel honoris, vel vitæ mortalium, vel facultatibus infestum, quàm ira, quæ omnia vno tempore euertit, nisi ratio illi moderetur. qui sunt huic vitio dediti, non minùs à nostra consuetudine auertendi sunt ac deuitandi, quàm teterrimi & maximè perniciosi serpentes.

De Bellerophonta.

Finxerunt præterea Bellerophontem humorem esse motu Solis eleuatam: quoniam aere vi Solis humectato pars leuior sursum elata paulo post deorsum demittitur, atque cogitur. cum verò pars subtilior ad ignis regionem feratur, pars illa grauior à Ioue deorsum demittitur, quare à Pegaso de-

fo delectus fuit Bellerophon. Alij hoc ad totam elementorum naturam, circularēque motum generationis transtulerunt.

At *Æthicē.*

Sapienter esse humanam vitam transigendam demonstrabant: quia neque aduersis nimis trīstari, neque felicibus rebus nimis gloriari opus est: quibus omnibus adhibenda est animi moderatio, & diuina clementia non minus in prosperis quā in aduersis imploranda. Qui enim per felicitatem Deum sibi conciliarit, is si quid aduersi postea contingat, eum iam placatum & adiutorem consequetur. At si quis nimium felicitate rerum præsens efferatur, neque moderatione uti cognouerit, ille ab omnium scelerum, omnisque arrogantiae vindice Deo de summa felicitate deiicitur.

De Rhea.

Ad exprimendam verò terræ naturam, multa fuerunt ab antiquis de Rhea, deque eius sacrificiorum ritibus memorie prodita. est autem Rhea vis terræ, quæ ad rerum generationem pertransit, atque lora quæ ferri & æris ponderibus rotam pulsabant, hanc ventis, & imbribus, & grandine, & omnibus quæ de cœlo decidunt, pulsari significabant. Hæc dicta est in aere pendere, nullamque in partem magis deuergere, quam turrita corona insignitam idcirco in curru vehi sinxerunt. Vocata est omnium Deorum mater, quia (ut diximus) omnium corporum naturalium sit sedes & fundamentum, circa quam & ex qua omnis sit animalium generatio, & elementorum ferè mutationes. atq; harum mutationum celeritati plurimum confert ventorum natura, qui ministri sunt frigoris & caloris: nam omnis vis naturæ plurimum ab illis adiuvatur.

De Latona.

Neque verò simplex de mundi ortu explicatio per fabulas excogitata est ab antiquis: quippe cum ex informi materia, quam chaos appellabant, natum esse primum Solem ac Lunam crediderint. nam Latona dicta est chaos, quod omnia naturalia corpora in ea permixta & confusa latuisse credita fuerint. Alij dixerunt Latonam esse terram, cui Luna obstitit ne pareret Phœbum ac Dianam, ob frequentes vapores, qui mundo redente adhuc contigerant, quibus Solem ac Lunam occultari diu accidit. cum verò ita frequen-

res nebulae contingant Sole inualefcente præcipue, pestifer fit aer, multi que grauissimi morbi animalia & plantas infestant. at ubi Sol iustas vires assumpferit, tunc cessant illi morbi ob aerem digestum, omnisque vis pestilentiae, nisi si qua fiat è contagione, euanescit. Sic enim Apollo est dictus serpentem sagittis interfecisse.

De Curetibus & Corybantibus.

Quod autem venti terræ, rerumque omnium generationi plurimum conferant, patuit vel ex eo, quod Curetes ac Corybantes, qui ventri erant, matris Deum ministros esse tradiderunt, quod per eorum strepitum significabatur. per hos enim non modo pluuie & frigora fiunt, sed omnia naturæ opera. neque vllum est vel plantæ vel animalis semen quod ventosum non sit & per ventum extrudatur, cum sit generatio ni proximum. sic igitur venti dicebantur salutis animalium autores, generationi rerum præfecti, & mari imperare, quod significabatur per Curetes & Corybantes.

De Cyclopibus.

Tum rursus eorum quæ fiunt in sublimi, materiam, naturamque explicantes Cyclopus fabulam effinxerunt: dixerunt enim Cyclopus esse vapores, è quibus fulmina, & fulgura, & tonitrua nascerentur ac fierent. neque verò vapores illi, nisi per calorem solis in aera possunt extenuari, qui partim è mari, partim è terra extrahuntur. fiunt autem frequentes vapores eo tempore, quo fieri solent fulmina; hi postea in sublimi vi Lunæ condensati, à superiore frigore detruuntur.

At Ethicè.

Cyclopus impios & Deorum cultum contemnentes facit, & in omne genus crudelitatis ac feritatis propensos: & eorum principem Polyphemum præcipue, qui nihil honestum, nisi quod ventri placeret, nihil pium, nihil sanctum existimabat. Sed cum improbitas omnis Deos vindices habeat, temeritatis crudelitatisque suæ condignas poenas persoluit in omne vitæ tempus. Is enim vino facile victus fuit, qui omnem Deorum immortalium potentiam antea minime formidauerat.

De Lycaone.

Sic igitur multis rationibus ad probitatem & ad humanitatem erga hospites antiqui nos adhortabantur, quod etiam fecerunt.

fecerunt per fabulam Lycaonis. Nam ut hospitum presentia vnumquemque ad humanitatem incitaret, Deos etiam finxerunt ad homines in hospitium aliquando accessisse: atque ingentibus suppliciis Deorum consilio illi affecti memorantur, qui crudelitate in hospites vsi fuissent: illique rursus honorifica & utilissima præmia reportarunt, qui perhumani & benigni aduersus hospites extitissent.

De Ganymede.

Ganymedem fuisse à Ioue amatum, omnes antiqui consentiunt, at cur fabulosè dicatur in cælum asportatus, nemo probabilem rationem explicauit, ex iis omnibus scriptoribus quorum monumenta ad ætatem nostram peruenerunt. Ego sanè significare voluisse antiquos per hanc fabulam crediderim, virum prudentem, & qui recto consilio polleat, proximè ad Deorum immortalium naturam accedere. Nam vel nomen ipsum Ganymedis significat virum consilio præstantem, quem ob eximiam prudentiam Deus ad se rapit, cū stulti neque sibi, neque cæteris quidem hominibus sint utiles. Dictus est Ganymedes pulcherrimus, quòd anima prudentis hominis nullis propè sordibus humanis sit contaminata; quæ cū talis existat, facilè ad Iouem rapitur.

De Harmonia & Cadmo.

Enimvero ut cunctis hominibus fieret manifestum, quòd necessaria est prudentia in rebus omnibus, ea finxerunt antiqui, quæ de Cadmo fabulati sunt. Is enim Minervæ consilio serpentem ad fontem Dircen occidit, & dentes seminavit, latronem scilicet cum sociis, quia maximè rerum omnium necessaria est prudentia imperatoris in rebus militaribus; quæ tamen omnis inanis est, nisi Dei optimi auxilium illi accesserit. at verò Harmonia Iouis & Electræ filia dicitur, quòd illam in motibus sphaerarum inesse arbitrabantur, ut dictum fuit.

De Mida.

Neque verò vno tantum exemplo, ut humanitate aduersus hospites vteremur, hortabantur antiqui: quando Midæ etiam facinus, qui Silenum per benignè tractauit, ita celebratur. is enim suæ liberalitatis ergò magnum accepisset præmium, si tam prudens fuisset petendo & eligendo præmio ac dono Dei, quàm liberalis fuerat in hospitem. Sed nihil certum petendum est à Diis, quia sæpius perniciose pe-

tuntur à precantibus. Temere nihil iudicandum monemur per hanc ipsam fabulam, quoniam vel temerarium, vel stultum, vel dolosum iudicium non patitur Deus diutius esse inultum.

De Narcisso.

Vt autem temperantes, & prudentes & viri boni essemus, inultum esse facinorosum hominem impune tradiderunt antiqui, nam tamen Deus aliquandiu differt vindictam, tamen multo grauiorem illam postea concitat, quod per Narcissi fabulam explicatur. si quis enim nimis vel forma corporis, vel opum magnitudine, vel nobilitate generis, vel viribus gloriatur ac efferatur, neque cognoscat se largiente Deo hæc omnia habere: ille ob suam imprudentiam hæc sibi facit perniciofa, non minus quam malè affectus & grotantis stomachus, cui vel optimi cibi sunt noxij ob digerendi debilitatem.

De Belidibus.

Ad educationem verò liberorum Belidum exemplū pertinet, nam neque parentes quidpiam liberis contra humanitatem, iustique naturæ, & Deorum religionem debent impetare, ne paterno consilio improbi esse consuescant: neque liberi crudelia & impia, & inhumana parentum mandata exequi. Sin autem magis paterna, quam divina reuerentia teneantur, Deum denique sentiant esse gravissimum impiorum & consecretorum hominum vindicem, nemo enim malus est impune.

De Sphinge.

Quæ autem dicta sunt de Sphinge, hortabantur vnumquemque ad fortunam suam æquo animo ferendam, cum omnis humanæ vitæ status sit incōstans, cum humanum sit calamitatibus subiici, cum vel volenti, vel inuito fortunam ferre omnino necesse sit, atque, vt summatim dicam, necesse est vnicuique vel suam sapienter fortunam perferre, vel omnino, si quis illam ferendo vincere non poterit, ab illa denique superari, & in extremas misérias incidere.

De Nemese.

Enimuero cum vellent demonstrare antiqui sapientes, nihil Deo gratius esse, vel vitæ hominum vtilius, quam in utraque fortuna animi moderationem, multas fabulas finxerunt, quibus ad misérias & calamitates fortiter perferendas nos

nos hortarentur. Sed quia nonnulli æquo animo aduersi tulissent, at felicia & prospera ferre nescirent, Nemesin iustitiae filiam introduxerunt grauissimam Deam, quæ de illis supplicium sumeret, qui nimis elati aliquo felici rerum successu non mediocriter extollerentur, fierentque cæteris hominibus intolerabiles. Nam hanc Deorum iussu quàm ciuissimè ad superbiorum pœnas conuolare sinxerunt.

De Momo.

Denique nemini esse grauitè ferendum aiebant, si quis vel illa quæ humaniter, quæ prudenter, quæ piè & secundum leges fecerimus, carperit: quando neque Deus quidem placeat omnibus, cum neque ipse quidem Momi reprehensione carere potuerit. Non esse curandum quid homines imprudentes de nobis loquantur, cum nobis multorum rectè factorum fuerimus conscij. Enimvero si quam utilitatem studiosi homines ex hisce meis laboribus percipient, primum gratias agere debebunt summo Deo nostro Iesu Christo, à quo omnia recta procedunt consilia, cuius ope & impulsu, ut arbitror, omnes propè antiquæ religionis fallacias & vana mysteria patefeci. Deinde gratias agere debent nonnullis viris illustribus, inter quos principem locum obtinet vir clarissimus & optimus Renaldus FERRERIVS, comiti-
orum Parisiensium præses, omnibus egregiis animi dotibus ornatissimus: & Valerius Faenzus, Quæstitor prauitatis hereticæ apud Venetos prudentissimus: quorum autoritas plurimum me impulit, ut ista ipsa ederem ad omnium commoditatem, quæ mihi per vniuersum propè vitæ meæ cursum ad facilitatem meorum studiorum comparaueram. Fateor illud ingenuè, quod nisi me tantorum virorum autoritas commouisset, nunquam erant ista in lucem emissurus: ut ut maleuolorum calumnias deiecit, tum etiam ut meis his laboribus aliquid adiungerem. quid enim prohibet hæc fieri posse à me indies meliora? sed tantorum virorum voluntati non parere nefas putaui. plurimū igitur gaudeo me tantum opus ad bonorum gratiam absoluisse, in quo præsertim patefactum est, illa quæ fuerant ab antiquis sapientibus ad probitatem excogitata, non prorsus abhorreere ab integritate & sanctitate Christianæ religionis. Nā facile est ex ipsa fabularū vniuersitate iudicare, diuinas leges, quæ sanctis illis patribus diuinitus traditæ sunt ante Christi aduentū, sub fabularū

inuolucris ab antiquis Græcis fuisse occultatas. Quis enim constanter negare possit leges illas quæ datæ sunt Hebræis sanctis hominibus, primum ad sacerdotes in Ægyptum, deinde ex Ægypto in Græciam commigrasse? Cum præsertim omnis Græcorum theologia & philosophia occulte sub fabulis antiquitas ab Ægyptiis capta traderetur. Nam tamen conscleratorum vel hominum vel dæmonum consilio, aut imperitorum veritatis vitio res postea fuit in populorum perniciem conuersa, qui res non satis cognitæ coluerunt: tamen hæc ipsa dogmata fuerunt à sapientibus primum ad sanctitatem, ad religionem ac Dei cultum, ad probitatem, fidem, iustitiam, innocentiam tradita. Atque hæc illa sunt, quæ nos pro nostri ingenij viribus colligere diuturnis laboribus studuimus, quæque sub fabulis antiqui sapientes significabant.

NATALIS COMITIS DEVOTIONE.

LIBER PRIMVS.

ENANTVM canimus fraudes, & mon-
stris altis

Dispersas gentes, hominumque cantumque la-
bores;

Coniugia, & Veneris stimulos, dulcesque Hy-
menæos,

Et mores, odiūmq; & agrestia tempora partus.

Tu magni tu nata Iouis Cytherea phævram
Quæ capis interdum nato, festūmq; tepenti
In gremio resones, & amanti gaudia præstas
Dum pia diua ferum facilem prece reddis amorem:
Nunc Paphon, Idaliūque tuum, nunc alta Cythera

Lingui-

Linqüito: nunc mecum venias ad lustra ferarum
 Dum canimus thalamos: nam certo tempore cuique
 Inspiras tacite blandum per pectora amorem.
 Tu quoque venantum quæ fortunata virorum
 Vota facis, sylvis errans & retia curas,
 Dic age venantes homines, roburque ferarum,
 Quo se defendunt fugientes tristia fata
 Dic genus acre canum, variorum robur equorum,
 Consilia alta virum, vestigi lucra reperti.
 Dic odia inter se, & duri certamina Martis.
 Tūque ades, & facilis cæptis illabere nostris,
 Magnanimi proles Francisci, clara propago
 Roboris, eximie quo Petri cardine valus
 Vertuntur, non ingenys tu cedis auitis.
 Virtutis fautor, recti defensor & equi,
 Da facilem cursum, & felicem porrige dextram,
 Dum rate tranquillum, ventisque fauentibus equor
 Sulcamus, madidasque vias Aquilone secundo.
 Namque potes: tibi regna pateni Neptunia, & altum
 Aeris regionis iter, terræque iacentis.

Multiplici petitur certamine turba ferarum
 Quæ mare, quæ terras habitant, quæque etheris oras:
 Ventosum quæcunque fretum, atque humentia regna
 Percurrunt, reti, & duris capiuntur ab hamis.
 Sunt quibus obscuram fert impia fuscina mortem.
 At volucres, volucres sylva, campoque sequuntur,
 Perniciemque ferunt miseris, captasque trucidant.
 Hinc & odorisequi discurrunt æquora campi
 Lata canes, anibusque necem, mortemque petentes
 Exitumve ferunt his denso retia filo,
 Et consanguineum melli visum, altæque chordat.
 Et quæ præterea captantia multa volucres
 Inuenit mortale genus per rura volantes.
 Quis tamen heu Divinam, quæ sanguinis ista cupido
 Armauit feritate viros, insuetæque corda?
 Vicinus en feritate feras, leuitate volucres:
 Et nihil est tutum cælo ve mari ve veliclum.
 Iam nihil est quo non penetraverit impia ventris
 Ingluuiet, alius saltus indagine cingit:
 Ast alius lato committit prælia campo,

Sanguine casarum gaudens maduisse ferarum,
 Quod sequeretur eum è cunctis animalibus unum
 Inuentum, scelerisque comes, cedisque nefandæ.
 Hoc docet & dominos vestigia cæca ferarum,
 Atque ad lustra trahit, vocat in certamen & ambos.
 Interdum aut ipsum campo pugnavit aperto.
 Et querimur si nos inuadit sepe pelusa
 Mille dolis fera, crudeles diuisque vocamus?
 Haud equidem credo quin sint primordia belli
 Hinc exhausta: rivis miseris hinc impia cedes,
 Atque cadaueribus campi spernuntur, aprica
 Planities casorum alci cumulantur acerui.

Veris ubi aduentum mollis cantant hircundo,
 Et Zephyrus Boream gelidum legant ad axem.
 Nauta cum primis scindit freta læta carinis,
 Pretendens leuibz volitantia carbasa ventis,
 Tempora tota die sunt venatoribus apta:
 Nam neque tunc horrent torpentia frigora brumæ,
 Nec nimio vruntur florentia præta calore.
 Tum facile est reperire feras, quas undique mollis
 Cogit amor: cunctæ stimulis agitantur amorum,
 Et studio cunctæ sobolis, generisque parandi.
 Nil adeo est immane, ferum nil saltibus errat,
 Vt blando viciū non & mitescat amore.
 Sic natura dedit, nam quo breuioribus vlla
 Clauduntur vitæ spatia, numerosior illa
 Hoc reparat proles, est unica machina mundi
 Perpetua. Et multos viuendo præterit annos
 Phoenix, que sola reparatur denique prole.
 Hinc querulis volucrum complentur vocibus arua,
 Hinc syluæ resonant, hinc purgatissimus æther.
 Nec prius hinc saltus, ignota rura petamus,
 Quàm fuerit notum que venatoribus arma
 Conueniant, queis dextra viris armetur, & ipse
 Queis sine non potuere fere cedisque capi.
 Inprimis laquei, pedicæ, longumque panagrum
 Ad sint, & falx, & lato venabula ferro.
 His addas, amenta, leuis cum rubore pennæ,
 Pugnares arcus, vallos, furcæque bicornes,
 Atque lagobolion, tam dextra flexile vimen,

Et quod

Et quodcunque genus retis venantibus aptum.
 Viginti valli, trigintæve retia firment,
 Sit retis duplex illis mensura: feraci
 Cassibus adueniat lectum Carthagine linum,
 Phasidis aut campis rapidi mittatur aquesit,
 Anulus hinc casses suspensos plurimus ipsos
 Contineat, præda ut concurrant retia capta.
 At si vallorum fuerit minor vllus, in altis
 Hunc poteris dorsis elatae figere terræ.
 Hinc atque inde canes teneant qui retia seruant
 Vltima, dextra quibus iaculis armetur acutis.
 Omnia nec nostro comprehendere carmine possunt.
 Retia non eadem cunctis animalibus apta,
 Sunt diuersa viris pariter piscantibus illa,
 Et variis confecta modis, nec casse in eodem
 Cum cephalo saltat thynnus, cancrique maris.
 Non illo trahitur vitulus, quo sepia reti.
 Nec cum passeribus veniunt ad litora cuncti.
 Adde quod & plumbum suspendit retibus imis
 Piscator, quod vallis abest qui mergat in unda.
 In summis retinetur aquis à subere retis
 Altera pars hominum valuit solertia tantum,
 Ut velut in terra, tensos in fluctibus altis
 Firmarint casses spumantis in agmina ponti.
 Contra venanti non vlla penuria terræ est:
 Retia nec plumbum, nec suber molle requirunt,
 Sed firmè fixis vallibus, furcisque tenentur:
 Commoda nec dura desunt anteridis ipsis
 Aucupibus pariter non desunt vimina longa,
 Nec furcæ virides, nativæ aut cortice valli.
 Hæc ubi parata, canes quaruntur cursibus acres,
 Quisque probi generis sint, in certamina sortes.
 Nunc age quæ parvo catulo sit cura legendo,
 Quis color & species, quæ forma in corpore toto
 Conveniat, referam. Color est deterrimus albo,
 Nec placeat niveis maculis signatus & atris:
 Aut longis nimium villis fuscove colore.
 Sit torua facie, cilio sint lumina nigro:
 Os habeat latum, quos & dixere caninos
 Quatuor huic valido spectentur robore dentes.

Lumina magna placent. & pectora lata, capique
 Grande satis, collum longum, villosaque cauda
 Ipsa decet, latique humeri. sint fortia crura:
 Crassa magis sint ipsa tamen postrema, micanti
 Sint aures tenues, patulis & naribus efflet.
 His animaduersis nimium nec crassa legantur
 Membra, nec in tenui quaerantur corpore vires,
 Haec catuli species, haec laudatissima forma,
 Quae praeseferat saeuicem: hoc est aptior vrsis
 Quo magis accedet, fueritque simillima torvis,
 Cecropius catulus est quem dixere parippum,
 Indicus, Argolicus, Thrax, & Cretensis, Alanus,
 Celticus, Arcadicus, Spartanus, Thessalus, atque
 Corfus, & Ausonius, Breteus, Amorgus, Iberus,
 Incola arundiferi Nili, quem Caria nutrit,
 Castorides, venatori gratissima turba,
 Magnetes, gregibus custodia fida Molossiae.
 Sunt quos diaponos dicunt, venantibus apti.
 Tu quos ad studium venandi legeris, & quos
 Dixeris hinc comites cursus, caedisque ferarum,
 Quere mares: maribus maior vis est, animisque,
 Et melius tolerare valent certamina longa.
 Praecipuum hinc inde à teneris impende laborem,
 Ut fuescant pugnare feris hi cernere adultos.
 Et videant cornu, & voci parere vocantum.
 Cum Phœbe decies nitidum compleuerit orbem,
 Paulatim fuescant cursus tolerare laborem.
 Fit facile à teneris quod primum discitur annis,
 Et nihil est quod plus longa assuetudine possit.
 Nec nulla hinc merces sequitur te digna laborum,
 In loca dura canes si duxeris, aspera montis
 Per iuga syluestri populo vix peruia saepe.
 Scilicet hinc ungues solidae, corpusque labori
 Aptius est paruo, magnum quod pertulit ante.
 Magna laboranti frustra sunt praemia parata,
 Inde ubi creuerunt, maturaque venerit aetas,
 Quos egis armento, clavis armentum acutis:
 At quos venandi studio delegeris, apri
 Fulmineum ut vitent dentem, morsusque ferarum:
 His face diplotides, quas molli vellere comple.

Sed neque dura nimis collum collaria cingant,
 Latæve, stelmonia catulis, & lora parentur.
 Ast ubi iam Boreas inuadis frigidus arua,
 Et glacialis hyems currentia flumina sistit,
 Arcenda à plantis concreta frigore crustæ,
 Atque armandus eris pes, ne mala frigora lædant,
 Et tellus concreta gelu, spinæque rigentes.
 His actis, quoniam labuntur tempora vitæ, &
 Optima quæque dies, subit improvisa senectus,
 Et morbus rapit, & seua inclementia mortis,
 Est proles reparanda tibi, pecus omne notandum
 Dum licet: hoc studium viuientia cuncta requirunt.
 Nam pater omnipotens qui nutu regna gubernat
 Cælorum, & terras, & strati marmoris undam,
 Haud facilem cursum miseris mortalibus aui
 Esse dedit, variis torpentia pectora curis
 Mouit, & ingenium fecere incommoda cautum.
 Vere nouo poscunt genit alia semina terra.
 Vere magis teneri curatur vulnus amoris,
 Conueniunt Veneris captæ dulcedine gentes
 Squammigeræ, totus pontus tum feruet amore.
 Impia tum posito mitescunt ora veneno.
 Vere sonant sylvæ volucrum concentibus alæ:
 Et totus feruet Veneris dulcedine mundus.
 Candidatum quærit cornutum bucula taurum:
 Atque inter flores iungunt sua rostra columbæ.
 Vere feræ, & catulis Veneris sunt gaudia cura.
 Tum cuiusque tantum studium, cui Delia curæ
 Castra sequi, canibus sibi iam cura parandis.
 Veloces celeri iungantur, fortibus acres:
 Fortibus eximij nascuntur. Alanus Iberæ,
 Cares Threicia nymphe iungatur, & Arcas
 Eleis gens una tamen felicior una
 Nascitur ex specie. Ponantur nomina cuiusque
 Certa cani, teneâtque ad summum syllaba bina:
 Protinus ut noscat voces, & verba vocantum.
 Præterea multum refert, cum venerit hora
 Lucina, & partus tennes in luminis auras
 Ediderit commixta parens, plena vbera matris
 Siccant, nec primum lactentes ora homino,

Aut ouium imbuti tibi sint, vel lacte capellæ,
 Natura, & mos miris cum lacte bibuntur.
 Cervarum siccent, damarumque ubera, matris
 Copia si desit, vel cornu diua leane.
 In melius vertenda tibi est natura, videmus
 Sponte sua res in peius ruere. arbuta Bacchi,
 Si desit cultus, si laxis palmes habenis
 Huc illuc eat, & nulli sit cura colono,
 Nil feret, aut parvis fiet labrusca racemis.
 Hoc quoque venantes primum monuisse sagaces
 Profuerit, catulos sectari montibus altis
 Ne vulpem patiamur, eos à cursibus illis
 Continuo renocent, ne spinæ corpora lædant.

Sed iam cura canum cadere, & succedere equorum
 Incipit, hos etiam vocat in sua Delia castra.
 Capreolos, lepores, cervos, damasque volantes
 Sæpe necesse sequi spatiosa per æquora campi.
 At natura viris pariter velocibus esse
 Non dedit: ingenio quibus est prudentia maior.
 Idcirco queruntur equi, qui cursibus acres,
 Qui gyris apti sint, in certamina fortes.
 Nunc age quæ species referam, quæ forma legendis
 Præpetibus queratur equis, quæ prima iubeinus
 Grande satis corpus sit: membra rotunda, caputque
 Exiguum, densis velentur corpora setis:
 Os mediocre, breues aures, naræque patentes:
 Nec placet hirsutum cilium nimis, alba nimisve
 Lumina, nec latebris veluti latitantia: frons sit
 Lata, solum firmo pulset grauis ungula cornu.
 Sed neque dura nimis placeat: nam scinditur æstu:
 Quæ tenera est, facili pariter consumitur usu.
 Sit longum corpus & densum, pectora lata.
 Per lumbos duplex & agatur spina; natæque
 Sint pingues, sit densa iuba, & decumbat in armis
 Dextro. compositum crux omnes flectere nodos
 Possit, velocique fuga præuerrere ventos.
 Cauda decet crassa, & setis densissima longis.
 Est albo color haud aptus, candore nivali
 Aptus equus, pariter maculis signatus amans.
 Omnibus est aptus color hic qui purus, & ipsa

In specie syncerus adest, maculaeque nitentes.
Optimus Armenius pullus, Tyrrenus, Achivus,
Arcadicus, Maurus, Siculus, Thrax, Magnes, Iberus,
Sarmaticus, Libycus, Cretensis, Erembus, Epeius,
Celticus, Ioniusque, Epirique incola campi.
Denique quam varium genus est mortale, & equorum
Progenies, tamen in quavis virtute videbis
Praestantes specie nulla est ita provida tellus,
Ut non triste ferat quid: non ita perfidus vllus,
Ut non quid pariat mortalibus utile, campus.
Cernis ut urtica, & spinis paliurus acutus,
Purpureaeque rose surgant, violisque propinqui.
Quod superest, semper quando velocior est mas,
Quere mares, arcenda procul tibi famina solis
Saltibus, eius odor patulis si naribus haesit,
Discurrunt Veneris capii dulcedine campos:
Intempestivis hinnitibus intonat aether,
Concussaeque tremunt sylvae, nemus omne remugit.
Nil calcitr, nil freno iuvant, nil saeva morantur
Verbera, nil alti montes, nil fluminis undae.
Quò Deus acer agit, stimuloque potentior omni,
Huc fugiunt, huc fert animus, huc caeca voluptas.
Excitant equites, sylvasque feraeque relinquunt,
Velocique fuga superant plana aequora campi.
Quòd si forte tenent equites sua frena, regimique,
Diffugit tamen hinnitu perterrita dama,
Et quaecunque ferae sylvas, montesque peterrant.
Cappadoces dicuntur equi praestare superbis
Cursibus, atque animis: veniunt venantibus usu,
Militibusque feris, splendentibus are cateruis.
Praeterea iuvenes quos in sua Delia castra
Eligit, haud nimium pingues, tenuésve legemus;
Nec venatori spargantur tempora canis.
Saepe feras per densa sequi virgulta necesse est,
Sublimem vel scandere equum, aut decernere ferro.
Tardior in pugnas pinguis, cursusque laborem.
Fert agere senior cursumque & praelia longa.
Non audit voces horum Dictynna precantum,
Sunt tres bellantium species, tria castra parantur.
Hac regit immanis Mauros, quique impius are,

Stultos armauique homines, & stravit in aruis.
 Militiam iuuentis petis & tua castra Cupido:
 Hunc armas precibus, lacrymis, donisque, quævelis.
 Tertia venantium curæ tibi Delia castra:
 Reibus hos armas, & ferro diua nitenti.
 Canus non gratus primis, non ille secundis
 Accipitur castris, reiectus & ille supremis.
 Quod si consilium senibus, si plurima rerum
 Visarum memori desit prudentia menti,
 Iam nihilum quod restet erit: sunt fabula vana:
 Quidve aliud quàm pondus inert, & inutile terra?

Dicendum & quæ sint vestes venantibus aptæ.
 Nec decorat tantum vestis gestamen honestæ
 Qua pro quisque suo vestitur munere, quantum
 Muneribus sumptis prodest, rebusque gerendis.
 Conveniunt longæ vestes qui publica tractant
 Munia, consulto iuris populūque regenti.
 Conveniunt succincta viris venantibus ipsa
 Pallia, ne rapiant spinæ, aut virgulta morentur
 Currentes: rapido resonent neu flamine venti:
 Profuit & nudis pedibus vestigia quæri
 Cæca fera, ne fracta sonent arentia ligna
 Sub solea, moneantque feras sua linqere lustras:
 Scilicet aduentasse viros, mortemque parari.
 Semina tum credis scopulis arentibus æstu.
 Leua canes ducat longis firmisque ligatos
 Loris, ne intempestivi certamina tentent:
 Sed tamen hos facile & possis immiscere viso
 Continuo lepori, nec vincula stricta retardent.
 Venantis lato teneat venabula ferro
 Dexterâ. Venantes taceant hominēsque canēsque.
 Hæc suescant catuli prædare silentia parvi.

Quod superest, celeris catuli cui credita cura,
 Nutriet illecebris hunc, & sibi iungat amore.
 Sic facile & noto domino parere iubenti
 Disceret, acceptisque sequi vestigia signis.
 Nam neque difficile est, natura cum sis amicus,
 Conciliare tibi catulum, custodia fida:
 Inconcussus amor canis est per tempora multa,
 Pyrrhus inauditum catuli testatur amorem.

Cuius (vis fama est) dominus cum forte iaceret
 Insidijs cæsus, stabat lacrymabile corpus
 Observans, non ille cibi, non fontis amore
 Abduci poterat, cupiens miserabilis usque,
 Usque querebatur dominum, lacrymasse putares,
 Leniter interdum vultum lambebat, & ora:
 Tum rursus lacrymans dominum, residensque vocabat.
 Quæ res ut Pyrrhi regis pervenit ad aures,
 Indoluit: miratus enim quo vinculo amoris
 Sint homini deuincta canum fidiſſima corda.
 Nec visum est audisse satis, sed cernere coram
 Rem voluit, cupiens ulciscier impia facta.
 Nullus at in totis reperitur denique castris,
 Qui fuerit cædis, qui tanti criminis autor.
 Inde canis domini tumultu funere regem
 Multa gemens sequitur, letatur tempore nullo.
 Non illo illecebris, non blanda voce mouetur:
 Sollicitant curæ domini languentia corda,
 Pectora non capiunt noctu, non luce quietem.
 Pluribus exactis Pyrrhus per castra diebus
 Ibat, ut instructas acies, ut viseret agmen,
 (Admiranda cano, sed prisca cognita sæculi)
 Fortè canis nouit dominum qui nocte cecidit,
 Autoremque necis latratu concitus alto
 Hunc accusabat cædis, solùmque petebat.
 In pœnas poscebat eum, Pyrrhùmque vocabat
 Quis poterat signis: hunc aspiciebat, & inde
 In domini autorem cædis latrabat, apertè
 Ut scirent omnes domini quia funeris autor.
 Tum rapitur miles manibus post terga reuinctis,
 Ducitur irati mox ad tentoria regis.
 Hic gaudere canis posito mœrore, hominumque
 Blanditis multis regem mulcere, proteruus
 Ut daret emeritas miles pro crimine pœnas.
 Inulit huic mortem, quod non sperauerat unum,
 Cognita res tandem, nec possunt impia facta
 Delituisse diu, testatur Capparus olim
 Aethi templi custos, rigidusque satellites.
 Nam fuerat Phæbo, nymphæque Coronide nato
 Sacratum templum, sacra in Palladis vrbe,

Argenti diues, donata vestis, & auri:
 Multaque vestibat muros rotunda tabella.
 Huc agri soliti qui conualuere medelis
 Munera ferre Deo, conspersa cruore iuueni
 Usque tepebat humus, semperque calentia thure
 Strucla Deo centum stabant altaria circum.
 Cuncta sacerdotum seruabat munera cura.
 Hos latuit, vigilis quanta est solertia furis,
 Munera multa virum rapiens fur visa relictis
 Qua preciosa magis, argenti pandus & auri
 Arte laborati, custodes non tamen omnes
 Et latuit, vigil vnus erat custodia semper
 Fida canis, cui Capparo erat nomen. Deus illi
 Diuino afflatu seis mouit prouida corda:
 Seu res quaeque suas animalia cuncta tuentur,
 Huic nostro, nostraeque obnoxia cura.
 Nostra putamus enim tutelae credita nostrae.
 Nescio quo templi seu res seruabat amore.
 Ac velut illius cuperet dispendia, furem
 Ponere secutus eum est, villo non inde timore,
 Blanditijs ve minisve potest diueller inquam.
 Quod latuisse viros seruantes nouerat: illum
 Sape canem saxi petijt fur saepe latendo
 Fallere crediderat: sed nulla denique fraude
 Decepisse valet, semper comitatur euntem.
 Hunc accusabat latratibus, usque petebat
 Quae cepit dominos latitans de diuite templo:
 Blanditijs alios mulcebat, non secus ac si
 Auxilium peteret, quae res ut venit ad aures
 Aetnei populi, multis narrata sequentis
 Forma canis, multi magnis mittuntur Athenis,
 Munera raptori rapiunt, furemque reducant.
 Tum gaudere canis partis quae amiserat ante,
 Et rursus petijt templi sibi limina nosa:
 Fur dedit emeritas tanto pro crimine poenas.
 Tantus amor canibus, tanta est custodia rerum,
 Decevere canem patres per tempora cuncta
 Nutriri laus, merces haec una laborum
 Digna canis, tanto sed non & commoda facto,
 Possem multa canum variorum exempla referre,

Nè pigeat studium parvatum noscere verum:
 Nec parvæ canibus curæ est custodibus ipsis
 Et res, & dominus: testatur vertagus acer.
 Nam solis agris, & solis saltibus errat,
 Atque capit quodcumque potest, prædâque reportat.
 Hinc domino: nullo tardatur munere, nullis
 Blanditijs capitur, sua pignora cara putares
 Nutrire, est tanta domini custodia cura.
 Multa exempla canum sunt priscis cognita seclis:
 His tamen haud nostris multo peiora diebus.
 Sed res in peius tendunt, sunt deteriores,
 Quàm fuerint, hodie, nummorum sola libido
 Nunc omnes complet libros: nil inclyta facta
 Curantur, nil egregium committere chartis
 Mos est: obscuris voluuntur cupcta tenebris.
 Quid nisi mollitiem nostram, lucrumque minores,
 Qua ratione, legent, mercator iunxis acerno?
 Quot nam Bergius ait, latôque Bocatius ore,
 Quæ foret æterna celari nocte decorum?
 Sed renocant Dryades, sylvarum numina cæcæ
 Errantes ad lustra petunt, atque antra relicta
 Sacratæ nemoris, viridans ubi populus illa
 Alta tegens ramis prædulci murmurat aura.

Nunc quo conveniat venari tempore vel quâ
 Parte anni, lucisque mihi narrate Camæne.
 Navita veliuole cùm pandit carbasa puppis,
 Et secat hyberno posito freta lata tumultu,
 Tempora tota die sunt venatoribus apta:
 Lumine cùm primo Phœbus lustraverit orbem,
 Tâmq̃ parentur equi, casses, hominesque canesque;
 Latâque rura petant quærentes lustra ferarum.
 Mox ubi sol medium cæli conscenderit altus,
 Et paribus spatijs Eoæ litora terræ,
 Occiduâque domos distantes viderit, & cùm
 Significans gregibus pastor florentia rura
 Liquerit, & natis referent plena ubera matres
 Tempus gramineis est prandia sumere mensis,
 Sunt ubi labentes flumini, fontesque perennes,
 Umbrosi nemoris natiui pumi: is antra,
 Vel quercus sacrata Ioui, vel grata Coronæ

Populus Herculeæ, & ridentia marmora musco.
 Venantes homines sequitur iucunda voluptas
 Plurima, nec sudore minor, de rupe ruentem
 Nunc aprum cernunt, nunc alta rupe morantem
 Prospectant ceruicem, venator cominus illum
 Mirantem cedit, catulos vel ponè timentem
 Retibus implicuit, ferroque obtruncat acuto.
 Ipsa fames iucunda venit venantibus: ullas
 Delicias non expectant, quas improba ventris
 Ingluies reperit: contenti simpliciore
 Sunt mensa, nec famineus sylvestria luxus
 Ingreditur: carpunt alto quæ plurima monte
 Nascuntur, quæ sylua tulit, si lumina quando
 Arrepat somnus sese medicina laborum,
 Inuitant volucrum cantus, dulcesque susurri,
 Et Zephyro quæ sylua tremit iactata sereno.
 Nec desunt herbe molles gratissima strata,
 Inuidiosa toris, auratis, murice tinctis.
 Post ubi graminea fessis requieveris umbra,
 Et sol de medio cæli descenderit altus,
 Lata per arua canes rursus vestigia querant:
 Donec in Oceanum flammatos lurida solis
 Precipitavit equos nox, primaque duxerit astra.
 Mox ubi iam primum cuculus cantaueris æstus,
 Et querulis late resonabunt arua cicadis,
 Sub lucem tremulis etiam splendentibus astris,
 Iam petere arua canes celeres, saltusque iubemus.
 Immodici interdum delent vestigia rores,
 Plurimus & gravidis diffusus nubibus imber,
 Aut grauis arboribus incumbens flamine ventus.
 Hoc libuit monuisse prius, ne fortè Dianam
 Incusos deleta petens vestigia frustra.
 Aestate inuenies vestigia recta ferarum,
 Quæ fuerant olim vernis obliqua diebus,
 Cum syluis agitabat Amor, Venerisque Cupido.
 Sol ubi flammivomus consperget lumine campos,
 Excutient matutinat & gramina guttas,
 Cùm grauis incumbit campis arentibus æstus.
 Linguendi saltus, & limina nota petenda.

Inuisa est adeò canibus velocibus aestas.
 Impediunt herbae currentes, & premit aestus.
 Ut ver est homini, canibusque sagacibus aptum:
 Nam neque tum nimius calor, aut noua gramina tardant.
 Interdum rapiunt vestigia floris odores.
 Cum repetunt armenta nemus, cum pascua leta,
 Area nec Cerevis grauitur gemit ista calore,
 Rusticus ad ventos paleas sed iacet inanes,
 Minor est terris solis calor: arua iubentur
 Rursus adire viros venantes, atque canum vis.
 Ast ubi Libra diem paribus diuiserit horis,
 Et noctem, vel dira Nepae cum surgit ab undis
 Stella coronatus pomis Autumnus apricis
 Collibus insidens pluuium spectabit ad Austrum,
 Quantumcunque dies est venatoribus aptus.
 Nam neque tunc aestus laedunt hominesque canesque
 Currentes, nimium nec gramina longa retardant,
 Non hyemis glacies concreta fluminis unda.
 Est eadem ratio venandi, cum legit vuas
 Rusticus, eque fauis liquentia mella premuntur,
 Cum trudent nudos fumantia labra racemos,
 Fructilegique virent solertis testa coloni,
 Quae fuit ante grauis, cum primum inuisa colubrae
 Candida venit auis, tellusque nouatur aratro.
 Hoc etiam meminisse iuuat: cum candida Phaebe
 E regione videt fratrem, cum distat utrinque
 Pene aequo spatio pulsantibus aethera flammis,
 Non adeò redolent vestigia caca ferarum.
 Cum vitream glaciem turgentia flumina trudent,
 Et pontem concreta gelu dant ante carinis
 Sulcata, aggeribus niveis laetet abdita tellus,
 Pars media est lucis duris venantibus apta.
 Phaebus ubi primum liquidis extollitur undis,
 Caliuagis vel demit equis iuga flammea, frigus
 Ferre graue est coit unda, prius resoluta repenti
 Si qua calore fuit solis, cum sidera surgunt:
 Et noua lux aethre sapiet mala frigora noctis.
 Interdum rapiunt imbres vestigia densi,
 Nunc glacies concreta, nives, gelidaeque pruinae.
 Sunt hyemis longi tractus quos noctibus errant

*Per nemora alta feræ. Sed iam dimittere vela
Tempus adest primum demensis navibus æquor.*

NATALIS CO- MITIS DE VE- NATIONE.

LIBER SECVNDVS.

ACTENVS arma, canes, homines, & robur
equorum:

Nunc Veneris stimulos, sæuique Cupidinis i-
gnes,

Tempora Lucina, venantum furta canemus.

Hæc quoque respicias Francisci nobile germen

Roboris, Ausonia decus insuperabile Iuli.

Eia age rumpe moras; ventis impleto secundis

Carbasæ, da pelagi tranquillos currere fluctus.

Sylvarum, nemorumque Deæ, lucique sacra

Cura quibus Dryades secretos pandite saltus.

Quàm varia Oceani proles sub fluctibus altis,

Quantaque turbat aquas moles, erratque per undas;

Tam varium, tantumque genus super aquore terræ

Cernitur. est varijs diuisum piscibus æquor:

Fluctibus hic summis, ast hic versatur in imis:

Oceanus piscem tulit hunc, tulit algifer illum

Adria. nône vides diuisas æcris oras?

In summum volucris volat hæc, volat altera in imum.

Vtque cupis colles saxosos altera vitit,

Alterâ amat pinguem, lætaturque vberè campi:

Sic quoque diuisus varijs animalibus orbis.

Floridâ fert magnos elephantos India, tigres

Armenia, atque alibi nascuntur dira leonum

Semina, sunt oryges alibi, sunt dorcades illic.

Denique nec passim celeres nascuntur ierxi,
 Nec varijs panthera notis, minimisque pithecus,
 Non una atque eadem fert omnia gramina tellus.
 Quæ mare, quæ terras habitant, quæque ætheris oras,
 Plura vivis ignota, virum solertia longa
 Quàm norit, nam quis species, vel nomina quæ sunt
 Nosceret? at pridem desunt sua nomina multis,
 Quod nova nascuntur semper terræque marique.
 Nec maiora freti volumuntur monstra barathra
 Quàm quæ terra tulit. Convolui marmor ab imo
 Credas, quum vasto se voluunt corpore cete,
 Cete Atlantiaci fastus & gloria fluctus.
 Frondosos nutare putes cum vertice montes,
 Quum vasto incedunt elephantes corpore magni.
 Sed tamen & tanta hæc moles, hæc corpora tanta,
 Magnanimo rerum domino vincuntur amore.
 Cum niueo cerasi vestitur planta colore,
 Et teneræ erumpunt viridi de cortice gemmæ,
 Cumque novis violis redolent florentia rura,
 Dispulit & nubes hybernas mitior aura,
 Quatuor exactis lustris labentibus annis
 Concipit ingentes elophas in pectore flammæ.
 Non tamen ut pugnet reliquis huic alma decorum
 Ingenium natura dedit, nec gloria digna
 Creditur his super occidi, vel cedere victor.
 Et quantum humanum genus est virtutis & aequi
 Servator, tantum capitur virtutis amore.
 Nullus adulterium committit, semina masque
 Secedunt, thalami cum venit tempus, ab omni
 Agmine; quinque dies simul hi, solique morantur.
 Post ubi sexta diem patefecit clara serenum
 Menmonis exoriens mater, stellæque fugavit,
 Fontanis purgantur aquis, vel flumine vino:
 Nec prius hinc socios, & sueta armenta requirunt.
 Tanta pudicitie cura est animalibus istis.
 Exactis pariunt annis hinc parva duobus
 Pignora, quod spatium partus Lucina moratur.
 Æthiopi, Mauro pariter nascuntur, & Indo:
 Sed tamen hos reliquis maiores India nutrit.
 Tristantur rapto, parvo latantur honore

Corda elephantorum studiis obnoxia nostris.
Multipli petitur certamine gens elephantum.
Namque alij circum fossis atque aggere cingunt.
Aggeribus clausos longa obsidione fatigant.
Ac veluti clausi muris, & turribus altis,
Quos victus tandem penuria vicit, & hostis,
Sunt faciles, fassumque ferunt, subduntque potenti:
Sic hi vincuntur studioque fameque suoque.
Venantur sic quos cupiunt in Martia castra.
Ascendunt alij domitos, & frena reponunt.
Hinc nemora alta petunt: armento quem procul esse
Norunt, hunc loris domitant, & verberare multo,
Donec defessus iaceat prostratus arena.
Tum domitum credunt, cum cepit gramina primus
Humana porrecta manus, nec mitior ulla est
Humano generi fera, si quem nouerit esse
Fraude procul. Sunt qui foveis venentur, & altè
Defossis puteis, à tergo hinc agmine multo
Venator premis, ut norunt armenta elephantum,
Succurrunt lapsor: saxi atque undique ramis
Congestis replent foveas, redimuntque cadentem.
Usque adeò ingenium mite est elephantibus, alter
Fraterno alterius damno ut succurrat amore.
Sunt gemini exerti dentes: promuscide longa
Prosternit plantas alias, fructus legit ore.
Cauda brevis magno pro corpore, protinus ipsa
Parua carent nodis, facilique volumine crura.
Forte caput, parueque aures, nec lumina quanta
Hoc tantum poscat corpus, sint grandia quamuis:
Nigra cutis: tergus vix est penetrabile ferro.
Huic paulo villis est venter mollior aeris,
Incumbens tereti palmae, sagore virenti,
Decerpit tacite blandum per pectora sonnum,
Hæc quoque venandi ratio est, ea planta secatur.
Huic cadit incumbens elephas, qua vincitur arto,
Sed neque mox facile est præ magno pondere strato
Surgere humo, siue hoc monocampi tibia cruris,
Siue pes horrendis armis spoliatus, & vngue,
Integra vix quino signatur limite planta.
Nam quibus ingenium prudens natura negavit,

Tradidit his ungues, dentes, aut cornua dura.
 Leui radices conuellit robore dentis:
 At dextri venatoresque feraeque trucidat.
 Saepe hi terra rescuntur, saepe lapillis.
 Paruorum senibus mira est custodia: flumen
 Tranantes primi iuuenes queis corpora parua
 Ingressiuntur aquas, seniorum flumina mole
 Ne nimium crescant, iuuenes mergantur in undis.
 Flumine digressis senior praecedat, & agmen
 Extremum claudit quicumque etate secundus.
 Omnibus est spatium longum, longissima vise
 Tempora, viginti bis dicunt viuere lustra.
 Carniuoris color est idem, mens impia saevis
 Atque cruenta lupis imitantur lumina flammis:
 Nocte procul cernes radiantis lampadis instar.
 Forma refert catulum, nares, & gressus, & ungues,
 Horridior tamen aspectu, specisque tremenda.
 Forma Lycaonios, & terga horrentia fetis
 Nunc etiam referunt animos, atque impia corda.
 Perfusi pecudum casarum sanguine gaudent.
 Et cum praetereunt currentia flumina multi,
 Fortior est reliquis dux: caudam mordicus illi.
 Pone sequens tenet ore, lupis hic omnibus ordo.
 Viue Niliacis nulli dicuntur in oris,
 Montibus aut Aphris, qui sunt, dicuntur inertes,
 Et parui tanti patria est, primi que penates,
 Scilicet & multum refert ad corpora, vires,
 Et mores, genitale solum quae sidera spectet.
 Est coitus meta his bis sex concessa dierum.
 Ver ubi dispellit nubes, & purior aether
 Deducit sine fece dies, in pectore flammis
 Concipiunt, & more canum iunguntur, in unum
 Conueniunt quos cogit amor, Venerisque, cupido.
 Heu male tum solis erratur saltibus, vnam
 Multa lupam sequitur turba: hinc fera praelia miscet,
 Praelia dura super Veneris dulcedine, victi
 Vel fundunt dulces animas, victoribus ultro
 Vel cedunt: cum sitis est vincere certa voluntas.
 Cernis uti tauri pugnae sanguine fuso
 Membra lauant, semperque magis pulsantibus ardens

Fluctibus irarum, carpit formosa iuuenca
 Interea gramen, miseros nec spectat amantes.
 Tertius interdum potitur, certantibus illis
 Bellorum causa. Sic hi dum prædia miscnt,
 Hic fruitur felix horum mercede laborum.
 Qualis capreoli venatio, & ipsa luporum.
 Fert balista necem, saltus hi rete coronant
 Incultos; casses nequeunt ubi tendere, ramis
 Arboribusque vias densant, ut peritua nulli
 Pars ea sit, latos saltus indagine cingunt,
 Discurrunt nemora alta canes, hominesque ferarum
 Si qua fugit, plantæ catuli ducuntur odore,
 Et cogunt in retes ferit qui retia seruat,
 Structæque sylvarum ramis magalia linguit.
 Caduntur miseri, nec spes datur ulla salutis,
 Parcere quod nullis didicerunt antè rigentes
 Interdum pugnant canibus, latrantque vicissim,
 Et rabido querunt extremam dente salutem.
 Sic ubi planities completur qui oppida cingunt
 Hostibus, atque acies longam traxere coronam,
 Manibus inclusi sperant fera fata; sed armis
 Nituntur decorare prius post funera mortem.
 Saevorum species dicuntur quinque luporum.
 Est ingens horror canibus, si pellibus horum
 Indutus plantæ cedat, vocem his rapit horror,
 Ut raptiere prius visis mortalibus antè.
 Præterea colli si fiant tympana pelle,
 Cetera cuncta silent ingenti ricta sonore:
 Pascitur eoi simul incola psittacus arui,
 Nescio quo fervore lupis deinceps amoris.
 Par numerus canibus catulorum, & tempora partus,
 Nascuntur cæci, vomitumque cientia carpunt
 Gramina: vescuntur terra, cum tollitur undis
 Scorpius, & lucem rapuit mortalibus almam
 Præcipiti labens curru Phaethontius heros,
 Tempora Lucina veniunt hi: pondus in alta
 Deponunt ventris sylva, cæcisque latebris.
 Fæmina hisquinis iterum gestare diebus
 Insuper & binis fertur, quo tempore quondam
 Fugit Hyperboreis in Delum splendida Phæbi

Mater,

Mater, & ignotam sumpsit mutata figuram.
 Thessala terra lupos, & dimitis insula Creta
 Ferre negant, uti fama refert, triginta diebus
 Bis actis alij referunt hos edere partus.

Haud thoes pariter celeres, & cursibus acres:
 Sunt breviora quibus crura, ex porrectaque cauda,
 Longius & corpus, thoeas natura negavit
 Veloces numero fetus aequare priores:

Nunc duo, nunc tres, ad summum sed quatuor edunt.

Retibus impliciti supremam dente salutem

Experiuntur & hi: nullo in discrimine vite

Ponuntur, mortis duos ut vellere nodos

Vnguibus, ingenio, morsu, pede, viribus, arte,

Non tentent: graviora pati nec morte putantur.

Cetera quae capiunt pugnando fortiter hosti

Vulnera, creduntur seu medicamina moris.

Est ubi temperies caeli incunda, virorum

Ni cadat insidiis lopus, huic sunt tempora vite

Longa: oelo fertur vivendo vincere lustra

Humano generi natura thoes amici:

Admiranda quibus data sunt obliuia rerum.

Est quando diversa feris natura, puellae

Pandite Orestiaes, iam vestros pandite saltus,

Et nemorum secreta mihi, collesque supinos,

Et varios campi aprici narrate colonos.

Huic magis hirsuta multo nascuntur hyena

Aphrorum terris, catulis inimica propago:

Magnanimo pariter gens haec iniussa leoni.

Flectitur in medio villosi tergoris, arcta

Huic porrecta caput coniungit spina: migrantis

Limite villorum tergo vestitur virinque.

Sunt magis hirsuta, cum spicula protulit aestas

Crine coronato paleis flauentia seta.

Nocturnae color est oculis incertus hyenae:

Mille refert varios acies inspecta colores,

Qualis ubi aduerso radiantis lumine solis

Gutta micat nubes inter, cum labitur imber,

Sed nondum venit ad terram sub nubibus atria.

Huic sol exorients noctem, tenebrasque reducit:

Astra diem referunt nigro surgentia caelo.

Præmina præterea, mæque idem creditur esse.
 Sic feritur vulgo, sed non & posse videtur
 Sic fieri ratione feruntur, pronida mater
 Quæ gignit natura, marisque & fæminæ amore.
 Hoc generare modo possunt generata vicissim;
 Atque ideo perfecta ferunt, quæ sponte videmus,
 Et nullis vinclis, & nullo fœdere nasci
 Coniugij, sed corruptis consurgere rebus,
 Imperfecta leues surgunt in luminis auras:
 Quod reparare genus nequeunt exorta vicissim.
 Hæc non natura fieri surgentia nullo
 Coniugij vinclis dicendum: aut accidit illud.
 Alituum, pecudumque genus, quæ fluctibus errant,
 Omnia permisso sexus sunt semine nata.
 Præterea natura facit quod præstat, inersque
 Nil agit, & finem cunctarum sædula rerum
 Prospicit, hoc fecit, melius fecisse quod hoc est.
 Commoda, & utilitas verum, sic esse necesse.
 Alma tibi fines rebus natura creandis:
 Sincerumque cupis cunctis animalibus ortum.
 At confusa magis, si hoc concedatur hyænis,
 Dicenda es, binæ coeant si tempore eodem
 (Nam neque concipiunt ex sese, & posse fateri
 Absurdum: ut nascantur equi de flamine venti,
 Perdices pariant audita voce mariti.)
 Altera pars sexus iunctis cessabit utrisque.
 At neque natura est illis sic esse necesse.
 Diuisum genus est, valeant mendacia vulgi.
 Equora cum primas patiuntur strata carinas,
 Et ver dispellit nubes, cœlumque serenat,
 Flammatus telis cunctæ feruntur amoris,
 Atque mares plures vnâ sectantur hyænam.
 Imperitat gregibus mas, paruaque pignora castrat,
 Ne comites habeat Veneris, materque tuetur.
 Ast ubi iam sextus mensis præternolat alis
 Præpetibus, partum expectat Lucina recentem:
 Hinc duo, tres raro partu nascuntur eodem.
 At paritura parens nemorum in secreta recedit,
 Simi ut ab insidiis partus hominumque ferarumque
 Abdit, & incursus fugiant, mortisque ruinam.

Luce latens sua lustra fouet, sua pignora parua,
 Nocte cibum querit dum carpunt cætera somnum.
 At ubi quærentur canibus venantibus, ingens
 Si sit turba canum, cursu periere salutem.
 Res vicunque tulit, fugiunt, nec lumina cernunt:
 In cassesque cadunt: ferro venator acuto
 Irruit, obtruncatque trementia pectora telo.
 At si nec canibus multis in rete premantur,
 Nec timeant magnos strepitus hominumque canumque
 Atergo, & possint campo committere aperto
 Prælia quid valeant coram fecisse periculum,
 Tristibus auspiciis occurrat primus, & atris.
 Experietur enim quantos in pectore fluctus
 Irarum voluat, rabies sit qualis hyænæ.
 Vivere lustra fera septem dicuntur & istæ.
 Suspendunt alij vireis in vasibus altæ
 Humanum stercus, quod lati vulneris illi.
 Est medicina fera: sed ne contingere possit.
 Hæc sperans semper præsentem posse medelam
 Nancisci, moritur decepta cupidine, & alto
 Qui grauis ingreditur per pectora læsa dolore.
 Post ubi iam fueris cursu, longoque labore
 Defessus, solisque calor premet arua, iacenti
 Præbebunt molles umbras virgulta, perennes
 Arboris haud deerunt umbræ, vel pumicis antra
 Natiui rapiet partum spelunca calorem.
 Quin etiam vitreus fugiens per gramina riuus
 Murmura grata ciet, placidumque vocantia somnum.
 Adde quod & poteris gratum reperire lauacrum,
 Et pacare sitim, nam gaudia multa sequuntur
 Venantes homines, quæ nullo dicere versu est.
 Nec lepores nostro fugietis carmine molles,
 Facundumque genus, veluti sub tecta columba.
 Quæ paritis toties, quoties venere calendæ.
 Plurima planta quibus secta est animalia, cæcos
 Emitunt casulos tenues in luminis auras.
 Hoc vitium lepori facilis natura negavit.
 Vna negat lepores tellus prudentis Vlyssis.
 Sæpe multa leporum species, qui collibus errant
 Apennine tuis summumque vagantur Amanum.

Creduntur niuib. pasci, niueus color illis
 Est quia, cœrulea glacies quo tempore primum
 Liquitur, & gelidæ labuntur montibus undæ,
 Paulatim color est illis rubicundus, in illum
 Vertitur hic candor, vix credas esse priores.
 Nunc duo, nunc tres, interdum quoque quatuor edunt,
 Et nemorum secreta petunt, virgultaque densa,
 Ingeniosa cohors leporum: sed murmure paruo
 Terrentur, facilem capiunt per membra timorem.
 Interdum rapidis tolerare sonantia ventis
 In syluis folia haud possunt, ob murmura frondis
 Corripuere fugam, defesso corpore tandem
 Quæ fugere diu patiuntur murmura tuto.
 Sanguinis aerij tulit hoc natura: videmus
 Quæ cursu leuiora, timent magis omnia motus
 Concipit aerius faciles in pectore sanguis.
 Cernis vi immodicas pernices pectore cerni
 Concipiant furias cursus, fluminesque rapaces
 Continuo tranent, nec tantum lustra morantur,
 Nec hylæ, vel prolis amor, fontisque nitentis,
 Quantum pulsat iners timor hos, clamorque sequentum.
 Hoc, ut fama refert, horrescens murmura frondis,
 Ceperunt animal furia, tua munera questum
 Alma parens Natura, nihil quod repperit usquam
 Tristius, & tantum capiens per membra timorem.
 Multa voluntati placuit sententia, vel se
 Præcipitare iugu, alto vel mergere fluctu.
 Cùm vitrei peteret currentis fluminis undam,
 Protinus insiluit flumen perterrita rana.
 Inde lepus didicit tranquillo pectore sortem
 Ferre suum, tenuitque metum quem ceperat ante.
 Propterea tam tempestas, & tempora nobis,
 Ventorumque dies seruandi, & sidera cœli;
 Quàm freta qui sulcat ratibus spumantia pandis,
 Ventosisque vias currit, nauemque gubernat,
 Sidera cuncta notat, venturæque tempora discit:
 Nunc spectat geminos Hædos, claræque Coronam,
 Et nunc Arcturum, nunc te formosa Celeno,
 Nunc plunias Hyadas, nunc spectat Oriona clarum.
 Nec solum quoniam strepitum, clamorque secutus

Venanturo

Venantur facillè inde premunt in retia cervos,
 Sed quia si flarint aduersis flatibus auræ,
 Naribus accipiunt pretensi retis odorem:
 Occidua si forè plaga, qua nocte rubentes
 Præcipitat Phæbus currus, orbemque relinquit,
 Aphricus aspirat, venator Cæcia in oras.
 At si spirarint æstiuo cardine Cauri,
 Et lenis Argestes, Vulturui regna petantur.
 Quem later aduersum Borea te flatibus Ausper?
 Retibus & canibus leporum timidissima turba
 Capta perit: venantur aues. est plurima lecti
 His via, nec prodest Spartanae more sagittæ
 Ausugere, & rapidos cursu præuolare ventos.
 Latantur venatorum exultantia corna
 Cursibus ut longis, & deceriat per aperta
 Planities, clamore canes & voce sequentum
 Quisque inuat, sequiturque simul clamore secundo:
 Esse canes cupiere ferè, & discernere cursu,
 Quoque valent animo leporem cepere fugacem.
 Tantus amor lepores venandi, gaudia tanta.
 Hic mens, hic animus, hic est & tota voluntas.
 Præponunt reliquis vna hæc solatia cunctis.
 Exiguo primum venandi captus amore
 Mox neque sponte valet diuelli, relinquere non est
 Venandi studium facile, hunc tot vincula neclunt.
 Sunt parui lepores, auris longissima, quæque
 Promittat magnum corpus, quæ fortia membra,
 Forma brevis capitis fulgentia lumina, sed quæ
 Nunquam claudantur somno: timor usque ferarum
 Sollicitat, vigilique occurrunt semper amores.
 Nec gens in syluis errat fecundior ulla.
 Namque parit casulos, & eodem tempore villis
 Indutos vtero gestat, partusque recenti
 Coniugio incæpti grauida formantur in aluo.
 Sunt genus ambiguum lepores, trochus acris hyæna:
 Quod tria naturam dicuntur habere duorum.
 Præterea leporis villosum lingua palatum
 Lambit, & hoc vni tribuit natura: decemque
 Annorum spatij conclusa est limite vita.
 Castorides leporem celeres seclantur aperta

Plantis: hæc duris veniunt venantibus ipsis.
 Plurimus Hispani, Balearisque incola ruris,
 Huic aures similis dasyppus, corpusque caputque:
 Crura tamen breviora, minus timet, & minus illo
 Velox, antra colit, fossique foramina ruris.

Huic balista necem fert, hunc viueria necatum
 Sedula fert epulum domino, prædæque reportat.

Quid tibi commemorem versu generosa leonum
 Semina, quos Nessus vitreo complectitur amne,
 Et quos parte alia claudunt Acheloides undæ?

Assyriæ fulvus campis est incola terre,
 Cui iuba fulua tegit collum, cui plurimus armos
 Villus habet, natura mari quod præstitit uni.
 Grandius Armenio collum, Parthoque leoni:
 Latius est tempus, radiantia lumina fulgent.

Est adeo aspectu clarus Felicia rura
 Quem genuere, ferax & campus pavit Erembus.

At plures Libyes siccis nascuntur in agris,
 Exiguus & colla iubis velantur, & atro
 Membra colore rigent: sed multo robore præstant.
 Præterea sunt certa cibis, & certa labori

Tempora, nec cunctis epulas sumpserunt diebus.
 Hic ubi comprehendit nox, & sol linquit in æquor
 Aufugiens, rapiensque diem mortalibus alnum,
 Fortia decerpunt placidam per membra quietem.
 Prima ubi temperies clarum patefecit Olympum,
 Regia progenies domino feriuntur amore.

Concipiuntque novas insueto pectore flammæ.
 Scutiles insueta capit sylvestra corda,
 Cum rabies, flammæque domant, & fervor amoris.

Hinc ubi floriferum ver frigora prima fugavit,
 Et glacies resoluta fluet devicta tepore,
 Cum Cynosura freto que nunquam mergitur alto,
 Custodem cecidisse maris letabitur undis:

Expectat partum facilis Lucina leana.
 Nunc duo, nunc tres, nec unum, nunc quatuor edit.
 Sunt & qui Assyrias primo quinque edere partu,
 Quatuor inde ferant parva peperisse secundo:
 Atque unum numero sic semper abesse priori,
 Donec sis ventum ad nihilum: tum ducere visam

Felicio

Felicem, sobolisque procul, partisque dolore.
Quæ furia raptare mares, quo tempore blandus
Pectora fixit Amor iaculis; post semina partum
Concipit, & toto nil est crudelius orbe.
Ingredier scymnus fertur sex mensibus ætis.
Debile principium regi natura leoni
Præstitit: id paruum capiunt ingentia cuncta.
Nunc ubi stant ædes, atque alta palatia Roma,
Pastorum tuguri congestum cespitem culmen
Vix pluvias arcebat aquas dominique bonique.
Qui fluit Eridanus, lata celeberrimus unda,
Fluminibus multis auctus prorumpit in æquum.
Nil quod non fuerit paruum, grande esse videmus.
Maturi exiliunt scintilla ex osse leonis:
Duricies tanta est. flammis terretur, & iras
Horret apri, quarum fluctus in pectore voluit.
Nec tantum armatas hominum timet ille caternas,
Inuisos galli quantum sub lamina cantus.
Est quadruplex ratio vincendi dura leonum
Robora, nam ferro induta vicere phalanges,
Cominus & lato sumpserunt prælia campo.
Tum nemus omne sonat, magno clangore tubarum,
Latratique canum, respondet vocibus æther.
Ecce leo veniens rugitus territat hostem.
Irarum magnos voluens in pectore fluctus,
Vnguibus exertis expectat prælia: magnas
Lumina significant iras, & cauda leonis.
Tristibus augurijs occurrit primus, & atris.
Tabifica lacerat quod dura contigit vngue.
Sed tamen indutus ferro venator aperte
In pectus telo expectat fera bella parato.
Concidit interdum victor, & victus uterque:
Sanguinolenta venit victoria parva duobus,
Vincitur interdum canibus vis magna leonis,
Et telo: plures in retia cedere cogunt.
Nec fortis quamvis valuit contendere mulier.
Sunt & qui effodiant fossas, atque aggere cingant.
Neu sit conspicuus dolus, hinc & repribus, illinc
Obturent saxis: medio fluctuere columnam,
Suspenduntque agnum tum matris ab ubere raptum,

Hic quà currentes fluvios adiere leones.
 Ille vocat crebris balatibus, hi que potenti
 Robore confisi superant molimina saltu.
 Prima fuit prisca venatio cognita fossæ,
 Tunc hi decepti foveam labuntur in altam.
 Hic celeres nascuntur equi, quà labitur vnda
 Euphratis, virides & texit arundine ripas,
 Qui soli faciem regis spectare leonis
 Audent, nec domino soli certare verentur.
 His eques instruitur, venantes retia tendunt
 In lunæ formam, cum primis cornibus orbem
 Visit, & Oceano tollit clarissima curram.
 Extreme retis partes sunt cura duobus:
 Tertius in medijs, atque inter utrumque locatur.
 Accensis facibus pedites armantur, & omnis
 Sylva sonat strepitu armorum, & clangore tubarum:
 Scuta tenent levis, quatientes illa sequuntur
 Inter se pedites, strepitu fera concita, & igne,
 Non audez cedens oculos attollere contra:
 Hinc equites clamore letes in retia pellunt.
 Tum verò ingentes voluunt in pectore flammæ,
 Atque indignantur secum fera corda leonum,
 Sternerè quòd parvum non audent viribus hostem
 Eximij, partis quòd non gaudere trophæis.
 Ultra AEquatorem gens est asperrima bello,
 Piscibus & premitur geminis, & flatibus Austris:
 Penè quater paribus spatij diuisa dies est,
 Noxque, semel cæli dum Phœbus perficit orbem.
 Hac genus insuetum venandi repperit, omnes
 Vellere membra tegunt, & stricto fume ligantur
 Quatuor, aut sex: hinc armantur casside dura,
 Ut rix cernantur labra, & caua lumina, nares.
 Suspendunt hasta scutum, religantque sonorum.
 Tum sic instructi speluncam proinus hostis,
 Cecaque lustra petunt, hic scutum concutit unus.
 Ecce ruit rabido ore leo, scutūque cientem
 Sternit humi furij accensus: velleræ mordens
 Dentibus infremuit, tum scutum concutit alter
 A tergo, primum linquens, rapit ille secundum.
 Sapius hoc faciunt donec sit membra labore

Desessus, tunc ille iacet certaminis impos
 Stratus humi, manibusque vivum vincitur anhelans.
 Vincere triginta vivendo lustra feruntur.
 Quis primus pugnare feris hominum Deumne
 Cominus est ausus? vatum mihi pandita Diva.
 Inter mortales primus sylvestria Perseus
 Agmina de lustris pepulit, ferroque cecidit.
 Quid referam Leda pueros? hic repperit arcus,
 Et cursu domitare feras invenit equorum.
 Ille canes primus docuit vestigia caute,
 Atque feris homines crudo decernere castu.
 Hippolytus laqueos, pedicas, & retia primus,
 Et docuit primus latos circumdare salus.
 At si, quæ insidia sylvestri tempore genti
 Noctis erunt, has venator monstravit Orion.
 Quis furor hic tantus, vel quæ fiducia mentis,
 Unde necesse mori vel forti vincere dextra,
 Quod lacrymis victor, precibus nec flectitur ullis,
 Compulsi audaces homines decernere primum?
 Quid non ne & superos, cælumque petiimus ipsum?
 Fulmina nil terrent, quo vasto concita motu
 Terra tremis, vallisque sono concussa remugit.
 Hic adijt manes, & nigri tartara Ditis:
 Ille penetravit fluctus, atque ima profundi
 Omnia, & Oceani patris secreta retexit.
 Nec satis immensi mortali machina mundi
 Visa est, quæ nescit, quæve intentata reliquit?

Quid loquar Armenia tigris, rapidissima proles?
 Nec te prætereo quæ forti nascere Indo:
 Corpora quanta lupis: rapide sed forma leone
 Corporis est propior, flammantia lamina cernes,
 Et fulvis maculis corpus signatur, & albis
 Nare tenus, fera non hac est formosior vlla,
 Inter quæ sylvas habitant, & montibus errant.
 Et qualis volucres inter data forma pavoni:
 Tigribus est species inter sylvestria cuncta.
 Carnosum satis est corpus, maculosaque cauda
 Longa, fuga posset celeres prævertere ventos:
 Namque feris cunctis tigris velocior una est.
 Famina quod fertur species hac tota, putanda

Fabula, semotum vera à ratione videtur.
 Quod rarò videre mares, hinc fabula sumpta est.
 Diffugiunt venatores hi: semina natos
 Direptos cursu sequitur cum sentit adeptos.
 Quatuor, aut partu catulos sex edit eodem.
 Fœmineo super his rarò mas pugnat amore.
 Tempore quæ verno coeunt, quæ sola vagantur,
 Partibus haud coeunt eiusdem sæpius anni,
 Pauca mouent Martis certamina propter amorem.
 Nunc age quæ ratio capiendæ tigridis, & quis
 Sit dolus, & quanto natos seſſetur amore,
 Carmen erit nobis, faueas tu Delia sœuo
 Quæ portas humero suspensam diuâ pharetram,
 Dum nemorum secreta cano, lucique sacrati.
 Cùm liquit catulos per syluam pabula querens,
 Venator rigidus caute petit antra relicta,
 Tigridis absentis partus rapit, atque paratum
 Scandit equum celerem, pulsat trepidantia magnus
 Corda pavor. securus enim quis talibus ausis?
 Ausugit arrepto properans ad litora cursu.
 Ecce venit quæ mater igit, nunc orba rediuit,
 Ut nouit deserta domus penetralia natis,
 Incipit hæc mœſtam lacrymabilis inde querelam,
 Qualis ubi nati miratur lumina mater
 Defuncti, niue æſque manus, & pallida membra
 Singula quæ tangit digitis, atque irrigat imbre.
 Qualis ubi cepit, populaturque ignibus hostis
 Mœnia conuoluitque fremens incendia ventus,
 Conqueritur mater, stringitque ad pectora natos,
 Coniungitque faces odit, tristisque Hymenæos:
 Inuisa est Lucina, fera est & pronuba Iuno.
 Tantus amor prolis syluestribus esse colonis
 Dicitur, haud homini tantum sunt pignora curæ.
 Philtra feris, anibus, pariter serpentibus atris
 In natos natura dedit, pelagique colonis,
 Hoc facit ut nigris crocitans perterrita pennis
 Horreat arreclis, crepitansque feratur in hostem:
 Torna leæna virum spernat venabula terræ
 Defixis oculis, nitidoque hastilia ferro.
 Scilicet hæc mens est illis, hæc certa voluntas

*Vel cum pignoribus victas occumbere charis:
Vel servare simul pugnando fortiter hosti.
Naribus hinc ubi venantum percepit odorem,
Pugnatura ruit mater velocior Euro:
Qualis ubi nervo Tyrio compulsa sagitta
Viribus eximjs stridetque volatque per auras.
Fur ubi comprehensus matris cu sua, iacit unum
Qui minor è catulis, & qui deformior illa
Corripuens ad tellus refert, iterumque reversa
Prosequitur furem speculum iacit ille rotundum.
Illa suæ primis latatur imagine forme,
Atque aliquem credit natorum fraudibus istis
Mox decepta dolet, sequitur furiata secundum
Inueniens speculum simili deluditur arte.
Sæpius id faciens donec sit litora ventum,
Apta fugæ præstat raptori tempora: ponti
Expectans venatorem stat litore puppis.
Protinus ingresso solvunt à litore funem,
Atque ratem conto trudunt, curruntque per æquor.
Hinc ubi pervenit fluctus & litora mater,
Ventoso afficiens fugientia pignora ponto,
Nautas incusat: sunt litora plena querelis.
Et quàm cygnorum circa Aphrica litora ponti
Lugubris fertur cantus sua fata canentum,
Tigridis Hyrcanæ tam vox est flebilis orbæ.
Sunt qui direptis catulis, quoque retia tendant
Matribus, implicitas ob pignora rapta sequentes
Obtruncant ferro, feritas est tanta virorum.
Heu date mortales veniam, date matris amori,
Et miseram deslere suum concedite casum.
Hic veluti cervos sylva venatur in alta,
Et canibus focis, & strictis cominus armis.
Oculo prætereunt, ut fama est, lustra, secundi
Deponunt venti, patuit iam meta laboris.*

NATALIS COMITIS DE VENATIONE.

LIBER TERTIVS.

VNC leuis eois ventus spirauit ab oris,
Exoriturque dies reſerato clarus Olympo.
Solve ratem, date vela, citi conſidue tranſis.

Terga ſilent tranquilla freti, vocat vnda carinas.

Nunc age cur tanto partus ſeſtentur ardore

Quæque ſuos, cur ſit cunctis animalibus vnum
Seruanda ſobolis ſtudium, atque amor omnibus idem,
Verſibus expediam. tu noſtri carminis autor,
Tu qui prima mei merito, qui ſumma laboris,
Porrige felicem dextram pelagique patentes
Pande vias, ratibusque auræ immitte ſecundas.

Que ratione carent, facilis natura gubernat.

Hinc amor, hinc odium. cupiunt bona quæque, malumque
Diffugunt, hinc lucra petunt, & commoda cuncta.
Omnibus hinc iactura grauis. grauiora putamus
Damna pati, cum grata magis res perſita ceſſit.
Gratius at vita nil eſt, uitamque videmur
Viuerè per noſtros poſt impia ſata nepotes.
Adde quod eſt ſinis cunctorum ſemina, & horum
Nascuntur cauſa flores, frons, caulis, in annum
Seu viuant plantæ ſeu viuant ſecula multa,
Omnibus eſt vnus generandi ſemina ſinis.
Tum quoque cuncta vigent animalia, cum ſibi proletem
Perſimilem reparare valent, ſi pignora demas,
Demitur his ſinis: fruſtra viſſe videntur.
Reſpuit hunc penitus natura prouida finem.

Et vacuum nil esse cupit, frustrare paratum.
Sed venocant sylvæ, strepitus nemus omne remugit:
Ad diuas vertor gaudentes cæde ferarum.

Nunc vrsi partus, formam, moresque canemus.
Horrendam faciem præ se ferre: est color ater,
Et corpus totum densò velamine riget.
Sunt nigre nares, latum caput, horrida flammæ
Lumina diffundunt: quinis armatur acutis
Vnguibz huic, plantæ, mortem pellantibus armis,
Horrendum rugit, correpta cupidine amoris
Fœmina, post partum furit haud post tempore longo:
Et quinos catulos vno dat fœmina partu.
Sed parit interdum binos: nunc edidit unum.
Prostrati iunguntur humi quo tempore primum
Sidera Calistis pelago demersa profundo
Conduntur, sylvæque virent, aperitur & annus.
Cum primum summis rapidis Aquilonibus æquor,
Sylvæque tristatur desolatissima lapsis
Frondebz, & virgulta comas iecere virentes
Antra petunt ambo nemoris secreta propinqui,
Atque latent gelidas hyemes, hic fœmina partus
Interea peperit catulos, pinguescit uterque.
Nascitur vrsorum deformis partus, & antè
Parua caro, catbzque minor, vix eminet unguis:
Cætera lambentis formantur membra parentis
Lingua, nascuntur paulatim lumina: paruos
Sic lambunt vitulos olim sua pignora vaccæ.
Tempore non alio piscis qui dicitur Arctos,
Ni pariat verno, propter cognomina, partus
Edidit, in gelidas hyemes & distulit horam.
Post ubi fugerunt torpentia frigora brumæ,
Et religata ratis completur pondere mercis,
Fœmina speluncam liquit, multo antè maritus:
Viscera quo laxentur aron per rura requirunt.
Pluribus Italiæ nascuntur partibus vrsi.
Tertia pars mundi quos Africa tota negavit,
Armeniam, Tigrinque tenet villosa iuuentus.
Nunc quæ venandi ratio sit, percipe paucis,
Quis dolus, incultos certamina quanta per agros
Sint cum gente fera: catulo sint quanta pericla

Parta virum studiis, nemorum secreta vagatur,
 Naribus ad terram uestigi querit odorem,
 Atque feræ percurrit iter, nec sistitur antè
 Quam dominos ad lustra trahat se ponè sequentes.
 Venator rigidus telis tum provocat hostem:
 Ille fremens graviter de lustris proflit, at nì
 Venator catulum properantem vinciat, unguis
 Sentiet vrsorum quàm sit trepidanda pteñti.
 Venator læna catulum trahit: ac super armo
 Stricta tenet dextra lato venabula ferro.
 Ad socios redeunt dominisq; canisque latentes,
 Insidiâsque parant omnes, & retia tendunt.
 Retis habet partes hominum custodia tensi
 Supremas, alij servant in limine portas,
 Atque manu iuvenum laqueum fert quisque sinistra.
 Hunc volucrum pennis ornant, quo territus vrsus
 Ausugiat, ponunt in primis agmina valuis,
 Insidias ramis, frondosâq; arbore velant.
 Tum clangore tubæ reboat nemus omne propinquum,
 Concussæque tremunt sylvæ, tellûsq; remugit:
 Qualis, vbi armorum splendor squallentia complet
 Arua, micat tellus non vno lumine solis,
 Fit strepitus, clangore tubæ quum castra moventur,
 Atque equites instructus eques vocat, agmen & agmen.
 Ecce vrsus sonitu sylvarum concitus exit,
 Horrendumque fremit, rugitibus insonat æther,
 Turba ruit iuvenum passim clamore secundo,
 Et terrent mansum strepitu, & clangore tubarum.
 Ille vbi planitiem vel campum est nactus apertum,
 Territus insidijs fugit, & clamore tubisq;
 Et laqueis multis, paulatim in veria cedit.
 Exiliunt quorum sunt retia tradita curæ,
 Et quacunque valent capientes summa plagarum
 Implicuere feram: quæ dentibus, unguibus, atque
 Tum sauit totis animis, tum fundit habenas
 Irarum laxas, vruntur pectora flammis.
 Cadere quis vincitum nescit? cadit ille sagittis
 Qui victurus erat triginta illasus in annos.
 Sunt qui non dubitent in aperto praelia campo
 Sumere cum populo sylvestri cominus armis.

Alter in aduersos hostes ruit, ille salute,
Proque suis pugnat thalamis, patrioque recessu:
Alter pro ingluvie, vastaque voragine ventris
Non patitur vulgus syluis errare ferarum.
Vnguibus ergo visus venanti occurrit acutis,
Vincere vel certus, vel certam occumbere mortem.
Contra venator cui fortiter obtulit arma
In pectus, nil horrescens ardentia frontis
Lumina, crudelis furias signantia cordis.
Concidit interdum venator victus, & vngue
Membra lacer, prostrata iacent venabula terra.
Concidit interdum telo fera caesa potenti.
Vincere vel vinci magna est dementia, calo
Qui seruat volucres delapsas, nulla per agros
Prælia committit, nullum subit ille periculum.
Sunt arma accipiter, casses, sunt vimina, viscum,
Noctua, que noscis promittant quanta pericla
Aucupibus volucres, homini quam bella pararint
Sanguinolenta fere, quis cum pugnare necesse est.
Vrsorum nullus defuncta in corpora sæuit,
Idcirco venatores iam robore victi
Decubere solo strati, flatuque retento
Deiuntant furiasque fere, mortisque pericla.
Nec te caudasi taceo gens mimæ pitheci.
Est horum triplex species, tibi simia cauda
Defuit, Æthiopum syluis erratis in altis.
Est color his flauis, inter fuscis, virorum
Omnibus & studiis imitantur plurima facta.
Ambabus capiunt manibus quod ieceris, ipso
Visu mortales imitantur lumina, nigret
His ciliis, latique unguis: est indice planta,
Et totidem distincta notis: his mollior auris.
Retulit humanam speciem qui dentibus ordo:
Vt dicat olim humano de semine natus.
Pignora bina ferunt, paleæ quo tempore primum
Surgentem ad Zephyrum vacuæ iactantur, & arua
Pressa calore gemunt: coeunt quia tempore veris,
Hunc amat egregie natorum, inuis at ille est
Matri, nec facile est huius cognoscere causas,
Vngula secunda quibus plures uno edere partu

Concessit natura, canis quod monstrat, & vrsus.
 Quinque decemque suam vitam traducit in annos.
 Quamuis mortales imitatur, at ipse pithecus
 Fallitur arte tamen, nec discit fingere fraudes.
 Preparat ante dolos venator, & arte cothurnos
 Vincula pedum, insuetis cæcæ molimina fraudis.
 Hinc nemus ingreditur quod simia multa frequentat,
 Aucupibus noti frutices, & gurgitis vnda
 Piscanti; nouit saltus venator, & arua.
 Induit inde sedens allatis crura cothurnis:
 Deserit hic alios, veluti se fluminis vnda
 Abluerit manibus innētū & lumina, & ora,
 Sic haurire putes lympham de vase iacenti:
 Hinc abit, at nostras cupiens imitariæ artes
 Simia, pro lymphis flauentem nacta liquorem,
 Vincula pedes geminos, hinc visco lumina claudit.
 Infelix animal quod se virtute, dolore
 Aequiparare cupit mortalibus, his dedit vnīs
 Ingenium velox diuino semine natis
 Maximus ille opifex, qui nutu temperat orbem.
 Et quantum superi præstant mortalibus ipsi,
 Tantum mortales præstant animalibus ipsi.

Est etiam proles parui dicenda sciuri
 Monticolæ, qui terga tegit mollissima cauda,
 Cum grauis incumbit terris arentibus æstus:
 Hinc quoque nomen habet, villorum summa nigrescunt,
 Cetera puniceo paulum rubuere colore.
 Lumina bina micant, geminos imitata pyropos.
 At niueus ventris color est, similisq; pithecis.
 Lacta tenet manibus residens, & purgat inani.
 In quinas dissecta notas est planta, nec arma,
 Retia nec querit venatio tuta sciuri,
 Et gliris: tamen humana qua fallitur arte
 Quisque horum nobis dicendum carmine, quando
 In syluis posuere domos, & montibus altis.
 Ver ubi dispellit nubes, cælumque serenat,
 Et vernis gelidæ cesserunt solibus aure,
 Concipit ingentes in paruo pectore flammæ,
 Et grauib; passim furis agitatur amoris.
 Mergitur Oceano cum primum Genosus ardet,

Et matutinus campum repetiuit arator,
 Quatuor hinc catuli tenues in luminis auras
 Nascuntur. sunt fossa domus his arboris antra.
 Non tamen huc prodest fugisse Cupidinis ignes.
 Nec paruo natos mater seclatur amore,
 Pabula quæ tulit his primum corrodit, & illos
 Edocet. hinc tempestates prædiscere cæli
 Possumus, exigui seruantes facta sciuri.
 Namque soles qua parte ferox spirauerit aura,
 Qua surgent imbres, stipare foramina plantæ,
 Parte alia planta fuerant quæ causa recludit.
 Aduerso quærat hoc ipsa foramina vento.
 Nil adeò natura tulit, nil sedula paruum,
 Vt non ingenio valeat, vel viribus ullis.
 Hinc venatori facilis captura, virentes
 Ascendit plantas, ponitque foraminis ori
 Pratenso laqueos, nec prælia dura requirit.
 Non opus est lato committere prælia campo:
 Nec veniunt vsa valli, venabula fulces.
 Est tamen & planta qui lignum cedat, & antra
 Falce secet, totâque domum populetur, & omnes
 Diripiat catulos paruos simul, atque parentem.
 Nec glires alia capiuntur fraude, domusq;
 Est simili constructa modo, locus vnus, & idem
 Est cibus ambobus: hyberni frigoris iram
 Quisque latet. glires hyberno tempore somnus
 Semper habet: capiunt longam per membra quietem,
 Et quantum dapibus pinguescunt cetera laetis,
 Hyberno tantum pinguescunt tempore glires.
 Ast ubi iam vernis arrident floribus arua,
 Frigidus & syluis Aquilo diffugit ad Arctos,
 Deserit hos tandem somnus simul, atque senectas
 Ac velut exuias veteres cum frigida primum
 Vipera deponit latebris, antrôque relicto.
 Tum coeunt, cum pressa gemunt ferioribus arua:
 Tum pariunt, grauis autumnum quum diffugit æstus.
 Glis sextum vitæ viuendo præterit annum.
 Ingenij tantum tribuit natura parentes
 Amosos ut alant moti pietate vicissim.
 Huic caput est similis spinis armatus echinus.

Ora suam referunt, niueusque sub illa venter,
 Cetera membra fera spinis armantur acutis.
 Cum cernit venatores, collectus in orbem
 Substitit, errantes creditque latere morando,
 Nec celer est adeo: vires cognoscere cunctis
 Donauit natura suas animalibus alma.
 Ast ubi nulla datur tandem spes certa salutis,
 Mingit in horrentes spinas, quia credidit, illas
 Se propter queri vacui seruantur & illa
 Vrina, hanc reperit venator prouidus artem.
 Eripit interdum mentem mortalibus horror
 Improvisus, & his fallendi subtrahit arma.
 Frigidus in syluis Aquilo cum murmurat, auras
 Diffugiunt, latebrasque petunt, sunt prae scia corda.
 Idcirco stellas caeli, veniósque inbemus
 Discere venantem: surgentis nescius aura
 Ne frustra in syluis erret, dum quaerit echinos.
 Italia nascuntur, habet simul Apher, & Indus.
 Corporibus rigidis mira est prudentia paruis.
 Undique diripiunt fructus hyemi que reponiunt.
 Pomorum super hi cumulos se saepe volutant,
 Inde domum redeunt onerati tergora pomis.
 Hi quoque flammatis telis feriuntur amoris:
 Nil latebrae, nil spina iuuat, nil tergoris horror.
 Lucida ab Oceano cum surgit stella Leonis,
 Et sol clarus equis roseis iuga prima reponit,
 Cernitur exiguus in syluis partus Echini.
 Atque duos pariunt, vel tres: at tempora vita
 Longe si quaeras, in sextum prorogat annum.
 Non eris indiclus versu fere bubale nostro,
 Bubale frigentis Scythica fide incola terra.
 Corpora quanta boui: splendentia lumina: fuscus
 Est color, atque caput telis armatur acutis.
 Altera ramorum pars tergus spectat, & altè
 Natiuis frons armatur pungentibus armis.
 Hunc venatores tendentes retia, magnis
 A tergo in casses tenfos clamoribus urgent.
 Ast alius pugnat sumptis huic cominus armis
 Et ferro, & canibus cadit auxiliariis vrus.
 Pluribus ast alij circumdant curribus illos

Arboribusque locos, quibus hic versatur: & inde
 Ingenti clamore canes, hominēque sequuntur.
 Purpureas alius vestes induit, & illi,
 Qui magni inuisus color est, occurrit in ictus
 Ecce ruit pronis iratus cornibus unus.
 Et quoniam tanta est furiarum copia, nullis
 Viribus ut valeat venator sistere contra:
 Deligit antē locum, ramosque arboris ipso
 Protegitur dorso pronis in vulnera telis.
 Bubalus irarum fuscis huc fertur habenis.
 Nec cernit plantam, furor ingens lumina velat.
 Arboris infixis dorso mox cornibus, arma
 Is sentit venatoris quā fortia, tandem
 Concidit, atque animam dulci cum sanguine fundit.
 Hunc si quis vincitū suetis abducere sylvis
 Conetur, patriam ut mutet, priscūque penates,
 Irritus ille labor; nī vincula dura morentur,
 Protinus in patriam rediit: mora nulla retardat:
 Nec tanti umbrōse sylvæ, nec pascua leta,
 Frondosī montes, natiui flumina fontis,
 Deferat ut charā patriam, & sua lustra relinquat.
 Nec solum patriæ terræ mortalibus ipsis
 Est imatus amor: volucres, & plurima ponti
 Ad suetas rediere domus, nī vincla morentur.
 In patriis malunt mediocria pabula campis,
 Quā largos alibi fructus, atque ubere cornu.
 Cū resoluta fluit glacies, & montibus altis
 De niue manantes rui labuntur in imos
 Planitie campos, stimulis agitantur amoris.
 Tum verō incipiunt maribus certamina, totis
 Pugnatur campis, rapidas extinguere flammās
 Dum cupiunt, & rivalis preponitur alter.
 Non aliter quā si tauri per florea prata
 Frontibus oppositis pugnent spectante iuventa.
 Exoriente die ut clarum Delphina videbis,
 Expectat partus harum Lucina ferarum.
 Nunc duo, nunc unum pariunt, hos vivere lustræ
 Quinque referunt longissima tempora vite.
 Qui nescit paruos fœtus rapuisse ferarum
 Tuius: hac ratio communis, pignora matris

Subtraxisse dolo, seruata temporis hora.

Hystrice nil syluis errat, nil nascitur usquam
Quod magis horrendum. spinosa est & prope nares.
Sic ut echinus & hæc telis armatur acutus.

Vngula secta pedum, nigrescunt lumina, cauda

Exigua est. sonuere ferae currentia spinis

Tergora: qualis ubi sternerit sata pingua grando.

Qualis & armorum strepitus, cum membra nitenti

Inductæ ferro procedunt ordine turmæ.

Corpora quanta lupis, paulo ve minora feraci

Aphrorum regione simul nascuntur, & Indi.

In venatores spinas iaculatur acutas,

Inque canes qui lustra petunt, sunt tempora partus,

Et veneris stimuli paribus diuisa dierum

Limitibus: numerus prolis, tempusque latendi.

Sed ne membra canum feriantur ab hystrice, fraudes

Inueniunt venatores, & prælia magna

Diuertunt alio à canibus, nam nuda teguntur

Corpora velleribus bibulis: quæ dura morantur

Spicula, tum cassesque parant, ferroque sequuntur.

Intensos, cornuque sono & clamore fatigant.

Est alius strictis huic pugnat comminus armis.

Nil adeo natura ferum, nil sedula fecit

Horrendum, quod sit duris mortalibus horror.

Armenia tigres tentauimus, atque leones,

Aethiopumque Arabumque feros domitare dracones.

Sed nec utrinque tibi prodest caput amphibæna

Lethiferum monstrare: virum solertia ricit

Omnia, nil terrent morsus, nil saeva verena.

Dipsada nec tanti facimus: crudelior omni

Cum sit, nonne ultro quæsiuimus aspidis ictum?

Duritie ferrum superauimus, æquora nostris

Mandatis parent, aliud turgentia cursum

Flumina diuertunt, vincuntur & obice fluctus.

Quid? non saxosos montes prostrauimus? orbis

Nec satis est totus, cælum quoque adiunxit ipsum

Tartara nunc etiam seruant vestigia nostra.

Nil nos exertos dentes curauimus apri,

Præcipitis carpit somnos qui margine rupis,

Org. pedes, oculos, aurisque simillimus, atque

Crura, suis cicuris, horientia tergora setis.
 Horridus aspectus, vox horrida, prominet illi
 Dens utrinque potens velocis fulminis instar.
 Cum tellus primum vernis se floribus ornat,
 Et patefacta silent cessantibus æquora ventis,
 In pugnas blandis stimulis agitantur amoris.
 Et prius obducunt immundo tergora limo:
 Solibus obdurant, limoso tergo plantas
 Sæpe fricant, costas ad vulnera seuæ parantes.
 Arrectis ineunt seu certamina dorso,
 Ore cient spumas, ingentem spiritus iram
 Significat, flatuque frequens, pulsoque timore
 Solus amor Veneris, sola insatiata cupido
 Sollicitat mentem stimulus, domat effera corda.
 Sunt & qui referant hos primum mense Decembri
 Concipere, & furias sentire & vulnera amoris.
 Accidis hoc etiam solis sylvestribus apris
 Quod victore cadit, paribus ni iungitur illi
 Fœmina connubys, plagis lacerata cruentis.
 Tales sunt mores dispersis montibus altis
 Gentibus, usque adeo stimulis agitantur amoris.
 Quis nisi te dominum vitæ, morisque fatetur
 Magne Amor, & regum & populorum maxime princeps?
 Lumina tu claudis mortalibus, omnia vincis.
 Fulvus aper porca cicuri coniungitur, inde
 Hibridæ exurgunt diuersis patribus ortæ.
 Conueniunt nigræ vestes venantibus apros,
 Villosaque fera referentès corpora forma.
 Tempora Lucina, numerusque, & tempora parius
 Pene eadem subibus, pellunt in rece repertos
 Robora magna canum, syluis hominè que sequitur.
 Interdum rapuere canes hos morsibus atque
 A dextra læuam tenere tenaciter aurem.
 Ecce ruit rigidus quatiens venabula dextra
 Venator, tepido captiui sanguine ferrum
 Tingit apri, multusque scater de vulnere sanguis.
 At si fulmineis tetigit vos dentibus idem,
 Impia corda canes luitis pro crimine pœnas.
 Indicus est catulus venanti commodus aprum,
 Gnosius, & Læro missus, pariterque Læanæ.

Retia prætendunt alij, saltusque patentes
 Inde viris, canibusque feris, hinc rete coronant.
 Ecce canis lustris querens hic suscitât aprum,
 Hic ceruum magno latratu in retia cogunt.
 Interdum in venatorem fert impetus aprum,
 Declinans nitidum parat hic in vulnere ferrum.
 Nil timet ætus aper suriis venabula, cursum
 Ni timeant aurita feræ, venator, aperque
 Conciderent, fieretque necis communis utrique
 Cópia, si primo fixus non concidit ictu,
 Nullaque sit rursus ferendi oblata facultas,
 Sed tamen instet aper, stratus tellure iacendo
 Venator vitat mortem, timor inuenit artem.
 At quos in casses pepulit studiosa sequentum
 Turba cauum, ferro cædit qui retia seruat
 Retibus implicitos, tot sunt venantibus artes.

Tæ quoque cerue fugax, sylvarumque incolæ, plantas
 Cornibus arboreis qui imitatis, versibus edam,
 Namque ubi prædurus maturam rusticus ruam
 Colligit, & delapsa iacent in gramine poma,
 Queque sub arboribus ramosis poma parentum,
 Poma decus nemorum, sylvarum gloria poma;
 Frigidus Oceani cùm primùm mergitur undis
 Arcturus: cerui blando capiuntur amore.
 Nunc hæc, nunc illas adeunt, nec fœdera certa
 Coniugij retinere valent, solis re morari.
 Peccatoribus tantæ flammæ volnuntur amorum.
 Póste ubi sub noctem Phœbo propiore micante
 Pleiades fugient mortales fœdera septem;
 Tempus adest ceruis maturos edere partus.
 Vñum, sæpe duos pariunt ubi nota viarum
 Sint loca, vel factò mortales tramite sæpe
 Prætereant; nulla ut syluestris belua cernat.
 Infelix animal ceruus, minus esse rapacem,
 Rursus & infelix, hominem qui credis agrestis;
 Terribis & infelix turba, catulósque timentes
 Quò fugitis? vel cuius opem vesana iuuentus
 Imploratis? ea est fiducia digna favore.
 Nec prius ipsa marem pateretur scæmma, quàm se
 Purgari se felis noto medicamine, ceruo

Ungula fissa pedum, ramosaque cornua frontis.
 Sed tamen Illyricis esse ungula Pæoniisque
 Integra narratur pallentes ruminat herbas.
 Cetera membra boui, aut paruo propiora iuuenco.
 Longius os istli, sinuosaque curua, lenique
 Aptæ fugæ, caudæ exiguæ est, color ipse colori
 Proximus est cineris, facilis captura, stupore
 Corruptus miratur equum tauris inuestequentes
 A tergo venatores non prospicit, arcus
 Oblitusque sui miratur sæpe minantes.
 Cornibus armatur trepidandis, cornibus illum
 Quis tamen aspexit pugnantem? in retia pellit
 Turba canum, cervis maribus sunt cornua solis.
 In fluuios saliant se qua conceditur, aut se
 Intergum versi pedibus calcare petentes
 Querunt hi catulos, cervis solertia tanta est.
 Hoc faciunt ubi turba frequens conuenit in unum:
 Idcirco venatores pro viribus arcent
 A turba, retrahuntque canes, ferroque nitenti
 Diuisos cadunt canibus sternentibus illos.
 Indicus est aptus catulus, Locrensis, Iberus.
 Cervorum querat vestigia cæca Molossus.
 Conueniunt vestes virides querentibus illos.
 Hi causis latuere tribus: quum cornua inermem
 Liquerunt delapsa; cadunt namque illa quotannis.
 Aut ubi pinguescunt nimium, latuisse feruntur:
 Aut ubi post Venerem fidientes naribus arua,
 Nigrescunt, hircum & redolent, cælestibus antè
 Quam repetant armenta luunt sese imbribus omnes.
 Puniceæ gentes illos petiere sagittis.
 Ast alius lato ferro pugnavit aperte.
 Vulneribus captis nota est medicina: sagittæ
 Exiliunt, si dictami decerpserit herbam.
 Ast ubi decubuerit solo, serpentibus atris
 Hostibus interdum cervis pugnare necesse est.
 Conueniunt acies Libycæ, (nam plurima campis
 Nascitur his serpens) aures hæ, tergora cervi
 Inuadunt aliæ, grauitè gemit ille dolore.
 Nunc hunc, nunc illum currens sub dentibus hostem,
 In geminas scindit partes; domat vnguibus illum.

Ast ubi peruenit currentia flumina cursu,
 Fœmina cancrorum studiosè carcinas ipsæ
 Quæritur: illorum sola hæc medicina laborum.
 Cum tranant fluuios, imponit oluntibus alter
 Alterius caput, & fesso succedit eorum
 Qui prior fuerit natu, atque atate priori.
 Dicuntur cerui viginti viuere lustra.

Non tamen & partus breue tempus, & incrementum
 Quod fertur sobolis parua, sic arguit esse.
 Nam crescunt tardè viuientia tempora multa;
 Quod solidis constant, & densis partibus illa.
 Hinc quoque dura magis, rapido nec peruia Soli.
 Frigoribus facili non hæc penetrantur acerbis.

Est prope currentis Colchorum Phasidis undam
 Non huic absimilis, si desit barba nigellæ,
 Tragelaphus, speciem quod cerui præstat, & hirci,
 Nomen habet, villis nigrescunt mollibus armi.
 Cetera persimili cautè venaberis arte:
 Non tamen expectes ut te miretur, & arcum.
 Non ita corripunt istum miracula rerum.

Pandite Orestiares capreas in montibus aliis
 Errantes, trinūque genus, prolemque triformem,
 Sunt caprea, rupicaprea sunt ibices acres,
 Igneus est ollis color, atque ingentia frontis
 Cornua, sunt ungues fissæ, sunt cetera quales
 Quæ sub custode arrepunt virgulta capelle.
 Cursibus ast habiles aspectu dixeris istas
 Esse magis, grato pinguntur membra colore.
 Et magis in pugnam sunt fortes cornibus istæ
 Doriades, atque unâ viuunt, stabulantur & unâ.
 Insidijs capreae celeres, atque arte petuntur.
 Nam quis eas cursu si queretur? rupibus illas
 Præcipites veluti saxi pendere videbis.
 Adde, quod est mirum, saliant in cornua rupem
 Montis in oppositam, tormento ut spicula pulsa.
 Quod si præcipites ceciderunt vallis in ima,
 Et spatij desint saltu sua robora nervis,
 Nil patiuntur, eæ catulos se pone sequentes
 Præcipites traxere, canes venator ab illis
 Adcirco retrahit, quaritque has vincere fraude.

Quis non protrahitur pellis robusta leonis,
 Est vulpis iungenda: facit solertia vires.
 Post frutices cantus venator delitet, illas
 Errantes petijt celeris munimine penne.
 Aut leuiter syluis errans has seruat, & inter
 Pascendum celeri iaculo percussit ac ille
 Currentes syluis tellurem sanguine signant.
 Postera cum Phœbo stellas oriente fugauit
 Aurora, ingreditur syluas venator, iterque
 Sanguine signatum spectat, capreaeque requirit.
 Inuenit inde procul gelida tellure iacentes.
 Nec tamen his nullum natura munere donum
 Concessum quo facta leuent, medicamina querunt
 Vulneris illati dictamum nobile gramen.
 Has si quis canibus socijs in montibus altis
 Insequitur cursu, mox rupibus arceat illuc
 Verentes, ducibus victoria prima putatur
 Præripuisse locos aptos, qui dorcadæ cursu
 Insequitur caueat studio deserta sequentum
 Proinus euoluat ne magnas pectore fraudes.
 Temporibus pluuijs illam vesica fatigat
 Plena, rapit vires currenti temporis horam
 Nacta breuem dorcas fit cursibus aptior, atque
 Continuo reparat vires, nec vincitur inde.
 Caprarum numerus partus, & tempora vite,
 Lucinae, Venerisque dies sunt omnibus istis.
 Alpibus hec currunt altis, syluisque niuosis.

Quid loquar egæstros dispersos montibus altis,
 Aut ouium sylvestre genus? natura benigna
 Plurima qua terras habitant animalia, & herbas;
 Sylvestri rursus reparauit sedula proles.
 Hinc suibus confertur aper, quis nescit onagram?
 Cui conferre decet? bobusque similis unus,
 Menthaestro menthae semiles, pleaster oliuae,
 Mandragoræque viris, sirenūque humida proles,
 Atque hominum sylvestre genus, spectatur in undis
 Scorpis, in terris est rursus scorpis herba.
 Seditur mira egaster pietate parentes.
 Sedantur pietate senes quod pignora primum.
 Hisce ferunt epulas, & summis flumina labris,

Atque cutem lingunt senibus, patresque decorant.
 Quid si pulsa canum vi est lapsa in retia mater,
 Continuo natos capies, non funeris ipsi,
 Non cadis tanta cura est, quam pignora matri,
 Et nati venatores, mortisve pericla
 Non horrent tantum, quantum sine cedere matre.

Capreolis cervi color est aspectus, & ora:
 Nec facile à ceruo primum noscuntur inermi.
 Os tamen est cervis oblongius, & magis illi
 Crescunt, nec tantum capiunt miracula rerum.
 Non sic ad dominos fugiunt, nec tempora vitæ
 Clauduntur paribus spatijs, numerosior istis
 Est suboles, quæ plura ferunt, brevior fluens
 Limite clauduntur vitæ: numerosa negatur
 Cui proles, multis huic vitæ rependitur annis.
 In lunam venatores his retia tendunt,
 Aut quæ forma loci magis est his apta parari.
 A tergo clamore canes, hominesque sequuntur
 In casses, si rete videt, mox transilit illud
 Capreolus, venatores hoc rete iubemus
 Tendere sublime: hoc & custodire sagaces.
 Præterea mulum refert quum caperis, ipso
 Ne in cursu cesses, & præstes tempora fraudi.
 Est mora consilijs apertis, perfice tandem
 Continuo consilia: facit solertia vires.

Euryceros cervos imitatur corpore toto:
 Sed tamen erumpunt armata cornua frontis
 Altius huic reliquis sunt cornua duæ rotunda
 Gentibus in sylvis sparsis, & montibus altis:
 At huic lata tamen tribuerunt cornua nomen,
 Aethiopum terris pariter nascuntur, & Indis.
 Hæc Venerem vernis repetunt armenta diebus.
 Non altæ sylvæ, vel latæ fluminis undæ,
 Præcipites rupes tarda, vel vallisque profunda.
 Non nemus umbrosum, vel ramis arbor opacis.
 Hos celare valent: magno excutuntur amore.
 Post ubi cùm Phœbus nocturnas dispulit umbras,
 Nascitur Idæum signum, Larina tenellos
 Expectat catulos in strati graminis herbam.
 Nunc duo, nunc & tres partu nascuntur eodem.

Hæc socijs canibus quærant animalia, & alio
In casses strepitu cogunt hominēque canēque.
Sunt & qui ferro pugnent, & cominus armis
Fortiter audaci committant pectore pugnam.
Surripiunt alij catulos, quæ captio cunctis
Communis, veluti pullos rapuisse volueri.

Nec te præterea vulpes villosa ferōxque,
Subdola, sæua, rapax, inuentrix mille dolorum.
Corpore quot pili, totidem sunt pectore fraudes.
Nec color est idem villorum: summa rubescunt,
Ima nigrent, venter niveus, sese illa colore
Tam vario pandit, nulla deluditur arte.
Incertus color est oculis: vestigia cauda
Pervit quàm corpus possit maiore domosque
Defixas habitat, neu sint penetralia furi.
Neve feris canibus, vel agrestis peruisa genti.
Quin etiam venatorum fallantur ut arte
Insidia, & certa porta haud capiantur, earum
Sunt totidem portæ quot diuitis ostia Nili
Nec cum vulpe canis bellum sine sanguine sumit;
Tam varie fraudes sunt, tantæ in corpore vires.
Prævidet insidias, & soluit retia morso.
Hoc mox in casses lapsam vel cadore ferro
Conuenit, aut subito furiet, mora rebus abesto.
Vix homines multi, catuli que in retia cogunt.
Nunc huc, nunc illuc fugitans ambage sequentes
Decipit, & catulis currentibus illa recedit.
Vincitur his tandem vi, quos deceperat arte.
Cum viridis studium patefecit terra coloni,
Et violæque ebulumque virent, calloque sereno
Hybernæ Zephyrus glaciem cum frigore pellit,
Continuo vulpes flammis capiuntur amoris.
Nil valet ars, Veneris nulla vitare sagittas
Fraude valet. Aestas cum primum pomifer annus
Dispulit, & gravidæ liuent in collibus vnae,
Expectas partus facilis Lucina, sed vrsi
More pavit catulos informes quatuor, illos
Lambendo trahit in formam, latet abdita prægnans.
Nunc age qua fraude miseræ, quâque arte volucres
Decipiat, referam. Boreas cum frigidus aura

Inuadit, spoliâtque nemus, syluâsque virentes
 Frondibus, & cunctis desunt sua pabula sueta
 Syluicolis; prostrata iacet tellure sapina.
 Desunt Etiam credunt volucres: hinc plurima turba
 Aeris gentis properant, quibus illa dolose
 Implumes rapuit natos, lacerare parata.
 Omnibus est vlciscendi sua damna cupido.
 Sed nimium faciles, & credula turba volucres,
 Fraus ignota quibus vulpis non ulla putandum
 Facta carere dolis, capiendi ut visa facultas,
 Arripit improuisa, auidâque recondit in aluum.
 Quod superest saturæ, defossum condidit, illud
 Mæx repetit, ieiuna fames cum dura coegit.

NATALIS CO- MITIS DE VE- NATIONE.

LIBER QVARTVS.

QVAM varium genus alma tulit natura ani-
 mantum

Tam varium posuit fugiendi pectore mortem
 Consilium: concessa feris sunt omnibus ar-
 ma.

Hinc timidus leuitate lepus, hinc unguibus

ursi,

Robore dentis aper, præduri cornibus vi-

Armantur, pellâque suis pro viribus hostem.

Quis te magna parens rerum Natura creatrix

Comprendat? superas humanum callida sensum

Ingenij sine fine, tua est prudentia nullo

Limite clausa, patet multo quæsitâ labore

Vix quota pars rerum, nam cur magnete propinquum

Attra-

Attrahitur ferrum? ne dicam singula, nil est
 Simpliciter notum, cum tellus perstet, at vnda.
 Cur magis ima petit leuior? grauiore petente
 Ima magis tellus immergi debuit undis:
 Nunc tamen è terra tumidum decurrit in æquor
 Flumen, & Oceani clauduntur litore fluctus.
 Adde quod & mundi miracula tanta tulisti,
 Tam varium spectatur opus, satis est putandum
 Ut sit mirari, vesania reddere causus.
 Multa tamen loquimar capti dulcedine facti
 Diua tui, Bromio veluti cui corda calescunt,
 De primis rerum causis iam differit illum
 Plena docent cratera Deus, & sidera mundi.
 Somnia sunt hominum sapientia, siclaque monstra.
 Hinc quod Pythagoras sapientis nomina primus
 Spreuerit, & se scire nihil quod dixerit alter.
 Qui genus innumerum lapidum, quis gramina nouit
 Omnia? quis plantas vel quæ voluuntur in imo
 Monstra fæto, quis quot volucres nascuntur ubique?
 Quæ mare, quæ terras, nemora aut umbrosa vagantur?
 Sed rursus luci sacri, syluæque virentes,
 Ad diuas rerum gaudentes eade ferarum.

Terga notis varijs Indo signantur torco,
 Et qualis pardus maculis signatur amœnis;
 Corpore prægrandis, ceruicæque simillimus alto.
 Vere coit, geminosque parit, venantur torcos
 Qua ceruus ratione, canes in retia cogunt.
 Tempora sunt vitæ spatio conclusa minori.
 Nec simul hos armant ram se cornua frontis:
 Cornux sunt quamuis hostes depellere promptæ.
 Non aded mirantur, eos venator ut arcum
 Mirantis feriat rapide mox cuspide penna.
 Nunc age quæ species, Veneris sit quanta cupido,
 Quis color, & quo se defendunt robore pardi,
 Carmen erit nobis, carmen concedite Musæ.
 Tu nemorum tu diua faue cui retia curæ,
 Quæque cothurnata incedis succincta pharetra,
 Virginibus Tyrijs, nunc & comitata Lacenis.

Est pardi Libyci duplex genus: hoc minus, illud
 Grandius, ambobusque pares in corpore vires:

Cauda minor magnis, at parvis grandior vno
 Noscuntur signo, flammæ imitata micantes
 Lumina sub cilijs fulgent lampyridis instar:
 At subter pallent, armantur robore dentis,
 Unguibus & rapidis, cum toto corpore crura
 Conueniunt, sunt terga notis signata, colorque
 Cæruleum nigrumque inter color ocyus aura
 Currit, & est fortis dura in certamina Martis.
 Iamque ubi nauigij felicior incidit aura,
 Labitur & glacies, Zephyrique tepore solutus
 Monte fluit riuus vitrea pellucidus unda,
 Conueniunt pardi, Venerisque cupidine capti
 Pectore concipiunt flammæ: furor omnibus idem.
 Mox ubi Libra diem paribus diuiserit horis,
 Et noctem, vel clara freto Cretæa Corona
 Sidera consurgent, campis autumnus apricis
 Cum ponit folia à primis exusta pruinis,
 Expectat partus facilis Lucina recentes:
 Sunt herbæ virides postrata cubilia partu:
 Sunt nemorum secreta domus thalamique superbi,
 Nulla obstetricis merces mæotra parantur.
 Talia nubigregi sunt nata fœdera patris.
 Enixæ cibus est simplex, & qui fuit antè.
 Sunt hausta potus undæ de flumine riuq.
 Delicias odere fere, simul æquore reftas
 Litore ab Eoo merces, & solis ab ortu.
 Ipsa suo nutrit quos edidit vberè mater:
 Nullaque nutrices expectant præmia lactis.
 Non hæc sunt merces in syluis, nulla ferarum
 Quæ fuit precio dulces contemnere natos.
 Nulla adeo feritate suos armatur, & ira
 Oderit ut catulos, nascuntur quatuor unâ:
 Interdum geminos catulos dat fœmina, vel tres.
 Quæ nunc in syluis errat, quæ montibus altis
 Pardalis, & denso vestitur tergora villo,
 Vitisatoris erat nutrix, huic præbuit lno
 Vbera, formidans magnam Iouis altitonantis
 Vxorèm, pariterque timens hæc Penithæ regem,
 Penithæ Echoniùm, qui patris sacra profanus
 Orgia spernit, & hinc soluit pro crimine penas.

Hunc hederæ texit ramis, hunc texit Agane,
Autonoëque soror, simulantes mystica circum
Cymbala pulsantes, & tympana multa sonore
Vagitus texere murus infantis, & aream
Aoniæ magna matres cinxere corona,
Inque manus tradunt alijs dimittere campis.
Protinus Aoniarum rapidis spumantia ventis
Ad maris undisoni venerunt litora matres,
Hic reperere senem cui victus litora circum,
Qui quondam tremula captabat arundine pisces.
Sed tamen ex longo piscatus tempore lintrem
Emerat, hoc munus longis quaesiverat annis,
Et laceros casses, quos tunc sarcire madentes
Ceperat: at reliqua in natorum absumpserat usum.
Hunc matres orare senem traducere cunctæ.
Ille libens (veneratus enim quæ credidit esse
Sacra Deum) conto subigit de litore cymbam
Oppositis cupiens matres has reddere terris.
Cum medijs navis sulcaret tergora ponti,
Atque ab utroque pari distarent litore tractus,
Serpere ceperunt hederæ tabulata virentes:
Et similax, apiûmque comis frondescere adultis.
Sic fertur. Stupuit miraculis navita tantis.
Dirigere comæ, concussit protinus ingens
Membra tremor, liquit faciem formidine sanguis.
Puppis ad Euboicæ currens allabitur oras:
Fertur Aristæus hic antrum coluisse virorum,
Qui genus indocile, & viuentum more ferarum
Glandibus, & baccis, pomis syluestribus, & quæ
Sylva tulit cultu nullius iussa coloni,
Edocuit primus teneras armenta per herbas
Pascere, & è quercu fumis pollentibus actas
Claudere apes vacuo sub cortice; primus olium
Exprimere ex olæ fructu, lac cogier idem.
Nutrit hic Bacchum miro deinceps amore,
Euboicæ inter nymphas, Dryadasque puellas,
Aoniæque muros multos feliciter a nos.
Has inter ferulam ludendo fortè cecidit,
Et ferro lapides ictu percussit eodem,
Exiit vini dulcis de vulnere rivus.

Hinc laceravit ouis frustatim viscera, tabo
 Inficiente solum, canis albensia setis,
 Membraque iecit humi, rursus (mirabile dictu)
 Diuisa pecudis coierunt membra repente,
 Et virides herbas decerpfit pabula nota.
 Iam vaga per vastas penetrarat plurima terras
 Fama Dei, qui multa viris monstrabat, & vrbes
 Lustrando virtute sua compleuerat orbem.
 Denique Thebarum populos peruenit & omnes
 Occurrunt matres Cadmeides, impius vnus
 Inuentus Pentheus: captus formidine patris
 Imperat hic socys hunc arctis noctere vinculis.
 Inuasere Deum multi, multi que sequentes
 Percutunt saxis matres, rapiuntque coronas
 Compositas hederæ ramis, & cuncta profanant.
 Tum pater immanem te fecit Penthea taurum.
 Pardalis in speciem matres mut tuit, & illas
 Vnguibus horrendis, & dentibus armat acutis.
 Discerpere fera taurum, regemque profanum,
 Esse Dei quoniam sic illis visa voluntas.
 Nunc etiam Bacchi letantur munere vino.
 Et procul arboribus densis, antroue rubentem
 Venantes fontem fingunt, & flumina vino
 Inficiunt veteri: potant cum flumine somnum
 Pardi, nec procul hinc in strato gramine molli
 Decumbunt: fumes, & vincula tenacia neclunt
 Venantes, facilemque parant his pocula prædam:
 Bacche ferox hominum domitor, domitorque ferarum,
 Nec solum Tanaim gentemque binominis Istri,
 Bistoniosque sinus, Eoa & litora terræ
 Viciisti, atque Arabas sylvarum thure superbos:
 Tu pandis secreta: patent tibi cuncta animosque
 Attrahis illecebris, homines dulcedine torques.
 Tu gravis interpres linguarum, auisumque peritus.
 Tu pacem, tu bella geris, cratere rubenti
 Tu domitas Lapithas per te Iouis alitronantis
 De manibus concussa cadunt fera fulmina frustra.
 Sermones hominum claudis, litæque Deorum:
 Venandi est eadem ratio pardum, atque leonem.
 Fossa minor pardis, hoc suspendere columnæ

Venantes catulum: stat quare fixa columna.
 Si quis forte lupos fovea venabitur, anser
 Aptus erit: sapiunt vni non cuncta palato.
 Quis gaudet epulis animalia cuncta trahuntur:
 Et tigris fovea capitur delapsa repente.

Desertis Libye gentes nascuntur in oris,
 Quæ maculis atris signantur tergora: pardo
 Iuncta leona tulit: referunt matrêmque patrêmque:
 Nec simplex species, retinent hinc nomina mista.
 Venandi est eadem ratio quæ patribus ipsis.

Aethiopum terris speciem monstrare cameli,
 Et pardi, cernes animalia mista: cameli
 Hinc nomen commune tenent, & pardalis acris.
 Forma, genûq; feris tribuerunt nomina multis.
 Diuersis, sed leucrocute quia multa sequuntur,
 Nullius certe illorum sunt nomen adeptæ.

Quid loquar Assyrii Libani, aut Phœniæ montis Orontis
 Syluestres acies? quid gentes versibus Apinæ?
 Est variis panthera notis signata, colorque
 Est fuscus: variis maculis sunt tergora picta.
 Quod si non alium monstrarent terga colorem,
 Pardus erat panthera color distinxit utramque,
 Quatuor in medio tumuerunt vbera ventre.
 Conspiciunt totidem catulos sub tempora brumæ.
 Vbera bina dedit prudens natura animantum
 Soliparis, illa & diuersa in parte locauit.
 Inter crura iacent capris, & pectore summo
 Dependunt homini: melius sic essi putauit.
 Vivere tot possunt, partisque feruntur eodem.
 Quatuor inde quibus sunt vbera, quatuor edunt,
 Aut peperisse valent: quibus vbera plurima longo
 Sunt sub ventre, ferunt plures & fortibus æquant
 Mammarum, numerum, ne quid sit inane paratum,
 Protulit & pueros vno tres femina partu,
 Sed tribus immanes secuerunt stamina Parca,
 Altera tres peperit pueros, atque insuper unum:
 Quatuor his sed mox secuerunt fila sorores.
 Vivunt qui gemini partu nascuntur eodem.
 Quod superest, catuli pellunt in rotæ magnis
 Hinc homines atque inde canes clamoribus regunt.

Venantur pariter foßis, & fraudibus istas.
 Hoc tamen admonitos venantes iße iubemus,
 Singula ne referam duri certamina Maris,
 Quæ cornu, quæ dente fera, quæ amantur & vngue,
 Sæpe ruunt contra venantem fortiter hostem.
 Omnibus eßt ratio communis sternere ferro
 Lata per arua feras, & decertare vicissim.

Nascitur Æthiopum campis, ubi terra colonos
 Vßta refert nigros, animal: cui linea tergus
 Plurima distinxit varium, nigrantibus albe
 Sunt mixta iuuenum maculae: senioribus atrum
 Eßt tergus, vario pinguntur colla colore.
 Omnibus eßt villus longus, eßt plurima cauda.
 Ore refert vulpem, sunt parua prociuis aures.
 Longius eßt æquo collum, caput eßt breue, plantæ
 In quinq; dissecta notas eßt ungula, pars eßt
 Postera sublimis, depressi corporis armi.

Non bene compositum corpus, nec membra videntur,
 Aptæ fugæ, cattum referunt sed cætera, tempus
 Lucina, Venerisque dies, tempusque ferendi
 Eßt ambobus idem, sunt vulpis corpora quanta.
 Æthiopum cattis feritas eßt mira, tenellos
 Namque vorant catulos ambo, matremque patremque.
 Idcirco rapiunt hos matris ab ubere, matris
 Supponunt alij, sæpe vbera femina prebet
 Æthiopum, natura dedit pro corpore tantam
 Sæuitiem, morem corpus, formæque sequuntur.
 Hanc laquei cepere feram, pedicæque tenaces.
 In casses alij cogunt, qui retia seruant,
 Consinuo implicere feram, se dentibus illa
 Defendit, pellitque suis pro viribus hostem.
 Eßt locus & cauda, & villis huic oblitus albis,
 Podicis inferiõrque loco, quo parcius alba
 Excrementa fluunt redolentia, cepimus illa
 Inter delicias hominum dementia tanta eßt.

Nec te prætereo Phrygia gens incola terræ
 Quæque Lycæon erras in montibus, & quæ
 Degeneras asinis proles sylvestris onagri.
 Corporis aspectus incandens, lumina clara,
 Longa auri, velox color eßt argenteus illi,

Nigra tamen summo percurrit linea tergo.
 Cingitur hæc circum nitens utrinque coronis.
 Huic brevius corpus, firmissimaque ungula, multis
 Coniugibus gaudens vix præcedit onagrum,
 Et duo nunc peperit, nunc sæmina protulit unum.
 Vxorum se pene mares in pascua ducunt
 Armenta, & sylvas pascuntur, montis opaci
 Culmine, cum viridis tacerent pabuli amorem,
 Ad liquidos fontes ducunt, vel flumina turmas.
 Procius antra petunt ducente armenta marito,
 Lumina paulatim cum somnus repit, & ipsa
 Pignoribus parvis præbetur cura parente.
 Prætereunt sex lustra. Deum tot tempora vite
 Munere sunt concessa. canes in retia cogunt.
 Venandi ratio simplex sylvestris onagri.
 Proicit in faciem lapides hominumque canemque
 Sectantium pedibus postremis belua currens.
 Præbuit ingenij tantum natura, pericla
 Ingenio vi superent cauto quibus arma negantur.
 Sunt qui prætendant laqueos ubi stricta viarum
 Sint loca, vel pedicas multis sylvestribus illis
 Errant tum sylvis armenta repente tenentur.
 Mirantur, nullaque vident, vincloque tenaci
 Occumbunt sese cupientia solvere, mortem,
 Colla quibus retinentur ea falluntur & arte.
 Tæque veneniferæ referamus incola Ponti,
 Vulpe minor, villisque nigris, acieque nigranti
 Luminis: & terram despectas sapiunt ipsa
 Sub tellure lates fugiens mala frigora brumæ.
 Vere ubi frondescent sylvae, tellusque virescit,
 Et Boream frigusque repens iam dispulit aura,
 Concipiunt mures villosi in pectore flammæ.
 Tres pariunt sætus, aut quatuor, astra leonis
 Cum pelago tolluntur, equis & Phœbus anhelis
 Deserere inceptit torrentia sidera mundum.
 Reibus implicitos capiunt, laqueisve vagantes.
 Illorum nil arma timet venator, & ipsi
 Securi catuli latratu in retia pellunt.
 Huic etiam mure proprium, quod ruminat herbas
 Stratus humi, veluti vacca, cerniq; fugaces.

Est prope Gangaridas extrema litora terræ
 Indorum regione ferax locus, ubi & arui
 Mirandum. bis terra ferax, bis poma quotannis
 Aurea sub plantis spernuntur, bis sata messor
 Colligit, & liuent in aprici collibus vna.
 Huc dulces aura aspirant, hic plurima cœli
 Temperies, hinc ælius abest, solisque maligni:
 Nec rapidis flammis exurit Sirius agros.
 Nec desunt liquidi fontes, nec fluctus aquarum:
 Nascitur hic animal nigranti tergo, quantus
 Est ceruus, solipsque ferox & forma iuuentum
 Ipsa refert, ceruicunque caput fortissima cornu
 Armatur frons nigranti, quo territat hostem:
 Sape venenifere veniunt ad flumina gentes,
 Inficiuntque vadum tabo, tetrisque venenis.
 Attingit fluuium veniens hæc belua cornu,
 Quo virus fugit, & fluctus purgantur aquarum.
 Hinc quoque syluiculis reliquis est purior unda.
 Virginis amplexum cupit fera belua (nam sic
 Fama refert) somnumque caput, placidumque quietem
 Virginis in gremio optata somnoque soluta
 Fumibus inuenit sese, vinclisque ligatam.
 Seu natura dedit secreti semina amoris
 Virginis, atque fere est atrox innata cupido:
 Siue alia est ratio, tamen hac adducitur arte.
 Nec mirum: mulieris amor te simius ingens
 Sollicitat quando, domineque calescis amore.
 Prædunt alij laqueos, & retia, pellunt
 Ingenti clamore, negant gens plurima vinam
 Posse capi: solum tribuit cui nomina cornu.

Cur Getulus oryx cornu cum monstret acutum
 Vnum, diuersum nomen sortitus ab illo est?
 Corpora sunt niueo, vernique infecta colore
 Lætis, virumque gena nigrent: sunt pingua dorso
 Tergora. sublimi nigrescit cuspide acutum
 Cornu, præduro penetrat quod robore cuncta.
 Quantæque capreolis orygi sunt corpora, plantæ
 In binas dissecta notas, in cursibus acer.
 In caput huic uni villorum vertitur ordo.
 Non ille horrendis vrsis, non ille leonum

Terrēturfurijs, si quando in praelia ventum est,
 Expectat cornu furias in vulnera prono.
 Non huic occurret venator corpore sicco.
 Idcirco admonitos venantes esse iubemus,
 Vincere, vel certam cedendo occumbere mortem,
 Hisce necesse feris, non mulcent dulcia verba
 Sylvestres animos, nullisque admittitur illis
 Orator, laxis furieq; vagantur habent.
 Ut grauis Aëlio cum ventus proflit antro
 Totus in arua ruans, & sylvas sternit opacas,
 Flaminiis rapidis immensus murmurat aether.
 Tum neque veliuolæ puppes, neque nubila cæli
 Contrâ stare valent, conuoluens omnia secum
 Viribus Hippotadæ nullis frænatur, & illum
 Non tenet imperium regis, nil audit, at unus
 Est cordi fragor, & strages, & murmur, & ira.
 Concipiunt Veneris flammæ, quo tempore primum
 Arboreis latè sternuntur frondibus arua.
 Hinc vnâ pariunt catulum, cum septimus exit
 A coitu mensis, dicuntur viuere lustra
 Octo, canesque hominesque urgent in retia tensa.
 Praelia vel sumptis campo venator apertis,
 Indutus ferro nitido, spoliisque superbis.

At binis lustris clauduntur tempora vitæ,
 Qui capræ villo est, campisque vagatur Iberis,
 Musmoni, & auerso decerpit gramina sole.
 Quot capræ, totidemque parit, venatio duplex:
 Aut balista necem fert, aut in rete canum vis
 Impellit, magnisque viri clamoribus urgent.

Hic prope Ripheos montes, ubi sidera nunquam
 Merguntur furias quia mobilis Amphitrites
 Formidant, sex sunt noctes sex tempora lucis
 Perpetuos menses ceperunt esse tenebræ
 Cum redit à Libra non recto tramite Phæbus,
 Donec ad æquantem redeat sol tempore veris
 Circulum: tunc illis cæpit lucescere primum,
 Dum redit in Libram quæ ducit tempora noctis.
 Nascitur hic animal mira virtute, virentem,
 Et nunc in niueum mutauit terga colorem,
 Atque trahit quemcunque cupit, sic decipit ipsos

Venantum visus. & qualis in equore fertur
 Polypus, aut piscatorem cum sepia vitat:
 Talis & ipsius variæ natura tarandi est.
 Corpora quanta bonis, ramosaq; cornua frontis.
 Versum villis, paulò oblongior unguis
 In geminas dissecta notas, in retia cogunt
 Venantes, alius ferro decertat acuto.

Sollicitant Veneris flammæ quo tempore primum
 Pleiades liquidis oriuntur fluctibus, ac cum
 Nonus præterijt mensis, sunt tempora partus.
 Quos vacca, totidem pariter pariuntq; feruntq;.

Est penes Indorum montes virtute Lycaon
 His simili, sunt quanta lupis huic corpora: sed si
 Labantur ceruice iuba, teneatq; colorem
 Nativum, lupus acer erit. hunc pone sequentes
 Corripiant catuli morsu, ferit ille vicissim.

Rhinoceros solis Indorum nascitur agris.
 Credere si libeat famæ, mas dicitur esse
 Hæc species tota, & paulum flauentia terga
 Purpureis signata notis, insurgit acutum
 Nare super cornu, quo marmora scinderet, atq; as.
 Non oryge est adeo maiori corpore, quamuis
 Horrida non vitet grandis certamina barri.
 In geminas dissecta notas est ungula plantæ.
 Et binos catulos edit, quo tempore frondes
 Palescunt glacialis hyems quas læsit amoris
 Corripitur flammis, quum finit Aquarius annum.
 Retibus implicitus ferro obtruncatur acuto:

Inde canes atque inde viri clamoribus regent.
 Nulla adeo truculenta fera est, nil saltibus errat,
 Intrepido insuetas hominum quod pectore voces
 Audiat, aut illis immensi conditor orbis
 Semina diuinæ vocis dedit, vndiq; sylvis
 Quo fugere fera, sylvestrisque agmina gentis:
 Seu magis horrendum cunctis animalibus vnus
 Est homo, seu itiem tantæque ostendit imago:
 Seu potius coram regem spectare verentur.
 Omnibus hic vnus dominatur, & omnia vincit.
 Omnia diffugiunt seuam pro robore mortem.

Hinc cæte sublata plagas à corpore taxus

*Arctos, & in fossas gaudet penetrare cauernas.
 Corporis est species felis, cinerique propinqua.
 Nec maior vulpe est diuisaque planta gemellos
 Fœmina saepe parit, nunc tres, cum pomiser annus
 Venit, & Autumnus pallentes frigore frondes
 Decutit, arboribus nudantur brachia longis.
 Trux animal pedicis capitur, laqueoque tenaci:
 Atque canis rapidi laceratur morsibus, illi
 Si canis occurrat solus, certamine victus
 Sanguinolentus abit detrectans praelia dura.*

*Nec te Pœonius catulus, Phrygiusve bonase
 Impune insequitur: quamuis sint cornua in orbem
 Inter se reflexa seraque incommoda pugnae.
 Corporis est species tauros imitata bonasi:
 Demisse per colla iuba, flauus color illis,
 Atque tenuis pendent oculorum, flaua bonasi
 Corporis est species, venantes vincere cursu
 Querit, & hac ma trepidans sibi consulit arte.
 At alia est ratio catulos, se pone sequentes,
 Fallendirexurit villos his stercore iacto.
 Sæpe etiam venatores hac decipit arte.
 Stercore quod tactum est comburi, id velut ignis
 Cuncta forat, talis sed vis est nulla quieto.
 Hinc homines, atque inde canes in rete bonasum
 Compellunt, similis ingenti cætera tauro.*

*Hic ubi Sauromatis clarus contoluitur anguis
 Fluminis in morem, & binas amplectitur Arctos,
 In syluis sylvestre genus spectatur equorum.
 Aethiopes referunt exertis dentibus illos
 Armari: Aethiopum pariter nascuntur in agris:
 Ungula fissa pedum, ceruicæque similissima fuscus
 Est color: egregiæque pedum sectatur odores
 Naribus, hi turgentur equi quo tempore primæ
 Exoritur cæleste caput super æquora Tauri.
 Tum pariunt, quum clara freto se stella Leonis
 Celat, & Oceano primum demergitur alto.
 Gentibus his durus venator pugnat acuto
 Nunc capit insidijs, est tutior hæc via fraudis.
 Dum licet insidijs, stultum est decernere ferro.*

Venator catulos hippagri hac decipit arte.
 Nam leporem tellure trahit sylvestris ab antro
 Matris, odoratis ducens vestigia signis:
 Cum satis erratum est, fossa tellure recondit.
 Tum leporis magno catuli ducuntur odore:
 Atque omnes errare vias, & querere caute
 Fert animus, studium præcepit, & tota voluntas;
 Per sylvas & per virgulta virentia quærent.
 Denique cum leporem fossam tellure sub ima
 Norunt, hic prædam cupientes usque morantur.
 Nec facile hinc pelles, & pulsi sæpe recurrunt.
 Quærentes prædam prædæ porrantur, & illos
 Venator capit, atque domum redit acer onustus.

At non huic simili capiuntur fraude bisontes,
 Quæ regione Getæ nascuntur, in arbore vitum
 Suspendunt catulum, latratibus ille bisontem
 Aduocat: accurrit ad voces protinus ille,
 Hunc balista petit, ferro hic decertat acuto.
 Vulneribus multis fossus cadit arboris altæ
 Sub ramis, & amore cibi discedere tardus
 Emoritur: veluti pantheras pardalianches,
 Humanum stercus cupientes, enecat ardor.
 Sunt & qui cogant in retia tensa sequentes.
 Forma refert ceruum: medio sed frontis acutum
 Ostendit cornu, longis nigrantia setis
 Dependunt per colla iuba. Cum terra calores
 Perpetitur solis, domino capiuntur Amore.
 Tum pariunt, resoluta fluit quum montibus altis
 In vallem glacies, extremis cana pruinis
 Sed tamen est tellus, primæ violæque rubescunt.

Sed neque prætereo te fluminis accola vasti,
 Quod septem portis tumidum prorumpit in æquor,
 Ichneumon. villus niger est, & plurima cauda:
 Corpora parua, dolisque ingens in corpore paruo.
 Insidijs crocodile suis cadis, impia fata
 Huic pedicæ, laqueique ferunt, cassesque, cantisque.
 Fert cunctis cædem iaculum, si corpora ferrum
 Opportuna petat, certamque ferentia mortem.
 Nec procul hinc chaus quem dicunt nomine, signis
 Pardorum, cui forma lupi, squallentibus agris

Errat, & huic penè est mens & natura luporum.
 Pro regione tamen blando capiuntur amore,
 Temperieque loci, vernis armenta diebus,
 Hic ubi temperies cæli, ventisq; benignus,
 Partibus æstivis cum primùm mitior annus
 Efficitur, flatûsque tepens aspirat, & auræ.
 Ast ubi vix glacies tardo resoluta calore
 Aestatis rapidæ delapsa est vallibus imis,
 Tardius hîc Veneris capiunt animalia flammæ.

Quid loquar aut damas timidos, aut carmine lynces
 Aethiopum? gemina est species, quæ grandior ipsos
 Sectatur cernos, orygesque: at præda minori
 Sunt lepores timidi, color est huic corporis ater,
 Et variis maculosa notis sunt tergora picta.
 Est caput exiguum: flammantia lumina torquet:
 Vt dicas hominem talem sumpsisse figuram.
 Maiori crocea maculæ, rutilæque minori.
 Cùm profugæ redeunt volucres regionibus illis,
 Et fugiunt hyberna procul quam nubila cæli,
 Tum malè desertis Libyes erratur in arvis.
 Dum rabies fera corda domat, dum vulnera amoris,
 Membra lupum seuum referunt, animûsque leonem.
 Venandi ratio partus, & tempora vite
 Vix differre lupis creduntur, territæ dama
 Corripitur casulis per rura sequentibus, illam
 Vel pavor in casses pellit, sunt corpora quantæ
 Virgulta, & montis carpentis summa capellæ.
 Venandi est eadem ratio, diuersa caprarum est
 Syluicolum species: hæc torco nomina cornu
 Sumpsit, at hæc lato, pygargus clunibus albis.

Versibus haud nostris indictus Pontice castor
 Ausugies, rapido morsu genitalia quamvis
 Membra seces, totum redimâsque à funere corpus,
 Parte data, sedes cursum, furiasque sequentum.
 Corpora quantæ canis sunt castoris, armæque dentes.
 Cauda refert piscem, quæ gaudet fluminis unda.
 Horrendus cuius morsus secat omnia, fuscus
 Est color, & pars est totius plurima venter.
 Hunc homines clamore cient cursuque sequuntur:
 Hunc capiunt laqueis tensis pisciosa secundum

*Plumina. cum primò palleſcunt frigore frondes,
Cernuntur cauli: cum clari tollitur undis
Delphini ſignum, Veneris capiuntur amore.*

Cætera tu ſimili cautè venaberis arte.

*Nam neque cuncta meo comprehendì carmine poſſunt,
Quæ ſyluis denſis, quæ latè montibus errant
Frondoſis, nec nota ſuis regionibus vlla.*

*Tam variæ formæ, diuerſæque corpora paſſim
Nafcuntur, tam multa refert in luminis auras
Tellus, uſque nouum campis naſcatur ut Aphys,
Ne dicam toto quod ſemper naſcitur orbe.*

*Venantem ſequitur maior ſudore voluptas,
Deliciæque vitum natura diſcere cuncti
Optamus, ſemperque noui quid diſcimus ex his.*

*Adde quòd & validum longa aſſuetudine corpus
Concipit ingentes vires. ſit viſus acutus,
Audituſque celer. ſic corpora ſana parantur.*

*Militiæ propior venatio, iuſſa faceſcit
Venator cautè. ſeruatoque ordine perſtat
Militiæ, non ille timet, ſed fortiter hoſtem*

*Expectat ſtriſtis armis, ſyluasque per altas
Cedentes acies ſequitur, quoque cedere doctus:
Nonit & accèſſus hoſtis dormire peritus*

*Res utcunque tulit. magni credenda futuri
Signa ducis mala poſſe pati, quia multa neceſſe eſt.
Quis primus tulit iſta viris? hominè mne Deumne*

*Ingenijs inuenta dedit quis commoda tanta?
Delia Phillyridem primum Chirona fugaces
In ſparſos per rura greges, ſyluasque vagantes
Armauit, fecitque vias in commoda tanta.*

*Salve magne parens, venandi magne repertor,
Herbarum, cytharæque potens, cælique perite.
Tu patriæ defenſores regesque paraſti*

*Magnanimos, orbis terræ, rerumque potitis
Venantes primi poſuerunt mœnia Romæ.*

*Argolicique duces, & decantata iuuentus
Troiana, his primis aptarunt corpora bellis.
Tu Leonarde mihi bellorum maxime ſcriptor*

*Teſtis ades, reges qui magnos legibus ornat
Militiæ, clarosque duces, & munera noſti.*

Nunc

Nunc quoque venandi studium est hoc regibus vnum
 Commune. hæc res est venatio regia: magna
 Nobilibus cunctis simul, & incunda voluptas.
 Cum foret herba thorus primis mortalibus, antra
 Frigida & arboribus intexta palatia, potum
 Prosilientis aqua riuus prælucidus vnda
 Præberet, victumque Ioni sacrata Molosso
 Quærus, sanguineoque rubentes cortice bacca,
 Achrades, atque alta prostrata sub arbore poma,
 Et genus humanum seuarum more ferarum
 Vinceret, erupit venatio, cedere fossas
 Illapsas saxi primum, mox vrere flammis
 Inuenere feras, non usus æris habebant:
 Nulla metallorum sceleratum viserat orbem
 Vena, nec ingenti diues cumulabat aceruo,
 Horrida sub terris argenti pestis, & auri,
 Dormibat tunc, haud curis obnoxia nostris.
 Seu voluit Fortuna potens, atque inuida rebus
 Tranquillis, quæ cuncta mouet, quæ turbine versat:
 Sine aliquis superum furijs accensus & ira,
 Humanis rebus meditans incommoda tanta
 Ostenditque auræ venas, Erebumque retexit.
 In varias æris massas traxere figuras.
 A Ere fere primum spoliarunt viscera pelle:
 Tum tepido primum maduerunt sanguine dentes.
 Pellibus induti tolerabant frigora brumæ.
 Nam neque tum Phrygiæ vestes scrutulatae nostram
 Luxuriam norat, nec pictas viserat aulas
 Attalicum, viridis vestibat limina ramus.
 Vtile principium sumpsit venatica primum
 Res, epulas lautas homini, vestesque parauit.
 Nos quibus est vitæ, & vestis cultior usus,
 Ingredimur sylvas capti dulcedine facti,
 Venantes quoniam sequitur incunda voluptas.

FINIS.

RERVM MEMORABILIVM QVÆ IN MYTHOLOGICIS LIBRIS continentur
Index.

- Bas in stellationem ver*
sus, pagina 509
Abies Bacco sacra
478
- Absyrus Phaethon vocatus* 567
Absyrus disceptus 569 *ubi dis-*
ceptus 584
Acacesium vrbs vnde dicta 432
Accipiter Apollinis sacer 360
Accipiter cur avis factus 890
Achelous fluvius vnde dictus
703
Achelous quis fluvius 706.746
Acheloi parentes 703 *pugna*
cum Hercule 704.706 *in-*
uentum 705 *filie* *ibid.*
Achelous quæ aquæ vocarentur
ibid.
Acheron fluvius inferorum 186
Acheron quis fluvius esset 187.
189
Acheron cur ad inferos missus
190
Acheron vnde dictus *ibid.*
Acherontes duo 187
Acherontis parentes 187 *filii*
189
- Acherontis cursus* 187.189
Acherusia palus 187.188
Acherusia cursus 188
Achilles sub igne occultatus 815.
987 educatus ibid. vnde di-
ctus 815.987 *lactis ignarus*
ibid. quæ didicit à Chirone, ib.
latuit ne exiret ad Troiam
934 fontem excitat exilien-
tem 988 *à Paride casus, ibid.*
Pyrifons dictus 987
Achillem Musæ luxerunt, ibid.
Achillis ossa in vase aureo con-
dita 989
Achillis arma 988. *parentes* 815
987
Achilleum herba 989
Aconiti forma & vis 200.685.
686
Aconitum inuentum 241
Aconitum natum è vomitu Cer-
beri 200 *vnde dictum* 685
Aconitus collis 188
Acrephia vrbs vnde dicta 342
Acrisius interemptus 804
Acrocherisæ dicti athleta
423
Actæon venator 660 *in cer-*
num versus, ibidem. à cani-
bis laniatus, ibidem Dia-
nam

nam vidit nudam ibid.	Me-	inuenit	159
lissus distraclus	661	Æta ubi regnauit	560
Æteonis parentes	660 saxum	Æta crudelitas	241
ibid.		Ægeon Iouem inuasit	87
Æteonis canum nomina	660	Ægeon qualis	ibid.
Æteonis allegoria	661	Ægeon sub Ætna	ibid.
Æteones plures	ibid.	Ægeon sterit pro Ioue	88
Adiantum sacrum Plutoni	174	Ægeum mare unde dictum	730
Adonis à Naiadibus educatus		Ægis scutum Iouis	84
521 à Venere amatus	384.	Ægis unde dicta	299
521 ab apro casus	383. 522.	Ægidis mira vis	ibid.
523. 765 Martis consilio cas-		Ægidis fere vis	304
sus 522. inter lactucas positus,		Ægides scuta quæ fuerint	299
ibidem. ab Hercule spretus		Ægina in insulam versa	618
522 sex menses apud Cererem		Ægina insula unde dicta	211.
alternè	522	310. 883.	
Adonis fluius	ibid.	Ægyptij Græcis religionis auto-	10. 11
Adonis sol est	396. 523	res	
Adonidis parentes	385. 345 sa-	Ægyptiorum Dy	11. 12. 14.
-num 522 allegoria	524	640	
Adonides plures	520	Ægyptus unde dicta	151
Adonia sacrificia	396. 522	Æneas Veneris filius	385 repre-
Adoniorum sacrorum ritus	522	hensus ab Apolline	333 ca-
Adony horti	ibid.	ptinus abductus	385
Adraslea Nemesis dicta	1008	Ænigma Sphingis	1005
unde dicta ibid. quæ dea es-		Ænus quid sit	8
set	1010	Æoliæ insule Vulcani officina	
Adriani pauo è gemmis	136	854	
Adulterorum supplicia	393	Æoliarum insularum nomina	
Æga Medea	567	ibid.	
Æga unde dicta	562	Æolias insulas Æolus habita-	
Æga insula ubi	561	uit	854
Æea Circe	ibid.	Æolidæ qui fuerint	580
Æaci parentes 211 filij ibid. exi-		Æolus cur ventorum questor	
stimatio, ibidem. allegoria		857	
ibid.		Æoli uxor 856 parentes	853
Ædificare inuentum Pelasgi		Æoli filij 857 potestas	
600		855	
Ædificare Pallas, & Vulcanus			

INDEX IN

<i>Æolo parem vim habentes, ibi-</i> <i>dem.</i>		<i>Æthlius ad inferos detrusus</i> 332	
<i>Æquitas Ioni asidet</i>	90	<i>Æthly munus</i>	ibid.
<i>Æreus Talais</i>	209	<i>Æthiopes unde dicti</i>	152
<i>Aeris vis</i>	649	<i>Æthiopicum mare</i>	329
<i>Aeris utilitas</i>	913	<i>Ætna Encelado impostus</i>	640
<i>Aeris tinnitus quibus utilis</i> 354		<i>Ætoli parentes</i>	331
<i>Ærumnae munus Dei</i>	926	<i>Ætolia unde dicta</i>	257.332
<i>Æsculapius ubi natus</i> 365.366		<i>Africa unde dicta</i>	690
<i>à quibus nutritus, ibidem. à</i> <i>capra nutritus. ibidem. Chi-</i> <i>ronis discipulus. ibidem. à can-</i> <i>ne nutritus</i> 367 <i>in serpen-</i> <i>tem versus, ibidem. ægro-</i> <i>santium Deus</i> 370 <i>Apus</i> <i>vocatus</i> 367 <i>imberbis</i> 369 <i>eximie barbatus. ibid. Hip-</i> <i>polytum sanauit</i> 368 <i>Chirur-</i> <i>giam inuenit</i> 376 <i>cur medi-</i> <i>cinae Deus. ibid. fulmine ictus</i> 343.368		<i>Agrorum lustrationes</i>	51.512
<i>Æsculapij parentes</i> 365 <i>bacu-</i> <i>lus</i> 366 <i>nomen</i> 367 <i>tem-</i> <i>plum</i> 369 <i>uictima</i> 370 <i>pre-</i> <i>stantia</i> 371. 372 <i>cognomina</i> 370 <i>filij</i> 369 <i>uxor, ibidem</i> <i>Iudi quinqueniales ibi-</i> <i>dem</i>		<i>Asacis mors</i>	935
<i>Æsculapij medici dicti</i>	368	<i>Alani populi</i>	585
<i>Æsculapij plures</i>	367	<i>Alba populus Herc. sacra</i> 28. 29.684	
<i>Æsculapio serpentes dicati</i> 366		<i>Albæ populo honor habitus</i> 29	
<i>draco dicatus</i>	171	<i>Alcuthoe in vesperilionem</i> 477	
<i>Æson obijt sanguine hausto</i> 571		<i>Alecto nata è sanguine</i>	128
<i>Æsopica fabula</i>	5	<i>Alesia urbs Celtarum condita</i> 682	
<i>Ætas aurea quid esset</i>	86	<i>Alethie seu veritatis delubrum</i> 234	
<i>Æthalidæ reniuescentis opinio</i> 280		<i>Alexander oraculo deceptus</i> 187	
<i>Æther omnipotens</i>	101	<i>Allium laribus sacrum</i>	294
		<i>Alnus dicata</i>	219
		<i>Alpheus unde dictus</i> 909 <i>Are-</i> <i>thuse amator</i> 907 <i>venator</i> <i>fuit</i> 905 <i>in fluvium versus,</i> <i>ibid.</i>	
		<i>Alphei aqua sacra</i>	30
		<i>Alphei parentes</i>	905
		<i>Alphei fl. ortus</i> 907 <i>aqua olea-</i> <i>stri ferax</i> 908 <i>aqua sacris a-</i> <i>pia</i>	ibid.
			<i>Albare</i>

Altare unde dictum	22	Anarrhufis sacrum	490
Althæus frater Diomedis	714	Anaxagoras prior lunam ob-	
Amalthea capra	704	servavit	253
Amaltheæ cornu	501. 681. 704	Anaxagoræ opinio de principijs	
Amanus mons	943	75	
Amazones debellatæ	676	Anaxagoræ opinio de stellis	
Amazonum vis	730	534	
Ambarualia	512	Anaximandri opinio de princi-	
Ambitio inest potentioribus		piis	76
128		Anaximenis opinio de principijs	
Ambrosia sacra	490	ibid.	
Ammon Iup. cornutus	96	Ancei mors	708
Amor omnia in ortum excitavit		Ancei parentes	707
398		Anchises à Venere amatus	385
Amor malus	919. è calo deiectus	Andrachne portulaca sacra	Mer
918		curio	432
Amoris vis	919	Andromeda ceto exposita	804
Amoris sedes oculus	406	liberata	835. cur exposita
Amorum remedia	388	804	
Amphiaræus fons	31	Andromedæ parentes	927
Amphictyon Deucalionis filius		Andromedæ periculum	ibid.
426		Androgei ob mortem tributum	
Amphilochium Argos	911	impositum	431
Amphinome matris Iasonis mors		Angelus Hecates servat	241
571		Angitia soror Medææ	567
Amphitrite Neptuni uxor	163.	Anima quid sit	169. 213. 658
quid sit	170	Anima Tritonia cur	305
Amphion Iouis	94	Anima in nova corpora unde	
Amphion à bubulcis educatus		278	
877. lyram accepit	878. The	Anima quæ Elysijs mittebantur	
bas muro cinxit, ibid.	avam	269	
Mercurio dicavit	879	Animæ immortales	278
Amphionis magister Mercurius		Animæ sphaeras percurrunt,	
877. præstantia, ibidem. in-		ibidem	
uentum	773. 878. parentes	Animæ mortuorum ut vocaren-	
94. 878. arrogantia	879. ca-	tur	47
lamitas	ibid.	Animarum portæ duæ	281
Amphisbena pampino casa		Animarum iter post obitum	
477		278. 933	
Amphorites sacrum	432	Animus solus Deo gratus	62

- Annus mundi magnus 279
 Annus mundanarum sphaerarū
 ibid.
 Annus magnus rē colligitur
 ibid.
 Anser Isidi sacer 383
 Anser Iunoni sacer 134
 Anser Inacho sacer. ib.
 Antei virtus 680
 Antei magnitudo ibi.
 Anthes Anthedonius hymnos re
 perit 762
 Anthesteria sacra Bacchi
 942
 Antiopē Amazonum regina
 728
 Antistrophe modulus 35
 Anubis arma et expeditia 500
 Aonia unde dicta 165
 Apates sine deceptionis delubrum
 234
 Apaturia Bacchi sacra 490
 Apaturiorum tempus ib.
 Aper Calydonius cur excitus
 266
 Aper Calydonius expugnatus
 276. 708 eius magnitudo
 709 oppugnatores 708
 Aper Erymantheus 673
 Apes Melissæ vocata à Græcis
 462
 Apibus color mutatus 83
 Apheta vocata 693
 Aphis quis fuerit 606
 Apollinis parentes 340 Latona.
 nutrix ibid. patria, ibid. filij
 341. 342 officia, ibid. Delphi-
 ca opulentia, ibid. tripes au-
 reus 348 canticenæ 358 reli-
 gio ibid. inuenta 361. 762 Is-
 menij diuinitio 363 lacryma
 in electrum 368 imago 363.
 cognomina 359 munus præ-
 clarum 495 allegoria 361
 Apollini grata victima 59. 360
 lupus sacer 344. 158 cornus
 sacer, ibid. gryphei sacri 363
 cicada sacra 347 cygnus sa-
 cer 354 coma sacra 364 acci-
 piter sacer, ibid. fidicula piscis
 sacra 347. Hyacinthus sacer
 364 iuniperus sacra 349 lau-
 rus sacra 350 Apollinares
 sacri 362 myrica sacra 351. o-
 leaster sacer 347. omnia au-
 rea 355 primitiæ capillorum
 sacræ 364
 Apollo Admeto seruiniit 343.
 Alcathoo seruiniit 345 At-
 ticatorum Deus tutelaris 347 à
 Cerere protectus 340 barba-
 tus 364 beneficus 357 boues
 paut 343 crudelis 70 Cyclo-
 pas occidit 343. 363 exul è
 cælo 343 Hyacinthum occi-
 dit 344 iuuenis semper 355
 inuenit citharam 346 in va-
 rias formas mutatus 344.
 Laomedonti seruiniit 345. No-
 mius Agreas 343 Marfyam
 vicit 611 musicam inuenit
 346 Musarum præses, ibid.
 Orus idem, ibid. pastorum
 Deus 344 Panos discipulus
 426 profugus è Sparta 345
 Pythius 355. 356 responsa à
 Ioue capis 354 responsa ubi
 dabat 348 rex Arcadium 345
 sol est 361 Tegyriæus 341 Ty-
 rannos occidit 357 Victoriæ
 Iouis

Iouis cecinit 86 unde dictus	Arethusa in fontem versa 908
361	Argo consecrata Neptuno 573
Apollines plures 341	Argonavis extructa 580
Apologi quid sint 8	Argonavis malus loquax 580
Apollonij Thyanei mira scientia 351	595
Aptera urbs Creta unde dicta 750	Argonavis portata super hunc- ris 582
Apua Veneri sacra 347	Argonavis unde dicta 581.596
Apuli populi qui essent 715	Argonavi triginta remorum 596
Aqua Alphei 30	Argonavis prima navis longa 581
Aqua lustrationum 50	Argonavis inter sidera 597
Aqua Stygis qualis 193	Argonavis opifex 581. navigatio 570. 581
Aquæ Achelous dictæ 705	Argonautæ relinquunt Hercu- lem 582
Aquæ sacrificiis aptæ 30	Argonautarum nomina 581
Aquæ salubres 170	reditus 585
Aquarum utilitas 913	Argos dictum 912
Aquarius inter sidera 992	Argus in pavonem versus 890
Aquarius Ganymedes 142. 992	Argyrippa condita 714
Aquila cur Ioui attributa 108	Ariadna cur relicta à Theseo 729
Aquila inter sidera 82	Ariadna à Glauco rapta 828
Aquila cur signum militare 85	Ariadna à Baccho ducta 556.
Aquila Promethei 312. 323	729
Aquila fluvius Ægypti 324	Ariadna filij 729. corona inter sidera 494
Arabia unde dicta 341	Aries velleris aurei 581. 593
Aræ Deorum sublimes 22	Aries Phryxi quid esset 593
Arachne in serpentem 646	Aries inter sidera 593
Aræ Medæ 739. 570	Arion in mare defiliit 874
Aram tenere qui solerent 32	Delphinis vectus 874. 876
Arcades antelunares 251	poeta dithyrambicus 875. 876
Arcadia unde dicta 330	elicos choros instituit 876
Arcadis Iouis filij casus 463	Arionis parentes 874 patria ib. tempus ib. Orthria 300
Archemorus dictus 430	Aristæus Battus dictus 535 lu- piter dictus, ibid. Bacchum
Archemoro honor habitus ibi.	
Archæ & Miscelli oraculi 246	
Ardea unde dicta urbs 936	
Aræ Patre vocata 507	
Areopagitarum iudicia 158	
Areopagus unde dicitur ib.	
Arethusa Proserpinam indicavit 246	

INDEX IN

educavit 472. inter Deos relatus 536	Astrorum vis in cunctis 21
Aristei parentes 534. educatio 535. vxor 536. inuenta 473. 452. 536	Astræ fuga 115
Aristei plures 535	Astræus fluvius unde dictus 166
Aristotelis opinio de principiis 76	Atalanta fontem excitavit 727
Arithm. & Geometria picturæ necessariæ scientiæ 787	Atalanta Iasonis filia 728
Arma Mars prior inuenit 162	Atalantæ nuptiæ 724. 726. la- scinia ibid. vis 709
Arma ubi prius inuenta 150. 882	Ate siue Læso Iouis filia 71
Arma ubi & cur inuenta 515	Athamania regio 591
Armorum insignia inuenta 500	Athamas tragoedia Sophoclis 590
Arnea Penelope 922	Athamas unde dictus 595
Arno Neptuni nutrix 162	Athamantis furor 431. 592. 825
Arno urbs prius Sinoufa, ibid.	Athamantis filij 589. 591
Ascalaphus Proserpinam accu- savit 246	Athei quidam 76
Ascalaphus quis esset 189	Athenæ conditæ 985
Ascolia Bacchi sacra 490	Athenæ unde dictæ 171
Ascolia credita vineis utilia 491	Athletæ profitebantur apud in- dices 425
Ascoliorum ritus ibi.	Athletas ad diem adesse oportet ibi.
Aseleni montes cur 257	Athos mons unde dictus 165
Aselli sidera 458	Atlas ut celum sustinuit 329. 331. astronomiam inuenit 330. Oceani frater 329. lunâ observavit 330. mons est al- tissimus 328. unde dictus ibi- dem
Asia & Axiothea Promet. 309	Atlas in montem ut versus est 328
Asia Oceani à qua nomen Asia 816	Atlantis parentes 325. filie ibi. magnitudo 330. vxor Pleione 325. allegoria 329. columnæ 330
Asiani qui essent 585	Atlantes populi qui sint 329
Asinus Sileni inter sidera 639	Atlantes solem conuulsis inse- lantur ibid.
Asini praeſepe inter sidera 458	Atlanticum mare 329. Eius no- men ibi.
Asopius fluvius 883	
Asopus fulmine ictus ibi.	
Asopi parentes 882. vxor, ibid. filie, ibi.	
Asopia regio 883	
Astra ignea credita 21	
Astrorum vis 206	

Atlantidum nomina	326	Iunoni 475. furiosus 480. le-
Attellana fabula	5	ges tulit 481. ab amphibena
Attes sacra magnæ matris mon		morsus 476. triennium dor-
Frauit	95	miuit 481. tripudiorum Deus
Attes ab apro laniatus	ibi.	487. in leonem versus, ibid.
Aures in pinum versus	95. 954	bimater dictus 503. Osiris
Atreæ cedes	95	121. 482. discerptus à Gigan-
Atys gallus sacerdos Rhea	954	tibus 482. renixit 503. bonus
Anaritia hæresum caussa	320	dæmon 483. lætitiæ inuentor
Anaritiæ vis	ibi.	489. barbatus 475. taurino
Aues Symphalides	675	est capite 485. 498. mas est
Augiæ parentes	674	& femina 475. cornutus est
Auguria inuenta	315	485. 504. mortuus est 487.
Auguria Romanorum	351	visus ibi.
Anium idioma intelligentes		Bacchi parentes 468. 469. 497.
ibidem.		nutrices 326. 472. 497. patria
Aurea cathena Homeri	135.	473. 504. comites 477. 480.
138		gestamen 478. animalia, ibi.
Aurea ætatis felicitas	116	res geste 479. columnæ 479.
Aurora solis præuia 547. à Pe-		500. coronæ 486. cognomina
gaso uelata, ibid. omnibus sua-		487. 495. currus 477. inuenta
uis	549	ta 478. 483. 487. 501. mira-
Aurora parentes 547. currus		cula 474. 480. nutrices coelæ
548. equi 525. 548. amores		à Medea 587. filij 469. 495.
548. filij ibid. color & sedes		peregrinationes 480. 500.
547		sacerdotes 479. 486. sacrifici-
Ansonia unde dicta	562	cia quæ essent 488. sacrorum
Autolycus latro insignis	435	ritus 478. 492. 499. sacris li-
Autolyci latrocinia	435. 618	gna dicata 27 sacra quis in-
Bacchæ sacerdotes unde di-		stituit 479. 488. simulacra
Ele	479. 487	mira 494. uictima 491
Bacchæ in pardales versa	493	Baccho arbores sacre 478.
Bacchæ coronæ vocatæ	486	486. 498. narcissus sacer
Bacchus Iouis femori assutus		478. uictima sacra 58. fusa-
496. unde dictus 495. 496. à		nei sacri 347. Draco sacer
Dirce susceptus 471. ubi edu-		483
catus, ibidem. nutritus 471.		Bacchi plures 472
474. 499. armiger Veneris		Bacchanalia sublata 494
380. semper iuuenis 475.		Balyra flumini 609
Dionysus dictus 470. inuisus		Bassareus unde dictus 496

<i>Battus in lapidem Indicem ver-</i> <i>sus</i>	435	<i>Broteus ob deformitatem se ne-</i> <i>cat</i>	151
<i>Beatorum insula</i>	270.272	<i>Brumalia sacra Roman.</i>	485
<i>Belidum parentes 1001 nomina</i> <i>ib. expiatio 1002 supplicium</i> <i>1003 allegoria</i>	<i>ibid.</i>	<i>Brumus Bacchus</i>	<i>ibid.</i>
<i>Bellerophon Chimeram occidit</i> <i>950</i>		<i>Brundisium unde dictum</i>	690
<i>Bellerophonis parentes 948 e-</i> <i>xilium: ibid. accusatio, ibi.</i> <i>filij ib. strenuitas, ibid. caedes</i> <i>951</i>		<i>Bruti genius visus</i>	293
<i>Bellica artis Mars inuentor</i> <i>162</i>		<i>Bryseus Bacchus</i>	477
<i>Bellicæ rei scientia necessaria</i> <i>306</i>		C <i>Adauerum vrendorum in-</i> <i>uentor</i>	801
<i>Bellona Martis auriga 158.162</i>		<i>Cadmus vir præclarus 993.</i> <i>Europam quærit 915 den-</i> <i>tes draconis ferit 916. Marti</i> <i>seruit 994. ubi habitauit 915</i> <i>anguis Elysus missus 995</i>	
<i>Berenices coma 331</i>		<i>Cadmi inuenta 922 filia</i> <i>994</i>	
<i>Bithynia unde dicta 158</i>		<i>Cæsar Iulius adit insulas fortu-</i> <i>natas 273</i>	
<i>Bituminis natura 575</i>		<i>Caicus unde dictus 166</i>	
<i>Boca piscis Mercurio sacer 347</i>		<i>Calabria Neptuno sacra 167</i> <i>Calabria unde dicta 715</i>	
<i>Bæotia vocata 907</i>		<i>Calchantis mors 352</i> <i>Calisto in vrsam 980</i>	
<i>Boreas Orithyiam rapuit 859.</i> <i>in Xerxæ Græciæ opem tulit</i> <i>860</i>		<i>Callirhoes fontis aqua 30</i> <i>Callistephanus oliua 419</i>	
<i>Boreæ & ventorum domicilium</i> <i>859</i>		<i>Calor architectus naturæ 100</i> <i>Chalybes unde dicti 158</i>	
<i>Boreæ filij cum Argonautis 861</i>		<i>Calydonius aper 266.707</i> <i>Calydonij apri magnitudo 709</i>	
<i>Boreæ filia 860.861</i>		<i>Camirus vrbs Rhodos 690</i> <i>Campania cur sulphurea 639</i>	
<i>Boreatæ celerrimi 861. Harpy-</i> <i>ias fugarunt, ib. ab Hercule</i> <i>caesi ibid.</i>		<i>Campe occisa 90.976</i> <i>Canati fontis vis 132</i>	
<i>Bosphorus unde dictus 890.892</i>		<i>Canephoria sacra 264</i> <i>Canephoria cur instituta 489.</i> <i>quando agi solita 490</i>	
<i>Brennus in furorem actus 67</i>		<i>Canephriorum ritus 489</i> <i>Canis viuus à Vulcano factus</i> <i>150</i>	
<i>Brenni clades insignis 424</i>		<i>Canis in lapidem versus, ibid.</i> <i>Canes</i>	
<i>Britimarthys casus 262</i>			
<i>Briareus Iouis adiutor 88</i>			
<i>Brimo Hecate vocata 237</i>			
<i>Briseus Bacchus 496</i>			
<i>Bromius unde dictus ibi.</i>			

MYTHOLOGIA M.

<i>Canes Hecate cedebantur</i> 238	<i>Celeus à Cerere nutritus</i> 507
<i>Laribus dicati</i> 294	<i>Celtæ unde</i> 973
<i>Cantilene antiquorum quales</i> 35. 763	<i>Centaurea herbæ vis</i> 710
<i>Cantilene sacrificiorum</i> 34	<i>Centauri unde dicti</i> 615.
<i>Cantores antiqui quales</i> 763.	709 à <i>Lapithis victi</i> 710 de-
765	leti 711
<i>Capilli mortuis dicabantur</i> 43.	<i>Centaurorum parentes</i> 615.
44	709
<i>Capillorum nutriendorum mos</i> 500	<i>Centaurorum educatio</i> 709.
<i>Capitis artificium diuinum</i> 304	<i>inuenta</i> 616. 709 <i>forma</i> 712.
<i>Capra inter sidera</i> 84. 599	<i>pugna cum Lapithis</i> 721. no-
704	<i>mina</i> 711. <i>allegoria</i> 617 pu-
<i>Capræ diuini honores habiti</i> 599	<i>gna cum Hercule</i> 674
<i>Capræ ortus obest vitibus</i> ibi.	<i>Cephalus ab Aurora amatus</i> 548
<i>Caras auguria inuenit</i> 315	<i>Cerberus adulator est</i> 198 ser-
<i>Caroli Archiducis bonitas</i> 617	<i>pens est</i> 200 <i>eductus</i> 202
<i>Cassiope inter sidera</i> 835	<i>Cerberi locus</i> 198 <i>parentes</i> 199
<i>Cassiope arrogancia</i> 835	<i>forma</i> ibid. <i>capita</i> , ibid. <i>ve-</i>
<i>Castalia in fontem versa</i> 342	<i>nenum</i> 200 <i>natura</i> 199. <i>alle-</i>
<i>Castor Iouis filius</i> 93	<i>goria</i> 201
<i>Castor ubi natus</i> 844 <i>ubi edu-</i>	<i>Cercopes in simias</i> 85
<i>catus</i> , ibid. <i>pugil eximius</i> 845	<i>Cercyon à Theseo suffocatus</i> 728
<i>init cum Argonautis</i> 845. <i>oc-</i>	<i>Cereorum mittendorum usus</i> 120
<i>cisus fuit</i> 847 <i>immortalis fa-</i>	<i>Ceres ubi habitauit</i> 506 è Io-
<i>ctus</i> , ibid. <i>inter Deos relatus</i> 848. <i>cultus</i> 850	<i>uæ peperit</i> 504 à <i>Neptuno</i>
<i>Castoris flamme</i> 848. 852 <i>pa-</i>	<i>compressa</i> 505 <i>lacionem a-</i>
<i>rentes</i> 844. 845 <i>sepulchrum</i> 851. <i>victima</i> 850 <i>auriga</i> 847	<i>mauit ibidem latuit ob do-</i>
<i>Castorium tripudium</i> 848	<i>lorem filie</i> 505. 515. 448 <i>or-</i>
<i>Catagrapha pictorum quis re-</i>	<i>them peragrauit</i> 516 <i>hortis</i>
<i>perit</i> 781	<i>præfecta</i> 514 <i>equum peperit</i>
<i>Cathena aurea Homeri</i> 138	505 <i>in equum versa</i> 220 à
<i>Cecrops Athenas condidit</i> 985	<i>Meganira excepta</i> 244 <i>E-</i>
<i>Cedrus sacra</i> 219	<i>rinnys dicta</i> 221. 514 <i>fruges</i>
	<i>ubi reperit</i> 244 <i>leges inue-</i>
	<i>nit</i> 512
	<i>Cereris parentes</i> 504 <i>filiam</i>
	<i>querentis conditio</i> 244 <i>sacra</i>

INDEX IN

512. ritus sacrorum 509. cur-	ibid. 376. uxor 373. nomen
rus 513. 515. cognomina 513. fi-	374. inuentum, ib. filia, ibid.
lia 504. uictima 58. 59. 512.	Chirurgia pericia in quibus
513. 514. corona dicata 508.	consistat 376
inuenta 53. 554. 509. potus cin-	Chius unde dicta 342
nus 245. vinum sacris uetitiis	Choes sacra Mercurij 439
41. 512. sacerdotes Eumolpia-	Choes Bacchi sacra 942
dæ 30	Christus falsarum religionum e-
Cereris Chiboniæ sacra 54.	uerfor 16
Phigalensis ib.	Christi miracula prædicta
Cereri primitiæ offerebantur 58,	353
corona dicata 508. sacrum	Christi mors prædicta ibi.
papauer 514. Sicilia dicata	Chrysaor e sanguine Medusæ
516	739
Cerue Diane sacræ 265	Cicadæ Apollini sacræ 347
Ceyx in auem cerylum versus	Cicadæ aureæ capillis annexæ
880	ibid.
Ceycia arrogantia ibi.	Cicadæ ab Hercule pulse 683
Chalcis unde dicta 882	Cineres mortuorum vi colligeren-
Chalciopæ soror Medæ 567	tur 45
Charybdis quæ fuerit 865.	Cineres ubi sepeliebantur 46
scopulus in mari Siculo 866	Cinnus potus Cereris 245
Charybdis deleta ab Hercule	Circe uenefica eximia 559
867	fugit in Italiam. ibid. unde
Charon lætitiâ significat 196	dicta 562. Circe quos non
Charon implacidus 196	vicerit 563. Circe in qua mu-
Charontis parentes 196. forma,	raret 564
ibid. naulum 197	Circes parentes 558. 559. pulchri-
Chariclo uxor Chironis 771	tudo 559. ancillæ 560. cibi 561.
Chemica quid sit 157	ars in hospites 559. filij 562.
Chemica ars uetita ib.	sepulchrum ibid.
Chimæra educata 945. occisa	Circe plures 560
946	Circæa insula 560
Chimærae parentes 946. forma	Circæum promontorium ibi.
548. feritas 946. 950	Cissus in hederam 486
Chiron astronomus peritissimus	Citharæ additæ chordæ 612
373. venator 374. citharista,	Claros cur vocata 89
ibid. mortalis factus, ibid. sa-	Cleonei urbs unde dicta 800
natus 712. inter sidera 375	Clepsydra fons 77
Chironis parentes 372. forma	Clanes insigne Platonis 173
	Cobali

<i>Cobali socij Bacchi</i>	477	<i>Cornix Minervæ inuisa</i>	305
<i>Coccyx collis</i>	92	<i>Corona Ariadnæ inter sidera</i>	
<i>Corytus fluvius Stygis riuus</i>	195	494	
<i>Corytus unde dictus</i>	ibid.	<i>Corona inter sidera</i>	730
<i>Cælus æther est</i>	128	<i>Corona Cerealiū</i>	24.508
<i>Cælum quid sit</i>	ibid.	<i>Coronæ sacrificantium</i>	2;
<i>Cæli parentes 127 filij, ibid. allegoria</i>	128	<i>Coronæ hederaceæ</i>	486
<i>Cælestium deorum sacris lumen additum</i>	33	<i>Coronæ victorum</i>	418
<i>Colchi AEGyptiorum colonia</i>		<i>Coronabantur vasa in sacris</i>	25
583		<i>Coronandi varietas 24. ordo triplex</i>	25
<i>Colchi Lazi vocati</i>	ibid.	<i>Coronis nympba unde dicta</i>	371
<i>Colchorum genus & nomina</i>		<i>Coronistæ sacerdotes</i>	956
ibid.		<i>Cornua victima inaurabantur</i>	25
<i>Columbæ Dodoneæ</i>	108	<i>Cortina quid esset</i>	350
<i>Columnæ Herculis vbi</i>	270	<i>Corybantes dicti</i>	955
<i>Coma Berenices</i>	331	<i>Corybantes quid essent</i>	80
<i>Combæ inuentum</i>	882	<i>Corybantum parentes</i>	967
<i>Cometæ quid sint</i>	547	<i>Coryca Siciliæ dicta</i>	119
<i>Cometarum portenta</i>	ibid.	<i>Crapula mala</i>	403
<i>Comædiarum dignitas</i>	7	<i>Cres rex Cretæ</i>	83
<i>Comædiarum inuentor</i>	ibid.	<i>Creta Idea vocata</i>	98.502
<i>Concha Cytheriaca Veneri sacra</i>		<i>Creta unde dicta</i>	502.885
378		<i>Creta nec venena nec feras producit</i>	679
<i>Consulendorum Deorum modus</i>		<i>Cretæ labyrinthus</i>	729
62		<i>Cretensium inuenta</i>	511.679
<i>Conninia in honorem Deorum</i>		<i>Crocus sacer Eumenidib.</i>	220
33.57		<i>Crocus sacer Cereri</i>	508
<i>Conniniorum sacrorum sermones</i>	36	<i>Cræsi munus Delphis missum</i>	354
<i>Copreus Eurysthei minister</i>	673	<i>Croton ex oraculo condita</i>	246
<i>Corinthus unde dicta</i>	801	<i>Cumilæ vis</i>	389
<i>Coronis mater AEsculapij</i>	365	<i>Cupido alatus</i>	400
<i>Corcyra unde dicta</i>	506.582	<i>Cupido fons malorum</i>	404
<i>Corcyra extructa</i>	661	<i>Cupidinis parentes</i>	398.399.
<i>Corcyra Drepanum vocata</i>	86.	402 nobilitas 397 ortus 398	
506		<i>vis 400 insignia, ib. comites</i>	
<i>Corcyra olim Pheacia</i>	165	402	
<i>Corcyreorum piscatio</i>	168		

- Cupidines plures 397.402
 Cupressus arbor funebris 46.461
 Cureotis sacrificium 490
 Curetes qui essent 80.967
 Curetes Iouis filij 98
 Curetes Iouem protexere 967
 Curetes primi vis armati ib.
 Curetes Demones 967
 Curetum parentes ibid. inuenta 848.967
 Cyclopes exleges 973 Polyphemus filij 971 voluptarij 974 in tartarum deiectioni 975.976
 Cyclopium parentes 485 nomina 976.977 princeps Polyphemus 974 patria 977 officia 976 munera dijs data, ibid. opus Tirynthe 973 inuenta ibid.
 Cyclopium mars 977
 Cygnus rex 716
 Cygnus in anem 714.716
 Cygnus inter sidera 93.653.844
 Cygni parentes 713
 Cygni crudele consilium ibid.
 Cygni socij in aues 715
 Cygni dicati Apollini 354
 Cygni Musarum aues 767
 Cynthia luna 252
 Cyperissus sacra Plutoni 174
 Cyparisso fores mortuorum ornatae 46
 Cyprus Sphecia vocata 378
 Cyprus Macaria ibid.
 Cyprus Ceraftea cur dicta, ibid.
 Cyprus vnde dicta ibid.
 Cyrene à Phæbo compressa 535
 Cyrene vrbs vnde dicta ibid.
 Cyrenes filij ibid.
- Cyrenus insula vnde dicta 94
 Citheron in montem versus 216
D Aëthylus Idæi qui & quot 80.967
 Dactylorum inuenta 967
 Dædale nutritrix Minervæ 297
 Dædalus à Minerva edoctus 770 labyrinthum fecit 556 filij 771. Pasiphaen adinuit 771 exul, ibid. in Sicilia clauit, ibid. voluit ib. 796 fuit eximius statuarius 772
 Dædali parentes 770 vxor 771 filij ibid. nomen 770
 Dædala omnes statuæ dictæ 772
 Dædalea instituta ibid.
 Demones agitati 110. cantu oblectantur 35
 Demonum sacrificia 33 natura 21 officia 30.34 numerus & locus 34
 Demonibus omnia plena ibid.
 Demonibus odores grati ibid.
 Dera Proserpina 243
 Danæe naulum Charontis 197
 Danae in arcam inclusa 803 in mare deiectioni, ibid. capta cum arca ibid.
 Danaes parentes 802 allegoria 110
 Daphne in laurum versa 349
 Dardanus Iouis filius 94
 Dardania vnde dicta ibid.
 Daunij populi Italiae 714.715
 Daunij regis grata voluntas 715
 Deformitas Brothei 151
 Deianira Acheloo desponsata 703
 Deiani-

Deianira mors	689	Dei officium proprium	62
Deianira Herculi desponsata		Dei ignoti ara	15
704		Dei gentium variarum	10
Delia Diana	260	Dei sidera credita	ibi.
Deliciarum vis	403	Dei Persarum 13. Aegyptio-	
Delus insula Plote	341	rum 11. 12. Scytharum 14. Li-	
Delphi umbilicus terræ	342	byæ. ib. Iudeorum ib. Græco-	
Delphi Pythius vocati	357	rum 10. 15. Romanorum 13. 16	
Delphi unde dicti	342. 359. 885	Dei antiqui in beluas præ timo-	
Delphici templi opulentia	354	re	137
Delphicorum certaminum lau-		Dei antiquorum quid essent	
rus præmium	357	147	
Delphinium certamen	431	Dei antiquorum ut sempiterni	
Delphinus quibus præflet	170	20	
Delphinus inter sidera	163. 172.	Dei impuros non audiebant	27
876		Dei magni qui essent	789
Delubrum Alæ Minervæ	23	Dei plebey	ibid.
Delus Apollinis patria	340	Deis sculpendis apta materia	
Delus unde dicta	963	ibid.	
Democritus aues intelligebat		Deis aeris grati cantus	35
351		Deis cur dicata insignia	930
Democriti opinio de principijs re-		Deorum varietas	932
rum	76	Deorum cælestium sacris lumi-	
Deucalion vir bonus	887	na	33
reparat homines. ibid. ut servatus		Deorum in honorem convivia	
ibid.		ibid.	
Deucalionis parentes	94. 884	Deorum sacris addita musicæ	
uxor 885 filij ibid. domici-		35	
lium ibidem. arca 887 patria		Deorum marinorum victimæ	
885 columba emissa	887	37	
Deucaliones plures	885	Deorum diuisio	10
Deus cur sit unus tantum	16	Deorum multitudo cur introdu-	
est metiendus pro facilitate vo-		cta	807
torum	97	Deorum antiquorum crudelitas	
consceleratos auer-		63	
tit	26	Deos ut antiqui consulerent	61
à celeritate dictus	10	Dia Hebe vocata	141
solum animum respicit	62	Dia insula Naxos	495
forte moderator	336	Diadema inuentum	501
omnia	147	Diadema inuentum	501
autor omnium	76	Diadema inuentum	501
pater omnium	104	Diadema inuentum	501
Dei præsentia qualis sit	58	Diadema inuentum	501

<i>tulit</i>	494	<i>Diomedes dñs iniūsus</i>	615
<i>Diana luna est</i>	260	<i>Diomedis socij in cygnos</i>	714
<i>Diana Delia</i>	261	<i>Diomedis parentes</i>	ibid.
<i>matris</i>	262.	<i>Diomedis fratris libido</i>	ibid.
<i>ibidem.</i>		<i>Diomedis cædes</i>	715
<i>Diana venatrix</i>	262.	<i>Diomedis statuæ eversæ</i>	ibid.
<i>gaudet</i>	263.	<i>Diomedea insula</i>	ibid.
<i>Lyfi zona</i>	264.	<i>Dionysus deus salubris</i>	347
<i>luna est</i>	362.	<i>Dionysus unde dictus</i>	495
<i>canephoria</i>	489	<i>Dionysus idem Bacchus</i>	468
<i>Alpheum fugit</i>	266	<i>Dionysus in frusta discerptus</i>	299
<i>Taurica</i>	65	<i>Dionysus Saturnum & Rheam</i>	
<i>Phærea</i>	260	<i>cepit</i>	503
<i>Delia, ibid. terrestis, ibid. Lu</i>		<i>Dionysus cur coctus</i>	ibid.
<i>cina est</i>	263	<i>Dionysus reuixit iuuenis</i>	ibid.
<i>à ceruabus recta</i>		<i>Dionysi reuiuiscētis allegoria,</i>	ibid.
<i>264 piscatoribus præfecta</i>		<i>ibid.</i>	
<i>ibidem. Dielyna vocata</i>		<i>Dionysias Naxos dicta</i>	472
<i>261</i>		<i>Diophorus in montem versus,</i>	
<i>Diana culta à virginib.</i>	266		539
<i>Diana Pellenensis</i>	265	<i>Diorphi mirum</i>	ibid.
<i>Persica,</i>		<i>Dioscuri nautis præfecti</i>	849
<i>ibid. Alpheia, ibidem. En-</i>		<i>Dioscurorum victima</i>	851
<i>clia ante nuptias</i>	266	<i>Dirce in fontem versa</i>	705
<i>cur</i>		<i>Dis Pluto vocatus</i>	176
<i>virgo</i>	269	<i>Discordie dolus</i>	259
<i>cur filia Latona,</i>		<i>Ditis imperium unde incipiat</i>	176
<i>ibid.</i>			
<i>Diane officia</i>	262. 263. 264	<i>Dithyrambus Bacchus</i>	496
<i>nym</i>		<i>Diuinæ naturæ bonitas</i>	104
<i>phæ</i>	262	<i>Diuinationum modi</i>	61
<i>currus</i>	264	<i>Diuinationes Apollinis filij</i>	352
<i>paren-</i>		<i>Diuitiæ stultis ad perniciem</i>	222
<i>tes</i>	260. 261	<i>Diuitiæ quales</i>	93
<i>victimæ</i>	60	<i>Diuitiæ subditorum obsides</i>	840
<i>es-</i>		<i>Dodone dicta</i>	600
<i>figies</i>	262	<i>Dodoneæ sylua</i>	ibid.
<i>effigies optica</i>	775	<i>Dodoneæ columbæ</i>	108
<i>sacerdotes miræ</i>	266	<i>Dodoneæ glandes</i>	600
<i>sacræ</i>			
<i>ante nuptias</i>	263		
<i>Ephesie</i>			
<i>templum</i>	267		
<i>Laphyræ sa-</i>			
<i>cra</i>	53		
<i>munia</i>	247		
<i>cognomina</i>			
<i>262 Triclarie sacra</i>	66		
<i>Or-</i>			
<i>thiæ sacra,</i>	ibid.		
<i>allegoria</i>			
<i>269</i>			
<i>Diane sacer mulus piscis</i>	347		
<i>primitiæ oblata</i>	267		
<i>arcus</i>			
<i>tributus</i>	262.		
<i>Diana plures</i>	261		
<i>Dictamnus confert parturienti-</i>			
<i>bis</i>	288		
<i>Dictæ mons Cretæ</i>	79		
<i>Diculi populi</i>	715		
		<i>Dodo-</i>	

<i>Dodonæum oraculum</i>	108	<i>sepultus, ibi. iustus</i>	332	<i>iactus</i>	
<i>Dorj unde dicti</i>	165	<i>ad inferos</i>			332
<i>Dorpsa sacrum</i>	490	<i>Endymionis parentes</i>	9	<i>+ patria</i>	
<i>Dorpiæ ritus</i>	ibid.		332	<i>filij 257 potestas</i>	332
<i>Drepanum ciuitas</i>	506			<i>nus</i>	332
<i>Drepanum falsæ</i>	119	<i>Enopla lex Laconum</i>			848
<i>Drepanum insula</i>	ibid.	<i>Epaphus Iouis filius</i>			94
<i>Drepanum Coryra</i>	86	<i>Ephemeræ unde dicta</i>			575
<i>Drepanum unde dicitur</i>	120	<i>Ephemerij remedium</i>			ibid.
<i>Dryades nymphæ</i>	462	<i>Ephemerium pharmacum</i>			ibid.
<i>Dryades unde dictæ</i>	463	<i>Epheſii templi magnificentiâ</i>			
<i>Dyris mons Atlas</i>	328		267		
		<i>Epheſiorum studium inſtaurando templo</i>			267
<i>Echinades insulæ</i>	720	<i>Epheſium templum uſum</i>			266
<i>Echus fabula</i>	1000	<i>Ephydriades nymphæ quæ eſſent</i>			465
<i>Egregia victima</i>	25	<i>Epibda ſacra Bacchi</i>			490
<i>Electrum è lacrymis Heliadum</i>	544	<i>Epicuri opinio de inferis</i>			200
<i>Elegi à quo inuenti</i>	347	<i>de principijs rerum</i>	75	<i>de mundo</i>	107
<i>Eleleus Bacchus</i>	496	<i>Epilonea ſacra</i>			488
<i>Eleorum ludi in honorem Iuno nis</i>	133	<i>Epimetheus quid ſit</i>			317
<i>Eleuſi mors</i>	506	<i>Epiniſiorum origo</i>			86
<i>Elyſii campi ubi eſſent</i>	269	<i>Epomeus locus Siciliæ</i>			650
<i>Elyſtorum camporum amantia</i>	271	<i>Equus à Neptuno inuentus</i>			163
<i>Elyſiis quæ animæ miſſæ</i>	269	<i>Equus inuentus à Seſonchoſe</i>			164
<i>Elytie in heliotropium</i>	816	<i>Equi Neptuni</i>			ibid.
<i>Empedoclis ſententiâ de principijs</i>	75	<i>Equi Plutonis</i>			174
<i>Empedoclis dæmones</i>	110	<i>Equi Solis</i>			533
<i>Empedoclis ſententiâ explicata</i>	104	<i>Equi Martis</i>			138
<i>Empirica inuenta</i>	354	<i>Ercynæ fluuij ortus</i>			247
<i>Empuſa in omnia ſe uertens</i>	841	<i>Erichthonij parentes</i>	302	<i>nomen</i>	983
<i>Enceladi ſupplicium</i>	640		983	<i>ortus</i>	150
<i>Endymion à luna amatus</i>	332		984	<i>filij ibidem. inuenta</i>	
<i>lunam prior obſeruauit</i>	257			<i>ibid.</i>	
<i>paſtor fuiſſe</i>	334	<i>Erimyes Eumenides ſunt</i>			215
		<i>aripedes</i>	223	<i>aeriuage, ibid. unde dicta</i>	223
				<i>quid ſint</i>	

212 allegoria	ibid.	lem	68 ⁸
Erinnyum parentes 215	officium	Eurysthei autoritas cœlitus, ibi-	
ibidem. locus 223	statua	dem.	
222		Eurysthei crudelitas	669
Erisichthonis fames perpetua		Exempla domestica qualia	127
511		Exequia pro absentibus	46
Eriphyles monile	522	Exequiæ anniuersariæ	46
Erythreum mare	804	Exequiarum ritus	47
Euchius Bacchus	496	Eximia victima	25
Eulinus Lucina	288		
Eumenides quando nati 215	un-	F abule quid sint	4
de dicta 214 nati è sanguine		Fabula poetica	8
215 Ioui assident 217	ubi cul-	Fabulæ Attelæ 5 planipe-	
tæ	219	diæ, ibid. tabernariæ, ibid. pal-	
Eumenidum parentes 215	an-	liatæ, ibid. rogatæ, ibid. polui-	
gues pro capillis 216	habita-	eg, ibid. Sybaritiæ, ibid. AE-	
reuerentia 218	templum ibi-	sopica, ibid. philosophicæ	922
dem. sacerdotes ibidem, sacri-		à locis dictæ	5
ficia 42	victima 219	vestes,	
ibid. coronæ ibidem. invocatio		Fabularum scriptores 9	partes
quàm difficilis, ibid. sa-	rorum	8	varietas 5 diuisio 4 utilitas
ritus, ibid. officium 214	forma	ibid.	
215 nomina 217	inhumanitas	Fabulis ingenia puerorum infor-	
218		manda	3
Eumenidum sacris apta ligna		Fabulose narrationes cur inuen-	
219		tæ	ibid.
Eumenidibus flores dicati	ibid.	Fabulose picturæ Deorum	ib.
Eumenidibus planta dicata 220		Facum certamina	145
vinum inuisum	ibid.	Fagi glandes bonæ putatæ	600
Eumolpidæ sacerdos Cereis	29	Fatum quid sit	205
Eunomia Ioui assidet	118	Fatum dijs imperat	103
Europa inter Deos relata	917	Fatum sapientia retunditur, ibi.	
Europa rapta	94	Faunus cornutus	459
Europa unde dicta	ibid.	Fauni parentes ibid. tempus, ibi.	
Europæ parentes 914	fratres, ibi-	filij, ibid. inuenta, ibid. victi-	
dem. forma, ibidem. raptus		ma	60
915		Fauno pinus dicata	460
Eurysthei parentes	666	Fauni demones, ibid. Dijs agre-	
Eurysthei minister Copreus 673		stes	ibid.
Eurysthei mandata in Hercu-		Februus quid sit	174
		Feris expositi	652
		Feronia	

<i>Feronia</i> Dea nemorum	540	<i>Fru mentum</i> in Sicilia inuentum	
<i>Feronia</i> religionis mirum	ib.		123
<i>Ficus</i> inuenta	509	<i>Fulmen</i> quid sit	153. 154
<i>Ficus</i> è Sice	478	<i>Fulmina</i> vt fiant	ibid.
<i>Ficus</i> folia Baccho sacra	ibi.	<i>Fulminum</i> Vulcanus artifex	149
<i>Fidicula</i> pifis Apollini sacra			
347		<i>Furia</i> nata è sanguine	215. vt
<i>Figlina</i> rota inuenta	796	vocata ibid. quid fuit	222
<i>Figura</i> gypſeæ inuenta	785	<i>Furiarum</i> officium	217. locus
<i>Flores</i> dicati Eumenidibus	219	ibid.	
<i>Flumij</i> cur tauri ſimiles	704	<i>Fufanei</i> Dionyſo ſacri	347
<i>Fluuiorum</i> propria planta	908		
<i>Fluuiorum</i> curſus latens aliquan		C alatus Polyphemi filius	
diu	906	973	
<i>Fæderum</i> antiquorum ritus		<i>Calli</i> Rheæ ſacerdotes	954
640		<i>Gallus</i> ſacer Aſclepij	230
<i>Fæminæ</i> pictura perita	775	<i>Gallus</i> dicatus Minervæ	306
<i>Fæminæ</i> raro ſapientes	304	<i>Gallus</i> ſoli ſacer	532
<i>Fæminarum</i> miſera conditio		<i>Gallus</i> iuuenis in aurem	151
920		<i>Ganymeda</i> Hebe	141
<i>Formicæ</i> in homines	211	<i>Ganymedes</i> raptus	502
<i>Fortuna</i> Tyche vocata	334	<i>Ganym.</i> pulcherrimus	990 in
quando eſſe cœpit. ibid. quid		aquarium	991 quid fuit
ſit 106 nata è ſanguine	334	aquila raptus	140
Dei miniſtra	336 ſuper rota	<i>Ganymedis</i> parentes	990 offi-
voluitur	338 nulla eſt	cium	ibid.
è Parciſ	336	<i>Genius</i> Bruti	297
<i>Fortuna</i> virtuti aduerſaria	138	<i>Genius</i> quid ſit	ibid.
facit ſimilia ſapientiæ	337	<i>Genij</i> parentes	291 ſacriſicia,
ſtultie inter Deos. ibid. cur cæ		ibid. arbor ſacra	292 ſiclus
ca	338 veſta ab equis cæcis	ibid. etymologia. ibid. officium	
339 cur excogitata	ibid.	ibid. figura	ibid.
<i>Fortunæ</i> parentes	334	<i>Genio</i> platanus ſacra	292
<i>Fortunæ</i> ſimulacrum	338	<i>Genio</i> fronti dicata	293
<i>Fortunæ</i> arbitrium	335	<i>Genij</i> rerum omnium	205
<i>Fortunæ</i> Deus moderator	336	<i>Genij</i> demones crediti	292 vt
<i>Fortunæ</i> viſ tributa	107	conſilant	ibid.
<i>Franciſci</i> Magni Ducis inge-		<i>Genua</i> vrbis vnde dicta	604
nium	617	<i>Gerania</i> mons vnde dictus	
<i>Frugez</i> vbi prius inuenta	509	888	

- Geryonis parentes 677
 Geryonis bones 679
 Gigantes venti sunt 88 ubi ha-
 bitarunt 639 cur geniti
 636
 Gigantum parentes ibid.
 Gigantum forma 637
 Gigantum vis 637 pugna 638
 fuga 639 arma 638 nomina
 640 supplicia, ibidem. arro-
 gantia 87 terror dñs injectus
 134
 Glaucæ fons 574
 Glaucus natator peritus 828
 vates, ibid. Nerei interpres
 829 disceptus 830 suffocatus,
 ibid. in balenam versus, ibi-
 dem Ariadnam rapuit
 828
 Glaucus Taraxippus 830
 Glaucus Deus factus 831
 Glauci parentes 827 amores
 830 inuenta 7
 Glauci plures 831
 Glutinum inuentum 796
 Gorgades insula Gorgonum 743
 Gorgones animalia Numidia
 743
 Gorgones apud inferos 744
 Gorgonum parentes 741 forma
 738 vis 743 capita 742 lo-
 cus ibid.
 Gorgonum allegoria 744
 Græc canē nata 741
 Grægarum locus ibid.
 Grægarum nomina 737 dens &
 oculus, ib. allegoria 744
 Græci Hellenes dicti 310
 Græcorum Dñ 10
 Gramen Marti dicatum 158
 Gratie Veneris sociæ 390 ressi-
 te 410 solutis zonis, ibid. ubi
 culte ibid. Veneris filie 396
 charites dictæ 411 è terris fu-
 gerunt 410
 Gypsee figuræ inuentæ 785
 Hæmonia unde dicta 885
 Hæmus mons 643
 Halcyonis parentes 880
 Halcyonis forma ibid.
 Halcyones in aues ibid. unde di-
 ctæ 881 quando nidulantur,
 ibid.
 Halcyonum nidi firmitas, ibid.
 sulacitas, ibid. nomina ibi-
 dem.
 Halcyonj dies ibid.
 Hamadryades 462
 Harmonia vxor Cadmi 994
 ubi habitauit 995 in anguem
 versa, ibidem. Elysiis missa
 ibid.
 Harmonie parentes 993 moni-
 le donatum 994 filiæ ibid.
 Deorum dona data ibid.
 Harpyia rapaces 719 Iouis ca-
 nes, ibid. Stymphalides di-
 ctæ 718 ubi habitauerunt 719 à
 Boreadibus pulsæ 721 case
 ibid.
 Harpyia ubi se occultarunt, ibi.
 Harpyiarum parentes 718 no-
 mina, ibid. forma 719 etymo-
 logia 721
 Hebræorum prima vera religio
 10
 Hebe Dia varata 141 vxor
 Herculis, ibid. quid sit, ibid.
 inuentum præfecta 140 pin-
 cerna

MYTHOLOGIA M.

<i>cerna Ionis, ibid. à poculis remota, ibid. cur filia lunonis</i>	<i>141 cur soror Martis, ibidem</i>	<i>inratio ob nuptias 654. mors 658 flamma letifera & salubris nautis</i>	<i>849</i>
<i>Hebes parentes 140 filij 141 a-</i>	<i>ra cum Hercule communis, ibid.</i>	<i>Helenij herbae vis</i>	<i>657</i>
<i>Hecata venefica 559 lucifera</i>	<i>237 Brimo, ibid. regina inferorum 241 angelus vocata, ibid. à veneficiis innucata 240</i>	<i>Heliadum lacrymae in electrum</i>	<i>544</i>
<i>unde dicta 238 quid sit 237</i>	<i>exposita 239 educata, ibid. canicida & caninora 238. trinita vocata ibid. triformis 238</i>	<i>Heliopolis urbs Aegypti</i>	<i>525</i>
<i>sordida 239 culta 241 foribus praefecta 239</i>	<i>Hecates parentes 236 forma 237 canes, ibid. sacrificia 240</i>	<i>Heliotropium ex Glytie</i>	<i>816</i>
<i>vielima 238 officia 239 cœna ib. inuenta 559</i>	<i>Hecates crudelitas 241 allegoria 242</i>	<i>Hellanodice iudices olymp.</i>	<i>423</i>
<i>Hecata trigla dicata 347</i>	<i>Hecatea phasinata 241</i>	<i>Helle ex ariete delapsa 590 se-</i>	<i>pulta 591</i>
<i>Hector ubi sepultus 78</i>	<i>Hectoris ossa requisita ibid.</i>	<i>Hellenes Graeci dicti</i>	<i>310</i>
<i>Hereses antiquitus castigabantur 62</i>	<i>Heresium causæ 320</i>	<i>Hellespontus unde dictus</i>	<i>590</i>
<i>Hedera è quibus 477</i>	<i>Hedera ubi inuenta 495</i>	<i>Heneti unde dicti</i>	<i>676</i>
<i>Hedera Baccho sacra 478</i>	<i>Hedera cur Baccho sacra 485</i>	<i>Hera Ceres vocata</i>	<i>505</i>
<i>Helena insula 657</i>	<i>Helena raptà à Theseo 654</i>	<i>Heraclea urbs deleta</i>	<i>678</i>
<i>Helena parentes 653 forma, ibidem nutrix 1008 filij 657</i>	<i>procorum nomina 1008 con-</i>	<i>Heractini opin. de princip.</i>	<i>76</i>
		<i>Hercules Acheloum vicit</i>	<i>681</i>
		<i>Albionem & Borgionem occidit</i>	<i>682</i>
		<i>Alcestim in vitam renouauit</i>	<i>686</i>
		<i>Alcyoneum cecidit</i>	<i>682</i>
		<i>Angues duos suffocauit</i>	<i>677</i>
		<i>Amicum & Mygdonem vicit</i>	<i>676</i>
		<i>Anteum suffocauit</i>	<i>680</i>
		<i>Aprum Erymanthi cecidit</i>	<i>673</i>
		<i>Aram 12. diis erexit</i>	<i>683</i>
		<i>Augiæ stabulum purgauit</i>	<i>674</i>
		<i>Astrologiam didicit</i>	<i>669</i>
		<i>Aues Stryphalides expulit</i>	<i>674</i>
		<i>Aurea mala reportauit</i>	<i>680</i>
		<i>Baltheum Amazonis cepit</i>	<i>676</i>
		<i>Bebryciam deuastauit</i>	<i>ib.</i>
		<i>Busirim de medio susculit</i>	<i>681</i>

INDEX IN

<i>Cacum occidit,</i>	<i>ibid.</i>	<i>Omphale seruivit</i>	688
<i>Cerberum eduxit</i>	685	<i>Poculum à Sole accepit</i>	317
<i>Cereopas profligauit</i>	688	<i>Prometheum liberauit</i>	682
<i>Cervam arripedem cecidit</i>		<i>Patriam defendit</i>	670
672		<i>Protes filios occidit</i>	677
<i>Cicadas fugauit</i>	683	<i>Puellas quinquaginta una no-</i>	
<i>Clauam Mercurio consecra-</i>		<i>ele constuprauit</i>	670
<i>uit</i>	683	<i>Pyrechmum profligauit</i>	682
<i>Cælum sustinuit</i>	330	<i>Saurum obruncauit</i>	681
<i>Columnas posuit</i>	678	<i>Sarpedonē Neptuni cecidit</i>	677
<i>Coon subiungauit</i>	682	<i>Saturno sacrificauit</i>	64
<i>Cygrum occidit,</i>	<i>ibid.</i>	<i>Siculos debellauit</i>	679
<i>Dercylum & Albionem cecidit</i>		<i>Taurum Marathonium idem de</i>	
678		<i>uicit</i>	676
<i>Diomedis equos cepit</i>	676	<i>Thiadamantem occidit</i>	693
<i>Emathionem obruncauit</i>	681	<i>liberauit</i>	684
<i>Erycem trucidauit</i>	638	<i>Troiam cepit</i>	677
<i>Geryonis boves cepit</i>	677	<i>Triduum latuit in ceto</i>	819
<i>Gigantem trucidauit</i>	638	<i>Hercules pellem leonis gestauit</i>	
<i>Gigantes è sanguine leonis</i>		669 omnium laborum obli-	
<i>Nemeæ interemit</i>	682	<i>uiscitur</i>	683
<i>Herginum & copias cecidit</i>		<i>se in pyram</i>	
670		<i>coniecit</i>	689
<i>Heslonem liberauit</i>	677	<i>inter Deos</i>	
<i>Hydrum Lernaam cecidit</i>		<i>velatus est</i>	<i>ibid.</i>
672		<i>suos filios tru-</i>	
<i>Inferorum bubulcum trucida-</i>		<i>cidauit</i>	670
<i>uit</i>	684	<i>Iunonis lac su-</i>	
<i>Insaniuit</i>	687	<i>xit</i>	133
<i>Iacimum vicit</i>	681	<i>Hercules cur relictus ab Argo-</i>	
<i>Leonem Citharoneum occi-</i>		<i>nantis</i>	583.584
<i>dit</i>	669	<i>Herculis parentes</i>	664
<i>Leonem Nemeæum obrunca-</i>		<i>in arborem</i>	684
<i>uit</i>	<i>ibid.</i>	<i>cognomina</i>	
<i>Linum occidit,</i>	<i>ibid.</i>	694 filij	671
<i>Lycum oppressit</i>	671	<i>forma</i>	669
<i>Neptuni filios trucid.</i>	683	<i>fratres</i>	666
<i>Nessum transfixit</i>	689	<i>insania</i>	671
<i>Oëchaliæ subiungauit</i>	686	<i>inuenta</i>	691.
<i>Olympia instituit</i>	674	<i>magistri</i>	668
		<i>Chiron educator</i>	668
		<i>nati-</i>	
		<i>uitas</i>	666
		<i>nomen</i>	671.
		687	
		<i>patria</i>	665
		<i>sacrificia</i>	694
		<i>sacra sæminis reueta</i>	<i>ibid.</i>
		<i>socij</i>	686
		<i>uictima</i>	694
		<i>vi-</i>	
		<i>tia</i>	687
		<i>voracitas</i>	691
		<i>uxo-</i>	
		<i>res</i>	686
		<i>Herculis reliquie</i>	303
		<i>nomē</i>	696
		<i>Herculi</i>	

Herculis sacra populus	684	sa-	Horarum parentes	412	nomina
crificandi ritus	694		ib. officia		ibi.
Hercules plures	690		Horti Iasonis		570
Heri taciturni sacra	219		Hyacinthus casus	344	sacer A-
Hermaphroditus Mercurii filius			pollini		364
385			Hyades inter sidera		326
Hermionenses à Charonte im-			Hyadum nomina		ibid.
munes	197		Hyadum etymologia	ib.	numerus
Hesichus heros	43		ibid.		
Hesichidae qui fuerint	ib.		Hyes Dionysius		ibi.
Hesione cur cetò exposita	165		Hydromantia Nerei		149
Hesperia unde dicta	329		Hydrophoria		431
Hesperidum parentes	679	nomi-	Hygia Minervae filia		303
na ibid. horti	722	meta au-	Hygiea uxor Aesculapij		369
rea, ib. locus ibi. draco custos			Hyla captus ab Hercule		693
723 cornu	501		Hylus Herculis filius,		ibid.
Hesperis filia	724		Hymni à quo inuenti	761. 762	
Hesperus in stellam versus	329		Hymni Hyagnidis inuentum		
Hiera insula	148		610		
Hierax in accipitrem versus			Hymnorum forma		55
890			Hyperionis parentes	525	insti-
Hippa Bacchi nutritrix	474		gnia		ibid.
Hippocrene fons	942		Hyppipyle pietas in patrem		
Hippodamia victa à Pelope			428		
797			Iacchus Bacchus est		496
Hippodamiae proci	798		Iamba sales		245
Hippodamiae nuptiae	ib.		Iambi versus reperti,		ibid.
Hippolytus Thesei	730		Iamidarum diuinationes		350
Hippolyti cades	164		Ianus bifrons		118
Hipponium vrbs Siciliae	243		Iani liberalitas		113
Hispania unde dicta	447		Ianuarius Lenæo dictus		490
Homeri consilium in poemate	7.		Iapetus Gigas		309
aurea catena	138		Iapetus cum Saturno regnavit		
Homines cadebantur in sacris			III		
66			Iapetus unde dictus		317
Homines Saturno casti	63		Iapyges qui essent		716
Homines in lapides versi	606		Iapygia unde dicta		ibid.
Hædorum sidera	399		Iason amatus à Cerere		
Hædorum ortus	ibi.		178		
Horæ unde dictæ	413		Iasonis parentes		505

INDEX IN

<i>Iaso filia Aesculapij</i>	369	<i>Inferi malorum autores</i>	43
<i>Iason educatus 580 ad aureum</i>		<i>Inferorum iudices</i>	209
<i>vellus missus</i>	ibi.	<i>Inferorum descensus</i>	197
<i>Iason vellus aureum cepit</i>	583	<i>Inferorum sacrorum tempus</i>	39
<i>incolumis rediit 585 unde di-</i>		<i>Inferorum sacerdotes & vestes</i>	43
<i>ctus 580 inuentuti restitutus</i>		<i>Inferorum victimæ</i>	39
<i>587 Creontis filiam duxit 573</i>		<i>Inferis cur sacrificaretur</i>	42
<i>Iasonis parentes 571 socij 581 si-</i>		<i>Inferos esse ut necesse est</i>	275
<i>ly 574 nauigatio 596 mors</i>		<i>Inferos qui vini adierint</i>	197
<i>587 templum</i>	ibid.	<i>Inferiæ mortuorum ammersa-</i>	
<i>Iasonis horti ubi & cur</i>	570	<i>riæ</i>	46
<i>Iasoni proposita pericula</i>	583	<i>Ingenium hominum quale</i>	91
<i>Icari mors</i>	771	<i>Ingeniorum bonorum natura</i>	
<i>Icarium mare</i>	483	<i>ibi.</i>	
<i>Icarus casus ob vinum</i>	ib.	<i>Ingrati omnes sordidi</i>	172
<i>Ida mons ubi sit</i>	79	<i>Iniustitiæ origo & vis</i>	648
<i>Idea insula Creta dicta</i>	98	<i>Ino Melicentam ingulauit 823.</i>	
<i>Ignauia ut pingebatur</i>	790	<i>in mare insiliit 431 facta</i>	
<i>Ignis à quo inuentus</i>	98	<i>Dea maris, ibid. Lencothea</i>	
<i>Ignis ereptus hominibus</i>	311	<i>vocata, ibid. Matuta est 824</i>	
<i>Ignis restitutus</i>	ibi.	<i>sepulta, ibid. credita præesse</i>	
<i>Ilithyia Lucina</i>	287	<i>nauigantibus</i>	ibi.
<i>Illyris unde dicta</i>	973	<i>Inus parentes 822. insidia in</i>	
<i>Imagines Deorum nullæ Persis</i>		<i>Phrixum</i>	590
<i>13</i>		<i>Insignia armorum inuenta</i>	
<i>Imagines Deorum nullæ Roma-</i>		<i>500</i>	
<i>nis</i>	ib.	<i>Insulæ beatorum ubi essent</i>	
<i>Imagines sanctorum ut haben-</i>		<i>270</i>	
<i>dæ</i>	14	<i>Iosacerdos Iunonis</i>	889
<i>Imperandi desiderij vis</i>	85	<i>Io in vaccam versa 889 ab</i>	
<i>Imperantium conditio</i>	268	<i>Argo custodita, ibid. scor-</i>	
<i>Imperatoria virtutes</i>	59	<i>tum fuit 889 in hominem</i>	
<i>Impietatis pœna</i>	928	<i>rediit 891 tempestatibus præ-</i>	
<i>Impunitas scelerum</i>	107	<i>fecta, ibid. rapta</i>	891
<i>Inachi parentes 910 uxor ibid.</i>		<i>Ius parentes 889 filius</i>	892
<i>filij, ibid. ortus</i>	ibid.	<i>Iolaus reuixit</i>	696
<i>Indus vitis & ficus inuentor</i>		<i>Ionium mare</i>	890
<i>503</i>		<i>Iophon oraculorum interpres</i>	
<i>Inferi à quibusdam negati</i>		<i>601</i>	
<i>275</i>		<i>Ioppe</i>	

MYTHOLOGIAN.

Ioppe urbs unde dicta	891	Isis Dea culta	892
Iouis parentes 78 patria 79		Isidis jlatua 892 inuenta	
nurtices 18. fratres 84 tres		354	
oculi 105 nomina. ibid. auaritia 67 crudelitas, ibidem		Isidi vitula dicata	892
malitia 71 temeritas 69 perfidia, ib. libido 94 mendacia		Isidi sacer anser	383
69 inuenta 71 filij 94 filiae		Isthmia instituta	430
preces 91 forma ob amores		Isthmia in honorem Melicertæ	
93 adiutor Briareus 88 concubitus 94 custodes 88 pericula 72 sortitio 89 cognomina 97 uxores 90 filia Lætio		823	
71. victoria in Titanes 98 filius Æacus 210 planetæ vis		Isthmiorum præmia 430. 431	
104. sacrorum varietas 35		unde dicta ibid. tempus ibid.	
Dodonei oraculum 108 aræ		victorum honor	ib.
sublimes 22 victima 60 Lycæi templum 28 Poliei sacra		Istri fluxus cursus	582
55 fabulæ explicatio 105		Italia Saturnia dicta	124
Ioni assidet Eunomia 118 querens sacra 98 aquila dicata 108 vota concepta 97		Italia unde dicta	678
cælum obijt 89 assessor pudor 90 assidet æquitas ibid.		Italia Saturno sacra	124
diuini honores habiti 95.		Ithomata sacra	77
Vide Iupiter.		Irys in phasianum versus	
Iones plures	83	734	
Iones reges vocati	77	Iudeorum Dei	17
Iphicli celeritas	666	Indices inferorum	210
Iphigenia maculata	65	Iudicia temeraria ut sint calamitosa	913
Iphigenia fit Hecate	ibid.	Iuno ab Herc. vulnerata 73.	
Ira vis	900	ab Horis educata 131 fit	
Iris nympba Iunonis 135 quid fit 900 quid significet		uacca 134 fit virgo quotannis	
901		132 à cuculo decepta 131 ab	
Iridis parentes 899 officia ibid.		Oceano educata 809 fit Iouis coniux 131 nuptiis præfeta 132 ridiculè decepta, ibid.	
forma	901	lac Herculi præbuit 133 ubi culta ibid. suspensa à Ioue 135. Venus dicta 133 Herculi insensa ibid. à pauonibus recta 135 subuenta- neum peperit 132 sellæ alligata 144 diuitiarum	
Is Ceres dicta	121	Dea 134 à Ioue ligata	
Iu Tithorea	54	ibid.	
		Iuno cur timoris Dea 137.	
		cur in Samo nutrita, ibid.	

- cur ab horis educata, *ibid.*
 cur Vulcanum peperit, *ibid.*
 cur Iouis coniux, *ibid.* cur à
 Ioue ligata 138 aeris vis est
 137
 Iunonis parentes 130 nutrices *i-*
bid. filij 132 pellices 134
 patria 130 nymphae 135 pictu-
 ra 133 ludi *ibid.* cognomina
 136 dos 679 victima 61. sa-
 crificia 131 templum sine te-
 cto 138 adultæ sacellum, *i-*
bid. statuae forma 133 nu-
 ptiæ sacra 132 odium il-
 lustres fecit 134 pellices è
 templis eiectione 134
 Iunonis allegoria 136
 Iunoni sacra victima 134 sacra
 sunt ante nuptias 132 sacra
 avis 134
 Iupiter ubi natus 79 ubi lotus
 78 ubi educatus 83
 Iupiter educatus ab apibus 80 à
 capra *ibid.* à Neda & Itho-
 ne 81 ab Amalthea & Me-
 lissa 106 ab Adraſtea 81
 ab aquila 82 à fortuna 81 ab
 visis 83 à Thulo, Neda &
 Agno 81 à columbis 82
 Iupiter quomodo servatus 80
 patrem in regnum reſtituit
 113 paternas infidias ſen-
 ſit 113 Thetidem compreſſit
 296 in Olymp. verſabatur
 95 inuētores rerum hono-
 rauit 96 patrem inſecutus
 eſt 72 mortuus eſt 20 Par-
 cus eſt inferior, *ibid.* morta-
 lis eſt *ibid.* barbatus 96.
 ambicioſus 90 Ægioclus
 84 paterna genitalia ab-
 ſcidit 86 reges inſtituit
 88. Metim uxorem deglu-
 tuit 91 Themim duxit
 91 in aurum verſus 805 in
 cuculum verſus 92 Iunonem
 duxit 91 grauidus Palladem
 peperit *ibid.* in cygnum ver-
 ſus 92 diuinos honores affec-
 tus 89 Idæus 79
 Iupiter quid ſit Platonici 124
 cur in varias formas 109.
 cur à Saturno non uſus 109.
 cur ſempiternus 20 cur à
 Veſta educatus 106 cur O-
 lympius 98 cur Deus ha-
 bitus 99 omnium autor 18.
 aer creditus 99 motus aeris
ibid. ignis regio 100 ignis
 autor omnium, *ibid.* ether
 100 planeta benignus 101.
 ſol. *ibid.* ſtella *ibid.* cælum
 103 fatum 101 anima mun-
 di 103 diuina prouidentia 20
 ſupremus 104 dator bonorum
ibid. ſine auribus 108 qua-
 tuor habet aures *ibid.* pater
 hominum & Deorum 157.
 mas & ſcæmina *ibid.* Ce-
 crops, *ibid.* Ammonius 96.
 Idæus 80 Olympius 103
 i fernus 105 tres oculos ha-
 bet *ibid.*
 Vide plura in Iouis.
 Iurantium in fœderibus ritus
 654
 Iurantium mos 655
 Iuſtitiae partes 307
 Iuſtitiae vis 308
 Iuuenes plerumque inepti præ-
 feſturi

<i>fecturis</i>	546	<i>Latium unde dictum</i>	72
<i>Ixion ad inferos deiectus</i>	614	<i>Latona unde dicta</i>	965. Immo-
<i>Ixionis parentes</i>	613. crudelitas,	<i>nem fefellit</i>	965 in coturni-
<i>ibid. xpianio</i>	614. filij, ibid.	<i>cem versa</i>	964
<i>Ixionis supplicium</i>	614	<i>Latona nutrix Apoll. & Diana</i>	
<i>Ixionis cum nube congressus,</i>	ibid.		340
		<i>Latona parentes</i>	962
<i>Iynx Medea magistra</i>	447	<i>Latona terra infesta</i>	963
<i>Iynx in anem versa</i>	561	<i>Latona templum</i>	964
<i>Iynx Iasonis socia</i>	889	<i>Latona filij</i>	965. palma
<i>Iynx avis,</i>	ibid.	<i>Laurus e nymphea</i>	349
<i>Iynxis parentes</i>	561	<i>Laurus ubi inuenta</i>	350
<i>Iynxis usus in beneficiis,</i>	ibi.	<i>Laurus Apollinis sacra</i>	349
		<i>Laurus premium Delphicum</i>	
L <i>Abyrithus</i>	<i>Ægypti</i>	<i>357 premium Pythiorum</i>	
	729		428
<i>Labyrinthus Cretæ</i>	556	<i>Laurus fulmine non tangitur</i>	350
<i>Lactea via facta</i>	133	<i>cur dicata Apollini</i>	349
<i>Lactucæ vis</i>	389	<i>Lauri vires</i>	350
<i>Ladon draco</i>	<i>Hesperidum</i>	<i>Lazæ Colchi</i>	585
	723	<i>Leda ouum peperit</i>	92
<i>Lefio Iouis filia</i>	71	<i>Ledæ ouum datum seruandum</i>	
<i>Lamia Sibylla dicta</i>	742		1008
<i>Lamia quæ dicantur,</i>	ibid.	<i>Leges inuente</i>	512
<i>Lamæ malitia</i>	ib.	<i>Leges donum dei & vis</i>	161
<i>Lampadophoria</i>	323	<i>Legum obseruantia antiquitus</i>	
<i>Lampacenorum morbus</i>	519		115
<i>Laomedon impius</i>	171	<i>Legum multiplicitas damnoſa</i>	
<i>Laomedontis calamitas</i>	165		116
<i>Lapithæ dicti</i>	342	<i>Lemnus Vulcano sacra</i>	144
<i>Laræ nymphe lingua</i>	<i>caſa</i>	<i>Lemniades graueolentes</i>	387
	294	<i>Lemniadum facinus.</i>	ibi.
<i>Laræ sacra,</i>	ibid.	<i>Lemniæ terræ vis</i>	144
<i>Lares quid eſſent</i>	294	<i>Lena, nymphe torcularium</i>	
<i>Larium parentes,</i>	ibid.		487
<i>Laribus canes dicati,</i>	ibid.	<i>Lenæa sacra</i>	490
<i>Laribus oblata in ſacris</i>	295	<i>Lenæo menſis Ianuarius</i>	ibid.
<i>Lariſſa unde dicta</i>	535	<i>Leones ab Hercule victi</i>	670
<i>Larunda culta</i>	294	<i>Leones Vulcano ſacri</i>	150
<i>Læſeris bonitas</i>	536	<i>Leſiborum diuinationes</i>	351

INDEX IN

Leithæi fluij quatuor	278	Linus vnde dictus	347
Lethe fluius	234	Linus victus	346
Lethe cur bibebatur	279	Linus elegas inuenit	347
Letihus fons	683	Linus ab Hercule occisus	346
Leuca fons fetidus	639	Lini parentes	ibi.
Leucadia victima	67	Lini discipuli	ibi.
Leucadiæ petre vis	390	Lini inuentum	699
Leucippus amatus à Daphne		Lipara habitata	856
350		Lipara dicta	ibi.
Leucosia insula dicta	747	Lipara insula Vulcani	148
Leucosyri qui essent	585	Lipara Meligunis	972
Leucothea aurora est	826	Lotis in loton arborem	518
Lex regina ciuitatum	160	Lacerna per annum ardens	
Libamina prima quæ essent		780	
31		Lucifer solis præuius	547
Liber pater	495	Lucina debilitat	288
Liberalitas regia virtus	172	na 286 vna è Parciis	204
Libido Clisophi Selymbriani		vbi nata 286 vnde dicta	140
781		eadem Diana 264 culta	288
Libidinis vis	919	Prothyraea	287
Libya vnde dicta	810	Lucinæ parentes 286 officia	
Libyæ vnde dicta	94	287 imago 288 nomina	
Libyæ dei	14	286 reuerentia 287 sacerdos	
Libyæ fabule	5	289	
Ligures vnde dicti	677	Lucinæ sacrum dictatum	288
Ligna deorum sculptorum	781.	miraculum	ibi.
Martis	27	Luctus honor Proserpine	245
Ligna sacris apta	27	Ludi varij Grecorum	43
Ligna sacrorum Bacchi	ib.	Lumina sacris addita	33
Ligna sacrorum Veneris,	ibid.	Luna habitari credita	256.
Herculis	ibid.	672	
Lignatores sacrorum	28	Luna aeris vxor 251. in cur-	
Lignatorum munus	ib.	ru vela 250 cornuta 251.	
Lilia candida facta	133	mas & femina, ibid. lu-	
Limniades Stagnorum deæ		men ut accipit 256 lu-	
732		noni opem tulit in Hercul.	
Lingua concha Veneri sacra		669. Pana amauit 257.	
378		Diana dicta 260 beneficiis	
Lingue Mercurio sacræ	36	præfata 252 obit & sit sydas	
Lingua vltima sacrorum	ibi.	333	

Lunæ parentes 249 *sagittæ* 251
vires 254 *defectus* 251 *remedia*
eclipsium 254 *magnitudo* 255
observatio 252 *victima* 237
officia 252 *natura* 256
vestes quales 250 *miraculum*
253 defectus ut fiant 254
defectus quis prior observavit
254 equi 250 *ortus* 251
sacrificia 66 *Phœbe dicta*
250 etymologia 258
Lunam detrahere quid sit 253
Lupercalia 979
Lupus Maris & Apollini sacer
158
Lupi ex hominibus 979
Lusitania unde dicta 477
Lusus fons 77
Lustratio quid sit 42
Lustratio per sulphur 48 *per par-*
cellos 50 *per sal* *ibid.* *per a-*
quam 49 *per cepas, quas mē-*
nides *ibid.*
Lustrationes agrorum 50
Lustrationes pollutorum 51 *pre-*
cantium *ibid.*
Lustrationes vasorum sacrorum
48 locorum *ibid.*
Lustrationum differentie 51 *caus-*
se *ibid.* *vires* 51
Lycæus unde dictus 495
Lycæon in lapum 979
Lycæonis parentes 978 *inuenta*;
ibid. *tempus* *ibid.* *filij in lapos*
979 filia in vrsam 980 *fi-*
liorum nomina 432. 979 *filius*
327
Lycosura urbs 979
Lyncæus perspicax 846
Lycurgi calamitas 477

Lydia Meonia dicta 699
Lygodesimæ victima 66
Lyra à Mercurio inuenta 346
Lyra Orphei inter sidera 757
Lyre etymologia 436
Lysitona Lucina 264

M *Acaria urbs condita*
980
Macaria insula dicta 690
Macedonis insignia 500
Macedonia unde dicta *ibid.*
Machaon Medicus 369
Macris Bacchi nutrix 119
Macris Sicilia dicta *ibid.*
Menades unde dicta 479
Magice artis vires credite 569
Magicis artibus repugnantia
241
Magna mater quid sit 95
Magna matris tibiæ sacris add.
611
Magnorum divinationes 359
Malitia suprema non diuturna
70
Mania nympba culta 294
Maria nominata varijs nomi-
nibus 811
Mare Eoum 329 *Æthiopicum*;
ibid. *Atlanticum* *ibid.* *rubrum*;
ibid. *mortuum* *ibid.* *Erythræū*
unde dictum 804
Mare mediterraneum 855
Maris fluxus & refluxus 811
Marinorum Deorum victima
37
Maronea urbs unde dicta 500
Marsi unde dicti 562
Marsi ab Angitia docti 567
Marsya in fluvium vers. 611

- Atarsya* fluvius dictus, ibid.
Atarsya victus 612
Atarsya parentes 610 tempus
 ibid.
Atarsya cibicem prestans 611
Atarsya supplicium ibid.
Mars capitis causam dixit, 158
 vulneratus fuit ibid. cultus
 in Thracia 159 quid sit 161
 sol creditus 162 vis ignea, i-
 bid. arma invenit, ibid. liga-
 tus 73 Adonim occidit 521 ty-
 rannus 159 captus à Vulcano
 ibi.
Martii parentes 157 nutrices
 158 uxor Neriene, ibidem.
 filij, ibid. equi, ibid. currus, ib.
 simulacrum 161 comites 159
 adulterium 151 inventum 162
 cognomina 159 victimæ 58
 fidei vis 125 auriga Bel-
 lona 158 Allegoria 160
Martii homo cædebatur 65 lu-
 pus sacer 158 picus sacer,
 ibidem. gramen sacrum 158
 canis sacer, ibid. gallus sacer
 ibid. vultur sacer ibid.
Matragyrta qui essent 957
Matuta Ino est & aurora
 826
Mausolus Solis filius 531
Mecionice vis 166
Medea in custodias tradita 242
 Iasonem amavit 562 Pe-
 liam occidit 573 AEsone
 coxit 587 Glaucom vsit
 574 agnum ex oue fecit
 572 Bacchi nutrices coxit
 587 Theseo insidiata est
 576 Athenas adiuit, ibid.
 patri imperium recuperavit,
 ibid. Herculi nupsit 577 A-
 chilli nupsit 989 Aëæ vo-
 cata fuit 567 venescioni pe-
 ritissima 570 Lemniadibus
 insidiata ibid.
Medeæ parentes 567 venescia
 568 crudelitas 568 nomen
 576 facinora 569 filij casti
 574 inventa 575 mors ignota
 577 soror Angitia 567 soror
 Chalciope, ibid. humanitas
 242 fuga, ibid. nuptia facta
 Corcyra 570 aræ duæ 571
 astutia mira ibid.
Medea vnde dicta 577
Medicina inventa 367
Medicinæ initium 368
Medorum divinationes 350
Medusa occisa 738
Medusæ parentes 736
Medusæ sanguis in erpentes
 646 Caput in saxa vertit
 737 Capilli in angues, ib. Ca-
 put gestamen Palladis, ibid.
Medusa vis ibid.
Medusæ plures vocata 736
Megara vnde dicta 736
Meganira Cererem excepit
 245
Melas fluvius Nilus 166
Meleager casus ab apro 708
Meleagri socij in aues 716
Meleagri vita in tisione 726
Meleagrides aues 923
Melicerta artem memoriæ inue-
 nit 430
Melicerta Palamon 431
 Melicerta

Melicerta casus	430	thema aurea	441
Melicerta certam. premium		Mercurio gallus asidet	433
431		dies dicatus	437
Meligunis insula	1148	boca piscis	
Melissa Oreadis inuenta	462	sacra	347
Melita insula & oppidum di-		porulaca sacra	
ctum	690	432 lingua sacra	36
Memnon in quem versus	551	Mercurij Trismegisti artificium	258
Memnonis parentes	550	Mercurij plures	433
patria		Mercurialium certaminum pre-	
ib. militia, ibid. regia ibid. en-		mia	431
sis, ibid. statua mira	551	Mestra prestigiorum perita	511
colum		Metalla que quibus dicata	533
na mira	552	Metalla asini attributa	21
mors	550	Metalla inuenta	315
sepul-		Metallorum natura	21
chrum	ibid.	Metis Iouis vxor deglutita	90
Memnonis aues	551	Midas tacta in aurum vertit	
Mensaria ciuitas	980	997 auro Pactalum inficit, i-	
Mentha in herbam sui nominis		bid. iudex à Phæbo electus	
174		998	
Mercurius ubi educatus	432	Mida parentes	997
ubi natus, ibidem. lac Iuno-		liberalitas,	
nis suxit, ibidem. fur exi-		ibid. allegoria	208
mius	343	Mida aures asini inuncta	ib.
Cupidinem vicit		Miletus unde dicta	342
433 Argum occidit	439	Mimallones unde dicta	479
domi custos, ibidem. pasto-		mi	
rum deus	435	racula, ib. cornua assumebant	
prestigiorum		485	
inuentor, ibid. fit hircus ob		Milonis Crotoniatæ vires infi-	
Penelopen	444	gnes	423
furum deus		Minervæ car armata	313
433 nauarum deus	437	oleam	
palestritarum deus, ibidem.		inuenit	307
eloquentia deus prefectus		Iouis ascititia	
434 somnijs prefectus	437	297 alata	298
terrestris Deus	438	semper virgo	
morientibus prefectus	433	300 bellinuentrix, ibid. co-	
lyram		lum inuenit	300
inuenit	346	edificia re-	
belli & pacis mi-		perit	ibid.
nister	433	ibid. tibias reseruit	611
Mercurij parentes	432	vim Hultani deuittant	302
nutrit		Palladem cecidit	296
ib. officia	434	diuersa est à Pallade, ibid. Pallas	
furia, ibid. simulacrum, ib. vi-		eadem	295
ctima	440	Alalcomenia	
sacrificia, ib. co-		296	
gnomina, ib. filij	440		
inuen-			
ta	437		
virga	434-436		
ca-			

- Minerva* quid sit 308 cur dea
 credita 298 cur *Pallas* ap-
 pellata, *ibid.* cur *populatrix*
 304 cur armata, *ibid.* artium
 inuentrix 301 nuda visa 302
Minervæ parentes 296 *Dada-*
le nutrit, *ibid.* cognomina 303
 filia, *ibid.* domus 166 *victimæ*
 304 certamen virginum in ho-
 morem 297 sacrificia 298 *A-*
leæ delubrum 23 armatura
 306
Minervæ sacra noctua *ibid.* sa-
 cer draco, *ibid.* numerus septe-
 narius sacer 296
Minervæ plures *ibid.*
Minos index animarum 210
 quis fuerit 206 rex *Crææ* *ib.*
 iustus fuit 209 *Iouis* filius 94
 rex inferorum 210 *Iouis* dis-
 cipulus 208
Minos parentes 208 officium
 210 filij, *ibid.* mors *ibid.*
Minos regnum delatum 209
Minotaurus natus 555
Minotauri forma 728
Minya unde dicti 587
Mola quid essent 31
Molarum usus 33
Molere triticum quis invenit
 509
Moly herba vis 562
Momus index electus 1011 om-
 nibus inuisus, *ibid.* opera deo-
 rum carpit *ibid.*
Momi parentes 1011 officium
ibid.
Mopsi diminutio 353
Mors *Noctis* filia 230 alata
 231 inferorum satellites 230
implacabilis 231 donum *Dæ-*
 904 malorum remedium 231
somni soror 230
Mortis figura *ib.* *victimæ*, *ib.* be-
 neficiæ 231 sacrificia, *ibid.* pa-
 rentes 230 vis 819
Mortuorum honor capilli 43 vi-
 timæ captivi 44 res cariores
 vstæ, *ibid.* *victimæ* 45 ultima
 dona, *ibid.* anime ut vocaban-
 tur 48 fores *typharissæ* orna-
 bantur 46 anniversarie infe-
 rie 46
Mortui ut crebantur 46 quam-
 diu lucebantur 44
Mortui sanguis oblatus 46
 obolus in os includebatur
 197
Morta una *Parcarum* 204
Motacilla beneficijs apta 561
Mulieres malorum causæ 919
Mulierum conditio 921
Mulus piscis *Dianæ* sacer 347
Mundus creatus creditus 105
Mundus eternus creditus *ibid.*
Musæ tres primum cultæ 761
 semper castæ 766 *Sirenas* vi-
 cerunt 705 *sphærarum* ani-
 me 768 quæ fuerint 500
Musarum parentes 761 nutritæ
 261 præses *Apolloni* 346 no-
 mina 761 inuenta 762 filij,
ibid. amores 765 officium 764
 aves 767 vis 763
Musis loca dicata 766
Musæ ludi vocati 761
Musica instrumenta addita sa-
 cris 133
Musica vis diuina *ibid.*
Musica poematis adhibita 6
Musica

MYTHOLOGIA M.

<i>Musica citr sacris addita</i>	969	<i>Narcissi parentes</i>	1000	<i>seror</i>
<i>Musica Dei inuentum</i>	346	<i>ibid.</i>		
<i>Musica nunc effæminata</i>	<i>ibid.</i>	<i>Nauium pictura</i>		918
<i>Musicæ vis</i>	6	<i>Naxos unde dicta</i>		472
<i>Musici moduli</i>	346	<i>Naxos Dia vocata</i>		495
<i>Mycenæ vrbis vnde dicta</i>	804	<i>Naxos Baccho sacra</i>		<i>ibid.</i>
<i>Mygdonia Niobe</i>	605	<i>Neapolis vnde dicta</i>		746
<i>Myletus molere inuenit</i>	510	<i>Neda nutritrix louis</i>		18
<i>Myrica grata Apollini</i>	351	<i>Negretus fons</i>		234
<i>Myrica vsus</i>	<i>ibid.</i>	<i>Nemea certamina ubi</i>	428	<i>à</i>
<i>Myricæ diminutio</i>	351	<i>quibus instituta</i>	429	<i>cur insti-</i>
<i>Myriophyllum herba</i>	989	<i>tuta 430 funebria crani</i>	429	
<i>Myrmidones è formicis</i>	212	<i>vnde dicta</i>		430
<i>Myronis vacca mira</i>	786	<i>Nemcorum iudices, ibid. pramia</i>		
<i>Myrrha in arborem versa</i>	520		429	
<i>Myrtilus quis fuerit</i>	799	<i>Nemei pugnatōres</i>		<i>ibid.</i>
<i>ctus à Pelope</i>	800	<i>Nemesis Atrastea vocata</i>	1008	
<i>Myrtili fraus</i>	799	<i>fit anser 1008 alata</i>	1009	
<i>Myrtoum mare</i>	800	<i>quid sit</i>		1010
<i>Myrtus Baccho sacra</i>	390	<i>Nemesis parentes 1007 insignia</i>		
<i>Myrtus Veneri sacra</i>	<i>ibid.</i>		1008	
<i>Myrtus Cereri sacra</i>	508	<i>Nemesis officium 1009 forma</i>		
<i>Myrsellus Crotonem condidit</i>			1010	
246		<i>Nephalia sacra</i>		382

N <i>aiades Adonim nutritrix</i>		<i>Nephalia ligna</i>		<i>ibid.</i>
<i>re</i>	521	<i>Nephalia Deæ</i>		<i>ibid.</i>
<i>Naiades nymphæ vnde dicta</i>		<i>Nephele dea credita</i>		592
465		<i>Nepheles flus in Phrygiæ</i>	590	
<i>Napæ saltuum deæ</i>	<i>ibid.</i>	<i>Neptunus prociplius</i>		912
<i>Naphiæ vis</i>	574	<i>Neptunus insularum imperator</i>		
<i>Narcissus ab Echo amatus</i>	1000		163	
<i>in florem versus, ibid. quid si-</i>		<i>Neptunus Laomedonti seruus</i>		
<i>gnificat</i>	<i>ibid.</i>		164	<i>Troiam extruxit, i-</i>
<i>Narcissus quibus coronis aptus</i>		<i>ibidem. equum reperit</i>	171	
<i>ibid.</i>		<i>inuenit equitare</i>	163	<i>equus</i>
<i>Narcissus sacer Baccho</i>	478	<i>Cererem compressis</i>	221	<i>quid</i>
<i>sacer Eumenidibus</i>	220	<i>fit</i>		169
<i>sacer Proserpinæ, ibi d. sacer Plu-</i>		<i>Neptuni parentes</i>	162	<i>Edu-</i>
<i>toni</i>	174	<i>catio ibid. forma, ibidem.</i>		
<i>sacer Cereri</i>	508	<i>vxor ibidem. comites</i>		169

- fidens* 170 *templis magnifica* 167 *cognomina* 167 *officia*, *ibid.* filij 165 *currus* 164 *aqui*, *ibidem.* *victima* 37
Neptuno mare obtigit 89 *Thun- nus sacer* 168 *Pompilus sacer* 347 *cœlestes pisces dicati* 168
Nereus vates 832 *in varias formas* 832 *educatus* 833 *maris Deus* *ibid.* *hydromantia peritus* 149
Nerei parentes 831 *filiae* 833
Nereides circa currum Tritonis 834
Nereides quæ essent 465
Nereidum officium 561
Nereidum parentes 833 *numerus*, *ibid.* *nomina* 835 *capilli* 833 *aves* *ibid.*
Neriene vxor Martis 158
Nessi astutia 689
Nicetæ sententia de mundo 257
Nicopolis unde dicta 746
Nilus Melas dictus 166
Niobe in saxum versa 605
Niobes parentes 602 *filij* 603 *ar- rogantia* 602 *nomina filio- rum* 604 *filiorum cædes* 603 *imago* 605
Niobe plures 603
Nisus proditus 863
Nisyros insula 638
Nobilitas quid verè sit 59
Nox alata 228 *in curru vecta* 227 *mater omnium*, *ibid.* *unde dicta* 230 *antiquissima* 227
Noctis parentes 227 *filij* 229 *eterna* 228 *officium* *ibi.*
Noctua sacra Minervæ 306
Numerus ternarius sacer 38
Nuptiarum secundarum auctor 804
Nuptias adeundi mos 804
Nyctelius Bacchus 496
Nymphæ matres fluviorum 464 *Pana educarunt* 444
Aristæum educarunt 466 *Cere- rem educarunt* 465 *greges Solis custodiebant* 529 *ministra Circes* 560 *quid essent* 465
Nympharum parentes 464 *di- uisio* 464 *vis* 466 *officium* 560 *sacrificia* 60 *nominum explicatio* 465
Nysa vrbs à Baccho condita in India 480
Nysæ portæ 502
Nysæus Bacchus unde 495
Oaxia vrbs Cretæ unde dicta 209
Oceanus initium rerum 809 *tan- rino capite* 809 *amicus Pro- methei*, *ibid.* *quid esse putetur* 38
Oceani parentes 809 *uxores* 810 *filia*, *ibid.* *motus* *ibid.* *frater Atlas* 329 *nomina filiarum* 810
Ocnus pro ignavia piæsus 790
Ocyrhoe Chironis filia 374
Odores demonibus grati 34
Oedipus Sphingem vicit 1005 *unde dictus* *ibid.*
Oenomans procos occid. 798
Oenomai equi 799
Olea

MYTHOLOGIA M.

Olea à Minerva inuenta	301	tatus, ibid. digitum sibi ar-	
Oleaster sa: er Apollini	347	rofit, ibid. Tauricam statuam	
Oleaster premium Olympicorum		rapuit 943 comam in Tauri-	
416		ca deponit, ibid. sororem dat	
Oleaster planta propria Alphei		Pyladae, ibid. Erinyas pla-	
189		cat, ibid. sanitati restitutum,	
Oleum in sacris Plutonis	40	ibid.	
Olei usus multiplex	301	Orestis parentes 940 uxor 941	
Olenia capra	81	sorores 943 filij, ibidem. mors	
Oliua fons	341	944 ossa, ibid. tabernaculum	
Oliua versilis	676	942	
Olympica certamina instituta		Orestis diuini honores habiti 944	
415		dies dicta 941	
Olympicorum certaminum tem-		Orestia vocata ibid.	
pus	ibid.	Oresticum Argos 942	
Olympicorum premium 415 ho-		Orgia sublata 495	
nor 416 ubi fierent 418 modi		Ori inuentum 164	
uari 416 quando cœperint		Orion ab Aurora amatus 871	
417		Pleionem insectus 870	
Olympidorum certaminum muta		Orion p. ius dictus 869 tri-	
110	420	pater 869 Caudaon voca-	
Olympus Iouis magister	98	tus, ibidem. super aquas in-	
Olympus mons	80	cedens 870 cæcus facinus	
Olynthus unde dicta	690	ibidem. lumen recuperat 870	
Omphalus locus in medio terræ		Pleiades quinquennium inse-	
79		quitur, ibid. Dianam viola-	
Oracula ambigua	600	re conatur 871. scorpia occi-	
Oracula varia	ibid.	sus, ibid. inter sidera relatus	
Oraculorum interpres Iophon	601	ibid.	
Orcus quis esset	175	Orionis parentes 869 uxor 870	
Oreade Brasie cur dicti	469	caedes 871	
Oreades comites Dianæ	462	Orithyia rapta à Borea 859	
Oreades eadem Orestidae, ibi.		Orpheus ab inferis uxorem re-	
Oreadum parentes 461 officia		uocat 756 cur occisus 757	
462 nomina, ibi inuenta, ibid.		Bacchi sacra instituit 501	
Oreje urbs	941	cantu Sirenas superauit	
Orestes ubi educatus 940 ma-		747	
trrem occidit, ibidem. patriam		Orphei parentes 753 prosta-	
fugit, ibid. absolutus in Arco-		nia 758 hya inter sidera	
pago, ibid. ab Erinyibus agi-		757 tempus 755 inuenta,	

ib. scripta ibid. allegorie	759	Palladij opportunitas	ibi.
sapientia	756	Palliatæ fabule	5
pulvis 755 caput sepultum, ib.		Palma Pythicis victoribus pro-	
mors varia	ibid.	posita	357
Oribria carmin. Arionis	300	Palma Musis sacra	767
Orygia Insula	964	Palma à quibus gestari solita	
Orus Apollo dictus	346	431. 432	
Ostrophoriorum ritus	488	Pandux nympharum 445 nun-	
Oscilla Bacchi imagines	492	tius Deorum ibid. greges pa-	
Osiris Bacchus	121	nuit, ibid. ubi educatus 446	
Ostridis expeditio	589	Syringa amant 447 in	
Quidij error	38	arictem versus 448 Ty-	
P Actolus auro fluxis	297	phonem irretiuit, ibid. pis-	
Paon Aesculapius dictus		catorum Deus, ibi. bucina-	
358		tor in bello Giganteo 640	
Peanes unde dicti	ibid.	Echo amant 447 in hircum	
Peanes quid essent	357	versus 444 à Cupidine lu-	
Pease unde dictæ	595	sta victus 448 fistulam in-	
Palemon Deus marinus 825 na-		uenit, ibid. vaticinia Apol.	
tator egregius	825	docuit 348 vniuersa natura	
Palemonis imago 826 sepul-		449	
crum, ibid. victima, certamen		Panos parentes 443 forma, ibid.	
825		sacra, ibid. nutrices, ibid. su-	
Pales pastorum Dea	344	ror 448 pictura 445 gesta-	
Palilia sacra	534	men, ibi. officia 446 vis 450	
Pallas cur dicta 298 semper vir		filia Iambe	245
go 300 Iouis filia 296 Triton-		Panes plures	446
ia 305 armata nata 109		Panicus terror	67
Minerua est 295 diuersa à		Panathenæa sacra	145
Minerua 296 à Minerua		Pandionis parentes 982 filij ibi.	
casa, ibid. Alalcomenia ibi.		Pandiones plures	ibid.
Bacchum tnetur ab insidijs		Pandora Vulcani	311
502		Pandora formata	351
Palladis parentes 295 natalis		Pannychijs fons	234
dies ibi. clypeus 299 currus, ib.		Papauer Lucinæ sacrum	514
scuti vis, ibid. armatura 306		Papauera Cereri sacra 294. 514	
inuentum 299 cognomina		Papauera Laribus sacra	588
307 allegoria	304	Paphlagon Polyphemi filius	
Palladij quæ fuerint	296	973	
Palladij vis	302	Parca quid sit	204
		Parces	

MYTHOLOGIA M.

Parca Deorum scribe	204	Pelei innocentia	613
Parca sunt tempora	206	Pelei & Thetidis nuptiae	374
Parcarum parentes	203	Pelie genus	580
ca	203	munus	204
nomina			570
ibid. sacrorum ritus	ibid.	vis	
	206	allegoria	207
Parentantium ritus	46		
Paris electus infans	651	ab ur-	
sa educatus, ibid. nutritus, ibi.			
index Dearum	652	Helenā	
rapuit	656	Deas nudas non	
vidit	659	ut Deas indicavit	
307		largitionibus corruptus	
652			
Paridis parentes	652	robur, ibi.	
iustitia	ibid.	filij	656
mors			
658			
Parnassus unde dictus	887		
Pyrhichium melos inuentum			
848			
Pasiphae culta	556	cur taurum	
amarit, ibid. Minois vxor			
555			
Pasiphaes paren.	555	filij	556
Passeres Veneri sacra	382		
Pastores reges vocati	345		
Patra Area vocata	307		
Patria cuiusque	211		
Pano Iunoni sacer	135		
Patio gemmatus Adriani	136		
Paupertatis mala	179		
Pax nutrix Plutonis	173		
Pecentij pop. qui fuerint	716		
Pecunie animalia imprimeban-			
tur	918		
Pecunie vis	126		
Pegasus equus Belleroph.	951		
Pegasus natus ē Medusa	738		
Pelasgus Iouis filius	94		
Pelasgi inuenta	600		
		Pelei innocentia	613
		Pelei & Thetidis nuptiae	374
		Pelie genus	580
		crudelitas	
			570
		Pelie datum oraculi responsum	
		580	
		filiae	573
		mors per frau-	
		dem Medea	ib.
		Pelles pro scutis usurpata	667
		Pellices ē Iuno. templo electo	
			134
		Pelopis parentes	798
		filii	800
		victor Hippodamiae	800
		humerus ebur-	
		nerus, ib. sepulchrum	801
		ossa	
		in Græciam portata, ib. du-	
		plex inuenta	622
		Peloponnesus dicta	800
		Penates qui fuerint	290
		Penatum officia	291
		etymologia	
		290	
		figura	291
		sacra	
			290
		Penelope exposita	922
		unde di-	
		cta	923
		domo expulsa	937
		ā Mercurio compressa	444
		Penelopes genus	444
		fratres	
		922	
		parentes, ibi. nuptiae	923
		aeterna	925
		filius, ibi. sepul-	
		crum	ibid.
		Penthei calamitas	493
		Pepromene vna Parcarū	204
		Periclymeni vis	841
		Perpendiculum inuentum	796
		Persa nulla templa habuerunt	
			13
		Perseus Iouis filius	737
		disfructum	
		inuenit	804
		ad Medusam	
		missus	803
		Atlantem in	
		mentem vertit	328
		Me-	
		dufam obtruncavit	737
		An-	
		dromedam liberavit, ibid.	

INDEX IN

Solis filius ubi regnavit	Phæbi crudelitas	70	
559	Phœnicia unde dicta	165	
Persei filii 804 vxor	ib.	Phorcides quæ essent	737
Pestilentia causa	545	Phorcini parentes 836 filii, ib.	
Pestilentia insignes	ibi.	Phoroneus ignem inuenit	314
Petri Victorij bonitas	957	Phrixus per aera victus	590.
Phæacia unde dicta	165	arietem immolauit	591
Phædra mors	ib.	Phrxi parentes 590 filii	592.
Phæthron currum solis regit		aries locutus 591 aries quid	
543 è cælo cecidit	ib.	esset	594
Phæthron cursum solis obseruauit		Piaculum sacrificantium	26
333		Pica Baccho sacra	478
Phæthron Absyrtus vocatus		Pictorum opera memorab.	773
566		Pictura præstantia 773 initia	
Phæthontis allegoria 544 pa-		775	
rentes 542 casus	543	Pictura colorum vis	777
Phæthontides in populos ver-		Picus Marti sacer	158
sa	544	Pietas quam boni sit	172
Phæthontiadum lacrymæ in e-		Pilumnus Iouis filius	94
lectrum	ibi.	Pinarij Herculis sacerdos. 29 Pi-	
Phalanx in serpentem	646	nus ex Arte	95
Phalanx militiam edoctus	ib.	Pinus sacra Minervæ matri	
Phalaris pisci Veneri dic.	347	ib.	
Phalistorum religio dolosa	358	Pinus sacra Pani	443
Phallica sacra	489	Pirene in fluuium	262
Phallus quid sit	ibi.	Pirithous adiuit inferos	201
Phaëstus Græcis ignotus	587	Pisa unde dicta	331
Phasmata Hecates	241	Piscatorum Deus Pan	448
Phasmata cur euanescent	238	Pisistratus tyrannidem occupa-	
Philofletes sagittas habuit		uit	730
Here.	303	Pitheculæ patria Gigantum	
Philomela & soror in aues	734	639	
Veris nuncia	735	Pitheculæ insula	85
Philomela fabula	734	Pithegia sacra	420
Philyra vxor Saturni	375	Planetarum vires	769.259
Phineus longæui	719	Planipedie fabule	5
Phinei parentes 712 filij ib. sup-		Platanus genio dicata	292
plicium	582	Plato theologiam immutauit	15
Phlegra unde dicta	638	Platonis opinio de principijs re-	
Phæbus unde dictus	361	rum 75. de anima	281
		Pleia	

MYTHOLOGIA.

Pleia. anime cælorum sunt	331	Pollux ubi natus	844 inuit cum
Pleiades inter sidera	870	Iasone ibi. Amycum pugnis	
Pleiades cur filie Atlantis	331	occidit 846 Athenas vicit i-	
Pleiadum nomina	325 locus	bid. ad Leucippi filias ibidem	
ibid.		recuperat Helenam ib. casus	
Pleione Atlantis vxor	325	fuit 846 cultus 848 fratri li-	
Ploides aues	674	beralis	847
Plote insula Delos	340	Pollux & Castor seruatores	
Plote insule	720	845	
Pluto Deus mortuorum	174.	Pollucis parentes	844 inuenta
Orcas 175 Proserpinam ra-		847 equi albi ib. victima	850
puit, 174 quid sit, 40 Dis vo-		flammæ nautis	848 filii
catus 176 opum Deus	173.	846	
ubi habitaret 174 vulnera-		Polluebantur qui	51
tus 73 à Sisypho deceptus		Polluti qui essent	ibid.
619		Polluti non tangebant aras	51
Plutonis parentes	173 Pax nu-	Polydectes in lapidem	803
trix	173 clauis 174 insigne	Polydus vates	830
ibid. equi ibid. regia ibid. sa-		Polyphemus Galateam amant	
cris oleum pro vino 40 curvus		973 cæcus factus	975
174 victima 58 nomina 200		Polyphemi parentes	836 vxor
sacrificia 174 allegoria		972 vitulus 894 filij	973.
176		mores ibid. arrogantia	975
Plutoni infera obligarunt	174	Pompilus sacer Neptuno	347
sacræ plantæ	ib.	Pomum Discordiæ	652
Plutonium os	175	Populus alba	189
Plutus diuitiarum Deus	177. 178	Populus nigra	ib.
cæcus à Ioue factus ibi. timi-		Porcelli lustrationum	50
duc Deus	178 perniciosus	Portulaca sacra Mercurio	
179 oculatus	ibid.	432	
Pluti parentes	178 filii	182	
Poematis præstantia	7	Portus Herculis vocatus	682
Poematum scopus	ib.	Præsepe signum cælestè	456
Poematibus musica addita	6	Præstigiorum inuentor Mercu-	
Poetæ adulatores	717	rui	436
Poeticæ vis	ib.	Preces impiarum quales	49
Poetica fabule	8	Preces Iouis filie	91
Penitentia quorum filia	317	Preces quales esse debent	
Politice fabulæ	5	172	
		Priamus vnde dictus	677

INDEX IN

- Priamus* ad Iouem confugit 105
Priamo regnum delatum 597
Priapus ubi natus 517 deformis 518 exul, ibidem reuocatus 519 hortorum Deus 519. cultus, ibid.
Priapi parentes 386 uictima 518 simulachrum 520 portus 519
Primi comitis laus 958
Primitiæ Vestæ sacra 86
Principum ingenia 142 institutio 717
Progne in lusciniam versa 734
Progenes parentes 733
Prometheus omnes artes inuenit 301
Prometheus Iouem decepit 311 homines fecit 310 in Caucaſo uinctus 312 quis eſſet 310
Pandoram finxit 151 Titan ignifer 150 ignem detulit hominibus 311 accusatus 313. inuenit ſæminam 314 à Ioue ſolutus 317 Oceano amicus 310 liberatus ab Hercule 324 rerum diuinarum contemptor 324 inſidias aperit Saturno 113
Promethei parentes 308. 309 filia Titanis ibid. uxores 309. fratres, ib. filij, ib. imprudẽtia 311 ſupplicium 312 ara 314 aquila 323 ſtatua 150 inuẽta 146 allegoria 323
Prometheo ingrati homines 313
Proſelenus Arcadibus imperauit 251
Proſeleni Arcades diſti 251
Proſerpina non recuperata 506 ſuper mare lata 244 rapta narcissum colligens 245 à Theſeo quaſita 246 alternè apud matrem 246 unde rapta 123 quid ſit 97 mortuorũ regina 245
Proſerpinae parentes 243 honores 245 uictima 247 raptus 243 reuerentia 244 cognomina 247 etymologia 249 allegoria 177
Proſerpinae donata Sicilia 246
Protheus in varias formas 838 Deorum antiquiſſimus, ibid. nauigandi peritus 840
Protes parentes 837. uxor ibid. calliditas 842 inſittia 843 filij 837 curruſ 839 æquitas caſus filijs 838 poteſtas 839
Proteo mira vis 840 par poteſtas 841
Prothya Lucina 287
Pudor Iouis aſſeſſor 90
Purgatio antiquorum 27
Pylum conditum 580
Pyra à propinquiore accendebatur 45
Pyrenæi montes unde diſti 690
Pyromantia Vulcani 149
Pyrrhichium melos inuentum 848
Pythagoras unum Deum cõſiſit 15
Pythagoræ opinio de principiis 75 opinio de anima 278 ludicrum in luna ſcribere 253
Pythagorici numeri 216
Pythia

Pythia cur instituta 356 quando
cœpta ibi. quando aucta 426
unde dicta ibi.

Pythiorum ludicra 356 tempore
427 prœmium 357

Pythus Delphi 357

Pytho natus 356 casus ibi.

Quercus Baccho sacra
478

Quercus Cereri sacra 24

Quercus Ioui sacra 108

Quercus Rheæ sacra 958

Refluxus maris 811

Reges pastores dicti po-
pulorum 345

Regum diadematis inuasio
501

Regum affeffores 109

Regnantium furor 107

Religio anima ciuitatum 13

Religio Hebræorum 10

Religio Græcorum ex Ægypto
ibid.

Religionis origo ib.

Religionis antiqua exemplum
29

Rhadamanthus iustissimus cur
exul 109 cur exul 213 duxit
Alcmenam ibid.

Rhadamanthi parentes 94.
temperantia 210 officium
210

Rheamater Deorum & homi-
num 959

Rheamater parentes 959 filii ibid.
curtus 953 effigies 958 socij
953 inuenta, ibid. forma ibi.
sacrorum ritus ib. Galli sa-
cerdotes 955 varia nomina
958 sacrificia quando 955.

spelunca religio 958 sacerdo-
tes mendici 955

Rheapinus dicata 95 quercus
& vitis dicata 958

Rhodus unde dicta 342

Rhodi filii 532 parentes 386

Rhombus rota in sacris Rheæ
960

Risus Sardonicus quid esset
65

Romanorum Dii 16

Ros Lunæ filij 251

Rosa colorem mutauit 382

Rosa rubra ex alba fit 522

Rosa Veneri sacra 390

Sabazius Bacchi filius 470

Sacerdotes antiqui quales
62.193

Sacerdotum castitas 24 vestes
25 reuerentia 938

Sacra antiqua 536 ventis ob-
lata 35

Sacra cantilena quales 35

Sacrificantium puritas necessa-
ria 25 castitas 26 purgatio 27

leges 41

Sacrificia cœlestium 33

Sacrificia Iouis & Apoll. subli-
mia 21

Sacrificia Iouis varia 35

Sacrificia in mari facta 37

Sacrificia Cereris 512 Cereris
Phigalensis 54 Cereris Ch-
thoniæ ibid. Cœlestium 21.

Eumenidum 42 flumiorum

39 Heræ Deæ 53 Inferorum

39 Iouis Poliei 55 Isidis Titho-

reæ 54 Minervæ Machlyen-

sis 297 Nympharum 466

Sacrificiorum causæ 61

- Sacrificiorum tempus 22 ligna-
 tores 28
 Sacrificiis addita cantilena 34
 addita lumina 33 additum
 thus 33 additi odores ibid. ad-
 dita Musica 35 addita tibia
 611
 Sacri aque aptæ 31
 Sacris Cereis vinum retitum
 41
 Sacris Plutonis oleum pro vino
 40
 Sacrorum ultima lingua 36
 Salamina vnde dicta 882
 Samothracum dii 437
 Samus dicta Parthenia & An-
 themusa 130
 Samus Iunonis patria 130
 Sanguis offerebatur mortuis
 46
 Sanguinis victimarum usus
 32
 Sanctorum imagines erigende
 39
 Sapientie vis 103
 Sapientum contentio de tripode
 348
 Salatia regio 715
 Sardinia vnde dicta 690
 Sardonicus risus 65
 Saturnalia sacra 126
 Saturnus patri virilia abscedit
 72 filios vorans 113 num
 prior regnauit 112 in Italiam
 venit 114 in vincula conie-
 ctus 113 in tartarum destru-
 sus 118 regnum Ioui concessit
 98 in regnum restitutus 113
 à Ioue captus 85 falcem in-
 uenit 119 vir fuit sapiens 114
 Iano acceptus 113 Ioni insi-
 diatus ibid. sororem duxit
 112 patri insidiatus ibidem
 in equum versus 120 victus
 à filio 85 pro Deo cultus 114
 regnavit in Aegypto 121
 Deus creditus 122 tempus
 putatus 106 cur à Ioue liga-
 tus 123 Saturnus quid sit
 Platonice 124 Saturnus ad
 chemiam tractus 126 vbi re-
 gnauit 98 cur Cæli filius
 128 cur filios vorauit 106 cur
 virilia patri decidit ib. æther
 creditus 121
 Saturni parentes 110 fratres
 112 voracitas 84 ætatis bo-
 nitas 86 ætas aurea 87 filij
 121 pælio cum Titanibus
 112 inuenta 113 victima 64
 fuga 72 etymologia 120 sa-
 crorum ritus ibid. Planeta
 125 hostie humane 120 alle-
 goria 121 bellum in Diony-
 sum 511 bellum contra Ammo-
 nem ibid. picturæ explicatio
 126
 Saturno Italia sacra 124
 Saturnia Italia dicta ibi
 Satyri Bacchi socij 462 anima-
 lia sunt, ibid. vnde dicti ibi.
 conuictorum amici ibi. culti,
 ib. Sileni sunt ibid.
 Satyrorum parentes 454 for-
 ma, ibi. insula ib.
 Satyris primitiæ oblata 454
 Saxum Saturno oblatum
 78
 Scro-

MYTHOLOGIA M.

Scorpius inter sidera	871	Proserpina	246
Sculptorum ligna		Siciliae descriptio	123 feracitas
Sculptorum Deorum materia		ibid.	
789		Sidera pro diis culta	10
Scutum Minervae	299	Siderationum tempus	599
Scylla versa in monstrum	863	Silenus ebyrus	456 Bacchum
coctile reuocat	875 suum patre	nutriuit ib. captus ib.	Bacchi
prodidit	893 in ciuium versa	comes	ib.
ibid. ab auihus marinis rora-		Silenus rex	503
ta ibid. se in mare praecipitat		Sileni patria	455 forma ibi. asi-
ib. ab Hercule euecta	867	nus inter sidera	457
Scylla parentes	862 forma	Sileni plures	456 unde dicti
canes additi	863 canes quid	mortales	456 daemones
sint	863 mors varia		457
allegoria	868	Silenorum statua	457 parentes
Sigilla dua	864	456	
Sytha unde dicti	105 qui sint	Simia ex hominibus	87
385		Sinis Proculus Neptuni	430
Scyllarum Dy 14 diuinationes		casus à Theseo	723
350		Sirenes cum Musis certauerunt	
Semele Cadmi filia	468 rsta	747 nomina loci dederunt	
ib. in arca eiecta	469	746 musica instrumenta ab-	
Semeles pictura capilli longissi-		iecerunt	747 perierunt
mi	499	in saxa verse	ibi.
Septenarius Palladi sacer		Sirenium parentes	746 locus ib.
296		forma ib. musica instrumen-	
Septimestres pueri cur uiuant		ta	747 nomina
286		746 can-	
Serapis cultus	606	tus quales ibid. allegoria	
Serapis qui fuit	606	358	
Serpentes cur exuant senectam		Sirenium insula ossibus alba	
314		749	
Serpentum ortus	645	Sisyphus bella Troiana scriptis	
Serta inuenta	796	621 Plut. sefellit	619
Sesonchoses equitare inuenerit		Sisyphi parentes	617 filii
164		618 u-	
Sicilia Corcyra dicta	119	lor ib. astutia ib. mors	619 sup
Sicilia Maris dicta	ibi.	plicium	619 allegoria
Sicilia Cereis sacra	506 horreū	620	
Romanorum	248 donata	Smilax Baccho sacra	478
		Smilax Cereri sacra	508
		Socratis opinio de principiis re-	
		rum	75

Sol Veneris adulterium indicat	Staphyli proneptium munera
151. quis fuerit 639 lucis quæ	ibid.
stor 527 autor omnium 526	Statuarius opera memorabi-
Deus creditus 10 Dei lam-	lia 773.774
pas 525 currum ubi mergit	Statue quàm Diis gratæ 782
527 in poculo navigat 525 in	Strongyle insula 148
lecto navigat ib. Titã dictus	Strophades unde dictæ 720
525 flammæ coeuntes puta-	Strophe & antistrophii moduli
tus 527	35
Solis parentes 524 equi 527.	Symphalides aues 675
currus 527 boues 529 greges	Symphalidum forma ibi.
530 filii ibi. insignia 525 ciui-	Stryx ubi fuerit 193 unde dicta
tas ibid. planetæ vis 553	194 quid sit ibi.
Soli curus paratur in oriente	Stygis parentes 191 filiæ ib. iura
533 gallus sacer 532 agnus	mentum ib. aqua qualis 194
victimæ 60 aper victimæ	color ib. pisces ibid.
532 aurum tribuitur 533	Stygi cur honor habitus 195
Soles plures 525	Stygem iurantium ritus 192
Somnus alatus 232. è cælo deie-	Stygem peierantium pœna
ctus 232 Iouem times ib. Le-	ibid.
thes frater ibi.	Suadela Veneris filia 586
Somni parentes 232 locus ibid.	Subuentanea ut fiant 145
officium ibid. filij 232 benefi-	Superstitionis vis 14
cium 232 causæ 234 ciuitatis	Sus Veneri immolatur 383
descriptio ibi.	Sus Cereri mactatur 58
Somnia vera 236	Susa condita Persarum metro-
Somniorum porta 234 forma ib.	polis 554
vrbs ibi.	Susario comædiæ inuentor 7
Sosipolis cultus ob miraculum	Sylaritia fabule 5
289	Syce in ficum versa 478
Spermus nymphæ facultas	Sylvanus Fauni filius 460
495	Sylvanus Deus sylvarum ibi.
Spes quorum filie 232	Sylvani sacra ibi.
Sphynxis parentes 1004 forma	Sylvani filie 461
ib. locus ib. immanitas ibid.	Sylvano sacra cupressus ib.
mors 1005	Symbolæ flauiorum 907
Sphingis victori premium 1004	Syracusa ex oraculo condita
Stellarum animæ quot 533	246
Staphyle in vitem versa 478	Syrinx in calamum versa
Staphylus Bacchi filius 495	452

T Abernaria fabula	5	Templis habita reuerentia	19.
Talan æreus	109	Tempus Deus creditus	122
Tali inuenta	796	Temporis falx attributa	ib.
Tantalus cur condemnatus		Terebra inuenta	796
624		Tereus in upupam	734
Tantali parentes 622 filij ib. sup		Terei parentes	733
plicium 623 immanitas 622		Terei libido	734
Tantali allegoria	626	Termini Dei victima	263
Taraxippus ab equis discerptus		Termino liba sacra	734
618		Ternarius numerus sacer	31
Tarentini populi	715	Ternary numeri vis	39
Tartarus natus 224 antiquissi-		Terra sigillata vis	144
mus, ibid. obscurus 225 carcer		Terræmotus causæ	167
sceleratorum 224 barathrum		Terræmotus insignis	546
225 unde dictus 226 quid sit		Tethyos parentes 813 filij	815
226		Thaletis opinio de principijs	75
Tartari profunditas	224	Thaletis scientia	857
Taurica Diana	65	Thamiris poeta eximius 608	
Taurus inter sidera	914	à musis victus, ibid. cur cæcus	
Taggetus mons unde dictus		609 eius parentes	608
94		Thasus opp. conditum	915
Telamonius portus	597	Thebæ conditæ ab Amphione	
Telchinea simulacra deum		878	
531		Thebæ eversa	878
Telchines præstigiatores, ibi-		Thebæ insula	78
dem		Thebarum portæ	878
Telchines Rhodum habitarunt		Thebe filia Promethei	ib.
531		Thebe vrbs unde dicta	724
Teleboæ populi rapaces	664	Theramene insula unde dicta	
Tellus Cæli vxor 538 Cæli ma-		535	
ter, ibid. Deum & hominum		Thero Maris nutritrix	158
mater, ibid. vna inferorum ib.		Teoxenia certamina	432
fatidica 539 Ceres vocata, i-		Theseus inferos adiuit	731
bid. Iouis vxor 538 Magna		intrepidus puer 728 rem-	
Dea	539	public. Athenis instituit	
Telluris parentes	537	730 amicus Pirithoo 728	
Telluris victima	59	in Cretam nauigat, ibidem.	
Templum Deo gratum pectus		Ariadnam rapuit 729 He-	
hominum	13	lenam rapuit 731 in vin-	
Templorum exedificatio	21	cula iactus 201 fides apud	

INDEX IN

<i>inferos</i>	246	<i>guis in viperat</i>	632
<i>Thesei parentes</i> 727 <i>filij</i> 730 <i>in</i>		<i>Titanes debellati</i> 85 <i>Rhea par-</i>	
<i>uentia, ibi. res gesta</i> 727 <i>alle-</i>		<i>turienti assident</i> 84 <i>metere</i>	
<i>goria</i>	732	<i>docti</i>	632
<i>Thesmophoria</i>	513	<i>Titanum parentes</i> 631 <i>belli, ib.</i>	
<i>Thesmophoria inuenta</i>	506	<i>nomina</i> 632. <i>numerus</i>	633
<i>Thesmophoriorum ritus</i>	507	<i>Titanus cum Saturno regnauit</i>	
<i>Thespia vnde dicta</i>	882	168	
<i>Thessala venefica</i>	252	<i>Tisanus astronomus solis frater</i>	
<i>Thessali vnde dicti</i>	576. 682	633	
<i>Thespiades</i> 49 <i>ab Hercule vi-</i>		<i>Tithonus aurora maritus</i> 555. <i>in</i>	
<i>tiata</i>	570	<i>cicadam versus</i> 554 <i>Susa</i>	
<i>Thetis in sepiam versa</i> 814 <i>A-</i>		<i>condidit</i>	<i>ibid.</i>
<i>chillis mater, ibi, à Ioue com-</i>		<i>Tithoni parentes</i> 553 <i>senectus,</i>	
<i>pressa</i>	296	<i>ibi. filij,</i> 554 <i>immortalitas</i>	
<i>Thetidis parentes</i> 813 <i>nuptiae</i>		<i>ibid.</i>	
374		<i>Titias heros cultus à Cretensi-</i>	
<i>Thetidi quibus par potestas</i>		<i>bus</i>	958
841		<i>Tityus cæsus ab Apolline</i> 628	
<i>Thracia vnde dicta</i>	158	<i>terre alumnus, ibid. sepultus,</i>	
<i>Thunus sacer Neptuna</i>	168	<i>ibid.</i>	
<i>Thus additum sacris</i>	33	<i>Tityus calamus est segetum</i> 630	
<i>Thya Bacchi sacra instituit</i>		<i>Tityi allegoria</i>	629
478		<i>Tityi parentes</i> 627 <i>supplicium</i>	
<i>Thyades sacerdotes Bacchi ibi-</i>		628	
<i>dem</i>		<i>Tmolus mons vnde dictus</i>	158
<i>Thyoneus Bacchus</i>	496	<i>Togata fabula</i>	5
<i>Tibia. Ardali inuentum</i>	151	<i>Tragædiæ dignitas</i>	7
<i>Tibia à Minerva eiecta</i>	610	<i>Tragædiæ inuentor Glaucus</i>	
<i>Tibiae sacris addita</i>	<i>ib.</i>	<i>ibid.</i>	
<i>Tigris flumini vnde dictus</i>		<i>Tricerberus canis Molossus</i> 248	
480		<i>Tricrena fontes</i>	432
<i>Tiresias cæcus factus</i>	301	<i>Triclaræ victimæ</i>	66
<i>Tiresias diuinator</i>	<i>ib.</i>	<i>Trieterica sacra</i>	488
<i>Tisiphone nata è cæli sanguine</i>		<i>Trigla sacra Hecate</i>	347
128		<i>Tripolis Rhodus dicta insula</i>	
<i>Tisiphones amores</i>	216	532	
<i>Titan sol est</i>	633	<i>Tripes Delphicus</i>	348
<i>Titanis herba</i>	309	<i>Tripes ad septem sapientes mis-</i>	
<i>Titanes trucidati</i> 503 <i>eorum san-</i>		<i>sus</i>	<i>ibid.</i>
		<i>Tripes</i>	

Tripos cur dictus *ibid.*
 Tripos quid esset 349
 Tripodum genera *ibid.*
 Triptolemus à Cerere educatus
 506
 Triptolemus index infororum
 210
 Triptolemus agriculturæ inuen-
 tor 511
 Triptolemus sationem docet 500
 Triptolemi parentes 506
 Tripudia Baccho sacra 487
 Triton Argonautas rexit 585
 occisus 818 mirus Rome 822
 fluvius Ægypti 819 mare
ibid.
 Tritonis parentes 817 forma
 818 currus, *ibid.* inuentum, *i-*
bid. filia *ibid.*
 Tritonia Pallas 502
 Tritonia Luna 305
 Tritona anima *ibid.*
 Trivia quæ sit 238
 Troia extructa 165
 Troiæ capiendæ difficultates 302
 Tyche fortuna 334
 Tyndari iuramentum 653
 Tyndaridæ qui sint 844
 Typhoeus oppressus 640
 Typhoeus terra filius 128
 Typhoei forma 643
 Typhoei magnitudo 640
 Typhon terræ filius 642 cecidit
 643 fulmine percussus 639 cæ-
 sus 644
 Typhon rex inhumanus 649
 Typhon sepultus 646
 Typhon quid esset 650
 Typhon sanguis in angues 646
 Tyrannorum assessores 109

Valentia urbs Sicilia 243
 Vates Apollinis filij 352
 Vellus aureum quid esset 580
 Velleris aurei præsidia *ibid.*
 Veneficorum fraudes 252
 Veneficijs repugnantia 562
 Venena Hecates inuentum 559
 Venus emergens 377 ab Horis
 educata 378 in concha nau-
 gat 86 unde dicta 379 in cæ-
 lum ducta, *ibid.* vulnerata 73
 Cypria unde dicta 378 Cythe-
 rea vocata 380 nautis salu-
 bris, *ibid.* artem meretriciam
 reperit, *ibid.* nuptijs præfecta,
ibid. risus amica, *ibid.* diui-
 nandi magistra 381 iramen-
 ta non curat, *ibid.* armata 383
 Adonem amavit 386 à Neptu-
 no compressa, *ibid.* à Sole com-
 pressa 531 Deas vicit forma
 388 lena fuit 391 plurimum
 nocet 388 à dementia dicta
 Grecus 125
 Veneris cælestis sacris vinum in-
 terdictum 394
 Veneris parentes 376
 Veneris cur nomen inuentum
 377 filij 385 vis 383 co-
 gnomina 534 pictura 387 a-
 dultorium 151 curus 381
 vsus 306 sagittæ 382 cestro
 quæ inessent 381 vim sedan-
 tia 388 cultus institutus 387
 victima 382 sacrificia *ibid.* vi-
 tus sacrorum, *ibid.* sideris vis
 125 allegoria 391
 Veneris sacri passeris 342 sa-
 cra phalaris piscis 347 sa-
 cra lingua toncha 378 sa-

INDEXIN

<i>era myrtus</i> 27	<i>sacra corona</i>	<i>Victimæ animales</i> 62	<i>consultatio</i>
264	<i>sacra apud</i> 347	<i>ria</i>	<i>ibid.</i>
<i>columba</i> 383	<i>gratiæ dicata</i>	<i>Victimarum pili in ignem</i>	31
390		<i>Victimarum vittæ</i>	25
<i>Veneres plures</i>	378	<i>Victimarum cornua inaurata</i>	
<i>Venilia uxor Neptuni</i>	163	<i>ibid.</i>	
<i>Venti quorum filij</i>	549	<i>Victimarum inauratarum usus</i>	
<i>Ventis oblata sacrificia</i>	34	654	
<i>Ventorum iustitia</i>	148	<i>Victimarum sanguinis usus</i>	32
<i>Ventorum vis</i>	855	<i>Victimarum partium usus</i>	33
<i>Ventorum observatio</i>	148	<i>Victimarum mola</i>	31
<i>Ventorum questor Æolus</i>	149	<i>Victimas iugulandi ritus</i>	39
<i>Ventorum domicilium</i>	856	<i>Victimas experiebantur</i>	31
<i>Vertigines ut fiant</i>	903	<i>Victimis quid additur</i>	34
<i>Vesta terra est</i> 102	<i>cæli uxor</i>	<i>Victimis vna infusa</i>	31
127		<i>Victoria Stygis filia</i>	191
<i>Vesta quid sit</i> 102	<i>Ara vocata</i>	<i>Victoriæ forma</i>	<i>ibid.</i>
897	<i>semper virgo</i>	<i>Vincenij Borghini virtus</i>	957
<i>Vestæ parentes</i> 895	<i>officium ibi.</i>	<i>Vinum Veneris sacris restitum</i>	
<i>inuenta, ibid. forma</i>	896	394	
<i>sacrificia</i>	898	<i>Vinum sacris additum</i>	40
<i>Vestæ primitiæ oblata</i>	86	<i>Vini commoda</i>	475
<i>Vestæ duæ</i>	895	<i>Vini mala</i>	458
<i>Vestæ mense antiquorum</i>	897	<i>Vir bonus quis sit</i>	135
<i>Vestaliū ignis</i>	86	<i>Viri boni existimatio libidine</i>	
<i>Vestes inuentum Pelægi</i>	600	<i>muliebri non læduntur</i>	396
<i>Via lactea facta</i>	133	<i>Viros bonos spernentes mulieri-</i>	
<i>Victimæ ut annuerent sacris</i>	30	<i>bus fiunt supplices</i>	387
<i>Victimæ quæ dīs acceptæ</i>	25	<i>Virgo inter sidera</i>	883
<i>Victima egregia</i>	26	<i>Virtuti aduersaria fortuna</i>	138
<i>Victimæ eximie</i>	<i>ibid.</i>	<i>Virtutis vis</i>	182
<i>Victimæ humane</i>	65	<i>Virtutis vis</i> 927	<i>aduersaria for-</i>
<i>Victimæ Leucadum</i>	66	<i>una</i>	926
<i>Victimæ ut eligerentur</i>	26	<i>Visus rationes</i>	902
<i>Victimæ marinorum deorum</i>	37	<i>Vita hominum qualis</i>	283
<i>Victima nigrae quibus grate</i>	39	<i>Vitis ubi prius inuenta</i>	487
<i>Victimæ à Dīs non admissæ</i>	30	<i>Vitis è Staphyle</i>	478
<i>Victimæ laabantur</i>	48	<i>Vitis inuenta</i>	503
<i>Victimæ mares aut femine</i>	41	<i>Vitium putatio inuenta</i>	485
<i>Victimæ quæ quibus Dīs</i>	<i>ibid.</i>	<i>Vlysses unde dictus</i>	934
		<i>Vlysses</i>	

Vlysses insaniam simulat 934
falem seminat ibid. *Achillem*
dignoscit, ibidem. *sagittas*
Herculis tulit ad Troiam ibi-
dem. *cineres Laomedontis ra-*
piit 935 *Rhesi equos ablu-*
xit, ibidem. *Ciconas adiuit*,
ibidem. *Lotophagos accessit*
936 Polyphemum petiuit, ibi-
dem. *venos clausos accepit*, i-
bid. *Læstrygonas adiit*, ibid.
ad inferos descendit 936 *Sire-*
num cantus vicit 937 *Scillam*
& Charybdim transiit ibid.
nausfragium fecit, ibid. *cum*
Calypso versatus, ibid. *ab A-*
rete adiutus, ibid. *oculus*, ibi.
populator urbium dictus 305
Vlyssis parentes 934 *fili* 936 *so-*
cij 938 *res gestæ* 934 *pru-*
dentia 939 *astus in Sirenes*
749
Vota hominum qualia sint 523
Vota irrita cur ferenda a quo a-
nimo 541
Vrendorum cadaverum inuen-
tor 801
Vrsa cur non mergitur 980
Vrsus mons 82
Vua prius inuenta 484
Vulcanus calor est natura 152
cur arma dñs fabricaret 153

Minervam propè violat 302
cur ignis deus 145 *ut ignem*
reperit 157 *ut genitus* 132 *ut*
educatus 144 *præcipitatus*
ibid. *adificare inuenit* 150 *e*
conceptu subuenteaneo natus
132 facifer in nuptijs 145 *py-*
romantiæ peritus 149 *canem*
vinum fecit 149. 150 *ignis cre-*
ditus 146
Vulcani parentes 143 *uxores*
145 certamina, ibid. *officina*
147 officium 149 *aurea sella*
144 ara 150 *fili* 151 *famuli*
149 statua 150 *inuentum* 147
homo fabrefactus 1011 *allego-*
ria 152
Vulcani Lampadophoria 153
Vulcani plures 143
Vulcano Lemnos sacra 144
Vulgi consuetudo 588
X *Enophanis opinio de Li-*
na 256
Z *Elorypia furor præpotens*
380
Zenonis opinio de principijs 75
Zephyrus & eneris nuntius 391
Zetus tonis filius 94
Zona dicebatur 264
Zonam soluere quid sit ibid.
Zoster vocatus locus 964
Zythus pro vino est 501

Regionum, urbium, locorumque nomina, quæ o-
 riginem ceperunt à filiis variorum
 Deorum antiquorum.

A *Cacesium urbs* 432 *Achelous fluvius* 703
Acpla urbs Syria 691 *Acontium opp.* 980
 E e e iij

INDEX IN

Acrephia vrbs	342	Charissa	980
Adrianopolis Oreste vocata	941	Chios insula	34
Aegina insula	211.310.882	Cilicia	914
Aegyptus	151.914	Citharon mons	216
Aemus mons	643	Claros insula	89
Aeolia insulae	854	Cleone vrbs	800
Aethiopes populi	151	Corcyra vrbs extructa	661
Etolia regio	257.331	Corcyra ins.	86.165.506.882
Africa	690	Corinthus	801
Alesia vrbs Celtarum	682	Coryca Sicilia	119
Amanus mons	943	Cranon vrbs Ephyre	799
Anthamum oppidum	165	Creta insula	98.502.885
Aonia regio	165	Cyneta vrbs	980
Aptera vrbs Cretæ	750	Cyprus insula	379
Arabia regio	342	Cyrene vrbs	535
Arcadia regio	330	Cyrmus insula	94
Ardea vrbs	936	Cythorus mons	591
Area vrbs	507	D ardania regio	94
Argos vrbs	912	Dardanium vrbs	ibid.
Argos Oresticum	942	Dolphi	342.359.885
Argyrippa	715	Delus	963
Arno vrbs	162	Diculi	715
Asia mundi pars	815	Dorij	165
Asopia regio	883	Diomedea insula	715
Astræus fluuius	166	Drepanum vrbs	120.506
Athamania regio	591	E lei populi	332
Athene vrbs	171	Eridanus	679
Athos mons	165	Erythræum mare	804
Atlas mons	328	Europa	94
Ausonia	562.936	G enua vrbs	604
B Argyllis	950	Gerania mons	888
Buthynia regio	158	H æmonia	885
Brattia	913	Helena insula	657
Bosporus	890	Hellenes pop.	310.885
Brundisium	690	Hellepontus	590
C Aicus fluuius	166.439	Heneti	973
Cornirus vrbs	690	Heraclea prouincia	676
Celta pop.	973	Hesperia	329
Chalcis vrbs	882	Hiera	148
Chalybes populi	158	Hispania	447
		Hemus	

Hemus mons	643	Ortygia insula	964
Hyperete opp.	165	Pagase vrbs	595
Iapygia	715.771	Panassus mons	887
Illyris	973	Peloponnesus	800
Indus fluius	531	Peneus fluius	342
Ionium mare	890	Pheacia regio	165
Ioppe vrbs	891	Phasis fluius	531
Ismenus fluius	603	Phlegra ora	639
Italia	678	Phœnicia	165.914
Lapithæ pop.	342	Pisa vrbs	331
Larissa vrbs	535	Pitane vrbs	165
Libya regio	94.810	Plote insula	340
Ligures	677	Portus Hercules	682
Lipara	856	Pylum conditum	580
Lusitania	477	Pyrenæi montes	690
Lydia Mæonia	690	Rhodus insula	342.531
Macaria	690	Rhiphæi montes	616
Macarea vrbs	980	Salamina	882
Macedonia	501	Sardinia	690
Macris Sicilia	119	Saturnia regio	124
Maronea vrbs	501	Sauona vrbs	94
Megara vrbs	342	Scythia	690
Media	576	Sicilia	119
Marsi populi	562	Sinope vrbs	882
Melene	980	Strophades insulæ	720
Melas fluius	166	Syria regio	882
Melita insula & opp.	690	Tanagra vrbs	ibid.
Miletus vrbs	342.532	Tarsus vrbs	804
Mycenæ vrbs	804	Taygetus mons	94
Naxos insula	472	Tetamoniæ portus	597
Neapolis vrbs	746	Thebæ vrbs	310.724.583
Nicopolis	ibid.	Theramene insula	536
Nisyros	638	Thespiæ vrbs	883
Oaxia vrbs	209	Thessali	576.686.682
Olenum vrbs	151	Thracia	158.810
Olynthus	690	Tyrhenia	954
Oriens mons	531	Tmolus mons	158

Quæ plantæ, & quæ animalia quibus Diis fuerint antiquitus consecrata.

A Bies Baccho sacra	478	G Allus AEscul.	230.370
Accipiter Apollini	360	Gallus Marti	159
Adiantum Plutoni	174	Gallus Minervæ	306
AEsculus Herculi	27	Gallus Soli	532
Agnus Iunoni	782	Gramen Marti	159
Alba populus Herculi	27	Gryphes Apollini	363
Allium Laribus	294	H Edera Baccho	478.486
Alnus Eumenidibus	219	Hyacinthus Apoll.	364
Anser Inacho	134	I Lex Ioui	37
Anser Isidi	383	Iuniperus Apoll.	349
Anser Iunoni	134	Iuniperus Eumenidibus	259
Apua Veneri	347	L Aurus Apollini	350
Aquila Ioui	108	Leones Vulcano	150
B Oca Mercurio	347	Lingua concha Veneri	378
C Anes Laribus	294	Lupus Apollini	344
Canes Marti	159	Lupus Marti	158
Cedrus Eumenidibus	219	M Etalla quibus	533
Cervus Herculi	27	Mulus piscis Diane	347
Cicada Apollini	348	Myrica Apol.	350
Columba Veneri	383	Myrtus Dionysio	390
Coruus Apollini	344	Myrtus Veneri	390
Coruus Herculi	27	N Arcissus Baccho	478
Crocus Cereri	508	Narcissus Cereri	508
Crocus Eumenidibus	220	Narcissus Eumenidibus	220
Cupressus Syluano	461	Narcissus Plutoni	174
Cygnus Apollini	354	Narcissus Proserpine	220
Cyparissus Plutoni	174	Noctua Minervæ	306
D Ictamnium Lucinæ	288	O Leaster Apoll.	347
Draco AEsculapio	371	Oporobasilis Baccho	27
Draco Baccho	483	P Alma arbor Musis	767
Draco Minervæ	306	Papauer Cereri	514
F icus folia Baccho	27	Papauer Laribus	294
Fusani pisces Baccho	347	Papauer Lucinæ	514
Fidicula piscis Apollini	347	Pauso Iunoni	135
Fraxinus Marti	27	Phalaris Veneri	347
		Pica Baccho	478
		Picus	

MYTHOLOGIA M.

Picus Marti	158	R Hamnus Eumenid	
Pinus Fauno	459	R 219	
Pinus magnæ malvi	95	Rosa Veneri	389
Pinus Pani	445	Serpentes Æsculapio	366
Pisces Neptuno	168	S Smilax Baccho	478
Platanus Genio	292	Smilax Cereri	508
Pompilus Neptuno	347	T Hunnus Neptuno	168
Portulaca Mercurio	432	T Trigle Hecate	347
Q Vercus Baccho	478	V Itex Baccho	27
Quercus Cereri	24	Vitis Rheæ	958
Quercus Ioui	98	Vitula Isidi	892
Quercus Rheæ	958	Vultur Marti	159

FINIS.

FRIDERICI SYL-
BVRGII NOTÆ AD MY-
THOLOGICOS HOSCE
libros.

PA 6,32, versu ἱππιον, rectius leges τὰς σφαγίδας, itémque
mox in versione, alij cadenti cultros supposebant, vt a-
pud Virgil. Georgicor. 3, *Se vix suppositi tinguntur sangui-
ne cultri.*

Pag. 41, v. μασ', & paulo pòst vers. ἄδ. pro ἐπιζών malit
fortasse quispiam ἐπαζών, consecrans & mactans, sancto ritu
mactans. Ibidem rectius τοῖς δὲ θόν. Ibidem v. καὶ μέλι, le-
gendum fortasse, δὲ καὶ ἀλόϊτα, Cereali farina. Δυσὶ enim est
ἡ ἀμειψία, Ceres: forsan etiam pro ἔνδον malit aliquis ἔνδον,
imponere.

P. 55, v. ἰντρ. scribe διδύασι. Eodem versu alij codices habēt
ἀνὲ βλησιν, dilationem. Sic infra p. 355, v. ἰντρ.

P. 116, v. παρ. scribe ἐκείν. Ibidem v. παρ, metro convenien-
tius σίζοντες χυώτ', augmento sublato, quemadmodum apud
Homer. χυώτο χαμῶ χολάδες.

P. 136, v. κου. quidam codices pro ἐνυφῶν insidens, habent
ἐνυμφῶν, innexa, ab ἐνδάκτομα.

P. 146, v. ὅς, suspectum est καλλίπερα πασῶν, paulo verius
κάλυττος ἀπασῶν, lenimen seu solamen omnium.

P. 171, v. τλώ, scribe μορίδω per omicron. Hesychio enim
μορία sunt ἐλάαι ἰσχαὶ τ' Ἀ' θλωαί, oleæ Palladi sacræ.

P. 196, v. πάντ. verius est ἕασιν Ionicè & poeticè pro εἰσὶ, ab
εἰμὶ sum: vel ἕασιν eunt, ab εἰμὶ eo. Ibidem v. ἀλλά, malim
ἀχρευσίδες.

P. 219, v. νηθ. pro ὄπα: legit N. ὀπὸν succos: sed contra
metri legem. Non dubito igitur quin legendum sit vel ὀμ-
παί, vt apud Etymologum est, vel (vt apud alios) ὀμπνας. nam
ὀμπναι sunt fruges imbutæ melle. Sic certè ex eodem Calli-
macho citatur, ἐν δὲ θεοῖς φλογὶ καὶ ὀμπαῖς ὀμπνας. Initio autem
versus post ἰσθαίαι deest γδ vel similis particula. Ibidem
versu sequenti metrum postulat ἄλλαχον. Ibidem quum
per festinationem non liceret Orphei locum quærere, in co-
mendat

mendæ remanserunt quædam. Itaque versu $\nu\eta\delta\ \upsilon\alpha\varsigma$, post $\sigma\kappa\upsilon\lambda\acute{\alpha}\mu\omega\upsilon\alpha\iota$ commaticam, post $\epsilon\delta\eta\kappa\alpha$ periodicam distinctionem in Stephanea editione poni scias: sequentem verò versum sic legi, $\upsilon\delta\epsilon\alpha\pi, \mu\iota\zeta\ \delta\iota' \acute{\alpha}\mu\alpha\varsigma\ \chi\omicron\lambda$.

P. 238, v. $\kappa\epsilon\lambda$. forsan scribendum $\nu\acute{\alpha}\mu\omicron\varsigma$, vt sequenti etiam versu est participium $\epsilon\pi\theta\epsilon\lambda\upsilon\alpha\iota\sigma\iota\eta$. Ibidem reponere $\tau\epsilon\lambda\acute{\omicron}\delta\delta\iota\epsilon$. In Lat. vers. paulo post, *quercubus*, $\epsilon\tau$ plur.

P. 239, v. $\eta\delta\epsilon$, lege $\eta\delta\epsilon\ \chi\ \delta\epsilon$.

P. 244, v. 4. à fine, In edition. Stephanea legitur $\Pi\lambda\upsilon\tau\iota\zeta$, v. 1192.

P. 257, v. $\tau\eta$, legendum $\sigma\alpha\tau\acute{\iota}\omicron\upsilon\tau\alpha\iota$, & p. ead. *carnes diuidunt & epulantur*, vt è sequentibus Herodoti verbis intelligitur. quū enim dixisset in sacrificio Lunæ de suis, extremam pecudis caudam, splenem, omentumque simul posita, lotosq; pingui quod ventrem cingit, operta, sacro ritu adoleri, subiūgit, $\tau\alpha\ \delta\epsilon\ \acute{\alpha}\lambda\lambda\alpha\ \kappa\epsilon\acute{\iota}\alpha\ \sigma\alpha\tau\acute{\iota}\omicron\upsilon\tau\alpha\iota\ \epsilon\upsilon\ \tau\eta\ \pi\alpha\upsilon\sigma\epsilon\lambda\upsilon\alpha\iota$, $\epsilon\upsilon\ \tau\eta\ \acute{\alpha}\iota\ \tau\alpha\ \iota\epsilon\gamma\epsilon\ \delta\upsilon\omicron\alpha\sigma\iota\epsilon\upsilon\ \acute{\alpha}\lambda\lambda\eta\ \delta\epsilon\ \eta\mu\acute{\epsilon}\rho\eta\ \epsilon\kappa\ \acute{\alpha}\iota\ \epsilon\pi\ \gamma\epsilon\upsilon\sigma\alpha\iota\alpha\tau\omicron$. hoc est, *reliquis* (s. mactati suis) *car-nibus vescuntur in plenilunio in quo sacrificauerint: alio verò die non amplius gustauerint*. Locus est in Euterpe pag. 68 editionis Stephaneæ.

P. 264, v. $\iota\gamma$. rectius $\iota\gamma\upsilon\lambda\omega$.

P. 266, v. $\kappa\epsilon\lambda$. mendosum est $\iota\upsilon\zeta\omicron$. reponendum videtur $\iota\upsilon\zeta\omicron\ \nu\omicron\iota\sigma\iota\tau\iota$, vel $\iota\upsilon\zeta\omicron\alpha$, aut $\iota\upsilon\zeta\omicron\ \nu\omicron\upsilon\epsilon$: ipse tamen interpretatur $\nu\omicron\iota\iota$.

Pag. 287, v. primo, legisse videtur $\iota\beta\acute{\iota}\sigma\alpha\tau\omicron$, dum interpretantur *vocauit*: $\iota\beta\acute{\iota}\sigma\alpha\tau\omicron$ verò significat *statuit, locauit*. Sequenti v. legendum vel $\beta\epsilon\beta\alpha\rho\mu\iota\delta\alpha$, à $\beta\alpha\rho\iota\omega$; vel $\beta\epsilon\beta\alpha\rho\mu\iota\delta\alpha$, à $\beta\alpha\rho\iota\omega$.

P. 401, v. $\epsilon\mu\mu$. Stephanea editio habet $\alpha\eta\eta\rho$ pro $\epsilon\mu\mu$. & seq. $\pi\lambda\alpha\sigma\iota\omicron\upsilon\alpha\iota\ \acute{\alpha}\delta\upsilon\omicron\alpha\iota\ \nu\acute{\iota}\sigma\alpha\varsigma\ \epsilon\pi\alpha\kappa\omicron\upsilon\epsilon\iota$. Ibidem v. $\omega\epsilon$ sic legunt quidam, $\omega\epsilon\ \iota\delta\omicron\gamma\ \gamma\acute{\alpha}\rho\ \sigma\epsilon\beta\epsilon\gamma\chi\iota\alpha\varsigma\ \mu\omicron\iota\ \acute{\alpha}\iota\delta\acute{\alpha}\varsigma\ \acute{\alpha}\delta\epsilon\upsilon\ \epsilon\tau' \eta\chi\alpha\iota$. Ibidem v. $\epsilon\mu\mu$. Stephanus habet, $\epsilon\tau\mu\beta\epsilon\delta\text{-}\sigma\tau\eta\delta' \acute{\alpha}\iota$. Ibidem v. penultimo in aliis edit. est $\delta\lambda\iota\gamma\omicron\upsilon$.

P. 407, v. $\tau\omicron\iota\epsilon\delta\tau\omicron$, tollendum vel $\iota\omega$ pro $\kappa\alpha$, si constare me-trum velimus.

P. 411, v. $\nu\alpha\tau$, malim $\acute{\alpha}\rho\epsilon\omega\ \acute{\alpha}$, vt est apud Etymol.

P. 416, v. $\acute{\alpha}\epsilon$. legendum opinor $\kappa\upsilon\delta\ \epsilon\tau\epsilon\epsilon\varsigma$, vel $\kappa\alpha\delta\ \acute{\nu}\omicron\tau\epsilon\epsilon\varsigma$, & versu penultimo, $\sigma\tau\iota\eta$, vel $\sigma\tau\eta\theta\iota\eta$.

P. 435, v. $\epsilon\rho\chi$. scribe $\kappa\epsilon\tau\epsilon$. Ibidem versu tertio quidam co-dices habent $\chi\omicron\lambda\omicron\upsilon$ pro $\delta\lambda\omicron\upsilon$. & versus quartus sic legitur à quibusdam, $\sigma\epsilon\gamma\chi\omega\alpha\iota\ \gamma\lambda\omega\iota\sigma\iota\alpha\varsigma$, $\iota\omega\ \mu\alpha\iota\epsilon\varsigma\ \tau\omicron\lambda\eta\ \acute{\alpha}\delta\upsilon\eta\epsilon$ nec non

quinto ῥίξει pro ῥίξει.

P.445, v. εἴν. videntur ea poeta verba de Mercurio potius quam Pane accipienda.

P.457, v. ῥίξ, quidam codices habent μὴ παρ' ἑορέας.

P.487, v. ὄρν. in quibusdam cod. est τέλος.

P.487, v. ῥίξ, legendum videtur ῥίξ.

P.489, v. πτω. verius legi videtur ὄρνις.

P.496, v. αὐτοῖς, quidam co. habent οἱ τόποι τῆς γῆς.

P.504, v. πηλὴ, clausula versus pro Αἰὲς ὀπτοιο supra habet ῥίξ.

P.536, v. Κυρ alibi per ϕ. legitur σλαίν.

P.552, l.2. mendosum videtur κατὰ γῆν: verius ne sit κατὰ γῆν vel κατὰ γῆν, non ausim affirmare.

P.640, tertius Euripidei loci vers. εἰς τὸς ὁ σπυρίδας, ἄδικός τις ὦν, non habet legitimam dimensionem, & sequentis versus ætiologia rectius ad secundum quadrat ut suspicio sit textum illum e margine in contextum irrepisse.

P.662, v. τρέξ, legisse videtur αἶς τυ φεί.

P.699, v. χεῖ, ex Stobæo lege χεῖ δ' ἔποι' εἰπὼν ἑδὲν ὄλβ.

P.751, v. εὐρ. legendum fortassis εὐχον pro ἄλδον: vel ἑλδόν-
τες εὐχον.

P.800, v. εἴπῃ, Romana & aliæ editiones pro εἴπῃ habent εἴπῃ: in quibus etiam versus aliter sunt distincti. Locus est Olymp. oda 1.

P.834, v. Νηρῶς quidā codices habent μετὰ ταυ valde armata.

P.861, v. Θρηῖα. malim ἀνερύφατο. Ibid. v. εἰ, fortasse legēdum εἰσιν eunt: vel ἀφ' αὐτῶν erit pro nomine ταχέως celeres.

P.865, v. 5.2. fine, legendum fortassis εἴν.

P.956, v. εἴπῃ pro ἄλλα apud Athenæum est ἄλλα salem. metro convenientius χαῖλα, per crasin e εἰ ἄλλα. Ibidem v. ὅ παῖ apud eundem Athen. vulg. cod. habent θύρῳ κλεινὴ: pro quo θύρῳ, posuit Natalis Κορίνθω. vera lectio e veteri libro est, ὅ παῖ, θύρῳ ἀχλὺς, o puella fores reclina. i. aperi, quo loquendi genere Herodotus quoque vsus est post Homerum. Ibid. v. ultimo legendum fortasse πλείον αἶσ.

Hoc etiam monendus es lector, autorū locos hic aliquando citari non integros, sed vltima parte truncatos. Sic enim p.204, ad vltimum Lycophronis versum, ut structura sit plena, adiičićus est hic tertius, νυμφεῖα πεντάγαμρος δαίμονος γάμων. Sic etiam p.224, ut perfecta sit Aristophanicorum versuum
senten-

sententia, tertius addendus, *πικρὴν παροίησεν ὁ αὐτὸς μὲν τὸ δὲ ἡμετέριον τε*
εἶναι αὐτόν. Eodem modo p. 240, v. 12, post ὕλακα periodica requi-
 ritur distinctio: & sequenti hemestichio addendus hic versus,
ὅσ' αὐτὸς καὶ πόσ' ἄλλοι εἰσὶν ἐπὶ τοῖσι πελάγεσσι, post ἐξέωςαε commate
 tantum posito. Sic p. 265, versu n̄ deest alterum disunctionis
 membrum, *ἢ ἐφ' ἧν ὁ σπυγκτικὸς τοῦσι.* Sic etiam p. 293, in ultimo Plu-
 tarchei loci membro deest redditio. Itemque p. 319, v. 21, in
 Æschyleo loco: vt & p. 465, postremū distichon, in nymphas
 ephydriadas nec sententiam nec structuram habet integrā:
 & p. 860, locus Euripideus.

At p. 188, locus qui ex Aretade citatur, apud scholiasten
 Apollonij (editionis Stephanæ p. 102) petitus est partim ex
 Apollonio ipso, partim ex Nymphide, nulla Aretadæ men-
 tione. Et versus quem p. 884 citat ex Iliad. lib. 5, nec illo in li-
 bro legitur, nec Il. 6, nec etiam in iisdem Odysseæ libris.

Alicubi etiam autorum verba quæ citat. aliter eum legisse,
 versio indicat. vt vnum è pluribus locis afferā præter superio-
 res, p. 29, v. 4, pro Εὐμόλπου legit Εὐμόλπον. nam Eumolpū fuisse
 præconem, (vt versio habet) Græcè est Εὐμόλπον τὸ θύειν καὶ κήρυκεν.
 Quod si Græca verba carent mendo, sensus hic est, Nam Eu-
 molpo natum fuisse Kerycem: ex hoc verò, Eumolpum; ex hoc, Anti-
 phemum, & cætera. Suidas etiam alium huic loco scrupulum
 iniicit, Eumolpum enim Musæi filium, à secundo Eumolpo
 quintum fuisse dicit: quum hoc in loco sit quartus. Vt autem
 hoc in loco κήρυκεν pro appellatiuo accepit, sic contrā, p. 249,
 v. 4, à fine μεταμυθίας vertit in proprium, cum appellatiuè
 potius accipiendum videatur aliis pro multum consilio pollen-
 tis, consultissimi, prudentissimi.

Hæc sunt quæ in Græcis autorum verbis recognoscendis
 animaduerti. de quibus perlubenter cum ipso Natale per li-
 teras, lubentius coram, si fieri potuisset, contulissem, oculos-
 que meos & animum pauissem variorum autorum intuitu,
 quos Natali videre, nobis audire tantum contigit. Sed quum
 & temporis breuitas, & via longitudo hanc mihi felicitatē
 inuiderit, oro & ipsū DN. Natalē, & æquos lectores, vt quod
 amore reip. factum à me est, in bonam partem interpreten-
 tur: simul etiam ignoscant vbi me Lynceum acumē, & Chi-
 ronia manus defecit.

FINIS.

GEOFREDI LINO-
CERII VIVARIENSIS MY-
THOLOGIAE MVSARVM
Libellus.

*Quod omnes ferè autores, poetæ præsertim, à Musa-
rum inuocatione ordiantur.*

TRIPARTITAM Philosophi voluerunt hu-
manitatis vitam, quam ex certamine trium
dearum, Palladis, Iunonis, & Veneris, veluti
hieroglyphico quodam poetæ designauit:
vnam ex illis quidem *deopnulus*, alteram
megnulus, tertiam *pinaxulus*, contemplatiuā,
actiuam, & voluptariam. Prima igitur cōtemplatiua est, quæ
ad sapientiam & veritatis inquisitionem pertinet. Actiua, quæ
tantum vitæ commodis anxia est: hancquæ ferè iam omnes
homines norunt. Voluptaria denique, quæ libidini obnoxia,
nullum honestum reputat bonum, sed solam apparet vitæ li-
bidinem & corruptelam. De his tribus vitæ generibus supe-
rioribus libris doctissimè disputatum fuit, ac variis fabularū
integumentis denudatis mystica antiquorum sensa declara-
ta. Primo quidē libro, secundo, octauo, nono & decimo theo-
retica vita continetur: atque illa ex vnius dei contemplatio-
ne, quem colimus & reueremur, vel certè plurimorū deorum
consideratione, quos introduxerunt antiqui, non quod infi-
nitos deos numero arbitrarentur, hoc enim nec leges naturæ
pati possunt) sed vim & potestatem vnius infiniti per omnia
diffusam cum existimarent, illi pro negotiorum, locorum &
effectuum varietate, diuersa imposuerunt nomina. vnde ve-
rum est dicere, vires omnes cæterorum deorum, vndiq; per
ipsa elementa dispersas, ab vno Ioue, cui reliqua deorum ca-
terua

tertia affinitatis vinculo coniungitur, veluti fonte in multos
riuos fuisse deductas: vt optimè in proœmio octauì libri.
Quare iis in libris, vnius dei rerum omnium principij natu-
ra explicatur, quòdque nullus deorum antiquorum fuerit
sempiternus. Idcirco sapientissimè tanta deorum multitu-
do ad vnum refertur principium: cui summo bono, ipsius-
que religioni & sacerdotibus magnus honor, magnàque re-
uerentia accedit. Quarto, Sexto, & Septimo libris vita acti-
ua declaratur: primò quidem autor commemorat vitæ
huius præfectos, Genium præcipuè & Fortunam. Cùmque
multis difficultatibus circumuenta sit, nullàque ex parte
miseriis carere soleat hæc vita, quo animo sint ferendæ hu-
ius calamitates postea edocet. Tandem subiungit quàm ius-
tè & vtiliter viri illustres gloriam sint consecuti: atque vt
his libris, virtutibus præmia digna, sic libro tertio, & parte
postrema noni, flagitiis singulis supplicia proposuit. Orcum
que, eius iudices, & vitiorum ultores, persequutus est. Quæ
postremo vitæ genere continentur, sparsim ex omnibus li-
bris, præcipuè verò ex libro 5, colligi possunt. In quo lu-
dorum & certaminum genera declarantur, quibus vita præ-
paratur vel corrigitur instar virorum excellentium: vel homo
allicitur ad corporis vires exercendas cum voluptate. Ex-
terum quamuis de Musis quædam superioribus libris di-
cta sint: visum tamen est non abs re, supradictis aliquid ad-
dicere, quod cuilibet Musarum conueniat: maximè verò
quod ab ipsis omnes fere autores, poetæ præsertim, opus
suum ordiantur, easque saluent: quod fecit Homerus in
hymno:

Χάρτι τέκνα Διός.

Salve Iouis inclita proles.

Item apud Hesiodum in op. & diebus, cuius hi sunt versus:

Μοδοῦ Πιερίδων ἀειδῶσι καὶ ἑσσυ-
διότῃ δὲ ἐνέπτε σφέτερον πατὴρ ὕμνεσσιν.

Pierides Musæ, quarum viget inclita cantu

Fama ducum, & nomen vestri immortale parentis

Dicite.

Et in Theogonia.

Μουσῶν ἱερὰ καὶ ἀδελφὰν ἀρχέμεν δ' ἀείδω.

Incipiam à Musis Heliconis carmen alumnis.

In re magna etiam ac difficili, quasi ingenio suo diffidentes;
Musas appellant, atque ad earum numen confugiunt, ut Ho-
merus Iliad. β, Græcarum nauium numerum & ducum no-
mina prosequuturus:

Ἔσπετε νῦν μοι μοδοῦν ἐλπίματα δώματα ἔχουσαι.

Τῆς γὰρ θεᾶς ἐστὶ πάρος τε ἴση τε πάντα

Ἡ μὲς δὲ κλέος οἶον ἀκούουσιν, εἴ τί τι ἰδὼν &c.

Dicite nunc mihi Musæ, quæ domos cælestis incolitis,

Vos enim Deæ estis & adestis, & omnia nouistis:

*Nos autem famam duntaxat accepimus, neque quicquam
scimus:*

Et Iliados λ, quot & quantas strageis Agamemnon ediderit,
narraturus:

Ἔσπετε νῦν μοι μοδοῦν ἐλπίματα δώματα ἔχουσαι,

Ὅς τις δὴ πρῶτος Ἀγαμέμνονος αἶψος ἦλθεν.

Dicite nunc Musæ cælestis domos habentes

Quisnam tum primus Agamemnoni aduersus ierit.

Et Iliad. ω, incendium nauium Græcarum descripturus:

Ἔσπετε νῦν μοι μοδοῦν &c.

Ὅς πρῶτος δὴ πρῶτον πῶρ ἔμπεσι.

Dicite nunc mihi Musæ quomodo primo igni incidit.

Quem locum M. Tullius libr. i. epistol. ad Atticum ab Ho-
mero mutuatus est eo in loco, in quo scribit de turpitudine
illa iudicii Clodiani, expositurus cuius operâ Clodius sit ab-
solutus: verba Ciceronis hæc sunt: *Responsurum hominem ne-
mo arbitratur.* Ἔσπετε νῦν μοι μοδοῦν, ὅς τις δὴ πρῶτος πῶρ ἔμπεσι.
Noti Caluum ex Nanneianis illum, illum laudatorem meum;
*de cuius oratione erga me honorifica ad te scripseram. biduo per
vnum seruum, & eum ex ludo gladiatorio, confecit totum nego-
rium, accersuit ad se, promisit, intercessit, dedit.* Epistola 10. &
Theocritus:

Πᾶς γὰρ δὴ διδὸς ἴδὸς ἀδυστάργον ἀνδρὰ καθεῖλεν

Εἰπὼν θεὰ σὺ γὰρ εἶδες, ἐγὼ δὲ ὅτι πρῶτον ὑποφάνης.

Quomodo enim Iouis filius edacem hominem interfecerit,

Dicito mihi dea: tu enim nosti, ego autem aliorum vates.

Virgilius Æneidos 7, & 10,

Pandite nunc Heliconæ Deæ.

Et Plato in Euthydemo, ας ἔγωγε, καὶ ἀπὸ τοῦ ποιητῆς, θεοῦ, αἰχ-
μῆρος τῆς διηγήσεως, μέσσης τε καὶ μνημοσύνης ὀππότε εἶδαι, id est,
*Quare ego quemadmodum Poetæ, necesse habeo initia orationis,
Musas & Mnemosynen inuocare.*

In re ridicula etiam inuocantur Musæ, & εἰσκαλεῖται: vt apud Horatium Satyrarum lib.1. Satyra 5. his verbis:

Nunc mihi paucis.

Sarmenti scurræ pugnam, Messique Cicerræ

Musa velim memores.

Hac satyra Horatius iter suum ab vrbe Roma Brundisium vsque describit, exemplo Lucilij, qui itidem iter suum descripserat. Narrat autem quæ risu digna in eo contigerint: inter quæ primum locum obtinet duorum scurrarum Sarmenti & Messij faceta contentio. In finitis aliis locis, diuersis rationibus, opera Poëtarum præcipuè, principium ducunt ab inuocatione Musarum, quas sibi Præsides & cantilenarum suarum, autores asserunt: illudque iure optimo, vt inquit Horatius carminum lib.3, od.4. qua confirmat se à multis periculis, Musarum ope ereptum fuisse: malè verò cessisse omnibus qui aduersum Iouem earum patrem aliquid moliri voluerunt: quinimo dicit eas suam in cælo habere sedem Iouis filias: his versibus,

Descende cælo, & dic, age, tibia

Regina longum Calliope melos,

Seu voce nunc manus acuta,

Seu fidibus, citharæve Phœbi.

Quibus & multis aliis de causis adducebar vt crederem, hoc breue opusculum si parum fructuosum videatur quoddam fabulosum sit, non tamen iniucundum, quippe quoddam fabulæ semper aliquid præ se ferant inauditum & incredibile. Aliquid etiam utilitatis ex eo possumus reportare, propter ethicam explicationem, quæ non parum ad mores mortaliū informandos confert: vt iam ex superioribus D. Natalis libris mythologicis possumus colligere: quamuis non tanta industria & ingenij acumine hæc pauca vobis paramus de Musis sparsim à multis tractata & dispersa, quanta doctissimus Comes fabulas suas ex multis decerpas autoribus in vnum congescit volumen aureum: angustiis enim temporis premor, virēsque ingenij mei sentio quàm sint exiguæ. Non tamen tanti viri autoritas me ab instituto reuocet: at potius meliorem facit animum, cùm & honestum iudicem mihi in tertiis consistere. Itaque quamuis hoc meum (qualecunque sit) negotium emolumento careat & grauitate, illud amplexabitur tamē quisquis nō erit omnino

auertus à Musis. Qui verò ab omni sapientia atque eruditio-
 ne sunt alieni, omnibus iis quæ dicentur persuasi, utique Mu-
 sas posthac nō auersabuntur: etsi hebetudine Artici Herodis
 Sophistæ filij ac stoliditate essent: quæ tã fluxili fuisse memo-
 ria ferūt, vt ne elementorū quidē nomina perdiscere aut re-
 tinere vnquam potuerit. cui infortunio vt mederetur pater,
 quatuor & viginti pueros coxuos à literis cognomina ha-
 bentes singulos cum filio simul educabat, vt hac saltem ra-
 tione illi insiderent. Qui verò natura prudentiores curiosi-
 que magis philosophica & arcana naturæ meditantur, de
 negotiis publicis ac rebus mechanicis parum solliciti, ij
 quidem si operam non laudent, studium tamen non despi-
 ciant. etiam si nostri temporis ærumnosa miseria non dicen-
 di petat studium, sed viuendi flet ergastulum; nec famæ assi-
 stendum poetica, sed fami consulendum domestica. Citius
 nunc aut quod amiseris fleas, aut quod edas inquiras, quàm
 quod dicas inuenias. Sic enim improba mœrorum angina,
 felicitatisque nouerca fortuna (quæ amarum quoddam hu-
 manis interserit semper negotiis) nos quasi pedissequæ inse-
 ctantur. Verum enim verò ne ocij torpor nos astringat, cui-
 tantes quoad fieri poterit, calamitatum naufragia, quibus pu-
 blicæ assidue actiones diuexantur, vtilem ordimur fabulam,
 quam octo diebus nocturna præfuls lucerna ex præclaris
 partim authoribus decerpimus, partimque nos ipsi mytho-
 logiam commenti sumus. Vos interim è virginali Helico-
 niadum curia Iouis filia omnes, Gorgonei fontis aspergine
 madida, mihi breuiter scribenti præsto sitis. Non enim ma-
 gnifici operis tantam assumere molem cupio, vt medio co-
 naminis impetu, tenues in auras vaneſcat rebus suis mens
 destituta. Eritis ergo Philosophia atque Vrania huius adiu-
 trices operis: cui vt maior fides adhibeatur, ampliora sunt
 nobis autoritatum quærenda suffragia. Quamtulacumque
 autem res fuerit, amice lector, æqui boni consulas rogamus.

DE MYSIS IN GENERE, CAP. I.

*Quod animis nostris ingenita sit vis quædam sciendi
 à natura.*

ILLUD peramplum in nobis ac magnificum esse arbi-
 trox, quod Plato insinuandum censuit, inesse mortalium
 ani-

animis veluti seminarium quoddam & planè thesauros, qui
mirabiles concitent amores sui. Sic autem in Symposio, τὸ γὰρ
τῆς ψυχῆς τέλος ἀδύλον εἶ τελευτῆς καὶ ἀρετῆς, ἡ δὲ ψυχὴ τὴν ἀρετὴν σὺν
μυῖτος. Incertum enim est, quò aut corpus aut anima puerorum, tam
secundum virtutem quàm secundum vitium postremo euadat. Qua-
si dicat (inquit Ficinus) omnium hominum prægnaus & gra-
uidum corpus est, prægnaus & animus. Corpori semina
suorum omnium ab initio sunt incerta: huic statutis curri-
culis temporum dentes erumpunt, prædeunt pili, barba pro-
funditur, procreationis semina defluunt. Si fecundum cor-
pus est grauidumque feminibus, multò magis animus præ-
stantior corpore vberimus est, atque suorum omnium ab i-
nitio semina possidet. Igitur morum, artium, disciplinarum,
rationes iam diu sortitus est animus, suòsque fœtus inde, si ra-
tè colatur, statutis temporibus promit in lucem. Quod au-
tem rationes deorum omnium ingenitas habeat, ex appeti-
tu eius, inquisitione, inuentione, iudicio, comparatione co-
gnoscamus. Quis neget animum statim à tenera ætate, vera,
bona, honesta, vilia exoptare? optat autè nullus incognita.
ergo insunt istorum aliqua, etiam antequam appetat, in ani-
mo notiones, per quas seu formas rationè seu ipsorum ea iu-
dicat appetenda. Experimento id in se quisque condiscit,
modò intendat. nam sicubi reconditum quippiam venamus
anxiè, posteaquam abiunctis ad tempus sensuum & phan-
tasie molestis obicibus, mentis intima, velut secretius quod-
dam penetramus adytum, inibique ratiocinamur subtilius,
confestim tanquam obductam reuelamus lucem, effulgerè-
que protinus quod venabamur aduertimus. propterea sic
Pythagoras:

Ἀλλὰ σὺ θάρσσε, ὡς περὶ θεῶν γῆρος οὐκ ἐστὶ τέλος.

Ὅς ἔστι μεγίστη φύσις ἐκινυμένη ἐκαστά.

His grauissimus ille autor hominibus addit animum, quod
eorum genus faciat diuinum, augustiorèmq; naturam,
quæ omnia promat in lucem. Ad hæc cum nos confor-
mandos exhibemus præceptoribus, multa per se animus
fingit, formatore nullo, concipitque tanquam seminibus
scientiarum perfœcundus ager: cui si agricola maturè adhi-
beatur, multos ac dulces fructus deinde profert. Quod a-
pertè declarat Plato multis in locis, sed in Theage apertius.

Nemo à me didicit quicquam, etiamsi mea consuetudine multi enaserint doctiores, (ait Socrates) me tum exhortante, tum bono damone suggerente. Sed quoniam breuiter de vi animis nostris ingenta diximus ex Platonis sententia, iam ad ea quæ in nostrum diriguntur scopum deueniamus: utque dictis dicenda cohæreant, cur Hesiodum existimatis Musas à Ioue & Memoria genitas pronuntiasse? ut habetur in Theogonia his verbis:

Μῦθον Ὀυμπιάδης κοῦρας Διὶς ἀγγέλλει,
Τὰς ἐν Πιερίᾳ Κεγόιν' τῆς πατρὸς μνηστῆρας
Μνημοσύνης θρωόντων Ἐλὸς δ' ἔσθ' ὅς μεδ' ἔσται,
Ἀπομοσύνῳ τε κελῶν, ἢ μνηστῆρα τὲ μεμνησίου.

Musa Olympiades compti Iouis ægide nata,
Mnemosynæ soboles, obliuio certa malorum,
Curarumque quies: sacris hæc mater in oris
Pieris, magno peperit commixta tonanti:
Mater Eleutheris præerat.

Non alia opinor de causa, nisi quia ab initio scientiæ fons infusus est nobis ab omnium patre, sed non satis profluens nisi quis corruarit. Quod Plutarch. in lib. περὶ παιδων ἀγωγῆς aduertit. quare pueris suadet nihil prius memoria exercendum, quod ea sit eruditionis τρυφή, id est, proma quædam cella, thesauriisque: quo argumento dictam putat Mnemosynen à veteribus Musarum matrem. cuius hæc sunt verba aurea sanè, animis discantium inculpenda: Παιδων δὲ μελιστα μνήμην τῷ παιδὶ δόκειν καὶ πλεονεχῆ. καὶ τὴν γὰρ ὅσων τῶν παιδείας ἐστὶ τρυφῶν καὶ τῶν μαθημάτων τῷ μνηστῆρᾳ ἐκτρέφονται εὖ καὶ τὴν Μνημοσύνην, ἀποτρεφόμενοι καὶ ἀποδιδόντες, ὅπως εἴ ἐν θυγῶν καὶ τῶν ἄλλων ἡ μνήμη πέσκει καὶ τοῖσι ταῦτάς καὶ ἐμφορὰ ἀσκατὴν, εἴτε ἐκ φύσεως μνήμονες εἴναι οἱ πάντες, εἴτε τῶν ὀφειλόντων ὁπλίσματα. Sed maximè puerorum memoriam exercere & assuefacere debemus, est enim veluti discipline thesaurus. idcirco matrem Musarum fabulati sunt esse Mnemosynen; ut ostenderent nihil equè conferre ad scientiarum generationem & conseruationem quàm memoriam. Quocirca illam debemus exercere in utramque partem siue pueri ea multum polleant, siue contrà sint obliuiosi. Quin & Mnemosynen Orophus mentem continere scribit, excitareque omnia, sinuosis (ut ita dicam) animi amfractibus delitescencia illatebrataque. Scitum est, Mnemosynen originem ducere à Mneme, quo vocabulo memoria significatur.

nr: vnde & Amnemones in Cnido nuncupati erant sexa-
ginta viri delecti ex optimatibus, quibus tota negotiorum
cura incumberebat: vt idem Plutarchus in Græcis petitioni-
bus, hoc modo: Τίτες ἐν Κνίδῳ οἱ Ἀμνιμονες, ἅσι τις ὁ Ἀρχιεπί-
σκοπος παραστήσει ἀνδρας ἐκ τοῦ ἀρίστου, οἷον ὅτι πλείους ἐχρῆτο διὰ τῆς
καὶ παραστάσεως τῶν μαρίτων. ἐν τούτῳ δὲ ἀμνιμονες, ὡς καὶ τις εἰρη-
δία τὸ ἀντιπρόσωπον εἰ μὴ νῦν διὰ πολυμνήμονες τίτες ὄντες. ὁ δὲ τὰς γνώ-
μας ἐργάζη, Ἀφείρη. Qui in Cnido dicuntur Amnemones, & quis
Aphister? Sexaginta deliguntur ex optimis viris, velut episcopi, ad
quos de maximis rebus refertur. Dicebantur ve ὁ ἀμνιμονες, διὰ τὸ
ἀντιπρόσωπον, quia in iudicium non vocarentur: aut certe πολυμνί-
μονες, memoriosi. Fuerunt itaque Musæ Iouis & Mnemosynes
filiae secundum Hesiodum, & ferè omnes alios. Pauci ex Poe-
tis, quorum est Alcmaeon, Musas cæli & terræ filias prodi-
derunt: cui in quodam hymno astipulatur Pindarus, sic Mu-
sam alloquens,

Α' οὖν δε εἰς ῥαυτὴν εὐχαριστῶ:

Incipe verò cæli filia.

Vbi commentatores, ex Aristarchi sententia & Mmnerca, asserunt musas cæli filias. Vnde & astruunt illas fuisse ab initio: & ante Iouera, si credimus Eustathio, qui Musam interpretatur animæ cognitionem, quæ non minus sit diuinum quiddam quàm anima ipsa. Eius sententiæ videtur esse Homerus, quum *θεῶν* dixit *ἄρ' οὐ τὴν θεῶν*, id est à cognitionis celestitate. Ab indagine enim dicitur Musa, secundum Platonem in Cratylō; vel inquisitione, *ἄρ' οὐ μῦσος*: cui Pharnutes libro de natura Deorum subscribit, cum ait: *καλοῦνται δὲ μῦσαι ἄρ' οὐ τῆς μύσεως, ὅ ὅτι ζητήσεως*, *Muse* (inquit) dicuntur ab inquisitione. Idem sentit Suidas, propterea quæ ait eas ab inquirendo dictas, quoniam ipsæ sint omnis disciplinæ causa. Alij, vt Cassiodorus, propter scientiarum & disciplinarum inter se conuenientiam, Musas vocarunt quasi *ἁρμόσαι*, vel certè quòd inuicem sicut virtutes sibi esse videantur. Vel denique (vt Diodorus scriptum reliquit) Musæ vocantur, quòd modulandi artem ceterasque disciplinas probè teneant. Delectabatur enim Osiris Ægyptiorum Deus omni genere Musicorum & chorearum, propterea quæ illum plerique Musici consecretabantur, inter quos nouem fuisse puellas proditum est, quæ cantu & Musica præstarent; quas ideo Græci Musas appellauerunt. Quæ Diodori sententia cum Plato-

niciis consentit. Musarum enim nomine cœlestes cantus intelligunt : quo argumento Camenas dici aliquando existimant, ex Melanchthonis sententia, qui in scholiis & illustrationibus velius illius Virgilij:

Alternis dicetis, amant alterna Camena,
per Camenas Musas intelligit, vultq; illas à canendo dictas: hasce verò à Ioue proficisci, quoniam (uti est apud Plotinum) mundi totius animum frequenter Iouis appellatione nuncupat Platonis schola. cui consentiunt hæc verba:

Principio cælum ac terras, campósque liquentes,

Lucentemque globum lunæ, Titaniâque astra

Spiritus intus alit, totâque infusa per artus

Mens agitat molera, & magno se corpore miscet.

Inde namq; colligi, ut ab Ioue mundi totius spiritu ac mente, quoniam cœlestes moueat sphaeras ac regat, Musici cantus musarum nomine significari coorianitur & profluant. Quam rem innuit illud quoque in Bucolicis,

Ab Ioue principium musæ, Iouis omnia plena:

quoniam vigeat ubique Iupiter, ac impleat omnia, & cælum velut citharam quandam verberet agitetque, cœlestes ac harmonicos proliciens cantus. Quod impulit Homerum ut cantores vocauerit *ῥαπσοδιστῆς*, id est, Castigatores quosdam in Clytemnestræ custodia, ut qui philosophi sint, & ex musis omnia sciant: quod pluribus comprobat Athenæus. *ῥαπσοδία* certè apud Græcos est canere, quod verbum si examine- mus, reperiemus illud compositum ab *ῥα*, particula intensiva, & *ῥαπσο* cognoscere, quasi omnium scientiam sibi vindicent Musarum alumni. Musarum origo talis est & deductio. De numero verò earum non satis constat inter autores. Varro (ut testatur Seruius) tres inquit fuisse Musas : vnâ, quæ aqua nascitur motu : alterâ, quam aeris icti efficit sonus: tertiam, quæ mera tantum voce consistit. D. August. hanc de Varrone fert sententiam, quam Gyraldus in suo de Musis syntagmate inseruit. Non audiendi sunt (inquit) errores gentiliū superstitionum, qui nouem Musas Iouis & Memoriz filias esse sinxerunt, refellit eos Varro, quo nescio vtrum apud eos quisquam talium rerum doctior vel curiosior esse possit. Dicit enim ciuitatem nescio quam: neque enim recordor nomen: (Gyraldus tamen colligit ex quibusdam auctoribus dictam fuisse Sicyonem, & ex his versibus:

*Tres solas quondam tenuit quas dextera Phœbii
Sed Sicyon totidem ternas ex ære sacrauit)*

Dicit igitur August. ciuitatem hanc locasse apud tres artifices terna simulachra Musarum, quæ in templo Apollinis dono poneret, vt quisquis artificum pulchriora formasset, ab illo potissimum electa emeret. Itaque contigisse vt opera sua quoque illi artifices æquè pulchra explicarent, & placuisse ciuitati omnes nouem, atque omnes emptas esse, vt in Apollinis templo dicarentur. quibus postea dicit Hesiodum poetâ imposuisse vocabula. Non ergo, ait, Iupiter nouem Musas genuit, sed tres fabri ternas fecerunt. Tres autem non propterea illa ciuitas locauerat quia in somnis eas viderat, aut tot se cuiusquam illorum oculis demonstrauerant; sed quia erat facile animaduertere omnem sonum, qui materies cantilenarum est, triformem esse natura. aut enim editur voce, sicut est eorum qui faucibus sine instrumento canunt: aut flatu, sicut tubarum & tiliarum: aut pulsu, sicut in citharis & tympanis, & quibusdam aliis, quæ percutiendo sonora sunt. Hæc August. Horum idolorum artifices fuerunt Cephisodotus, Strongylio & Olympiothenes. quorû singuli ternas Musas effecerunt; & hæc primas fuisse quidam contendunt. Olim non plures tribus coisse conuiuias, testatû annalibus est: quando nec plures initio creditas esse musas relatum scimus Pausaniæ monumentis, quas ait ab Aloëi filiis Oto & Ephialte sic nominatas, μελίτην, meditationem: μνήμην, memoriam: & ἀοιδίαν, cantilenam. Archestrati poetæ etiamnum superest ea in re testimonium. Hi Aloëi filij primi fuerunt qui Musis sacra fecerunt, remque diuinam obiuerunt: Musis illis tribus in Helicone, & illis nomina imposuerunt. Sunt qui duas tantûm volunt fuisse Musas. Alij quatuor fingunt, propter præstantiam quaternarij numeri; cuius tantam fuisse virtutem existimarunt Pythagorici, (sicut est apud Plotarch. in lib. ἀρεσκόντων, &c.) vt per illum tanquam per nomen aliquod iurarent, ὅ μὴ τὸν ἀμετρεῖ ψυχῇ ἀποδύναται τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου. Per quaternionem sacrum, qui animæ nostræ tradit naturam eternam, &c. Etiam quibusdam dicuntur esse quinque. Aliis septem; cuius numeri non parua est vis, vt videre est apud autores, quos esset longum in medium proferre. Nouem postea dixit esse musas Pierius Macedo. Sunt qui existiment nomina nouem filiarum Pierij Mu-

sis fuisse imposita : quæ reperiuntur apud Hæfiod. in Theogonia:

Ενεία Συζατῶσσι μεγάλας Διὸς ἱαγγαίῃαι,
Κλειώ τ', Εὐτέρπη τε, Θάλεια τε, Μελπομένη τε,
Περσικήρη τ', Εὐρατώ τε, Πολύμνις τ', Οὐρανία τε,
Καλλιόπη δ' ἢ δὴ παρρησιώτῃ ὅσιν ἀπασῶν.

Cantabant arce sorores

Clio, Euterpeque iunans, & docta Thalia,

Melpomene, latis & Terpsichorea choris.

His subeunt Erato, memoriq̃ue Polymnia mente.

Addimus Uraniam, & que manet ultima, quanquam

Calliope cunctas supereminet unica Musas.

Quod nouem fuerint Musæ confirmat item Hom. Od. 9.

Μοῦσαι δ' ὅννεα πῶσαι, ἀμειβόμεναι ὅππῃ καλῶ,
Θρήνην· ἴδμεν καὶ ἄν' ἄλκιυράων γ' ἐκόντας
Αἰγείων· τοιοῦτόν ποτε ὅρρε μοῖσσι λιγέα.

Muse autem nouem vniuersæ, alternis canentes voce suauī,

Lugebant; ubi neminem lacrymarum expertem animaduertisses

Argiutorum, talem luctum excitauit musa vocem clarā edens.

Hoc idem declarant nouem noctium concubitus Iouis cum Mnemosyne; de quibus veteres poetæ, & maximè Hæfiod. in his:

Ενεία γὰρ οἱ νύκτας ἐμίσητο μοῖσιέτα Ζεὺς.

Cui Iupiter vltio

Haud diuinū presente nouem sub noctibus hæsit.

Non ad aliud videtur referri Orphei theologia iam à multis decantata, quam nihilominus tamen, quod ad hunc locum pertineat, afferemus. Sphærarum autem cœlestium ita animas partitur, vt cuilibet geminam contribuat vim; vnam in cognoscendo positam; alteram, in sphæræ corpore viuificando atque regendo. In anima itaque sphæræ lunaris illam vim, Bacchum Licitan, hanc Thaliā Musam in anima Mercurij, Bacchum Silenum, & Euterpem: Veneris, Lysium & Erato: Solis, Trietericum Bacchum & Melpomenen, Martis, Bassareum atque Clio: in Iouis, hanc Sabazium, illam Terpsichoren: in Saturni, hanc Amphieton, illā Polymniam: octauæ sphæræ Pericthonium & Uraniam: in anima autem mundi vim priorem vocat Bacchum Eribromium, secundā verò Musam Calliopen. Singulis porrò Musis vnum præfecit Bacchum, quoniam is symbolicus diuinæ cognitionis nectare prudentioribus monstrat. Licet autē singulis

gulis sphaeris coelestibus vnā præfecerim Musarum cum Baccho, non inferendum est tamen cœlos esse animatos, anima informante, sicut per animas animalium carnes informantur. Sed de re tam obscura, inquit Damascenus, nihil temere credendum. Dictæ sunt Musæ virginēs natiuo decore contentæ, vt inquit Lucianus in decorum superiorum 3. Dialogo, quo loco appellat illas ἀτράντις, inuulnerabiles, id est, quæ nunquam facem & sagittas Cupidinis expertæ sint: *οὐ γὰρ π' ἐβλήθησαν, καὶ π' ἐν ταῖς ἰδαῖς ἔχουσιν*, & semper aliquid cogitent, atque in suis cantibus contineant. Eodēque modo & Dianam vocat virginem, quāque reformidet nimis, quia venationi dedita sit. Incedunt præterea hæ virginēs simul, eodēque loco versantur, & in chorum numerūque ludos agere dixerunt. Sorores etiam fuerunt existimatae. Montes & loca alta habitarunt, Heliconis nempe verticem. Secessu denique & solitarijs locis maximè delectatae sunt, vt est apud Plutarchum in libro περὶ πολυπορευμοσύνης. Coronatae fuerunt diuerso modo à diuersis. Quidam eas palmas coronatas tradiderunt. Ab aliis dicitur laurus illis sacra ad coronas: vnde & poetæ earum alumni dicuntur στεφανοῦντες. Placuit quibusdam corollam è rosis earum capiti circum ponere: vnde eleganter Sappho aduersus imperitam mulierem cecinit:

Καρδανύσσει δὲ καί σται.

Οὐ γὰρ πῖδ' ἔχεις πτόδων ἐν Πιερίῃς.

Mortua iacebis.

Nec enim hortulum habes rosarum ex Pieria.

Hoc autem obiter dicam de coronis hoc loco, veteres non simpliciter, sed summa cū ratione coronas instituisse. siquidem legimus Dionysum, quum vinum comperisset iucundissimum, quo liquore facile erat secum discumbentes inebriari: coronam hederaceam consuluisse capiti imponendā, vt hederae frigidityte vapores acres & calidi moderarentur & repercuterentur. Hæc de Musis in genere scripta fuerunt fabulose, quæ cur ficta, & qua ratione, diligenter inuestigemus. Primum quidem ex Ioue & Mnemosyne natas fuisse musas, idcirco fabulati sunt antiqui (vt Proclus Diadochus scriptum reliquit in Hesiod. enarrationibus) quia ad prociuctum in literaria velut palastra tendentem necesse sit *γονιμὸν εἶναι καὶ μετ' ἐπιπόνοις*, i. intelligendi percipiendique potestate,

que item retinendi præcipue pollere: Iouem autem contribuere τὸ γεννικόν, Mnemosynen verò τὸ μνημονικόν. Deinde ex Mnemosyne Musas sustulisse dicitur Iupiter, quando & literarum politionum dux est; quas certè non nisi exacta cura atque detentione suscipere datur, & sunt ad vitam transigendam maximè necessariæ. Alij verò ita interpretantur. Iupiter, aiunt, rerum omnium parens è Mnemosyne (i. memoria & cognitione sui) Musas genuisse dicitur; quæ mentis conceptus significant, æternarum rerum contemplatores, quæ quidem res intellectu tantum percipi possunt. Nam & (vt superius diximus) Plato Musas dictas vult indagatrices, vt pote quæ per sensus, & exteriora, quæ superna & cœlestia sunt, excogitent. Qui duas fuisse putarunt, eandem ferè habuerunt considerationem. vnā enim fecerunt contemplatiuā, quæ res à sensibus abstractas doceret; alterā, ab efficiendo, practicā, quæ circa effectiōem & omnes res mechanicas versaretur. Sed Censorinus in libro de die natali, Musas ait olim tres fuisse ideo existimatas, quoniam organum quondam tres habuit intensiōes, grauē, mediā, & acutā: cui non astipulatur Plutarch. in Symposiac. quæst. 14, sic autem ait: Εἶπεν αὐτῷ ὁ ἀδελφεὸς, ὅτι τρεῖς ᾄδισαν αἱ παλαιαὶ Μῦσαι· καὶ τοῦτου λέγειν ἀποδείξω. Ἐμμελὲς ἔστι καὶ ἀγχοικον ἐν τοσούτοις καὶ τοσούτοις ἀδελφοῖς. Αἰτία δ' ἔχει ἐν ταύταις τρεῖς, τὰ μελαδύμνητον, τὸ διάτονον, καὶ τὸ χροματικόν, καὶ τὸ ὑπαρμόνιον, ἐπ' οἷς τὰ διαστήματα παρίχοντες ἔργα, ὑμνῶν καὶ μέσση καὶ ὑψίστην: & multa alia quæ eodem capite de hac re traduntur. sic autem redduntur Latine: Dixit igitur frater meus, quod tres Musas agnouerant solum antiqui: sed hoc velle coram tantis & talibus viris probare: fatuum erat & ridiculum. Atque huius rei causa non est tribus Musicis generibus assignanda, Diatonico, Chromatico & Harmonico: minisque tribus Musica diastematis, ὑμνῶν, αὐτοῦ: μέσση, medio: & ὑψίστην, graui. quoniam malè omnes Musas vni alligarunt scientiæ minimè completæ adhuc. est enim tantum harmonia quædam pars Musica. Sed vt postea probat, multo melius antiqui, qui omnia scientiarum genera ad tria referebant, Philosophiam, Rhetoricam & Mathematicam. quod quidem si secundum autorem expendamus, verum esse reperiemus & accommodatum nouenario numero. Ad hæc Cornutus in lib. de deorum natura, tres ait fuisse ob eius numeri perfectionem, qui etiam Deo

Deo attribuaturn tanquam simplicissimus. Qui fecerunt quatuor, vt M. Tull. lib 3. de natura deorum: aut quinque, illud referunt ad musicorum instrumenta vetustissima: quæ non plures habuerunt sonos. Qui autem septem, ad illud alluserunt: septem esse artes liberales, & idcirco septem Musas. Sed nouem esse numero, iam vsu receptum est & celebratum ferè ab omnibus: multis verò de causis apud Plutarch. Vna est, quòd tanta est perfectio numeri nouenarij, vt sit primum quadratum procedens ex primo numero impari, ac impariter impari: *ἡνὶ δὲ τῶν ἀριθμῶν τριτάτος ἐστὶν ὁ*, & *ἑξάτος ὁ δέκατος*: èstque qui primus diuiditur in tres impares æquales. Altera, quia ex duobus primis cubis & mode constat, vel ex triangularibus, videlicet sex & tribus, inde triplicato ternione. Quin & ipsarum mater Mnemosyne reperitur esse nouem literarum. Reliqua ex Plutarcho discas lib. *συμπόσιων*. Fulgentius ait, nouem Musas cum Apolline earum fratre & Musægete nihil aliud esse quàm humanæ vocis decem modulaminatunde & Apollinis cithara pingitur decachorda: refert etiam legis diuinæ decachordum vel psalterium. Postremò (eodem Fulgentio autore) finguntur decem cum Apolline; nihil autem aliud præ se ferunt quàm quatuor primores dentes, quos lingua percutit; duo labra, quæ sunt veluti cymbala verborum; linguam, plectrum, palatum, cuius concavitas profert sonum; asperam arteriam, quæ est meatus spiritualis; & pulmonem, qui veluti follis conceptum spiritum reddit & foueat. Finguntur autem mulieres & virgines. mulieres quidem, quia virtutes & disciplinæ casus muliebris nomenclaturas habebant: virgines verò & non coniugatæ, quoniam virtutis disciplinæ, vt virgines, abditæ atque incomptæ esse videntur, natio scilicet decore contentæ: id quod & de cæteris disciplinis non incommodè dici putamus. qua ratione, Gyraldi iudicio, interiores & reconditas Cicero literas appellauit. Ad hæc constant & incedunt vnà, ad innuendum virtutes inseparabiles atque indiuisas esse. Deinde semper deorum hymnis atque ministerio sunt maximè intentæ: siquidem principium atque adedò elementum totius eruditionis est, ad diuina oculos perpetuò defixos tenere, atque id vitæ factum exemplar habere in ore. Dux eis fuit præfatus Apollo, propter Musices communionem. nam & ille

memoratur cithara scire, vt dictum fuit. Diuersis autem operibus in montibus vacare traduntur: quandoquidem solitariam agere vitam, & crebro ad loca à vulgi consuetudine remota, ac perturbationibus ciuilibus libera secedere consueuerunt hi qui philosophiæ nomen dederunt: sine qua nihil honesti in solitaria vita inuenieris. Atque huius rei gratia dicitur nouem noctibus Mnemosyne congressus Iouis sustulisse, etenim nocturna his opus est meditatione, quæ ad eruditionem spectent, vt inquit Epicharmus: *Si quid (inquit) sapientius mediteris, nocturna opus est consideratione: & omnia quæ ad literas pertinent, noctu potius excogitantur.* Palma autem coronantur, quæ æviq; Græcè, vt quidam volunt, ob agnominatorem, quod nimirum Phœnices primi fuerint literarum inuentores: vel, quod magis probat Phœnices, estque magis consentaneum veritati, quia pulchra, semper virens, & ascensu difficilis, & dulci fructu sit hæc planta. Qui Laurum sacrum Musis voluerunt, hanc habebant rationem, quod plurimum Laurus valeat *πρὸς τὸν ἐνδουσιασμόν* & afflatum, vt Sophocles in Cassandra docuit. illudque usurpauit Lycophrō, quum poetam appellet *σαπρωμένην*, quoddam de se Hesiodus testatur: vel cerè quia Laurus est semper virens, hocque pacto opera Musarum sint semper viridia. Postremò ex rosis corollam Musas habuisse, diximus ex Sappho, quia coronam ex rosis, sicut hedeream proditum est Bacchi potentiam sua frigiditate retundere: id potius crediderim vi occulta prestare, non enim tantæ frigiditatis est rosa. Quomocunque res eant, hac coronâ designarunt antiqui, vini potentiam ebrietatisque violentiam hebescere: sicuti & violarum, per antipathiam enim grassantis crapulæ latenter imperum repercutit, & calidi vapores ascendentes sic contemperantur. Per Bacchum autem vel ebrietatem, hoc loco omne crapulæ, libidinis, & gulæ genus intelligas velim: quod nihil aquè reprimere potest quàm corona è rosis Musarum, id est præstantissimis floribus virtutum & disciplinarum capiti imposita, vel potius intromissa.

DE CLIO. CAP. II.

Quod omnes homines excitantur gloriæ & honoris stimulis.

ANNON magnanimum præaudaxque facinus est illud Herculeum, contra monstrosam gigantomachiam
arma

arma sumere, robustissimos quosque prædones in arenam
prouocare, latrones maleficòsque homines domare: horren-
da denique & ardua labore & viribus vincere? Leonem Ci-
tharonium inuulnerabilem interficere, & nudis manibus
vnguibus dillecare, hydram inuictorum capitum bestiam sus-
focare, aprum Erymanthium interimere, ceruam aurea cor-
nua gerentem capere, aues Stympthalidas repellere? &c. hu-
iusmodi plurima monstra monomachia superare, vt aliquod
tamen gloriæ & honoris nomen consequeretur, Hercules
hæc sibi pericula fortiter subeunda proposuit. Quid The-
seum, alterum Herculem, commemorem? petra summota
calceos atque enses auferentem, Minotaurum percutien-
tem, pedestri itinere Athenas proficiscentem, obsecram viam
à maleficis viris vnde cumque pacantem, Corynetam elaua
propria præcepta occidentem, Pityocampem Sinim Poly-
pemonis filium opprimentem, multa que alia non minoris
periculi facta aggredientem? Quid illum infinitòsque alios
Romani & Græci imperij duces ad tam præclara & diffici-
lia impulit facinora? vnus gloriæ stimulus: quo incitati, im-
mortalem sibi laudem & gloriam compararunt. Quid? The-
mistocles magnus ille Atheniensium dux, nonne apud Ci-
ceronem pro Archia poeta, eius vocem tantum libentissi-
mè audiebat, à quo laus sua prædicabatur? Non alio mo-
do Homerum illustrauit Poetice, Demosthenem eloquen-
tia, Aristidem integritas: iidem & alijs alijs modis incla-
ruerunt: ita vt verè hoc encomium de illis dicatur: *Τὴν δὲ
ἀρετὴν, ἣς εὐεργετὴν ὁδὸν ἔρχεται. ταχέως δὲ χρεὶν ἔκαστον.*
Quibus virtutes in præcio sunt, y perueniunt ad illustrem viam: no-
bilitat autem suum quemque opus. Sentit benefactis potius quàm
opibus parari veram gloriam, nec vno modo contingere ho-
nestam famam, sed sua quemque virtute fieri clarum. Qui
autem gloriam affectat, hunc oportet ab egregio quodam
facinore auspiciari, vt est apud Pindarum hymno 6. Olymp.
αἰχμὴ δὲ ἔργου μεθέσσωπον καὶ στήν τιμωρὴς. In initio facinoris opor-
tet faciem illustrem addere. Virtutes enim periculi expertes
οὐ παρ' αἰδούσιν, οἳ δὲ γὰρ οἱ κοίτης τιμῆς. quod conuenit cum
Hesiodo,

τὴ δὲ ἀρετὴν ἰδὲ ἔργα θεοὶ μετὰ γέγονεν ἔδωκεν.

Virtutem posuere Deij suauore parandam.

Nemo itaque absque periculo laudem sibi magnam para-

uit. At contra, qui gloriosum sibi monumentum adepti sunt & apud posteros, illud frequenter à M. Tullio usurpatum in epistolis ad Atticum habuerunt præ oculis, ex Hom. Iliad. ζ :

Αἰδέμεθα Τροίης ἐν Τροάδ' αἰχμητάροισι.

Troianos ac Troianas vereorque, pudetque.

Verba sunt Hectoris pudore nolentis in urbem sese recipere, ne quis opprobret illi imputaretque Troianorum interitum. Dictis quibusdam de honoris & gloriæ insignibus ipsa re longè inferioribus, iam ad ea quæ de Clio gloriæ dea antiquissima fabulati sunt antiqui, breuiter explicanda accingamur. Clio itaque Iouis & Memoriae filia fuit, (vt testatur Hesiodus in Theogonia, vtque iam dictum fuit superiori capite) prima reliquarum Musarum, quæ nouem nocturnum concubitus genitæ à Ioue fuerunt. Matrem fuisse voluerunt Ialemi & Hymenæi; quamuis aliter senserit Asclepiades. Affirmat enim Apollinem ex Calliope tres filios sustulisse, Ialemum, Orpheam, & Hymenæum: & propterea Martianus Capella & Claudianus Hymenæum Musa genitum fuisse aiunt. Apollodorus libro primo de deorum origine sic ait, Clio Pierum Magnetis filium, Veneris ira, quod ei Adonidis amorè exprobrasset, deperivit; cuius compressu Hyacinthum filium concepit. Vnde fortasse sumptum est prouerbum apud Brasium Chil. 2. cent. 10, *Μαλὺν τῶν κακῶν*, quæ recidunt cum Termeriis, vt est apud Suidam, *καὶ τὰ τῶν Μαλὺν τῶν κακῶν. καὶ τὸ περιέχον, καὶ πᾶσαι ἀπλῶς ὁποῖε, ἔχουσιν πλὴν τῆς ὀψίας.* id est, *nec si Magnetum mala, nec si Termerium, nec si totam in summa tragediam eloquar.* Magnetes autem illi afflictī, oriundi fortassis fuerant ab hoc Magnete: inciderant autem in tanta mala violato quodam numine, sicut & hic. Strabo Magnetum historiam Geograph. lib. 14. Ioannes Grammaticus credidit Ialemum & Hymenæum Clidis filios, id est historicæ cognitionis, quoniam flebiles cantus alter excogitat, epithalamios autem & iambicos Hymenæus. Annotat Cælius Rhodiginus lect. antiq. lib. 28. cap. 24. ad illud Menædri, *ὕμνω δ' ὕμνω δ' ὕμνω*, & ad illud Catulli ab interpretibus negligenter prætermisum:

O Hymen Hymenæeque, ô

Hymen, ô Hymenæ;

ab eisdem malè concipi, Martiani Feliciis auctoritate, Hyme-
neum

æum fuisse Veneris filium: quod Martianus suspicatur quidem. Sed malè feriat homines Tortellij deliramenta sunt insecuti. Hymenæum cantum epithalamicorum inuentorem fuisse satis superque declarant hæc Plutarchi verba *ἡ δὲ συμποσιακῶν : Ἡ δὲ γαμήλιος τετραπύλη, καὶ τὸ προεργεῖν τὴν ἐμψυγὴν μέγα βούληται, καὶ πλεονεξία, καὶ τὴν αὐτὴν ἀφιστῇ ὁ μὲν οὖν καὶ τὰς γυναικας ἐπαυρίας ἐπὶ τῆς διέσεως ἀναμύχνηται καὶ δαδᾶται.* Conuiuium verò nuptiale, cum cantu coniugali *ἔχῃ* venit alie clamantis, & facies, & tibia, ut ait Homerus, & multa res pro foribus astantes afficientes, & tale huiusmodi admirantes, &c. Quo ex loco facile est intelligere. Hymenæum cantus nuptialis esse præsidem: Hæc ille. Nunc breuiter quid per hæc primam Musam Clio nominatam intellexerint antiqui, examinemus. Finxerunt itaque illam Iouis filiam; quia cūm *κλέος* nihil aliud significet quàm gloriam: si liceat gloriam & nomen bene actorum posteris relinquere, absit ut aliunde repetamus quàm à summo Deo qui è memoria, contemplationeque, bene gestæ rei famam nobis parit, nullo æuo non celebrandam. Huius rei gratia Plutarchus in Synopsi: *ἡν κλέος τὸ ἐγκομιμαστὶκὸν ποσὶ τῶν καλῶν καὶ τὸ ἐνέχον τὴν ἐπέσειον.* Clio quidem encomia laudum recipit. Clio enim vocabant antiqui laudes. Non alia ratione Fulgentius lib. i. mythologicæ Musas doctrinæ ac scientiæ dicit modos. Prima Clio, quasi prima cogitatio discendi. *κλέος* enim Græcè fama dicitur: vnde & Homerus, *τὸ κλέος ὑποκλᾷ Ἐπιδάδῃ καὶ μυστὴν Ἀργεῖ.* Et quoniam nullus scientiam quærit nisi in qua famæ suæ protelet dignitatem: ob hanc rem Clioprime appellata est, id est cogitatio quærendæ scientiæ: quod alio loco Homerus etiam confirmat: *ἡμεῖς δὲ κλέος οἶον ἀκούομεν, ἐδὲ τί τίδωμεν.* Nos verò solam famam audiuius, neque quid scimus. Plutarch. loco iam dicto circa finem mysticum Cliūs sensum affert. Partitur namque nouem Musas in duo genera: alterum quidem vult præesse voluptatibus & ludis, id est cauere ne quis stultè in turpia & inhonesta labatur, eūque cantu, choreis & tibiis dulcisonis ab eiusmodi libidinum stimulis retinet: alterum verò res arduas, graues & serias sequitur; quod Clio, Calliopæ & Thaliæ conuenit: omnia autem debent symmetria & mediocritate summa moderari, ne è iocis ad libidinem fiat conuersio, & è rebus seriis in senum morositatem imprudentes incidamus. Cornutus vult

Clio dictam fuisse *καὶ τὴν κλέος*, quod gloriā adipiscantur literati, quodque alios laude celebrent. Diodorus verò, propter gloriā quæ ex laudibus poetarum oritur. Duos autem habuit filios, Ialemum & Hymenæum, contrariæ sortis homines: quod hic latis conuiujs & nuptijs semper adesset, ut dictum est superius: ille verò eiulatione & luctu suas aleret cogitationes. Quod Aristophanes apud Athenæum notat in Dictionibus Atticis, *ἐν γάμοις*, inquit, *ὡς αἰετὶς ἐν δὲ πένθει*, *ὡς αἰετός*. In nuptijs Hymenæus, in luctu Ialemus. Nihil autem aliud per hos diuersæ conditionis Clis filios significare voluerūt, quàm qui gloriā sibi parare cupiunt, nunc aduersa premi fortuna, nunc secunda admodum delectari, vel nunc dulcem cantare hymenæum, nunc *ὡς αἰετὶς*, id est Ialemi lugentis vocem miseram edere: de quo dictum est illud: *Ὁς τὸν Ἰάλεμος, οὗ τὴν πένθει, δακρύα τ' ἐν δακρύων καταλείβεται, ἡμετέροισι δέ μοις*. id est, *Qui Ialemus vel eiulatus, quique luctus, lacrymæque super lacrymas distillantur in nostris adibus!* Atque hæc de Clio breuiter dicta sufficiant.

DE EVTERPE CAP. III.

Vnicuique est sua voluptas, & sapientibus & stultis.

NEMINEM adeo grauem & seuerum huius humanæ vitæ censorem exultimabant antiqui, etiamsi naturam Timonis *μοῦσιν θράπον* induerit, qui alicuius rei delectatione non capiatur. Alius enim generosos equos, alius insignes canes, alius diuitiarum expetit copiam: sicque hoc curriculum ærumnis & calamitatibus plenum transigere recordatione dilectæ rei consueuerunt. Sapientes utique voluptatibus non carent, quippe qui meditatione assidua rerum sublimium delectantur. Plato enim in Philebo inquit: *ἴδε γὰρ ἡδονὰς ὑπὸ φαυλοῦ τὸν ἀκοινωσύνοντα αἰθεροῦσιν, ἡδονὰς δὲ καὶ πνευματικὰς νοῦντα αὐτὰς τῷ σιγῶντι. ἡδονὰς δὲ αἰσθητικὰς πνευματικόντα καὶ αἰσθητῶν δόξαν καὶ ἐλπίδων μέσθον ἡδονὰς δὲ καὶ τὸν φρονοῦντα αὐτὰς τῷ φρονεῖν καὶ τοῦτων ἑστὶν ἡδονῶν ἐκ γὰρ οὗτων, πῶς αὖτε ἡμεῖς ἀλλήλους ἐπὶ λέγοντες, καὶ αἰσθητὸς φαίνομεν τὸ ἐν δυνάμει*. i. *Vide enim. Delectari dicimus intemperantem hominem; sed & temperantia temperantem; delectari insipientem, insipientibus opinionibus ac vana sp̃e vndique plenum; sed & sapientia sapientem: quas quidem voluptates si quis dissimiles esse neget, insipiens merito esse videatur.* Vtrisque igitur, & sapienti & in-

& insipienti, sua est voluptas. Sed tanto illius est præce lles
 quanto huius vilis & abiecta. Hic enim voluptatibus cor-
 poris ad nauseam vsque saturatur: ille verò inebriatur ne-
 cessitate viuifico animi: cuius celsitudinem & maiestatem fa-
 tis demirari nequeas, neque enim in vmbatici quæstibus,
 veleriam mundi imperio acquiescit. angustiori enim limi-
 te continetur, tanquam Gyari clausus scopulis: at mirum in
 modum æstuat res supra caput naturæ intelligere, mirò-
 que philosophandi studio sollicitatus conatur in ea curri-
 cula venire in quibus Dei infiniti impressa sunt vestigia.
 Atrogans sanè & vesana est illa cupiditas; attamen magni-
 fica, quæ humilibus & terrenis rebus minimè delectatur;
 sed penetrat altius, donec id tandem cogitatione pertingat,
 in quo mens expleta tanquam in extremo consistat. De Eu-
 terpe (i. de vera delectatione) dicturi, pauca hæc permitten-
 da censuimus. Est itaque *Euterpe* secunda Musarum ordine;
 à Ioue oriunda & Memoria, teste Hesiodo. Mater fuit The-
 mistoclis, vt inquit Neanthes, lib. 3. rerum Græcarum: quan-
 quam alij (vt Amphicrates prodidit in lib. de viris illustri-
 bus) Themistoclem ferunt Abrotoni meretricis filium. Tan-
 tæ autem fuit famæ Themistocles, vt κατ' ἐξοχήν in numerū
 trium imperatorum celeberrimorum redactus fuerit, Peri-
 clis, Miltiadis, Cimonis; qui cum Themistocle quatuor a-
 pud Græcos dicuntur viri. Quoniam autem Themistoclis
 incidit mentio, hoc obiter dicam non incuriosum, & quod
 difficile est reperire apud autores, obseruatum nihilominus
 à Cælio Rodigino cap. 12. lib. 14. lect. antiq. Themistoclem
 tres habuisse filios insignes, Neoclem, Demopolin, qui Athe-
 nis, propter singulare certamen corollis fuerunt insigniti; &
 Cleophantum, de quo meminit Plato in Memnone. quia au-
 tem mirum est quod de illo refertur, verba auctoris subiicio:
 ἡ δὲ ἀντιόχος ὅτι Θειστοκλῆς Κλεόφαντος τὸν υἱὸν ἰστέον πρὶν ἐδιδάξαι ἀγα-
 θόν, &c. Andistin' quid Themistoclis filium Cleoph. in equestri facul-
 tate strennum reddidit, aded vt equis ille reclus insisteret, reclusque
 ex equo iacularetur, ceteraque permulta stupenda faceret, in quibus
 illum diligenter parens erudiuit, sapientemque in singulis quæ præce-
 ptoribus præcipua sint, reddidit. Quod et si mirabile videatur
 Platoni, & iure: tamen hæc eadē, quæ Cleophantus faciebat,
 visa sunt Luteriæ, anno 1581. fieri à quodam Italo, qui multis
 annis Turcæ cuiusdam caprius, eiusmodi exercitia didi-

cerat : deinde ab eodem manumissus in ciuitatibus celebri-
 bus ludos suos instituebat. Dicam quod vidi. Nouem cursus
 equo insistens in hippodromo decurrebat, habenis equi la-
 xatis : primo quidem cursu , iaculabatur summa excurrent,
 tanto artificio vt in passum equi sagittam à tergo iaderet.
 Secundo, rectus , nullis adhibitis calcaribus equo insistebat,
 & vehementi robore hastam torquebat. Tertio, inaudito
 exercitio eandem hastam infinitis gyris circa collum & bra-
 chia (rectus equo) circumuoluebat. Quarto, quod mirabile
 est, scythalmam ferream ad decem pondo, rectus , (& eodem
 modo decurtens , ac si equo insedisset ad motis calcaribus)
 in altum proiciebat , quæ interim semel voluebatur ; ean-
 dem cadentem , quadam interiecta mora , quam temporis
 spatio metiebatur , ex qua parte illam proiecerat, compres-
 sa manu recipiebat. Quinto, circum ephippium equi gyra-
 bat. Sexto, equum ascendebat currens, ter aut quater ; & ex
 eodem descendebat vno stadio. Septimo, ensen acutissi-
 mum explicabat ; & eum nudatum statim reponebat : eodem
 que cursu bis ascendebat & descendebat. Octauo, rectus de-
 currens, hasta acuta chirothecam perforabat. Nono, quod
 stupendum est , projectis in altum tibiis , capite deorsum in
 ephippio, stadium decurrebat. quo absoluto, ingeniose sanè
 in ephippium recidebat. Multa alia præclara & mirabilia
 multis circumstantibus fecit ; quæ quoniam sunt adhuc in ore
 omniū, illa vltius non persequar. Atque hæc præter rem di-
 cta sufficiant. Nunc ad Euterpen veniamus, quæ (dea iucun-
 ditatis) dicitur admodum tibiis delectari, & iis præesse. Qua-
 re adducor, vt credam Themistoclem Euterpes filium non
 fuisse. in epulis enim (teste M. Tullio) recusauit lyram : quare
 habitus est indoctior. Lyrae & tiliarum maximam fuisse præ-
 stantiam & Euterpes inuentricis, declarauit Galenus l. The-
 rap. Sicut enim, inquit, lyram antiquitus tetigisse in conui-
 uiis honestum erat, vel id genus aliud : sic non tetigisse turpis-
 simum. *ἡ ἀπὸ τοῦ δὲ πέντα, καὶ τὰς πέντα συνάδου, καὶ δὲ ἐν τῷ*
 Lycurgus quamuis durissimas leges Lacedæmoniis impo-
 suisset, lyrae tamen studium egregiè videtur amplexatus ; quò
 transmitti laborum onus molestissimum posset facilius. Re-
 migem (vt ait Fabius) cantus hortatur, & singulorum fatiga-
 tio quemlibet rudi saltem modulatione solatur. Tibiarum
 con-

consuetudo videtur cepisse post Medicas victorias, cum iam Græci de se magnificè sentiret. Desita verò Athenis poetæ, vel quia (vt inquit Arist.) esset ὀργιστὴν, i. concitatrix: vel certè διὰ τὴν ἀσχημονίαν τῆς προσώπου, i. ob faciei deformitatem. Tibiarum fuerunt diuersæ species. Libyes plagiulon ex loto: clymon ex buxo, hippophorbon ex lauro. Phorbion autem, pellis ori circumposita tibicinis, ne rimam labellum conciperet. Monaulus erat lotina tibia, nuptialis maximè, qui & photingia. Libys tibia, quæ & matroa dicitur, fuit inuentum Euterpes maximè: quamuis eam matri decorum quidam tribuant, Et propterea apud Ouidium:

Ante Deam matrem cornu tibicen admo.

quodd hoc tibiaturū genere præcipuè delectaretur mater deorum. Cornu incinebant Tyrtheni, sicut Thebani hinnulorum ossibus. Celtæ fistula vtuntur ex calamis, atque Oceani iofulares. Scythæ, Antropophagi, ac Arimalpi, aquilarum & vulturum ossa tibiaturum vice instant. Ægyptiorum polyphthongos tibia ex hordeaceis calamis compingitur. Sunt tibiaturum multo plures species, pro diuersis nationum, gentium & locorum vsibus; quas aliis tractandas relinquemus. Hoc satis erit mihi, dicere Euterpes inuentum tenue admodum initio, post mirum in modum excreuisse, ita vt nulla ferè regio sit, quæ tibiis vel hymnos vel cantus alios non incinat: maximè verò in Europa Germani, à quibus & tibiæ nomen duxerunt. Apollonij & Rhodij enarratores μαθήματα (i. disciplinas) inuenisse affirmant. Alij dicunt vehementer dialectica delectatam. Vt autem vno verbo dicamus, quid per Euterpen intellexerint antiqui, afferam textum Plutarchi libr. 9. Symposiacōn, in quo sic ait, Εὐτέρπη δὲ πᾶς αὖ τις ἀποδοίη τὸ δαιμονικὸν τῆς περὶ φύσιν ἀληθείας, ἢ τε καὶ ἀρετῆς ἢ τε καὶ λόγου ἢ τε καὶ ἡρώδους ἀγαπῶν ἀπαθείας καὶ τέλει. hoc est, Euterpe omnes tribuent contemplationem veritatis naturæ, existimantes, nullas esse delectationes puriores, recreationesque pulchriores illa. Vel certè dicitur Euterpe, quod quæcunque de Musis diximus primo capite sint (præter gloriam quam nobis acquirit Clio) multum suauia & delectabilia. Vel secundum Fulgentium, quod primum sit scientiam, honorem, & gloriam quæreres; secundum, delectari, quod quæras. Quæ conueniunt cum Plutarchi verbis ex Chrysippo: ἐν δὲ μεταπονομένῳ καὶ τῇ Εὐτέρπῃ ἀποδίδωται χρύσιππος αὐτῇ τὸ περὶ τῆς οὐλίας ἀπάθειαν

ἐἴη καὶ καὶ ἀρετῶν, &c. Aliquid mihi tribuo quod Euterpes est proprium, si verum est quod ait Chrysippus, inter homines illam aliquid urbani & decori habere. Itaque Euterpen nihil aliud significare arbitror, quàm gaudium & delectationem, quam (post tot labores in musis consecretandis & scientiis ediscendis susceptos) merito consequimur cum Oppiano in Halieuticis, πῶς δ' αὖτε τῆς ὁμοει: laborem sequitur gaudium. Atque de Euterpe haecenus.

DE THALIA. CAP. IIII.

Conuiuium legitimum Platonium reficit corpus & animum.

MULTA de conuiuij ratione apud varios, deque eius laudibus scripta prætereo. Non enim huius est loci, nec instituti mei, longam hanc disputationem persequi. Verùm quoniam de Thalia conuiuiorum dea sermonem instituiamus, nonnulla breuiter ex Platone & Plutarcho notatu dignissima; quæ nobis inter legendum occurrerunt, in medium afferemus. Illud autem velim persuasum, nihil esse in vita quod animum allectet blandius, frontemq; remittat gratius vno conuiuijo bene instituto. Quod vt altius repetatur, Arist. placitum illud dicimus: hominem constitui ex corpore si mole terrena, quæ spiritus continet & humores) & animo, cui duo insunt, sensus & ratio: ex quibus voluptatis honestæ vis profluat, si bene sint temperata, inquit Galen. his autem conuiuium vnum omnibus satisfacit. Etenim quis nescit membra hinc refoueri, instaurari humores, spiritum refici ac rationem expergeri quodammodo? hinc à laboribus quiescimus, curas laxamus, & suum ingenio sufficitur pabulum. Tolle conuiuiantium hilaritatem, iam vt plurimum euanescet amoris fomes, amicitiae condimentum, ac vitæ solacium. Communio siquidem & familiaritas vitæ, rectius & honestius statuitur conuiuij finis, quàm poculorum licentior inuitatio. Quod comprobatur Plutarch in Sympoticis de Musa Thalia loquens hoc pacto: τίς δὲ ὀνηρῶς τὸ πρὸς τὸν οὐδὲν καὶ πῶς, ἢ Θάλια καὶ νῦν καὶ ποίη καὶ συμποτικόν, ἔξ ἀφ' ὧν καὶ ἡμεῖς οὖν. διὰ τοῦτο αἰσχρολογίας καὶ ἡλαργίας συνιόντας ἀνθρώπους ἐν εὐφροσύνῃ καὶ ἀνδρείᾳ, ἢ τὸν ὑπερβύττας καὶ παρ' αὐτοῦ. Sed quòd ad cupiditates esculentorum & potulentorum attinet, Thalia facit hominem solem in conuiuiis, qui aliter fuisset inhumanus & feritatis plenus.

Mus. Idcirco *δαριδέν* est apud Græcos, conuenire unà ad lautè epulandum non vt poculorum & crapulæ fiat liberior detentatio. Ad hoc accedit sapiente homine multo dignius, inter epulas ex alimonia promiscua, fieri promiscuum mentis bonum, eadem voluntate. propterea Varronis concilio, qui conuiuunt coniuuæ, sint musici, literati, & ab *ἐχαιοῖσι* alieni, nec Musarum & Gratiarum excedant numerum. Ab hoc conuiuio arcendi sunt paulo iracundiores, aut quos atrior diuexat bilis; sed, qui (vt placuit Xenocrati) lupinorum more, dum aqua macerantur, inuitatione iucunda paulo solito dulcescant, ad hoc conuiuium vocentur. Cæterum cœnæ adiposiores Sardapali, ab hoc genere sodalitij, peiores cane & angue, tanquam venenosæ arcentur. Si igitur in nostris conuiujs Thalias habebimus, mentis ac morum nitoribus collustrabitur conuictorum cœtus; vitæ hilaritas condimentum longè præclarum & suauissimū seruabitur: sicq; vitam non modò herou, si priscorum simplicitati credimus) sed etiam deuū immortalitæ, cum hac nostra felicitate commutare nolemus. Thaliā vult Fulgentius dictam fuisse, quasi *τιθῆναι δάμνας* per eponentem germina. vnde Epicharmus comicus in Deiphilo comœdia inquit, *δαλόν, ὅς ἐστι δάμνας, δάμνας ἐπὶ τῆς γῆς, ἢ γermen, δὲ non videt, famem consumit.* Alij (vt Cornutus) *δαλίδου* deduxerunt *δαλόν τὸ δάλλεν*, quod inter cætera maximè virere ac florere significat. Vult autem inde dictam hanc Musam, quoniam Poetis maximè faueat. epulari enim lautè consueuerunt, ac mœstitiā vitæ veluti venenū antipharmaco optimo fugare. illud autē antipharmacū (i. clarū suauēq; vinum) frontem eaperatā mirè exporrigit. Thalia ergo nullo tempore Poetarum famam marcescere sinit, vt est apud Virg. Ecl. 6.

Nostra nec erubuit syluas habitare Thalia.

Nonnulli Thaliæ inuentionem comœdiarum ascripserunt. Alij agriculturam, nec non plantarum curam docuisse tradiderunt. Voluerunt etiā fuisse Palæphati matrem. Palæphatus autem multa de serendis & colendis arboribus scripsit, & *παλῆσων* lib. 5. i. incredibilibus. vnde & *Palæphatia* papyrus abiit in prouerbiū, quoniam eius libri fidem non capiebant. de eo multa apud Cæliū lib. 30. c. 34. Antiq. lect. Porro hoc superest dicere, quòd quicunque Musas reliquas amplexantur, immortalitatem sibi comparant, siue Thalias. *δαλὲς* enim (inquit Theocriti interpres) omne germinans

significat, & *δύωεν* virefcere, vt dictum eft. idcirco Pindarus in Olympiis appellat poeinata immortalitatem comparantia, facientiaque *δύωεν ἡ εὐνοὶ ζῆν διὰ πάντας*. Plutarch. quaest. 14. Sympofiacōn lib. 9. de Mufis loquens in genere, vult Thalliam, Calliopen & Clio circa res ferias & Philosophicas verfari, diuinas speculari, postremò omnia iustiffimè meriri, & æquilibrio temperare. Hæc qui habeat, non ego eum summum virum existimo, sed fimillimum Deo iudico, & de cuius memoria nulla vnquam ætas conticescat.

DE MELPOMENE. CAP. V.

Dulci modulatione omnia moueri.

MELPOMENE Iouis filiam, Solis vocem nominauit in dialogo de furore poetico Plato, quòd totius mundi temperatio fit & concentus: & non immerito, si ad originem eius recurramus. quid enim aliud *μέλωρ* quàm *canere* significat? vel *μέλος ποιῆν*, quàm *concentum facere*? quid verò magis temperatum & maiori symmetria compositum, quàm melos? Sicuti plurima in corporibus membra, quamuis diuersum sortiantur & situm & motum, diuersòque perfungantur munere, nihilominus tamen ad vnum tantum opus diriguntur, vnumque habent finem veluti scopum, ita etiam ex vocum diuersitate qui confurgit concentus, melos dicitur. quod significat etiam apud Græcos membrum corporis, vt in libr. de Musica scribit Plutar. Quòd verò omne viuens cantu capiatur, inde colligit Plato, quoniam cœlestis anima, qua mundus animatur, originem sumpsit ex Musica. Strabo quidem docet elephantes cantu mulceri, & tympanorum sono: & Plutarchus in Sympofiacis, brutorum pleraque deliniri afficique plurimum cantilenis, sicuti fistulis ceruos: *ὅτι μὲν γὰρ οἱ καὶ μουσικῇ πολλὰ καλεῖται ἢ δ' ἀλόγων, ὡς καὶ ἑλαιοὶ σὺν τῇ ἐν.* Nam video ratione carentia animalia multa Musica delectari, sicut cerui tibus. Cantu delphinos moueri, testis est locupletissimus Pindarus: testis & Virgilius:

inter delphinas Arion.

In homine autem videtur esse peculiaris ratio, qua modulatioior sonus flectat animum, pectusque nostrum demulceat. Propterea nemo est tam fero & agresti ingenio, qui talium oblectamentorum non teneatur affectu, quisq; Melpomenes voce non consistat. In veterum autem monumentis cantilenarum

narum quinque reperiuntur species: *σαρπηνική*, cuiusmodi Clytemnestræ accinebat cantor: eiusque cantores (vt i. cap. docuimus) *σαρπηνικά* dicebantur. *ἱερομασική*, qua præstantiorum virorum præcinebantur laudes, ab Achille celebrata: *Σπυριτική*, i. lugubris: *ῥυθμική*, i. saltatoria: & deniq; *παιδευή*, qualis est apud Homer. Iliad. 2. post sacrificij absolutionem, inquit enim, *καλὸν αἰεῖδονταί τιμῶρα*. Pæon autem, (seu Paræon) erat in Apollinem hymnus, non vt pestis solum cessaret, sed & bellum; quin ad auerruncandum præsens exitium. Tragædiis præsidere putabatur Melpomene, vt testatur Virgilius hoc carmine:

Melpomene tragico proclamat mœsta boatu.

Ideoque moris est in tragædiis singulis actibus finitis, choros introducere cantu & carmine flebili, quod in illis quod magis ad finem vergimus, eo tristiora referantur, & amarulentius pronuntientur. Græcorum nonnulli, inuentionem rhetorices illi tribuerunt. cuius opinionis crederem fuisse Pharnutium, quod velit Melpomenen derivari *ὑπὸ τῆς μελαπῆς ἀδουλέτης* vocis, oratoris enim pars vna vel præcipua: extra opus, est actio, constans voce, motu, & gestu proprio & non indecoro. Hæ autem diuersorum autorum opiniones de Melpomenes deductione & inuentis, in vnâ recidunt. Nihil enim præ se ferre aliud existimo huic dulcem cantum & harmonicum concentum, quàm facundum & eloquentem hominem, è cuius ore nelle dulcior fuit oratio, quique omnem operam consumpsit in exercitatione dicendi. Atque vt gloriam supradictam consequatur, consilio M. Tullij eloquentiam cum sapientia coniungat; sicque reipublicæ non est parum profuturus. Postremo Fulgentius putat, nihil aliud significare Melpom. quàm *αὐτὸν πρῶτον αἰνεῖν καὶ μετὰ τὸν αἶνον*, i. hominem meditationem facientem: vt primum sit velle: secundum, desiderare quod velis: tertium, delectari: quartum, instare meditando ad id quod desideras. Sed de Melpomene hæc breuiter dicta sint.

DE TERPSICHORE. CAP. VI.

Chorea cum mundo orta in honorem deorum antiquis celebrabantur.

NON minus Terpsichore ad Musicam spectat, quàm Melpomene. vna enim cantum, altera vtrò saltatio-

nes & choreas plurimum obseruat. Græci quidam scriptores valde choreas laudarunt: quæ cum sint Musarum inuentum, & Musæ originem à Ioue duxerint, non secus saltationum exordia è summis cœlis, è stellarum siderumq; latronibus, eorūq; gressu, & regressu, complexu ac ordine, tanquā harmonica quadam cœlestiū chorea, vnā cum mundi generatione diuinitus prodiisse dicunt. Atq; cum multæ sint saltationum species, prior à cantu fuit nuncupata ἁμιλία, quæ Tragica censebatur, sicuti cordax comica. eius commemorat Arrianus in commentario Indico. Satyrorum fuisse inuentum dixerunt nonnulli. alij Bacchū choreis Tyrrhenos, Indos & Lydos, bellicosissimos populos, deuicisse aiunt: propterea saltationes sicinnistas ab illo inuentas, vel à ministris suis tradunt: quamuis Sicinnos fuisse quidam affirmant; vel Cretenses, à quibus hoc saltationis genus maximè celebratum fuit. Ego autem cum multis magni nominis autoribus Virgilio præsertim, choreas inuentum fuisse Terpsichores putarem, quod & indicant hæc verba:

Terpsichore affectus citharis mouet, imperat, auget.

quodque declarat & nominis etymon. dicitur enim τερψιχόρῃ δὲ τὴν τέρπεν τὸν χορὸν, à delectandis choreis. vnde à quibusdam citharistria dicitur. Quanto autem choreæ ab antiquis habitæ fuerint in pretio, hoc vel maximè argumento est, quod nulla in Delo sacra peragerentur quibus saltatio non esset adhibita, nec vllæ celebrarentur festiuitates & caremonia citra saltationem. Brachmani Indiæ populi, mane & vespere ad solem conuersi, saltantes eum venerabantur. Apud Æthiopas, Thraces, Ægyptios, & Scythas, chorea inter sacrorum caremonias habita est: quippe quæ ab Orpheo & Musæo optimis saltatoribus constituta fuisset. Sed & alij Martis in honorem saltauerunt, & Lacedæmonij omnia choreis peregerunt. Thessali non minori in pretio vsum chorearum habuerunt. Quinetiam & ipse Socrates sapientissimus, illas discere non erubuit, iam ætate prouectus, summisque laudibus extulit, atque inter serias disciplinas numerauit. Mósque erat apud veteres saltatores, vt qui mysteria prodidissent, dicerentur ἡχορχοί, i. de salt. aff. Saltatio autem nulla erat sine Musica, præcipuè in sacris. prodibant autem puerorū χορί, (tibiis ac cithara præcinētib.) è quibus selecti saltabant. Eorum cantilenæ ab saltationis vsu dicebantur χοροχοίματα: quæ

quæ sic dicebantur, quòd inter saltandum ferè generosum quiddam seruarietur ac virile. Cùm autem quiescentes canebant, vocabantur *οἱ ἀσπυ*. Cæterum vbi saltantes aram obibant, & circumdabant, ita progrediebantur, vt ab sinistris dextrorsum pergerent prius, zodiaci modo; deinde à dextris leuorsum, pro ratione motus primi mobilis. quod sensit & Maro his versibus:

Delon maternam inuisit Apollo,

Instantque chorus, mixti que altaria circum

Cretesque Dryopesque fremunt pectusque Agathyrsi.

Quod autem iam iam dicebamus de cantu in saltationibus poetarum clarissimus Homerus hoc probat:

Ἄλμα δ' ἐπ' ἔχουσ' ἅ τε καὶ ἱμαρτέοντες ἀοιδὸν.

Alij saltationem & dulcissimum cantum.

Quasi innuat eam esse prædulcem musicam, quæ non sit à saltatione abiuncta, dicaturque deorum pulcherrimum donum. Et Hesiod. in Theogonia de Musis ita cecinit:

Καὶ τὴν ὡς ἐπὶ ἁπλῶν ἰοειδ' αἶαντος ἀπαλῶν

Ὀρχήσας, καὶ βῆμαν ἐκδιδόντες Κεχρῖτας.

Et circa fontem nigram mollibus pedibus.

Saltant, in aræ paternæ tripudiantes ambitus.

Quin & Apollinem Pindarus vocat *ἑρμῆς*, saltatorem. Plato de legum latione: primam erudiendi rationem fieri Musarum & Apollinis opera, ineruditumque hominem esse qui choreæ Musarum expers sit; eruditum verò, qui compos eius est. Ex quibus concludere possumus saltationem non ex musices modò, sed rhythmicæ atque ethices penetralibus esse petitam. Quare & Terpsichoren quæ homines choreis delectat, non parum honoris & gloriæ tribuere arbitror hominibus. Nonnulli *παῖδες* inuenisse prodiderunt, i. humanitatis disciplinam. Ex Acheloo filias suscepit Sirenas: quamuis Fulgentius ex Calliope genitas existimet. Dicitur etiam quòd Strymon Rhesum, & Mars Bistonem (à quo Bistonia regio nominata est) ex Terpsichore filios sustulerunt. quamuis Bistoniam regionem quidam autument ita nominatam à vicino lacu, vt est apud Ouidium:

Fessaque Bistoniam membra lauabis aqua.

Poetæ Bistonium accipiunt pro Thracio, vt apud eundem, de pulchritudine Thraciorum loquentem:

Brachia Bistoniam candidiora nunc.

Quinta itaque Musarum Terpsichore choreis valde delectatur, ut diximus: vel quòd oblectet audientes propter bona quæ ex doctrina proueniunt: ac si dicamus, *τερψιχόρη* est delectans instructione. unde & Hermes Trismegistus in Permandro *ἀναγγελλὸν καὶ καὶ πᾶσι τοῖς*, *absque instructione esse & vacuo corpore*: vultque Fulgentius, qui Polymniam ante hanc collocat, post inuentionem vel multam memoriam, quam vocat Polymniam, oportere discernere ac diiudicare quod inuenias. Cornutus verò, Terpsichore, inquit, quod viri boni meliorem vitæ partem delectatione ac gaudio transmittant: aut quòd delectationem videantur afferre conuersantibus, dempta χ *litera*, quasi *τέρψων ἐόν*: aut fortassis quia compositis à viris literatis carminibus, choreas diis composuerunt veteres. Ego verò existimarem *τερψιχόρη* dictam, quòd chorum Musarum delectet. At vndeunque hoc nomen sortita sit, non abs te fuit illi impositam. Suspicio autem huiusmodi Musæ fabulam nihil aliud innuere, quam rebus seriis Musas quasdam esse intentas, ut Philosophiæ & Mathematicis omnibus; reliquas verò rebus iocosis instructas: ut interim docerent antiqui, fieri non posse, ut qui bonam partem ætatis in colenda Calliope & Vrania consumpserit, non summa delectatione capiatur & omni genere gaudij, quæ per choreas, Musicam & conuiuia designarunt.

DE ERATO. CAP. VII.

Amoris vim mirabilem esse in omnibus, sed in homine magis.

IN Platoniorum sanctariis hoc memoriæ perpetuæ relictum est: Amorem (quem *ἔρως*, per metathesin dicimus *Egrotá*, musa enim hæc, vox Veneris nominatur Platoni propter amorem) nihil aliud esse, vel dici à rectè sentientibus, quàm pulchritudinis desiderium. Plotinus autem triplicem constituit pulchritudinem, quæ nihil aliud est quàm grati ex plurium concinnitate coorta. Atque ea vel est in animo ex virtutibus parta, & venustas nominatur: vel in corpore ex lineis & coloribus simul maxima congruitate coalescentibus; & decus est: postremo sonorum iucunditas pulchritudinem redolet vel maximam. Hæc triplex pulchritudo tres habet sensus illi subseruientes, interiorē mentis oculum

oculum, corporis visum, & aurem accommodam sonis percipiendis; tactui verò nullus relinquitur locus. Valeant igitur libidinis incendia, fugetur procul intempestiva titillatio ab amoris Platonici integritate: cuius amoris Socrates, Delphico sapiens oraculo, se proficetur famulum; & qui omnium diffitebatur scientiam, amandi tamen peritissimum sese exhibet doctorem. Amoris præstantiæ multarum gentium consensus suffragari videtur. Athenis enim quotiescunque Palladi sacra fiebant, Amori in eodem templo collocato etiam res diuina peragebatur. In sacris popularibus ab omnibus ferè honorabatur amor. Lacedæmonij antequam cum hostibus congredierentur, sacra obibant; cœu salutem ac victoriam is demum pariat. Sacra cohors, Thebanis, ex amantibus & amatis constat, Amoriq; dicatum est gymnasium. Plato in Phædro magnum Deum amorem esse pronuntiauit, apud Deos hominēque mirandum, & in Symposio hoc modo: ὁτι μέγας θεὸς εἰναι τὸ ἔργον, καὶ δαίμωνος ἐκ αἰσθητικῆς τε καὶ θεωρίας, πολλὰ καὶ ὡς καὶ ἀνθρώπων ἡμεῖς δὲ κατὰ τοῦ ἡμεῖς, τὸ γὰρ &c. Magnus Deus amor, & apud Deos hominēque mirandus, cum propter alia multa tum maxime propter eius originem. Hesiodus quidem de generatione Amoris loquens in Theogonia, primum quidem factum cecinit chaos, mox terram & tartarum; deinde Amorem prodiisse affirmat:

Ἦτοι ὡς οὐρανὸν γενέσθαι χεῖρε ἦσαν· αὐτὰρ ἐπεὶ
Γῆν ὠκυπέτην, πατρὶν ἔδωκε δαίμονας ἀφ' ἧς
Ἀθανάτων, οἱ δ' ἔχουσι καὶ ἐν νηυσίν τοις δαίμονι
Τάρταρον τ' ἠέριοντα, μυχῷ χθονὸς εὐρυδείης·
Ἢδ' ἔργον ἐκείνης ἐκ ἀθανάτων θεῶν.

Primo quidem omnium chaos fuit: at deinde

Tellus lato pectore prædita, omnium fundamentis solidum semper
Immortalium, qui tenent iuga niuosi Olympi:

Tartarūque tenebricosū in recessu terræ spatioſa:

Atque amor, qui pulcherrimus inter immortales Deos.

Hic autem locus allegorico sensu & paulo reconditiore est intelligendus, non enim Veneris filium intelligit; nam quo pacto hunc nasci concipiamus, matre necdum producta: verum alterum amorem intelligamus oportet antiquiorem: quem sub nomine huius Musæ Erato intellexerunt, putō autem esse insitam vnicuique eorum quæ sunt, naturalem vim causamque qua esse expetit vnumquodque, hoc quidē

intellectu, illud autem sensu, id est τὸ ὡς νοεῖται, τὸ δὲ ὡς αἰσθάνεται. Et sic Amorem fabulatur Hesiodus ex Chao & terra natum. In eadem est sententia diuus Dionysius Arcopagita libro de diuinis nominibus. sic enim inquit : Amorem siue diuinum, siue angelicum, siue spiritalem, siue animale, siue naturalem dicas, in se ipsam quandam intellige commiscentemque virtutem, quæ superiora quidem ad inferiorum providentiam perlicit, æqualia rursus ad socialem sui inuicem communionem conciliat; ac postremo infima quæque prolecat, ut ad sublimiora potioraque conuertantur, imò veluti fomite quodam igneo amplius succensa resiliant. Dignus proculdubio qui ab omnibus laudetur, non solum ob nobilitatem generis & antiquitatem, ut diximus ex Platone : sed magnus ille est cuius imperio & homines & dii subiiciantur. Admirandus præterea propter formam, illud enim quisque amat, cuius pulchritudinē admiratur. Postremo laudandus propter mirificam eius utilitatem. Itaque & ab antecedentibus, generis nobilitate, & præsentibus magnitudine; & consequentibus, utilitate, Amor ille admirabilis. Cæterum Quidij opinio nullo modo cū Hesiodi versibus iam dictis potest conuenire. hoc namque versiculo Erato deducit ὧν τὴν ἱστορίαν:

Nunc Erato, & tu nomen amoris habes:

Facitque Veneris filium antiquiorem: cū Amor ille multo post fuerit genitus. Sed ut cum Græcis loquamur, Erato fuisse matrem Thamyra proditum est, qui primus amatoria cecinit. Arcades Erato inter Musas non recensent, sed vatem quampiam fuisse tradunt, quæ Arcadi Callistū filio nupsit, eaque mortalibus Pana oracula dedisse. Patroclus Hesiodi commentator illi Poëseos inuentionem tradidit, Poëta verò saltationem hoc versu:

Plectra gerens Erato, saltat pede, carmina vultu.

Quin & saltandi artem inuenisse aiunt Græci quidam commentatores. Alij verò Musicam. Dicta autem fuit secundum Pharnurum ὧν τὴν ἱστορίαν, & δὲ τοῦ ἐρωτικῆς, ab interrogando & respondendo. Quæ duo maximè studiosis & disputantibus conueniunt. Fulgentius dictam scribit quasi ὁμοῦν ὁμοῦν, id est simile inueniens. post scientiam enim & memoriam, æquum est ut de nostro aliquid inueniamus. Ego verò existimarem Erato dictam quasi ἑρως, ut initio exhibuimus: quod sit quidam amor ingenuus à natura, quem à Deo habuerunt sapientes

pientes. vel (vt cum Arcopagita loquar) institutum quoddā, cuius splendore concitus Socrates, aliūque sublatus, diuina eius mysteria cecinerit; quia antea non solum cœlestium, sed inferiorum quoque omnium se inscium prædicauerat. Et de his hactenus.

DE POLYMNIA. CAP. VIII.

Doctus oportere fecunda esse memoria.

POLYMNIA, nomen præclarum matris, vel etiam præcellentius sibi adoptauit. Summo in honore olim fuisse habitam ab optimatibus & imperatoribus declarat satis superque Themistocles ille Atheniensis (vt refert Tullius in Catone maiore) qui omnium suorum ciuium nomina didicerat. Cyrus non minori artificio omnium militum suorum nomina memoria tenebat; ita vt sine monitore exercitum saluaret. Apud Hom. Iliad. x, Agamemnon Menelao fratri præcipit, vt suo quemque Græcorum nomine appelleret, militesque honorifice saluteret. Nicias etiam Atheniensis, infelix illud prælium nauale commissurus apud Syracusas, Trierarchos nominatim & patriis, & tribuum nominibus appellans, hortatur vt fortiter pugnent: vt scribit Thucyd. libro 7. αὐτῶν δὲ τριεργῶν καὶ αὐτοῖς ὀνόματι, καὶ πάλιν, id est rursus Trierarcharum unumquemque patrio nomine appellabat, & ipsos & eorum tribum commemorans. Multi præterea memoriam excoluerunt maximè, sed inter cæteros vnus Simonides memoria excelluit: quem ferunt in extrema senectâ iactantiusculè de memoria sua gloriantem scripisse hoc distichon:

Μυῖς μιν δὲ σῆμα φησὶ Σιμωνίδῃ ἰσοπαλῆιν,

Ὁ γὰρ κενταὶ τοῖς περὶ δὲ ἄλλοις πενήτεσσιν.

Laoprepis gnato certare Simonidi ab annis.

Decrepito, memori quis queat ingenio?

Attem memoriæ primus ostendisse dicitur, quæ à Polymnia multo antè tradita fuerat. Simonidis hæc vulgata est fabula, quod princeps in Thessalia epulo quodam exceptus magnifico: Simonides egressus fortuito, quod illi duo iuuenes præstolari dicerentur, illo interim spacio collapsum conclauē ita epulantium ora obtrita penitus confuderat, vt inter nosci nequiverint. Verum ille memor discumbentium ordinis, felici memoriæ suggestu nomina omnium edidit, & propinquis ad sepulturam corpora tradidit: hac re admoni-

tus, ordinem præcipuum esse memoriæ lumen : quod & antea notavit Cicero. Ammianus Marcellinus lib. 16. putat illum epotis quibusdam pharmacis vigorem memoriæ conciliaſſe. Itaque non parum eſt utilis Polymnia iis qui ſacrarium Muſarum ingredi cupiunt, at potius multum neceſſaria, ſiue naturâ, ſiue artificio, ſiue exercitatione aſſidua comparetur. Natura equidem nos eſſe tenaciſſimos eorum quæ primis annis percepimus, norunt omnes. Hoc nihilominus obſervandum, pueros, & ſenes iam ætate prouectiores, minus valere memoria, quod in perpetuo motu ſint poſiti, ſicut & quibus capita pro corporum vaſtitate non reſpondent: ſiquidem in his viſ ſenſus primatis premitur onere inutili ac ingeſtabili. Qui præterea multa craſſa & obefa materia grauantur, in iis deſignari aut exprimi rerum formæ non poſſunt. Plutarchus in lib. de Oraculis, memoriâ antiſtrophon diuinationi eſſe ſcribit. Præterita namque ad memoriâ pertinent, & præſentia ſenſibus obſcureſcunt, (vt ſcribit Themiftius) de futuris verò prædicit aruſpex. Platonis verba in Philebo hæc ſatis confirmant vbi ſic Socrates : *οὐκ ἔστιν οὐδὲν ἐξ ὧν οὐδὲν ἀπολείπειν δύναται τὸ πνεῦμα, καὶ τὰ τῶν ἐμὴν δόξαν.* *Sensus conſervationem rectè quis meo iudicio memoriâ nuncupabit.* Quare memoria nec eſt ſenſus, nec imaginatio, nec intelligentia : ſed aliquis horum habitus & affectio, cum tempus additur, quo facta impreſſio eſt, & derelictum ſpectatum in anima. Sed iam multa nimis de memoria. Polymniam verò ex ea nomen ſortitam ſcribit Lucian. libro *ἡρώδης πικρὸν, ὃ τῶν θυγατέρων αὐτοῦ Πόλυμνια καὶ Ἰλέως ἔχον αὐτῇ καὶ καὶ τῶν μεμνημένων πλεονέκτην ἀπάντων.* Et filiam eius Polymniam propitiâ habere ei propoſitum eſt, & omnia memoria tenere conatur. Dicitur etiam POLYHYMNIA apud Horat. lib. 1. carminum, ode 1, à multitudine cantus, vt annotat. Lambinus in commentario. Iam verò & Ouidius Polyhymniam dixit, vt ſcribit Muretus in hunc verſum:

Diſſenſere deæ, quarum Polyhymnia capis *Prima.*

Et Virgilius :

Nam verum fateamur, amat Polyhymnia verum.

Multis aliis in locis nunc Polymnia vocatur, à memoriâ nunc verò Polyhymnia : qua de cauſa in commentariis Argonauticâ legitur, illam lyræ præſeſſe. Heſiodus Geometriæ præficiat. Græci quidam illi litteras & grammaticâ tribuunt.

Cassio.

Cassiodorus in Variis libro quarto, satis longa oratione de comœdia agens, inuentionem gestus mimorum illi concedit: Plutarchus postremò in Sympotiacis historias: *ἡ τὴν Πολυμνία τὸ ἱστορικόν. ἔστι γὰρ μνήμη πολλῶν*: *Polymnia historias. est enim multorum memoria.* Quæ verba consonant cum dictis: ita vt Polymnia sit veluti *πολλὴ μνήμη*, multa memoria. in memorem namque oportet esse disciplinarum studiosum: vel (vt ait Cornutus) quasi *πολυμήνης ἀρετῆς*, plurimum namque virtute laudamur. Et sic de Polymnia satis.

DE VRANIA. Cap. ix.

APOLYMNIA ad Vraniam, à memoria ad cœlum trahimur vel nolentēs. memoriosi namque vel *πολυμήμονες*, cœlum (idest totum mundum) secundum Plinium rapiunt: & omnium quæ de illo inuestigari possunt, habent cognitionem. Arcana enim secretiora cū in cælis continentur, quicumque eorum erit peritus, reliqua minima, meo iudicio, ignorare non potest. Plutarchus Vranix historiam satis longa prosequitur oratione, his verbis: *Πλάτων αὐτὸς ὡς περ ἔχεται πρὸς ὑπόμνησιν τῶν θεῶν αὐτοῖς ἐξιστορεῖ τὰς διὰ ἀμύθη. καὶ μάλιστα ἐν τῶνδε ἐστὶ θεῶν, καὶ αὐτὴ τὰ ὑψίστη, καὶ αὐτὴ τῶν Μουσῶν, ἡ Οὐρανία φαντασθῆναι. καὶ εἰκός ἐστιν αὐτὴν πολλὰς μὲν ποικίλους κοσμογονίας εἶδεναι, μίαν ἔχουσαν καὶ ἀπλοῦς ἀπὸν φύσιν, ἔπου δὲ πλεονεξίας πολλὰς. πολλὰς δὲ ἀμετρίαις καὶ ἀβυσσοῦς, ἐν ταῖς δὲ τὰς αὐτῶν μετονομασέν, ἀπλοῦς ἀλλὰ κακίας καὶ ἀλαμῶσας εἶδες ἐπινοήσασθαι.* & cæteta multa quæ de hac scribuntur re. Sic autem Latine redduntur: Plato, tanquam vestigiis per nomina facultates deorum inuenire autumat: eodem pacto nos unam Musarum in cælo & circa res cælestes collocamus, quæ est Vrania: nam cælestia varia gubernatione non videntur indigere, unam cū habeant causam universalem, naturam: ubi verò multi sunt errores, excessus, & transgressiones, illi octo reliquæ debent transmitti, vt vna hoc vitium, altera illud corrigat. Vrania igitur cælestibus præficitur secundum Plutarchum: quæ quanto his inferioribus præstant, tanto etiam difficilia. Circa quorum scientiam nisi multi præclari quidem versantur, tamen quæ pauca existimant nouisse, densissima etiam caligine obuoluuntur: ita vt ancipiti versentur & eo loco, à quo vel leni coniectura possint dimoueri. Zoroastris scientia inter veteres hoc testatur: qui & ad magiam vsque (vt volunt quidam) cælestium peritia, fuit pernobilis: at nihilominus à Nino vi-

Etum bello & occisum annotatum Annalibus est. Pompeius
hisce diuinaculis mancipatus fuit: at tamen eius miser exitus.
Non inferendum tamen, hanc scientiam non esse nobilissimam & potissimam partem mathematicarum disciplinarum: cuius inuentionem falsò quidem Manilius Mercurio tribuit his versibus, & eius profert excellentiam:

Tu princeps autòrque sacri Cyllenie tanti.

Per te iam cælum in terris, iam fœta nota.

Vultque Plato in Epinomide, omnes scientiæ huius contem-
platores à iuuentute, imò verò & à pueritia in illam incum-
bere debere. tanta est ipsius difficultas & excellentia. sic au-
tem inquit: *Nolite ignorare Astronomiam sapientissimum quid-*
dam esse. nempe necesse est, verum astronomum esse, non eum qui
secundum Hesiodum, omnesque eiusmodi, occasum ortumque consi-
deret: sed eum potius qui circuitus octo, & quomodo septem sub
primo versentur, quòne ordine circulos suos singuli peragant. quòd
nulla natura nisi mirabilis sit, facillè unquam inspiciet, ut modò
diximus, & dicemus, declarantes quid oporteat & quomodo o-
porteat discere. Si igitur tanta est Astronomiæ laus. quo en-
comio inuentricem persequemur Vraniam? huius quidem
non est loci. contenti itaque erimus ostendere, illam nihil al-
liud esse quàm cœlestem Astrologiam, dictum *ὡς τοῦ οὐρανοῦ*,
à cœlo. Nam ut scribit Pharnutus, *ὅλον τὸν κόσμον οἱ παλαιὶ ἐκα-*
λεοντο οὐρανόν. idest integrum mundum antiqui cælum vocabant. Et
sic Vrania vniuersi scientiam perfectissimè callebat. vel
quasi *τὰ ἀνω ὁρῶσα.* idest sublimia spectantem. de qua J. Fast.
Ouid.

Excipit Vrania, fecere silentia cunctæ;

Et vox audiri nulla, nisi illa, potest.

A cœlo itaque dicta est, quoniam docti vbiq; gentium
nascuntur: vel dicitur Vrania: quòd viros doctos & sui stu-
diosos ad cælum vsque euehat: vel denique quòd gloria &
sapientia animos eleuat ad cœlestium contemplationem, ut
ait Fulgentius. Linum Vranix filium Græci quidam scri-
pserunt. Reperio tamen Vraniam dictam ab Vrano pa-
tre, alio nomine Cælio; cui Saturnus filius virilia post ampu-
tauit. Venus dicta etiam fuit Vrania, cuius Xenophon me-
minit in Symposio, & Pandemii: seorsum vtrique templa
prodens & altaria: atque Pandemi sacrificia *ἐκ δὲ τοῦ ποταμοῦ*
Vranix verò *ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ.* Quidam (ut Lactantius Placidus) mi-
nacem

nacem Helenæ stellam vocarunt Vraniam. Cæterum cælestis illa contemplatio, quam Astrologiam vel Vraniam appellarunt, nihil aliud significat, quàm post diiudicationem eligere quod dicas, vel despuas. eligere autem vtile caducumque aspernari, cælestis est animi, & sapientiæ fama perillustris. Est igitur Platonis 7. de repub. sententia verissima, qua Vraniam existimat animi nostri oculos ad superiora dirigere, & hinc illuc ipsum perducere.

DE CALLIOPE. CAP. X.

Poetarum sensa & Philosophica multis tenebris obuoluntur.

DVo sunt in animo potissima, cognitio & affectus, Platonem in Gorgia; quæ perpetuis agitantur motibus. cognitio quidem à sophistis sub veritatis specie ad falsa detorquetur: affectus verò à poetis popularibus, sub concinnæ voluptatis esca, in magnas perturbationes delabitur. Oratores verò qui à sapientia sunt alieni, & cognitionem & affectum perturbant. vasis enim fallunt cognitionem rationibus; affectum verò in varios motus præcipitant. Quapropter cum deprauata illorum voluntate & verborum fuce, sæpe hominum mentes hæresibus & affectionibus perniciosis laborēt; à sophistis quidem est omnino cauendum, tanquam pestiferis; ab oratoribus etiam & poetis quodammodo. Sophistas ubique exterminat Plato; Poetas autem non omnes, sed eos tantum, qui de diis turpia mentiuntur, vel animos perturbatos acrius imitantur & referunt. Neque tamen vndique, sed ex vrbe, id est, ex iuuenum ignorantumque turba; qui in perturbationes admodum sunt procliuēs, & allegoricum poetarum non intelligunt sensum. Quare in lib. de Repub. iubet poetas expelli, nisi de Deo bene loquantur, & perturbationes relinquunt: diuinos autem hymnos canant, magnorumque gesta virorum grauitè recenseant. Sicque occupatio illa poetica (quam Calliope poetas docuit) erit à Musis. Sortita enim leuem animam, exsuscitat eam atque exagitat per cantilenas, ad genus hominum instruendum. Occupatio autem illa nihil aliud (teste Ficino) quàm raptus animæ, & conuersio in Musarum numina: Huiusmodi poësis excitat è somno corpora ad vigiliam mentis, ex ignorantia tenebris ad lucem, ex morte ad vitam, ex obliuione lethæa ad diuino-

H h h

rum reminiscētiā reuocat, exagitat, stimulat, & inflam-
mat ad ea quæ contemplatur & præfagit, carminibus expri-
menda. Quod si ad talem poësim ingenium non sufficit, &
ad inuentiōem multo minus. Magna verò momento asse-
qui, non humani est ingenij, sed diuinitus inspirati. Cūque
non sit à fortuna nec ab arte poësis, à Musis & à Deo tribui-
tur. Deum autem cū dicit Plato, Apollinem intelligit, cū
Musas, sphaerarum mundi animas. Iupiter quidē mens Dei
est, quæ rapit Apollinem, & illum illuminat; Apollo Musas,
Musæ vatum animas suscitant: vates interpretes suos inspi-
rant; interpretes auditores mouent. Ab aliis autem Musis al-
iæ illuminantur animæ, vt dicitur in Timæo, quod aliæ al-
liis sphaeris sunt attributæ animæ. Calliope Musa vox est
ex omnibus resultans sphaerarum vocibus, omniumque re-
liquarum excellentissima: quæ non solum poetas afflauit,
sed reges etiam concomitata est; vt est apud Hesiodum his
verbis:

Καλλιόπη δ' ἦ δὲ πρῶτος ἀνὴρ ἀπάντων

ἦ γὰρ βασιλεύσων ἀμ' ἀδελφῶν ἱππιδεῖ.

Calliopēque: & hæc excellentissima est omnium.

Hæc enim & reges venerandos cōmitatur.

Calliope autem filium habuit Orpheum, vt Theogoniæ lib.
secundo habetur.

Insignēque modis Orpheæ Calliope.

Quem quidem afflauit, sicut Musæum Vrania, Homerum
Clio, Polyhymnia Pindarum, Erato Sapphon, Melpomene
Thamyran. Terpsichore Hesiodum, Thalia Maronem, Na-
sonem Euterpe: sicque nouem Musæ, quæ nouem sonos cæ-
lestes referunt, vnūque efficiunt concentum, nouem poë-
tas illustres rapuerunt, vaticiniūque illis dederunt cum ly-
ra & carminibus. Calliope quidem ab Hesiodo vocatur πρῶ-
τος ἀνὴρ, quasi πρῶτος ἀνὴρ, vetustissima. Antiquissima est e-
nim poësis, cuius inuentio Calliopæ tribuitur, tanquam Mu-
sarum antesignanæ. Præter Orpheum quidam dicunt ex A-
polline duos alios habuisse filios, Ialemum & Hymenæum,
de quibus paulo antè. Hymenæus autem amatus fuit à Tha-
myra, qui impudicæ veneris autor fuit. Legitur etiam Cal-
liopen ex Cægro Cymothona filium sustulisse. Quidam
Calliopes Sirenas filias fuisse tradiderunt, alij Melpomenes
Orpheum Calliopes filium Venus (ob iudicij lationem in
Adoni-

Adonidem, quem sex mensibus Proserpina debebat seruire apud se) Thressis mulieribus obiecit, que illum discernerunt. Ut verò tandem aliquando ad calcem hæc pauca de Calliope perducamus, nihil aliud esse Calliopen sciatis velim, quàm cantus suauitatem & modulationem: vnde & à bona voce, *ὡδὸ τῆς καλῆς ὀπῆς*, denominatur: ab Homero *θεὰ τῆς φωνῆς* *ὄντ*, deæ vocem clamantis, vnde & illam Rhetoricæ artique per suadendi & Poëticæ præfecerunt. Caterum tota hæc Musarum fabula nihil aliud præ se fert quàm primum esse, velle doctrinam: secundum, delectari quod velis: tertium, instare ad id quo delectatus es: quartum, capere id quod instas: quintum, memorari quod capis: sextum inuenire de tuo simile ad id quod memineras: septimum, indicare quod inuenias: octauum, eligere de quo iudicas: nonū, optimè dicere quod elegeris. Hæc Fulgentius. Ego quidem existimo quòd qui diu multumque sese exercuerunt in disciplinis, & Musas Iouis summi filias coluerunt, tam mitiores disciplinas quam recondita philosophorum mysteria, illos inde non solum honorem & gloriam, sed incredibilem etiam voluptatem ex tali puluere reportaturos.

De cognominibus Musarum CAP. XI.

Vnde & à quibus Musæ cognominatæ fuerint.

MVSARVM historiam breuiter tradidimus, & earum inuentiones. Quoniam autem à confinibus locis iuxta quos habitauerunt, diuersa sortitæ sunt nomina, de iis etiam nonnulla dicamus. Fingunt itaque earum sedem esse in Helicone Boeotiæ monte prope Phocidem; à quo etiam Ouidius dictas vult *Heliconidas* vel *Heliconiadas*, vt testatur hoc versu:

Pandite mandati memores Heliconis alumne.

Et alio loco:

Adde Heliconiadum comites, quorum vnus Homerus.

Ptolemæus in sua musica, *Heliconiadas* ab Helicone non deducit; sed ab organo quodam Musico, quod Helicon dicitur in quo nouem sunt chordæ; quarum tres sunt *τρεῖς διὰ πέντε*, vel epitriti; tres autem *διὰ πέντε*, seu hemioli, & tres *διὰ τεσσάρων*. Ad quod videtur etiam alludere Hesiodus, cum ait *Nonenarius Musarum est dies Heliconiadum.*

Quidam Heliconem fluium fuisse crediderunt, qui circiter 79;

Stadia sub terram fluit; qui & Baphyras dicitur. Occultatur
autem hic fluuius subterraneo cursu, quod quæ Orpheum
Thresæ mulieres discerpserant, in eo cum se ablucere vel-
lent, alueum occultauit.

Aonides: ab Aonia regione, sic dictæ, vt scribit Lactantius,
ab Aone Neptuni filio, qui suorum factione, Apulia pulsus,
in Bœotiam se contulit; vbi populis montes habitantibus
imperauit, ac de suo nomine Aones nominauit, & regio-
nem Aoniam: vnde hoc postea *Aonis* patronymicum, quo
poëtæ frequentissimè vtuntur pro Musis: apud Iuuenalem
Sat. 7.

aprisque bibendis

Fontibus Aonidum.

Citeriades & *Cithærones* dictæ fuerunt à Cithærone monte
Bœotix, à Parnasso distito 30. millibus passuum, in quo Or-
gia Bacchi celebrabantur. 3. Metamorph.

Vadit vbi festus facienda ad sacra Cithæron,

Cantibus, & clara bacchantum voce sonabat.

Quidam scripserunt Sphragidion in Cithærone antrum fuisse
Cithæronidum Nympharum; quas olim ibi vaticinatas
esse, constans tenet fama.

Pierides: à Pierio monte Thessaliæ sic nominatæ: quod in
illo natæ fuerint. Fuit etiam Pierius Macedo, quidam præ-
diues, de quo paulo antè, qui nouem habuit filias. hæ Musas
ad certamen cantus prouocare ausæ, & ab illis victæ in picas
fuerunt mutatæ. vnde postea Musæ earum nomèn velut tro-
phæum vsurpantes, Pierides nuncupatæ fuerunt. De his
Sappho.

Nec mihi Pierides subeunt Dryadèsque puella.

Thespiades etiam seu Nymphæ Thespias incolentes, ab oppi-
do in Bœotia libero, Heliconi proximo, sed magis australi,
vt ait Strabo lib. 9. de Thespiadibus meminit Sappho.

Sunt & aliæ Thespiades, apud quas turpe censebatur artem
didicisse, vel aruo studuisse. propterea maxima earum pau-
pertas fuit. de iis meminit Plinius lib. 4. cap. 9.

Nec me Thespiadum cætera turba inuat.

Pegafides verò, ab æquo Pegaso Bellerophontis, qui pedum
ungulis fontem è terra dicitur eliciuisse sacrum Musis, nomi-
ne Hippocrenen. vnde & *Hippocrenides* dicuntur. De quibus
Ouidius:

At mihi Pegafides blandissima carmina dicant.

Fuit

Fuit autem Bellerophon Corinthius, antiquo nomine *Ἰσπύριος*: mox Bellerio interempto, sic dictus de illo. plura apud Cœlium lib. 13. cap. 9. Dictæ etiam fuerunt *Libethrides*, à Libethra Magnesiæ fonte Musis sacro, & à poetis celebrato: Metla lib. 2. At Strabo lib. 10, inquit Musas Libethridas nominatas à Libethro Traciæ monte, quem postea Macedones occuparunt. sub quo & antrum ait Musis Libethridibus sacrum. Virg. eccl. 7.

*Nymphæ noster amor Libethrides, aut mihi carmen,
Quale meo Codro, concedite.*

Pimpliades, seu *Pimplææ*, etiam à Pimpla Macedoniae fonte ad radicem montis Pimplæi, sic dicti, quòd in eo antrum esset Musis proprium, ut inquit Martialis:

Cuius Pimplæo lyra clarior exit ab antro.

Et Sidonius de fonte loquens:

Et superet Pimplæa fœm.

Castalides pari ratione fuerunt nuncupatæ à Poëtis, à Castalio fonte Parnassi, quem etiam Musis consecratum fuisse fabulantur. sic dictus à virgine Castalia, quæ Apollinem fugitans, præcipitata & in fontem versa est; à cuius nomine Musæ postea Castalides: cuius virginis meminit Panyasis: eamque Acheloi filiam intelligi voluit:

*Πανυσσὸν νιρόεντα θεῶν δὴ πρὸς τὴν ἑστίαν,
Ἰκέτο Κασταλίδος Ἀχελιδὸς ἀμβροτον ὕδωρ.*

Aganippides autem ab Aganippe Bœotiae fonte, vel *Ἰπποκρήνη* Musis sacro, quem poëtæ fabulantur ungula Pegasi equi alati factum. Alij volunt ita nominatas ab Aganippe Termessi fluminis filia. fuit autem Termessus circum Heliconem. De eo Marullus:

Nec melior vita scientia est exemploque Aganippidum.

Hilisiades item dicuntur (ut in Polyhistore annotauit Solinus, & Zoroastres in præceptis rei rusticæ) à fluuio Atticæ sic nominato; & in primo de Agricultura libr. ut refert Cœlius lib. 20. c. 7. quo in loco facit tria signa autumnalia, ζυγόν, σκορπίον, τοξότιον. Quando autem Diana eadem cum luna est, trāsmittentibus Hilissum terræ Atticæ fluuium; vnde Hilisiades Musæ dictæ sunt, &c. Tamen obiter notabis ζυγόν significare libram. Hilissi fluuij mentionem facit Plato in Phædro, dicitq; puellis (i. Musis) proprium esse, his verbis: Ἰλιατοῦ δὲ οὐκ ὕδωρ χαλεπὸν γυνὴ καὶ καὶ ἀνὴρ καὶ διαφανὲς τὰ ὕδατα εἰναι καὶ ὁπότε

ἢ τίς κόρατος πρὸς αὐτὸν ἀντὶ τοῦ. i. An non Hilisī hīc grata, pura & ni-
 lida apparet aquila, puellarūque apta ludis?

Ligyæ etiam dicuntur ab eodem Platone, ob canorum genus
 quod *ligyū* nominatur, vel etiam propter cantum ipsum.
 Et *Corycides* ab antro quodam apud Delphos, vbi oraculo-
 rum etiam responsa reddebantur. *Mnemosynides* etiam à ma-
 tre Mnemosyne. In Pausaniæ etiam monumentis scriptum
 reperitur, fuisse apud Træzenios veterem Arдали aram, super
 qua Musis & Somno tem diuinam peragebant antiqui, Som-
 num astruentes esse Musis deum præcipuè amicum. Fuit au-
 tem Ardalus hic Vulcani filius, quem tibiam adinuenisse o-
 pinantur, & ab eo Musas dici *Ardalidas*. Dictæ sunt etiam
Maonides, à Maonia regione. Dicuntur & *Pateides*, à fonte
 quoque Macedonia. *Nymphae* postremo dictæ fuerunt, velu-
 ti virgines. *ῥύμνη* enim apud Græcos nihil aliud est quam ca-
 runcula illa (ῥύμνη) nuncupata) quæ interiacet rimam mu-
 liebrem: exeritur autem post longum rerum venerearum e-
 xercitium. *ῥύμνη* etiam dicitur pellicula illa, quam vocant hy-
 men; quæ integra, integritatem significat & pudicitiam; ef-
 fracta, violatæ virginitatis argumentum est. Nymphis an-
 tem omnibus sed Musis præcipuè, dicata fuerunt antra, & so-
 lennes fontes, vt meminit Capitolinus: antra quidē, propter
 destillantes aquas affatim affluentēque. Eadem ratione &
 fontes lauandis Nymphis destinati: vnde & Nymphaei dioun-
 tur. Innunte itaque Deo vmbilicum huic narrationi de Mu-
 sis & Mythologiæ impegimus, quoad breuissimè fieri po-
 tuit. Quod sicubi imprudentes lapsi sumus, aut scopum non
 attigimus veritatis adyta arcanōsque fontes non verè reclu-
 dentes, lectorem oratum volo erroris partem aliquam prima-
 tis meis negotiis condonare & temporis angustias. Ego ve-
 rò Deūm aporecabor vt quamdiu hac vitali fruam aura, si

grauissimis curis incumbere mihi denegatum
 sit, tamen humi compascens græcu-
 lus, aliquo modo reipublicę
 literarię subseruiam.

Vale.

ΑΝΤΙΠΑΤΡΟΥ εἰς εἰκόνα μουσῶν.

Τείζυγος εἰ μούσῳ τὰ δὲ ἔσπευ. ἃ μῦα, λαοτοίε.
 Ἀ' δὲ, φέρεῖ παλάμῃς βάσειτον ἃ δὲ χέλιον.
 Ἀ' μὲ Ἀ' εἰσοκλήσας ἔχει χέλιον ἃ δὲ Ἀ' γὰρ ἄδῃ.
 Βάσειτον ἃ Κασαχῶ δὲ ὕμνο πόλοις δότανας.
 Ἀλλ' ἃ μὲ, κραυγὴν τὴν πῆλιν ἃ δὲ, μῦθον δὲ
 Χρῆματός ἃ δὲ, σοφῶς δόξιν ἃ δὲ, ἀρμονίας.

De Musarum inuentis.

*Cleio gesta canens transactis tempora reddit.
 Melpomene Tragico proclamat maesta boan.
 Comica lasciuo gaudet sermone Thaleia.
 Dulciloquis calamos Euterpe flatibus urget.
 Terpsichore affectus citharis mouet, imperat, auget.
 Plectra gerens Erato saluat pede, carmine, vultu.
 Carmina Calliope libris Heroica mandat.
 Vranie celi motus scrutatur, & astra.
 Signat cuncta manu, loquitur Polymneia gestu.
 Mentis Apollineæ vis has mouet undique Musas.
 In mediore residens complectitur omnia Phœbus.*

VETERVM PHILO-
SOPHORVM ETHNI-

CORVM DE DIIS
sententiæ.

EX LILII GREGORII GYRALDI
Syntagmate 1. de Deorum Genti-
lium Historia collectæ.

OSTRÆ tractationi conuenire videtur, vt Philosophorum & eorum qui sapientes habiti sunt, sententias de deis breuiter recenseamus. Scribit Origenes libro aduersus Celsum quinto, Mundum quosdā vniversum deum esse affirmasse: & Stoicos quidem primum Deum esse mundū, & Platonicos secundum, ex cæteris Græcis aliquos tertium mundum dixisse. At nos hic potius singulorum philosophorum quas opiniones & sententias legimus, afferamus.

Inter hos primus habitus Thales Milesius, qui Deum dixit mentem, qui ex aqua cuncta formauerit, nec principium nec finem habiturus. Huius Thaletis sententiam sic exprimit Minutius Felix in dialogo: Thales, inquit, rerum initia aquam dixit: Deum autem eam mentem, quæ ex aqua cuncta formauerit. & altior & sublimior aquæ & spiritus ratio, quàm vt ab homine poterit inueniri, à Deo tradita.

Anaximander, & ipse Milesius, Praxiadæ filius, stellas & astra deos esse cœlestes putauit nihil hic diuinæ menti attribuit, vt ait Augustinus. Sed Cicero in primo de Nat. deorum eius ait opinionem fuisse, natiuos deos esse longis interuallis orientes, occidentesque. Vt verò ait Epiphanius, infinitum voluit esse vniuersorum principium: ex hoc enim omnia fieri, & in ipsum resolui,

Ana-

Anaximenes, Eurystatae filius, & ipse Milesius infinitum aera dixit, cui omnes causas attribuit, & deos ex aere ortos, vt ait Augustinus. At M. Cic. Aera ipsum Deum statuisse scribit, alij æthera dixere.

Democritus Abderites Deum existimauit mentem esse igneam, & mundi animam. Sed ab his diuersa Tullius, imagines & earum circuitus in deorum numero refert, ita vt imagines atomos intelligat. Democritus (inquit Arnobius) quamuis atomorum primus inuentor, nonne plerunque naturam quæ imagines fundat, & intelligentiam, Deum loquitur?

Pythagoras, Mnesarchi filius, Deum ita definiuit: animus, qui per vniuersas mundi partes, omnemque naturam commens atque diffusus, ex quo omnia quæ nascuntur animalia vitam capiant. Sunt qui scribant, ipsum vnum tantum principium, & Deum ipsum esse. Plutarchus in Numa: Pythagoras, inquit, primum principium, neque sensui, neque perturbationi subiectum, sed mentem inuisibilem & increatam esse censuit. Eius quoque discipuli, Lysis & Philolaus, diuersa dixere: alter numerum ineffabilem, alter (vt sic dicam) maximi intimique numeri summitatem. communis certe omnium opinio tenet: eum in numeris Deum constituisse, & vt Origenes scribit, monada Deum putauit, & sine hac nihil factum esse.

Archelaus Apollodori, vel vt alij dicunt, Miltonis, Atheistæ physicus, ex terra omnia facta dicit, vt ait Epiphanius: eamque voluit vniuersorum esse principium.

Pherecydes quoque, eodem auctore tradente, terram dixit ante omnia factam fuisse.

Heradicus Ephesus, deos ex igne credidit, vt Varro & Augustinus tradunt.

Origenes intelligibilem dixit ignem. Simplicius idem sensisse Hippasum Metapontinum tradit.

Anaxagoras, Hegesibuli filius, Clazomenius, discipulus Anaximenes, homeomerias rerum principia putauit, vt Lucret. cecinit, & notant cum Epiphanio, alij plerique hic & diuinum animum sensisse omnium rerum quas videmus effectorem: ita quidem Augustinus, alij verò infinitam mentem Deum statuisse scribunt, quæ per seipsa moueatur. Hunc tamen, quod Solem lapidem ignitum, dixisset, morte mulcaturunt Athenienses.

Prodicus Cens quatuor elementa deos statuit, & Solem & Lunam, vt Epiphanius scribit. ex iis enim vitalem virtutem existere credebat.

Diogenes Apolloniates, Anaximenis alter auditor, aerem quidem dixit rerum esse materiam, de qua omnia fierent: sed aerem ipsum compotem diuinæ rationis, sine qua nihil ex eo fieri possit: Augustinus, plura Simplicius. At verò Diogenes Babylonius, exponendi curam habuit: ante Iouis partum, & exortum Minervæ: & hoc genus cæterarum rerum vocabula esse ait, non decorum, vt auctor est Arnobius.

Cleanthes Assius, Stoicus, æthera esse statuit summum Deum: vt verò Arnobius ait, mentem modò, animum modò, modò æthera, plerunque rationem Deum esse disse-ruit. Straton, Naturam statuit deum, vt idem prodit Arnobius.

Antisthenes Atheniensis, multos quidem esse ait populares deos, vnum tamen naturalem, summæ totius artificem.

Chrysippus Cilix (nam à quibusdam Solensis, ab aliis Tarfensis dictus) Stoicus, nunc naturalem vim diuina ratione præditam, nunc diuinam necessitatem Deum prædicabat. Zeno verò Cittieus, diuinam naturalémque legem Deum esse putauit, & simul (vt Arnobius tradit) æthera: interdúmque rationem vult omnium esse principium. Idem, interpretando Iunonem æra, Iouem cælum, Neptunum mare, ignem esse Vulcanum, & cæteros similiter vulgi deos elementa esse monstrando, publicum grauer arguit & reuincit errorem. Vt verò scribit Origenes ἐν τοῖς περὶ εἰκοσθέντων, hos Deum putasse principium omnium, corpus purissimum, & per omnia ipsius prouidentiam penetrare.

Xenophanes, Orthomenis filius, Colophonius, omne quod esset infinitum, adiuncta mente, Deum esse voluit. Theophrastus, vnum & vniuersum, omnéque Deum Xenophanem dixisse prodidit, vt pluribus ostendit Simplicius in Physicis.

Parmenides, Pyretis filius, Eleates, commentitium quiddam coronæ similitudine efficit, quam *σφαῖρα* appellat, continentem ardorem lucis, orbem qui cingit cælum, quem Deum vocat, in quo neque figuram diuinam, neque sensum

sum (ait Cic.) quicumque suspicari potest. nam bellum, discordiam, & cupiditatem, ceteraque generis eiusdem ad Deum reuocat, quae vel morbo, vel somno, vel obliuione, vel vetustate delentur. Sed de Parmenide & Melisso ferè consentanea affert Simplicius in primo Physicorum, eorum etiam versus & verba ascribens. Idem & ex Alexandro ait. à Parmenide libros duos conscriptos, in altero de ente vno intellectibili obscure & iuxta veritatem, in altero iuxta vulgi opinionem plura statuit. Epiphanius Parmenidem ait statuisse, infinitum vnum esse omnium principium. Idem verò de Melisso ita retulit: Melissus, inquit, Ithagenis filius, Samius genere, vnum infinitum esse vniuersum, nihilque firmum esse natura, sed omnia corruptibilia in potentia. Leucippus eadem penè omniaque imaginaria esse, nihilque verè, sed apparere, vt remus in aqua inflexus.

Empedocles Agrigentinus, quatuor naturas, ex quibus omnia constare censeret, diuinas esse voluit, quas & nasci & extingui perspicuum, & sensu omni carere, vt in primo de Nat. deorum tradit Cicero. Origenes verò ait, Empedoclem constituisse litem & inimicitiam, & unitatis intelligibilem ignem, vniuersi principia. Simplicius vtraque commiscuit, hoc est, quatuor elementa, & litem & concordiam: quo loco & eius versus affert Cicero, & Plato in Theat. Eadem Diogenes Smyrnaeus, vel Cyrenaëus, vt ait Epiphanius. Idem & Theodorus, qui ^{23^{us}} cognominatus est. dicebat enim nugae esse, qui de deis sermones habentur, nec eos esse: quare omnes ad furta, periuria & rapinas hortabatur. ac ne quidem pro patria mori: vnam enim patriam mundum esse, & felicem, bonum dicebat: infelicem fugiendum esse, etiam si sit sapiens: & fatuum diuitem præferendum. hæc Theodorus, vt ait Epiphanius.

Protagoras Abderita, negabat sese omnino habere de deis quid liqueat, sint, non sint, qualēsve sint.

Xenocrates Chalcedonius libros scripsit de Natura deorum, in quibus nulla species diuina descripta est. Deos octo esse prodidit, quinque in stellis vagis, vnum qui ex omnibus sideribus, septimum Solem, octauum Lunam constituit. Ex Pyrrhone Eliensi nihil certi haberi potest, nec ab eius sectæ philosophis.

Plato Atheniensis, qui omnium eius sectæ philosophorum

sapientissimus iudicatus est, planè monarchiam defendit, nec æthera, nec rationem, aut naturam, sed ut est, Deum appellat, ab eoque mundum hunc perfectum mirabilemque esse fabricatum quem noster est secutus M. Cicero, & imitatus, ut alicubi de Nat. deorum, & de Legibus. quin & in consolatione sua de morte filiae Tulliae, Deum ita definit; Nec verò Deus ipse, qui intelligitur à nobis, alio modo intelligi potest, nisi mens soluta quædam & libera, & segregata ab omni concretionem mortali, omnia sentiens, & omnia mouens. Nihilominus Platonis quoque sententiam variam fuisse cum alii, tum in iis quæ Philosophum non inscripsit, ostendit Origenes: certè & in Dialogis varius est, pro varietate loquentium.

Xenophon Socraticus formam Dei veri negabat videri posse, & ideo queri non oportere, ut prodit Arnobius: qui & Aristonem Stoicum similiter ait, Deum omnino comprehendere non posse, affirmasse.

Aristoteles Stagiritæ, non est Platonem doctorem secutus, nam secum ipse dissidere, & sibi inuicem repugnantia dicere & sentire videtur. in summa tamen, unam mentem mûdo præesse, & omnium causam statuit. Alia quidem Cicero: sed omnino certi aliquid de Deo, ab Aristotele afferre non possumus, licet in hoc multi laborauerint, inter quos Fr. Picus meus in libro de Prouidentia.

Speusippus, ex Platonis sorore natus, vim naturalem, animalem, qua omnia regantur, Deum esse statuit, ut in octauo scribit Arnobius.

Alcmaeon Crotoniæ, Soli & Lunæ, reliquisque sideribus, animoque præterea diuinitatem dedit: qui, ut ait Cicero, non sensit, sese mortalibus rebus immortalitatem dare.

Ecphantus Syracusius, Deum mentem & animum esse existimavit, ut Origenes scribit.

Epicurus Atheniensis, ex atomis deos suos constituit, & quidem corporeos putauit, ab hominibus tamen discretos, hominum tamen figura. Origenes ex Epicuri sententia sempiternos deos & incorruptos ait, sed nihil prouidere M. Tullius libro secundo de Nat. deor. de deis ab Epicuro constitutis: Non sunt, inquit, de iis corporibus, ut aut casus, aut ictus extimescant, aut morbos metuant, ex defatigatione membrorum: quæ verens Epicurus, monogrammos deos dixit, quòd
semper

semper iidem sint, nec ira lætitiæ mutari. tractum ab eo picturæ genere videtur, quod monochroma est, vnius semper coloris, de quo Plinius libro trigésimotertio & trigésimo quinto Natural. hist. vel ut Nonius Marcellus exponit, macie pertenuis, ac decolores: tractum ait à pictura, quæ priusquam coloribus corporetur, lineis ex umbra fingitur. Lucilius, Vix viuo homini, ac monogrammo. & idem alibi, Quæ pictas monogrammi. Quasi id dicat Cicero, Deos qui semper sint eiusdem tenoris, & de deo Epicuri canit Lucretius: Nec bene pro meritis capitur, nec tangitur ira: & reliqua, quæ ait idem poeta. Arrisit ita hæc, monogrammi vox Erasmo, ut in sua Prouerbia induxerit.

Brachmanæ, Indiæ sapientes, Deum lumen dicebant, non ut Solem, vel ignem, sed rationem, qua occulta mysteria sapientibus videntur, ut ait Origenes.

Stoici ut plurimum Deum diuinam substantiam, intelligibilem, & igneam esse decreuerunt, forma carentem, sed transmutari in quæcunque velit, & assimilem fieri. Origenes quidem contra Celsum libro 4. videtur Stoicos dicere deos putasse corporeos. Iidem philosophi astra & cœlestia omnia quæ mouentur, deos putabant: quod & Lactantius scribit M. Tullius in primo de Nat. deorum, ostendit quantum inter se dissiderent, nec modò Zenonem secum ipsum, sed illius sectatores, Aristonem, Cleanthem, Perseum, Chrysippum, & Diogenem Babylonium.

Aristoteles Ponticus, varia de Deo agens, ut scribit Arnobius. Sed rectius Minutius Felix, ut antè ostendimus, nam aliàs mundo, aliàs menti tribuit principatum.

Heraclides Ponticus, Platonius, suos libros fabulis refferit, & tum mundum, tum mentem diuinam esse putauit, & mutabilem Dei formam esse voluit, quin & terrâ & cœlum in deos retulit. Arcefilaus Deum solùm dixit assequi posse veritatem, minimè verò hominem, ut ait Epiphanius.

M. Varro Terentius, Deum ait se arbitrari Animam esse mundi, ipsumque mundum Deum esse. mox adiungit: mundum diuidi in partes duas, id est in cœlum & terram: & cœlum ipsum quoque bifariam, in æthera & aera: terram verò in aquam & humum, è quibus summum esse æthera, secundum aera, tertiam aquam, infimam terram: quas omnes quatuor partes animarum esse plenas, in æthere & aere

immortalium, à summo autem circuitu cœli, vsque ad circulum Lunæ æthereas animas esse astra ac stellas, easque cœlestes deos non modò intelligi esse, sed etiam videri. Inter Lunæ verò gyrum, & nimborum ac ventorum cacumina, aereas esse animas: sed eas animo, non oculis videri, & vocari Heroas, & Laruas, & Genios, hæc quidem breuiter ex Varone. Has itaque de deis opiniones philosophorum, ex multis paucas collegimus. Sed Tertullianus Septimius, vir acutus & eruditus, longè paucioribus in Apologetico recensuit: Inuentum, inquit, solummodo Deum, non vt inuenerant, philosophi disputauerunt, vt & de qualitate & de natura eius & de sede disceptarent. Alij (ait) incorporalem, assenerant alij corporalem vt tam Platonici, quàm Stoici, alij ex atomis, alij ex numeris, sicut Epicurus & Pythagoras. alij ex igne, qualiter Heraclito visum est. & Platonici quidem curantem rerum, contra Epicurei ociosum & inexercitum, & (vt ita dixerim) neminem humanis rebus, positam verò extra mundum Stoici, qui figuli modò extrinsecus torqueat molem hanc intra mundum: Platonici, qui gubernatoris exemplo intra illud maneat quod regat.

Sed gentium deos commemoranti, liceat & Plinij ridiculam penè de deis sententiam ascribere. Is igitur libro secundo ita propemodum scribit: Effigiem formamque querere, imbecillitatis humanae reor. Quisquis est Deus, si modò est alius, quàm scilicet Sol, & quacunque in parte, totus est sensus, totus est visus, totus auditus, totus animus, totus animi, totus sui. Innumeros quidem credere, atque etiam ex virtutibus virtusque hominum, vt pudiciam, concordiam, mentem, spem, honorem, clementiam, fidem, aut (vt Democrito placuit) duos omnino Pernam & Beneficium, maiorem ad socordiam accedit. Fragilis & laboriosa mortalitas in partes ista digestit, infirmitatis suæ memorem, vt portionibus coleret quilibet quo maxime indigeret. itaque nomina alia aliis gentibus, & numina in iisdem innumerabilia reperimus: inferis quoque in genera descriptis, morbisque & multis etiam pestibus, dum esse placata trepido metu cupimus & cætera non minus impia, quàm ridicula. Sed hic tibi Panegyristæ verba de Deo subscribam, magis aliquanto pia quàm Plinij: Te, inquit, summe rerum sator,

fator, cuius tot nomina sunt, quot gentium linguas esse voluisti, quem enim te ipse dici velis, scire non possumus: siue in te quædam vis mensque diuina est, quæ toto infusa mundo, omnibus misceris elementis, & sine vllò extrinsecus accidente vigoris impulsu, per te ipse mouearis: siue aliqua supra omne cælum potestas es, quæ hoc opus totum ex altiore Naturæ arce despicias: te inquam oramus, & reliqua.

Poetarum verò opiniones hinc tibi non ascripserim, quoniam nec fixæ nec ratæ sunt sententiæ: nunc hanc, nunc illam, pro persona vel tempore, aliâve occasione, afferunt, vt ex Homero & Vergilio in primis, cæterisque colligimus. Orpheus tamen & Musæus, Hesiodusque, aliique pauci, vt in Poetarum historia ostendimus, nonnihil attulisse videntur, sed sublustri luce. At his omnibus mihi longè sapientius Simonides Ceus, poeta, lyricus, de Deo Hieroni Siciliæ tyranno respondisse videtur. cum enim de ipso Hiero quæsuisset, quid, aut qualis Deus esset, deliberandi sibi vnum diem postulauit, cum idem ex eo postridie quæreret, biduum petiuit. cum sæpius duplicaret numerum dierum, admiransque Hiero quæreret, cur ita faceret? Quia quanto, inquit, diutius considero, tanto mihi res videtur obscurior, atque ita tacendo Simonides mihi videtur sapientius de Deo statuisse, quàm cæteri philosophi. Hanc tamen eandem sententiam Tertullianus in Apol.

Thaleti ascribit, his verbis: Quid enim Thales ille princeps physicorum, sciscitanti Cræso de di-

uinitate, certum renuntiauit: com mea-

tus deliberandi sæpe fru-

stratus.

IN MYTHOLOGIAM
NATALIS COMITIS,
OBSERVATIONVM

Libellus.

ANONYMVS LECTORI, S.

Quum quædam mihi occurrissent ex probatis scriptoribus, veteribus & neotericis collecta, quæ clarissimi viri D. Natalis Comitæ Mythologiæ, non tenebras offundere, sed lucem aliquam adferre posse viderentur, ut ethnicarum superstitionum fontes apparent: ea describere & typographo committere, quæ ad operis calcem adderet, volumus, tibi specimen magni operis, si Deus voluerit, exhibentes. His interim fruire, & Vale.

ADONIS HORTI.

E horto Edenico seu paradiso terrestri, quem Moses describit, Genes. 2. extant certissima apud Ethnicos scriptores testimonia & vestigia. Ac primum de nomine ipso *Eden* (quod Hebræis idem est ac voluptas & delitæ) hortus deliciarum designatus est. Et Chaldæi ac Persæ, quemadmodum scribit Xenophon libris de pædia & expeditione Cyri, vocant *Pardeis*, quod Græci postea *παράδεισος* dixerunt, Latini verò à Græcis mutuati nominant *Paradisum*. Est autè *Paradisus* omnis locus amœnissimus, & voluptatis plenissimus, ut etiam A. Gellius definit, quem etiam viuaria dici à Latinis putat, libro 2. noct. Attic. cap. 20. Ex quo fit, ut Beatorum, post hanc vitam, sedes illa felicissima, Paradisus in Dei verbo passim nominetur, Luc. 23. 44. & 2. Corinth. 12. 4. & Apoc. 2. 7. Hæc autem omnia ad nomen Hebræum *Eden* alludunt, cuius significationem referunt ac retinent. Imo vox ipsa Græca *ἑδω* quæ voluptatem significat, ab Hebræa *Eden*

Eden deducta videtur. Vnde & *Adonis* fictitijs poetarum, & *Adonis* siue *Edonis* regio (quæ *Edene* est) sed vitiosè à pe regrinis Græcis pronuntiata, pro *Edenis* vel *Edene*. Sibylla etiam apud Lactantium huius horti delitiosi, id est *Edenici* & *Paradisi* disertè meminit, lib. 2. cap. 12. Homerus, ex veterum traditione, de campis *Elysijs* scribit, id est felicissimo quodam huius Orbis loco & quidem in extremis finibus orbis sito, in quo beatissimè boni pique homines viuerent, lib. 5. *Odyss.* & ex Homero postea alij, rum Poeta, tum Philosophi sumpserunt. Porro *Adonis horti* & horti *Hesperidum*, tam celebres in Ethnicorum scriptis, quidpiam quoque his simile, atque aliquod illius horti vestigium fuisse cèseri possunt: de quibus Plinius lib. 19. hist. natur. cap. 4. Præsertim verò *Adonis* qui dicti sunt horti fuerunt hic ipse hortus *Edenicus*, Præclarè enim in *Æthico* annotat Simlerus, *Adonis* pro *Edenis* regionem seu provinciam illic scriptam esse, ut nos supra diximus. Vnde *Adonis*, à Græca voce *ἀδων*, *Horti*, pro *Edenis* regionis horti dixerunt veteres illi istius veritatis ignari: quanquam iidem quendam *Adonim* regem esse volunt, (*Adami* nomen obscurè exprimentes) qui ex illius regionis nomine sic appellatus fuerit.

ÆTAS aurea & ferrea.

DVBITARI non potest quin *Aureæ* ætatis ænigmate veteres Ethnici illam vitam designarint, quam homines ante peccatum vixerunt. *Ætatis* verò *ferreæ* nomine eā, quam iam post offensum à primis hominibus Deum omnes experimur. *Auream* autem ætatem seculum *Saturni* nominant. Præclarè enim Plato in *Cratylo*, Nempe quidem arbitrator, ait, *Hesiodum auream ætatem appellare, non quæ aurea quidem esset naturæ, atque auro constaret: sed bonam & præclaram significasse. Cui rei argumentum mihi est, quòd ætatem nostram ferream nominari.* Hoc idem tempus & *Saturni* seculum & *aureum* dici tradit in *Politicis*, cuius summam omnibus in rebus felicitatem describit. Nam ait omnia tunc sponte hominè terra nata: ipsos homines tunc fuisse immortales, aut ex seipsis renouatos: corli quoque temperiem tunc optimam. Antè Platonem *aureæ* ætatis meminerat *Hesiodus* lib. 1. *Opera* & *Dierum*, cuius verba & mentem expressisse videtur *Quid*, lib. 1. *Metamorph.* his versibus:

*Aurea prima fata est ætas, quæ vindice nullo
Sponte sua sine lege fidem rectumque colebat, &c.*

Quibus consentiunt ea quæ Virgilius reliquique vetustissimi poete, tum Græci, tunc Latini, de Saturni seculo tradiderunt. Sed postquam homo peccauit mutata est aurea illius conditio & ætas in ferream; summa felicitas in summam miseriam & infelicitatem conuersa, qualem etiam ipse Ethnici declarant: adeo ut Sibylla scripserit metuentum esse, imò tempus fore, quo Deus vniuersum genus humanum deleat è terra, quemadmodum extant varij illius de ea re versus apud Lactantium in libro de Ira Dei. Ergo Hesiodus ferrei istius hominum seculi infelicitatem & poenam ostendit, quæ secuta est hominum mutatos mores, id est peccatum ab iis in Deum creatorem suum perfidissimè admissum, idque congruenter verbo Dei. Imò idem tradit tantam hominum miseriam (qualis nunc est) non repente extitisse, quod verum est, sed per quosdam gradus, temporum ætates, momenta & successiones succreuisse: in quibus tamen intermiscet quædam tum ipse, tum alij de fabulis, quoniam veritas ipsa lucida, qualis est in verbo Dei, semper à suis umbris (quas solas Ethnici habuerunt) differt. Illæ enim sunt interpolatio & obscuratio veritatis. Ergo post peccatum statim immutatae sunt rerum vices, ipsaque huius mundi facies & felicitas amissa, quam ætatem Ioui tribuunt. Nondum tamen summa erat mundi corruptio & calamitas, quæ sequentibus temporibus propter succrescentia multiplicataque hominum peccata deum exorta est. Ergo de Ioue illi scribunt sub eo fuisse, non sub Saturno, initium miseræ illius conditionis, quæ propter hominum peccatum in mundum iniecta est: de qua sic Virgilius, Georg. lib. I.

*Ante Iouem nulli subigebant arua coloni,
Nec signare quidem aut partim limite campum
Fas erat: in medio quærebant, ipsique tellus
Omnia liberius, nullo poscente, ferebat.*

Ille malum virus serpentibus addidit atris, &c.

Et si Lactantius lib. 5. cap. 5. aliter ista interpretatur. Crescente igitur hominum malitia, postquam semel esse coepit, tandem omne genus peccati, & miseræ in mundum irrupit. Unde ferrea, id est miserrima, hominum ætas nata est, propter quam inmissum est à Deo postea diluvium. Ceterum de ista

De ista etate ferrea, quanta & scelera, & scelerum supplicia pererit, sic Ouid. lib. 1. Metamorph. *De duro est ultima ferro.*

Protinus erupit vena peioris in aenum

Omne nefas, fugere pudor, verumque, fidesque, &c.

Ergo & miseriae quoque, nempe poenae peccatorum istorum subsecutae sunt, quas Aeneid. libr. 6. describit Virgilius; Nam iam inter nos & post peccatum est

Luclus, & vltimae posuere cubilia curae,

Pallentesque habitant morbi, tristisque senectus,

Et metus, & maleuada fames, & turpis egestas.

Et haec quidem de duplici illa aetate.

APOLLO.

DE prima Musices inuentione nequaquam inter Ethnicos constat. Quum enim vnaquaque gens ambitiosè, tam excellentis artis inuentum, sibi vendicare vellet, plures illius autores esse dixerunt. De primo autem illo excellentique viro, qui eam mortales docuerat, non quaesierunt. Ergo Graeci contendunt Amphiona suum primum illius repertorem fuisse, vt & Plinius, lib. 9. & Plutarchus in lib. de Musica commemorant. Thraces autem id potius tribuunt Orpheo suo: Aegyptij Mercurio, qui apud se natus sit, quem eundem Toth, seu Trismegistum vocant, vt ait Euseb. libr. 1. Praepar. Euang. Plato lib. 3. de Republ. distinguit. Nam quae lyram & alia instrumenta pulsat, ea musica, ait, ab Amphione reperta est: sed quae voce & oris sono velut tibiis fit & modulatur, à Marsya (qui Lydus fuit) & Olympo. Plinius lib. 7. cap. 56. varios variarum musices partium variorumque instrumentorum repertores recitat. Verum nulli istorum primi Musicam repererunt: sed quum inuenta iam esset, eam duntaxat primi ad suos homines deportarunt & transtulerunt. Itaque Augustinus lib. 18. cap. 13. de ciuitat. Dei, irridet fabulam de Amphione Graeco: nimirum eum mouisse saxa sono citharae, quemadmodum etiam eandem explodunt & Palephatus & Phornutus homines Graeci natione, & religione Echnici. Quin imo Plutarchus in lib. de procreat. animae in Timaeum ait omnes praene veteres Deos cum musico instrumento in manu pingi solitos fuisse, quasi omnes eius artis autores essent: ac proinde illius primus autor apud eos incertus esset (quemadmodum, etiam scripsit Heraclides, teste Plutarcho) vel quod

OBSERVATIONVM

in omnium Deorum sacris Musica adhiberetur, sicut Arnobius lib. 6. contra Gentes docet. Sed tandem eò res rediit, ut velint Apollinem primum omnium huius artis parentem habendum esse, ut tradit libr. 6. Pausanias. Hic autem antiquissimus fuit, & longè ætate superior his omnibus, quos nominavi, nimirum Orpheo, Marsya, Amphione. Nam cum alij Cœli, alij Iouis filium (ac proinde vetustissimum) fuisse fatentur, quemadmodum apparet ex Cicer. libr. 3. de natura Deorum & Arnobij lib. 4. contra Gentes. Quamobrem cum inter Deos maiorum Gentium recensebant, ut demonstrat Lactantius lib. 1. c. 15. Ergo quemadmodum Mercurius ille Iouis filius & antiquissimus, id est, Iabal, rei pecuariæ prima præcepta Mundo dedit: sic Apollo Iouis filius & primus (multi enim fuerunt post primum) id est, Iubal, Musices primus repertor fuit.

A T E.

QUOD Homerus Iliad. libr. 19. Aten quandam feminam canit omnibus nobis mortalibus fuisse noxiam & perniciosam, proculdubio alludit ad omnium nostrum parentem Euam, (quæ primum peccavit) idque ex reliquis veritatis, de qua Homerus quidpiam inaudiuerat. Ait enim,

Πρὸς θεὰ Διὸς θυγάτηρ Ἀτὴν, ἣ πάντας ἀνθρώπους
ὀλοῦσιν.

*Filia prima Iouis, quæque omnes perdidit, Ate
Perniciosa.*

Quid quod ibidem Homerus alterius fabulæ integumento eandem historiam attingit, dum ait Iouem omnium mortalium sapientissimum, tamen à Iunone uxore sua olim deceptum fuisse. Et hæc quidem de initio malorum, quodque à femina cœperit, & per eam hominum prudentissimus deceptus sit, tradit Homerus Hesiodus verò lib. 1. Oper. & dier. idem quidem sentit & scribit, sed diuersis verbis, aliavē fabula conficta ex veteri traditione. Nam ait, à Pandora muliere (quæ omnium scæminarum & formosissima & prima condita à diis fuerat) mala omnia in orbem terrarum sparsa fuisse. Quanquam & Palæphatus de fabulosis narrationibus & Placiades Fulgentius lib. 2. Mythologic. aliter interpretantur Pandoram, dum ad nostram veritatem non attendunt.

At

his enim modis posteritas hoc tantum Noachi beneficium celebrare voluit. Itaque variis nominibus eum appellauit. Idem. n. est qui antiquissimus Oenotrius, Bacchus & Vinifer appellatur. Is autem Oenotrius, à quo Italia pars quædam primum, postea tota Italia Oenotria dicta est, quemadmodum ex variis Scriptoribus apparet, est recentior, qui etiam Arcas dictus, postea nomen & inuentum vetustissimi illius Oenotrij, nempe Noachi, falsò sibi & arroganter attribuit, utpote vir Græcus & vanus: & pro primo illo haberi colligere voluit.

CERES.

DE Agriculturæ primo inuentore acerba & vexata est inter ipsos Ethnicos digladiatio, quoniam à Mose recesserunt: & particulares eius artis apud quasdam duntaxat gentes monstratores (qui longis seculis fuerunt Adamo primo eius parente posteriores) pro primo tamen sumunt. Ergo eorum alij aiunt Cererem esse terræ frugum inuentricem, sed Græcis: ideòque ut ex Platone in Cratylo ait Cicero lib. 3. de Nat. deorum, dictam Cererem *ἀνυμνῆα*, quasi *ἀνυμνῆα*, quod eos docuerit alimenta ex terra colligere. Quo verò primum tempore hoc beneficium ab Adamo ipso, Adamique posteris longè ante à Mundo communicatum, illa Græcis hominibus contulerit, tradit Augustinus lib. 18. ciuit. Dei, cap. 6. nempe regnante Argo in Peloponneſo (qui ex Ægypto cō, uti & Ceres illa, venerat) postquam primi posteri Adami, imò & Noachi, iam per totum terrarum orbem sparsi fuissent. Alij malunt à Triptolemo rege Atheniensium terræ colendæ præcepta primum tradita, sed Græcis, quemadmodum dixi. Sic Palæphatus, & Pausanias, lib. 1. Alij à Brige quodam Atheniensi malunt, velut Plinius, lib. 7. cap. 5. 6. Alij ab Osiride Ægyptio, sicut Plutarch. in Osiride. Alij denique (& hi omnino verius) ab antiquissimo illo Saturno, qui idem est atque Adamus. Itaque cum falce, qua fruges maturæ metuntur, solet à veteribus Saturnus ille vetus pingi.

DEU CALION.

QUAE de primo illo & antiquissimo terrarum diluuiio Ethnici à maioribus acceperant, superstitionis & fabulæ.

bulosis postea narrationibus, ambitione item fascinati, ad quasdam aquarum eluuiiones peculiares, quæ in suis regionibus acciderant, transtulerunt. Vera est enim Platonis lib. 3. de legibus sententia, multa quidem fuisse diluuiâ: vnum tamen inter cætera celebre & maximum: cuius etiam copiosius meminit in Timæo. Confuderunt igitur sæpe Ethnici particularia illa diluuiâ, quæ longè post secuta sunt, cum illo vniuersali, quod præcessit, vt ex fabulis in diluuiio. Deucalionis sparsis colligere licet: non tamen semper, nec vbiq; Vt rem hanc totam perspicuè exponam, sic ex eorû scriptis colligo: Inundationes terrarum fuisse plures. Prima, aiunt illi, nouimestris sub prisco Ogyge. Hæc sola fuit vniuersalis, & est diluuium à Mose, Genes. 6. & 7. descriptum. Secunda inundatio, Niliaca. menstrua sub Ægyptiis Hercule ac Prometheo. Tertia bimestris in Achaia, sub Ogyge antiquo & recentiore. Quarta, trimestris in Thessalia sub Deucalione. Quinta, in Pharo seu Ægypto, & ipsa trimestris: quæ Pharaonica dicta est, vel à Pharaone, vel à Pharo insula, (à qua tota Ægyptus Pharos olim fuit appellata) & Prothea, nempe sub Protheo Ægyptio in raptu Helenæ. Eodem modo ex Eusebij Chronicis multoties diluuium extitisse constat, velut sub Noacho, Ogyge, Deucalione: de quibus etiam Isidorus lib. 13. c. 22. etymologic. sed etiam postea sub Mauricio imperatore, anno salutis 586. item sub Carolo v. in Hollandia & Zelandia, anno 1531. & aliis in locis sæpe.

Verum, diluuium hoc vniuersale & primum, quod Noachi temporibus fuit, *gen. i. 1. & 2.* terrarum inundationem vocarunt, à quo ad ortum Deucalionis volunt intercessisse annos septingentos. Deucalionis autem diluuii mentionem faciunt Virgilius, Horatius, Ouidius, Pausanias variis in locis, qui Deucalionem solius Phthiotæ regionis (quæ est pars Thessaliæ) regem fuisse scribit, lib. 1. & 5. Diluuii vniuersalis sub Noacho meminit Sybilla apud Lactantium de ira Dei, cap. 23. Cato in fragmentis Originum. Archilochus libr. de temporibus Ioseph, lib. 1. Antiquit. Iudaic. ex Mnase, Hieronymus Ægyptius, & Berossus Chaldaeus, qui etiam Gordiaum montem nominat, Alexander polyhistor & Abydenus apud Cyrillum libr. 1. contra Iulian. & Plato in Timæo. Ouidius metamorph. lib. 1. Noachi & Deucalionis diluuium confundit: Plutarchus item lib. de defectu oraculorum. vide Plin. li.

5. cap. 13. & Pompon. Mela lib. 1. de situ Orbis, cap. 11. In summa, quæ de Delicatione scripta extant pleraque de Noachi diluuium intelligenda esse videntur, alioquin vt aniles nugæ explodi debent.

DII Maiorum Gentium.

MOSÉS narrat, Genes. cap. 6. posteros Caini ac Cainum ipsum (qui ante Noachi diluuium vixerunt) esse potentes illos, industrios, & claros viros, qui à seculo, omnique hominum memoria celebres notique fuerunt, & per totum terrarum orbem, etiam post diluuium, laude insignes, quique fuerunt præstantissimis nominibus (velut Saturni, Iouis, Mercurij, Vulcani, Dionysij, &c.) etiam inter Ethnicos ipsos, qui Mosis scripta non legerunt, prædicati, ac rerum gestarum fama celebrati ac commendati. Postquam enim Moses eos Caini posteros recitasset, addidit. *Isti sunt potentissimi homines qui à seculo vel olim fuerunt viri nominis*, id est celebres, & fama noti inter omnes mortales, etiam post ipsorum mortem atque adeo ipso adhuc Mosis seculo, & quam illa memoriæ literisque proderet. Ex quo perspicuè intelligitur, eos quos posteritas & Mosis ætas, & sequens quoque postea seculum magnificè celebravit, coluit, pro summis viris, fortissimis heroibus, imò etiam pro Diis habuit, fuisse posteros Caini qui diluuium præcesserunt. Ii autem sunt, quos Ethnici, vt monui, dixerunt Saturnos, Ioues, Mercurios, Vulcanos, aliisque eiusmodi nominibus appellarunt, vt ex eorum scriptis apparebit. Illi enim: & si pro Diis ab Ethnicis culti sunt homines, tamen, & quidem mortales fuerunt: sed qui propter artes egregias à se primùm inuentas, immensaque illa dona in totum genus humanum à se primis collata, innotuerant hominibus, & apud posteros in admiratione fuerant, huiusmodi appellationibus donati celebratique sunt. Id quod mecum sentit M. Tullius, lib. 1. Tuscul. quæst. & Varro in libris rerum diuin. testantè D. August. lib. 4. ciuit. Dei, c. 27. & lib. 6. c. 6. Sed imprimis id docet verum esse Varro, eod. lib. ciuit. Dei, cap. 24.

Præterea, obseruandum est, istas siue Græcas, siue Latinas *Κεχρῖται, Διός, Ἑρμῆος, Ἡφαιστῖος, Διωνύσου*, id est, Saturni, Iouis, Mercurij, Vulcani, Dionysij, & similium appellationes multis quidem datas & communicatas fuisse: prout videlicet

vnaquæque gens quempiam vel suæ originis autorem, vel
 suum benefactorem, vel primum sibi notum virum strenuū
 & industrium celebrare, & immortalem posteritati reddere
 voluit studuitque. Vnum tamen fuisse, cui primum, & ab an-
 tiquissimo tempore hoc nomen vel Saturni, vel Iouis, vel
 Mercurij, &c. impositum fuit: ad cuius similitudinem alij (&
 quidem illi primo & antiquissimo longè ætate posteriores)
 Saturni, aut Ioues, aut Mercurij, &c. postea nominati fuerint.
 Quod idem de mulierum Dearum, quæ vocantur, nomini-
 bus est sentiendum. Ergo plures reperientur, qui & diuersis
 temporibus, & à diuersis gentibus, & Saturni, & Ioues, & Vul-
 cani fuerunt vocati: omnes tamen nomen ex admiratione
 illius (qui primus eo nomine dictus est) sortiti ac consecuti.
 Ex quo fit vt in Ethnicorum libris multos dici Saturnos re-
 perias, multos item Ioues, &c. inter quos tamen vnus est ve-
 tustissimus, ex cuius laude & celebritate nomen illud alij si-
 bi desumpserunt, vel impositum habuerunt. Id quod locuple-
 tissimè ex Cicerone probatur. Ille enim lib. 3. de Natura Deo-
 rum plures Ioues, & Saturnos, & Mercurios, & Soles & Vul-
 canos in diuersis nationibus, variisque temporibus recen-
 set. Verùm ex his vnum semper antiquissimum, & cæteris
 priorem, imò primum omnium sic dictum demonstrat.
 Confirmat nostram sententiam M. Varro doctissimus (quæ-
 admodum Augustinus testatur lib. 19. ciuit. Dei, cap. 21.) Ro-
 manorum, qui alios Deos, ac proinde Saturnos & Mercu-
 rios, & Ioues Politicos: alios Naturales, alios Fabulosos seu
 Poeticos, in libris rerum Diuin. scripsit. Confirmat Diodo-
 rus Siculus, qui lib. 1. Biblioth. cap. 2. & lib. 5. cap. 1. eiusdem o-
 peris ostendit alios fuisse Ægyptiorum Ioues, Mercurios,
 Vulcanos, quales Osiris, Orus, Tiphœus: alios verò Græcorū.
 Confirmat Eusebius lib. 1. de præparat. Euangel. c. 7. & lib. 2.
 cap. 2. 3. 4. 5. Vbi ex vetustissimorum scriptorum profano-
 rum monumentis probat in vnaquaque gente, velut Phæni-
 cum, Atlanticorum, Phrygum (præter Ægyptios & Græcos)
 Cretensium, suos Ioues fuisse, Saturnos, &c. Confirmat de-
 nique idem hoc autor grauiissimus Arnobius lib. 4. contra
 Gentiles. Ex quibus efficitur, nemini mirum videri debere, si
 quædam hîc ad Saturnum, & Iouem, & similes accommo-
 demus, qui non omnibus iis qui Saturni, Ioues, vel Mercurij,
 &c. dicti sunt, conueniunt. Nos enim de primis illis loqui-

atur, qui Ioues, Saturni, &c. vocati sunt, quique sunt celebres & potentes illi viri, qui à seculo, id est statim ab ipso mundi initio fuerunt viri commendati posteris, & fama postea semper celebrati, (quemadmodum testatur Moses, etiam post diluuium, & si ante diluuium illi vixerunt) inter Ethnicos & in vniuerso terrarum orbe. M. Tull. Cicero in lib. de legibus ait quosdam Deos semper pro Diis habitos fuisse ex infinita quadam hominum memoria: alios verò fuisse Adscriptitios, quos in cælum merita in vnamquamque gentem vocarunt. Id quod etiam Augustinus obseruauit, lib. 8. cap. 5. de ciuit. Dei. Nam, vt ait Pausanias, lib. 8. Dii postea saepe sunt ex hominibus nati. Ex Adamo & Eua primis hominibus natus est primogenitus Cainus: post Abel. Sed ex Abele nulli posterii fuerunt superstites. Caino verò plures nati sunt tum filii, tum nepotes, tum abnepotes & posterii, viri insignes, celebres & industrij, numero decem, si Noemiam filiam Tubalcaini his annumeres vt Moses fecit. Quòd si his decem, Adamum & Euam addideris, fient omnes numero duodecim, quo proculdubio sunt duodecim illi antiquissimi, & maiorum gentiū Dii ab Ethnicis appellati: inter quos duæ sunt sceminae, nimirum Eua & Noema; id est Rhea, siue Terra, mater omnium Deorum, & Venus. Decem autem sunt mares, nempe reliqui, Adamus, Cainus, Lamechus, Iabal, Iubal, Tubalcain, & cæteri, quos recitat Moses ibidem, id est, Saturnus, Iupiter, Mercurius, Apollo, & Vulcanus, quæadmodum ab Ethnicis nominantur. Idem isti sunt, quos profana antiquitas Deos Samothracum, Deos Cabiros, id est Deos vocat arcanos, & cæteris (qui postea in Deorum numerum collocati sunt) augustiores habitos.

FORTVNA.

ARISTOTELES secundas causas quatuor generibus amplexus est, quibus & conuenientia nomina attribuit, desumpta à modo agendi indito, singulis in prima creatione. *Τῆς ἀνάγκης* voce, & cælestes causas denotat, & necessaria atque immutabili lege præcedentem agendi vim exprimit. *Τῆς φύσεως* appellationem elementaribus accommodat, quarum simplices quædam sunt, quædam simplicium inter se commixtione constant. Vtrisque adsunt certæ sensu-

sensibûsque obuiâ qualitates, ceu ministræ, aut ἀνάγκη συνίσταται, quæ in simplicibus simplices καὶ ἀπὸ ἐστῶτος, in mixtis, præcedentibus motibus velut fractæ, & ad temperiem redactæ deprehendantur. Περὶ πρῶτον transfert ad actiones arbitrarías hominum, quas libera facultate voluntas ciet atque expedit: & si has semper præit, sæpe moderatur, iudicium deliberatióque & consultatio rationis. Fortuitos casus, nec cogitados ante, nec quæsitos, sed præter opinionem obiectos, & ab occultatis causis gubernatos, τὰς τύχης καὶ αὐτομάτου appellationibus notat & comprehendit. Triumpriorum consideratione (quum ad præsens institutum minimè pertineat) omiſsa, de fortuna agamus, quo nomine Aristoteles euentus utrosque, prosperos & aduersos complectitur, qui accidunt hominibus, præter ea quæ voluntas libera sua sponte, suæque vi, aut adiuta sociis causis, inchoat, prosequitur & conficit. Latissimè pater hoc genus. Mirandæ sunt enim rerum humanarum vices, mira volubilitas, & inconstantia fortunæ. Multa cuius in vitâ præter spem & opinionem contingunt: multa sapienter cogitata, & cautè providèque cœpta ac gesta, infelicius cadunt quàm existimamus. E diuerso alia stolidè atque incogitanter mota, & administrata negligenter, atque inter exordia prima variis incursionibus inhibita & impedita, procedunt tandem feliciter, & optatos consequuntur effectus. Sæpe, quæ pro desperatis ac perditis contemnuntur, subitò resplante fortuna rursus se erigunt & augescunt, quæ verò florent, & ad eum fulta ac stabilita modum putantur, vt nulla vi conuelli queant, leui momento, velut repentino flatu deiecta corruunt, tumque vel maximè, cum plurimum fortuna blanditur, fouetque & beat suauissimè. Adeo vix quicquam est in rebus humanis stabile & perpetuum. Vix vlla quæ suscipimus & gerimus aut institutis initio respondent per omnia deliberationibus, etiam si feliciter conficiantur, aut intra definitos limites se se continent, aut præfixum scopum adipiscuntur: intercidunt multa quæ præmeditata consilia mutant, abolent, aut turbant, aut extra metas nos rapiunt. Et, vt Herodotus ait, est quidam velut orbis rerum humanarum, qui conuerti, neque eosdem semper fortunatos esse pati soleat.

Præbuit hæc rerum humanarum vicissitudo occasionem.

poetis, ut rotundo fortunam globo insistere, & globi volubilitate nunc huc nunc illò ferri volutarique sinxerint. Quam verò *τύχην* Aristoteles nominat, ipse inopinatum eventum affirmat tantum esse *ἀφρον καὶ τὰ συμπεσόντες*. Ergo præcedere necesse est aliud *καὶ τὸ αἴτιον*, vel vnum, vel plura, quorum vi illi dispensantur, producantur, & complentur eventus. Aristoteles, quæ sint illa *τὰ καὶ τὸ αἴτιον* non definit. Plato aliquas causas & inter eas omnium præcipuam expressit, cū inquit, *Θεὸς ὡς πάντα, καὶ μετὰ θεὸν τύχη, καὶ κατὰ τὴν αὐτονομίαν διακρίνεται ἑμπεριστα, ἡμερῶν τε καὶ νυκτὸς ἐν ἡμετέροις τοῖς δυνάμεναι τῆς τύχης*, idest, Deus quidem, & cum eo fortuna, opportunitasque, res humanas gubernant vniuersas; mitius tamen mansuetiusque est tertium adiungere & associare comitem, nempe artem. Et si verò cum veris causis accidētarias, fortunam nimirum & opportunitatem, confundit, & artem ita extenuat, ut eam accidentariis causis postponat & subiiciat: tamen rectè & sapienter præcipuam vim confert in Deum. Non enim ex fortuita & ficticia atomorum Epicuri collisione & coalitu hoc mundi domicilium confluit: sed Deus singula corpora verbo fabrefacta ex nihilo, serie tamen concinna, nexuque tam continuo coagmentauit in vnam rotundo ambitu definitam molem, ut à mente architectrice, cuius sit sapientia infinita & omnipotentia, ædificatam esse manifestò appareat. Nec deserit opus suum, sed conseruat id atque tuetur, & imprimis curam agit generis humani, bona cumulans, mala depellens, utpote cuius gratia cætera & initio cōstituit, & huc vsque sustentauit: & in genere humano præcipua cura complectitur ac defendit Ecclesiam, redemptam sanguine æterni Filij sui, à qua, vera Filij agnitione ac fiducia colitur atque inuocatur: & propter quam reliquam profanam multitudinem fert, ut ex hoc quoque aliqui conuertantur ad filium. Confirmant administrationes Oeconomicae, priuata vita cuiusque, & totus ordo politicus, præsentiam Dei nostrique procurationem. Et, si excusso absterfōque veterno, excitaremus animos ad operum Dei notationem aliquam & considerationem, sique iis quæ sunt parè singulis momentis mediocriter attenderemus, perspicere mus profectò, quanta & quam multa publicè accidunt & priuatim, quæ nullo modo vel Physicis causis abditis aut conspicuis, vel nostræ diligentiae ascribi possunt, sed in solius Deum autorem & custodem

hodes nostrorum corporum sanctos Angelos referri debent. Immo nisi Filius Dei *αὐτοῦ* noster & *αὐτοῦ* clementissimè singulos nos umbraculo alarum suarum complexos tegeret & foueret, præsidioque Angelorum stipatos muniret ac tueretur, contra immanem saeuissimi hostis rabiem, vel vno momento omnes à Diabolo enecti interiremus. Nisi politias ipse & imperia cùm Angelorum excubiis, tum sua firmaret ac defenderet dextera, eorumque qui præsent regeret ac fortunaret consilia & industriam: quæ possit quæso aut sollertia odorari, aut vigilantia peruestigare, aut si prodita innotuissent, quæ autoritas & potentia posset discutere ac summouere eas vel technas quas hic artifex struit in perniciem humanæ consociationis, vel calamitates, quas intentat & vibrat in ceruices nostras assidue?

Ceterùm neque vno modo Deus, sed alias aliter, neque ex ordine præscripto causarum secundarum, sed suo consilio disponit, partitur, & administrat fata hominum atque euentus. Euehuntur improbi, affluunt opibus, florent honoribus & dignitatibus, potiuntur rerum. Contrà variis fortunæ vicibus exercentur ac iactantur boni, præmuntur tyrannide, laborant egestate & inopia, conculcantur à sceleratis, flagrant publicis odiis, eiiciuntur in exilia, periclitantur de fortunis & vita, prægrauantur iniquissimis calumniis, quandoque & crudeliter interficiuntur à tyrannis. Hæc euentuum dissimilitudo mouit multos vt dubitarent de prouidentia. Quamquam autem certo grauique consilio, quod soli Ecclesiæ detectum atque explicatum est, Deus hoc modo & fata dispensat & differt, ac prorogat pœnas & præmia: tamen nec boni in perpetua versantur calamitate, nec stabilis ac diuturna est improborum felicitas. Hi ad summa extolluntur fastigia, vt inde excussi in scædum præcipitati interitum sint cæteris exemplo fragilitatis humanæ, pœnarumque superbix & iniustitiæ. Illi deiiciuntur & grauantur, tum ne insolescant & effertantur fiducia suarum virtutum, tum vt ex circumfusa ærumnarum mole erepti, collocatique in tranquillum, cū gloria illustriore enitescant. Et quidem in hoc vel præcipuè lucet ac conspicitur prouidentia, quod boni & gerunt res salutares hominum generi, & circumuenti atque interclusi difficultatibus, præter omnium opinionem, mirandis

modis, superatis illis eluctantur atque euadūt, hocque quod persequuntur acquirunt & obtinent: atque ea (vt rectè *Iso-*crates regulam interpretatur) si non in omnibus ita vsu venire solent, tamen plærunque ad eum modum fiunt. Fauet enim Deus virtuti, & eam etiam ab Ethnicis requirit, & si non est ea iustitia quam ipse approbat: & naturâ homines amant, amplectuntur, atque admirantur, cùm moderationem omnem & humanitatem, id est, iusticiam coniunctam cum toto choro virtutum initiorum, tum salutarem gubernationem. Et si verò ratio humana ignorat prorsus causas mirandæ huius gubernationis, sola enim vox cælestis has declarat, tamen non fortuito, aut temerè, vel ex vago atomorū fluxu atque impetu, vel instabili materiæ motu ac conditione, variari vices rerum humanarum, sed diuino consilio, agnoscit & fatetur. Preclare in hanc sententiam *Pindarus*: *Vno cum bono bina incommoda impertiunt mortalibus immortales: sed ea stulti non possunt moderatè ferre: at sapientes ea ferunt, bonis obuersis extra.* Prudenter itaque *Plato* & rectè salutarem generis humani gubernationem præcipuè Deo acceptâ refert. Nec dubito, quin & hanc sententiam & plures alias, ab *Ægyptiis* sacerdotibus, ex doctrina sanctorum Patrum acceperit. Repetuntur enim conciones de Dei erga genus hominum philostorgia, de protectione & custodia singulorum, de Regnorum conseruatione ac defensione, subinde in historiæ sacræ contextu, & his multæ *Platonice* consonant. Hactenus de fortuna.

GENIUS.

ETHNICIS persuasum erat, opinione quadâ contracta ex reliquis adhuc veteris & primæ doctrinæ vestigiis, cuilibet homini, quàm primum natus esset, sorte decerni atque adiungi duos Genios, quos *Δαιμονας* vocabant *Græci*, eosque adesse homini toto vitæ cursu, omni momento, & corpore extincto animam ad Orcum deducere: vnūque ex his bonum esse Genium, alterum malum credebant. Illi, quidquid prosperè euenisset, adscribebant. Ab hoc tristitia noxiæque oriri & infligi censebant. Illum procurare ac promouere quæ ex re nostra essent, ac defendere quem in fidem patrociniūque suum accepisset, atque arcere

per-

pericula nocumenta^{que}, & aduersari alteri quantum posset, hortatorēque esse & impulsores ad honesta ac salutaria consilia, studia, & actiones: vnde ἀπορροισίον cum, ἀπορροισίον, ἀπορροισίον, ἀπορροισίον, & δαίμονα νόοντα τοῖς ἀρεταῖς, id est auersorem, defensorem, depulsores malorum, liberatorem, fugantem mala, Genium auerruncantem diras & imprecationes, nominabant. Hunc contra interuertere & eludere res bonas & salutaris, calamitates verò & incommoda tum incutere, tum (si impenderent) maturare, atque in capita nostra cogere, ac velut per præcepsum agere, omninoque ad scelera & flagitia propellere, indeque in discrimina vitæ adducere, vel in subitum præcipitare exitium putabant: vnde ἀλιτρίων, ἀπορροισίον, παλαμῶν, & δαίμονα κρυπῶντα τοῖς ἀρεταῖς, id est, noxium sceleratum, impurum, Genium ratas facientem diras, nuncupabant. De his citantur versus Græci:

Ἀπὸ τοῦ δαίμονος αἰσθῆναι τὸ θῆτον ἔργον

Ἀπὸ τοῦ δαίμονος αἰσθῆναι τὸ θῆτον ἔργον. id est,

Suis cuique Genius est mortaliū,

Vitæ initiator vniuersæ & arbiter.

Et sæpe spectra visa esse & conspici, notum est ex historiis Bruti, Dionis, Constantini Imperatoris & aliorum. Retentam verò hanc de Geniis opinionem inter Ethnicos conuicio ex Doctrina sanctorum Patrum. De discrimine inter Angelos Bonos & Malos: quorum illi, quòd perstiterunt in vera erga Deum & præfinita diuinitus obedientia, retinuerunt attributas ipsi in creatione dotes, & fruuntur Dei conspectu & consuetudine, suntque sicut describuntur in epistola ad Hebræos, λειτουργοὶ πνεύματα εἰς διακονίαν ἀποστέλλονται δια τῆς μέλειας καὶ ἀγαθῆς συνήθειας, id est, *Administri Spiritus, qui ministerij causa mittuntur propter eos qui salutis hereditatem obtinebunt.* Hi, superbo ac contumaci contemptu violarunt obedientiam conditori debitam, & defecerunt à Deo, sua voluntate, liberè, nullius impulsu aut coactione. Ideo non conseruauerunt originem suam, sed exuti dotibus & ornamentis summis, ac iusto Dei iudicio condemnati, & præcipitati de cælo ad æterna supplicia, fieri hostes Dei, atque immani Dei odio, cum deformare summis viribus Dei gloriam, excitatis in Ecclesia falsis ac blasphemis dogmatibus ac hæresibus, hisque auctis & dilatatis, tum acerrimè oppugnare Ecclesiam cœperunt: priuatim quidem moliendo

OBSERVATIONVM

exitium, aut fruendo atque intentando innumera pericula singulis: publicè verò crudelitatem excitando, impulsu tyrannorum, vt dilacerent Respublicas, vt sauiant in innocentes, vt moueant non necessaria certamina, & inflammatione inquietorum ingeniorum, vt moueant seditiones & turbent Respublicas. Contra hos sancti & casti Angeli, velut in aciem collocati, & excubias agentes, perpetuò dimicant. Cumque ament gloriam Dei, & veram doctrinam, promouent pia studia, reprimunt Diabolum & ferentes falsa dogmata, impediunt tyrannorum conatus & crudelia consilia: priuatim verò custodiunt, regunt & tuentur pios, arcendo ac summuendo quæ à Diabolo struuntur & intenduntur. Non diuina voluntate, aut dispensatione, mali Angeli hominibus adduntur: sed ipsi se se his adiungunt, contra Dei voluntatē, incitati Dei & hominum odio, & cupiditate cruciandi humani generis, trahendique id secum in æterna supplicia. Contra machinationes horum verò & conatus, comparata sunt diuinitus sanctorum Angelorum præsidia. Sed doctrina amissa, vix tenuis famæ aura de his tantis rebus (à Mose in Patriarcharum vita, variis libri Geneseos locis, abundè expressis) permanavit ad Ethnicos: vnde nouæ postea opinionēs coniecturis confutæ, & ex his mox Diabolica idolomania detectæ sunt.

GIGANTES.

Gigantes cœlo bellum intulisse, montes montibus impo-
 luisse, & tandem à diis oppressos fuisse narrat Mythologia Ethnicorum, ex Babelis turri & historia sacra Mosis relationibus temporum iniuria & ignoratione interpolatis, conflata. Gigantum origo præcedit diluuium Noachi. Horum successores in ædificanda turri aliquid deinde moliti sunt quod illis pessimè cecidit. De prioribus illis autem nobis nunc est sermo, qui corruptissimis suis moribus horrendam iram Dei in diluuium attraxerunt. Huius rei extant in Ethnicorum scriptis vestigia, quanquam obscurata, ex eo quòd illi etiam transtulerunt ad ætates mundi, quæ secutæ sunt diluuiū, ea quæ præcipuè ante diluuium contigerant, & facta fuerant, vel ignoracione temporis rerum gestarum, vel quòd eadem sæpius repetita fuisse putant, renouato sæpius mun-

mundo, quemadmodum illi autumant, imprimis Plato in Timæo, in Politic. & lib. 3. de legibus. Ergo quæ illi Ethnici de diuersis Mundi ætatibus aiunt, & præsertim de ferrea tradunt, sunt istius morum corruptionis generalis, quæ ante diluuium accidit, certissima inter Ethnicos ipsos testimonia. Quamobrem Ouid. lib. 1. Metamorph. docet ferream illam mundi ætatem (quæ fuit corruptissima & deprauatissima) & Gigantum aduersus Deos pugnam præcessisse. & terrarum inundationem. Nam de ferrea illa, quæ diluuium proximè antecessit, hominum ætate sic scribit,

Viuitur ex raptis, non hospes ab hospite tutus:

Non socer à genero: fratrum quoque gratia rara est:

Victa iacet pietas, & virgo cæde madentes,

Ultima cælestium terras Astræa reliquit.

Atque hac ipsa ætate, ait idem Ouidius, Gigantes nati qui in cælum & Deos ipsos coniurarunt, & belligerantur: de quibus ille sic eodem loco,

Næne foret terris securior arduus æther,

Affectasse ferunt regnum cæleste Gigantes:

Ex quibus homines nati fuere, & ipsi quoque in Deum impij, & in alios homines sæui.

-- Sed & illa propago (addit idem Poëta)

Contemptrix superum, sæueque auidissima cædis

Et violenta fuit.

Post quas & propter quas hominum impietates, crudelitates, libidines, & omne genus scelerum, scribit idem Ouidius diluuium in terras vniuersas à Ioue, i. Deo, effusum fuisse. Ergo subiicit,

Iamque erat in totas sparsurus fulmina terras.

Pæna placet diuersa, genus mortale sub undis

Perdere, & ex omni contrahere nubila cælo.

Nec cælo contenta suo est Iouis ira: sed illum

Cæruleus frater inuat auxiliaribus undis.

Quid verò aptius & convenientius nostræ veritati dici & restare potest, siue series rerum, siue immanis corruptio hominum, siue diluij causa spectetur & quærat? Ergo hoc est certissimum nostræ veritatis vestigium. Hesiod. lib. 1. Oper. & dier. non procul ab istis abludit: docet enim tota ærea ætate mundi (quæ secuta est auream & argenteam) homines fuisse violentos & impios, prorsusque periisse: quibus Heroes

successerint, viri nempe meliores, quales qui ex Noacho post
 diluuium nati sunt ac orti. Plato in Politico, post Saturni tē-
 pus & regnum tantam fuisse totius mundi intemperiem ait,
 prauitatemque hominum, vt Deus habenas regimēque
 mundi deseruisse censeretur. Itaque à Deo sublaram illam
 viuendi rationem, hominēsq; illos per diluuium à Deo fuis-
 se deletos, alios autem in eorum locum substitutos & repo-
 sitos. Diodor. Sicul. lib. 1. de Gigantibus, qui potius mundi se-
 culo vixerunt, loquens, ita scribit, Multi existimant, quum ij
 Ioui Ofiridiq; diis bellum intulissent, omnes peremptos esse.
 Bello autē illo Giganteo summa impietatis indicium primi
 authores istius mythologiē Ethnici demonstrare voluerunt,
 Iouis nomine verum Iehouam significantes: sed sanctorum
 documentorum à Patriarchis traditorum obliti sunt, pro-
 pter Atheismum post Noachi tēpora per varias orbis partes
 à posteris sparsum & propagatum. Atq; hæc illi, quamuis E-
 thnici, nobiscū de corruptissimis hominū moribus ante di-
 luuium, punitūq; à Deo mundum vniuersum consentien-
 tes, tradunt. Eorundem etiam libris Lactantius planē affinia
 his scribit. Nam lib. 2. cap. 14. postquam homines quosdam à
 ceteris differentes ex coitu Angelorum & scēminarum na-
 tos dixit, eos ipsos totum mundum suis artibus & exemplis
 ante diluuium deprauasse vult. Eusebius lib. 2. cap. 9. præpa-
 rat. Euangel. *Quum primis illis ante diluuium temporibus mores
 hominum, ait, stabiliti legibus non essent, nec supplicia peccatorum
 imminerent, adulteria, nefanda matrimonia, maribus ereptam pu-
 dicitiam, homicidia, parricidia, confecta scelere bella, quasi res pul-
 cherrimē gestas, diu suis attribuebant, & earum rerum memoriam,
 quasi perutilem, posteris tradiderunt. Et hac ratione, ait idem, co-
 luerunt eos qui voluptatum inuenerunt genera, vel ampli-
 carunt: itēque maleficos & pestiferos viros, quasi Deos co-
 luerunt. Idem, Arnobius contra Gentes, ex eorum tamen mo-
 numentis, scribit. Sed hoc ipsum quoque confirmat idem
 Eusebius eiusdem operis quod iam citavi libr. 7. cap. 3. ex E-
 thnicorum quoque scriptis, vti ex Mosaicis sic scribens, Gi-
 gantes illi, qui per omnium ora volitant impijs factis (quod adhuc
 usque prædicatur) Deo, id est, virtuti & pietati bellum non erubue-
 runt inferre. Et qui eos produxerunt siue immortales quidam, siue
 mortales, malefica quædam artificia vt magicam prauitatem, pri-
 mi excogitasse dicuntur. Ex quibus omnibus apparet, & à Gi-
 ganti-*

giantibus qui primi mundi seculis fuerunt, summè corruptos fuisse hominum mores: & eam immanem corruptionē vſque ad diluuium perſeueraffe, propter quam inimiffum eſt illud à Deo. Succellerunt autem prioribus illis Gigantibus, tum turris Babylonice architecti, tum alij ex Chani poſteris partim in terra Chanaan, partim alijs locis, qui bellum pietati, iuſtitie, temperantie, id eſt Ioui, ſeu vero Deo intuliſſe dicti ſunt.

IANVS.

QUEM Græci & Latini Bacchum & Enotrium vocant, eundem illum Syri & Aramei omnes (qui lingua Hebræa vel illi cognata vtuntur) appellant *Ianum*, à voce *Iain* quæ vinum ſignificat, quod eſt vitis à Noacho ſata fructus, & eiufdem in homines beneficium. Ex quo apparet Noachum dictum quoque eſſe Iainum, & poſtea Ianum: ac proinde eundem eſſe, qui & Noachus, & Ianus ille vetuſtiſſimus ſit. Nam Iani quoque plures fuere, & recentiores omnes antiquo, qui tamen illius inventum & nomen ambitioſè ſibi vendicarunt. De hoc antiquiſſimo Iano ac proinde Noacho Latini ſcriptores omnes Ethnici ac vetuſtiſſimi quique meminerunt. Hic & *Iane* quoque in libris ritualibus Saliorum dictus eſt, teſte Tertulliano, Apologet. c. 11. qui ante & Vranū & Saturnum, & Iouem extiſſe (quibus nominibus intellige recentiores Vranos, Saturnos & Ioues à Græcis coſactos) ab omnibus conceditur, cuique propterea prius quàm alij cuiquam Deo Ethnici ſacrificabant. De quo allegoriæ multæ conſiſtē ſunt, quas omnes irridet Auguſtinus lib. 7. ciuit. Dei c. 7. & 8. Sunt qui Ianum, tanquam Eanum (quod eat & redeat) dictum volunt, velut Cicero, propterea que eum Annū eſſe exiſtimant: vel Ianum nomen Latinum, non Syrum eſſe ſomniant, à Ianua deductū, vt ait Ouid. lib. 1. Faſtorum: ſed ij certè quidem omnes hallucinantur toto cœlo. Ianus enim à *Iain*, i. vino deriuatur: eſtque nomen antiquiſſimum & Arameum, ante Latinos nedum Romanos natum. Cuius nominis vſus vel nullus vel rarus ſemper fuit apud Græcos vetuſtatis contemptores, niſi quod Ianafſa extat apud Hyginum ex Græcis autoribus, & Ianifcus apud Pauſaniam. Multus vero apud Latinos, qui fuerunt religioſiores, quàm Græci: de quo Virgil. & Ouid. totò lib. 1. Faſtorum, Plutarch. in Quæſt. Rom. Varro, Macrobius & alij. Mecum facit Ouid. l. 1. Faſt.

Quem tamen esse Deum te dicam, Iane biformis?

Nam tibi par nullum Græcia numen habet.

Verùm Fabij Pictoris, Alberici & Athenæi tantum testimonia proferam. Fabius Pictor in fragmentis quæ extant, ait, Iani etate nulla erat Monarchia; quia mortalibus pectoribus nõ dum hæserat ulla regnandi cupiditas. Principes, quia iusti erant, & religionibus dediti, iure habiti dii & dicti. Vinum & far primus populus docuit Ianus ad sacrificia & religionem magis, quàm ad esum & potum. Primus etiam aras, & pomeria, & sacra docuit, & ob id illi in omni sacrificio perpetua præfatio præmittitur, farque illi & vinum primo prelibatur. Albericus de Deorum imaginibus; Ianus, inquit, in Deorum numerum acceptus est, cui omnis rei initium & finem tribuebant. Taliter figurabatur. Erat rex homo sedens in throno fulgenti radijs: duas facies habebat, quarum vna ante se, altera post se respiciebat. In manu dextra gestabat clauem: in sinistra verò baculum quo saxum percutere, & ex illo aquam producere videbatur. Quamuis aliter Ouidius, lib. i. Fastor.

Ille tenens baculum dextra clauemque sinistra.

Athenæus denique lib. 15. Dipnoloph. ex Dracone Corcyreo in lib. de Lapidib. ait, Iantum fama est bifrontem fuisse, altera facie posteriore, altera anteriore. Iantum flumen, Iantumque montem ab eo fuisse nominatum, quòd in eo monte habitauerit, coronas illum reperisse, nauigia, rates: numum æreum ab eo primum signatum: quæ ratione ciuitates in Græcia multæ, Italia & Sicilia, monetam cudent, impressa bifrontis facie & bicipiti: & ex altera parte vel rate, vel nauigio, vel corona. Sororem Camefen duxit. Ergo bifrons tantum erat, & quidem primus, non autem quadrifrons, quæ admodum sequens ætis imperitè finxit, cumque pinxit: quoniam utrumque Mundum, nempe primum (qui per diluuiũ deletus est) & hunc secundum, in quo post diluuium viuimus, vidit, vti Arnobius lib. 6. contra Gentes scribit. Nam quod Ouidius duas illas Iano facies ideo datas interpretatur, quòd

Omnis habet geminas hinc atque hinc Ianua frontes,

Equitus hæc populum spectat, at illa larem,

puerile est: sed quòd duplicem illum mundum, vti dixi, viderit, bifrons fuit. Ratis ei tribuebatur, & quadrans moneta, qui illius ratem ex vna parte, ex altera bifrontem eiusdem Iani faciem habebat. Is quadrans ratiæ, a rate, vocabatur, vt oquitur Ennius. Quapropter vera est de vno Iano hæc sententia eiusdem Ouidij,

Solus

Solus de superis, qui tua terga vides.

Atq; hæc ratio est cur Noachus ex vetustissimæ illius nostræ veritatis vestigiis ab Ethnicis & Ianus dictus sit, & pingere turbifrons, & ratis ei tribueretur. Quod si quis eum à Ianua dictum quoque velit, is fortasse sententiam suam posset tueri; quòd, vt Cyrillus libr. i. contra Iulianum, ex Abydeno vetere scriptore tradit, Noachus *Xisuthus* quoque à veteribus dictus est. Xisuthus autem est à *Zus* Hebræo, per geminationem & epanalepsin primæ literæ Z. Sic *Zizus*, vnde Xisuthus nomen à Græcis factum. Est autem *Zus* Hebræis postis, porta, limen. Noachus igitur sic à dignitate fuerit olim appellatus. Vel quòd primi & posterioris mundi veluti postis & ianua fuerit.

IAPETVS.

DE Iapeto seu Iapheto primo genito Noachi patriarchæ filio extant plurima apud Ethnicos vestigia. Is. n. est, quem ipsi, Hebræam vocem ad suæ lingue normam ac suauitatem inflectentes, vocant Iapetum priscum. Nam plures postea eodem hoc nomine sunt appellati. Priscus verò iste Iapetus, terre & cœli filius ab iis fuisse dicitur: i. hominum, post renouatum & receptum ex aquis hunc mundum, antiquissimus. Quos enim heroës olim esse censebant, eos terræ & cœli, velut primorum mundi elementorum filios vocabant. Ergo hic & ab Hesiodo in Theogonia, & à Virg. lib. i. Georg. è terra ipsa natus scribitur, & ab Hygino, initio libr. de fabul. Denique extitisse primis post diluuium temporibus, cuius filius dicitur fuisse quidam Prometheus, non ille quidem antiquissimus (is enim fuit Abel) sed recentior alius, qui tamen cum prisco illo confunditur ab Ethnicis hominibus, & poetis præsertim, omnia miscentibus. Huius Promethei meminere Ouid. libr. i. Metamorph. & Horat. Odar. libr. i. oda 3. quanquam alij aliter sentiunt. Ea verò in præsentia delibasse nobis satis est.

ISIS.

Isidem Ægyptij religioso cultu ardentèr prosecuti sunt. Institutum hunc cultum ratiocinor ex tenui, vt ita dicam, auræ famæ, quæ fuit reliqua de muliere paritura filium, generis humani redemptionem. Significat enim Isis seu Ischa virginem aut scēminam.

Nomen Ischæ (quo nominata est prima scēmina & vxor

Adami) apparet in voce Isis, quam Ægyptij retinuerunt, magnamque & antiquissimam Deam esse voluerunt omnium parentem, Isis autem pro Isia, ex Ischa Latini & Græci pessimè postea pronuntiarunt & descripserunt. Ergo ut Ischa est vxor Adami in Dei verbo: si ex veteri Ægyptiorum traditione Isis fuit vxor Osidis, quam Latini Osiridem appellant, Ægyptiaca ad suum idioma mollientes & transferentes.

I V P I T E R.

IN Ethnicorum monumentis plurima extant vestigia, ex quibus probatur vetustissimum seu antiquissimum Ethnicorum Iouē fuisse eum ipsum, quem S. Scriptura vocat Cainum, Adami filium primogenitum: veluti, quod Iupiter ille, ut scribit Plato in Euthydemo, cognominatur ἱερεὺς, ἡ πόλις, ἡ πόλις, id est, septorum, urbium, & tribuū, confociationisque hominum præses. Ut autem tradit Pausanias lib. 1. etiam πόλις, quod urbium curam habeat. Quæ planè conueniunt Caino primi Adami filio quia primus (ut ait Scriptura) vrbes condidit, societatemque hominum in vnum locum congregauit. Sed idem Iupiter dicitur *Sabazius*, vel, ut Græci homines pronunciant, *Sabazius*, quemadmodum ex ipsorum met profanorum literis ostendit Clemens in Protreptico, Euseb. lib. 4. de præparat. Euangel. & Arnob. contra Gentes li. 5. Est autem Sabazius vel Sabatzius dictus Iupiter, i. tremens, trepidus, à nomine Hebræo *Sabaz*, quod tremorem & infirmitatem (quæ accidit ob gladij percussione) significat. Quid autem melius Cainum demonstrare potest, qui propter occisum fratrem toto vitæ tempore & Trepidus & Pallens fuit? Quod autē ad nomen *Zuē* attinet, quo nominatur à Græcis: à Pythagora verò vetustissimo philosopho *Zuē*, ut scribit ex Porphyrio Cyrillus li. 20. contra Iulian. sect. 4. videtur ea vox ex voce Cain malè & sono peregrino pronuntiata fluxisse: vel saltem imitatione Adami vocantis vxorem suam Chaua, i. vitam, & futurę propagationis generis humani fontem: fuisse nomen *Zuē* impositum huic homini, à suis posteris, in ipsius velut autoris sui honorem & commendationem. Ac quidem facillè fuit ex Cain Chaua facere peregrinis hominibus, i. non Hebræis. Chaua autē idem est atq; *Zuē* & *Zuē*, i. vita, & vitę seu viuēdi principiū dans alijs. Ergo ut grata Caini posteritas testaretur futuris seculis hunc originis suę patrem Cainum esse eum, à quo post Saturnum, primūq; hominem,

nem, satum esset genus humanum, *Ζωα* eum vocauit, quod idem est atque Chaua. Et sanè hoc verum est. Nam ex duobus Adami liberis (nimirum Abele & Caino) Abele sine vllis liberis mortuo seu interempto, solus Cain exitit superstesq; mansit, à quo genus humanum postea propagaretur. Itaque fuit Cainus, seu Chaua, seu *Ζωή* i. Viuentium Pater. Quanquā alij malunt vocabulum *Ζωή*, pro *Διή*, (à quo postea fit genitiuus *Διή*) substitutum esse facili vsitataque harum literarum *ζ* in *δ*, contrāq; commutatione, quemadmodū in Cratylo scribit Plato. *Διή* autem vel à rigando, vt vult Phornutus in libro de nominibus Deorum, dicitur, quòd omnia irriget: vel, vt alij, quorum melior est sententia, à metu: quòd hic Iupiter & homo metum sui omnibus incusserit, ne quisquam eum attingeret: quod Caino optimè conuenit, vt est Genes. 4. 15. Plato tamen in Cratylo putat in declinatione huius vocis anomala (quū dicatur primo casu *Ζωή*, secundo *Διή*) contineri hanc sententiam, hunc hominem esse generis humani stirpem, *δι' οὗ ἀνὰ Ζῆσιν*, nempe per quem, & ex quo reliqui mortales propagati sunt & viuunt.

Et hæc quidem de nomine *Ζωή* ex ipsorum Ethnicorum scriptis prolata, satis ostendunt, Iouē hunc eorum antiquissimum esse Cainum Mosis. Verū quoniam ea res ad damnandā idololatriam pertinet, cuiusq; originē explicandā (vt intelligatur eos omnes, quos Ethnici & Idololatræ pro diis primos & communiter coluerunt, fuisse mortales homines, atque adeo ex impura Caini stirpe alios enim peculiares Ioues & Saturnos, & primorum illorum nomine dictos, quos quæque profana & superstitiosa gens postea sibi ascinit, omitto) huius meæ sententiæ aliquot alias rationes addam præterea, quò sit confirmatio, veriorque censeatur. Eæ verò sumuntur ex comparatione, tum personæ tum rerum, quæ à Caino, & ab antiquo isto Ioue g. stē dicuntur, ab ipsismet Ethnicis, & imprimis Poetis. Nam vt lib. 1. c. 11. ait Lactantius, *et erant quæ loquuntur Poetæ: sed obtentu aliquo speciei quæ velata*. Ergo fabulas veritati admiscuerunt Ethnici Poetæ impulsu spiritu Satanae, partim vt veritas rerum verbique diuini certitudo nuntaret & obliteraretur, partim vt his fallaciis & Deorum suorum exemplis redderentur homines ad omne scelus & flagitium audaciores, vti Lactantius docet lib. 2. cap. 15. & ex eo Augustin. lib. 2. ciuit. Dei, cap. 22. Verū ad compa-

rationem Caini & veteris illius Iouis Ethnicorū veniamus.

Cainus fuit primogenitus Adam: Iupiter ille primogenitus Saturni illius antiquissimi, quem fuisse Adamom alibi declarauimus. Cainus patrem suum Adamum spe successionis præterquam ex seipso, priuauit, dum Abelem fratrem suum occidit: Iupiter ille Saturnum patrem castrasse, Titanas expulisse dicitur, ne quis alius, præter se vnū, illi succederet. Quod Piatō in Eutyphrone commemorat. Vnde Iupiter iste & *Ζεύς* & *Παλαιός*, id est, homo sanguinarius, dictus est, vt tradit Lactantius ex ipsis Ethnicis, libr. 1. Cainus secundus fuit, qui tum propter ætatem, tum propter auctoritatem, orbis huius totius princeps habitus est. Adamus autem primus fuit: Iupiter ille secundus dicitur toti mundo imperasse, patre suo Saturno expulso. Cainus fuit primus in orde homicida, & propterea à patre Adamo exul, & in Oriente sedes habuit: Iupiter ille primus homicida, malorum & scelerum publicè perpetratorum reliquis mortalibus autor, quique propterea, vt scribit Arnobius ab Ethnicis homicidio colebatur: & vt tradit Lactant. libr. 1. cap. 28. Cicero item libr. 3. de Natur. Deor. in Oriente habuit imperium. Cainus primus sacrificasse Deo commemoratur, & propterea Abelem fratrem occidisse: Iupiter ille dicitur primus Cælo sacrificium fecisse: Lactant. libr. 1. & propterea Prometheo germano & consanguineo suo iratus, eum Caucaſo clauis affixisse, & feris dilaniandū exposuisse. Cainus liberos & nepotes habuit qui fuerunt artium inuentores: Iupiter ille plures liberos, vt Hyginus c. 155. & Diodorus lib. 1. c. 2. asserunt, qui artes mortalibus reppererunt, velut Mercuriū, qui pastionē; Apollinem, qui Musicam; Vulcanū qui artem ferrariā inuenit. In Caini familia primū veri Dei nomē blasphemari cœpit, & ipsius cultus deprauari. Ab isto Ioue tradunt Ethnici primū ritus voluntarij cultus diuini, id est idololatricę, inuētos, eundemq; postea pro Deo ibi cultū esse, vbi & postquā fuisset sepultus Lactant. li. 1. c. 22. Nam vt Clemens Alexandrinus, & Cyrillus li. 10. contra Iulian. & August. lib. 18. ciuit. Dei, c. 3. ibi primū fuerunt falsorum Deorum templa, vbi eorum sepulchra cernebantur. Id quod in impurissimo illo Mahumete, & illius quæ dicitur Mecha, verum apparer. Primus Phlegous Ioui diuinos honores tribuit, quicumq; ille sit ex posteris Caini, vt ait Augustinus. Sepulchrum autē Iouis istius non est in Creta insula,

insula, sed in Oriente. Nam Iouis Cretenfis, & longè isto Ioue posterioris, (quem Euhemerus, & ex eo Ennius descripsit vt Lactantius ait lib. 1.) ætas, vita, res gestæ, & sepulchrum est in Creta: sed non huius antiquissimi Iouis. Cæinus denique sororem vxorem habuit, quam Philo Iudeus vocat, Temech: Iupiter sororem vxorem habuit, quam alij Themen esse volunt, alij Iunonem.

Iupiter Hammon inter Afros idem est, qui & Cham, filius Noachi. Scribitur enim per Cheth Hebræum, quod per suum H. Latini, & Græci per suam aspirationem pronunciant. *Mon* autem syllaba addita fuit imperitè vel ambitiosè à Græcis, vt ab arena nomen Ammonis, tanquam suum & Græcum, deducerent. Ἄμμον enim Græcè est arena. In arena verò Cyrenaicæ regionis parte sitū est istius Iouis Ammonis tēplum, luculenter à Q. Curtio li. 4. descriptū, vñ cū idoli pictura & ceremoniis. At Herodotus li. 2. mauius Ammonem, quasi Ammonē. i. arietinum vocatū, ὅν τιν ἀμμόν deducit, quod facie arietina pingeretur. Vnde illud Nasonis, *Lybs est cum cornibus Ammon*. Sed errant omnes isti imperitia veræ istius nominis etymologiæ. Chammon enim vel Chammoun, vt Ægyptij pronuntiabant, à Chamo dicitur. Est enim Ægyptia lingua & gens affinis Hebrææ.

Iouem pænè omnes gentes inter numina habuerunt, & præcipuis affecerunt honoribus, tanquam cæterorum principem. Conseruata est enim memoria vocis *Iehoua*, cum obscuro, de vno vero Deo, somnio: &, post abolitam doctrinam, huic vno vero Deo addita sunt magna agmina cōmentitiorum Deorum.

ORACVLA.

DE origine prima Oraculorum alij aliter fabulantur, nec certò constat, quo tempore primū extiterint, aut quando illa quasi arces regni sui constituerit & aperuerit, velut templa professura ac celebratura religionem ac cultus diuinis contrarios, Diabolus veritatis & gloriæ Dei hostis. Quum verò in iis neruus Ethnicismi quasi consistere videatur, originem istam excutiamus accuratè. Herodotus ait antiquissima fuisse in Libya Iouis Hammonis, in Græcia Dodonæum: hoc tamen illo prius innotuisse, & quæsitum fuisse.

quentatūmque fuisse aliquanto ante. De ortu etsi dubitas, duas tamen recitat fabulas, vnam ex narrationibus sacerdotum Aegyptiorum; alteram ex annotatis Antistitū, qui prae fuerunt oraculo Dodonæo. Aegyptiaca de duobus sacerdotibus raptis ac diuenditis à Phœnicibus, quarum vna in Libya Hammonicum, altera in Epiro Dodonæum oraculum aperuerit, commentitia tota est, & nullam veri speciem habet. Dodonæa ex diluuij historia manasse, & à posteris ex ignorantia historiae antiquae deprauata videtur. Retulerunt Antistites Dodonæi, geminas ex Aegypto columbas prouolasse, earum alteram transisse in Epirum, ibique in fago primū conspectam, & humana voce exauditam esse, atque inter cetera hæc sonasse mandata, vt templum in eo loco incolæ extruerent, Ionem enim affuturum, & inde oracula hominibus redditurum: se verò internuncios atque interpretes decretorum Iouis fore. Deucalionem tandem, cūm, reliqua Græcia inūdationibus obruta acmersa, solus euassisset, in ea Epiri loca, quibus propter eminentiam & altitudinem aquæ non inundarant, profugisse, collectisque qui superfuerant ex diluuiō hominibus, circa templum oppidulum ædificasse, atque id nominasse Dodonā, vel à Dodone, Oceanitide Nympha, vel à Dodone Iouis & Europæ filio. Etsi autem authore Diabolo, nata oracula Ethnica, cōque gubernatore prodita ac conseruata fuisse minimè dubium est: tamen qua occasione primū exorta, & vnde hanc narrationem profectam conciliam, recitabo.

Refert historia Genescos, Nohe tres filios fuisse, Sem, Chā, & Iaphet; hosque post diluuium prole numerosiore auctos, cūm sola familias tantas Palæstina ob angustiam loci non caperet, seiunxisset sese, & cardinibus terræ communi consilio distributis, ac paulatim prolatis finibus, ex solo patrio, alios in alia loca cum familiis secessisse. Posterōs Chami Libycas gentes, & partim Asiaticas, quæ versus Meridiem & Solem orientem incolūt, condidisse & propagasse: Posterōs Iapheti Europæos, qui terræ tractus in Occalum & Septentrionem vergentes tenent. Constitit arca Nohe, cūm aquæ diluuij defluisissent, primò in Armeniæ mōtibus. His mōtibus quoque versus subiecta atq; adiecta loca, extensaq; inde lōgo tractu, in Septentrionem, quā Colchidis Iberorum & Albanorum regio Scythiæ montes, & maria Euxinum & Caspiū attingit:

in Me

in Meridiem quā sese decliuitas montium in Mesopotamiā submittit Syriæ adiacentium: in Orientem, quā Hyrcanorum, Persarum, Medorum sedes est: in Orientem, quā Cappadociū terra Asiæ minoris amplissimos campos respicit. Illa inquam, loca, primò à posteris Nohæ habitari ac coli cōpta esse: inde propagatas demanasse gentes orbis terrarum, primis à diluuiū temporibus: inde posterioribus sæculis magnos exercitus, & magna colonorum agmina effusa, vel proximās versūs Occidentem terras, possessoribus vel summotis, vel profligatis, subegisse, ac paulatim processisse. longius, vel desertas adhuc, horridas, atque incultas primò cōfinitas incoluisse, dubiū non est. Noham, qui vixit post diluuiū annos trecentos quinquaginta, rediisse ex Armenia in veterem patriā, id est, in loca vicina Damasco, vbi primos parentes conditos esse sciebat, consentaneum est. Filii loca exporrecta in Orientē & Meridiem, posteritas Semi: In Meridiem & occasum, posteritas Cham: In Septentrionē & Occasum, Iapheti posteritas impleuit. Iapetum qui Iaphet est, & Chamum, qui Iupiter Hammon, tota antiquitas Ethnica celebrauit; etsi, qui fuerint illi, ignorarit. Nohæ seu Noachus patriarcha, qui vtrūque Mundū viderat, ante & post diluuiū, cum tribus filiis, & intelligebat sanctā sapientiā tantarū peccatorum causas, quibus viderat deletum vniuersum genus humanum, in schola domestica, liberos, nepotēsque piē fidelitēque erudiit, de ortu mundi, de lapsu primorum parentum atque auersione eorundem à conditore suo, de peccatis generis humani, de horrenda ira Dei aduersus peccata, de poenis testibus irę Dei, de veris cultibus Dei, de Sacrificiorū ritibus diuina voce præceptis & commendatis.

Hi rursus, etsi auulsi à parentibus, dispersique in terrę partes diuerfas, tamen imitari parentum curam & institutionē sedulam; etsi plus alii, alii minus, doctrinam & cultus diuinus conseruare, pia ac religiosa celebratione, & vrsurpatione assidua, studuerunt. Condiderūt aras & tēpla publica, in quibus *παιδαγωγοι* & *οἰκονομοι* conuenerunt ad celebrandum Deū, ad audiendam explicationem doctrinæ, & recitationē historię de mūdi origine, deque Ecclesię cōstitutione & propagatione, ad exercendā fidē & inuocationē in sacrificiis. Cūque excelleret donis Spiritus sancti & sapientia diuina, ex hominum imbecillitate, ex atrocibus ac multiplicibus

Diaboli insidiis structis, tensisque in omnes partes, prospexerunt quæ tenebræ irrepturæ, quæ doctrinæ deprauationes peruasuræ essent in Ecclesiam. Id ut caueretur, cælestes voces, literis monumentisque idoneis procul dubio comprehensas, in templis deposuerunt, quò asservatæ ibi & custoditæ certorum hominum diligentia transmitterentur ad posteror. Sed cum natura hominum in superstitionem pronasit, & novarum religionum avidissima, Diabolus, cui hoc vnicum, inde usque ab initio, summo fuit studio, ut aspergeret & deformaret gloriam Dei, & doctrinam de Deo obscuraret, non destitit statim à diluvio, viuo adhuc Noha & filiis eius, impellere ingenia mala ad novas & falsas opiniones ferendas, clam suppeditis & obiectis seminibus. Eas primum insigni exquisitæ religionis specie vestiuit, quo facilius stolidos animos his captos abduceret à Patrum doctrina: deinceps progressu temporis sensim auxit superstitiones, in aliis locis plus, in aliis minus, prout plus minusve sequaces, atque idoneos, vel aduersantes, adeptum se animaduertit: donec tandem cumulata caligine extinctaque ac sopita luce veræ doctrinæ, & euulsa prorsus ex animis omni memoria veri, & verbo atque illustribus testimoniis patefacti, Dei, sua organa in plusquam Cimmerias tenebras demersit. Accesserunt etiam, quæ semper extinctam doctrinæ lucem comitantur, fœdæ & promiscuæ commixtiones, migrationes, vastationes terrarum & gentium: vel petulantia, vel quòd locorum angustis cogerentur dilatare terminos, aut novas quærere sedes, aliæ gentes aliis sese miscuerunt, simulque illud, quo ipsæ iam imbutæ erant, virus cæteris affricuerunt & inhalarunt, aut pepulerunt vicinas gentes, & templis dirutis, monumentis antiquis laceratis, destructis aris, aboleuerunt religionem traditam à Maioribus, & nouam instituerunt. Et omni tempore, ex Imperiorum & gentium mutationibus; ex commixtionibus earundem ac confusionibus, religionum terræ confusiones ortæ sunt.

Doctrina abolita, alibi antiquarum historiarum somnia, alibi vmbra sacrificiorum & cæremoniarum, quæ fuerant in usu sanctis Patribus, remanserunt: sed fabulis sunt inuoluta ab hominibus, primæ & veræ originis ignaris: alibi hæc quoque interierunt, & innouata sunt omnia. Et quanquam alicubi monumenta etiam vetera conseruata constat, ut in

Ægypto,

Ægypto, Phœnicia, &c. ex quibus repeti ac restitui doctrina potuisset: tamen, quod in animis excæcatis à Diabolo impiæ opiniones atque idololatriæ dominarentur; non intellecta, sed ad *videndum* stabiliendam detorta, aut commentitiis fabulis deprauata & elusa fuisse, in multis videre licet. Hoc ubi perfecisset Diabolus, quod clam antea & dolo sese insinuans struxerat, id palam postea aggredi & urgere cœpit. Manifestis conatib. abstractos a Deo homines, & manifestis furoribus percitos, ad sese rapuit, quodque voluit perpulit. Loca, quæ fuerant antea domicilia & sedes doctrinæ celestis, sanctissimas scholas Patrum, conuertit in latibula impietatis & mendaciorum: ex iis suas blasphemias contumeliosas in Deum, & hominum generi perniciosas eructauit, atque euomit. Mihi dubium non est, in eo loco, in quo postea cultum fuit oraculum Iouis Hammonis, vel ipsius Chami, vel posterorum eius, præcipuam Scholam: In loco oraculi Dodonæi, sedem familiæ & ecclesiæ Dodanim nepotis Noë ex filio Iauan, fuisse. Abolita doctrina de Deo, cum vagarentur animis posterius, & ductu Naturæ quærerent aliquod Numen, nec, quæ sequerentur vestigia, inuenirent: ex reliquis adhuc veteris historiæ somniis, pro arbitrio, sinxerunt Deū, cui geminum nomen, auctoris primi Cham, & veri Dei Iehoua, imposuerunt. Confirmauit figmentum Diabolus miraculis editis, nutu, aliisque signis, ex statua quæ in eo loco collocata erat. Nec Dodonæ nomen diuersum est à Dodanim nepote Noë, qui cum Iauan pater Ionicæ gentis in littorali Asia consedisset, cum familia separatus à patre, in editiora Epiri loca transiit. Retinuerunt Græci & Latini, ex veterū monumentis, multa suorum & maiorum nomina, etiā postquam penitus euanuiscent & periissent historiæ. Celebrant Græci Iapetum, qui est Iaphet Noë filius Latini suam originem in Ianum referunt, qui à Mose Iauan nominatur: quamuis etiam nomen Iani ad Noachum ipsum, qui priorē & posteriorem Mundum vidit referri possit, ut antea dictū est in Iano. Fuit autem Noë nepos Iauan filius Iaphet pater vtriusque gentis, nempe Græcorum & Latinorum. Vtrique, ut ut fabulentur de etymologiis vocum *Διὸς* & *Ιου*, tamen valdè cōsentaneum videtur, vtramque ex Hebræa voce Iehoua defluxisse, quod sibi nomen tribuit verus Deus,

& hoc secerni voluit ab omnibus commentitiis numinibus cuiuscunque conditionis.

Commentum de exortu Dodonæi oraculi, etsi ex commentitia fabella & narratione historica de diluio Deucalionis temere confutum est & confarcinatum, tamen ex historia diluuii natum videtur. Fimentū de geminis columbis alludit ad columbam semel & iterum emissam ex arca, vt exploraret defluxionem & diminutionem aquarum. Mētio diluuii ad vniuersalem Mundi *κατακλυσμὸν*, non ad illam solius Græciæ & quarundam partium inundationem, quæ multo post, Deucalionis seculo accidit, spectat. A diluio vniuersali, cum sese posteri Nohe disiunxissent, Epirum Dodanum Nohe nepos occupauit, excoluit, suoque insigniuit nomine, & ibidem instaurauit templa & cultus diuinos à patre quasi per manus acceptos. Constat enim antiquissimis temporibus, sicut & Stephanus annotauit, Epirum Dodonā vocatam fuisse, & longè est vetustior Dodonæ appellatio, quàm Epiri, vnde irrepsit in Græciam vocabulum, si inde non est: certè Græcam non sapit originem. Omnino igitur existimo, hæc duo oracula, quæ in historiis primæ & antiquissima celebrantur, fuisse initio sanctas patriarcharum post Nohe diluuium Scholas: Diabolum verò progressu temporis eadem primò occupata suo veneno conspurcasse ac polluisse, tum quòd in admiratione, ob priorum celebritatē esse vidit, tum quòd opinione antiquitatis facilius allectura imperitos, & fidem approbationēque meritura, præsensit. Dodonæum frequentatum est ad Dodonam amplissimam & vetustissimam urbem Molossidis in Epiro: vicinam nemori quercino, in quo vocales quercus creuisse proditum est, quæ statim, vbi accessissent interrogaturi, cōmouerint sese atque infonuerint, expresso quod dandum erat responso; ibidemque statuatē steterisse, quæ virga æneos lebetes pulsarit: hoc ad moderatos ictus paulatim increpuisse, & numeris ligata responsa edidisse. Iouis Hammonis alterum à Dodonæo in extremo sinu Libyæ, apud Garamantas, ultra Cyrenen, in solitudinibus vastis, torridis, ac siccitate sterilibus, situm fuit, qui propter intensos & exurentes Solis æstus, vastamque planiciem, arboribus Solis & ariditate infestam, non cuius facile patuit.

His duabus, velut arcibus sui dominiij constitutis ac stabilitis,

itis, Diabolus cumulauit post oracula, alibi aliis patefactis. Et plurima quidem in Græcia & Aegypto extruxit, quod eas gentes præ cæteris pronas in superstitionem ruere, auidissimè nouos cultus arripere, admirari, atque amplecti noua quæuis, motu leuissimo, & stolta garrulitate effutire ea, proclanare atque extollere, eoque nomine huic suo instituto aptissimas esse nouerat. Quarum superstitionum aliquam delineationem si quis cupiat, ad Pausaniæ libros & Plutarchi commentarium de Iside & Osiride, diuertere potest. Cùm ad prima illa & vetera maiore numero sciscitarum confluerent, tanquam non sufficeret expediendis omnibus locus vnus, noua oracula, quæ adornabat alibi, inde renuntiabat, locisque demonstratis & additis mandatis, vt illa percontarentur, declarataque responsorum veritate, euentu semel atque iterum, perficiebat, vt mox inclarescerent, & consulerentur, atque amplificarentur donariis & opibus. Deinde nequid pateretur de suo vsquam dominio decedere, mox si qua bellis diruta, vastata, & exspoliata essent, aut vetustate neglecta iacerent, instaurari atque in integrum restitui, domisque exornari præcipiebat. Celeberrima fuerunt in Græcia Pythium seu Delphicum, Dindymæum apud Branchidas, Antiochenum, Syrium, Amphiarai & Trophonij, Pharense, Deliacum & Thracium: in Aegypto, Sebenniticum Latonæ, Herculis item, Apollinis, Mineruæ, Dianæ, Martis, Iouis, Serapidis oracula: tandem ex vaccis, bobus, crocodilis de futuris rebus coniectati sunt Aegyptii. Oracula depique innumera per totum orbem sparsit Diabolus, quæ sub Christi redemptoris aduentum pleraque ferè omnia siliuerunt, vt conqueritur Ethnicus scriptor Plutarch. lib. de Oraculorum cessatione.

ORPHEVS.

RECITATVR à Platone vaticinium quoddam Orphei, *Ætate in sexta cessabit machina mundi.* Iustinus Martyr aliquot versus citat, ex quodam eius poemate, quod inscripsit *Testamenta* ad Musæum discipulum: qui, quia hoc ipsum exprimunt, quod sacræ literæ de vno Deo creatore cæli ac terræ, autore bonorum omnium, ac vindice scelerum docent, præcipiunt verò de audienda ac cognoscenda doctrina diuinitus patefacta; non aliunde desumpti videtur, quàm ex ea doctrina

quam à vicino populo Israelitico ad Ægyptios communica-
tione deriuatam apud hos didicisse, & retulisse secum in
Græciam, vnà cum astrorum doctrina, & disciplinis alijs, Or-
pheus perhibetur. Recitantur à Clemente Alexandrino in
libris *στομαίων*, & ab alijs ex Orpheo versus, qui de Dei vni-
ca essentia inuisibili, idest perfecta, huicque soli nota, qui eius-
dem vnigenitus est, & ex gente Chaldaea ortus: innuens Dei
Filium, natum ex virgine Maria. An de doctrina sancto-
rum Patrum aliquid cognouerit Orpheus, & à quibus eam
didicerit, non plura scio, nisi quòd in Ægypto cum sacerdo-
tibus veteris doctrinae custodibus versatum & ab iisdem e-
doctum tradunt de ijs quæ postea versibus descripsit. Vnde-
cunque autem acceperit has sententias, & siue intellexerit
quæ scripsit, siue non intellecta reddiderit, ex doctrina Patrū
natas ac propagatas esse valdè consentaneum est. Ægyptios
enim monumenta maiorum diu conseruasse, & paulatim,
superstitione inualecente, deprauasse, non abiecisse subito,
multa testantur. Inde in Græciam vel discentium opera &
studio aliquid illorum inuectum est, vel autoritate & poten-
tia principum, qui ex Ægypto ductis exercitibus, Græciæ
multas partes occuparunt.

PALLAS.

GRÆCI, & præcipuè Athenienses, *Ἀθηνᾶ* coluerunt,
& *Παλλάδα* vocarunt. Eadem, Romanis culta est, Mi-
neruæ nomine. Ridiculas admodum his nominibus Græci
affinxerunt etymologias, cum disputant dictam *Ἀθηνᾶν*, vel
quasi *ἀθρήσαν* πνῆσσαν, *ἁθρῶν* τὸν νοῦν ἀθρήσῃ, quòd mentem ad
certum, fixumque & euidentem contuitum rerum dirigat:
vel *παρὰ τὸ θῶ*, quod est *θυλάζω*, vnde *ἵνυμα ῥηματικόν, ἡθελάζουσα*,
& (si præponatur *τὸ στερητικὸν α,*) *Ἀθλῶν*, quod sine matre ex
cerebro Iouis nata sit. Sic Palladis nomen deriuant, vel
ἁθρῶν τὸ αἰσθητικὸν ἔχει ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ Διὸς, quòd ex cerebro Io-
uis prognata sit & formata: vel *ἁθρῶν τὸ αἰετὶ πάλαιεν, ἢ κερδαίνειν*
τὸ θῆν, à vibranda continenter hasta. Ridiculæ sunt omni-
no deriuationes istæ. Nam dubium non est, appellationes
peregrinas esse, & ex Parrum religione acceptas ac conser-
uatas. Appellatio *Ἀθηνᾶς* valde cognata est vocabulo *A-*
donai, quod est nomen veri Dei: ita vt pæne non dubitem,
origi-

originem inde esse, vocabulo post rem (id est, agnitionem veri Dei) amissam, translato in aliud numen commentitium. Vel est à Thanim, quæ vox Draconem significat, vt alludat ad historiam seductorum à serpente primorum parentum: cuius memoria, vt propagaretur ad posteros, consentaneum est, cetra sacrificia à Patribus instituta fuisse, quibus agerentur gratiæ Deo de promisso Mediatore, qui sit conculecaturus caput serpentis. Constat autem, Athenienses coluisse idolum, effigie Draconis, de quibus celebratum est quod exhiberent cultus diuinos, atque obsequia præstarent tribus pessimis rebus, Draconi, Nocturæ & Populo. Appellatio Palladis est à Pale, quæ vox Hebræis significat admirabile quiddam, seu miraculosum. Et *Δις* apud Græcos, Iouis apud Latinos nomen, idem est cum Hebræorum Iehoua. Cum autem in fabulis Græcorum sit, Minervam progenitam esse ex cerebro Iouis, moueor, & appellationibus, & fabuloso ænigmatē, vt existimem, huic occasionem dedisse obscuram memoriam doctrinæ sanctorum Patrum, de Dei essentia & tribus personis diuinitatis, sed non intellecta ab Ethnicis. Videtur omnino alludere ad æternam & verè cum stupore admirandam generationem Filij, patefactam patribus diuinitus, quæ Pater æternus, qui est mens æterna, *ἀναρχος καὶ ἀγέννητος*, gignit ab æterno Filium, coæternam & *ὁμοούσιον* imaginem sui, καὶ λόγον *θεῶν*. Est. n. cerebrum sedes mentis, & fons cogitationū, quibus formantur imagines rerum, sed euanidæ. At Pater æternus, æterna mēs, gignit Filium *λόγον, καὶ εἰκόνα σωμάτων*, non euanidam, sed *ὁυσάντην*. Ita præcipua pars doctrinæ Patrum, de Dei essentia & de discrimine personarum Patris & filij, in fabulam commutata, excidit animis hominum, atque ex omni memoria euauit apud Ethnicos: ipsum verò fabulosum ænigma resedit in iisdem, & perdurauit.

PARNASSVS.

STAPHANVS autor est primam oraculi Delphici sedem in vicino monte Parnasso extitisse. Moueor appellatione veteris Parnassi, vt existimem primis à diluuiio temporibus, sub posteris Noha hanc specum, terra, Diaboli opera, dehiscēte, sese aperuisse, & mox coli celebrarique cœpisse eodē autore, vaticinū virus inspirāte iis, quos delegerat mi-

nistros. Etsi enim Pausanias Parnassum quendam, Cleodora nymphæ filium, auguriorum inuentorem monti nomen indidisse, ex Græcorum fabulis refert: tamen appellatio ipsa nihil Græcum redolet: sed videtur facta ex Hebræo *Nahas*, quæ vox augurium significat & diuinationem, & *Har*, montem, præposita in compositione litera P, vel potius *Parai*, i, hiatus: ut idem sonet *Parnassus*, quod vel mons, vel rectius hiatus diuinationum.

PROMETHEVS.

REFERT Moses, Genes. cap. 4. Cainum Adami filium Deo obtulisse sacrificium è frugibus terræ: Abelem verò eidem sacrificasse postea ex primogenitis sui gregis, cuius sacrificium fuerit Deo gratum, non item Caini: unde inuidia commotus in Abelem fratrem Cainus eum occidit insidiosè & perfidiosè. Huius autem veritatis quæ in Ethnicis vestigia supersint, explicandum. Et certè quidem multa extant, licet fabulis, velut tenebris, ea veritas à Satana fuerit inuoluta, ne perspicuè cerneretur aut intelligeretur. At verò dico ego sentioque, Sacrificium hoc per illud repræsentari, quod Ethnicis scribunt à Ioue & Prometheo fuisse oblatum Cælo auro, & in quo Promethei potiores partes fuisse aiunt: Iouis autem peiores. Nam addunt propterea Iouem in Prometheum iratum fuisse, eumque postea affixisse, & miserè ad tormenta sæuissima monti Caucaaso affixisse & alligasse. Sic Homerus, Hesiodus, Æschylus, Plato, Hyginus, Phornurus, Lucianus & ante hos tres posteriores M. T. Cicero Tusc. 2. Dico, inquam, ista esse huius historiæ sacræ & nostræ obscuras quidem, sed tamen verissimas, & tanquam ex tabula vetustissima relictas lineas, colores, picturas & reliquias. Hoc autem his rationibus confirmo. Ac primum quidem docui Iouem illum Ethnicorum, qui fuit vetustissimus, esse Cainum Mosis. Vide, *Iupiter*. Nunc igitur mihi probandum est, antiquissimum eorundem Ethnicorum Prometheum, esse, imò fuisse Abelem Mosis. Dico autem antiquissimum: quoniam uti Ioues multi ad primi imitationem dicti sunt: sic & Promethei, præsertim à Græcis (ut ex Pausaniæ libr. 2. & 7. facillè colligi potest) qui vanitatis ambitionisque studio res notas & veteres interpolarunt, & veras obscurarunt, ut suæ genti vetustatem mundi omnem adscriberent, & falsò.

Quo-

Quorum errorem secutus Eusebius in Chronicis, Prometheum in annum mundi 3520. demum reiecit, quum omnium consensu ille Ioui aequalis ætate ac tempore fuerit.

Esto igitur hæc inter Prometheum & Abelem comparatio. Abel cum Caino fratre simul vixit longo tempore, & usque quo ab eo occideretur. Sic Iupiter & Prometheus vnâ simulque floruerunt, vixerunt, & conuersabantur, vti Phornutus scripsit lib. de natura deorum. Abel & Cain erant fratres: sic Iupiter & Prometheus consanguinei. Abel & Cain primi homines fuere, viri heroes, & præstantissimi: sic Iupiter & Prometheus primi mortaliû, adeo vt cæteri homines à Prometheo ficti & ex luto formati dicantur, fueruntque hi duo vtri illustres, & heroes primi ac summi. Itaque inter se ab Ethnicis comparantur Iupiter & Prometheus tanquam corui, & virtutibus pares, quemadmodum ait Plato in epist. 2. ad Dionysiu. Et vt Iupiter, Deus à posteris habitus est, sic & Prometheus, vti docet Hesiodus in Theogonia, cuius etiam ara augusta habita fuit in Attica, remansitque diutissimè, quemadmodum Pausanias lib. 1. tradit. Abel primus cum Caino sacrificauit Deo, fuitque piorum iudicio hoc primum hominum sacrificium: sic Iupiter & Prometheus omnium primi Cœlo sacrificarunt. Abel primus animal obtulit & mactauit Deo: sic Prometheus ille antiquissimus primus bouem mactasse Deo scribitur à Plinio, lib. 7. c. 56. Cainus propter sacrificium (quod vterque fecerat, nimirum ipse & Abel) inuidit Abeli fratri suo, quod potior gratiorque fuerat Abelis oblatio, quàm sua, proptereaque Abelem, semotis arbitris, in Oriente occidit. Sic Iupiter in communi sacrificio (quod primum omnium fuit) inuidit Prometheo consanguineo suo, quoniam in eo potiores Promethei partes fuerant: eumque, vti dixi, crudelissimè ob eam causam ad Orientem in monte Caucaſo, id est, in solitudine, Iupiter afflixit. Abelis sacrificium idcirco Deo gratum apparuit, quod cœlitus ignis delapsus illud assumpsit, saltem de cœlo eiusmodi aliquod fauoris Dei signum extitit. Prometheus post sacrificium suum de cœlo ignem rapuisse, & eum hominibus dedisse ex veterû Ethnicorum traditione fertur. Sic Hesiodus & Hyginus in fabul. cap. 66. & 144. quod Plato in Philebo interpretatur fuisse Dei in Prometheu ipsum munus, non autem Promethei furtum. Ignis autem vsus & inuentione in Græcia Pausanias

lib. 2. tribuit. ex recentiorum fabulis, Phoroneo. Augustinus tamen libr. 18. ciuit. Dei, cap. 8. hanc de Prometheo vetustissimo narrationem aliter, sed frustra, explicat. Præterea idem Hyginus tradit Prometheum instituisse, vt in sacrificijs pars victimæ adoleretur Deo, pars conuiuio reservaretur: id quod in veris sacrificijs, & tunc etiam in Abelis sacrificio obtinuit. In summa, sacrificia esse rem antiquissimam apparet, adeoque ab ipsis Arcadibus, qui primi mortalium à Græcia fabulosa censentur, usurpatam. Denique Prometheus dictus est non proprio nomine, sed à cognomine quodam à fide & prudentia, quòd res futuras præuideret: vt & Abel ex fide & prospicientia futuri & venturi in mundum Messiae sacrificauit, proptereaque illius sacrificium Deo gratum fuit. Vnum autem obijci potest in ista Promethei & Abelis comparatione, quod est refellendum. Nimirum Abelem nullos liberos reliquisse: Prometheum autem plures, velut Æthnæum, vt ait Pausan. libr. 9. & Deucalionem, vt scribit Ouid. libr. 1. Metamorph. Respondeo enim Græcos in ea re deceptos æquiuocatione nominis Promethei, dum filios recentissimi cuiusdam Promethei vetustissimo illi temere & falsò attribuunt, & tempora confundunt. Falsum enim est, Deucalionem Promethei primi filium fuisse.

SACRIFICIA.

SACRIFICIORVM Ethnicorum origo ex illis est ritibus, quos à principio sancti patres, Adam, Seth, Nohe, & cæteri usurparunt, ac piè religiosèque coluerunt, conseruarunt, non autoritate, arbitriòve priuato, sed iussu mandatòque Dei. Nam, vt ante, ita post lapsum primorum parentum cum deus recepisset genus humanum, victus intercessionem Filij & voluntaria sponcione obedientiæ integræ exoluendæ pro genere humano, eorūque perpetiendorum atque exhauriendorum, quæ illi perferenda fuissent in æternum: tunc ergo, non voluit genus humanum vel pecudum more vagari temere, absque lege & notitia Dei conditoris, vel petulantè fingere, ex arbitrio, numina & cultus: sed tradidit promissionem de Messia nascituro ex muliere, conculcaturo caput serpentis, & instauraturo genus humanum, vt fieret rursus domus sancta, & imago Dei expressa; in qua se & suam ille voluntatem cum perspicuè demonstrauit, tum illustrissimis

mis & euidentissimis confirmauit testimoniis. Ad hanc promissionem & hunc in ea patefactum Deum alligauit hominum animos, & huic intentos eos atque affixos esse voluit, exclusis & prohibitis omnibus commentis aliis quibuscunque & vndecunque ortis. Atque vt ante lapsum, quanquam clarissimam sapientiæ & iustitiæ lucem accensam, de æterna sua luce primorū parentum animis inſeuerat, quæ, quid requireret, quæque præſtari vellet immutabiliter ostendebat: tamen peculiare expreſſo mandato conſtituebat legem, in oculos incurrentem, quæ iubebat eos abſtinere à fructibus arboris ſcientiæ boni & mali, & in hac obſeruanda, ſuam illos ſibi declarare probareque obedientiam volebat. Sic poſt lapſum etſi reſidue de prima luce ſcintillulæ, & paulò poſt ſubinde repetitæ ac renouatæ notiæ legis diuinæ, ſatis monebāt, quæ poſtulare Deus, quæ ipſi diſplicerent: tamen cum nouo modo, & aliter quàm hominum generi ſe patefeciffet, edita noua promiſſione, nouum etiam ei & ſingularem cultum adiunxit, nimirum certos ritus ſacrificiorum certorum, quos retineri in ſua Eccleſia & reuerenter coli, tractari ac peragi, vera fide, intuentem promiſſionem his præfixam, id eſt, fiducia venturi Meſſiæ, voluit.

Non temerè, nec quòd delectaretur pecudum euſceratione & combuſtione, ritus tales inſtituit: ſed, cum vellet in Eccleſia ſemper exſtare beneficia filij, euidentibus & ſenſui ſubiectis ceremoniis velut conſignata, ſingulari conſilio & ſapientia impreſſerat illis conſpicuam promulgatæ promiſſionis imaginem, vt inter adminiſtrationem rituum, maſtationem, immolationem & recitationem perceptarum precum, hac oculis expoſita & ſenſibus ſubiecta ſpecie, ad mouerentur de Meſſia, qui ex promiſſo diuino naſciturus, & exſulcitantur hoc ſpectaculo ad cogitationem lapſus, triſtiſſimarum pœnarum, reſtitutionis ſui per Meſſiam, imenſi amoris & miſericordiæ Dei. Quæ promiſſio pollicebatur, eum velut picturis adumbratū, ſacrificia oculis contuendum proponebant. Deinde, occasione horū rituum, cum repeti memoriā promiſſionis aſſiduè, & vera gratitudine celebrari tantum beneficij, tum fidē coniunctā cū firma ſpe & expectatione Meſſiæ, atque inuocationem exerceri voluit. Eā ob cauſam, tum vt certò ſtatuere verè adeſſe Deum, ſpectareque & diſcernere

inter ea quæ ex vera fide proficiscerentur, & fictitia; & idcirco maiore cura & reuerentia ea administrarent, & diligentius vsque ad Messiam natum tuerentur & custodirent, frequentissimè sanctis patribus ostendit sese, accensis igne celesti victimis. Tandem verò, cum in populo Israelis, in quo, à cæteris omnibus gentibus separato, Ecclesiam sibi collegarat, politiam etiam certis legibus constitueret, eo fine, vt constaret certò, quæ gens Messiam mundo paritura esset: certa mandata de sacrificiorum ritibus, legibus & tempore dedit, eosque obseruari & peragi ad præscriptum voluit accuratissimè: adeo vt si intermissa ab aliquo, aut polluta, aut secus, atque institutum erat, perfecta essent, reus crimen subiret læsæ maiestatis diuinæ, & æterni iudicij: sique ij qui præerant populo profanationes nō vindicassent, hoc expurgato sublatore, in idem crimē & pœnas easdem totus incideret populus.

Describuntur autem in Levitico sex genera sacrificiorum diuina voce repetita, & ex ore Dei per Mosē excepta & constituta, quorum tria ἱεῖρα erant, non quòd mererentur veniam aut condonationem culpæ & pœnæ æternæ, vel expiarent perpetrata scelera, & placarent iram Dei aduersus peccata generis humani: sed vocabantur propitiatoria & sine & vssu, quòd typi erant illius victimæ quæ deo satisfactura erat pro genere humano: & quando fiducia eiusdem offerebantur, placebant deo, & impetrabant quæ petebantur. Ceterum, in illo populo ad hoc proderant vt si ab illis exhiberentur, qui in se crimen aliquod admiserant, testarentur verè eos pœnitere de crimine commisso. Propterea hoc consequerentur illi, ne excluderentur à societate populi dei. Tria ἱεῖρα erant, Holocaustum, sacrificium pro peccato, & sacrificium pro delicto. Differabant autem finibus. Holocaustum θυσιαστικόν erat, & fiebat ad placandum deum. Reliqua duo ὑποστυψιαστικά: redimebant enim pœnas certorum delictorum. In holocausto tota victima quam oportebat ex masculis virulis, agnis aut hēdis, turturibus, vel pullis columbinis eligi, & ἀμωμον ἔδ, cremabatur, & velut in fumum versa efferebatur in sublime atque evanescere: quo significabatur oportere hanc corruptam, & fœda peccatorum illuue contaminatam naturam destrui & renouari. Ad imitationem huius fiebat Græcorum πλαστή. Sacrificium pro peccato, θυσιὰ περὶ ἁμαρτίας 70. interpretes, sacræ literæ *Hafath* nominarūt, quod

quod est, oblationem fecit pro peccato, vel expurgauit à peccato. Expiabantur hoc sacrificij genere peccata ἀκουσίαι, & ex errore aut ignorantia commissa. Victimę quę caedebantur differebant ratione personatum, delictorum, & ritu mactationis. Sacerdos, si hoc modo deliquisset, aut vniuersa multitudo, offerebat vitulum, cuius sanguine sacerdos conspergebat septies, tum velum prætersum sanctuario, tum altare domini, quod ante aditum, seu sanctū sanctorū collocatū erat: reliquū, vt fiebat in holocaustis, totū cōburebatur. Nō. n. licebat vesci cuiquā, ne quidem sacerdoti, earum victimarū carnibus, quarum sanguine altare domini conspergebatur. Si dux populi peccasset, caprum: si de plebe quispiā, caprū: vel ouem sacerdoti mactandam deferbat. Earum sanguine sacerdos cornua altaris, in quo holocausta cremabantur, perfundebat, reliquum omne prouiciebat ad basin altaris. De caesa victima pinguedinem, quę renibus adhaeret ἀντιπλάγας & ἐπιπλάγας, cum renibus ipsis incendebatur: non enim pinguedine vel sanguine licebat vesci illi populo. Delicti etiam qualitas variabat rem offerendam, vt ex 5 Leuitici constat. Sacrificium pro delicto θυσιαν ἀντιπλάγας καὶ ἐπιπλάγας, septuaginta verterunt. Est enim ἀντιπλάγας, iniquē quippiam & per iniuriam agere, hoc est, ἐξυβρίζειν. Hebraei *Asam* nominarūt, quę vox significat delictum, peccatum, rem ream, à verbo *Asam*, id est, deliquit. Fiebat autem ad expianda delicta ἐκασία, quę libera voluntate, re deliberata, sine coactione & metu, committebantur: & mactabatur aries, cuius pretium æstimabatur ex delicti magnitudine.

Reliqua tria sacrificiorum genera, ὄλα, χαρσιν, & dici possunt. Eorum vnum oblatio erat, duo θυσιαν καὶ χαρσιν. Oblationem, seu immolationem, seu libationem, septuaginta interpretes δῶρε, θυσιον, Hebraei *Mimcha* nominant. Erat genus ὄλα χαρσιν, quo offerebantur & adolebantur, vel puerillus similis oleo perspersus, testūsque tauræ, vel panes ὄλα χαρσιν, vel lagana ὄλα χαρσιν cocta in clibano, & oleo oblita, quę panes ὄλα χαρσιν vocabantur, vel τηγανίς, id est frux in sartagine: vel ὄλα χαρσιν, i. in craticula tosta, oleoque perfusa: aut χιδεύ, i. aristæ ex primis & virentibus adhuc decerptę frugibus, lenitęq; ad ignē vsulate, & in farris morem confractę & cōminutę, oleoque madefactę, & thure desuper coopertę. Partem harum rerum capiebat sacerdos, reliquum, vniuerso cum thure,

incensum adolebat. Fermenti verò mellisq; non licebat miscere quicquam. Oblatio velut honorarium munus de terris natis deo exhibebat, eoque testabatur a deo esse vitam, fortunas, res vitæ necessarias, terræ fecunditatem, salubritatem aëris, pacem; & gratias de tantis beneficiis deberi deo: pertinebant etiā ad ministerij sacri conseruationem & sustentationē sacerdotum. Hostiam pacificorum, *זבח שלום* *septa* septuaginta Hebræi *Zeba Salomin* nominant, i. sacrificium pacis. Celebrabatur. n. ab iis qui Deo pro acceptis beneficiis gratias agebant, aut gratitudinem hac obedientia declarabant. Beneficia enim pacis nomine Hebræi efferunt. Et fiebat cævis, vel bobus masculis, aut fœmellis, sine discrimine; vel ouibus, vel agnis, vel capris, quas *ἀμύμους* esse oportebat. Incendebatur autem sola pinguedo *σπέρματος*, *ἐλαίου*, renibus, & cæteris partibus detracta, cum ipsis renibus: reliquum auferebant ij quorum erat victima: idque debite gratiæ testificandæ causa sacrificium si instituissent, vt ratum fieret & proderet, eodem eos die vniuersum absumere oportebat: si ex toto, vel sponte mactassent, ante tertium: tertio si quid reliquissent ad irritā reddebat mactationem, & ipsos preuocationis reos peragebat. Sacrificiū laudis differebat ab hostia pacificorū, quod simul fiebat, in hoc sacrificio, & pecudū mactatio, & oblatio seu immolatio libamentorū, confessio: nis causa: qua qui offerebant, testabantur se agnoscere & profiteri, illum Deum esse æternum, verum & viuū Deū, distinctū ab omnibus cōmentitiis numinibus Ethnicorum, conditorē rerū & generis humani. Dominum & huius populi, & Ecclesiæ, ex hoc populo, propter Messiam, collectā; autorem illorum beneficiorum quæ hic populus accepisset, & debere se ei obedientiam, gratitudinem & celebrationem beneficiorum perpetuam. Oportebat autem omnia sacrificia condiri sale consecrato, qui sal fœderis vocabatur, eoque accendi igne, qui in tabernaculo Domini asservabatur & fouebatur, quem ex igne, cælitus immisso, sacrificiis Moysi & Aaronis, susceptum fuisse coniicio, etsi nihil affirmo.

Tradidit, & commendauit initio hos ritus Deus ipse primis patribus, quorum posterij aliqui, vt Nohe, Sem, Abraham, Isaac, Iacob, &c. retinuerunt eos, cum doctrina ipsa, constanter & sancte, quibuscum fœdus iniit, data promissione, quædā
ampli-

amplificare familias posterorum, tueriq; ac propagare vellet, & ex his ipsis nasciturum esse Messiam generis humani redemptorem. Tandem cum posteritatem eorum, iugo solutam Ægyptio, & deductam in terram illam quam multò ante Patribus promiserat, legibus obligaret atque imperio, ne sine ordine politico dissolutè viueret, de integro etiam leges sacrificiorum, sed illi politiæ quam extruebat, accommodatas, repetiit inter ceteras, distinxitque, vt ante dictum est, & describi atque imponi populo per Moysen curauit: tum, vt scirent, non humana conditas autoritate, sed diuinitus constitutas esse atque sancitas, ad easque obseruandas atque exequendas se astringi; nec licere cuiquam aut negligere, vel violare has temere, aut diuersas ab his excogitare, & easdem inde vsque à Mundi exordio Patribus in vlu fuisse: tum vt inde sacerdotes victitarent ac sustentarentur; qui cum Deus occupatos eos veller esse cura ministerii, id est, doctrinæ & ceremoniarum, non poterant vacare quærendis parandisq; rebus ad vitam necessariis. Et iustum fuit ali ministros Dei sumptibus illorum, quorum gratia diuinis rebus operâ dabant & seruabant. A diluvio igitur, cum Nohe & filij ipsius instaurassent genus humanum, erudierunt id de his tantis rebus, proculdubio, accuratissimè. Multi, ex familia Sem, & cæterorum, hanc à maioribus communicatam hereditatem, sanctam, & salutarem, vicissim ea, qua decuit, religione, reuerentia, fide & pietate, ex se natis nepotibus tradiderunt; ita vt continua sit serie propagata, vsque ad constitutionem politiæ Israeliticæ. Plurimi verò, petulantia & Epicureo cõtemtu, aut negligentia, quòd leuius afficerentur tantis rebus, quantas hæc doctrina complectebatur, aut studio nouitatis, & Diaboli impulsu ac persuasu, corruptam maiorum hæreditatem abiecerunt & aboleuerunt.

Abolitionem doctrinæ mox consecuta est veri Dei obliuio. Ex hac nata prodigiosa commentitiorum numinum multitudo. Quanquam enim, proprio animorum iudicio, & naturæ totius præstantia conuicti, fateri cogerentur non ex bruta materia hoc mundi corpus profiliisse, nec temere suo ve nutu in hunc confluxisse ordinem, nec casu regi sustinerique; sed oportere esse Architectum qui id & initio velut tornauerit in æquabilem illam rotunditatem, & gubernet ac sustentet; eundemque oportere esse omnipotentem,

sapientem, iustum, bonum, vindicem scelerum: tamen tan-
 tum inualuerat nata ex perversitate depravatae naturae ad
 superstitionem propensio, ut contra illa argumenta, sensa,
 statutaque animorum suorum, & evidentiâ totius Naturae
 testimonia, autorem ipsum aspernarentur, & creaturis in Dei
 locum, vel suo ductu, vel Diaboli, ex occasionibus aliqui-
 bus, persuasû, assumtis, adhærescerent: & cum cognovissent
 Deum, non glorificaverunt ut Deum, neque ei gratias ege-
 runt, sed vani facti sunt in ratiocinationibus suis, & obtene-
 bratum est desipiens cor eorum: quum se sapientes esse pro-
 fiterentur, stulti facti sunt, ac mutarunt gloriam incorrupti-
 bilis Dei in efformatam imaginem mortalis hominis, & vo-
 lucrum, & quadrupedum, & reptilium. Nec satis eis fuit
 creata corpora in Deos convertisse: sed ipsos etiam Dæmo-
 nes coluerunt, & quocunque in loco vel insolitum quid acci-
 disse, vel inusitata specie apparuissent Dæmones, illi pecu-
 liaria adesse Numina, eaque ipsa, ne irascerentur neglecta, sa-
 crificiis demulcenda retinendaque in officio & concepta be-
 nevolutia, censuerunt: aliquando etiam quos cultus quæ ve-
 sacrificia exposcerent ipsi Dæmones, ex ascitiis quibus
 comparebant figuris, edicebant. Hinc Græcorum, quorum
 post Ægyptios vanitas præcipuè celebratur ac superstitio,
 commenta nata, qui cœlo Iovem, mari Neptunum, intimis
 terræ cavernis & recessibus Plutonem incluserunt & præfe-
 cerunt: singulis rursus alios infinito adiunxerunt, Saturnum
 & Cybelen Ioui, item Mercurium, Apollinem, Martem, Iu-
 nonem, Mineruam, Venerem, Dianam; Neptuno Nereum,
 quem *ἀλκυον* & *πόρκεν*, Latini Portumnum, nominarunt:
 & cohortes Nympharum, quarum aliae *νεπίδες* & *ναϊάδες*, a-
 liae *αἰσινίδες*, aliae *κλυμνίδες* vocatae sunt, quod vel mari,
 vel fluminibus, vel fontibus insidere ac præesse putarentur.
 Coluerunt & *αἰσινίδες* Nymphas dictas, Oreades item, Drya-
 des, Hamadryades, Napeas, Agapeas, quod singulis in natura
 corporibus adesse peculiare numen existimarent: & eam o-
 pinionem diabolus, numinum illorum specie sese ostentans,
 auxit & confirmavit. Nec pauciores Deos Romani habue-
 runt, inter quos recensentur Dii maiorum & minorum gen-
 tium, Penates, Communes, Geniales, Lares, Genii, Præstites,
 Indigetes, Patrii, Tutelares, Fauni, Sylvani, Satyri, Lemures:
 ita ut Varro qui Ethnica numina præcipua conquirit dili-
 genter,

genter, supra triginta millia commentitiorum numinum reperisse se annotauit.

Extincta igitur doctrina, & deleta ex animis memoria veri Dei, etsi retinuerunt Ethnici umbras sacrificiorum: tamē cum non regerentur amplius norma verbi diuini, ideoque nescirent quo essent cōsilio instituta, & quō spectarent, quidve monerent; tum mutarunt veteres ritus, vel abrogatos prorsus, vel nouis ac subditiis confusos pro conditione numinum quibus decernebantur: tum excogitarunt rationem, ex victimis, æstimandi occultos numinum sensus alienos aduersosque, aut propitios & addictos, quæve secutura essent, secundane an contraria, usurpatis, signorum loco, fortuitis, aut, sine ratione, temere confectis & constitutis iudiciis, errore stultissimo: quod eos necesse fuit facere: alioquin enim in ista Dei ignorance dubitassent perpetuò quæ essent expectanda, quæve sibi de numinibus pollicerentur ac persuaderent. Rationem & interpretationem signorum mox confirmavit Diabolus. Existimo autem his cōminiscendis, post amissum verbum, præbuisse occasionem Ethnicis obscuram memoriam miraculorum, quæ ad sacrificia Sanctorum Patrum exhibuerat Deus sepissimè, inflammatis cœlitis victimis, approbatisve ac susceptis quæ placerent, vel contra repudiatis quæ displicerent, certis atque euidentibus testimoniis. Talis itaque Sacrificiorum Ethnicorum origo est. Ecclesiæ suæ per Euangelij seu gratiæ ministerium collectæ Deus ante & post diluuium, ante & post Messiam exhibitum, signa dedit, promissioni de æterna salute adiuncta: quibus suos in spem vitæ beatæ in cœlis cum ipso Deo consequendæ confirmaret, eosdēque à profanis gentibus distingueret & separaret. Et Sancti Patriarchæ, Prophete, horūque pii & eruditi auditores, intellexerunt sinceram doctrinam de promissione gratiæ, de fide amplectente promissum Messiam, de vero usu signorum. Sed magna multitudo omnibus ætatibus, cū abolita doctrina de promissione Mediatoris, & de vera iustitia coram Deo, vel sua negligentia ac securitate, vel Diaboli impulsu aut seductione, tum hac amissa, verum signorum usum multis modis deprauauit. Ea est enim humanorum ingeniorum fragilitas, vt si non rectè, & assidue doceantur de Deo, & vero signorum in oculos incurrentium usu, mox solis inhæreant signis, eaque & numero, & superstitione cumulent. Alii signa verterunt in Numina: vt Chaldaei

& Persæ ignem ipsum finxerunt esse Deum , quia audierant igne delapso cœlitus incensas esse victimas. Alij finxerunt ritus esse opera , quæ peccata expiarent & placarent offensa numina: & hac opinione cumularent ritus tales: nec tantum ceremonias novas , sed & noua numina & novos Deos excogitarunt. Alij petulantes natura & ætate, quod de his reliquum fuit inuoluerunt fabellis & anilibus somniis. Alij arguti natura & ritus ipsos, & assutas his opiniones impias , alio concinniore prætextu oblitæ , ita venditarunt imperitis, vt cum quadam sapientiæ specie maiore cum applausu exciperentur, amarentur, ac retinerentur. Vsitatum enim est profanis ingeniis, prætextu sapienti struere insidias, & offundere bellas persuasiones , stabiliendæ impietati accommodatas.

Ita factum vt, doctrina amissa , Ethnici retinuerint de Deo, de doctrina cœlesti, de Sacramentis additis doctrinæ, de veri Dei cultibus mera somnia : de externis ceremoniis umbratiles ritus sacrificiorum, atque eos ipsos multipliciter deprauatos, & nouorum excogitatione variatos atque amplificatos in immensum. Et quidem ex Patrum religione Ethnicas superstitiones illius obliuione & natas esse, vel solæ Numinū Ethnicorum appellationes, profectæ à Patribus, & ab ipsis Ethnicis , se ad linguarum suarum molliorem sonū accommodantibus, usurpatæ, quemadmodum in Vesta, Pallade, Iside, Ioue & aliis ostendimus, argumento esse poterūt. Ad Ethnicos igitur perueniunt, pauca quædam & nuda nomina, ex doctrina & historiis Patrum , eaque & mutilata, & fabellis obscurata, & corrupta figmentis peregrinarum opinionum, & prorsus obruta superstitionibus variis: inde tamen manasse agnosci ac iudicari potest. Auxerunt autem & commētiōum idolorum numerum, & religionum deprauationem, regnorum mutationes, gentiūque translatarum commixtiones aut nouæ & spontaneæ sedes, atque noua regna quærentium migrationes. Omni tempore enim mutationes receptarum & vsitatarum religionum commouerūt Imperia & Respublicas, & causas præbuerunt mutationibus: cuius rei exempla sunt regna Sarracénica , Persica, Tūrcica, occasione dissidiorum in religione auulsa ab imperio Romano, & ex his conflata atque constituta. Aut vicissim cum mutatis imperiis, vel deductis coloniis, religionum innouationes

tiones inuectæ, ex commixtionibus gentium inter sese, ac
 confusionibus religionum, perturbationes ac cōfusiones na-
 tæ sunt mirificæ ac tetrae, quas veritatis ac lucis cælestis ob-
 scurationem & abolitionem sequi necesse fuit. Ex religione
 populi Dei aliquid in suas religiones, iam ante vitiatas mul-
 tipliciter, assumerunt circumfusi undique, & proximi huic
~~Sacerdoti~~ Egyptii, Phœnices, Syri, Assyrii: ab Egyptiis & Phœ-
 nicibus plurima acceperunt Græci: à Græcis Romani: quæ
 novorum colonorum aduëtu importata, plantatæque & pro-
 pagata esse non est dubium. Religionum varietatem ac dis-
 similitudinem comitata est obstinata animorū cæcitas. Hęc
 nouis subinde diaboli furoribus accumulata, eò vsque inua-
 luit, vt homines noua numina & cultus novos, eosque por-
 tentosos prorsus, & abominandos, cūque Immanitate con-
 iunctos, condentem Dæmonem, ac turpissimarum libidinū
 aut demonstrantem occasiones, aut præcipientem commix-
 tiones, cupidissimè ac religiosissimè audirent & sequeretur:
 quemadmodum apparet ex Græcarum & Romanarum hi-
 storiarum lectione. Semper enim Idololatriam libidinum
 portentosa confusiones & omnis generis enormia scelera a-
 lia secuta sunt. Et cum oppressa doctrina Evangelij semper
 etiam Legis diuinæ notitia & autoritas vel obscurata elan-
 guit, vel fracta proiectæque concidit: vt sola semper Ecclesia
 Dei Legis notitiam illustrem habuerit & explicatam, solæque
 vsum Legis rectè intellexerit atque exercuerit. Denique ita
 semper accidit vt ab vna & perpetua doctrinæ norma, quam
 proponunt Lex Dei & Euangelium, quicunque discederent,
 ij protinus & ab illo itinere quo recta ad Deum ducimur
 depulsi deuiarent, & id quo niteretur animus amitterent,
 cūque perpetuis conflictarentur dubitationibus, nec rege-
 rentur amplius voce Legis diuinæ, sed incitati à diabolo rue-
 rent, quò exæcata mentis erroribus & cupiditatum flam-
 mis impellerentur.

Fuit consuetudo vetustis Patribus, ante tractationem sa-
 crorum ablueri corpora, quam consuetudinem conseruauit
 Iudæi qui multis vtuntur lotionibus. Patres imitati Ethnici
 usurparunt easdem, creberrimè, non tantum ad eluendas cor-
 porum sordes, sed etiam ad expiationes scelerum, & expur-
 gationem inquinamentorum, si quæ corpori contaminato
 libidinibus, cædibus, rapinis, aut aliis similibus, adhæsis-
 sent.

Romæ olim ad portam Capenam, postea Appiam vocatam, aquâ, quæ Mercurio sacra fuit, alii alios aspergebant, vt hac conspersione abstergerentur & deleterentur, ceu iniustæ corporibus notæ, deformitate flagitiorum, ac præcipue periuriorû. Tali perfusione seu ablutione Peleus Patroclum absoluisse, & Acastus expiâsse Pelcum à cæde fratris Phoci, & Ægeus Medeam à cæde liberorum traditur. Hoc ritu Orestem expiatum esse à cæde matris Clytemnestre, Pausanias refert in Corinthiacis. Denique piaculum & nefas esse dicebatur aliquid sacri attrectare, nisi vel corpore lustrato, vel aquæ ad vsus sacros comparatæ, effusione ceu consecrato. Sic Æneas apud Virgilium *Ter socios pura circumluit unda, Spargens rore leui.* Et idem, ceu multa cæde pollutus, ad patrem Anchisem inquit,

*Tu genitor, cape sacra manu patriosque Penates,
Me bello è tanto digressum & cæde madentem,
Attrectare nefas, donec me flumine riuo
Abluero.*

Cùm autem Ethnici sacrificiis vterentur sine Dei & promissionum noticia, immò sine noticia numinum ad quæ dirigebantur, neque intelligerent & finem, cuius gratia ritus instituti erant: meminissent tamen, ex tenui & incerta fama, solitum Deum, euidentibus testimoniis, aut, probatis sacrificiis, annuere cæptis ac votis; aut, auersatis illis ac repudiatis, negare successus: necesse fuit eos qualescunque ex hostiarum visceribus aut aliorum fortuitorum euentuum subitis inuersionibus coniecturas comminisci, ex quibus affectiones numinum erga se æstimarent. His coniecturis diabolus blanditus est, & assensit, insolitarum apparitionum & *phantasmatum* mirabiliter variatis ludis ac præstigiis. Ægyptiis sexcenta sexaginta sex genera sacrificiorum in vsu fuerunt. Romanis & Græcis non multo pauciora: quibus ferè aut sola anima Diis cōsecrabatur, quæ hostia animalis dicebatur, aut offerebatur victima, eo fine, vt inde de illius numinis voluntate coniectura fierent, cuius opera, ad rem aliquam perficiendam opus erat. Mactabant autem vt plurimum oues, sues, capras, boues, gallinaceos & anseres. Maiores victimas inauratis cornibus producebant, minores coronatas. Ex hædis & agnis rectius Deos consuli, futuræque pernoscere censebant, quòd, mitiores essent: ideo, diuinaturi, ex ouium genere aliquid cædebant, & macta;

macstationi semper adiungebant immolationes. Romani mola falsa litabant, quæ ex farre tosto contractoque, sale & aqua, parabatur: sine his nulla fieri sacrificia rata, & vim salis peculiarem, ad placanda commonedæque sua numina, inesse sentiebant. Idcirco peculiares, his conficiendis, dies festos designarant, quos Fornicalia festa nuncupabant inde, quod far in fornicibus torrerent. Græci primitias hordei, & placentas ex hordeo, sale conspersas, litabant. Sacrificii pro peccatis, ritum apud Ethnicos obseruatum, & Satanæ miris sarcasmis Iudaica sacrificia in Ethnicorum exæcutorum perniciem deridentis audaciam horrendam, describit Prudentius hymno 10. de coronis. quem locum, quod antiquitatem Ethnicam cognitu dignissimam, & non alibi obuiam contineat, adscribere libet. Sic igitur ille sub Romani martyris persona,

Summus sacerdos: nempe sub terram scrobe

Aëla in profundum consecrandus mergitur,

Mirè insulatus, festa vittæ tempora

Nectens, corona tum repexus aurea,

Cinctus Gabino sericam fultus togam.

Tabulis supernè strata texunt pulpita,

Rimosa rari paginæ compagibus:

Scindunt subinde vel terebrant arcem,

Crebròque lignum perforant acumine,

Pateat minutis ut frequens hiatus.

Huc taurus ingens fronte torua & hispida,

Sertis reuinctus, aut per armos florens,

Aut impeditis cornibus deducitur:

Necnon & auro frons coruscat hostiæ,

Sectasque fulgor bractealis inficit.

Hic ut statuta est immolanda bellua,

Pectus sacrato diuidunt venabulo:

Eructat amplum vulnus undam sanguinis

Feruentis, inque texta pontis subditi

Fundit vaporum flumen, & latè aestuat.

Tum per frequentes mille rimarum vias

Illapsus imber, tabidum rorem pluit,

Defossus intus quem sacerdos excipit,

Guttas ad omnes turpe subiectans caput,

Et vesse, & omni putrefactus corpore.

*Quin os supinat, obuias offert genas,
 Supponit aures, labra, nares obicit,
 Oculos & ipsos perluit liquoribus:
 Nec iam palato parcit, & linguam rigat,
 Donec cruorem totus atrum combibat.*

*Postquam cadauer sanguine egesto rigens,
 Compage ab illa flamines retraxerint,
 Procedit inde pontifex, visu horridus,
 Ostentat vdam verticem, barbam grauem,
 Vittas madentes, atque amictus ebrios.*

*Hunc inquinatum talibus contagiis,
 Taborecentis sordidum piaculi,
 Omnes salutant, atque adorant eminus:
 Vilis quod illum sanguis & bos mortuus
 Fœdis latentem sub caernis cauerint.*

Hæc Prudentius, quibus si quis addere velit quæ de sacris hominibus, quos Græci *καθάρματα* vocant, apud varios autores occurrunt, volumen ingens cōficiat. Nobis autem, quum libellum offeramus, ex doctiss. scriptoribus collectum, in præsentia Prudentii locum descripsisse satis erit. In sacrificiis diuinatoriis autem Romani, Græcorum & Hetruscorum discipuli, toti erant, vt qui diuino verbo destituti & in tenebris vagantes, ac de futuro solliciti, à suis Nominibus, id est caco dæmonibus, informari maximè cuperent. Hos igitur ritus seruabant. Cùm sacerdos victimam ad aram adduxisset, stās manu, aram prehendebat, & fundebat preces. Principiū precationis à Iano & Vesta fiebat, quæ in omnibus sacris præcipua numina erant, & in votis nuncupandis compellationem primam meruerant inde, quod. per eos, aditus ad ceteros patere opinio erat: & obseruatum in ea precatione, vt Iupiter Pater Opt. Max. omnesque Dii cæteri Patres aduocarentur. Ne quid verò verborum præteriretur, aut præposterè recitaretur, de scripto præire aliquem, rursusque alium custodem dari qui attenderet sedulò, alium qui fauere linguis iuberet, & tibicinem canere, ne quid infaultum exaudiretur oportebat. His peractis, sacrificiū ab immolatione, sacerdos inchoabat, fruges aut molam salsam in caput victimæ deponbat, addito thure masculino. Vocabatur ritus ille immolatio, quasi molæ in caput victimæ collocatio. Deinde vinum aspergebat: sed priusquàm id affunderet, scipulo aut simpuuiο ligneo, vel si;

vel fictili admodū paruo (quod, inter sacra vasa, cyathos nō erat admodū absumile) & ipse leuiter delibabat, & astantibus gustandū deferrebat, vt pariter libarent. Hic ritus vocabatur libatio. Quo facto, fetas inter cornuayictime, manu euulsas, tāquam prima libamina cōiiciebat in ignē, conuersūsq; ad ortū, obliquum cultrum à fronte victime ad caudā ducebat: tādem victimam Diis exhibitā & dedicatam iugulabant mini stri sacerdotis qui victimarij dicebantur, reliqui ad motis vasculis emanantē cruorem excipiebant. Ita isti Satanae seruuli impiē summi sacerdotis & Leuitarū sacrorum pias ceremonias emulabātur. Vbi perpurgata victima erat, mox aruspex, flamē, aut sacerdos, cultro ferreo viscera rimabatur, attrētq; explorabat an perlitatū foret. Inspectis tandem & exploratis singulis, ex omni viscere & mēbro ministri partes certas decimas farina farris inuoluebant, & in calathis sacrificati offerebāt. Sacerdos aris impositas foculo incenso cōburebat: quod reddere erat & litare. Vbi quod Diis tributū erat cōflagrasset, ad epulas ipsi & conuiuia conuertebantur. Inter vescendum Diis laudes canebant, pedibūsq; circū aras complodentes ad numeros psallebant, & pulsatis cymbalis, choreas agebant, hymnōsq; suis idolis varios canebant. Græci & Egyptij peculiare quoddā alias ceremonias obseruauerunt. Egyptij verō caput victime abscissum diris execrabantur, & cū precatione solenni deiciebant in flumen; vt si quid aduersi eueniret, in illud caput verteretur. Sui singulis Diis victime etiā deputatę erant. Humano etiā sanguine litatum est, vt historie docent: & in populo Dei, sub Regibus Iuda & Israel, reperti sunt qui filios filiāsq; exurerent in gratiam & cultum Moloch idoli.

Ex hac sacrificiorum in populo Dei & Ethnicorum breui collatione patet, quæ Ethnici vel ex Patrum prima religione retinuerint, vel à Iudæis acceperint, quæ assuerint vel intexuerint ipsi ex sese genita. Habuerunt umbras veterum sacrificiorum obscuras, mutilas, confusas, & multipliciter deprauatas: quibus (vt necesse fuit fieri, cū non firma certaq; Dei cognitione niteretur, sed ex fictitiis penderent numinibus) significata affinxerunt testificatiā de affectu numinū erga sese, & euentibus consecuturis: eorūmq; notationē & interpretationē, quę solis sacerdotibus incumberebat, *ἐπεὶ οὐκ ἔστιν ὁνομασθέντων* nominarunt: cuius partes & ritus exquirere, præsentis nō est instituti. Summa autem eorum quæ de sacrificiis dicta sunt,

eo redit, vt Ethnicismi origine paulò apertius detecta, Sathana artes cordatus lector videat, & excretur, atque legalium sacrificiorum completum in pretiosissimo illo vnicòque propitiatorio sacrificio, quod Christus in ara crucis ad Patrem pro peccatis nostris obtulit, quarat, & de parca sibi æterna salute humiliter gloriatur.

SATVRNVS.

ADAMVS Mosis est is ipse, quæ posteritas, verbi Dei ignara & contemptrix, Latine quidem vocauit Saturnum, Græcè verò Κρόνος. Veteres, Cainum Mosis dico esse antiquissimum Ethnicorum Latinorum Iouem, Græcorum Ζεύα vel Δία, non autem recentem quendam aut vnius duntaxat gentis cognominem Iouem. Saturnum igitur hunc qui primus orbi innotuit, esse Adamum, etiā testibus Ethnicis, ex his colligas, quod Saturnus iste ita nominatur à voce lingue Hebrææ, quæ primum omnibus mortalibus fuit communis. Vox autem illa est verbū *Satar*, quod latitare, seu occultare significat. Fuit autem hoc nomen vestigium fuge & latitationis à Deo, quam molitus est Adamus post suum peccatum, vt est Gen. 3. 8. Nonnulli verò malunt Saturnum à satione dictum, quoniā, vt scribit Arnobius ex Ethnicorum arcanis li. 4. sationibus præerat. Quod, etsi verum fuit, tamen Saturnus à satione deriuari non potest, quum in Saturno *Sa* syllaba sit longa: in satione verò brevis. Saturnus, aiunt alij, dictus est, quod sationibus inter Ethnicos præerat, vt pote qui primam rerum serendarum, terræque excolende, & agriculturæ rationem inuenisset, ceterosque docuisset. Quod de vno Adamo verè dici potest. Gen. 3. 17. & 23. Nā fuit in mundo primus Agricola, & Sator rerum & hominum. Quod Saturnus cæli ipsius filius, utpote ex nullo superiore homine genitus, dicitur crediturque ab Ethnicis, teste Cicerone li. 3. de Natura Deorum; Adamus autem Dei filius vocatur, Luc. 9. 38. quoniam à Deo immediatè creatus est, non ex alio homine natus: nonne nostræ veritatis vestigia sunt? Quod Saturnus nominatur Κρόνος, vt ait Plato in Cratylo, velut χρόνος, i. æternus, & ab omni huius mundi quo existeret, est. n. Adamus coæuus & contemporaneus Mundo ratione ortus sui.) Quod sub solo Saturno seculum aureum, ac primam mundi ætatem fuisse consentiunt omnes Ethnici, nonne hæc proculdubio demonstrant hunc Saturnum fuisse verum Adamum, sub quo tunc erat prima mundi tunc aurea fuit ante illius peccatum? Quod Saturnus pri-

mus

mus in orbe terrarum imperiū tenuit, nonne idem fecit primus Adamus, tum iure creationis, tū privilegio ætatis, quū esset omnium hominū primus parens? Quod Saturnus fuit maritus Rheę seu Cybeles, quę eadem mater Deorum, i. hominū (qui primi ingenio & industria præstantes fuerunt) dici tur: imò eadem & Pandora quoq; nominatur, vt ait Diod. Si cul. li. 4. c. 5. & mater Iouis, vt scribit Euseb. lib. 2. c. 3. preparat. Euang. quę mala omnia in Mundū inuexit: nonne pro nobis ista faciūt? Est. n. hec Rheā seu Pandora Eua vxor Adami primi hominis. Denique quod Saturno veteres Ethnici aperto capite, quęadmodum tradit Plutarc. in Rom. quęst. sacrificabant, nostram veritatē confirmat, vt veraci, & ceteris sanctiori Deo. Fuit. n. Adamus Caino filio eiusq; posteris longē religiosior ac sanctior. Ceterū de Agriculture primo inuentore digladiantur Ethnici. Melius sentiunt qui eam antiquissimo illi Saturno, nempe Adamo, tribuunt. Itaq; cū falce, qua fruges maturę metuntur, solet à veteribus Saturnus ille pingi.

SERAPIS.

SERAPIDIS cultus præcipuus fuit apud Ægyptios, quæ appellatione et si Osirin cultum arque exornatum aliqui scribunt, primos parentes tamen Deo hęc tribuisse existimo, quod sit æterna lux, & æterna sapientia. Superstitiosa posteritas amisso vero Deo, nomen retinuit, & cultus Deo destinatos ac debitos fictitio idolo hoc titulo præstitit, noua subinde superstitione cumulat. Fana huic Ægyptus dedicauit plurima, quorū vetustissima fuerunt Memphitica, celeberrima Alexandrina. Gręci, Ægyptios imitati, eidē Serapidi nō pauca fana consecrarunt, assumtis sacrificiorū ritibus, & religionis qua coleretur, legibus, ab Ægyptia gente. Nā & Atheniēses, & Spartani, & Messenij, & Bęotij, & plures alij hos secuti, Serapidi peculiare cultus exhibuerunt, Ægyptiorum exemplo. A Serapide de tribus in Deo vero personis oraculum Thulidi Ægyptiorum regi renunciatum perhibetur.

Πρῶτα θεός, μετὰ ταῦτα λόγος, καὶ πνεῦμα σὺν αὐτοῖς,
 Ἰνόμεντοι δ' εἰν ἐν παντί ταῖς δὲ καὶ εἰς ἐν ἰόντα,
 Οὐ καὶ τὸς ἀνθρώπων, οὐ δὲ ἀνθρώπων πρὸς ἑαυτοῖς,
 Οὐτὲ, αἰδόμενον διαχρῶν ἑαυτοῖς τελεῖται. id est,

Principio Deus est, hinc Verbum, & flammis aura,
 Vnum numen idem tribus est, naturæque consors;
 Cuius vis æterna: sed hinc pede te ocyus aufer,
 Mortalīs, peragens incerti limitis æuum.

Id à Sacerdotibus Ægyptiis, ex veteri Patrū doctrinā, con-
cinatū reor. Non. n. dubium est veterum monumenta pluri-
ma diu in Ægypto, cura & custodia sacerdotū, cōseruata esse:
etsi doctrinę verus intellectus perierit, paulatim deprauatus
aut petulantū aut supersticiosorum ingeniorum cōmentis,
quę simpliciter dicta vel in enigmata & allegorias trāsforma-
runt, aut picturis inuoluerunt, aut dubiis & ancipitibus inter-
pretationibus in dubiū adduxerūt. Extat apud scriptores ec-
clesiasticę historię descriptio & tēpli Serapidis, & idoli portē-
tose magnitudinis, & prestigiarū mirificarū quibus tēpli an-
tistites, imitari Satanę artificia, imposuerūt miseris hominib.

VESTA.

EX sanctorum Patrum religione, Ethnicas superstizio-
nes illius obliuione natas esse, vel solę Numinū Ethni-
corum appellationes, profectę à Patribus, argumento esse
poterunt. Coluerunt ignem Chaldæi, Persę, Assyrii, Medi,
tanquam Deum, quem *Orismada* vocarunt, quasi ignem san-
ctum, vel lucem diuinam, ex *Vrim-Esed*: Græci & Romani
Vridu, seu Vestam, quę appellatio significat Ignem Domini,
ex *Esch-Ia*. Veteres illi populi ignem perennem ac peruigi-
lem religionis ergo aluerunt, cui, cū Deorum maximo ho-
stias mactare, & solennia festa, statis diebus, regio apparatu
& sumtibus magnificis celebrare, atq; ex illo euenta rerum
ediscere atq; interpretari assueuerant. Hunc annuatim Persę
certis diebus festis candido impositum equo, tanquam nu-
men, circumducebant. Cum pompa maxima sequebatur e-
quū rex Persicus: hunc regni proceres & maxima populi mul-
tudo comitabatur, vt Xenophon & Curtius annotarunt.
Græci in Delphico tēplo, perpetuum fouebant ignē, cuius cu-
stodia mulieribus matrimonio solutis demandabatur. Attici
in templo Minerę Poliadis, vna cum Palladio, lychnum
inextincti luminis virginibus custodiebant. Neq; Ægyptio-
rum numen quod initio appellatione Seraphim, in Serapin
tandem commutata, celebrabatur, aliud quicquam signifi-
cat, quā eundem ignem, quem perennem esse volebant
instituto maiorum. Seraphim enim flammę quiddam
est, vel ignitum, aut lucidum, à Saraph, verbo. Romani custo-
diebant eum ignem tanquam arcanum & cōleste depositū,
per virgines Vestales, conditum in penetralibus sacris, & ve-
lut sanctiore recessu templi Vestę, cum Palladio & diis Pe-
naribus

natibus Troia aduectis: quo nulli hominum, nisi Vestalibus & Pōtifici adire fas erat: teste Plutarcho in Numa, & aliis. In federat in animis hominum illa quæ inde vsque à Patribus manarat opinio, de inflammatis cœlitus victimis: quod ita intelligebant Ethnici, vt Deum ipsum flammea specie ex alto delapsum victimas deuorasse crederent. Inde & numen flammis illis cōdi tegique, & cum rapidissimo motu in sublimē tenderet, abripi eo ab aris victimas, transferrique in cœlum, neque in vlla sacrificiorum parte clariora certioraque de numinis affectu testimonia conspici statuebant firmiter. Quare nec quouis igne, adoleturi sacrificia, utebantur: sed eorantū, quem ex fomite, à radiis solaribus incenso, propagatum, lignis appositis, perpetuū, in peculiaribus tēplis, magna religione, fouebant & conseruabant, ita vt neque extingui eum sinerent, neque vsurpari aliō, nisi ad solas victimas, & vt pollutum expiarent. Præterea saniores hoc existimo significare voluisse, quod sit Deus æterna lux; vel hæc ipsa quæ in totum systema mundi fusa, supra constituit discrimina corporum *ἡ ἐμπύρια διαφανὴν*, infra & τὰ διωάματα διαφανήν traiecit ac complet, & τὰ ἀδιόπτῃ seu obscurā subiens aliquo splendore imbuat: vel alta quæpiam abdita atque inaccessa lux. De pyromantia, capnomantia & pyroscopia Ethnicorum in sacrificiis suis nefandis differere, non est præsentis instituti.

VULCANVS.

ARTEM ætiam & ferrariā Tubalcainus Caini nepos ante diluuium inuenit, cui adiungitur soror ipsius Nahama, tanquam laboris socia. Huius veritatis vestigia manifestissima extant apud ipsos Ethnicos. Hæc enim sunt verba Platonis in politico: Ignis quidem à Prometheo: artes autem à Vulcano, ipsiusque coniuge, eiusdem artis socia. Quid magis consentiens dici potest? Nam quis dubitat quin *Ἡ ὁλίσιοι* Græcorum, id est, Vulcanus ille vetustissimus Latinorum (plures enim fuerunt, vt docet Tullius lib. 3. de natura deorū & Arnob. lib. 4. contra gentes) sit Tubalcainus Moſis: quum, si mutetur T. in V. quarum literarum facilis est in sese migratio, nomen ipsum & vox *Tubalcainus*, sit Vulcanus. Præterea quis nescit Nahama significare Pulchram, seu Venerem? quum ab ipsis Ethnicis dicatur, vti & Vulcanus, filia Iouis, certè soror est Vulcani: eadem verò ab iis ipsis Ethnicis dici

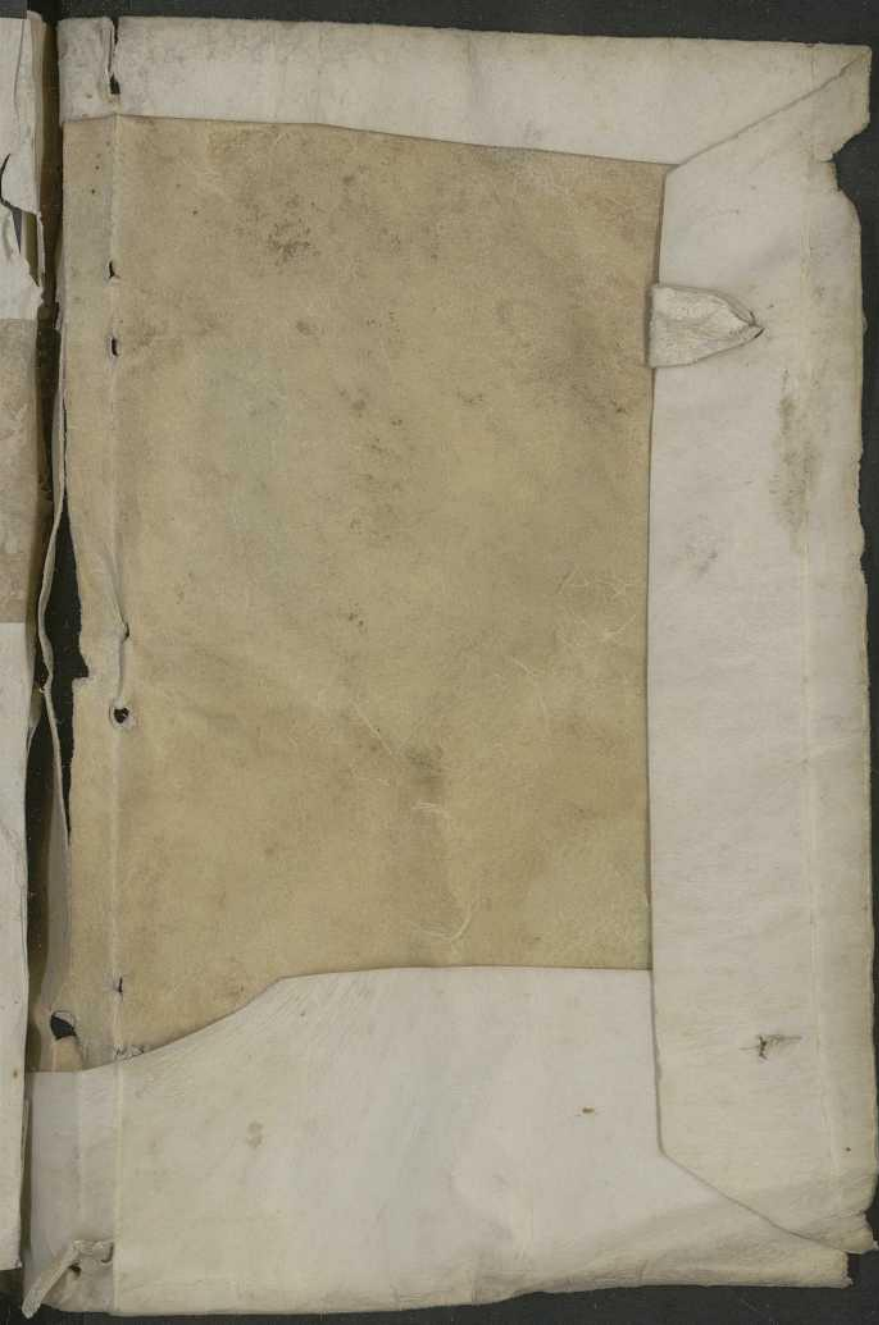
tur vxor quoque Vulcani, vt planè illi cum Mose in eo concordent. Quis æs primus, aut ærariam artem, i. fundendi æris rationem repperit, dubitant Ethnici, & in eo sunt inter se varii, quum de primo illius autore non quarunt; sed illius inuenti gloriam posteris, & aliis, quam primo, tribuunt. Sed constat inter omnes Ethnicos, Vulcanum eum, cui inuentio- nem illam tribuunt, fuisse vetustissimum, quem Iouis filium propterea vocant. Quoscumque enim antiquissimos esse vo- lunt, eosdem faciunt filios Iouis, vel cœli. Ab huius Vulcani nomine primi, postea alii sunt Vulcani dicti, isto multis secu- lis iuniores. Hic verò Vulcanus antiquissimus est, vt nomen ipsum ostendit, Tubalcainus Mosis. Ab hoc igitur Vulcano ærariam & ferrariam artem, adeoque instrumentorum eius modi consuecendorum rationem primùm repertam esse ipsi met Ethnici scribunt. Itaque omnes opifices eiusmodi illi consecratos esse docet Plato, lib. 11. de legibus. Quare sic pin- gebatur, vt Albericus in lib. de imaginibus Deorum ait, vide licet Deus ignium fabri similitudine, malleum in manu tenens, & iuxta eum officina pingebatur: etsi Herodotus lib. 3. ridiculè eum postea ab Ægyptiis depictum fuisse narrat. De Vulcano sic scribit Homerus, *ὁ θεὸς ἰσχυρὸς ἰδὲ αἶψα, καὶ παλαιὸς ἀδελφεὸς* & apud eundem Iliad. li. 18. fit mentio tripodum admirando- rum à Vulcano fabrefactorum. Sed & arma ab eodem Diis facta scribit ex Ethnicis Lactantius lib. 1. cap. 17. quanquam Pausanias lib. 9. ait nullum in tota Græcia egregium Vulcani opus extare præter sceptrum Agamemnonis. Sed nos nō de Græco Vulcano, qui recens est: sed de primo, de quo Home- rus & Lactantius, loquimur. Ergo hic est Vulcanus, qui etiā ab Augustino Deus artium ex Ethnicorum mente nomina- tur, lib. 4. ciuit. Dei, cap. 10. Quod & ante eum Plutarch. lib. de aquæ & ignis comparat. dixit. Nam vsum ignis ad fun- dendum & conflandum metalla primus inuenit Vulcanus i- ste, vt ait Lactant. lib. 1. cap. 6. & lib. de ira Dei, c. 13. ignis autē vsum istiusmodi reperto, facile fuit artes ærarias & ferrarias inuenire. vti docent Plato & Diodor. Sicul. lib. 1. cap. 1. porro quum vox *Vulcanus* ex voce *Tubalcainus* manifestè formata sit (nam & Osirim Ægyptij vocant Thamec, vt ait Eusebius, quem dicunt Vulcanum) inepta est Fulgentii Placiadis ety- mologia, qui Vulcanum quasi *βρυχίζωνος* dici putat, id est, cupidū fumi & fuliginis hominē. Phornutus *ἰσχυρὸς* ab incen- dendo

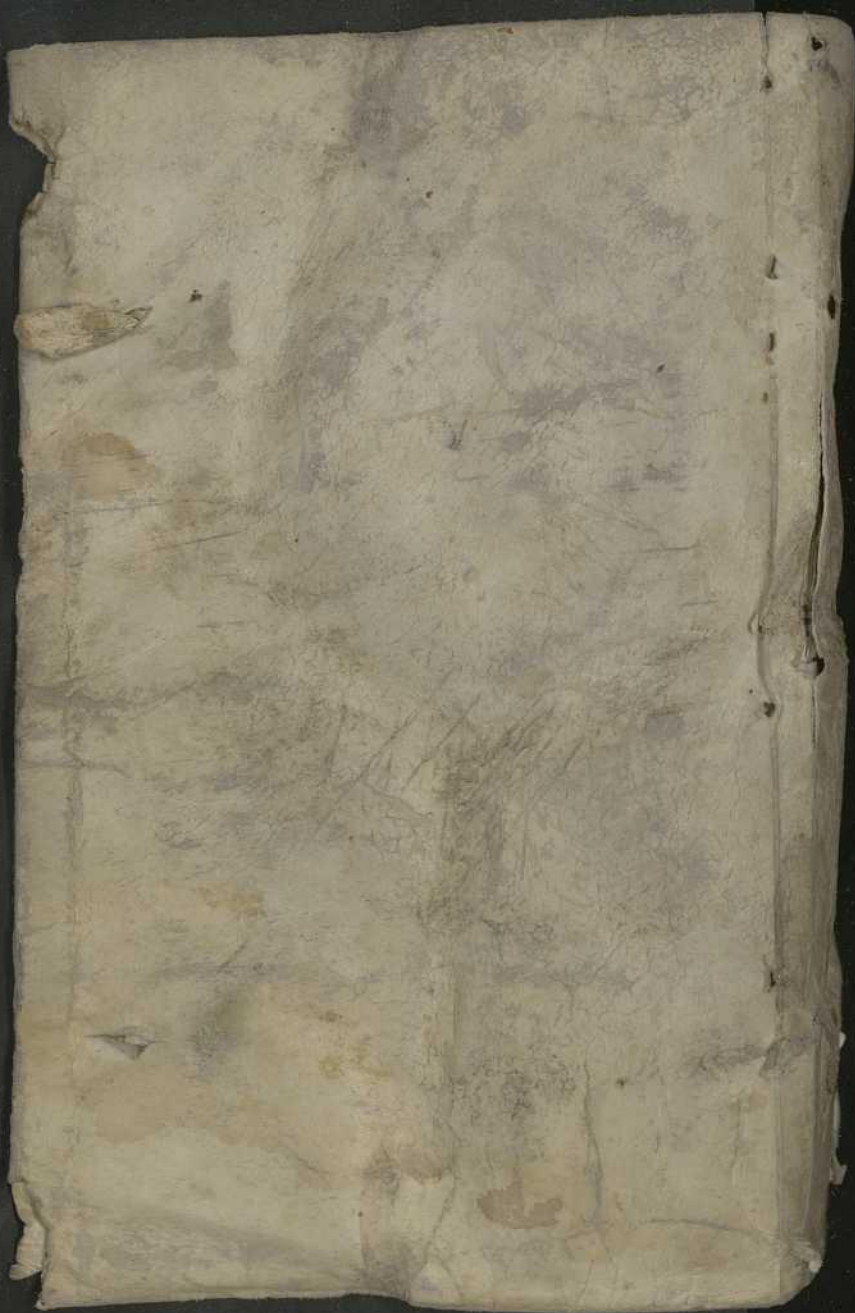
dendo derivari putat. (est autem ἡφαίστος Græcis, Vulcanus Latinis) nempe ἔπος τῆς αἰῶς θεῶν, quod & spirare & inflammare significat. Melius Plato in Cratylo ἡφαίστος deducit à verbo φάειν, & φῶς, quòd quum igni præsit Vulcanus, luci quoque præfectus est. *Nahama* verò est proculdubio Venus, quæ Vulcani illius primi & soror fuit & vxor. Nam *Nahama* significat pulchram, formosam, venustam, & eam cuius coitu delectantur homines. Vnde pro voluptate Venus, quæ fuit pulcherrima mulier, sumitur, vt docent Athenæus & Augustinus lib. 4. cap. 11. & lib. 15. cap. 20. ciuit. Dei. ab ea dicta sunt omnes mulieres, quarum coitum viri expetunt, Veneres, qualia ferè sunt scorta. Venus autem Latine à veniendo dicta est, sicut Ioseph Scaliger annotauit: quoniam nulla inter populares mulier scortari sinebatur, idest quæ esset eius loci ciuis: sed duntaxat si qua erat peregrina & aduena, vt apparet ex veteribus comædiis: imò ex ipso Dei verbo, velut ex libro Prouerbiorum, vbi meretrices aduena & extranea vocantur.

Et de his quidem hætenus, tātum vt iuuenes poetarum & mythologiæ studiosi ad scrutandas veras antiquitates alliciantur. Si quis enim in Græcorum & Latinorum scriptis hærare pergat, & Ethnicos sub nominibus & fabulis Deorū suorum philosophiæ naturalis & moralis mysteria occultare voluisse dicit, quod primarium est omittere videtur: nempe istis idolomania horrendæ artibus diabolum Dei gloriam quantum in se fuit obscurasse, miseròs homines ludificasse, & tremendo summi rerum arbitri iudicio dementasse: vt in tot seculorum curriculo, in tot populis & Adami filiis, vera luce verbi diuini destitutis, superstitioni, idololatriæ, impietati, iniustitiæ, impuritati addictis, appareat verum esse quod olim Apostolus retulit, Eos qui incorruptibilis Dei gloriam mutarunt in efformatam imaginem mortalis hominis, & voluerunt, & quadrupedum, & reptilium, traditos fuisse à Deo cupiditatibus cordium ipsorum ad impuritatem, vt fœdarent corpora sua inter sese: vt qui Dei veritatem mutarint in mendacium, & coluerint ac seruierint rebus creatis, præterito Creatore, qui est benedictus in secula.

5.179